Biblioteca Universitaria
CRAI
Sala A
Estante 17
Tabla
Número 5

9 tom.

16 a 1-

Nº 1

Del collegio della Comp.a de Giesù di Granada
R. 5812

BARTOLI
COMMENTARIA IN PRIMAM DIGESTI VETERIS cum additionibus Do. Alexandri de Imola. Do. Andreæ Barbatiæ. Do. Celsi Hugonis: Nouissimè D. Petri Pauli Parisii illustrata, accuratéque castigata.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
GRANADA

LVGDVNI
M. D. LII.

BIBLIOPOLA CANdido ac beneuolo lectori Salutem.

QVANTVM operæ nobis insumendum fuerit, quantúmque laboris exhauserimus, optime lector, dum hosce BARTOLI commentarios integritati suæ restituere conamur, nemo facilè dixerit, nisi qui postremam hanc nostrã editionem cum alijs, quæ hactenus euulgatæ sunt, conferre voluerit. Equidem cùm intelligerem BARTOLVM inter veterem iurisconsultorum interpretes vel communi iuris studiosorum omnium calculo primas tenere, sacrosanctamq; esse huius authoritatem non in scholis modo, sed & apud iudicum subsellia, adeo & ciuilis disciplinæ professoribus quicquam affirmare, aut ipsis etiam iudicibus pronunciare aduersus receptam BARTOLI sententiam religio sit: rem, me hercule, si non admodum gloriosam, aut in speciem magnificam, at certe studiosis omnibus profuturam facturum me arbitratus sum: si vtilia ambitiosis præferens, in restituendis his BARTOLI commentarijs totus incumberem. Scio doctissimos aliquot viros non ita pridem hoc ipsum tentasse: in quèis Alexander Losæus, Nicolaus Arelatanus, ac nouissime Thomas Diplouatatius. Atq; illi quidem, qua sunt eruditione præditi, dum pro se quisq; manus huic operi admolitur, mirum quæ monstra in eo confoderint. Sed tamen negari non potest, plæraque ab illis omissa fuisse, quæ eos tanquam Fugitiua mancipia latuerunt. Ea nos curauimus, vt pœnas darent & flagitij & fugæ. Idq; fecimus non modo exemplarium & veterum & recentiorum fidem secuti (quæ tamen nusquam nobis defuerunt) sed etiam doctissimorum hominum opera adiuti. Quorum studio ac diligentia & si non omnia (quis enim id audeat in tam vasto opere polliceri?) at certè multo plura, quàm quisquam ante nos, menda eluimus: lacunas non paucas expleuimus: non nulla etiam immutauimus ex professo falsa. Neque verò metuendum est mihi, ne quis existimet me in eorum ordinem cogendum, qui fumos publicè venditant: & libros à se excusos splendidissimis titulis onerant verius, quàm ornant: impudenter mentientes emendatos à se, quos non ferendis erroribus turpiter fœdarint. Nihil hîc fingo, neq; me ipsum prædico. Res certè ipsa declarabit, quid in his BARTOLI commentarijs præstiterim. Bene vale, lector optime, ac nostris hisce vigilijs felix fruere.

Ad eundem lectorem.

SVPERIORE quidem editiõe, lector optime, hosce BARTOLI commentarios varijs in locis, qua tum potuimus diligentia, ab erratis nõ ferendis repurgauimus. Sed cùm nec hîc satisfecissemus nobis per omnia, & hanc editionem pararemus, simulq; intelligeremus, quàm gratum fuisset omnibus iuris studiosis hoc, quicquid est, quod in horum commentariorum restitutione tum à nobis præstitum fuerat, opere precium facturum me arbitratus sum, si neruis omnibus contenderem, atq; in hoc potissimum elaborarẽ, vt BARTOLVS non aliter ex officina nostra nunc prodiret, quàm accessione aliqua locupletatus. Itaque præterquam quòd, non dicam sexcentis, sed innumeris pene in locis BARTOLVS est à nobis restitutus, prout varia ac multiplex lectio tum Iurisconsultorum, tum ipsorum etiam interpretum nobis suggessit: adiecimus suis locis annotationes Petri Pauli Parisij Iurisconsulti doctissimi: qui ob eximiam iuris vtriusq; scientiam à Romano pontifice in amplissimum Cardinalium ordinem cooptatus est. Quas ære non mediocri redimendas curauimus, in studiosorum gratiam, cùm hanc editionẽ pararemus: vt ex nostra potissimum officina publicum acciperent. Ex quibus quãtum lucis accesserit BARTOLI commentarijs, facilè deprehendet, quisquis eas diligentius valet excutere. Bene vale, ac boni consule.

AMPLISSIMO VIRO D. PHILIBERto Ferrerio Hyporediensium præsuli optimo ac patrono beneficientissimo, Alexander Losæus Auilianus Iurisconsultus. S. D.

DVo vitiorum genera nefaria & capitalia semper esse iudicaui R. P. ingratitudinem, & perfidiam, quæ & florentissimas ciuitates sæpe perdiderunt, & firmissimas alioqui amicitias extinxerunt. Hoc & nos quotidie experimur, & prisca illa ætas, tum Græcorum, tum Romanorum documenta nobis dedit maxima, quàm pernicio sum sit reipub. ita vel in pace viuere, vel in bellis versari: vt alterutra harum pestium in rebus gerendis grassetur. Dederunt olim Pœni perfidiæ suæ pœnas, & hodie certè simul qui ingrati ciues in patriam reperiuntur, vt Coriolanus ille, qui cùm patriæ bellum inferre statueret mortem sibi conscisciuit: simul qui amicorum fortunas, & dignitatem oppugnant: cùm humana diuinaque iura peruertant, neque fidē apud homines, neque veniam apud deos promerẽtur. Equidem quid alijs accidat, nescio; liberum suum cuique iudicium relinquo. Certè semper me ita à puero comparaui, vt eorum, qui bene de me sunt meriti, studia, atque officia, voluntate, & diligentia uni tarer. Quare mihi vehementer expedit positam esse in animi gratitudine gratiam: quam virtutem sic complector, vt cùm omnibus virtutibus me affectum esse cupiã, tamen nihil sit quod malim quàm me & gratum esse, & videri. Hæc est enim vna virtus mater virtutum omnium reliquarum. Quid est pietas, nisi voluntas grata in parentes? Qui sunt boni ciues, qui belli, qui domi bene de patria merentes, nisi qui patriæ beneficia meminerunt? Qui sancti, qui religionẽ colentes, nisi qui meritam dijs immortalibus gratiam iustis honoribus persoluunt? Quæ potest esse iucunditas vitæ, sublatis amicitijs? quæ porro amicitia esse potest inter ingratos? Quis est hominum liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magistri sui: atque doctores, cui non locus ille mutus, vbi ipse altus, aut doctus est, cum grata recordatione in mente versetur? Cuius opes tantæ esse possunt, aut vnquàm fuerunt, quæ sine multorum amicorũ officijs stare possunt: quæ certè, sublata memoria & gratia, nulla extare possunt. Vnde non immeritò fieri videmus, vt qui certare officijs cum bene merentibus amicis consueuerunt, ab omnibus amentur & colantur, omnes ad amorem sui excitent & alliciant. Contrà immemorem beneficij nemo non odit, eámque iniuriam in deterrenda liberalitate sibi etiam fieri, eúmque, qui faciat, communum hostem non tenuiorum solùm, sed etiam locupletiorum quisque putat. Quæ quidē me mouent, vt tantò longius abesse contendam ab hac animorum commui labe, quantò & turpiorem, & perniciosioré esse humanæ societati, & coniunctioni intelligo. Quod tamen ita te accipere, & interpretari volo, vt ne me arrogantius quicquã de meis virtutibus prædicare existimes. Non enim eo animo hæc à me proferuntur, vt hinc virtutis apud te opinionem aucuper, quando tu mihi ipse testis es, neq; me posse mea in te officia commemorare, cùm nulla extent, neq; si extarent, solere. Sed eò mihi hanc orationem sumpsi, vt tibi testatũ facerem, me neq; tuorum in me beneficiorum libenter obliuisci, & quotidie in eam curam incumbere, vt si premeritorum tuorum magnitudinem officijs assequi non possim, certè id perficiam, perpetuam & sanctam tuæ in me voluntatis memoriam vt omni studio atq; industria conseruem. Quare cùm complector animo quanta cum humanitate nostros in tertium librum Codicis commentarios, anno superiore tibi oblatos, exepisses, ausus sum tua iterum mansuetudine confisus, elucubrationes, quas emendando Bartolo impartitus sum, tibi tanquã Apollini consecrare, qui inter Iuris peritis. eloquentissimus, inter eloquentissimos peritissimus meritò & habendus & dicendus es. Scio enim te nullis muneribus vehementius capi solere, q̃ quæ ex virtutis arca depromũtur. Neq; mirum te, qui tum in Italia, tum in Gallia, cum ingenij cultum quæreres, animi bonis, hoc est, virtute, & doctrina tuos omnes æquales superaueris, nunc hæc ingenij monumenta, quàm ista diuitiarum ornamenta pluris facere: quibus ita frueris, vt tamen ea virtute & eruditione inferiora existimes. Porrò non ita mea mihi placent, vt mihi hoc iure tribuere possim. digna esse, quæ vel cum tuis in me meritis conferantur, vel amplitudini tuæ respondeant. Quid enim Leuidense munus si rei pondere, seu pretio, non eius animo, à quo profectum est, æstimes, te aut delectare aut iuuare potest. Præterea, si quid tua magnificentia deterius erit, repudiabis, quotusquisque reperietur, qui tibi quicquam offerre audeat, cùm vel statuturus sit quanti tua dignitas ducenda sit, vel si domum respuas, sua ei gratificandi voluntas fraudi sit futura. Qua propter noli hoc perniciosissimum exemplũ inducere, vt necesse sit omnium munera, eorum dignitati esse æqualia, quibus donantur: nec eadem opera & bona ex parte promerendi gratificandique studium de hominum vita sustulisse, & tenuioribus erga maiores omnem officij tribuendi fructum eripuisse videaris. Quod ad me attinet, si maiora potuissem præstare, non mihi hac parte defuissem, qui tibi tantum debeo, quantum hominem homini debere, fas est. Sed existimare debes, non esse magna ab eo postulanda, quem & ingenij tenuitas, & ætatis nascens potius quàm matura viriditas excusat. Reliquum est, vt te obsecrẽ, Antistes ornatis. vt ne in me, cuius erga te beneuolentiam perspectam & cognitam habes, quémque in fidem & amicitiam tuam recepisti, tuam voluntatem immutes. Non me præterit quàm multos habeas, qui domestica tibi viuendi consuetudine coniuncti sunt & ingenio & doctrina nobiles. Quòd si vt in eorum numerum me aggregandum curauisti, ita me constanter & syncerè amabis, dabo sedulò operam, vt amicitia tua dignus reperiar. Nihil nouum, nihil insuetum facies, si hominem & animo & studio tuum, tibi retinendum iudicabis. Hæc à maioribus tuis tradita tibi disciplina est, hanc illi vitæ rationem ingressi sunt, vt non tam sibi consulere solerent, quàm viris bonis & literatis, & id genus hominibus, quorum fidem & ingenium explorassent. Quid ego tibi aliud præstare possim, pro tuorum in me beneficiorum magnitudine, quàm gratum & memorem animum, non video, quod te pro tua illa consuetudine qua tuos complecteris, æqui bonique facturum confido: spero quidẽ certè. Ego tibi interim omnia recta, prosperâque, & opto, & cupio. In eámque spem ingredior fore, vt post obitam splendidissimam illam legationẽ ad Christianissimum Gallorum regem Franciscum, & officij tui fructum capias, & honores amplissimos consequare. Vale.

Tabula Rubricarum huius voluminis.

Ad exhibendum. fol. 233
Ad legem Aquiliam. fol. 227
Adoptionibus. 30
Alienatione iudicij mutandi causa facta. 173
Aleatoribus. 237
Calumniatoribus. 146
Capite minutis. 168
Communi diuidundo. 232
Communia prædiorum. 223
Constitutionibus principum. de eo qd mer. gr ca. Fo. 150 25
Dolo malo. 154
Edendo. 87
Eo per quem factum erit. 80
Familiæ herciscundæ. 230
Feriis & dilationibus. 85
Fideicommissaria hære. peti. 203
Finium regundorum. 230
Iis qui deiecerunt uel effu. 229
Iis qui notantur infamia. 118
Iis qui sunt sui uel alie. iur. 28
In ius uocando. 68
In ius uocati ut eant. 73
In integrum restitutione. 147
Inofficioso testamento. 189
Interrogatoriis actionibus. 233
Iudicijs. 180
Iustitia & iure. 6
Iurisdictione omnium iudicum. 55
Legibus & senatusco. & longa consue. 17
Minoribus xxv. annorum. 158
Mortuo infe. & sepul. uiola. 239
Nautæ, caupo. stabu. ut recepta. resti. 180
Negotijs gestis. 136
Ne quis eum qui in ius uoca. est ui exi. 73
Noxalibus actionibus. 230
Officio consulis. 37
Officio præfecti prætorio. 38
Officio præfecti urbis. 38
Officio quæstoris. 39
Officio prætoris. 39
Officio præfecti uigilum. 42
Officio proconsulis & legati. 42
Officio præfecti Augustalis. 47
Officio præsidis. 47
Officio procuratoris Cæsaris. 49
Officio eius cui mandata est iurisdictio. 52
Officicio assessorum. 53
Pactis. 95
Petitione hæreditatis. 195
Postulando. 117
Possessoria hæreditatis petitione. 203
Procuratoribus. 123
Publiciana in rem actione. 213
Quemadmodum seruitus amittatur. 227
Qui satisdare cogantur. 74
Quibus ex causis maiores in integ. resti. 169
Quibus modis ususfructus amittatur. 215
Quibus rebus ad eundem iudicem eatur. 237
Quod quisq; iuris in alterum statuerit ipse eodem iure utatur. 64
Quod metus causa gestum erit. 149
Quod cuiusque uniuersitatis nomine. 135
Receptis arbitris. 174
Rei uendicatione. 203. & 219
Religiosis & sumptibus funerum. 237
Rerum diuisione. 36
Senatoribus. 36
Seruitutibus. 217
Seruis fugitiuis. 237
Seruitutibus urbanorum prædiorum. 219
Seruitutibus rusticorum prædiorum. 221
Seruo corrupto. 237
Si mensor falsum modum dixerit. 237
Si quis iis dicenti non obtemperauerit. 66
Si quis in ius uocatus non ierit. 69
Si ex noxali causa agatur. 79
Si quis cautionibus. 81
Si pars hæreditatis petatur. 203
Si ager uectigalis uel emphyteuti. petatur. 214
Si ususfructus petatur. 215
Si seruitus uendicetur. 224
Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. 227
Statu hominum. 26
Transactionibus. 113
Usufructu, & quemadmodum quis utatur. 214
Usufructu accrescendo. 215
Usufructu earum rerum quæ usu. 215
Usu & habitatione. 216

FINIS.

AD REVERENDISS. ac illustrissi. do. Philibertum ferrerium, Matthæi Mophæ Gribaldi Iurisconsi. Iambicum.

SVOS Alexander tibi Præsul optime,
Profert labores, nuncupatq; Losæus.
Non duri Aegide, Persei, vel Herculis:
Diuæ at Mineruæ, & Pallados sanctissimæ,
Confossus obelis vndique impudentibus
Defecerat Iuris lucerna Bartolus
Diu in tenebris, proh dolor, Solonij
Pugnare frustra, & insudare milites
Errare quàm miserrimè, haud vlla amplius
Ducis patebant inclyti vestigia.
Tantæ misertus cladis, ac iniuriæ
Vnus Camillo præferendus Losæus
Vnus tenellæ ætatis, ô fiduciam
Rarissimam, & seclis decorandam omnibus,
Ausus sepultum est polliceri Bartolum,
Emunctam tenebris & lucernam reddere
Curauit, egit elegans negotium.
Quàm belle verò quàm statim ac feliciter,
Nunc quisquam Apollinem vel Aesculapium
Humane Præsul, tuo Alexandro conferat?
Magnum sanè opus, & gloriæ indelebilis,
A Phocis vnum suscitasse Virbium:
At vitam humato qui redemit Bartolo,
Ter mille vitam reddidit φιλανόμως.

Eiusdem de tribus Alexandris.

Primus Alexãder, sceptro qui cuncta subegit,
Humani explicuit grande laboris opus:
Quiq; forum æternis Corneli laudibus auxit
Alter, opus magni contulit ingenij,
Vltimus hic, lucẽ tenebris qui reddidit, omne
Humanæ excesit conditionis opus.

ΤΕΛΟΣ.

INcipiunt aureæ Lecturæ, nouæ, & antiquæ, domini Bartoli de Saxo ferrato super toto corpore Iuris Ciuilis cum Apostillis domini Alexandri Imolensis, suis in locis situatis, nec non cum suis summarijs. & nouis apostillis, post do. Alex. editis per d. Benardinum de Landriano Mediolanensem.

Bartoli à Saxoferrato *Iurisconsul. principis in Primam Digesti ueteris partẽ Cõmentaria, suo pristino candori restitutae liciter incipiunt.*

☞ Additis tñ nouiter concordantijs contra rietatũ Barto. in iure militantibus, apprimè necessarijs per d. Christo. de Nicellis doctorẽ ac Comitẽ excellentissimũ vigilanti cura fabricatis.
☞ P. PAV. P.

a ¶ Ad Bar. sup Rubrica procemij adde q̃ ista lectura sup hoc primo libro non est Bartoli, sed alterus, qui p̃ eo legit, excepta l. oẽs populi. j. de iusti. & iure. Vide in hoc Iaso. qui allegat multos ita dicẽtes in d. l. oẽs populi. j. de iusti. & iure in j. lect. in princ. & etiã in ij. lectura. ad finem.

b ¶ Inter Iudæos. Notari⁹ qñ facit instrm̃ inter Iudeos, inuocat nomen Iesu Christi. Bar. & doc. in rub. j. de oper. no. nun.

☞ De hoc etiam tangit Feli. i c. j. col. ij. de fid. instr. Hic ponitur an Iudeus possit iurare sed quid de iuramento Iudæorũ, hæreticorũ: vel excõicatorũ inter se, puta in casu authẽ. sacramẽta. & in casu c. cũ cõtingat. An valeat. Videq̃ nõ: qa vincula sacramẽtalia nõ cadũt in ipsos, qa non sunt de sacro ouili. vel dic cõtra: qa arctat Imperator. arg. l. qm̃. §. inter se. C. de hæreticis. Bal. in c. j. §. item sacramẽta. col. iiij. de pace iur. fir. per Moder. in c. fi. de iudi.

☞ Vid̃ Dec. in l. pactũ quod dotali. nona limitatione C. de coll. Georgium Natam in c. q̃uis. colũ. v. de pac. in vj. vbi pul.

c ¶ Christi præsidio semp̃ iuocato, eiusq; matris gloriosæ. Ad de post Alex. clarissimũ compatriotã, & dñm meũ do. Iaso. May. q̃ in consilijs Ang. nu. xciij. est q̃dã copia transactionis celebratę iter Iudæos, in qua non est inuocatio Diuini nominis, & tñ cõfecta à Christiano, estq; iurata: & ibi Ange. cõtrarium videtur vel le eius quod voluit Pau. de Castr. consi. mihi c. per do. Iaf. hic alleg. cxviij. opin. tñ Pau. de castr. habuit Roma. cõsi. clv. in fi. Inquantũ etiã tangit an Iudæus possit esse tutor, adde latè And. Sicu. consil. xv.

Quæ autem commercia possint habere Iudæi cum Christianis, vide Roma. consi. ccccxcix. & quæ sint eis permissa, vide in consilijs Bal. consilium subscriptũ à do. Io. de Lig. Gasp. Cal. Io. Fab. & quibusdã alijs doc. nu. cclxvj. iij. lib. A quo etiam iudice debent puniri si delinquant. vide per Bal. cõsil. ccxvj. ij. lib. Cald. consi. ij. de Iudæis. Petr. de Ancha consi. xv. Old. consi. cccxxxiij. & xxxvj. & an contra Christianum possit esse testis, vide Pet. de Acha. consil. clxxxix. & Alex and. consil. clix. Et an valeat locatio ad longum tempus factæ Iudæo de rebus ecclesiasticis, vide calde. consil. iij. de loca. & an filij Iudæorum baptizari possint inuitis parentibus, vide eundem consi. ij. de Iudæ-

d ¶ In iuramento. Et istud facit vtrũ Iudæus possit esse testis contra Christianum, & in iudicijs. Dic quod non: sed in cõtractibus forte sic. l. quoniam. C. de hæreti. Quis erit iudex in causa periurij, vide Petr. de Achar. in regula, ea quæ. in q̃stio. vj. de regu. iuris in vj. & an Iudæus possit iurare p̃ Christum, vel virginem: vide gl. no. quòd nõ, in authen. vt iusiurãdo. quod præst. ab his, &c. in princip. & ibi Angel. per docto. & maximè Imo. in c. et si Christus. de iure iurand.

¶ In scriptura priuata. An scriptura priuata debeat continere diem & consulẽ, glo. in l. in summa. §. idẽ Labeo. de aqua plu. arc. & ibi Bar. dicit quòd in instrumẽtis publicis obligationis, nõ requiritur dies & consul. Et vide q̃ dixi post Bart. in l. si contractus. de fide instrumen. Ade vnum quod voluit Ioan. Andr. in c. cùm nobis olim. in in nouella. de elec. ad fi. quòd quãdo hora est de consuetudine vel de natura actus, expressio diei habetur pro expressione horæ. sequitur Bald. in c. j. de milit. vasal. qui cõtu. est, pro hoc facit q̃ alibi dixit In noc. q̃ si in citatione nõ apponatur hora, intelligit de cõsuetas secundũ eum in d. c. cùm nobis olim. hoc tamẽ videtur limitãdum, nisi essemus in casu in quo cõputaremus tps de momẽto ad momentũ, per id q̃ not. voluit Raphael in leg. j. §. dies. qñ appelland. ff. & dum suprà allegauit Io. Andr. in capit. cũ nobis. adde Bal. in le ge. j. in vlti. colũ. C. quomodo qñ iudex. & per Bar. in cõsi. iudex statuit. Adde an scriptura priuata requirat diẽ & consulem, Abbatẽ consil. lxxxviij. ij. libr. Bal. consi. x. iiij. libro Alexand. consil. xx. iij. libro.

☞ Feli. in c. j. col. iiij. de fide instru.

¶ Requiritur signũ. An in scriptura nota rij requiratur signũ? Adde quod not. glo. & ibi habetur in capitu. inter dilectos. de fide instrument. & de signo per Bal. in l. scripturas. C. qui poti. in pign. & quod ẽ. de proxi. dixi, per Ioan. Andr. post Specu. in tit. de instrument. edi. §. breuiter. per Cyn. & Bald. in l. contractus. in fin. C. de fide instrumen. per Ange. in authen. de tabel. in ij. colum. per Bartol. & Angel. in l. Lucius. ff. de testa. mili. & dicit Imo. in c. j. de fide instru. quod communiter tenetur quod non sit de substantia. Adde an signum sit de

RVbrica a hæc simul cũ Constitutiõe, est quædam epistola: & diuiditur in tres partes. Primò ponit nomen mittentis eã cũ nominibus & cognominibus. & durat vsq; ad verbũ, Theophilo. ibi est secũda pars, in qua ponunt̃ noïa, quibus mittit̃ ista epistola, cũ cognominibus: & durat vsq; ad verbũ, Salutẽ. ibi est tertia pars, in qua ponit̃ salutatio: & durat vsq; ad finem. Et primò not. † q̃ hic fit inuocatio, diuini nominis, s. Christi. Cõcordã. in corpore de quæstore. §. j. & in aut. de armis post princ. & l. in noïe dñi. C. de offic. Pręfe. prę. Afri. Rõnẽ quare fit inuocatio Diuini nominis reddit gl. in procemio Instit. & in aut. de hęre. & falci. in rub. colla. j. & est talis; qa qñ-

1 ☞ Inuocatio diuini nominis fieri debet in quolibet principio: & quare.
2 Iudæus non inuocat nomen Iesu Christi.
Notarius Christianus conficiens instrumentum inter Iudæos, inuocat nomen Iesu Christi.
3 Iudæus, qui iurauit per Christum, potest cogi ad eius obseruantiam: & Christianus hoc iuramentum recipiens non peccat.
4 Scriptura priuata nõ requirit ad eius esse, nec diem nec consulem: secus in publica.
5 Scriptura publica requirit signum scribentis: secus in scriptura priuata.
6 Signum notarij quando apponendum sit instrumento.
In instrumentis sunt apponenda consueta.
7 Sigillum solum q̃ non sufficiat ad probationem.
8 Cognomina debent apponi in scripturis, quando ex appositione sola nominis incertitudo redditur.
9 Nomina uerbalia designantia aliquam dignitatem, uel aliquod exercitum, ad quod non sufficit solus actus exercentis, sed ab alio dependet: tunc illud exercitium illius nominis uerbalis, non inducit illum effectum.
10 Nomina uerbalia sonantia in delictum, quãdo ex solo actu uerificentur.
Mercator non dicitur, qui uno actu mercaturam exercet.
11 Iustinianus à iustitia dictus: & plures fuerunt Iustiniani.
12 Doctor quando dicatur illustris.
13 Donatio facta Papæ Syluestro per Cõstantinũ an ualuerit.
14 Frater tenetur dotare sororem.
15 Imperator non dicitur ante coronationem, sed rex Romanorum.

cunq;, & vbicunq; fit innocatio diuini nominis, sequit̃ bonũ initiũ, melius mediũ, & optimus finis: vt i corpo. qũo opor. Epis. in prin. Et certè hic dubitat̃ de vno, vt in glo. quadã antiqua q̃ cõiter nõ habet̃: & quærit, qũo est hoc possibile quod inuocatio Iesu Christi fuerit facta hic, cũ oẽs istę leges fuerint factæ p̃ Paganos. Et rñdet hic Iustinianus, & Inst. i. pœ. & j. ti. j. sup rub. & voluerunt quidã dicere q̃ quãuis hoc sit: nihilominus ille, q̃ loquit̃, vt est Iustinianus, põt hoc facere, qui fuit hmõi Cõstitutiõis compilator. Itẽ nõ loquit̃ hic de legibus, sed loqtur de cõpilatiõe sua: quasi dicat q̃ illis nõ licuisset hoc nomẽ iuocare: qa nõ credebãt in eũ. Gl. hoc nõ approbat. Tu, p̃ba, qa illis, q̃ nõ credũt i Christũ, nõ licet aliq̃d seq; illi⁹. nec aliquo modo assumere: ne videant̃ i despectũ ei⁹ hoc facere, vt l. Iudæos. C. de Iudę. vbi dicit̃ q̃ Iudei nõ p̃nt accipere crucem i despectũ liue opprobriũ eius, & christianę religiõis: † & ita nec eius nomẽ iuocare. Ex quo optimè collig̃it̃, q̃ q̃uis tabellio faciat instrm̃ iter Iudæos, l⁹ q̃ põt iuocare nomẽ dñi Iesu christi⁹, & valet vt Iustinianus hic facit. Sed q̃ro, qd i iuramẽto⁴ pone q̃ Iudę⁹ iuret tibi Christiano p̃ Christũ, † et sic hic q̃ro de duobus. Primò cũ istæ Iudę⁹ nõ possit hmõi nomẽ assumere, nunqd tñ cogi possit ipm̃ iuramẽtũ obseruare? Secũdò, an ipe Christianus, q̃ hoc sacramentũ recepit, aliquo modo peccet. Et certè hoc vidę. Inn. dicere, q̃ q̃uis ille nõ possit iurare, cogat̃ tamẽ stare tali iuramẽto. Itẽ q̃ iste Christian⁹ nõ peccet: qa i sua ptãte nõ erat, iurare, vl⁹ nõ iurare: vt ipe, p̃bat quasi ad textum: & ibi ipe ponit i c. & si Christus. extra de iureiu. p̃ c. mouet. xxij. q. j. Itẽ no. hic modũ mittẽdarũ literarũ, vl⁹ epistolarũ. Sed tñ aduerte: qa hęc scriptura põt diuersificari à scriptura publica, i qua requirit̃ dies, & cõsul: vt in corp. vt p̃po. no. Impe. Et tñ in hac scriptura nõ est. sic videt̃ † q̃ i scriptura priuata⁴ nõ sit necessarius dies & cõsul. Sed tñ hoc videt̃ falsum per finẽ cõstitutionis. Et, salua eius reuerẽtia, hoc non bene reprehẽdit: qa ibi nõ est certus dies appositus, nec specificatus: qd̃ est necessariũ in instrumẽto publico, seu scriptura, & non in priuata, vt hic: quã opinionẽ teneo. & probat tex. in l. cũ tabernã. j. de pig. in §. idem quæsijt. hoc etiam expressè tenet Gul. de Cun. licet nõ examinet, in l. j. de iustitia & iure. tñ venit examinandum propter cõtrarietatẽ legum, maximè l. scripturas. C. qui po. in pign. hade qua dicã in l. j. §. editiones. j. de eden. Sed circa hoc vide vnã gl. in l. in summa. §. Idẽ Labeo de aqua pluuia acẽ. & ibi gl. allegat dictã l. cũ tabernam, § idẽ quæsijt. j. de pign. Itẽ est & alia differentia inter scripturã publicã, † & priuatã: quia in scriptura publica requirit̃ signũ⁵ scribẽtis ad suũ esse, vt signũ

ſubſtãtia,& alia q̃ requrũt ad eſſe iſtrumẽti,Ang.cõſi.cix.d. Cald.cõſ.cxxx.
☞Vide Feli.latè tangentem articulum in c.j.col.iij.de fide inſtrumen.
a ☞POMATES. ¶Aduerte. An in inſtrumẽto notarij requiratꝰ ſignũ,vide per Alex.in ruo.ij.col.ff.de no.ope.nun.Bar.in l.ad teſtiũ.§.ſi quis ex teſtibus.de teſti.gl.in generali.C.de tab.li.x.quæ vult etiã apponi dĩc ciuitatis,in qua fit inſtrumentũ, ſi ſit conſuetudo Alexan. cõſilio xxxvij. co.iij.in iij.vol.Feli. in c.j.de ſpõſa.col.x. in iij.notabili.
b ¶Signum apponi. Signũ non eſt de publicationibus ſed de cõſuetudine ergo apponendũ.Adde Bar. in l. ad teſtiũ. §. ſi qs ex teſtibus.j.de teſti. Bald.in l.cõparationes. C. de fid.inſtru. & q̃ not.Spe.in tit. de inſtr.edi.§. breuiter.ver.in fine authẽ. &c. & ibi Io. Andr. gl.& Imol.in l.ij.§.ſi dubiteẽ.j. quẽadmodum teſta.aper.moder in rub.ff.de oper. no.nunci.Imo.in l.ſi ita ſtipulatꝰ.§.Chryſogonus.de ver.obl. in iij.col.per Bal.in l. j.§.j.ĩ prin.ſ̃.de edẽd. Ang.in.§. ſed ſi iſtrumenta.in auth. de inſtrumen.cau.& fide.
c ¶Quia imperat.Ad de not.per Bar.in l.j. in fi.j.colum. de iur. om.iudi.
d ¶Sonant in delictũ. Nol. Bald.in rub.C. de conſti.pe.in fin. ☞POMATES.
e ¶Itẽ fallit. Vide de materia aliqua per Alex.in l.j.cætera.§. ſed & ſi qs.ff.de leg. j.Et vide text.& ibi do.Prepo.in c.ſi qẽ. xvij.diſtin. Pan.c.j. in vlt.colum.de Iud. Aret.c.clerici.iij.col. ac ſi.e.ti. Ancha.in c. canonũ ſtatuta. col. Ixxxvij.de conſti. & Feli.etiã in d.c.clerici.col.j.& ſeq.et Iaſ. in l.ſcriniarios.C. de teſt.mili.& cardi. in proœ.Cle.in prin.& aliqd̃ p Bal.in l. ſeruus tuus.C.de exerci.Iaſ.in l.ſi qs ex argẽtarijs. ff. de edẽdo. Et antequãmercator gaudeat priuilegio mercatorũ alicuiꝰ ciuitatis,oportet q̃ habeat maiorẽ partem ſuorũ bonorũ ĩ mercãtia,ſeu in exercitio mercantig.Ita Alex. in conſil.ſuo cviij.in cip.viſo themate. in iiij.vol.& ſeq.Iaſ. in l.ſcriniarios.C.de teſta.milit. Pan. in c.j. circa fi.de iudi.Et de materia qs ꝑpriè dicatur mercãtor,artifex,negotiorum geſtor,& ſimiles, vide multas remiſſiones per do.Feli.in proœ. Grego.in pe.colum. vſque in fin.& ſeq.
☞Vide etiã Areti. cõſ. xxix. diligenter & maturè.vj.dub.
f ¶Negotiationes. Mercator nõ eſt ille, q̃ ſolũ vnã mercantiã facit, ſed multas:

tabellionis, vt in corpore de inſtru.caut.& fide.§.oportet autem.colla.vj. & §.ſed & ſi inſtrumenta.& Inſtit.de publi.iudi. §. item lex Corneli. vbi ponitur ratio quare ſignũ debet apponi. Ad quod l.fin. C. de aſſeſſo. ibi:ſignum:quod ſolitũ eſt chartæ imponi.
Secundò † aduerte [a] ad vnam q.magnam, 6
a quã habui in iſta ciuitate de hoc: & dicebã tunc quod tex.non dicunt q̃ apponatur ſignum in inſtrumento:quia quãuis dicant, ſi apponatur,quid facere habet: tamen nõ vrgent quod apponatur: tamen dixi quod ſunt apponenda quæ conſueta ſunt poni: vt not.gl.in auth.vt præpo.no.Impe. colla. v.& ideo ſi cõſuetum eſt ſignum apponi[b], apponatur: aliàs nõ debet de iure opponi: cũ ſignũ nõ ſit de illis, quæ de iure poni debent.Allegabã ea quæ no.gl. in l. generali. C.de tabu.li.x.& Iac.de Aret.in l.ad teſtiũ. §.ſi quis.j.de teſti.vbi allegat l. generali. Et ſic ex dictis gl.& Iac.de Are.poteſt inſtrumentum ſuſtineri,vt glo.in præalle.l.generali. ponit. quæ etiam ponit Spe. de inſtru. edi.§.j.verſicu.in fine autem.Item † quæro, 7
ſi eſt ſolum ſigillum mittentis, an ſufficiat ad declarationem epiſtolæ, cũ hoc non videatur hic poſitum nec expreſſum. de quo videtur haberi tex.in l.ad teſtium.§.ſi quis. j.de teſta. quia ibi dicit q̃ eſt neceſſe quod teſtis ſubſcribat ſe:attamẽ dicitur ibi quod ſigillauit.quod not.† Quæro,nunq̃d ſit ne 8
ceſſe in epiſtola quod hæc cognomina [a]ponantur.Tu habes gl.q̃ ſi exſola nominis commemoratione redditur incertitudo,re currit ad iſta cognomina: vt ſi ſunt duo Titij,& duo Ioannes:tunc dicitur, Ioannes talis:vt habes gloſ.in l.hac conſultiſſima.in princi.qui teſta.fa.poſ.Adde l.ad recognoſcendos.C.de inge.manu. Item dicitur hic, Imperator. dicit gl. exponendo ex poteſtate. vt quia imperat.[c] Aduerte: quia ex hoc videtur quod etiam pater,dominus,vel abbas,poteſt dici Imperator:quia pater imperat filijs,dominus ſeruis, abbas monachis: quia nomina verbis,vt l.j.de iuſti.et iur.ibi: eſt autem ius &c.& Inſti.de iure. in princi. Sol.dico quod hęc † nomina verbalia inter 9
dum habent deſignare aliquam dignitatẽ, vel aliquod exercitium,ad quam vel ad qã non ſufficit ſolus actus exercentis, ſed habent ab alio dependere:& illud exercitium illius nominis verbalis non habet inducere illum effectum:vt dicitur in doctore,qui dicitur à docendo:ramẽ vt poſsit eſſe doctor oportet ex quodam medio optimorum doctorũ aſpirante cõſenſu,ad inſignia doctoratus peruenire: vt probatur in l. medicos. aliàs,magiſtros.C.de ꝑfeſ. & medi.& ideo ſi non habet iſtud preambulum,nõ dicitur doctor.ſic in propoſito, Imperator habetdignitatem,q̃ non dependet ex ſolo nomine,ſed etiam ex quibuſdam præambulis:vt ex electione & coronatione,vt in c. per venerabilem. extra de electio. Ita in propoſito,pater,vel dominus,vel Abbas non dicitur Imperator:quia ex ſolo nomine depen
10 det à ſeipſo.Interdũ † iſta nomina verbalia

d ſonant in delictum [d],vt calũniator & præ- g
uaricator: & tunc ex vno ſolo actu verificantur: vt l.athletas.§.calũniator. j.de infa. Fallit in tribus nominibus,quæ quãuis ſo- h
nent in delictum:nihilominus ex vno actu ſolo non dicũtur verificari:vt in abigeo:q̃d eſt nomen verbale,ab abigo abigis,vt l.ſi.j. de abigeis.prope.finem.& e.tit.l.j.ibi: non tenetur vt abigeus,&c.Item in errone:quia ex vno ſolo actu non dicitur erro: ſed vbi frequenter ſine cauſa vagatur: vt l. quis ſit fugitiuus.§.erronem. de ædi.edi. Itẽ in plagio:vt l.ſi abducta.cum gl.C.de furtis. vbi plagium committitur, quando ex conſue- i
tudine quis habet ſurripere ſeruos alienos, e non vbi ſemel tantũ. Itẽ fallit[e] in mercatore: vt l.j.§.j.j.de tribu.vbi mercator propriè eſt f ille,qui plures facit negotiationes[f],nõ vnã tantum.quod no.Sed regulariter dico com mitti ſecundùm vulgi opi.licet hoc non liqueat,vt probatur:quia dicimus in artifice, quod ille appellatur propriè,quem vulgus appellat artificem. Videtur proſ hoc l.ſciendum.§.illud.de ædil.edict. Modò circa vltimam partem opp.& videtur q̃ rubrica hic poſita non procedat,ibi:ſemper Auguſtus, &c.verbum,ſemper,habet denotare perpetuitatem:vt l.j.ſolu.matri.Sed nos videmus ad oculum quod Imperator minuit imperium quandoque:vt quando Conſtantinus donauit Papæ Syluestro.Glo.ſoluit, quod hic habuit reſpectum ad id, quod rationabiliter eſſe debuit:non autẽ ad id, quod accidit de facto:vt aliàs diximus,quòd matrimonium eſt indiuiduum:& tamen interdũ ſeparatur. Item dicitur hic quod fuit filius Iuſtiniani:non videtur verum: ſed fuit Filius Conſtantini.vt diſt.xvj.c.habeo. Solu.
11 † Iuſtinianus[g] dicitur à iuſtitia: ibi verò de g alio Iuſtiniano loquitur:quia plures fuerũt k Iuſtiniani. Item opp.quia dicitur hic quod illi,quibus tranſmittitur iſta epiſtola,dicuntur maiores nobis. Imò videtur quod non, vt C.de dignit.per totum.Sol. Interdum dicitur quis antecedere aliqua dignitate, vt ibi: interdum reſpectu ſcientiæ vel morum: & tunc loquitur hic. Ita ſentit glo.hic,& be
12 ne. Item oppo.dicitur hic† q̃ ſunt illuſtres. h Cõtra:quia doctores[h] non ſunt illuſtres,niſi certo tempore legant, vt C. de profeſ. & med.l.magiſtros. Sol. Hæc ſecundũ illam. Vel.dic quod hic videtur loqui de illis illuſtribus, qui abſque doctoratu erant alias illuſtres & vtraq̃ ſolutio eſt bona & vera. Item dicitur hic quod hæc ſolutio tranſmitꝫ titur:& ſic miſcet iſtam compilationem & compilationem codicis:imò videtur quod ſeparatim poni debeant: vt primò illa Codicis ſecundò Digeſtorum: tertiò Inſtitu. Dequo vide tex.hoc ponentem in l.ſecunda C.de ve.iure enu.Item quod dicitur Auguſtus, dicit gloſſa. quia ſemper augeat.
13 Et ſic † quæro, nunquid donatio [i] facta i per Conſtantinum Papæ Syluestro valeat k vel non[k]. Et primò videtur quod non valuerit;quia debet augere:vt hic, Sed donare,eſt dilapidatio quædam;vt l.filiusfami.j. de dona.

& melius eſt q̃ vulgi opinio ſic appellat.Idẽ de artifice.Et de hoc Bar.in l.legatis.de leg.iij.& in l.mariti.§.j.j.de adul.Bar.in rub.C.de conſtit.pec.in ſi.& ibi videt tenere cũ Bart. ſubdit tñ q̃ eo caſu quo vnã ſolã negotiationẽ exerceat,dicit mercator ſi eſt profeſſus vel matriculatus. Adde quod voluit Alexã. cõſi.cvij.iiij.libr. An autẽ mercator vſurarius gaudeat priuilegio mercatorũ, vide Bald. conſilio ccxx.iij.libro.
¶Iuſtinianus dicit à iuſtitia. Et vidꝫ mo der.ĩ rub.de ver.obl.
¶ Quia doctores. Vtrũ doctor ſit illuſtris,& an dicat habere dignitatẽ, adde adde Bar. in l.ex eo. de teſt.mi.& in.pœmio C.& hic vult al allegare l.j. C. de ꝓfeſſor.q̃ in vrbe Conſtan.libr.C.xij.vide Bal.ĩ l.j.C.de aduoc. diuer.iu. & Sali.in j. cõſt.C.& q̃ ibi dixi. ☞POMATES.
¶Nũquid donatio. Vide Panor. conſil. lxxxij.in ij.col.j.volumi.& cõſ.xxxiij. in iij.col.& Areti.in rub.ff.de ver.obl. Feli. in ꝓœmio Decre. in penul.col. aliqd̃ p Bar.in l pen. ff.de of fi.prætſi. vbi videtur tex. facere q̃ nõ valuerit. Vide etiã Alexan.ſed remiſsimẽ,in rubri.ff.de ver.obli. Car.conſil.cxxxvij. col.iij.& conſil.vlti. col.ij.Panor.in c.intellecto.de iureiurã. Alex.in l. omnibus. j.ad Tertul.
☞P. PAV. P.
¶Valeat vel non. vide Are.in Rub.ff. de ver.obl. vide Alexan.in l. filio quẽ pater.in vlt.col.ff.de liber.& poſth & paulò poſt in verſi.Itẽ in cauſa renũciationis poſſunt alias ꝓhibita allegari, de quo p Iaſo.in l.ex hoc. col. xj.ff.de iuſti.& iure.
¶Valeat vel nõ.An valeat donatio facta per cõſtãtinũ Romanæ eccleſiæ,aliquid per l.al.in.pœ. Feu. & Bal.in c.j. §. ſi qs per trigin li de feud. fue. cõtro.& ibi vtdetur tenere q̃ valeret,vt dixi, ſecũdum eum,poſt Bar.in l.p hibere.§.planè.quod vi aut clã.Et adde q̃ donatio facta Romanæ eccleſię valet abſque inſinuatione,vt in auth.itẽ à priuatis. & ibi Bal.C.de don. Bal.in l. filio quẽ pater.j. de liber. & poſthu.& ibi Ang.Bal. hic, & in princi.codic vbi plenè de hac quæſtione poſt Iac. but.& ibi,& ꝓ Imo. in rubr.de verb.obliga.& Bal.hic ꝓœmio. Ang.not. in l.ſi certarum.in princ.ff. de teſta. milit. & ibi Bal.per gl. in clemẽ. j.in verbo,conſtanti num. de iureiureiur. & omnino vide quę not.Specu.in titu. de inſtrumẽ.edi.§.nunc aũt.verſic.fin. An ſi

de donat. & l. cum de indebito. ff. de proba. Et ſic non valet, ex quo ſua intereſt augere, non minuere. Donare enim eſt minuere, vt probatur: ergo &c. Præterea[1], ſi valeret: ſequeretur quod imperium poſſet annullari: quia ſicut ipſe facit: ita ſucceſſor eius poterit:& tamẽ eius actus ſucceſſori præiudicare nõ poteſt:vt l.digna vox.C.de legi.& iſtã opi.tenet glo.in corpore quomodo opor.epi.§.j.vbi hãc q.diſputat:& finaliter tenet q̃ nõ valet. Quam opi.ſequitur hic Iac.de bel. Sed in contrarium facit:quia omnis liberalitas procedens à principe, habet ſpecialia multa:vt l.cũ multa.C.de bonis quæ liber.& ſic ex quadã benignitate & ſpecialitate valet. Itẽ ſi non eſt ꝓhibitũ principi dare, ſeu donare,nec eccleſię:vt ꝑalle.l.cũ multa. Itẽ certũ eſt q̃ Imperator erat dñs rõne illius iuriſdictionis eius quod donauit,vt in prin.ĝſtionis:ergo ſaltẽ ius illud q̃d ipſe habuit, donauit q̃d facere potuit,vt l.ſi domus.§.fi.j.de leg.j.& l.qui tabernas.de contrahen.emptio. Item dicimus q̃ donãdo eccleſiæ omnis immenſitas dicitur eſſe menſura:quaſi dicat,non poteſt videri in infinitum eccleſiæ eſſe donatum,vt eſt in §.ſinimus.in corpo. de non ali.& ſic donatio valere debet. Præterea probatur ſic: Imperiũ
a & eccleſia dicuntur quodam modo fraternizare: [a] vt in corpo.
14 quomodo opor.epiſco.§.j.Sed alia lege cauetur, † quòd frater nedum poſsit,ſed etiã teneatur dotare ſororem:vt l.cũ plures.§. fi.j.de admi.tut. & l.nõ omni.C.de admi.tut.& ibi Azo & glo. in l.ij.C.ad Macedo. Ita ergo in eccleſia nedum q̃ poſsit frater eius,ſ.Imperiũ donare ei,ſed tenetur eam dotare,vt dixi.Præter
b ea probo [b] etiam ſic:illud,fit in ſignum remunerationis, non di-
c citur donatio,[c] vt l.ſed & ſi lege.§.conſuluit.j.de pet. hære. & l. Aquilius.& l.ſi pater.ff. de do. Si igitur hoc eſt verum:ſequitur quòd Conſtantinus donans fuit ille qui liberatus fuit à lepra: quare,&c. Item in cauſa remunerationis eſt debitum,in tantum q̃ etiam ex his quæ aliàs prohibentur alienari à iure:concedun tur tamen illo caſu: vt l. iubemus nullam.C. de ſacroſan. eccle. Sic ergo in propoſito:quid dicendum? Gul. tenet hanc partem: pro cuius opi.videtur gl.licet ipſe eam non alleget,in l.j.de offi. præfe.vrb.Videte,nos ſumus in terris amicis Eccleſiæ: & ideo dico q̃ illa donatio valeat.Sed ſi quis vellet tenere opi.quòd nõ valuerit,poſſet reſpõdere ad contraria:& probare opi. ſuam per caſum legis.Et dico q̃ eſt verũ q̃ poteſt donare ob meritum in rebus particularibus. Item dotare Eccleſiam tanq̃ ſororem:ſed illa donatio fuit reſpectu iuriſdictionis:vt haberet temporaliter & ſpiritualiter iuriſdictionem. Sed lex alibi dicit q̃ Imperium iſtud ſi millies Imperator vellet à ſe abdicare,nõ poſſet, niſi ſuperiori daret:vt l. legatus.j.de offic.præſi. Modo ſi hoc eſt verũ, donatio illa non valuit. Ad contraria eſt reſponſum vt dixi. Ex quo ſequitur q̃ Papa non habet iuriſdictionem aliquam:ſed volens fauere Eccleſiæ,dico q̃ illa donatio valuit. Et ad l.legatus.
d reſpondeo q̃ Imperator & Eccleſia proceſſerunt à Deo [d] tanq̃ à cauſa efficiẽte:vt in corp.quomodo opor.epi.§.j. ergo donãdo Eccleſiæ abdicat à ſe & dat in manibus ſuperioris ſicut & ipſe deus papa eſt vicarius eius:& ſic quaſi ipſi deo donare videtur. & ſic eſt reſponſum ad l.legatus. Item dicitur hic q̃ Iuſtinianus
15 eſt Imperator: Quæro † quãdo quis dicatur Imperator. Et dico q̃ ante coronationem nõ eſt Imperator: ſed rex Romanorum: vt eſt tex.in c.venerabilem.extra de ele.ſed poſt coronationem dicitur Imperator ſiue princeps.probatur ibi: nam princeps &
e Imperator ſunt idem [e]: vt in proœmio Inſtitutionum.

1 ☞*Differentia inter omne & totum.*
2 *Sanctio pluribus modis accipitur.*
3 *Imperator an ſit dominus rerum particularium.*
4 *Imperator an poſsit rem meam alteri dare.*
5 *Ciuitas legem condendo non poteſt auferre mihi dominium rei meæ.*
6 *Per reſcriptum quando Imperator poſsit mihi auferre dominium rei meæ. Differentia inter legem,& reſcriptum Principis.*
7 *Recipere aliquem in protectorem & defenſorem meum,quid importet.*
8 *Peritis quando credatur,& an deponant cum ſacramento. Et quando unus ſolus ſufficiat.nu.9.*

QVnem. Iſta cõſtitutio diuiditur in quinq̃ partes. Prima vſq̃ ad verſ.ſed cum vos.tractat in genere poſt compilationem factã de neceſſario tradendo modum legendi iſtam ciuilem ſapientiam. Ibi ſecunda pars, vbi ponit q̃ doctores debent ſcire quid docent. & ſimiliter ſcholares quid eos ſit docendum:& durat vſque ad verſi. in tertio aũt anno. Ibi tertia,vbi ponit quid olim legebatur:& durat vſque ad verſ. nos verò. Ibi quarta,in qua ponitur quid hodie tenendum ſit:& durat vſque ad verſic.hæc autem. ibi quinta, quæ diuiditur in plures partes:& ibi dicam. Et ſic pone caſum,licet malè poſsit ponit. quia non eſt accidentia facti:quod poſt perfectionem legalis ſcientiæ Iuſtinianus alloquiſ in ſuo principio, & tradit modum addiſcendi: & approbat illud,quod per eloquẽtiſſimos viros, quos nominauit in rubrica, factum fuit. Modò apponi.ad principium:quia certũ eſt quod dictio,omnis,ſeu,omne, eſt nomen vniuerſale,quod quidem verificatur ex pluribus: vt l.ſi pluribus. de leg. ij. Sed legislator loquitur de tota ciuili ſapientia purgata,quæ vnica eſt:& ſic non conuenit iſta vniuerſalis propoſitio. Cuius timore gl.exponit omnem,ideſt,totã. Et ita exponit Iac. de Aret.
1 Et pro opi.gl.& Ia.habemus glo. † expreſ- a
ſam, quæ ponit differentiam inter adiectiuum,totum,& omne:vt ex gl.Inſti.pro ſocio.in prin.& j.§.j.poſt prin.in glo. quæ eſt ibi,quę incipit:totius ſcientiæ iuris ciuilis. Vel potes dicere alio modò,quod iſte text. non loquitur impropriè,videlicet quod Iuſtinianus non habuit tantùm reſpectum ad ſolam ciuilẽ ſapientiam:ſed ad multas conſtitiones & deciſiones antiquitus factas, q̃ voluit ſentire glo.fina. Et ſic videtur poſſe dici quod iſtud nomẽ,omne, propriè ſtare poſsit. Itẽ quod dicitur hic, & ſanctio purgata eſt: ſic videtur comprehendere etiam eas,quæ pœnam non imponunt:cum tamẽ ſanctiones pœnam imponant: vt §.ſancte. Inſti.de re.diui.& Inſt.in proœmio.Cuius timore fuit facta gl.quæ incipit,ſanctionẽ.
2 † Et appellatꝰ ſanctio pluribus modis. vno b
modo ſtrictè,vt illa quæ eſt pœnalis:& de illa nõ loquitur hic. Alia largè:& de illa loquitur hic.Quæro,dicitur hic[f] omnem ſanf
ctionem totius rei publicæ:id eſt,totius noſtri Imperij.Quærit gl.nunquid ſecundùm
3 † quod Imperator dicitur habere dominiũ c
vniuerſalis iuriſdictionis, ita & particularium rerum? Quæ quæſtio fuit antiquitus agitata inter Mar.& Bul.Et primò videtur quod ſecũdum quod ille eſt dominus vni- d
uerſalium:ita & ſit particularium rerum.vt eſt tex.in l.deprecatio.ad l.Rhod.de iac.& l.bene à zenone.in prin.C.de quadri. præſcrip.Item aduerte:quia glo. hic leges inſerit,quæ faciunt ad illam quæſtionem,nunquid princeps poſſet donare rem meam. e
Quę videtur idem cum prima: ſed tamen ſunt omnimodo diuerſæ:& allegat gl.hic.l. item ſi verberatũ.j. de rei ven.& l.Lucius. j.de euic.vbi transfert dominium illius rei, quæ erat ſua quia non ſuæ rei non poſſet transferre dominium.arg.l.id quod noſtrũ. j.de reg.iur.Item per l.quæris.j.de natali.reſtitu.In contrarium facit:quia dominiũ inſolidum penes duos eſſe non poteſt, vt l.ſi f
vt certo.§.ſi duobus vehiculum.j. commo. Sed ego video quod dominia rerum ſunt ſingulorum:vt inſtit. de re diui. §. ſingulorum.Ergo non principis.Præterea, rei venditio datur domino;vt j.de rei vendica.l. in rem actio. ſed ego video quod ſingulares homines poſſunt res vendicare:vt l.j.de

Impator dotet eccleſias,et priuilegia cõferat,ſucceſſor reuocet,vide Bal.ĩ l.pen. C.de bonis quæ li.et ibi etiã ecõtra:an Papa poſsit alienare terras,& ciuitates eccleſiæ. De ꝑdictis etiã vide per doctores in clem.j.ĩ fi.de iureiur. pedo.Io.And.in ti.de pa.cõſt.in verbo,ſucceſſorũ.Bar.in l.pen. j.de offi.præſi. Adde q̃ Abb.cõ.lxxxiij. j.lib. dicit q̃ nõ eſſet ꝑcul ab hereſi, reuocare ĩ dubiũ an donatio facta p cõſtãtinũ valuerit: De quo ẽt per Alex:cõſi.lxxx. vij.ij. libro. Paul.de caſtr.conſi. lxxij. Et de alienatione Papæ vide baldũ cõſi.xxxviij.libr. Paul.de caſtr.cõſi. cclxxxiij. & ſequenti.
☞Vide latè Fel.in c.ſuę litę.circa fi.de maio. & obe. Are.in rubri. ff.de verb.obl. Alex. conſi.xxiij.põderatis his quæ in thema te.libr.v.
¶Fraternizare. Imperiũ & eccleſia dicuntur fraternizare. Vide Bal.in l.bene à zenone,de quad.prę ſcrip.in vl.col. Adde pro predictis quod voluit Ro.conſ.cccxcvij.q̃ ſi l.quoties. locũ habet in eccleſia: eodemmodo in Imperatore.
☞POMATES.
¶Præterea probo. Vide Abb. in rubri. de donat. Et pro hoc videtur bonus text. in l.ſi quis pro vxore.§.fin.ibi:quæritur donatiõ.ff.de donat. inter virum & vxo. Vide itaq̃ tex.& ibi gl.ĩ l.ſi pẽ.§.j.ff.de dona. Pan. conſ.xxvij. ad fi.conſi.ij.volum.
¶D onatio. Vide q̃ ſcripſi poſt Bar. in l. j.j.de donatio.
¶Proceſſerũt à Deo Papa & Imperator proceſſerũt à Deo,et Imperator imperiũ à Deo.c.j.in princip. ibi, Deo authore & ibi Bald. de pace tenenda.
¶Sunt idem. Princeps & Imperator ſunt idẽ. Vide Imol. in rubr.de verb. obl.
☞Ante coronationem ſit Imperator & priuilegia poſsit concedere:vide latè Felin. in c.eam te. col.j. de reſcri. Decius conſi. cxciij. viſo tenore pri.du.
¶Quæro dicit hic. Vide gl.ĩ cle.ſepe.in ver. cõſtit. q̃ dicit q̃ ſanctio eſt cũ pœna, et cõſtitutio ſine pœna. Vide ibi omnino. Andr.Barba.
☞Vide etiã Deciũ in rubri.de conſti.ij.lectura.col.fin.

a ¶Dominusmundi. Qualiter imperator sit dominus mundi, vide latè Barto. in l. j.§.p hāc.ff.de rei ven dic.& vide per eundem in l.hostes. in j. q. de captiuis. Bald. hic.

a ☞Et dum Bar.dicit q Imperator non est dominus rerum par ticularium:idem tenet Alex. consi.lxxvj. in causa & lite. col.ij.lib.ij.& consil. cxij. in causa & lite vertēte.col.ij.iiij.lib.

b ¶Iac.de Aret.Adde quæ dixi in c.quæ in eccleſiarum.de cōſti. & vide Ioā.Andr.in conſil.cccvj. an ciuitas poſsit donare bona ſui ciuis alteri. Andr.Barba.

c ¶Rem meam. An Imperator poſsit rē meā donare vel auferre, etiam legē condendo. Et concludit q ſine cauſa non:cū cauſa ſic.Et vide Bar. in l.ſi.C.ſi contra ius vel vti.publi.q Bal. & Ang.in l.ij. ī prin. C.de quadri.prēſcri. & ſingulariter Bal. in l.ſi.in ij.col.C. ſenten.reſcin.non poſſe. Adde Bal.cōſi.xiij. & ſequen.ij.libr.& conſi.cclxxviij. ij. li. & ccxxij.iij.li.Ang. conſi.xvij.& cxxix. Abb.conſil.lxxxiij. j.libr.vbi dicit quod cauſa ſemper præſumitur in principe. b Paul.de caſtr.conſil. ccxxvij. 4

☞POMATES. c

c ¶Rem meam.Vide hic quæro , ſecundū Iaco.de Are.pro hoc vide Bart.in l.ſi.C.ſi contra ius vel vti. pub.& Alexan.conſilio cxxiij. col. xx. iij. vol. & Præpoſi. c.quo iure.ij.colum. viij.diſtin.& Panor. conſi.vlt.in vlt.colū. volumi.j.Ang. Aret. in §. ſi.Inſti. de offic. iudi.vide Imo.conſi. xliij.& conſi.cxl vj. in ij.col.

d ¶Auferre dominiū. Vide Bar.in l.ambitioſa.in iij.col.& decret.ab or.ſa.in j.cōſtit.Codi.§. qbus. in fi.& qđ no.Bar.in l. ſi.in j.col.de ap.recipien.& no.Bar.in v. q.prin.in fin.in l. oēs popli.& q dixi poſt Bar.in l.prohibere.§. planè. qđ vi aut clā. dixit tū Bal. per illū tex.cū glo.in l.de latronū.C.de qb. ad li bertatem procla. nō li. q tenet ſtatutū q bannitі efficātur capientiū. q dicit alibi nō reperiri.& poteſt ciuitas q pace habēda res ciuiū priuatorum donare.no.Bal. & Angel. in l.bene à

rei ven. & ſic ſunt domini. Si ipſi ſunt domini:ergo non princeps. Quid dicendum. Glo.hic determinat pro opi.Bul. q Imperator nō ſit dñs particularium rerū. Ad leges contrarias,& ad tex.iſtum,qui dicit,noſtrę: & ad l. deprecatio. & ad l. bene à zenone. reſpondetur quod ratione protectionis & iuriſdictionis Imperator dicitur dominus mundi: a quia tenetur totum mundum defendere & protege : & ſic oppoſitio noſtra poteſt referri ad dominium.& tunc non refertur ad Principem.Interdum ratione protectionis:& tunc refertur , vt hic. Item probatur : quia ego video quod ratione protectionis vel adminiſtrationis dicitur quis eſſe dominus,vt l.interdum.§. qui tutelam.j. de furtis & l.qui fundū. j. pro emptore. Et hæc opinio eſt vera,quam ſequitur hic Iac. de Are.Et ad l.item ſi verberatum.& l. Lucius.ſ.alleg.reſponde ſecundū gl.& ſecunda gl.hic poſita eſt vera:& dicit quod propter delictū poſſeſſoris,& c. Alia ſolu.eſt q cōcedebat in fauorē militiæ concedēdo in præmium,ex quo bene meruerat. Sed ſecū da ſolu.eſt vera,& congruit l.Lucius.& ibi not.in gl.Sed ad l.item ſi verberatū.non eſt congrua ſol.quia ibi gl.dicit in §.item ſi forte.quod Imperator aliquid tradiderat poſſeſſori,à quo tranſfertur iſta poſſeſsio:ſed ſi eſſet verum quod ꝓpter delictū poſsidētis hoc faceret,nō eſſet neceſſe hoc facere,ſ. q daret poſſeſſori: ſed ſufficeret ſolùm q advocata eſſet ab eo:vt d.l. Luci'.& ideo dic, q ibi in fauorē militiæ,ſecundū primā ſol. hic poſitā,quę congruit illi legi:& ſecunda conuenit l.Lucius.vt ſ.dixi.Ad l.contrariā hic allegatā reſponde vt in gl. & bene.tene primam ſol.Ad l.j.hic alleg.reſponde q ibi eſt ſpeciale.Quæro,ſecūdum Iac.de Are.b nūquid† Imperator poſsit rem meam'alij dare.Sed tu dices q eſt inculcatio verborū cum quæſtio.præcedenti. Ego dico q non eſt verum,imò eſt penitus diuerſa.Circa q videtur primò dicendum quod non poſsit donare:cum certū eſt q id quod noſtrū eſt, &c.vt l.id quod noſtrum.infrà de regu.iur. ſed illa eſt talis:ergo,&c. In contrarium faciunt præalliega.ll.item ſi verberatum. & l. Lucius.Quid dicendū?Iac. de Aret.vtitur aliquibus verbis,non tamen perfectè:& dicit q indiſtinctè non poſſt.arg. præalleg.l. id qđ' noſtrum.Sed interdum ex cauſa poteſt,vt legem cōdendo:interdum cognoſcēdo:& tūc ſpectatur ſententia,vt in §.j.in auc. de ince.nupt.& C.de mulie.quæ ſeruis pro pri.l.vnica.& extra de hęre.cū ſecundū.lib. vj.Interdū ſpectatur ſententia condemnando:vt per totū ti.de bon.dā.C.& ff.& l.ſi qs in tantam.cū gl.ſua.C.vnde vi.in glo.ſuper verbo,amittat. Interdum transfert iuriſdictionē exercendo ſeu extendendo,vt l.fin. C.de iure do.dummodo non erretur in exe cutione,vt not.in l.elegāter.circa prin.j. de pig.acti.tunc enim nihil transfert:vt,ibi no. Interdum mediante cōtractu priuat me dominio rei meæ.& hoc dupliciter:quia partē habet in re quæ transfertur:& tunc recurre ad l.j.C.de vend.re.fiſca.li.x. Interdum nullam partem habet:& tunc recurre ad l. ij.& iij.C.de quadri.præſcript.Et his dictis videtur cōtentus Iac.de Are.Sed tu dic,melius: & ſic quæro nunquid legē condendo poſ

d ſit ſimpliciter auferre d dominiū rei meæ ſine aliqua cauſa.Et dico quòd non,vt dicit Innoc.in c.quæ in eccleſiarum.extra de cō ſtit.& in c.quia pleriq.de immu.eccl.Item †quæro quid de ciuitate?Dico idem multò fortius, quòd etiā legem condendo dominium rei meæ ſine cauſa auferre nō poteſt. Et ſic intelligo l.toties.§.ſi.infrà de polli.cū cauſa poſsit.& ſic intelligo l.ſi priuatus.j.q & à qui.quæ lex non eſt alibi.Sic intelligo l.venditor.§.ſi cōſtat.infrà cōmunia præd. qui §.eſt ſingularis quantum ad hanc materiam,magis quàm aliqua alia lex,quę ſit in mundo.Ad quod facit gl.in l.ij.circa ſi.magnæ gl.C.quæ ſit lon.conſue. vbi tenet expreſsè quòd quælibet vniuerſitas hoc face re non poſſet : & ſic ciuitas vel aliud collegium hoc non poſſet facere, quòd aliquid minuatur de patrimonio meo.Ex quo concludo quòd ciuitas ſine cauſa non poſſet auferre dominium rei meæ. Item quæro

6 †quid de reſcriptis. Et dicimus ſecundum gl.q non.vt l.j.j.de conſt.prin.& l.quoties. C.de præci.Impe.offer. & l.fin.C. ſi contra ius vel vti.public.vbi ſine cauſa per reſcriptum non poteſt me priuare. domi. Iacob. Butr.dicebat quòd allegata glo.dicit verū, ſcilicet quòd non poſsit ex voluntate,quia nō vult:ned ex poſsibilitate lic:quia ex quo princeps ponit clauſulam derogatoriam, vt in dicta l.quoties.etiam in eiuidem potestate , ſit eandem clauſulam derogatoriam tollere,dicendo,nō obſtāte tali lege.Quod nititur probare tali modo: quia quæ habēt eandem cauſam productiuam,habent eundem effectum:vt l.de quibus. infrà de legi. ſed eadem eſt cauſa legis & reſcripti , quia à voluntate & conſenſu tantùm cauſantur: ergo debent eſſe paris potentiæ.Sed per legem poteſt:ergo & per reſcriptum,vt ſ. ꝓbatum eſt. Maior propoſitio eſt vera:quia ea quæ dependent à conſenſu &c. ſed minor,ſeu ſecūda ꝓpoſitio, ſecundum Logicos , q eadē ſit cauſa per omnia reſcripti & legis,nō eſt vera, vt ꝓbabo:quare &c. nam dicit q leges fiunt cum magna deliberatione:vt l.humanū. C. de legi.ſed reſcripta ex quadam importunitate,& indeliberate cōceduntur:vt l.j. C. de petit.bono. ſubla. Et hanc rationem inter leges & reſcripta vltra rationem meam ponit glo.extra de conſtī. c.j.libr.vj. Et ſi tu iudicare velles,diceres q intelligis in reſcripto quod cōſtat quod cū deliberatione fuerit conceſſum.Sed reſpō

e deo,& dico quod poteſtatē legis cōdendę Princeps habet à Deo:vt in auc.quomodo f opor.epi.§. primo. Sed poſsibile eſt quod legem condendo vel reſcriptum , concedat aliquid quod repugnaret legi diuinæ vel charitati : ſed ſic condendo repugnaret : quare &c. Sed quamuis lex dei poſsit diſtinguī in his,quæ non inducunt peccatum,vt not.in l.prima.de conſtitu. princip. vt in teſtamento requirūtur ſeptem teſtes: & lex dei dicit quod in ore duorum vel trium ſtat omne verbum : quia tamē in his quæ peccatum inducerent , lex non valet: ergo multo magis reſcriptum : quia debet cōtinere honeſta;vt iij.diſtinct.erit autem. Item dicitur hic quod iura protectionis &

7 defenſionis dicuntur ſpectare ad princi- f pem.Quæro,quid † importent iſta verba, recipio

Zenone. in j. col. Et pōt ciuitas facere ſta tutū q in cauſis ſuis procedat ſummariè appellatione remota,& ſibimet concedere priuilegiū,ſecūdùm Bald.in l. fi. C. quorum ap.Et vide circa no.hic per Bar. quod no.Ang.in l.ij. C.de quadri.prēſcri. per illā l.vbi tenet q etiā ſine cauſa princeps poteſt mihi auferre dominiū. Idem dicit Ang.in l.item ſi verberatū.§. j. de rei vendi.Quando autē dicitur q ciuitas poſſit:intelligo facta debita recōpenſatione: vt per Bal.in d.l. tē ſi verberatū.per Bartol. & alios in l.ſi. in fi.j.de pig.ac.Angel. clarè in cōſi.cxxxvj. Et de materia etiam per Ang.in cōſi.lxij. & in conſi.lij. & Angel.in l.ij.§.ſi is.ff.q quiſq; tut.et Bal.hic & Angel.in l.ij.j.de his qui ſunt ſui vel alie. tut. & ibi Bart. & Ange.in l.item ſi verberatū. §. j. tenet q de plenitudine poteſtatis, etiā ſine cauſa, poſsit imperator auferre mihi rē meā. Adde vltra allegata in præcedēti mea addition, Roma.conſ. cccx.Abb.conſ. vlti. j.libro.

c ¶Et dico.In hac materia vtrū princeps poſsit tollere q̄ ſunt iuris ciuilis,vide qđ no.in l.j.in fi.j.de cōſti.prin. & dic ſecundùm Bald.ſingu.in l. fi.C.ſen.reſcind. non poſſ.q poterit auferre mihi dominū acquiſitum per ſententiā:cum illud dominū fuerit acquiſitū de iure ciui,ꝓ ea quę not.in l. ex hoc iure. j. de iuſti. & iur. Et ſic cū poſsit tollere ea quæ ſunt iuris ciuilis , poterit tollere totale dīnium. Quod ꝓpetuo tene menti. Vide tamen Bart. in l.fin. C. ſi contra ius vel vtilitatem publicam.

¶Iſta verba, qđ importent,accipio te in ꝓtectorē ac defenſorē. Adde no.ꝓ Bar.in l. ſtipulatio iſta. in prīc.in iij.col.de ver. obl.Quid aūt importet ſi qs ſubmittit ſe ꝓtectiōi ſuperioris.habē per Cy. & Bal.ī l.j.C.ſi quacunq; p̄dipo.ad fi.& quid ſi ſtatutū dicat,talis ſit extra ꝓtectionēcōis, ꝓ Cy.in l.j.C.de natura.liber. Et hic ad de Petr.de Ancha.in conſi.xciij. & ꝓ modern. in capitu. olim.de accuſ. Vide tex.& gloſ.in c.ego. in verbo , ſaluo. de

a recipio te in protectorē & defenſorē meū a. Cano.ſe de hoc expediūt,& dicūt q ſi quis reciperetur ſub defenſione eccleſiæ,nō debet eum eccleſia defendere cū armis:ſed videtur ei magis reuerentia deberi quàm alteri:vt probat ex textu c.recepimus. extra, de priuileg.cum gl.ibi poſita. Sed nos poſſumus probare oppoſitum:nam per verbū, protegere,videtur importari cum armis defendere:vt eſt text. & gl.in l. deſertorem.§. fi.j.de re mi. Item poteſt probari in l.j.& fi. C.de profeſ. & medi. quicquid iſti dicant. Sed ſi loqueris in materia contractuum,de quorum natura eſt iudicialis defenſio,vt l. fi.C.de act.empt.cum ſi.tunc intelligitur ſine armis.Vbi autem natura contractus nō repugnat, dico etiam quòd tenetur defendere cum armis. quod nota.Item nota. hic quod illis,†qui periti ſunt, b eſt credēdum. Et ſic dicit Odoffred.quòd ſi dubitatur de vulnere an ſit mortale vel non.quòd ſit remittendum iudicio & teſtimonio medicorum. c Ad quod facit l.ſemel.de re milī.lib. xij.& tex.in c.ſignificaſti.in fi.extra de homicī.& in huiuſmodi punctis habemus textus infinitos:vt in alluuiōe,de quo recurritur ad ruſticos,vt eſt gl.§.præterea. Inſti. de re diui.ver planè gl.longiori.Sic in ſimili, ſi tractatur de domo ,recurrat ad magiſtros:vt in cor.de nō alie.§.quod autem. & not.in ſpe.in tit.de proba.§.ſi.circa fin. Sed aduerte,vidimus de iſtis peritis quod debet eis credi d quæro,nunquid creditur eis ſimpliciter,an verò cū ſacramento, vt dicimus in teſte?Certè videtur dicendū q nō: vt l.j.§.j.cum gl.ſuper verbo , vel duæ.j.de ven.inſpi.& quod in ſimili habetur inl. iuriſiurandi.C.de teſt.in glo.& ibi dixi. In cō trarium videtur alia gloſ. in l. comparationes.C.de fide inſtru.vbi tractatur de comparatiōis.materia,recurritur ad tabellionē: & ſic contra.Quid dicemus?Breuiter credo eſſe verum:quia ſi quæris, nunquid deponat cum ſacramēto appoſito aſſortoriē, & ſic etiam dico quod non.Et ſic intelligo primas gloſ.Ratio,quia ius non debet face re vt quis incidat in periurium, vt l.j.C.de indi.vidui.& l.j.C.ſi aduer.vē.& ſic eſt imposſibilè perfectè ſcire quod nō cōſtat: qa poſſet decipi.Pro quo facit tex. prælle.in l.j.ff.de ven.inſpic.quia dicit ibi debere referri prægnantem videri: quod quidem in teſte non admittitur.quod in obſtetrice admittitur,vt ibi text. & ideo lex admittit ad talem rationem qualem referre poteſt. Sed ſi tu quæris de ſacramento probatorio : & tunc ſic quia euitat periurium.& ſic intelligo glo.prælle.l.comparationes. Præterea hic habemus gl.valde bonam,quæ inducitur, & dicitur quòd per æſtimationes bonorum mulieres tranſeunt ad ſecunda vo

d ¶Eis credi. Qualiter autem debeat procedi ad inueſtigationem medicorum pro vulnere, an ſit remanſura cicatrix. vel an aliquis ſit infirmus,dicit Bar. multum no.in l.ſemel.C.de re milī.libr.xij.quòd talis denunciatio facta per medicum nihil operatur , niſi de hoc præcedat diligens iudicis inquiſitio: & ideo debet apparere de hoc in actis : quod nota. ſecundùm eum ibi.&: idem ibi An. De hac materia latè per Specul.in titulo, de probat.§.finali.

verſi.hoc quoq;.in ſecunda parte.& hic refert Bar.& vide glo.in c.fraternitatis.de fri.& male.per Cano.in c.propoſuiſti.de proba. & ibi Bald. dicit quod non dicuntur propriè teſtes.latè per moder.in c.ſignificaſti.el ij.de homici.vbi vide.Et de hac materia vide.Ange.plenè in l.ſi vacantia.C.de bon. vac.lib.x. in ij.charta.& aliquid per Ludo.in l.j.§.fina.de verborum obligatio. per Baldum & Ange. hic.

ta:vt l.hac edictali.§.his illud.verſi.ſi verò. de ſecun.nup.& pro hoc habemus l. nemínem.C.de aduo.diuer.iudi. vbi doctor deponit de peritia ſua:& tamē iurat.quod intellige vt dicā. Item potes ex hoc videre, e vtrū & qualiter debeant iurare doctores, quando deponunt in examinatione ſcholaris,apud epiſcopum vel archidiaconū pro ipſo ad doctoratus apicem promouendo. quem paucíſſimi rectè attingunt ſecundū f Cy.hic in lectura. Itē†quæro,nos dicimus, q perſonæ iſtæ admittuntur ad deponēdū de arte & peritia: nūquid ſufficiat vnus f, cùm alibi dicatur.Vox vnius vox nullius: vt l.iuriſiurandi. C. de te teſti. nunquid & hoc hic erit.Sol.Circa hoc dico q aut in ciuitate reperiuntur plures periti , aut vnus tantū. Si vnus tm: & tunc depoſitio vnius ſufficit.Si plures:& tunc non,vt eſt text. in corp.de nō alienan.§.quod autem.verſi.vt neq;.colla.ij.qui §.de ſacramento probat et eſt no.& ſic eſt argumentū q ſi quis eſt ad uocatus illius qui eſt vulneratus , q habet f tacere in poſitionibus.Quod ſi ſint plures in ciuitate periti,& pars ponit vnū,hic hag beo tacere g, & in concluſione opponere, poſtea q reperiantur plures , ſi vnus tantū proponitur:quia tunc non ſufficiet.& vide quod not. in l.decem.& ibi dixi j. de verbo.obligatio. Barto.

Sed cùm nos. Hic ponit, qd ſcire expedit doctoribus & ſcholaribus,quid docendum ſit,& quid per doc.legendū.vſq; ad ver.& antea quidem neceſſe eſt,i.vtile.aliàs importaret neceſsitatem.Sed oppo.video q incipientes ab inteſtationibus efficiuntur ſapiētes. ſed expone vt dixi.

1 ☞*Lex per non uſum nō tollitur. ſed deuiando uel à recto diuertendo.*

Et antea. Sicut expedit ſcire qd ſit legendum & quid docendum tam ſcholaribus q̄ doctoribus:ita ſimplíciter ſcire expedit quid olim legebatur, & tradebatur: quoniā oppoſita iuxta ſe poſita clarius eluceſcunt.† Quæro nunquid ꝓ h deſuetudinem h tollatur lex?Glo.de hoc dicit hic,& in corp.de hære.& fal. circa prin. & Inſti.in prœmio §.igit. q debes intelli i gere tollī per deſuetudinem i ,ſ.ſeu deuiando ſeu diuertendo à recto intellectu,ſed ex eo q non vtatur abſit à ſeculo . Et videtur hic q tollebatur eodem modo,vt dixi.Pro quo facit tex.hic & Inſti.in prœc.Barto.

1 ☞*Notarius debet ponere in inſtrumento nomen contrahentium,nouum & uetus. Item cognomina.*

2 *Mutatio nominis quando ſit permiſſa.*

Nos verò. Reprobatis modis antiquis tradendæ ciuilis ſapiētię et ſtudio qđ ſcholares faciebāt,tradit

e ¶Iurare doctores. Doctori quomodo credatur de ſcholari, vide in d.l.neminem. de aduoc.diuer. iudi. & latè per Abbat. in c.propoſuiſti. de proba.per Ange.in repe. d.l.ſi vacātia.ī ij.col. ☞P. PAV. P.

e ¶Iurare doctores.Vide Feli.in c.ex his.ad fi. extra , de conſtitu.

f ¶Sufficiat vnus. An vnus vel plures medici requirātur ad deponendū, & quid de ſimilibus,vide Bart. in l.ij.C.de ponde.auri.lib.x.et in l.ſi.ff.de fiſca.& in d.c.ſignificaſti.Bar.in l.j.§.ſi.de ver.obli.Bal.in l.dire ctas.C. de teſtam.& a. vide per Moder.in d. c. ſignificaſti . per Ludo.in l.j.§.fina.de verbo.obligatio. ☞P. PAV. P.

f ¶Sufficiat vnus. Vide Feli.in c.propoſuiſti.col.ij.ver. ſecunda cōcluſio. extra,de probationibus.

g ¶Habeo tacere.Debet ergo probari , q in ciuitate eſt vnus ſolus , ad hoc vt vnius ſolius depoſitio ſuffíciat. Et hæc eſt mens Bar. De materia vide in c.propoſuiſti.de ꝓba.et in c.ſignificaſti. el ij. de homi. & mēs Bar.hic eſt dare cautelā aduocato vt ſi iudex accipiat vnū peritū tm, q aduocatus ſi leat,qa ſi ſniam habebit pro ſe bñ eſt:ſi autē cōtra,pōt appellare:qm iudex debebat capere duos peritos. Addevt pulchrè Bal. cōſi.cccij.ij.lib.& vide quod voluit Roma. conſi.xx.

h ¶Deſuetudinem.Io. And.& Abb.in c. Io. de cle. coniu. dicit q quādoq; nō vſus nō habet in ſe aliquē tacitū actū cōtra ius,et non tollit legē nec inducit conſuetudinem. Secus ſi haberet in ſe tacitū actum . & vide etiam quę no Cy. in l.ij. C. quæ ſit lon. conſue.in q.an ex factis negatiuis inducatur cōſuetudo.et Bal dus in l.de quibus.in verſi.fed nunquid ex non actibus . Et hic ad de Iaco. de Bel. in authenti. de hære. & Falci.in princi.Cy.in l.ij.in verſi.expediti. C.quæ ſit lon. cōſue. in ij.q. per doct. in c.

finali.in principio.de conſuetudi.in vj.

i ¶Tolli per deſuetudinem.An per deſuetudinē lex tollatur,adde Cy. in l. fi.C. de iur.do.impetrā.vbi dixit nunq; legē vel ſtatutū tolli per non vſum,ſed per contrarium vſum,ſic & quòd tollatur lex videtur tex.in l.receptitia. in princ. C.de conſti.pec.ibi inuſitato.ibi Bal.in prin.adde quæ no.in c.j.de treu.& pace.& quæ dixi in l.de quibus.in fine col.de legi.Adde Ange.conſi.ciij. & ſequen.Bal.cōſi.cxvij.iij.lib.

a ¶Nos verò. Mutatio nominis. Vtrum liceat sibi nomen mutare, adde Bal. & Iaco. But. in prin. C. in ij. col. & Bal. in l. demonstratio. in fi. prin. de cond. & de monstra. per Abba. in proœmio Decretalium. & vide Bald. in l. filium. C. de iuris & legi. Et de mutante nomen Guelphum vel Cebellinum. Pro quo text. in l. hoc iure. §. fi. j. de don. & quod Bal. in l. j. C. ad l. Iul. viscel. & dicit Bald. in rub. C. de fi. instru. in vj. col. q. qui mentit nomen suum in contrahendo vel instrumẽto dicitur falsum committere. l. Paul⁹. ff. de fal. Et de mutan do nomen, vide Bal. ff. in prin. digest. xvj. 1 q. & in l. fi. in j. & ij. e. C. de hæred. instit. Mod. in c. accedens. de falsis.

b ¶Pignoratitia actio. Limita per Bar. in l. inquilino. de dã. infe.

c ¶Differunt in vtilita te. No. hanc differen- a tiã inter pignoratitiã & hypothecariam. Aliã differentiã vide per Bar. in l. fi rẽ. §. p priè. j. de pig. act. per Mod. Instit. de act. §. actionum.

d ¶In vita. Pignoratitia est semp pſonalis sed vtrum de iure ca no. sit in rem scripta, 1 ita q forte soluta cõ petat contra emptorem pignorũ & contra quemlibet possessorẽ Inn. in c. cùm cõ stet. de pi. dicit q est 1 mera personalis. Al gat hic no. & subdit ibi Host. q quõcũq; actũ sit non est vis: quia qcũq; p possessore teneẽ, & sic est ambulatoria. Ita refert & Latius Bal. in c. j. de feu. dat. in vicem leg. cõmissa. limita per eũdẽ Bal. in l. j. C. de pign. act. & in l. j. C. de nõ nu. pe. & vide Bart. in l. pignoris. C. de pigno.

e ¶Creditori. Adde Bar. ff. l. si tibi. §. de pignore. j. de pact.

f ¶Illud autẽ non est verum. Adde bar. ff. l. stipulatio ista. §. eum qui. de ver. obli.

ℌ POMATES. c

g ¶Bene loquitur. Illud tenet d. meus do. Iaſi. l. stipulatio ista §. cũ qui. in gl. j. ff. de ver. ob. in §. hæc aũt tria in ij. co. ver. quid ergo vide Alex. con. lxxiiij. col. ij. & seq. vol. iiij. Barb. consil. xlj. col. j. vol. j. & consil. ij. ferè per totũ. vol. ij. & aliquid per Fel. in c. cũ cõtingat. de fo. cõp. col. ij. ver. secundo inquantum domi. Abba.

h ¶Illud verò, Ludus. d est crimen. Si statutũ dicit q bannius propter crimen possit offendi: quidã fuit bannitus pro ludo & ludus est crimen: ergo põ offendi. Bene faciunt plenè no. per Bal. in rub. C. de cõdi. ob tur. cau. & omnino vide de hoc in c. j. de sacrileg.

i ¶Hæc autem. Adde doc. in c. tuę. de cle. nõ resi. vbi latè tangũt iura an possint legi in alijs ciuitatibus non priuilegiatis, vide q̃ ibi recollegi. An. Barb.

k ¶Quid ergo. vt hĩ in c. cãm quæ de præscri. & in c. super quibusdã. §. ꝓterea ff. de ver. sig. And. Barb.

l ↠POMATES. ¶Ciuitas. Vide Alex. cõs. iiij. ij. co. & se. in iiij. vol. & cõ. xxxv. ferè per totum in ij. vol. Et ad hoc vide aliquid per Prep. in c. rñs. i j. co. & seq. ij. distinct.

modum quẽ scholares tenere debent in ad discendo. & doctores in legẽdo siue docendo. & hoc vsq; ad versi. hęc aũt. Modò adverte q mutaẽ nomẽ in §. discipuli. qui facit mentionem de nomine antiquo & ponit nouum. quod facit † ad ar. q tabelliones debent ponere in instrumento nomen contrahentium, s. nomen vetus & nouum. Ita aliàs habemus q etiam cognomẽ, vt l. Lucius Titius testõ facto. j. de fidei. li. quo etiã vtimur in cõtractibus & testamẽtis. Sed ad de† q interdũ fit mutatio nominis [a] authoritate legis: & tunc est licitum, vt hic. Interdum fit ab ipso eodem, & tũc interdum fit fraudulenter: & tunc incidit in pœnam falsi, vt l. falsi. in tex. & gl. j. de fal. Interdum fit gñaliter & ad libitum, vt ab ista hora volo vocari talis. Ista mutatio nõ nocet: quia nõ in fraudẽ est facta. l. j. C. de muta. no. & notatur l. falsi. præalle. in prin.

☞ *Quomodo hypothecaria & pignoratitia se habeant.*

Tertij. Aduerte ad quandam glo. quã alibi meliorẽ non habes. & dixi q vult dicere æmulor, i. inuideo vel sequor, vel inimicor. Sed prima expositio est verior. sed tñ aduerte.† Quæro quo actio hypothecaria & pignoratitia se habeant, & quo cõueniant, & quo differant. Dico hoc modo. Si quidẽ loquimur de pignoratitia directa, dic q differt ab hypothecaria in natiuitate: quia hypothecaria nascit ex solo consensu, vtl. si tibi decem. §. de pig. j. de pac. & ibi dixi in l. j. §. per seruum. j. de aquic. po. & l. ij. C. qui potio. in pi. ha. Sed pignoratitia actio [b] nascitur rei interuentu, vt insti. quib. mod. re cõtrahi. ob. §. fin. Et ratio differentiæ est: quia cùm directa cõpetat debitori soluta pecunia ad repetendum pignus. vt l. si cùm ibi, recipere. & l. si rem. §. omnis. j. de pign. act. oportet q rei interueniat traditio: als non posset repetere. quod secus est in hypothecaria: quia absolutè cõpetit. Item differunt in vtilitate: [c] quia pignoratitia est actio bonæ fidei: hypothecaria verò est stricti iuris vt in gl. Instit. de act. §. actionum. Itẽ in vtilitate differũt in alio: quia pignoratitia competit directa & cõtraria: directa debitori ad repetendũ pignus, & creditori contraria, si fecit expensas in pignore, vt l. si necessarias j. de pig. ac. sed hypothecaria solũ creditori. Itẽ differũt in vtilitate: qa pignoratitia semper est pſonalis, sed hypothecia est in rẽ, vt l. pignoris. §. j. j. de pig. & cõpetit cõtra quẽcunq; possidẽtẽ, sed pignoratitia solũ debitori q̃ cõpetit ex cõtractu. Itẽ differũt in vita [d] hoc mõ: qa actio pignoratitia durat triginta annis, actio hypothecaria interdũ durat x. annis, interdũ xx. interdũ xxx, interdũ xlj. vt no, in l. cũ notissimi. C. de prescri. trig. ann. & C. si aduer. cre. l. j. & ij. Sed tñ aduerte nunquid illud quo 1 dicimus q pignoratitia dicit demũ interueniente re, sit in cõtraria vel directa. De directa est certũ q nõ. Sed si quæris de e illa quę cõpetit creditori: [e] tunc secus: quia solo consensu nascit, vt l. j. de [f] pign. act. quod nota.

Hæc autem. Suprà dictũ est qualiter iura tradi debent: hic aũt in quibus locis tradi debeãt ista iura, videlicet in ciuitate Romana, in ciuitate Athenienſi, & in ciuitate Constantinopolitana, prohibens in alijs locis legi & contra facientes punit. hoc dicit vsq; ad §. illud autem.

1 ☞ *Nomen demonstratiuum ad oculum ponitur intellectiuè.*

Illud autem. Hic ponit quõ scribẽtes libros per signa debent puniri ciuiliter & criminaliter. & hoc vsq; ad vers. illud verò. Aduerte ad §. hæc aũt. q pronomen hic, hęc, hoc, est † demonstratiuum ad oculum nihilominus ponitur intellectiuè, vt l. hęc actio. de calũ. de primo patet. Item intelligе hic de nominibus duplicatis: secus in pœnis, vt est gl. in l. qui textrini. C. de murile. li. xij. q dico q nõ est verũ: [f] qa lex quã allegat loquitur in casu dubio, est hoc est certum, quare dico q ista gl. & non illa bñ loquit. [g] quã no. de quo habes tex. in l. quicũq;. in fi. C. de hæ. Itẽ aduerte q debet puniri scribẽs per signa. Dicit gl. secus si resecatoriè per abbreuiaturas. Not. gl. quę inci. nõ ergo &c. quæ intelligit si nõ sciret falsum: qa tunc esset secus: vt j. de eo quod cer. lo. l. fi. & vide quod no. in l. iij. j. de triti. & l. elegater. §. non solũ. j. de dolo. & l. exhibitionis. C. ad exhi.

1 ☞ *Ludus est crimen, & venit criminis appellatione.*

Illud verò. Hic habes q scholares nõ debent ludere, nec ipsis ludis se immiscere, maximè illi q rudes veniunt ad hãc doctrinã. Vltimò loquit de doctoribus docentibus hanc ciuilẽ sapientiã. & hoc vsq; ad finẽ. Et sic ſno. q ludus 1 h est crimẽ [h] ibi, ex quibus crimina: quod valet ad multa, vt in statuto quod dicit q bannitus de crimine possit impune offendi & occidi: & cũ quidam foret occisus: quia lusit nunquid puniatur occidens? Et fuit ista quæstio Pisis seu Perusij tẽpore dñi Nicolai de Armanijs. Et finaliter ipse nullo mõ volebat huic assentire nisi q quidam doctor tunc Bononien. venit & breuiter dixit per hunc tex. q talis occidens puniri non debebat.

1 ☞ *Qui facit contra legem illam offendit.*
2 *Iura in quibus locis doceri possint.*
3 *Consuetudo longissima inducit priuilegium.*
4 *Expulsio de ciuitate non habetur pro deportatione.*
5 *Banniti nostri temporis an habeantur loco deportatorum. remissiuè.*

i Hæc autem tria. No. pœnam expulsionis de ciuitate. Sic C. de epis. & cle. quicunq. cũ si. No. † q qui facit cõtra legẽ dicitur offendere legẽ: & non 1 meretur à lege defendi, vt l. auxiliũ. §. in delictis. j. de mino. Circa hoc † reuocatur in dubiũ: quia sunt alię ciuitates à regibus & 2 principibus cõditę: vtrũ in his possint iura doceri. gl. dicit q sic. Vnde dic q in ciuitate Bononiæ possunt iura doceri: quia est ciuitas regia. Nã fecit eã Imperator Theodosius iussu beati Ambrosij, vt in legenda beati Ambrosij reperitur quæ est apud sanctũ victorẽ locũ religiosum & amœnũ constitutũ supra sanctũ Michaelẽ de nemore, vbi ego steti per magnũ tẽpus ad studendũ & reuidendũ libros per meipsum. Sed licet ciuitas aliqua cõdita fuerit à principe, nõ propterea possunt ibi doceri iura, nisi hoc habeat ex speciali concessione, vt hic habuit ciuitas Berytẽ siũ quæ dicitur ciuitas Augustana: quia Augusti fuerit priuilegijs pre cęteris prędotata, vt j. de censi. l. j. & l. j. C. de metropoli. Beryto. lib. xj. tamẽ vt in ea possent iura doceri. super hoc specia le priuilegiũ habet, vt hic. Præterea sicut exponendo literã dixi Alexandria ciuitas fuit condita ab alexandro in quo fuit secundũ Imperiũ, vt dicã j. ti. j. l. ex hoc iure. & tamẽ in ea nõ possunt iura doceri, vt hic paret. Nõ obst. qd dicit in vrbibus regijs &c. qa intelligit de vrbibus singularibus, s. Romana & Constãtino politana q̃ dicuntur vrbes singulares, vt C. de priu. eorũ q in sacpala. mili. l. prima. libro. xij. & in quibus iura nata sunt. vt C. de fer. l. omnes. in authenti. vt eccleſi. Roma. gau. cen. an. & in k authen. vt prepo. no. Impera. Quid ergo [k] si ciuitas [l] hoc priui l legio careat? Iaco. de Aret. dicit q si hoc habet ex consuetudine longissima sicut habet ciuitas Paduæ, possunt ibi iura doceri 3 legitimè: cũ † talis cõsuetudo sit similis priuilegio, & facit qd licitum sicut priuilegium, vt j. de aqua quotidia. & æsti. l. hoc iure. §. ductus. & C. de epi. & cle. l. quisquis. Et cõsuetudo inducit priuilegium, vt in decretis xviij. q. vlt. c. seruitium. & extra de verb. sign. c. super quibusdam. §. præterea. Item probaẽ q expressum & tacitum æquipollent, vt j. si cer. pet. l. cũ quid. Sed princeps pmittendo alibi doceri, videtur concedere, & suam prohibitionẽ reuocare: vt j. de exerc. l. j. §. magistrum. ij. & j. loca. l. cũ. in plures. §. locator. Hoc sentit Iaco. de Are. dicẽs q iura possunt doceri in locis permissis ex priuilegio vel consuetudine antiqua, quæ pro lege seruaẽ, vel ex permissiõe eius tacita vel expressa qui est princeps vel loco principis in territorio suo: & ij qui in talibus locis docent & docentur debent habere priuilegia quę tribuit authentica habita. C. ne filius. pro patre. & quæ tribuit lex de excu. tut. l. sed reprobari. §. fi. Plus dicunt quidam Moderni, vt Richar. Malum. quòd possint hæc iura hodie doceri in qualibet ciuitate vl castro, vt Mutinæ, Rhegij, Parmæ, Versellis, & in castris, vt vidimus maximè in prouincia Marchiæ Anchonitanæ probãt: qa vbi cessat ratio legis, & lex: vt j. de iure patro. l. adigere. §. quãuis. & j. de mili. l. milites. Item cùm ratio vincit legem, possumus facere contra legem rationi adhærendo, vt dicit gl. j. de acquirend. rerum domi. l. qua ratione. §. literæ. Sed ratio quare prohibitum fuit iura doceri in alijs locis, illa erat olim ne iura peruerterẽtur & falcificarentur: cum in illis locis non erat copia iurisperitorũ, sed cùm hodie vbiq; sint iurisperiti, nec sit locus peruersioni vel falcificationi, sicut olim cessat ista ratio: & ideo ad hoc obseruandum non tenentur. Quod mihi non placet: quia tempore huius legis multæ erãt splendidæ ciuitates, in quibus fortè maior erat copia sapientum quàm in ciuitate Berionicensi: & cũ alibi non possint doceri iura neq; in Alexandria neq; in Constantinopolitana ciuitate, dico ergo q habere studium vel licentiam docẽdi, a procedit ex priuilegio tantùm, [a] vel ex consuetudine lõgissima, sicut Paduæ, vbi est studium gñale ex consuetudine: & sic eadẽ priuilegia sunt ibi q̃ sunt Bononiæ, vbi est studium ex consuetudine & priuilegio Lotharij Imperatoris, vt dicunt quidam. Vñ ergo est q in publica doctoratus examinatione dixit † episcopus vel archidiaconus, damus tibi licentiam legendi hic & vbiq; locorum. Sed dic q vbiq; accipit pro omni loco, s. idoneo, vt j. de mu. & ho. l. vt gradatim. §. j. & argu. j. de his qui sunt sui vel alieni 4 iur. l. j. §. quicunq. cũ sua gl. † Vltimò quærunt hic quidã vtrum b hæc pœna expulsiõis ciuitatis [b] habeatur pro deportatiõe. & dicunt quidam q nõ, per l. mathematicos. C. de epis. aud. vbi aliud est expellere de ciuitate, aliud deportare. quod est no. quo ad hãnitos † nostri temporis qui de ciuitatibus exbanniuntur, vtrum habeant loco deportatorum. quod dicemus j. de offi. prę. l. illicitas. §. q vniuersas. & dixi in l. j. C. de hę. insti. Et ista sunt verba d. Cy.

De iustitia & iure. *Rubrica.*

1 ☞ *Imperator an debeat esse Christianus, ut habeat iurisdictionem temporalem.*
2 *Iudeus hodie non potest esse tutor christiani.*

Rubrica nostra diuidit in quinq; partes. In prima ponit inuocationẽ diuini nominis. In secũda ponit inuocationẽ imperialis culminis. In tertia enucleationẽ noui iuris. In quarta ponit nomẽ libri. In qnta ponit id de quo ad ꝓsens tractare intẽdit. Sed a ibi, dñi. Tertia ibi, iuris enucleati. Quarta ibi, digestorũ. Quinta incipit. liber primus. No. gl. q̃ est sup verbo collecti. de cuius materia vide in ꝓcedẽti q̃one, & ibi dixi. No. q etiã Impator iuocauit no 1 mẽ dñi: & sic fuit christianus, vt dixi i prin. cõsiõnis. † Et ex hoc sequit q si non fuisset christianus nõ potuisset esse Impator, nec habere tpalẽ iurisdiõnẽ. Gl. tractat i l. Ipadonẽ. §. iã aũt. j. de excu. tu. & in auc. iusiurãdũ qd ꝓstat ab his. §. j. in prin. coll. ij. vbi dr q 2 nõ põt habere iurisdiõnẽ tpalẽ qui nõ est christianus. Tutor † tñ c christiani põt aliquis iudeus esse, [d] vt d. l. spadonẽ. §. iã aũt. quod d põt esse verũ scũdũ illa iura antiqua, nõ secũdũ hodierna, cũ tutor iurare debeat tactis euangelijs quod nõ præstaret iudæus, vt in auc. vt hi qui ob. §. fin. col. vj. Sed contra ista ob. l. generaliter. §. fi. j. de decur. Sol. vt not. C. de iudæ. l. fi. & hoc modo intelligo dicta iura, vt suprà dixi. & dic vt d. §. iam autem.

1 ☞ *Iustitia quomodo dicatur prius fuisse quàm ius.*
2 *Copula & quando requirat concursum copulatorum, & quando resoluatur in distinctuam.*
3 *Proclamatio facta per potestatem q. quicunque cœperit talem bannitum, habeat mille, quando ualeat.*

a ¶Priuilegio tantũ. Et an doctores dicantur habere *iurisdictionẽ ordinariã*, vide Bar. q. p sic in l. ij. in ti. de op. leg. et Bal. in d. auc. habita. in vl. col. Sed an priuilegia cõcessa per auc. habita. habeant locũ in forẽsibus tãtũ, an etiã in ciuibus Bal. ibi videt velle q tñ in forẽsibus, in j. col. An docto. & scholares cuiuslibet scięt̃iæ habeãt illa priuilegia. Ad quod Bal. cõsi. xxvj. j. lib. cõsuluit q gratia nõ diceret surrepti- tia ex eo q quis supplicauerat summo pontifici se studere in iure ciuili nõ expresso loco cũ studeret Mediolani: quia ex anti qua cõsuetudine dicitur habere studiũ generale, ex quo ibi legit, & est ciuitas regia & metropolita.

4 *Expensa facta capiendo bannitum buando posit repeti.*

LEX I.

Iuri operam. Hoc principiũ vsq; ad §. huius studij. diuidit in quinque partes, secundũ Iac. de Are. In prima ponit quid oportet facere volentem studere in iure. In secunda docet illud. In tertia probat per authoritatem Celsi. In b quarta ponit quid habeat quis cõsequi ex hoc studio. In quinta ponit vnde sequitur hic honor. Secunda ibi, est autẽ. Tertia ibi, nam vt elegãter. Quarta ibi, cuius meritò. c Quinta ibi, iustitiam nãq;. Not. tex. ibi, bonos. nam duplici de causa quis efficitur bonus metu pœnarum & præmiorum gratia. Oppo. & videtur & debet primò audire institutiones, vt s. in prima cõstitutione. §. discipuli. Sol. verũ, est vt in cõtrario. Sed anteq; veniamus ad materiã seu diuisionẽ op. dicitur hic q studentes oportet &c. verbũ, oportet, denotat necessitatẽ, sed ad hoc vt cognoscã aliquid nõ est necesse vt cognoscã principiũ. Vñ op. de l. neq; natales. C. de e proba. & l. fi. C vñ cog. Huius timore [e] glo. d exponit oportet, i. decet. vel melius secũdũ Dy. dic q ad sciẽdũ aliquid nõ est necesse scire principium ex quo: & sic cõtraria loquuntur, sed principium propter quid sic, 1 vt hic. Dr hic q ius à iustitia dr: sic † prius fuit iustitia q̃ ius. Op. de l. iustitia. in prin. j. e f eo. So. dicit gl. debet exponi ius [f] suũ, i. meritũ hominis. Vel melius sm Dy. q aut cõsideraẽ ius prout est in habitu hominis: et tũc iustitia & ius fuerunt & sunt in omni tpe. Aut cõsideraẽ ius q̃ put est in actu: & tũc iustitia fuit prius & postea ius: & sic intelligitur hic, nã ius est virtus: iustitia est executio ipsius virtutis, vt Insti. e. in prin. Op. extra gl. dicit hic q ius est ars boni & æqui. Videtur ergo q ius semp disponat sup bono & æquo: qa natura copulæ est q semp faciat cõcursum copulatorũ, vt j. de cõdi. insti. l. si hæredis. Sed tũc instaẽ qñq; ius disponit super bono, licet nõ sit æquũ, vt in vsucapione: qñq; sup æquo tñ. Rñ. quãdoq; qualitas vna copulaẽ duobus substãtiuis; & tũc f nõ est verus concursus copulatorũ, vt hic. qñq; duobus adiectiuis: et tũc loquunt cõtraria. Op. ad hoc j. de vsufr. lega. l. si Titio g fundus. Sol. ibi copula ponit inter duo incõpatibilia: & tunc resoluitur in distinctiuã, vt d. l. si Titio. Simile in l. fi. C. de cõdi. vnde tunc copula accipitur pro, vel. Opp. 2 ad hæc de l. ea tamen adiectio. j. de lega. iij. g Pro quorum solu. dic† quandoq; copula [g] de qua late supra fecimus mentionem

a ¶Cum ꝓ. Roma. con. 134 cuius ꝓ. Roma. con. 134 de statuto dicente quod bitorzo cassetur & ipse tuas ꝓpositiones non requirat concursq; copulatiuus

b ¶Cum ꝓ. Roma. con. 134 de statuto dicente quod bitorzo cassetur & ipse tuas ꝓpositiones non requirat concursq; copulatiuus

consi. xxxviij. & lxvij. & ccix. & pulchrè cõsi. eclv. & ccxij. iij. lib. & cõsi. ccclxij. & ccclxij. iiij. li. An. consil. clxvij. & ccxciij. & xxvij. & xxxvij. Pau. de Cast. cõsi. cxciij. per Card. cõsi. lviij. & cix. per Old. cõsi. clxj. per Ang. cõsi. lxj. & Ro. cõsi. ciiij. hic per do. Iaſ. allegatos. qui an sint cõtrarij, vt ipse dicit, reprehẽdo Ro. tu ipse vide. Et inquãtũ subdit q si dico sñam nullã, & si qua sit appello, q nullitas videt æque principaliter intẽtata, vide ipsum Alex. in c. dilecto. extra, de ap. Cal. cõsi. xiij. de ap. Bal. cõsi. ccccxliij. iiij. li. Ang. cõsi. eclxvj. Inquantum etiam ponit de teste deponẽte per verbũ credo, vide quod voluit Angel. consil. iiij. & cclxxiij. Et de teste qui dicit videre suo quando probet, vide Bal. cõsi. ecxxv. iiij. lib. Vnum dicit Ro. cõsi. ſ. alle. ciiij. q. vbi teſtis deponit per verbũ, credo, q est approbatus per partẽ producẽtem. & per illud verbum deponit aliquid in fauorem altetius partis, q hoc casu plenè probat.

g ↠P. A V. P. ¶Quandoq; copula. Istã materiã copulę vide oino latissi-

mẽ per Felin.in ca.ij. in ver. copula. cũ sequenti. vsq; ad vers. leges.extra de rescri. & Ias.hic.Et vide vnum casum per Ro. consi.ciij. de statuto dicente contra debitores cessantes & fugitiuos,quòd non requiritur cõcursus copulatiuorum.

☞ POMATES.

a ¶ Ponitur inter diuersa. Aduerte quòd Bartol. in isto membro videtur contrarius his quæ dixit suprà in solenni l. si heredi plures.ibi eñ vult quòd quoties qualitas vna copulatur duobus substãtiuis,quòd non requiritur concursus copulatorum,hic verò dicit totum cõtrarium & vide hic Decium.

☞ POMATES.

b ¶ Concursus copulatorum. Hoc tamen fallit quoties in illa substantia caderet ordo charitatis: tũc eñ non requiritur ordo concursus copulatorum,per ea quæ volunt docto.in l. Gallus.§.primo.post gl. ibi j.de lib. & posth.

c ☞ POMATES.

¶ Titius magnᵘˢ.hoc tamen intellige quãdo adiectiua copulãtur respectu certi detrimenti & specifici substantiui: vt in exẽplo Bart.vt per eundẽ in l.qui cõcubinã. ĩ prin.per illum text. j.de leg.iij. quod tamen videtur confundi per l.si Titium.hic all. vbi substãtiuum suos, eſtindeterminatũ etnõ requiritur cõcursus copulatorum. cogita.

d ¶ Domini Iaco.But. De qua q.ẽt facit mẽtionẽ Bal.in l.j. ad fi. C.de cond. insер.

e ¶ Vtrum valeat. An potestas posſit dare premium capiẽdi exbanitum, adde quod habetur in l.oẽs.ff.de iur.mil. & quod ibi dixi,& ĩ l.preſes. C. de transſ.adde Bar. p illũ text.in l.iiij.in fi. C.de nauic.lt.xj. Vide Bar.in l.si liberũ. ĩ fi.de plagia.& bar. in l.pe. C. cõmi. vel epiſtolas. vide Ang. in l.intereſſe.de acq. poſ.& in l.j.in prin.j. quod quiſq; iu.& vide ang.& bal.hic bñ facit quod no. gul.et ibi dixi poſt bar.in l. j.ad l.Rhod.de iactu. & iſtã l.mulier. allegat Bal.ĩ c. dño guerrã.hic finiẽ l. & incipit cõſue.reg.q; ſi cœpi banniti & expẽdi in iſta captura fiſcus tenetur mihi reſtituere expenſas, per d.l. quam nota.

f ¶ Huius ſtudij.ſit publica.Et quot modis ponitur inter duo incõpatibilia:& tunc reſoluitur in diſiunctiuam,vt in l.ſi Titio. & ad quid valet,dic vt ibi,licet gl.aliter dicat vt in aut.hoc locũ.C. ſi mulier ſecun.nup. qñq; ponitur inter cõſonantia ſimul:& tũc aut cõſonant ſimul in vnum,vt quaſi inſit vnum alteri:& tunc dempta copula de medio reſoluitur in adiectiuum illius, vt l.j.§. j.j.de pact.ibi,placitum &c. & arma virũq; cano,&c.Si ſimul conſonant in vnũ,vt genus & ſpecies,dic plenè vt per Dy.in c.generi per ſpeciẽ.extra de reg.iur.lib.vj.Quãdoq; copula ponitur inter diuerſa: & tũc aut inter duo ſubſtantiua non aliter verificata,& requiritur concurſus copulatorũ, vt j.de leg.j.l.huiuſmodi.§.ſi Titio. & in omnibus legibus tractantibus materiã coniunctorum.Quandoq; cadit inter duo adiectiua,& tunc aut reſpectu alicuius ſubſtantiui,aut non. Primo caſu requiritur cõcurſus copulatorum, vt ſi dicamus Titius magnus & albus:vt j.de le.j.l.Titiæ.textores.in prin.Quãdoq; non copulat reſpectu certæ ſubſtantiæ:& tunc dic vt dicam in ſequẽ.membro.Qñq; copula cadit inter orationes:& tunc aut reſpectu alicuius accidẽtis,aut nõ.Primo caſu requiritur cõcurſus copulatorum,vt d.l.ſi hæredi.Secundo caſu non,vt l.j.ad le.Corne.de ſicar.& l.j.j.de his qui no.infa.hæc ſunt verba domini Iac. But.ᵈ in q.de artificibus artis Bononien.Tãgam in l.ſi is qui ducenta.j.de reb.dub. Itẽ inducitur per Gul.ad gſt.†Poteſtas ciuitatis facit bannum quòd quicunq; capiet talem exbannitum,habeat mille libras: vtrũ valeat hocᵉ bannum ſiue proclamatio? Videtur q; ſic:vt C.de ſtat.& imagi.l. & virtutũ.& text.hic.In contrarium facit l. vnica. C.de ſal.hoſp.non præſtan.lib.xij.Sol.ſecũ dũ eũ,aut poteſtas hoc facit de voluntate gubernatorum ciuitatis:& tunc valet.& ita intelligitur prima pars.Aut facit ſua ſpõte ſine aliqua cauſæ cognitione,& non requiſitis gubernatoribus ciuitatis: & tunc non valet.Et ita debet intelli.l.vnica. C. de ſal. hoſp.non præſtã.Aduertendum eſt tamen q; poſito q; in hoc vltimo caſu non debeat habere præmium†tamen expenſa facta in illum capiendum poteſt repeti. Tex.eſt de capti.& poſtli.reuer.l.mulier. & dic vt ibi, & hic per Gul.& Barto.

☞ Dictio huius,denotat principium temporis.
Ius publicum qualiter conſiſtat in ſacris.
Eccleſia uendicatur per parochianum.
Quilibet poteſt conqueri de iniuria ſibi facta.
Ius priuatum à iure naturali qualiter diſcrepat.
Conuentiones illicitæ quomodo dicantur de iure naturali.
Ad peccandum an inducamur naturaliter.
Matrimonium quod ſit de iure utriuſque.
Parentum educatio an ſit de iure naturali.
Sacerdos an ſit perſona publica, & poſſit alteri ſtipulari.
Sacerdos nunquid poſſit eſſe tabellio.remiſſiuè.

Huius ſtudij.

ᶠ Hic iuriſcõſultus incipit tractare per modum diuiſionis:& procedit vſq; ad l.iuſtitia.j.eo.exẽpla ponendo.Et diuidit principaliter in quatuor partes. In prima ponit diuiſionem iuris.In ſecunda aſſignat rationem. In tertia ponit ſubſtãtiam iuris publici. In quarta proſequitur ſecundũ membrũ diuiſionis videlicet de iure priuato, & illud tripartitum.Secũda incipit ibi: ſunt eñ q; dã. Tertia ibi,publicũ.Quarta ibi,priuatũ.

1 Not†.quòd dictio huius,denotat principiũ tẽporis,vt in corpore de hære.& fal.§.hinc nobis.& melius in l.placet. C.de ſacroſanc. eccle.& no.per Ia.But. in l.j.ſi quis cau.& ibi dicã.Opp.nam quælibet villa habet eccleſiam ſacroſanctam: non tamen pertinet ad ſtatutum rei Romanæ, cuius contrariũ dicitur in glo.Sol.dico quòd etiam ſpectat ad ciuitatem Romanam & eius ſtatutum: quia aliàs reſpublica.Romanorum non eſſet perfecta ex ſuis partibus, vt j.titul.j.l.ij. poſt princ.vbi debet eſſe:vt ibi dicitur.Oppo.& videt q; vtilitas priuatorum ſit publica:nã intereſt reipublicæ locupletes habere ſubiectos,vt inſtit.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.§.pe.Sol. Eſt verum q; vtilitas priuatorum eſt vtilitas reipublicæ: ſecũdariò tamen.Oppo.dicitur hic q; procreatio liberorum &c. Et dic vt in gl.& poteſt dici q; illa generaliter ex inſtinctu naturæ procedit.& idẽ de naturalibus.†Quærit gl.qualiter ius publicum cõſiſtat in ſacris.quã not. quæ incipit,conſiſtit ius publicum de quo habes tex.in l.j.j.reſpon.j.de interd.& plus: quia eccleſia poteſt vendicari per parochianum eccleſiæ.de quo per gl. in l. iubemus. §.ſanè.de ſacroſan.eccle. Et nota ſubtiliter q; quilibet poteſt cõqueri de iniuria ſibi facta,vt C.de epiſ.& cler.l.ſi quis in hoc genus.Item dicit hic q; ius priuatorũ eſt collectum ex naturalibus præceptis. † Quæro quid diſcrepat ius priuatum à iure naturali.dic vt in gloſ.Gul.Cu. eam reprehendit: quia cùm ius naturale ſit commune omnibus animalibus & brutis & cæteris,nõ cõſideratur de locupletatis:& ideo dicũt ipſi in actione filiorũ quæ contingit in brutis,&c.Quæro,quid † de illicitis conuentionibus:nunquid ſint de iure naturali? Et gl.videtur velle q; ſic.Si intelligas naturali,i.à iure diuino:& dic q; nõ.Si verò intelligas de eo de quo loquitur text.noſter:& dic q; ſic: quia primus animi motus non eſt in poteſtate noſtra à natura:non tamẽ actu ſecundũ gl.Sed quæro,nunquid naturaliter inducamur ad peccandum tex.eſt in aut.de teſti.§.cũq;.& §.pe.col.vij.Quæro extra†gl.nunquid matrimonium ſit de iure naturali, vel gentium vel ciuili? Et videtur q; ſit de iure naturali. Item de iuregentiũ: quia conſenſus & coitus & ſimilia ſunt de iure gentium,vt l.cõſenſu de act.& ob.Item videtur q; ſit de iure vtriuſq;,& de iure naturali & diuino per ordinationem à iure gentium propter cõfirmationem,& propter formã traditã à iure ciuili, cùm ipſo iure ſint prohibitæ certæ nuptiæ illicitæ:vt j.de repud. & Inſtit.de iure naturali.in prin.& hoc approbat Gul.de Cu.† Quæro vtrũ educatio parentum ſit de iure naturali.Et videtur q; ſic,propter identitatem rõis.Contrarium determinat Gul.hic q; imò eſt cõtra ordinẽ naturę,& ex accidenti procedit,vt j.de lib.agno.l.ſi qs à liberis.§.ſi vel parens. Vel põt dici q; hoc non ſit de iure naturali,& tamen ius naturale eſt,vt benefacienti benefaciamus,vt infrà de petitio.heredi.l.ſed & ſi lege.§.conſuluit. Vltimò inducit Gul.ᵍ de Cu.ad quæſtionẽ†cùm dicit quod ius publicũ cõſiſtit in ſacerdotibus &c.quòd ſacerdos ſit perſona publica.ʰ Vnde q; ro nunquid ſacerdos poſſit ſtipulari alteri.ⁱ Videtur quòd ſic:quia eſt perſona publica,ᵏ vt hic colligitur:& ſic ſeruus publicus videtur alteri ſtipulari poſſe:ita presbyter.De ſeruo habes infrà de adopt.l.non aliter.Pro hoc text.in authen.quib.mod.nat.effi.legi.§.quantum.licet quidam dicant quòd ille §. loquitur de ſcriptura priuata:tamen nõ eſt verum:quia de publica loquitur.qđ patet: quia ponitur in inſtrumentis dies & conſul. quod in ſcriptura priuata non requiritur,vt infrà,de pignori.l.cùm tabernã. §.fin.Item facit C.de his qui in eccle.ma.l.prima.In contrarium videtur: quia certæ ſunt perſonæ quæ poſſunt alteri ſtipulari, quæ ponuntur Inſtit.de inuti.ſtipula.§.ſi quis alij. Sed ſacerdos non eſt

ſumat ius publicũ, vide Bal.ĩ l.j.in j. co. C.de ſacroſan. & eccle.& ibi etiã Bar.& Bal. in l.j.in iiij.colũ. ſol.mat.

☞ POMATES.

g ¶ Vltimò iducit gul. q; publica vtilitas cõſiſtit in ſacerdotibus. Vide qđ iferat Old. conſi.xcvij.& cõſil. c).& Pañ.cõſ.l.xxxj. in fi.col.ĩ vlt.dub.& aliqđ per Fell.ĩ c. ex parte.in iij.co.& duabus ſeq. de teſt. & c, cũ oli.ĩ ij.co.e.ti.bar. cõſ.).ſub j. diſtinct.

↦ P. P. A. V. P.

h ¶ Perſona publica. An ſacerdos notariꝰ poſſit aſcribere legatũ ſuo monaſterio, vide ro. ſin.cccxlvij. in c.tu ſcis. & Barb. cõſ.lxvij.vol.iiij.co. nona.

☞ POMATES.

i ¶ Alteri ſtipulari.doctrina Bar. eſt cõis, vt hic ſquit Dec. cui adde Bal.ĩ l.j.ĩ §.iniuria.de pac. iur. fir.de quo tñ vide hic Dec. & Pañ. in cõſ. lx iij. col.ſi.vol.ij.& d.Prepoſ.c. ius publicũ.j. diſtinct.

k ¶ Perſona publica. Perſona publica poteſt alteri ſtipulari,et ſic pbyter ſi eſt plona publica hoc põt. Et q; ſic plona publica,vide p azo.ĩ ſum. de ſacroſan.ec.& ĩ c. dudũ.de cõuer. cõiu. & Io.And.in c.ſicut. ne cle.vel.mo. & hic adde do. Ant. in prĩ. Decr. in pe.colũ. per Bal.hic,& p ang.hic.

Tabellio.An ſacerdos poſſit eſſe tabellio,vide Bar.in l.ſeruus.j.de teſta. & dicit Io.an.in d.c.ſicut q; põt facere teſtũ:facit q; habet in c. relatũ. & in c. cũ eſſes.de teſta.& vide q; dixi poſt Bal.hic. Adde etiã poſt do.meũ Iaſo. dũ ponit q; ſacerdotes ſunt partes reipu. Old.cõſi.xxxij. Et an clericus poſſit eſſe tabellio,vide Bal.cõſi.ccc.iij.lib.vbi voluit q; clericus dãnatus de falſo,& priuatus officio tabellionatus nõ poſſit reſtitui per epm: inquãtum etiã tãgit an valeat ſtatutũ q; mulier nõ poſſit cõtrahere matrimoniũ ſine cõſenſu patris vel fratris. De primo vide Pet. de Anch.cõſil.xx.de ſecũdo Bal.cõſil.ccc. xxix.iiij. li. & vide q; voluit Old. cõſil. xvj.& quo ad limitationem de ſacerdote parochiali, vide quoddam cõſil. Gaſpar.de Cal. inter cons fil.Bal.xx v.j.lib.

b ¶ Põt poni exẽplũ. Dic q; ſic niſi in cauſa matrimonij.gl. eſt ſing.in c.tua nos.extra de ſpõ. And. Bar.

c ¶ Quęrat Sẽpronio actio. Adde q; ſi qs promittat ſacerdoti in cõſeſsiõe reſtituere vſuras vel aliud cuidam tertio,illi tertio acquiritꝰ actio.facit qđ in ſimili not. Bar.in l.ſi tibi. ſ. qui dã.j.de pac.per Gui. de Suz.in l. cũ clericis.C.de epi.& cleri. bene facit q; no. bal. in l.rõnes.ad ſi. C.de proba. & vide Ioan. And.de inſtru.edi. §. nunc aliqua.in verſ. item pone.&c.

d ¶ Ius autẽ. Ad illud q; hic tangitur, vide caſum in l.minimẽ.j.de relig.& vide glo. ibi reſtringentẽ illũ text. de quo Fulg.hic. Andrea.Barb.

☞ POMATES.

e ¶ Obedire. Vide qđ ex iſto text. inferat Raph.Cu.cõſi.lxxx ij.& Barb.cõſ.lvj.in j.col.in j.vo.& cõſil. xliij.in viij.col.in ij. vo.vide gl.in l.ciues C.de incolis li. x , & allegata p Bart. in l. neq;.§.j.ff.de teſtmil.

f ¶ Et forma q.fed qđ ſi pater & patria inſimul mandãt licitũ, cui magis tenetur parere. Videtur quòd patri:ſed tex.videtur probare q; patriæ. l. militem.C.de procura. Fortè poteſt colligi ſolutio ex l.poſſiminium.§. filius. ff. de capti.& poſtli.reuer.Andre.Barb.

↦ P. P. A. V. P.

f ¶ Et forma q̃ſtionẽ. Vide Iaſo.in l.litem. C.de procu.

g ¶ An reipublicæ. Cui debeat potius pareri, an patriæ an parentibus, adde qđ Baldus in l.qui neceſſitati.C.de aduo.diuer.iudi.dicit q; aduocatus debet potius aduocare p patria q̃ pro patre:per l.poſſiminiũ.§.filius.de capti. Tu adde tex.in l.pe.ĩ fi.ibi not. j.de poſtu.per Spec.in titu.de aduo §.j.verſ.qd ſi pater.& ver.ſed nunqd clericus.& verſicu.ſed nunquid poteſt quis.& adde q; ſi ciuis derelinquat ciuitatem periclitantem,perdit ius ciuitatis,ſecundũ Bal.per illum tex.in l.ij. C. de ĩnfan.expo.& de q.hic formata,vide hic Angel.in l.proxi.§.fi.

h ¶ Defendere.& quando licita ſit defenſio,& quando in rebus & in perſonis,

---

non eſt de illis:ergo &c.Solu.dic quòd aut ſacerdos ſtipulatur in caſu ad eum pertinẽte:vt ſi vſuras quis promittit ſacerdoti reſtituere nomine omnium quorum intereſt,& valet tex.eſt in c.quãq;.extra de vſur.li. vj. & ſic poſſunt intelligi primo loco alle. Aut ſtipulatur in caſu non pertinenti ad eum. & nõ valet,vt in ſecundo loco alle. & vide Ioan.Andr.in d.c.quãq;† Sed nunquid ſacerdos poſſit eſſe tabellio? Vide text. extra ne cleri.vel mona.c.licut.& quod ibi no.& in Specul.de fide inſtru.§.reſtat.verſi. quid ſi tabellio.Et ad id quod dicit,an per tabellionem quæratur actio,poteſt poni exemplum,ſi aliquis confitetur ſacerdoti quòd habet centum quæ fuerunt Sempronij, & ſacerdos non vult aliter eum abſoluere,niſi promittat ſibi quod illa centum reſtituat Sempronio:an ex promiſsione quæratꝰ Sẽpronio actio? Et tenet Gul.quod ſic,vt dixi:& idem in ſimilivt ponitur in ſeruis.hoc modo tenet Gul.Pro hac opinione de hac ſtipulatione qualiter per publicã perſonam quæratur:dicam in l.nõ aliter.j.de adop.

Ius autem.

ᵈ Not. ex iſto §. & l. ſeq. q; quiſq; debeat ſuæ patriæ ſiue prouincię obedire,ᵉ vt dicit Cato. Pugna pro patria.& cuilibet de patria pmiſſa eſt defenſio patriæ ſuæ tãq; ad ſe ptinẽs.

☞ *Cui ſit magis parendum,an parentibus an patriæ.*

LEX II.

Veluti.

Opponitur q; religioni erga Deum conſiſtit in ſacris:ergo debuit poni ſub iure diuino,ſiue publico: & tamen ponitur ſub iure priuato,vt hic vides. Solue vt in gloſ.quæ incipit,ſed nonne &c. & vltima opinio eſt per domi.Iaco.approbata ſed prima opinio videtur ſatis melior:quia ſi verè ius publicum conſiſtit in ſacris: vt §.ius publicum.in l.j.§.eodem.& ita ius priuatum poteſt in ſacris conſiſtere: quia ius non prohibet.& forma q.궀quam format hic Odofre.& Franciſc.Accur. videlicet † cui ſit parendum potius,an parẽti,an reipublicæ:ᵍ videlicet aut pater committit illicitum contra rempublicam aut non: & aut ſunt in pari neceſsitate aut non:& fortè iſta neceſsitas parentum debet differri, per iura q̃ poſſunt pro illa parte allegari.

1 Omnis iniuria quæ ſit à parente uſque ad ſeptimum gradũ, non præſumitur animo iniuriandi.
5 Defenſio quando ſit de iure gentium,& quando de iure naturali.
Defendere ſe quod non liceat contra dormientem,uel mente captum.
Copula,& in diſpoſitionibus legalibus ponitur pro puncto orationis ſeparatæ.
6 Offenſio quando ſit licita pro defenſione rerum.
7 Pro defenſione alterius quando liceat alium offendere.
Filius uel ſeruus non tenetur in atrocioribus obedire patri uel domino.
8 Quando quis cogatur alium defendere.
Authoritas gloſſ.eſt maior quam ſit authoritas Dy. & Ia co. Butr.
9 Moderata defenſio quæ dicatur.
10 Inſultatus q̃ teneatur fugere,& ſe non defendere.

LEX III.

Vtvim.

Quæritur hic an mihi licet me defẽdereʰ dicitur q; ſic.& hoc eſt in quibuſdã animalibus.ſed lex vult inducere quo iure.Dic q; eſt de iure gentiũ: ſed in animalibus eſt de iure naturali . & ideo cùm tractatum ſit §. de iure gentium , non continuatur ab eo. Et ratio eſt: quia illud eſt licitum,cuius contrarium eſt illicitum: ſed licitum eſt vt homo fraternizet vnus cũ alio & alius cum alio: ergo contrarium eſt nefas.Et ſi contrarium nefas eſſet: ergo fas eſſet reſiſtere.Primò not.q; ſi quis ob tutelã ſui corporis fecerit iure feciſſe videtur. Itẽ nota q; defenſio contra iniuriã propulſandam videtur inducta de iure gentium, ſcili cet quia licitum.quod facit†ad queſtio.Nũquid de iure communi liceat noſtros bannitos offendere.ᵏ Pro hoc facit:quia banniti noſtri temporis æquiparantur deportatis, vt eſt gl.ˡ in §.relegati.Inſtitu. quibus mod. ius pa.po.ſol.Sed ego video quòd deportati non perdunt ea quæ ſunt iuris gentium, licet perdunt ea quæ ſunt iuris ciuilis , vt l. quædam.j.de pœ.& l.prima. C. de hæredi. inſtituen.Sed ſi hoc eſt,hic eſt eis reſeruata defenſio:ergo eſt illicita defenſio . In contrarium videtur facere l.iij. §. transfugas. j. ad legem Corne.de ſica. vbi dicitur quòd ille qui tranſtulit ſe apud hoſtes, de iure cõmuni poteſt occidi. Item quia induco aliter & extenſius,vt dixi ibi in l. amiſsione. §. fi. j.de capi.dimi.quia nil aliud ſunt banniti niſi hoſtes ciuitatis ſuæ.Et ſi nobis licet occidere transfugas ad hoſtes:multo magis ipſos hoſtes. Sed ego dico quod de iure communi non licet:quia ſunt duæ quæſtiones: qa aliud eſt dicere:nũqd bãnitus poſsit occidere:aliud eſt dicere nunqd eo ipſo q; eſt bannitus lex poſsit inducere occiſionem. & hæc non eſt quæſtio mea,ſed prima. Et dico q; nõ obſtat §.ille:quia ibi eſt caſus ſpecialiſsimus propter maximum præiudiciũ q; inferꝛ ꝓpter reuelationẽ ſecretorũ, & ſic

1 Banniti noſtri temporis q; non poſſunt de iure communi offendi impunè.
In bonis bannitorum poteſt damnum impune dari.
Vim inferre alicui quando liceat,& quando liceat ſe defendere.
4 Bannitus,qui ex forma ſtatuti poteſt offendi: ſi ſe defendendo occidit,punitur,& iterum eſt exbanniendus.
Filius & ſeruus non poſſunt percutere patrem,& dominũ ipſos uerberantem.

k ¶ Bannitos offendere. An liceat bannitos offendere vide Baldum in l.prima in xj. columna . C. de hæredi. inſtituen. Adde poſt dominum Iaſo.an valeat ſtatutum quod bannitus poſsit impune offendi.Angel.conſil.cclxxvij.Bald.conſil.cix.v.li.Barto.conſi.lxxj.Et an ſtatutum permittens offendere videatur permittere occidere,vide Bal. allegato conſil.& Pau.de Caſtro conſil.clxxiij.

l ¶ Vt eſt gloſſ.Et illam gloſſ.non teneas:quia non eſt vera.vide Ioan. Andre. in titulo de ceſ.act.vbi eam reprehendit Andr.Barbatias.

a ¶Damnum impune dari. Potest dari damnum in bonis bannitorū. Adde quod not. gl. in simili in c. ñ. de milit. vasal. qui cōtu. est. in verb. depredare. Et ibi vide Bal. qui ibi subdit q valet etiā statutum dans licentiā prædandi, vide quæ dixi in l. ij. de requirē. reis. & quod no. Ang. in l. in suis. de lib. & posth. & Bald. in l. oēs. C. si contra ius vel uti. pu

b blici. & Bart. in tract. q sint rebelles. in versū. rebellando. & est verum ipsis viuis, non autē mortuis, secundū Sali. in l. qui sepulchra. C. de sepul. vio. & text. in l. diuus. de bo. dam.

c ¶Et dicitur hic. An dissoluto concordiam p mē Redchristam: ¶Et dicitur hic. An liceat resistere officiali, vide Bal. in l. addictos. C. de episc. audi. & quod no. in l. prohibitū. C. de iure fis. lib. x. Andr. Barba.

c ¶Aduerte. Vide quæ dixi in l. j. ff. C. quo. app. & est tex. & ibi doc. in l. quoniā iudices. C. de appel. Bene facit quod not. Bart. in l. vis eius. C. de p̄ba. plenè per Pau. de Lea. in cōmēto rub. de restit. spo. in antiquis. & q̄ no. Bald. in l. sed eximēdi. §. itē si quis. J. ne quis eum qui in ius vo. vi exi. & Ang. & Ful. in l. j. in prin. eo. ti. per Cy. in l. j. in fi. C. vnde vi. & ibi Bal. in iij. col. & Angel. in l. iij. j. de his qui sunt sui vel alie. iur.

d ¶Quę sol. Vide Bal. hic, & tene menti cō trarium, videlicet q nō posset puniri nisi forte hoc fecisset propter vtilitatē publicam, sed si propter odiū nō, vide tu hic Rapha. hoc sequentē & rū. ad l. j. j. de his q mor. sibi cōsci. ga ibi nō constabat de delicto. And. Barb.

e ¶Quod sic. Et sic videt q valeat statutū q nō liceat bānito se defendere. cōtrarium tenuit Bart. in l. cum mulier viri lenocinio. J. sol. matr. latius Bart. in l. facultas. C. de iur. fis. li. x. p Bal. in l. oēs. C. si contra ius vel vtilit. Adde quod Paul. de ca. dicit cōsi. cxciij. q. non solum licet occidere bānitū, sed affines & amicos pro eo se defensioni opponētes, & vide Bald. consil. cv. j. lib.

f ¶Ad hoc facit. Et no. vnū quod si est iniuria illata filio, potest pater filiā vindicare, licet hic Cyn. ponat duas opi. Inn. in c. si verò. de sen. exc. Vide elegantē casum in

1 Jo. Superueniente. aduertas Hic contrarietatem Bar. in 42. in n. 5. in fine ascendo. g. mo. ad Zalis moderatū meū. Tutele sū. de Ju. gentili Sali. in l. qui sepulchra. C. de sepul. vio. & text. in l. diuus. de bo. dam. Hic. n. 17. & 18. Rellinquatur. Bal. hic. videas ibi. solū. concordiam p mē Redchristam:

2 millium. Est † tamen verum q alibi glo. voluit dicere q in rebus eorū posit damnum impunè dari, vt in gl. in x. col. de pace ten. c. j. §. si quis alium. in tit. de milit. vasal. glo. fi. quæ gl. ad istā q. est valde not. quia glo. illa signanter posuit q in bonis eorū damnum dari possit: nō autem dixit in persona. Item dicitur hicᵇ q vim vi licet repellere. Cōtra quia debet adhiberi cū moderamine quod culpa careat, vt l. scientiam. §. qui cùm alter. ad leg. Aquil. & l. j. C. vnde vi. Sol. glos. Ego dico q existente iure gētium antequā superueniret ius ciuile, concedebatur ista

3 defensio: superueniente iure ciuili moderauit hoc, & bene. † Opp. ad hāc legem: quia lex dicit q nō licet alicui se defendere: imò debet quod sibi infertur æquō animo tolerare, vt l. qui restituere. j. de rei vendi. & l. si quis iussus. j. ne vis fiat ei. vbi ab executione facta per vim, non licet se defendere. Solutio: Interdum infertur violentia à priuato, interdū à publica persona, vt est executor. Primo casu loquitur hæc lex, si à publica persona: tunc loquitur contraria. Sed ad hanc solutionem aduerte ᶜ: quia glos. alibi valde bene distinguit in l. non videtur. §. §. quod iussu. j. de regu. iur. Dyn. in c. quod quis. in eo. tit. in vj. De quo vide, & ibi per eos. & recita hic illam distinctionem: quia non addo aliquid. Item opponitur & videtur q hæc sol. nō posit stare: quia videtur etiam q à priuato illata iniuria non posset repelli, vt l. extat. j. quod met. causa. & l. iiij. j. ad leg. Aquil. Solue & nota: quia aut infertur vis à priuato licitè. aut illicitè. Si licitè: & tunc dico q liceat vim inferre. & ita loquitur contraria. Si verò infertur illicitè: & tunc licet defendere, vt hic, l. j. C. vnde vi. Quæ solu.ᵈ determinat q † si aliquis offendat bannitum quem licet ex forma statuti offendere q bannitus ad suī defensiōnem occidit ipsum, nunquid bannitus debet puniri. Et dicit ista solu. q sicᵉ: quia vbi est iusta offensio, ibi reprobata est defensio, vt in hac solutio: & sic est in proposito. Ex quo dico quòd est iterum exbanniendus, vel si capitur iterum puniendus. Quod voluit sentire glo. in l. j. C. quando lic. sine iud. & ibi gl. licet non multùm clarè. Ad hoc facitᶠ si quærītur si filius verberaret patrem, vel seruus dominum, qui eū percuteret, ex hac eadem sol. possumus dicere q non licet filio vel seruo recalcitrare in patrem vel in dominū se defendendo: cùm pater possit licitè offendere filiū, vel dominus seruum, vt in l. ij. iij. & iiij. C. de patria potest. & de emenda. ser. & propin. per totum. Ad quod etiam facit: quia licet licita sit ista talis offensio, adeo q defendi non possit: quia fit per patrem & dominum. quod not. glo. in l. vestem. de iniur. & ibi glo. sentit q omnis iniuria quæ fit à parente vsq; ad septimum gradum nō præsumitur animo inferendi iniuriam: ergo nō potest dici nisi licita. Ad hoc posset induci glo. in l. j. j. de lica. in quadam sol. ibi posita: quā not. Sed tu opp. de eo. tit. de parri. ff. & C. vbi sunt personæ ita coniunctæ, vt pater & filius. & tamen ibi non cessat pœna illius titu. imò atrociori pœna puniūtur. Sol. verū est in criminibus attrocissimis: quia cessat illa præsumptio: in aliis non cessat præsumptio, vt glos. pe. l. nostræ

& similes. Et facit pro quæstio, prima, nunquid liceat offendere exbannitum impunè. Opponitur: dicitur hic † q iure gētium hoc venit: imò iure naturali, vt l. j. §. cùm arietes. j. si quadru. pau. fedi. gl. videtur voluisse soluere, licet succinctè, & clarè, quòd aut loquimur de vi iniuriosa, & ista est quā licet iure gentium propulsare per aliam vim, vt hac lege. Aut loquimur de vi non iniuriosa: & tunc illam talem vim posset propulsare, competit enim iure naturæ: & sic loquitur. d. l. j. §. cū arietes. in contrarium allega. quasi velit dicere q animal quod sensu careat, vt aries, & similes, non dicitur iniuriā facere vel recipere: quia non habet animū, ex quo animo causatur iniuria. l. j. in princi. si quadru. pau. fe. di. Quam solu. nota: quia per eam videt restringi effectus huius legis: quia & si licet per hanc legem propulsare iniuriā, & vim, & iniuriosum factū per illum qui non habet animum: ergo sequitur quod si ab eo qui est mentecaptus, vel ab eo qui dormit, inferatur vis, nos non possumus nos defendere, ᵍ vt erat quidam Pisanus qui se armabat de nocte, & ibat per ciuitatem cantando. Et ideo glos. quantum ad istum minus strictè pertransiuit. Et ideo dico q si quæramus nūquid etiam vim iniuriosam licet repellere & defendere. Et dico q sic. & hoc sentit hic tex. coniungendo vim & iniuriam copulatiuè: quia vim habet propulsare sine iniuria, dic ad contrariū q propulsare vim, etiam iniuriosam vel nō est de iure naturali, vt d. l. j. §. cū arietes. Sed propulsare cum moderamine inculpatæ tutelæ est de iure gentium, & solū gentes humanæ vtuntur. Item si quæramus an iure naturæ possit resistentia fieri: dico quòd sic, vt dicto §. cùm arietes. Sed q illud discernatur illo iure naturali, quod quidem conuenit animalibus brutis, absit à seculo quòd hæc animalia bruta discernant. Sed tu dicis quòd hic tex. videtur facere in oppositum: quia copulatiua coniunctio requirit vtrunque verum, vt l. si hæredi plures. j. de condi. institu. Solutio. In dispositionibus legalibus illa talis copulatiua ponitur pro puncto orationis separatæ, y vt l. j. de his qui not. infa. & ibi de hac materia dicemus: quia est longa materia. Ita dico esse in proposito quòd & vim repellere licet, & iniuriam. Ad quod adde quod not. glos. in c. j. de homi. in clemen.

h Quæritʰ glo. † video quòd licet me defendere ad tuitionē corporis, sed an etiam ad tuitionē rerū? Videtur dicere quòd sic. Cui videtur concordare q habes in l. iij. §. eùm igitur. j. de vi. & vi arma. & l. cùm fundum. eodem titu. quia nedum permittitur resistentia vt vim repellam, verum etiam violentia ᵉex interuallo. vt ibi co. j. & l. j. §. vim. eo. tit. Quæ violentia circa rem potest multipliciter committi: quia interdum committitur violentia turbatiua: & contra illam licet resistere. vt l. si seruus. in fin. j. de acquir. rerū domi. Interdum committitur violentia ablatiua. & tunc dic vt l. furem. j. de fica. & l. iiij. ad le. Aquil. Interdum fit violentia ædificando vel huiusmodi: & tunc licet resistere mea authoritate, vt nota. in l. quemadmodum. j. ad legem Aquil. & l. si alius. §. j. j. q vi aut clam. & l. de pupillo. §. meminisse. j. de operis nouī nunciatione. Quærit gloss. † quid de offensis alterius, nunquid licet ob

i defensionem alterius vim inferre. Dicit glo. q est consideranda affectio. Quæ sol. videtur valde determinatè posita: quia videtur q offensio facta est consanguineis vel similibus: quia quādo fit iniuria vni cōsanguineo, videtur facta alteri, vt l. lex Cornelia. j. de iniurijs. Ad quod facit l. j. ij. & iij. j. de lib. cau. Et hoc est quod glo. alibi sentire voluit in l. vnica. C. de rapto. virgi. quam not. ibi loquitur in cognato. Potuit enim gl. moueri hac considerationē: quia tex. dicit ob tutelā sui corporis, sed dum fit iniuria filio fit patri l. j. j. de iniur. Item si fiat vxori, videtur facta viro, vt ea l. Ergo facit ad tutelā sui corporis defendendo vxorem. Item si fit cō

k sanguineis videtur facta sibi, ᵏ vt dicta l. lex Cornelia. Ergo ad suum

l. j. §. item diuus. ff de fica. q est not. dignū secundū Ang. Et adde Hostiē. c. fi. extra de cōsue. & Ioā. An. in Spe. de cōsti. in ad di. And. Barba.

¶Defendere. An possimus nos defendere aduerᵖ mēte captos, vel dormientes nobis vim inferētes p Bal. in repe. l. j. in antepe. col. C. vnde vi.

↠P. PAV. P.

¶Quærit glo. Vide Ale. in consi. cclxxxiij. in pe. & vlt. col.

¶Vim inferre. Adde Bal. in l. raptores. C. de episc. & cleri. & in l. j. C. vnde vi. & habes p Gul. de Suz. in d. l. raptores. & Flo. de sanc. Pet. in l. scientiam. J. ad l. Agl. Ex opposito adde q spurius potest defendere patrem, secᵐ Bald. in l. cū acutissimi. C. de fideicō. vid Mod. in c. suscepimus. de homi. Adde an spurius possit defendere patrē, Bal. cōsi. viij.

¶Facta sibi. Ité adde Inn. in c. si vero. de sent. excō. el j. per Bar. in l. si quis † seruitute. in fi. ff. de fur. & casum in c. dilecto de sen. excō. in vj. & xxiij. q. iij. c. nō inferēda & ibi no. & no. in c. ḡto. de sen. exc.

a ¶Obedire parentibus. Vide qualiter filiꝰ vel seruī teneantur parere patri vel domino, adde quæ dixi in di. liber homo. ad leg. Aquil.

b ↠P. PAV. P. ¶Nunquid cogatur. An autem sciens aliquē velle committere maleficiū cōtra aliquē teneatur ei denūciare in foro conscientiæ, vide Pan. in c. j. circa H. extra de reiti. ipo. vide etiā an qs teneat aliquē defendere vel reuelare delictum in *tit. Ego. cont. appellant. fm. Jaſs hic. n. 29. dan* aliū cōmittendū. & *modo hanc parte tenente.*

quū corpus. Ergo teneo q etiā in alijs extraneis: quia determinatū est lege: q licet p tutela rerum suarū: ergo multò fortius pro corpore tuendo, vt l. sancimus. in fi. C. de sacro san. eccle. Item video q ad tutelā rerum suarum potest conuocare vicinos, vt l. iij. & l. cū fundum. de vi & vi ar. j. & q hic dicitur sui corporis: subaudi maximè. Et ratiões q̄ memouēt supradictæ sunt euidentes, vt s. dixi. Cui q̄stioni adde quod not. in c. j. extra de homi. in cle. Ad q posset etiā induci l. gracchus. C. de adul. nisi tu respondeas q ibi loquitur in filijs: tamen nihil valet: quia

a in atrocioribus non tenentur filij vel serui obedire parentibus^a vel dominis. l. liber homo. ad le. Aquil. Sed potest euadi illa lex: quia q. nostra, quærit quando sine aliquo manda to posset fieri sed ibi loquitur cum mādato. Et propter hanc diuersitatem ista gl. nō attentauit dicere: & ideo est consilium vt facias tibi mandare ab illo propter opinio. eui tandas, & hoc quādo es in practica. Et hāc opinio. sequitur Pet. & Iaco. in l. j. C. vnde vi. & Guil. hic licet non eodem modo: quia leges quas allegauit non allegat. † Sed quæro nunquid cogatur^b defendere. Quæ quæstio satis differt à prima. Et ista quæstio mouetur per gl. in l. culpa caret. de reg. iuris. & Dy. in l. j. §. primo. j. ad Syllania. & in c. nō est sine culpa. extra de regu. iuris. in vj. Et vi detur velle quòd in quibusdam magis con iunctis teneatur omnino defendere, ᶜnedū quod posset. nititur firmare hanc opinio. argumento satis pulchro quo vtebatur Iaco. Butriga. quia vbicunque quis tenetur aliquid gratis facere, & pro id faciēdo accipit pecuniam, videtur turpiter accipere, & tenetur, vt nota. in l. idem & si. de condi. ob turpem cau. Sed alia lex dicit q pro defensione alicuius alterius licet accipere pecuniam: ergo non turpiter facere videtur. vt l. metum. §. sed licet. infra quod metus cau. & sic quia non tenetur facere non turpiter accepit: & sic non tenetur. ᵈIsta opin. videtur mulcere aures audientium. Sed dico q est glo. quæ hoc ad literam dicit, & ealdem leges allegat, & eius arg. facit in c. quantæ. extra de sen. excom. cuius authoritas est maior^e q̄ ipsorum opi. & facit extra de sen. excō. c. dilecto. lib. vj. & in hoc Canonistæ loquuntur magis latè. † Quæro quomodo versatur^f aliquis cum moderamine? Circa q glo. in l. j. C. vnde vi. & Moderni ibidem & vbique videntur velle quòd vbi aliter pertransire nō posset &c. Et primò gl. dicit q moderamen est vt qualis est offensio talē faciat defensionē. sed veritas est ista q posfacias tibi mandare ab illo propter opinio. eui tandas, & hoc quādo es in practica. Et hāc opinio. sequitur Pet. & Iaco. in l. j. C. vnde vi. & Guil. hic licet non eodem modo: quia leges quas allegauit non allegat. † Sed quæro nunquid cogatur^b defendere. Quæ quæstio satis differt à prima. Et ista quæstio mouetur per gl. in l. culpa caret. de reg. iuris. & Dy. in l. j. §. primo. j. ad Syllania. & in c. nō est sine culpa. extra de regu. iuris. in vj. Et videt

Prima Bartoli super Digesto veteri.

a ¶Ex hoc iure bella licita. Bellum est licitū quod indicit princeps. Quid autem de duello, vide latè per Bal. in c.j. aliàs est in c.ij. de pace tenen. & ibi de eo qui moriē in pugna: an moriatur seruus pœnæ? Et dicit q̄ non: nec suū testamentum rumpi tur. secus si capiatur. & seruetur. Et ibi nota per eū quid de pugna. & in eo. c.j. aliàs est ij. si rusticus. & de duello vide text. & quod ibi Barto. in l. qua actiõe. §. si quis in colluctatione. j. ad leg. Aquil. plenè per Bald. & Imol. in l. cū filius. §. fi. de leg. ij. p Moder. in rub. de cle. pugnan. in duello. & in c.j. & fi. eod. tit. & Bal. in l. is penes. C. depositi. & hic in viij. q. per Guliel. & Bart. in l. Imperator. la ij. d. de sta. homi. & de bello licito p Ange. in dispu. renouata guerra. in princip. & quærit Bald. in l. fi. in fin. C. de proba. quid si probatio in causa capitali committitur pugnæ, vtrum conuictus per pugnam de beat mori. Vltra quē addo text. in c. ij. de purg. vulg. quē text. alleg. in l. libertorū. C. de testib. & quid, si possim facere in eū quem vici in duello, vide Bal. in l.j. C. de de liti. liberta. & quā do duellum sit licitū, ibi vide.

↦ P. PAV. P.

b ¶Vt in l. hostes. Vide quæ habes ad bar. to. in d. l. hostes. ad fi nem.

c ¶Licentia principis. An sine licentia principis liceat alicui indicere bellum, & qñ sit licitū indicere bellum, vide per Inn. in c. quod super his. de voro. & in c. sicut. de iureiur. & quod ipse singulariter dicit ī c. quod super his. de re stit. spol. quod retuli post Bar. & ibi Imo. ī l. de pupillo. §. Sextus Pedius. de oper. noui nun. Adde quis possit indicere bellū. Old. consi. lxx. & an duellum sit licitum Bal. cōsi. xxviij. j. li. & cex. eod. lib. Et qs possit de iure bellū indicere, & qualiter sit fienda distributio acgsitorū in bello, & per quē, & multa de bello, vide per Cald. cōsi. j. de treu. & pace.

s↦ POMATES.

d ¶Vlteriꝰ op. Declara dicta per Bart. & gl. in hoc, & p Paul. de ca. in l. iij. ff. de testa. & vide Alex. cō sil. xx. in ij. col. Fel. in c. quæ in ecclesiarū. xvij. col. de constit.

let. facit j. de lega. iij. l. codicillis. §. instituto. & vide vt ibi. Et hoc potest induci ad similia quæ possunt formari, & argumentari.

1 ☞ Dictio, ex, denotat principium temporis.
2 Bella quæ oriuntur iure gentium.
3 Bella licita quæ sint.
4 Diuisio prouinciarum, & dominiorum quod sit de iure gētium.
5 Dominium utile quod sit introductum de iure ciuili.
6 Dominium an transferatur per sententiam.
7 Collegia regulariter sunt illicita.
Construere domos & terras licitum est.
8 Emptio & uenditio quòd sunt de iure gentium.
9 Obligationes quo iure sunt institutæ.
10 Ius gentium habet duas partes.
11 Obligatio naturalis quotuplex sit: & an omnis actio sit naturalis.
12 Ciuilis obligatio duplex.
13 Actiones sunt de iure ciuili.
14 Obligationes de iure ciuili quæ sint.
15 Obligationes ex maleficijs quòd sint de iure gentium.
16 Obligatio descendens ex quasi maleficio, est de iure ciuili.
17 Obligatio ex quasi contractu, est de iure ciuili.
18 In contractibus iuris gentium quod fit, est ciuilis obligatio.
19 Exceptio quòd sit de iure gentium.
20 Obligatio ex contractu dotis, est de iure gentium.
21 Seruitutes sunt de iure ciuili.

EX hoc iure. Tex. est clarus. dictio, †ex principiū temporis denotat: vt l. ij. §. dies. de libe agno. & l. j. §. j. de itine. actu. priua. Potest valere ad dationē terminī dati per iudicem. De quo per Ia. de Are. in d. §. dies. Aliquādo adijcit loco: & tūc cuius naturæ sit, dic vt in d. l. j. §. j. Habetis ergo not. quædā inuenta de iure ciuili. †Op. dī hic q̄ bella sūt inducta de iure gētiū. Cōtra, bella sunt iniqua, vt ī auf. dē armis. in prī. & l. j. in prī. C. de ca. tol. sed iniquitas nō debet oriri de iure, vt l. meminerint. C. vnde vi. ergo &c. Vide glo. subaudi bella, s. licita. Et ita tollitur contrariū. q̄ est verū ſcdm Iac. q̄ bella illicita nō oriuntur ex iure, s. dispositiuè, sed occasionaliter sic. Nā eoipso q̄ fuit distinctū meū à tuo fuit nata materia belli occasionaliter. Et ita debet intelligi secundū eū. Quæro †quæ sunt bella licita: glo. ponit [a] duo exempla. Pe. & Vltramōtani duo alia. Dicit glo. bella licita sunt quæ princeps vel populus Romanus indicit, vt in l. hostes[b]. & ibi gl. j. de captī. & idem dicit Gul. de Cug. in alio populo, per quem respublica gubernatur: imò plus dicit ipse quòd bellum est licitum à maiore in suos subditos, per capit. domino guerram. in titu. hic finitur lex Corra. & incip. constitu. collatio. x. Certè domini dictum suum videtur contra textum. C. vt vsus armorum inscio principe &c. lib. xj. & ibi glossi. nota. Quare putarem dicendum quòd etiam à maiore in subditos bellum non est licitum, nisi cum licētia principis[c], vt ibi. Et hoc intelligo quantum ad offensionem, sed ad defensionem bellum esset licitum, vt l. vt vim. §. eodem. Quod intelligit Pet. foreverum. nisi posit haberi copia principis: aliàs etiam ad offensionem belli permittetur in subditos rebelles. Allegat ipse l. ait prætor. §. si debitorem. j. quę in fraud. credito. Ad idem l. iiij. in princip. j. ad legem Aquiliam. ponit glossi. aliud exemplum per l. vt vim. §. eodē. Addit Petr. duo exempla, vnum quando bellum fit authoritate legis, vt C. quando lic. se sine iudi. l. j.

Et addit aliud de l. ait prætor. §. si debitorē. e Sed certè domini primum exemplū nō videtur bonū: quia si ibi fit authoritate legis: ergo fit de iure ciuili non gentium, vt l. ius ciuile. j. eod. Item secundum exemplum potest includi sub secundo exemplo gl. quare tenet gl. Opp. dicitur hic differetæ, i. separatæ sunt gentes. Contra j. de assesso. l. si cadē. vbi princeps diuidit prouincias: ergo est de iure ciuili. Solutio. Dicatis †quòd diuisio prouinciarum est de iure gentium. vt hic. Nec obstat cōtrarium. nam licet Princeps diuidat. non sequitur ergo q̄ sint de iure ciuili. Nam si contraheret Princeps: nō tamē sequitur quòd contractus ille esset de iure ciuili, sed de iure gentium: ita si diuidit. Et h sicut Princeps potest diuidere prouincias: ita & vnire, vt in auc. vt iudi. sine quoquo suffra. §. illud tamen. & §. sequenti. collatio. ij. Sic & Papa vnit ecclesias, vt no. in c. j. extra ne sede vacante. & ad q̄ valeat, vide q̄ not. in l. j. C. de metropoli Beryto. li. xj. Vltra d rius opp.[d] dicitur hic regula condita. Cōtra: Imò videtur q̄ hoc sit de iure ciuili, vt l. ij. §. post originem. j. titulo j. Solu. Dic quod ibi loquit de magistratibus iure ciuili intro ductis. secus in regnis: quia regna propter impunitam licentiam delinquendi condita fuerunt, & princeps constituens, vt ibi patet. Opponitur dicitur hic dominia distincta. Contra: imò videtur q̄ sit de iure naturali vel diuino. Vnde opp. de l. j. j. de fur. ibi: quod de iure naturali &c. Instit. de obligatione quæ ex delicto in princip. Glo. dat duas solut. Prima quòd etiam ante illas leges, & ante illam authoritatem, furtum non facies, erat ius gentium secundùm quod dominia rerum erant distincta. & hæc est vera solutamen quidam dicunt q̄ ante ius gentium dominia erant in communi, & erant vnita, sed postea per ius gētium distincta fuerūt. e Et ista est opi. falsa: [e] quia si dominia fuissent in cōi ante ius gentiū non potuisset cōmitti furtum: quia nemo præsumitur &c. vt in l. merito. §. pro socio. & sic furtū nō commititur. Aliam sol. †dedit glos. [f] quòd hic sunt distincta dominia directa ab vtilibus. Et sic glo. concludit quòd vtile dominium fuit introductum de iure gen. Iaco. de Raue. reprehendit glossi. per l. superficiario. j. de rei vendica. Pet. tenet glossam per istam rationem: locatio est de iure gentium, vt hic: & tamen per locationem ad non modicum tempus transfertur dominium vtile, vt Insti. de loca. §. adeo. Patet ergo quod de iure gentium est introductum vtile dominium. dominus meus solebat tenere opi. Iacob. & dicebat quod vtile dominium erat introductum de iure ciuili, vt probat tex. in l. j. in fi j. si ager vecti. vel emphy. pe. ibi: placuit &c. Ad contrarium potest responderi quod non obstat §. adeo. quia ibi loquitur de contractu emphyteutico, qui est mere de iure ciuili, vt statim videbitis. Vlterius opponi. & videtur quòd dominia fuerunt introducta de iure ciuili. nam testamentum est de iure ciuili, [g] vt l. testamenti factio. h j. de testa. & tamen dominium acquiritur[h] ex eo, vt l. à Titio. j. de furt. Item sententia est de iure ciuili, vt probatur in l. ij. §. post originem. j. titu. j. & no. Institu. de obliga. in princip. & tamen per sententiam transfertur dominium, vt l. iunt & aliæ. j. de publici Item per arrogationem, vt institu. de acqui. per arrog. Item per monachationem, [i] vt in auth. ingressi. C. de sacr. san. ecclē. & omnia ista sunt de iure ciuili, & non gentium: dicit glo. quod de iure gentium sunt introducta, vt hic, & de iure ciuili, vt l. contraria. vel melius secundùm docto. potest dici dominia introducta de iure gentium, vt hic: tamen modi acquirendi dominia sunt introducti de iure ciuili, vt in contrario[k] men[k] ad vnum quod gloss. dicit quod per sententiam transfertur dominium, quod intelligo cū traditione secuta. Idem no. in l. j. & l. iunt & aliæ. j. de publicianā. de offi. iudi. §. fi. Ad idem in l. pomponius. §. si iussu. j. de acqui. possi. Glo. not. contrarium in l. exceptio. j. de excep. rei iudi. Dy. tenet primam: idem tenet Guliel. in l. statuliberi à cæteris. §. statuliber. j. de statuli. Et intellige in sententia condemnatoria. Quid autem in absolutoria, dic vt d. l. exceptio. & vide Cy. in l. j. C. communia vtri. iudic. Tu dicas quicquid isti docto. dicant vtrancq̄ gloss. posse bene loqui, sic distinguendo: quia aut loquimur in actione personali, aut reali, si loquimur in personali, dico q̄ sententia transfert dominium, vt l. iunt & aliæ. j. de publi. & quod ibi not. secundum vnam lectu ram. quod est verum si sententia cum actione proposita ad hoc tendit. secus si ad hoc non tendit, vt in commodato, depositō, & huiusmodi. Si verò loquimur in reali, & sententia super ea lata fit: & tunc dico q̄ aut sententia fertur pro reo, contra quem agebatur reali absolutoria simpliciter: & tunc non transfert dominium, vt l. sed & si possessori. in princi. j. de iureiur. Et ita intelligo glo. l. exceptio. de exce. rei iudic. Si verò sententia fertur pro reo hoc modo: quia pronunciatur rem eius esse à quo petitur: & b tunc idem: quia non transfertur[b] dominum. Ratio quæ me mouet est q̄ reus petit pronunciari se dominum, & non petit dominium in se transferri. Dico tamen q̄ inducitur quædam præsumptio dominij; & ad illud probandum posset induci sententia: gapro veritate habetur. Sic intelligo l. sed & si possessori. in princi pio. de iureiuran. vbi quia possessor iurauit rem esse suam, com petit ei vtilis, vt j. de regu. iur. l. res iudicata. Si verò loquimur in reali actione, & pronunciatur pro actore: & tunc aut pronuncia tum est eum esse dominum qui agebat, & in veritate sic erat: & tunc dico q̄ impossibile est transferre dominium: quia natura actionis non patitur transferri, sed potius declarari, vt l. ex diuerso. §. j. ff. de rei vendicatio. & l. litibus. in fine. C. de agrico. & censitis. lib. xj. & l. sicuti. §. sed si quæratur. j. si serui. vendi. Tum etiā: quia nec pars egit in se aliquid transferri. Item quia induceretur contrarietas expressa in actione si pro actore pronunciaretur esse dominium, & in eum transferri. Ista enim inuicem repugnāt. Aut pronunciatur pro ipso actore, & rei veritas est dominium rei petitæ esse aduersarij: & tunc transfertur dominiū, vt est tex. notabilis in l. iij. §. item quæri potest. de rebus eorum. & ibi per Iacobum de Areti. Opponitur dicitur hic, ædificia collata qua- 6 opp si sint de iure gentium. †Contra: imò videtur quòd istud non sit licitum. nam regulariter collegia sint illicita, vt l. j. per totum titulum. de colleg. illici. Solu. verum est quòd regulariter collegia sunt illicita: tamen constructio domorum nō est illicita, imò est licita. Ita not. hic in l. j. circa principium. j. quod cuiusq̄ vniuer c tionem[c] alterius ciuitatis, quo casu fieri non posset, vt l. per prouincias. C. de ædific. priua. & ibi not. in glos. Sed contra hoc opo. de l. quicunq̄ castellorum. C. de fun. limi. lib. xj. vbi indistinctè non est licitum. Sed respondeo: quia ibi loquitur specialiter in castris non fiendis. in limitibus imperij sine licentia principis: in alij locis sic: vt in glos. parua not. Oppo. † dicitur hic: emptio, 8 opp venditio, &c. q̄ sint de iure gentium. Contra: imò videtur quòd sint facti. Vnde videtur obstare l. consilio. in fine. de curato. furio. dicit glo. facti sunt, tamē ex iure descendunt. Ita intelligitur hic. nam & aliàs hæreditas est ius: vt l. hæreditas. de verbo. signi. & tamen comprehendit res corporales & incorporales: vt l. j. §. quædam. j. de rerum diui. Vel melius secundùm Gulier. sunt cō sideranda tria. Primum est potestas cōtrahendi: & hoc est de iuregentium, vt hic. Secundum est, ipsum contrahere: & hoc est facti, vt d. l. consilio. Est tertium scilicet considerare effectus contractus: & hoc est iuris: quia obligatio. nam obligatio est iuris vinculum &c. Institu. de obligatio. in princi. Oppo. dicitur hic, 9 opp emptiones sunt de iure gentium. Contrà, emptiones nō possunt esse sine pecunia: vt l. j. de contrahē. emptio. in fi. sed pecunia nō potest cudi sine authoritate principis: vt l. j. C. de vete. numis. polib. xj. si non potest cudi sine authoritate principis: ergo est de iu d re ciuili vt l. ius ciuile. j. eod. Solu. Dicas[d] quòd licet authoritate Principis fiat pecunia; tamen contractus emptionis, qui recipit e formā ex pretio, est de iure gentium[e] ex intentione: nam si prin 9 ceps emeret, est contractus iuris gentium. Opponitur † iterum: 10 opp dicitur hic quòd obligationes institutæ. iste tex. concludit quòd obligationes sunt de iure gentium. Contra: quia omnis obliga-

¶ Est falsa. Vide q̄ not. Imol. in l. j. in pri ci. in iiij. & vj. col. de acqui. pos. per Ang. in repe. l. si quis vi. j. differentia. in xij. col. cum seq. eod. tit.

↦ P. PAV. P.

¶ Dedit gloss. Adde an & qñ dominium sit de iure ciuili, Are ti. in l. iij. in pe. col. ff. de testa.

↦ P. PAV. P.

¶ De iure ciuili. Vide do. Marti. Laude. in tractatu primogenituræ. in ij. col. Vide in Bertachino. in vet bo, primogenitura.

¶ Acquiritur. Ex testamēto transit domi nū. Adde gl. in l. j. j. de acqui. rerū domi.

¶ Monachationem. Vide no. in l. j. j. de acqui. re. do. & in l. con stitutiōibus. j. ad mu nicip.

s↦ POMATES.

¶ Aduerte tamē. Limita & declara vt per Bal. in l. traditionibus. in vlti. col. C. de pact. vide Felt. in c. cum venerabilis in v. col. versi. dicit glos sa. de excep.

↦ P. PAV. P.

¶ Aduerte tamē. Vide Felt. in c. ad venerabilem. in x. col. & seq. extra de excep. Vide in l. Pomponius. §. si iussu. post Bar. ā acqui. pos. in §. fi. Institu. de offi. iudi. cum concord. de quibus in dictis locis, vide Iaso. hic in vj. col. & seq. Item q̄ transferatur quando pronūciatur super aliqua diuisione, vide Ant. de Butr. cōsil. lxxvij. circa medium. Facit gl. & Bar. in l. & ideo. j. de cōditiõe furtiua.

a ¶Dominium. Per sententiam transfertur dominium. & ibi vide de translatione dominij, & vide Bar. in d. §. si iussu. & Bal. in l. ij. & iij. j. de publi. vbi dicit q̄ in petitione hæreditatis. sententia sine possessione facit victorem verū dominum. quod no. per Bal. latè. in l. traditionibus. C. de pact. ad fin. Et idem dicit in sententia arbitri. Inno. & doc. in c. Raynaldus. de testa. Et de hoc an per sententiam transfertur dominium, vide plenè Bal. in l. j. C. cō munia vtri. iudi. vbi etiam ponit an ex diuisione transferatur dominium. & Bald. hic in j. q. & Imol. in rub. j. de re iudi. dixit glo. in d. §. fi. Insti. de offi. iudic. esse singu. Sed quod per sententiā arbitri non transferatur dominiū, nec per compromissum, nec laudum dicat q̄s alienare. renet Bal. in l. fi. in fi. ad fi. C. communia delega. & de materia habetur per omnes in c. ppositi. de concess. præb. aliquid in c. j. & c. cum nostris. ex. tit. per Pe. de Ancha. in cle. auditor. de resci. Adde an per sententiā trāsferatur dominium, Alex. consi. xx. ij. li.

¶ Non transfertur. Imo. contra in c. pro posuit. de concessio. præbend. scripsi post Rom. in d. §. si iussu.

¶ Aemulationē. Adde Imo. in c. Pisanis. de resti. spo. & Bar. in l. j. j. quod cuiusq̄ vni. no & idem not. in l. ij. j. de colle. illici. & in l. ij. j. de verbo. signi. & in extraua. gan. qui sint rebel. in verbo, Lombardiæ. & Bal. de pace Constan. circa princ. Bal. in l. opus. de ope. pu. & in l. quicunq̄. hic alleg. per eum. Vide Bal. hic in v. cōlū. & Ange. hic. ibidē, not. q̄ non licet ædificare ad æmulationem alterius ciuitatis vel castri, vel si posset suspicionem seditionis inducere: aliàs sic. Bal. de pace Constā. in versi. nos Romanorum. dicit quod si ex pluribus castris alicuius ciuitatis fiat vna cōgregatio, quę velit se surgere in nomen ciuitatis, nō potest fieri sine consensu regentiū illam ciuitatem in cuius territorio ædificatur. l. j. j. de colle. illici. arg. l. antepenult. §. pe j. de re. di. secundū Odof. & C. de fund. limi. l. quicunq̄. castellorū. & in authē. qui. mo. nat. effi sui. §. si quis igitur ex quolibet. Adde etiam post do. meum Iaf. an liceat ædificare ad æmulationem, Baldus consilio lij. libro. Romanus consilio lij. Ang. consilio cxx.

f tio, aut est ciuilis, aut naturalis[f] vt l. si fideiussor. infrà de conditio. indebiti. & l. fideiussor. §. fideiussor. j. de fideiussori. ergo non est de iure gentium. Timore huius, glo. dicit quòd obligatio, quæ est de iure gentiū hic potest appellari naturalis: nam & ius gētium dicitur naturale, vt in §. singulorum. Institu. de rerum diui. Contra istam solu. in i op Sed quod per sententiā arbitri non transferatur dominiū, nec per compromissum, nec laudum dicat q̄s alienare. renet Bal. in l. fi. in fi. ad fi. C. communia delega. & de materia habetur per omnes in c. ppositi. de concess. præb. aliquid in c. j. & c. cum nostris. ex. tit. per Pe. de Ancha. in cle. auditor. de resci. Adde an per sententiā trāsferatur dominium, Alex. consi. xx. ij. li.

¶ Non transfertur. Imo. contra in c. pro posuit. de concessio. præbend. scripsi post Rom. in d. §. si iussu.

¶ Aemulationē. Adde Imo. in c. Pisanis. de resti. spo. & Bar. in l. j. j. quod cuiusq̄ vni. no & idem not. in l. ij. j. de colle. illici. & in l. ij. j. de verbo. signi. & in extraua. gan. qui sint rebel. in verbo, Lombardiæ. & Bal. de pace Constan. circa princ. Bal. in l. opus. de ope. pu. & in l. quicunq̄. hic alleg. per eum. Vide Bal. hic in v. cōlū. & Ange. hic. ibidē, not. q̄ non licet ædificare ad æmulationem alterius ciuitatis vel castri, vel si posset suspicionem seditionis inducere: aliàs sic. Bal. de pace Constā. in versi. nos Romanorum. dicit quod si ex pluribus castris alicuius ciuitatis fiat vna cōgregatio, quę velit se surgere in nomen ciuitatis, nō potest fieri sine consensu regentiū illam ciuitatem in cuius territorio ædificatur. l. j. j. de colle. illici. arg. l. antepenult. §. pe j. de re. di. secundū Odof. & C. de fund. limi. l. quicunq̄. castellorū. & in authē. qui. mo. nat. effi sui. §. si quis igitur ex quolibet. Adde etiam post do. meum Iaf. an liceat ædificare ad æmulationem, Baldus consilio lij. libro. Romanus consilio lij. Ang. consilio cxx.

10 ditione inde. Dominus meus, †Cuius opiniones procedunt de mente iuris, dicit q̄ ius gentiū habet duas partes: vna quæ procedit ex ratione naturali: vt seruare promissa. de quo in l. prima. in principio. infrà de pact. Secundùm hanc partem seruus est ali quid. Et ita debet intelligi l. naturaliter. Et & alia pars, quæ procedit ex vsu gentium: & tunc habito respectu ad hanc partem, seruus potest dici nullus, & hoc respectu non posset obligari. Oppo. iterum contra prædi 11 cta, †videtur quòd omnis obligatio debeat dici naturalis. nam naturaliter sum obligatus bene facienti mihi. Item naturaliter debeo alere filium: vt l. j. §. priuatum. ſ. eo. Ergo videtur q̄ sit naturalis, non iuris gentiū, vel ciuilis. Glos. clarius in l. sed & si lege. §. consuluit. de peti. hære. dicit q̄ obligatio naturalis est duplex. Quædam quæ procedit ex ratione naturali, quæ conuenit solis hominibus. & in ista proceditur ſ. dicta. Quædam est obligatio naturalis, quæ procedit ex instinctu naturali: & hæc est modici effectus: quia non habet exactionem: habet tamen vnum effectum: quia nō impedit repetitionem semper: vt l. si non sortē. ſ. libertus. j. de condi. inde. quasi dicat, q̄ regulariter posset repeti: sed aliquando impedit, vt in §. libertus. Contra hoc dictum gl. oppo. & videtur q̄ indistinctè hoc debitum non repetatur. Vnde oppo. de l. si testamento. §. j. 14 opp de fideiuss. dot. Iaco. dicit hic q̄ obligatio naturalis est quadruplex. Quædam est obligatio naturalis, quæ procedit ex naturali ratione: & est ad obligandū: vt seruare promissa, & est naturalis iuncta cum ciuili ha-

d s↦ POMATES. ¶ Solu. dicas. Vide Alex. consi. clxxij. in fine. in ij. vo.

e ¶Iure gentium. Et de hoc contractu emptionis, quomodo sit de iuregentium vide Bal. in rubri. de contrahen. emptione in princ.

f ¶Naturalis. De obligatione naturali, & quid sit, vide Barto. in l. Iulianus ve rum debitorem. infrà de condi. indebi.

a ¶Ad antidora. Vide vnum mirabilem effectū huius obligationis ad antidora, quem ponunt doc. in c. tuam. de æta. & quali. Adde post do. Iaco. circa primum effectum obligationis antidoralis, ꝙ valeat donatio remuneratoria sine insinuatione. Ro. consi. xcv. Pau. de Ca. consi. cv. & ciij. Bal. consi. j. Cal. consi. j. de do. Ang. consi. clxxix. Et vide per Ro. an sufficiat cōfessio bene meritorum in instrumento Circa verò secundum effectū, vbi ponit an donatio propter ingratitudinem possit reuocari, addequia nō valet pactū ꝙ donatio propter ingratitudinem non possit reuocari, vt voluit Bal. consi. cc-xcv. ij. lib. & consi. xvij. iij. li. Et an donatio facta ecclesiæ reuocetur per ingratitudinem prælati, vide Ro. consi. cclx-xiij. & Oldra. consi. cclxxviij. Quo ad tertium effectum, ad de quod voluit Per. de Ancha. consi. ccxlviij. scilicet ꝙ vbi alias non valet donatio, nec relictum factū per sacerdotē cōcubinę, quod tamen valet in recompensationem bene meritorum, si illa probenē. Et dum dicit etiam ꝙ valet donatio inter patrem & filium ob merita remunerāda, adde Bald. consi. cccc vij. iij. lib. vbi dicit ꝙ debent appare re idonea merita. qđ facit ad hæc dicta p do. Iac. scilicet quanta debeant esse merita. Et vnum singulariter no. ꝙ scilicet cōmuniter cōcludatur, ꝙ donatio inter patrem & filiū valeat: cum merita in instrumento sunt specificata. tamen ñ in instrumēto dicatur sanguinis affectione: & obtalia merita potius præsumitur donatio celebrata naturali affectiōe quàm ob merita. ita cōsuluit Pau. de Cast. consi. allegato cv. & de donatione vicissim facta inter cōtuges quando valeat, vide Abb. cō filio xlviij. quo ad septimū effectum, vide Oldra. cōsi. xxx. c. rca octauū effectū vide latè Old. consi. ccxxvj. cuius verba de eo mentionē non faciens refert Io. An. in loco hic per cōpatriotam allegato. Et ibi vide quanta debeant esse merita. circa xj. effectum vide Ro. consi. cxcix. Pau de Castro cōsilio cij.

b ¶De actoribus. An actiones sint de iure ciuili, & qđ de actione de dote, vide Bar. in l. eas de cap. dimi. & est contrarius in rubri. C. de pri. dot. in penul. colum.

c ☞POMATES. ¶Quærit glo. in verbo, ad primū. vide Feli. in c. quæ in ecclesiarum. in xix. colum. de consti. Barba. consi. j. xix. colum. j. volu.

d ☞P. PAV. P. ¶Determinat glo. Hic communis conclusio solet esse quòd sint de iure ciuili. & per consequens princeps potest eas tollere. Super quo tuno. ꝙ licet princeps possit eas tollere, non tamen potest facere, quin mihi reddatur iustitia. Ideo fiet executio manu regia. Vide Feli. in c. quæ in ecclesiarum. in xxj. col. in prin. extra de consti. quod tamen declara vt ibi per eum.

bet plenum effectum, vt Insti. de obliga. in prin. & l. legitima. j. de pac. sed si nō est iuncta cum ciuili, habet effectum cōpensationis, vt l. etiam. de compen. Item si soluatur, non potest repeti: nisi secundùm distinctionem, vt in l. j. de cōdi. inde. Item inducit no
12 uam obligationem, vt j. de nouatio. per totum. Quædam obligatio est ad liberandū. & de hac no. j. de pac. l. si vnus. in §. pactus ne peteret. Quædam est obligatio quæ descendit ex æquitate naturali, vt benefacientibenefaciamus. & ista est duplex: nā quædam est redacta in præceptis iuris ciuilis, vt in l. si non sortem. §. libertus. ibi licet libertus naturaliter teneatur benefacere patrono suo: tamen hoc est redactum in præceptis iuris: quia potest cogi per officium iudicis, vt l. j. §. cùm patronus. j. de offi. præfe. vrb. Quædam non est redacta in præceptis iuris, sed merè stat à cordibus laicorum: vt
a obligatio ad antidora: vt si facis mihi vnū seruitium, si seruio tibi alia vice, nō possum repetere. Et sic intelligit hanc glo. Iaco. Sed per hoc non respondet ad l. si testamēto. §. j. quia dominus meus dicit ꝙ quædam obligatio procedit ex instinctu naturæ: & tunc aut est redacta ad præstandi necessitatē per ius ciuile: & ista habet plenum effectum: vt in d. §. libertus. & potest dici quodā modo ciuilis: licet glo. notauit contrarium, & male in d. §. libertus. Quædam non est redacta ad præstandi necessitatem: & tunc quædā contrahitur respectu certè rei, vel facti: & ista habet hunc effectum ꝙ non repetatur. & ita intelligitur §. libertus. secundū aliam opinionem. Quando ꝙ non contrahitur respectu rei, vel facti: & tunc aut redditur indebitum illud, propter quod dicta naturalis obligatio est contracta: & tunc non pōt repeti: & ita intelligitur l. si testamento. §. j. Si verò soluitur aliud: tūc semper potest repeti. & ita intelligit hæc glo. per ipsum. Sed contra dictam glo. potest instari: quia quod soluitur prætextu huius obligationis: regulariter pōt repeti, vt hac glo. Sed glo. dicit alibi contrarium, ꝙ nō repetitur: vt in l. sed & si lege. §. consuluit. circa fin. j. de pe. here. Quid dicendum? Teneo eius opi-provera. Et respondeo ad contrarium, ꝙ ista glo. de bet intelligi quando istud debitum naturale solvitur ignorāter. Secus si solueretur scienter, & de hoc constaret: quia tunc non repetitur: quia tunc videtur quædam renunciatio. & ita intelligo glo. contrariam. Si verò dubitaretur, vide l. si verò nō remunerādi. §. idem Papinianus. j. man. Est etiam alia obligatio, quę procedit ex ratione naturali non ex instinctu naturæ: & ista aut probat̄ à iure: & habet plenum effectum: vt l. legitima. j. de pac. Aut nec reprobat̄, nec approbatur: & ista habet effectū compensationis, vt in dicta l. etiā. Item pro ea potest retineri pignus, vt l. vnica. C. etiam ob chirogrape. Item eis accidit fideiussor vt l. fideiussor obligari. §. fideiussor. j. de fideiussoribus. Item nō potest repeti soluatur: nisi secundū not. in l. j. j. de condi. indebi. & hoc habet locū in obligatione naturali descendente ex ratione naturali ad obligādum. Quædam est ad liberandum: & tunc quandoque approbatur à lege: & per hanc omnis obligatio tollitur: vt l. ab emptione. j. de pact. Quando ꝙ ei lex resistit: & tūc habet locum l. iuri gentiū. §. si pacisc ar. j. de pact. Quando ꝙ lex ei non resistit, nec assistit: & tunc dic vt
12 l. si vnus. §. pactus. j. de pactis. †Est & alia ciuilis obligatio: & hęc est duplex: qa quædā est ciuilis obligatio effectu: vt in quatuor contractibus ciuilibus, qui notantur hic. Quædā est ciuilis approbatione: & hæc est regulariter omnis obligatio: nam illa quæ est de iure gētium potest dici naturalis: in effectu tamen approbatione potest dici ciuilis. Ita no. glo. Inst. de oblig. in princi. Sed cōtra quia secundū hoc ciuiles essent multę: & tamē tex. nō excipit nisi quatuor. Possumus dicere ꝙ ciuiles sunt paucæ, vt hic: led approbationes sunt multæ: & in istis quatuor obligationibus ius ciuile est causa immediata, & ex hoc dicūtur esse obligationes ciuiles. Sed in alijs contractibus nō est sic: quia ibi causa immediata est consensus. Sed ius ciuile ibi obligationi naturali cōmitatur vnā obligationē ciuilē, per cōcomitantiā inducitur plenius effectus exactionis: & de hac loquitur diffinitio obligationis. Et hoc dicūt gl. ꝙ duæ sunt radices: vñ substātia vtriusꝙ obligationis diffinitur: igitur & alibi dicit text. obligatio tota, in l. si debitori. j. de fideiuss. Modò expeditus de cōtrarijs, quærit gl. quæ sit differentia inter contractū, actionē, & obligationē. De
13 quo Insti. de obli. in prin. & l. licet. §. ea. j. de procu. † Quærit gl. hic dicitur ꝙ obligationes sunt de iure gentiū: quid de actioni
b bus. b Et effectus est magnus: quia siue ęquiparemus bannitum deportato, vt in §. relegati. siue ęquiparemus cum trāsfuge, vt l. amissione. siue relegato, vt no. gl. in l. ad cognitionē ex q. cau. in pos. ea. effectū habemus ex hac quæstione: quia deportatus & transfuga possunt acquirere ea quæ sunt iuris gentium: non ea quæ sunt iuris ciuilis, vt l. si mandauero. §. is cuius. j. mādati. Vn de si diceremus actiones de iure gentium deportatus & bannitus posset sibi quærere: secus si diceremus actiones esse de iure
c ciuili. Et ad primū quidā dicūt ꝙ sunt de iure gentium l. pe. j. re. amo. & l. indebiti. j. de condic. indebit. Præterea quandocūq; qđ potest referri ad duo. debet referri ad antiquius, vt l. in finalibus j. finiū regundo. Sed ius gentiū est antiquius quā ius ciuile: ergo sunt de iure gentiū. Præterea tex. dicit cōpositæ sunt actiones: & sic ante erant, vt l. ij. §. deinde. j. tit. j. Præterea ꝙ sint de iure gētium, probatur. Certum est ꝙ deportatus contrahit: & sibi actio quæritur, vt l. si mandauero. §. is cuius. j. manda. Si quærit actionē: ergo sunt de iure gentium: aliàs non quæreret, vt l. quidā. de
d pœ. Contrarium determinat gl. d hic ꝙ sint de iure ciuili: vt l. ij. §. deinde. j. titu. j. & insti. de actio. §. sed istæ. & §. aliæ. & l. in cōmodato. §. sicut. j. de cōmoda. & l. j. post prin. j. de superfi. Non obst. l. indebiti. & l. pe. re. amo. quia respondet vt in eis no. Non ob. cōtrariū quod fit de l. in finalibus. quia procedit in casu dubio: sed tex. dicit ꝙ procedit per leges, vt in §. deinde. ĩ. alle. & sic nō est dubiū. Non ob. arg. ꝙ fit deportato: nam potest dici quod ibi licet actiones sint de iure ciuili: tamē per quandā cōsequentiam; quia cum permittitur deportato cōtrahere, permittitur & actionem sibi quærere: aliàs frustra permitteretur sibi contractus.
14 Quærit gl. † quæ sunt ista, quæ sunt de iure ciuili. Dicit ꝙ verb. obli. vt l. j. j. loca. Itē & literarum obligationes. Probatur Institu. de liter. obligatio. post prin. Item est contractus emphyteuticus qui recipit certam sedem à iure ciuili, vt institu. de loca. §. adeo.
15 Item sponsalitia largitas, cui ius ciuile dedit certum locū. † Dicitur hic ꝙ obligationes sunt de iure gentiū, &c. quid de obligationibus de maleficijs? Glo. Insti. de iure natu. gen. & ciui. dicit ꝙ obligationes sunt de iure ciuili. Doctor. nostri reprobant glosſ. illam: quia etiam obligationes ex maleficijs sunt de iure gentiū: vt l. prima infrà de furtis. & Institut. de obligationibus. quæ ex delic. in principio. licet glo. ibi exponat. iure naturali. id est diuino. quod non credo fuisse de mente iurisconsulti. Vnde ex illo tex. concluditur ꝙ sint de iure gentium introductę. Item quia in maleficijs videtur naturalis obligatio: vt probat textus. in authē tica, de non alienandis. §. quia vero Leonis. collatio. secunda.

Bi. Contrarium Not Hanc conc. Approbari. Sed Zoste. paul. Hic n. 32. & Jas. n. 43. quos. v. proae pe dictione Huid. 2ē. 9. & declara singulariter vt Fe lin. c. quę m cauſ n 2i de const

☞POMATES.
a ¶Sed quæro. Vide Mathe. no. xlj. in vj. arti. in vlti. colum. in princ. ver. in contrarium. vide itaq; Fel. in c. j. in iij. colūna de rescriptis.
☞P. PAV. P.
a ¶Sed quæro. Vide Math. volu. xlvj. ad fin. ad tex. in verbo, itaq; vide Barb. con filio j. colū. xiij. vo. j.
b ¶Ex quasi maleficio. Obligationes ex quasi maleficio sunt de iure gētium vel ciuili. Et hoc videt restringendū in actionibus quæ dātur ad meram pœnā ex parte agētis & rei: quia dicto iure naturali gentium, & diuino, non tenetur quis ad meram pœnam applicandam aduersario. xij. q. ij. c. fraternitatis. Sed vbi ex delicto dareť actio ad restitutionem rei iniuste ablatæ, vel ad emendationē damni illati per dolum, vel latam culpam: tunc illa actio videtur oriri ex naturali obligatione tam de iure gētium, quàm diuino. l. j. ad finē. j. de fur. & quod habetur Insti. de obli. quę ex quasi delict. & Bal. in l. post decisionem. C. de fur. vbi vide. & vide Bal. in authen. ad hæc. in vj. colū. C. de vsu. an in obligationibus ex maleficio insit naturalis: & quę dixi post Bal. in l. reos. in viij. colum. de accusatio.
c ¶Sed quæro de descendētibus. vide Felin. in rubri. de exce. in j. colum. c. sequen.
☞P. PAV. P.
d ¶Ius ciuile, vide Roma. consi. xlv. vide quæ scripsi in l. vnica. in xj. col. C. quando non peten. par. ad tex. in verbo, itaq; vide Barba. consi. j. col. xiij. vo. j. Et quādo ius ciuile extendit ius prætorium, an in casu extēsionis dicaē ciuile, vide Aret. in l. v. in prin. in vlti. col. de verbo. oblig. & Iaso. ibi in ij. col. & sequen.
d ¶Ius ciuile. quomodo autē differat ius legale à iure naturali, vide Ioan. And. in regula, possessor. in ij. q. in mer. vbi alle. istam l. & vide quæ no. docto. in rubrica de constitu.
e ¶Item no. ꝙ ius. Idē dicas in tutore in testamento inualido, si confirmatur à iudice, dicitur datus, vt hic per Ang. secus si daretur. vide Bal. in l. edi. & Pau. de Leazar. c. quod sicut. extra de elect. An. Bar.

16 †Sed quæro a quid de obligationibus ex
a quasi maleficio? b Glo. in dicto §. videtur di
b cere ꝙ etiam sunt de iure ciuili, & non gentium. Dico ꝙ in isto casu glos. bene dicit ꝙ sint de iure ciuili. Et ratio est ista: Ius gentium considerauit solùm hoc, ꝙ culpa pro
Ro pria deberet alicui nocere: & nō aliena. Sed per ius ciuile fuit inductum ꝙ quis tenere tur facto alieno, mediāte tamen culpa sua: vt in omnibus casibus. Insti. de oblig. quæ
17 ex quasi delic. naſ. Sed quæro † quid de de
c scendentibus c ex quasi contractu. Videtur ꝙ sint de iure gen. vt l. indebiti. j. de condi. indebi. In contrarium ꝙ sint de iure ciuili, vt l. apud Iulianum. in fi. ex qui. cau. in pos. eatur. sed testamentum ex quo defertur hę reditas, est de iure ciuili: & tunc concluditur ꝙ sit de iure ciuili. Gul. dicit hic ꝙ regulariter obli. ex quasi contractu sunt de iure ciuili introductæ, vt probatur in omnibus exemplis positis, Insti. de obli. quæ ex quasi contractu. præterquam in vno casu, scilicet in oblig. quę oritur ex quasi contractu, indebitum recipiendo, quæ dicitur de iure
18 gentium: vt l. indebiti. de cōdi. inde. † Quæro iterū, nunquid in contractibus iuris gentium sit ciuilis obligatio? Vltramon. ꝙ nō: nam & ante ius ciuile ex eis agebatur. l. j. de contrahen. emptio. Sed glo. & Bal. contra. & bene, secundum dominum meum. Nam in quolibet contractu iuris gentium est ciuile vinculum: vt Insti. de obli. in prin. Nam si non esset vtrunq; quomodo diceret lex ꝙ tollit ciuilis, & remanet naturalis: vt l. Stichum. §. aditio. j. de solu. maximè cū na
19 turalis nō sit per se efficax ad agendū. † Sed quæro an exceptiōes sint de iure gentium? Dico ꝙ cū exceptio sit actionis exclusio, vt l. j. j. de exce. sicut actiones sunt de iure ci
20 uili, ita & exceptiones. † Quæro, quid de obligatione ex contractu dotis. Tex. est ꝙ sit de iure gentium: vt l. eas obligationes. j.
21 de capi. di. † Quæro, quid de seruitutibus. Videtur ꝙ sint de iure ciuili. Nam si essent de iure gentium, quod potest dici naturale: non posit tolli per ius ciuile: vt Insti. de iure natura. §. fi. & tamen tollitur per capi. diminu. vt Insti. de vsufru. §. morte. & §. pen. Dico contrarium quòd sit de iure gentiū, vt est textus Instituta. de vsu & habitatione. §. finali.

§ Si additur vel detrahitur aliquid libello, quando dicatur nouus libellus.

d ¶Ius ciuile. dHic incipit tertia pars iuris priuati. Ius ponitur illatiuè: secundo non: quia vidimus quid est ius: vidimus quid naturale, quid gentium: ergo videamus eorum diuisionem: quia aut constat ex scripto, aut ex non scripto. Et secundùm ista dicto, aut, stat propriè, secundùm glos. aliàs aut, pro &. Et exponimus ius, scilicet scriptum. & dicit, adiudicando, scilicet dando bonorum possessionem. de quibus infrà. & C. de bonorū possessione. per totum. Et primò nota quid sit ius ciuile. † Secundò nota quòd quando aliquid additur vel detrahitur alicui rei, quòd tunc sit species de per se, & aliquid valet. dicam statim. Tertiò nota quòd hoc ius est diuisum in duo mēbra: quia aut est scriptum, aut non. item nota partes iuris scripti in l. ius autem. hic posita. Item no. ꝙ f
e ius ꝙ prętorium quandoꝙ corrigit, qñꝙ supplet, quandoꝙ iuuat ius ciuile. Inducitur
1 hæc lex in argu. † ad quæstionem. Ꝙ si formatur libellus, & postea aliquid adiiciatur vel detrahatur, ꝙ dicatur esse nouus libel-
f lus: f argu. huius l. secundum Gul. Intelligo tamen dictum suum, quando detrahitur aliquid, vel adiicitur, de his quæ habent substantiare libellum. Hoc modo ponitur in l. j. j. de eden. & no. in l. edita. C. de eden. vbi de hoc plenè per Barto.

1 ☞ Relatiuum quis, uel qui, quando ponatur declaratiuè, quando restrictiuè, & quando augmentatiuè.
2 Solus princeps cōstituit legem uniuersalem: populus particularem.
3 Populus carens iurisdictione, sine authoritate superioris circa causarum decisionem statuere non potest: secus circa administrationem rerum suarum.
4 Populus habens omnem iurisdictionem, potest statuta facere sine superiore.
5 Populus, qui habet iurisdictionem limitatam, in quibus habet iurisdictionem, potest sine superiore statuere.
6 Collegia licita, in pertinentibus ad ipsos collegiatos possunt statuta facere.
7 Pars ciuitatis, in pertinentibus ad ipsam partem, potest statuta facere: secus quo ad causarum decisiones.
8 Res, legati sedis apostolicæ, & alij maiores iudices similes prædictis possunt facere statuta.
Comites, Barones, Marchiones, Episcopi, & alij habentes dignitatem perpetuam, possunt statuta facere.
Potestates, & Rectores ciuitatum, quæ statuta facere possint, & circa quæ.
9 Præsides prouinciarum missi ab ecclesia, non possunt facere statuta sine consilio prouincialium.
10 Maiores iudices dicuntur illustres, uel spectabiles.
11 Potestas, qui habet arbitrium imponendi pœnam ubi non est taxatum à lege, uel à statuto: non potest illam declarare in principio sui officij.
12 Magistri grammaticæ possunt facere statuta circa bonos mores, & pœnalia alicuius coercionis: non tamen pœnalia pecuniaria.
Magistro, sicut patri, est obediendum.
13 Excommunicati, interdicti non possunt habere statuta.
Banniti ab imperio non possunt statuere.
14 Statuentes, & non habentes potestatem si dolo malo causa occupandæ iurisdictionis faciunt, incidunt in l. iuliā maiestatis.
15 Statuta qualiter fiant.
Princeps solus potest condere statuta: licet humanum sit ꝙ consilio procerum utatur.
16 Populus quomodo possit statuta condere: ubi ponit duplicem modum.
17 Si statutum fiat ab his qui remanserunt in ciuitate, ꝙ ualeat quando absentes sunt iustè expulsi: secus si iniustè.
18 Consensus omnium simul requiritur: & non sufficit quòd separatim omnes consentiant, quando statuta condūntur.
19 Voluntas populi in condendis statutis, potest per signa & nutus explicari.
20 Populus tantum, & non alius iudex, potest alteri demandare, & committere quòd faciat statuta.
21 Statuta facta super dispositis à nullo iure, ualent, & super dispositis à iure naturali uel gentium, addendo, uel minuendo: in totum autem tollendo, non.
22 Statui quando possit super dispositis à iure diuino.
23 Statutum, quòd bannitus possit impunè occidi, ualet.
24 Statutum, quòd qui per decem annos non petiuit debitum, cadat à iure suo, non ualet: secus si dicit quòd instrumentum præsumatur fictitium.
25 Si statutum dicit quòd contractus minoris, etiam si fuerit iuratus, non ualeat nisi interuenerit consensus duorum consanguineorum, non ualet. Secus si dicit quòd aliter factus præsumatur dolosus.
26 Statuere quando possit super dispositis, uel prohibitis à iure communi.
Argumentum de pacto ad statutum quomodo procedat.
27 Statutum factum à ciuitate, ne à sententijs suorum iudicum liceat appellari, an ualeat.
28 Super his quæ per statuta eiusdem ciuitatis disposita sunt, qñ possint alia statuta fieri.
29 Statutum primum præcedens quando possit per sequens postea mutari.
30 Statutum, quod qui uenerit ad habitandum in tali castro, gaudeat immunitate perpetuò, non potest reuocari in præiudicium eorum qui tam uenerunt.
31 Statutū præcedēs habēs clausulā derogatoriā ad secundū, qñ possit per secdm reuocari.
32 Statutum primum, si est iuramento firmatum, quando possit per secundum tolli.
33 In reuocandis statutis eadem solemnitas, & authoritas requiritur quæ in condendo.

¶Nouus libellus. Et faciūt notata c. ij. de constit. in vj. l. j. §. j. j. ad l. fal. vide Bal. in l. edita. in xj. colū. de edend. & in xxxiij. col. bene facit quod dixi post Bar. in l. talis scriptura. ad fi. de lega. j. Ang. & Mod. in l. scire debem⁹. in prin. de ver. obli. per Bal. l. edita. in repet. Peru. in vj. q. principali. et quę scripsi in d. l. scire debemus. post Io. de Imo. ibidē. vide no. per Ang. & alios in l. j. §. fi q⁹ simpliciter. in versi. dū adiicitur. de ver. obli. & qđ no. Bar. in l. qui fundum. j. de contrahen. emp. Adde Innoc. in c. j. de libel. obl. & ibi voluit ꝙ si opponatur aliquid vel adiiciatur, quod poterat cōprehendi sub generalita te libelli: nō dicatur nou⁹ libellus. Et idē Bal. hoc facit l. in de litis. §. fi detracta. de noxa. Declaratio autem bene admittitur post terminum, per no. in l. hæredes palam. §. fed si. de testa. vide Dy. in regula, i obscuris. adde post compatriotam meū inquantum in tertia eius decisione dicit ꝙ per illa verba, authoritate nostra ordinarius efficitur delegatus, quod pulchrè voluit Ro. consi. cclxxxv. vbi videbis an Alex. eum debitè reprehendat, in l. viro atq; vxore. j. solu. ma. Quo verò ad id quod tangit, an reficiens dicatur de nouo facere, vide quæ posui l. j. j. de ope. no. nun. Quoverò ad id quod vltimò tangit de testamento facto apud barbaros, adde quod Bal. aliter loqtur consi. clxiij. cum seq. in ij. lib. inci. consilium, in Damasco nō seruat̄ ius Roma.

Pro concordia. Aduerte q̄ Bart. in hac repeti.nō meretur al legari sibi contrarius put à quibusdā ī vij. co. versi. ecce alia. dicit statutū, q̄ q̄ p̄ decē ānos &c.tenet nō valere: & hoc ꝓpter malā fidē, quę nutrit peccatū. quasi fit cōtra ius diuinū: & tñ cōtrariū allegat idē Bar.tenere in l. sequitur.§.fi viā.ff.de vsu. fi tñ bñ inspiciat bar to.nō sibi cōtradicit: eo qā d.§.fi viā. nō dicit q̄ valeat indistī cte. imò quasi idē in effectu dicit. q̄ i hac repet. Et dñ dicit hic q̄ nō valet,debet intelligi secundū diffinitionē,ſ.quo ad tollendā funditus obligationē naturalē, q̄ tolli nō p̄t nisi contrario actu naturali. l.nihil. ff.de re iudic. Et ita sentit Bart.dū dicit,tollitur obligatio ciuilis, & [illegible] effectꝰ naturalis, q̄n dicit statutum:cadat à iure suo:quātū aūt ad effectū elidit, sed nō valet quantū ad tollendū ius naturale: multò minus tollit prędictū statutū obligationē naturalē q̄n dicit in secūdo casu non audiat: quia nulla tollitur obligatio,sed præcludit via agēdi:& sic nō valet ītellige vt tollat obligatio naturalis,vt ī hac repeti.& valet q̄ ad effectū. Et ita intelligat in d.§.fi viā. vbi facit differentiā an statutū dicat, non audiat elapso aliquo tēpore, & elapso tpe cadat à iure suo. Facitū quæ dicunt per ipsum Bart.in l.ē.ff. rē ra.habe. Adde ad Pa.in c.fi.de præscri. colū.iij. & seq.Nico.

↠P. PAV. P.

a ¶Omnes populi. circa materiā istā adde primo an dispositio hui⁹ legis habeat locū in ecclesia, ita vt possit popul⁹ sine superioris autoritate si bi facere legē,vidē pa nor.ī c. q̄ clā.in vlti. col.de.ſo.cōpe.Itē an & q̄n statutū possit fieri in præiudiciū p̄sonę particularis, & an & q̄n tūc sit opus appellatione,vide la tē Feli. in c cū oēs.in pri.extra dē cōsti.Iaſ. in l.j.in j.&ij.co.j.de legi. & ibi etiā pōit an in bñficiū priuati & particularis p̄sonæ fieri possit.Itē ibi in vlt.col.pōit dē mō & forma cōdēdi statuta. Itē ibi in iij.col. ponit an mulieres ītersse possint. Itē q̄ possit appellari à statuto iniquo, et q̄ nū quā trāseat ī rē iudicatam,vide Ia.in l.j.

Iuramentum an habeat uim uerborum derogatoriorum.
34 *Quando in primo statuto sunt uerba derogatoria,& iuramentum,an possit per secundum reuocari.*
35 *Si sunt duo statuta in eodem uolumine contraria: attenditur ultimo loco positum,nisi possint per distinctionem reduci ad concordiam.*
36 *Statuta quos ligent remissiue.*
37 *Statuta à quo tempore ligent.*
38 *Capiens scienter bannitum,debet habere præmium statuti etiam si statutum ignorauit.*
39 *Statutum postquam habuit uigorem,an liget solum sequętia,an etiam præcedentia.*
40 *Statutum quomodo trahatur ad præterita indecisa,& ad non decisa,& dependentia,etiam si in statuto hoc dicatur.*
41 *Negotium dicitur decisum,seu finitum,quod est finitum transactione,sententia,solutione, iuramento, quietatione,præscriptione,uel similibus.*
42 *Statutū.q. fœminæ non succedant,& habeat locū in præteritis,nō comprehendit fœminas quæ habuerunt partem suam,uel cum fratribus diuiserunt.*
43 *Statutum trahitur solum ad futura,quando hoc expressè cauetur.*
44 *Statutum simpliciter loquens,quando trahatur ad præterita & futura.*
45 *Statutum,q. uiso instrumẽto iudex faciat capi debitorem nec possit opponi contra instrumentum exceptio,nisi solutionis,quietationis,falsitatis: & quomodo habeat locum in instrumentis ante statutum confectis.*
46 *Statutum,q. possessor bonæfidei præscribat quinque annis:possessio habita ante statutum non prodest.*
47 *Statutum quod uxore mortua in matrimonio sine filijs, uir lucretur tertiam partem habet locum in dote data ante statutum,si uxor post moriatur.*
48 *In delictis quando statutum trahatur ad præterita,uel futura.e nu.51.*
49 *In delictis quando pœna est ordinaria,& propria semper inspicitur tempus delicti.*
50 *Tempus sententiæ inspicitur quando pœna augetur, uel diminuitur ex aliqua causa.*
1 *Statuta à populo facta,sunt perpetua, & ita actiones ex eis descendentes:facta autē à iudicibus tūc actiones pœnales ex eis descendentes sunt temporales.*
52 *A statuto generaliter condito non potest appellari:secus si statutum est factum contra singularem personam.*
Ex coniecturis potest deprehendi statutum,etiam per uerba generalia loquens,q. fuerit factum contra particularem personam.
53 *Statuta quam interpretationem recipiant.*
54 *Statutum quomodo dicatur recipere interpretationē correctiuam.*
55 *Interpretari statutum restrictiuè quando quis possit.*
Statutū,quod qui fecerit sanguinem in palatio, puniatur, non comprehendit barbitonsorem in palatio in phlebotomantem.
56 *Statutum quomodo recipiat interpretationem declarationē siue extensiuam.*
Populus interpretatur statutum dubium: & non illi quibus fuerat commissum q. statuerent.
57 *Indefinita in statuto q. æquipolleat uniuersali.*
58 *Si in statuto est uerbum habēs plures significationes, quæ erit congrua expositio.*
Communis usus loquēdi in interpretandis sermonibus prævalet,& derogat omni constitutioni, & dispositioni, ac regulæ.
59 *Propria significatio uñ sumatur et qualiter cognoscatur.*
60 *Statuta an recipiant interpretationē extēsiuam.*
61 *Argumētū à contrario sensu,q̄n habeat locū in statutis.*
62 *Statutum an extendatur ad casum,qui est idem,secundum uuris fictionem,non secundum ueritatem.*
63 *Statutum factum in una persona propria,non extenditur ad alias:secus in aliis dispositionibus.*
64 *Statutum loquens per uerba præteriti uel præsentis temporis,an trahatur ad futura.*
65 *Statutum,q. statuta nō recipiant interpretationē & glossationem,quid operetur.*
66 *Qualiter in iudicio deducantur statuta,& quando inducant ius agendi,& quando ius accipiendi.*
67 *Statutū an debeat produci,sicut pducātur alia instrumēta.*
68 *Statuta correcta quando possint allegari.*
69 *Particula statuti non potest produci,sed totum statutum produci debet.*

¶Mnes populi. ª Omni populo iurisdictionem habēti ius propriū statuere permittitur quod ius ciuile vocaī. Quod verò ab oī gente æqualiter custodi tur, ius gentium appellatur.hoc dicit. Primò ponit dictum bimembre vsq̄ ibi: nam quod.Ibi secunda,vbi ponit exemplum primi membri vsq̄ ibi, q̄ verò. Ibi tertia, vbi ponit exemplum secundi membri vsq̄ ad finem legis.Casum in terminis pone sic.Dictum est ſ. q̄ varia sunt iura quibus vtitur populus Romanus.quęro ergo an ius,quo ᵇ quisq̄ populus vtitur,ſit ius ciuile.Respō deo,Omnes populi, &c. Notabilia collige per te. Oppo. primò. Relatiuum quis, vel qui, adiunctū certæ generalitati sine copula,restringit genus:vt j.de lega.iij.l.ea tamē adiectio.Sed hic dicitur,omnes populi qui legibus,&c. Et sic innuit q̄ quidā sunt qui nō reguntur legibus,vel moribus quod est falsum, cum omnes vtantur iure gentium, vt hic in fi.ergo,&c.Sol.dicit glo.q̄ hoc dicitur propter homines sylueſtres , qui non vtuntur moribus,nec legibus, nec ratione: vt Insti.e.§.ius aūt ciuile.Hoc nō placet,cū tales homines sylueſtres nō faciāt populū:ergo de istis nō meminit hęc lex, q̄ dicit, oēs populi. Alijdicūt,q̄ hoc dicit ꝓpter populos de nouo ichoatos,qui non habent certam legem: vt j.de legi.l.ij.in ver. quartò in ciuitate sunt.& ibi no.secundū Ia.de Are. Sed nec nobis opinista placet:quia tales legibus & moribus vtuntur,licet nō certis. Dic ergo q̄ hoc relatiuum non ponitur restrictiuè, sed declaratiuè,hoc modo: omnes populi,qui scilicet omnes.ratio est: quia qualitas quæ ponitur per relatiuum cōpetit cuilibet de genere. Simile habetur C.de ſum.tri.& fide catho.l.j. & ad Treb.l.iubemus. Aut ergo†qualitas,quæ per relatiuum adijcitur,competit cuilibet de genere:& ponitur declaratiuè,vt hic,cum simi. Aut non competit cuilibet de genere: & tunc aut relatiuum ponitur sine copula:& ponitur restrictiuè. Aut ponitur cum copula : & tunc ponitur augmentatiuè. vt d.l.ea tamen adiectio.†Secundò oppo.& videtur q̄ solus princeps possit facere legem : vt C.de legi.l.fi.hic autem dicit,omnes populi,qui legibus,&c. ergo male, cùm innuit quemlibet populum posse legem condere. Solu. Dicunt quidam q̄ hæc per illā corrigitur,quod nō placet: quia debet euitari legum correctio quantum potest: vt l.vnica.C. de inoffi.do. Vel dicit glo.q̄ ibi loquitur de iure gentium:& hic de iure proprio.Voluit dicere glos.q̄ illud ius gentium appellatur. Item ius ciuile propriū potest constituì à populo,vt hic: sed ius ciuile cōmune constituit solus princeps:vt in contrario. Vel dic q̄ solus princeps constituit & nullus alius solus:vt in contrario no.sed bene potest constituere populus,vt d.l.fin. Tertiò oppo. & videtur q̄ iste tex.sibi contradicat.dicit enim quod vera naturalis ratio,&c.postea dicit q̄ vocatur ius gentium:imò debet vocari ius naturale:quia ratio naturalis inducit.Solu.Fateor q̄ ius gentium potest vocari ius naturale,secundùm verum significatum vt no.ſ.eo.l.j.§.ius naturale. Insti.de re.di.§.singulorū. Vel solùm potest vocari ius naturale , vt dicit, sed propius vocatur ius gentium. Nam cum verbum,naturale,refertur ad rationem: intelligitur de iure gentium. Nam non est commune omnibus carentibus ratione , sed solis gentibus : & ita loquitur hic . Item quandoque verbum , naturale , refertur ad hominem: & idem: quia intelligitur de iure gentium , vt suprà eodem.l. vt vim. ibi: inter nos cognationem quandam constituit, &c. Expeditus de contrarijs , quia hæc lex tractat de iure proprio , quod ipsa ciuitas sibi constituit , hoc est , de statutis : ideo materiam statutorum tangamus per quæstiones principales , & accessorias.Et primò quæro quis possit facere statuta. Secundò qualiter. Tertiò de quibus . Quartò quos ligat statutum factum . Quintò quo tempore liget. Sextò vtrum statuta recipiant interpretatio nem. Septimò qualiter statuta in iudicio deducantur. † Primò ergo[d] quæro , quis possit facere statuta. Et primò an omnis populus possit facere statuta per se , & sine superioris authoritate.

Et vi

in prin.in xxx.volu. ad finē. ff. qd̄ quisq̄ iuris. vide eundē in l.ij.post prin.eo titu. vbi dicit q̄ quātuncunq; esset dolosè factū statutum, nō est nullum:qa est strictī iuris.Item factum in odiū alicuius nō valeat , licet factū esset verbis gñalibus:vide quæstionem,quā ponit Iaſ.in l.quomnus.in xxv.q.de flu. ↠POMATES.

b ¶Populus vtit. Ad de q̄ statuta municipalia dicunt̄ ius cōe in loco ī q̄ vigēt.vid Fe.in.c.ius naturale. in princ.j. distinctio. ↠POMATES.

c ¶Secundò op. vide multa per Felī. in c. inter priorem in vlti ma colum. versicu. considera. ↠POMATES.

d ¶Primò ergo. Vide Fel.in c.cùm omnes. in j. col. de constitu.

1 Et videtur q̄ superioris authoritas requiratur:vt C.de legal.si quod extraordinarium. lib.x. Facit in aut.de defen. ciui.§.interim. Gul.verò hic tāgit, sed minus pfectè : ideo dic. Aut quæris de populo, qui nullam habet iurisdictionem: vt sunt villæ, & castra, quæ simpliciter subiacēt alicui ciuitati, vel domino.aut de populo, qui habet omnem iurisdictionē concessam à principe,vel prescriptam,vt in aut.de defen.ciui.§. iusiurandum.in fi.magnę glo. Aut quæris de populo, qui habet iurisdictionem limitatam,ᵇvt in ciuilibus tantū,vel in criminalibus leuibus causis.vt sunt castra ī marchia. Primò casu aut talis populus vult facere statutū pertinens ad causarum decisionem,aut ad administrationem rerum ipsius pupili.Primò casu aut interuenit authoritas superioris illius populi.& valet:vt C.de testa.l.fin. vbi consuetudo rusticorum ideo est seruāda,quia princeps,vel populus,cui illi rustici erant subiecti,approbauit.Facit extra de consti.c.cum accessissent.& c.cum M.Ferrarien.Sic loquitur dicta lex,si quod extraordinarium.Aut non interuenit authoritas superioris: & non valet, cū careant iurisdictione & facere statuta,est iurisdictio in genere sumpta:vt patet ex diffinitione,vt j.de iurisdi.omni.iudi.l.j. Et cum quid denegatur:& omne illud , per quod peruenitur ad illud:vt l.oratio.j.de sponsa.Sí verò quęris de his,quæ pertinent ad suorum bonorum administrationem:vt de expendenda pecunia communis: & possunt fieri statuta, nisi essent decreta ambitiosa,vt j.de decreto ad ordin. fa.l.j.& l.ambitiosa.†Secundo casu, quando populus habet omnem iurisdictionem,potest facere statutum non expectata superioris authoritate:ᶜvt hic,& Insti.eo.§. omnes.de priui.credi.l.Antiochensium.& quod isto casu non expectetur superioris authoritas , patet exemplo consuetudinis, quæ inducitur ex tacito consensu populi, & æquiparatur statuto,in quo cōstat quòd nō requiratur superioris authoritas, vt j.de legi.l.de quibus. Et q̄ generalitas istius legis debet intelligi de populo, qui habeat iurisdictionem.patet ex tex. Insti.eo titu. vbi explicat de populo Romano, & Antiochē sium. Nam per istam l. & similes , videtur concedi libera licentia ᶠ faciendi statuta:& ideo non requiritur alia superioris authoritas,licet præsides prouinciarū in terris.Ecclesię faciant aliter obseruari.* Tertiò casu quando habet iurisdictionem limitatam,in his,in quibus habēt administrationem, seu iurisdictionē possunt facere statuta: in aliis non,sine superioris authoritate,per ea quæ

a ↠P. PAV. P. ¶Aut quæris, vide Decium in c. quæ in ecclesiarum. in iij.colum.extra de constitu.

b ¶Omnes populi.Limitatam.adde quæ dixi in l.fi.C.de iurisd.om. iudic.post Bar.& contra Bar.hic vide Abb.in c.quod clericis.in pen.colū.de fo.compe.

c ¶Statutū.adde doc.in c.cū oēs.de consti.& Bal.in ti.de pa.cōstan.in versi.in causis.ad fi.Bal. in l.j.C.quę sit lon.cōsuetudo.adde quis possit statuta cōdere,Bal.cōsil.ccxxviij. in ij. li. & ibi vide de eo qđ tāgit hic d. Iason,an appellatiōe iuris siue currat ius municipale. quis possit statuta condere,vide Ro. cōsi.ccxviij.Abb.cōsil.vj.ij. lib.Cald.cō filio cviij.& xx.

d ¶Careāt iurisdictione. Per Bal.in l.nulli.de sen.per Inno.in c.cū olim.de cōsti.& melius in c.cū accessissent.eo.ti.Bal.in j.j.de iurisd.om. iudi. & ibi etiam tāgit an statuta populi sint cōfirmāda de necessitate.Et vide ꝑ Bal. & Angel.hic. Bal.in addi.Spec.in ti.de iurisd.om.iudi.in princ. Bal.& Sali.in l.fi.de iurisd.om.iudi.Ange. in l.j.in princ.si quis ius dic.nō obtē.adde an inferiores possint cōdere statuta super administratione rerum suarum , Paulꝰ de Ca. consi.clx vltimo.

e ¶Superioris authoritate. Dicit tū Bald. in l.humanū.C.de legi per illum tex.q̄ licet populꝰ possit cō dere statuta:tū nōvalent sine cōfirmatione prīcipis,ſi ibi prīceps est præsens.qđ reputat no. ad quod etiam vide quod in fine.seq.colū.scripsi.

f ¶Licētia. Quid si ca strū est in possessiōe eligendi sibi rectorē, e præses ꝓuincię facit statutū q̄ nullum castrū possit sibi eligere rectorē,an valeat. Bar.q̄ sic, in cōsilio capitaneus patrimonij.& sequitur Petr. de Anc.in c.canonū statuta.de cōstitu.in xv.char.inver.iuxta prædicta quæro de tali quæstio. vbi plenè tractat oīa scripta per Bar. & doc. hic, an infeudatus de castro cū iurisdictione f posit statuere, vide Ange.in l.imperiū.j. de iurisd.omni. iudic. ↠POMATES.

g ¶Quæ dicta sunt. vide Ale.cōsi.cxxij. in j.col.ad fin. in iij. vol.& cōsi.seq.in ij. col.Panor. consi.cv. in ij.colum.in j.volumine.Præpo.c.non est.§.ius verò.vj.distī.Ro.consi.cclxxvij.Panor.in c.quæ in ecclesiarum.de consti.Et ſi faceret statuta contra ius commune, vel contra statuta ciuitatis:tex.est in l.recepti.§.fi.C.de consti.pec.§.fi.in aut. fideiussor. Sed an requiratur authoritas superioris,vt confirmetur tale statutum per omnes factum. Et utrius est sic facere ita Bal. tenet q̄ requiratur q̄ confirmetur per superiorem,vt valeat:in l.humanum.C.de legib.Sed ibi Bal.sibi contrarius in l.receptitia.C.de consti. pecu. tenet q̄ non requiratur consensus superioris,quia tale statutum confirmatur à lege,legibus ſ. allega. Sed an habeat locum in alio foro,vide Bal.in d.l.receptitia.vbi format quæstionem,& aliquid per Feli.in c.quæ in ecclesiarum.de consti.in ead.colū.versic.nec obstat.

h ¶Facere statuta.adde tamen q̄ talia statuta requirunt confirmationem supe

g dicta sunt.ᵍ †Secundò quæro, vtrum collegia possint facere statuta. Videtur dicendū q̄ collegia licita & approbata in his, in quibus habent iurisdictionē,& quo ad ea,quæ ad ipsos collegiatos pertinent,possunt facere statuta:ʰvt C.de iurisd.om.iu.l.fi. & quod ibi no.glosſ.expresius.C. de consti.pec.l.ij.

7 in fin.& ibi nota.† Tertiò quæro,nunquid i pars aliqua ciuitatis,puta vnum quarteriū videlicet, possit facere statuta ? Videtur q̄ sic:quasi sit collegium quoddam approbatum:vt j.de leg.j.l.si quis à filio.§.fi.& C.de fun.rei priua.lib.xj.l.pe.ibi:vel burgis &c. Pro hoc videtur casus j.ti.iij.l.ij.§.deinde cū esset.Sed cum iurisdictio nō refideat in certa parte ciuitatis,sed in toto populo, vel cō filio quod populum repræsentat, vt j.dicetur.& no.j.de iurisd. om.iu.l.& quia. In hoc dico q̄ statuta ad causarum decisiones non possunt facere sine cōfirmatione totius populi:sed statuta pertinentia ad modum expediendi ea quæ incumbunt ipsi parti , seu quarterio.possunt facere vt ſ.dictū est.Nec k obstat §.deinde cū esset.imò facit pro : quia illa plebiscita valent ex confirmatione post ea subsequuta, vt ibi patet. Et ita intelligebat Iaco.de Bel. Quartò quæro, nunquid l iudices ᵏ possint facere statuta ? Et videtur q̄ sic,vt j.quod quisq̄ iuris.l.j.§.i.& no.per glo.in titu.ij.l.non ambigitur.C.de offi.prefec. Orien.l. normam. & patet in omnibus i edictis prætorū, vt dictum est ſ. in l.proxi. Econtra videtur q̄ non possint, vt C.com mi.vel epis.l.programma.j.de decre. ab ordi.fa.l.j.& l.ambitiosa.†Secundo casu, quando populus habet omnem iurisdictionem,potest facere statutum non expectata superioris authoritate: vt hic,& Insti.eo.§. omnes.de priui.credi.l.Antiochensium.& quod isto casu non expectetur superioris authoritas , patet exemplo consuetudinis, quæ inducitur ex tacito consensu populi, & æquiparatur statuto,in quo cōstat quòd nō requiratur superioris authoritas, vt j.de legi.l.de quibus. Et q̄ generalitas istius legis debet intelligi de populo, qui habeat iurisdictionem.patet ex tex. Insti.eo titu. vbi explicat de populo Romano, & Antiochē sium. Nam per istam l. & similes , videtur concedi libera licentia ᶠ faciendi statuta:& ideo non requiritur alia superioris authoritas,licet præsides prouinciarū in terris.Ecclesię faciant aliter obseruari.* Tertiò casu quando habet iurisdictionem limitatam,in his,in quibus habēt administrationem, seu iurisdictionē possunt facere statuta: in aliis non,sine superioris authoritate,per ea quæ

29 *regula,ea quæ fiūt, in mercur. An abbas cum cōuentu possit cū iuramento statuere ꝙ singulis monachis dentur decē annua pro vestibus, & an possit statutū reuocare,per Io. An.in regula, non est obligatorium.in mercu.*
39 *& addē q̄ canonici possunt facere statuta ecclesiæ,dummodo sint licita: alias se cus.c.cùm omnes.de consti. per gl. in c.ij. in versi.statutum.de verbo.signifi.lib.vj.*
Et an statutum episcopi liger alium episcopum vel archiepiscopum , vide Ioan. Cal.ī c.de illis.in vi. q.de rap. adde q̄ præceps confirmādo statuta nō intelligit cōfirmare iniusta. Bal. consi.cccxxxvj.ij. li.

↠P. PAV. P.

i ¶Vnū quarterium. Quidā autem invnacasata ponūt hic Mader.puta si faciāt intra se cōstitutionē q̄ fœmine nō succedāt, vel qđ simile. Quid autē aliquæ p̄sonæ priuatæ facerēt tale pactū,an valeret vide de late bar.ī cō.lxxj.

q Pro intellectu. l. ij. §. deinde cùm esset. ff. de origi.iuris.

k ¶Iudices. Et oīno vide de pulchrè Bar.in l.j. in prin. quod quisq̄ iur. per Ro. in rubri. C.qui admit.Per.de Anc.in c. canonū statuta in vj.char.mag.. adde Fede.de Se.cōsi.cxc.incipi. Guli.j.

l ¶De legato. An delegatus possit statuere,idē quod hic tenet Ang.ī l.apertissimi. per illū tex.C.de iudic.ibi: ex generalibus formis amplissimò tuæ sedis. vbi Ioquitur de præfectis præto.qui æquiparātur Cardinalibus, vt ibi per Ang.in versi, formis. adde & possit Iaſ.an legatꝰ possit statuta cōdere & quæ,ēkā quid ex cā, asserit Ro.cōsil.xxxvij.& Abb.consi.lxvj.ij.li. & ibi an possit committere causam summariè & appellatione remota.& per Ioan.de Ana.consi.lxxxiij. Et ibi an possit concedere repræsalias.De episcopis & archiepiscopis,an possint statuta condere.vide per Cal.consi.viij.an autem etiam possint statuere, vide Angel.consil.lviij.& cclxx.inquantum do.Iaſ.in l.fi.concludit q̄ ex causa episcopus potest statuere contra ius,vide notabiliter Roma.consi.cccxxv.& proximè dicta:& do.Iaſo. singulariter limitat procedere , dummodo causa exprimatur in actu qui geritur:per ea quæ voluit Ro.consi.cccclxxxiij.vbi alle.Old.etiā consi.cclxxvij.scilicet q̄ licet aliās causa præsumatur in papa rescribente , tñ vbi rescribit cōtra vniuersale statutū ecclesiæ,debet causa exprimi.Et an legatis possit cām summariè cognoscendā committere, vide Abb.consi.xxv.j.li.

a ¶Potestas habet. sequitur Pe.de Anc.in c.canonum statuta. Item ver.quærit Bar.adde q̄ Bal.de pa.constā. in ver.secundùm mores & leges illius ciuitatis.dicit no.q̄ licitum est ciuitati habere propria statuta confirmata per præsidem prouinciæ.sed si ciuitas sit sibiipsi præses, sufficit q̄ potestas ciuitatis cū de furionibus faciat statuta, vel ciues eius accedente authoritate.Nam cū facere statuta sit iurisdictio,et illa quātum ad actū exercitij sit in magistratibus,vt j.de ori. iur.lib.j.ff.§. post originem. meritò requiritur magistratus.ni si alia esset consuetudo loci quæ possit dare iurisdictionem ipsis decurionibus si ne magistratu.C. de diuer.offi.l. viros.li. xij. vel si ciuitas illa pro tempore illo careret magistratu. j. q̄ quisq; iur. & ibi vide Iac.But.Bar.& Mod.& per Imo. in b l.municipibus.de cō di. & demonstratio.

b ¶Ex cōmunicati. ad de q̄ no.Bar.in l.actor.ff.rem ra. habe. sed an ex communicati possint inducere cōsuetudinem, vide Bal.in l.de quibus. ff xj. colū. de legi. vbi etiam facit mentionem de Bartol. hic.

c ¶Potestatem. Quæ iter puniat, qui non potest facere statuta & facit: & de statutis dolo factis, adde quod dixi post Bar. in l.fi.j.eo.vel saltem pœna arbitraria puniat, per no. per Bal. in l. nemo martyres. de sac.san.ec.et de reformatione statutorum vide Bar.in l.j.ff. de legi. & ibi etiam Ang.de statuto: qui dicit requiri q̄ cōsensus præsteturaltavoce. sed Bar. j. proxi. col.tenet cōtrarium.

☞POMATES.

d ¶Quæro secūdo.vi de præpositum. in c. lex est.in ij.col.ij. di. & in c. senatusconsultum.ij.col.ea. distin.

e ¶Cōuocatio fiet. vi de Imo. in l.municipibus.de cōdi. & de ædon.& in l.j. in prī. ff.ad legem fal.& ibi per Ange.& Paul.de Cast.in lectu. Padu.

☞POMATES.

f ¶Nec sufficit.contra tium tenuit Panor. i c.in causis.iij. col. de elect.sed idem quod Abb.sequitur Barb. in c.cū omnes.in vlt. col.& ibi Feli.in cōtrarium facit q̄ no. Bal.& Imo.l.si quis à filio.§.fi. de le.j. &

nemtemporalē,vt potestas, & rectores terrarum communiter: & tunc volunt facere statuta seu constitutiones conuocato consilio,& proceribus ciuitatis, & possunt: vt d.l.j.§.j. quod quisq; iur. Et ita ibi tenent gl. & l.prima.& secunda.de decre.ab ordi. fa. Et ita debet intelligi dicta cōstitutio de statutis contra lib. eccle. Aut vult facere ipse solus,& non potest: vt C.commi. vel epi.l. programma.Sed bene potest facere ordinationem.siue legem pro toto suo tēpore spectantem ad exigentiam factorū,quod nullus extrahat frumētum de ciuitate, vel portet arma, vel nullus vadat ad salariū vel stipendiū,vel de nocte,& similia: vt j.de offi. præfe.vrb.l.fi.C.de naui.seu nau.l.cum nauicullariorū.lib.xj.& facit l.j.j. quod quisq; iur.Ex his patet q̄ presides prouinciarum missi ab ecclesia non possunt facere statuta,seu constitutiones,sine consilio prouincialium:quia non sunt de maioribus iudicibus:sunt enim clarissimi,vt no.j.de offi.præ. sid.super rub. Item habent iurisdictionē tēporalem. Illi verò,quos appellauit maiores iudices,sunt illustres vel spectabiles;vt j.de offi.præfe.præto.& de offi.præsi.super rubri. Sed contrarium seruatur ex cōsuetudine vel speciali concessione pape. Quinto quæro,potestas habet arbitrium imponendi pœnam. vbi non est expressa à iure vel statuto.vt j.de effra.l.j.§.expilatores. Et no.j.de pœnis.l.sanctio legum.an poterit in princip.sui regiminis hoc declarare, vt pro tali maleficio tanta pœna imponatur.Guli. de Cug.dicit q̄ sic: tamen tale statutum nō valebit nisi durante suo officio,vt in x.collatio.de cler.qui inue.facit.c.j.Contrarium credo q̄ illa declaratio,quæ potest recipere varietatem in tempore,non potest fieri ante tempus,&c.j.de leg.ij.l.cum pater.§. à filia.Sed hoc potest variari: quia secundùm varietatem temporū,personarum, & locorum, potest esse æquum vt pœna imponatur maior vel minor,vt l.pædius.j. de incen.rui.nau.& d.l.respiciendum. ergo &c. Quę ratio cessat in d c.j.Sextò quæro, † magistri grāmaticæ faciunt statuta inter scholares,q̄ qui fecerit tale quid soluat xij.denarios. An tale statutū valeat,ita q̄ dicta pœna in iudicio possit exigi? Circa quod breuiter dico q̄ magistri grammaticæ habent iurisdictionem in scholares:vt §.in j.consti. §.illudvero.& in auf.habita.ne filius p patre. Item habent modicam correctionē seu leuem,vt j.ad l.Aquil.l.sed & si quēcunq;. §.fi.de loca.& condu.l.item quæritur.§. itē Iulianus. Aut ergo magistri faciunt statuta pertinentia ad decisionem causarum,in quibus non habent iurisdictionem,& non possunt:quia non sunt maiores iudices,nec habent iurisdictionem perpetuam,& nō possunt facere talia statuta,nisi sint qui habeāt iurisdictionem perpetuam, vt §. dixi. Aut faciunt statuta circa mores:& hic aduerte: quia talia statuta habere cōsueuerunt duas partes.Prima est,quia prohibent vel præcipiunt aliquid fieri secundùm bonos mores & hæc statuta valent, & eis debet obediri, sicut præcepto patris:vt j.de obseq. à liber. l.liberto.in glos. quæ dicit q̄ magistri sunt patres, &c. Ergo sicut patri debet obediri,

vt §.eodē.l.veluti.ita & magistro. Secunda pars est,quæ imponit pœnam contra facientes;& tunc aut imponitur pœna pecuniaria vt quidam magistri faciunt propter lucrū: g & nō valet,cùm ob mores non debeat fieri pecuniæ receptio:vt C.de rei vxo.act.l.j. §.taceat. Aut imponitur pœna alterius coërcionis;& non valet ante tempus,vt §. dixi.sed cum casus euenit, hoc debet facere suo arbitrio,non excedendo modum. Eadem possent quæri & dici de statutis quæ paterfamilias facit in domo pro corrigendis moribus filiorū & filiarum. †Septimò 13 b quæro,nunquid excommunicati & interdicti possint facere statuta. Et dico q̄ non, vt extra de immu.eccle.c.aduersus. §.quia verò.nec facta reconualescunt impedimēto cessante sine noua confirmatione: vt eo. tit.c.j.& arg.j.de lega.iij.l.j.§.sed si filius. et j.de bono.pos.secundùm tabu. l. qui ex liberis.§.testamento. Item credo de bannitis imperij,vt x:colla.de sta.contra liber. eccl. §.j.cum enim non obediunt principi perdunt ea,quæ iuris ciuilis sunt. j.de ca. di. l. amissione.sed statuta sunt iuris ciuilis, vt 14 hic:ergo &c.†Octauò quæro, qualiter puniantur illi qui faciunt statuta: & non habent potestatem.“Credo q̄ si faciant dolo malo cā occupandæ iurisdictionis, incidāt in legem Iuliam maiestatis: vt j. ad l.Iuliā. 15 maie.l.iij.§. fina. † Quæro secundò principaliter,qualiter statuta fiant? Et si quidē iudices maiores vel domini hoc faciant:humanum est q̄ hoc faciant consilio sapientum:vt C.de legi.l.humanum.Sed si volūt possunt hoc facere proprio motu,& hoc subditis diuulgare vt C.de legit.l.iij.Si ve- 16 rò †statuta fiunt à populo,talis est ordo q̄ conuocetur totus populus, seu homines, qui sunt de cōsilio populi, qui representāt populum,vt no.C.quæ sit longa consuetudo.super rubri.& hæc conuocatio fiet e authoritate Potestatis, vel alterius magistratus solenniter,hoc est sono tubæ, vel pulsata campana,vel voce præconis.C.de decu. lege secunda in tertia glossa libro decimo, 6.q & infra de regul.iur. l. aliud. §. refertur.& ibi no.q̄ cōuocentur ad curiam vel ad alīū locū publicum consuetum,vt d. l. ij. & de legatio.l.si quod extraordinarium.libro. x. Quibus;sic ordinatis, videatur vtrum sint duæ partes populi seu conciliū.quod requ g ritur,vt C.de decu.l.nominationū. & not. f j.quod cuiusl. vni.no.l.nulli. Nec sufficit vocatos esse,nisi duę partes sint presentes vt C.de prædijs decu. l. fina.libro decimo. vbi dicitur nec tabella decreta recitari. qua si dicat non sufficit sono tabellæ vocatos esse nisi venerint. Et ita intelligit Odofredus.licet glossa aliter exponat,vt nota in dicta l.aliud.§.refertur.quibus sic coadunatis debet fieri proposita per vnum altero de duobus modis:quia potest fieri generaliter:quid placet vobis super tali facto statuere super tali proposita essent consultores.& iste modus colligitur infrà ad Velleianum.l.secunda.§.primo. Alius modus est, quod fiat proposito certa & limitata, an placeat populo quod si talis lex vel statutum. & iste modus colligitur Institut. eodem. §. lex. & §.plebiscitum.& Institut.ad legem Aquiliam. §. ex hoc tamen capite.tunc quod placuerit maiori parti illud erit firmum:vt infra ad municipa.l.quod maior.& de regulis iuris l.aliud.§.refertur.& infrà quod cuiusque vniuer.no. lege, nulli & dicta lege, nominationum.C.de decu.Sunt tamen quidam qui circa hoc distin-

ibi per Are.in iij.col. vers.adhuc restat. vi de itaq; Imo. consll. xxij.

¶Duæ partes. In cōuocatione debēt esse duæ partes. Et quid si sunt citati,et nolue rūt cōuenire: an minor pars possit, & quō vide hic,& oino.per Pet.de Anch. in c. canonū statuta. de cōsti.Vtrū aūt ab sentes sunt specialit citandi. & de quo loco vide in ca.ꝑsentiū de testit.li.vj.& in c. cū in ecclesijs.de ꝓb. eo.li.& in c. cora.de elec.& vide q̄ no.baldus.in l.nulli.j.quod cuiusl. vni. nom. & Bar.in l.j.j. de decre. ab ordi.fa. Adde q̄ no.gl. in c. ij.de testi. li.vj.quæ tenet q̄ regulariē absentes non sunt vocādi,nisi tribus calibus ibi nota 15 Quā etiam limita, nisi tractaretur de faciendo aliquid in præiudiciū absentiū. Ita solet intelligi gl. in c.j.de his quæ fit.à ma.par. ca.in versic. consti. Sed Abb. Sic. ibi dicit posse dici p gl.in d.c.ij. q̄d in oibus casibus arduis, & grauibus sunt citandi. Nā casus excepti per glo.in d.ca.ij. sunt fauorabiles:ideo debent extendi ex identitate rationis ad omnes casus graues. Pro hoc est casus notan.in c.dilecti. de confir.vti.& glo.in l.j. j. de condi. & demon. vbi casus exceptos à regula extēdit ad alīū habentē eandem rationē. Et hoc q̄ in arduis sunt citandi, sentit Inno. in c.ij. de no.ope.nun.& d.Anto.in d.c.j. p d. Ant.de c.fi.de maio. & obe. & Bar. & moder. in l.rescriptum. in prin. j.de pac. Adde vt per Bal.cōsi.vbi cōsti.

☞P. PAV. P.

¶Due partes. Vide Ab.in c.in causis.co. iiij.de elect. & in cā cū oēs col. vj.in fi.de consti.vbi reprehendit Bar.hic.

---

a ¶Distinguunt. Notabile dictum ad limitationem legis, quod maior.ad municipa.si est verum.& ibi dixi.adde quod dixit Bar.in d.l. quod maior. in fi. vbi videtur velle secundùm Dy.q̄d quod fieret etiam ab omnibus,non teneret,si fiat contra ius:argu.l.iubemus.§.sanè cogitabis. adde Bald.in l.fi.C. de autho.præstan.

☞POMATES.

b ¶Secūdò quæro.vide de Panor.& alios in c.cum omnes.de cōsti.& ibi Fe.col.xiij.

c ¶Vna pars expulit aliā. De istis expulsionib⁹ vide quæ no. Barto.& Imo.in l.si quis à filio.§.fi.de le.j.& quod no. Bar.ā. ea.l.in ij.q.i.q.principalis. sed nunquid il la pars expulsa possit facere statuta? vide Bald.in l.cunctos populos.in vj. colū. Et ad Barto.hic vide eundem in l. de quibus.ad fi.j.de legi.& Bal.in l.j.C. de monopol. & in d.l.ij.de origine iur. & in iij. colum.& Bal. hic in vj. colum. & Anto. Butrio.in c.fi.in xxxvj.columna, de cōsuetu.& Bal.in l. testatrix.§. plures.j. si ferui.vendi.aduerte: quia licet Barto. hic dicat quòd in factiōis statutis voluntariè absentes non vocantur nec etiam illi, qui sunt absentes ex iniusta causa. sed si causa sit iusta. Et ita referunt canonistæ in c.cūm omnes, de constitu. Bartol. hic tenet glossa. tamen indistinctè tenet quòd in omnibus actibus capitularibus absentes sint vocandi.glo. tamen quæ reputatur singularis in c. præsentiū. de testibus. in vj. super verbo, ipsorum. dicit quòd solùm in tribus casibus, de quibus ibi, vocantur absentes. sed Innocen.in c.ij.de nouiope. tenet quòd in arduis debeant vocari.in ceteribus non.potes concludere maximè secundùm Ioan. de Imo.in dicto cap. cùm omnes.quòd in tribus casibus, de quibus in dicto cap. f præsentium. debet fieri vocatio: in alijs dic quòd si sunt voluntariè absentes nō vocantur. si autem ex iusta causa in arduis vocentur, non in leuibus, nisi in cōtrarium reperiatur expressum. Et hoc modo possum saluari opiniones. forte tamen in practica seruaretur glo.in dicto capi.presentium,saltem in foro canonico, secundùm domi. Ioan. And. & doct. c.cùm omnes.

☞POMATES.

d ¶Et adhuc. Vide Aret.l.si quis à filio. §.fina.ij.colum.ff.de lega.j.& ibi Bal.vi-

distinguntur,aut sit statutum præter legem: & sufficit cōsensus maioris partis, vt dictis legi. Aut fit contra legem: & tunc oportet q̄ nullus dissentiat,vt in auf.de defen.ciui. §.fina.ibi:nullo reluctante.Et ita no.Cy.C. quæ sit long.consue.l.consuetudinis.in iiij. q.circa fi.ipsius.Sed non placet:quia in d.§. fi.est casus specialis: prædicta vera de iure communi: sed per statuta quandoq; aliter ordo datur. † Secundò quæro :dixi §.omnes vocādos.quid si vna pars expulit aliā de ciuitate? Distingue: aut alij absunt de ciuitate voluntariè : tunc remanet tota potestas in præsentes : vt argu.j.de tuto.& curada.ab his.l.vbi absunt.& d.l.nominationū. C.de decu.Si verò sunt expulsi:& tunc aut ad illos expulsos competebat ius condendi statuta, aut non. Si secundò casu, verbi gratia:quia non erat de consilio:& tunc nō obstat aliorum expulsorum absentia,quando illi qui remanserunt in ciuitate, possunt facere statuta : vt j. titu.j.l.ij.§. deinde cum esset. vbi dicitur q̄ non est dubiū q̄ ad partes remanentes remansit potestas condendæ legis : aut ad expulsos pertinebat sicut ad remanētes potestas condendi legē: quia erant de consilio : & tunc aut sunt expulsi ex iusta causa;& adhuc e in remanentes remanet potestas condendi legem: quia cùm non obediant ciuitati suæ perdunt omnia iura propria ciuitatis suę,vt j.de capi.dimi. l. amissione. & sicut perdunt ius condendi statuta, quare potestas remanet apud præ- i sentes? aut expulsi sine iusta causa per iniuidiam fortè;& tunc licet statuta facta per re manent seruentur fortè quantū ad eos, per l.per fundum.j.de serui.rusti.prædio.tamen in præiudicium expultorum non possunt,ne ex sua malignitate, &c. vt j.de furtis.l.itaq; fullo.† Tertiò dixi omnes vocan- 18 dos ad vnum.Quæro:quid si omnes de populo consentiunt separatim f in domo sua, & hoc constat per publicum instrumentū: an valeat? Videtur q̄ sic,vt dicimus in consuetudine.j.de legi.l.de quibus. & j.communia prædi.l.fi.& de aqua plu.arcen.l.si autē. Cōtrarium credo per duas regulas. Prima, in his quæ pertinēt ad plures vt vniuersos, requiritur simul omnium consensus:g vt d. l.ij.C.de decu.expresius extra de elec.c.in genesi.Secūda regula est.h in his, in quibus consensus maioris partis præiudicat minori, etiam si pertineat ad plures vt singulos, requirit vt fiat simul,vt j.de pac.l.iuris gentium.§.fi.ergo hic cum prædicta concurrat requiritur q̄ fiat simul. Nec obst. q̄ dicitur de cōsuetudine:quia pluralitas actuum, & cursus tēporis succedit loco talis coadunationis.Nec obstat l.fi.& l.si autem. quia ibi loquitur in communi pluribus vt singulis: nec cōsensus ptis alteri præiudicat.† Quar- 19 tò quęro,dixi quid seruatur:qualiter explorabitur talis voluntas populi? Et videtur q̄ requiratur expressus cōsensus verbis, vt ff. de legi.l.de quibus. cū in hoc differant statuta à cōsuetudine;quia vnum venit ex cō sensu expresso;aliud ex cōsensu tacito. Sed

e de Panormita.consilio xc.in iij.colum.ij.dubio.in ij.volumi.

¶Consentiunt separatim. an possint illi de vniuersitate consentire separatim, vide etiam quod no.Barto.in l.ij.C.de decurio. vbi plenè. Et hoc idem videtur velle glos.in capi.cùm omnes.de rebus eccle.non alie.tenet contrarium, videlicet quòd speciale sit in electione. alias in omnibus actibus capitularibus sufficit singularis consensus, saltem quando tractatus præcessit: sed illa communiter non tenetur per Modernī. nec Ioan.Cal. nec domi. Ant.per c. in Genesi. hic allegatū in ratione sui,quę est gñalis.& sic amplificat dictam l.fin. de offi.procura.cęsa. & ita refert Ioan. de Imol. in dicto c.cùm omnes. Adde quod no.Bar. & do. Ioan. in l.si quisà filio.§.fi. de lega.j. & per Bal. in auf. hoc ius porrectum.de sacrosan.ecclesi. & vide Bal. in addi.Spec.in titu. de instru.edi. in vltima chart. vbi quærit an executores testamēti possint eligere separatim. De materia ista vide no.Bal. in l. non ambigitur. infrà de legib. & ibi per Angel.

f ¶Omnium consensus.adde Bald.in l.j. inv.q.j. de offi.cōsul.

☞P. PAV. P.

¶Secūda regula est. Vide Abba. & quæ habes ad eū in c.iij. ad fin. de iure patro.

g ¶Aliquibus cōmitti.an habentes authoritatem condendi statuta possint committere.adde tex. & quod ibi no. Bartol. in l. item eorum. §.fi decuriones. j. quod cuiusq; vni.nomi.& Bart. in quæstio.sua adunantia &c.& Petrus de Anchar. in c. canonum statuta.

☞POMATES.

h ¶Cōmitti. vide Panor. in c.grauem. de senten. excommuni.

i ¶Videtur ordinari⁹. vide Bar.in l. ambitiosa.in vltima colū.

k ¶Super quibus. Super quibus possint fieri statuta , vide Bal.in l.cunctos populos.i viij.& ix.co.

☞P. PAV. P.

l ¶Prædicta quæro. vide quæ scripsi in l. adigere. §.finali.ff.de iure patronat⁹. Item dum dicitur hic quā do statutum præsumit dolum, quòd va leat,vide Petrum de Anch.consi. cccxxx. in iiij. colum.ad fin. Iaso.in vtroq; latè in auf. sacramenta puberum.in antepe.co. vsq; ad finē.C.sf aduer.vendi. Alex.consilio vj. volumi. iiij.

a ¶Temporalia. Et faciunt hæc an valeat statututum prohibens matrimonũ contrahi cum certis personis: De quo vide Bald. in l. nemini. C. de nup.

b ↠P. PAV. P.

c ↠POMATES. ¶Dolosè. Vide Alex. consi. xx. in ij. col. in j. volu. & consi. xxvij. in vlti. colum. eo. vo. Panor. consi. xij. in ij. col. j. volu. Fede. de Senis. consi. xxxvj. Ro. cõsi. ij. & consi. xij. Alexand. consi. pen. in j. colũ. in v. volu. & in col. fi. Barba. in consi. j. in j. vol. v. colũ. aliquid per Præpositum. in ca. ad eius. v. distinct.

↠POMATES.

d ¶Lib. vj. Vide Ang. in l. sequitur. §. si rem ff. de vsusca. & l. fin. ff. quãd. serui. amit. a Vide Ale. consil. lix. in ij. col. j. vol. Raph. Co. consil. lxvij. Ale. cõsil. xxxix. in ij. col. in iiij. vo. & in iij. co. in fi. & cõsi. xx. ad fi. eo. vol. Panor. consi. lxxvj. ad fi. j. vo. Fede. de Senis cõsil. cclxxv. & sequẽ. Pau. de Cast. in l. cunctos populos in iiij. co. C. de sum. trinit. & fide catho. Pa. consi. lxxvij. in v. col. iij. dubi. in ij. vol. & iiij. dub. Fel. ca. j. & c. ecclesia c sanctæ marię. in xxxvij. col. de consti. et ad c. nostram. iij. col. de prob. ver. vlti. no. Bar. consil. lxxxv. roma. consi. xc. & cõsi. cij. in j. col. ad fi. Imo. consi. xxvj. & consi. xliij. in ij. col. & cõsi. lxxxiiij. in fi. & cõsi. cxxij. Gemi. in c. fina. j. col. versi. fed pone debitor. de excep. lib. vj.

↠POMATES.

e ¶Plurium quæstionum. Vide Fel. in c. q̃ in ecclesiarũ. in ij. co. cum seq. de constit.

↠P. PAV. P.

f ¶Ecce alia. Adde Petrũ de Ancha. in repertorio. c. canonum statuta. in xvj. charta de constitu. vbi limitat istud dictum bar to. dũ allegat 1 si am bo. de compẽsa. vide Ab. in c. ecclesia sanctæ mariæ. colũ. viij. de constit. vide Cõ. consi. lxvij. Barto. & alios, & quod ibi habes in l. sequitur. §. fi viam. ff. de vsuscap. vbi vult contrarium eius quod dicit hic et e ibi etiam habes nulla in simili de eo qđ dicit Bar. hic, q̃ licet statutum non valeret, si tamen præsumatur contractũ simulatum, tunc valeret: quia idem dicit ipse in præscriptione. vide per eum. & vide Com. q. incip. vila copia. in versi. circa secundum. vbi tenet valere tale statutum si præsumatur tanto tempore solutionem, vt ibi etiam singulariter dicit quod tali præsumptioni non potest renunciari per partes pacto expresso. Et ibi etiam dicit quòd valet in vim præscriptionis, quando debitor non esset in mora. Vide eundem Com. consi. cliij. ad finem. vbi dicit communiter talia statuta seruari. qui potest moueri bona ratione, quia præsumitur debitum solutum, vel res alienata vide etiam circa tale statutum Com. cõsil. clxxvij. incipiente, præsuppositis statutis. per totum. Vbi ponit quid si debitor esset forensis, quomodo posset gaudere tali statuto. Et quid si in aliquo tempore fuit forensis, aliquo tempore ciuis. & multa alia circa hoc vide ibi per eum. Item latissimè de ista opi. Barto. hic vide Fel. in c. fin. in ij. & iiij. col. in fine. extra de præscrip. vbi consuluit contra Barto. & ponit octo vel decem saluationes ad opi. Barto. quas tamen omnes pro maiori parte impugnat. Itẽ an statutum abbreuians tempus præscriptioni valeat, vide aliquid per dominum Ant. de But. in consi. xlv. in vlt. co. circa medium. Et ibi etiam dicit q̃ te mendo quod valeat, non comprehenderet casu. quo quis fuisset absens, vel infusta ignorãtia: ga poterit saltẽ peti restitutio ĩ integrũ ex clausula generali, etiam si statutũ expresse diceret q̃ talis præscriptio currat contra absentẽ & ignorantem: vt etiam scripsi ad Bar in l. j. §. fi quis autem. de itin. actũq; priu. Item q̃ dispositio talis statuti non habeat locum quando in instrumento adest iuramentum, vide Iaso. in l. nam & postea. §. fi quis in secundo no. ff. de iureiu. aduerte tamen: quia loqui videtur in iuramento decisiuo, secundũ quod loquitur materia ibi tradita. Idem tamen videtur etiã vbi adest in instrumento iuramentum simpliciter de attendẽdo præmissa: quia statutũ prædictum non traheretur ad debita iura, per ea quæ notantur in c. cõstitutis. de rescriptis. cùm simil. Item q̃ licet talia statuta non valeant, seruantur tamen de facto. vide Paul. de ca. in l. fi. ad finẽ. ff. rem ra. habe. Item q̃ opi. Bart. sit communis, vide Alex. consi. clxxv. in ij. vol. columna. fi. Quòd autem valeat statutum q̃s eius verba dirigantur in odium negligentis, vide Barba. Iaté consi. xxxvj. vo Ju. iiij. in primo dub. Item q̃ valeat quando præsumitur solutionem factam, vide eundem Barba. consilio lix. in iiij. volu.

↠POMATES.

g ¶Dicta sunt. vide latẽ Alex. cõsi. cxxiiij. j. col. iiij. volu. Areti. consi. ij. in penul. col. Alex. cõsi. cxxxviij. in ij. colum. volu. ij. Alexã consi. viij. in vlti. col. v. volu. Panor. in consil. lxxj. j. dubio. Federi. consi. ccxxxix. Feli. c. ecclesia sanctæ Marię. ij. col. de consti. Barba. consi. ix. in ij. col. volu. j. & consi. xxj. ij. col. ij. volu. & consil. iiij. iiij. col. vol ij.

¶Aliter statuẽdo. an æquparatio pacti ad statutum procedat, de hoc per Io. An. in c. vlti. de consue. vbi approbat gl. i. l. neq; pign⁹. reprobata gl. in rub. de decr. ab ordi. fac. cui simillis est in l. si cum te. & in l. non impossibile. j. de pac. vbi dicit idem q̃ hic Bar. et gl. & doc. in c. cùm dilectus. in versi. constitutum. de consue. Et vide Bal. in l. si ex cautione. in vlti. q. de non nu. pe. & latius per eum in l. ij. C. quæ sit Io. consue. & Bal. in l. Titio centum. §. secundò. de condi. & demon. & Bal. in l. de quibus. j. de legi. Et dici potest q̃ glo. in rubri. C. de decu. procedat affirmatiuè, non negatiue. Pro quo est tex. optimus. in l. fi. C. de fide iusso. in fi. dicit Bal. no. in l. cunctos populos. in xv. col. q̃ quicquid potest fieri per pactum iuramento vallatum, potest fieri per statutũ. quod no. Hic adde Bal. in l. pe. C. commi. vel episto. & per Ang. hic. adde an valeat æquiparatio pacti ad statutum, vnum verbum, per Bal. consi. ccccxcvj. iiij. li. & an valeat statutum impeditiuum matrimonij, vide Pe. de Anc. consi. xx. Abb. cõsi. xj. Et an valeat statutum q̃ non petens debitum per x. an cadat à iure suo, vide per eundem consi. ccxcj. Ang. consi. ccix. Et an valeat statutũ disponens super iuramento, vide do. Car. consi. xcij. Ang. consi. clx. Bal. consi. suis. cxxxij. & fe. ij. li. & cõsi. ccclxxxij. j. li. Pau. de ca. cõsi. lxvj. & Pe. de Anc. cõsi. cclxxij. ro. cõ. ccccxxxj. & cõsi. ccxlvij. Fe. de Se. cõsi. xij. per Ale. cõ. lix. j. li. & xxxviij. iij. li. Bal. pulchrè in cõsi. clxix. v. li. & Cal. cõsi. xv. & seq. Et an statutũ permittens occidere bannitũ valeat. Bar. q̃ sic, cõsi. clxxxviij. Pau. de Cas. cõsi. xciij. & cõsi. ccxiij. Bal. consi. lxxxj. v. lib. Ioan. An. in addi. ad Spe. in ti. de cõsti. in rub. vbi alle. beatum Tho. & tex. diui. Hiero. vbi clarè vult q̃ talè statutũ ob bonum publicum valeat, etiam de iure Canonico: contra id quod hic vult dicere compatriota meus forte immemor Ioannes Andreas. ibi &c.

Ita not.

a ↠POMATES. ¶De quibus. Vide concor. per Alex. consi. lix. in ij. colũ. iiij. vol. Et an procedat istud argumentũ, potest fieri per pactũ ergo per statutũ. Vide Alex. in rub. ff. solu. ma. in fi. Præpositum in c. quæ contra. viij. di. & c. consuetudinis. xj. di. Panor. cõsi. lxxij. in j. col. ad fi. in j. vol. Et vide quid ex isto tex. primo membro distin. Bar. inferat Alex. l. pactum quod dotali. in ij. col. C. de colla. & cõsi. j. iiij. col. iij. vol. Roma. cõs. xxij. Bar. l. j. §. familiæ. ff. de publi. Roma. consil. ij. Feli. in c. ecclesia sanctę Marię. col. xxxij. de cõsti. & c. ij. in pe. col. de ꝓba. & ĩ rub. de præscri. in viij. col. a ver. fallit. Barba. cõs. j. colũ. xlv. in j. volu. b & consi. iiij. in iij. col. eo. vol. & cõs. xxiij. in v. col. eo. volu. & consil. xxxvij. in xij. colũ. & consil. xciij. col. xix. eo. volu. & consi. v. colũ. xiij. & seq. eo. vol. & consi. xiij. ix. col. in ij. vol. & consil. xxiij. in iij. col. eo. volu. Roma. cõsi. ix. & cõsi. cxlij. Franc. Cre. in tracta. seq. questio, xj. aliãs. viij. in fi.

↠P. PAV. P.

b ¶Cõcordandis. Pro concordia vide Ale. consi. lix. col. ij. volu. iiij.

c ¶Populi iurisdictionem. Non valet statutũ nec pactum in seruatis in reseruatione per principẽ. Vide tamen quod no. Bar. in l. j. §. penul. l. de postu. & in l. relegati. j. de pœn. & in l. non ambigitur. de legi. & ideo dixit Bal. de pa. Constã. in verbo secundũ mores & leges illius ciuitatis. q̃ si statuta tangerent principis iurisdictionem, vt in causis appellationũ: talia statuta non valent, per tex. ibi, & in c. veniẽtes. de iureiu.

↠P. PAV. P.

d ¶In contrariũ. Vide Com. ĩ cõsi. cxxxvj. inci. visis instrumentis. in ij. col. in versi. ad secundum.

e ¶Omissis medijs. Adde q̃ imò dicebat Bal. in l. vt vim. ff. e. q̃ cum appellatio sit defensio, q̃ non põt tolli per statutũ, d. l. vt vim. Videt tñ cõcludendum vt dixit Bar. ĩ l. fi. ff aqua plu. arcen. & adde not. in l. ambitiosa. & dixit Bal. in l. ꝑscriptiõe. C. si cõtra ius vl vti. publ. i viij. col. quod licet per statutum non possit tolli appellatio: tamen potest tempus modificari. Adde vt per Roma. consi. ccxviij. Et an per statutũ possit tolli appellatio, vide Bar. consi. cxxvij. Bal. consi. cclxxviij. iiij. libro.

f ¶Per. sequens. Adde tu q̃ Car. in c. ij. de præscrip. voluit q̃ per secundũ statutum non intelligitur sublatũ primum, nisi apponat clausula specialis, non obstante tali statuto: per glo. in c. cum non deceat. de elec. lib. vj. Et adde q̃ si nouum statutum seu reformatio non fuit vsu receptum, sed antiquum fuit obseruatum: tunc videt recessum ab ipso nouo. Ita Io. And. in c. ad audientiam. de cle. nõ resident. & in c. j. de his q̃ fiunt a maio. par. ca. Pau. de Leaza. in Cle. j. de regula. & Pañ. in c. cũ accessissent de consti. Bal. in aut. omnes peregrini. qui pulchrè loquitur. C. cõmu. de suc. quem sequitur Pet. de Ancha. in c. j. de consti. ver. quęro. vlterius est facta reformatio: & maximè q̃ reformatio nõ est inserta in vol. statutorum. Bar. in l. j. C. de peti. bo. subla. lib. x. Et adde qđ dixit Ioan. And. in c. j. de his quæ fiunt à maio. parte capit. quòd iurans seruare statutum intelligitur inquantũ fit validum & iustum, per tex. in c. j. de iureiuran. lib. vj. & vult gl. in c. cum non deceat. de elec. lib. vj. facit, quia si non tenet contractus, nec iuramentum. Ita Sali. in l. si quis pro redemptione. C. de dona. & Roma. in consi. lxxvj.

g ↠P. P. AV. P. ¶Reuocari. Vide multa ad Bar. in l. digna vox. C. de legib. aliquid in l. Cæsar. ff. de publica.

g ¶Non potest reuocari. Adde quod do. Ant. & do. Flo. in c. nouit. de iudic. per tot. qđ dixit ibi Inno. voluerunt q̃ vbi lex vel statutũ trãseunt in priuilegium non subditi. nõ possit reuocari. Idẽ si trãseant in contractũ, per hic not. Secus, secundũ eos, si transiret in cõtractũ vel priuilegiũ subditi, per id quod no. Imo. i c. in nostra. de iniu. Sed fortè secundũ do. Io. illud vltimum est verũ subsistente causa: aliàs sine causa non videt posse tolli ius subditi, p id quod no. Inno. in c. quæ in ecclesiarum. de cõsti. & videtur text. in l. quod semel. & melius per do. Ant in d. c. nouit. & intellige quod cõcessum subdito põt reuocari. Cle. pastoralis. de re iu. & Inn. in d. c. in nostra. hoc intelligit verum q̃n priuilegiũ habet causam successiuã: vt q̃ nõ teneaf soluere collectam. Si aũt dedit vnam rem: tunc ga transiuit ius gentiũ acquirẽdo dñiũ, non põt acquirenti tollere. Et ita intelligit Abbas Sicu. in d. c. nouit. Vide Bald. in l. si cum mihi. ff. de dolo. De materia plenè ꝑ Pet. de Anch. in cõsi. ij. per Domi. in c. j. de cõsti. in vj. Sed quid si princeps concessit ciuitati facere statuta, virtute cuius concessionis ciuitatis fecit statuta sua, nũqd poterit reuocare? Videt q̃ nõ: quia intelligit de primo actu. Iboues. §. hoc seimone. ff. de ver. sig. Contrariũ est verũ, arg. l. olim. C. de test. & quod no. ĩ c. nõ põt. de præbẽ. in vj. in ne. Et ex hoc q̃ statuta potius accedũt vltimæ voluntati q̃s cõtra ciui. Dehoc not. in c. quia diuersitatẽ. de cõsei. ꝑbẽ. & qđ no. ff. de legi. l. sed & posteriores. & Petr. & Cy. in l. fi. §. j. C. cõia. de leg. & Bal. in ver. criminalibus. de pa. constan. Et ad quæstionẽ Bar. vide not. per Bal. in l. ex placito. de rerũ permu. & q̃ dixi in l. fi. ff. de regu. cato. Et ad intellectũ l. quod semel. de decre. ab ord. fa. adde Bal. in pulchra q̃one in l. ij. C. si seruus expor. ve. per Bal. in addi. Spe. in tit. de sen. in xxiij. col.

h ↠P. P. AV. P. ¶Statuto cauet. Adde de hoc bonũ textũ in l. j. ff de iure immu. & Bal. in l. si cum mihi. ff. de dolo, cum concor. de quibus. Et per Alex. in consi. liiij. vol. iiij. & in consi. cxxvj. colũ. ij. volu. ij.

i ¶Gaudeãt immunitate. An dñs immunitatẽ possit reuocare, vidẽ qđ no. Bar. in l. prinilegia. in fi. de suc. san. ec. plenè ꝑ Bal. in l. q̃ se pñs. in x. col. C. vñ. hæredi. Et adde qđ Cy. in l. nõ amplius. §. j. de le. j. dicit q̃ si ex forma statuti debeat fratribꝰ minoribꝰ p pitãtia: nũquid possit reuocari statutũ. Et vt̃ q̃ nõ: qa vt̃ tractari de dãno, ꝑpter lucrũ qđ ꝑdereſ: p ibi no. Sed fcđm do. Io. ibi cõtrariũ tenet: qa ex quo p vim legis istud lucrũ venit g̃rendũ, põt tolli cõtra l. Facit qđ no. Inn. in c. in nr̃a. de iniu. Nec obst. qđ habeẽt in l. qđ semel. qa ibi statutũ trãsit ĩ cõtractũ, ꝑpter reciprocũ factũ. Adde bar. ĩ extraua. ad repri. ĩ ỹ. nõ obstante. Adde an immunitas cõcessa possit reuocari. Abb. cõsi. xij. j. li. Pau. de Cast. consi. cclxxxv. Pet. de Anch. cõsi. ij. & in consi. ccclxviij. Ro. consi. cciij.

his qui nondum venerunt. Nam dictum statutum transiuit in contractum vel quasi contractum: do vt facias, vel facio vt facias, i. concedo tibi immunitatē vt venias si aliqui venerūt ex vtraque parte pfectus est contractus: & ideo non est locus pœnitentiæ: sed antequam veniant sic, vt j. de cō di. ob cau. l. si pecuniam. Sic intelligo. d. l. q semel. & quod ibi no. per glo. & Dy. † Circa secundum quando præcedens statutū est derogatorium secundi, vt quia prohibet aliud fieri, vel dicit q non possit contrarium statui seu contra ipsum veniri nisi certa forma: nunquid secundum statutum contrarium simpliciter valeat, vel cum generali reuocatione contrariorum requiratur specialis: reuocatio primi? Et videtur quod sequens simpliciter factum tollat primum, argumen. j. de iure codic. l. diui. §. licet. præterea eo ipso quòd lex facta ex sui virtute tollit præcedentem contrariam, nec disputandum est de ea, sed est iudicandum secūdùm eam, vt iiij. distinctio. cap. erit. & C. de crimi. sacri. l. ij. Præterea videtur casus. C. de legi. l. humanum. vbi prohibet Imperator ne leges fiant, nisi certa forma: & tamē postea plures leges factæ sunt simpliciter, nulla de ea habita mentione, & valent. vt ibi no. & de emen. Iusti. Co. circa fi. & hoc quidam tenent. Econtra q requiratur specialis reuocatio sicut in testamētis, de leg. j. l. si mihi & tibi. §. in legatis. & de legatis. iij. l. si quis in principio testamenti. Præterea hoc patet in rescripto impetrato contra legem quod non valet nisi dicatur in rescripto, non obstante tali lege, vt no. C. si contra ius vel vti. publi. l. fina. C. de testamē. authen. hoc inter liberos. Ratio propter præcedentem clausulam derogatoriam posita in l. nec damnosa. C. de præci. Impera. offe. Pro hoc dicta authentic. hoc inter liberos. glo. in l. pacta nouissima. C. de pac. & hoc tenent alij. Sunt qui distinguunt, aut statutum præcedens est derogatorium voluntatis & requiritur expressa reuocatio per iura secundò allegata. Aut est derogatorium solennitatis: quia vult secundèm non valere, nisi seruata certa forma: & tunc tollitur per secundum statutum simplex vt dicta l. diui. §. licet. & dicta l. humanum. Et hanc opinionem sequebatur Oldrad. & Andre. de pisis cui cōsonat opinio Iacobi de Are. quam ponit in dicta l. si quis in principio testamenti. & Cy. recitat. C. de test. l. sancimus. Quid dicemus? Dyn. circa testamentum videtur dicere q requiratur specialis reuocatio. extra de regulis iuris. ca. quod semel. lib. vj. Sed dominus Cynus hunc artículum disputauit in hac ciuitate me audiē & tenuit indistinctè quod secūdum statutum non valeat, nisi fiat expressa reuocatio primi, per iura allegata. Hoc etiam probat: quia protestatio præcedēs declarat animū in futurum deesse, vt l. at si quis. §. plerique de reli. & de acquirē. hæredit. l. qui in aliena. §. fin. Si ergo in secundo statuto defícit animus & voluntas: ergo non est statutum. Non obstat l. diui. §. licet. & distinctio prædicta: quia intellige quòd ibi expressè pœnituit prioris, vt ibi not. aliàs deficeret voluntas. Non obstat: quia de ea non est disputandum: quia verum est quādo est lex, sed hoc non est propter defectum voluntatis. Nec obstat l. humanū. quia Imperator ibi loquitur ex humanitate non dicendo, si aliter fiat non valeat: quia tunc secus, vt patet per ea quæ dixi supra in rescripto. Ita dícit Cy. quem in hoc sequor. Circa tertium quando primum † statutum est iuramento firmatum, videtur quòd per secundum nō possit tolli, cum non possit venire contra sacramentum, vt C. si aduersus vendtauthē. sacramenta. & extra de iureiurā. c. cum cōtingat eo. titu. c. licet. lib. vj. & de pactis. ca. quamuis. libro sexto. Econtra quòd tollat per sequens. Nam si iuro non contrahere matrimonium cum Seia, vel cōtrahere cū Titia, & postea contraho cum Seia: vtroq casu valet matrimonium, vt extra de spō. c. primo. in fin. & de voto. c. primo. in fi. lib. sexto. Tu dic quod aut tale statutum per quod primum tollitur requirit superioris authoritatem. Et tunc non potest tolli primum per iura primo allegata. Ratio: quia ille qui habet interponere primo authoritatem nō vult esse author periurij. Aut nō requiritur superioris authoritas, & potest reuocari, licet reuocantes sint periuri, per iura secundò allegata. Iudex enim suum non tuum tibi denegat auxilium, vt nota. C. si aduersus vendi. lege, prima. † Iuxta prædicta quæro, an reuocando requiratur authoritas superioris. Dic aut erat talis populus qui poterat statutum facere sine superioris authoritate: & tunc eadem ratione poterit reuocare per ea quæ dicta sunt. Aut non poterat facere sine superioris authoritate: & tunc aut vult statutum primū tollere aliter statuendo, aut simpliciter tollere: & ad ius commune redire. Primò casu non potest, nisi interueniat eadem solennitas in destruendo quæ interuenit in constituendo. Secundò casu potest sine superioris authoritate, argu. j. de iniusto testa. l. ij. & C. de testamen. l. hac consultissima. §. si quis aūt. vbi primū testamētū tollit per secundum minùs legitime factum, quādo per eum ad ius cōmune redītur: quia sunt instituti venientes ab intestato. aliàs secus. Pro hoc videt casus extra de constit. c. cū accessissent. Sed an iuramentū habeat vim verborū derogatoriorū ita quòd requiratur expressa reuocatio? Ioā. Andre. in illa quæstione quā disputauit de eo qui iurauit nō reuocare testamētum: tenet quòd sic. arg. j. de leg. secundo. l. cùm pater. §. filius. & j. de legatis tertio. l. cū quis. §. codici. Sed istud videtur malè dictum: quia eadem ratione videtur quòd iuramentum debeat habere vim renunciationis, exceptionis nō numeratæ pecuniæ, quod est falsum, vt l. fina. C. de non numerata pecunia. Sed certè ibi sicut promissio fuit facta spe futuræ numerationis: ita iuramentum, vt dicit glossa in renunciatione, vt in lege si ex cautione. eodem titu. Quæ ratio hic cessat. Item † quid si vtrunq; interueniat, scilicet verba derogatoria. & iuramentum. Dicebant quidam quòd nō potest reuocari, vt sic iuramentū aliquid operetur. quod non placet: quia nemo potest sibi legem imponere, à quo non liceat discedere, vt dicta l. si quis in principio. & iuramentū satis operatur quod eius timore, non ita de facili ad reuocationem proceditur. † Circa quartum quando sunt duo statuta in eodem volumine contraria & eodē tēpore confirmata quod prævalet? Istam quęstionem notat Dy. infra de testa. tute. l. tutores. & Cy. C. de testa. tute. l. ij. & ibi recitat opi. finaliter tenet opinionē Dy. quòd est vltimum in volumine libri, & sic in compositione prævaleat, & tollat primum: quia tempus compositionis, non cō

firmationis inspicitur, vt dicta l. tutores. et d. l. ij. de testa. milí. l. si certarum. §. fi. et de iure codic. l. conficiūtur. §. si miles. Quod putо verum: nā totus codex fuit eodem tempore confirmatus: & tamen in eo sunt quędam leges contrariæ & vltimæ derogant primis. Prædicta vera nisi per quandam distinctionem reduci possent ad concordiā: quia vtrunq; seruaretur, vt in prima constitutione Codicis. §. quibus. ibi, nisi aliqua diuisione adiuuentur. Facit C. de inofficio. dona. l. prima. cum similibus. † Quartò quæro principaliter quos ligēt statuta, scilicet an ligent forenses, an minores, an clericos, an ciues extra territorium existentes & similes quæstiones, de quibus vide per Cynum, C. de summa trinitate. l. prima. & quę sit longa consuetu. l. prima & secunda. circa finem. Hoc omitto: quia esset longa repetitio per se, & per doctores perfectè non tractantur: alia vice dicemus, saltē in l. cunctos populos. vj. qstione. C. de summa trinitate. & in l. si sine hærede. §. Lucius. de administratio tut. infra. & in l. finali. C. in qui bus cau. in integ. restit. † Quintò principaliter quæro à quo tempore statuta ligent. Ista quęstio potest intelligi duobus modis, scilicet à quo tempore ista statuta incipiāt habere vigorem. Secundò, an post vigorem assumptum ligent facta præcedentia, an solum sequētia. Circa primum videtur quòd ligent post duos menses, vt in aut. vt factæ nouæ cōstitutiones. colla. v. Et cōtra quòd à tempore scientiæ, vt infra de decre. ab ordi. fa. l. fina. Distingue, aut loqueris de scientibus: & eos ligat statutum, vt dicta l. fi. aut ignorantibus: & tunc aut sunt statuta præiudicium afferentia: aut afferentia solum commodū. Primo casu differentia est inter leges communes quæ ligant post duos mēnes, & leges municipales quę ligant post modicum tempus arbitrio iudicis, ita quòd quis possit dici esse in supina ignorantia, vt dicta l. finali. & est casus extra de constitutioni. c. vt animarum. libro sexto. Secundo casu statuta statim suum operātur effectum: argu. C. de decu. l. pe multima. in fine, libro decimo. Simile in legato quod acquiritur ignoranti: quia continet solum commodum. Est aliud in hæreditate, vt infra manda. l. si hæreditatem. Et ita sentiūt doctores. Ex his apparet † quòd ille qui cepit exbannitum debeat habere præmium in statuto contentum, licet statutum ignorauerit. Quod intellige si cepit sciens eum exbannitum: aliàs non videtur sua opera captus exbannitus. infra de acquiren. rerum dominio. l. si is qui. §. quod si seruus. † Secundo quæritur postquā statutum assumpsit vigorem, vtrum liget, solùm sequentia, an etiam præcedentia. Ista quæstio est dubia & valde vtilis & quotidiana. Cy. aliquantulum tangit C. de legi. l. leges sacratissimæ. Iacob. de Bel. disputauit de hoc, & suam disputationem ponit in authentica, vt cùm de appella. cog. in princip. col. octaua: tamen multum obscurè & minus perfectè loquitur. Ideo diuidо istā in tres articulos. Quandoq; expressè cauetur in statuto quòd trahatur ad præterita: quandoq; expressè vt trahatur ad futura: quandoq; nil dicitur. Circa primum † videtur quòd talis adiectio, scilicet quòd habeat locum in præteritis valeat, vt C. de legib. l. leges. de transactioni. l. fina. & de pac. l. finali. Econtra quòd nō valeat, de trāsactio. l. causas. in authentic. vt cùm de appella. cog. in princip. Distingue, aut queris de præteritis decisis seu finitis, & ad prædicta statutum nouum bene potest porrigi confirmando: vt C. de transactioni. l. fi. sed infirmando, vel aliter disponendo, ad præmissa nō porrigit, nisi expressè caueret, cundum

a ¶Specialis reuocatio. No tamen q̄ si sublata sunt statuta. videntur etiam sublatæ reformationes factæ circa statuta. Ita dicit Bald. per illum text. in l. j. in prin. C. de Lati. liber. tol.

b ¶Glo. in l. pacta. & per Bal. in d. l. humanū. & per do. Ant. & Inn. in c. quę in ecclesiarum. de constitu.

c ¶Reuocatio. vnum not. secundū Baldū in l. fi. C. de Lati. liber. tol. qd̄ clausula reuocatoria legis vel statuti non reuocat nisi eatenus quatenꝰ reperitur repugnantia, & non in alia, parte.

d ¶Quid dicemus. Ad de tamen secundum Bald. in l. j. in penulti ma columna. C. qui bon. cedere poss. q̄ statutum tollens nō requirit clausulam, non obstante. secus in rescripto. Et de his per Bartolum ad reprimendum. in vers. non obstātibus. Sed si secūdū statutū est generale an tollat primum speciale, vide quod notat Bar. in l. de quibus. in versic. tertio & c. j. de legib. Facit quod no. Bart. in l. quę litū. §. si quis fundum. de fund. instru. Adde an cū statutū sit generale tollat aliud speciale: cō si. clxv. & ccccxcvj. tertio libro. & consi. ccxxviij. primo lib. ꝰ POMATES.

d ¶Quid dicemus. vi de quòd in simili no. Barto. in l. qui se patris. in iij. co. C. vnde li. Alex. cōsi. lviij. in iiij. vo. & consi. xcvij. in j. & iij. col. eod. vo. & consi. cxxij. & se. j. iij. col. eo. vol. alexan. in cōsi. vi. co. iij. in iiij. volu.

e ¶Contra sacramentum. Quod tollatur primum statutū factum cū iuramento. Adde qd̄ dixi in l. quod seruius. j. de cō dit. ob cau. p Gul. de fuza. in l. j. C. de sacrosan. ecc. per eundē in q̄. incip. quæstio fuit de facto in ciuitate Parmæ.

f ¶Cum Seia vtroq casu. Addē his scripta in l. si quis pro eo. in vj. col. j. de fideiusso. Ioan. an. in c. j. de his quæ fiunt à maiori parte cap. dicit q̄ q̄ personæ de collegio iurant seruare statuta iuramentum videtur præstitum, quod seruabunt singulari ter, vt specialiter: nō autem ligatur iuramento quin possint tollere collegialiter statutum, & per consequens iuramentum accessorium. Et eandem mētem videtur habuisse Paul. de Lcaza. in clemen. j. de regula. qui dicit quod aut illi de collegio iurant seruare statuta: & tunc si contra veniunt collegialiter, non incidunt in periurij, quoniam tollitur statutum, & per consequens iuramentum. Aut iurant seruare contenta in statuto: tunc secus quia incidunt in periurium veniendo cōtra sine rationabili causa: & hoc si nullam fecerunt relationem ad statutū: aliàs secus, puta si dixerunt iuramus non recipere aliquem qui non sit graduatus sicut continetur in statuto: quia videtur iurare seruare statutum, vt in simili dicit Innocen. in capitu. cum olim. Sed Ioannes de Ligna. in dicta clementina prima tenet quòd etiam in primo membro incidunt in periurium. Facit q̄d̄ in simili nota Innocen. in c. præterea. de appellatio. Et hoc etiam videtur sentire Io. an. in c. pro illorum. de præben. & ibi dicit Abb. Sicu. q̄ iste passus semper fuit ei difficilis: & putat pro concordia q̄ aut singulares de collegio iurāt seruare statuta singulariter, ita q̄ obseruantia statuti habet verificari semper in singulis, vt in statuto q̄ nullus dat vocem nisi sit matriculatus, & tunc procedit opi. Io. an. in d. c. j. Sed si iuramentum adstringit eos ad obseruantiā col legialē, vt quia canonici iurant aliquē nō recipere in canonicū vltra numerū, vt in casu d. c. pro illorū. et procedat alia opi. q̄ sint periuri, nisi iusta causa &c. Petrus de Anchar. in dicta cle. prima, videtur in effectu tenere opinionem Io. and. in dicto c. j. & ibi dicit q̄ quā do iurat collegiū nō tollere statutum, verum est q̄ nō potest tollere sine periurio. Sed si iurat, scilicet seruare statutū continens, puta q̄ doctor. de collegio aliquem qui non studuerit p septem annos non possint admittere in examine: tūc isto casu possunt sine periurio tollere statutum & admittere scholarem: quia quādo admittunt reperiūt statutū esse sublatum. Ita dicit q̄ consuluit ipse & domi. Gaspa. de Cal. & Laurēt. de Pinu. Omni tamē casu videtur tenere Abba. in d. c. pro illorū. in simili. q̄ subsistente causa continēte facultatem publicū semper possunt tolli impunē. Alleg. glo. xj. di. in his. Et in prædictis adde gl. de elect. in c. cū non deceat. in sexto. quā singulariter alleg. Ab. in d. c. j. de his quę fiūt à ma. parte capituli. & alleg. post Bar. in l. fi. C. si contra ius. Adde q̄ Bal. in l. clari. C. de fideicō. tenet q̄ si iuratū fuit non reuocari statutum, non possit nisi ex causa. Adde vt per d. de Rota dec. ccxciiij. in nouissimis. de iureiu.

g ¶Authoritas superioris. An reuocādo statuta requiratur authoritas superioris à quo fuerūt cōfirmata? Adde Bar. & bal. in l. oīm. C. de test. et ibi Bal. in l. ex placito. de rerū permu. & Imo. in l. ex facto. in ij. col. de vul. & pup. Ad hoc bene facit q̄ no. Bar. in l. q̄ maior ad muni. & ibi dixi de hoc limitaui. adde abb. consil. xxv. ij. li. consi. cxvj.

↠ P. P A V. P.

g ¶Authoritas superioris. vide domi. Franc. consi. lxxv. in vj. col. Ias. in l. omnium. in ij. iij. & iiij. col. areti. in l. ex facto. in iiij. notabi. ff. de vulgari & pupillari. an autem possit tolli vel interpretari sine authoritate superioris, vide Decium in c. cum ac cessissent. col. ij. & seq. de consti. vide alex. post Bal. in l. omnium. C. de testi. Cano. maximè Felin. in c. cum accessissent. extra de constitu. Quid si statutū sit præcisum, an possit reuocari, vide abb. & ibi Fel. in c. ij. de rescin. alexan. in l. j. ix. col. ff. si cert. pet.

h ¶Superioris authoritate. Dicit abba. ficu. per illum text. in c. dilecto. de præbendis. q̄ statuta collegij confirmata per superiorem possunt tamen per collegiū reuocari confirmatione nō obstante. ad idē c. cū accessissent de constit. et refert abb. hoc intelligēdū cū limitatiōe de qua p eū in d. c. cū accessissent.

a ¶Derogatoriorum. Adde Bar. in l. si quis in prin. testa. in fi. de leg. iij.

b ¶Cōtraria. Quādo sunt duo statuta cōtraria qd̄ prævaleat? Tu dic vltimū. & vide qđ no. Bal. i aut. cassa. C. de sac. san. ec. & in aut. oēs. i fi. C. cōmu. de suc.

c ↠ P. P A V. P. ¶Quod est vltimum. Limita nisi vltimum esset speciale, & primum generale: quia secundū non derogat primo. In illa specie vide Feli. in c. gratum. in prin. de offi. deleg.

d ¶Inspicitur. Bene facit quod not. Bald. in l. impuberē. j. de fal. Et hic adde Ange. & Imo. i l. si miles. j. ad legem falci. & Ang. in l. inciuile. ff. de legib. vbi etiā dicit idē quando in vnomet statuto est contrarietas. Aliter dicit Ang. in l. ij. C. de cano. largi. lib. x.

e ¶Ad concordiā. Ad hoc nota quod Bart. in l. sed & posteriores. j. de legib. & in l. sciendū. in princ. qui fatisda. cogantur. per Barto. in versic. non obstantibus. in extraugan. ad reprimendū. & in l. j. §. & pariū. in j. colū. quod vi aut clam. Bal. in l. fi. in vj. col. de liber. prę teri.

f ¶Quos ligent statuta. Quos ligant statuta, vide eum in l. cunctos populos. C. de summa trinita. in vj. q. Et quod statuta ligent minores, est casus, & ibi Bart. in l. si sine hærede. §. Lucius. j. de administratio. Bar. & Bald. in l. fi. in quibus cau. in integrum restitu. nō est necesse. & in l. fi. C. de in integrum restitutio. & quod notat Bart. in prima constitutione Codicis. Ad de Bald. consi. cccvj. ij. lib. Alexan. consil. xxxvj. iiij. lib.

ꝰ POMATES. d

g ¶Quintò principaliter. Vide ad cōfirmationem Barto. in fortioribus terminis in l. contra leges. ff. de legi. & circa hæc dicta Bart. vide Alex. cōsi. cxxij. in iij. col. in fi. in iiij. volu. cōsi. e l. j. in primo vol. Bar. in authē. statuimus. C. de episco. & cleri. Panor. consil. xxxv. in j. volu. oppositum in c. quod dicitis. in ij. col. xvj. dist. Fede. cxj. Paul. de Castro l. leges. C. de legib. Roma. cōsi. lix. in iij. dubio. Cepol. consil. xxij. in primo dubio. Barba. consilio xxxiij. in vij. colū. in j. vol. Ro. consilio ccxxxviij. in fi. cōsi. ccxxx. in iiij. col.

↠ P. P A V. P.

g ¶Quintò principaliter. An i cōstitutiōe inferioris à principe ad hoc vt liget requiratur cōcursus istorum duorum mēsiū. Et qñ quis constitutione edita & promulgata præsumatur habere notitiam & scientiam, vide Panor. cōsilio xxxv. Vide latè de materia Fel. in c. cognoscentes. in iij. col. & seq. extra de constitu. Itē q̄ non liget nisi à tempore scientiæ, & quomodo præsumatur scientia, vide Roma. consi. ccxxviij. in ij. & iij. col.

h ¶Duos mēses. Et hoc videtur esse verum, nisi esset constitutio priuilegians: quia assumit naturam priuilegij, & statim ligat etiam ante publicationem, vt not. in proœmio de. & latius doc. in d. c. ij. de constitu.

i ¶De scientibus. Et hāc opi. sequit Io. de lig. & do. Ioā. And. etiā per glo. in e. ij. in verbo, hactenus. de rebus eccle. non alie. in vj. & melius in data vj. & hoc tenēt plenè doc. in c. ij. de cōsti. licet Pau. de leaza. in proœ. cle. tenuerit contrarium in verbo, decætero. & etiā do. Ant. in d. c. ij. q̄ solū ligēt etiā scientem post duos menses. Sed semper hæc opinio verior: quia solū duo menses dantur ad certiorā. dū. Sed si certus est certiorari non debet. Et subdunt q̄ cōstitutiones Imperiales debent primò publicari per totam prouinciā, vt in aut. vt factæ nouæ cōsti. De cōstitutionibus verò papę sufficit fieri in curia. Adde an cōstitutio liget ignorantes. Roma. consil. cccxlv.

k ¶Qui cepit exbānitum. Capiēs exbānitū habere debet præmium statuti, quāuis statutū ignoret. Vid Bald in l. inter oēs. §. recte. circa fi. j. d fur.

↠ P. P A V. P.

¶An etiam præcedēta. vide de materia ista quæ scripsi in l. leges & constitutiones. C. de legi. & in l. causis. C. de transa. & adde q̄ idem est in priuilegijs: q̄a non trahuntur ad pręterita, vel ad ea super quibus lis pendet, etiā si mortu. ppio cōcedātur. Vide Iaso. in l. si quis cautio. contra Bar. & Pau. de castr. & Ale. ibi. Itē an trahantur ad præterita qñ sunt talia q̄ habēt tractū in futurū, vt est testm̄ si à lege vel statuto tribuat noua forma, & testator vi uat post tale statutū vide Iaf. i l. iubem⁹, in iij. colū. & seq. C. de testa. In materia vide latè Feli. in c. fi. extra de testa. & ibi vide oīno Decium.

¶An eū præcedentia. An statutū trahatur ad præcedentia vel futura, vid Bart. in l. cū lex. j. de legi. Et facit qđ not. dixit Bar. in l. j. de cōdi. & de. Et no. q̄ qñ cōsti tutio emanat ad tri tandū aliquid qđ sit contra ius diuinum vł naturale: hoc casu pōt extendi ad præterita. Ista est docti na doc. in c. cū ita. de vsur. Quod not. & vide Bal. in l. nō dubiū. i prin. C. de legi. vbi dicit q̄ declaratio trahit ad pterita nō cōstitutio, iecūdū Dyn. An. & de his oīb dictis p Bar. & vide Bal. in l. leges & cōstitutiōes C. de legi. & Bar. i l. fi. j. de fal. Sed an sufficiat q̄ sit peruenta cōfirmatio statuti lite pēdēte: vi de Bar. i l. ex placito.

m ¶Non porrigitur. Adde tex. & ibi Bart. in l. fi. C. de senten. rescin. non pos. &

Vol. ar. constitutione mse. quod aperiatur absque vocatione legum regularium consuetudinum & quę constitutione cuiuscunq; promulgata per Sumam Sabeę nostrā & per sententiam D. Panor. cons. 35. Et hinc colligas ea quę scripsi in secundo. & quę sequuntur. cons. 223. col. 2. 3.

Guido de Suza. in l. leges. C. de legib.

a ¶ Negotia præterita pendentia. Vnū addit Imo. in c. fi. de cō ſti. & ad iſtā primū māb̄rū Bar. videlicet qđ ſi eſt factū de p̄terito pēdēs extraiudicialiter quo ad executionem, tūc tale factū hū cōprehendit in ſtatuto. Et ideo ſtatutū diſponēs q̄ maſculus præferat fœminæ ſi adiiciat i eo qđ trahat ad præterita, cōprehēdet eā ſi aliqs fuerit mortu⁹ añ ſtatutū relicto maſculo & fœmīa, ſi fœmina nōdū habuerit ſuā portionē, nec pēdeat lis per litigium, alias eſſet dicendū vt apparet ex his, q̄ hic dicentur.

b ¶ In iudicio cauſæ principalis. Sed hoc intelligit verū Cōpoſ. c. ij. de cōſti. quē referūt doc. maximè Imol. ſi eſt cōcluſum in cā: aliàs ſecus. Sed vt ipſi dicūt, Cōpoſtel. propriè loquitur in cōſtitutione noua nō in ſtatuto loci in qua noua cōſtitutio ne dicit d. Flo. & do. Ioan. aut fit motu p prio: & ſic loquif cō poſt. aliàs nō. Sed in ſtatuto loci do. Io. tenet contra Bart. hic ſuo dubio, forte. Et vide no. Bal. in l. ſancimus. ſ. fi. de ſacroſ. eccle. & q̄ no. Bar. in l. fi. in fi. de iura. calū. & Bal. in ru. de vſu. in ij. col. per Bal. in l. ſi quis. j. fi qs cautio.

c ¶ Vt ibi patet. Pōdera ad ſuſtendandam glo. in l. facultas. C. de iure fiſci lib. x. dixi i c. j. de pec. le. Et vide latè d. Ant. Io. & Imo. & do. Abb. & ibi di xi in c. ff. de cōſt. vidē Barto. in l j. ſ. fi. ff. ad Tertul. vbi dicit eſſe caſum. & vide Bart. f in cōſi. ccvj. inci. queritur qñ dicit ſā finita, vbi ſā emerat illud qđ hic dicit An. Barbat.

s POMATES.

d ¶ In medio litis. Hoc quidē tenet Bar. in l. ſancim⁹. la j. in fi. C. de ſacroſan. ec. Et vi de Panor. cōſil. cxij i ij. dubio. in ij. vol. & plenè Feli. in c. fin. in iij. col. de conſti. Ale. in l. j. i prin. ff. q̄ ſcq̄ iur. Barba. conſi. xxvij. in vij. col. in ij. volu. Præpoſi. in ca. erit añ lex. in j. colū. iiij. diſtin.

s POMATES.

e ¶ Iuxta prædicta. vide Bar. in l. Titius. ſ. qui inuita. ff. de lega. ij. Alex. cōſi. xcviij. i iiij. colū. in iiij. volu. Bal. in l. quidā. ff. de g iure codi. & Imo. cō ſi. xlix.

f ¶ Fœminæ non ſuccedant. No. ad ſtatutum q̄ filiæ fœminæ non ſuccedant. Adde Bart. in l. j. in fin. j. ad Tertul.

s P. PAV. P.

g ¶ Inducendo. Limita vt per gl. in c. j. de poſtu. præla. in vj. p illum text.

s P. PAV. P.

h ¶ Porrigit. Limita vt latè per Iaſon. in l. nō dubiū. in vj. not. C. de legib. vbi etiā ponit quædā alia in materia: vt ibi per eum.

i ¶ Ad litis ordinationē. Vult ſumma dicere Bart. q̄ in prepa ratorijs tutelæ ſtatutū reſpiciat præterita, per di. l. ij. ſed hoc intelligit verū Imo. i c. fi. de cōſtit. quādo lites inchoanē poſt cōſtitutionē nouam. Nā ad illas trahetur licet ſint ſuper facto de præterito: qa tūc illæ ſunt futuræ poſt ipſam cōſtitutionē. ſecus ſi eſſent iam inchoatæ: qa tūc nō trahent ad iſtas per id qđ habet in auth. vt cū de app. cog. & in d. auē. in medio litis & c. ni ſi aliud caueat in conſtitutione. Et ita intelligitur. l. ij. p quā hic ſe firmat bar to. Et iſtis addē bal. in ru. C. de vſur in ij. col. & in l. ſancimus. in fi. de ſacroſan. eccleſijs.

s P O M A T E S.

k ¶ Primo caſu. Limita trib⁹ modis: vt p Fel in c. fi. de cōſti. in pe. col. ver. fallit nono. Et vide Pa. cōſil. lv). in ij. vo.

l ¶ Ad deciſionē. Et in hac materia per alū ordinē loquif d. Ant. in c. fi. de conſtit.

m ¶ L. contract⁹. ſed ſecundū Imo. in c. fi. de cōſtit. illud fortè ibi cōtigit ex eo: qa illd ita fuit ibi expreſsū: aliter vī à contrario ſenſu ipſius l. ⟨gis: qa nō cōprehēdiſſet talē actū, ſed potiꝰ remāſiſſet ſub lege. antiqua.

s POMATES.

n ¶ Secūdo caſu. ad cō firmationē vide barto. in l. fi. circa ſecundā col. C. de ſcn. paſ. verūtñ Bart. eſt ſibi cōtrari⁹ in l. fi. j. d' cō ſti. prin. dū alleg. l. finalē cū gl. C. de cōſu li. li. xij. & Bar. hic ſe quif Bald. in d. l. fi. de cōſt. prin. & Are. l. q abſenti. ff. de acq. po. contrariū Pan. c. ij. in iij. col. ver. dubito de conſtit.

a uatis inſpicitur tēpus commiſſi delicti, vt a
a ín auf. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. oportet igitur. circa fi. titu. vbi in publicis ſpecta
49 tur tempus ſentētiæ. † Dicendum eſt ergo Vera ſolu
e q̄ quędam eſt pœna ordinaria & propria b
delictorum: & in iſta ſemper inſpicitur tē pus delicti, ſiue ſit publicū, ſiue priuatum, vt l. j. de pœ. & d. l. ſi quis decurio. de fal. & l. iniuriarum. & quod not. in l. ſtatuliberi à
50 cæteris. in prin. j. de ſtatuli. Quædā † eſt adiectio pœnæ quæ adijcitur ex aliqua cauſa aliās quandoq̄ diminuitur, vt l. quid ergo. §. pœna grauior. & quod ibi notat j. de his quí not. infa. & in tali adiectione vel dimi nutione facienda inſpicitur tempus ſenten tiæ, vt d. l. pe. j. ſi ex noxa. cauſa aga. Et iſtā
51 ſentit ibi glo. in vlti. ſolu. & dicto §. oportet c igit. in auf. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. † In
f quæſtione ergo propoſita cùm primum ſtatutum fuerit factum in feruore ortæ diſ cordiæ, vt prędicitur in dicta cauſa fuit im poſita pœna grauior q̄ eſſet cōueniens de licto, ſcilicet pœna decapitationis: & ideo
ſequens ſtatutum debet inſpici qđ viget tempore ſentētię. Et hoc modo poteſt ſuſti neri dicta determinatio Richar. hoc etiam tetigit in quadam quæſtione. Diſtingue ergo aut per ſtatutum imponit pœna delin quenti, aut iam impoſita mitigatur. Primo d
caſu aut ſtatutū cōtinet pœnā conueniētē delicto: & inſpicitur tēpus delicti. Aut con tinet pœnā grauiorē vltra quam cōueniat, & in ſpicitur tēpus ſententiæ vt ex p̄dictis e
patet. Secundo caſu q̄n pœna iam impoſi ta mitigatur. Verbi gratia, dicit ſtatutum quòd bannitus liberetur ſoluēdo tantum:
tunc iſtud porrigitur etiam ad bānitos, an terioris temporis, ſecundū quod erat aliud f
ſtatutum. Ratio: quia talis modus liberatio nis cōtingit poſt delictum commiſſum: vt ex prædictis patet. Sic intelligo quod not. g
52 per Cy. in dicta l. leges. † Quartò iuxta præ 99
dicta quæro vſq̄ ad quod tempus ſtatuta ligent. Dicūt quidam vſq̄ ad annum: quia tanto tempore conſueuit durare officium poteſtatis qui ea iurauerat ſeruare, argu. j. de pœnis. l. fi. Dynus dicit contrarium: qa h
ſtatuta ſunt iuris ciuilis, vt hic: ergo perpe tua, vt inſtitu. de perpe. & tēpo. act. & hoc puto verum. Caſus eſt extra de offic. lega. g h
c. fi. Vnum tamen h credo q̄ ſi ſtatuta ſunt i
facta à populo: tunc actio ex eis deſcendēs eſt ciuilis & perpetua. Si verò ſint facta à iudicibus de hoc poteſtatem habentibus: tunc dicerentur actiones pœnales ex his deſcendentes eſſe temporales & annales ad ſimilitudinem prætoriarum, vt dicto ti.
53 de perpe. & tēpo. act. j. de act. & ob. l. in honorarijs. † Vltimò quę i
ro vtrum appellatio ſuſpendat effectum ſtatuti. Verbi gratia: aut ſtatutum factum: Titius videns ſe grauatum per ſtatutum appellat à ſtatuto: an poſsit? Et videtur quòd non, vt infra titu. j. l. ij. §. exactis. ibi: neq̄ prouocatio ex eis &c. & j. de verbo. ſigni. l. ſi qua pœna. vbi ab iniquitate legis non appellatur. Pro hoc j. de appella. recip. l. fi. vbi ab eo quod decernitur ex perpetuo edi cto nō appellatur. & ibi de hoc per Dy. Præterea ſtatutum non eſt ſententia: ergo &c. vt d. l. fi. in glo. ſuper verbo vendere. Præ terea ius debet eſſe perpetuum, vt C. de diuer. reſcrip. l. falſo. ſed ſi per appellationem ſuſpenderetur hoc non eſſet: ergo &c. Cō tra quod poſſit appellari: quia appellatur à decreto decurionū, vt l. j. §. ſolent, quando appellandum ſit. Præterea ſpeciale eſt in Senatu, quòd ab eo non appelletur, vt infrà à quibus appel lare non licet. l. prima. ergo in contrarium eſt ius commune.

¶ Ex his pñt ſoluí. Adde Tan. in rub. in j. parte. in q. j. & plenius in xij. rub. in q. vbi omnino vide. And. Barb.

¶ Proficiat. Et ſi ſtatutū excludit filiam dotatā, verificat etiā in dotata; ante ſtatutū: qa ſemp dicitur dotata, ſcdm Bart. in conſi. ſtatuto Aſsiſij cauet q̄ ſi qua mulier &c. & Bald. in l. illam. in fi. C. de colſ. & ibi qđ de ſtatuto excludēte filiam dotatā ab hæreditate, an habeat locū in ſu turis tantùm.

¶ Ante datis. Sed Imo. in c. fi. de cōſti. dicit q̄ hoc non eſt ſine dubitatione: qa agitur de præiudicā do iuri hęredum mu lieris, quibus erat q̄ſitum ius in caſu ma trimonij diſſoluen di: & p cōſequēs vī q̄ non trahat ad talē caſum, ſed ſolum ad contrahētes poſt ſta tutū, & hoc maximè per regulam d. c. fi. et ibi latius per eum.

¶ Quid dicem⁹. Adde d. Benedi. de plū. in l. ſtatuliberi. Bart. & alios in l. pe. ſi ex noxa. cā aga. Andr. Barba.

¶ Pœna ordinaria. Ad intellectū l. j. de pœ. Adde quæ idē di cit in l. pe. ſi ex noxa. cauſa aga.

s POMATES.

¶ In quæſtione. Vide Paul. conſil. lxj. in ij. col. in vol. ij.

¶ Extra de offic. leg. Idem dicit in l. j. de pœ. hic alleg. & in l. v. de verb. obl. in fin. princi. & ibi quid ſi ſint facta ab Antia nis. & per Bal. hic.

s POMATES.

¶ Vnum tamē. Vide Alex. in l. j. vij. colū. ver. in hac materia. ff. ad l. falc.

s POMATES.

i ¶ Vltimò quęro. De iſtis cōſecturis vide Feli. in c. cum oēs. ij. col. de conſti. & in c. quæ in eccleſiarū. in xviij. colū. ver. tertiò no. eo. tit. Pañ. in ru.

Bi Scuero. V. que Sabet ad notata ſab. 7. inſtore
Lucas. ff de act. & obligo
de conſti.

dota inſtrumenta natis. §. j. colū. iij. vbi hoc expreſsè habetur. Secundò caſu aut cauſa annullationis ſuberat de præteri:o: & porrigitur ad præterita, vt in auth. de ali. & emphy. §. omnia verò. col. ix. & in authentica. g de inceſt. nup. §. hoc quidam. col. ij. et C. de inceſt. nup. l. pe. & fi. Aut cauſa annullatio nis per legem annullantem introducta eſt: & non porrigitur ad præterita. C. de teſta. l. iubemus. in fi, de cura. furio. l. fi. in fi. & in authen. de non ali. §. alienationis. Tertiò ca ſu quando confirmando dicunt quidam, vt Iaco. de Bel. q̄ tunc porrigitur ad præte rita, p̄ l. bene à zonone. §. quia igitur. C. de quadrien. præſcri. & in auth. de mona. §. or i
dinatione. Sed certè illud ideo: quia dictæ leges ſunt prolatæ per verba præteriti tem poris. Aliàs putarem dicendum vt dicam infrà proxi. membro. Quis enim diceret l. ſi quis argentum. §. ſinautē. C. de dona. quę confirmat pactum nudum donationis por rigi ad donationes ante legē illam factas? Certè nullus. Quartò caſu quādo lex pro cedit inducendo ſeu ſtatuēdo de nouo: tūc aut tale ſtatutū pertinet ad litis ordinatio nem, aut ad cauſæ deciſionem. Primo ca- h
ſu ſtatutū habet locū in omnibus futuris quāquā ſit ſuper præteritis negotijs, vt C. de iura. calum. l. ij. in princ. & §. penu. de fi de inſtrument. l. comparationes. in fine. Ita tenet Cy. C. de legi. l. leges. & Old. Secūdo caſu quando pertinet ad deciſionem l tunc aut loqueris in delictis, aut in cōtractibus, & in alijs diſpoſitionibus. Si in delictis: tunc aut lex facit aliquem actum eſſe deli ctum qui prius non erat: & non porrigitur ad facta præterita, vt C. de teſta. l. iubemus in fine & in auē. de ſanct. epiſcop. §. fi. Aut k
lex ſiue ſtatutum pœnā impoſitam auget vel minuit: & tunc dic vt ſtatim dicam. Si in contractibus & alijs diſpoſitionibus: diſtingue aut lex ſiue ſtatutum ſolennitatem ſeu formam inducit, ſeu exceptionem, ſeu l
defenſionē parit, aut eā tollit. Primo caſu ſi actus eſt incœptus, ſed nō perfectus: & ad illud lex nō porrigitur, vt C. de fide inſtru. m
l. contractus. in verſic. quæram &c. extra de elec. c. cū in cunctis. §. hoc ſanè. Aut actus perfectus eſt ratione formæ, ſed pendet ra tione effectus: & ad illud lex noua nō porrigitur, vt dicta l. iubemus. de teſt. & de cu ri. furio. l. fi. in fi. & de rei vxo. actio. l. prima in fi. & C. de legi. hæredit. l. lege duodecim tabu. in fi. & in auē. de non alie. §. alienatio n
nis. Secūdò caſu, quādo inducit exceptio nem: tunc aut exceptio cauſatur tempore n
contractæ obligationis: & tūc ſtatutū talē exceptionem ad cōtractatus præteritos nō extendit. vt in authē. de duob. reis. §. fi. Fallit in authen. de tempo. non ſolutæ pecu. ſu per dote. §. fina. quia ibi aliter exprimitur. Aut exceptio cauſatur ex aliquo facto poſt contractam obligationem: tunc ſi illud tale factum poſt ſtatutum contingit, porrigitur exceptio etiam ad præteritam obligationem, vt C. de vſur. l. penult. Hoc etiam probatur. C. de teſti. l. teſtium. Nam in quantitate ſoluenda tempus obligatio nis inſpicitur. Sed qualiter ipſa ſolutio probetur? Dicitur ibi quod ſi ipſa ſolutio fuit facta ante illam legem, probatur ſe cundum tempus antiquum. Si poſt probatur ſecundum illā legē, quāq̄ ſit ex veteri obligatione. Tertio caſu q̄n exceptio

nē tollit: & idem quia ſi quædam exceptio cœperat competere ante ſtatutum non tollitur. Aut cœpit competere poſtea: & tol litur per ea quæ dicta ſunt: argumē. j. de iure fiſci. l. fiſcus. Ex his
a poſſunt ſoluí multæ quotidianæ queſtiones. Pone aliquas. † Di
45 cit ſtatutū quòd viſo inſtrumento iudex capi faciat debitorem
nec poſsit opponi cōtra inſtrumentū, niſi exceptio quietationis
ſolutionis, & fallitatis. Quæritur an tale ſtatutū habeat locū in
inſtrumentis ante ſtatutū cōfectis? Certè inquantū reſpicit litis
ordinationē q̄ debitor capiatur, habebit locum in præteritis. In
quantū reſpicit deciſionē ex eo q̄ res admit exceptionem: tūc ſi
quidē exceptio cœpit cōpetere poſt ſtatutū, illa nō admittitur,
46 aliàs ſic, vt ex prædictis patet. † Ecce alia dicit ſtatutū q̄ poſſeſ
ſor bonæ fidei præſcribat quinq̄ annis: quæritur an poſſeſsio ha
b bita ante ſtatutū factum proficiat? Et videtur caſus q̄ ſic, vt in
auē. hęc cōſtitutio innouat cōſtitutionē. §. fi. col. viij. Cōtrarium
dico cū natura legis ſit futuris dare formam negotijs, vt dictū
eſt, oportet q̄ ipſe actus ex quo debet oriri præſcriptio, ſcilicet
curſus quinq̄ annorū currat poſt ſtatutū, vt d. l. penult. de vſur.
de teſti. l. teſtiū. Nec ob. auē. hæc cōſtitutio. quia illud ideo: quia
47 ſic eſt actum. Ecce alia † dicit ſtatutum q̄ vxore mortua in ma
trimonio ſine filijs vir lucretur tertiā partē dotis: quæritur vtrū
hoc habeat locū in dotibus ante ſtatutū datis? Et certè cùm tale
ius retinēdi certam partem dotis, competat viro ex iſto facto, ſci
licet morte vxoris: ſi hoc contingit poſt ſtatutū, credo q̄ habeat
c locū ſtatutū etiam in dotibus ante datis per ea quæ dicta ſunt.
48 Iuxta prædicta † quæro quid in delictis? Et pro huius declara
tione ſubijcio quandam quæſtionē diſputatam per do. Richar.
Malū. quæ talis eſt. In feruore tēpore ortæ diſcordiæ inter com
mune Paduanū ex vna parte occaſione ſalis, & cōmune Vene
tiarū ſtatuerūt domini Paduani q̄ quicunq̄ priuatus fuerit de
prehenſus ſal vendere priuato, capite puniatur. Titius incidit in
pœnam ſtatuti, & antequā accuſaretur nouū ſtatutū factum eſt
q̄ priuatus venditor ſalis puniatur pœnis trigінta librarum tan
tùm. Nunc accuſatur Titius: quæritur an ſit puniendus Titius
ſecundū formā prioris ſtatuti, an ſecundū formam poſterioris?
Et idē Richar. ſic determinauit q̄ in iſto delicto duo debemus
conſiderare. Primo actū obligatorium, ſi iſte eſt actus præteritus?
Secundò actum liberatorium, ſatisfaciendo obligationi: & iſte eſt
actus futurus. Modò ſi fieret ſtatutū q̄ licet vendere ſal priua
to vel certo modo vendere nō porrigeretur ad præteritum: quia
reſpicit actum obligatorium. Sed ſi ſit ſtatutū minorās pœnam
reſpicit actū liberatorium, ſed talis actus eſt futurus: ergo ſtatutū
eum cōprehendit q̄q̄ pendeat ex actu obligatorio præcedenti,
vt C. de teſti. l. teſtiū. & in auē. hæc conſtitu. inno. cōſti. §. fi. colū.
viij. Iſta ſunt verba ſua, quibus videtur conſonare Cy. in l. leges
& conſtitutiones. C. de legib. Sed iſta non videtur vera l. teſtiū.
non facit: quia fateor quòd actus ſolutionis qui ſequitur poſt il
lā legē, debet probari ſecundum formā illius legis, ſed ipſa quā
titas ſeu ſubſtantia eius quod debetur, inſpicitur ſecundū tem
pus obligationis, vt ſ. dixi. Probatur j. de iure dotium. l. res. & ex
tra de cenſi. c. olim. Ita hic videtur q̄ decapitatio hic debeat fie
ri ſecundū formam primæ legis, ſed ipſe modus decapitandi de
beret fieri ſecundū formam noui ſtatuti, ſi ſuper hoc cōditum eſ
ſet. Nec obſtat auē. hæc conſtitutio. quia ibi ideo: quia expreſsè
d actū eſt, vt prædixi. Et ibi patet. Quid dicemus? Mihi videtur
q̄ hoc pendeat ex ſolutione duarū legum, quæ videntur ſibi in
uicem contradicere, vt j. ſi ex noxa cauſa aga. l. pe. quæ dicit in
pœnis tēpus ſententiæ debere inſpici. Alia eſt. j. de pœ. l. j. quę di
cit q̄ tempus delicti. Et iſtud contrarium eſt valde difficile. &
gl. ibi ſoluit: qa in publicis delictis ſpectatur tempus ſniæ, vt d. l.
pe. in priuatis tēpus delicti, vt d. l. j. Iſta ſolu. eſt falſa, per l. ſi quis
decurio. C. de fal. Præterea in publicis criminibus nō habet locū
noxa, vt j. de ędi. edi. l. qs ſit fugitiuus. §. noxas. de verb. ſig. l. hęc
ſtipulatio. & l. pe. & ſi ex noxa. cauſa agat. Aliꝰ vt Dy. dicunt q̄
illa l. penul. conſiderauit coertionem & pœnā vinculorū ad cu
ſtodiam quæ aliter fit in ſeruo, aliter in libero: vt de cuſt. reo. l. ij.
Sed in propoſitione pœnę inſpicit tempus delicti. Sed hoc non
procedit: quia d. l. pe. reſpexit pœnā, vt patet dū dicit, ſupplicio
verberibuſue. Gul. de Cug. dicit econuerſo ad glo. q̄ lex pe. lo
quit in priuatis tantum, & l. j. in publicis. Aſsignat rationem: qa
in priuatis non eſt limitata pœna: vt j. l. fi. de priua. delic. Sed in
publicis ſic. Iſtud non placet per l. iniuriarū. j. de iniu. vbi in pri-

a ¶Succurritur læso. No. q lex vel statutū dolo factū tenet: tamē doli exceptione succurritur vel appellatione. qđ no. Adde qđ notant omnes doc. in l. j. qđ quisq; iuris. Adde Ang. cōsi. cclxx. Alex. consi. clx. ij. lib. & vide Feli. in c. cū omnes. de cōsti. Ange. in cōsi. cxxxvij. inci. dissolutio. in ij. col. & Alexander in consi. lvij. ad fi. in ij. col.

b ¶Interpretationē. an statutū recipiat interpretationē, vidē aliqđ p Cōpos. & Io. and. in c. cām q. de rescrip. et gl. in regula, cōtra eū. li. vj. vbi qđ de interpretatione cōtractuū & testōrū, qđ i priuilegijs, vide in c. cū dilectus. de do. & iuxta hic tradita per Bart. vide latius per Bal. in l. non dubiū. C. de legibus. & ibi Bart. & q. no. Bar. in l. contra. j. de le. & dicit Bald. in l. j. C. an seruꝰ ex suo facto. q. nūquā statutū interpretatur cōtra rē publicā in eo qđ tāgit alios. Et de hac materia interpretationis & extēsionis, vide p Bal. in l. j. C. q. sit longa cōsue. & plenē p Io. An. in regula pro possessore in merc.

c ¶Restrictiuā. An statutū recipiat interpretationē restrictiuā, dicit Bal. in l. quicūq;. C. de ser. fugit. q. statutū ñ punit ignorātes. Quod itellige vt ibi: & qđ ibi no. bar. to. in l. j. si qs test. lib. esse iust. fue. Facit qđ no. in l. j. j. de lega. & bar. in l. ij. j. de legi. et Ange. in l. nō est nouū. eodē ti. Bart. in l. cūctos populos. C. de sum. tri. & fid. catho. & in hac materia vide notabilia verba Bal. in l. cōtract⁹. in ij. col. C. de fid. instr. & in l. ita nobis. C. de adul. & in l. acceptā. in vlt. col. C. de vsu. & hic & in l. miles. i pe. co. C. de testa. mi. Adde an statuta recipiāt interpretationē restrictiuam, Bald. consi. clxxv. iiij. lib. alex. cōs. xxxvj. iiij. lib. Cal. cōsi. vj. Ang. cōsi. cxij. vbi dicit q. statuta recipiant interpretationē restrictiuā extēsiuā ex ratione ipsius.

↠P. PAV. P.

c ¶Restrictiuam. vide Cum. in consil. xxx. post prin. inci. statuto cauetur in effectu. & vide super hoc omnia q̄scripsi ad bar. to. ff. in prin. huius legis. adde etiā q. quātūcūq; precisē loquatur, recipit interpretationē à regula iuris cōis fundata in rōne naturali. vide Soc. in l. iiij. per illū text. ff. de cōd. & demon. vi de omnino quæ habes in l. prospexit. ff. qui & à quib.

d ¶Facienda est. adde l. Cæsar. & ibi Bart. ff. de pub. & Paul. de Ca. in l. ambigua. j. de legib.

Præterea in l. ij. §. exactis. j. tit. j. hoc specialiter fuit statutum: ergo in contrarium. est ius commune. Sic puto dicendum. Aut statutum seu constitutio fit contra certam personam & potest appellari: arg. d. l. j. §. solent. & C. de censi. l. j. & l. qui grauatos. lib. xj. Aut fit generaliter: & nō potest appellari: arg. j. tit. j. l. ij. §. exactis. & j. de verbo. signi. l. si qua pœna. & d. l. fi. de appe. reci. Credo tamen q. licet statutum seu constitutio verbis generalibus concipiatur, quòd si probari potest aliquibus legitimis coniecturis in odium certæ personæ specialiter esse confectum, q. tunc à tali iniquitate licita esset appellatio. Pro hoc specialiter induco. ij. de dolo excep. l. j. in fi. vbi contra dolum commissum in lege cōdenda succurritur læso.

Sextò principaliter quæro an statuta recipiant interpretationem. Ista quæstio est difficilis & antiquis temporibus disputata: modernis etiā temporibus disputauit eam Iaco. de Bel. & domi. Ray. de Forli. Ego tamē tam ex dictis omnium, quam etiam ex mei intellectus modicitate talem trado doctrinam: quia interpretatio sumitur quandoq; pro correctione, vt j. ad Tertu. l. j. §. q operas. Quādoq; pro arctatione seu derogatione, vt j. de verb. signifi. l. derogatur. & l. verbis legis. in fi. Quandoq; pro verborū expositione seu declaratione, vt j. de verb. obliga. l. j. in fi. Quādoq; pro additione, seu ad nouum casum extensione, vt in auť. qui bus mo. nat. effi. legi. in princi. col. vj. & j. de parrici. l. sed sciendū. & ibi no. De qualibet ergo interpretatione videndum est per se.

54 †Primò igitur quæro vtrum statuta recipiant interpretationem correctiuā. Breuiter dic. Aut quis interpretari vult statutū esse correctum per legē generalē superuenientem: & dic vt extra de constitu. c. j. lib. vj. per Cy. C. de test. l. si tangitur. quæ sit lō. consue. l. ij. Aut quis vult interpretari statutum esse correctū per sequens statutum: & dic vt dixi ſ. in iij. q. prin. Aut quis vult istā correctionē facere ex seipso: et priuatus nō potest, sed ille qui legem tulit potest, vt C. de legi. l. ij. & fi. & c. ex parte. el ij. & ibi no. de verb. signi. & j. de legi. l. de quibus. in fi.

55 & de præto. sti. l. j. in fi. & l. in prætorijs. †Secūdò quæro an statuta recipiāt interpretationē arctatiuam, seu restrictiuā: Videtur quòd non. vt j. qui & à qui. l. prospexit. & ad Sylla. l. si quis in grauí. §. fi. de leg. præst. l. j. §. generaliter. Contra qđ facit j. de munerí. & honor. l. vt gradatim. §. & si lege. C. de noxa. l. j. de sacrosan. eccle. l. j. de ritu nup. l. pe. §. j. Dic aut statutū plura capita habet: tu vis vnū detrahere: & dic idem quod ſ. circa correctionem dictum est. Aut statutum loquitur generaliter, & vis ipsum restringere ad certos casus: quia in eis cessat ratio quæ mouit statuentes. Vel resultaret iniquitas: tūc aut quis vult facere talem restrictionem, ne damnum quis indebitè patiatur, aut ne ab aliquo lucrū indebitè perdatur, aut ne aliquis ad lucrū indebitè perueniat. Primo casu talis restrictio facien

e ¶Non fit. No. ad l. prospexit. de cuius intellectu per Barto. in l. j. quæ sit long. consue. Ibidē alia quæstio deciditur per hoc in d. §. vtrum. per Bart. vbi vide. & in alia q. no. an statutū recipiat interpretationē: vide Bald. in l. eo q. à multis. in fi. C. si cer. peta. & no. Adde Bal. in l. si quis sub condi. j. de condit. instit. Et dicit no. Bal. in l. j. C. de fide instr. post gl. q. si statutū dicat q. quælibet probatio sufficiat, intelligeretur de solēni & legitima. & Bald. in l. j. in ij. col. C. qui bo. ced. post.

f ¶Fit à iudice. vide Bal. in l. decuriones. in ij. col. C. de insa. et Bal. in auť. ingressi. i ij. col. C. de sacrosan. eccle. & hic. & i l. benignius. per illū tex. j. de legib.

g ¶Barberius. an barberius phlebotomās i palatio puniat pœna statuti prohibētis fieri sanguinē in palatio &c. Et idem dixit Bart. in l. nō dubiū. C. de legi. & docto. per illū text. in l. quāuis. j. de iure vo. quia iniuria non fit volēti, vt ibi. ad q. nō facit l. j. §. adeo. & q. ibi per glo. & Bart. j. de iniu. & per ange. i d. l. quāuis. per Bart. in l. j. §. hæc stipulatio. j. si quis test. li. et si iuſ. fue. per Io. an. in regula pro possessore. per Bart. in l. j. p illū tex. C. de agri. et censi. lib. xj.

↠POMATES.

¶Tertiò quæro. vidē Raph. cuma. consilio xxviij. & conſ. xlviij. & cōsi. liij & Panor. consi. xxij. in ij. col. in ij. volu.

↠P. PAV. P.

¶Tertiò quæro. vidē quæ dixit Ange. in l. Gallus. in §. etiā. in j. no. ff. de lib. & posthumis.

¶Declaratiuā. no. q. statuta recipiūt interpretationē declaratiuā ne in eodē sint cōtrarietates. vt no. baldus & doc. in l. fi. ſi fi. C. p quas perſo. Et q. oīs interpretatio desideret æquitatē, text. est no. in l. in his. ff. de cōdi. & demō. bal. in l. cū allegas. ad fi. C. de vſur. & in auť. ad hæc. in ij. col. eo. titu.

¶Cōsona iuri. Et sic no. q. statutū interpretatē secundū ius cōe: & secundū illud debet itelligi. Hoc primo limitat Bal. in l. maximū vitiū. C. de li. præte. in vj. colū. nisi appareat q. veniret ad correctionē iuris cōis. Ex quo infert ad no. q. de qua. ibi p eū. Secundo limitat hoc Bal. in l. memini mus. C. de leg. hære. & in l. si auiæ. C. de suc. edi. q. statutū nō debet intelligi secundum ius commune i eo quod ius commune disponit extraordinariè vel per fictione. qđ refert ad sing. q. p eū. ad hoc facit q. no. Inn. in c. pasto. de cau. po. & proprieta.

Non

Pro intellectu l. ij. §. exactis. ff. de leg.

a ¶Verba indefinita. Vtrū q. indefinita æquipolleat vniuersali, sit de propria significatione vel interpretatione: & per cōsequēs an procedat in statutis, ad de Bar. in l. j. ff. de reg. iur. & in l. si pluribus. de l. g. ij. & gl. not. in c. vt circa. in ver. aliorū. de elec. in vj. & ibi de hoc per doc. vbi sequunť dicta per Bar. hic. Quid in statuto, requirit habere pacem ab hæredibus offensi seu occisi, an sufficiat haberi ab occiso Bart. q. nō in l. dāni. §. Sabini. de dā. infec. sed Bal. cōtra l. ij. C. de lib. & eorū lib. Et de istis interpretationib⁹ vide nota. Ang. in cōsi. lxvij. & i cōsi. cclxvj. incip. statutū cōis Florē. & Bal. hic circa xj. col. vbi tāgit qñ sint attēdēda verba & quando mens: & etiā de extēsione statuti, statutū inducit feriās, an ea q. dispositā sunt in feriis iuris cōis, habeāt locum in illis, p Bal. in l. j. §. fin. in fi. j. de fer. statutū interpretatur secundū ius cōe. c. cū dilectus. de cōsue. l. si serui vestri. C. de noxa. Quid in rescri. & priuilegijs, vidē Imo. in c. cauſam. de reſcr. in c. licet. de transla. epi. & quæ dixi in prin. huj⁹ q. prin. Et adde not. Bart. in l. si quis sub conditione. j. de condi. instī. Et an & quādo statutū sit interpretandū secūm ius cōe, vide no. Bal. in l. ita nobis. C. de adult. Et statuta non sunt interpretāda Iudaicē, secūm Bal. in l. quicūq;. C. de fer. fug. in vj. col.

↠POMATES.

b ¶Iuxta præmissa. Vide Feli. in c. j. in fi. pe. co. v. secūdò amplia. de constitu.

↠P. PAV. P.

b ¶Iuxta præmissa. Vide Iaſo. in l. j. in ij. no. ff. qđ quisq; iur.

c ¶In futuris. De natura subiunctiui, per Bald. & alios in l. cū in secundo. in fin. de iniuſto testa. & in l. cū tale. §. pe. de cōdi. & demon. & Dom. post gloſſ. in c. fi. de constitu. lib. vj.

↠POMATES.

d ¶Aliud. Adde dom. Ant. in c. cū dilectus. de consue.

e ¶Absurditatē. Vel repugnātiā iuris cōmunis vel læsionem iuris tertij secūm do. Ant. & Imol. in c. cū dilectus. de consue. per Pau. in d. l. ambigua. Et addē tu quòd hoc etiā est in qualibet dispositione cōtrahētiū, secūm d. ale. in cōsi. cxxxv. in fi. in⁹ v. vol. allegat l. si stipulatus fuero per te nō fieri. j. de verb. obli. & i l. scire oportet. in §. aliud. j. de excu. tut. Et adde q. de causa finali de mēte dicitur apparere ex

procemio statuti, secūm Fran. Tig. l. j. Lappum consulendo. quos refert Card. in c. pe. de coniu.

f ¶Se haberet. Hoc per Bar. cum his quæ ibi dixi in rub. j. de ope. no. nuncia.

g ↠POMATES. ¶Quæro. Vide plenius p. Bal. in l. fi. in pe. col. C. de hære. instī. & in l. non sine. C. de bon. quæ lib.

59 brorum. §. quid ergo. †Quæro g vñ suma

g tur ista propria significatio, & qualiter cognoscatur? Rñ. primò ab authoritate, vt si i

i in aliqua lege hoc dicatur, vt j. de ver. sig. l. propriè. l. ferri. & per multas leges illius titu. Itē à diffinitione, vt j. de testa. l. j. de tute. l. j. & instī. de obli. in prin. & instī. de actio. in prin. Itē qñ prædicta deficiunt sumitur

h propria significatio ex alluſiõe vocabuli, h vt l. pupillus. §. territoriū. de verbo. sig. & l. tugurij. eod. ti. & ibíno. Facit j. si cer. peta. l. ij. §. appellata. Quod intelligo nisi alluſio seu deriuatio repugnaret diffinitioni: quia tunc statur diffinitioni, vt in testamento, quod dicitur quasi testatio mentis: non tamen omnis testatio mentis est testamentū, sed illud cui conuenit diffinitio posita j. de testa. l. j. Et dic idē in similibus. Itē intelligo verū nisi alluſio repugnet limitationi seu qualificationi factæ à iure. Exemplū in dicto §. appellata. vbi mutuū dicitur quod de meo fit tuum: tñ vbicunq; fit de meo tuum illud non erit mutuū, sed requiruntur aliæ qualitates quæ ponūtur in dicta l. ij. Plura

60 alia exēpla possem ponere. †Quartò quæro vtrum statuta recipiāt interpretationem

i extensiuā? Et videtur q. nō. nam nō est nostrū legem extēdere, vt l. si vero. §. de viro. sol. matri. de testa. milit. l. quod cōstitutum. & ad municip. l. constitutionibus. Præter k

k ea statuta sunt stricti iuris, k vt dicta l. constitutionibus. quod patet: quia actio ex eis deciendēs est stricti iuris, vt instī. de act. §. actionum. Sed in his quæ sunt stricti iuris, casus nō expressus habetur pro omisso, vt j. de verbo. obli. l. quicquid astringendę. Et casus omissus iuris communis dispositioni relinquitur, vt j. fol. mat. l. si cum dotem. in prin. & de libe. & posthu. l. cōmodissimè. Econtra q. talē interpretationē recipiant. Nā statuta sunt ius ciuile: ergo extendunť de si

l militibus ad similia, l vt j. ti. ij. l. nō pñt. & ibi no. gl. in cōsuetudine. & est casus i l. de qui bus. circa pri. & C. q. sit lō. cōsue. l. Præterea stipulatio est stricti iuris: & tñ recipit interpretationē extēsiuā, vt j. de ver. obli. ſ ita sti

l pulatus fuero p. te fieri. Dic. aut q̄ris vtrū statuta recipiāt interptationē extēsiuā actiuè, hoc est vtrū extēdanť ad casus in statuto nō cōprehēsos: an passiuè hoc est vtrū leges se extēdāt ad statuta. Primo casu aut q̄. m

m ris de casibus sine qbus dispositā per statuta nō possunt cōmodè sortiri effectū. & ad illos extēdiť m statutū, vt d. l. si ita stipulatus fuero p. te. & de arbi. l. nō distiguemus. §. de officio. & q. ibi no. & de iur. om. iu. l. ij. & de pcu. l. ad rē. & l. ad legatū. Aut q̄ris de alijs casibus in qbus est eadē rō: & tūc aut casus illi p ius cōe nō sunt decisi, & ad illos extēditur, vt l. de qbus. in pri. & C. q. sit lōg. cō sue. l. j. Ita debet intelligi gl. j. tit. ij. l. nō possunt. Aut sunt decisi per ius cōe: & tūc ad illos statutū nō extēditur, sed iuris cōis: dispositioni relinquūtur. Ita loquntur oīa iura per quæ allegat quòd nō est nostrū legē extēdere l. si vero. §. de viro. sol. ma. cū simi. §. alle. Pro hoc j. tit. ij. l. q. vo. & l. i his. Scdo ca-

n

h ¶Vocabuli. Idē dicit in l. j. in princ. de acqui. pos. & per do. Ant. in procē. decre.

i ¶Extēsiuā. An statuta recipiāt interpretationē extensiuā. Et adde quod no. dixit Bar. in l. hac interpretatione in J. Gallus. §. nunc videdum. de liberis & posthu. Et hic potest inferri ad no. q. Bal. in l. si te. C. de insa. & in l. transigere. in iij. colum. & in fine de transactio Et de hac interpretatione extensiua in statutis ex identitate vel maioritate rationis, vide nor. Cy. & Bald. in l. j. C. de interdict. Et qñ dicatur interpretatio extēsiua, nota plenē Bal. dum in l. si furiosi. C. de nupt. js. Et de hac materia aliquid per Angel. in l. non possunt. de legibus. vbi aliqua dicit. Ad de an statuta recipiant interpretationem extensiuā, Paul. de Cast. cōsil. xxiij. Cald. consil. xxij. de consti. Alexā. consi. xxix. ij. lib.

¶Stricti iuris. Vide quod not. Bald. in l. cōtractus. in ij. col. C. de fi. instrumē. & Paulus in l. benignius. de legib. Et adde q̄d dixit Bald. in c. j. §. ad hæc. in versi. æquitas quòd statuta omnia extensiuam interpretationem recipientia debent fundari in æquitate: argumen. illius not. l. ad rem. & ideo argu. à simili desideret æquitatem quæ similes casus iungit.

↠P. PAV. P.

¶Ad similia. Qūo de similibus ad similia procedat. argumentum, vide Feli. in c. ij. in iiij. not. de sponsa. vbi ponit octo limitationes.

¶Extenditur statutum. Vide Bald. notā. post Cynum l. prima. in penultima colum. C. si rector prouinciæ, vbi hoc tenet in permissis. Secus in prohibitis: quia prohibito aliquo cōsequenti, non intelligitur prohibitum antecedens.

↠POMATES.

¶Secūdo. vide Ale. in consi. xcij. in ij. co. in iij. volu. & consi. xx. aliàs cc. in ij. col. j. volu. Panor. consi. lxxj. in iij. col. j. vol. Alexan. l. i. §. lex Fal. ff. ad legem Falc.

a ☞POMATES. Iuxta. Vide Alex. cōſ. cxvj. in iiij. col. ver. nā id. in ij. vol. & conſi. lxv. ij. col. iiij. vol. & cōſi. xcv. in j. col. eod. vol. Pan. conſi. lxxv. in j. vo. Ro. cōſi. x). Alex. conſi. vij in vl. col. in v. vo. Panor. conſi. xcij. in vlti. col. ij. volu. & conſi. cxvij. in ij. col. eo. vo. & Præpo. in c. humanū. iiij. col. j. diſtin.

a ☞P. PAV. P. Iuxta vide Iaſo. in l. j. col. ix. verſ. ſed an argumentū. & Alexan. ibi in x. col. ver.

ſu quando paſsiuè: tunc indiſtinctè dico ꝙ ſic. Exemplum per ſtatutum alicuius ciuitatis eſt inductū aliquod munus perſonale. Certè oēs leges quæ de muneribus perſonalibus ſubeundis loquūtur, ad illud extēdūtur, vt j. de mune. & hono. l. j. §. j. & ibi tex. Aliud exemplū ſtatutū confirmat aliquod teſtamentū quod de iure cōi non valet, vtrū l. Falcidia ſenatuſconſultum Trebel. & aliæ leges teſtamentarię ſe extendāt ad hoc teſtamentū? Certè ſic, vt j. ad l. falci. l. j. §. lex falcidia. Et hoc modo pōt intelligi qđ dicit leges priores tradi ſeu determinari ad poſteriores, vt j. tit. ij. l. non eſt nouum.

61 †Iuxta prædicta quæro vtrū ſtatutū extēdatur vt decidat caſus à contrario ſenſu, ſi cut dicimus. j. de offi. eius cui manda. eſt iuriſdi. l. j. §. huius rei. Iſta q. reſidet in hoc, vtrū argumentū à contrario ſenſu ſit ex propria ſignificatione, an ex quadā interpretatione extenſiua. Iac. Bu. dicebat: Aut caſus quivenit à cōtrario ſenſu, erat aliàs deciſus & tunc per contrariū ſenſum nō deciditur ſed tanquā caſus omiſſus remanet ſub diſpoſitione iuris cōis, vt j. ſo. matri. l. ſi cū dote in prin. Aut non erat aliàs deciſus: & tūc arg. ꝙ ſumitur à contrario ſenſu, eſt magis ex mēte ſeu ex interpretatione, quā ex verbis: ꝙ colligitur. j. ſi cer. pe. l. ſi pecuniam. ibi tanquā ſub contraria conditione, &c. Nota. dictionē, tanquā, quę eſt no. improprietatis facit j. de condi. & demon. l. aliquando. in fine. vbi dicit: intelligitur: quę eſt no. intellectus taciti, non expreſsi. Hoc puto verum. Pro hoc do caſum. C. de furt. l. apud antiquos, & ibi gl. ſuper verb. cōſiecturā. Et ſic dico ꝙ ex ſtatuto non ſumitur argumentū à cōtrario ſenſu, quando caſus, qui à cōtrario ſenſu deciditur, & eſt etiam deciſus à iure cōmuni, ſecundū diſtinctionē ſ. dictam. Sed contra prædicta videtur j. de manu. te ſtamēto. l. ſi quis locupleſ. in fi. ibi, aut apertiſsimè &c. Vbi innuit ꝙ argumentū à cōtrario ſenſu ſit ſenſus apertiſsimus. No. verbum apertiſsimè, in ſuperlatiuo. Sed verbum, videatur, quod ibi ſequitur, tollit contrariū. Itē contra prędicta videtur: nā ſupra dictum eſt quod argumentū à contrario ſenſu ſit ex mēte. Sed illud quod eſt ex mente videtur eſſe in ipſa lege ſeu ſtatuto: vt j. de ver. ſign. l. nominis & rei. §. verbum ex legibus. Sed certè quādo caſus eſt aliàs deciſus à iure cōmuni, nunc̄ videtur eſſe de mente ꝙ ab illo iure recedatur, niſi exprimatur. vt j. tit. ij. l. quod vero. c †Vlterius quæro an ſtatutum extendatur ad caſum qui eſt idem ſecūdum iuris fictionem, d nō ſecundùm veritatem? videtur ꝙ ſic. nam libertus, qui impetrauit ius annullorū aureorum, eſt ingenuus ficte & imaginariè. vt C. de iure aure. annu. l. ij. Et ſi cōſtituta in ingenuo, habēt locum in iſto ingenuo ficte,

& §. ſeq. ff. ad Trebel.

d ¶Fictionē. An ſtatutū extendatur ad caſum qui eſt idem in ſecundū fictionē non ſecundū veritatem, &c. vide Bar. in l. iij. §. hæc verba. & quæ ibi dixi. & de nego. geſt. hoc per Bar. alleg. Et an ſtatutum loquens in caſu ficto, extendatur ad caſum verū, vide Bal. in l. ſi quis ſeruo. C. de fur. Adde do. Car. cōſ. lx. Ange. conſi. lxxij.

☞P. PAV. P.

¶Fictionē. Adde ꝙ licet ſtatutū nō extē dat ad caſum fictū, tñ extenditur ad caſum præſumptū. vide omnino Com. in conſi. iij. conſi. incip. dña Iohanna in primo dubio. vbi ponit exemplū in do. æ, ꝙ præſumitur data ſecūdo viro, quia maritus eā lucretur ſtabit ſtatuto ꝙ marit⁹ lucretur dotē. Vide. ꝙ habes ad bar. in l. iij. §. hæc verba. ff. de nego. geſt. & circa deciſionē conſi. de qua §. de dote præſumpta vt maritus lucreē eā. ſtāte ſtatuto, de quo §. voluit etiā Abbas cōſi. xlvj. in j. parte. ſ iij. dub. Paul. de Caſ. cōſi. cclxxxiij. in diſcurſu Bar. in diſput. incip. mulier habens amplū patrimoniū concordant. de quib⁹ ad Barto. in l. mulier bona ff. de iu. dot. in contrariū vide Corneū. conſ. cclxiij. in j. parte.

☞Pro intellectu. l. cū ex oratione. ff. de excu. tuto.

¶Videē ꝙ ſic. vide Bal. in l. ſi dñs. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & Bal. in j. cōſil. C. §. quib⁹. & in l. j. §. q magiſtratū. ff. ꝙ ſi ſq; iur. & ꝙ no. ibi facit l. iij. & qđ ibi Bald. C. de legt. & vi de Bald. auē. habita. in x. col. C. ne fil. pro patre. Et an valeat ſtatutū perſonale & ligans vnā perſonā. vide per Bald. in l. ſi. in ij. col. de app. reci. Et an valeat ſtatutū ligās vnū quatemū ciuitatis tm, vide ange. in l. j. de le. j. & ad no. per Bar. vide ange. in l. iura. j. de legi. adde Pau. de Ca. cōſi. cccx). Old. cōſi. d. Alex. cōſi. lxxx. j. li.

¶Ad futura. Si ſtatutū eſt prolatū ꝓ verba præſentis vel præteriti tēporis, an trahat ad futura. adde Bald. & Imo. in l. cū tale. §. pe. j. de condi. & demō. & Bald. in l. leges, la ij. C. de legi. & Bald. Ange. & Imo. in l. cū in ſecundo. in fi. de iniuſt. teſta. & qđ not. Bart. in l. illicitas. in princ. j. de offi. præſid. & in d. l. cum lex & ꝙ ibi ſcripſi. & vide ☞. in hac vj. q. in verſi. po

63 † Item quæro quid ſi ſtatutum prolatum eſt in vna perſona, vt in Titia: nunquid ex tendetur ad aliàs? Videtur ꝙ ſic, e vt j. ti. ij. l. ſura. & in prima cōſtit. C. circa fi. ibi nulla dubietate &c. & per Dy. de regul. iur. c. quod alicui gratioſè. lib. vj. Sol. in legibus communibus & in reſcriptis Imperialibus vt dic vt ibi per Dy. In ſtatutis verò & in aliįs diſpoſitionibus factis per nomina propria: dic ꝙ ad aliàs perſonas nunc̄ extenduntur, vt d. c. quod alicui, & j. de conſtit. prin. l. j. in fi. Pro hoc induco j. de teſta. tu. l. ſi quis ita dixerit. in prima glo. facit quod no. per Cy. C. de ſer. fug. l. quicunq. in l. j. q.

64 † Quid de tempore: ſtatutum eſt prolatū per verba præteriti vel præſentis temporis f an trahatur ad futura? Videtur ꝙ ſic: quia præteritum continet futurum, vt j. de leg. j. l. talis ſcriptura. in princ. & in fi. de verbo. ſigni. l. verbū oportebit. Econtra: quia præſens non trahitur ad futura l. ſi ita ſcripſiſſet j. de lega. ij. & j. de verb. obli. l. ſi ita ſtipulatus fuero. Diſtingue: aut lex ſiue ſtatutū continet delictorū indulgentiā, vt quicūq; eſt vel fuit exbannitus liberetur ſoluendo duos ſolidos pro libra: & ſic reſtituaē, & tale nō porrigitur ad futura. Caſus eſt j. ti. ij. l. cum lex. & C. de generali aboli. l. ij. Ratio eſt ne detur materia delinquendi, vt l. me minerint. C. vnde vi. Si verò continet aliquā diſpoſitionem: tunc trahitur ad futura, ſi ſit eadem ratio: quia lex ſemper loquitur, vt C. de hære. l. Arriani. ibi. ſemper viridi &c. Vnde ſi ſtatutum dicit. Quicunq; eſt vel fuit perſonaliter obligatus per publicū inſtrumentū poſsit perſonaliter capi & detineri: habet locum in eo qui incidit in obligationē poſt ſtatutum ſiue ante. Tunc em lex ſiue ſtatutū loquitur & dicit quicunq; f eſt vel fuit obligatus &c. Et ſic eū cōprehēdit. Pro hoc j. de cōd. ex lege. l. ibi. quoties obligatio lege noua introducta eſt. &c. Eſt em verbū pñtis tēporis: & tñ conſtat ꝙ porrigitur ad futura: iō in gl. ibi exponiē eſt ꝓ erit. Itē vī caſus ꝓ hoc j. de legi. l. legis virtus. Semp em lex iperat, vetat, punit, & permittit. Pro hoc j. đ pac. l. & ſuū. §. fi. qui ici. hodie tñ &c. & oēs authenticę. C. qui incipiūt hodie. vel, ſed hodie. Nā omni die qua g talis lex legiē poteſt dici illud hodie: & ſic 65 ſemper loquit.ē † Vltimò quæritur quid

no aliud. Et ad dicta Bar. hic vide tu Fran. de Are. in ca. ij. colum. fina. de proba. & in c. fi. de conſti. & ibi vide ipſum diſtinguentem.

g ☞POMATES. ¶Sēper loquitur. vide quæ aggregauit Alex. in l. j. in viij. col. ff. de conſti. prin. Pau. de ca. cōſi. cxl). ij. vo. Bal. in l. j. col. iij. ad fi. C. de legi ti. Alex. conſi. l. in j. col. j. volumi. & conſi. lxxx. in j. colū. & j. volu. & conſilio ccxiij. in ij. columna. & penultima. in ij. volu. Areti. conſilio cxc. Barba. conſi in

ſi. xxj. in ix. col. in j. vol. & conſi. lj. & conſi. xxxij. eo. vol. & conſi. lxx. in xiij. col. in ij. vol. et cōſi. xxxviij. in v. col. et cōſi. xxxix. in v. col. & duabus ſe. e. vo. Præpo. in c. erit autē. lex. in j. col. iiij. diſtin. cardi. conſi. lxxij. in vj. & vij. dub. Præpo. in c. erit autē. lex. in j. col. iiij. diſtin. cardi. conſi. lxxij. in vj. & vij. dub.

a ¶Interpretationem. Quid operatur ſi ſtatuto cauetur ꝙ ſtatuta non recipiant interpretationem? Adde tex. no. in cle. exiui. de verb. ſig. quem allegat ad hoc Bal. in auē. ſi qua mulier. C. de ſacroſan. eccle. in fi. & vide Bal. in l. ſi quis ſiſtum. C. de lib. præte. & Ang. a in l. ſi ita ſcriptum. de lib. & poſthu. facit c. ex parte. de offi. dele. & l. j. & qđ ibi Bart. de mu. & ho. & in l. vt gradatim. §. & ſi lege. eo. tit. Vide Bal. in l. ij. C. de execu. rei iu. & Bal. in l. nō dubium. in v. col. C. de legi. dicit ꝙ ſi ſtatutū dicit ꝙ ſtatuta ſeruētur ad literam: tunc illa verba operantur, ꝙ non recipiant interpretationē extenſiuā, ſecundùm Bal. in l. ij. C. de patri. qui fi. diſtra. Et vide Bal. hic in xiij. col. & Bal. in l. apud antiquos. C. de furtis. & quod ibi dixi poſt Bal. & Pe. de Anc. in c. canonū. in fi. & Paul. de caſt. in conſil. cccxliij. & quid ſi in ſtatuto dicatur ꝙ tale ſtatutū præciſè ſeruēē, vide ſin. Abb. in c. ij. de reſcri. Pau. in l. j. j. ſi cer. pet. Adde an aliquid operetur cū diſponit 66 ꝙ nulla gloſſatione recipiat, Pet. de Anc. b cōſi. cj. Pau. caſt. cōſi. cccxlvj. Bal. cōſi. xij. iiij. lib. Et ſi ſtatutum dicat ꝙ ſtatutū ſit ruditer intelligendū, vide in cōſiliįs do. card. non potui videre: ga deeſt mihi folium. c

☞P. PAV. P.

a ¶Interpretationē. An autem ſtante ſtatuto recipiant interpretationem à cōmuni vſu loquēdi, vide Feli. ꝙ ſic in proœ. Decreta. in v. col. In contrariū vide Alex. in rub. de nouī ope. nun. col. x. vel xij. vide circa prędicta ꝙ recipiant interpretationē Iaſo. in l. quāuis. ff. in ius vo. & quod ipſe dicit in l. non dubium. in ix. col. C. de legi. & qđ dicit ipſe in l. quamuis. in ij. col. C. de impub. & in l. iam hoc iure. in ij. col. de vul. d et pupil. dum dicit ꝙ ſub vulgari ſubſtitutione nou comprehēditur pupillaris ſtante ſtatuto ꝙ teſtimonia intelligantur ad literam prout iacēt. quod ſequiē etiam Soci. in l. j. de vul. & pup. Caccialup. in l. precibus. C. de impu. Sed Barba. in hoc tenet contrariū in l. cū acutiſsimi. poſt Imo. quem prædicti etiam allegant. Vide etiam ꝙ ſi ſtatutum dicit ſeruari ſtatuta ad literam ꝙ nihilominus admittatur interpretatio probabilis. Cur. in conſi. vt habet in tabula ſua in verb. ſtatutum. Vide etiam de materia Com. conſi. cxxvj. inci. viſa copia. circa mediū. Et vide multas remiſsiones per Feli. in c. ij. in vij. col. in ver. verbum præciſè. extra, de reſcriptis. vbi ponit quando diceretur, debent præciſè ſeruari. quia iſtud verbum præciſè, videtur eſſe maioris importantiæ, & omnem exceptionem & interpretationem reſecare. Tamen in contrarium eſt veritas, vide Bal. hic in vlti. char. Iaſ. melius in penul. & antepenul. col. Barba. latè de iſta materia, vbi etiam facit mentionem de verbo præciſè. referendo Bal. hic per repor. l. cum acutiſsimi. in xix. charta. in princ. C. de fideicommiſ. & vide Alexan. in conſi. lxxx. in iij. col. in j. volu. incip. opportu nè animaduerſo. licet in contrarium allegentur nonnulla, vt hic per Iaſonem, patet ex remiſsionibus Felini, vbi ſupra. & etiam tenet ex latiſsimè dictis per Barba. vbi ſupra. & aliquid per eundem ibi in ſeptima colum. vbi tamen ni-

hil dicit de verbo præciſè. Sed quando diceret ſtatutum ꝙ aliquid debet intelligi ad literā prout iacet, vt dicit Bar. hic. vide etiam in materia quędā pulchra verba per Alex. in conſi. l. in j. col. & vlti. & in conſi. lxxx. de quo ſupra. Vide etiam domi. Franci. conſi. cix. & omnino eundem conſi. cxlv. vbi ponit an valeant talia ſtatuta, & quomodo debeant intelligi. Nunquid autem ſtante tali ſtatuto poſsit ſumi argumentum à cōtrario ſenſu, vide Pau. conſi. dccxlviij. in ij. iiij. & penul. colum. Item ꝙ ſtante tali ſtatuto debeat propriè intelligi etiam ex intellectu verbis ipſis declarare, vide Bald. in c. j. §. marchio. in tertia colū. qui feud. da. poſ. Item ꝙ verba in ſtatutis prædictis exponātur prout vulgus exponit, vide Angel. de Areti. in §. ius ciuile. in xviij. colum. in verſi. quid ſi ſtatuto. Inſti. de iure natur. gen. & ciuil.

¶In iudicium deducantur. Qualiter ſtatuta in iudicio deducantur, vide glo. in l. j. C. quæ ſit lon. conſue. & Iac But. in l. ſi. eo. titu. vide Bar. in l. j. C. de condi. ex lege. in pen. col.

☞POMATES. ¶Inſtrumenta. Vide Alexan. conſi. lxx. in v. col. iiij. vol. & in l. j. x. col. ff. de leg. j.

¶Certa actio. Quæ actio detur ex ſtatuto, adde Barto. in l. j. de pub. iudi. in pen. col. & quod no. Bar. in l. de quibus. circa fi. j. ti. j. et in l. j. in princi. ad l. Falci.

☞P. P. AV. P. ¶Iure communi. Vide de comen. conſi. liij.

¶Iure communi. Facit quod no. Bal. in c. j. quo tempo. miles. vbi dicit ꝙ l. fi. C. in qui. cau. in integrum reſtit. non eſt neceſ. habet locum etiā hodie in præſcriptione ſtatutaria, ſi talis præſcriptio eſt inducta loco præſcriptionis, quæ erat olim de iure communi ante illā legē. & ibi vide Bar.

¶Contractu. Et vide Bal. in l. ex placito. in x. q. C. de rer. ꝑmu. & Barto. in l. j. in pen. col. de cōdi. ex l.

¶Municipali. Vide Bar. in d. §. ſi quis iurauerit. & facit quod no. in l. Arriani. C. de hære. licet Bar. in l. j. in princi. ad l. Falci. j.

7 principalis

Bartolus

tum interpretans aliquam legem communem: & tunc agetur ea actione quæ habet e locum de iure communi? Ratio: quia illa actio videtur in ſtatuto ex interpretatione repetita, vt j. de coniun. cum eman. lib. l. nihil. Facit in authen. de fi. ante do. inſtru. na. §. j. Aut eſt ſtatutum de nouo inducens, vel diſponens: tunc aut diſponit aliquid formiter: & non agetur ex illo ſtatuto, ſed ex illo iure formato per ſtatutum. Vnde ſi ſtatutū induceret contractū ageretur actione ex il f lo contractu? Si induceret ius ſuccedendi: ageretur petitione hęreditatis. Si induceret dominium ageretur rei vēdicatione. Sicut dicimus in iureiurando j. de iureiuran. l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit. Aut ſtatutum diſponit diſformiter, ita ꝙ non cadit in b aliquod ius formatum, vñ poſsit oriri actio de iure cōmuni: & tūc agē condictione ex g illa lege municipali?, vt j. de condi. ex le. l. j. Secundo caſu quādo inducit ius excipiēdi: & tunc aut reſcindit ius actoris ipſo iure: & tunc ſufficit ſolū ſtatutum quando- d cunq; oſtendere: nec enim eſt neceſsè ꝙ pe c tatur à iudice ꝙ reſcindat illud quod ius re ſcindit, vt j. de condi. inſti. l. quæ ſub condi tione. §. fi. Aut tribuit ius excipiendi ſeu ex d cuſandi: & tūc debet proponi exceptio, ſeu excuſatio intra tempora debita, vt C. ſen. re ſcin. non poſ. l. peremptorias. & j. de exc. tu. 67 l. ſcire oportet. & C. de appel. l. ciues. † Circa ſecundum h vtrum ſtatuta debeant pro- e ducī ſicut alia inſtrumenta: dic aut litigo in vna ciuitate, & volo fundare intentio- e nem meam ex ſtatuto alterius ciuitatis, aut ex ſtatuto eiuſdem. Primo caſu debeo illud e producere? & allegare iudici. Ratio: quia il i lud poteſt probabiliter ignorare, vt extra, de conſtitution. c. j. lib. vj. Pro hoc ſi contra ius vel vtili. publi. l. præſcriptione. vbi quis allegabat principi ius conſuetudinarium ſuæ ciuitatis, vt ibi nota. & ibi dixi in fine. Secundo caſu aut ſunt ſtatuta publicè no ta in volumine ſtatutorum inſerta, & illa k non oportet producik argu. j. ad Turpil. l. j. §. nam ſi quidem ita pronunciauerit. & per f gloſ. infrà, de confeſ. l. ij. quę dicit, quòd poſitioni iuris non eſt reſpondendum. Nec enim poteſt iudex eam probabiliter ignorare. Aut ſunt ſtatuta non ſic publice no g ta l: quia ſunt reformationes factæ à priori l bus vel antiquis non inſertæ in volumine m ſtatutorum m: & illæ debent produci: cùm

videatur velle ꝙ ſemper detur condictio ex ſtatuto in illa q. an ſtatutum diſponens id quod ius commune. & Bar. in l. de quibus. circa fi. j. titu. j.

h ☞POMATES. ¶Circa ſecundū. Vide Fel. in c. j. in ij. col. & ſeq. & in vj. col. cū duab⁹ ſe. de re iu. card. cōſ. lxxj. in fi. & in iiij. col. in ij. dubio. & cōſ. ſeq.

i ¶Producere. Adde quod no. Bar. in l. quod Nerua. in xiij. colum. j. depoſiti. Et quod not. Pet. de Anch. in cle. j. de re. eccle. non alie. & no. Moder. in l. ſi expreſſim. de appella. in intellectu l. cum prolatis. j. de re iudica. & adde Bal. in l. j. in princi. C. vt quæ deſunt aduoca. par.

i ☞P. PAV. P. ¶Producere. Limita niſi contineat idem quod ius commune. Vide Fel. in c. paſtoralis. in prin. et in c. cōtingit. i prin. extra, de fi. inſtr.

k ¶Produci. Adde Abb. in c. paſtoralis. de fi. inſtru. vbi bonus text. & cū Bart. tranſit Pau. de caſtro in d. l. cū prolatis. de re iudi. & ibi Ang. & Imo.

l ¶Nota. Adde Bal. in l. leges ſacratiſsimæ. C. de legi. & Bal. in auē. omnes pere grini. C. commu. de ſuc.

m ¶Volumine ſtatutorum. Secus ſi eſſent regiſtratæ in volumine per id quod no. Bal. in auē. habita. in fi. C. ne fi. pro pa. Et differentiam inter ſtatutum & reformationem vide per Bal. in l. j. ad fi. ff. de proba.

a ¶In cõsuetudine. Vide Bar. in l. ornamẽtorũ. de aur. & ar. le. & oĩno Ia. bu. in l. fi. C. quæ sit lõ. cõsue. in ĩ. co. & q̃ dixi in auẽ. iubemus. C de iudi.

b ¶Pœna falsi. Allegare statuta correcta aliquãdo est pœna falsi. adde Bartolũ in l. fi. j. de fal.

c ☞P. PAV. P.

b ¶Pœna falsi. Vide Feli. ĩ c. j. col. v. versꝰ. fallit secundò de cõstitu.

c ¶Quæro qd si. Põdera: qa Bar. hoc casu videt æquiparare statuta priuilegia et rescripta in rub. de ope. no. nũ. hic nõ dicit cõtra. Idẽ ibi in l. inciuile. And. Barb.

☞POMATES.

c ¶Quæro quid si. Vide de Feli. in c. j. in xv. colum. de probatio Aduerte qa inquãtũ Bar. hic loquitur in instrumẽto, q̃ tenet contrarium q̃ hic in ru. j. de no. oper. nũc. in iĩj. col. & latè ibi d. Alex. in xviĩj. col. in ver. cogitaui concordare. tamẽ verba Bar. hic nõ patiũtur istam distinctionẽ, si rectè inspicias.

Pro intellectu l. ĩj. ad l. Aquil.

☞POMATES.

d ¶Quod inspicit. Vide de præpositum in c. omnes leges. in ĩj. col. j. distin.

☞POMATES.

e ¶Opp. Limita vt p ale. cõ. lxxix. ĩ ĩj. vo.

f ¶Pronũciet. Sed q̃d de lege dolo facta, ut nũ teneat. Dic q̃d sic. Probat in l. j. ẽ. j. iũcta l. ĩj. & vbique not. j. q̃ quisque iur. videt tn̄ q̃ possit uti exceptione doli. per tex. no. in l. j. in fi. de do. exce. Vide quæ not. Bar. in l. oẽs populi. in fi. primę quæstionis principalis. & per Bar. in l. fi. in fi. prin. de app. recip.

g ¶Op. ad hoc. Adde Lud. Ro. in l. si is ad quẽ. j. de acqui. hære. vbi plenè allegauit Ang. in d. ẽ. Marcellus. & not. illud qd̃ hic dicit Bal. qd̃ si iudex iudicauit se cũdũ vnã opi. demũ sequendi dispositio declarãs illã opi. fore falsam. q̃ sniã nõ dicitur falsa c. fi. de cõsti. in vi. in nouella. q̃ bn̄ no. Et limita hoc vbi statutum diceret q̃ nõ posset opponi de incõpetẽtia. gl. in c. fi. j. de sequest. poss. & fru. Andre. Barba.

☞POMATES.

h ¶Quãdoque pronũciat. Limita istam l. venales. vt per Archi. ea. qui rectè. xj. quæstio. iĩj.

quis possit ipsas probabiliter ignorare: sicut dicimus in consuetudine[a] quę debet probari iudici vt C. q̃ sit lõ. cõsue. l. prima. † Quid de statutis antiquis correctis? Dic aut allegantur ad decisionem eorum quę post correctionem factã emerserunt: & non licet & est pœna falsi[b] vt C. de nouo co. confir. l. prima. §. hunc igitur. & § . falsi criminis emerserunt: & tũc licet, vt in auth. de nup. §. duo igit̃. & in auẽ. vt cũ de ap. cog. in pri. † Quero quid si[c] in aliqua ciuitate producitur alia quæ particula statuti alterius ciuitatis, an sufficiens sit productio. Credo q̃ nõ, vt j. ti. ĩj. l. in ciuile: qa posset esse q̃dã alia particula quę illã determinaret, nõ obstãte q̃ p̃ducit particula testamẽti, vel alterius instrumẽti vt j. de eden. l. si qs ex argẽtarijs. §. pertinet. & l. argentarius. §. edi. & quod not. per Cy. C. de preci. Impe. offe. l. fi. quia instrumenta priuata nõ possumus sic habere, nisi quatenus ad nos pertinent: vt dicto §. pertinere. sed statuta qlibet potest habere. Nec obst. j. ad l. Aquil. l. ĩj. et omnes decretales, quę dicuntur decisiões: quia illud facit legislator in quo cessat omnis suspicio.

Iustitia. Hic incipit tractare quid sit, & qualiter sit bipartita. Dicitur hic q̃ iustitia est cõstans, &c. Contra de eo quod legitur in corpore, de nõ eligẽ. §. hoc autẽ. col. j. & ibi sc: iptum est: Iustus septies in die peccat. Huius timore gl. intelligit hoc de diuina iustitia. Opp. contra hoc. & videtur q̃ fuerit iniustus: qa tn̄ fuit datũ venirẽ in sero, quãtũ venirẽ in mane Sol. illud mysticè dicit & figuratiuè. Tamẽ bene potest dici q̃ diffinitio, put cadere potest in homine, q̃ nõ sit cõstans, sed. inquãtum est possibile: vt j. de ædil. edic. l. si quid venditor. Ad idem quod habetur in corpore, quomo. opor. epi. §. j. colũ. j. Vel potest dici q̃ hic loquitur de iustitia, prout est certa iustitia: & sic loquit̃ in auẽ. vt omnes obed. iudi. prouin. in prin.

☞ *Inspicitur quod fieri debeat, licet factum sit.*

Sententia lata cõtra ius legis uel partis, quãdo ualeat, uel nõ. Decretum iudicis interpositum per dolum aduersarij, non ualet ipso iure.

Sententia lata per imperitiam tenet, nec rescinditur per restitutionem in integrum.

Iudex potest de consensu partium iudicare alibi quam in loco maiorum, & etiam extra territorium.

Ius pluribus. Iusquando pro eo q̃ est ars boni & æqui, quãdoque pro loco, quãdoq̃ pro cõsanguinitate h. d. ista lex vsq; ad finẽ. in qua no. tex. ibi: nec minus, &c. Et ibi pretor &c. Et ibi: salua maiestate, &c. Item not. † q̃ inspicitur[d] quod fieri debeat, licet sit factum. Contrarium not. gl. quæ incipit, cũ iniqua decernit. Opponi.[e] dicitur hic quòd dicitur reddi ius, licet iudex iniquè pronunciet[f]. Contra hoc videtur lex, Titiæ. de condi. & demon. Sol. dicit glo. quòd hic debet exponi, iniquè, non quòd iudex pronunciauerit contra ius scriptum, sed contra bonã æquitatem. Oppo. contra hoc. Nam gloss. vult concludere quòd si contra ius scriptum fit pronunciatio, non valet. Contra de l. ĩj. C. quando prouo. non est necess. Solu. dicit gl. aut pronuncitatur contra ius legis, aut cõtra ius partis. Primo casu sententia non valet, si est expressus error in ea. Secũdo valet, vt not. gloss. in contrario. Opp. contra hoc & videtur quòd vbi non est pronunciatũ i contra ius legis, sed partis, quod sententia ipso iure non teneat: vt C. quando prouo. non est necess. l. vẽnales. Solu. ibi iudex fuit corruptus pecunia: hic alio modo. Opp. ad hoc[g] de l. si prætor. §. Marcellus. de iudi. & de re. iudi. l. diuus. Sol. ibi fuit corruptus iudex dolo aduersarij. vnde sententia non est nulla: sed rescinditur per restitutionem in integrum. Et hæc est regula. Vnde habetis concludere† quòd quandoq̃ iudex pronũciat contra ius legis: & tunc aut exprimitur error in sententia, aut non. Et dic vt l. ĩj. C. quando prouo. non est necess. per gl. & doc.

h Quandoque pronunciat[h] contra ius partis: & tunc contingit aliquãdo: quia est corruptus pecunia: & hoc casu non valet sententia ipso iure: vt d. l. vænales. Quãdoque est corruptus precibus, vel gratia: & hoc casu valet sententia, sed rescinditur per restitutionem in integrum: vt j. ad Trebel. l. seruo inuito. §. cũ prætor. Quãdoque iudex pronunciauit per dolũ aduersarij: qa furti fortè deceptus falsis allegationibus: & tunc sententia tenet, sed rescinditur per restitutionẽ. Et sic loquitur l. si prætor. §. Marcellus. & l. diuus. Sed aduerte, quia hoc est verũ in casibus vbi fertur snia diffinitiua. Sed vbi deberet interponi decretũ iudicis, & esset iudici obiectum per dolũ aduersarij, non valet ipso iure: vt C. de pręd. mi. l. & si præses. Nõ obst. Insti. qui ma. non pos. §. semel. quia ibi non est falsa causa, sed iniusta, vt ibi not. & de fideico. li. i. cũ vero. §. hoc Senatus. Quã doq̃ iudicat per imperitiã: vt quia nõ bene nouit negotiũ: & tũc sententia tenet, nec rescinditur per restitutionẽ in integrum, sed potest haberi remediũ per appellationem: vt j. de app. p totũ & j. de eui. l. si p̃imprudẽtiã. Iudex tn̄ facit litẽ suã: vt j. de iud. l. si filius et de var. & extraor. cog. l. si iudex. Et sic intelligo dictũ §. cũ p̃tor. & q̃ no. j. de acq. hære. l. si is ad quem. in vlti. gl. licet ibi aliter habeatur per Dy. sed quod hic dico, magis placet. † Quærit hic Guli.[i] dũ dicit q̃ debet iudicare in loco maiorum: pone q.[k] partes concordant[k] q̃ iudicet alibi, vtrum valeat sententia. Et videtur quod non. vt hic. In contrarium facit j. de arbi. l. si cùm dies. §. si arbiter. Et hanc vltimam tenet ipse hic. Nam sicut partes possunt cõcordare de tempore, vt C. quando prouo. non est necess.

l I. cùm non eo die. ita possunt concordare partes[l] de loco: ar. de tempore ad locum: vt j. si cer. pe. l. vinum. Et hoc verum est, si locus ille est intra territorium suum. Sed quid si concordant partes quòd pronunciet in alieno territorio, vtrum possit fieri? videtur quod non quasi extra territorium suum &c. vt lege, fina. de iurĩ. omnium iu. In contrarium videtur quòd propter consensum partium hoc possit: argumẽ. legum allegatarum in præcedenti qõ. Petr. tenet quod possit fieri, nisi prohibeatur à iudice alterius territorij. Allegat l. quæro infrà, de sol. De quo vide

m vt not. per Cyn. in l. si qui exconsensu. de epis. aud.[m] & dicam in l. j. de iudi. in gloss. & quod not. in capitu. P. & G. extra de offic. delega. aliàs in c. nouit. extra de offic. deleg. per Bar. & Inno.

De legibus & senatusconsult. & longa consuetudine. *Rubrica.*

☞ *Mulieres non debent uocari ad statut. a aciend. & num. 6.*

Ignorantia quæ puniri debeat.

In maleficijs lata culpa dolo non æquiparatur.

Et quo

Pro intellectu ĩ semel. Insti. qui ma. ☞POMATES.

¶Quærit hic Gul. Adde an iudex possit iudicare ĩ alio loco quã in loco maiorũ: tex. c. cũ eps. de offi. ordi. li. vj. Car. Flo. consil. ĩj. posito sub tit. de offi. vica. inci. an sit vicarius. Et q̃d si ptes cõcordãt, Alex. in l. fin. ff. de jurisd. om. iudi.

☞P. PAV. P.

¶Quærit hic Gul. In quo loco autem debeant sedere arbitri electi in locũ iudicis recusati, vide Bal. in c. j. circa fin. de. phi. feu. ali. p Fe. de. Quid aũt in delegato & arbitris, vide hic per Iaf. post alios. Sed cõtra conclusionẽ, qua ipsi faciũt q̃ delegat[a] possit sibi eligere locũ, vide tex. expressum l. si locus. ff. de iud. & ibi gl. et ponit ibi Paul. de Cas. & Bal. qa Paul. de Cas. videt intelligere illum tex. cõtra comunem cõclusionem de qua hic.

¶Partes cõcordant. An iudex possit iudicare alibi q̃ in loco maiorũ consensu partiũ. ad hoc no. vi de Barto in l. j. C. de sent. ex bre. recit. & l. si vt. ponis. la ĩj. C. quo & qn̄ iud. & q̃ dixi in §. si qs ipsi prætori. & in c. cum eps̃m de offi. ord. li. vj. Et vide qd̃ not. Spec. in titu. de rescripti. præsen. §. fin.

☞P. PAV. P.

¶Cõcordare partes. Adde quòd est tex. in l. ĩj. §. si iudex. ff. de iudi.

¶De epi. audi. Bal. indistincte in l. si q ex consensu. in vlti. col. tenet q̃ non possit. Et de ista materia vide aliquid per Bald. hic.

Tu dic: mihi, c. sicut dignum &c. De Hom. dep. § sed. Hic consilium &c.

Ibi. Vel pot dici. Tu declara illud fuit. pro ecclesiam Christi impu. in 3. miss. quam in veritas approbatam fa. respo.

Et quomodo quis ob culpam puniatur.

Pœna quando ueniat applicanda fisco, dicitur criminaliter agi.

In feudis reformationibus propositio debet ab uno fieri, et interrogare an placeat alijs.

Mulieres non possunt esse de concilio.

Consuetudo non inducitur ex usu mulierum.

LEX I.

Ex est commune. Not. hic tex. virorum, † quia mulieres non possunt esse ad faciẽda statuta. quod tene mẽti. De ignorantia, † de qua dic dicit, scias q̃ quædam est, quæ habet culpã in se: & de hac loquitur hic. Quædam est, quæ non habet culpam in se: & tunc non est punienda: vt j. de pœ. l. respiciendũ. §. fi. Contra hoc est j. ad l. Corne. de sica. l. in lege Cornelia. Sol. ibi loquit̃ de lata culpa † quæ venit punienda, non tamen hoc casu punitur vt dolus: quia in maleficijs non æquiparatur dolo, vt no. ibi, & l. in actionibus. de in litem iuran. Contra hoc est l. quicquid calore. j. de regu. iur. Pro quorum solu. dic q̃ quandoq̃ aliquis deliquit ex causa: quandoq̃ ex culpa: quandoq̃ ex dolo. Primo casu aut culpa præcedit casum, aut non. Primo casu delinquẽs teneẽ. ar. l. flumi. §. hæc stipulatio. j. de dam. infe. j. de actii. & obli. l. j. §. is quoque. Si verò culpa nõ præcedit casum: tunc delinquens non tenetur[a]: vt lij. §. si eo tempore. j. de admi. re. ad ciui. perti. De hoc membro dic vt solet notari j. ad l. Aquil. l. item Mela. in princip. Verũ est q̃ decretistæ hic dicunt, q̃ aut deliquens dabat causam rei licitæ, aut illicitæ. Et de hoc no. in c. suscitata. extra, de resti. in integ. Et videtur eorum opi. approbari j. ad legẽ Aquil. l. scientiã. §. qui cũ aliter. In secundo casu principali aut culpa lata: & punitur, nõ tamẽ ita acriter vt ex dolo: vt j. ad l. Cor. de sicar. l. in lege. Aut est culpa leuis: & minus punitur: vt l. qcquid calore. j. de regu. iur. Aut leuissima: & tũc etiam minus: vt d. §. qui cũ aliter. In tertio membro principali, aut stat in finibus cogitationis: aut peruenit ad actũ. De quo plenè per gl. & Cy. C. de epis. & cle. l. si qs nõ dicã rapere. & C. ad l. Iul. de vi publi. l. si qs ad se fundum. Et ideo vide quod no. in d. l. si qs nõ dicam rapere[b]. Et no. hic gloss. † quæ inci. quatuor. quomodo culpa venit puniẽda ad bursam fisci, & sic criminaliter. Nam criminaliter dicitur agi, quãdocũq̃ pœna venit fisco applicãda: vt in l. si qua. C. de epis. & cle. & l. iij. j. de sepul. vio. Et sic habes q̃ delictum quacunq̃ culpa commissum venit criminaliter puniendum. Nam hic dicit ignoranter[c], & sic commissum culpa leuissima: & tn̄ hic punitur. Et glo. allegat l. quæ de criminali accusatione loquitur. De hac q. no. Cy. in l. si quis non dicã rapere. & ibi per doct. C. de epis. & cler. in gl. in l. fi. de priua. delic. & in l. qui ædes. j. de incen. rui. nauf. & l. j. §. diuus. j. ad l. Cor. de sica. & j. de reli. l. ossa. in fi. † Item no. pro reformationibus[d] & constitutionibus, quæ quotidie fiunt, q̃ vnus p ponit in cõcilio, & interrogat an placeat alijs hæc reformatio: & ita postea cõstituitur & reformatur prout placet cõcilio: & sic in terrogatur à Potestate, vel alio consiliario. Et vide quod no. in l. pe. j. quod quisq; iuris. & l. nulli. eod. ti. quomodo debet fieri cum authoritate superioris. † Vltimò induco in arg.[e] hoc verbũ, virorum, q̃ mulieres non possunt esse de consilio: vnde in condẽdis legibus, vel senatusconsultis, vel constitutionibus, mulieres non debent interuenire, vt s. dixi. Et est argu[f]. † q̃ vsus mulierum nõ inducat consuetudinem: quia lex & consuetudo[g] æquipollent. l. de qu ibus. j. eodem.

a ¶Non tenetur. Adde q̃ Bal. in c. j. quib. mo. feu. amit. dixit q̃ vbi scientia est de forma, seu diffinitione delicti: quia omnis diffinitio est formalis, ibi ignorãtia non punitur, nisi cadat in dolo præsumpto. C. de fal. l. nec exemplum. & C. de his qui. vt indi. l. fi. Ideo dicit lex q̃ mitius agit in dolo præsumpto, q̃ in dolo vero in pœnis corporalibus. j. de fica. in l. Corne. & dicit Inno. q̃ mitius agitur contra eum q̃ punitur ex præsumptione. Adde q̃ dixi post Barto. in l. item apud Labeonem. §. si quis virgines. de iniur. Et an scientia in delictis sit de essentia delicti, an verò sit qualitas, vide Bal. in l. j. C. qui accus. in xx. colũ. & sequen.

☞POMATES.

¶Rapere. Vide Feli. in c. ĩj. iĩj. colum. de constitutionibus.

¶Ignoranter. Vide Bal. in l. quicunq̃. C. de ser. fugi. Et quando ignorantia releuet eum, vide glo. aureã. in l. ex maleficijs. §. longè minus. de actii. & oblig. quam allegat Bal. in l. j. in xxij. col. qui accus. & per Bartolum in d. §. de. Iinquunt.

¶Reformationibus. Adde Baldum in l. ĩj. in vlti. col. C. de probatio. & vide in l. omnes populi. & quæ ibi dixi suprà, de iusti. & iure.

¶Induco in arg. Vide Imo. in l. ĩj. §. fi. de verbo. ob. Et qd in comissa vide Ang. hic ad de etiã post d. Ia. qd̃ Ang. cõsi. cxcj. voluit q̃ licet; sit lubricũ cõ filiũ mulierũ, qtn̄ sta tuto prohibẽte rẽ alienari sine cõsensu cognatorum, vel proximorũ, q̃ cõsensus mulieris maioris xiiij. annis poterit regi. Et inquãtũ idẽ cõcludit q̃ in maleficijs dolus est põderãd[a], ad. Bal. cõsi. cccxviij. ĩj. li. Ang. cõsi. xxxij.

☞POMATES.

¶Et est arg. Vide tex. in l. itẽ veniũt. §. prædie. ff. de peti. hær. & in l. j. & ibi p doct. ff. ad l. Fal. Bar. in l. ĩj. in vlti. col. C. de proba.

☞POMATES.

¶Lex & cõsuetudo. Vide Præpositũ in c. frustra. viij. distin. & vide q̃ dicit Fed. cõsi. lxv. in ĩj. col. Pañ. cõ fi. liij. in ĩj. vol. Feli. in c. quoniã. in vlti. col. de testi.

☞P. PAV. P.

¶Nam ad ea. Regulã huius l. limita vt per Bart. in l. si maior. C. de legi. hæred.

¶Vxore Lazari. An lazarus potuerit recuperare vxorẽ & bona. adde glo. & doct. in l. seruus effectus.

Si Lazarus resuscitaretur, an recuperaret bona & uxorem & filios.

Nam ad ea.[b] Oppon. de l. antiqui. j. si pars hære. pe. Sol. verum est q̃ iura non constituuntur de omnibus casibus: quandoq̃ tamen de aliquibus constituuntur, vt in contrario. Gul. de Cu. reprehendit glo. quæ dicit, non possunt: quia regula est q̃ posthumus natus & conceptus post mortem testatoris, nõ rumpit testamentum: vt j. de iniust. rupt. l. si quis filio exhæredato. §. ĩj. † Vos teneatis opin. glo. Et ratio est: quia sicut mors priuauit eum istis bonis: ita restitutio per Deum facta operatur q̃ videãtur sibi bona restituta: quia hoc est in restitutione principis: multò magis in restitutione Dei: vt C. de sentẽ. pas. l. fina. & restitutio principis hoc facit. Glos. pro casu huius legis ponit multa exempla alia. Nam propter bonas fœminas non debet fieri lex: quia rarę sunt. Item propter legem scriptam, vt in authen. vt sine prohi. mã. de-

b ideo vide quod no. in d. l. si qs nõ dicam rapere[b]. Et no. hic glos.

4 † quæ inci. quatuor. quomodo culpa venit puniẽda ad bursam fisci, & sic criminaliter. Nam criminaliter dicitur agi, quãdocũq̃ pœna venit fisco applicãda: vt in l. si qua. C. de epis. & cle. & l. iij. j. de sepul. vio. Et sic habes q̃ delictum quacunq̃ culpa commisi

c sum venit criminaliter puniendum. Nam hic dicit ignoranter[c], & sic commissum culpa leuissima: & tn̄ hic punitur. Et glo. allegat l. quæ de criminali accusatione loquitur. De hac q. no. Cy. in l. si quis non dicã rapere. & ibi per doct. C. de epis. & cler. in gl. in l. fi. de priua. delic. & in l. qui ædes. j. de incen. rui. nauf. & l. j. §. diuus. j. ad l. Cor. de sica. & j. de reli. l. ossa. in fi. † Item no. pro refor-

5 d mationibus[d] & constitutionibus, quæ quotidie fiunt, q̃ vnus p ponit in cõcilio, & interrogat an placeat alijs hæc reformatio: & ita postea cõstituitur & reformatur prout placet cõcilio: & sic in terrogatur à Potestate, vel alio consiliario. Et vide quod no. in l. pe. j. quod quisq; iuris. & l. nulli. eod. ti. quomodo debet fieri cum

6 authoritate superioris. † Vltimò induco in arg.[e] hoc verbũ, virorum, q̃ mulieres non possunt esse de consilio: vnde in condẽdis legibus, vel senatusconsultis, vel constitutionibus, mulieres non

e f debent interuenire, vt §. dixi. Et est argu[f]. † q̃ vsus mulierum nõ

7 inducat consuetudinem: quia lex & consuetudo[g] æquipollent. l.

g de qu ibus. j. eodem.

a ¶Iura.Ad aliam perſonā.An ſtatutū loquens de vna pſona trahaꝫ ad aliā, vide ēūdē in l.cōes populi. in v.q.Et adde ꝙ dixit Bal.p illā gl.in l. ſi qs id q.j.de iuriſ. om.iud.ꝙ etiā in crimi a nalibus procedit de ſimilibus ad ſimilia per Dy.in regula in argumentū.in vj. & quod dixi in criminalib⁹, vide poſt Bar.in l.ſi qs ſeruo. C.de furt.& adde ꝙ poteſt iudex ex officio,pcedere de ſimilib⁹ ad ſimilia,& ex officio,ſecūdū no.in l.j.C.vt quæ deſunt aduoca.adeo ꝙ not. dixit Specu.in tit.de diſpu.et alleg.§.poſt hæc.in verſicu.iuribus etiā.& in verſi. b ſequēti.ꝙ ſi qs allegat diſſimilitudinē, illā debet probare. Quod refert Ludo.ſi c l.iiij.§.hoc autem iudicium.de dam.infe. Adde qđ tenet Hoſt.ī c.ij.de trāsla. et Can.maximē domi.Ioan And.in c.ij. de cōſtit.Et nunquā ꝓcedit hoc argu.qñ d induceret extēſionē contra ius naturale: vt poſt Bar.ſcripſi ī l.ij.§.ſi.ad Tertul.& per Bar.in l.j.C.quę e ſit long.cōſuetu.vbi 2 dicit,ꝙ ſi ſtatutū eſt ꝙ de vino ſoluaꝫ gabella nō extendiꝫ ad oleum.

b ¶Quæro quid ſi ſtatutū. Adde Bal.ī l.ſi quis id quod.de iuriſd.omni . iudicum vbi allegauit gl.ſingu.in l.j.j.de re iudi. Vide text.in l.hominis.ff. de verb. ſig. Bal.in l.in multis.j. de ſtatu.homi.Vide Ange.& cy.in l.quiſqs.C.ad l.Iu.maieſ. Andre.Barba.

c ¶Comprehēdat fœminam.An ſtatutū loquens de maſculo comprehendat fœminam,adde cy. & Bald.in lege,quicunque. in v.colum.C. de ſer. fugi.Et ſic ſi punit debitorem armorum, vt notat, Bald.et Imo.in lege e ſi conſtante. §. fina. ſolu. ma. Adde an maſculinū comprehēdat fœminum . Abb.conſil. xxxvj. j.volu.Bald . conſil. clxxj.ij.li.Ang.cōſi. cxcj.& Bald.conſil. cccxij.iiij.lib.Pe . de An.conſil.cxj.Ang . cōſ.lxvij.et cclxxxvij.Alex.conſil.xxxiiij.iij.lib.

d ¶Cōſuetudo.Et ibi cy.ī antepe.q.

☞POMATES.

e ¶Contra. Vide Alex.in l.ſi conſtante. §.fin.ff.ſol.matri.

☞POMATES.

¶Timore huius.Vi tur per verba affirmatiua vel negatiua vniuerſalia: quod non contingit in alijs legibus:quia non trahantur per regulas:vt infrà,de regulis. iur.lege,j.& in ſingulis legibus per totum.† Quæro dicitur hic qđ ad ſimilia trahitur.Et quid de ſtatutis: an trahantur ad aliam:perſonam? Et videtur qđ ſic:quia eadem eſt ratio , & identitas rationis:vt l.j.& ibi per Iaco.de Are,C . quæ ſit lon.conſuetu.Gul.de Cug.in prooemio Digeſtorum tenet quòd in ſtatutis conſydera tur ratio. In contrarium eſt veritas,quòd ſi ſtatutum facit mentionem de vna perſona, non trahatur ad aliam:vt j.tit.j.l.j.§ . planè. Item pactum perſonale non egreditur perſonas:vt j.de pact.l.item.§.j.Item in ſtatutis quæ pacto æquiparantur,vt not.in rub. de decret.decur.lib.x.& not.in l.j. & l . ſi qs ita.j.de teſtamen.tute.& no.Cyn.C.de ſeruis fugi.l.quicunque.†Quæro,quid ſi ſtatutum[b] non facit mentionem de certa perſona,ſed de certo genere : vt ſi loquatur in maſculino,quòd nullus de nocte vadat ſine lumine,an comprehendat fœminam ? & Dy.tenet quòd non:vt ipſe no.j.de verbo.ſig.l.j.quia eſſet quædam extēſio.Tamē credo ſtatutū predicto modo loquens cōprehendere fœminam,ſi eadē rationis idētitas fuerit in fœminis,vt not. Iaco.in l.j.C. quæ ſit lon.conſue.[d] & no.etiam Cyn. in l. quicunque . de ſer.fugi . & in d.l.prima,in antepe.q.

☞Rarò fieri dicitur,quod fit bis.
Lazarus reſuſcitatus an recuperabit eius bona.

IVra. Lex iſta cum duabus ſequentibus, quas ſe cum continuat, dicit in ſumma ꝙ lex debet conſtitui de his quæ ſæpe & non rarò contigunt.Caſus poteſt ſic poni:Quærit ſcholaris ſtudioſus à Iure conſulto:Domine,bene vidi deſcriptiones legis in Latino & in Græco,ſed dicatis mihi de quibus rebus debent leges conſtitui. Iuriſconſultus reſpondit quòd debent leges conſtitui de his quæ ſæpe accidunt non de his quæ raro.Nam de his quæ ſemel accidunt,non cōtēdunt legiſlatores vel authores.Hícque Greçū exponit gl.duobus modis:ſed ſecūda expoſitio melior eſt.Nō cōſtituuntur,id eſt,cōſtitui non debēt . Contemnunt,id eſt,deſpiciunt. ita quod ſuper eis iura nō cōduntur.†Not.rarò dici quod bis fit.Et ſic colligebat hic Iacob. But.contra[e] eos qui dicunt ex bino actu conſuetudinem induci,cū ex frequentibus inducatur: vt C.quæ ſit lon.conſue.l.j . De quo dicemus j.in l.de quibus.Modò ante omnia videnda ſunt exempla harum legum. Et qui dem gl.ponit tria exempla.Primum eſt de Lazaro , vtrum reſuſcitatus à mortuis ab hæredibus quiſuam adierunt hæreditatem poſsit auferre bona?Et dicit qđ ſuper hoc non eſt lex:ſubaudi,nec eſt condenda ſcilicet de hoc: quia eſt cōtra naturam:vt j.vide bimus.Secundum exemplum eſt in l . iam condita.vt in auť.vt ſine prohi.mat.debi.& credi.§.quia verò.co.vij.dicitur quod propter bonas fœminas ſeruantes iuramentū f de non peruenièndo ad ſecundas nuptias, nō debuit lex noua fieri; quia pauçæ ſunt, ſed propter malas fœminas deierātes,quę ſunt multæ.Vnde qa non ſolet euenire frequēter,& de facili præuaricaꝫ,meritò illud quod præbet cām præuaricandi,mutaꝫ,vt ibi.Et ſic perrarò cōtingent,& ſępe eueniens,receditur à iure antiquo.Et no.per l.ꝙ mulieres tutelam ſuſcipientes non præſtant iuramentū.Tertiū exemplum ſumiť ex l.iuſto in prin.j.de vſufc.Sed certè ibi videtur ꝙ vtrūque caſum contineat.Nā in caſu frequenti,ſ.de libero hoīe poſſeſſo pro ſeruo,ſtatuit ꝙ acquiraꝫ per eū.In caſu de libero homine pro filio arrogato,ſtatuit ꝙ nō acquiraꝫ:& ſic non frequenti caſu ſed in vtroque ait lex:dicant quidam quòd in frequenti.caſu ſtatuit per affirmatiuā:in caſu raro ſtatuit per negatiuā. Aliį dicūt ꝙ licet ibi vtrūq; caſum cōtineat:tamen in caſu, qui ſæpe contingit,ſtatutū eſt ius nouum,ſ.vt p liberū hominē arrogatum,vt filio non quæraꝫ:qa rarò contingit. Vel poteſt di ꝙ vtrūque caſum non comprehendit.Nā in caſu rarò contingēti ſtatuit quādoque ꝙ bonū & æquū ſuadet:vt C.de conſul.l.vlti.li.xij. Itē & de rarò contingentibus fiunt iura,vt de filio mulieris lx.an.vt C.de legi.hær.l.ſi maior. & de muliere quę parit tres vel plures filios:vt j.ſi pars hære.peta.l.antiqui.et j.de iol.ſi pť.& in caſu de inſula inſti.de re.di.§.inſula.Iō gl.dicit ꝙ nō cōſtituūtur iura de rarò cōtingentibus rīariter:ſed qñcūque ſic vt in caſibus prædictis.Tu verò plenius dicas,ꝙ quædā ſunt facta,quæ ſæpe.tantū,& rarò accidūt.quędā ſunt q̄ aliqñ ſępe aliquādo rarò contingūt. In factis quæ tm̄ rarò contingū , refert,aut nō poſſunt euenire ſecundū naturā,vt in Lazaro,qui ſurrexit miraculosè:& tunc nō debet fieri lex. Aut poſſunt naturaliter euenire, ſed rarò:& tūc nō fit ſup his lex noua ſed lex vetus ſuper alijs facta ſeruaꝫ,vt ſic illa naturaliter licet rarò contingentia,regulenť ſecundū iura cōmunia. Et ſic intelliguntur prædicta iura.C.de legiti.hær.l.maior.& ſi pars hær.pe.l.antiqui.cū ſimi.& d.§.inſula.Aut euenire poſſunt accidentaliter:& tunc licet rarò contingāt,ſtatuitur lex ſuper eis,vt d.l.iuſto.& d.l.vlt.Secūdo caſu,qñ loquimur in his q̄ ſæpe & raro accidunt circa idē:tunc lex fit iu per ſæpe contingentibus,nō ſuper his q̄ rarò ſunt:vt.d.auť.vt ſi ne ꝓhi.mat.debi.& cred.§.qa verò.† His intellectis reuertamur ad exemplū de Lazaro.Pone ꝙ Lazarus habuit bona q̄ hæredes ſui hæreditario nomine poſsidebāt:nūquid poſtea reſuſcitatus recuperabit ea?Gl.dicit ꝙ ſic.Et ꝓbat primo.qa nō videtur mortuus q̄ tā citò ſurrexit, ſic nō vī diuertiſſe vxor q̄ citò reuertiť:vt j.de diuor.l.iij.qa nō videtur verſum,ꝙ nō durat verſum: vt j.de in rē ver.l.ſi ꝙ patre.§.verſum. Cū ergo nō videať deceſſiſſe,recuperabit bona ſua,tanq̄ idē ipſe homo:cū viuus nō poſſit habere hæreditatē:vt j.de hære.vē.l.j.Secundò probat ſic:Poſito ꝙ Lazarus reſurgēs à mortuis nō ſit idē homo,tm̄ admitteť vt poſthumus:qa poſthumus rūpit teſtamēt:vt j.de iniuſt.teſt. l.iij.& Inſti.de exhær.li.§.j.Ergo multò fortius ille qui mortuus eſt,ſi reſurgat.Et ꝓ illa arg.determinat gl.& etiā Odof.qđ bona recuperet.Sed in cōtrariū vī ꝙ nō ſit idē homo ſed alius.Et hoc ꝓbať ſic:Seruitus cōparať morti:vt j.de regu.iur.l.ſeruitutū.Sed lex dicit ꝙ manumiſſus eſt alius:vt j.de adi.le.l.ſi ſeruus.§.fi.Et ꝓ hoc j.de ſtat.ho.l.homo liber.& Inſti.de ca.di.§.fi.& j.de verb. ob.l.inter ſtipulantē.§.ſacrā.circa.fi.cū ſi.ergo ſi eſt alius homo, nō admittiť vt ipſe idē.Et ꝓ hoc tolliť primū ar.gl.Itē nō poteſt admitti tanquam poſthumus:qa poſthumus tunc admittitur:qñ eſt cōceptus añ mortē defuncti:vt j.de iniuſt.teſt.l.ſi qs filio exhæredato.§.j.ſed Lazarus videtur eſſe poſthumus poſt mortem conceptus:ergo arg.ſecundùm gloſ.non valer.Reſtat ergo ꝙ hęres eius non debet priuari hæreditate,quam legitimè acquiſiuit: quia qui ſemel eſt hæres,& c.vt j.de hære.inſti.l.ei qui ſoluendo non eſt aliquo caſu.Et de hoc dic vt hic per do.Cyn.in lec.quā omnino vide.Addi.

1 ☞*Populus Romanus poteſt poteſtatem imperatoris reuocare,& etiam cum degradare.*
2 *Senatores non concedunt ueniam ætatis.*
3 *Per ſtatutum non poteſt concedi uenia ætatis.*
4 *Spurius an poſsit per ſtatutum legitimari.q non.*

NOn ambigitur. Opp. & videtur quòd ſoli Principi ſit licitum cōdere legem:vt l.fina.C.eo.tit.Timore huius[f] contrarij fuit reuocatum in dubium,vtrum hodie iſti poſsint conde re legem.Quidam ꝙ ſic,per hanc l.non obſt.l.fina.C.eod.quia verum de præpoſitum c.lex eſt.in ij.col.ij. diſtinctio. aliquid in c. ſenatuſconſultum. vltima colum.ea.diſtinctio.

a ¶Quæro nunquid. Pro hoc vide gloſ.ſingu.in c.j.ſi de inueſt.inter do. & vaſal.his ori.& tex.in l.ij.C.de ado.vide d.Ant.in c.trāslato.de cōſti.vide Raph. in l.digna vox.C.de legi.vbi tenet ꝙ populus poſsit hodie priuare imperatorem.And. Barba.

☞POMATES.

a ¶Quæro nūquid.Vide Alexā. conſi. lxv. volumi.ij.

b ¶Imperatoris . An populus roman⁹ poſſit reuocare Imperatorem , vide omnino quæ dixi poſt Bal.in l.ij.in fi.de requi.reis. & Barto.in l.fi.C. de leg. Adde quod conſuluit Bal. de quodā 1 duce Genuenſiū deꝓoſito, cōſilio cccclj. a tiij.lib. b

c ¶Ex ſucceſsione. Videtur tū vendicare ſibi ius ſucceſsionis . Nam legatū vni Imperatori factū acquiritur eius ſucceſſori, ſi ante diem primus moriať.l.quod princi pi.de legat. ij. c

d ¶Si de inueſti.Et ita allegat glo.iſtam hic Cy.quæ eſt fin.ſecūdū Bal.ibi:ſed ibi dicit quod illa gl. dicit totum cōtrarium,qa vt patet in fi. glo.decidit plus poſſe imperatorem q̄ populū. e Et illa vera ſecundū 2 eum per l.Barbarius. de offic.præto. Olim ergo poterat : hodie non poteſt.Alle.text. ſi bene reſpiciatur,in l.ij.C.de adop.

¶Item dicitur quod 3 hic. Bart. hic tenet ꝙ f non . cuius contrarij apparet de facto in multis ciuitatibus . Dic ergo ꝙ aut per modum priuilegij:et tantū princeps pōt. Aut per modū cōceſſionis generalis : & tantū Papa poteſt, nō obſtante hac doctrina Bar.Vide Rapha.in l.ij.C.de his q ve.æta.Bart.in l.Antiochēſiū.j. de priuil. cre.Ange.in l.more.j. g de acq.hær.Et limita 4 niſi eſſet ſtatutū ciui h tatis,quę nō recogno ſcit ſuperiorē, vt eſt gl.ſin. de defen. ci.ſ.j. And.Barba.

f ¶Venia ętatis.An venia ætatis poſsit concedi per ſtatutum, ad de Bar.in l.omnes populi.in iij.q.princi.et omnino Bar.in l.ij.j. de mi.in princ.ſed Sali.& mod.contra in l. - ij.C.de his q ve. æta. impe. & ibi dixi per Bal. in c.cum vicefimum.de offic. dele.

g In contrariū facit:qa à Deo proceſsit:ergo hoc nō tollit, in auť. qūo opor.epi.in prin. Rñdeo, qa ꝓ Aposto lū ſit cōfirmatio : & 1 propter hoc fieret degradatio, ſeu depoſitio per Apoſtolū : vt 2 in c.ad apoſtolicæ.de re iudi.lib.vj.

g ¶Et faciūt ad q.Adde plenè ꝙ Bal.in l.j.C de ſum.tri.vbi refert Io.Cal.hāc materiā diſputaſſe. And.

g ☞POMATES. ¶Et faciunt ad q.Limita ſingulariter ſecundū Ange.in l. more.j.de iuriſ.om.iu.niſi iſta poteſtas eſſet vſurpata:quia cunc ſuper reſeruatis à principe pōt ſtatui.Et Ang.ſequuntur oēs doc.in l.omnes populi.ff. de iuſti.& iu.Sed ipſemet tenet oppoſitum in l.vſuſcapionē.j.de vſufcap.ꝙ reſeruata principi non ſunt præſcriptibilia.

¶Legitimare ſpuriū. An ſtatutū poſsit legitimare ſpuriū,vide Bal.in l.j.C.de iu aur. annu. ꝓ bar.ī l.iij.j.de teſt. Adde an ſtatutū poſsit legitimare ſpuriū,Bal.cōſ.cxxvij. iij.li.Pau.de Ca.cōſi. ccxxvj.Fed. cōſi. ccIxxv.& ſeq.

☞P. P A V. P.

¶Nec.De hac materia an & qñ ſit ꝓcedē dū de ſimilibus ad ſimilia,vide latè Feli.ī c.trāslato.in añp.col. & duabus ſeq.extra, de conſti.& in c.ij. in iiij.not.de ſponſa.De cium in d. c. translato.in iij. colū. & ſeq.

Item nota in l. quod verò.ꝙ in priuilegijs nō procedit de ſimilibus ad ſimilia : ideo priuilegiū datū mulieri & eius hęredi.vt præferať omnibus alijs,nō dať niſi filio.l. ſi.C.qui poſſ. in pig. hab.

☞P. P A V. P.

¶Interpretatus.Quomodo iſtud procedat ꝙ conſuetudo interpretans ſit attēdēda, vide Areti. in conſil. cxiiij.in j.col.in verſ. ſecūda reſponſio.vbi inter cætera dicit hoc ſolū procedere,ſi verba ſunt dubia : ſecus ſi ſunt clara:quia tūc diceretur extenſio, non interpretatio. Vide etiam Abba. in c. cum dilectus.de conſuetu.in ij. colum. ꝙ ſtandum ſit intellectui dato à conſuetudine,etiam ſi ex poſt appareret ꝙ nō eſſet bonus intellectus.Et vide doctrinam, quā ipſe ponit in c.ad audientiam . de deciſio. Quomodo autē fienda ſit interpretatio legis,& quando recurrendum ſit ad condentem legem pro interpretatione,& ad regulam quòd minime mutanda ſunt,vide Bartolum conſilio xxxiiij. volu.iiij. col.vj.

¶In his. De regula. Vtrum exceptio ſit de regula, vide Bart. in l.j.j.de regu. iuris. Adde Pau. de Caſt. conſi. cccxxiij.

☞P. P A V. P.

¶De regula. Circa iſtam materiam exceptionis , vide quæ ſcripſi ad Barto. in l. nam quod liquide. §. fi.ff.de penu lega.

☞POMATES.

¶Contrarium tenet Pla. Vide Iaſo. poſt Pau.de Caſt.in l.nūmis. ver. niſi forte.ff. de in ius. iuran.

i ¶Neque. In tex. ibi: interpretatione, ſcilicet Iuriſconſultorū.Conſtitutione, ſcilicet,Imperatoris.Opp.& vī ꝙ nō ſit ꝓcedendū de ſimilibus ad ſilia. Vñ nō obſt.l. nō pūt.j. e. Sol.vt ibi dicā.et ideo cōtinua ſimul oēs leges ſequētes.Itē no.† vtrū 1 intelligať de filijs primi mrimonij,vel alterius.Et gl.eſt in l.j.ff.ſol.mat.& l.ſciēdū. de re iudi.Dic ꝙ Cy.in l.fi.C.ꝙ pot. in pig.ha. & inſti.de act.§.ſinautē.& ibi ꝑ doc. Opp. de l.mínime.& l.ſi de interꝓtatione.j.e. So. 2 † ſi caſus dubius fuit ꝙ conſuetudinē interpretatus[k]:ſecūdū eā debet iudicari.aliàs habet locū lex nra.Opp.imò ad Principē debet recurri:vt l.pxi.& C.eod.l.cū de nouo. Sol.vna debet itelligi ſecūdū alia. Nā vbi ſimile nō habemus, debemus recurrere ad 2 principē.Opp.de l.benignius j.e.Pro cuius ſol.ēt in d.l.cū de nouo.diſtinguit:aut multū diſtat,aut nō.et iſta diſtinctio eſt cōtra l. ſi.C.de tēp.in int. reſt.qa ex varietate loci nō variať ius.So.† Dic aut ſup negotio no uo eſt varietas,ſeu dubietas,aut ſup veteri. Primo caſu recurrimus ad iudicis interpretationē:vt j.cadē l.& ideo iudex inſpiciat ſi cōſuetudo vnq̄ in ſimili caſu fuit interpretata:vt j.e.l.minimè. Si hoc nō appareat,ad Principē recurreť, vt hic dicitur , ſiue ſit de ꝓpinquo,ſiue de lōginquo. Si aūt emergit dubiū ſup lege: tūc ſequiť interꝓtatio cōſuetudinis:vt j.e.l. minime. Et ſi de interpretatione cōſuetudinis nō apparet:& tūc aut apparet vna ſignificatio verborū , & certa: aut multiplex,et incerta . Primo caſu ſtamus ſignifica.verborū,ſi nō apparet de mēte cōdētis legē:vt C.de legi.l.nō dubiū.Secūdo caſu aut apparet qs ſit benignior itellectus,aut nō.Primo caſu illū ſequtur:vt j.e. l.benignius.Secūdo caſu,aut apparet aliqd ſimile habēs idētitatē rōnis,aut nō. Primo caſu ꝓcedimus de ſimilibus ad ſilia:vt l.nō pūt. Secūdo caſu recurrimus ad principē: vt l.humanū.& l.cū de nouo.& ibi not.C. eo.Et hoc obtinet qñ emergunt dubietates in iudicio. Aliàs ſi eſſet dubietas in aliquo caſu iure nō deciſo,& tractareť dealiqua lege cōdenda,indiſtinctè ad principē recurrimus,vt in corpore , de hære.& fal.§.j.

1 ☞*Exceptio quomodo ſit de regula.*

IN his. Quæro † nunqd exceptio ſit de regula[l]? Vi 1 detur ꝙ non, imò contra regulā: vt hic,& j.de regu.Catonia.l.j.& m ij.Et hoc tenet Io.cōtrariū tenet Plac.[m] qa exceptio regulā cōfirmat:vt ī corpo.de nō ali.§.vt aūt.col.ij. & l. nā qđ liqde.§. fi.j. de penu leg.Quid dicēdū? Dy.ī rub.de regu. iur.li.vj.ſaluat opi.vtriuſq;.nā dicit ꝙ excep 1 tio nō ē de regula,i.nō determinať ſecundū regulā.& hoc mō tenet Ioā.Itē ꝙ exceptio ſit de regula,i.de cōtētis ſub regula:& obtinet opi.Plac.Nā bona exceptio eſt, qñ dico, Oēs libri ſunt mei,excepto tali libro. m Sed nō eſt bona exceptio,qñ dico, Oēs libri ſunt mei,excepta domo:quia exceptio non eſt de contentis ſub regula.

de præpoſitum c.lex eſt.in ij.col.ij. diſtinctio. aliquid in c. ſenatuſconſultum. vltima colum.ea.diſtinctio.

a ¶Quæro nunquid. Pro hoc vide gloſ.ſingu.in c.j.ſi de inueſt.inter do. & vaſal.his ori.& tex.in l.ij.C.de ado.vide d.Ant.in c.trāslato.de cōſti.vide Raph. in l.digna vox.C.de legi.vbi tenet ꝙ populus poſsit hodie priuare imperatorem.And. Barba.

☞POMATES.

a ¶Quæro nūquid.Vide Alexā. conſi. lxv. volumi.ij.

b ¶Imperatoris . An populus roman⁹ poſſit reuocare Imperatorem , vide omnino quæ dixi poſt Bal.in l.ij.in fi.de requi.reis. & Barto.in l.fi.C. de leg. Adde quod conſuluit Bal. de quodā 1 duce Genuenſiū deꝓoſito, cōſilio cccclj. a tiij.lib. b

c ¶Ex ſucceſsione. Videtur tū vendicare ſibi ius ſucceſsionis . Nam legatū vni Imperatori factū acquiritur eius ſucceſſori, ſi ante diem primus moriať.l.quod princi pi.de legat. ij. c

d ¶Si de inueſti.Et ita allegat glo.iſtam hic Cy.quæ eſt fin.ſecūdū Bal.ibi:ſed ibi dicit quod illa gl. dicit totum cōtrarium,qa vt patet in fi. glo.decidit plus poſſe imperatorem q̄ populū. e Et illa vera ſecundū 2 eum per l.Barbarius. de offic.præto. Olim ergo poterat : hodie non poteſt.Alle.text. ſi bene reſpiciatur,in l.ij.C.de adop.

¶Item dicitur quod 3 hic. Bart. hic tenet ꝙ f non . cuius contrarij apparet de facto in multis ciuitatibus . Dic ergo ꝙ aut per modum priuilegij:et tantū princeps pōt. Aut per modū cōceſſionis generalis : & tantū Papa poteſt, nō obſtante hac doctrina Bar.Vide Rapha.in l.ij.C.de his q ve.æta.Bart.in l.Antiochēſiū.j. de priuil. cre.Ange.in l.more.j. g de acq.hær.Et limita 4 niſi eſſet ſtatutū ciui h tatis,quę nō recogno ſcit ſuperiorē, vt eſt gl.ſin. de defen. ci.ſ.j. And.Barba.

f ¶Venia ętatis.An venia ætatis poſsit concedi per ſtatutum, ad de Bar.in l.omnes populi.in iij.q.princi.et omnino Bar.in l.ij.j. de mi.in princ.ſed Sali.& mod.contra in l. - ij.C.de his q ve. æta. impe. & ibi dixi per Bal. in c.cum vicefimum.de offic. dele.

g In contrariū facit:qa à Deo proceſsit:ergo hoc nō tollit, in auť. qūo opor.epi.in prin. Rñdeo, qa ꝓ Aposto lū ſit cōfirmatio : & 1 propter hoc fieret degradatio, ſeu depoſitio per Apoſtolū : vt 2 in c.ad apoſtolicæ.de re iudi.lib.vj.

g ¶Et faciūt ad q.Adde

☞*Diſpoſitio loquens de filijs,an de filijs primi matrimonij,uel alterius intelligatur.remiſſiue.*
Caſus dubius ſi fuit conſuetudine interpretatus,ita debet iu dicari.
Quando ſuper aliquo negotio circa interpretationem eſt varietas ſeu dubietas,quid agendum.

a ✠POMATES. ¶Benignius. Vide quid per iſtā l. dicat Ro. cōſ. lij. ī ij. col.
b ✠POMATES. ¶Rebāniri. Vide multa aggregata per Feli. in c. fin. in xij. col. de cōſti. Panor. in c. ij. de cōſti. Ro. cōſ. cccxxxiij. Et hoc dictū reputat ſin gulare Pa. ī j. & ij. no. de cōſti. & ibidē omnino vide Dec. q arguit poſt alios.
b ✠P. PAV. P. Rebāniri. Sequit Panor. in c. cognoſcentes. & ibi Decius in j. col. extra de cōſti. & Fel. in c. fin. in vij. fallentia. eo. titu.
¶Cū lex extrahat. Si p ſtatutū fit rebā nitio, an exbanniti poſt ſtatutū cōprehēdant. Idē dicit alle gādo iſtā l. ī l. oēs po puli. ī vj. q. principa li. ff. tit. ij. Et Adde Cy. & Bal. & d. Ia. in. l. cum tale. §. pe. ff. de condi. & demō. q concordant cū Bart. & no. Bal. in l. leges. ī a ij. C. eo. tit. & Bal. in l. ij. in fi. de condi. & demō. & Bald. in l. cum in ſecundo. de in iuſt. teſta. Et vide Paul. de Ca. hic. Ad de quod voluit Andre cōſ. lxvij.
d ¶Ad futura. An ſta tuta loquentia per verbum preſens vel præteritū, trahantur ad futura, vide hic Cy. de quo etiā facit mentionem Bald. in l. talis ſcriptura. de leg. j. per Bartol. in l. ſi ita. in j. colū. de au ro & argē. le. et Do. poſt glo. in c. vt aīa rū. in vj. col. de cōſt. in vj. & per docto. & in cap. fina. de cō ſti. & adde Bald. hic per Barto. in l. illicitas. in prin. de offic. præſid. & in l. qui fundum. §. fina. ad fi. & ibi per Imol. j. ad l. falci.
✠P. PAV. P.
e ¶Ad futura. vide Ia ſo. in l. ſi quis id qđ poſt Barto. & alios. ff. de iuriſdic. om. iudic. in ij. vol. & in l. j. ff. de cōdi. ex lege. in ij. co.
✠POMATES.
f ¶Inciuile. Vide aliqđ ad iſtā l. in proœ. Decr. in vj. col. & in ca. vltra tertiā. in ij. col. de teſti.
✠POMATES.
g ¶Opp. Aliā rōnē aſſignat Bal. in l. quod fauore. ī iij. co. C. de legi.
h ¶Sī aūt. No. q Bar. æquiparat cōtractū et quaſi cōtractum. Vide eundē in auē. ſacramēta. C. ſi aduer. vē. & in l. pupillus. ff. de acqui. hæ. Old. in l. ſi mora. ſolu. matr. & ibi latē remiſſi. Ang. in cōſil. vlti. glo. in c. fi. de fo ro cōpe. & c. auditor. de reſcrip. Abb. ī tractatu ſtatutorū. Sed in cōtrariū facit gl. in l. ij. ff. de acceptila. Vide quæ ibi re miſſ ad text. Andre. Barb.
i ¶Ideo. Sed qđ ſi fiat lex noua, qua caueat q ipſa habeat locum, nulla alia obſtāte, quæ in contrarium faciat, etiā priùs edita, vtrū hoc non obſtāte noua declarabit per primā. Doc. hic q ſic. Facit gl ī verbo, vacātib⁹. & ibi Ia. de Bel. ī auē. de hęre. q̄ ab in preſ ī prī, quā etiā ad hoc all. Bar. poſt gl. ibi ī l. ſciēdū. ī prī. j. q ſatiſ. cog. & i ex

Enignius. [a] Hæc lex legit duobus modis: Vno modo q benignius, ponat propriè. Alio modo q ponat impropriè, vt benignius, pro benignè. & pone caſum vt in gl. Nam breuiter ſcias q hę res tenetur petitione hæreditatis quicquid ad eum peruenit: vt j. de petit. hære. l. vtrum. Nam debet intelligi, peruenit & durauit. Hæc lectu. reprobatur: quia de tutore dicitur in l. non omnium. Ideo pone aliā lectu. in gl. quod de vſucapione dicit, cuius ratio reddi non poteſt: & ideo vide eam.

☞ *Statutū q bannitus in pecunia, ſoluendo quinq; pro cē tenario rebāniatur, nō cōprehēdit bānitū. poſt ſtatutū. Statutū loquens per uerba præteriti uel præſentis tempo ris, ubi nō datur materia delinquēdi, trahit ad futura.*

Vm lex. Hic ponit glo. tri plíciter caſum, poſtea ponit caſum conuertendo literam. Vnde pone caſum, & melius, per l. ij. C. de generali aboli. Nam conuertere tex. vbi nō eſt opus, eſt perfatuum. Allegatur † hæc lex ad quæſtionem: dicit ſtatutum q quilibet exbānitus in pecunia, ſoluendo quinq; pro centenario debet rebāniri[b]. Poſt ſtatutum factum quis commiſit delictū: vult ſoluere quantitatem ſecundū formā illius ſtatuti: an poſſit, vt de bāno extrahatur? [c] Videtur quòd ſic quia de natura legis eſt ad futura[d] trahi: vt l. leges. in fi. C. eo. In contrariū eſt veritas, ſecūdū dñm meū, per hanc l. & eſt caſus in prędalle. l. ij. C. de gñali aboli. Et eſt ratio in iſto caſu: quia ſtatutū trahitur ad præterita, nō futura, quia ſi daretur ad futura: daretur materia delinquēdi[e]. † Sed nunquid ſtatutum loquens per verbū preſens vel præteritum, trahatur ad futura, [e] etiam vbi non daretur materia delinquendi? vt ſi ſtatutum dicit: Quicunq; fuit vel eſt obligatus per inſtrumentū, liquidato inſtrumento poſſit capi ad petitionem creditoris. Modo quidā eſt obligatus poſt ſtatutum per inſtrumentū, an poſſit capi liquidato inſtrumēto? Videtur quòd non, per hanc l. In cōtrariū eſt veritas: qa natura legis eſt vt ad futura trahatur: vt l. leges. C. eo. Item lex ſemper loquitur: vt C. de hæret. l. Arriani. ibi: ſemper viridi, &c. Et eſt gl. j. de condic. ex lege. l. j. vbi gl. exponit, eſt, id eſt erit: vel ſit, i. erit.

☞ *Statutum cum producitur, debet totum produci.*

Nciuile. Quæro, † qđ in ſtatuto, an totum debeat extrahi[f], an illa particula quæ pro me facit? Et videtur qđ particula: vt l. argentarius. §. edi. j. de eden. & l. fin. C. de preci. Impe. offe. & ibi Cyn. In cōtrariū eſt veritas, per hāc l. ſecundùm dominum meum. Non obſt. contrarium: quia loquitur de inſtrumentis, de quibus non

pñt petere aliqd, niſi q ad eos pertinet. d. §. edi. Sed ſtatuta ſunt toti ciuitati communia: ergo tota ſunt ꝓducēda. Et hæc eſt vera opi. quicquid in alijs ſit.

☞ *Pupillus quæ poſſit facere ſine tutoris authoritate.*

Vlla. Dicitur hic q illud quod eſt in fauorē, nō re torquet in odiū. Cōtra de l. j. §. j. q. quiſq; iur. Dic vt no. in cōtrario: vt hic et l. q fauore. C. eo. Et hoc tenet Dy. in c. q ob gratiā. extra de re. iur. li. vj. ibi: q ſi
g conceſſum fuerit ad poſtulationē, &c. Op.[g] Inſti. de autho. tut. §. necꝑ. vbi pupillus nō pōt adire hæreditatē, etiā ſi ſit lucroſa: qa pupilli intereſt nō vexari litibus & expenſis: vt hic, & l. q fauore. C. eo. Sol. Hæc rō nō eſt bona. nā ſi præſupponit hic quod eſt
1 lucroſa, nō vexat. Vñ Dy. in d. c. q ob gratiā. † dicit q quædam ſunt, quæ afferūt vtilitatē pupillo, & hoc eſt certum: & tunc pōt hoc facere pupillus ſine tutoris authoritate: vt Inſti. de autho. tu. in prin. Quædā ſunt, q̄ certa ſunt eſſe damnoſa: & tūc nō pōt, vt in dicto prin. Quædā ſunt, in quibus eſt dubium: & tūc nō pōt, vt in cōtrario. Hæc ſol. eſt cōtra dictū §. necꝑ. nam ibi dicitur: etiā ſi ſit lucroſa. Vnde Iac. de Arc. & Cy. poſt cū dicit in d. l. q fauore. hoc cōtingit propter repugnantiam regularū. Nā ſic diceres
h q pupillus poſſit adire, ſine authoritate tutoris. Si autē[h] cōcederemus q adiret, & nō obligaret creditoribus, locupletaret cū aliena iactura. Per hoc non videt reſponſum ad l. q fauore. Item nō reſpōdetur ad §. necꝑ. Itē pupillus obligat ſine authoritate tutoris, vbi eſt locupletior: vt j. depoſi. l. j. §. an ī pupillū. Quare ergo nō permittitur pupillū lucroſam hæreditatem adire: niſi dicas q ibi loquit in cōtractu: hic in quaſi cōtractu. Hoc eſt peius, idē eſſet in quaſi contractu: vt j. de neg. geſt. l. ſi pupilli. Quid dicendū? Credo q ſol. glo. ſit melior, & q cōditio perſonæ hoc faciat: quia quātūcūq; hæreditas ſit lucroſa, pupillus tamē nō pōt adire ſine tutoris authoritate nec poſſet litibus vexari: et ideo lex hoc nō cōceſſit: ar. l. minoribus. j. de mino. Op. de l. ſi vina. de peri. & cōmo. rei vē. Sol. Dcūt qdā q illa lex loquit de fauore introducto per tractatū ſeu ꝑ pactū: hæc per legē. Hæc ſol. eſt cōtra l. ea lege. j. loca. Quare gl. & Dy. tenēt vltimā ſo. q lex illa nō loquatur de fauore vel priuilegio extra ius cōmune, ſed ſecūdū ius cōmune. Nā priuilegium eſt cōtra ius cōmune, vel præter: vt l. j. C. de theſauris. lib. x. Vel dic ſecundū Iac. de Arc. q aut fauor qui introducitur per pactū, eſt adiectus ad nō cōtrahendū, aut ad cōtrahēdū, aut ad cōtractū reſoluēdū. Primo caſu loquit illa lex, quod etiā ſi vellet illi fauori renunciare, nō poſſet, ſecūdū Iaco. quia tunc cōtractus ex ſuo arbitrio penderet: cōtra l. in vēdētis. C. de cōtrahē. emp. Secūdo caſu poteſt procedere regula, vt l. ij. de in diem addic. Opp. de l. die. C. de ludæis. Sol. in gl. Vel melius ſecūdū Dy. ibi priuilegiū nō ſtetit in finibus cōceſſionis, ſed vltra proceſſit. Op. de l. pridē. C. de quæſtioni. Solu. Illud cōtingit ratione neceſſitatis vel cōnexitatis: quia ſi pro me teſtificarent, vt cōtra me deberēt, vt in auē. ſed iudex. C. de epiſ. & cler. Op. j. de excu. tut. l. cū ex oratiōe. So. ibi priuilegiū qđ libertus habebat nō habebat à ſeipſo, ſed à patrono. Vñ nō obſtat huic legi, q̄ loquit de eo, qui ſuo iure habet priuilegiū. Pro hac l. vide quod plenè no. Dy. in d. c. quod ob gratiam. extra de reg. iur. lib. vj. & per Cy. C. eo. l. quod fauore.

On eſt nouum. Lex præcedens determinatur per ſequentem. h. d. cum duabus ſeq. Et pone caſum vt in gl. quòd lex interdum ponit correctiuè: interdū declaratiuè: interdū ſuppletiuè. Correctiuè, vt patet in auē. ingreſſi hic alle. & in alle l. ſciendū. Itē declaratiuè & ſuppletiuè vt in epiſtola diui Adriani. de quo not. Cyn. in l. iij. C. de fideiuſ.

Deo. [i] Not. q vbi aliquid ſuppletur per legem, nouā, illud videtur eſſe in antiqua, vt hic, ibi: ſcm per quaſi legibus, &c.

Ed & poſteriores. Inducitur in arg. ad quæſtionē per Guli. vídeo quod trahitur lex noua ad legem antiquam interdum, vt dixi ſuprà. Modo pone quod ſtatutum eſt in ciuitate, quod ſi furtum eſt de nocte commiſſum, emendetur per cuſtodes loci: poſtea eſt factum ſtatutum quod ſi furtū eſt de nocte commiſſum, & non reperitur fur, q emendetur per omnes

a omnes de ciuitate. Quæro qualiter [a] vltimum ſtatutū intelligat. Quidam dicūt q corrigitur primū per vltimum: ar. l. nō eſt no-
b uum. ſ. e. Gul. tenet [b] hic q vltimum ſtatutum intelligatur ſecundùm primū: et q illa generalitas, q emēdetur per oēs de ciuitate: intelligatur ꝑ oēs, ſ. de ciuitate cuſtodes: non ſolū cuſtodes illius vicinię vbi factum eſt furtū. arg. huius l. maximè cū iſtud ſtatutum ſit generale, & primū ſit ſpeciale: & ſpeciei per genus nō derogat, ſed contra: vt l. alimenta. §. baſilicę. j. de ali. & cib. leg. & ibi per doct. & gl. eſt in l. decurionibus. in prin. C. de ſilētiarijs. li. xij. & no. Dy. de leg. j. l. talis ſcriptura. & in c. generi. p er ſpecię. de regu. iu. lib. vj. Pro hoc no. j. de leg. ij. l. legatorū. §. qui plures. & C. famī. erci. l. quoties. cum ſi. Et in hanc partem inclinant quidam moderniores: quod ſatis placet.

1 ☞ *Mens quando attendatur potius quàm uerba. & quid in ſtatuto.*
2 *Si uendens frumentum pro maiori pretio quàm quod taxandum erat de proximo, & id ſciebat, q̄ teneatur de hoc emptori.*

c # Ontra. [c] Exempla huius legis ponuntur in glo. quæ ſunt bona. Nam quādoq; fit fraus de perſona ad perſonam: quandoq; de cōtractu ad eundem cōtractū. quādoq; de re ad rem: quādoq; fit fraus ſecundū Gul. de menſuram, vt j. de dolo. l. arbitrio. §. dolo. & j. de contrahē. emp. l. Imperatores. & Dy. in c. fi. extra, de reg. iur. li. vj. Aliqñ de verbis ad ſniam legis: nā nō oportet verba, ſed ſniam legis inſpici. Et vide quod no. in l. nō dubiū. C. eod. & hic habes quot modis fit cōtra l. & per Dy. in d. c. fi. Quæro, dicit hic q cōtra l. facit, qui facit quod lex prohibet. Quid ſi lex dicit vnū exd preſſè; & quidam vult verba offendere, et ſniam ſeruare [d]: an poſſit. Videtur q nō: quia à verbis nō eſt recedendū: vt j. de leg. iij. l. nō aliter. & j. de exerc. l. j. §. ſi is qui nauē. In cōtrariū videtur: nā ſi ſeruatur mens, ſatis eſt: quia lex nihil aliud eſt q̄ ipſa mens: vt
1 j. de iu. pat. l. adigere. §. quāuis. Quid dicendū? Breuiter dic: † aut ſententia & mēs legis eſt clara: & tunc ſeruando mētē poſſunt offe-
e ndi verba, per vltimò allegata. Aut mens legis non eſt clara [e], & certa: & tūc nō eſt licitū offendere verba: vt j. de leg. iij. l. non aliter. & not. in d. §. ſi is qui nauē. Sed qđ in ſtatuto, videt q ſint cōſyderanda verba: vt l. cōſtitutionibus. j. ad munici. & quia ſtricti iuris ſunt: facit quod no. Dy. in l. j. j. de verb. ſigni. & C. quę ſit longa cōſuetudo. l. j. & no. Gul. in prima cōſtitutione. In contrarium videt, q licet offendant verba ſtatuti, ſi tamen mens ſeruatur, q ſufficiat. Nam ratio in ſtatutis & in cōſuetudine eſt ſeruāda, vt no. Iaco. de Are. & ibi per Cy. ſecūdū eum in l. quicūq;. C.
2 de ſeruis fugitiuis. Et iſta † iura inducunt per Gul. de Cug. [f] Pof ne q ego eram magnus in cōmuni: ſciebam q conſilium & cōmune huius ciuitatis ſeu homines debebant taxare corbē & mē ſuram frumenti, ita q non poſſit vendi corbis vel mēſura niſi de cem: anteq; eſſet notū omnibus, vēdidi tibi magnam quantitatē frumēti pro valde maiori pretio: & nō notificaui id qđ erat ſtatutū: quæritur an teneor in aliquo? Gul. per dicta iura dicit q ſic: quia debui te certiorare: vt l. j. in fi. j. de acti. emp. melius. j. de periclu. & com. rei vendi. l. ſi quis vina. facit l. iij. §. ſi quis minor. j. de minoribus.

g # Rinceps. [g] Not. quæ priuilegia habet Auguſta. Et dico q habet ea quæ habet fiſcus: vt j. de iu. fiſ. l. fiſcus. Op. de l. quod princip. & qđ ibi no. j. de leg. ij. Gl. facit differētiā inter caduca & nō ſcripta. Tu dic melius q princeps tribuit priuilegia quę habet, vt hic. Sed nō omnia, vt in cōtrario. Nam ei nō cōcedit ius cōdēdi legē. Et dic vt no. per gl. in l. contraria. & Dy. & alios docto. ea l.

1 ☞ *Et, pro, id eſt.*
2 *Conſuetudo dicitur q, fit contra legem per conſuetudinem: diſſuetudo quando non utimur aliqua lege.*
3 *Ad eſſe conſuetudinis requiritur actuum frequētia & longum tempus, quod dicitur de cem annorum. nu. 9. & binus actus ſufficit. nu. 10.*
4 *Conſenſus tacitus & expreſſus æquiparantur.*
5 *Conſuetudo quomodo tollat legem.*
6 *Conſuetudo quid ſit. & in repeti. nu. 9.*
7 *Conſuetudo eſt ius.*
8 *Scriptura quomodo requiratur ad eſſe conſuetudinis. & in repeti. nu. 10.*
10 *Conſilium repræſentat mentem populi.*
11 *Vnicus actus multum notorius non inducit conſuetudinem.*
12 *Tres aut quatuor actus introducti eodem die cōtra legem, nō inducunt conſuetudinem.*

trauag. ad reprimendam. in verbo, non obſtante.
a ✠POMATES. ¶Quęro qualiter. Vide Alex. cōſi. cxlij. in iij. col. in ij. vol. & q̄ ſcripſi ad Bal. in l. oēs populi. ī vl. q. iij. q. ff. de iuſ. & iu. Vide Pa. cōſ. in ij. col. vol. j. Ro. cōſi. lvij. Bar. cōſi. xlix. col. viij. vol. j. & cōſi. xxvj. col. x. vol. ij. & cōſi. xxxj. col. ij. & cōſi. lj. col. iiij. vol. ij. cōſi. lxxxviij. in iiij. col. eo. volu. Ro. cōſ. cccxxij. Imo. cōſi. cxxxj. Ancha. in c. canonū ſtatuta. col. xvij. de cōſti. Alexā. cōſ. cxxxv. col. ſi. vo. j. De iſta tñ q. vide plenè Ang. in l. nō eſt nouū. ſ. eo. vbi tenet cōtra Bart. vide tñ ꝑ Bal. & Pa. in c. fi. col. iij. ad fi. de reſcrip. & ibi poſti. Et vide etiā qđ ſ ſimili Capra cōſi. lxij. col. fina.
✠P. PAV. P.
¶Quæro qualiter. Vide latiſsimè Alex. in cōſi. lxij. in iij. col. & duabus ſequen.
¶Gul. tenet. adde bar. in l. q̄ſitū. §. ſi qs fundū. j. de fun. inſtr. Vide q̄ remiſi plenè ad Bar. in l. j. §. deniq;. ff. qđ vi aut clam. vide Bal. in c. ſtuduiſti. de of. leg. vbi aliter vide tur ſentire. Vide q̄ ibi dixi. Vide pulchrū et elegās cōſiliū Lu. ro. cōſ. cccxviij. vbi multa allegauit. Andr. B.
✠POMATES.
¶Cōtra. Vide q̄ dicit Are. in l. ſi mihi & tibi. in prin. ff. de leg. j.
✠P. PAV: P.
¶Sniam ſeruare. Vide q ſunt verba l. vel ſtatutorū intelligēda ſecūdū bonū ſenſum nō ſplicitū ad corticē Barb. in c. ad noſtrā. de emp. & vēd. in prī. et etiā ibi refert dicta Ang. de eo q nō pote rat ponere in territorio, & fecit ſe portare in curia.
¶Nō eſt clara. Et de iſtis plenè ꝑ Bal. in l. nō dubiū. C. e. in viij. col. & vide in materia Io. And. in regula certū. in mercu.
¶Gul. de Cug. Adde Bar. in l. q̄ro. de acti. empt. Vide Ange. & Pau. de Ca. in l. j. §. fi. j. de actio. emptio.
✠POMATES.
¶Gul. de Cug. Vide Ro. ſin. cclxxxvij. Felī. in c. ij. arg. collecto ibi ꝑ Pañ. extra gl. in fi. de cōſti. in iiij. col. Barb. cōſ. lvj. in ij. co. ij. vol. & cōſi. lxvj. in vj. col. & ſeq. eo. vol.
¶Princeps. Et an ſtatutū liget Imperatorē. vide Bal. in l. & in legatis. C. ad l. Falci.
¶Tacitus & expreſſus. Vnū ſcias in materia quod eſt ſingulare. q vbicunq; fit mentio de cōſuetudine, debet intelligi de longa & præſcripta. Caſus eſt ſingularis apud Cano. extra, de electiōe. c. Cumana ſecūdū Ang. in l. diuturna. j. e. & Bal. hic: & in c. j. in prī. de feu. cog. & Bal. ī l. binos.

C de aduo. diuer. iudi. & in materia huius l. no. ſing. glo. in c. non putamus. de conſuetu. in vj, & quod not. Bal. in auē. hoc ius porrectū. C. de ſacroſan. eccle.

¶ Tollit legē. An & quī cōsuetudo tollat legē: & nota q̄ glo. no. in l. rē non nouā. C. de iudi in verb. tacitis. videtur tenere q̄ valeat consuetudo cōtra legem licet Canonistæ teneant cōtrariū. Sed pōt intelligi vt hic plenè p Bar. & Bal. in d. l. ij. C. quę sit lōg. consuet. Et vide Bal. i d. l. rē nō nouā. in fi. & in aut. omnes peregrini. C. cō. de succe. per Bernardum & p Inn. & doct. in c. j. de treug. & pa. & q̄ not. Bar. in l. j. in fin. prin. de reg. iur. & q̄ tollat legē, tenet no. Bald. in l. j. in ij. co. j. ad Velle. Et circa nota. in d. c. j. de treug. & pace. vide nota. Pet. de Anc. in Cle. j. de reb. ecc. nō alie. & mod. i l. fi expressim j. de appel. in ij. char. & quæ habentur in procē. s̄. §. & antea. Adde latius p Alex. consil. cxxxij. lib. j.

b ¶ Seruāda est no. tamē q̄ plus operatur statutū quā cōsuetudo. Tex. est no. i c. ex parte. & ibi docto. maximè Abb. Sicul. de consuet. præbē.

c ¶ Libertatē ecclesiæ. No. q̄ statutū seu cō suetudo nō valet cōtra libertatem ecclesię ex quo decidit q̄ cōuētus: vel capitu. vel collegiū nō possunt, eligere prælatū de voluntate laicī: nec talis cōsuetudo valet. Tex. est no. in c. cum terra. de elec. Sed vtrū valeat cōsuetudo q̄ capitulū debeat significare mortē prælati populo. Ità q̄ debeat ab 5 alio haberi licentia a anteq̄ ꝓcedatur ad electionē: dic q̄ sic, vt in c. sicut. de election. & ibi per Innoc. Ego tamē non intueni.

d ¶ Authēti. cassa. Videtur tamen vel le. Bal. in authen. quas actiones in v. col. C. de sacro san. eccle. q̄ valeat, si est cōsuetudo triginta annorū. Et vide quæ not. in Liubemus. & in authē. ibi posita. eo. ti.

e ¶ Vt seruetur in similibus. Cōsuetudo erronea nil valet, vt trahatur ad casus similes. vide glos. & Bar. in l. j. quæ sit lō. consuet.

f ¶ Nō tollit legē. An generalis lex sequēs tollat statutū vel cō suetudinē precedentē, vide Baldū in l. ij. C. quæ sit lōg. cōsuetu. & nota Bart. in d. §. diuus. Sed dubitatur vtrum vna consuetudo tollat alnem, peius est esse manchū, quā habere manum debilitatam, vt dixi. Op. dicitur hic q̄ scripta lege non vtimur: imò videtur quòd vti ea debemus: vt C. de legi. l. legem. Timore huius contrarij est facta glo, quæ incipit, quia non habemus. quasi dicat, si eas haberemus, eis vteremur. Et sic tollitur contrarium. Opp. ad hanc sol. de fin. l. vbi dicitur, q̄ consuetudo tollit legem: & sic magis obseruatur cōsuetudo, quàm lex. Sol. Aut lex non est abrogata per consuetudinem, & lege vtimur: vt hic in prin. Aut lex est per cō suetudinem abrogata, & cōsuetudinem obseruamus, vt hic in fine. Opp. dicitur hic ser uari vt lex, hoc est contra tex. ibi: quare &c. Nam concludit quòd ius non sit consuetudo, contra §. ex non scripto. Inst. de iure nagen. & ciui. Sol. Dicit Iaco. Butri. Quando que consuetudo sonat in merum factum, ex quo ius non resultat: & de hoc loquitur l. ij. C. quæ sit long. consue. & l. vel vniuersorum. de pig. acti. & huic etiam congruit Inst. de rerum diui. §. apium. Quandoque cōsuetudo sonat in factum, ex quo ius resultat: & de hoc loquitur princ. huius legis: & secundùm hoc mores vsus & consuetudo sunt idem. Quandoque consuetudo sonat in nomine iuris: quia descendit ex moribus & tacito consensu populi: & ista consuetudo dicitur esse ius nō scriptum. & ita loquitur §. ex non scripto, Oppo. ad hoc princ. q̄ licet non habeamus casum lege determinatum: tamen debemus recurrere ad similem legem: vt l. nō possunt. s. eodem. Solu. Hæc lex debet intelligi in casu in quo ius scriptū non loquitur, neque simile iuri scripto, vt in feudo & homagio: & ita loquitur contrarium. Opp. dicitur hic: non interest an suffragio, &c. contra de l. j. in princ. j. de verbo. oblig. Sol. Quędam sunt, in quibus non sufficit solus consensus, sed sunt necessaria verba: & tunc loquitur contrarium. Quædam sunt, in quibus sufficit consensus, etiam verbis non expressus: & loquitur hic. Vel dic vt in contrario. Opp. ad finem huius legis: dicitur hic †quòd consuetudo tollit legē. Contra de l. iij. §. diuus. de sepul. viola. Et pro sententia Guli. dic q̄ lex quādoque prę cedit, & consuetudo sequitur: & tūc legem tollit, vt hic: quādoque econtra, & loquitur contrarium. Verum est q̄ decretistæ aliter intelligunt: vt c. j. extra de constitu. lib. vj. & Dyn. in c. generi per speciem. de regu. iur. lib. vj. et dic vt per Ioan. And. in d. c. j. Opp. imò consuetudo non tollit legem, vt l. ij. C. quæ sit long. consue. Glos. hic & in lege cōtraria dedit multas & varias solu. & finaliter tenet q̄ ista est veritas, q̄ aut lex est generalis, & consuetudo sequens generalis: et consuetudo tollit legem, si est contra legē, vt hic, Aut consuetudo est specialis, vt hic Perusij: & tunc generalem legem non tollit: vt in contrario: sed specialē tollit: in loco vbi est: vt l. vēditor. §. si cōstat infrà, cōmunia prædiorum. Tamen aliqui intelligunt dictam l. ij. quia respondent ibi, non vilis, &c. id est, magnæ authoritatis est, adeo, &c. & sic concordat. Oppon. dicitur hic q̄ specialiter tollitur contra in authen. nauigie. C. de fur. & in authen. omnes peregrini C. communia de succes. & l. eos. §. j. C. de vsur. Solu. Ibi lex erat derogatoria consuetudini futuræ: & ideo non tollitur per consuetudinem. Opponi. quòd indistinctè non tollatur lex: vt in authen. cassa & irrita. C. de sacrosanct. ecclesij. s. solutio. Ibi consuetudo erat contra libertatem Ecclesiæ: Et ideo cùm quæritur de effectu consuetudis, dic, aut consuetudo est secundùm legem, aut præter legem, aut contra legem, Primo casu quando lex interpretatur, quādoque eam confirmat: & dicitur potius cō firmatio legis, quā consuetudinis: vt j. eo. l. si interpretatione. & l. seq. & l. minimè s. eo. Secundo casu, quando est præter legem, indistinctè seruanda est: vt in feudo. Ita loquitur principium legis nostræ. Tertio casu quando est contra legem, subdistingue: qa aut contra legem diuinam: & eam abrogare non potest: quia par in parem non habet Imperium, vt l. nam & magistratus. de arbit. multò minus minor in maiorem. Ad hoc l. minor. j. de mino. distinguere tamen eam potes, vt not. infrà, titu. j. l. & l. j. fi. C. si contra ius vel vti. publicam. Si verò est cōtra legem naturalem: & tunc consuetudo non potest eam tollere: quia est ius naturale & immutabile: vt Insti. de iure na. gen. & ciui. §. ex non scripto. Et an debita iure naturæ possint tolli per statutum, vide Dyn. in capitu. indultum. extra de regu. iuris. in vj. & eo modo non potest tollere ius gentium, quod est iure naturali inductum: vt l. omnes supra, titu. ij. & parificantur inter se: vt Insti. de re. diu. §. singulorum. Si verò est contra ius ciuile: & tunc aut contra libertatem ecclesiæ: & non valet: vt in d. authen. cassa & irrita. Aut contra publicam vtilitatem: & adhuc non valet contra legem, sicut nec lex: vt C. de preci. Impera. offe. lege, nec damnosa. & ibi per docto. & lege, fin. C. si contra ius vel vti. Si verò est contra vtilitatem priuatam: & tunc aut lex est derogatoria consuetudini, aut non. Primo casu consuetudo non operatur contra legem: vt in authen. nauigia. C. de furt. & l. eos. C. de vsur. In secundo casu aut lex præcedit, & consuetudo sequitur, aut econtra. Primo casu aut consuetudo est generalis, & generaliter vincit legem, vt hic in fin. Aut est specialis: & tunc non vincit legem, generaliter: vt lege secunda, C. quæ sit long. consue. sed specialiter, sic: vt infrà, communia prædiorum l. venditor. §. si constat. Et hoc obtinet, nisi consuetudo esset erronea: quia tunc non habet effectum, vt seruetur in similibus casibus: vt infrà, eod. lege, quod ratione. Si verò præcedit consuetudo, & lex sequitur: tunc non tollit legem: vt l. ij. §. diuus. secundùm vnum intellectum infrà, de sepulc. vio. licet Decretistæ à nobis varient vt dixi, in capi. j. extra de consti. lib. vj. & ibi per Ioan. Andr. Nam dicunt quòd generalis lex sequens, non tollit statutum ciuitatis. Ratio est; quia lex Principis non extenditur ad ea quę princeps præsumitur ignorare: sed statuta Princeps præsumitur ignorare: quia consistunt in facto: de quo dic vt ibi per eos. & per Dynum in dicta capitu. generi. Expeditus de contrarijs venio ad quæstiones: †Primò quæro quid sit consuetudo: Dicunt quidam quòd est ius non scriptum moribus & vsibus comprobatum: Hæc diffinitio non est bona: quia non habet substantialia: nam ad confirmandum consuetudinem requiritur tacitus consensus populi, vt hic. Vnde dicunt alij, vt Mar. consuetudo est ius non scriptum, moribus & vsibus populi constitutum. Et hæc bona: tamen plenius potest dici: Consuetudo est ius nō scriptum, moribus & vsibus populi vel à maiori parte ipsius ratione initiatum & continuatum & introductum habens vim legis. Primum quod dixi, ius non scriptum, probatur per. §. ex non scripto. Institut. de iure natu. gentium & ciui. Secundùm quod dixi, moribus. & vsibus populi; probatur hic: quia per mores populi conprehenditur tacitus consensus. Vel, à maiori parte, ideo dixi: quia quod maior. &c. infrà, ad municipales. l. quod maior. Rectè initiatū, ideo dixi: quia, si esset per

altera. Gl. in l. nemo alieno nomine. §. tē poralis. j. de reg. iur. vult q̄ prima cōsuetudo tollatur per secundā cōtrariā, nisi secunda esset prescripta: alias autē prima p̄scripta nō tolliē p secūdā non præscriptam. Hoc verū in consuetudine cōcernente causā petitorij: sed i cōsuetudine cōuentē causā, posset sorij, secūd i cōsuetudo, etiā non prescripta, tollet primā. Ita dicit nota. Bal. in c. primo, de cogni. feu. Et est dictum Ioan. Andreæ in c. ecclesia. de electio. Vide tex. in c. abbate. de ver. signi. Vtrum autem vna forma tollat aliā, vide Bar. & Bal. in l. is potest. de acq. ren. hæredit. & dixi in l. de minore. §. tormenta j. de quæstio. Vltra quæ vide Innocē. in c. tuæ. de cohabita. clericorū & mulie. & Ang. in d. §. tormenta. & Bal. in l. j. C. de testi. Et ad id quod dixi de consuetudine, adde quæ dixi in d. l. nemo alieno nomine §. tēporalis. post. bar.

¶ Sit ius. Vide Alexan. in l. si mihi & tibi. §. fi. in ij. col. & sequen. de leg. j. eundē consil. cxcij. & cxcvj. in ij. vol.

¶ In contrarium videtur. Adde q̄ cōsuetudines confirmatæ sub certo modo vel forma. non valent. ni si sub illo modo & forma. l. finali. C. de testa. quas Princeps videtur tacitè confirmare eo ipso q̄ sint tolerabiles. C. de re milita. l. tam collato res. lib. xij. C. de agri. & censi. l. dñi prædiorum. C. de fund. limi. l. j. & l. quicūq; & l. fi. C. de iure fisci l. super creandis. C. de ven. rerum ciuilium l. j. Bcontra, malæ cō suetudines tanquam abortiuæ, nam consuetudines sunt tempore. in authen. vt nulli iudi. §. nulli vero. & in authentica, de vsur. nati. §. fi. & ibi nota. Et ideo contra consuetudinem conciliā generalia, q̄ sunt seruanda vt Euangelia, non tenet consuetudo vel contraria constitutio: not. in c. cum laicis. de rebus ecclesiæ non alienā. in nouella. c. nulli. e. ti. i nouella. Vnde nō valet statutum vel consuetudo de præstandis vsuris: quia est contra concilium vt not. C. de vsur. authenti. ad hæc. Vide Bald. in l. humanū. C. eo. Nunquid autē valeat sententia lata contra consuetudinē videtur q̄ sic, quasi contra factum lata. Nam consuetudines sunt facti: tamen pōt appellari. Iste videt casus not. in c. cū venissent. de eo qui me in poss. causa rei seruan. vbi etiam probatur quòd locales consuetudines dicūtur, quo ad locum ipsum, ius cōmune. Vide Bald. in l. ij. C. f quando prouoc.

Pro intellectu l. ab ea parte. ff. de probatio.

¶ Quæro, nunquid. Vide Feli. in rubr. de constit. in ij. & iij. co. Præpositum in c. lex & c. consuetudo. distinctione.).

¶ De consuetudine. Et qualiter consuetudo sit seruāda in actu vide Specu. de instrumen edi. §. breuiter. parum post princip. glo. not. in authēt. vt præpo. no. Imper. colum. v. quæ incipit, puta, & quæ no. bar. ē. in prī. li. & Io. An. & Cano. in c. nulli. d reb. eccles. non alie. vbi etiam habetur an consuetudo tollere vel augere possit per errorem introducta, non obseruaretur vt l. quod non ratione. j. eod. Et continuatū ita dixi: quia si abesset diututnitas temporis in seruatione consuetudinis, non valeret, vt hic. & l. sequen. & C. eod. in rubro & nigro. Habens vim legis, ideo dixi: quia est paris potentiæ cum lege, vt probatur in medio huius legis. †Quæro tamen, nunquid consuetudo sit ius. Et videtur quòd sic, vt hic & in §. ex non scripto. s. alleg. In contrarium videtur quòd non sit ius: quia iure nō probatur, vt l. ab ea parte. j. de probatio. & ideo non admittuntur probationes iuris, sicut nec positiōes iuris: vt l. ij. §. quod obseruari. & ibi nota. C. de iuramen. calumn. Sed consuetudo probatur: vt l. ij. C. quæ sit longa consuetu. ergo, &c. Quid dicendū? Prima pars vera est, per iura primò alleg. Nō obstat contrarium: quia verum est quòd iura communia non probātur: quia sunt scripta, & ab omnibus sciri debent: vt l. leges. C. eodem. sed consuetudo consistit in facto, quod sæpe prudētissimos fallit: & ideo probari debet. †Quæro, nunquid ad esse consuetudinis sit non esse scriptum. Videtur quòd sic. l. ius autem ciuile. s. titul. ij. §. ex non scripto. s. allega. In contrarium videtur text. j. ead. l. ímo. ibi: non fuit necesse, &c. quasi dicat, quòd si aliquis vellet, bene posset consuetudinem redigere in scriptis. Breuiter aut quæris de cōsuetudine introducenda: & in eius introductione non requiritur scriptura. Nam non differt à statuto, si adsit tacitus consensus populi. Circa eius tamen obseruantiam, & vt melius possit teneri menti, potest redigi scriptis ad memoriam eius: vt videmus in vsibus feudorum: argumen. l. contractus. C. de fide instr. Quæro quæ requirantur ad esse consuetudinis. Glo. dicit q̄ requiritur diuturnitas temporis. †Quæro circa hoc, quantum tēpus requiratur. Glo. hic, & in l. diuturna. j. eod. dicit quod requiritur tempus decem vel vigínti anno. Hoc reprobatur per Vltramōtanos, quia tempus cōsuetudinis est vniformè vt l. ij. C. quæ sit longa consue. Vnde dicūt alij q̄ requiritur tempus, cuius cōtrarij memoria non existit. Sed hoc est falsum: quia lex dicit diuturna. &c. Et quod est diuturnum tempus, habes C. de præscri. lon. tem. per totum, hoc est tempus decem an. vt ibi. Teneas ergo q̄ sufficit tēpus decem an. requiritur etiam frequentia actuum, vt l. j. C. sit lon. consue. & de ædifi. priua. l. an in totum. †Quæro, quot actus sufficiant? Glos. hic, & vbique dicit, q̄ sufficit binus actus: pura si fuit bis iudicatum, conuocato concilio. Et no. eam in fi. dum dicit, conuocato concilio. Adde q̄ cōcilium repræsentat mētem populi: vt no. in rubrica. quæ sit longa consuetu. & in l. sed si ex dolo. j. de dolo. & glo. alleg. l. ij. C. quæ sit lon. consue. Sed illa lex non facit: quia loquitur de quadā cōsuetudine facti. Melius facit pro glo. in auē. de defen. ciui. §. fi. Pe. & Cy. post eum reprobant glo. & dicūt q̄ si appareat de tacito cō sensu populi, non requiritur binus actus, sed sufficit vnus: nam tacitus consensus populi est causa proxima cōsuetudinis. Gul. de Cug. hic saluat glo. q̄ habuit intellectū bonū, videlicet q̄ actus sunt, quādoq; adeo notorij populo, q̄ sufficerent duo nā vt sci tis, super via publica non licet facere pontem vt l. ij. §. tractatum. ne quid in loco publico. & j. de flumi. l. fi. Modò quidam facit pontem in platea communi ab vna domo ad aliam: alius similiter, fecit, & petijt decerni: an est introducta consuetudo. Guliel. quòd sic: quia isti duo actus sunt adeo notorij totí populo, quòd comprehenditur tacitus consensus populi, secundùm quod requirit lex ista. Secus si pons fieret in loco non publico, seu in loco non conuersabili. Nam ea, quæ palam fiunt, dicuntur frequēter fieri: vt j. de ritu nuptia. l. palā. & ita poteſt saluari gl. secundùm eum. †Quæro iuxta hoc, nūquid vnus actus multum notorius totí populo sufficiat ad consuetudinē inducendam? Pet. dicit q̄ sic. Contra hoc videtur quòd consuetudo requirit frequentiam actuum: vt l. j. & ij. C. quæ sit longa cōsue. & præalle. l. an in totum. Sed ea, quæ vno casu contingunt, non dicuntur frequēter fieri: vt l. ex his. & l. nam ad ea. s. eod. Et hoc tenet Guliel. & bene. †Quæro, quid si eadem die fiunt tres vel quatuor actus cō tra legem: an sit introducta consuetudo. Et videtur quòd sic: quia sufficit semel fieri pro omnibus vicibus: vt j. de iudi. l. nonnūquam. & l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. In contrarium videtur: quia ea quæ fiunt de proximo, licet plura sint, tamen præsumuntur esse idem: vt l. j. de iudi. Præterea sicut populus potuisset errare circa vnum actum si non contigisset pluries, ita potuisset errasse quādo plures actus fuissent eodem die facti: ar. l. antiquæ. & l. si mulier. C. ad Velleia. Et hæc est veritas, secundū Guli. Et pro eius opi. facit q̄ not. j. de pigno. acti. l. si conuenerit. †Quæro, nū quid ad introducendam consuetudinē requiratur actus iudicialis. Et videtur q̄ sic vt j. eo. l. cùm de consuetudine. In cōtrariū videtur q̄ sufficiat vnus actus extraiudicialis: vt hic, ibi: moribus. &c. C. eo. per totum. Quid dicemus. Veritas est q̄ sufficit actus extraiudicialis. Nō obstat cōtrariū: qa verū est q̄ actus iudiciales inducunt cō suetudinē: nō qa iudiciū sit causa cōsuetudinis sed qa ex illis actibus faciliter cōprehenditur tacitus cōsensus populi. †Quæro qd si iudex pluries iudicauit cōtra legē, & decennium præteriuit, an ex hoc inducatur consuetudo. Videtur quod sic: vt j. eod. l. cùm de consuetudine. In contrariū videtur: quia iudex videtur errare. Et sic videtur q̄ ex errore, ꝑcedat cōsuetudo cōtra legem. quod non valet: vt l. quod non ratiōe. Præterea, sententia lata cōtra ius legis, non habet effectū: vt j. quæ sen. sine ap. rescin. l. j. §. j. Ergo non potest inducere consuetudinem. Præterea res inter alios acta, &c. quid dicemus. Prima pars est vera. Non obst. cōtrarium: licet enim sententia sit nulla, & ex ea non inducat cōsuetudo tanq̄ ex sententia: inducit tñ tanq̄ ex actu, ex quo cōprehenditur tacitus cōsensus populi. Non obstat q̄ res inter alios acta. &c. Nā respōdeo eodē modo quo s. dicitur hic q̄ requirit tacitus consensus populi. †Quæro, nunquid per vnam partem populi induci possit consuetudo. Et videtur quod non: nam dicitur hic quod requiritur tacitus consensus populi: & nō partis eius, vt hic. In cōtra

solennitatem: videlicet quæ dixi post Bal. in l. antiquæ. §. finaltem ad Velle. vbi dicit Bal. q̄ cōsuetudo contra naturam vel substantiam actus non valet. Et tenet glo. in c. ij. de consuetu. lib. vj. Et quod cō suetudo non differat à statuto. vide latè p domi. Ale. referentē Bartol. hic, & ponentem concord. in consil. ij. in v. vol. Et vide Ang. in cōsil. j. li. ij. incipien. in dei nomine. vbi quod pluris authoritatis est cō suetudo quā statutū.

¶ Tempus requiratur. Quātū tempus sufficiat ad cōsuetudinem: adde Bal. in c. j. in princ. qualiter feu. alie. pos. glos. & Bald. in rubr. C. quæ sit long. consuet.

¶ Tempus requiratur. De ista q. vide Ro. singula. ciij. Ale. consi. v. in iij. colum. v. volumi. Panor. cōsil. iij. in ij. volu. & consi. lxxiij. in iiij. colum. in ij. dubio. vol. ij. Aliquid per Fel. in c. cū accessissent. in xiiij. col. de consti. & in c. ad audientiam. ix. col. de præscript.

aliàs de præsumpt. Bart. cōsil. lxij. in ij. col. v. dubio.

¶ Decem an. No. q̄ consuetudo inueterata dicitur decennalis Ita videtur hic dicere glo. sed antiquata dicitur, si lex vel statutum vult eam valere etiam iuri cōtrariam per tantum tēpus, de cuius contrario memoria nō existat. Ita dicit no. Archi. in c. generali. in versi. antiqua cōsuetudine. de electio. in vj. Et ita intelligas glo. & quæ hic dicitur de consuetudine. quæ est præter legē, non autem iuri contrarta, q̄ no. si statutū vel requirat cōsuetudinē antiquā. Item prædictā hāc gl. limita vt fing. Inn. i c. cū dilecti. ad fi. extra ꝺ cōsue. Prædictis adde Bal. in rubr. quæ sit longa consue.

¶ Et vt q̄ sic. vide bal. i l. iij. de epi. audi. qdicit q̄ stat iudicis arbitrium, p̄ gl. & bal. i ru. q̄ sit longa consue.

¶ Pluries iudicauit. Vide Pan. cōs. lxxxiij. in vlti. col. vol. ij. & Fel. in c. de causis in iiij. col. de re iudi.

¶ Partē ppīi. an pars populi possit inducere cōsuetudinē: & qs possit inducere consuetudinē, vide Baldū in l. ij. C. quę sit lōga cōsue. & hic, & Aug. hic circa pe. co

a ¶In iudicium proponatur. Qualiter consuetudo proponatur in iudicio, ad. de Bal. in l. ex placito. in x.q. C. de rerū permu. & Bar. in l.j. in pe. col. j. de condi. ex lege.

b ¶Sellam emptori. Et dic q̄ etiam de iure tenetur dare sellā, vt notat Bar. per illa iura in l. eū qui. §. nō solum. de fur. & bar. post glossam. in l. si vt certo. §. vsqueadeo. j. commodati.
☞POMATES.

c ¶Probetur consuetudo. Vide Alexan. consil. cxxxi. colum. iij. volu. ij. & consil. cxxxvj. iij. & iiij. colo. volu.

d ¶Differt consuetudo. Etin quo differūt ab vsu, generales tamen consuetudines non licet ignorare, vt dixi in l. cunctos populos, in v. col.
☞POMATES.

e ¶Nō est verum. Vide Iaso. in l. sed & si. §. item si iurauero. ff. de iureiurando.
☞P. PAV. P.

f ¶De quibus. Istam legem, an & quādo lex tollatur per desuetudinem vel contrariam consuetudinem, vel quia nō sit recepta ad vsum, vide latissimè Felinū in ca. j. extra de treuga & pace.
☞POMATES.

g ¶Imperfectus. Vide Cepol. consil. xviij. in ij. col. in j. dub. Felī. in c. auditis. in v. & vj. col. de præscri. Barb. cōsi. vj. col. ix. vol. j. & in cōsi. xix. col. iij. eo. volu.
☞POMATES.

h ¶Primò oppo. Vide Præpositum in c. consuetudo. col. j. distinct. j.

rium videtur: nam ea ratio, quæ hic est de toto quo ad totum, eadem est de parte quo ad partem: vt j. de rei vendica. l. quę de tota. Quid dicendum? Guliel. de Cugn. tenet hanc partem. Et pro hoc facit l. si quis à filio. §. fina. & ibi per Dyn. j. de leg. j. vbi quærit an pars ciuitatis possit condere statuta.

16 †Quæro, qualiter consuetudo in iudicium proponatur? Respōdeo quòd proponitur per modum exceptionis: vt puta, est cōsuetudo contra legem in ciuitate quòd vendi tor animalis non teneatur de vitijs & morbis: modò venditor conuenitur ab empto re. Certè venditor potest opponere consuetudinem in modum exceptionis: argumen. l. pacisci. j. de pact. Potest etiam per modū officij proponi: vt si est consuetudo quòd minor viginti annis possit restitui. Certè si ostendit se deceptum, & minorem triginta annis, habebit restitutionem: & proponet consuetudinem per officium iudicis, per l. q̄ si minor. §. finali. de mino. Item pōt proponi per modum actionis. Nam aut cōsuetudo emanauit formiter super aliquo contractu, vt ille qui vendidit equum est consuetudo quod teneatur dare sellam empto
b ri, si venditor non vult dare sellam: tenet Gul. quod emptor agat pro sella actione ex eo contractu. facit tamen in libello mentionem de consuetudine. Secus si consuetudo emanasset informiter: vt puta q̄ quilibet posse euellere lapides soluendo certum quid: tunc agitur condictione ex consuetudine, secundùm Gul. Hæc sunt vera, ar. eorum quæ habentur in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. & l. seq. j. de iureiur. & solet dici. C. de re. cre. l. actori. Et hoc est verum quando agitur ciuiliter. Quando autē ageretur criminaliter, ex consuetudine non cō peteret actio, sed accusatio: vt arg. Instit. de iust. & iu. & in prin. Et idem dicit dominus meus in statutis, vt plenè dixi in l. omnes
17 populi. §. tit. j. †Quæro, qualiter probetur
c consuetudo. De quo dic vt no. in l. ij. C. q̄ sit long. consue. & per Cy. in quarta q. prin
18 ci. †Quæro, in quo differt consuetudo ab
d vsu & moribus? Dicunt quidam quod differunt sicut causatum à sua causa. Hoc nō
e est verum: quia & vsus & mores non sunt causa proxima consuetudinis: sed tacitus consensus populi, qui resultat secundùm Pet. Vnde dicit Petr. vsus & mores sonant factum, ex quo descendit consuetudo, i. ius, vt dixi §. in hac lege.
19 †Quæro: formaui libellum super consuetudine: veritas q̄d non erat consuetudo: sed statutum in veritate: nunquid procedat libellus & sequi poterit condemnatio? Dico quòd venit absolutio ferenda: ga q̄ proponit actionem ineptam, cadit à causa, vt l. j. si men. fal. mo. di. Ad idem l. Bebius Marcellus. in fi. j. de pact. dot. Repetita fuit hæc lex per Bart.

11 *Consuetudo per quos inducatur, & qualiter.*
12 *Quod actus requirantur ad inducendam consuetudinem, quod ad minus duo .. & numero. 13.*
14 *Quantum tempus requiratur ad inducendum consuetudinem, quòd sufficit tempus decem annorum.*
15 *Tempus decennij quo mediante inducitur consuetudo, à quo tempore incipiat.*
16 *Si intra decennium quandoque unum sit sententiatum quandoque aliud: an sit inducta consuetudo.*
17 *Tres aut quatuor actus facti uno die uel duobus. & elapsum sit decennium: an inducant consuetudinem.*
18 *Consuetudo quomodo inducatur per sententiam arbitrorum.*
19 *Comdemnatus ex forma statuti condictione ex lege, non dicitur condemnatus criminaliter.*
20 *Consuetudo quando sit alleganda in libello.*
21 *Doctori attestati de consuetudine creditur.*
22 *Iudex de consuetudine circa ordinem iudicij potest summariè se informare.*
23 *Testes deponentes super consuetudine, quomodo habeant deponere.*
24 *Testes deponentes super consuetudine, si deponant de diuersis actibus, quomodo probent.*
25 *Consuetudinis effectus quis sit.*
26 *Consuetudo quomodo liget forenses.*
27 *In contractibus quæ consuetudo attendatur, & quomodo.*
28 *In testamentis quæ consuetudo attendatur.*
29 *Consuetudo quod testamentum fiat coram tribus testibus, an ualeat: & an trahatur ad forenses.*
30 *Consuetudo laicorum an liget clericos.*
31 *Consuetudo locorum quos liget: & si extendatur extra territorium.*

f DE quibus. Subtilis est, & consueuit repeti. Cō suetudo in casibus nō decisis habet virtutem mutandi leges: in casibus decisis habet virtutem corrigendi & interpretandi: quia cùm procedant à consensu; & sic à pari potentia descendant, debent esse æqualis effectus. h. d. cū l. si de interpretatiõe. & l. seq. Diuido in duas partes principales. Primò ponit effectum consuetudinis circa casum à lege non decisum. Secundò effectū circa casum à lege decisum: quia lex per contrariam consuetudinem tollitur. Secunda ibi: quare. Item prima subdiuiditur in tres. Primò ponit dictū bimembre, vsq; ibi, inueterata. Ibi ponitur ratio dicti, vsque ibi:
1 nam cùm. ibi ratio rationis vsque ad versicu. quare. †Not. quòd declaratio factorum venit ad paritatem effectus: vt j. rem ratam habe. l. Paulus alia notabilia collige per te. Modo declaremus quædam textualia, quæ in prima glossa ponuntur. Et primò videamus exemplum primi dicti. Et glossa ponit exemplū in feudis quorū causæ sunt decisæ per consuetudinem, nō per legem. Quidam hoc exemplum reprobant, dicentes quòd liber feudorum sunt leges, non consuetudines, cùm sint scriptæ. Sed an hoc sit verum, infrà, patebit. Secundò videamus exemplum secundi dicti, vbi est casus vbi non reperitur lex nec consuetudo, sed simile consuetudinis. Glo. tenet quòd in consuetudine feudi est quòd filius mancus, qui manum non habet, non succedat: quia non potest seruire feudo. Emergit casus de eo filio qui manum habet, sed debilem: certè simile est: quia eadem ratio est. Sed certè quilibet istorum casum expressè est decisus à consuetudi
g ne: vt x. collatio. an mutus vel aliter imperfectus[g] capit. j. Aliud exemplum ponit in monacho et canonico regulari. Sed certè hic vterque casus est consuetudine decisus: vt x. collat. si de feudo. fue. controuer. capitu. primo §. qui clericus. Tertium est exemplū, vt qui succedit patri, succedat matri in feudo: sed hic est expressè cōsuetudine decisus: vt de fe. fœmi. §. primo. Aliud exemplum dat glossa. de muliere, quæ non succedit in feudo: an æquiparatur hermaphrodito, qui in eo sexu incalescit. Quidam hoc reprehendunt: quia est idem, non simile: sed in substantia est similis: quod patet ex verbo, comparamus. de statu homi. lege, quæritur. & hoc sequitur Cyn. Tertiò videamus exemplum de casu, qui non est decisus nec lege nec cōsuetudine, nec per simile, sed per consuetudinem vrbis Romæ. Hic ponit exemplum de illo, qui est Romanus: sed apud Canonistas potest poni in omnibus consuetudinibus vel opinionibus, in quibus
h dicit Specu. sic seruat curia Romana. Primò opponi. [h] & vide-
2 tur quòd † in casu lege & consuetudine non decisō, sit recurrendum ad simile legis: vt §. eo. l. nō possunt. Hic dicitur quo ad simile consuetudinis: quare malè. Solutio: Dicūt quidā q̄ hic obtinet, q̄n simile legis nō reperit. Certè hoc nō posset accidere, vel ra rò, vt dixi in l. cōtraria. Alij dicūt q̄ illa determinetur per istam, vel

1 *Declaratio factorum uenit ad paritatem effectus.*
2 *Quando in lege uel in consuetudine non reperitur similitudo casus occurrentis, ad quid recurrendum.*
3 *Executio alicuius dispositionis semper est facti.*
4 *Arguere à ratione legis correctæ per consuetudinem, quòd argui possit: secus si fuit correcta per aliam legem.*
5 *Consuetudo quando declaret legem, quando illam corroborat: quando illam imitatur: quando tollit: & quando per legem tollatur.*
6 *Consuetudo sumitur tribus modis.*
8 *Consuetudo postquam est redacta in scriptis, an desinat esse consuetudo. & nu. 7.*
9 *Libellus, peto secundùm statuta & consuetudines, procedit.*
10 *Consuetudo, usus, mores, stylus, & præscriptio quomodo differant.*
Stylus inducitur ab uno, & respicit ordinem loquendi, præscribendi, uel procedendi.

vel recurretur ad simile legis, quando deficit simile consuetudinis. Ad hoc assignant rationem: sicut fortior est consuetudo quā lex: vt hac l. in princip. Ita fortius est simile consuetudinis, quam simile legis: & ideo posterius expectamus. Quod non placet: ga consuetudo tollit legem propter tacitum consensum populi: ga ratio cessat in simili consuetudinis, in quo non est talis consensus: ideo non tollit legem: vt l. non possunt. §. eo. vbi expressè cauetur quòd trahatur ad similia. Dic, aut non reperitur simile legis: & recurritur ad simile consuetudinis si habetur, vt hic, secūdùm veram solutionem. Aut reperitur simile legis & cōsuetudinis: & tunc aut casus emergit circa ea, de quibus non tractatur in lege, vt in feudis: & tunc recurritur ad simile consuetudinis, vt hic. & x. col. de cog. feu. c. j. in fi. & ibi not. Aut casus nouus emergit circa ea, de quibus in lege tractatur: sed si talis casus non est expressus, tunc recurritur ad simile legis, omisso simili consuetudinis: vt §. eo. l. non possunt. Exemplum, quæritur an emphyteutæ cedat incrementum alluuionis? Hoc non reperitur expressè, sed habemus simile cōsuetudinis in feudis, vt in tit. si de inuest. feu. c. j. §. si quis de manso. vt ibi patet. Item habemus simile legis: quia fructuario cedit tale incrementum: vt j. de vsufru. l. item si fundus. §. huic vicinus. & istud inspicitur, vt hic dicit glo. licet feudatarius sit magis similis emphyteutæ, eo quòd habet vtile dominium. Prædicta vera nisi consuetudo vel lex sit contra rationem: quia tunc non trahitur ad similia, vt §. eo. l. quod verò.
g j. eo. l. quod non ratione. Ratio prædictorum est: quia consuetudo procedit ex quodam vsu præscripto. Sicut ergo ille qui præscribit fundum, præscribit omnia accessoria, vt seruitutes, vt j. de vsucapio. l. si aliena. §. j. ita omnia emergentia circa factum consuetudine decisum per simile consuetudinis decidentur. Secus in his quæ emergunt circa casus lege decisos. Sic ergo patet quāius non scriptum trahitur ad non scriptum. Item scriptū ad non scriptum: vt in exemplo emphyteutæ. Item scriptum ad scriptū: vt quando Princeps vel Iurisconsultus interpretatur: vt §. eod. l. neque. & l. non possunt. Quandoque non scriptum ad scriptum: vt quando per consuetudinem lex est certo modo intellecta: vt §. eo. l. minimè. C. de episcop. audien. l. si lenones. Secundò oppo. si prius est iudicandum secundùm simile legis: ergo prius recurrendum erit ad consuetudinem vrbis Romæ, quæ habet potestatem legis generalis: hic autem dicitur quòd prius recurritur ad simile consuetudinis: ergo malè. Solu. Dico secundum Guliel. & Cyn. quando populus facit legem generaliter omnibus: tunc ad eam prius recurritur, quam ad simile consuetudinis. Secus si faceret legem specialem sibi, scilicet Romæ: cū ista est in consuetudine. Et licet sit inducta à populo Romano: tamen tanquā generalis non est diuulgata omnibus: & ideo ad eam non recurritur nisi in subsidium, vt hic. Et patet quòd argumen. quòd hic colligitur in fine primæ glos. licet verum sit in se, per l. venditor.
5 §. si constitat. non tamen per istam legem. Tertio opponi. hic dicitur de quibus causis scripta lege non vtimur quasi dicat secus si habemus legem. Sed contra de hac eadem. l. in fin. Solu. vt hic in secunda glo. Quartò oppo. quia non debemus iudicare exemplis: vt l. nemo. de senten. Solu. vt hic in fin. glo. quæ est super verb, inueterata: vt not. C. quę sit long. consue. super rubri. Quintò
b oppo. [b] quia multùm interest, vtrum declaretur voluntas verbis vel factis: nam sunt quidam qui declarant verbis & non factis, vt magistratus municipales, arbitri & iudices, qui ferunt sententiam, nec eam exequuntur: vt j. de iurisdi. om. iudi. l. magistratibus. de re iudi. l. à diuo Pio. in princ. ad munici. l. ea quæ. Sol. glo. Fateor quòd quandoque multum interest: quidam enim sunt. &c. Ista glo. licet sit in vera, non tamen cōgruit huic legi. Appellat enim declarationem fieri verbis & factis quando fit executio.
3 Sed certè de hoc nullum est dubium, †quādo executio alicuius dispositionis semper est facti, siue sit executio sententię: vt C. de execu. rei iudi. l. executorem. siue sit executio alterius obligationis: vt j. de cura. furio. l. consilio. in fi. de solut. super rubrica, Sed istud debemus inspicere hic. An autem ipsa voluntas posset declarari verbis & factis? Et dic quòd regulariter sic, vt hic & j. rē ratam habe. l. Paulus. de actio. & oblig. l. consensu. Fallit in his, de quorum substantia sunt verba, vt j. de ver. obliga. l. j. in princ. & C. de senten. ex breui. recit. per totum. Sextò oppo. ad secundam partem. hic dicitur quòd lex tollitur per consuetudinē. Contra. C. eo. l. ij. Gl. hic & ibi tenet sol, Ioan. q̄ sicut generalis cōsuetudo generaliter mutat legem: ita specialis specialiter: vt hic, cum simi. non autem specialis generaliter, nec e contra. Alij dicunt hic an legi posset derogari per pactum. De quo dic vt dixi in l. omnes populi. Alias opinio, quæ sunt in glo. hic & in l. contraria non recito. Alij, vt Nico. de Ma. dicunt q̄d legi derogat, vt hic: non autem rationi naturali vel legi sibi resistenti, vt in contrario.

Vel dic, legi derogat, vt hic: non tamen vincit legem & eius ra
4 tionem, quin ex ea possit sumi argumentum. Ex quo nota† q̄ licet ex lege per aliam correcta non possit sumi argum. vt C. de Lat. liber. tol. l. j. circa princ. & ibi no. tamen ex lege correcta per consuetudinem sumitur ratio: quia consuetudo venit ex tacito consensu: & non tollit rationem legis. Minus enim excludit tacitum quam expressum, vt dicimus in tacita pupillari, quæ matrē non excludit. Et hoc tenet Guliel. Prima sol. tenetur communiter: ac etiam duæ vltimæ possunt esse bonæ. Septimò oppo. j. de
7 opp. sepul. viol. l. iij. §. diuus. vbi lex tollit consuetudinem contrariam. Dicit glo. hic loquitur quando lex præcedit, consuetudo sequitur secus si præcedat consuetudo: tunc tollitur per sequentem. Sed ista sol. est contra casum extra de consti. c. j. lib. vj. Vnde quidam moderniores dicunt, Quandoque præcedit lex, postea sequitur consuetudo contraria: postea iterum fit lex: tunc tollitur consuetudo. De facili enim redit ad primam. Ita loquitur dictus. §. diuus. si aduertatur. Sed quando nulla lex præcedit consuetudinē tunc habet locum. c. j. de consti. lib. vj. Ista sol. non placet. nam si ratio d. c. aduertatur, nullo modo tollitur consuetudo principe ignorante. Dic ergo vt not. in d. c. j. quod hoc voluit glo. in §. diuus. Vel sciebat consuetudinem, licet hoc sapiat diuinationem.
8 opp. De hoc per Cy. de testa. l. fi. tetigi §. titu. ij. l. ius ciuile. Octauò oppo. q̄ non tollit legem: vt j. eo. l. quod non ratione. Solu. ibi in cō
9 opp. suetudine erronea. quod intelligitur vt ibi dicam. Nonò oppon. C. de vsuris. l. eos. §. fi. de sacrosanc. eccle. auē. cassa. de furtis. auē. nauigia cum fi. Solu. quòd lex ibi improbat consuetudinem: hic secus. Decimò oppo. & videtur quod virtus consuetudinis sit,
10 opp. interpretari & declarare legem, non corrigere: vt j. eo. l. si de interpretatione. Solu. Huius finis loquitur quando consuetudo est contra id, quod lex dispōnit: sed si secundùm legem: tunc eam interpretatur si est dubia, vt l. contraria. Si certa: tunc lex eam cō firmat & corroborat: vt l. fin. C. eod. Et sic valet consuetudo, nòn vt ex ea agatur, sed ex lege communi, vt dixi in l. ius ciuile. Dicitur autem confirmare, sicut agnitio debiti confirmat priorem cautionem, non patiendo eam tolli præscriptione: vt l. cùm notissimi. §. fin. & l. si quis. C. de præscrip. trigin. annor. Et sic debet intelligi glo. quæ dicit valere consuetudinem secundùm legem. Dic ergo† ad declarationem omnium. Aut consuetudo est
3 opp. secundùm legem: & eius virtus est interpretari, si est dubia: & corroborare, si est certa: vt l. si de interpretatione. §. eod. & C. eod. l. fin. Aut est præter legem in casu omisso: & tunc eius
4 opp. virtus est, legem imitari, vt tantum valeat eo casu, quantum lex scripta: vt hic, & C. eod. l. fin. Aut contra legem: & tunc aut
5 opp. contra ius naturale vel gentium vel diuinum: & dic vt dixi circa statuta. §. in l. omnes populi. de iusti. & iur. Aut contra ius ciuile: & tunc aut lege improbatur consuetudo: & non valet, vt d. l. omnes. in fin. cum simi. Aut à iure ciuili non improbatur: sed aliàs est contra iuris ciuilis dispositionem: & tunc aut cōsuetudo præcedit. aut sequitur. Primo casu, aut legislator scie bat talem consuetudinē, vel expressè voluit eā tolli: & tollitur, vt d. §. diuus. & no. in d. c. j. Aut ignorabat quod in dubio præsumitur, & non tollitur consuetudo: vt d. c. j. Secundò quando cōsuetudo sequitur: & tunc aut cōsuetudo fuit inducta errore, nō ratione: & dicas tūc habetur in l. quod non ratione. Aut fuit inducta ratione, & ex certa scientia; & tunc aut generalis, & generaliter vincit legem, vt hic; aut specialis, & specialiter vincit: vt l. venditor. §. si constat. j. communia prædi. & C. eo. l. ij. Veniamus ad quæstiones, in quibus tenebo ordinē Petr. Cyn. Primò enim quæritur, quid sit consuetudo. Secūdò qualiter & p quos inducatur. Tertiò, qualiter introducta in iudicium proponatur
6 iudici. Quartò, qualiter probetur. Quintò, quis sit effectus consuetudinis; & interseram aliquas quæstiones accessorias. †Primò igitur quæro, quid sit consuetudo? Et ne in æquiuocū proce

☞POMATES.

a ¶Ratio prædictorum est. Vide Feli. in c. auditis. vj. colū. de præscript.
☞P. PAV. P.

b ¶Quintò opponi. Vide quæ scripsi in l. reprehēdēda. de in fitt. & fubstit.

↠P. PAV. P.
a ¶Vsus feudorū. Vide de Commen. in cōsil. cxxij. in ij. dubio.
↠P. PAV. P.
b ¶Item quæritur. Vide de Iasone in prælud. feudo. in j. q. circa fi. & quod ibi habes in recollectis. Vide q̄ addit Are. in l. ij. ff. de pri. in j. notabili. de vul. & pup. Decius latè in rubr. extra de cōsuet. col. j. & seq. quam legit in princ. lecturæ de offic. delega. vbi etiam ponit de præcedēti doctrina Bar.
↠POMATES.
c ¶Stylus licet sit. Vide de vnum verbū per Aret. cōsil. xcv. co. penul. & Ale. cōsil. xx. colum. iij. vol. ij. vbi dicit q̄ actus requiratur ad inducēdum stylū. Et vide ipsum consil. xxxvj. col. fin. volu. ij. vbi dicit q̄ iudex bene potest in ducere stylum ad declarationem iuris cōmunis, sed non econtra: quia tunc requiritur consuetudo. & consil. xcix. volu. iij. vbi dicit q̄ tantū operatur stylus vnius principis q̄tum totius vniuersitatis cōsuetudo. & Aret. consil. ciij. in vlti. colum. vbi ponit quòd tempus requiratur ad probandum stylum & Ana. consil. xciij. colum. iiij. vbi ponit quid sit stylus, &c.
d ¶Statuta. Ad Barto. hic adde Francis. de Aret. in c. ij. col. vj. de probatio.
↠POMATES.
e ¶Primò videamus Vide Præpositū c. mos. l. distinct. & aliquid in c. consuetudo. ij. col. ea dist.

damus, sciendum est secūdùm doct. q̄ consuetudo sumitur tribus modis. Primò pro assuefactione hominis: & tunc est factum: vt j. de pig. act. l. vel vniuersorū. l. si seruus. plurium. §. fi. de leg. j. de pe. leg. l. dominus. §. pe. Quæ consuetudo accidit etiā in animalibus: vt Instit. de rerum diuis. §. aptū. & de acqui. rerum domi. l. naturalem. §. in his. Ex isto facto oritur iuris dispositio: & de hoc nō loquimur hic. Secūdò accipitur cō 2 suetudo pro facto plurium personarum: & istud appellat vsus seu mos: & istud similiter dicitur esse factī, quod debet probari: vt C. eo. l. j. extra, de constitu. cap. j. Tertiò 3 accipitur consuetudo pro iure quod resultat ex vsu & moribus plurium personarū: & sic loquitur hic in §. inueterata. & l. sed ea. & l. sequē. De hac ergo quæritur quid sit. Et Azo in summa. C. eodem, dixit: Consuetudo est ius non scriptum moribus populi diuturnis inductum, vt hac lege, ibi, inueterata. Instit. de iure natu. gen. & ci. §. constat. Iaco. de Aret. reprehendit: quia dicit q̄ scriptum non sit de esse consuetudinis: quod an sit verum, statim dicā. Alij reprehendunt aliā rationē: quia etiam in cōsuetudine ex moribus vnius hominis resultat ius: & certū est q̄ de eo hic non loquit: & tamen in diffinitione Azo. comprehenditur. Quare ipse Iaco. de Aret. sic diffinit. Consuetudo est ius moribus vel vsibus totius populi, vel maioris partis rectè initiatum & continuatū, habens legis authoritatem vt plenè per Cy. C. eo. l. ij. in prima quæstione. Ista diffinitio non est bona. Nā etiā capitula ecclesiarum inducunt consuetudinem, nec in dicta diffinitione comprehēdū tur. ¶Tu ergo pone diffinitionem, quam ponit tex. in d. c. consuetudo. vbi dicit. Consuetudo est ius quoddam moribus institutum quod pro lege suscipitur cum deficit lex. Ista est bona diffinitio: in qua verba ista, ius quoddam, ponuntur ad differentiā eius consuetudinis quæ est facti, vt dixi. Moribus institutū, ponit ad differētiā aliarū partiū iuris, quæ veniunt ex expresso cōsensu.

• Quod p lege suscipiī, ponit ad differentiā eius iuris, qd' deficēdit à cōsuetudine vnius singularis psonæ. Illud enim nō seruat pro lege. Est enim ibi ius dispositū, seu circa qd' disponat. Sed istud ius, de quo loquimur, est ius disponens: ideo dicitur, p lege seruat. Cùm deficit lex, hoc ponit vt ostēdat nō valere cōsuetudinē à lege reprobatā. Nā aut cōsuetudo est ī casu à lege nō decisō: & tūc deficit lex. Aut à lege decisō: & tūc siqdē lex nō resistit cōsuetudini, valet cōsuetudo: & tūc īpropriè dī q̄ deficiat; qa p cōsuetudinē derogat vel gnaliter vel spāliter. Aut lex resistit consuetudini: & tūc lex nō deficit, nec cōsuetudo valet. Sed
7 iuxta præmissa † quæro, vtrū sit de esse cōsuetudinis, esse nō scriptū. Vī q̄ sic: vt Inst. eo. §. coīstat. s. tit. ij. l. ius ciuile. ī fi. Econtra q̄ nō: ga pōt esse scripta. j. e. l. vbi dī q̄ nō est necesse scribi: ergo innuit q̄ ēt si scribat, est cōsuetudo. Præterea lex & cōsuetudo differūt sicut tacitū & expressum, vt hic: nō sicut scriptū, & nō scriptū. Et hoc tenet Iac. de Rauē. C. e. l. j. & quæ sit lōga cōsuetudo
a l. ij. Pro hoc q̄ vsus feudorū, q̄ sunt cōsuetudines sunt redacti ī scriptis. Tu dic secūdū Gul. q̄ cōsuetudo pōt cōsiderari quo ad sui originē seu ītroductionē: & tūc īpossibile esset q̄ sit scripta, cū veniat ex tacito cōsensu populi, vt hic, & d. §. cōstat. Aut q̄ris quātū ad sui reformationē: vt ecce, ciuitas ē vla lōgo tpe aliq̄ cōsuetudine. nūc facit eā redigi ī scriptis. Hoc pōt fieri. Et ita fuit de consue. feud. Lex autem ex necessitate debet scribi: vt C. eo. l. humanū. Posset tamē Princeps, si vult, facere sine scriptis
§ vt j. tit. j. l. j. † Item quæritur vtrum postquam est redactū in scri-
b ptis, desinat esse consuetudo. Quod γ det ur: quia omnino non venit ex tacito consensu. E contra: nam licet contractus sit redactus in scriptis: tamen nō dicitur contractus celebratus in scriptis: sed tunc cùm hoc ab initio sit actum: vt C. de fide instrū. l. cō tractus. vbi dicitur quod actus non operatur vltra agentis intentionem. Quandoque quis facit eam in scriptis redigi, non vt de nouo ius cōstituat, sed vt iam constitutum probet: & tunc remanet consuetudo sicut primò: licet sit facilior probatio: argu. j. de posi. l. Publia. in fine. Et ita fuit in feudo. Vnde adhuc sunt consuetudines. Quandoque redigitur in scriptis, vt ius constituatur de nouo: tunc etiam consuetudo prima remanet, & ius scriptum valet vt ius scriptum. Exemplū de præbē. c. ij. li. vj. Et potest agi vtroq̄: & cū vtrūq̄ sit auxiliū ordinariū vel vtrūq̄ extraordinariū, vnū alid' excludit: vt j. de dā. infe. l. q bona §. j. de act. & obl. l. quoties. Sed vī q̄ sequēs statutū nō valet, cū nil cōmodi afferat. Sed certè satis magnū cōmodū affert eò q̄ statim pōt probari: vt j. de leg. iij. l. iij. §. fi rē. Secus ecōuerso si p̄cedat lex scripta & sequat cōsuetudo: nā valet vt cōsuetudo, vt s. dixi. † Sed qd si dicat in libello, Peto secūdū statuta p̄dicta, & cōsuetudines huius ciuitatis. Vī q̄ nō valet: qa debet vnā actionē eligere: vt l. nemo ex his. de re. iur. & l. q̄ī nare dē. §. eligere. de trib. Dico q̄ cū interpratio fieri debeat secūdū, p̄ferentē: vt j. de iud. l. si qs intētione dicta ẏba debēt intelligi cōiunctim vt vna sola actio videat intētata: & exponat sic, secūdū cōsuetudinē & statuta, i. secūdū statuta p cōsuetudines approbatas: vel ecōtra, secūdū consuetudines approbatas seu cōfirmatas p statuta. Sed à simili, si qs in libello ꝓponeret stipulationē & numerationē, intelligit agere stipulatiōe ꝑpleta & validata per numerationē: vt j. de nouatio. l. si ita stipulatus fuero. §. j. & l. cū eīm. Itē si qs diceret in libello, Peto p̄dicta de iure gētiū & ciuili: debet intelligi, i. de iure ciuili approbāte ius gentiū: arg. j. re. amo. l. rerū amotarū. in prin. & qd' ibi no. Itē credo de eo qd' quotidie dicit in libellis, Petēs prædicta secūdū formā iuris & statutorū vt intelligat, secūdū formā statutorū, i. de iure p̄missorū & approbatorū. Et vī casus extra de cog nit. in pol. cā rei fer. c. cū venissent. Vltra hoc hic quæro, i quo
10 † differāt vsus, mores, cōsuetudo, stylus, & p̄scriptio? Breuiter mores & cōsuetudo sunt idē: & sonāt ī factū. Cōsuetudo pōt accipi p ipso facto, & erit idē vt s. dixi. & pōt accipi p iure. vt accipit hic: & tunc differūt: qa vnū est factū, & aliud ius. Nā vsus & mores sunt cā cōsuetudinis dico cā renouata. Nā cā ꝓxima est tacitus cōsensus, q̄ colligit ex vsu & moribus, vt hic. Stylus licet sit ī vsu loquēdi: tū nō bñ declarat à iure: & de eo fit mentio. C. de sa. san. ec. l. j. Petr. dicit q̄ ab vno hoīe inducit ab aliquo maiori iudice, q̄ habet ptātē legis cōdēdæ. Vel dic q̄ stylus appellat cōsuetudo, q̄ respicit ordinē loquēdi, scribendi, vel p̄cedēdi. Cōsuetudo est, quæ respicit decisionē. Præscriptio in quo differat à cōsuetudine: Pet. & Cy. multa loquunt: finaliter se non intellexerūt. Dic q̄ cōsuetudo est quod dā ius inductū ex vsu & moribus eorū, q̄ vnico expresso consensu hoc poterāt inducere & est p ipsis vtētibus vel cōtra ipsos: extra eos autē nō p̄iudicat nisi eatenus, quatenus expressus cōsensus: poterat p̄iudicare. Hoc patet manifestè in populo inducēte cōsuetudinē, q̄ eorū cōsensu poterat induci: & populo suo p̄dest & nocet. Per p̄scriptionē inducit quædā acq̄sitio iuris & vsus alicuius, qd' nō poterat suo solo cōsensu īducere: & p se cōtra aliū: vt patet in toto cōtractu de præscript. & vsucp. C. & ff. Vñ ciuitas, quæ dicit se habere merū Imperiū ex lōga cōsuetudine, ꝓprius diceret
29 ex p̄scriptiōe inducta p cōsuetudinē: nā hoc ex solo vnius expresso cōsensu nō potuisset īducere. Itē ē solū pro se cōtra aliū superiorē, apd' quē residebat dicta iurisdictio. Idē dico de nobili q̄ dicit se habere ius collectādi rusticos ex cōsuetudine: quia imò debet dicere ex p̄scriptione: q̄cqd dicat Pet. † Secūdo lo-
11 co q̄ro pricipaliter, qualiter, & p quos īducat cōsuetudo. Et di
d co qd' p oēs, quos dixi ī l. oēs populi, posse facere statuta[d], p oēs illos pōt induci cōsuetudo. Illud eīm pñt p tacitū cōsensum, qd' pñt p expressum vt hic. Qualiter aūt inducat? Et leges vidēt ponere tria scilicet frequēs actus, vt C. e. l. j. & C. de ædi. pri. l. an ī totū. et hic & ī rubr. s. eo. tit. Sed ò tpis dīuturnitas, vt hic ī gl. Tertio q̄ principiū sit rōnabile, nō erroneū vt j. eod. l. qd' nō rōne. Ista
e oīa examinemus. Primò videamus[e] quot † actus requrant vt dicat frequēs: & gl. vī dicere de duobus: arg. C. de epis. aud. l. nemo. ī fi. & isti. de iur. pso. ī fi. dī ibi multas esse cōditiones liberorū hominū: & tamē nō sunt nisi duæ. Facit infrà, ad Syllan. l. j. §.
39 hoc

Bi. Et Azo: Hanc diffinitionem Azonis approbat Ias. l. 4. n. 2. p. 1. & hoc eadem diffinitione Bac. Hic. vī Vdeterē.

Bi. Dico ergo Nos qd Hac. opinio. contra. Approbat fm. abb. in c. fi. n. 17. de consue. & greg. sup. in l. 5. ff. de p. fibo. dos Juristas de ff. ibi. dmm modo: hic duo alij: qui ad minora quizunt. ita fm. notatis vt vide similiter Tranquillum in notis? populi: cum nō alij. sed consensu populi ut hic. Item ducat deg. de S. addutor vitae

homīnum: & tamen non sunt nisi duæ. Facit j. ad Syllania. l. j. & hoc rescriptum. C. ad leg. Iul. de vi. l. seruos. vbi dicitur, bis aut ter pius: ergo bis est sæpe: patet ex comparatiuo qui sequitur. Alij dicunt hoc esse relinquendum arbitrio iudicis: argumen. j. de iure deliber. l. j. in fin. qui hoc iudicet ex actuum qualitate. Cū em causa proxima consuetudinis sit tacitus consensus, si hunc habemus per vnum actu, sufficit: & si per plures, & hunc non habemus, non sufficeret. Et hoc tenent quidam Bononienses. Alij, vt Guliel. dicunt q̄ vnus actus non sufficit. Nam cōsuetudo est in his quæ frequenter fiunt: vt C. eo. l. j. de ædif. pri. l. an in totū. Sed quod fit semel, non est frequenter: vt s. eo. l. nam ad ea. & pluralitas requirit plura: vt j. de testibus. l. vbi numerus. Nec obstat si dicis, sufficit consensus per vnum actū: quia in statutis expressus consensus particulariter receptus non sufficit, vt dixi in l. omnes populi. Ita in consuetudine tacitus consensus ex vno actu non sufficit: quia requiritur frequens actus, qui æquiualet consensu dato in cōi, nō in particulari. Dico ergo q̄ ad minus duo actus requirūtur, & plures quādoq̄ ex qualitate actuū vt statim dicā.
13 Secundò videamus, † qui actus requirantur. Glossa videtur dicere, quòd actus sententiarum, vt hic dicit glo. in verbo, inueterata. Latius tamen loquitur gloss. C. eo. super rubrica. & j. l. proxima, scilicet quòd actus sententiarum. Item quia perpetuò sit obtentum sine contradictione. Item quia libelli querimoniarū non sunt admissi. Istud communiter tenent docto. scilicet quòd per actum iudiciorum & non iudiciorū inducatur consuetudo: vt j. l. cùm de consuetudine. ibi: an etiam contradicto aliquando in iudicio, &c. nam dictio, etiam, innuit idem, scilicet extra iudicium. Et pro hoc l. nam Imperator. j. eo. ibi ponitur diffinitiua: aliàs alternatiua. Sic ergo frequens actus in contractibus inducit cōsuetudinem contrahendi: vt l. quod si nolit. §. qui assidua. j. de ædili. edi. cum simi. ibi nota. Sic frequens actus expendendi, facit consuetudinem. De qua moneta intelligatur j. de lega. iij. l. numis. Sic frequens actus ducendi aquam: vt j. de aqua plu. arcen. l. ſiꝑrius. §. j. Sic & vsus loquendi inducit consuetudinem intelligendi illam j. de verb. significatio. l. anniculus & l. vt Alphenus. de fun. instru. l. cū de lanionis. §. j. In istis tamen casibus extraiudicialibus requiritur maior frequentia, quàm in iudicialibus vt infrà,
a qualiter consuetudo probetur. Tertiò videamus[a] † de tempore,
14 quantum tempus requiratur? Quidam dicunt q̄ tempus, cuius contrarij non extat memoria, vt hic, vbi dicit, inueterata. & C. e. l. consuetudinis. vbi dicit, longa. de aqua quotid. l. hoc iure. §. ductus aquæ. Pro hoc, quia actus, ex quibus inducitur cōsuetudo, habent causam discontinuam: ergo &c. vt j. de seruī. l. seruitutes. Ioan. And. & Azo, & omnes glos. dicūt quòd sufficit spatium lōgi temporis: scilicet x. vel xx. annorum: vt hic patet, & C. eodem (super rubrica) Doctores nostri hic tenent de decem annis inter præsentes: illud quod gloss. dicit vel viginti annis inter absentes, hic non cadit: cùm populus semper sit præsens: etiam si aliqui ex populo sint absentes: vt j. de iudic. l. proponebatur. Canonistæ vídentur dicere quod requiritur tempus xl. annorum, vt not. extra de consue. in c. fi. Sed illud in consuetudine inducenda contra Canones, & iura spiritualia: sed hic contra iura ciuilia & temporalia Argu. pro hoc C. de sacrosan. eccle. aut. quas actiones. Non obstant iura, quæ arguunt de tempore, cuius contrarij nō extat memoria: quia si inducitur longo tempore, multò fortius longissimo. Non obstat quòd habet causam discontinuam: quia illud est verum in præscriptione, quàm quis non posset statim sua sponte inducere. Secus in consuetudine. Dico plus quòd cū consuetudo inducatur ex tacito consensu ad præsumendum tacitū consensum agentis, non requiritur continuus actus: vt j. de vsu
15 ris. l. cùm de in rem verso. † Iuxta prædicta quæro, à quo tempore incipiat currere istud decennium? Dicunt quidam, à die secūdi actus: tunc enim populus incipit consentire. Ante enim non potest præscribi consensus, qui non est: argu. C. de anna. except. l. j. Sed certe nec per secundum actum videtur populus consentire, nisi interuenerit cursus temporis. Glos. & docto. videntur tenere quòd à die primi actus. Quod patet ex eo quod hic dicit, q̄ sufficiat, si intra decennium sit sententiatum. Ex cursu enim tēporis & frequentia actuum inducitur tacitus consensus qui parit consuetudinem. Ex hoc dicit Pet. q̄ Canonistæ quidā dicunt quòd consuetudo est præscripta, vt extra de consue. c. fi. non bene loquuntur: quia ad hoc vt aliquid præscribatur, oportet quòd
17 enuc. Sed quæro, † quid si plures actus reperiantur facti eo-
§ q dem tempore, puta eodem die, vel duobus, & lapsum est decennium: vtrum sit inducta consuetudo? Videtur quod sic: quia sunt frequentes actus, licet eodē die euenerint: arg. j. de iud

sit ius certum formatum, vt dominij, & pignorum, & similia. Sed in consuetudine an
a te completum tempus nullum est ius formatum: ergo non potest præscribi. Tu dic quod quædam sunt iura inducta & disposita: quæ præscriptione tolluntur, & in alīū transferuntur: vt patet in præscriptione alicuius dominij rei. Quædam sunt iura non inducta, sed præscriptione inducūtur: vt apparet in præscriptione seruitutis. Ita in cōsuetudine præscribēda
16 inducitur ius: meritò potest dici consuetudo præscripta. † Item quæro, quid si intra decennium quandoque fuit sententiatum
4. q. 2. vnum: quandoq̄ aliud? Dic ergo, aut consuetudo erat iam perfectè inducta: & tunc licet alias contrarius actus fiat, tamen nō tollit consuetudinem, nisi tot sint alij actus contrarij, & tāti temporis, quòd consuetudo contraria inducatur: vt j. de reg. iu. l. nemo §. temporalis & ibi not. Aut consuetudo non erat adhuc perfectè inducta: qui, intra decenniū: & tunc aut sunt actus pro consuetudine, quot contra consuetudinem: non inducitur consuetudo. Ita not. glo. j. eo. l. cùm de consuetudine. in fin. glo. & videtur text. in l. semper in stipulationibus. de regu. iur. Pro hoc, quia nō est continuatus consensus: vt j. de vsufcap. l. iij. Pro hoc j. de fun. instru. l. quæstum. §. fi quis eodem instrumento. Aut sunt plures pro cōsuetudine, aut pauciores cōtra: & tūc aut loquimur in actibus extraiudicialibus, vt contractibus: aut in actibus iudicialibus. Primo casu credo inductam consuetudinem. Exemplum colligitur: Omnes de populo inducunt totam hæreditatem primogenito dari: duo vel tres diuidunt æqualiter: & hoc totum fit intra decem annos: inducta erit consuetudo. Item si in quolibet contractu ab omnibus de populo apponitur obligatio bonorū: duo vel tres non appositurunt: nihilominus erit inducta consuetudo contrahendi, de qua loquitur. §. qui assidua. Ratio: quia sicut in statuto, quod venit ex expresso consensu populi, præualet consensus maioris partis, vt j. ad municip. l. quod maior. & dixi in l. omnes populi. ita etiam in consuetudine, quæ venit ex tacito consensu. Et sic debet intelligi quod not. C. eod. l. ij. in iij. q. principali circa fi. Et ibi circa hoc quæro, &c. talis etiam actus licet videatur consuetudini contrarius, potest intelligi vt inducat contrarium consensum. Consuetudo enim contrahendi intelligitur habere vires, nisi aliud intelligatur inter partes, vt j. de reg. iur. l. semper in stipulationibus. Igitur isto casu intelligitur à partibus contrarium obseruatum ideo, quia sic est actum inter eos: non ideo quia voluerunt consuetudini derogari. Secundo casu, quando de actibus iudicialibus: tunc aut quando illi actus contra consuetudinem sunt facti, populus murmurauit, & dicebat intra se malè factum, & contra iustitiam: & tunc non impediūt consuetudinem induci: cùm appareat continuatio voluntatis populi: argumen. j. de lega. iij. l. fideicommissa. §. si rem. Dicitur autem contradicere populus, quando decuriones & alij, qui regunt ciuitatem, contradicunt. Aut populus Romanus non murmurauit, sed tacuit: & tunc aut sunt actus, qui se adinuicem compatiuntur. Exemplum: in quæstionibus decem librarum vt plurimum proceditur sine libello & sine litis contesta. quandoque processum est ordinariè. Isti eīm actus se compatiuntur, scilicet vt valeat processus factus summariè: & etiam valet, si fiat ordinariè ad cautelam: vt c. sæpe. de verborum. significa. in Cle. tunc non impeditur consuetudo inducī: cùm per tales actus non inducatur mutatio voluntatis: sicut dicimus in testamento & codicillis. Institu. de codi. §. non tantum. Quod intellige, nisi consuetudo allegaretur, & contra eam pronnciaretur. Aut sunt actus se inuicem non compatientes, vt quia sententia diffinitiua sit lata quòd primogenitus habet totam hæreditatem. Alia sententia est quòd æqualiter diuidatur; & tunc impeditur consuetudo: quia videtur mutata voluntas. Sic etiam potest intelligi gloss. quæ est j. eod. l. cùm de consuetudine: vt j. de regu. iur. l. nemo. §. temporalis. Ratio: quia cū iudex authoritate populi sit præpositus: quòd facit iudex, totus populus facere videtur: vt l. ij. §. omnia. C. de veter. iur.

↠POMATES.
¶Tertiò videamus. Vide Felin. in c. in causa. iiij. colū. de rescript. Barba. consi. v. in ij. colum. ij. libro. Præpositus ī c. mos est. col. j. dist. j. & præpositus in c. frustra. viij. distin.

Hic Adhuc Nota Vsum Curiæ

2 ☞POMATES. ¶Quartò principaliter. Allegatur istud dictū Bart. q̄ doctori vel gl. attestāti de consuetudine est credendū. c contra Bar. tenet Alexā. in l. post dotē. in antep. col. ff. sol. mat. Are. consi. cxxxiij. incipiē. in causa quæ vertitur. in v. col. Barba. cōsi. liij. inci. præclare. xij. col. in j. vol. Et idem Bal. in l. si quis, in lec. antiqua. de pig. Idem in prœmio feud. in ij. col. idem in l. consentaneū. in vj. oppo. C. qūb & qñ iud. Idem in l. fi. C. de fideicō. & in l. cū quidam. §. fcientia. ff. de acquirere. & in l. fi. col. fi. ff. de cōpēsa. Et pro ista opi. facit q̄ dicit ipsemet Bal. in l. talis scriptura. col. fi. ff. de leg. j. Ange. consi. ij. inci. statutū excludēs matrē. Imol. in l. centurio. xix. colū. ff. de vulg. Idē Ang. in consi. xcv. inci. petēs quas authoritates cumulauit dñs Franc. de Curte senior in proœ. feu. ij. colū. vbi subdit posse seruari Bar. quando glo. ordi. attestatur de consue. Et dicit ista esse verba aurea Bald. c. dilectus. de consuet. & dicit procedere, si gl. sit cōiter approbata. Ita seruat dicta Bar. Imo. in l. j. §. nunciatio. in iij. colum. ff. de ope. no. nū. sed bene considerando fundamēta reprobātiū militāt contra gl. ordi. sicut contra alios doct. & ideo posses sequi dictū Bart. q̄ sequitur Lanfran. in repe. c. q̄m contra falsam. co. fi. de prob. & sequitur Alex. sibi contrarius consil. lv. incip. illud afferāt in iiij. volu. in j. co. sequitur Barba. sibi ita que contrarius cōsil. xxiij. inci. sapientissimus. ij. co. vol. ij. Et pro ista opi. Bart. facias vnū fundamehtū, per qđ tolluntur omnia contraria: nā firma est conclusio quod licet testis sine iuramento nō faciat probationem inducit tamen præsumptionem gl. est communiter approbata in c. nuper. de testib. Solet enim dici quòd dictū probabilis viri inducit credulitatem. Gl. in l. Titio fūdus. ff. de condit. & demon, quam glo. affirmat Alex. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. in vj. col. de oper. no. nuncia. in cōsi. lv. late Feli. in c. cùm contingat. iij. colum. de præscript. Et rationes quas docto. attestantur de consuetudine dant iustam causam credulitatis iudici, donec contrarium probetur. Et ex hoc solutum est fundamentum Alexan. d. l. post dotem. Et ista omnia aggregat do. Franc. iunior in sua repeti. l. Paulus, ff. de solu. in vij. schedula. Vide etiam

Jbi: Sed credo Not. q̄d Hanc dixerunt Jaſ. hic. n. 87 & ita eſt tenendum & idem Bar. Teneat contra eum in l. a. n. 25. C. quæ ſit long. conſue.

l. nonnunq̄. argumen. j. de re iudica. l. contumacia. §. contumax. de verb. significa. l. ter enixa. vbi not. Cōtrarium tenet Guliel. Nam quando emanāt eodem tempore, nō potest ita cōstare de consensu populi, sicut quando succedsiuè: argumen. pro hoc ad Velleia. l. si mulier. & ad legem Aquil. l. illud. in fin. Quid si proferantur plures sentētiæ intra decem annos, nec apparet an sint executioni mandatæ, an sufficiat? Videtur quòd non. Nam quid valet mittere in possessionem, nisi iudex tueatur eam: vt j. ne vis fiat ei qui in possess. mit. l. j. in princip. ff. tit. j. l. ij. §. post originem. Dic, aut non sunt mandatæ executioni, quia pars tacuit, & neglexit: & tūc sufficit nihilò minus ad inducendam consuetudinem: argumento j. quod quisq̄ iur. l. iij. in princip. Facit quòd sola sententia inspicitur, j. de iniust. testamē. to. l. si quis filio exhæredato. §. irritum. & j. de pœnis. l. quod ad statum. Aut non sunt mandatæ executioni, quia non potuit: & tunc aut non potuit: quia sententia nulla, aut rescissa. Primo casu, siue sit nulla propter defectum iurisdictionis, siue quia lata contra ius expressè, quia parte non citata: & tunc non sufficit ad consuetudinē: quia non dicitur sententia, quæ nulla est: vt ff. de appella. l. si expressim quæ sen. sine app. rescind. l. j. Secundo casu, quando fuit rescissa per appellationem: & idem: quia non videtur pronunciatū: vt l. j. in fi. j. ad Turpil. Aut per restitutionem in integrū: & tunc aut in restitutione venit iniquitas sentētiæ, aut solus fauor personæ. Primo casu idem sicut in appellatione: quia eadē est ratio. Secūdo casu quādo fauore personæ restituit: pone exemplū. Volo probare q̄ vino vendito videatur venditū vas: cōsuetudo est: induco inter alia vnā sententiā, contra quā fuit habita restitutio ideo, qa minor deceptus in sic vendēdo: non ideo quia nō iustè lata sit: & isto casu non impedit cōsuetudo quia effectus sentētiæ quo ad alia remanet ar. C. si vnus ex pluri. j. & C. si in vna eadē q̄ cā. l. j. Nam etiam post restitutionem remanet cōsensus populi secundū Gul. Sed contra prædicta opp. tu dicis q̄ per sententias nullas non inducit consuetudo secundū hoc nūquam inducerēt consuetudo: qa si sententia est secundū ius: tūc non quærimus de consuetudine. Si est contra ius: tūc est nulla ipso iure & sic nūquam inducetur consuetudo. Ad q̄ dic q̄ potest ferri sentētia super eo q̄ non est lege decisum; & inducitur consuetudo. Quando que super eo q̄ est lege decisum; & tūc potest ferri sententia secundū legem, & inducit consuetudo interpretativa, de qua loquit l. si de interpretatione. & l. minime. Quādoq̄ fertur sententia contra legē: tūc si qdē non est expressus error in snīa, valet. & inducit cōsuetudo. Aliàs si est expressus error in snīa, nō valet; nec inducit cōsuetudo, vt dixi. Hoc verū, nisi esset executioni mandata, tūc populus vī eam habere p valida: & sic tacite cōsentire: ergo inducerēt cōsuetudo, vt hic, Itē posset opponi q̄ iudiciū redderetur in inuitū, vt l. inter stipulantē. §. j. de verb. obl. Non est ergo voluntarius consensus: ergo p sententiā non in ducitur consuetudo, quævenit ex tacito consensu: sed eo q̄ non est appellatū: videtur consentire. Ex tractu ergo temporis videtur consentire & approbare quod abinitio fuit approbatè factum: Sic C. quod met. cau. l. ij. Sententia ergo & tractus tēporis hoc inducūt arg. j. de testi. l. sancimus. Posset etiam opponi q̄ ille videtur tacitè consentire, qui posset expressè contradicere, sed alij de populo, quos negotium non tangit illi non possunt sententiæ contradicere, nec appellare: vt j. de appella. l. à sententia. ergo, &c. Sol. licet alij non habeant beneficiū appellandi, dicit Pe. tamen quia sciunt vel scire debent d facto contradicere debēt: sicut dicit de patre, quādo filius creatur decurio, vt j. ad munic. l. ij. cū ergo possunt expressè cōtradicere, ergo tacēdo videtur cōsentire. hoc etiā operatur tractus temporis,

18 Sed an †per sententiā arbitrorū inducatur cōsuetudo? Quod videtur: qa ad instar sunt iudiciorū, vt j. de arbit. l. j. E cōtra q̄ nō: quia nō habet effectū aliarū sententiarū: sed ei paretur metu pœne. C. de arb. l. j. Item non infamat: vt j. de his qui not. infa. l. qd ergo. §. ex compromisso. Sol. dicit Gul. Aut est arbiter assumptus sine pœna: & sic ex eius sentētia emologata oritur actio: vt C. de arb. l. cūantea. & tunc inducitur consuetudo, licet in hoc plures sententiæ requirantur. Aut fuit cū pœna: & tunc non tenet in expresso: ergo nec in tacito: vt l. iij. §. qui habet j. de serui. rust. præd. Sed credo quod sicut ex contractibus, & alijs extraiudicialibus actionibus potest consuetudo induci, vt ś. dixi: ita etiam ex sententia arbitri. Præterea, in quolibet compromisso cōsueuit apponi clausula, rato manente pacto: & sic potest emologari, vt not. in l. ij. Vtrum per abstinentiam vsus inducatur cōsuetudo contraria legi. Dic plenè per Cy. C. eo. l. ij. in iij. q. Item an requiratur contradictio, dicā j. co. l. cū de cōsuetudine. Tertiò principaliter

19 †quæritur qualiter cōsuetudo in iudicio proponat. Ad q̄ breuiter dic q̄ inuestigādū est, vtrū ex consuetudine oriatur actio, vel aliud ius. Dic ergo q̄ cōsuetudo quādoq; tribuit ius agēdi: quādoq; ius excipiendi. Primò casu, aut tribuit ius agendi criminaliter: & tūc nulla oritur actio: quia causæ criminales non expediuntur per actiones, sed per accusationes: vt Instit. de publi. iudi. in prin. Sed erit accusatio ex illo statuto per consuetudinem: sicut dicimus, accusatio est ex lege Cornel. Vel erit officiū iudicis, si iudex ex officio suo per inquisitionem procedit. Apparet ergo tibi q̄ errāt, qui dicunt q̄ condēnatus ex forma statuti cōdictione ex lege, dicatur cōdemnatus criminaliter: quia falsum est, cū condictio ex lege sit actio: quæ actiones in causis criminalibus non habent locum. Aut tribuit ius agendi ciuiliter: & tunc aut cōsuetudine est introducta certa actio: & illa agetur sine dubio. Aut non est cautū de actione: & tunc aut est consuetudo quæ aliquā legem omnem interpretatur: & agetur ea quæ habet locum de iure communi. Ratio, quia illa ratio videtur in consuetudine interpretante repetita: vt j. de coniungen. cū ema. lib. l. nihil. Aut est consuetudo de nouo inducens: & tunc agetur ex consuetudine: & hoc si disponat aliquid formiter vel ex

a cto. non tamen ita plenè, Quartò principaliter * †quæritur qualiter

statuo, scilicet ex illo iure formato à consuetudine. Vnde si cōsuetudo inducit contractum, agetur ex illo contractu. Si inducit ius succedendi, agetur petitione hæreditatis. Si inducit dominium, agetur rei vendicatione: sicut dicimus in iureiurando. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. j. de iurciurand. Aut disponit difformiter, ita quòd non cadit in aliquod ius formatum, ita qđ posit oriri actio de iure communi: & tunc agetur ex lege seu cōsuetudine: vt j. de condi. ex lege. l. j. Exempla sunt facilia. Secundo casu quando inducitur ius excipiendi, tunc aut rescindit ius actoris ipso iure: & tunc non est necesse quòd aliqua proponatur exceptio: sed sufficit quòd consuetudo probetur: vt dicam j. proxi. qō. Non enim est necesse quòd petatur à iudice quòd rescindat id, quod à iure rescinditur: vt infrà, de condi. institu. l. quæ sub conditione. §. fin. Aut tribuit ius excipiendi seu excusandi: tunc debet proponi intra tempus statutum. Exemplum. j. de excu. tuto. l. scire oportet. § j. & C. de appel. l. ciues Ex his satis

20 †apparet vtrum consuetudo debeat allegari in libello. Nam cōsidera quam actionem intentas: vt ex prædictis patet: & sic an causa proxima vel remota sit alleganda in libello vel non, secūea quæ not. infrà, de eden. l. j. Et ista licet tangantur per do-

qualiter consuetudo probetur? & in hoc multum pendet vis istius materiæ. Quandoq; primò consuetudo est redacta in scriptis: quod cōtingit quandoq; ex authoritate superioris vel populi, vt in vsib. feu. & consuetudine ciuitatis vrbis Romæ & ciuitatis Mediolani: & tūc probatur per libri apertionem: sicut in alio iure scripto. Quandoq; redigitur in scriptis à doctore. Exemplū glos. quæ est in l. dos à patre. C. solu. matri. & in gl. quæ est. C. de pact. conuen. authenti. æqualitas. Item in glo. quæ est Institu. de act. §. aliæ. in princ. magnæ glo. quæ dicit quòd de consuetudine procedit libellus, si peto rem iure dominij vel quasi. De hoc antalis scriptura sufficiat, vel requiratur alia probatio, potest dubitari. Et videtur quòd non sufficiat, sed requiratur alia probatio. quia dictum vnius non sufficit: vt C. de testi. l. iurisiurandi. Econtra credo q̄ sufficiat, nisi probetur contrarium. Nam authoritas

a pœtæ vel alterius excellentis viri, probatur in arte sua: vt j. de statu hominum. l. septimo. & j. si pars hære. pet. l. antiqui. de sol. l. si pater. Ergo authoritas excellentis doctoris. Præterea creditur libro argentariorum, cuius officium est commissum ex publico: vt l. quædam. §. numularios. & ibi not. ff. de eden. ergo & doctori: quia ei cum tanta examinatione officium doctoratus publica authoritate decernitur. Præterea dicitur, doctorum interpretatio est probabilis, & in scriptis redigenda: vt C. de professo. qui in vrbe Constan. l. j. lib. xij. & not. C. de leg. l. j. & j. eod. l. si de interpretatione. Ideo autem dicitur nō necessaria, quia non statur, si probatur contrarium. Nec obstat l. iurisiurandi. quia loquitur in simplici teste: hic in doctore, cui hoc incumbit ratione officij: vt dicimus in tabellione, vt in l. si quis decurio. C. de fal. Quandoq; redigitur in script. in actis publicis. quia iudex pronunciauit inter duos talem esse consuetudinem: hęc pronunciatio facit fidem inter omnes. Azo in summa. C. eod. videtur tenere qđ sic. Iac. Bal. Iac. de Are. Pet. & Cy. sequēdo eos cōtra: qa regula est q̄ res inter alios acta, alijs nō p̄iudicat: vt C. res inter alios acta. ergo &c. Nicol. Mat. & Martinus d̄ Fano tenebat opi. dñi Azo vt ista sententia faciat ius apud omnes: sicut in publicis iudicijs, id est, popularibus. j. de iureiuran. l. eum qui. §. in popularibus. Ideo videtur sic distinguendum: Aut iudex hoc sententiauit diffinitiuè causa cognita: & probat apud omnes. Aut interlocutoriè & tunc secus: argumen. C. de leg. l. fin. in princip. & l. ij. & iij. & ibi not. eod. titu. Diceres tu. Istæ leges loquūtur in principe. Respond. tamen verum est quòd aliud est in alio iudice quantum ad hoc vt hæc lex sit generalis: sed quantum ad hoc vt probet cōsuetudinem specialem, sufficit sententia iudicis specialis, quiquā tum ad illam ciuitatem potest dici princeps: vt j. de excusa. tuto. l. spadonem. §. si ciuitatis. cū omnis ciuitas iudici potestatem iudicandi permittat: cùm iudex iudicat, ipsa ciuitas videtur hoc iudicare, & declarare: C. de vete. iur. enu. l. ij. §. omnia em. Nec obstat q̄ res inter alios acta, &c. Quia verum est in his, quæ respiciunt ius priuatum, vt quod talis fundus sit titij vel non: sed in his, quæ respiciunt ius publicum, vt quòd talis sit consuetudo: tunc omnibus præiudicat, per ea quæ dicta sunt. Credo tamē q̄ si ille, contra quem talis sententia producitur, vult probare contrarium, quòd audiatur: cùm ad eum modò negotium spectat: argumē. l. ij cui. §. ijdem. j. de accus. Et pro ista opi. casus est j. l. cum de consuetudine. secundùm secundam lectu. Quandoq; reperit scriptum, non consuetudo, sed illud, ex quo resultat consuetudo Verbi gratia: Producuntur duæ sententię latæ intra decē annos, in quibus tota hæreditas primogenito est adiudicata: non tamen est scriptū in sententia quòd talis sit consuetudo: tunc si quæris, an ex istis sententijs tantū probetur consuetudo: doct. Vltramō. circa hoc inhærent fantasijs eorum magis q̄ rationi, & dicunt q̄ hoc nō sufficit: sed dicūt q̄ si ciuitas habet mille homines, quòd debet probari, quòd sunt latæ tot sententiæ, & coram tot hominibus quot faciant maiorem partem populi: aliàs in dubio præsumitur cuilibet sententiæ interfuisse viginti homines. Istæ sunt

c truffæ, licet domi. Cyn. in hoc resideat. Tu dic audacter quòd probata est consuetudo. Casus est in l. j. C. eodem. & de ædit. priua. l. an in totum. & j. eodem. l. cum de consuetudine. secundùm primam lecturam. Nec est opus quòd probetur maiorem partē populi sciuisse: nam cū sententia diffinitiua fertur cum magno conflictu, vt l. fin. C. commina. vel episto. lex præsumit q̄ sciat maior pars populi, vel saltē maior pars consiliariorū, qui repræsentant populū. vt nota C. eodē. super rubrica. Nā ratione istius officij, quia præsumptio est q̄ consiliarij sciant ea quæ fiunt in communi & in palatijs in quibus conuersantur. C. de integr. restit. l. de tutela. Eadem ratione dico de interlocutorijs hoc casu. Idem dico si reperitur in actis, hoc obseruatum esse sine cōtradictione. Ad hoc hic est casus. j. eodem. l. cùm de consuetudine. prout ibi est litera negatiua. Quandoque ad probationē consuetudinis inducuntur acta extra iudicialia: vt quando tractatur quæ sit consuetudo contrahendi. Credo etiā tunc q̄ per instrumenta probatur: vt l. quod si nolit. §. qa assidua. j. de ædi. edic. cum simi. & de regu. iur. l. semper in stipulationibus. Credo tamen quòd tot requirantur tot actus, ex quibus verisimiliter colligitur tacitus consensus populi. Acta enim extra iudicialia non ita innotescunt, sicut iudicialia: vt l. in do-

a nationibus. C. de donatio. & de testamen. l. omnium. Secundò probatur consuetudo per testes. Et hic aduertatis. Quandoque

22 tractamus †de cōsuetudine quæ respicit ordinem iudicij: & ista cùm sint modici præ-

d iudicij, sufficit quòd probentur summariè & sine scriptis: quia iudex vocabit ad se aduocatos, & procuratores palatij, & explorabit de consuetudine: argumen. C. de sen. ex breui. reci. authē. nisi breuiores. Et pro hoc text. j. de testi. l. iij. §. fina. ibi: diligentiæ iudicantis est, explorare &c. Quandoq; tractamus de consuetudine, quæ respicit litis decisionem: & tunc de hoc debet plenè constare, sicut de alijs: vt C. de iudi. l. iudices.

23 †Sed quid debent deponere testes? Modus certus & indubitatus est, q̄ debēt deponere de frequentia actuum, & cursu tēporis: b secundùm ea quæ dicta sunt. Quòd autem fuerit inducta ex certa scientia, quis debet probare, dicam j. eo. l. quod non ratione. Et ex his habes modum faciēdi articulos. Speci. in titu. de consuetudi. ponit. Sed quid si

1.4 testes dicunt quòd ita est consuetudo: nec sunt interrogati vltra: an hoc sufficiat? Dicunt quidam quòd non: quia testis debet deponere de his quæ percepit per sensum: vt l. testium. C. de testibus. Sed consuetudo est quoddam ius incorporale, vt ś. dixi, qđ non percipitur sensualiter. Debet ergo de- c ponere de tali facto, quòd ex eo consuetudo resultet. Ego sic dicerem: Aut ille, qui sic deponit, est homo peritus, vt aduocatus vel bonus procurator: & tunc valet tale dictū: quia peritis in arte est credendum de eo, q̄ intelligunt & cognoscunt secundùm eorū doctrinā: vt j. de vēt. inspi. l. j. §. j. C. de re mi. li. l. semel. lib. xij. Dixi ś. in principio Digestorū. Aut est homo imperitus: & tūc videt dixisse de facto q̄ talis est vsus: argu. eius q̄ no. j. de verbo. obligatio. l. stipulatio ista. §. hi quoque. Vtrum tamen ex tali vsu resultet consuetudo, prout est ad propositum, remanet in examinatione iudicis, cōsideratis his quæ ś. dicta sunt. Et est argumen. ad hanc distinctionem quod nota. C. de vsuf. l. j.

24 solet dici j. de verbo. obliga. l. sciendum. †Sed pone quòd testes deponunt de diuersis actibus, vtrum probent? Circa hoc Cyn. se inuoluit, nec videt habere intellec- in quod ipse ponit. Bre- uiter dic: Aut duo testes cōcor- actu: & tūc sufficit in iudicialib- vt dixi. Non enim testis hab- actuū; sed eo ipso q̄ probat

Barba. consi. viij. co. vij. volu. j. & consil. xxij. iij. col. volu. ij.

¶Quòd stetur doctori attestanti de cōsuetudine, vide Bal. in c. cum dilectus. de consuet. in iij. colum. Imol. in l. j. §. nunciare. col. xxxiij. ď ope. no. nuncia. Lanfrā. in c. quoniam cōtra falsam. col. pen. de probatio. Vide Alexan. in l. post dotem. in vlti. char. ff. solu. matri. Barb. consi. xiij. col. xij. Vide Iason. hic in penul. col. Et q̄ ste tur doctori ita attestanti, tenet Decius, vbi dicit hanc rationem in consi. c cccc. xciij. Anto. Rubeus Alexandrinus.

↠P. P. A. V. P.

¶Quòd sufficiat. Sequitur Com. consili. lvij. circa fin. incip. monasterij. Bal. in c. cū dilectus. in princ. in iij. col. de consue. Imol. in l. j. §. nunciatio. in xvij. co. ď ope. no. nuncia. Do. Lanfranc. in repert. c. q̄m contra falsam. de p- bat. extra. Vide latè modern. in prælud. feud. & latissimè ibi Cur. Quòd autē credatur, etiam si plures hoc attestētur. vi de Alexan. in l. post dotem in vlti. charta ff. sol. matri. Barb. in cōsi. xliij. & xij. col. 1 prin: in j. vol. vide Iafo. hic in penul. col.

☞POMATES.

¶Ergo authoritas. Contrarium videtur voluisse Aret. consi. cxxxiij. incip. in causa quæ vertitur inter homines. in iij. colū. Et Alex. post multa in l. post dotem. xj. colum. verſic. ex hoc quæri posset. ff. solu. matrimo.

Pro intellectu l. iurisiurandi. C. de testi.

☞POMATES.

¶Tu dic audacter. Adde ad istam materiam quod ponit Roma. fing. xl). incip. an sicut sententia iudi. in iiij. colum. & vide præpositum in c. consuetudo. ij. colum. j. distinct.

☞POMATES.

¶Sufficit q̄ probetur. Vide Fel. in c. ij. in vj. colum. de testa-

¶ POMATES.
a ¶Tu die q. Vide poſitum in c. quæ cõtra. viij. distinct.
¶ Pro intellectu l. ſed ſi accepto. ff. de iure fiſci.

frequentiæ: vt l. iij. in fin. C. de epiſco. audi. Vix enim poſſet reperiri quòd teſtificaretur de diuerſis actibus: & probationes non ſunt anguſtandæ, vt l. quoniam. C. de hæreti. Quod intellige, ſi conſtat de curſu temporis. Aut vnus teſtis deponit de vno actu, alius de alio actu, & ſic de ſingulis: hic poteſt eſſe dubium: nam videtur quòd non probent, cùm ſint ſingulares: vt l. iuriſiurandi. C. de teſtib. Econtra videtur quòd ſic, per ea quæ not. in l. ob carmen. in fin. j. de teſtib. Sed dicas: Aut vnus teſtis deponit de frequentia actuum: aliùs idem: tamen in cauſa ſcientiæ diſcordant: quia vnus dicit quòd vidit quoſdam actus: alius dicit de aliis; & iſti probant: quia de frequentia, ad q̃ inducuntur, concordant. Non enim inducuntur ad probationẽ alicuius actus ſingularis. Ita loquitur gloſ. l. ob carmen. Aut qui libet teſtis deponit de actu ſingulari tantum: & iſti non probãt. Nullus enim actus eſt probatus: quia ſingularis, vt l. iuriſiurandi. De frequentia autem non deponunt: ergo &c. ſic debet intelligi dictum Petr. not. per Cyn. C. eodem. l. conſuetudinis. Quinto principaliter †quæro, quis ſit effectus conſuetudinis? Poteſt intelligi primò an tollat legem. Et hic diſtingue vt ſuprà dixi circa contraria. Secundò an habeat virtutem extenſiuam, & recipiat interpretationem. Hoc tetigi in primo cõtrario, & latius circa ſtatuta in l. omnes populi. Tertiò poteſt intelligi ad quas perſonas, & ad quæ loca ſuam virtutem extendat: & de hoc agendum eſt primò de perſonis, & omnia quæ dicam in conſuetudine, intelliguntur in ſtatutis, & econuerſo. Primò ergo quæro, an conſuetudines ligent minores & furioſos. Caſus eſt quòd ſic, j. de adminiſtra. tuto. l. ſi ſine hærede. §. Lucius. quod tenẽt omnes
26 Item quæro nunquid ligent †forenſes? Iſtud tangitur per Cyn. C. de ſumma trinita. l. j. & C. eodem l. j. & Specul. in titu. de conſtit. Tu dic quòd aut circa delicta: & tunc aut illud quod commiſſum eſt in hac ciuitate, ſrat aliàs delictum de iure communi: & punitur ſecundum ſtatuta & conſuetudines huius ciuitatis: vt C. vbi de crimi. agi opor. authenti. qua in prouincia. j. de extraordinarijs crimi. l. ſaccularij. Et hoc tenet Dyn. j. de accuſa. l. ſi cui. §. penul. Iacob. de Aret. & omnes. Nec obſtat l. j. C. vbi ſenat. vel clariſ. quia reſponde vt ibi not. per Cyn. Aut non erat delictum de iure communi: & tunc aut ille forenſis ibi tantam moram contraxit, quòd verò ſimiliter deberet ſcire: & tunc idẽ. Pro hoc, C. vbi de crimi. agi opor. l. ij. & idem ibi not. in vlti. glo. Aut non contraxit ibi tantam moram: & tunc aut illud erat communiter per omnes ciuitates ſeu per totam prouinciam prohibitũ: vt puta, ne extrahat frumentum de territorio, quod eſt communiter prohibitum per totam Italiam, & iſto caſu non licet ignorãtiam allegare ad totalem excuſationem: vt j. de pub. l. fi. §. licet. Aut non eſt totaliter ſic prohibitum: & non tenetur, niſi fuerit
27 ſciens: vt l. fin. j. de decre. ab ordi. facien. Sed quæro, †quid in contractibus? Dic latius quàm docto. Aut quæris de ſtatuto vel conſuetudine, quæ reſpiciunt ipſius contractus ordinationem: aut de his quæ pertinent ad ius ex ipſo contractu oriente executionem. Primo caſu inſpicitur locus contractus: vt l. ſi fundus. j. de euict. argu. C. quemadmo. teſta. aper. l. ij. Secundo caſu, aut quæris de his quæ pertinent ad litis ordinationem: & inſpicitur locus iudicij: vt j. de teſtib. l. iij. in fi. Aut de his, quæ pertinent ad litis deciſionem: & tunc aut de his quæ oriuntur ſecundùm ipſius naturam: aut de his quæ oriuntur ex poſtfacto propter negligentiam ſeu moram. Primo caſu inſpicitur locus contractus, vbi eſt celebratus, non locus in quem collata eſt ſolutio, ſecundum l. contraxiſſe. j. de actio. & obligatio. & in hoc conſentit gloſſ. & Dyn. fallit in dote, vt l. exigere. j. de iudi. per rationem poſitam in text. Secundò caſu inſpicitur conſuetudo loci, in quem collata erat ſolutio: vt j. ſi cer. peta. l. vinũ. vt j. de tritica. l. fin. Ratio patet: quia ibi videtur eſſe contracta negligentia ſeu mora: & iſta faciunt ad multa. Primò ſi diuerſa eſt conſuetudo lucri dotalis in ciuitate viri, & diuerſa in ciuitate vxoris, quòd inſpic[illegible] ſitas viri, per d. l. exigere. & rationem ibi poſitam. Ir[illegible] iſta eſt ſtatutum, quòd qui non petit d[illegible] cadat à iure ſuo. Modò Florentin[illegible] denda ſibi in hac ciuitate: tacui[illegible] contractus: quia ibi videtur

Statutum. & apud noſtrato. l. 3. fig. lib. 3. acti. quæ. omnino videat.

contracta negligentia: & ideo conſuetudo huius ciuitatis inſpi
28 ciatur. Itẽ quero, †quid in teſtamentis? Pone cõſuetudo eſt Venetijs q̃ valeat teſtamentum corã tribus teſtibus: modò quidam mercator aduena ibi fecit teſtamentũ corã tribus: an valeat? Primò videndũ eſt valeat cõſuetudo. Iaco. de Are. diſputauit hanc quæſtionẽ, & declarauit ſic: Ant iſta cõſuetudo eſt expreſsè reprobata: cũ ad minus debeant eſſe quinque teſtes in loco vbi nõ eſt legũ peritia: vt C. de teſta. l. fin. Præterea iſta cõſuetudo videtur nulla & temeraria. Nam propter timorẽ falſitatis eſt inuentum vt ſeptem ſint teſtes: vt C. de teſta. l. iubemus. C. de fideicõ. l. ſi. Sed ex tali obſeruantia talis cõſuetudinis, falſitas facilius poterit perpetrari: vt C. de indict. vidui. l. ij. in fi. j. de eden. l. j. §. diẽ. & malè inuentæ conſuetudines nõ ſunt ſeruandæ: vt in auc. vt nulli iud. §. j. Aut talis cõſuetudo eſt de cõſenſu principis, & valet: qa videtur hoc induxiſſe, eo q̃ patitur: vt j. de his qui no. infa. l. qd ergo. §. j. j. loca. l. cũ in plures. §. locator. j. de exerci. l. j. §. magiſtrũ. & cõſtat principẽ indulgere ex ſpeciali priuilegio potuiſſe: vt C. de teſta. l. ſi nõ ſpeciali. Et ex tali conſuetudine inducit priuilegium: vt ix. q. iij c. cõqueſtus. & lxv. diſtin. mos antiquus. Et ita credo q̃ ſtatutũ & cõſuetudo valeat, etiam principe ignorante. Nã ad hoc vt valeat teſtamentum factũ in ſcriptis, requiritur publicatio: vt C. de teſta. l. publicati. j. quemadmod. teſta. aper. l. ſed ſi quis ex ſignatoribus. & ibi not. Sed iſta ſolennitas publicationis per ſtatuto & cõſuetudines minuitur & mutatur: eadẽ ratione ſolẽnitas teſtiũ. C. quemadmo. teſti. aper. l. ij. & ibi videt caſus. Nõ obſtat l. vltima. C. de teſta. quia ibi cõſuetudo limitat: futura autẽ non prohibetur. Et iſtud videt ibi ſentire Cy. & in l. dudum. de cõtrahen. emptio. Nec obſtat quod dicitur, q̃ eſt temeraria & mala conſuetudo: quia imò bona: ne pereant vltimæ voluntates: cũ in ciuitate Venetiarũ propter occupationes mercantiarum ferè nõ poſſint haberi teſtes. Idem in alijs ciuitatibus propter multas cauſas, quas ibi ipſi ciues cognoſcunt: ſicut dicimus in militibus & in patre inter liberos. Secundò eſt videndũ,
29 †an talis conſuetudo trahatur ad forenſes. Iac. de Aret. determinauit q̃ non, per l. ſi nõ ſpeciali. C. de teſta. & j. de iure fiſci. l. ſed ſi accepto. Præterea licet conceſſum ſit ruſticis, vt poſſint facere teſtamẽtum corã quinq̃ teſtibus: tamẽ ciuibus illuc euntibus hoc non conceditur: argu. j. de iure codicil. l. cõficiuntur. §. j. Præterea ſtatuta dicuntur ius propriæ ciuitatis: vt §. de iuſti. & iure. l. omnes populi. ergo non porrigunturad extraneos. Mihi autẽ ſic videtur: Aut ſtatutum loquitur limitatè inter perſonas ciuiũ: & nõ porrigitur ad forenſes. Intelligo l. fi. C. de teſta. cõiuncta l. conficiuntur. §. j. ibi enim conceditur ſpecialiter ruſticanis: & ſic limitatè. Et rationes quæ ponuntur in prin. legis, non habent locũ in ciue. Et poſito quòd eſſet eadem ratio in ciue rus habitante eſſe dubium: cum ex idẽtitate non inducatur correctio iuris vt not. C. de ſacroſanct. eccle. authenti. quas actiones. Aut loquitur ſtatutum ſimpliciter & indefinitè: & porrigitur ad forenſes ibi teſtantes: argumen. d. l. ij. C. quemadmodum, teſta. ape. Præterea circa ea, quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis, ſtatutum ciuitatis comprehendit forenſes: vt lege, prima, C. de emenda. lib. Pro hoc optimè facit de milita. teſtamen. lege, fina. Præterea ita eſt in contractibus: l. ſi fundus infrà, de euict. & ſuprà, dictum eſt ergo &c. Nec obſtat lege, ſi non ſpeciali. quia eam intelligo
25 ſecundùm prædictam diſtinctionem. Nec obſt. l. ſed ſi accepto. in fin. quia ibi loquitur in obſidibus, qui non ſunt ciues Romani, nec habent teſtamenti factionem: vt lege, obſides, infrà, de teſta. & ideo oportet quòd accepto vſu togæ habeantur vt ciues Romani, vt eorum teſtamentum valeat. Sed in quæſtione noſtra ille qui eſt ciuis Romanus, in omni ſolo Romano poteſt teſtari ſecundùm conſuetudinem locorum, vt dictum eſt: an valeat tale teſtamentum, & extendatur ad bona alibi poſita, infrà, dicam. Vlterius quæritur, quid in alijs, quæ non ſunt delicta, nec contractus, nec vltimæ voluntates? Pone quòd forenſis habeat domum hic, & eſt quæſtio an poſsit altius leuare. Breuiter cùm eſt quæſtio de aliquo iure deſcendente ex re ipſa, ſeruatur conſuetudo loci, vbi eſt res. l. an in totum. C. de ædi. pri. Et
30 ſic intelligitur lege, venditor. §. ſi conſtat. infrà, communia præ. di. Quæro etiam, † vtrum iſta ſtatuta & conſuetudines ſeculares ligent clericos, & debeãt ſeruari in curia epiſcopi? Et videt q̃ nõ extra de cõſti. quę in eccleſiarũ. & c. eccleſia ſanctæ mariæ. quod

quod tenet Cy. C. quæ ſit longa conſue. l. ij. circa fi. In hoc puncto libenter audirem doct. moder. iuris Canonici. Mihi videtur tamen ſic dicendum q̃ no. habemus auc. caſſa. C. de ſacroſanct. eccle. ex cuius intellectu iſta materia declarabitur. Dicit enim q̃ non valeant ſtatuta laicorum contra libertatem eccleſiarum & earum perſonas. A contrario ſenſu innuit q̃ ea quę non ſunt cõtra libertatem eccleſiæ id eſt: quæ non ſunt contra priuilegia eccleſię & clericis conceſſa à Papa vel Imperatore, valeant, vt plenè no. per Inno. extra de ſenten. excom. c. nouerit. Hoc præmiſſo ſic diſtingue. Aut ſtatuta ſunt facta directè ſuper clericis & rebus eccleſiaſticis, & nõ valent: quia non pertinent ad iuriſdictionem condentis, vt extra de conſti. c. eccleſia ſanctæ Mariæ. Aut ſtatuta ſunt facta ſimpliciter: & tunc ſi redundant contra ea quę conceſſa ſunt eccleſiæ & clericis in priuilegium, & non valeant tanq̃ contra libertatem, vt in auc. caſſa. & c. nouerit. Aut contra ea quæ competunt eccleſijs vel clericis non in priuilegium, ſed vt cuilibet: & tunc ligãt clericos, & ſunt ſeruanda etiam in foro epiſcopi: ſi tamen ſint honeſta, vt extra de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſer. c. cum veniſſent. vt not. per gl. j. de poſtu. l. ex ea. in fine. Subijcio exempla. Cauetur ſtatuto huius ciuitatis q̃ niſi teſtamẽta inſinuentur coram iudice, nõ valeant: modò quidam clericus fecit teſtamentum nõ inſinuatum: an valeat? Sic dico: Aut in illo teſtamento continentur legata ad pias cauſas: & quantum ad eas talis diſpoſitio non infirmatur: quia conceſſum eſt in priuilegium vt valeat etiam cum duobus teſtibus, vt extra de teſt. c. relatum. Quantum verò ad alia non valet: quia clericis ex priuilegio non eſt conceſſum poſſe facere teſtamentũ: ſed ipſi poſſunt ipſo iure quo poſſunt alij homines: & ſtatutum ſeu conſuetudo
31 eſt honeſtum, vt obuietur fraudibus. Modò videamus, † quos liget conſuetudo locorum. Circa quod eſt ſciendum q̃ quædã ſunt ſtatuta prohibitiua ratione pœnæ: quædam permiſsiua: quędam punitiua. Circa primum dic: Aut ſtatuta ſunt prohibitiua reſpectu ſolennitatis: vt puta, non poſſet quis facere teſtamentum vel inſtrumentum niſi ſint duo notarij, & ſimilia, & tunc ſubiectos non ligat extra territorium: quia in ſolennitate actus ſemp debet inſpici locus vbi agitur, vt §. dictum eſt. Aut eſt prohibitium in rem, id eſt, reſpectu rei: vt puta, prohibet rem alienare: et tunc etiam ſi contractus fiat extra territorium, talis alienatio nõ valet: quia talis prohibitio legis tunc afficit rẽ quæ eſt in eius territorio, vt not. in l. ea lege. C. de condi. ob cau. Aut prohibitio reſpicit perſonam ſeu actum perſonæ: vt quòd minor vigintí annis non poſsit facere teſtamentum: vel vir non poſsit legare vxori, & ſimilia: & tunc credo quòd homo illius ciuitatis, etiam extra territorium, non poſsit facere teſtamentum vel ſimilem actũ: quia video in eo cui à iudice ſuo eſt bonis interdictũ generaliter illa interdictio extendit effectum ſuum vbiq̃: vt j. de ver. obli. l. is cui bonis. j. de teſt. l. is cui. de cura. fur. l. Iulianus. Eadem ratione iſta intedictio eſt ſpecialis. Et iſta æquiparatio interdictionis ſpecialis & generalis, probatur de cõſti. prin. l. j. additio. Et ſic eſt finis repetitionis. l. de quibus. ff. de legibus.

Quædam neceſſaria tantùm: quædam probabilis tantùm. De quo per gl. & doct. hic. Item not. q̃ erronea conſuetudo non trahit
b ad conſequentiam. b Hic ponit gloſ. exemplum in eo qui duxit plauſtrum: quę cõſuetudo eſt Bononię per errorem introducta, vt hic. Bartol.

¶ P. P A V. P.
¶ Nota tex. ibi. Item vide quæ habes ad Bar. ſ. eo. in l. neque.
b ¶ Diuturna. Ad conſequentiã. Not. gl. in l. j. C. quæ ſit long. cõſue. ibi plenè per Sal. in ix. vel. x. co. & per Cy. in l. ij. e. ti. in ver. quarto quæritur circa hoc. & ibi Bald. poſt gl. per do. Anto. in c. fi. de conſue. per Bal. poſt gl. in l. de q̃bus ſuprà eo.
¶ P. P A V. P.
¶ Quod principi. ad de circa iſtã materiã q̃ conſtitutio principis eſt fortior q̃ lex. Vide Barba. in conſ. j. in v. colũ. in j. parte.
¶ Quod principi. vt hic. vide bar. de nouo codi. compo. in fi.
d ¶ In heredem. Quid in priuilegio ciuitatis Bartol. relinquit cogitandum, in l. aſſumptio. §. filius. ad municip. Sed ipſe decidit in l. liber. §. primis e. tit. Et vide q̃d ibi dixi. Et vide bar. tangẽtem in l. j. C. de patri. qui fi. diſtra.

R go. Hæc lex continuatur in glo. In text. ibi: conſenſus. ſcilicet expreſſus.

T Otum autẽ. In text. ibi, patris alienet. De iſta alienatione vide in l. ij. C. de fund. do. Bart.
c

De conſtitutionibus principũ. Rub.

1 *Interlocutio principis redacta in corpore iuris, habet uim legis.*
2 *Priuilegium conceſſum perſonæ quando egrediatur perſonam, & ad hæredes tranſeat.*
3 *Reſcriptũ contra ius diuinum uel naturale, quando ualeat.*
4 *Reſcriptum contra ius gentium, quando ualeat.*
5 *Princeps contra ius ciuile quando reſcribat. remiſſiuè.*

LEX I.

c O Vod principi. Lex iſta diuidit in quatuor partes. In prima ponitur dictum. In ſecũda ratio dicti. In tertia ponitur quædam illatio. In quarta ponitur quoddam exemplũ. Secũda ibi: vtpote. Tertia ibi: quoddcunq̃. Quarta ibi: planè. Et in ſumma hoc intendit: Principum placita animo ius condendi facta, habent vim legis generalis: niſi ſint facta ad certas perſonas: quia tunc perſonas non egrediuntur. h. d. vſq̃ ad fi. In text. ibi: placuit, ſcilicet animo legem cõdendi. Oppo. ad hanc legem. Dicitur hic q̃ princeps interloquitur. quod eſt cõtra l. iij. in fi. C. de legi. Sol. Dicit gl. interlocutio principis non habetur pro lege generali, vt in contrario: niſi hoc expreſsè dicatur, vt hic. c Oppo. ad ſolu. iſtam de l. metum. §. ſed qd prætor in fi. j. quod metus cau. Solu. † Aut principis interlocutio eſt redacta in corpore iuris: aut non. Primo caſu obſeruatur pro lege generali, vt in contrario. ſecundo caſu non, vt dixi. Et circa hoc dic vt plenè not. per Cy. in d. l. leges. Oppo. iterum, dicit hic
2 †quòd priuilegium perſonale nõ egreditur perſonam, contra l. j. §. j. & quaſi per totum. j. quod quiſq̃uris. So. Aut priuilegiũ eſt conceſſum ad puſtulationem alicuius, aut non. Primo caſu perſonam egreditur, vt in contrario. Secundo caſu non, vt hic. Op. ad hoc de l. fi. C. de fructi. & lit. expen. Sol. ibi contingit propter æqualitatem iudiciorum ſeruandam, vt ibi notari ſolet. Opp. dicitur hic quòd priuilegium perſonale perſonam non egreditur. contra l. j. in fin. de iure immu. Sol. Ibi fuit conceſſum priuilegiũ ſub nomine poſterorum, vt ibi poſteriſq̃ tuis. Vnde non mirum ſi perſonam egreditur, vt i contrario. Opp. ad hanc ſol. de l. iij. de cenſib. & l. ſordidorum. C. de excu. mu. lib. x. So. Aut priuilegiũ conceditur perſonæ: & habet locum id quod dixi. Aut concediẽ rei: & tunc ad quẽcũq̃ res tranſeat, tranſit priuilegium: vt in cõtrario. Oppo. ad hanc ſolutionem: & videtur q̃ etiam ſi priuilegium concedatur perſonæ, q̃ perſonam egrediatur: vt j. de in integr. reſtitu. l. non ſolum. j. de minori. l. minor. §. fi. Sol. ſecundùm Dy. quandoq̃ perſona eſt cauſa immediata priuilegium concedendi: & tunc perſonale priuilegium non egreditur perſonam, vt hic. Quandoque perſona non eſt cauſa immediata, ſed media ta, vt in minore: quia proxima cauſa reſtitutionis eſt leſio: vt j. de iureiurand. l. nam & poſtea. §. ſi minor. & iſto caſu priuilegium
d tranſit in hæredem. d vt d. l. minor. & l. non ſolùm. Iſta ſolu. Dyn. reprehenditur per docto. quoſdam: nam quandocunque habemus cauſam remotam & proximam, inſpicimus remotam magis quàm proximam, vt in vſuſcap[illegible]uius cauſa proxima eſt dominium: & tamen magis in[illegible]ſio quæ eſt remota, vtrum ſit iuſtus titulus vel no[illegible]io ſit continuata vel non: quia ſine ea[illegible]vt infrà de vſuſcap. l. ſine poſſeſſione. § [illegible] Vnde di cunt ipſi quòd quandoc[illegible]næ. quã

a ¶Transfertur in hæredem. An priuilegium transeat in hæredem, per Cy. notabiliter in l. fi. in x. col. & ibi Ang. j. eodem. Vide latè Bar. & quæ not. ibi in l. quia tale j. sol. mat. Sed Bald. ibi in hac materia consyderat quatuor modos principales, quos vide ibi per eum. Sed domi. Ioan. altius exordiendo dicit q tu potes sic cõcludere: quòd aut priuilegium conceditur vniuersitati vel loco: & tunc transit ad successorem: quia eadem videtur vniuersitas, licet homines remoueantur, vt not. Bartol. & no. gl. in l. sordidorum. per illum text. C. de excusa. muner. libro. x. Aut concessum est rei: & tunc similiter transit ad quencunq; transit res. l. ætatem. infrà de censib. & l. si aquæ ductus. infrà, de contrahend. emp. Facit quod not. in c. ex literis. de pigno. aut fuit concessum personæ: & tunc aut cõceditur beneficiũ: & similiter intelligitur concessio realis vt transeat ad hæredem: arg. l. fina. j. eo. quam semper intelligas, nisi natura rei aliud inducat: arg. in l. stipulatio ista. §. si quis ita. de verbor. obliga. Aut conceditur priuilegiũ quod est propriè cõtra ius commune. iij. distin. c. priuilegia. Et facit quod nota. per glosſ. in l. quod fauore. C. de legib. & Ioann. Andr. in cap. olim. de verbo. signi. tunc secundùm glosſ. in dubio similiter intelligitur concessio realis, vt not. glosſ. in l. forma. §. quanquam. j. de censſ. & idem gl. xxv. q. ij. in ſum. Sed cõtrarium voluit gl. in d. c. cùm veniſſent. Et istud videtur verius per text. in d. l. quia tale. & l. priuilegia. de re. iur. Quod est clarum, ſi priuilegium induxit exceptionem dilatoriam: vt voluit Barto. in l. quia tale. Si autẽ inducit exceptionẽ peremptoriam: tunc ſecundum Barto. in dubio transit ad hæredem, per l. non ſolũ. de reſtit. in integ. & in l. etiam. C. ad Vellei. Si autem ſit dubium an voluerit inducere exceptionem peremptoriam vel dilatoriam, potes dicere, licet Bart. non tangat, q ſi verſatur priuilegium circa vnũ debitum particulare: tunc videtur inducere dilatoriam. Sic poteſt intelligi quod not. gl. & Bar. in l. iij. §. quod autem. ã. quod quiſq; iuris. Nam ſi conceditur alicui priuilegium q non teneatur reſpondere creditoribus, vel quòd nõ teneatur reſpondere donec viuat, in dubio intelligitur inducere exceptionem dilatoriam. Et ita intelligitur d. §. quod autem. ſecundum glosſ. & Bartol. ibi licet Barto. aliter intellexerit in d. l. quia tale. & malè: quia ibi contrarium not. & hoc maximè, quia priuilegia, quæ tendunt ad læſionem tertij, debent reſtringi, vt lædant quantò minus poſſunt: argu. l. nec auus. C. de emancipa. liber. & l. ij. §. merito. & l. ſi quis à principe. infrà, ne quid in loco publi. c. cùm dilectus. de conſuetu. Si autem priuilegium concernit ius vniuerſale: ſub quo poſſunt eſſe multa particularia: puta alicui conceditur priuilegium immunitatis, vt non teneatur ad munera: tunc ſatis videtur quòd quo ad particularia quæ ſunt ad munera vel ad munera: tunc ſatis videtur quòd contra quem excerpitur functo habuiſſent ortum, & conſequenter dem: ſed non q cto quæſita: & tunc tranſeat ad hæredem. Et hoc videtur quando non fit mẽtio de hæredibus. priuilegij recurritur ad no. in l. ſi ſic. la ij. de ver. o pallegata l. l. ſi oĩb⁹. j. de reg. iur. in l. ij. §. fi. ũ trãſeat ad alios, vide p. d. Ant. poſt alios priuilegiũ reale vel perſonale

doque rei: quandoq; loco vel ciuitati: quãdoque generi vel poſteris. Primo caſu ſecũdùm Vltramon. aut quæritur de priuilegio conceſſo à lege ſcripta, aut de priuilegio cõceſſo à principe viuo. Primo caſu aut priuilegium eſt conceſſum inſpecta naturali & ſufficienti ratione, vt in reſtitutione minoris propter naturalem rationem & læſionem: & tunc priuilegium conceſſum perſonæ egreditur perſonã, & transfertur in hæredem [a]: vt l. non ſolùm. & l. minor. prælle.

Aut non eſt conceſſum inſpecta naturali & ſufficienti ratione: quia non eſt defectus magis in eo cui conceditur, quàm in aliis hominibus: tũc regulariter ad hæredẽ non transit, vt infrà, de re iudic. l. & ſi fideiuſſor. in fi. & l. ſi cum procuratore. eodem titulo. Fallit in l. etiam. j. ſolut. matrimo. l. finali. C. qui potio. in pigno. habẽ. Et ratio ponitur ibi per Cyn. Si verò quæritur de priuilegio conceſſo à principe viuo: & tũc perſonam non egreditur, vt hic: niſi de hæredibus eſſet facta mentio: vt infrà, de verborũ ſignificatio. l. ſciendum. Et intellige [b] per verbũ pluralis numeri: vt ibi: hęredibuſq; tuis. Secus ſi tibi hęredique tuo. tunc non transit niſi ad primum hæredem, vt l. antiquitas. C. de vſufru. quę ad hoc not. facit & ibi eſt ratio in text. Si verò priuilegium conceditur rei: tunc ad quencũq; transit res, & priuilegium, vt l. ſordidorum. C. de excu. mu. libr. x. Et hoc ponit Dy. in c. priuilegium extra de regu. lib. vj. & j. de excu. tuto. l. non tantùm. Si verò conceditur ciuitati vel loco, ſemper trãſit ſucceſſiue: cùm ſemper ſit eadem ciuitas, vt j. de iud. l. proponebatur. Si verò conceditur generi vel poſteris, & tũc recurritur ad legem primam. infrà, de iur. immu. Quæro nunquid † reſcriptum contra ius diuinum [c] vel contra ius naturale valeat. Dic vt in gloſ. & l. finali. C. ſi contra ius. Videtur tamen quòd contra ius diuinum non poſsit, vt infrà de arbit. l. nam magiſtratus. & infrà de mino. l. minor. In contrarium videtur quòd ſic: quia ſicut ſe habet princeps quo ad deum: ita iudex quo ad principem. ſed iudex poteſt proferre ſententiam. contra ius Principis error non expreſſo in ſententia, & valet, vt l. ſecunda. C. quando prouoca. non eſt neceſ. Ita debet eſſe in reſcripto Principis

tangit Bal. in l. fi. j. eo. per Ioan. Andr. in mercu. in regula, priuilegium. in Spec. de inſtru. editi. §. nunc autem. verſi. item quod fuit. cum ſequen. Adde q in perſonaliſsimis actibus perſonæ inſeparabiles includuntur l. ſi ſtipulatus fuero per te non fieri. de verbo. obliga. l. & hæredi. de pac. In reſcriptis autem dic vt in c. quoniam abbas. de offic. delega. Prædictis adde Bal. poſt Cy. in l. ij. C. de epiſco. & cler. & tex. & Bal. in l. omnia. eodem tit. & l. ſi nõ ſpeciali. C. de teſtam. Et adde q vbi conceditur priuilegiũ miſta ratione loci & perſonę, nõ poteſt in alio loco exerceri, ſecundũ Innocen. in c. bonę. de poſtula. præl. & Bal. in l. ij. in xvij. q. C. de ſerui. Et quãdo beneficium transeat ad hęredem, vide duo vetba Bal. in rubri. C. de priuile. dot. in pe. col. Quid autẽ in reſcriptis, an transeant ad ſucceſſorem & cõtra ſucceſſorem, vide plenè in c. ſignificauit. de reſcrip. et Io. And. in regula, is q in ius. de regulis iur. in vj. & in c. quia v. de iudi. & in c. dilecti. de foro compe. Cyn. & Bal. in l. j. C. quando libel. prin. da. &c.

¶Adde quãdo priuilegiũ transeat ad hęredem & ſucceſſorẽ, Bald. conſi. c. j. lib. & melius conſi. ccccv. ij. lib. Old. conſi. ccc. Fede. conſi. lxvj. Pet. de Anc. cõſi. cccxxxvij. Alex. cõſi. lxxxvij. j. lib. Calde. conſi. j. de priui. & inquantum domi. Iaſ. tangit an contractus principis obliget principẽ ſucceſſorẽ, vide pro eius opinione Bal. cõ ſil. ccxlj. iij. lib. Et inquantum etiam ponitur clauſula derogatoria, vide pulchrè Ro. cõſi. ccccxxxvj. & ccccxcvij.

¶Et intellige. Vide Felin. in c. in præſentia. de probationib⁹. in xj. col.

¶Diuinum. An reſcriptum contra ius diuinum vel naturale valeat, vide in l. de quibus. circa mediũ. ſupra titu. j.

¶Poteſt fieri. Ex cauſa etiam poteſt tolli ius diuinum per principem. Et ad nota. hic per Bartolum. vide Innocẽ. in c. innotuit. de electio. & vide Baldum in authentica, ad hæc. in ij. colum. de vſuris.

¶Ius naturale. Vide Innocen. in c. quia plerique. de immu. eccle.

¶Beneficium. Vide per Pet. de Ancha. in regula, beneficium. de regulis iur. in vj. & ibi nota. per Innocen. in c. cùm dilecti. de dona. & gloſ. in c. cauſam quæ. de reſcrip. & Dy. in c. quæ à iure. & dicta per Archi. xj. diſtin. per Barto. in l. ſi quando. C. de bo. vacan. lib. xj. habentur in c. olim tibi. de verbo. ſignifica. per Ioannem And. in c. quãuis. de præben. in vj. Et adde q priuilegium principis non eſt aſtutè nec abſurdè interpretandum. l. ij. & ibi Bal. C. de legibus. ſed benignè hic & l. ex facto. de vulga. & pupil.

✠POMATES. ¶Beneficium. Vide ad iſtam l. Barto. in l. j. C. de iuris & facti ignorantia. Alexan. & Areti. in l. qui duos. ff. de lega. j. Alexan. conſi. clx. in ſecundo volu. Panormita. conſi. lvij. in vlti. colum. primo volumi. & conſilio, xcvij. in penultima colum. eodem volumine. Federicum conſilio, clxv. Panormitanum conſilio xxxvj. ſecundo volumine. Barbat. conſilio, xxxiij. in j. volumi. Areti. in conſi. liij. in fine. in j. volumi. iij. col. Barba. conſi. xxxv. v. colum. ij. volumi. Et conſi. lvj. xiij. colum. eod. volumi. & conſilio ſequen. in vj. columna.

✠P. P. AV. P. ¶Beneficium. Circa regulam huius l. adde q ſi princeps concedat alicui ſimpliciter iuriſdictionem in aliquo caſtro, cenſetur cõceſſum merum & miſtum imperium. Et ſimiliter ſi conceditur ſimpliciter, vide quæ

Et iſta

ſcripſi ad Bar. in l. j. j. de iuriſdic. om. iud. circa finẽ j. apoſtillę magnę. Licet Iaſ. quem, ibi habes, dicat contrariũ. ideo vide ibi. Et vide de hac materia, & limita per Barb. in c. cum dilecti. in pe. col. extra de dona.

a ¶Interpretaretur. Dicit Bal. in l. ij. C. an. ſeruus ex ſuo facto. q ſtatutũ ciuitatis nunquã interpretatur cõtra rẽpublicã, in eo non poteſt tangere alios, ligaf tñ reſpublica à ſtatuto, ſcdm bal. l. ſi mr. C. ne ꝺ ſtat. defunc. et ad dicta p bar. hic vi de bar. in d. l. ſi qñ. in prĩ. de inof. teſ. vbi re ſcripta iterp̃tãf ſcdm ius cõmune, ſecundũ Bal. ibi. & eſt tex. i c. cũ dilecta. de reſcr. et intellige ſecũdũ ius municipale, nõ ciuile, ſecũdum Bal. in l. ſi qñ. ibi etiã dicit q reſcriptũ papę interpretaf ſcdm ius canonicũ, nõ ſcdm ciuile. Adde no. p bal. in l. j. in v. co. C. quõ & qñ iudex. Bar. in l. ſæpe. in fi. de offi. præſi.

b ¶Priuilegiũ. Quid a in diſpẽſatione vtrũ interpreteſ ſicut bñſi ciũ, vide in c. j. de ſſl. preſby. Inn. i c. dudũ de elect. & in c. quia dilectio. de cõſan. & af. p doc. i ex l. facto. de vul. & pupil. & aliqd p Bar. hic. Addẽ Bal. in l. nec auus. de emanc. libe.

c ✠P. P. AV. P ¶Aut bñficiũ. Vide & pondera d. Ant. de But. in cõſ. xix. in ij. co. in prin. & i fi. vbi vult q ſi primò ꝓce dat diſpoſitio circa ius alteri⁹, poſtea ſequaf cõceſſio gñalis principis, q eſt latiſſimè interp̃tanda: qa nõ dicit cõcedere i p̃ iudiciũ tertij, cui iam erat expreſsè derogatũ. Dicit tñ poſtea in diſcurſu in iij. col. q per q̃cũq; gñalia verba nõ intelligaf conceſſum illud, quod ſoler cũ maxima difficultate cõcedi.

d ¶Differẽtia. addẽ bar. in l. ſi finita. §. ex hoc edicto. de dã. infe. & Io. And. in c. olim tibi. de ver. ſig. p Pet. de Anch. in ru. de reſcript. in vj. Et vide Bal. i l. q̃ ex relationi bus. C. de legi. vbi dicit q priuilegium eſt lex priuata, & equiparaf ſtatuto: & qđ not. Bar. in l. ſi qñ. in prin. C. de inof. teſta. & Bal. vide in l. j. C. de pet. hære. vbi quærit: pone q aliquid conceditur fiſco præter legẽ, an p̃ſumatur conceſſum vt priuilegiũ, vel vt ius cõmune. Dicit Bald. in l. geſta. C. de re iudi. quòd omne priuilegium eſt reſcriptum: ſed non econtra. Vide bonam gloſ. in c. j. in verbo, naſcatur. de conſtitutio. in vj. per Archid. in capit. gratia. de reſcript. in vj. Paul. de Caſtr. in l. maritus. infrà, ſolu. matrimo. Cyn. in l. reſcripta. in princip. de preci. Impe. offe. Et quando dicatur aliquid conceſſum in priuilegium, vide Bal. in l. j. ſuprà eodem. & Bald. hic. Et nota quòd priuilegium generaliter indultum non includit caſum publicæ vtilitati contrarium: & ſi includeret, non valeret. l. tubemus nullam. & ibi Bal. in prin. C. de ſacroſanct. eccle.

e ✠POMATES. ¶Quæro quando. Vide Felin. in c. ij. in iij. limitatione. de conſtitutio. Barba. in conſil. xxxiij. columna iij. & v. volumi. ij.

f ¶Quando acquiratur. An interpretatio beneficij fiat à tẽpore conceſsionis, an à tempore ſcientiæ, dic latè per Ioannem Andr. in cap. primo. de conceſſ. prębend. in vj. in notabilibus. Facit quod not. in capitu. ex conquæſtione. de reſtit. ſpol. Vide Bartolum in l. finali. in iiij. columna. de ſen. paſ. Cyn. Bal. & Angel. hic. Adde an ignoranti acquiratur beneficiũ. Pet. de Ancha. conſi. ccc. xcix. & Bald. conſi. ccxcix. iij. libr. Et inquantum domi. Iaſ. tangit quid veniat conceſſo caſtro cum pertinẽtijs, vide Bal. conſil. ccccxxxvj. Et an in donatione facta per Principem in eccleſiam de aliquo caſtro veniat merũ & miſtum imperiũ, vide Oldra. conſilio cclij. Et an alienata ciuitate, veniat territorium, vide Bald. conſil. ccccl xxxij. Et an vendito fortilitio & tradito, videatur vẽditum caſtrum & traditum: & an vendito caſtro videatur vendita iuriſdictio, vide Roma. conſilio ccccliij. & inquantum tangit, an reſtituto bannito videatur reſtitutus ad bona medio tempore alienata, adde bal. conſi. ccxxij. iij. lib.

g ¶Circa locum. Per dominum Anto. in c. fin. de for. compe. & vide in l. ſi ex parte. §. quanquam. & qđ dixi infrà quod cum eo. vide multos caſus ſpeciales in cle. j. de ſup. negli. prælat. ponit Cyn.

h ¶Secundo caſu. Vide multos caſus in quibus exempti coram ordinario, in clemen. j. de ſup. negli. præla. Vide quod not. Bar. in authẽ. Item nulla. C. de epiſcop. & cle. poſt gloſſ. & quod dixi poſt Bartolum in authenti. habita. ne filij pro patr. per Baldum in l. veteranus. infrà quando. p. uoc. Et ad dicta in hoc verſiculo. bene facit. l. iubemus nullam. C. de ſacroſanct. eccle.

Et iſta lectu. non videtur procedere ſecundùm Gul. de Cu. & videtur contra l. ſi quãdo. C. de ope. pub. vbi licet Imperator concedat alicui opus publicum, non veniunt adiacentia. Pro hoc facit l. prædia. §. pe. de fun. inſtruct. & inſtru. leg. & in præallega. l. ſi quando. de ope. pub. Pet. cuius opi. puto veram tenet opi. Ioan. per l. ſeiæ. §. fina. j. de fund. inſtru. & expreſsè dicit text. in d. l. ſi quando. Et hanc opin. videtur hic approbare etiam Iaco. But. Gloſ. ponit alio modo caſum per l. j. ad munici. Hæc lectura non placet ea ratione: quia illud ibi nõ contingit ea ratione: quia beneficium Principis latiſsimè eſt interpretandum: imò ſi ſic non interpreteretur, [a] eſſet nullum: & ſic ad legitimum non extenderetur. De iure enim communi naturalis ſequitur matrem vt l. ſi qua. C. ad Orfi. Vnde tene primam. Vel pone vt l. j. §. cum vrbem. j. de offic. præfe. vrbis. Oppon. dicitur hic q latiſsimè interpretatur. Contrà, imò etiam contractus debet latiſsimè interpretari: vt l. finali. C. quæ res pigno. obli. poſ. Sol. † Quandoque interpretatur aliquid latè, vt in contractu: & tunc loquitur contrarium. Quandoque latius, vt in vltimis voluntatibus: vt l. quæſitum. §. idem reſpondit. & l. Seiæ. §. fina. de fun. inſtru. Quandoque aliquid interpretatur latiſsimè, vt hic. Oppo. ad hanc ſolutio. de l. ſi quando. C. de inofficio. teſta. Sol. ibi loquitur de priuilegio quod erat cõtra ius commune: & ideo non eſt latè interpretandum: imò ſecundùm ius commune. Opp. ad hoc de le. ij. §. merito. & §. ſi quis à principe. j. ne quid in loco publi. Solu. Ibi idem priuilegium [b] latè non interpretatur: quia tãgit ius alterius. Vel dic q aut beneficiũ [c] reſpicit ius condentis: aut ius alterius: puta tertiæ perſonæ. Primo caſu latiſsimè debet interpretari, hic: in ſecundo caſu non, vt in contrario. Opp. de §. quia verò veriſimile. in authẽ. de non. alie. col. ij. Sol. dicit gl. † beneficium Principis debet latiſsimè interpretari, vt hic: non tamen vt tollatur ius commune, imò facilius tollitur ius ſpeciale. Oppo. de l. ſæpe. j. de offic. præſid. Gloſ. non ſoluit. Adde quod ibi not. & ibi ſoluitur: nam ibi ſi interpretatur latè beneficium, poſſet eſſe inutile: & ideo beneficia non ſunt latiſſimè interpretanda. Quæro q̃ differentia [d] ſit inter beneficiũ & reſcriptum? † Docto. vt Petrus hic et Cy. poſt eum, dicunt quòd beneficium eſt genus comprehendens priuilegium & reſcriptum comprehendit beneficium ſtrictè ſumptum. Priuilegium verò eſt lex ſcripta contra ius commune: vt in l. j. §. eo. & l. quod fauore. C. eo. & ibi notatur, & in l. nulla §. titulo proximo. et l. j. C. de theſauris. Nam ſcriptum eſt ad obſeruationem iuris communis, vt l. falſo. C. de diuerſis reſcriptis. Beneficium verò aut tangit ius condentis, & tunc latiſsimè interpretatur, vt hic: aut tangit ius alterius, & tunc non, vt l. ij. §. meritò. j. ne quid in loco publico. Priuilegium verò non interpretatur latè, quia contra ius commune, vt l. ſi quãdo. C. de inofficio. teſtamen. & idem in diſpenſatione, vt in c. quod dilectio. & ibi not. extra de conſangui. & affi. Tertium, videlicet reſcriptum, ſtrictè interpretatur: vt ĩ c. cauſam quæ. & ibi no. per Decretiſtas extra de reſcriptis. & ibi bona gloſ. Quæro, qñ [e] fit †interpretatio bñficij, & quãdo acquiraf [f] ius priuilegiato: an à tempore ſcientiæ: an à tempore conceſsionis. Et videtur q à tẽpore ſcientiæ. vt infrà, de acquirend. poſ. l. ſi abſenti. In contrarium videtur l. licet. C. de rep. Pet. videtur tenere q acquiratur ius priuilegiato etiam ignoranti à tempore cõceſsionis, per leges vltimò allegatas. Item quia voluntas principis & teſtatoris æquiparantur, vt in corpore de nup. §. diſponat. col. iiij. & ignoranti per teſtatorem quæritur ius, vt j. de le. ij. l. cum pater. §. ſurdo. Et hoc verum ſi continet fauorem priuilegiati: ſecus ſi odium eius: ſicut dicimus in ſocio, vt j. p̃ ſocio. l. ſed & ſocius. §. j. & l. adeo. §. j. & iſta fuit opi. Pet. tamen mihi videtur q à tẽpore ſcientiæ ei quæratur, vt eſt text. & glo. C. de conſulibus. l. ſi. libr. xij. & not. per Dy. in l. j. circa fi. j. de bono. poſ. ex teſtamento mil. & nota, in l. ex eo. de teſta. mili.

5 Dixi tibi, †qualiter interpretatur circa tẽpus: quæro qualiter interpretantur circa locus: [g] vt Abbas ſancti Petri habet vnam exceptionem ne teneatur reſpondere coram epiſcopo vel alio ordinario: modò abbas delinquit, an ei hoc priuilegiũ proderit, vt non cogatur coram epiſcopo vel alio ordinario iudice reſpõdere? Et videtur q nõ vt in authẽ. qua in prouincia. C. vbi de criminibus. Contrarium videtur l. magiſteriæ. C. de iuriſ. om. iudi. Item ſi poſſet cõueniri coram ordinario, priuilegium nõ haberet effectum, contra l. ſi quando. j. de leg. j. Quid dicendũ eſt? Et dicit Pet. Aut quæritur de caſu, quo ſpecialiter eſt exemptus, aut non. Primo caſu propter delictum vel contractum non poteſt coram ordinario conueniri, vt l. ij. C. vbi quis decur. vel. cohor. poſt prin. Secundo caſu [h] aut conuenitur ratione publicarum functionũ, & tunc exceptio ſibi nõ prodeſt, vt d. l. ij. in fi. & in l. j. circa medium. C. in qui. cau. mili. fo. præ. ad idem in authen. vt iudi. ſine quoquo iuſ fra. §. volumus. col. ij. Si verò conueniatur alia ratione: & tunc aut eſt data exemptio loco & perſonæ: aut perſonæ tantùm. Primo caſu aut exemptus deliquit in territorio ordinarij: & exemptio ſibi nõ prodeſt, vt in authen. qua in prouincia. Si verò deliquit in loco exempto vel in alio loco, qui non ſit de iuriſdictione ordinarij: tunc coram ordinario non poteſt cõueniri, vt in c. vobis tes. extra de priui. libr. vj. Dic plenè vt ibi. Si verò exemptio eſt data perſonę tantùm: & tunc aut eſt data ratione dignitatis aut præeminentiæ: & tũc recurre ad l. ij. C. vbi ſena. vel cla. Circa hoc diſtingue: vt ibi. aut eſt data ratione publicæ vtilitatis, vt militibus: tunc aut loquitur in ciuili aut in criminali. Primo caſu priuilegiatus nõ poteſt coram ordinario conueniri: vt l. magiſte-

a ¶ Duret hoc beneficium. Quanto tempore duret beneficium vel rescriptū, adde quod not. Bart. in l. licitatio. ş. earum rerum j. de publi. vide Spec. de instr. edi. ş. nunc autem. versi. item opponitur. vbi ponit omnes casus in quibus priuilegium perdatur. & Innocē. in c. cæterum. de rescript. Adde an per non vsum perdatur priuilegium d. Cardi. consi. xxxviij.

✠ P. PAV. P.

b ¶ Facultas. Vide Ia. in l. ij. C. de diuers. rescript. vbi limitat nō procedere quādo nō contigisset opportunitas faciendi. & illud latè cōfirmat, vt ibi latè per eum.

c ¶ Contrarium perditur. An priuilegium per actum contrariū tollatur, adde quod not. Barto. per illum text. l. j. C. de his qui ſpōte muue. pu. ſuſci. lib. x. & in l. vſum aquæ. C. de aquæductu. libr. xj. per gloſ. & Arch. xxv. q. ij. in ſumma. per Moder. in c. fin. de conſtit. in vj. Ioan. Andr. in c. ij. de immu. eccl. & qđ habetur in ca. ſuggeſtum. de decimis. Ad de an contrauenien-do priuilegio quis amittat priuilegium d. card. conſi. cxxx.

✠ POMATES.

d ¶ Cùm acceſſiſſent. Vide ibi latius Feli. in x. colum. & ſeq.

✠ P. PAV. P.

e ¶ Omne ius. circa iſtam materiam an ſit neceſſarium continuare Rubricas, & eas ſemper ad proxima ſituare commodè vide Barba. quòd non, ſed ſecundùm quod res patitur. in rubr. C. qui admit. in tertia charta. in j. & ij. colum. Vide latè de materia confirmationis Iaſ. in rub. Inſti. de actio. in prima charta. & Barba. vbi ſuprà. ponit etiā alia in materia continuationis. Et an Imperator ſequatur ordinē iuriſconſultorum in rubricis ſituandis. Et poſtea in diſcurſu, an rubricæ generales p̄mittēdæ ſint, & poſt ea ſpeciales, vel eō contra, & an continuatio ſit fienda đe lege ad legem, & de ş. ad ş. & quomodo, & q̄dam alia ponit And. Sicul. in c. prouidentiam. in ş. ſexto. de offic. delega. & ibi Dēcius ponit in j. notabili.

f ✠ POMATES. g

¶ Oppo. Vide Alex. conſilio lxxiij. ij. columna. volu. iiij. & conſil. xcix. colum.

ríæ. C. de iuriſdict. om. iudi. Secundo caſu, aut delictum eſt commune & enorme: & tunc coram ordinario poteſt conueniri, vt in authentic. quia in prouincia. Aut delictum eſt ſingulare, vt vendere arma; & tunc dic vt not. in l. penul. C. de iuriſd. omiudi. Solet dici in l. j. & ij. de re mili. & hæc ſunt verba Pet. Quæro, † quanto tempore duret hoc beneficium? Reſpondeo, ſi loquitur in reſcriptis ad obſeruationem iuris communis: tunc ſunt perpetua: vt l. falſo. C. de diuer. reſcri. Si verò de priuilegio an tollatur tempore: dico q̄ ſic, per l. quoties. C. de preci. Impe. offer. Et ſi quæratur, quanto tempore tollatur: aut quæris propter non vſum, aut propter actum contrarium. Primo caſu, aut conceditur aliquod ius, vt actio: & tunc tantum durat, quantū durat illa actio: & perditur per tēpus quo actio, arg. l. ij. C. de conſti. pecu. coniuncta l. omnes. C. de præſcrip. trigin. ann. Aut cō ceditur facultas, b puta nūdinarum, & tūc tollitur decem annis: vt l. j. j. de nundi. Et q̄ ſit ratio, dic vt ibi not. & in l. falſo. Si verò quæratur qualiter tollatur per actum contrarium: tunc aut habet effectum momentaneum aut ſucceſsiuum. Primo caſu priuilegium vnico caſu emiſſo in contrarium perditur c: vt l. ij. C. de iure do. impe. Si verò habet effectum ſucceſsiuum: & tūc per vnicum actum perditur: vt C. de excuſ. tuto. l. voluntariæ & ibi per Cyn. & de hoc vlti. not. Cano. in c. cum acceſsiſſent. d extra de conſtit. & in eo habes optimam gloſ. licet ipſi aliis verbis vtantur: & ideo dic vt dixi momentaneum aut ſucceſsiuum. Bart.

De ſtatu hominum. *Rubrica.*

☞ *Omnia ſunt conſtituta gratia hominum.*

Arguere ex ordine titulorum q̄ poſſumus licet aliqui interſerantur.

Si in donatione dicatur, dono tibi omnes res meas: non ueniunt iura & actiones.

LEX I.

OMne ius. e Nota † q̄ omnia ſunt hominum gratia conſtituta: vt j. de vſufru. l. in pecudum. & quòd ius eſt tripertitum. Nota ex l. cum igitur. † quòd licet arguere ex ordine titulorum: licet quā doque quidam extranei tituli interſerantur. Not. gloſſ. in rubr. de eo per quem fact. erit. Contra de l. proxi. Solu. Hic loquitur quantum ad tractatum: lex ſequēs quantū ad vtilitatem hominum. Oppon. f dicitur hic quòd ad iſta tria ptinet omne ius, imò ſunt quædam iura quæ ſub iſto non continentur: vt bo. poſ. & ſimilia. Sol. Prædicta poſſunt nomine rei contineri: quod eſt nomen generale: vt infrà, de verborum ſignific. l. rei. & l. prima, ſi certum peta. Opp. in contrarium, & videtur quòd non ſit, neceſſarium poni de actione: quia appellatione rei continetur actio, vt ſ. dixi, & not. in gloſſ. huius l. j. vbi videas, vbi hoc declaratur. † Quærit Gul. g nunquid ſi dono tibi res meas: an contineantur iura quæ habeo contra Titium, & actiones? Gloſ. videtur hic velle quòd ſic: ipſe tenet cōtrarium: qa gloſ. iſta procedit quando donarentur res:

1 ☞ *Statuliberi ſunt ſerui.*

2 *Aſcriptitij ſunt liberi.*

3 *Monachi & canonici regulares ſunt liberi.*

LEX III.

SVmma. Primò ponitur diuiſio perſonarū: ſecundò diffinitio libertatis: tertiò diffinitio ſeruitutis: quartò ponitur etymologia huius vocabuli. ſecūda ibi: libertas. Tertia ibi: ſeruitus. Quarta ibi: ſerui. vbi etymologia ponitur: & durat vſque ad finem legis. Quærit gloſ. † nunquid ſtatuliberi ſint ſerui vel liberi. Reſpōdetur q̄ ſunt ſerui, vt j. de ſtatuli. per totū. Nec obſt. l. fina. j. ſi ex noxa. cau. aga. vt ibi not. Quid † de aſſcriptitijs? Dico q̄ ſunt liberi, vt in ş. aſſcriptitios. in corpore de ſanctiſsi. epiſcopis. colla. ix. Quid de † monachis & canonicis regularibus? Dic quòd ſunt liberi. & vide meliorem gloſſam de mundo. Inſti. de iure perſona.

TSeruorum. Diuidi tur ī quatuor partes. In prima ponitur alia diuiſio perſonarum. In ſecūda dicit qualiter fiant ſerui. In tertia ponitur qui ſunt ingenui. In quarta ponitur qui ſunt libertini. Secunda ibi: ſeruī autē. Tertia ibi ingenui. Quarta ibi: libertini. In ſumma hoc dicit Seruorum vna eſt cōditio: liberorum duplex. Hoc primo, & ſerui fiunt dupliciter: aut de iure gentiū, aut de iure ciuili. Hoc ſecundo. Et ſiue mater ſit libera tēpore conceptionis, ſiue tempore partus, ſiue medio tēpore inter conceptionē & partum: partus eſt liber. h. d. Op. de l. fi. de ędil. edi. vbi ſunt plures conditiones ſeruorum: quia quidā ſunt ſerui ordinarij: quidā ſunt ſerui vicarij. Sol. vna eſt cōditio, ſed officia et miniſteria poſſunt eſſe plura, vt in cōtrario: tū eorū cōditiovna eſt: vnus em̄ plus q̄ alter, ſeruus eſſe nō pōt. Quero quę requiranť ad hoc vt homo liber efficiat ſeruus. Dic vt in gl. vt Inſti. de iure perſo. ş. pe. &c.

1 ☞ *Statutū q̄ qui cœperit lupū habeat decem: ſi aliquis capit lupā prægnantē: nō debebit pro quolibet lupatino habere decem.*

k ¶ Vi in vtero. k Qui eſt in vtero, p̄ nato habeť quo ad ſui cōmodū. h. d. Op. ad hāc l. hic dicit̄ q̄ habetur pro nato vt ſibi proſit: nō aūt vt alij proſit, cōtra l. Imperator. j. e. qa matri etiā prodeſt: qa interim non pōt puniri ſi faciet maleficiū. Sol. Illa debet intelligi p̄m iſtā: qa fallit; & p̄deſt ſibi: qa etiā ipſe puniret, ſi ipſa occideret. Op. de l. j. ş. j. de ven. in poſ. mit. hic aūt dicit contrariū. Sol. dico etiā q̄ illo caſu fallit. Op. de l. fi. de colla. bo. gloſ. nō ſoluit. dic q̄ ideo ibi non fit collatio: qa ille, q̄ eſt in vētre nō poteſt dici q̄ ſit in poteſtate patris vt ibi in tex. dic vt ibi per doc. Inducit̄ hæc lex in ar. ad q. per Gul. Statutū dicit † q̄ ſi quis cœperit lupū, habeat decem: modò

1 quidam

Ibi flatum. Pro ſingulari declaratione eccon formatione ſuſq; q. guill. Videndꝫ Avenda ex que ibi congerit nec: correct. c. 1. lib. 1. n. 8. circa medium. Vbi: aſſerit debere decem. d. caſu: quo non ex proposito ſed caſu occurrit, quam Videas dum Relinquo.

ij. eo. vol. & de ſignifica. huius verbi, res, vide remiſsitiū p Feli. in c. peruenit. ij. de teſti. cog.

✠ POMATES.

¶ Quærit Gul. Vide Bar. in l. quintus. ş. ar gento. ff. de aur. & argen. Barb. cōſi. xxxvj. in ij. vol.

h ¶ Et hoc tenet Guil. Vide Bart. in l. Quintus. ş. argnto. j. de au. & argē. leg. & quod no. Bar. in l. vxorē. ş. locauerat. de lega. iij. Adde quæ dixi in l. ciuibus. ţ. de reb. dub. Sed Bald. tenet cōtra Guil. in l. j. in princip. C. de vſufruct. Adde Bal. conſi. lxxx. j. lib. & Oldr. cōſi. ccxvij.

i ¶ Et ſeruorum. Quæro quæ. Et not. illud mirabile hic ſecundū Ange. q̄ licet minor xxv. et maior xx. nō poſsit alienare ſua bona, poteſt tamen alienare ſe. Et vide Cyn. in auť. ingreſſi. C. de ſacroſan eccle. & vide Innoc. in c. in præſentia. de probat.

k ¶ Qui in vtero. Vide l. cùm inter. & qđ ibi Bal. C. de fideicō. li. & in l. fi. C. de libe. cau. & in l. fina. C. de bo. proſcri. & in l. qđ dicitur. j. de liber. & poſthu. & caſum no. in quo talis non habetur pro nato, vide per Ang. in l. Arethuſa. in vlti. col. j. eodem.

✠ P. PAV. P.

¶ Qui in vtero. Vide de materia iſta text. ī l. ij. ş. quæ auť. & ibi Bal. ff. de excu. tuto. Item not. q̄ poſthumus nō habeť pro nato quo ad ætatē habilitandam exemplum ſi mandat Papa prouideri Titio de beneficio ſi eſt maior pupillo, non cōputabit̄ tēpus quo fuit in vtero, etiā q̄ iſtud eſſet ei vtile: qa Titius cō ſequereť hōficiū. Vide Bal. ſing. in c. cū in cunctis. in iij. col. extra, de elec. facit l. non eſt pupillus. ff. de ver. ſign. Item vide in materia do. Franc. conſi. xlix. Item q̄ appellatione hominis in ſtatuto non veniant exiſtentes in vtero, vide Bertachi. in tracta. de gabellis. ī j. parte viij. partis principalis. in ij. colum. & ibi quædam alia in materia partis. Item an poſthūmus antequam natus ſcatur, dicatur homo vide Barba. in repe. l. cùm acutiſsimi. in lv. columna. & ſequen. C. de fideicom.

Bal. in l. quod dicit̄. ff. de lib. & poſthu. in l. cū inter. C. de fideicō. libertati. Itē an contra exiſtentem in vtero currat præſcriptio, vide Feli. in c. j. in ij. co. extra de reſcri. Item anteq̄ naſcať poſthumus ſit ſuus hæres, vide Iaſ. in l. ij. C. de bono. poſ. cōtra tab. in l. qui ſe patris. in iij. col. C. vnde liberi

✠ Pro intellectu huius legis, qui in vtero.

a ¶ Contrarium tenet Gul. Adde bal. ſingulariter l. fin. C. de lib. cau. Et quid ſi habet lupatinos ad vbera: vide Imo. ī l. lege fal. placuit j. ad l. falcid.

✠ Pro cōcordia. Aduerte q̄ Ale. in l. ſi vnus. pe. col. C. de teſti. allegat bar. contrariari: eo qa in hac l. Imperator dicit q̄ tabellio poſsit corrigere poſt publicatum · inſtrumētum &c. & quòd tamen contrariū tenuerit in l. cancellauerat. ff. de his quæ in teſta. delen. Sed Bar. non meretur allegari contrarius: nam alia eſt quæſtio: An notarius poſsit corrigere errorem ſuum. de qua in prima oppoſi. Alia eſt quæſtio, an apoſtillæ appoſitæ per notarium faciant fidem, quaſi ſine die & conſule: et ſic alio tempore factæ quàm tempore contractus. Et ita loquitur ſecunda oppoquòd non valeant. Adde Pañ. in cap. cū venerabilis. de relig. do. in fin. cum cōcor. ibidem. Aduerte tamen q̄ in dicta l. can cellauerat. illa cancellatio valet, licet non trahatur ad oēs quia de abſolutione conſtabat forte per aliud inſtrumentum. l. finali. C. de ſen. ex breui. reci.

b ¶ Imperator. Tu dic ſecundùm Gul. Vide per Bald. in rubri. C. de fid. inſtru. in xiij. columa. in verſiculo ſed pone, tabellio. Et dum Bartol. dicit q̄ notarius non poteſt declarare. Adde Bartolum in l. Gallus. ş. idem credendum. de libe. & poſth. & plenè per Angel. hic.

c ¶ Recordetur. Notarius facit inſtrumentum ſine die quid iuris an poſsit diem apponere, ſi recodeť? Adde quod not. Bartol. & quę ibi dixi in l. finali. de tab. exhiben. & not. Bald. de pace conſtan. in ver. mihi autem. in verſ. pacta. Et nota quòd notarius ſine licentia iudicis corrigens errorem ſuum videtur puniendus de falſo, vt ſentit Baldus, in l. cum proponeretur. de legatis ſecundo. & Ioannes Andreas in addit. Specula. de inſtru. editio. ş. inſtrumentum. ſuper ver. ſed nūqd cō fectio dum allegat. l. eos j. de fal. Et videť ſic p̄bari: qa teſtis &

quidam cœpit lupam prægnantem: an pro quolibet lupatino debeat habere decem?

✠ Et videtur q̄ ſic, vt hic. Contrarium tenet Gul. a & facit l. ſed addes. ş. ſi quis infrà locati. Nec obſtat hæc lex: quia loquitur quādo tractatur de cōmodo ipſius partus: hic autem in quæſtione noſtra non eſſet commodum ſuum: vt patet in contrario.

1 ☞ *Mala grammatica non uitiat inſtrumentum.*

2 *Tabellio quando poſsit corrigere errorem ſuum poſt publicationem inſtrumenti.*

3 *Si notarius in confeſsione inſtrumenti omiſit diem & conſulem, quando illud poſsit apponere.*

Conſilium, quòd notarius quencunque errorem ſuum corrigat cum authoritate iudicis.

4 *Notarius quando non poteſt corrigere errorem ſuum: tenetur parti læſæ.*

✠ IMperator. Not. quòd error tabellionis parti non nocet. Et gl. exemplicat in mala grammatica: nunquid propter † malam grammaticam vitiatur inſtrumentum tabellionis? Et videtur q̄ non, vt hic in gloſ. de hoc eſt bona gloſ. de reſcrip. c. ad audientiam. Quæro nunquid tabellio † poſsit ſuum errorem corrigere poſt publicationem inſtrumenti? Et videtur q̄ ſic, vt hic. Præterea melius eſſet ſuum errorē corrigere quàm, &c. vt in auť. vt fratrum filij. in princ. In contrarium videtur q̄ non: cum tabellio æquiparetur teſti: vt j. de teſti. l. Domitius. ſed teſtis nō poteſt ſuum errorem corrigere poſt publicationem atteſtationū: ergo &c. vt in corpore de teſtib. ş. quia verò. col. vij. Solu. Dicit quidam q̄ ſi vult corrigere errorem in grāmatica: poteſt ar. j. de re iud. l. actorum verba. Si verò aliquid vult agere vel minuere tunc non poteſt: quia nouum inſtrumentū facere videtur: vt ş. de iuſt. & iur. l. ius ciuile. niſi conſentiat pars, vt in corpore, de tabel. ş. j. Declarare autem poteſt: arg. l. hæredes palam. ş. ſi notam. j. de teſt. Tu dic ſecūdùm Gul. b de Cug. q̄ poſt inſtrumentum publicatum, & poſtquam eſſet facta copia parti de eo: tabellio ſuum errorem corrigere non poteſt: arg. eius quod dicimus de teſte in d. ş. quia verò. & ibi no. nec etiam poteſt ibi declarare: quia præſumeretur ſuſpectus, ſicut in teſte. Nō obſtat. ş. ſed ſi notā. quia ſine conſenſu alterius cōdere poterat teſtamentum: ſed tabellio non poteſt facere aliàs teſtamentum ſine conſenſu partiū, vt d. ş. j. de tabel. col. vj. Gul. in Specu. de inſtru. edi. ş. poſtremo. verſ. ſed nunquid † ſub iſcit talem quæſtionem: nunquid tabellio, qui fecit inſtrumentum ſine die & cōſule, hoc poterit reficere & ea apponere, ſi bene recordetur? c Dicit q̄ ſic. extra, deſupplen. neg. præla. c. j. & Inſtit. de ver. obl. in princ. Creditur enim ei de his quæ geſsit: vt C. de fal. l. ſi quis decur. & j. ad leg. Iul. de adulte. l. accuſaturus. Diſtingue, aut incontinenti, ſeu ex interuallo modico, aut ex interuallo magno. Primo caſu poterit, & valet: vt in authen. de æqualitate dotis. ş. illud. & j. de verbo. obli. l. j. in prin. extra de elect. c. offi-

d ¶ In inſtrumēto omittūt. No. cōtra cōſem conſuetudinē tabellionū. Sed credo hoc intelligendū qñ in prothocollo eſſet omiſſum. Sed ſi eſſet in prothocollo: & in publico poſtea facit: hoc credo q̄ poſsit, vt quotidie fit. Ad qđ vide Bar. in l. j. in princ. de his q̄ in teſtamē. delē. Ad de q̄ dixi poſt Bart. ī l. in fraudē. ş. ſicut. de teſt. mil. Adde an notarius poſsit errorē ſuū corrigere. Ange. conſ. xcj. Bal. cōſ. cxxvij. v. lib. Bar. cōſi. cxcvij.

✠ POMATES.

e ¶ Conſulo tñ. Vide raph. cuma. cō. xxix.

¶ Iudicis. Illa eſt neceſſaria ſcđm Bal. ī l. ſi qs ş. nec iterū. in fi. p illū tex. j. de eden.

✠ POMATES.

f ¶ Tabellio teneť. Vide Barb. conſi. xlvij. co. xxvij. ī j. vo. vbi ponit qđ in teſtibus.

g ¶ In multis. Adde ad hanc l. xxxvij. caſus per Spe. in tit. de procu. ş. j. verſ. itē regulariter. cum ſeq.

¶ Quæritur herma phroditū. De herma phrodito vide Bald. in l. fi. de ſuis & legi. & ibi etiā an imponatur ei nomē maſculi. Et ad hanc l. vide Angel. in l. de quibꝰ ē. de legi. & Anto. de But. in c. omnis. de pœn. & remiſ. Adde de hermaphrodito, an ſuccedat in feudo, cōſ. cccxxxviij. j., li.

✠ POMATES.

¶ Quæritur herma phroditum. Faciť qđ dicit Abb. c. j. de iure patronа. q̄ emptum aſſumat naturam dignioris. & vidť quod per hanc l. dicit Mathe. notabi. ccxcvij. inci. not. q̄ ab interlocutore. Vide etiam Barb. cōſ. ij. in vj. col. in ij. vo. Et ad hanc l. faciunt notata p Iaſ. in l. Imperiū. ī iij. col. ff. de iuriſ. om. iud. & quod no. Bald. in l. fi. ff. de offic. procon.

✠ P. PAV. P.

i ¶ Quæritur herma phroditū pro corroboratione regulæ, q̄ vbi aliquid participat de duobus, quòd attenditur magis dignum, vide Iaſo. in l. Imperium. in iij. columna. ff. de iuriſ. om. iud. Vide quę habes ad Bartol. in l. ſolet. in tertia colum. ff. de ali. & cibа. in illo articulo. quando duo ſunt, quorū vnꝰ eſt clericus, alius laicus, licet iſta nō ſunt propriè de regula huius legis. Item quòd denominatio fiat à digniori, vide Iaſo. in l. j. in iij. colum. de ver. oblig.

¶ Dic, illi arti. Aliter videtur dicere Bald. in l. penul in vltima col. de conſti. pe. Vide Bar. in l. fin. de col leg. illici.

tabellio eqparāť: vt hic p doc. ſed teſtis variās punit de falſo, d. l. eos. et ex p̄ſsē Io. An. in data vj. li. Decretalū. & Bal. ī l. fi. C. de edē. p̄. quarto ſ̄nť. ergo &c.

✠ In multis. h Pone caſum vt in gl. † Quęro nunquid mulier poſsit eſſe arbitratrix? Et videtur dicēdum q̄ ſic: cum non ſit prohibitū: vt j. quib. ex cau. ma. l. nec nō. ş. quod eis. & idem tenet Cyn. in l. fi. C. de arb. Item non poteſt eſſe procuratrix niſi pro patre vel coniunctis perſonis: vt infrà de procu. l. fœminæ. Item non poteſt eſſe in teſtamentis teſtis, niſi in teſtamento inter liberos: vt C. de teſt. authen. quod ſine. Item niſi in codicillis: vt l. qui teſtamento. ş. mulier. infrà, de teſta. & l. fi. C. de codicil.

1 ☞ *Diſpoſitio quæ poteſt referri ad duo, ad unū per prius, & ad aliud per poſterius: refertur ad id quod eſt per prius.*

i VEritur hermaphroditum. i Quādo aliquid poteſt iudicari ſecūdùm minus potens & maius potens, attenditur maius potens. h. d. Not. q̄ † quoties aliquid refertur ad duo, ad vnum per prius, & ad aliud per poſterius, refertur ad id quod eſt per prius: vt l. j. j. ſi ager vecti. vel emphy. pe. Inducit̄ hæc lex ad quæſtionem: Aliquis tanquam mercator vocatur ad aliquod munus tabellionum: & peritus eſt in vtraq; arte: cui magis debet obediре? Dic, illi arti k ſeu officio cui magis adhæret ſeu obedit: vt infrà, de lega. iij. l. legatis. ş. ij. Bart.

1 ☞ *Si matrimonium eſt contractum inter gradus prohibitionis, & ſuperueniat diſpenſatio p̄pæ: an filij nati ante habitam diſpenſationem ſint legitimi.*

k VM qui. alꝰ Paulus. Matrimonium à principio illicitum nō validatur p ius ſuperueniens quantum ad legitimationem filiorū iam natorum. hoc dicit. Nota hunc caſum.

a ¶Cū qui.op. ad hāc vide bar.bal. & doc. fl.& si contra. C.de nup. & bal.ī l.fi qua illustris.C. ad Orfi. Adde Anc.consi.xx. Abbas cons. xij.ij.li.

b ¶ §.fi. Sed an valeat statutū q̄ nō possit cōtrahi mr̄imoniū sine cōsensu pr̄is,vide Bal.ī l.oēm. C.ad ter tul. cum concordan.

c ¶Dispēsatio pape.Si mr̄imoniū est cōtractū ī gradu ꝓhibito licet supueniat dispē satio, tū filij añ nati nō sunt legitimi. Et ita refert bal in c. nāles.si de feu. sue. cōt. tenet Cy.hic nisi fiat mētio d ipis filijs. Et fcdm cy.fuit de facto qbusdā de vbaldinis. vide bal.ī l.fi contra. C.d nu.faciūt ad no. ꝑ bal.ī l. bonorū.ī rē ra.ha.& hic addē bal. ī l.ex libero.C.d suis legi.& legi.adde qđ Pet. de anc.cōsuluit q̄ pa palegitimat filios natos in figura mr̄imo nij ī gradu,phibito et altero cōiugū mortuo ratificando mr̄imoniū:vt videre potes eius cōsi. ccxx.

d ¶Non sunt. Et facit iste text.an occidens hoīem mōstruosum puniat pœna homicidij,vide Bal.ang. & Imo.in l. quod dicit. de liber.& posthu. ☞POMATES.

e ¶Inducit hec l.Vide bar.cōſ.cj.ici. q̄ritur.

f ¶Digitū. An incidēs digitū puniat pœna statuti puniētis incidētē mēbrū &c.Digitus nō est mēbrū,sed offm mēbri.Idē Mar. Sil.hic qđ Odof. & Bald.latissimē & pulchrē p bar.ī l.ij.de publi.iu.adde melq̄ per Bar.cōſ.ccj.q̄ritur nunquid digitus.

☞P. PAV. P.

g ¶Arethusa.circa materiā huius l. q̄ plures nascunt ī e.partu, vide q̄ scribit Are.ī l. ex duobus.ī j.col. de vul.& pu.ī q̄stione, qñ primogenit⁹ p̄se rat alijs qđ si ī primo partu plures nascuntur. Et distinguit tres casus, vt per eum in prin. legis.

¶Circa materiā huiꝰ l. qñ. plures nascunt eodem partu,vide q̄ scribit are.in l.ex duobus.in j.col.de vulg. & pupil.& ibi ponit qñ plures nascuntur vno partu,& primogenitus debet succedere.& distīguit tres casus. Dic vt ibi per eum Ant.Rube. Alexandrinus.

h ¶Pōt rñderi. Quid si primogenitus debeat p̄cedere.& ignoraret quis sit primogenit⁹.bal.ī l.ī qbus. C.de secun. nu. dicit q̄ pater pōt eligere.

Opp.ad hanc [a] l.dicitur hic q̄ licet esset cā matrimonium impediens,q̄ tñ nō sint filij legitimi contra l.nuper.&l.cum quis.C.de nat.lib.Sol.Ibi ille coitus erat licitus, & de iure nostro,vt j.de concub.l.in concubina tu.hic verò iste coitus erat omnino illicitus de iure nostro : & ideo cessante causa impediente non conualidatur matrimonium. Oppo.de l.v.& l.& si cōtra.C.de nup.Sol. Aut superuenit consensus partis expressus post contractum matrimonium ; & tūc cōualidatur vt in cōtrario.Aut tacitus, & tūc matrimonium nō cōualidatur,vt hic.Hæc sol.reprobatur per doct.quia contra tex.illius legis.Quare dic,& melius vt ibi nota. quia non conualidatur vt retrotrahatur: sed ex tunc incipit valere: hæc vera secundùm Iaco.de But.Oppo.de §.fi. [b] Insti.de nup.Glo.non soluit.Dic q̄ ille coitus fuit legitimus,non autem reprobatus.Istam legem intellige q̄ loquitur de iure nostro,nō de iure canonico,vt dicitur hic. Inducitur hæc lex in arg.ꝫad q.ꝑ si marrimonium est cōtractum inter gradus prohibitionis,licet superueniat dispensatio papæ, [c] tamen filij ante nati sunt legitimi, secundùm Gul. per hanc l. Ego puto opi.Gul. procedere, nisi coniuges hoc ignorauerint : quia tunc coniuges excusarentur,& filij essent legitimi:vt not. in l.qui contra.C.de incest.nup. Item dicit glo.hic lege non cauetur. Nam error habetur pro titulo infrà, de vsusca. l. Celsus. Et sicut iustus error dat iustum titulum:ita in matrimonio dicuntur isti filij legitimi.Et quid si vnus ignorabat? Dic vt in c.ij.extra qui filij sint legiti , & ibi habes qui sint legitimi. Quæro, quid si superueniret causa dirimēs matrimonium, vt quia est patefacta consanguinitas , & diuortiū est secutum,an sint legitimi? de hoc dic vt in dicto cap.ij.

☞*Nasci in sexto mense & uno die quis potest.*
Item natus ultra duos dies post decimum.

Eptimo. Natus ī septimo mēse dicit legitimus.h.d.Et no.glo.†q̄ in sex mēsibus & in vno die pōt nasci : itē natus in nono est legitimus : & si nascatur intra decimum vel per duos dies vltra, est legitimus,vt in §.muler.in authen.de testi. & ea quæ pa.Et vide glos. nota in l.fi.C.de posthu.hær.& ibi per doctō.in l. Galius.in princip.& §.j.& ibi per me.de lib.& posth. Et hęc sunt notanda pro materia successionis,an sint legitimi vel non.

☞*Statutum q̄ amputanti membrum alicui,amputetur si mile membrum,non cōprehendit amputantem digitū.*
Digitus non est membrum: sed officium membri.

On sunt. [d] Partus monstruosi,id est,cō tra naturam,seu formam hominum , non dicūtur esse legitimi. hoc dicit cū gl.Et not.glos.quæ dicit quantum ad hoc īstituī debeant. Opp. imò est filius:vt infrà de verbo.signi.l.quæret.Sol. quantum ad hoc, vt conditio matri apposita videatur impleta,dicitur filius,nō quātum ad successionem paternam, vt hac l. Inducitur hæc lex [e] in arg.ad quæstio.Statuto cauetur †quòd si aliquis aliquod membrum alicui amputauit, quod idem membrum sibi amputetur:modo quidam amputauit alicui digitum [f] an puniri possit ex forma statuti? Et dic q̄ non.text. est hic cum glo.Nam digitus non est membrum,sed officium membri: vt j. de edi.edic.l.idem Offilius.& hoc iam consului. Bar.

1 ☞*Conditio in dando potest per alium impleri.*
2 *Quis præsumatur natus primò,an masculus,an fœmina,in natis uno partu,si ignoratur quis fuerit ultimus.*
3 *Si dicatur seruo, uade ad pontem,& si obuiaueris seruo,liber esto,& seruus dicat seruo,uade ad pontem,& si obuiaueris libero,liber esto.si serui inuicem se obuiauerūt quis ipsorum erit liber.*
4 *Extractus ex uentre an dicatur natus.*

g ARethusa. [g] In prima parte ponitur thema.in secunda parte ponitur duplex quęstio. in tertia responsio ad primam. in quarta ponit determinationem secundæ quæstionis.in quinta ponit determinationem suam per simile.in sexta ponitur quædam diuisio.in septima ponitur quædam excusatio,quam facit Iurisconsultus.Secunda ibi:quæsitum.Tertia ibi:hæc conditio. Quarta ibi: sed dubitari non. Quinta ibi:veluti.Sexta in princip.l.seq. Septima & vltima in fi.ibi:quæstio ergo facti, &c. Et in summa.h. d. Conditio ancillæ appolita circa libertatem si tres filios peperit,impletur tres filios pariēdo,adeò,q̄ quartus partus dicitur esse liber,cùm mater sit libera:& conditio in dādo apposita potest impleri per alium.h.d.†Not.tex.ibi:nec enim,&c.Et not.q̄ conditio in dando potest impleri per alium:vt l.fi.de cōdi.instit. Itē nota quòd Iurisconsultus non interrogatur de facto,sed de iure. Oppon. ad hanc l.dicitur hic,quòd potest conditio impleri per alium.Contra l.j.§.ne autem.de caducis tollendis.Solu.ibi loquitur de conditione in faciendo.Oppo.ad hanc solutionem.de eadem l.versic.si verò talis.in §.quid enim.Sol.Aut conditio consistit in dando:& obtinet,vt hic,cum similib.Si in faciendo:tunc si requiritur industria personæ,non potest impleri per alium,vt in secundo casu:aliàs per quemcunq̄.in d.§.dicitur in alio casu. Oppo.dicitur hic q̄ conditio impletur eodem momento.imò videtur contra de l.qui hæredi.§.fina.j.de condi.& demonstra.Sonon est contra:quia hæc conditio fuit impleta eo modo quo fuit apposita:quia data fuerunt decem antequam pareret,vt in contrario.†Quærit glos.in l.proxima quid sit præsumendum in dubio si ignoratur quis sit vltimus:& hic liber.Sol. Aut peperit masculum aut fœminam aut tres fœminas. Primo casu præsumitur prius natus masculus quàm fœmina:& sic fœmina erit libera,vt §.de reb.dub.l.si fuerit.§.fi.Hoc reprobatur per doc.nec facit lex allegata ad hoc:quia est fauor illi libertatis vt mater iudicetur libera:& per consequens partus:sed in casu nostro nō est sic,si diceremus masculum primo natum, nō ex eo erit libera fœmina. Gl.vadit vlterius,et dicit q̄ in dubio omnes sunt liberi:et ita pōt respōderi [h] ad hoc argu.l.cum inter.C.de fideic.lib.Pet.reprobat hanc opi.primò per hunc tex.in l.idē erit.ibi nō posse dicit vtrūque.Et hoc etiam tenet Gul.de Cug.hic q̄ nullus sit liber . Nec obstat l.cùm inter.alleg.quia aut constat testatorem nullum excludere voluisse à libertate:& tunc omnes sunt liberi,vt in contrario. Aut constat aliquem voluisse peruenire ad libertatem & alios excludere,vt in casu legis nostræ & tunc nullus erit liber: argu.l.duo sunt Titij.de testa.tu.Nam hic dicit,si tres peperit:patet ergo q̄ nullus istorum ex voluntate testatoris est liber cùm ipsa ante tres non sit libera.hoc tenet Gul.Pet.& Cy.Quæro nū quid tertius sit liber.De quarto non est dubium quòd est liber: & dico quòd & tertius est liber per versi. incip. nam aut intelligitur incipiente quarto partu: & non habet locum text. qui sequitur ibi:qui postea nascitur:quia post quartum partum nullus nascitur postea.Aut intellīgis incipiente tertio partu:& tunc habeo propositum.Dicunt quidam quòd & tertius est liber. Item in versicu.velut.eodem momento cùm impletur conditio.Arethusa sit libera.Pro hoc l.fi.de conditioni.institu.vbi eodem momento impletur conditio.In contrarium determinat hic Pet.& Gul.per textum in l.idem erit.infra eodem . Nam si tertius esset liber:ergo & quartus . quod esset contra textum allegatum ibi: vtrunque , &c.Item conditio debet impleri in forma,vt l.Mæuius.de condition.& demonst.Non obst.contrarium prælleg.in versicu.incipiente,quia ibi. debet exponi partu, scilicet quarto. Item ibi:quia postea nascitur, intellīgitur de eodem quarto partu.Non tu.Non obstat ver.veluti.quia cōditio fuit plene impleta:& data fuerunt decem ipsa parturiente:& antequam pareret:quod nō est in q.nostra. Ad hoc enim vt illa conditio sit impleta oportet q̄ tres filij sint perfectè editi.Et per prædicta† potest responderi ad q.de ponte,vt si dico seruo meo,vade ad pontem , & si obuiaueris seruo,liber esto.& tu dicis seruo tuo, Vade ad pōtem & si obuiaueris libero,liber esto. nunc serui isti inuicem obuiauerūt, quis erit liber? Et secundū opi.illorum qui dicunt eodem momento impleri & esse liberum,vterque erit liber,secundùm illam opi.quam tenet domi.meus erit liber meus,& non tuus:qa in eo est impleta conditio:quia seruo obuiauit:quia tui serui conditio est in fieri.quod non sufficit,vt d. l.qui hæredi.§.fi.† Quæro,quid si Arethusa nō peperit:sed fuerint extracti de ventre:an obtineat hæc lex? Et videtur q̄ non:quia non est impleta conditio:quia non peperit. In cōtrarium est l.etiā ea mulier.j.de ver.sig.Solu. Aut fuit dicti ū, si tres peperit:& nō videtur impleta cōditio,cum mortua sit ante conditionem impletam:& per consequens ex legato conditionali mortuæ hæredibus nullum ius quęritur,vt C.de cadu.tol.§. sinautem. licet secus sit in contractu,vt Insti.de verbo. obl. §.ex conditionali.& ibi ponunt doct.Si verò fuerit dictum,si tres habuerit filios:tunc videtur impleta:vt l.etiam ea mulier.infrà de verbo.signi.Bartol.

☞*Ratione adiuncti inseparabilis permittitur quod aliàs non permitteretur.*

Imperator. Mulier prægnans nō debet dari vltimo supplicio,donec pariat.hoc dicit.Nota q̄ mulier damnata cōsequitur per partum, quod nō potest consequi per seipsam. Item ratione adiuncti † permittitur aliquid quod aliàs non permitteretur.Ad primum oppo.de l. si per impressionem.C.quod met.cau. Sol. Hoc contingit ratione necessitatis , ne patiatur partus detrimentum propter delictū matris.Oppo.ad secundum de l.j. si in cōmuni eademque causa repe.glo.non soluit. Sol.q̄ est adiunctum separabile, aut non. Primo casu loquitur contrarium: secundo casu loquitur lex ista.Quærit gl.hic loquitur in muliere libera: nunquid idem in ancilla? Et dic q̄ sic, quantum ad hoc , vt obseruari debeat, non quantum ad hoc vt liberum pariat:quia in ancilla est eadem ratio:& sic idem ius:vt l.illud.infra,ad l.Aql. †Quæro an filiam in actu. Veneris inuentam existentem pręgnantē pater possit occidere. [a] Et tenet Gul.q̄ sic:quia impetus, seu dolor accerrimus patris eum excusat, licet filia sit prægnans.Hic enim solū factū attenditur,& non iuris ordo siue effectus, vt infrà,de condi.& demon.l.Męuius.& j. de his qui no.infa.l.quid ergo.§. cum autē factum.& j.de acquir.re.do.l.bonæ fidei.§. pe.ibi dum dicit,ad factum illud pertinere, &c. Item inducitur ad †q.de eo qui est pro uocatus ad duellū ab aliquo qui dicit ipm interfecisse fratrem suum:& qui tenet bellare ex cōsuetudine illius prouinciæ: si supponat vnum pro se,& postea est accusatus & condemnatus, vt illa de causa executio mortis eius debeat differri:sed Gul. cōtra, vt hic videt. Quærit hic gl.quid si mulier [b] ista debeat deportari†vel confinari hodie: an posit non obstante partu? Et videturq̄ sic:quia lex ista loquitur in vltimo supplicio.In contrarium tenet Gul.q̄ mulier ista non deportetur si partus ex hoc habet detrimētum:quia est eadem ratio in hoc,quę in vltimo supplicio. Si verò partus nō habet detrimentum:quia potest nutriri alibi sicut hic,tunc dico q̄ posset, vt l.ex facto, §.ex facto.j.ad Trebe.Nec obstat.quod hic dicitur de vltimo supplicio: quia ponit ad maiorem exacerbationem.† Quæro, quid si damnata est in membro : an seruetur donec pariat? Et videtur q̄ non vt hic:quia dicitur hic de vltimo supplicio. In contrariū est veritas,vt in corpore de coll.§.ad hoc ꝓ hibemus.col.ix.vbi comparātur mutilatio membri & vltimum supplicium.Item quo ad iurisdictionem equiparantur,vt j.de iurisd.om.iudi.l.imperium.& ista est veritas. Sed nūquid debet examinari interim? Dic q̄ sic:non tamen torqueri,vt j. de pœnis l. prægnantem. Quæro,† mulier prægnās est conseruata,peperit, officialis vult eam traderevltimo supplicio:dicit ipsa si tradis me vltimo supplicio,periculum est an infantulus pereat : an debeat conseruari? Gul.tenet q̄ non conseruetur amplius, per text.ibi: donec partum edat,&c.In cōtrarium videtur q̄ eadem ratio est in illo casu,sicut quando prægnans est:ergo idem ius est. Præter ea in mora modici temporis nō est periculum,vt j.de iud.l.si debitori.& l.iij.C.de preci.Impe.offeren. Idem in seruo videmus: vt d.l.j.de bo.proscri.C.& l seruo legato.§.pe.j.de leg.j.& ibi per Dyn.Vnde conclude q̄ si cōmodè per alium non possit nutriri partus mater debet conseruari,vt præalleg.iuribus.

1 ☞*Imperator occidere.* Ampliatio ad le. nec in ea.l.de adul.

2 ¶Quid si mulier.ex hac ratione dicūt docto.prægnantem non compelli restitui,cari,si ex hoc partus incōmodaret.ar. huius l. Item secundū doct. hic.Item in hac l. in fine.tur ad duas alias pulchras. q̄o.maximè p Cy.bal.& ang. ☞POMATES.

3 ¶Cū legitimè.Vide Bar.cōſ.lvij.in ij.vo. ☞P.P A V. P.

4 ¶Cū legitimè..Circa istam regulam q̄ regulariter partus sequatur conditionem ventris,vide nonnullas limitationes per Bart.in l.ne diuttius. C.de agric.& censit. libr. xj.

5 ¶Qui furere.Nō mutat dignitatem.Vide Bar.in l.j.in fi. de iurisd.om.iud.Item allegatur hęc in l.sed nec legatarij⁹.de cōd.fur. ☞POMATES.

6 ¶Allegatur.Vide Feli.c.cum ex officij.ix. col.de præscrip.

7 ¶Et Gul. concludit. Delegatio facta non capaci,non priuat de legātē. Vide tñ quod idem dicit in l.fi quis vi.§.differentia de ac qui pos. ☞P. PAV. P.

8 ¶Ingenuum. De materia huius legis vide Alex.in l. sæpe. in xvij.col.& trib⁹ seq. ff.de re iud.Item qualiter sententia fit præsumptio iuris & de iure,nec contra eam admittatur probatio etiam si notorię constaret vel confessione partis deberet retractari,vide do. Anto.in consil. xxvij.in vlt.co.ante medium. Item vide eundē do. Anto.cōſi. xxviij.in prima col.in fi.q̄ ñ sciētia est notoria admittatur cōtra p̄sumptionem resultātem ex re iudic. Abb.in c. suborta.de re iud. co. vlt.& ponit do.Ant. in d.cōſ.xxvij.ex cui usverbis potes elicere alias limitatiōes. ☞POMATES.

9 ¶Sol.Vide Alexan. l.seruum filij.§.si statuliberum.ff.de leg.j. Fel.c.super e.de test. ☞POMATES.

10 ¶Oppo.Vide Ange. Are.§.prejudiciales.ī iiij.col. Instit.de act.

11 ¶Ingenuū. Diui fratres.Vide Barto.in l. j.C.quo.bono. & vi de Bart. in l. Iul.j.de de cōd. indebi.ix.co. Et an sententia lata super sexu faciat ius quo ad omnes: vide Bal.in l.fi.in fi. C. de suis & legiti. ☞P. P A V. P.

12 ¶Ingenuus. Item si pronuncietur aliquē esse honevocis,fame & conditionis , vide Com.in consi.lxxiij. post princi.inci.quia superius.vbi allegat Bal.in l.j.C.quib.res iud.non noc.Item circa regulam huius legis ingenuū q̄ præsumat pro sententia, &q̄ est p̄sumptio iuris & de iure , contra quā regulā nō admittetur probatio , vide multos casus ,in gb⁹. pōt opponi cōtra sententiā,licet transierit in rē iudicatā : quos ponit Fel.ī c. quoniā cōtra.in xij. col.cum plurib⁹ seq. extra de prob.Itē post q̄ sententia transiuit in rē iudicatam, si aliquis perat eam corā superiori confirmari præsumitur pro ea quo ad certitudinem : vt non sit opus aliud ꝓbare. Vide Feli.in c. cùm venissent. extra de testi.in prin. Item quid si sententia esset notoriè iniqua vel in iusta,an transire posset in rem iudicatam & an reddatur nulla vide omnino quæ scripsi ad Bart. in l.j. C.quādo prouo.non est necef. Item ad regulam q̄ habeat ꝓ veritate et faciat ius, vide Pau.de Eleaza. in l.iij.q.in iij.colū. circa finem.

c Vm legitimè. [c] Legitimè natus quo ad cō ditionem & originem patrē sequitur : matrem verò sequitur non legitimè natus. hoc dicit.

1 ☞*Iurisdictio & dominium æquiparantur.*

d e 1 Vi furere. Superueniens furor nō mutat [d] dignitatē siue dominiū.h.d.Allegat [e] hæc lex ꝑ Gul.de Cu.†q̄ iurisdictio & dominiū æquiparātur,videlicet q̄ si aliquis delegat alicui aliquā causam delegabilē,mō ille,cui facta est delegatio, nō erat capax eius:an f delegatus amiserit iurisdictionē.Et Gul.cōcludit [f] q̄ nō:æquiparando dñium iurisdictioni: quia dñiū nō perdit, si ille,cui debebat acquiri,nō est capax: licet secus sit ī possessione,vt j.de acq. pos.l.quod meo.§.fi furioso.dicam in l.si ego.de neg.gest.

1 ☞*Sententia quando faciat ius quo ad omnes.*

g h Ngenuum. [g] Not.q̄ sententia facit ius inter oēs.Opp.de l.qui repudiātis.§.fi. j.de inoffi.test.Sol.[h] Aut aduersarius est præsens tēpore sententię, aut absens.Primo casu facit ius inter oēs, vt hic.Secundò non,vt in contrario. Op.ad hanc sol.imò etiam si est presens,nō facit ius:vt j.de collu.dete.l.cum non iusto.Sol. Aut interuenit aliquis legitimus contradictor , aut non. Primo casu habet locum lex ista. Secundo casu habet locum lex contraria.Oppo.[i] ad hanc solu.de l.diui fratres. [k] §.j.de liber.causa. Solu.aut quis per sententiam pronunciatur ingenuus, [l] & cum legitimo contradictore:& facit ius:vt hic.Secus si pronunciare

☞ POMATES.
a ¶ De iure. Iste, text. secundū Bald. hic de quo d. Alex. ād. consi. suo lxx. col. ij. vol. iij. præstat argumenti, q testis neiciens, & non cognoscēs id, super quo deponit, non probat.
☞ POMATES.
b ¶ Not. text. An cognito vno contrario rum, &c. vide latè per Moder. Iaf. præsertim in l. prima. C. de bon. posſ. contra tabu. quod est contrarium quo ad cognoscēdum quòd cognito vno contrario rum cognoscitur alterum, sed quo ad cognitionem iuris, sec⁹: quia cognito vno nō cognoscitur alterum nisi eadem militet ratio in vno quę ī alio: aliàs secus esset. l. sed & cum aliquis negotia. ff. de neg. ges. vbi latè glos.
c ¶ De iure. Si Papa confirmat. latè ponit Bald. in l. j. C. de monopo. & Guido de Suza. in l. priuilegia. C. de sacrosanct. eccle. & ibi Bartol. & Bald. in l. j. C. de preci. Impe. offe. ex oppositio. & in c. si gratiosè. de rescrip. in vi. & Cyn. & Bald. in l. cùm oportet. C. de bo. quæ. lib. in princ. & quod ibi dixi.
☞ POMATES.
c ¶ Confirmat. Vide Fel. c. ij. xvij. colum. de rescript. Bald. in l. omnes populi. vij. colum. de iustitia & iure. & ibi per Iason. & per Bald. c. primo per quos fiat inuesti. Ro. consi. ccxviij. inci. præsens. casus: vt duplicem habet dubitationem. in j. colū. Alexā. consi. lix. inciso instrumento. in j. vol. & cons. cxxv. in j. col. ij. volu. & cōsi. ccccxcij. in iij. vol.
✠ P. P A V. P.
d ¶ Sunt iusta. Vide Arret. in l. quod Seruius. in prima & secūda columna. de acquiren. posſes.
e ¶ Seruus publicus. Sed hic dicit Bald. q per tabellionem non acquiritur, sed per legem, & idem Angel. hic per istam glosſ.
f ¶ Iusta causa. Si papa confirmat omnia priuilegia tua, intelligitur de his quę sunt iuridica. Et de his aliquid nor. in l. j. §. fi. de his quę in testa. delē. & per Bartol. in l. di uus. in §. nec generalem. infrà de fal. Et vide hic per Gul. idē in materia feudorū, vt si cōfirmātur posſessiones: intelligetur facta confirmatio de iustis, in cap. j. in vit. per quos fi. in-

tur non esse seruum alterius, vel non esse liberum, vt in contrario. Vide dic, †aut iudicium agitur cū iusto contradictore aut nō. Primo casu, aut sententia declarauit eū esse ingenuum: & tunc facit ius inter omnes, vt hic, nisi detegatur collusio, vt j. de collu. de teg. l. ij. & quasi per totum. Aut sententia declarauit non esse libertum vel seruū, & tūc non facit ius inter omnes: vt d. l. diui. §. j. Secundo casu principali quando in iudicio non interuenit iustus contradictor: & tunc sententia nō facit ius: vt l. qui repudiantis. in fi. j. de inoffi. testa. & d. l. cum non iusto. de collu. deteg.

De ijs qui sunt sui uel alie. iur. Rub.

☞ *Papa confirmans priuilegia uel statututa alicui ciuitati: q intelligitur confirmasse iusta.*
Consuetudo potest auferre de iure alterius ex causa.
Dominus quibus casibus possit seruum delinquentē punire.
Iudex ob nimiam seueritatem potest ab officio remoueri.

LEX I.

DE iure. Hęc lex vsque ad legē, item in potestate nostra. h. dicit. Personarū quædā sunt sui iuris: quædam alieni, vt seruus, & id, quod per seruum acquiritur, domino acquiritur: & dominus inhumaniter cōtra seruos suos sæuiens punitur, & seruū vēdere iubetur. h. d. Diuiditur in duas partes: quia primò continuat se ad præcedentia, & ponit diuisionem personarum quæ est bimembris. In secūda prosequit secundū mēbrū diuisionis. secunda ibi: videamus itaq; &c. Not. tex. [b] ibi: etiā si cognouerimus, &c. q cognito vno cōtrariorū cognoscitur & reliquū. Opp. ad hanc l. hic dicitur q personarū quædam sunt sui iuris, quædā alieni: imò quædā sunt personæ: quæ nō sunt sui iuris vel alieni: vt in §. si ab hostibus. Instit. quib. mo. ius pa. po. sol. Captus ab hostibus est seruus, de quo in cōtrario: sed si reuertat iure postliminij dicit esse liber: & isto respectu status eius videt fuisse in pēdenti. Et ita intelligit quod sequit in gl. quæ hoc dicit: & gl. hic posita dicit q hæc distinctio tota est de iure ciuili: sed præcedens posita in ti. proxi. in l. iij. est partim de iure naturali & partim de iure ciuili. Et ista gl. posset reprehendi: quia videt q hæc diuisio sit partim de iure naturali & ciuili. s. si qs sit iuris sui vel alieni, & sic liber, quare gl. nō videt bī loqui: tñ salua gl. q etiā ista pars, q si quis sit sui iuris, est de iure ciuili: quia patria potestas est de iure ciuili, vt l. nam ciuium. j. e. Et non sequit, q licet sit filius in ptāte patris, q non sit liber: imò liber est. Opp. dicit hic quòd quicquid seruus quærit, domino quęrit. contra l. quòd seruus infrà, de acquiren. posſ. Sol. Illud quod acquirit, domino acquirit, si iustè acquirit, vt hic: secus iniustè acquirit, vt in contrario: †quod valet, si papa confirmat omnia priuilegia alicui ecclesiæ vel collegio seu ciuitati, quæ statuit: q videtur confirmare quę sunt iusta: arg. glosſ. j. §. primo, de his quæ in testa. delen. & est casus extra, de iureiurand. capit. primo. libro sexto. Opponitur & videtur etiā quòd seruus acquirat non domino, vt In-

stitu. per quas perso. no. acqui. §. de his. Sol. Dic q seruus acquirit domino, vt hic. Item quasi domino, vt in contrario. Oppo. quòd imò sibi acquirit: vt Institut. de stipu. seruo. §. sed cùm factum. Solu. licet ibi domino principaliter non acquirat, quærit tamen secundariò: quia commodum ex eo proueniens est domini. Oppo. imò quod seruus acquirit, est in pendenti, vt j. de vsufruct. l. sed & si quis. §. interdum. Solu. licet aliquo tempore sit in pendenti: tamen ex solutione postea facta de pecunia fructuarij præsumitur res retro fuisse fructuarij & ei fuisse acquisita: & sic non obstat. Oppo. iterū nam seruus publicus [e] non acquirit reipublicæ sed alij, vt pupillo, vt j. rem pup. sal. for. l. ij. & l. non aliter. j. titu. proxi. Sol. Ibi loquitur in tabellione, nō in seruo: & qualiter tabellio acquirat, ibi dicam. Oppon. de l. si seruus. infrà, de acquirenda rerum domin. Sol. vt ibi not. Oppo. ad id quod dicitur: domino non est licitum in seruos sæuire Contra de l. qui seruum. j. de verbo. obligationi. Sol. Ex ista causa potest dominus seruum occidere, vt in contrario: sine causa non, vt hic dicitur. Oppo. ad hoc C. de emen. ser. l. j. Sol. Sine causa non est licitum sæuire in eum, vt hic: tamen castigare eum potest & etiā sine causa eum verberare: & ita loquitur hoc contrarium. De quo dic vt ibi not. imò potest eum vinculare: vt ibi. Oppo. dicitur hic quòd dominus occidens seruum, tenetur: imò non tenetur: quia contra dominum non datur actio Aquiliana, sed contra alium eidem sic: vt l. item Mela. §. legis Aquiliæ. j. ad l. Aqui. Sol. verum est quòd dominus non tenetur ciuiliter: cum illa actio detur domino, vt in contrario: sed bene tenetur criminaliter, vt hic. Oppo. dicitur hic quòd ius suum non debet alicui auferri. Contra, l. si venditor. §. si constat. infra, commu. præd. Solu. Quod hic dicitur est verum, nisi consuetudo aliud inducat. quod est valde notabile. Ex quo habetis †quòd cōsuetudo potest auferre de iure alterius [f] quòd intelligitur ex iusta causa [f] aliter non, quia nec princeps hoc posset, vt dixi in l. j. suprà, de constitu. princip. quod not. per glo. & doct. in l. quoties. de preci. Impe. offe. Item dicitur hic, q cogitur vendere. Contra C. de iure delib. l. nec emere. Solu. Hoc speciale contra illam regulam, vt dicam in l. j. §. cura carnis. j. de offic. præfecti vrbis. Quærit hic Gul. † nunquid seruus si committat maleficium, possit eū punire dominus? Et videtur quòd sic, vt infra, ad Sylla. l. & si certus sit percussor, & infrà, de verborum obligationibus. l. qui seruum. & l. si quis fortè. §. si quos. infrà, de pœnis. In contrarium videtur textus iste. Quid dicendum? Dic secundùm Gulielmum, quòd aut dominus vult punire seruum qui adulterium cum vxore sua commisit, vel qui ei non succurrit cùm offendebatur: & tunc potest eum punire, vt dicta l. qui seruum. & dicta l. & si certus sit percussor. Ex aliis autem causis non posset, vt hic. Posset etiam pro delicto in vinculis eum tenere, vt dicta l. j. C. de emenda. seruo. tamen non oportet eum puniendum iudici præsentare. & est textus notabilis. j. ad legem Corneliam. de sicariis. l. circuncidere. §. finali. Vltimò [g] lex † ista inducitur [h] ad quæstionem, quòd sicut dominus propter nimiam seueritatem repellitur à domino seruitute. per Ange. hic & idem dicit Bal. in d. c. j. & ibi dicit q etiam non intelliguntur cō firmata priuilegia iuri contraria. Et ibi dicit etiam q si aliqua priuilegia confirmentur, non intelliguntur cōfirmari vt aliquod ius nouum detur, nisi constaret de intentione: secundùm Ca. & ibi latius vide. et Barto. in l. si constat. de appellatio. Adde Bal dum cōsi. cccxvij. iij. libro.

✠ POMATES.
¶ Vltimò. Vide Bal. in c. j. §. j. de pace iura. firmā. per illum text. Barba. consi. xxxvj. in vij. col. ij. volu.
¶ Inducitur. Vide quę dixi post Bar. in l. illi citas. §. veritas. j. de offic. præsid. & vide Gul. & Cyn. hic & Ange. hic. Item remouetur propter negligentiam l. mancipia. & ibi Bal. C. de ser. fugi. Item propter lō gam infirmitatem. l. si quis vitium. C. de offi. præfec. præto.

g Item in potestate. Dictio, item. Vide per eundem in l. j. in prin. de publi.
b ☞ POMATES. ¶ Et hoc. Vide Feli. in c. præsentia. col. xx. de proba. vers. quid iuris. Barb. cōsil. xx. col. iiij. vol. j. Bal. l. apud hostes. C. de fuis & legiti.
c ¶ Non dicitur filius. contrarium videtur quia ratione publicę vtilitatis videt etiam hoc casu habere locū statutū, vt in simili in l. si quis in graui. §. vtrum ad Sylla. & ibi Bart. ad hoc notabile vide gl. not. in Cle j. de baptis. & nota. l. j. C. de accu.
d ¶ Patria. potestas. Sed an Iudæi habeāt filios in potestate, videtur quòd nō: quia non contrahunt secū dùm morē ecclesiæ. Contrariū dicit Bal. hic. si contrahant secundùm consuetudinem eorum. Adde not. per Iac. de Aret. & Ludo. in l. multū. j. de verb. obl. Quid autem in filijs Iudeorum assumentibus sanctum baptisma? gloss. no. xxvij. q. j. c. Iudæorum. videtur velle quod liberētur. Et ad primum adde quòd idem dixit hic Bal. in paganis: quia matrimonium fuit de iure naturali: & hoc dummodo sint sub Imperio Romano. secundū Bal. hic. Sed certè cum non sit verum matrimonium apud eos. c. quanto. & c. gaudem⁹. de diuor. ideo obstat propter hāc legem. Quę dixi est iustis nuptijs, respondeo secundum Pet. de Ancha. per l. die sabbati. C. de Iudæis. in versic. ex tolerantia. Et qd' Iudæi dicantur habere filios in potestate, vide quę scripsi post Bar. in l. apud Iulianum. §. j. de legat. j. Adde, an Iudæi habeant filios in potestate: quod voluit Cald. consi. iij. de Iudæis. vbi ponit an filij Iudęorum possint eis inuitis baptizari.
e ¶ Et hoc not. quia. Adde Cy. in d. auth. sed episcopalis dignitas. Et Nico. de Nea pol. hic, quid in Iudæo effecto Chr'stia no habente patrem. Andre. Barba.
f ¶ Curia vel Baro. Et sic not. quod monachus est in patria potestate quo ad fauores: vt not. gl. in l. fi. § fi. & l. si ex causa. §. Papinianus. j. de mino. Ibidē quo intelligatur per dignitatē solui patria potestas: quod verū quantum ad cōmodum filij. Adde tñ q per militiā & doctoratū non liberaturqs à patria potestate. l. si marit⁹. & ibi Bal. C. de patr. pot. & hic adde Bal. ī l. apud hostes. in fin. C. de suis & legi. & Bal. ī l. nepotes. & ibi etiam Angelus.
g ¶ Filium. Ad hanc l. vide quæ dixi in l. miles. §. defuncto. j. de adulte.
☞ POMATES. ¶ Filiū. Vide Alex. consi. ij. iiij. col. vol. j. & ibi in vij. col. ponit qđ de adoptiuo. & aliquid per Ro. consi. xxxiij. Alex. cōsi. vlti. in vlt. col. vol. v. & consi. pen. ij. col. vers. ij. etiā. eo. vo. Et aliquid per Feli. in c. in præsentia. in ix. col. de pba. & aliqd in c. per tuas. in j. & ij. notabili. de proba. &c.

1 Item in potestate. Hic prosequitur primū membrū vsque ad l. filiū. & breuiter hoc intendit. Filius ex legitimo matrimonio natus, & descendentes ex eo sunt in potestate parentū: & nepos ex filiò post mortem auī reincidit in potestatem patris, si pater suus fuit in potestate auī, quousq; auus vixerit. h. d. †Not. q dictio, item[a], est dictio repetitiua: vt j. de leg. iij. l. in repetendis. & hoc est qđ dicit, non est recasurus. videlicet ad substitutionē pupillarem, quæ eis fieri nō posset, vt not. in l. ij. C. de impub. & aliis substi. Item no. quòd †ad hoc vt sit in potestate patris, oportet qđ sit ex iustis nuptijs. Vnde naturalis tantū non est in potestate patris: multò minus spurius: vt incorpore, quibus mod. natur. effi. sui. §. fi. adeo q istis non potest fieri pupillaris substitutio: vt l. Lucius. j. de vulg. & pupil. substi. Item nota †q pater non potest ei dare tutorem, nisi confirmetur: vt l. fi. C. de confir. tut. Idē in spurio: vt not. in l. j. in princ. j. de testa. tut. quia non dicitur filius: vt d. §. fin. colū. viij. Et hoc[b] allegabatur †ad q. de facto: Dicebat statutum hic, q si quis caperet aliquem de illis de petra mala, vel de eorū filijs, quòd habeat mille captus fuit quidam bastardus: an capiēs debeat habere prærniū? Et certè non: quia spurius non dicitur filius[c]: vt d. §. fi. & nota. Dy. in l. cùm pater §. mater. de lega. ij. Item not. quomodo patria potestas est introducta à iure ciuili. Ex hoc posset reddi ratio, quare filius nō obligetur patri ciuiliter: quia cùm patria potestas fuerit introducta à iure ciuili, secundùm quod quicquid filius quærebat, patri quærebat: si obligarētur ciuiliter, illa quærerentur patri: & idem apud eundem inueniretur obligatus: quod esse non potest. Oppo. & videtur quod alij sint modi, quibus patria potestas[d] cōstituitur, quàm iustæ nuptiæ: vt in §. si quis igit. in cor. quib. mod. natu. effi. sui. collat. vij. & tit. proxi. per totum. Sol. hic † est vnus modus patriæ potestatis inducendæ: alius per adoptionem: vt j. tit. proxi. & alij sunt per legitimationem: vt hic no. & est bo. glos. Instit. de nup. §. fi. & nota hanc glo. Oppo. dicitur hic quod recidit in potestatē, nisi exierit, &c. Contra de §. illud. in auth. consti. q̄ de dig. collat. vj. Solu. ibi pater exiuerat de potestate patris sui per dignitatē: quo casu filij reincidūt in potestatem suam, vt in cōtrario: secus si per emancipationem; & hoc no. quia[e] valet ad q. Consuetudo est in multis partibus † q si pater decesserit & aliquē filium mortis tempore in potestatē non habuit: quod curia, vel baro[f] possit omnia bona sua occupare. Modò quidam decesſit, & nullum filium tempore mortis habebat, nisi quendam clericum ppistum in dignitate: puta quia erat episcopus: modò curia petit bona: opp. contra ea quòd iste, qui decesſit tempore mortis, habebat filium, replicabatur quod nō erat in potestate: quia exierat per dignitatem: quid iuris? Dic quòd

[a] Dictio item, est repetitiua.
[b] Naturalis non est in potestate patris: nec etiam spurius, & ipsis pupillariter non substituitur.
[c] Pater non dat filio naturali tutorem, nisi confirmetur.
[d] Statutum quòd qui ceperit aliquem de Petra mala, uel eius filium, habeat mille non cōprehendit bastardum.
[e] Modi per quos inducitur patria potestas.
[f] Stante consuetudine quòd patre decedente: sine filio in potestate, fiscus occupet bona: q fiscus non habebit patre mortuo habente filium episcopum.

curia nihil debet habere: imò debet succedere filius. Ad id quod dicitur quòd filius exiuit de patria potestate per dignitatem: verum est, scilicet inquantum faceret contra eum quòd esset in patria potestate. Sed si esset ei fauor, adhuc in potestate patris iudicaretur: vt patet in d. §. j. in glosſ. præstet. & est glos. j. in l. nepotes. j. eod. & j. ad Maced. l. j. §. primo.

1 ☞ *Filiatio quomodo probetur.*
2 *Assertio patris uel matris super filiatione, quod non præiudicet filijs.*

h ¶ Et not. practicā ex hac lege qualiter probetur filiatio[i]. Primò quod inter Titiū & Seiam fuit cōtractum matrimonium legitimè, & quod isti erant habiles ad matrimonium contrahendum. Item quod Titius & Seia vt vir & vxor insimul habitabant, & sic adinuicem se tractabant. ibi assiduè, &c. Et quod talis eorum filius fuit natus ex dicta Seia, & quod dictus filius fuit, & est in quasi possessione filiationis, & quod dicti Titius & Seia eum tractauerunt & tractant vt filium suum. Et ita tenet & reputatur ab eis & ab alijs eum cognoscentibus, vt hic videtur probari, & in l. nō ignorat. C. qui accu. non posſ. & l. nō nudis. & l. non epistolis. C. de probat. & l. j. & ibi dixi. j. quorum bo. & no. Cyn. in l. si vicinis.
k C. de nuptijs. Oppo. ad hanc l.[k] dicitur hic quod absens per decem annos non tenetur eum, quem inuenerit, pro filio cognoscere, contra l. j. §. si quis. j. de libe. agno. Sol. vt hic
2 & ibi. † Quærunt doct. est quęstio inter aliquos de aliquo filio, & negat esse filius ab aliquibus cōsanguineis eius, cuius dicit se filium esse: pater, quem asserit. dicit: Certè tu non es filius meus: an filio noceat? Et tenent doct. quod non; quia dictum patris, p. desse potest, & non obesse, vt l. j. §. si quis. j. de Carb. edi. Et breuiter refert Cy. & Iaco. de Aret. quod fuit quædā mulier quæ erat regina, & habuit vnum filiū de quodā milite: postea ille filius, quia credebatur filius[l] primogenitus regis. succesſit in regno: demum mater veniens ad mortem dixit: licet sit filius meus, tamē non est filius regis, sed cuiusdā militis: & sic filius postea sciens renunciauit regno. Credo quod filius, qui renunciauit regno, non bene fecit: quia hoc[m] sibi non præiudicabat. Et dicit Iacob. Hoc non fecissem ego, quia non renunciassem regno. Pro hoc est glos. in l. vltim. coniuncta glosſ. cum text. j. de proba. Qualiter autem probatur quem esse de tali genere, vel de tali natione & familia, vide glosſ. in l. j. circa fin. de proba.

¶ Probetur filiatio. Practica, pbandi filiationē. Adde no. in per Cano. in c. per tuas. de prob. & Iac. But. in l. quidā. ff. de pba. & q no. in l. ne. q. pfessio. C. de testa. & dicit Bald. hic per hāc l. q ad, pbandū legitimationē filij, debet, pbari de matrimonio parentū. Q đ qualiter, pbaī, vide Bart. in l. si qs vxor. de adul. Et istis adde alios modos p Bal. in l. nec̄ natales. C. de, pba. Adde qualiter probetur filiatio. Bald. consil. lix. & cxix. ij. lib. Pe. de Ancha. consi. ccxxvj.
k ¶ Opp. ad hāc l. An steī dicto prīs et matris, &c. Adde gl. in l. j. §. fi mulier. & §. idē q cōtrariū. de lib. agno. Et vide q̄ not. Bart. & Bal. ī l. Gal. ī prī. de lib. & posth. vide gl. in c. p tuas. q filij sint legit. & p Bal. in l. nō nudis. C. de probatio. & in d. c. per tuas. de proba.
¶ Credebaī filio. Vide no. ī c. ex trāsmissa q filij sint legit. p Bal. ī l. nec̄ pfessio. de test. plenè Ia. But. in l. quidam. j. de probat. per Barto. & docto. in l. si posthum⁹ ā j. §. fina. de libe. & posth. Cy. in l. fi vicinis. C. de nuptijs.
☞ POMATES.
m ¶ Quia hoc. Limita vt per Innol. in c.

not modum probandi filiationem p bar. hic Bala. quam plenissima ad huius intentionem vide Bocc. dicto. 296. & cremen. sing. 176 alii inducti presertim 3. Regul. part. 37. n. 68. Card. Cotta, in memorabili. Iuxta. Abb. lectorem 6. in 2. bar. con. 120. Sa. Ci. Paquidam. fi. reprobatio. 502. cons. 39. vol. 1.

Ibi. & aliquem filium. hinc casū quem bar. hic in monacho qui non est impatris potestate et dicit Sug. Tunde alios quamplures casus, & notabiles in quibus, qui est sui & non est impotestate conjectas p Iaſ. p. qui se patris ante ñ. 40. usq; ad. 49. de vnde lib. & eosdem ponit gull. c. Ra. mutig. Abo mortuo usq; testel. ñ. 20. Iaſ. l. patre furioso ñ. 48. ſco

fisci. de pœniten. & remiss. & ibi per canonistas.

a ¶Si qua. publicata fisco. An bona obuenientia exbānito post bannum debeāt esse sua vel fisci, per Bar. in l. amissiõe. §. q de ficiũt. de cap. dimi. p Bald. in l. j. C. de hæred. instit.

b ¶Per istam l. Quia cũ exbannitus dicat sublatus de medio. a d. l. j. ergo filius eius loco succedit.

☞POMATES.

c ¶Patre furioso. Vide Per. de Anch. cõs. ccccliij. ici. tria dubia. in fi. versi. tertiò hoc proba. & Barb. cõsi. lxiiij. in. j. & ij. col. in j. volu. & Barb. in c. cõsuluit. in gl. in ÿb. tenebras. d offi. dele. Panor. c. ab excõica to. de rescri. Alex. in l. si vnus. §. pactus. in ij. col. ff. de pactis. b

d ¶Patre furioso. §. sacerdotio. Vide latè Bar. in l. pen. §. fi. j. de verb. obli. 2

e ¶Mutat statum. Sed quid si pater efficiat hæreticus? Dicas q filius liberatur à patria potestate secundum gl. not. in c. ij. de hgre. in vj. cũcto tex.

☞POMATES.

f ¶Si iudex. Vidē Ang. §. præiudiciales. j. co. 1 Instit. de act. Panor. cõsi. v. in j. vol. Imo. 2 consil. cxxx. in j. col. 3 & cõsi. cxlv. & cõsi. 4 seq. iiij. col. 5

☞P. PAV. P.

g ¶Sententia lata. An autem sententia lata in istis summarijs dicatur merè diffinitiua, vide Iaso. q non in l. imperiũ. in iij. col. ff. de iurisdi. om. iudi. licet Pau. d cas. 1 teneat contrariũ, vt ibi per eũ, q aliqua addit postea in fine illius legis. Item q sententia & probationes factæ in summario iudicio prosint & fidem faciant 2 in iudicio plenario, quando in summario fuisset plenè cognitum. vide domi. Anto. in cõsi. xxxvj. d post princ. iuncto fine. & declara vt per Alexan. in l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudica. & in l. fæpe. in xxviij. col. eo. tit. & Fel. in c. cum fam quæ. el j. extra de testib. ij. & ij. col. Paul. de cast. in cõsil. ccvij. in j. col. ad finẽ. vide Cur. & Moder. in l. ij. C. de eden. vbi concludit q vbi in iudicio summario fierent plene probationes, tunc præiudicatur in plenario: licet Bar. voluerit contrarium in d. l. ij. & Ange. hic. vide per eos: quia ista regula e

☞ *Existente aliquo bannito, cuius bona sunt confiscata, si aliquis ei coniunctus decedit, & sic ad bannitum defertur hæreditas: bannitus, & non fiscus, succedit.*

Bannitus nostri temporis, non æquiparatur deportato.

IQua. Hanc legem perpetuò tene menti: quæ dicit q sublato filio de medio, nepos succedit loco patris sui. Hoc dicit. & hanc legẽ multum nota. nam facit ad quæstio. arduam: † Aliquis cõmisit maleficium, ex quo est bannitus, & oĩa sua bona sunt publicata fisco. [a] Cõtingit q pater istius exbanniti moritur. Vel pone q aliqua persona proxima exbannito, cui exbãnitus posset succedere, moritur: modò fiscus vel cõmune petit hanc hæreditatẽ, quæ est delata isti exbannito tanq̃ proximiori: filius exbanniti asserit q debeat succedere, & non fiscus. Quæritur quid iuris. Et videtur q fiscus vel cõmune debeat succedere, vt l. j. C. de hære. instit. maximè cum fiscus in oĩa bona debeat succedere, & posset dici hęres vt C. ad le. Iul. de vi publ. l. j. In contrarium determinat Gul. per istam l. [b] & facit l. si nemem. §. si deportatus. j. de bo. libe. Non obstat glos. l. j. allega. quia est falsa, secundum Oldr. maximè cùm † exbannitus hodie nõ æquiparetur deportato, secundũ Iaco. de Are. Et ita per Cy. Vel ibi in successione, quæ defertur ex testamẽto. & ideo in odiũ testatoris, qui instituit personam inhabilẽ, defertur fisco & quæstio nostra loquitur in successione, quæ defertur ab intestato. & hoc secundùm Gul. & Oldra.

☞ *Arguere à sufficienti partiũ enumeratione quod possumus.*

Furiosus non potest uxorem ducere, licet iã ductã retineat.

Legitimè factum non retractatur ex facto superuenienti.

Patria potestas soluitur patre effecto monacho.

Filius effectus sacerdos liberatur à patria potestate.

PAtre furioso. [c] Furor superueniens non potest facere quò minus filij ex vltimo matrimonio nati ante vel postea dicantur esse in patris potestate. h. d. Et per hanc l. † arguitur à sufficiẽti partium enumeratione. nã si iste nõ est de modis exeundi de potestate: ergo remanet in potestate, per hoc arg. Item nota q † furiosus non potest vxorem ducere: licet iam ductam retinere non impediatur. Item † quòd legitimè factum est non retractat ex facto superueniẽti. Opp. de l. sunt personæ. j. de relig. gl. non soluit. Iaco. But. dicit q illa l. concor. Oppo. de l. non distinguemus. §. sacerdotio. [d] j. de arbi. glo. nõ sol. Iac. But. dicit q quandoq causa impediẽs respicit causam finalem: & tunc sicut impedit à principio faciendum, ita impedit iam factum: vt §. sacerdotio. Quandoq respicit causam efficientem: vt consensum, qui est causa efficiens matrimonij: & licet ab initio aliquid impediat faciendum: nõ tamen tollitur iam factum: vt hic, secundùm But. Et dic vt no. per. Dy. in c. actum legitimè. extra de regu. iur. lib. vj. Quærit hic Gul. multi sunt modi quibus soluitur patria potestas. Quid si pater † efficiatur monachus: an filij efficiantur sui iuris, & vtrum possit facere testamentum? Et videtur q non: quia non est de modis quibus soluitur pat. pot. vt hic. In contrarium videtur. nam iste mutat statum, [e] sicut deportatus, per quod

soluitur pa. pot. vt institu. quib. mo. ius pat. pot. sol. §. relegati. Item habetur pro mortuo: vt d. l. deo nobis. C. de epis. & cle. Idem tenet hic Gul. & Dy. in l. ergo j. de acquirẽ. re. do. Item quia transit in potestatem alterius, vt abbatis: ideo non potest habere aliũ in potestate: vt j. ad legem Iuliam de adulte. l. sic eueniet. Quæro, quid † econtra, filius est factus clericus, vel alias est consecutus dignitatem: an efficiatur sui iuris? In dignitate episcopali non est dubiũ: quia efficitur sui iuris: vt in corpo. consti. quę de digni. §. illud. In alia dignitate habes glos. j. de mino. l. si ex causa. §. Papinianus. Quid si filius efficiatur sacerdos, an liberetur à patria potestate? Et videtur quod sic. vt l. indecorum. extra de æta. & quali. dic vt ibi.

1 ☞ *Filiusfamilias in causa publici iudicij potest esse sine patris consensu.*

FIlius. Quantum ad ius publicum patria potestas non curatur. hoc dicit. Opp. quod imò curat: q testamenti factio est de publico iure: vt j. de testa. l. iij. & tñ non põt facere testamentum: vt l. tam his. §. j. j. de dona. cau. mor. Sol. Quod hic dicitur, non curatur. s. in publicis officijs authoritate & vtilitate. De hoc dic vt per Cy. C. qui testa. fac. pos. l. senium. Allegatur hæc lex † per doct. quod filiusfa. possit esse in causa publici iudicij sine consensu patris. licet contrarium no. & male in l. cum non solum. §. j. C. de bo. quæ lib. in fi. magnæ glo. & est contra l. inter. §. penult. & ibi per Dyn. j. ad le. Iul. de adul. quod nota.

1 ☞ *Sententia lata in causa principali quando præiudicet in incidenti.*

SIiudex. [f] Hanc l. not. & hoc dicit ī summa: Sententia lata in principali, non præiudicat in incidenti, de quo tum- g mariè est cognitũ. h. d. Oppo. dicitur hic quod sententia lata [g] in principali, incidenti non præiudicat, contra l. ij. C. de ordi. cog. Glo. soluit duobus modis: vno quod in lege contraria nõ potest esse hæres, quin sit liber: & ideo sententia lata super hæreditate, in libertate præiudicat: sed hic possunt alimenta dari, licet non sit filius. vt puta quando pater contempsit Plautianũ: quia eius nõ seruauit solennitatem. Aliter † glos. soluit in fi. & melius: & hoc ponunt doc. quòd no. Nam aut est de incidẽti summariè cognitum, aut plenè. Primo casu sententia lata in principali incidenti h non præiudicat [h]: vt hic. In secundo casu quando est plenè cognitum, tunc præiudicat incidẽti. Accedat l. ij. C. ad leg. Cornel. de fal. Oppo. ad glos. de l. quod in diem. §. j. de compen. & l. si autem. §. j. de negot. gest. Quare Gul. de Cu. dicit, & bene, quòd si quæris an sententia lata super principali noceat incidẽti, dic aut super principali quæstione est plenè cognitum, aut summariè. Primo casu aut sentẽtia non potest ferri in principali quin incidenti præiudicet: tũc præiudicat: vt l. ij. & ibi no. C. de ordine iudici. Et pro hoc infrà de excep. rei iudi. l. duobus. Aut potest super principali ferri sententia, adeo q super incidenti non præiudicet: tunc si de ea est cognitum, & fuerit per iudicem facta mẽtio super reprobatione incidentis: tũc præiudicat: incidenti. Aut tacitè fuit reiecta: & tũc nõ præiudicat vt aliàs dicitur qñ iudex reprobat compensationem vel non: vt d. l. si autem. §. j. & l. quod in diem. §. fi. præalleg. In secundo casu principali, quando super principali est summariè cognitum: vt in causa alimentorum, de qua summariè cognoscitur: tunc sententia lata in principali non præiudicat incidenti: & ita debet intelligi hæc lex, quæ est nota. & sua glos. & alibi non est plenior. De hoc etiam dic per docto. in l. j. C. de ordi. iudi.

Pater

secundùm communem sententiam debet intelligi quando iudicium est simulatum respectu probationum. vide Decius consil. xcv. quia in eo sufficiat semplena & summaria probatio. Nec⁹ vbi plenę probationes fuerint & requiruntur, licet respectu processus esset summariũ. Itẽ adde q confessio facta ī summario prætudicat plenario. vide Felin. in c. veniẽs. el ij. in vij. col. circa fi. extra de testibus. & in d. c. causam quæ. & ibi etiam dicit quòd si testis in iudicio summario verùm dicit, licet ipsum non faciat fidem in plenario: tamen si in plenario contrarium diceret, repelleretur tanquam periurus. Itẽ circa illud quod dictum est, quando in plenario iudicio plenè cognitum fuit in contrarium facit qđ dicit Bar. in extraua ganti ad reprimendum. in versic. summario prope fi. vide pro prima opinione Decium latè consil. xcvj. in l. fi. in titu. de iure persona. in fine legis in verbo, nisi sit infans. vide quæ scripsi ad Bar. in l. iubemus. hic alleg.

¶Si iudex. Nõ præiudicat. Quando sententia lata super principali præiudicet incidenti, addē Bart. in l. à diuo. §. si super. de re iudic.

a ¶Inuiti. Bastardus. Limita vt in l. iubemus. C. de eman. lib. Vide per Gul. & Bald. in l. benignius. ã. de legi.

a ↠POMATES. ¶Bastardus. vide Barb. plenè in consi. xxiij. in j. colum. in ij. volu. & in consi. lviij. eo. volu. Roma. consi. cxciij. in ij. colum.

b ¶Non vult. An pater posit legitimare filium inuitum: & idem in filio ignorante, secundùm Pet. de Ancha. & hic, vi 1 de tex. & ibi Inno. in ca. quia cũctis. de cõ cess. præben. in vj. An infans possit legitimari, vide pulchrè Rom. consi. cxciij.

↠P. PAV. P.

c ¶De adoptionibus. Not. quòd naturales & spurij nõ possunt adoptari nec arrogari per patrẽ. l. in lege. C. de natu. lib. §. & nos non latuit. in authent. quomodo natu. effi. sui. §. generaliter. collat. vij. quia nõ sunt in potestate: vt l. item. ff. e. ideo non potest cogi inuitus: arg. huius l. & glo. idem dico de naturalibus ex cõcubinis: ex causa verò hoc est verum. Itẽ si sit infans: vt lege iubemus. C. de emanc. liber.

De adoptionibus. [c] *Rubrica.*

☞ *Sponsus primò est interrogandus quam. sponsa: nec aliter factum utitur.*

Proprium illud est, quod alicui non communicatur.

LEX. I.

ETlios. [d] Per adoptionem quis transit in potestatem adoptãtis: & adoptio in genere cõtinet sub se adonem in specie: & arrogatio fit de eo q est sui iuris iuris authoritate principis: sed adoptio in specie fit de eo qui est alieni iuris authoritate magistratus. hoc dicit. No. [e] primò quomodo † ante debeat interrogari sponsus quam sponsa: & hoc debet seruari secundũ glo. Vel dic secundùm Mart. Sylli. q non est vis si aliter fiat quam hic no. nec omissio ordinis habet hoc vitiare, cùm non sit de substantia: vt j. de sol. nec enim. Sed hoc fit ad effugiendum verecundiam. quod etiam gl. hic no. quæ est bona. & not. text. † quia illud est proprium quod alicui non communicatur, secundùm Iac. de Are. quod valet ad multa.

☞ *Vna persona quando posit sustinere uicem plurium personarum.*

Si factum fuit legatum prioribus ciuitatis de centum, & Titio, qui erat ex prioribus quinquaginta.

Titius admittitur ad utrunque legatum.

Iudex nõ potest insinuare corã se donationem per se factã.

Tabellio quod non possit conficere instrumentum de facto suo proprio.

Si plures sunt electi ad eligendum rectorẽ, poterunt unum ex ipsis eligere.

LEX III.

ASi consul. [f] Vbi officia non sunt repugnantia, vnus potest vicẽ duorũ sustinere. h. d. Ad hoc allegatur ista lex. & hanc not. quia bona est. Oppo. ad hanc l. quia emancipatio in consule non est necessaria, imò consulatus eximit à patria potestate, vt C. de decu. l. fi. li. x. & in auth. consti. quæ de digni. §. j. col. vj. Sol. Olim dignitas

f ☞POMATES. ¶Si consul. Vide petrum. de Ancharano consilio ccccxxiij. & sequen. vbi multa pulchra ponit. & vide Feli. in capitulo tertio quarta & quinta columna. de probatio. post Panormi. in j. oppo. vide Alexand. in l. lecta. j. col. ff. si cer. petatur.

f ↠P. PAV. P. ¶Si consul. vide de hac materia Felin. in capitulo ex literis in ante penul. colum. extra de probationib. An autem comes palatinus possit filium suum legitimare, ponit Bald. hic in iij. quæstione vide Iaso. in lege qui iurisdictioni. in secũda colum. in verficu. iiij. fallit. ff. de iurisdictione omnium iudicum. qui videtur cõcludere contrarium, vide ibi per eum qui allegat Ioannem de dama. consilio vigesimonono tenentem cum Bald. imo addefortius in casu isto quòd si talis comes legitimauerit filium suum & faceret interponere ab alio, habente similem potestatem: non valeret legitimatio. Vide Iaso. post Alex. in l. est receptum. in iij. colũ. ff. de iurisdictione omnium iudicũ. in nepote autem ex filio secus esset, secundùm Ioan. de dama. in dict. consil. xxix. quia posset eum legitimare: imo etiam filium. secundùm Bolog. in additione illius consilij.

¶Si consul. Ad hãc legem. Materiã quã do quis se possit in duobus exercere, vide per Bal. in procę. C. §. ideoque. & per Iaco. de Bel. in ij. consti. C. per Cy. Ray. & Imo. ī l. ille à quo §. tempestiuum. j. ad Trebel. per gl. & docto. inc. iij. de proba. per Paul. de Leaza. in q. incipien. primò quæritur, vtrum electio, &c. in secundo dubio in lib. dispu. q. lxviij.

☞POMATES.

¶Opp. Vide Bald. ibi, & Moder. in l. j. col. j. de seruis fugitiuis. & doct. in l. fi. C. q testamen. face. pos.

☞POMATES.

¶Et vide Alexã. in l. lecta. ff. si cer. pe. Cano. in c. cũ olim. de re iud. & ibi per Felin. cardi. consi. liij.

¶Reliquit prioribꝰ. Si legant prioribus ciuitatis centũ & Titio, q est de prioribus decẽ an possit vtrũq; petere, in simili Bart. in l. ij. de stipu. ser.

☞POMATES.

¶Item est arg. Vide Alex. cõ. clvij. ij. vo.

1 ¶Coram se. An iudex possit insinuare donationem suam, vide quod notat Bald. in l. sancimus. C. de dona.

m ☞POMATES. ¶Emãcipare Ex hoc iferẽ q habẽs priuilegiũ legitimãdi poterit filiũ suũ legitimare, vt hic p Bal. quẽ sequit Alex. cõs. pe. in ij. vo. Feli. c. iij. in ij. & iij. col. de. p. & ī c. insup. in v. col. de test. ale. l. cũ filiũ. vl. col. & le. j. Iaſ. l. q iurisdi. ī ij. col. ver. iiij. ista regula. j. de iur. om. iud. Sed cõtrariũ visus est tenere, ī l. receptũ. e. ti. Vide Card. Alex. in c. p venerabilẽ. v. col. q filij sint legi.

n ↠P. PAV. P. ¶Quæro nunquid tabellio. vide Feli in c. j. in penul. colum. extra de fide instru. Ioan. de dama. in consi. xlix. in ij. dubio.

a ¶Tenet Gul. Itē faciunt ad ea q̄ no. dixi post Bar. in l. si conuenerit. §. si nuda. ff. de pigno. act. Et ista facūt an si vnus recedat ab vno collegio & transeat ad aliud, an possit per illos de primo collegio ibi reseruari, vt etiā in posterū dare possit vocē in collegio à quo recessit & dixi q̄ nō, vt est casus secūdū vnū intellectū in c. constitutus. extra de elec. qđ no. Et facit qđ no. hic q̄ nō pōt sustinere officium duorum. Et vide qđ no. in materia Bart. in l. si. j. de colle. illici. Itē adde casum no. si quo pōt quis sustinere officiū duorū. j. de opere. lib. l. duorū. & tex. est nota. & add tex. no. in l. qui duobus. de cōdi. & de. & no. plenè bal. i do. tore vtri usq; collegij, & vtri usq; iuris: vt i l. si ad scribatū. circa fi. C. đ appel. & i l. si binos. C. de aduoc diuer. iu dic. Item hæc regula vera q̄n officia sunt prorsus diuersa. secꝰ si circa idē tendunt, secundū Bar. no. in l. cōperimꝰ. C. de ꝓxi. fac. scri. lib. xij. Ex q̄ infertur ad q. de qua ibi per eū. Et adde q̄ ex necessitateq̄s pōt fungi duplici officio usq; ad triennium. l. fina. C. de execu. & exac. libro xij. Facit quod not. in l. iubemus. §. fanē. C. de sacrosan. eccle. de iudice & tabellione ibidem ex opposito. & cum Bartol. contra Gul. inclinat do. Io. Andr. in l. Aquilius. de do. in fi. maximè per not. per Barto. in l. Modestinus. de do nationi.

b ¶Contra opi. Dyn. Vide Bar. in l. filius. §. sequens. de falsis.

c ¶Ex se eligere. An plures electi possint eligere vnum ex se. Adde quæ scripsi in hac materia in l. j. ff. de auto. tut. & quod not. Bart. in l. ab omnibus. §. ij. de leg. j.

d ¶In adoptionibus. vna via. An tacens videatur consentire per Bal. in l. quæ dotis. fol. mat.

e ¶Si pater. §. q̄ duos. tanquam. not. hic de dictione, sicut, & tāquam. Adde l. j. C. de hæredi. instituen. & tbi Bal. in princi. & de pa. Const. in versi. sicut. & Barto. in l. j. j. de offic. eius cui man. est iurisd. Et per istū text. dat hic Bald. mirabilem cautelam in successione intestati: quam vide & nota.

¶Limita istud procedere in notario, qui est à partibus rogatus, & sic in exercente actum notaria tus. §. nos autem. in authen. de tabel. Ita Angel. consil. lxxiij. Vide Iason. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. col. ij. de verb. obliga. Anto. Rub. Alexandrinus.

vicem sustinet. Item est etiam tanq̄ priuata persona: vnde posset vicem duorum sustinere, vt hic & l. seq. In contrarium tenet Gul. Nam tabellio æquiparatur testi, vt l. Domitius. j. de testa. sed in facto proprio nullus potest esse testis, vt l. omnibus C. de testi. & l. nullus. j. de testib. Item dicitur author in re propria. quod esse non potest, vt j. de autho. tuto. l. quod dicimus. cum sit ad eius vtilitatem: maximè cū ad eum recurratur pro fide sui instrumēti, vt l. si quis decurio. C. de fal. Nā inquantū facit instrumētū pro se, ei nō statur: si aūt cōtra se, ei statur: contrata. l. non putauit. §. si qs sua. Idem tenet Dy. in l. j. §. j. ad legem Cor. de falc. hoc tenet Pet. in l. Publia. in fi. j. depos. tamen gl. in fi. facit cōtra opi. Dy.ᵇ & Gul. in glo. par ua. Nam ibi dicitur q̄ in totū debet approbari: nō tamen potest approbari inquantū facit pro se, & inquantū facit cōtra se non nisi velles opini. istorū defendere, q̄ aliud sit in tabellione officiū gerēte, quia in alijs personis: cū ei maior fides adhibeatur quā priuatis. Nā cū aduersarius nō habeat aliā probationē pro se, nisi illā aduersarij cōfessionē sicut eā pro se approbat: & ita cōtra se. Facit ad prædicta qđ not. in l. ij. & quod ibi no. per Cy. C. de do. ante nup. & per eū dem in l. j. in xij. q. C. de confes. & ibi plenè. Quæro plures ſunt facti electores ad eligendum vnū rectorē an possint vnū ex se eligere ‘ vide glo. in l. planè. j. qđ cuiusq; vni. no. Secus si vni esset cōmissa electio: quia seipsum eligere non potest, vt not. per glo. & docto. ibi.

c

☞ *Tacens quando habeatur pro consentiente.*

IN adoptionibus. In arrogationibus requiritꝰ volūtas arrogatoris, & illius q̄ debet arrogari: & in adoptione requiritꝰ voluntas adoptantis, & eius q̄ adoptat, & patris sui, & nō aliorū consanguineorū: & si in loco nepotis quis adoptat, requiritꝰ filij voluntas, qui loco patris esse debet: q̄ si non adesset, nō recideret in potestatē ipius mortuo patre suo. h. d. cū l. seq. & l. si is q. j. e. Op. dicit hic q̄ sufficit nō contradicere: & sic tacens videt cōsentire. Cōtra. l. filiusfa. §. inuitus. j. de procura. gl. nō soluit: tu solue vt ibi not. & no. per Dy. in c. q̄ tacet. extra de reg. iur. lib. vj. Vel dic secundū Vltramō. nō cōsentire est vnū extremū per se. cōtradicere est aliud extremū: taciturnitas est mediū. Modò si q̄ris ſnūquid tacens videat cōsentire: dic q̄ q̄nq̄ est vna viaᵈ à iure disposita, vt l. j. §. scientiā. j. de tributo. Q̄nq̄ nō est via à iudice disposita: tūc aut loqmur de taciturnitate furiosi, aut sanæ mentis. Primo casu, aut est tale negotiū, in quo cōsensus non requiritꝰ, aut requiritꝰ: si nō requiritꝰ, nō habet pro dissentiente, imò ipse obligat: vt l. iij. §. & si furiosi de neg. gest. Si verò requiritꝰ cōsensus, nō habet q̄ cōsentiente: vt j. locati. l. qui ad certū. Si verò in homine sanæ mētis tacente loquimur: tunc regula est qui tacet cōsentire non videt, vt d. §. inuitus. & j. de fur. l. qui vas. §. vetare. Fallit ratione coniunctionis & affectionis personæ: vt hic. De hoc no. per Cyn. C. de procura. l. inuitus. & ibi sunt opiniones.

QUi nepotem. Adoptatus in locum nepotis, tanquam ex filio natus, non fit hæres suus auo viuente. hoc dicit.

QVi liberatus. Opp. de l. j. C. de ingra. li. Solu. Verbum, honestè, hic positum tollit contrarium: quia honestè non potest, sed inhonestè potest, vt in contrario. Sed quæro an iste nepos ha b eat saltem quartam. de qua dicitur j. eod. l. si arrogator. Gul. de Cu. tenet quod sic. quem vide. Sed nunquid emācipatus ab auo mortuo propter ingratitudinem, potest reuocari per patrem suū in potestate sui patris? Dic quod non: ar. C. de reuo. do. l. fin. qui & à quibus. l. si quis in princi. §. j. videtur probari per text. d. l. j. C. de integra. lib. vbi dicit, rescissa.

IN omni. Finita adoptione finiunt omnia iura proueniētia ex ea. h. d. vsq; ad finē. Oppo. dicit hic q̄ finita adoptiōe finiunt omnia iura alia. & sic cessante causa cessat effectus. Ad hoc opp. d. l. j. §. fexum. j. de postu. gl. non soluit. Tu dic q̄ ibi loquit in causa impulsiua hic in finali: qua cessante, cessat effectus. De hoc no. Cy. in l. generaliter. C. de epi. & cle. & per Dy. in c. decet esse concessum. extra de re. iur. li. vj. & per doc. in l. si pecunia. j. de cōdic. ob cau. Sed an finiatur dignitas sicut alia iura. glo. j. eod. l. si pater filium. tenet quod sic: quod non est verum: vt ibi dicemus.

SI pater. Ad patrem arrogantem transeunt omnia iura, seu bona arrogati etiam filij sui, in cuius potestate efficiuntur. h. d. Quærit glo. filius arrogatus vult pro se aliquid sibi retinere, an possit. Et videtur quod sic: quia in traditione pactum, quod apponitur, debet obseruari: vt j. de pac. l. in traditionibus. In contrarium facit in corpore de mona. in §. iubemus. & no. in aut. ingressi. de sacro sanct. eccle. & ideo non curo hic dicere.

1 ☞ *Quod quis non potest tanquam ipse, quando possit tanquam alius.*

Qui duos. Id quod quis non potest facere tanquam e ipse, potest tanquamᵉ alius. h. d. & hoc quotidie allegatur. Opp. ad hunc. §. dicitur q̄ quis, &c. Contra l. ij. ponas. §. pe. j. de inoff. test. Gl. non soluit. Tu dic q̄ ibi erat contrarietas: & ideo quòd non potest tanquā ipse, nō potest tanquam alius: & ita loquitur contrarium. Opp. cōtra hoc de l. j. C. de dolo. & l. fi. §. quatuor. j. de leg. ij. De hoc sic dicas, ſq̄ aut est in hoc aliqua cōtrarietas, aut nō. Primo casu q̄ quis non pōt tanq̄ ipse non pōt tanquā alius: vt l. si proponas. Secundo casu, q̄ quis pōt tanquā ipse, potest tanquam alius, vt hic: & hoc est verū, nisi veniat contra fidem debitam iure contractus: vel contra fidem debitam iure coniunctionis personæ: quibus casibus q̄ quis nō potest tanq̄ ipse, nec tanq̄ alius: vt d. §. quatuor. in d. l. j. C. de dolo.

In arrogationibus. In adoptione considerātur cā infra scriptæ: & ars imitatur naturam inquantū pōt: & tutor durante tutela, & curator durante cura non potest adoptare pupillum vel adultum. h. d. vsque ad §. eorum. in l. seq. Oppo. hic dicitur quod libertinus alienus non potest adoptari, contra l. fi. C. de adopt. Solu. Arrogari potest authoritate Principis, vt in contrario: adoptari non potest, vt hic. Oppo. dicitur hic potius ad naturalitatem, quam ad arrogationem, contra l. iij. C. de natu. lib. Solu. Sicut recip. interest filios pro creari: vt l. j. j. solut. matri. ita interest eius eos conseruare: & hoc modo adoptio & arrogatio sunt permissæ.

NEc ei. Adultus vel pupillus non potest adoptari per tutorem vel curatorem. hoc dicit. Oppo. de l. nonnunquam. in fi. Solu. Ducante tutela vel cura non potest fieri, vt hic: ea finita sic: vt in contrario.

1 ☞ *Notarius recipiens stipulationem pro alio debet dicere, mihi notario stipulanti pro Titio: & nu. 3.*

2 *Notarius stipulando, alteri obligationem acquirit: & etiam ex contractu de iure gentium. nu. 4.*

5 *Notarius, qui stipulatus est alteri: si ille sibi non uult acquiri, nec ipse agere poterit.*

6 *Tabelliones creat Princeps, & etiam magistratus.*

7 *Notarius creatus ex forma statuti ciuitatis, extra territorium illius ciuitatis non conficit instrumenta.*

8 *Instrumentum factum in territorio ex forma statuti, ualet etiam extra territorium.*

Eorum

Eorum. ᵃArrogatio pupilli debet fieri cum causæ cognitione, quæ infra sequitur: & arrogans pupillū debet satisdare se restituturū bona ipsa arrogatione finita, per mortem impuberis, illis, ad quos bona peruenire debent: vt puta substitutis vel alijs hæredibus: quæ satisdatio, si non fuerit apposita, datur eisdem vtilis actio contra ipsum arrogantem. h. d. vsq; ad l. si arrogator. Et quod hic dicit, interdum denotat causalitatem, & verum est: vt l. interdum. de condi. inde. sic in dictione quædam, vt l. cum quædam. j. de iurisd. om. iudi. In text. ibi seruo pu
1 blico, ideſt tabellioni. & not. †hunc text. qualiter tabellio debeat pro alio. Et est text. quod debeat dicere, mihi recipienti pro alio concipere verba instrumenti, quando recipit stipulationem Et ad hoc eum alleg. Gul. de Cu. Prædicta not. pro Mar. Sil. in l. si arrogator quæ est difficillima & subtilis. Quærit gl. quid si in omnibus huiusmodi casibus non est quæsitum, an velebit. Et dicit q̄ non, per l. cum hi. §. si prætor. j. de transact. Contra hoc facit l. j. in fi. de ven. inspicie. Dico q̄ ibi loquitur de modica solennitate quæ non est de substantia negotij & potest omitti: hic autē de substantiali solēnitate. Sed quid si vnus iudex quæsiuit, tamē non bene pronunciauit, an hoc dictum valeat? De hoc est glos. no. in l. cum hi. §. si prætor. j. de transa. Quæro quid sit seruus publicus. Dic q̄ est tabellio: vt est tex. & gl. Inst. eo. §. cū autē. Quę
2 ro nunquid †tabellio, possit alteri acquirere obligationē. ᵇEt vi
b detur q̄ non: quia alteri per alterum, &c. vt Insti. de inuti. stip. §. alteri. Gl. tenet hic & in §. si quis alij. Insti. de inuti. stipu. & in authent. matri & auiæ. & ibi per doct. C. quando mu. tut. offic. fun. po. & per l. iij. j. rem pu. sal. for. & l. j. §. exigere. j. de ma. conue. & hac l. Alij vt Guid. de Suza. reprobant gl. prælle. legum, dicentes in prætorijs stipulationibus illas leges loqui, qua si in alijs nō fit iure cautum. Tu dic secundùm Gul. q̄ potest quærere vbicūque. Non obstat q̄ Guid. de Suza. dicit hic: nam si hoc esset qđ non posset habere locum nisi in præto. stip nulla esset specialitas in tabellione: quia quilibet in eis hoc pōt: vt l. omnibus. j. deprę. stip. tamen in eo est specialitas: vt nota. in c. si quis alij. Quæro,
3 †qualiter tabellio concipiat verba? Dicunt quidam q̄ debet cō cipere in persona eius cui vult acquirere: vt l. eum qui. §. ij. de cō stit. pec. sic in l. stipulatio ista. §. j. de ver. obli. & j. de admini. tut. l. quoties. in prin. Tu dic q̄ debet concipere in persona tua nomine eius cui vult acquirere. Sic est tex. hic secundùm Gul. de Cu.
4 Quæro nunquid †tabellio possit acquirere obligationē ex contractu iurisgentium. Et videtur quod nō: quia eius officium est de iure ciuili. sicut & magistratus: vt l. ij. §. post originē. ff. de orig. iur. & non extenditur ad ea quæ sunt iuris gentium. Item tabel
c lio potest quærere obligationem, ᵃnon alium obligare. & si esset cōtractus iurisgentiū, claudicaret. In contrariū videtur per hāc legē, vt patet in d. §. si quis alteri. & dixi tibi in j. q. Nec obstat q̄ dicitur q̄ eius potestas est de iure ciuili: nā & tutor est de iure ciuili: vt Inst. de tute. in prin. & tñ quærit pupillo ex quocunq; cōtractu: ideo videtur hic q̄ si tabellio emit noīe: meo & volo mihi ex isto cōtractu acquiri obligationē, agēdo ex eo sum obligatus ad pretiū: arg. l. Iul. §. offerri. j. de acti. empt. alias sequeret absurdi
5 tas. Vnde eo ipso q̄ approbas, te obligas. Sed nunquid † si tabel
d lio fuit stipulatus[d] nomine alterius: & ille nō vult sibi acquiri an tabellio poterit exigere pro se. Et videtur[d] q̄ sic: vt l. si absentis. C. si cer. pet. Vos dicatis contrarium: quia cùm ipse sit nundus mister, nihil debet penes eum remanere: ar. j. de leg. ij. l. si quis Titio. Item quia non habebat voluntatem sibi acquirendi, nec contra
e hens cum eo. Quæro, ᵉ†quis possit istos tabelliones creare ᶠ. Et
6 videtur q̄ solus Princeps: vt l. actuarios. C. de nume. & actua. li.
f xij. In contrarium facit q̄ imò etiam magistratus: vt in corpore, de defen. ciui. §. ex prouinciali. & est eius creatio, cuius est remotio: sed magistratus potest remouere propter eorum delictum: vt in auth. de armis. in fi. & in auth. de tabel. §. pe. ergo & creare. & habes C. de magi. con. l. fin. & est expressum C. de suscep. & arca. l. duos. li. xj. & hoc tenet Gul. Non ob. l. actuarios. quia ibi est speciale in his qui exigebant publicam pecuniā: & ciuitas hoc non
g potest[g] allegare. Sed tunc quæro: †tabellio fuit creatus in aliqua
7 ciuitate ex forma alicuius statuti: an extra territorium illius ciui tatis possit conficere instrumentum. Videtur quod sic: quia est actus voluntarius: vt l. emancipari. j. eo. & l. fi. j. de iurisd. om. iudi. In contrarium videtur l. cum vnus. §. fi. de bo. auc. iudi. poss. & l. hac parte. C. de proxi. sac. scri. lib. x, & hoc tenet dominus meus
h in l. cunctos populos[h]. C. de sum. tri. Quæ
8 ro, nunquid †instrumentum factum in territorio ex forma statuti valeat extra territorium. Et videtur quod sic, sicut emancipatio: vt l. j. C. de emancip. lib. quod solet tibi notari.

SI arrogator. Hęc lex est bona, & difficillima, & subtilis: & ad euidentiam scias & teneas quod habui a sti in l. nec ei. & l. seq. §. e. Item scias q̄ si pupillus, cui est facta substitutio pupillaris, arrogatur, substitutio euanescit: vt instit. quibus mod. testa infir. §. nō tamen. Item scias q̄ satisdatio, de qua fit mentio in l. non alter. §. eo. fuit inuenta: quia per arrogationē pupillaris substitutio euanescit: vt §. dixi: et habetur in l. nec ei. §. eod. & arrogatus incidens in potestatem adoptiui non habet hęredem ab intestato: licet hodie sic, in authē. c de hæredi. ab intestato. §. j. & ideo fuit eis consultum per dictam satisdationem: & nō extenditur ad quartam debitam ex constitutione diui Pij: vt Institut. eodem. §. cùm d autem. & §. primo. Item dicas quòd satisdatio habet locum, cùm impubes decedit in pupillari ætate: vt lege hæc autem. suprà eodem. Et pro euidentia legis vide legem qui ex liberis. §. testamento. de bonorum possessio. secundùm tabul. Et lex nostra diuidi tur in quatuor partes. In prima ponit vnam quæstionem, & eam determinat. In secunda ponit aliam quæstionem, & eius respon e sionem. In tertia ponit quandam limitatio- f nem, & annectitur ratio. In quarta & vltima extendit dicta in filio ad nepotem. Secunda ibi: sed an impuberi. Tertia ibi: cæterorum. Quarta ibi: hæc autem omnia. vsq; ad fin. Et in summa hoc intendit: Mortuo arrogatore, & deinde impubere arrogato, bona quæ perueniunt ad arrogatorem ab arrogato sunt restituenda: & in super quarta pars est relinquenda, in qua pater & arrogator potest facere substitutionem directam, vtique ad tempus pubertatis, & non vltra, & per fideicommissum. Et glossa hic g tenet quòd per tabellionem acquiritur directa, quod est contra text. l. prima §. exigere. infrà. de mag. conue. Et nota text. quod non potest vltra tempus pubertatis substitui: quia hoc non habet ex legis prouidentia: & quòd verbum substituere trahatur ad directam: & ista potest dici quarta legitima: & ideo fideicommissariam substitutionem non facit. Oppo. ad hanc legem dicitur hic quod arrogator potest in sola quarta substituere: imò videtur quòd trahatur ad bona pupilli: vt lege sed si plures. h §. ad substitutos infrà de vulga. & pupilla. Solu. Substit. facta filio arrogato non trahitur nisi ad solam quartam, vt hic: facta verò filio naturali & legitimo ad omnia porrigitur, vt in contrario. Et ratio colligitur in l. nec ei. §. j. suprà eodem quòd non debet alij nocere. Oppo. dicitur hic quòd vsque ad tempus pubertatis potest substituere. Contra: nam quem non honoro, non onero. vt l. ab eo. & l. fi. C. de fideicōmis. sed arrogator non honorat arrogatum in aliquo cùm istam quartam habeat à lege, vt hic, non ab alio: & sic videtur quòd in eo non possit substituere. Solut. Pupillaris substitutio, de qua hic dicitur, non est onus, imò prouisio: cùm pupillus non possit testari. Oppo. ad prædicta, & videtur quòd non solùm directò, sed etiam per fideicommissum possit substituere: vt nota. C. de inoffic. testamen.

↠P. P A V. P.

a ¶Eorum. facit decisio Bald. in Rubr. C. de fide instr. in vlti. colū. in l. nec exēplo. C. de probat. quòd stante statuto vel cō credatur schedulæ priuatæ, facit fidem etiā extra ciuitatem.

2 Non bāl. Repetitio bon 3 lex. 1. centurio col 2 de vulg. & pup. & fi. fine

¶Obligationem. Et adde quod Bal. in l. j. §. de his q̄ sunt sui vel alie. iur. dixit qđ quādo notarius stipulatur. mihi, nō q̄ri tur mihi per ipsum, sed per legem. Et adde etiam Bar. in l. j. §. j. §. de instit. & iure. Adde Bald. consilio lxiij. iiij. li.

¶Obligationē. Adde hic quæ no. Bart. in l. cōstitutionibus. j. ad munici.

¶Fuit stipulatus. Vide Bart. in l. possessorem. alias, posside ri. §. j. de acquir. pos. & in terminis Bald. in l. certi condictio. §. si nummos. j. si certum pet.

↠ POMATES.

¶Quæro. Vide Alexan. consil. lxxv.

¶Tabelliones creare. Quis possit creare tabelliones, per Innocen. in c. cum. Pet. tabel. de fide instru. Spe. in ti. de instrum. edi. §. restat. versi. sed quis possit & ibi Io. And. & qđ no. Bald. in rubr. de fide instr. in ij. colū. adde Oldr. consil. lxxv. Pro intellectu l. actuarios. C. de nume. et actua. libr. xij.

g ☞ ¶Vetusti codices habēt: & ciuitas hoc potest, & ea: sed magistratus potest remouere, ppter eorum delictum, quæ hic appositi. text. quoque in l. iubemus. corruptæ allegatur: credo Bart. voluisse adducere l. iubemus. C. de defen. ciui. quę clarè in proposito loquitur. Alexan. Lofæus Aurilianus.

¶Cunctos populos. Et est tex. secundùm Bar. ibi j. de offi. proconſ. l. ij. in fin.

¶ Pro intellectu l. qui ex liberis. §. teſtamẽto.ff.de ſecun.tabu.

¶ Pro intellectu §. cum autem. Inſti. de adoptionibus.

a ¶ Si arrogator. Et vaꝛ let ad q̃o. Vide Bal. hic in ñ.q. cũ ſeq. & contra hanc determinationẽ facit quod no. Bar.ſ. eo.l. nõ aliter. lecta cũ §. nec eñ & in l.j.de offi.procon. vbi inſtrumẽtũ factum in territorio vnius caſtri, ſecundũ formam ſtatuti illi⁹ loci valet in alio territorio. Et ita quotidie ſeruari videmus: & hocidem Bar. videtur velle in l. qui à latronibus.j.de teſta.

l.ex tribus & l.j.de vulg.& pup.ſubſti. Sol. vt ibi:& tenet ibi gl. q̃ poſſit: & de hoc varíant glo. Nam gl.in l.quoniã in prioribus. C.de inof.teſta. tenet contrariũ q̃ non poſſit.& melius. Et vide etiã quod no. per Cy. in d.l.ex tribus.& de vulg.& pupil.ſubſtit. l.j. Venio ad gl.& eſt ſciendũ q̃ in iſta prima glo. conſiſtit totus intellectus huius legis: & ponit tres aut quatuor quæſtiones: & prima q.eſt iſta, quam ponit tex. in prín. Quæro, arrogator non facta aliqua ſubſtitutione filio arrogato deceſsit: & demum deceſsit filius arrogatus: dicit text. q̃ bona arrogati debeant reſtitui: ſed non dicit cui, & qua actione. Vnde cui reſtituant̃, & qua actione, eſt dubium. Et glo. in prín. dicit q̃ ſi filio arrogato fuit facta ſubſtitutío à patre naturali, illi ſubſtituto debent bona reſtitui: aliâs veníctibus ab inteſtato: Tamen iſta gloſſa. videtur dicere contra §. non tamen. Inſtitu. quib. mo. teſta. infir. & contra l. nec ei. §. j. ſuprà eodem. quia per arrogatiõnẽ ſubſtitutío euanuit: vt dictis iuribus. Quomodo ergo ſubſtitutus admittetur ad petitionem iſtorũ bonorũ? Certè non videt̃ gl. bene poſſe defendi: nam licet per arrogationẽ pupillaris ſubſtitutio euanuerit: tamen qa tempore mortis pupilli pupillus eſt ſui iuris inuẽtus. teſtamentũ pupilli eſt validũ: vt d.§. non tamẽ. & hoc modo gl. procedit. Hanc reſponſionẽ infringit Mar. Sil. per l.ex liberis. §. teſtamento. j.de ſecun. tab. qa per arrogationẽ ruptũ teſtamentũ nunq̃ conualidatur, niſi arrogatione finita de claret te velle iſtud teſtamentũ valere, vt ibi. Vnde huius timore dicit ipſe q̃ ſubſtituti nõ admittunt̃ vt ſubſtituti: ſed agũt ex ſtipulatione vel vtili actione. Tu díc ſecundũ Iac.but. q̃ ſubſtí-

¶ tutus admittitur ad bonorũ peti. vt glo. dicit. Nec obſtat §. teſtamento. nã ille §. loquitur in perſona q̃ poſsit confirmare & declarare teſtamentũ. q̃ non contingit in hoc caſu: qa pupilli non poſſunt velle vel nolle: vt j.de reg.iur. l. pupillus. maxímè qa teſtamentũ non fuit factum ab eo, ſed à patre ſuo. Et ita põt ſuſtineri gl. ſecundũ Lap. & hoc eſt verũ ſecundũ Pet. niſi pupillus factus ſit adultus: quía tunc requiritur declaratio vel confirmatio teſtamenti: tñ hoc eſt impoſsibile, q̃ requirat̃ declaratio, vel cõfirmatio teſtamenti facti ab alío. Vnde §. teſtamento. loquitur quando ab eodẽ arrogato fuit factũ teſtamentũ: quare indiſtinctè tenuí glo. Quæro vlterius qua actione reſtituant̃ bona arrogati. Quidam dicũt q̃ agent iſti ſubſtituti bono. hæreditatis petitione prætoria: quaſi cõfirmatũ ſit teſtamẽtũ de iure prætorío, & víres aſſumpſerit: vt d.§. non tñ. & l.j.j. de bo. poſ. hæredi. pet. & per totũ. & tenet hoc Iac. But. licet Mar. Silli. contra. Quæro, quid ſi deceſſerit primò pupillus arrogatus quã arrogator. Veníũt bona reſtituẽda: q̃ro cui, & qua actione: & ſic econtra. Ad primum dícit gloſ. quòd admittentur ſubſtituti dati à patre naturali, ſi ſunt aliâs venientes ab inteſtato: & agunt ex ſtipulatione expreſſa, vel tacitè intellecta: & ſic ac ſi fuerit expreſſa: vt l. hís verbis. ſ. eod. Dícit glo. quòd ſubſtituti à patre naturali admittantur: eſt contra d.§. nõ tamen. quía ſubſtitutío pupillaris euanuit: nec põt dici cõfirmata, vt in præcedenti q̃one: quía hic pupillus arrogatus deceſsit exiſtẽs in poteſtate arrogatoris. Ad hoc põt rñderi ſaluãdo gl. q̃ ibi ſubſtituti nõ admittant̃ ex ſubſtitutione facta à patre naturali: ſed agẽt ad iſta bona ex ſtipulatione: vt l. nõ aliter. & l. hís verbís. ſ. eo. Ad hoc oppo. & vr̃ q̃ cũ pater arrogator teneat̃ ad reſtituenda bona ex obligatione legati: vt Inſti. eo. §. cũ aũt. nõ videt̃ fuiſſe neceſſaría ſtipulatío tacita vel expreſſa: cuius cõtrariũ glo. dícit. Nam illa legalís obligatio qua arrogator tenet̃ ad reſtituẽda bona, fuit quæſita pupillo: & per cõſequens hæredibus pupilli: & ſic gl. malè loquit̃: maxímè cũ ad iſtã vtilẽ actionẽ, quæ datur in ſubſidiũ, nõ debeat puníri: vt l. nõ aliter. ſ. eo. cũ hæredes pupilli habeant actionẽ cõtra arrogatorẽ ex legis díſpoſitione: vt d.§. cũ autem. Quid dícemus? Teneo gl. ſecundũ Ia. Bu. Et ad cõtrariũ reſponde: nã ex ſtípu-

¶ latione tacita vel expreſſa agunt. Nec obſtat quod de obligatío a ne legali dicit §. cũ autem. quía illud obtinet quando arrogator decedit víuo pupíllo, quod tamen non eſt in noſtra q. imò econtra. Et poteſt dici q̃ ſubſtitutis datis à patre naturali vel venientibus ab inteſtato poſsit alio modo quã per iſtã ſtipulationem ſuccurri: nam ſubſtitutus vígore ſuſtitutionís non poteſt agere: quía fuit extincta: vt d.§. non tamẽ. & l. nec ei. §. j. ſ. eo. Item nec abinteſtato venientes poſſet agere: quía cum deceſsit pupillus víuo arrogatore. nõ habebat ſecundũ hęc iura hęredes: hodie ſecundũ iura noua ſic: vt in auꝛ. de hęr. ab inteſt. §. j. Vnde cũ ſubſtituti vel abinteſtato venientes ſint omni iure excluſi in noſtra q. meritò fuit per ſatiſdationẽ ſubuentum: vt l. non aliter. ſ. eo. & poſſunt agere ex ſtipulatione tacita vel expreſſa. Et hæc verba refert gl. Inſt. eo. §. cum autẽ. Vnde cõcludemus quod ſubſtituti agent ex ſtipulatione tacita vel expreſſa, vígore ſubſtitutionís, etiam ſi non eſſent ſubſtituti venientes ab inteſtato. Quęrit glo. magna ibi: ſed pone, & c. pater arrogator deceſsit: & filío arrogato quartam reliquit, & ei dedit ſubſtitutum in ea: pater naturalis primò deceſſerat, & dederat filio ſubſtitutũ in omnibus bonís: deceſsit poſtea pupillus arrogatus: bona, quæ ad arrogatorẽ deuenerunt, ſine dubío debent reſtitui. Sed quæritur cui, an ſubſtituto dato à patre naturalí, an ſubſtituto dato ab arrogatore: vel ſi non ſunt ſubſtituti, reſtituant veniẽtibus ab inteſtato. Dubium huius quæſtionis eſt, ne quis decedat pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus: contra l. ius noſtrum. j. de regul. iur. Gloſſ. ad hanc quæſti. dícit quod non audet reſpondere hic: finaliter glo. reſidet in hoc: quía ſubſtitutus in quarta à patre arrogatore capiet omnia bona, & reſtituet ſubſtituto dato à patre naturali bona quę fuerunt arrogati. Pro hac gl. & eíus reſponſione facit q̃ quando quis primò fecit vnum teſtamentũ, & poſtea fecit ſecundum, & vult q̃ primum valeat: licet per ſecundùm ipſo iure tollatur primum: tamen in effectu remanet teſtamentum: quía inſtitutus in ſecundo, reſtituit bona inſtituto in primo: argu. l. ſi quis priore. j. ad Trebe. & Inſti. quib. mo. teſt. infir. §. ſed & poſteriore. & l. poſthumí. §. fi. de iniuſt. teſta. vbi caſus. Sed iſta reſponſio gl. impugnatur per doct. Nam aut dicis q̃ ſubſtitutus à patre naturali aget ex teſtamento patris naturalis vt ſibi reſtituantur bona iure fideicommiſsi: & hoc eſt falſum: quía naturalis nullam facit fideicommiſſariam. Aut dicis q̃ aget ex teſtamento arrogatoris: & hoc eſt falſum: quía arrogator ſubſtituendo in quartam, non rogauit aliquem de bonís reſtituendis. Aut dicit quòd ſubſtitutus à patre naturali agat contra ſubſtitutum ab arrogatore ex ſtipulatione expreſſa vel tacita: & hoc eſt falſum: quía nõ poteſt agi contra ſubſtitutum ab arrogatore: ſed cõtra ipſius arrogatoris hæredes: quía iſta obligatione, qua tenebat̃ arrogator, hęredes tenent̃ pro hæreditarijs portionibus: vt l. ij. C. de hære. actí. & l. j. C. ſi cer. pet. Gl. huius timore in vltima opi. dícit. Vel dic q̃ hæredes arrogatoris tenentur: tamen iſta reſponſio laborat eodẽ morbo qua prima; quía nullus fuit in reſtituendo rogatus: & ſic non habet locũ iſta reſtitutio vel ius fideicõmiſsi. Vnde Iac. de Areti. dícit quod ſubſtituti dati à patre naturalí capiant omnia bona, & reſtituant quartam ſubſtituto ab arrogatore iure fideicommiſsi: & ſic pupillus arrogatus non dicetur deceſsiſſe duobus cõditis teſtamentis. Pro hoc facit quod ſubſtituti à patre naturali videntur hæredes in vniuerſo: ſed ſubſtituti ab arrogatore in quarta, & ſic in re certa non: vnde loco legatarij vel fideicommiſſarij debent haberi: vt C. de hære. inſtit. l. quoties. & l.j. §. ſi ex fundo. j. de hære. inſtit. Præterea cum ſubſtitutio facta ab iſto arrogatore non valuerit directò, ne quis decedat duobus conditis teſtamentis: nimirum ſi trahitur ad fideicommiſſariam: ar l. ex facto. j. ad Trebel. & l. cum quis decedens. §. Seiam. j. de lega. iíj. & hæc fuit opi. Iac. de Are. cuius opi. tenet hic Ia. But. Pe. aliter dícit, ſ. quod ſubſtitutus ab arrogatore admittit̃ ad quartã: ſed ſubſtitutus à patre naturali admittet̃ ad omnia bona. Et iſtã opi. ponit gl. hic in fi. Ad cõtrariũ reſpondet. No obſtat q̃ nõ põt decedere duobus conditis teſtamentis. nam eo ipſo q̃ ponitur inconuenięs, ſtatim ſequitur aliud: vt l. ratas. de reſcin. ven. Sed inconueniens eſt quod quis habeat duos patres, vt l. vulgo. ſ. de ſtatho. & tamen hoc eſt ita, & ſic ſequitur aliud incoueniens quod poſsit decedere duobus conditis teſtamentis. Et eodem modo reſpondet ad aliud, quod à venientibus ab inteſtato accípiant, & eiſdem bona reſtituantur. Et hæc opini. ſatis placet, & valet

a ad quæſti. In ciuitate Peruſij eſt ſtatutum quod in teſtamento interueniant ſeptem teſtes. In ciuita Florentiæ eſt aliud ſtatutum quod interueniant decem teſtes: modò Peruſij eſt conditũ teſtamentum, hæres petit bona ſita in ciuitate Peruſij, & in ciuitate Florentiæ. Modò opponitur Florentiæ q̃ teſtamentum nõ habet decem teſtes: an habebit bona quæ ſunt in ciuitate Florentiæ & Peruſij? Dico q̃ hæredes habebunt bona quę ſunt in ciuitate Peruſij ſolũ, & venientes ab inteſtato habebũt ea quæ ſunt in ciuitate Florentiæ. Et de hoc melius per Cyn. in l.j. C. de ſum. trí. & fi. cath. Quærit, quæ quarta ſit hæc, de qua hic loquit̃, omnium bonorũ, vel quæ habiturus erat ab inteſt. Et videtur quod omniũ bonorum, cũ l. indiſtincte loquat̃: vt l. fin. ſi quid in frau. pa. & Inſt. e. §. cũ autem. In contrariũ eſt veritas ſecundùm gl. q̃ ſit ſolũmodo quarta eorũ quę erat habiturus ab inte. ſicut in naturalibus eſt: vt j. de inof. te. l. Pap. §. quoniã autem quarta. maxímè cũ iſti filij æquiparentur: vt Inſt. de acquí. p arro. §. j. Et ita tenet gl. in d. §. cum autem. & hæc tenet Gul. de Cu. & Iac. Bu. Nõ obſtant iura hic alleg. quía debet diſtinguí per illa iura. Quæro:

a qua actione petatur iſta quarta? Dícit gl. q̃ agetur condictione ex lege diui Pij: vt hic in gl. parua. quod not. Quæro, arrogator reliquit quartam in teſtamẽto, qua actione petitur? Et videt̃ qđ actione ex teſtamento nõ poſsit peti: cùm illa quarta ſit debita: & debitor legando debitũ legatum non affert aliquod commodum: vt j. de lega. iíj. l. ſi deportati ſeruo. §. fi. & Inſtit. de lega. §. ſi debitorí. ltẽ q̃ ex conſtitutione diui Pij nõ agatur, facit quía cõdictío ex conſtitutione diui Pij competit quãdo quarta non eſſet relicta: vt hic: & in q. noſtra eſt relicta. Vide de hoc gl. in l.j. §. ſi impuberi. de col. bo. Quęro, nunquid ſit augmẽtata hęc quarta per auꝛ. de triẽ. & ſemiſ. col. iíj. ſicut in liberis naturalibus. Breuiter videt̃ q̃ ſic: ſed cõtrarium tenet gl. in auꝛ. de trien. & ſemiſ. §. j. & hoc tenet Ia. But. quícquid Pe. dícat. Nam ſi non corrigit̃, quare ſtare prohibetur? Circa hoc vide per Cyn. C. de adopt. l. j. vel ij. Inducit̃ hæc lex in ar. ad qõnem: Actori fuit data dilatio, in qua nihil probauit: poſtea fuit datus terminus reo: actor vult ꝓbare: reus ad hoc vt actor non probet, renũciauit dilationi ſibi datæ: an poſsit? Et allegatur hæc lex q̃ non: quía illud beneficiũ q̃ conceditur aduerſario, quod poſsit probare intra terminũ datum eſt ex ꝓuidentia legis: ideo nõ poteſt pars renunciare altera parte inuita. Ad hoc l. ſi poſt mortem. §. fi. de bon. poſ. contratab. & ibi not. per Dy. Inducitur etiam in argu. ad q. condemnati habenti quadrímeſtre tẽpus à lege: vt l. fin. C. de vſur. rei iud. modo iudex facta condemnatione aſsignauit condemnato terminum quatuor mẽſium: an iſte terminus dicatur iudicialis vel legalis? Et effectus eſt: quía ſi dicitur eſſe legalis, & intra terminum non eſſet facta ſolutio, poſſet vſque ad lít. conteſta. mora purgari: vt

b l. ſi cum dies. §. fina. & l. cellus. j. de arbitr. Secus ſi eſt iudicialis. Sed ad quæſti. dico quod eſt legalis, per hanc. l. Pro hoc optimè l. iíj. §. ſi quís condemnatus j. de re iud. vbi gloſ. tangit. Sed quid in arbitro ſtatuente tempus legale? Dícitur per Dyn. in l. tertia. j. de lega. primo. & ibi vide in penulti. q. & vide etiam vltimam q. quæ facit ad hanc legem.

1 ¶ Actio directa non acquiritur per tabellionem.
2 Quarta, de qua hic, etiam non acquiſita, tranſmittitur ad hæredes arrogati.
3 Arrogator non ſubſtituit in iſta quarta impuberi per fideicommiſſum: quia illum non habet ex prouiſione teſtatoris. & nu. 7. an ad ſuum incommodum.
4 Arrogatus impubes inſtitutus ab arrogatore in legitimam, illam non capit beneficio teſtatoris, ſed legis.
Expreſſio eius, quod tacitè ineſt per legem, facta à priuato nihil operatur.
5 Subſtitutio pupillaris facta ab arrogatore arrogato, non trahitur ad oía bona pupilli.
6 Pupillaris facta ab arrogatore in quartam, trahitur ad omnia bona arrogatoris.
7 Quarta, de qua hic, quod ſit nõ totius hæreditatis, ſed eius, quod quis eſſet habiturus ab inteſtato.
Filius quod non poſsit defraudari quarta per alienationem.
9 Maritus, qui ex forma ſtatuti lucratur partem dotis, an illã tranſmittat ſine agnitione.
10 Arrogatus an aget ad quartam, etiam contra filios legitimos & naturales arrogatoris.
Duæ rationes uincunt unam, quando utraque operatur.
11 Quælibet ſubſtitutio directa poteſt fieri in legitima.
Vulgaris tacita non impedit exiſtentiam ſui hæredis.
12 Quo iure bona impuberi arrogato inſtituantur mortuo arrogatore.
13 Hæredi impuberis arrogati quo iure ſuccurratur.
Impubes arrogatus decedens an poſsit habere hæredem ab inteſtato. & nu. 17.
14 Impubes arrogatus quo iure petat quartam, de qua hic.
15 Hæres impuberis arrogati quo iure petat quartam, de qua hic.
16 Arrogatus decedens in pupillari ætate, poteſt habere hæredem ex teſtamento patris naturalis, non arrogatoris.
18 Filius arrogatus an tranſmittat ius ſtipulationis.
19 Filius decedens ante patrem, non tranſmittit legitimam.
20 Impubes arrogatus decedens, an poſsit habere hæredem ex teſtamento uel ab inteſtato ſimul.

21 Impubes arrogatus an poſsit decedere cum duabus tabulis a pupillaribus patris naturalis, & arrogatoris.
22 Si ſtatuto Peruſino cauetur quod teſtamentum fiat coram ſeptem teſtibus, & Florentino quod coram decem: ſi hæres ex teſtamento facto Peruſij petat Peruſij & Florẽtie: an habebit bona exiſtentia in utroque loco.
23 Reus dilatione ſibi data ad probãdum, non poteſt renunciare quin actor non poſsit probare.
24 Si iudex aſsignat condemnato tempus quadrimeſtre ad ſol b uendum: an talis dilatio dicetur legalis.
Quid in dilatione aſsignata ab arbitro.
Impubes factus monachus, & decedens in pupillari ætate ſubſtitutus admittitur.
Impuberi poſsunt fieri codicilli.
25 Impubes arrogatus, ſi ſolus inſtituatur, & grauetur de reſtituendo, quod non detrahit duas quartas.
26 Si relinquitur hæredi impuberis arrogati: de quo hærede intelligatur.
27 Si teſtator duobus filijs impuberibus inſtitutis dicat: qđ ſi uterque deceſſerit ſine liberis, ſubſtituo pauperes c Chriſti. quæ ſubſtitutio dicatur, an compendioſa, an uerò directa.

c ¶ Si arrogator. Hęc eſt bona lex, diffícilis, & ſubtilis. Et ad euidẽtiam ipſius ſcias & teneas qđ habuiſti d in l. nec ei. & l. ſeq. ſ. eod. Item ſcias quod ſi pupillus, cuí eſt facta ſubſtitutío pupillaris det ſe in arrogationem, pupillaris ſubſtitutio euaneſcit: vt Inſtit. qui. mod. teſta. infir. §. non tamen. Item ſcias quod ſatiſdatio, de qua fit mentío in l. non aliter. ſ. eod. fuit inuenta: quía per arrogationem pupillaris ſubſtitutio euaneſcit, vt ſ. dixi: & habetur in l. nec ei. ſ. eod. & arrogatus decedens in poteſtate adoptantis, non habet hæredem ab inteſtato: licet hodie ſic: vt in auꝛ. de hęr. quæ ab inteſt. §. j. & ideo fuit eis conſultum per dictam ſatiſdationem: & dicta ſatiſdatio habet locum, cùm impubes decedit in pupillari ætate, vt l. hoc autem ſ. eo. Item pro euidentia huius legis vide l. qui ex liberis. §. teſtamento. j. de bo. poſ. ſecundũ tabu. Et lex noſtra diuiditur in quatuor partes. In prima parte ponit̃ vna quæſtio, & eius determinatio. In ſecunda ponitur alia quæſtio, & eius reſponſio. In tertia ponit quandam limitationem, & annectitur ratio. In quarta & vltima oſtendit dicta in filío trahi ad nepotem. Secũda ibi: ſed an in impuberi. Tertia ibi: cæterum.

1 Quarta ibi: hæc omnia. vſque ad fin. Tertia gloſſ. † hæc, quæ eſt ſuper verbo, reſtituere, ſentit quod per tabellionem acquiratur directa. quod eſt contra l. primam. §. exigere. verſicu. j. j. de mag. conue. Et nota. text. quod non poteſt vltra tempus pupillaris ætatis ſubſtituere: quía hoc habet ex legis prouidentia: & quod verbum, reſtituere, trahitur ad directam: & iſta poteſt dici quarta legitima: & ideo fideicommiſſariam ſubſtitutionem non facit. Lex iſta breuiter hoc intendit: Arrogato impubere ſi primò decedat arrogatus impubes, hæredes arrogatoris tenentur reſtituere bona, quæ ab arrogato in arrogatorem peruenerunt: & poſtea quartam partem. Secundò dícit quòd in hac quarta non ſubſtituit arrogator impuberi directò, niſi vſque ad pubertatem, & non poſtea hoc dícit ſecundùm Iacobum Butri. Nota quòd præmortuo arrogato bona per arrogatorem quæſita debent reſtitui. Nota quòd debetur etiam quarta ex conſtitutio-

d ne diui Marci d: & † quòd iſta quarta etiam non acquiſita tranſ-
2 mittitur ad hæredes arrogati. Nota quòd impubes tranſmittit
3 legitimam. Nota quòd in iſta quarta † non poteſt arrogator ſubſtituere impuberi per fideicommiſſum. Nota quòd ideo non poteſt grauare eum in iſta quarta, quía non habet ex prouiſione arrogatoris. Nota quòd in hac quarta poteſt fieri directa ſubſtitutio vſque ad pubertatem, non poſt. Nota quòd ſi arrogator relinquit vltra quartam, poteſt ei quemlíbet ſubſtituere in iſto q̃ vltra relinquit. Not. quòd iura loquentia in filijs por-
4 riguntur ad nepotẽ. No. quòd ſi pater † arrogator inſtituat impuberẽ in legitima, nõ dicit̃ eam capere bñficio teſtatoris, ſed legis: & ſic no. quòd expreſsio eius qđ tacitè ineſt, per legem facta, à priuato nihil operat̃. Et ex hoc colligitur, & colligere licebit, qđ non præſtat beneficiũ, quí debitũ impendit. Sic j. de ritu nupt. l. pxí. & de hære. inſti. l. ſi ſeruo. & de leg. ij. l. vnũ ex familia. Contra non dicitur grauare qui exequitur: vt extra de appel. c. nouit.

¶ Petatur iſta quarta. Pro hoc facit qđ ſicut ſupplementum legitimæ petitur cõdictione ex l. omnímodo. C. de inoffic. teſta. & eſt ibi gloſſ. parua not. ita in caſu noſtro. quod not.

¶ ſ. ff. Illud quod datur à iure, puta terminus iudicialis, licet etiam à iudice detur, tamen legalis, non iudicialis dícitur. Et vide effectum, & ad de Bal. in l. eos. §. apoſtolos. in iij. colũ. de appel. in pen. colum. & per Bal. hic in vltim. oppo.

¶ P. PAV. P. ¶ Si arrogator. Qđ iſta non ſit repetitio Bart. atteſtatur Alexan. in l. centurio. in xxxiíj. col. de vulg. & pupil. & latius Iaſon hic. Repetitio Bald.

¶ Melius diui Pij l. ff. ſi quid in frau. pa. Alex. Loſæus.

☞ POMATES. ¶ Oppo. secundò. Istud latè examinat Ia son in l. si à substituto in j. not. de lega. j. vbi dicit istam opi. esse cõem. & Paul. de Castr. in auc. res quæ. C. cõmunia de Ie. Alex. in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebel. Aret. l. ij. de vul. in prin. a

☞ P. PAV. P. b ¶ In frau. pat. Ista l. habet locũ siue alienatio fuerit facta titulo lucratiuo siue oneroso, vide do. Ale. in cõs. lv. in ij. col. in princi.

☞ POMATES. ☞ Ista lex fi. alleg. hic p Bar. habet etiã locum siue alienatio sit facta titulo lucratiuo siue oneroso. Vi de Alexã. consil. l. in ij. col. in pri. Ant. Ale. c ¶ Efficaciter alienari. & idẽ tenet hic in gl. in ij. col. & istud planè examinat Iasõ. in leg. si à substituto. in prin. no. primo ff. de Ie. j. vbi dicit istã cor rectionem esse opi. Pau. de Cast. in auc. res quæ. C. cõia d Ie. Et de hoc est text. & ibi not. Feli. & Bald. in l. Marcellus. §. res q̃. ad fi. ff. ad Trebel. Aret. in l. ij. in prin. ff. de vulg. & pul. Et p istã opinio. facit rõ quia instõ pupillaris dicitur merus fauor & prouisio pupilli instituti. Insti. de pupil. §. subsidium. in j. versi. nam si per pupillarẽ substitutionẽ prohiberetur alienare: istud verteretur in odiũ eius contra l. q̃ fauore. C. de leg. nisi dicas q̃ istud odium est annexũ fauori in ea. co. ver. sextò opp. in ver. & est ar. Vid Ang. consil. cl. in pe. col. in iij. dubio. b ☞ POMATES. d ¶ Sextò. vide Alex. consil. cl. in pen. col. volu. ij.

Oppo. primò ad hãc legem dicitur hic q̃ arrogator potest in sola quarta substituere: imò videtur quòd trahatur ad bona pupilli, vt j. de vulg. & pupil. l. sed si plures. §. ad substitutos. Sol. † Substitutio arrogatoris non trahitur nisi ad solã quartam: vt hic: facta verò filio naturali & legitimo ad eam porrigitur: vt in cõtrario. Ratio colligitur in l. nec ei. §. j. s̃. e. quod nõ debet alijs nocere. Opponi. secundò °: dicitur hic † quòd ad solam quartam tenet substitutio. Cõtrà, imò in omnibus bonis quæ ab arrogatore vel eius principali cõtẽplatione deueniũt, vt lege sed si plures. §. in arrogato. j. de vulga. & pupil. Sol. q̃ ista suppletur per illam, vel dic q̃ ista dicit idem, si certo modo pũctuareẽ & supplereẽ litera: vnde nõ obstat gl. j. verior. Opp. tertio dicit hic † q̃ nõ capit hanc quartã iudicio testatoris. Contrà: nã si testator eũ instituit in quartã: istã etiã capit iudicio testatoris, vt in auc. vt cùm de app. cog. §. aliud quoq; capitulum. Dicitur enim capere iudicio testatoris: quia titulo institutionis. Sol. Quantũ ad suum cõmodum vẽ capere iudicio testatoris vt habeat ius accrescendi: sed non quantũ ad suũ incõmodũ & onus, vt possit grauari, vt hic: quia debitor nõ debet imponere onus rei debitę inuito creditore vel quasi creditore. vt j. de act. emp. l. si tibi liberum. Opp. quare tò: hic dicitur q̃ ista quarta debetur sine onere. Contrà: quia † quarta nõ debetur totius hæreditatis, sed eius partis, quam quis esset habiturus ab intestato vt C. de ino. testa. l. cùm quæritur. Sol. ibi in quarta debita iure naturæ: hic in quarta debita iure arrogationis. Et est ratio diuersitatis: quia hæc quarta debeẽ in quandã recõpensationem cõmodi qd̃ interim arrogator percepit ex bonis arrogati. Simile C. de sacro. san. eccl. auc. si qua mulier. Ista sol. nõ videtur vera: quia secundũ hoc esset melior cõditio adoptiui q̃ veri filij: cõtra mentem l. nec eẽ. §. præterea. s̃. eod. Sol. Cõcedo: nam & in alio video q̃ efficacior est ista q̃ illa, quæ debeẽ filijs veris: nam propter alienationẽ arrogatus nõ debet defraudari hac quarta: sed verus filius sic, vt l. fin. si quid in frau. pat. b & l. non vequeadeò. j. si quis à pa. fue ma. & l. hæreditariũ. j. de bo. auc. iudi. pos. Cy. in l. j. C. de inof. dona. nõ cõcedit q̃ filius possit defraudari, vt extra de testa. c. Raynaldus. Nam ius naturale debet esse irreuocabile plus, q̃ ius accidentale. Facit qd̃ no. j. de fal. l. si quis legatũ. in §. fin. ver. debiti iure naturæ, & ideo ad instar alterius regulatur, scd'm gloss. & bene.

Quintò oppo. q̃ hæc litera contradicat sibi ipsi. Primò dicit q̃ valet substitutio vsq; ad pubertatem. Secũdò dicit fideicõmissũ non valere. Sol. directa substitutio valet vsq; ad pubertatẽ: fideicommissaria verò non. & est ratio differentiæ: quia substitutio directa non est onus: fideicommissaria sic. Ratio rationis: quia substitutio directa concernit pupillũ, tanq̃ causam efficientem. sed fideicõmissaria concernit eum, tanq̃ grauatũ & patientem. Dixi de hoc in l. ex tribus. C. de inof. testa. Vnde quæ subiacent c substitutioni pupillari, possunt efficaciter alienari ' Secus in rebus subiacentibus substitutioni fideicommissariæ: qa substitutio pupillaris non afficit pupillum, nec obligat eum: fideicom d missaria sic. Sextò d oppo. dicitur hic q̃ quarta non agnita transmittitur. Contra C. de cadu. tol. l. vnica. §. in nouissimo. Solu. hic in suo: ibi in extraneo: vt l. apud hostes. C. de suis & legiti. & j. de mili. testa. l. ex militari. §. fin. cum l. sequen. Vel solue melius: 9 hic non est successio. Et est arg. † q̃ maritus, qui lucratur certam partem dotis, eam transmittat sine agnitione. Quod est verum propter acquisitionem ipso iure factam, quia titulo singulari acquiritur vniuersali fuit quæsitum incommutabiliter: sed neutro modo quæsitũ non recipit trãsmissionem sicut alibi patet. Opp. septimò extra glossam, substitutio pupillaris & quęlibet directa facta in re certa trahitur ad vniuersum, vt l. cohæredi. §. cũ filiæ. j. de vulga. & pupil. ergo non limitatur ad solam quartam, vt hic. Glo. fatetur oppositum. Sed tu dic quòd hic est speciale, vt non porrigatur ad bona arrogati: quia est limitata potestas substituẽ 10 tis à iure, vt j. declarabo. Opp. octauò †, & videtur quod sit licitum arrogato & eius hæredibus agere etiam contra filios naturales & legitimos arrogatoris ad quartam. Sed contra secundùm Pet. quia duæ rationes vincunt vnam. ergo cũ ciuilis & naturalis consistant: naturalis debet præcedere & excludere arrogatũ: vt in auc. de consan. & vte. fra. §. j. Sol. dicit Iaco. de Aret. q̃ duæ rationes vincunt vnam: quando vtraque operatur ad id de quo quæritur. Sed in successione non consideratur nisi ciuilis ratio & legitima, secundùm eum, quæ pariter adest naturali & arrogato. Pe. reprehendit Ia. de Are. dicens quod in debito iure naturæ videtur ponderanda naturalitas, vt l. cum ratio. j. de bo. damnato. Sed reprehende hoc: quia filio naturali tantum, qui non est legitimus, non debetur aliqua portio iure naturæ: ergo non cõsideratur aliqua naturalitas abstracta à ciuilitate. Facit q̃ not. in l. j. j. de contratab. Sed adhuc opp. de filio emancipato, qui succedit sola naturali causa inspecta. Sed subsistendo dic sic: quod ibi concurrit ciuilis ratio & legitimitas, licet patria potestas sit sublata: vel quando in eodem subiecto subsistunt, inspicitur sola ciuilitas: sed quando non est certum, naturalitas inspicitur: & sic non obstat Iaco. de Aret. Sed Pet. soluit cõtrarium aliter: quia dicit quod in filio arrogato cõcurrit ciuilis ratio & naturalis fictè, quæ fictio idem quod veritas operatur: & sic tam in filio arrogato, quàm in cæteris concurrunt duæ rationes pares, secundùm Pe. Sed iste præsupponit falsum: quia nulla lex fingit arrogatum esse naturalem: vt j. de condi. & demon. l. fideicõmissum. & j. de lib. & posthu. l. filio quem pater. Et ideo Iac. dicit melius: sed contra eum facit l. hac parte. j. vnde cog. Sed cõtrariũ in successione materna. Vel dic q̃ quandoque vna ratio tantum operatur quantum duæ: vnde pretendens ciuilem obligationem ex sententia, non est deterioris conditionis, quam prætẽdens naturalem & ciuilem ex mutuo: vt j. de re iudi. l. inter eos. Sed contra eum est ratio in authen. de consan. & vte. fra. §. j. nam ex duabus rationibus augetur effectus: & duo vincula fortiora sunt quam vnum. Sed respondetur quod ibi loquitur in illis, quibus nõ debetur hæreditas: sed hic loquimur illis quibus debetur legitima: vt in authentic. de hæred. & falci. §. j. & nota. per Cyn. famil. erciſc. l. filium. Sed opp. & videtur quod alia substitutio fieri possit in quartã quam pupillaris, s. vulgaris tacita, quæ continetur in pupillari expressa: vt l. iam hoc iure. j. de vulga. & pupilla. Sed ista pupillaris substitutio continet onus & grauamen: nam si nõ haberet vulgarem substitutionem, transmitteretur hæreditas etiam non agnita: sed nunc cùm haberet non transmitteret, vt j. de libe. & posthu. l. si filius hæres. Sed ista opin. non placet: quia concludit quod pater filio non possit substituere vulgariter in legitima: nam imò potest: vt d. l. si filius hæres. sed fortè non impedit transmissionem: nam istud esset grauamen: & ideo tollitur inquantum esset grauamen. l. quoniam in prioribus. de inoffic. testa. & facit. j. ad Trebel. l. quidam ita. Ad l. si filius hæres. dic q̃ ibi filius non erat institutus purè, sed sub cõditione potestatiua: & ideo interim non transmittit. Simile j. de lega. ij. l. fin. Et adde quod not. C. de bo. quæ liber. l. cùm non solum. in princip. Con 11 cludendo † fateor contrarium, quod quęlibet directa substitutio potest fieri in legitima: quia non est grauamen. Præterea esto q̃ vulgaris expressa impediret transmissionem: secus est in vulgari tacita: quia non facit cessare existentiam sui hæredis. j. de vulga. & pupil. l. si filius qui patri. Facit quod not. C. de iure delib. l. quidam. Nono oppo. & videtur quod fieri possit substitutio in legitima: ergo & in vniuerso: quia habet ius accrescendi legitima portio, vt nota. per Cyn. in lege prima. & in lege coniun. C. de natura. lib. Solut. glossa. concedit contrarium. Sed docto. dicunt quòd repurantur diuersæ hæreditates: & ideo non est locus iuri accrescendi: vt j. de mili. testamen. l. si certarum. & quod not. C. de mili. testamen. l. j. Pet. dicit quòd ratio consistit in patribus non in patrimonijs, cùm sit paganus. Decimò oppo. quia si non ex fictione stipulationis: & hoc de prima quæstione. De se 13 cunda † qualiter succurratur hæredi impuberis: primò occurrit videre si potest habere hæredem ab intestato. Certum est quòd sic: quia decidit sui iuris: sed ex testamento non videtur: nam ex testamento arrogatoris non, nisi in quarta, vt hic: non in bonis arrogati, vt ex testamento patris naturalis: quia corrupta videtur substitutio prius facta in testamento patris veri: vt l. nec ei. §. eorum. s̃. e. Gl. soluit hoc, quod de iure ciuili bene vitiatur substitutio: sed de iure prætorio per bonorum possessionem succurritur & est casus, in quo bonorum possessio est necessaria: vt C. vnde legi. l. certum. Sed contra istud videtur, quia ex quo est rupta per capi. dimi. non reconualescit per seipsum, sed debet confirmari nouo iudicio: vt l. qui ex liberis. §. testamento. j. de sec. tab. In contrariũ soluunt doc. q̃ noua voluntas requiritur in eo qui potest velle. Secus si non habet velle, vt impubes: vt hic, secundùm Pet. Sed hac ratione idem in furioso. quod non videtur verum: quia est intestabilis facto suo, qui se in arrogationem dedit & ideo postea moriente arrogatore nõ conualescit testamentũ quod fecerat: secus in eo, qui fit intestabilis sine facto suo, vt no. in l. j. §. exigit. j. de bo. pos. secun. tabu. Et theorica ibi data est necessaria ad intellectũ huius q. & ideo dico q̃ speciale est in substitutione pupillari: quia non absorbet in totũ patriam potestatem: dummodo tempore, quo substitutio confirmatur, sit habilis. sic j. de vulga. & pupilla. l. ij. §. sed si extraneum. Nec obstat §. eorum. vbi videtur q̃ extinguatur substitutio: quia verum est de iure ciuili: sed postea conualescit de iure prætorio. Sic j. de iniust. test. l. posthumus. & alibi testamẽtum, quod non valuit, casu confirmatur, vt j. de hære. instit. l. qui soluendo. ibi tamen non erat defectus in substantialibus nec in persona: quia homo non prohibeatur testari, sed alienare in præiudicium creditorũ. Dic q̃ quando pubes dat se in arrogationem, videtur tacitè suum testamentum reuocare ipso facto: & ideo arrogatione finita requiritur noua voluntas. Secus est in impubere arrogato: quia nõ pẽdet ex sua voluntate, sed patris: & ideo cessante capitis diminutione ipso iure reconualescit substitutio: ergo quando procedit arrogatio, potest impubes habere hæredem ex substitutione primi patris quã prætor tuetur, & est necessaria bonorũ possessio. Et ita dicit glo. quo ergo iure aget? Videtur q̃ iure prætorio, cũ sit bonorum possessio. Sed tu dic q̃ ad vniuersitatem admittitur de iure prætorio: sed ad istam actionem intentandam admittitur de iure ciuili causa remota inspecta: quia oritur ex stipulatione vera vel præsumpta: vt no. j. de bo. pos. hære. pet. l. ij. & Instit. de act. §. sed istæ. per glo. & Dy. Qualis enim est actio testatoris talis est actio successoris. arg. j. de acqui. hære. l. j. §. j. dicetur q̃ sit necessaria bonorum possessio: & est validum alterare ius substi 14 tuti à patre naturali: & hoc de secunda q. De tertia quo † iure impubes petat quartam: nam super quarta nõ interponitur cautio. Respondeo per condictionem ex l. si arrogator. & hoc si arrogator non reliquit eã arrogato: sed si eam ei reliquit per actionem ex testamento, vt l. j. §. si impuberi. de coll. bon. Nam tenet testamentum. vbi legitima relinquitur filio: non enim est verus creditor filius in legitima: sed quasi creditor: vt not. in l. iij. C. de iure & facti igno. Et sic non obstat j. de leg. j. l. si creditori. & sic aliàs per se arrogator non tenetur ad quartam: sed ad relinquendum partem, & sic ad factum. Si ergo reliquit, valet: quia factit quod debet. Sed hoc nõ videtur bene dictum: quia si arrogator esset intestabilis, ergo arrogator non deberetur vera quarta. Itẽ factum non: quia impossibile, vt j. ad l. Rho. l. si vehẽda. in prin. Item præueniet arrogator assignando ei quartam inter viuos, vt j. ad legem Falcidiam l. cum quo, de peculio. §. fin. & est debitor in quarta, non in facto: nec succedit, vt dicũt, noua obligatio ad interesse contra non relinquentem, sed ad quartam formari debet petitio, non ad quantitatem, vt infrà de legatis primo. l. non 15 amplius. §. finali. De quarta † quo iure petat hæres impuberis? Dico q̃ eod. iure sicut defunctus qui trãsmittit, vt hic, & dicto §. si impuberi. Nam ista legitimatio transmittitur ad quemlibet successorem sine aliqua acceptatione: quia est in obligatione, quod notatur & hoc quando arrogatio soluitur morte arrogatoris, sed quia quandoque soluitur propter obitum impuberis. Quæro in hoc themate de infrà scriptis quæstionibus: & primò si moritur impubes in pupillari ætate, vtrum possit habere hæredem ex testamento. Secundò ? vtrum possit habere non trahitur ad omnia: ergo erit pro parte testatus & pro parte intestatus, quod est impossibile: quia ius testati & intestati est vniuersale & indiuisibile. vt l. si ego. de iniust. rup. testa. Sed tu dic quod non vna sed plures finguntur personæ: & ideo vt vna persona decedet testatus & alia intestatus, secundũ Pet. Vndecimo oppo. dicitur hic q̃ potest substituere in quarta: & tamẽ in ea non dicitur honoratus à patre sed à lege: & sic est cõtra. C. de fideicommiss. l. ab eo. Sol. ibi grauando: hic prouidendo. Opp. cõtra: in bonis aduentitijs non põt substituere arrogator: ergo nec in hac quarta quæ est proprium patrimoniũ impuberis. Respõdeo, non est ita proprium: quia non est quæsitum filio in vita arrogatoris: sed quæritur per mortẽ eius ad instar legitimæ: & ideo pater habet quoddam ius instar legitimæ, donec viuit cũ possit de ea testari, dummodo non aggrauet arrogatum. Duodecimò oppo. dicitur hic quod si pater prouideat filio arrogato de eodẽ quo prouidet lex, ista prouisio dicitur legalis, non paterna. Contra: quia expressio eorũ quę tacitè insunt, multũ operatur. Vnde dato q̃ tacitè insit: tamen debet aliquid operari, vt j. ad l. fal. l. Titia. nam tacitè ineſt ex legali prouisione & prouidentia q̃ detrahitur Falcidia: tamen si testator hoc expressè permittit multum operatur. vt ibi no. in odium non, vt hic. Vel dic q̃ vbi ratione expressionis nominatur, actio legis tunc operatur: quia per expressionem augetur effectus secus si per æquipollentiã: vt hic. Præterea hic erat ex necessitate præcedentis causæ, ibi non. de hoc latius j. dicam. Nunc venio ad quæstiones: & sciendum est, q̃ iste tex. tractat de restitutione bonorum arrogati: & de quarta nec dicit cui, nec dicit quo iure. Et primò capiamus casum litteræ quando pater arrogator decedit quæro quo iure restituũtur bona impuberi arrogato. Secundò quæro quo iure restituuntur heredi impuberis. Tertiò quęro quo iure impubes petat quartã. 12 Quartò quæro quo iure hæres eius petat. Venio ad primũ: † q̃ quando impubes arrogatur, interponitur stipulatio quædã sup restitutione, cuius forma videtur ista. Ego talis arrogator, promitto tali publicæ personæ recipienti & stipulanti pro omnibus cõ sanguineis, ad quos bona impuberis pertinent, si arrogatus nõ vixerit, me post mortem impuberis restituturum. Ista forma videtur probari Insti. eo. §. cùm autem. & s̃. eodem. l. non aliter. Cũ ergo forma stipulationis sit põderãda, & in ista stipulatione nõ possit agere vigore stipulationis: nec ergo sibi habebit obligatos fideiussores validantes stipulationem nec pignora. & si dicatur, plus conceditur hæredi eius, quàm ei? Respondeo, nõ est ita: nã quando arrogatio soluitur morte arrogatoris: tunc incipit ius ad impuberem spectare: & sic ius incipit ab impubere: & quale cõ petit, tale transmittat: & si ius stipulationis non habet: ergo nec transmittit. Sed qñ soluitur morte arrogati, tunc eius hæredibus est opus remedio stipulationis quę nõ incipit ab impubere quo ad cõmissionẽ. Quo ergo iure quando supereſt impubes aget? Rñdeo, q̃ in eũ tunc reuertetur dominiũ recta via. Vnde existẽtia sui hæredis, aliàs etiã bona ipso iure recuperat, vt j. de secun. tabu. l. qui ex liberis. §. testamento. non tamen recuperat possessionem: nisi res tradatur, vt l. dotis. C. sol. mat. Sed hodie videtur q̃ etiã possessionem recuperet. nam cùm duret proprietarius ciuiliter possidet: & mortuo patre qui nõ possidet, nisi solũ vsum fru. vt insti. de acqui. per arro. ipso iure ignorans incipit naturaliter possidere, vt j. de acq. pos. clam possidere. §. fi. & l. seq. sinautẽ sunt res quæ ratione vsusfru. inducunt dominũ: vt pecunia quæ in qualitate vsufru. non distinguitur à domino, & aliæ res in q̃bus vsusfr. abdicat dominiũ, vt quæ vsu consumuntur: tunc nõ possidet filios vllo modo: & ideo opus est retraditione. & facit. C. de secũ. nup. l. hac edictali. §. mobilium. Sed tu dic q̃ in forma stipulationis debet fieri mentio de persona pupilli: quia promittitur pupillo si superuiuat: & vbi non superuiueret arrogator, tenetur illis ad quos statu nõ mutato bona peruenissent: quia omnibus, quorum interest, stipulatio ista debet interponi: vt §. eo. l. his verbis. & l. nec ei. §. eorum. Concludo ergo quod ipse impubes potest agere ex stipulatione interposita actione datiua, & si nõ fuit stipulatio interposita habetur pro imposita: & datur vtilis actio ipsi impuberi, vt l. his verbis. Oppo. quòd dicitur actio datiua: quia ex fictione legis datur actio directa, vt C. de rei vx. act. l. rem in præsenti. in prin. & ideo dic q̃ ibi non dicitur q̃ stipulatio fingatur. Dic ergo q̃ est datiua ex suppletione legis: &

☞ In antiquis codicibus lego, quia vnus teſtator in alium nō pōt multa accreſcere. iudicio meo ſaniꝰ legereſ, quia vnum teſtamentū ad aliud non poteſt accreſcere. tu quod mauis cape. Alex. Loſæus.

hæredem abinteſtato: & vtrum tranſmiſerit ius ſtipulationis: & vtrum tranſmiſe-
16 rit quartam. In primo non † eſt dubium quod ex teſtamento arrogatoris non poteſt habere hæredem: quia eſt capite minutus: & hæreditas, velut patris, aliꝫ quęri poſſet: vt j. de capti. l. quod ſi filius. j. de vulg. & pupil. ſubſtitutione. l. lex Cornelia. & l. pen. infrà de vent. inſpi. Sed dubium eſt an ex teſtamento patris naturalis. Et videtur quod nō: quia decedit filiuſſami. qui non poteſt teſtari verè nec interpretatiuè, vt l. iij. §. j. de vulgari & pupillari. Item quia non habet bona: vt in authen. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle. Item qa rupta ſubſtitutione non conualuit, vt ſuprà eodem l. nec ei. §. eorū. & hoc tenet gl. Inſti. eo. §. cū autē. & facit cū dicit quod cauetur de reſtituendo eis qui ſucceſſuri eſſent, ſi adoptio facta non eſſet. Nota quod dicit, tunc eſſent ſucceſſuri. quaſi dicat, nō nūc: aliâs nō cōciperētur verba illo modo: ſed permitteretur ſimpliciter illis ſucceſsio. Nec poteſt dici quod conualeſcat iure prætorio: quia filiuſſa. non habet hæredem teſtamentariū. Præterea, pater arrogator eſt præteritus: ergo teſtamentum filij eſt nullum. In cōtrarium ſentit iſta glo. quæ dicit quod lex fingit teſtamentum non rumpi: ga non vult ius eorum deterius fieri per arrogationem. Sed certum eſt quod fictio poteſt confirmare teſtamentum, vt infrà de vulgari & pupillari. lege lex Cornelia. Præterea, liberta-
tes directæ competunt: ergo ex teſtamento. Itē legata debentur iure legatorū per rei vendicationē & hypothecam: ergo valet teſtamentū. Item impubes non poteſt teſtari: ergo nec rumpere teſtamentū, per ar. à potentia potiori contrariorū. Ad contraria reſpondendum quod eſt hic ſpeciale quod filiuſſa. habeat hæredem. Et pro hoc videtur infrà de vulgari & pupillari. l. cauſa cognita. Sol. de rigore iuris teſtamentū eſt irritū: ſed de æquitate tenet & competit ſubſtituto bonorum poſſeſsio vnde legitimi ex traordinaria: vt ff. de legi. & ſenatuſcon. l. j. ſimile Inſtitu. de eo cui liber. cauſa bo. adi. in fine. Et hoc dictum ſit de prima quæ-
17 ſtione. De ſecunda, † vtrū poſsit habere hæredem ab inteſtato. Dic quòd ſic olim per bonorum poſſeſsionem, vt dixi, iure ciuili refragante: hodie contrà de iure ciuili filius poteſt habere hæredem ab inteſtato, vt in auē. vt liceat mat. & auiæ. & hoc verū
18 ſi decedat impubes. & hoc de ſecunda q̄ſtione. De tertia, † vtrū filius tranſmittat ius ſtipulationis. aut decedit pubes, & nō tranſmittit: quia finitur ſtipulatio pubertate, vt ſuprà eodē, lege hoc autem. & Inſti. eodem. §. hoc autē. Aut decedit impubes: & tūc pendet ex præmiſsis. Nam ſi non habet ſucceſſorem: tunc non tranſmittit, ſed aget ſubſtitutus ex ſua perſona ſine inſtitutione hæredis, nec ageret nec conueniretur à creditoribus bonorum, vt hæres, ſi non haberet. quod eſt verius: nam venit in tranſmiſſionē, & habetur pro hærede quo ad onera & emolumenta quæ vniuerſitatem ſequuntur. Facit quod nota infra de peculio. l. pe culium. in prin. & C. ad legem Juliam de vi. l. tutoris. De quarta
19 quæſtione dico † quòd nonnunquā filius tranſmittit legitimam ſi decedit prius quàm pater: quia non debetur ei, niſi mortuo patre. Facit C. de ſac. lan. eccle. l. ſi qua mulier. & per Dy. in l. fi. de lib. ag. & l. j. §. ſi impuberi. j. de colla. bo. Non enim tranſmittitur
20 obligatio cuius cōditio deficit. Iac. Vlterius dictum eſt † q̄ altero iure, i. ex teſtamento vel ab inteſtato poteſt impubes hæredē habere. Sed an vtroq; iure ſimul: quinta quæſtio. decedit impubes mortuo arrogatore: cui impuberi pater naturalis non dederat ſubſtitutum: ſed arrogator ſic: dicit glo. q̄ iſte in totū teſtatus decedit: quia ſubſtitutio trahitur ad vniuerſum: quod eſt notabile q̄ ſubſtitutio directa facta in legitima trahatur ad omnia bona. Ita tenet hic gl. Facit: quia ne decedat pro parte teſtatus cauſa eſt indiuiſibilis. & iſta duo contraria in eodem ſubiecto, i. in eadem perſona non cadunt, vt j. de reg. iur. l. ius noſtrum. & arg. j. de teſt. l. ſi is qui. Item facit pro glo. de nu. l. j. ad Treb. l. cogi. §. qui ſolidum. licet qui venirent alias ab inteſtato, nunc non venirent ab inteſtato, tamen agerent contra ſubſtitutum, cum non ſit hæres promiſſionis niſi de iure legitimæ: qua non ſequuntur debitè legitimam, vt l. Papi. §. quarta. j. de inof. teſt. Et qa actio perſonalis non ſequitur fundum: vt l. j. §. ſi hæres. j. ad Trebel. Si verò tu dicis non conueniri ſubſtitutū ſed hæredem arrogatoris: tunc ſubſtitutus ibi cantādo: quia habebit bona & reſtituet.

hæres verò nil deplorabit. Iſte ſunt truffæ, ideo dicetur in ſeq.
21 q. † Quæro, nunquid iſte impubes poſsit decedere cum duabus tabulis pupillaribus, ſ. primi teſtatoris & ſecundi. Et videtur q̄ non poteſt quis decedere teſtamentis valētibus iure directo: vt j. ad Tre. l. ſi quis priore. & ideo ſubſtitutus ab arrogatore, tanq̄ ſubſtitutus vltimo teſtamento, totum capiet, ſed reſtituet: vt ſ. proxi. q. vel tenebuntur hæredes vniuerſales arrogatoris. Glo. neſcit ſe firmare: quia loquitur malè in eo quod dicit ſubſtitutionem patris naturalis ceſſare. & etiā in eo quod dicit §. in cauſa teſtati. Et ideo dicit Iacob. de Aret. quando concurrunt ſubſtituti præfertur ſubſtitutus vniuerſaliter ſubſtituto in quarta, cum ſufficiat ſubſtitutionem in quarta obliquari, & trahi ad reſtitutionem: vt C. de hære. inſti. l. quoties. Sed illa loquitur quando in eadem voluntate eſt ſubſtitutus in re certa, & vniuerſali hoc iure, ſecundùm Gul. Sed opp. quia quando etiam in eodem teſtamento eſt ſubſtitutio in re certa, & vniuerſali, quælibet valet ſuo iure: ergo multò fortius in diuerſis teſtamentis. Nec debemus dicere obliquari: quia ſubſtitutio in re certa vel quātitate. in ſuis finibus nunq̄ eſt directa: quod ſic probo. Directa ſubſtitutio eſt quando ſubſtitutus non capit ab alio, ſed ipſe manu ſua media capit: ergo ſubſtitutus in legitima non eſt ſubſtitutus pupillariter: ſed quidam legatarius, vt not. j. de hæred. inſtit. l. his verbis. gl. noſtra peruertit ordinē. Nam facit ſucceſſorem in legitima vniuerſalem: & ſucceſſorem vniuerſalem directum obliquari. & ſic eſt contra veritatem ſecundum Iac. de Ra. Sed iſta opi. eſt contra q. nam ſi quæſtio dicit q̄ de re certa impuberi in legitima non poteſt per fideic. ſubſtituti &c. Sed ſi obliquaret, eſſet fideicommiſſaria: ergo impoſsibile eſt obliquari. Item ſubſtitutio eſt directa, & reſtituere neminem rogauit. Sed reſpon. ex quo vigore ſubſtitutionis pupillaris non poteſt aliquid aliud conſequi quā quartam, oportet q̄ ipſam petat ab obligato: ſed certè non tenenē ad hoc hęredes, ſ. impuberis, ſed patris. Et ideo dicit Pet. vtranq; ſubſtitutionē valere iure directo, in eo in quo facta eſt, & eundem propter diuerſitatem patrum poſſe habere plura teſtamenta. Item in eodem poteſt eſſe cauſa teſtati & inteſtati, ſiue per repudiationem: quod credo verum. Nō ob. q̄ non pōt decedere duobus teſtamentis factis. Nam reſpon. q̄ poſito vno incōueniēti, ſequit̄ aliud. C. de reſcin. ven. l. ratas. Sed incōueniens eſt q̄ quis habeat duos patres: vt l. vulgò. ſ. de ſtatu ho. & tamen hic ſecus. ergo ſequitur aliud incōueniens q̄ quis poſſit decedere cum duobus teſtamentis: & eodem modo poteſt te
22 ſtatus & inteſtatus, &c. Et hæc valent ad q. † In ciuitate Peruſij eſt ſtatutum q̄ in teſtamento interueniant ſeptem teſtes. In ciuitate Florentiæ ſtatutum eſt q̄ interueniant decem. Modo teſtamentum eſt conditum Peruſij, hæres petit in ciuitate Peruſij: & in ciuitate Florentiæ obijcitur ſibi q̄ teſtamentum non valet: quia non habet decem teſtes. Dico q̄ hæres habebit illa bona quæ ſunt Peruſij: & venientes ab inteſtato quæ ſunt Florentiæ. Dic de hoc per Cy. melius & latius in l. j. C. de ſum. trini. &c. & etiam per me in repe. mea de. d. l. j. quia ad vnam pluralitatem ſequitur aliquid, propter quod in perplexis fallunt illæ regulæ, vt j. de hære. inſti. l. ſi pater. & no. j. de verbo. obli. l. ita ſtipulatus. & quia in diuerſis hæreditatibus ſeparatis non habet locum ius accreſcendi, ſed in coniunctis hæreditatibus ſic, vt dixi in l. fi. j. de acqui. hære. impoſsibile eſt q̄ vna hæreditas accreſcat alteri. l. ſi ſub condi. quibus mod. vſuſf. amit. quia teſtator in alium nō poteſt accreſcere. Vide Cy. in l. j. C. de adop. Iſta lex inducitur † in
23 argu. ad q. reo fuit data dilatio, vult actor probare. reus ad hoc vt actor non probet, renunciauit dilationi ſibi datæ: an poſsit? Et allegatur hæc lex q̄ non: quia id beneficium quod conceditur aduerſario vt poſsit probare intra terminum datum, eſt ex prouidentia legis: & ideo non poteſt per partem renunciari. Ad hoc allegatur l. ſi poſt mortem. §. fi. j. de bo. poſ. contra tab. & per
24 Dy. ibi. Extra no. arg. ad q. de † tempore quadrimeſtri: vt intelligatur legale, non iudiciale. Sed dices contra: quia eſt dilatio iudicis. Sed dic q̄ eſt legale, vt de quarta, arrogatoris: & ideo arrogator nō eſt aliquis agens, ſed merus executor. Sed certè iudex videtur legis executor, vt j. de re iudi. l. iiij. §. ſi quis. in fi. fortè ſecus in arbitro: quia arbiter non eſt miniſter legis, ſed priuatus, qui etiam habet liberum arbitrium, & non poteſt ab eius facto appellari. Et faciunt prædicta ad q. de impubere filio monacho facto. Nam ſi decedat in pupillari ætate venit ſubſtitutus pupil lariter,

lariter, aliàs nō. & no. impuberi poſſe fieri codicillos ſicut teſtamentum. Vnde poſt pupillarem ſubſtitutionē poſſunt addi codicilli pupillares. & hoc non habes alibi. Extra nota q̄ iſta litera facit differentiam inter ſubſtitutionem directam, & fideicō miſſariam: ſed quæ dicatur fideicōmiſſaria? Reſpon. Quando teſtator fidem alterius interponit: ſed quando nō interponit inter ſe & ſubſtitutum aliquem, tunc eſt directa: vt not. C. de fideicō. l. eam quam. & ideo quando dubitatur an voluerit fideicōmiſſarium vel hæredem facere in directam ſubſtitutionem interpretabitur: quia media manet inter ſubſtitutos directa: vt j. de acqr. hære. l. ex parte. Sed quomodo cognoſcitur in hoc volūtas teſtatoris? Rñ. per formam verborum: & quandoq; in verbo diſpoſitiuo conſiſtit ius, quandoq; in conditione: quia cōditio quādoq; importat directam ſubſtitutionem, quandoq; obliquā. Materia eſt in l. precibus. C. de impube. & alijs ſubſtit. Quæro extra gl.
25 † Quid ſi impubes arrogatus inſtituatur ſolus, & de reſtituēdo rogetur: an detrahat duas quartas. Et videtur q̄ ſic: quia ad duo iura prætendit. In contrarium facit de inoffic. teſta. l. Papinianus. §. ſi quis impubes. Et hoc eſt verius: quia compēſatio fit. C. vnde vir & vxor. auē. præterea. & j. ſol. ma. l. ſi cum dotem. §. ſi pater. Sed in alio legitimo & naturali diſtinguitur vtrū ſit rogatus purè vel ſub conditione, vt extra de teſt. c. Ray. & l. Papinianus.
26 §. meminiſſe. j. de inoffi. teſta. & ibi dicam. Extra † quæro, ex quo arrogatus poteſt decedere cū duobus teſtamētis: quid ſi relinquatur hæredi eius: de quo hærede iſtorum intelligitur? Reſpondeo, Interdum fit mentio hæredis reſpectu ſeu ratione conIunctionis, vt j. ad Treb. l. ex facto. §. fi. interdum, reſpectu ſucceſsionis, tunc intelligitur de hærede vniuerſali: quia eſt iſte hæres propriè, vt l. quædam. §. j. j. de eden. In glo. hęc lex &c. Iſta glo. diuiditur in tres partes. Primò loquitur quando arrogator præbijt. Secundò quando præbijt arrogatus. Tertiò redit ad primum thema. Secūda ibi. ſ. quid. Tertia ibi: ſed pone. Et tertia ſubdiuiditur in duas partes. Prima loquitur quando eſt quęſtio inter venientes ab inteſtato, & ſubſtitutum. In prima quęſtione gl. firmat quod cauſa teſtati trahat ad ſe cauſam inteſtati. In ij. q. glo. ponit duas opin. Vna eſt q̄ ſubſtitutus ab arrogatore directa via ſuccedat in omnibus bonis, & teneatur alijs ſubſtitutis ex ſtipulatione. Secunda q̄ vterq; ſuccedat prout ſubſtitutus eſt, & qui poſsidet teneatur non poſsidenti vtili petitione hæreditatis, quæ eſt in rem actio, & ſequitur poſſeſſorem: & tunc ſequitur q̄ quis cum duplici teſtamento decedat. quod alibi non reperitur in Pagano, ſecundum glo. In eadem gl. ibi, propter bono. poſſeſ. quia id, quod eſt nullum, non reconualeſcit niſi de iure prætorio: vt l. poſthumus. j. de iniuſt. teſta. Sed hic fit deterior conditio primi ſubſtituti per arrogationē: quare non poteſt ſuccedere de iure ciuili. Vel dic q̄ homo hoc caſu diſpenſat: niſi poſsit ſuccedere de æquitate iuris ciuilis: eſt ſpeciale: vt j. de vulga. & pup. l. cauſa cognita. Per hoc quia legata & libertates vidē tur poſſe peti per vtilem actionem, vt d. l. his verbis. ſ. e. ſecundū doc. Iſte ver. ſed an impuberi inducitur in argu. ad q. talem quæ
27 fuit diſputata hic, † Teſtator facit teſtamētum, & filios ſuos pupillos hæredes inſtituit: & poſt mortem eorum ſubſtituit pauperes ſi vterq; eorū morietur ſine liberis in hac forma: & ſi ambo ſi lij mei ſine liberis deceſſerint, ſubſtituo pauperes chriſti. Modò quæritur, nunquid iſta ſubſtitutio ſit directa compēdioſa intra tempora pubertatis, & poſtea ſit fideicōmiſſaria: & maximè matre in medio exiſtente. Et videtur q̄ dicta ſubſtitutio ſit in omni tempore fideicōmiſſaria. Primò, quia eadem res nō debet diuerſo iure cenſeri, vt l. eum. j. de vſuſc. Secundò: quia vna eſt ratio quæ importat vnum intellectum teſtatoris, ar. l. vnicæ. §. hoc ita tam varię. C. de cad. tol. Ergo repugnant ſibi diuerſi modi intelligendi. Tertiò: quia ibi determinatio ſequitur multa determinabilia reſpectu perſonarum: pariter ergo & eodē modo ea determinare debet, vt l. iam hoc iure j. de vulg. & pu. & C. e. l. quāuis. ſi eſt ita circa perſonas, idem debet eſſe circa tempora: quia ſic arguit homo de perſonis ad tempus in iſta materia: vt infrà de vulgari & pupillari. l. qui plures liberos. in prin. ſed hoc verbum ſubſtitutus, habet ſe per modum determinationis: ergo ſi eſt relatum diffinitiuè ad multa tempora, ergo determinet tēpora eodem modo: ſed eodem modo non poteſt determinare niſi in fideicommiſſo: ergo &c. Et pro hoc videtur no. in lege noſtra, quia ſi teſtator impuberi arrogato ſubſtituit, quandocūque decedat. dicitur quod non poteſt admitti niſi per fideicommiſſum ergo eſt fideicommiſſaria. Pro hoc videtur alibi tex. C. de inſtit. & ſubſtitu. lege generaliter. in principio. vbi dicit, ſi teſtator filiū ſubſtituit ſub duplici conditione, dicendo, ſi deceſſerit ſine liberis, & vxorem non habuerit, talem ſubſtituo: vtraque cōditio debet ſecundùm verba teſtamenti intelligi. Ergo eſt fideicommiſſaria. Hoc tenet Azo in ſum. C. de impub. & alijs ſubſtitu. Hoc tenet Azo in legibus prælegatis. Idem ibi tenebat Cyn. in lectu. antequam faceret additiones. Idem Dyn. in materia ſubſtitutionis, & Gul. de Cu. Et prædicta concluduntur etiam ſi mater non eſſet in medio. ſed quod matre exiſtente in medio prædicta procedant ſine dubio probatur, primò ratione fauoris, qui matri adhibetur in ſucceſsione filij: homo præſumit ſucceſsionē matre exiſtente in medio eſſe fideicommiſſariam. Vnde in vulgari expreſſa non continetur tacita pupillaris, quādo mater eſt in medio, & ideo non excludit matrem, quia non videtur ita excludere tacita ſubſtitutio matrem, ſicut expreſſa: vt not. in l. precibus. & in l. finali. C. de inſtitut. & ſubſtitu. ſub conditione fact. & l. in teſtamento. C. de mili. teſta. & inſtit. de pupil. ſubſti. §. qua ratione. Secundò probatur: quia ſi hęc ſubſtitutio traheretur ad pupillarem, eſſet per interpretationem, quia verba non ſonāt in pupillarem, cùm non ſint ita concepta ſicut concipitur vera pupillaris, vt inſtit. de pupilla. ſubſti. in prin. Sed iſta interpretatio eſt odioſa, quia continet odium rationabile, cùm excludat matrem ſine ſuo facto à ſucceſsione filij: ergo iſta interpretatio eſt reſtringenda, & non amplianda, ne contineat pupillarem. Et ad hoc facit. C. de impube. & alijs ſubſtitu. l. humanitatis. vbi per exemplariam non poſſet mater excludi, per dictam rationē, quia eā excludere eſſet odioſum, licet contineret fauorē & prouiſionē filij furioſi, cui fecit teſtamentū. Præterea lex q̄ dicit patrem filij pupilli poſſe excludere matrem à ſucceſsione filij. dicto. §. ſed nec impuberis, de quadam ratione de rigore iuris valet: quia quodam reſpectu ad teſtamentum paternū, ſcilicet quo ad ordinationem: non tamen poteſt negari quin de iure illa ratio ſubſiſtat, vt l. nam & ſi parentibus. de inoffi. teſt. Sicut enim filius non poſſet excludere matrem: ita nec miniſter filij in teſtādo pro filio, cum fauore filij hoc miniſterium ei conceſſerit lex, quod ipſi filio remota cauſa impediente, ſcilicet ætate non liceret: non debet ergo de æquitate licere patri. Et hoc ratione æquitatis humanitatis fundatur lex humanitatis prælegata. & ibi tangitur per Iacob. de Ra. Si igitur materna excluſio procedit de rigore maximè de bonis filij: ita quod nunquam fuerunt patris. dicta excluſio non debet trahi ad conſequentiam: nec debet intelligi fieri in dubio, vt l. quoties idem ſermo. j. de regul. iur. In contrarium, quod mater omnino excludatur, & per ſubſtitutionem omnino iure directo ſuccedat ſubſtitutus, probatur legibus & rationibus. Et primò hoc tenet gl. Inſtitu. de pup. ſubſti. §. qua ratione. in gl. mag. in fi. vbi dicit quod intra tempora pubertatis eſt directa, poſtea trahitur ad fideicommiſſariam: nec diſtinguit ſit mater in medio vel in ſubſtitutione facta à pagano, ſed ſentire videtur quod illa diſtinctio habeat locum in ſubſtitutione facta à milite, & vbi filius nō ſuccedat in pupilllari ætate, ſed poſt Ratio differentiæ poteſt eſſe, quòd ſi miles ſubſtituat directo filio poſt pupillarem ætatem: iſtud eſt introductum ſpecialiter cōtra ius commune in priuilegium militis: & ideo non debet trahi ad conſequentiam, id eſt, ad excluſionem maternam: & per hoc patet quare ſit ſecus in pupillari ætate: quia intra id tempus poteſt ſubſtitutio valere de iure communi, vnde matrem excludit, vt l. precibus. C. de impube. & alijs ſubſtitu. Ratio enim eſt, quia fortius eſt ius commune, quàm priuilegium ad excludendum, vt l. eius militis. §. j. j. de mili. teſta. & hoc caſu loquitur l. in teſtamento. C. de teſtamen. mili. Prætereà in dubio non eſt credendum patrem velle grauare filium: imò conſilium capit pro filijs ſuis, & non contra eos, vt l. nihil. de bon. quæ libe. & l. ſcripto. j. vnde liberi. Sed ita eſt quod pupillaris ſubſtitutio continet prouiſionem filij: fideicōmiſſaria cōtinet onus, vt l. hac l. ſi arrogator. §. ſed an impuberi. & C. de inofficioſo teſtamento. l. ex tribus. Ergo in dubio pater non intelligitur ſubſtituere filio per fideicommiſſum, ſed pupillariter. Et hanc rationem videtur ſequi tex. extra de teſta. c. ſi pater. §. cū in ſubſtitutionibus. lib. vj. Nec obſtat q̄ exiſto fauore ſequatur odium reſpectu matris. nā hoc eſt veriſimile, quod pater voluerit: quia

ex ordinata charitate & affectione magis tenetur ad filiũ quem etiã diligit vltra seipsum: vt l. isti quidẽ. ff. qđ metus cau. Vnde si sequitur ex hoc odium respectu matris, nõ est curandũ: quia venit per quandam consequẽtiam. Sicut dicimus in simili q̃ exceptio dicitur fauorabilis: quæ principaliter cõtinet fauorem, licet per consequentiã cõtineat odiũ, vt patet in exceptione Velleiani: vt j. de cõdi. indebi. l. qui exceptionẽ, & j. ad Mace. l. tametsi. & in proposito ista interpretatio debet dici fauorabilis considerato principali respectu, & intentione testatoris: & nõ odiosa ratione consequentiæ suæ. Hoc etiam gl. videtur dicere quæ dicit quòd in dubio recipit interpretationem directę, vt no. in l. verbis ciuilibus. j. de vulga. & pupil. sed non potest negari quin ista substitutio sit dubia, cùm verba ipsa nõ exprimant speciem substitutionis. Præterea q̃n dubitatur super aliquo cui extremorum applicetur, debet applicari digniori, sed substitutio pupillaris est dignior fideicõmissaria, vt l. quod per manus. de iure codic. ergo substitutio dubia applicatur tanquam media ad illud extremũ quod est dignius, id est ad pupillarem substitutionem non ad fideicõmissariam. Prætereà dicta substitutio est cõpendiosè facta, i. indefinitè quo ad casus & tempora: quã substitutionem iura vocant compendiosam, vt l. precibus. §. si verò substitutio. Sed compendiosa substitutio applicatur secundũ casus & tempora, vel ad pupillarem vel ad fideicommissariam, vt si moriatur pupillus, ad pupillarem, si postea ad fideicõmissariam vt dicto §. si verò substitutio. ergo liquet apertè q̃ erit pupillaris. Præterea duæ sunt species substitutionum, directa & fideicõmissaria. Item duæ sunt species directæ, s. vulgaris & pupillaris: ad quas reducuntur cõpendiosa, breuiloqua, & exẽplaris, vt no. in l. j. de vulga. & pupil. substi. sed illa est compendiosa: ergo ad vulgarem & pupillarem. Præterea substitutio debet variari secũdũ tẽpora, vt j. de leg. ij. l. Titia Seio. §. vsuras. j. de hære. instit. l. iij. §. qui fideicõmissariam. & l. pater Seuerinam. §. cõditionum verba. j. de condi. & demon. Item verba quæ diriguntur ad aliquem intelliguntur secundũ conditionem eius, vt j. de iud. l. sed & si susceperit. §. si libertis. & j. de vsu & habita. l. plenum. §. equitij. Ex quibus cõcludi q̃ debet intelligi pupillaris in pupillari q̃tatæ. qđ videt de hoc l. cõturio. j. de vul. & pu. & hac l. si arrogator. in ver. sed an impuberi. j. rñio. vbi dicit q̃ vsq; ad pupillarẽ ætatẽ valet iure directo si pater substituat arrogato: ergo idem in patre naturali, vt ś. eo. l. in adoptionibus. Et istam partem videntur in hoc tenere Canonistæ in c. si pater. Prædicta quæstio magis est facti q̃ iuris. Ius enim potestatem permittit patri substituẽdi pupillariter & fideicommissariè: & si valet ipsi per fideicommissum substituere nihil repugnat ne substitutio discernatur à substitutione q̃ fit à patre, sed ideo dicitur q̃ facti est quæstio: quia de intentione testatoris dubitatur qui non satis exprimit suam intentionem, sicut dicit illa lex. ś. de statu hominum. l. idem erit. ver. quæstio. In isto igitur dubio oportet venire ad interpretationem voluntatis ex verbis testamenti præcedentibus & sequentibus, vt l. si seruus plurium. in fi. j. de lega. j. & de testa. l. hæredes palam. §. sed si notam. & de lega. ij. l. cùm proponeretur. ibi: vtraq; coniectura potuit admitti &c. Item debet sic intelligi vt adhæreat æquitati & naturali rationi, inquantum magis potest. Ista est enim melius iuridica, cũ ars sit boni & æqui. l. j. in prin. de iusti. & iure. His igitur præmissis si constat aliquo iudicio testatorẽ voluisse suã vxorẽ certa re fore contentam pro omni successione quæ competeret: dicerẽ matrẽ excludi, vt l. quoties. §. si duo. de hære. instit. & ibi no. per me. Dico q̃ hoc est verũ q̃n constat q̃ voluit eam excludere post mortẽ filij: nam illa verba iubeo eã esse contentã in propria ipsorum verborum significatione de æquitate non intelligentẽ eã excludere post mortem filij, vt j. de leg. iij. l. Paulo Callimacho. §. j. de verb. obl. l. qui Romæ. §. fi. Itẽ diligenter est considerandũ si ista substitutio est determinata ad certa bona paterna: q̃a etiam intelligitur fideicõmissaria: nec enim tunc fit larga interpretatio, vt l. cogi. §. & generaliter. & ibi per Dy. j. ad Trebel. & intelligo factum in certis rebus: etiam si est facta in bonis mobilibus. Nam hæc appellatio strictè intelligitur: quia si traheret eam ad bona maximè hæredis esset contra rationẽ: & magis esset contra rationem trahere ipsam ad pupillarem substitutionem, quàm ad bona propria filij, de quibus nihil testator dixerit, vnde in tali vinculo cẽsentur bona hæredis: arg. ff. de pigno. l. Paulus. Quod autem appellatio mobiliũ & immobiliũ nõ trahatur ad hæreditatẽ, patet q̃ mobilia & immobilia sunt corporea, sed hæreditas est quid incorporale, sed corporale & incorporale sunt species distinctę: ergo vnũ non infertur ad alterũ. Item talis significatio non pertinet ad nomina debitorũ, cum amplius sint quã mobilia & immobilia, vt l. quã Tuberonis. §. in peculio. de pecu. & l. iij. C. de quadrien. præscrip. & no. Spec. in titu. de fru. & interesse. & per Gul. in l. j. ś. de statu ho. Item non veniunt omnia pafsiuè, vt patet in sti. de acqui. per arro. & in fine. de pec. leg. i. si peculium. §. j. maximè q̃n mater est in medio: quia trahere ad dictam substitutionem ad exclusionem matris, esset interpretari beneficium largè contra ius tertij, id est contra ius matris, sed nedũ in testamentis quæ plenius interpretantur. Sed etiam in beneficijs quæ plenissimè interpretantur nunquã in præiudiciũ tertij fit larga interpretatio: imò stricta & strictissima, vt l. beneficiũ ś. de constitu. princ. & est materia l. princeps bona. & l. mouentium. j. de verb. sign. Præterea ponamus q̃ dictus testator decesserit, nihil habens in bonis, nec mobilia nec stabilia, nec nomina debitorũ: hæc verba testatoris deficiunt, & eius intentio est intelligenda secundũ quod verba sonant. vt l. ille aut ille. §. cũ in verbis. j. de legatis iij. & tamẽ hæreditas est, vt l. hæreditas. in prin. j. de peti. hære. potest continere vtilitatẽ ratione bonorũ impuberis. li trahatur ad pupillarem: ergo non trahatur: q̃a hæc non vult testator. Sed si filius decederet impubes, ista substitutio esset fideicõmissaria: & si sic tũc traheretur ad bona ad q̃ venit substitutus: nunquid sit fideicommissarius vniuersalis? Dicemus q̃ non. vt l. cogi. §. & generaliter. ad Trebel. & ibi per Dy. sed singularis si fideicommissarius reputaretur in quẽ recta via transit dominiũ, vt l. à Titio. j. de fur. Est igitur hoc tunc respectu rerum testatoris, vt nõ varietur hæc substitutio omni tẽpore per fideicommissarium particularem. Et hoc tenet Iac. de Are. in d. l. mouentiũ. facit l. quod dicitur. cum glo. sua. j. de impensis in re. do. fac. facit quia alia est significatio hæreditatis, aliarũ rerum quæ sunt hereditatis, vt ibi notatur &c. Reuertendo ad principalem quæstionem quæ est multũ dubia, & ardua, in omni volùtate testatoris, non valendo aliquo modo colligere eam ex contẽtis in testamẽto. Franciscus de Pisis, & Hugo Pellol. Paulus Simonis & ego consuluimus q̃ secundũ ius ciuile dicta substitutio fideicõmissaria censeatur. Et tunc respondetur ad capit. si pater. extra de testamentis. lib. vj. quia substitutiones filiorum quę fiunt per verbum moriatur, dirigũtur ab instituto in substitutũ reciprocè, & reciproca substitutio est species directę. Item verbum moriatur immediatè videtur significare: aliàs non orietur substitutio pupillaris, sed aliter directa: igitur sunt verba: q̃a testator sic dirigit quod instituto vult succedere substitutũ, vt no. C. de fideic. l. eã quã. super verbo, directi. Itẽ illa substitutio facta de pauperibus in c. si pater. fuit facta per verbũ instituo, q̃d est verbũ directũ, si testator dicit, instituo hęredẽ filio meo. vel simpliciter, istituo hæredem: q̃a intelligitur filio meo. Et idẽ si dicat, succedat filio meo. nam apertè exprimit q̃ vult hæredem filio: ideo non est pupillaris. Idẽ si testator dicit sit hæres mihi: hoc enim non põt nisi mediante filio qui adita hęreditate decesit: nõ enim põt habere duos hæredes directè in solidũ nisi habeat vnũ mediante altero. C. de hęre. instit. l. fi. j. de secun. tabu. l. si ita. §. j. Ergo est necesse dicere q̃ videatur fecisse testamẽtum ipsi filio, sed qui vult vnum vult omne illud per quod peruenit directò ad ipsum, vt l. illud. de acquir. hære. sed tamen ratione illius c. si pater. vbi dicit q̃ in dubio est interpretanda directa: etiam si mater sit in medio, s. intra tempora pubertatis non videtur responsum nec datum, nec dari posse, nisi dicamus q̃ illa ratio restringatur ad dictum illius c. s. quando verba substitutionis sonant magis in directam quã in fideicõmissariam, vt quia est verbum moriatur, vel verbum instituo, vel verbum succedet filio, vt in c. Raynutius. extra de testamen. vel similia verba. Verbum autem substituo, simpliciter prolatum exponitur propriè, id est, substituo secundùm primam expositionem propriè adaptatur ad obliquã, vt j. de vulg. substit. l. j. & eo. titu. l. cohæredi. §. cum filiæ. Vnde non eligit sibi aliquod extremorum de sui significato. Vel dic q̃ ibi loquitur quando dubitatio non est ratione verbi prolati: sed ratione personæ quæ est in medio. licet quandoq; aliàs obliquetur, vt ibi dicit. Item non obst. glo. quæ est in l. verbis. quia ibi non loquitur quando dubitatio erat in qualitate verborum, s. in gradu: quia indicat

indicat q̃ vnus gradus trahitur ad alterutrum. institutio ad substitutionẽ. Item vna substitutio directa ad aliam substitutionẽ directam: nam hæc substitutio, Titius Plotij hæres esto. sonant in testamentum hæredis: & sic in institutionẽ simílem pupillari vel exemplari. tamen iura interpretantur istã substitutionẽ vulgarem ad hoc vt valeat: & sic non facit pro parte contraria. Itẽ non ob. §. conditionũ. & §. vsuras. quia ibi res non poterat censeri vniformiter omni tempore: & sic non obstat l. plenũ. §. equitij. & ibi loquitur vbi conditio personæ conuenit vtriq; : quia ibi ita bene potest substitui p fideicõmissum, sicut pupillariter. Et per hoc respondetur ad hãc l. si arrogator. versi. sed an impuberi: q̃a ibi non poterat substituere arrogator per fideicõmissum sed pupillariter. tãtum. Et ita intelligitur de pupillari, ad hoc vt valeat: & non poterat. Itẽ non ob. q̃ cõpendiosa est species directæ q̃a hoc est verum si conuenit verbis compẽdiosæ. nec eñ sequitur substitutio est sub cõpendio tẽporis, ergo directa: quia etiam fideicõmissaria continetur in compendiosa: quod patet secundũ omnes post tẽpora pubertatis. Item non obstat q̃ in dubio pater videatur prouidere filio non grauare: quia istud grauamen de restituendo post mortem filij si decesserit sine liberis, nõ est tale grauamen qđ pater videatur nolle imponere, vt l. Lucius. j. de hæredi. instit. Et hoc expresse patet filio decedente post tempora pubertatis sine filijs. Sed quare reciproca simpliciter facta per verbum, substituo, est directa secundũ omnes: vt l. Lucius. & l. iam hoc iure. j. de vulga. & pupi. non compendiosa, cũ nulla ratio posse videatur assignari: non enim diceretur q̃ reciproca fit pluribus, & compendiosa potest fieri vni. Difficile est tenẽdo dictã opinionẽ reddere rationẽ, nisi dicatur q̃ quãdo reciproca continet duas pupillares fit duplex fauor. q̃ ex pupillari succedatur: quia fit prouisio filio cui succeditur: & prouisio filij succedentis: & iste duplex fauor vincat vnum scilicet fauorẽ qui deberet adhiberi, vt l. j. C. de his qui ante aper. tab. Iaco. de Are. fuit in mirabili opi. dixit enim q̃ si est adiectum verbũ quandocũq; intra pubertatem, censetur directa: & postea censetur fideicommissaria. & hoc dicit ideo: quia dictum aduerbium, quandocũq; est distributiuum vnius, tot videntur substitutiones: quot tẽpora & qualitates temporum, vt l. sicut in annos. j. quibus modis vsusfru. amit. & ideo sicut si facta esset distinctio & per distincta tẽpora censetur in pupillari etate: ita hic cõtra rationem istã facit: quia in compendiosa intelligitur istud verbũ, quandocunque. & ideo dicitur compendiosa: quia complectitur plura tempora & diuersa ergo talis expresio nihil operatur. Item quia indefinita æquipollet vniuersali. pro hoc j. de hæredi. instit. l. hoc articulo. Item q̃ tot sunt substitutiones quot sunt tempora. Probari videt in l. j. §. fi. de vsufr. accresc. ibi omnes enim authores &c. Et tamẽ cum est simpliciter facta, non continet pupillarem: & ideo teneo cum glo. q̃ illud verbũ: quandocunq; : nihil operatur quia licet distribuat tempora, non tamen distinguit qualitatem temporũ: si talis est: qualis diceretur, si decesserit, hodie vel cras: quæ distinctio nõ inducit pupillarẽ substitutionẽ: licet glo. que est in d. §. qua ratione teneat cũ opi. Iac. Et prædicta clarius procedunt, si apparet q̃ pater in substituendo voluit prouidere sibi, & nõ filio: puta quia dicit, pro anima sua. quod enim caperetur ex pupillari testamento: caperetur vt à filio meo: non dixit post mortẽ filij, sed simpliciter: ideo hęc est vulgaris, & nullam aliam continet: vt l. qui plures. j. de vulg. & pup. Sed Cy. in l. precibus. tenet contrariũ. Idem videtur probari arg. reciprocę quæ fit ita. Vos inuicem substituto: continet pupillarem. nisi repugnet cõditio personarum vel inæqualitas. Pro hoc facit. j. de vulg. & pupil. l. iam hoc iure. §. j. Et ita credo q̃ contineat vulgarem simpliciter ad ætatem in vita filij, & pupillarẽ in suo casu. & facit de libe. & posthu. l. Gallus. §. j. Item quæro, pater substituit filio pupillariter: hæc continet vulgarem post mortem filij: ita q̃ si filius vult repudiare ex testamento. adire ab intestato potest. Quid ergo si repudiat ex testamento & adijt ab intestato, & habuit cohæredem extraneum qui repudiat: & demum decesit filius in pupillari ætate: nũquid admittatur substitutus? Et videtur quòd non. nam ex vulgari nõ: quia adijt ab intestato, ex pupillari nõ: quia fuit repudiata ex testamento. nam existẽtia sui hæredis nõ habuit locum propter donationem cohæredis, propterea pone q̃ in casu prædicto repudiat ex testamento vel ab intestato, nũquid substitutus possit admitti ex pupillari? dico quod sic: quia

a ↦P. PAV. P. ¶Post mortẽ. Vide aliqd in l. trãfactionẽ. vbi scripsi. C. de trãsa. Itẽ not. q̃ qs põt venire cõtra factũ propriũ qñ est contra legẽ, etiã si fit iurat⁹. sc̃m Fed. de Se. cõsi. clxxij. quẽ refert Imola in c. cùm contingat. in xlvij. charta, extra de iureiu. Iaſ. in l. si donatus. in pen. col. de colla. vide Feli. in c. Lator. de re iudi. in prin.

veniẽdo ex vulgari, testatori succedendo confirmat tabulas paternas & pupillares. Et sic est casus in quo ipse idem succedit patri ex vulgari & filio ex pupillari: nec aliquid sibi repugnat, quia etiam exhæredato potest substitui. & facit infrà de vulga. l. j. §. finali. & C. de iur. deliber. l. quidam eulogio. hic non sunt alia.

a ¶De materia istius legis vide aliquid in l. trãfactione. vbi scripsi. C. de trãfac. Item not. q̃ quis potest venire contra factum suum. quãdo est contra l. etiam si sit iuratum. vide Fed. de Senis consi. clxxij. quẽ refert Imo. in c. cũ cõtingat. de iureiurã. in xlvij. charta extra de iureiur. Iason in l. si donatio, in pe. col. C. de colla. Fel. in c. lator. de re iudi. in prin. Ant. Rub. Alexandrinus.

b ¶Hic autem præter. Dicitur hic q̃ quãdo est factũ præter legẽ, potest contraueniri. Adde Bar. in l. cùm à matre. in j. col. C. de rei ven. & vide in l. cùm proffitearis. C. de reuo. dona. Bene facit c. ex tenore. de cõcess. præben. & quod no. Bal. in l. fin. C. de peri. & commo. rei vend. & Fed. de Sen. consil. clxxij. dicit q̃ imò quis potest venire cõtra factũ suũ, etiam iuratũ, quãdo factum est à lege reprobatũ. Pone exemplum in donatore vt possit venire contra donationem factam etiam iuratam, si tamen non fuit infinuata: quia contraueniẽdo facit ex authorita te legis impugnãtis contractum. facit l. Nodestinus. de don. & quod ibi nota. & per Barto. in l. si quis pro eo. de fideiusso. Et de materia vide Imo. in c. cum cõtingat. de iureiurã. in xlvij. char. in fi. & de hac materia quando quis possit venire cõtra factum suum, vide per Bal. in l. si creditoribus. C. de ser. pign. da. ma. per Cano. in c. diuersis falla cijs. de cleri. coniu. & in c. si quis presbyterorum. de rebus eccl. non alie. per Bal. in l. j. C. de li. cau. per Cano. in c. nosti. de elec. quod no. Adde quando aliquis possit venire contra factum suum, Pet. de ancha. consi. ccxv.

¶Contra factum proprium quando quis uenire potest.

a POst mortem.[a] Pater emancipationem à se factã, & diuturnitatem temporis roboratam venire nõ potest. hoc dicit. Nota quod quis contra factũ suum venire non potest. Opponitur dicitur hic quod non potest contrauenire &c. imò potest, vt C. de agrico. & censit. l. quẽ admodum. libro xj. Solu. ibi fuit factum b contra legem: hic autem præter.[b] Opponitur & videtur q̃ licet sit factum propriũ quod liceat contrauenire, vt l. prima. C. de sacrosan. eccles. Solu. Ibi erat actus de sui natura reuocabilis, vt testamentum. Op 1 po. ad solutionem istam,† & videtur quod etiam licet non sit reuocabilis, tamen possit venire contra. Vnde obstat l. si pecuniã. in principio de conditio. ob cau. Solu. Ibi loquitur in contractu nominato. secus in alijs, vt l. fina. C. de actio. & obligatio. Et ratio ibi ponitur à glo. Circa hoc dic quod aut factum est secundùm legem, aut præter legem, aut contra legem. Primo casu aut est actus qui de sui natura est reuocabilis, vt donatio causa mortis, & testamentum: & potest quis venire contra factum proprium, vt l. non omnis. in principio. j. si certum petatur. et d. l. prima. C. de sacrosan ecclesijs. sic in precario & commodato, vt infrà de precar. l. cum precario. & infrà commoda. l. in commodato. §. sicut. Si verò est actus de sui natura reuocabilis, tunc regulariter non potest contrauenire, vt C. de act. & obliga. l. sicut. Fallit in casibus ibi not. & hoc in contractibus nominatis. Quid autem in innominatis, vide ibi per glo. & docto. Et not. plenè per Dy. in c. qui semel. extra de regul. iur. libr. vj. Si verò est factum præter legem, tunc habet locum lex nostra, quia aut est roboratum diuturnitate temporis, aut non. Si verò est factum contra legem[c], & tunc aut est nullum in[t] præiudicium tertiæ personæ, aut propter fauorem publicum, aut fauorem c volentis contrauenire. Primo casu habet locum l. si creditoribus. C. de ser. pigno. dato manu. Secundo casu est licitum contrauenire. Ita loquitur l. quemadmodum. C. de agrico. & censi. libr. xj. & ita potest intelligi quod not. institu. quibus alie. lic. vel non. §. primo. Tertio casu licitum est contrauenire, vt l. j. & per totum C. de præd. mino. maximè si veniat contrà nomine alieno. vt C. de sacrosan. eccle. l. sancimus. §. sanè. & ibi not. & bene. Opp. dicitur hic quòd non potest contrauenire. cõtra de l. si cũ pater. C. si aduer. rem iudi. So. Hic obstat patri factũ suum: ac etiam diuturnitas tpis: ibi solũmodo fa-

a ☞ In antiquissimis exẽplarib⁹ post verbũ,defun.ita legim⁹. Sol.ibi nõ vixit diu sui iuris:hic sic. Demũ op.de l. decessit. quæ quidem sol.fuit Accur. in ipsa l. qđ est cõstitutum dum dicit ad hunc tex.vel ibi steterat sic diu. Alex.Losæus.

✠ P. PAV. P.

b ¶Neq. Circa materiã huius §.vide ale. in consi.lxij.in v. co. & seq.vide Ro.cõsi. cxcv.vide quæ scripsi in l. si emãcipati. in vna oppositione magna in iij. col.C. de colla. & ibi: vide Iaso.in iij.col.& seq.

c ¶Emãcipatione.Sed de hoc & simlibus de legitimatiõe, adoptione, & emancipatione,vide p Bart.in l.Gallus.§.forsitã.de lib.& posth. vbi tenet q absens adoptari põt p rescriptum, isto tex.non obstãte. Quid aũt si petitiõe absolutionis ab excõicatione, an petit posset p pcuratorẽ, vide ie.cũ desideres. de sen.ex com. in vj. Bald.hic q̃ latissimè scripsi in d.§. forsitã. & vide i c. venerabilẽ.de elec. Adde an legitimatio possit peti per pcuratorẽ. Bald. cõ.cxxxj. Et an emãcipatio possit fieri p pcuratorẽ, & q̃ requirant, vide Ang. cõsi. xliij. & incẽptũ Bar. hic in fi. dicit q ea q̃ nõ possunt fieri per procuratorẽ valent si nõ opponant, vide quod pulchrè voluit Roma.cõsil. ccxxv.

✠ POMATES. d

d ¶Sentit gl. Adde q istã gl.sequit Are. in c.veniens.in fi. de accu.Ro.l.vulgo.de in lit.iuran.

e ¶Qđ si ea q̃. Adde Lu.ro.in cõsil. ccxij. vbi allegauit istud dictũ Bart. & ponit multa q̃ tenẽt si non opponatur. Idẽ dicit si actus fiat ex interuallo. Idem dicit in excõicato. Vide ibi Andr.Barb.Adde tu & ad Bart.hic vide Are.i c.ij.co.ij.đ.pb.

f ✠P. PAV. P.

e ¶Qđ si ea q̃. Vide dño Roma.multa similia adducẽte in cõsi.ccxv.& i cõsi.xlix. circa mediũ. Sequit Iaſ.i l. patre furioso. in iiij.col. in prĩ.j. de his q̃ sunt sui v Palie. iur.vide quæ scripsit Fel. in simili ꝓposito in c.fi. extra de cõstit.in lx.col.

f ¶Nõ requirit. Vide I.de act.in fi.prin.

g ¶Nõnunq̃. Adde l. fi.& ibi Barto. C. de g contra.iud.tut.

h ¶Emancipari. Et ad materiã gl. hic vide

Et facit pro eo quod dicimus, nũquid mulier transiẽs ad secũda vota amittat tutelã, si est testamentaria. De quo per doct. C.ad tertu.l.omnem. Nam videtur q̃ non: cũ sic etiam vitricus possit esse tutor priuigni: & tamẽ cõtrahit nuptias plures. Ad hoc posset rñderi q̃ masculus est alterius cõditionis q̃ fœmina: cũ fœmina sit fragilioris cõditionis q̃ masculus: ideo non est par ratio vnius ad alium. Non curo hic dicere, vide per doc. in aut. matri & auiæ. C. quãdo mulier tu. offi. fungi potest.

h **Mancipari.** h Emãcipatio & adoptio q̃ de volũtaria iurisdictione sunt. possunt fieri quocunq̃ loco dũ tñ idoneo. h.d. Opp. imò extra territoriũ nõ debet iudici pareri, vt l.fi.j.de iurisdi.om.iudic. Sol. Hic loquitur in iurisdictione voluntaria: ibi in contentiosa.

1 ☞ *Auersarius quòd sit citandus ubicunq; potest l.d.i.*

2 *In impetratione rescripti pars quæ ex eo ledi potest citari debet.*

3 *Instrumentum antiquum quando petitur ut renouetur uel exemplecur.uel q; amissum reficiatur.debet pars citari quæ ex eo ledi posset.*

Adde & uide circa hoc Alex.de Imo.in consi.cvi. col.pe. in v.uolu.

i **Doptio.** i Hæc lex cũ l. seq. est bõa & quotidie allegatur. In cõfirmatione adoptionis nõ iure facti requirit citatio illorũ qui ex cõfirmatione possunt ledi.h.d. Et signa hanc l.nam ita diuus. & ad l. C. si per vim vel alio modo.l. fi. ibi lædere ex cõfirmatione adoptionis. & allegat iste tex. † q̃ ad quemlibet actum ex quo aduersarius posset ledi, debet fieri citatio. Ad idem dicta l. k fi. Quærit glo.k nunquid agnati sunt citandi? Et videtur q̃ non, vt §.eo.l. adoptio. gl. 2 renet contrarium q̃ requiratur citatio.† Inducitur hæc l. in argu. ad quæstio. per gl. q̃ 1 quãdo impetratur rescriptum à papa, l vel à principe debẽt citari illi q̃ læderentur ex eo: per hanc legem, & in l. cauiæ.§. causa.j. de mino. & hic & hoc not. Item inducitur 3 in arg.† vos scitis q̃ quãdo instrumentũ est adeo antiquatum, quòd non possit legi potest peti vt reficiatur. in aut. de hære. & fal. §. primo. isto modo quando debet fieri renouatio, debet citari aduersarius, vt hic. Idẽ si instrumentum amissum sit, & peto vt reficiatur, vt C. de discusso. l.ij. li.x. & j. de admi. tut. l. chirographis. Certè ad istã refectionem debet citari aduersarius, qui posset lædi. & qualiter amissio probetur, vide extra de priuile. c. olim. & p Cy. in aut. si quis in aliquo. C. de edẽ. & in dicto c. olim. vbi plena glo. est quæ incipit, hoc est no. &c. tex. est cum glo. in l. vlti. C. de fide instru.

Arrogato. In potestatem arrogatoris non solũ trãsit arrogatus, sed filij eius. h.d.

Non tantum. Not. glo. quæ incipit, not. &c. quæ dicatur plena pubertas: quia aliquando de xiij. & aliquando de octodecim annis. Et dic vt in glo.

m **Si pater.** m No. hanc legem pro materia pupillaris substitutionis: & in summa. h.d. Emancipato filio, vel in adoptionem dato, nepos ex eo post 1 mortem aui nõ reincidit in potestatẽ ipsius. h.d.† No. hanc legem. nam substitutio pupillaris fit ei qui non est in potestate patris recasurus. & ad hoc allegatur in l.ij.§. fi. de vulg. & pup. substi. Quæro quæ sit ratio huius legis, & gl. assignat duas rationes. Vna ratio glo. est: quia si filius à patre emancipatur, & postea in adoptionem datur nihil cõsequitur, nisi tanquã extraneus: sed extraneus finita adoptione morte adoptãtis omnia iura per

glo. in l. ab ea. in fi. j. de proba.

☞ POMATES.

h ¶Emãcipari. Limita duob⁹ modis, vt col ligitur ex dictis. Pe. de Anc. in cõsi. xxxij. incip. primũ dubiũ. ver. nõ obstat quod legi. in j. col.

☞ POMATES.

i ¶Adoptio. vid Ale. cõsi. cxxx. in iiij. col. ij. volu.

✠ P. PAV. P.

¶Adoptio. An qñ princeps aliquid disponit vel rescribit in præiudiciũ tertij requiraf citatio ipsius, vide oĩno q̃ habes ad Bar. in l. itẽ si verberatũ. j. de rei vẽdi. vide alia ad Bart. in l. de vnoquoq; ff. de re iudic. Et gñaliter qñ aliqđ põt fieri eo nõ citato, vide usnita per Feli. de quo scripsi ad Bar. in d.l. de vnoquoq;. & an possit tolli citatio vide ad Bar. i l. vt vim. §. de iusti. & iure.

¶Quærit glo. Adde do. Flo. i c. inter quatuor. de matio. & ob. And. Barb.

¶Rescriptum à papa. Vide per glo. & doct. in c. cũ olim. el j. de re iudi. per Pau. de ca. in cõsi. clxx. Et de materia vide per Iac. de are. hic in apostil. & qđ not. Bart. gallus. §. & qd si tñ. de lib. & posthu. Et vide tex. in c. ex inhibitione. & in c. ex literis. de rescri. & per Bar. i l. ij. C. de temp. appel. Do. in c. cum oli. de re iud. & Spe. in tit. de rescri. §fen. §. fi. in vers. itẽ qđ ad rescriptũ. & per do. Ant. in c. cũ dilecta. de constr. vti. vel inuti. & ibi per Ioã. de Imo. p Inno. in c. ex parte vestra. & in c. olim. de verbo. sign.

☞ POMATES.

¶Si pater. vid Are. in l. ij. quib. mod. ius pa. po. sol.

a ¶Si is q̃ nepotẽ. Facit iste tex. cũ hic no. p gl. ad q. Bal. in l. cũ in adoptiuis. §. finaurem. C. eo. quam non decidit. & ad not. per Barto. in l. Gallus §. nũc de lege. j. de libe. & posth. ad fi.

☞ POMATES.

b ¶Onera. Vide Feli. in c. in presentia. xix. col. de proba.

c ¶Vniuersitatis. Facit iste tex. an si vnus de vniuersitate est condemnatus, possit fieri executio in bonis vniuersitatis: is, vide Bal. in l. etiam. C. de execu. rei iudica.

✠ P. PAV. P.

c ¶Vniuersitatis. Vide Fel. in c. eam te. & in versi. aliquid singulare. de rescri. Ideo immunitas concessa hominibus alicuius loci nõ trahit ad singulos. Vide Decium in consi. lxj. col. iij.

d ¶In causa collegij. Et faciũt in terminis notata per Bal. i l. fed si hac. §. qui manumittit. j. de in ius vocã. p Cy. & Bal. in l. parentes. C. de testib. Adde an testis de vniuersitate possit esse testis i cã vniuersitatis, Bal. consi. cccxxxix. & ccclij. & ccclxx. ij. lib.

✠ P. PAV. P.

e ¶Quid dicendum. Vide circa istã materiã an in cã vniuersitatis & communitatis possit vnus de populo esse testis. Cors. in consil. lxix. inci. in dubium vertitur. & ibi non ponit quid si testis dicat ad se pertinere cõmodum ex victoria illius causę, cùm re vera non specter, an repellat. vide etiam in fine dicit q̃ in casu in quo admittit: nõ est tũ omni exceptione maior non tũ signanter q̃ in casibus in quibus illi de vniuersitate repellun tur, domestici tamen ipsorũ in vniuersitate admitterent si sunt aliàs bonæ vocis & famæ. vide Roma. in consi. vij. in ij. col. Itẽ de materia vide latè Fel. in c. in super. in j. col. & seq. extra de testi. vide Iaſ. in l. sed si hic. §. patronũ. el ij. in vj. not. vsq; ad fin. ff. de in ius vocan.

f ¶Quædam sunt. Et adde glo. no. in c. veniens. lo ij. de testib. cum ibi not. q̃ canonicus compellitur testificari contra ecclesiam super cõtractu inito cum capitulo: non tamen ex hoc perdit beneficium. sed cus in procuratore vel aduocato: quia perdit beneficiũ. extra de postu. c. fi.

ra perdit, vt in l. omni. §. titu. primo. Hęc ratio non videtur bona per l. j. in fin. j. de suis & legit. & ideo tene primam rationem glo. quæ fundatur ex l. qui liberatus. §. eo. tit.

Etiam. Sed an infans possit fieri monachus? Dic q̃ non, vt in c. ij. extra de regu. & transa. ad rel. lib. vj. no. per Cy. in aut. ingressi. C. de sacrosanc. eccle. & hic. & ibi fit æquiparatio arrogati & transeuntis ad ordinem, vt instit. de acqui. per arro. §. fi.

a **Si is qui nepotem.** Lex ista legitur duobus modis. Vno modo secundũ Guar. quòd lex ista ponit duos casus. Primus est, quòd aliquis sit adoptatus loco nepotis, tãquam nati ex filio, non nominando aliquem filiũ, cùm plures habeat; & hoc casu non contra huntur iura consanguinitatis inter adoptatum & alium naturalem: imò non valet secundùm Guar. vt innuit glo. j. huius l. in fi. Secundus casus est secundùm text. q̃ aliquis fuit loco nepotis adoptatus tanquam nati ex filio certo, puta Titio: & incipit ibi, sed si sic. Et secundùm eum pone casum in terminis; & ista lex est multum difficilis. Et concludit Guar. quòd non valet adoptio, nisi nominatus sit filius. Sed hoc videt falsum: quia adoptio valet etiam si filium non habeat: vt l. emancipari. §. eo. tit. Vnde Iaco. legit hanc legem q̃ ponat duos casus. Primus q̃ aliquis sit loco nepotis, tanquam natus ex filio mortuo. Secũdus quòd aliquis sit adoptatus loco nepotis tãquàm ex filio viuente. & incipit ibi, sed si sic. Certè ista lectura laborat eodem morbo quo prima, vt dicta l. emancipari. in fine. tamen salua eam quòd hæc iura consanguinitatis & fraterni tatis cum nepote legitimo & naturali non contrahuntur: tamen inter nepotẽ adoptatum, & ipsum auum sic, vt dicta l. emancipari. Et hoc modo loquit Cynus, & bene, quę lex fuit à multis malè intellecta, vt ipse refert. Et ita intellige hanc legem.

b **Nera.** b Ista lex facit pro monacho q̃ enera transeunt ad monasterium, vt not. in aut. ingressi. C. de sacrosan. eccle. in aut. cassa. C. de epis. & cleri.

De rerum diuisione. Rubri.

LEX I.

Summa. Lex ista ordinatè procedit q̃ quædam sunt diuini iuris: quædam humani: quædam sunt reipublicæ: quædam priuatæ: quædam sunt corporales: & quædam incorporales? Et signa glo. quæ incipit, priuati, quæ ponit res quæ in nullius bonis sunt.

LEX II.

Quædam. Hic ponitur quarta diuisio: quoniã quædam sunt communia vniuersitatis: quædam sunt singulorum, vt hic tex. per exempla omnia ponit, vt notat gloss. quæ incipit gemmæ: & signa eam quæ ponit differentiam inter publicum & commune. Quæritur quid si vnus vult retia siccare, & alius incidere: quis admittatur. Dic vt gl. quæ incipit, hysteron proteron &c. ibi, ratio &c. est bona ratio quam glo. assignat.

1 ☞ *Quando testis de collegio uel uniuersalite posit esse te stis in causa collegij uel uniuersitatis.*

2 *Authoritas poetarum potest in causis allegari.*

In tantum. Vniuersitatis No. tex. & glo. eius. & not. ibi tangitur &c. Et sic nota. signa gloss. quæ incipit, an testimonium possit ferre &c. Et sic nota. quòd ea quæ sunt vniuersitatis, non sunt singulorum, vt infrà de in ius vocan. l. sed si hac. §. qui manumittitur. Et inducitur iste textus ad quæstionem quod vnus de collegio potest esse testis in causa collegij. d Vnde tenet glossa. quòd vnus ciuis potest esse testis pro ciuitate sua. † Opponitur contra istud quod nullus potest esse testis in causa sua propria, vt infrà de testi. l. nullus. & l. omnibus. C. eodem. sed causa vniuersitatis videtur propria: quia quilibet de vniuersitate tenetur eam defendere, & obedire ei, vt l. ij. suprà de iustitia & iure. & non est idoneus testis cui potest imperari per illum qui habet causam, vt infrà de testib. l. idonei. vbi est eadem gloss. quæ est hic. Sed quilibet est subiectus collegio suo & sibi per maiorem de collegio potest imperari: ergo &c. Quid dicendum? e Secundùm Gul. dicas. Quædam sunt f quæ non possunt probari nisi per illos de collegio, i vt electiones quę fiunt in secreto: & isto casu ille qui est de collegio est idoneus testis: argu. l. consensu in medio. C. de repudijs.

Quædam sunt quæ possunt probari per alios quam per illos de collegio: & tũc aut causa super qua debet ferri testimonium, spectat ad collegium, vel ad vniuersitatẽ, principaliter quantum ad honorem & cõmodum collegij: & tunc vnus de collegio potest esse in causa collegij & vniuersitatis testis: quia dicitur causa omnium: non autem propria, vt hic. Aut non spectat principaliter ad honorem & commodum collegij vel vniuersitatis, sed ad commodum singularium personarum g collegij: & tunc vnus de collegio non videtur idoneus in causa collegij, vt infrà de testib. l. idonei. & lege nullus. C. eodẽ l. omnibus. Et quæ dicantur specìare ad commodum vniuersi h tatis h vel collegij, vel ad commodum singulorum, vide notabiliter tex. in l. ciuitatibus. in principio. infrà de legatis primo.

Vnde cùm tractatur de donatione facta fratribus minoribus pro fabrica ecclesiæ, quælibet de conuentu potest esse testis, si donatio reuocaretur in dubium. Secus si donatio esset facta ex qua singuli de conuentu percìperent commodum: vt puta si esset facta vt quilibet de conuentu perciperet tunicam: tunc enim illi de conuentu non essent idonei testes. Et hoc nota. & adde ad hanc glossam quod not. in authentica de mona. §. cogitandum. columna sexta. vbi multæ quæstiones fiunt, an vnus monachus possit esse testis. Item signa glossa. in §. sacræ. quæ opponit de l. Sabinus. infrà communi diuidundo. vt nota. per Dynum in capitulo. in re communi. extra de regulis iuris libro 2 sexto. & nota. † quod in causis liceat allegare authoritates poe i tarum, licet glossa dicat, & bene, quod in hoc fuit falsus testis, vt ibi.

¶Commodum singularium personarum. Adde quæ not. Barto. in l. sed hac. §. qui manumittitur. et ibi dixi j. de in ius vocan. & not. Ange. in l. omnibus. C. de testib. & si per alios quã per illos de veritate pbari nõ põt ad mittunt illi de collegio simpliciter. de q̃ in c. & si Christus. in fi. de iureiuran. Circa hãc l. not. vnũ quod singulariter dicebat Bar. in l. potest. de autho. tu. q̃ procurator constitutus à capitulo cũ authoritate superioris. & syndicus constitutus à populo cũ authoritate potestatis nõ erit sufficiẽs ad agendũ in causis motis inter prelatũ & capitulũ, & inter populũ & potestatẽ.

☞ POMATES.

¶Vniuersitatis. vide Feli. c. eã te. de rescri. Ale. cõsi. j. iiij. co. vo. iiij. & cõsi. cxxvij. in ij. col. eo. vo. Pa. cõsi. viij. in ij. col. vo. j. ro. cõsi. vij. in j. co. Fe. in c. cũ accessissent iiij. co. de constit. & in c. iij. loco. in ij. col. de pba. & in ca. insup. de testi. Barb. consi. lvj. vlt. col. vo. j. & cõsi. lj. in j. col. ij. volumi.

¶Authoritates poetarũ. Adde q̃ authoritates diuinę possũt allegari in causis de cidẽdis tanquã leges. gl. in aut. vt iud. fine quoquo suffra. §. cogitatio. col. ij. Bal. in authen. ad hæc. C. de vsu. in ij. col. plenè p Barto. in l. prima. j. ſi cert. pet.

1 ☞ *Qui dubitat offendi ab inimicis, potest petere signum à iudice. Item custodes.*

2 *Qui petit custodiam à iudice ne offendatur ab inimcis, debet illam habere suis expensis.*

3 *Debitor captus ob debitum, ali debet suis expensis.*

a ¶ Dubitat offendi. Adde l. denũciamus. & ibi p Bar. C. de his q ad eccl. cõfu. & in l. illicitas. §. ne poſtiores. j. de of. pſi. bñ facit gl. no. in verb. in trãſitu pſidis. ff. li. d libertinis. & qd no. Bar. i l. ait pretor. §. ſi debitorẽ. j. de his q i frau. cre.

b ¶ Debitore capto. Adde p ſi debitor nõ habet vñ ſe alat debet tali expenſis creditoris, aſs ſi credi or eũ nõ alat, iudex põt eũ relaxare, ſecũdũ gloſ. no. & mẽti tenẽda in l. fi. in verb. agnoſcere. C. de erog. mi. anno. Et de iſta materia vide p Mod. inſti. de act. §. ſi. in fi. & Bart. in l. illicitas. §. ij. in verſi. põt tñ dici p ex cã. ff. de offi. preſi.

↦ P. PAV. P.

c ¶ Si quis violauerit. Quid añ in tranſcẽdente valuas vel foueã, vide tex. in l. de bitorẽ. §. necnon. ff. de re mil. ſingulari. dcccxxxvj. incipiente quæſtio.

d ¶ Trãſcendit. Sed qñ cognoſcit & qñ dicit quẽ velle & nolle, vide Bal. in l. ſi p̃diũ. in ij. colũ. C. de ædi. act.

↦ POMATES.

e ¶ In cõtrariũ. Adde p de hoc eſt gloſ. in l. p ſi ab initio. ff. ſi cer. pe. quã Frãc. cre. ſing. xlix. & idẽ voluit Bal. & Imo. in l. ſi qs ſemprõnium. ff. de hære. inſtit. adde meliorem tex. in l. j. verſi. an ſi voluerit. ff. de leg. ij. quem ad hoc ſibi põderat pau. Adde text. in l. j. in princ. C. de condi. & ibi per Moder. in l. ſi cõſtiterit. C. ſi. reg. et per Alex. l. j. ff. de le. ij. & l. iij. & ibi gl §. ſi is qui. ff. de re mili. Barto. in l. j. §. diuus. ff. ad leg. cor. Cepol. in l. ſi fugitiui. ij. col. C. de ſer. fu. Bar. cõſi. xxj. in v. col. & cõſi. xxiij. vj. col. volu ij.

↦ P. PAV. P.

f ¶ Corrũpit. i. volũtatem, corrumpit. vi de Iaſ. in l. fi. in ij. col. de codicil.

g ¶ Pœna puniatur. Et not. p fodiens iuxta murũ caſtri vt muri cadant, punitur hac pœna ſcdm Bald. in l. pergit. C. de ſepulvio.

↦ P. PAV. P.

h ¶ Vltimò colligitur. Vide Feli. in c. prudentiam. in j. colũ. de offi. dele. in prin. Decium. ibi col. vij. vbi ponit quid ſi ſit diuiſa adminiſtratio. Iuriſcon. d. verſi.

i ¶ Vni⁹ ciuitatis. Adde Bart. in l. inter tutorẽ. ff. de admi. tuto. Et vide Bald. in l. cætera. §. ſi duobus. de leg. j. Ange. in l. eſt receptum. j. de iuriſdic. om. iudic. & ibi per Pau. de Caſt.

↦ POMATES.

k ¶ De arbit. Limita ſingulariter p Bal. in c. j. ad fin. in qb. cau. debeat vaſal. iura.

Sanctum. Gul. allegathãc legem, † quòd ſi aliquis dubitat offendi inimicis ſuis poteſt à iudice impetrare, vt ſibi cõcedatur aliquod ſignũ, per quod apparet de voluntate iudicis, licet nemo de beat ſignũ apponere, vt in auc. de manda. prin. §. titulos. col. j. & l. j. C. vt nemo pri. Itẽ ſi dubitat † aliquis offendi poteſt petere cuſtodes à iudice, vel familiares, qui eum cuſtodiant: argu. l. fina. in prin. C. de eroga. mili. anno. lib. xij. Sed cuius expenſis. gloſ. eſt ibi quæ non eſt alibi: & not. vt dicam in l. ſi licitas. §. ij. j. de offic. præſi. Et dicit illa gloſ. p ſuis expenſis. Et ſic † debitore capto[b] propter debitum, quòd ſuis expenſis debitor debeat ali: non iudicis. Quod tene menti.

Acra. Not. murosmunicipales non licere reficere ſine authoritate iudicis vel principis. Sed nũquid licet facere de nouo? Videt p ſic, vt l. ex hoc iure. §. de iuſti. & iure. & ibi dicitur.

☞ *Statutum quòd qui voluerit aliquam corrumpere, puniatur capite, intelligitur de eo qui corrumpit.*

Pœna violantis muros ciuitatis Romæ eſt capitalis, in alijs eſt arbitraria.

Vnus ex communibus dominis caſtri, ſi deliquit p non puniatur ab altero.

Si quis violauerit. Nota tex. p non licet transcendere muros. Opp. dicitur hic quòd voluit. Contrà, ſola voluntas non punitur, vt infra de pœnis l. cogitationis. Solu. Hic peruenit ad actũ: & ideo punitur. De hoc plenè per gl. & doct. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſco. & cleri. Sol. gl. alio modo quòd hic dicitur transcendere voluit, id eſt voluntariè transcendit[a]. quod nota. & valet ad ſtatuta quæ dicunt p † ſi quis voluerit aliquam corrumpere, puniatur capite. Modo quidam eſt acculatus p voluit corrumpere aliquam: an puniatur ſi eam non corrumpit licet voluerit corrumpere? Et videtur p ſic per formã ſtatuti. In contrarium[c] eſt veritas: quia intelligitur ſtatutum voluit corrũpere, i. voluntariè corrumpit[f]. quod eſt not. Oppo. quòd non debuit hic reus occidi, cùm eſſet magnus & nobilis, vt l. Pedius. j. de incen. rui. nau. Sol. Hic erat taxata pœna in quẽlibet transcendentem muros. vel hic p̃textu nobilitatis fuit motus ad delinquẽdum: ideo ſic puniri debeat: arg. C. de de con. & procu. do. Ang. l. j. lib. xj. & de dignitatibus. l. quoties. lib. xij. Vel dicendum eſt quòd tempore punitionis iſtius non erant iſtæ leges: quia habuimus poſt legem xij. tabularum quæ fuerũt poſt mortẽ Romuli & reges expulſos, vt ſ. de orig. iur. l. ij. §. exactis. Et ſic poteſt reſponderi ad omnia præcedentia. Iuxta hoc quæro, † qua pœna puniatur[g] qui muros violauerit. Dicunt quidam quòd ſi violentur muri ciuitatis Romanæ eſt pœna capitalis, vt hic, in alijs eſt pœna iudicis arbitrio, vt infrà, ne quid in loco ſacro. l. ſecunda, & de pœnis. l. ſanctio. Vltimò colligitur[h] per l. iſtam argu. ad quæſtionem. Pone † q duo ſunt domini vnius ciuitatis[i] vel caſtri, quibus cõ petit iuriſdictio, vnus ex eis committit delictum: alter vult eum punire: quæritur an poſſit? & argu. huius legis videtur q poſſit. Item quilibet ipſorum habet iuriſdictionem inſolidũ: ergo &c. vt j. de offi. conſu. l. j. & j. ad muni. l. quid ergo. & l. magiſtratus. Item quia præſes punit ſibi æqualem, vt C. ne lice. poten. l. j. in fi. Econtra p non: quia par in parem non habet Imperium, vt l. nam magiſtratus. j. de arbi.[k] Præterea cùm duo pares ſunt contendentes adinuicem recurritur ad principem, vt j. de re iudic. l. duo. & l. in offerendis. C. de appella. Solu. p non poſſit per iura allegata proximè. Et hoc tenet Gul. de Cu. Non obſtat hæc lex: quia hic Romulus obtinuit in ſorte, vt in glo. dicitur. Item non obſtat q præſes punit parem, ſcilicet clariſſimum: quia nõ erat par in adminiſtratione, ſed in dignitate, vt in authenti. vt iudic. ſine quoquo ſuffra. §. quod autem. quia quãuis habeat parem dignitatem: tamen quia erat in præſentia præſidis debeat obedire. C. de pala. ſacra. largi. l. nihil omnino. libro xij.

1 ☞ *Senatus æquiparatur Imperatori quandoq; concedit aquam duci ex flumine, & ab eius ſententia non appellatur.*

2 *Senatus dicitur ab aſſentiendo.*

De ſenatoribus. *Rubrica.*

Super rubri. de ſenatoribus opp. q hoc non videtur verum: quia præfectus prætorio eſt maior & dignior. Certè eſt verum: quia præfectus eſt maior quam vnus de ſenatoribus, licet totus ordo ſenatorum, qui erant centum numero, vt l. fina. C. de peti. hæredi. erat maior quam præfectus. Prætercà quandoque † ſenatus in aliquibus æquiparatur Imperatori: nam poteſt reſtituere à ſententia, vt j. de poſtu. l. j. §. de qua autem. Item poteſt concedere aquam duci ex flumine, vt l. quò minus. j. de flumi. Item fert ſententiam ſine metu appellationis, vt l. j. §. j. à quibus appella. non lic. vel dicẽdum eſt quòd maximè incipit à ſenatore non vt maioribus, ſed tanquam ab illis, de quorum corpore Imperator eligebatur: quia ſunt pars corporis eius. vt l. quiſquis. C. ad legem iul. maie. Vel tanquam ab illis de quorum numero ſumi magiſtratus eligebantur: ſicut de numero decurionum tanq̃ magiſtratus municipij, vt j. de muneri. & honori. l. honores. §. de his honoribus. † Poteſt hic quæri, vnde dicitur Senatus? Dicit Hugo. quòd poteſt dici ab aſſentiendo: nam ſenatores facultates habent agendi. Nam ſine licentia eorum nulli magiſtratui licebat aliquid facere. Dicendum eſt etiam quod Senatus dicitur ille locus, in quo conueniunt ipſi ſenatores. Senator autem dicitur ſecundùm eum qui habet dignitatem Senatus.

1 ☞ *Maior dignitas eſt in maſculo, quàm in fœmina.*

2 *Dignitas deſcendit, & non aſcendit regulariter.*

3 *In generali ſermone non intelligitur perſona loquentis.*

4 *Promittens commodare domum contra quacunq; perſonam, non intelligitur promiſiſſe contra ſeipſum.*

LEX I.

Conſulari. Vir in dignitate poſitus præfertur in dignitate vxori: & dignitas non tranſit de inferioribus ad ſuperiores. h. d. Nota † quòd in maſculo eſt maior dignitas quam in fœmina. † Not. etiam quòd dignitas non aſcendit, ſed deſcendit. Opp. ad hoc quod dicitur hic quòd ad maiores non tranſit: contra in l. in ſacris. in princi. de proxi. ſacro. ſcri. & l. fin. in princip. C. de meta. libr. xij. Solu. Verum eſt quòd ad inferiores deſcendit, non ad ſuperiores. Fallit in dignitatibus, de quibus fit mentio in contra. vt ibi nota. Oppo. dicitur hic quòd nunquam fuit auditum: imò fuit auditum, vt hic, à Saturnino: & ſic eſt contra ſeipſum. Huius timore dicit gloſſ. præterquàm à Saturnino. Et ſic not. quòd in † generali ſermone non non continetur perſona loquentis. Ad hoc oppo. de l. Paulus. infrà de pignoribus. Gloſ. non ſoluit. Tu dic vt nota. C. de ſolu. l. inquiſitio. Vel dic ſecundũ Iac. but. q perſona loquentis continet, vt in d. l. Paulus. niſi alia cauſa impediat, vt præal. l. inquiſitio.

a ſitio. quæ ſunt argu. ad q. promiſſi † cõmodare tibi domum meã

4 contra quancunq; perſonã, poſtea alter cor tecum: an tenear cõmodare contra meipſum? Reſpondeo q non: per hanc l. & l. in quiſitio. Dic vt ibi per Cy. q non continetur perſona loquentis in generali ſermone: quod eſt verum ſecundùm Pet. ſi hoc eſt titulo lucratiuo. ſecus ſi ratione præambuli contractus: quia tunc verba intelligerentur ſecundùm verba contractus, per l. interſtipulantem. in princi. j. de verbo. obli. & l. vendicantem. j. de euict. hoc modo inducitur: & facit multum ad aliàs quæſtiones quas tuipſe potes ponere.

1 ☞ *Quando infamis poſſit eſſe teſtis.*

Et an remotus ob crimen ab officio poſſit habere aliud officium nume. 2.

LEX II.

b Aſsius. [b] Remotus à Senatu tanquàm infamis, non poteſt eſſe iudex, nec teſtimonium perhibere. hoc dicit. hæc lex, quam no. quia optima eſt. Item nota q infamis non poteſt eſſe teſtis, vt hic ſecundùm glo. † Opponi. nam

1 hæretici ſunt infames, vt l. prima. in fine. C. de ſumma trinita. & fide catholi. & tamen poſſunt ferre teſtimonium, vt C. de hære. l. quoniam. ergo infamis poteſt eſſe teſtis. Contrarium eius dicitur hic. Quid dicendum? Gloſ. non hic, ſed in illa contraria dat plures ſolu. & dicit inter alia q infamis de facto non repellitur à teſtimonio. Et ita intelligitur illa lex: ſed infamis infamia iuris repellitur: vt l. iij. §. lege Iulia. j. de teſti. Tamen hæc glo. notat cõtrarium q teſtis infamis etiam de facto non ferat teſtimonium.

c Tu dic q aut eſt infamatus[c] infamia iuris, aut infamia facti. & differentiam harum notat Dy. in c. infamibus. extra de regu. iu. lib. vj. ſi infamia iuris, non poteſt eſſe teſtis, vt l. iij. §. lege Iulia. j. de teſtib. Si verò eſt infamatus infamia facti: & tunc aut quæris vtrum poſſit ferre teſtimonium in cauſa ciuili, aut criminali. Si in cauſa ciuili: & tunc poteſt ferre teſtimonium: vt no. in d. l. j. C. de ſum. trini. & fide catho. ſecundùm vnam ſolu. tamẽ minor fides ei adhibetur, vt hic: & glo. ponit in l. iij. §. duæ autẽ ſunt cauſæ. j. ad Carbo. Si verò quæris, an in cauſa criminali poſſit eſſe teſtis: & dic q non, vt hic no. quia in cauſa criminali lucidæ debẽt eſſe probationes: vt l. ſciant. C. de proba. & infamia facit vacillare dictum teſtis, nimirum ſi hoc caſu repellitur ſecundùm dominum meum. Vel dic q iſta glo. non cõtrariatur glo. d. l. quia hæc gloſ. ſe refert ad hoc q iſte remotus à Senatu non poteſt eſſe iudex: & iſte intellectus probatur per leges quas glo. allegat. tamẽ glo. contraria loquitur in teſtimonio. & ſic non eſt contra. Et de hac materia no. in c. teſtimoniũ. extra de teſti. in d. l. j. per Cy.

2 & Iaco. But. dicit hic in princip. l. † q propter delictum remotus fuit iudex: ſed de hoc delicto nõ apparet: ſed dic q de delicto lo-

d quitur commiſſo in officio[a] per finem huius legis. nam lex Iulia repetundarum punit delinquentem in officio. Secus ſi quis propter aliud remotus ſit: vt l. ſi quis ex grege. C. de cohorta. lib. xij. vel propter negligentiam: vt in §. ſuſpectus. Inſti. de ſuſpe. tuto.

e Sed nũquid aliud officium poterit habere? [e] Videtur q nõ: quia qui ſemel malus, &c. vt inſti. de ſuſpe. tuto. §. ſed antequam. Iac. de Are. dicit q qui ſemel eſt malus in vna re, ſemper præſumitur malè facere in alia re ſimili: ſed non præſumitur in alia penitus diſſimili. Vnde in alio officio diſſimili poſſet eſſe, niſi etiam prohiberetur propter infamiam. Et de hac materia no. in c. teſtimoniũ. extra de teſti. & in d. l. j. per Cy. & Iac. Bu. C. de ſum. tri.

LEX III

Senatorem. Remotus à Senatu non propter infamiam retinet dignitatem: & filius ſenatoris appellatur non ſolùm naturalis & legitimus, ſed etiam legitimus tantùm: & filius à ſenatore adoptatus, & poſtea emancipatus, per emancipationem dignitatem perdit, & per adoptionẽ dignitas non minuitur. h. d. cũ l. ſeq.

Vi indignus. Ad euidẽtiam eſt ſciendum q multi ſunt ordines magiſtratus. de quibus dicam j. de offi. eius cui manda. eſt iuriſdi. l. prima. Dicit ergo lex iſta q qui indignus eſt minori ordine, multò magis indignus eſt maiori. Expone literam, qui indignus eſt, ſcilicet propter malum ſuum. & per hoc ceſſat expoſitio glo. Nam glo. facit vnum arg. ſophiſticum hoc modo: Imperator non eſt dignus q ſit præſes vel iudex: ergo nec Imperator. Dicit glo. q bene eſt dignus. ſed inferior gradus non eſt dignus eo. & ideo ſoluit aliter, ſcilicet q licet Imperator nõ ſit dignus minori gradu; nõ ſequit quòd ſit indignus maiori, Dicit Ia. de Ra. ego neſcio quid voluerit dicere: ideo quia

a ſimò ſequitur iſta conſequẽtia ſubiecti: nõ eſt dignus: ergo eſt indignus. Vnde dicit quòd habet duas ſignificationes. Vnã quę ſonat in malum: vt iſte omnino eſt dignus propter delictum & peccatum ſuum tali pœna. & ita hic accipitur. Aliam ſignificationem habet quæ ſonat in bonum: vt iſte eſt dignus omni honore. Modò ad propoſitum cùm dicatur, Imperator non eſt di- b gnus inferiori ordine: verũ eſt in mala ſignificatione: & tunc loquitur concluſio prędicta: ſed dignus eſt in bona: & ideo inferiori honore, & etiam quolibet alio maiore dignus eſt.

Mancipatum. Filius legitimus et naturalis emancipatus à patre, nihilòminus filius Senatoris dicitur, & conceptus vel natus ante mortem Senatoris patris ſenatoris filius dicitur: & conceptus ante remotionẽ patris à Senatu, licet poſt remotionem natus Senatoris filius dicitur. h. d. vſq; ad fi. §. ſi quis. Nota text. hic q tempus conceptionis inſpicitur. Oppo. de l. j. §. prox. in c princi. vbi per emancipationem amittitur filij nomen. Solu. Filius legitimus & naturalis propter emancipationem non admittit, vt hic. ſecus in legitimo tantum, vt in contrario. Et eſt ratio: quia in legitimo & naturali ſunt duo iura ſecus in legitimo tãtum: quia vnum. & ſicut duæ rationes vincunt vnã &c. vt in authen. de conſan. & vteri. fra. §. j. Quærit glo. pater emancipauit filium: & poſtea factus eſt ſenator: an dicatur ille filius ſenatoris? Et tenet q ſic, per hanc l. ij. rñ. Tu dic ſecundũ Mar. Sil. cõtra per eandem l. in verſi. ſed eũ &c. & vide q c no. in l. imperialis. C. de nupt.

1 ☞ *Filio quando noceat caſus patris, ne uti poſſit priuilegio aui uel patris.*

2 *Si filius commiſit culpam ob quam debet feudum perdere quod nepos ex perſona aui illud retinere poſſit.*

f Si quis. [f] Macula patris non nocet filio quò minus ipſe filius vti poſſit priuilegio & dignitate ex perſona aui. h. d. vſq; ad fi. Et not. iſtũ §. quia eſt mirabilis ad hoc. Opp. dicitur hic. q caſus patris non nocet filio. cõtra de l. diuo Marco. C. de quæſtio. Glo. dat plures ſolu. finaliter tenet q aut filius eſt conceptus poſt mortẽ patris aut nõ. Primo caſu nocet filio, vt in contrario: ſecundo caſu non, vt hic. Vel dic

g ſecundũ Petrũ[g] & Cy. in d. l. diuo Marco.

1 circa hoc † q aut quæris, nunquid filij filius nepos quo ad auum poſſit vti priuilegio vel dignitate ex perſona aui aut patris? Primo caſu aut eſt conceptus vel natus ante h mortẽ aut vel poſt. Primo caſu poteſt vti priuilegio ex perſona aui: maximè in his quæ à iure procedũt, vt j. de interdict. & re lega. l. tertia. Secundo caſu, non, vt l. prima. §. ſi quis. infra vnde cog. Si verò quæris an ex perſona patris ſui hoc poſſit: tunc aut fuit conceptus ante maculam patris, aut poſt. Primo caſu non nocet filio caſus patris, vt ſuprà proximo. §. ſecundo caſu nocet, vt dicta l. diuo. ſecundùm Petrum. Quod eſt verum ſecundùm gloſſ. quantum ad hoc vt non poſſit vti priuilegio

2 ex perſona patris, ſed aui ſic, vt hic. Et † valet ad quæſtionem

h de feudo[h] quod ſi filius commiſit culpam, nepos non debet propter hoc amittere feudum, ſed id poſſit dici ex perſona

a ¶ Quæ ſunt. Adde tex. in l. aduocati. aſs petitioni. de aduoc. dt. iudi. Bal. in c. j. de no. for. fideli. Andre. Barba.

↦ POMATES.

a ¶ Quæ ſunt. Vide Alex. l. frater à fratre in ij. col. ff. de condit. indeb. & aliquid per eũ cõſ. cxliij. in ij co. volu. ij.

¶ Caſsi⁹. Circa regulã huius legis vide Ange. in l. quandoq; nobis. in auth. de hære. et ſal. Bal. & alios l. nõ ignorabit. circa fin. C. ad exhi. ſequit Feli. c. ſcribam. in ij. col. de præſum. nũqd mercator ſemper p̃ſumitur mercator. Vide Franci. de Are. l. cætera. §. ſed & ſi quis. ff. de lega. j. Fel. in procemio. Decre. Moder. in l. ſi prius. iij. quæſt. & v. oppo. de operis no. nunc..

↦ P. PAV. P.

b ¶ Infamatus. vide Ia ſo. in l. j. in pe. & vlt. colum. C. de ſumma trini. & fide catho. in prima lectura & in ſecũda lectura in x. colũ. & ſequenti vbi etiam declarat quæ ſit infamia facti & quæ iuris.

c ¶ In officio. No. q remot⁹ propter culpã ab officio, nunquam ad illud poteſt aſpirare. l. j. C. ſi qua præ di. poſſe. dixi in l. j. C. ſi rect. prouin.

d ¶ Poterit habere. Vide hæc quæ ſcripſi ſ. l. ſi cui. §. ijſdem de accuſa.

↦ POMATES.

e ¶ Poterit habere. Vide Alex. l. ſi frater à fratre. ſ. fin. ff. qui ſatisdare cog. & cõſi. v. j. col. j. vol. Fel. c. præſentiũ. in iij. col. de teſti. & ſ. c. teſtimonium. ix. colũ. Barb. conſi. clxix.

f ¶ An & quando delictum patris noceat filio, vide bar. in l. iij. ff. de inter. & relega. & per Bal. in l. ij. C. de ingra. lib. Vide Ioan. Fab. in §. pe. Inſti. de inge. Antonius rubeus Alexandrinus.

g ¶ Secũdũ Pe. vide circa hoc dy. in c. nõ debet aliquis. de reg. iuris. Cyn. in d. l. diuo Marco. C. de quæſti.

h ¶ De feudo. Vide plenè per Bart. in l. iij. j. de inter. & rele.

a ¶Fœminæ. vide quæ dixi in c.ex parte.vide Roma. compo. ad declarationem iſtius l.fœminæ. Andre.Barba.
a ☞POMATES.¶Fœminæ.vide Feli.in c.ſuper eo.el.ñ.j.col.de teſtibus.
a ¶Fœminæ.De hac l.dixi plenius in l.filij.ſ.viduæ.J.ad municipa.
b ¶Manumittere.De iuramento conſulis,vide omnino in c.veniens.de iureiu. & in Spec.de iureiu.

ſed quid ſi intrauerunt conſules preter miſſo iuramẽto? Dic ꝙ quia malo ordine intrauerunt ſunt extra 1 mittendi,& puniendi:nec dicẽtur in canonica poſſeſsiõe cõſulatus,vt concludit Bal.de pac. conſtan. in verſic.vaſalli.lo j. vbi tamen dicit ꝙ in dubio ex quo ſunt 1 publicè in poſſeſsione conſulatus præſuntur canonicè cõſules:argu.j.de offic. præto. l. Barbarius.
c ¶Authoritatẽ interponere.Nota. ꝙ iſta lex ẽt extrẽdit ad cõtẽtioſam iuriſdictionem eſt gloſ. no.in l. Pompo. aliàs inci.ſi vni.j.de re iud.& ibi etiã eſt tex.fin.ſecundũ Imol.ꝙ illud qđ hic dr̃ vnum ex collegis hr̃e iuriſdictionẽ in ſolidũ, eſt verũ 1 vbi ambo ſimul i ea dem cã fuerũt adhi.
d ¶Iuriſdictionẽ contentioſam.Et dicit ꝙ ſic. facit l.ij. ſ. exactis.de ori.iu. & qđ hr̃ in l.iij.de arbi. eſt tex.& ibi Imo.in l.ſi cui libertas. de cõdi. & demon. Angel. in l. ñ. de in ius vocan.
e ¶Cõmittere ſcribẽdũ. adde Bar. & ibi dixi in l.quẽdã.ſ.nihil.de edẽ.vide Imo. in c.qm̃ cõtra. de ꝓbat.& in c. cũ ſuper. de re iudic. ſed qd in notario actorũ ſi ſit abſẽs, an poſsit alijs cõmittere? Bal. in l. imperator. s̃. de ſtahomi.dicit ꝙ nõ,ſed iudex bene põt, per 2 id qđ hr̃ hic, & in l. j. & ij.C. de ſportul. & ibi vide Bald. & quod dixi in l. ait prætor.in fine.j.quibus ex cauſis maio.
f ¶In tota cã. Et vide oĩno no.ꝑ Bar. in l.j. ſ.ſi plures.j.de exerci. & inſti. de actio. ſ. quadruplũ. ſed do. Anto.in c.cũ dilecti. de dolo & contu.tenet ꝙ ſic, & ita dicit tenere domi. de Roſua concluſi. cccl xx. & ſic videtur contra Bar.hic: quẽ ipſe do. Anto.nõ alle. Et vide Bal.hic in xv.qõ.
☞P. PAV. P.
g ¶Habebat duos vicarios.vide latè Decium in c.prudentiã. in j.col.in princip.& ſequen.de offic.dele.
h ¶Inducitur iſta lex. vide Bar.in l. diuus. ff. de cuſtodia reorũ.
i ¶Eſt ſpẽs.Et Bal.in l. à diuo pio.ſ.ſniam.j. de re iu. d. Ant.in c.fi. de confeſ. in x. colũ.

aui retinere.De hoc no.j.de ius voc.l. adoptiuum.§.j.& ibi eſt ſimilis gloſ.no.j.de iure pa.l.diuus.& ibi glo.optima.

☞ *Duæ negationes faciunt unam affirmationem.*

[F]Oeminæ.[a] Vxores coruſcant radijs maritorum& eorum dignitate & priuilegio gaudẽt, etiã poſt mortẽ ipſorũ, donec nubant alteri inferioris gradus quo caſu dignitatem amittent.hoc dicit vſq; ad fi.Et no.† de dictionibus negatiuis quomodo duæ negationes faciunt vnã affirmationẽ,vt l.j.C.de ſer.fugi.

[E]Iliam. Sicut caſus patris nõ nocet filio:ita nec debet prodeſſe, ne illicitè facta ſumant vigorem.hoc dicit.

☞ *Priuilegium conceſſum ſub nomine liberorum non extenditur ultra nepotes.*

[L]iberos. Appellatiõe liberorum continẽtur omnes deſcẽdentes per lineam maſculinam,ſiue ſint naturales & legitimi, ſiue legitimi tantũ. hoc dicit.†No.glo.quæ dicit ꝙ priuilegium cõceſſum ſub appellatione liberorum nõ extenditur vltra pronepotes.

☞ *Domicilium originale propter dignitatem non mutatur,ſed propter matrimonium ſic.*

Promittens dare ſchacum matum cum pedona, an uerificetur ſi pedona eſt effecta regina,& detur cum ea.

[S]Enatores. Dignitas ſenatoria non mutat propriũ domicilium, ſed aliud adiungit. hoc dicit. quod no.†quia propter dignitatem quæritur nouum domicilium:& nõ mutatur originale,ſed aliud domiciliũ iungitur, vt ſic propria origine quis non poſsit ſpoliari, vt hic,& j.ad muni.l.aſſumptio. & C. de muni.& origi.l.origine.lib.x. Et hoc niſi quantum ad matrimonium, vt ibi no. & in l.vnica.de mulieribus.& l.fina.de inco. libro x. Vnde Peruſina nupta Florentiæ dicit Florentina nõ Peruſina. Et eſt argu.† quòd ſi pedona quæ vadit rectè efficitur dona, cũ promitto tibi dare ſchacum matum cum pedona. & do cum dona, an videor dare cum pedona. Et hic eſt caſus quòd ſic: & hoc per hanc legem fuit determinatum. Ia co.de Are.determinat cõtrarium: quia mutatum eſt eius artificium.nam mutatum eſt officium pedonę in dona:argu.l.legatis ſeruis.§ j.j.de lega.iij.& per illum §.hic determinatur,& tangitur per docto.& Cy.C.de ſuſpe.tuto.l.ij. & dixi in d.l. ſeruis legatus.

[N]Uptæ. Priuilegium poteſt princeps facere, vt conſularis fœmina nupta plebeio conſularem retineat dignitatem.hoc dicit.

De officio conſulis. *Rubrica.*

☞ *Plures habentes adminiſtrationem quando illam dicantur habere inſolidum.*

Conſul quòd habeat iuriſdictionem contentioſam.

Si iudex coram quo cauſa eſt mota infirmatur, an poterit coram alio agitari.

Tabellio rogatus de ſcriptura poteſt eam alteri mandare publicandam.

Nuncius qui primò citauit in cauſa: ipſe idem debet in tota cauſa citare & non alius.

Nuncius deputatus ad unum banchum non debet apud aliũ citari.

Cauſa incœpta coram uno ex uicarijs epiſcopi non poteſt coram alio illa proſequi.

Confeſsio facta coram uno iudice:quando poſsit coram alio executioni mandari.

LEX Vnica.

[O]Fficium. Conſulatus officium circa manumiſsiones verſatur & conſules habent adminiſtrationem inſolidum. & cauſa cõpta vno ex conſulibus cœpta nõ poteſt per alium explicari,niſi in caſu neceſsitatis: & conſules apud
b ſeipſos poſſunt ſuos ſeruos manumittere:[b] niſi ſit minor. hoc dicit.Nota hanc legem mirabilem & bonam. Nota tex.ibi:quia apud alterum nomina ediderunt &c.No.quòd quando aliquis tenetur aliquid facere cauſa mediante examinatio cauſę ſibi nõ permittitur,vt in minore dicitur qui ſine cauſa nõ poteſt manumittere.Oppo.dicitur hic ꝙ ſinguli poſſunt authoritatem interponere,[c] contra l.duo ex tribus.j.de re iudi.Solu.vt hic.& ibi nota gloſ.ꝙ hic erant ordinarij qui habẽt à lege adminiſtrationem.
1 ibi:delegati.Oppo.dicitur hic † ꝙ habent adminiſtrationem inſolidum.contra l.pluribus.j.de procu.Solu.quędam ſunt officia publica authoritate & vtilitate quæ à lege dantur:& tunc quiſlibet habet adminiſtrationem inſolidum, vt hic.quædam ſunt autthoritate publica,ſed vtilitate priuata,vt tutelæ:& tunc idem,vt j.de admini.tuto.l.ſi plures.& l.tutores.§.curatores.eo.titu. quædam ſunt,officia priuata.vt procuratoris:& tũc ſi plures ſunt dati procuratores non videtur quilibet datus inſolidum, ſed pro parte,vt no.in d.l.pluribus.de procura.& hoc verum ſecundũm Guli.de Cug.niſi eſſet procurator generalis,& certę negotiationis,vt l.j.§.ſi plures.j.de exerci.& ibi dicam plenè. Opponi.dicitur hic ꝙ minor non poteſt apud ſeipſum ma[illegible] contra l.ſi rogatus.§.fi.de manu.vin.Glo.dat plures ſolu.ſed hæc eſt vera ꝙ aut minor qui eſt conſul vult cauſam probare & approbare coram ſe:& non poteſt,vt hic.Aut vult cauſam coram collega ſuo probare:& tunc coram ſe poteſt manumittere,vt in l.cõtraria:quia cum manumiſsio non poteſt fieri niſi ex cauſa,vtinſtitu.quibus,ex cau.manu.non po.§.pe. & ideo debet committi examinatio illius cauſæ,vt hic.Opponi.dicitur hic ꝙ minor manumittere non poteſt apud collegam, contra l. apud eum.§.j.j. de manu. Dic vt punctuaui in tex. quod in fine legis cauſa approbata debet fieri punctus,ſcilicet cauſa manumiſsionis debet coram collega fieri:tamen coram ſe poteſt fieri manumiſsio, vt
2 in contrario.Oppo.ad hoc de ver.ſed non poteſt.ſ.ea.l.Solutio hoc contingit hic ratione minoris ætatis. Oppo. de l.apud eum. §.j.j.de manu.Solu.vt in præcedenti cõtrario dixi,vt in puncta-
2 tione.†Quæro,nunquid conſul habeat iuriſdictionem contentioſam?[d] Et tenet gloſ.ꝙ non. In contrarium videtur tex.in l.j.ſ.
d pe.de appel.& l.ij.de in ius vocan.& hoc tenet Guli.Item eſt argumen.hic ꝙ cauſa incœpta coram vno iudice non poteſt coram
3 alio agitari. † Quæro quid ſi ille coram quo cauſa incœpta eſt infirmatur,an poterit coram alio agitari? Et videtur ꝙ non, vt hic dicitur.In contrarium eſt l.ſi longius.j.de iudi.quia loco impediti debet alius ſubrogari.Quid dicendum? Certè dicere potes ꝙ aut impedimentum eſt iongum vel ſperatur eſſe longum:
4 & tunc loco impediti alius eſt ſubrogandus. Aut eſt breue,& e de facili ceſſans:& tunc poteſt collega cognoſcere, vt hic. Item inducitur†ad quæſtionem ſcitis:ꝙ tabellio rogatus de ſcriptura non poteſt alij committere ſcribendum,[e] vt in authenti.de tabel. §.j.& ibi no.& §.fina.eodẽ titu.Modo tabellio eſt impeditus.& vult cauſam committere alteri per alium vel ſuam ſcripturam
5 publicari,an poſsit? Dicit Franci.Accur.ꝙ ſic per hanc l.† Item inducitur ad q. ꝙ ſi baiulus ſeu nuncius vnius fuit incœptor in
f cauſa ꝙ ipſe idem debet eſſe in tota cauſa,[f] & nõ alius, vt hic.&
6 ad idem l.j.C.de ſportu.Et ex hoc†concluditur aliud ꝙ ſi vnus baiulus eſt ad vnum banchum deputatus,non debet apud aliũ citari,vt in corpore de iudi.§.nullo. colla.vj. vbi de hoc dicitur.
7 †Et hoc poteſt induci ad multas quæſtio.ſimiles:& maximè ad
g q.quã vidi de facto:epiſcopus Cluſinus habebat duos vicarios[g]: cauſa cuiuſdam erat incœpta coram vno:volebat poſtea partem
8 proſequi coram alio.Certè non poteſt niſi ex cauſa,vt hic.† Inh ducitur iſta lex[h] per Iaco.de Are. ad quæſtio. ꝙ confeſsio facta coram iudice vnius ciuitatis non poteſt mandari executioni per iudicem alterius ciuitatis.Quod probatur ſic:quia hic dicitur ꝙ ſi coram vno iudice fuit probatum: alius non poteſt manumi-
i tere.Sed cõfeſsio eſt ſpecies ꝓbationis,vt ꝓbaꝫ in l.ſed & ſi poſ-

ſeſſori.§.pe.j.de iurciũr.ergo &c. Quod intellige verum niſi fortè fieret ad requiſitionem primi iudicis,ſecundùm ea quæ notantur in l.cum quædam puella.j.de iuriſ.om.iudi. De hoc not. per Cy.in l.j.C.de confeſſ.in x.q.

De officio præfecti prætorio *Rubri.*

LEX Vnica.

[B]Reuiter. Diuidit in duas partes.Primò ponit vnde ſumpſit originẽ officium præfecti prætorio.Secundò tractat de priuilegijs quibuſdam eidẽ cõceſsis.Secũda ibi,his cunabulis.& breuiter hoc intẽdit.A ſentẽtia præfecti prætorio nõ appellaꝫ,licet poſsit peti in integrũ reſtitutio.h.d.Scitis ꝙ quatuor ſunt iſtæ dignitates,vt no.in.l.j.§.j.j. de offi.eius cui mã.eſt iuriſd.& ideo glo.in hmõi titulis ſemper venit exponẽda.qui ſunt iſti qui habent has dignitates. Nota
a hic optimã glo.quòd iſti præfecti æquiparantur[a] Cardinalibus & Epiſcopis.quod eſt no.propter multa,& ideo nota eam.

De officio præfecti urbis *Rubrica.*

1 ☞ *Donatio facta à Conſtantino pape Siluestro an ualuerit.remißiuè.*
2 *Dictio intra,comprehendit terminum cui apponitur.*

LEX I.

[O]Mnia. Præfectus vrbis habet cõmiſsionem ſeu cognitionem de omnibus intra vrbem,& cæteſimũ miliariũ,& commiſsi delicti.habet cognitionem;& poteſt cognoſcere de querelis
b pro ſeruis cõtra ſuos dominos,& de querelis porrectis per patronos cõtra libertos:& pòt relegare,& in inſulam deportare:& cognoſcit,& punit tutores male adminiſtrãtes negotia pupillorũ,& habet cognitionẽ circa nũmularios,& liberos.& magiſtratus:& ꝙ modo culpæ poteſt corrigere & caſtigare.h.d.vſq; ad §.cura carniſ.Et nota quantum vadit Italia. Et
b no.glo.quæ dicit quòd Roma eſt ſub papa.[b] Et ſic cõcludit iſta
1 gl.† quòd donatio facta à Cõſtantino valuit,licet contra no.in auf.quomodo oportet epil.§.j.dixi ſ.in prœmio. De natura
2 huius dictionis† intra,an cõprehendat vltimã diem:dic ꝙ comprehẽdit terminum cui apponit.Pro hoc eſt tex.ꝙ vltimus dies comprehenditur in l.j.§.ſi intra.j.de ſucceſ.edict. No.glo.ꝙ eſt turpitudo accipere pecuniam. Item generaliter iſti tutores puniuntur.Dic,ſ.extraordinariè,vt l.in eos.j.de tutel. Item poteſt poni in compediibus,vt l.iij.§.pe.j.de ſuſpec.tuto.

1 ☞ *Verba enunciatiua prolata per principem faciunt fidem.*
2 *Vrbis appellatione continetur comitatus non diſtrictus.*
3 *Comitatus probatur per terminos deſignatos.*
4 *Donatio facta per Conſtantinum papæ Syluestro q, ualuerit. Marchia & Ferraria ſunt in patrimonio beati Petri.*
5 *Conceſſo caſtro in feudum intelligitur conceſſa omnis iuriſdictio.& nu.9.*
6 *Iudex non poteſt ſe intromittere de delicto.q, conſtat fuiſſe cõmiſſum extra territoriũ.*
7 *Si eſt dubium an delictum fuerit commiſſum in territorio unius iudicis uel alterius:quis cognoſcit.remißiuè.*
8 *Statutum quod uiget in ciuitate q, intelligitur uigere in uillis & caſtris.nu.9.*
10 *Vicarius epiſcopi ſi non poteſt cognoſcere de crimine non cognoſcat etiam ſi epiſcopus dixit,committo tibi curam & regimen epiſcopatus.*
11 *Legato grano quod eſt Peruſij,uenit granum quod eſt in comitatu.*
12 *Concedo tibi quicquid habeo infra talem arborem,an ipſa arbor ueniat.*
Dictio infra ponitur incluſiuè,ubi fit latißima interpretatio.

1 [C]um vrbem. In tex.ibi:commiſimus.Iſta † ſunt verba enunciatiua:tamen quia prolata ſunt à principe plenam fidem faciũt,vt hic,& in c.j.de proba.in cle. Secundò no.ꝙ per iſta verba committo talem locum tibi:libera
2 & plena dicitur poteſtas iuriſdictionis. Tertiò nota † ꝙ licet verba epiſcopi dicant vrbem noſtram & nõ comitatum:tamen comitatus vrbis appellatione cõtinetur,vt j.ea.l.§.ſi vltra.ſed diſtrictus qui eſt vltra comitatum non continetur:quia vrbs Roma diſtinguebat quaſi totum mundum:& tamen non venit niſi
3 comitatus eius,vt j.ea.l.§.ſi vltra.† Et quomodo probetur comitatus,dico ꝙ probatur per terminos deſignatos infra ab eo qui habuerat poteſtatem terminandi inter comitatum & comitatũ, vt patet hic:quia terminus comitatus vrbis Romæ terminatur ad centum miliaria,vt hic,& j.eo.l.fin.ibi:cùm terminos vrbis &c. Et de hac materia not.per Innoc.in c.cùm ad ſedem.extra
4 de reſtitu.ſpol. † In gloſ.quæ eſt ſuper verbo, pertinere.hæc glo.preſupponit donationem factam per Conſtantinũ tenuiſſe.

quod verum eſt ſecundùm Richar. Malẽ. quia donatio principis habet vim legis quę durat etiam mortuo principe condente, vt l.pe.C.de dona.inter vir.& vxo. Item preſupponit glo.alibi in auf.vt eccle.Ro. cenan.gaudeat præſcri. vbi dicit ꝙ in patrimonio beati Petri eſt Marchia & ferraria. In tex.ibi:centeſimum lapidem.Ex hoc colli-
5 ligę† ꝙ ſi papa.Imperator vel Comes concedunt caſtrum vel villam in feudũ ꝙ omnis iuriſdictio ſit eis conceſſa:argu.ſ.de cõſti.prin.l.fin.Item omnis[c] villa vel caſtrum
c quod fit in comitatu alicuius ciuitatis, ſub ea ciuitate eſſe videatur,niſi habeat ſpeciale priuilegium:argu.C.de epiſ.& cle.l.nulli.ver.quod ſi in vico.In tex.ibi,noxio præ-
6 fecti. Ex hoc no.† ꝙ quando conſtat delictum eſſe commiſſum extra territorium iudicis ꝙ iudex non poteſt de ipſo cognoſcere,nec ſe intromittere. Et ex hoc colligitur forma excipiendi. Excipiam enim contra iudicem quòd ad eum non pertinet. Sed
7 quid† ſi dubitatur de loco delicti: an fuerit intra territorium vel extra,vel quid ſi dubitatur de qualitate loci:quia bene cõſtat delictum eſſe commiſſum: tamen dubitatur an ille locus ſit ſub vna iuriſdictione vel ſub altera:quis poteſt cognoſcere? Item quid ſi vnus incœpit cognoſcere de iſto dubio an alter poteſt ſe intromittere, ſiue excipiatur ſiue non. Dic ꝙ ſubtiliter nota.per Innocẽ. extra de reſcri.c.ſuper literis. In tex.ibi:no-
b tio non eſt.dic ratione territorij. Sed bene poſſet eſſe ratione domicilij vel ratione originis, vt ſi ſit oriundus de his vbi ſpeciale domicilium habet vel deliquiſſet,vt C.vbi de cri.agi opor.l.prima.& authenti. qua in
8 prouincia.† & iſte §.allegatur ad quæſtionem ꝙ ſtatutum quod viget in ciuitate,intelligatur vigere in villis & caſtris. Facit c
ad idem ſ.de legi.l.ij.& eſt glo. ordinaria.j.
9 de poſtu.l.ex ea.Facit C.de teſtib.l.fi.† Itẽ allegatur in argu.ꝙ ſi cui cõcedatur caſtrũ intelligitur etiam concella iuriſdictio caſtro adhærens:& eſt iuriſdictio adhærens territorio omnis iuriſdictio ordinaria, vt l.ſi. C.vbi & apud quem. Ita tenet Gul.hic.Dy.hoc no.in l.ergo.de
10 acqui.rerum domi.& hic per Cy.† Item allegatur ad q.Vicarius epiſcopi non poteſt cognoſcere de crimine ſine ſpeciali manda to.Pone quòd epiſcopus dicit,committo tibi curam vel regimẽ epiſcopatus,an videatur ſpecialiter demandare vt poſsit cognoſcere de crimine? Videtur quòd ſic.argumen.huius §.ſed dic cõtra.vt hic,& argumen.de peculio.l.quam Tuberonis.§.alia. Ad hoc facit infrà de officio procon.& lega.l.ſecunda.in fine.vbi ſi legatus proconſulis habet à proconſule adminiſtrationem vel commiſsionem generalem,in prouincia decreta pro conſuli:tamen de cauſis meri Imperij non cognoſcit ſine ſpeciali mandato, vt infrà de officio procon. l. ſolent. in principio.vbi videas. Licet enim indefinita æquipolleat vniuerſali: tamen illud eſt verum ſi omnium particularium eadem eſt ratio: aliàs non.
11 † Item allegatur iſte §.ad quæſtionem quòd ſi legatur granum quod eſt Peruſij: ſub iſto legato venit granum quod eſt in comitatu. quod dic vt hic per Guilelmũ & allegat infrà de penu legata.lege,nam quod liquidè.§. ſi cui. Item allegatur per Cynum, ad quæſtionem concedo tibi quicquid habeo intra talem arborem, an contineatur arbor? Guli. videtur dicere quòd ſic, pe l.j.§.quod dicimus.j.de ſucceſ.edicto. & de verbo. obli.l. qui ante calendas.Et ad hoc facit iſtè §.quia in iſtis verbis intra centeſimum miliare, & ipſum centeſimum miliare continetur.Breuiter ego dico & præmitto quòd iſte ſermo eſt dubius: quia illa dictio intra, poteſt poni incluſiuè & excluſiuè. Si ponitur incluſiuè:tunc contineatur arbor,vt dicta l.iuribus.alle. per Guli. Si excluſiuè: & tunc ſecus. Vel dic quòd aut loquimur in actu

a ¶Æquparant. Adde gloſ.in l.epale.C. de epi.aud. Et facit ꝙ à ſnia epi vel cardinalis nõ poſsit appellari. crederẽ hoc verũ? cardinalibus legatis de latere cũ illis hoc prę cipuũ ſit vt creda tur eorũ ſimplici verbo & viuę vocis oraculo,vt no.gloſ.in c. ſicut nobis. de ſentẽ. excõ.Spe.in ti.de le. s.ſupeſt.ver. qd ſi le gati iuriſdi. &c. & Bar.in l.vnica.C.de ſupindi.li.x. Bal.in l. ſi qua per calũ.C.de epi.& cle.et in l.j.C. de man.pri.& l.l. exemplo.C.de ꝓb.do. Ant.in c.qđ ſup his. de fi.iſtru. & de hoc oĩno qđ no.Mod.in l. cõſtitutio.j.de ap.& l.ex cõſenſu.ſ prin. eo.ti.& vide no.i l.j. q.ap.nõ li.Bal.in l ad ſimilitudinem.C. de epi.& cle.qđ aũt fre g.bus, vide Guli.& Bal.hic.& Bar.in l.j.ĩ prin.j.qđ ſęq; iu. ad de q.credatur legatis de eorũ cõſimſione. Abb.cõſi.lxxx.ñ.li. Ro.cõſi.lviij. Et an à ſententa regis appelletur vide Bal. cõſil. cccevij.j.lib.
b ¶Roma eſt ſub papa.hãc glo.alle. Bal. in rub. cõſtitutiones feudales. ꝙ ſtatuta ſpecialia ab Imperatore facta in ciuitate Romę quo ad illam nõ valẽt, ſed legẽ generalem facere poſſunt, vt ibi dicitur. ☞POMATES.
c ¶Item omnis. vide Oldrad.conſil.cxxj. in j.& vlti. quæſtio.

Br. 1tem. de q. Tecu rras ſempet ad Comunu. imprall q.m. c.i. n. 10 ... totum qui ſing. diſputat et declarat

↠P. PAV. P.

a ¶ Vlteri⁹ quæro. De ista materia nunciorū. vide Ias. in §. quadrupli. in iij⁹. nota. in præcedentibus Insti tuta de action.

↠P. PAV. P.

b ¶ Cura carnis. in j. oppo. vide quæ habes ad Bart. in l. nec emere. C. de iu. deli.

c ¶ Vide de hac materia may. in §. quadrupli. in iij⁹. no. insti. de act. Ant. Rub. Alex.

☞ Pro cōcordia aduerte ꝙ Bar. alle. in hac l. j. §. cura carnis. sibi cōtrariari, eo ꝙ in l. diu⁹. ff. de cu. reo. voluit ꝙ iudex pœdēs ex officio, possit recipere denūciantē in testē, & sic prosit ad cōdenandū: & tamē in hac l. j. §. cura carnis. voluit ꝙ sit potēs ei⁹ dictū ad inquirendū nō ad cōdemnādū nō tamē meretur argui de cōtrarietate Bar. nā in hoc §. dicit ꝙ nō credit nūcio extra suū officiū nā erat nūcius de citādo, nō credit de homicidio extra suum officium sentiēs ꝙ si fuisset cōstitutus ad denūciandū ꝙ in leuibus, nō in grauib⁹ credereť. & sic cōtra dicit præterea dū dicit in hoc §. ꝙ nō credeť ad condēnandū, debet intelligi, ſ. vt nō faciāt plenā ꝓbationē, vt voluit in d. l. diu⁹. aliter dici potest: qa dato ꝙ Bar. hoc diceret in hoc §. vt loquať etiā in deputato ad denūciandū vt colligi pōt in ei⁹ generalitate, dico ꝙ debet intelligi secūdū distinctionē quā ponit in d. l. diuus. scilicet in leuibus nō in grauibus: vt in deportato &c.

c ¶ L. nemo. adde bal dū in l. j. C. de epi. au diē. vide Bar. & qd ibi scripsi in l. anno nā. ff. de extraordin. cri. & Bal. in l. itē si verberatum. §. j. j. de rei ven. Bal. & Ang. in l. si pēdētes. §. si qd cloacarij. de vsufru. & ibi tex. & Bar. in l. vēditor. §. si cōstat. j. cōia prædi. per doc. in c. j. de emp. & vē. no. Barto. in l. j. C. de frumē. vr. cōst. li. xj.

↠P. PAV. P.

d ¶ Aut quærit. vide an quis cogať vēdere etiā viliori pretio Barba. in c. j. in vlti. col. extra, de emp. & vē. & ibi in col. precedenti ponit de pœna illorū qui falsificāt merces quæ venduntur: vt frumentum & similia.

e ¶ Nuncio iurato. an credať nūcio iurato dicenti se citasse aliquē, & qualiter, vid

cōcessionis beneficij, quod est latissimè interpretandum: & tunc dictio intra, ponitur inclusiuè, & cōtinetur arbor, vt d. l. iuribus. aut loquimur in his in quibus fit stricta interpretatio contra illum qui vult sibi aliū obligare: & tunc ponitur exclusiuè, & non cōtinetur arbor, vt l. veteribus. infrà de pacti.

1 ☞ *Prælatus remotus à prælatura ob eius delictum: tamen poterit ulterius in bonis puniri.*

2 *Tutor qui non posuit in inuentario omnia apponenda accusari potest & ut suspectus remoueri, & criminaliter puniri.*

3 *Tutor qui non ponit omnes res in inuentario, an præsumatur esse in dolo.*

4 *Clausula in inuentario quòd si aliqua apponenda non apposuerit, q. uoluit haberi pro appositis, quid operetur.*

5 *Cognitio suspecti tutoris quando pertineat ad iudicem causarum criminalium, & quando ciuilium.*

6 *Inuentarium quod utitetur, si tutor quid modicum non apposuit in eo.*

7 *Tutor à tutela remouetur rōne doli cōmissi in inuentario.*

8 *Clausula quòd si qua apposuit non apponenda uel econuerso, apposita in inuentario, quid operetur.*

Item solent. †Iste tex. facit ad qō. de prelato, vt licet sit remotus à prælatura sua ratione delicti: tamen poterit vlterius puniri in bonis, & in persona, vt no. per Inno. in c. qualiter. extra de accu. † In tex. ibi: quos probare poterit. dicit duo. Primò ꝙ tutores isti qui non ponunt in inuentario omnia ponenda sunt accusandi, & vt suspecti remouendi, cum infamia. Secundò sunt criminaliter puniēdi. Et cum isto cōcordat j. de tute. l. in eos. Sed primum non videtur verū: quia si tutor nō facit legitimè inuentarium nō potest ei decerni administratio: & decreta non tenent: quia est obreptum prætori. vt C. de admin. tuto. l. tutor. l. fi. C. arbi. tu. Qño potest ergo remoueri ab administratiōe ex quo iure nō pōt administrare. Dico ꝙ remouetur à tutela, & nō ab administratione, vt l. j. de susp. tu. & effectus est remotiōis: quia ante remotionē poterat inuentariū conficiendo fusci pere iterū administrationē rerū per decretū iudicis, sed modo nō poterit: & sic nō obst. contrariū. Potest etiā intelligi ꝙ si ab initio tutor fecit inuentariū legitimū, & sibi legitimè decernit administratio: tamē si postea augenť bona pupilli, quæ ipse cōsulto non addidit in inuētario: certè ista erit iusta causa remouēdi à tutela vel ab administratiōe.

† Iuxta hoc quero an tutor qui non posuit oēs res in inuētario, præsumať esse in dolo. Circa hoc rñdeo ꝙ si tutor nullo mō fecit inuētariū. & se ingerit administrationi: tūc præsumiť esse in dolo, vt l. tutor qui reperto riū. j. de admi. tu. Sed si aliqd omiserit: tunc oportet probari ꝙ ipse fuerit in dolo. Et ita est casus hic. Sed † qd si in fine inuētarij est facta ꝓtestatio ꝙ si aliqua ponēda non posuerit ꝙ voluit haberi pro appositis: an hoc sufficiat? Rñdeo nō si sciuerit aliqd esse in bonis. secus si ignorauerit. Vbi aūt sciuerit ista ꝓtestatio est facta mala fide cū hēat ponere res sigillatim in inuētario. vt l. fi. C. artu. & de admi. tu. l. chirographis. de bo. va. l. iij. li. x. & l. aut qui alter. ij. rñ. qd vi aut clā. † Sed an cognitio suspecti tutoris pertineat ad iudicē cātū ciuiliū vel criminaliū. dic ꝙ aut agit cōtra tutorēvt puniať criminaliter rōne doli, & ptinet ad iudicē criminaliū, cārū. aut agit vt remoueať à tutela: & pōt dici ꝙ ptineat ad iudicē ciuiliū causarū. Et hoc videť satis colligi hic, vbi remotio à tutela fit per vnū iudicē, & remittit puniēdus ad alterū. Pōt etiā dici ꝙ ista causa remotionis intelligit sapere de criminali: & hac rōne posset etiā agitari corā iudice causarum criminaliū: & facit j. ad Tur. l. j. §. suspecti. † Itē pone ꝙ tutor in inuētario non ponit aliqd quod est valde modicū: an habeat vitiare? Ego nō credo: quia defectus qui est in modicare, nō habet vitiare, vt j. de ædil. edic. l. euidēs. cū simi. † Itē vos videtis ꝙ nulla sit differētia, an tutor sit de cōiūctis vel extraneis omnino: ideo qd dicit in l. si tutor alio. j. de suspe. tuto. ꝙ rōne doli quis nō remouetur à tutela: est verū, nisi dolus sit cōmissus in cōficiendo inuentariū, vel sit dolus manifestus, vt j. proxi. respō. † Vlterius a quæro⁹ tutor in inuentario protestatur ꝙ si aliqua posuit non ponenda, ꝙ vult habere pro non appositis, & econtra. Modo tutor cōuenitur vt rationē reddat, & posuerat in inuentario ꝙ ipse recepit salmas lib. x. & c. ideo reddat illas. replicat tutor ꝙ licet ipse tutor posuerit: non tamen fuit verum. Replicatur sibi ꝙ ipse non potest hoc dicere: quia tenetur de his quæ scripsit in inuentario, per l. fi. C. arbi. tute. Iste replicat ꝙ d. l. fi. habet locum quando assertiuè posuit: sed hic non posuit assertiuè: quæritur modo an protestatio hoc operetur? Ego credo ꝙ nō: quia in inuentario tutoris lex respicit illud quod est specialiter expressum. Vnde illa verba nihil operantur. Ad hoc facit d. l. fin. C. arb. tu. & C. de bo. proscri. l. si quis intra.

1 ☞ *Rem suam uendere, etiam minus iusto pretio, quando & quis cogatur.*

2 *Nuncio iurato quomodo & quando credatur.*

b **Cura carnis.** ᵇ Hic est bonus §. & breuiter. hoc dicit. vt victualia iusto pretio vendantur, spectat ad præfectum vrbis. hoc dicit. Nota quod dixi in summario. Opponitur nemo cogi-

c tur rem suam vendere. C. de Iudæ. l. nemo. ᶜ & l. non enim. j. rem

æ amotarū. Solu. Pro rebus competentibus ad victum quis potest cogi vendere, vt hic: sed aliās res non cogitur vendere, vt in cōtrario. Opponi. de l. fina. j. Ad l. Iul. de anno. glo. dat plures solu.

1 vltima est melior. Vel dic secundùm Mar. † Silima. Aut quæritur an aliquis cogatur rem suam vendere: & dic ꝙ non cogitur: vt C. de iure deli. l. nec emere. & de contrahen. emptio. l. inuitus. Fallit in casibus ibi no. Aut quæritur[d] nunquid aliquis minus iusto pretio cogatur rem suam vendere: & tunc dic aut est tempus necessitatis & caristiæ: & tunc cogitur vendere minus iusto pretio: vt l. ij. §. quæsita deinde. j. ad l. Rhod. de iactu. & ibi no. Aut non est tempus necessitatis: & tunc aut quæritur de his rebus quæ sunt ad communem vsum hominum, vt carnes, frumentum, & similia: & tunc cogitur vendere iusto pretio, vt hic. aliās non, vt d. l. nec emere. Sed contra hoc obstat l. j. §. fi. j. fur. aduer. nau. Vbi no. ꝙ hospes hospitem expellere non potest. Sovt ibi. Et no. ibi: ad referendum sibi quid agatur. & sic videtur tex. ꝙ nuncio credatur. & no. per Cy. C. qui accusa. non pos. l. ea quidem. & alle. glo. in l. magis puto. §. ne tamen. j. de re. eo. & ibi no. Oppo. ad hoc l. diuus. j. de custo. reo. & l. j. C. de decurio. lib.

2 xij. Solu. † Dico ꝙ si quæris de nuncio iurato, ᵉ an debeat ei credi de facto suo, scilicet ꝙ aliquem citauerit: & tunc debet ei credi. vt hic, & l. magis puto. §. ne tamen. de reb. eorum. dummodo

f de commissione[f] appareat, secundùm Cy. aliās non, vt l. fina. C. de exhiben. reis. Ad idem l. ij. quemadmo. testamen. ape. Si verò quæris an debeat credi de facto alieno, scilicet ꝙ talis commisit homicidium: tunc non debet credi nuncio, nisi aliās offerat probationes: vt d. l. j. C. de decu. lib. xij. & hoc quantum ad maleficium puniendum. creditur tamen ei quantum ad hoc vt ad sui relationem possit inquisitio formari: vt d. l. diuus. de cu. reo. & l. ea quidem. C. qui accu. non pos. Et hoc modo intelligas vbi de hoc nuncio habes & eius relatione, vide j. de iur. om. iu. l. fi. Bar.

LEX III.

Præfectus. Intelligas ꝙ nec citare nec iudicare extra territorium potest: sed potest delegare extra territoriū: & hæc est vera lect. Bar.

De officio quæstoris. Rubrica.

LEX Vnica.

Rigo. Primò ponit vnde sumpsit quæstor originem. Secundò dicit quod sit eius officium, & vnde fuit. Secunda ibi: ex quæstoribus. 1

De officio prætoris. Rubrica.

☞ *Petere dignitatem quando quis possit, & pro ea pecuniam promittere. & in repe. nume. 2.*

1 *Error communis quando faciat ius. & in repe. nume. 7. & quomodo hoc colligitur. nume. 9.*

2 *Barbarius in casu huius legis quòd fuerit liber. & in repe. nume. 6. quòd non.*

3 *Barbarius in casu huius legis quòd fuerit prætor. & in repe. etiam nume. 3. quòd non.*

4 *Ratio quare acta facta coram iudice minus idoneo ualent. & nume. 6.*

5 *Instrumenta confecta ab eo, qui diu sc. gessit pro tabellione, an ualeant. & in repe. nume. 8.*

6 *Gesta per iudicem qui postea apparet excommunicatus an ualeant. & in repe. nume. 9.*

7 LEX III.

a **Barbarius.** ᵃ Hæc est bona & subtilis & solennis lex, ᵇ & legitur dupliciter. vno modo secundùm glo. alio modo secundùm Vltramon. & secundùm glo. diuiditur in quatuor partes. Primò ponit thema. Secundò ponit vnam q. & responsionē ad eam. Tertiò ponit aliā q. & eius solutionem. Quartò ponit aliam q. & eius solutionem. Secunda ibi: tamen videmus. Tertia ibi: qd dicemus. Quarta ibi: sed si sciuisset. Et secundū glo. breuiter. h. d. Agitata[c] per prætorem minus idoneum, vt pura seruili macula aspersum, tenent & valēt ob publicam vtilitatem: imò plus: quia si seruus electus fuerit prætor: liber & prætor dicit fuisse. h. d. secundū glo. legitur & alio modo secundū Vltramon. vt dicam. Et no. secundū hāc lec. ꝙ Barbarius olim seruus & prætor creatus, fuerit verè prætor, & ꝙ error communis[d] facit ius propter publicam vtilitatē: & agitata coram iudice incompetenti valent: & hoc propter publicam vtilitatem: & de æquitate iste liber fuit. Et sic no. ꝙ ex iusta causa pōt Imperator, vel ciuitas seruum alienum manumittere. Venio ad glo. & oppo. ad lect. glo. dicit hic ꝙ Barbarius petijt prætoriam dignitatem, & prætor fuit: imò incidit in l. Iuliam ambitus. Vnde obstat l. j. & per totum. j. ad l. Iuli. ambitus. & C. ad l. Iuli. ambitus. per totum. Glo. soluit multis modis. Vna sol. est ꝙ licet non debuerit petiti: tamen petita valeat, & teneat. argu. l. j. §. j. quando appel. sit. Hæc solu. videtur cōtra l. si quenquam. C. de epis. & cle. Vel dic, dicit glo. ꝙ hic Barbarius petijt officium publicè & palam, non tacitè vel simoniacè, & ideo tenet, & non incidit in l. Iuliam ambitus. argu. l. j. §. j. de polli. Hęc videtur bona, licet glos. eā non teneat. Vnde dic ꝙ officium fuit petitum in ciuitate Romana, in qua lex Iulia ambitus, non habet locū, vt l. j. j. ad l. Iul. de ambi. Tu dic ꝙ hęc solu. obtinet qñ princeps esset in vrbe, & officium peteret ab eo: qa in eo nulla cadit suspicio. Ita debet intelligi l. j. secundum Iac. Bu. Secus si peteretur à populo, vt ibi: quia tunc obtineret secunda sol. huius gl. quæ est Io. Oppo. dicitur hic ꝙ nō incidit in l. Iuliam ambitus, si à principe petatur, imo à quolibet petere non licet: vt l. si quenquam. C. de epis. & cle. Solu. Ibi loquit in dignitate speciali: prædicta in temporali. Op. ad hoc de §. cogitatio. & §. j. in corpo. vt iu. fine quoquo suffra. col. ij. Et ideo dicas † ꝙ aut petiť publicè & bonafide, & sine pecunia: tunc est licitū, vt hac l. Aut petitur dignitas, & pecunia promittitur: & tunc aut quæris de dignitate spirituali, aut de dignitate temporali. Primo casu non est licitū, vt d. l. si quēquam. & in corpore, quomodo oportet. epi. §. j. col. j. Secundo casu, aut dignitas habet secū iurisdictionem annexam, aut nō. Primo casu non est licitū petere neq; pecuniā promittere, vt d. §. j. & §. cogitatio. Secundo casu dignitas petī potest: & ꝓ ea pecunia dari vt j. de polli. l. j. §. j. & ideo inter hos casus videtur ꝙ quādo dignitas habet iurisdictionem in se annexam, præsumitur ꝙ propter pecuniam promissam grauaret subiectos suos, quod non est in alio casu: vt colligit in d. §. j. secundum Pet. Oppo. dicitur hic ꝙ agitata coram eo valent, imò videt ꝙ non & error cōmunis non facit ius: vt §. de legi. quod non ratione. Sol. hoc contingit propter publicā vtilitatē: vt colligit hic. † Oppimo error[e] facit ius, etiā si non sit cōmunis error: vt j. ad Macedo. l. iij. in prin. Pro cuius sol. dic secundū Iac. Bur. ꝙ aut publica vtilitas suadet ꝙ error cōmunis habeatur pro veritate; & tūc facit ius, vt hic. Aut publica vtilitas suadet ꝙ cōis error nō habeatur pro veritate: & tunc non facit ius, vt d. l. quod non ratione. Aut publica vtilitas nō suadet pro vel contra: tunc aut errans vult damnū euitare prætextu erroris: & tunc cōmunis error facit ius, & pro veritate habeť vt d. l. iij. in prin. ad Maced. Ad idem l. Zenodorus. C. ad Maced. aut illius qui errat interest potius ꝙ error nō habeať pro veritate: & tūc pro veritate nō habeť: vt l. j. §. fi. qñ actio de peculio est annalis. & l. fi. de hę re. insti. & hęc sunt no. verba. Oppo. ꝙ imò acta corā eo nō valeāt: vt l. q aliena. §. q̄ęsij. j. de neg. gest. Sol. hic fuit legitimè factū secū dū gl. & ideo facta corā eo valēt: ibi non erat legitimè factū: quia ibi nō erat tutrix.

d Op. dicit hic ꝙ nō retractantur, sed postea seruus apparet: imò ex casu superueniente debet retractari, cū ad eū casum peruenit, c à quo incipere nō potuiť let: vt j. de arb. l. nō distinguemus. §. sacerdotio. So. vt dixi §. de his qui sunt sui vel alieni iuris. l. patre furioso. Opp. dicitur hic in fi. multò magis, imò pariter: vt l. ij. in fi. C. de adop. Sol. dicit glo. ideo hoc dicit, qa princeps facilius hoc cōcedit quā populus Romanus, nō ꝙ habeat maiorē potestatē: licet alia solu. sit secundū doc. & hæc est bona. Opp. de l. si priuatus. j. q et à qbus. vbi ñ pōt alienū seruū manumittere populus. So. Ex iusta cā pōt popu-

de tyrānide. in xj. q. per Ia. Car. in q. inci. excōi. vbi cōcordat cū comuni opi. Ioan. An. in regula, benefi cū. de reg. iu. in mercu. & in regula, mora. in mer. Ioā. An. de instru. edi. §. restat. ver. & scias. Pet. de Anc. in regula, accessorium. in v. opposi, Bal. in l. nō dubiū. in xj. colū. de legi. Guido de Suza in l. decernimus. & ibi Cy. C. de sacrosan. eccles. & no. Bal. in l. j. ad fi. C. qui et aduer. quos. et limita nisi semel barbarius Philipp⁹ fuisset deposite⁹: qa postea in possessione tolerari nō dicit qui est intrusus. Vide Bald. in l. pe. de pig. act. In no. in ca. qualiter & qñ. in x. col. de accu. Bal. in l. nihil. de manu. vindi. Et quid si Barbari⁹ fuisset à superiore confirmatus alij tamen non reputant ipsum pro tali: vid bal. in l. ij. in xix. col. C. de sen. & in vlti. col. vbi dicit ꝙ hic cōcurrunt tria: autho ritas superioris, cōis error, vtilitas publica. l. ij. C. de sen. et idē dicit si concurrat cōmunis error & publica vtilitas vt patet in occultè exautorato, iuxta no. in auē. de ta bel. §. pe. Vide ibi latè, vbi etiam dicit ꝙ licet cōmuni opinio firmet gesta per Barbarū non tñ firmat eius prælaturā quin detecta veritate sit amouēdus. & ibi ipse allegat Inn. in c. nihil de elect.

c ¶ Agitata. Quid in delegato, vide Inno. in c. cū dilecta. de rescript. vbi dicit ꝙ nō habet locū in delegato. contra tenent omnes ibi per l. ij. C. de sen. & interlo. om. iu. di. vide do. Cardi. ibi qui allegauit Bart. in repe. huius l. vide ibi doc. Bart. tenet cōtra Inno. vide ibi do. Anto. & pondera: quia hic erat error cōis. & ita erat in d. l. ij. sed in d. c. cum dilecta. non erat error cōmunis. And. Bar.

d ¶ Error cōmunis. vid per Bar. in l. ij. de sup pel. neg. & in l. j. C. de testib.

e ¶ Op. imo error. An & qñ cōis error excusset, limita vt per Bal. l. nihil. C. de manu. vin. & quādo cō munis error habeat ꝙ veritate, vide Bal. in l. j. in iij. qō. C. de test. omnino Bal. l. ij. C. de sen. Ia. Bu. in l. j. C. de testib. & ibi ꝓ Ful. q trāsit cū Ia. But. & Cyn. in d. l. decernim⁹. C. de sacrofan. eccle.

a POMATES. ¶Et ſumit argumentum. vide Cardi. conſi. lxxiiij. in pe. col. in fi. & Alex. conſi. cxxxvij. volu. j. col. ij. & iiij. ſeq. & in l. j. colũ. fi. C. de teſta. & ibi Pau. de Caſt. col. j. Et vide & nota. Are. Alex. conſi. j. col. fi. volu. ij. vbi inquit ꝙ bannitus diu toleratus in ciuitate, non poterit offendi, ſtante ſtatuto ꝙ bannitus poſſit impunè offendi: quia talis tolerantia videtur ei ſecuritatẽ præbere: & ſi quis geſſit ſe pro locum tenente alicuius ſuperioris eo ſciente & patiente, ꝙ ſuperior dicitur tacite ſibi hoc mandare. Et quæ requirantur ad hoc vt qui geſſit ſe pro tabellione, &c. vide etiam Alexan. conſi. lxxx. col. j. volu. ij. & lxxxv. col. j. & ij. eo. lib. vbi ponit quæ requirantur ad hoc vt ille, qui ſe geſſit pro tali, habeatur talis in aliquo officio. & de iſta qõne Bartol. hic vide Ancha. conſi. cciij.

a ¶Et ſumit argu. Ad q. de eo qui reputat tabellio, vide Bald. hic, & in l. prima. C. de eman. libe. & in l. prima. C. de fideicõ. & Ange. in auhenti. de hæredi. & fal. ſ. ſi verò expreſsim. do. Anto. & do. Abb. in c. j. de fide inſtru. vbi referunt doctrinam Inno. vide quæ dixi in commento rubri. de fide inſtrumen. vi de Bald. in dicta l. actuarios. And. Bar.

b ¶Tabellione. Vide Bal. in l. prima. C. de teſta. & in l. ſecunda. C. de ſentẽ. Et hic vide quæ habentur in l. Herennius. de decurio. & ibi dixi. vide in l. actuarios. C. de nume. & act. lib. xij. Bal. in l. prima. in v. vel vj. colũ. C. de fideicom. Adde tu & vide Alex. in conſil. cxxxvij. col. v. ver. ex quibus apparet. in j. volu. & ibi dicit communem opinio. eſſe contra Bar. hic: & quod in iſta parte iſta non eſt lec. Bar.

Pro intellectu legis actuarios. C. de nume. libro. xij.

P. PAV. P.

c ¶An facta per eum valeant. vide in ſimili Com. conſi. lxij. in cipien. In Chriſti nomine amen. viſa copia. vbi loquitur de quodam notario qui fuit priuatus de officio tabellionatus, & poſtea perſeuerauit per multos annos, conficiendo inſtrumenta, & publicè tenebatur pro notario legali: an inſtrumenta ab eo cõfecta poſt tale tempus valeant, vide eundem conſil. cliij. dum loquitur de eo qui vt prĩceps reputabatur, ꝙ omnia per eũ geſta valerent de quo vltimo vide eundem conſi. clviij. in j. dubio. in ij. col. in verſicu. at ſi primum. & circa no

alieno ſeruo dare libertatem, vt hic, & in l. j. & ij. C. quib. ex cau. pro præmio liber. acci. ſed ad pretiũ tenetur. Oppo. dicitur hic quod fuit liber, & ſic prætor: ſecundũ gloſ. tamen obſtat l. Herennius. de decurio. & l. moueor. C. de ſeruis expor. quia cum Barbarius ſit inuentus ſeruus: præſumitur tempore retro acto fuiſſe ſeruus. Timore huius contrarij Vltramontani receſſerunt à lect. gloſſę; & intelligunt ꝙ iſta lex ponat vnam quæſtionem tantùm, ſcilicet ꝙ agitata coram Barbario teneant. Et ſecundũ hoc diuiditur hæc lex in quinq; partes. Nã in prima ponitur quoddã thema. In ſecũda quædam circunferentia ad quæſtionem mouẽdam. In tertia ponitur qõ. In quarta qõnis ſolutio. In quinta ponuntur duæ rationes. Secunda ibi: ſed nihil. Tertia ibi: quid dicemus. Quarta ibi: & verũ puto. Quinta ibi: hoc enim. in ſumma. h. d. ſecundũ hanc lec. Agitata coram prætore minus idoneo, propter publicam vtilitatem, & propter authoritatem creantium eum in prætorem tenẽt & valent. h. d. Et ſic differt à lect. gloſ. quia hic non dicit quod fuit liber vel prætor. Tamẽ pro huius declaratione vt ſciamus quę ſit verior lectu. †Quæro: nunquid iſte fuerit liber? Et tenet glo. ꝙ ſic, maximè ne homines decipiantur legis authoritate, vt l. j. C. de his qui ve. æta. impetra. Vltramon. vt Pe. & Iac. de Rauen. Cy. & Gul. de Cu. tenent contra glo. primò per l. j. & ij. C. ſi ſer. ad decu. aſp. li. xij. præterea dicunt ꝙ eſt caſus de hoc in l. non mutant. C. de lib. cauſa. Item & ſi ſeruus militat, non eſt liber, vt C. de re mili. l. ſuper ſeruis. li. xj. aliàs eſt in rubri. C. qui mili. non poſ. Præterea ſi fuiſſet iſte liber, fuiſſet verus prætor, & acta corã eo de rigore iuris valerent: & tamen tex. hic dicit ꝙ de æquitate valẽt. Et ex hoc ipſi cõcludunt ꝙ nõ fuerit liber. & hoc eſt fortius contrarium. Quid dicendum. Dico ꝙ glo. bene dicit, & Iaco. But. tenet eam hic. Non obſtat lex prima & ſecunda C. ſi ſer. ad decu. aſpir. Et eſt ratio: quia hic fuit liber propter authoritatẽ populi Romani, vel prĩcipis, qui hoc ex cauſa potuit facere vt dixi in contrario: ſed in l. contraria ſeruus aſpirauit ad dignitatem ſine authoritate alicuius ſuperioris: & in l. noſtra. hoc operatur publica vtilitas, & ſuperioris authoritas. Et eodem modo reſponde ad legem, non mutãt. & ad legem ſuper ſeruis. Non obſtat quod ipſi dicunt: quia ſi fuiſſet liber, de rigore iuris agitata valuiſſent, ſecundùm Iaco. quia de æquitate dicitur liber & prætor fuiſſe: & eadem æquitate agitata coram eo valẽt, vt in glo. & tex. †Quero, vtrũ Barbarius fuerit prætor. Et determinat gloſ. ꝙ ſic. Vltramontani cõtra per legem, Herennius. j. de decu. quia in eo ſtatu quo te inuenero, te iudicabo: vt l. moueor. C. de ſer. exportã. Sed Barbarius fuit detectus ſeruus: ergo videtur fuiſſe ſeruus: & ſic non prætor. Præterea dicit tex. eum functum prætura. non dicit ꝙ fuerit prætor. Præterea, ſi fuiſſet prætor, non eſſet neceſſe ꝙ de æquitate valerẽt acta: quia de rigore valerent. Et ex his concludunt contra glo. Dico tamen ꝙ glo. bene loquitur. Non obſtat cõtrarium primò leg. Herennius. quia ſolue vt in glo. Ad legem, moueor. reſponde vt glo. Non obſtat tex. dum dicit, eum functum prætura: quia ſecundùm dominum Iaco. eſt quædam deciſio: quia bene ſciebamus ꝙ ipſe erat functus prætura, vt in tex. Dicere enim ꝙ non iure fuit vſus prætura, eẽt ſtultitia, imò fuit creatus prætor, & Iuriſconſultus reſpondet ad ius, non ad factum: & dicit ꝙ fuit prætor. Non obſtat ꝙ ipſi dicunt, ꝙ acta de rigore valerent, nedum de æquitate ſi fuiſſet prætor: quia reſpondeo vt in præcedenti q. Quæro, nunquid acta coram eo valeant. Iſta quæſtio non eſt dubia: quia acta valẽt, vt hic videtur per tex. Et in hoc omnes cõcordant. †Quæro, quæ eſt ratio ꝙ acta per iudicem minus idoneũ valent. Iaco. de Rauen. & Guli. dicunt ꝙ hic eſt duplex ratio. Prima, authoritas prĩcipis vel populi creantis hunc prætorem, vt in verſi. cùm etiã. Secunda ratio fuit, publica vtilitas: ne tot acta coram eo pereant. Et hæc ſecunda ratio probatur ibi, an fore, &c. Petrus & Cy. poſt eum tenent ꝙ fuerit vna ratio, ſcilicet publica vtilitas, ne actorum multitudo periret. Et huic opinio. applaudit Dynus, vt in c. j. in vij. qõne. extra de regu. iur. lib. vj.

6 †Et ſumit argu. a à queſtione. Pone aliquis geſſit ſe diu pro tabellione, b & multa inſtrumẽta & acta cõfecit: poſtea apparet ipſum non fuiſſe tabellionem, quia non habebat priuilegium: an facta per eũ valeant? c Dic ſecundùm Iaco. de Rauen. & Guli. de Cu. hic, qui dicunt ꝙ hic fuit duplex ratio qua re inſtrumenta facta & acta per eũ non valẽt: quia licet fuerit vna ratio, ſcilicet publica vtilitas: tamen alia ceſſat, vt authoritas eius qui potuit hunc creare tabellionẽ. Pro hoc alleg. Guli. l. actuarios. C. de nu. lib. xij. Tu dic ꝙ inſtrumẽta valeant tenendo opi. Pe. quam in ſimili tenet Dy. in c. j. Pro hoc videtur tex. in authentico, de tabellio. ſ. pe.

in fi. ibi: documentis propter vtilitatem contrahentium non annullandis, vt in auc. de tabellio. colla. iiij. Non obſtat l. actuarios. quia loquit in certis exactoribus pecuniæ publicę, qui ſine licentia prĩcipis hoc non poſſet. Et ita eam intellexit Guli. ſ. de ado. l. non aliter. & ibi dixi. & in l. nec ei. ſ. eorũ.

d 7 Item prædicta d ſunt in argu. ad qõnem, †ꝙ ſi corã iudice ſunt multa agitata: licet poſtea appareat excommunicatus, acta valeãt. Et idem in prælato qui multa adminiſtrat, vt valeant quæ facit, licet appareat poſtea ipſum non fuiſſe idoneum. Vide quæ dixi in l. ij. C. de ſenten. & no. in c. ſciſcitatus. de reſcriptis.

Hæc repetitio non eſt Bar. ſed Baldi vt cuilibet intuẽti cõmentaria Bal. hic apparere põt, & teſtatur do. Iaſon.

Simon

1 ¶ Simonia non habet locum in curia Romana.
4 Acta per Barbarium an ualuerunt, & quare.
Quaſi poſſeſſio in temporalibus quando ualeat.
5 Iuriſdictio delegata poteſt tripliciter conſiderari.
10 Contractus facti à prælato non legitimo quando ualeant.
Geſta à tutore non legitimo non præiudicant domino.
11 Promotio facta per papam de apoſtata ad epiſcopum non ualet, licet geſta per ipſum teneant.
12 Papa promouens ſcienter apoſtatam uel aliter inhabilem, uidetur diſpenſare: ſecus inferior.
13 Ordinata per modum legis à prælato putatiuo quando ualeant.
14 Sententia ſpiritualis epiſcoporum putatiuorum quomodo liget.
15 Iudicium agitatum à prælato putatiuo, uel ab eo qui poſtea remotus eſt ab actu uel ab alio officio, uel dignitate uel adminiſtratione, an teneat.
16 Notarius remotus ab officio poteſt uetera inſtrumenta ante remotionem per eum confecta publicare & perficere.
17 Notarius pendente iudicio de falſo poterit inſtrumenta conficere: licet honeſtius faciat ſi ſe abſtineat.
18 Acta facta coram epiſcopo translato de uno epiſcopatu ad alium ignoranter, quando ualeant.
20 Opinio quomodo præferatur ueritati.
21 Legitimè factum ex ſuperuenienti caſu non retractatur.
22 Quis præſumitur dignus ex fama: item innocens.

a Barbarius. Hęc lex diuiditur in tres partes Primò ponitur thema. Secũdò eiiciuntur ex eo tres quæſtiones ſecundùm gloſſ. Tertiò iura increato à populo extenduntur ad creatum ab Imperatore. Secunda ibi: ſed nihil ei. Tertia ibi: quod ius. Et breuiter hoc intendit. Propter publicam vtilitatem, & communem errorem, prætura ſeruo decreta eum prætorẽ efficit: geſta tenent & ſeruum in libertatem deducunt. Et hæc ſunt vera in prætore creato à populo Romano: multò magis ſi ab Imperatore. Hoc dicit ſecundùm Gulielmum. Caſus. Barbarius Philippus ſeruus fugitiuus à domino Romam aufugit, ibiq; ſe pro libero gerebat: & talis erat in apparentia & habitu exteriori, vt dũ præturam peteret à populo, dignus prætura iudicaretur: & prætor decretus eſt, & in ſua prætura multa ſtatuit & decreuit. Quæro de tribus. Primò an fuerit prætor? Et videtur ꝙ ſic. Secundò an geſta in officio valuerint de æquitate: quia populus Romanus poteſt etiam ſeruo conferre iuriſdictionem: officiũ, & eius exercitium. Tertiò an fuerit liber? Et videtur ꝙ ſic ex præſumptavoluntate populi: quia præſumitur fuiſſe liber à principio, & ante omnia feciſſe ipſum liberum. Coniunge has rationes ſimul, non eſt defectus ex parte poteſtatis, nec ex parte volũtatis: ergo &c. ſecundùm Iacobum, qui tenet glo. Et adde quod notatur j. de pact. l. tale pactum. in fine. Poſtea dicit, ſi Imperator decerneret ſeruo præturam, multò magis prædicta forent vera. Nota primò quod officium publicum poteſt decerni petenti. Secũdò nota quod propter publicam vtilitatem, & ſuperiorum authoritatem, & errorem communem, Barbarius fuit prætor.

Tertiò nota quod eiſdem rationibus geſta valent quæcunque in prætura geſſit: etiam ex officio, etiam legem, i. edictum condendo. Quartò nota quod eiſdem rationibus in libertatẽ erigitur. Quintò nota quòd hoc, quod facit princeps, multò fortius iura tuentur, quàm id quod facit populus. Nota ad primũ notabile, ille qui petit officium, incidit in legem Iuliam ambitus vt l. j. ad legem Iul. de ambit. Ergo non debet creari, ſed repelli tanquam criminoſus & ſuſpectus, vt l. quæ omnia. ſ. j. ff. de procur. Sol. Illud verum eſt ante factum, ſed poſt factum tenet. In creatione ergo futura procedit oppoſitum, ſed hic loquitur facta creatione & approbatione. Nã ſuperioris approbatio omnẽ malitiam excludit, & omnem maculam deleuit. Non obſtat. l. quæ omnia. quia ibi ingerebat ſe contra voluntatem domini: hoc ſecundùm domini voluntatem. Facit j. de teſt. tut. l. ex ſentẽtia. Et eſt ſimile, quia facilius diſpenſatur in tolerando quàm in promouendo Archidi. l. diſtin. c. non confidat. Secunda ſol. eſt, quod priuatim & clàm nõ licet petere honorem, ſed palam ſic: quia ex clandeſtina petitione præſumitur fraus & vitium animi: vt j. de admini. tuto. l. non exiſtimo. & facit quod no. in l. j. C. de cõtra. iud. Tertia ſolutio eſt ꝙ hic loquitur in ciuitate Roma. vbi ceſſat lex Iulia ambitus, ſecundùm glo. Sic ergo quãdoq; petitur honor licitè, qa publicæ: qñq; licitè, quia in vrbe Romana, ſecundùm Iaco. Sed contra hoc opp. de l. ſi quamquam. C. de epiſ. & cle. Sol. Ibi eſt in epiſcopatu: hic in prętura, ſecũdũ gl. Tu

a ¶Barbarius. adde poſt dominũ Iaſonẽ an hęc lex habeat locum in delegato, vide Feli. in c. cùm dilecta. extra de reſcri. in ij. col. & inquantum do. Iaſon hic in ij. col. tenet eum Bar. in l. more. in illa q. an ſtante ſtatuto ꝙ mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu propinquorum, ꝙ nec poterit hæreditatem adire: limitat, niſi hæreditas eſſet lucroſa. adde quod fuit de mente Ange. eius conſi.

1 melius dic, † quia idem vtrobiq;. Nam petenti poteſt papa epiſcopatum cõferre, maximè ſi petat non per viam gratiæ, ſed per viam iuris ſcripti: vt quia petat electionem ſuam confirmari, dum tamen à ſimonia cõmittenda abſtineat. Tamen ſecundũ quoſdam ſimonia nõ habet locum in curia Romana. Iſtud eſt verum: quia papa non committit ſimoniam: quia papatus eſt apoſtolatus: aut ſanctum facit: aut ſanctum recipit: ſed promouendi cõmittunt infinitas ſimonias in curia Roma. inſcio apoſtolico: qua propter illicitè & impunè ſua beneficia retinent: & ſicut beneficia emunt, ſic & beneficia aliis vendunt, & deteriora faciunt eorum damnationem ſcientes, tẽporalia præferentes animæ, quæ diabolo quotidie deterioribus confirmatur actibus, ſecundùm

b naturã peccati. Nam, vt dicit Gregorius, b peccatum quod per pœnitentiam nõ deletur, ſuo põdere ad aliud trahit. Quarta ſol. ad contrarium eſt: quia hic nõ petit verbis, ſed rebus ipſis & factis, taliter ſe habẽdo ꝙ prætura petijt eum magis, quàm ipſe prętu ram, ſecundùm Iaco. Nam oportet volentẽ & nolentem principari qui dignus eſt principatu. Dicit Ariſto. Vir dignus bene agit. Vnde actus, qui ſecundũ virtutẽ fiunt, neceſſariò laudem pariunt: nõ enim ſunt inanes & ſteriles. Laus enim parit honorẽ: honor bonam fortunam. Ars ſcilicet bona dilexit fortunam, & fortuna bona dilexit artem, id eſt induſtriã, & bonos mores. & rarò ſeorſum conſiſtunt. Laus eſt ſermo illudcidans magnitudinem vi tutis, ſecundùm Ariſto. in theorica: & virtus alta petit, quia diuinum quid eſt, & ſemper ſurſum eius fama per aſtra volat: ſicut ait Virgilius pœta egregius. Tu † autem ex omnibus cõclude. Vtrum quis poſſit publicum officium vel dignitatem petere, ſic diſtingue. Aut petit per modum iuſtitiæ aut per modum virtutis, aut per modum ambitionis, aut dubitatur qua mente petat. Primò caſu licet petere. Vnde licet electo & poſtulato petere cõfirmationem: vt extra de electio. c. cupientes. lib. vj. Nam ipſe prouocari, non prouocare videtur. Secundò caſu concedi, nõ im petrari conſueuit: vt ſ. de orig. iuris. l. ij. in fine. Tertiò caſu nec impetrari nec concedi conſueuit, imò tanquam temerarius repellitur qui de ſe præſumit: vt l. j. ad l. Iuliã ambitus. Quartò caſu aut loquimur in dignitatibus ſpiritualibus: & nõ licet petere. Tamen ſi abſq; prauitate cõcedatur, valet conceſsio: quia ſuperioris decretum induxit præſumptionem iuſtę petitionis arg. hic ſecundùm primam lectu. nec tamen poteſt appellari ſi denegatur, & bene meritò: quia de gratia petitur: ar. j. de aqua quo. & æſti. l. j. ſ. permittitur. quia ſuperior ſuum, nõ tuũ denegat tibi beneficium. Aut in officijs tẽporalibus: & in dubio præſumitur contra eum qui inuerecundè petit: tamen ſi concedatur, licet retinere, vt hic. Palam autem & bona fide peti licet, vt hic ſecundùm Io-

2 an. An. No. infrà quod cuiuſq; vniuer. no. vlti licet ipſe nõ allegeret eum, vbi dicitur, finge eũ nullos eſſe legatarios, nec creditores, quibus obligari poſſit. Et ibi refert ita obtinuiſſe. Et pro hoc facit quod cõſuluit Ro. conſ. cccclij. ꝙ ſtante ſtatuto ꝙ minor non poſſit cõtra here niſi certa ſolennitate ſeruata, quòd ſi cõtrahit in eius vtilitate, valet non obſtante ſtatuto. Et idẽ voluit conſi. ccxxvj, inquantum etiam in v. col. diſtinguit ſter principẽ & inferiorẽ conferentes dignitatem inhabili. vide de veritate in q. Oldra. cccxxv. vſq; ad cccxxxij. nã Pe. de Anchara. conſi. ccccv. In quantũ etiam in ix. col. ponit an prĩceps poſſit ſine cauſa auferre rem alterius, ad de Ro. conſi. cccx. Et dum in xj. col. tangit de poteſtate pape in beneficialibus, adde Car. conſi. j. de tranſla. præla. Abba. cõſi. inci. archiepiſcopus Spirenſis. Et inquantum etiam in xij. col. examinat an ex eoq; quis plura inſtrumẽta confecit, præſumatur notarius, adde Pe. de Anc. conſi. ccxiij. Bal. cõſi. cccxix. qui aliter loquitur. j. lib. & conſi. ccxxx. Et inquantum facit pro magno fundamẽto, ꝙ creare notarios ſit de reſeruatis principi, dic ꝙ Old. conſi. lxxv. dicit ꝙ quilibet ordinarius poteſt tabellionẽ creare: qa non eſt dignitas, ſed vile officium: nec eſt præſumendum ꝙ tale vile officium princeps reſeruauerit. Et verba Oldra. de ipſo mentionem non faciens ſequitur Ioan. And. in addi. Spe. de inſtru. edict. ſ. reſtat. verſ. ſed quis poteſt. Et ꝙ notariat⁹ ſit vile officiũ, voluit Angel. cõſi. cclxxxiij. & per ipſum etiam vide ꝙ inſtrumenta cõfecta à notario imperiali in terris eccleſię tolerantẽ propter publicam vtilitatẽ. Et ꝙ nõ ſit dignitas, ui ſi ſit notarius magni principis, tenet Bartolus conſi. clxxiij. ſer Ioan. de Caſt. duranti. Et ad materiã huius legis vide Are. in c. poſt ceſſionem. de proba. & ibi demum in xv. colum.

Pro intellectu legis, quæ oĩa. ſ. j. ff. de. pc.

b ¶Alias Hieronym⁹ in antiquis codicib⁹.

↠P. PAV. P. (Sed cõtra. vt dicit Hieronymus & quãdo pars sciret defectũ iudicis,in terminis istius legis quod nõ valeret.vide Fel. in c.Rodulphus. columna, antepenulti.

l.item eorum.§.j.Et hec vera,nisi petat per simoniam.Nam iurisdictiones venales esse non debent:vt in auc.vt iudic.sine quoquo suffragio.§. cogitatio. Non enim debet iustitia esse venalis. Si autẽ est dignitas, quæ impetranti prodest,& alij non nocet, puta sine administratione vel Imperio: quidam concedunt q̃ pecunia dari potest, vt j. de polli.l.j.§.sed & si quidem.sed publicè,non priuatè. Nam præsumitur contra illum, qui ex mala conscientia timet exire in publicum l.j.C.de famo.libel. Nam ex mala conscientia digna timere naturale est:& qui furtiuè & clàm nititur,malam & iniustam causam habere præsumitur,& malà res agitur, cùm quod virtute fieri debet, id pecunia tentatur.secundùm Tullium. Item cauendum est, ne quis supra fortunam animum gerat. Nam non omnibus omnia cupienda sunt: vt ait Sallustius. Nam ab illicitis & noxijs abstinendum est, & oportet prudentem magis regulare concupiscentiam suam quàm substantiam. sicut ait Aristotel.primo Politicorum. Istis ad solatium præmissis,veniamus ad factum,& ad secundum no. Et primò oppo.& videtur

3 † q̃ Barbarius nõ fuerit prætor verus,sed solùm putatiuus:quia dicit lex, q̃ ille, qui non iure decretus est decurio, etiam si salarium perceperit,non efficitur decurio:vt j.de decurio.l. Herennius Modestinus.Sed seruus de iure non potest creari prætor, vt j.de iudi.l.cùm prætor.§.fi.ergo &c.Solu.glo.Aut loquimur vtrum receptio salarij conferat officium vel dignitatem:& dico q̃ non confert: vt in contrario. Aut vtrum error communis habiliter:& dico q̃ habilitat,vt hic. Nam error populi pro veritate habetur,vt hic,& ius facit:vt j de sup.lega.l.iij.in fi.Secundò oppo.& videtur q̃ Barbarius non fuerit prætor : quia talis medio tempore aliquis esse præsumitur,qualis postea declaratur:vt C. de serui.expor.l.moueor.sed hic Barbarius postea declaratur inhabilis:ergo & interim fuit.Sol. glos.q̃ iste Barbarius postea nõ declaratur inhabilis:quia liberatur in hora suæ creationis : & sic non obstat contra.Tertiò oppo.quia seruo non competit publicum officium:vt j.si quis cau.l.si quis seruum.Solu. Iste non seruus.Concludit ergo glo.q̃ Barbarius fuit prætor.Pro hoc facit: quia vbi de publica vtilitate agitur,personæ habilitas non curatur:vt j.ad Sylla.l.si quis in graui.§.is quoq;. & argu.C.de preci.

a Impe.offe.l.j.Sed contra hoc oppo.primò de tex. quia licet Põponius hoc dixerit:tamen author legis hoc non dicit,imò videtur dicere contrarium : quia dicit q̃ seruitus in Barbario latuit: ergo erat talis:aliàs non lateret : vt j.de acqui.possess.l.peregrè.in prin.Sol.Latuit præambula hora creationis. Vel dic etiam tempore officij gestionis latuit seruitus,scilicet præambula. non autem tunc erat seruus,sed liber:ergo prætor. Item oppo.etiam cõtra hoc q̃ seruus & libertus ad dignitatem aspirare non possunt: vt C.si seruus aut liber.ad decurio.aspi.l.j.& ij.Solu. Dic specialè propter publicam vtilitatem & communem errorem. Item opponi. si Barbarius fuit prætor : ergo gesta per eum valent de rigore:litera autem dicit de æquitate,non de rigore. Solu. Eadẽ æquitate qua est prætor in habitu exercet in actu : quia ab vna causa & ratione procedit & esse,& operari,secundùm Iaco. Itẽ oppo. Barbarius est per obreptionem promotus : ergo promotio nulla:vt j.de in ius vocan.l.sed si hac.§. patronum. & de nata.restitu.l.j.& de excu.tuto.l.qui testamento. & de tuto. & curato. datis ab his.l. tutor si petitus. Solu. Ibi loquuntur in factis priuatorum : ista lex loquitur in facto publico , & vbi versatur ius publicum authoritate, & vtilitate. Præterea, hic error communis facit fingi non fuisse obreptum.Item oppo.q̃ Barbarius illicitè insignijs vsus est.Vnde non debet dolus suus ei patrocinari,sed debet puniri:vt j.de fal.l.eos.§.qui se.Solu. Hic non est vsus illicitè insignijs:ex quo est prætor : ergo ei iure licet se talẽ vocare qualis est:& sic conualescit dignitas in eo,qui est vitiosè electus,vt no. Archidia.l.distinct.c.quicunq;.Item opponi.qua re Barbarius est prætor.ratiò tex.est publica vtilitas. Sed ista ratio est falsa. Nam quo ad statutum Barbarij non versatur publica vtilitas,sed quo ad litigantes:ergo ratio non est vera. Solutio.Gesta dependent à statu:quia si non esset prætor & liber,nõ valerent acta per eum, vt ergo valeant , ideo est prætor & liber. Ista solutio non est vera:quia licet non esset prætor de iure, sufficit quo ad litigantes q̃ erat prætor de facto , vt C. de senten.l.si arbiter. & argu.l.j.de testa. Si ergo dicis Barbarium esse prætorem,& creationem suam habere valentiam in seipsa: hoc redundat ad priuatam vtilitatem Barbarij,non ad bonum publicum. Barbario autem fauere,qui decepit populum, peccatum est,& maximè quia criminosus & infamis non habuit canonicum ingressum. Præterea,si Barbarius fuit prætor,quare formatur quæstio de actibus gestis,vel exercitio,an valeant? Quis dubitat valere,cùm sint facta à iusto prætore? Præterea, aut Barbarius est prætor de iure communi , aut dispensatiuè. Primò modo non: quia non capax. nec secundo : quia super defectu præsumpto non intelligitur dispensatum:vt j.de re iudic.l. quidam consulebant.& de excu.tuto.l.idem Vlpianus.& de nata.resti.l.j.& j.de pecu.lega.l.cùm dominus. Præterea nil debemus præsupponere frustra:sed præsupponere Barbarium fuisse prætorem,est frustra respectu publicæ vtilitatis:quia licet sit oppositum.gesta valent, & seruatur vtilitas publica. Item non debemus implicare tot inconuenientes.Quid dices? Guli.& Cynus dicunt q̃ hic Barbarius non fuit verus prætor , sed putatiuus : & secundùm hoc hæc lex hoc dicit.Propter publicam vtilitatem, & superioris authoritatem,& errorem communem,valent gesta à minus legitimo prætore.Et hoc solum determinat hæc lex,scilicet ex valentia actuum exercitorum quandiu latuit inhabilitas Barbarij. & aliàs,quæ dicit,circunferentia sunt: vel rationes ad probandũ gesta valere, secundùm eos.Sed pro glossa facit , quia Pomponius dicit,Barbario non obesse seruitutem.Vnde expresè decidit quæstionem quo ad personam Barbarij.Nec enim est dicendum,non obstitit,scilicet de facto, sed de iure sic. Nam factum præsupponitur , vnde de eo non est opus disputare secundùm Iaco.Item pro glossa.Facit q̃ si Barbarius esset minus legitima persona:ergo pro nulla deberet reputari : vt j.quod cuiusq; vniuersa.l.j.§.q̃ si nemo.Et confirmo gloss.tali ratione:vbi est defectus solùm in persona electi,cõfirmatio superioris tribuit ei ius. Et idem est in promotione.Vnde si homicida , qui est irregularis vel simoniacus,confirmetur in episcopum vel prælatum,valet confirmatio superioris:argumen.j.quod falso tuto.author.l.j. §.idem Pomponius.Facit quod notat Archidi.viij.quæstio.prima.c.in scriptis.Nam in eum hoc ius cadere potest virtute confirmationis,vt nota Innocen.extra de concessio.præben.c. cùm in nostris.in princi.Sed certum est quòd promotio Barbarij habuit vim electionis,& confirmationis.Facit quod nota Archid. lxiij.distin.in synodo cùm alium actum non requirat:sed trahat secum suum effectum,sicut confirmatio: vt infrà de conditi.& demonstra. lege, Publius. & nota per Innocen. in c.nihil.extra de electio.& c.cùm inter canonicos. & c. cùm dilectus. eodem titulo. per Innocen. Et hoc verum in confirmatione Principis: sed confirmatio inferioris non valet,si in electione sit vitium intolerabile.Ita intelligo Innocen. in dicto c.cùm dilectus. Et adde quod nota Innocen. extra de dolo & contuma. c. cùm olim. facit infrà de excusa.tuto.lege,qui testamẽto. Et quòd istud ius cadat in seruo , saltem dispensatiuè , dicit litera aperte ibi , cùm etiam potuit &c.Nam & tenet iudicium , vbi seruus iudicat,si non opponatur exceptio:vt nota Innocen.extra de præscriptio. c.fos̃catus.ergo in eo cadit istud ius qundam modo. sed in dicto c.nihil est. Innocen. videtur dicere quòd error communis non profit huic,qui de statu suo non errabat:sed bene profit litigantibus errantibus.Et ita post multa verba videtur concludere Innocen.in fi.d.c. quod verum credo : quia furtiuum ingressum habuit obripiens:vt l.fina.C.de primice.lib.xij. & ideo Barbarij detecto statu non oportet ipsum sententialiter priuari prætura: sed declarari non esse. Quod nota. Et hanc partem contra Barbarium præcisè tenet Innocen. in c. cùm dilectus. extra de electi.Et quod dico in seruo,idem in excommunicato: quia nõ

4 recipit titulum dignitatis,maximè spiritualem,vt nota Archidi. lxiij.distinctio.c.nullus.Venio ad tertium notabile† de valentia actuum exercitorum.Et videtur primò quòd non valeant. Nã Barbarius non fuit prætor quantum ad veritatem : ergo falsus prætor.ergo acta non valent: vt l.ij.C. de eo qui pro tuto. & C. de sacrosan.eccle.l.decernimus.Si vera esset opi.gloss. non esset opus laborare:quia Barbarius fuisset verus & legitimus prætor. Sed tenendo q̃ quantum ad se non fuerit verus prætor,sed quãtum ad alios,debet verus prætor reputari : tunc oportet soluere q̃ alia est exceptio,tu non es creatus.alia,tu non potes esse.nam ibi in ibi in primò abest factum:in secundo ius, & eius executio. hoc non est hic:qa nõ erat defectus in facto,sed in iure:vbi nõ abest veritas facti,sed iuris,iste non videtur falsus,sed inhabilis,vt no ta.j.de procurato.l.quæ omnia.§.fi.Ad l.decernimus respon. q̃ ibi nũquam fuerat creatus.sed se intromiserat,& inuaserat sicut tyrannus.Secundò oppo.si Barbarius non fuit prætor,ergo detecta veritate proceditur per modum declarationis , & non per modum priuationis:ergo retro gesta apparent infirma:quia declaratio retrotrahitur,vt l.pe.j.de re mili.& l.furti.§.j.infrà de infa.Sol.Obiectio est vera per modũ regulæ.fallit hic in his quæ pertinent ad iustitiam & iurisdictionem.ita no.Iaco.j.de acqui. hære.l.quoties.Tertiò oppo.& videtur q̃ acta valeant de rigore iuris,ex quo Barbarius erat in quasi possessione officij:nam sola quasi possessio sufficit in temporalibus:vt extra de iure patrona.c.consultationibus.Sol.Dicit Innoc.q̃ illud est verum in his quasi possessionibus,in quibus nõ requiritur decretum superioris,vt quasi possessio iuris eligendi & præsentandi.Secus vbi re quiritur authoritas superioris,nam si ibi est interpositum decretum de iure,valet quod fit de rigore iuris.Sinautem de facto,loqtur hæc lex,& Innocen.extra de elect.c. nihil.Oppo. quòd acta non valeãt:nã Barbarius sciebat se nõ procedere legitimè,vt infrà de procura.lege si procuratorem absentem. Solut. Nego q̃

5 non legitimè procedit,ex quo creatus erat.† Venio ad rationem dicitur hic acta valere propter publicam vtilitatem.contra, imò idem in priuata,vt C.de sen.l.ij. Sol. Iurisdictio delegata potest considerari tripliciter.Vno modo respectu actus exerciti.Respectu delegantis iurisdictio delegata est ordinaria,sicut in dominio vsus fructus formalis & causalis:sed ordinaria iurisdictio est publica authoritate & vtilitate:respectu iurisdictionis in seipsa est idem. j.de mune.& hono.lege munerum.§.iudicandi. Respectu verò actus exciti inter Titiũ & Seium,sic non extenditur qualitas iurisdictionis,quia non denominatur à priuato:vt lege prima §. ius publicum.§.de iust.& iur.Cy.dicit q̃ lex contraria loquitur in liberto,non in seruo.quod nihil est:quia si id,quod non est iurisdictionis,valet propter errorem communẽ, vt lege,prima.C. de test.multò magis id,quod est iurisdictionis:quia est magis favorabilis.Item oppo.dicitur hic in alia ratione literæ:quia error habetur pro consensu,tenendo gl.Sed contra,imò pro dissensu: vt lege si per errorem infrà de iurisdict.omn.iud.Sol.Ibi error vnius personæ,hic populi,secundũ gl. Vel ibi error dat causam actui exercito,hic est error incidens,quem habebat populus in latẽti qualitate personæ:non autẽ fuit dolo inductus ad eligendũ. Tu dic,error non habetur pro consensu quo ad Barbarium,sed quo ad acta,imò nec acta indigent fictione , sed valent ex æquitate quam habent in seipsis.Item oppo.contra tertiam rationem de authoritate superioris:& videtur quòd non requiratur authoritas superioris:vt lege prima.C.de testi.Sol.ibi in actu testis ; qui de sui natura non desiderat authoritatem superioris,vt not. Inn. in d.c.nihil.Venio ad aliam partem.Dicitur hic secundùm gl.q̃ Barbarius fuit liber effectus.contra,quia populus non potest mihi auferre dominium rei meæ:vt infrà qui & à quib.l.si priuatus Sol.Illud verum in alio populo quàm Romano, in quo olim summa potestas & absoluta residebat.Vel hic speciale fauore libertatis,vt l.quæris.j.de nata.rest.Nam in seruo quædam vestigia iuris naturalis remanserant:vt infrà de institu.& iur.l.manumissiones.Vnde de facili talem naturã reuertitur:vt infrà de pactis.l.si vnus.§.pactus.ver.quod in specie.Simile in restitutione natalium per viam legitimationis.Vnde sæpe videmus qđ Princeps restituit filium ad successionem alteri agnato quæsitam, q̃ tamen in dubio non videtur velle:vt extra de rescrip.c.q̃uis.lib. vj.& no.per gloss.infrà de libe.& posthu.l.Gallus.§.& quid si tãtum.Secundò oppo.actus agentium non debent vltra eorum intentionem operari:vt l.Neratius.infrà de re iudi.sed hic non fuit verus animus dandæ libertatis.vt C.de dona.lege nec ignorans. Sol.Imò præsumptione huius legis secundùm Iac.But.animus intercesit verus. Vel dic q̃ non operatur vltra nisi in his , sine quibus voluntas suum effectum non haberet:vt infrà.de procu. lege ad rem mobilem,& lege ad,legatum.infrà de acqui.hære.l. illud. Tertiòoppo.C.de libe.causa,lege,non mutant.vbi dicitur quòd dignitas & honores ciuiles non liberant à potestate.

6 & ideo dico quòd† Barbarius non fuit liber,sed solùm in possessione libertatis.& hoc vult litera ibi:quãdiu latuit &c.& ibi:si sciuisset.Nam omnia quæ animo concipiuntur ,nõ possunt perfici sine vera & certa scientia:vt infrà de reg.iur.l.in totum,omnia. Facit ad hoc C.de his qui à non domino manu.l.fi.et de fideicõmiss.liber.l.generaliter.§.si quis tutorem.& infrà de mili.test.l.neque.§.si seruum.Quia nõ creditꝝ q̃ Princeps velit alicui præiudicare:vt extra de authorita.et vsu pal.c.ex tuarũ. Item q̃ nõ fuerit liber,facit l.pe.C.de præpo.sa.cubi.Concludamus ergo tres singulares conclusiones.Prima est de Barbario, q̃ nõ fuerit prætor.Secũda de actionibus exercitis q̃ valuerũt.Tertia q̃ Barbarius nil fuit quo ad se,sed quo ad litigantes aliquid fuit.Et sic casu & fortuna populus Romanus fuit seruus & subiectus seruo. Fortuna em̃ oĩ rei dñatur.Et si dicatur si Barbarius nõ fuit liber nec prætor:ergo fuit iudex incompetens,quomodo acta valẽt? Solu. Quo ad subditos iudex cõpetens fuisse videtur, vt s.dixi: sed in seipso non potest habere dominium nec iurisdictionem.

7 ar.s.de sta.ho.l.qui furere re.† Modò quærere restat, an cõmunis vtilitas,& publica authoritas superioris,& error populi,omnia ista tria essentialiter requirantur ad validationem actorũ. Et videtur q̃ sufficit superioris authoritas cũ quasi possessiõe liberatis:vt C.de sen.l.si arbiter.Ecõtra q̃ propter periculũ multorũ dispenset hæc lex , & sit finalis ratio publica vtilitas vel quasi. Econtra videtur q̃ sufficit solus error cõmunis,qui facit ius , & maximè iniudice ordinario,cui subditus nil põt opponere , ex quo est in pacifica quasi possessione iurisdictionis authoritate superioris:vt not.Inn.extra de offi.delega.c.cũ super. de Archi. viij.q.iiij.nõne.vbi omnino vide. Nã quasi possessio non debet esse sterilis.Ponit ergo vsum quendam,qui est exercere iurisdictionem,vt not.Inno.extra de restit.spoliato.c.in literis.Sol.Credo q̃ potissima ratio sit error cõmunis, & superioris authoritas: vt d.l.si arbiter.Nam ita debet illa lex intelligi, q̃ hoc communi errore pro libero habebatur.Item ibi interuenit superioris authoritas,id est,delegatio superioris.Et si est illud in iurisdictiõe delegata,quæ est extraordinaria & odiosa:ergo idem in ordinaria quæ est fauorabilis,& necessaria,& amplianda:vt l.j.§. cũ vrbẽ. ŝ.de offi.p̃fec.vrb.Et p̃ hoc puto q̃ si Barba.nõ exercuisset nisi vnicũ actũ:ille actus valeret:& de eqtate ita valuit primus actus quẽ fecit,sicut & vltimus.Ponamus q̃ deficiat authoritas superioris:nũquid error cõis sufficiat? Exẽplũ in eo,† qui diu se pro

8 notario gessit an valeant instrumẽta:semper enim falsum commisit,dũ se in notariũ subscripsit.Et videtur quod non valeant de rigore,sed de æquitate:ar.l.nostræ,& l.j.C.de testa.Nã notarius est testis approbatus à iure:vt l.hac consultissima.§.fi.C.de testa.& l.j.dominus Azo dicit contrarium in authen.de fide instru.vbi dicit non valere.Et idem tenet hic Gul.per l. actuarios. C.de actua.Non obst.hæc lex,qa hic non erat aliquis defectus, nisi in persona Barbarij:qui defectus est defectus materiæ. Sed in qõ.proposita est defectus formæ:imò est funditus falsitas:vt infrà,de fal.l.eos.§.qui se.Vnde suæ scripturæ non debet credi, vt infrà,de eden.l.si quis ex argentarijs.§.j.& C.de proba.l.iubemus.tenetur tamen iste scriba patribus ad interesse: vt l.fina.C. de magi.conuenien.Nec obstat lege, prima C. de testi.quia ibi in officio testis,in quo non requiritur superioris authoritas : sed nemo est tabellio,nisi creetur tabellio à superiore:vt not.per Innocen.extra de fid.instru.capitu.cùm P.tabellio.Nec iuuat quasi possessio:quia in ea fuit mala fides versatus.Facit quod no.per

9 docto.C.de fid.instru.l.si solennibus.† Sed quid dices de iudice vero,qui tamen erat excommunicatus,& iurisdictionem exercuit:an teneat processus suus? Et videtur quod non,vt not.in lege,prima.C.de iur.& fac.ignor.Tu dic contrarium. quod occultè excommunicatus partibus obesse non debet arg.legis nostræ:nam iste excommunicatus est verus iudex in seipso : ergo multò fortius valent in eo gesta vel acta,quã in Barbario.Facit

10 quod not.Inno.in capitu consulti.extra de procura.† Sed quid dicemus in his,quæ non fiunt per modum iurisdictionis, vt in contractibus,an de æquitate valebunt contractus stricti iuris facti à non legitimo prælato? Si quidem est intrusus , de facto non valent.xij.qõ.ij.alienationes. Si verò authoritate superioris,tamen illa authoritas non valet,vt quia confirmatus erat excommunicatus,qui habent pro mortuo,quo ad spiritualia pro non confirmato,vt not.per Inn.in c.nihil . Et tũc subdistinguo:

¶ Valeant. Adde Card.cons.j.de trāſ. præla.

Aut eſt actus neceſſarius:& valeat:ar.j. de mino.l. ait ꝓtor.§.ꝓmittit.& de ꝓcur.l.ꝓc. curator totoꝝ in fi.arg.huius l.quia iuriſdictio eſt neceſſaria, & debet à ſubditis impartiri:in authen.de quæſtio.§.ſuper hoc.Aut eſt voluntarius:& tunc aut concernit proprietate rerū,aut fructus. Primo caſu non valet contractus:vt C.de eo qui pro tu.l.ij.& de iureiur.l. iuſiurandū. §.j.Secundo caſu valet,ſi erat in bona fide:quia adminiſtrationem facti habet:licet non habeat ius plenum:arg.extra de elect.c.quærela.& extra ne præla.vices ſuas.c.ſi.& hoc in prælatis.Secus in tutoribus non legitimis qui nihil poſſunt nec in iudicio nec extra in præiudicium domini:vt l.qui neqꝫ de reb. eo. Nam dominus in eorum adminiſtratione non ſuccedit nec co-
11 gitur ratum habere:vt l.filiæ.j.de ſolutio.†Sed quid de ſeruo religionis,qui fugit à clauſtro,vt ſunt apoſtatæ:an ſi papa ignorans promoueat eos,valeat promotio?vt puta ad epiſcopatum?Et dic ꝙ non ſunt epiſcopi:ſed tamen valet id,quod faciunt,ex quo cōmuni errore pro epiſcopis reputantur,vt hic.& iſte caſus frequēter contingere poteſt.Ratio autem quare non eſt epiſcopus: qa hoc ius ipſo iure non cadit in apoſtatam.Secus in homicidia, in quo cadit ius ipſo iure:& ideo eſt verus epiſcopus: vt nota. per Inno. extra de conce.præben.c.cum noſtris.donec remoueatur. Nam remouendus eſt tanqꝫ criminoſus & indignus. Sed qꝫdiu non priuetur,verus prælatus eſt.Nec ob.ꝺ: de fideicō. liber. l.cū vero.§.ſubuentum.quia ibi agitur de præiudicio tertij: hic verò de iure ſolius cōcedentis:puta papæ.Simile,ſi dolus dat cauſam contractui,& ſequatur traditio,dominium tranſfertur:vt l.elegā-
12 ter.in prin.j.de dolo.†Sed quid ſi papa ex certa ſcientia tales ꝓmouet?Dico quòd diſpenſare videtur:vt j.de re iudi.l. quidam conſulebant,& no.in l.ij.C.de diuer.offic.lib.xj. Inferiores autē non diſpenſant niſi cauſa cognita,& in caſibus permiſsis:vt in c. at ſi clerici.extra de iudi.& per Bar.& Inno.& extra de fil.præſby.c.veniens.vbi dicit quòd non poteſt haberi pro legitima di-
13 ſpenſatione temerarium factum inferiorū.ꝙ eſt valde no.†Sed quid de his,quos iſti prælati putatiui ordinant per modum legis condendæ,vt in c.vt animarum.§.ſtatuto extra de conſti.lib.vj. an valeant?Breuiter eſt caſus hic ꝙ ſic.Tamen dicit Inn.ꝙ licet proceſſus exerciti per modum iuriſdictionis inter partes non vemiunt caſſandi,vt hic.ſecus in legibus:quia ſunt caſſandę quo ad futura dānata authoritate,vt not. Inno.extra de elec.in c.nihil.tñ iſta caſſatio non trahit ſuum effectum retro.Conclude ergo ex præmiſsis ſic:ꝙ quidā ſunt actus per modū legis:quidā per modū iuriſdictionis cōtentioſæ:quidā per modū cōuētionis: quidā per modū liberatioīs.Et facit j.de condi.indeb.l.ſi vrbana. & in-
14 frà de pac.l.ſi tibi.§.cū poſſeſ.†Sed qd de ſententijs ſpiritualibus epiſcoporū putatiuorū:an ligēt?Videtur ꝙ nō:qa cū deus ligat, non ligat contra veritatem:vt arg.j.de condi.ob cau.l.ſi pecuniā §.ſi ſeruū.Vnde in ſententia excommunicationis plus conſidetur veritas quàm opinio:vt no.Archi.xj. q.iij.c.ſententia paſtoris.Ego credo contrariū,quo ad eccleſiam huius mundi:quia habet adminiſtrationem iuriſdictioīs meri & miſti Imperij, tam in ciuilibus quàm in criminalibus, & per inquiſitionem,& officiū iudicis,vt hic.Et hoc eſt verum in ſpiritualibus,quæ fiunt ratione publicæ vtilitatis,& publici officij.Secus in alijs:vt no.Inno. extra de conſuetu.c.cùm dilectus. Et de hoc not. Archi.ix.q.j.
15 nos in hominem.vbi omnino vide per eum.†Sed quid de actionibus motis à non iuſto prælato, vel ab eo qui poſtea remotus eſt ab actu vel ab officio vel dignitate, vel ab adminiſtratione, an teneat iudicium?Videtur ꝙ ſic:arg.not.j.de iudi.l.non idcirco.§.cū poſtea,& j.rem rat.hab.l.procurator.§.fi.In contrariū facit j.de ſolu.l.diſpenſatorē.& l.eius qui.j.ſi cer.pet.& de admini. tut.l.vulgò.&l.actor.rem ra.hab.Tu dic quòd prima pars eſt vera in prælatis,ex quo ſunt in pacifica poſſeſsione: arg.legis nr̄æ. & extra de elec.c.querelam.Secunda pars eſt vera in tutoribus & ſimplicibus adminiſtratoribus,de quibus etiam loquitur glo. in lege quæ omnia.j.de procura.Et adde quod no.per Dy. in c. j.extra de regu.iur.lib.vj.in viij.quęſtion.vbi ſentit ꝙ lex noſtra loquitur & habet locum in officijs publicis authoritate, & vtilitate.Secus ſi vtilitate priuatis,vel priuatis vtilitate & authoritate,ſecundùm Dyn.Et officium prælatorum cenſetur publicum authoritate & vtilitate:argu.ſuprà de iuſti.& iur.l. prima. §. ius
16 publicum.in ſacris.†Quid de notario ab officio priuato,an vete ra inſtrumenta publicare,& perficere poterit?Et videtur ꝙ ſic. Nam iſta pars eſt vera:quia alijs non debet nocere contra notarium lata ſententia:vt infrà de inſa.l.Lucius. cum ſimi. Et facit quod nota.Inno.extra de hæreti.c.fraternitatis.Ex quo enim ſententia amotionis ſortitur ſuum effectum,& tunc non valent ſcripturæ poſtea inchoatæ,ſed retro vetera cōſummare poteſt: quia ſententia non mutat vim retro.argumentū.C.vt cau. poſt publ.
17 adſit tu.lege prima.†Quid ſi notarius non eſt adhuc damnatus de falſo,ſed pendet proceſſus:an interim poſsit inſtrumenta conficere?Et videtur quòd non:vt C.de procura. lege reum criminis.argum.infrà de excu.tuto.lege diximus.quia idem operatur proceſſus pendens,quod ſententia.infrà de exceptio.lege fundū & lege fundi. Ad idem facit infrà de libe.cau.lege qui de libertate.& infrà de ſolut.lege.quòd ſi fortè.§. primo de adminiſtra. tuto.lege chirographis.§.pe.Econtra videtur:quia pendētia proceſſus operatur idem,quod ſententia abſolutoria: quia dubium & certum paribus paſsibus ambulant pro eo,ſed non operantur idem quod condemnatoria.Vnde ex quo interim eſt in poteſtate officij,videtur quòd poſsit officium exercere,niſi expreſsè interdicatur:vt lege moris.infrà de pœn.& d.lege chirographis.§. finali.cum ſimi.Ad idem facit quod nota.infrà de inſa.lege furti
18 §.primo.Nam & miles antequam ſit ex authoratus, pro milite eſt tractandus.Facit ad hoc quod nota.infrà de infami.lege ſecūda §.miles.& de edē.lege,ſi quis.§.primo.& ibi per Odofre. Credò quòd hæc pars ſit verior quia licet interim ad nouum honorem non poſsit aſpirare:tamen executio officij prioris non denegatur:quia eſt in quaſi poſſeſsione.quòd interim ſibi competitiu re proprio.Nam etiam interim notarius eſt.Non obſtat.C.de ſpe.tu.lege eum.quia officium tutelæ eſt gratia alterius tantùm introductum,& non intereſt tutoris.Secus in officio tabellioīs. Nam honor eſt ſibi credi,& ſua intereſt,& eſt officium publicū authoritate & vtilitate priuatum.Et facit:quia in dubio conſtitutus poteſt licitè poſsidere,& vti poſſeſsione:vt infrà de no.oper. nuncia.lege ſi prius.cum ſimi.Et ſicut non auferētur bona ſibi interim:ita non debet auferri officium nec ſtatus:argu.ſupra de ſta.ho.lege,qui furere.nec etiam fama,vt C.de inſa.l.nullā. Honeſtius tamen facit ſi interim abſtinet à nouis inſtrumentis imò videtur quòd ſit omnino prohibitum,ſicut ferre teſtimonium: vt l.iij.§.lege Iulia.& l.ij.de teſtib.& no.in l.j.C.de reis poſtu.lib. x.niſi dicas aliud in teſte ſimplici:aliud in tabellione.Nam infamis non poteſt eſſe teſtis:tamen poteſt exercere tabellionatum, niſi in officio deliquerit,& ſit amotus ab eo.Item dictum tabellionis eſt magis authenticum,qꝫ dictum teſtis:vt not.Inſtitu.de inut.ſtip.§.item verborum. Item quidam non poſſunt eſſe teſtes in iudicio,ſed in contractibus ſic:vt C.de hære.l.quoniam.Non credo tpaliter fidem annihilari,ſed diminui,ſi poſtea culpabiles
19 eſſe iudicentur.†Quid ſi papa tranſtulit epiſcopum de vno epiſcopatu in alium epiſcopatum:ignorans ille tanqꝫ primus epiſco-
a pus aliqua geſsit:an valeant?Et videtur ꝙ ſic:quia papa non videtur executionem officij adimere ignoranti: vt extra de reſtit. ſpo.c.audita.niſi ex eo quòd ſit plenè tranſlatus à iure:arg.infra de offi.præſi.l.ſi fortè.arg.contra infra de manu.vin.l. ſi pater. & l.patet ex prouincia.& argu.infra de iudi.l.ij.§.primo vbi nō requiritur ſcientia:ſed ibi fauore iudiciorum:hic autem eſt oppoſitum. Alia non ob ſcilicet & ideo iudicium quod fecerunt litigantes coram eo valet: & quia in lege contraria tractabatur de lucro captādo:hic de dāno vitādo,ſaltem de dāno expēſarū in lite.Facit ꝙ not.j.de procura.l.Pōponius.§.ſed & is.Cōclude tres caſus.Quandoqꝫ quis nunqꝫ fuit in officio de iure, ſed de facto: tamen in colorata poſſeſsione:& loquitur lex noſtra. Quādoqꝫ fuit de iure & de facto,tamen erat priuationi ſubiectus:quia dolo obtinuerat officium vel dignitatē:& tunc valēt interim geſta, etiam quo ad ſcientes:qa verè eſt talis pro quali ſe gerit,donec ꝙ ſuperiorē remoueatur.Quādoqꝫ quis iam fuit in officio, ſed hodie non eſt:tūc an valeāt geſta.Si quidē per ſententiā ſit amotus nō valent.Nam ſi in lege noſtra eſſent geſta poſtqꝫ depoſitionis ſententia eſſet lata contra Barbarū:& tunc geſta non valerent: vt not.Inno.extra de accu.c.qualiter.in gloſ. magna. Sinautem eſt ſibi alias adempta iuriſdictio propter errorem ipſius, ad huc acta tolerantur:vt extra de reſtit.ſpo.c.audita.Et de hoc tangitur j.ſi cer peta.l.eius in prin.Et facit quod not.j.de condi.indeb.l.ſi non ſortem.§.qui filio.Licet enim abſenti & ignorāti iuriſdictio conferat

a ¶Excōmunicatū. Adde quādo geſta ab excōicato valeāt.Car.cōſi.xl.& facit pro dicto Bar.hic voluit Fed.cōſil.xiij. ꝙ percutiens laicū incidentē in habitu clericali,putans illū clericum,& ſe excōicandum,& ſi celebrat ſimiliter irregularē,qñ tamē re vera non eſt,& ſi promoueatur ad beneficium quòd valet promotio.Et an valeant inſtrumēta excōicati,vide Fede.cōſi.lxxiij.& cxlvj.
✠ P. P A V. P.

b ¶Quòd incendia ſæpius fiunt.Circa iſtā materiam vide Ale. conſi.l.in j.vol. vbi ponit inter cætera,ꝙ ſi duo inhabitant vnus inferius, alter ſuperius,quis teneatur de incendio,& ibi in fi.ponit quòddā ſingulare dictū,in materia vide moder. in l.horreorum.ff. loca. Itē ſi duo inhabitant quis teneatur, vide Roma. conſil. cccj. & vide omnino de materia Bal.in cōſil. xiij.incip.factū quæſtionis tale eſt. in j. vol.vide Alex.in l.ſi quis ex argentarijs. §.prætor ait.in ij.co. & ſequenti.ff. de edē do.Ang.in conſi. ccxiij.incipi. Incendiū eſt ortum. & in cōſi. ſequenti.incip. In qꝫſtione prætexita. Itē etiam quòd ſi cōductor exprimat ſe nolle teneri de caſu fortuito,& poſteavnus ex ſuis domeſticis
19 comburat domum omnino teneatur.eſt tex.in l.ſi inſulam.§. fi.ff.loca.quē multū notat Roma. in l.ſed & ſi quis.§.quæſtū. fi. ſi quis caut. facit textus in l.ſi tibi domū.in principi.ff.locati.Quæ autem ſit pœna incendiarij vide diſtinctius Cynū in l.ſi datæ.C.qui ac cuſare nō poſſ. & refert Richar. fuiſſe ſignatū i facto, ꝙ pœna de qua loquitur l. ſi ædes.ff. de incend. rui.& naufra.& in l. quis furio.§.quod dicitur.ff.ad leg.aquil. vide etiam in l.quod occidit.§. in hac quo que actione.eod. tit. Itē adde quòd licet incendium præſumatur factum culpa inhabitantium: tamen talis culpa præſumpta non eſt niſi leuiſſima. Ideo in caſibus, in quibus non tenetur quis de leuiſ-
20 ſima culpa non tenētur non probato alio modo culpa, in eo quod ſi probaretur ipſum eſſe ſolitum eſſe vigilem & ſolertem tolleretur illa præſumptio culpæ leuiſsimæ, quæ à iure contra eum oritur vide Iaſon. in l. ſed & ſi quis §.quæſitum. ff. ſi quis cauti. vide de prædictis & quibuſdam alijs Iaſon. in l. ſi
21 quis ex argentarijs, §. prætor ait penult. cōſil.ff.de edend.vbi dat aliam notabilē cautelam, pro ſaluando inhabitantem.Ita pro defenſione inhabitantis.vide not.Ioā.de dama in cōſi.xj.vbi ponit quod licet præſumatur culpa habitātium:nō tamē præſumitur culpa domini,& ſic certæ perſonæ,atque talis culpa præſumpta,eſt leuiſsima.Et quomodo dominꝰ teneatur de culpa alicuiꝰ de ſua familia ſibi cō-
missa circa incendium,aperte vide infrà.Et circa iſtam materiam, an incendium præſumatur factum culpa inhabitantiū,et abſqꝫ eo ꝙ aliqd probetur contra eum,taliter ꝙ teneatur domiꝰ ad reſarcīdum damnum, vide Alex. conſi.l.in j.volu.qd̄ eſt repetitum in cōſil. ccxvij. Ad iſtud propoſitū vide Bal. in cōſi. cxlviij.in ij. vol. incip. viſis & opportunè cōſidera ratis per totum.vbi cōludit ſignanter ꝙ illud quod dicit hic, verū eſt ſi culpa leuiſsima in cōmittendo.& ideo nō tenet dñs,niſi habet rē ex tali contractu, ex quo teneat ēt de leuiſsima culpa i cōmittēdo.vt in cōmodato vel alijs,q ſiūt gr̄a vnius tm̄ tex.in l.ſi vt certo.§.nūc vi dēdū ff.cōmoda. Iō cōcludit ꝙ nō tenea tur actiōe aliqua:licet ex ea teneat ex culpa leuiſsima, qa intelligit de culpa in faciēdo cōmiſſa, vt ibi per eū,qui multa alia ponit ad defenſionē habitātiū, vt nō teneat ex iſta ſola præſumptione & in fine dat cautelā qd̄ nūquā tenebitur, ſi probaretur ꝙ non erat ſolitus talia facere quē ſequitur etiā cautius in lege, dñi horreorū circa fi.ff. loca.& multa allegat Ale.in dictis conſiliꝭ quæ omnino vide. Item tenet Alexan. in l.ex argē tarijs.§.prætor ait in iij.col.& ſequēti.& idem repetit in l.domus hæreditatis. in peñ.& vlt.col.ff. de leg.j.cōtrariā tamen ſententiā, ꝙ primò fine alia probatione teneatur habitās,puta conductor domino, qa præſumatur talis culpa, quòd ſit obligatus. Videtur velle Bar.in l.ſi quis exargentarijs. §. an vero hæredita.ff. de edendo.& videt caſus in lege.vēdita.ff. de peri. & quomodo rei vendi. ſed reſpondet Alexan.in dictis conſiliꝭ idem qd̄ Bar.tenet. Bald. in cōſi.xiij.incip.Factum quæſtionis tale eſt ſ prima parte. & aliqui moder. vt refert Ang.in dicta l. domini horreorū Item ad contra iſtā materiam quomodo præſumat factū incendium culpa habitantium Ang.ſ cō filio ccxiij.incip.incendium eſt actum.

uando inhabitantem.Ita pro defenſione inhabitantis.vide not.Ioā.de dama in cōſi.xj.vbi ponit quod licet præſumatur culpa habitātium:nō tamē præſumitur culpa domini,& ſic certæ perſonæ,atque talis culpa præſumpta,eſt leuiſsima.Et quomodo dominꝰ teneatur de culpa alicuiꝰ de ſua familia ſibi cō-
missa circa incendium,aperte vide infrà.Et circa iſtam materiam, an incendium præſumatur factum culpa inhabitantiū,et abſqꝫ eo ꝙ aliqd probetur contra eum,taliter ꝙ teneatur domiꝰ ad reſarcīdum damnum, vide Alex. conſi.l.in j.volu.qd̄ eſt repetitum in cōſil. ccxvij. Ad iſtud propoſitū vide Bal. in cōſi. cxlviij.in ij. vol. incip. viſis & opportunè cōſidera ratis per totum.vbi cōludit ſignanter ꝙ illud quod dicit hic, verū eſt ſi culpa leuiſsima in cōmittendo.& ideo nō tenet dñs,niſi habet rē ex tali contractu, ex quo teneat ēt de leuiſsima culpa i cōmittēdo.vt in cōmodato vel alijs,q ſiūt gr̄a vnius tm̄ tex.in l.ſi vt certo.§.nūc vi dēdū ff.cōmoda. Iō cōcludit ꝙ nō tenea tur actiōe aliqua:licet ex ea teneat ex culpa leuiſsima, qa intelligit de culpa in faciēdo cōmiſſa, vt ibi per eū,qui multa alia ponit ad defenſionē habitātiū, vt nō teneat ex iſta ſola præſumptione & in fine dat cautelā qd̄ nūquā tenebitur, ſi probaretur ꝙ non erat ſolitus talia facere quē ſequitur etiā cautius in lege, dñi horreorū circa fi.ff. loca.& multa allegat Ale.in dictis conſiliꝭ quæ omnino vide. Item tenet Alexan. in l.ex argē tarijs.§.prætor ait in iij.col.& ſequēti.& idem repetit in l.domus hæreditatis. in peñ.& vlt.col.ff. de leg.j.cōtrariā tamen ſententiā, ꝙ primò fine alia probatione teneatur habitās,puta conductor domino, qa præſumatur talis culpa, quòd ſit obligatus. Videtur velle Bar.in l.ſi quis exargentarijs. §. an vero hæredita.ff. de edendo.& videt caſus in lege.vēdita.ff. de peri. & quomodo rei vendi. ſed reſpondet Alexan.in dictis conſiliꝭ idem qd̄ Bar.tenet. Bald. in cōſi.xiij.incip.Factum quæſtionis tale eſt ſ prima parte. & aliqui moder. vt refert Ang.in dicta l. domini horreorū Item ad contra iſtā materiam quomodo præſumat factū incendium culpa habitantium Ang.ſ cō filio ccxiij.incip.incendium eſt actum.

ferunt,non quo ad effectum Barbarij:quia nō ꝓceſsit legitimè ſecūdū verū intellectū: nec poſſumus arguere in contrarium ex litera cōditionali:qa dicit ſi ſciuiſſet &c.quia verum ſi ſciuiſſet & creaſſet:ſed præſumit nō creaturū eſſe ſi ſciuiſſet indignum:quia præſumitur id factū eſſe quod fieri non debeat.Venio ad vltimam partem dicitur hic ꝙ multò magis in imperatore.contra imò pari ratione:quia pari poteſtate & ſicut in natura pari vnus alio maior non eſt,vt no. de manumiſ.in l.apud eum.ita nec hic:præſertim quia à populo proceſsit,vt l.j.ſuprà de conſtit.princi.& de origi.iuris.l.ij.§.nouiſsimè.Solu.Verum eſt ex parte poteſtatis,ſed ex parte conſenſus facilius & verius conſentit vnus quā plures:vt l.j.in fi.infrà de acqui.poſ.facit quod not.Inno.extra de ſen.excommuni.c.grauen.Secundò oppoſi erat princeps errat vnus:et non erat error communis:ergo multò minus deberet dicere,non multò magis.Solu.Dic ꝙ non attēdit error reſpectu creantis,ſed reſpectu ſubditorum.Vel dic multò magis,qꝫ in Barbario vt ſit ſenſus ꝙ ſi Barbarius fuiſſet creatus imperator:multò minus noceret ſeruitus imperio quàm præturæ: quia imperatori nihil. opponi poteſt dum modo ſit catholicus,ſicut nec papæ.expoſitiones gl.
loquuntur de Imperatore creato.quod not.
22 †Vltimò iſta lex allegatur ꝙ quis preſumitur dignus ex fama.De hoc no.Arc.viij.q.ij.dilectiſsimi. Item præſumitur innocens ex fama,niſi ſuo conatu ſumpſerit originē contra exiſtentiam veritatis,vt j.de adul.l. miles.§.pe.et illa quę per famā ſciuntur,ꝓſumuntur ab omnibus ſciri:vt not.in l.j.C. de rece.In tex.ibi:propter vtilitatem.iſta ratio tangit effectum & cauſam efficientem. In tex.ibi: ſed & ſi.Iſta ratio tāgit intētionē creantis,cuius ſummū Imperium demonſtratur:quia poteſt diſpenſare de officio in ſtatu ſeruitutis,& libertatis.Et ſic eſt finis.

De officio præfecti vigilum. Rubr.

1 ☞*Incendia ſæpius fiunt culpa habitantium.*
2 *Cuſtodes de negligentia puniuntur.*
3 *Cuſtodes poſſiunt torqueri quādo furtum eſt factum de nocte,ut indicent furem.*
4 *Capitaneus guardiæ poteſt fuſtigare:& delinquentem,qui ſeuerius puniri debet remittere.*
5 *Incendiarius qua pœna plectatur.*

LEX I.

Aput. Hęc lex primo ponit qualiter iſti fuerunt à principio inuenti,& creati & à quo.Secundò dicit qui ſit eorum officium & circa quę habēt iuriſdictionem.& hoc dicit totus titu.Secunda ibi: in l.iij.§.cognoſcit. Et not.text.ibi:quia plerunque,&c.Et not.
1 text.†quòd incēdia ſæpius fiunt culpa eo-
b rum qui in domo habitāt.†No.ꝙ cuſtodes
2 puniunt de negligētia:et dicunt eſſe in cul-

& in consil. sequenti. in quæstione proposita, & ex supradictis consiliis poteris colligere quando connumeretur inter casus fortuitos incendium. de quo p Ang. i tractatu maleficiorū, in verbo, incēdiario. & in §. præterita institu. quib. mod. re contrah. obli. Faciūt etiam ad prædicta quæ scripsi ad Bart. in l. j. C. de iure emphy. an si domus sit cōbusta liberet emphyteuta à solutione canonis. De quo pōnūt moderni in repetitione. l. quominus. iu. xxxiij. quæstio. ff. de flumi. sed ad istud propositum parum faciūt si videbis, ga nihil dicitur an culpa præsumitur, sed in alia ratione fundatur illa de fensio, vt ibi p eos. quomodo autē teneatur dominus de incendio commisso per seruos in domo conducta, vide quæ dixit Sali. in l. q̄ fortuitos. C. de pignor. act. vide text. in l. vi deamus §. fi. ff. locati.

POMATES.

a ¶ Item no. Vide bal. l. j. in j. repe. col. xxx. C. de summa trinita.

b ¶ Nocte fierent. Vid Bar. in l. j. ad fl. fur. ad uer. nautas, cau. sta.

POMATES.

c ¶ Debet puniri. vid Panor. consilio ciij°. in j. col. vo. ij°.

d ¶ Plerunq;. Dictio plerunq;, facit regulam. Adde glo. & ibi Io. de Imola. in l. non dubitamus. de condi. & demon. & text. cū gl. i l. si plures. & ibi Ray. Nico. de Nea. j. de vul. & pu.

e ¶ Cōmittitur incendium. Qua pœna sit puniendus qui dolo ponit incendiū in alia qua domo, vide plenè per Cyn. in l. data opera. C. qui accusa. Quid autem si incendium est cōmissum negligentia vel leuissima culpa vide per Bar. Sali. in consi. incip. Saluatoris nomine inuocato ad q. propositam, &c. vbi dicit q̄ tenens tenetur ad emendationē dānum passo, non autē ad aliquam pœnam, per d. §. qui ob inimicitias. facit l. si vendita. de peri. & cōmo. rei vendi. Vide etiā Sali. in l. quæ fortuitis. C. de pig. act. & i q. consil. ponit plene quid si aliquis de familia immisisset incendium an dominꝰ teneatur, vide text. & Bartol. in l. si seruus. §. Proculus. j. ad legem Aquiliam. Si autem sit ignorās in dubio præsumitur à pa propter malam custodiam. Item no. q̄ istæ præfectus est spectabilis, & no. de pœna eorum. † Item nota quando de nocte fieret aliquod furtum possent custodes tori queri vt furem indicent, vt ibi, & de seruis custodientibus, &c. Vide quæ dixi in lege prima in fin. ff. fur. aduer. nau. Nota † hunc titulum pro capitaneo guardiæ cui data est modica coērtio, scilicet fustigare. Vbi autē seuerius debet puniri, debet ipsum remittere ad potestatem vel capitaneum. Oppo. dicitur hic quòd plerunq;, imò semper, & vt infrà de peri. & commo. rei vendi. l. si vendita. Sol. illa lex debet limitari secundùm hanc legem. Oppo. dicitur hic quòd interdum flagellis ceditur, & quòd eius pœna sit ictus fustium. contra imò debet combusti, vt infrà de incen. ruī. nau. l. qui ædes. Solu. Aut incendium committitur per culpā: & loquitur hic. Aut per dolum: & loquitur contrarium. Oppo. ad hanc solu. imò & vbi committitur per dolū, non est pœna ignis, sed debet decapitari: vt l. capitalium. §. qui ob inimicitias. infrà de pœ. & l. fina. j. de incen. ruī. nau. Pro † quorum sol. dic secundū Iaco. de Aretio quòd aut committitur indium de dolo aut culpa aut casu fortuito. Primo casu aut fit incendiū in ciuitate aut in villa. Primo casu aut incendiarius est vilis persona: aut in dignitate positus. Primo casu sit incendium est magnum, debet tradi bestijs, & potest comburi, vt d. l. fi. §. qui data coniuncta l. qui ædes. de incend. ruī. nau. Secus si esset paruum incendium: quia tunc debet decapitari: vt dicto §. qui ob inimicitias. Siverò est persona in dignitate posita: tunc si est magnum incendium decapitatur: si est paruum incendium, deportatur, vt d. l. fi. §. fin. de incen. ruī. naufra. Si verò incendium est commissum in villa: tunc est minus periculum: & ideo si est persona vilis, & incendium magnum, debet decapitari: vt d. lege capitalium. §. j. & §. incendiarij. Si autem est paruum, tunc debet deportari vt d. lege capitalium. in princi. Si verò est in dignitate positus, & est in villa: si est incendium magnum, deportatur, si paruum, relegatur: vt d. l. capitalium. in prin. & §. qui ob inimicitias, coniuncta l. fi. in fi. j. de incē. ruī. nau. & omnibus huiusmodi casibus debet damnum emendari: vt l. qui ędes. §. j. cō iuncta. l. fi. in fi. j. de incen. ruī. nau. Si verò per culpam: tunc minus puniatur quā si dolo, vt infrà, ad l. Cor. de sica. l. i lege. Et hoc est verum, si est in lata culpa. Si verò est leuis culpa: tūc punitur pecuniariter, nō corporaliter: & si non potest soluere, punit in corpore: vt d. l. qui ædes. Tertio casu quando est incendium commissum casu fortuito, non tenet ad aliquid, sed imputatur casui: vt l. pe. de incen. ruī. nau. & hoc mōinet ligas vbicūq; de isto tractatur, qui igni causam præstat: quomodo & qualiter puniat.

De officio proconsulis & legati. *Rubrica.*

☞ *Habens iurisdictionem ab inferiore, à principe illam non exercet extra territorium.*

Notarius creatus ab alio quam à principe, non potest extra territorium conficere instrumenta: tamen in territorio confecta ubique ualent.

LEX I.

PRoconsul. Proconsul antequam ingrediatur prouinciā sibi deputatam iurisdictionē voluntariam exercere potest, non contentiosam, sed legatus proconsulis nullam. hoc dicitvsque ad l. obtinuere. intelligo secundùm Guliel. quod respectu iudicis est necessaria, licet respectu partium sit voluntaria. Opponi. dicitur hic quòd extra prouinciam non habet iurisdictionem etiā voluntariam legatus proconsulis, contra. l. apud proconsulen. de manu. vin. Solu. ibi est egressus prouinciam: hic non. Et † allegatur hæc lex, quòd si aliquis prætendit iurisdictionē ab aliquo qui sit inferior à principe quòd extra territorium non pōt exercere iutisdictionem voluntariam: secus si à principe dignitatem prætenderet vt hac l. in fi. † Dixi in l. non aliter. de adopt. quam lego cū l. nec ei. §. primo quòd tabellio potest creari ab alio quàm à principe, vt ibi secundùm Gulie. de Cu. Modò tabellio est creatus secundùm formam huius ciuitatis & ipsius statuti: an poterit extra territoriū ciuitatis illius condere instrumenta? Et vide detur tex. hic quòd non: cùm talis tabellio hoc habeat ab inferiore à principe, licet hoc sit de iurisdictione voluntaria. Dico tamē q̄ instrumenta in illo loco facta vbiq; valent: vt l. prima C. de eman. lib. secus si tabellio prætenderet officium à papa, vel à principe, vel comitibus quia faciunt principis authoritate: & tuncvbicunq; possunt. Pro hoc est glos. infrà de excu. tu. l. non solū. §. & qui in testamento vt no. Spe. in titu. de instr. edi. §. restat. ver. quid de huiusmodi & ver. & nota quòd tabellio. & dixi in d. lege non aliter suprà de adop. aliàs est in lege nec ei. §. eorum. eodem titul. Et hoc modo potest intelligi quod hic dicitur.

1 ☞ *Officialis non debet ducere uxore secum, & ducens tenetur pro ea.*

2 *Dictio, debet, ponitur pro, potest.*

3 *Officialis uadens aliquo, potest pro se dimittere uicarium, & quando nu. 5.*

4 *Ratihabitio quomodo æquiparetur mandato.*

5 *Rector uel Potestas anta ingressum officij, an posit consti tuere uicarium.*

6 *Acta facta coram aliquo tanquam delegato qui non erat: eti à sequuta ratificatione delegare debentis suntnulla*

7 *Partes non possunt ratificare processum factum coram incompetenti.*

OBseruare. Nota † q̄ officialis secum ducere uxorem nō debet, aliàs pro ea tenetur. Item nota q̄ debet notificare aduentū suū. Pro continuatione huius dixit suprà quod facit ante ingressum: nunc ponit quid post ingressum. & hoc dicit in summa: Proconsul post ingressum suū potest facere legatū, & eidem iurisdictionē committere: & legatus proconsultus antequam proconsul prouinciam ingrediatur iurisdictionem non habet, & ratihabitio proconsulis non cōfirmat acta per legatum, nisi ex nunc, & proconsul si sit impeditus ex causa necessaria ante ingressum legatum potest mittere in prouinciam. hoc dicit vsque ad legem solent. † Nota quod ponitur debet pro potest: vt j. titulo secundo. l. sæpe. & infrà de procura. lege Plautius. dixi latè in l. creditores. in prima colum. C. de pigno. Nota quod officialis antequam sit ingressus prouinciam, non habet in ea iurisdictionem. Item nota quod quis non potest dare quod non habet. Item nota ex l. sequen. quę continuatur, & glos. eius, dum dicit, hodie vicarium, &c. † quòd cum officialis Principis vadit aliquo, quod potest pro se dimittere vicarium: & hoc domino & habitantibus, vt hic, & d. l. vendita. & ideo tūc tenetur dānum passo &c. d. l. si seruus. §. si furtum. &. §. si insulā & l. qui occidit. §. in hanc. & l. capitalium. Et vide Bal. in l. pignus. C. de pign. act. vbi à quo præsumatur regnis immissus. Et Angel. Are. i tract. maleficiorum. in verb. incendiario. & an incēdium sit casus fortuitus, vide Bal. in l. j. C. depositi. Bald. hic & in l. si creditor. C. de pigno. act. & ad superi dicta vide Salic. in d. l. data opera & in d. l. si venditor. Adde an incendiū præsumatur culpa inhabitantium. Bal. cōsil. xxv. & lxxix. & cccxxx. li. iij°. & consil. cc. lxxiij. libr. ij°. & cōsil. xiij°. & xxxvij°. & cc lxxv. & sequen. lib. j. Ang. cōsil. cxcvij°.

POMATES.

¶ Allegatur. Vide Bart. l. j. in repetit. de fum. tri. col. v.

POMATES.

¶ Extra territorium. Vide Paū. c. iij°. in j. col. vo. ij°.

¶ Et videtur tex. Ad de Bal. in l. nō aliter. ē. de adop. do. Petr. & ibi Io. de Imol. in c. cū olim. de clerī. cōiug. Andr. Barb.

¶ Obseruare. Debet. Vide Bart. in l. creditores. C. de pigno. in j. col.

P. P. AV. P.

¶ Debet, pro potest. Adde q̄ istud ratione subiectæ materię quo casu si adijcitur dictio præcisa, puta omnino debet, resolutitur in pōt. vide Ias. in l. j. i pri. per illum tex. in v. coūi. de iurisd. & iure. & eūdem in l. j. in iij. col. fi. de iurisd. omnium iudi. vbi etiam ponit q̄d verbum potest aliquādo necessitat maximè, quando est geminatum, ponit & debeat.

¶ Item nota. Vide Panor. ca. pastoralis de rescri. in. §. q̄m.

a ¶ Mandato. De materia vide no. in l. fi. j. rem ra. ha. Adde q̄d ratihabitio non retrotrahitur, nisi ad id q̄ à principio fuit inuitum. gl. not. in l. Iulianus ait. j. qui satisdare cog. & ibi per doct.

P. P AV. P.

b ¶ Ad hoc opponitur de l. fin. C. ad maced. an ratihabitio equiparetur mandatis, vide Felt. in c. sicut tuis col. pen. de simo. vbi limi. ix. modern. & Alex. consi. lxxviij. colū. iij°. vbi limitat quinq; modos volu. v. & in vlti. q. istius legis, in verbo. Non infirmat quæ fiūt nulla. vide Ale. in cōsil. lxxviij. §. alleg.

P. P AV. P.

c ¶ Opponit ad hanc sol. ibi posit vicariū facere. vide Barb. in c. j. in penul. colū. de offic. deleg.

POMATES.

d ¶ Et ideo. Vide alex. consi. cxxiij°. in vlti. colū. ij°. vol. Alex. c. j. colum. pe. de iudi.

e ¶ Facere vicariū. vide de tex. in l. nullꝰ qui. C. de decu. libr. x. & in l. sciendum. §. legati. j. de lega. Bal. in l. fi. j. de excu. tut. & in c. si quis decesserit. fi de feu. fue. contro.

f ¶ Tanquā delegatꝰ. Vide Inn. in c. ij°. de consti. vti. vel inuti.

g ¶ Ratificare. Facit quod notatur i l. instar. C. de iure fisci. per Innocē. in c. prudentiam. de offi. dele. Et adde quod Io. an. in c. aduersus. de immu. ec. dicit quòd sententia lata ab excommunicato, ratificari non potest. Sequitur Bal. in c. dño guerrā. in prin. in tit. hic fin. lex, deinde incip. confue. reg. Et adde quę not. docto. c. significasti. de fo. compe. Et adde quod vbi iurisdictio iudicis potest elidi per exceptionē si non opponitur ab initio. processus habitus tenet. ca. fin. & ibi Innocen. de fo. cōpe. facit glos. in cle. ij°. vt lite pend. Et ad de Ioan. And. in c. cū consuetudinis. de cō sue.

POMATES.

g ¶ Ratificare. Vide alex. l. eius qui. ver. placebat. ff. fi cer. pe.

h ¶ Non confirmat. Vide Bald. in l. cùm antea. C. de arbit. per Barto. in l. j. C. vbi de crimi. agi opor. & ibi glo. not.

P. P. AV. P.

i ¶ Solet. Adde inc̄tū in isto prīc. q̄ dī, q̄ qui non potest condemnare, non potest absoluere. quod idē est cōtra vide Feli.

hoc hodie fit multoties: & omnia potest facere quæ potest principalis officialis, nisi membrorum abscissionem. quod perpetuò nota. Item nota q̄ interdum legatus a proconsule habet iurisdictionem, etiam antequā delegatus habeatur, & procōsul ingrediatur prouinciam. Item nota in fine: quòd ratihabitio non æquiparatur mandato. Ad hoc oppo. de l. fi. C. ad Maced. Sol. secundùm Iac. Bu. si quæris, † an ratihabitio æquiparetur mandato, sic dicas: Aut illud, quòd fuit factum ante mandatum, potuisset aliquo iure valere: & tunc ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur, vt in contrario. Aut non potuisset aliquo iure valere: & tunc ratihabitio non comparatur mandato, nec facit retro acta valere vt ex tunc, i. à tempore quo fuerunt facta, sed ex nūc sic. Et ita debet intelligi hæc lex, & est bona sol. Oppo. ad hanc l. aliquando dicitur q̄d legatum suum potest mittere anteq̄ ingrediatur prouinciam, cōtra §. nulla. in auf. de defen. ciui. col. iij°. vbi defensor ciuitatis nō potest facere vicarium. So. hic suberat iusta causa: ibi non. Oppon. ad hanc solut. imò & vbi subest iusta causa impedimenti, nō potest facere vicarium: imò loco eius alius iurogatur, vt l. si longius. in prin. j. de iudi. & ideo dic † quòd aut quęris, an rector ciuitatis vel alius officialis, possit vicarium facere ante ingressum officij, aut post. Si ante: aut est iusta causa impedimenti, aut non. Primò casu potest vicarium facere, vt hic, & l. aliquando. secundo casu non, vt ē. l. proxima. §. fi. cum determinatione ibi posita. Si verò quæris an postq̄ est in officio, possit facere vicarium, & ei committere iurisdictionem, & vicem suam: & tunc aut subest iusta causa, aut non. Si iusta causa subest, vt infirmitas, quæ est iustum impedimentum & tunc aut est longum tempus impedimēti: & non potest vicarium facere. Sed eo remoto debet alius surrogari loco eius: vt d. l. si longius. in princ. j. de iudi. Aut non est lōgum impedimentum: & tunc vicarium potest facere: arg. l. j. §. j. ē. eo. & habetur in auf. de collat. §. ad hæc prohibemus. coll. ix. Si verò non subest iusta causa: tunc vicarium non potest facere. Ita debet intelligi §. nulla. in auf. de defen. ci. col. iij°. & vide glo. quę est hic, & non inuenies in multis locis: & tamen est eadem glo. in l. vlt. C. de off. eius qui vicem alte. ge. † Quæro, aliquis cognouit de aliqua causa tanquam delegatus qui non erat: postea ille qui delegare potest ratificauit: an valebit processus & sententia? Et videtur quòd sic, per l. licet. j. de iu. & ga ratihabitio retrotrahitur, vt C. ad Macedo. l. fin. In contrarium determinat glo. in d. l. licet. & bene secundùm docto. & idem no. in l. instar. C. de iur. fisc. libr. x. in fina. glos. ma. Nam cùm agitata per hunc fuerūt nulla, non possunt ratificari. De hoc non. lit. vnica. C. qui pro sua iurisdic. & in l. j. & ibi per Cy. C. vbi de cri. agi opor. † Quæro nunquid partes possunt eius processum ratificare, & cùm fuerit iudex incompetens. Et videtur quòd sic, vt l. ij°. C. communia vtriusque iudi. Ita nota. in d. l. j. C. qui pro sua iurisdict. Docto. dicunt contrarium: quia ratihabitio non confirmat quæ sunt nulla, & quæ non habuerunt suam essentialia. Nec ob. d. l. ij°. quia ibi non valet vt sententia: sed magis ex consensu partiū. & hoc modo intelligit q̄ ibi dicitur & not. in l. j. C. de ped. iud. & ibi gl. videtur contrariari: quæ hoc modo debet intelligi.

1 ☞ *Quod fit ex uoluntate. non debet fieri ex necessitate.*

2 *Statutum q. Potestas ultimo uenſe sui regiminis non possit aliquem soluere, non prohibet pronunciare aliquē absoluendum.*

i SOlent. Proconsul potest q̄ tū ad cognitionē causas meri Imperij suo legato committere: non quantum ad decisionem: & pro consul non debet passim xenia recipere, licet quandoque possit, non tamē ea quæ in munus transeunt. h. d. vsque ad fi. Nota q̄ auarissimum est oēs enxenia recipere. † No. glo. illud, quod fit ex voluntate k nō debet fieri ex necessitate. Et pro hac materia vide quod no. in l. cùm de in rem verso. j. de vsuris. et per doct. in l. si certis annis. C. de pac. Dicitur hic q̄ non potest absolvere vel condemnare: sed an potest pronunciare eum esse liberandum vel condemnandum? Et potest dici quòd sic, per d. gl. vide 1 glos. in l. j. C. si aduer. li. & in l. fi. C. qui & aduer. quos. quæ sunt notanda & bene. Illæ 2 gl. faciunt ad multa, † & sunt argumenta ad quæstionem. Statuto cauetur q̄ Potestas in vltimo tempore vel mēse sui regiminis nō possit aliquem absoluere: an possit pronunciare eum esse absoluendum. Et potest dici m quòd sic m, per dictas gl. & not. per Iaco. de Are. in l. j. C. si aduer. lib. & ibi p Cy. & hæc faciunt ad multas quæstiones quæ possunt explicari, quas dicere non curo, &c.

1 ☞ *Prohibitus emere in aliquo loco, non prohibetur emere uictualia.*

2 *verba generalia seu indefinita sunt intelligenda, ne contradicant alteri legi & ita in dictis testium.*

3 *Officialis an possit contrahere in loco ubi gerit officium remissiue.*

4 *Qui soluit aliquid annuatim, an possit compelli in futurum.*

5 *Præstatio annua ut debeatur in futurum etiam ratione alimentorum, requiritur quòd fuerit præstita per decennium.*

6 *Actio, per quam agitur ad quod solutum est præstari, oritur ex consensu uerò, & promissione facta.*

7 *Si steti per decem annos quòd non petij debitum, per hoc nō uideor feciſſe pactum de non petendo.*

8 *Obligatio quæ acquiritur seu acquisita probatur ex aliqua præstatione, an causet præscriptionem.*

9 *Si aliquis mihi seruiuit longo tempore tanquam uasallus: ex hoc non possum agere contra ipsum quòd sit meus uasallus.*

Non vero. Iste est bonus §. et habet bonam materiā. In tex. 1 ibi: victus quotidiani causa. † Not. q̄ prohibitus emere aliquo loco intelligit posse emere victualia sibi necessaria: per istum text. secundùm Guliel. facit j. de pig. l. in quorum. In text. ibi: non pertinet. scilicet non intelligitur de xenijs: ne contradiceret his quæ 2 supra dixi. † Et sic nota quòd verba generalia, vel indefinita sic sunt intelligēda ne contradicant alteri legi. Sic in dictis testium, vt extra de testib. c. cùm tu. in gl. In tex. ibi: ad munerum qualitatem, i. ad præstationis necessitatem in posterum. Guliel. de Cuneo examinat hic duas quæstiones. Vna est de contractibus iudicum, † vtrum iudices temporales vel perpetui possint inire cōtractum in loco quem regunt: quia hæc litera videtur contradicere nisi victus causa. Quam quæstionem hic examinat Guliel. 4 plenissimè. & vide quæ dixi j. si certū petatur. l. principalis. † Item quærit hic Guliel. an qui soluit aliquid annuatim possit in poste-

in c. cū inferior. in ij°. col. extra. de maior. & obe. Habes. j. ad Bar. in l. j. j. de iurisd. omniū iudic. seu in Rubri. prope finem apostillæ magnæ. et vide q̄ dixit. Socy. in rub. ff. de ac. pos. ij°. col. post Aret. ibidē.

k ¶ Enxenia recipere. De istis vide Bar. in l. lex. Iuli. §. apparet. j. ad l. Iuli. repet.

POMATES.

l ¶ l. j. C. fi aduer. liber. vide Barb. concor. ad Bald. in l. nec quicquā. §. vbi decretū circa fi. j. e. ti. Bal. & Alex. in l. j. ff. de iurisd. om. iu. & Bal. post Cy. in d. l. j. C. si aduer. li. Et facit tex. in simili in l. si qs filio exheredato. in §. eius. ibi Bar. & Bal. ff. de iure dot. & ibi etiam gl. & in c. fup eo. in verbo ordinet. de offi. dele. in c. ij°. de accu. Imo. & Ro. in l. j. ff. de ver. ob. Ioā. And. in c. trāsmissa. de elect. Ang. in §. fi. ī authē. de exhi. reis. & Feli. in c. iij°. col. j. in fi. et seq. de re iud.

m ¶ Dici q̄ sic. Idē dicit Bal. & do. Io. de Imo. in l. si qs filio. §. eius q̄ maximè p illū tex. de iniusto testamen. vbi dicit q̄ successor officij pōt approbare id, si iustū reperiret. & referunt Moder. in l. j. in prin. j. q̄n app. sit. Et adde gl. & Bart. in l. fin. C. vbi & apud quem. Et adde Bal. in l. j. C. si aduer. liber. Ang. in auf. de exhibē. reis. §. fin. in fi. Io. An. in c. trāsmissam. de elect. Imo. in l. j. §. fi qs ita de verb. obli. & dicit Bald. in l. j. j. de iurisd. om. iu. per glos. ibi quòd si iudex vltimo mense executionem facere non potest, ex forma statuti: potest tamen pronunciare faciendam. Vide Bald. hic, & Ful. in l. j. C. si aduer. lib. per Cyn. in l. j. & v. j. de iurisd. om. iu. per Ro. in l. cognitio. §. vt possessio. j. de officio eius. &c. p Bald. in l. si non fortem. §. adeo. j. de condi. indebiti.

rum compelli. Et videtur quòd sic: vt j. de vsur. l. cùm de in rem verso. In contrarium videtur per hunc text. & per l. si certis annis. C. de pact. & de vsur. l. creditor. & j. de ope. liber. l. operis non impositis. Gloss. dicunt: Aut creditor vult fundare intentionem suam ex sola præstatione diuturna, inducendo ipsam præstationem tanquam modum & causam obligandi: & non potest. Ratio est, quia aut non dicimus quòd potest ratione temporis: & istud est falsum: quia tempus non est modus tollendi seu inducendi obligationem: vt in l. obligationum ferè. §. pen. j. de actio. & oblig. Aut nos dicimus quòd potest ratione præstationis: & hoc est falsum: quia cùm præstatio sit ordinata ad destructionē obligationis, non potest operari suum oppositum: vt l. qui homi nem. in fi. & l. in numerationibus. j. de solu. Sic intelligitur l. creditor. de vsuris. & l. operis. de oper. liber. Aut agens non fundat intentionem suam ex præstatione, sed ex promissione, & ad probationem promissionis inducit præstationem diuturnam: & tūc aut allegat causam efficacem, & solennem promissionem, & cogi debet in posterum: vt d. l. cùm de in rem verso. Aut non allegat causam efficacem ad agendum: & tunc secus: vt d. l. cùm de in rem verso. Intelligit Guli. quando præstatio vniformis fuit: quia rusticus omni anno portabat æqualem portionem. Sed si fuerit difformis, quia vno anno portabat capones, alio anno spalam porci: & tunc secus: quia tunc nunquam poterit cogi. Allegat l. Seio. §. medico. j. de annu. lega. & de serui. vrba. præd. l. qd autem. & de fundo instructo. l. quæsitum. §. si quis eodem. vbi ex difformi vsu testatoris non potest colligi intentio testatoris. Simile vidistis in l. de quibus. ff. de legibus. vbi ex difformi vsu populi non colligitur intentio volentis inducere consuetudinē: vt l. nemo. §. temporalis. j. de regu. iu. Ego credo q̄ distinctio glo. procedat quando de causa, ex qua fit præstatio, non apparet: sed quando apparet causa, ex qua fit præstatio: tunc non habet locū distinctio gloss. Vt puta, si promisi tibi nudo pacto omni anno
8 soluere decem, & soluī per annos decem simpliciter sine expressione causæ. ad hoc vt quæstio habeat dubium: modò tu, cui soluī, agis contra me: dicis quòd promisi tibi per stipulationem. & ad hoc probandum inducis præstationem: an cogat? glo. dicit q̄ sic. Ego dico contrarium: quia cùm constet de causa præcedenti apparet solutum ab ea causa, licet inhabili. Iste videtur tex. in l. si certis annis. C. de pac. & de acqui. pos. l. iij. Insti. de rerum diui. §. interdum. Hoc modo intelligo prælallegatam. l. operis. Nam ibi tenetur patrono libertus ad antidora, vt l. si non sortem. §. libertus. j. de condict. indebi. & ideo videtur prætextu illius obligationis soluisse. Modo cùm illa obligatio non sit efficax, nō potest cogi vi illius obligationis nec vi alterius: quia non præsumitur
5 inita obligatio hoc casu, cum constet de causa p̄cedenti. † Quæro quanto tempore requiritur præstatio. Dicunt doct. q̄ decennium sufficit, nisi ex causa alimentorum, vbi sufficit triennium vt l. j. C. de fideicommiss. Ego dico quòd in causa alimentorum tunc sufficit triennium, quando constat quòd alimenta sunt relicta, alias requiritur decennium, etiam in causa alimentorū. Ratio: quia vbi alimenta sunt relicta, constat de naturali obligatione, quæ oritur ex testamento non solenni, maximè circa alimen
6 ta: vt l. in testamento. de fideicom. liber. Item quæro † vnde oritur ista actio? Glo. dicunt quod oritur ex contractu qui allegat. Vide secundùm gloss. si ergo dicerem quòd debetur ex contractu venditionis, vel locationis, ex cōtractu præsumpto oritur: id est orta præsumetur per præstationem, vnde in allegatiōe causæ nō est vis secundùm doctores: quia omnē causam allegare potest. Odofre. in l. cum de in rem verso, dicit q̄ non potest aliam causam allegare quàm stipulationis. Et est ratio: quia cum ex ficta conuentione agitur, nunquam fingit lex aliam quàm stipulationem: vt C. de rei vxo. ac. l. j. §. j. Demū potest dici quod ista actio oritur ex duobus, scilicet ex consensu vero, & ex promissione ficta & præsumpta. Ex consensu vero: quia si præsto tibi aliquid singulis annis, verè consentio: quia volo te habere singulis annis ex promissione præsumpta: quia præsumitur quod iste consen-
7 sus verus fuerit in stipulatione & solennitate deductus. † Item pone: debebas mihi decem: steti decem annis quod non petij: post decem annos dicis, tu fecisti mihi pactum de non petendo & hoc vis probare, quia ego passus sum te sic esse isto tempore. Et videtur dicendum quòd per cursum temporis probetur istud quia si per cursum temporis probatur pactum obligatorium; per istud tempus multò fortius liberatorium: vt de act. & oblig. l. Arrianus. & l. fauorabiliores. & hoc videtur expresse. j. de p̄ba. l. Procura. de vsuris. l. qui semisses. Et quòd conuentio liberatoria probetur isto modo, est gl. ordinaria in d. l. cum de in rem verso. & C. communi diui. l. pe. Et quod ex sola patientia præsumatur titulus seu factum, videtur casus in l. si filius. C. de pet. hæred. & l. cui in aliena. §. j. de acqui. hære. In cōtrarium videtur lex expressa: quia secundùm hoc personales actiones tollentur spatio decem an. contra l. sicut & l. omnes. C. de præscri. xxx. vel xl. an. l. j. de præscri. long. temp. & Insti. de perpe. & tempo. actio. in fin. Pro hoc facit quod ex sola negligentia quis non perdit ius suū, nisi cum reperitur expressum in iure, vt l. in filijs. C. de decur. li. x. & de agri. & censi. l. cū scimus. §. illud. sed illud non videtur iure cautum: ergo &c. Et hanc partem tenent doct. & respondent ad l. cum de in rem verso. quòd ibi interuenerit factum soluētis, per quod intelligitur intentio exprimi: vt l. de quibus. ff. de legib. Sed quæstio nostra loquitur in omittente, non in faciente. per hoc reprehenditur gloss. l. si quis diuturno. j si ser. ven. Ego credo q̄ isti optimè dicant, saluo in eo quod reprehendunt opinio. dicentium quòd in seruitute, quæ non habet causam continuam sufficit longum tempus cum allegatione tituli, vt d. l. si quis diuturno. Ego credo quòd isti optimè dicant, saluo in eo quod reprehendunt hos, per l. pe. C. communi di. quia ibi præsumitur diuisio: quia præcedebat obligatio ad diuidendum: meritò si lōgo tempore possidetur pro diuiso, intelligitur facta diuisio virtute præambulæ obligationis. Sed vbi est patientia sola, & non præcedit eam vera obligatio, non præiudicat, per istum modum. Respondeo ad l. si filius. C. de peti. hære. & ad l. vj. de acqui. hæredi. quia ibi præcedebat causa ex qua poterat adiri hæreditas: quare meritò operatur patientia virtute causæ precedentis. Et adde ad hoc quod not. x. q. iij. quia cognouimus. & xvij. quæstio. ij. seruitium. † Iuxta hoc quæro an obligatio quæ acquiritur seu acquisita probatur ex aliqua præstatione cauēt præscriptionem. Et vi deē quod sic: quia si tu præstas mihi aliquid annuatim, ego sum in possessione istius iuris, vt C. de agri. & cen. l. litibus. & extra de elec. c. querelam. ergo p̄scriptio est ista quę procedit mediāte possessione. In contrarium facit: quia vbi nulla est possessio, non est præscriptio: sed hic nulla est possessio, vt l. vltima. j. quorum bonorum. Veritas est quòd cum per curium istius temporis nō creatur ius nouum, sed probatur acquisitum, quòd nulla est pę scriptio. Ex præscriptione enim sumitur ius nouum: vt j. de viui ca. l. sequitur. §. Iana. Nec dico quòd iste qui recipit aliqd annuatim, sit in possessione per hoc, quando recipit respectu personæ seu personalis obligationis. Sic intelligitur l. fi. j. quorum bonorum. Sed quando recipit respectu rei, vt censum respectu fundi: tunc intelligitur recipiens esse in possessione istius iuris. Sic intelligitur c. querelam. & l. litibus. C. de agric. & censi. Posset tamen dici subtilius quòd sic intelligitur, istum esse in possessiōe respectu rei censualis, pro qua præstatur census. non istius obligationis seu actionis personalis. quod patet ad sensum. Nullum enim merè incorporale potest poni determinatè: quia actus corporalis non cadit in incorporalibus. Possessio autem exigit actū corporis: vt l. j. j. vti poss. ideo actiones quæ sunt merè incorporales & obligationes non possidentur. Item quia res, quæ non est præsens, nec in conspectu non potest incipi possideri: sed actio vbiq̄ est non in conspectu, vt l. fi. C. de præscri. lon. temp. ergo &c. Vn de concedo quòd iura corporibus adhærentia possidentur, vt in l. fin. j. vti poss. & l. sicuti. §. Aristo. j. si ser. vendi. Ideo si quis diceret actionem confessoriam possideri, si quis diceret seruitutē
9 possideri, malè diceret. † Quid in eo qui mihi seruiuit longo tempore tanquam vasallus meus: nunquid potero petere ipium ad me pertinere tanq̄ vasallum? Et loquor vbi assumo mihi partes agentis: Dic quòd non, imò requiritur tempus longissimum: vt l. cum satis. C. de agri. & censi. Et hoc examinat Ant. de Barulo in d. l. litibus. & Odof. in d. l. cum de in rem verso. & per l. fi. C. de prescrip. lon. temp. quæ pro liber. Et per rationem: quia cauę sta tus æquiparantur causæ criminali, in qua non sufficiunt prętum ptiones, sed requiruntur probationes luce clariores. Et est ratio: quia iste casus decennij non potest operari, nisi vbi operatur cō fessio sola vel promissio: sed confessio sola non operatur: qa iste non est modus inducendi seruitutem magnam; vt l. & seruorū. §. j. j. de sta. ho. & l. cum satis. §. j. C. de agri. & censi. Facit j. quem ad. ser.

ad. ser. amit. l. nam satis. §. j. de aqua plu. ar. l. ij. Additio.

SI in aliqua. Proconsul debet obseruare ea quę inferius describuntur, & in prouincia sibi deputata habet pleniorem potest atē omnibus præter Principē. De causa tamen quæ vertitur inter fiscum & priuatū nō cognoscit, licet cognoscere possit. h. d. vsq̄ ad §. vbi decretum in l. nec quicq̄. Et not. de consuetudine & eius materia.

1 Sententia interlocutoria quando ferri possit sine causæ cognitione.
2 Sententia interlocutoria debet in scriptis ferri.
3 In officio iudicis non est necessarius libellus, quando imploratur pro decreto interponendo.
4 Quando in officio iudicis indistinctē libellus requiratur.
5 Litis contestatio quando requiratur in officio iudicis.
6 Quæ sint ea quæ possunt delegari. & in repetitione, numero. 8.
7 Differentia inter sententiam & decretum.

NEc quicquam. Vbi decretum. Hic est optimus §. & legitur quatuor modis in gl. & quinque modis secundùm Ia. de Are. de cuius lec. infrà dicetur. Et primo modo legitur secundùm glos. quòd hic ponatur decretum pro sententia diffinitiua: & libellus ponatur pro quadā scriptura partibus missa. & secundum hanc lect. hoc intendit. Sen-
a tentia diffinitiua debet ferri præsentibus partibus[a], non per scripturam partibus transmissam. h. d. Opp. ad hanc lecturam: dixi q̄ sententia diffinitiua debet partibus præsentibus ferri, & nō potest per scripturam expediri. Contra de l. diem proferre. in principio. de arbit. Sol. Diffinitiua debet ferri partibus præsentibus, vt hic. sed interlocutoria eis absentibus potest ferri, vt in contrario. quod no. Oppo. hic de l. à procedente. C. de dilatio. Solu. Ibi erat talis interlocutoria, ex qua pars poterat lædi: & ideo parte præsente & legitimè citata debet ferri, vt ibi. secus in alia inter-
1 locutoria, vt dixi. Oppo. ad hoc de l. q̄ iusſit. j. de re iudi. † Pro cuius solu. dic secundum Iaco. de Butr. q̄ quædam est sententia interlocutoria, quæ continet aliquid dari vel fieri à parte: & ista æquiparatur diffinitiuæ, vt in d. l. quod iusſit. & in penult. l. §. dicere. j. de arbi. Et hoc nota nam sicut diffinitiua debet ferri cum causæ cognitione præsentibus partibus & legitimè citatis, vt d. l. de vnoquoq̄ j. de re. iu. & l. ad peremptorium. j. de reg. iu. & ita fit etiam in hac interlocutoria. Quædam est interlocutoria quæ non continet aliquid dari vel fieri, sed ex ea aduersa pars posset lædi: & tunc etiam debet ista ferri præsente parte & citata, vt. l. à procedente. prælega. Quædam est interlocutoria, ex qua aduersarius non læditur, vt in citatione, quæ est interlocutoria, vt l. cum clericis. C. de episcop. & cleri. Idem potest in prorogatione diei quàm facit arbiter: & tunc ista potest ferri parte absente, vt. d. l. diem proferre. in princip. & quod ibi not. Et ita intelligo quod hic not in glos. de diffinitiua non est dubium quod debet
2 ferri parte præsente, vt. d. l. de vnoquoq̄. Sed † an in scriptis de-
b bet ferri interlocutoria, glos. est quòd sic, [b] in l. ij. de appella. quæ est contra text. C. de priui. scho. l. fin. lib. xij. Si vis saluare illam glos. dic quod ibi est casus specialis. Et hæ etiam lect. licet sit vera in se: non tamen congruit literæ. & ideo ponit glo. aliam lect. q̄ hic loquitur in decreto alimetorū vel eorū-tranſactiōe, vbi re-
3 quiritur officium iudicis. Et secundum hanc lect. hic §. dicit † q̄ vbi mploratur officium iudicis, in quo eius decretum veniat interponendum, non requiritur libellus. Et hoc modo expone decretum, id est, officium iudicis. Opp. imò porrigo libellum. j. de excu. tuto. l. scire oportet. §. oportet. glo. huius timore recedit ab hac lectu. Vel dic secundùm Iac. But. hic quòd ibi libellus porrigitur voluntariē, & non necessariè: & sic saluatur hæc lectu.
c Quæro pro hoc, nunquid [c] in officio iudicis sit necessarius li-
d bellus[d]. Glo. dicit q̄ non, in rubr. de interroga. actio. alia in l. de submersis. C. de naufra. lib. xj. quæ notat contrarium. & idem tenet in. l. ij. §. dies. j. quis or. in bo. pos. ser. & in l. j. j. de eden. in prin. Quid dicendum? Dic q̄ quoddam est officium iudicis, quod datur loco deficientis actionis; & in isto dic quod aut apertè petitur aliquid dari vel fieri licet concludatur iudici, vt in salario aduocatorum quod petitur iudicis officio; & tunc in hoc necessarius est libellus. nam deliberatio partis requiritur vtrum velit cedere vel contendere. Item causæ cognitio & datur sen-
a tentia diffinitiua: vnde nimirum si libel- a ¶ Præsentibus partibus. Vide no. ff. lado ptio. alias in l. nā ita diuus. ff. de adopt. et in l. ff. opus. de ope. noui. nun. Et vide-ff ibi dixi poit doc. & de materia vid Dy. Bar. Ang. et Inno. in l. recusare. j. ad Tre. & ff l. q̄ iusſit. j. de re iudi. Archid. ī c. ij. de confes. in vj. Inn. in c. petitionem. de acc. Inn. in c. ij. de dolo et contu. in vj. & quod no. in c. consuluit. de offi. dele. & ī c. sæpe. de ver. ff. per Io. An. vbi dicit in omnib⁹ actiōibus iudiciarijs esse necessariā citationem. & Bald. in l. tres denunciationes. C. quomodo & quā do iudex. vbi dicit ad absolutoriam ab obseruatione iudicij necessariam esse citationē. & tex. in l. pro perādum. §. & si quidem. C. de iudi. Bar. in l. Titia. de accusa. vide oīno Bal. ī rub. C. commi. vel epist. et qd de taxatiua expensarū, vide per In no. ī c. ff. qd me. causa. & Bal. ī l. termino. C. de fruc. & lit. expen. Bal. in l. ij. C. quomodo dixi post Bar. ī l. cōsentaneū. C. eo. ti. Et adde Bal. in l. diffamari. C. de inge. manu. et in l. j. C. q. non ob. longi. tempo. præscrip.
tentia diffinitiua: vnde nimirum si libellus requiratur: & hoc ppter generalia verba, vt in auc. offeratur. C. de lit. conte. maximè cum actiōis verbo officium iudicis cō tineatur, vt j. de act. & ob. l. actionis verbo. & Insti. de act. in prin. Aut non petiť dari vel fieri à parte iudici: tamen concluditur, vt in officio, per qd̄ petitur restitutio, & in
e cautione de danno infecto. & in illo requiritur etiam libellus[e]: quia restitutio plenam causę cognitionem desiderat, vt j. de mino. l. in causæ. §. causa cognita. & de iureiur. l. nam & postea. §. si minor. & ibi not. in glos. Quoddam est officium, in quo requiritur causæ cognitio, non tamen ex parte implorantis illud, vt quando imploratur iudicis officium, vt tutor detur pupillo, ex parte illius non requiriť causę cognitio, sed ex parte tutoris sic: & in isto non requiritur libellus, secundùm Guli. de Cug. vt j. qui pe. tu. l. diuus. §. j. Quoddam est officium, in quo non requiritur causæ cognitio, nec ex parte implorantis illud, nec alterius: & in hoc non requiritur libellus, nec causę cognitio: vt j. ea. l. §. de plano. Quoddam est officium quod competit loco exceptionis: & in isto nō requiritur libellus: vt l. planè. de peti. hæred. de voluntate tamen potest porrigi, vt
f l. scire oportet. de excu. tut. Et hoc tenet ibi Guli. quòd de necessitate ibi non teneatur offerre libellum. quod no. Quoddā est officium iudicis non nobile[f]. & non principale, sed deseruit actioni, vt in officio, per qd̄ petitur executio sententiæ interlocutoriæ fieri: de qua executione habes j. de mino. vel per quod petūtur fructus vel aliæ accessiones post litem contestatā: & tunc in isto
b officio nō est necessarius libellus. Et de hoc debet intelligi quod not. j. de inter. act. in rubrica. & in l. ædiles. §. item sciendū. j. de ędi. edic. & no. j. de dā. infect. l. si quis. §. fi. & ibi bona gl. Et ista no. quia sunt dicta Guli. de
4 Cu. & Iaco. Butr. † Quæro, nunquid in officio iudicis requiratur litis contesta. vide q̄ no. in c. fi. & ibi per Ber. extra de offi. iud. & per Cyn. C. si vt se ab hæredi. absti. aut. si omnes. & ideo non curo hic dicere. Legitur c
5 † & alio modo secundū gl. q̄ si vnus iudex de causa cognoscit, & sententiam vult proferre, q̄ non debet alij committere scribendam vel legendam. Et hæc lec. non placet: d quia nullo modo applaudet literæ: & ideo glo. legit alio modo qui in ordine tertius: & secundùm eam hoc intendit: Ea quæ requiruntur causæ cognitionē & decreti interposi e tionem, non delegantur: & hæc est vera, & communiter approbatur: & intelligo libellum, id est, iudicem delegatum. Oppo. dicitur hic q̄ ca q̄ requiriť causæ cognitionē non possunt delegari. contra l. j. j. C. vbi & apud quos. Sol. Dicit gloss. quòd ibi est speciale: & ratio specialitatis dicit quòd est in fauore minoris. Hæc est falsa: qa lex illa etiā in restitutiōe minoris habet locum. Et ideo specialitatis est propter restitutionem in in f tegrum, quę est fauorabilis. Oppon. dicitur hic quòd nō potest delegari: contra l. cognitio. §. fina. de officio eius man. est iurisdic. Sol. Quædam sunt quæ requirunt plenam causæ cognitionem, & decreti interpositionem: & illa non delegantur, vt hic. Quædam requirunt simplenam causæ cognitionē: & ista sic: vt in cōtrario. & ibi no. Oppo.

¶ Gl. est q̄ fre. Vide Bar. in l. ij. C. de sent. ex breui. recit. & in l. iij. de appel. re. & nota Bald. in l. fi. C. de sent. ex breui. vbi dicit q̄ pōt fieri sine scriptis et q̄ satis est q̄ postea redigatur ī scriptis: & pōt probari per testes. l. quoniam. C. de hæreti.

¶ NŪqd. Vide Bal. cōſ. xxxvj. incipien. vt clarius. iiij. volu. Alexan. cōsi xvj. in j. vol.

¶ Necessarius libellus. Adde Barto. in l. iiij. §. hoc autem. infrà. de dam. infe. ī vj. et vij. q.

¶ Requiritur etiam libellus. De ista maria vide Bal. plenè ī repetit. l. incerti. C. de interdic. per Can. in c. fina. de offi. iud. Bal. in l. j. j. de iurisd. om. iu. & ibi plenè q̄ Cy. in pe. q. Bart. in rep. l. ij. in fi. C. pig. Et adde Bal. in auc. offeraf. de litis. contest.

¶ Non nobile. contrarium sentit. Bar. l. iubere cauere. j. de iurisd. omn. iud. sed ibi de diffinitiua loquitur.

¶ §. quæ verò. Vide omnino Bar. post gl. in l. arbitrio. ff. qui sa. tisdā cogantur.

In v. opp. incip. ibi fol. Hic loquitur. Vsq; ad ver. ad hanc fol. vetustissima exemplaria habent fol. ibi, loquitur si causis meri imperij vel mixti, quæ non sunt delegabiles. Opp. ad hanc fol. de ea. l. §. huius fol. ibi quantum ad dignitatem. Demū sequitur ver. ad hanc. Alex. Losæus.

¶ Nam differentia. Adde Bal. & alios in l. iustè. de acquir. poss. per Cy. in l. cum proponas. C. de bo. aut. iud. possi. Cyn. in l. placet. C. de pe. iu.

¶ Modicū præiudicii. Adde post do. Ias on. Ang. cōsil. cvij. & ad quartā eius limita. vide Old. cōsil. xliij. & lxv. & quo ad sextam limita. Io. And. dicit melius esse quòd citentur i tit. de senten. §. vt autem verū. & not. quo ad septimā. Bal. consil. cclvj. li. j. dicit q; sententia principis non valet parte non citata. Et dum subdit qđ fallit nisi princeps faceret ex certa scientia: c adde q; Ro. consi. cccl xxxvj. dicit q; vbi princeps facit ex certa scientia, non requiritur citatio. Quo ad octauam limitatio. vide Cal. cōsil. j. de fer. & cōsi. vij. de iureiu. Old. cōs. cxx. & clxxvj. quo ad nonam, adde vnū verbū per Bal. consi. alle. cclvj. & melius cōsil. ccxliij. in fi. e. li. Quo ad decimam limitatio. vide omnino Bal. consi. cccxxxviij. libr. iij. Paul. de Ca. consil. l. vbi quādo valeat talis citatio. Fe. consil. clxxj. Quo ad quartā decimam, adde vt per Cald. cōsi. iiij. de citatio. & Old. consili. xlij. Quo ad decimā sextam, quæ debet esse decimaquinta, nisi impressores erassent, adde vt per Pau. de Ca. consilio. cccxxvij. Pet. de Ancha. consil. ccccxxx. vbi habebis aliam limitationē. & Ol. alle. cōsil. lxv. Quo ad decimāoctauā limita. vide de directo cōtrarium Ro. consili. cccxliij. circa fin. iij. coll. vbi allegat Fed. in cōsiliis, & q; plura, q; breuitatis causa omitto. Quæro verò ad id quod tāgit idē d. Ias o in xiij. in ver. iuxta. an arbitri debeant citare sicut iudices, vide Bal. consil. cclxij. libr. j. Et an cum arbitri proro-

ad hanc sol. de l. j. C. qui pro sua iurisd. iuncta l. j. §. quæ verò a j. de offi. eius cui mand. est iurisd. Solu. hic loquitur de his quæ expediuntur officio iudicis: & sic propter suū decretum. ibi de his quæ iure actionis.

Opp. & videtur quādo ista possint delegari. Vnde qbsl. l. suggerente. C. de offic. eius qui vicem alter. ge. Sol. & hoc not. ibi loquitur in substituto loco iudicis mortui vel loco absentis qui nō dicitur delegatus, sed habet ordinariam iurisdictionem. Et hanc sol. not. quòd substitutus loco absentis vel vicarij qui dimittitur ab eo qui se absentat, vel qui ponitur loco mortui, habet ordinariam iurisdictionē. quod est not.

Oppo. contra omnia, & videtur q; nullo casu sit permissa delegatio, vt j. de offi. eius cui manda. est iurisdi. l. j. in prin. Solu. b hic loquit in causis meri imperij & misti, quæ non sunt delegabiles. Oppo. ad hanc so. j. ea. l. §. huius. Solu. hic quantum ad cognitionem. Vel aliter, quædam requirunt causæ cognitionem & decreti interpositionē, & ista non delegantur, vt hic. Quędam requirunt semiplenam causæ cognitionē: & loquitur ibi. Ad hanc sol. opp. de l. magistratibus. j. de iurisdi. omniū iudi. pro quorum sol. dic secundùm Iaco. de Aret. quòd quædam sunt quæ requirunt causæ cognitionem, & sententiarum prolationē. Quædam sunt quæ requirunt cognitionem causæ, & decreti interpositionem. Nam differentia est inter sententiam & decretū: quia sententia est deliberatio iudicis continens in se causæ decisionem & absolutionē vel condemnationem, vt j. de re iudi. l. j. Decretū verò est considerata seu deliberata prouisio iudicis, quasi decretum cum deliberatione verbum certum. Et hoc secundū Iac. de Aret. In primo casu aut est causa ciuilis & pecuniaria, aut est criminalis, aut status. Primo casu aut est infra cētum aureos, aut supra. Si infra, delegari potest. Nā quilibet magistratus potest de hoc cognoscere, vt in §. & iudicare. in auc. de defen. ciui. col. vj. Si supra centum aureos: & tunc aut delegatus est impeditus, & non est dubium q; talis causa potest delegari: vt C. de peda. iud. l. placet. ij. responso. Aut nō est impeditus: & tunc si vult sibi reseruare sententiam: & tunc cōmittere potest: vt d. l. placet. in prin. coniuncto. §. quodvisq; adeo. in ea. l. qui dat intelligere illam legē difficilem secundùm Iac. dum tamē ter audiat causam, vt in auc. ad hæc C. de iudi. & in corpore vnde sumitur. hoc in ordinario. Delegatus aūt si vult cōmittere omnia, potest: sed si vult sibi reseruare sententiā, non potest aliquid committere: vt not. in d. auc. ad hæc. & hoc de iure ciuili: de iure Canonico secus, vt extra de offic. deleg. c. super quæstionū. & ibi plenè per Ber. Si verò est causa criminalis: tūc aut continet modicam coertionē, & potest delegari: vt j. de iurisdi. om. iudi. l. magistratibus. Aut continet magnam coertionem, vt membri abscisionem vel mutilationem. & finaliter omnia quæ sunt meri imperij: & tūc aut delegatus est impeditus, aut nō. Si impeditus est, & potest delegare quantum ad cognitionem, non quantū ad executionē: vt l. j. §. huius rei. & ibi no. j. de offi. eius cui man. est iurisd. Si verò non est impeditus, tunc regulariter delegare nō potest. Fallit in legato procōsulis, vt l. solent. §. eo. quia lex de eo multum confidit, secūdum nostros doct. Et idem si delegans magnam moram pateretur: vt in §. ad hæc prohibemus. in corpore. de colla. col. ix. Si verò est causa status: & tūc aut ingenuitatis & libertatis: & ista non potest delegari: vt C. de peda. iudi. l. placet. in fi. Aut est causa libertatis & seruitutis: & ista pōt delegari, vt C. vbi causa status. l. iandudum. In secundo casu principali quādo requiritur causæ cognitio, & decreti interpositio: tūc aut requiritur cognitio plena aut semiplena. Primo casu regulariter nō potest delegari: vt j. de offic. eius cui manda. est iurisdi. l. ij. in prin. & in §. j. Fallit in restitutiōe. C. vbi, & apud quem. l. fi. & in l. ius dandi. & j. de tut. & cura. ab his. Secundo casu quādo semiplena causæ cognitio requiritur, tunc posset delegari quantū ad cognitionē, vt puta q; delegatus cognoscat vtrū bonorū possessio sit danda vel non: & vtrum sit mittendus aliquis in possessionem vel nō: non tamen q; in rem ipsum immittat, vt l. cognitio. §. vt possessio. j. de offic. eius cui man. est iurisdi. & ibi plenè not. & hæc sunt bona, quæ approbat Iac. But. Quinta lect. Iac. de Aret. est q; iste text. planè loquatur, q; si aliquis ad iudicē vadat & conqueratur de aliquo q; debet aliquid recipere: dicit iudex, faciā tibi literā per quā statim tibi soluetur: quia præcipiam ei tibi solui: hoc fieri nō potest. Opinio hæc est conformis textui multum: quam approbāt Cy. & Pe. & melius locutus fuit quam aliquis doct. de mūdo in hac materia. & verba Iac. de Aret. sunt multum notanda.

1 ☞ *Interlocutoria quæ, & qū posit ferri parte non citata, & sine causæ cognitione.*

2 *Contra factum à iudice. partibus præsentibus & non contradicentibus, altera pars non potest postea peruenire.*

3 *Iudex non potest, etiam quando constat de confessione debitoris, ipsum debitorem absentem, & non citatum condemnare.*

Exceptiones legitimæ parti competentes non tolluntur per sententiam, in cuius prolatione non requiritur partis citatio.

4 *Secundum decretum non interponitur parte non citata, etiam quando constat ipsum in causa esse interponendum.*

Quando interponitur primum decretum, pars non debet citari, si apparet de eius contumacia.

5 *Dispositio loquens de summaria cognitione, quòd intelligatur quo ad ordinem processus, non quo ad probationem.*

6 *Libellus in officio iudicis quando requiratur.*

7 *Nuncius an posit interuenire in iudicijs.*

8 *Sola sententia non potest delegari.*

9 *Clausula in delegatione apposita, sententiam proferas nisi reuocauero: an importet quod sententiæ prolatio uideatur delegata.*

10 *Clausula, & si senseris te grauatum compareas: quid importet.*

Præceptum potest fieri absenti cum clausula, & si senseris te grauatum.

11 *In executione sententiæ quando pars sit citanda.*

Vbi decretum. Lex, nec quicquam ff. de offic. proconsul. secundùm cōmunem lect. h. d. Causæ in quibus plena causæ cognitio, & decreti interpositio requiritur, non sunt delegabiles. h. d. iste §. Si vis omnia habere plana, secundū primā lec. iste §. ponit duas regulas. Vna q; vbi sententia diffinitiua desideratur, nō potest ferri parte absente nō citata: & aliter lata sententia nō tenet. Secūda regula, q; vbi causæ cognitio desideratur, licet non desideretur diffinitiua sententia, idem erit. Et secundū hoc intimatio diffinitiuæ vel interlocutoriæ præiudicialis non iustificat interlocutionem, sed est necesse quod citatio præcesserit. Et quod glo. subdit de interlocutoria, † quod absentibus partibus fertur, patet intellexisse de ea quæ modicum præiudicium affert. Ideo alia gl. quæ est in l. omnia quæcunq; de reg. iur. non est locuta indistinctè: sed dixit, quando q; De quo in glo. l. diem proferre. de arbi. dicitur indistinctè. Et istam glo. huius §. intellige in dilatione expectatoria hoc potest esse, donec quis est absens: quia talis dilatio de iure natura nō competit partibus absentibus, debeat prorogatio intimari. Et de illa causa medio agitata, vide latè per eundem consi. ccxcix. & seq. li. ij. Et in quantū in xv. colū. ponit an sententia interlocutoria sit ferenda in referi. vide per ordinē, quæ necessaria sint in sententia interlocutoria Ro. cōsil. cccci. Quo etiam ad aliud an sententia absolutoria ab obseruatiōe iudicij, sit diffinitiua vel interlocutoria, vide de Paul. de Ca. consi. cccxcij. in quantum etiam ponit an præsumatur pro decreto iudicis vide pulchrè Bal. consi. xxviij. li. iiij. & consilio. cccxxiij. li. iij.

POMATES, ¶ Præiudicium. Vide ad istum tex. Arel. q; in rerū. §. si quis ff. de lega. j. Vide Pa nor. cōsi. xvj. in j. co. & consili. xxxiij. in iij. colum. vol. ij. Feli. c. ecclesia sanctæ Mariæ. xj. col. de consti. & in c. ij. co. x. de testi. & Ro. consilio. lxxij. Car. cōsi. lxxiij. in vlti. col.

competit præsenti, sed absenti. præsens enim iam comparuit. Secus enim in dilatione probatoria. & aliis inter locutoriis. quādo cognitio super hoc præcessit ipsam interlocutoriā. Vnde est cōsiderandū secundum Ia. Bu. q; in causis quædā est cognitio causæ, quæ pertinet ad causæ instructionem: & ista vbicūque requiritur, debet precedere interlocutoriam vel diffinitiuam: vt C. de sen. & interlocu. om. iud. l. prolatam. et de dilatio. l. à procedente. & l. fi. si per vim vel alio modo. Alia est causæ cognitio quæ pertinet ad expediendum, vel pronunciandum. & ista in sententijs diffinitiuis vel interlocutorijs habentibus vim diffinitiuarum, debet interuenire citatio ad sententiam audiēdā vt not. extra de test. c. cum olim. in gl. fi. sed in aliis interlocutorijs non est necesse. Verbi gratia, si iudex per probata & actitata à partibus cognoscit dilationem ad probandum esse dandā, potest dare absenti parte cui dat. Et sic intellige d. l. diem proferre. de arbi. secundūm Ia. Bu. Sed si non constaret sibi de causa dandi, non posset dare, vt d. l. à procedente. & tñ est verum q; vbi datur dilatio, absenti, debet intimari per nuncium vel epistolam vt d. l. diem proferre. & l. sed interpellat. §. j. eo. ti. † Sed quæro circa hoc: Iudex facit aliquid partibus præsentibus: an possit aliqua ex partibus postea contradicere? Inn. dixit q; non, in c. quoniā cōtra falsam, extra de proba. Pro hoc j. de fidei. tu. l. cum ostendimus. §. fi. & §. accedit. C. de rei vxo. act. vbi de hoc. † Sed pone: peto à te centum ex mutuo: apparet de debito per confessionē tuam: nūquid iudex poterit te absentem & non citatum condennare? Et certè non: quia est diffinitiua. l. de vnoquoque. de re iud. Sed, in contrarium facit ff. de admi. rerum ad ciui. perti. l. ij. §. quod de frumentaria. Solue q; ibi non est contra, sed pro: quia ibi est specialè: ergo in contrarium est ius commune. quod est no. pro intellectu illius §. & per illum §. dixit Dyn. q; vbicunque non exigitur partis citatio ad audiendam sententiam, q; exceptiones legitimę cōpetētes parti, non tolluntur per talem sententiam: sed omnes legitimæ defensione solutionis & inhabilitationis, & similes reseruātur: vt ibi expressè dicit. quod est no. † Item pone q; contra non citatum apparet q; in causa est interponendum secundùm decretum: nunquid iudex poterit interponere istud decretum parte non citata? Dico q; non: quia habet vim diffinitiuæ. Pone q; ex actitatis ex aliqua parte apparet interponendum primum decretum: quia apparet de contumacia: an erit necesse q; citetur pars ad audiendum interpositionem primi decreti? Respondeo q; non: quia non habet vim diffinitiuæ, secundùm Ia. But. Modò sequitur in gl. in his qui plenam. illa est regula: nam causæ cognitio semiplena est imperfecta, ad instar personæ humanæ quę non est perfecta. argu. de sta. ho. l. non sunt liberi. Nota tu quòd causæ cognitio aliquando est de summaria iurisdictione: quia q; creditur extra ordinem. Aliquādo ex probationis necessitate seu ex instructione causæ: quia sufficiūt semiplene probationes. Et istud est ex paruitate causæ generante modicum præiudicium: ideo non prohibetur delegatio: tunc enim per libellum sunt delegabiles. † Sed quæro vbi lex loquitur de summaria cognitione, an intelligatur quo ad ordinem processus, an quo ad probationem? Respondeo quo ad ordinem processus. Sed probationes debēt esse secundùm qualitatem causæ. Nam si est talis causa post quam speretur aliā quæstio requirēs altiorem indaginē, cùm prima sit præparatoria. vel si de modico præiudicio agitur, sufficit aliqualis fides, qnæ animum iudicis inclinet, vt l. iij. §. est autem. & l. thesaurus. ad exhib. Si autem de magno præiudicio agitur, & non reparabili in alio iudicio, tunc secus: quia requiritur plena probatio ex parte petētis in iudicio, & plena etiam ex altera parte, seu semiplena ex natura causæ: cùm illa pars actus, ex cuius parte nil inducitur, probationem nō requirat: quia causarū merita partium assertione panduntur, quæ tamen licet sit summaria & semiplena, subtilis tamen dicitur ista cognitio: vt in auc. de exhi. reis. §. igit. verbo declarati. in gl. & C. qūo. & quādo iudex. in auc. qui semel. & in corpore, vnde sumit. Et hanc regulam notat Inno. in c. j. de accusatio. Sequitur in glo. alij dicunt secundùm hoc exemplum decretū dicitur, id est, iudicis authoritas: † Sequitur in gl. ibi: hanc reproba. nam in executione tutelę est creditor pupillus: cuius incerti cognati, & agnati, quorū interest, sunt citati. l. qui filium. & l. finali. j. vbi pupillus. & ex quibus causis in possessionem eatur. l. hæc autem. sed in transactione alimentorum, & in decreto transactionis nō est creditor: imò partes vadunt ad iudicem de communi cōsensu. Vnde dicas secundum Iacobū Butr. quòd vbi proponitur officium iudicis, & lis contestatur: vtrū debeat offerri libellus de necessitate iudicij, & vtrum possit offerri sponte. Si quæris vtrum sit necessarius: aut loquimur in officio mercenario, quod cognoscitur ex eo quia deseruit alicui emergenti, vel incidenti quæstioni: & tunc non est necessarius libellus, vt l. ædiles. §. item sciendum, de ædili. edicto. & l. item si serui. §. fi. Et ita intelligitur glo. Institu. de actioni. in princi. Aut loquimur in iudicis officio nobili: & tunc si proponitur in modum actionis, vt plenum præiudicium aduersario generetur, libellus est necessarius. l. quod si minor. in fi. gl. & l. in causæ. §. causa cognita. de mino. & l. j. §. & post operis. de no. oper. nuncia. facit extra de offi. iudi. c. fi. Aut modicum præiudicium generatur alteri, & semiplena causæ cognitio requiritur, & libellus nō est necessarius, vt j. ea. l. §. de plano. Vtile tamen est quòd aliquis petitio seu narratio offeratur, licet nō in modicum libelli, ad hoc, vt iudex sciat super quo pronunciat: vt C. de fidei. liber. l. fin. & l. de submersis. C. de nau. Intelligo autem qualemqualem rationem, scilicet si non habet petitionem annexam: vt puta si patronus dicat, Conqueror de tali liberto, qui me non alit: vt d. §. de plano. quia non subijcit, peto me ali: vt ibi no. Quando q; officium iudicis nobile imploratur, & causæ cognitio requiritur, & aliquid non petitur ab implorante ipsum, vt quia partes de communi concordia petunt interponi decretum transactioni alimētorum: & tunc non offeratur libellus: quia non est cui offeratur, quin ad iudicem vocetur. Si verò quæris an sponte possit offerri, & sponte actor possit seruare iudiciarium ordinem: Dico q; sic, vbi habet aduersariū, cui possit offerri libellus: vt d. l. de submersis. & facit Insti. de liber. §. in multis. secundùm Iacob. Butri.

7 † Sequitur in glo. vt absens per epistolam & libellum, &c. vel nuncium. nunquid in iudicijs possit interuenire nuncius? Et videtur quòd sic præter eos actus, in quibus per acta stipulatio fit, vt in contestatione litis. Nam talis actus nō potest expediri per nuncium: vt l. j. j. de verbo. obliga. In contrarium facit. l. certum, §. si quis absente. j. de confes. item facit q; à contestatione dependet quicquid fit in iudicio. Pone. ego volebam te defendere, & comparui, & produxi aliquā: an per hoc sustineatur productio talis facta per eū qui erat constitutus lator domini? Dicas quòd videatur produci tanq; per nuncium qui concepit verba in persona domini. Item sustinebam aliā ratiōe: quia esto quòd prout procurator produxisti: tamē habes personam domini repræsentatam: vt C. de contrahen. & commit. stipu. l. fi. cum pecuniam. Vnde non videatur abesse dominus, vt Insti. de satisd. §. si verò. & l. peto. §. mater. de lega. ij. & l. eum. §. si actori. de consti. pecu. & l. sed si plures. §. in arrogato. de vulga. & pupil. Sequitur in glo. de tutore & curatore. & no. per Inno. in c. tua. extra de offic. vica. & Adde quod dixi in l. j. §. de offi. consu. Et vt plene scias

8 † quæ causæ possunt delegari, & quæ non dic quòd quædam sunt causæ determinandæ per diffinitiuam sententiam, continentem absolutionem vel condemnationem: quædam sunt determinandæ per decretum continens missionem. Primum membrum distingue in tria membra principalia: quia aut nos loquimur in causis criminalibus, aut status, aut in pecuniarijs. Si in pecuniarijs aut à trecentis aureis infra: & tunc quia competit iure magistratus potest delegare, vt in authentico, de manda. princip. §. & iudicare. collatio. iij. Aut à trecentis aureis supra: & tunc aut quæris an possit delegari in totum: & dico quòd non, nisi ex causa iusti impedimēti. Aut quæris an possit delegari quo ad processum: & dico quòd sic: quia potest subsistente causa ex mera voluntate dignitatis, vt C. de peda. iudi. l. placet. in princip. debet tamen delegans audire causam in principio semel, in medio semel, & semel in fine, vt in authentic. ad hæc. C. de iu. Sed quæ est ratio quare causæ pecuniarię à trecentis aureis supra nō possunt delegari interdū, nisi ex cā? Aliquę gl. dicūt quòd sunt misti Imperij: sed veritas est quòd oīs cā pecuniaria est iurisdictionis, vt no. p glo. j. ad municipa. l. inter conuenientes. vbi dicit quòd nō pōt fieri prorogatio iurisdictionis ad Imperiū, sed solùm de iurisdictione ad

a ¶ §. sexaginta. Et aduerte: quia cõcedo q̃ d. §. sexaginta. velit q̃ tali tempore libellus possit dari iudici: nõ autem produci parti, nec super eo procedi. de quo vide mod. in l. j. §. nunciatio. j. de ope. no. nuncia. & sic Bar. hic non videtur bene intellexisse illũ textum.

iurisdictionem. per quam glos. determinatur q̃ causa pecuniaria cuiuscunq̃ quantitatis sit iurisdictionis, quæ est satis singularis glo. Quæ ergo est ratio q̃ istæ causæ nõ possunt delegari? Veritas est q̃ propter sui arduitatẽ. Cùm enim de maximo dãno agatur, iura commiserunt maioribus magistratibus: ideo non possunt delegari: vt l. j. de officio eius. Aut loquimur in causis status: et tunc si loquimur in ingenuitate & libertate nõ potest delegari: vt l. placet. in fi. C. de peda. iudic. Aut loquimur in causis seruitutis, & libertatis, & potest delegari, cùm competat iure magistratus: vt l. iãdudum. C. vbi causæ status. Sed quæ est ratio? Nam ista causa seruitutis est magis ardua, q̃ causa patronatus: & sic videtur delegabilis. Ratio verò est, quia ex parte eius qui agit, ista est pecuniaria: sicut si peteret bouẽ vel asinũ, ideo ad instar causarum pecuniarum procedit delegatio. Sed vbi agitur de causa patronatus, hoc non cõtinet interesse pecuniarium: vt l. j. j. qui. ad li. pro. non licet. & in l. naturalis. in fi. j. de præscri. verbis. Aut loquimur in causis criminalibus: & tunc aut venit imponenda modica coërtio: & sunt delegabiles. Quod patet: quia cõpetunt omnibus magistratibus iure magistratus: & apparet q̃ possunt sic delegari, vt l. si quid. j. eodem. & l. finali. infrà, de offi. præfe. vigi. Aut venit imponenda magna coërtio, vt amissionis vitæ, vel membri: tũc non sunt delegabiles. Fallit in procõsule: quia potest delegare ex permissione & sententia legis, vt l. solent. §. eo. Item fallit ratione absentiæ, vbi permittitur quod delegatur: non tamen in toto, sed quo ad processum tantũ: vt l. j. §. huius rei. infrà, de offi. eius. Secus dicemus in substituto in locum mortui vel absentis ab eo qui habet potestatem substituendi: quia cùm ille sit ordinarius, & habeat iurisdictionem vel imperium: sicut ille, in cuius locum substitutus est, poterit procedere ad impositionem dictarum pœnarum. Facit l. quæsitũ. j. de tute. Aut loquimur in causis mediocribus, in quibus coërtio venit imponenda: & tunc nõ potest delegare sine causa: sic subsistente potest in totũ delegare: vt in auc. de col. §. ad hæc prohibemus. & facit §. eo. l. aliquãdo. In secundo genere causarum quæ expediunt per modum decreti, recurritur ad hanc glo. quia aut exigunt plenã causæ cognitionem, & non possunt delegari. Fallit in restitutionem integrum. Item fallit in datione tutoris: quæ delegatur aliàs habẽti iurisdictionẽ: vt l. ius dandi. j. de tut. & cura. da. ab his. Aut exigũt semiplenã causæ cognitionem: & tũc possunt delegari: vt l. j. §. j. j. de officio eius. Nã missio ex primo decreto potest demandari. Sed missio ex secundo non, vt transeat iurisdictio in delegatũ. Ratio est ex præmissis: quia ad missionẽ ex primo decreto deuenit ex summaria cognitione, & semiplena, nõ ad secundum, vt l. iubere cauere. j. de iurisdi. om. iu. & l. j. & iij. §. duas. j. de dã. infect. Vnũ modũ vide quare vbi proceditur per officiũ iudicis, magis prohibetur delegatio, quã vbi iure actionis. Istud non soluunt doct. Sed ego dico q̃ quando per officium iudicis proceditur, electa videtur industria ordinarij: sed vbi proceditur p viam actionis, nõ est sic. Et hoc probo per id quod dicitur alibi, q̃ si delegatur alicui à papa vel Imperatore cognitio inter partes, q̃ potest delegare: quia est delegatus à principe. Sed vbi committitur vt cognoscat per officium, vbi pars non est promotor: tunc sua industria videt electa, vt teneat locũ partis. quod ideo est nũc: qa nũc nõ est actor: & ideo non potest subdelegare. Iste est casus in capitulo fina. extra, de offi. deleg. Et vide quod notat hic Iaco. Butri. & Iaco. de Are. in l. placet. C. de ped. iudi. & no. extra, de offi. vica. in c. licet. lib. vj. & quod no. j. de probatio. l. ab ea parte. in fin. Item adde q̃ de iure canonico cauę Imperij sunt delegabiles, vt extra, de officio ordi. c. quod sedem. de rapto. c. in archiepiscopatu. & hæc vera in mediocribus causis. secus in magnis. Dic vt no. xv. q. j. vbi omnino videas. Sequitur in glo. de senten. ex breui. reci. l. j. Vel dic q̃ si apparet q̃ sententia est scripta, & non apparet lata, q̃ nõ valet, vt gl. & Iaco. de Are. in l. fideicommissa. j. de leg. iij. & Inn. in c. cùm in iure. extra, de officio delegati. & dixi in l. aliàs. j. de iureiuran. Modò sequitur in glo. vel vt ipse cognoscat & c. Dic ordinariè. Et sic nota † quòd sola sententia non potest delegari: cũ sit necesse quòd ille qui fert sententiam cognoscat & audiat causam, vt C. de iudic. aut. ad hæc. tamen licet hoc de iure ciuili non

9

possit, vt §. de offic. consul. l. j. de iure verò Canonico non procedit: quia potest delegari sola sententia, vt in c. super quæstionũ. extra, de offi. deleg. Aliæ glo. legunt illud c. secundo modo, vt ordinarius non possit committere totum processum vsq̃ ad sententiam ferendam: tamen de suo consilio potest duntaxat: quia dum dicit, delegamus tibi talem causam vt pronuncies et proferas de nostro consilio. Et dic quòd sic: quia hoc non est contra substantiam commissionis. Ita no. extra, de offi. deleg. c. fi pro debilitate.

10 facit j. de offi. præsi. l. diuus. circa medium. † Quæro circa prædicta, quid si in delegatione est adiecta clausula, sententiam proferas nisi reuocauero: an videatur delegata sententiæ prolatio? Innocen. extra, de offic. delega. c. fi pro debilitate. videtur dicere q̃ non, in prin. glo. sed finaliter dicit quòd sic, nisi ordinarius reuocauerit. Contrarium videbatur: quia dictio, nisi, importat conditionem, ideoq̃ nihil videbant actitata valere. Sed Canonistę dicunt contrarium, q̃ valent actitata ante reuocationem per dictũ Innocen. Iac. de Aret. & Cy. legunt istum §. septimo modo, iudex non potest alicui mandare per literas suas quòd aliquid det vel faciat alteri in his quæ requirunt causę cognitionem, vt quia relaxet Titio possessionem suam, vel quòd soluat Titio certum quid. Istud enim mandatum, & istæ literæ nullæ sunt, vt C. vnde vi. l. meminerint. & C. si per vim vel alio modo. l. fi. & adde ad

11 hoc quæstionem not. in l. fi. §. fina. quod met. cau. † Iuxta prædicta quæro quid si literæ sunt iustificatæ per clausulam, & si senseris te grauatum, compareas corã nobis recepturus iustitiæ cõplementum. Dico q̃ quædam sunt quæ ex sui natura extra ordinem præcipiuntur, & ad extraiudicialia pertinent: & in his quæ pertinent ad suum officium debet pareri suis literis: vt j. de pub. l. si publicanus. §. j. Quædam sunt quæ causa cognita debent expediri, & in omnibus istis si constat de cognitione valẽt: quia ante non habet iustificare præceptum, vt in nostro §. Aut non constat de cognitione: & tunc quo ad ea de quibus non constat non habet iustificare factum in iudicio. Dico tamen quòd sola comparitio sufficit ad impediendum tale factum, seu actitatum iudicis: statim enim cùm comparet, apparet de contradictione. Si autem nõ comparet, staretur ei quod factum est per iudicẽ. Quod probo per l. ergo. §. si bona. de fideicõ. lib. & l. fi. de edic. di. Adri. tol. Et omnino videas no. per Innoc. extra, de coha. cle. & mulie. c. tua. in glos. magna. in ver. item monitio iudicis. & videas optimam glo. in l. de pupillo. §. meminisse. j. de no. ope. nun. in glo. in versi. eum. dicitur ibi quòd præceptum potest fieri absenti. & iustificari per illam clausulam, & si senseris te grauatum. quod no.

12 perpetuo. † Vltimò quæro circa hoc an in executione sententiæ sit pars citanda. Dic aut mera est executio: & non debet pars citari, vt l. qui restituere. infrà, de rei venditione. aut est mista; & tunc debet pars citari: & adde in l. si præses. C. de senten. Additio.

1 ☞ *Clausula de plano, in rescripto apposita, quid importet.*
2 *Litis contestatio q̃ requiratur in causis summarijs.*

De plano.

Proconsul de plano cognoscit inter parentes, & liberos, patronos & libertos, obsequia non præstantes. hoc dicit. † Nota glossa, quæ est hic, quòd de plano est dicere, sine processu & causæ cognitione. Opponitur

2 de l. miles. §. sexaginta. ª infrà, ad legem Iuliam. de adulteriis. vbi dicit textus, de plano. & tamen libellus ibi requiritur. Item sentit glossa in l. ij. §. dies. infrà, quis ordo in bonorum possessione seruetur. Quid dicemus? Dicas secundùm Gulielmum de Cug. quòd quandoque causa est leuissima: & tunc si statutum vel lex vtitur hoc verbo, de plano, & c. non requiritur libellus, vt hic. Aut quæstio non est leuis, sed grauis: & tunc requiritur libellus. Ita debet intelligi dictus §. sexaginta. & quod nota infrà, de feriis. l. j. post prin. Si dicas, quid ergo operabunt hæc verba, de plano, & c. dic q̃ p hæc verba, de plano, & c. poterit dilationes abbreuiare, alia, nõ tñ substãtialia omittere. Sic aliàs videmus in seruo, cui remittit rationũ redditio: qa hoc operat ne scrupulosa fiat exactio: vt infrà, de legatis primo. lege, si seruus vetitus. Et licet iudex aliàs nõ potuisset procedere tempore feriato: isto casu poterit procedere, non tamen introducto in honorem Dei. Et ita debet intelligi dictus §. sexaginta. Facit ad hoc quod no. j. de fer. l. si feriatis. Item operabuntur: quia posito quòd iudex te

a ¶ In summarijs. vide Bar. in l. si cõstãte. C. iiij. q. iij. q. principalis. j. solu. mat. Adde q̃ not. Bar. in l. iij. in iij. q. in princ. C. de pig. vide Bal. in auc. offerat. C. de lit. conte. in auc. qui semel C. quomodo et qñ iu. dũ allegat gl. in c. per venerabilẽ. qui filij sint legi. Bald. in l. iudices. C. de iudi. & de materia huius §. vide Bart. in l. si in lege. in prin. j. loc. & in l. filiusfa. in prin. j. de do. Et quis possit causam hoc modo cõmittere, vide glo. in c. fi. de hære. in vj. de cuius intellectu, p Ino. in l. nemo põt. de leg. j. Et illam refert Ange. in q. sua, Astensis miles. post medium. per Bald. in hac l. in §. fi. & an in causa de plano requiratur libellus lit. conte. & alia, vide no. Bal. in d. §. similiq̃ modo. & vide omnino quæ dixi in l. j. §. fi. de prætо. stip. & quid in causa alimentorũ, vide Guli. de Suza. in l. de alimen. C. de transact.

b ¶ Opprimantur. Sed quæ dicantur miserabiles personæ, dic relinqui arbitrio iudicis, secundũ Petr. de Bella per. in l. j. C. de col. & Mart. in tractatibus de carcere. & in l. j. C. quãdo Impera. inter pup. et vid. Adde Paul. de Castr. in l. j. C. quãdo Impera. inter pupillos & viduas.

c ¶ Not. quòd iudex. Adde Bal. in l. nulli licere. C. de epis. & cle. & Ang. in d. §. si autem. Lu. Ro. in auc. similiter. C. ad legẽ falci. dixi in ca. nos quidem. de testa. dixi in c. fi heredes. de test. ibi vide plenè Hostiẽ. Io. And. do. Pet. Bal. in auc. hoc amplius. C. de fideicõ. Lu. Ro. in consil. lxvij. facit l. ciuitati bus. & ibi Bal. post Barto. de leg. j. Vide Lud. Ro. in consil. lxviij. inci viso qõ. nis themate. vbi dicit quòd põt quilibet de populo agere. vide Bar. in consil. xvj. vbi dicit qd̃ legatũ ad pias causas non recipit dilationem nec requirit interpellationem. vi de ibi And. Barb.

↠ P. P A V. P.

e ¶ Quod iudex. vide Bar. in c. nos qdã. iij. viij. col. extra de testa. & in consi. j. vol. iiij. in secũdo dubio: vbi ait q̃ spectat ad vtrũq; iudicẽ, tã ecclesiasticum quã secularẽ executio ad pias causas.

dex teneatur seruare morem maiorum et in loco consueto iudicare: hoc casu poterit alibi iudicare: arg. l. voluit. §. j. & ibi no. j. de interro. act. de quibus omnibus ibi plenè dicetur: & ideo vide: quia omnia ista & plura alia bona circa hanc materiam ponuntur in c. sæpe. extra de ver. sig. in cle. Quæro si in rescripto cõtinetur q̃ procedatur de plano sine strepitu & figura iudicij: nunquid hoc casu erit necessarius libellus? Breuiter secundùm Guli. dico q̃ non. Ratio: quia figura iudicij denotat hoc, scilicet q̃ ea quæ partes dicunt corã iudice, redigant in actis & etiam in scriptura: vt est tex. no. in §. simi lique modo. in l. j. C. de Lat. liber. tolen. Vn de quãdo remittitur figura iudicij, videtur esse remissa porrectio libelli: argu. d. l. & dic vt in d. c. sæpe. † Quæro, nunquid in summa

2 rijs requiratur litis contesta. Et videtur qd̃ sic. nã in actione ad exhibẽdum summariè cognoscitur: vt j. ad exhi. l. iij. §. sciendum. et tamen lis in ea contestatur vt l. tigni. §. fi. eo. ti. ideo requiritur litis contest. & de hoc no. in Spe. in tit. de offi. iudi. §. fi. secundũ Ioan. fa. cuius tractatus est positus illic.

☞ *Iudex exercet officium suum, licet non petatur.*
Iudex petit legata ad pias causas etiam nemine petente.
Adde Archi. in c. j. col. pe. de probatio.
Pro relictis factis fratribus minoribꝰ iudex ex officio suo etiam ad petitionem alterius coget hæredem.

Obseruare.

Procõsul ordinem seruare debet circa aduocatos audiendos: & non habentibus aduocatos dare debet: & curare debet ne imbecilles à potẽtibus opprimatur. h. d. vsq̃ ad fi. Plerũque, id est maximè. No. q̃ iudex exercet officium suum † licet non petatur: sicut aliàs in appellatione, vt C. de appel. l. eos. §. fi. Itẽ alias iudex curare debet vt relicta ad pias causas prestenẽ, si hæres est negligẽs in soluendo, vel episcopus sit in hoc negligẽs, & non petantur ab aliquo. De hoc est text. in auc. de eccle. tit. §. si autẽ. col. ix. quod no. Et valet, † qd̃ licet fratres minores non sint capaces relictorum, vt in c. exiui de paradiso. extra de verbo. signifi. in Cle. & si nõ possunt petere, cõsulitur eis officio iudicis, vel ad petionem cuiuscunq̃ petẽtis, vel ex suo officio. Ad idem facit. l. Quintus. in fin. j. de annu. le. & j. de peti. hær. l. hæreditas.

☞ *Dictio usq;, denotat cohærẽtiã. & quo ponatur. nu. 6.*
Officialibus mutatis, non mutatur officium.
Arbitrium datũ officiali an duret eo in officio cõfirmato.
Statutum puniens aggredientem aliquem in domo q̃ comprehendit aggredientem coram ostio uel portici.
Statutum puniens assalientem ad domum, comprehendit assalientem ad apothecam.

Meminisse.

Hoc principiũ est optimum. et dicit in summa quòd proconsul debet de causis cognoscere, & omnia agere vsq̃ ad aduẽtũ successorũ. Et no † de dictione vsq̃ quę denotat separatio nẽ aliàs cohærẽtiã. sicut aliàs dictio à vel ab denotat separationem: vt j. de act. emp. l. ratio. §. fin. j. de duo. re. l. ex duobus. not. text. ibi, cùm sit vnus proconsulatus & c. Oppo. ad hanc lege, dicitur hic quòd vsque ad

g aduentum iudicat: imò expirat officium per aduentum successoris: vt infrà, titu. proxi.

lege, j. ergo à modo nil poterit facere, & dicitur priuata persona: vt infrà. de iurisdi. om.

h iu. l. eũ qui. Respodet glos. h not. quòd hoc est, quia non dicitur officium finitum, nec dicitur priuatus, donec successor venerit. Vnde contrarium dicit glos. quòd licet sit finitum tempus, tamen non est priuata persona. Item not. † quòd licet mutentur officiales, tamen officium dicitur esse idem: & multò magis si non mutentur personæ, sed idem officialis reconfirmetur in officio: argu. j. de preca. l. sed & si manente. Et valet

i 3 ad quæstionem, quòd si circa quædã † fuit datum arbitrium Potestati huius ciuitatis, nunquid eo confirmato in officio prosequẽti tempore illud arbitrium habeat? Et videtur quòd non. Ista pars videtur vera, per rationes quas ponit Cyn. in j. quæstio. quia illud officium & arbitrium expirauit, vt d. l. sed & si manente. j. de preca. & l. si do. §. fin.

4 j. de do. inter vi. & vxo. † Item inducitur in

k ar. ad q. dicit statutum q̃ si quis aggreditur aliquen in domo sua puniatur in tantum. modo quidam aggressus fuit eũ corã ostio vel porticu: an incidat in pœnam statuti? Et allegat ibi Ricar. Malum. quòd sic, ibi: vsque ad aduentum successoris. & dictio,

l ad, denotat cohærentiam, adeo vt omnis locus domui cohærens dicitur de domo. Pro hoc facit l. prædijs. §. pe. & fi. j. de leg. iij. Ad idẽ l. itẽ apud labeonum. §. conuitium. ver. proinde. j. de iniurijs. Vide gl. & quod ibi scripsi in l. quidam Iberus. j. de ser. vrb. præ

5 di. † Quero qd si statutũ dicit ad domũ assam lierit, & c. ipse assaliuit eum ad apothecã: an incidat in pœnã? Pro hoc vide l. l. C or. §. fi. j. de iniur. Et vide dictum. §. conuitium. & vers. proinde. qui facere videntur contra

6 glos. † Quero, qualiter hæc dictio vsque, hic ponatur. Et videtur quòd ponatur in cluſiuè. Sed contra, imò videtur quòd ponatur excluſiuè hic, vt infra an per aliũ

n causæ appell. lege, prima. §. finautem. Quid dicendum? Cyn. in lege, à calligato. C. de nup. dicit hæc verba: quòd aut profertur à lege, aut ab homine. Si ab homine, tunc aut si poneretur incluſiuè, contineret odiũ: & tunc ponitur excluſiuè. Secus si contine ret fauorem, vt ibi per eum not. Et pro hoc est gl. j. de dolo. l. idẽ est. Et pro declaratione huius, dic secundùm Guli. quòd quandoque ponitur obsoluerè, vt lege, fina. C. de reuo domino. Quandoque ponitur respectiuè: & tunc aliquando adijcitur tempus, vt puta vsque ad calendas. Quãdoque locus, vt vsque ad talem locum. Quandoque annus, vt vsque ad xiij. annos. Quãdoque gradus, vt à patricijs vsque ad consules, & tales: Si tempus: tunc ponitur incluſiuè, vt l. eum qui calendis. de verbo. obli. nisi alia ratio suaderet cõtrarium, vt puta, do tibi decẽ pro carnibus. vsq̃ ad diem Veneris: isto casu ratio suaderet quòd poneretur excluſiuè. Sicut etiam in similibus quando dico, do tutorem filio meo vsque ad pubertatem: tunc vsque, non poneretur incluſiuè: quia per pubertatem finitur tutela: vt Insti. qui. mo. tu. fina. in princip. Si verò adijciatur locus: tunc dictio vsque, ponitur incluſiuè: vt primà. de lega. iij. lexe, patronus. q̃ lege. pe. j. de flumi. nisi alia ratio suaderet contrarium quòd poneretur excluſiuè, vt puta, vendo tibi fundum meum vsque ad talem domum: an domus comprehendatur? Certè non, secundùm Guli. Quod intellige secundùm determinationem Dyn. puta quòd habeatur respectus ad pretium rei, vt ipse no. in d. l. patronus. §. j. j. de le. iij. & l. filiusfa. §. j. j. de le. j. Et idẽ in alijs quãdo adijceret gradus: vt l. fi. §. de senato. Simile not. in numero, vt l. si cùm prefinitiõe. j. quãdo dies leg. ced. qa semper poneretur incluſiuè, licet ratio suadeat qd̃ ponẽ excluſiuè. Et ita pòt intelligi d. l. j. §. si aũt. j. an

§ ¶ POMATES.
¶ Ad aliàs iudex. Vide Barba. consi. viij. in j. volu. & consil. xij. eo. volu.
¶ Fratres minores. Adde omnino Bar. in l. ciuitatibus. j. de lega. j.
↠ P. P A V. P.
¶ Meminisse. vide Ro. sing. cccxcij. incip. Iex meminisse. vbi dicit quòd debet habere salarium pro toto tempore, p̃ q̃ exercuit officiũ nõ aduentẽ successore.
¶ Aduentũ successoris. Rector potest exercere vsque ad aduentum sui successoris. vide quæ scripsi in l. eum. j. de iurisdi. om. iudicum. post Fulg.
§ POMATES.
¶ Rñdet gl. idẽ tenet Ang. in §. itẽ si in iudicio. in vj. co. Instit. de act. Car. in repetit. l. nec quicquã. §. proxi. ff. eo.
¶ Ad q. Vide pro de cisione Bart. hic quę ipse no. in l. iij. ff pri. j. de dã. infec.
¶ Dicit statutum. Vide per Bartol. & doct. in l. cætera. §. hoc senatusconsultum. cum seq. de lega. primo.
§ POMATES.
¶ Dictio ad. Vide Alex. & Aret. in l. si cui. in pri. post Bart. ibi. ff. de lega. j. Ale. in l. cætera. §. hoc senatus. de le. j.
¶ Domũ assalierit. Vide moder. ff. l. pleriq; que. infrà, de in ius vocan.
¶ Dictio vsque. Vide omnino de istis dictionibus & his dictis in lege, à calligato. C. de nuptijs. adde Oldr. consilio xlix.

b ¶ S legatum. Dematería iſtius §. vide in l.j.C. vt omnes tã ciuiles quã criminales. ☞ POMATES.

b ¶ Procõſul. Vide Areti. in l.ſi ſeruus plurium.§.fi.ff.de lega.j. Alex.l. ſi qs poſthumos.in prin. de liber. & poſthu.

c ¶ Ad q. Sed Bal. poſt Cy. in l.iij.§.j.ff. de tute. videẽ tenere q debeat diuidi illud lucrum. Vide Cy. in d. l.dies feſtos. & Cyn. & Imo. in d.l. qui ſolidum.§.cùm poſt. de lega.ij. latiſsimè quæ ſcripſi in l. ſi ita ſcriptũ.de libe. & poſth.

per alium cau.ap.& l.j.in prin.j.ad l.falci.

a **Legatum.** Proconſul non debet remittere legatum ſuũ, antequam de prouincia recedat. h. d. Et ſic no. q ante ſyndicatum non debet officialis ſuos officiales remittere.

Si quid. Cauſa, quæ animadueríionẽ requirit, nõ ſpectat ad legatũ procõſulis. h.d. & hoc modo intelligas hanc l.

Legatus. Hæc lex habet dupli cẽ intellectum & litteram: vnã negatiuã, & aliã affirmatiuam. Si negatiua eſt, op. de, l. cùm prætor. §. j.j. de iudic. Dic q ſi eſt legatus ad plures cauſas: tũc vnã cauſam põt delegare, vt in contrario. Secus ſi ad vnã cauſam tantũ eſſet delegatus: quia tunc illam non põt delegare: & hoc modo loquitur hic. Pro hoc l. à iudice. C. de iud. Alij habent literam affirmatiuam: & tunc oppo. de l. à iudice. C. de iudi. Sol. Regulariter delegatus nõ delegat, vt ibi Fallit in delegato à príncipe, & in delegato proconſulis, vt hic dicitur. Si habes literam affirmatiuam, & ſic vtraq; procedit.

1 ☞ *Cardinales legati tenent locum proconſulis.*
2 *Delegatus principis uel cardinalium legatorum quomodo poſsit ſubdelegare.*
3 *Argumentum de iudice ad procuratorem q; non procedit.*
4 *Delegatus ad uniuerſitatem cauſarum quis dicatur.*
5 *Delegatus ſubdelegans quando poſsit reuocare.*
6 *Delegatus ad unam cauſam non poteſt delegare certum articulum: niſi ſit delegatus Principis.*
7 *Delegatus ab inferiore à Principe in caſu impedimenti etiam non ſubdelegat.*

Legatus. Duobus modis legitur: quia habet duas literas: vna eſt negatiua: alia eſt affirmatiua. In glo. j. ibi: in delegato. non reperitur quicquã. Dicunt ergo iſti q delegatus proconſulis, cùm ſit delegatus, facit ſpeciali permiſsione principis, quod intelligãt delegatus à príncipe, ideo ſubdelegat. Pro hoc facit alia ratio: quia iuriſdictio delegata, quæ eſt in legato proconſulis, eſt fortior q̃ iuriſdictio delegata quæ eſt in legatis aliorum: vt l. ſolent. §. fi. aliàs ſic, vt ſ. eod. Et ex iſta ſecunda opinione no. † q legati Cardinales, ſ. qui mittuntur ab eccleſia Romana, tenent locum proconſulis. ergo delegatus. Cardinalium poteſt alteri ſubdelegare. Idem not. j. de iuriſdi. omnium iudi. l. more maiorum. Sed iſta opinio † vide tur contra rationem. Nam cùm delegatus cognoſcat authoritate aliena. Aut ergo vult ſubdelegare authoritate aliena: & hoc non poteſt: quia eſt radicata in ordinario. Aut authoritate propria: & hoc etiam nõ poteſt: quia eam non habet. Iſta ratio ponitur j. de offi. eius cui manda. eſt iuriſdictio. l.j.§. qui mandatam. & j. de iuriſdictio. om. iu. l. & quia. & l. more. Quę ratio ita habet locum in legato proconſulis, ſicut in alio legato. Et cùm iſta ratio habeat locum in delegato ad vniuerſitatẽ cauſarum, videtur q nec ipſe delegare poſſet. & quia idem operatur generale ad genus, ſicut ſpeciale ad ſpeciem. & hoc tenet Pet. in l. imperium. j. de iuriſdi. om. iudi. Reſpon. imò poteſt: quia cùm ei generaliter iuriſdictio ſit conceſſa, etiam hoc videt conceſſum vt poſsit delegare. Nam & hæc eſt ſpecies iuriſdictionis: vt d.l. imperium. in fi. Ergo conceſſo vniuerſali, hoc conceſſum videtur. Not. Azo in ſumma, de iuriſdi. om. iu.§. delegata. ergo ordinarius ſpecialiter poſſet cõcedere delegato vt ſubdeleget. quod eſt verum, argumen. not. in l. cùm eſſent. de ſer. ruſti. prædi. ſequitur in gloſ. l. & quia. idem tenet ibi glo. & in l.j.§.j.j. quis & à quo appella. Odofre. reprobat iſtam opinionem per l. iudicium ſoluitur j. de iudi. & Cyn. in l. à iudice. C. de iudic. Nec † eſt bona comparatio de iudice ad procuratorem: quia procurator per conteſtationem efficitur dominus litis: quia obligat ſe inſtantiæ, & ſi non adeſſet in iudicio, poſſet puniri ex hoc: vt l.j. C. de procurato. & j. ſi quis ius di. non obtempera. l.j.j. de procurato. l. ſi defunctus. aliàs l.j.§. ſi procurator. j. ſi quis ius dicenti. &c. Sed nõ eſt ita in iudice. Vnde cùm iudex nihil ſibi appropriet per conteſtationẽ: ita modicum poteſt poſt conteſtationem ſicut ante. Sequitur in glo. demandat vnam. vel hic loquitur communis ratio: quare vnam delegare poteſt: quia habet inſtar ordinarij. Vel dic vt j. de officio præſidis. l. ſæpe. in gloſ. quæ incipit, nam non. in fine. vbi videtur colligi alia ratio.

4 Et adde † quòd ille intelligitur ad vniuerſitatem cauſarum delegatus, quando genus cauſarum cõmittitur ſub vno nomine collectiuo: nec eſt neceſſe quòd iſtud genus ſit generaliſsimum, ſed ſufficit quòd ſit ſubalternum, & reſtrictiuum, vel tempore, vel quantitate: vt, committo tibi cauſas à decem libris Peruſinorum infrà. Vel loco: vt committo tibi omnes cauſas talis loci. Sinautẽ eſſet coarctata reſpectu perſonarum enarratarum, vt puta, committo tibi cauſas inter Titium & Seium, inter Marcum & Conradum, & inter Bal. & Ange. & Chriſtophorum: tunc iſta delegatio non eſſet in vniuerſitate cauſarum, ſed ad plures numeratas ſpecies: vt j. ſi quis cau. l. ſed & ſi quis. §. quæſitum. ſecundùm Gulielmum qui ita no. C. de iudic. l. à iudice. In hoc vltimo ego dubito quòd ſi omnes cauſæ inter Titium & Martinum committuntur, iſta commiſsio etiam eſt generalis, in genere ſubalterno: & poteſt ſtare interueniente augmento vel diminutione, quę eſt inter cauſas: per quod datur intelligi quòd eſt vniuerſalis, ex quo poteſt recipere augmentum, & diminutionem, ſtante ſignificato vniuerſalis commiſsionis. Iſtud notant doctores in ſimili, infrà, de fundo inſtru. l. Lucius. † Sed pone quòd delegatus ſubdelegat: nũquid poſsit reuocare ſicut ordinarius poteſt? Reſpõ. Aut ſubdelegat in totum, & non poteſt reuocare. Aut aliqua ſibi reſeruat de iuriſdictione, vel purè, vel ſub conditione: & tunc poteſt ſecundùm Innocen. qui ita not. extra, de offic. delega. c. ſi pro debilitate. Tamen not. quòd duo ſunt delegati qui poſſunt ſubdelegare, ſcilicet delegatus principis: & in iſto procedit iſta diffinitio. & delegatus ad vniuerſitatem: & in iſto non procedit iſta diffinitio: quia ille non ſemper manet iudex ſubdelegatus in totum, ſed quo ad certam ſpeciem. vt hic not. Et ideo ſi totã vnã cauſam commiſerit, liberè reuocat: quia eius delegatio procedit authoritate ſui delegantis ad vniuerſitatem cauſarum. Sec an de

6 legatus † ad vnam cauſam poſsit ſubdelegare certum articulum cauſæ. Et dico quòd non, niſi delegatus à príncipe. vbi diſtinguitur quòd aut commiſsio fuit ita facta quòd tranſit iuriſdictio delegata, & poteſt ſubdelegare. Aut merum factum fuit ſibi commiſſum, & non poteſt alteri ſubdelegare: quia non eſt iudex delegatus, ſed nudus miniſter. Si autẽ vno reſpectu eſſet merus miniſter, alio reſpectu haberet iuriſdictionẽ delegatam, quatenus habet iuriſdictionem delegatam poteſt delegare, ſecũdùm Inno. qui ita not. in c. fi. extra, de offi. deleg. & extra, de re iu. cùm Bertoldus. Dicit etiam Innoc. in d.c. quòd vbi committitur aliquod factum explicandum extra iudicium, q non poteſt alteri cõmittere, maximè ſi eſt electa induſtria perſonæ: quia tale miniſterij cohæret perſonæ, vt l.j.§. ne autem. C. de cadu. tol. Et ſcias, quòd ideo delegatus à príncipe ſubdelegat: quia cùm habet iuriſdictionem immediatè ab eo qui dat ordinariam, iſta iuriſdictio ſapit de vi ordinariæ, vt d.l. à iudice. † Sed quæro an in caſu impedimenti delegatus ab alio quàm à príncipe poterit ſubdelegare. Dic quòd non ſed reuertitur ad ordinarium, vt in authen. vt de fun. ſeu fune. §. illud. Et eſt caſus in l. prætor. §. ſi poſt cauſam. de vaca. mu. Et hic adde quod plenè no. per Innocen. in c. allegato. Sequitur in gloſ. ſecundùm aliam lecturam: dic prout habes literam negatiuam, quod intellige non ſubdelegat vniuerſitatem cauſarum. Vel intellige vt non ſubdeleget cauſam, ſcilicet nomi natim ſibi demandatam inter cæteras, quaſi in ea ſit delegatus, vt ad certam cauſam, non ad vniuerſitatem cauſarum, vt infrà, de verbo. oblig. l. doli clauſula. Addi.

Legati. No. pro eo quod dixi in l. meminiſſe. ſ. eo. q non dicitur officium finitum, niſi aduenerit ſucceſſor, & hoc etiam ſi non ſit confirmatus. Oppo. ad hoc quòd dicitur, q non habet proprium. contra l.j.§. qui mandatam. j. de offic. eius cui mandata eſt iuriſdictio. Sol. Ibi not. quia proprium non habet ordinarium, vt hic: ſed delegatum habet, vt ibi dicitur.

1 ☞ *Archipresbyter, qui ex conſuetudine habet oblationes factas in die dominica, & ſi crista in die ſancti Laurentij, ſi dies ſancti Laurentij uenerit in die dominica, habebit archipresbyter oblationes, non ſacriſta.*
2 *Nimor propter aduentum maioris, non amittit iuriſdictionem.*
3 *Epiſcopus propter aduentum legati cardinalis, non amittit iuriſdictionem.*

Proconſul. Allegatur hæc lex ad quæſtionem. Conſuetudo † eſt in eccleſia ſancti Laurentij, quòd Archipresbyter habeat oblationes

a ¶ Itẽ inducitur. adde d. Card. in c. fin. de fer. vbi aliter loquit. Ego cõtra Bar. allegaui Guli. & Bald. hic, & Ro. qa ſi põt vti iuriſdictiõe præſente matre, et ſic cõ ſequi cõmodũ, eodẽ modo põt colligere oblationes. Et vide glo. in c. deniq. xxj. di. in l. nihil. C. de pa la. fac. lar. lib. xij. & vide quæ ibi remiſi. & gl. ſi l. cũctos. hic allegata. And. Barb. ↠ P. PAV. P.

b ¶ Itẽ inducitur ſ arg. ad quæſtionẽ. vide Barb. in c. valẽtes in v. & vj. col. de offi. deleg. ↠ POMATES.

c ¶ Quid autem. Vide Barba. conſ. xlv. in ſiij. col. ij. volu. ☞ POMATES.

d ¶ Opo. vide Iaſo. l. quanuis. ff. de in ius vocan. ☞ POMATES.

e ¶ Illicitas. vide Feli. in ſimili in c. ij. co. ij. ver. amplia. iij. de conſti. ☞ POMATES.

f ¶ Veritas vide Iaſ. §. ſi vnius. in vj. col. In ſti. de actio. vbi ponit etiã qd in crimilibus. vide per mod. l.j. C. vt quæ deſunt aduocatis. & Imol. conſil. xxiij. ↠ P. PAV. P.

f ¶ Veritas. Not. tamẽ q iudex põt ſe fundare, ad iudicãdũ ẽt ex cõfeſsione facta corã eo, viua voce, licet, nõ ſit redacta ſ ſcriptis, Bal. in l.j. C. de manumiſſ. vind. quẽ refert Feli. ſ c. cũ venerabilis. in xiij. co. extra de exceptio. Ale. in l. ſi is ad quẽ. in pe. co. ff. de acqui. hære. & feli. in c. paſtoralis. in §. qa verò. ſ pe. & vlt. col. de offic. delega. vide alia qua per Iaſ. in l. ij. ff. de in litem iurando.

g ¶ Allegata et proba ta. vide d. Anto. & Imo. in d.c.j. per Io. Cal. in c. paſtoralis. de offi. deleg. Adde Bal. in l.j. C. de vin. di. lib. & apud cõſil. Mat. et omnino quę dixi poſt Barto. in l. j. C. vt quæ deſunt aduoc. & Spec. in ti. de ſen. §. qualiter. verſic. ij. Et iſta faciunt ad pulchrã queſtionẽ, Capitaneus vidit duos rixãtes à feneſtra: ſi nõ mittit familiã, poteſt priuari officio. Et hæc eſt iuſta cauſa priuationis, vt no. Bal. in l.j. §. q es. ã. de offi. prefec. vr. alleg. dictum Cy. in l. ſi ſeruꝰ. C. de noxa. q dictũ loqtur in patre in poteſtate habẽte filiũ rixoſum: quo caſu ſi nõ, puideat, põt lici

latiões dominicales, & ſacriſta eas quę fiũt in feſto ſancti Laurẽtij. Contingit q feſtũ ſancti Laurẽtij venit in die dominico, & cõcludit q oblationes ſunt archipresbyteri. Nã maior eſt dominica quã aliud feſtũ: & inſpicit potius q eſt naturale, quã q §. accidẽtale. ar. l.iij. §. j. de tut. & ſic potius inſpicit dies dominica q̃ feſtũ ſancti Laurentij. Facit ad idem l. dies feſtos. C. de feriis. Itẽ inducitur ſ in argu. ad quæſtionem † quòd minor iudex propter præſentiam maioris amittat ſuam iuriſdictionem. Contra tamẽ eſt in auc. de ſen. ciui. §. nulla. in fi. col. ij. vbi defenſor non amittit iuriſdictionem propter præſentiã præſidis. Ad idem l. cũctos. C. de metatis. lib. xij. Et hæc valent: † quia ſi veniunt hic Cardinales legati, q epiſcopus nihilò minus non amittat iuriſdictionẽ ſuã, vt no. in d.l. cunctos. Dixi etiam in l. iij. §. ſi tam vicinũ. ff. de dã. infec. Quid autem de iure Canonico, vide in c. volentes. extra de offi. leg. Et dic vt ibi dicitur. Bar.

De officio præfecti auguſtalis. Rub.

LEX Vnica.

Præfectus. Præfectus auguſtalis eo ipſo Imperiũ amittit, q ſucceſſor intrauit Alexandr. h. d. vſq; ad finẽ.

De officio præſidis. Rubrica.

LEX I.

Nomen. Appellatione præſidis cõtinetur quicũque rector prouinciæ: & apud ſe talis præſes poteſt manumittere. h. d. cum l. ſeq.

☞ *Quis forum ſortitur ratione delicti.*
Iudex extra prouinciã non habet iuriſdictionem.
Vbi lex non diſtinguit quando diſtinguamus.
Iudex ſubditum de delicto per eum cõmiſſo extra prouinciam punire poteſt.

LEX II.

Præſes. Præſes prouincię cognoſcit de criminibus in ſua prouincia per quoſcũque commiſsis & eos punit, donec eſt in prouincia. h. d. vſque ad fina. In text. ibi: priuatus eſt: quantum ad exercitium. † No. q dixi in ſummario, q rõne delicti quis ſortitur forũ: vt l.j. & authẽ. qua in. puincia. C. vbi de cri. agi opor. & qd vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguemus. Dicitur hic quòd † habetur pro perſona priuat a quando eſt extra ſuam prouiciã. Cõtra de l.ij. ſ. de off. procon. Sol. quantum ad iuriſdictionem cõtẽtioſam habetur pro priuata, vt hic: nõ quãtum ad voluntariã, vt in cõtrario. Opp. ad hãc ſol. de l. ſi. ſ. de off. præfect. vr. Sol. etiã in cõtẽtioſa, licet ſit extra puinciã poteſt inhibere, vel iubere aliũ iudicare, vt in cõtrario: nõ tamẽ habet exercitium iuriſdictionis contentioſæ, vt hic. & allegatur pro quæſtiõe, q iudex maleficiorum, licet ſi extra prouinciam, habet iuriſdictionem, non tamẽ eius exercitium. Opp. † dicitur hic quòd nos non diſtiguemus vbi lex non diſtinguit. contra legem quæſitum infrà. de teſti. ſolut. dico quòd ſi lex diſtinctè loquens diſtinguitur per aliam legẽ: & tunc per eã diſtiguemus, nõ aliter, vt hic. † Quæro hic dicit qd habet cognitionem in homines ſuæ prouinciæ. quid ſi ſubiectus iſtius prouinciæ nõ delinquit in ſua prouincia ſed alibi, an poterit in ſua prouincia puniri? Et videtur quòd non: quia debet puniri in loco delicti, vt in auth. qua in prouincia. Vnde in loco domicilij non debet puniri, ne pro eodem delicto bis puniatur: vt j. nautæ cau. ſta. l. j. In contrarium eſt veritas. Nam & accuſari poteſt corã iudice de ſuo delicto & puniri vt j. de interdi. & rele. l. relegatorum. §. interdicere. & ibi no. & eſt rex: in l.j. C. vbi de cri. agi. opor. Sed nun quid iudex poterit de hoc ingrere, licet ſit h alibi cõmiſſum? De hoc dicã j. de iuriſ. om. iu. l. extra territorũ. Et an ſecundum ſtatutum eius loci puniatur: hanc quæſtionem diſputauit Cy. in ciuitate Senarum.

e **Illicitas.** Not. quæ pertinent ad præſidẽ. Quæro. dicit ſtatutum q iudex de facto debet reſcindere vendiciones factas per minores. poſt hoc ſtatutũ factæ ſunt multæ vẽditiones, & etiam poſt ingreſſum officij ſui: an eas poterit de facto reſcindere? Et videtur qd nõ: quia hic dicit facta nõ faciẽdas. in contrarium eſt veritas: quia intelligitur etiã de factis poſt ſtatutũ. Aliàs lex eſt modici effectus. Natura enim legis eſt ad futura trahi, non ad præterita: vt l. leges. de leges. de legibus. & not. in l. vnica. ff. de condi. ex l. vbi exponit, ſit, ideſt erit: & quia ſemper lex loquitur ſecundùm dominũ meũ, vt l. Arri. C. de hæreticis. Bar.

Veritas. f Allegatur qd iudex de iudicare ſecundùm allegata & p

g bata g, non autem h ſecundũ cõſcientiã. Opp.

h ad hoc de l. ſi irruptiõe. j. fi. regũ. & l. ij. in fi. j. de fur. So. Aut id qd iudex habet in conſcientia, eſt notũ ſibi vt iudici aut tanquam priuatæ perſonę. Primo caſu ſecundùm cõſcientiam ſuam iudicat informatus ex actis coram eo. Et ita poteſt intelligi hic. Aliàs ſi vt priuatæ perſonæ eſt ſibi notum, tũc nõ poteſt iudicare ſecundùm cõſcientiam, ſed ſecundùm probationes ſibi factas. Et de hoc not. in cap. ſecundo. extra de officio ordinarij. vbi ſi iudex iudicat ſecũdũ legem, non peccat, licet contrarium cognoſcat: vt no. per Cy. in l.j. C. vt quæ deſunt aduo. Et ſigna hanc glo. & tene menti.

1 ☞ *Timens ab alio offiendi, poteſt implorare officium iudicis, ut ſibi præſtetur ſecuritas.*
2 *Securitas quid ſit: & quod legitimum præſidium.*
3 *Securitas quotupliciter præſtetur.*
4 *Securitas, de qua hic, debet præſtari & cum fideiuſſoribus, & ſine, inſpecta qualitate præſtare debentis.*
5 *Præſtare debens ſecuritatem de non me offendẽdo, debet etiã præſtare pro amicis & complicibus meis: & q ipſe nec complices ſui me offendent.*
6 *Qui promiſit non offendere, ſi offendit extra territorium, q teneatur.*
7 *Securitas præſtita de me nõ offẽdẽdo, durat arbitrio iudicis.*
8 *Iudex poteſt concedere licentiam timenti, ut ſecũ ducat familiares & ſeruientes.*
9 *Effectus ſecuritatis præſtitæ alicui de non offendẽdo, eſt q acrius puniatur.*
10 *Ex cauſa poteſt bannito concedi ſecuritas: ſed an eam ſeruare teneatur remiſsiue.*

i **Ne potentiores.** i Ad præſidẽ ſpectat ne impotentes à potentibus opprimantur. hoc

k dicit iſte §. Inducitur † in argumen. k ad quæſtionem: quòd ſi aliquis timeat ſe offendi

l ab officio repelli. q ſatis eſt no. authoritate Bal. q tene mẽti perpetuo. facit qd̃ not. Bar. in l.j. in fi. ff. de his q ſunt ſui vel alie. iu. Et vtrum, ex hoc poſsit puniri, vide omnino Gui. de Suza. ſ l.j. C. vt quæ de ſunt aduo. omnino. Bald. in l. nullus. C. de ſum. tri. & fid. cath. Ang. in l.ij. C. de his q ſunt ſui vel alie. iu.

l ¶ Nõ autẽ. Ad illud an iudex teneat iudicare ſecundũ cõſcientiã, vide do. Flo. ſ l. ſi irruptiõe. ad fi. ff. fi. re. vide q no. ſ l. ea. j. de fer. C. de admini. l. tutores. j.q. vij. ca. iudicet. ij. quæſtione j. §. quando verò. Et iſtud procedit in iuriſdictione contentioſa: in voluntaria autem poteſt. Ita intelligitur gl. l. bonorum. C. qui admit. Vide Ioan. Andr. in ti. de diſput. & alle. §. fin. vide Angel. & d. Ioan. in l. à diuo Pio. §. j. ff. de re iudi. Et vide quod no. in capitu. ſi facerdos. de offic. ordi. & ad. de Io. Cal. in cap. paſtoralis. §. quia verò. de offic. delega. quomodo reſpon. det ad iſtũ texi. Andre. Barba.

↠ P. PAV. P.

i ¶ Ne potẽtiores. Inducitur in arg. Adde q not. in l. ſanctum. de re. diui.

k ☞ Vide Iaſ. ſ l. ſi de poſſeſsiõe. C. de trãſac. Anto. Alexand.

a ☞POMATES. ¶Quandoq;. Vide Alex. in rub. ff. de dam. infec.

b ☞POMATES. ¶De ſatiſda. Vide Alex. in l. ij. ſolu. matri.

c ¶A perſona rei. Adde q; ſi timeo vim fieri in poſſeſsione mea, poſſum implorare officiū iudicis, ne mihi vis fiat. l. ſi ſuper poſſeſsioē. et ibi Bal. C. de trāſac. Bar. in l. qui bona. §. q; damni. de dam. infe. & in §. ſi quis iuxta. per Spe. in ti. de ſatiſda. §. ſi. verſ. area. Et de ea quæ præſtat à perſona perſonę: vltra Bar. hic vide etiā per Alex. in cōſ. lxxvij. colum. vj. in v. volumine.

d ¶Quæro nunquid. Limita niſi fuiſſet data ad conſilium ſapiētis. Glo. eſt ſing. in l. ſi mandato Titij. §. ſi. j. manda. Andr. Barbatias.

e ¶Quæro ſi Titius. Vide Bar. in l. qui bona. §. ſi quis iuxta. j. de dam. infec. & quæ ibi dixi i l. capitaliū. §. ſtatus. de pœnis.

☞POMATES. 3

e ¶Quæro ſi Titius. Vide Ang. conſi. xxxiij. incipi. magnifice dñe. Alb. hic in ij. colum. Iaſo. in l. extra territoriū. in ſexta limitatiōe. Sed tu vide cōtrariū ſingulariter p Bal. in l. j. §. huius ſtudij. §. de iuſti. & iure. & Curt. in d. l. extra territorium col. ij. in d. l. vj. limi.

☞P. P. A. V. P. c

f ¶Quæro quanto tēpore. Vide Alex. in l. dies cautionis. in ij. colum. ff. de damno infecto.

g ¶Duret iſta ſecuritas. Dixi poſt Bar. in d. l. qui bona. §. ſi qs iuxta. j. de dam. infe.

Pro intellectu §. ſed nec. q;. in auē. de manda. prin.

☞POMATES.

h ¶Quero, peto. Vide Iaſ. l. prætor. §. etiam is. ff. de eden.

☞POMATES.

i ¶Matthæo de monte polini. Vide Raph. Cuma. conſi. xxxij.

☞P. P. A. V. P.

k ¶Et ideo dic. Vide Com. conſi. xxxij. in cipien. Inculpatus q; contra principē. poſt principium vbi dicit conſilium eſſe quòd apponatur certa pœna. 5

l ¶Sicuti. non imputatur. ſed quid in aduocatis & alijs, vide Guidonem de Suza. in l. j. C. de aduoca. diuer. iudi.

m ¶Qui vniuerſas. poteſt damnare. Sed quid ſi alicui committitur prouincia, ſeu ciuitas ſub protectione & regimine: an per hoc videatur conceſſum merum, & miſtum Imperiū? dic vt per Bartolum in l. j. C. de exc. cuſ. mu. libro x. vide quæ notat Bartolus in l. interdum. cum lege, ergo. alias eſt in l. cùm inter eos. de acquiren e da rerum dominio. 6 dixi in l. ij. C. de ped. iudic.

ab aliquo magnate, q; poteſt officium iudicis implorare, propter qd' ille magnas cogitur præſtare ſecuritatem de non offendēdo illum. Ad idem l. denūciamus. C. de his qui ad eccle. confu. & ibi per doc. & Cy. & quæ dixi in l. ſanctū. §. de rerū diui. † Quæro quid ſit ſecuritas? Et dico q; eſt legitimū præſidium, quod per officium præſidentis iuſtè timenti datur, ſecundùm Gul. de Cu. Quòd ſit legitimum præſidium, probatur in dicta l. denunciamus. Quòd detur iuſtè timenti, & cauſa cognita, probatur j. quod met. cau. l. metum. cum l. ſequē. Quòd hoc poſtuletur pro officium iudicis, tex. eſt hic. Et ſcias q; † quandoq; petitur ſecuritas præſtari à re rei, vt per totum titulum, de dāno infecto. Et de illa nihil ad præſens. Quādo que' à re perſonæ: & de iſta præſtatione nō cauetur iure, ſecundùm Guli. vt ſi domus tua minatur ruinā, non debet inde per me tranſiri: vt l. qui bona. §. primo. j. de dam. infe. implorari tamen poteſt officium iudicis vt faciat eam refici, ſi eſt vicinus, vt j. l. proxi. & per Speculato. de ſatiſd. b §. fina. verſi. cu. circa. Quandoq; petitur præſtari à perſona rei': & iſta eſt licita, vt l. finali. in prin. & fina. C. de ero. milita. annonæ. libro xij. Facit l. ſi fideiuſſor. §. ſi ſatis. infrà, qui ſatiſdare cogantur. Quandoque petitur præſtari à perſona perſonæ: & tunc loquitur materia huius §. quia eſt licita, & officio iudicis præſtatur hæc cauſa cognita an ſit iuſta vel non, vt d. l. metum. & per doctor. in dicta l. denunciamus. † Quæro, nunquid d in tali ſecuritate debeant fideiuſſores præſtari. Et videtur quòd ſic: quia per eos magis cautum, vt l. prima. j. qui ſatiſda. cogan. In contrarium videtur: quia lex de nuda cautione intelligitur: quia cautionis appellatione non continetur fideiuſſoris præſtatio: vt C. de verbo. ſignificatio. l. ſancimus. Breuiter dic ſecundùm Gulielmum quòd debet conſiderari qualitas perſonæ, à qua hoc petitur: quia ſi ſit perſona locuples, & immobilia poſsidens: nō erit neceſſe quòd præſtetur fideiuſſor: argumē. l. fina. iuncta l. ſciendum. in princi. qui ſatiſda. cogantur. † Quæro, circa hoc volo quòd ille de quo timeo, non ſolùm pro me præſtet fideiuſſorem ſiue ſecuritatem q; me non offendat: ſed etiam de amicis meis: & videtur quòd hæc poſſum petere: vt j. de precario. l. cum precario. Ad idem l. ſi ſtipulatus fuero per te non fieri. infrà, de verbo. obliga. & l. ſecūda. & l. non ſolùm. infrà, de vſu & habitat. Sed nunquid debet dare ſecuritatem pro ſe & ſuis familiaribus, & alijs ſuis, q; non offendet? Guliel. quòd ſic, per textū, infrà, loca. & l. qui inſulam. §. fina. Quod intelligo non ita indiſtinctè: quia ſi offenderetur ab alio ſuo inimico, non eſſet conueniens q; iſte teneatur: argumen. l. ſi merces. §. culpæ. infrà loca. Vnde debet promittere pro ſe, & familiaribus, & complicibus ſuis. Quæro, ſi Titius e, de quo timebam, † præſtitit mihi ſecuritatem coram iudice iſtius ciuitatis de non offendendo me: ipſe offendit me, ſed non in iſto territorio: an teneatur. Et videtur quòd non: quia hoc officium non extenditur vltra territorium ſuum, vt infrà, de iuriſdictione omni. iudic. extra territorium. & de bonis authorita. iudicis poſſi. l. cùm vnus. §. fin. In contrarium tenet Gul. quòd teneatur. Nam ſicut exemptus hic poſſet ex ſua promiſsione conueniri, vt lege prima. infrà, ſi quis in ius vocan. non ierit. Ita & multò magis iſte debeat ex ſua promiſsione conueniri. Nam qui promittit non offendere, generaliter loquitur, & ſic generaliter debet eius promiſsio intelligi: & ſic ex ſua perſona poterit conueniri ratione contractus & ratione domicilij, ſicut ciuis vel incola, vt de iudi. l. hæres abſens. & l. omnem. imò poterit conueniri coram iudice, in cuius territorio fuit commiſſum delictum: vt l. tertia. ſuprà eodem. † Quæro quanto tempore f duret iſta ſecuritas g. Quidam dicunt triginta diebus, per §. ſed neque. in authentica, de manda. princip. Tu dic ſecundùm Guliel. quòd cùm hoc non ſit in iure determinatum, relinquitur arbitrio iudicis: argumen. l. ratum. infrà, de ſolutio. & l. prima. infrà, de iure deliberandi. & l. ſi finita. infrà, de dam. infec. & j. de appellatio. l. nonnunquam. eſſet inconueniens quòd ita citò me poſſet offendere poſt triginta dies. & eſſet inconueniens q; ita ſæpe renouaretur ſecuritas, vt l. bene à Zenone. C. de quadri. præſcrip.

Non obſt. §. ſed neque. quia loquitur de quadam ſecuritate quæ præſtatur per iudicem, vt dicitur in glo. † Quæro, peto h à iudice vt ſit mihi licitum ducere familiares vel ſeruientes: an hoc debeat mihi cōcedere? Et videtur quòd non: quaſi ſufficiat cautio, vt ſupra dixi. Poteſt tñ dici, quòd ex ea cauſa poteſt hoc iudex concedere: argumen. l. ſi. in princi. C. de erog. mili. annonæ. libro duodecimo. & ibi plenè nota. cuius expenſis ſit. Vide ad prædicta quæ dixi in l. ſanctum. ſupra, de rerum diuiſio. No. contra homines de Caſtro plebis, qui volebant concedere licentiam domino Matthæo de monte Polini i. † Quæro, quis ſit effectus huius ſecuritatis. Dicunt quidam quòd eſt iſte: quia ſi poſt ſecuritatem offenderet, tanquam fractor pacis, tenetur l. Iulia. maieſt. vt infra, ad legem Iuliam maieſta. l. prima. §. primo. Hæc opinio eſt falſa: quia ibi loquitur quando aliquid committitur contra principem, vel rempublicam, non contra ſingularem perſonam. Quare dicunt alij quòd qui poſtea offendit, debet tradi puniendus offenſo. argumen. l. finalis. de leg. hoc non eſt verum: quia eſt caſus ſpecialis in legato, qui nullo modo debet offendi: argumē. l. ſanctum. ſupra, de rerum diui. Et ideo dic k ſecundùm Guliel. quòd effectus erit quòd iudex acrius puniet eum: quia hoc poteſt iudicis officio conſiderata conditione. argumen. l. quid ergo. §. pœna grauior. infra, de his qui not. infam. Eſt etiam quædam alia ſecuritas quæ petitur à iudice. & eam poteſt ex cauſa concedere. de qua in §. ſed neque. in corpore, de mandat. princip. Et ex cauſa † etiam ex bannito poteſt dari ſicut in relegato, vt dicto §. ſed neque. & in l. is qui reus. infra, de publi. iudi. Sed quæro nam quid iudex teneatur eam ſeruare? Et gloſ. in dicto §. ſed neque. dicit quòd non. Tu dic vt nota. per Cynum. C. de his qui ad eccle. confug. l. præſenti. vbi de hac ſecuritate no. & not. in l. ij. eodem titu. vide ibi.

l Sicuti. Caſus humanæ fragilitatis medico non imputatur l: ſed imperitia. hoc dicit. Ex hoc concluditur aliud de iure Canonico, quòd ſicut imperitia nocet, ita caſus non nocet ſibi quantum ad irregularitatē, quo minus ad alios ordines poſſit aſcendere, vt in capi. tua nos. extra, de homi.

m Qui vniuerſas. re m in metallum: non tamen deportare: vt l. j. §. hi quibus. infra, de lega. iij. Ad hoc oppo. plus eſt damnare in metallum, quam deportare in inſulā: quia etiam ex damnatione in metallum amittitur libertas: vt Inſti. de capi. dimi. §. maxima. & §. media. Modo arguo, cui licet quod eſt plus, licet quod eſt minus: vt regula iuris, cui plus. Sed præſes non poteſt in inſulam deportare, vt d. l. j. §. hi quibus. ſed hic dicitur quòd poteſt facere quod eſt maius, vt dixi. Solu. Damnare in metallū poteſt, vt hic: non tamen in inſulam deportare ſine principe, vt in contrario. Ratio: quia inſulæ ſunt in dominio principis, non præſidis: & licentia non extenditur ad ea, niſi ex permiſsione principis: De hoc no. Dy. in c. cui licet. extra, de regu. iur. lib. vj. Et per prædicta reprobatur glo. quæ eſt in §. relegati. Inſti. quib. mod. ius pat. po. ſol. vbi fit æquiparatio exbanniti & deportati: quia præ

a ¶Nec exbanire. Sed hoc non videtur verum quia in exbannimento non aſsignatur certa inſula ſed interdicitur ſibi aditus ad patriam; ideo non videtur ſequi, non poteſt deportare: ergo nec exbannire.

b ¶Rector ciuitatis. Rector ciuitatis non poteſt exbannire. Vide qd' dixi poſt Barto. in d. l. imperium.

c ¶Præſes. Vide Bar. in l. j. in prin. j. ſi quis ius dicen. nō obtem.

☞POMATES. a

d ¶Et no q; propter. Vide in ſimili Bar. l. ſi conſtante. ad fin. j. ſol. matri. b

e ¶Et not. q; propter. an autē poſſit remittere pœnam quæ venit applicanda parti dic q; non. gl. eſt no. in l. ij. C. de in ius vocando & vide Bald. & gl. i l. rescripta. de preci. imperat. offer. Vide bonū text. in c. niſi de offic. leg. & ibi text. q; iudex amore poteſt remittere pœnā licet Pañ. in d. c. clericos. j. diſtinct. et ibi dicit do. Anto. q; ſi venit applicanda fiſco principis, indiſtinctè poteſt remittere pœnam: ſi applicatur parti, nō poteſt, niſi cū cauſa ante ſententiam: poſt ſententiam, non poteſt, niſi pœna ſit arbitraria, etiā ſine cauſa poteſt ante ſententiam: poſt autē non. Ita no. Innocen. in c. cognoſcentes. de cōſtit. et no. in c. licet. de pœ. vide ibi do. Pet. & alios. Et an iudex poſsit incontinenti pœnam excommunicationis imponere vide gl. ſingu. in l. in actionibus. j. de ſ. lit. iur. And. Barba. c d e 1 2

f ¶Paupertas. pdeſt. Vide Bald. in l. ſi qs ad declinandam. C. de epiſco. & cleri. & quando profit paupertas & quando dānitig, vide per Archi. in capi. ſtatutum. de reſcrip. in vj. & in c. pauper. xj. q. iij. et xxxj. diſt. hoc autē. f

¶Opp. ad hanc. ſed quid ſi ille peruenit ad pingniorem fortunam, an teneaſ ſolucre pecuniam? Dic q; nō per tex. melio rem in iure, ſecundū Bal. in l. ſed ſi vnius. §. ſi ante j. de iniur. facit gl. no. in c. ſicut di gnū. extra de homicidi. Andr. Barb. g

h ¶Primo caſu nocet. de materia vide bal. in l. quicunque. in ij. col. C. de ſer. fugi. vbi dicit quod pro minima pecuniaria pœna ei qui ſoluendo non eſt, non poteſt ſubrogari in pœnā corporalem. Et adde etiam Barto. ad hoc d. l. j. in fin. princ. infrà, ſi quis ius di. non ob. Bald. in l. cēra ratione. C. quando prouo & Barto. in lege, quædam. infrà, de pœn. h

Bald. poſt Cyn. in l. ſi. C. de ſum. tri. & fide catho. i

☞POMATES. ¶Oppon. ad id. Vide Alex. l. more. in ix. col. ff. de iuriſ-

dict. om. iud. vbi dicit q; totus mundus approbat iſtam glo. licet aliqui teneant cōtrariū, vt refert Feli. c. eā te. vij. col. de reſcri. & ibi per moder. in apoſt. d. Pañ. in apoſtol. inci. mandatū et præceptū. Idē tenet Ro. l. ij. ff. de offi. eius. & eā ſingu. appellat Ro. cle. ſæpe. in vj. col. de ver. ſigni. latè Fede. c. procurator. de procur. in vj. & ſentit hoc idem glo. in l. & quia. in verb. antequam, in ſecūda ſolut. vlti. contrarij. ff. de iuriſdic. om. iud. Bal. in l. ij. C. cō mu. de le. Felin. c. nā cōcupiſcentiā. i fecūda col. de conſtitu.

¶Imponitur neceſsitas. Quę verba i reſcriptis importēt neceſsitatē & quæ con ſiliū, & qd in cōtractib 9 et vltimis voluntatibus, vide late p do. An. in c. nā con cupiſcētiā. de conſti. & ibi Imo. & vide tex. cū gl. in l. tutor. j. de ſuſpe. tu. do. Io. in l. cū pater. §. mādato. de leg. ij. quę aūt ſit differētia iter mādatū & præceptū, vide de gl. & Archi. xiij. q. j. §. q; præcipitur. p aliquos in c. quoniā Abbas de off. deleg. gl. no. in c. cū aliquibus. de reſcri. in vj. poſt gl. hic. et ad iſta vide Bal. in l. ij. in ij. col. C. qūo & qñ iudex. & differentiā inter mādo & iubeo, vide p Bar. in l. ſecūda. C. cōmunia de le. & Ro. i l. j. §. j. j. de offi. eius cui manda. eſt iuriſdi. i

¶Primo caſu. Vide. Archi. in c. quod præcipitur. xiij. q. j. vbi refert Roſ. tenere cōtra iſtam diſtinctionem, quòd imò verbum, mando proſtatum à ſuperiore importat neceſsitatem. And. Barb.

☞P. P. A. V. P.

¶Quia aut reſcriptum. de iſta glo. et quæ ſit differentia inter verbum mando & præcipio, ſeu iubeo, vide Feli. in ca. eam te. in x. colum. aliàs colū. vj. extra de reſcrip. in ver. inter mādatum & præceptum. vide cor. in capitu grandi. in vj. & vij. colum. de ſup pl. negli. prælat. in vj. vbi ponit de veritate huius gloſſæ. quòd quando committitur cauſa per verbum præcipio, vel inbeo: non poteſt alteri delegare. ſecus ſi per verbum mando. vide quæ habes ad Bartol. in lege, omne verbum, C. communia de legata. et ibi etiam per Iaſo. Item vide Ale. in l. more. in penul. colū. ad fi. ff. de iuriſdict. omnium iudi. k l m n

¶Dicit, mandamus. Adde Bald. in lege, j. C. quomodo & qñ iudex. in ij. colū.

¶Adde debes iudicē. Late p Bar. i l. creditores. i j. col. C. de

Cu. &c.

Aepe. Verba neceſsitatiua à principe prolata ad ipe trātē reſcripta directa non impōnūt neceſsitatem iudici. h. d. Not. ſummarium. Itē not. q; beneficia Principis non interpretatur latiſsimè. Oppon. ad id i quod ſub iſtis verbis, poteſt adire, nō impōnitur neceſsitas k iudici iudicare. contra de §. coges autem. in corpore, de manda. princi. Solu. ibi fuerunt prolata per principem verba quæ neceſsitatem important: hic verò non. Opp. & videtur q; inter verba non eſt fienda differentia, an dico, præcipio vel iubeo, &c. vt l. omne verbum. C. commu. de leg. & l. peto. in princi. l. vnum ex familia. §. fin. j. de leg. ij. ſolu. ibi loquitur in vltima voluntate, hic in contractu aliàs reſcripto. Oppo. ad hanc ſo. de l. j. in prin. j. mand. Pro quorum ſo. dic q; quandoq; hęc verba proferuntur in cōtractibus, quandoque in reſcriptis. Primo caſu l non eſt differētia inter hæc verba, nec important neceſsitate: vt l. j. j. manda. niſi poſt ſuſceptum mandatū, vt in contrario & in l. in commodato. §. fin. j. commodati. Secundo caſu, aut ſunt verba præceptiua, aut deprecatiua. Primo caſu imponūt neceſsitatem hæredi: & de hoc non eſt dubium. Si deprecatiua: tunc aut diriguntur ad hæredem, aut ad legatariū. De quo dic vt not. in d. l. peto. Tertio caſu ſi iu reſcripto, tunc aut diriguntur ad impetrantem reſcriptum, aut ad iudicem. Primo caſu non imponunt neceſsitatem, vt hic, & l. ſequenti. Si ad iudicem: tunc diſtingue vt m in gloſſ. quia aut reſcriptum m dicit, mandamus n vt cognoſcas: tunc per hoc non impōnitur neceſsitas cognoſcendi per ſe, ſed poteſt alij delegare, vt hic. Secus ſi diceret, præcipimus vel iubemus. Nam verbum, iubemus, neceſsitatem importat: vt infrà, quod iuſſu. l. prima, ſecus in verbo, mandamus: vt lege prima infrà, mand. Op. dicitur hic quòd iudici non imponitur hæc neceſsitas per hoc: & ſic Principis reſcriptum nō interpretatur latè, contra lege, fin. iuprà, de conſtitu. prin. Solu. vt hic in gloſſ. facit qd' not. in l. eum qui calendis. in prin. infrà, de verbo. obligatio. Quæro, nunquid ſi reſcriptum dicit, adire debes iudicem o: an per hoc ſit iudici impoſita neceſsitas? Et videtur quod ſic: vt hic, à contrario ſenſu. tamē hæc gloſſ. tenet contrarium, & melius: quia ſi hoc diceremus l, imponeretur actori neceſsitas agendi: contra l. j. C. vt nemo inuitus. in rubro. & ingro.

Ex omnibus. Præſidis p uincię cognitio eſt ampla, & cognoſsit in prouincia ſua de omnibus, de q bus aliį magiſtratus Romæ cognoſcunt. h. d. No. tex. quòd debet potius inſpici qd' fieri debet, quā q; fit. Et gl. colligit arg. contra illos, q; in defectū legū allegāt gl. vt hic.

Præſes. Ad iudicis officiū ſpectat facere ædiſicia refici. h. d. quam l. allegaui. ſ. l. proxi. §. ij. et ibi per Guliel. de

pigno. Adde q; Bal. i c. ij. apud quē vel quos cōtro. fue. dixi per illū tex. q; verbū, debet, non importat neceſsitatē. Et eſt ratio: quia refertur ad creditorem.

a ¶Vt furiosi in carcere. Furiosi debẽt incarcerari. Adde ꝙ Bal. in c.j. an ille qui interfecit fratrẽ domini sui. dicit ꝙ vasallus, q̃ est effectus furiosus, põt ex culpa præcedentibus ciuiliter condemnari, nõ criminaliter. De hac materia vide Imõ. in repe. c. Rayn. de testa. not. in c. cùm percussio. vij. q. j.

b ↠P. P A V. P. ¶Tempore sanę mentis. Vide Iaf. in l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. in x. colum.

c ¶Sit prohibita. In in quisitione generali et speciali. & vide Bar. in l. ij. §. fi pu. de adul.

1 Furiosus satis ipso furore punitur.
2 Epistola seu scriptura officialis quomodo probet.
3 Quæ inquisitio sit permissa.
4 Potestas potest cogere subditos ad faciendam pacem.

5 ☞POMATES.

d ¶Et aduerte. Vide Areti. in c. cùm oporteat. de accusat.

e ¶Casibus premissis. Verũ est si opponat, aliter nõ. c. fi. de accu. j vj. quẽ tex. alle. Bar. in extravag. ad repri. in versi. denun. & dũ Bart. dicit ꝙ sufficiat fama: adde Bal. in l. j. in iij. col. C. qui accu. & id qđ dicit hic Bar. fallit in inquisitione generali, & in alijs multis casibus secundũ Ange. plenè in l. si vacãtia. de bo. vac. in vj. char. Item fallit in inquisitione formata cõsulto principe, l. nullus. & ibi Bal. C. e. ad l. Iul. maiest. & Inn. in c. cũ oporteat. in fi. de accu.

5 ☞POMATES.

f ¶Et inducitur. Vide aliquid p Alex. in l. j. §. & post operis. ff. de no. ope. nũ. in c. iij. no. Feli. in rub. de treu. et pa. vbi de hoc p iij. col. vide Pañ. consi. cviij. ij. volu.

g ¶Ad quæstionẽ. Vide Ang. in aut. vt liti. iurent. §. fi. & Bal. in l. j. §. qui es. de offi. p̃fe. vrb. et in l. qđã exi stimauerũt. ſi cer. pe. Adde Abba. consil. cviij. ij. lib.

5 ☞POMATES.

h ¶De pace. Vide cõcor. per moder. l. j. C. vt quæ desunt aduo. & vide Bart. in d. §. fi inter duos. hic alle. vi de Bal. in c. cũ eccle sia Sutrina. Anto. de Bu. Imo. et doc. c. j. de mut. pe. Paul. Alex. et mod. l. quidã existi mauerũt. ff. si cer. per.

i ¶Senatusconsultum. De materia latè per Iaco. de Bel. in aut. vt iudi. fine quoquo suffra. si qs autẽ præter. & an possint criminaliter puniri, vide Bar. in l. hos accusare. j. de accu. & vide intellectũ ad istum text. quem dedit Ang. in l. qui iu risdictioni. j. de iurisd. iudic. & vide q. quam ponit Pau. de Cast. in l. penul. j. de offi. assessо.

k ¶Duo cautiones. Fe cit quod not. in l. diuortio. §. interdum. soluto matrimonio. & quod ibi Bald. & Imol. in §. fina. post glos. ibi.

l ☞POMATES. ¶Si fideiussor. Vide Bal. in l. j. in xxiij. Opp. C. qui amit. & de materia plenè per Cy. l. quoties. C. de preci. imper. offeren.

m ¶Præscriptio. Adde Bal. in l. quoties. C. de preci. impe. offe. & in l. j. in xxj. oppo. cum tribus seq. C. qui. admi.

m ↠P, P. A V. P. ¶Non currit præscriptio. Etiam in terminis statutorum quantuncunque generaliter loquentium. vide Socy. in l. si in diem. in

Onguit. Ad præsides spectat generaliter contra latrones inquirere, & homines malæ conditionis & vitę, & eos punire atq; eorũ receptatores, & ad præsidis officium spectat vt furiosi in carcere [a] detineantur, si aliàs cõmodè retineri non possunt: & delictum per furiosum tẽpore furoris cõmissum puniri non debet: secus si fuisset cõmissum tempore sanę mẽtis [b]: ad custodiam furiosorũ debet aliquis deputari: qui si sit negligens, punitur. h. d. vsq; ad finem. No. text. ꝙ receptatores puniuntur. No. †ꝙ furiosus satis punit ipso furore: et sic non debet afflictio addi afflicto. Not. †ꝙ epistola seu scriptura officialis facit probationem. Dicam j. de procurat. l. si procurator. & j. de pact. l. epistola. Et nota quomodo debet procurare circa paces faciendas. Item ꝙ custodes puniuntur de negligentia: vt s. de offic. præfec. vigil. l. iij. §. j. Et videtur † ꝙ inquisitio, de qua hic dicit, sit prohibita [c]: quia nemo sine accusatore punitur: vt l. rescripto. §. si quis. j. de mune. & hono. secundũ Iaco. But. dic ꝙ quædam est inquisitio facti, quæ fit generaliter: ista est permissa, vt hic. Nam præses debet generaliter inquirere vt malis hominibus prouincia purgetur. Et hæc est practica quam in principio sui regiminis rectores faciunt, generalem, scilicet inquisitionẽ, & per hãc legem. Quædam est inquisitio specialis cõtra certam personam: & ista regulariter est prohibita: quia nemo sine accusatore punitur: vt d. l. rescripto. §. si quis

↠P. PAV. P.

a ¶Super rub.de offic. procurato. Cæsaris. Adde quod de materia ista ponit Ias. hic in lectura.

↠POMATES.

b ¶Quæ acta. Vide Barb.consil.xx.aliàs x.in ij.volu. ix.col.

c ¶Non adita. Idem in ecclesia secundùm Bal.in l.j. C. qui admit.in iij.opposi.

d ¶Oppo. dicitur hic. No.de materia copulæ:vide Bar.in l.ij.in prin.de iusti.& iure. Andr. Barbat.

e ¶Non impediat. Et adde q̃ quemadmodum error in causa dationis vel dominij nõ impedit dominij translationem,si fiat solutio per principalem: ita nec etiam si fiat per procuratorem. gl. est sing. secũdùm Ange,ibi in l.si seruꝰ inscio.j. de fideiusso. sed pro illa gl. videtur text. in l.cùm indebitum.ff.de condi. indeb. facit text.in l. si procurator. eo. tit.

f ¶Sic distingue. Adde istis l. item si cum putaui.de nego.gest. vbi error in persona nõ videtur q̃ impediat quasi cõtractũ.

g ¶Sanæ mentis. An autem si putabam te seruum qui es liber: & tecum contraxi, impediat actio.text. est quòd nõ, in l.si is q.s.si libero.j.cõmo.

h ¶Quãdo erraꝫ circa rem. Faciunt no.in l. si rem aliquam. de acquir.pos.per Bart. & quod no.in l.cum falsa.C.de iur. et fac. igno.Bald.in rub.C. de contrahen. empt. in xxiij.q.

i ¶Quando erratur in dominio.Idem error in dominio quando dominiũ venit trãsferẽdum legis potestate nũquam impedit.Casus est sing.& ibi omnino per Bar. in l.si is cui.ff.de leg. ij. Et adde Bald. in l. error. in iij.col.C. de iur. & fac. ignoran. De ista materia vide etiam per Bal. in l.cùm fundꝰ.§.j.circà iij.col.j.si cer.peta.& ibi per Salic.circa iij. col. post glos. ibi in ver. traditus. Et ista loquuntur in errore tradentis: quid si recipiens erraui: vide l.regula.§. qui ignorauit.j.de iur. & fac. ignoran.

De officio procuratoris Cæsaris. Rubrica.

☞ *Acta & gesta quomodo differant.& in repe.nu.1.*

Si in libello dicatur:quia aliàs in iudicio gesti negotia tua, an libellus procedit.& in repe.nu.2.

Error quando impediat translationem dominij.& in repet. nume.8.

Procurator Cæsaris an possit uendere & habere fidem de pretio.

Procurator priuati an possit uendere & habere fidem de pretio.

Clausula promittens ratum & firmum habere in mandato procuratoris,an importet liberam administrationem. & in repe.nu.9.

Procurator constitutus ad uendendum,an possit facere aliũ procuratorem.& in repe.nu.11.

LEX I.

VÆ acta.[b] Gesta per procuratorẽ Cęsaris tenẽt & valẽt, dummodo diligenter, & contra cõmodũ Cæsaris sint gesta: & per procuratorem Cæsaris quæritur hæreditas Cæsari, quæ si appareat postea non soluendo, habetur pro non adita.h,d. vsque ad l. curatores. Et diuiditur in quatuor partes:quia in prima ponit vnum dictum generale. In secunda ponit aliud dictum,cum quadam limitatione primi dicti. In tertia ponit vnum speciale circa procuratorem Cæsaris. In quarta ponit aliud speciale.Secunda ibi:si rem Cæsaris.Tertia ibi: est & hoc præcipuũ.Quarta ibi: quòd si ea. Not. hic quòd procurator simpliciter cõstitutus videtur habere liberam administrationem secundùm Ias. sed speciale est in hoc procuratore. No. quòd error in domínio impedit trãslationem dominij. Item no. quòd per procuratorẽ hæreditas Cæsari quæritur. quod non est in alio tacitè,vt hic:vel expressè, vt l.per procuratorem.de acquir.hæred.Item no.quòd interdum hæreditas adita habetur pro non adita[c] quod non est alibi, nisi in minore:vt l.j.C.si vt se ab hær.absti.Opp. dicitur hic,[d] acta†& gesta,quæ videtur idem.sed de natura copulæ est inter diuersa copulare, vt no.de iur.& fac.ignor.in rubr. & l.fi.C.per quas perso.no.acqui. hic videtur copulari. idem ergo,&c.Huius timore dicit gl.quòd acta,est nomen generale, & comprehendit acta in iudicio & extra.Sed verbum,gesta, comprehendit tantùm ea, quæ fiunt extra iudicium,per l.Labeo.in fi.de verb.sign.& illa lex nihil de hoc dicit.Vnde dicas quòd hic est quædã inculcatio verborum ad maiorem expressionẽ, sicut aliàs in l.certi cõdictio.in prin.j.si cer.peta. Et per prædicta

2 secundùm glos.quidam† reprehendunt tale libellum: ago contra te: quia aliàs gessi in iudicio negotia tua,&c.quare peto,&c. Vnde dicunt quidam quòd libellus nõ procedit:quia non trahitur verbum,gerere,ad ea,quę in iudicio fiunt.Tu dic contrarium secundùm Doct. quia vtrũque est generale,vt dixi. nam posito quòd esset dubium verbum, gerere: tamẽ pro actore debet interpretari:vt j.de iudi.l.si quis interpione ambigua.Opp.dicitur hic q̃ acta per procuratorẽ valent.postea in versi.denique.dicit contrarium. Solu. Gesta per procuratorẽ Cæsaris valent,vt in prin. dum tamen non sint cõtra commodũ eius,vt in contrario.Opp.dicitur hic q̃ si alienat rem Cæsaris vt propriam,non transfertur dominium, contra l. seruum Titij.ij. respon.j.manda.vbi procurator alienat rem domini tanq̃ suam propriam; & tamen dominium transfertur.Solu. Dicit glos.ibi interuenit mãdatum domini: licet ignoret rem esse suam:hic interuenit mandatum Cæsaris.Vel dic,secundùm Docto. nostros q̃ ibi fuit error in causa dominij: quia ibi dominus bene sciebat ad se rẽ pertinere vel spectare: sed ignorabat ex qua causa:& sic errabat:quia error nõ impedit translationẽ dominij,vt ibi: plus quia ibi fuit error in persona domini, cuius res erat:hic in persona procuratoris.Opp.dicitur hic q̃ procurator tradendo rẽ Cæsaris non transfert dominium,quasi error hoc impediat. cõtra l. Iulianus.§.j.j.de cura.furio.Solu.Ibi curator tradebat rem suam vt rem domini, & sciebat rem esse suam. Vnde licet tradat eam tanq̃ domini sui transfert dominium,vt hic. Opp.ad hanc solu. de l.si procurator.la ij.j.de acqui.re.do. Sol.Ibi procurator tradit rem verè suam,quã ignorat esse suam:& ideo non transfert dominium,vt ibi. Oppo. & videtur quòd procurator indistinctè transfert dominium alienando.j.de procura. l.procurator cui libera,Sol.ibi tradebat rem domini sciẽter,& libera administratio erat ei concessa.Et ideo dominiũ transfert,aliàs non.Oppo.imò

3 videtur † quod indistinctè error impedit translationem dominij:vt j.de fur,l.si quis vxori. §. cùm Titio. Solu.ibi errabatur in persona:qui error impedit translationem dominij.Oppo. de l.si quis vxori.§.cùm Titio.& §.seruus qui.Sol.ibi fuit error in qualitate personæ:quia persona non erat habilis ad recipiendum;& ideo non transfert dominium.Opp. ad prædicta quod indistinctè error non impediat dominij translationem,vt j.de acqui.re. do.l.cùm in corpus.Solu.ibi errabat in causa traditionis, qui error non impedit,vt ibi.Opp.ad hãc sol.de l.si ego.j.si cert.petat. Sol.ibi vnica causa tantùm erat habilis ad translationẽ dominij, & apparet q̃ tradẽs nolebat dominiũ trãsferre,nisi ex vna causa: vnde non transfert dominiũ,vt ibi. Secus si ambo erant habiles ad dominiũ transferendum, vt d.l.cùm in corpus.nisi appareat tradẽtem ex vna causa tantùm se velle dominiũ transferre: quia tunc nõ transfert dominiũ,vt d.l.si ego.in prin.Pro quorũ sol.sic distingue:[f]nam quandoq̃ erratur circa personã,quandoq̃ circa rem,quandoq̃ circa dominiũ: quandoq̃ circa causam dominij; quandoq̃ circa causam traditionis dominij. Primo casu quãdo circa personã erratur,aut erratur circa substantiã ipsius persone: & tunc talis error impedit translationem dominij, vt d.l.si quis vxori.§.cùm Titio.& §.seruus qui.j.de fur. Aut erratur in qualitate persone:vt si puto talem liberũ cum sit seruus,vel patremfa. cum sit filiusfa.tunc non impeditur translatio dominij: vt d.l.si quis vxori.§.cùm Titio,& §.seruus. Aut putabam diuitem cũ tu esses pauper:nam talis error nõ impedit translationem dominij, nisi circa hoc sit commissa falsitas vel dolus. vt l.si is qui. §.si tu Titium.j.de furtis.& l.quod si cum scires. j. de dolo. Aut est erratum,quia credebam te procuratorem Titij cũ non eras:& tũc aut nunq̃ habuisti mandatum,aut habuisti,sed fuit reuocatum. Primo casu fit furtum.Secundo non,vt not.per glos.& Doct.in l.falsus.C.de fur.& ibi per Cy.& in l.si procurator.s.de cõdi.ob

g causi.Si verò putabam te sanè mentis[g]cum sis furiosus:tunc etiã impedit dominij translationem:vt l. quod meo. §.si furioso.j.de acqui.pos.& hoc de primo membro. In secundo membro principali quando erratur circa rem:[h]tunc aut erratur in corpore rei, vt quando volo dare equum,dedi hominẽ, tunc impedit trãslationem dominij:vt j.de cõtrahen.emp.l.in vẽditionibus.Si verò erratur in substantia rei,vt quando volo dare massam argenteã, & ipsa est de ære:& tunc vitiat dominij translationem, nec contractus venditionis valet,vt in d.l.in venditionibus.in fi.& l.seq. licet stipulatio valeat,vt j.de verb.oblig.l.si id quod. Et ratio ibi redditur de hoc per gl.Si autem erratur in nomine rei proprio, aut appellatiuo,de quo dic vt no.in l.si quis in fundi vocabulo. j.de leg.j.Quandoq̃ erratur in pondere vel mensura rei:& tunc impeditur dominij translatio, in eo in quo est erratum, vt d.l.si quis vxori.§.si maiora.& no.in l.arbitrio.§.de eo.j.de do. Tertio

i casu principali quando erratur in dominio:[i]tunc intro glos.quę est hic melior quàm sit alibi. Dic aut errans tradidit rem suam aut alienam. Si suam, aut ipse scit ipsam esse suam: sed tradidit eam tanquam alienam:tunc transfertur dominium:vt l. Iul.§.fi. j.de cura.fur. Aut ignorabat rem esse suã:& tunc aut tradidit eã tanq̃ si esset eius cui tradidit:& impeditur dnij trãslatio:vt l.iij. §.subtilius.j.de condi.ob cau. Fallit secundũ glo. qñ traderetur authoritate rei iudicatæ:quo casu per sententiam mediante traditione transfertur dominiũ, vt dixi in l. ex hoc iure.ff. de iusti. & iure.& no.Insti.de offi.iudi.§.fi.& l. Pomponius.§. si iussu.j. de acqui.pos.Aut tradidit rem non tanq̃ eius cui tradit:& tunc aut tradit eã tanq̃ alterius,à quo causam habet: & tunc aut impedit translationẽ dominij,vt l.eius qui in prouincia.§.quas verò.j.si cer.pe.& ibi no.in glo.magistra.in verbo,alienatas esse.& ibi latissimè per Guliel.de Cu.Aut tradidit eam tanq̃ alterius à quo causam non habet:& tunc talis traditio impedit translationem dominij,vt l.si procurator.j.de acquir.re.do. Si verò tradit rem alienã:tũc aut tradit vt suã:& dominium nõ transfertur, vt hac l.non potest haberi rata à dño rei hæc translatio:nisi in subsidiũ perempta re vel præscripta:vt l. mater.C. de rei vẽdi. Dic vt ibi.Si verò tradit rẽ alienã nõ vt suam,sed tanq̃ dñi: tunc aut non habet mãdatũ ad hoc:& dñiũ nõ transfertur:vt l.j.C. de re. alie.nõ alie.& per totũ.Aut habet mãdatum: & tunc alienat in tribus casibus:si habet mandatũ speciale vel generale cum libera,aut in rem suã sit procurator,& non in alio casu not.hic in fi. gl. magnæ.vt l.procurator cui libera.j.de proc.& hanc gl.signa & tene menti.In quarto mẽbro q̃n errat in causa dnij, vt credo me dominũ ex vna causa,& sum ex alia:& tunc impeditur dominij translatio:vt l.seruum Titij.j.man. secundũ nostros doct.

a In quinto membro quando erratur in causa[a] traditionis: tunc aut ambo contrahẽtes in eandẽ causam cõsenserũt,licet errent: & tũc nõ impedit dnij translatio: sed habẽt locũ remedia iuris: vt cõdictio indebiti vel ob causam:vt per totũ ti.de cõdit.inde. vel sine causa.Aut non cõcordant in eandẽ causam:& tunc aut vtraq̃ est habilis ad dominiũ transferendũ,aut altera tantũ: si altera tm̃ nõ trãsferẽ dñiũ:vt j.si cer.pe.l.si ego.in fi.Si verò vtraq̃ erat habilis ad dñiũ transferẽdũ:&tũc aut apparet q̃ tradens ex vna causa tm̃ volebat dñiũ trãsferre nõ ex alia: & hoc casu impeditur dominij translatio,vt d.l.si ego.in princ.Aut non apparet q̃ voluerit tm̃ ex vna causa tradere: tunc talis error in causa traditionis nõ impedit dominij translationẽ:vt d.l.cũ in corpus. j.de acq.re.do.Oppo.dicit hic q̃ trãsfert qñ cõsensu Cæsaris facit.Imò etiã sine eius cõsensu,vt l.mulier.§.sed si cũ distrahere.j. ad Treb.Sol.facièdo cõmodũ põt indistinctè,aliâs non põt, vt hic.Opp.dicit hic q̃ per procuratorẽ quæriũ hæreditas cõtra l. Paulus per procuratorẽ.j.de acq.hære.Sol.hic est casus specialis

4 in isto procuratore,vt patet manifestè in text.† Quæro, dicitur

b hic[b] q̃ põt alienare gerẽdo cõmodũ Cæsaris,sed nunquid posset vendere & habere fidem de pretio[c]:habes in l.procuratoris. in §.pe.vbi bona gl.j.de tribu.& per glo.in l.cũ vendente.C.vbi

5 causæ fiscales.†Quid in alio procuratore,an hoc possit? Tex.videt q̃ sic:ar.l.cuicunq̃.§.itẽ si institor.j.de instito. In cõtrariũ videt l.à diuo Pio.§.si post adictum.in fi.de re iur.& ibi no. Quid dicendũ?lac.de Are.dicit q̃ aut à domino est ꝓhibitũ,ne faciat fidem de pretio,aut non.Primò non potest fidẽ habere de ꝓtio. Secundò sic,vt in d.l.cuicunq̃.Et hoc intelligit ipse in procuratore generali vel vniuersali ad quandã negotiationẽ.In procuratore singulari dicit Ia.q̃ nõ põt habere fidẽ de pretio:vt l.à diuo Pio.de re iudi.& j.de except. rei ven.& l.j.§.j.lac.de Are.& Cy. secũdũ eum dicunt in l.in ciuile.C.de rei ven.& ibi recitatur;&

6 quotidie fit hoc practicando.†Quęro[d] secundũ Per.& Cyn.in

d instrumento dicit;fecit & ordinauit procuratorẽ ad ista,& ista. & postea in fi.instrumẽti dicit,ꝓmittẽs dictus constituens habere ratum & firmum quicquid ꝑ eũ ageretur.Quærit Petr. nun-

e quid per hæc verba videatur libera administratio concessa?[e]Et facit hæc l.prin.q̃ sic. Præterea verba debent aliquid operari:vt l.si q̃n.j.de leg.j.aliâs si non operarent liberã administrationem, nihil operarent:nã ea quæ dñs mãdauit,nõ est necesse q̃ ea habeat rata.In cõtrariũ est veritas secundũ Pe.nã per ista verba generalia,nõ videt libera administratio cõcessa :nec debet cõcedi per verba gñalia,sed specialia & expressa:vt j.de pecu.l.quã Tu beronis.primo rñs.& §.alia.in glo.quæ ita exponit. & verba illa apponuntur ad maiorem cautelam,non q̃ aliud concedatur,secundũ Pe.& Gul.dicit in l.quã Tuberonis. & ego in l.creditor.

7 §.lucius.j.man.quæ videnť facere contra.Quæro,†constituo te

f procuratorem ad vendendum librum,[f] tu constituisti alium vt venderet: & ille vendidit: an ego possum retractare vẽditionẽ? Et videtur quod non:quia si feci te procuratorem ad negotia: potuisti alium facere: vt l.si procuratorem.§.si quis.j.man. In cõtrarium videtur text.in l. in vsucapione. §. item adijciendum.de diuer.& tẽpo.prescri. Præterea gl.in d.§.item adijciendum. videtur dicere quod procurator ad vendẽdum possit alij committere:quia præsumitur dominum rei permittere. Hoc videtur Mar. Sil. aliter intelligere:qa aut est factus procurator generalis,& iunc potest alteri committere. Secus si esset specialiter cõstitutus ad vendendum:tunc non posset alteri committere:ar.l.j.§.j.j.ti.j. Alij dicũt & melius, Aut est electa industria primi procuratoris:& tunc alij committere non potest nisi d dominus permisisset hoc:& ita loquitur in tex.in §.item adijciendum.Secus si non esset electa industria personæ,vt dict.§.item adijciendum.Ita soluatur illa glo.

1 ☞ *Facta ab alio de mandato iudicis reputantur facta ab eod.nume.2.& 3.*

4 *Procurator tunc quis reputatur, cùm bene & fideliter gerit.*

5 *Procurator non iubet seruo ut adeat hæreditatem.*

6 *Aditio hæreditatis consistit in animo, per extrinseca declarato.uide nu.13.*

7 *Quæ sunt iura quæ fisco acquiruntur sine apprehensione, & aditione.*

10 *Procurator habens generalem & liberam, an possit beneficia conferre.*

12 *Si scholaris recedens de studio mandauit socio ut uenderet libros:& cùm fuit domi,pœnituit,& misit nuncũ reuocando mandatum: sed antequam nuncius peruenisset,libri fuerunt uenditi:an uenditio retractetur.*

¶Quando erratur ī causa.Adde ad hoc quod not.Bart. post Petr.in l.j.C.de erro. calcu.

↠P. PAV. P.

b ¶Quæro dicitur hic. vide Bal.& Salice. in l.in ciuile. C. de rei vendic. Bar.in l.fi procurator.§.j. ff. de iure fisci. per illũ textum.

¶Fidem de pretio. An procurator vendens possit habere fidem de pretio, per Bar.in l.à diuo Pio.§. sed si emptor. de re iud.& ibi latius vide gl.in l. cum vendente. C. vbi causæ fisca.&c.

↠POMATES.

d ¶Quæro. Vide Ias.l.si procurator. ff. de condi.ind. Alexã. cons.xlj.in ij.colum. volu.iij. Rom.consi. xcix.in iij.q.

e ¶Administratio cõcessa. si facio procuratorem ad aliquid & promitto ratum habere quicqd &c. an videatur concessa libera administratio,vide Bar.in l. ꝓcurator cui libera. j. de procur. & quod not.gl.in c. per tuas. de arb.in c. cum dilectus. de relig. do. & remissiões quas dixi in d.l.procurator cui libera. Sed aduerte quia Specu.in tit. de procu. versi. ratione autem formæ. dubitat an valeat procurario quãdo dicitur, promitto me ratum habiturũ quicquid per te legitimè factũ fuerit. Et adde Cyn. & Bal.in l. si procu. & ibi etiam quid si promitto ratificare quicquid erit legitimè factum,adde qd nõ valeat,tenet Ab. consi.cxl.

f ¶Vendendum librum. Vide Bartol. latius in d. §. sed videndum.

VÆ acta. In lectura huius l.tenebo hunc ordinem. Primò diuidam, ponam casum,& literalia expediam. Secundò extraham de litera quædam notabilia.Tertiò opponam.Quartò quæram. Venio ad primum.Lex ista cum l.seq.quæ cõtinuatur ad ea, diuiditur in sex partes. In prima parte ponit regulam siue dictum suũ sub regula. In secunda parte regulam siue dictum suum verificat & restringit. In tertia parte concludit. In quarta parte ponit vnum speciale in procuratore Cæsaris. In quinta ponit aliud speciale. In sexta parte præmissa specialia verificat & restringit.Se

cunda pars incipit ibi:si rem Cæsaris. Tertia ibi:deniq̃. Quarta ibi;est hoc principium.Quinta incipit ibi:& si Cæsar.Sexta incipit in l.sequen.quod si ea bona &c. Casus satis patet intelligẽti. Litera est plana infrà dicta quæ declarabitur secundũ quæ poteris interlineare text. Venio ad secundũ. Nota.† primò ex l.ista

1 quòd inter ista quòd inter ista verba,acta gestaquæ, est differentia:quia ponuntur copulatiuè:vt C.per quas perso.nob. acqui.l. ij. Quidã tamen volunt dicere q̃ hæc verba sunt synonyma: sicut ensis, mucro,gladius,& si.tamẽ hoc non approbat gl.dicẽs, verbum istud, acta generaliorẽ significationẽ habet, quã gesta: quia cõprehendit ea quæ fiunt in iudicio & extra:sed hoc nomẽ gesta nõ pertinet nisi ad ea quæ extra iudicium fiunt;vt j.de ver. signific.l.Labeo.Aduertatis,imò hoc est inculcatio verborum. Nam posito verbo generali ponit verbũ speciale. hoc fit ad denotandum aliquã rationem specialẽ,vt patet C.de hær.& mani. Nam ibi propter aliqua quæ statuuntur in manichæis quæ non pertinent aliꝰ hæretico,fit specialis mẽtio.Sic etiã dicimus.C. de serui.& aqua in rubri.Sed istud non contingit hic.& ideò dicendum est q̃ legislator confundit seu cõculcat verba,vt facit aliàs j.si cer.pe.l.certi cõdictio.in prin.Vel possumus dicere q̃ verbũ,

geſta,hic accipiatur largè,vt cõprehẽdat rem in iudicio geſtam: vt patet hic dum dicit,atq; ſi à Cæſare geſta ſunt: & tamen quo ad iſtud verbum,acta,ſemper erit inculcatio verborum. Et per
2 iſta †patet quòd quidam peſsimè reprobabant quendam libellum,in quo quidam,qui fuerat procurator, petebat aliquid dicens ſic:Dico cõtra talem quòd geſsi negotium eius in iudicio: quare &c Dicebat quidã hunc libellũ eſſe formatum malè:quia geſsi,verbum denotat geſtã rem extra iudicium. Sed certè imò libellus eſt bonus:quia iſtud verbũ,geſta, largo modo ſumitur, vt hic.preterea poſito quòd propriè verbũ,geſta, ſignificat rem extra iudicium actam:tamen ad ea quæ in iudicio aguntur, poteſt extendi:cùm per adiuncta petat de proponentis intentione, & verba æquiuoca per adiuncta intelliguntur & determinantur.ergo cùm hic dicat,in iudicio &c.vt j.de pe.le. l. nam quod.
§.fi.Item ex vſu loquendi dicimus geſta, quæ aguntur in iudi-
3 cio vel extra:& verba ex communi vſu debent exaudiri: vt j.de ſup.le.l.Labeo.in fi.Secundò not.hic in prin. † qd' ea quæ facta ſunt ab alio de mandato iudicis, perinde reputantur acſi ab eo facta forent.Concor.j.ne quis eum qui in ius voc.l.ſi per alium.
4 §.j.& de admi. tut.l.ita autem.§.geſsiſſe.Tertiò not.†quòd tunc reputatur quis procurator cùm bene & fideliter gerit:nõ autem tunc cum ſpoliat dominum ſum,vt hic,& j.pro empt.l. qui fundum.§.ſi tutor.Et ad hoc facit quod habens quantũcunque libe ram adminiſtrationem,donare non poteſt: vt j.de pact.l.contra iuris ciuilis.§.ſi filius:vt j.de do.l.filiuſf.†Quartò nota quod regulariter procurator non poteſt iubere ſeruum adire: ſimiliter ipſemet non poteſt adire hæreditatem,in qua ſeruus domini vel ipſemet dominus ſit inſtitutus hæres. Et hoc ita probatur:Illud eſt ſpeciale,cuius contrarium eſt ius cõmune,vt s.de leg. ius ſingulare.& j.ad munici.l.j.in fi.ſed ſpeciale eſt in procuratore Cęſaris vt poſsit iubere vel adire.ergo &c.vt hic,& j.de acquir.hære.
6 l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.& l.per procuratorem.†Quintò & vltimò nota quod hæreditatis aditio conſiſtit in animo. quod in telligit Iac.de Ra.in animo,& per extrinſeca declarato.Alij cõtra,vt dicam in quæſtionibus.j. circa finem. Expediti ſumus de ſecundò: veniamus ad tertium,ſcilicet ad oppoſitiones. Primò ad legẽ iſtam oppo.dicitur in prin.quod acta geſta quæ per procuratorem Cæſaris perinde rata debeat haberi, &c. Sed contra: quia dicit lex q; ſi debes mihi dare certo loco: & quia non das recipio alibi,quod videor intereſſe remittere:ſed ſi hoc facit procurator meus,intereſſe non eſt remiſſum;& ſic perinde non habeatur,acſi ſint geſta à domino. Vnde opponi. de eo quod certo loco.l.ij.§.item Iul.coniuncta l.vltima.in fi.eo.tit.Sol.Rata debent haberi perinde,&c.Verum eſt ſi mandatum ad illa extenditur:ſed ſi non extendat ad ea:& ſi procurator facit præter mandatum,non ſunt rata habenda:ſicut ſi per dominum geſta forẽt. Modò ita eſt quod in lege contraria procurator geſsit præter mandatũ:nam talis promiſsio eſt donatio,& procuratori non videtur eſſe mandatũ:vt donet,vt j.de pact.l.contra iuris ciuilis.§. ſi filius.ergo &c.Secũdò opp.circa hoc:dicitur hic quod geſta p procuratorẽ Cæſaris perinde debent haberi rata,ſicut ſi per ipſum Cæſarem geſta forent:& poſtea ſtatim dicitur:quòd ſi rem Cæſaris tradat,non transfert dominium. Et ſic opponitur de litera ſequenti immediate:Sol.breuiter quę acta geſta que &c.verum eſt ſi ad commodum Cæſaris acta ſint.Secus ſi ad incommodũ: vt j.de iure fiſci.l.aufertur.§.actores.Tertiò opponitur: dicit hic quòd procurator non poteſt vendere,nec tranſigere, niſi ex ſpeciali conceſsione.Sed contra,quia iſte habet liberam:& procurator habens liberam adminiſtrationem,vendere,& tranſigere poteſt:vt j.de procurato.l.procurator.& ad Trebellia.l.mulier.§.hęres.verſicu.ſed & ſi cùm diſtrahere.Sol.Dicit gloſ.quòd hoc eſt ſpeciale quòd iſte habens liberam adminiſtrationem poteſt vẽdere & tranſigere.Verum eſt dũmodo faciat bona fide ad commodum Cæſaris:aliàs non.Dicas tu modò quòd iſta non eſt bona reſponſio:quia litera ſimpliciter dicit, quòd non poteſt vendere nec tranſigere, non diſtinguit bona fide vel non,ergo &c. Sed reſpondeo quòd debet exponi hic venditionis vel tranſactionis ſi quid agat,ſcilicet mala fide & ad incommodum Cæſaris;aliàs poteſt.E quòd ſi iſta cõueniens expoſitio, probatur ſic: quntieſcunque ponitur vna dictio cum aliqua alia,& dubitatur de in tellectu alterius,ex eis debet fieri interpretatio pro illa, ſecundùm quod magis conuenit cum alia. Verbi gratia: teſtator habebat fundum Seianũ valentem decem. Item habebat duos fundos Titianos,quorũ vnus valebat quindecim,& alius mille, & dicit ſic:Seianum vel Titianum lego.non apparet de quo Titiano ſenſerit:de quo fiet interpretatio? Certè fiet de fundo Titiano valente quindecim, propter maiorem cõuenientiam eius cum Seiano.ergo hic ſimpliciter, cùm in litera legis noſtræ fiat denominatio inter donationem,venditionem, & trãſactionem: & donare ſit perdere:vt j.de donatio.l.filiusfami. per cõſequens debet fieri interpretatio in donatione, venditione & tranſactione,ſecundùm quod magis conueniunt:& ideo ſic exponẽdum eſt,vt prædixi:argumentum j.de rebus dubijs.l.j.ſecundùm Pe.
Quartò opp.dicitur hic quòd procurator Cæſaris poteſt adire:
7 & adeundo acquirit.Contra:quia ſine aliqua aditione ipſo iure quæruntur huiuſmodi hæreditates Cæſari:vt j.de.iu. fiſ.l.j.§.an bona.Sol.†Quædam ſunt quæ deferuntur in fiſcum iure communi:quædã quæ deferuntur iure priuilegiato:& ideo aut quæritur de his quæ iure communi deferuntur;& iſta non acquirun tur ſine apprehenſione & ſine aditione.vt hic. Aut quæritur de his quæ acquiruntur iure ſpeciali:vt patet in bonis delinquentium & damnatorum: & bona vacantia & iſta quæruntur ipſo iure.Et ita loquitur contrarium ſecundũ doct. Sed contra iſtam ſolutio.facit,quia iſta ſpecialia citius tolluntur quã iura communia:& ideo difficilius debent quæri:vt in auf.de non alie.§.quia verò veriſimile.Quintò opponitur:& aduertatis,quia iſta oppoſitio non fit contra textum,ſed contra rationem quam gl.ponit. Dicitur hic quod ſi procurator Cæſaris vendit rem quaſi propriam,non transfert dominium. Dicit gl.:Ratio eſt:quia errans non transfert dominium.Ad iſtam rationem oppo.de l.quæ ponit talem caſum: Titius emit rem meam à non domino bona fide:deinde Titius me hæredem inſtituit. ego credens rem iſtam meam ex cauſa hæreditaria delatam mihi per Titium, cum non eſſet ſecundùm veritatem,mãdaui alicui rem vendendã & ſecũdùm mãdatum eſt vendita. Dicit lex q; eſt translatum dominiũ: ſed tamen errabam:ergo &c. Et ſic opponi j.manda.l.ſeruũ Titij.ſecundo reſpon.Solu. Dicit gloſ.ibi mandauit dominus ſuã rem vendi,licet ignoraret rem ſuam:hic non ſic.Sed breuiter gl. iſta in princ.neſcit quid loquatur.malè opponit,&ipeius ſoluit. Nam hic non loquitur quòd erans nõ transfert dominium:ſed dicit quòd procurator Cæſaris vendẽdo rem Cæſaris tanquàm ſuam mala fide non transfert dominium;& ſic nullus fuit error. Et hoc ſentit gloſ.in fine.Quid ergo ad rumbum. Præterea ſol. eſt nulla:quia dicit quòd in l.contraria dominus ignorabat rem ſuam.hoc eſt falſum,imò ſciebat ſuã: ſed ex qua cauſa eſſet ſua, ignorabat;& ideo debuit dicere:ſuppoſito quòd hic erraſſet qd' errans in dominio rei ſuæ nõ transfert illud:ſecus ſi in cauſa dominij erraret, vt ibi. Sed tunc videtur quòd hæc ſolutio non ſit vera:quia errans in dominio non transfert dominium rei. vt j.ſi cer. pet.l.eius.§.quas vero.Solue. ibi errabat in dominio credẽs eſſe illius à quo cauſam habebat.Secus ſi alterius:vt j.de aquirẽ. rerum domin.l.ſi procurator.licet ſi ſecus, ſi repellatur ille qui tradit per exceptionem:quia tenetur de euictione:vt j.manda.l. ſeruum titij.j. reſponſo.Ita dicit hic glo. & ita intellígit prælle ga.l.ſi procurator.Sed Dyn. hic in fin. dicit quòd nulla eſt alienatio,& quòd nemo errans rem ſuam amittit.Sed ſi repelleretur à vendicando per exceptionem admitteret rem ſuam, quod eſt contra legem illam:quoniã non refert vtrum quis ipſo iure, an per exceptionem excludatur.vt in regula iuris. Vnde ipſe dicebat q; error in dominio rei ſuæ qui tradidit eam credẽs alterius, quam eius à quo habebat cauſam,nec transfert dominium, nec exceptione repellitur,cùm non teneatur de euictione:quia non valet contractus ipſo iure:& ideo non cõpetit euictio:cũ ſi non valet expreſſum,ita non valet tacitũ,q; ſequitur illud.Non obſt. l.ſeruũ Titij.j.reſpõſo.quia ibi loquitur quando habebat procurator mandatũ de vendẽdo rem certam,quo caſu repellitur per exceptionẽ de euictione:quia habebat regreſſum per actionem mãdati contra mandantẽ:ſed in l.ſi procurator.nõ habebat mandatũ de vendendo rem certã:nec ſub generali mãdato cõprehẽditur vt vendat rem ſuã:& ideo nõ tenet cõtractus ipſo iure:nec
8 habet actionẽ mãdati nec de euictione tenet,vt dictũ eſt s.ſecũdùm eum.Et ad plenã notitiã,†quia ſolet quęri vtrũ errans tranſferat dominiũ,& vt omnia tollantur contraria, ſic diſtinguo.& aduertatis quod Franci.Accurſius tradit de hoc ſuã doctrinam: prout

prout habetur in additione ſua j.ſi cert.peta.l.cùm fundus.§.ſeruum tuum imprudẽs.& Dy.poſt eum in d.l.ſi procurator. Sed ego melius & plenius proſequor hoc incipio:& ſic. Aut erratur circa perſonã eius cui tradidit,aut circa rem, aut circa cauſam. & ſic facio tria membra principalia:ſed prædicti faciũt quinq;. Redeo ad primum,cũ erratur circa perſonam eius cui traditur, ſubdiſtinguo. Aut erratur circa ſubſtantiam perſonæ aut circa qualitatem ſeu conditionẽ. Si erratur circa ſubſtantiã perſonæ: verbi gratia:volebã tradere rẽ Titio:credo q; Seius ſit Titius,& ei trado:& tunc nõ transfertur dominiũ.& ſi quidem bona fide accipit,tenetur rei vendicatione ſola. Si mala fide:tunc tenetur etiam furti & condictione furtiua:vt j.de furt.l. ſi quis vxori.§. cum Titio.& l.ſi is cui.§.ſi tu Titium.Si verò erratur circa qualitatem,ſeu cõditionem perſonæ:aut erat inhabilis ad dominiũ acquirendũ,aut habilis.Si inhabilis,quia furioſus:tunc nõ transfertur dominiũ.Sed quando erat habilis ad acquirendum refert aut recipit nomine ſuo,aut alieno. Primo caſu trãſfert dominiũ verbi gratia:quia credebam eum diuitem cũ erat pauper: tunc bene tranſfertur dominiũ:ſed tenetur de dolo,ſi animo decipiẽdi fecit:vt j.de fur.l.falſus.§.ſi qs.& l.ſi quis vxori.& §.ſi ſeruus. Si autem recipit nomine alieno:verbi gratia:quia credebã eum procuratorẽ Titij creditoris mei cũ nõ eſſet:tunc refert, aut qualitas fuit ſemel vera,aut nunquã fuit vera.Si fuit ſemel vera:tũc ſi quidẽ mala fide recipit,non tranſfertur.ſi bona fide,ſic. Si nũquam fuit vera,non tranſfertur.Pet.dicit indiſtinctè,& bene q; ſi bona fide recipit,dominiũ tranſfertur.j.de ſol. l. cum quis.§.j. Expeditũ eſt primũ membrũ principale. Venio ad ſecundũ,qñ erratur circa rem,aut erratur circa ſubſtantiam rei,aut circa nomen,aut circa pondus vel menſuram,aut qualitatem rei.Si erratur circa ſubſtantiam:vt quia trado bouem credens equum:tradO Digeſtum credens Codicẽ:tunc tranſfertur dominiũ:vt j.de contrahen.emp.l.in venditionibus.in princ.de acqui.poſ.l.ſi me in vacuam.in prin.& C.de proba.l.cum precibus. Si erratur circa nomen,aut eſt error in nomine proprio,aut in nomine appellatiuo.Si in proprio:& tunc tranſfertur, ſi de corpore cõſtat: ſed ſi in appellatiuo,tũc talis error impedit translationem dominij: vt j.de lega.j.ſi quis in fundi vocabulo niſi illa nomina ſecũ habeant magnam conuenientiam:vt chartæ habent cũ libris:vt ff. de lega.iij.l.librorum.§.quid tamen. Si erratur circa pondus vel menſuram,tranſfertur dominiũ in eum,in quo non erratur:vt j. de furt.l.ſi quis vxori.§.ſi maiora.j. de dolo.l. arbitrio.§. de eod. Aut erratur circa aliam qualitatem rei: tunc non tranſfertur. Quandoq; autẽ erratur in cauſa dominij,quãdoq; in ipſo dominio.Si eſt error in cauſa dominij:verbi gratia:quia credebam q; eſſet meus ex hæreditate paterna vel alterius: & tunc non impedit translatio dominij:vt j.mandati.l.ſeruũ Titij.j.reſponſo.& ſic intelligo eam. Si autẽ eſt error in ipſo dominio:tunc aut ille, qui tradidit,tradebat rem ſuã,aut alienã. Si tradebat rem ſuam, refert aut ſciebat rem ſuã,aut ignorabat:ſi ſciebat,tũc ſiue nomine ſuo,ſiue alieno tradidit,& tranſfertur dominiũ: vt j.de curatorio.l.Iulianus.§.curator.Si ignorabat rem ſuam tradens: tunc aut credebat rẽ ſuam tradens eſſe illius,cui tradebat, aut cuiuſdam tertij.Si credebat eius cui tradebat, nõ tranſfertur dñium: vt j.de cõdi.ob cauſam l.iij.§.ſubtilius niſi tradat authoritate rei iudicatæ,ſecundũ gl.quod eſt verũ ſecundũ Pe.vt plenè de hoc ſcripſi C.cõmunia vtriuſq; iudi.l.j.Si credebat eſſe cuiuſdã tertij:tunc aut credebat eius à quo cauſam habuit. aut alterius . Si
9 eius à quo cauſam habuit,tranſfert dominiũ:vt j.ſi cer.pe.l. eius qui in prouincia.§.quasverò.Si alterius quã eius à quo cauſam: habuit:tũc nõ trãſfert dñiũ vt j.de acq.re.do.l.ſi procurator.repelli tñ per exceptionẽ:qa tenetur de euictione: vt hic not. qd' nõ eſt verũ ſecũdũ Dy.vt s.dixi.Et ideo circa iſtum articulũ ſubdiſtingue,cũ credit alterius eſſe quã eius à quo cauſam habuit, refert,aut erat negotium voluntarium,aut neceſſarium.Si erat voluntarium,refert,aut tradidit cum mandato illius,cuius eſſe credebat ſpecialiter ad rem illam intercedente: & tunc non tranſfertur dominium:tamen per exceptionẽ repellitur à vendicando:ſed contra mandantem regreſſum habet per actionem mandati:vt d.l.ſeruum Titij.j. reſponſo. & iſto caſu poteſt gloſſ. iſta procedere.Aut tradidit ſine huius mandato: & tunc non tranſfertur dominium, nec per exceptionem repellitur à vendicando:vt d.l.ſi procurator j.de contrahend.empt.l.& ſi conſenſu. Si negotium erat neceſſarium:tunc non transfertur dominium,vt teneatur tradens de euictione:vt C.de euic.l. exceptione.& arg. C.de nego.geſt.l.tutori.Secundo caſu, quando ille, qui errabat in dominio,tradebat rem alienam:& tũc aut tradit rem vt ſuam, & ſuo nomine:& tunc non transfertur:vt d.l.Iulia.§.vlt.quia nemo plus iuris,& c.vt l.traditio.j. de acquir.re.do. nec poteſt haberi ratum à domino:vt puta non ſuo nomine geſtum:vt j.de nego.geſt.l.ſi pupilli.§.ſed ſi ego:niſi in ſubſidium re perempta:vt vt C.de rei vendi.l.mater.vbi plene de hoc ſcripſi. Aut tradit vt alienam,& alieno nomine,vt puta gerendo negotium domini: & tunc aut ſine mandato, & non transfertur dominium: vt C. de reb.alie.l.j.niſi habeatur ratum per dominum:quia tũc perinde eſt acſi mandaſſet à principio:vt C.ad Macedoni.l. vlti. Aut cum mandato: & tunc regulariter non transfertur dominiu m, niſi in tribus caſibus.Primus eſt,ſi habet ſpeciale mandatum. Secundus eſt,ſi habet generale cum libera.Fallit ſecundùm glo in procuratore Cæſaris,qui non transfert, quantũcunque liberam habeat, ſi talis translatio cederet ad incommodum Cæſaris, vt hic.Tertius caſus,ſi habet tantum generale mandatum: & tunc non transfert niſi ea que ſeruando ſeruari non poſſunt.j.de procur.l.procurator cui.& l.procurator totorum. & j. de iureiuran.l.iuſiurandum quod ex conuentione.§.vlti.& l.ſeq.Expeditum eſt ſecundùm principale membrum. De tertio videndum eſt. Reſtat in tertio caſu quando erat in ca:tunc diſtingue ſecundũ noſtros Modernos,aut vterque,ſ.dans & accipens. conſenſit in eadem cauſa quæ credebatur ſubeſſe: & tunc bene transfertur dominium;& habet locum tit.de condi.inde.C. & ff. Aut vnus credit cauſam ſubeſſe,ſcilicet dans,& accipiens ſcit cauſam non ſubeſſe: & tunc non transfertur dominium:& habet locum iſto caſu rei vendicatio,condictio furtiua, indebiti, & ſine cauſa:vt j.de furt.l.ſi vendidero.§.ſi Titius.& l.ſi iuſſu.§.ſi rem.licet gloſ. notet contrarium,argum.de condi.furt.l. quoniam.ſed malè,vt plenè ſcripſi C.de procur.l. falſus. Aut non conſentit in eadem cauſa:& tunc refert aut vtraque eſt apta ad dominium transferendum,aut altera tantum. Si vtraque eſt habilis ad dominium transferendum:& tunc refert,aut vtraque continet verum debitum:tunc eſt in electione debitoris in quam cauſam velit ſoluere:eo non eligente transfertur electio ad creditorem: creditore non eligente tranfertur ad legis poteſtatem quæ legis poteſtas eſt,vt videatur ſolutũ in duriorem cauſam:vt l.j.iij. & iiij.vſque ad l.ſi ſtipulatus.j.de ſolu.& C.de ſolu.l.j.& ibi plene dixi.Si antem altera tantum continet verum;& precedens debitum intelligitur eſſe ſolutũ in cauſa ex qua verè debetur: vt l.cùm in corpus.j.reſpon.j.de acquiren.re. domi. Si autem nulla, locum habet diſtinctio quæ ponitur in gl.j.ſi cert.petat.l.ſi ego.quia refero aut quis erat traditurus ex ea cauſa quam ſubeſſe æſtimabat: & tunc tranſfertur dominium:vt d.l.ſi ego.in princ. Secundo caſu quando altera tantum eſt habilis ad dominium transferendum: tunc non transfertur.Et ſi extat pecunia,vẽdicatur:vt d.l.ſi ego. in fin.ſecundùm Dyn.Sed Pe.breuiter cum erratur in cauſis diuerſis diſtinguit:aut vtraque cauſa eſt obligationis:& tunc non transfertur dominium:vt l.ſi dominium. Aut eſt vna obligatoria,alia liberatoria: & tunc fauore liberationis cedit in liberatoriam:vt l.cùm in corpus.& j.de ſolu.l.qui hominem.§. ſi debitorem.ſecundùm eum.& hoc idem ſentit Iacob.de Aret.arg.l.Arrianus.& l.cùm quidam. Expediti ſumus de tertio articulo,veniamus ad quartum. Primò † quæritur circa l. iſtam: quia dicit quod acta geſta quæ ſunt, &c.Nunquid per iſta verba promittens habere ratum & gratum, videatur procuratori libera poteſtas conceſſa:Et videtur quòd non:quia libera poteſtas ſpecialiter eſt concedenda,vt j.de pecu.l.quam Tuberonis.§. alia. Et illud dicitur ſpeciale, quòd eſt à generalitate verborum abſtractum: vt j. de procur.l.Pomponius.in princip.E contra videtur quod ſic:quia verba debent aliquid operari, ſed niſi operarẽtur verba iſta liberam adminiſtrationem,nihil importarent:quia & ſine his dominus cogitur ratum habere:ergo &c.vt j.de lega.j.l. ſi quando.in princi.Præterea hoc videtur per hãc legem. Nam procurator Cæſaris habet liberam adminiſtrationem:quia vendit bona fide: ſed nunc ita eſt quod liberam adminiſtrationem habet per iſta verba rata,in princip.& hoc tenet hic gloſ. ſecundùm quoſdam. Et magiſter Bernardus tenet in apparatu ſuo. Quidam diſtinguunt,aut aliqua ſunt ſpecialiter expreſſa, quæ

ad liberam adminiſtrationem pertinent. Verbi gratia: quia dixit: do tibi poteſtatem vendendi, promittens ratum firmumq; , &c. Tũc videt in omnibus data libera poteſtas. Aut non ſunt aliqua ſpecialiter expreſſa: & tunc non videtur libera cõceſſa poteſtas: vt j. māda. l. creditor. §. Lucius. Iſte ſententiæ, prædictorum ſunt valde periculoſæ: quia ſi per iſta verba generalia videtur dominus concedere liberam adminiſtrationem: periculum eſſet, cùm magnum ſit habere liberam: quia talis poteſt omnia quæ dominus, except. quod non poteſt donare: vt j. de don. l. filiusfamil. cum ſimilib. Quid ergo dicemus? Certè credo dicendum eſſe, ſecundùm Petr. quòd per verba prædicta nunquam conceda-
tur libera poteſtas: quia ſpecialiter eſt concedenda: ſpecialiter & expresè. Sic ponit gloſſ. dicto §. alia. Præterea non eſt veriſimile quod per generalia verba velit quis inferre ſibi præiudicium magnum: ergo &c. cùm per huiuſmodi verba magnum poſſet generari præiudicium. Dicendum eſt quòd non videtur conceſ-
ſa libera poteſtas. probatur. Ecce lex dicit, quòd ſi aliquis renun-
ciat caſibus fortuitis: quia ad hoc videtur renunciare quoquo modo, neceſſe eſt quòd ſpecialiter enumerẽtur caſus: vt in l. ſed & ſi quis. §. quæſitum. j. ſi quis cautio. Præterea verba generalia quæ ſequuntur aliquem actum, non operantur niſi declaratio-
nem illius præcedentis actus: ſic in propoſito verba, ratum, gra tum, &c. non referuntur niſi ad actum determinatè conceſſum. Probo: Lex dixit. Pater diuiſit hæreditatẽ inter hæredes dicen-
do: Tu habebis illam rem: & tu illam. poſtea, &c. Deinde dicit generaliter: Vobis commendo ſeruos meos. Propter hoc non vi detur primam diuiſionem deſtruere, & nouam facere: quia ver-
ba iſta reſtringuntur ad diuiſionem in præcedentibus factam: er go &c. vt C. fami. ercis. l. quoties. Iſta eſt veritas, ſi rectè conſide-
rentur. No obſtat hæc lex in princi. quia hæc non ſunt verba cõ ſtituendi procuratorem. Item non obſtat quod verba debent ali quid operari: vt l. ſi quando. quia illa lex loquitur in vltima vo luntate, vbi facienda eſt lata interpretatio: ſed in contractibus in ter viuos, vbi verba ſequuntur actum præcedentem determina tum, non operantur vltra illud: ſed eſt inculcatio verborum non neceſſaria, quæ non operatur: vt j. de aur. & arg. leg. l. pediculis. §.
10 Labeo. Secundò quæritur, †nunquid iſte procurator habens ge neralem & liberam poſsit beneficia conferre ſpectantia ad colla tionem domini. Videtur quod non: quia nõ poteſt donare, quã tumcunque liberam habeat: vt j. de pac. l. contra iuris ciuilis. §. ſi filiusfami. & j. de donati. l. filiusfa. Econtra videtur quòd poſsit: quia etiam habens generale tantùm poteſt alienare ea, quæ ſer-
uando ſeruari nõ poſſunt. ergo &c. vt j. de ꝓcur. l. ꝓcurator toto-
rum. Sol. Dicit Pet. quod ea beneficia quę dominus ſibi retinere nõ poteſt, ſed neceſſariò debet dare, procurator ſolum generale habens poteſt conferre. Non obſt. quod non poteſt conferre & donare: quia cùm habeat neceſſe conferre, non videtur liberali-
tas, imò neceſsitas: vt j. de legat. ij. l. vnum ex familia. §. de Falci-
dia. & de adimendis legatis. l. rem legatam. Præterea, ſicut dictũ eſt, qui habet generale, poteſt alienare quæ ſeruando ſeruari nõ poſſunt: ſed iſta beneficia intra certa tempora conferenda ſunt:
11 & ſic non poſſunt ſeruari: ergo &c. †Tertiò quæritur circa iſtam materiam: pone quòd ego dedi mandatum Titio de libro meo vendendo: ipſe Titius mandauit alteri vendendum: & ſic ſubſti tuit alterum loco ſui: ille procurator ſubſtitutus vendidit. ego ve nio & volo retractare venditionem factam à procuratore ſub-
ſtituto. quæritur quid hoc poſsim. Videtur quòd non: quia procurator poteſt ad negotia quandoque alium ſubſtituere: ſed ad iudicium non, niſi poſt lit. conteſta. vt j. manda. l. ſi procura-
rem. §. ſi quis. & C. de procurato. l. neque. Econtra videtur quòd ſic: quia hoc mandaui Titio vt venderet: Titius verò non ven-
didit, ſed mandauit vendendum alteri: ergo &c. vt j. manda. l. di-
ligenter. in principio. Præterea videtur caſus, niſi cauilletur li-
tera. j. de diuer. & de tem. præſcrip. l. in vſucapione. §. item adiſcĩ dum eſt. verſi. quòd ſi is, &c. Quid dicemus? In iſta quæſtione ſunt variæ, ſententiæ doctorum. Prima eſt ſententia glo. quæ di-
cit quòd venditio valet: nec retractari poteſt ob hoc, vt notatur in d. §. item adiſciendum. Secunda eſt ſententia quorundam. vt Mart. Silli. diſtinguentis inter procuratorem generalem ad ne-
gotia conſtitutum, & ſpecialem ad rem vendendam. In primo dicit poſſe per ſubſtitutum negotium geri, vt d. §. ſi quis. In ſecũ do non: quia ea quæ ſpecialiter committuntur, non poſſunt alij demandari: vt j. tit. proxi. l. j. & ſic intelligunt d. §. item adiſcien-
dum. Alij dicunt, Aut eſt electa induſtria: & non poteſt. Et ſic fuit in prælleg. §. item adiſciendum. arg. j. manda. in l. mandatũ diſtrahendo. & de ſolu. l. inter artifices. Aut non eſt electa, & po teſt: vt §. ſi quis. Alij, vt Iaco. de Ra. dicunt quòd non valet ven-
ditio facta per ſubſtitutum. quia vbi exigitur ſpecialis conceſsio propter magnitudinem rei commiſſę: & ideo non poteſt alij de-
mandari: vt j. titu. proxi. l. j. Modò ita eſt quòd venditionis pote ſtas requirit ſpeciale mandatum: nec ſufficit generale ad ita ma-
gnum negotium: ergo &c. vt j. de procu. l. procurator totorum. Aduertas, prædictæ tres ſententiæ ſatis recidunt in idem: nam quia mandatum ſpeciale requirit venditio, videtur magnum ne gotium: & quia magnum eſt negotium, ex eius commiſsione præſumitur electa induſtria perſonæ: vt C. de ſum. tri. & fide ca-
thol. in epiſtola, liquet. ad finem. Sed certè: quia hoc fit ex arduĩ tate vel magnitudine rei commiſſæ, eſt falſum in caſu noſtræ quæſtionis: nam licet vendendi poteſtas, requirat ſpeciale man datum, non propterea eſt arduum negotium: aliàs hic procura-
tor non poſſet vendere voum cultellum ſine ſpeciali mandato: & tamen quòd hoc ſit arduum negotium, truffa eſt. Dicas ergo quòd procurator conſtitutus ad vendendum non poteſt alium ſubſtituere: quia fines mandati excedit. Nam vos debitis ſcire enim verba contractus confert in perſonam domini tantum, & non ſe obligat: vt j. de conſtitut. pecu. l. qui autem. §. fina. & l. ſeq. Procurator verò confert verba contractus in ſe, & ſuam perſo-
nam obligat: vt j. de conſtit. pecu. l. eum qui. §. Iulia. & C. ſi quis alteri vel ſibi. l. multum. Modò ita eſt quòd ſi mando tibi vt vẽ das librum meum: ego modo quòd vendas tu tanquam procu rator, & tuam perſonam obliges. Si tu mandas alij, tu præbes ſo lum nudum miniſterium, & non ſeruas finem mandati: & ideo non præiudicat mihi: vt prælleg. l. diligenter. & iſta eſt ratio il lius §. item adiſciendum. ſecundùm Pet. Et hoc puto verũ. Sen-
tentia ergo Iacobi præfati & ſuorum ſequacium vera eſt, non
12 per rationes quas ipſi aſsignant, ſed per rationem prædictam. †Quartò quæritur circa materiam huius legis. Pone, ego volẽs repatriare, & non habens pecuniam, tibi ſocio meo mandaui quod venderes libros meos: poſtmodum cum eſſem in partibus meis, quia profeceram in hac ſcientia, inueni multos amicos qui mutuauerunt mihi pecuniam: ſi accidit mihi. Vnde pœnitui de commiſsione facta ſuper venditione librorum: & mihi nuncium pro certiorando ſocium meum ne venderet, ſed tanquam nun-
cius veniſſet, erant libri mei venditi. Ego dolens veni Bononiã, & volo reuocare venditionem, dicens quod poſtquam pœnitui dominium non erat translatum. Quæritur quid iuris. Et primò videtur quod non ſit trãslatum dominium: vt j. de manu. vindi. l. ſi pater. in prin. videtur contra, vt j. manda. l. ſi mandaſſem. & in iſta quæſtione ſunt variæ ſententiæ ſimiliter. Nam quidam di-
ſtinguũt, Aut erat talis procurator, in quem fuit translatum do-
minium: & tunc valet. Aut non: & tunc non valet: vt j. de dona. l. hoc iure. §. ſi quis. & l. ij. §. ſi quis donaturus. & not. j. de condic. ob cau. l. ſi pecuniã ſi. §. ieruũ. Petr. verò ſimpliciter dicit in caſu quæſtionis noſtræ dominium non eſſe translatum: quia deficit ſubſtantiale contractus: vt d. l. ſi pater. argumẽ. §. de origi. iur. l. Sed ita eſt quod ad translationem dominij requiritur conſenſus mei dominij: vt j. de reg. iur. l. id quod noſtrũ. Ergo cùm cõſen-
ſus domini deficiat per reuocationem, licet procurator domini ignoret, non transfert dominium rei meę: quia eſſentiale deficit. Sed contra iſtam ſententiam inſtatur: ad eſſe iudicij requiritur conſenſus domini, ſuper cuiusre litigatur: & tamen reuocatio mandati facta partibus ignorantibus non præiudicat: vt j. de ꝓ-
cur. l. ſi procuratorem. & C. de ſatiſd. l. vnica. Præterea, vt debi-
tor liberetur, requiritur conſenſus creditoris; & tamen ſi fuerit reuocatus procurator, nihilò minus contingit liberatio: vt j. de ſolut. l. cùm quis. §. j. Ergo videtur quod iſta ſententia Petri non ſit probabilis. Ad hoc reſpondetur: & primò ad id quod dicitur de iudicio, quod non eſt verum quòd ad eſſe iudicij requiratur conſenſus domini nam licet non conſentiret, valet: vt j. de pro-
cur. l. Plautius. Sed iſta non eſt bona reſponſio. Nam verum eſt quod ad eſſe iudicij vt teneatur, non requiritur conſenſus domi ni; ſed vt domino præiudicet, bene requiritur eius conſenſus: ſi cut nec ad eſſe venditionis requiritur cõſenſus domini rei: quia rem alienam quis vendere poteſt: non tamen in præiudicium domini: ita eſt in iudicio: vt j. de procu. l. in cauſæ. §. ſed hoc ita. & l. ſed & hæ. in prin. & j. iud. ſolui. l. iij. Quid ergo dicemus. Di co ſecũdum eum ꝙ ſpeciale eſt in hoc caſu: quia de liberatione agitur hic. Similiter reſpõdetur ad id quod dicitur de ſolutione: vbi ad eius eſſe, requirit volũtas creditoris. quod ibi fallit fauo-
re liberationis, cuius gratia eſt ſpeciale: & ſic eſt in alio caſu fa-
uore liberationis. Et quando erratur in diuerſis cauſis, quarum vna eſt obligatoria, altera liberatoria: ibi cedit in liberatoriã fa-
uore liberationis: vt j. de ſolu. l. qui hominẽ. §. ſi debitorem. & j. ſi cer. pet. l. eius qui Romæ. §. quas verò. Secus vbi eſt vtraq; obli-
13 gatoria: vt dixi ſ. in diſtinctione circa fi. De articulo huius quę ſtionis plenilsimè dixi C. mãd. l. mandatum. dic vt ibi. † Quintò & vltimò quæritur: quia hic dicitur ꝙ aditio hæreditatis conſi-
ſtit in animo: nũquid ſolus animus ſine aliquo actu extrinſeco faciat aliquẽ hæredẽ, vel cum animo requiratur actus extrinſe-
cus. Dicit Iaco. de Ra. ꝙ requiritur ꝙ animus declareť per ali-
quem actum extrinſecum: quia res, de qua cõſtare non poteſt, debet per adminicula ſua probari: vt j. de cõdic. ſine cau. l. dedi. §. ſed ſi ſeruus. & j. de pœn. l. cogitationis. Et ſic intellige de ac-
quir. hære. l. pro hærede. cum ſimi. Hinc eſt, ſecundũ eum, quòd mentalis ratihabitio, de qua nõ conſtat, non obligat, vt dicit j. de neg. geſt. l. Pomponius. Sed cõtra eum videtur j. de teſt. tu. l. duo ſunt Titij. Sed ipſe intelligit prædicta vera vbi ius nõ deficit, id eſt iuris præſumptio: vt ſi factum eſſet certũ, quia eſſet tutor, de quo teſtator ſenſit: tamen quando non apparet, neuter eſt tutor. Idem eſt quãdo duo ſunt Titij legatarij, & nõ apparet de quo teſtator ſenſerit: vt j. de leg. j. l. ſi quis à filio. §. j. de reb. du. l. ſi fue-
rit. neuter eſt legatarius, quia deficit probatio: non aũt deficeret ius, id eſt iuris præſumptio ſi factum cõſtaret: ar. j. ad leg. Aquil. l. ſi ex plagis. §. in cliuo Capitolino. Pe. tamen tenet contrarium. Dicit enim ꝙ ſolus animus facit quem hæredem: & ſola menta lis ratihabitio obligat etiam, de qua non conſtat probatio. Exẽ plum. dicit: ſi dedi tibi ſeruum vt manumitteres intra paſcha: & pœnituit, quod potui, nec te certiorauí: quòd ſi manumittas, non erit liber: quia lex eſt contra. Sic eſt in propoſito, vt j. de condic. ob cau. l. ſi pecuniam. §. ſi ſeruũ. Illa lex nõ dicit hoc, ſecundùm glo. quæ eſt ibi: ſed facit l. ſi pater. de manu. vindi. Tamen lex di
cit ꝙ ſi pater decedit filio iam nato, & relicta vxore, de qua du-
bitatur vtrum eſſet prægnans, cum veritate nõ eſſet, ꝙ filius na-
tus in totũ eſt hæres, lege, quæ certa eſt, hoc facientẽ: vt j. de ac-
quiren. hæredi. l. venire. §. j. Sic ille eſt tutor, ille eſt legatarius, de quo teſtator ſenſit. Facit enim hoc ipſa lex quæ de omnibus cer ta eſt. Verũtamen quia non apparet, licet ſit tutor & legatarius ſecundũ veritatẽ, lex cum nõ admittit: vt dictis legibus. Et licet ſit in veritate acquiſitũ dominium, habetur pro non acquiſito, & per conſequens pro non receſſo: vt j. quib. ex cau. maio. l. nec vtilem. &c. Ex iſs habes finem huius ſolennis legis repetitæ per do. Cyn.

LEX II.

Vod ſi ea. Nota hic glo. ſuper verbo, heredita
a tor adire hæreditatem non poſsit, vt l. Paulus reſpon-
b dit. aliàs, per procuratorem. de acqui. hær. ſic per pro-
curatorẽ repudiari non poſsit [b]. qđ nota cũ legibus, quas allegat.

1 ☞ *Ratio teſtis debet eſſe diuerſa à dicto, & ſi eſt eadem, non valet dictum.*

2 *Bannum datum ad inſtantiam partis: an poſsit per ipſam partem reuocari.*

LEX III.

Vratores. Procurator Cæſaris non poteſt im-
ponere pœnam deportatiõis: ſed co-
lonos improbos poteſt à colonia remouere: neque ad
c tio nõ debet eſſe eadem cum dicto. Simile not. in l. j. de exerci.
1 Et ſic eſt argu. †ad dictum teſtis, ꝙ ſi interrogatur de cauſa, &
d aſsignat cauſam eandem cum dicto, [d] nihil valet eius teſtimo-
2 nium, vt hic. Et Guli. allegat hunc tex. ad quæſtionem, † quòd ſi ad petitionem partis eſt datum bannum per iudicem contra alteram partem: modò partes veniunt ad concordiam: pars, ad cuius petitionem fuit datum bannum, vult hoc bannum remit tere: videtur quòd bānum non poſsit remitti ſine iudice, vt hic. In contrarium: quia in fauorem patris fuit datum bannum: ergo ei poteſt renunciari: vt l. ſi quis in conſcribendo. C. de pac. Item prætor debet partes concordare; vt l. j. §. & po ſt. j. de oper. noui nun. tamen eſt contra hunc text. facit l. ij. in fin. C. de lib. & eorum lib. Item quia non poteſt ſine iudice, vt in auť. de nup. §. ideóque.

De officio eius, cui mandata eſt iu-
c *riſdictio.* *Rubrica.*

Rubrica noſtra continuatur hoc mo-
do: Dictum eſt ſ. de officio iudicum ordi-
nariorum: nunc videamus de officio dele- c
gatorum. Et videndum quis poſsit delega re. & dicam in l. more maiorum. j. titu. ij. Et cuí poſsit fieri delegatio: dicam in l. eũ qui. j. titu. ij. & l. j. C. quí pro ſua iuriſdic. Et quæ poſſunt delegari: videbitis ſtatim: & dixi ſ. de offic. procon. & leg. l. nec quicquam. §. vbi decretum.

1 ☞ *Magiſtratus municipales cognoſcunt tantum de uilibus cauſis.*

2 *Quatuor genera cauſarum.*

3 *Cauſæ meri & miſti imperij quod delegantur in caſu abſentiæ quo ad cognitionem. & nu. 5. & quando eſt infirmus ordinarius. nume. 11.*

4 *Argumentum à contrario ſenſu quòd ſit licitum. & nu. 7.*

5 *Delegatus poteſt inſignem latronem punire, quando eſſet periculoſum eius pœnam differre.*

6 *Subſtitutus in locis iudicis abſentis uel mortui, dicitur ordinarius, & non delegatus.*

8 *Vna cauſa meri imperij uel miſti non poteſt per ordinarium delegari.*

9 *Imperator uel princeps poteſt delegare cauſam meri imperij.*

10 *Delegatus principis quòd poſsit delegare cauſam meri imperij.*

12 *Præſes, etiam multum occupatus, non delegat cauſam meri imperij.*

13 *Præſes multum occupatus in cauſis meri imperij poteſt unam ex iſpſis delegare.* c

14 *Si ordinarius, qui propter abſentiam delegauit, reuerſus eſt, iuriſdictio delegati ſtatim expirat, & ad eum reuertitur.*

15 *Subſtitutus loco abſentis uel mortui cognoſcit de cauſis meri imperij.*

16 *Argumentum à contrario ſenſu quando habet locum in ſtatutis.*

LEX I.

Væcunque. Adeui dentiã huius titu. ſcias quòd magi ſtratuũ plures ſunt ordines. Nam quidam ſunt illuſtres, quidam ſpectabiles, quidã d
clariſsimi; quidam infimi, vt magiſtratus municipales. Qui ſunt iſti, vidiſtis per ordi nem in glo. rubricarum à ti. de ſenatoribus, hucuſque: & glo. eſt plana in auť. vt ab illu ſtri. & qui ſuper eos ſunt. in prin. colla. v. & ibi enumeratur quintus gradus ſuperillu- f
ſtrium, vt papa & imperator [f]: hic verò quatuor enumerantur. Itẽ ſicut duo ſunt, ſoluere, & ad diẽ ſoluere, vt l. Celſus. j. de arbi. ita ſunt duo, eſſe magiſtratũ, & eſſe de maioribus. Itẽ ſcias ꝙ tri bus primis gradibus magiſtratuũ cõmittuntur cauſæ meri & mi ſti imperij, tanquã de maioribus & ſpecialiter & in priuilegium: & ita eis qđ nõ aljs regulariter: vt in l. illicitas. §. qui vniuerſas. ſ. de offi. præſid. vbi cauſæ meri imperij præſidi cõmittunť qui eſt clariſsimus. quantò magis cõmittuntur illuſtribus qui ſunt ma-
1 iores. Itẽ not. ꝙ †magiſtratus municipales cognoſcũt de vilibus tantũ cauſis, vt in auť. de defen. ciui. §. audiẽt. & §. iudicare. Item ſcias ꝙ ſecundũ glo. noſtras eſt iuriſdictio in genere, quæ ſub ſe cõprehendit cauſas meri & miſti imperij: & cauſas iuriſdictiõis

POMATES.

¶ Sic per procurato rem. idem tenet Barba. conſi. xviij. colũ. xj. & ſequen. volu. ij. Idem tenet Ange. & Imo. in l. apud Iulianum. §. vtrum. j. ad Trebel. & Bar. in l. recuſare. cod. titu.

¶ Repudiari nõ poſ ſit. Contrarium ſen-
tit gl. in l. apud Iul. §. vtrum. in verbo, re-
ſtituere. ad Trebelli. & ibi per Imol. & Bal. in l. recuſare. co. tit. in prin.

¶ Cum dicto. An ſi dictum teſtis ſit idẽ quod ratio, valeat, vide Bart. per illum text. in l. qui interro-
gatus. ff. de pœn. hære. vide Bart. in l. in-
ter omnes. §. rectè de fur. vide Bal. in l. non omnium. ſ. de legi. Adde tamen ſecun-
dùm Bald. in l. ij. in vj. q. C. de teſti. quod ſi teſtis ſimul anne-
ctit rationem & di-
ctum: quia dicat qđ vidit talem commit tẽtem homicidium: interrogatus poſtea de cauſa ſcientiæ, nõ tenetur reſpondere. Sed ſi idẽ reſpõdeat, bene valet eius dic-
tum. Et idem Inno. in c. cum cauſam. de teſtib. & adde do. Alex. de Imo. in cõſ. cxxxvj. colũ. iij. in prin. in j. volumi.

P. P A V. P.

¶ A ſignat cãm. vi-
de ad Bar. il. q interro-
gat. ff. de pet. hære.

¶ De officio eiꝰ cui mandata eſt iuriſdi-
ctio. adde poſt dom. Iaſ. inquãtum ponit an laico poſsit dele-
gari cauſa clericorũ, quod pulchrè voluit Abb. conſi. lxij. j. lib.

P. P A V. P.

¶ Super rub. de offi. eius cui mand. eſt iu riſdi. vide an delega gatus ſit maior vel dignior ordinario et quomodo. vide Feli. in c. conſultationes. ſane. in prin. de offic. deleg. Decium in ru bri. eod. tit. col. ij.

¶ Quæcunque. & Imperator. Vide An-
gel in rubr. j. tit. ij. & Spec. de iuriſ. om. iu di. in prin. Adde om-
nino quod pulchrè voluit Rom. cõſ. lix.

Hi gradus Dignitatum quos ponit Bart. hic. Approbat? Vide magiſtratum meo Horoſco hic. impri-

a ¶Casu absentiæ delegantur. Causæ meri & misti imperij in casu absentiæ deleg ri possunt quo ad cognitionem tantum. Sequitur Bal. in l.ij. C. de pedaiud. sed gl. quam sequitur Ange. ibi tenet quod etiam hodie quo ad sententiã possunt delegari causæ magnæ iurisdictionis: vt causæ ingenuitatis & libertatis. de quo per Bar. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. procõsu. per Ange. in l. imperium. j. de iurisd. om. iudi. Rayn. hic tenet idem quod Bart. per 2 l. solent. de offi. procon. per Salice. in d. l. ij. & ibi Cyn. in iij. opposi.

b ¶Meri imperij. Vide per doctos. in c. nouit. de offic. lega. & Cyn. hic.

c ¶A contrario sensu. Quando habeat locum argumentum à contrario sensu, vide j. circa fi. & habet locum etiam in contractibus, secundũ Bal. in l. vendit. actio. C. de ac. empt. adde Alexand. consil. v. & xcv. iiij. lib.

d ¶Delegatus principis. Delegato principis per Bal. in l. j. C. ne lic. poten. per Ioã. Andr. Spec. de offic. deleg. §. fi. vers. Item quod est delegatus. sed quid si est delegatus à lege prætoria, non imperiali, dic q̃ non potest. Ita Bart. in l. iij. §. duas. de dam. infect. Adde Ange. in cons. cxcvj. per Sali. in d. l. imperium. in iij. col. dixi post Ang. in l. à iudice. C. de iudi.

e ¶Potest delegari. Vide l. quæsitum. de re iudic. Idem tenet Sali. in l. placet. C de pe. iud. vide Ange. in l. prætor. j. tit. ij. Bal. in l. imperium. in iij. col. j. tit. ij.
↠P. PAV. P.

f ¶Potest delegare. Circa istam materiam: an præses possit cognitionem causarum capitaliũ nulla necessaria causa existente alteri delegare. Itẽ an casu necessariæ absentiæ possit delegari nedũ cognitio, sed etiã executio, vide in quadam disputatione quam habes in iij. libro. circa medium incip. Rex Aragonũ. in primo & secundo dub. & ibi etiam quædã alia. Item vide in materia delegationis quæ habes per dominium Baptist. caccialup. vt addidit ad Bar. in l. more. de iurisd. om. iud. & in disputatiõe de qua supra in ij. dub. habes etiã ibiin causa misti imperij, quæ requiruntur magnam cau-

Bi Vide puto Not. q dicta est
Tenendum in Judicando. et con
sulendo per l. 13: ibi. Faslaque
explesso. Neque. 27. A. 423.

fæ cognitionem, & etiam coërcitionem posse delegari, interueniẽte aliquo impedimento. de qbus in l. pen. C. de pedaiud. An aũt credaẽ iudici attestãti de impedimẽto, vide Feli. ĩ c. fi. p debilitate. in ij. col. de offi. deleg. & ponit Iaf. hic. & vide Feli. in c. pastoralis. in ij. col. in prin. e. ti. Decius in d. c. fi. p debilitate. ẽ v. col. ad fi. & sequẽ. Itẽ qñ alicui cõmittitur cã vt p se ipsum cognoscat: an possit alteri delegari, vid Iaf. in l. j. §. j. in j. no. de acqui. pos. An aũt ea quæ sunt voluntariæ iurisdictio. possint alteri delegari, vide Feli. in c. cùm P. Isabellio. col. antepe. versi. xj. quæritur, de fid. instr.

infimæ. & causas viles à trecẽtis solidis infrà. Et sic sunt† quatuor genera causarum. Vel melius, vt notaui in l. imperiũ. j. tit. j. Et quid sit merũ & mistũ imperiũ: & quę sunt eius causæ, ibi dicã. His præmissis lex nostra diuidit principaliter in quinq; partes. Nam in prima ponit vna regula. In secunda ponit alia regula. In tertia ponit quædã illatio ex prima regula. In quarta ponit probatio illius illatiõis. In quinta & vltima ponitur exemplũ primæ regulæ, & eius illationis. Secunda ibi: quæ verò. Tertia ibi: & ideo. Quarta ibi huius rei. Quinta ibi: & si à familia: & in summa. h. d. Causæ meri & misti imperij cõceduntur maioribus iudicibus specialiter & expresè & in priuilegiũ: & ideo nõ possunt delegari, nisi in casu absentiæ. Causæ verò iurisdictionis infimæ cõmittunt & cõpetũt cuilibet magistratui, et delegari possunt. h. d. Pone exemplũ per l. placet. de peda. iudi. non autẽ ponas vt gl. dicit per l. j. C. ne lice. potẽ. quia illa lex est noua: hæc aũt est antiqua. In tex. ibi, tribuũ tur. specialiter & in priuilegiũ non transferrunt: ideo non delegant. Delegatam, id est cõcessam. Not. ibi: non aliter itaq; ibi dicẽt. 3 & verũ sit. Nota primò † q causæ meri & 7 misti imperij nõ delegãtur nisi in casu ab- c sentię, & causæ iure magistratus cõpetẽtes delegãtur. Nota in vers. huius rei. q. arg. † à cõtrario sensu est licitũ: & multa permittũtur causa necessitatis, quæ aliter nõ permitterentur. Itẽ nota q ea quæ in vno casu cõcedunt, in alio prohibita esse vident: in quo non est eadẽ ratio. Opp. dicitur hic, quęcũq; 4 oppque causæ lege tribuũtur, non delegantur. Contra, imò ea quæ lege tribuunt, possunt delegari. Et dicit lex q demandant quæ lege tribuunt. vt j. tit. ij. l. & quia. Sol. Ista dictio, quæcunq;, licet sit vniuersalis: non ta- 8 men cõprehendit causas iurisdictiõis, quia illæ delegãtur: sed cõprehendit causas meri & misti imperij, vt hic, in prin. Opp. dicitur 2 opphic q causæ meri & misti imperij non delegantur: cõtra vers. huius rei. j. ead. l. Solutio. Regulariter non delegãtur, vt hic: fallit in casu absentiæ, vt ibi. † Opp. cõtra hãc solu. imò & in casu absentiæ non delegant, vt in auẽ. de collat. §. ad hoc prohibemus, collat. ix. Sol. Causæ meri imperij in casu absentię delegant, " vt hic. quod est verũ quantum ad cognitionẽ, non quantũ ad executionẽ, vt in cõtrario, secundùm gl. verũ est quod Guil. de Cug. hic dicit, q̃ in casu absentiæ delegant quantũ ad cognitionẽ & ad executionẽ, per hanc eandẽ legẽ quæ indistinctè loquit, vt l. fi. C. vbi sena. vel clarif. Tamen ista opi. est satis dubia: & iura per eum allegata malè hoc probãt: quia illa loquuntur in delegato principis. Vnde puto opi. gl. verã quæ cõmuniter approbat, q̃ quã-

tum ad cognitionem tantum in casu absentiæ possunt delegari.

Vnum tamẽ scias secũdùm Per. & Cy. in dicta opi. q̃ in casu delegatus habet executionẽ, non solũ cognitionẽ in causa meri imperij, vt si est insignis latro, cuius pœnam differre esset periculosum. quia etiã tunc delegatus potest talẽ latronẽ punire propter maius periculũ euitandum: per hanc legẽ: & l. si quis. §. hi autẽ. j. de iniusto, rup. testa. & ar. l. de pupillo. in §. si quis riuos. j. de no. 6 opet. nun. ⊙pp. & videt etiã q̃ causæ meri imperij delegantur: vt l. ij. C. de offi. eius qui vicẽ alte. ge. Sol. † ibi non loquit in delegato, sed loquitur in substituto in locum iudicis mortui vel absentis: & nõ dicit delegatus, imò ordinarius. & ita debet intelligi illa lex. Et ita nota. ŝ. de offic. procon. & leg. l. nec quicquã. ŝ. vbi decretũ. in fi. magnæ gl. ⊙pp. ad hãc solutionẽ, & videtur q̃ etiã 9 delegatus cognoscat de causis meri imperij. vnde obstat l. solẽt. ŝ. de offi. procõ. & leg. Sol. Ibi loquit in delegato procõsulis: vbi est speciale. Opp. contra secundã regulã. Dicitur hic q̃ ea, quæ 10 iure magistratus cõpetunt, delegãtur: contra l. mandata. in princ. j. e. vbi interponere authoritatẽ manumissionibus, competit iure magistratus: & tamẽ nõ delegat, vt ibi. Sol. Ibi loquit de manumissione, quæ plenã causæ cognitionem requirit: & ideo nõ est delegabilis, vt ibi not. Opp. datio tutoris cõpetit iure magistratus: vt l. ius dandi. de tut. & cur. dat. ab his. & tamẽ nõ delegatur: vt l. mandata. j. e. tit. Sol. Nõ demandatur, ſ. nõ habenti aliã iurisdictionẽ. Vel dic vt not. Insti. de autho. tut. §. pe. Opp. dicitur hic q̃ causæ possunt delegari si præses profiscat: contra §. eos. in auẽ. de manda. prin. colla. iij. & in auẽ. vt nulli iudi. in prin. col. ix. Sol. Ibi loquit de quibusdã latronibus, qui ibant per prouinciã spoliãdo: & illud est prohibitũ: hic permissum in alio. Vel dic secundùm Pet. q̃ ibi loquitur in casu quãdo præses sine causa volebat prouinciam exire, & in ciuitate vnũ relinquere, qui generaliter hoc faceret. Certè nõ est permissum vt hoc faciat in perpetuum: sed delegare causam donec reuertat, est permissum, vt hic. † Oppo. & dicit hic q̃ argumẽtum à cõtrario sensu est validum: cõtra l. cũ patrẽ. C. de condi. insert. & l. cõuenticula. C. de episc. & cleri. & de iurisd. om. iud. l. nemo. Sol. Quãdoq; monosyllaba, si, ponit causaliter: & tũc est licitũ argumentũ à cõtrario sensu, vt hic: & quasi idẽ cum argumẽto à causa cessante. Quãdoq; monosyllaba. si, ponitur cõditionaliter: & tũc nõ est licitum argumentum à cõtrario sensu, vt in cõtrario. Intellige tamẽ hoc vltimũ, q̃ obtineat, nisi resultaret absonus intellectus seu prauus, secundum Odof. De hoc nota. per doct. & Cy. in d. l. cõuenticula. Expeditus de cõtrariis veniamus ad quæstionẽ. Quæro: dicitur hic q̃ mãdatum iurisdictionis non valet. & sic cõcludit hic text. quod hoc sit verum quãdo iurisdictio generaliter de mãdatur. Sed qd si specialiter † vna causa demãdatur, an possit? Et videtur quòd sic, vt hic. In contrarium determinat gl. hic in verbo, iurisdictione. & Cyn. hic in iij. q. & bene secundùm docto. per l. nemo potest. j. de regul. iur. & verè illa lex loquitur in mero imperio: tamen idem est in misto. Nam si conceditur merum imperiũ istis maioribus iudicibus, & in priuilegium propter industriam personæ: multò magis videtur concedi mistum: & ideo dicas idem in misto. † Quæro nunquid imperator possit delegare causam meri imperij. Et dicunt quidam quod non: quia lex prohibet delegationem talis causæ, & digna vox est, &c. In contrarium determinant doct. nostri. Nam princeps est legibus solutus. Pro hoc l. fina. vbi sena. vel clarif. vbi est text. & l. prima. C. de præcib. impe. offe. † Quæro, nunquid delegatus principis [d] possit de- d legare causam meri imperij. Glossa. hic tenet quod non: sed in l. prima. C. qui pro sua iurisdict. tenet quod sic, per illam legem. Pet. & Cyn. hic & in dict. l. prima. tenent contrarium. Nam non debet plus delegatus posse, quàm ordinarius. Sed ordinarius sine causa non posset, vt hic. Ergo & delegatus Principis. Guli. saluar glossa. dicit iple quod postquam princeps merum imperium committit delegato, quod potest, vt dixi in præcedenti quæstio. ista causa mutauit naturam suam. Vnde nimirum, cùm semel naturam suam mutauit, si amodo est delegabilis: argument. l. prima. in fin. versicul. res verò. & versicul. contra. C. de impo. lucra. descript. Ad idem l. pater. §. quindecim. infrà de lega. tertio. † Quæro: dicitur hic quod causa meri imperij pos- 11 e test delegari, [e] si præses vadit extra prouinciam. Sed quid si ipse f est infirmus: an eodem modo potest delegare [f]? Videtur quòd non, per hunc text. ibi: non aliter, &c. In contrarium est veritas secundùm nostros docto. & Cyn. hic in vj. quæstio. arg. l. j. in ij. responso. ŝ. de offic. consu. Præterea eadem est ratio in infirmitate, quæ quæ est in recessione præsidis. & sic idem ius: vt l. illud. ad legem Aql. & l. milites agrum. in princi. j. de re milita.

a ¶Est occupatus. Vide clarius per Gul. hic Salyce. tenet contra. in l. placet. C. de peda. iud. per illam legem. in ver. quod nõ ita indistinctè loquitur, & illud placet: quia rationes hic al leg. per Gul. sunt fragiles.

b ¶Est substitut[9]. Gitlie. hic tenet idem qđ Bald. tamen dicit q̃ quidam contra per §. ad hoc prohibemus. in authen. de colla. 13 Vide ibi Iaco. de bel. a per Spe. in titu. de offic. dele. §. fi. versicu. item quòd est delegatus. Ad hoc bene facit quod Bartol. in l. filius. de lega.

c ¶ Quid in statutis. Dic q̃ cum sit ex mente legis non est op[9] dicere an habeat locum. vide in l. oẽs populi. vbi dixi q̃ etiam procedit in cõtractibus. & vide de hoc articulo quæ dixi post Imo. in l. si cũ dotem. in fine. princ. solut. matr. per Cyn. hic in vj. oppo. & in ultim. q. per Benedi. in l. si quis locuplex. de manumiſ. teſtam. 15 Adde Paul. de Castr. b consil. cccxxxvj. & cccxlvj.

d ¶Tãquàm. De hac dictione adde l. si pater. §. j. ff. de ado. Bal. in j. apud antiquos. C. de fur. glos. in c. solite. de maio. & obe. in verbo, tanquàm.

e ¶ Qui mandatam. Propriã. An delegatus dicatur habere iurisdictionem, dic vt per glos. & Bart. in l. 16 ait prætor. in princ. vide quæ dixi in l. fina. C. eod.
↠P. PAV. P.

f ¶Oppono hic, dicit. An habeat locum in statutio, vide Alexã. in consi. xvij. in ij. volu. vide etiam Rom. vbi multa, ponit in omni ferè alia materia in consil. cccxcix. An autem in contra ctibus etiam stricti d iuris, vide Iaf. in l. pœnitentia quam. in j. et ij. colum. si cert. peta. Itẽ q̃ hoc modo habeat locum vbi induceretur legum correctio. in fi. aliàs statutum nihil operaret, vide Are. in l. nec furiosus. in vlti. col. de test. Itẽ in materia vi de latẽ. Fel. in c. signi ficasti. col. iij. & seq. de foro compe. in eadẽl. & col. vers. dicit hic. In contrariũ vide Fel. in c. si pro debito re. in ij. col. de offi. de lega. & in c. quod sedes. de offi. ordi.

g ¶Mandata. Delega e ri. & hic habes vnã glos. cui est glosſ. cõtraria in l. ob æs. vbi dixi, C. de præd. mi-

veritas secundùm nostros docto. & Cyn. hic in vj. quæstio. arg. l. j. in ij. responso. ŝ. de offic. consu. Præterea eadem est ratio in infirmitate, quæ quæ est in recessione præsidis. & sic idem ius: vt l. illud. ad legem Aql. & l. milites agrum. in princi. j. de re milita. 9 q
12 †Quæro, præses est multis occupationi- 49 f bus impeditus: nũquid ob hoc poterit causam meri imperij delegare. Et videt quòd sic: vt j. de procu. l. filiusfamiliàs. in fin. & l. seq. In contrarium est veritas, vt hic in tex. & de peda. iudi. l. placet. in fi. in versi. dũ tamen. † Quæro, quid si præses vel alius ordi- 59 q narius est occupatus * tot & varijs causis criminalibus ad merum imperium spectãtibus, q̃ non potest intrẽdere, ita quòd vult vnam delegare: an possit. Et videtur quòd non, vt hic. In contrarium determinat Gul. de Cug. propter. identitatem rationis quæstionis propositæ, sicut in causa absentiæ, de qua hic. Facit l. ij. C. de his qui latroni. §. 14 j. † Quæro, præses vel ordinarius de puni- 69 g cia recesit: modò redit: nũquid iurisdictio iudicis, quam ipse delegauit statim expiret eo reuerso: vl' oportet quòd aliter reuocet? Ista quæstio est similis quæstioni propositæ per glo. in l. qui mutuam. §. ij. j. man. Tu dic secũdùm Pet. q̃ statim q̃ reuersus est præses, reuocatur iurisdictio. Nam cessante causa, cessat iurisdictio delegati: argu: hu h ius legis. † Quæro, quid si nõ est delegatus, 79 g sed quidam est substitutus [b] loco absentis vel mortui iudicis: an de causis meri imperij vel misti possit cognoscere. Et dic quòd sic, vt j. de lega. iij. l. j. §. à præfecto. Contrarium tamen videtur tenere glos. & malè, in l. ij. in fi. C. de offi. eius qui vicem alte. ge. & melius dicit gl. hic, quę incipit, cognitionẽ. i meo videre: quæ indistinctè loquit. † Quæro, 89 q hic dicitur q̃ argumentum à contrario sensu est licitum. & hoc est ex lege cõmuni: quid in statutis [c], an habeat locum. Iaco. But. hic dicit q̃ aut casus qui apparet à contrario sensu, est aliàs de iure communi decisus: & tunc non valet argumentum à cõtrario seu fu ex statuto sumptum: vt l. si cũ dotem. in princ. j. solu. mat. Aut non est aliàs de iure communi decisus: & tunc dicit Iac. quòd argumentum à cõtrario sensu, videt potius interpretatiuum ex mente quàm ex k significatione verborum: vt l. pecuniam. j. fi cer. pet. ibi: tanquàm si sub contraria conditione: &c. Nota dictionem tanquàm [d], quę est nota improprietatis secũdùm eum. Ex hoc concludit quòd argumentum à con- 99 q trario sensu non habeat locum in statutis: quid dicendum? Recidit in illam, vtrum argumentum à contrario sensu sit proprium vel interpretatiuum. Iac. Butrig. allegat in quæst. pro casu. l. apud antiquos. C. de fur. ibi: per coniecturam, &c. & ibi glo. videtur consentire. De hoc vide per Dy. in c. quod ob gratiam. in fi. extra de reg. iur. lib. vj. vbi dicit Dyn. quòd argumentum à contrario sensu fit ex sensu & mente ipsius legis. & hoc teneas. Bartol.

Qui mandatam. Delegatus non habet iurisdictionem propriam [e] sed vice fungitur delegantis, habet tamen modicam coërtionem. hoc dicit. Opp. de seipso ad seipm: dicitur in princi. quòd non habet propriã iurisdictionem delegatus. & in versic. verius. dicitur q̃ iurisdictio transfertur. Solu. In hoc ver. verius. dicitur q̃ iurisdictio trãsfertur, id est, concedit, vel permittit. Transfertur enim quando verè permittitur: tamẽ ficte propriam iurisdictionem habere non h dicitur. & ideo dicitur q̃ statim potest delegatio reuocari. Oppo. hic dicitur [f] q̃ delegatus non habeat propriam iurisdictionẽ, contra j. eod. l. cognitio. versicu. cùm propriam. Solu. Non habet propriam, vt hic: verum est ordinariam: delegatam verò sic, vt in contrario proximo dixi: quia non fingitur propriam habere, eo q̃ statim potest reuocari: verè tamen habet eam: vt d. l. cognitio. Et hoc modo intelligo quod dicitur hic.

LEX II.

Mandata. Manumissio debet fieri cum cau h sæ cognitione. Item venditio rerum minoris non potest delegari. ŝ. h. d. Ratio colligitur ex l. nec quicquã. §. vbi decretum. ŝ. de offi. proconsu. & leg. quia in causa quæ requirit causæ cognitionem, decretum interponitur, secundùm Ia i co. de Are. & dixi in d. §. vbi decretum.

LEX III.

ET si prætor. [b] Delegatus licet aliàs sit ordinarius, tamen vice delegan- 1 tis fungit in causa delegata. hoc dicit. & si, id est quamuis. Hanc legẽ nota. & intellige q̃ delegatio fiat volenti. Nam ad hoc vt delegatio valeat, tria requiruntur: vt no. j. tit. ij. l. eum qui inter. quę requirit q̃ sit de eius iurisdictione. Barto.

Cognitio. [i] Cognitio de 1 suspecto tutore potest delegari. h. d. Oppo. de l. j. ŝ. eo. ti. Solu. vt ibi &c.

Vt possessio. Ea quæ semiplenã causæ cognitionẽ requirunt, & in quibus decretum interponitur, delegãtur. h. d. Et scias q̃ quædã sunt bonorum possessiones quæ tribuunt ius: vt l. fin. & ibi glo. C. vnde legiti. & in illis nihil dicitur hic. Quædam sunt, quæ non tribuunt ius: vt Carboni. de dam. infec. & de his loquitur hic quæ dantur sine causæ cognitione. & hæc glos. innuit. Oppon. dicitur hic [k] quòd quis in possessionem mittatur k potest delegari. Contra: mittere in possessionem est misti imperij, vt in l. iubere cauere. j. titu. ij. sed quæ sunt misti imperij non delegantur: vt l. j. in princip. ŝ. eo. Solu. & hanc solu. not. quia cognoscere vtrum sit mittendus in possessionem vel non, hoc potest delegari: sed mittere in possessionem re ipsa, illud delegari non potest, quia est misti imperij: vt d. l. iubere cauere. j. titu. ij. Et hoc modo intelligas quod hic dicitur in glos. nostra.

Mandatam. [l] Iudex delegatus nõ delegat: mo 1 dicam tamen coërtionem habet. hoc dicit. & dicam in l. more maiorum. j. titu. ij. ibi: imperium quod non est merum, intelligas de modica coërtione: vt infra no. non autem intelligas de mero Imperio: vt nota. in tex. in fine. Oppo. dicitur hic quòd delegatus non delegat: imò delegat, vt C. de iudi. l. à iudice. Solu. Regulariter nõ delegat, vt hic. Fallit in delegato principis, vt in contrario. Opponitur de l. cùm prætor. §. j. infra, de iudi. Solu. ibi fallit: quia loquitur in legato proconsulis, de quo lex multum confidit. secundùm nostros doctores. Opp. de l. j. §. j. infra, quis & à quo appel. vbi delegatus delegat. Solu. Ibi erat delegatus ad vniuersitatem causarum: hic ad vnam causam. Et de hoc dic vt plenè notatur in glossa.

Ibi. Veritas. Not. qd contra approbat. Teste Iaſ. §. fi. & in non ita sim. qui contrarium tenet. quę opinio videtur tenenda quia rationabilior.

Ibi. Veritas. Not. qd contra approbari sm Iaſonem. 77.

In contrarium. Not. qd de Cug in l. ius ciui. mo. superiorem opinionem. videt approbare. l. 18 tit. ea quæ ibi habentur. Iac. Butr. in l. sæpe. ff. 4 p 3. tit. fueras endo en de offi. præſi. no. in c. dos manerias.

↠ P. P A V. P.

De officio assessorum. Rubrica.

¶ Super rubric. de offic. assessorum. vide late Iaf. hic.

¶ Omne. debet videre. Vide bar. ī l. si duo patroni. §. idē Iulian⁹ in fi. j. de iureiur.

℘ POMATES.

¶ Respondere. Idem Cyn. l. j. vt q̄ desunt aduoc. Bal. in c. dño guerrā. in tit. hic finiē lex Corradi. gl. c. bonæ. de postu. prela. Fe. ī c. cū cām. de test.

¶ Eū lacerare. Iudex debet lacerare libellū malè conceptum. facit gl. in l. j. j. si mēſ. fal. mo. dix. Idem dicas in libello calūnio so. vel qui notoriè dicebat contra veritatem, secundū Inno. in c. fi. de offic. vica. & moder. in l. Titius. de verbo. obli. Pro quo text. not. in l. sicut. in fi. C. de sacrifi. Paganorum & eorum tēplis. aliàs est de paganis & templis & eorum sacrificijs. notat Cy. ī l. j. C. vt quę de sunt aduoc. post glo. ibi. & Inno. in c. examinata. de iudi. post gl. ibi. & hic vnū bene nota q̄ si porrigo libellum in causa, in qua nō requirebatur libellus, & libellus sit ineptus, omnia tenent & procedūt. gl. fi. in l. vinū. in fi. glo. magnæ. j. si cert. pet. Adde q̄ libellū ineptum iudex possit lacerare, Bal. consi. cvj. & clxxxvij. j. li. & dū dicitur in apostilla, e q̄ vbi libellus nō requirit, q̄ aliàs inept⁹ non vitiat: vide pulchrè Roma. consilio. ccccxcvij. & post d. Iaſo. q̄ exceptio ineptitudinis, quādocūque opponi potest: adde Pau. de cast. cō. cclxj. Et an libellus inept⁹ possit supplerī ex probationibus. vide quod voluit ro. consi. clxvij.

↠ P. P A V. P.

¶ Lacerare & respuere. Vide quæ habes in Bertachino in ver. sententia super inepto libello.

↠ P. P A V. P.

¶ Querit gl. vid bar. ī tractatu iurisdictionis in ix. q. vbi tamē dicit q̄ de consuetudine cōtraria obſtur. vide Deci. in cōſ. viij. col. iij. in prin. & in fi. & in c. si pro debilitate. de offic. dele.

¶ Assidere dicuntur. No. q̄ assessor in causa in qua assidet, non posset iudicare nisi ei delegeē a præside vel statuto. adde Bald. in aut. ad hæc. C. de iu. & ibi Bal. & Bart. in l. q̄cipim⁹. §. j. & q̄ ibi dixi. C. de appel. Spe. & Io. An. ī ti. de acces. §. offm & hic

☞ *Iudex interrogare potest partem uel testem an sit infamis, & an quis teneatur respondere.*

Iudex ex officio infamē repellit, etiam si nihil opponatur.

Iudex libellum malè conceptū ex officio lacerare debet.

Assessor in causa qua assidet iudicare non potest: nisi sibi delegetur.

LEX I.

Omne. officium assessoris constat. Quęro quę sunt illa quæ debet inquirere assessor. Ista glos. hic, quæ incipit, vt videat, &c. dicit q̄ debet videre an ille, qui postulat, sit infamis: quia talis postulare non potest: vt l. quos prohibet. j. de postu. Et sic nota † q̄ tenetur respondere. & iudex potest de eius infamia querere. & si non teneretur respondere, frustra p mitteretur ei hęc interrogatio, scilicet iudicī. Et hoc facit, p teste: scilicet q̄ iudex possit eum interrogare de suo statu, an sit infamis, vel non: licet glo. teneat contrarium in c. j. extra de except. & reddit ur ibi ratio: qa quis suam infamiam nō debet patefacere: vnde respondere non tenetur. Pro hoc l. j. §. si præses. de magistr. conue. Vnde videt q̄ non cogitur ad talem interrogationem respōdere. Dic vt j. de iureiu. l. aliàs melius. in l. qui iurasse. §. si pater. & quod ibi plenè not. Potest ergo ex suo officio infamē repellere, licet non opponatur. Quęro nunquid versetur officium eius circa aliud. † Respō. sic: quia si libellus conuentionalis est malè conceptus, qui producitur coram eo: ipse debet eum lacerare [d] & respuere, [e] vt hic no. Pro hoc l. fi. C. vt nemo priua. &c. & quotidie fit in practica. Item dicit glos. q̄ mittit bannum consilio assessorum, vt ibi. Tu dic, imò banna mittuntur authoritate decurionum: vt nota in rubri. de decur. in quorum loco successerunt nostri consiliarij hodie, vt not. C. de decur. in rubric. & in l. nulli. j. quod cuiusque vniuer. nomi. & j. de dolo. l. sed si ex dolo. & ibi glos. de hoc not. & bene. Item dicit glos. q̄ decreta interponunt præterquàm in alienationibus rerum minoris: vt l. ij. C. eo. dicit tamen glo. ibi, quòd hoc de consuetudine nō seruatur. l dem dicit glos. in epistolis, scilicet mittendis iudicibus alterius prouinciæ pro exequendis sententijs. Quod dic vt l. cùm quædam puella. in princ. infrà, titu. j. † Quærit glos. [f] nunquid iudicare possunt in causa in qua assidere dicuntur. [g] Dicit glos. quòd non nisi delegaretur causa: & ideo est de cautela quòd vbi aliàs per statuta terrarum non est prouisum quòd assessores possunt iudicare, fiat in principio officij delegatio generaliter omnium causarum: quod dico causarum, scilicet ciuilium criminalium non [h]: quia criminalia siue ea, quæ sunt meri imperij, non delegātur, scilicet quo ad executionem: sed quo ad cognitionem sic: vt suprà, de offi. eius cui manda. est iurisdict. l. j. & l. fi. de offic. procon. & leg. & l. j. de tuto. & curat. dat ab his. & l. obseruare. de offic. procon. Et dicit glos. quòd hodie obseruatur quòd ipsi assessores cognoscant: Potestates verò & capitanei ferunt sententias. [h]

1 ☞ *Potestate defuncto ante finem officij totum salarium debetur hæredibus ipsius. & nu. 7.*

2 *Potestati, qui non fuit ingressus officium nec per se, nec per alium, licet fecerit præparamenta, & mortuus sit, non debetur salarium.*

3 *Remotus ab officio sua culpa, consequitur salarium pro tempore quo seruiuit.*

4 *Assessor an poterit petere salarium totum ab officiali remoto ab officio.*

5 *Hæredibus aduocati mortui an debeatur salarium totius temporis uel pro rata.*

6 *Assessoris officium q̄ non duret mortuo præside usque ad euentum successoris.*

7 *Hæredes officialis mortui debentis salarium, illud debent integrum salarium, nisi talis ante finitum aliud officiū acceperit.*

8 *Remotus ab officio quando debeat integrum salarium cæteris officialibus.*

LEX II.

Idem functo. [i] Hæc lex diuiditur ī duas partes. Primò loquitur in præside mortuo durante officio. Secundò loquitur in præside secundùm vnam lecturam, vel in assessore secundùm aliam: vel vtroque remoto durante officio secundùm nos. Secunda ibi: diuersum. Et principiū legit tribus modis. Vno modo [k] quòd loquatur in salario præstando assessori, & soli. Alio modo quòd loquatur in salario præstando assessori, & hæredibus defuncti præsidis. Tertio modo q̄ loquatur in salario præstito ipsi præsidi, & eo mortuo per hæredem præsidis præstando ipsi assessori. Itē alia pars habet duas lecturas: quia vno modo intelligitur In assessore remoto ab officio. Alio modo intelligitur in præside, prout in præside remoto intelligitur duobus modis. Vno modo quòd fuit remotus præses ob culpam assessoris. Alio [k] modo propter culpam suam: & consequenter trāctatur de salario assessoris. Et allegatur lex ista in arg. ad quæstionem, quòd licet Potestas in aliqua ciuitate decedat ante completum officium, hæredes eius nihilò minus petere possunt totum salarium: quia per eum non stat quò minus seruiat toto tē pore, secundùm Gul. ibi: cùm per eum &c. Credo quod bene dicat: sed hæc lex non facit. Nam loquitur quando moritur ille qui debet dare. Quæstio autem nostra est, quòd moritur ille, cui debetur. Vnde dico quòd hæc lex nihil facit. Sed est verum per aliam legē. scilicet per l. j. §. diuus. j. de var. & extraor. cog. q̄ hoc expresse dicit: ideo tene quod ibi dixi. Et nota text. & quod hic dicit, debetur, & cætera. Intelligo per hæredem præsidis, qui assessores conduxit. Et quod dicit in text. fuerunt. intellige quòd vacuum tempus prodest assessoribus, & continuetur cum tempore quo seruierunt: quia lex fingit eos seruiuisse, cùm per eos non steterit. Sed vbi operas suas alteri locauerunt: per eos stetisse videtur, cùm se obligauerunt alteri, nec possunt simul esse assessores, & seruire duobus: quia est impossibile. Similis ratio not. in l. talis scriptura. in fine. infrà, de legatis primo. Et quod dicit, ante tempus accipere: dic ipso remoto propter culpam, vel dolum. Nam nec sibi debetur integrum salarium, nec assessoribus à se: quia in dubio præsumitur remotus propter culpam assessorum: & sic per assessores stetisse videtur. Alij hic dicunt econtrà: & ista lectura potest etiam sustineri: quia si præses propter proprium delictum sine culpa assessorum est reuocatus ab officio: quòd totum salarium assessoribus debeatur, etiam si alijs elocauerint operas suas. [l] † Ego autem reuoco in dubium vnam lecturam huius legis, hoc modo

per Angelum.

¶ Criminaliū nō. vide bal. in l. j. C. qui ac cus. in q. qñ dicit nomē receptū iter reos.

℘ POMATES.

¶ Diē functo. Vide Roma. consi. lxxxv.

↠ P. P A V. P.

¶ Diē functo. Hanc lēgē, & eius materiā ad quæstiōes multas pertinētes, repetit d. Bap. de caccialup. Itē vide circa materiam istā Bar. in l. fi. C. de domesti. & protec. lib. xij. q̄ speciale est in domesticis & protectorib⁹, vt vno mortuo, hęres suus habere debeat salariū, nedū illi⁹ anni, sed etiā anni sequētis. Itē not. q̄ vbi hęres officialis mortui debet habere salariū, non est alius subrogandus, ne respu. duplici salario fatigeē. vide Bart. in l. matriculā. C. de argē tar. reb. lib. xij. Itē de materia salarij vide q̄ habes ī Bertachino in ver. salariū. in pen. col. vide quod dixit Ale. in cōſ. cccxlix. in prin. vbi ponit q̄ cen seē officialis cōducti cū salario solito. Et ibi etiā q̄ vicarius: quod si vicarius vel alius officialis noluit redire domū: sed alio proficisci: nō tñ tenebit longius potestas facere expensas itineris, quas tenebat facere si voluisset ire domū. & de vtroq; vide etiā Curt. hic circa medium.

¶ Diem functo. Vno modo. Adde Bart. in consi. clxxxiij. incip. quidam capitaneus, si officialis moriē in officio, si debet habere salarium totius tēporis: an debeatur salariū iudici, si non erat sententiam si per eum nō stat. & vide Ludo. Roma. in cōſ. lxxxiij. incipien. euidenter. Andr. Barba.

Sed posito q̄ esset verum in aduocato, cui [a] debetur salarium annuum: quid si non annuum, sed certè litis tantùm? Videtur q̄ ad mittatur ad totum, & quod eius hęredi cō petat petitio & retentio. Et hoc sequendo opi. glo. sed sequendo opinio. aliorum non debetur nisi pro rata temporis. Et loquor de salario promisso à parte, non à publico. De quo in dicta l. post duos. Et sic dicunt, [b] q̄ salarium debetur pro rata temporis, nisi pro labore debeatur salarium, ita q̄ pro rata laborū vbi labor debetur: cùm labor re- 6 spiciat diuisionem, vt d. l. Seio. † Sed an as- [c] sessores: durent mortuo præside vlq; ad aduentum successoris? Dic q̄ non: imò oportet q̄ alius surrogetur, vt C. de offi. eius qui vicē alte. ge. l. j. Et est ratio: quia si durarent assessores, deberetur eis salarium nec proce- [c] deret quod hic dicitur de locatione operarum: quia non posset assidere in alio præsidatu, durante officio eodem: vt not. C. eod. titu. l. nemo. la ij. & ibi glos. Nota ex hac le- [c] ge, q̄ si moritur ille, qui salarium dare tenetur, ante expletū officium eius, cui dare de bet: nihilò minus integrū debetur, nisi post mortem talis ante expletum officium acceperit aliud officiū & 7 salarium. † Allegatur hæc lex in argumentum ad quæstionem, quòd licet Potestas salariatus in aliqua ciuitate decedat ante expletum officium: quod nihilò minus hæredes possunt petere totum salarium: quia per defunctum non stetit quò minus seruierit toto tempore, secundùm Gulielmum hic: & bene dicit. Sed hæc lex nihil facit ad hanc quæstionem. Nam hæc lex loquitur quando moritur ille, qui debet dare salarium: quæstio autem nostra loquitur quando moritur ille cui debetur. Vnde dicas quòd hæc lex nihil facit: sed quod dixi tibi est verum, per l. quæ hoc expresse dicit: vt l. j. §. diuus. & ibi est optima glo. infrà, de var. & extraordi. cogni. & ideo tene quod dixi, & ibi not. Item nota. dicit glo. † quòd si iste, qui debet dare salarium officialibus suis, remouetur ante completum officium, & alius vocatur loco eius, quòd non debet dare salarium officialibus suis. Ratio est secundùm glossam: quia præsumitur remotus propter culpam officialiū: nisi fortè probaretur quòd Potestas vel capitaneus propter suam euidentem culpam foret remotus: tunc enim deberet officialibus suis de suo proprio totum salarium soluere. Itę dicit gl. q̄ si assessor fuit remotus, Potestas non debet ei dare salariū, &c.

¶ Remotus est potestas. Vide quod dixi secundùm hanc glos. in fi. huius l. & adde Barto. in l. Mæuia. in prin de annu. lega. & Bar. in l. j. §. diuus. de var. & extraor. cogn. Bal. in l. ed̄. C. loca.

℘ POMATES.

¶ Remotus propter delictum. Dic q̄ etiā potest remoueri propter crudelitatem. ita Bald. in l. ij. §. j. de his q̄ sunt sui vel alie. iu.

¶ In consi. in princip. Adde Lud. Roma. in cōſi. ccxiij. vbi disputat si quis potest reddere ius in propria patria. Andr. Barba.

¶ In consil. Et adde quod voluit glo. nota. in aut. de defen. ciui. §. iusiurandum. in ver. nulla.

℘ POMATES.

¶ In consilium. Vide Roma consi. ccxviij. aliàs ccxv. in j. col.

LEX III.

In consilio. Aliàs In consilium. Ratio quare curator potest assidere: quia publicum salariū non habet. Et est vna ratio. Alia ratio est: quia iste non est assessor inter conciues, sed inter fiscum & priuatum: vnde conciues ei inuidere non poterunt. Nam ratio quare quis non pōt in sua prouincia assidere, est propter suspicionē, ne qd gratioſè faciat, &c. Item, nemo Propheta acceptus in patria sua: vt no. ex q. cau. mai. l. hi qui. et Math. xiij. in fi. & no. ſ. e. Aliàs debet puniri: vt l. in cōſiliarijs. C. de assef. Vnde hęc suspicio, quā is habet de ipsis, facit ne ipsi in sua ciuitate possint assidere: & eos punit si assidēt sine principis pmissu: vt l. si cui. & l. hi q. præalle. Alia ratio assignat p alios. Et ideo hoc casu pōt in prouincia assidere: q̄ gratis seruit, & sine dāno reipublicę: & ideo admittatur, vt hic dicitur. Prima tamen opinio est melior, quā glo. hic assignat.

Sequitur arbor iurisdictionum.

Arbor iuriſdictionum.

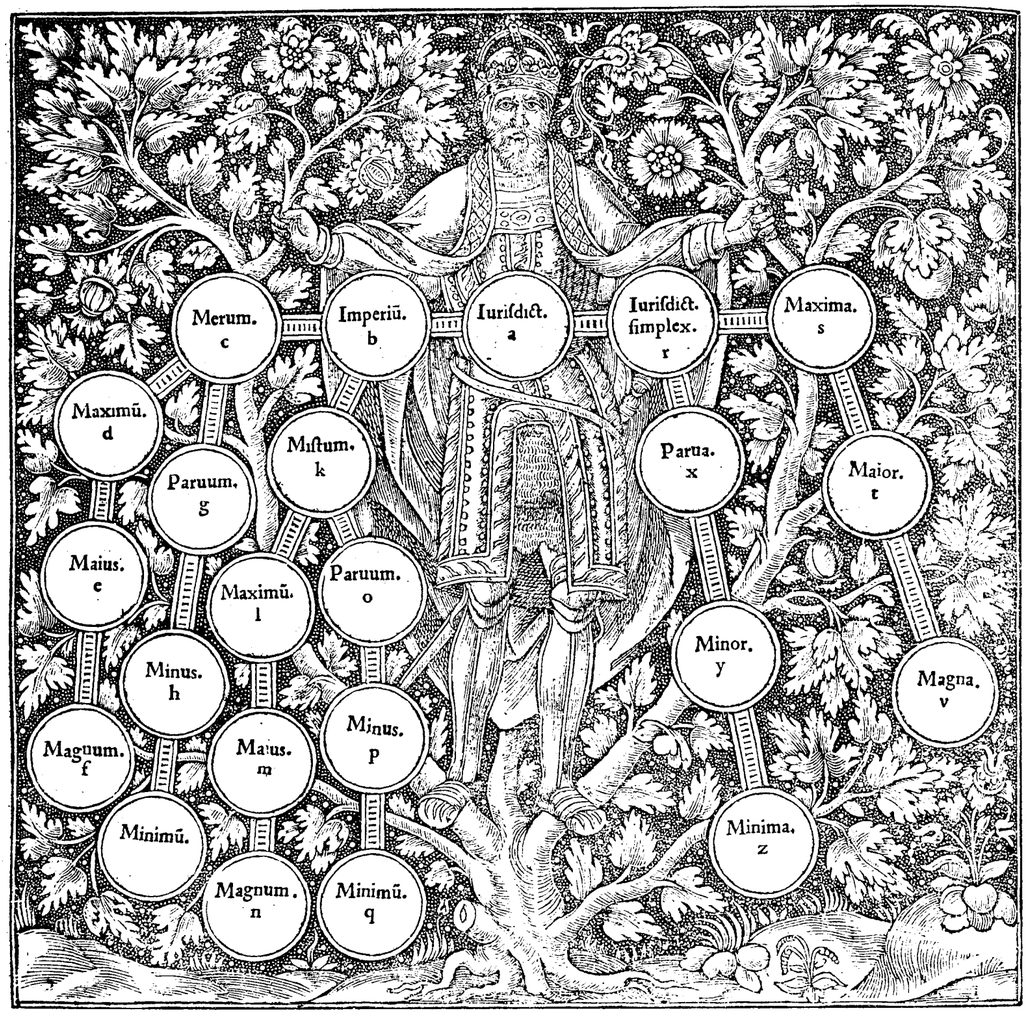

Diffinitiones & declarationes iuriſdictionum.

a VRiſdictio in genere ſumpta diuiditur ſecũ dùm Pe.& Bar.in duas ſpecies(reiectis opinionibus gloſ.in l.imperium.ff.de iuriſdict. om.iudi.& doct.aliorum) ſcilicet in imperium,& in iuriſdictionem ſimpliciter ſumptam.Ideo operæpretium duxi non nullas hìc ſubijcere declarationes,ſeu potius diffinitiones ad huius arboris vel diuiſiõis iuriſdictionum notitiam.Et primò quid ſit iuriſdictio. Eſt autem iuriſdictio in genere ſumpta:poteſtas de publico introducta cum neceſsitate iuris dicendi:& æquitatis ſtatuendæ.gl.& ibi Bart.in l.j.ff.de iuriſdict.om.iud.gl.in auĕ.de defen.ciui.§.iuſiurandum. in gl. magna,circa medium.col.iij.Idem Bart.in d.l. imperium. & ibi Iaſ.dic q̃ ſi verba dictæ diffinitionis propriè intelligantur, non eſt opus ad dictam diffinitionem aliqua ſuppletione, prout facit Bar.ímò veriſsima & perfecta,vt ibidem latè per eundem. Et dicitur iuriſdictio à iuris,& ditione,quod eſt poteſtas: vt Inſtit.in proœ.§.quorum.in ver.ditioni.& in l.ij.C.de lib.& eo.lib. ſic dicit iuriſdictio,quaſi iuris poteſtas.Circa iſta quæro de quęſtione vtili.Princeps conceſsit alicui iuriſdictionem,nihil aliud addendo,vtrum per hoc videatur conceſsiſſe merum & miſtũ, an tantummodo iuriſdictionem in ſpecie ſumptam.Ang.& Iaſ. in d.l.imperium.in vj.col.dicunt,licet communiter doct. tenent contrarium,quòd princeps concedendo iuriſdictionem,concedit tantùm ſimplicem iuriſdictionem,& non merum & miſtum imperium:niſi princeps conceſsiſſet pleniſsimam iuriſdictionẽ: quia in tali ſuperlatiuo cenſetur conceſsiſſe merum & miſtum imperium.l.ſi in aliquam.§.cùm pleniſsimam.ff.de offi. procon. & leg.Idem & ſi per verbum omnímodam,gloſ.in Clemen.j.in verbo,omnímodam.de foro compe.

b Imperium,eſt iuriſdictio quæ officio iudicis nobili exercetur: & ponitur in diffinitione iuriſdictionis pro genere.& verba officio iudicis nobili,ponuntur ad differentiam iuriſdictionis ſimplicis,quæ exercetur officio iudicis mercenario.Et quia hæc diffinitio conſtat ex genere & differentia: ideo eſt bona.Bar.in l.j. ff.de teſta.Et dicitur imperium: quia ex imperio & authoritate iudicis procedit,& nõ ex aliquo iure,quod reſideat apud partẽ. Bar.in d.l.imperiũ.& diuiditur imperium in merum, & miſtũ.

c Merum imperium,eſt iuriſdictio,quę officio iudicis nobili vel per accuſationem exercetur publicam vtilitatem reſpiciens. Et dicitur merum,quod eſt purum et ſimplex:& cum nullo alio miſtum.l.qui res.§.míhi Romæ.in parua gloſ.in verbo, merum.ff. de ſolu.& Inſtit.de diui.ſtipu.§.prætoriæ. Et diuiditur ſecundũ Barto.in ſex gradus,vt in hac figura patet intuenti: licet Iaſ.ponat tantùm quatuor gradus,& melius:quia ſecundùm eundem maius & magnum conſtituunt tantùm vnum gradum:& paruũ & minus conſtituunt tantùm vnum.

d Maximũ,eſt condere legẽ ſecũdũ Bar.& alios in d.l. imperiũ.

Aliud

De Iuriſdictione omnium iudicum. 55

Aliud exemplum:congregare concilium generale, ſecundùm Innoc.in c.tranſmiſſam.de elec.Patet:quia ſolus papa poteſt cõ gregare.gl.in c.translationem.de offi.lega.& in c.ſicut vnire,de exceſ.præla.& deficiente papa,poteſt collegium Cardinalium, ſecundùm gl.in c.ſi duo.lxxix.diſtin.Bal.in c. olim ex literis. de reſcrip.vbi ſubdit quòd nec Imperator nec Rex Franciæ poſſunt facere congregare concilium.Aliud exemplum: publicare bona delinquẽtis,contra auĕ.bona damnatorum.C.de bo. dam. quia eſt de reſeruatis príncipi;& ſic merij imperij maximi.Bald. in c.j.in prin.de pã.tenent.in vſib.feudo.

e Maius,eſt adimere vitam corporalem & particularem: habere q̃ gladij poteſtatem in animabus ratione pollentibus. gl. in d. l.imperium.& etiam in irrationabilibus. Text. eſt in c. mulier. xv.q.j.& etiam animaduertere in corpus inanímatum. gloſſ. eſt magiſtralis Inſtit.de hęre.quæ ab inteſta.defe.§.per contrarium Plenior gloſſ.in l.ex iudiciorum.ff.de accuſ.& in caſu quem ponit gloſſ.ſingularis in l.ij.ff.arbo.fur. Cæſa.

f Magnũ,eſt ímponere pœnã,per quã amittat ciuitas vl deportatio cõſtituat.gl.& Bar.ĩ d.l.ĩperiũ.Sed ſcđm Iaſ.ibi iſte gradus cõtineĕ ſub p̃cedẽti:& ambo non cõſtituunt níſi vnum gradum.

g Paruum,eſt relegare.gl.in l.nulli.C.de ſentẽ.& interlo. omniũ iudi.& in §.relegare.Inſtitu.quib.mod.ius pat.poteſta.ſol.& flagellare.imò omnis pœna corporis afflictiua eſt iſtius gradus.l.ſi quid erit.ff.de offic. proconſu.

h Minus,eſt modica coërtio,quæ competit omnibus magiſtratibus,vt in l.magiſtratibus.ff.de iuriſd.om.iudi. & cognoſcere de leuibus criminibus.l.leuia.ff.de accuſa. & iſtud membrum cum præcedenti vnum tantùm faciunt membrum. & ſic propriè nõ faciunt níſi quatuor ſpecies meri imperij, ſecundùm Iaſo. in dicta l.imperium.xij.colum.

i Minimum,eſt, per,quod mulcta pecuniaria ímponiĕ.l.fi.C.de modo mulct.in l.j.cum ibi not.ff.ſi quis ius dic. non obtempe.l. ſecunda. C.de ſportu.

k Miſtum imperium,eſt,quod officio iudicis nobili exerceĕ priuatam reſpiciens vtilitatem. Ita Bar.in d.l.imperium.& communiter Moderni approbant.Et dicitur miſtum:quaſi ex diuerſis cõſtitutum,ſcilicet ex imperio & iuriſdictione.gloſ.in d.l.imperiũ. Capit enim ab imperio partẽ,eo quòd officio iudicis nobili expeditur.Capit autem à iuriſdictione partẽ:quia priuatam vtilitatẽ reſpicit.Et ſic not.q̃ illud dicitur miſtum quod participat de duobus vel pluribus.Et quæ ſit differentia inter miſtũ & confuſum,vide per gl.in l.idẽ Põponius.§.ſed plũbũ.in verbo, vtraq;. ff.de rei vẽ.& diuidit etiã ſcđm Bar.ĩ ſex gradus,vt ĩ figura arboris.Sed dic melius ſcđm Iaſ.qđ tãtũ diuiditur in tres,vt j.patebit.

l Maximũ,eſt,quod ſoli príncipi competit actus voluntarios cõcernens,de quo in l.ij.C.de his qui ve.æta.ímpe.l.ij.ff.de adop.l. ij.C.de emancip.lib.auĕ.quib.mod.natu.effi.ſui.col.vij.Et iſtud cum ſequenti gradu debet ſimul adiungi.

m Maius,eſt cognoſcere de ſupplicatione aduerſus ſententiam latam ab eo,à quo non poteſt appellari: quod ſoli príncipi & p̃fecto prætorio conuenit.l.j.C.de ſen.præfec.præto.auĕ.quæ ſupplicatio.C.de præci.Impera.offeren.

n Magnum,eſt cognitio earum cauſarum,quæ ímportant plenã cauſę cognitionem & coërtionem realem vl perſonalem,vt mittere in poſſeſsionem ex ſecundo decreto,reſtituere in integrum expellere aliquem de poſſeſsione reipſa. Hæc probatur in l.ea quæ.§.magiſtratus.infrà ad municip.& iſtud membrum cum ſequenti debet ſimul iungi,ſecundùm Iaſo.in d.l.imperium.

o Paruum,eſt cognoſcere de cauſis quæ habent plenam cognitionem:licet non habeat coërtionem realem vl perſonalem, vt dare bonorum poſſeſsionem quæ tríbuit ius,pronunciare aliquẽ mittendum in poſſeſsionem ex ſecundo decreto, interponere authoritatem in alienationíbus & tranſactionibus alimẽtorum. Et iſta quatuor membra miſti imperij nõ poſſunt delegari.l.iíj. §.duas.ff.de dã.infe.l.ne quícquã.§.vbi decretum.ff.de offi.pcõ.

p Minus,eſt dare bonorum poſſeſsionẽ ex edicto Carboniano, in poſſeſsionem mittere ſummariè cognoſcendo: & ſic omnia requirentia cauſæ cognitionem tantum ſummarium ſunt iſtius gradus,& poſſunt delegari.l.cognitio.§.vt poſſeſsio.ff.de of eius cui man.eſt iuriſ.Et iſte gradus cũ ſeq.ſub eodẽ comprehenditur:& ſic propriè non ſunt níſi tres gradus miſti imperij,ſecundùm Iaſo.in dicta l.imperium.

q Minimum eſt,quod exeditur abſq; cauſę cognitione, vt interponere authoritatem manumiſsioni,& emancipationi: competuntq; iſta iure magiſtratus:& ſic ſunt delegabilia.l.ij. in prin. ff. de offi.eius cui man. eſt iuriſdi.

r Iuriſdictio ſimplex eſt,quę officio iudicis mercenario expediĕ, priuatam vtilitatem reſpiciens.Bar. in d.l. imperium. Et diuidiĕ etiam in ſex gradus.Sed melius, ſecundùm Iaſ. in tres, vt patet per ea quæ infra dicentur.

s Maxima,in qua vertitur res magni præiudicij:vt cauſæ ſtatus, ingenuitatis,& libertinitatis.l.placet.C.de peda. iudi. Vide Bal. in c.edoceri.de reſcrip.quòd negotium arduum dicitur, in quo agitur de ſtatu.& idẽ in c.ex ratione.de appel.q̃ omnis cauſa famoſa eſt,qñ agiĕ de fama hominis:& tunc dicitur ardua.

t Maior,eſt,quando ex cauſa deſcendenti ex delicto quis fuit cõdemnatus ciuiliter:& quia non habet in bonis,luat in corpore.l. quícunq;.C.de ſeruis fugi.Et cùm ſit quædam executio,non poteſt delegari,ſecundùm Bar.in l.placet.C.de peda.iudi. vbi dicit hos duos primos gradus propriè facere vnum:quamuis in l.imperium.dicat duos eſſe gradus diſtinctos.

v Magna,vt vltra trecentos aureos, & non poteſt delegari. §. & iudicare.in auĕ.de defen.ciui.níſi propter occupationes vel longam abſentiam in l.placet.& ibi Bar.C.de peda. iudi. & Ang.in l.imperium.

x Parua.A trecentis aureis infrà:& illa poteſt delegari indiſtinctè.text.in l. imperium.in fi.& iſte gradus cum præcedenti poſſunt ſimul iungi.

y Minor & minima,quæ dicantur,remittendum eſt arbitrio iudicis,cùm non ſit à iure determinatum,per regulam l.j.§.fi.de iure delib.ff.Et hęc duo computari debent pro vno:& ſic propriè nõ ſunt níſi tres gradus iuriſdictiõis ſimplicis,ſecũdũ Bar.in d.l.placet.& Iaſ.in d.l.imperiũ.quãuis Bar.hos ſex gradus hìc pſequaĕ.

z Quædam ſunt quæ poſſunt eſſe meri imperij & iuriſdictionis ſimplicis:diuerſis tamen reſpectibus.Primò tortura,quando aliquis torqueĕ ad pœnã,eſt meri imperij: & ſi in criminalibus ímponatur ad veritatem eruendam,eſt etiam meri imperij, ſecũdũ Bar.in l.ínterdũ.§.qui furem.ff.de fur.ſi ímponatur in ciuilibus, quia teſtes vacillãt,eſt iuriſdictiõis,in auĕ.de teſti.§.ſi verò ignoti.colla.vij.Secundò quando leuis coërtio ímponitur ad pœnã leuis delicti,eſt meri imperij.Si in ciuilibus contra contumacẽ, eſt ſimplicis iuriſdictionis,ſecundũ Ange.& Iaſ.in l.illa, imperium.Tertiò incarceratio,quæ fit de iure Canonico ad puniendum delictum,eſt meri imperij:aliàs eſt ſimplicis iuriſdictionis, ſecundũ Gul.Alber.Bal.Sali.Alex.& Iaſ.in d.l.imperiũ.licet aliter Bar.in ſecunda ſpecie meri imperij. Quartò excommunicatio,quæ ex publica cauſa ímponitur contra rebelles vel cõtumaces,eſt meri imperij:ſed ad inſtantiam partis conceſſa eſt ſimplicis iuriſdictionis, ſecundũ Panor. in c.cùm contingat.col.v.de foro compe.Quintò appellatio in cauſa criminali, eſt meri imperij:in ciuili eſt iuriſdictionis vel miſti imperij.Et hæc ſufficiãt ad materiam præcedentis figuræ.

1 ☞ *Iuriſconſultus dixit,ius dicentis officium:& non,iudicis dicẽtis:quia ſibi ſic placuit.*

2 *Officium iudicis non habet corporalem longitudinem,ideo Iuriſconſultus hic dixit latiſsimum.*
Cynus erat multum longus.

3 *Iuriſdictio eſt poteſtas de iure publico introducta, cum neceſsitate iuris dicendi & æquitatis ſtatuendæ tanquam à perſona publica.*

Incipit liber ſecundus.

De iuriſdictione omnium iudicum. Rubrica.

Gloſ.continuant hanc Rubricam:quia ſuprà poſuit de cuiuslibet iudicis officio ſingulariter & ſpecialiter: hic ſimul tractat cõmuniter ſiue in genere de iuriſdictione omnium iudicum. Simile eſt C.commu. vtriuſq; iudi. & commu. de leg. & communia præd.& commu.de ſucceſ.Ex hac continuatione habes q̃ idem eſt dicere,de iuriſdictione omnium iudicum : & de officio iudi. Quod an ſit verum,dicam ſtatim j.in l.j.Querit glo.quæ eſt differentia inter hunc titu.& titu.ſ.de offi.eius cui manda.eſt iuriſdic.Solue vt in glo.& quælibet eſt bona & clara.& ideo non curo eam aliter declarare.

¶ Vtrum possit vendi iurisdictio, vide Bart.in consi.cccxij.incip.vtrum iurisdictio possit vendi. Vide ibi quia pulchrè loquitur.

2 ↦ P. P A V. P. ¶ Ius dicentis. Circa materiam istam iurisdictionum, ade de multa de primò, an domini castrorum siue ciuitatis, de iure communi habeant merum & mistum imperium. Item quot modis quis possit habere iurisdictionem in suis castris. & quomodo probetur ī dubio: an iurisdictio censeatur personalis vel realis. Item si sunt multi filij vnius comitis mortui, an omnes habeāt iurisdictionem insolidum, & de quibusdā alijs, vide Bar. latè consil. clxxxij. an autem tollatur iurisdictio alicui generaliter concessa sibi propter hoc quod in certis casibus detur alicui iurisdictio spiritualis, vide Roma. cons. cccxciij. Bal. in c.j. in v. col. q feu. dare pos. & super hoc vide latissimè Fe. in c. pastoralis. in v. col. & seq. de offi. ordi. ponentē octo limitationes ad cōmunem conclusionē. quòd non tollitur iurisdictio generalis vide ibi omnino per eum. vide etiam quę habes omnino ad Barto. in l.j. C. de offi. præfect. vrb. Item an in dubio appellatione iurisdictio. intelligatur de ordinaria an & delegata vide Alexan. & Iaso. in rub. istius tituli. vbi Ias. tenet contra Ale. ideo considera. Item q iurisdictio probet p correctionē filiorum, vide Bertachi. in tract. de gabel. in j. parte in xij. col. Item q per alia exercitia probetur iurisdictio, vide Bal. in ti. de pace Constanti. in versiculo ampliùs. nunquid autem iurisdictioni concessa possit alteri vendi, vide Bertachin. in loco p allegato. in xiij. col. nunquid autē in iurisdictione ordinaria: siue delegata vel inter arbitros habeat locum ius accrescēdi, vide eundem in penultim. colum. & ibi in vlti. colum. ponit de diuisione iurisdictiōis & quòd iurisdictio teneatur insolidum cū qualibet parte territorij diuisi. Item not. qnòd quando causa aliqua est fundamentum iurisdictiōis, debet esse vera & decisiua iurisdictio. aliàs iudicium esset nullū ipso iure, secundùm Bald. in titu. de pace Constan. in versi. in nomine Christi. Itē not. quòd iurisdictio est quid vniuersale, b secundùm Baldū. in procemio feudo. in ij. columna. Item qui reparauit castrum vel de nouo ædificat locum, vbi se congregant homines & populus: an habeat iurisdictio. super illo populo, vide Bal. in c.j. §. marchio. in iij. col. qui feu. dare poss. nunquid autem

Pater in filiū, dominus in seruum, & tutor in pupillum, quam iurisdictionem habeant.

4 *Dare bonorum possessionem, hodie est misti imperij, sicut olim.*

5 *Missio in possessionem non potest demandari.*

6 *Datio tutoris semper est misti imperij.*

7 *Causæ misti imperij etiam in fauorem pupillorum non delegantur.*

8 *Delegare iudicem est iurisdictionis.*

9 *Iurisdictio & officium iudicis quando sint idem.*

10 *Officium iudicis & actio an sint idē, & quomodo differāt.*

11 *Officium iudicis misericorditer imploratur.*

12 *Officium est triplex: nobile, mercenarium, & aduersariū.*

13 *Iudex quando eius officium exerceat parte non petente. remissiuè.*

14 *Libellus in officio iudicis & litis contestatio an requiratur. remissiuè.*

15 *Iurisdictio an cohæreat territorio, & q possit esse sine territorio, & territorium sine iurisdictione.*

16 *Princeps concedendo territorium uniuersaliter, dicitur cōcedere iurisdictionem.*

LEX. I.

Vs dicentis. Primò ponit dictum in genere. Secundò illud declarat per species: hęc est communis diuisio. Vel aliter potes dicere quòd primò ponit dictum, secundò eius probatio. Secunda ibi: nam & bonorum. & breuiter hoc dicit in summa. Officium iudicis est genus generalissimum continens omnia quæ possunt expediri per iudicem. hoc dicit vsque ad finem. Ibi latissimum est, id est quoddā genus generalissimum. Ibi: nam & bonorum. Ad euidentiam huius partis, scias q genus generalissimum est quod omnia cōtinet, & nullum genus habet suprà se, probatur in l. cùm post. §. gener. infrà, de iure dotium & l. legato generaliter, & ibi no. infrà, de lega. primo. Hoc præmisso casus est clarus. Dicit text. nam expone, &, pro etiā, quasi dicat non solùm ista quæ hic enumerantur: sed etiam omnia alia potest facere iudex. Meritò cōcluditur quod est latissimum, hoc est genus generalissimum. Notabilia sunt clara. Et nota pro iuuenibus, primò quòd ex officio iudicis datur tutor: mittitur in possessionem bonorum: delegatur iudex: & similia quę hic ponuntur. Venio ad primum dictum: & opp nam illud, opp quod est latissimum, omnia continet: quia vltra illud nil reperitur: vt j. de ver. ob. l. vbi autem nō apparet. in prin. ibi: at cum optimum. Sed hic enumerantur solùm ea quæ sunt misti imperij & iurisdictionis: non ea quæ sunt meri: ergo non est latissimum. Solu. Illa dictio, &, quæ præmittitur ponitur implicatiuè, vt omnia illa comprehendat q possent p iudicem expediri, vt suprà dixi. Item oppo. dicitur hic quòd potest dare bo- 2 opp norum possessionem. contra, imò b habet necesse, vt l. munerum. §. iudicādi. infrà, de muner. & hono. Solu. Dicit gloss. potest, id est debet. Fateor tamen quòd sunt quædam, quæ in libera iudicis potestate ponuntur, & necessitati subiacent, vt l. prima. C. quomodo & quāndo iud. & l. non quicquid. j. de iudi. Venio ad questiones: & primò ad ea quæ tanguntur in gloss. Et q ro, † quare dicit ius dicentis, & non iudicis dicentis. Respond. glos. hoc ideo, quia non de omni iudice: sed tātùm de eo qui habet merum & mistum imperium: ita hic Iurisconsultus intelligit quod tenet Gul. per l. ij. §. j. j. ne quis eum qui in ius voc. est vi exi. & not. j. tit. ij. super rubri. dum dicit, si quis ius dicenti non obtemperauerit. Nam loqtur de maiori iudice, vt ibi dicam. Pro hoc quia differentia est inter notionem & iurisdictionem: vt j. de verb. sig. l. notionem. in princi. & j. de re iudi. l. ait prætor. in princi. Item dicit Iacob. Butr. hoc declarans latius sic, Iudicare propriè est dirimere litē, quæ est inter ptes: vt l. j. j. de iudi. Ius dicere pōt fieri etiam vbi nullum est litigium: vt quādo interponitur decretum super alienatione rerum minorum, vel super transactione alimentorū, quę sunt misti imperij: quibusdā alijs videlicet Ia. de Are. & Cy. & Ray. hic hoc displicet. Nā idē est dicere, iudex, quod ius dicēs, vt extra de ver. sig. c. forus. quod placet: quia hic syncopatur: quia traditur litera, scilicet de medio. Item quia appellatio iudicis refertur ad maiores: vt in copore, de iudi. &, vt omnes obed. iud. prouin. Et ideo dicit, ius dicentis, & non, iudicis: ga sic placuit sibi. Et si instares: ergo videt hic q loquat de quolibet iudice. quod videtur falsum, per exempla q hic ponunt, q sunt misti imperij: & nō pertinent ad magistratus: vt l. j. j. tit. ij. & l. ea quæ. ad municip. Sol. Hic loquitur de officio iudicis in genere, nō istius, vel illius: & hoc modo sumendo continet omnia quæ possunt expediri per quencunq iudicē de mundo: non q possit vnusquisq omnia: sed hęc appellatio officium iudicis continet omnia, q possunt pertinere ad vnumquēq iudicem, cū sit genus generalissimum. Quæro extra gl. 2 q 2 †quare dixit latissimum, & non longissimum? Respon. Pet. quia sapientia consistit in latitudine, & nō in longitudine. Nam rarò longus inuenitur sapiens. Sed hæc Sol. displicet Cy. quia ipse multum lōgus erat: & ideo dicit Cyn. q ideo sic dixit, quia sibi placuit. Tu dic q ideo dicit latissimum: qa b officium iudicis non habet longitudinem corporalem: quia est incorporale: & quā tam longitudinem habeat in tempore vel in vita, hic Iurisconsultus non intendit tractare: sed tantùm intendit tractare de latitudine quod comprehendit, scilicet, quid & quantum contineat, cum sit genus generalissimum, vt dixi. Item quæ 3 q ro, c quid sit iurisdictio. Gloss. hic diffic 3 nit quòd iurisdictio † est potestas de iure publico introducta cum necessitate acquiritur quasi possessio per processum factum contra contumacem, vide Bal. in c. sacramentum. in v. col. de cōsue. recti feu. Item nota q de iure cōmuni iurisdictio. vendi non possunt. licet secus sit de consuetudine approbata, secundùm Bal. in c.j. §. ex eadem. de lege conradi. Item an & quando iurisdictio sit indiuidua, vide Bal. in c.j. in prin. de alienatio. feud. Quid autem si aliquis vendat omnes possessiones suas, quas habet in castro, an videat vēdere iurisdictionē, vide Bal. in c.j. in vj. co. de capita. qui cur. vēdi. & vide multa de materia per Bal. i c.j. §. ad hæc. de pace iura. fir. Item q quasi possessio iurisdictio. acquiratur per vnū actum, qui non solet ā gratia cōcedi, vide Panor. i cōl. lxi. in ij. col. Itē an cōsuetudo tribuat iurisdictio. vide Fel. in c. ex parte. de caul. circa principium. de rescri. Itē ī ciuitate sunt duo iudices, vn⁹ superior alius inferior: an iurisdictio inferioris dicatur stare cumulatiuè an priuatiuè, vide i c. pastoralis. extra de of. ord. ā quo vide ē. in prin. huius apostil Ig. Itē q ille cui est cōcessa iurisdictio de cōdemnando intelligat etiā cōcessa iurisdic. absoluendi, vide Fe. in c. cùm inferior. in ij. col. extra de ma io. & obedi. Item an creditor ī castro sibi assignato possit exercere iurisdictionē, vide ro. sing. ccccl xxviij. incip. quæritur. Item q concessio iurisdictionis simpliciter facte comprehendat sub se merum & mistum imperium, vide Ale. consi. dxxiij. in j. col. Item an concesso castro inter ligatur concessa iurisdictio, vide Roman. cōs. ccccxliij. Ia. post alios in l. fi. in ij. co. ff. de cōstitu. prin. Item de eo quod dictū est supra quòd concessa iurisdictio. intelligatur concessum merū & mistum imperiū. vide Ia. in l. imperium. in v. col. j. eod. vbi etiam facit mentionem de decisione præcedenti, quòd concesso castro vdeatur concessum merum & mistum imperium.

¶ Contra imò. Et hic nota istam necessitatem imponi sibi per legem: nam potest cogi per superiorem, cui iurisdictio subalternatur. in authentica, de quæstionibus. §. super hoc. lege, misi opinatores. de exactio. tributo. Andreas Barbatias. ¶ Item quæro. Nota per illud verbum æquitatis statuendę. dicunt Doctores q facere statuta, est iurisdictio, vide Bal. dum & Barto. in l. omnes populi. de iusti. & iu. & Ang. ibi, qui concordat opiniones. quod not. Andre. Barba.

ius dicendi,

ius dicendi, & æquitatis statuendæ. Similem glos. habemus in §. iusiurandum in corpore, de defen. ciui. circa medium glos. magnæ. Glossa primò dicit q est potestas. hoc probatur in l. potestatis verbo. j. de verbo. signific. Sequitur, de iure publico introducta. hoc probatur in l. ij. §. huius studij. suprà, de iustitia & iur. & de origi. iur. l. ij. §. post originem. & quasi per totum. Sequitur, cum necessitate iuris dicendi. hoc probatur in l. munerum. §. iudicandi. infrà, de mune. & ho. & l. de qua re. j. de iud. Sequitur, & æquitatis statuendæ. hoc probatur. C. de iudi. l. placuit. & j. de eo quod certo loco. l. quod si Ephesi. in fi. Sed contra hoc opponitur: quia secundū hoc pater in filios, dominus in seruos, tutor in pupillos habent iurisdictionem. Est enim eorum potestas introducta de publico. Nam potestas patris est introducta à iure ciuili: vt l. iij. de his qui sunt sui vel alie. iur. & Instit. de pat. potesta. Item simile in tutela: vt l. j. j. de tute. Est enim munus publicum authoritate, licet vtilitate priuatum. vt l. j. j., de mune. & hoc l. athletæ. ver. tutelæ. j. de excu. tuto. & Instit. de excusa. tut. iuxta princi. Potestas domini est de iure gentium, vt l. manumissiōes. & §. de iusti. & iur. Item habent necesse reddere ius, hoc est, dare & facere eis illud quod ius præcepit: vt j. de lib. agno. per totum. & C. de lib. alē. per totum. In tutore est planum. Item debet statuere æquum in eos, non iniquū: vt l. ij. §. de his qui sunt sui vel alie. iur. Horum occasione addas in diffinitiōe vnum verbum, & dicas, Iurisdictio est potestas de iure publico introducta cum necessitate iuris dicendi & æquitatis tāquam à persona publica statuendæ. Hoc, quod dico, quòd tanquàm à persona publica, perficit diffinitionem: quia in contrarijs facit tanquàm priuatus. & hoc prout iurisdictio sumitur & diffinitur in genere quæ diuiditur in tres alias species, vt dicam: & not. in l. imperium. j. eod. Et si dicas, quid ad propositum, cùm hic tractetur de officio iudicis & non de iurisdictione. Respondeo, vt dicam statim. Item quæro, 4 q vtrum dare bonorum possessionem sit misti imperij. Glos. dicit quòd sic, vrin ea: & declarabo j. eod. l. iubere cauere. ad fi. vbi pro a priè est ista materia. Quæro, an hodie * † dare bonorum possessio 5 q 4 nem sit misti imperij. glos. dicit q non. C. qui ad bo. pos. admit. l. fin. & Instit. de bo. pos. in fi. Tu dicas q hoc, scilicet bonorū possessionem agnosci coram iudice competenti iure magistratus, nihil est. Nihil enim facit iudex, nisi quod exhibet præsentiā sui. b Sed si quis † vellet quòd iudex decerneret bonorum possessionē: tunc esset misti imperij hodie, sicut olim: nec reperimus aliquid immutatum. Item quæro in tertia glos. vtrum mittere in possessionem sit misti imperij. Glo. distinguit. Dic vt in ea. Et hoc qualiter debeat intelligi, declarabo in l. iubere cauere. j. eod. Sed vi 6 q 5 detur † quòd missio in possessionem possit demandari: quia vidimus quòd die quo iudex mandat nūcijs, vt mittant quem in possessionem: vt l. is cui. §. missus. j. vt in pos. lega. Sol. Non committit vt transeat iurisdictio. quasi dicat q nuncius faciat tanq nudus minister: hoc est, quòd per nuncium faciat iudex, vt l. qui 7 q 6 autem. §. fi. & l. seq. j. de consti. pecu. † Item quæro, vtrum dare tutorem sit misti imperij. Glo. distinguit hic, & alibi melius. j. de tuto. & curat. dat. ab his. l. ius dandi. Aut substantia pupilli est vltra quingentos solidos: & tunc est misti imperij, nec potest demandari nisi habenti iurisdictionem: vt j. de tute. l. muto. §. tutoris. & j. de tu. & cura. da. ab his. l. nec mandante. Aut est infrà quingentos solidos, & est iurisdictionis. Institu. de Attil. tut. circa fin. Tu dicas q est semper misti imperij: tamē quandoq est misti imperij maioris: quandoque minoris, vt dicam infrà, eo. l. imperium. 8 q 7 † Item quæro an aliæ causæ quæ sunt misti imperij possint delegari habenti iurisdictionem: sicut tutoris datio? Respondet glo. quòd non, vt hic not. & in tutore est speciale pupillorum favore. Sed an aliæ causæ misti imperij possint delegari fauore pupillorum. Respondet gloss. quòd non: quia in eis non vertur tā vertum periculum. Quod etiam fallit fortè si per hoc pupillus cogeretur litigare extra prouinciam; vt l. j. C. quando impe. inter pupil. & vidu. † Vltimò quærit gloss. vtrum iudicem delegare sit c iurisdictionis. Et dicit q sic, & bene, vt l. imperium. j. eo. Expe 9 q 8 ditis gloss. venio ad materiam, & † quæro vtrum officium & iurisdictio sint idem. Et videtur quòd sic. Nam in rubrica dicitur de iurisdictione omnium iudicum. & in nigro dicitur, ius dicentis officium. Nam si aliud esset, ista lex non congruè poneretur hic. Et hoc videtur sentire gloss. rubricæ, vt dixi super ea. In cōtrarium videtur. Nam ex eo quòd dicit, officium iudicis, præsupponit q ante sit iudex, quàm habeat officium: & iudex nō est nisi qui habet iurisdictionem: vt l. j. de iud. ergo iurisdictio est aliud. Pet. dicebat aliter, scilicet quòd iurisdictio est ius: officium est exercitiū ipsius iuris. Guliel. dicebat aliter: quod referre tibi non curo. Tu clarius sic dicas, quòd officium iudicis potest considerari. Primò, simpliciter & absolutè, prout non cohæret personæ, vt officium potestariæ, officium capitaneatus, officium regis, vel principis. Illud enim officium potest esse, & est, etiā si non sit persona, quæ subeat illud, & isto modo officium iudicis & iurisdictio quasi idem significant, sed diuersimode. Nam cùm dico, officium iudicis, denoto principaliter ipsam personam cui ineest administratio seu honor iurisdictionis: secundariò ipsam iurisdictionem: vt j. de mune. & hono. l. honor. & C. vbi & apud quē. l. fin. Cū dico, iurisdictio, denoto principaliter iurisdictionem, et per consequens officium, cui inhęret iurisdictio: vt dictis legibus. Et hoc modo sumendo tale officium omni tempore est vnum: licet personæ mutentur: vt infrà, de iudic. l. proponebatur. & extra, de rescriptis. c. si gratiosè. libro, vj. Secundo modo potest considerari officium prout cohæret personæ: & tunc si quidem acciperetur officium pro totali administratione, differt officium à iurisdictione: quia iurisdictio est ius & potestas, & c. vt suprà dixi. officium est exercitium illius iurisdictionis, vt de administratione rerum ad ciuitatē pertinen. l. iiij. §. in eum. Et hoc modo sumendo in persona cuiuslibet iudicis est vnum officium: vt l. cùm apud. infra, iudicatum solui. in dicto capitulo, si gratiosè. Tertio modo potest considerari officium iudicis, prout particulariter exhibetur in quibuslibet causis non pro administratione totali: & tunc loquitur hæc lex: quia officium iudicis est quoddam genus generalissimum continens omnes species officij, scilicet, nobilis, mercenarij, vel aduersarij, per quas iudex potest aliquid facere, vt hic. Et quid sit & in quo differat à iurisdictione, statim 10 dicam. † Quæro tamen vtrum iudicis officium & actio sint idem. hoc tangunt hic doctores & Dynus. Institutionibus, de actionibus. in principio. vbi glossa tangit breuiter prout officium iudicis cohæret personæ iudicis, de quo hic loquitur. stultum est quærere an sit idē quod actio. Nā actio cōpetit parti: & est ius petēdi in iudicio quod sibi à parte debet, vt insti. de act. in prin. sed officiū iudicis est ius cōpetens ipsi iudici: & est ius faciendi ea quæ sibi vt iudici facēda incūbunt. Quod sit ius, probat j. de tut. & cur. da. ab his. l. ius dādi. §. de of. pūi. l. illicitas. §. q vniuersas. et l. fi. in prin. §. de of. procu. Cęla. & differt à iurisdictione, sicut actio ab obligatione. Nam sicut p actionē consequitur quis quod in obligatione deuenit: ita per officiū iudicis ad effectū producit quod venit in iurisdictione, vt hic probat, & in oībus ll. præcedentiū titulorum, quæ de officijs tractant. Sicut enim aliud est humanitas nostra, seu locutio nostra: aliud est potētia loquēdi, quę locutionē deducit in actū: sic aliud est iurisdictio, et aliud est iudicis officiū quod iurisdictio-

a *Iac. Butr. Ocrelanus. Ia. Aret. Cyn. Bal. Salic. Angelus. Ias. Alexander. Dynus. Pet. de Bel. Cassan. Ray. Imol. Fulgo. Bart. Barto. Alber. Bal. Sali. Ang. Iac. de Are. Cy. Pet. de Ba. Iac. de Ra. Pau. de Ca. Ias. Fran. Aret. Ale. Dec. Rom. Ro. Sing. Ant. de But. Fran. Cur. Ludo. Pon. Ludo. Roma. Ludo. Rom. Ioan. de Imo. Ioan. de Ana. Ioan. de Pla. Ioan. de Lig. Ioan. de Pet. Ioan. Fab. Ioan. Cal. Ioan. Mar. Ioan. Bap. de Sancto Seue. Ioan. Bap. de Sancto Geor. Ioan. Bap. de Cu. Ioan. Bap. de Ca. Ioan. Bap. de Ga. Ioan. Bap. de Ri. Ioan. Bap. de Sal. Ioan. Bap. de Ter. Ioan. Bap. de Ba. Ioan. Bap. de Ala. Ioan. Bap. de Ma. Ioan. Bap. de Ro. Ioan. Bap. de Ce. Ioan. Bap. de Ce. Ioan. Bap. de Ce

a ¶Ex hoc sequit. Ad de text. in l. defenden te. dē auth. tut. Andr. Barba.

b ¶Item ex prędictis. Quod intellige officio nobili, nō autem mercenario ꝙ no. per Cy. fl. j. C. de ali. tur. cira mediū. Et tu pō dera: quia Inn. in c. ij. de of. iu. tenet ꝙ si iudex nō vult ex officio suo procedere, nō tenetur. Et ita transit d. An. & Io. And. sed Bar. hīc dicit ꝙ fit in iuria, et per cōsequēs pōt appellari. Ioā. de Imo. vbi dicit ꝙ si cō mittatur potestati iudicis, pōt verò interponere. secus si cōmittatur suo officio mero. Vide ibi & not. ꝙ officium iudicis est nobile, vide d. Car. in c. ij. de offi. iudi. vbi dicit ꝙ est potestas. & Bar. in prœmi. Ioquitur aliter. c. j. de of fi. or. vidē ibi An. bar.

c ¶Item quæro vtrū. Dic aut loquimur in eo quod solo officio iudicis residet: & tūc pōt parte nō implorante. Aut in quo nō residet: & tunc nō po test d. §. hoc autē iudiciū. And. Barb.

↦P. PAV. P.

d ¶Itē quæro vtrū in officio. Vide gl. no. te nētem contra in l. de submersis. C. de nau fra. lib. xj. And. Barb.

↦P. PAV. P.

e ¶Itē quero vtrum in officio iudicis. Vide Alex. in cōsl. xxxv. col. fi. vol. ij. maximè in ij. col. & etiā in vl. Bal. in l. j. ī principio. ij. co. in §. initio. ē. de offic. prefect. vrba.

☞ POMATES.

f ¶Explanauit. Vide Alex. cons. xxxv. in j. & iiij. col. in iiij. vo. ver. rndeo vide Ale. consl. alius. in fi. vbi plenè.

nem deducit in actum. Et licet quādoque leges dicant quòd iudicis officium est ipm facere: vt l. j. §. de offi. procon. impropria tamen locutio est, hoc est ius faciendi, vt suprà dixi. Item quæro vtrum officium iudicis prout competit parti, sit idē quod actio. & ad hoc intendit disputatio doct. & Dy. Instit. de actio. in princ. Sed aduertendum, nam cùm dicimus ꝙ officium iudicis competit parti, impropria & impropriissima locutio est. Continet enim repugnantiam in seipsam, scilicet quòd sit officium iudicis: & sic partis vel in partem. Et ideo sciendū est ꝙ officium iudicis, prout parti competit, aliter deberet nominari de iure. Quandoq; enim nominatur proprio nomine, vt in integrum restitutio: & vt l. quòd si minor. in fi. de mino. & per totum tit. de in integ. restit. vt est excusatio, vt j. de excus. tut. l. scire oportet. §. oportet. & ibi not. Est em ius impetrādi officium iudicis super excusatione, & tamē appellatur exculatio: vt l. præfecti. de mino. Dixi plenè j. de appella. l. j. in princi. Vbi autem non reperitur proprium nomen, appellatur prosecutio: vt j. de verbo. signi. l. pecuniæ. §. prosecutionis. Ista autem prosecutio, hoc est, ius impetrādi officiū iudicis, vtrum sit idē quod actio, determinat glos. & Dyn. Instit. de actio. in princi. quòd non: sed habet similitudinem cum actione: vt infrà, de actio. & obliga. l. actionis verbo. Et est differentia in hoc: quactio oritur ex obligatione regulariter: vt l. licet. §. ea obligatio. j. de procura. Officium iudicis non præsupponit obligationem: vt j. de actio. empti. l. qui per collusionem. §. j. & de annuis legatis. l. Quintus. Et hoc sequitur [a] quòd quando libellus formatur super actione, debet quis narrare ea, per quæ concluditur quòd pars tenetur ad aliquid dandum vel faciendum, vt videbitis plenè j. de eden. l. j. in prin. sed quando format super officio iudicis debet quis narrare ea, per quæ concludatur ꝙ iudex debeat facere vel posit id quod petitur: nō quod pars teneatur. Exemplum est in titu. de mino. & in tit. de in inte. reste. & qui pe. tut. & in multis similibus. Itē ex prædictis [b] apparet alia differentia, vt dicunt doct. & bene, quòd per interpellationē factam parti, qñ solū potest cogi officio iudicis, nō constituitur in mora, vt j. de dam. infe. l. cū postulassent. in prin. & not. j. de eden. l. vbi. in fi. Et est ratio: quia iudex cogit partem hoc facere: nō aut pars est obligata ad hoc faciendum; quia pars nihil debet. Est ergo à iudice postulandum seu impetrandum, non à parte. Secus in eo quod venit iure actionis, vt j. de vsur. l. mora. † Item ex hoc concluditur ꝙ officiū iudicis dicitur misericorditer implorari, vt not j. de interro. actio. super rub. Quia illud quod pars petit, sibi nō debet, sed iudex ex officio suo potest facere vt sibi det, licet qñq; esset iniuria si denegaret, vt l. j. §. pe. j. de aqua quoti. & æsti. & ideo est introducta appellatio à sententia lata super officio iudicis si deneget: vt l. j. C. si sæpius in integr. resti. posit. † Itē quæro ꝙ quotuplex sit officium iudicis. gl. instit. de act. §. præterea. & gl. C. de depo. l. iiij. dicit ꝙ est triplex. quoddam nobile: quoddā mercenarium, quod deseruit actioni ex natura ipsius actionis, vt in bonæfidei iudicijs. quoddā, quod deseruit actioni cōtra naturā ipsius, vt in arbitrarijs. Pet. & Gul. & alij faciunt alias diuisiones dicentes quòd quoddā est officium quod residet in parte: quoddā quod residet in iudice. Sed certè nullū officiū residet in parte ideo istam partem omitto, & omissis eorum verbis, & aliter ꝗ ipsi gl. Sic dicas quòd est triplex species. Officium iudicis quoddam est nobile, quoddam mercenarium quoddā aduersarium. Officium nobile est, quod per se stat, siue hoc iudex suo motu exerceat siue ad postulationem alterius, vt inquirendo, concedē do restitutionem in integrū, dando tutores, interponendo decreta constituendo salaria aduocatis & medicis, & similia. Quoddam est officium mercenarium, quod per se non stat, licet deseruiat actioni. & hoc potest esse multiplex: quia quandoque deseruit actioni proponēdæ vt in citationibus & interrogationibus, & in omnibus quæ fiunt ante litem contestatam. Quandoque deseruit actioni propositæ exercendæ vt in dandis dilationibus recipiendis testibus & probationibus, & in omnibus alijs post litem cōtestatam occurrentibus, vsq; ad diffinitiuam sententiam. Quandoque deseruit actioni propositæ, terminandæ: & hoc tripliciter: aut ex natura actionis, vt cùm condemnat in vsuris & fructibus & interesse in bonę fidei iudicijs. Aut contra naturam actionis propter aliquod extrinsecum accidens, vt in arbitrarijs: vel propter naturā iudicij vel instantiæ nō attento quę sit actio, vt in condemnatione expensarum: vt C. de fruct. & lit. expen. p totum. Quandoque deseruit actioni propositæ & determinatę, id est exequendæ, vt officiū iudicis. quod est in executione exercenda: vt j. de re iudi. l. à diuo Pio. per totum. Tamen vtrum sit illud officium nobile vel mercenarium posset dubitari: dicam infrà, e. l. iubere cauere. in fi. Quoddam est officium iudicis aduersarium, quod non deseruit actioni, sed imò sibi aduersatur, & cōtradicit inquantum potest: & hoc dupliciter. Primò quando officium iudicis loco exceptionis directæ proponitur, vt infrà, de pet. hære. & l. planè. & l. fi. & l. item si verberatum. §. j. j. de reiu. vel quando deseruit exceptioni propositæ, vt in toto tit. de exceptio. Ista diuisione omne officium iudicis comprehenditur. Alia pulchra exempla possent dari. de quo vide Spec. de offi. iud. vbi ponuntur plura eius exempla quam alibi. † Item quæro vtrum iudex posit officium suum exercere sine petitione partis. de quo vide plenissimè in lege quarta. §. hoc autem infrà, de damno infecto. † Item quære vtrū in officio [d] iudicis [e] debeat libellus dari & lis contestari. Glos. tangit in rub. j. de interro. ac. & in l. nec quam. §. vbi decretum. de offic. procon. & legat. & ibi dicemus. text. est cum glos. in c. fi. extra, de offic. iudi. † His visis circa officium iudicis, restat videre vnū circa iurisdictionem, scilicet vtrū iurisdictio cohereat territorio. Gul. de Cug. videtur dicere ꝙ sic. Est enim quædam qualitas, sicut seruitutes sunt quædam qualitates prædiorum, vt l. quid aliud. de ver. sig. Sciendum primò ꝙ declaratiōe: ꝙ nō est de necessitate ꝙ iurisdictio cohereat territorio. Potest em esse iurisdictio sine territorio, vt in iudicibus chartularijs: vt j. de iu. l. j. & C. vbi & apud quem. l. fi. Item potest esse territorium sine iurisdictione: vt patet in communitatibus quæ sunt in comitatu huius ciuitatis vel alterius, qui nullam habent iurisdictionem: sed ciuitas habet in eos. Vel pone exemplum in principe, qui priuauit ciuitatem Brixiæ omni iurisdictione, quę habet territorium, non habet iurisdictionem. Secundò nota ꝙ iurisdictio non cohæret territorio, vt sit iurisdictio in seipsa actiua. Verbi gratia, non potest dici vnū territorium habere iurisdictionem in seipso, sed bene pōt dici vnū territoriū habere iurisdictionem in alio, sicut ciuitates in alio territorio, bene pōt iurisdictio cohęrere territorio paßiuè: quia alius habet iurisdictionē inter ritorio: vt j. de ver. sig. l. pupillus. §. territorium. Tertiò dico ꝙ quādo iurisdictio cohæret territorio siue actiuè siue paßiuè, nō cohæret, sicut qualitas ipsius territorij: sicut dicit Gul. sed aliter vt apparet ex l. more. j. eo. vbi dicit ꝙ ille qui habet iurisdictionē ordinariam habet eam suo iure, hoc est iure residēte in persona eius, non in ipso territorio. & tex. in d. §. territoriū. hoc clarius ex planauit. [f] Ad huius ergo intelligentiam scias ꝙ quædam sunt iura merè realia debita à re rei vt seruitus, & illæ sunt propriè qualitates prædiorum. Quædam sunt iura debita personæ inre vt dominium, pignus & similia. Sicut ergo dominium cohęret ę sonæ dñi, tamen est in re: ita iurisdictio cohęret officio & personę eius qui habet officium, tamen est in territorio: & sic non est qualitas territorij, sed magis personæ. Et ista æquiparatio de iurisdictione ad dominium probatur sic: Princeps habet omnem iurisdictionem: vt §. de consti. prin. l. j. & ex hoc dicitur dominus totius mundi: vt j. ad l. Rho. de iactu. l. deprecatio. Sicut quilibet iudex dicitur princeps ciuitatis vel territorij cui præest, vt infrà de excus. tuto. l. spadonem. §. ci ciuitatis. & rectè potest dici dominus totius illius territorij vniuersaliter cōsiderati, sicut de principe pluries dixi, & maximè in prima constitutione huius libri.

Ex hoc

Officium Judicis Triplex

a ¶Territorium. Adde an concesso castro sit concessa iurisdictio, Roma. consi. cccxliij. & an veniat merum & mistum imperium, vide Oldra. consi. cclij. & inquantum tangit quòd in præscriptione eorum quæ sunt reseruata principi requiritur eius scientia, vide Bal. consi. lxvij. casus talis. j. lib.

☞ POMATES. ¶Cui iurisdictio. vide quæ per istum tex. decidit Bar. in l. solent. in pe. colū. in fi. verſic. ex hoc. ff. de alimen. & cibā. leg.

↦P. PAV. P.

b ¶Cui iurisdictio. regulam huius legis limita primò procede re quando antecedēs esset maioris importantiæ quā consequens, secundū Rom. in l. illud. ff. de acquirēdi. sequitur Iaſo. in l. fina. j. de hæredi. instituē. & pō dera istud velle expresse Bar. hic. Paul. j. & duo iura allegātur vt per Iaſ. vbi & hoc etiam tenet Roma. ibi. secundò limitata vt per Bal. Salice. Alexā. & Moder. in d. l. fi. nisi antecedens esset tale ꝙ requiret specificam & expressam mētionem. de eo habes ibi exemplum si substituo sempronium Titio, per hoc non censetur Titius institutus. l. ex facto etiam agitatam. ff. de hæredi. instituē. quia hæredis institutio requirit, ꝙ heres ore proprio nominetur. ad quod vi de etiam Areti. in l. Gallus. §. & quid si tantūm. in iiij. col. ff. de liber. & posthu. vbi subtiliter loquitur. Tertiò limita dictam regulam non procedere in eo sine quo non potest consequens expediri, licet facilius ex eo expediretur. vide de ista limitatione, & alijs duabus Feli. in c. præterea vsq; ad finē. de offic. delega. & Decium ibi in vij. colū. gloſ. singularis in c. solet. de sen. excom. in vj. est tex. & ibi Bal. in l. j. in fine. ff. si vsusfru. peta. Quod tamē sublimitat ibi Bal. nisi sine eo esset tanta incommoditas ꝙ auferret effectum totius dispensationis. contra istam limitationē ponit Iaſ. in l. j. in ij. col. ad fi. j. de transactio. quem vide omnino. Item an, & quando habēs mandatum ad præparationem alicuius actus, dicitur habere ad executionem, vide de Roma. consi. xxx. & consil. ccxxxvij. vide Feli. in c. ij. in iij. nota. de sponsa. Si committatur alicui vt moueat. & in ducat aliquem ad aliquid, non poterit ad id eum compellere, sine aliqua omissione. Item istam regulā ornat & ampliat Iaſ. hic, licet prædictas limitationes nō ponat sed aliās quinq; limitationes, vt per eum: & de ista limitatione quando antecedens est maius, vide Iaſ. in l. si causa cognita. in ij. colum. C. de transactio. in l. fina. in iij. colum. C. de hæredi. instituen. Item ad regulam quòd qui vult consequens actio. vide Iaſ. in l. planè si consequenti. de lega. j. vbi ponit quasdam limitationes, vide late Decium in consi. lxxvij. Item pro ista regula, vide eundem Decium in c. præterea. de officio delega. in columna vij.

¶Non potest. Adde post domi. Alexan. & Iaſ. & pro hoc facit quod volunt Roma. consi. cccxliij. ꝙ si papa committat alicui quòd cognoscat de suppressione tituli, quòd delegatus poterit cognoscere de omnibus dependentibus ab illa suppressione. & quod idem voluit consilio cxiij. quòd habens mandatum ad capiendum mutuo centum & obligādo bona constituentis, censetur etiam habere mandatum ad se obligandum pro vsuris, si mos est in ciuitate, quòd si pecunia non soluatur in tempore, capiatur sub vsuris nomine creditoris & inquantum domi. Iaſ. tangit ꝙ si causa est commissa per episcopum de petitione hæreditatis, & superueniat quæstio matrimonij ꝙ ille quæstio. potest cognoscere, vide Roma. cōsilio, cccxviij. An autem cui committitur est cōsequēs videatur cōmissum antecedens, vide pulchrē Ro. cōsl. cccclxj.

↦P. PAV. P.

c ¶Sed quæro an delegatus. Quomodo posit delegatus sua iurisdictionem tueri vide Decium in c. j. in pen. colū. & fi. de offi. delega. in iiij. columna, in v. notabi.

¶Et re. Adde inquātum domi. Iaſ. dicit ꝙ debitor fugitiuus pōt citari re per delegatum inferiorem, & per iudicem incōpetentem. & allegat Per. de Ancha. consi. cxciij. quia etiam dicit ferito capi potest, adde quod idem Pe. consi. cxxij. in fine. re net quòd debitor fugitiuus capi possit die dominico, & du ci ad iudicem competentem. quod sequitur Romanus consi. fe is. vt loquat tantum modo lio ccxlij. vt etiam hic allegat dominus Iaſon.

d ¶Non potest. Adde quòd inquantum vult bari. restringere à quo

e ¶Non potest. Adde quòd non fit in delegatis: vt l. j. §. qui mandatum. §. ti. ij. Et ꝙ videantur mandata etiā quæ sunt maioris iurisdictionis, probatur C. de iudi. l. quoties. & §. de orig. iuris. l. j. & in auſ. de testi. §. si verò ignoti. vbi quilibet ordinarius, & sic defensor ciuitatis, qui non habet merum & mistum imperiū, pōt torquere testes. Loquitur enim ibi de administratore. Et administrator exponitur, id est defensor: vt in auſ. de exhiben. re. §. si verò etiam. Sed contra hoc opponi. ꝙ qui habet iurisdictionem, non potest mittere in possessionem ex primo decreto, in §. iusiurandum. in fi. in corpore, de defen. ciui. & l. ea quæ. §. magistratibus. j. ad munici. Solu. Videntur mandata ea quæ sunt maioris iurisdictionis, vt dixi; dumtamen sint eiusdē

f ¶Sed contra hoc opponi. ꝙ qui habet iurisdictionem, non potest mittere in possessionem ex primo decreto, in §. iusiurandum. in fi. in corpore, de defen. ciui. & l. ea quæ. §. magistratibus. j. ad munici. Solu. Videntur mandata ea quæ sunt maioris iurisdictionis, vt dixi; dumtamen sint eiusdē

LEX II.

Vi iurisdictio. [b] Clara est & breuis hæc lex. & seipsam summat. & pōt legi duobus modis secundùm gloſſ. Primò in iudice delegato: vt cui delegatur iurisdictio, videātur ei de legari omnia, sine quibus iurisdictio expedīri non potest: vt §. ti. ij. l. j. in fi. & hęc modica est coērcio, de qua glo. dicit. Sed quæ ro [a] an delegatus posit citare verbo & re. Respondeo, potest: quia etiam arbiter pōt: vt j. de arbi. l. sed si interpellatur. §. j. & l. diē proferre. in princi. Sed an potest re, scilicet capiendo personam: glo. dicit aut est delegatus à principe: & potest, vt argu. in auth. vt omnes obedic. iudi. prouin. §. quoniam. aliās est §. omnem. hic allegatus in gloſſ. & C. quomodo & quando iudex. auſ. semel. no. in l. sed si is. de in ius vo. Si autē est delegatus alterius: tunc ante litem contestatam non potest citare re, sed postea sic: vt in authen. de exhibē. & intro. re. §. si verò etiam. Ita dicit gloſ. hoc quod dicit ꝙ potest reciari post litem contestatam, reprehenditur per doctores, vt infrà statim dicam. Item quæro † vtrum delegatus posit mittere in possessionem ex primo decreto: Ex gloſ.

[a] ☞ Delegatus principis potest citare re & verbo, & quid in delegato inferiori à principe.

[b] Quis delegatus possit mittere in possessionem ex primo de creto.

[c] Iurisdictione concessa delegato uel ordinario, quando uideantur concessa ea, quæ sunt maioris iurisdictionis, quā ea quæ concessa sunt, uel alterius speciei.

[d] Iudex secularis quando possit incidenter cognoscere de causa spirituali, matrimoniali, uel usuraria.

[e] Concesso aliquo alicui, an uideantur concessa omnia quæ ad id sequi possunt.

[f] Quando aliquid prohibetur, an id, quod ex eo est, uideatur esse prohibitum.

H

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

☞POMATES.
a ¶Tu dicas. vt p Fel. in c. trãslato. in iij. colum. de constitutio.
b ¶Imperiũ. adde Oldra. in cõsi. x. vbi disputat, vẽdit castrum cũ iurib⁹ & pertinẽtijs suis, excepto mero & misto imperio quid cõprehẽdat merum & mistum imperium. Andre. Bar.
☞P. PAV. P.
b ¶Imperiũ. Hãc legẽ cũ tota materia repetit dñs Bapti. caccia Iup. Item circa istam materiã, & quid sit merũ imperiũ, & quibus cõpetat, tam de iure ciuili, quã de iure canonico, & quæ sint illæ causæ quæ sunt meri imperij. & an merũ ĩperiũ possit præscribi aliquo tpe, vide latè Alex. prsertim circa vltimã an possit præscribi, & circa alia prædicta in quadam disputatione incipi. Sigismundus in j. dub. & ij. & ij. charta. & ibi ponit an aliquæ ciuitates Italiæ potuerunt præscribere merũ imperiũ cõtra Imperatorẽ. Item de materia huius legis, vide Feli. in c. quod sedes. extra de offic. ordi. An aũt cõcessa simplicit iurisdictio pt cẽseat concessum merũ & mistũ imperiũ, vide quæ habes ad Bar. in l. j. ẽ. eo. Itẽ de eo qđ dictũ est, an merũ imperium possit præscribi, & qũo, & cuius scientia regrat, vide Ias. hic in j. col. & seq. Itẽ an possit præscribi obedientia cõtra supremã potestatẽ principis, vide Are. ĩ lis q putat. ĩ j. col. de acq. hære. Itẽ an reseruata principi prescribã tur, vide Feli. in c. cũ contingat. col. iij. de foro competenti.

speciei, vt de iurisdictione. Secus si essent alterius speciei, vt de mero & misto imperio. Nam tunc illa non videntur mandata, vt in cõtrarijs. Item oppo. extra qui fil. sint legi. c. lator. & extra de ordi. cogni. c. tuam. Solu. Ibi sunt alterius speciei, scilicet iurisdictionis spiritualis. Vnde iudex ordinarius etiam incidenter non potest cognoscere de re spirituali. tex. est notus. C. de sac. san. eccle. l. omni. Vnde ius canonicum in hoc nõ discordat à iure ciuili, vt vidistis. Ex his ergo †collige distinctionem: aut conceditur iurisdictio delegata, aut ordinaria. Si delegata, aut à principe, aut ab alio. Si ab alio: aut quæris vtrum videantur concessa ea, sine quibus esse non potest: aut ea quæ maioris sunt iurisdictionis: aut ea quæ sunt æqualis vel minoris. Si verò loqueris in iurisdictione ordinaria: & tunc aut queris an videantur concessa ea sine quibus explicari non potest, quæ sunt alterius speciei: aut ea quę sunt eiusdem, vt ex prædictis patet. Iuxta prædicta † quæro si iudex secularis q non potest incidenter cognoscere de re spirituali: ergo quasi de nulla re cognoscit. Si enim petis hæreditatem vel aliam rem, tanquam patris tui, oportet te probare esse filium legitimum. quod esse non potest sine matrimonio. Matrimonium autem est res spiritualis: ergo de hoc iudex secularis non potest cognoscere: & sic nec de principali cognoscit. Solu. Dico q illa quæstio an fuerit matrimonium inter patrem & matrẽ alicuius, est super facto, nec est causa spiritualis: & potest tunc iudex secularis expedire. Potest esse etiam quæstio super iure, vt posito facto pro constanti est quæstio, an inter eos poterat esse matrimonium: tunc est quæstio spiritualis, & iudex secularis non pôt se intromittere, vt d. c. lator. & d. c. tuã. eodem modo si dubitetur de vsurario, si est quæstio super facto, potest iudex secularis cognoscere: quia nõ est quæstio spiritualis, sed posito facto pro constanti q sit contractus, sed dubitatur vtrum cõtractus sit vsurarius vel non: tunc est quæstio spiritualis: vt in c. j. extra de vsu. in cle. Et ita audio q tenet do. Pau. de Lia. dixi in l. Titia. fol. ma. Ex prædictis lectu. ex glos. collige vnũ generale ad aliud quàm ad iurisdictiones: vt cùm quid conceditur, videntur concedi omnia, quæ ad id sequi possunt. & allegat concordanti. Circa hoc
5 † dicas breuiter q quædam sunt quæ sequuntur ad id quod cõ
a ceditur ex significatione verbi: tunc omnia videntur concessa: vt l. legatis j. de alimen. lega. l. si quid earum. §. inter emptum. j. de lega. iij. & j. de pac. l. iuris gentium. §. sed si fraudandi. Quędã sequuntur ex natura rei: tunc idem: quia tunc illa videntur esse concessa: vt l. fundi. j. de actio. emp. vt si concedo fundum dedũcto vsufructu, videor concedere vt fructuario capite minuto, proprietarius habeat etiam vsumfructum, vt d. l. fundi. Quædã sunt consequentia, vel antecedentia ad rẽ, non ex natura rei vel significatione vocabuli: & tunc aut cõceditur aliquid quod momento expeditur, vt concedere tibi vnam domum vel fundum ad quam tu nõ potes ire. Et dubitatur vtrum tibi sit concessum iter: & tunc dic vt in l. in vendendo. j. de contrahen. emptio. dixi plenè in l. j. j. de seruit. lega. Si verò concedatur aliquid quod habeat causam successiuam vel tractum in tempore, vt in vsufructu vel seruitute, & similibus, quæ habent tractum in tempore: tunc videntur concedi omnia, sine quibus ad illud concessum venirí non potest: vt l. j. j. si vsusfruc. peta. & l. iij. ẽ. qui habet. de seruit. rusti. prædi. facit l. ad rem mobilem. & l. ad legatũ. de procura. Secundò ponit glos. aliud † generale econuerso ad istud: qñ aliquid prohibetur, & id, quod ex eo est, videtur esse prohibitũ Quod potest intelligi duobus modis, vt patet ex legibus allegatis hic in glo. Primò sic. Quando aliquid prohibetur, & id quod est eius antecedens, per quod peruenitur ad illud: vt j. de spon. l. oratio. Quod est verum quando directè ordinatur ad productionem illius, vt sponsalia ad matrimonium, vt ibi. Aliàs secus si incidenter posset euenire: vt l. non omne. j. de statulib. Secundo modo potest intelligi vt iacet: vt cũ prohibetur aliquid, prohibetur id quod est ex eo: tanquam eius consequens. Quod dic vt C. de legi. l. non dubium. Vltimò ista lex est multum notabilis ad arbitria quæ habent priores & regimina ciuitatum, vt si conceditur prioribus arbitrium super aliqua guerra vel abundantia vel super custodia: quid possint facere ex vigore huius arbitrij. Quòd plenè examinaui in l. ambitiosa de decre. ab ordi. facien.

1 ☞ Delegatus quòd non possit delegare.
2 Iurisdictio est potestas de publico introducta.
3 Iurisdictio dicitur à dictione & iuris.
4 Iurisdictio continet merum & mistum imperium coërtionem modicam, & simplicem iurisdictionem.
5 Imperium simpliciter sumptum est iurisdictio quæ officio iudicis nobilis expeditur.
6 Imperium quare dicatur merum, & quid sit merum imperium.
7 Merum imperium quibus iudicibus competat præsidi Romano: & aliarum ciuitatum habentium hoc ex concessione.
8 Sex gradus meri imperij.
Leges condere est maximi imperij.
Animaduertere in facinorosos homines est maioris imperij.
Missio in carcerem facta ad pœnam non ad custodiam, est maioris imperij.
9 Deportare est maximi imperij.
Causæ liberales, non sunt magni imperij, sed iurisdictionis.
10 Relegare, & torquere aliquem ad pœnam est imperij parui.
11 Modica coërtio est imperij minoris.
12 Mulcta leuis, est minimi imperij.
13 Quæ sunt maximi imperij, maioris, magni, & parui, delegantur causa absentiæ minimi & minimum indistincte delegantur.
14 Mistum imperium quare sic dicatur.
15 Imperium mistum est iurisdictio quæ officio iudicis nobili expeditur, priuatam utilitatem respiciens.
16 Mistum imperium competit, quibus compatit merum.
17 Misti imperij sex sunt gradus.
Dare veniam ætatis, Legitimare per rescriptum.
Interponere authoritatem adoptioni uel emancipationi, sunt misti imperij maximi.
18 Cognoscere circa sententiam ex supplicatione est misti imperij maioris.
19 Requirens plenam causæ cognitionem & coërctionem realem uel personalem, est misti imperij magni.
20 Quod fit cum causæ cognitione, & non continet coërctionem realem, uel personalem est misti imperij & non parui.
21 Quæ iudicis officio nobili expediuntur, & summariam cognitionem requirunt sunt misti imperij minoris.
22 Quæ expediuntur officio iudicis nobili absque causæ cognitione, sunt misti imperij minimi.
23 Iurisdictio strictè sumpta est quæ officio mercenario expeditur, priuatam utilitatem respiciens.
24 Iurisdictionis gradus sunt sex.
Causæ liberales, & status sunt maximæ iurisdictionis, & non delegantur.
25 Maioris iurisdictionis est, quando uigore sententiæ latæ super aliqua actione potest uiriliter & cruciationem corporis, & non delegatur.
26 Iurisdictionis magnæ dicitur causa quæ ascendit summam trecentorum aureorum, & delegatur propter absentiam, & propter multas occupationes.

LEX III.

b ¶Imperium. b Iurisdictio diuiditur in imperium, et iurisdictionem. Et imperium diuiditur in merum & mistum imperiũ. hoc dicit. Diuisio patet: quia primò ponitur diuisio bimembris imperij. Secũdò prosequitur primum membrum. Tertiò secundùm. Quartò ponit quid sit iurisdictio. Partes per se patent in text. Et pone casum in terminis. Cùm dictum sit suprà de iurisdictione in genere, quæro in quot species diuidatur. Et dicit quòd in tres, scilicet in merum, & mistum imperium, & simplicem iurisdictionem. quæ sint, patet in text. & hæc est difficilis materia, quæ non habetur communiter. Oppo. ad primum quod illa non sit bona diffinitio imperij meri: quia non conuertitur cum suo diffinito: ergo &c. vt l. omnis diffinitio. j. de regu. iuris. & l. j. ẽ. dolum. infrà de dolo. Quòd non conuertatur, apparet: quia multa sunt alia quæ sunt meri imperij, quæ hic non ponũtur: vt damnare in metallũ, &c. vt l. si quid erit. de offic. proconsl. & l. illicitas. §. qui vniuersas. ſ. de offic. præsid. Solu. huius timore dicit glo. hic, & glosſ. fina. hic in prin.

in princi. q hic non ponitur diffinitio, sed exemplum: & eodem modo posset opponi ad mistum imperium, & ad iurisdictionẽ, & eodem modo soluitur. † Oppo. ad ſi. huius legis. Nam ex isto
1 tex. videtur præsupponi q iudex delegatus possit delegare: nã iudex delegatus habet iurisdictionem: vt l. j. §. qui mandatam. ſ. ti. ij. ergo potest delegare: vt hic. quod est contra l. à iudice. C. de iurisd. Solu. Dixit glo. q delegatus non habet iurisdictionem generalem, sed quandam speciem iurisdictionis. Vel hic loquitur de iurisdictione ordinaria. Pet. dicit q delegata causa est delegabilis: & ideo dicitur esse iurisdictionis. Delegatus autem non delegat, non ex defectu causæ ipsa enim delegabilis est, sed ex defectu personæ. Sic in causa potest constitui procurator à domino, nõ à procuratore, vt l. nec ſ. de procu. quod satis placet. Nũc
2 venio † ad materiam, & pro eius declaratione quæro quid sit iurisdictio in genere sumpta. Respon. iurisdictio est potestas de iure publico introducta, &c. vt no. glo. in l. j. ſ. eo. & ibi plenè dixi.
3 Secundò quæro † vnde dicatur iurisdictio. Dicit glo. hic q dicitur à dictione, quod est potestas, & iuris, quasi iuris potestas. Quod autem dictio sit idem quod potestas, probatur in procemio Institu. ibi: nostræ ditioni, &c. & C. de liber. & eo. liber. l. ij.
4 † Tertiò quæro vtrum imperium merum, & mistum comprehẽdantur sub hoc genere, quod est iurisdictio. Quidam dicunt q non, per hanc legem. Ponuntur enim hic vt species separatæ iurisdictio ab imperio. Glos. tenet cõtrarium, & bene, vt probatur ſ. ti. ij. l. j. vbi merum imperium appellat iurisdictionẽ, & in corpore, de defen. ciui. §. iusiurandum. in fi. & hic dum dicit q etiã potestas appellatur. Nã potestas & iurisdictio idem sunt, vt dixi. & est potestas iuris. ergo est iurisdictio. Idem de mero & misto imperio, per hunc tex. qui dicit, cui & iurisdictio inest, sicut genus inest speciei suæ, vt l. ſi quid earum. §. interemptum. de lega. iij. & ibi no. Est ergo iurisdictio genus. Item quæro quot species contineat sub se iurisdictio, prout est genus. Respondit glo. quatuor: merum & mistum imperium: coërcio modica, & simplex iurisdictio: & sub his omnes comprehenduntur, & hoc modo diuidit Iaco. de Are. & Guli. de Cug. ponit modicam coërtionem sub mero imperio: & sic ponit tres species tantùm. Certè ista non videtur vera: nam merum & mistum imperium non sunt species iurisdictionis immediatæ. Non enim iurisdictio diuiditur in merum & mistum imperium: sed imperium simpliciter sumptum diuiditur in merum & mistum. Dic ergo secundũ Pet. q iurisdictio in genere sumpta diuiditur in duas species, scilicet in imperium simpliciter sumptum, & iurisdictionem, quæ licet sit species, retinet tamen nomen generis. l. j. & ij. Item impe b
rium subdiuiditur in merum, & mistum: vt hic. Videamus ergo 7
5 † quid sit imperium simpliciter sumptum. Respõ. imperium est iurisdictio quæ officio iudicis nobili expeditur. hoc quod dico, iurisdictio, ponitur in diffinitione tanquã genus. Sequitur, quæ officio nobili expeditur. hoc ponitur ad differẽtiam iurisdictionis, quæ expeditur iudicis officio mercenario. q hoc sit verum probatur in auc. de defen. ciui. §. iusiurandum. in fi. dum dicit de iurisdictione quæ iudicis authoritate expeditur, vt C. de pedaiudi. l. placet. & l. ij. circa medium. & quod no. in l. nec quicquã. §. vbi decretum. ſ. de offi. procõ. & ideo dicitur imperium: quia ex imperio, & authoritate iudicis procedit, & non ex aliquo iure quod resideat apud partem. & istud imperiũ simpliciter sum-
6 ptum diuiditur in merũ, & mistum, vt hic. Videamus † ergo de mero. Circa quod quęro primò quare dicatur merum? Respon. vt colligo ex dictis doct. propter tria. primò merum quasi libe- 1.
rum. Fuit enim collatũ in principem imperium liberè, nulli necessitati subiectum: vt ſ. de legi. l. princeps. ſ. de consti. princi. l. j. quod imperium per principem fuit postea communicatũ alijs, vt proconsulibus, & præsidibus, & similibus: vt l. si in aliquam. in fi. ſ. de offi. procon. & l. iiij. & de offic. præsi. & quo ad alios est necessitas. tamen propter principalem sui originem dicitur merum, hoc est liberum. Dices tu, secundùm hoc merũ imperium non est species iurisdictionis: quia iurisdictio habet necessitatẽ, vt no. ſ. eo. Respon. prout refertur ad principem, non habet necessitatem præcisam, sed habet necessitatẽ honestatis: quia princeps profitetur se legibus alligatum, vt l. digna vox. C. de legib.
Secundo modo dicitur merum, hoc est, liberum, nõ seruum: ad 2.
8 differentiã officij mercenarij quod seruit actioni. Nam si iudex C. ne fil. pro patre. licet de facto nõ seruetur. † Quæro exempla 4.
inquirit contra malefactores libere inquirit, si accusantur male- de mero imperio, an possit delegari? Ad hoc videndum diuido

factores, ex officio suo nobili, procedit iudex a
licet sit imploratum illud officium per partem. Causæ enim criminales nõ expediuntur per actionem, sicut ciuiles, sed solũ per officium iudicis imploratum, vt per illum accusatorem. Insti. de publi. iudi. in prin. & j. videbitis. & patet hic in tex. Tertio modo 3.
dicitur merum quasi nõ mistum. totum em quod fit ex virtute meri imperij, respicit publicam vtilitatem principaliter, vt j. videbitis, & patet in exemplo hic posito. Quæro 2.
a quid sit merum imperium. tex. & glosſ. hic non ponunt diffinitionem, sed exempla. Ia
1.q co. de Are. fuit ille qui primò incœpit ponere diffinitionem: & dicebat sic: merũ impe- b
rium est iurisdictionis seueriorisvltionis inferendo, publicã vtilitatem respiciens. Hęc
2.q diffinitio non placet. Nam cõstat q conde re legem est meri imperij: vt l. j. de constitu. prin. & l. non ambigitur. ſ. de legi. & tamen c
3.q potest condi lex, quæ non continet seueriorem vltionẽ, sed aliud quod consistit in acquirendo, vel in conseruando, vt l. legis virtus. ſ. de legi. Guli. de Cu. ponit aliam diffinitionem quæ eadem ratione damnari posset: & ideo eam non refero. Dic ergo sic secundùm Pet. merum imperium est iurisdictio, quæ officio iudicis nobili expeditur, vel per actionem publicam vtilitatem respiciens principaliter. Iurisdictio ponit vt genus generalissimum quæ officio iudicis nobili expeditur. Per hoc denotatur quod est imperium. Vel per actionẽ, hoc potuit Pet. dubitans, ne quando iudex procedit per actionem, procedat officio nobili. Vnde ponit gratia dubitationis tollendæ, sed nõ est necesse ponere: quia tunc officio nobili procedit, vt dixi, publicam vtilitatem respiciẽs principaliter. Hoc dixi ad differentiam mi-
sti imperij, quod principaliter respicit priuatam vtilitatem: vt j. videbitis. Ista secunda diffinitio comprehendit potestatem legis condẽdæ, & omne quod officio nobili potest expediri quod est
meri imperij, vt j. dicam. Quæro b † quibus iudicibus competat 3.q
7 merum imperium? Respon. quandoq; aliquis præest alicui vniuersitati, quę facit prouinciam: tunc habet merum imperium de iure communi, vt l. illicitas. §. qui vniuersas. ſ. de offi. præsi. quãdoq; quis præest alicui vniuersitati quæ facit, non prouinciam, sed ciuitatem: & tũc de iure cõmuni regulariter nõ habet merũ imperium neq; mistum: vt §. non omne. aliâs §. iusiurandum. in fi. in auc. de defen. ciui. Quod intellige de mero & misto imperio, vt j. videbitis. Fallit in ciuitate Ramana: vt l. j. §. cum vrbem. ſ. de offi. præfec. vrb. Fallit etiam in multis aliis ciuitatibus quæ habent immunitatem ex concessione facta per principem: vt in extrauagan. de pace Constan. Item fallit in multis aliis quę hoc habent ex prescriptione, vel consuetudine, vt videbitis. quę prescriptio qualiter ꝓcedat, dicemus in l. more. j. eo. & ideo hic non curo dicere qualiter præscribatur. Quandoq; quis præest alicui vniuersitati, quæ nõ facit ciuitatem, sed castrum, seu municipiũ: tunc si illud castrum subsit alij ciuitati: tunc nullam iurisdictionem habet, vt l. qui ex vico. ad munici. & l. iij. C. de natu. liber. & de epis. & cle. l. nulli. Si verò nulli ciuitati subesset, tunc habet eã dem iurisdictionem quàm defensor ciuitatis. Hoc apparet ex ordine titulorum positorum in C. nam primò ponitur de officio rectoris prouinciæ. Secundò ponitur de officio præfect. Tertiò de defensore ciuitatis. Quartò de magistratu municipũ: hoc est, de rectoribus illorum municipiorũ. Et vide quod dicit ibi Azo in summa. Quandoq; præest alicui vniuersitati, quæ non facit prouinciam, ciuitatẽ, vel castrum: & tunc non habet iurisdictionem, seu merum imperium. C. de iurisd. omni. iud. l. fi. Fallit in doctore qui habet merum imperium in scholares: vt in auc. habita.

¶Quæro quid sit. Nota diffinitionem meri imperij. tamen Ange. fuit hic in noua opin. videlicet q merum imperiũ diffinitur hic à Iurisconsulto. & mitatur de antiquis qui ad hoc non aduerterunt. vide eum omnino licet Rayn. contra teneat, Bal. verò cõtra: quia imò expedit ponere per accusationem, cũ aliud sit iudicis officium, aliud sit accusatio. Andre. Barba.
☞POMATES.
¶Quæro. Istam doctri. posuit Bar. in l. j. ẽ. de dam. infec. & adde Bar. consi. clxxxix. in prin. incipiẽte, quæritur.
¶Item fallit in multis. An ex consuetudine detur imperiũ, & licet detur iurisdictio, vt l. viros. C. de digni. l. j. C. de emãci. lib. non tamen datur imperiũ. vide gl. elegantem in auc. de defen. ciui. §. & iudicare. & an præscriptione. & vide Inno. in c. dilecto. de offic. Archi. qui eleganter dicit, præscripto iure condemnandi, nõ
a
3. quem
dum
l. j. in
l. regnam
videt
onere.
dictum
l. illicitas

Ibi: Sex modis, Tu videas hass. hic. n 24 qui solum modo cons tatur quatuor species

a ¶Imperium Maximum. Hinc est qđ si datur ciuitas alicui nō videtur data licētia cōdendi leges vel statutū, secundū Ange. hic. qđ no. & vide casum valde mirabilē in l. ad bestias. j. de pœn. quod tenementi. And. Bar.

b ¶Quæro ergo quid. Tene menti consilium Ang. qui dicit q̄ mistum transit in diuersam speciem à cōponentibus. Vnde si sta tutū loquitur de interlocutoria, & est data sententia super causa summaria, dicitur sententia mista, & non merè diffinitiua, nec merè interlocutoria. videas eum omnino. Andreas Barba.

merum imperium sex modis. Quoddā est imperium maximū: quoddā maius: quoddā magnū: quoddā paruū: quoddā minus: quoddā mínimū. Imperium maximū [a] est habere potestatē condendi legem generalē quod competit soli principi & senatui: vt l. j. de consti. prin. & l. non ambigitur. ff. de legib. & etiam præfecti prætorio: vt l. normā. [a] C. de offi. præfec. præto. Secundò est imperiū merum maius, vt habere potestatē animaduertēdi in facinorosos homines vt hic. Quod dicit, animaduertendū, intelligo de animaduersione, per quam vita adimitur in totum, vel si membrum abscindatur. hoc vult dicere hic glos. iij. dum dicit, totū corpus vel partem. probatur. C. de off. eius qui vi. alte. l. ij. in glo. & in auth. de collat. §. ad hoc prohibemus. dixi plenè de publi. iudi. l. ij. Item si adimatur vita ciuilis: vt quia perdat libertatem: vt d. §. quiv̄ niuersas. hoc etiam tenet glos. hic. Sed iuxta hoc quæro, an missio in carcerem, sit de illo, mero imperio maiori. Respon. Aut missio in carcerem fit ad custodiam, donec de maleficio inquiratur: & non est de mero imperio: quia minoribus magistratibus & defensoribus competit, vt in auth. de defen. ciui. §. & iudicare. vt l. diuus Pius. j. de serui. fugi. Si verò fiet ad pœnam, vt scilicet si aliquis damnaretur ad perpetuū carcerem, vt fit per iudices ecclesiasticos, seu spirituales de iure canonico: licet de iure ciuili nō debeat fieri: vt l. aut damnum. §. solent. j. de pœnis. & tunc esset meri imperij: quia æquiparatur damnato in metallum: vt d. §. solent. & §. fin. & melius in §. inter. & hoc tenet Inno. in c. qualiter & quando. de accus. & tenui in l. ij. j. de publi. iudi. †Tertiò est imperium magnum, vt quando perditur ciuitas tātùm, vt per deportationem. Et ita tenet gl. hic. facit l. edicto. §. rei autem capitalis. j. de bo. pos. facit l. sed & si qs §. rei capitalis. j. si quis cau. cum simi. Circa hoc quæro vtrū causæ liberales dicātur de mero imperio. Quod videtur: quia q̄nq̄ per eas perditur ciuitas & libertas. Facit l. pen. in fin. C. de peda. iudi. Contrarium dico: quia illæ expediuntur iure actionis competentis parti. Item officio iudicis mercenario, quod respicit priuatam vtilitatem. Item commodum partis: & sic est iurisdictionis, vt infrà dicam. †Quartò est imperium paruum, vt relegare aliquem: & illud est meri imperij: vt no. glo. C. de senten. l. nulli. & Instit. quib. mod. ius pat. solu. §. relegati. licet quidam de hoc dubitauerint, vt Spec. in hoc tit. ver. quid de relegatis. & tamen ista est veritas: quia expedit officio iudicis nobili, & respicit publicam vtilitatem. Sed quia non est meri imperij magni, potest super eo sententia ferri in absentem, & causa agitari per procuratorem: vt l. pen. §. ad crimen. de publi. iudic. & l. seruum quoq̄ §. publicè. j. de proc. & l. absentem. j. de pœnis. De isto eodem imperio, puto q̄ sit omnis pœna, per quā corpus alicuius acriter afficitur: vt l. si quid erit. ŝ. de off. proconſ. Et ideo dico q̄ si quidem aliquis torquetur ad pœnā, esset istius meri imperij. Sed si torqueretur ad inuestigationē: tunc esset possibile quòd esset de iurisdictione: quia tunc expediretur iudicis officio mercenario: vt in authentica, de testibus. §. si verò ignoti. facit quod tetigi. ŝ. l. prox. & j. dicā. †Quintò est merum imperium minus, vt modica coērtio corporis & ista cōpetit omnibus magistratibus vt j. eo. l. magistratibus & in authen. de defen. ciui. §. audiēt. Habent enim cognitionem leuium criminum. Facit. j. de accu. l. leuia. & hoc q̄ sit meri imperij, apparet: quia officio iudicis nobili expeditur, & respicit publicam vtilitatem. Non est ergo verū quod dicit glo. & Iaco. de Aret. quod modica coertio sit species per se distincta à mero imperio. Differunt enim tantum secundum plus & minus. & sic non differunt tempore. l. finali infrà de fund. instru. †Est sextum imperium minimum vt l. leuis mulcta. & l. fina. C. de mod. mulctam. & j. titu. ij. l. j. cū ibi not. & C. de sportu. l. ij. Contra prædicta facit. ŝ. tit. ij. l. j. in fi. vbi dicitur q̄ modica coertio non est merum imperiū. Sed respondeo: & dico quod ibi non loquitur de modica coērtione quæ fiat ad vindictam maleficij, sed de quadam coērctione verbali quę fit officio iudicis mercenario ad expeditionem causæ, vt supra dixi.

Ibi: Resp. Tu adueritas q̄ mo sm hass. hic. n. 27 sunt tres gradus tantum modo

13 l. proxi. †Quæro vtrum merum imperium possit delegari. Breuiter merum, imperium maximum, maius, magnum, & paruū, non possunt delegari, nisi ex causa absentiæ: vt l. solent. in prin. ŝ. de offi. procon. ŝ. titu. ij. l. j. Minus autem, & minimum, videtur posse delegari: quia competunt iure magistratus: ergo &c. vt
14 l. j. ŝ. ti. ij. Expeditus de mero, venio †ad mistum imperiū, & quæro quare dicatur mistum. Glo. in l. iubere. j. eo. videtur dicere q̄ sicut participium partem capit à nomine: partem à verbo, sic mistum imperium partem capit à mero imperio, partem à iurisdictione. à mero imperio, vt non possit delegari. à iurisdictione: quia consistit in commodo pecuniario. Et secundùm hunc tex. qui dicit mistum imperium cui & iurisdictio inest, deberet exponi q̄ ei inest iurisdictio hoc est, qualitas iurisdictionis: quia cōsistit in commodo pecuniario. & ita exponit Iaco. de Are. quod satis procedit. Tu dic melius q̄ ideo dicitur mistum: quia capit à mero imperio, hoc est quod iudicis officio nobili expeditur. & hoc est melius dicere quàm illud quod dicit glos. scilicet q̄ demandari non possit. Nam quandoq̄ merum imperium demandatur, vt dixi. quandoq̄ mistum, vt j. dicam. à iurisdictione verò capit: quia respicit priuatam vtilitatem, vt patet in exemplis positis in tex. vt ŝ. eo. l. j. Et hoc est melius dicere quàm quod dicit glo. scilicet q̄ cōsistit in commodo pecuniario. Nam quandoq̄ etiam merum imperium cōsistit in pecuniario commodo, vt in pœnis, & mulctis. Ité quandoq̄ mistum imperium non consistit in pecuniario commodo: vt in datione tutoris, qui datur per
b sonæ: non solùm patrimonio seu rebus. Quæro ergo, quid [b] est?
15 & Guli. aliam. quod non placet, vt ŝ. eo. l. j. Dic †ergo secundùm Pet. mistum imperium est iurisdictio quæ officio iudicis nobili expeditur priuatam vtilitatem respiciēs. Per hoc quod dico, priuatam vtilitatem respiciens, differt à mero imperio. Per aliā partem, scilicet ex eo quod dico, officio iudicis nobili, differt à iurisdictione, vt dixi in mero imperio. hoc quod dicit de priuata vtilitate, probatur exemplo hic posito, vt l. nec quicquam. §. vbi de
16 cretum. ŝ. de offi. procon. †Quæro quibus competit mistum imperium. Respon. illis, quibus dixi competere merum imperium, & non alijs: vt d. §. iusiurandum. in fi. de defen. ciui. quod intelli-
17 ge de misto imperio magno: de alijs j. dicam. †Quæro quot sunt gradus istius misti imperij. Respon. sex, sicut in mero. Est enim quoddam mistum maximum, quod nō potest expediri, nisi per solùm principem, vt dare veniam ætatis impetranti: vt C. de his qui ve. æta. impe. l. ij. Interponere authoritatem arrogationi: vt l. ij. ŝ. de ado. & in emancipatione infantis: vt l. fi. C. de emanci. lib. Et in legitimatione per rescriptum, vt in auť. qui. mo. na. effi. sui. §. illud. & §. pe. & ibi no. omnia ista expediuntur officio iudicis nobili, & respiciunt priuatam vtilitatem: ergo sunt misti imperij. †Secundò est mistum imperium maius, vt cognoscere circa
18 sententiam ex supplicatione quæ competit soli principi & præfecto prætorio, vt in auť. quæ supplicatio. C. de precī. Impe. offe-
19 & l. j. C. de offi. præfe. præto. † Tertiò est mistū imperiū magnū, vt illud quod requirit planam causæ cognitionem, & coērtionē realem, vel personalem, vt in danda restitutione in integrum, & in missione in possessionē ex secundo decreto & similī, vt in expellendo quem de possessione re ipsa. ista non competunt iure magistratus, vt l. ea quæ. §. magistratibus. j. ad muni. nec possunt demandari, vt j. eo. l. iubere. Fallit fauore minorum, quando pe-
20 titur restitutio, vt l. fi. C. vbi & apud quem. † Quartò est mistū imperium paruum, vt illud quod fit cum plena causæ cognitione, licet non habeat coērtionem realem vel personalem, vt dare bonorum possessionem quæ tribuit ius pronunciare de mittendo in possessionem ex secundo decreto: interponere authoritatem in alienationibus, & transactionibus alimentorum, & ista si militer non competunt magistratibus, vt d. l. ea quæ. §. magistratibus. nec possunt delegari, vt j. l. pxi. & de dā. infec. l. iiij. §. duas. & ŝ. de offi. procon. l. ne quicquam. §. vbi decretum. & j. de re. iu. l. omnia quæcunq̄. Fallit in datione tutorum fauore pupilli, vt ŝ. eo. l. j. cum ibi no. & quantum ad missionem in possessionem,
21 expediam plenius in l. proxi. † Quintò est mistum imperiū minus, vt quę iudicis officio nobili expediuntur, & summaria cognitionem requirūt: & ista possunt demandari, vt ŝ. ti. ij. l. cognitio. §. vt possessio bonorum. †Sextò est mistum imperium minimum, vt quæ expediuntur officio iudicis nobili absq̄ causę cognitione,

Ibi: Resp. sex. Tu melig aduertas cum fass hic. n. 31 circa medium. ubi ponit tres species solum modo.

gnitione, vt interponere autho. manumissioni, & emācipationi. & ista competunt cuilibet magistratui: vt in auť. de defen. ciui. §. & ista competunt cuilibet magistratui: vt in auť. de defen. ciui. §. nullā. & possunt demandari: vt no. ŝ. ti. ij. l. j. in prin. glo. ij. Quod autē dixi, q̄ non potest. demandari imperiū mistum: intellige nisi in causa absentiæ, vt l. j. ŝ. ti. ij. & nisi in principe: quia est solutus
23 legibus. Venio ad tertiū, scilicet ad iurisdictionē. Et †quæro primò quid est iurisdictio strictè sumpta. Respondeo q̄ est iurisdictio quæ officio iudicis mercenario expeditur, priuatā vtilitatē respiciēs. Per hoc quod dico, officio iudicis mercenario, differt à mero & misto imperio, vt ex prædictis patet. Quòd priuatam vtilitatē respiciat, patet: quia quilibet petit iure actionis quod sibi debetur. †Quæro quot sunt gradus iurisdictionis? Resp. sex,
24 sicut dixi in mero & mixto imperio. Quędā enim est iurisdictio maxima, in qua vertitur res maximi præiudicij, vt causæ liberales & status: vt ingenuitatis & libertinitatis quę iure actionis expediuntur, vt Instit. de actio. §. præiudiciales. ideo dicuntur de iurisdictione: & est species distincta ab alijs quæ expediuntur officio iudicis: vt l. placet. C. de peda. iudi. & de proba. l. placet. & qa maxima nō potest delegari, & per magnos iudices debet explicari, vt d. l. placet. quod intellige vt ibi no. & dicam j. de pet. hær.
25 l. si quis libertatem. §. planè. †Secunda est iurisdictio maior, vt in casibus in quibus, ex vigore sententię latę super aliqua actione, potest veniri ad cruciationem corporis, vt si quis non potest soluere, luat in corpus, vt l. quicunq̄. C. de ser. fu. & j. de iniu. l. si qs iniuriam. Et ista puto etiam q̄ non possit delegari: quia coērtio
26 in corpus non transit in iudicē delegatū, vt ŝ. l. proxi. dixi. †Tertia est iurisdictio magna, vt quæ ascendit summā trecentorū aureorū: ista non cōpetit nisi maioribus magistratibus, vt in auť. de defen. ciui. §. & iudicare. & ista causa nō potest delegari, nisi ex duabus causis. Primò propter absentiam. ar. eius quod dixi tibi ŝ. de mero & misto impe. Secundò propter multas occupatiões, vt C. de peda. iudi. l. placet. circa prin. quod non esset in mero & misto impe. vt ibi dum loquitur de his quę expediuntur iudicis officio. Quarta est iurisdictio parua, vt illa quæ est j. trecētos aureos, vt d. §. iudicare. & ista indistinctè potest delegari, vt & hac l. in fi. Quinta est iurisdictio minor. Sexta est iurisdictio minima vt illa quæ consistit in causis centū aureorū, & j. in quibus si ordo iudiciarius obseruaretur, plus esset damni quā emolumenti, & plus expenderetur quā haberetur & istæ possunt delegari, & in his summatim procedi, vt in auť. de man. prin. §. si tibi. aliās esset damnū cognosci, vt C. de sen. auť. nisi breuiores. & in auť. de iudicibus. §. ne aūt. Facit de exacto. tri. l. mediterraneæ. & quod ibi dixi. Vltimò scias q̄ quidā faciunt aliam distinctionē iurisdictionis, scilicet alia voluntaria, alia contentiosa, quę probatur in l. ij. ŝ. de offi. procon. sed inueritate in hac materia non congruit, quia voluntaria & contentiosa dicitur respectu partiū: nos autē tractamus hic de iurisdictione respectu iudicis. Alij vt Spec. in hoc titu. in prin. distingunt iurisdictionē alia ordinaria, alia delegata. Sed ista nō est bona distinctio: quia iurisdictio delegata nō differt ab ordinaria, sed est vna & eadem: licet exercitium sit diuersum: quia delegatus exercet iurisdictionem delegantis, vt ŝ. titu. ij. l. j. §. qui mandatam.

1 *¶ Pronunciatio & missio in possessionem est misti imperij: sed pronunciatio misti imperij minoris: & delegatur.*
Missio in possessionem est superioris gradus, & non delegatur.
2 *Secundum decretum, id est quòd res ipsa in qua fit missio in possessionem. adiudicatur misso, solum interponitur in causa damni infecti, in alijs causis non adiudicatur, sed uenditur.*
3 *Interpositio primi decreti qualiter sit misti imperij.*
4 *Dare bonorum possessionem est misti imperij. & quando possit delegari.*
5 *Remedia prætoris circa cautionem damni infecti quot sunt, & qualiter prætoria stipulatio cognoscatur. remissiue.*

¶P. PAV. P.

a ¶Iubere cauere. Circa materiā huius legis, vide Baptist. per Caccialup. qui benè examinat in sua repetitione.

Tertia. p. principalis.

Diffe

a Vbere cauere. Iubere q̄ caueatur. Item mitte re in possessionem sunt misti imperij. h. d. Ista lex est difficilis in glo. suis. Ad declarationem huius legis debetis scire q̄ legitur duobus modis in glo. principaliter. Primò q̄ ponantur hæc duo tanquā separata, iubere cauere: hoc est vnum. In possessionem mittere: hoc est aliud. Secundò modo legitur q̄ hæc duo simul iungātur, & ambo simul iuncta sunt misti imperij. Item prima lectura subdiuiditur in duas lect. quia secundùm primam. quod hic dicitur, in possessionem mittere, intelligitur ex primo decreto. secundùm secundam intelligitur in possessionem mittere, ex secundo decreto. Antequam veniam ad contraria declaremus tex. Et primo quæritur de qua prætoria stipulatione hic loquitur. Glos. hic dicit de stipulatione damni infecti. quod satis placet. Tamē puto q̄ generaliter intelligatur de qualibet stipulatione, quæ petitur officio iudicis nobili. Est enim misti imperij, cùm priuatam vtilitatem respiciat. Secundò quęro de qua missione in possessionem loquitur hic. Respon. glo. de missione in possessionem ex alia causa quàm damni infecti. Et hoc dicit timore cuiusdam contrarij, vt videbitis j. Tu intellige generaliter vt iacet, ex quacunq̄ causa fiat missio ex primo & secundo decreto, vt j. dicā. Tertiò quæro quid vult dicere tex. q̄ magis est imperij quàm iurisdictionis. Dicit glo. q̄ istud, magis, dicitur comparatiuè, non electiuè, quasi dicat. quædam habet ab imperio: quędàm à iurisdictione, vt in glo. Tu potes accipere etiā electiuè, quasi dicat imperij est non iurisdictionis: imperij dico, scilicet misti: cùm imperium diuidatur in merū & mistum, vt dixi ŝ. l. proxi. Expeditus de prima parte glo. quæ respicit tex. venio ad tertium, scilicet ad contraria. & oppo. ŝ. titu. ij. l. cognitio. §. vt possessio bonorum. Dicit glo. Soluevt ibi, quia ibi loquitur de pronunciatione de mittendo, quæ expeditur in summaria cognitione, & sic est iurisdictionis. Idem sentit glo. ŝ. eo. l. j. Habuerunt enim glossatores nostri multum pro inconuenienti q̄ causæ misti imperij delegentur. Tu dic secundū modernos q̄ etiam ibi loquitur de misto imperio, sicut hic: sed est misti imperij minoris: ideo potest delegari. Hæc est misti imperij superioris gradus, secundùm modernos subaudi: & ideo non delegatur, vt dixi ŝ. l. proxi. Secundò oppo. in auť. de exhi. & intro. re. §. si verò. vbi missio in possessionem competit delegato. Soluit glos. q̄ ibi intelligitur de legato principis, & bene. Tertiò oppo. j. de dam. infe. l. iiij. §. duas. vbi missio in possessionem delegatur: ergo est misti imperij. Huius timore est hic varia tio lecturarum: vt ŝ. dixi. Solu. ibi speciale. quasi dicat glo. in illo casu missio in possessionem nō est misti imperij, & propter glo. intellexit in possessionem mittere ex alia causa, quàm damni infecti. Sed contra hoc instatur in iubere, q̄ caueatur ex causa damni infecti est misti imperij, vt in princ. huius legis. & in princi. glo. multò magis missio in possessionem, quod est grauius. Ad hoc respondet gl. q̄ hic intelligitur de tali iussu qui importet, & inferat necessitatem. Concluditur ergo secundùm hanc lecturā sic iubere q̄ caueatur ex causa damni infecti, ita q̄ inferatur necessitas, est misti imperij: mittere in possessionem ex causa damni infecti simpliciter, non cogendo resistentem remedijs prætorijs, non est misti imperij, vt in contrario. Sed mittere in possessionem ex alia causa quàm damni infecti, est misti imperij. Ista lectu. non placet, quia hæc lex simpliciter loquitur de missione in possessionem ex omni causa, nec̄ restringit se magis ad vnā, quàm ad aliam. Præterea mittere in possessionem ex causa damni infecti est misti imperij, vt j. dicam. Et ideo glo. legit hanc legem secundo modo, vt quod dicit, in possessionem mittere, intelligatur ex secundo decreto, & est milti imperij. Et secundū istā concluditur sic: Iubere q̄ caueatur ex causa damni infecti, ita q̄ inferatur necessitas, est misti imperij. Item mittere in possessionem, ex secūdo decreto indistinctè est misti imperij, vt hic. Nō autem mittere in possessionem ex primo, vt lege contraria. Istā lectu. reprehendit glo. & bene, per l. ea quæ. §. magistratibus. j. ad muni. vbi loquitur de missione ex primo decreto, & dicit q̄ est misti imperij. Et quod intelligitur in primo decreto, patet: quia secundum decretum non interponitur nisi in causa damni infecti, vt j. declarabo. Et bene dicit: quia ibi non potest intelligi in missione ex secundo decreto. Propter hoc glo. recedit ab ista lectu. & legitur tertio modo, scilicet q̄ ista duo ponuntur in vnū, scilicet hoc totum, iubere cauere, & mittere in possessionem, est misti imperij. Contrarium loquitur de vno tantùm, quod nō est misti imperij. & sic transit. Ista lectu. non est vera: quia iussus de cauendo, & missio in possessionem, expediuntur officio iudicis nobili, & respiciunt priuatam vtilitatem: ergo quodlibet per se est misti imperij. Qualiter ergo cōueniunt? Dic breuiter q̄ missio in possessionē re ipsa est misti imperij, vt hic, & ibi: vnde concordant in vno. tamen est ibi speciale quia delegatur, licet misti imperij sit. & hoc quia causa illa celeritatē desiderat. Vnde prima solu. glo. quæ dicit ibi esse speciale, illa est vera intelligendo

& hanc sequit & ap probat Iass hic. n 14 cum sequentibus.

a ¶ Quæro quid vult. Et non habes tex. loquentem de primo decreto, secundū Angel. niſi in l. ſi finita. §. Iulianus. de damno infecto. Andreas. Barbatias.

↦P. PAV. P.

b ¶ More maiorū. Circa hanc legem vide etiam omnino dominum Ioan. Baptiſta. Caccialup. & vide quæ habes ad Bart. in l.j. ff. de officio eius cui mand. eſt iuriſdi.

↦P. PAV. P.

c ¶ Vltimò nota. Adde dum in iſto textu tradit regula, quòd æquiparantur mandatum procuratoris & mandatum delegati. vide octo differentias per Feli. in c. relatum. de offi. dele.

d ¶ Finitur. Adde inquantum domi. Iaſ. in iiij. limitatiõe ponit, an mandatum tingatur morte ſub delegantis, cùm primus delegans eſt vitus, quod conſuluit Fede. conſil. cciij. & cum papa mandat executori ſi ita inuenerit, prouideat. mortuo papa non expirat re integra ſecundùm Rotam deciſio. ccccxlix. in nouiſ. de offic delega. & dum in ſeptimo no. pariſicant mandatū procuratoris, & delegati, vide quod voluit Rota deciſ. ccccxvij. de procurato. & inquantum in iij. parte gloſſ. dicit quòd ſi papa confirmat excommunicationem, latam ab ipſo quòd epiſcopus poteſt abſoluere, vide Cal. cõſilio j. de officio delega. vbi voluit quòd delegatus non poſsit elapſo anno excommunicatum ab ipſo abſoluere licet non appellauerit vel appellationem non ſit proſecutus. & inquãtum ponit quòd qui confirmat dat, quando actus eſt nullus: & apparet de certa ſententia principis, adde Abb. conſi. lxij. ij. lib. Abb. conſi. xcviij. & quod princeps cõfirmando priuilegia nõ cenſeatur confirmare iniuſta, voluit Bal. conſi. ccc xxxvj. ij. libro. & in quantum etiam ponit quòd legatus nõ poſsit ſupplere defectum ſolennitatis omiſſæ, adde Abba. conſi. xvj. Et inquantum ponit quòd ſi princeps ſcribit ordinario authoritate noſtra facias quòd cenſetur delegatus, ad de Roma. conſi. cclx xxv. vbi videbis q illa verba non alterant iuriſdictionem.

vt dixi. † Habes ergo ex prædictis q pronũciatio & miſsio in poſſeſsionem, ſemper eſt miſti imperij: ſed pronunciatio eſt miſti imperij minoris gradus, vnde poteſt delegari. Miſsio in poſſeſsionẽ eſt miſti imperij ſuperioris gradus, vnde non poteſt delegari niſi in cauſa damni infecti. † Quæro quid vult dicere glo. q ſecundùm decretum nõ interponitur, niſi in cauſa damni infecti, cũ videamus quotidie q in omnibus aliis cauſis interponatur? Reſpon. ſecundùm decretum hoc eſt, q res ipſa in qua facta eſt miſſio, adiudicetur miſſo, non interponitur, niſi in cauſa damni infecti, & in cauſa noxali: vt l.ij. ſi ex noxa. cau. aga. & l. & generaliter. in fi. j. de noxa. & in actione de peculio: vt l. ædium. j. de pecu. In aliis cauſis non adiudicatur res ipſa, ſed venditur: vt l. Fulcinius. §. j. qui. ex cau. in poſſeſſ. eatur. Vnde l. ea quæ. §. magiſtratibus. quæ loquitur de miſſione in poſſeſsionem ex aliis cauſis, nõ poteſt intelligi ex ſecũdo decreto: quia in aliis cauſis non interponitur ſecundùm decretũ mittendo in poſſeſsionem, ſed vendendo. † Quæro extra glo. quomodo hoc q miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto eſt miſti imperij: nonne hoc expeditur officio iudicis mercenario deſeruiente actioni propoſitæ, vt tædio affectus veniat reſponſurus, vt l. is cui. in prin. vt in poſ. leg. Prꝛterea ex officio mercenario magiſtratus minores poſſunt mulctare: vt l. j. j. titu. ij. & l. ſi. ſ. ti. ij. Et poſſunt perſonam capere: vt in auth. de exhibẽ. & intro. re. §. ſi verò. & dixi ſ. eo. l. ij. Quare non poteſt mittere in poſſeſsionem ex primo decreto. veritas eſt iſta: Primum decretum quod ſit ſufficiens preambulum perueniendi ad ſecũdum, interponitur ex officio iudicis nobili, & eſt inductũ ex nouo edicto: vt l. Fulcinius. §. j. de bo. auth. iu. poſ. Dicit enim prætor, Bona latitantis poſſideri vendiq; iubebo. Vnde hoc non fit ex virtute primæ actionis, ſed ex virtute nouæ conceſsionis factæ per prætorem. Puto tamẽ q ſi magiſtratus vellet grauare partem capiendo pignora, vt veniret in iudicium, & ſimilia, q hoc poſſet ex officio mercenario. Hoc tamen non eſſet ſufficiens, vt per hoc veniretur ad ſecundùm decretũ. Illud enim oportet, vt expediatur officio iudicis nobili, quod non cõpetit magiſtratibus minoribus, vt in auꝰ. de defen. ciui. §. iuſiuran dum. in fine. Dices tu. Si hoc ſit ex officio iudicis nobilis: ergo cum petitur fieri miſsio ex ſecundo decreto, debebit dari libellus, ſicut cùm petitur in integrum reſtitutio: vt extra de officio iudi. c. finali. Reſpon. Iſtud officium imploratur ſuper eo quod eſt notum & liquidatum in iudicio, ſcilicet propter contumaciam, ideo ſummariè expeditur: nec eſt neceſſarius libellus, ſicuti cùm petitur executio iudicati, quam puto peti ex officio iudicis nobili inducto ex edicto prætoris poſito in l. iiij. §. ait. infrà, de re iudicata. dum dicit, condemnatum ſoluere cogam. Et ideo delegatus non exequitur ſuam ſententiam. quod dic vt l. à diuo Pio. j. de re iud. † Item quærit glo. hęc lex loquitur de miſsione in poſſeſsionem bonorum. & ſic mittitur in poſſeſsionem bonorum. Quæro, quid qñ conceditur bono. poſſeſſ. Reſpon. Quicquid glo. dicat ſ. eodẽ. l. j. &

dare. bon. poſſeſſ. eſt miſti imperij: quia expeditur iudicis officio nobili, & reſpicit priuatam vtilitatẽ: tamen quandoq; poteſt demandari, quandoq; non: vt puta, quando non tribuit ius: quia expedit habita ſummaria cognitione, & nõ habita plenaria cauſæ cognitione: quia eſt miſti imperij minoris, & ideo poteſt delegari: alias ſecus, vt ꝛ eo. l. j. Vltimò: quia iſta l. ſeq. cum glo. tractat de cautione damni infecti, & de miſsione in poſſeſsionẽ. † Quæro quot ſunt remedia prætoris circa cautionem damni infecti? Dic vt l. iiij. §. duas. j. de dam. infec. vbi nota decem remedia. Secundò deberemus videre qualiter cognoſcatur prætoria ſtipulatio ab alijs. Dic vt l. v. j. de verbo. obli. Semper tamen intelligo hanc legem in his quę officio iudicis nobili interponuntur: aliàs non eſſent miſti imperij, nec procederet hæc lex.

1 ☞ *Mores antiquorum ſunt ſeruandi.*
2 *Qui habet iuriſdictionem ſuo iure, delegat: qui alieno iure, nõ delegat. & qualiter quis dicatur habere ſuo iure. nu. 4.*
3 *Mandatum re integra morte mandantis finitur.*
5 *Confirmans quando dicatur dare.*
6 *Mandatum factum nuncio de mittendo in poſſeſsionem, non extinguitur morte iudicis.*
7 *Delegatio facta à principe, morte principis extinguitur.*
8 *Princeps concedendo iuriſdictionem, an in dubio videatur concedere ordinariam vel delegatam.*
9 *Lex, princeps, conſuetudo, populus, vniuerſitas, & ſimilia, dant ordinariam iuriſdictionem.*
Iuriſdictio an præſcribatur, remiſſinè.
10 *Iuriſdictionem delegatam quis concedit.*
11 *Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, vnam delegare poteſt.*
Delegatus ad vnam cauſam, poteſt vnum articulum delegare.
Delegatus ad vnam cauſam, etiam lite conteſt. illam non delegat.
Ordinarius auocando cauſam ad ſe, poteſt delegatum reuocare.
12 *Delegatus poteſt delegare quando in delegatione dicitur quod poſsit delegare.*
13 *Licentia dandi iudicem eſt iuriſdictionis.*
Res deſinit eſſe integra per ſolam citationem, ad hoc ut iuriſdictio delegati non extinguatur morte mandantis.
Iudicium incipit à citatione.
14 *Si plures cauſæ ſunt commiſſæ & in una cœpit delegatus, an morte mandantis extinguatur iuriſdictio.*
15 *Remoto delegante, ita extinguitur iuriſdictio delegati ſicut eius morte.*
16 *Delegante excommunicato non extinguitur delegati iuriſdictio.*
17 *Morte delegantis extinguitur delegatio, non tanquam reuocata, ſed tanquam quod voluntas eſſet.*
18 *Acta facta à delegato ignorante mortem delegantis non tenent.*
19 *Morte delegati an extinguatur iuriſdictio, vel quomodo tranſeat in ſucceſſorem.*

b MOre maiorum. [b] Qui habet iuriſdictionẽ in ſua perſona reſidẽtem poteſt delegare, aliàs ſecus. & morte delegantis re integra extinguitur delegatio. h. d. cũ l. ſeq. Diuide: quia primò ponit duo dicta, ex quibus concludit vnum tacitè quod principaliter intẽdit probare. Secundò illud probat alia ratione. Tertiò ex prædictis infert vnam aliam concluſionem. Quartò illam illationem probat per ſimile. Secunda in l. & quia. Tertia ibi: ideo. Quarta ibi: ſicut in reliquis. Quæritur vtrum delegatus poſsit ſubdelegare. Ad hoc reſpondeo q de more antiquorũ inductum eſt q ille qui habet iuriſdictionem ſuo iure poſsit delegare, nõ qui alieno. Sed delegatus habet iuriſdictionem alieno iure: ergo delegatus non ſubdelegat. Inſtat quærens: eſt ne alia ratio ad hoc probandum? Reſpond. Iuriſconſultus, probo à ſufficienti partium enumeratione. ille poteſt delegare, qui habet iuriſdictionẽ à principe, vel à l. ſed delegatus non habet à principe vel à l. ergo delegatus non ſubdeleg. licet enim l. confirmet iuriſdictionẽ delegatã: nõ tamẽ dat ita q principaliter fundetur in perſona delegati. h. d. Sequitur ver. ideoq;. † No. j. q mores antiquorũ ſeruãdi ſunt, vt C. de teſta. l. teſtamenta. † Secundò not. duas regulas, vnã affirmatiuã, q ille põt delegare. qui habet iuriſdictionẽ ſuo iure: Aliam negatiuam, q ille nõ poteſt delegare, qui habet iuriſdictionẽ alieno iure. Itẽ no. in l. & quia q q cõfirmat, non dat. vl ti. no. † q mãdatum morte mandantis re integra finitur. [d] Venio ad apparatum, & op. ex primo dicto huius l. more. ſequunt duę falſæ conſequentiæ. Nam princeps habet iuriſdictionẽ alterius conceſsione, ſ. beneficio populi vt l. j. ſ. de conſt. prin. Item quilibet ordinarius habet beneficio principis: ergo nõ delegat, quod eſt falſum: vt l. imperiũ. in fi. ſ. e. Sol. dicit gl. q hic dicit alieno beneficio, intellige, ſ. hominis. ſed princeps habet à lege facta per populũ: alij magiſtratus habent à principe: qui eſt lex animata. hoc nõ placet. nã lex nullũ habet effectũ, niſi, ex perſona cõdẽtis: ſed

↦P. PAV. P.

a ¶ Oppono ad l. & quia. Circa iſtã materiam, an confirmãs dicatur de nouo dare, Modern. Hic latè ponunt. Adde Alex. conſi. cclxviij. vbi inter cætera dicit q cõfirmatio non trahitur in præiudicium alterius & q per derogationẽ factã pactis vel ſtatutis non intelligitur derogatum confirmationi. de quo latius per eũ in conſi. cccxxxviij. in penul. col. & vide etiam de materia eũ dem conſil. ccccccxj. per totum. & in conſil. ſeq. Itẽ vide quædã pulchra per Are. cõſil. lix. nunquid autem in confirmatione, & an cõfirmatio trahatur retro, vide Are. conſi. cxxxviij. in fi. & iij. col. & cõſ. ſeq. Item q cõfirmatio nunquã trahatur ad illicita, vide Ro. conſi. ccxviij. in vltimo col. Quid aũt ſi princeps confirmet donationem factã Titio: an per hoc probetur donatio. vide Ro. cõſil ccccxxxvj. Item q confirmatio ſtatutorum trahatur ad præterita, quorum effectus porrigitur in futurum. vide Bal. in l. plauti⁹. ff. de iure codicil. An autem confirmatio acti validi trahatur ad oĩa contenta in ipſo actu: an ſolùm ad principalẽ diſpoſitionem, vide Ang. conſi. xj. incip. ſed Titius. Itẽ q confirmatio operet, vide Bal. in c. vnico. q ſucceſ. feu. Itẽ q confirmans non videatur velle ius de nouo dare, vide Bal. limitationẽ in c. j. in prin. pro quo fiat mueſti. Item quod vnuſquę poſsit petere actum confirmari, de quo poſsit eſſe dubiũ an poſsit infringi, vide in l. ſi quos. C. de decu. lib. x. de quo vide ibi ad Bar. & de materia confirmationis & quid ſi alicui ſint confirmata priuilegia antiqua, an ea teneatur oſtendere: & quid ſi cõfirmatum eſſet falſum, vide Feli. in c. inter dilectos. in vj. & vij. colũ. de fide inſtru. & de eo quod dictum eſt an teneatur oſtẽdere, vt de Iaſ. in auꝰ. ſi quis in aliquo. in x. & xj. col. ponentem quatuor limitationes ad regulam, quod confirmãs nihil dicatur de nouo dare & ibi ad finem illius colũ. C de eden. vide ibi ſ materia aliquid dictum per eum poſt Imo. Item ad regulã

l. cõdidit populus Ro. ergo ab hominibus princeps habuit iuriſdictionẽ. † Dic ergo ſcd̃m doc. q tex. vult dicere, q ille habet iuriſdictionem ſuo iure, qui habet eam ex iure quod principaliter fundatur, & radicat in perſona ſua. & hoc habet quilibet ordinarius: non ergo cohæret territorio: vt dixi ſ. eo. l. j. Ille verò habet alterius beneficio, q habet eam à iure. quod principaliter radicatur in perſona alterius: vt delegatus: vt l. j. §. qui mãdatam. ſ. ti. ij. Oppo. [a] ad l. & quia. in prin. ſi lex confirmat: ergo dat. vt in auꝰ. de defen. ciui. §. interim. gl. ſoluit duobus modis: finaliter tenet q nõ eſt per oĩa ſimile, cõfirmare, & dare. † Tu dic clarius ſecundùm Guli. & ſic qñq; aliqs cõfirmat [b] illud, q eſt ipſo iure nullũ: & tũc vꝛ dare: vt l. adop. de ado. & l. legata inutiliter. j. de leg. j. Qñq; qs cõfirmat illud qd̃ nõ eſt ipſo iure nullũ, ſed eſt imperfectũ: vt qñ ſuperior cõfirmat electionẽ: tunc nõ videtur dare qui cõfirmat, ſed videtur imperfectũ perficere: vt in auꝰ. de defen ciui. §. interim. Similiter cũ prætor interponit decretũ alienationi, emãcipationi, & ſimilibus, nõ videtur ipſe dare vel facere illum actum, ſub/cõfirmat, & perficit. Qñq; quis cõfirmat actũ perfectũ, & validum, & tũc aut ille actus nõ erat in ſua libera poteſtate, quia eũ non poterat tollere: & tũc qui cõfirmat, non dat: vt l. vnũ ex familia. §. ſi de fal. j. de leg. ij. Aut erat in ſua libera poteſtate: & tũc aut ipſe cõfirmat volẽs de nouo inducere: & tũc videtur primũ revocare, & de nouo inducere: vt l. poſthumus. in fi. j. de iniu. rup. & irri. teſt. & l. quę rebatur. de teſta. milĩ. Aut noluit inducere de nouo, ſed voluit cõfirmare prout eſt: & tunc qui cõfirmat, non dat: vt extra de con fir. vti. vel inuti. c. antepe. & fi. Ita hęc lex cõfirmat iuriſdictionẽ delegatã, tanquã delegatã, prout eſt: nõ autẽ faciẽdo eam ordinariã. Ita debetis intelligere hic. Venio ad fi. l. & quia. in glo. oppo. j. de inſti. l. ſi quis mancipijs. § ſi impubes. Sol. intelligit gloſ. q ibi nõ erat res integra. Tu dic q ibi loquitur in mãdato vniuerſali, qd̃ æquiparatur cõceſsioni ordinariæ iuriſdictionis: hic verò in mãdato particulari. Dixi in l. eius qui. j. ſi cerpe. & plenè in l. j. §. ſi plures. j. de exer. Opp. [c] in auꝰ. vt nul. iudi. §. & hoc verò iubemus. Gl. ſoluit tribus modis. Primò q ibi nõ fuit delegata iuriſdictio, ſed mãdatũ quoddã negotiũ. Vel ibi fuit præceptũ: hic mandatũ. Iſta eſt vera. Prima nõ placet: quia qñ mandatur negotiũ, citius extinguitur illud mãdatũ: quã qñ mãdatur iuriſdictio: vt j. dicã. in fi. Iſta ſcd̃a placet, quã tenet Pe. de claro: ibi fuit mãdatũ ei, qui alias habebat iuriſdictionẽ vel officiũ in his quæ pertinebant ad ſuũ officiũ: meritò eſt iuſſus propriè, nõ aũt delegato: quia ante fieri cõpetebat. Et per hoc dico † q mãdatũ factũ nuncio de mittendo in poſſeſsionem, & ſimilia, nõ extinguũtur morte iudicis. [e] Pro hoc extra de offic. dele. lib. vj. c. ſi ſuper gratia. & j. de acg. poſ. l. fundi. & ibi dixi. Tertia ſol. eſt, q hic loquitẽ de morte mandãtis: ibi de morte eius, cui mandatũ eſt factũ. & j. dicã in qõnibus. † Quæro primò vtrũ morte principis extinguatur delegatio facta à principe. Et videt q non: quia princeps dedit. / Contrarium determinat gloſſ. & bene: quia hic intelligitur

quando princeps dat, tranſferẽdo in eũ iuriſdictionẽ ordinariã, ita q facit eũ ordinariũ. Aliàs cũ iuriſdictio non reſideat in delegato, idem qd̃ in alio. & hoc tenent omnes.

8 † Iuxta hoc, pro huius declaratione quero, quando princeps vel populus, qui poſſunt dare iuriſdictionẽ ordinariã, concedunt iuriſdictionem: vtrũ videantur cõcedere ordinariam vel delegatam? Breuiter ſic dico: Aut in cõceſsione ſic exprimitur q hoc faciat authoritate cõcedentis: & tũc non videtur concedere ordinariã: [d] vt in proœ. Inſti. ibi: authoritate noſtra, &c. & C. de vet. iure enucle. l. j. §. ea enim. Probatur. j. eo. l. ſolet. expreſsius extra de cle. egro. c. j. li. vj. & ibi glo. Si verò hoc nõ exprimitur: tunc aut cõmittitur vnũ negotium, vel plura particularia: & nõ videtur cõcedi ordinaria iuriſdictio. ar. l. certarũ. j. de teſta. tu. & extra de re ſcri. c. cũ aliquibus. lib. vj. & c. ne aliqui. cũ ibi no. per Ioan. An. de hære. in vj. Aut cõmittitur vniuerſitas quædã negotiorum: & tunc in dubio videt cõcedi ordinaria iuriſdictio: vt l. j. §. cũ vibem. ſ. de offi. præfe. vr.

9 & C. vbi & apud quẽ. l. fi. † Quærit gl. quis dat ordinariam iuriſdictionem? Rñd. lex, Princeps, cõſuetudo populus, vniuerſitas, & ſimilia: vt in glo. Idem Inno. in c. cùm ab eccleſiarũ. de offi. ordi. Hoc qd̃ dicit de cõſuetudine. intelligas de cõſuetudine illius populi, qui poſſet illam iuriſdictionẽ dare expreſsè ſtatuendo. Si enim intelligeres de præſcriptione, ſcilicet an præſcriberet iuriſdic. iſta eſſet longa qõ: & ponit eam Cy. C. de eman. lib. j. j. & Guli. in l. imperium. ſ. eo. Aliàs tibi dicam: nõ potuit mõ cogitare: qa d

10 profunda qõ eſt. † Quærit glo. quis põt dare iuriſdictionẽ delegatam? Dicit glo. quilibet qui poteſt dare iuriſdictionẽ ordinariã.

e Item quilibet [e] ordinarius, vt hac l. Item qui libet delegatus à principe. vt C. de iudicijs. l. à iudice. Hoc eſt verum quãdo delegatur iuriſdictio. Sed ſi delegatur aliud officium: tũc iſtud nõ poteſt demandari, vt extra de offi. & po. iud. dele. c. fi. in fi. & j. de lega. l. ſciendum. §. legati. & C. de decu. l. nullus. li. x.

11 Item dicit gloſ. † delegatus ad vniuerſitatẽ f cauſarum põt ſubdelegare vnã. Et hoc cõmuniter tenetur, licet quidam cõtra, prout tenet Pe. in l. j. §. ij. quis & à quo. Pro hoc dico q etiã delegatus ad vnã cauſam poteſt delegare vnũ articulũ illius cauſæ, ſicut ille qui eſt delegatus ad plures cauſas poteſt vnam de his ſubdelegare. De hoc eſt hodie caſus de offi. dele. c. j. in cle. licet Cy. contra in l. à iudice. C. de iudi. Item dicit glo. q lit. conteſt. delegatus ad vnam cauſam poteſt eam delegare, ad ſimilitudinem procuratoris: vt C. de procu. l. neq;. Idem ſentit glo. in hac l. more. in ſolutione contrarij de l. legarum. ſ. de offi. procon. Et idem ibi tenet, & in d. l. j. §. j. quis & à quo. Vltramontani contrà, vt Cy. refert in l. à iudice. C. de iudi. Nam procu. per conteſtationem efficitur dominus litis, non iudex delegatus: vt j. de iudi. l. iudicium ſoluitur. quia iudex ordinarius eũ poteſt reuocare quando vult: vt ibi. Et illud tenet glo. extra de re iudi. c. cum Bartoldus. & de appel. c. cũ cauſam. & Ioan. And. extra de procu. c. j. aliàs c. licet. lib. vj. Quod dixi q iudex ordinarius poteſt reuocare delegatũ, etiam poſt conteſtationem, intellig it Guli. reuocando ad ſe. Sed ſi vellet alij committere non poſſet, niſi ex cauſa: vt l. placuit. C. de peda. iu. Sed illa lex ad hoc nõ vrget. Quæro † : quid ſi in delegatione dictum eſt, q poſsit alteri delegare? Pe. dicit q nõ poteſt. Cy. refert in l. à iudice. C. de iudi. Glo. hic & Cyn. poſtea in addi. ad l. à iudice. vbi dicit contra: quia tũc nõ videtur ipſe delegatus delegare, ſed delegans: vt l. vnum ex familia. §. ſi de fal. j.

& quotuplex ſit interpretatio, vide Feli. in c. ſuper quæſtionum. in j. col. de offi. dele. in prin. Item q̃ confirmans teſtamẽ ſtim primo factum à non habente poteſtatem faciendi dicatur de nouo cõcedere, vide Bar. conſi. cxcvj. inci. ciuitate Cimerini in primo dubio.

§ POMATES.

¶ Oppo. Limita vt per Pau. conſi. clxxxix. in vlti. col. & vide Alex. conſi. cxxxij. in iiij. volu. & conſi. cxxiij. in v. vo. ad fi. & vide multas remiſsiones per Feli. in c. cum veniſſent. in ij. col. de teſta. Ro. cõſil. viij. & Imo. conſilio lxxiij.

b ¶ Confirmat. Adde & vide Alexand de Imo. in conſi. j. colũ. xiij. in v. volu. & in conſi. xxx. col. ij. eo. volt. vbi latè.

¶ Morte iudicis. Adde inquantũ do. Iaſ. ponit q licẽtia de capiendo debitorẽ, durat in tempus ſucceſſoris, ſi cauſa cognita eſt conceſſa. Bal. conſil. cccx. vbi dicit q à renouatione licẽtiæ non poteſt appellari: quia abſq; renotione durat facultas capiendi.

↦P. PAV. P.

¶ Videtur cõcedere ordinariã. vide Abb. in c. fin. in v. colũ. de officio delega.

§ POMATES.

¶ Item quilibet. Extẽde vt per Panor. c. cæterũ. col. vij. verſi. inſup. de iudi. & ibi in vj. col. in fi. & ſeq. verſic. & no. duo in tex. in c. fi. de offi. or. vbi Bal. ad hoc ſimpliciter ponderauit.

§ POMATES.

¶ Quæro. In ſeruis in ver. & hoc placet. iſta eſt cõmunis opinio vt dixit Alex. in ru ſ. proxi. in v. col. verſi. comprobatur.

a ↦P. PAV. P. ¶Quæro quando desinit. Circa istam materiam an per vnum actum perpetuetur iurisdictio, vide Ro. singulari cxlix. Iaſ. hic in xij. col. in princ. qui tamen non allegat Ro. vbi suprà. vide Feli. in c. gratis. in xij. col. de offic. delega.

b ¶Citatio. Adde post do. Iac. q̃ per citationem rescriptum sit cõmune & aduersarius vti potest inuito impetratore, secundùm Franci. de Are. consil. xxxiij. & Ro. consil. cccxliij. & an ante præsentationem rescripti iudex possit recusari, vide Federi. consil. xxiij. quod sic.

↦P. PAV. P.

c ¶Quæro vlterius. Quid autē in gratia concessa per papam, solo verbo an expiret morte eius, vide Deci. in Rubri. extra a de consti. pecu.

↦P. PAV. P. b

d ¶Vltimò quæro. Limita hanc materiam vt per Bart. in l. terminatio. circa finem: C. de fru. & lit. expē. & circa illud qđ hic dicitur, quādo committitur nudum negotiū ad ministeriū, vide Alex. Areti. & Mod. in l. qui liberis. §. hęc verba. de vulg. & pupi. post Bar. Itē quod quādo cōmittitur aliquid consuetūdinē alicuius, dicatur factū cohęrēs pśong. vide quæ habes ad Bart. in l. vnica. §. ne hoc autē. C. de cadu. tol. vide etiā Alex. in apostil. ad Bart. in l. vnica. in d. §. ne hoc autē. Itē quo cōcessio facta sub noīe dignitatis cēseat realis vel personalis, vide oīno Pau. de elsaza. in j. q. sua inci. Papa scribit per totā illā quęstionem. Itē nonnulla ex quib⁹ cognoscitur in delegatiōe fuisse electum industria personæ, vide per Iaſ. in l. j. i. viij. col. ff. de offic. eius. Itē qñ cōmittit aliquid sub noīe officij si fit in ordine qñ non transeat in diuisione, vide et declara vt per Io. de dama. consil. xix. in iij. col. Itē de re ardua &c. quibus cognoscatur, q̃ sit electa industria pśonæ, vide latē Fel. in c. qñ. §. j. in pen. & vlt. col. de offi. deleg.

e ¶In successorē. Adde etiā post do. Iac. aliā limitationē, qñ mandatū sub noīe dignitatis non transeat in successorē. quā ponit Bal. cōs. cccxvij. ego puto j. li. de cōmissione facta Regi Francorū. & quando mandatū sub nomine dignitatis transeat in successorem, vide Io. de Ana. cōsil. xix. do. Car. consil. xlviij. Abb. consil. xciij. An autem mādatum factum Ep̄o successor possit exequi añ cōsecrationē, vide Ro. dec. cccexxiij.

de leg. ij. Pro hoc inducit ipse specialiter l. nō distinguemus. §. quæsitū. j. de arbi. & de ser. rusti. præd. l. cùm essent. §. fi. facit l. apertissimi. in fi. & ibi gl. C. de iudic. & j. eo. l. solet. & hoc placet. Nam sicut cognitio causę est iurisdictionis, & ideo delegabilis: ita iudicis dandi licentia est iurisdictionis: vt l. imperium. in fi. ŝ. eod. & ideo delegabilis.

¶Venio ad finem legis: & quia dicitur hic q̃ iurisdictio delegati extinguitur morte mādantis re integra: Quæro †quando desinit res esse integra? Gul. hic disputat, finaliter tenet q̃ per litis contesta. nō enim sufficit sola citatio. b Et hoc sequitur Iac. Butr. in l. j. & authēt. ibi posita. C. de lit. contesta. Contra in c. gratū. extra de offi. deleg. Credo q̃ Decretalis illa dicat veritatem. Item text. hic dicit: li res ab eo, cui mādata est iurisdictio, geri cœperit. Quid est illud quod oporter esse cœptum, vt mandatum nō extinguatur? Certè illud quod est mādatum: sed iudici non datur iurisdictio. Iurisdictio autē incipit geri per solam citationem: quia cōmissio citationis est iurisdictionis, & ab ea incipit iudicium: vt j. de in ius vocā. per totum. & Insti. de pœ. temer. litigan. §. fin. in princip. Ergo apparet quòd delinit esse res integra. Sed si quidem procuratori mandatur exercitiū causæ, vel litis, est secus: quia causa vel lis non erat ante litem contestatā: vt l. causas. C. de transact. Ergo ante litem contestatam nō desinit res esse integra: sed dicitur mādatum integrum. Quæro, †quid si committuntur plures causæ, & incipit in vna: vel contra plures personas, & incipit contra vnā: an morte mandantis extinguitur mandatum quo ad alias? Inno. & gl. videntur dicere q̃ sic: extra de offic. deleg. c. licet vndique. Quod intellige quādo plures causæ fuerūt nominatim cōmissæ: & sic fuerūt plures delegationes: vt l. scire debemus. & l. pluribus. j. de verbo. obliga. Sed si esset commissio vniuersaliter facta, vt quia vniuersitas causarum est cōmissa, et sic vna cōmissio: tunc incipiēdo in vna, perpetuaretur quo ad omnes. Facit ad hoc l. etiam. la prima. §. j. j. de minoribus. Eadē enim est ratio quæ est in vna. † Quæro viterius, dicitur hic, q̃ morte mandantis extinguitur mandatum delegationis: quid si mandans non est mortuus, sed aliter remotus? Dicunt Doctores idem eadem ratione. Facit l. si per epistolam. infrà de acquiren. hæred. & infrà de suspect. tuto. per totum. Quid si excōmunicatus, †vnde remanet officiū. licet impediatur administratio? Innoc. tenet q̃ non reuocatur officium delegati, in d. c. licet vndique. Quod placet pro hoc, quia licet delegans posset recusari vt suspectus: non tamen impediretur officiū seu iurisdictio delegati, vt extra de offic. delega. cap. si is cui. libro vj. Quæro morte† mandantis extinguitur mandatum: an extinguatur tanquam reuocatum, vel qualiter? Respōdeo, non extinguitur tanquam reuocatum à domino, sed tanquam voluntas mandantis cesset, vt infrà locati. l. iiij. Aliud est enim reuocare: quia tūc ponitur voluntas contraria primę. Aliud est, voluntatem cessare: quia tunc ponit non esse voluntatem: vel esse, & cessare. Et per hoc apparet q̃ si aliquis delegauerit causam donec duxerit reuocandam, q̃ eo mortuo non videatur reuocare: vt in c. si delegatus. de officio delega. libro vj. Quæro: † morte mandantis extinguitur mandatum: quid si delegatus ignorat & procedit, an valeant acta? Innocen. in dicto c. licet vndique. videtur dicere quòd sic: quasi mandatum non extinguatur ipso iure, sed ope exceptionis. Glos. j. si cer. peta. l. eius qui in prouincia. super verbo ignorassent, tenet contrarium. Idem tenet glos. extra de testi. c. cùm venissent. Idem Specu. in titu. de offic. iudi. delega. §. restat. versic. quid si delegatus. quod mihi satis placet, per istum tex. qui simpliciter dixit mandatū solui. Vltimò † quæro, d vidi q̃ mandatum delegati soluitur morte mandantis seu delegantis: an soluatur etiam morte delegati: an verò transeat in successorem? e Glos. hoc distinguit, aut committitur sub nomine proprio, aut sub nomine dignitatis: quam vide & nota. Dic breuiter. Aut committitur aliquod negotiū, non iurisdictio: & tunc licet sub nomine dignitatis, nō transiit ad successorem, secundū Innocen. extra de offi. delega. c. fina. Aut cōmittitur iurisdictio: & tunc aut sub nomine proprio: & non transit ad successorem: argu. l. si seruus communis. j. de stipula. seruo. Aut sub nomine dignitatis: & tunc glos. videtur dicere simpliciter quòd transit. Docto. dicunt, aut apponitur nomen dignitatis, quam quis habet beneficio alterius, vt vicarius, vel delegatus, & similes: & tunc non transit in successores, secundùm Pet. argumen. l. quod principi. & l. si Augustę. j. de lega. ij. Aut sub nomine dignitatis, quam quis habet iure proprio: & tunc transit in successorem: vt extra de offi. delega. c. quoniam abbas. & d. l. si seruus. j. de stipu. seruo. Aut sub nomine proprio, & appellatiuo: & tunc inspicimus quod præcedit: vt d. l. si seruus, nisi ex aliqua causa vel aliqbus circūstātijs aliud præsumat, vt plenè dixi in d. l. si seruus. &c.

f ¶Si quis id. Contra corrumpentem vel corrumpi facientem album propositum, vel qđ in albo proponitur, datur actio popularis in quingẽtos aureos, quę in defectum est corporalis. hoc dicit. Primò ponit edictum. Secundò eius expositionem, Secūda ibi. Serui quoq; ¶Ad euidentiam scias quòd olim in ciuitate Romana erat quidam murus de albatus, in quo ponebātur edicta prætorum. Item citationes cōtumacium: & illud si quis destrueret, punitur hac lege: intellige si edictum prætoris destruitur quod propositum esset perpetuò. Secus si destrueretur id quod ponerētur ad tempus: vt citatio: quia tunc post finitam causam non interest alicuius, licet destruatur: & destruens, hoc dicto non tenetur, &c.

1 ☞ *Corrumpens uel destruens aliquid in libris existentibus in armario communis, tenetur hoc edicto.*
Item destruens imaginem alicuius proditoris uel falsarij.
2 *Destruens citationes positas in loco publico punitur extraordinariè.*
3 *Pœna actionis popularis applicatur parti, non fisco.*
4 *Masculinum continet fœmininum remissiuè.*
5 *Tempus præteritum quòd non contineat perfectum ex propria significatione.*
Statutum quod capitaneus proponens aliquid contra statutum communis desinat esse capitaneus, intelligitur quòd propositio sit perfecta.
6 *Qui non potest soluere in ære, luat in corpus.*
7 *Rusticitas & ignorantia excusant.*
8 *Iussus iudicis quando excuset. remissiuè.*
9 *Tollens edictum, licet non corrumpat, tenetur hoc edicto.*
10 *Mandans & faciens tenentur hoc edicto.*
11 *Mandans quando teneatur, etiam si mandatarius non sit in dolo.*
12 *Si plures delinquunt, quilibet in solidum tenetur, & uno soluente alter non liberatur.*

g ¶Serui quoq; Hic incipit exponere verba edicti, scilicet si quis. quia continetur liber & seruus masculus, & fœmina. versicu. quod si dum &c. hic exponit verbum, propositum erit. versicu. in seruos. hic declarat quod dixit, quingentorum aureorū. versicu. doli mali. hic exponit verbum, dolo malo. versicu. hoc verò edicto exponit verbum, corruperit. Examinemus modò per partes: & in princip. quæro expositionem verborum quorūdam, quæ non sunt exposita à iurisc on. Primò quid est hoc dicere, iurisdictionis perpetuæ causa, non prout res incidit. Glos. exponit: perpetua dicuntur edicta, non prout res incidit, sicut citationes. Tu dic clarius q̃ oīa quæ scribuntur in albo, vel in charta, ad

Ibi eadem Ratione, not doctrinaz celebrem pro practica totius communis Iuris cum, iubentium dum puniuntur delicta: qd nemo audeat absq; iussu eius corpora punire, aloco ubi suspendunt amouere: qd mḡ puto id em procedere eadem Ratione

ta, ad hoc vt ibi sint perpetuò, comprehenduntur hoc edicto. Et
1 ideo si quis † destruxerit aliquid in libris armarij communis, hoc
edicto tenetur. Hoc tenet Ro. super titu. de acti. in factum, quę
a oritur ex hoc edicto. Et eadē ratione a si quis destrueret figuram
alicuius hominis depicti in aliquo pariete propter falsitatē vel
proditionem, tenetur hoc edicto. non enim loquitur de scriptura tantū, sed si quid propositū erit. Quod verò dicitur, nō prout
res incidit, intelligitur de his quæ ibi proponuntur, vt eleuētur.
2 vt dicta continentia citationes. Dicunt tamen gl. † q̃ etiam ille
qui illa corrumpit, tenetur ex huius edicti sententia. quod doc.
1 nō placet: quia est hoc in verbis edicti specialiter exceptum. aliter ergo extra ordinē puniretur. † Quæro, cui applicabitur ista
3 pœna quingentorū aureorū. Gl. dicit q̃ applicabitur actori, nō
fisco. Vide eam, & not. Ista est vera, quādocunq; per actionem
popularem petitur pœna applicari parti: vt l. si cui. j. de ver. sig.
nisi aliter l. sit expressum: vt l. lege Corne. in fi. j. ad Sylla. Secus
qñ pœna imponitur per viam accusationis criminalis quod plenè examina, vt dixi in l. agraria. de termino. † Venio ad versi. ij.
4 Not. q̃ masculinum continet fœmininum. † quod dic plenè in l.
j. j. de verb. sig. & ibi per Dy. & Iac. Bu. in l. si quis in tantam. C.
vnde vi. & Cy. in l. quicunq; C. de ser. fugiti. † Venio ad ver. q̃ si
5 dum. Nota q̃ præteritum non continet præsens ex propriora significatione. quod dic vt j. de verb. sig. l. verbum erit. Et hoc no.
ad multa. d. Iac. But. allegat ad quæstionē quam disputauit. Docebat statutum, q̃ si capitaneus proposuit aliquid contra vtilitatem cōmunis, desinat esse capitaneus: an sit necesse q̃ propositio
sit perfecta: an desinat, cum incœpta est proponi. Et secundùm
propriā significationē regrit q̃ ꝓpositio sit perfecta. Venio ad
6 ver. in seruos. No. † q̃ qui non potest soluere in ære, luat in corpus: vt l. quicūq; C. de ser. fugit. Quod qualiter intelligatur. not.
Cy. in l. si non conuitij. C. de iniur. Dixi l. si quis iniuriā. j. de iniu
7 rijs. Venio ad ver. doli mali. no. † q̃ rusticitas, & ignorantia excusat, & ei parcitur. De quo per Dy. in c. iuris ignorantia. extra de
8 reg. iur. li. vj. Itē no. † q̃ iussus iudicis excusat: qđ dic vt j. de reg.
b iur. l. non vī. §. qui iussu. Venio ad ver. b hoc vero edicto. Not. q̃
9 qui tollit, † licet nō corrumpat, tenetur. Ratio: quia qui album
corrumpit, & illud quod propositum est. Nam cum dico, propositum est, comprehendendo rem propositam, & rem, seu locum, in quo proponitur. Sed quando eleuat rem propositam:
tunc illud propositū corrumpit: ideo tenetur verbis edicti. Item
10 nota † q̃ tenet ille qui mādat, c & ille qui facit. Hoc intellige, ex
c sñia edicti, non verbis: quia verba sunt scripta in personā, si quis
corrūpit. j. quod vi aut clā. l. aut qui aliter. in fi. & j. de adul. l. hæc
11 verba. Item no. q̃ † licet mandatarius non sit in dolo, tenet mandans. Contrà. j. de fur. l. si is q rē. §. si tu Titiū. Glo. soluit, & bene.
Tu clarius dic. Furtū est quoddā maleficium nominatum: hæc
enim appellatio furti continet contrectationē rei alienæ factam
animo lucrandi inuito domino. Sed si quis contrectauit rem, &
non fuit in dolo, non potest dici furtum esse cōmissum: ergo mādans nō potest teneri furti, quasi furtum sit factū: quia nō est factum furtū. Sed istud maleficium, de quo hic loquimur est innominatū, vt hic. Non enim habet aliud nomen, nisi q̃ factum ponat, si quis corrūpit album. Sed siue corrūpens fuit in dolo, siue
12 non, album corruptū est, merito potest quis teneri de eo quod
mādauit album corrūpi. Venio ad ver. si vterq; Not. † q̃ qñ sunt
plures delinquentes, quilibet tenetur insolidum: & vno soluente alter nō liberatur. Opp. glo. j. de eo per quē factum erit. l. j. §. si
plures. Sol. vt in gl. & bene. Opp. extra gl. de l. si multi. j. de pub.
& j. de iure fisci. l. auferē. in §. fi. Sol. Istud est verum in pluribus,
non officialibus. Nam plures officiales delinquentes in officio
non ita tenentur: sed inter omnes sufficit solui vnam pœnam,
vt dictis legibus probat. & j. de admi. tut. l. tres tutores. Vltimò
dicitur hic, q̃ si plures mādauerint: quilibet tenetur insolidum.
Contra in l. proxi. in fi. Solue vt ibi statim dicam.

1 ☞ *Plura maleficia plurium facta censentur, quando de uindicta publica tractatur.*
2 *Plurium consilium circa unum & idem, unum consilium censetur.*
3 *Plures mandantes, an teneantur sicut plures consulentes.*
4 *Dominus quomodo teneatur pro delicto à familia commisso.*
5 *Ratio quare magis in albo corrumpendo considerantur plura delicta, quā in furto.*

¶Si familia. Plura facta vnius familiæ puniuntur vt
plura, si de publica vindicta tractat. aliās vt vnum. h. d. vsq; ad fi. quām l. no. quia fortè non reperio

a tur alibi, nec ista, nec l. superior. Et primò
dicit, q̃ si familia albū corrūpit, dominus
tenetur pro quolibet seruo. Et quia huic dicto videbatur contradicere edictum, si fa-
fur. fe. di. illi respondet. & hoc primò. Secū
dò huic dicto obstabat authoritas Octaue
b ni Iurisconsulti: cui etiā rñdet. Secunda ibi:
vnde Octauenus, & hæc est bona l. vt dixi
ŝ. eo. l. proxi. & non sunt alibi istæ duæ ll. q̃
hoc tractent plenè vt iste faciunt. † Not. q̃ c
qñ tractatur de vindicta publica, plura maleficia plurium facta censentur. † Item not.
in fi. q̃ consilium plurium circa vnum &
idem, vnū censetur consiliū. Oppo. q̃ imò
idem sit in damno dato, quod in furto: vt l.
illud. j. ad l. aquiliā. Glo. soluit duobus modis, & bene. oēs tenēt gl. Sed contra opp. j.
de iniur. l. si plures. Glos. sol. teneas vltimā
solu. quòd ibi erant plures serui diuersorū
dominorum: & sic non faciebant vnam familiam. Oppo. extra glo. ad fi. & videtur
3 q̃ † plures mandantes teneantur in solidum
sicut plures consulentes: vt ŝ. eo. l. si quis id
quod. in fi. Sol. Ibi plures mandantes liberi
hic plures mandantes serui, q̃ constituunt
vnam familiam. Ita not. j. de noxa. l. si plurium seruus. Contra hāc sol. videtur casus
j. quod vi aut clam. l. semper. §. j. Sol. ibi qñ
agitur ad id qđ continet interesse respectu
petentis, licet sit pœna respectu conuenti:
hic quādo est simpliciter pœna. Distingue
ergo circa hoc plenè, vt ibi per Dy. & ibi dixi. Item aduerte ex
hac lege q̃ qñ ageretur crimináliter de damno dato, non haberet locum l. i. iud. j. ad l. Aquil. quia ageretur de vindicta publica: & plura facta sunt, idem qđ in albo corrupto. Idem tenebat
Mar. Sil. hic, quod Iac. Bu. & bene: furtum autē semper punitur
vt vnum: qa vnum factum est. vt hic in fine. Sed quid si pro furto ageretur ad vindictā publicam? non est idem, quod in dam-
4 no & iniuria. Et ideo † circa familiam seruorum delinquentium, Dist.
dic, Aut delinquit quilibet ex proprio proposito, non simul cōmunicato consilio: & pro omnibus tenetur dominus, non tanq̃
pro vno: vt hic not. secundū primam so. facit l. semper. §. j. quod
vi aut clam. Aut delinquunt communicato consilio: & tunc aut
domino sciēte. & pro omnibus tenetur. & loquitur l. j. §. j. j. si fa.
fur. fe. di. Aut domino ignorāte: tunc aut est vnum maleficium
d vt furtum, & mandatum: d & tunc semper tenetur dominus vt
pro vno vt hic in fi. Aut sunt plura delicta: & tūc aut agitur de
vindicta publica, vt in albo corrupto, vel iniuria, vel damno dato, & tunc tenetur pro omnibus, vt hic. Aut agitur pro vindicta priuata: & tunc tenetur tanquam pro vno: vt l. illud. ad legē
Aquil. & l. j. si fa. fur. fecit. di. Quod intellige si tempore commissi delicti erat vna familia: aliās secus: vt j. de nox. l. quod ait prætor. in fi. † Quæro, quare hic sunt magis plura delicta, quam in
5 furto? Respond. vt dixi ŝ. l. proxi. Furtum est quodam maleficium nominatum: vt in hac l. appellatione furti multa comprehenduntur. Vnde si plures furripiunt vnam rem, licet facta sint diuersa: quia alia est contrectatio vnius, alia contrectatio alterius:
tamen furtum est vnum: & ideo punitur vt vnum. Sed corrumpere album, est quoddam maleficium innominatum, et punitur
contemplatione: facti, scilicet ex eo quod corrumpit. Si facta
sunt plura: ergo puniuntur vt plura. Idem in iniuria. Nam edictum de iniurijs sonant in factum, & etiam l. Cor. vt si quis percusserit, propulsauerit, &c. & eodem modo l. Aquilia. si quis ruperit, fregerit, &c. l. si seruus seruum. §. tertio autem capite. infrà
ad l. Aquil. & ideo Iurisconsultus hic dicit quòd hic plura sunt
facta. In furto vnum non dicitur, scilicet factum, sed vnum scilicet furtum. Quod autem dicit in fin. quòd plurium seruorum
vnum est consilium: eodem modo procedit sicut dicimus in
furto. Nam in eo quod dicit, consilium comprehenditur actus
cōsulentis: & eius cui consulitur in recipiendo cōsiliū. Sed istud
est vnū in omnibus saltem respectu recipientis, sed in albo corrupto denotat solus actus, put est in faciete. Aduerte, in q̃ licet

¶Eadem rōne. Adde post d. Alexā. dū hic dicit q̃ filius potest exhæredari per causas similes expressas q̃ Ro. tenet contrarium, consi. clxxxv.

¶Venio ad ver. No. de excusatione rustici. Vide Bal. in l. j. C. de inter. ma. Andre. Barba.

¶Mandat. Inquātū d. Iaſ. hic latè prosequitur an mandans teneat sicut faciens, & transit cum cōi sñia: vide quod consuluit Bald. super statutis Mediolani, quorum vno cauetur q̃ homicida capite puniatur ita q̃ statim moriat: altero q̃ nullus corporaliter puniat, nisi lege municipali caueatur an tunc mandans debeat decapitari. & consuluit q̃ non: eius cōsi. j. iij. li.

☞ Ibi: & mandatū. Melius, & dānū: vt aliqs sit sensus iudicio meo: licet antiq codices ita hñt: nec est inculcatio verborum, vt docet Iaſo. hic Alex. Losæus.

a ¶Qui iurisdictioni. Vide Old. in consili. vij. vbi consuluit q si est iniuria facta potestati vt priuato, nõ potest cognoscere. Allegauit ibi l. ideo si pœnã extorsit tenetur restituere. Vide ibi: & limita quod hic dicit Bart. nisi ex cã esset summaria l. fenatusconsulti præalle. Secundo nisi sponte litigarent. quod intelligẽ in cã ciuili. in cã autem criminali nõ, propter fraudẽ fiscalem fallit in casu nostro, quẽ vide omnino. l. nulli. C. quorũ appellã non reci. & ibi Bar. secundum Ange. & tenementi q in isto casu pater tenetur ire ad alium iudicẽ, per tex. in l. ex Cor. j. de iniu. gl. in l. quin etiã de arbi. & vide quæ notaui ſ. in l. senatus. & vide quod not. in c. accedens. vt lit. nõ conte. & in c. insinuate. & ca. cãm quæ. de of. dele. et in c. postremo. de app. & mo. in c. cũ contingat de fo. cõpe. Andr. Barba.

b ¶Iudice delegato. ad de tu q ista solutio non videtur vera de iure Canoni. quia ex ea sequeretur q sicut ordinarius non posset recusari: ita nec delegatꝰ. quod est cõtra c. insinuate. de ap. & c. iudex. de offi. de le. lib. vj. Et ad materiam huius l. vide d. Mari. Soci. in c. cũ cõtingat. extra de foro cõpe. ar. iij. in princi.

✠ P. P A V. P.

c ¶Qui iurisdictioni. Octo limitationes ponit Feli. in ca. cãm quæ. de offi. dele. ga. & ibi vide decisiõ in ij. col. ponentẽ an procedat ista regula etiã non apposita exceptione.

d ¶Sibi dicere. add̃ in quantum do. Iaſ. hic ponit de episcopo, q potest cognoscere de causa ecclesiæ suę, ol dra. consilio clvj.

dicam vnum factum siue plura, tamẽ plura sunt delicta, sicut sunt personę delinquẽtium: vt j. de noxa. l. si plurium seruus. Sed dices tu: si sunt plura delicta, quare nõ puniuntur vt plura delicta? Rñ. quia non puniuntur vt delicta in genere, sed vt furtum. & istud est vnum. vel vt cõsilium: & istud est aliud.

a Vi iurisdictioni.

Non debet esse iudex quis in cã sua, vel liberorũ suorum vel famulorum. h. d. Opp. j. de iudic. l. in priuatis. Sol. ibi in iudice delegato, qui fungitur vice delegãtis: hic in ordinario. & hoc est verum, quod clarè examinat gl. in l. quinetiã. j. de arbi. Oppo. de l. senatuscõ. ſ. de off. presi. Solu. vsque ad litem contesta. potest esse iudex, ſi res erat peritura, vt ibi: aliàs secus, vt hic. Quæro, quid de alijs consanguineis iudicis. Tex. videtur nominare aliquos: vt l. ex Corn. j. de iniurijs. & extra de appel. c. postremo. Et dicit idẽ de omnibus, q sunt infrà illum gradũ infra quem possunt inuicẽ succedere, nisi fortè actor & reus essent eiusdem gradus: argumento l. non solum. §. j. de ritu nupt. Ad illud quod dicit, quòd nõ potest sibi ius dicere: dic plenè per doc. in l. j. ne quis in sua causa. & per Inno. in ca. ex parte. extra de verbo. signi. vbi multum plenè notatur.

☞ *Magister regius quomodo possit cognoscere de familiaribus suis, & eos punire.*

Barones non possunt cognoscere de causa uertente inter ipsos & eius subditos, nec illam delegare.

Si familia unius ex duobus dominis delinquit, alius cognoscit. Et bona ipsius familiarijs diuidentur.

Pater quando possit esse iudex in causa filij, uel econtra.

Iudex coniunctus inter coniunctos pari gradu quis possit esse. secus si dispari.

Dominus pro iniuria sibi a subdito facta non cognoscit. sed alius dominus, si ibi est.

Si unus ex duobus dominis unius castri delinquit, quando aliter possit cognoscere.

Vi iurisdictioni.

Quæro, nunquid filius possit esse arbiter in causa patris? Dic q sic, l. quinetiam. j. de arbi. Item hic dicitur, Qui iurisdictioni præest, nõ potest dicere ius cæteris, quos secum habet. Nũquid ergo magister regius q venit ad partes aliquas regni, poterit cognoscere de suis familiaribus delinquẽtibus? Dic aut quæris an possit delinquẽtes in officio punire: & dic q sic. C. de officio mag. in l. prima & secũda. C. de portu. l. ij. aut quæris, an possit suos familiares delinquentes punire extra officium: & tunc aut isti familiares conueniuntur coram isto: & dic q potest eos punire. j. de pœ. l. si quis fortè. §. si quos. Aut isti familiares volunt cõuenire alios coram eo: & hoc casu nõ potest cognoscere: argumento huius legis & dicti §. item is qui allegat in glo. hic. & hoc probat ille §. in ij. responso. & pro hoc j. de iniurijs. l. lex Corne. in principio. Ista autem lex sic summatur: Non debet quis esse iudex in causa propria liberorum, & familiariũ hoc dicit. Habes hic quòd quis non potest esse iudex in sua causa. Et istud nota contra comites & barones q non possunt cognoscere de causa, quę vertitur inter eos, & eorũ subditos. Sed nunquid saltem causam alicui poterunt committere? Videtur quod sic, vt habetur in vſi. feu. in titulo, an apud eum iudi. quæstio feu. termin. c. primo. Contrarium credo, cum prohibeatur de iure, ne detur iudex delegatus ille, quem pars petit dari: ergo multò fortius ipsa pars dari prohibetur. infrà de iudic. l. obseruã dum. Et pro hoc, cuius prohibetur postulatio, & eius effectus: vt C. de peti. bono. subla. l. j. lib. x. Et ibi glossa. quę allegat concordan. Nota ex ista lege, † quòd si sint duo domini, et familia vnius delinquat, ipse non debet cognoscere. Quis ergo? Dic quòd dominus alius: quia cessat ratio huius legis in illo. sed nunquid hoc casu si familiaris sit damnatus ad amissionem bonorum suorum, dominus, cuius est familiaris habebit potestatẽ suam de bonis? Et videtur q sic, saltem iure retentionis, scilicet vt retineat dimidiam illorum bonorum illius sui familiaris condemnati, et aliam dimidiam habebit alter dominus: argumẽ. j. de leg. j. l. ab omnibus. §. si à Titio. & de condi. & demon. l. qui here di. §. fi. per quas hoc dico. Imò iniuriam sibi & familiæ suæ factã punire potest: extra de pœnis. in vj. c. Romana. & per Inno. in c. ex parte. ſ. allega. Oppo. de l. in priuatis. j. de iudi. Sol. ibi in iudice delegato. hic in ordinario: Ratio distinctionis est: quia delegatus fungitur vice delegantis, nec aliquid proprium habet. Secus in ordinario. l. j. §. qui mandatam. ſ. de offi. eius cui mãda. est iurisdict. Vel dic q ratio est: quia ordinarius recusari non potest de iure ciuili: vt C. eodem tit. l. iiij. Licet secus sit de iure Canonico. extra de foro compe. c. si quis contra clericum. & de appel. c. cum speciali. Delegatus autem potest ante lit. contesta. vt C. de iudic. l. apertissimi. de lit. contest. authẽ. offeratur. & ideo sibi imputet: quia passus est causam agi coram patre, vel filio, iudice delegato, cùm posset eum recusare. Et ista est differentia, quam clarè examinat glo. in l. quinetiam. j. de arbi. Istud nõ aperit text. iste, nec ille: & ideo sequens solutio magis videtur vera: sed illi, qui tenent eam, assignant rationem. Et dic prout dixit Rofre. in titu. qui possunt esse iudices ordi. & deleg. & ibi vide de hoc.

Sequens solutio videtur melior, vt imputet sibi actor, quod coram eo conuenit eum. Opp de l. senatuscon. & vide quod ibi dixi ſ. de offi. præsid. Sol. potest. esse iudex vsque ad litem contestatam, si res erat peritura. & aliàs secus, vt hic. Videtur quid iuris sit de personis hic in tex. enumeratis. & j. de iniurijs. l. lex Cornelia. & text. videtur nominare quosdam in c. pastoralis. extra de appella. & videtur dicere idem in omnibus, qui sunt infrà illum gradum, infra quem sibi succedere possunt, quoniam inter illos prohibetur ius dicere: nisi fortè actor & reus essent eiusdẽ gradus: fortè quia sunt duo fratres? Et aduerte: quia notanter dixi, eiusdem gradus: quia si essent in dispari gradu cognationis, cognoscere non posset. Ratio est: quia iudex est medius inter partes. C. ad legem Cornel. de fal. l. vbi. Et no. Institu. de offi. iudic. in rubri. Constat autem quòd medium inter duo extrema positum, est magis connexum, & fauorabile extremo propinquiori, quam remotiori. Instit. de rerũ diui. §. insula. & de statu hominũ. l. quæritur. Et ideo non esset tunc dare parem distantiam inter illa duo extrema: quia iudex, velut medium positum inter illa extrema, est magis connexum, & fauorabile extremo propinquiori, quam remotiori: ergo sequitur quòd non remouentur suspiciones fraudis. ergo iudicare non poterit, vt hac lege. Tunc autem inter illos ius posset dicere, quãdo per parem distantiam gradus suspicionẽ remouet. argu. infrà de ritu nup. l. non solùm. §. de vno. & extra de appel. c. postremo. Ad id autem quòd dicit quòd non potest sibi ius dicere: dic plenè per Docto. C. ne quis in sua causa. l. j. & per Innocentium extra de verborum significatio. cap. ex parte. Sed nunquid si dominus castri sit iniuriatus per subditum suum, ille poterit cognoscere de tali iniuria, vel an cognoscat condominus, si ibi sit dominus alius cum illo? Dic per Innocentium extra de verborum significatio. cap. ex parte. Et istam quæstionem vidi de facto. Casus videtur esse quòd nõ: in authẽ. de defen. ciui. §. si verò egerunt. & ita dicunt ibi aliqui Doctores. † Quæro circa istam materiam, quid si sunt duo domini in eodem Castro, & vnus deliquit: ad quem deuoluetur cognitio. Et videtur quòd ad superiorem solum cognitio pertinet: quia ibi sunt duo habentes superiorem ratione alicuius, in quo habeat ius, si vnus perdat partem suam, illa pars deuoluitur ad superiorem: ideo non ad consocium. Sic est hic igitur. &c. Pro quo infrà de vsufruct. l. dominus. §. per fideicommissum. & infrà quemadmodum ser. amit. l. aquam. In contrarium videtur quòd condomino cognitio competat: quia vbi ius indiuiduum cõpetit duobus, vno perdẽte illud ius accrescit alteri cõsocio. j. de bo. lib. l. cõi liberto & de alẽ. liber. l. vnica. Sed dic aut iste condominus commisit delictũ ex quo perdit iurisdictionem ipso iure, vel propter quod interdicitur statim sibi administratio. & tunc ad condominum spectat cognitio: vt in crimine lęsæ maie. Aut committitur delictũ, propter quod perdidit administrationem suã sententia lata: & tunc cognoscit superio. arg. ll. contrariarũ, quæ sic concordantur, C. de dignit. l. si grauius. & l. quoties. circa mediũ. lib. xij. & facit. C. ne lic. po. l. j. in fi. de offi. recto. prouin. l. ij. & sic concordantur: vbi videtur gl. & sic est finis additionis istius.

☞ *Coaeruatio summarum fit, ubi uertitur fauor.*

Iudicum iudicis nõ ualentis cognoscere usq; ad certam summam, ualet etiam si pẽdente iudicio in summa excedit.

Idem si summa creuit per inficiationem.

Si petatur annuum debitum pro toto tẽpore, etiam pro futuro, an fiat coaeruatio ad impediendam iurisdictionẽ.

Vna actio an plures cõpetant pro debito annuo. remissiue.

a ¶Si idẽ. Idẽ dicas in coadunatiõe temporum secundũ Ange. hic de q. per eum hic no. per Gul. & Bald. in procœ. ff. & p Bal. hic in quantitate: ar. gl. fi. in l. vbi fideiuſſor. j. de solu. Et vide hic Ange. reprobantem Barto. in d. l. vbi & no. illud quod hic dicit Bal. ſi peto centum cum debeam habere cc. an valeat libellus: vide Bar. in l. quidam æſtimauerunt. j. fi cer. pet. & in l. incõmodato. ſ. duobus. j. cõmo. & Bal. in l. ſi mihi & tibi. j. de leg. & eundem in l. j. de acquir. hære. j. & ibi vide d. Ludo. Et pondera istud dictum Bart. inquantũ a alle. l. ſi q ſeparatim. quia videtur ſentire id qđ hic dicit Ang. licet Ang. reprobet Barto. de eo quod dixi in l. vbi de ſol. Vide quæ dixi in c. pe. de dona. Andr. Barb.

✠ P. PAV. P.

a ¶Si idem. Circa materiam, coaeruationis, vide latè Alexã. in consi. vlt. in princ. in iiij. volu. vide etiã Barb. in c. apoſtolicę in iij. & iiij. colũ. de donа. An autem fiat coaeruatio delictorum commiſſorum in alio territorio ad aggrauandum delictum, vide Card. hic vide Barto. in tractatu iurisdict. iiij. quæ. vide omnino in materia quomodo fiat coaeruatio condemnationum quando quis eſt condemnatus in diuerſis ſummis, vide Cepo. cõſ. xiij. in ij. dub. vbi cõſtituit differentiam: an ſicut condemnationes omnes ex eodem delicto, an ex diuerſis, vt per eum.

b ¶Coaeruatio. Ade inquantũ d. Alex. hic ponit de cumulatione in libellis, Ro. conſil. ccxl. & cclv. Et circa dicta Barto. hic videtur. d. Alex. in conſi. l. col. j. & in conſi. xciij. colũ. j. & ſeq. in j. volu.

✠ POMATES.

c ¶Sed quid. Vide Fel. in c. ij. vij. col. de proba. ſ. ſi vna. verſi. venio ad ſecundum. Vide Fel. c. cum in cunctis. j. col. de elect.

d ¶Nota ex hac l. Et de materia reconuentionis, vide Ange. in l. ij. §. ſed ſi agunt. j. de iudi. Et an habeat locum vbi implorатur iudicis officium vide gloſ. ſingu. in l. ſed & ſi reſtituatur. j. de iudi. Et vide Bal.

Si idem.

Non debet fieri coaeruatio plurium ſummarũ ex diuerſis actionibus debitarum ad iurisdictionem impediendam. h. d. Opp. de l. ſi qui ſeparatim. §. j. j. de appel. Sol. ibi debebant ex vna causa cõtinente sub ſe plures ſpecies, vt tutelę. Hic ex diuerſis actionibus. Ita ſoluit glo. Item oppo. de l. ſi plures. §. pe. & fi. j. de pac. Gl. non ſoluit. Tu dic † quòd ibi admittitur coaeruatio in fauorẽ: hic ſi admitteret, induceret odiũ, & excluderet omnem iurisdictionẽ iudicis. † Sed quæro, quid ſi tempore, quo agitur res, id eſt, ſumma, non excedit iurisdictionẽ pendẽte tñ iudicio ſumma excedit? Reſpon. q procedit iudiciũ: vt C. de appel. l. ampliorem in fi. Sed quid ſi causa creuit per inficiationẽ partis? Reſpõ. idẽ quod iudiciũ procedit: vt l. item veniũt ſ. cũ prædixímus. j. de peti. hære. ſecundũ Gul. † Quæro, quid ſi petatur annum debitum pro toto tempore & pro furto, ſecũdũ opi. gl. in l. j. C. de fideic. & l. non quãdo dum. j. de iud. an fiat coaeruatio? Videtur diſtinguendũ ſecundũ formã. l. ſancimus. in fi. C. de dona. Vel aliter diſtinguendum eſt, an ſit vna actio pro toto tẽpore, an ſint plures: vt ex prædictis patet. Quid aũt ſit, dic vt j. de verbo. obli. l. ſi Stichum. §. ſtipulatio.

Quod si mutuæ.

Petitiones mutuæ coram eodẽ iudice debent expediri. h. d. Glo. dicit q in litera ſunt tres varietates, & quælibet eſt vera, ſecũdũ primã. Ille qui primò agit ad maiorem quantitatẽ non põt trahi ad alium iudicẽ ſuper minori. & hoc prout eſt in litera, minorem. Secundũ aliam lect. quæ habet, maiorem. dic q qui agit primò ad maiorem, non poteſt trahi ad aliũ iudicem ſuper maiori quãtitate inuitus: ſed debet conueniri coram primo iudice, ſi vult. Sed ſecundũ tertiã reconuenitur corã iudice, ſiue velit, ſiue nolit, aduerſario volente quælibet iſtarũ eſt vera. Not. ex hac l. a cauſam quare introducta eſt materia reconuentionis, ſcilicet ne ſit in poteſtate aduerſarij, &c. vt declaraui in auth. & conſequenter in j. & ij. col. C. de ſen. & alia cauſa ponitur in l. pe. eo. tit. Oppo. ſecundũ hoc. Imperator in d. l. pe. & aut. conſequẽter. nihil induxit de nouo in materia reconuentionis. quod videtur falſum, vt ibi patet. Reſpon. quòd quandoque conuentio & reconuentio ſit ſuper eodem: & tunc abſq; dubio debet tractari coram eodem iudice: vt j. de qui. re. ad eundem iudi. ea. l. j. Quandoq; ſuper diuerſis: & tunc ſi quidem iudex, corã quo agitur, erat iudex competens vtriuſq; partis, licet non fortè in tota quantitate: tunc locus erit reconuentioni, etiam ſecundũ iſta tempnra, vt hic. Si verò iudex, coram quo agitur, non erat iudex actoris, ſed rei: tunc eſt inducta reconuentio, per d. l. penul. & aut. & conſequenter. C. de ſent. & quod ibi bene tractaui in repetitione quam feci.

1 ☞ *Quando inſpiciatur quod euenire poteſt.*

Et quando clauſula in fine poſita referatur ad proxima. nume. 2.

Si vna.

Ex pluralitate perſonarũ non fit diuiſio rerum in actione cõtentarũ. h. d. vſq; ad fi. Not. quòd inſpicitur quod euenire poteſt. Secundò nota quòd clauſula in fine poſita refertur ad proxima: vt in fi. eorum, ſcilicet proximorum. Contra † primum videtur l. ſciendũ. §. pe. qui ſatiſdid. cogan. Gloſ. non ſoluit. Dic q ibi erat diſpoſitio de preſenti, cuius effectus nõ ſuſpenditur in futuro: ideo non conſideratur quod euenire poteſt. Oppo. de l. cùm hi. §. fi. de tranſact. & l. j. infrà de in litem iuran. Sol. Ibi preſens ſtatus rei nõ indicabat exigentiam de futuro: hic ſic. Sed contra infrà eodem l. pen. in fi. Sol. Non obſtat. Vel ſolue vt in præcedenti contrario. Oppo. de l. eo tempore infrà de pec. Solue eodem modo: quia conſiderato præſenti ſtatu, res ibi non tendit ad futurũ cuentum: licet gl. iſta non ſoluat. Contraria diſtinguе plenè vt no. per doc. j. de verbo. obliga. lege inter ſtipulantẽ. §. ſacram. & ibi plenè dixi. Venio ad ſecundum nota. & † oppo. & videtur q clauſula in fine poſita, ad omnia referatur: vt l. j. C. de lib. præte. & lege talis ſcriptura. infrà de leg. j. Glo. notanter ſoluit q ad omnia refertur ſimpliciter, ſi poteſt, ſed ſi non poteſt, tũc refertur ad proxima. Sed ſi non poteſt referri ad proxima: tunc ad præcedentia: vt ſ. de adoptio. l. qui in adoptionẽ. in fi. Et ad huius declarationẽ ſcias quòd eſt duplex materia, vna repetitionis, alia relaxationis. Materia repetitionis eſt, quãdo aliquid per modum cuiuſdam acceſſorij ponitur in vno capitulo, vtrum intelligatur in alijs capitulis: & hæc eſt noſtra materia. Sed vide de ea in l. licet. infrà, de lega. j. Alia eſt materia relaxationis, quãdo in aliqua cauſa vel diſpoſitione continente plura capitula ponitur aliqua clauſula per ſe principaliter, quæ poteſt modificare vel qualificare alia capitula: & tunc dubitatur quo ad referatur. Et in hoc diſtinguit Iuriſconſultus, aut clauſula ponitur ante omnia capitula, aut inter ipſa: & his caſibus ad omnia refertur. Si verò ponitur intra vnum capitulum: tunc ad illud ſolum refertur: vt l. iij. §. filius. & §. ſe. j. de libe. præte. Quod autem dixi quòd referatur ad omnia: debet intelligi cum determinatione huius glo. ſi poteſt, ita quòd non ſit ratio quare referatur magis ad vnum, quam ad aliud: vt lege prima. C. de libe. præte. Si nõ poteſt ad omnia: tunc debet ad proxima referri, vt hic, & l. j. §. deinde. j. de poſtu. Si nõ põt ad pro-

qui eleganter loquit in c. j. de controuer. apud pares term. x. col. & vide hic Bal. q. dicit quod triplex eſt materia nõ adeũdi iudicem alterius, vide ſing. limitationem ad l. nulli. C. de iudi. per Ioan. Andr. in c. fi. de iudic. vide Inno. in c. cũ M. Ferrarienſis. de conſtit. & Bal. ſ. d. c. j. & hic, q dixit quòd ſi ſunt duo iudices, & ſe impediũt, iudicium eſt nullum, per l. ſi duas. j. de ex cu. tu. Et quid ſit in clerico, vide §. reuerẽdiſſimi. † auẽ. de ſan. epiſc. colũ. ix. gloſ. in c. at ſi clerici. de iud. & c. j. de foro compe. And. Barb.

Pro concordia. Aduerte q clauſula in prin. vel fine appoſita refertur ad omnia capitula. Caſus videtur l. talis ſcriptura. in fin. ff. de lega. j. vbi Bart. & in l. j. C. de libe. præte. allegatur tamen contrarũ genere in hac l. ſi idẽ. §. ſi vna. in ij. not. vbi tenet q tantùm refertur ad proxima. Sed non eſt ſibi contrarius quia regula eſtiquòd referatur ad omnia. & ita procedat quod dicitur in l. iij. §. filij inter medias. ff. de li. & poſth. & ibi doc. & in d. l. talis. dat aliam fallen. poſitam in l. ſed & ſi per prætorem. §. deinde. ff. ex qui. cau. maio. quia non refertur ad id qđ eſt ſpecialiter prouiſum. Et plures aliæ fallen. datur in locis præalleg. Prætera aliam limitationem ponit Bartol. in l. Seiæ. §. Caio. ff. de fund. inſtru. ſcilicet quando præcedentia omnia ad quę referri debet, ſunt eiuſdem naturę. & eſt notandum quòd omnis clauſula magis adaptatur ad ſequentia, quam ad præcedentia: per Bar. in l. auia. in prin. ff. de cõdi. & demon. & in l. ſi quæ ex argẽtarijs. §. ſi initium. ff. de eden.

✠ P. PAV. P.

c ¶Ad proxima referri. Vide Com. in cõſ. xxij. inci. teſtator legauit in j. colũ. c. fin. vbi videtur velle qđ in dubio non debet referri niſi ad proxima: ſed ibi ſi cum vi debis ſe remittit ad notata per Bart. hic, & pulchra verba dicit & incidenter loquitur.

Nota contra Comites, uel Barones: 2

xima:tunc ad superiora:vt d.l.qui in ado-
ptionem.ſ.de adop.

☞ *Coertio modica quod aliud ſit à caſtigatione modica: et ibi quid ſit modica caſtigatio.*

Modica coertio quæ tranſit in delegatum quid ſit.

Magiſtratus municipalis dignos maiori pœna incarcerare poteſt,ut mittat ad maiorem iudicem.

Confeſsio facta coram incompetenti,quod non noceat corã competenti.

Clericus condemnatus de hæreſi.& remiſſus ad iudicem ſecularem puniendus,nigore talis proceſſus iudex ſecularis non debet executionem facere.

a ¶ Magiſtratibus. Et hic no. ex iſto tex.q poteſtas terrarũ non poſſet capitaliter punire,licet de cõſuetudine ſit ſecus. Vide not gl.in aut.dẽ deſc. ciui.ſ.nullis.alias,& iudicare Andre.Barbatia.

b ¶ Sed quæro an. Et an valeat vt cõfeſsio extraiudicialis quando eſt facta corã iudice incõpetenti,vidĕ Ange.in l.j.C.de cõfeſ.per glo.ſi.in l. capite quinto.de adul. And.Barba.

c ¶ Quod non. Adde poſt do.Ale. & Iaſo. q Bal.conſil.cxlv.iij. lib.tenet q confeſsio facta corã iudice incõpetenti non valet, nec etiã confeſsio facta corã iudice cõpetenti vigore inepti libelli parte abſente. Et per hoc videtur tolli dubitatio d.Iac. an cõfeſsio extraiudicialis in criminalibus faciat indiciũ ad torturam:quia videtur dicendũ quòd nõ niſi fiat præſente parte, per ſuprà dicta.Vide Ioan.Andr. in addi. ad Spec.in tit.de conf.ſ.ſequitur.verſic. v. Et an quod dicit do.Iac.de cõfeſsione facta coram notario, intellige ad hoc dẽputato,per ea q̃ voluit Bal.conſi.cxxix.j. li. & Ioãn. de ana.conſi.xij.

✠ P. PAV. P.

d ¶ Iudice cõpetenti. Vide hic Moder.Fel. in c.at ſi clerici.in v. col.de iudi.& Decius ibi co.vj.in viij. notab.de quo latius ponit in ix. col. & ſequenti.

e ¶ In contrariũ. Adde tu & vide Franc.de Areti.in c.at ſi clerici.colum ij.de adult. qui dicit dictũ Bart. hic falſum. Et vide etiã Pet.de Anch. in c.ea quę.de regu. iur. lib.vj.q.ix.

✠ P. PAV. P.

f ¶ Licet vltima. vide Panor.conſi.lviij. in iij.col.dicenĕ hoc non procedere in delegato & arbitro.

✠ P. PAV. P.

g ¶ Eſt receptũ.An papa poſsit ſe ſubmittere iudicio imperatoris vel alterius, vide Ro.inſingulari.cxlv. in ci lex eſt.

h ¶ Arbitro. Adde poſt do.Iaſ.in quantũ ſubtiliter limitat limitationẽ,volentis q corã arbitro electio neceſsitate ſtatuti habeat locũ reconuentio. Et ipſe limitat verũ,niſi partes de cõi conſenſu eligãt arbitrũ:quia tunc impu-

1 Magiſtratus municipalis non poteſt ad mortem damnare,ſed modicè caſtigare.h.d.concordat in corp.de defen. ciui. §.audient. †Sed quæro,quæ ſit illa modica caſtigatio,ſeu coertio,de qua hic loquitur? Reſpondet glo.q illa eſt modica coertio,ſine qua iuriſdictio expediri nõ poteſt:vt lege ſecunda.ſupra eodem.& l.j.§.fina.ſ.titu. ij. Illud non videtur verum. Nam modica coertio competit iudicibus delegatis, vt dictis legibus:ſed iudex delegatus nullo modo poteſt corpus tangere: vt in corpo.de teſti.§.ſi verò ignoti. Dixi ſuprà eodem l.ij. *mirã* & leg.& idem Cy.hic.Bart.

1 ☞ *Quilibet non recognoſcens ſuperiorem poteſt in propria cauſa iudicare,& eam alteri demandare.*

2 *Quando ſuperior ſe ſubmittit iuriſdictioni inferioris coram tali,non habet locum reconuentio.*

Reconuentio non habet locum coram arbitro.

Et ideo videtur dicendum q aliud eſt modica caſtigatio,de qua hic,quæ eſt meri imperij.Expeditur enim officio iudicis nobili propter publicam vtilitatem. Ergo eſt meri imperij, & non miſti imperij,vt dixi in lege imperium.ſuprà eodem. Simile in dicto §.audiẽt.& infrà,de accu.l.leuia. Aliud eſt †modica coertio,de qua in l.illa. & illud poteſt eſſe miſti imperij:vel iuriſdictionis: vt pronunciare de mittendo ex primo decreto ob contumaciam:& hoc tranſit in iudicem delegatum:vt l.pen. in fi. ſuprà titu. ſecundo. Vel denegare cõtumacĩ ſuam audientiam;vt l. ſed & ſi per prætorem. §. ſed & ſi cum decreto.ex qui.cau.ma. Vel condemnare in refectionem expenſarum:vt l. ſancimus.de iudi. Vel habere quem pro cõfeſſo, quia non reſpondet poſitionibus:vt infrà de interrog.acti.l.de æta.§.qui tacuit. Vel ſi non iurat de calumnia: vt l.ſecunda. §.ſinautem reus.de iura. calũ. Vel deferre iuramẽtũ in litem: vt l.in actionibus.de in litem iuran. ¶ Iſta eſt modica coertio,quæ tranſit in delegatum;vt dictis legibus. non autem corporis coertio,vt caſtiget: quę trã ſit in magiſtratus,vt hic. Quæro, vtrũ de 1.q
ſinquẽtes maiori pœna dignos poſsit magiſtratus municipalis incarcerare, & mittere ad maiorem iudicem? Tex.eſt q ſic in d. §. audiẽt.in corpore,de defen.ciui. Sed †quæro,an tunc confeſsio facta coram magiſtratu ſufficiat coram iudice ad quem remittit? Dico q non: vt l. diuus la ij.infra,de cuſt. & exhi.reo.L.iij.§.idẽ diuus. infrà,de teſtib. Ratio:quia non fuit facta coram iudice cõpetenti:d vt lege ſi pater.C.ne de ſta. defun. & c.at ſi clerici.extra de iud.† Quæro, poſ- 3.q
ne quòd inquiſitor hæreticæ prauitatis cõdemnauerit quendam de hæreſi tanquam relapſum,& eũ tradidit curiæ ſeculari:vtrũ iudex ſecularis debeat de nouo inquirere, vel ſolùm exequi ſententiam illius. Et vide tur quòd ſolũ debet exequi:vt infrà de cuſto.reo.lege,nõ eſt dubium.& ibi not.& in l.diuus.eodem titu. In contrarium e eſt text. in §.ſi verò crimen.in corpo.de ſanc.Epiſ.

Ad contrarium reſpondet Gul. quòd ibi primus erat iudex competens, & remittebat ad alium, non propter defectum iuriſdictionis,ſed propter priuilegium perſonę eius,ad quem remittebat,militem enim remittebat ad magiſtrum militum, quamuis remittens eſſe iudex de iure cõmuni: ſed hic erat defectus iuriſdictionis,quia remittebat clericus ad iudicem ſeculare. quia iudex ſecularis poteſt ad mortẽ damnare non eccleſiaſticus.'

Vm qui. Ille poteſt delegare,& etiã delegatum cogere,qui iuriſdictionẽ habet. Item delegatio nõ debet fieri vt iudicetur vltima die officij.hoc dicit glo.optimè legit. Hanc primam partem huius legis examina,vt in gloſ. Nam dicit quot requirantur:vt poſsit delegare vel iubere iudicare. Circa ſecundam partem glo. ponit caſum duobus modis. Dic vt in ea. Barto.tamẽ extra de iureiu.c.& ſi Chriſtus in glo.verbo,ſeruandum.dicit q licet vltima die officij hoc fieri non debeat. factum tamen tenet:vt l.meminiſſe.ſ.de off.procõ. f

1 ☞ *Qui err at,quòd non conſentiat.*

Metus non eſt contrarius conſenſui.

2 *Imperitia quòd referatur ad imperitiam cuiuslibet artis.* i

Error iuris quando inducat prorogationem iuriſdictionis & quid in errore facti.

4 *Prorogatio iuriſdictionis quòd non valet,niſi expreſsè appareat de conſenſu actoris & rei.*

Si per errorem. Iuriſdictio ſine conſenſu non porrogatur: & ille,qui errat nõ conſentit ergo qui errat iuriſdi

tandũ eſt partibus,ſi de reconuentione nõ proteſtati ſunt in cõpromiſſo,q hæc ſua limitatio nõ videtur poſſe ꝓcedere,ꝓ ea q̃ voluit Pe. de Anch. cõſ.clviij.vbi voluit q ſtãte ſtatuto,q cõ tunc ſti teneãtur compromittere certa forma,& laudũ inde latũ habeat executionẽ,q ſi partes eligãt arbitros etiã alterata forma,q nihilomin laudũ debet habere executionẽ ex forma ſtatuti. Et inter multa quæ adducit, hoc eſt vnũ, q vbi quis ſcit ſe poſſe cõpelli p iudicem ad gerendũ actũ ſi ſpõte facit,nõ minus coactè facere dicatur quaſi nõ ſpõte faceret.alle.l.nouiſſimè.ſ.quid eñ ſi cõ pulſus. ff. qđ fal. tu. ibi q ſi cõpulſus,aut metu ne cõpelleret, Latius ibi vide.Vnde cõcludendũ videt quòd licet cõpromittẽtes volũtariè eligerint:tñ hẽat locũ recõuẽtio.nõ obſtante q non adiecerint q vo lebant habere facultatẽ reconueniendi p præſtãtiſsimè ſcripta in dicto conſilio.

¶ Si per errorẽ. Adde poſt d.Alex. & Iac. qñ habeat locũ prorogatio iuriſdictionis de vna ſpecie ad aliã, de vniuerſitate ad vnã ſpeciẽ,de re ad rẽ de loco ad locũ,de tẽpore ad tẽpus,de perſona ad pſonã. Ang. cõſi. xciij.,Et an non poſita ex ceptionẽ declinatorię præs videtur ,prorogare iuriſdictionẽ vide Ang.cõſi.clxij. Et an ita per ſcriptũ ſicut ꝓ hoiem fiat ,prorogatio , vide Ang.conſi.ccxiiij.& inquãtum d.Alex.dixit q non valet,peel ſus factus p ordinariũ,cũ ꝓres litigãtãquãcorã delegato:ad de quod voluit Ro. cõſi.ccccxlvij. Quo verò ad tertiã limitationẽ hic poſitam per do.Iaſo.adde Angelum conſilio . cxviij.

✠ P . PAV. P.

¶ Si per errorẽ. Iſtã regulã q error impediat prorogationẽ limita vt per Ro.cõſi. dccxv.incipiente. tu habes.

✠ POMATES.

¶ Si p errorẽ. Quod dicit q ꝓgatio in iudicẽ ſuũ p errorem nõ tenet,eſt verũ qñ fit p̃ perſonã,quæ in oẽs nullã habet iuriſdictionem nec habiit, nec in exercitio. Secus ſi haberet ſaltẽ tuſdictionem quo ad oẽs : ſi duo ſagaces per errorẽ cõſentirẽt in eum qui habet in

lis iuriſdi.& illũ,cui delegata eſt ſpecies iuriſdictionis. Gl.dicit ſic:qa põt ſubdelegare ille,cui vniuerſalis iuriſdictio eſt delegata,aliquã particulare ſpeciẽ ipſius vniuerſalis:& tñ alias ſingulares ſpecies retinet:ſed ille,q particulare ſpeciẽ habet, ſi eã à ſe abdicaret,nihil ſibi retineret. †No.& tene mẽ 2
ſi iſtã gl. q expreſsè poteſt delegari eã alicui,vt eã deleget alij. De quo dixi in l.omnes 2.q
re.ſ.eo.† Item quæro quid ſit delegare vnã ſpeciẽ cauſarũ. Dicunt quidã, hoc eſt oẽs cauſas , q̃ ſunt in vna villa vel caſtro. Alij dicunt vnam cauſam tantũ , quælibet põt eſſe bona.† Quæro vtrũ illæ,cui delegãtur cauſæ caſtri vel villæ, poſſit eas d ſubdelegare. Gl.q nõ. Contrariũ no. in l.j.§.j.j. qui & à quo ap. Et iſtud tenetur cõiter.quia ſi c
cut ille,cui delegatur vna cauſa,põt vnum articulum committere:vt c.j.extra de offic. deleg.in Cle. Ita ille cui committĭ illa pars cauſarum vel particularis vnius loci , põt ex illis vnam delegare. † Quæro, e vtrum 5
delegatus dicaẽ habere aliquã iuriſdictionem. Tex.hic ſentit q non. Gl. aliter vidĕt dicere in l.j.§.qui mandatam.ſ.tit.ij. vbi eſt hæc materia.

1 ☞ *Delegatus,q ſuit in cauſa aduocatus,dicitur ſuſpectus.*

2 *Cauſæ ſuſpicionis quæ poterat opponi delegantí,non opponitur delegato.*

Rætor. fIudex poteſt delegare in totum vel in partẽ, maximè vbi cauſa ſubeſt. 1
n.d. † Nota ex hac lege g q iuſta cauſa ſuſpicionis eſt,ſi iudex fuit aduocatus 2
in cauſa,vt l.ſi.C.de aſſeſ.† Secundò not.q cauſa ſuſpicionis quæ poterat opponi delegantí nõ poteſt opponi delegato. Facit extra de offi.delega.c.ſi is cui. & melius in c. iudex.lib.vj.& dixi in l.more.ſ.eod.

1 ☞ *Pactum quòd quis poſsit conueniri coram iudice quem recuſare poterat,vel.*

2 *Iudex qualiter dicatur adiri.*

3 *Iuriſdictio dicitur prorogari per litis conteſtationem, & per oppoſitionem & exceptionem dilatoriam.*

Exceptio declinatoria debet proponi primò ante alias exceptiones.

4 *Pactum q quis poſsit ubique conueniri,quid operetur.*

Pactũ per quod promittitur ſoluere in quolibet loco quo placuerit actori.quid operetur.

Si conuenerit. h Pacto de litigã do corã iudice nõ ſuo quis ſtare nõ cogitur.h.d.& hanc l.no. Sed cõtra hãc l.videtur C.de pac.l.ſi quis in cõ ſcribendo.Sol.gl.& tenet iſtam partẽ† q pactum q quis cõueniaẽ corã iudice nõ ſuo, quẽ non aſtringit,vt hic: ſed pactũ q quis cõueniaẽ corã iudice ſuo,quem poterat ex priuilegio recuſare , vt in ſcholaribus. hoc pactũ bene valet , vt in contrario.& ſic loquiſ,c.j.extra de iudi. Itẽ dicit q pœnitere h
põt antequã iudex adeaẽ. quaſi dicat conuentio non aſtringit, ſed prorogatio q̃ fit p 2
aditionẽ. † Sed q̃ro qualiter dicatur iudex adiri. Et gl.intelligit per lit.conteſt. Gul.dicit hic,& in l.ſi per errorẽ.q per ſimplicem aditionem , ſeu per ſolam conuentionem per ſolam libelli oblationem factam à parte,quod gl.reprobat:quia non dicitur prorogata iuriſdictio:quia vtriuſq conſenſus requiritur:vt l.ij.§.j.j.de iudi. per ſolam cõparitionẽ poſtea factã à reo , ſi petat copiã

habitu,teneret prorogatio, Ita limitat Innoc. in c. prudentiã. in prin.de offic.dele. refert & ſeq.Bar.ſin. in c. nouit. in gl.ij.de iudi. & vide Feli. in c.j. in col. fi. de offic. dele.& Alex. conſil. clxxxij. vol.j. col.ij. vbi pulchrè declarat

✠ POMATES.

¶ Iuriſdictionẽ. limita vt ꝓ Bal. l. vnica. col.ij.de confeſ.refert do.Iaſ.ſ. item ſi quis col.xvij. Inſti. de ac.

✠ POMATES.

¶ Item opp. Ita etiã loquiſ Bart.l. vnica. C.de erro.cal.

¶ Iudicis conſenſus. Adde tu hic dictum Bart. non procedere in prorogatione quę fit de tpe ad tempus: quia tunc requiritur iudicis conſenſus,ſecundũ Bart. in d.l.ij. ſ.j. Intellige tamẽ q ſufficit conſenſus tacitus, ſecundùm do. Mari.Nozi. in c.ſigni ficaſti.arg.vj.q.x.de foro compe.

✠ POMATES.

¶ Poſsit eas . Vide Alexã. conſil.xxxij. in ſi.in iiij.vol. verſi, quæro vtrũ.de lega. Oldr.conſil.cxxviij. in ij.col.

✠ POMATES.

¶ Quæro. Vide Ol cõſi.cxxviij. in ij.co

✠ POMATES.

¶ Prætor. Vide ad hanc l.Panor.c. ſi qs contra clericũ. in vj. colũ. & ſeq. de foro competen.

✠ POMATES.

¶ Not.ex hac l.an verò qui ſemel fuit iudex , in eadem cauſa poſsit eſſe aduocat⁹. Fran. Tigri. & bene l.quiſquis. de poſtu. tenet q ſic Vide apparatum. Alexã. in l. apertiſsimi.C.d iud.

✠ POMATES.

¶ Si cõuenerit. Vide ad hãc l.mirabile dictum Fel.in c.j.in iij. colũ. extra de Iudæ. vbi dicit omnes Modernos tenere indiſtĭctè q contra mutantẽ volũtatem poteſt agi ad intereſſe. Q̃d dictũ redditur multum dubitabile, per dicta hic.Iaſo. in iiij. col.in fi.Franc. Cur. in iiij.col.& v.

✠ P. PAV. P.

¶ Si conuenerit. Circa materiam huius legis vide Deci.in c. j.in xj.colũ. & ſequẽti de iudic. vbi ponit multas limitationes ad iſtam legem , vide aliqua per Feli. ibi in iij.iiij.co. Item limitant per Panor. in c. ſignificaſti. circa princi.extra de foro compe. niſi pactũ eſſet factum in præſentia iudicis acceptantis per illũ text.

Bi: Incontrariũ vt qd licet hec omnia hec dicat mſl. m c.1. x de off. ordi galegiſis conz tenet Vt refert Jaſ. hic. In contrariũ eſt Tenendum inter ſide vt refert idem Jaſ. hic. n. 10. quem omnino vndeas Non omittas videndum Pal. rub. m 2ep. c. 8. 3 n. 22. fol 184.

a ☞P.OMATES. ¶Item.vide Feli.in c.inter monasterium.in vj.co.ver. v. declaratio.de re iu. Are.in c.j.& pe.col.de iudi.& ibi Panor.

b ¶Contestando litem. Adde videndum Ange.consi.xxvij.& inquantum do. Ias.dicit in j.limitatione quòd iuramentum appositum in testamento nō impedit reuocationem.Oldra.consi.xxvj.& quam plurimis alijs consilijs Ro. consi. cccvij.Paul. de Cast. consi. cclxxvj. Et in quantum dicit q̄ iuramentū nō valet ratione defectus consensus, adde bal. in consi. xxviij.pulchrè Cal. consil. j.de iureiuran. vbi de tribus comitibus iuramenti. & inquantū ponit quid operetur presentia iudicis, ad de Io.ā Ana. cōsi.xl.

☞POMATES.

c ¶Non obstet. Vide vnum verbū Alexā. in l. cū rem.in princ. ff.de leg.j.

d ¶Non releuat. Adde post dominū Ale.& Ias. quod hic sequit. Pet.de Anch. consil. cxxxix. vbi etiā dicit q̄ si dominus, q̄ promisit vult q̄ posset vbicq̄ cōueniri cō stituat procuratorē ad reuocandum sequestrū, & petendū pœnas, quas quis in currit vigore sequestrationis factæ q̄ talis procurator non poterit opponere de clinatoriam fori. Itē ibi tenet quod quis etiam fortitur ratione rei mobilis.

e ¶Vbicūq;. Addē post prædictos dominos meos, q̄ Bal. consi. cclxvij.verba dicūt promisit,&c.tenet q̄ si debitor promittat soluere Romæ Panormi, Venetijs, & vbicunq; fuerit inuētus,& sub quocunq; iudice vult posse cōueniri, q̄ si eius procurator inueniatur in loco cōtractus, cum mercibus vendendis per inspectionē oculorū, nō possit conueniri: licet creditor habet hypothecam bonorū debitoris. Et ad materiā huius l. vide plenè per Deciū in c. j.de iud.do.Mari. Soci. in c.dilecti.arti.ij. q.vj. & vij. extra de fo.compe.& in ca.fi. significasti.argu.iij.q. e viij.eo.ti.

☞POMATES.

f ¶Cū quædā. vide ad hanc l.Pau. de Cast. & Aret.in l.si seruus pluriū.§.si quis ante. ff.de leg.j.Panor.cōsi.lxxxv.in ij.dubi.j. vol.Pau. l.episcopale.C.de episc.aud.in j. col.Feli.in c. iuratū. in ij.col.de probatio.

☞P. PAV. P.

f ¶Cū quædam. Ista decisio non procedit in concubina:nisi sit concubina clerici vide omnino Roma.singu.lxviij.incip.licet vxor.

g ☞P. PAV. P. ¶Bene potest mutari. Videtur ergo quod si ante sententiam vel litis contestationem,non possit amplius conueniri ibi.sed quomodo istud procedat,vide omnino Are.in consi.cxxxvj.in ij.columna vbi ponit latè de materia translationis fori:& qualiter probetur,& quod non obstā te mutatione poterit quis conueniri in primo foro vbi contraxit, si ibi etiam habebat domicilium habitationis,& vide etiam in materia mutationis fori quæ habes ad Barto.in l.prima.ff.de pœnis,de eo qui efficitur clericus postea quam fuerat accusatus.

h ¶Clericus. Adde post do. Alexand.& Iaso.hic Old.pulchrè,consi.iij.& inquantum dominum Iaso.ponit de ingressō religionem an intra annum debeat haberi pro religioso,vide tu latè Petr.de Ancharano consi.lxviij. Quid autem de dedicatis tertio ordini, vide Cal.de so. cōpe.cōsi. xiij.

☞POMATES.

¶Quoties. Vide Alex.consi.j.in ij. col. in v.volu.

☞P. PAV. P.

¶Quoties.vide quę notanter dicit Bart. per istum textum, in l.ij.in ij.colū. ff.si quis ius dicenti,nō obtem.

☞P. PAV. P.

¶Dicit sta:utū.De isto statuto,vide Iason.in §.tripli.in j.no. instit.de actī. sed qd si petatur aliquid in certū, puta factum coram quo iudice debet peti,cum possit tale factum vel plus vel minus existimarię credo quod si aliquo casu possit sequi condemnatio in maiori summa quā sit illa, in qua posset cognoscere minor iudex, quòd debet agi coram iudice maiore, etiam quòd possit cōstringere quod in maiori fieret condemnatio. ad quod bene facit quod dicit Com. consilio. xvij.incipit Hieronimus.ante fi. Item quod inspicitur quod petitur, vi de Mathe.not. cxlv.

¶Debetur. Adde post domi. Iaso.pro confirmatione eorū quæ hic scribit qđ stante statuto quod hęres teneatur soluere rei gabellam secundum æstimationem catastri, quod debet itelligi deducto ere alieno, & expensis, vt voluit Bal.consi. xlviij.iij.libr.

☞P. PAV. P.

¶Extra territorū. Adde q̄ ad hoc vt possit extra territorium ius dici in his quę sunt contentiosæ iurisdictionis requruntur duo copulatiuè.s.consensum partiū, & iudicis, vide Roma sing.xv.incip. item ad hoc. vbi ifi singulariter limitat id procedere in ijs q̄ cōpetūt de iure Cō. consi.cxij. in ij.dub. In cōtrariū, vide ro. cōsi.lxvj.Io.And.in c.ea quæ.de reg.iur. in vj. circa medium glo.fic Bar.in tractatu iurisdic.in j.quęs. Item circa istam legē adde q̄ insignia dignitatis possunt portari extra territorium, vide Bal.in c. excommunicatus in ij.colum.ad fi.cum sequentibus de offi.deleg.Item potest ea quæ sunt iurisdict.voluntariæ,vide eundem in c.nouit.in pen.col.eod.titu.Item vide bar. in tractatu.iurisd.in ea quæstione.Item quod extra territorium non possit ius dici:nisi certis casibus.Item latè quomodo extra territorium possit iudex citare,re vel verbo,vide Fel.ponentem regulam & decem sallentias in ca. fin. col.j.& seq.de foro compe.

1 ☞*Forum,quod quis sortitur ratione contractus,non potest mutari.*

2 *Domicilium originis in matrimonio mutatur.*

3 *Laicus bannitus uel condemnatus si efficitur clericus,ob hoc iurisdictio primi iudicis non impeditur.*

f Vm quædam. f Mutatio fori post sententiam vel lit. cōte. prioris iudicis iurisdictionem nō impedit.h.d.No.q̄ mulier sequitur forū viri. Opp.de l.ij.C.eo.Sol.Forum, †quod quis sortitur ratione contractus,non potest mutari.vt ibi:sed forum,quod quis alia ratione sortitur,bene potest mutari[g] et ita loquitur hic. Item oppo.Domicilium ex origine mutari nō potest,vt no.in l. senatores. §.de sena.hic dicitur contrariū.quare malè. So.Fallit†in matrimonio.vt no.in l.origine C.de mu.& orig.lib.x.Quærit glo.Quid si nihil habeat in loco prioris domicilij? Dic vt in gl.Et hæc l.arg.ad q.quòd si quis†secularis est condemnatus, vel bannitus qui postea efficiatur clericus, h q̄ in mutatione fori non impediatur iurisdictio primi iudicis.no.doc.in l.pe.j.si ex noxa. cau. agatur. Dixi in l.j.de pœ.& Io.And.extra de obli. ad ratiocī.c.j.Et quod glo.dicit, q̄ tenetur exequi ad literas alterius iudicis,quomodo hoc procedat,cum non est eo maior: dic q̄ lex reputat eum maiorem quātum ad istā causam exercendam, ne pereant effectus sententiarum.Et hoc tenēt omnes Moderni.Et vide Cyn. plenè in l. properādum.§. finautem reus.C.de iudic.

i Quoties. i No.q̄ coram iudice minoris summæ possum petere à debitore modicam quantitatem de maxima summa. Inspicitur enim illud quod petitur,vt hic,& l.in commodato. §. pe.j.commo. Secundò nota q̄ si petitur magna quantitas à debitore inope,licet illudius & illa actio sit modici valoris,nō inspicitur effectus eius,sed summa quæ petitur.Et sic facit ad q.dicit statutū k q̄ actor debeat soluere sex denarios pro libra de tota summa litis,vt sic inspiciatur q̄ petitur, l non quod in effectu debetur,[l]vt hic. Opp. §.eo.l.si idem.Sol.Dic vt ibi.

1 ☞*Iudex de re alterius territorij inter suos subditos ius dicere potest.*

2 *Statuta ciuitatis an ligent extra territorium.remissiuè.*

3 *Iudex iudicans ultra summam suæ iurisdictionis,an sententia ualeat in summa.*

m Xtra territorium. m Vtilis lex est & breuis: ideo non indiget summario.& legitur tribus modis,vt in glos.& j.patebit. Nota ex hac l.duas regulas in prin.& in fi. Quæro exēplum huius principij.Gl.primò ponit tria exempla:quia quandoq̄ iudex vult dicere ius in hominē alterius territorij,& nō potest,vt hic. q̄q̄ a vult dicere in suos a,& de re sui territorij:vult tamen dicere ex 1 tra territoriū:& non pōt,vt hic.† Quandoq̄ vult dicere in suos de re alterius territorij:& tūc pōt,& sinia valet:tamē non potest: facere executionem,vt no.s.l.proxi.& l.cùm vnus.§.pe.j.de bo. 2 au.iud.pos.† Quæro,[b] vtrum statuta huius ciuitatis ligēt extra b territoriū? De quo dic vt extra de consti.c.vt animarum lib. vj. Dixi plenè in l.j.de sum.tri.& fide catho.Pet.hic diffusè tractat: ego plenius in l.cunctos populos.Venio ad secundā † partem, 3 & quæro si iudex iudicauit vltra summam suæ iurisdictionis, an valeat sententia saltem in summa.Glo.hic tenet q̄ non. contrarium no.in l.ij.C.de re iudi.Breuiter dicas. Aut summa continet diuersa,& separata capitula. & tunc potest in vno capitulo valere,in alio nō:vt l.quædā.fa.erc.& l.Carmelia Pia. de iure patro. Aut cōtinet vnū capitulū tm̄:& vnā summā tm̄ & tūc nō pōt p̄ parte valere,& pro parte nō:vt l.fi.C.qñ p̄uoc.nō est nec. Ita loquit hic qđ patet per tex.s.l.pxi. in fi.In[i] picit enim quod petitur.Et si summā iurisdictionem excedat,in nihilum videtur ad iudicē pertinere.Pro hoc l.si idem.in fi.s.eo. vbi ad inducendam iurisdictionem nō fit diuisio summæ,seu rei petitæ. Et sic apparet q̄ iste qui iudicauit,in nullo fuit iudex.Pro hoc l.in hoc iudicio.famī.erc.Non obst.l.sancimus.in princ.de do.vbi vtile per inutile non vitiatur:quia loquitur de his quæ diuidua sunt: sed iudicium est indiuiduū:vt d.l.in hoc iudicio.fa.erci.Pro hoc l.si idem.in fi.s.eod.

c *Quod quisque iuris [c] in alterum statuerit, ipse eodem iure utatur.* *Rubrica.*

Dictum est s.de iurisd.om.iud. vel de eo qui habet iurisdictionem:sed quia interdum ius iniquum statuit: iustum & æquum est vt eodem iure vtatur: & ideo ponitur hæc rubrica. & istud sit summarium totius nigri.

a ☞*Rectores ciuitatum, & magistratus statuere aliquid possunt pro tempore eorum officij:non autem quod perpetuo ualeat.*

Senatus,præfectus prætorio,Rex,uel Cardinalis,potest facere legem perpetuam.

Episcopus uel comes uel alius habens iurisdictionem perpetuam, potest statutum perpetuum condere.

Potestas cum consensu populi potest statuere: & an tale statutum debeat à superiori confirmari.remissiuè.

1 *De quibus statutis intelligatur hoc edictum.*

2 *Statutum factum à Prioribus,q̄ offendens eos puniatur ad mortem,cōprehendit Priorem alium offendentem.*

Statutum an liget statuentem.remissiuè.

3 *Statutum factum à præsidente cum consensu populi,retorquetur contra eundem,non contra quemlibet de populo.*

Rectores faciunt statuta cum consilio procerum.

Præses,qui fecit statutum iniquum cum consensu populi,non utitur eo iure,si hoc non fecit uoluntariè.

4 *Statutum iniquum conditum à præside cum consensu populi,retorquetur contra quemlibet de consiliarijs,licet non contra quemlibet de populo.*

5 *Si repræsaliæ sunt concessæ iniustè contra aliam ciuitatem, quilibet de populo concedentis non poterit capi.remissiuè tamen.*

6 *Quilibet de populo an teneatur ex delicto uniuersitatis.remissiuè.*

7 *Hoc edictum an habeat locum quando statutur aliquid sententiando.*

8 *Parti contra quam iniustè est sententiatum,non imputatur,si non appellauit,ad hoc ut contra iudicem fiat retorquutio.*

9 *Potestas.qui puniendum in pecunia pro homicidio decapitari fecit,non poterit allegare q̄ ipse puniatur in pecunia.*

10 *Iudicans contra legem:quia sic erat consuetudo,non tenetur hoc edicto.*

LEX I.

Hoc edictum. Primò commendat edictum.Secūdò ponit verba primi capitis. Tertiò ponit verba secundi capitis.Quartò incipit exponere edictum. Secūda ibi:qui magistratū. Tertia ibi:si quis apud. Quarta ibi:hæc autem.& hæc rubrica summat hanc l. & est difficilis multum & subtilis.Notabilia collige per te.No. q̄ rectores ciuitatum,& magistratus possunt facere statuta.Sed contra imò solus Princeps potest condere legem,vt l.fi.C.de legi.So.dicit gl. verum est,legem vniuersalem:sed legem municipalem possunt etiā facere inferiores magistratus. Ita tenet glo.quā not. & vide eam,& tene menti.Sed hoc videtur falsum: vt C.com.vel epi.l. programma.& infrà.de decre.ab ordi.fa.l.secunda. & C.de leg. l. si quod extraordinarium.libro decimo, & ibi dixi. Breuiter

a ¶In suos.Adde post d.Ias.inquantum ponit an parochian? possit suum subditū vbiq; absoluere.quod cōsuit Ol.cōsi.lxxxij. vbi voluit q̄ si eps concederet indulgentiā ecclesiæ ædificandæ in territorio alterius epi illo inscio q̄ illa indulgentia nō p̄sit subditis concedentis.Quo ad octauū limitationem vide Rotā decis.cccl.xx.q̄ nō pōt procedere,vt ibi videbitis.Quo ad xj.fall.vide Fede.cōsi.xiij. Quo ad xij. limitationē, vide Bal.cōsi.ccxcix. in fi.j.lib.

☞POMATES.

b ¶Quæro. Adde an episcopus possit in dioceſi alterius subditis indulgētias cōferre, vt per Oldra. consil. lxxij. & aliquid per Bart. consi. ix.in iij.colū. ad fin. vol.j.

☞ Hęc rubr.qđ quisq; iur.aliter quo ad verba sonant, licet sit idem sensus: de quo tamen curandum nō est.argu.l. qui sententiam.C.de pœn.Ale. Lofæus.

☞P. PAV. P.

c ¶Quod quisq; iuris. Vide in ista materia Feli. in rubr. de rescript.in j. colū. & eundem in c. senatorum. extra de præscript.vbi ponit limitationem quòd fiat retorquutio in his quæ intuitu dei agūtur & contenduntur. & vide multa per eū in c.ij. de mutuis peti. vbi ponit etiam quando cōcessio est facta motu proprio, quòd fit retorquutio in multis casibus.

d ¶Sed si. Vide Lud. Ro.in consil.ccxxv. vbi dicit q̄ per hæc dicta probatur quòd constitutio episcopi dicitur ius prætorū. Et vide domi. Pe.de Anch. in c.fi. de offi. deleg. Vide quæ ibi plenè dixi. An.Barb. ☞POMATES.

e ¶Cardinalibus. Vide Alexand l. nemo pō.j.colū.j. de leg.j. & Alex.cōsil.cxliij., ij.col.vol.iij.

f ¶Pone. Adde Bart. & Bal.fi.dignavox, C. de legi. Andre. Barba.

g ¶Statuentem. Adde post do. Alexā. Ro. consil. ccccxliij. & inquantū do.Ias.ponit qualiter iudex teneatur de eo quę mortuus est in tortura,vide Bal.consi. cccxxxvj. iij. libro. & inquantū do. Ias. etiam dicit q̄ fit rei executio contra impetrantem ius iniquum,intellige post p̄ntationem & citationē: q̄a ante potest lacerare, per ea quæ voluit Frāc. de Are, cōsi.xxxiij.Ro. cōsi, ccccxliij.

☞POMATES.

h ¶Quæro, pone.Vide remissiuè p Alex, l.cætera.§.item quæri. ver. an & quādo, ff.de lega.j.Feli. in c. j. viij. colū. de præsum.alias, de consti

1 si magistratus vellet facere † vnam legem. secundùm exigentiam factorum,fortè pro toto tpe sui officij,vt q̄nullus nobilis intret plateā ex aliqua causa:vel propter carīstiā, quicunq; portauerit frumentū habeat tantum,& li.& hoc posset,vt s.de offi. præfec. vrb.l.j.§.pe.& C.de nauic.l.cū nauicolario d rū.lib.xj.Sed si [d] vellet facere legem perpetuam:tūc si quidem est de iudicibus sublimioribus & maioribus,vt Senatus & præfectus prætorio:& tunc potest:vt l.non am bigitur.s.de legib.& C.de offic.præfe. p̄to. Orien.l.formā.aliās normā.Idē in regibus, e & cardinalibus,[e] qui æquiparantē p̄fecto prætorio:vt no.s.de offi.præfe.præto.l.j. & idē in legatis apostolicæ sedis, vt extra de offi.leg.c.fi.Si verò non est de maioribus, c sed de minoribus,tūc si quidē habet iurisdictionē perpetuā,vt epi & comites, qui habent suos comitatus & possunt facere constitutiones,vt extra de cōsti.c. vt animarū. lib.vj.de maiori.& obedię.c.ij. Et sic intelligo in x.col.de sta.contra liber. eccl. iuxta princ.in eo qđ dicit Potestates & rectores posse facere statuta. Si verò non sit de his qui non possunt facere statutum per se, vt d.l. programma.l.ij.j. de decre.ab or. fa. & C.de legatio.l.si quid extraordinarium.lib. x.Potest tm̄ hoc facere ex voluntate populi,& cōsilij:vt not.j.proxi.§.& s. proxi.glo. Sed an tunc egeat confirmatione superioris:dixi plenè de iusti.& iur.l. omnes populi.Tetigi in d.l.si quid extraordinariū.† Videndū est ergo,de quibus statutis hic logtur hæc lex? Respon.de necessitate requiri tur,vt statutum habeat effectū: vt hac l.in fi.& ideo debet intelligi de statutis quæ habent effectum iuris:quia valēt,licet sint antiqua,dum tm̄ sint facta ab habentibus au- e thoritatē,secundū diffinitionē prædictam. Itē potest intelligi in statutis inualidis,si tm̄ habuerūt effectū de facto:vt j.e.l.iij. ī prin. ibi:siue vsus.vt j. qđ vi aut clā.l. seruus. & f j.de noxa.l.non solū.la j.& ideo est bonum exemplū,quod ponitur hic in prin.gl.mag. hic positæ,si iudex concelsit alicui vt non posit conueniri vsq; ad biennium: certè etiā si statutū non valeret, posset habere executionem de facto,quia iudex nō audiuit partem,certè ipse iudex eodē iure vtetur:quia vsq; ad biennium nō poterit alios cōuenire.

3 Et † ista sunt multū vtilia & notabilia. Po- f ne,[f] Priores huius ciuitatis statuerūt q̄ si qs offēderit eos,puniat ad mortē. Certè si ipli offēdūt alios dñt puniri eadē pœna, vt hac l.Ex q̄ etiā no. q̄ statuta ligant etiā ipsum g statutēt.[g] De q̄ plenè p Arch.in d.c. vt animarū.extra de cōsti.li.vj. Procedovlterius, h & intro gl.magnā post prin. Quæro, pone[h] 4 † Præses cū cōsilio populi huius ciuitatis fecit vnū statutū iniquū quis eorū eodē iure vtet? Dicit gl.q̄ ipse rector, nō quilibet de populo. Vide gl.& no.multū. Not.mirabilia ex hac gl. Primò q̄ rectores faciunt statutū cū consilio procerū ciuitatis. Secūdò no.q̄ q̄n statutum est iniquum, quòd ipse rector debet eodē iure vti. Q̄ intellige si

P. PAV. P.

a ¶Not. diligenter q̃ glo. vide d. Fran. cõsi. xlix. in. pe. col.

b ¶Populo. Adde q̃ licet dicatur q̃ vniuersitas tota nõ puniatur nisi cõmunicato con filio maleficiũ cõmisit, q̃ illud ꝓcedit in his quæ habẽt tractũ momẽtaneũ: secus si successiuũ, vt bellũ: quia tũc vniuersitas a punitur, licet nõ fecerit cõmunicato cõsilio, vt voluit Ancha. consilio cliij.

c ¶Quæro an imputetur. tamen ita nõ sequitur Inn. in c. pastoralis. de offic. delega. And. Barb. 6

d ¶Hæc autẽ. Et hic allegatur iste §. q̃ capiens bãnitum, si eũ non potest tenere, qa ab eo fugit, nõ debet habere præmium ex forma statuti. vide b eundẽ in l. fi. j. de pet. 8 hæ. facit C. de fideiu. l. si Barsaorẽ. et limita per l. j. C. d̃ pe. bo. subla. lib. x. & l. q̃s 9 C. ad le. Iul. maie.

e ¶Perfectam. Adde post do. Ia. de inuẽto in via: stante statuto q̃ extrahens bladum puniatur. Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de constit. vbi pulchrè. Quod verò est allegatum q̃ verba debent intelligi cũ effectu, vide quæ posui in l. iiij. §. condemnatum ff de re iudi.

f ☞ Codices nostri habent, statuerit. & sic oppo. elusoria reddit 9 vtilis tamen est & c notanda ex his quæ tradit Iac. hic. Alexã. Losæus.

g ¶Effectus. Adde pulchrè Bal. consi. cccvj. iij. lib. & ccvj. iiij. li. P. PAV. P.

h ¶Si quis iniquũ. Circa distinctionẽ quæ hic ponitur: an motu ꝓprio, an ad petitionẽ alicuius cõcedat, vide qd̃ in alio proposito singulariter decidit Bar. in l. tutor si petitus. in j. col. de tuto. & cura. dat. ab his refert & sequitur Alex. in l. iustè posidet. in vj. col. de acqr. possess. Item istud de motu proprio limita vt procedat circa de cisoria: secus circa ꝑparatoria & ordinaria iudicij secundùm Roma. sing. cccl xxxiij. incip. regula. alle. Bar. in l. fi. C. de fruc. & li. expensis feli. in c. ij. in ij. colũ. de mutuis pet. vbi ponit ẽt alias limitationes: an autẽ in dubio concessio ꝓsumatur facta motu proprio, vide Bart. in l. j. in ij. co. C. de peti. bon. subl. lib. x. vide in materia Alexã. & modernos hic. Item limita nisi hoc fecit voluntariè: secus si haberet necesse hoc proponere ex forma statuti. Tunc enim careret dolo, & edictum istud requirit dolum, nõ quòd quilibet de populo vtatur eodem iure. Et ideo si statutum hic sit q̃ si forensis occidatur, teneatur occidens pœna ccc. librarum: si tamen Perusinus alibi occidatur, occidens nõ punietur illa pœna: quia quilibet de populo non debet vti eodem iure. Nota diligenter† q̃ glo.a dicit, quilibet de populo. nõ dicit, quilibet de proceribus: vel quilibet de consiliarijs. Illi enim si interfuerint consilio, & cõsenserint debet vti eodem iure: vt j. de magi. conue. l. j. in prin. Et ista faciunt† q̃ licet in ciuitate ista sint concessæ reperialiæ iniustæ contra aliam ciuitatẽ, q̃ propter hoc in alia ciuitate non poterit capi quilibet de populo Perusino vtẽdo eodem iure vigore huius statuti. De hoc dixi in tractatu repræsaliarũ, quem feci modo: citò dabo vobis. Vltimo facit ista† gl. q̃ ex delicto vniuersitatis non tenetur quilibet de populo. quod ple nè dixi in l. aut facta. §. fi. j. d̃ pœ. † Vltimus quando ille qui habet magistratum vel potestatem, aliquid statuit legem condendo: videamus quando quis statuit sententiando. Et videtur q̃ non habeat locum istud edictum. Nam aut sententia fuit iniusta, & non tenet: quia non cessat dolus. Aut fuit iusta, & non habet effectũ, vt j. proxi. §. Sol. Potest intelligi in sententia interlocutoria iniusta, à qua nõ potest appellari. Item potest intelligi in diffinitiua iniusta, nõ ex ipso errore, quando quis propter paupertatẽ nõ potuit appellare. Potest etiam intelligi in sententia diffinitiua iniusta expresso errore: tamen fuit mandata executioni: & sic habuit effectum de facto, vt dixi s. in q. ij.

† Quæro an imputetur parti contra quã est pronunciatum si non appellauit. Gl. dicit q̃ non, & bene. Non enim potuit imputari ei. Facit j. de euic. l. vendicantem, cum l. seq. Præterea, iudex est in dolo, & deligt in faciendo: pars est in culpa omittendo: & sic factum iudicis præponderat: vt l. si mora. in prin. j. lo. ma. & l. item si obstetrix. §. fi. 10 in fi. j. ad le. Aquil. Et istud † facit contra illũ Potestatem, qui fecit decapitari vnũ pro homicidio, cum esset pœna trecentarum librarum. Nam tempore syndicatus non poterit ipse dicere q̃ sibi imponatur pœna pecuniaria pro homicidio: sed debet imponi illa quam ipse imposuit alij, vt hic. † Quæro, si iudex quid iudicauit contra legem, tamen ita erat consuetudo. Respondeo q̃ nõ tenetur hoc edicto: quia cessat dolus. Consuetudo enim vincit legem: vt l. de quibus suprà de legib.

☞ *Quæ personæ comprehendantur hoc edicto.*

Ius iniquum potest obtineri, uel per sententiam, uel impetrãdo rescriptum uel priuilegium, uel statuendo.

Si quis apud. Sumus expediti de primo capite edicti: venio ad secundũ. Hic habes q̃ ille qui impetrauit ius iniquum cõtra ipsum, quis vti tur eo iure. Quæro vtrum distinguatur si petierit dolo vel non: dic vt in glo. Quero dicitur hic aduersario postulante, &c. quid si alius hoc petat. Glo. super verbo, aduersario: ponit opi. dicam j. eo. l. iij. §. hęc pœna vbi glo. de hoc tangit, & dic vt ibi. Quero, ibi edictum loquitur de eo qui facit constitui nouum ius: † quæro quæ personæ comprehenduntur. Dicit glo. litigator, assessor: vt j. l. proxi. Adde procurator & tutor secũdum distinctionem positam infrà eadem. l. tertia. §. si procurator. Et eandem distinctionem puto adhibẽdam in aduocato, secundũ Gul. de Cu. Quæro, dicitur hic de eo q̃ obtinuerit aliq̃d ius iniquũ, † qualiter hoc contingat. Respondeo tribus modis: vel obtinendo sententiam. quod not. quia si quis obtinuerit vnam sententiam pro se, secundùm vnam opi. in vna causa, q̃ in alia de necessitate contra eundem debet sic iudicari. per hunc textũ. Pone etiam secundò q̃ obtinuit iniquum ius impetrando rescriptum vel priuilegium: certè idem eodem iure vti debet: vt infrà eo. l. iij. in prĩ. Potest etiam tertiò obtinere iniquum ius, si est facta lex: & tunc eodem iure vti debet, siue fuerit proponens, siue allegãs. Facit quod suprà proximè dixi. Alia circa ex positionẽ huius edicti dicemus infrà prosequendo titu.

1 ☞ *Verba cum effectu sunt intelligenda.*

2 *Affectus non punitur, nisi sequatur effectus, & quando.* 4.

3 *Futurum subiunctiui formatur à præterito Indicatiui, ideo requirit rem perfectam.*

d Hæc autem. Verbum statuerit, est futurum Subiunctiui, qd̃ formatur à preterito perfecto indicatiui: & sic rem cũ effectu perfectam significat. Signa tex. in fi l. † Nota q̃ verba cum affectu sunt accipienda. † Nota q̃ non punitur affectus, si non sequatur effectus. Opp. q̃ male arguat Iurisconsultus Dicit enim nam statuit. Sed verbum, statuit, quod est præteritum indicatiui, nõ ☞ reperitur in edicto, sed bene † reperitur verbum statuerit, quod est futurum subiunctiui. Respon. futurum subiunctiui formatur à præterito Indicatiui. vt no. j. de contrahẽ. empt. l. hæc venditio. & j. de verb. obli. l. cẽtesimis. §. fin. ideo requirit rem perfectam, sicut præteritum indicatiui. & sic bene arguit. Intro glo. oppon. de rescind. vend. l. ratas. Solue vt in glo. Opponi. infrà de extraordina. cri. l. j. & C. de episco. & cleri. l. si quis non dicam rapere.

g vbi punitur affectus, licet non sequatur effectus. Sol. Dicit gl.

4 ibi in criminibus grauioribus. Vel aliter, hic nullum crimen est impetrare ius iniquum, vt no. docto. in d. l. si quis non dicam rapere. & glo. in l. iij. §. ij. j. eodem. Oppo. C. de fur. l. si quis. Solu. vt in glo. Oppo. infrà de calum. l. & generaliter. Sol. vt in glo. quantum ad hoc edictum.

LEX II.

Hoc edi. Imperitia assessoris excusat magistratum, nõ ipsum assessorem. hoc dicit Opponitur infrà circa finem glo. Insti. de obli. quæ ex quasi delict. in princip. & j. de var. & extraor. cog. l. vlti. Sol. quantum ad istud edictum imperitia assessoris excusat magistratum non quantũ ad actionem in factum ex quasi maleficio. Tene menti: quia plures vidi dari petitiones contra magistratus de imperitia assessoris tempore syndicatus. Quærit glo. quare in potestate requiritur dolus, & non in assessore. Dic vt in glo. nam assessor asserit se Iurisperitum. quod non contingit in magistratu.

LEX III.

h Si quis iniquum. h Hic incipit exponere verba edicti secundi capitis. i Quæro quid si non apparet vtrum ad postulationem, vel non. Respondeo. In dubio præsumitur ad postulationem, vt extra de præben. ca. si motu proprio. libro vj. & dixi. C. de pe. bo. subla. l. j. lib. x.

Sed si

esset concessio gemi nata, quia tunc presumitur motu proprio concessa. Vide Mod. in lege nec damnoria, C. de prec. impe offe. & quę habes ad bar to. in l. Baptista. ff. ad trebe. vide Panor. cõsi. lxxxij. incipi. quantũ ijs dubijs. in iij. col. dicentẽ qd̃ geminatio denotat omnimodã deliberationẽ ita faciendi & volendi. Item q̃ clausula motu proprio & ex certa scientia equiparatur. vide in dicta lege nec damnosa. per Moder. vide etiã Io. de dama. in c. j. de ex cess. pręla. Ant. de bu. in c. j. extra de rescri. Bal. in c. studuisti. de offi. deleg. Ange. in §. ex his verò iubemus in authen. vt nulli iudicũ. vide Bal. notabiliter loquentem in c. cũ ordinẽ de rescri. in c. & te. in ij. col. eo. tit. in c. si quando. in ca. si adeo. eo. titu. per Sali. in l. fina j. si contra ius vel vtili. pub. per Bar. in authẽt. de manda. princi. §. deinde. in auẽ. vt deter. sit nume. cle. §. & hoc quidem per Panor. in c. significauerunt. in fi. de rescri. Crem. sing. cxxxv. vide sel. in c. nõnulli. in prin. in v char. versi. fallit vj. de rescrip. vbi etiã dicit q̃ operatur idẽ q̃ clausula nõ obstãte, & de plenaria potestate, et ꝺ certa scientia. iuncto vers. precedenti.

☞ POMATES.

i ¶Secundi capitis. vide Alex. consil. xxv. in ij. dubio. iij. volu.

Quod quisque iur. in alter. sta. &c. 65

Sed si impetrauerit. Opponi. q̃ verbum, impetrauerit, debeat intelligi cum effectu. Sol. intellige cum effectu, scilicet, iuris vel facti, vt dixi suprà eodem. l. prima. in princip. Et dic vel facti & iuris vt hic, pro ut dixit, vsus fuerit. Oppo. de lege, qui falsam. infrà, de fal. Solut. ibi delictum non erat cõsummatũ. hic sola impetratione sequuta consessione, ita q̃ obtinuerit, delictum est consummatum. Et ita habes glo. expeditam.

1 ☞ *Vbicunque mandatur id est quod delictum, mandans non uidetur propriè facere.*

2 *Statutum puniens excipientem & non probantem, uel declinantem iurisdictionem iudicis, non comprehendit producentem, uel declinantem per procuratorem.*

3 *In mandato generali non uenit ut procurator possit facere dominum incidere in pœnam*

4 *In mandato generali non uenit etiam id, quod potest esse pœnale.*

5 *Impetrans pro alio ius iniquum, si non habuit mandatum, uel ratihabitio non sit secuta, tenetur hoc edicto.*

6 *Procurator impetrans iniquum ius pro domino, potest cõtra dominum eodem iure uti.*

a Si procurator. a Iste est bonus §. & hoc intẽdit: Ex impetratione procuratoris habentis speciale mandatum. vel ratihabitione sequuta, coërcetur dominus. Secus si habeat generale, vel sit in rem suam: tunc coërcetur procurator: tutor verò semper. h. d. vsq̃ ad fi. & hic exponit verbũ, si quis. Oppo. extra glo. cùm verba edicti sint scripta in personã, s. sed si quis impetrauerit: ergo nõ coërcet illum qui impetrari fecerit: vt l. aut qui aliter in fi. j. quod vi aut clam. Sol. Quando mandatur id, quod est delictum: tunc procedit contrariũ. Ratio: † qa tunc mandatarius coactè non facit virtute mandati: cùm mandatum rei turpis sit nullum: vt insti. man. §. illud quoq̃. cum concordan. sed facit virtute sui arbitrij. Meritò ille, qui mandat, non videtur propriè facere. Et sic verbis edicti non comprehẽderetur: sed hic mandatur illud quod non est delictum. & glo. dicit & statim dicam. Ergo procurator coactus hoc facit virtute mandati quod suscepit, non ex suo arbitrio. Et sic ille qui mandat procuratori facit: meritò verbis edicti cõprehendit. Sicut q̃ proiecerit vnũ lapidem, cũ lapis nõ ꝑcutiat ex sui virtute, sed virtute proiicientis, proiiciens propriè percutit: vt l. item Mela. in princ. j. ad le. Aquil. Dixi j. de iniur. l. sed si vnius. §. seruus meus. & ibi ple-

2 nè dixi. Et per hoc dico † q̃ statutum, quod punit eum, qui produxit exceptiones, & non probat, vel punit eum, qui iurisdictionem iudicis declinauit, habebit locum in eo qui produxit exceptiones, vel declinat per procuratorem: licet in personam loquatur, s. si quis produxerit, vel si quis declinauerit, & si. cùm actus producendi vel declinãdi non sit delictum. Ex hoc etiam sume

3 aliud, † q̃ licet quædam sint de se licita: si tamen ex eo sit possibile inferri pœnam, non venit ex virtute generalis mandati: sed re-

b quirit speciale mandatum, vt hic: & ideo quando per procura-

c torem proponuntur aliquæ exceptiones, ex quibus pœna infertur, si non probatur, nisi habeat speciale mandatũ ad hoc, potest petere q̃ dominus approbet vel reprobet illam productionem: aliter nõ audiatur procurator super eis. Casus est hic. & tene mẽti. Venio ad glo. dicitur hic q̃ tenetur dominus solũ contra imò & procurator, vt l. j. de vi & vi ar. So. ibi mandatum fuit delictũ. & sic procurator parere non debuit hic verò non fuit mandatũ delictum. Ita dicit gl. tene menti ad id quod modo dixi s. Quærit gl. quid si procurator habuit generale mandatũ cũ liberar. Rñ.

d Idem: quia hoc nõ venit in mandato. Ita dicit glo. Ex quo no. vt

4 modo dicebã, in j. q. † q̃ sicut illud, quod est omnino prohibitũ, non venit in generali mãdato: ita illud quod nõ est omnino prohibitum vel delictum, si potest esse pœnale. Vide gl. Quæro, an

5 tunc † cùm nõ habuit mandatũ, nec ratihabitio est sequuta, tenea tur procurator impetrans? Glo. dicit q̃ sic: licet enim ipse eodẽ priuilegio vti non posset: quia alij impetrauit, sufficit tamẽ q̃ obtinuerit, & q̃ alius vti possit. Item, quia edictum s. eo. l. j. §. si quis apud. dicit, q̃ si quis obtinuerit. sed ipse obtinuit hic, non dominus: sed quando habet mandatum, obtinuit ipse dominus, nõ a-

e lius. Ita dicit gl. Vide e glo. & Bar. in l. si filio. j. de his quæ in frau. ☞ Quærit gl. quare non procurator, sicut tutor? Dic vt in gl. Quę

6 rit glo. † vtrũ procurator impetrans posset vti eodẽ priuilegio cõtra dominũ? Gl. non determinat. Respondent quidam q̃ non: qa fuit particeps criminis, vt l. quoniam liberi. C. de test. contra l. ait prætor. §. si quis particeps. j. de his quæ in frau. cre. Alij contra, vt tenebat Rich. Malũ. quia officium procuratoris non debet sibi esse damnosum: vt l. sed & si quis ex signatoribus. j. quemad. test. ape. Item quando procurator facit dominus facere videtur secundũ eum. Tu dic, imò dominus propriè facit vt dicit s. Idem tenet Ia. But. Nam dominus nõ potest sibi obijcere illam culpã, seu hanc exceptionem: ar. l. cũ in fundo. §. quid si mulier. j. de iu. do. quod satis placet. Fortè hoc non esset verum. Nam secundũ opi. gl. l. j. s. eo. vt habeat locũ illud edictum oportet q̃ teneat de iure istud quod impetratur, licet sit iniquum. Sed si dominus nõ b habet ratum, non tenet de iure. Nã in persona procuratoris non: quia ibi non est impetratum: in persona domini etiam non valet, quia non habuit ratũ. Nec obstat q̃ dominus possit vti: quia iam reprobauit non habendo ratum: & sic interim non valet de iure. Nec obs. quod dicit gl. de tutore: quia fortè ipse tutor possit vti absq̃ cõsensu pupilli: quod non esset in procuratore. Quæro, quid si in impetratione tutoris peruenit commodum ad pupillum? Rñ. Eatenus tenebitur pupillus, quatenus ad eum peruenit de commodo, vt in glo. & bene. c

1 ☞ *Impetrans ius iniquum non tenetur hoc edicto, ultra quàm impetratio se extendit.*

Hæc pœna. Hic generaliter dictũ imponit & non eget summario. Oppo. dicitur hic q̃ alij vtuntur eodem iure aduersus impetrantem. Cõtra, C. res inter alia. acta per totum. So. gl. intelligit quando fuit impetratũ ius iniquũ vniuersaliter contra omnes, vt hic. Secus si cõtra vnũ tantũ, vt in contrario. Quidã tamẽ d fuerũt in contraria opi. vt glo. tangit hic, & s. eo. l. j. circa prin. sup ver. aduersario. Pro istis facit C. de rescin. ven. l. ratas. Sed opin. glo. est verior per tex. huius legis, in princ. ibi, cæterũ si ipso non postulante, &c. non enim extẽdit se pœna huius edicti. nisi quatenus extendit postulatio impetrata, vt ibi pro hoc s. eo. l. j. ibi: aduersario postulãte. & e hoc tenet Iac. de Are. & oẽs. Ad l. ratas. re-

1 spondeo vt ibi no. per Cy. † Quæro, quid si aliquis impetrauit ius iniquũ, vsq̃ ad quãtitatem centũ librarũ: an aliquis vtatur eodẽ iure cõtra eum in maiori quantitate? Videtur q̃ sic, per hanc l. quia etiam ille, contra f quẽ nihil impetrauit, potest vti eo iure cõtra impetrantẽ. Ergo multò magis ille, contra quẽ impetrauit, licet in minori quãtitate. Et hoc procedit quando impetratio esset facta simpliciter nõ expressa quantitate licet impetrans nõ teneret fortè nisi ad cẽtũ. Sed si in impetratione esset expressa certa quãtitas: tunc nõ tenet vltra q̃ impetra- g tio le extendat, vt hac l. in prin. Vide gl. super verbo, experire. Innuit enim q̃ ex hoc edicto oriatur actio & exceptio. quod dicam statim. j. ea. l. §. quod autem.

1 ☞ *Delictum rei quando nocet fideiussori.*

2 *Principalis prius cõuenitur quã fideiussor, si cõuenire pot.*

f Si is pro quo. f Impetratio principalis nocet fideiussori nõ econtra. h. d. & est subtilis §. Oppo. C. de præci. impe. offe. l. quoties. Huius timore legũt quidam q̃ hic fuit impetratũ ne aliquis vtat exceptione dilatoria. Hanc reprobat gl. per tex. qui dicit, mãdati actionem non habebis. Postea j. in glo. parua super verbo, non habebis, sustinet, vt dicamus, non habebis mandati actionem, s. interim: quod satis potest procedere. Vide

g istam glo. Secundo modo s potest intelligi,

P. PAV. P.

a ¶Si procurator. Ad istã regulã q̃ in gñali mandato nõ venit, vt aliquid faciat indebitè, quãobrẽ possit dñs petere pœnã vide omnino in l. j. §. si procurator. in tit. j. de quo ibi scripsi ad Barto.

b ¶Speciale mandatũ. Adde post do. Alex. et Iaſ. Bal. pulchrè cõsi. xciij. iij. li. & consi. lxxxiij. iiij. lib. Io. de Ana. cõsi. xij. Ro. cõsi. cxl. & inquãtũ sub dunt præfati doct. q̃ Pau. de Cast. dicit q̃ procu. vsurarij teneat ad vsuras restituẽdas adde quod Bal. cõsi. ccxv. iij. lib. dicit q̃ non valet testamẽtũ eius q̃ exercuit vsuras nomine alieno, nisi præstita cautione.

c ¶Et ideo quãdo per. Idem dicas secũdùm Bald. in syndico vniuersitatis. faciunt gl. optimè. l. non potest dolo. & l. aliud. §. referẽ. j. de reg. iur. Bar. in l. si procurator. ff. de condi. inde. Ange. in cõsi. incl. consultationes mihi Ange. de Peru. And. Barba.

d ¶Ex quo. Et sic facit secũdũ Bal. q̃ habentibus generale arbitriũ condẽdi statuta, nõ poterunt condere statuta cõtra libertatem ecclesiæ, cũ illa sint pœnalia, in aut. causa. C. de sacrosan. eccle. quod est nota. And. Barba.

e ☞ Hæc verba addita fuere: nec in antiquis voluminibus habentur: & dum allegatur l. si filio. est l. si pater filio. de his quæ in frau. cre. Alex. Losæ.

s POMATES.

f ¶Si is pro quo. Vide Alex. limitantem in l. nisi. §. fina. quã legit cũ l. et hęrede. de pac. Moder. aliquid in l. fina. j. si cer. pet.a.

g ☞ Vide quæ scribit Carolus Ruinus in §. Cato. in iij. notabi. q̃ istum tex. Ant. Alex.

h ¶Secũdo mode. Et sic insurgit ex hoc q̃ princeps potest auferre ius meum. text. est in l. itẽ si verberatũ. §. j. ibi: militibus. j. de rei vẽd. facit casus singu. in l. venditor. §. si constat. j. eo. §. & Bal. & Ang. hic quod intellige cum causa: secus sine causa. l. totiẽs. j. de polli. l. si priuatus. j. qui & à quibus. l. Antiochensiũ. & ibi Bar. j. de priui. credi. l. non ambigitur. & ibi dicam. j. de legib. l. bene à Zenone. C. de quadri. præscri. Ang. in d. l. si verberatum. §. j. An autem sufficiat dicere, non obst. tali l. vide singu. limitationes

Sal.in l.ff.C.si cõtra ius vel vti.pup.And. Barb.

☞Pro intellectu l.si quis vnã.§.j.ff.loca.

a ¶Heredẽ. Adde post d.Ias.inquantum ponit q̃ pœna iuris requirit sententiam declaratoriã,& licet à pœna iuris non possit appellari quod tamen à sententia pœnæ declaratoria põt appellari:et in illa ferenda nõ requiritur citatio partis, vt notabiliter explanat Lu.Rom.cõs. ccccclvij.

b ¶Illud. Adde post d.Alex.& Ias.inquãtum examinant, an possum alicui dicere verba iniuriosa adcõseruandum ius meũ,Old.plenè cõsi.liij.Bal.consi.xlv. iij.lib.

q̃ impetrauit exceptionem peremptoriam, si fuit dictum per principem, nõ obst.lege quælibet potest esse bona,& vera. Secundò opp.j.de pact.l.fi.vbi pactum principalis fideiussori exceptionem nõ potest tollere. Huius timore dicit glos.intellige q̃ quo tẽpore fideiusit, impetrauerat ius iniquũ: vel impetrauit postea de volũtate fideiussoris. Vide glo.istam. Istam distinctionem videtur reprobare glo.j.proxi.§.sed sustine eam vt ibi dicã in prima opp. Tertiò opp. de l.j.j.de alie.iudi.mu.cau.fa.Sol.Fateor q̃ hic factum vnius nocet alteri: quia hoc debuit & potuit ab initio prouideri. Dicit gl. sic:mora rei nocet fideiussori:vt l.mora.j.de verbo.obliga. Istud aliquantulum videtur contradicere superioribus. Nam superius dictum est q̃ factum rei non nocet fideiussori,si nõconsensit.Et ideo circa hoc dicas, si quæris an pactũ rei noceat fideiussori dic vt l.fin.j.de pact.Si quæris de † delicto rei: Aut quæris vtrum noceat ad inducendam obligationem cõtra fideiussorem: & dic q̃ non nocet:vt j.de fideiusl.si in pignore.Aut ad actionẽ iam natam augẽdam,vt aliquid addat:& dic vt l.j.de eo per quem fecerit.& l.centum Capuæ.j.de eo quod certo loco. Aut quantum ad actionem conseruandam:& tunc si quidẽ actio erat iam elisa exceptione,non nocet fideiussori si non consentiat, vt hic,cum sua glo. Si verò actio non erat exceptione elisa:tunc sine dubio nocet:vt l.mora rei.j.de verb.oblig.& l.si seruum.§.nunc videamus.eo.tit.Non obstat quòd potuit cogitare,quòd potuit impetrare,& c.quia sic in l.fin.j.de pact.potuit cogitare q̃ potuit fieri pacto de petendo:& tamen nõ nocet fideiussori,vt ibi.Non obstat l.si quis domum.§.j.j.loc.quia ibi potest euenire rationabiliter,& secundùm naturam præcedentis contractus: hic nõ poeuenire rationabiliter q̃ quis impetret ius iniquum. Facit quod no.Iac.de Bel.in l.si idem.§.j.s.tit.j.in glo.non inspici.&c. Vel dic ad contrarium de l.j.j.de alie.iudi.mu.cau.fac.q̃ hic fideiussor nunquã habuit exceptionem efficacem,vt not.s.in gl.proxi. & sic factum rei non nocet fideiussori. Extra glo.oppo.q̃ non posit conueniri fideiussor, nisi prius agatur cõtra principalem: vt l.iure nostro.C.de fideiuss.cum aut.ibi posita.Solu.Illud verũ secũdùm iura hodierna,licet olim secus,vt d.l.iure nostro. Præ-
2 terea hodie † debet intelligi quòd prius conueniatur principalis,si potest conueniri:secus si conueniri non posset:vt l.Marcellus j.de fideiuss.& ibi per Dy.& ibi dixi. Et hoc probatur in hoc text.in ij.parte vbi reus habet exceptionẽ,& non fideiussor:peruenitur enim ad fideiussorem; quia certum est reum conueniri non posse.Facit.j.si cer.pet.l.fi.de verb.oblig.l.decem.

Si filius. Impetratio filij non coërcet patrem.h.d. Nota q̃ per filium non potest fieri deterior cõditio patris: impetrauit enim vt vsq; ad decennium conueniri non possit.

Sed oppo. & videtur q̃ factum filij in ipso contractu noceat patri:vt l.contra iuris.§.fi.cum l.seq.de pact. Huius timore quidam distinguũt hic, sicut fuit distinctũ s.proxi.§. Aut filius impetrauit patre sciente,aut non:vel aut filius impetrauit antequã esset ius quæsitum patri,aut postea.Sed glo.reprobat istã distinctionem simpliciter,& nihil alleg.Vide eã.Quid dicemus? Dico q̃ præcedens §.loquitur in reo,& fideiussore:hic autem in patre & filio. Ratio diuersitatis est:quia patri acquiritur per filium directò ex legis dispositione,nõ ex dispositione filij: arg.l.Paulus.§.Paulus.j.de bo.lib.Vel præcedens.§.loquitur in exceptione,quæ facilius transit quàm actio:vt l.etiam si in rem.j.de iureiuran.& ideo transit cum suo vitio:hic verò loquitur in actione, quæ non ita transit de facili,nisi ex speciali legis dispositione. 1

Ad l.contra iuris.§.fi.cum l.seq. Rñdeo quòd ibi loquitur in his quæ per filiũ fiunt in ipso contractu: sed hæc impetrario iuris iniqui est totaliter separata ab ipso contractu. Contra prædicta oppo.nã sicut se habent reus & fideiussor:ita se habent pater & filius:vt l.cum filius.j.de verbo.oblig.Glo.soluit notabiliter,q̃ ibi loquitur quando pater ex persona filij conuenitur: hic quando agit. Et hæc glo. videtur tenere illam sol.quam.s.dedi, & superiori proximo contrario ad glo.præcedentem, scilicet q̃ ibi in exceptione:hic in actione. Vide eam, & tene menti istam determinationẽ.Et ita intelligo istum §.& dixi in d.l.cùm filius.

1 ☞*Pœna ipso iure imposita à lege transit ad hæredem.*
2 *Ex hoc edicto oritur actio & exceptio & replicatio.*
3 *Et si impetrauit ut quilibet de ciuitate det mihi unum grossum,non potero cogi ego ut alij soluam grossum.*

Quod autem. Pœna huius edicti transit ad hæredem[a].h.d. Oppo.priuilegium non trãsit ad hæredem:vt l.in omnibus.j.de reg.iur. ergo nec pœna. Sol.Intellige hic fuisse actum q̃ transeat ad hęredem,vel priuilegium fuisse concessum in rem, ita q̃ ad hæredẽ transeat,secundùm glo.& bene. Oppo.pœna nõ transit ad hæredem:vt C.ne
1 ex deli.def.l.j.j.de priua.deli.l.j.Sol. † & hæc est vera: ibi loquitur in pœna imponenda: Sed hæc pœna est à lege ipso iure imposita: vnde sicut si lata esset sententia, teneretur hæres: ita hic quando pœna ipso iure infligitur,nec expectata sententia trãsit ad hæredes.Facit.j.de publ.l.commissa. & hoc est verum prout opponitur hæredi ex persona defuncti: sed prout opponitur ex persona sua:tunc non obstat contrarium:quia hæres punitur ex delicto suo:quia priuilegium transit ad eum, vt in præcedentibus dictum est.&vbicunque hanc impetrationem appello delictũ, impropriè loquor:vt dixi s.ea.l.§.si procurator. & quod ibi no.per glo. Vltimò glo.dicit vnum verbum hic,scilicet q̃ non transit contra hæredẽ,vt detur actio:sed vt repellatur exceptione. Vide gl.sic innuit ista glo.q̃ ex hoc edicto nõ oriatur actio, sed exceptio.& hoc videtur etiã de mente Io.qui in arbore non facit mentionẽ de actione ex hoc edicto.nec Rof.in libellis suis de actione ista posuit.In contrarium facit gl.s.ea.l.§.hæc pœna.
2 super ver.experitur. Dico,† & hoc tenent doc.q̃ ex hoc edicto oritur actio,& exceptio,& etiam replicatio.Et in actione ponit exẽplum:impetraui q̃ ex pacto nudo possum agere: certè alius ex pacto nudo poterit agere contra me ex hoc edicto.Vel impetraui quòd venditio,quę erat inualida,valuerit:certè ita valebit pro alia parte sicut pro me:ar.j.de act.empt.l.bona fides.& sic no.cau.ag.l.ij.& C.si aduer.transact.l.j.& j.de iureiuran.l.si duo patroni.§.si quis iurauerit.& §.seq.Tamen isto casu, quo oritur actio ex hoc edicto, non datur contra hæredem: quia executio non est tunc facta ipso iure contra hæredẽ.Et hoc videtur velle glo.hic posita.quod est no.In exceptione & replicatione exem-
3 pla sunt manifesta. † Quæro:pone quod ego impetrauit q̃ quilibet de ciuitate ista teneatur mihi dare vnum grossum: an quilibet poterit petere à me ex vigore huius edicti, sicut ego ab eis ex vigore huius priuilegij? Doc.dicunt q̃ non. Et istud dictum debet intelligi,quando priuilegium etiam stante hoc edicto aliquid operatur:alias secus.arg.l.j.ad muni.& l.si quãdo.j.de leg. j.& l.si fundum.ad legem Falcid.Sol.hoc nihil operatur, si quis vtatur eodem iure.ergo &c.

Illud quoque. Pœna huius edicti porrigitur ad actionem, quæ post impetrationem quæritur.h.d.Glo.intelligit quando impetratur generaliter, ita q̃ impetratio porrigebatur ad futuros creditores. Sed quid si impetrauerit simpliciter? Doc.tenent quod tantùm ad præsentia videtur porrigi,vt l.si ita scripsisset.j.de lega.ij.& l.si ita.j. de au.& arg.leg. Dic vt ibi.Pro hoc facit glo.l.omnium.j.de procura.

1 ☞*Actus iuris ciuilis non tollit naturalem obligationem.*
Præscriptio an tollat naturalem obligationem.

Ex hac causa. Hoc edictum naturalem obligationem non tollit: ergo soluti repetitionem non inducit.h.d. Et legitur duobus modis. Primò in impetrante, ne creditoribus teneatur. Nam per hoc ipse impetrans non liberatur. Vel intellige quod licet alij creditores possent vti eodem iure contra impetrantem,tamen non liberatur ab ea naturali obligatione:& ideo in vtroq; casu impediatur soluti repetitio.Nam
1 imperator potest tollere ius ciuile. Et sic nota † quod per actũ iuris ciuilis nõ tollitur naturalis obligatio.Et sic facit quod prescriptione nõ tollitur naturalis obligatio:Quod dic vt plenè dixi in l.fi.j.rem ra.hab.& Cyn.in l.cùm quis.C.de iur.& fac. ign. & no.j.de nego.gest.l.at qui natura.in prin.

b **Illud.** [b]Qui facit lege permittente,non incidit in hoc edictum.h.d. Not.q̃ illud quod licitè factum est,pœnã non meretur.Istam l.inducit Gul.ad quæstionẽ quod si impetrasti

si impetrasti iudicem delegatum contra me in causa, possum te conuenire coram eodem iudice in alia causa:vt in aut.& conseq uenter.C.de sen.& l.si idem.s.tit.proxi.Sed si tu vis me iterum conuenire coram eodem iudice in alia causa,non potes: vt j.de iureiu.l.iusiu.& ad pecunias.§.ait prætor.ver.sed nec.& hæc lex multum bene facit ad q.quæ est bona & pulchra.

Si quis ius dicenti non obtemperauerit. *Rubrica.*

Dictum est s.in genere & in specie,de iur.om.iud.Verũ quia quandoq; iudices peccant decernendo iniquum ius, aliquando peccant partes ius iniquum impetrando:ideo posuit titulum qd quisq; iuris. Verum quia quandoq; peccant in non obediendo iudici:ideo ponit rubricam,si quis ius dicenti nõ obtẽperauerit.

1 ☞*Dictiones taxatiuæ appositæ orationi affirmatiuæ affirmant illud quod ponũt,et excludunt,& negant omne aliud.*
2 *Testis deponens q̃ Titius possedit decem annis tantum,non probat.*
3 *Dictiones taxatiuæ appositiuæ orationi negatiuæ positum affirmãt,& implicant aliud de quo minus uidebatur inesse.*
4 *Dictio,non tamen,est aduersatiua.*
5 *Duumuiri an possint mulctare.*
6 *Delegatus quando mulctare possit.*
7 *Remedia iudicis ad defendendum iurisdictionem,quæ sint.*
8 *Iudex potest alienam iurisdictionem defendere:& pro sua defendenda brachium alterius iudicis implorare.*
9 *Iudex per actionem in factum,& etiam ex suo officio potest mulctam imponere.*
10 *Iudex qualiter exercebit eius officium imponendo mulctam.*
11 *Pœnam impositam in præcepto iudex potest augere uel minuere.*
12 *Pœna si est apposita in præcepto arbitrio iudicis,non uitiatur præceptum propter incertitudinem.*
13 *Ad faciendam condemnationem uigore inobedientiæ non requiritur nouus processus,si iudici constat de inobedientia,licet de nouo citetur ad defensionem.*
14 *Mulctam impositam iudex ob inopiam minuit.*
15 *Appellatur ab impositione mulctæ.*

LEX vnica.

Omnibus. Hæc lex diuiditur in quatuor partes principales.Primo ponit qui iudices possunt punire inobedientes. Secundò pro qua inobedientia. Tertiò quas personas. Quartò quo iure,seu qua actione.Secunda ibi: *is* videtur. Tertia ibi:si procurator. Quarta ibi:hoc iudicium.Legã per particulas.Prima pars secundũ communẽ lect.breuiter.h.d.Omnes iudices possunt inobedientes punire, videlicet magnus in magnis causis & magnis mulctis:paruus in paruis causis & paruis mulctis.h.d.tex.cum glo.& in hoc princi. est duplex litera. Vna est non:tamen alia est non tantũ.Secundũ primam lect. diuidit: quia primò ponit dictum,secundò exceptionẽ. Secundũ aliam, prout est non tantũ.tota ponit vnũ dictum.habes tex. expeditũ.

a Et ante omnia videamus quæ est vera litera[a].Pro cuius declara-
1 tione† sciendum est q̃ sunt quædam dictiones quæ vocant exclusiuæ,vt dictio,tantum,& dictio,tantummodo,& etiã dictio, solũmodo,& dũtaxat.Istæ dictiones si quidem apponantur orationi affirmatiuæ,affirmant illud quod ponunt,& excludunt & negant omne aliud.Verbi gratia:Petrus tantum currit. q.d. Petrus currit,& nullus alius:vt C.de pat.pot.l.j.& quod ibi no.& l. ob æs.de prædi.mi.& l.contractus.de reg.iur. & per Dy. in c.in argumentum.extra,de regu.iur.lib.vj.licet quãdoq; causa euitan
b di contrarietatem alterius l.aliud suppleatur, vt dictis legibus[b].
2 Ex hoc sequitur† q̃ si dicat testis q̃ Titius possedit x. annis tãtũ. inquantũ dicit tantũ,nihil operatur: quia vult excludere omne aliud tempus extra illud tempus positum,vel omnem personam extra illam personã positam.Ista aut est mera negatiua:ideo non probabilis:vt l.actor.C.de proba.ideo non valet.Casus est extra de causa possef.& propriè.c.cũ ecclesia Sutrina.rectè intelligen-
3 do.Quandoq;† dictiones exclusiuæ seu taxatiuæ ponuntur negatiuè:& tunc earum natura est vt positũ affirment,& implicẽt aliud de quo minus videbatur inesse.Sicut enim istæ dictiones exclusiuæ appositæ affirmatiuè aliud à proposito negant:ita appositæ negatiuè aliud à proposito implicant:vt probatur j.de pe tí.hær.l.& non tantũ.j.de dolo.l.eleganter.§.non solũ.& de libe. le.l.non solũ.de bo.quæ libe.l.cùm non solũ. Ex his apparet q̃ litera non tantũ,hic non congruè ponitur. Non enim poterit implorare aliud,cùm præcesserit oratio vniuersalis omnia comprehendens,s.omnibus magistratibus, &c. Præterea si diceres q̃ si implicaret tunc id de quo plus videtur inesse:q.d.non tantũ duumuiris,sed etiam maioribus.licet mulctare inobedientes; hæc
4 locutio nimis incongrua esset.Est igitẽ melior litera,non tamẽ.† Nam dictio tñ,est ad uersatiua:vt j.de arbi.l.qd tñ.& iu.sol.l.iam tamen.& j.ad Treb.l.ita tñ.cũ si.q.d.Omni
b bus magistratibus licet mulctare, sed non duumuiris.Et quod duumuiris nõ licet tenuit Azo. & allegat C. de modo mulctã.l.
c eos.‘ & de defen. ciui.l. defensores nihil.& c de verb.sig.l.aliud.la ij.& de iudi.l.ij.§. fin. d quæ leges concedunt mulctare maioribus magistratibus,nõ minoribus.Pro hoc facit
d iste tex.dum[d] dicit, secundũ ius potestatis suæ.Verbum enim potestatis,ad merũ imperium refertur:vt l.imperium.s.tit.ij.Modo sum in glo.in medio.Contra istã lect.oppo.C.de spor.l.fi.§.j.Sol. quidã dicũt aliud de iure C.aliud de iure isto.quod nõ est ve
e rum,vt statim dicã.Opp.in aut.[e] de defen. ciui.§.audient.Sol.Aliud est de iure aut.cẽ de iure isto.Istas solu.reprobat glo.quia omnibus magistratibus conceditur modica coërtio,seu leuis:vt l.magistratibus.s. tit.ij. & l.cui iurisdictio.Et ideo tenendo istã lie
e teram,non tamen dicendũ est q̃ omnibus magistratibus maioribus licet mulctare in magnis causis,et magnis mulctis in quibus minoribus magistratibus,hoc est,duumui
5 ris,non† licet,vt hic,et alijs ll.alleg.§.In causis verò paruis & paruis mulctis, licet etiã duũuiris & minoribus magistratibus mulctare:vt d.l.magistratibus.& d.l.ij. de spor. f &.d.§.audient.Et ita tenet hic glo.& bene. Vel possumus dicere secundũ alios q̃ dum dixit tex.non tantum duumuiris,nõ loquitur de magistratibus,seu de defensoribus ci g uitatum:sed solũ de duumuiris qui solũ habebant administrationem. & gubernationem rerum intra ciuitatem . de quibus potest intelligi regula legis vltimæ C.de iudi. & l.ij.& iij.C.de mod.mulct.quod satis placet.Pro † declaratione huius partis quæro
6 quid de iudice delegato, an possit mulctare.Respon.non,vt l.ij.§.fin.infrà,de iudi.Fallit in casu l.ij. C. de spor.Quæro quid de arbitro? Respon. vt in lege non ex omni
f bus.infrà,de arbi.Dicitur[f] hic,concessum, &c. Quæro an hoc habeat necesse facere? Rñ.ex isto edicto oritur duplex actio, secundùm glos.vel actio & accusatio vel iudicis officium secundùm alios,vt videbitis infrà,§.fina.Si igitur intentetur actio vel accusatio, non est dubium, quòd habet necesse facere. habet enim necesse ius reddere postulanti:vt nota.in l.j.de iurisdictione omnium iudicum.& si non fecerit.punitur,vt in authenti. vt
7 officium imploratur:tunc est aduertendum† quia remedia prætoris ad defendendam iurisdictionem sunt multa.Potest enim capere personam,vt l.sacrilegij.in fi.& l.j.j.ad legem Iul.pec. & C. quomodo & quando iu.l.consentaneum.j.ti.j.l.plericq;.Potest interdicere,seu iurisdictionem denegare,vt j.ex quib.cau.ma.l.sed & si per prætorem.§.sed & si dum.Potest mittere in possessionẽ, per tit.quib.ex cau.in pos.ea.Potest mulctam imponere, vt hic, & C.de modo mulctandi.per totum.Dico ergo quòd iudex habet hic necesse facere quòd pars ei obtemperet:& potest eligere vnum remediũ quod vult.& si illud non sufficit,potest ad aliud redire donec pareat:vt l.j.§.quid ergo. el j. de vent. inspic. & di
8 cta l.consentaneum.C.quomodo & quando iudex.Quæro† di
g citur hic[g],suam iurisdictionem:an possit defendere iurisdictionem alienam? Respõ.sic.Potest enim vnus iudex implorare subsidium alterius,videlicet iudex ecclesiasticus subsidium iudicis secularis,& econuerso:vt C.de episc. audi.l. episcopale.& extra, de offi.ord.c.j. Potest etiam vnus iudex implorare auxilium alterius potentioris:vt C.de his qui latr.l.ij.Cùm enim de iurisdictione sit iuuare,& defendere alium iudicem,apparet quòd pro defensione iurisdictionis alterius iudicis poterit mulctam impone

✠POMATES.
a ¶Vera litera. Vide Car. consi. lx.iij.col. ☞POMATES.
b ¶Legibus.Vide Alexan.consi.xiij.in vlt. col.vol.ij. Fel.in c.tertio loco.in ij. colũ. de probationibus.
c ¶L.eos.Vide Oldra. consil.xv.
d ¶Dum dicit. Et not. secundũ Ang.q̃ prælati pro tuitione suæ iurisdictionis possunt arma capere & bellum indicere, vt not. dicit Imo. de re.spol. c.cùm causam. & nõ solum cõtra suos,sed contra quoscunq; turbantes: quia per turbationẽ fiunt suæ iurisdictionis.l. nullum. C.de test.in c.primo. de offic.delega. in aut thẽ. de rest.§. si vero ignoti.Andr. Barba.
✠P. PAV. P.
e ¶Oppono in authẽ. Pro declaratione quo modo autẽ posit suã iurisdictionem defendere,vide Dec. in c.j. col.iij. in v. nota. & col.pen.de offic.dele. & an mulctare possit vide eundem c.de causis. col.x.eo. titu.
☞POMATES.
f ¶Dicitur. Vide Pau. l.iij.§. ait prætor. & ibi Alex.§. si ex conuentione.ff.de re iud.
✠P. PAV. P.
g ¶Quæro dicitur hic. Circa istam materiã mulctæ q̃ de consuetudine non seruẽt modus.l.fin.C.de modo mulct. & an delegatus possit mulctare vide quæ habes in d. l. finali.

Bi. Ex hoc not contra approbati. sm vinca. l. 3. & explurib⁹ n. 6. post & ex plurib⁹ ibi. ff. de acquir. poss. Iaffme. n 12. & 13

↠P. PAV. P.
a ¶Imponere mulctam. De hoc an in primo præcepto possit pœna imponi. vide per Fel. in c.j. cir. circa prin. extra de test. cog. Iaso. in l. ne quic quã. §. decretum. ff. ij. col. 8. de offi. procon. & leg: Fel. in c.j. in v. co. de iudic. vbi dicit requiri nouam citationem, & limitat. et ibi vide dec. in vltima charta.

☞POMATES.
b ¶Condemnatione. Vide Bartol. l. iij. §. ad diem. ff. de re mili. Imo. in l. quidã. cõsuebant. ad fin. ff. de re iudi. Vide remissiuè per Fel. c. ij. in ij. col. de treu. & pac.

c ¶Principiũ. Adde pe. de Anc. consil. xcviij. vbi cõsuluit q̃ stãte cõstitutione alicuius collegij q̃d admissus à princ. ad vnã scientiam, nõ possit variare, q̃ licet q̃s vacauerit studio alicuꝰ scientiæ per sex menses; tamẽ possit variare: quia illud dicit principiũ habito respectu temporis, quo perficitur studiũ in aliqua scientia.

re. † Quæro quo iure imponatur ista mulcta, seu pœna? Glo. videtur dicere, actione in factũ ex hoc edicto. Quòd qualiter procedat, videbitis j. ea. l. §. fi. Sed in hoc principio videtur permitti iudici q̃ ex suo officio possit mulctam imponere: dicit enim q̃ magistratibus concessum est, & sic verba referentur ad iudicem: ergo important iudicis officiũ: vt l. prætor. in princ. & l. q̃ si minor. in fi. j. de mino. Dixi plenè infrà de cõdi. ex le. l. j. in ij. q. in prin. Pro hoc quod dicit tex. secundùm ius potestatis. q. d. ex virtute sui officij. Pro hoc C. de calum. l. j. & de testa. l. nullum. de proba. l. iubemus. Puto ergo q̃ etiam ex suo officio iudex possit mulctam imponere. q̃ cõmuniter tenent omnes doc.

Sed quæro † qualiter iudex exercebit istud officium? Rñ. Aut iudex vult imponere mulctã faciendo l. generalẽ, quicunq̃ tale quid fecerit in tãtum puniatur: nõ possunt nisi maiores iudices: vt l. non ambigit. §. de legib. & C. de offic. præfe. præto. orientis & Illyrici. l. forma. aliàs norma. dixi §. tit. j. l. j. in prin. Quãdoq̃ vult imponere mulctam[a] pro aliquo speciali delicto: & tunc quandoq̃ vult eam imponere in præcepto quod fecit, vt puta: præcipio q̃ † venias sub tanta pœna, vel aliud simile. & ista impositio nihil releuat, posito q̃ pars in contumaciã inciderit. & ideo iudex poterit illud augere vel minuere: vt C. com. vel epi. l. interlocutio. & l. prograꝛma. Et ita videtis de cõsuetudine obseruari. Ita tenebat Nico. de Ma. & idem do. Iaco. Bu. q̃ puto verum. Puto etiam † q̃ si in præcepto dicatur q̃ veniat ad pœnam iudicis arbitrio inferendã, q̃ propter incertitudinem pœnæ, præceptũ non vitiatur. Casus est in l. ij. §. pen. j. vbi pup. edu. deb. opus est ergo noua condẽnatione. [b] Sed quæro † ad faciendam illam condemnationẽ, vtrum sit opus nouo processu? Rñ. si quidem talis contumacia vel inobedictia fit coram ipso iudice, & sic sibi liquet, non est necesse q̃ fiat nouus processus ordinariè. sed bene debet de nouo citari, & sibi terminus statui ad faciendam suã defensionẽ, super impositione huius mulctæ. tex. est j. si quis in ius voc. nõ ie. l. ij. §. j. sed si cõtumacia vel inobedientia esset facta corã alio iudice: tunc nouo processu opus esset: vt in authen. de san. epis. §. si verò crimẽ. & dixi in l. magistratibus. §. tit. ij. glo. fi. † Quæro an postquam ista mulcta est imposita post inobedientiã commissam, iudex possit eã minuere? Rñ. sic, si est causa inopiæ: vt l. illicitas. in fi. §. de offic. præt. & l. eos. in fi. C. de modo mulc. q̃ non esset in pœna, vt ibi paret in l. j. in fin. j. de pœn. Quæro, an ab † impositione huius mulctæ possit appellari? Respondeo sic, vt l. & in mulctis. C. de appel. & j. de verb. sig. l. si qua pœna.

1 ☞Omnis inobedientia in quacunq̃ parte iudicij facta punitur.
2 Principium officij plateæ uel loci, qualiter intelligatur. remissiuè.
3 Hic titulus in quo differat à titulo, si quis in ius vocatus non ierit.
4 Inobediens quis dicitur etiam in prima citatione, & non requiruntur tria edicta.
5 Iudex potest mulctare testes & aduocatos inobedientes.
6 Iudex punit etiam extraneos suam iurisdictionem impedientes.
7 Vnus collega non punit alterum collegam, eius iurisdictionem impedientem.

Is videtur ius dicenti. Hæc secunda pars est, in qua ponitur pro qua inobedientia quis mulctetur. Et breuiter hoc intẽdit. Pro qualibet inobedientia, in quacunq̃ parte iudicij, & in quacunq̃ specie iurisdictionis adhibita, poterit quis mulctari. h. d. secundùm veras opi. & legitur multis modis iste §. sed lecturæ examinabuntur j.

1 Vt declaremus glo. magnam hic positam, præmitto † quòd secundùm veritatẽ omnis inobedientia in quacunq̃ parte iudicij facta punitur, siue in principio, vt j. si quis in ius voc. non ie. l. ij. siue in medio: vt l. j. §. quid ergo. de ven. inspi. & §. titu. ij. l. magistratibus. siue in fine: vt l. qui restituere. de rei ven. & quod ibi gl. in verbo, condemnandus est. l. si quis missum. j. ne vis fiat ei. & hac l. secundùm omnem lec. Ex hoc cõcludo istud: quòd omnis lect. huius quæ concludit omnem inobedientiã puniri, est bona lec. quæ concludit aliud, est mala. Quæro ergo pro declaratione text. quid vult dicere q̃ ille non videtur obtẽperare, qui non facit extremũ quod in iurisdictione est. Prima lec. est vt exponatur extremum, id est minimum vel vilissimum. q. d. non solùm si in magnis fuerit inobediens, sed & si in minimis fuerit inobediens, potest puniri. Istam lect. quidam reprehendunt dicentes quòd in iurisdictione nihil est vilissimum. Sed nõ curo: quia ista appellatio, vilissimum, intelligitur, id est, minimũ respectu aliorum. Sed quia concluditur id, quod dixi, omnem inobedictiam puniri: ergo est bona. Secunda lec. est Bul. quæ dicit extremum, id est, vltimum. q. d. ille qui est inobediens in executione sententiæ potest mulctari, & nullus alius. Ista reprobatur per glo. primò per. §. non solũ. j. eo. vbi dicitur quod habet locum in actore: sed in actore non fit executio: quia lata absolutoria lex ipla facit ergo male dicit Bul. Et posset responderi: quia actor posset condemnari in expẽsis, poterit etiam sibi fieri præceptum, ne de cætero agat, & in hoc potest esse inobediens. Item reprobatur glo. per. §. hoc iudicium. j. ea. l. quia secundùm hoc daretur ad totale interesse, q̃ ille text. negat. Sed ad hoc respondet quod nõ datur ad totale interesse ex hoc edicto, sed ex l. qui restituere. Dic ergo q̃ lect. Bul. est mala, per l. j. §. si quis in ius voc. non ie. & nulluste net eam. Legitur tertio modo secundùm Io. vt dicatur extrema prima, & vltima pars iudicij: ponit exemplũ in syllogismo. quod dic vt in glo. sed tunc quærit gl. quid de medijs. Dicit glo. quod nullum est mediũ, vt si proceditur contra contumacem, prima extremitas est citatio: secũda est missio in possessionẽ. Sed tunc proceditur vltra. Quid si proceditur ordinariè? Dicit glo. dicas q̃ quælibet extremitas vadit vsq̃ ad medium: & sic in medio nihil remanet. Et sic potest exemplum poni in qualibet linea, sipo natur punctus in medio, vt dicitur in l. insulam. de acqui. re. do.

2 quod no. Quod facit ad † qõ. dicit statutum q̃ Potestas debeat facere aliquid in principio sui officij, quantum tempus dicetur principium officij. Item de foro posset quæri: eodẽ modo de loco. Statutum præcipit aliquid fieri in principio plateæ, vsq̃ ad

c quam partem dicatur principium? Istud examinaui in l. ij. aliàs iij. de furt. & in l. iij. C. de tempo. app. Ista lec. est bona: quia concludit omnem inobedientiam puniri: tamẽ per istud syllogisare est obscura, ideo glo. legit quarto modo, vt dicamus extra principium, & vltimũ. & hoc ponã in ver. veluti. De medijs ponam in ver. cæterum. & ista est bona: quia concludit omnẽ inobedientiam puniri. Quintò glo. legit q̃ extremum dicatur vltimum: & de inobedientia primi dicetur ibi: veluti de medijs, in ver. cæterum. Ista est etiã bona: quia concludit etiam omnem inobedientiam puniri. la. de Aret. legit sexto modo, vt dicamus extremũ, id est, primum. & de hoc ponit exemplum ibi: veluti. in ver. cæterum. & sic sequentia ponit de medio & fine: quia ad principiũ sunt consequentia, mediũ, & finis. Ista est satis bona & clara: & concludit idem q̃ præcedentes, licet per alium modũ. Nico. de Ma. legebat septimo modo multũ subtiliter, & placet mihi plus quàm aliqua alia. Ad cuius euidentiã debes scire q̃ iurisdictio diuiditur in merum & mistũ imperium, & simplicẽ iurisdictionem: vt §. titu. ij. l. imperium. Posset ergo dubitari vtrum mulcta possit imponi tantùm, quãdo inobedientia cõmittitur in causis meri & misti imperij, an puniatur etiã si committatur in infima iurisdictione. Ad hoc rñdet Iurisconsul. q̃ is dicitur non obtemperare iudici, qui id, quod est extremũ in iurisdictione, non facit: vt puta, si non est passus à se vendicare rem mobilem, cuius est vilis & abiecta possessio: & sic est infimũ iurisdictionis: iste punietur, licet fuerit inobediens in his quæ sunt misti imperij: & quia ducì vel auferri passus non est, q̃ est misti imperij, vt l. iubere cauere. Cæterum si & sequentia recusauit, hoc est, inobediès fuit in aliquo quod cõtineatur sub quacunq̃ specie iurisdictionis. iste diceretur inobediens, & punietur. Ista est lec. sua & pulchra. sic omnes possunt sustineri excepta lect. Bul. Vilis lect. Extra glo. opp. & videtur q̃ iste titulus sit superfluus, per tit. j. si

3 quis in ius voc. non ie. Rñdit glo. non est, imò differt † à primo: quia hic generaliter loquit̃ tam de mulcta quæ dat̃ fisco, quàm de ea quàm datur parti. De hoc tamen est opi. vt videbitis in §. fi. Secũdò: quia hic est edictũ, ibi non. Certè Io. in arbor. & Ros. in libellis videtur dicere quòd etiam ibi fuit edictũ. Tertiò, quia ibi continet̃ de stipulatione: hic nõ. Sed ista non est vera. Quare, quia

tò, quia ibi dicitur de iudice non suo: hic nihil. Certè & ibi iudex est iuus ratione dubitationis. Dic ergo q̃ vera differentia est: quia ibi loquitur in vno casu tantũ, s. de eo qui est inobediens in vno non veniendo. hic de eo q̃ quocunq̃ modo est obediens in quacunq̃ parte iudicij vel iurisdictionis, vt dixi. & hoc renent doct. Op. §. ti. ij. l. fi. Sol. Ibi loquit̃ q̃n certum erat iudicẽ non esse cõpetentem: hic q̃n erat certũ q̃ erat cõpetens, vel erat dubiũ. Quod dic vt in l. ij. li q̃s in ius voca. nõ ie. Op. j. ne quis eũ q̃ in ius voc. l. ij. & l. iij. in prin. Sol. ibi incertũ erat q̃ præceptũ erat iniustũ: hic erat certũ: q̃ erat iustũ vel dubitabat: & sic rõne dubij debet parere: vt l. non videtur. §. quod iussu. j. de reg. iu. & in c. q̃ quis mã

4 dato. facit de reg. iu. lib. vj. per Dy. Quæro, an ad hoc † q̃ quis dicat inobediens, requirat̃ q̃ etiã emanauerint tria edicta? Videtur q̃ sic, vt l. consentaneũ. & l. tres denũciationes. C. quo & q̃n iu. & l. ad perẽptoriũ. j. de re iud. In contrariũ videt̃ hæc lex in eo q̃ dicit extremũ. & ita videt̃ sentire gl. circa lect. Io. præterea in expẽsis condẽnatur qui cõtumax in prima citatione licet dilationes dentur ad veniendũ. Ita no. doc. in lege fancimus. C. de iudic. & est tex. in authen. qui semel. C. quomodo & q̃n iud. Ergo pro prima cõtumacia poterit mulctare, quasi satisfacere parti, & soluere fisco, pariter procedũt, vt j. ea. l. §. fi. Et hoc puto verũ, si inexcusabilis cõtumacia fuerit: vt dicta l. ij. j. si quis in ius vocat. non

5 ierit: vt dicã infrà ea. l. pe. Quæro quid si inobedictia † fuerit adhibita per alios quã per litigantes, vt per testes vel per aduocatos, & similes. Respõd. Idẽ. poterit emẽ eos mulctare & cogere remedijs prætoris, vt l. iurisiurandi. & lege si q̃n. C. de testi. & infrà de postulando. l. j. §. prætor ait. & ibi glo. Quæro, vtrũ iudex possit

c 6 † mulctare alios à iudicio penitus extraneos, suam iurisdictionẽ impedictes? Respon. remedia ciuilia prodita, sunt infrà ne quis eũ qui in ius voca. per totũ. & infrà de eo per quẽ fac. erit. per totũ. C. de his qui la. lege prima. Itẽ in remedijs criminalibus, vt in authẽ. vt omnes obe. iudi. prouinc. §. arripiat. Et ideò in casibus vbi remedia criminalia nõ apparent expressa, puto iudicẽ posse punire crimine stellionatus. quod habet locũ vbi deficit nomen delicti: vt l. iij. in princip. j. de cri. stelli. De iure canonico põt punire ex suo officio, vt de offic. dele. cap. primo. & c. sanè. el ij. Sed quæro † quid si duo[a] sunt collegæ: & vnus impedit iurisdictionem alterius: [b] an poterit illum punire. Rñ. nõ: quia par in parem

b non habet imperiũ: vt l. ille à quo. §. tẽpestiuũ. j. ad Treb. de quo est glo. extra de offic dele. c. prudentiam. §. j. in glo. quæ incipit, imò puniendus.

a ☞Contumacia uel inobedientia procuratoris quando nocet domino.
b Dominus potest appellare, etiam quando procurator fuit uerus contumax: nisi ipse dominus fuerit sciens.
c Ad hoc ut diis dicatur contumax, an sufficiat generaliter fuisse inuinctũ procuratori.
d Delictum procuratoris quando noceat domino, ut contra eum detur exceptio uel actio.
e Procurator qui egit calumnioſam litem nomine domini, & succubuit ipse & non dominus, in expensis condemnabitur, nisi habeat speciale mandatum.
f Tutoris contumacia quando noceat pupillo.
g Tutor qui egit litem calumnioſam potest solus in expensis condemnari.

Si procurator. [c] Hæc est tertia pars, in qua ponuntur personæ quæ possunt puniri propter inobedientiam. & breuiter hoc intendit. Ille qui est in iudicio nõ alieno punietur propter suam inobedientiam. non dominus. Itẽ hoc edictũ habet locũ contra actorem & reum. h. d. No. q̃ contumacia vel inobedientia procuratoris non nocet domino. Secũdò nota q̃ cõtumacia tutoris vel curatoris nõ nocet pupillo vel adulto. Ad primum opp. & videtur quòd propter contumaciã procuratoris fiat missio in possessionem cõtra dñm: vt C. de procur. l. eum qui res. & C. de dig. l. quoties. Item culpa procuratoris nocet domino: vt l. eum qui. in fi. j. commo. Item si procurator non defendit committitur stipulatio contra dominum: vt l. si defunctus. cum l. non cogendum. §. Sabinus. j. de procu. Pro huius

1 † solutione dicunt quidam q̃ contumacia procuratoris nocet dño in his quæ respiciunt processum iudicij, non in alijs extrinsecis, vt circa impositionẽ mulctæ, vt hic. Et ita videtur sentire Inno. extra vt lit. non conte. c. j. & doc. in d. l. eum qui res. de procu. Tu pro huius declaratione scias quando dicatur contumacia procuratoris. Ad quod aduertendum est q̃ contumacia in non faciendo, de qua loquimur, nihil ponit, sed meram priuationem significat. Vnde contumacia dicitur radicari in illo cui incumbebat aliquid facere: & ideo si dominus aliquid deberet facere, & ipse mittit procuratorem, qui non faciat, nõ dicitur contumacia pro-

a ☞POMATES. ¶Sed quæro quid si duo. Facit glos. mag. ad mediũ in c. cum causa. de offi. dele. & tex. in c. fedeat. & ibi Card. Alex. & Archi. l. distinc, si tamen essent duo legati non dati simpliciter, sed cum clausula, quod nõ oẽs tunc ii requisitus à collega dixisset se nolle procedere: & postea impediat collegam: bene posset puniri. Ita Gemi. in c. fi contra vnum. de offic. dele. in vj.

curatoris, sed domini, respectu cuius erat faciendum. Tex. est j. man. l. si procuratorem. §. si tutores. Pro hoc quod dicimus in l. cũ filius. §. in hac. j. de ver. ob. Sed q̃n pater pro milit ad diẽ, licet dies venerit in persona pupilli, non dicitur cõtumacia pupilli, sed defuncti, vt ibi de hoc dixi. Dico ergo [d] q̃ si a liquid iniunctũ vel p̃ceptũ est dño, & ipse [c] mittit procuratorẽ, qui nõ facit istud, nocet dño: quia est in contumacia dñs, non procurator, vt dicitis legibus. Et sic loquitur j. de arbit l. non distinguemus. §. si domini. & q̃d ibi no. tamẽ si hic procurator hoc non fecit propter casum excusaretur dñs: sicut si in personã ipsius ille casus euenisset: vt C. qui pe. tu. l. cùm à matribus. & extra de pig. c. significante. Q̃nq̃ [e] aliquid iniungitur procuratori, & non domino, & procurator nõ est obediens tunc quandoq̃ constat quòd ista inobedientia cadit in delictum: & tunc in his quæ sunt parui præiudicij, vt circa missionem in possessionem ex primo decreto contumacia procuratoris nocet domino, vt d. l. eum qui res. de procu. & C. de digni. lege quoties. Circa ea quæ sunt magni præiudicij vt circa mulctę impositionẽ nõ præiudicat domino, vt hic: nec circa missionem ex secundo decreto, vt j. si ex noxa. causa aga. l. si cum vsufructuario. & infrà, de dam infec. l. hoc amplius. §. fi. cum l. seq. vbi ex contumacia fructuarij qui est procurator domini proprietarij non potest per ueniri ad secundum decretũ cõtra dominũ vt in qualibet earum dixi. Prædicta vera, nisi dominus fuerit sciens, & negligens in purgando contumaciã illam: vt C. de erog. milit. an. l. ij. lib. xij. & C. de fal mo. l. j. & extra vt lit. non cõte. c. j. in fi. Sic intelligo j. de procu. l. nõ solùm. in prin. vbi si procurator fuerit contumax in respondendo, teneatur ipse, non dominus: nisi fuerit sciẽs & negligens. Si verò nõ est certum contumaciam

f procuratoris [f] cadere in delictũ: tũc nocet [g]

g domino: vt si omisit appellare intra decem dies. Poterat enim esse q̃ expediebat domino sic fieri: vt l. j. in fi. quando app. sit. Item si procurator fuerit negligens in producendo testes, & alias probationes intra terminum. Potuit enim esse q̃ dominus non habebat tunc: tamen si procutor hoc malitiosè fecit succurritur domino, secundùm formam. l. eleganter. §. pe. & quod ibi not. j. de

2 dolo. Et ex prædictis † possunt solui mulctæ quæstiones. Primò procurator fuit verè contumax: an propter hoc dominus repelatur ab appellando. Certè non quia constat ab initio contumaciam esse delictum: & est res magni præiudicij, nisi dominus

↠P. PAV. P.
¶Iurisdictionem alterius. vide Decium in c. j. in pe. col. de of. deleg. & ibi etiã quo modo delegatus possit puniri impediens iurisdictionẽ de quo etiam ibi per eum in notabili.

↠P. PAV. P.
¶Si procurator. Circa regulã quę colligitur ex isto tex. q̃ in generali mãdato nõ venit illud, propter qđ dominus posset incidere in pœnã, vide late Fel. in c. j. in vj. col. & seq. extra vt lite nõ conte. et in duab⁹ præcedentibus col. late etiam ponit an & q̃n cõtumacia vel negligentia procuratoris nocet domino: & ibi etiã in duabus vltimis coll. ponit an et quãdo cõfessio procuratoris noceat dño & per istã regulã vide singularẽ decisionẽ quã scripsi in l. ab executione. ff. de ap. q̃ in appellatione ab executiõe requiritur speciale mandatũ qa dñs possit incidere in pœnã vide ibi. Pro limitatiõe tñ huius regulæ. vide Paul. de Ca. consi. cclxij. vbi notabiliter loquitur. Item quid si sequat̃ ratihabitio i his quæ requirũt speciale mandatum an satis sit. vide ad Bar. in l. si procurator. ff. de condic. inde. quia gl. videtur voluisse q̃ non, vide etiam Feli. de quo supra & Iaso. in d. l. si procurator. vbi etiã tangit de regula prædicta et ponit octo limitationes. Item qđ possit ea quę sunt solita fieri, vide Felin. vbi suprà Alexan. in apostilla in l. solutũ. §. fina. ff. de pign. act. Iaso. hic in vlti. colũ. Item ad regulam q̃ in generali mandato nõ veniat illud quod mandans de iure vel de honestate non fecisset vel facere non potuisset vide Cum. consi. xvj. in xj. colũ. Item quòd licet non veniat dolus in generali mandato, tamen tenetur dominus ratificare dolosè gesta, vide Iaso in l. si procurator. prope finẽ. C. de procura.

d ↠P. PAV. P. ¶Dico ergo. Vide Cepol. cautela septima.
e ¶Quãdoq̃. Sed si mulcta esset leuis, præiudicaret. Ita tenet d. Ant. in c. j. vt lit. nõ cõte. & Sal. in l. iij. C. de procu. & sequitur do. meus præalle. c. j. And. Barb.
f ↠P. PAV. P. ¶Cõtumaciã, procuratoris. Vide o͡ino q̃ habes ad Bar. in ver. notificatio. Itẽ circa illud dictũ est q̃ possit solita facere, vide late p̃ Bart. in c. quod translatis. in vj. col. & seq. de of. dele. & alia quæ habes ad Bar. in l. fi. C. de fideiuss. vide aliqua p̃ Barb. in c. j. de p̃ca. & latius i c. ij. e. tit. Itẽ circa illđ qđ nõ possit procurator ea facere, propter q̃ posset dñs scidere i pœnã q̃o intelligat vide Alex. in l. de pupillo. §. q̃ procuratorio coll. ij. de ope. no. nũ. & Iaso. ibi in fi.
g ☞POMATES. ¶Nocet. Vide Barba. consi. xlvj. viij. col. in fi. & duabus

ſeq.ĩ.volu.

a ¶Ad ſecundũ. Quod eſt verũ ſecundũ Iac. de Are.qui in hoc fuit in ſingulari opinione 3 quando aliquid ponit ad ratificãtẽ, puta poſſeſſio:ſed ſi nihil peruenit,nõ operatur alĩ quid tunc ratihabitio. patet quia quod non eſt aliquid non poteſt ratificari facit gl.fing. in l.j.ſ. quoties. de vi & vi ar. tamen in contrarium eſt caſus in c. cùm quis.de ſent.ex.c. lib.vj.quia ſufficit ſatisfactio animi. Andr. Barb.

✠P. PAV. P.

b ¶Vidimus de procuratore. Vide quæ dicit Alex. in l. ſi ex legati cauſa.ff.de ver.obl. in ĩj.colũ.an propter interpretationẽ tutoris vel curatoris minor incidat in pœnam de qua vide etiã in l.pol-la.ff. de his quĩ. vt indig.vide Imo.in l.quĩ romæ.ſ.cohæredes.in prin.ĩj.col.de ver.obl. in l. cùm filius.ſ. ĩ hac eo.tit.

fuerit ſciens & negligens, vt ex prædictis patet.& hoc tenet Innoc.in d.c.j.vt lit.non conteſt.licet non inducatur per iſtũ modũ.

Sed circa prædicta †dubitatur vtrũ ad hoc vt dicatur cõtumacia domini ſufficiat procuratori iniunctũ eſſe generaliter, vt ſi dñs fuit citatus vt veniret ad iudicium,& ad lĩtigandũ,miſit vnum procuratorem qui cõteſtatus eſt litem .Poſtea in articulo aliquo ipſi procuratori iniunctum fuit inobediẽs, an propter hoc cõdemnabitur dñs in expẽſis?Inno.videtur dicere ꝙ ſic:vt d.c.j.vt lit. non conteſt.licet nõ poſſet mulctari:vt hic. Sed iſtud dictũ ſuum videtur cõtra iſtum tex.in fine legis:quia pariter procedit iudicium ad expenſas & intereſſe partis ſiue ad mulctam. Præterea ſicut in generali mandato omnium bonorum nonvenit aliquod delictum:vt l.ſi procurator.j.de condic. indeb.& l.ſi pater.j.de his quæ in frau. cre.ita in mandato vnius cauſæ non venit contumacia in vno articulo.Puto igitur quòd be poſſet iudex propter contumaciã procuratoris non audire partem, niſi reficiat expenſas:ſicut mittere in poſſeſſionem ex primo decreto, non autem condemnare partẽ vel exigere ab eo. Facit quòd infrà dicam in procuratore,qui fuit inobediens in malè faciendo. In præcedenti vidimus quãdo contumacia procuratoris noceat domino:verũ:quia poteſt eſſe ꝙ procuratori non obtemperat iudici alio modo quam propter contumaciam,vt faciendo aliud quam debeat:vtrum delictum procuratoris noceat dño? Et iſta quæſtio eſt duplex. Primò an domino noceat, vt contra eũ ex facto procuratoris detur exceptio. Secundò an dño noceat,vt contra ipſum ex facto procu-
4 ratoris poſsit agi. Ad primum †dic: Anto. procurator deliquit antequã eſſet procurator,vel in negotio in quo procurator non erat:& domino non præiudicat: vt l.ſi procurator. la ĩj.j.de dol. exceptio. Aut deliquit poſtquam erat procurator,vt in negotio, in quo procurabat:& tunc aut erat procurator ad iudicia.aut ad negotia.Si ad iudicia:& tunc aut deliquit ante litem conteſt. & contra dominũ non poteſt excipi.Aut poſt litem conteſt.& tũc contra dominũ poterit excipi. Si verò erat procurator ad negotia:& tunc indiſtinctè poterit cõtra dñm agentẽ excipi de dolo cõmiſſo per procuratorẽ eius in illo negotio:vt l.apud Celſum. ſ.quæſitũ.el ſecundo.& ſ.ſeq.j.de doli excep.vbi hæc diſtinctio
a probatur in tex. Ad ſecundum[a] vtrum ex delicto procuratoris poſsit dñs cõueniri. Dic qñq; procurator facit aliquid qđ certũ eſt eſſe delictum.& tunc dño non præiudicat,niſi habeat ſpecia le mandatum, vel ratihabitione ſequuta, vt hic,& l.j.ſ. quoties. & ſ.deieciſſe.de vi & vi arma. Aut eſt certum ꝙ non eſt delictũ, ſed eſt aliàs puníbile:& idẽ,vt l.iĩj.ſ.ſi procurator.ſ.tit.j. Aut eſt tale factum,quod poteſt eſſe delictũ,& non delictum,vt reſpõſio facta vni poſitioni vel interrogationi, in qua poteſt eſſe delictum,ſi eſt mendaciũ.& poteſt non eſſe delictum,ſi eſt verum: &tunc domino præiudicat,donec probetur contrariũ:vt l. non ſolum.in prin.j.de procu.& j.de cõfeſ.l.certum.ſ.ſed an ipſos.& quod ibi not.Aut eſt aliud factũ quod in delictum non cadit:& tunc domino præiudicat,ſi habet ſpeciale mandatũ, vel genera-
le cum libera:vt l.procuratoris.in prin.& quod ibi no. de tribut.
5 Ex prædictis † concluditur quòd ſi procurator nomine domini egit calumnioſam litem,& ſuccubuit, & ſic cõſtat quod eſt delictum:ipſe procurator debet condemnari in expenſis, non dominus,niſi habeat ſpeciale mandatum:quod dominus in dubio mandaſſe non videtur:vt l.ſi procurator,in princ.j.de condi.indebi.Et ita determinauit Papa Clemens,vt refert Spec.in tit.de execu.ſen.ſ.ſequitur.ver.ſed quid ſi procurator. Do tibi caſum,
6 C.de admi.tut.l. non eſt ignotum. †Vidimus de procuratore[b]: b videndum eſt de tutore,de quo loquitur text.iſte.Circa primũ, ſ.an contumacia tutoris noceat pupillo:dicas vt dixi ſ. in procuratore, per eaſdem rationes & leges. An autem aliud delictum tutoris noceat pupillo,dicas ſic: Aut deliquit extra negotia pupilli:& non nocet pupillo:vt l.neque in interdicto.j.de regu.iur. & quod ibi not.Aut gerendo negotia pupilli: & tunc aut tutor colludebat cum aduerſario:& non præiudicat pupillo:vt l.me minerint.C.vnde vi.licet quædam glo.ibi poſita in verbo,colludio,videatur,deſtruere velle illum text.Aut non colludebat:& tunc aut pœna non poteſt cadere in tutorem, ſicut pupillum:& præiudicat pupillo, vt l.Polla.C.de his quib. vt indign.& C.de ſac.ſan.eccle.l.iubemus nullam nauem. Aut poteſt æquè cadere in tutorem & in pupillum: & tunc tenetur tutor & pupillus: ſed cedendo actionem contra tutorẽ liberatur: vt j.de euict.l.iulud.ſ.j.& l.j.ſ.hoc edicto.ne vis fiat ei.& j.ſi quis omiſ.cau. teſt. l.ſi dolo.& j.de admi.tut.l.ſi.quæ lex determinat omnes alias.Et ex his apparet ꝙ ſi tutor egerit litem caiũniоſam, quòd ipſe poteſt condemnari in expenſis ſuo nomine. Caſus eſt in d.l.nõ eſt ignotum.Poterit etiam condemnari pupillus : vt l.quĩ ſolidum. ſ.etiam.j.de leg.ĩj.tamen videtur quòd pupillus cedendo actionem liberatur,vt d.l.ſi.de admi.tuto.

1 ☞Expenſæ quæ ueniunt ratione contumaciæ,debentur actione in factum,& ueniunt etiam damna.mu.3.

2 Expenſæ quæ ueniunt ratione victoriæ,ueniunt officio iudicis.

3 In expenſis quæ ueniunt ratione victoriæ,ueniunt tantum quæ fiunt ratione litis.

4 Ex hoc edicto oritur duplex actio,una parti ad intereſſe,alia fiſco ad pœnam.

5 Actio ex hoc edicto quæ datur parti, datur propter ueram contumaciam, non propter fictam.

6 Ex ſua ficta contumacia non proceditur ad bannum.

7 Poſt ſententiam poteſt intentari actio ex hoc edicto.

8 Iudex ex ſuo arbitrio taxat expenſas,quando ei conſtat quòd aliqua partium ſtetit in curia ad expectandum aduerſarium,qui non uenit.

9 Contumacia eſt delictum.

Statutum quòd bannitus ex delicto poſsit impunè offendi, an comprehendat bannitum ex contumacia remiſſiue.

Hoc iudicium. Iſte ſ. eſt difficilis, & legitur multis modis ſecundùm lectu. magis communẽ & magis vtilem.Breuiter h.d. Ex hoc edicto oritur actio ad id,quod intereſt ratione cõtumaciæ,id eſt,ad pœnam applicandam fiſco.& iſta non datur poſt annum,neq; in hæredem.h. d.Et ſecundùm hoc iſte verſi.diuiditur in duas partes.Primò loquitur in pœna applicanda parti.Secundò in pœna applicanda fiſco.Secunda ibi:& cum meram pœnam.Iſte ſ.vt dixi,difficilis eſt multum. Et difficultas eius procedit à ſeipſo. Videtur enim in ſeipſo continere repugnantiã in duobus. Primò dicit ꝙ non detur ad id quod intereſt, ſed quanti ea res eſt. Sed certe quanti ea res eſt,& intereſſe,eſt vnum & idem : vt in l.inter hæc verba. j.de verb.ſig.iuncta l.iĩj.ſ.ſi.j.qui ſatiſda.cogan. & ibi not.& in l. j.cum gloſſ.C.de ſenten.quæ pro eo quod intereſt.perinde ergo eſt acſi diceret, non datur ad intereſſe, & datur ad intereſſe. Et huius timore ſunt hic in prima gloſſ.magna tres lectu. Secunda contrarietas eſt: quia in princip. dicit quòd datur quanti ea res eſt:& poſtea dicit,cum meram pœnam contineat: & mera pœna & intereſſe ſunt omnino diuerſa:vt l.penul.ſ.j.j.ne quis eum qui in ius voca. Et huius timore in hoc ſ.ſunt duæ lecturæ,quæ ponuntur in gloſſ.ſuper verb.pœnam Timore primæ cõtrarietatis legitur prin.ſ.primo modo,ſcilicet, non datur ad intereſſe, ſcilicet totius cauſæ,ſed ad intereſſe ratione inobedientiæ, ſcilicet ad ſumptus litis quos fecit in aduocatis & in aliĩs. Item propter damna rerum ſuarum quæ poſſent cõtingi ex eo quòd ad-
1 uerſarius non paruit : & ſic not.duo. Primò †quòd expenſæ quę veniunt ratione contumaciæ, veniunt in actione in factum, vt
2 hic, †Quæ verò veniunt ratione victoriæ veniunt officio iudicis,vt not.in l.terminato.C.de fructi.& litium expen. Alia gloſ. eſt in l.ſeueriter.C.de excu.tut. & in l.iĩj.in fine.C.de decu.lib.x.
3 & l.j.C.de exact.tribu.lib.x. †Item not.quòd in expenſis ratione victoriæ non veniunt niſi expenſæ ratione litis tantum, vt l. omnes.in fine.C.de epiſcopis & clericis.l.ſancimus. & quod ibi not.C.de iudi.& not.in l.prima.in fine.j.de ali.iud.mut.cau.fac. tamen in expenſis ratione contumaciæ veniunt omnia alia damna,vt hic not.in glo.de quo dic vt dixi in dicta l.prima. de ali. iudic.mut.cau fact. Ad idem oppo.de l. qui reſtituere.j.de rei vendi. & j.de in lit.iur.l.in actionibus. Solu. gloſſ. quòd poteſt puniri ad totum intereſſe propter inobedientiam,non per iſtam l.ſed per alias.& hæc eſt bona lectu. quam poſui vobis in ſummario. Aliĩ legunt ſecundò modo, ſcilicet, nõ datur ad intereſſe ſingulare,ſed datur ao intereſſe commune totius cauſæ. Gloſſ. dicit

dicit ꝙ iſta eſt fatua expoſitio ꝙ pro vna contumacia quis puniatur ad intereſſe totius cauſæ.Sed certè non eſt fatua:quia ille quí ponebat iſtam lec.intelligebat iſtũ ver. & ver. is videtur ius dicenti.ꝙ per hoc edictum puniatur ſola inobedientia quæ eſt in executione ſententiæ:ſed ſi illa lect.eſſet vera.procederet iſta: ſed illam reprobauí:& per conſequens iſta non eſt bona. Tertio modo legitur omnino diuerſimodè à præcedentibus lect. ſcilicet ꝙ hic non dicatur de actione quæ datur parti:ſed de ea quæ fiſco datur ad pœnam.quæ non datur ad intereſſe,ſed quanti ea res eſt,hoc eſt,inquantum iudex condemnauerit. Sed certè iſta eſt extranea expoſitio,& contra d.l.inter hæc verba.j. de verbo. ſignifica. Tutius eſt ergo tenere primam. Venio ad ſecundam contrarietatem,cuius timore quidam legũt iſtum.ſ.in qualibet ſui parte,in pœna applicanda parti, quæ continet intereſſe, & cùm dicit meram pœnam,intellige reſpectu ſoluentis,ſed eſt intereſſe reſpectu agentis.Iſta expoſitio eſt contra tex. in eo ꝙ dicit meram:per quod innuit ꝙ ex vtraque parte ſit pœnalis.Vnde Azo legit iſtum.ſ.vt in princi.loquatur in pœna applicanda parti.in verſic.& cùm meram loquitur de ea quæ applicatur fiſco.& ſic non contradicit ſibi,quia in diuerſis caſibus loquitur. Et iſta eſt ſatis communis lect.& communiter tenetur . & Rofre.tenet eam in libellis ſuis ſuper hoc titu.tamen nõ videtur vera.Tex.enim dicit,hoc iudicium,non hæc iudicia, & ideo tertij legunt totum iſtum.ſ.in pœna applicanda fiſco,vt colligitur ex tertia lectu.quam ſ.proxi.recitaui timore præcedentis contrarietatis.Sed quia illa non eſt in ſe vera:ideo aliqui moder.vt domi. Nico.de Ma.& tangebat etiã Iacob.Butr.legunt iſtũ ſ. alio modo,quod totus loquatur in pœna applicanda parti, tamen aliter quam glo.legat.Debes enim ſcire quòd quando pœna imponitur inquantũ intereſt,& eſt mera pœna,vt dicam j. ne quis eum qui in ius vo.l.pe.ſ.j. Hoc præmiſſo hoc iudicium non datur ad id quod intereſt:ſed datur ad pœnam applicandam parti, quæ continet quanti ea res eſt:& cùm ſit mera pœna non datur poſt annum,neque in hæredem neq; hæredi. Iſta lect. videtur verior & magis de mẽte literæ.tamen quia lect. Azo eſt mitior & magis vſu approbata,teneamus illam:& minimè ſunt mutan-
4 da,&c.vt ſ.de legi.l.minimè.ſecundùm quam lect.habes † ꝙ ex hoc edicto oritur duplex actio:vna parti ad intereſſe: alia fiſco ad pœnam. Ad primum opp.de l.ſatiſq.j.tit.j.gl.mag.hic in fi. ſoluit ꝙ ibi non venit,non tamen contennendo iudicem,ſed ex aliqua cauſa licet fortè non iuxta,hic contennendo iudicẽ. Vel dicas ꝙ hic fuit perſonaliter monitus:ibi verò fuit citatus ad do-
5 mum.Et ex hoc dicebat Nico.de Ma.quòd actio †ex hoc edicto non datur parti niſi propter veram contumaciam, non propter
6 fictam.Et ita no.in rub.j.tit.proxi.Ex qua ſol.concludo† ꝙ cùm bannũ dicatur mulcta,vt l.j.ſ.quid ergo.de ven.inſpi.cũ glo.ꝙ ex ficta contumacia non proceditur ad bannum de quo banno fit mentio in l.j.in prin.j.de admi.tut.& C.de ſuſpe.tut.l. præſes. Ad ſecundum etiã opp.ꝙ iſte tex.innuit ꝙ ad iſtam agatur corã iudice cui non eſt paritũ,vt in prin.l.Sed ſi ageretur nomine fiſci deberet hoc fieri coram procuratore Cæſaris:vt l.iiĩj.C.ſi aduerſ.fiſc.& l.iĩj.& l.ad fiſcum.C.vbi cauſæ fiſcales. Huius timore oportet te dicere alterũ de duobus,vel ꝙ dicamus ꝙ actio datur fiſco,hoc eſt accuſatio competit parti ad fiſci vtilitatẽ: & ſic poterit agi coram iudice,cui non eſt parítum,vt dicta lege ĩj. vbi cautæ fiſca. Vel dicas ꝙ ſit actio & poteſt agi corã iudice,cui non eſt paritum ex ſpeciali conceſsione facta,in princi.huius legis:& erit iſta actio popularis,ſicut in l.ſi quis id quod. ſ.de iuriſdi.omnium iudi.Habebit autem hoc plus:quia licet per alias actiones populares pœna applicetur parti, vt l. ſi cui. infrà, de verb.ſignific.hic applicabitur fiſco:quia fortè ſi erat expreſſum in edicto ſic poſſumus ſuſtinere.Alia tamen ſol.ꝙ hic de accuſa
7 tione loquatur magis placet. †Vltimò quæro, vtrum poſt ſententiam poterit intentari actio ex hoc edicto ad intereſſe ad pœnã.Et videtur ꝙ non,vt C.de fruc.& lit.expen.l.terminato. Cõtrarium dicas:quia loquitur in expen. quæ veniũt tantũ officio iudicis mercenario:hic de his quæ poſſunt peti iure actionis ꝓ-
8 pter inobedientiam. †Quæro:iudici cõſtat quod ego ſteti vno menſe in curia ad expectandum aduerſarium,qui propter contumaciam non venit:vtrum habebo neceſſe probare quantum expẽdi in curia,vel iudex poterit hoc taxare ex ſuo officio? Rñ. poterit ex ſuo arbitrio ſeu officio.Caſus eſt in l.non ignorat. C.

9 de fruct.& litium expen.†Dicitur in gl.ſu- a per ver. pœnã.quòd iſta actio in hæredes nõ datur:quia ex delicto.Ex quo no quòd contumacia eſt delictum.Similem glo.habes in l.ſi filius.la.j.in princ. ſuper verbo, ſuccurrendum.j.de interro. act. quæ facit ad quæſtionẽ de ſtatuto quod dicit ꝙ bannitus ex delicto poſsit impunè offendi: nunquid ſi ſit bannitus ex contumacia habeat locum ſtatutum. De qua quæſtione vide vt ſcripſi in l.j.de in lí. iur. C. de crí. ſtel.l.j.& ibi per Cy.

a De in ius uocando. *Rubrica.*

1 ☞*Iudicium ſine citatione non procedit,niſi litigator uoluntarie ſe præſentet in iudicio.*

LEX I.

In ius vocare.

Quæro,vtrum offerre libellum ſit vocare in ius: dic vt
1 in glo. Quæro,†vtrum iu-
b dicium ſine citatione[b] procedat.Videtur ꝙ non,vt inſti.de pœna teme.li.in fi.Doct.di
c cunt ꝙ ſi quidem litigator eſt præſens,[c] & vult litigare,non eſt neceſſaria citatio regulariter:ar.j.de teſta.l.hæredes palam.ſ.pen. & quia ſpecialis eſt.C.de prox. ſac. ſcrin. l. hac lege.& l.multis.de prin. agen. in re. li.
d xĩj. In contrarium eſt ius commune[d], vt j. ad muni.l.j.& ſ.de leg.l.ius ſing. Sed ſi aliquis eſſet abſens, & contra eum procedere, vel contra præſentem inuitum:tunc eſſet neceſſaria citatio, vel iuſſus iudicis qui
c habet vim citationis.Sic intelligitur ſ.fina. Inſti.de pœ.te.li.& l.ea quæ. C. quomodo & quando iud.j. de iud.l. ad peremptoriũ.

1 ☞*Conſul habet merum & mixtum imperium.*

2 *Maiores magiſtratus non poſſunt in ius uocari realiter,& quando uerbaliter.*

3 *Epiſcopus poteſt citari dum ſacra colit,ut compareat finito officio.*

4 *Monachi & eremitæ clauſtrales non poſſunt citari, ſed eorum prælatus citabitur.*

5 *Præco tempore bannimenti non citatur realiter nec uerbaliter.niſi ut compareat finito bannimento.* d

6 *Vadens ad funus non poteſt in ius uocari: uocatur tamen ut finito funere compareat.*

7 *Carceratus ex una cauſa an poſsit ibi per alium iudicem ex alia cauſa recommendari.remiſſiue.*

8 *Exiſtens in carceribus ſi citatur,non eſt contumax.*

LEX II.

Nius. Hic enumerant perſonæ,quæ non poſſunt in
1 ius vocari.& hęc lex ſeruatur de fa-
cto vt iacet.Nota ꝙ ĥic innuitur quòd cõ
ſul habet merum & miſtum imperium, vt
l.j.ſ.de of.conſu.dic vt ibi. Secundò no.ꝙ
2 †maiores magiſtratus nõ poſſunt in ius vocari.Quod intellige de citatione reali. Idẽ in citatione verbali,ſ.ſi citaretur eo tempore quo gerit magiſtratum,vt compareat in iudicio.Quod no.ſecundũ diſtinctionẽ.l.pars literarũ. j. de iud. Et hoc tangit glo. Secus ſi citaretur verbaliter,vt finito officio compareat reus:quia poſſet:vt l.in tempus.j.de hær.inſti.& not. doct.in l.fi.de feri.& not.in l.j.ſ.nunciatio.j.de no.ope.nun.Item
3 not.†quòd epiſcopus non poteſt citari ſeu vocari dum ſacra colit:quod intellige,vt dixi ſ.quod cõpareat tunc ſed bene põt citari tunc vt cõpareat finito officio.Item no.†ꝙ monachi & eremitæ:qui non poſſunt exire clauſtra,non poſſunt citari. Sed an
4 tunc eorũ prælatus citabitur? Dicit gl.ꝙ ſic.vt in auĉ.cauſa quæ
5 fit.C.de epiſ.& cle.†Itẽ no.ꝙ præco qui vadit præconizãdũ, nõ poteſt citari in ius. Etiã feci liberari quẽdã præconẽ,qui fuit ca-

a ¶In rubrica. Et vide Ang.in l. denunciaſſe.j.de adul. ad quid allegauit Bart.in hac rub.And.barb. adde poſt d. Iaſ. inquantũ dicit quòd actore nõ cõparente circũducitur. ꝙ etiã actore cõparente & rei contumaciã non accuſante vel recedente abſque ſententia iudicis circunducitur citatio, ꝓ ea quę notabiliter voluit Pe.de Anch.cõſ. xcvj.vbi fortius voluit ꝙ ſtante ſtatuto ꝙ citatus non cõparens habeatur pro cõtumace & exbãnito quo ad miſsionem in poſſeſsionẽ ex primo decreto. quod ſi actor cõparet & accuſat rei cõtumaciam, & illicentiatus recedat,ꝙ reus non debet haberi pro cõtumace,nec exbannito.

✠POMATES.

b ¶Sine citatione. Ita Alex.conſ.xlj.colũpe.vol.ĵ. & videtur velle Barto.in auĉ. ſi quis in aliquo. C.de edẽ.& Decius ibi in ĵ.col.in prin,ver.circa materiam ponit multa ſingularia. Et in materia vide pulchrè Bal.in l. nec quiã.ſ.vbi decretũ.in vj.col.ſ.de off. pcõſ.

c ¶Preſens. Et ꝙ preſens non ſit citãdus, adde tu Are.ĩ c.j.col. vj.de iud.& Lanfrã. in c.quoniam contra falſam. de proba. inver.citatiões.in prin. Bar. in conſ.lij.volu. xxxviĵ.in ĵ. colum. Maria. Soci. in rubr. de dila.arti.v.q.xvj. & in concor.

✠POMATES.

d ¶Ius cõmune. Vide Alex.& doct.l.de vnoquoq. de re iudic. in princ. & aliquid ꝓ: Fel.in c.j. in vj.colũver.xiĵ.limita.de rẽſti.Aret.c.j.ix.col.de iudic.Imo. cõſi. cxĵ. col.ĵ.& ſeq.

✠P. PAV. P.

e ¶In ius. Circa iſtam materiã vocãdi ĩ ius magiſtratũ durãte officio,adde ꝙ pro furto põt cõueniri, vide Ro.ſingu.dccxcj.inc. iudex allegat text.in ſ.ſi qui, autẽ. cũ glo. in auĉ. vt iudic. ſine quoquo ſuffragio.

a ¶In carceribus. Adde an sit citandus, Ang. consil. lxv. Pau. de Cast. consi. xlj. Barto. consi. ccxxviij.

b ❧P. PAV. P. ¶Sine petita venia. Vide de ista materia veniæ, quæ scripsi in l. venia. C. de edendo.

c ¶Naturalis. Adde post do. Ias. inquantū ponit quòd statutū de cōpromissis inter affines est fauorabile, comprehendat etiā naturales, Pau. de ca. consil. clxxxiij. & Pet. de Ancha. consil. clxxxvij.

❧POMATES.

d ¶Facit ad q. Vide Felin. c. in præsentia. iij. col. de prob. & c. cùm nuncius. viij. colū. de testib. 6

❧POMATES. 7

e ¶Adoptiuum. Facit tex. in l. si quis postea. & ibi per Pau. de cast. ff. de iud. Bal. in l. ij. in fi. C. qñ libel. prin. da. a

f ¶Adoptiuū. Adde q appellatione filiorum in statutis non veniūt adoptiui, Bald. consil. xxiij. iij. lib. 8

g ¶Vniuersitatis. Adde post d. Alex. Bal. cōsi. cccxxxix. & cclij. & cccl xxv. iij. lib.

❧POMATES.

¶Semper autē. An ante magistratū possit in ius vocare fiscū sine venia, dic q nō. gl. sing. l. bene à zenone. in gl. i verb. iusisse. de quadr. præscr. C. quā. app. sit. Roma. singu. x. inci. an si priuatus. b

❧ Pro concordia. Aduerte pro cōcordantia dictorū per Bart. in hac l. quāuis. statutū dicit q si aliquis inuentaē declinasse iurisdictionē cōmunis, q possit impunè offendi: an tūc requiraē sententia declinatoria, q declinauerit, ad hoc vt possit impunè offendi? Bar. dicit q ante sententiā declinatoriā nō poterit offendi. Ita ipse in l. eū patronū. ad fi. & in l. si libertus. ff. de iu. pat. Faciunt not. in l. in criminali. C. de iur. om. iudi. contrariū tñ allegatur in hac l. quā uis. ff. de in ius voc. vbi Ang. & Pau. de ca. Sed pro tollēda cōtrarietate d. Bar. dant sol. in d. l. cū patronū. q ibi loquit Bar. qū pœna nō erat cōmissa. Et ista sol. videtur bona propter dicta Bart. in hac l. quāuis. & per ea quę voluit in l. qui ea mente. ff. de furt. dum opp. de l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoffi. testa. & de l. alia. C. de his quib. vt indign. in eius sol. adde ad declarationē eorū quæ habētur per Bart. in l. eius qui delatorē. & in l. Imperator. ff. de iur. fisc. d. Alex. suo consil. cxxiij. in j. vol. Adde ad Bal. in l. si qs in suo. §. legis. C. de inoffi. testa. 1 2 c e

❧POMATES.

h ¶Quamuis. Vide pulchrè Alex. l. si quis maior. col. iij. in prin. versi. subdit. & Iaco. ibi versi. septimò not. col. iij. C. de transact.

h ❧P. P A V. P. ¶Quamuis. Adde tamē q qñ lex vel statutū, ponit aliquē aliū accusantē vel molestantē iniustè q nunquā incidit in pœnā nisi per-

ptus pro debito, dum iret preconizando in equo per ciuitatē, nō enim potuit in ius vocari. Quod intelligas nec realiter nec verbaliter, vt tēpore nunciationis cōpareat: sed nunciatione finita. †Item nunquā ille qui vadit ad funus, potest in ius vocari. Quod intellige eodē modo. Item no. q ille qui habet stare in vno loco, non potest citari in alio, & sic facit † & ille qui recommendatur in carceribus[a] per iudicē in vna causa non possit per alium iudicē recommendari ex alia. Quod dic plenè vt dixi j. de cust. re. l. ij. †Item facit q ille qui est in carceribus, si citetur, non valet nec censeatur contumax. & sic processus contra eum factus non valet ipso iure. Quod intellige si iudex citans sciret hoc: aliàs esset necessaria restitutio, vt l. quæsitum. & ibi no. de re iudi.

QVique. Suprà posuit quosdā qui ius vocari nō possunt propter officiū vel aliam causam simpliciter hic ponit edictum, in quo enumerantur personæ quę in ius vocari non possunt sine permissu iudicis: hoc est, sine petita venia[b].

Parentes. Modò exponit verbum parentes, positū in edicto.

☞Mater in proiectis ad hospitale est incerta.

Proiecti ad hospitale cuius ciuitatis sint municipes, remissiue.

Pater naturalis uenit appellatione parentum.

Statutum contra occidentem patrem comprehendit occidentem patrem naturalem tantùm.

QVia semper. Nota illud quod dicit q mater semper est certa: tñ repetrio casum vbi de iure est incerta, †vt in expositis qui proiiciuntur ad hospitale, quorū pater & mater ignorātur. Et an sint municipes ciuitatis, vel cuius sint originis, dic vt l. j. j. ad munic. †Not. q appellatione parentū etiā continetur pater naturalis[c] tantū. Quod facit ad q.[d] quòd ille qui occidit patrem naturalem tantū, teneatur l. Pōpeia de parri. vel statuto ciuitatis quod imponit pænā patrem occidenti, sicut si occidisset patrē naturalem & legitimū. Opp. gl. & nō soluit. C. de adul. l. iij. Sol. ibi aliud lege exprimitur. Item ibi tractatur de odio, ideo restringitur: hic de fauore tantū, ideo non restringitur, sed ampliatur: vt j. de libe. & posthu. l. cùm quidam. Et hoc modo intelligo hunc titulum.

PAtris. Oppo. in auē. const. quæ de digni. §. illud. Sol. Ibi quo ad fauorem filij, qui per dignitatem exiuerat potestatem sine venia. & h. d. gloss. quod not. & bene. Sed contra hoc est quod no, in l. senatoris filium. §. de sena. & de hoc ibi videbitis.

ADoptiuum. 'Suprà exposuit de parentibus: hic prosequitur de expositione huius verbi patronus.

Sed si hac.

QVi manumittitur. Facit ad q. q singulares personæ f possunt facere testimoniū in causa vniuersitatis[g]: vt l. in tantùm. §. vniuersitatis. de re. diui. & ibi per Gul. & not. Innoc. in c. cùm nuncius. & c. nuper. exra de test. & Cy. not. in l. parentes. §. eo. tit. Et distinguunt aut respicit commodū singulariū personarum: vt quæstio est de quodam nemore, ad quod singuli de vniuersitate possunt ire ad incidendū ligna: & tunc singulæ personæ nō poterunt esse testes. Aut nō respicit cōmodum singulariū persona rum: & tunc poterūt esse testes: vt C. de testi. l. j. Item facit quòd delictū vnius ex vniuersitate alij non nocet. Pro hoc l. proxima in fi. §. eo. tit. probatur in l. de pupillo. §. si pluriū. j. de ope. no. nū. & ibi dixi.

Liberos. Videtur dicere hæc glo. q deportatus conueniri non possit, nec admittendus est ad defendendum se. Sed ego credo istam gl. malè dicere, per gl. quæ est in §. media. Insti. de capit. diminu. coniuncto c. intellexim us. extra de iudi. Vtrum autem possit agere, dic vt ibi.

1 ☞Consensus iudicis ubi requiritur quòd in dubio intelligitur causa cognita.

2 Statuta dicentia aliquid non posse fieri sine iudicis authoritate, intelliguntur causa cognita: aliter non.

Protestatio per quam dicitur aliquid non posse fieri sine iudicis authoritate, intelligitur causa cognita.

3 Pœna grauissima est cædi flagellis.

1 AIt prætor. In dubio † vbi consensus iudicis requiritur, intelligitur causa cognita. h. d. Not. quod dixi in summario, nam verba edicti nō faciunt mentionē de causæ cognitione: & tamē hoc modo intelligūtur. Facit pro † statutis quæ dicūt aliquid nō posse fieri sine authoritate iudicis, vt intelligatur semper causa cognita, vt l. cùm hi. in princ. & §. si prætor. j. de transact. Quod intellige de his quæ alterius prætiudicii possunt respicere: aliàs secus: vt in his quæ sunt voluntariæ iurisdictionis: vt l. ij. de offi. procon. & ibi q not. §. de offi. eius cui manda. est iurisd. l. j. Et nota † quòd grauissima pœna est flagellis cædi. Concordantiæ sunt in gloss.

1 ☞Priuilegium concessum personæ quod respicit actum conueniendi, non habet locum cùm per alium conuenitur.

2 Statutum de aliquo, intelligitur simpliciter siue suo siue alieno nomine, si fauorem respicit.

g Semper autem. [g]In verbis edicti ponitur q non veniunt certæ personæ, vt patronus, & similes. Modo hic exponit an hoc intelligatur q vocētur nomine suo aut alieno. quod dic vt in tex. † Et nota q priuilegium concessum personæ quod respicit actū conueniendi, non habet locū, cùm per aliū conuenitur. & hic. §. est no. Opp. j. eo. l. quæsitū. Sol. vt in gl. quæ notabiliter dicit, vt in ea patet. Ex qua not. 1 2 † q. qñ aliquid de aliquo statuitur, intelligit simpliciter siue suo nomine siue nomine alieno cōueniatur, si hoc respicit fauorē: sed si respicit odiū, restringitur si suo nomine tātùm. Facit ratio huius legis: quia si patronus alieno nomine conueniatur, potest cōueniri ex suo facto: & ideo posset esse aliquid quod eius famā fugillat: & ideo requiritur cognitio. Et per hoc apparet solu. sequentis contrarij. Item opp. de procu. l. minor. §. fi. cum l. seq. Solu. ibi loquitur circa ea quæ respiciunt merita causæ, in quibus defensor repræsentat simpliciter eum, quem defendit: hic verò in his quæ ipsum actum citationis respiciunt, qui æqualiter cadit in persona citati, siue suo nomine, siue alieno conueniatur: ideo idē in vtroq; casu statuit. Ad secundū opp. §. ca. l. §. qui manumittitur. Sol. vt in glos. & bene. Sed cōtra j. de obse. l. honori. Sol. ibi cōueniebatur persona procuratoris: & sic erat possibile q actio inferebatur quæ fugillabat pudorē patronī: hic per tutorem vel curatorē: quo tempore nō est verisimile q patronus ita iuuenis, aliquid commisit propter quod infamaretur: ideo in citando talem tutorē vel curatorē causæ cognitio nō requiritur.

1 ☞Pœnitentia in casu huius legis, quòd locum non habeat, nisi etiam actionem remittat.

2 Valet processus factus contra patrem & patronum præsentes uenia non petita.

3 Iniuria non fit inuolentem.

h ❧ QVamuis. [h]Pœnitenti & actionem remittenti venia conceditur. h. d. Sed contra. nam vbi lex non distinguit, nec nos distinguemus: vt l. iij. §. de offic. offi. præse. & l. de pretio. j. de pub. Sol. non debemus distinguere nisi illa lex distinguatur per aliam. Vnde nisi Iurisconsultus hāc legem fecisset per magistralem interpretationem, non deberet dici q si quis incidit in aliquam pœnam statuti porrigendo petitionem vel exceptionem prohibitam, quod ei detur exculatio ex pœnitentia: quia non habemus legem hoc dicentem. Nā verba legis hoc non patiuntur: vt j. de fur. l. qui ea mente. Sed cōtra, imò vsq; ad litem contesta. potest pœnitere, vt j. rem ra. habe. am plius. & sic non est necesse actionem remitti. Solu. quidam hoc fatentur, & tex. istū intelligunt si remittitur actio, §. pœnaiis, vt hic in fi. glo. Tu dic † q hic erat quis prohibitus in ius vocare. Vn 1 de eoipso q vnū vocat, est delictū perfectum, vt no. §. eo. l. j. Vnde non datur venia, nisi eū pœniteat, & actionē remittat: & hoc concluditur æquitate huius legis: sed ibi erat prohibitus petere: sed ante lit. contest. non dicitur petere: ideo non est perfectū delictum, cū non esset lis contest. meritò pœnitentia habet locum. Sed an idem q hic sit in l. in criminali. C. de iurisdi. om. iudi. Dic vtrobiq; per Cy. in l. si quis maior. C. de transact. non est differentia inter ista verba, vt dixi plenè in d. l. amplius. j. rem rat. habe. 2 † Vltimò dicit[a] Gul. de Cug. q si reperit totus processus factus a contra patrem vel patronum, nec reperitur venia impetrata facta citatione q processus valet. Quod intelligo si patronus compa ruit, & prosecutus est, vt dicit hic text. Debuit enim in prī. opponere: aliàs videtur consentire, vt C. de except. l. fi. Sed secus si processus esset factus contra contumacem vel inuitum: vel si patronus in ius vocatus non veniat, vt in fi. huius l. & l. ij. j. ne quis eum qui in ius voc. & per totum. Facit l. cùm vero. §. subuentū. 3 de fideicom. lib. & l. j. §. hæc verba. j. ne vis fiat ei. † Item not. q iniuria non fit in volentem. Quod dic vt l. j. §. adeo. j. de iniu. & vide glo. & ibi dixi.

b SI libertus. [b]Absente patre præsens filius potest agere pro sua iniuria. h. d. Opp. & solue vt in gl. quia secundùm hoc non potest vocari clericus doctor, & similes. Sed in eo quod dicit de magistro, q pōt vocari in ius sine venia, intellige verū vocatione verbali, & nō reali: qa trahitur inuitus: qa tūc qui faceret cōtra puniret offō iudicis: vt C. de pfes. & med. l. medicos. li. x. Bar.

1 ☞Excommunicatus licet non audiatur agendo: tamen auditur excipiendo.

Excommunicatus opponit exceptionem compensationis.

2 Actor dicitur qui primò ad iudicium prouocauit.

Bannitus qui prohibetur agere, non prohibetur excipere.

c Libertus. [c]Hæc est bona l. & h. d. Non videtur in ius vocare qui offert seipsum paratum defendere. h. d. Vel aliter: Qui se defendit in crimine accusare non videtur: licet iudicem interpellet, vt lis sine debito terminetur. Idem si accusatus reaccuset. h. d. text. & gl. Nota modum petēdi, videlicet. Peto domine iudex q de causa cognoscatis & eam sine debito terminetis. Glo. quærit quid si d petitur patronū puniri de calumnia? Dic vt in ea. Sequitur [d] in gl. §. si libertus. Ratio est, quia pœna calumniæ est accessoria ad accusationem patroni: vt l. j. de aduo. diuer. iudi. Vnde patronus 1 prouocat, & non prouocatus est. Per istam l. dicit. † Gul. q licet lex dicat q excommunicatus non debeat audiri, intelligitur agēdo: sed excipiendo sic. Addidit d. Iac. But. & sic ista exceptio est efficax ad puniēdū, vt est exceptio lenocinij. Ita dicit d. Ioan. hic & Iac. de Are. in l. seruos j. de act. dicit q ille nō audiē agēdo, sed audiē excipiēdo. Quod est verū, si est vera exceptio, & cōtinetvrā exceptionē agentis. Secus si habebat vim accusationis, vt est exceptio lenocinij. Et dicit q est casus in l. quoniam Alexandrū. C. de adul. Sed quomodo respondebitur a d l. nostram? Respon. qa q̄stio p̄missa loquit in eo qui non debebat audiri, sed ex nā logit in eo q debebat audiri: tñ venia petita. Dñi, ego credo q ex cōicatus vel bannitus, qui repellitur ab agendo, repellatur ab excipiendo, si ea exceptio vim actionis habet. Verū est, quando exceptio ista est dilatoria, secundùm q exceptio lenocinij, & nō liberat accusatum à crimine; vt j. de adul. l. si maritus. §. præscriptione. Sed si est exceptio perēptoria. posito quòd haberet vim e actionis: vt est exceptio compensationis: & tunc dico q cōpetit etiam excommunicato vel bannito. Ratio: quia exceptio peremptoria nunquam tollitur: quia excludere quem ab exceptione peremptoria, esset tollere ei id, quod competit de iure naturali: vt extra de re iud. c. pastoralis. in Cle. Induco spāliter pro hoc ex tra de exceptio. c. cum inter priorē. Sed pone q libertus citari fecit suum patronum, & in ius vocari, vt sibi statuatur certus terminus ad agendū vel defendendum, an videatur in ius vocare. Et ista l. facit q sic. nā loquitur cum patronus iam fecit libertum reum. Quod puto verū quantū ad propositum. Nam ille dicitur † actoris partes sustinere, qui primo ad iudicium prouocat, licet quo ad alia dicaē partes rei sustinere: vt l. de pupillo. §. meminisse. j. de ope. no. nū. & ibi plenè dixi. & no. pro bannitis qui agere a prohibentur, cū non prohibentur excipere.

Additio.

Libertus. Hæc est bona lex, & hoc intendit: Non dicitur in ius vocare, qui offert seipsū paratū defendere. h. d. quærit, quid si petiē puniri de calūnia? dic vt in gl. Quæro, pone q libertus citari fecit suum patronū & in ius vocari, vt sibi statuatur terminus cer c tus ad agendū vel defendendū: an videatur in ius vocare? Facit iste tex. q sic. nam loqtur tex. cùm patronus fecit iam libertū reū. Quod puto verū quantū ad propositū. Nā ille dicitur actoris partes sustinere, qui prīmò ad iudicium prouocāt, licet quo ad alia dicantur partes rei: vt l. de pupillo. §. qui remissionem. j. de oper. no. nun. & ibi plenè de hoc dixi. & nota. pro bannitis qui agere c prohibentur, non autem prohibentur excipere. Barto.

Libertus aduersus.

Libellus vim citationis non habet. hoc dicit. Contra hanc l. videtur l. j. §. eod. Solu. hic libellus fuit oblatus simpliciter: ibi verò emanauerat citatio. d

Sed contra C. quando li. prin. da. quantū e ad interrumpendum præscriptionem libellus habet vim citationis, vt ibi: secus quantum ad pœnam huius edicti, vt hic.

QVæsitum. Libertus alieno nomine nō potest in ius vocare patronū sine venia. h. d. Contra. C. si tutor non gest. l. j. Solu. glo. ponit duas sol. finaliter dicit q ciuiliter agere pōt, licet eum accusare non possit, potest tamen officiū iudicis implorare. Quod facit ad q. statutū dicit q nō soluēs collectam nō audiaē in ciuili vel in crīminali. Et sic nō solues nō pōt accusare: tñ pōt iudicis officium implorare, & iudex g etiā inquirere officio suo. In contrariū[e] est veritas, vt j. de iniur. l. nō solū. §. cp̄ cp̄. Et ita disputauit Ia. de But. & ita bene dixi in d. §. cp̄ cp̄. Sed contra hanc l. videt l. sed si hac l. §. fi. §. eo. Sol. vt ibi not.

VM pro quo. Cogitur quis ad implendū q apud acta promisit. h. d. Not. hāc legē: qa quotidie dant fideiussores de aliquo p̄sentando. Sed qd differt primus casus à secūdo? Rñdeo, primò, p̄misit officiali. In secūdo simpliciter: & sic vī p̄misisse officiali vel parti. Et p̄baē in l. stipulatio ista. §. si qs ita, j. de ver. obl. Sed qua actiōe cogeē ad exhibēdū. Dicit glo. certi cōdictiōe ad interesse. & bene. Puto etiā q possit cogi officio iudicis. Pro hoc q no. Iac. de Bel. in auē. de liti. §. ad excludēdas in j. q. & bñ. Bar.

1 ☞Qui de domo inuitus extrahitur, dicitur nim pati.

2 Existens in uinea, balneo, uel theatro, realiter citatur.

3 Existens in domo conducta, non potest in ea capi.

4 Latitatio non requiritur quantum ad primum decretum.

5 In criminalibus quis capitur, & extrahitur de domo.

6 Citatio uerbalis fit uoce & edicto.

Edicto citat princeps, delegatus eius uel ordinarius.

Quilibet ordinarius citat realiter.

7 Mulier non potest realiter citari.

seueret usq; ad sententiā l. qui non manifestus. §. accusare. de bo. liber. de quo vide Bart. in l. eū §. j. & iu. pa. melius Com. consil. j. incipien. in Christi nomine Bar. tamē in d. l. eum. nō loquitur de prohibito accusare iiustè, sed quo modo dicatur qs accusare melius Com. in dicto consil.

❧POMATES.

¶Vltimò dicit. Vide Alex. consi. clxvj. in j. dub. ij. volu. Fel. in c. pastoralis. colū. ix. de except.

¶Si libertus. Facit l. si filiusfa. j. fi. cert. peta. & l. exigendi. C. de procu. Facit gl. fi. in l. j. C. qui admitt. Andre. Barba.

¶Libertus. Et licet glos. dicat contra & malè secundum Iac. But. & §. si libertus. Intelligit Iac. Bu. qñ patronus erat in euidenti calūnia. Et habetur pro singulari secundū Andr. Barb.

❧POMATES.

¶Libertus. Vidē pulchrè Ias. l. si quis maior. col. ij. in fin. versi. in text. ibi: in expellendo. C. de transac. & ibi reprobat Alexan. col. iiij. versi. septimò not.

❧P. PAV. P. ¶Sequit. Vide ad declarationē huius dicti. Arcti. in c. intelligimus. in j. col. extra de iudic.

¶Compensationis. Addevt per Fede. cō sil. cxvj.

¶In contrariū. Adē pulchrè Roma. consi. ccxiiij.

❧POMATES.

¶In contrarium. vide de Alex. l. j. §. sublata ij. co. ff. ad Trebel. & Feli. c. ij. in ij. col. ver si. ex cōmunicari non potest. de except.

ibi. item not. de g. V. marez. in comme. 12 #. delo enphazamiento. Sed adtende. n 54. lib 2. fo. 11. ibi. magnifica doctrina hanc. in suscita practicabili.

In ecclesia quis inuitus rediter non citatur: uerbaliter sic.

Plerique. [a] Inuitus quis de domo non debet extra hi, sed ibi existens potest verbaliter citari & contra contumacem fit missio in possessionem.h.d. †Not. ꝙ qui de domo inuitus extrahitur, videtur pati vim: & debet relaxari, & pristinæ libertati restitui. †Item no. ꝙ in vinea sua vel in balneo vel theatro [b] existens pōt capi. & hoc quotidie contingit. †Circa l. plericꝫ. quæritur quid si aliqs statim domo non sua, sed cōducta? Rñ. idē quia sua dicitur, vt l. lex Cornel. §. domum. j. de iniur. Sed oppo. de l. j. §. tit. j. Solu. vt in gl. Tu dic melius vt ibi dixi. Item contra, & videtur ꝙ latitatio non requiratᵉ ad hoc vt fiat missio: vt j. ex qui. cau. in pos. ea. l. ij. & j. bo. auth. iud. pos. l. si minor. Sol. ꝯtū† ad primū decretū non requiritur: sed ꝯtum ad secūdū. Sed cōtra. C. de bo. autho. iudi. pos. in auᵗ. & qui. Sol. Fateor ꝙ hodie fit missio ꝓ mensura debiti declarati. Sed cōtra hoc videtur in corpore, vt nulli iudicū. §. si quisve rò cōprehensorū. Sol. propter †criminalem causam? pōt quis capi & extrahi de domo, vt ibi: nō in ciuili vt hic. Itē contra. nam hęc lex sibi contradicit. Nam primò prohibet. Secūdò permittit. Huius timore distinguitur, ꝙ † quædam est citatio verbalis: quædā realis. Et prima fit dupliciter, s. voce & edicto. voce, & potest etiam quilibet inuitus: edicto pōt Princeps, vel eius delegatus vel ordinarius, non alius, vt in auᵗ. qui semel. C. quomodo & quando iud. Citatio realis permittitur cuilibet ordinario, non delegato: vt in auᵗ. de exhi. & intro. re. §. fiverò etiā quidā. Et quidam intelligunt de citatione, per quam venitur ad iudiciū, nō ꝙ ponatur vel mittatur in carcerem, nisi post condemnationē: vt l. j. C. qui bo. ced. pos. & ibi nota. C. quomodo & quando iu. l. consentaneū. Quod dixi in citatione, † fallit in muliere in reali citatione: vt l. j. C. de offi. diuer. iudi. & auᵗ. ibi posita. Fallit etiam ratione loci, vt in hac l. plericꝫ. Isti omnes possunt introduci ad iudiciū, ad quācūcꝫ causam, sed nō incarcerari. † Quærit Guli. nunqd in ecclesia posit quis inuitus citari? Rñ. Aut loqui mur in reali, vt extrahatur. quod nō potest per titu. de his quī ad eccle. confug. Si verò verbaliter: & tunc sic: vt l. præsenti. eo. titul. Nec obstat ꝙ dicitur de domo, in qua ver balis citatio non fit, si in sui conspectū non sacit: qa ecclesia est iuris publici, ad quam quilibet habet aditum: vt §. de iustit. & iure l. j. §. huius studij. Secus est in domo priuati, in qua illud cessat, vt hac in lege Bar.

Ibi. statim conqueremur? Licet si citiudas

Ibi. co. titul. sats dic. C. de is qui ad eccles. confugiunt

Ibi. not casus. not ad hoc. si quis dicat me p bal. fecit. Et signales obsp. ista ratio. publicola.

[a] Plerique. Contra istam legē vide cautē pro Barto. l. fi. j. ad leg. Iul. pec. & ibi in apost. do. Alex.

[b] Vel theatro. Quid de existente in apotheca, vide Paul. de Cast. consil. xlj.

[c] Plerique. Et not. ꝙ potest armis resistī: & iste ductus debet restitui. l. non. & l. quī necꝫ j. de verb. signifi. secundū Bal. An aūt quis possit capi in domo affinis ipso affine inuito & prohibēte, cōsului Parmæ qd' nō: & adduco rationē huius tex. adduco tex. & Bald. ll. ij. §. j. ff. si qua. pau. fe. di. & alle. tex. in l. ꝙ domum. ff. de iniu. allego l. j. C. d' prēto. & ho. præ. lib. xij. Alleg. rationē Gul. hic. q dicit qđ ideo pōt citari in ecclesia: qa nemo potest prohibere: sed dominus domus potest prohibere. ergo. Vide in alio consi. secundum Paul. de Castr. in cō sil. xlj. tenet cōtra: cui respon. in meo consilio. Et an posit quis capi in hospitio vel citari in hospitio, si est forēsis, quòd nō. Et vide Paul. de Ca. in cōsi. xlj. Sed si statutum dixerit de domo habita tionis, esset secus, secūdū Bal. in l. ea quæ. C. quomodo & quādo iud. Vide Angel. in l. j. ff. fur. aduer. nau. et bal. in l. j. §. habitare. de his qui deie. vel effu. And. Bar.

[d] Criminalem causam. An aūt mulier pro causa criminali posit extrahi de domo, vide Barb. c. ij

[e] Citari. Adde Oldr. cōsi. liij. & cōsi. cliij & Ro. consil. ccxxv. & cōsi. ccxxxiij.

↦P. PAV. P. 1

↦P. PAV. P. 8

Neque impuberes. [f] No. ex hac lege ꝙ impuberes † & infantes non sunt citandi realiter vt capiant pro debito: vt §. eo. l. quicꝫ. in fin. sed citatione verbali citari possunt cū authoritate tutoris: vt j. de admi. tu. l. j. §. sufficit. Not. casus in quibus captus statim dimittit. & hoc qñ fuit ductus vt veniret ad defē dēdū? se: sed si ellet ductus vt † veniret ad solueđū, nō debet dimitti nisi soluat: vt j. vt in pos. leg. l. si pecuniæ. in fi. Facit j. fami. ercis. l. his consequēter. §. fi. Itē? no. quod dicit tex. in fi. ibi: dimittendus seu statim dimitti, s. iudicis arbitrio. † & sic no est in potestate partis facere carceratum dimitti vel bannitum leuari vel cancellari de banno. De quo plenè dixi in l. j. §. & post operis. j. de oper. no. nun. & Gul. in l. ij. in fi. §. de offi. procu. Cæsa. & ibi plenè dixi.

[f] Neque impuberes. Quid autē in puberem minore, vide Barto. in tractatu de carcer. in fine qui tenet ꝙ possit capi. vide Barba. in contrariū in c. Rainutius. in xxxiij. colū. de testa.

[g] Ad defendendū. Ad de post do. Ias. quod cōsuluit Bar. super statuto Tudertino, cōsil. clix.

↦P. PAV. P.

Neque impuberes. Quid autē in puberem minore, vide Barto. in tractatu de carcer. in fine qui tenet ꝙ possit capi. vide Barba. in contrariū in c. Rainutius. in xxxiij. colū. de testa.

[g] Ad defendendū. Ad de post do. Ias. quod cōsuluit Bar. super statuto Tudertino, cōsil. clix.

↦POMATES.

[h] Item not. Vide Bar. in l. cuius bonis. ff. de cur. fur.

↦POMATES.

Si quis in ius vocatus non ierit. Rubrica.

Continua vt in glo. Quærit glo. in quo differt iste titulus à titulo, si quis ius dicenti non obtemperauerit. & dic vt in glo. &c.

[1] ☞ *Fideiussio præstita à captis à familia uel cum armis inuentis, dicitur de eundo: & differt à fideiussione de iudicio sisti, & stando iuri.*

[2] *Fideiussor de eundo ad iudicem, licet sortiatur forum ratione contractus: non tamen perdit priuilegium eligendi iudicem.*

Clericus fideiubens pro laico de iudicio sisti coram laico, li cet obligetur, debet tamen conueniri.

[3] *Remissio in contractibus quòd habeat locum quando in cōtractu est facta renunciatio priuilegio fori.*

[4] *Quando est renunciatum omni priuilegio fori, dicitur specialiter renunciatum.*

LEX I.

Si quis. [o] Non videtur fideiussorem dedisse, qui dedit eum, qui fori priuilegio tutus est[o], nisi ei renunciauerit. hoc dicit. Et lex ista legitur duobus modis. Primò vt exponat, dederit, id est dare voluerit. Allo modo vt ponatur propriè. Et ad euidētiam scias quòd quidam est fideiussor de iudicio sisti, & de stando viri vsqꝫ ad sententiam: & de isto loquitur auᵗ. offeratur. C. de lit. contesta. & l. j. qui satisda. cog. Quidam † est fideiussor qui datur nuncio vel ministris citantibus aliquem re vel verbo: & iste est fideiussor de eundo ad iudicium. & de hoc loquitur hæc lex. & j. tit. j. per totum. & maximè apparet ex tenore rubricæ. Et istud videmus tota die de facto fieri, maximè quando vadit familia scrutando pro armis: quia vel ducunt secum illos quos in inueniunt cum armis: vel illi dant fideiussores de veniendo. Hoc præmisso

[o] Si sine. Not. ꝙ si ille qui fuit punitᵘ? corporaliter propter defectum pecuniæ, veniat ad pinguiorē fortunā nō tenebitur ad aliqd pecuniariū amplius sed Ang. in l. j. de cess. bonor. allegat gl. Ioā. Audr. in c. peccatū. de reg. iur. lib. vj.

↦POMATES.

[m] Alij puniuntur. De hoc dicto glo. & Bar. est sing. do. Io. And. in c. dispendio. de rescri. in vj. quam exclamat Abb. in' c. j. in fi. col. de hoc volens ꝙ quādo lex correctoria extenditur, extēdatur quātum ad decisionē, non quantū ad pœnā: an punīētur isti ad quos lex extenditur iudicis officio, vt per glos. ad hoc sing. §. pœnales. in verbo. impetrasset. In stit. de actio.

[n] Extensio. Adde post do. Iac. an in pœnalibus fiat extensio, Ro. consi. cl. do. Card. cōsil. lx.

↦P. PAV. P.

[o] Priuilegio tutus est. Fallit istud in agentibus tm rebus l. fi. & ibi Bar. C. de princ. agēt. in rebus, lib. xij. fallit etiam in casu legis. Quoties. & ibi Bart. C. de priuil. schol. lib. xij.

Impubes & infans non citantur realiter pro debito.
Captus ut ueniat ad soluendū, nō dimittitur nisi ut soluat.
Pars quando possit facere carceratum dimitti, uel bannitum cancellari. remissiue.

↦P. PAV. P. [a] Item oppo. An & quando per fideiussionem præstitam de iudicio sisti & iudicando soluendo intelligatur quis renunciare priuilegio fori, & vbi præiudicet in alijs exceptionibus dilatorijs, vide do. Francisc. consil. lxxxvij. vide ad Bar. in l. vir bonus. ff. iudic. sol.

↦POMATES. [b] Obligatur. Vide Barb. consi. lij. in ij. co. & seq. in ij. vo.

Et hoc dictū glo. sequitur Bal. in c. præterea. in fi. de offic. de leg. Abb. c. j. col. xij. de iudi. & limita vt per Abb. c. fi. de foro cōpe. quæ limitatio non placuit Mariano Soci. c. fi. de fo. competen. De quo vide Decium l. hæres. §. j. ff. de iudi. & Bal. cō ff. de iudi. & Bal. cō sil. lij. in ij. col. & sequen. volu. ij.

↦POMATES.

[c] In eum qui. Pœna applicat patrono, non fisco, secundùm Imol. qui ad hoc iducit isti l. in eius. ff. de pu. iudi. de quo vide Decium in l. pe. circa fi. C. eo. qui ad hoc alleg. tex. ad literam.

↦P. PAV. P.

[d] Quæro dicit hic. Circa istud dictum Bart. vide latè Felic. in c. ad aures. in j. & ij. col. extra, de rescri. Adde Feli. in c. translato. in j. & ij. col. de rescri. Alex. in consi. cxxiij. in j. & ij. col. vol. iiij. & dominū Iaso. in l. actione col. iij. versi. tertiò diligenter nota C. de transact.

↦POMATES.

[d] Quæro. Vide Feli. in c. translato. in j. & ij. c. col. de consti. & in c. ad aures. in j. & ij. col. de rescript. versic. soluit dictum Bar. hic. Vide Alex. cōsi. cxxv. in ij. col. in j. volu. Ange. Are. in consilijs Alex. consil. cxxxvij. in ij. col. in ij. vol. Et vide Alex. consilio. cxxij. in iij. col. & cōsi. seq. in j. col. in iij. vol. Barb. cōsi. xxv. in xj. colū. in j. volu. Vide ad qđ iste doct. inducat baſ signa consil. ij. col. iij. in prin. Vide etiam pro declaratione Socini. l. si mihi & tibi. §. fi. ꝙ totū. ff. de leg. j.

[e] Sed si renunciaret. Tenemenți, & vide quod no. Bal. in l. edicta. in xxv. col. vide ad hoc ꝙ dicit Ioan. And. in ca. nonnulli. de rescrip. Quādo de het fieri mentio expressa de illa constitutione, vide Bal. in c. in nostra. de reſcri, vbi allegaui istum tex. in Cle. ij. de offi. ordi. Vide quod habetur in cap. non potest. ad fi. de præb. & vide Compostel. in d. c. in nostra. Vide c. is cui. de præben. lib. vj. Vide quæ dixi in c. ad aures. de reſcri. vide quę dixi in c. ꝙ translationi. de offic. le. Videc. ij. de postu. in versic. specialiter. Aud. Barba.

↦P. PAV. P.

[f] Ex quacunque. Regulam huius legis, limita non procedere in iurisdictione ordinaria episcopali, quam habet in vasallos secundùm Bald. in c. j. in j. col. de inuestitu. in mar. facta. vbi singulariter loquitur.

↦P. PAV. P. [g] Non tenebatur. Si enim intentio iudicis non est fundata de iure communi, vel non exponit causam per quam citat intentio fundetur: non tenetur cōparere. vide Cō. consi. lxxvij. in prin. facit ꝙ dicit Ang. in consi. vj. incip. lata est sententia in j. col. etiam Feli. in c. cū sit

præmisso secundùm primam lecturam pone casum: quidam captus ab officiali cùm eum duceret ad palatium, voluit dare fideiussorem quendā scholarem qui habet priuilegium fori: iudex non vult eum recipere. Certè rectè facit, nisi ille scholaris ꝓprio priuilegio renunciauerit specialiter: secundùm secundam lecturam, scilicet ꝙ dederit, non autem tantum dare voluerit, pone casum: Ille qui est citatus, si ad iudiciū non venerit, nec satisdat de veniendo, mulctat, vt §. titu. ij. l. j. Sed quid si dedit fideiussorē quendam scholarem, & ideo nō venit. Certè mulctabitur ac si fideiussorem nō dedisset. h. d. Sed contra, imò debet ad iudicem ire, & dare fideiussorem. C. de lit. const. auᵗ. offeratur. Sol. illud est verum hodie: olim secus. Vel sic secundùm Iac. de Aret. ꝙ ibi loquitur de fideiussore qui datur iudici ꝓ aliquo qui dicebatur, de eundo ad curiam, vel stando in iudicio vsque ad finem causæ: hic verò datur ab eo qui coram iudice ducebatur, de comparendo, vt §. dixi. Et hoc tenet Iaco. But. & dixi in euidentialibus. Item oppo. & videtur statim eò ꝙ fideiubet, efficiatur de foro illius iudicis: & sic videtur ibi posse conueniri ratione contractus: vt j. de iud. l. omnem. & l. cùm furiosus. §. j. Huius timore † sunt in gl. multæ solu. finaliter duæ sunt, quę habent effectum. Nam ratione contractus quis bene sortitur forum in genere: non tamen perdit priuilegium quod habet in eligendo vnum iudicem magis quam alium. Et hæc est sol. Io. quam tenet Pet. hic, & glos. in d. l. cùm furiosus. §. j. & ideo si clericus fideiuberet ꝙ scholari de iudicio sisti, bene obligaretᵉ: nō tamen posset conueniri corā iudice seculari, sed coram iudice suo. Sic & in scholari q habet priuilegium eligendi, vbi cōueniatur quia obligatur[b]. Et quod hic dicit, pro non dato, habet locum ꝯtum ad cōmodū dātis quia pōt suū iudicem eligere, nisi specialiter renunciauerit. Secūda sol. est. Debetis † scire ꝙ ratione cōtractus quis sortitur forum, & pōt ibi conueniri si inueniatur: non tamen habet locum remissio, licet de hoc sit quæstio in l. hæres absens. j. de iudi. hodie est expressum in c. Roma. §. cōtrahētes. extra de fo. compe. lib. vj. Sed si fiat renunciatio priuilegij fori: hæc renunciatio prodest: quia habebit locum remissio. & hoc est ꝙ requirit lec. ista. quam nota multū & signa. Item oppo. & videtur ꝙ eoipso ꝙ eū recipit, videtur eum approbare: vt j. de fide iuss. l. iij. Sol. secundum primam lec. non dedit fideiussorem, sed dare volebat. Sed secūdùm secundam lec. dicit gl. ꝙ ibi loquit de non idoneo, i. quo ad facultates. Quo casu distinguitur, recipiatur scienter, vel ignorāter. Hic verò loquitur de non idoneo quo ad cōueniendi facultatē. Pōt dici ꝙ hic loquitur qñ fideiussor recipitur abofficiali: vt §. tit. j. l. eū pro quo. Contrariū verò quādo recipitur à parte. In quo plenissimè dic vt

Ibi. de beto scire. & que signa

Ibi. non. non.

cta. vbi singulariter loquitur.

↦P. PAV. P. [g] Non tenebatur. Si enim intentio iudicis non est fundata de iure communi, vel non exponit causam per quam citat intentio fundetur: non tenetur cōparere. vide Cō. consi. lxxvij. in prin. facit ꝙ dicit Ang. in consi. vj. incip. lata est sententia in j. col. etiam Feli. in c. cū sit generale circa princip. de foro comp. non tamen perperam per citationem tenetur qs comparere secundū Bald. in c. j. in prī. an apud istud iudic. vel cur. do. quæsti. feud. termi. deb. Quòd autem citatus semp de beat comparere, etiā si sit priuilegiatus ad allegandum priuilegium suum, vid' multa per Feli. in c. cū ordinem versi. ad allegandum. extra de rescrip. vide etiam Fel. in c. olim. in prin. extra de excæ. vbi ponit an tutus notoria except. declinatoria, debeat cōparere: & quādo citatio est notorie iusta vide Fel. in c. si duobus. in ij. col. extra de appella. Itē circa illud ꝙ dicit Bart. paulò ſ. ꝙ quādo regulariter citatio non tenetur citatus cōparere, licet aliquo casu speciali posit citari, nisi aliquis ex ipsis casibus specialibus exprimatur vide latè Feli in c. j. col. iij. extra de re iudi. & in c. sicut in col. extra eod. titu. & quòd casus specialis, ꝙ fallentia sit exprimenda, vide Mathe. notabi. xvij. & alia quæ habes in princi. huius apostillæ. & omnino vide q in simili scripsi ad Bart. in l. absentem. ad finem principi. C. de appel. quando appellatio est regulariter prohibita, ꝙ appellans teneatur exprimere causas speciales, ex quibus fiet licita appellatio, & ibi habes aliā remissionē ad feli. Itē quo modo concedit istud? quod citatus debeat semper comparere, ad allegandū semper suum priuilegiū, & quid in clerico, vide longam distinctionē Egidij de mand. in j. q. sua mcip. in Christi, quæstio talis est in j. dub. vbi disputat latè ad partes, postea late distinguit, & colligit etiam Egidius ibi si clericus citatus à laico iudice non cōpareat, posit contra eum procedi ad bannum, ita vt ranquā bannitus posit postea impune offendi secundùm formam statutorum, quod bānniti offendi possunt. Item quod quando citatio esset notorie iniusta non teneatur comparere, vide Felin. in c. veniens. in ij. col. extra de accuſ. & ibi etiam ad finem potuit an clericus citatus à iudice laico teneatur comparere.

Ibi. sit. ff. de testi. ſi quis.

↦P. PAV. P.
a ¶Sed est videndum. De hoc vide latissimè Feli. in c. super literis. col. xij. versi. an sua sit iurisdic. extra de rescriptis. vid Maria. Soci. in c. si clericus laicum. in ij. col. in fine cū seq. de foro competē. Itē q etiā qñ iurisdictionō pōt separari à causa prin I cipali non possit iudex cognoscere an sua sit iurisdictio, vi de Alex. consi. j. in ij. col. in v. volu.
↦POMATES.
b ¶Contra hoc. Vide Decium l. si quis ex aliena. ij. col. versi. respondet ad hæc fundamenta. ff. de iudi.
↦P. PAV. P.
c ¶Opinio glo. De iure qualiter ista decisio sit intelligēda, vide do. Francis. cōsil. cvij. in penul. colum.
d ¶Affectionis. Adde pro hoc quod voluit Ro. consi. cclxxxij. q. cedēs nō possit esse testis pro cessionario ratione affectionis, licet nullum penitus commodum sentiat.
↦P. PAV. P.
e ¶Hoc quod petitur habetur pro vero. vi de Felinum latè in c. si clericus laicum. de fo. cōpet. ij. col. versi. prima cōclusio. Ale. consil. lxxix. col. ij. vol. j. Ias. in l. cū quæ dam puella. in §. fin. in ff. not. de iurisdict. om. iud. vbi tenet cōtra Bar. hic, vide eū etiā & Alex. consi. j. col. iij. & eodem modo quod ad dandum actionem & instantiam attēditur quod narratur in petitione & licet verum non esset, vide Bar. in l. j. in princ. ff. de dolo.

tūc tenetur venire: alias punietur, vt hac l. Et glos. distinguit tres casus. quos vide, & tene menti. Si est certum quòd est de iurisdictione, & non veniat, loquitur titulus, si quis ius dicen. non obtemp. & ibi examinabo. Si enim est certum quòd non est de iurisdictione, non tenetur venire. Ponit glos. exemplum in l. fi. de iurisdict. om. iudic. s. in eo qui est extra territorium. Dicunt doct. † & bene qd hoc multis aliis modis potest euenire, scilicet q non teneatur comparere citatus vt si in citatorio exprimitur causa, ex qua quis non tenetur comparere coram illo iudice: puta si esset causa spiritualis, q̄ non debet agitari corā minori iudice seculari, vel causa liberalis quàm non debet agitari corā minori iudice, vt l. placet. in fin. C. de peda. iudi. Vel si esset causa ex qua persona conueniri non posset munita speciali seu singulari priuilegio, vt patronus actione famosa, vel similes: vel si esset de his qui in ius vocari non possunt: vt l. ij. §. de in ius vocan. & j. tit. ij. l. j. & l. sequē. & l. iij. in prin. Item si exprimeretur in citatoriis locus aliquis inhonestus: vt l. si cū dies. §. si arbiter. j. de arbi. Item si exprimeretur tēpus feriatū: vt hac l. in fi. & no. j. de feriis. l. j. Sed contra hoc videtur, q multæ sunt causæ quæ possunt agitari die feriata: vt j. de fer. l. j. & ij. Itē patronus à liberto quandoq̄ potest conueniri actione famosa: vt l. sed si hac. §. pe. s. ti. j. & sic non est certum ex causis prædictis quem nō debere comparere: vnde propter dubium videtur q debeat comparere. Rñ deo, ex hac l. in fi. videtur notabiliter inducí, q si pars dicatur esse certa de ea, dicatur facta citatio. Quod regulariter est de iure: sicut est q quis nō cogatur ire ad iudicium die feriata, & q patronus non cōueniatur à liberto actione famosa, & similia. Vnde alia qua causa specialis est, propter quā sit contrarium illud debet specialiter exprimi: & tunc venire tenetur. Et ita intelligit hanc materiam Innocen. extra de dilat. c. præterea. in fine. & ibi mirabiliter hanc legē examinat. Facit, q bat. l. ab ea parte. & hoc etiā sentit glos. vltima huius l. vbi dicit quòd si exprimitur causa, quæ potest agitari die fe
2 riata, debet illa die comparere. Tertium membrum † est, quando est dubium an sit de iurisdictione: & tunc debet comparere vt
a de hoc cognoscatur, vt hic. Sed est videndum a quis de hoc cogno
3 scat. †Glos. dicit, & bene quòd ipsemet iudex qui fecit citari
b l. si quis ex aliena. j. de iudic. vbi est text. Contra hoc b oppon. glo. hic in princip. quia secundùm hoc erit iudex in causa propria: cōtra. l. j. C. ne quis in sua causa. & supra de iurisdict. om. iudic. l. qui iurisdictioni. Glos. respondet quod non est causa propria: quia ex hoc nullum consequeretur emolumentum: ergo &c. vt l. j. §. in propria. infrà quando appellan. sit. Secundùm hoc videtur q si iudex sentiret aliquod commodū: quia deberet habere aliquos solidos pro libra, quòd tunc de hoc ipse non posset cognoscere an sua sit iurisdictio. Et ita determinat glos. singul. j. ad munici. l. de iure. §. j. Roffre. in libellis suis super hoc titu. determinat contrarium. Nam licet per consequentiam habeat commodum istarum sportularum, non principaliter de hoc agitur, sicut in le
c gatario qui potest esse testis in testamento: vt l. qui testamento. j. de testamen. sicut in tutore qui authoratur in eo quod in consequentiam sibi prodest, vt in l. j. §. de author. tuto. Idem etiam
c tenet Per. & Iaco. But. Opi. glos. plus placet c de iure. Nam ví
d des quod ratione alicuius affectionis, d licet ad iudicem nō spectet aliquod commodum, nec incommodum, dicitur iudex incompetens; vt si est consanguineus, vel fuit aduocatus: vt l. q iurisdictioni. & l. prætor. §. de iurisd. om. iud. Et ideo puto q de iure eius non est cognitio: sed deberent eligi arbitri: vel deberet superior cognoscere: vt C. de iud. l. fi. Tamen in quibusdam locis de consuetudine hoc non seruatur: & ideo seruarem consuetudinē
4 loci vbi essem. Vides ergo †q iudex cognoscit an sit iudex competens. Quod intelligo quando opponitur aliquid ad iurisdictionem, quod non respicit nec suggillat personam iudicis. Si enim opponeretur sibi q est furiosus: & sic caret intellectu. Ea ratione qua non potest cognoscere de principali, eadem ratione nec de ista: vt j. de iudi. l. cùm furiosus. Idē puto si diceretur quòd est infamis, & simile. Quod quantum ad istum passum plenè exami
5 nauí. j. de re iudi. l. quidam consulebant. †Item si opponeretur ali qua exceptio, in qua examinandum veniret aliquid spirituale: vt si conuentus dicat se clericum: quia tunc cognitio huius remitteretur ad episcopum. vt extra de senten. excom. c. si iudex. lib. vj. & l. omni. C. de sac. sanc. eccle. Facit quod dixi §. de iurisdi. om.
6 iudi. l. ij. †Sed iuxta hoc quæro hoc quæro: hoc habet locum in iudice ordinario: quid in delegato? Respō. Iudex delegatus quā do citat reum, debet in literis ponere copiam sui rescripti: aliàs reus non tenetur cōparere: quia eum ignorat esse iudicē: vt C. de superindic. l. j. lib. x. Expressius in d. c. præterea. de dila. Et si opponatur aliquid cōtra literas delegati, q̄ sint impetratę tacita veritate, &c. tunc ipsemet iudex cognoscit de iurisdictione sibi attributa super hoc, per c. super literis. extra de rescrip. & C. si contra ius vel vtili. pub. l. præscriptione. & plenè per Innoc. extra de
7 rescrip. c. pastoralis. †Procedo in gl. & quæro, quid si nō fuit aliquid oppositum contra iurisdictionē iudicis, & processit, & sententiauit: an valeat? Glo. dicit q sic, nec potest opponi q non sit cōpetens iudex: quia de partium voluntate videtur iurisdictio prorogata: vt l. j. j. de iudi. Ita dicit glos. circa med. vide eam. Hoc dictum gl. debet intelligi quando partes cōparent, & sciūt illum nō esse iudicē. Nam si ignorauerint, non videtur esse prorogata iurisdictio: vt l. si per errorem. §. de iurisd. om. iudi. Idem si
8 dubitauerint: vt l. fi. C. de condic. indeb. & quod not. j. de iur. & & fac. igno. super rub. Et hoc tenet Iac. de Are. Jac. But. & Iaco. de Bel. nisi esset pronunciatum super iurisdictione: quia iudex pronunciauit se esse iudicem competentem: tunc talis sententia faceret ius, nec posset postea disputari de errore vel dubietate partium. †Sed quæro, quid si processum est contra contuma
9 cem, eo casu quo potest peruenire ad diffinitiuā sententiam lite non contestata, vel ad primum vel ad secundū decretum? Respond. si iudex antequā procedat vltrà cōtra partem contumacem, pronunciat se esse iudicē competentē: cætera illius iudicij procedent: quia illa sententia diffinitiua facit ius, vt dixi §. prox. q. Sed si hoc non pronunciaret, quandocunq̄ pars veniens posset dicere illum nō esse suum iudicē, & illa, quæ facta sunt, non valere. Potissimè si latitatio non requiratur: vt l. iij. j. de iudic. Et hoc videtur sentire Inn. in d. c. præterea. extra de dila. dic vt ibi plenè per eum. Quærit gl. qñ opponitur exceptio suspicionis,
9 quis de ea cognoscit? Dic vt in ea, & bene. †Quæro aliquis Florentinus citatur hic pro contractu vel delicto hic celebrato: ipse excipit dicens se nō debere citari, & se non esse huius iurisdictionis, quia hic nunquam contraxit, vel deliquit: qualiter de hoc cognoscetur? Nam si hoc examinatur ante litem contestatem: ergo examinabuntur merita causæ: quia de hoc solū quæritur, an hic deliquerit vel contraxerit. Innocen. videtur dicere quòd de hoc ante litem contesta. summariè cognoscat. Pro quo facit optimè j. de iudic. l. ij. §. sed & si dubitetur. Guliel. aliter dicit hic, quem Cy. refert in l. præscriptione. C. si cōtra ius vel vti. pub. Ego dico aliter quòd super hoc nulla est necessaria cognitio. Nam quantū ad iurisdictionem iudicis hoc quod petitur, ha
e betur pro vero. e Nec est vltra procedendum, si sit verum vel non: quia sufficit quantum ad hoc, scilicet vt super quo litigatur si esset verum, esset de iurisdictione iudicis: vt §. de iurisdict. omnium iudicum. l. cùm quædam puella. in fine. Simile in seruo, qui dicit se liberum. Nam eoipso quòd hoc dicit, habetur pro libero quantum ad suam personam legitimandam: vt j. de liber. cau. l. ordinata. & ibi de hoc vide. Ita hic eoipso quòd dicitur aliquid in libello q sit de iurisdictione iudicis, quātum ad
10 iurisdictionem iudicis habetur pro vero. †Quæro vtrum à sententia qua quis pronunciauit se esse iudicem vel non esse, possit appellari. Glossa est hic quòd sic, vt authentica habita. C. ne filius pro patre. quod est verum: quia per appellationem

à diffi
a diffinitiua contra istam pronunciationem non potest esse con
sultum: ergo ab ea appellatur: vt j. qui satisd. cog. l. arbitro. Licet
§. in princip. legis dixi q notabilia per se patent, tamen pro iuue
11 nibus nota ex hac l. Primò †q citatus ex quacunq̄ causa, debet comparere, vt cognoscatur an sit de iurisdictione iudicis, vel nō.
12 Secundò nota †q illi, qui non comparent, mulctantur, vt hic vi
13 des. Item not. †q parcitur rusticitati. Item not. q quando non interest actoris vt reus compareat, reus non veniens non est cōtu
14 max. †Venio ad ver. si quis. Dicitur hic q reus nō punit, si actoris non interest eum venire. Contra: quia in pœnis non conside
ratur interesse: vt l. stipulatio ista. §. alteri. j. de verborum obliga
tionibus. Dicit glos. ibi in pœna conuentionali: hic in mulcta q̄ à prætore imponitur. Glos. optimè dicit: quia etiam in pœnis cō uentionalibus appositis in stipulationibus prætorijs videmus q prætor quandoq̄ se interponit vt non committatur si nō interest quis cautio. Item gl. arguit contra. j. de eo per quem fac. erit. l. j. §.
15 j. Certè ille. §. non contradicit. l. iij. §. j. eo. ti. qui incipit, sed & si stipulator. Dicit gl. q hic dicitur, si actoris non interest: intellige si dies est feriata, vt dicit hic tex. vel si iudex non sedet in die terminī: vt j. de arbi. l. arbiter si calendis. Secus si actor non venit ad iudicīū, vt ibi. Tu dicas idem si non venerit, per rationem huius tex. qui loquitur generaliter, si actoris non interest. & quia pars debet instare & aduersarij contumaciā accusare: vt l. properandum: C. de iudic. & quia actore non probante debet circunduci edictum: vt j. de iudi. & l. post edictum. ita cōmuniter tenetur. Ad l. contrariam respondet, vt ibi dicam. Facit ad prædicta quod
a not. per gl. extra de dolo & contu. c. fi. Quærit glos. a quid si ali
15 quis †citatur die feriata pro eo quod potest expediri die feriata? Dicit gl. q debet ire: quod intellige si exprimatur in citatione, vt
16 dixi in prima oppo. huius l. secundùm Inno. †Quæro extra glo. dicit hic q vocatus in ius, si non venerit, mulctabitur. Modo q̄ro quo iure? Rofr. in libellis suis super hoc tit. dicit q actione in factum descendente ex hoc edicto. Credo q malè dicat. Nam mulcta, quæ imponitur per hanc legem applicatur fisco, vt hic. Ergo ad hoc non competit actio: quia actio est ius prosequendi quod sibi debetur, non quod debetur fisco. Ista esset magis accusatio, quam actio. Præterea hæc verba diriguntur ad iudicē, non ad partē: ergo nō oritur actio, secundū ea quæ dixi infrà de condi. ex lege. l. j. Dic ergo q hæc mulcta imponitur officio iudicis ex hoc edicto: vt l. j. §. si quis ius di. non obtem. Et sic Io. non debuit ponere circulum huius actionis in arbore, cùm illa non sit
b actio. Sed quæro b †& hoc nota. c, vtrum eo ipso q pars citata nō
17 comparuit, & fuit contumax, possit à iudice mulctari absq̄ no
c ua citatione? Respondeo, non: sed super hoc debet de nouo citari, & terminus statui ad faciendum suam excusationem seu defensionem. Et de hoc est casus hic in text. ex eo quod dicit, ex causa, requiritur enim noua cognitio. Item datur terminus ad faciendū suam defensionem: in eo quod dicit, rusticitati parcendū,
18 vel inquirendum esse si actoris interfuit. quod tene menti. †Quę ro, video q̄ ratione dubitationis iudex est competens, vt non cō parentem possit mulctare: vtrum super hoc formabit vnum nouum processum ordinariè? Respon. si imponeret mulctam leuē, posset hoc expedire summariè, vt in auc. nisi breuiores. C. de sen. ex bre. reci. Si autem est magna: tunc causa cognita, & solenniter
19 vt in hac. Sed †quid si iudicauit seu condemnauit: an possit face re executionem? Glos. quod non: sed est remittendus ad iudicem loci vnde est. Quod intellige, si hic non reperitur, vel si nihil possideat in loco iudicis qui cognouit. Aliàs secus, vt extra de foro compe. c. Romana. §. contrahentes. lib. vj. Et hoc modo intellige hanc legem notabilem in sua materia.

8 ☞ *Citatus ad locum inhonestum, non tenetur comparere.*
9 *Exemptus citatus ab ordinario, quando necesse habeat comparere.*
10 *Si citatio continet tale quid, propter quod appareat citato competere excusationem uel exceptionem, tunc citatus non tenetur comparere.*
11 *Clericus citatus à laico, non tenetur comparere.*
12 *Testis de uniuersitate deponens in causa uniuersitatis, si interrogatus an sentiat commodum: respondit, non: q non sit falsarius.*
13 *Iudex qui pronunciauit super competentia uel super incompetentia, an possit illam reuocare.*
15 *Interlocutoriam latam super dilatoria q̄ iudex post litem cōtestatam reuocare poterit: & acta facta non peribunt.*
16 *Exceptio falsitatis literarum, cōtra literas delegatorias appositas quando faciat processum nullum.*
17 *Iudex per processum ad ulteriora opposita exceptione declinatoria: quando uideatur se pronunciare incompetē tem.*
18 *Processus factus coram incompetenti per errorem, an teneat.*
19 *Exceptio declinatoria an possit semper opponi usque ad litem contestatam.*
20 *Exceptio declinatoria in causis, in quibus lis non contestatur, usque ad quantum tempus possit obiici.*
21 *Si reus opponit se non contraxisse nec deliquisse in territorio: an detur terminus reo ad probandum, & iudex cognoscat summatim.*
Probationes factæ tali casu, quòd non prosint super negotio principali.
22 *Notorium inductum per sententiam, non habet effectū notorij: nisi quando inducitur ad eum finem, ad quem fuit sententiatum.*
23 *Probationes quæ factæ sunt super emergenti non probant, etiam inter easdem personas, si ad alium finem agitur.* b
24 *Allegatio priuilegij in extraiudicialibus, nihil operetur.*
25 *Priuilegiatus citatus non comparens, potest mulctari.*
27 *Citatio ad diem feriatam debet continere causam, per quā* c *appareatde necessitate cōparendi.*
28 *Exceptio loci non tuti allegatur per citatum, etiam lite nō contestata.*
29 *Opposita exceptione suspicionis, an iudex de ea cognoscat.*
30 *Ordinarius etiam de iure ciuili recusatur, si suspicio etiam ratione adiuncti perfectè non cessat.*

¶Quærit glos. In c. fi. dicit id q dicit ista glo. Et ad hoc istum text. allegauit, Bald. ibi respondet ad istū tex. ego dixi contra Bal. per istū text. dū dicit q non interest actoris. Nam licet hoc dicatur, q dies erat feriata, tamē ratio quare moueatur, habet locū, etiā si iudex non venit ad iudicium: & pōnit hic die feriato gratia ex emplificeo non restringit regulā. Et vi de scribē. in c. ij. de dolo & cōtu. And. Bar.
↦P. PAV. P.
¶Sed quæro. Vide Fel. in c. j. col. v. de iu dic. vbi limitat.
¶Sed quæro & hoc no. Vide do. Ant. & alios in c. j. de iudic. Vide ibi dicta, & pōdera: quia videtur q iudex ex suo officio possit condemnare, licet non puniatur. in expensis: vt est glos. no. in l. fi quis iussu. de dam. in fect. & l. quia arbiter. ff. de arbi. Ergo videtur esse quid intrinsecum ad causam cōdēnatio I expensis: arg. eius q Bar. in l. eū q ita. §. q ita de verb. oblig. & in l. exceptionem. C. de pba. Bal. in l. si pater. C. de pact. inter emp. & vē. Ergo nō requirit citatio per doctrinā Bart. in d. l. iij. §. si ad diem. Vide quæ dixi in d. c. j. de iud. Andre. Barba.

LEX quacunque. Ista lex in prin. hæc allegatur. Iudicis mādato parendū est. h. d. Primò ponit vnū dictum. Secundò dicti effectū demonstrat & causam assignat. Secūda ibi vt hoc ipsum sciatur. In gl. sciatur ibi: venire. Sed citatio tenet: aliàs secus si non tenet ipso iure, vel ratione loci ad quem citatur. Glos. in scdo membro suæ distinctionis dat exemplum per l. fi. §. de iurisdic. om. iudi. Doctores dí
1 cunt, †& bene, q hoc pōt contingere multis modis: puta si in citatione exprimat causa, ex qua quis non tenetur respondere sub illo iudice: vt si esset causa spiritualis quæ non debet agitari coram iudice seculari. Vel si esset causa libera lis, quæ non debet agitari coram iudice minori: vt l. placet. in fin. C. de peda. iu. Vel si esset causa vel actio, ex qua aliqua persona sui priuilegio conueniri non posset, vt patronus actione famosa, & simi. Vel si esset de his, qui in ius vocari non possunt. vt l. iij. de in ius voc. & j. tit. ij. l. j. §. fi. & l. iij. in prin. Idem si exprimeretur in citatorio locas inhonestus: vt ij. de arbit. l. si cùm dies. §. si arbiter. Idem si exprimeretur tempus feriatum, vt hac l. in fine & j. de feriis. l. j. Sed contra hoc multæ sunt causæ quæ possunt agitari die feriato, vt l. ij. j. de feriis. Item patronus quandoque à liberto potest conueniri actione famosa: vt l. sed si hac. §. penul. ff. titu. j. Dictum est ex causis prædictis, quem non debere respondere, imò propter dubium videtur quòd debeat comparere. Respondeo, ex hoc non videtur inducí, quod satis est, quod pars dicatur esse certa, eò q regulariter de iure sic est, vt quòd quis non cogi tur venire ad iudicium die feriato: quòd patronus non cōuenia tur à liberto actione famosa. Vnde si aliqua causa specialis est, propter quam contrarium fit, istud debeat specialiter exprimi: & tunc venire teneatur. Ita intelligit materiam Innocen. extra de dila. c. præterea. circa fin. vbi mirabiliter examinat istam legē. Hoc etiam sentit gl. fi. huius legis, vbi dicitur quòd si exprimitur cau
3 sa, quæ potest agi die feriato, debet illo die comparere. † Secundum membrum est, quando est dubium an sit de iure: & debet
4 comparere, vt de hoc cognoscat, vt hic. †Sed quis de eo cognoscet? Dicit glos. & bene, q iudex qui fecit citari, per l. si quis ex aliena. j. de iud. Contra hoc opp. glo. in prin. quia secundùm hoc erit iudex in causa propria, cōtra l. j. ne quis in sua causa. & l. q iurisdictioni. §. de iurisd. om. iud. Dicunt glos. q nō pōt esse propria: ga nullū habet ex hoc emolumentū. l. j. §. in propria. j. qñ appel. sit. Secundū hoc videtur q si iudex sentiret cōmodum, quia debet habere fortè decē solidos pro libra: ga tunc nō posset cognoscere. Ita tenet gl. fi. in l. de iure. ad munici. & Rofred. in libellis suis

POMATES.

a ¶Secundum decretum. Ex hoc non ſufficeret deceptionem concludere iſto reſpectu ad regu. licet poſſint eſſe caſus ſpeciales. De quo dicto meminit Imo. l. illā. quā l. legit cū lege, hoc iure. ff. de verb. obliga. Quod tamen limita vt ibi per Aret. circa fi. quam limitationē habuit à Pan. ca. niſi eſſent. in j. notabili, p illum tex. de præbē. Pro qua limitatiõe optimè facit q̃ not. Imo. & Anto. c. j. circa fi. apparat⁹ de cle. peregri. & gl. l. Titio fundus. ff. de cõdi. & demonſtra. per tex. l. bonæfidei. in prin. ff. de acquir. poſ. in l. ſi res pupilli. ff. de admini. tuto. Pro cuius tamen declaratione vide Felin. c. ſicut de reg. iur. & ibi allega. in c. j. verſic. an autē. pe. col. de iud. Alex. cõſil. lxxxij. in iij. col. iij. vol. Raph. Cum. conſil. lx. & conſilio. lxxvij. Ale. cõſil. lix. in j. col. iiij. volu. Fel. c. cum à nobis. in v. col. in prin. de teſta. & in c. ſignificauerunt. ij. co. eo. tit. in c. j. iij. col. in fi. de re iudica. & ca. quod ad conſultationem. xiij. col. in ca. placuit. in ix. col. eo. tit. Aret. c. j. xij. col. de iud. verſi. ſed iuſta. Vide Alex. I. ſi per errorem. in v. limi. C. de iur. om. iudi. l. fi. iij. col. eo. titu. & conſi. cccexcij. incip. viſis dubitationibus in j. col. & conſi. cccevij. inci. viſo, p ceſſu cauſæ. in ij. col. aliàs conſil. vij. & cõ ſil. lxxxij. incipiē. omnibus in ij. colum. vol. iij. Pau. de caſtr. l. præſcriptione. §. fi. C. ſi contra ius vel vtil. publi.

per hunc titu. dicit q̃ licet per conſequentiam habeat commodum ſportularum: nõ tamen principaliter de hoc agitur: ſicut in legatario, qui poteſt eſſe teſtis in teſtamento. l. qui teſtamento. de teſta. & ſicut in tutore, qui authoratur in eo quod in conſequentiam ſibi prodeſt. l. j. de autho. tuto. Et allegat prædictam l. quod tenet Iaco. But. & Petr. Et opi. glo. plus placet de iure. Nã video q̃ ratione alicuius affectiõis, licet ad iudicem non ſpectet commodum, dicitur incompetens: vt ſi eſt conſanguineus, vel fuit aduocatus: vt l. qui iuriſdictioni. & l. prætor. §. de iuriſdi. om. iud. Et ideo credo q̃ de iure non eſt eius cognitio, ſed deberet eligi arbiter, vel ſuperior cognoſcere: vt l. vlti. C. de iudi. Tamen in quibuſdam locis de conſuetudine non ſeruatur: ideo ſerua

4 conſuetudinem. †Sequitur in gl. venire debet: & tunc iudex cognoſcit an ſit iudex cõpetens. Quod intellige quando opponitur aliquid ad iuriſdictionem, quod non reſpicit, nec ſuggillat perſonã iudicis. Si enim opponeretur ſibi q̃ eſſet furioſus, & q̃ eſt infamis, & ſi. q̃ quantum ad iſtum paſſum examinaui in l. quidam conſulebant. j. de re iud. Item ſi opponeretur aliqua exceptio, in qua examinandum veniret aliquid ſpirituale, vel ſi conuentus dicat ſe clericum: tunc cognitio remittitur ad epiſcopum. extra de ſenten. excom. c. ſi iudex laicus. libr. vj. C. de ſac. ſan. eccle. l. omni. Facit quod dixi. de iuriſdi. om. iudi. l. iij. †Sed iuxta hoc

5 quæro, quid ſi non fuit aliquid oppoſitum contra iuriſdictionem iudicis, & proceſsit & ſententiauit, an valeat. Gloſſ. dicit q̃ ſic: nec poteſt opponi q̃ non ſit iudex competens: quia de partium voluntate videt prorogata iuriſdictio. l. j. de iudi. Ita dicit gl. De bet intelligi quando partes comparuerũt, & ſciuerunt illum non eſſe iudicem. Nam ſi ignorauerint, non videtur prorogata iuriſdictio: vt l. fi. C. de condic. indebit. & q̃d no. j. de iur. & ſac. igno. ſuper rub. Et hoc tenet Iaco. de Are. & Iaco. But. niſi eſſet pronunciatum ſuper iuriſdictione: quia iudex pronunciaſſet ſe eſſe iudicem competentẽ: tunc talis ſententia faceret ius: nec poſſet poſtea diſputari de errore, vel dubitatione

6 partium. †Sed quæro, quid ſi proceſsit contra contumacẽ eo caſu quo poteſt perueniri ad ſententiam lite

a non conteſtata: vel ad primum & ſecundũ decretum[a]. Reſpondeo, ſi iudex anteq̃ procedat vltrà cõtra partẽ contumacẽ, pronunciat ſe iudicẽ cõpetentẽ: cætera illius iudicij procedẽt. ſed ſi hoc nõ pronunciaret, quæcunq̃ parsveniẽs poſſet dicere illũ nõ eſſe iudicem ſuum, & illa, quæ facta ſunt, non valere: maximè ſi latitatio requiratur. vt l. iij. j. de iud. Et hoc videtur ſentire Inno. in

7 d. c. præterea. extra de dila. †Quæro: aliquis Florẽtinus citat hic propter cõtractũ vel delictũ hic celebratum: ipſe excipit, dicens ſe nõ eſſe huius iuriſdictionis: ga hic nunq̃ cõtraxit vel deliqt. Qualiter de hoc cognoſcetur. Nam ſi hoc examinatur ante litẽ conteſta. ergo examinabunt merita cauſa: ga ſolũ de hoc contenditur an hic deliquerit vel cõtraxerit. Inn. videtur dicere q̃ hic ante lit. cõteſ. ſummariè cognoſcat. Pro hoc facit. j. de iudi. l. iij. §. ſed & ſi dubiteſ. Hic Guli. aliter dicit, q̃ Cy. refert in l. p̃ſcriptione. C. ſi contra ius vel vtil. pub. & ibi dixi in iij. q. Ego dico aliter q̃ ſuper hoc nulla eſt neceſſaria cognitio. Nã quantũ ad iuriſdictionem iudicis, hoc, quod petitur, habet pro vero. Nec eſt vltrà procedendũ, ſit verum, vel nõ: ſufficit enim q̃tum ad hoc, quòd iſtud, ſuper quo litigatur, ſit verum, q̃ ſit de iuriſdictiõe iudicis. Sic in l. cũ quædam puella. in fi. de iuriſdi. omniũ iudic. Sic eſt in ſeruo, qui dicit ſe liberum. Nam eo ipſo quòd dicit, quantum ad legitimãdam perſonam ſuam, habetur pro libero: vt l. ordinata. j. de libe. cau. Ita hic eo ipſo quòd dicit aliquid quod ſit de iuriſdictione iudicis, quantum ad iuriſdictionem habetur pro vero.

8 † Sequitur in glo. vel quia locus eſt inhoneſtus: vt j. de arbit. l. ſi cùm dies. §. ſi arbiter. Vel ratione temporis, etiã in quod actio partis cõmunis confertur. j. ea. l. §. fi. & l. j. j. de feriis. Vel ratione perſonæ citatæ: vt j. de in ius vocã. l. ij. Vel ratione perſonę actoris: vt l. quãuis. ij. reſpon. e. tit. & j. ne quis eum. l. j. §. Offilius. Vide glo. Decretalium, quæ ita no. in ca. veniens. de accuſa. in glo. vlt. & iij. qõ. ij. ſi epiſcopus. vbi glo. eſt magiſtra. Quod ſubtiliter proſequitur Inno. extra de dila. ca. præterea. & ibi recurratis.

9 † Sequitur in glo. vt hic. & per hoc videtur q̃ ſi exemptus citatur ab ordinario, q̃ ipſe habet neceſſe comparere ad allegandum ſuum priuilegium. Quod eſt verum, ſi dubitatur an ſit exemptus. Sed ſi hoc eſſet notoriũ, & conſtaret iudici per oſtenſionem priuilegiorum exẽptionis: extunc non tenetur vlterius cõparere, ſecundùm Inno. qui hoc notat extra de verb. ſignific. ca. ex parte. Et hoc intelligendum eſt in exempto ipſo iure: vt in c. cùm perſonæ. extra de priuilegijs. lib. vj. Secus autem eſt in non exempto, dato q̃ habeat exceptionem declinatoriam fori vel iudicis. Nam antequã dicta exceptio obijciatur, iuriſdictio iudicis in nullo eſt eliſa: ſed liberè poteſt eam exercere. Exemplum poteſt poni in authen. habita. C. ne filius pro patre. Inno. tamen di-

10 cit † quod ſi in citatorio exprimitur tale quid, propter quod apparet exceptionem ſeu excuſationem cõpetere: tunc citatus nõ tenetur cõparere: vt extra de dilat. ca. præterea. & ibi ipſe not. Et facit ad iſtud j. de pecu. l. eo tẽpore. in prin. & iudi. ſolui. l. vir bonus. Tamen intelligo dictum Inno. vbi citatio ex tali exceptione redderetur nulla. quod non eſt in caſu prædicto, cùm citatus ille qui poteſt: quia donec cõpareat coram iudice, & dicat ſe declinare, ius declinandi nullum habet effectũ. Et hoc apparet ex dicta authen. cum ſimi. Et de hoc tangitur per Cyn. C. de epiſc. & cle. l. generaliter. Iuxta hoc quæro de bona. q. & tota die contingit q̃ iudices laici citant clericos: † Quæro nunquid citatio

11 facta per laicum de clerico teneat ratione dubij: & vtrum teneatur comparere vel non. Vna glo. dicit quod iſta citatio non habeat arctare iſtum, qui in veritate eſt clericus. Ratio poteſt eſſe: quia ſi iſte compareret, & cognoſceretur vtrũ iſte eſſet clericus vel laicus: ille iudex non poſſet de hoc pronunciare: vt extra de ſenten. excõi. ca. ſi iudex. lib. vj. Hanc partem tenet glo. xv. q. iiij. placita ſeculariа. In contrarium eſt glo. ordi. xxiij. q. viij. conuenior. Pro prima parte facit C. de epiſc. & cler. authen. ſtatuimus. & illa pars approbatur à canoniſtis. Sequitur in glo. Nam ipſe non agit. ergo vbi iudex procederet ex mero officio, & obijcere tur ei iſta exceptio: videtur per iſtam rationem q̃ ipſe non poſſet cognoſcere: quia eſt tanquam pars. Pro hoc facit quod no. in ca. ſtatutum. §. j. in vlt. glo. extra de reſcrip. lib. vj. Sed in cõtrarium eſt veritas: quia iudex inquirens habet in ſe repræſentationem duarum perſonarum, partis, & iudicis. Itaque ex ea parte, in qua repræſentat meram iudicis perſonam, poteſt cognoſcere: arg. C. de contrahend. empt. l. cùm ipſe. Item, quia cùm iſta quæſtio eſt emergens: ergo idẽ habet cognoſcere, qui eſt cognituruus de cauſa principali: vt C. de iudi. l. quoties. Nam idem proceſſus nõ eſt in plures iudices diuidendus: vt l. j. C. de offic. conſul. & l. j. C. de ſportulis. & C. de iud. l. nulli. Sequitur in gl. §. in propria. imò videtur habere rationem ſportularũ: vt in auẽ. de iudi. §. ne autẽ circa hoc labor. col. vj. Et videtur hoc ſentire gl. j. ad munic. l. de iure. in fi. gl. quæ ibi eſt ſingularis. Sed veritas eſt q̃ ratione cõmodi cauſa non dicitur eſſe propria iudicis: quia primò principaliter cõmodum non refertur ad iudicem, ſed ad partem: quia non habet ſportulas eo ipſo q̃ iudex: itaq̃ commodum nõ procedit ex iſta pronunciatione immediatè, ſed mediante proceſſu ſubſequuto: cùm ſportulæ præſtẽtur in conteſt. lit. & in fine cauſæ: vt d. §. ne autẽ. Quod tangit Cy. j. per l. j. de autho. tut. & inſti. de act. §. tripli. in gl. & j. de teſta. l. qui teſtamẽto. in prin. Et per hoc ego

12 † dicebam q̃ ſi teſtis deponens in cauſa ſuæ vniuerſitatis interrogatur an ad eundem pertineat cõmodum vel non, rñdeat nõ: q̃ nõ intellígitur falſum deponere ſi in eũ redundet cõmodum vel incõmodum, per indirectum. Vel poteſt dici q̃ aut tale cõmodum repellebat eum à teſtimonio: & tũc doloſè: & ad hoc vt ſuum dictum haberet effectum, intelligitur ita dixiſſe. Aut non repellebat eum à teſtimonio: & procedit quod dixi: quia interrogatio

rogatio iſta non debet intelligi de commodo vel incommodo, quod repellit eum à teſtimonio, & non de alio. Ideo enim interrogatur, vt videatur ſi eſt idoneus vel idiota: vt extra de teſtib. c.

13 cùm cauſam. †Sequitur in glo. ſe iudicem eſſe vel non eſſe. Nam videbatur q̃ pronunciatio hæc valeret: quia ſi nõ eſt iudex, ergo nõ põt, pnũciare: vt l. fi. §. de iuriſ. om. iu. Sed dic q̃ ī hoc eſt iudex licet non in negotio. Sed nunquid iſtã interlocutoriã iudex poſſet reuocare? Dicebat Iaco. de Rauen. q̃ non. Nã aut iudex pronunciat ſe non eſſe iudicem: & tunc eam non poteſt reuocare, cũ ſit functus officio ſuo: & ſic deſijt eſſe iudex. Aut iudex pronunciat ſe iudicem, & ſimiliter etiam nõ poſsit reuocare: nam etiam tunc ſi reuocaret iſtam pronunciationem, abdicaret à ſe iuriſdictionem. Quod non poteſt facere, niſi in manibus ſuperiorum: vt §. de offi. præſi. l. legatus. Pet. tenet contra, dicens q̃ ſi pronunciat ſe iudicem: & tunc ſi vult eam reuocare, poteſt, ſicut quemlibet aliam interloquutoriam. Secus autem ſi pronunciet ſe non iudicem: quia tunc non poteſt reuocare, ſi vult. Idem tenet hic Cy. de illo videlicet quando pronunciat ſe non eſſe iudicem: videtur q̃ non poteſt reuocare. In iudice delegato eſt caſus extra de offic. delega. c. ſignificantibus. In executoribus gratiarum eſt caſus in c. dilectus. extra de prebẽdis. In ordinario dicit. Ego dubito: quia per iſtam pronunciationem nõ definit eſſe ordinarius ideo ego credo q̃ ſi iuriſdictio ſibi competit in veritate, q̃ ipſe poteſt reuocare. In delegato ideo non poteſt reuocare: quia per iſtam pronunciationem finitur iuriſdictio: ergo nunq̃ talis interlocutio poteſt reuocari: vt extra de offic. deleg. c. ſi iudex. libr. vj. Si autem iudex pronunciat ſe iudicem eſſe: dico q̃ bene poteſt

14 reuocare iſtam interlocutoriam. Non obſtat l. legatus. quia per hoc non abdicat à ſe iuriſdictionem. Nam non ſequitur, ſi iudex reuocat interlocutoriam: ergo interloquitur totum contrarium. Imò erit neceſſe q̃ pronunciet poſtea ſe non iudicem, vt dicatur non habere iuriſdictionem. & ſi contra hoc opponendo dicatur ergo pronunciando abdicat à ſe iuriſdictionem. Concedo quòd

15 poteſt pronunciando: licet non reuocando, vt d. l. legatus. † Iuxta hoc quæro, vtrum ab huiuſmodi ſententia poſsit appellari. Cyn. format hanc q. hic. & determinat q̃ ſic. & allegat glo. q̃ eſt in auẽ. habita. C. ne fil. pro pat. Hoc etiam probat ratione: ga iſtud grauamen non poteſt reparari per appellationem à diffinitiua: ergo poteſt allegari. & allegat. j. qui ſatiſda. cog. l. arbitro. & quod not. in l. ij. j. de appel. reci. Domini, ratio eſt quare iſtud grauamẽ iuris & in iure conſiſtat, & non reparatur per appellationẽ: quia non tangit negotium principale: vt extra de appel. c. fi. lib. vj. Sũt quædam grauamina quæ in facto conſiſtunt, & in facti executione. & iſta quandoq̃ ſunt reparabilia, quandoq̃ non, vt in tortura: vt not. in l. ij. de appel. rec. In hac quæſtione dicit Guliel. q̃ aut pronunciat ſe iudicem eſſe: & tunc poteſt appellare. & allegat in auẽ. de colla. §. ſinautem aliquando. in fi. coll. ix. Sed ſi pronunciat negatiuè: adhuc poteſt appellari: & erit effectus vt negotium remittatur ad eum: quia ad hoc tendit appellãs vt includat eum: vt in c. dilectus. extra de præben. Vlterius aduerte: pone q̃ iudex pronunciat ſe iudicem: lite conteſtata vult reuocare iſtam interlocutoriam. dicit pars: Domine, ſi vos reuocetis interlocutoriam, omnia acta peribunt: quia fingentur acta è iudice incom-

15 petenti. Modò quæritur † de duobus. Primò an interlocutoriam ſuper dilatoria iudex poſsit reuocare poſt litem conteſt. Secũdò ſi poteſt, an pereant acta facta primò. Breuiter, domini, allego gloſ. domi. Innoc. qui dicit quod talis interlocutoria poteſt reuocari poſt litem conteſt. ſaluis remanentibus actis, quæ dicit non perire. Ita dicit ipſe extra de appel. c. fæpe contingit. ſuper verbo

16 expenſarum. & ibi recurratis. † Item quæro: ſi aliquis iudex tãq̃ delegatus procedit ex vi literarum, & obijcitur de falſitate literarum, ſi iudex pronũciat pro literis: vtrum de nullitate proceſſus poſſet poſtea obijci in executione? Breuiter, vos domini, debetis ſic dicere, quod exceptio falſi contra literas poteſt opponi duobus modis. Quandoque enim opponitur contra literas quod ipſæ ſunt falſæ: & iſta exceptio ſemper poteſt obijci & in initio & in fine. Nam omnis actus factus à iudice tanquam delegato, vi ipſarum literarum eſt nullus: ideo ſemper poteſt obijci: quia ſemper obijcitur exceptio falſi. Si verò obijcitẽ exceptio falſi: non quod ipſæ literæ ſunt falſæ, ſed quia narratum fuit falſum à parte impetrante literas: & tunc iſta falſitas non impedit proceſſum, ſi de ea non eſt obiectum, vel etiam ſi eſt obiectum. Nam iudex habet per tales literas ipſo iure

a Pro intellectu l. legatus. ff. de offic. prg fidi.

17 tio. pleniſſimè per Innocen. extra de reſcript. c. paſtoralis. † Vltrius quæro, ſi iudex proceſsit in cauſa, nec pronunciauit ſe iudicem eſſe vel non eſſe: vtrum proceſſus teneat. Dic quod non, ſecundùm Innocen. qui ita not. extra de dilati. c. præterea. Tamen ego dico ſic: quod aut exceptio declinatoria erat oppoſita: & tũc iudex procedendo ad vlteriora intelligitur ipſo facto pronũciare ſuper ea: vt in c. ex parte. extra de appel. & in c. fi. extra de appel. in cle. Tamen hic eſt aduertendum: quia iſtud ipſo facto intelligitur hoc modo, i. ſi procedit ſuper negotio principali ad litis conteſtationem, vel quaſi, ſi exceptio erat talis quæ durabat vſque ad litis conteſt. Sed ſi durat vſque ad aliquem actum ante litem conteſta. tunc per illum actum intelligitur remouere omne impedimentum: vt l. illud. de acqui. hæredita. Sinautem iſta exceptio declinatoria non erat obiecta: tunc non videtur pronũciari ſuper ea per proceſſum ad vlteriora: vt l. j. §. præterea. de cõtra. iud. tute. Bene tamen concedo quod quandoq̃ videtur pronunciari per ſententiam latam in principali. Verbi gratia: ſi fundabam exceptionem meam declinatoriam eo quod non contraxi in territorio iudicis, vel deliqui. Nam cùm hoc examinetur in negotio principali, ſi iudex pronunciat me contraxiſſe vel deliquiſſe: ſtandum eſt ſententiæ. Secus ſi exceptio declinatoria oritur ex eo quod non contingit negotium principale. Nam tunc nunquam intelligitur reiecta per aliquem actum, ita quod impediatur propoſitio iuris reiectionis. Bene tamen cõcedo quod impediatur quandoque ratione temporis: vt quia lis eſt conteſtata: & tunc bene tenet proceſſus. Sed ſi exceptio declinatoria eſt

18 talis quæ non remouetur per proceſſum: tunc vendicat ſibi locũ dictum Inno. quia iudicium eſt nullum: & hoc inferius declara-

18 bo. †Sequitur in gl. prorogata videatur, ſi tenet proceſſus vi prorogationis. Ergo ſi exceptio declinatoria eſt omiſſa ab errãte, nõ tenet proceſſus. §. de iuriſdic. om. iudi. l. ſi per errorem. Dic circa hoc quòd aut exceptio declinatoria eſt fundata in iure communi: puta excipio contra iudicem clericum quòd ſum laicus: vel excipio contra iudicem laicum quòd ſum clericus: & verũ dicit glo. Aut fundata eſt priuilegio: vt puta excipit contra pcteſtatem eo quòd eſt ſcholaris: & tunc tenet proceſſus: quia iudex habet iuriſdictionem non eliam: nec impeditam: cùm ad declinandum & impediendum requiritur exceptionis obiectus, ſecundũ

19 Inno. qui ita no. in c. prudentiam. extra de offi. deleg. † Iuxta hoc quæro, nunquid exceptio declinatoria poſsit opponi ſemper vſque ad litis conteſta. Et dic breuiter, aut iſta exceptio afficit iuriſdictionem: aut proponitur contra perſonam: & eam afficit. Verbi gratia: obijcitur quod non eſt iudex, quia eſt fœmina, vel infans. Primo caſu quando opponitur contra iuriſdictionem: aut fundatur in iure communi: & ſemper poteſt obijci vſque ad lit. conteſta. vt l. ſi conuenerit. §. de iuriſdi. om. iudi. & j. ſolu. matri. l. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore. Aut fundatur priuilegio: & tunc etiam ante lit. conteſta. proponi poteſt, niſi pars ſe cerit aliquem actum, per quem talis intelligatur in iudicem cõſenſiſſe: vt C. de pact. l. ſi quis in conſcribendo. & §. eod. l. j. Sic in

20 telligitur j. de iudic. l. ſed & ſi ſuſceperit. in princi. † Sed quid ſi eſt talis cauſa, in qua non conteſtatur lis. Dic vt not. per Innocen. extra de dilat. c. præterea. ad fin. Sinautem obijcitur iſta declinatoria, contra perſonam iuris, vſque ad quantum tempus obijciatur, coram quo probetur, vide quod nota. Innocen. in c. cùm ſuper. extra de offic. delega. & iij. quæſt. v. quòd ſuſpecti. & ibi per Archid. extra de reſcriptio. ca. ſcilicitatus. & facit

21 quod nota. j. in proxim. quæſt. † Quid ſi obijciatur contra iuriſdictionem iudicis iſtud, quod iterum reſuſcitari oportet in quæſtione principali, vt puta quia dicit reus ſe non contraxiſſe vel deliquiſſe in territorio: nunquid iudex dabit terminum reo ad probandum iſtam exceptionem? Vide hic per Guliel. Et nunquid cognoſcit ſummatim vt plenè? Dicit Innocen. quod ſummatim: quia plena probatio exigitur ſuper negotio principali. Ita tenet Innocen. extra de reſcripti. capi. ſuper. ſed Cyn. hic dicit quod plenariè. Sed nunquid probationes tunc factæ profint in negotio principali, vel fidem faciant? Cynus dicit hic quod non. Et pro hoc facit extra de reſcriptio. ca. veniens. Et audi rationem quam aſsignat: quia ad

aliud agitur. Et allegat j. de inra. l. Lucius. & de euictio. l. vindicantem. Et si dicatur,
2 ¶Quòd non. Adde Paul. de Castr. cõsil. xxv. & Fede. in contrariũ cõsil. ccxliij.
22 † dicit ipse; quid si apparet quod delictum fuit commissum in territorio, & iudex pronunciauit; nonne facta notoria res; ergo valet inter easdem personas? Respond. notorium quod inducitur per sententiam, nũq̃ habet effectum notorij, nisi quando inducitur ad eum finem, ad
23 quem fuit sententiatum, non ad aliud. † Item, dicit ipse, de probationibus factis super emergenti nusquam valent inter easdẽ personas, si ad alium finem agitur. Ita dicit ipse per l. vendicantẽ. Item, nũquid istud habet locum in iudice temporaneo: quod habet locum in perpetuo? Dicit Cy. q̃ sic, licet Iaco. de Rauen. di-
24 cat contrariũ. † Item hæc lex habet locum in iudicijs, in quibus potest allegare se priuilegiatum de suo priuilegio: nunquid in extraiudicialibus? Dic q̃ allegatio nihil habet operari, etiam si allegans offerat separatum probare, secundùm Inno. qui ita not. & per istam gl. legis nostræ: & per not. extra de censi. c. venerabi-
25 li. Nunquid ergo † si iste priuilegiatus non compareat, põt mulctari? Dicas q̃ sic: quia respectu iudicis videtur iudici cõstare de priuilegio: argu. j. ne quis eum. l. ij. Nec obstat de iudi. l. non videtur. & de pecu. l. eo tempore. quia ibi loquitur respectu partis, cuius respectu non dicitur esse contumax: ideo non teneretur ei ad expensas: quia partem non contemnit: cùm pars non habeat ius in effectu. Sed sentit Cy. hic q̃ ad opus priuatum non possit pœnam imponere: vt j. de eo per quem fact. erit. l. j. §. si reus. sed ad
26 opus reipub. sic: vt l. mulctarum. C. de modo mulct. † Sed nũqd delegatus tenetur interserere literas delegatorias? Dic q̃ sic: aliàs non tenetur comparere: quia ignorat eum esse iudicẽ: vt C. de superind. l. ij. lib. x. Secus si in ordinario: quia ordinarius habet præsumptionem pro se, non delegatus: vt extra de offi. delega. c. cùm in iure. & de dila. c. præterea. & C. de man. prin. l. j. Hoc est verũ, nisi sit delegatus prouinciæ qui est ordinarius: vt l. delegatus. ff. de offi. proconsul. & leg. Nam sufficit quod publicè facit j. de In-
27 stitu. l. sed & si pupillus. §. proscribere. secundum Cyn. † Sed nũquid qui citat ad diem feriatam, teneatur inserere causam in citatorio, per quam appareat de necessitate comparendi? Cyn. q̃ sic Nam aliàs est fundata intentio non comparentis de iure cõmuni: argu. j. de reiuendi. l. j. §. per hanc. secundùm Cy. & facit quod
28 not. xv. q. iiij. c. placita. in glos. & j. ea. l. §. fina. & ibi de hoc. † Sed nunquid exceptio de loco non tuto, posset obijci post lit. cõtest. Dic q̃ sic: quia causa excipiendi non colligitur per contest. secũ-
29 dùm Archi. qui ita no. iij. q. viij. hortamur. † Deinde iuxta glos. q̃ quærit de suspicione: quæro nunquid post obiectum suspicionis possit de ea cognoscere? Videtur q̃ sic: quia non desinit esse iudex: vt ff. de iurisd. om. iud. l. præror. Si verò obijcitur contra delegatum, secus. De hoc no. Inn. extra de offic. deleg. c. cum super & habes hodie in c. iudex. eo. tit. lib. vj. & ibi videas. Et hoc de iu-
30 re Cano. sed † de iure ciuili ordinarius non recusatur, sed † de iure ciuili ordinarius non recusatur, sed alius adiungitur. Hoc tamen intelligo, si suspicio potest ex hoc perfectè cessare. Secus si non potest: nam tunc etiam de iure ciuili posset recusari; vt d. l. prætor. & arg. de suspe. tut. l. si tutor. Additio.

ibi. hoc tñ. pro cuius expeditione v. gregor. in l. 22 ff. 4. & per ipsum in §. qui iurisdictionem.

Si quis in ius. Iste §. est fundamentũ plurium quæstionum. In tex. ibi: parcendum erit. eccevna causa per quam mulcta non imponitur, vel imposita remittitur, s. rusticitas: tunc statim subijciat aliam causam, propter quã mulcta imposita remittitur, scilicet temporis qualitas. & hoc subijcit Bartol.

1 ☞ *Mulcta ut imponatur, requiritur causa competentia iudicis, & quòd non excedat metam suæ iurisdictionis.*
2 *Citatus ad diem feriatam, non tenetur comparere, nisi ad uidendum offerri libellum iudici.*
3 *Citatio facta die iuridico pro die feriato. an ualeat.*
4 *Citatus die iuridico pro die feriato, quando teneatur comparere.*
5 *Præceptum iudicis continens impossibilitatem ratione temporis, est nullum ipso iure.*
6 *Citatio facta die feriato pro die non feriato, quando teneat. Examinatio testium potest fieri tempore feriato.*
7 *Actus factus tempore feriato, an poterit tempore feriato reuocari.*
8 *Citatus à Papa uel Imperatore die feriata, comparere debet.*
9 *Syndicus, qui non denunciauit maleficium intra tempus excusatur, si iudex fuit absens. Cautela quando iudex est absens, quòd syndicus & bannitus compareant in termino ad tribunal, & protestentur.*
10 *Feriæ in causis, in quibus proceditur summariè, sine strepitu & figura iudicij, an sint remissiue.*

1 **Item si.** Ex isto §. colligẽt † q̃ tria requirũtur ad hoc vt mulcta possit imponi, i. causa competentia iudicis et q̃ non excedat metã suæ iurisdictionis: vt ex isto §. euidenter apparet. In tex. ibi: remittitur. si autẽ nõ imposuit, debet ab imponendo
2 abstinere. In text. ibi: feriatus dies. Nota † q̃ ille qui citat vt cõpareat die feriato, si nõ cõparet, nõ dicitur esse cõtumax. Ratio est quia si cõpareret nihil posset explicari cum eo: hoc verum nisi citetur ad videndũ offerri libellum iudici. Nam ad illum actũ debet cõparere, cùm possit eo tempore expediri: vt l. miles. §. lexaginta. j. de adult. & not. in l. j. j. de feri. & in l. j. C. de feri. Quod est verum, etiã si dies erat feriata in honorem dei: vt est gl. ordi. xv.
3 q. iiij. placita secularia. Sed nũquid ista citatio † facta tẽpore iuridico & directa in tempus feriatum, valet: hæc lex non dicit si valet vel non: sed dicit q̃ die feriata nõ tenetur cõparere: non tamẽ declarat an debuerit cõparere ante vel post. Istam quæstionem ponit Inno. in c. conquestus. extra de feri. & Cy. C. de fer. l. fin. et
videntur doct. cõmuniter tenere q̃ aut error est expressus in citatione: puta quia citatus est aliquis vt cõpareat die dominico: tũc citatio est nulla ipso iure: vt l. j. de feriis. Aut error nõ expressus
4 in citatione: & valet citatio. † Sed quando debet citatus comparere: dicunt aliqui q̃ aut dies feriata assignat vt terminus in quo: aut vt terminus in quem: aut vt terminus post quem. Si assignatur vt terminus in quo, debet cõparere die sequenti non feriato: vt j. de arb. l. Celsus. & j. si quis cau. l. ij. §. si quis in iudicio. in ver. iubet prætor totam diem iudicij esse diffusam, &c. Aut est terminus in quem, vt puta si citatur vt cõpareat vsq̃ ad diem dominicã. Nam dictio, vsq̃, est exclusiua: ideo debet cõparere ante. Et si non comparet ante, est quod sibi imputetur. Ita intelligunt C. de tempo. appel. l. ij. in fi. & extra de dolo & contu. c. cùm dilecti. Aut assignatur vt terminus post quem: & tunc post illum termi-
nũ finitur dilatio. Et de hoc nullum dubium est, vt statim post illum terminum debet cõparere. j. de verb. signifi. l. cedere diem. Dominus Richar. de Senis, cuius authoritas maxima fuit, dicit q̃ vbi dies feriata cadit in terminum in quo q̃ citatio est nulla ipso iure: nec fit defensio in diem sequentem. Et est ratio: quia citatio ista est directa in tempus à quo nõ potest incipere: ergo vitiatur. alleg. j. de verb. oblig. l. existimo. Et si dicas, nonne sunt duo præcepta, q̃ compareat, & q̃ certo die: ergo licet illa die non cõpareat tenetur cõparere sequenti. Sic argumentatur litera in d. c. cùm dilecti. & est expressum in d. §. si quis in iudicio. Respõdeo interdum actus vitiat ex expressione diei: vt si promitto tibi dare hodie decẽ Capuę: vt Insti. de verb. oblig. §. loca. ista in præce-
5 ptis † iudicis, quæ sunt stricti iuris: quæ si continent impossibilitatem ratione temporis, ipso iure sunt nulla, vt d. §. loca. Ad leges contrarias respon. q̃ loquuntur in impedimento quod non continebat præceptũ iudicis, sed emersit in persona partis: puta erat impedimentũ morbi vel alterius accidentis. Tũc enim pars, si vult euitare, vt non dicatur fuisse cõtumax, debet comparere morbo & causa cessante. Ita loquitur extra de elect. c. cupientes. §. quod si per viginti. lib. vj. Sic enim loquuntur iura contraria. Facit j. de leg. j. l. si mihi & tibi. §. si quis seruos. C. de fideiuss. l. sancimus. Præterea, l. Celsus. j. de arbi. nõ habet obstare: quia illa loquitur in actu, qui de sui natura poterat explicari in termino: si-
cuti est actus solutionis, qui potest explicari quolibet tempore. Hic loquitur de actu, qui non potest explicari in termino. Et sic
6 non obstat l. illa. † Sed quæro, quid econtra: citatio est facta die feriata vt veniat die non feriata: an ualeat? Communiter dicitur
a quod non [a]: quia habet vitiosum initiũ: vt l. si minor. j. de seruis export. & est expressum in l. fi. C. de feri. vbi vox præconis, &c. Docto. dicunt q̃ in citatione est considerandus actus iudicis & actus executoris: actus iudicis non potest fieri die feriata: actus verò executoris potest fieri: sed quare nõ potest committi tempore feriato: sed executio potest fieri per nuncium? Possunt esse duæ rationes pro hoc: ga actus executoris trahitur ad tẽpus actus iudicis. Modò ita est q̃ si actus factus tẽpore feriato trahitur ad non feriatum, tunc valet: vt patet in examinatione testiũ, quæ potest fieri tempore feriato: quia trahitur ad tẽpus iuramenti, secũdùm q̃ no. in l. si quando. & ibi dixi. C. de testi. Alia ratio est: quia actus mere executionis nõ est aliud quàm mera executio: sed

tio: sed executio mera potest fieri tẽpore feriato, vt in c. fin. extra de iudi. ergo &c. Istud dictum credo verum in tempore feriato propter vtilitatem hominum, vel in ferij repentinis. Secus in feriis in honorem dei inductis: quia lex dicit. præconis horridavox
7 sileat &c. in l. fi. C. de feriis. Vnde mera executio non potest fieri in his diebus. Bene tamen credo q̃ posset fieri si dubitatur de fuga, vel q̃ res sit tempore peritura, vt not. in d. l. fin. † Item quęro, iudex fecit actum vnum tempore feriato: nunquid possit reuocari? Et dicitur q̃ sic, siue tenuerit actus, siue non. Nam illud tẽpus, quod est iuridicum in actu faciendo, est iuridicum in actu
reuocando: vt l. minor. in princip. j. de euict. & ibi glos. & no. per
8 Iacob. de Aret. in l. j. §. nunciatio. j. de no. ope. nun. † Sed nũquid citatus à papa vel imperatore die feriata debeat comparere? Dic q̃ sic: quia feriæ non sunt de iure diuino, sed de iure ciuili potius vnde papa & Princeps possunt derogare: vt C. de legi. l. digna vox in glos. fina. in prin. Non est ergo necesse q̃ pars compareat apud tribunal, & protestetur. Et sic est in argumentum q̃ si syn-
9 dicus † non denunciauit maleficium intra terminum, quia indefensus absentauit index, q̃ excusatur. Vel si bannitus nõ comparuit intra terminum sibi assignatum, quia se absentat iudex, coram quo debeat comparere, ei non currit terminus banni, nec syndicus incidit in pœnam. Cautius tamen est, q̃ compareat ad tribunal, & protestet, vt l. fi. C. de his qui per me. iudi. non appel. & l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. j. de no. ope. nun. & l. Labeo. j. de nau. fœno. In eadem glo. ibi: secus si actor non fuit: imò videt circunduci edictum: vt j. de iudi. l. & post edictum. Sol. ista glosſ. intelligitur in citato: sed in eo, qui habebat sistere ex sua promissione quæ promissio non circunducitur si altera pars abest: vt j. si quis cau. l. ij. §. si quis in iudicio. in ver. alterutra. & ita not. infrà, de eo per quem fa. erit. l. fi. sed & si stipulator. quod nota. In ea. gl. ibi: idem si locus. Adde quod dixi j. ne quis eum. l. sed eximendi. in fi. §. ea. l. in princip. Sequitur in glosſ. venire debet. Dic si causa fuit expressa: quia citatus habet intentionem fundatam
10 ad non comparendum de iure communi. Nunquid † in casibus in quibus proceditur sine strepitu & figura iudicij sint feriæ? Dic vt plenè habes hodie in cap. sæpe. extra de verbo. significa. in Clemen. Additio.

LEX III.

Vm quis. In obligatione facti post moram succedit obligatio & actio ad interesse. hoc dicit. Et not. quod dixi in summario. Item no. q̃ interesse venit in petitione. Dicit enim agẽdum, etiam in id quod interest. Pro hoc j. de verbo. obliga. l. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. Videbitis text. & glos. in l. j. in princip. j. de actio. empti. Opponitur & videtur q̃ imò agatur certi cõdictione ad interesse: vt infrà, si cert. peta. l. cerri condictio. in prin. Dic vt in gl. Quærit glo. si est adiecta pœna, vtrum nouetur quod in principali obligatione deuenit? Examinaui plenè infrà, de verb. obl. l. Ita stipulatus. Videbitis in l. prædicta j. de actio. emp. & est maxima quæstio & longa: ideo non curo examinare.

In ius uocati ut eant. *Rubrica.*

Continuatio apparet: & specialiter ponam j. in rubri. sequen Opponitur ad rubricam: innuit rubric. q̃ per satisdationem quis euitat ne vadat ad iudicium. Contra, C. de lis. cõtest. auf. offerat. glos. hic & §. tit. j. l. j. dicit q̃ aliud hodie; aliud olim, per dictã auf. Tu dic q̃ hic loquitur de fideiussione, quæ datur nuncio de veniendo ad iudicium, & ibi se præsentando. auf. offerat. loquitur de alio fideiussore, s. de iudicio sisti, vt dixi §. ti. j. l. j. & pla. d Are. Quæro quid vult dicere rubrica, satisident, vel cautionem dent Rñdeo, satisident, qñ fideiussores inueniunt: cautum dent quando fideiussores nõ inueniunt, vt probatur in authẽ. generaliter. de episco. & clerí.

LEX I.

a **Dicto.** Fideiussor de veniendo ad iudicium debet dari idoneus; & coniunctæ personæ habent vt idoneę: [a] & recusans eos recipere, puniatur. hoc dicit. cum l. seq. Quęro quæ sit ratio huius legis? Et dic vt in gl. Item quæro, hic enumerantur quædam necessariæ personæ, quid de alijs? Et dicit gl. idẽ in similibus, vt in glo. parua super verbo, necessitudinem. quod intelligit Gul. in alijs qui inuiti non coguntur dicere testimonium, vt j. de test. l. lege iulia. aliàs est l. inuiti. facit j. de accus. l. j. & ij. Sed quæro vtrum hæc lex intelligatur in subsidium, si aliàs fideiussores dare non potuit. Gul. dicit quòd non. Nam tunc nullũ esset priuilegium: quia tũc sufficeret nuda
cautio iuratoria: vt in authenti. generaliter. C. de epi. & cle. Sed nunquid in alijs causis cũ quis tenetur dare fideiussorem: vtrũ habeantur pro idoneis istæ personæ? Glu. dicit q̃ nõ: quia in casu speciali loquitur hoc edictum: ideo non extenditur: vt l. ius singulare. l. quod verò contra §. de legi.

Vi duos. Qui vnum de duobus fecit, nihil fecisse videt. h. d. Istã legem declara vt videbis in l. si seruus plurium. infrà, si quis cautio.

b *Ne quis eum, [b] qui in ius uocatus est ui eximat.* *Rubrica.*

Iurisconsultus tractaturus de iudicijs p̃ misit de iurisdict. om. iud. in specie & in genere. Quo viso, quia iudicium incipit ab in ius vocando, posuit rubricam de in ius vocando: sed quia in ius vocati quandoq̃ non vadunt, & ideo puniũtur: posuit rubricam, si quis in ius vocatus non ier. Quãdo a
que nõ vadunt legitimè, quia dant fideiussores nuncio de eũdo & stando in iudicio: ideo posuit rubric. præcedentem. Quando que nullum fideiussorem dant, & ideo ad iudicium ducũtur per familiam: & eo tempore, quo ducuntur, aliquis eos vi eximit de manu familiæ: ideo ponitu hæc rubric. ne quis eum, &c. Quandoque nullus eum eximit, sed ad iudicium ducitur: vel sponte venit, & ab eo petitur satisdatio de stando iuri vsque ad sententiam: & de hoc loquit̃ titulus sequens, qui satisd. cog. & alij sequẽtes tituli vsque ad titulum de feriis. Vltimo b
scias q̃ ista rubric. continet partem verborum edicti, nõ totum edictum: ideo ipsum perficiamus vt melius intelligas tex. in quo edictum exponitur: Dicit ergo, Prætor ait, ne quis eum qui in ius voc. &c. vt in rubr. neue faciat dolo malo quò magis eximere tur: vt l. sed eximendi. §. prætor. j. eo. In eum qui aduersus prædicta fecerit, quantũ per actorem in litem iurabitur, iudicium dabo vt collígitur ex l. si per alium. §. in eum j. eo. Descendo modo ad nigrum.

1 ☞ *In pari causa deterior est conditio agentis quã cõueti.*
2 *Quatuor casus, in quibus non licet trahere quem in ius.*
3 *Dictio, sed, posita cum dictione, &, aduersatur in facto, nõ iure: posita sine, &, aduersatur in iure & in facto.*

LEX I.

c **Oc edictum** Prætor cõmendat edictum. Secũdò incipit exponere. Secunda ibi: deniq̃. Et incipit exponere verbum, quis, positum in edicto. in §. Offilius. exponit verbũ, eum: & breuiter hoc dicit. Qui eximit eum, qui nõ debebat trahi ac ius ratione personæ vel fori, hoc edicto nõ tenetur. hoc dicit.
1 cum l. seq. & in prin. l. seq. † Nota q̃ in pari causa deterior est conditio agentis quàm conuenti. Oppo. quia l. j. in fi. dicit q̃ ille, qui eximit, non delinquit. l. ij. in princ. dicit quòd delinquit. Sol. Intellige sic: nõ delinquit qui eximit. Sed si tu diceres eũ delinque-

c ¶Vt idoneæ. Adde inquantum d. Iaf. dicit quòd pietus factꝰ consanguineis clerici, cẽsetur factus clerico, quod hoc testificat decisio dñorũ de Rot. in nouiss. cccclx. q̃ renunciatio facta per clericũ & bñficio pro extrahendo fratre à carceribꝰ nõ valet: et ibi etiã dicitur q̃ appellatione suorũ veniũt domesticę psonę, vt cũdicit, fit iuria suis.
☞ P. PAV. P.

b ¶Ne quis eũ. de pœna eximẽtis secundũ quantitatẽ psonarũ, vide ale. cõs. xxxv. j. ij. vol. & an pœna iuris tituli, præcedat qñ quis vocabat i ius p delegatũ, vide barb. in c. j. in fi. col. de offi. deleg. & Deci. ibi co. ij. vi. iij. Itẽ q̃ eximẽs teneat creditori soluere id quod exẽptꝰ debebat tanquã si pro eo fideiussisset, vide Cepol. cõs. ix. & ibi ẽt quid si statutũ imponeret aliã pœnam eximẽti applicãdã fisco: nõ tolleret ista q̃ applicat parti & q̃dã alia & ad §. dicta vid ẽt ad bar. in l. quoties de exact. tri.
☞ POMATES.

c ¶Hoc edictũ. vide qd dicat Ro. cõsil. ccxx. aliàs cccxx. in fi.

Pro concordia. Aduerte quòd licet bar. in hac l. cùm quis, voluerit quòd interesse veniat in petitio ne vsque eo quòd petatur. Sed contrarium voluisse allegatur in l. stipulationes non diuiduntur. versicu. Celsus. ff. de verbo. obliga. in col. penul. & fi. Non tamen contradicit, si bene inspiciatur Bartol. non enim firmat pedes in hac l. cũ quis. & potius sentit contrarium dũ subijcit, & videtur quòd imò ad interesse agitur. Aliam solu. videtur sentire Bald. in hac l. cum quis. & idem Barto. in l. j. col. viij. in iij. q. principali. C. de sen. quæ pro eo quod interest. scilicet q̃ aliud in obligationibus dãdi, &c. possunt dari aliæ solutiones ex dictis Bart. in d. versicu. Celsus. dũ facit differentiam in obligationibus descendentibus ex contractibus nominatis & innominatis.

Ibi. Si aliquis. not hanc doctrinam bene quem sequit Bal. Bud. in Repetitio ff. c. 8 18, fol 66. n. 8. qui allia. plura imo pessima allegat.

¶ POMATES.

a ¶ Quæro quot. Vide ad declarationē p ale.l.fi.C.de ī ius vo. ver.vlt.no.Cepolam cōs.lxix.in ij.col.

b ¶ Vltimò not. Adde Bar.in l.hoc amplis. ff.de dā.infe.gl.& ange.in l.sed & si lege. ff.de pe.hæ.do.car.in c.regsiti.de test. vbi allegaui gl. sing.in c. maiores.§. cæterùm. in glo.vnifor mis. de bap.And. Barb.

c ¶ Quod ptor. Adde inquātū d.Ias.dicitq statutū punies maleficiū debet ītelligi,cū illud dolo est cōmissum. Quod idē voluit bal.cōsi.cccxxx. &ccccxxx,vj.j,li.& melis cōs.cccxlvij.ij. li.vbi dicit.potis īno cētia animi,q verba statuti attēdēda.& vide ale.cō.xxvij. de illo q sociū ī ludo ītersecit: & inq tū ponit d ptāte opē ad fugā alicuius debitoris,vide pulchrē bal.cō.ccxx.li.iij.ī cā do.Laut.

¶ POMATES.

d ¶ Op.Solue tu melis q l.j.ff.e. q vocabat ī ius,erat defectus in psona:ita ,ppter defectū psonæ nō pōt in ius vocari.l.j.ī fi. ff. eo.erat defectus. ī subst ātia iurisdictionis: hic verò tm defectus ī ca & iure.Mō maior est defectus psonæ in substātia iurisdictionis,q defectus in iure vel cā.l.iij.§. subtili. ff.de cōdi.ob cau. & no.l.eis q.ff.si cer.pe. ista fuit ,pbabilis doctrina Ias.l.j.ff.de no. ope.nunc.

e ¶ Etiā allegaui. Vide Bar.ī d.disputatione, & in l.ij.de cust.reo. bal.ī l.legata sutiliter de le.j.& ī l.ij.ff.de in ius voc. & ibi Bart. And. Barb.

f ¶ Recōmēdari.ad.bal. cōsi.cccl xxxiiij.vol. ij. vbi ponit an carcerat p delicto possit recōmēdari ,p debito à ptāte vel episcopo.

¶ POMATES.

g ¶ Docere.vide alex. cō.xciij.ī prī.iiij.vo.

1 Quæro,deterior esset conditio liberti petentis q̄ ist̄ius conuenti,vt l.ij.in prin.Opponitur j. eo.l.sed eximendi.§.item si quis. Sol.vt ibi dicam plenè.† Quæro,quotª casus ponantur hic,in quibus nō licet quem trahere ad ius? Respondeo secundùm glos. quatuor. Primus,quando non potest trahi ope exceptionis,vt in parēte & patrono.Secundus, quando non potest trahi ipso iure, vt in eo qui nullo modo est suæ iurisdictionis,etiā si non opponatur ab homine.Tertius, quādo non potest trahi ipso iure, si tamen opponatur ab homine,vt in his quī habēt ius reuocandi domum. Quartus,in eo qui nō potest trahi in ius propter defectum status, vt in seruo,vt l.iij.in prin.j.e. Hoc videtur sentire glos.tua, quam nota. & tene mentī: specialiter in eo quod dicit,q illi qui habēt ius reuocādi domum,sunt tuti ipso iure vt colligitur ex duabus glo.vlt.hic positis.Et hoc prout habetis in text.l.exemplum: sed si habetis,eximi:tunc importat aliud. Vltimò no.b illud quod dicit gl.suò verbo,fortius.Nam † quando ponitur dictio,sed,cū dictione,&,aduersatur ad præcedentia in facto,non in iure:quando ponitur.sine,&, aduersatur ī iure,& in facto,vt hic,& l. sed & si lege.in princ.& quod ibi not.j. de peh̄.& l.qui vsumfructū.j.de verb.obli. &c.

2 & ideo qui eum eximit,tenetur. Ita loquitur hic. Opponi.† hoc edictum datur ad interesse:vt infrà,l.proxi.§.in eum.sed actoris non interest:quia per calumniam vocat:ergo &c.Solu. Dicunt quidā,hic iurabit in litē propter aliud interesse extra id, cuius cā vocabat:quia fortè,si fuisset in iudicio ex alia causa,egisset corā eo.Ita tenebat Iac.de Ra.Mar.Sil.& ipse Ia.But.refert Instit.de

e act.§.pœnales.quod multum.no.etiam allegaui ᵉ in determina-

3 tione quæstiōis,quā disputaui,quę incipit,Lapus. † vtrū captus

f pro vna causa indebitè possit pro alia causa recommendari ᶠ in carceribus.Et inter cætera dixi q si non est peccatum in capiendo:licet actor esset in calumnia,potest pro alia causa recommen-

4 dari,per istum tex.& per alias rationes,quas ibi vide. † Vltimò quæro,hoc est verū q nō tenetur hoc edicto ad pœnā applicandam parti:vt ṡ.l.j.Sed an poterit condēnari à iudice propter iniuriam factā ipsi iudici in eximendo,licet eximens nō debuerit vocari,dubito:lex tamen videtur punire semper eos, qui eximūt illos,qui vocari debebant,vel qui erant crimino si,vel erant suspecti de crimine:vt C.de maleſi.l.fi.& de his qui latro.l.j.

Prætor ait. Primam partem edicti positam in rub. exponit vsq modo. Nunc incipit exponere secundam partem, & primò ponit verba . in ver.nam potest, incipit exponere.

I per alium. Hic prosequit expositionē.Not. q qui mandat fieri, tenetur sicut faciens:vt l.si quis id quod.de iurisdi.om.iud. De hoc dic vt dixi in l.sed & si vnus.§.seruus.j.de iniur.Secundò nota.quòd non requiritur q mandator sit præsens tempore quo delictum committitur.Et hoc intellige ex sequentibus.

1 ☞ *Solutio facta ab uno ex pluribus eximentibus an liberet alios.*
Actio de quæ hic,datur quanti ea res est ab actore æstimata:& istud totum est pœna.
2 *Æstimatio rei hic fit per iuramentum in litem.*

In eum. Hæc actio quæ datur ad pœnam,est quanti actor in litem iurauerit.h.d.Hic exponitur sententia quorundam verborum edicti,quæ non habemus ad literam in alia qua parte.Collegi vobis ṡ.eo.super rub.Vides ergo q iuratur in litē.Contra,j.de in lit.iur.l.in actionibus.Sol.Speciale est hic circa ea quæ ponuntur in d.l.in actionibus.Ita dicit gl.hic in fi.Pro declaratione huius §.j.quæritur quid velit dicere text.dum dicit q ista pœna non datur ad id quod est in veritate:sed quāti actor iurauerit:ergo non datur ad interesse communiter vel singulariter:sed quanti actor iurauerit:tunc vltra quæritur, vtrum in isto iuramento deducatur id quod debitor in veritate debet. Glo.recitat opi.finaliter determinat q sic:quia interest creditoris plures debitores habere.Hoc intellige vt dicam statim.† Tertiò quærit glos.pone q plures fuerint eximētes:an vnius solutio prosit vel liberet debitorē.Glo.dicit q nō in eo quod est pœna:sed inquantum continet veritatem sic.Ita intelligitur j.§.proxi.& in l.finali. Istud non videtur verum:quia in §.fi.& in l.dicitur q vnius solutio alium non liberat.Præterea si hoc esset verum indistinctè: vt vnius solutio liberaret alium:nam actor non posset dicere, tu solues mihi aliquid nomine pœnæ:qa secūdū hoc detegeret peri-

1 urium & turpitudinem suā.Ideo doc.intelligunt istam legē aliter,videlicet q ista actio datur quanti ea res est ab actore æstimata:& istud totum sit pœna.sicut,verbi gratia:in actione furti venit duplum,vel quadruplum eius quod res est,et illud totum sit pœna,& res nihilò minus debeatur:ita hic quanti ea res est: hoc est,quanti est æstimatio rei debetur nomine pœnæ: & nihilò minus debetur res:& sic in hac condemnatione habetur respectus ad rem,& secundùm eam fiat æstimatio & impositio pœnæ, nō vt ad eam fiat condēnatio. Et secūdū hoc clarè apparet q vnius solutio non liberat alium.Omnia sequentia clara erunt:& sic te-

2 nent omnes doctores.† Quæro qualiter fiat æstimatio rei.Pedicta q per veras probationes.Docto.cōmuniter tenent q per iuramentum in litem:per id quod dicit tex.ab actore æstimatū. Si enim veræ probationes requirerentur,æstimaretur nō per actorem,sed per alium.& hoc est propter dolum eximentis. Simile est in l.si quādo.C.vnde vi.& infrà,quod vi aut clam.l. semper. in §.hoc interdicto. Hoc etiam apparet ex eo quod hic dicit de actore calumniatore,qui verū interesse nullo modo posset probare,nisi eius iuramento staretur.

1 ☞ *Articuli contra extraneum eximentem qualiter formentur.*
2 *Actor probat negatiuam,quando est fundamentum suæ intentionis.*
3 *Actor probat quantitatem sui interesse per iuramentum.*
4 *Eximens captum ad sui defensionem:debet probare q ille non debeat uel non poterat uocari.*

Docere. ᵍIste est not.§.& breuiter hoc intendit. Probationes debent necessariò concludere: vt condemnatio sequ.hoc dicit.† Nota, quia vides quomodo debent formari articuli. Primò quòd quis ducebatur ad iudicem authoritate competentis iurisdictionis: vt supra eodem.l.iij.§.si quis ad

1 quis ad pedaneum.Item quòd si per hāc exemptionem factum est quòd in iudicium tempore exemptionis non venit, vt hic.

2 & sic vides † q actor probat negatiuam, quando est causa suæ

a intentionis.ª Facit quod not.per Innoc.extra de accusa.c.super his.& per Cyn.in l.iij.C.de iure emphy. Dixi in l.hoc iure. j.de

3 verbo.obli.quantitatem† verò eius,quod interest,probat actor

4 per iuramentum,vt ṡ.proximè dixi.† Reus verò ad suam defensionem habet probare quòd ille non debebat vel non poterat in ius vocari.vt ṡ.eod.l.j.& ij.

Hociudicium. Oppo.j.de eo per quem fac.erit.l.j.§. si plures.Sol.glo.& bene, q illa actio prosequitur merum interesse:hic meram pœnam ex parte vtriusque.Item oppo.etiam si non interfit,competit ista actio:vt suprà eo.l.j.§.j.Sol.Aliud in hærede,aliud in defuncto.Rationem ponit glos.& bene.

S qui. Materiam huius legis tangit gl.in l.nec vllā §.penul.j.de pet.hære. & l.si quis ab alio.§. j.infrà,de re iudi.Plenissimè dixi in l.quoties.infrà,si fa.fur.fe. dicatur.

b *Qui satisdare cogantur.* *Rubrica.*

Continuationem dixi ṡ. proxima Rubr. Quæro quid differt hęc Rubrica ab illa,scilicet in ius voc.vt eant. Dicit glos.q hic loquitur generaliter de qualibet stipulatione prætoris:ibi de stipulatione de iudicio sisti tantùm.Hoc nō placet:quia habemus titulum generalem.j.de præto.stipul. Vel dicit glos.hic de personis,quæ debent satisdare:ibi de satisdationibus.Certè imò etiam ibi principaliter de personis dicit.Tu dic vt colligitur ex continuatione quam dedi ṡ.titu.j.super Rubric.

1 ☞ *Promittens satisfacere,non potest fideiussorem dare,sed debet soluere.*
2 *Promittens satisdare potest dare pignora.*

LEX I.

Atisdatio. Opp.j. quib.mo.pig.vel hypo. sol.l. itē liberatur.

§.j.vbi satisdatio comprehendit etiam satisfactionē.Sol.dicit Gul.fateor q satisfactio potest accipi vt genus.Comprehēdit enim illud,per quod impletur desiderium alterius, vt hic,& d.l.itē liberatur.§.j. & j.de pig. ac. l.si rem.q omnis.Potest etiam accipi pro specie: & tunc dicatur etiā satisfacere qñ perfectè absoluitur. Et ita in dubio in contra-

1 cribus debet intelligi.Vnde si ꝓmisi† me tibi satisfacere, debeo soluere integrè aliter,quam dando fideiussorem:vt C.de consti. pecu.auf.si quando.& infrà,de constit.pecu.l.promissor facit j.

2 si cer.peta.l.fi.& ibi dixi.† Venio ad glo.oppo.q possint dari pignora,vt infrà,de coll.bono.l.j.§.iubet.Glo.dicit, fateor q possunt dari pignora si vult,non tamen tenetur:sed sufficit q det fi-

c deiussores,ᶜ vt hic,& l.prætoriæ.j.de prætoriis stipu. Idem not. in d.l.prætoriæ.& in auf.de exhib.reis.§.suscepto.Contrariū no. scilicet quod non possunt dare pignora,vt in auf.offeratur.C.de litis contest.& l.in eo.§.j.j.de regu.iur. Tamen glos. ista & similes sunt veræ,per §.hic allegatum in glos. & infrà quorum leg.l. fina.§.si legatarius.de verb.signi.l.habere.§.j.Præterea,plus cautum est,dare pignora quàm fideiussores,vt l.plus cautionis. infra,de regulis iu.ergo &c.quia qui plus facit,vtiq cautum facit: vt l.cùm furti.j.de in litem iuran.dixi plenè in dicta l.prætoriæ.j. de præto.stipula.Oppo.C.de digni.l.quoties. & de proxi. sacro scrini.l.in sacris.la iq.C.de episco.& cleri.l.cùm clericis. Sol.glo. fallit ibi in casibus illis, in quibus datio fideiussoris remittitur. Intellige tamen quòd ipse debet promittere nuda cautione & obligare bona sua,non dico tradere:vt l.filio. infrà,vt leg.no.ca. Oppo.Instit.de satisda.§.sed hodie.C.de episco.& cleri.authent. generaliter.Solu.Ibi committitur iuratoriæ cautioni: quia fideiussores dare non potest.Ita dicit Gloss. Ex his habes quod dicitur in rubro,quòd quidam satisdant,quidam promittunt per iuramentum,quidam nuda cautione.

1 ☞ *Qui est de loco forti,& custodia ad eum spectat,non est idoneus fideiussor.*
2 *Notarius ualde cauillosus uel aliàs rixosus uel potens,non est idoneus fideiussor.*

LEX II.

Ideiussor. Iste est bonus casus.Quæro,qualiter intelligatur conueniendi facultas? Dicit gl.ratione loci:quia sit de quodam castro forti,in quo nō

a potest intrare nuncius, vel ratione priuilegij:vt si est clericus vel scholaris.vide glo. istam.& not.Gul.de Cu.istud quod hic dicitur de loco munitissimo & forti, intelligit nō supposito iurisdictioni illius iudicis: aliàs secus. Ita dicit ipse. Veritas est prout

1 gl.iacet.Si aliquis† est de dolo munitissimo b & custodia spectat ad eū,ita q familia nō posset ire ad faciendum executionem,non est idoneus fideiussor:vt infrà.de ali.iu.mutā.causa fac.l.j.in fi.cum l.seq. Et idem si es-

2 set† vnus notarius multùm cauillosus, vel

d aliàs rixosus homo vel potens: ª vt d.l.j.in fi.de ali.iur.mut.causa fac. & l.si quis stipulatus sit Stichum.§.j.de verb.obl.facit infrà de in diem addictio.l.eum qui.§.fina.& ita de consuetudine obseruatur.

Si quis. Quatuor modis legitur in gl. secūdùm primam lecturam. hoc dicit. Si datur fideiussor de iudicio sisti ei qui in iudicio non potest esse,non valet datio.hoc dicit. Et hoc prout est in litera,si quis his.& ista lectura est clara. Alij habent in litera , si quis ex his. & secūdùm hanc legitur alio modo.& breuiter hoc intendit.Quādo quis dat fideiussorem eum, qui iudicio esse non potest:nō valet datio. hoc dicit.Et ista litera est vera simpliciter in seruo qui cōueniri nō potest alio modo. Item non potest fideiubere. vt l.iij.§. sed si filius.ff.de pœn.& l.iij.j.de fideiuss.l.seruus. insscio.eod.tit. In alijs autē qui possunt obligari, licet non possint conueniri simpliciter,valet datio vt ipsi obligentur,non autē vt per ipsam donationem reus, qui teneatur dare fideiussorem, sit liberatus: vt l.j.in d fi.ṡ.si quis in ius voc. non ierit. & quod ibi not.& ibi dixi tibi.Tamen ista lectura,non bene conuenit literæ : quæ dicit, si quis ex his qui agere non potuerunt.Deberet dicere,si quis ex ijs qui conueniri nō potuerūt. Secundū tertiam lect.h.d. Si ille qui agere non potest,dedit fideiussorem de lite prosequenda,non valet datio.hoc dicit. Ista pro cedit planè:& tene menti eam. Secundùm quartam lect.h.d. Si ille,qui non potest cō ueniri, dedit fideiussorem de iudicio sisti, f non valet datio.& ista est vera,etiam in se: tamen non congruit literæ, quæ dicit,si qs ex his,qui agere nō possunt.exponere agere,id est,in iudicio esse. Quærit glos.quid si agere non poterant ex defectu iuris:quia non habebant actionem ex defectu personæ.Dic vt in gl. & bene tene menti istum §.quia habet quatuor casus notabiles.

1 ☞ *Statutum q.qualiscunque fuerit sententia arbitri mandetur executioni: intelligitur de sententia lata à persona,quæ sit uel esse possit arbiter.*
2 *Statutum quod instrumētum confessionatum mandetur executioni,intelligitur si instrumentum subsistat.*

Prætor. A psonis cōiunctis hic nominatis qualiscunq fideiussor.accipit.h.d.quod no.& tene mēti. Et qd dicit fideiussor,ītelligе quo ad facultates.Dicit gl.nō ergo oportet q si talis,q possit esse fideiussor.Nā hic fuit cōiūcta persona, q̄ pōt dare quēcūq fideiussorem etiā extraneū,seu nō idoneum

1 quo ad facultates:nisi sit furiosus,vl infans.Et sic facit† ad q.dicit hic statutum q qualiscunq fuerit sententia arbitri,mande-

e tur executioni:nec aliquid possit opponi. ᵉ Certè hoc debet in-

f telligi,dum tamē sit lata,à persona,ᶠ quæ sit arbiter,& esse possit.Facit ad hoc de re iudic.l.iiij.§. condemnatum. & dummodo

2 actus à persona habili sit factus.† Item facit:statutum dicit q cōtra instrumentum confessionatum non possit opponi aliqua exceptio,sed statim mandetur executioni. Quod debet intelligi

g dūmodo illud instrm subsistat. ᵍ Ad qd facit l.diuus.j.de te.mil.

¶ Intentionis. Adde post d.Ias.Pe.de anc. cōs.lxxiij.& clvij.& an negatiua sit ,pbata ex eo q contrarij nō ,pbaſ,vide bal.cō sil.cclxviij.ij.lib.

✠ P. P A V. P.

¶ Qui satisdare cogātur.Anī casu ī quo quis teneť satisdare, si sit euidēt issimē idone⁹,relevet ab onere satisdādi,vide bar.et Ale.in add.ī l.qcūq. C.de fund. patri.lib. x.faciunt q̄ scripsī in l.scīēdū.ī prī.j.e.& vide are.ī l.si qs stipulat⁹.in §.j.de ver.obl. vbi etiā ponit quid si aliqs esset nō soluendo,facultatib⁹ cū foleret esse obligator fidei & ,pmissorū:an eēt idone⁹ vt per eū.

¶ Fideiussores. Adde post d.Ale.& Ia. An q teneť dare fideiussores vl pignora,debeat id p̄sentialiter facere,& illos vel illas se cū habere,Ro.cō.clxiij. An aūt stare statuto q̄ inter affines fiat cōpromissum recepta securitate, intelliganě fideiussores vel pignora,vide Bal.cō sil.clv.v.libr.Idonea verò cautio q̄ dicať, vide Old.cōs.lxviij. vbi ponit intellectū l.q̄cūq.de omni agr. defer.datū q papā in consistorio.

¶ Vel potens. Adde q idē si bona ei⁹ possideri nō possent sine magna difficultate, vtvult.bal.cō.lv.j.li.

¶ POMATES.

e ¶ Posse opponi. vide Raph.Cum.cō.xciiij.ij.col.ī fin.cōsi.l. v.col.vol.j.Barb. cō sil. lxx.iiij.col.vo.v. & cons.viij.xvj. col. & cō.lvij.vij.col.eo. volumine.

✠ P. P A V. P.

f ¶ Sit lata persona. vide Cum. cons. xliij. in ij.col.ante fi.

g ¶ Subsistat. Adde post d.Ale.& Ia. Bal.cōs. cccxciij.li.j. latē Rocōs.xlij.Ro.cō.clxxxiij. Et vide q̄ latius posui i d.ṡ.cōdēnatū.

a ¶ Fideiussorē. Adde post d. Ia. dū ampliā do regulā dicit q fideiussor de iudicio sisti teneat perēpta instātia, q fideiussor, q ꝓmisit ꝓ actore pro expēsis cāę, nō tenet lītātia perēpta, vt voluit Bal. cōs. cclxx. ij. Ii. An aūt sit necesse offerre libellū fideiussori, q ꝓmisit reū sistere sub pœna, vide Io. an. ad Spe. i ti. de fideiuss. §. seqtur. i prin. Et an si defensor satisfecerit pro Titio, & Titi⁹ moriat' añ litē cōte. teneat. ꝓsisterę, vide Io. an. q sic i rubri. de defen. i add. ad Spe. & inquātū. d. Ia. & tenet q ꝓmittēs ꝑ sentare totiesquoties teneat & post mā, addē q sibi ꝑsentauerit iudici, q erit liberat⁹, secūdū Ang. quē sequit Ro. consil. xv.

☞ POMATES.

b ¶ Quærit glos. Vide Ro. cōsil. ccvij. ad fi.

c ¶ Creuit. adde quod ponit Io. an. i rub. de fideiuss. & inquātū d. Ias. ponit an accusatus de vulnere si sequat̄ mors debeat sisti nouꝰ ꝓcessus, vide bal. cōs. lxxiij. v. lib.

☞ POMATES.

d ¶ Procederet gl. Vide Ale. i. j. ff. de in lit. iur.

e ¶ Decesserit. Adde post d. Ias. an appellatiōe mortis veniat ciuilis, Old. cōs. cclxxxiij. Pe. de anc. cō. cccxlvij. & inquātū hic dicit i lec. sua q cōsuluit q mariꝰ ita lucret dotē ꝑ ꝭgressum religiōis vxore, ꝓfitēte, sicut decedēte per mortē naturalē: ego credo q lec. sit corrupta, & q debeat dicere q noluit cōsulere: & sic purē lect. sit vera. Dic q cōtrārīū cō suluit Pet. de anc. cō. cclxiij. inci. ꝓ & cōtra. vbi plus dicit q statutū nō posset disponere q altero cōiugū ingredientē religionē superstes lucretur dotē vel partē. latius vide ibi Old. d. cōsil.

☞ Fideiussor de iudicio sisti est proprie fideiussor.

Licet principalis teneatur sistere in iudicio, & fideiussor teneatur se facturum & curaturū q. sistat: & sic aliud uideatur promittere: tamen fideiussio nō impeditur.

Fideiussor in criminalibus tenetur in quantitate taxanda per iudicem, & in ea contra fideiussorem ex officio in quirere.

Qui promittit de iudicio sisti, non cogitur promittere certam pœnam, nisi aliter consuetudo se haberet.

Item nisi res, super qua satisdatur, sit æstimabilis,

Item nisi ex causa.

Qui agit contra fideiussorem, debet de ueritate debiti probare: sicut si ageret contra principalem.

In fideiussorem.

Modo intramus materiā quæ multum est subtilis & optima. h. dicit. I fideiussor de iudicio sisti tenetur ad verū interesse, nisi in certam quantitatem intercesserit: & hoc, etiam si actio sit pœnalis. h. d. cum l. seq. Dicitur hic, in fideiussorem † Cōtra qui promittit alium in iudicio sisti, non est fideiussor, vt not. ff. ead. l. §. j. in glos. fina. ergo malè hic loquitur. Glos. ibi dicit q impropriè ponitur. Gul. & alij dicūt quòd imꝓpriè: quia principalis etiam debet se obligare de iudicio sisti: nam tenetur fideiussor accessoriè: quia principalis obligatus erat sistere in iudicio cui obligationi fideiussor accessit. Quod apparet: quia si in iudicio sistere non tenetur, non valeret fideiusio, vt ff. eod. l j. Est tamen † sciendum q quando principalis tenetur sistere in iudicio, & fideiussor tenetur se facturum & curaturum, q ille sistat, vt l. quoties quis. j. de verborum oblig. Et licet prima facie videatur quòd ad aliud teneatur principalis, & ad aliud fideiussor: tamen hoc fideiussorem non impedit, vt j. de duobus reis. l. nemo est qui nesciat. & de fideiuss. l. si quis ꝓ eo. in princ. Quæro, quid vult dicere text. cùm quærit, vtrum veritatem contineat, an quantitatem. Glos. exponit, i. vtrum contineat verum & commune interesse, an inquantum æstimauerit iudex. Ita dicit glos. Sed ad istam oppo. q debeat taxari quantitas per iudicem, vt l. iiij. j. de custo. reo. Solu. dicit glos. ibi in criminalibus, hic in ciuilibus: & bene dicit. Aduerte ergo † quòd in criminalibus fideiussor tenetur in quantitate taxanda per iudicem. Item in illis contra fideiussorem potest iudex inquirere ex officio suo: vt d. l. iiij. Facit etiam. C. de bo. vac. l. fi. In ciuilibus oportet q pars actionē proponat contra fideiussorem, vt hic. Secūdo modo legitur hic text. per alios, vt quærat vtrum ista actio contineat veritatem: an verò quantitatem exprimendam in stipulatione. q. d. vtrum in stipulatione debeat exprimi certa quantitas. Et respondetur q non. Ita legebat Ric. Mal. secundùm hāc lecturam, non esset aliqua dubitatio: quia ponit glos. † quòd ille qui promittit se iudicio sisti, non cogitur promittere certam pœnam. quod glo. hic tenet: & in l. fina. j. de præto. stip. Vide gl. & no. quod intellige verum nisi aliter habeat cōsuetudo: vt l. quod si nolit. §. qui assidua. de ædil. edict. & facit l. iiij. de cust. reo. ibi: ac nec cōsuetudo, &c. vel nisi esset res, super qua satisdatur, q̄ sit æstimabilis: vt l. procur. ad exhib. §. fina. & l. quo enim. §. Iulianus. infrà, rem rat. hab. Vel nisi ex causa, vt no. in l. iij. infine. infrà, de ali. iur. mu. cau. fa. & in l. iij. §. quamuis. infrà, si cui plus quàm per l. Falcid. & dixi plenius in l. finali. de præto. stipul. Tertio modo potest intelligi & notabilius: vt quæramus vtrum contineat veritatem: hoc est, id, quod in veritate debetur ad quantitatem, scilicet, petitam. non inspecto an debeatur vel non. Et respondetur quòd continet veritatem. Ex hoc not. † quòd qui agit contra fideiussorem, debet de veritate debiti probare: sicut quando agitur cōtra principalem, non sufficit probare q tantùm petebatur. Contra ium huius videtur innuere gl. super verbo, veritatem. in fi. vide eam. Sed certè fateor q interesse principaliter petebatur, vt glo. dicit: non tamen probatur ex eo solo quod petebat. Quod probo per l. cùm quærebatur. j. iudi. solui. Nam stipulatio commissa ex vna clausula non potest committi ex alia, vt ibi patet. Sed si hoc esset verum, esset possibile q vna clausula contineret plus quàm alia: nec ex commissione facta ex vna causa tolleret alia. Contra hoc facit j. de eo per quem fac. erit. l. fi. §. fi. vbi in tantum interest, in quantum petitur. Solu. Illud verum si totum, quod petebatur, debebatur. Sed contra hoc facit ff. tit. j. l. pe. §. j. Sol. ibi loquitur in pœna illius edicti, quæ est mera pœna: ideo inspicitur illud qđ petebatur: licet per calumniam. Hic verò est interesse, vt hic patet. Præterea q hoc verū sit, apparet: quia si principalis reus fuisset contumax, non peruenisset ad secundum decretum, nisi probetur veritas debiti: vt l. fi. de bo. autho. iu. pos. Ergo multò minus contra fideiussorē. Et hoc etiam tenet Petr. quod puto verū.

1 ☞ Fideiussor de iudicio sisti, non tenetur de eo, quod creuit per inficiationem.

An teneatur in eo quod creuit per iuramentum in litem.

2 Fideiussor de iudicio sisti. tenetur usque ad sententiam, si actor litem prosequatur: si tardat usque ad duos menses.

3 Fideiussor de iudicio sisti, tenetur certi condictione.

4 Actio quæ datur contra fideiussorem, an habeat executionem paratam, uel requiratur nouus libellus. remittue.

LEX III.

Siue. Summauī cum §. præced. Quæro exemplum de duplo, triplo, & quadruplo: dic vt in glossa.

1 † Quæro, quid si ab initio erat simplum: & postea creuit per inficiationem? Respondet q non tenetur fideiussor, vt in gl. Non obstat. l. si quis pro eo. §. si nummos. j. de fideiuss. quia ibi creuit obligatio ex natura rei, nō ex delicto personę.

b Quærit gl.ᵇ quid si actio creuit ᶜ per iuramentū in litē? Dicit gl.

c q non tenetur, vt l. fi. j. de fideiuss. Hic aduerte: fideiussor de iudicio sisti non tenetur nisi vsq; ad sententiam: vt j. dicam in seq. q. Vnde si esset iuratum in litem & sententia lata: sine dubio nō tenetur in aliquo. Sed si esset iuratum, & sententia non esset lata:

d tunc non procederet glo.ᵈ Intellige eam veram in fideiussore rē ratam hab. de iudicio sisti & iudicatum soluī ex duabus clausulis, s. de dolo & restituendo. Sed si ex clausula, quod verbum sonat, tunc illa videtur habere limitatam quantitatem, s. quantum fuerit iudicatum: vt j. iud. solu. l. iudicatum. & ideo tunc fideiussor videtur teneri in tantum, in quantum venit sententia diffinitiua. Hoc tamen examina, vt l. j. j. de in litem iur. in vlti. q. vbi est

2 tex. & ibi dixi. † Quæro, quando fideiussor promittit de iudicio sisti: vsq; ad quod tēpus teneatur? glo. hic in §. præce. dicit super verbo, promiserit, q videtur promittere vsq; ad sententiam. quā no. vide glo. Aduerte, si actor litem prosequitur, verum est q fideiussor tenetur vsq; ad sententiam: vt l. Græcè. §. & post litem. j. de fideiuss. & non postea. Sed si actor litem non prosequitur, sed tardat: tunc tenetur vsq; ad duos menses; & habet locum distinctio. l. pe. C. de fideiusso. & ibi per docto. glo. examinat Inst. de satisda. §. sed hodie. Dixi clarius in d. §. & post litem. † Vltimò quæro quæ sit ista actio quæ datur in fideiussorem. Glos. dicit q est actio in factum, & certi condictio. Breuiter certi condictio est, vt habuistis not. in l. fina. §. si quis in ius voca. non ierit. Prætor enim bene induxit q quis teneatur satisdare de iudicio sisti. Ex satisdatione autem non induxit ipse actionem. sed remanet ius vniuersale: cuius vigore oritur certi condictio: vt in sti. de verbo.

4 obliga. in princi. † Quæro vtrum ista actio, quæ datur contra fideiussorem, habeat executionem paratam, an requiratur nouus libellus, & nouum iudicium super ea. Gul. de Cug. hic: ego multum plenè dixi in l. j. j. iudi. solui. dic vt ibi.

1 ☞ Pactum appositum in instrumento, q reus ponit personaliter capi, non transit ad heredem.

2 Fideiussor de iudicio sisti, an teneatur: si reus ante diem exhibitionis decesserit, & sic certum sit, ipsum exhiberi non posse.

3 Qui promisit Stichum, & si non daret, promisit decem, mortuo Sticho an debeat dare decem.

e Si decesserit. Si reus decesserit ᵉ ciuiliter vel naturaliter ante moram, fideiussor de iudicio sisti liberatur; secus si post moram. hoc dicit. Primò lo

mò, loquitur quando reus decessit ante moram, & nullum factum est præceptum. Secundò quando decessit ante moram, & postea factum est præceptum. Tertiò quando decessit post præceptum ante moram. Quartò quando decessit post moram. Secūda ibi: q si ignorās. Tertia ibi: si post decretū. Quarta ibi: sinautem. Oppo. si quis cau. l. si eum. §. homo. Sol. ibi decessit culpa promissoris, hic sine culpa. Ita dicit glos. Oppo. obligationes transeunt ad hęredes: vt l. pro hęreditarijs. C. de hę. act. Itē decreto iudicis: vt l. cùm quasi. in prin. j. de fideic. lib. Ergo videt q fideiussor teneatur exhibere hæredem. Soluit glos. q decretū transfertur vt prosit hęredi: non vt noceat. Aliter dicit j. quę sen. sine appel. rescin. l. pen. Tu quoq; ad propositum dic secundùm docto. q hic erat promissum factum cohærens personæ defuncti, s. ipsum sistere in iudicio: meritò non trāsit ad hęredem, vt l.

1 j. §. ne autem. C. de cadu. tol. Et sic per † hanc legem potest dici

a q si reus conuenit in instrumento q ipse possit personaliter ca-

b pi: posito q pactum valeat, non transit ad hęredem ᵇ Glo. hic formal duas quæstiones: ponet † q reus decessit ante diem exhibitionis, cùm certum erat ipsum exhiberi nō posse: an fideiussor tenetur? Glo. respondet, & eius responsio habet diuersum intellectū: ideo videamus eam. Dicit enim q dies debet expectari: & hoc prætulet: sed est dubium vtrum debeat expectari: vt sic per mortem interim contingentem rens perfectè liberetur, an verò debeat expectari, hoc est, deferri: & adueniente die possit agi. Veritas est ista: si quidem in stipulatione non erat adiecta pœna, ante diem stipulatio non fuit commissa ad interesse: vt l. in iulam. j. de verbo. obli. & ideo si reus decedit interim, fideiussor nullo modo tenetur: quia nullo tempore fuit obligatus. Si verò fuit apposita pœna, tunc ante diem statim cùm fuit certum, ipsum sisti non posse tempore statuto, commissa est stipulatio & pœna: vt l. cum stipulatus sim mihi à Proculo. j. de verb. ob. tamen supereſt dies:

c & sic non est in mora ergo reo decedēte fideiussor non tenetur: vt hic. Pœnalis enim stipulatio nō habet effectum nisi præcedat mora, vt l. lecta. j. si cert. pet. & l. ita stipulatus. j. de verb. obli. Et si dicis: hic præcesit culpa. Respondeo, ista culpa non erat ordinata ad causam mortis, vt l. non omne. j. de stat. lib. & sic purgatur per causam mortis postea superuenientis: vt l. si vehenda. §. j. j. ad l. Rho. de iact. Ita tenēt omnes. Iac. de Are. Pet. Iac. But. & Gul. Materiam tamē istam latius expediui in d. l. cùm stipulatus sim

3 mihi à proculo. Secundò quærit glos. † si promisisti mihi Stichū: & si non dares, promisisti mihi decem: pro mortuo Sticho an tenearis ad decem? Glos. q sic. vide glos. Ista glos. reprehenditur p omnes. Nulla enim differentia est inter iudicia & cōtractus. Sed debet distingui, aut obligatio incœpit à præcedenti conuentiōe: & tunc re perempta ante moram nō committitur obligatio pœnalis: vt l. si homo mortuus. j. de verb. obli. & ibi no. & in hoc errabat gl. ista. Aut incœpit à præcedenti conditione: & tūc re perempta committitur obligatio: vt l. in illa stipulatione si calendis. j. de verb. ob. Ratio: quia in prima debet committi stipulatio pœnalis ex mora: in secunda ex conditionis euentu quæ euenit. Vltimò hęc lex facit ad quæstionem, vtrum reo exbannito libereꝫ fideiussor de iudicio sisti: dicam j. l. proxi. quæ continuatur cum ista. Bartolus.

1 ☞ Fideiussor condemnati in certa quantitate non liberatur reo mortuo uel deportato. & est uera lectura.

2 Fideiussor de iudicio sisti an liberetur bannito uel deportato reo.

Cautela doctoris, qui promisit præsentare scholarem, qui postea aufugit: doct. facit eum bannire ex alia causa: an fuerit bona

Si vero pro. Ista l. secundùm gl. dicit idem quod dictum est in præcedenti: secundū alios breuiter hoc dicit: Fideiussor quantitatis non liberatur reo ciuiliter vel naturaliter mortuo. h. d. Oppon. qui fideiubet pro eo, qui non potest esse in iudicio non tenetur: vt ff. eo. l. ij. §. j. sed deportatus non potest esse in iudicio: ergo qui fideiusit pro cōdemnato & deportato, non tenetur. Hic dicitur contrarium: quare malè. Huius timore quidam habent hic literā negatiuam. si verò pro non condemnato: & tunc nihil est cōtra. Dicas ergo q non erat condemnatus tempore fideiussoris, sed fuit condemnatus postea post moram fideiussoris. Alij habent literā affirmatiuā: & tūc timore cōtrarij debet exponi, siverò q cō dēnato, i. cōdēnando vl condēnato nūc: non tunc tempore fideiusionis. Secundùm hoc istud principium loquitur in fideiusso

re de iudicio sisti: & dicit idem per omnia; a quod dictum in præcedenti lege. quod nō placet doct. nostris: quia per hanc legē nihil adderetur. Item quia ponitur hic dictio, verò, quæ est aduersatiua: secundùm hoc non aduersaretur, sed diceret idem: ideo le- b gunt † ipsi alio modo, q hic loquitur in eo

1 qui fideiusit pro condemato in aliqua quātitate pecuniæ: de illa quantitate præstāda talis fideiussor nō liberatur reo mortuo vel deportato, etiam ante moram: vt l. j. C. de fideiuss. & l. si sine hęrede. in prin. j. de admini. tuto. & l. vlti. j. de duo. reis. & l. Stichum aut Pamphilum. §. tametsi. in verbo, sine hęrede. j. de solu. Et hic est casus huius literæ, & si bene aduertatur ad præcedentia. Ratio: quia fideiussor de iudicio sisti reo mortuo vel deportato non potest implere illud quod promisit, cùm in iudicio esse nō possit sed fideiussor quantitatis etiam reo mortuo vel deportato potest soluere quantita- c tem. Vltimò scias ᶜ † q per istam legem qui

2 dam doctor Bono. fecit talem cautelam: ꝓ misit enim pro quodam scholari de præsen- d d tando eum iudici: scholaris aufugerat ᵈ: ille doctor fecit illum scholarē bannirí ex alia causa: postea cùm iudex præcepit sibi vt scholarē sibi exhiberet, dixit: Domine sum liberatus: quia fideiussor de iudicio sisti liberatur, si reus perdit ciuitatem. Per illas leges. breuiter Gul. sic pertransit recitando istud. Iac. de Are. hoc tangit in l. inter eos. §. fina. j. de fideiuss. & ibi hoc anno dixi. Dico nunc quòd si proponimus thema prout e iacet, quòd ad procurationē doctoris scholaris fuerit bannitus: tunc certum est quòd non liberatur, per id quod dixi s. l. proxim. in primo contrario: quia si mors contingit f culpa fideiussoris, tenet fideiussor. Si verò ponamus culpam fideiussoris abesse: tunc quando reus est exbannitus tantùm, & bona non sunt publicata: & dico q fideiussor tenetur: potest enim venire reus, & purgare contumaciam suam, & sistere in iudicio vt l. j. j. de requi. reis. Quod secus est in deportato, qui amittit omnia quæ iuris ciuilis sunt. Et idem dicerem in deportato, si esset talis causa, in qua etiam post deportationē posset sistere in iudicio, fideiussor remaneret obligatus. ārg. j. de publ. iudi. l. is q reus.

e & ibi not. Si verò bona ᵉ essent publicata, & fiscus acceptauerit illa bona, tunc si fideiussor promisserat fisco de iudicio sisti, & ad filci vtilitatem, fideiussor liberatur: quia creditor succedit debitori: vt l. generaliter. & l. Vranius. j. de fideiuss. Sed si fiscus illa non acceptaret, quia non erat soluendo, vt l. j. §. an bona. de iure

f fisci. vel promilerat de iudicio sisti priuato: tunc non liberatur ᶠ fideiussor: vt l. si debitori deportato. vbi plenius loquor. j. de fideiuss. & C. de fideiuss. l. j. & hac l. secundùm lecturam quā tenui.

1 ☞ Notoria non indigent probatione.

2 Qui dicit aliquem diuitem, illud probet. & nu. 6.

3 Potestas qui detinet uolentem idoneè satisdare, tenetur iniuriarum actione.

4 Notorium dicitur, quod est omnibus notum.

Manifestum, quod multis, non omnibus, est notum.

Notoria non dicuntur ea, quæ sunt facti transeuntis, sed permanentis.

5 Quilibet præsumitur idoneus, præterquàm ad facultates.

7 Paupertas quando est causa intentionis alicuius, debet ab eo probari.

Paupertas qualiter probatur.

g Qui pro rei qualitate. ᵍ Qui recusat accipere fideiussorem idoneū,

1 iniuriarum actione tenetur. h. d. † Nota q notoria non indigent

a ¶ Pōt dici. Vide Panor. cōs. xc. ij. col. in j. vo. & vnū verbū cō. xlij. alʼs xlj. in ij. vol. & cōs. lxxx. in ij. dubi. in ij. vol.

b ¶ Ad hæredē. Adde inquātū. d. Ias. tranſit cū opi. q ſtāte ſtatuto q ꝓ debitore possit capi hæres, quod cōtrariū tenet ro. cōs. cxx. vbi cōsuluit super ſtatuto Florētino dictāte q ꝓcurator exigēs & eius hæres possit carcerari ꝓ pecuniis exactis, quod hæres minor annis xxv. nō potest carcerari vigore ſtatuti. Qđ esset superfluū, si de iure cōi hæres posset capi.

☞ POMATES.

c ¶ Vltimò scias. Vide Raph. Cu. cō. xxxij. aliàs xij. & Cep. cōs. xxv.

d ¶ Aufugerat. Adde post d. Ale. & Ias. qd si aliqs promisit reū prædentare certa die, & iudex iterū eū faciat carceri tradi, & aufugiat: an fideiussor erit liberatus: vel quid si iterū bannat à iudice. Io. An. in ad dī. ad Spe. in ti. de accus. in iij. parte. §. seqtur. ver. quęritur.

✠ P. PAV. P.

e ¶ Si verò bona. vide Com. cōs. lxxij. ſcip. inculpatꝰ q cōtra ꝓceptum. in ij. dubi.

✠ P. PAV. P.

f ¶ Non liberatur. Ad istū tex. in l. si seruus plurīū. §. ſi qs aūt. in ij. notab. ff. & lega. j. post Bar. & alios vide & Ale. hic & Bar. i l. capitis. ff. de fideiu.

g ¶ Qui pro rei qualitate. Adde simile qđ habet in c. legebaī. de maiori. & obe. vbi fit iniuria, cōpellere quē ad faciēdū instrumētū oblatiōis corā quo nō teneꝫ. Et vide Lu. Ro. Cui incūbat onus probādi egestatem, vide omnino. Andr. Barb.

POMATES.
a ¶ On⁹ probãdi. vide Ro. ſing. cxlj. incipit, vnus vult fideiuſ. 2
P. PAV. P.
b ¶ Tertiò no. vide cõ. clvij. poſt prĩ. q͛ quo cũq; indebitè capiat 3 eſt iniuria.
POMATES.
c ¶ Ea q̃ ſunt. vide car. cõ. lvj. ĩ ij. col. ij. dub. 4
P. PAV. P.
d ¶ Soluit gl. trib⁹ modis. Quo ad facultates in cõtrariũ faciũt q̃ habes ĩ l. ſi defunct⁹. ff. de arb. Tu͛ pro c iſta gl. vide & Ale. in cõſi. xxxvj. vol. ij. in ij. col. Quid aũt ſi aliquis nõ eſſet idone⁹ facultatib⁹ tñ ſoleret eſſe obſignator promiſſorũ, vide ad bar. s. in rubric.
e ¶ Pauperẽ Adde q͛ pulchrè voluit Ro. cõſ. clxiij. et ibi q̃n dicaĩ notorium, quem non eſſe ſoluendo.
P. PAV. P.
f ¶ Si neceſſaria. An & q̃n iſta dicaĩ neceſſaria ſatiſdatio, vide d. Franc. cõſi. lxxxvij. et ad regulã q͛ magis ſuccurraĩ ei q̃ ĩ neceſſitate poſit⁹ eſt &c. vide Ia. in repe. legis admonẽdi. ĩ j. charta ĩ iij. col. de iureiur.
POMATES.
g ¶ Quæro. Vide Imo. cõ. xcvij. in j. dubio.
h ¶ Seq̃ſtrũ. Add͛ poſt d. Ale. & Iaſ. Petr. de Anc. cõ. ccxlix. & ibi vide an p̃ ſequeſtrũ dñs rei ſequeſtratæ deſinat poſſidere: & multa in materia dixit Ro. cõ. ccccl xxxiij. q͛ pretiũ dom⁹ vẽditæ debet ſequeſtrari penes emptorẽ per creditorẽ venditoris. e Et inquãtũ d. Iac. tãgit qualiter ſuſpicio fugę p̃bet, vide Ro. cõſ. ccxlv. & eccxx. & ibi q̃d ſi hinc inde teſtes ſunt pares: qa aliq̃ dicũt q͛ eſt bona 7 opinĩõis apud popu lũ, aliqui q͛ non.
P. PAV. P.
i ¶ Litis ordinationẽ. Cõtra iſtã regulã cõ munẽvide q̃ dicit Ia. in l. exigẽdi. in iij. col. C. de procur.

probatione. Secundò nota q͛ ei q̃ dicit aliquem diuitem, incumbit onus probandi. a
†Tertiò nota b q͛ ducere eum qui vult dare fideiuſſorem idoneum eſt iniuria: & ſic rectores tenentur iniuriarum, qui in carceribus tenent volentem cauere idoneè. †Oppo. ad primum de l. ciues. C. de appel. Sol. ibi de manifeſto, hic de notorio. Eſt autem differentia, †quia notorium eſt id, quod omnibus notum eſt: manifeſtum eſt illud, quod eſt notum multis, nõ omnibus. Ita dicit Spe. in tit. de noto. cri. §. ſiam de notorio. & §. j. Iac. But. dicebat quaſi idem: dabat tamen talem doctrinam q͛ ea quæ ſunt c facti tranſeuntis, rarò tranſeunt in notorium, vt vox pręconis quæ paucis innoteſcit. ſed ea quæ ſunt facti manentis poſſunt tranſire in notorium, vt puta edictum propoſitum in albo, vt probatur in authenti. qui ſemel. C. quomodo & quando iud. & ibi vide quæ dixi: tamen ſi contingeret q͛ illud, quod eſt facti tranſeuntis, eſſet notum omnibus, diceretur notorium, vt euenit de more multorum, quæ videtur per maiorem partem hominum ciuitatis. de hoc per gl. extra de coha. cle. & mulie. c. veſtra. Ad ſecundum op. & modò ſumus in gl. ij. & videtur q͛ quiſlibet præſumatur idoneus, vt j. de leg. ij. l. cũ itquidam. la ij. Soluit glo. tribus modis. d Primò q͛ hic quando erat aliqua præſumptio contra fideiuſſorem. Sola enim negatio partis non ſufficit, vt in contrario. Vel dic quãtum ad hoc vt detur actio iniuriarum contra aduerſariũ, ibi quo ad alia. Tertia ſolu. & iſta eſt vera. & ponitur in fi. glo. quilibet †præſumitur idoneus quo ad alia, nõ quo ad facultates, vt hic. tene menti. † Quæro ergo, cui incumbat onus probandi, vel ei qui dicit quòd ſit diues, vel ei qui dicit eũ eſſe pauperem. Gloſſ. not. loquitur hic, ſi diuitiæ ſunt cauſa intentionis alicuius, ille debet ſe probare diuitẽ. Si paupertas eſſet cauſa intentionis alicuius, ille debet probare ſe pauperem c. Vide gloſſ. & ſigna. Alia gloſ. quæ eſt j. de probat. l. ij. videtur ſimpliciter dicere quod ille qui negat aliquem idoneũ debet probare: ſed iſta dicit verum: illa, intelligitur ſecundùm determinationem huius.
†Sed quæro qualiter p̃babitur paupertas cùm ſit merè negatiua: & quia nõ eſt aliud dicere, niſi non habere: alibi dicitur q͛ ſufficit probari per famam: vt not. in l. vbi. C. de iur. do. Alibi dicitur q͛ debet probari verè: vt C. vnde vir & vxor. authen. præterea. in glo. & quod not. Inſtit. de excu. tuto. §. item proprer paupertatem. & infrà, de excu. tut. l. paupertas. & ibi per Iac. de Are. Modum autem probandi poteſ ſumere ex eo quod no. in l. cùm de indebito. j. de proba. Dixi plenè in l. ſi conſtante. j. ſol. matrimo.

QVoties. Non refert, non fiat, vel malè fiat, h. d. Exẽpla dic vt in gloſſ. Quæro an debeat diſtingui vtrum iſtam vitioſam ſatiſdationem quis recepit ſciẽter vel ignoranter. Dic vt in l. j. s. ſi quis in ius voca. non ier. dixi in l. iij. de fideiuſſoribus.

1 ☞ Fideiuſſor de iudicio ſiſti, habens priuilegium fori, ſi conueniatur & taceat, ſibi præiudicat.
2 Qui tenetur fideiuſſores præſtare, tenetur illos perſonaliter exhibere.
3 Fideiuſſor habens priuilegium fori, debet illi renunciare: aliàs non admittitur niſi in ſubſidium.

SI fideiuſſor. Qui habet præſcriptionem fori, non eſt idoneus fideiuſſor de iudicio ſiſti in ſubſidium. h. dicit. Oppo. ex eo quod contrahit ibi, poteri ibi conueniri: vt l. omnem. j. de iudi. Solu. Poterit ibi, hoc eſt, in illa ciuitate conueniri: tamen habet priuilegium fori, vt ſcholaris & clericus. Ita dicit glo. & vidiſtis in l. j. ſi quis in ius voc. nõ ier.
†Quæro vtrum iſta præſcriptio præiudicet fideiuſſori in priuilegio fori. Glo. dicit q͛ ſic, ſi taceat, ſecus ſi reclamaret. Quod no. ad multa. Ad quod facit j. de lib. agno. l. j. §. j. & ij. ſeu §. denuncia. re. †Vltimò ex hac lege habes practicam, quando exhibẽtur fideiuſſores. Nam ille qui debet fideiubere, tenetur eum perſonaliter exhibere: vt l. ſeruus ſi hæredi. in fi. j. de ſta. lib. nec habet vltra exprimere ſi aduerſarius non vult eum recipere: tunc debet dicere eum non eſſe idoneum in facultatibus, vel propter priuilegium fori. Eſt caſus hic. Et quo ad facultatem cui incũbat probatio, vidiſtis s. eo. l. ſi verò. §. j. Circa priuilegium † fori debet fideiuſſor, qui producitur, dicere: Ego renuncio. & admittitur: vt l. j. s. ſi quis in ius voca. non ier. Si verò de renunciatione aliquid non dicit: repellitur, niſi ex neceſſitate: vt hic.

1 ☞ Qui promittit ſatiſdare, intelligitur in eadem ciuitate: & de hominibus eiuſdem ciuitatis.
2 Bannitus, ſeruus, & excommunicatus admittuntur ad deciſionem neceſſariam: ſecus ad uoluntariam.

f Si neceſſaria. f Fauetur ei qui eſt in neceſſitate, ſe in eam non poſuit. h. d. Exempla de voluntaria & neceſſaria ſatiſdatione. Pone vt in gl. videbitis. j. l. proxima. §. tutor †Nota q͛ qui promittit ſatiſdare, intelligitur in eadem ciuitate in qua promittit, & de hominibus eiuſdem ciuitatis, ſeu qui ibi ſunt idonei. Quod apparet: quia alibi non admittitur. quod tene mẽti. Et diſtinctio huius §. eſt vtilis ad multa. Lex
2 †dicit q͛ ſeruus admittitur ad ſui defenſionẽ: vt l. ſeruos. j. de accu. & etiam excommunicatus de iure Canonico. quod intellige quando defenſio eſt neceſſaria: ſecus ſi eſt voluntaria: & ſi veniret ad aliquem actum defendendum ſponte: vt extra, de except. c. cùm venerabilis. & ibi per Inno. & no. in c. cùm inter. eo. tit. dixi in l. cùm mulier. j. ſolu. mat. & eodẽ modo facit ad alia multa.

1 ☞ Quatuor faciunt quem ſuſpectum: non tamen requiruntur copulatiuè.
2 Satiſdatio pro ſequeſtro continet duo, ſcilicet de iudicio ſiſti, & de re non barataṅda.
3 Sequeſtrum quibus caſibus permittttur. remißiuè.

SI ſatiſdatum. Si perſona eſt ſuſpecta, põtres de qua litigatur, ſequeſtrari. Item ſequeſtrum
1 tollitur, dato fideiuſſore, vel lite finita. h. d. † Quæro dicitur hic, ſi perſona eſt ſuſpecta, quæ faciat aliquem ſuſpectum. Glo. dicit quatuor. quã nota. Non intelligas q͛ ſemper illa quatuor debeãt interuenire copulatiuè, ſed quãdoq; ſufficit vnũ, quãdoq; aliud, ſecundùm diuerſitatem cauſarum, in quibus de ſuſpectione tractatur, vt patet in l. hic alleg. in glo. Quæro, dicitur hic, ſi hoc iudici ſederit. dicit glo. ſ. in animo. Sed non ne eoipſo q͛ dicitur perſona ſuſpecta, debet ſibi ſedere in animo: Reſpondeo, nõ, ſi fortè actor perſonam rei aliquo modo approbauerit: vt l. ſi creditores. j. de priuile. credit. & argu. l. ſi is à quo. §. fina. vt in poſt. lega.
g Quæro⁵, dicitur hic q͛ oblata ſatiſdatione dicitur finitum ſequeſtrum. Quæro † de qua ſatiſdatione loquatur. Dicitur, duo debet
2 promittere, quæ veniũt in ſatiſdatione: ſcilicet de iudicio ſiſti, & de non barataṅda: vt l. ſenatus. s. de offic. præſi. † Quæro, in quibus caſibus poteſt fieri ſequeſtrum h ? Dicit glo. regulariter eſt
3 h prohibita ſequeſtratio: in caſibus eſt permiſſa. Vide gl. hic, & Cy. in l. j. C. de prohi. ſequeſt. Et circa hoc facio multas quæſtiones in l. intereſſe puto. j. de acqui. poſſeſ. Quæro: hic dicitur, Lite finita finitur ſequeſtrum: quod intellige, vt detur res ei qui vicerit: ſed quid ſi per eum ſtat, quo minus litigetur, ſed actor non comparet. Dic vt in l. ſi oleum, in principio. infrà, de dolo. vbi eſt cauſus. Barto.

1 ☞ Stipulatio ualet, licet dies omittatur, & intelligitur de die, qua iudex moderabitur fauendo actori.
2 In reſpicientibus litis ordinationem, cauetur actori in iudicijs.
3 Stipulatio neceſſaria interpoſita, an ualeat propter omiſſionem diei.
4 Quando partes coguntur ex forma ſtatuti facere pacem qualiter fiat contractus pacis.
5 Quando eſt contentio qualiter debeat fieri inſtrumentum ſuper aliquo contractu conuentionali: tunc fit ſecundùm conſuetudinem, & omnia conſueta ſunt apponenda.

DE die. Iſta eſt nota. lex, & fortis, & habet principium multum difficile. & breuiter hoc dicit. In his, quæ pertinent ad litis ordinationem i, fauemus actori potius quàm reo. h. d. Iſta loquitur duobus modis ſecundùm glo. Primò de ſtipulatione interpoſita, in qua omiſſa eſt dies. Secundò in ſtipulatione interponenda, in qua partes diſcordant: vt in appoſitione diei. Et glo. proſequitur vtranq; ſimul. Secundũ ſecundam lect. nullum contrarium obſtat: ſecundùm primam ſunt contraria difficilia, prout loquitur in ſtipulatione interpoſita. † Not. q͛ licet dies omittatur, valet ſti
1 pulatio. Secundò nota q͛ intelligitur de die qua iudex moderabitur fauendo actori. Sed ad iſtud opp. q͛ imò ſit facienda interpretatio pro reo: vt j. de verbo. obli. l. quicquid aſtringendæ. Solu
2 it gl. tribus modis. Sol. prima & tertia reſpiciunt primam lect. ſecunda reſpicit ſecundam. Dico ergo quòd ſpeciale eſt in iudicijs, vt verba interpretentur pro actore, vt hic, ibi: in contractibus. Iſta eſt vera: quia † loquitẽ de his quæ reſpiciunt litis ordinationem. In his, quæ reſpiciunt deciſionem, fauetur reo: vt j. de regu. iur. l. fauorabiliores. & j. de actio. & oblig. l. Arrianus. & per Dy. in c. cùm ſint partium. de reg. iur. lib. vj. Et iſtud quod faueẽ actori, intellige ſi proſequatur, & inſtat: aliàs ſtatueretur tempus arbitrio iudicis: vt l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudi. de inge. & ma. l. diffamari. C. qui accuſare non poſ. l. ea. j. de accuſa. l. Titia. & quod ibi dixi. Et de hoc, pro quo ſit interpretatio facie da in iudicijs, dixi plenè in l. inter ſtipulantem. §. ſi Stichum. j. de verborum obligatio. Secundò ſoluit gl. q͛ in contrario loquitur in ſtipulatione iam interpoſita: hic in interponenda. Et hæc eſt alia lectura à præcedenti, vt videtis. Tertiò ſoluit redeundo ad primam lecturam, & diſtinguit tres caſus: quæ diſtinctio nõ placet. Dicit enim, aut quilibet agebat de certa die: & habetur pro expreſſa: vt l. cùm quid. j. ſi certum petatur. Iſtud membrum nõ facit ad propoſitum. Præterea lex, cùm quid. loquitur in obligationibus, quæ re, non verbis, contrahuntur, vt ibi dixi. Aut per nullum agebatur de die ponenda: & tunc habet locum quod dicitur hic. Iſtud eſt verum: ſed per hoc non remanet ſolutum contrarium. Aut alter tantum hoc agebat: & tunc loquitur lex, quic quid. hoc nõ eſt verum, quia ſi alter tantùm aliquid agit, hoc nõ inſpicitur: quia perinde eſt acſi nihil ageretur: vt l. ſi reprehendi. C. de condi. ob cauſ. & ideo tene primam ſolu. vide iſtam gloſſ. Secundò oppo. de l. ita ſtipulatus. j. de verbo. obli. illa lex obſtat in duobus. Primò, quia ibi dicit ſtipulationem vitiari propter omiſſionem diei, hic ſecus. Secundò, quia dicitur q͛ ſi dies omittitur, nõ eſt in poteſtate actoris vel iudicis, ſed tunc committitur ſtipulatio, cum certum erit ſiſti nõ poſſe. Glo. ponit duas ſol. vna reſpicit contrarium, prout obſtat primo modo: alia prout obſtat ſecundo modo: & ſic quælibet eſt vera. Dic ergo q͛ ſi dies omittitur per errorem: quia agebatur inter partes de die interponenda, ſed per errorem fuit omiſſa, cũ venerunt ad actũ ſtipulatiõis: & vitiatur ſtipulatio: vt l. contraria. hic fuit omiſſa dies, non per errorem, imò quia de hoc nullo modo cogitauerunt. iſta eſt vera, prout contrariũ obſtat. Secundo modo dic q͛ hic fuit promiſſum de iudicio ſiſti in iudicio: ideo iudicis eſt interpretatio: vt l. j. in fi. j. de præto. ſtipu. ibi fuit promiſſum extra iudiciũ: & ſic fuit ſtipulatio conuentionalis: ergo nõ eſt interpretatio iudicis: vt l. in conuentionalibus. j. de verbo. obl. & ad hoc tendit ſecũda ſol. ibi: alij dicunt ſtipulationem fuiſſe factã coram iudice. Et p̃dicta ſecundũ primam lect. prout hic loquitur in ſtipulatione interpoſita, ſi intelligas idneſtipulatione interponenda: tunc illa lex in nihilum obſtaret: & hoc ſequitur in glo. ibi: tu dic, &c. Tertiò opp. de l. ſi finita. j. de dam. infec. Sol. ſi intelligas ſecundo modo in ſtipulatione interponenda, non obſtat. & ita dicit gl. ſi in ſtipulatione iam interpoſita. gl. non ſoluit. Vnde aduerte, quia illa lex obſtat in duobus his quæ dicta ſunt. Primò, quia ibi dicitur q͛ valet ſtipulatio, licet dies omittatur per errorem. Secundo poſito q͛ valeat. non recurritur ad iudicem vt tacet diem, ſed ad conſuetudinem. Sed rñ. prout primo modo obſtat: ibi fuit error in cauſa omiſſionis, non in ipſa omiſſione. Verbi gratia: ideo non fuit appoſita dies: quia credebant partes q͛ non deberet apponi: cum in veritate deberet apponi. In his verò quæ s. dixi, fuit error in ipſa omiſſione: quia cùm vellent apponere, omiſerunt per errorem, ſicut à ſimili error cauſæ non vitiat translationem dominij, vt in toto tit. de condi. inde. Secus ſi erratur in ipſa traditionis ſubſtantia: vt l. cùm in corpus. j. de acqui. re. do. prout ſecundo modo obſtat: dic q͛ ibi loquitur de die finiendæ obligationis & terminandæ: quo caſu recurritur ad conſuetudinem: hic de die ſatiſdationis quo caſu recurritur ad iudicem in iſtis ſtipulationibus prętoriis & iudicialibus. Quartò oppo. quòd tempus limitetur à lege ſcilicet vna die pro ſingulis viginti milliaribus: vt j. ſi quis cau. l. j. & j. de ver. ſigni. l. iij. Gl. videtur dicere, fateor q͛ iudex debebit hoc limitare ſecundùm illam legem. Certè dicunt doct. ſecũdũ hoc moderaretur lex, non iudex. Dic ergo q͛ ibi loquitur in dilatione quæ datur abſenti ad veniendum: hic in ea quæ datur præſenti ad ſiſtendum & præſentandum abſentem, cum quo debet benignius agi, vt l. ſancimus. C. de fideiuſ. & no. ĩ l. & ſi poſt tres. ſi quis cau. Quintò oppo. C. de lit. conteſt. auf. offeratur. Gl. dicit eodem modo: quia etiam hoc poterit limitari ſecũdùm formam illius auf. ſcilicet dando viginti dies. Tu dic q͛ ibi de dilatione q̃ datur ad deliberandum: hic de ea quæ datur ad præſentandum abſentem. vltimò glo. per modum quæſtionis intrat ſecundam lect. de qua s. pluries feci mentionem, vt hic loquatur de ſtipulatione interponenda, in qua ſi eſt contentio de die, recurratur ad iudicem, qui potius fauet actori. Et ad iſtam nihil obſtat. vide tñ an gloſ. iſta hic potius videatur dicere contrarium. Sed oppo. j. de verbo. oblig. l. j. §. ſi quis ſimpliciter. Sol. ibi loquitur in ſtipulatione voluntaria, quæ vitiatur propter diſſenſum: hic in ſtipulatione neceſſaria, in qua ſi eſt diſſenſus, recurritur ad iudicem, vt hic: & ideo in ſtipulatione interponenda, dic vt modo dixi. In
3 ſtipulatione verò † interpoſita primò ſi dubiteẽ an ſtipulatio valeat propter omiſſionem diei, diſtingue: Aut omittitur dies ex certa ſcientia, aut per errorem. Aut nec per errorem, nec ex certa ſcientia, ſed quia de hoc non erat cogitatum: & ſic per errorẽ. Aut fuit error in cauſa, aut in ipſa omiſſione, vt ex prædictis in tertia oppo. patet. Si verò dubitatur eo caſu quo ſtipulatio valet, qui dies ſubintelligitur: tunc ſi quidem ſtipulatio eſt conuentionalis, intelligitur pura, vt l. eum qui calendis. §. quoties. j. de ver. obligatio. niſi haberet conditionem vel diem tacitam: vt l. interdum. in princip. j. de verbo. obliga. & l. j. j. de conditio. & demon. Si eſt ſtipulatio iudicialis & prætoria: aut loquimur de die ſolutionis ſeu ſatisfactionis: & ita loquitur iſta lex. Aut de die finiendæ obligationis: & ſtatur conſuetudini: vt l. ſi finita. in princip. j. de dam. infect. Prædicta vera, niſi lex limitauerit diem: vt l. quo enim. §. j. j. rem rat. habe. & infrà, ſi quis cau. l. j. & C. de lit. conteſt. auf. offeratur. Prædicta dixi plenè in d. l. ita ſtipulatus. infrà, de verbo. obli. Circa primam partem iſta lex ſecundùm iſtam lect. prout loquitur in ſtipulatione interponenda, eſt vtilis ad multa.
4 Pone, † cogũtur partes ad inuicem facere pacem ex forma ſtatuti, qualiter debeat fieri contractus pacis. Certè primò debet videri ſi partes concordant: ſinautem, recurritur ad iudicem. Caſus eſt hic. Qualiter autem iudex debeat moderari iſtud, pro nunc
5 relinquo. Sed ſi eſſet † contentio qualiter debeat fieri inſtrumentum ſuper aliquo contractu conuentionali: dicendũ eſt q͛ tũc debent poni omnia q̃ ſunt naturalia & ſubſtãtialia cõtractus, & q̃ de conſuetudine apponi conſueuerunt: vt l. pacta. infrà, de contrahen. empt. & l. quod ſi nolit. §. qui aſsidua. j. de ædil. edict. & j. de aqua plu. arcen. l. ſi tertius. §. j. Facit quod not. infrà, man. l. ſi mandato Titij. circa fin. & j. de verbo. obl. l. ex ea parte. in princ.
Vltimò ſcias q͛ Nic. de Ma. legit iſtam legem tertio modo: & dicit q͛ de die debet prius conuenire inter partes: & ſi non conueniunt, tunc debet iudex moderari tempus. Poterit tamen actor ſi velit. tempus à iudice moderatum prorogare. Ita loquitur hic dum dicit, in poteſtate ſtipulatoris. Quod intellige, ſi reo placuerit. Aliàs totum hoc cauſæ cognitionem requirit, vt l. iiij. in prin. j. de dam. infect. & l. j. in fi. de præto. ſti.

QUi mulierem. Mulier & miles nõ ſunt idonei fideiuſſores, niſi in rem ſuam. h. d. Intelligit gl. ĩ clerico & minore: vt s. e. l. quoties. & quod ibi dixi.

1 ☞ Sententia lata contra maritum, non præiudicat uxori ignoranti.
2 Maritus pro tempore quo fundus dotalis eſt apud eum, eſt pluſquàm procurator, non pro ulteriori.
Fructuarius & emphyteuta non præiudicant litigando domino ignoranti.

QUidam. Continetur ſub præcedenti ſummario. Contra: vxor in rem mariti fideiubet: quia fundus dotalis eſt mariti, vt l. doce ancillam. C. de rei vendi. & q͛ nota. in l. in rebus. C. de iure dot. Dicit glo. intellige in rem ſuam
1 quo ad vtilitatem, non quo ad dominium. Innuit iſta gloſſ. † q͛ ſententia lata contra maritum non præiudicat mulieri. Simile in l. ſi pro re. §. j. j. de euictio. Facit l. Mæuia. §. fundus. j. fol. matri.

☞P. P A V. P.

a ¶Planè. Circa iſtum §. vide ſingularē poderationem Alexan. in l. finita. §. Iulianus. ff. xxxiij. co. & dā. iſe.

b ¶Alibi. Adde vt latè & alex. cō. lvij. iiij. li.

b ☞Not. tñ q̄ nō poteſt dare fideiuſſores in loco ſubiecto alteri dño, ſecundùm Iaſ. in §. neceſſaria. Anto. Alexand.

☞P. P A V. P. 1

c ¶Se remitti ad locū. vide de materia Ale. in conſ. cccxxxiij. in vlti. colum.

d ¶Arbitro. Et rñde ad Bar. q̄ à ſententia arbitri appellatur, quia appellatio debet fieri gradatim: ſed hoc nō cadit in arbitro: quia non habet gradū iuriſdictionis Secundò quia arbiter eſt perſona priuata: & ab actu priuatorum nō appellaſ. l. ſcire oportet. ff prin. de ex cu. tu. Tertiò, q̄a appellās contradicit: & ſic ſtatim ſniā arbitri non poteſt habere robur. & ſic ceſſat emologatio. Et ſic reſpoſum eſt ad Bart. Quarto eſt tex. in l. ex conſenſu. de appel. j. & l. j. j. de arbi. qui non ſunt correcti: ergo &c. Et an poſt appellationē ab interloquutoria poterit procedi in cā principali. Certū eſt q̄ ſic. c. eum qui. de dolo & contu. in vj. quod eſt verum, ſecū dū Bald. q̄ñ eſt talis interloquutoria quæ non parit præiudiciū cauſę principalis. aſſecus. Et an poſsit interloquutoria iuſtificari ex noua cauſa, Bal. hic. And. Barba. Pro cōcordia. Aduerte vtrum à ſententia arbitri appellare liceat. alle. Bart. tenere q̄ ſic, in l. fin. ff. de ap. recip. Contrariū tamen voluit in hac l. in hac l. arbitro. & in l. j. C. de arbi. & in l. nemo poteſt. ff. de le. j. Si bene conſyderes Bar. non contradicit. nā dicit bar. in d. l. fin. q̄ non appellatur & hoc verum. Eſt caſus in d. l. j. cum ſimi. vbi etiā ſummando text dicit Bart. & hæc eſt ratio: quia à ſentētijs, a à quibus non oritur actio, non poteſt appellari: vt in d. l. j. Sed ceſſante ratione ponam q̄ in aliquibus caſibus oriatur actio vt videtur l. j. & l. j. cum antea. C. de arb. vt puta quando non eſt appoſita pœna, vel quando non dicitur in cōpromiſſo: rato manente pacto vel ſtatuto, quod compellit affines facere compromiſſum & tunc poteſt ap- 1

Et hoc tenet Gul. Si enim ſententia lata cō tra procuratorem nocet domino: multò magis ſententia lata contra maritum præiudicat mulieri, quę plus eſt quàm procurator. Breuiter iſtud intellige verū, ſi mulier ſcit. Secus ſi ignorat. Sicut dicimus in creditore, q̄ ſcit debitorem litigare de iure pignoris: & in patrono, qui ſcit libertum ſuum litigare de ſtatu ſuo: & in ſimilibus, vt l. ſæpe. infrà, de re iud. verſi. ſed ſciētibus. & ibi dixi & per Inno. de re iud. c. cum ſuper cōtrouerſia. Non obſtat quod dicitur q̄ †maritus eſt pluſquàm procurator: quia verū eſt pro eo tēpore quo fundus debet eſſe apud eum, non pro vlteriori temporę. Simile dicimus in fructuario & emphyteuta, qui videntur procuratores conſtituti à domino ſuper re, vt j. vſufru. quemadmo. ca. l. j. in fi. & j. de no. ope. nun. l. j. in fin. & l. ſeq. & tamen nō poſſunt præiudicare domino ſgnoranti litigando: vt j. de dam. infect. l. hoc amplius. in fine. cum l. ſeq. iuncta gloſ. j. & de noxa. l. ſi noxale. §. j. Item oppo. gloſſ. q̄ hic non debeat ſatiſdari: quia poſsidet immobilia, ſ. fundum. Gloſſ. ſoluit tribus modis. & tene ſecundam. Tu poteſt tenere primam, q̄ hic maritus deſierat poſsidere: quia fortè vendiderat, & pretium in dotem conuerterat: vnde intererat mulieris ne vir condemnaretur. Vel dic q̄ hic loquitur ſecundùm alios de cautiōe iudicatum ſolui, quā olim præſtabat conuentus actione reali: vt Inſt. de ſatiſd. in prin. Vel dic q̄ hic maritus agebat, tamen debebat præſtare cautionem, de qua loquitur auſ. generaliter. C. de epiſc. & cle. & quælibet poteſt eſſe bona.

Si ſeruus. Seruus non eſt idoneus fideiuſſor: & ideo debet de nouo caueri. Idem in minore, & muliere h. dicit. §. iſte legitur. in gloſſ. duobus modis: dic vt in ea. Pone q̄ iſti recipiunt fideiuſſorem non idoneum ſcienter: quid iuris? Gl. non ſoluit. Dic quòd minor reſtituitur. Mulieri verò præiudicat, cùm diſtinctione tamen, quam habuiſtis in l. j. §. ſi quis in ius voc. non. ier.

Si fideiuſſor. Si fideiuſſoris datio euaneſcit, de nouo eſt cauendum. hoc dicit.

Tutor. Neceſſaria ſatiſdatio eſt, ad quam quis à lege aſtringitur: licet cauſa fuerit voluntaria. hoc dicit. Nota bene quod dixi in ſummario. Et aduerte: quia in primo exemplo loquitur quando in cauſa prima ſatiſdatio eſt neceſſaria: in alijs quando cauſa prima fuit voluntaria, ſatiſdatio neceſſaria. Oppo. de l. ſi pecuniæ. vt in poſ. leg. Solue vt in gl.

Planè. [a] Contumacia facit perdere beneficium quod habebat in ſatiſdatione neceſſaria. hoc dicit. a

☞ *Qui non poteſt ſatiſdare in loco ubi litigatur, de quo ſtatur eius iuramento, debet ſatiſdare alibi in loco in quo ipſe elegerit: dum tamen ſit etiam conueniens actori.*

Iubetur. Qui petit remiſsionem in municipium, debet iurare de calumnia, ea forma quæ hic ponitur. q̄d iuramentum parentibus & patronis remittitur. h. d. notabiliter. Nota diligenter quòd †primò debet quis ſatiſdare, ſi poteſt in loco vbi litigatur, ſi ibi poteſt, de quo ſtatur iuramento ſuo, vt hic patet: aliàs debet ſatiſ b dare alibi [b] in loco, in quo ipſe elegerit, vtdicit text in quo poſtulauerit remitti. Hoc autem intelligo, dum tamen non petat in loco multum diſtanti: vt §. l. proxi. §. ſi neceſſaria. ibi: ſi in alia eiuſdem prouinciæ ciuitate, &c. Per quod dico quòd ſi peteret ſe re c mitti ad locum [c] vbi poſito quòd daret fideiuſſorem actori: tamen non eſſet conſultum propter conueniēdi difficultatem, nō audietur: vt l. ſecunda in princ. & quod ibi not. §. eod. & ideo deberet eligi locus actori conueniens.

Hoc autem. Culpa facit quē per dere beneficium prędictum reuocandi in municipium. h. d. f

1 ☞ *Officium iudicis imploratur, ut corrigatur quod per eum, cui unus articulus cauſæ eſt commiſſus, factum eſt.*

2 *Interlocutoria nunquàm tranſit in rem iudicatam quo ad iudicem, quin poſsit eam reuocare.*

3 *Factum ab arbitro aſſumpto ſuper uno articulo an poterit reuocari officio iudicis, ex ui appellationis.*

4 *Superior poteſt adiri ut corrigat improbè factum à notario circa comparationem literarum à peritis obſtetricibus uel meniforibus.* g

5 *Appellatur ab interlocutoria, contra quam non poteſt eſſe conſultum per appellationem à diffinitiua.*

6 *A ſententia arbitri poteſt appellari, & ex ea oritur actio.*

d **Arbitro.** [d] Notabilis lex eſt, & legitur tribus modis ſecundùm primam lec. h. d. Si eligūtur arbitri ſuper incidenti vel emergenti, ab eorum ſententia poteſt appellari. h. d. No. & neſcio alibi eā. Opp. C. de arbi. l. j. Solu. dicit glo. hoc eſt ſpeciale: & hæc eſt vna lect. e Ratio ſpecialitatis eſt, [e] quia compromittitur de quodam articulo cauſæ, ſuper quodam incidenti vel emergenti. nō de eo quod eſt deciſiū totius. Vnde ſicut iudex illud quod eſſet determinatū per eum interloquutoriè poſſet corrigere: ita poteſt per appellationem ad eum recurri, quando per arbitrum eſt deciſum. Tene ergo menti iſtum caſum, & no. bene ſecundùm ſecundā lec. h. d.

1 Pōt officiū † [f] iudicis implorari: vt corrigat per eos quod per eos f quibus vnus articulus cauſæ eſt commiſſus, improbè factū eſt h. d. Opp. C. de arbi. l. j. Sol. glo. non poteſt appellari, vt ibi: ſed poteſt iudicis officium implorari, per modum cuiuſdam ſupplicationis, vt reuideatur quid improbè factum ſit. Ita loquitur hic. Vnde appellare non ponitur propriè. Iſta eſt ſecunda lect. quæ videtur probari in l. fi. j. quis & à quo appel. Vide iſtam gl. & illa etiā ſatis mihi placet: & magis notabilis quàm prima, per d. l. fi. j.

2 quis & à quo app. & per rationē. Sic enim † interlocutoria nunquā tranſit in rē iudicatam quo ad iudicem, quin eam poſsit reuocare: vt j. de re iud. l. quod iuſsit. & ibi per Dy. Ita illud † quòd

3 factum eſt ab arbitro aſſumpto ſuper vno articulo, poterit reuocari ex officio iudicis ex vi appellationis. q. d. nō limittatur tēpus ſicut ius appellandi: ſed ſemper iudex ex officio ſuo hoc facere

4 poterit: quod tene menti ad multa. Cōmittitur † eī nonnunq̄ notarijs, vt faciant cōparationem literarum, vt l. comparationes. C. de fide inſtru. vel medico, vt inſpiciant qualitatem vulnerum: vel obſtetricibus vt inſpiciant ventrē: vt l. j. ff. de ven. inſpic. vel menſoribus, vt metiantur: vel aliquibus vt æſtiment res. l. hac edictali. §. illud. C. de ſecund. nup. In omnibus iſtis caſibus poterit

g ſuperior adiri, vt corrigat [g] q̄d p̄ eos factū eſt improbè, vt hic. q̄d tene mēti. Tertio modo legit vt loquat in iudice delegato. & ſecundū hāc lec. breuiter h. d. A ſentētia delegari approbātis velre probātis fideiuſſorē pōt appellari. h. d. Opp. C. de ar. l. j. Sol. ibi loquit in arbitro, hic in iudice delegato. Ita dicit gl. vnde videtis q̄ timore illius cōtrarij l. j. ſunt factę oēs iſtæ lecturę. Ad iſtā oppoſita expediunt causa cognita: ergo nō p̄t delegari: vt l. nec quicquàm. §. vbi decretum. ſ. de offic. procon. & lega. Huius timore gl. ſe multum inuoluit: veritas eſt quòd licet illud cauſæ cognitionem requirat: tamen expeditur officio iudicis mercenaris: non enim ſuper hoc iudex principaliter aditur. ergo poteſt delegari. Et ita in terminis, ſi bene videtur, loquitur Bart. in d. l. nemo poteſt. et in d. l. j. & in hac l. arbitro. et in hoc nulla eſt contrarietas. Not. tamen q̄ loquor in ſententia arbitri. nam in ſententia arbitratoris petitur reduci, vt habetur l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. & ita Bar. in d. l. fi. circa fi. de colla. ☞ POMATES.

¶Ratio ſpecialitatis eſt. Vide Panor. conſi. xxij. in j. col. ij. vol. & Imo. conſi. cxlvij. in vij. colum.

¶Officiū iudicis. Et ſic habes ex dictis Bar. hic quod non poteſt principaliter, poteſt per querelā. Adde Fran. de Are. in c. dilecti. de iudic. & c. propoſuiſti. colū. iiij. de ſo. compe. & Ange. de Are. in l. ex cōſenſu. col. ij. de appel.

¶Corrigat. Adde latè Epiſcopum Alex. in c. fraternitatis. extra, de fri. & maleſic. & hoc dictum Bart. hic dicit ſingulare in c. propoſuiſti. col. iiij. de ſo. compe.

gari: vt nota. in d. l. nec quicq̄. §. vbi decretum. Eſt enim iuriſdictionis, vt dixi in l. imperium. ſ. de iur. om. iudi. Opp. ab interlocutoria non appellatur: vt l. ij. j. de app. reci. & C. quorum app. non re. l. pe. Sol. hæc eſt talis interlocutoria † contra cuius grauamen non poteſt eſſe conſultum per appellationem à diffinitiua, vt hic ſentit gloſſ. ergo poteſt appellari, vt d. le. ij. j. de appela. re. & ibi de hoc dixi. In contrarijs ſecus. De hoc etiam videbitis in

6 l. intra vtile. j. de mino. † Quæro vtrum hodie à ſententia arbitri poſsit appellari. Videtur q̄ ſic: quia oritur actio: vt l. cum antea. C. de arb. Gloſ. determinat contrarium: q̄ non oritur actio ante decem dies, & poſt decem dies ſero prouocatur. Vide iſtam gl. Doc. ſic communiter pertranſeunt: ſed contrarium videtur mihi: nam ante decem dies oritur actio ſi emologetur, ſed appellādo videor approbare: ergo ante decem dies poſſum appellare: vt l. iij. §. falſus. j. rem ra. hab. Et ſi inſtatur, ſi approbat: ergo non appellat: vt C. de re iud. l. ad ſolutionem. Reſpōde. approbat tāquā ſententiam latam, non tanquā bene latam: vt d. §. falſus. & quod no. in l. Pomponius ſcribit. j. de neg. geſ. Et vide quod notat Ioā. An. extra de offi. & poteſt. iu. de leg. c. ab arbitris. lib. vj. Barto.

1 ☞ *Quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio.*

Si ab arbitro. Fideiuſſor videtur idoneus, ſi ab arbitro eſt approbatus, neque eſt reclamatum. Idem ſi ſponte à parte fuerit acceptatus, niſi inopia ſuperuenerit. h. d. Not. tu iuuenis ex iſto fi-

1 ne, † q̄ quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. Concor. ſunt in gloſ. Quæro hic dicitur, cum quærela potuerit proponi. quæ eſt iſta quærela? Dicit gloſ. appellatio: vt §. l. proxi. Vel dic, quædam ſupplicatio ſecundū ſecundam lect. poſitam §. l. proxi. quod ſatis innuit iſte text. vt §. dixi. cum dicit, quærela. Quæro quis ſit iudex competens? Reſponde. iudex cauſæ principalis, vt §. l. proxima.

Iulianus. Iſta ſolet reputari lex fortis: ſed nō eſt, & breuiter hoc intendit: Mutatio contingens ex parte actoris non perimit ſatiſdationem. h. d. Oppo. poſſeſſor immobilium non cogitur ſatiſdare de iudicio ſiſti: vt j. eo. l. ſciendum. in princ. Sed hic poſsidebat fundum iſte cōuentus, vt tex. dicit: ergo &c. Huius timore ſunt hic duæ lect. principales. Primò quòd hic non loquitur de cautione iudicio ſiſti: ſed de cautione iudicatum ſolui, quam olim præſtabat ſuo nomine conuentus: ſed hodie ſecus, vt Inſti. de ſatiſda. §. j. & §. ſed hodie. j. de fideiuſ. l. ſi eum hominem. Dic vt ibi dixi, & in l. ſi procurator meus. j. de procur. Et ſecundū hoc nō obſt. l. ſciēdum. j. eo. quæ loquitur de cautione de iudicio ſiſti. Et iſtam lectu. proſequitur gl. quaſi vſq̄ ad finem. Ibi: alij. Bald. ibi tractat aliam lectu. vt hic loquatur etiam de ſatiſdatione de iudicio ſiſti. Aſſumo ergo primam prout loquitur hic de ſatiſ. iudicatum ſolui. Opp. j. iudi. ſol. l. ſi ante acceptum. Solu. Ibi contingit mutatio ex parte rei: hic ex parte actoris. Hæc eſt veriſsima ſolutio: ſed videre rationē, eſt difficile. Glo. hic ponit duas rationes: in illa l. contraria ponit duas alias. Illa eſt vera quæ tangitur hic in glo. ibi: adde aliam, &c. quam declara melius. Quando contingit mutatio ex parte actoris: tunc non mutatur reſpectu illius, cuius reſpectu quis fideiuſsit. Semper enim promiſit contēplationi intereſſe domini: vt l. ſi procurator. j. ſi quis cau. Sed quādo contingit mutatio ex parte rei, ſecus. Nam ſi fideiuſſem pro defenſore non habent mandatum: obligaui me reſpectu illius ſententiæ quæ ligabat ipſum defenſorem, non dominum ſuperueniente mandato ſententia ligabat dominum, non fideiuſſorem: vt l. Plautius. j. de proc. meritò defenſor non tenetur. Aliàs rationes examinaui d. l. ſi ante acceptum. vbi poſui plenam diſtinctionē quomodo ex mutatione contingit liberatio fideiuſſoris, vel nō. Dixi plenè in l. cum apud. j. iudi. ſol. Secūdò modo legit in cautione de iudicio ſiſti: tūc obſtat l. ſciendum. j. eo. reſpondit Bul. q̄ poſſeſſor immobilium non ſatiſdat. Verum eſt ſi eſt poſſeſſor aliarum rerum immobilium: ſed poſſeſſor rei quę petitur, non excuſat eum à ſatiſdatione. Ita loquitur hæc opi. Bulg. aliter. recitauit glo. j. eo. l. ſciendum. & ibi dicam in vij. q. Alij dicūt q̄ hic cōuentus non poſsidebat iſtum fundum, ita q̄ hoc ſufficeret ad euitandam iſtam ſatiſdationem. Fortè enim poſsidebat vt creditor vel colonus: vt l. ſciendum. §. creditor. j. eo. Et iſta poteſt ſatis ſuſtineri. Vel fortè non poſsidebat fundum, ſed dolo deſierat poſsidere: ideo conueniebatur: vt §. eodem. l. de die. §. quidam & ibi dixi in vltim. oppo. Vel petebatur fundus cum fructibus qui multum accedebant: & ideo erat neceſſaria cautio de iudicio ſiſti.

1 ☞ *Mutatio interueniens de non mandato ad mandatum non impedit ſtipulationem committi.*

2 *Ratihabitio ex parte rei quando trahatur retro.*

3 *Procurator falſus actoris, etiam litem conteſtando non facit conditionem ſuam aliquā.*

4 *Mutatio q̄ ſit triplex, & quæ ſit illa quæ ſatiſdationem perimit.*

5 *Cautio de iudicio ſiſti quando præſtatur, per quæ uerba concipiatur. In ſtipulatione de iudicio ſiſti. imperſonalitas ex parte promittentis non uitiat ſtipulationem.*

6 *Promittens in iudicio ſiſti ſi adijciat q̄ promittit parere mandatis curiæ non tenetur de iudicato ſoluendo.*

7 *Stipulatio ſoluere iudicatum, quod contineat aliud quam uerba ſonant.*

8 *Promittens de iudicio ſiſti in ſpiritualibus, & criminalibus. tenetur adijcere pœnam.*

9 *Promittens aliquem repræſentare in criminalibus ſine pœna qualiter puniatur.*

Iulianus. Hæc lex eſt difficilis: & hoc dicit: Mutatio cōtingens ex parte actoris ſatiſda-

1 tionem non perimit. h. d. † No. q̄ mutatio interueniens de non mandato ad mandatum non impedit ſtipulationem committi, vt in gloſ. pono caſum. hæc gloſ. habet duas partes principales: quia in prima parte proſequitur lecturam Ioan. & Azo. dicentium quod iſta lex loquitur in ſatiſdatione iudicatum ſolui. & iſtam partem gloſ. proſequitur vſque ad verſicu. alij. vt Bul. qui verſiculus eſt ptope fin. glo. ibi eſt alia pars, in qua glo. legit legem iſtam ſecundū lec. Bul. etiam in ſatiſdatione de iudicio ſiſti. & iſtæ lectu. ſic variantur timore l. ſciendū. j. e. quod contrarium venit nō ad id quod in hac l. determinatur, ſed ad id quod præſuponitur: quia hic præſuponit: q̄ poſſeſſor fundi debeat ſatiſdare. at lex illa dicit contrarium: ideo Ioā. & Azo. dixerunt q̄ illa lex loquitur de ſatiſdatione de iudicio ſiſti: hic in ſatiſdatione de iudicato ſoluendo. Sed Bul. dicit quod poſſeſſor rei immobilis, quæ non petitur, non habet neceſſe ſatiſdare de iudicio ſiſti, vt ibi: ſed ſi rei tantum petitæ ſic, vt hic. Vel hic non dicit de poſſeſſore, ſed de mero detentore qui nō euitat ſatiſdationē. Vel hic ſpōte fuit cautū. ſic. §. eo. l. de die. §. quidā. & ibi no. q̄ illa tertia reſpōſio eſt extra glo. & ſic eſt expedita ſecunda pars. gl. Sed redeundo ad primā partē q̄ hic loquatur de ſatiſdatione de iudicato ſoluendo, iſtud videt de iure Digeſtorū. Pro gl. facit. j. man. l. ſi remunerandi. §. Maurus. Sed Franc. Accur. tenet cōtra gl. q̄ etiā de iure Digeſtorū, ſuo noīe cōuētus nō tenebat ſatiſdare: vt j. de pro. l. ſed & hę. §. defendere. & j. ex qb. cau. in poſ. eatur. l. hęc aūt. §. fi. & j. ti. j. l. ſi cū vno. Ideo ipſe dicit q̄ iſta ſatiſdatio fuit præſtita à pcuratore rei, nō ab ipſo reo: vel fuit præſtita ex volūtate, nō ex neceſsitate. Sequitur in gl. ſed cū cōditio retēto themate, q̄ iſta loquat in ſatiſdatione iudicatū ſolui. Opp. glo. de l. ſi ante acceptū. j. de iudi. Sol. ibi dicit q̄ ſi caſu perſonæ cōditio eſt mutata, q̄ ſatiſdatio non cōmittit. Et eo. mō opponit j. qui. mo. pig. vel hypo. ſol. l. j. in fi. So. ibi loquit q̄n mutatio interuenit ex parte rei: hic verò q̄n ex parte actoris. Et reddit rationē: ga ibi ex parte rei, ppriè eſt mutatio, & alteratio de ſtatu ad ſtatum: cum & ſine mādato, & cum mandato admittitur defenſor. Vnde nouus ſtatus ſuperueniens non operatur, niſi ad extunc, ideo ratihabitio retro: vt l. ij. §. fideicommiſſariam. j. de hære. inſti. ſed ex parte actoris: quia falſus procurator non deduxit rem in iudicio, nō poteſt dici quod falſus procurator dicatur eſſe in aliquo ſtatu: ideo ratihabitio trahitur retro, & reddit conditionem procuratoris vniformem tempore acceptæ ſatiſdationis, & poſt: vnde ratione iſtius ſatiſdationis fictione non videtur ſtatus alteratus, ſed ſemper idem fuiſſe: ideo committitur ſtipulatio. Ecce ergo ſecundùm Ioan. ratihabitio non trahitur retro ex parte rei, ſed ex parte actoris ſic. Et ſi quæris quare hoc quod trahitur retro in procuratore actoris, non rei? Reſpondeo, quia trahi retro eſt per fictionem, quā ius inuenit in probanda efficacia actui retro ineffica. ita eſt in procuratore actoris: ſed in procuratore rei fuit retro efficax. Item quia ratihabitio valet etiam in his quæ pēdent ex conſenſu ratificantis, ſecundū regulā magiſtralem doc. not. per inno. extra de offici. delega. c. prudentiam. Sed defenſionis poteſtas non dependet à domino, cùm inuitus poſsit defendi, vt j. de ſolu. l. ſolutionem. Item contraria pariter debent operari quodlibet, ſ. in ſuo effectu ad quē, & put ad ipſum ordina

tur:adeo ꝙ qui nō poteſt prohíbere,nec permittere:vt j. de acq. hære.l.is poteſt.Sed mera defenſio non poteſt ꝓhíberi:ergo per míſsio nihil operatur ſecundū glo.& fuit de mente glo. Item eſt alia ratio differentiæ,ſecundū glo.inter actorem & reū : quía ex parte actoris nihil eſt ꝙ impediat cōmitti ſtípulationem : ſed ex parte rei ſic: prædicta mutatione interueniente non eſt reperire ex qua parte vel culpa poſsit ſtípulatio committi. Quod declara vt in glo.Sed contra primā rationem gl.opp.ꝙ ſi mutatio ſtatus hoc operatur in procuratore rei:ergo idem in eo qui veniebat nomine actoris,ſi erat talis qui nō poterat ꝓhíberi. quod eſt quandoq;.Nam & in iſto poteſt ſtatus mutarí.Sed reſpō.ſecundùm glo.concedendo in caſu iſto,quòd idem eſt ex parte actoris,quod rei.Item contra primam rationē obſtat:quía lít. cōteſt. etiā in falſo procuratore vídetur ꝙ alíqua ſit eius conditio effecta:cum lít.conteſt.efficiat quaſi dñs inſtantiæ. ergo in procuratore etiā actoris poſt lít.cōteſt.dicendū eſt ꝙ impedit ſtípulationem cōmitti mutatio ſtatus. Sed rñ. cōcedendo hoc eſſe verum poſt lít.conteſta.ſecundū Azo. Recitata eſt Iſta glo. dícit tria.

2 Primò † ratihabitio ex parte rei,non trahíť retro. & in hoc dícit malè,ſimpliciter loquendo.Primò per rationem. Nam cùm defenſor noīe rei defendat , reus ſuo noīe poteſt habere ratum: & debet iſta ratihabitio trahí retro:vt j.de pig.l.ſi fundus.§.j.Ratio eſt:quía conſenſus ratificantis dirigíť in tempus retro , vt d. §.j.Secundò hoc eſt contra caſum l.j.de execu.rei iud. & l.ſi mater.§.hoc iure.Tertiò iſtud eſt cōtra regulam.j.de iudi.l.licet.Et ideo,domini,dicatis ꝙ glo.l. ſi ante acceptum.in fi.j.iudi. ſoluí. cautíus eſt locuta . Ibi enim dícíť ꝙ ratihabitio non trahíť retro. Quantum ad ſatiſdationem vídetur conſiderandum ꝙ aut nos quærimus vtrū iſta ratihabitio ex parte rei retro trahať quantū ad efficaciam proceſſus in præiudiciū ratificantis: & díco ꝙ ſic. eodē modo in eius cōmodū.Sic loquíť l.licet.& §.hoc iure . Aut loquímur quantū ad vím ſtípulationis: & tūc cōſidera ꝙ in ſatiſdādo defenſor nō aſſumit perſonā dñi,ſed ꝓriā,& ſe príncipaliter obligat:ideo in hoc eſt dñs:& ratihabitio dñi lítis non pertínet ad hoc príncipaliter:ga iſte actus ſatiſdatiōis nō reſpícit dominū:vt l.ſed & hæ.§.defendere.j.de procu. & eo.tít.l.in cauſæ. in fi. Quantum eſt aūt in procedendo,ſimplex vel non ſimplex defenſor aſſumit perſonam domini lítis,& in eius perſona confert defenſionē:ideo ergo hoc reſpectu dominus ratificat : quía non valet proceſſus reſpectu domini. Non tamen hoc eſt ita ex parte actoris:quía licet procurator ſatiſdans veníat vt conferat hoc in ſe proprio nomine:tamen procurator ſatis accipiens non confert hoc in ſe,vt in ſe procuratorio nomine domini : ideo ſi dominus habet ratum confirmat:quía eius nomine ſatis accípiť: vt j.iud.ſol.l.iíj.Sed tunc inſtatur : ſi ratihabitio ex parte rei non pertínet ad ſatiſdationem,ſed ad proceſſum:quare impedit ſatiſdationē cōmitti?Rñ.ga talis ſatiſdatio nō interponiť príncipaliter ꝓpter ſe:ſed reſpectu iudicíj,& modi agendi , ſeu defendendi.Et ſi in procedendo interuenit mutatio de vno reſpectu ad alium reſpectum,non committíť ſtípulatio:quía iam non extítit eius conditio quæ eſt implenda in forma:vt j.iudi.ſol.l. cū quærebať.§.fi. Applicando ad propoſitū : qui ſatiſdat vt ſimplex defenſor,ſatiſdat vt is cōtra quē procediť,& nō habens repræſentationē alterius perſonæ:quía nō repreſentat perſonam domini cum nō habeat mādatum.Statim verò cū habet mandatum, defendit vt perſona repræſentata,ita ꝙ ipſe dñs per ſe vídetur defendere.Ergo ſicut ſi dñs defenderet per ſe non cōmittitur hæc ſtípulatio cōtra illum qui comparuit vt defenſor:et hoc propter mutationē perſonæ,ſicut nec tunc : quía mandatū mutat perſonam inducēdo nouam perſonā repreſentatā.Hoc caſu intelligo verum,ſi ſatiſdedit vt defenſor ſimplex. Secus ſi vt procurator: licet nō eſſet.Nam tunc nihil mutať ratihabitione ſecuta,habēdo reſpectū ad intentionē cōtrahentium:& ídeo ſecundū reſpectum & intentionē eorū cōmittitur ſtípulatio : quía reſpectus, quē habuerunt in cōtrahendo,nō eſt mutatus,ſed validatus. Itē credo ꝙ in hoc aſſentit Iac. But, ꝙ ſi lís erat cōteſtata cū defenſore,ꝙ ſuperueníens mandatū poſtea nō impedit cōmiſsionem ſtípulationis:quía non cogitur actor cum eo vt cum procurato re procedere,licet ſit procurator,ſed vt cum defenſore:& ſic eo reſpectu per conteſtationē factus eſt dominus lítis:vnde inuíto actore mutatio non poteſt fieri.Hoc innuit l.ſi ante aceptum.in

3 fi.in verſic.acceperit. †Ex prædictis apparet ꝙ limitatio quam gl.ponit circa legē noſtram de procuratore actoris,eſt falſa,maximè in eo quod dícit,ꝙ falſus ꝓcurator actoris facit ſuā cōditionē eſſe alíquam lít.conteſtando.q.d.ꝙ efficiť dominus lítis, propter cōteſt.lít.quod eſt falſum:quía tunc exceptio falſi ꝓcuratoris nō poſſet poſt lít.cōteſt.obiící,ex quo haberet ius quæſitum per cōte.lít.quod eſt cōtra caſum l.licet.C.de ꝓcu. Et ſcias ꝙ l.in cauſę.§.ſi ex parte.j.de procu.loquiť in vero ꝓcuratore ab initio:& ſic non facit ad legē noſtrā.& l.ſi eum hominē.j.de fide iuſ.loquiť quādo eſt mutatio circa perſonā dñi,nō procuratoris.

4 Collige ſecundū Gul.& Iac.But.† ꝙ triplex pōt eſſe mutatio. Aut enim mutať res cauſa agēdi,vel actio:& habet locū.j. iudi. ſol.l.cū quærebať.in fi. Aut iudex mutať,i.non aditur illo reſpectu cuius ſtípulatio fuit interpoſita:& tunc habet locū j.iudic. ſol.l.iíj.in fi. Aut mutať iudex in appellatiōis articulo:tūc aut appellat ſatiſdās,et nō ꝓdeſt ei ꝙn teneať:aut ſatiſdationē accípiēs: & tūc ꝓdeſt,vt j.iudi.ſo.l.cū apud Sēproniū.Hoc nō placet Iac. But.ideo dico ꝙ aut ſentētia prima cōfirmať p iudicē appellationis,aut ex diſpoſitiōe legis p dedeſertionē: & teneť fideiuſſor. Aut nō cōfirmať,ſed infirmať,vel alío mō diſponiť,ita ꝙ ex prima ſententia non pōt fieri executio,& nō tenetur fideiuſſor. & ita intelligiť l.illa,cū apud Sēproniū.Sinaūt mutať perſona, loquiť.tex:quib.mod.pig.vel hypo.ſo.l.j.in fin.Et illud quādo eſt mutatio in veritate, & ceſſat fictio idētitatis perſonæ:ſed qñ perſona fingiť eadem cū prima,loquitur j.de fideiuſ.l. ſi cū homine Sinaūt mutať perſonalis reſpectus,tūc loquitur l.ſinautē.j. iudi. ſol.in fi.ſinautem nil mutatur.ſed additur mandatū non habēti: loquiť lex noſtra:quía lex noſtra tractat de ſatiſd.tut.ſol. ſecundū verā lec.& de iudicio ſiſti ſecūdū aliam. Quæriť an hæc lex habeat locum in actore?Dicit Cy.ꝙ nō:ꝙ iure iſto non cauebat actor,ſed reus.Nō allegat alíquid:ſed ego allego l.no.j. de dolo. l.ſi oleum.Hodíe vero ſatiſdat actor de líte proſequēda:vt C.de epi.& cle.auť.generaliter.& C.de lít.conteſt.authē.libellū.Quæro volo cauere † de iudicio ſiſti,quæ verba debeāt interuenire.

5 Veritas eſt ꝙ duobus modis fit.Vno modo impersonaliter promittēdo de iudicio ſiſti,& loquor de fideinſſore.nā in eo q de ſe promittit,certū eſt.Et ſi dícatur,quomodo valet cū ſit impersonalitas ex parte promittētis?Rñ.ſpāle eſt in iſtis ſtípulationibus: vt promittēs impersonaliter fingať ꝓmiſiſſe ſe facturū & curaturum:vt Inſti.de inuti.ſtípu.§.ſi.gs alium.& j.de ver.ob.l.quoties quis.& j. iudi.ſo.l.ſi reus.Nō ob.j.de ver.ob.l.ſtípulatio iſta.§.ſi cut.& C.de conſti.pec.authen.ſi quando.quía ſpāle eſt in hmōi ſtípulationibus prætoríjs,& iudiciaríjs.Sinautē qs ꝓmitteret factum proprium,ſ.ſe facturum & curaturū:tūc valet ſine dubio. Aut factū rei príncipalis:& tunc nullo mō. Et in hoc non eſt aliud in iſtis ſtípulationibus prętoríjs quā in alíjs ſtípulatiōibus: vt l.ſtípulatio iſta in prín.j.de ver.ob.& l.inter ſtípulātē.in ptin.

6 eo.ti.ſecundū Cy. Itē quæro † ego tanēꝫ fideiuſſor ꝓmiſi de iudicio ſiſti.& adieci ꝙ promiſi parere mandatis curiæ:nunquid per hoc tenebor de iud.ſol.Et determinat Cy.ꝙ nō. Hoc indubitanter credo verum in exemplo præmiſſo:quía intelligo ꝙ fit ſtípulatio,ſcilicet de ſtādo iuri in iudicio:ar.j.de ver.ob.l. quícqd ad

7 ſtringēdæ.& j.de vſur.l.ſi ſtípulatus. † Quæro qa ſtípulatio iudicatum ſoluí continet tres clauſulas tanquā cōnexas & inſeparabiles,quid dicendū de iſta ſtípulatione.ſoluere iudicatum? la. de Ra.dícit ꝙ non continet niſi quod verbum ſonat. Contrariū

8 determinat Cy.per caſum.l.ij.§.incertam.de præto.ſtípu.† Iuxta hoc quæro,an quí ꝓmittit de iudicio ſiſti,teneatur pœnam adíjcere in caſibus,in quibus non verſatur intereſſe pecuniarū, vídelicet vt in ſpíritualibus, vel críminalibus? Et determinat ꝙ ſic.Caſus eſt j.rem ratam haberí.l.procurator ad exhíbendum.§.

9 ij.adde quod dixí ſ.eo.l.ij.†Item quæro:ꝓmiſi alíquem ſine adiectione pœnæ repreſentare in cauſa criminali: quomodo puniar ſi eum non repræſento ? Reſpon. & ſi ſum in dolo , ſine dubio poſſum mulctari extra ordinem,etiam perviam incarcerationis. & corporis coērtionis.Secus autem ſi ſine culpa. Nam tunc alio modo debeo extra ordinem puníri:vt j.de cuſt.re.l.j.& ij.altās l. ſi quis reum.Iac.de Ra.dicebat quod in cauſa criminali fideiuſſor poteſt ſe obligare ad corporalem ſimilem pœnam cum prín cipali.hoc reprobat Petr.& Cy.per l.liber homo.j.ad l.Aquil.Ita dícit hic Cy.& in l.ad commentariēſem.C.de cuſto.reo.de hoc tangit gl.ſ.eo.l.ij.in fi..De hoc eſt tex.& gloſſ.xiij.q.vj.xxiij.q.v. cum homo.& ibi vídeas.Modò eſt expedita lex iſta.Addi.

Pro reli

1 ☞ *Pro relictis in ultima uoluntate ante diem uel conditionem debet cautio præſtari, pro debitis ex alia cauſa non.*

2 *Oratio uniuerſalis recipit limitationem.*

Nter omnes. Pro debito ſub conditione ex vltima voluntate indiſtinctè, ca

1 uetur:aliàs non,niſi cauſa cognita.h.d.Primò loquitur in relícto in vltima volūtate.Secūdò in debito ex alía cauſa.Tertiò redít ad prímum. Secunda ibi:& plerunq;. Tertía ibi:ſed ſi plures.Not.ꝙ † pro relictis in vltima volūtate ante díē vel conditionem indiſtinctè debet præſtari cautio,vt híc,& j.vt leg.no.ca.per totum.Secundò no.ꝙ pro debitis ex alía cauſa,nō debet caueri,niſi ex cauſa,vt hic in tex.& j.de priuil.e.cre.l.ſi creditores.Ita debet intelligí l.in omnibus.j.de iudi. & ibi dícetur. Opp.dícitur,inter omnes.Contrà,multi fuerunt Iuriſconſulti q de hoc non tractauerunt.Sol.expone omnes,ſ.de hoc interroga ti.Vide glo.no.ꝙ ſi in reformatione dícatur,placuit omnibus de conſilio,vel in alíquo inſtrumento,de voluntate omnium de ca

2 pitulo,intelligítur omnium,ſcilicet præſentium. Et † ſic oratio vníuerſalis recipit limitationem.de quo pleníſsime dixí j.de nouí operis nunci.l.j.§.nunciatio.vbí hoc tangit Ia.de Are.Secundò oppo.ꝙ ante conditionem exiſtentem non poteſt adíri hæreditas:& ſic nec poſsideri:vt j.de acquí. hæred.l.ſed & ſi de ſua. Sol.Intellige ꝙ hic poſsidebat ex bonorum poſſeſſ. ſecundùm tabu.vt j.de bono.poſſeſſ.ſecundùm tabu.l.ij.§. ſi ſub conditione. Vel díc ꝙ hic fuit datus curator bonis.probatur j.de hære. inſtí. l.ſi quis inſtituatur.in prín. Vel díc ꝙ ſic : aliàs de facto poſsidebat.Oppo.j.de præto.ſtípul.l.Paulus no.Reſpon.dícit glo.quod ibi prætor dederat bonorum poſſeſſionem:híc non. Hæc nō eſt vera,per ea quæ dixí in præcedenti contrarío:& dícitur in præcedenti glo.Díc ergo ꝙ hic non cogitur cauere in díē lōgiorem, hoc eſt,vt cautio committatur ſiue exiſtat conditio.ſiue non.

Iliusfamiliàs. Pater pro filío vel econtra,non eſt idoneus defenſor ſine ſatiſ

datione.hoc dícit.Oppo.quòd hęc lex ſit hic incōgruè ſituata,cùm non tractat de ſatiſdatione de iudicio ſiſti,ſed iudic.ſoluí.Dícit ꝙ in ſatiſdatione iudicatum ſoluí continetur clauſula de defendendo.quæ pertinet ad iſtam de iudicio

2 ſiſti.Aduerte, * certè longa eſt differentia:nam illa clauſula de defendendo tranſit ad hæredes:vt l.iam tamen.§.pe.j.iudica. ſoluí.Secus in ſtípulatione de iudicio ſiſti:vt j:eo.l. ſi deceſſerit.Vnde in prima defendi poteſt per alium:ſed in ſecunda de ſiſti in iudicio non,cum factum perſonæ requíratur , vt d.l. ſi deceſſerit. Quare ergo hic fuit poſita hæc lex?quía ſic placuit,cum tractaretur de ſatiſdatione ponit:& de hac alía.ſ.l.proxí. Opp.ꝙ pater non teneatur ſatiſdare,vt l.ſi.§.defenſionem.C.de admini.tu.Gl. dat multas ſol.quarum alíquæ ſunt veræ in ſe, tamen continent diuinationē. Dícit eñ ꝙ hic filíus erat emancipatus , vel agebať de caſtrenſi peculio.Tu díc vt ibi no.&ín l.ſi.§.vbí aūt.C.de bo. quæ líb.Hoc modo aut loquímur in caſibus,in quíbus pater nō eſt legítimus adminiſtrator:& cogitur ſatiſdare,vt híc: prout loquitur in filío emancípato,& de caſtrenſi peculio,ſecūdùm gl. Aut in his caſibus,in quíbus eſt legítimus adminiſtrator: & tūc aut defenditur vt legítimus adminiſtrator:& non cogitur ſatiſdare:vt l.ſi.§.vbí autem de bon.quæ líb.& l.ſi.§.defenſionem.C. de admi.tu.Aut vt quílibet extraneus:& tenetur ſatiſdare,vt híc & l.ſi.§.vbí autem,cum ſua glo.de bon.quæ líb.

1 ☞ *Reformationes & ſtatuta inuicem determinantur.*

2 *Clauſula non obſtante,poſita in reformatione noua,non impedit determinationem quæ fieret per illa ſtatuta.*

3 *Lex iſta intelligitur de ſatiſdatione de iudicio ſiſti.Sermones intelliguntur ſecūdum ſubiectam materiam.*

4 *Poſſidens immobilia non tenetur ſatiſdare:quia ceſſat præſumptio fugæ.*

5 *Poſſidens multa bona mobilia,quæ de facili occultari non poſſunt , nō tenetur ſatiſdare.*

6 *Qui poſſidet,& ſic non ſatiſdat,non tenetur iurare:& ita ſeruat conſuetudo.*

7 *Qui poſſidet immobilia,non obligat ſua bona de conſuetudine.*

8 *Poſſidens modicam rem,& uilem,non cuitur ſatiſdationem pro quanti tate magna.*

9 *Poſſidens rem ſuper qua litigatur,tenetur ſatiſdare quantum ad actorem , non quo ad alios.*

10 *Comentus,qui habet annuos reditus ſuper re immobili,non tenetur ſatiſdare.*

11 *Poſſidens rem immobilem bona fide euitat ſatiſdationem:ſecus ſi mala fide.*

12 *Filius tenetur ſatiſdare,etiam ſi habet patrem immobilia poſſidentem.*

13 *Qui non poſſidet immobilia,non eſt idoneus fideiuſſor,niſi ſit coniuncta perſona.*

b Ciendum. Iuriſcōſultus a in hoc príncipio ponit vnam regulā antíquorum,qui poſtea exponit.& glo.ij. quæ incípit ibi poſſeſſor autē.legamus per partes,& expediamus iſtud príncipiū ;ꝙ ſatiſ breue eſt in ſe.Oppo.& vídetur ꝙ indiſtinctè ſatiſdetur,vt C.de lít.conteſt. auť. offerať.So.ille eſt noua lex.& licet indiſtinctè loquať,diſtinguítur per iſtam antiquā: vt l.nā & poſteriores.ſ.de legi. Et ita dícit

1 gl.& bene.quod no.& tene menti † pro reformationíbus,& ſtatutís,vt inuicem determinenť de quo díc vt dixí in l. omnes populi.§.de iuſti & iure. Circa interpretatiō

2 nē reſtrictiuam.† Quæro[d] quid ſi in reformatione de nouo facta contineatur clauſula,aliquo non obſtante:vtrū perhoc impediatur determinatio quæ deberet fieri per alía ſtatuta antiquať Tex.eſt & glo.in auť. de hæredi.ab inteſta.in gl.ſuper verbo, vocantibus.quæ dícit ꝙ verbum talē determinationem nō impedit.Aliàs fortè dícemus latíus.Secūdò opp.j.de íncen. rui. nau.l.ne qd.§.à dño.Solue.ibi ſpeciale. Ita dícit hic gl.in fi.& iſta eſt vera.Loquitur eñ expreſſe ibi de ſatiſdatione de iudício ſiſti : vt ibi

3 patet.† Quæro de qua ſatiſdatione [e] loquať hic gl.intelligít de ſatiſdatione de iudicio ſiſti:& bene,& ſic ſermones intelligantur ſecundū ſubiectā materiam:vt l.ſi vno.j.loca

4 ti.† Quæro extra gl.quæ eſt ratio ꝙ poſſeſſor ímmobilium nō cogiť ſatiſdare? Dicūr b quídam quía per poſſeſsionem rerū ímmobiliū eſt ſatis cautū actori.Et hoc ſentít gl. círca fin.Hoc etiā vídetur dícere Gul. ſed Pet.hoc non placet.Nam vídeo quòd mulier quātum ad euitandū ſatiſdationē videť poſsidere fundū dotalē:tamen per hoc agēti nullo modo eſt cautū.Prætetea dícitur j. ea.l.ſ.ſi fundū. ꝙ non debet inſpící ꝙ fundum poteſt euínci:ergo apparet ꝙ per hoc nō eſt cautū actori,ſi poſsit euínci.Dícit er c gō ipſe ꝙ ratio eſt,quía præſumitur fugere: vt l.properandum.§.ſinautem reus.de iudi cijs.Per poſſeſsionem:ergo ímmobiliū ceſſat præſumptio fugæ:ideo non debet dare hanc ſatiſdationē. Hoc probať.ſ.ín ius vo. vt eant.aut ſatiſ.l.j.& ij.quod ibí per glo.nā d eogiť quis admittere in fideiuſſorē coniunctā perſonā nō idoneā:quía ceſſat præſumptío fugæ:vt ibí dícit.& hoc tangit Cy.C.

5 vtí poſ.l.j.in ij.oppo.quod ſatis placet. † Ex f hocſequiť ꝙ ſi eſt alíquis qui non poſsideat e ímmobilía, tamen poſsídet multa mobilía, talía quæ de facílí occultarí,vel moueri nō poſſunt,vt puta magnas vegetes,& magnā apothecā habet in platea,ita ꝙ non eſſet p̄ſumptío ꝙ recederet:tunc nō cogitur ſatiſdare,ſecundū Pet.quíd etiā vídetur tenere Gul. Eacit pro hoc j. de vino tri.& oleo le.

6 l.iíj.& l.vinum.Quærit glo.† an iſti qui poſident & non ſatiſdant,ſaltem cogantur iurare.Gl.dícit ꝙ quod ſic , vt C.de prín.agē. in re.l.fin.de proxí.ſacro.ſacrí.l.in ſacris.& de díg.l.quotiēs.líb.xíj. ꝙ nō placet Odof. nec etiā Ric.Mal.nam ibí excuſabatur à ſatiſdatione ratione príuilegíj:hic aūt de iure cōmuni excuſať rōe poſſeſsionis ímmobiliū.& iſtā opi.ſeruat cōſuetudo.Pro gl.tñ multū facit tex.in l.ſi. C.de prī.agē.in re.vbí dícit ꝙ ꝓ fideiuſ.eſt iuratoria cautio et ſub ſtātia ſua:et ſic ínuit ꝙ alīqd poſsidebat.Sed doc.rñdēt ꝙ ibí debēt referrí ſingla ſingl'is,ſ.iuratoria cautio qñ nō poſsídet ímmo-

¶ Aduerte.Not.qđ clauſula de defendēdo tranſit ad hæredes , quíd autem de clauſula parte non fieri:vide tex.et val de no.in l.ſtípulatio iſta.de verb.obli.& illud Ang. hic quod veníens ad plenam defenſionē , tenetur ſatiſdare,niſi per dominum releuetur:& niſi quādo venit ad vnum articulū:quia tunc non ſatiſdat.gl. ſingu.in l.in eo.ſ.j. de regul.iur.Et vide Ange.in authent.de exhi.reis. prope fin. vbi innuit qlicet qs poſsideat immobilia:ſi tamē fuit conſuetum ax,debet ſatiſda re de iudicioſiſti.vide omnino. & quid ſi præceſsit cōtumacia, vide caſum ſingu. ſecundùm Ang. ibi.l.de die. §. plane. ſ.eo. & Bald.hic.& quid ſi bona nō ſint in loco iudicij,ſed in loco remoto?dic qđ nō releuatur gl.pere grina in l.fina.C. de prin.ag.in re. li. xíj. ſecundū Bal. hic & vide eundem in l.j.ſi cer.pet.& ibi Ange. And.Barb.

✠ P. PAV. P.

¶ Sciendum. Iſtam reg. quòd non poſsidens ímmobilia teneatur ſatiſdare , límita vt per Alex ād. in l.ſi bona.§.ſi quis ff. de damni. infect. item non procedit in illuſtrib. l. quoties. & ibi Bart.C. de dignit.libr.xíj. vide ſ. in Rubr.

✠ P. PAV. P.

¶ Vt inuicē determinentur. vide de hoc Alex.conſ. cccclxix. ad fi. & conſil.dcxj. in v.colū. dominum Franc.conſi.cxliij. in iíj.& iíij.col.

✠ POMATES.

¶ Quæro. Vide Alexan.conſi.cxlj.in iíj. col.in ij.volu.Panormi.conſi.xxiíj.in ij. col.ij.volu.

✠ P. PAV. P.

¶ Quæro de qua ſatiſdatione. Circa iſtā fideiuſsionem de iudicio ſiſti de qua loquiť iſta lex , & etiā de fideiuſsiōe iudicatū ſoluí , qualiter qs teneatur eā præſtare, ſiue cōueniať ꝓprio nomine,ſiue pro alio intercedat, vide Ale. in conſil.clx.volu.v.

✠ PONATES.

¶ Ex hoc ſequitur. facit quid not. Alex.l. facere poſ.ff. ſol.ma-

↠P. PAV. P. 7

a ¶Quero quid si iste. Quid aūt in habente plures debitores, vid̄ Alex. cōsil. lxxxvij. in v. col. in ij. vol. Itē de annuis reditibus, vide Aret. cōsil. x. & ibi qūo inter immobilia computent, & quæ habes ad Bart. in l. mouētiū. de v̄b. sign. vide q̄ dicit Fel. in c. cōquestus ad finē de foro cōpe. dum ponit an pro eis cō- 8
petat possessoriū re-cuperandæ. & vide Soc. in tract. oblati. in viij. li. in vj. q̄stio. An aūt annui redit⁹ inter immobilia cōputentur.

¶Annuos redit⁹. Ad de q̄ annui redit⁹ cō putātur inter immobilia Fed. consil. xlij. Ro. consi. clxxxvij.

↠POMATES.

c ¶Vltimò tene. Adde q̄ eodē modo, pmittens actione personā li tenetur ad interesse vt per Ang. cōs. clxxxix. inci. ex forma 9
dictorum.

d ¶Quæro quid si tutor. Adde plenè l. j. §. imperator. de oper. no. nun. l. post mortē q̄n ex fac. tu. ac. l. p-curatorem qui. ff. de procu. Innoc. in c. q̄d quibusdam. de fide iuſ. Ber. in c. per tuas de arb. And. Barb.

e ¶Si fundum. Nota istū tex. cōtra Barto. vt hic per Ang. And, Barba.

f ¶ Possessor. Adde post do. Ias. inquātū latè examinat, an pri vilegium cōcessum patri habēti xij. liberos, duret Bal. consil. cj. ij. lib. Et quod ma ter minor excusetur propter nō petitū tu torem filio, licet efficiatur maior: consuluit Bar. cōsi. ccj. iiij. li. Ange. consi. cxvij. Ro. consil. cclxxxviij.

Vbi quæritur bar. mha q̄ approbat opinionem Bul. idem Iaſ n 7 qui in ꝙ 12 limitat hic & sic mar. cum sequac. consulens. Socin. hodie tenent. Iaſ. ex multis exemplis & fundamentis quæ legit ff. post rem judicatam n. 16 cū sequentib.

bilia. subſtātia ſua, ſ. q̄n poſsidet. †Quæro an iſte q̄ poſsidet immobilia, ſaltē debeat obligare bona ſua pro defenſione. Tex. vī q̄ ſic in l. fi. §. defenſionē. C. de admi. tu. vbi tutor obligat bona ſua p defenſione pupilli. pro hoc optimè l. filio. j. vt in poſ. leg. Et iſtud fortè eſſet de iure, licet de conſuetudine non ſit. Per hoc etiam apparet q̄ ſaltem nuda cautiōe deberet, pmittere de iudicio ſiſti. & hoc eſt quod voluit dicere rubrica nr̄a, qui ſatiſ. cog. vel iuramēto promittāt, vel ſuæ, pmiſsioni cōmittat. Quærit gl. †an pro vili ceſpite terræ euitat ſatiſdationē p magna quātitate? Dic q̄ Bul. tenebat q̄ nō ar. l. ſi creditores. j. de priui. cre. Et iſtā legē intelligebat q̄ poſſeſſor euitat ſatiſdationē q̄n cōueniē noīe ipſius rei quā poſsidebat. ita dicit gl. vide eā. Gl. i l. iulianus. circa fi. ſ. eo. dicit q̄ Bul. dicebat totū contrariū, ſ. q̄ p re, qua quis conueniē, illius rei poſſeſsio nō pdeſt ad euitandā ſatiſdationē. Certè quātū ad q̄ſtionē principalē dicit verum Bul. q̄ poſſeſsio modicæ rei nō ſufficit ad euitandū ſatiſdationē: ga p hoc nō eſt actori cautū. Itē p hoc nō ceſſat præſumptio fugæ. & hoc tenet prima glo. ſecundū Io. Sed in † hoc articulo an poſſeſsio ipſius rei, ſup qua litigat, ſufficiat ad euitandā ſatiſdationē, videt q̄ nō, vt ſ. eo. l. de die. §. quidā. ſ. e. l. iulianus. In contrariū facit j. ea. l. §. ſi fundus. Sup hoc fuerunt addita aliqua verba ad gl. q̄ verba ſunt corruptè ſcripta nec videnē habere intellectū, dicunt em̄: ſed certè ſi hæc eſt ratio, nō videt bona: qa creditor vel vſufructuarius dicitur locupletari, cū al's ſit locupletiſsimus: q̄ verba ſic ſcripta nō videnē habere intellectū. Voluit dicere q̄ hoc eſt verū, q̄ pro re quā quis poſsidet, & p qua cōueniē nō debet ſatiſdare: quare ergo creditor & vſufructuarius nō debeāt euitare iſtā ſatiſdationē cū etiā ipſi conueniant̄ p eo qđ poſsidēt & eo reſpectu quo poſsident, ſed ipſi non euitāt, vt j. ea, l. §. itē qui ſolā. & §. creditor. ergo iſta nō eſt bona ratio, q̄ p poſſeſsione, pro qua cōuenitur, euitetur. Dicendū eſt ergo ſecundū Pet, q̄ quantū ad illū qui agit pro illa re, nō ſit ſufficiens ad releuandum, vt d. l. iulia. & ſ. l. de die. §. j. ſed quantū ad alios ſic, vt j. ea. l. §. ſi fundū. †Quæro, quid ſi iſte* conuentus habeat ānuos reditus; an euitabit ſatiſdationē? Dicūt docto. aut ſi annui reditus ſunt ſuper re immobili, & euitat ſatiſdationem vt l. iubemus. C. de ſac. ſan. ecc. Aut aliās debent̄ actione perſonali ſimpliciter; & tunc ſecus, vt l. fi. §. fi. de contrah. emp. † Quæro quid ſi aliquis poſsideat abſq̄ aliquo iuſto titu. Certè Iaco. de Ra. dicit q̄ ad euitandā ſatiſdationem requiritur q̄ poſsideat aliquo iure directi vel vtilis dominij, vt j. proxi. §. Idem ſi poſsideret bona fide; & ſic putaret ſe dñm: qa ceſſaret præſumptio fugæ vt l. apud antiquos. C. de fur. Sed ſi mala fide: tūc ſecus, vt dicit in fructuario creditore infra ſtatim. Quæro, † quid ille qui eſt conuentus, non poſsidet: ſed pater eius poſsidet. Dicit Pet. q̄ euitabit ſatiſdationem: qa ceſſat præſumptio fugæ: propterea loco dñi habeē, vt l. in ſuis j. de libe. & poſthu. Gul. dicit contrariū: quia multa poſſunt accidere ne ſucceſsio patris pertineat ad filium: arg. l. naturalem. §. j. j. de acqui. re. do. præterea iſta ſpes ſuccеſsionis non debet attendi, vt l. poſt emancipationem. §. j. de lib. lega. / † Quæro, vtrum ſit idoneus fideiuſſor ille qui non poſsidet. Docto. quòd non & eſt glo. in authen. de exhibendis re. §. ſuſcepto. Fallit in conjunctis perſonis, vt ſ. in ius vocan. vt eant l. j. & ij.

Possessor. Hic incipit exponere verba illius edicti vulgaris poſiti ſ. proximè. Quæro, quid ſi poſsideat immobilia in territorio alterius ciuitatis? videtur quòd nō
1 ſufficiat. Dicit em̄ in agro, vel. in ciuitate. Doc. dicunt † quod iſta poſſeſsio cedat loco ſatiſdationis: & ideo ſicut ſufficeret ex cauſa dare ſatiſdationem ex prouincia propinqua: ita ſufficiat poſſidere immobilia in aliquo loco propinquo. Quod intelligo ſi p illam poſſeſsionem eſt actori conſultum: quia ibi poteſt reus facilitèr conuenīri. Secus ſi eſſet ibi reus multum potēs, per ea quę no. ſ. eo. l. ij. in princi. Sinautem eſſet locus multum longinquus: tunc talis poſſeſsio non releuaret: arg. C. de fideiuſſor. authē. præſente. & in corpore, eo. tit. in glo. præſentes.

1 ☞ *Possidens fundum mala fide non releuatur ab onere satisdandi.*

Sed & qui vectigalem. Nota quod ad hoc vt poſſeſſor dicatur, requiritur vt poſsideat iure directi vel vtilis dominij. Secus ſi neutrū
1 iſtorum eſt, vt puta quia fructuarius. Et per hoc † dicunt doc. q̄ ſi aliquis poſsideat fundum mala fide, q̄ talis poſſeſsio non releuat eum ab onere ſatiſdandi, per hunc §. præterea cùm ſciat rem alienam eſſe, de facili eam dimitteret. & ſic nō ceſſat præſumptio fugæ. Sed ſi poſsideret bona fide, quia ſe dominum putaret. vt l. apud antiquos. C. de fur. tunc releuaretur à ſatiſdatione. ceſſat enim tunc ſuſpicio fugæ. Ita dicunt doc. communiter.

Creditor. Opp. q̄ iſte tex. videtur ſibi contradicere. Solue vt glo. & nota eam.

1 ☞ *Mulier habens fundum dotalem, non tenetur satisdare.*
2 *Possessor non dicitur, qui habet actionem personalem ad rem immobilem, uel rei uendicationem.*

Si fundus. Opp. & videtur q̄ mulier non poſsideat: vt l. Pomponius. §. in dotem. de acqui. poſſe. Solu.
1 Fateor q̄ vir ſolus poſsidet: † tamen mulier habetur pro poſſeſſore quo ad euitandam ſatiſdationem. Ratio, quia ceſſat præſumptio fugæ, ex eo quia habet fundum dotalem in loco. Opp. ſ. eo. l. de die. §. quidem. Sol. Ibi litigabatur de ipſo fundo dotali: vnde eius poſſeſsio à ſatiſdatione non releuat: hic litigabatur ſuper alio. Iſtam opi. tenet Pe. & ego dixi vobis ſ. eo. l. in prin. Gl. noſtre non tenuerunt hoc, imò dicunt q̄ in contrario fuit ſponte ſatiſ-
2 datum. Poteſt aliter ſolui, vt ibi dixi. Vltimò tene † menti q̄ qui
c habet actionem perſonalem ad rem immobilem, non dicit poſſeſſor rei immobilis. Itē ſi habet rei vendicationē, vt glo. dicit ſup verbo, perſonalem.

Tutores. Opp. executio ſententiæ non fit in tutore: vt l. iiij. in prin. j. de re iudi. ergo poſſeſsio tutoris nō releuat pupillum. So. quicquid dicat glo. hic loquitur de ſatiſdatione iudicio ſiſti, quæ extinguitur lata ſententia: vel Græcè. §. et poſt litem. j. de fideiuſ. & no. ſ. eo. l. ij. §. fi. ſed in iudicio tutor ipſe habet ſiſtere: ergo eius poſſeſsio ſufficit. Ceſſat em̄ præſumptio fugæ. De executione ſententiæ hic non tractatur. ſed ſi loquerēmur de ſatiſdatione iudicatum ſolui, eo caſu quo pupillus eam debet præſtare: non ſufficit poſſeſsio tutoris, cùm in eum nō fiat executio, vt dictum eſt. Quæro vtrum diſtinctio huius legis ſi poſsideat immobilia vel non, habeat locum in ſatiſdatione iudicatum ſolui. Glo. dicit q̄ non, cùm indiſtinctè ille, qui alium defendit, debet ſatiſdare: vt C. de ſatiſda. l. j. & videbitis in l. non ſolum. §. qui alieno. j. de procu. Quæro, quid ſi tutor[d] conuenitur nomine proprio: an poſſeſsio pupilli ſufficiat? Dicit gl. q̄ non. & bene. Item quærit gl. quid ſi poſsideat vnus de tutoribus, non ille qui conuenitur. Dicit glo. quod non ſufficeret. Dic vt in eadem.

Si fundum. [e] Quærit glo. quid ſi ſunt finita tempora appellationis exercendæ? Reſpondit glo. idem quod pro poſſeſſore habetur: ar. ſ. eo. l. ver. diuerſa. ille §. nihil facit. Loquitur enim in eo, qui habet actionem perſonalem, qui p hoc non dicitur poſſeſſor: non in eo qui poteſt conueniri perſonali actione. Præterea hic non eſt neceſſaria actio, ſed ſolùm officium iudicis exequentis, vt j. de rei vē. l. qui reſtituere. Et ideo puto quod tunc habetur vt poſſeſſor: ſicut dixi ſ. e. l. §. ij. in malæ fidei poſſeſſore. Vltimò videtis hic quòd non inſpicitur id quod euenire poteſt. Et ſic oppo. gloſ. de l. ſi idem cum eodem. §. fi. ſ. de iur. omn. iudi. Dic vt ibi.

f Possessor. [f] Opp. ſ. eod. l. ſi ab arbitro. Solu. Dicit gloſſa ibi ſuperuenit inopinata calamitas: hic ſecus. Quid

Quid vult dicere? Hic loquitur de reo qui vēdidit. vnde poſſeſsio adhuc eſt. & tenēdo opi. quam dixi ſ. ea. l. in princ. quòd iſte debeat promittere & obligare bona ſua, adhuc remanet actori cautum: quia poſſeſsio illa remanet obligata. In l. contraria ſuper uenit inopinata calamitas: quia fortè fundus caſmate periit, vel aliter flumine occupatur: & ideo actori non remanet cautum. Oppo. ad ſecundum dictum: quia res deuenit ad eum caſum à quo non poteſt incipere. ergo vitiatur: vt l. pluribus. §. & ſi placeat. j. de verb. ob. Sol. hic caſus ſuperueniens, vt puta, poſſeſsio rerum immobilium tendit ad eundem effectum cum actu celebrato. Sicut enim per ſatiſdationem actor redditur cautus: ita per poſſeſsionem ſuperuenientem: ideo non vitiat. In contrario tendit ad diuerſum effectum. Facit j. ad l. fal. l. verbis. in princ. & Dyn. extra de regulis iur. in c. actum legitimè. lib. vj. dixi in d. §. & ſi placeat.

a QVi iurato. [a] In iuramento videtur excepta authoritas legis, vel ſuperioris. h. d. facit C. de non nume. pec. l. vlti. & j. admunic. l. fi. in prin
Et per hoc ille qui iurat nō petere reduci ad arbitrium
b boni viri, in relligitur, niſi ex cauſa legitima: [b] vt l. ſi libertus. de oper. lib. & extra de iure iurand. c. Quintauallis.

Si ex noxali causa agatur. *Rubrica.*

2 ☞ *Qui habet rem pro derelicto, uidetur donare eam occupanti.*
3 *Pars potest petere ut res super qua litigatur, exhibeatur testibus, ut eam cognoscant.*

LEX I.

SIquis. Primò ponit verba edicti. Secundò incipit exponere ea. Secunda ibi: in eadem cauſa. Subdiuidue text. quia multa duplicat
Primò ponit ſummarium vnum, quid ſit dictum in eadem cauſa. Secundò illud ſummarium declarat per plura membra. Tertiò illa membra declarat. Secunda ibi ſi deſinat. Tertia ibi: itaq̄. Oppo. q̄ iſte tex. repetat bis idem. Dicit enim, ſi ſeruus deſinat eſſe promiſſoris, & poſtea idem repetit. So. primò dixit in genere, non exprimendo cauſam: poſtea illud declarat exprimendo, cauſam, vt dixi diuidendo literam. Vel dicas: hic in prin. loquitur quando ſeruus habitus eſt pro derelicto, ſecundùm gl. Vide eam † contra cauillationem quorūdā volentium euitare ſolutionem gabellæ qui habent fundum pro derelicto, & alius vadit, & occupat vt ſic gabella nō ſoluat̄, quaſi nō ſit aliquis contractus. Sed certè imò videt̄ celebratus cōtractus donationis, qui enim habet pro delicto, videt̄ donare ei qui occupat: vt l. quod ſeruus. j. de ſtip. ſer Secūdò oppo. dicit hic. vel actio amiſſa ſit. Contra videt̄ q̄ actio non potuerit amitti quaſi interrupta preſcriptione per citationē vt l. cum notiſsimi. in prin. C. de preſcrip. xxx. an. Sol. Dic q̄ hic fuit amiſſa per ſententiam: quia nec actor nec teſtes potuerūt ſeruum cognoſcere: quia nō fuit exhibitus. Et ideo quia non probauit actor, ſuccumbit: vt. j. de eden. l. argentarius. §. cū autē. & ita dicit gl. Iſtud quibuſdā nō placet. quia actor certi hominis ſatiſdationē accepit: ideo nō poteſt ignorare. Item nec poteſt procedere in teſtibus qui debēt deponere ſuper eo quod actor articulauit. Solut. huius timore quidam recedūt ab hac lec. & dicunt q̄ actori erat relictū legatū, ſi intra certum tēpus ſeruū. manumiſiſſet: quem ſeruū non potuit manumitterere, quia non fuit exhibitus. Ita dicebat Hugo. Alij dicunt q̄ hic fuit actum ſeu ſatiſdatū de exibenda tota familia, vt vnus recognoſceretur: & ſic nō fuit ſatiſdatio certi hominis, vt ſ. Tu dic dictum gl. procedere. Licet enim actor receperit ſadiſdationē certi hominis de iudicio ſiſti, tamē potuit in inſtrumēto nominari per certa ſigna quæ teſtibus nō ſunt nota vt ponēdo nomen & pnomē, quod teſtes ignorant: & ideo debet exhiberi, vt
2 teſtes cognoſcāt. Quod no. † qa poteſt petere pars vt res, de qua litigatur, producat in iudicium, vt teſtes eam cognoſcāt: vt glo. hic dixit. & j. de publica l. cū ſi exhibuiſſent. §. ante. & ibi dixi. & l. iij. §. j. j. ad exhibendū. vide iſtā gl. Facit ad hoc quod videbitis ſtatim. j. l. pxi. §. ſi. abſens. Si verò velles dicere q̄ actio eſſet amiſſa tēpore nō obſtante citatione, dic videbitis vt j. tit. j. l. fi. in princ. Quæro: iſte alienās quot actionibus pōt conueniri? Dicit gl. tribus. dic vt in ea. Vide glo. & no. In eo verò quod gl. dicit q̄ offerēdo ſe defentioni, liberat̄ ab actione de aliena. iud. mu. cau. fac. dicūt quidā q̄ idē eſſet in hac ſtipulatione: quia offerēdo ſe defentioni ceſſat intereſſe. Quod ſatis placet ſi intereſſe ceſſaret: fortè quia cōfiterēt omnia, vel teſtes habent notā, perſonā. Sed ſi negaret, ita q̄ eſſet neceſſe ſeruū interrogari: tūc non ceſſat intereſſe: licet offerat ſe defentioni: vt no. j. l. proxima. §. ſi abſens. Vel ſi teſtes perſonā non cognoſcant, vt dixi ſ. proximè. Quæro an iſtud ſit verū ſimpliciter & indiſtinctè, q̄ qui ſatiſdat, nō teneē exhibere. dic vt in gl. Itē qro, b
an ſit verū indiſtinctè q̄ dādo ſeruū p noxa q̄s libereē. Dicit gl. quod non. Dic vt in ea.

1 ☞ *Confessio serui facta in tortura super facto proprio, probat contra dominum.*
2 *Dominium quod transfertur per secundum decretum.*
3 *In causa noxali interponitur secundum decretum, etiam contra non latitantem.*
4 *Actio amissa per restitutionem in integrum resuscitatur.*

LEX II.

SEd alio.

Si absens. Suprà locutus eſt poſt ſatiſdationem præſtitam ſeruo abſente domino præſente: hic dicit an c
te præſtitā ſatiſdationē ſeruo abſente, et dño p̄ſente. Secūdò antè ſatiſdationē p̄ſtitā ſeruo p̄ſente, & dño abſente. Secūda ibi: ſed & ſi ſeruus. Et breuiter. h. d. ſeruū abſentē dñs
debet defedere, aut ſatiſdare p eo: ted ſeruū p̄ſentē ſi nemo defēdat, pōt qs capere ex ſecūdo decreto, & ſi dñs reſtituat̄: reſtituet etiā actor. hoc dicit Pet. de Bel. pertica reperijt et tractauit materiā primi & ſecūdi decreti quā gl. tractauit plenè in l. ſi finita. §. Iulia. j. de damn. infec. Cy. etiam reperijt, & poſuit repetitionem Pet. & eſt vltima repetitio quam Cy. fecit in prima parte Digeſti veteris. Et quærit gloſ. * ad quid ſiſtetur iſte ſeruus in iudicio, & ad quid prodeſt. Dic vt in gloſ. ex qua apparet declara-
1 tio text. vide eam. Et not. ex iſta † gloſ. de confeſsione ſerui: quia interdum ei creditur. quod eſt valde not. & concluditur q̄ confeſsioni ſerui habitæ, per tormenta ſuper facto proprio ſtatur contra dominum. Et ſic facit ad queſt. quam diſputaui de filio delinquente, quam plenè poſui in l. cùm filius. in princ. j. de verbo. oblig. Et incipit illa quæſtio, Peruſinæ ciuitatis ſtatuto cauetur, &c. Hoc præmiſſo opp. de iureiur. l. eum qui. in prin. Solu. hic negans dolosè tenetur in ſolidum, ſi eſt probatum contrarium aliter quam per iuramentum: quia ſi per iuramentum eſſet probatum. tunc ſecus: vt in l. contra. & hic in gl. ſuper verbo, deditione. Oppo. j. eo. l. pen. Sol. hoc intellige, hic manumiſit ipſe proximior: ibi aliūs. Opp. gl. de l. ſi fundū per fideicommi. & l. ſi quādo. §. hæres. j. de leg. j. & non ſoluit. Sed dic quòd ibi per alie
nationem nō tollitur poteſtas ſoluēdi, quæ ante cōperebat: quia nō alienauit cum dolo. Nam in l. ſi fundū. alienatio facta fuit de voluntate legatarij: in l. ſi quando. §. hęres. fuit ex poteſtate iuris. vel dic quod hic res deſijt eſſe: quia eum interfecit vel manumiſit. Vlterius no. ex hoc fine tria. Primò † quòd per ſecundum de-
2 cretū transfertur dominiū, ſi ille, contra quem interponitur, erat
3 dñs: licet alij cōtra: vt in gl. Secūdò no. † quòd in cauſa noxali interponitur ſecundum decretum, etiam contra non latitātem. quod apparet quia abſens reſtituitur, ex quo apparet quod non latitabat quia non ſe occultabat turpiter, vt l. Fulcinius. §. quid ſit autem latitare. ex qui. cau. in poſe. eatur. Item apparet quod valet ſecundum decretum: aliàs non eſſet neceſſaria reſtitutio. Simile in cauſa damni infecti. vt l. ſi finita. §. ſi forte j. de damn. infecti. In aliįs ſecus, quia requiritur latitatio: vt l. Fulcinius. §. j. quibus ex cauſ. in poſ. ead. Et eſt ratio: quia hic dominus tenetur ex qualitate rei pro qua conuenitur, non ex facto ſuo. De hoc per doc. C. de reſti. mili. l. intelligitur. aliàs eſt l. ignorare. & ibi dixi in dicto §. ſi fortè. & in §. Iulia in eadem
4 l. Vltimò † not. quod actio amiſſa. per reſtitutionem in integr. reſuſcitatur. Sed puto q̄ ſicut illa quæ reſtituitur abſenti dicit vti

↠P. PAV. P.

a ¶Qui iurato p. vide Felt. in c. conſtitutus. verſi. authoritas cum ſeq. extra de reſcrip. Iaſ. hic & Deci. in d. c. cōſtitutioni bus. in iij. col. qualiter autem conſideranda ſit authoritas ſuperioris. vide latè et pulchrè Alex. conſil. xxiiij. ad finem.

b ¶Legitima. Adde poſt doct. Io. ca. conſilio x. & facit vltra ipſum quod iurans non fideiubere pro aliquo, tamen ſi fide iuberet in caſu magnę neceſsitatis, non dicitur periurus. Et inquantum dicit an ſit periurus ille qui habuit in ſecreto aliquid, ſi illud propalat teſtificando, vide latè d. Car. conſi. xxxv. Et inquantū ponit an laici poſsint diſponere ſuper iuramento; vide quæ poſui in l. omnes populi. vbi Bart. ponit.

c ¶Et quærit gloſ. Et ita contra patrem vi de Bar. in d. l. cum filius. quam dominus poteſt reuocare. Andre. Barba.

¶ Pro intellectu l. si vnus. §. pactus ne peteret. ver. sed si pactum. ff. de pactis.

2 ¶ Cõtrarium. Adde post do. Iaf. dum ponit q ignorãtia probatur per iuramẽtũ, quod puchrè voluit Ro. consi. iiij.

☞ Vide Carolũ Ruinum in §. Cato. in iij. char. Ant. Alexan.

lis: ita illa quæ præsenti contra quam petitur restitutio: & sic non est eadẽ quæ resuscitatur, vt C. si aduersus transac. l. j. & dixi plenè in l. meuius. §. duobus. in sexta oppositione primæ partis. j. de leg. ij. & l. qui res. §. aream. j. de solutionibus.

1 ☞ *Qui mentitur negando id, ex quo uult intentionem suam fundare, amittit suum priuilegium.*

2 *Conuictus de maleficio, potest probare quòd illud fecit ad sui defensionem.*

3 *Iudex in re mobili immutato decreto & præcedente contumacia rei & causæ cognitione requisita in secundo decreto potest transferre ius plenum, quo ad causam noxalem damni infecti, & etiam quando agitur ad præstationem aliquam.*

4 *Rescisso secũdo decreto rescinditur deliberatio ex eo q̃ sita: & uetus actio instauratur.*

5 *Decretum quid sit. Et quid primum, & quid secundum. Et multa circa hæc. remissiuè.*

6 *Confessio serui uel filij in iudicio promisso contra dominum uel patrem ex facto eorum nocet domino & patri.*

7 *Stante statuto quòd pater teneatur soluere condemnationem pro filio: pater ipse admittitur ratione sui interesse ad probandum contra confessionem filij.*

Si absens. Iste §. diuiditur in duas partes. Primò loquitur quando dominus conuentus noxali erat præsens & seruus absens. Secũdo loquit͡ econtra q̃n seruus erat præsens: & dñs absens. Secunda ibi: sed & si seruus. Itẽ prima diuiditur in duas: q̃a primò ponit tria priuilegia, quæ habet dñs. Secũdò ponunt duæ causæ, in quibus admittunt͡ dicta priuilegia. Secunda ibi: si verò falso. Itẽ secunda pars principalis diuiditur in tres partes: q̃a primò ponitur de remedio agentis, quod habet rescissa datione pro noxa eis facta per iudicem. Secunda secundæ incipit ibi: sed causa cognita. Tertia ibi: ergo & actori. & hoc dicit in summa: Si dñs præsens est, & noxali conuenitur ex delicto serui absentis, si dñs illũ seruum esse in sua potestate fatetur, alterũ de tribus eligere debet: vel promittere de iudicio sisti seruum, vel iudiciũ noxale suscipere, vel cauere de dãdo eum pro noxa, cũ ad manum eius peuenerit. Si verò dño absente præsens seruus nõ defenditur, iussu iudicis ex primo decreto, deinde ex secundo capit͡ pro noxa: dño autem reuertente ex causa succurritur, & datio seu noxæ deditio rescinditur, & noxalis actio restituit͡ agenti. h. d. In tex. ibi: si quidẽ. hoc ideo dicit: quia in actionibus noxalibus ante omnia fit ista interrogatio: vtrũ is, quẽ q̃s vult ad iudiciũ vocare, & noxali actione cõuenire, sit dominus, vel non. In tex. ibi: eum exhibiturũ. dic cum effectu dationis pro noxa. In tex. ibi potestatẽ esse. dic, scilicet seruum. In tex. ibi: sine

1 noxæ deditione. Nota q† quis mentit͡ negando id, ex quo post ea vult intentionẽ suam fundare: & suũ priuilegiũ, quod habet, perdit. hic enim priuilegij fundamentũ, & facultas seruũ dandi pro noxa, est eo quia dñs. Si ergo negauit se dominũ, in hoc punitur de mendacio cõuictus: quia perdit priuilegium prælationis: vt l. fi. qui po. in pig. hab. aliàs aut. item possessor. Ius aũt possessionis non perdit à reo ratione mendacij: vt C. de except. l. si

2 quidem. Ideo dato† q̃ quis sit cõuictus de maleficio põt probare q̃ illud fecit ad sui defensionẽ, secundũ Iac. de Are. Alibi tenet Dy. cõtra in c. nullus pluribus. extra de reg. iur. lib. vj. cuius opinionẽ practici assessores errantes sequuntur. In tex. ibi: esset. & esse posset, secũdũ gl. & alios. In tex. ibi: ducendus. primò ex primo decreto:: deinde ex secundo decreto: de quo hic loquitur secundũ Odof. Et hoc eodẽ modo intelligit glo. istum. §. in secũ

3 do decreto. Iac. de Ra. dicit† q̃ in re mobili iudex immutato decreto præcedente contumacia rei cum causæ cognitione, quæ aliàs exigit͡ in secũdo decreto potest transferre ius plenum in re mobili: & sic intelligit istũ text. Hoc etiã sequitur Cy. Cùm igit͡ hoc decretum non intelligatur primũ, quia nõ interuenit secundum: nec secundum, quia non præcessit primũ: sed dicitur vnũ tantum decretum habens plenum effectum. Si enim tu legeres istum tex. vlq; ad mille annos, non inuenires in text. dictum de primo & secundo decreto. Non tamen nego in re mobili iudicẽ posse dare primum & secundum decretum, si vult hoc obseruare quod obseruatur in re mobili. Sed contra prædicta facit j. de re iudi. l. à diuo Pio. §. exequuntur. vbi primò interponitur primum decretum, postea deuenitur ad secundum, s. ad venditionem: ideo dictũ prædictorum videtur restringendũ ad causam noxalem, vel ad aliam causam, in qua fit eadẽ ratio, vt in causa damni infecti, & hoc esse puto quando agitur ad aliquam præstationem respectu rei, in qua facta est missio. Sic intelligo prædictos doc. Ibi enim quodam modo videtur res affecta etiam nullo intercedente decreto: ita q̃ idem operetur rem esse affectã & primum decretũ. & hoc modo restringo opi. prædictorũ doc. In tex. ibi: in sua noceat. Concor. j. de dam. infec. l. si finita. §. si for-

4 tè. item adde quid not. per Cy. C. de resti. mil. l. ignorare. Ergo no. † q̃ rescisso secundo decreto: rescinditur liberatio ex eo quę sita: quia vetus actio instauratur, etiam si fuisset talis quę cõpe-

5 ret ad vindictam, vt iniuriarum, & noxalis: vt hic. Non obstat j. de pac. si vnus. §. pactus ne peteret. versiculo. sed si pactũ. quia ideo est: quia restituitur actio, & retro fingitur nunquã fuisse liberatus: quia ista non est alia à prima inspecta ista fictione. Cy. addit ad hoc j. de iure fis. l, deferre cum l. seq. & est optima concor. In tex. ibi: esse cœperit. hic tractant doc. de materia primi & secundi decreti: quam hic sequitur Odof. Sed si vis† subtilius scire quid si decretum in genere, quid primum decretum cum ista adiectione, quid secundũ, quare dicatur, quo iure perat͡ interponi, an iure actionis, an officio iudicis. & si officio, iudicis an sit officiũ mercenarium aut nobile, & si quo iudice interponat͡. Et an iudex dũ interponit secundũ decretũ, vel dũ partes petunt interponi debeat sedere pro tribunali: & quo ordine quo ad citationem: & quo ordine quo ad fidem de debito, & qualis iudex sufficiat quo ad primum decretũ. Et inquãtũ & in quo fiat missio in actionibus realibus mistis vel personalibus hypothecarijs: & de intellectu glo. quæ est in l. iij. §. fi. de acqui. pos. & in seruitutibus, de intellectu l. si prius. j. de no. ope. nun. & j. de dam. infec. l. à quo. & j. si ser. vend. l. is cuius. Et an in querela inoffi. testa. & in actione ad exibendum possit interponi decretum primum. & quis est effectus primi decreti: & quis est effectus respectu detentationis in personali respectu possessionis, in reali respectu custodiæ, respectu fructuum perceptionis, respectu fructuũ vẽditionis & locationis, respectu fructuum lucrationis in quibusdam rebus mobilibus & immobilibus, & in quibuscunq; causis & iudicijs, vide plenissimè hic per Cy. in commẽto vbi reperies declarata omnia iura loquentia in ista materia. idem prosequit͡ in secundo decreto. & breuiter adde j. de liber. ho. exhi. l. iij. §. pẽ.

6 In glo. ij. ibi: foitè crederetur. Not. † q̃ in iudicio quod proponetur contra dominum ex facto serui, vel cõtra patrem ex delicto filij ex forma statuti, confessio facta per aliũm vel seruum nocet domino vel patri, nisi probent contrarium: vt in glos. quod not.

7 Sequitur in gl. cõtrariũ cõfessioni. Ex ista gl. † liquet apertè q̃ si filius est accusatus de homicidio, & pater teneatur soluere condemnationem pro filio ex forma statuti, q̃ contra confessionem factam per filium qui fecit homicidium pater ratione sui interesse pecuniarij debet admitti ad probandum contrarium, per

a istam glos. quid bene not. & vide quid plene dixi in l. cum filius. in princ. de ver. ob. Additio.

1 ☞ *Contumacia procuratoris licet noceat domino quo ad primum decretum: non tamen ut perueniatur ad secundum.*

Si cum vsufruct. Forma decreti quid interponitur contra fructuarũ est vt ei vsusfructus persecutio denegetur. Hoc dicit. Nota quod dixi in summario. in alijs autem qui non sunt perfecti domini, sed habent ius aliquod in re, qualiter interponatur secundum decretum, dic vt j. de dam. infec. l. si finita. §. si de vectigalibus. & §. si qua sunt iura. Oppo. vlusfructuarius dicitur esse procurator domini, ad defendendum illam rem: vt l. j. in fi. vsufruc. quemadmo. ca. & l. j. §. fi. de no. ope. nũ. Ergo tanquam ex contumacia procuratoris domini potest peruenire ad secundum decretũ in adiudicationẽ dñij: vt j. de dam.

1 infec. l. dãni. † Sol. Concedo q̃ contumacia procuratoris nocet domino, vt possit peruenire ad primum decretũ cõtra eũ: vt l. eum qui. C. de procu. & de digni. l. quoties. non tamen q̃ possit peruenire ad secundum in præiudiciũ domini: vt hic, & l. hoc amplius. §. fi. cum l. seq. j. de dam. infec. & ibi dixi. Vidistis in l. j. §. si procurator. s. si quis ius di. non obtempe.

1 ☞ *Quod commune est, meum est.*

Si cũ vno. Qui aliũ ex necessitate defendit, videtur suo nomine esse ĩ iudicio. h. d. Quæro, de qua cautiõe loquit͡ hic. Dicit gl. & bñ, de cautiõe iudicatũ solui. Cautio enim de iudicio sisti semper debet præstari, nisi possideret immobilia. & ista est vera. Opp. & videtur q̃ sufficiat defensor pro parte: vt l. plures. j. de dam. infect. & l. in hanc stipulationem. eo. ti. & j. de neg. gest. l. si communes. Sol. vt dixi in d. l. in hanc stipulationem. & dicam in d. l. si cõmunes. Scias etiam quòd ista lex loquitur domino volente defendere: nam si vellet cedere pro parte sua suo iuri, bene admitteretur: vt j. de noxa. l. si seruus communis. & h. d. principium huius glos. Vltimò† not.[a]

1 gl. ex hac l. quod commune est, meum est. ad quod opp. gl. & nõ

a solut. Dic plenè vt l. serui electione. §. j. de lega. j.

1 ☞ *Conditio personæ, quæ erat tempore sententiæ, inspicitur in imponendo pœnam.*

2 *Laicus delinquens, qui postea effectus est clericus, quomodo puniatur & per quem.*

b **Si seruus.** Si seruus sistatur liber factus in causa criminalibus nõ videtur in eadem causa sisti, nisi ei libertas fuit annexa: secus in ciuilibus noxaliter intentatis. h. d. Not. q̃ grauius punitur seruus quam liber. Secundò nota† q̃ imponendo pœnam inspicitur cõ-

1 ditio personæ, quæ erat tẽpore sententiæ: non quæ erat tempore delicti. Opp. quòd eo ipso quòd desinit esse promissoris, videtur sistere in alia causa, vt §. eo. l. j. §. si desinat. Sol. hic non fit liber facto p̃missoris: vel dic etiã facto p̃missoris et ideo tenet͡ etiam eo casu quo cõditio actoris ad experiendũ fit deterior: vt in primo casu legis. Sec͡ si nõ fiat deterior: vt in secũdo. Modo habes primã gl. Opp. q̃ debeat inspici cõditio quæ fuit tẽpore cõmissi delicti: vt j. de pœ. l. j. istud cõtrariũ est difficile. dicit gl. hic loquit͡ in publicis criminib͡: ibi in priuatis. Et quod hic dicit, iniuriarũ: intelligo eo casu quo iniuria est crimẽ publicũ: vt l. quòd senatusc. j. de iniur. Istud displicet nostris doctoribus. Nam hic sumus in materia noxalium actionũ, quæ nõ habent locum in criminibus publicis & capitalibus: vt l. quis sit fugitiuus. §. q̃d aurẽ. j. de ędil. edic. Itẽ l. j. j. de pœ. est in materia publicorum iudiciorũ: ergo de publico loquitur. Ideo Gul. dicit totũ econtra, quòd hic loquit͡ in criminibus priuatis, ibi in publicis. Ratio: quia in priuatis imponitur pœna extraordinaria arbitrio iudicis: vt l. fin. j. de fur. & de iniur. l. fi. Ideo iudex inspiciet conditionem personæ, quæ est tẽpore sententiæ. In publicis verò criminibus pœnæ sunt limitatæ: vt j. de publi. iudi. per totũ. Ista opi. Gul. videtur contra l. in iuriarum æstimatio. j. de iniur. ideo dicendum q̃ hic loquitur in criminibus publicis vel priuatis, in quibus pœna imponit͡ arbitrio iudicis, quam iudex ex æquitate mitigat secundũ tempus sententiæ. In cõtrario loquit͡ vbi est pœna determinata: & sic iudicis arbitrio non erit imponenda. Et hoc voluit hic gl. dicere secundũ vnam opi. dum dicit hic secundũ æquitatem quæ mitigat pœnas. Quod intelligo quando hoc est in arbitrio iudicis:

2 vt dixi plenè in d. l. j. de pœnis. † Et hoc facit ad quæstionem[c] de

c delinquere, qui effectus est clericus: vtrum puniatur vt clericus, an vt laicus. Et vtrum per iudicem laicum, an per ecclesiasticũ. de quo hic per Gul. & Iac. But. & per Ioan. Andr. in c. j. extra de oblig. ad ratioci. Ego dixi in d. l. j. j. de pœnis.

1 ☞ *In actionibus ad vindictam unam tollit aliam: quia executio vindictæ habet annexam satisfactionẽ.*

2 *In pœnis quando tempus delicti, & quando tempus sententiæ inspiciatur. & nu. 4.*

3 *Qui promisit dare schacum matum cum pedona, implet promissa, si dat schacum cum pedona effecta regina.*

4 *Laicus effectus clericus post maleficium commissum, quomodo & per quem iudicem puniatur.*

Si seruum. Primò loquitur in iudicio criminali proposito contra seruum, quem dominus promisit exhibere. Et dicit quod si dominus non exhibet eum in statu seruitutis, sed libertatis: non exhibet eum in statu seruitutis, sed libertatis: non dicitur in eadẽ causa sistere: quia aliter iudicaret de seruo alicuius, vt vindicta sumatur, quam de libero. Secũdò loquitur in domino criminaliter conuento noxali qui promiserat seruum sistere, & exhibet eum statuliberum. Dicitur q̃ nõ intelligitur in deteriori causa sistere quo ad agentem. In fine legis redit ad primã partem: & dicit q̃d si statuliber erat accusatus de aliquo crimine, dominus promisit eum sistere, & exhibet eum liberum ex causa veteri, non intelligitur eum sistere statu mutato de nouo, eò quòd erat implicitus veteri. Item quia erat ille antiquus status ordinatus ad istũ liberandum. Hoc dicunt istæ duę leges. Secunda pars istius legis in

1 cipit ibi: quod autem, &c. In tex. ibi: satisfit. Ista est † ratio quare in actionibus ad vindictam vna tollit aliam: quia executio vindictæ habet annexam satisfactionẽ: vt hic, & j. de iniur. l. sed & si vnius. §. si ante iudicem. & facit eo. tit. l. quod Senatus. & quod no. in l. cùm emancipat. §. emancipatus filius de col. bon. In tex. ibi: aliter de libero. Hoc

2 videretur † falsum tempore delicti. Nam tempus delicti, non sententiæ, videtur inspiciendum: vt l. j. j. de pœ. Respondet gl. q̃ hic loquitur in crimine publico: ibi in priuato. Gul. dicit totum oppositum, q̃ ista lex loquitur in crimine priuato: illa in publico. Et q̃ ista lex loquatur in priuato, apparet ex tractatu, in quo est posita. Est enim posita in tractatu noxalium actionũ, quæ non habent locum in publicis criminibus: vt j. de ver. sig. hæc stipulatio. j. de ædil. edic. l. quis. sit fugitiuus. §. ooxas. Et q̃ il

la. l. j. j. de pœnis. loquitur in crimine publico, est glo. j. de statu libe. l. statuliber à cæteris. in princi. Ideo dicit ipse, si crimen est priuatum pœna est arbitraria, ita q̃ nõ potest dici impositа, sed imponenda: ideo tempus delicti debet circa eam considerari, vt hic. d

S ed in criminibus publicis pœna est à lege impositа & ipso facto cõtrahit͡ quãtũ ad vinculũ quo quenit͡ ad sententiã. Nõ dico q̃ possit punire nõ mediãte sententia: vt j. de custo. reo. l. si cõfessus. ideo si obligatio est cõtracta ad pœnã certã, nõ põt mutari. Illa enim dicit͡ obligatio certa quæ specialiter est vniformis, vt §. si cer. pe. l. certũ, & l. cũ qd. Ista sententia est Ia. Bu. prædicta vera in qualitatibus, quæ insunt quasi naturaliter, per quas status p̃sonæ mutat. Si aut͡ ex accidẽti emergũt saluo statu personæ: tunc tempus sententiæ considerat: vt in aut. vt iud. sine quo quo suffra. §. interdicimus. col. ij. exemplũ in eo qui erat officialis tempore delicti, & tempore sententiæ nõ. vel econtra, secundũ Gul. & Ia. Bu. et Iac. de Bel. dicit aliter, vt dicã in gl. In tex. ibi: q̃a implicitus, &c. Et quia libertas procedens ex causa de præterito fingitur retro ad tempus causæ: vt j. de ma. testa. l. Neratius. in his l. quæ non habent præiudicare possessoribus medij temporis. & sic fingitur retro quo ad quid, non in præiudicium possessoris: vt l. j. §. ferui. j. ad Syll. Si ergo trahitur retro, tẽpore p̃missionis fingitur fuisse liber: ideo sistitur in eadem causa: vt s.

3 tit. j. l. Iul. Et inducitur † in ar. ad quæstionem de eo qui promisit dare schacũ matũ cũ pedona & pedona fecit reginã: sed nihil fecit: q̃a ibi nõ inerat illa causa tẽpore conuentionis, ita q̃ ex alia qua causa veteri posset dici q̃ immediatè procederet: sed habebat factum, & fiebat promotio ad aliquod officium: vt l. legatis seruis §. ornatricibus. de leg. iij. secundùm doc. In gl. super verbo,

4 vindicta ibi. de priuatis criminibus. Tu dic, † aut pœna est communis, i. eadem in libero & seruo: & tunc inspicitur tempus delicti tam in publicis quam in priuatis criminibus. vt ibi. Aut pœna est͡ specialis, maior in seruo quã in libero, sicut est regulariter: & est corporalis: siue sit capitalis, siue non siue crimen publicum, siue priuatum, non est vis: vt hic manifestè apparet, si nõ calũnietur, tunc spectabitur tempus sententiæ: vt hic. Et est ratio: quia delictum est causa pœnæ, & nõ persona causa pœnæ Sed cùm personæ conditio mutatur & causa: quia causa cessante, &c. vt C. de epis. & cler. l. generaliter. & maximè fauore libertatis. Sed quid si liberto fiat seruus, & tunc similiter debet spectari tẽpus delicti: vt ibi. Nã pœnæ sunt emolliendæ: vt j. de pœnis l. interpretatione. Sed contra fol. gl. videt͡ j. de sta. lib. l. statuliber. in prin. Sed potest͡ responderi q̃ statulibero existente in statu libertatis pœna, imponit͡ secundũ Iac. de belui. Tu dic vt dixi. s. super tex. secundũ Iac. But. & Gul. de Cu. Et faciunt prædicta

5 † ad q. de eo q̃ est effectus clericus[d] post maleficiũ cõmissum. Vbi

d dico aut est præuentus à iudice seculari: & tũc non mutat forũ p̃ tale clericatũ: vt j. de iudi. l. si q̃s postea. s. de iurisd. om. iu. l. cũ quæ. dã puella. Aut nõ fuit præuẽtus: & tũc aut mutat conditionẽ, & assumit clericatũ in fraudẽ. Quod præsumit͡, si iã erat diffamat͡, vel præparauerat se iudex ad cognoscẽdũ de crimine. & idẽ secũdũ Iac. & Gul. Aut nõ in fraudẽ: & tũc dicẽdũ est q̃ mutat forũ. Vnde nõ poterit procedi p̃ iudicẽ seculare, sed ecclesiasticũ.

Item mutat pœnam quantum ad eam quæ nõ potest͡ imponi à

a ¶ Vltimo no. Et vide q. not. per Bald. in l. j. C. qui test. face. pos. & ibi do. Lu. & vide Bart. in l. ij. j. de condi. insti.

b ¶ Si seruũ. Et vide Bald. in l. obseruare. §. proficisci. s̃. de off. procon. Ad quod allegauit istam l. nota. in l. fi. C. ad Maced. Vide Bfid. de Plum. in l. statu libe. ff. de statu lib. in princip. Bart. in l. omnes populi. de iusti. & iu. et in l. j. ff. de pœ. Sal. in l. ij. C. de infami. doct. hic. Sed quid si pœna venit imponẽ da ex consuetudine, vide Barb.

c ¶ Et hoc facit ad q. Et de hoc vide Bald. in l. officiales C. de epi. & cle. & ibi ego remisi plenè. And. Barba.

¶ Clericus. Adde Old. latè consi. iiij.

POMATES.
a ¶Rem verſo. Vide Præpoſi.c.quod dicitur j.col. xvj. diſt.& Bart.conſil.xxxviij. in pe.colũ.
P. P A V. P.
b ¶Sola citatione. An autẽ intermiſsio præſcriptiõis cõtra principalem porrigat effectus contra fideiuſſorem,vide Bar.in l. cùm quis.§.ſi quis.p reo. ff. de ſolut. vide Ang.conſil.lxxij.incip. quidã Andreas. & vide circa dicta per Barto. hic quæ habes ad Barto. in l. ij.§. ſi rem alienam. ff.pro empt.vide latiſsime Iaſ.hic in materia iſta.
POMATES.
c ¶In priſtinum.Not. ibi in priſtinum debitorẽ. nunquid autẽ iſte tex.qui loquitur in dãno euitãdo procedat in lucro non amittendo, vt tunc etiam poſsit agi contra reum effecto alio paupere,vide Alex. q̃ ſic in l. ſi conſtante.ij.& iij. colũ.in fi. ff.ſolu.matri.

iudice eccleſiaſtico?. Vnde ſi à ſeculari veniſſet decapitandus,nõ decapitabatur pro delicto ab eccleſiaſtico. Sed debet iudex eccleſiaſticus imponere pœnam magis ſimilem q̃ poterit pœnæ decapitationis. & hoc eſt verũ in pœnis ordinariis,in quibus inſpicitur tẽpus delicti.Sed in extraordinariis pœnis, in quibus inſpicit tempus ſententiæ:tunc iſta quæſtio nõ habet dubium quia iudex eccleſiaſticus imponit eam ad arbitrium ſuum, ſecũdũ prꝫallegatos doc. Et vide per Ioan.And.in c.j.extra de obli. ad ratiocinia.& per Dyn. j. de excu.tuto.l. idem Vlpianus. Additio.

De eo per quem factum erit, quo minus quis in iudicio ſiſtat. Rubrica.

Continuatio patet.Quærit gl.in quo differt iſte ti.ab eo,ne quis eũ,qui in ius vocat, eſt,vi eximat.Et aſsignat quatuor ratiões. Tres primæ ſunt veræ: vltima dicit q̃ hic tit.loquatur poſt ſatiſdationem, ille ante ſatiſdationem. Quod non placet. Nam hic etiam loquitur ante ſatiſdationem:vt l.ſi.in prin.j.eo. & ibi videbitis.Nota tamen finẽ huius glo.quę dicit arguendum. per quod Mar. Syl. determinauit tutorem confirmatum eſſet teſtamentarium potius quam datiuum,ex ordine titulorum:quia ponitur titulus de confirmãdo:tutore,poſt tit.de teſta.tute. Poſtea de legi. tut. Poſtea de tuto.& cura.da.ab his.de quo per doc.C.de confir.tuto.& not.per glo.Inſti.de tute.§.ij.

1 ☞*Quis poteſt eſſe credulus in præiudicium loquentis,non tertij.*
2 *Reſpondenti poſitioni perſuaſione aduerſarij datur reſtitutio.*
3 *Nuncianti mihi aliquid ad mei præiudicium,non teneor credere niſi reddat me certum inſtrumento,uel teſtibus.*

LEX I.

AEquiſsimum. In eũ cuius dolo factũ eſt quò minus quis in iudicio ſiſtat,datur actio ad intereſſe.h.d. Oppo.quí per alium facit, nõ tenetur verbis edicti, niſi ſit expreſſum lege:vt ſ.ne quis eum qui in ius voca. eſt vi exi.l.ſed eximendi.§.fi.cũ l.ſeq. Solu.Hæc verba edicti ſunt ſcripta in rem,hoc eſt, ita vniuerſaliter q̃ comprehendunt etiam fieri facientẽ. Dicunt enim de eo per quẽ factum eſt,quò minus quis in iudicio ſiſtat, vt per quem factum erit,ſcilicet aliquid ex quo ſequaꝫ iſte effectus:ergo verbis edicti comprehendiꝫ.Sed in contrario verba dicebant,ne quis eximat:& ſic loquebaꝫ determinatè.ille aũt, qui mandat: non eximit,ergo fuit ibi neceſſe exprimi.Secũdò opp.& videꝫ q̃ inſpiciatur animus facientis:vt l.cũ quidã.§.pe.j.de acquir.hære.glo. non ſoluit.Dic ibi in additione hæreditatis, in qua inſpiciꝫ animus adeuntis:hic in delictis,in quibus inſpiciꝫ animus mandãtis,non inſpecto animo faciẽtis,vt hic, & j. de iuriſdictione om. iud.l.ſi quis id qđ.§.doli.Contra hoc facit j.de fur.l.ſi quis.§.fin. Tu dic vt in d.§.doli. Oppo. tertiò de eo quod tex. dicit qđ iſte nõ debuit eſſe nimiũ credulus:vt hic dicit Iuriſconſultus. Contrariũ facit l.iij.§.ſed ſi ſic.j.de in rem verſo.Gl.nõ ſoluit.Tu dic
1 q̃†in p̃iudiciũ nunciantis ſeu loquentis,ego poſſum eſſe credulus:nec ipſe põt mihi imputare,cur fuiſti credulus.Et ita loquiꝫ hic:& ideo poſt nũciationẽ,&c.Sed in p̃iudiciũ tertij nõ debeo
a eſſe credulus:vt d.l.iij.§.ſed ſi ſic j.de in rem verſo. [a] & qñ actio
2 de peculio eſt annalis.l.j. Et per hoc dico † q̃ ſi poſitioni factæ per te ego reſpondeo cõfitẽdo,& erro,ꝓpter ſuaſionẽ tuã poſſe iuuari.Credidi enim perſuaſioni tuæ:& eſt iuſta cauſa cõceden dæ reſtitutionis: vt l.j.§. fi.& ibi not. qñ actio de pecu. eſt anna.
3 Itẽ no.†q̃ ſi nuncias mihi aliquid quod faciã, vel quod dem ad præiudicium meũ,non teneor tibi credere, niſi me reddas certum inſtrumẽto vel teſtibus:vt lege ſi quis inficiatus.j. depoſi.et l.quod te.j.ſi cer.peta.facit quod no.j.de reg.iur.l.qui in altetius.

Si reus. Non videtur intereſſe eius qui aduerſus obligationem tutus eſt exceptione.h.d.Opp.j.de lib.leg.l.qđ mihi.gl.non ſoluit. Dic q̃ hic loquitur de actione quæ datur ad intereſſe, quod intereſſe ceſſat per exceptionem. Ibi de actione quę datur ad aliud.Et per hoc dico quod ſi per exceptionẽ non eſſet plenè conſultum reo:quia ſua intereſſet plus quod daretur actio contra actorem:tunc enim non poſſet eſſe contentus exceptione:& ſic ceſſat ratio tex.quare,&c.

Si plures. Quãdo plures tenẽtur ad intereſſe vnius ſolutio liberat aliũ.h.d.Opp. de l. ſi quis id qđ.§.fi. cũ l.ſequẽ.ſ.de iuriſ.om.iudi.Sol.ibi erat mera pœna,hic intereſſe.Opp.de l.pe.§.fi.ſ. ne quis eum qui in ius voca.Solu.eodem modo ibi erat mera pœna, licet imponeretur ſecundũ quantitatem intereſſe,vt ibi dixi.Cõtra hanc ſol.opp.quod etiam vbi eſt mera pœna vnius ſolutio liberat aliũ.j.quod met.cau.l. ſi cũ exceptione.§.fi.cũ l.ſeq.gl.dicit fallit ibi.Tu dic q̃ ibi actio nõ erat ab initio pœnalis,ſed rei p̃ſecutoria. Et ideo diſtingue:aut actio cõtinet intereſſe,aut meram pœnã.& hoc ſecundo caſu. Aut ab ipſo initio erat pœnalis,aut cœpit eſſe ex poſt facto,vt expreſſis patet. Quęro extra gloſ.an in caſu huius legis ſoluens poſſit repetere ab alio quem liberat glo.j.de actio.& oblig.l.ex maleficijs.§.is quoque.el.ij.videtur dicere quod nõ,ſi eſt verũ maleficium.Secus ſi eſt quaſi maleficium,vt ibi nota.Adde l. perceptione.ff.de his qui deiece.vel effu.

Serui nomine. Opp.& videtur quod nihil ad hęredẽ poſsit peruenire.Solue vt in gl. Secundò opp.j.de dam.infect.l.ſi quis miſſum.§.actio.Solue vt in glo.

LEX II.

IActoris. Ex facto ſeruí dominus tenetur ſciens inſolidum.aliàs noxaliter.h.d. Opp.& videtur quod ſiue dominus fuerit ſciens, ſiue ignorãs, ſemper contra eum cõpetat exceptio.Nam reus impeditus ideo tenetur:quia habet actionẽ contra alium,vt j.tit. j.ij. §.fi.cum l.ſeq.& ideo eam cedendo liberatur.vt l.quod debetur. j.de pec.ſed ipſam nõ poteſt cedere dominus contra ſeipſum:& ideo ſemper videtur q̃ cõtra dñm obſtet exceptio.Sol.Intelligas q̃ factũ ſerui erat tale,ex quo poterat conueniri ipſe ſeruus:non autẽ contra dominũ excipi.Verbi gratia, ſi ſeruus denunciauit aliquid triſte nam non imputatur reo, ſi fuit credulus agendo contra ipſum ſeruum.Sed ſi dominus ageret ex ſtipulatione,nõ poſſet excipere de tali impedimento. Imputatur enim ſibi cur fuit credulus in præiudicium alterius,vt ſ.l.proxima circa princip.Lex verò cõtraria loquitur quãdo fuit iuſtũ impedimentũ.

1 ☞*Actio in factum oritur ex edicto,quando in eo non exprimitur nomen actionis.*
2 *Præſcriptio non interrumpitur ſola citatione.Et de qua præſcriptione.nu.4.*
3 *Si quis liberatur facto tertij, primò contra tertium agitur, & ſi non eſt ſoluendo, in priſtinum debitorem datur actio.*
5 *Quæ actiones perpetuentur per ſolam citationem & quæ per litis conteſtationem.*
6 *Quando actio reſtituitur:quæ eſt quæ reſtituatur.*
7 *Iſte titulus habet locum,etiam ante ſatiſdationem.*

LEX III.

EX hoc edicto. Si impeditus venire ad iudicium cũ tẽpore liberetur,contra, impedientẽ actio nõ datur:& ſi nõ fuerit ſoluẽdo, in priſtinũ debitorẽ actio reſtituitur.h.d.& eſt bona &
1 fortis lex.Nota,quòd†quãdo nomen actionis in edicto nõ exprimiꝫ,oritur actio in factũ,vt hic & l.pe.§.j.ſ. ne quis eum, qui
2 in ius vo.Secundò not.† q̃ ſola citatione[b] non interrũpitur præ
b ſcriptio.quod apparet:quia hic erat citatus:& tamen præſcriptio
3 non currit.Tertiò nota † q̃ quando aliquis liberatur facto tertij primò debet habere regreſſum cõtra illum tertiũ.& ſi nõ eſt ſol-
c uendo,in priſtinum[c] debitorem debet fieri actionis reſtitutio,vt hic.concordat j.de de lega.j.l.planè.la.ij.§. j. de inſtitutio.l.ij.Ad primũ opp.de'l.j.j.de condi.ex lege. Sol. ibi de iure ciuili:hic de iure prætorio.Ad ſecundum opp.de l.cũ notiſsimi.in prin.C.de præſ.xxx.an.& l.cõſtitutionibus.j.de actio.& obli.Gl.vbiq̃ in
4 uoluit ſe multũ in ſol.iſtius contrarij.Veritas eſt iſta†q̃ quędam eſt præſcriptio merè odioſa quæ currit negligẽtia non petẽtis,vt præſcriptio xxx.an.vel xl.an. Et iſta ſola citatione interrumpiꝫ: & hoc

& hoc ideo eſt, quia per citationem ceſſat negligentia,quæ eſt cauſa illius præſcriptionis,vt d.l.cũ notiſsimi.Quædam eſt præſcriptio merè fauorabilis,vt vſuſcapio triennij: & iſta nõ interrumpitur etiam per lit.conteſt. ideo quia conteſtatio nõ tollitur fauore rei.Ita loquitur l.ſi poſt acceptum.infrà de rei ven.Quędam eſt præſcriptio miſta,vt x.vel xx.ann.& illa eligitur media, vt nõ interrumpatur per ſolam citationẽ,ſed per lit.cõteſt.vt C. de rei vend.l.mater.& j.pro emptore.l.ij.§.pe. Quædam eſt præſcriptio quę currit ſua natura,vt redhibitoria,et quantò maioris, & ſimiles:& iſta interrumpitur per lit. conteſta. vt libello dato principi,vt C.quando libellus princ.da.l.j.& ij.& hęc verba,ſci
a licet quòd præſcriptionum alia odioſa[a] alia fauorabilis, & alia miſta,probantur in l.fi.in fi.& ibi gl. & poſt eam dixi C. de edi. diui Adri.tol.& per Dy.in c.poſſeſſor.extra de regul.iur.lib.vj.

Nunc ad propoſitum hæc lex non poteſt intelligi, q̃ ſit liberatus præſcriptione xxx.ann.quia illa præſcriptio erat iſto tempore incognita,vt no.j.ad legem Aquil.l.qui occidit.& j.ex quicau.maio.l.non ſolùm.aliàs incipit Iuſtia.& in authen.vt Romana eccleſia centum ann. &c.§.j. Loquitur ergo de vſuſcapione vel præſcriptione longi temporis:prout dixi, quo tempore dominium amiſit:vel de præſcriptione quæ currit ſui natura, in eo quod dicit q̃ tempore liberatus eſt ab actione:in quibus caſibus etiam hodie ſola citatio non interrumpit. Nec obſtat l.conſtitutionibus.j.de actio. & obli. quia intelligo q̃ ibi fuit lis cõteſtata: vel ibi non dicitur q̃ præſcriptio interrumpatur:ſed quòd actio efficitur tranſitoria ad hæredem.Quid de præſcriptionibus quę inducunt per ſtatuta?Dic vt dixi in l.ij.§.pe.aliàs fi.de vſuſcap.
5 pro empto.Quæro vtrum † hodie per ſolam citationem perpetuentur actiones.Dicit gl.q̃ ſic.Certè,domini,nec hodie per citationem perpetuatur actio,ſed interrumpitur præſcriptio : & à die citationis erit neceſſe q̃ noua præſcriptio incipiat tanti temporis quanti primò erat: & per ſolam cõteſtationem litis perpetuatur in xl.annos,vt l.fi.de præſcrip.xxx.vel xl.an.& quod no. in d.l.cum notiſsimi.circa princip.Et hoc determinauit Richar. Malumb. in quadam quæſtione quam diſputauit cum diceret ſtatutum, q̃ debitum præſcriberetur quinquennio , vt per citationem interrumpatur præſcriptio:non autem in maius tempus
6 perpetuetur actio. Quæro:dicitur hic † quòd actio reſtituitur: quæro quæ erit iſta actio?Gloſ.ponit duas opi.vna q̃ reſtituitur vtilis:alia quòd reſtituitur directa. Quęlibet eſt vera diuerſis caſibus. Aut enim tempore ipſa actio erit ipſo iure amiſſa : vt in vſuſcapione triennij,qua acquiritur dominium directum:& tũc reſtituitur ſola vtilis. Aut primo non erat ipſo iure ſublata : ſed contra eum erat ſola exceptio parata: & tunc per reſtitutionem tollitur obſtaculum exceptionis , & competit propria actio directa. Vltimò opp.extra gloſ. q̃ non detur reſtitutio:quia cõpetit alia actio.Nam cùm reus ſit impeditus facto alterius:& ſic contra illum habet actionem : quia ipſe tenetur ex ſtipulatione, vt j.tit.j.ij.in fi.& ſic non eſt neceſſaria reſtitutio. Sol. Oportet te dicere de neceſsitate,quod hic reus nõ ſatiſdederat de iudicio
7 ſiſti,& ſic ex ſtipulatu conueniri non poteſt. †Ex quo ſequitur quòd non eſt vera gloſ. rubricæ quæ dicit iſtum titu.habere locum tantùm poſt ſatiſdationẽ.Vide gl. & quæ ibi dixi j.ea.l.ſi.

Sed & ſi ſtipulator. Hæc actio poteſt actori, & etiam reo ſimul cõtra diuerſos competere.h.d.Oppo.quòd reus iſtam actionem non poſsit habere:quia ſua non intereſt. Quòd non interſit, probo duabus rationibus.Primò,ſi reus non venit ad iudicium impeditus,non tenetur actori ex ſtipulatione de iudicio ſiſti : vt l.ij.§. ſi quis in iudicio.j.tit.j.& ſic ſua non intereſt. Secundò, ſi reus veniſſet ad iudicium,non inueniſſet actorem. Vnde nõ intereſt actoris reũ veniſſe:& ſic ſtipulatio de iudicio ſiſti non eſt commiſſa ad intereſſe:vt l.arbiter ſi cal.j.de arbi.Sol.gloſ.dicens aliud eſt in ſtipulatione de iudicio ſiſti,vt j.tit.j.l.ij.in fi.cum l.ſeq.Vult dicere q̃ hæc ſtipulatio cõmittitur qñ fuit impeditus per tertium cõtra quem poteſt habere actionẽ.Et per hoc eſt reſponſum ad primã rationẽ,non ad ſecundam de l.arbiter ſi cal.j.de arbit.Et ideo gl. in l.ij.§.j.ſ.ſi quis in ius voc.nõ ierit.dicit q̃ nõ eſt neceſſe quòd actor ſit in iudicio,propter iſtũ tex.Quæ gl.nõ eſt vera ſecundũ omnes:quia eadem eſt ratio ſi deficit actor, ſicut ſi deficeret iudex. Nec enim eſt copia experiundi: vt l.j. de diuer.& tempor. præſcrip.Et ideo dicendum eſt q̃ hic intereſt rei : quia nõ venit ad iudicium propter alia, quàm propter ſtipulationem de iudicio ſiſti. Incurrit enim in alia damna.cõduxit enim aduocatos pro illo tunc,& alias expenſas fecerat, quas de nouo deberet nunc facere. Ita intelligebat Iac.de Are.& Iaco.But.& Cy.& Mar.Sil.

Sed & ſi ſtipulator. Dolus cũ doIo compẽſatur.hoc dicit notabiliter.de quo per Dy.in l.viro atque vxore.j.ſol. matr.& extra de regu.iur.c.in pari.lib.vj.facit ad q. ſi nec emptor vel venditor ſolueret gabellam , cùm per hoc contractus ſit nullus ex forma ſtatuti.Quærítur enim vtrum vnus poſsit opponere alteri exceptionẽ non ſo-
b lutæ gabellæ.[b]Reſpon.non, per iſtum tex. Simile in l.cum pater.§.libertis.j.de lega.ij. c & ita fuit diſputatũ Bonon. Sed aduertendum eſt q̃ cõtra illam exceptionem non ſolutæ gabellæ, debet opponi replicatio , de paritate crimínis incontinẽti ad repellendã examinationẽ faciendã ſuper exceptione. d Nã ſicut exceptio quandoq̃ impedit proceſſum ſuper actione : ita replicatio impedit ſuper exceptione: vt l. quonĩã Alexandrũ.C.de adult.Si enim peteret pars ſuper ea examinationẽ fieri:& ſi liqueret iudici contractũ eſſe nullum
c propter gabellam nõ ſolutã ex forma ſtatuti:iudex deberet [c] ex
d officio ſuo abſoluere,[d] quãuis pars nõ poſsit opponere:vt no.C. de tranſa.l.vbi pactũ.Sed ſi hæc exceptio actionem nõ annulla ret,& ſic non redderet nullum iudicium:tunc ſi ab vtraq̃ parte probaretur dolus inuicem:compenſaretur,vt hac lege,cũ ſimili.

1 ☞*Quando plures tenentur ad unum intereſſe ex diuerſis cauſis: ſolutio ad unius liberat alium.*

Si à fideiuſſore. Hæc actio cõtra impedientẽ datur ad intereſſe:licet promiſsio fideiuſſoris minorẽ quantitatẽ cõtineat.h.d. Opp.actor fuit ſtipulatus à reo de iudicio ſiſti,& accepit fideiuſſorẽ:ergo cõtra iſtũ reum habet actionẽ ex ſtipulatu,qa eſt impeditus facto tertij:vt j.tit.j. l.ij.in fi.ergo ſua nõ intereſt me cõuenire. Sol. Dicas q̃ hic reus nõ ꝓmiſit:& quod hic dicit, fideiuſſor ꝓmiſit:intellige ſolus.Facit quod no.ſ.qui ſatiſd.cog.l.ij.§.j.in fi. Vide quæ dixi ſ.eo.l.j.in fi.princ.Vel verius dicas q̃ ibi reus ꝓmiſit:tñ quia in idẽ cõcurrit cõmiſsio obligationis principalis , & obligationis impediẽtis ex hoc edicto,nec vnã præcedit aliam:nõ eſt ratio quare magis vnus teneaꝫ,& nõ alter. Ideo vterq̃ tenebiꝫ. Ita dicit gl.& bene. arg.j.de fideiuſ.l.gñaliter.et de duob.reis.l.ſi reus.& de hoc vide plenius per Iac.But. Sed tunc quæro vtrũ ſoluens liberet aliũ? gl.dicit q̃ ſic:vterq̃ enim tenetur ad intereſſe:hic vnus ex ſtipulatione,alius ex delicto.& eſt verum:vt j.dicam. Sed quæro, ſi exigam intereſſe contra impedientem,an potero agere ad quinquaginta contra fideiuſſorem? Gloſ.arguit pro & contra.finaliter determinat quòd ſic:quia vnus tenetur ad intereſſe , alius ad pœnam conuenitur.& ſic vnius ſolutio alium non liberat.Et ſic
1 ex iſta † gloſ.habes duo : quando plures tenentur ad vnum intereſſe,licet diuerſis cauſis, vnius ſolutio liberat aliũ.Sed quãdo vnus tenetur ad intereſſe,alius ad pœnam cõuenitur , vnius ſolutio alium non liberat. Et quælibet poſſet eſſe vera in ſe : vt l.ſi quis dolo.§.j.& quod ibi not.j.de re iudic. Tamen quantum ad caſum propoſitum , dictum vltimum non eſt verum. Nam in omni eo quod ſolueret fideiuſſor, haberet regreſſum cõtra principalem,& principalis agere poſſet contra impedientem ex hoc edicto.& deuenitur ad id quod illemet impediens ſolueret bis idem:quod eſſe non debet.arg.j.de interrog. actio.l.qui ſeruum. in princ.& ita dicebat Iacob.de Aret.

Si quis cautionibus in iudicio ſiſtendi cauſa factis non obtemperauerit. Rubrica.

1 ☞*Dies termini quando computentur in termino.*
2 *Mille paſſus faciunt unum milliare & paſſus eſt quinque pedum.*
3 *Pro modico,quod ſupereſt ultra uiginti milliaria,datur integra dieta.*

a ¶Vicena. Adde inquātū do. Ia. ponit de dictiõe, præter. Roma. cõsi. ccxxvij.
a ↦P. P A V. P. ¶Vicena. Circa materiam adde, quod in ista cõputatione debet dari vna dies quietis pro singula hebdomada. super quæstione vide latè Feli. in c. cũ olim. in iij. col. extra de excep. & ibi etiã ponit an decisio procedat in nauigantibus.
↦P. P A V. P.
b ¶Sed lex contraria. De dictione à ꝙ stet incluſiue in tempore ſtatuto à tali die puta in appellatiõe pro ſequẽda. vide Alex. conſi. cxiij. volu. v. col. j. &c. Itẽ licet dictio à ſtet ex cluſiue tamẽ ille dies exclusus cedit bñficio ei⁹, cui aſsignat̃ termin⁹ ideo poterit in illo actu facere. vidẽ Are. in l. ſi ex duobus. in j. notabi. de duobus reis. Itẽ de dictione hinc ad tot dies ꝙ ſit de momento ad momentũ vide Alexã. cõſil. lxxv. vol. ij. Itẽ de hac materia in cõ promiſsis, vidẽ Ang. cõſ. cccvij. inci. Pau. vide gloſ. notabilem in c. j. de reſti. ſpol. in verſi. proponit̃. Item quando eſt dictio à an dies termini compute̊ in termino, vide Fel. in c. j. in ij. col. extra de ꝓſcrip. Ale. conſi. xlij. in ij. volu. Pau. de Caſt. & Moder. hic. habes etiam in Bertachino in vſi. à prin. col. vj. de libe. & poſthu.
↦P O M A T E S.
c ¶Quæro tamen. Vide Ro. hic q dicit ꝙ ſi dicaẽ hinc ad tres dies ꝙ dies termini cõputaẽ in termino.
d ☞Iſta tria ꝑba triũ dierum ſeu, in antiquis codicibus omittuntur: & melius ne adſit ī verbis expreſsa contrarietas. Ale. Loſæus.
e ¶Sed quæro vnde. Nota per quam viã debet fieri meſuratio ſ. per viam frequentioꝝ: vide Hoſtiẽ. in c. olim. de excep. vbi refert iſtã opi. ſed ipſe ibi dicit ꝙ debet fieri per viã terreſtrẽ & nõ per viam marinam: quia illa eſt fre quentior, maximè tẽpore hyemali, vbi eſt periculoſa nauigatio. & vide do. Pe. de Anch. ibi: vbi ſequitur dictum Bart. qñ mensura fit per aliã cauſam. Et ſegẽ ibi Ioã. de Imo. vide Bart. in l. non ſolum. §. fi. ff. de excu. tut. vi de Bar. in l. in itinere. ff. de ver. ſig. And. B.
↦P. P A V. P.
f ¶Debet fieri menſuratio. Circa iſtã menſurationẽ vide Alex. in c. olim in ij. & ij. col. extra de except.
g ¶Men dicãtium. Vide Fede conſi. ccj.
h ¶Procuratorẽ. Vide latè Fel. in c. accedẽs. vt lit. non conteſt. & inquantum ſubdit Iaſo. ꝙ citatus à papa tenetur mittere procuratorẽ, vide Old. cõſi. ccxcvij. Et an citat⁹ ab impatore, ſi timeat, familiares potentis, qui ſint per itinera, teneatur comparere, vide Old. conſi. xiij.

Mensuratio debet fieri à continentibus ædificijs: & quãdo aliter. nu. 6.
Mensuratio debet fieri per illam viam, per quam securius itur, & quæ magis frequentatur.
Mensuratio quando non poteſt fieri per terram, debet fieri per aërem.

LEX I.

[a] Vicena. Absenti ad veniendum pro singulis viginti milliaribus vnus dies est statuẽdus. h. d. Pone casum in terminis sic. Pone ꝙ aliquis satisdedit de veniendo ad iudicium, cũ à iudice fuerit requisitus. Ille erat de terra longinqua à loco vbi iudex faciebat residentiã: quæriẽ qñ iudex citat eũ, quem terminũ debet ei statuere ad veniendum. Ad hoc respondet Iuriscõsultus, &c. Opp. de l. de die ſ. qui satisda. cogan. Illa est vera solutio, ꝙ ibi determino, q datur præsenti ad sistendũ: hic de eo, qui datur absenti ad veniendũ. Oppo. de l. continuus. §. cũ ita. j. de verbo. obliga. Glo. hic & ibi dicit, aliud in iudicijs, aliud in contractibus. Petrus dicit idem vbiq. Sed lex cõtraria [b] loquitur vbi milliaria nõ sunt limitata: & sic statueret tẽpus arbitrio iudicis: hic quãdo sunt limitata. quæ satis est congrua opinio. Quæro quid vult dicere text. præter eum diẽ. Duplex est opin. Vna ꝙ dies quo promittit̃, & dies quo debet sistere seu præsentari in iudicio nõ cõputetur: sed illos duos dies habeat vltra terminũ itineris. Et secundum hanc lec. videtur casus ꝙ dies dati termini nõ cõputatur in termino. Sed certè hic nõ loquitur de die, qui ponitur in ipsa stipulatione, vt dixi. sed de die, qui patri datur ad veniendũ post stipulationẽ interpositã. & ideo glo. exponit secundo modo, vt hic ponatur, & pro ideſt: & sic vltra terminum itineris habeat vnã diẽ. Quæro tamẽ ‘ † quid iuris de hoc, vtrum dies dati termini computeẽ in termino. Iac. But. dicebat sic. Aut iudex dixit, do terminũ triũ dierum: & nõ cõputatur in termino dies dati termini: & ita intellig̃tur tantũ de ꝓximis: vt lege eũ qui calendis. j. de verbo. obli. Aut dicit, do terminũ tibi triũ dierum, seu [d] hinc ad tres dies: & tunc debet cõputari de momento ad momẽtũ: vt l. j. §. dies. j. quãdo appellandum sit. Itẽ quæro † quãtũ spatiũ facit vnũ milliare. Gl. dicit qđ mille passus: passus autẽ est quinq; pedum: vt l. ij. j. de verb. signi. & ibi no. glo. Sed quæro, † quid si non diætæ integræ: quia fortè sunt xxv. milliaria. Respõ. quod pro illo modico, quod superfuit, debet statui vna dies, vt dicta lege tertia. Sed quæro, vnde ‘ incipiet mensurari. Respondeo, † non à porta, sed à continenti bus ædificijs: vt l. mille passus. j. de verborũ signi. Sed quæro, † per quã viam debet fieri mensuratio ‘? Respon. per illã, per quam securius itur, & quæ magis frequentatur: arg. l. eos. in fi. cum sua glo. j. de fal. Et præ-

dicta vera, quando sit mensuratio loci ꝓpter terminũ eundi vel redeundi. Sed si fieret † ob aliam causam: quia dicit statutũ quod illi intelligantur vicini, qui sunt propinqui per vnum milliare: vel dicit quod non possit eligi Potestas de terra, quæ sit propinqua per xl. milliaria: tunc videtur quòd non debeat fieri mensuratio pariter prædicto modo: sed per rectitudinem loci. Et si nõ potest fieri per terram, fiat mensuratio per aërẽ. Et ita est determinatum in quadam extrauagãti in qua papa statuit quòd monasteria mendicantium[g] non possunt esse propinqua, intra tantum spatium. & ibi ponitur ꝙ si mensuratio non potest fieri per terram, fiat per aërem. quod not.

LEX II.

Non exigimus. Per transactionem à cautione iudicio sisti contingit liberatio: & si erat commissa, paratur exceptio. hoc dicit. Not. ꝙ si remittitur principale, videtur remitti pœna. Oppo. j. de verbo. oblig. l. cum stipulatus sim. & C. de iudicijs. l. j. Solu. vt in glo. Opp. secundo. j. de eo quod cer. lo. l. ij. alias §. item Iulianus. Sol. vt in glo. Vltimò glo. remittit ad notata in lege fi. j. de eo quod certo loco. Dic vt ibi.

Si quis municipalis. Impeditus impedimẽto publico & necessario, in pœnã nõ incidit cũ effectu. Opp. & videtur ꝙ non debuerit parere in dicì, qui eũ secundò citauerit: vt l. sed & si quis. §. illud. j. eo. Sol. ibi fuit citatus in culpa. & hoc dic vt in l. contra pupillũ. §. is qui ad maius. j. de re iudi. Bart.

1 ☞*Citatus nõ tenetur mittere procuratorem, quãdo est impeditus iusto impedimento.*
2 *Citatus quando teneatur mittere procuratorem.*
3 *Sententia lata contra citatũ, qui infirmatur, & non potuit venire ad iudicium, an valeat. Consilium ꝙ si citatus infirmatur, mittat excusatorẽ, qui infirmitatem iudici notificet.*

Si quis in iudicio. Si iustum impedimentum superueniat in persona eius, qui sistere debet, vel in itinere, vel in loco, vbi debet sistere absq; culpa promissoris, ei exceptio cõcedit̃. h. d. vsq; ibi: simili modo. Legã per partes. Opp. ꝙ si ipse erat infirmus, debuit mittere procuratorem: vt j. de mino. l. Papinianus exuli. & l. sed & si per prætorũ. §. aduersus. quib. ex cau. maio. Solue. ibi erat impeditus ex causa necessaria, non probabili neque iusta: hic ex causa iusta. Nota ꝙ ille, † qui est citatus, si non potest ire iusto impedimento, non tenetur mittere procuratorem. Ista sol. non videtur vera quantũ ad istum casum: nam absens ex causa probabili, nõ incidit in ſi pulationem de iudicio sisti: vt j. eo. l. sed & si quis. in prin. Ratio ponitur hic in tex. Nã pro satisfaciendo huic cautioni, requitur præsentia personæ principalis: vt hic, quod intellige vt j. eo. l. ſi eum. in prin. nec sufficit mittere procuratorem. Sed solu. glo. est vera in se: & contrarium potest reſpicere finem huius §. vbi dicitur ꝙ lex iubet diem iudicij esse diffusum: non dicit diẽ tantũ de sistendo: sed loquitur in quolibet alio termino magistratus. Opp. j. de diuer. & tempo. præscri. l. j. Sol. ibi loquitur in actore, qui tenetur mittere procuratorem: hic in reo qui nõ tenetur mittere. Vide glo. & eam nota. Circa † hoc an quis teneatur mittere procuratorem [h], Cy. distinguit in l. j. C. de resti. mili. Canonistæ extra de procura. c. ij. & Gul. Iac. But. hic. Tu dic aliquantulum latius: Aut quis non tenetur venire priuilegio perpetuo: & tenetur mittere procuratorem: vt l. vlti. C. de iniurijs. & de pac. l. pe. Aut nõ tenetur venire priuilegio temporali: & non tenetur mittere procuratorem: vt l. ij. §. de in ius voc. Aut non tenetur venire ex alia causa quã ex priuilegio: & tunc aut illa causa est iniusta: & tunc tenetur mittere procuratorẽ: vt d. l. Papinianus exuli. j. de mino. & hic in glo. Aut est iusta: & tunc aut est voluntaria: & tenetur mittere procuratorem: vt j. eum qui appel. in prouin. defen. l. eum. Aut causa est iusta, & necessaria: & tunc aut loquimur in actore: & tenetur mittere procuratorem: vt l. j. j. de diuer. & tempo. præscri. Aut loquimur in reo: & tunc non tenetur mittere procuratorem: vt hic, secundùm Gul. Sed Pet. dicit hoc casu, etiam si esset impedimentum perpetuum, vel multum longum, tenetur mittere procuratorem: argu. j. de iudi. l. si longius. & l. eundem. §. j. j. de lega. Pro quo facit optimè l. pe. j. de vaca. mu. & hoc etiam tenebat Iaco. But. Addo vltra ꝙ si esset causa quæ celeritatem desiderat, vt sunt causæ quæ possunt tractari tempore feriato: vt l. j. & ij. de fer. tunc teneretur mittere procuratorem. Facit extra de dolo & contu. c. cum dilectus. & ita intelligit illud c. Innocen. extra de procura. c. ij. quod mihi placet. Nam regulariter nõ tenetur quis venire in iudicio propter ferias: tamen qualitas causę facit vt cesset illa exceptio feriarum. Ita in proposito. Quæro † quid si infirmatur, & nõ venit ad iudicium in termino: vtrum valeat sentẽtia, quæ fertur per iudicem? Videtur quòd non: quia lex ipso iure prorogat terminum: vt hic, dũ dicit, iubet diẽ iudicij esse diffusum. In cõtrarium videtur sentire glos. quæ dicit diffusum, id est differendum. Breuiter dicas, Aut iudex hoc sciebat: & erit sentẽtia ipso iure nulla. Aut iudex hoc ignorabat: & tũc valet sententia, sed rescinditur per restitutionem. Ita tenet glos. in l. quæsitum. j. de re iudic. Et ita videtur tenere Innoc. extra de dila. in c. penul. & ideo consilium est quòd quando tale impedimentum superuenit, mittatur aliquis excusator, qui hoc iudici notificet, quòd talis infirmitas tali superuenit. tunc enim iudex sciet, & sentẽtia erit nulla.

Si non propter. Nota ꝙ mulier grauida nõ tenetur comparere in iudicio personaliter. Oppo. quòd si est grauida, id occurrit sua culpa. Sol. quòd parcitur vitio naturali. Itẽ non videtur in culpa: quia viro debitũ reddit. Sed quid si est grauida ex scholari, non ex viro? Gul. de Cu. dicit idem: quia licet sit ipsa in culpa: tamen illa culpa non committebatur ad impediẽdum iudicium, sed ad finem libidinis. l. verum. j. de furtis.

☞*Impedimentum & casus superueniens qualiter probetur.*
Et qualiter probare debeat ille, qui dicit in mari fuisse tempestatẽ taliter, quòd in termino venire non potuit.

Quod diximus. Vides hic ꝙ casus superniens excusat à pœna: qualiter † probabitur casus? Iaco. de Aretio videtur dicere quòd debet probari solenniter per testes: vt l. iij. §. si ad diem. infrà de re milit. & l. qui commeatus. eod. tit. Spec. in tit. de appel. §. nunc breuiter. ver. quid ergo. videt dicere quòd probatur per iuramentum. [a] Ad quod facit l. scire oportet. §. sufficit. j. de excusa. tuto. quod Gul. de Cu. admittit habita consideratione qualitatis personæ. arg. l. quoties. C. de naufra. lib. xj. & authẽ. hodie. C. de repu. † Sed quæro: ecce [b] constat quòd per mare fuit tempestas, ita quòd non potuit nauigari tali tempore: vtrum hoc sufficit? Respondeo [c] quòd non, imò debet probari ꝙ ipse de domo sua recesit, & tẽpore debito venit ad mare: & quod tali tẽpore fuit tempestas in mari, & quòd ꝓpter hoc fuit impeditus, ita quòd venire non potuit. [d] Non enim sufficeret impedimentum maris: nisi de domo sua discesserit. Est casus in l. qui commeatus. de re milit. Vnde est consuetudo quòd in terris maritimis fiat talis protestatio, quòd propter impedimẽtum maris, non posit transire: cum ipse ibi sit causa transeundi.

Simili modo. Impedimentũ superueniens facto magistratus, dat exceptionem reo. Secus si est impedimẽtum facto priuati cõtingens. hoc dicit. Nota quòd impedimentum affectatum & procuratũ non excusat. Opp. quod etiam magistratus tenetur, si dolo fecit, vt j. de iniu. l. nec magistratus. Glos. hic videtur dicere quòd hoc intelligatur quãdo magistratus iure facit. Certè hoc nõ videtur mihi verum, per text. hic, qui dicit ꝙ si magistratus facit dolo alterius, quòd nihilominus competat exceptio reo, licet habeat actionem cõtra eum, cuius dolo malo factum est: vt l. j. in prin. ſ. titu. j. Dico ergo quòd licet in magistratu detur actio: tamẽ hæc lex habet actionẽ pro nihilo: quia potentior. l. iij. j. de alie. iudic. mut. cau. fac. & ideo perinde est, ac si nullã haberet actionem. Item contra extra glos. si magistratus detinuerit aliquem: & hoc fuit propter culpam detenti, quia fortè deliquerat: non sequitur: ergo sibi prodest: vt ſ. ead. l. versic. ſi quis tamen. [e] Solu. illa culpa non [f] fuit ordinata ad istum casum, [f] vt ipse detineretur: ergo sibi non imputatur: arg. infrà de furt. l. verum. & l. non omne. j. de sta. lib. Vltimò vides hic quòd reus ideo tenet̃: quia actionem habet cõtra alium. & ideo puto quòd cedendo liberetur: argu. j. de pecu. l. quod f debetur.

1 ☞*Renunciatio ſpecialis plus valet quàm generalis.*
2 *Clauſula generalis valet quo ad omnia, vel ſimilia, vel minora caſibus expreſsis, non maiora.*
3 *Renunciatio generalis caſuum fortuitorum an ſufficiat: & an requiratur ſpecialis. Quid iudicijs, in ſtipulationibus iudicialibus, & conuentionalibus.*
4 *Iuramentum interpoſitum ſuper renunciatione generali, refertur ad caſus, ad quos refertur renunciatio.*

Quæsitum. [g] Generalis renũciatio casuum fortuitorum non valet in iudicijs: secus si specialiter exprimat̃. hoc dicit. Primò ponit quæstionem. Secundò respõsionem Attilicini. Tertiò reprehensionem ipsius de indistincta locutione. Secũda ibi, & ait. Tertia ibi: sed ego puto. gl. ponit casum duobus modis, & quælibet positio est bona. & varietas insurgit propter expositionẽ verbi, deserta.

a ¶Iuramẽtum. Adde poſt do. Iaſ. Oldrad. conſi. lx. Fed. conſil. cxiij. Abb. cõſ. lxiij. Bar. conſi. xcvij.
b ¶Sed quæro, ecce. Adde Ioan. de Imo. in c. fi. de appel. vbi reprehendit iſtud dictum, & reſpondet ad l. qui cõmeatus. ff. de re mil. dicit etiã ibi, quòd vbi impedimentũ extrinſecũ accidit in pſona debentis facere actum, ſufficit quòd probet ꝙ ſe præparauit, & non potuit implere actũ ꝓpter ſuperueniẽs impedimẽtum: ideo dicit ꝙ in d. l. qui commeatus. nõ dicit aliud niſi illud, ꝙ debet ꝓbare præparamenta et impedimentum: ideo non dicit ꝙ debet præſtari: vt hic voluit Bar. Tu pondera ꝙ Bar. non allegat illã l. qui cõmeatus. ꝙ debet ꝓteſtari. nec hoc dicit Bar. hic, nec Bal. nec Ang. aliquid dicunt de hac ꝓteſtatione: ſed duntaxat dixit ꝙ debet ꝓbari. Subdit poſtea quòd cõſuetudo eſt in tertis maritimis, quòd ꝓteſtetur de tali impedimẽto maris: cũ ſit ibi cauſa trãſeundi, & non poſsit per fortunam trãſire vel recedere. Et ſic Ioan. de Imo. non bene intellexit hic Bartol. Andr. Barba.
↦P O M A T E S.
c ¶Reſpondeo. Vide quę dicit Are. in oppoſitum conſi. clxiij. incip. verũ eſt quod Alex. in l. nõ hoc. C. vnde cogn. Cũ Bar. tenet idẽ Alex. cõſil. xcij. volu. j. Paul. de Caſt. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. ff. de ope. no. nun. & l. qui ſuperſtitis. ff. de acquir. hæredi. Et vide circa hoc Alex. conſil. clj. incip. viſo themate. & conſilio clxiij. incipien. viſo proceſſu. volu. j. Limita, niſi impedimẽ tum eſſet notoriũ. ita Pau. in cõſi. ccxc. incip. viſis in v. colũ. Iicet Alex. d. conſil. clj. dũ loquitur de teſte, videat tenere oppoſitũ: Limita per Fel. in cap. ex tranſmiſſa. iij. primis. col. eo. tit.
↦P O M A T E S.
d ¶Nõ potuit. Vidẽ Alex. conſil. xcix. inci. inſpectis volu. ij. Fe. ca. j. v. co. verſi. dũ dicit. de præſcrip. & c. ex tranſmiſſa in iij. primis col. eo. tit.
↦P O M A T E S.
e ¶Si quis tamen. vidẽ Alex. in l. Marcellus. §. res quæ. j. col. ff. ad Treb. & in l. quãuis. iij. col. ff. ſol. mat. Alexan. conſil. ij. colũ. viij. verſ. non obſtat. vij. in j. vo. Et pro cõfirmatione vide, vnũ verbũ Feli. in c. j. col. iij. & xj. de conſti. & c. quæ in eccleſiarũ. colũ. xxiij. eodẽ. titu. & in c. quoniã cõtra in vlti. col. de proba. & c. cum inter. ij. col. de excep. & c. veniẽs col. v. verſ. dũ dicit. de præſcrip. & ca. ex tranſmiſſa. iiij. col. e. tit. & Cepo. conſilio xxvj. in j. col. & cõſ. xxxiij. in iij. colũ. & in cõſ. lxxix. in ij. co. Præpo. ca. cũ enixa. aliàs, cũ N. in fi. v. di. glo. ca. ſtatutũ. § j. in verſi. nõ audiens. de reſcri. in vj. Panor. c. ij. de arbit. & in. c in telleximus. ij. col. de iudi. Paul. de Caſt. conſi. ccxc. incip. viſis. in v. col. Idẽ conſ. xiij. in antiquis. col. fi. quod reprobat Alex. conſi. clj. vbi facit mẽtionẽ de peſte.
↦P. P A V. P.
¶Ordinata ad iſtum caſum. vide Felin. in c. cum inter. in xij. co. extra excep.
↦P. P A V. P.
¶Quæſitũ. in materia huius. §. & qui ca ſus cenſeãtur cõprehenſi ſub generalitate & ꝙ nõ ſoliti, vide Fel. latè in c. ſedes. in iij. col. & ſeq. extra de reſcrip. vide omnino Alex. conſi. xxviij. et maximè in v. col. & conſi. ccccl xv. ad finem & ccclxxvj. in pe. col. Itẽ vide Cõ. conſi. clxxxv. incip. ſer Laurentius. ante ſi nẽ dicentẽ nõ cõprehendi caſus incogitatos. exẽplũ ibi habes per eum & ad Bart. in l. creditor. ff. de ſol. Itẽ ſubijcit ibi aliud verbũ, quòd vbi de iure ad aliquem ſpectat periculũ caſus fortuiti, ſi expreſsè conueniatur idẽ, ſcilicet, quòd periculũ caſus fortuiti ad eũ ſpectet eſſetur, iſtud quãtum potius gratia tollendæ dubitationis, ne cogetur obligatio, quæ oĩno erit de iure vt ibi hãbes exemplum per eum: & in d. l. creditor. de ſolu. vide Ro. conſi. j. incip. Si quis permiſit. dicẽtem ꝙ ſi quis conueniat, ne teneatur de incẽdio, tenebitur nihilominus ſi fiat per familiam ſuam. Itẽ circa materiam huius §. quæſitum. multa ponit Barto. in c. j. in v. col. et ſeq. vſq; ad fi. de como. & ibi dicit ꝙ deciſio noſtri tex. ꝓcedit qñ qs renũciat caſibus futuris & de præterito, & quid ſi eſſet iuratũ, et an trahat̃ ad inſolita & quędã alia, vt

Ibi Sed quæro contra Bar. in hac ꝙ. tenet Ra fael fulg. & Paul: hic primo bar. ne. 23. dãg Rabca none. ſ. dãg cadẽ dum ſm. ſaſſone. n. ꝙ quem. ſ.

per eum.
☞ POMATES.
a ¶Quã gñalis. Not. per iſtũ tex. q gñalis ratificatio omniũ actorũ nõ valet: qđ limita per Paul. conſi. ccclij. inci. de caſu p̃ſenti. ſecũdũ antiquã impreſſurã: qñ cõſtaret ſeu pars, in cuius fauorẽ eſſet ratificatũ, probaret ratificantẽ habuiſſe notitiam. et hoc per tex. in l. fi. C. plus val. qđ agi. cũ ibi no. per gl. & Bar. in l. ij. C. de reb. alie. non alie. & ibi not. per Bart. dicta quæ faciunt ad practicã.
☞ POMATES.
b ¶Sed tunc q̃ro. Vid Panor. cõſi. cxiiij. co. fi. in vltimo dubio.
☞ POMATES.
c ¶Futuras. Iſta ſolutio eſt de directo cõtra tex. in l. ſi deceſſerit. ſ. qui ſatiſd. cogã. vbi à prin. quãuis eſſet poſsibilis, ſi ex poſtfacto eſſet impoſsibilis: vñ põt ſolui ſecundũ Modern. Mediolanẽ. q iſte tex. dũ vult q poſſet fieri renũtiatio de oĩb⁹ caſib⁹, intelligit, ſ. de omni caſu difficili, non autẽ impoſsibili qđ eſt valde reſtringere iſtum tex.
d ¶Sed Cy. in l. j. Pondera bene: qa & doc. in d. c. ſedes. dicunt eſſe ſpeciale, ꝓpter naturã reſcriptorũ. & vide q̃ ibi dixi. Andre. Barba.
☞ P. PAV. P.
e ¶Ad ſimilia vel minora. Vide q̃ ſcripſi ad Bar. in l. cui dulcia.
☞ POMATES.
f ¶Quarta. Vide Ale. cõſi. cxlj. col. iij. vol. ij. cõſ. xiij. vol. j. Bar. l. ſi qñ. hic alleg.
☞ POMATES.
g ¶Per reũ. Vid Pañ. in conſi. xxviij. j. col. & conſi. lxvj. col. ij. volu. ij.
☞ P. PAV. P.
h ¶Aut tenebaĩ ad leuiſſima. Et qđ ſuſcipiens periculũ in ſe teneatur de caſu fortuito, qñ illud verbũ alꝫs, nihil operaret. vide q̃ habes ad Bar. in l. op⁹. in fi. ff. de loca.
☞ POMATES.
i ¶Prædictam diſtinctionẽ. Vide Alexã. conſi. xxxvij. inci. viſis. col. j. j. vol. vbi ſequitur Bar. hic.
k ¶Maiora. Adde Bal cõſi. clxxv. inter cõſilia Ang. eundẽ Bal. pulchrẽ cõſ. cccxlvj. caſus talis. & conſi. ccccxlvij. ꝑpter guerras. j. lib. & idẽ Bald cõſi. ccclxij. ij. li. Ale., cõſ. cvij. & vide Pe. de Anc. cõſi. eccexv.
☞ P. PAV. P.
l ¶Interpoſitũ eſt iuramentum. vide de hoc Alex. in cõſil. iij. in iij. colũ. & conſil.

quod poteſt referri ad exceptionem, & ad promiſsionem. †Nota q plus valet renunciatio ſpecialis quã generalis[a]. Opp. ad hoc de l. oĉs. C. de præſcrip. xxx. anno. l. fi. C. qñ mulier tu. of. fun. po. & l. ſi duo. de admi. tu. Glo. hic non ſoluit, ſed in l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ver. ſed vtrũ. de acqui. hære. dicit q regula eſt q tantũ operatur generalis prouiſio, quãtũ ſpecialis. Fallit in caſibus, & hic eſt vnus de illis. Alij ſoluunt q in generali prouiſione non veniunt ea quę quis in ſpecie non eſſet veriſimiliter cõceſſurus vt l. obligatione generali. de pig. & Dy. in c. in generali. de reg. iur. lib. vj. ideo hic non valet generalis renunciatio: quia multi caſus venire poſſunt, quibus non poteſt renũciari ſi exprimerentur. Hæc ſol. nõ videtur vera quia ſecundũ hoc idem eſſet in cõtractibus, cuius contrarium glo. j. determinat. ideo videtur ſtandum in prima ſol. ſcilicet q ſpeciale eſt hic in iudicijs. Sed tũc q̃ro[b] de ratione. Glo. prima dicit in fine q iudicium reddit in inuitũ: ideo præſumit q inuitus renunciat. Hæc ratio eſt contra l. non eſt veriſimile. qđ met. cau. Dicit gloſ. aliter, q hoc ſpeciale eſt in ſtipulationibus prætorijs & iudicialibus. Ratio: quia iudicantur ſecundũ mentem & æquitatem prætoris, qui nõ patitur quem decipi ſub inuolutione verborũ: ſed conuẽtionales iudicantur ſecundũ mentẽ contrahentium, qui voluerunt omnibus eſſe renunciatũ, vt l. cum Aquiliana. ſ. de tranſac. & l. in conuentionalibus. j. de ver. ob. Opp. extra glo. de auſtratri & auiæ. C. quãdo mulier tu. offi. fun. pot. Sol. ibi valet generalis renũciatio quo ad omnes exceptiones præteritas: hic verò valet quo ad futuras, ſecundũ Pet. q exceptiones quę obſtãt in hac ſtipulatione, cauſantur ab impedimẽto caſus fortuiti, vt l. ij. ſ. e. Si ergo iſte renunciat expreſsè: ergo ſtipulatio cõtinet impoſsibile. Nam tantum eſt dicere, quãtum volo teneri: etiam ſi venire non poſſem: contra l. impoſsibilis. j. de verbo. obli. Solu. quando ab initio impoſsibile deducit in obligatione, non valet obligatione, non valet obligatio. vt ibi: ſed qñ ab initio promitteret poſsibile: licet ex poſtfacto fiat impoſsibile: obligatio nõ tollitur ipſo iure: ſed ope exceptionis, vt l. ij. ſ. eo. & per totã l. Poſſum igitur cõuenire, nec obijcietur illa exceptio, vt hic. Hæc enim conuentio non inducit obligationem, ſed impedit obſtaculũ exceptionis, ſecundũ Gul. Oppo. iuri futuro nõ poteſt renunciari: vt l. is poteſt. ff. de acq. hære. & l. ſi ita ſcriptũ. §. ſi ſub conditione. j. de leg. ij. Sol. non põt renũciari ſimplici renũciatiõe, ſed ꝑ pactũ ſic, vt hic, & l. j. C. de pac. Vel nõ poteſt renunciari, niſi in iudicio. & ita not. hic in l. ij. de cur. bo. dan. Venio ad quæſtionẽ glo. & primò quærit gl. quid ſi iudicio quædã exprimantur, poſtea ſubijcitur clauſula generalis, an valeat renũciatio in expreſsis? Glo. quòd ſic, & bene. Quærit glo. an hoc habeat locum in contractibus, vt caſus debeant exprimi ſpecialiter? Et recitat opin. Mar. qui dicit quòd non. Ioã. dicit contrarium. & quilibet allegat pro ſe multas bonas leges. Tertia fuit opi. Bul. qui diſtinxit. Aut aliqui caſus ſpecialiter enumerantur in contractibus, & poſtea ſubijcitur clauſula generalis: & valent. Aut renunciatur generaliter tantùm: & non valent: vt in glo. & glo. dicit iſtud conſuetudine approbatum. Hoc ſequitur Dy. in c. contractus. extra de regu. iur. lib. vj.

Sed Cy. in l. j.[d] C. commo. impugnat hanc opi. quia eſt in contractibus eadẽ ratio, q̃ in iudicijs: ſed in iudicijs hęc opin. hic reprobat: ergo &c. Gul. de Cu. tenet eã cũ quadã modificatione: videlicet †q clauſula generalis valet quo ad oĩa ſimilia vel minora[e] caſibus expreſsis: non quo ad maiora: argu. l. fi. §. cui dulcia. de vino, tritì. & oleo. le. quę limitatio ſatis placet, per c. ſedes. extra de reſcri. & c. non poteſt. de proc. in cle. Quarta[f] fuit opi. quæ colligitur hic ex gl. licet illud ponat per modum cuiuſdam nouę q. vt diſtinguamus aut quis renunciat vel ſuſcipit in ſe periculum caſus fortuiti: & tenetur. Aut hoc non exprimitur, ſed ſuſcipit in ſe periculum ſimpliciter: & tunc aut ex natura contractus veniebat leuis culpa: & venit leuiſſima: aut venient culpa leuiſſima & veniet caſus fortuitus, vt verba aliquid operentur. vt l. ſi qñ. de leg. j. Cy. in l. j. C. cõmo. reprehendit hanc diſtinctionẽ: ſed nõ curo: qa vera: vt j. dicd. Odof. diſtinguit: Aut ſtetit per reũ: qa cũ actor vellet enumerare caſus, dicit actori: dic gñaliter.

g Aut non ſtetit per reum[g]. Ego nõ curo de iſta ſua opi. do. Nic. de Ma. dicebat, Aut ille qui eſt obligatus ad rem, ſuſcipit in ſe periculum: & hoc valet, quãquã generaliter dicat: vt l. iuris gentium. §. item ſi quis. j. de pac. & j. manda. l. & Ariſtoni. & j. commo. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. & j. depoſi. l. j. §. ſepe. de nau. fœ. l. periculi. de iure do. l. ſi mancipia. Aut quis eſt obligatus ad factum: & tunc non ſuſcipit in ſe periculum, niſi caſus ſpecialiter exprimantur, vt hic. Hæc opi. eſt contra caſum l. opus quod aduerſione. j. loca. vbi licet quis obligatur ad factum, & tenebaĩ etiã ad ipſum opus reſtituendũ: & tñ ſi ſuſcipit in ſe periculũ, nõ intelligit de caſu fortuito. Ad leges alle. in cõtrariũ, reſpondevt patebit in diſtinctione. †Vt igit liqueat veritas huius materię in iudicijs, ſeu in ſtipulationibus iudicialibus, et ꝓtorijs, tene iſtũ §. Itẽ ſi renunciat exceptionibus ꝓteritis, vel alijs iuribus cõpetentibus, dic vt in gl. l. ſi de certa. & l. ſub prætextu. C. de tranſac. dixi in l. Aurelius. §. Caius. de iib. leg. In ſtipulationibus conuẽtionalibus ſi aliquis renunciat exceptionibus cõpetituris, vel ſuſcepit in ſe periculũ, quid operetur, diſtinguc: Aut exprimit ſe ſuſcipere periculũ caſus fortuiti: & valet, & de omni caſu fortuito tenetur: vt l. q̃ fortuitis. in fi. C. de pig. actio. vbi eſt caſus: vt hic gl. hoc tenet, & l. ſi quis fundũ. in prin. ff. loc. Aut ſuſcipit in ſe periculũ ſimpliciter: & tũc aut ille, q ſuſcipit, erat ille, ad quẽ pertinebat periculũ ante contractum: & tenetur de caſu fortuito: vt l. periculi. de nau. fœ. Aut ipſe primo non tenebatur: & tunc aut poſſeſsio rei non tranſit ad eũ, qui ſuſcepit periculũ, & tenetur de caſu fortuito: vt l. ſi in vẽditione. in prin. de pericu. & cõmo. rei vend. Ratio: non eſt veriſimile q quis in re, quam nõ habet, committat culpam. Solùm ergo ad caſum referri poteſt: aut poſſeſsio tranſit ad eum: & tunc aut ex natura contractus veniebat leuis culpa, & tenebitur de leuiſsima: vt l. opus. j. loca. Aut tenebatur de leuiſsima,[h] vt in commodato: & tunc tenebitur de caſu fortuito: vt l. & Ariſtoni. manda. & glo. hic. Aut primo tenebatur de caſu fortuito: & tunc iſtud ſuſcipere in ſe periculũ hoc operaĩ: quia prius tenebaĩ de caſu contingenti ablq culpa alterius partis: nunc tenetur etiam ſi contingat culpa alterius dummodo dolus abſit: vt l. qui officij. §. fin. de contrahen. emptio. & oẽs leges q̃ videntur ſimpliciter dicere quẽ teneri de periculo, ſi eſt actum, intellige ſecundũ predictã diſtinctionem.[i] Eſt enim neceſſe vt oẽs exprimãtur in caſibus, in quibus tenebaĩ de leui culpa ad plus. C. cõmo. & depoſiti. l. j. & ita intelligaĩ opi. Io. hic poſita. Si verò quoſdã caſus enumerauit, poſtea ſubiecit clauſulam generalem, valet illa generalis clauſula, vt hic, ſecundũ opi. Bul. & Dy. in d. c. cõtractus. Quod intelligo quo ad ſimilia vel

k minora: non quo ad maiora:[k] vt d. c. ſedes. de reſcrip. & de proc. c. non põt. in Cle. vbicũq; dixi quẽ teneri de caſu fortuito, intelligę de ſolito, non de caſibus inconſuetis, vel nõ veriſimilibus, vt l. fiſtulas. §. frumenta. j. de contrahen. emptio. qui eſt caſus val

4 de no. †Quero, quid ſi poſita generali renunciatione inſtrumẽto interpoſitum eſt iuramentũ? Reſpon. ad illos caſus, ad quos refertur renunciatio, refertur & iuramentum: vt l. fin. C. de non nume. pecu. & in l. fi. in prin. j. ad muni. & l. vlti. §. qui ſatiſd. cog.

1 ☞ *Error ſemper præſumitur, niſi ſcientia probetur.*
2 *Clauſula, ſciens ſe ad infrà ſcripta non teneri ꝓpter hanc l. hodie apponitur in inſtrumentis*

mentis per notarios: & tollit erroris præſumptionem.

Item quæritur. Si ſatiſdatio interponitur per errorẽ in totum vel in partem ꝓmiſſor exceptione iuuatur: ſecus ſi ex certa ſcientia. h. d. Opp. j. de dam. infec. l. ſi finita. in prin. Sol. error non facit ſtipulationẽ omnino inutilem, vt ibi: ſed ope exceptionis ſubducitur quantum per errorem eſt factum, vt hic, & ibi: de quo per Dy. l. ſi patronus. j. de do. & per gloſ. j. famil. erciſc. l. qui erat. Quęro, quomodo intelligitur promiſſum vltra debitum? Gloſ. vartat: finaliter determinat quòd de iure communi non tenetur promittere certã quantitatem, ſed ſolum intereſſe: vt l. ij. §. fi. ſ. qui ſatiſd. cogan. & not. in l. ſi. C. de præto. ſtipu. Si ergo promiſit vltra intereſſe, videtur per errorem promiſiſſe. hoc tamen non eſſet error, cum de conſuetudine ſit in quibuſdam partibus, etiam pœnam apponi, vt dixi in l. ij. in fi. ſ. qui ſatiſda. cogan. Opp. quia etiam ſi ex certa ſcientia promittatur, non valet: vt C. de vſur. l. cũ allegas. gl. notabiliter ſoluit, q ibi loquitur quando in obligatione erat quantitas. Vnde pœna quæ apponitur, videtur apponi in fraudem vſurarum, hoc eſt, in obligatione in factum. Vide illam gloſ. & not. eam. & facit ad hoc j. ſi cert. peta. l. rogaſti. §. ſi tibi. & ibi not.

1 & ibi dixi. †Quæro, quid in dubio præſumetur, vel error vel ſcientia. Dicit Iac. quòd præſumitur error, niſi probetur ſcięntia. Caſus eſt hic in fi. Dicit enim hic quòd datur exceptio: & qui vult repellere illam exceptionem, debet ſe iuuare replicatione pacti, quod inducitur ex ipſa ſcientia. & ſic ille, qui replicat, debet probare ſuam replicationem: de quo vide vt plenè dixi in l.

a non fatetur. j. de confeſ.[a] Vltimò Icias ſ quòd per iſtam legem,

2 & ſimiles, ponunt notarij hodie in inſtrumentis, quòd talis ſciẽs ſe ad infrà ſcripta teneri, &c. vt per hoc non poſsit opponi exce-

b ptio erroris,[b] vt hic vides.

Si duo. Culpa vnius ex reis credẽdi in acquirẽdo nocet alteri, ſi ſunt ſocij. h. d. Quam legem not. gloſ. inducit in arg. ad q. an duo rei videãtur inuicem fideiubere. de quo ad Vellei. l. vir vxori. Et extra gloſ. oppo. quia factum vnius de duobus reis credendi, minus debet nocere alteri, ſi ſunt ſocij, quàm ſi non ſunt ſocij: vt l. ſi vnus. in prin. j. de pact. Solu. Illud verũ quod non nocet in obligatione iam quæſita perdenda: hic verò nocet in obligatione quærenda. Quæritur hic, ſi ſunt ſocij, quomodo intelligantur ſocij? Dicit gloſ. omnium bonorum vel illius obligationis. Dic vt in gl. quod not. de quo eſt tex. in l. ſi cui. j. iudi. ſol. Dixi plenè in l. ex duobus. j. de duob. reis. & ibi examinaui qualiter factum vnius ex correis proſit vel noceat alteri.

Item ſi duo. Si ſunt duo rei, vt pater & filius, nõ poteſt ab vno peti res, ab alio intereſſe. hoc dicit. Opp. de l. nec vllam. §. pe. j. de pet. hæred. Solu. ſi ſocij ſunt, non debet diſtingui quis fuerit exactus prius: quia ſunt inuicem habituri regreſſum: ſi non ſunt ſocij, debet diſtingui ſecundùm diſtinctionem legis contrariæ.

Aequæ. Iſtę §. eſt ſummatus. & legitur ſecundùm gl. duobus modis. Secũdùm primum punit duos caſus: ſecundùm alium ponit quatuor: quælibet eſt bona lectu. & vide vt in gloſ.

Si is qui. Exceptio ſuperueniens reo prodeſt fideiuſſori. h. d. vſq ad finem.

Si quis. Qui fideiuſsit pro ſeruo, habet eas exceptiones, quas haberet, ſi pro libero fideiuſſiſſet: ſaluo quòd ſeruus reipublicæ cauſa abeſſe non poteſt. hoc dicit.

1 ☞ *Morę purgatio admittitur intra paucos dies, dummodo ius actoris non ſit factum deterius.*
2 *Morę purgatio non liberat aliquem ipſo iure, ſed ope exceptionis.*
3 *Pauci dies, intra quos quis poteſt moram purgare, ſunt in arbitrio iudicis.*
4 *Teſtis qui dicit quòd Titius poſſedit decem annos & plus, quomodo intelligatur. remiſſiuè.*
5 *Morę purgatio an admittatur, ubi eſt dies & pœna.*

Et ſi poſt tres. In ſtipulationibus iudicialibus vbi eſt dies & pœna, admittitur purgatio moręintra modicum tempus, ſi ius actoris non eſt factum deterius. h. d. Et primò ponit dictum. Secundò declarat illud. Secunda ibi: in vltimo verbo.

1 dum dicit, exceptione. †Nota ad hoc vt admittatur purgatio moræ, requirit q veniat intra paucos dies. Secundò nota q requiritur q ius actoris non ſit factum deterius. Tertiò nota q †purgatio moræ non li-

2 b berat aliquẽ ipſo iure, ſed ope exceptionis. Ad primum oppo j. loca. l. ſi in lege. §. colonus. Sol. Dicit gl. q hic dicit, pluréſve dies, intelligo paucos: quia hæc adiectio, plus, ad modicum refertur: vt l. hęc adiectio. j. de verbo. ſig. & ſic concor. Sed tunc inſurgit dubium, quot ſunt iſti pauci dies? Quidam dicunt quartam totius: vt l. ſi quis in tuo. C. de inoffic. teſta. Iſta eſt obſcura reſponſio. Neſcimus enim vtrum dicatur de quarta totius temporis, quo paſſus eſt agitari iudicium: vel de quarta primæ dilationis, vel qualiter. Vnde alij dicunt referri ad duos dies: vt l. vbi numerus. j. de teſti. Facit melius l. ſi oleum. in fi. cum l. ſeq. j. de dolo. Alij dicunt hoc †eſſe arbitrio iudicis: vt infrà de

3 iure delib. l. j. & iſta eſt vera. Text. eſt in l. ſi ita quis. §. Seia. j de verb. obli. Arbitrabitur autem iudex habita conſideratione perſonarum, & locorum. arg. l. continuus. §. cùm ita. & §. item qui inſulam. j. de verb. obliga.

4 †Et iſta faciunt ad quæſtionem de teſte, c qui dixit q Titius poſſedit decem annis, & plus: quid importet hoc dicere? De quo tangit glo. in l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ex quibus cauſ. maio. & ibi dicam. Oppo. q poſsit venire intra ſex menſes: vt C. de fideiuſ. l. ſancimus. Dicunt qui dam, illa corrigit iſtam. Dic ſecundùm gloſ. ibi loquitur in fideiuſſore: hic in principali. Dicit enim text. ſi reus promiſit. Ratio: quia facilius eſt aliquãdo ſiſtere ſeipſum, quàm alium. Oppo. ad ſecundam: dicitur hic, ſi ius actoris non eſt factum deterius. Contra: nam iſta ſtipulatio committitur ad intereſſe: vt l. ij. in fi. qui ſatiſd. cog. Sed ſi ius actoris nõ eſt factum deterius, actoris non intereſt: ergo non expedit purgare moram. Huius timore hæc lex legitur duobus modis. Primò q hic fuit adiectus dies, & pœna certa: & ideo committitur ad pœnã: licet non interſit propter hoc, intereſt rei quòd poſsit moram purgare. Iſta eſt bona lect. †& qui hanc tenent, incidunt in cõtrarium

5 fortius: quia vbi eſt dies & pœna, nõ admittitur purgatio moręt: vt l. traiectitiæ. §. de illo. j. de actio. & oblig. l. magnam. C. de contrahen. & commit. ſtipula. Et ideo alij dicunt quòd hic non fuit adiecta pœna. Ad contrarium autem formatum non bene reſpondent: ſed ſuſtinendo illos, dicas quòd licet ius actoris nõ ſit factum deterius, ſcilicet quando actio nõ ſit admiſſa: tamen iſta ſtipulatio eſt commiſſa ad totum intereſſe, id eſt, ad totum illud, quod veniebat in actionem: vt l. ij. §. fi. cũ l. ſeq. ſuprà qui ſatiſda. cogan. Sed adhuc huic legi nõ ſatisfit: quia ſi committitur ſolùm ad illud quod debetur, non expedit reo purgare moram: quia tantum dabit per iſtam ſtipulationem, quãtum per primã actionem. Tene ergo primã quòd hic fuit adiecta dies & pœna. Ad contraria reſponde, ſcilicet ad §. de illo. & l. magnã. diuerſis modis, vt in gloſ. quia videtur dicere quod ibi veniebat poſt multos dies: hic intra paucos. Petr. aliter dicit. Tu dic quòd vbi eſt dies & pœna, non admittitur purgatio, niſi in ſtipulationibus prætorijs & iudicialibus, in quibus fit interpretatio ex mente & æquitate prætoris: vt l. in conuentionalibus. infrà de verborum obligationibus. Putauit enim prætor æquum, ſi venit intra modicum, & ius actoris non eſt factum deterius, quòd admittatur purgatio, vt hic: ſed in conuentionalibus prætor habet iudicare ex conuentione, non ex ſua æquitate: vt in dicta l. in cõuentionalibus. Et prædicta vera, quando ſtipulatio prætoris pertinet ad litis ordinationem, vt hic. ſecus ſi ad litis deciſionem, vt l. ſi cum dies. §. fi. cũ l. ſeq. & in prin. l. ſeq. de arbi. quia facta litis deciſione prætor ſe non intromittit: quia functus eſt officio ſuo, vt l. iudex. de re iudi. ſecus in his, quæ pertinent ad litis ordinationem. Oppo. & videtur quod ſemper ius actoris ſit factum de

xxviij. in vj. col.
☞ POMATES.
a ¶Infrà de cõſen. Vide Alex. conſi. iij. in tiij. col. in fi. vol. iiij. ☞ P. PAV. P.
b ¶Exceptio erroris. Idem tenet Bal. in l. mater. in iij. col. C. de rei vend. Bald. in l. ſi dari. in fi. de verbo. oblig. et de illa clauſula, ex certa ſcięntia nullo iure vel facto errore ductus. Vide omnino ad Bart. in l. non fatetur. in iij. col. ff de cõfeſ. et alia quæ ibi habes dum loquitur de clauſula nullo iure vel facto. Allegat Barto. in d. l. ſi dari. & hic qui tamen non videtur loqui de ea, ſed de alia, ideo adueꝛte vt ſcripſi in d. l. non fatetur. ad Bartol. ibi. Itẽ de dicta clauſula ſciens ſe ad infrà nõ teneri. vide Iaſ. in l. fi. §. idem quæſitus. in ij. col. de cõdi. indeb. ſibi etiã Bart. ponit.
c ¶Et plus. Adde poſt d. Iaſ. inquantũ ponit quid operentur illa verba quæ apponuntur in inſtrumento venditionis: ſi plus valet, dono. Bald. conſi. iij. & xj. lib. v.

ibi & iſta ſt vera cõmunis opinio Et cum hac ratione ſaluantur ſ. hẽ 6 dicens qđ contrarium ſ. ſolo

terius,propter expenſas, quas ipſe ſuſtinuit:qura reus nõ venit. So.dicit glo. q̃ ꝓpter hoc nõ dicit̃ ius actoris factũ deterius.Nã expenſas recuperat officio iudicis,vel ex ædicto, ſi quis ius dicen. nõ obt. tũc enim dicit̃ ius actoris factum deterius qñ actio ſua perimitur,nõ ratione expenſarũ,vt in hac gl.& clarius in iij. gl.Sed contra hoc oppo.extra gl.de l.ſi ita quis.§.Seia. j. de ver. obl.vbi dicitur q̃ admittit̃ purgatio morę intra modicũ tempus, ſi actoris non intereſt,nõ dicit,ſi ius eius non eſt factũ deterius: ſed rõne expenſarũ dicitur eius intereſſe:ergo &c.So. in iudicia libus ſtipulationibus debet conſiderari ſolũ ſi ius alterius,ſ.acto ris,eſt factũ deterius,qa expenſas recuperabit officio iudicis:qa iudex non audiet eũ,niſi reſtitutis expenſis.l.ſancimus. de iudi. Sed in obligationibus cõuẽtionalibus inſpicimus an eius intereſſit:& pars non admittet eũ,niſi reſtituto intereſſe,vt d.§.Seia.& quod no.in l.ſi cũ dies.in fi.cũ l.ſeq.j.de arbi.qa poſtea non eſſet qui faceret eas reſtituere,ſicut in iudicialibus.Itẽ oppo.& videẽ q̃ ius actoris ſit factũ deterius:ſaltẽ quia actio eſt minoris iuris. Sol.iſtud intereſſe nõ conſiderar̃,vt no.in l.qui bis.j.de ver.obl. & in l.ſi creditori.j.de leg.j.& eſt tex.not.in l.pater qui caſtrẽſe. in fi.de caſtren.pec.vbi ſi pater adiuiſſet hæreditatẽ filij,tenereẽ actione perpetua:ſi occupauit iure peculij,tenereẽ actiõe annalj,parti.j.qñ ac.de peculio eſt annalis.Et tñ̃ꝓ hoc non dicit̃ pars lędi,nec hoc intereſſe attẽdit̃.Op.extra gl.dicit hic q̃ liberat quẽ ope exceptionis purgatio moræ.Contra:imò ipſo iure,vt l. ſi in ſulam.j.de ver.obl.vbi moræ purgatio liberat ipſo iure. Sol. hic in ſtipulatiõe fuit adiecta certa dies:in lege cõtraria nõ fuit dies adiecta:certa ſed lex ſubintelligit tẽpus, quo inſula fieri potue rit.Sicut igitur ibi mora per curſum diei appoſitæ à lege induci tur: ita ipſo iure tollitur ex beneficio legis. Sed hic eſt mora ex curſu diei appoſiti ab homine:ideo illa nõ tollitur per legem ipſo iure,ſed ope exceptionis.Modò venio ad magnã gl.& ex eo quod dicit q̃ admittitur purgatio,ſequitur q̃ ſtipulatio eſt com miſſa.Quæro qualiter ſtipulatio cõmittat̃. De quo dic vt dixi in l.ita ſtipulatus.j.de ver.obli. vbi tractaui qualiter quælibet ſti pulatio committatur.Item glo.procedit vltra, qñ eſt commiſſa. qualiter purgatio admittatur,dic vt in gl. clarius dixi in contra rio.Quantum ad hanc materiam dixi plenè j. de verbo. obliga. in l.ſi inſulam.

1 ☞ *Pluralitas quando geminet ſingularitates.*
2 *Lex xij.tabu.licet duidat inter hæredes actionem & obligationem actiuè & paſſiuè: tamen illud quando eſt in conditione, non diuitur inter hæredes debentes implere conditionem.*
3 *In obligatione generis ſolutio partis non facit petitionem actoris eſſe in pendenti.*
4 *In ſtipulationibus facti indiuidui in iudicijs an admittatur ſolutio partis. Et quid in ſtipulationibus conuentionalibus.*
5 *Ratio quare ſolutio partis parit liberationem in parte,tamen quo ad commiſſionem pœ næ nihil operatur.*
6 *Ratio quare obligatio diuiditur inter hæredes promiſſoris,tamen niſi totum ſoluatur pœna committitur.*
7 *Quare ſit quòd quando in obligatione eſt datio, non ſufficit quòd unus ex hæredibus det pro parte ſua ad euitandum pœnam:ſecus quando in obligatione eſt factum.*
8 *Quando ex facto unius alij teneantur inſolidum in obligatione facti indiuidui,uel con tinente dationem,quomodo intelligatur.*
Lex,depoſiti.j.depoſiti.loquitur in obligatione rem reſtitui.

SI ſeruus. Vbi obligatio rei principalis eſt nulla,ſi militer erit nulla obligatio fideiuſſoris. hoc dicit.

Si plurium. Si ſtipulatio facti diuiduí in præparatorijs iudiciorum pro parte non impleatur, in to tum committitur mero iure: ſed de æquitate pro parte impleta obſtat exceptio.h.d.Primò ponit ædictum. Secũdò eius proba tionem de rigore.Tertiò dicit aliud eſſe de æquitate. Secunda ibi:quia verũ ſit.Tertia ibi:verum ſi pro rata.Opponi. de princi pio huius legis.Solu.intellige q̃ ſeruí conueniebãtur hic ex cau caex qua poterant eſſe i n iudicio.Secũdò oppo. iuriſconſultus malè loquit̃.nã negatio poſtpoſita facit equipollere ſuo contra rio:vt l.legitimos.§.an ergo.j.de legi.tut.ſecundũ hoc dicit verũ eſſe omnes ſtatus non eſſe:ergo æquipollet huic, verũ eſt nullũ ſtatum eſſe.hoc autẽ eſt falſum:quia verum,eſt non ſtetiſſe niſi vnũ.Gloſſa dicit q̃ Iuriſconſultus non conſiderauit illam æqui pollentiam: ſed voluit dicere verum eſſe non oẽs ſtatos eſſe:& 1 ideo glo.ponit ante dictionem,non.† Tertiò opp. q̃ pluralitas geminat ſingularitatẽ,vt l.falſa.in fi.de condi.& demõ. perinde eſt ergo ac ſi promiſſet per ſe de Sticho & per ſe de Pãphilo.Et ſic nõ debet cõmitti ſtipulatio in totũ.Sol.glo. q̃ hæc pluralitas nõ geminat ſingularitates.Tu breuiter dicas q̃:tũ ad hoc. Qñq̃ plura copulanẽ reſpectu pluriũ,& diuerſorũ effectuũ:et tũc plu ralitas geminat ſingularitatẽ:vt d l.falla.in fi. de condi.& demõ. Nam alia erat libertas q̃ relinquebatur vni:alia q̃ relinquebatur alteri. Quandoq̃ plura copulanẽ reſpectu vnius & eiuſdẽ effe ctus.& tũc pluralitas nõ geminat ſingularitates: vt C. de impu. & aliꝭ ſubſti.l.quamuis.& hic. Modò venio ad glo. magnam, quæ habet multum iuris:& eſt difficilis: & eam declarabo tibi. Diuido eam in tres.Prima loquitur de his q̃ ſunt in condictio ne tantũ.Secunda in his, quæ ſunt in diſpoſitione tantũ. Tertia in his,quæ ſunt in diſpoſitione ſecundũ ſe,ſed in conditione re ſpectu acceſſoriarũ obligationũ,vt pignorũ,& pœnarũ. Secũda ibi:ſecundo caſu.Tertia ibi,& hoc in principalibus.Intro glo.& opp.& videẽ q̃ ab initio poſsit diuidi illud quod eſt in conditio ne:vt l.cui fundus.ij.rñ.j.de condi.& demon.& ſecundũ hoc,ſi ſtere ſeruos,eſt in conditione reſpectu pœnalis ſtipulationis:er go poteſt diuidi.Sol.Contrarium loquitur in eo, quod eſt merè in conditione:hic de eo , quod eſt in diſpoſitione ſecundũ ſe, in conditione reſpectu alterius. De quo j.in iij. parte gl. De primo ergo an conditio diuidatur,glo.diſtinguit optimè præterquã in vltimo mẽbro . Quandoq̃ in conditione erat aliquid faciendũ, in quo debet diſtingui. Aut erat factũ diuiduũ,aut indiuiduum vt l.ſi plures.C.de condi.inſer.& ibi per Cy.plenè.Aduerte etiã q̃ tota diſtinctio huius glo.loquit̃ in pluribus principalibus:nõ in pluribus hæredibus vnius principalis, in quibus dici poteſt q̃ conditio nõ reſcinditur:vt d.l.cui fundus.de condi.& demõ. vbi eſt caſus.Not.ergo†q̃ licet per l. xij. tab. diuidatur actio & 2 obligatio inter hæredes actiuè:& paſsiuè:tũ illud,qđ eſt in cõdi tione,nõ diuidit̃ inter hæredes debentes implere conditionẽ:vt d.l.cũ fundus.facit ad ea q̃ j.dicam. Venio ad ſecundã partẽ gl. & opp. & videẽ q̃ ſolutione partis cõtingat liberatio ipſo iure: licet creditor non teneatur recipere partẽ:vt l.tutor.§. Lucius.j. de vſur.Sol.Dicit glo.fateor q̃ contingat liberatio reſpectu iuí, ſcilicet illius quod ſoluitur,vt in cõtrario:nõ aũt impedit cõmit ti ſtipulationẽ pœnalẽ reſpectu eius qđ ſoluit̃.Ita dicit gl.& di ſtinguit an admittat ſolutio partis.& diſtingue bene,prꝫquã in vltimo mẽbro ſuo:in quo glo.non viquequaq̃ dicit bene.Nã 3 in†obligatione generis ſolutio partis non facit petitionẽ actoris eſſe pẽdẽti:imò ſtatim põt petere:vt l.in ſtipulationibus.de ver. obli.l.ſi ſtipulatus.ff.de ſolu.& no.per Dy.in l.ij.§.j.j.de ver.obl. Nec obſtat l.ſi non ſortẽ.§.ſi decẽ.alleg.in glo.qa loquit̃ in obli gatione alternatiua,non in obligatione generis : de quo per Cy. in l.pro hæreditarijs.C.de hære.ac.Ego plenius in l.ea.§.Cato.j. de ver.obli.Venio ad tertiã partem glo. & ponit materiam hu ius §.& iſtam examinabo.Oppo.ad hunc §.de l.v.§. fi. de verb. obli.Solu.ibi erat in obligatione datio:hic factum. Secundò op po.q̃ vbi factũ diuiduũ eſt in obligatione:ſi ꝑ parte fiat ꝑ parte tantum pœna committitur:vt l.ea.§.Cato.j.de verb.oblig. Solu. 4 glo.†dicit, ſpeciale eſt in iudicijs. Quòd non videtur bene dictum.Nam in iudicijs ſolet eſſe ſpecialitas,vt mitius agatur, vt dixi ſ.l.proxi.& tex.eſt hic.Sed ſecundùm iſtam ſolu.eſſet dare quòd agatur durius in iudicijs quã in contractibus: quia in con tractibus non committitur niſi pro parte ipſo iure:vt in §. Cato. Et hic committitur inſolidum de rigore:licet de æquitate obſtet pro parte exceptio.& ideo glo. alibi declarat melius quàm hic. & tangit in l.ſi is qui ducenta.§.vtrum. in verbo , in illo.de reb. dub.Breuiter,licet ſit factum diuiduum, tamẽ in principali pro miſſore,ſi pro parte tantùm impleat, pœna committitur cum ef fectu inſolidum,in ſtipulationibus conuentionalibus,vt no. in l.ſi procurator.j.rem rat.habe.& in prælliega.§.Cato.in fin.& l. ſi is qui ducenta.§.cum ita.de reb.dub.Sed in iudicijs,licet com mittatur contra ipſum principalem inſolidum : de æquitate ta men obſtat exceptio.Et iſta eſt vera ratio : quia iſtæ ſtipulatio nes prætoriæ iudicantur ſecundùm mentem prętoris,qui habet æquitatem præoculis.& dixi ſ.l.proxi.in fi.Contra hæredes ve rò principales obligatio facti diuiduí committitur ꝑ parte tan 5 tum:vt dicto §.Cato.vide gloſſam.† Modò aduerte. Primò hae bes videre quæ eſt ratio,quòd ſolutio partis parit liberationem in parte,vt ſuprà dictum eſt in ſecunda parte gl.tamen quo ad commiſſionem pœnæ:perinde eſt ac ſi nõ eſſet factum aliquid vel datum.Reſpon. Il lud,quod eſt in obligatione reſpectu pœ nalis ſtipulationis eſt in cõditione, ſed cõ ditio non diuiditur. Verbi gratia:promitto tibi dare centũ.iſtud eſt in obligatione:& ſi centum non dedero promitto tibi dare cẽ tum:puta duplum.& iſtud eſt in cõditione Sol.Conditio non diuiditur : ſed debet ex toto impleri,vt vidiſtis in prima parte gloſ. ergo.&c.Et ex hoc ſequitur alia ratio,quæ eſt†quòd obligatio diuidit̃ inter hæredes promiſſoris:tamen niſi totũ ſoluatur:in to tum pœna cõmittitur: certè illud , quia cũ quo ad pœnalem ſtipulationẽ totum ſit in conditione,& cõditio inter hæredes nõ di uiditur:vt l.cui fundus.de cõdi.& demon, ergo oportet q̃ totũ ſoluatur:ne pœna cõ mittatur,vel pignus diſtrahatur.† Item vi dendũ eſt,quę eſt ratio quòd quãdo in ob ligatione eſt datio, nõ ſufficit quòd vnus ex heredibus det pro parte ſua ad euitan dum pœnalẽ ſtipulationem:ſed quando in obligatione eſt factum diuiduum , ſufficit vt in d.§.Cato.Rõ.eſt,vt dixi: qa quod eſt in conditione,non diuiditur:ſed ex quadã neceſsitate in obligatione facti diuiduí di uiditur:quia vnus ex hæredibus nõ poteſt facere pro parte alterius.Exemplum in ſti pulatione,rem ra.hab.pro alio cũ ex neceſ ſitate diuidatur cõditio,diuiditur & com miſsio pœnalis ſtipulationis: vt in §.Cato. & ibi dixi in viij.opp. plenè. ſed prout eſt in conditione dandi.l.xij.ta.diuidit.nec ip ſa neceſsitas diuidit:nam poteſt vnus hęre dũ ſoluere pro alio.Dices tu:Iſtud eſſet ve rũ in quantitate:ſed ſi poneres in obligatio ne ſpeciei,quomodo poteſt vnus hæredũ dare pro alio:& tamẽ idem eſt, vt l.in exe cutione.§.pe.j.de verb.oblig. Dicit Iac.de Are.mirabiliter q̃ vnus ex hæredibus po teſt ſoluere pro parte alterius cõſiſtente in ſpecie:cum nõ poſsit alter liberari:vt l.ſi ꝑ curator.§.ſi ignorantes.j. man.Facit C. de epiſ.& cle.auth.ſi captiui.Facit etiã.C.vbi de cri.agi opor.authẽ.qua in prouincia. & quod no.in l.venditor.j de iudi.quod tene menti:quia eſt nouum.Et pro hoc facit, in his quæ pro parte expediri non poſſunt: quilibethabet adminiſtrationem inſoliũdũ, vt l.ſi cum vno.ſi ex noxa. cauſa agatur.† 8 Vltimò ſcias q̃ illud: quod dicitur in glo. q̃ ex facto vnius alij tenentur inſolidum in obligatione facti indiuiduí,vt in §.Ca to.vel vbi eſt datio in obligatione: intelli gas de contractibus ſtricti iuris:ſecus in cõ tractibus bonæ fidei:quia tunc tenetur ille ſolũ,q̃ cõtra fecit,vt l.in depoſiti. cũ l.ſeq.j. depo.Nã illa lex,in depoſiti.loquit̃ in obli gatiõe rẽ reſtitui,q̃ eſtindiuidua ſolutiõe.l. ſi duo.eo.titu.& dixi in d.§.Cato.in ij.& v. oppo.ratio prædictorũ eſt.equitas quę mo uet officium iudicis ex contractu bonæ fi dei:arg.j.commo.l.iij.§.hæres.Itẽ hoc intel lige in ſtipulationibus conuentionalibus: ſecus in prætorijs:vt.l.pœnales.§.Iulia.j.ad l.falſ. Item prædicta vera de iure ciuili ; ſe cus de iure Canoni. vbi indiſtinctè pœna non committitur , niſi pro parte pro qua conuentus eſt : vt extra de pœnis.c. ſuam. Materiam iſtam planius vidi & examina ui in l.eandem.§.Cato.j. de verbo. obliga. quia hic ſolam ſubſtantiam tetigi.

✠ P. P A V. P.

a ¶Qui iniuriarum. Circa regulã huius §. quòd ſubrogatus ſapit naturã &c. vi de pulchrũ caſum in quo nõ ſapit naturã principalis ꝑ roma. ſing.ccxxviij. incip. tu habes. & aliũ ca ſum poſitũ per eũdẽ ſingul ccccl.xxix. incip. quod arbitriũ. Itẽ limita iſtã regulã non procedere in ob 6 ligatione nouata ſe cundũ Ang. conſil. xxxj.incl. viſo lau do.in iij.col. in con trariũ vide Roma. conſil.lix.Itẽ quod v bi ſubrogatũ habet diuerſas qualitates nõ ſapit naturã eius 7 in cuius locũ ſubro gatur.vide Alex. cõ ſil.ccccl.xxv. in iij.co lo.Itẽ an iſta regula procedat in iudicijs, vide Alex.in cõſilio ccccclx.in vlti.co.& de hoc et an facta co ram vno iudice por rigatur effectũ corã ſubrogato,vide do minũ Franciſcũ cõ ſil.lxxxvij.circa fin. Itẽ an iſta regula ꝓcedat in corpore ſub rogato loco alteriꝰ, vide dom. frã. cõſil. cxxxij. Ro.cõſ.cccc xxxj. & ccccliij. Itẽ q̃ officialis ſubroga tus ad exercendũ of ficiũ,intelligatur ex ercere periculo ſub ſtituentis , vide Ro ma.cõſ.cccxxxviij. Itẽ q̃ ſuccedens loco alterius vt facit capi tulũ fede vacãte ſo lũ ſuccedit in perti nẽtibꝰ iurid. ordina riæ, nõ autẽ ratione iuriſd.delegatorũ,vi de Ro. cõſi. ccccevj. ad fin. Qui autẽ re gulariter ſubroga tur,ſungat vice prin cipalis in omnibus ſi poteſt & eius, na turã cũ cõtrariatur. vide Pau. conſi. cc xxxv.Itẽ q̃ procedat in preſcriptioni bus,vide Ro.cõſilio trigeſimooctauo,& latius conſi.cxcvij. Itẽ q̃ perſona ſub rogata vtatur ꝯſdẽ priuilegijs,quibꝰ ꝓ ſona in cuius locum ſubrogatur,vide do minum Franciſc. cõ ſil.ccclxiij. in ſecun da columna.Item a liũ caſum,deciſum ꝑ regulam vnius §. vi de per Ang.in conſi. lio ſuo lxxxvj. inci. iudex nomine.in ſe cũdo dubio. Itẽ ſin gulariter nota quòd vbi aliquid eſt ſin gulariter prohibitũ in perſona,ſed illud prohibitum eſt ſub rogatum , fauore il lius perſonæ incapa cis loco alterius cu ius erat capax: tunc ratione ſubrogati il la perſona erit ca pax , vide Roma. conſili.cccxxviij.ad fin. Item quòd perſo na ſubrogata de beat facere actum eo modo quo de buiſſet principalis , vide quæ dicit Feli. in capitulo qualiter in ſecunda fallen. de iudic. & in capitulo cùm acceſsiſſent. in vij.columna verſic. ex dicto. extra de conſtit.vide quæ di cit Barba.in capitu. poſſeſsiones. in ſe cunda columna. de reb. eccleſi. non a lie.vide ad iſtam re gulam quod dicit Aretin. in lege ſti cum.§.ſtipulatio. co lumna ſecunda de verbo.obliga. quod legatum vnum ſub rogatum loco v ſusfructus, capit eiꝰ naturam. Item iſtã regulam limita non procedere quando quis ſubrogatur in eo quod antea ſibi competebat ſaltem habitu:vt per Feli. in capitulo licet co lum. ſecunda ꝓpe finem. de foro compẽ.vbi vide. Item de ſtatuto ſubrogãte pœnam pecuniariam loco corporalis an enſeatur ſub rogare cum pœna infamiæ quã inſurgebat ex prima forma ſtatuti vide Deci. conſili. xl. quod non. Item q̃ res ſub rogatæ loco primæ trahantur ad tẽpus, quo ad iuris ef fectus,vide text. no tab.in lege ſi donare §.primo ff. de dona. inter virum & vxo. quẽ allegat Bono. in repe. l. is qui pro emptore.ff.de vſuc. Car.xvj.verſicu.vltimò circa q̃ſti. Bart. Et vide Bal.Salic.et Ful.in dicto §.j. nota tũ circa iſtum §.q̃ actio iniuriarũ quæ trahit ſecũ execitio nẽ,trãſit ad hæres,ſe cũdũ Baldũ in c.j.§. inſup. circa fi.de ꝓhibita alienatione feudi ꝑ Federicũ. ☞ Vide Iaſo. late diſputãtẽ hunc arti. an vnus ex hæredibꝰ poſsit ſoluere to tũ fundũ, vt euitet pœnam , in dicto §. Cato.in viij. oppoſi.Bar.col. xiij. Antoni.Alexan.

✠ POMATES.

b ¶Nota q̃.Limita niſi ratio ſpecialiter ſubrogata ſit in locũ alterius,vt per gloſ. not.c. literis. de reſcrip. refert Butr. c. pen. in fin. de filijs preſby.

c ¶Conteſtata. Inquãtum do.Iaſ.hic in vltimo not. ponit q̃ lis habetur pro conteſtata, quando ſte-

1 ☞ *Actio ſubrogata ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur, & aſſumit naturam primordialem numero.3.*
2 *Actio competens ad intereſſe, extinguitur, quando ex poſt facto deſinit intereſſe, & ceſſat damnum de præterito.*
3 *Secus quando non ceſſat damnum de præterito.*
4 *Dictio, niſi quòd ponat uel priuat , quod in præcedenti eſt poſitum uel priuatum.& nu.8.& ibi quando condi tionem faciat.*
5 *Qui promiſit non uendere alij niſi tibi,quomodo intelligatur.& nu.10.*
6 *Dictiones exceptiuæ ſunt tres:præter.niſi,& præterquã.*
Dictio ſine.& dictio, abſque magis ſeparationem , quam exceptionem denotant.
Dictio taxatiua quomodo differat ab exceptiua.
Exceptio q̃ debeat eſſe de regula uel genere.
7 *Dictio præter.quando ponat,& quando implicet.*
8 *Dictio,niſi quomodo differat à dictione,ſi non.*

a Qui iniuriarum. Stipulatio ne alterí ac ceſſoria aſſumit ſibi naturam eius quí acce dit.h.d.Primò loquit̃ de actore defuncto. Secundò de reo defuncto. Tertiò ponit vnã limitationem.Secũda ibi: idem dicen dũ.Tertia ibi:idẽ ait Põpo.Itẽ prima ſubdi uiditur:quia primò ponit dictũ.ſecundò ra tionem tertiò reſpondet tacitæ obiectioni. Secũda ibi:qa tales.Tertia ibi,quãuis.No ta q̃ actio quæ† in alicuius locũ ſubrogat ſapiat naturam eius,in cuius locũ ſubroga 2 tur Item nota in ſi.huius §.†quãdo ex poſt facto deſinit intereſſe:non tamen ceſſat dã nũ de præterito; quia ſi veniſſet , & fuiſſet c lis conteſtata: tunc actio non extinguitur. dicã in l.qui autem.§.j.j.eo.Opp.de l. itẽ il la.§.j.de cõſt.pecu.Gl.ſoluit ibi actio prin

tit per reum quòminus contestaretur: & deinde subdit quod Paul. de Castr. dicit se audiuisse à Barto. si per reũ stetit quòminus lis non contestaretur, quòd tamẽ habetur pro contestata, & facit actiones trãsitorias ad hæredes: & quod ipse Paul. reprobat. hoc dicit. quod hic sequitur idem Paul. consilio cexiij. in casu tamen in quo iudex præcepisset litem cõ 3 testari, & à tali præcepto non fuisset appellatum. Quod autem iudex possit cogere ad litem contestãdam, dicit esse casum in l.j.§. quid ergo. de vent. inspi. & quòd miraẽ de Bart. quòd sequatur glos. in dicta authenti. qui semel. in quantum etiam subdit idem Iaso. quòd idem est, cùm vnus ex litigatoribus per subterfugia vadit, causam p a
telando, vt pereat instantia: quia tamen nõ perit. Adde quòd Ro. consi. ducen: tesimo vigesimo, videẽ tenere quòd currat, sed detur restitutio. et dictis hic per eum 4 in iiij. & v. not. adde quod voluit Paul. de Castr. consi. xxvij.

P. PAV. P.

2 ¶ Oppono de l. Titia. vide comen. in consilio secũdo, in ij. dubio in ij. colum. & 5 vide eundem in alio casu in consil. xxvj. cùm staturũ paduæ sit ante finẽ, vbi ponendo casum quem ipse supponit, vult quòd quando præcedit negatiua non priuando potentiam, puta quòd non possit ita facere, etiam quòd postea subsequatur dictio nisi, quòd hoc non iudicatur potẽtiæ si aliàs de iure non erat permissum vt possit fieri ideo bene pondera verba sua, quia vult quòd solùm per dictionem nisi subsequentem remoueatur prohibitio præcedens non autem q iudicatur potentia, si non erat & de significatione dictionis, nisi vt prætor, vide Bald. in c. prætor. §. sed & res. per quos 6 fiat inuest. in vsib. feud. vide in l. actione. C. de transac.

b ¶ His premissis. Nota de dictione præter. vide Ludo. Ro. in cõs. cccxxiij. And. Barba.

c ¶ Præter. Adde de hac dictione Roma. consi. cccxviij.

cipalis tollitur tẽpore: hic morte. Ratio est: quia quando tollitur tempore: tunc ope exceptionis tollitur: sed quando tollitur morte: tunc tollitur ipso iure. Tu dic q hic vna actio accedit alteri accessoriè: ibi verò accedit alterięquè principaliter: quia ibi actio accumulatur alteri, nõ autem subrogatur: ideo eius naturam non assumit. Ista est vera solu. probatur in text. ibi: quia talis stipulatio propter rẽ ipsam daretur quasi dicat ista stipulatio accedit. Oppo. infrà de petit. hære. l. item veniunt. §. cum prędixerimus. Solut. Glo. in l. certi condictio. circa finem magnæ glo. j. si cer. pet. dicit q † actio quæ subrogatur loco alterius, assumit naturam primordialem eius, non aũt accidentalem. b i. eam, quam habitura est ex post facto: vt puta, quia crescit per inficiationem. Et materiã istam ponit plenè in l. j. §. hæc aũt. j. si quis testa. lib. esse iust. fue. Oppo. de l. ex depositi. cum l. seq. j. de actio. & obli. Tex. hic soluit contrariũ: qa actiones ex contractibus transeunt ad hæredem, vt ibi, nisi sint accessoriæ illis quæ non sunt transitoriæ, vt hic. Venio ad fin. dicit glo. no. ex isto §. fi. q hæ dictiones, si non, & nisi, tantundẽ important. Opp. de l. titia ª. §. fi. j. de ma. test. Solu. Cyn. ponit in l. actione. C. de transac. Gul. hic breuiter dicit quantum ad actionem, nisi, dicendũ est. Aut præcedit oratio negatiua: & dictio nisi, ponit. Aut præcedit oratio affirmatiua: & tunc excipit: vt d. 8
l. actiones. C. de transac. cum simi. † Sed aduertendum: quia quandoq; præcedens oratio ponit, seu negat potentiam: quãdoq; ponit seu negat actũ: tunc dictio, nisi, sequẽs, illud ponit vel priuat, secũdũ quod in præcedẽti est positum vel priuatum. Ita loquitur l. Titia. §. fi. de ma. te. † Istud inducit gl. ad q. promisisti te non venditurum alij nisi mihi: vtrum tenearis mihi vendere? Breuiter doc. dicunt sic, Aut dictum est q non possit vẽdere alij nisi mihi: & tunc non possum te cogere vt mihi vendas: sed si vendideris, agam cõtra te, vt l. si sterilis. §. pen. j. de act. emp. Aut dico sic, nulli alij tenearis vendere nisi mihi: tunc teneris mihi vendere secundũ doctrinam prædictam: quia cũ negatiua oratio præcedat, scilicet q non tenearis alteri vẽdere: tunc dictio, nisi, ponit q mihi tenearis. tũc in proposito si promitto me non venditurum nisi tibi: illa dictio, venditurum, habet in se voluntatem promittentis, quòd quando vendere velles, seu quando vendendi voluntas affuerit, nulli alteri vendas nisi mihi igitur nõ possum cogere vt vendas. De hac materia ponit Cy. in dicta l. actione. C. de transactio. & Dy. in c. peccatum non dimittitur. extra de reg. iur. lib. vj. & Gul. hic. Sed quia videẽ mihi q ipsi non habuerunt veritatẽ huius materię: ideo aduerte. Et primò † sciendum est q habemus tantũ tres dictiones exceptiuas, scilicet præter, nisi, & præterq̃, q̃ sunt coniunctiones. Dictiones enim sine, vel absq̃, non sunt exceptiuæ, sed magis significant quandam separationem: vt, vos legistis absq̃ petro. hoc est, separatim à petro. non innuit q Petrus non legat. Idem in dictione, sine, vt l. si sine. j. rem ra. ha. l. si sine hærede. j. de admini. tuto. cum si. Secundò scias q inter dictiones exceptiuas, et dictiones taxatiuas, de quibus dixi in l. j. in prin. §. si quis ius dicen. nõ obtem. est differentia: qa dictio taxatiua affirmatiuè posita vnã speciem seu vnum indiuiduum ponit, totum aliud genus remouet, vt tantùm Petrus currit. i. Petrus, & nullus alius, currit. Dictiones autem exceptiuæ faciunt totum econtra: quia à genere remouent vnam speciem, vel vnum indiuiduum tantum, vt si dico, nullus homo currit nisi Petrus: illa vniuersalis remanet vera in omnibus, nisi in Petro tantum, vt l. actione. C. de transac. Tertiò est sciendum q exceptio debet esse de regula vel de genere, vt l. j. de regu. iur. & per Dyn. extra de regu. iur. super rub. lib. vj. Vnde res excepta oportet quòd sit de genere, cuius est regula, & eximitur tantum ab actu. Exemplum: omnis homo currit nisi Petrus. bona est exceptio: quia Petrus est homo, sed eximitur Petrus ab illo actu currendi. Non esset enim bona exceptio, omnis homo currit nisi asinus: nam incongrua exceptio esset. His p̃missis b venio ad dictiones exceptiuas. Et primò † quæro de dictione præter, vtrum ponat. Dic, aut adijcitur ei quod 7
c continetur sub præcedenti: genere. & ponitur exceptiuè: ita q si prima erat negatiua, dictio p̃ter, ponit quòd excipit: si prima erat affirmatiua, dictio præter, priuat, vt l. nam quod liquidè. §. pe. j. de penu leg. Quandoq; adijcitur rei, quæ non continetur sub prędecedenti genere: vt lego tibi Digestũ præter ęquum: tunc nõ potest poni exceptiuè, sed assumit sibi aliã naturã: & magis ponitur implicatiuè. q. d. lego tibi Digestũ supra vel vltra equũ vt l. Seio. §. vxori. de annu. leg. Et hoc dicunt doc. in l. j. in fi. j. de pig. act. Idem dico de dictione præterq̃. hoc autem non potest congruere huic dictioni, nisi. Cum enim habeat in se quandam negationem: quia cõponitur ex si & nõ, vt hic in gl. non potest implicare: sed magis esset quædam oratio incongrua. Nam nihil esset dicere: lego tibi Digestum nisi equum. ideo doctores in l. actione. C. de transac. malè faciunt immiscere dictionem, præter, & dictionem nisi, in eisdem mẽbris. † Venio ad dictionem, 8
nisi. & aduerte. Si quidẽ dictio, nisi, apponitur alicui termino cõtento sub primo, nec ei aliud verbum subiungitur: verbũ dico prout differt à nomine: tunc dictio nisi, ponitur exceptiuè. & si primo erat affirmatiua dictio nisi, priuat. si negatiua, ponit: sicut dictum est de dictione præter. & probatur in prælleg. d. actione. Si verò dictio nisi, apponitur alicui termino non contento sub primo: vel ei aliquod verbum subiungitur, nunq̃ ponitur exceptiuè, sed cõditionaliter: vt l. fideicommiss. §. si fideicommissum. infrà de legatis tertio & l. prima & secunda, de in diem addi. & l. obligationum ferè. §. conditio. j. de actioni. & obliga. Sed est sciendum q ista dictio nisi, alio modo importat cõditionem secundũ diuersitatẽ terminorũ: nam in vltimis voluntatibus dictio, nisi, facit dispositionẽ conditionalẽ: vt j. de cõdi. & demon. l. quibus diebus. §. quidam Titio. sed in contractibus non facit dispositionẽ conditionalem, sed facit resoluendã sub conditione, vt l. ij. de in diem addic. & ibi no. in fi. glo. Hoc tamẽ non est sine distinctione. f. in contractibus, vt patet ex j. dicendis. Vnde dico sic: aut præcedit ista cõditio importata per dictionẽ nisi, & sequitur dispositio: & facit dispositionem conditionalem: vt d. l. obligationũ ferè. §. conditio. & ibi not. Aut sequitur: & tunc aut præcedens dispositio erat facta per verba temporis futuri: et tũc erit conditionalis. Aut per verba præsentis temporis vel præteriti: & debet resolui in conditionalem: vt d. l. ij. de in diem addi. in gl. Omnibus istis casibus dico q dictio nisi, nunq̃ ponit, sed facit vt in conditionis euentum prima dispositio euanescat: in conditionis defectum dispositio prima remanet in esse suo: non q aliquid ponat per dictionẽ nisi. Casus est hic in l. Titia. §. fi. de man. testa. & in omnibus legibus s. alleg. & p hoc illud qđ Dy. dicit in c. peccatũ non remittit. extra de reg. iur. lib. vj. non est verum, vbi dicit q dictio nisi, ibi ponit. nõ enim, nisi restituto ablato, remittitur peccatũ: sed illa dispositio. quę impediebat remitti, 9
euanescit: põt tamen remitti. † Quæro etiam, vtrum sit aliqua differentia inter nisi, & si non. glo. hic dicit q tantum importat vna quantũ alia. Dico q qñ dictio, nisi, ponitur exceptiuè, sęqe, differt à dictione, si non. Hoc patet ad sensum: quia illud verbũ, si non, requirit vnum aliud verbum, quod non facit dictio, nisi: vt hac l. in fi. & C. si cer. pet. l. si non singuli. Sed quando dictio, nisi, ponit cõditionaliter: tunc si dictio, nisi, præcedit, & dispositio sequit: tunc idem est dictum, nisi, & si non: vt d. l. Titia. in fi. de ma. testa. & d. l. obligationũ ferè. §. cõditio. Si verò dispositio præcedit

Ibi nunc venio istam q̃ quam baz hic singit fur
Ale hic & omnio baz & hũ gle est cons sim lass. l.
actione. C. de transact & mori. mst. de actio cal
& come. lare mp 20. nº 37. mst. de act alias sciens &
Bero. de scitio 43. n 24 & de se 99. 3 4.

præcedit, & dictio, nisi, sequitur: tunc longa est differentia: quia dictio, si non, semper facit dispositionem cõditionalem: quia est propriũ huius dictionis, si: vt l. si Titio. j. quãdo dies le. ced. l. j. de condi. & demon. Sed dictio, nisi, nõ facit eam cõditionalem, sed magis resoluẽdã sub cõditione, vt ś. dixi. Quod declaro, & assumo istos terminos: res sit tibi vendita, nisi alias meliorẽ conditionem attulerit illud, nisi importat in se, nõ & si. & sic illud nõ negat vnã orationẽ tacitã ibi subintellectã sub illa conditione quę ibi importatur. q. d. nõ sit tibi empta, si alius meliorẽ conditionẽ attulerit. hoc probatur in l. quibus diebus. §. quidã Titio. de condi. & demon. Dices tu: Quare ergo in vltimis voluntatibus facit dispositionẽ conditionalẽ? Resp. hoc nõ est ex virtute dictionis, nisi, sed ex natura legati, quę est vt qñcunq̃ legatũ purũ adimitur sub cõditione, videtur sub cõtraria cõdictione legatũ, vt in l. legatũ. de adi. leg. & l. aliqñ. de condi. & demon. Sed si dicerres tu: Quare in cõtractibus si præcedit dispositio per verba futuri tẽporis, dictio nisi, facit dispositionẽ conditionalẽ? Rñ. hoc nõ est ex virtute dictionis nisi, sed qñcunq̃ dispositio per quæcunq̃ verba cõfertur in aliquẽ futurũ euentũ est conditionalis: vt l. Srichũ. j. de leg. i. Sed si diceres, Quare qñ dictio, nisi, præcedit, & dispositio sequitur, resoluitur nisi, in si non, & facit conditionalẽ dispositionẽ? Rñ. quia tũc nõ præcedit aliqua oratio, ad quã illa negatio importata in verbo nisi, possit referri: ideo refertur ad id qđ statim subiungit: vt si dico: nisi veneris, dabis decẽ, hoc est, si nõ veneris, dabis decem. aliàs autẽ dictio nisi, qñ conditionaliter nõ ponit, bene resoluitur in nõ & si: nõ autẽ in si nõ, vt ex prædictis patet: nõ tamen qđ aliquo casu ponat, vt ś. dixi. & sic glo. quæ hic dicit q ponit, nõ dicit verũ, sed dispositio pri
10 ma remanet firma in conditionis defectũ. †Nuncvenio ad q. de qua dixi ś. & hic replico, promittis nõ vendere alij nisi mihi, an mihi tenearis vendere? Certè hæc dictio nisi, ponitur exceptiuè q non vendes nisi mihi. apponitur enim terminus qui continet sub primis nec subiungitur aliud verbum: & cùm præcesserit oratio negatiua ponit: vt l. actione. C. de transa. & hoc est verũ. Videndum est ergo quid negat oratio prima: quia illud importat dictio nisi, promitto nemini vendere nisi tibi, si poneres q illo tempore ego habebam rem vænalem, & voluntatem vendẽdi, hoc importat quod tibi promitto vendere. si verò voluntas vendendi tunc non adesset, sed dubitabas ne si vellem vendere, alij venderem: recepisti promissionem à me q nemini vendere nisi tibi: certè intelligitur si vendere volam; ideo dictio nisi, ponit vt promitto tibi vendere cum vendere volam. & sic non potest agere contra me, vt vendam tibi. sed si aliqua vendam, tenebor: vt l. si sterilis. §. penul. infrà de actioni. empti.

SI quis. Hominem promissum debet quis sistere in eadem causa quo ad forum, non quo ad facultatem. hoc dicit.

1 ☞ *Interesse petere ab initio quando sufficiat.*

QVi autem.

Illud tenendum. Sufficit ab initio interesse, licet desinat ex postfacto. hoc dicit. Opponitur & videtur quòd debeat expectari tempus lit. contestatio. vt l. iij. §. in hac. j. commo. Dicit glo. speciale est in iudicis, vt alia multa. Tu dicas q ibi inspicitur tempus lit. contest. si antè mora non præcesserit, vt l. in hac. de tritica. & l. contraria. sed hæc mora præcesserit: quia hic antequam agatur ex stipulatione, fuit in mora sistendi. dic vt statim videbitis. Oppo. j. man. l. si procurator. §. mandati. Glo. soluit eo modo: speciale est hoc in iudicijs. Quod non placet: quia in iudicijs debet esse speciale vt minus agatur, non vt durius: sed hic durius ageretur. Dic ergo q ibi desinit interesse, & cessat damnum de præterito: hic verò desijt interesse, non tamen cessat damnum de præterito: vt l. si eum. §. qui iniuriarum. ś. eo. Oppo. j. de actio. & obli. l. is qui ex stipulatu. & de impen. in re. do. fa. l. & an in totum. & l. fi. §. j. j. ad legẽ rho. de iactu. Dy. in d. l. & an in totum. & Pe. vt refert Cy. in l. ad comparandas. C. man. dicunt q in contrarijs non fuit commissa actio ad interesse: vel si fuit commissa, erat commissa eo tempore quo cum effectu agi non poterat. Ista sol. nõ placet, vt statim dicam. Oppo. de ali. iu. mu. cau. fa. l. non solùm. §. hæc actio. Sol. dicit Pe. ibi actio ad interesse fuit commissa cõmutabiliter: quia reus offerendo se defensioni, poterat euitare illam actionem, vt

l. iij in fi. eo. tit. Ista sol. precedens est cõtra casum l. sancimus. circa fi. C. de fideiuss. vbi a
si reus decedit intra tẽpus, intra quod potest mora purgari: non liberatur fideiussor: & tñ actio non erat cõmissa incõmutabiliter: nec poterat cum effectu agi. Dic ergo breuiter q in his contrarijs delijt interesse ex postfacto, & cessat damnum de præterito. Oppo. j. de fur. l. inter omnes. in princ. Solu. illa est diuersa materia. Hic enim petitur interesse: ibi verò petitur pœna legalis, quia interest: nõ q pœna legalis succedat loco interesse: hic sic. Oppo. j. de cõdi. fur. l. & ideo. & j. ad exiben. l. tigni. & j. de rei vẽ. b
l. sinautem. §. j. Et gl. signat ista duo vltima contraria, & non soluit. Quicqđ dicat Pet. in d. l. ad comparandas. illa est alia materia. hic enim petitur interesse: in illis petitur res, quia interest: & ideo vtrum sufficiat ab initio interesse, dic interest: aut petitur interesse aut petitur pæna quia interest: aut petitur res quia interest.

1 Primo casu † aut petitur interesse, quia non factum: aut quia male factum. Si quia non factum tunc aut desinit interesse modò, & cessat damnũ de præterito, & non sufficit ab initio interesse: quia actio extinguitur: vt in §. qui iniuriarum. j. rñ. & l. si procuratorem. §. mãdati j. man. Aut desinit interesse de præsenti, & non cessat damnũ de præterito: & tunc sufficit ab initio interesse: vt hic, & in §. qui iniuriarũ. & j. de eden. l. vbi. Aut petitur interesse: qa male factũ: & tũc aut est factũ dolosè & cũ delicto, & sufficit ab initio interesse: vt l. j. §. rectissimè. j. de vi. & vi ar. Aut est factũ sine delicto & sine dolo: & tũc non sufficit ab initio interesse, si ex postfacto desinit interesse, & cessat damnũ de præterito: vt l. si alius. §. est & alia. j. quod vi aut clã. de impen. l. & in totũ. & l. fi. §. j. j. ad l. Rho. de iac. Si verò petitur pœna quia interest: tunc aut est pœna conuentionalis quæ succedit loco interesse. & distingue eodẽ modo quo dictũ est de interesse: vt in §. qui iniuriarum. Si verò est pœna legalis quæ non succedit loco interesse: tunc dic q sufficit à principio interesse: vt l. inter omnes. in prin. j. de fur. & l. iniuriarum æstimatio. j. de iniu. & j. de ser. cor. l. doli. §. fi. Si verò petitur res quia interest: aut petitur actione personali, aut reali. Si personali, distingue. Aut desijt interesse facto actoris, aut facto alterius. Si facto actoris: tunc desijt competere actio: vt l. & ideo. de condi. fur. Si facto alterius: aut ille alius representat personam actoris: & idem, vt l. si seruus in princ. de condi. fur. Aut non representat: & tunc nõ desijt cõpetere actio: vt d. l. & ideo. de condi. fur. Si verò agitur actione reali: tũc aut desijt interesse ex postfacto rei, aut alio modo: primo casu non desijt competere actio: vt l. si post acceptum. j. de rei ven. Si alio modo, tunc actio desijt competere: vt l. tigni. §. fi. j. ad exhi. & de rei ven. l. si autem. §. fin.

1 ☞ *Dubium q non dicatur illud, de quo est regula.*

QVoties. Qui promisit eum sistere, qui nõ potest esse in iudicio, non tenetur. h. d. Oppo. seruus potest esse in aliquibus casibus in iudicio: ergo est dubiũ ergo ratione dubij cõmittit stipulatio: vt l. si
a eũ. in prin. ś. eo. So. Nõ dicit esse dubium † illud, de quo est re-
1 gula: licet sint aliqui casus speciales: nisi de casibus specialibus
b mentio fiat: vt hic patet. Dixi enim in l. ij. ś. fin quis in ius, voc. non ierit.

SI procurator. Stipulatio procuratoris super re domini in dubio intelligitur facta procuratorio nomine, & ad domini interesse refertur. h. d. Opp. q in dubio videatur facere nomine proprio: vt l. & magis. j. de solu. Sol. hic procurator stipulatus est vt procurator merito videtur facere procuratorio nomine. In contrarij facit simpliciter actum, qui potest æquè cadere in procuratorem, sicut in dominum. Quærit glo. vtrum ex hac stipulatione detur domino actio vtilis: & dic vt in glos.

STutor. Si promittens de iudicio sisti desijt posse cõuenire, stipulatio euanescit. h. d.

1 POMATES
¶ Solu. non. Adde q pro regula semper est pronunciãdum, nisi de fallentia per aduersarium in casu speciali probetur. ita Baid. in l. si tutor. in fin. C. de seruo pigna. dato. albe. in ij. parte statutorum. q. clix incip. si ex fama. & ideo dicit Roma. & Salic. l. quod te. ff. ff cer. pet. quod ignorare regulam est lata culpa.

b ¶ De quo est regula Adde & vide Moderni. in c in presentia. collũ. x. extra de proba. Et hoc dicit no. Matheſi. notabili suo xix.

a ☞POMATES. ¶Sed si prætor. vide Barba. consi. xxij. volu. j. in iiij. colū. & consi. xxiij. colum. xiij.

b ☞POMATES. ¶Item aduerte. vide Alex. consi. xxxij. in ij. col. volu. iij. Feli. c. penul. pe. colum. de testi.

b ☞P. PAV. P. ¶Item aduerte. vide Feli. in c. fi. in vj. col. & duabus seq. de iudi. Item quid in cā dotis. vide Alex. in l. j. ff. fol. ma. & Socy. ibi in vj. colū. & vbi petitur licētia iudicis propter scanda la euitanda, vel vbi liceret pati propria authoritate & quædam alia. vide Alex. in consi. cxxx. volu. iiij. col. pe. vide eundem consil. xxxj. ad fin Nunquid autem stante statuto quod acta tempore feriato sint ipso iure nulla, valeat renūciatio feriarum. vide Pau. cōsil. ccxvj. in prin. nūquid autē executio sententiæ possit fieri a tempore feriato. vide Pau. cōsi. cccxxxiij. in prin. Alex. consil. xiij. vo. v. Panor. & alios in c. fi. extra de iudi. Item si de cōsensu partium processum est tempore feriato: an possint testes 2 eo tempore ad deponendum. vide Fel. in c. delatorū extra de test. cog. Pau. de ele. in ij. q. sua incip. qui accusauit. i j. dubio. Item adde q si statutum poneret regulā postea exciperet aliquos casus, in quib⁹ disponeret nō obstare ferias, obstarent in omnibus alijs casib⁹ 3 etiam q in eis de iure communi non obstarent secundū Bal. in §. seq. vide Alexā. in consi. xxxvj. in ij. vo. in vlti. col. in pri. C. de transa. quod dependet ab eo: an exceptio excludat casus similes. De quo habes ad Bar. in l. nā quod liquidē. §. fi. de pecu. leg. no. in c. audientiam. in j. notab. extra de cle. non resi. Item q possit renunciari ferijs, & q renūciatio simplicitatis facta trahatur ad casus etiam appellatio nis & quædam alia, vide per Alexā. in d. cōsi. xxxvj. in ij. vo. in vlt. col. Item q nō possit renunciari ferijs post latam sententiam vt sententia valeat, vide Feli. in c. si f significasti. colū. iij. in prin. de foro compe. Item adde q licet actor inciperet procedere tēpore feriato, reus per hoc non prohibetur in alijs actibus opponere ferias: vide Bal. in ista l. §. excipiuntur. in ij. notabi. & ibi etiam sequitur Alex. alta adducens.

c d ☞POMATES. ¶Quærit glo. vide Feli. in c. causam. de testi. xij. colum. ¶Ferijs, adde post do. Ias. an ferijs renunciari possit, Alex. consi. xxxvj. lib. ij. Et an cum ferijs est renunciatum, tempus dicatur vtile vel continuum: & an illo tempore iudex debeat procedere: vide Bal. cōsi. cccxcvij. lib. iiij. quod cō filium est subscriptum à Fulgo. & à quodam episcopo vicentino. si autē fructus matureſcant citius in loco rei, & ideo citius feriæ inducātur, quam in loco actoris, vel iudicis, vel vbi causa agitur, quis locus debeat attendi, vide in Spec. in ti. de fer. §. j. versi. sed pone. & inquantum Alex. in glo. in verbo. derogare, ponit an epistola principis habeat vim legis. vide Rōma. consi. cclx.

De ferijs & dilationibus. Rubri.

LEX I.

NE quis. Quærit glossa quid de milite & clerico. Dicvt in glossa.

☞ *Solennitas iuris quòd posit per partes relaxari.*

Ferijs renunciari potest extra iudicum. & nume. 4.

Renunciatio feriarum simpliciter intelligitur de præsentibus.

Renunciari an posit litis contestationi & oblationi libelli. vemisiuè.

Dicta testiū non legitimè examinata possunt consensu partium approbari.

Officium iudicis potest implorari, ut sententia pronunciatur nulla.

Sententia nulla an posit consensu partium confirmari.

Sed si prætor. [a] Valet iudicium in præsentē si non h oppo. exceptio feriarum: sed in absentē iudicium nullum erit. h. d. Oppo. glos. de l. si feriatis. j. de arbi. Solu. duobus modis. quælibet potest esse bona: ex qua glos. nota † q per partes pōt iuris solennitas relaxari. sic j. eo. l. si feriatis. † Sed iuxta hoc quæro an il i la renūciatio feriarum valeat extra iudiciū. Videtur q non: arg. C. de pac. pig. l. j. In cōtrarium videtur, & istud tenetur cōiter per l. j. qui. appel. non li. & C. de tēpo. appel. l. fi. §. fi. quod intelligit Gul. nisi alia causa de nouo superuenerit: vt puta si supuenerint diuitiæ, propter quas necesse est q occupetur: quod non erat tempore celebrati cōtractus: ar. l. de ætate. §. ex causa. j. de inter. acti. & j. de procu. l. post litem. cum l, seq. † Item aduerte[b] q renunciatio feriarum facta simpliciter, intelligitur de presentibus: ideo necesse est q dicat de ferijs inductis & indu cendis. ar. l. si ita legatum esset. j. de au. & ar. leg. Quærit glo. [c] vtrum † per partes posset renūciari ferijs. [d] Et determinat q sic. & est casus extra de testi. c. tuis. Quid de alijs solennitatibus, vt lite conte. libelli oblatione, & similibus? Dic vt C. de li. cōte. l. j. & auf. offeratur & extra de offi. dele. c. de causis. & per Io. An. de re iudi. lib. vj. & per Inno. extra de testi. c. cum causam. quod capitulum facit q dicta testium nō legitimè examinatorum possint consensu partium approbari. [e] & Guli. in l. j. in auf. offeratur. C. de li. cō testa. Venio ad aliā glos. & oppo. q debuit venire ad allegandum priuilegiū suum, vt l. ij. §. si quis in ius vo. Slue vt in glo. Oppo. q prætor potest derogare iuri ciuili, vt l. ius ciuile. §. de iusti. & iure. Sol. vt in glo. Opp. q [f] illud, quod nullum est, non potest rumpi, vt l. nam & si. ver. post defectum. j. de in iust. test. Sed hic dicitur q sententia est nulla. & postea dicit q infirmabitur. Solu. dicit glo. infirmabitur, id est infirma esse ostēdetur, & declarabitur. Tene menti hanc glos. quia per illum tex. & glo. dicimus † q iudicis officium possumus implorare, vt sententiam pronunciet nullam. dixi in l. si expressim. j. de eppel. & in l. de ætate. in iij. col. j. de mino. & tex. cum glo. in verbo cassauimus. 6 in c. ij. vt lit. non conte. † Quærit glo. vtrum sententia nulla possit consensu partium cō g firmari, [g] vt l. iij. §. falsus. j. rem ra. habe. Breuiter distingue: aut est nulla solum propter defectum consensus: & potest cōsensu partium confirmari. Aut propter alium defectū: & tunc secus, vt l. si expresim. j. de ap. & no. in l. j. C. commu. vtriusq. iudic. vbi Cy.

Sed excipiuntur. No. q quando aliqd cōceditur ratione necessitatis, [h] eatenus cōceditur quatenus necessitas esset, & nō vltra. [i] Glos. dicit vnum quod hodie fortè sufficit executoris missio, vt fiat interruptio. Videte: illud non est verum simpliciter, sed cum distinctione, quam habuistis in l. fina. de eo per quem factum erit. h

1 ☞ *Iudex potest principaliter adiri ut pronunciet super ætate.*

2 *Processus factus die feriato in contumacem suspectū. tenet.*

3 *Iniuria æstimatur atrox, ex aspectu per iudicē, uel peritos.*

LEX II.

Adem oratione. Nota istos[k] casus & specialiter illud quod dicit, vt ætates probentur. † Nota ergo q iudex principaliter potest adiri ad hoc, vt pronunciet super ætate alicuius. plenè dicam in l. de ætate. in j. col. j. de mino. † Secundò nota quòd illud quod dicit de missione causa reiseruandæ. & gloss. intelligit quando persona esset suspecta. tene menti. & no. quòd processus in contumacem suspectum valet tempore feriato. quod no. bene. † Itē no. illud quod dicit, quòd ex aspectu atrox iniuria æstimetur: quod fiet per ipsum iudicē, vel per medicos, vel per alios expertos, vt dixi §. in j. constitu. digestorum in princip.

LEX III.

Olet. Hic glos. ponit quæstionē i de boue: quid si debeat mihi bouem, quem timeo mori: an iudicium die feriata interim possit agitari? dicit glo. [l] quòd sic. Sed determinatio glo. non placet Guliel. quia potest sibi esse consultum per interpellationem factam extra iudicium, vt l. quod te. infrà si certum petatur. & l. si ex legati causa. infrà de verbo. obligationi.

Ratione. Post primā dilationem alia dilatio non est danda, nisi causa cognita. hoc dicit. k

¶Approbari. adde quòd licet partes possint remittere iuramentum testi, papa tamen non potest: quòd eorum dictum valeat absque iuramento, voluit Augu. de anchona in libro de potestate eccle. quæstio. lviij. articulo vlti. quia iuramentum est de iure diuino, vt Genesis xxxj. cùm Laban iurauit Iaco. Et hoc dictum tanquam nouum & notabile sequitur Feli. in c. cōstitutus. in vj. colum. de rescrip.

☞POMATES. ¶Opponi. q, & per hoc quod hic dicitur q sententia est nulla videtur confundi dictū Bald. l. si mihi & tibi. §. j. de leg. ij. vbi vult q præceptū iudicis vt quis compareat die feriata, dicatur duplex præceptū vnum q compareat aliud q à die feriata. de quo ibi per Alex. reprobantē & ad dicta Bar. hic Fe. c. tertio loco. in vlti. colū. de probatio.

¶Confirmari. adde an saltem valeat consensus in vim pacti. Bal. cōsil. ccclxiij. & inquantum do. Iaso. ponit q sententia regis iuri contraria potest rescidi, vide Bal. cōsil. cccevij. li. j. vbi de quadam sententia lata per Regē Franc.

¶Necessitatis. adde inquantū do. Iaso. allegat Ioā. An. in addi. ad Spe. i ti. de fer. vel Ie q si iurisdictio iudicis est finitura, q iudex potest procedere die feriata in honorem Dei. quæ in nigro hoc non dicit: sed aliter. & etiā dicit q vbi agitur de electiōe episcopi vel prælati in forma iudicij, licet sapiat spiritualitatem, non tamē potest tractari in ferijs solēnibus. & q ea quæ causæ cognitionē desiderant possunt expedire in ecclesia, adde Bal. cōsi. ccxxij. inci. dico & cōsulo ego Bal. q fugitiuus possit capi die dominico, consuluit Anch. consi. cxxvij. per Bal. eius auf. consil. ccxvij. lib. iiij.

☞POMATES. ¶Et non vltra. vide Deciū l. non alias. §. sed si postuletur. ff. de iudic. Et qd dicit de alimētis limita singulariter vt per Alex. j. col. v. ver. his tñ. ad de. ff. so. ma. & limita etiā secundò qñ agitur de alimētis futuris. sec⁹ si de præteritis, vt per do. Iasi. de alimētis. col. ij. ver. ij. regula. C. de transac.

☞POMATES. ¶No. istos. Quæro nouiē. & quo faciet cōuent⁹, qñ vocabit in ius die feriata. De istis casibus enumeratis hic vide Bartol. in l. quòd ad fi tum. infrà de pœnis. Et quando iudex profert sententiam contra ius commune, non expressa causa, sufficit quòd possit verificari in vno tantùm casu, & sententia erit valida. Quæro ergo an iste recusans parere nuncio, erit contumax: quia l. prima. in princip. suprà eodem. dixit quòd non potest cogi venire in iudicium die feriata, si causa non est specificata, quomodo sciret quòd sit de casibus, de quibus in hac l. secunda. Et ideo credo hanc esse practicam, quòd iudex exprimat causam, vel quia sit necessitas, vel quòd sit vna ex istis: tene menti, prout dicit in similibus verbis Ioannes Faber. Institura de actione. §. quadrupli. in principio.

1 ☞POMATES. ¶Dicit glossa. Vide Alex. consi. xvij. colum. fina. volu. j.

a ¶Dies. adde quo in statutis accipiat dies & quomodo nox. Fede. consi. xliij. ☞P. PAV. P.

b ¶Media nocte. ideo dicit Bald. q si iurat fecit soluere in tali die sufficeret si solueret i media nocte sequēti. vide Feli. in c. ego enim. post princi. extra de iureiu. & quo modo computentur dies, vide Felin. in c. consuluit. in iij. colū. de offi. dele. & Deci. ibi & quod capiatur dies naturalis habito respectu ad tēpus negotiale, licet aliquando nox sit maior die, & ecōtra, vide Are. in l. qua ætate. ff. de testamē. vide quæ dicit Feli. in ecclesia sanctæ mariæ. in xvj. col. de cōsti. in materia huiⁿ l.

☞POMATES.

c ¶Dicit glos. vide ad hoc Fede. consi. lxxxiiij. Felin. c. ecclesia sanctæ Mariæ. colū. xvj. de cōsti. aliquid in c. in causis. col. j. secūdo notabi. de test.

☞POMATES.

d ¶Debet fieri. vltra dicta hic per Alexā. super ista glo. inquā tū nititur in solutionem, vide per Ias. in l. nō solùm. §. morte. col. xxv. in prin. ff. de ope. no. nun. vers. an protestatio possit fieri de nocte.

e ¶De nocte. adde Io. An. in addi. ad Spec. in ti. de sentētia. §. ixta. ver. item ratione temporis.

☞POMATES.

f ¶Diu⁹. vide ad hoc vnum dictum Bal. l. iij. C. de epis. audien.

☞P. PAV. P.

g ¶In pecuniarijs. an ista lex procedat in causis summarijs, vide Bar. consi. lix. vbi etiā alia ponit in materia dilationum & Ro. consi. ccxxvj. Itē adde in materia q licet secūda dilatio dāda non sit sine causę, cognitione tamē prima durante, pōt prorogari prima, vide no. Pau. de Ca. in l. j. in vlti. col. de dila. & Mod. hic vt puto & Feli. in c. pastoralis. in prin. de excc. Item latè de materia secūdæ dilationis q dari non debeat sine causæ cognitione, & qd si prima sit maior q̄ dilatio legalis ꝺ qua in l. j. C. de dila. vide no. Abb. consi. lxiij. in ij. vo. & q non debeat dari secunda dilatio sine causæ cognitione & qualiter vide Alex. latè consi. ci. in secun. colum.

g ¶In pecuniarijs. adde elegans cōsilium Bar. lxix. quod incipit, ex facto oppositi

☞ *Dies quando incipiat.*

Quæ sunt illa quæ ualidè expediri possunt de nocte.

Ore Romano. Dies[1] incipit à media nocte, [b] & in alia media nocte finitur. h. d. † Op. & videtur q incipiat dies ab hora vesperorum, vt Genesis c. j. & in Homi. Beati Ambro. & in c. ij. extra eo. solvit hic glo. istum tex. procedere secūdū morem Romanorum: secundū alios secus. Ritum ergo ecclesiæ tenemus quo ad officia, & quo ad indulgentias: in cæteris tenemus morem Romanorū. Oppo. q hæc lex nihil facit ad titu. quod est contra primam constitutionem Cod. Glo. fol. no. imò facit vt si data est dilatio vnius diei, possit comparere vsq; ad mediam noctem. No. eam. Istud videtur cōtra tex. in auf. de iudi. §. sed debunt. Inno. extra de offi. dele. c. cōsuluit. dicit q de nocte nō possunt celebrari actus iudiciarij, nisi de partium voluntate, vel ni si res esset tempore peritura: ar. l. j. & ij. §. eo. & isto modo potest intelligi lec. Io. Oppo. j. de solu. l. si soluturus. vbi solutio debet fieri tempore congruo, & sic nō de nocte. Solvit glo. ibi videtur tacitè actum cōtrarium. Contra hoc videtur C. de transac. l. non mi norem. Sol. actus extrajudiciales, qui fiunt abvnovel pluribus, volētibus partibus possunt fieri quolibet tēpore, etiā de nocte: vt ibi. Sed si volo compellere aliquem ad aliquid faciēdum, vel recipiendum: tunc hoc non potest fieri de nocte, altera parte inuita: hoc enim actum nō videtur: sed videtur actum contrarium: vt hic dicit glo. 'Tu autem distingue sic: cum quæritur † nunquid aliquid possit fieri de nocte? Dic quædam sunt quæ de iure non sortiuntur effectum: vt delictum, & similia. & ista puniuntur de die, sicut de nocte: vt l. iij. ad l. Aquil. & l. capite quinto. j. de adul. Quædā sunt quæ de iure sortiuntur effectum: & tunc aut quæris qua die dicatur factum: & dic vt hac l. An valeat quod est factum: & tunc aut loquimur in contractibus & vltimis voluntatibus, aut in iudicijs. Primo casu contractus possunt fieri de nocte, & etiam vltimę voluntates: vt l. non minorem. C. de transa. & l. ad testium. §. posse. j. de testa. Tamen si vellem cōpellere aliquem de nocte ad aliquid faciendum, vel ad solutionem recipiēdam: tunc non possum altera parte inuita. Hoc enim actum non videtur: sed videtur actum contrariū, vt hic dicit glo. Congruo enim tempore, & non de nocte debet fieri[a] solutio: vt l. si soluturus. j. de sol. Si verò loquimur in iudicijs: tunc debet fieri de die: aliās non valet, vt in auf. de iudi. §. sedebunt. nisi de partium voluntate fieret de nocte: [c] vt dicit Inno. in c. cōsuluit. extra de offi. dele. Et ita potest loqui glo. hic secundū Ioan. dum dicit q in media nocte potest se præsentare &c. vel nisi res esset tempore peritura. ar. §. eo. l. j. & ij. vel iurisdictio iudicis expiraret: vt d. c. consuluit.

☞ *Feriæ sunt tantùmodo inductæ in actibus iudicialibus. Quæ sunt illa, quæ possunt expediri tempore feriato.*

Diuus. [f] Negotia militaria possunt quolibet tempore expediri. h. d. Nota † q ferię sunt inductæ solùm in actibus iudicialibus: non in alijs. similiter in l. fi. C. eod. Ad istud opponi. §. eo. l. j. in fi. & l. ij. C. eo. [2] l. actus. Sol. † qñq; iudiciū agitatur iuxta causa criminali, & tūc an feriæ sint seruandæ: dic vt l. prouinciarū. C. eo. si super causa ciuili: tunc aut sunt iurisdictionis volūtariæ, & possunt die feriata expediri: vt l. actus. C. eo. Aut sunt iurisdictionis cōtētiosæ: & tūc aut respiciunt actū fauorabilē, & piū: vt q dentur tutores, & cōstituant alimēta: & possunt expediri diebus feriatis: vt §. eo. l. ij. Aut nō respicit actū fauorabilē: & tūc aut res esset aliàs tempore peritura: & pōt h expediri diebus feriatis: vt l. ij. & iij. §. eod. Quod intelligit gl. de diebus feriatis ob necessitatē hominū: vt no. gl. in l. actus. C. eo. Et Iac. de Are. & Cy. refert in l. fin. in prin. C. eo. Quod etiā intellige de diebus feriatis ab honorē dei Facit extra. eo. c. vl. Aut nō est tēpore peritura res: & nō pōt agitari die feriato: nisi de partiū volūtate, si sint fe i riæ ob necessitatē hominum: vt §. eod. l. j. in prin. & l. si feriatis. & hoc fallit in appellatione quę pōt interponi qualibet die: vt C. eo. l. j. Item fallit in libello, qui pōt dari qualibet die: vt l. miles. § sexaginta. de adul. & no. §. eo. l. j. super verbo, cōpellendi. quā gl. nota quia loquit magis generaliter quàm §. sexaginta. qui §. Iolum loquitur in adulterio. Et idē tenet Specu. in tit. de fer. §. sequitur.

quod in causa pecuniaria. vbi ponit multa dubia in materia huius l. & vide Lu. Ro. in cōsi. ccxxj. vbi loquitur de causa vsuraria, an debeat dari quarta dilatio, vide in cōsi. seq. vbi nē loquitur de quarta dilatione si danda sit in summarijs. Andre. Barb.

☞POMATES. ¶Sed vtrique. Vide Felt. licet causam. in ij. colum. de proba. & colun. viij. de testi. & c. vltra tertiam. in iij. col. eo. tit. & in c. pastoralis. verſic. dū dicit Abba. de excepti o.

☞POMATES ¶Dilatio. Vide Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. in xij. col.

1 ☞ *Quælibet dilatio data ad probandum est peremptoria.*

2 *Plures dilationes dantur accusato, quam accusatori: & plures in causa capitali quam ciuili.*

3 *Omnis dilatio requirit causæ cognitionem: & quæ cognitio requiratur in danda prima dilatione.*

4 *Quæ cognitio adhibenda sit in danda secunda dilatione.*

5 *Secunda dilatio datur propter impedimentum quod fuit in prima: & quæ sit iusta causa dandi secundam dilationem.*

6 *Si iudex statuit terminum ad probandum pro prima dilatione: quòd intelligitur dilatio peremptoria.*

7 *Secunda dilatio data sine causæ cognitione, quòd non ualeat.*

Verbum potest, iunctum cum negatione inducit necessitatem.

8 *Ista uerba. singulis causis, intelliguntur singulis capitulis sese inuicem non compatientibus.*

9 *Dilatio data ad probandum ante litem contestatam est peremptoria.*

10 *Vna dilatio pro omnibus dari potest, quādo ponit plura capitula se inuicem non impedientia.*

11 *In causa criminali dantur duæ uel tres dilationes, sine causæ cognitione, & ulteriores causa cognita.*

12 *Dilatio expectatoria non intelligitur peremptoria, nisi dicatur.*

13 *Quarta productio quando admittatur.*

14 *Consultor non debet admittere nouas probationes.*

15 *Ratio quare in causa crim. nali dentur plures dilationes, quàm in ciuili.*

g IN pecuniarijs. [g] Seipsam summat: diuido ī tres partes. Primò ponit regulam in causis ciuilibus. Secūdò ponit aliam in causis criminalibus. Tertiò ponit vnam limitationem ad vtramque regulam. Secunda ibi: in capitalibus. Tertia ibi h sed vtrique. [h] Nota quòd in causis ciuilibus ad probandum nō i poteſt dari nisi vna dilatio. Ex quo nota † quòd quælibet dilatio. [1] quæ datur ad probandum dicitur peremptoriè. quod patet: quia dicit quod est necesse etiam dici, peremptoriè. quod patet: quia dicit quod non potest dari nisi vna dilatio: ergo illa vna est peremptoria, 2 & ideo non est necesse quod dicas, & peremptoriè. Nota † q plures dilationes dantur accusato quàm acculatori. Item nota quod plures dilationes dantur in causa capitali quam in ciuili. 3 Item nota quod omnis dilatio requirit causæ cognitionem, dum dicit in fin. sed vtrumque causa cognita. Oppon. & videtur quod plures dantur: vt supra. eodem. l. oratione. Solut. dicunt quidam: prima datur sine causæ cognitione: secunda cum causæ cognitione. istud est contra istum text. Alij dicunt quòd ab initio fuit statutum quod daretur vna, postea quod darēt plures. Istud nō placet: q̄a innuit q̄ ista lex p̄cederet l. oratione. q̄ nō est verū. vt apparet ex ordie. vt in prima cōstitutiōe

a ¶ Impeditum. adde vidēdū Abb. cōsi.lx iij. Fed.consil.cxiij. Oldra.consi.lx. Bar. consi.xcvij. a ☞ POMATES.

b ¶ Aduertendū. vide Abba.consi.lxiij in ij.vol. Felt.in c.vltra tertiam.in j.col. ver. Quintò nota.de testi.

c ¶ Exemplū. Sed opi. Spec. de qua hic per Bar.videē no. & secūeā practicat: imò plꝰ sæpe ꝙ de impedimēto stat iuramēto partis, vel scire oportet. §. sufficit. j. de excus. tu. & ibi in tex. vide quæ notaui. Et ita trāsit do. Io. de Imo. in d.c.vltra tertiā. de testib. Andre. Barba. ↠ P. PAV. P.

d ¶ Testē. pducēdū. vide Ias. in l. admonēdi in vij. charta in prin. in repe. C. de iureiur.

e ¶ Duobꝰ diebꝰ. adde videndum Romanū consi. cccxcvj. ↠ P. PAV. P.

f ¶ Sed si nō fuit integra. adde ꝙ hoc non procedit in summarijs. vide Ro. cōsi. ccxxvj. & aliter restringit vt per Abb. cōsi. lxiiij. vol. ij. col. vlti. maximè qñ à statuto restringitur instātia causæ quia videtur etiā velle qđ dilationes sint breuiores vt per eū qui etiā ponit de veritate opinionis Barto. hic.

g ¶ De consuetudine. vide Bar. alle. consil. vbi ferè oīa sequentia ponit.

h ¶ Deteriꝰ. adde post d. Alex. & Ias. ꝙ hic sequit Sali. cōsi. ccxxvij. in consilijs Bal. li. ij. & de intellectu. l. mācipiorum. vide Old. cōsi. iij. & qđ si ius aduersarij nō sit factū deteriꝰ, alia dilatio cōcedēda sit, limitat Ro. nō habere locū i summarijs cō si. ccxcvj. j. allegādo.

i ¶ Causa appellationis. adde oīno videndum Roma. consilio ccxxvj. in fi. colum. f ☞ POMATES.

k ¶ Ad diuersa tū. Dicit glo. ista extensio est cōis, vt per Bald. hic & vide Alexan. consil. cxxxj. vol. iij.

Codicis. in fine. Vlti. gloſ. dicit hic, & bene, ꝙ prima dilatio datur cū leui causæ cognitione, vt hic: secunda datur si doceret se impeditum * in prima dilatione: vt l. oratione. ś. eo. Et sic potest intelligi iste tex. dū dicit, singulis causis, hoc est, singulis impedimentis. Dicit glo. ꝙ pro declaratione huius est videndum quæ cognitio vertatur in prima dilatione. Glo. dicit solùm in moderatione locorum: vt l. oratione. ś. e. & l. j. C. de dila. doc. addūt ꝙ à iudice petatur, quid vult probare. ar. j. de iurciurā. l. si duo patroni. §. idem Iulianus. & j. de pe. here. l. si quis libertatē. in fin. Et per hoc quidam antequā dent terminum ad probandum, dant terminum ad producendum dilationes & articulos suos: & sic examinetur vtrū sint admittendi vel nō. Et iste est satis bonus modus. Alij verò dant dilationem simpliciter, & intra dilationem examinant vtrum sint articuli admittendi. Tertia cognitio est vt non petāt dilationem calumniosè: ar. C. de fal. l. ij.

† Videamus quę cognitio adhibeatur in secunda dilatione. Dicit glo. ꝙ si doceat se iusta causa impeditum in prima: vt l. oratiōe. ś. eo. Hic est aduertendum: [b] quia in eo tantùm, in quo fuit impeditus in prima, debet sibi restaurari per dilationem secundā. Exemplum omnes testes fecit iurare in prima dilatione, solùm vnū non potuit habere faciendo eū grauari: & quicquid fieri potuit. Certè secunda dilatio dabitur sibi solùm ad illum testem producēdum: [d] vt j. de iureiur. l. admonendi. ibi: quibus nunc sol. & c. Ita dicebat Iuc. Bu. Idem videtur in tempore, si doceat se impeditū solùm in duobus diebus vltimis: illi soli dies sibi restituuntur ar. j. de in integ. restit. l. diuus. & quod ibi no. Et per hoc sequitur ꝙ si impedimētum fuit in duobus diebus, [e] debet petere dilationē secundam intra duos dies: postea non audiretur: vt no. in d. l. diuus. & j. de mino. l. interdum. & hoc verum de rigore. Spe. tamē in ti. de dil. §. j. ver. sed quid ecce. videtur dicere ꝙ de æquitate debet admitti etiam post hoc, si hoc maliciosè non fecit. tamen hoc nō bene probat. Habes † ꝙ secunda dilatio datur propter impedimētum quod fuit in prima. Innoc. al signat aliā causam, propter quam potest dari secunda dilatio, scilicet si prima non fuit integra. Debet enim prima esse trium mensiū: vt C. eo. l. j. sed si nō fuit integra: [f] tūc iudex de facili dabit secundā: vt no. ipse extra de testi. c. vltra tertiā. Hoc nō videtur verum. Nam dilatio est arbitraria: non tamen potest excedere tempus triū mensium: vt d. l. j. C. eo. ibi: nō amplius quā tres menses, &c. Minus ergo potest suo arbitrio. Et ita videtur obseruari de cōsuetudine [g] in partibus istis. Dixi in l. ij. j. de re iudic. Puto etiam ꝙ iusta causa sit dandi secū dam dilationem, si ius aduersarij nō est factum deterius, [h] sed omnia integra sunt: aliās secus. Verbi gratia: peto secundam dilationem ad probādum aliquid, aduersus quod reus potest ita facere suam defensionē, sicut primò. Certè debet dari dilatio. Sed si in prima dilatione aduersarius habebat testes ad probandū cōtrarium, quos modò non habet, vel aliud simile: tūc hoc casu dari non debet: ar. ś. ti. j. l. & si post tres. & de opt. leg. l. mancipiorū.

i Præterea si in causa appellationis [i] iste admitteretur ad probandum. l. per hanc. C. de tem. ap. quare non hic? Quę enim æquitas dictat vt ipse condemnetur, vt habeat appellare necesse? non video. † Quæro, quid si est dictum in actis, iudex statuit ad probādum terminum decē diērum pro prima dilatione: vtrum ista prima dilatio intelligatur peremptoria? Respon. ista verba possunt habere hunc intellectum: cùm dilatio debeat esse trium mensium vt C. eo. l. j. vt intelligatur pro prima dilatione: hoc est pro primo mense. & hoc procederet tenendo opi. Innoc. quam suprà dixi. Vel aliter pro prima dilatione, intelligatur cùm in causa debēt dari plures: sed secunda cum grauiori causæ cognitione. Intelligo pro prima, scilicet peremptoria, secundùm formam huius legis quasi iudex polliceatur se daturum secundam, si de iusta causa doceatur. & hoc magis placet. † Sed quæro quid si iudex dedit secundam absq; aliqua causę cognitione. Tex. hic videtur quòd non valeat, dum dicit plus quàm semel tribui non posse. ¶ Nam verbum potest, iunctum cum negatione, inducit necessitatem. Priuat enim potentiam: vt infrà de furtis. l. non potest. & extra de regu. iur. c. j. lib. vj. & ibi no. per Ioan. Andre. In contrarium facit quod no. per Innocē. extra de testi. c. in causis. sed de secunda vel tertia productione, vt infrà, dicam. † Quæro de intellectu horum verborum, singulis causis. Glo. ij. paruula ponit tribus modis. gloſ. ista magna quam recitaui tenet vltimam. Tu tene secundam expositionem, vt exponas, singulis causis, id est singulis capitulis seſe inuicem nō compatientibus: hoc est, si ante litem conte. datur dilatio prima ad libellandum: ita vna dilatio nō impediet quin detur alia dilatio ad probandum exceptiones dilatorias. Intelligo de dilatorijs se compatientibus ad inuicem. Nam si vna deberet examinari prius, vt exceptio declinatoria iudicis, secundùm ea quæ dixi in lege, si conuenerit. de iurisdictio. omni. iudic. illa non impediret quin daretur alia super alijs dilatorijs & declinatorijs. Itē istæ dilationes non impediūt quin detur postea alia dilatio ad probandum de meritis causæ. & hoc est quod dicitur singulis causis, id est singulis capitulis.

Ex hoc habes † ꝙ etiam si ante litem conteſta. dantur dilationes ad probandum, quælibet intelligitur peremptoria: sicut post litem conteſta. per hanc legem. Et hoc etiam videtur sentire Spe. in titu. de dila. §. primo. † Item ex hoc habes quòd quando sunt plura capitula se inuicem non impedientia: potest dari vna dilatio pro omnibus: vt C. de iureiuran. l. generaliter. ver. nullo. Sed quando sunt plura capitula se non compatientia: tunc pendente dilatione super vno, cessat officium iudicis super alio: vt C. eo. l. sue pars. Ex hoc apparet quòd prima expositio glo. quę dicit, singulis causis, id est singulis instantijs, nō est vera. Nam de necessitate deberent dari pro singulis instantijs singulę dilationes, ad diuersa tamen. [k] Reintro glo. & oppo. ad prędicta, si plures dilationes dantur in ciuilibus: ergo est idem quod in capitalibus: quod est contra hanc legem. Respon. dicit glo. † ꝙ in criminalibus dantur duæ vel tres sine caulæ cognitione: non autem dabitur alia nisi causa cognita: quia hic tex. non dicit, singulis causis. Aduerte: quia glo. dicit, sed in criminali causa: non dicit, capitali. Ita etiam infrà loquitur circa fi. glo. & sic intelligit secundam regulam huius l. in qualibet causa criminali. Idem videtur dicere Azo in sum. huius ti. Sed hoc doctoribus nostris cōiter nō placer. Quid enim refert ex causa criminali, ſ. vel pecuniaria agat? Certè nihil. Debet ergo hoc intelligi in causis capitalibus large, secundū l. sed & si quis. §. rei capitalis. ś. si quis cau. Et cōprehendit etiā membri abscisionē: vt no. in l. imperium. ś. de iurisd. om. iud. & C. de offi. eius qui vi. al. ge. l. j. Item aduerte ꝙ glo. videtur dicere ꝙ post istas duas vel tres dilationes nō dabitur alia, ex cā impedimēti in criminalibus. Quod nō credoverū: quia defensio nē rei debet iudex perquirere, etiā reo non petente: vt l. vnius. §. cognituri. j. de qō. & l. si nō defendantur. de pœ. & etiā post sententiā: vt l. j. in fi. j. de qō. Vnde putarē dandas dilationes vltiores ex causa. Et glo. nō habuit hūc intellectū quē dicebam. Sed vult ꝙ post primā dilationē in secunda vel tertia, non adhibeatur cognitio de impedimento: quod non est verum, per hanc legem. Opponi. C. de iudi. authenti. iubemus. quomodo & quando iudex. authenti. qui semel. & infrà de iudici. l. ad peremptorium. dicit gloſ. ibi de dilationibus quæ dantur absenti: hic præsenti. Intelligas quæ dantur absenti, scilicet adveniendum: & sic

12 est dilatio expectatoria, † quę non intelligitur peremptoria, nisi dicatur: vel nisi emanauerit tertia dilatio; vt d. l. ad peremptorium. cum l. seq. & l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iudex. dilatio autem prohibitoria siue datur absenti, siue præsenti. semper est peremptoria. & sic vna dabitur, vt hic: nisi cā cognita. Op. in auth. de testi. §. quia vero. & C. de pb. auth. at qui semel. Sol. ibi non

a ¶ Consultor. Adde secundùm Bal. consi. clxxvij. lib. j. quod coram consultore possunt produci instrumenta, quæ de nouo in notitiam venerūt, si sunt liquida, & producens iuret quòd antè non habuit notitiam.

b ☞ POMATES. ¶ De adulte. Vide Pau. de Cast. l. fi. C. qui admit. & Feli. in c. licet causam. col. fi. de proba.

ibi non dicit quòd dentur plures dilationes, sed dicit de quarta productione. de qua per Inno. c. in causis. extra de testib. Tu di-
13 cas † declarando prædicta. Quandoq; quis vult impedire volē tē probare per lapsum dilationis: & loquitur ista lex. Quandoq; lapsus dilationis nō obstat quia adhuc est intra primam dilationem: vt licet plures sint elapsæ, subest iusta causa cōcedēdi aliā. Et tunc si vult aliquis impedire propter multitudinem productionum: tunc loquitur auc. at qui semel. Nō enim debet admitti quarta productio, nisi cum solennitate ibi posita: & si quis fuerit admissus, prædicta solennitate nō seruata, tunc loquitur qđ dicit Inno. in d. c. in causis. Dixi plenè in repetitione d. auc. at q semel. Oppo. C. de dila. l. si quando. Certè ibi alius casus est. Nō enim debet dari tempus ad deliberandum actori, qui debuit venire instructus hic loquitur de dilatione ad probandum. Oppo. C. eo. l. cùm à nobis. Solu. ibi loquitur facta relatione & consultatione principis. quo casu debet causa mitti instructa: & nō debet dari nouus terminus ad probandum. Ita dicit glo. hic & ibi.

14 quod no. & tene menti quòd † consultor * nouas probationes nō
a debet admittere. Oppo. j. de adulte. [b] l. in crimine. Solu. dicit glo.
b ſpeciale in crimine adulterij, vt in eo non detur dilatio: sed si in adulterio nulla detur dilatio: & probationes ibi requirātur, quo modo fiet? Certè ex hoc apparet casus ꝙ valent probationes, si fiant sine dilatione. Quod tenet Iaco. de Are. per illam l. vnius.

15 §. cogniturum. j. de quæstio. † Vltimò quærit glo. quare dantur dilationes in causa criminali, non in ciuili. Respō. quia in criminali non est ita currendum: sed requirūtur probationes luce clariores: vt l. sciant. C. de proba. Cōtra hoc videtur quòd in criminali statutum est biennium: in ciuili triennium: vt C. de iudic. l. properandum. C. vt intra cer. temp. quæstio cri. ter. l. prima. Sol. In instantijs criminalibus statuitur totius instantiæ breuius tempus, ad hoc vt magis solicitè intendatur: sed ad probandum statuitur maius tempus: vt clarius videatur. Item quærit gloſ. quare plures dilationes dantur reo quàm actori? Respon. quia fauorabilior &c. dic vt in glossa.

De edendo. *Rubrica.*

Quærit glo. quare dixit de edendo, non de editione? Respon. vt ostenderet quandam necessitatem imponi edenti. Istud nihil est dicere. Breuiter hic iurisconsultus intendit tractare de actu edendi: ideo hic ponit de edendo, per gerundium, quod significat actum: non autem dixit de editione: quia non intendit tractare de substantia editionis, sed de actu edendi.

1 ✠ *Libellus debet dari ita clarus, ut reus possit deliberare an velit cedere uel cōtendere.*
2 *Reus, qui habuit terminum ad deliberandum, debet intra illum proponere omnes suas exceptiones.*
3 *Libelli copia quando datur reo, an detur expensis actoris, seruatur fori consuetudo.*
4 *Libellus hodie datur in scriptis.*
5 *Libellus in officio iudicis an detur. remissiuè.*
6 *Actio edi dicitur si cum petitur res, exprimatur actio, & causa concludatur.*
7 *Res quomodo dicatur designari, tam in actione uniuersali, quàm particulari. Vniuersalis actio quæ dicatur. Libellus in petitione hæreditatis.*
8 *Instrumentū non liquidū quo exequatur stante statuto quòd instrumenta exequantur.*
9 *Libellus in actione generali quomodo formetur. Differentia inter iudicium uniuersale & generale: & quæ sit ratio diuersitatis.*
10 *Res in actione singulari in libello singulariter exprimi debet, scilicet in eo quod principaliter petitur: secus in accessorio.*
11 *Reus potest petere rem in libello deductam, sibi oculis subijci.*
12 *Causa in libello quomodo & qualiter deduci debeat. Agens ex una causa, & probans ex alia, non obtinet.*
13 *Causa in libello non debet exprimi cum omnibus suis qualitatibus.*
14 *Locus & tempus in libello in actionibus ciuilibus quando exprimi debeat.*
15 *Libellus generalis absque causa procedit, si non opponatur.*
16 *Causa in libello ita exprimenda est, ut libellus præsumptiuè concludat.*
17 *Causa & actio non sunt idem.*
18 *Nomen actionis in libello necessario non debet exprimi.*
19 *Si causa & cōclusio in libello sunt aptæ, sed actio ineptè proponitur, iudicium procedit.*
20 *Si ex libello resultant plures actiones speciales, actor debet unam eligere.*

LEX I.

✠ QVa quisq; Petitio debet exhiberi reo, vt
1 *posſit declarare an velit cedere, vel contendere. hoc dicit. Diuide. Primò po-*
c *nit dictum. Secūdò rationem. Tertiò declarat dictum. Secunda ibi: nam æquissimum. Tertia ibi:* edere. Nota † quòd libellus [c] debet dari ita clarus, quòd reus pos-

a ¶ Libellus debet dari ita clarus, ut reus possit deliberare an velit cedere uel cōtendere.
b Reus, qui habuit terminum ad deliberandum, debet intra illum proponere omnes suas exceptiones.

sit instrui an velit cedere, vel contendere, aliàs non procedit. † Secundò nota quòd si datur terminus ad deliberandum secundùm formam authē. offeratur. de lit. cōtest. non sufficit reo venire intra terminum, & dicere, deliberaui cedere vel contendere: sed intra illum terminum debet producere suas exceptiones declaratorias, & dilatorias, si quas vult, per istum text. qui dicit, veniat instructus ad agēdum, &c. Et si instructus apparet quòd non debet dare nouam dilationem, ad proponendas nouas dilationes seu exceptiones, vt l. si quando. C. de dila. † Tertiò not. quòd in electione actoris est dare copiam libelli reo suis expensis, vel quòd statuatur sibi terminus ad recipiendum copiam expensis rei. Tamen tex. in authē. offeratur. videtur dicere quòd debeat dari libellus ipsi reo: & sic expensis actoris. Vnde non habeat hodie hanc potestatem: quod in quibusdā locis seruatur. Ita tenet gloſ. quòd detur expensis actoris, in c. sæpe. in gloſ. super verbo, pronūciatio. extra de verb. significa. in Cle. tu serua consuetudinem fori. Nota etiam glo. magnam in princip. de dictione, perinde, & exinde.

4 Nota vltimò † quòd non est de necessitate quòd libellus detur in scriptis, dum dicit ꝙ producit aduersarium ad alium, &c. Et ibi dicēdo, &c. quòd est hodie correctum per authen. offeratur. C. de lit. conteſt. & no. gl.
d etiam hic [d] in verbo, edere. la j. & la ij. † Ve-
5 nio ad apparatum. Quæro: dicitur hic, qua quisq; actione. quid de officio iudicis? Dicit gloſ. idem. Tu circa hoc dic vt in d. §. j. Institu. de actio. & de offic. procon. & leg. l. ne quicquā. in §. vbi decretum. tetigi in l. j. ś. de iurisdi. om. iudic. Secundò quæro, & intro gloſ. magnam, quomodo debet fieri editio actionis, vt per hoc reus certificetur, vtrum cedere velit vel contendere. Dicit
6 gloſ. † faciendo duo exprimendo cum ipsa actione rē & causam. De cōclusione nihil dicit: quia illud importat verbū actio, hoc c
e est, debet poni conclusio, [e] quæ sequatur [f]
f ex causa prēmissa, & debet peti res: vt C. de fideicom. lib. l. fi. & j. de neg. gest. l. Pomponius in negotijs. in fi. & j. communi diuid. l. vt fundus. & C. de fideicommiſ. liber. l. fi. Si enim conclusio nō poneretur in libello, non esset certus reus, velit cedere, vel contendere, ignorans quid petatur. Quærit d
7 glo. dixi quòd debet designari res: † quæro qualiter designabitur. Gl. notabiliter dicit, aut actio est vniuersalis, aut generalis, aut particularis. Dic vt in gl. Vniuersalē actionem intelligas, quæ datur ad aliquid, quod de sui significato multa in se cōtineat, vt est vniuersitas iuris: vt hæreditas, vel bonōrū possessio, & similia: vt hic ponit in glo. siue sit vniuersitas facti: vt peculiū. Qđ tū dic

c ¶ Conclusio. Adde Ang. consil. xxxvij. vbi dicit quòd licet actio generaliter designata proponatur ineptè, nihil facit, dūmodo rectè concludat: quia ex conclusiōe resultat actio apta, quā nec iudex nec pars alterare nec mutare possunt. Et idē tenet Ang. cōsi. cclxj. Pau. de Ca. consi. cclviij. Bald. consi. ccexviij. li. j. An autem sufficiat libellū præsumptiuè cōcludere, vide Ro. ꝙ sic, deci. ccxxv. in nouiss. Et cùm nullitas in libello deducitur, causa debet exprimi: vt deduci: Rota deci. clxv.

f ↠ P. PAV. P. ¶ Quæ sequat. An aūt ages interdicto, vide Dy. habeat necesse ponere cōclusionē, vide Are. in l. si sic stipulatus. in ij. not. de verb. obli.

Pro concordia. Aduerte quòd nō liquidæ sententiæ peti pōt executio: & postea in executione fiet liquidatio. Ita Bar. & & Docto. post gloſ. mag. in hac l. j. ff. de eden. Ex qua gl. inferē ad statuta quibꝰ caueē, ꝙ instrumēta authentica habeant executionē parātā; quòd si instrumento mihi ꝓmittatur satisfieri de omni dāno & interesse, quòd possum petere executionē talis instrumēti: cuius interesse nō sit liquidum. Idē Barto. j. l. j. ad fi. ff. de lega. ij. & ibi Alexā. per illum text. Paul. de Cast. cōsi. ccxlix. Sed d. Ias. in hac l. j. col. v. in iij. conclu. dictæ gl. alleg. Bart. tenere cōtrarium in l. perinde. §. notādū. ff. ad legē Aquil. & istā opi. cōtra communem sententiā dicit ipse vbi suprà veriorem: licet ipse sustineat negatiuā pluribus fundamentis. & hoc bene verū est in casu statuti, nō in aliis, in quibus non militāt rationes allegatę per eū. et tandem modificat communem opi. Itē potest dici quòd Bart. nō est sibi cōtrariꝰ: quia in d. §. notādū. ponit ista verba, si instrumētum est liquidum, licet nō appareat ꝙ sit damnū: certè adibo iudicem vt non condemnet partem, sed vt liquidet quod sit damnū. Adde Paul. de Cast. consi. xvij.

↠ P. PAV. P. ¶ Quòd libellus. Ex forma statuti papiēsis quilibet libellus censeē admissus dūmodo sit tolerabilis et quomodo dicatur tolerabilis. vide in primo statuto ciuilium in ij. capitulo.

☞ POMATES. ¶ Glo. etiam. Per ista dicta Bar. limitat regulam. l. quocūq; ś. fi. ff. de publi. vide Ias. in l. scīēdū.

a ¶Hæreditatis, adde qualiter debeat libellus concipi in petitione hæreditatis, Angel.consi.clxj.& cxxxvj.Pau.de Castro,consi.vj.

b ✠P. P A V. P ¶Debet ergo. De materia libellandi in ista petitione hæreditatis. vide etiã Com.in consi.xvij.inci. Hyeronimus de hischeriis. in vlti. colũ.& quid si semel hæres aprehendit possessionem rerum an si agat possit intẽtare possessionẽ hæreditatis,& quomodo sustineatur libellus, vide quæ habes ad Bar. in rubri. C.de petitione hære.

☞POMATES.

a b ¶Debet ergo. vide Alex.cõsi. cxxiij.in ij col.vo.iiij.in vers. &aduerte q licet.Et quanuis dicat q res est de substãtia, Bar. tamen in l.edita.col. ij. videtur tenere cõtrariũ.vbi vide Decium,columna v.

✠P. P A V. P.

c ¶Currentem hodie. vide quæ habes ad Bart. in l.proinde.ff. ad leg.acqui.

d ¶Liquidabo. adde post do. Ias.inquantũ per plura ipse nititur tenere cõtra Bar. q executio instrumẽti non liquidi nõ possit peti. quod Ro.fœdere concordiæ in luculentam consonantiam Bartoli dicta reducit,eius cõsi. ccxj. inci. allegationes doctorum. vbi dicit ita pluries tenuisse legẽdo. licet simpliciter Barto.sequatur,eius consilio lxxvj.

e ¶Gñali. adde quali ter procedat libellus in generalibus Ang. cõsi.ccxxv. Et ad dicta Bar. hic vide do. Mari. Soci. in c.ij.de libelli obla.artic.xij. vers.circa secũdũ.& in q.xviij. principali.

☞POMATES.

f ¶Tamen in generali.vide Cu.cõsi. lxx. versicu.vnanimiter.

✠P. P A V. P.

g ¶Probare res quas administrauit. Licet non admittatur petitio generalis,probatio tamen debet esse certa & specialis.sequitur etiam Comẽ. consi.lxj.ante fin.sed vide Alex. in cõsi.clxxvij.in ij.volu.in j. col.qui concludit cõtrariũ.& in l.ait prætor.§.si iudex. in fin. ff.de re iudi.Ias. hic i vj. col. An autem in dote admittatur, vide Ias.in rub.ff. solu. ma.in vlti. col. Itẽ q in iudicibus vniuersalibus vel generalibus valeat sententia in genere,& q postea fiat executio super rebus comprehensis in generalitate summarie & sine lite, vide Bar.in c.Rayn.in lvij.colũ.de testa. Itẽ in ista materia q in vniuersalib⁹ & etiã generalibus sufficit petitio generalis status, in particularib⁹ nisi respectu necessariorũ.& quædam alia vide per Feli.in c.ij.col.vj.& seq.de libe.obla. Item q etiam in iudicio singulari procedat petitio arbitri incerta, quando conuentio continet in certam quantitatem, vide Are.in l.venditores.in vlti.not. per illũ tex.ff.de verbo.obliga.

☞POMATES. ¶Istud verò.vide Alex.cõsi.xxj.inci. vbi processus causæ litis.col.ij.vo.j. Feli.c.ij.col.xv.in fi.& seq.ver.restringendo.iiij. de restri. vbi limita quatuor modis.alio etiã mõ limita vt p Alex.l.si ita stipulatus §. chrysogonus. in vij. col.de ver.oblĩ.adde etiam ad hoc Alex. consi.vlt.in ij.vo.& consi.xix.vol.iij. & cõsi.j.col. vlt.iiij.vo. & consi.xliij. col.iij. vo.iiij. cõsi.cxxvij. vo.j.& Fede.cõsi.cix.& cõsil.clxxxvj. & Pau.de Ca.l. præscriptio.in pe.col.C. si contra ius vel vti, publi.Ro.consi.xxj. Feli. c. licet causam. col.xiiij. de probati. &Bar.consi.xciij.& consi.cxiij.Fel.c.auditis.col.ij.de præscr. Barb.consi.v. col.v. vo.ij.Alex.l.j.col.ij. de lega.j.Imo.consi. cxcij. in j.colum.

a ✠P. P A V. P. ¶L. habebat in pri. vide ibi ad Bar.

☞POMATES.

a ¶Sed circa hoc. vide Matthe. notabili xj.inci.no.q in libel lo.Fede.c.ficut.colũ. ij.ver.fallit vij. de re iudi. & Fe.c.literas. col.fi.de præsumpti.

¶Ciuiliter.adde cõno videndum Rom. consi.cxcj. an autem ad impugnãdum testamentum vsurarii sit necesse apponere locũ vbi extorsit vsuras,& tempus,quo extorsit,& à quibus,vide Bal.consi.lxxxiiij.lib.j.

m ¶Infamaret.adde Rotã decisio.xxxvij.in nouis.inci.in actione iniuriarum. j.ad legem

a infrà ad legem Aquil.proinde. Quæritur, †[a] quid si libellus[b] 15 proponatur generaliter causa non expressa:an procedat iudiciũ b si nõ opponat?.Gl. q sic,& bene.tex.est in l.fi.de annali excep. & est expressum in d.c.abbate sanè.de re iudica.lib.vj. Quæro 16 in personali,†vtrũ debet exprimi causa proxima. Verbi gratia: dico quòd mutuauí tibi centum: an debeam dicere ad quæ es mihi obligatus:ideo peto te mihi condemnari, &c. Quidam dicebant q sic:vt l.obligationũ substantia.j.de actio.& oblig. Doctores determinant contrariũ.Sufficit enim q causa exprimatur taliter quòd præsumptiuè concludat,vt l.omnes. §.Lucius.j.de his quæ in frau.credi.Facit ad hoc Insti.de repli.in princi. Vidi- c mus de re & causa:videamus de actione. Circa quã primò esset 17 videndum,†vtrum causa & actio sint idem.Glos.determinat q non,& bene. †Secundò vtrum quis habeat necesse[d] exprimere 18 d nomen actionis in libello?.Glos.hic disputat.Breuiter Decretalis approbat q actio de necessitate non proponatur in libello:vt in c.dilecti.extra de iud.& ita obseruat cõsuetudo. sufficit enim e q libellus ita proponatur, q ex eo resultet actio.[e] Sed quæro: 19 †pone q causa & conclusio fuit optima, sed actio ineptè fuit expressa.Verbi gratia:dico quòd vendidi tibi fundum pro centum,& tradidi,& centum non soluisti:quare peto te cõdemnari ad centũ:& ad hoc propono actionẽ ex locato:an ex hoc sequa- f tur condemnatio?.Tex.videtur q non.j.si mensor fal. mo.dixe. in l.j.§.j.& glos.hoc hic videtur tenere in fi.ibi:sed certè satis videtur,&c. Contrarium videtur tenere Innoc. extra de iudic.c. examinata.quod videtur verum.Probo sic. si nullam actionem expressisset,iudiciũ procederet,vt dictum est:ergo multò magis g procedit si eam ineptè proposuit.[g] Istud probatur arg.C.de rei vxo.act.l.j.circa princ.Respon.ad l.j.si mẽsor fal.mod.dixe.quia ibi proposuit actionem ineptam, & causam ineptã. & hoc tenet ibi glos.parua super verbo,ex locato.quę dicit,actione locati,& 20 eius causa expressa. Quæro,†quid si ex libello resultant plures actiones.Gl.hic dicit quòd tunc actor cogitur eligere: vt in l.quod in hæredem.§.eligere.de tributo.quod intelligunt Doct. quando resultant plures actiones speciales, vt d.§.eligere.Sed si vna specialis,alia generalis,vt l.certi condictio. in prin.j. si cert. peta. videtur intentari specialis. arg.l.hoc legatum. & l.idem legato.j.de leg.iij.& Doct.in l.edita. C.de edendo.

1 ☞ *Acta iudiciorum debent edi cum die & consule.*
2 *Acta an ueniant appellatione instrumentorum.remissiuè.*
3 *Quilibet,cuius interest,potest petere editionem actorum.*
Si aliquis est excõmunicatus ad mei instantiam in curia episcopi:cuilibet,cuius interest, datur copia excommunicationis.
4 *Instrumentum commune debet edi cum die & consule.*
Instrumentum commune quod dicatur.
5 *Instrumentum proprium editur cum die & consule.*
6 *Editio instrumenti alicui quando fiat cum die & consule.*
7 *Actor reo,& reus actori quando edere teneatur.*
8 *Qua actione quis cogatur edere:& an aduersarius posit uti instrumento producto per partem:& an locus,nomina testium,& notarij edantur:& differentiam inter rationes & instrumenta.remissiuè.*

h **Editiones.**[h] Instrumenta debent edi sine die & cõsule: in rationibus verò secus.h.d.Glo. continuat hunc §.& primò loquitur in instrumentis publicis. Secundò in priuatis. Secunda ibi:rationes. Tamen hic est vna magna glos. quam declarabo bene,& breuiter. Opp. quòd quis non debeat edere iura sua aduersario : vt l.qui accusare.C.eod.Solu. Fateor quòd reus non edit actori ad fundandam intentionem actoris, vt ibi:nisi illa instrumenta,quibus vsurus esset reus : vt j.ead.l.§. edẽda.actor verò bene edit reo ad exceptionẽ fundandã secundùm quosdam,de quo statim dicam. Vnde gl.pro declaratione huius materię distinguit.Nos de quolibet mẽbro faciamus vnã 1 quæstionem. Et primò quæro†vtrum acta iudiciorum debeãt edi cum die,& consule.Gl.dicit q sic:vt C.e.l.is apud quem. & melius in c.quoniam contra.& ibi glos.in verbo,loca & tempora. de proba. De actis enim non habetur aliquid in hoc titu. sed solùm de editione instrumentorum, rationum , vel actionum. 2 †Nota secundùm istam gl. q appellatione instrumentorum nõ continentur acta:cùm ponantur vt duæ species separatę de hoc dixi in l.fraudem.§.necq; instrumenta. de iure fis. Quæro iuxta i hoc:ad quid petitur editio actorum fieri?.Glo.ponit hic aliquos 3 casus.Idem not.in l.is apud quem. in j.glos. C. eod. Ego[i] †puto k indistinctè q omnis[k] illæ cuius interest, potest petere vt sibi fiat

a ☞POMATES. ¶Quæritur.vide Rap.Cõmẽ.consi.lxxvij.& aliquid ip Barb.cõsi.viij.col.iij.vo.ij.& cõsi.xvij.in ij.col.eo.vo.cõsi.xxvij.colũ.iiij. in prin.& cõsi.lviij.col.ij.eo.vo.vide Ias.l vltũ.in vlti.char.col.ij.ff. si cer.peta.

b ¶Quæritur quid si libellus.adde l.fi.C.de an.exce.vide glo.in l.si in rem j.de rei ven.& ibi Ang.& vide tex.pro opi.Bar.in c.fi.de libel.obla. vbi opus est exceptione & appellatione.Et est tex.aureus& melior quàm alibi in c. Abbate.§. fecus.de re iudic.lib. vj.Andre.Barba.

☞POMATES.

c ¶Vidim⁹.vide Pau. consil.vij.vo.j.& cõ filio viij. in j. col.eo. volu.Prepositũ quo iure.col.fi.vij.distĩ. Pau.l.edita.C.eo. in prin.Roma. consi.cc xlv.aliàs ccc.

✠P. P A V. P.

d ¶Secundò vtrũ quis habebat necesse. vide & declara vt per Areti.in l.gallus.§.fi eius.in vlti.no.ff. de libe.& posthu.quando factum est certũ, sed dubitatur quę actio oriatur,vel oriãtur plures an sit necesse exprimere. vide Com.consil. xlij. incipi. viso processu Ludo. post princip.

☞POMATES.

e ¶Actio. vide Matthesi.nota.x.Panor. cõsi.lxxxix.in ij.co. in j.vol.& c.examinata.v.col.& duab⁹ seq.de iudi. & opin. Bar.& Imo.hic sequitur Ro in rub.C.qui admit.licet Bar. variauerit in l.edita.C. eo. & l.ij. C. de formu.& l. certi condictio.j.si cert. peta.& l.per diuersos.C. ad Mace.& istud inducitur ad ea quæ not. glo.in verbo, transitu.§.multi. Instit. de libe.& l.qui testamẽto.§.per contrarium. ff.de testamẽ.& vide Alex.consi.xcvj.vo. iiij.& consi.cxlj.vo. ij.Cuma. consil.xlij. & consi.lx. Alexan. consi.xcviij. in j.col. iiij.volumi.

☞POMATES.

f ¶Condemnatio. vi de melius quã p aliũ Iaso. vbi examinat hoc in l.edita.colũ. ij.C.eodem.

☞POMATES.

g ¶Proposuit.vidẽ notabile dictum Bal.in propositio l. certum. circa ix.col.C. vnde legi.sequitur & cõtrarium dat Decius in l. quandiu.C.q admit.

✠P. P A V. P.

h ¶Editiões.circa materiam editionis vide quæ scripsi in l. j. C. eodem. de edẽdo.

☞POMATES.

i ¶Ego.vide Feli.c.j. ver.fallit.j.de proba.

k ¶Omnis.adde vidẽ dũAng.consi.clxiij.

☞POMATES.

l ¶Quęro.vidẽ ale.11. q accusare.i pri.C.e.

☞POMATES.

m ¶Secundo casu. vide Feli. c.j. xiij. col. & sequen. de proba.

a ¶Suam. Adde niſi ex magna cauſa, vt voluit Spec. in ti. de inſtru. edi. §. videdum reſtat. verſi. ex præmiſſis collige in fi. & hoc dictum ſequitur Ro. conſ. cccxviij. Rot. deciſi. cij. quæ autem ſit magna cauſa, vide Ro. & Ioan. Andre. in additio. ibi ad Specu.

b ¶Guli. de Cug. Et ita tenet etiam Bar. in d. l. fi. C. eo. & vide do. Abb. in c. j. de proba. And. Bar.
☞POMATES.

b ¶Guli. de Cu. vide Feli. c. j. xij. col. ver. 7 fallit x. de probatio.
☞POMATES.

c ¶Edenda. Intellige & amplia procedere etiam ſi producens proteſtetur, qđ vult tãũ in parte & partibus pro ſe facienti a bus. Ita Bal. in l. j. co lum. ij. C. vt quę deſunt aduo. vide Feli. c. ij. col. vj. de proba. Alex. l. ij. C. eo. titu.

d ¶Sed quæro. vide Barto. & quę remiſi in l. is apud quem. C. eo. Andre. Barba. b

e ¶ Perpetuus. adde poſt domi. Iaſ. viden dum Fede. conſi. ccij.
✠P. PAV. P.

f ¶Edere. vide Ange. conſi. cl. incipiẽ. reus ciuitaris.
☞POMATES.

g ¶De particulis. adde tamen q̃ ſi exemplum, ederetur iudici: quod debet totum edi. Cyn. & Bald. & Ange. l. j. C. de preci. impera. offeren.
✠P. PAV. P.

h ¶Ne quiſpiam. De materia huius l. vid Alex. conſi. cxxij. in vlti. col. l. ꝓtor ait. §. etiã. v. no. vide Iaſ. in l. j. col. iij. ver. v. C. e.
☞POMATES.

h ¶Ne quiſpiam. Iſte tex. nõ probat id ad quod contra allegaẽ ſecundũ primũ intel lectum Bar. hic, ſcili cet q̃ fiſco edeſ ad in tẽtionẽ fundandã. vñ vide ſubuliter Deci. l. fi. v. col. ver. inquãtũ. C. eo. & vide eũdẽ ver. iſta fallẽ. vbi dat ſex limitatiões. Et adde q̃ iſta lex p cedit etiã in dote. Ita Ro. i l. j. ff. fol. ma. & ibi per Alex. pe. col. §
☞POMATES.

i ¶Ad id. vide Cuma num. conſi. lxxxiij.

k ¶Cum die. adde inquãtũ do. Alexã. hic ponit q̃ priuata ſcriptura nõ reqrit, diẽ quod aliter loquitur in apoſtilla in pro v. C. ſi prin. & ibi vide.

l ¶Partibus mandãtibus. adde poſt do. Iaſ. inquantũ ponit an notariꝰ debeat eſſe rogatus ab ambabus partibus, Bal. cõ ſil. lij. v. li. vbi ponit an ſi creditor cõfitea tur abſente debitore ſibi ſatisfactũ & pre ſente fideiuſ. fideiuſſor poſſit rogare notariũ, vt de illa cõfeſſione cõficiat inſtrumẽtum. & dic q̃ ſic.
☞POMATES.

m ¶Vnꝰ. vide Fel. c. j. col. ix. ver. limita. extra de probationibꝰ.

rium. & ita tenet glo. & ita obſeruatur. Ter tiò caſu† quando petitur editio inſtrumentorum quibus quis nõ vtitur: aut petit pars ad fundandã intentionẽ, exceptionẽ, vel replicationẽ ſuã. In hoc fuerunt opi. inter Io. & Azo. quæ opi. habẽt originem ex intellectu l. fi. C. eo. Dicebat eñ Inno. q̃ reus non edit actori ad fundandã intentionẽ ſuam.ª Sed actor bene edit reo ad fundandã exceptionẽ ſuam. Prędictavera, niſi quis ſit vſurus inſtrumẽtis: tunc illa debẽt edi ſine dubio: vt j. ea. l. edẽda. Azo dicit cõtrarium: q̃ nec reus actori, nec actor reo edit: niſi inſtrumenta quibus vſurus eſt. & leges alleper Io. intelligit in rationibus. Gul. de Cu.ᵇ in iſta materia dixit melius quã aliqs alius: & dixit ſicut tex. in l. fin. C. eo. dicit q̃ actor nõ debet aſſumere initiũ ſuæ petitionis de domo rei. & ideo dicit, aut actor petit à reo ad ſuã intentionẽ principaliter fundandã: & nõ fit editio: vt l. qui accuſare. C. eo. & l. fi. Aut ad actionẽ propoſitã adiuuandam. Verbi gratia: actor petit fundũ, reus dicit, fundus nõ tantũ extenditur quantũ tu petis? Certè quo ad adiuuandã iſtam intentionẽ iam probatã, rem edit actori, vt l. Titius hæres. & l. creditor. j. de actio. empti. & j. de lega. iij. l. qui cõcubinam. §. cũ ita. & l. prædijs. §. Titio. Aut petit actor ſibi edi ad replicationẽ fundandam, & reus tenetur ſibi edere: vt l. pe. §. fi. ad l. fal. vbi eſt caſus. & al leg. in glo. in l. vlti. C. eo. Cui legi. Iaco. Budebatur reſpõdere, dicens q̃ ibi eduntur inſtrumẽta tanquã corpora hęreditaria, nõ tanquã inſtrumenta rei. Sed opi. Guli. ſatis placet, per id quod j. dicam. ſtatim. Si verò reus petit ab actore ad ſuã exceptionẽ fundandã, debet ſibi edi: vt l. fi. C. eo. quod probo per l. diſſoluta. C. de cõdi. ſine cau. & l. qui tabulas. j. de fur. Põt enim reus petere q̃ ſibi edatur inſtrumentũ cancellatum, vt poſſit probare exceptionẽ ſuã. Et per hoc dico q̃ actor põt petere à reo ad fundandã replicationẽ ſuam eadẽ ratione: argu. C. de fide inſtru. l. plures apochis.† Quæro, quo iure quis compellatur edere? Dic vt in glo. Quęro, quid ſi aliquis producit inſtrumentum cõtra ſe: nũquid aduerſarius poſſit eo vti? Dicit glo. q̃ ſic. j. ea. l. §. edenda. ad ſimilitudẽ teſtiũ. Vltimò quęrit glo. dies vel cõſul nõ debẽt edi: an edantur locus, nomina teſtiũ & notariꝰ? Dic vt in glo. Item quæro quę eſt differẽtia, ſeu ratio diuerſitatis inter inſtrumenta & rationes. Dic vt in gloſſa.

☞ *Editio non ſolùm ante, ſed etiam poſt litem conteſtatam fit.*

Si libello propoſito dico ſententiam nullam, quàm peto q̃ producas: ſi non vis illam producere, iudex pronunciat: quòd ſi quo tempore appareat, quòd ſit nulla.

Edenda. ¹No. q̃ parti debet fieri copia de omnibus quæ in iudicio producũtur. Oppo. q̃ etiã ea, quibus quis nõ eſt vſurus, debet edere l. fi. C. e. Sol. intellige hic, nõ eduntur actori ad ſuam intentionẽ principaliter fundandã, vt dixi §. titu. proxi.† Quero, quando debet fieri iſta editio? Quidam dicunt, q̃ in prin. vt ibi dũ dicit, edituru eſt. Glo. determinat cõtrarium, & bene, quod

d poſt lit. conte. ded quæro, ²ego† dedi vnum libellum, dicens ſen

2 tentiam, quã tu obtinuiſti cõtra me eſſe nullam: in proceſſu cauſæ pero q̃ tu producas illã ſententiã, cùm ego illam nõ habeam, tu nõ vis producere: quid fiet? Dicit Inno. q̃ nõ cogetur produ cere: ſed iudex pronũciabit, q̃ ſi quo tẽpore talis ſententia appa

e reret, ſit nulla: vt extra de fide inſtru. c. G. perpetuus.ᵉ Pro quo facit C. de fide inſtrumẽ. l. iij. vbi fides inſtrumentorum ſi in dubium reuocatur, & quis eo non vtitur. de cætero vti non poteſt.

1 ☞ *Particula inſtrumenti & ſtatuti an producatur. uel totum.*

f **Edere.** ᶠNota† quòd ſi producitur vnius inſtrumenti par

1 ticula, non facit fidem. Idem ſi producitur particula vnius ſtatuti. Caſus eſt §. de legi. l. in ciuile. vbi eſt vtraq; lect. In cõtrarium videtur j. eo. l. argentarius. §. edi. & quod videmus

g tota die de particulisᵍ teſtamentorum, quæ dantur legatarijs. Et tangitur per docto. in l. fi. C. de præci. impera. offeren. & de opere. nuncia. ſuper rubrica, &c.

1 ☞ *Inſtrumentum, de quo eſt facta mentio in libello debet edi ante lit. conteſt. niſi eſſe etiam penes reum.*

LEX II.

Si legatum. Duobus modis legitur in gloſ. Secundùm primum modum hic eſt

1 caſus notabilis quæſtionis: aliquis facit in libello mẽtionem† de aliquo inſtrumẽto: vtrum iſtud inſtrumẽtum debeat edi ante lit. conte. Inno. q̃ ſic. extra de proba. c. j. Idẽ Spec. in titu. de inſtru. edi. in illo §. videndum. vbi tractat quando inſtrumenta ſunt edenda. Tu dic diſtinguendum eſſe, an ſit mentionem de inſtrumento quod debet eſſe penes actorẽ & non debet ſibi fieri copia: vt hic. aliãs ſic. Dixi plenè in l. edita. C. de eden. & in l. poſtquam. §. penul. vt lega. no. cauc.

LEX III.

h **Si quiſpiam.** ʰLex iſta legitur duobus modis. Secundùm vnam lect. continet ius ſpeciale, ſcilicet quòd fiſco editur ad ſuam intentionem fundandã: ſecundũ aliam q̃ fiſco editur ad ſuam replicationem fundandã.

Prætor ait. Primò ponit edictum. Secundò ilud exponit. Secunda ibi: huius edicti. Quærit glo. qui ſunt iſti argentarij? Certè nõ ſunt campſores. de quibus loquitur l. quædam. §. nummularios. j. eo. Sed erant quidã qui argentũ tractabant, vt dicit glo.

1 ☞ *Dictio, quodam modo, eſt nota improprietatis.*

2 *Editio inſtrumenti quæ fit à notario parti, ad cuius utilitatem pertinet inſtrumentum, quòd ſit cum die & conſule.*

Huius edicti. Summabo infrà per modũ cuiuſdã diſtinctionis. Et primò commendat edictum. Secundò loquitur in filio exercente argentariã in cauſam peculiarem. Tertiò loquitur in ſeruo ſimiliter exercente in cauſam nõ peculiarem. Quartò loquitur in ſeruo exercente in cauſam peculiarem. Quinto loquitur ſimpliciter in omnẽ cauſam. Secunda ibi: ſed & filius. Tertia ibi: ſed ſi ſeruus. Quarta ibi: ſed ſi ſeruus peculiarem. Quinta ibi: ſed ſi dominus. Oppo. ad tex. dum dicit, quodam modo meum. Contra in prin. huius l. vbi dicitur q̃ rationes pertinent ad ipſum argentarium. non ad peten

1 tem. Solu. Hic† apponitur dictio, quodam modo, quæ eſt nota improprietatis. q. d. non verè meum. Simile de libe. & poſthu. l. in ſuis. j. rerum amo. l. j. in fi. & l. ſeq. Oppo. j. eo. l. ſi quis ex argẽ

i tarijs. §. pertinere. Solu. Hæc ſuppletur per illam: ponetur enim ibi alia ratio, quare editio debeat fieri, id eſt quia ſunt confectæ me mandante. Ad id oppo. glo. ergo ſemper inſtrumenta debẽt

k edi cum die ᵏ & conſule: quia ſemper fiunt partibus mandantibus: ˡvt in auf. de tabel. §. non tamen. Solu. dicit glo. duę rationes requiruntur copulatiuè: vna q̃ contineat vtilitatem petẽtis: alia

l q̃ ſit factum inſtrumentũ eo mandante. & ideo licet vtraq; pars

m mandet notario, poteſt eſſe q̃ vnius[m] vtilitatem tantùm cõtinet:

2 & ſic alteri non editur. Quod placet. Dicas ergo,† Quędam eſt editio, quæ fit ab ipſo publico officiali, qui cõfecit librum ratio num ſeu inſtrumentorum: & illa fit ei, cuius vtilitatem continet: & quo mandante ſunt confecta: vel alteri, qui repræſentat eius perſonam: vt d. §. pertinere. & fit ſemper cum die & conſule per hanc l. in prin. Quædam eſt editio quæ fit à parte parti: & tunc illa non fit cum die & conſule: vt l. j. §. editiones. §. eo. intelligendo vt ibi dixi. Venio ad ver. ſed ſi filius. quæro vtrũ verſiculus, ſed &

ſed & recte corrigat præcedẽs dictũ. In gl. ſunt duæ opi. ſecundum primã corrigit. ſecundum ſecundã non. Dic q̃ ſi intelligas primũ caſum patre ſciente & volente: tunc per ſecundum non corrigitur: ſed ſecundum loquitur in patre approbante tacitè, primũ in volente expreſsè: & ſic ſunt diuerſi caſus. Si intelligas primum in ſciente tantũ, tunc determinatur, ſeu corrigitur per ſequens. Venio ad verſi. ſed & ſi ſeruus. & quia iſte verſi. continet multa dicta: ſic ſumma: Aut dominus habet rationes confectas per ſeruum: & indiſtinctè tenetur: vt hic, in fi. §. At non habet eas, vel dubitatur: & tunc aut ſeruus exercuit argentariam extra cauſam peculiarem, aut in cauſa peculiari. primo caſu aut domino ſciente & volente. & perinde tenetur ac ſi per ſe exerciſſet. vt in hoc verſ. ſed & ſi ſeruus. aut dño ignorante: & tunc dñs non tenetur. Sed ſi dubitatur an habeat, liberatur iurando ſe non habere, vt in verſi. ſed ſi inſcio. Secundo caſu quando exercuit cauſam peculiarem, tenetur dominus de peculio, vel de in rem verſo: vt in ver. ſed & ſi ſeruus peculiarem. & eadem diſtinctio eſſet adhibenda in filio, licet text. non ponat. Quæro quomodo iſta actio detur de peculio, cùm ſit ex delicto: vt l. fi. j. eo. glo. ibi dicit, q̃ hic eſt quædam actio anomala. Tu dic q̃ hic fuit iuſſus à domino de edendo rationes: & ſic ipſe nõ edit: quia fortè ſeruus non vult ſibi dare, ipſe tenetur ad intereſſe de peculio, vel de in rẽ verſo. Ita loquitur hic. Vnde non agitur ex delicto ſeruí: quia ſeruo non eſt factum præceptum, ſed agitur ex inobedientia domini: tamen quia illa cauſatur ex facto ſeruí, non tenetur inſolidum: ſed de peculio, vel de in rem verſo.

1 ☞ *Deſinens exercere uſuras, ita tenetur reſtituere ſicut exercens: & comprehenditur in conſtitutionibus Epiſcopi.*

a **Etiam is.** Aliãs. **§. Is etiam.** ª Nota arg. †q̃ ille, qui deſijt exercere vſuras,

1 b ita compellatur ad reſtitutionem, ſicut exercens:ᵇ & ita comprehendatur in conſtitutionibus epiſcopi, ſicut hic comprehenderetur edicto poſito §. ea. l. in prin. Pro hoc j. de ritu nup. l. palam. §. non ſolùm. in arg. induco, non determino.

1 ☞ *Quando originale edendum non poteſt portari, iudex mittit ad locum perſonas ſufficientes, quæ illud uideant, & referant.*

1 **Sed hoc eſt.** Quæro, †quid ſi eſſet periculũ itineris apportare librum rationum de vna prouincia ad aliam: vel quid ſi portari non poſſit originale: quia eſt fortè in archiuo publico: vnde non poteſt extrahi: & ſi produceretur exemplum non probaret, vt in auc. ſi quis in aliquo. Reſpon. iudex debet mittere ad locum ſufficientes perſonas, quæ videant illud originale: & de eius effectu & ſubſtantia fidem referant iudici: vt extra de fide inſtru. c. accepimus. & l. iudices. C. de fide inſtrumen.

1 ☞ *Inſtrumenta confecta à notario uili, quam fidem faciant.*

Inſtrumentum continens raſuras, & cancellationes, licet reddatur ſuſpectum: tamen ex ſubſcriptione ſcribentis corroboratur.

2 *Notarius, qui aliàs fecit inſtrumentum falſum, an poſſit inſtrumẽta conficere, remiſſiue.*

3 *Notario ſuccedenti alteri notario uidetur commiſſum à lege, ut inſtrumenta notarij defuncti extrahat.*

c **Quis.** **Cogentur.** ᶜSucceſſor tenetur hoc edicto, ſ. ille qui poſſidet, ſiue ſit vnus ſiue

plures. Idem in pluribus tutoribus. h. d. Innuit hæc lex q̃ ſi vnus hæres eſt humilis, & deportatus: quia fortè aliàs fecit multa falſa, q̃ poteſt inſtrumenta conficere: licet ei non ſic credatur. Contra, C. de ſuſce. & arca. l. ſi aliquid. Sol. Dicit glo. ſ. fateor contrarium q̃ non poteſt inſtrumenta conficere ſi in officio deliquit. obſtat hic: quia poteſt intelligi q̃ erat aliàs vilis, non quòd in tali officio deliquiſſet: ſi aliàs in ſimili officio deliquiſſet, ſtaẽt huic

d editioni propter authoritatem aliorum cohæredum ſubſcribentium[d] non propter ſe. Verum hic aſſume † q̃ quando notarius[e]

e eſt vilis, ᶠpropter aliud delictum non commiſſum[e] in officio: &

f tunc valent inſtrumenta ſua, licet tanta fides nõ adhibeatur, quę

g tamen fides ſuppletur ſi alius ſe ſubſcripſit. Quandoq̃ notarius eſt vilis, quia deliquit in officio, & de hoc eſt condemnatus: & tunc inſtrumenta ſua non valent: vt d. l. ſi aliquid. ſed poſſunt ſu mere effectum ex ſubſcriptionibus aliorum notariorum, vt hic. Quandoque ſcriptura non eſt ſuſpecta reſpectu perſonæ edentis, ſed ex forma ſui: quia habet cancellationes, vel raſuras: & tũc

a ☞POMATES. ¶Etiam is. Vide ad hoc Feli. c. j. col. xj. verſi. fallit xj. de proba. & p Alex. in l. j. iij. col. C. eo. bene facit tex. & quod ibi no. Bart. in l. j. C. de priui. lib. xij. Romã. cõſi. cccix. vbi videtur tenere oppoſitũ. & tex. in c. ferrũ. l. di. & ibi Præpoſi. & ibi ſuper verbo ſeparatur de hoc vide melius quã p Bar. in rubro de vſur. & q̃ refert Ale. l. j. co. j. C. eo. vide Iaſo. col. iij.

b ¶Sicut exercens. Ade an hæredes vſurarij cogantur exhibere libros vſurarij: & quid ſi negent penes ſe illos habere, Abb. conſilio cxiij. lib. ij.

b ¶Hoc idẽ de vſurarijs dicit Bar. j. eod. l. quædã. in prin. & in §. numularios. Limitat. h. d. Bar. non habere locũ, ſi vſurariꝰ reſtituiſſet vſurã, p

2 c. cũ tuas. ī verbo, do nec, cum gl. de vſur. bar in hac q̃ Jaſs hic ñ vide Alex. in l. j. col. 14. j. C. de eden.
☞POMATES.

c ¶Cogentur. Vide, p intellectu huiꝰ l. Bar. in l. iij. §. Cato. in v. col. ff. de verbo. obli. & vide quid per iſtũ text. dicat Fel. in c. teſtimoniũ. col. ij. verſ. ſecũdo nota. de teſti. c. j. colum. iij. de conſtitu. Cepo. cõſil. iiij. col. ij. & cõſil. xxxix col. ix. & Bar. conſil. xxxix. co. ix. & bar. conſi. xxix. & xviij. xx. col. vo. j. & cõſil. l. & cõſi. liij. col. xv. eo. volu. & cõſi. ſeq. colũ. xiij. Fel. c. j. co. v. de re iudi. Bar. conſil. xix. & xxij. vol. ij. & cõſi. xxxvj. col. x. eod. vo. Ro. conſil. ccxl. col. fi. Imol. cõſ. cxxxv. j. & cõſi. cxlvij. in iij. col. in fi.

d ¶Subſcribentiũ. Ad de pro hoc q̃ voluit Ro. cõſi. cclxxxvj. q̃ dictũ vnius teſtis nõ idonei ſuppletur per aliũ idoneũ. & poſtdo. Iaſ. Adde qđ voluit Bal. cõſi. cclxxxv. iij. lib. q̃ ſi admittitur teſtis frater pro fratre nõ facit ſemp plenã probationẽ: q̃ illud eſt verũ, ſi ſolus deponit. Sed vbi habet cõfeſtem: tunc fratri poteſt deferri iuramentũ in ſuppletionẽ probationis, p hunc. §. & q̃ idem voluit conſil. ccv. q̃ valeat reuocatio teſtamẽti ſolenniter facti, in quo non ſunt inſtituti venientes ab inteſtato, licet in ſecũdo nõ ſint niſi duo teſtes idonei, & vnꝰ frater hæredis inſtituti & duę mulieres. Vide tamẽ q̃ voluit Ang. cõſil. cxxix. in facto proponitur.
☞POMATES.

d ¶Subſcribentium. Vide Iaſo. in l. cunctos populos. colum. xij. C. de ſumma trinita. circa medium. vbi dat aliàs remiſſiones.

e ✠P. PAV. P. ¶Quando notarius. Limita niſi poſt condemnationẽ talẽ diu perſeuerauit in officio conficiẽdo inſtrumẽta & habitus fuit pro legali. vide Commen. in cõſi. lxij. incipi. in chriſti nomine amen. viſa copia circa med. vide quæ habes ad Bar. in l. Barbarius ff. de offic. prætoris.

f ¶Vilis. Addũ pau. de caſt. cõſi. ccvij. Bal. cõſi. cclxiij. j. lib. Ale. cõſi. cxxxvij.

g ¶Commiſſum. adde Paul. de caſt. conſilio. lj.

h ✠P. PAV. P. ¶Quòd ſi vnus notarius. vide Iaſ. hic in §. cogentur. qui reprobat legẽ poſt alios per eum relatos.

✠ POMATES. 1 ¶Haberet dubium. Pro intelligẽtia & limitatione huius, vide Alex. in rubric. ff. ſol. ma. col. ij. vbi dicit quod hoc dictum non procedit.

✠ POMATES. ¶Maiorẽ. vide Matheſi. notabili cl. pau. & ful. l. j. C. de lib. p̃te. Rom. cõſi. cxl. inc. pater reuerẽde. & cõſil. ccccc xx. incip. ddi genter in ſpectis in j. col. ale. cõſi. ccccxv. ſci. ex themate ſuprà ſcript. facit q vult Bal. in ru. extra de pactis. in col. pe.

¶Loco. adde q loc⁹ intelligatur reperiẽ Bal. cõſi. clxxviij. iij. 7 libr. Et an dies appoſitus in inſtrumento intelligatur in margine, vide Io. andre. in addit. ad Spe. in titu. de inſtrumentorũ edit. §. oſtenſo. in addi. inci. dixit Rolãdinus. quã ſequit paude caſt. conſi. xxviij.

§ Dies appoſitus in una ratione, intelligitur communis ad omnes ſequentes. & in repe. nu. j.

2 Dies appoſitus in medio libri inſtrumentorum, intelligitur repetitus in ſequentibus.

3 Dies appoſitus in fine libri, refertur ad præcedentia, ſi hoc exprimatur: aliàs ſecus.

Suſcriptio notarij appoſita in fine libri refertur ad præcedentia, ſi hoc exprimitur.

4 Tabularum appellatione uenit una charta, & plures, & unus liber. & nu. 18, in repetitione.

5 Ex colligatura cognoſcitur an ſit idem liber, & ſic quòd ſunt eædem tabulæ. in repe. nu. 18.

6 Si in libro notarij reperitur inſtrumentum cum die & cõſule, & relictis aliquibus chartis non ſcriptis reperitur aliud inſtrumentum ſine die & conſule: tunc dies appoſitus in primo inſtrumento non intelligitur repetitus in ſequenti. & in repe. nu. 18.

Idem ſi incipit ponere annos domini, & dimiſit ſpatium. & in repe. nu. 19.

Idem ſi errore eſt appoſitus dies & conſul per errorem.

Dies appoſitus in principio filzæ, q non intelligitur repetitus in alijs. & latius in repe. nu. 22.

Locus & teſtes appoſiti in uno inſtrumento, intelliguntur repetiti in requentibus.

Si initium. Dies & conſul poſiti in principio referuntur ad ſequentia, quæ non habent diem. h. d. Iſte §. poteſt duobus modis intelligi. Vno modo q in principio ſit poſitus dies & conſul, & intitulatio libri: & ſecundùm hoc, nullum eſſet dubium q illa dies eſt communis ad omnes rationes ſequẽtes: & tunc text. debet exponi, ſi initium, tabularum habeat diem & conſulem, in quibus, ſcilicet. tabulis ſecundũ q hic innuit tex. dum dicit, cõis enim, &c. Secundo modo põt intelligi q in principio libri ſit ratio Titij, quæ habet diem & conſulẽ: in quibus ſ. diebus & conſulibus fuit facta ratio illa: tunc poſſet dubitari an illa dies & conſul appoſiti in vno inſtrumento intelligañ in ſequentibus repetita, quæ non habent diem & conſulẽ.

1 Et reſpondeẽ q ſic. Licet enim in vna ratione ſit poſita dies & conſul: tamen intelligitur communis ad omnes ſequentes. Et ita cõiter intelligitur iſte §. & ſic obſeruatur: quod placet vt intelligatur eſſe prolata, ſ. in caſu dubij: vt l. quod Labeo. j. ad Carb. prę

a cedens verò lect. nullum haberet dubiũ. a Quæro: dicitur hic, ſi

2 initiũ. quid ſi in medio eſt inſtrumentũ & habet diẽ & cõſulem, poſtea ſequuntur alia quæ non habent: Rñ. idem q inteligatur in ſequentibus repetitus, per rationem hic poſitam, ſecundũ gl. quæ dicit, cõis rationis, ſ. ſequentis. Præterea illud poteſt dici ini

f tiũ quo ad ſequentia. Secundo quæro, quid ſi in fine ſit appoſita dies & conſul, vtrum referatur ad præcedentia. Glo. videt dicere q nõ ex eo q dicit, ſ. ſequentis. Dicas quod dies appoſita in fine, poteſt referri ad omnia præcedentia. Si hoc exprimatur dicendo, acta fuerunt omnia ſupra dicta, &c. anno dñi, &c. Eſſet enim cõis poſitio diei & conſulis ad oẽs rationes, ſicut hic dicit de præpoſitione, & eodẽ modo de ſubſcriptione notarij, qui in fine libri dicit ſe omnibus interfuiſſe, & rogatus ſcripſiſſe. Sed ſi hoc nõ diceretur, ſtaretur huic gl. vt dies poſita in ſubſequenti-

b bus, ad præcedẽtia nõ trahatur. Maiorẽ b enim vim habent præcedentia ad determinationẽ ſequẽtiũ, quã ſequentia ad determinationẽ præcedentiũ: vt l. quiſquis. j. de leg. iij. & ibi not. & l. filiũ & ibi no. j. quando di. leg. ce. Sequitur in tex. tabularum. quæro

4 qualiter intelligatur tabularum. Rñdeo, de quacũq materia ſit vt l. j. circa prin. de bo. poſ. ſecundũ tab. & l. in cõmodato. §. ſicut j. cõmo. Itẽ aduerte ex eo quod dicit, tabularũ in plurali: nõ curo ſiue ſit vna charta, ſiue vna tabula, ſiue etiã ſint plures, quę tamẽ faciunt vnũ librũ, ſeu vnum corpus: q apparet hic dum dicit, in eiſdem tabulis erant ſcriptæ rationes. Erant enim eædẽ reſpectu

§ cõpoſitionis, licet aliàs eſſent plures. Sed quæro, quõ cognoſcã vtrũ ſit idẽ liber, ſeu eædem tabulæ? Rñ. ſi ſunt inuicẽ colligatæ illa ligatura artificiali, ex qua cognoſcitur q vnũ eſt volumẽ: & ſi multæ ligaturæ eſſent diſtinctæ: ſi tñ aliqd apparet, ex quo cõ prehenderetur vnũ volumẽ eſſe: idem dicemus: vt l. j. §. fi. j. de bo. poſ. ſcđm tab. Idẽ puto ſi nullo modo eſſent inuicẽ colligatę. Sed appareꝛ q quinterni inuicẽ continuantur ex ſerie ſcripturæ. Sicut eñ non refert vtrũ aliquid adimatur verbo, vel facto, vt l. nihil. j. de adi. lega. ita non refert vtrũ quinterni continuañ facto, vel verbo. Pro hoc videt caſus. j. de leg. iij. l. librorũ. §. quid ergo, ibi: nõ cõglutinati. Sed ſi eſſet omnimoda ſeparatio: tũc nõ põt dici eædẽ tabulæ, nec intelligeretur facta repetitio in ſequẽtibus quin præcedentia nõ poſſint dici initiũ ad ſequentia cũ ſint ſepa

6 rata oĩno. Ex hoc † etiã dico q ſi in libro notarij p̃cederet inſtrm cũ die & cõſule: poſtea ſequerẽtur aliæ chartæ nõ ſcriptæ: demũ ſequereꝛ aliud inſtrumentũ ſine die & conſule, q tũc primũ in ſequẽti nõ intelligiẽ repetitũ. Apparet enim q notarius in medio volebat aliquid ſcribere q omiſit: ppter qđ apparet q nõ eſt cõtinuatio ſecundi ad primũ, ſaltem de mente notarij. & ſic non eſt cõis p̃poſitio diei & cõſulis ad ſequẽtia: qa fortè in medio aliud poſuiſſet. Et ideo dico ſi notarius incœpit ponere annos Dñi, & dimiſit ſpatiũ: tunc eñ apparet q is volebat ponere aliũ diẽ & cõſulẽ: & ſic prępoſitio diei p̃cedẽtis nõ eſt cõis. Idẽ ſi poſuiſſet diẽ & conſulẽ per errorẽ: & ſic habereꝛ pro nõ poſita. Nã nõ in-

7 telligetur dies & cõſul precedentis inſtrĩ: q apparet: qa nõ habet diẽ & conſulẽ pro cõi ad iſtud ſequẽs. ſic ceſſat ratio iſtius §. Ex prædictis † etiã dico in filza, q licet in vna ſit appoſita dies & cõ ſul: non intelligetur in alijs. Nõ eñ debẽt dici eædẽ tabulæ, nam ibi non infilzanẽ vt perpetuò ibi ſint: ſed extrahantur & reponã tur ad libitũ infilzantis. arg. l. quæſitũ. in prĩ. j. de leg. iij. Præterea ſecundum conſuetudinem nõ conſueuit in infilzando obſeruã

8 ri ordo. Sequitur in tex. diẽ & conſulẽ. Quæro † qd in loco⁹ & te-

c ſtibus: in præcedenti inſtrumẽto eſt dies & cõſul, locus, & teſtes in ſecũdo deficiũt: an illa præpoſitio ſit cõis ad ſequẽtia. Videtur q nõ: qa diuerſa eſt ratio, vt no. in ſimili. ſ. eo. l. j. §. editiões in fin. gl. magnæ. Cõtrariũ dico. Nã ſicut dies & cõſul itelligiẽ repetita eadẽ ratione locus & teſtes. Inſtrm ergo ſequẽs intelligiẽ eſſe facẽtũ eodẽ tẽpore, hoc eſt ſtatim poſt primũ, vt in prima cõſti. Co-

di. in fi. ergo eodẽ loco & eiſdẽ teſtibus. Præterea in inſtrõ apponunt à notario quædã quæ fiũt à partibus: quædã quæ cõmittantur factũ, nõ q à partibus fiãt: vt tps, locus & teſtes. Eadẽ igi tur rõ eſt in p̃dictis, quæ in die & cõtule: ergo idẽ ius. Sẽ tñ aliqd apparet, propter q eſſet diuerſitas tẽporis in aliqua hora: non intelligerẽ teſtes repetitos. Vltimò gl. inducit hanc l. ad quæſtionẽ in ar. de molendino: de qua per Cyn. in l. ſi manifeſte. C. de ſeruit. ego tractaui plenè in l. quominus j. de flumi.

t ✠ Dictio eadem, eſt relatiuum ſubſtantiæ identitatis.

2 Si notarius in nota inſtrumenti appoſuit diem & conſulem, & poſtea in inſtrumento non appoſuit, videtur dies repetita.

4 Anni domini poſiti in principio libri inſtrumentorum quod intelliguntur repetiti ſequentia. & nu. 10.

5 Publicum inſtrumentum dicitur quod ſoli creditur ſine alio adminiculo.

6 Requiſita ad eſſentiam publici inſtrumenti quæ ſint, ſtatur conſuetudini eorum.

7 Iuuocatur diuinum nomen in contractibus, qui fiunt inter Chriſtianos.

Si inſtrumentum ſit inter non Chriſtianos, fit inuocatio Dei ipſorum.

Inſtrumentum non uitiatur, ſi omittitur inuocatio diuini nominis.

Inuocatio diuini nominis facta in principio protocolli per notarium, trahitur ad omnia inſtrumenta comprehenſa in libro inſtrumentorum.

8 Si notarius ponit in principio contractus in nomine: & non plus, tamen contractus tenet, & dicitur facta inuocatio.

9 In appoſitione annorum Domini in inſtrumento attenditur conſuetudo loci.

11 Si in protocollo reperiatur inſtrumentum confectum de menſe Ianuarij cum appoſitione annorum Domini: & ſic diuerſa inſtrumenta confecta de menſe Maij Augusti & Septembris: & poſtmodum alia inſtrumenta confecta de menſe Ianuarij, ſine appoſitione annorum Domini: inſtrumentum non ualet, nec intelligitur de anno ſequenti.

12 Indictio debet apponi in inſtrumento pro eius ualiditate.

13 Indictio poſita in principio libri in uno inſtrummento quã intelligatur repetita in ſequentibus inſtrumentis.

14 Indictio poſita in medio libri, ad ſequentia, & non præcedentia inſtrumenta referur.

15 Indictio poſita in fine libri quando referatur ad omnia inſtrumenta præcedentia non habentia inductionem.

16 Dies, quo celebratur contractus, apponi debet, non quo extenditur per notarium.

17 An ſufficiat in inſtrumento fuiſſe appoſitam diem per relationem ad aliquem actum.

18 Dies in inſtrumento appoſitus, an uideatur repetitus in omnibus inſtrumentis ſequentibus.

20 Si dies poſitus eſt in medio libri protocolli, eſt communis ad inſtrumenta q ſequuntur.

21 Dies appoſitus in fine libri quando ſit communis, ad omnia inſtrumenta præcedentia.

23 Menſis apponitur in inſtrumento non de neceſſitate, ſed ad declarationem diei: & inſpiciat menſem ponere per relationem ad aliud.

Si dicatur inſtrumentum confectum die natiuitatis domini, uel die paſchatis, uel Veneris ſancti, & non opponatur menſis, an ualeat inſtrumentum.

24 Si notarius in principio libri dixit in uno contractu, die ſecundo menſis Ianuarij: poſea in ſequenti contractu dixit, die, & dimiſit ſpatium numeri: & poſtea ſequitur menſis Februarij, quòd non uidetur repetitus dies.

Quid ſi non exprimatur menſis.

Nomen

25 Nomen Papæ uel Imperatoris appoſitum in principio libri in uno inſtrumento, an uideatur in ſequentibus repetitum.

26 Loci appoſitio in inſtrumento an neceſſariò requiratur.

27 Locus confecti inſtrumenti appoſitus in principio protocolli, an intelligatur repetitus in ſequentibus inſtrumentis.

28 Teſtes deſcripti in principio libri in uno inſtrumento an intelligantur repetiti in ſequentibus inſtrumentis.

29 Notarius debet eſſe rogatus de contentis in inſtrumento, & an præſumatur rogatus.

30 Notarius aſſerens in principio libri ſe fuiſſe rogatum de inſtrumento, an intelligatur etiam rogatus quo ad ſequentia inſtrumenta.

31 Si in fine libri notarius ſcripſit ſe fuiſſe rogatum: an hoc ſit commune ad omnia inſtrumenta præcedentia.

32 Signum tabellionis neceſſarium in inſtrumento ad ualiditatem inſtrumenti.

33 Signum appoſitum in principio protocolli, an ſit commune ad omnia inſtrumenta in libro appoſita.

34 Notarius, qui pluribus ac multis inſtrumentis ſit rogatus, & ea inſtrumenta in diuerſis folijs, prout ſcripſerat, abſque tamen ſigno tabellionatus habebat: ſi ea omnia in ea ipſa apposuit & ſigillauit cum appoſitione ſigni, dicens ſe de omnibus fuiſſe rogatum, ſed quòd impeditus non potuit extendere, nec ſignum apponere: quòd nihilominus talia inſtrumenta ſunt publica, & ualeant.

35 Solennitas inſtrumenti quæ debet eſſe communis omnibus inſtrumẽtis, ſi reperitur ſcripta in cooperta libri, an dicatur communis ad omnia inſtrumenta in libro deſcripta.

36 Cooperta libri an dicatur eſſe de libro.

a **Si initium.** a Poſitus eſt §. iſte in l. ſi quis ex argentarijs. de edendo. in cuius quidẽ repetitione ordinem conſueꝛũ ſeruabo: & primò ponam in eo ſummarium intellectum, & ipſum diuidam. Secundò ponam caſum in terminis. Tertiò legã literam, & notabilia colligam. Quartò apparatũ ſuper hoc recitabo per ordinẽ. Quintò dicta doctorum hic vel alibi hunc §. reſpicientia recitabo. Sextò reaſſumam notabilia huius §. ad quodlibet per ſe. Extra glo. opponam, & quærendo materiam noſtri §. expediam. Rediens ad primum, noſter §. hoc dicit in ſumma: Dies & conſul poſiti in principio libri in vna ratione, cõmunis eſt omnis ſequentis rationis quæ diem & conſulem non habet. h. d. Diuiditur: quia primò Iuriſconſultus ponit thema, & quæſtionem omittit: vſq; ibi: etiam. Secundò reſpõdet quæſtioni ex themate reſultanti vſq; ibi: cõmunis. Tertiò ibi rationẽ rationis aſſignat vſq; ad fi. & glo. intelligit hunc §. duobus modis. Primus intellectus nõ põt ſuſtineri ſine impropriatione. Secũdus intellectus rõne rectè p̃cedit. vt j. patebit. Venio ad ſe cũdũ, ſ. ad caſum in terminis: pono ſic: Quæſitũ fuit à Iuriſcõſulto de tali quæſtione: Sempronius argẽtarius ſcripſit librũ ſuarũ rationũ, in quo cõtinebatur in principio ratio Titij cũ die & cõſule, poſtea me mãdante ſcripſit in libro rationẽ meã: in ea tamẽ nõ poluit idẽ nec; cõſulẽ. Quęriẽ an ab eo poſſum petere copiã rationis meæ mihi dari cũ die & cõſule qui poſiti fuerũt in principio rationis Titij. Ecce thema, & quæſtio vſq; ibi: etiã. In tex. ibi, ſine die & cõſule. ſupple quæriẽ an poſsim petere copiã ratiõis meæ cũ die & cõſule, qui poſiti fuerũt in principio rationis in ratione Titij. In ver. enim. reſpõdet Iuriſcõſultus q ſic. hoc vſq; ibi: cõis eſt. Secundò quæriẽ, quæ eſt ratio huius deciſionis? Rñdetur q dies & cõſul poſiti in principio tabularũ ratione Titij, eſt cõmu

1 nis ad ſequẽtia. Et hoc vſq; ad fi. Venio ad tertiũ: † Nota q dies & cõſul, qui poſiti ſunt in principio libri in vna ratione ſunt cõmunes, vt intelligãtur in omnibus rationibus ſequẽtibus, in quibus nõ eſt dies nec cõſul. Secũdò nota q dies & cõſul poſiti in 3 principio libri rationũ, edi debẽt. Tertiò nota q dicta in præcedentibus intelliguntur repetita in ſequẽtibus. Venio ad quartũ, & ad recitationẽ apparatus. Quærit glo. hic dicit q dies & cõſul poſiti in principio ſunt cõmunes & oẽs rationes, de qua ratione intelligat? Rñ. gl. ſcilicet ſequẽtis, quaſi dicat, nõ precedentis. & eſt verũ: quia cũ tex. dicat q dies & cõſul erãt in initio tabularũ in vna ratione: ergo iſta erat prima ratio; & ſic ante ſe aliã nõ habet: vt l. qui duos. & l. ſi fuerit. ff. de reb. dub. Sed cõtra hoc dictũ gl. oppo. q ſit ſuperfluũ. Si enim hoc quod dicitur in tex. nõ põt referri ad aliã rationẽ quàm ad ſequentẽ, ſuperuacuò expoſuit gloſ. dicẽdo, rationis, ſ. ſequẽtis: cõtra §. quibus. in prima cõſtitu, Codic. Sed rñdeo q glo. bene loquitur; quia initiũ ſeu principiũ cuiuslibet rei in dubio, niſi aliud ex cõmuni vſu loquẽdi appareat, durat vſq; ad mediũ rei; vt eſt glo. in l. j. §. j. ſi quis ius dicen. poſt mediũ gl. magnę: & propter hoc dicit gl. rationis, ſ. ſequẽtis, q. d. cũ principiũ dicatur vſq; ad mediũ, ſi circa mediũ in vna ratione eſſet dies & conſul, in præcedẽtibus non eſſet ille dies & cõſul, nõ refertur, nec eſſet cõmunis præcedẽtibus, ſed ſequenti-

bus. quod nota ad j. dicenda. Quærit glo.

b de intellectu b huius §. Reſpondet q debet intelligi hoc modo, q in ratione Titij ſcripta in principio libri erant dies & cõſul appoſiti, in ſequenti non exprimebantur dies & conſul, ſed dicebatur eodẽ die. Dicit ergo iſte §. q ille dies & conſul ex hac repetitione intelligebatur in omni ſequenti ratione: & iſte eſt primus intellectus glo. Oppocõtra intellectũ iſtum lex debet eſſe compoſita de caſu dubio: vt l. q Labeo. j. ad Carbo. ſed ſecundùm hunc intellectum caſus huius §. nullum haberet dubiũ: quia ſi fuit facta expreſſa repetitio in ſequentibus rationibus dicendo, eadem die &c. nulli dubium q dies prędẽs ex hac expreſſa repetitione intelligitur in ſequenti repetitus: cũ

2 hæc † dictio, eadẽ, ſit relatiuum ſubſtãtię idẽtitatis: vt j. de feriis. l. ij. & j. de excep. rei iudi. l. cùm quæritur. cum l. ſeq. & j. de verb. obli. l. eadem. Ex hoc iſte intellectus non videtur bonus, & commentator reprobauit eum hic: ſed poſſemus tamen eum ſic ſuſtinere, q argẽtarius in principio libri poſuit annum Domini, diem & conſulem in vna ratione, in ſequentibus rationibus non poſuit annum Domini, ſed ſolũ diẽ, dicendo, eadem die. Dicit iſte §. q annus Domini poſitus in prima ratione, intelligatur in ſequentibus repetitus. Sed iſte intellectus cũ impropriętate literæ procedit: quia tex. dicit q dies & conſul eſt cõmunis ſequentibus. Iſte intellectus, qui habet q annus ſit cõis, verus eſt in ſe, & eſt de mẽte gl. vt j. dicam. Secundo modo glo. intelligit hunc §. clarius, q in rationibus ſequentibus nulla facta fuit mentio diei vel conſulis in genere, vel in ſpecie: ſed ſine die ſcriptæ fuerunt dicit iſte §. q dies & cõſul poſiti in præcedẽti ratione, ſequentibus rationibus ſint cões. & hic eſt bonus & notabilis intellectus. Pro quo alleg. gl. Inſtit. ad l. Aquil. §. cæterũ. & licet cõiter habeantur corruptæ ſcripturæ: tñ debent directò verba huius §. capi. Ad idẽ de hac repetitione diei inducenda text. eſt in l. quemadmodum. §. fi. j. ad l. Aquil. & j. de iu. & facti ignorã. l. regula. in fi. Sed quæro vbi fuit appoſita dies, cũ hic dicat, in initio tabularũ, &c. Knde duobus modis: vno modo q fuit appoſita in intitulatione libri, & hoc modo dubitationẽ nõ haberet iſte §. quia refertur ad oẽs rationes ſequentes, prout ibi exprimitur: & ſecundũ hũc intellectum exponitur, quibus, ſ. tabulis. Secũdo modo poteſt intelligi q in principio libri ſit ratio Titij, q̃ habet diẽ & conſulẽ: & quibus, ſ. die & cõſule, fuit facta illa ratio Titij: an illa dies ſit communis ſequẽtibus? Et dic q ſic. Secundũ hũc modũ expone in quibus, ſ. diebus & cõſulibus: & hic intellectus magis placet: qa de caſu magis dubio: vt l. q Labeo. j. ad Carbo. Vltimò gl. inducit hũc §. in ar. ad q. de molẽdinario, de qua q. qa nõ eſt nunc propriè de materia noſtri §. nõ dico hic. Dicã latius in l. quominus. j. de flu. Expedita eſt recitatio totius apparatus. Venio ad dicta doct. & primò dixi nõ. q dies & cõſul poſiti in principio libri rationum, ſunt cões: vt intelligatur in omni ratione ſequenti, in qua non eſt dies & conſul. Et vt intrẽ in materiã, venio ad iſtud, † ad q communiter inducitur iſte §. Nam p hũc §. Spe. in tit. de inſtr. edi. §. poſtremo verſi. quid ergo. decidit not. ſic dicens: pone q notarius in notis ſeu protocollo poſuit diem, ſed poſtea confecit inſtrm ſine die: nunqd videtur repetita dies & ſicut eſt in protocollo: ita repetatur & apponaꝛ in inſtrõ. Et dicit qđ ſic, per hunc §. & ff. de dã. infec. l. ſi finita. §. item videamus ver. repetita igitur & Inſti. ad l. Aquil. §. ex hoc. ff. de ope. no. nũ. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. & extra de reſcri. c. cauſam. hęc ſunt verba ſua. Mihi videtur quod deciſio Spec. ſit vera in ſe: tñ ſaluą reuerentia ſua iſte §. nihil facit ad quæſtionem propoſitam quod ſic oſtendo; quæſtio propoſita habet qđ in nota iſta, ſeu protocollo certa dies fuit appoſita: poſtea exilla nota ſeu protocollo fuit confectũ inſtrumentũ ſine die; & qđ dies apponitur in nota, debet intelligi in inſtrumẽto inde ſumpto repetita. hoc tñ fateor verum per iura allegata per ipſum excepto iſto. §. qui nihil facit. Nã iſte. §. dicit qđ dies intelligiẽ tacite repetitus in alia ratiõe ſequenti in qua nõ erat appoſita dies: non aũt dicit de ſumpto inſtrumẽto ex nota vel protocollo originali, q idem eſt qđ inſtrumentũ. Sed hoc dictũ ſuum verum eſt: nã in ſcriptura originali

✠ P. PAV. P. a ¶Si initium. Circa materiã huius §. vid latiſſimè Barba. in rep. rubri. de fide inſtru. & ibi in pen. co. dicit q iſta nõ eſt repetitio Bar. ſed Nicolai Alexandri gñs ſui. Itẽ circa iſtã materiã, an in inſtrumẽto extracto non ſit dies & locus tã ſit in originali q probat, vide Roma. ling. ccxxxviij. incipien. tu ſcis q inſtrumentũ.

✠ POMATES. b ¶De intellectu. Vide Ale. cõſi. clij. in ij. col. vol. ij. & conſil. xxvij. ij. col. eo. vol.

↦POMATES.
a ¶Repertum. Vide Alex.consil.cliij.in ij. col. & consil. xxvij. col.ij.vo.ij. & consi. cj. vol.iiij.
↦P. PAV. P.
b ¶Quod nouē reqrū tur. Vide de istis oībus p Barb.in ru. extra de fi.instr. Feli.late in c.j.eo.tit. An in breuiatura notarij requiratur signū tabellionis.vide Bald. q sic,in l. Lucius .ff. de testa.mi. Barba.in d. ru.de fi.instru. in iiij. co.vide oīno Ale.cō si.cliij.inci.vē prima cōsideratiōe dicēdū. in ij.vol.in pe.co. Feli.in c.j.in v.co.ad fi. de fi.instr.& in c. cū p.tabellio.in v.q.eo. Io.de Anna cōs.xxxiij. vbi dicit ea oīa requiri quæ requirū tur in instrumēto. de quibus hic vide Barba.in cōsi.ix. in vlti. char.iiij.vol.vbi etiā an & qū posit extēdi p aliū notarium.
Quòd instra debent esse subscripta manu notarij,tenet alex. in cōsi.xlj.in j.vo.& in cons.cliij.i ij.col. in ij.vol. & in cōtrariū vide eundem Alex. in cōs.iiij.in ij.co. volu.vj. Vide Pau. de ca.p prima opi.in cō si.cxcvij.i j.dub. vo. j. Ant.Rub.Alex.
↦POMATES.
c ¶Authore deo.Vidē Ias.in rubr.ff.de nouioper.nunc.col.j.
↦POMATES.
d ¶Omissionē. Vide Alex.in rub.de nouiope.nunc.col.v.
e Nulla est in l.in materia seruitutū nec in pandectis q incipiat cōstituitur:quare puto bar.voluisse adducere. l. si arborem. §. fi.quæ optimè quadrat.Alex. Loſæ.

q̄ vocatur ſcriptura matrix, licet in inſtrumento ſumpto non apponatur dies: tamen dies qui eſt in originali ,intelligitur in ſumpto:quia originale ſemper apud acta remanet:& illud q partibus datur eſt exemplū, vt j.ea.l.§.prohibere.& ipſum originale ſeu nota:& protocollū eſt illud quod fidem facit ,ad quod recurritur ſi de fide ſcripturæ dubitatur,vt j.eo.l.veluti.ibi, minus plenè &c.Et no.gl.j.eo.l.argentarius.§.j. Ex quibus concludo dictum Specu.verum eſſe:nihil tamen habet commune cum materia huius §. Iac.de Aret.in l.in cauſis.C.de accuſa.inducit hunc §.ad q.iſtam per alium modum formando terminos q.Pone q in principio libri eſt ſcriptum inſtrumentū cū die & conſule: poſtea ſequuntur plura inſtrumenta ſine die & conſule:an dies & cōſul poſiti in primo inſtrumēto ſint cōes ſequētibus inſtrumentis? Et dicit ipſe q ſic, per hunc.§.ſicut cū dies & cōſul poſiti in principio libri in vna ratione ſunt communes omnibus ſequentibus rationibus:& hoc in rationibus argentarij qui confecit rationes de publico & gerit officium publicum, & authoritate publica ſibi iniunctum,vt ſ.eodem.l.quædam.§.numularios.& ibi not. l. argentarius.§.j. Ita in inſtrumento notarij cuius officium publicum eſt,vt C.de tabu. l.generali.lib.x.Et ita doc.communiter per tranſeunt hoc firmando per hunc §. Mihi videtur ſalua reuerentia prædictorum, q hoc indiſtinctè probatur non eſſe verum.
Ad quod videndum ſubijce talem caſum. Pone tabellionem confeciſſe librū protocollorum rogatū,qui liber eſt magnus multorum quinternorum,& etiam in eo contineantur fortè mille inſtrumenta in principio libri eſt dies & conſul:in omnibus alijs ſequentibus non eſt dies neq; cōſul:dicemus ne diem & conſulem poſitos in primo inſtrumento eſſe communes omnibus ſequētibus inſtrumētis? Certè mihi videt q non. Ratio eſt,quia impoſsibile eſt q vna & eadem die idem notarius de mille inſtrumentis varijs & diuerſis rogatus fuerit : & totū illum librum eadem die ſcriptum ab ipſo. Et licet potuerit illos contractus in ſcriptis redigere poſtquā rogatus fuit alijs diebus: fateor tamen hoc non eſſe veroſimile q eadem die de mille contractibus fuerit rogatus, deducto tempore q neceſſarum corpori tota illa die vacauerit:ar.l.cū patronus. in fine.& l.medicus.§.fin.l.aut certè.j.de ope.lib. Ita igitur cōcludit q dictum prædictorum doctorū ita indiſtinctè prolatum non procedat. Ad hunc §.reſpondeo dū dicit q cōmunis oībus intelligo,ſcilicet iſtis duabus rationibus,hoc eſt rationibus Titij & Mæuij,de quibus tex.dicit. Nec obſtat glo.quæ dicit ratiōis, ſcilicet ſequentis:quia intelligo,id eſt totius. Sic in prima cōſtitu. huius libri exponitur.& intelligit Iac.de Are.omnē,id eſt totam Et hoc cauſa contrarietatis eũitandæ,ne referatur ad aliam ſanctionem quàm iuris ciuilis.Cauſa ergo cōtrarietatis euitandę dictio omnis,exponitur,id eſt totus.& eſt gloſſ. Inſtitu. pro ſocio. in princip.Dictio enim,omnis,recipit limitationem de habilitate perſonæ & rei,vt C.ſine cenſu vel reli.l.fi.Guido de Suz. iſtū §.inducit aliter:& ſic q in imbreuiata notarij cōtineantur cōtractus duorū qui in eodē die facti ſunt:& in vno apposita ſit dies & in alio non:& mortuo notario imbreuiatura traditur alteri ad exemplādum,vt inſtrumenta faciat,& in publicā formam redigat:& dico q poteſt apponere diē primi ſecūdo: argumē. huius §.Et idem ſi de ſecūdo dubitatur an ſit factum eadem die: ga ex quo eſt vicina primæ abbreuiaturæ,præſumitur eadē die facta: & idem dies apponi debet.Nam ex vicinitate ſcripturarū debemus accipere diem,vt j.de leg.j.l.ſi ſeruus plurium.§. fi. de teſta. l.heredes palam.§.ſed ſi notam.C.de inſti.& ſubſti.l.fi.Hęc ſunt verba ſua.Certè primū dictum ſuū non videtur habere dubium quia præſupponit quòd contractus ambo erant facti eadem die
4 Guliel.de Cug.inducit hunc §.ad aliam †quæſtionem ſimilem: Alio modo pone q in principio libri poſuit notarius annos domini,poſtea xx.folijs in inſtrumentis ibi contentis non inuenitur anni dñi,ſed ſolū dies.dicit ipſe q anni domini poſiti in principio libri in vno inſtrumento repetiti intelliguntur eſſe cōes ſequentibus inſtrumētis:arg.huius §.Et iſte modus inducēdi plus mihi placet alijs prædictis duplici ratione. Prima:quia Gul. non dicit q dies intelligatur repetita,ſed anni dñi,& ſic ceſſat obiectio quā ſupra feci:quia licet nō ſit veroſimile:imò quaſi impoſsibile q vna die ſcripſit mille inſtrumenta, vt ſ.dixi:tū poſsibile & veriſimile eſt qđ in vno & eodē anno tot inſtra cōfecerit:& ideo anni Dñi in ſequentibus ſunt cōes.Secūda ratio eſt: quia Gul.refert ſe ad certum numerum chartarum,dicendo,& in xx. folijs &c.quaſi timens iam factam obiectionē,ſentiens q ſi liber eſſet multorū foliorū non haberet locum hoc dictū . Et per hoc dico Gul.intellectum mihi placere:quem intellectū gl. dat huic §.dicens q inſtrumenta ſequentia dicebant eadem die &c. licet ſ.dixerim qđ cùm literæ impropriatione procedat:quia oportet nos intellígere textū dum dicit,propoſito die &c.id eſt anni:licet alia fiat expoſitio ſimilis,vt accipiamus tēpus,id eſt annus,vt C. de vſuris.l.vſuræ per tempora.Modo recitatis dictis docto.que hunc §.reſpiciūt,veniamus ad eius materiam:pro qua clarè diſcutienda,diſcutiamus per ſingula quæ ſunt de ſubſtantia publici inſtrumenti:& an illa vel quodlibet per ſe appoſitū in principio libri in vno inſtrumēto intelligat in ſequētibus repetitum.
5 Et primò †quæritur quid ſit publicū inſtrumentū. Reſpondeo, publicum inſtrumentū eſt illud,cui ſoli creditur ſine alio adminiculo de iure ſiue cōſuetudine.& probat in corpore,de fi.inſtr. §.ſed & ſi inſtrumēta.& §.ſeq.& extra de fide inſtru.c.ſiner die
6 ctos.p Inn.in c.j.eo. tit.†Secundò videndum eſt quæ requiratur ad ſubſtantiam,& ad eſſe publici inſtrumenti. Reſpondeo, vt l. generali.in glo.C.de tabu.libro x.vbi enumerat octo quæ requiruntur:& dic vt in ea.& aliqua quæ ibi ponuntur de conſuetudine non ſeruantur.text.verò in corpore,vt præpo.not. Impera. circa medium dicit debere poni nomē Imperatoris:annū ſui Imperij,nomen conſulis:tertiò indictionem,quartò menſem.Et dicit gl.quòd debent poni anni incarnatiōis &c.De loco ibi in gl. vel in text.non fit mentio. De hoc eſt gl.extra de fide inſtr.c.inter dilectos.Spec.in titulo de inſtru.edi.dicit q nouem requirū
b tur ad hoc vt inſtrumentū ſit publicum. Primò inuocatio diuini nominis.Secundò annus eiuſdē.Tertiò indictio.Quartò dies contractus.Quintò nomen Imperatoris vel Papæ.Sextò locus. Septimò teſtes.Octauò nomen tabellionis,ſubaudi, hoc intelligo quòd debet continere quòd ſit rogatus.Nonò quòd ſit eius ſignum.Et q iſta debent poni in inſtrumēto,eſt glo.in l.iuris gētium.§.quod ferè.j.de pact.Puto de hoc ſtandū eſſe conſuetudini prouinciæ,& locorum,& illa ſint de ſubſtantia inſtrumenti,q̄ ſunt conſueta apponi in contractibus in illa prouincia vel loco, vt vult glo.in auē.vt præpo.no.Impera.circa medium. & in d.l. gñali.C.de tabu.lib.x.Quæ quō probent,& qualiter in ſequenti
7 bus repetita dicant ſingularitervideamus.†Primò dixi in inſtrumēto debet cōtineri inuocatio diuini nominis,vt probatur in cor
c po.vt præpo.no.Impera.§.nō enim.ibi authore Deo &c. & ibi gl.ad hoc faciunt oēs leges in quibus Imperator diuinū nomen p̄mittit,quas vt vulgares omitto: & hoc quando inſtrumentum conficitur inter Chriſtianos.Si verò cōficitur inter homines alterius ſectæ,vt inter iudeos:inuocabitur Deus eorū,vt dicit Innocen.extra de iureiuran.c.& ſi Chriſtus.Et hæc ſolēnitas licet de conſuetudine ſeruetur,& bona & honeſta ſit:tamē propter eius
d omiſsionē non putarem q inſtrumentum vitiaretur. Sed poſito q de ſubſtantia ſit,quæritur:in principio libri notarij reperitur inuocatio diuini nominis:& ſcripta in principio cōtractus.in omnibus ipſam intelligo cū etiam reſpiciat totum librum vniformiter:& totū quo ad qualibet partem totius,ſicut de ſeruitute dixi
§mus in l.ſi cui ſimplici.de ſerui.tit.generali.in fi.& l.via cōſtituiē tur.°§.fi.de ſerui.vrb.prę.d.†Quęritur hic.Notarius in principio
8 cōtractus ſcripſit,in noīe.nec plus dicit,ſ.dñi.&c. an contractus valeat,ſuppoſito q inuocatio ſit de ſubſtantia. Et videtur q nō valeat,

valeat:quia inuocatio eſt indiuidua:& qui partem indiuidui facit,nihil facit,nihil feciſſe videtur,vt not.j. de verb.oblig.l.ij. & iſtud nihil importat de ſe: arg.l.Domitius Labeo.ff.de teſta. Dico contrarium quòd talis inuocatio valeat : quia ad hoc vt diſpoſitio valeat:quia ſubaudit lex,nomen ipſum perficiens : quia ſi teſtator dicit,Lucius hæres,ſubintelligit eſto. vel ſi dicat : Lucius eſto, ſubintelligitur hæres : ad hoc vt diſpoſitio valeat.Caius eſt j.de hæredi.inſtit.l.j.§. ſi autem. Ita in proposito ſi dixi : In nomine, ſubaudi Domini,vel anno domini &c.vt eſt moris ſcribendi in præfationibus. Item econtra ſi dixi, Domini, ſubaudiemus in nomine : arg.d.§.ſi autem.Hæc ſolennitas cum ſit vniformis & præſumpta in actibus cuiuslibet Chriſtiani fidelis , ſiue apponatur in principio,ſiue in medio,ſiue in fine,ſemper intelligitur in omnibus particularibus contractibus repetita. Secundò dixi
9 †q requiritur in inſtrumento apponi anni Domini. hoc probatur in glo.d.auē.vt præponatur nomen Impera.cum hodie anni Domini apponantur.tamen nō dicit illa glo.an eos cōputemus ab incarnatione:an verò à natiuitate. hic verò cōſuetudo ſeruat expreſſe milleſimū numerum.Ideo hodie dicimus in inſtrumento debere poni milleſimum quē annum milleſimum computari ab incarnatione vel natiuitate non eſt vis,niſi fortè quo ad indictionem inueniēdam. In ciuitate Peruſij vel etiam Forliuij cōputantur anni Dñi à natiuitate.Senis autē ab incarnatione:& in hoc vt ſ.dixi , & in alijs ſolennitatibus puto conſuetudinē loci, vbi inſtrumentū conficitur fore ſeruandū, vt extra de fide inſtr. c.cū dilectus.& ibi per Inno. Quæritur, an ſufficiat exprimere annos Domini,per relationē ad certū tempus, vt ſi dicat, Actū in tali loco tempore mortalitatis magnæ,vel dicit tali die, menſe vel anno quo coronatus fuit Carolus tertius Romanorū Im-
10 perator.vide infrà. †Sed quæritur an ſi milleſimum ſiue annos Domini poſuit in principio in vno inſtrumento intelligatur repetitum in alijs inſtrumentis, poſito q in eis non ſit expreſſum? Rñ.q ſic,ſecūdùm Gul.vt arg.huius §.& l.cōtinuus.§.cùm ita. j.de verb.oblig.niſi ſuſtinendo eum dicas q cōſtabat cōtractus factus eodē die:quia hoc dicebat in ſequēti inſtrumento per iura poſita in glo.quia dicit in ſecundo, eodē &c. nō exprimendo aliter:ſed notarius qui ex protocollo inſtrumentū cōfecit,notario primo mortuo poteſt illum diem in ſcriptura ſua exprimere. Quod no.ſecundū eius dictū.vnde procedit & ceſſat repugnantia:arg.huius §.quē Gul.inducit,& bene,vt ſ.dixi.Et hoc etiam de cōſuetudine obſeruatur. Nam tabelliones qui operā dant in cōficiendis cōtractibus in principio cuiuslibet anni nouū librū faciunt:& ſcribere incipiūt in principio milleſimum, & annum ponūt: & poſtea in ſequētibus inſtrumētis ſuis dicūt die tali talis mēſis, & omittūt milleſimū repetere. Certè dicā in omnibus inſtrumentis ſequētibus intelligi repetitū:arg.huius §. cū primo intellectu gl.inducitur prędicta repetitio etiā ad milleſimū anni. Quod pōt facilè introduci , cū in vno anno multa inſtrumenta poſſet ſcribere notarius.Et ſic ceſſat opi.quā ſupra formauimus. Aduertendū tamen eſt q ſi in vno & eodē libro eſſet primò annus milleſimus. Pone q milleſimo ccclxvij. die ſecundo menſis Ianuarij:& poſtea ſequerētur in eodē libro plura inſtrumēta in ſucceſsiuis menſimus cōfecta & ſcripta, adeo q eſſet aliquod inſtrumentū inſcriptum de mēſe Maij, Julij,vel alterius, nō curo dūmodo ſit poſt menſem Ianuarij : poſtea in vno inſtrumēto diceret ſic:die tali menſis Ianuarij , vel in tali mēſe:certè tunc in illo inſtrumēto non intelligeremus annū milleſimum in primo libro poſitū repetitū : quia impoſsibile eſſet quòd idem menſis Ianuarij bis eſſet eodē anno.Nam per iſta inſtrumenta ſequentia conſtat primum menſem Ianuarij expiraſſe.Si poſtea incipit aliud inſtrumentū ſcriptū de menſe Ianuarij,intelligitur de mē-
11 ſe Ianuarij alterius anni. †Sed quæritur,an ſecundū inſtrumentum ſcriptū de mēſe Ianuarij valeat & intelligatur annus milleſimus ſequēs poſt annum poſitum in principio libri. Rñd. non: quia iſte §.dicit die & cōſulem appoſitū in principio eſſe cōmunem in ſequētibus inſtrumētis : & ſic iā aliud erat poſitū ſcriptū in alio inſtrumēto : quod pōt cōmunicari q referri ad aliud inſtrumentū,ſed in caſu propoſito ſecus eſt:quia annus & milleſimus ſcriptus in primo expirauit in totū : ergo ſequēs inſtrumētū reperitur ſine milleſimo & anno quē Ianuarius ſequēs habet, & ſine milleſimo quē ab alio inſtrumento habere poſſet ex relatione,vel communicatione:& ſic non valet:quia qđ nō eſt poni vel tolli non pōt,vt l.nā & ſi ſub cōditione §.poſt defectū.j.de iniu.rup.& irri.teſti. Di a
a xi ergo* †q in inſtrumento publico requiri
12 tur q ponatur indictio.Hāc aūt debere apponi probatur in corpore, vt præponatur no.Impera.& de no.Codi.compo.epiſtola b
cordi.& extra de fi.inſtr.c.inter dilectos. q
13 ſine dubio verum eſt.†Quæro ergo^b an in
b dictio poſita in principio libri in vno contractu,intelligatur in ſequētibus inſtrumētis repetita:& eis communis eſſe,ſecundū formā huius §.Rñ.aut conſtat verè,vel præſumptiuè,ſecundū prædicta totū librū eſſe confectū ſub vno anno:& ſine dubio intelligitur indictio repetita in omnibus inſtrumentis ſequentibus:arg.huius §. Et ratio : quia indictio non potuit minus anno durare.Ex quo ergo omnia inſtrumenta vno eodemq; anno ſunt ſcripta de neceſsitate ſub eadem indictione clauduntur: cū prima indictio minus nō potuit durare,vt colligitur ex prædictis gl.de indictione loquentibus.Aut liber continet diuerſos annos, ſeu milleſimos : verbi gratia in prin.continet annū domini milleſimū ccclvij. quo anno currit,ſeu eſt duodecima indictio. & eſt poſita in initio vel in medio libri,vel in fine,vel in quacūq; parte:eius in vno inſtrō eſt annus cū mille ccclx.anno,& nō eſt expreſſa indictio, quo caſu deberet tunc indictio eſſe xiij.certè tūc nō poteſt intelligi indictio adiecta in primo cōtractu eſſe repetita. In hoc eſt ratio: quia annus eius oſtēdit hoc nō poſſe fieri:& ſic iſte cōtractus nō impeditur in ſubſtātialibus ſuis à primo cōtractu,ſed impeditur à ſeipſo:& ſic nō valet.Nō obſtat iſte §. qui a debet intelligi de repetitiōe diei & cōſulis faciēda in ſequētibus ratiōibus in quibus nihil obſtat:quia nō fieret,nec impedimētum ex ſeipſo præſtaret.Secus vbi impedimētum à ſeipio præſtaret,vt in caſu proposito.Præterea cùm talis repetitio nihil operetur:imò ſi fieretvi tiaret cōtractum in anno,ſufficit:quia reperirētur anni dñi cum indictiōe diſcordes:ideo nō fiet:arg.l.Titia.§. idē rñdit. de verb.
14 obl.Quæro†quid ſi indictio reperiatur in medio libri? Rñdeo, ad ſequētia referē ſcđm determinationē ſ.dictā.Ad p̄cedētia nō refertur:cū initium & quælibet extremitas durare dicatur vſq; ad mediū,nō in plura.ſ.ſi qs ius dicē.nō obtemp.l.j.§.j.maximè hoc caſu vbi de valore publici inſtrumēti agimus: & cū facilius poſſet induci repetitio indictiōis q̄ diei,cū duret anno,vt ſ.dixi
15 †Quæritur quid ſi indictio apponatur in fine libri,& oīa inſtrumēta præcedētia ſint ſine indictiōe:an ad præcedētia referatur. Videtur q nō:quia iſte §.loquitur quādo ſolēnitas adhibita in principio referatur ad ſequētia. Quid autem ſi ecōtra nō dicit? Reſpōdeo, aut hoc cōſtat ante oīa inſtrumēta præcedētia eſſe cōfecta vno & eodem anno,& etiam ſine dubio ad oīa referatur cùm clauſula in fine poſita ad oīa referatur in dubio , ſi poſsibile eſt,vt no.ff.de iuriſd.om.iud.l.ſi idem cum eo.§.fi.ff. de lega. j. l.talis ſcriptura.maximè hoc eſt verum quādo verba poſſunt ad totum librum referri,vt ſi dicat,Acta ſub tali indictiōe. Aut inſtrumēta præcedētia fuerūt ſcripta diuerſis annis:& tūc aut verba ſcripturæ & indictiōis referūtur ad illum cōtractum in quo ſunt ſcripta,vt ſi dicat,Actū fuit,& deliberatum fuit dictum inſtrumētum in tali loco,tali tempore,& tali indictiōe : & tūc ad iſtud tātū inſtrumētum refertur. Aut verba ſunt prolata generaliter nō referēdo ſe ad certum inſtrumētum:vt ſi dicit,Acta fuerūt prædicta in tali loco,indictiōe tali &c.& tūc aut ex aliquo q eſt in præcedētibus inſtrumētis apparet ad illa nō poſſe referri, vt ſi in eis ſit alius annus ſcriptus,quo alia currebat indictio : & tūc ad illa nō referatur,vt d.l.ſi idem.d.l.talis ſcriptura. Aut non eſt aliquid quod impediat ad illa referri:& tūc aut inter inſtrumē tum ad q volo quod referatur inſtrumentum vltimum, vbi eſt indictio ſunt media alia inſtrumēta,cum alia indictiōe & diuerſa: & tūc ad illud nō referatur. Aut nō ſunt alia inſtrumēta media:& tūc ad oīa referatur:arg.dictorum iurium,& C.de lib.prę te.l.j.Nec iſto caſu debent attēdi & haberi reſpectus ad varietatem teſtium,vel diei quæ eſſet inter inſtrumēta : cum vno anno poſsibile ſit condere plura inſtrumenta diuerſis diebus,& diuerſis teſtibus pluribus quæ omnia tamen ſub vna indictione fiunt ſed ad diuerſitatem loci in contractu aſcripti, in alijs inſtrumentis debet haberi reſpectus.Quid enim ſi inſtrumentum ad quod volo quod indictio ſit appoſita in principio,vel in fine appareat

↦P. PAV. P.
a ¶Dixi ergo. De indictione & de mō intelligendi eā, vide Feli.in c.inter dilectos. in ix.co.de fide.ītru.
↦P. PAV. P.
b ¶Quæro ergo . Vide circa hoc & ſequētia aliqua per Fel. in c.j.in pe.colum.de fide inſtru.

celebratum Senis, vbi connumerantur anni ab incarnatione domini, vt dixi: & instrumentum vbi indictio est scripta fuit celebratũ Perusij, vbi numerantur anni à natiuitate. Certè quia diuersitas connumerationis annorũ diuersitatẽ inducit, vt probãt gl. alle. de indictione loquentes: dicã tunc ad illa instrumenta nõ
16 referri. †Quæro, dixi q̃ debet publicum instrumentũ continere diem: intelligo diem, scilicet quo notarius fuit rogatus, & contractus habitus à partibus pro absoluto l. contractus. C. de fide instru. non autẽ debet de necessitate continere diem, quo scribitur & extẽditur per notariũ, vt hic probatur & in corpore vt prępono. Impe. & probatur in præalle. l. generali. & apertius C. de diuer. rescri. l. si qua. & glo. l. in summa. §. idẽ labeo. j. de aqua pluar. l. j. §. æditiones. ff. eo. Nec obstat q̃ not. C. de no. Cod. comp. circa fi. primæ consti. quia ibi loquitur in legibus redactis in corpore iuris quas constat valere, licet in eis nõ exprimantur dies & consul, vt ibi no. Et est sciendum q̃ secundũ diuersa loca, ita diuersæ sunt consuetudines, circa dinumerationẽ diei. Nam in aliquibus locis dicitur prima die intrãte mense Maij: & sic de singulis vsq̃ ad medietatem mensis: vel si mensis habet xxxj. dies vsq̃ ad xv. inclusiuè: elapsa aũt medietate alia mensis dicitur die xvij. exeunte mense Maij: & sic de singulis vsq̃ ad finem mẽsis vel vsq̃ ad pen. vel vltimam diem mensis, quibus dicitur die penul. vel vltimo Maij. In aliquibus autem locis dies mensis ponitur extensus vsq̃ ad finem eius. Et hæc consuetudo cõmuniter seruatur in quo non est vis. Tamen ideo posui: quia possibile est hanc dinumerationem effectum inducere ad infra dicẽda. Quę
17 ro, †an sufficiat diem certum esse per relationem ad aliquẽ actũ notarij appositum in instrumento, vt si dicit. Actum Romæ die quo Imperator Carolus quartus coronatus fuit Romæ, dicam j. in q. de mense. Quæro, an dies scriptus in principio libri in vno instrumento, sit communis omnium instrumentorum sequẽtiũ sine die repertorum. Et circa hoc est aduertendũ q̃ quandoque in primo contractu libri reperitur dies & in secundo non reperitur. Dico q̃ tunc in secundo debet intelligi dies in præcedẽti ad-
18 scriptus. Casus est in hoc. §. secundũ intellectum Gul. † Sed quæro an in omnibus instrumẽtis sequentibus posito q̃ multa sint in quibus non est dies, debeat intelligi dies in primo ascriptus. Videtur q̃ sic: quia tex. hic dicit q̃ est cõis omnibus sequẽtibus. Circa hoc puto multa considerari. Pro quibus examinãdis quęritur. Pone q̃ liber notarij est magni voluminis & multorũ quaternionum, in quo fortè continentur mille instrumenta, in nullo quorum est dies, nisi in primo: nunquid illa dies erit cõis omniũ contractuum sequentium? Puto q̃ non, per ea quæ s. dixi post indictionem. Iaco. de Are. ad istũ §. respondet vt ibi dixi, & hic, & j. dicenda intelligo quando notarius, qui conficit librũ, de cuius libro agitur, est mortuus. Nam si viueret & diceret se recordari de die, vel de alia solennitate, quam ponere omisit, creditur ei. Creditur officiali de officio sibi commisso: vt l. apparitores. C. de exac. trib. lib. x. & l. si quis decurio. C. de fal. & l. magis puto. §. ne tamen. ff. de reb. eorũ. de offi. præ. vrb. l. j. §. cura carnis. Quæro si non intelligitur isto casu dies repetitus in omnibus sequentibus instrumentis: an intelligatur saltem repetitus in aliquo ipsorũ, vt in sequenti immediatè post primũ, vel in tertio vel in quarto, vsq̃ ad quem numerũ, cũ in aliquo debet repetitus intelligi, per hunc §. Et videtur q̃ in sequenti contractu imediatè post illum qui habet diẽ, & non in vlteriori, per tex. huius §. qui tantum duarum rationũ mentionem facit. Nec obstat dictio, omnis, hic posita, vt s. dixi. Secundo modo videtur q̃ dies posset dici communis ad omnes contractus qui continentur & scripti sunt vsq̃ ad mediũ libri: quia hic dicitur initium tabularum seu principiũ: & quælibet extremitas rei debet durare vsque ad medium: vt l. præal. & ibi nota. s. si quis ius di. non ob. Sed certè dictæ opp. nõ habent in se rationẽ, vel æquitatẽ, q̃ ad sequentem tantũ contractũ referatur, vel vsq̃ ad medium: cũ non sit ratio quare magis ad vnũ quam ad aliud instrumentum referri debeat: arg. l. j. C. de libe. præ. Ad vnum autẽ non potest referri, vt s. dixi ergo durat quæstio. Pro cuius sol. sunt examinanda verba huius tex. & primò dicitur hic, initium. quomodo intelligitur initium: de quo j. patebit: quia hic est casus quæstionis. Secũdò hic dicit, tabularũ, de quibus tabulis intelligatur? Respondeo, de quacunque materia sint, vt j. de secun. tab. l. j. & j. commo. l. in commodato. §. sicut. Item aduerte: quia hic dicit, tabularum in plurali numero, & sic erat plures chartæ. Multo magis dicemus si esset vna charta, vel vnũ folium, in quo hoc contineretur: & est aduertendũ dũ dicit tabularum, intelligitur communiter, i. libri rationũ, q̃ sic q̃ erant plures tabulæ, vel plures chartæ, quæ tamen faciebant vnum librum: vt probat tex. ibi dum dicit, in quibus, s. erant scriptæ plures rationes. Erant enim eædem tabulæ, seu chartæ respectu cõpositionis: licet aliàs essent plures res: & cognoscitur q̃ eadẽ est tabula siue idem liber, si inuicem sunt colligatæ tabulæ seu chartæ vna ligatura artificiali: ex qua cognoscit q̃ vnus est liber seu volumen: & si aliquæ ligaturæ essent exceptæ, si tamen apparet ex remanentibus vnum volumen esse, idẽ dicemus: vt l. j. §. fin. j. de bo. possess. secundùm tabu. Ex prædictis cõcludo q̃ vt dies in sequentibus intelligatur repetitus, requiritur q̃ sint eædem tabulę, idem liber continuatus, vna continuatione chartarum. Quod vult tex. hic, dum dicit, quibus, &c. quod est relatiuum substãtię identitatis. & cõmentator hic firmat ex his, vtrum in quæstione proposita dies positus in principio libri, intelligatur in sequentibus repetitus. Dico sic: quandoque liber, in cuius principio est dies. est liber multarum chartarum & plurium quaternorum: & quaterni, & chartæ non sunt inuicem colligati & conglutinati, & fortè sunt diuersi voluminis, quia vnus est maior alio: & tunc dies appositus in principio, non est cõmunis nili in cõtractibus illius quinterni tantùm, non autẽ in contractibus quinterni sequentis, qui non continetur in vna conglutinatione, seu ligatura. Ratio: quia non sunt eædem tabulæ, sic cessaret ratio & mens huius §. Et hoc puto verum, nisi sequens quinternus diuersi voluminis haberet continuationem in scriptura connexã cũ primo. Nam tunc series scripturæ faceret ipsas easdem tabulas esse. Sicut enim nil refert, adimatur aliquid re, aut verbo, vt j. de adimen. leg. l. nihil. ita non refert q̃ iste quaternus contineretur re, hoc est, quòd sit eiusdem voluminis & ligaturæ: vel verbo, hoc est, q̃ sit continuata scriptura. Pro hoc videtur casus inl. librorum. §. quid ergo. ibi: non conglutinati, &c. ff. de leg. iij. Quãdoque liber est diuersorũ quinternorũ, qui faciunt easdem tabulas, seu eundem librũ vt si quinterni sint eiusdem voluminis, & inuicẽ colligati, & cõiuncti, ex qua ligatura artificiali cognoscit quòd vnum esset volumen: & sic eædem tabulæ, & idem liber: Et tunc an dies positus in principio huius libri, in vno volumine intelligatur repetitus in sequentibus instrumentis. Aduerte multa possent interuenire, per quæ non referrentur ad sequentia. Pone q̃ in principio libri est vnus contractus, in quo est dies postea sunt aliquæ chartæ non scriptæ: demũ post illas chartas sequitur instrumentum sine die: tũc dico quod dies nõ intelligitur repetitus. Apparet enim quòd notarius in illis chartis mediis volebat aliquid scribere, quod omisit: propter quod patet quòd non est continuatio secundi instrumenti ad primum, saltem in mente notarij: & sic non possunt dici eædem tabulæ. Fortè enim notarius in illis chartis mediis alium diem po fuisset. Sic in simili video q̃ voluntas patris imperfecta ratione solẽnitatis valet inter filios: vt l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testamen. & tamen non valet si est imperfecta ratione voluntatis, quam testator in totum non expressit. Ita hic ex eo quòd notarius dimisit illas medias non scriptas, apparet quòd voluntas eius imperfecta reperitur. Cùm ibi de his propter quæ illas chartas dimisit aliquid non scripsit: & sic ista imperfectio voluntatis viciaret sequentia: licet imperfectio solennitatis non eam vitiaret hoc casu; vt C. famil. ercis. cund. l. fin. & j. de testamen. l. si is qui testamentum. Et hoc dico verum, nisi per errorem notarius illas chartas medias dimisit non scriptas. quod venit quando quis legendo vel scribendo voluit simul duas chartas, vel propter festinantiam. de quo errore starem suæ scripturæ, qua diceret se errasse; & hoc argumen. l. j. §. fi. j. de his quæ in testa. delen. vel nisi aliud in illis chartis non scriptis appareat propter quod de errore notarij doceatur. Nam cauti notarij quando hoc euenit in illis chartis non scriptis apponunt, vacat ad hoc vt dent intelligere quòd ibi nihil volebant scribere: vel faciunt vnam lineam cum incausto ad modum crucis in quolibet latere non
19 scripto: propter quod datur intelligi quòd nihil scribere volebant, sed errore omissum fuit illud spatium. †Item dico si notarius in principio in vno contractu diem posuit: & in sequenti contractu dicit, anno domini M. ccclix. & dimisit spatium in charta, vbi diem ponere volebat; certè nõ intelligitur tunc dies repetitus.

repetitus. apparẽt enim q̃ ibi alium diẽ apponere volebat, & ex eo quod ibi millesimum repetijt, aliàs dixisset eadẽ &c. Idem si eo quod ibi millesimum repetijt, aliàs dixisset eadẽ &c. Idem si diem expressisset in genere dicendo, anno dñi M. ccclix. diem & numerum omisit. Nam apparet q̃ hic alium diẽ ponere volebat: & sic dies præcedens nõ est cõmunis ad sequẽtia: quia nota rius nõ habuit ipsum pro cõmuni sic scribendo. Et sic cessat ratio huius §. Idem puto si esset varietas in mense: quia in primo dixit, secũda die Maij: & in sequẽti instrumento diceret: Actũ fuit in tali loco de mense Iunij, nec diẽ posuisset. Tunc enim sine dubio primus dies nõ intelligeretur repetitus propter varietatẽ mẽsium: arg. l. si idẽ cũ eodem. in fi. ff. de iur. om. iu. Q̃nq̃ oĩa prædicta cessant, sed eędẽ sunt tabulæ, vel idẽ liber ex cõtinuitate scripturæ, & in principio in vno instrumẽto est dies: tunc an intelligatur repetitus in sequẽtibus, dicerẽ q̃ si superuenirẽt testes qui sunt scripti in aliquo ex cõtractibus qui sequũtur, de cuius die agitur: & tũc testibus staretur quibus debet credi de solennitate instrumẽti, vt j. de pact. l. iuris gẽtiũ. §. quod ferè. Aut nõ superuiuũt: & tunc si põt cõiectura sumi ex loco: quia si primũ instrumentũ in quo est dies, apparet factũ in ciuitate Perusij, sequens quod est sine die, apparet confectũ Florentiæ: dico repetitionẽ nõ induci: quia eadẽ die notarius nõ potuisset Perusij & Florentiæ, propter distãtiã loci. Si verò locus est idẽ in quolibet instrumento: tũc reliquo hoc in pectore iudicis, & eius discretioni: ar. j. tit. j. l. maiorẽ in fi. & de iure delib. l. j. qui in sequẽti instrumẽto immediatè post primũ diceret diẽ repetitũ. In alijs inspiciet hoc de cõsilio & colloquio circũspectorũ notariorũ: arg. l. cõparationes. C. de fide instr. & s. in j. cõstit. huius libri. & C. de secũ. nup. l. hac edictali. & de re mili. l. semel. lib. xij. & j. de vent. inspi. l. j. §. j. & in corpo. de nõ alie. §. quod autẽ. qui notarij inspiciẽt an in illo libro cõtineantur tot cõtractus qui secundũ consuetudinẽ ciuitatis sit verosimile q̃ sint celebrati vno die vel non: inspiciet etiam literã an sit continuata vel non: cõsiderabit etiam cõditionem personæ notarij, de cuius cõtractibus & similia. Sed cõtra prædicta opponitur, vbi lex aliquid per fictionẽ contra veritatẽ inducit, cũ fictio sit cõtra veritatem non admittitur probatio in contrariũ, nedum per præsumptionem: imò nec per quascunq̃ claras probationes, vt no. in l. nõ est vero simile. j. quod met. cau. l. siue possidetis. C. de proba. Sed lex ista fingit diem & cõsulem esse repetitum in sequẽtibus rationibus: quia tex. dicit cõmunis est: nõ autem dicit q̃ referatur vel retrahatur ad sequentia: quia fingit actũ eadem die & consule celebratum. Malè ergo dixi supra in pluribus partibus, vbi dixi admitti probationem in contrarium per præsumptionem & indicia. Solu. Puto q̃ in hoc §. non inducatur fictio, sed præsumpto. Nam fictio semper est cõtra veritatem. sed hic nõ est certum sequentem contractum nõ fuisse celebratum eodẽ die quo primus: imò est dubiũ: quia neutrũ apparet: in quo dubio §. iste sic præsumit. Et ratio huius præsumptionis inducendæ fuit identitas tabularum seu libri, & continuatio scripturæ & vicinitas cõtractuum, ex quibus lex præsumit diem & consulem intelligi in sequentibus instrumentis: argumen. l. si ventri. §. fin. j. de priuile. credit. & l. si seruus plurium. §. fin. j. de legat. j. cum simil. Ad textum qui dicit communis, fateor quod est communis vt contractus valeat quasi præsumptiuè eadẽ die factus. Sec tamen vna præsumptio tollit aliam, vt j. de in integ. restit. l. diuus. & l. nam postea. §. si damnetur. de iureiur. & l. ij. circa prin. j. quis ordo in bono. pos. ser. Præsumptiones autem huius legis tollunt probationes, & præ-
20 sumptiones cõtrarias, vt s. dixi. †Quid si dies apponatur in medio libri: quia in medio libri est instrumentũ cum die & cõsule: postea sequuntur alia instrumenta sine die, an in illis intelligatur repetitus? Respondeo q̃ sic: argu. huius §. cõmunis est enim omnis rationis sequentis, vt glo. dicit per hoc: quia tex. dicit hic, postmodum in ea &c. Et ille locus vbi incipit esse dies, rectè di-
21 citur initiũ tabularũ, quo ad instrumenta sequẽtia. Quæro † quid si dies est in fine libri, an sit communis præcedentibus instrumẽtis. Gloss. facit hic quòd non, dum dicit, rationis, scilicet sequentis. Pro hoc tex. qui dicit postmodum mea &c. & si text. & gloss. concludunt quòd communis sit in sequentibus. de præcedentibus nihil dicit. Circa quod dico q̃ aut notarius expressit hoc, sci licet quòd dies in fine appositus ad præcedentia referatur. Et tunc cùm sit publica persona, cuius dicto stabitur, sicut si notarius in fine libri diceret, & prædictis omnibus interfuit &c. qđ

receptum est ad præcedentes omnes con-a tractus referri. Quando q̃ notarius expres-a sit quòd referatur solùm ad vltimum instrumentum, dicendo actum fuit instrumentum, vel hoc actum fuit inter prædictas partes & die tali: tunc ad id solũ instrumentum refertur, non ad præcedentia, sed ad illud instrumentum tantùm, vt l. iij. §. filius. infrà de liberis & posthumis. Aut est b dubium ad quos dies ascriptus in vltimo instrumento referatur: & tunc in dubio p̃sumam non referri ad præcedentia, sed ad id instrumentum tantũ. Et hoc primò per hunc §. vt s. dixi. Secundò q̃ clausula præcedens potentior & fortior est, vt determinet sequentia quam clausula sequẽs, vt determinet precedentia, vt probatur. j. de leg.
a iij. l. quisquis". cum j. gl. & j. quando dies leg. ce. l. filium. Præterea q̃ à præcedente procedit magis debetur sequenti quàm id qđ à sequẽte procedit debeatur præcedenti, vt j. vnde liberi. l. scripto. Igitur concludo hoc casu diem non intelligi repetitum in præcedentibus. Sed contra hoc opponi. quia dies data & adiecta in fine libri, in quo plura & diuersa capitula sunt, & diuersis diebus facta referuntur ad omnia illa. Ita probatur in data sexti. Ita videtur in casu proposito q̃ dies apposita in fine totius libri refera tur ad omnia præcedẽtia. Sol. Dies de quo loquitur §. iste. & materia nostra est dies qua debet exprimi quodlibet instrumentum esse confectũ, & in quo fuit celebratum, & originem habuit. Sed dies datæ totius libri non refertur ad diem quo compositum est quodlibet capitulum per se, sed refertur ad totum librum, & ad tempus publicationis & perfectionis ipsius, cùm nõ requiratur q̃ dies legis conditæ ponatur, vt in prima constitu. Codicis. §. fi. & s. dixi. Quod in contractibus non sufficeret, vt s. dixi. Nõ em debet exprimi dies scripturæ, vel quo incipit scribere librũ, vel quo perficitur, sed dies quo vnumquodq̃ instrumentum per se in libro contentum sumit originem. Nec obstat quod s. dixi de annis domini, vel indictione apposita in fine libri: quia in illa magis de facili possunt intelligi repetita causa & rationibus ibi
22 dictis. Quęro circa hoc † qd de pluribus actis, seu scripturis alijs in quibus dies requiritur quæ non reperiuntur inuicem artificialiter colligatæ, sed infilzate, vt ita loquar scđm vulgare cõmune, q̃ dicitur in filza notarij, vt quotidie faciunt notarij causarũ quãdo acta sibi producunt. An dies appositus in prima scriptura posita in filza intelligatur in sequentibus repetita? Respon. nõ per supradicta: quia non infilzantur, vt ibi sint perpetuo: dico destinatione eius qui ibi ponit eas, sed vt sint ibi & extrahantur inde, & apponantur ad librum notarij infilzantis: arg. l. quæsitũ. §. primo. infra de leg. iij. Ex hoc deciditur quæstio. Arbiter recepto libello statuit parti terminum ad accipiendum copiam, & ad opponendum duorum dierum, notarius in fine libelli, vt moris eorum est scripsit diem porrecti libelli: & posuit in filza. Deinde pars copiam habuit, & exceptiones produxit, quas arbiter admisit inquantum de iure tenetur: notarius posuit exceptiones in eadem filza: tamen d'em quam productæ fuerunt non posuit: an
23 dies apposita in libello intelligatur in actibus sequentibus in eadem filza repetita? Et per prædicta dico q̃ non. † Quęritur quid de mense, an sit de substantia publici instrumenti. Et tex. in cor. §. vt prępo. no. Impe. nominat mensem inter substantialia. Idẽ gl.b
b in præalle. l. generali. non ponit mensem, sed diem tantum. Puto mensem de necessitate apponi non debere, sed consueuit apponi ad declarationem diei. Nam illa sunt de substantia rei, sine quibus res vel actus valere non potest, vt j. de ver. oblig. l. j. Sed si ponerem diem omni certitudine certum posito quod mensis non apponeretur: dicerẽ instrumentum valere, vt puta si instrumentum dicat, anno domini M. cclvj. die natiuitatis Domini nostri Iesu Christi. posito quod non diceret de mense Decembris. Certum est enim illam diem fuisse de illo mense; & sic quandocũq̃ est mensis notorius posito die & anno: tunc dico mensem exprimi de necessitate non debere: arg. ff. de dote præleg. l. j. §. fi. & j. de contrahen. empt. l. cum seruo. Et hoc est verum in mense, qui certus redditur posito die, vt Pascha: etiam non expresso die in qualitate sua. Sed quæro, notarius dixit in die Paschatis, & non ex-

¶ P. PAV. P. ¶ L. qsquis. Vbi etiã Bar. in l. auia. ff. de cõdi. & demon. vide oĩa no Ias. in princ. huius §. & in l. j. in ij. co. C. de libe. præte. in l. ſt ita sit scriptũ. in ix. col. de le. j. in l. pacta nouissima. C. de pactis. in vj. col.

☞ ¶ Aduerte quod imo gl. in gñali asserit enumerato mensem debere apponi: ibi dum dicit. Tertiò mensis & die. Ita seruat consuetudo vbique recepta. Alexan. Losæus.

POMATES.

a ¶Propinquo. Vide Alexā. cōſil. xxxvij. in ſi. vol. iij.

preſsit menſem. Rñdeo. aut omnes contractus proximè præcedentes ſunt facti tali menſe quo aliqđ Paſcha fuit: de illo menſe intelligo. Alias cū plura ſunt Paſchata in anno dicam ſecus. Quæro quid ſi dicit de Paſchate reſurrectionis, an ſufficit? Dico ꝙ non: quia Paſcha iſtud etiam diuerſis mēſibus eſſe poteſt, cum omne Paſcha poſsit ex Lunæ curſu diuerſis menſibus variari, duobus exceptis, ſcilicet Paſcha natiuitatis & Paſcha Epiphaniæ. quæro quid ſi dicit de Paſcate natiuitatis ꝙ ſemper eſt vno menſe, an dicatur dies certa? Videtur ꝙ non: quia diebus tribus continuis feſtum Paſchatis celebratur. Crede rem oppoſitum quod intelligatur de primo die Paſcatis, tanquā de digniori. Quæro quid ſi dicatur die veneris ſancta, an ſufficiat ſi non adiiciatur menſis? Reſpon. ꝙ non: cū ex curſu Lunæ varietur, ſicut ſ. dixi de Paſchate, ſed ſi dicatur ꝙ id Paſcha potuit eſſe diuerſis menſibus. non obſt. quia ex quo ponitur annus, & poſtea ſequitur dies Paſchatis reſurrectionis: certum eſt debere intelligi de die Paſchatis quæ fuit illo anno, cum ſemel tantum fuerit. Reſpondeo, non ſequitur quod fuit anno iſto.

Nam vt ſ. dixi dinumeratio annorum domini alicubi fit à natiuitate: alicubi ab incarnatione: & ſic poteſt diuerſitas in an-
24 nis reperiri. † Sed quid ſi notarius in principio libri dixit in vno contractu die ſecundo menſis Ianuarij: poſtea in ſequenti contractu dixit, die: & dimiſit ſpatium numeri diei, & poſtea ſequitur menſis Februarij: an intelligatur repetita dies præcedens? Dico ꝙ non, propter menſis diuerſitatem. Quid ſi dixit in principio, die ſecundo menſis Ianuarij in inſtrumento ſequēti dicatur die ſecundo menſis: & non exprimat cuius menſis an eodem menſe Ianuarij intelligemus repetitum? Reſpondeo, aut illa inſtrumenta poſita in eodem libro ſub eodem anno, non dicunt eodem die &c. nec menſem repetunt: tunc non intelligam in ſequentibus repetitū mēſem. Ratio: quia ex aliis ſuis inſtrumentis apparet notariū alium menſem ponere vo luiſſe: ar. l. ſi ſeruus plurīū. §. fi. j. de leg. j. Aut in aliis inſtrumētis: poſito ꝙ ſint eodem die cōpoſita: notarius conſueuit menſem repetere: tunc intelligo menſem repetitum: arg. d. l. j. §. ſinautem. j. de hær. inſti. Quid in dubio ſi de conſuetudine notarij nō apparet? Dicerem menſem nō intelligi repetitū: quia repetendo mēſem cōſtat, licet nō exprimatur ꝙ de alio precedenti ſentit: arg. eorū quæ ſ. dixi. Quintò dixi ꝙ de ſubſtantia publici inſtrumēti eſt nomen papę vel Imperatoris. ꝙ probatur in rubro & nigro in auē. vt prępo. no. Imp. & d. l. generali. licet ibi dicatur ꝙ nomē Conſulis eſt ponendū: tamen cōſuetudo admittit ꝙ nomē Impe-
25 ratoris tantū in territorio papæ ſeu eccleſiæ. Quæro † ſi nomē papæ vel Imperatoris eſt appoſitū in principio libri in vno inſtrumento: an intelligatur in ſequētibus repetitum? Rñdeo, in oibus aliis caſibus in quibus dixi diē intelligi repetitū in ſequētibus inſtrumentis, in his dico nomē papæ vel Imperatoris intelligi repetitū. Et hoc duplici ratione. Primò per hunc text. qui dicit diē & conſulē in repetitione æquiparari. Secundò: quia ſi eodē die fit, ſequitur ꝙ tēpore eiuſdē conſulis papæ vel Imperatoris: quia quæ vno & eodē tēpore fiunt ſimul fieri dicuntur, vt j. locati. l. in operis. & de pig. l. ſi fundus. §. ſi duo. Puto autē ꝙ facilius intelligatur repetitū nomē Imperatoris vel papę q̄ dies. Quid enim ſi liber eſt magni voluminis, & in eo ſunt tot cōtractus, ꝙ nō eſt verоſimile, & fortè impoſsibile notariū eadem die eos feciſſe & in principio eſt nomē Imperatoris vel papæ, in aliis inſtrumētis nō eſt? Certè ꝙ ſ. de die dixi idē dico de nomine Imperatoris vel papæ in omnibus ſequentibus intelligitur repetitū. Quod eſſe verū ſic probo. Quilibet præſumitur viuere vſq; ad centū annos, niſi probeť, vt j. quemadmo. teſt. aperi. l. ij. ſi dubiteť. & ibi no. gl. not. etiā j. de acqui. hær. l. ſed & ſi de ſua. in prin. facit C. de poſtli. nec nos. & cōſtat tpe primi cōtractus Imperatorē illū cuius nomen eſt expreſsū viuere: ergo etiā tēpore cōtractuū ſequentiū viuere p̄ſumit. Et ſic pōt, & debet ar. huius §. intelligi repetitū: & ideo cōſultū eſt volenti ſequētia inſtrumēta nō valere, ꝙ articuleť & probeť ſi verū eſt ꝙ illa die q̄ continеť in primo inſtrō ille Imperator vel papa mortuus ſit: tūc cū impoſsibile ſit nō intelligā repetitū, & cōtra præſumptionē huius §. recipiā ꝓbationes in contrariū, vt ſ. dixi. Quid ſi nomē Imperatoris vel papæ reperiatur in
26 medio vel in fine libri? Dic vt ſ. dixi circa diē. Sextò dixi † ꝙ in inſtrumento ad eius ſubſtantiā requiriť locus. ꝙ an verū ſit reuocat in dubiū. Et tex. in corpore vt prępo. no. impe. de loco nō ponit, ſed gl. ponit, illū debere requiri, vt d. l. generali. & C. de cōtra hē. & cō. ſtip. l. optimā. & extra de re iudi. c. abbate ſane. lib. vj. & Spe. in tit. de inſtr. edi. & Ia. de Are. ꝙ plus eſt in d. l. optimā. dicit debere apponi locū loci. ꝙ ibi ſequitur Cy. ar. §. quantū. in auē. quomo. na. effi. legi. Dico locū de conſuetudine eſſe de ſubſtātia publici inſtri, nec eſſe tex. qui nos vrgeret ad dicēdū oppoſitum. Tamen quia principaliter hoc non intendimus, ſed ſolū de repeti-
27 tione ipſius: quæro † an locus poſitus in principio tabularum debeat in ſequentibus inſtrumentis intelligi repetitus, poſito ꝙ ſit de ſubſtantia inſtrumenti? Rñ. Quidā eſt locus generalis & cōis vt ſi notarius in principio in vno inſtrumēto dixit: Actū in ciuitate Peruſij: & tunc per hūc. §. dicā ipſum intelligi repetitū in ſequētibus inſtrumētis, maximè ſi notarius eſt de illa ciuitate, & ibi ſtationē habet, & ibi morā trahere conſueuit. Et hoc eſt verū, niſi ex aduerſo probaretur ꝙ die inſtrumēti conditi ille notarius
a fuiſſet in vno alio loco ita diſtanti ꝙ in vna & eadem die nō poſſet in ambobus locis eſſe, vel etiā ꝙ fuit in loco propinquo, ſed teſtes probant ꝙ in illo die nō receſsit ab illo loco, ſecundū formā probādi negatiuā, tēpore & loco coarctatā, vt l. j. j. de iti. actuq; priua. Quidam eſt locus particularis & ſingularis, vt ſi notarius in principio in vno inſtrumento dixit: Actum in ciuitate Peruſij, & in domo Titij &c. Tūc an ille locus intelligatur repetitus, dico ꝙ quidam eſt locus particularis in quo eſt de neceſsitate actum ꝙ in inſtrumēto poſsit celebrari, vt locus in quo ius reddi conſuetum eſt, quem locum in actibus contentioſis iudex de neceſsitate habet ſeruare, vt ſ. de iuſti. & iur. l. pen. in fi. & tunc ſi notarius in actu ſcripto in principio libri dixit: Actum in ciuitate Peruſij in palatio domini Poteſtatis, in loco vbi ius redditur: & tunc omnia acta ſcripta ſequentia intelligam eodē loco facta, cùm alibi fieri non potuerunt: maximè ſi in actis ſequētibus dicitur ꝙ iudicis licentia interceſſerit, qui iudex habet neceſſe illum locum tenere, vt dixi. Idem ſi ſunt alia inſtrumenta, quæ non potuerunt celebrari, niſi in loco capituli. Nam ſi primū inſtrumentum dicat: Actum in tali eccleſia vbi Abbas vel Epiſcopus capitulum facere conſueuit: dico locum illum in ſequētibus intelligi repetitum: & maximè vbi ponitur perſona ſuperioris, quæ facit præſumi omnia ſolenniter acta, vt l. magis puto. j. de rebus eorum. Quidam eſt locus particularis in quo nō eſt de neceſsitate actū inſtrumenta celebrari, vt eſt in actis extraiudicialibus qui poſſunt quolibet loco: dum tamen honeſto celebrari: ſi primum inſtrumētum dicat, actum in ciuitate Peruſij in domo Martini: & tunc aut apparet ꝙ nec die appoſito in inſtrumēto, nec vnquam illa domus fuit Martini: & tunc non dicam locum in ſequentibus repetitum: quia illud ꝙ nō eſt nō poteſt repetitum intelligi: arg. l. ſed & ſi ſub conditione. §. poſt defectū. j. iniuſt. rup. teſta. Præterea repetitio & interpretatio q̄ vitiaret, nō debet fieri in contractibus. l. Titia. §. idē reſpondet j. de verb. obl. & l. j. & ibi nota. j. de eo ꝙ cer. loco. Remanēt ergo inſtrumēta ſequentia ſine loco. Si verò domus erat Martini die cōditi primi inſtrumēti, ſed probatur ꝙ die ſequēti alij vēdidit & tradidit, & alius in ea morať, vel probatur ꝙ illa die tota domus fuit cōbuſta, & inſtrumēta ſequētia continent alium diem: certè nō intelligam locū in ſequētibus repetitum, cū ſit impoſsibile. Si verò adhuc erat illa domus, & eiuſdem eſt cuius erat primò: & tunc aut ille locus appoſitus in primo inſtrumēto erat locus in quo notarius habet ſtationē ſuā: & quem cōiter in inſtrumētis apponere ſolet: qa vbi illa vt plurimū faciebat. & tunc illū locū in ſequētibus intelligā repetitum. Si verò alius erat locus q̄ ſtationis ſuæ an repetitus intelligatur? videtur ꝙ non: qa alia eſt ratio in aliis ſolennitatibus quā ſit in die & conſule, vt not. ſ. eo. l. prima. ſ. edictiones. in fi. gl. magnę. Dico oppoſitū, ꝙ locus debet intelligi repetitus maximè in illis caſibus in quibus dies intelligitur repetita, ꝙ ſic probo. Si dies in præcedenti inſtrō appoſitus intelligitur repetitus: ita ꝙ dicitur inſtrumentū ſequēs factum eodem die: ſic ſtatim poſt primum, vt in prima cōſtit. Codic. in fi. ergo & in eodem loco: quia ea quæ immediatè fiūt vnū poſt aliud, ſimul fieri dicuntur, vt j. locati. l. in operis. & cōia præd. l. ſi quis duas. §. item ſi duo. & de teſta. milі. l. quærebatur. & hoc q̄ eodem die apparet, vel præſumptiuè confecta eſſe inſtrumēta cīa ſequētia. Si verò diuerſis diebus & menſibus fuerunt cōfecta: etiā multū remotis & diſtantibus ab inuicem: puta primum inſtrumētum fuit conditum de menſe Ianuarij in domo Titij, ſequenti. inſtrumenta fuerunt condita diuerſis diebus, & ſunt ſine loco, & vltimum inſtrumentū fuit conditum fortè die vltima Decembris: an locus debeat intelligi repetitus. Hoc arbitrio iudicis relinquo, qui de hoc ſecundū apparentes circunſtantias iudicabit, vt ſ. dixi de die. Nam ſi viuūt teſtes qui ſcripti ſunt in inſtrumēto ſe informabit ab illis. Si ſunt mortui: tunc inueſtigabit an notarius in loco qui ponitur in primo inſtrumēto conſueuit aſsiduè morari, ire redire vel non, vt j. de acqui. re. do. l. lege naturali. Et prædicta vera qñ locus appoſitus in principio libri ſe refert ad vnū contractum. Si verò refert ſe ad totam compoſitionē libri, vt ſi dicit, hic eſt liber mei talis notarij ſcriptus per me in ciuitate Peruſij: in domo tali: tunc cū iſta ſolennitas loci dependeat à notario non à partibus, & hæc ſcripta ſe referant ad totam ſcripturam libri: tunc intelligas locū in omnibus ſequentibus repetitum: arg. l. iij. j. de lib. & poſthu. Quid autem ſi in medio libri poneretur locus? Dic vt ſ. de die dixi. Quid ſi in fine? Dic ſimiliter vt ſupra dixi. Septimò dixi ꝙ ad eſſe publici inſtrumenti teſtes requiritur, quod probatur in corpore, vt præpo. no. Impe-
28 ra. & in gl. l. generali. cum ſi. Circa † quod quæritur an teſtes ſcripti in principio libri in vno inſtrumēto intelligantur in ſequentibus inſtrumentis ſine teſtibus repertis repetiti? Dico ꝙ ſi ipſi viuunt ipſis eſt ſtandū: quia de ſolennitate cōtractus agitur, vt no. in l. iuris gentiū. §. quod fere. de pact. Si non viuunt: tunc aut omnes cōtractus fuerūt facti eodē die quo & illi vbi teſtes ſunt ſcripti: & eos repetitos intelligo quia ſimul fieri intelliguntur & dicuntur, vt in prælleg. l. in operis. cum ſi. ſ. alleg. Aut diuerſis diebus: & tunc aut conſtat eos teſtes in principio ſcriptos vixiſſe tempore cōfectionis omniū inſtrumentorū, quod iſto caſu non præſumitur, niſi probetur cū conſtat eos mortuos. Sed ſi cōſtet eos eſſe in vita eo tēpore de quo agitur. Et tunc aut erant teſtes qui in ciuitate vel loco, vbi cōtractus celebrati appareant vt plurimum morabantur: & intelligo in omnibus cōtractibus repetitos: arg. huius §. Aut ibi nō morabātur, fortè quia erant de comitatu, & cōtractus fuerunt facti in ciuitate, vel fortè quia erāt teſtes ignoti: tūc ex qualitate & fide notarij eos intelligā repetitos vel non: arg. eius quod not. in prin. huius l. Si verò non viuebāt tempore quo cōfecta fuerunt inſtrumenta ſequentia, & hoc cō ſtat: & tunc ſine dubio nō poſſunt intelligi in eis repeti: qa quod
29 non eſt &c. vt ſ. in præcedentibus dixi. † Octauò dixi quòd de ſubſtantia publici inſtrumenti eſt quòd notarius ſit rogatus, hoc eſt quòd de mandato partium ſcribat. Pro hoc ſ. ea. l. §. pertinere. & glo. in l. generali ſæpius allegata. & ſ. eo. l. prætor. §. j. vt not. in corpore de tab. §. nos autem. col. iij. & licet gloſ. ibi teneat ꝙ tabellio ſemper præſumatur rogatus poſito ꝙ non apparet, ſecundū quam gloſſ. nō eſſet vlterius tractandū de infra dicendis. In hoc tamen puto glo. illam nō procedere, nec tex. nec ratione fundari: quia leges quas allegāt, loquuntur de ſolennitate intrinſeca, quæ includitur ex natura verborū. Quòd autem notarius rogetur à partibus eſt ſolennitas extrinſeca quā nō præſumam, vt l. quæcunq; §. qui à pupillo. j. de publicia. Præterea contra eā eſt ſententia Inno. extra de fide inſtr. c. j. quicquid dicat Iaco. de
30 bel. in d. corpore. & Spe. in tit. de inſtr. edit. ideo quæro † ſi tabellio in principio libri aſſerat ſe rogatum in vno inſtrumento, an intelligatur eſſe rogatus ad omnia inſtrumēta ſequentia, in quibus nō continetur ꝙ ſit rogatus? Reſpon. Inſpicienda ſunt verba ſcripturæ. Aut enim verba referuntur ad totum librum: quia dixit in loco publico, anno domini Milleſimo cc. &c. Hic eſt liber quo continentur contractus & ſcripturæ de quibus fui rogatus ego talis notarius ab infra ſcriptis perſonis &c. & tunc ad omnia ſequentia ſit cōmunis illa ſcriptura. j. de lib. & poſth. l. iij. extra de reſcrip. c. cauſam quæ. & qa in verbis nulla eſt obſcuritas. l. ille aut ille. §. cum in verbis. j. de leg. iij. Aut verba referūt ſe ad primum contractū tantū, & ſunt in principio in primo contractu, vel in fine eius dicentia, & prædicta de mandato & licentia, vel rogatus à dictis contrahentibus ſcripſi & publicaui: & tunc non intelligimus ſequētia inſtrumēta referri: quia cū dicta verba certū inſtrumentum ſpecialiter & expreſsè reſpiciant, illud tantū habent ſolennizare nō alia: arg. d. l. iij. & quod not. C. de libe. præteri. l. j. & extra de app. c. ſecundò requiris. in princi. & l. talis ſcriptura. de leg. j. Et ſi ſequentia inſtrumenta eodē die quo illud extiterint celebrata: quia nō ſequitur: eodem die ſunt facta: ergo de omnibus fuit rogatus, licet ſupra in loco & teſtibus aliud dixerim: niſi inter eaſdem perſonas eſſent omnes illi contractus celebrati: quia tunc ex identitate perſonarū, & diei, præ-
31 ſumeretur hoc repetitū. † Quæro quid ſi verba importantia ꝙ notarius ſit rogatus, ſint ſcripta in fine totius libri? Rñ. idē quod ſ. dicerem: quia aut ſe referunt ad totū librum, aut ad vltimum cōtractum. Licet enim iſta ſolennitas ꝙ notarius ſit rogatus, ſit vniformis: quia vniformiter fit ſicut ſolennitas ſigni, vt j. dicam. Ex quo videtur magis de facili repetita: intelligitur tamen ꝙ nō dependeat à notario tantū, ſed à cōtrahentibus: imò fortè merè à contrahentibus, cum notarius hoc recuſare non poſſet, vt C. de defen. ciui. l. pen. & cū ſeruus publicus ſit, vt d. l. generali. non dicam ipſam repetitā intelligi, niſi in caſibus ſupradictis. Et prędicta vera quando notarius ſcriberet inſtrumentum inter certas perſonas vel ad mandatum vnius tantū, in actibus qui ab vno tantùm procedūt. Si verò ſcriberet aliquod inſtrumentū ſuum proprium quod poteſt in certis caſibus: fortè teſtamentū ſuum vel fortè inſtrumentum quo procuratorē conſtitueret, ſecundū no. per cōmentatorem. j. de ſtip. ſer. l. proinde. & l. de eo. j. de fal. tunc iſta ſolennitas ꝙ ſit rogatus, vel ꝙ ſibi mandetur nō requiritur. Ratio: quia verba imperatiui modi non cadunt in propriā perſonā. vt j. de arbit. l. pe. Quid autem eſſet de aliis ſolennitatibus ſuprà dictis: an in inſtrumentis quę in cauſa propria faceret
32 requirantur: hic examinare non curo. † Reſtat de nono & vltimo. ſ. ꝙ tabelliones apponunt ſignum, & quod ſignū ſit de ſubſtantia publici inſtrumenti, omnes doct. nullo excepto concordant. & probatur per tex. in l. fi. C. de aſſeſſo. ibi ſignum quod cō ſuetum eſt in chartis apponi &c. & in cor. de inſtr. cau. & fid. §. oportet autem. col. vj. & tex. & gloſ. inſtit. de publi. iudic. §. item
33 lex Cor. † Quæro ergo circa hoc, an hæc ſolennitas ſigni appoſita in principio libri ſit communis omnibus ſequentibus inſtrumentis. Quæ quæſtio cū de facto occurreret Eugubij mihi fuit conſulenda cōmiſſa. Et videtur primò ꝙ omnibus inſtrumentis ſequentibus ſit cōmunis: arg. huius §. In contrariū videtur: quia ſuper certo non cadit præſumptio, vt l. nō eſt verоſimile. in prin. cū ibi not. j. quod met. cau. & l. cōtinuus. j. de verb. obl. Sed certū eſt ſignum appoſitum in principio libri, & nō alibi: ergo nō poſſumus præſumere ꝙ in aliis repetitum ſit. Nec obſtat iſte §. quia in rationibus ſequentibus erat dubium quo die conditæ fuerūt, cùm dies in eis non eſſet: & in hoc dubio lex præſumit ꝙ eodem die. Oppoſitum conſului: quia cùm iſta ſolennitas ſit vniformis, & à ſolo notario dependeat, vt j. dicam repetita intelligatur, vt omnibus ſit communis. & ſuper publicatione totius libri appoſita intelligatur: quia ſi ſolennitas difformis vel diei conſulis repetita intelligitur, vt hoc §. multò magis ea quæ eſt vniformis, vt ſignum. & hoc ſiue in principio ſiue in fine libri apponatur,
34 vt communiter notariorum eſt mos. † Sed circa hoc mouetur vnū dubium. Quidam imprudens notarius tempore quo mundus mortalitatem magnam ſuſtinebat, & homines de ſubito moriebantur: infirmitate grauatus recolens de multis contractibus, & teſtamentis ſe fuiſſe rogatum quos ſui deſidia in libro nō poſuit, ſed illos prout primitus in ſchedulis ſeparatis ſcripſerat, habebat adhuc, & cognoſcens ſe non poſſe in vnaquaq; ſchedula ſuum ſignum ponere accepit omnes illas ſchedulas ſimul, & miſit eas in quodam cophino. & ſignauit cophinum, & claue clauſit: & ſupra ſeraturam ſeu clauſuram poſuit, & applicauit vnam chartam in qua per eum ſic reperiebatur ſcriptum: omnes ſchedulæ & rogitus qui intus in iſto cophino continentur ſcriptæ ſunt, & fuerūt per me talem notarium annis, indictionibus, & locis, & menſibus, diebus conſulibus & teſtibus in earū qualibet per me ſcriptis, de quibus à perſonis in eis ſcriptis cogatus extiti illas publicare: quæ ſingulariter infirmitate corporis impeditus mei ſigni ſolita impreſsione publicare non valens, hic deſuper iſtam ſeraturam meum ſignum propria manu ſcribo. Quo notario defuncto in dubium reuocabatur, an dictis ſchedulis omnibus aliis ſolennitatibus exceptis ſignis fulcitis, adhibenda ſit fides, vt publicis inſtrumentis? Et videtur ꝙ non. Primò quia vt ſolennitas inſtrumenti in ſequentibus repetita dicatur, oportet ꝙ in principio libri notarij, vel aliqua eius parte ſit appoſita, vt eſt caſus hic, dū dicit in quibus, ſ. tabulis. & in principio dum dicit, initium tabularū, vt ſ. dixi. Præterea iſtæ ſchedulæ non ſunt eædē tabulæ, nec idem liber, nec eædē ligaturæ, nec

Vbi quidam not qd minꝰ quę ſmꝰ difficilis probatorio admittꝰ probatio p coniecturas R. a Bal. n 18. & hy pōll. plenissime l. f. C. ad l. cor. de fals. n. 1. cum ſequentibꝰ &R. de probat. idquam ſc Ramutti

ſ POMATES.
a ¶Prætor ait. Cōtrariū videtur tenuiſſe Bald.quod refert do. Iaſ. & reprobat l. ij. co. iij. C.de teſt. & circa hunc §. & §. proxi. vide Bar.in alle.auc. ſi quis in aliquo. C. de eden. & quod fuit contrarius ſequens ſi lā opi.quā in d. auc. reprobat.l.ij.§.ſi dubiteſ. in fi. ff. quēad. teſta.ape.
b ¶Facit fidē. Adde q hoc ſequitur Ro. conſil.cv.
ſ POMATES.
c ¶Preterea. Vide Bar. conſi.iiij.col.vj. lib.j. Ro.conſi.cl.aliās cv. in co.ij. in iij.dubio.
✠P. PAV. P.
d ¶Debet audiri. Si tñ teſtes deponerēt ipm fuiſſe rogatū, poſſet de nouo conficere inſtrumentū, vide Ro. cōſi.ſingu. cclxxiij. inci.tabellio. vbi etiā alleg. Bald.in l.ſi. C. de eden. & ibi etiam Ro. ponit an notariꝰ poſſit vt falſarius puniri, ſi dicat ſe non recordari fuiſſe rogatū ſi poſtea probetur eū fuiſſe rogatum.
e ☞Adde quæ ſcripſit Ferra.in auc.ſi quis i aliquo.col. iij. & iiij. C.eo. Ant.Rub. Ale.
e ¶An verò. Adde Io. de Imo.in c.ij. de po. vbi refert iſtā doctrinam.Bart.hic. Andr. Barb.
ſ POMATES.
f ¶Dicergo. Vide Alexan.conſi.lviij. co. fin.vol.j.
ſ POMATES.
g ¶Ratio. Vide Feli.c. fi.co.ij.in fi. & in iij. not.de proba. & in c. ſicut.vj.col.verſ. quta declaratio.& verſicu.ſeq.de re iudi. in vij.colum.
h ☞Antiqui codices addunt l. deperditū. ff.de pe.hær.qui tex. ad vnguem.ad quod adducitur probat.Alex.Loſæus.
✠P. PAV. P.
i ¶Si probatur. Iſta diſtinctio Barto.hic eſt cōiter approbata vt per Alex.hic,& in l. domos.in pe. col. de leg.j.& i cōſi.inci.viſis & opportunè cōſideratis.in ij.& vj.co. vide ad hęc Ale. cōſi. xviij.vol.j.col.vlt.

continuatæ literæ, nec ratione facti: quia in eis ſunt facta diuerſa:ergo talis ſolennitas ſigni extra eas appoſiti, eas nullo modo reſpicit. In contrarium videtur. Nam quædā ſunt de ſubſtantia inſtrumēti, quæ non ſunt vniformia, ſed vario & diuerſo modo poni in inſtrumento contingit, vt ſunt omnes ſolēnitates & ſubſtātialia ſ.dicta excepto rogitu notarij. Dies enim anni domini locus, menſis, indictio, teſtes, poſſunt diuerſificari:nā ſecundū varietatē & diuerſitatem diei quo conficitur inſtrumentū,ita diuerſo modo dies in inſtrumēto apponitur.Et de his ſubſtantialibus intelligantur ea quæ ſ.dixi:& maximè quia multa ex eis non à ſolo tabellione dependent,ſed communiter ab eo & à partibus. Quædam ſunt ſubſtantialia inſtrumenti vniformia, & vniformiter in omnibus inſtrumentis apponuntur,& ex ſolo notario dependent nullo extrinſeco accedente, vt eſt iubſtantiale,& ſolēnitas ſigni tabellionis,quod ſignū vniforme & ab eo ſolo dependet. Poſſet dici in omnibus ſchedulis repetita etiā eis eſſe cōmunia:puto ſ.dictis attentis de ſtricto iure non poſſe defendi q dictæ tabulæ valeāt vt publicæ: cùm in eis vel altera earū non ſit ſignū: nec infirmitatis caſus excuſet:quia culpa eius præceſsit.Sed æquū fore credo ipſas dici publicas & ſolēnes.tum propter contractuū, & teſtatorū multitudinē, ne omnia pereāt quod in maximum diſpendiū contrahentiū redūdaret:ar.ſ.de offi.præto. l. Barbarius.tum:quia caſu infirmitatis qua tūc detinebatur notarius, cùm tunc per eum nō ſtetit, & fecit quicquid poterat illa hora, aliquid de iuris rigore, vt valeant relaxeť.

†Expeditis de ſubſtantialibus inſtrumenti publici,quæritur quid ſi ſolennitas in caſu quo aliàs debet intelligi communis ſequentibus,reperitur ſcripta in cooperta libri notarij,intus vel extra,nō curo: non autem in aliquo contractu, vt ſi notarius in cooperta libri dicit:hic eſt liber cōtractuū ſiue rogationū per me notariū talem ſcriptorum &c.Reſpond.inſpiciēda ſunt verba huius inſcriptionis. Aut enim ſic dicūt. In nomine domini amen. M. ccclix. indictione xij.tēpore talis papæ vigeſima mēſis Decembris. Hic eſt liber rogationū & contractuum ſcriptorum per me talem notarium &c.& tunc ſine dubio tales ſolēnitates nō ſunt cōmunes ſequentibus inſtrumentis. Aut nō reſpiciunt aliquem contractum aut inſtrumentū particulare, ſed totum librum,& imponit fidem toti libro q ſit notarij,& q ſit ab eo ſcriptus, hæc præſumptio non dicit aliquid de tēpore alicuius contractus,ſed tex.hic requirit q in aliquo actu debeat eſſe dies,dum dicit,ſi initiū tabularū &c. Sed illa cooperta non eſt initium tabularum,vt j.dicam:ergo &c. Si verò verba dicerent ſic.Hic eſt liber incœptus ſcribi per me notarium.j.ſcriptum ſub tali anno & tali die &c. Et tūc videtur q referatur ad primum inſtrumentū & ad ſequens:cùm in eo non ſunt ſolennitates.ſecus tamen ſi in eo ſunt ſolēnitates nō ad vltera.Nam ſi dicamus iſtā talem coopertā eſſe de libro: & tunc ſine dubio ad ſequens inſtrumentū referatur: quia tunc librum ſcribere incœpit.Si dicamus nō cōtineri appellatione libri, nec eſſe de libro:& tunc puto idē:quia ſi in aliquo alio loco ſcripſiſſet q incœpit ſcribere illū librum die tali:illa eſt dies primæ ſcripturæ illius libri:& ſic primi inſtrumenti. Nihil enim intereſt q ſit per ſe certū vel per relationē ad certum,vt l.ſi ita. j. de condi: & demon. Nec obſtat iſte §. qui dicit q dies debet cōtineri in libro,vt intelligatur in ſequētibus repetitus:quia fateor qñ de ſequentibus inſtrumētis agitur.Sed qñ agitur de primo inſtrume-
36 to:tunc ſufficit ſcriptura prædicta.An†autē iſtę coopertæ cuiuſcunq; materiæ ſint dicātur eſſe de libro:dicerem ſic:Aut quæris nunquid dicātur eſſe de ſubſtātia,& eſſe libri:& dico q non: qđ patet:quia à principio nō requirūtur:& ſic appoſitæ reuocantur eis ſublatis remanet ita liber nominatus vt primo. Aut quæris vtrū eis appoſitis cedat diſpoſitioni quæ de libro fieret vt venditioni legato,& ſimilibus.dico q ſic:arg.l.iij.§.j.j.de leg.iij. & j. de vi.tri.& oleo leg.l.iij.§.j.& l.hæres meus.§.pe.de leg.iij.& expreſsius in l.librorū eo.ti.& cedunt ſicut adiacentia ipſi libro.ar. l.prędīs.§.pe.de leg.iij.& l.olympico.j.de ſeruit.vrba.prędio.& ſic propriè,& verè nō ſunt de eſſe libri,licet ei cedāt,vnde text. qui hic dicit,ſi initiū tabularū.non intelligit de eo quod in cooperta ſcriptū eſt,niſi ſecundū quod ſ.dixi. Additio.

1 ☞*Exemplum factum manu notarij publici facit fidem.*
2 *Inſtrumentum quod redditur à notario parti non dicitur originale, ſed originale dicitur quod remanet notario.*
3 *Statur protocollo notarij quando eſt uarietas inter protocollum, & inſtrumentum datum parti.*
4 *Notarius qui petit examinari teſtes,ut poſit eſſe certus,an fuerit rogatus de tali actu non auditur.*

a 1 **Prætor ait.** Per iſtum textū ego dico duo notabilia. Primò †q ſi notarius dicit in inſtrumento, hoc eſt exemplū cuiuſdā inſtrumenti ſcripti manu mei notarij: q licet exemplū ſit,tamen facit fidē: quia notarius qui exemplauit eſt de hoc inſtructus in inſtrumento ſuæ profeſsionis, vt hic dicit. Præterea non eſt maioris authoritatis originale quàm iſtud exemplū:ergo &c. Secundò dico †q inſtrumentū quod notarius reddit parti,nō præſumitur eſſe originale, ſed originale remanere præſumitur apud ipſum notariū:ex quo ſemper remanet inſtructus:niſi ꝓbet ſe perdidiſſe,vt j.proxi.§.Et ex hoc† ſequitur q ſi eſt varietas inter inſtrumentū datū parti, & librū notarij. potius eſt credendū libro notarij.Tertiò dico ex hoc† q ſi notarius petat à iudice examinari teſtes,vt poſsit eſſe certus,an fuerit rogatus in aliquo contractu,q ipſe nō debet audiri.[d] Debet enim de hoc habere ſcripturam penes ſe,vt hic, niſi aliquam iuſtam cauſam habeat:quia fortè perdidit,vel ſimile. De hoc dixi j.de tabu.exhi.l.de tabulis.

1 ☞*Qui dicit caſu rem amiſiſſe quando eſt fundame ntum ſuæ intentionis probat. Rem fuiſſe perditam quando probatur iuramento. Res dicitur deperdita eo ipſo quòd adhibita diligenti inquiſitione non reperitur.*
2 *Rem fuiſſe amiſſam quando probari debeat manifeſtis probationibus.*
3 *Manifeſta quæ dicantur in probanda amiſſione rei.*
4 *Probata amiſſione rei quis debeat probare dolum, & quis caſum.*

e 1 **An & hæredi.** [e]No.†q rem eſſe caſu amiſſam cauſa intentionis alicuius ei qui agit incumbit probatio:ideo enim argentarius petit ſibi edi:quia dicit ſe caſu amiſiſſe.Oppo.q ipſe nō debeat probare caſum, ſed alius debeat probare dolum.vt l.ſi creditor.de pignorat.actio. C.& ibi not.Gloſſ.ponit quatuor ſolu.Prima quòd hic eſt ſpeciale. vltima,quòd hic rem eſſe caſu amiſſam eſt cauſa intentionis agētis. Quælibet iſtarum poteſt eſſe bona,rectè intelligendo. Dic ergo[f] ſic:Quandoq; rem eſſe amiſſam,eſt cauſa defenſionis alicuius:& iſto caſu videndū eſt primò quis debet probare amiſsionem.Secundò probata amiſsione quis debet probare vel aduerſus dolū vel culpā vel iſte caſum.Circa primū dico q aliqn non probat rem peruenisse ad eū qui cōuenit:& tūc eo ipſo q dicit ſe nō habere pręſumit amiſiſſe niſi probet cōtractū.credit em iuramēto ſuo,vt ſ.e.l.ꝓtor.§.ſed & ſi ſeruus.j.de le.ij.l cū ita.§.ſpecies.& qđ no.j.de ꝓb.l.cū de lege.& C.de iure delī.l.ſi.§. licētiā.
g Rō:[g]qa res deperdita dicit eo ipſo q adhibita diligēti inquiſitiōe:nō
h pōt reperiri,vt l.iij.§.nerua.j.de acquiren.poſſeſ.[h] Vnde cum ille eam reperire non poſsit,rectè dicit ſe perdidiſſe. Si verò probatur[i] rem penes ſe fuiſſe: tūc ſi quidem ipſe tenebatur ad exhibendum rem officio iudicis, poteſt probare ſe caſu perdidiſſe per
2 ſuū iuramentum,vt C.de fide inſtru.l.ſi.Si verò †tenebatur iure actionis:tunc debet probare ſe perdidiſſe ipſam rem manifeſtis ꝓbationibus,vt l.ſi creditor.C.de pig.act.Et eodē modo quādo rem eſſe amiſſam eſt cauſa actionis ille qui agi debet proba-

re ſe perdidiſſe manifeſtis probatiōibus,vt hic.Sed †quæro quæ
3 a erant iſtæ manifeſtæ probationes?Rñ. Quidam ſunt caſus multùm manifeſti,vt ruinæ,incendium,vis hoſtiū, & ſimilia:& iſtæ poſſunt manifeſtè probari. Quidā ſunt caſus fortuiti,clandeſtini,& occulti, vt furtū:& in iſto caſu probabitur per cōiecturas, vt quia oſtium fuit ruptū famulus aufugit,& ſimilia : arg.l.non omnes.§.à Barbaris,de re mili. Idem no.doct. in l.ſi creditor.C. de pig.actio.quæ probationes dicentur manifeſtæ,licet ex coniecturis: arg.j.de leg.j.l.licet.ibi:euidens,&c.& de manu.teſt.l.ſi
4 quis locuples.ibi:apertiſsimè.&c.Secundò videndum †eſt,amiſſione probata,quis debet probare,an aduerſarius dolum,vel culpam,vel iſte,qui conuenitur, caſum? Breuiter quidā ſunt caſus fortuiti,qui non poſſunt faciliter euenire abſq; culpa,vt furtum: vt l.cū duobus.§.damna.j.pro ſocio. Incendium,vt j.de peric.& commo.rei ven.l.ſi vendita. Et in fuga ſeruorū vel aliorum,qui debuerunt cuſtodiri:& in iſtis præſumitur culpa, niſi probetur caſus:vt dictis legib.& j.de cuſto.reo.l.pen.aliàs fi.j.de rei ven.l. ſi à bonæfidei.§.j.& j.loca.l.ſi quis fundum.§.Imperator.Et hoc modo intelligendo bene dicit gloſſ. q hic debet probare caſum: quia pręſumitur culpa,cū debuerit cuſtodire.Sunt alij caſus fortuiti,qui poſſunt regulariter euenire ſine culpa; vt vis hoſtium, impetus aquarū,& ſimilia:& tunc probata amiſsione dicto modo,præſumitur caſus, niſi culpa probetur:vt j.de reg.iur.l.cōtractus.& j.loca.l.ſi merces.§.culpæ.& j.ſol.mat.l.pen.in princi.Ita intelligatur quod no.C.de pig.act.l.ſi creditor.

1 ☞*Qui habuit inſtrumentum, & amiſit, non poteſt à notario petere ut iterum ſibi detur, niſi cauſa cognita.*
2 *Renouatio inſtrumenti amiſſi debet fieri de præcepto iudicis.*
3 *Inſtrumentum antiquum uel deſtructum,renouatur de præcepto iudicis.*
4 *Priuilegium antiquum uel deſtructum poteſt peti quod renouetur.*
5 *Forma quando petitur,inſtrumētum uel priuilegium antiquatum uel deſtructum quòd reficiatur.*
6 *Inſtrumentum datum per notarium parti minus perfectum, pars poteſt petere ut iterum ſibi detur.*

b 1 **Nec iterum.** [b]Nota q †ille:qui habuit inſtrumentum, & amiſit, non poteſt à notario petere vt iterum ſibi det. Ratio:quia ſemel functus eſt officio ſuo:& ideo amplius ſuper illo,quo functus eſt,intromittere ſe non poteſt.l. iudex.j.de re iudi.& quia dicit illa lex in iudice, idem intelligas in notario:vt not.Specu.in tit.de inſtru.edi.§. poſtremo.ver. ſed nunquid. Et hoc eſt verū,niſi hoc faciat cauſa cognita, & ſic cū præcepto iudicis:quoniam hoc importat verbum, cauſa cognita.l.iij.§.ſi cauſa cognita.j.de bono.poſ. Et ſi ſit pars quæ ex hoc poſſet lædi,ſcilicet debitor, deberet citari.j.de tab. exhi.in l.iij.§.
2 hoc interdictū.ſed facit l.nam ita.ſ.de adop. †Not.ergo q renouatio inſtrumēti amiſsi debet fieri de præcepto iudicis:aliàs nō. Pro quo arg.j.ad l.fal.l.pe.§.fi.& C.de prin.agen. in re.l.multis. de dam.infect.l.ſi finita.in prin. Vides ergo q de præcepto iudicis inſtrumentū amiſſum iterū debet per notariū parti refici.Sed
3 nunquid†idē in inſtrumento antiquato,ſ.q; debeat refici ſi petā ipſum renouari? Dic q ſic. Ita not.gloſ.in auc.de hære.& fal.§.j. in glo.quæ incipit,arg.pro priuilegijs.Et quod inſtrumentū antiquatū vel deſtructū debeat renouari, probatur : quia teſtes & inſtrumenta parem vim obtinent.C.de fide inſtru.l. in exercendis. Sed teſtes ex cauſa renouantur : vt in l.repeti.& l.diuus.§.j. de quæſt.ſecundùm modum traditū in §. multæ.in auc. de teſti. in glo.aliàs eſt in §.quia verò multi.ergo &c.Item video q fideiuſſor ex cauſa renouatur.ſ.qui ſatisda.cog.l.ſi ab arbitro.§.fi.ergo &c.Et intellige ſemper q debet fieri iudicis pręcepto,vt hic. Vides quomodo inſtrumentū antiquatum vel deſtructū debet
4 refici. †Quæro quid in priuilegijs antiquatis & deletis,an ſi pe tam ea refici & renouari,debeam audiri? Glo.in §.j.quæ incipit, arg.pro priuilegijs.in auc.de hære.& fal. dicit q ſic. Veruntamē an illa gl.ſit vera,hoc eſt videndum. Dicunt doc.q non. Ratio: quia non vtendo amittit priuilegium.j. de nundinis.l.j. & ſic ſi inſtrumentū in quo continebatur priuilegiū fuerit antiquatum, & deletum,amittatur. Item ſuperfluis nō eſt vtendū. j.de proc. l.nō cogendum.§.j.vt leg.no.ca.l.hæc ſtipulatio.§.diuus.Sed renouare iſtud priuilegium eſt ſuperuacuū, vt probabo : quia aut fuit inſinuatum;& tunc oportet q de inſinuatione fieret inſtrumentū;& ſic non oportet q fiat renouatio, cum per illud inſtrumentum poſsit probari priuilegiū;arg.C.de eden. auc. ſi quis in aliquo.cū ibi not.& C.de don.l.in donationibus. Aut nō eſt facta inſinuatio corā iudice: & tunc priuilegium eſt nullū.arg.C.de apoch. pub.l.j.lib. x.in auc.de colla.§. eos.col. ix. ergo fruſtra fieret renouatio.Ego dico gl.illam verā eſſe. Ad quod facit C.de excut. mune.l. euidenter.lib.x. de diuer. prædi.vrb.l.ſi.lib.xj. de pala.ta.largi.l.iij.lib.xij.in auc. de mand. prin.§.coges.C.de natu.li.l.diui.j. ad le.iul. ma.l.non contrahit.de ſepul. vio.l. ſepulcri deteriorem.in auc.de fideiuſ.in princi.& in auc.quo.opor.epiſcopos.§.ſed nec; inerudi tus.C.de diſc.l.nec caſu.lib.x.& no.j.de admi.tut.l.chirographis.in prin.& j.ad Ttreb. l.cū hęreditas.extra de fide inſtr.c.fi.Et eſt ratio:quia priuilegium principis debet eſſe perpetuū:in auc.cōſtit. quæ de dig.§. illud. & vide Iac.de bel.in d.§.j.de hæred. & fal. ſubaudi ſic:†ergo petēti refici inſtrumentū
5 amiſſum vel antiquatum, defertur iuramentū per iudicē, antequam à tabellione reficiatur.Pro quo j.eod.l.quædā.§. numularios.& in auc.vt ſpon.largi.§.& hoc inſuper.& in auc.vt fra.filij. §.illud.& hoc iuramentū , & authoritas iudicialis debet fieri vocata parte quæ per refectionē poſſet lædi.ſ.de adop.l.nā ita.C.ſi minor ab hære.ſe abſti.auc.ſi omnes.& de aqua plu. arc.l. in cōcedendo.& C.de auth.præſt.l.ſi.& ſi protocollū extet, debet refici ſecundū formā & ſubſtantiā protocolli.arg.C.de fide inſtr.l. illatæ.& eſt tex.cū gl.in auc.de tabel.§.illud. & §.pen. Sinautem non extet protocollū non debet refici, niſi ſaltem ſint duo teſtes qui deponant de tenore inſtrumenti amiſsi vel antiquati:& tūc ſecundū eorū depoſitionē confici debet:ita q nihilominus actor iuret,vt not.C.de fide inſtr.l.ſicut.& l.illatæ.& l.quædam.§.numularios.ver.cæterum.Et ſic debent intelligi gl.quę loquuntur indiſtinctè in auc.de hære.& fal.§.j.de quæſto. circa princi.j.de
6 admi.tut.l.chirographis.C. de diſcuſ.l.nec caſu. †Item not. q ſi notarius dedit inſtrumentum minus perfectum, quòd poſſum petere vt iterum det,vt hic,ibi:minus plenè editum.

Nec iterum. Nota q ille qui ſemel habuit inſtrumentum,& amiſit,nō poteſt petere à notario q iterum ſibi det,niſi cum licentia & authoritate iudicis & cauſa cognita : & ſic fortè pars debet citari,vt in l.in cauſæ.§. cauſa cognita.j.de mino.dixi in l.de tabulis.j.de tab.exhi.Not.q ſi notarius dedit mihi inſtrumētum minus perfectum,ſ;ſeu defectiuū in aliquo poſſum petere vt iterū det mihi, vt hic, dum dicit vel minus plenè editum.

c **Veluti ſi peregre.**

Hæc vox. Not.q verbum iterum, pro ſæpius accipitur. Oppo.de l.ſicut.j. quib. mod.vſusfruct.amit.& l.fideicommiſſa.§.ſi quis decem.j.de lega.iij.Dic vt ibi.

Vbi exigitur. Opp.minori non ſuccurritur in dolo,vt l.j.C.ſi aduer.delī.in l.j.in fi.ſ. eo,dicitur q minori ſuccurritur:ergo &c.Solue vt in gl. Not.aduerſus latam culpam bene ſuccurritur minori. Item aduerſus dolum verum non ſuccurritur ſed aduerſus dolum præſumptū. Item intellige q non ſuccurritur aduerſus dolum præſumptum,ſ.in futurum,vt l.auxilium.in princ.j.de mino. & per Dy.in l.j.§.aduerſus.j.de no.ope.nunc.niſi de preſenti damnum pateretur minor:quia tunc etiam aduerſus dolum præſumptum de futuro bene ſuccurritur minori,vt ſeruetur illæſus,vt dixi tibi in l.j.§.j circa fi.§.nunciatio.j.de no.ope.nun. Vide etiam latè quæ dixi in l.minor etiam ſi quaſi.j.de mino.

1 ☞*Citatus perſonaliter inuentus tacens,an dicatur fictè uel uerè contumax.*
2 *Minori aduerſus latam culpam ſuccurritur.*
Aduerſus dolum præſumptum quomodo ſuccurratur minori.
3 *Minor & mulier an poſſint poſt didicita teſtificata teſtes producere.*

1 **Vbi exigitur.** Hanc legem inducit Iac.But.q †citatus & perſonaliter inuētus tacēs, dicatur fictè contumax non verè. De quo glo.ſunt contrariæ,vt l.ex conſenſu.§.finali.infrà de appella.& dic vt ibi per Dynum. quia minori non ſuccurritur in dolo , vt l.prima. C. ſi aduerſus delict. Sed in l.prima. ſuprà eodem. dicitur quòd mi-

a ¶Mandare. Adde & hoc refert & sequit Bartol.consi.cclxiij. ij.lib.
☞ Vide oino Moder. Ferra.in l.j.col. antepe.& pe. ff. de eden. vbi videntur destrure per tria fundamenta d.Bar.hic Ant. Rube. Alex.
☙ POMATES.
b ¶Et sic.Vide an propter consuetudinem quis teneatur edere melius quã alibi per Are. & Phil. Deciũ in sua repe.c.j.de.pb. in vij.colũ.ver. fallit v.Pañ.consil. xlij. in j.vol. per Feli.c.j. de prob.in vlt.col.
☙ POMATES.
c ¶Pro declaratione. Vide Deciũ in prin. in ver.in tex. ibi qui reprobat Bart. hic in versic.finautẽ. Vide Alex.consi.lviij. col. ij.vol.j.
✠ P. P A V. P.
d ¶Ratione dominij. Licet enim instrumẽtum vel aliqua scriptura ad aliquẽ pertineat & sibi tradi debeat: non tamẽ dicitur sua. Vide Commen.consi.xlij.incip. viso processu Ludouici.in prin.

nori succurritur.Glo.soluit no.†quam no. ꝙ aduersus latam culpã bene succurritur minori.Item aduersus dolum præsumptũ: quia non præsumitur minorem esse in dolo,nisi de dolo constet,vt l.dolus.j.manda. Et vt non præsumatur intelligas ꝙ aduersus dolum præsumptũ succurritur in præteritum,s. quia in eo quod factũ est per eũ non præsumitur dolũ interessisse,nisi cõstet. In futurũ verò, s. quando in illis quæ agenda sunt per minorem,possumus præsumere ipsum dolum posse cõmittere:certè potest præsumi,vt l.auxiliũ.in ij.respon. j.de mino.& per Dy.in l.j. versi. aduersus. j.de no.oper.nun.Iuxta istam gl.†quæro si est de iure ꝙ post didicita testificata non potest quis testes producere,vt C. de probatio.authen.qui semel.Pone ꝙ est minor vel mulier:nunquid post didicita testificata poterit postea testes producere? Et videtur ꝙ non: quia ratio prohibitionis est præsumptio doli vel timor subornationis. Sed minori & mulieri non subuenitur in dolo,vt hic:alias ergo &c.Item quia in minore est curator,aliàs iudicium non valeret.C.qui dari tut. possunt. l. in vniuersis. qui le.perso.per totum. Cùm ergo curator vel tutor post didicita testificata non possit testes producere,in authent. de testi. §. quia verò multi sæpe.ergo &c. Iaco. dicit non obstare contrariũ:quia verũ est quòd minori vel mulieri nõ subuenitur in dolo: vbi certum est de dolo,sed vbi est præsumptio ꝙ dolus absit in muliere & in minore:& sic cessat præsumptio doli, vt in glo. & est casus legis in minore j.de mino.l.minor.xxv.an.omissam. & C.de his quib.vt indig.l.minoribus.& in muliere.j.ad Turp. l.j. §.accusationẽ.ad fi.l.j.§.impubes.aliàs §. si quis ignorans.de iure fisci.l.j.in fi.Ergo ceßat impedimentum productionis.j. de iure pat.l.adigere.§.quãuis.Nec obst.glo.quæ dicit ꝙ minor præsumitur in dolo,vt no.C.si minor se ma.di.l. pe. quia vbi minor asserit se maiorem,præsumitur in dolo:quia mẽtitur: quod ideo apparet:quia postea probat se erroneè dixisse. Sed hoc ad supplendum ꝙ non fecit,non præsumitur in dolo: nec ex qualitate facti præsumitur ita dolus,sicut ibi.De hoc vide per me j. de mino.l.minor.xxv.an.omissam. Et ita istud dictum Iac.intelligas.

Additio.

Is autem. Inspicitur quantum ab initio interest.h.d. Primò quæro exempla de diuinatione. Dic vt in glo.Oppo.ꝙ interesse in contractibus bonæfidei inspicitur vsq; ad sententiam:in contractibus stricti iuris vsq; ad litem contest. vt l.iij.§.in hac.j.commod.Solu.Dico ꝙ hic inspicitur vsque ad sententiam.Sententiam autẽ appello quando iudex præcepit ꝙ edat;& sic concordat in contractibus bonæfidei. Et si tu dicis quo modo:imò ista actio est stricti iuris?Respon.lex cõtraria loquitur in his quę petuntur iure actionis:& ideo incipit interesse à tempore moræ,& crescit vsq; ad lit.contest.vt ibi. Hic verò in his quæ petuntur iudicis officio in quo casu nulla dicitur præcedere mora,donec iudex præcipiat.vt l.cùm postulassem.in princi.j.de dam.infect.ideo inspicitur tempus quo iudex præcepit. Ita vult dicere glo.hic. Vltramontani aliter dicunt,vt dixi in lege contraria.Tu dic ꝙ ille §.aliter intelligitur quã de tẽpore vsq; ad id quod crescat interesse,vt ibi dixi.Tamẽ quo ad intellectũ illius legis debes scire ꝙ quando interesse venit iure actionis, semper inspicitur quantum interfit ab initio cùm committatur mora,vt l.fundum cornelianum.j.de noua.dixi in l.vinum. j. si cert.peta.Sed hic petitur iure actionis, meritò inspicitur initiũ, quod est quando contempsit officium iudicis,contraria loquuntur qñ interesse venit officio iudicis mercenario.

1 ☞ Officium iudicis ceßat quando habet locum actio ordinaria.
2 Deponens pecuniam penes numularium,uel pignus apud usurarium uidetur mandare ut conficiat rationes:& talis edit officio iudicis.
Vsurarius cogitur ad edendum libros rationis.
Numularius etiam hodie cogitur edere libros rationis.
Libris numulariorum hodie non adhibetur tanta fides sicut olim.
3 Petens sibi edi instrumenta quo iure petat.

Vædam. Qui confecit rationes ex necessitate præcedentis contractus vel quasi cogitur illas edere actione ex eo contractu non ex hoc edicto.hoc dicit.†Nota ꝙ quando habet locum actio 1
ordinaria,cessat officium iudicis,& actio in factum.Opp.& videtur ꝙ ista lex destruat totam materiam.Nam vbi est mandatũ cessat hoc edictum:sed in l.si quis ex argẽtarijs.§.pertinere.ŝ.eo. dicitur ꝙ istud edictum non habet locum nisi rationes sint confectæ me mandante.Sed si me mandante sunt confectæ non habet locum vt hic.Gloss.signat istud contrarium in l.prima.§.officio.de tut.& ra.distra.nec bene declarat. Dic secundùm quod dicebant Nico.de Mar.Iaco.But.mandatum debet esse gratuitum,vt l.j.j.man. Vnde si rationes conficiantur à procuratore qui sponte suscepit mandatum,habet locum actio mandati.Sed si conficiantur rationes ab argentario qui hoc facit ex necessitate officij,vt l.argentarius.ij.respõso j. eo. non dicitur mandatũ quia non gratuitum.Idem si conficiatur instrumentum à notario:quia facere tenetur de necessitate officij,vt l.pe.C. de defen. 2
ciui.Et ita loquitur §.pertinere.& dicunt prædicti doct.† ꝙ eo ipso quòd quis vadit ad argentarium seu numularium, & apud eum deponit pecuniam,vel aliquid aliud cum eo gerit, videtur
a sibi mandare[a] ꝙ de hoc rationes conficiat propter cõsuetudinẽ, vt l.vel vniuersorum.j.de pigno.act.& l. Titianus.j. quod cum eo.Et idem diceremus in vsurarijs quibus scholaris dat pignus. Nam eo ipso videtur sibi mandare ꝙ de hoc rationem conficiant,nec tamen inde oriatur actio mandati:quia non est mãdatum gratuitum , sed magis fit ex necessitate officij , vt dixi. Et
b sic isti mercatores & numularij hodie etiam vsurarij poterũt cogi nobis edere librum rationum sicut olim:quia eadem ratio est in vsurario. Expressum est hodie extra de vsuris.c.j.§.penult.in cle.Non tamen per hoc dico ꝙ tanta fides adhibeatur libris eorum hodie quanta olim,vt dicam statim j.ea.l.§.numularios.sed dico ꝙ debeant cogi hodie numularij nostri tẽporis,qui ex con- 3
suetudine rationes conficiunt sicut olim.†Pro declaratione ma- c
teriæ,& gl.hic positæ dic breuiter sic. Quando aliquis petit sibi edi instrumenta quo iure petere debeat. Dic aut prætendit in- d
teresse ratione dominij[a],& petit actione ad exhibendum, vt j. ad exhi.l.iij.§.sciendum.vel actione fami.herc.si dicit instrumẽtum esse suum pro parte hæreditaria,vt j.fami.herc.l.si quę sunt cautiones.& C. eo.l.procurator. Aut prætendit aliud interesse quàm dominij:tunc liquidem sunt instrumenta pertinentia ad contractus,& ad actus inter viuos:tunc aut sunt cõfecta ex necessitate alicuius contractus,vel quasi contractus prædictis: & agitur actione descendente ex eo contractu vel quasi, vt hic. & l.j.§.officio.de tute.& ra.distra. Si verò talis contractus non præcesserit:tunc aut ille qui illa instrumẽta vel rationes habet, ea conficit me mandante tacitè vel expressè ex natura alicuius officij:& cogitur mihi edere per hoc edictum, vt l prætor.in princ. ŝ.eo.& l.si quis ex argentarijs.§.pertinere.& j.e.l.§. numularios. & extra de vsuris.c.j.in cle.Aut hoc non fecit me mandante,sed alio modo apud eum sunt:tunc si quidem apud alium me mandante sunt confecta:ita ꝙ ad me pertinerent: possum petere ꝙ mihi edantur vtili actione in factũ, vt j.ea.l.§.is autẽ.versi. quod si nihil dolo.Sinautẽ me mandante confecta non fuerunt, sed in eis aliqua mea vtilitas continetur:tunc aut quis petit hoc ab extraneo sibi edi,& non potest petere,vt l.si quis ex argentarijs.§. pertinere.ŝ.eo.Fallit in fisco,vt l.iij.ŝ.eo, Aut hoc petit inuicem actor & reus:& tunc recurre ad distinctionẽ quam vidisti in l.j. §.editiones.ŝ.eo.Aut actor petit à reo ad fundandã suam intentionem,aut ad eam coadiuuandam:aut ad suam exceptionẽ vel replicationem fundandam. Dic vt ibi dixi. Si verò sunt instrumenta pertinentia ad vltimas voluntates: tunc peterentur per interdictum de tabulis exhibendis,vel per edictum quemadmodum testa.aperiantur.vt hic in fi.glo.

1 ☞ Successor notarij cogitur edere protocolla,sicut notarius.
2 Beneficium huius edicti directum non transit contra singularem successorem.
3 Notarius potest delegare rationes & protocolla,& etiam uiuus alij donare.
4 Notarius impeditus potest facere ut alius sumat instrumentum de protocollis suis.
5 Emolumentum quod percepit hæres ex protocollo antequam illud tradat legatario debetur ipsi legatario.

Pecuniæ

Ubi quod Puto Verum. Tu videas ff. consonantem cum hac doctrina. in l. 55. ff. de R. 3. contra angel. quod ff. gloss. Copet. ibi. glo. sumpno. qd not.

Pecuniæ quæ rediguntur ex protocollo, quòd non sint in fructu: & sic non debeantur fructuario.

a **Nihil interest.** [a]Hoc edictum habet locum in successoribus vniuersalibus argentarij, licet
b eiusdem professionis nõ sint:tamẽ secus in successoribus singu-
1 laribus,sed ad eos in subsidiũ recurretur vtili actione.h.d. †Nota ꝙ successor notarij cogitur edere protocolla, sicut ipse notarius. Secundò nota ꝙ hæres debet omnino fungi iure defuncti. Tertiò nota ꝙ beneficiũ huius edicti directum nõ transit con-
2 tra singularẽ successorem,sicut nec cæteræ actiones personales. De quo per Dy.in l.fluminũ.§.adijcitur.j.de dam.infect.& extra de regu.iur.c.is qui in ius.lib.vj.Sol.si actio esset realis: tunc successor singularis teneretur tanꝯ possessor,nõ tanꝯ successor,
3 vt l.de eo.in fi.j.ad exhib. †Item nota ꝙ notarius vel argentarius potest legare rationes & protocolla sua,& potest alijs etiam viuus donare. Quod est magis not. vt hic in tex.ibi, non magis
c quã si eas viuus donasset.Et sic facit[c],†quòd notarius viuẽs po-
4 test facere quòd de suis protocollis sumatur instrumentum per
d alium[d].(Quod puto verum si est impeditus longo impedimẽto, ita quòd non possit ipse in publicam formam edere, impeditus absentia vel infirmitate:arg.l.j.ŝ. de offi.eius cui mandata est iurisdictio.& l.si longius.in prin.j.de iudi.& de va.mu.l.penult.& in auf.de tabel.per totam illam constitutionẽ. Et vide quod no. in c.cum P. extra de fide instru.& quod not. Spec.in tit. de fide instr.§.instrumentum.versi.item oppo. Facit l.fi.ŝ. finautem dubius.C.de iure delib.& no.in l.diuus.§.item Senatus.j. de falsis. Vltimò nota ꝙ legatarius potest cogi in subsidium. Secundò
5 quæro†iuxta istam legem. quid si hæres ediderit antequã legatario traderet,quod potuit,vt hic:an commodum,quod exinde perceperit, teneatur reddere legatario? Et puto quòd sic, per l. Herennius.j.de vsu.& C.de vsur. & fruc.lega. per totum. Sed
6 iuxta hoc†quæro vtrum illud, quod ex illis protocollis percipi-
c tur,dicatur fructus[e],& sic pertineat ad fructuarium. Dico breuiter ꝙ non:quia ille non est fructus rei, qui semel tantum ex re percipitur:vt l.diuortio.§.si vir.soluto matri.& in cursu temporis nõ reuoluitur,vt ibi.Sed iste fructus, qui semel ex protocollo percipitur,nõ renascitur. Quod probo: Instrumentum semel editum non debet iterum edi,nisi probetur casu perditum, vt l. si quis ex argentarijs.§.prætor ait.ŝ.eod. Casus autem perditionis non est expectandus:vt l.inter stipulantẽ.§. sacram.j. de ver. obl.ergo &c.Sed si essent tales scripturæ ex quibus fructus percipiatur sæpe & sæpius,vt ex petijs glossarum , & aliorum scriptorum,vel ex libris statutorum,& aliarum reformationum, & similium: tunc dicerem esse in fructu. Ita intelligo istam materiam breuiter.

1 ☞ Numularij tenentur edere,licet de ipsis in edicto non fiat mentio.
Omnes tenentes apothecas,& uendentes,& rationes conficientes tenentur edere.
2 Libri mercatorum, & aliorum conficientium rationes probant contra eos pro tertio, & contra tertium faciunt semiplenam probationem: pro se probant quando continent capitula se inuicem contingentia.
3 Libri gabellarum,& receptoris collectarum,ac aliorum publica authoritate receptorum probant.

Numularios. Ad euidentiam dicas ꝙ olim erant quidam argentarij,qui non tractabant nisi
monetam argenti: quidam erant numularij,qui tractabant omnem monetam:& isti vocabãtur numularij. Et breuiter hoc intendit: Numularij coguntur edere suas rationes, sicut argenta-
1 rij eadem ratione.h.d.Nota † quòd licet de numularijs non dicatur in edicto prætoris:tamen ipsi cogũtur edere:quia rationes conficiunt,sicut argentarij. Quam rationem nota. Per quod idẽ dico in mercatoribus, & campsoribus nostri temporis: & in vsurarijs & in stationarijs, qui libros ad vendendum conficiunt,
f vt rationes edere cogantur,vt dixi ŝ.eo.l.j.in princi. Sed quæro[f]
2 †an libri istorum faciant fidem hodie sicut olim.Glosshic disputat multum bene: finaliter determinat quòd fidem faciunt con-
g tra eos[g],non pro eis. Sed an pro alio vel contra alium illi libro credatur.glo.non tangit.Puto quòd hodie isti libri pro vel con-
h tra tertium faciant semiplenam probationem[h].& ista est illa privata scriptura,de qua dicit glo.in l.admonendi.j. de iureiu. & in l.bonæfidei.C.de reb.cred.Et ita tenet Nic.de Mat.& Iac.But. quod puto verum,nisi talis mercator esset suspecta persona : argum.ŝ.eo.l.si quis ex argentarijs.§.j.Sed aduertendum est: quia

a ¶Nihil interest.Vide quid per istum tex.dicat Fel.c.fi.in j.not.de proba.
b ¶Successoribus. Adde post d.Alexã.& Ias. inquantũ volunt ꝙ appellatione successoris nõ veniat singularis nisi dictum sit quibuscunq; Quod tamẽ si qs accipiat feudũ pro se de hæredibus successoribus suis in quibuscũq; etiã incapacibus,ꝙ spur.j,nec legibus, nec moribus improbati succedẽt:dato etiã ꝙ esset cõsuetudo regia ꝙ incapaces possint retinere feudum per annũ, & incapaci redde re.Et hæc sunt notabilis consultatio Bald. lxxj.j.lib.vbi alia notanda dicit.
✠ P. P A V. P.
c ¶Et sic facit.Vide late Feli.in c. inter dilectos.in pe.col. de fide instru.
d ¶Per alium. Adde videndũ Pet.de Ancha. cõsi.cccxliij.Bal.consi. xxxv.ij.lib.& consil. ccccxiij.iiij.libr.
c ¶Fructus. Vide Bart. eius consi.cliij.
☙ POMATES.
f ¶Sed quæro. Vide Fede.consil.xix.ad fi. Panor.consi. xxxiiij. col.ij. vol.iij. Feli. c.j. ix.col.de proba. & c. seq.col.iij. Ro. consil. ccv.Feli.c.cũ causam. col.ij.de prob.Bur. cõsil.xxxvij.Barb. in rubri.de fide instru. in j. col.
g Pro concordia aduerte ꝙ si epistolam tibi misi,vel in libro meo scripsi me recepisse à text. vna die xv. alia die aliã summam : an posśis tu acceptare illã epistolã , vel librũ inquantũ facit pro te, & nõ inquantũ facit contra te.Bart. voluit quod sic,in l. Aurelio. §.idẽ quæsijt.ff.de lib. leg. ita intelligendo l. Publia. in fi.ff. depo. Cõtrariũ tamẽ arguitur in hac l. ꝙ in hoc §.sed si bene inspiciaꝫ, nõ cõtradicit. Nã vbi que sensit aut sunt separabilia capitula:& procedat prima opin. aut nõ sunt separabilia:& procedat secunda opin. Et ita intelligit d.l. Publia. & hãc l.quædã.in fi. adde ad cõsiliũ Bal. cccl vij. in lib.pri. vbi colligi potest alia solutio subtiliter intueti,scilicet an fuerit acceptũ in totũ quod ibi continetur vel non,&c.
h ¶Facit semiplenam. Adde Barb.i rep.rub. extra,de fide inst.co.j. & paulò post ibi capitula sibi inuicẽ cõtingẽtia. vide Fel.in c.ij. col.vij.versi.iij. fallit de fid. instr.& in ver. vlt.nota. ibi ad reprimendũ gabellas. Idẽ tenet Alexan. consil. cxxxvj.colũ.ij. Com. consilio vj.incip. creditur libris. in principio.

annuit ista glos.quòd. olim credebatur istis libris rationum pro se. Quod videtur mirandum quia cõtra l.exemplo. C. de prob. & quia notarij, qui habent officium ex publico , non possunt facere instrumentũ pro se : vt C.de his qui sibi adscri. in testamen. per totum.& j.ad l.Corn.de fal.l.de eo.& l. diuus.Vnde puto quòd nec eis olim credebatur pro se , nisi quatenus illa ratio contineret capitula sibi inuicem cõtingentia : ita quòd non posset pro parte acceptare,& vti pro se,& pro parte repudiare, & non vti cõtra se:vt l.Publia.in fi.j.deposi. Vltimò nota †bene rationem huius glossæ, quòd ideo
3 libris eorum stabatur,qui authoritate publica eligebantur : & ideo dico ꝙ in scripturis eorum qui eliguntur ad recipiendas gabellas vel collectas authoritate publica,posito ꝙ non sint publicæ,est standum eadem ratione, qua hic. Idem dico de stationario si authoritate publica eligetur,vt eius liber faceret fidem.Et ista etiam probantur j.l.proxi.in princ.

1 ☞ Omnes qui authoritate publica gerunt officium, tenentur edere sicut tertius.
2 Notarius pro imbreuiatura instrumenti, & extensione,licitè accipit pecuniam.
Notarius petit officio iudicis, ut sibi salarium constituatur.
3 Si notarius in procollo dicit:talis uendidit tali pro tali pretio præsentibus testibus,&c. alius notarius extrahens illam imbreuiaturam potest illam complere & extendere iuxta consueta.

Argentarius. Argẽtarij, & omnes , qui gerunt officium publicum,cogũtur suas rationes edere. h. d. Not.ꝙ scripturæ istorum faciunt contra tertiũ, & pro tertio.
1 Nota † ꝙ idem ius quod est in argentario, est in omni eo , qui authoritate publica gerit officium , per quod rationes conficiat. Quæro,qui sunt isti similes? Glosa ponit exemplum in numularijs & notarijs. Tamen notarij non edunt, nisi accepta pecu-
2 nia. Sed † quæro vtrum licitè notarij accipiant pecuniam. Respon. sic tam pro protocollo,sine abbreuiatura, quam etiam pro extensione,cùm in publicum redigitur : vt C.de prin.agen. in re.l.fina. circa medium. Aduerte tamen: quia licet non teneatur restituere, nisi accepta pecunia,tamen non habet officium iudicis per quod possit impetrare , vt sibi constituatur salarium : vt l. prima.§.primo.infrà de vari.& extraordin. cognitionib. Possemus fortè dicere quòd hodie per consuetudinem , quæ est vt sibi
h detur pecunia, videatur hoc tacitè agi:arg. l.excepto.C.loca.& de agri.& cen.l. domini prædiorum. Vnde posset agere fortè vtili ex locato. Item nota†ex eo quod dicit, absimiles:quia dicit Fran.Accur. ꝙ dominus Accur. allegauit in quadam causa verum fuisse, ꝙ quando tabelliones ponunt in abbreuiaturis hoc modo:Talis vendidit talꝰ talꝯ prætio præsentibus testibus, &c. ꝙ ibi intelligitur quòd in charta debet vel solet apponi , vt quandoque alius tabellio

Ibi. Perquod. Not contra approbaui. pin. præsupp. Case allegatos. m.f. vt + 2 glo compare not 3. 4 eos omnino

Prima Bartoli super Digesto veteri.

☞ POMATES.
a ¶ Edi autem. Limita istum tex. dum dicit, à capite edi debet, vt per Alex. in rubri. ff. fol. matri. co. iij. Abb. consil. xxv. vo. j.
↠ P. PAV. P.
b ¶ Aduersus primam sententiam. Sequitur Com. consil. lvj. in vl ti. col. circa medium.
☞ Ad ista quæ dicit Bart. hic vide Alex. in l. j §. editiones. hoc tit. vbi declarat hanc quæstionem.
c ¶ Fœminæ. Vide Imo. cõsil. cxxxiij. fi.
↠ P. PAV. P.
d ¶ De pactis. Vide dominum Baptistã de sancto Seuerino dicẽtem q̃ pactum dicitur à percussione palarũ, vt hic in gl. & per Com. cõsil. clxxxij. in fi. j. col. & quendã tractatũ de pact. per Bald. de perusio.
e ¶ Placit⁹. Adde post d. Iaſ. quotuplex sit pax, & an sit strictiuris. Bal. cõsil. lviij. j. li. & an per cohabitationẽ simul factã, præsumantur iniurię remissæ, per eundem cõsil. cccevj. ĩ fi. lib.
☞ POMATES.
e ¶ Placitus. Vide Cepol. consil. xvij. co. vij.
f ¶ Venio ad quandã. Not. q̃ quando verba obligatiua, executiua, referũtur ad tertium. q̃ tunc pactum non valet: est opi. cõmunis. licet glo. in l. quæcunq; j. de actio. & oblig. & l. j. C. per quas perso. nobis acquiri. & l. si procurator. j. de procurator. Et pro eis vide casum meliorẽ qui sit in iure secundũ Bal. in d. l. j. C. per quas perso. & Bar. in l. stipulatio ista. §. si stipuletur. & ibi d. Raph. tenet contra. per tex. in l. si tibi x. §. si pactus. & per rationẽ: quia cessante interesse, cessat stipulatio, vel pactum: vt ibi nota. ergo multò pl⁹ à principio. Itẽ quia eluderetur lex, quæ dicit, nemo alteri stipulari possit. Item, quia pactũ illud est nullum: ergo non po I test reconualescere. Andr. Barba.

illam abbreuiaturam implere possit, & eã cõplere dicto modo, propter vnũ quod est in abbreuiatura, dum dicit, &c. h. d. ex hoc verbo, &c. quia cõprehẽdit cætera similia: cùm per hoc intelligantur omnes alij contractus iuris gentium, qui non sunt in suo proprio nomine. Ad idem facit j. de liber. & posthu. l. iij. §. ij. Pro hoc l. Gallus. §. j. & §. nunc de lege eodem titulo. & ibi per Dyn. not.

☞ *Quando particula libri uel instrumenti sit edenda, & sufficiat.*

Edi autem. [a]Non debet edi totus líber, sed tota ratio, a
prout pertinet ad petentem. hoc dicit. Nota partem necessariam tantum edi. contra, ŝ. eo. l. j. §. pe. Solue breuiter, † Quandoque officialis publicus dat alicui scripturas tan quam ad eum pertinentes: & tunc potest edere particulam, vt hic, & ita obseruatur de consuetudine, cùm datur particula testamenti legatarijs. Ita notant docto. in l. final. C. de preci. Impe. offe. Et illa particula sufficit legatarijs cùm plus non debeãt habere. Quandoque edit quis scripturas ad probationem iuris sui: & tunc quædam est editio quæ fit iudici, & tunc deberet edere in totum: alias non valet: vt l. j. §. penult. ŝ. eo. & l. inciuile. ŝ. de legib. Quædam est editio quæ fit parti: & tunc ei non debet edi, nisi illud capitulum, quod spectat ad propositum, quod faceret pro se, vel contra se: arg. huius §. & extra de fide instru. c. cõtingit. & ibi per doc. & habemus hodie vnũ casum extra de priuj. ca. cùm personæ. lib. vj. Et de hoc dixi super rub. de ope. nouì nuncia. Sis ergo cautus si est vnum instrumentum continens multa capitula, ne facias fieri copiã alteri parti, nisi de eo quod pertinet ad id, de quo agitur. Quod sæpe accidit in inuentarijs, & alijs similibus instrumentis, Sic fit hic in libro seu instrumento Archiepiscopi, quod habet multa capitula: & illis de castello datur capitulum quod de sua pace tangit. Et ita vidi in pace Archiepiscopi obseruari de facto. & dic vt ibi dixi.

☞ *Quo iure succurratur contra iudicem, qui probationes non curauit.*
Quando ille, qui noluit edere, non est soluendo, ex clausula generali restituitur.

Cum autem. Ista actio datur ad 1
interesse quod possibile est probari in secundo iudicio, licet in primo non potuerit. hoc dicit. Quæro quo iure † succurratur contra iudicem, qui probationes non curauit. Glossa dicit in actione in factũ ex quasi maleficio. Quod est verum, si iudex malam sententiam dedit, de probationibus non curando. Si verò volentem probare non admisit: & puto quòd tenetur condictione ex l. si quando. e
C. de test. † Quæro quid si iste qui noluit edere, non est 2 ioluendo. Respõ. ex clausula generali debet restitui aduersus primam b
sententiam[b], cũ isto impedimẽto fuerit impeditus probare: arg. ŝ. de eo per quem factum est. l. fi. circa princip. & idem tenet Ino. in c. præterea. de dilationib.

☞ *Mandatum procuratoris editur totum cum die & consule.*

Exempla. Istam l. intellige quãdo exẽpla edun- 3
tur, vt quis deliberet an faciat pro se vel pro aduersario, & contra se. Secus si petit exemplũ vt possit probare, vt quando quis petit instrumentum à notario, vel rationes ab argentario: tunc debet edi, ita q̃ perfectè edatur, & probetur: aliàs edi non videtur: vt l. veluti. in prin. ŝ. eod. Et ideo instrumentum procurationis debet edi perfectè cum die & consule † & subscriptione. Non enim solùm editur, vt quis deliberet: sed vt ex eo possit probare cõtra principalẽ si obtinuerit: ne per aduentum procuratoris eius conditio fiat deterior, vt l. ij. §. defendi. j. ex quibus cau. in pos. eatur.

c **HOEminæ.** 'Not. quòd fœminæ sunt remotæ ab officio. Et vide quod no. j. de regu. iur. l. ij. & l. in multis. ŝ. de statu hominum. Opponitur de l. j C. eo. Dic vt ibi, &c.

HAEc actio. Oppo. glo. innuit quòd ista actio fit ex delicto, cùm non detur cõtra hæredem. Sed contra: quia datur de peculio: vt l. prætor. §. j. ŝ. eo. ergo non ex delicto: vt l. j. §. cùm seruus. j. de his. qui dele. vel effu. Solu. Quidam dicunt istam esse anomalam Alij dicunt q̃ licet sit ex contractu, tamen est speciale q̃ non detur contra hæredem: sicut in l. si eum. §. qui inuriarum. ŝ. tit. ij. do. Iaco. But. dicebat quòd officium iudicis, quo quis compellitur edere, cauiatur ab æquitate quæ insurgit ex actu quem gerit authoritate publica: vt l. argentarius. secundo respon. ŝ. eod. & ideo potest cogi ad edendum dominus, & pater: & ex hoc dicitur teneri de peculio. Actio autem quæ datur ad interesse, quia non edit, est ex delicto, & illa non daretur de peculio, & non transit in hæredem.

d *De pactis.*[a] *Rubrica.*

Postquam editus est libellus, de quo dixi in tit. præcedẽti, quãdoq; facit actor pactũ gratuitũ reo: ideo ponitur rubrica de pactis. Quãdoq; inuicẽ transigũt: ideo sequitur de trãsactionibus. Quandoq; inuicẽ non potest esse concordia: ideo est necessariũ q̃ litigẽt, & partes quærũt sibi aduocatos & procuratores. Ideo in seq. lib. ponit de postulãdo, & subsequenter de ꝓcuratoribus.

1 ☞ *Dictio naturalis, relata ad finem uel relationem, semper intelligitur de iure naturali gentium.*
2 *Copula, quæ cadit inter duo, quorum unum de necessitate inest alteri: tunc cadit inter diuersa, & illa duo in unum resoluuntur.*
3 *Pactum per quod promittis mihi quòd dabis Titio decem, quem effectum habeat.*

LEX I.

HVius edicti. Hic incipit materia subtilis & bona. Et in hoc principio primò ponit edictum, secundò eius determinationem, tertiò diffinitionem. Secunda ibi: pactum. Tertia ibi: est autem. Contra hũc legem opponitur. Dicitur hic quòd hæc æquitas est naturalis contra, ius naturale est, quod congruit omnibus animalibus: sed pactum non congruit animalibus: ergo &c. vt l. j. §. ius naturale. ŝ. de iust. & iur. Solu. Dic pactum naturale, id est, naturali ingenio in 1
ductum. Tu dic † quòd quando ad fidem vel rationem hæc dictio, naturalis, refertur, quæ non congruit nisi soli homini: tunc semper intelligitur de iure naturali, hoc est, iure gentium, vt hic, & l. omnes populi. & l. ius ciuile. ŝ. de iusti. & iur. Secundò oppo. quòd magis conuenit homini colere deum. Solu. Dicit glo. quòd est hyperbola locutio: hoc est, quidam excessiue loquendo. Oppo. quòd male ponit hic deriuationem. Dic vt in glo. Item oppo. j. de pollici. l. j. Solu. In pollicitatione sufficit consensus vnius tantùm. In pactis requiritur cõsensus plurium: vt hic. Item oppo. quòd male dicatur hic, placitum, & consensus: cùm copula debeat cadere inter diuersa: vt no. de iur. & fac. ignoran. super rubrica. & l. j. sed hic cadit inter eadem; ergo male. Solu. Glossa dicit quòd hic est figura, & exponitur, placitum & consensus: id est, placitus[e] consensus. Ex quo not. † quòd 2
quandocunque copula cadit inter duo, quorum vnum de necessitate inest alteri: tunc illa duo resoluuntur in vnum, sicut adiectiuum alterius: hoc modo placitum & consensus: id est, placitus consensus: vt in Vergilio: Arma virumque cano. id est, armatum virum. Et simile not. in l. vbi pactum, f
in glossa prima. C. de transactionib. Venio ad quandam[f] glossã quæ est hic. Quærit glossa. quid si tu & ego facimus pactum, quòd Sempronius det. Seio decem, vel quòd det vni nostrum? Dicit glossa. quòd non est pactum. Sed si facimus pactum quòd vnus nostrum det cuidam tertio, bene est pactum, licet quando

1 ☞ *Dictio, quoque, est implicatiua, sicut dictio, etiam.*
2 doque non habeat efficaciam. † Pro huius declaratione debes scire q̃ est regula tradita à maioribus nostris, q̃ quæcunq; geritmus, nisi in persona nostra sumant initium, inutilem actum efficiunt: vt l. quęcunq;. j. de act. & ob. Secundò debes scire q̃ verbum, promitto, aliquid importet, requirit personam promittentem, & personam cui promittitur, & rem quæ promittitur. Iste ergò actus promissionis totalis in quacunq; parte, si non assumat initium ex persona nostra, actum efficit inutilem. Si ergo ego dicerem: Titius promittit: non valet aliquid. Item si tu diceres mihi, q̃ tu promittis Titio, non valet aliquid, nisi mihi promittas quòd Titio dabis: vt l. stipulatio ista. §. si quis insulam. & ibi not. j. de verbo. obliga. & d. l. quæcunq;. de actio. & obli. Item si promittis mihi q̃ Titius dabit vel faciet, nihil valet: quia istud tertium, hoc est, res quæ promittitur, nõ assumit initium in persona nostra: & ista tria voluit dicere principium glo. Sed quando tu promittis mihi quòd dabis Titio, actus totus in persona nostra initium sumit, licet terminetur in persona tertij. Promittis enim quòd tu dabis Titio: & ideo isto casu pactum est: licet quandoque habeat effectum, quandoque non. Hoc voluit dicere glos. Vides igitur q̃ validum est pactum. Sed an habeat effectum videamus. Si quidem mea interest q̃ illi tertio detur, valet sine dubio: vt d. l. stipulatio ista. §. alteri. & §. si quis insulam. Si mea non interest, videtur q̃ nõ habeat effectũ ab initio: sed pro tanto dicitur esse pactũ: quia superuenięte interesse infirmabit: arg. l. quamuis. §. si mulier. j. ad Velleia. & l. Stichum. §. aliquãdo. j. de sol. & not. glo. j. mand. l. si remunerandi. §. si tibi. in glo. super verbo, intererat. Hoc etiam tenet Gul. & Cy. in l. pacto succesforum. C. eo. Sed contra: quia semper videtur mea interesse. Nam si tu promittis mihi q̃ dabis Titio, perinde est ac si facerem Titium meum procuratorem ad recipiendũ: & possum postea illũ Titium prohibere, sicut procuratorem meum. Casus est nota. in l. si cum Cornelius. j. de sol. Respondeo, illud verum quando tu promittis mihi te daturum alteri id, quod antè erat meum vel mihi debitum; tunc videor illum adhibere tanquã meum procuratorem: quia adhibeo super negotio meo. Sed quãdo tu promittis mihi te daturum Titio id, quod non est meum, neq; mihi debitum, non potest dici q̃ ille sit meus procurator vel negotiorum gestor. & ideo hæc stipulatio nõ valet, nisi superueniat interesse: vt d. §. si quis insulam.

1 ☞ *Transactio est contractus innominatus.*
2 *Stipulatio non valet, nisi habeat in se consensum.*
3 *Obligatio naturalis quòd insit stipulationi.*

Conuentionis. Verbum, cõuentionis, est generale ad omnia pacta contractus, & distractus. h. d. Et diuiditur in tres partes. Primò dicit, conuentionis verbum esse generale. Secundò illud probat ab etymologia vocabuli. Tertiò illud probat per rationem. Secunda ibi: nam sicuti. Tertia ibi: adeo. Et in tertia parte format rationem sic: De natura generis est quòd insit in qualibet specie, & in quolibet individuo speciei: vt l. si quid earum. §. interemptum. j. de lega. iij. & not. j. eo. l. iuris gentium. §. sed si fraudandi. Sed nomen conuentionis inest in qualibet specie pacti, & in quolibet individuo sui, vt dicebat Pedius: ergo apparet quòd est genus, vt sequitur ex isto tex. Nota primò † casum quòd transactio est contractus innominatus: vt l. siue apud acta. C. de transact. not. & probatur hic. Nam transactio est nomen quod congruit omni cõtractui, per quem ab obligatione receditur: vt hic cũ glos. sua super verbo, transigendi. Ergo tale nomen non facit contractum nominatum: vt not. C. de rerum permu. super rubric. Dicam statim j. eod. l. iuris gentium. §. j. De hoc etiam est casus in l. ij. de iureiur.
2 Nota † q̃ non valet stipulatio, nisi in se habeat cõsensum, vt hic,
3 in fi. Sed quærit glo. † vtrum in stipulatione insit obligatio naturalis. Old. dicit quòd non. Glo. † determinat quòd sic propter consensum, & bene: vt in glos. & gl. in l. si post diuisionem. C. de iur. & fac. igno. & probatur in l. j. §. si quis ita. de verb. oblig. & in l. si fideiussor. de condi. indeb.

Sed conuentionum. Cõtinua sic: Dictum est ŝ. q̃ conuentio est genus. & istud genus diuisit in duas partes: quia aut animo cõtrahẽdi: aut animo trãsigẽdi seu distrahendi: nunc hic ponit aliã diuisionem: quia conuentionũ quædam sunt nominatæ, quædam innominatæ, vt hic vsq; in fi. legis.

LEX II.

LAbeo. Hic prosequitur aliã diuisionẽ, & dicit sic: Cõuentionũ aliæ tacitæ, aliæ expressæ. & hoc quandoq; fit inter absentes per nuncium, vel epistolam: quãdoq; inter præsentes. Nota. hic † q̃ dictio, quoq;, est implicatiua: sicut dictio etiã. Facit j. de procur. l. seruum q̃. in princi. 1
☞ *Quietatio debiti uidetur fieri per redditionem instrumenti debiti, nisi contineret aliam utilitatem. nu. 3.*
2 *Ratio quare per redditionem instrumenti debiti uidetur fieri quietatio, & non per redditionem pignoris.*
4 *Instrumentum debiti si reperitur cancellatum tam penes creditorem quàm debitorem, quando ex hoc præsumatur liberatio.*
5 *Si instrumentum, in quo duo erant obligati, detur alteri, ille uidetur liberatus, & donata actio contra alium.*
6 *Si instrumentum, quod mihi debitori tradidisti, tibi reddidi, uideor in pristinam obligationem me repouere.*
7 *Si de una re sint facta plura instrumenta, & unum sit redditum, uidetur facta liberatio debiti.*

Sed etiam tacito. [a]Iurisconsultus hic per exempla prosequitur primũ membrũ diuisionis, scilicet de cõuentione tacita. Not. q̃ † per redditionem instrumẽti[b] videtur fieri quietatio debiti: 1 b
secus per remissionẽ pigneris. Opp. q̃ iurisconsultus hic malè inferat, dum dicit, in quibusdã potest fieri tacita cõuentio: ergo hic: quia ex puris particularibus nihil sequitur secundũ Logicos. Glossa soluit. Dic vt in ea. Quæro. † quæ est ratio diuersitatis inter instrumẽtũ & pignus. Gl. finaliter ponit opi. Io. & verã: ga in redditione instrumẽti nulla potest esse alia cõmoditas, nisi remissionis & quod haberet eũ: sed in redditione pignoris secus. Ex hoc dico 3
† q̃ si redditio instrumẽti cõtineret aliã vtilitatẽ, nõ induceret remissio debiti. Exemplũ, cùm litigares de re empta, dedi tibi instrumentũ vẽditionis factæ per me, in quo cõtinebat q̃ mihi promiseras pretiũ. Certè f
non sequit liberatio à debito. Habuit enim aliã cõmoditatẽ redditio, s. vt illo instrumẽto veteris in causa. & hoc innuit textus cum glo. in hac l. postea. 4
in fi. dum illum tex. refert ad hanc legem. Quæro † si instrumẽtum[d] debiti reperiatur apud debitorem, vtrum præsumatur debitor liberatus. Glossa videtur hic distinguere: Aut reperitur penes creditorem cancellatum: & fortè præsumitur liberatio. Secus si penes debitorem, licet aliqualem præsumptionem faciat secundum qualitatem personarum. In eo quòd glo. facit differẽtiam vtrum reperiatur penes creditorẽ vel debitorem, reprehenditur per doc. Nam eadẽ est ratio vtrobiq;. Ita enim posset cancellari si est penes creditorem, sicut surripi & dari debitori. Ideo Iac. de Are. circa hoc distinguit, vt Cy. refert. C. de proba. l. si de possessione. Aut debitor, qui habet instrumentum cancellatum, allegat se liberatũ pacto: & nõ valet, nisi probetur instrumẽtum redditum, vt hic, in tex. & glo. Aut allegat se liberatum solutione: & tunc aut debitor erat persona domestica, quæ verosimiliter posset instrumentum subtrahere: & solutio facta non præsumitur: vt l. j. §. ille autem. C. de Lati. liber. tol. Aut non erat talis persona domestica: & præsumitur liberatus solutiõe: vt l. si chirographum. j. de probatio. & de furt. l. fullo vel sarcinator. §. fi. Sed talis præsumptio non facit deferri iuramentum debitori: quia leuis. Ita not. glossa. j. de minorib. l. tertia. §. secundo. Quæro, † quid si dedi tibi instrumentum, in quo eras obligatus tu & alius. Gul. hic videtur dicere quòd de debito tuo videor facere liberationem: & contra alium videor tibi donare actionem: arg. 5
j. de liber. leg. l. si is qui duos. in fi. & C. de dona. l. j. Pro hoc facit, text. huius l. postquam. in fin. vbi requiritur q̃ specialiter agatur 6
contrarium. Quæro, † quid si tu, cui instrumentum tradidi, mihi reddidisti ipsum? Certè videris te reponere in pristinã ob-

☞ POMATES.
a ¶ Sed etiã. Vide Decium in l. postquã liti col. ij. C. eodem.
↠ P. PAV. P.
b ¶ Per redditionem instrumenti. Adde q̃ idẽ est in sententia vel arbitramento: quia si iudex vel arbitrator nõ infertur, per hoc est ergo solutũ debitũ, nec fit præiudicium in ipso principali: vide Com. cõsil. xix incip. quidã nobilis. in j. & ij. colũ. Itẽ inquãtũ dicitur q̃ per redditionẽ instrumenti videtur probari solutio, vel remissio debiti, adde q̃ idẽ esset in thesaurario, q̃ habet bullettas creditorũ fiscipenes se, q̃ eo ipso præsumit⁹ soluisse. Vide Cõm. cõsil. clxxviij. incip. thesaurarius. in ij. dub. & qd operetẽ retraditio vel remissio instrumẽtorũ, vide Fel. in c. accedens. el j. in j. col. vel li te non contestata.
☞ POMATES.
c ¶ Quæro. Vide Pan. consil. vij. ij. dub. volu. Bar. consil. xxx. in iij. col. in seq. consil. ix. in j. volu.
d ¶ Quæro si instrumentũ. Per l. cùm de indebito. ff. de proba. vide doct. in d. c. eccle. el ij. vt lite pend.
☞ POMATES.
¶ Ita not. Vide Alex. l. iij. in j. & iij. colũ. & seq. de acquir. pos.
☞ POMATES.
a ¶ Liberatus. Adde videndum Bal. cõsil. cclxxxj. lib. j. & cõsil. ccij. iij. libr. & ibi quid si fit cancellatum penes notariũ vel alium tertium. & Rom. consil. cccxlvj.
☞ POMATES.
¶ Ita not. Vide Alex. l. iij. in j. & iij. colũ. & seq. de acquir. pos.

¶ POMATES.

a ¶ Item quia. In colono autē siue partiario, siue cui numis locatum fuit prędium, an habeat locū regula huius legis, vide Iaſ. §. item Seruiana. ℏ. col. Inſtit. de actio. per gl. ibi Roma. reprehēdit ſing. ccxxij. inc. tu ſcis. & amplia per Alex. l. diuortio. §. ob donatiōes. in fi. ff. ſol. mat.

↦ P. P A V. P.

b ¶ Res alienæ. Antiſtud procedat nedū penſio eſt conſtituta in pecunia numerata, quo caſu eſt prolocatio. An uerò etiam ſi ſit cōſtituta penſio in aliqua ſpecie, vide Ro. ſing. ccxxxvj. inci. tu ſcis. Item ſi primus colonus locet alteri: an bona iſtius ſecundi erunt tacitè hypothecata, vide Ro. ſingulari. cccx cij. inci. inuēta. Itē q̄ etiam in colono impropriè inuēta & illata ſint tacitè hypothecata, vide dominū Frā. in cōſil. lv. in ij. col. in princi. Itē q̄ datio fideiuſſoris faciat ceſſare iſtā tacitā hypothecā vide tex. in l. pe. quib. mod. pig. vel hip. Itē q̄ eo modo bona hoſpitātis in aliquo hoſpitio etiā per vnam noctem tātūm ſint tacitè hipothecata ſicut in caſu huius legis. vide Alex. in l. diuortio. §. ob donationes. in fin. ff. ſol. matrim.

c ¶ Quæro, quid in pupillo. Contra tenet Bald. Ange. & mod. Bal. in l. ſi cōſtāte. præſcriptū. C. locati. Andr. Barba.

¶ Vide Io. Cro. omnino in d. l. ſi conſtante. col. xlvj. ſol. mat. Anto. Ru. Alex.

d ¶ Si conſtante. Adde videnda quæ ibi poſui.

¶ POMATES.

e ¶ Huius rei. Vide Alexan. conſi. ij. in iiij. col. vol. iiij. conſi. iij. ij. col. eo. volum.

f ¶ Opp. ante Ioan. de Imo. in l. cōditiones. j. de condi. & demon. allegauit glo. ibi pro ſing. And. Barb.

g ¶ Idē Iuliano. Adde poſt dominum Iaſ. inquantum ponit an valeat pactum ne liceat ſoluere vel offerre, niſi ad placitū creditoris, Pau. de Caſt. conſil. cclxxix.

e

¶ POMATES.

g ¶ Idem Iuliano. Limita quādo clauſula eſſet perfecta & haberet ſpecialē determinationē. Ita Iaſon. I. tranſigere. col. pen. & fi. C. de tranſac. & limita vt ibi.

1

ligationem: vt l. ſi vnus. §. pactus. j. eodem. Facit j. man. l. ſi verò non remunerandi. §. idem Papinianus. & l. ſed ſi lege. §. conſuluit. de petitione hæreditatis. Quæro, quid ſi de vna re erant plura inſtrumenta, & vnum ſolum reddidit? Certè ſatis videtur q̄ ſit facta liberatio à toto, per hanc legem. Non enim dicuntur plura inſtrumenta, ſed vnū inſtrumentum in pluribus chartis. l. vnum teſtamentum. j. de teſtamen.

☞ *Res alienæ inductæ in domum, an ſint tacitè obligatæ. Bona pupilli inuecta & illata, an ſint tacitè obligata.*

Item quia. [a] Proſequitur eādem materiam, ſcilicet de tacita conuētione: & breuiter hoc intendit: Inuecta in domum conductam, ſunt tacitè obligata pro penſione. Hoc dicit. Quærit gl. quid † ſi inducantur in domum res alienę. [b] Et dicit quòd non videntur tacitè obligatæ, niſi dominus conſentiat. Quidam contra. De quo per docto. in l. certi iuris. C. locati. Quæro, † quid in pupillo, vtrum inuecta & illata erant tacitè obligata: cum res ipſius non poſſint obligari ſine decreto? Et dicit gloſſ. q̄ non. Gloſſ. in ſimili mouet quæſtionem. C. de legiti. tu. l. fi. Et determinat q̄ adultus recipiendo vxorem videtur obligare tacitè bona pro dote: & ſic videtur huic contraria. Dy. Inſti. de acti. §. item Seruiana. tenet iſtam gloſſ. Gul. diſtinguit: Aut poſt contractum ſequitur obligatio tacita à lege abſque alio facto, & loquitur glo. l. fi. C. de leg. tu. & eſt tex. in l. j. in fi. cū l. ſeq. de reb. eorum. Aut requiritur aliud factum, vt in caſu noſtræ legis, vbi poſt cōductionem requiritur q̄ bona inducantur & inferantur in domum: & tunc loquitur iſta glo. Idem videtur tenere Cyn. in l. certi iuris. C. loca. in iij. & iiij. q. in princ. Ego in repetitione l. ſi conſtante. j. ſol. matr. teneo hanc gloſſ. ſimpliciter. Primò per auctos data. C. de dona. ante nup. vbi glo. ponit, vbi videtur q̄ eo ipſo q̄ data eſt dos, eo ipſo iure, abſq; alio facto, videtur cōſtituta donatio propter nuptias. Tamen video q̄ minor non poteſt cōſtituere donationem propter nuptias ſine decreto: vt l. prædia. de prædi. mi. & l. ex quæ tutores. C. de admi. tuto. Præterea, video quòd celebrato contractu dotis, bona ſunt hincinde tacitè obligata: vt l. j. §. j. C. de rei vxo. acti. Sed bona minoris promittentis dotē, non poſſunt tacitè obligari ſine decreto: vt l. Titia. j. de iure dot. & l. j. C. ſi aduer. do. ergo non videtur bona diſtinctio Gul. Non ob. l. j. in fi. cum l. ſeq. j. de rebus eorum. quia res ibi tranſiuit in pupillū cum ſua cauſa, hic verò de re loquitur quæ primo perfectè erat pupilli.

☞ *Conditio tacita ita impedit natiuitatem actionis, ſicut expreſſa: non autem impedit tranſmiſſionem legati. Adde tu circa hoc, & uide Alexand. in conſi. CXLV. col. j. in v. uol.*

Huius rei. [e] In ſtipulatione dotis ineſt tacita conditio, ſi matrimonium ſequatur, hoc dicit. Oppo. ante conditionis euentum nulla eſt nata actio: vt l. cedere diem. j. de verbo. ſigni. Debuit ergo dicere, Quod nullo modo agitur, non malè agitur, j. quando dicit. le. ced. l. j. in fi. Sol. vt in gl. & notabiliter. Ex † qua tene menti q̄ tacita conditio ita impedit natiuitatem actionis ſicut expreſſa: non autem impedit tranſmiſſionem legati. Oppo. de Lita demum. j. de arbi. Sol. Ibi conditio reſpiciebat executionem, non autem obligationem ipſam. *hæc ſolē contra opponebat ſibi in d. §. hinc inde tamen parti diſputat ſolutionē*

1 ☞ *Præfationes contractus dicuntur, quæ fiunt à partibus ante contractum.*

2 *Modus probandi contractum ſimulatum uel uſurarium.*

3 *Dictum in præfationibus q. uideatur in ſequentibus repetitum, niſi ex interuallo.*

Idem Iuliano. [g] Quæ in præfationibus [h] dicuntur, in ſequentibus repetita intelliguntur. [k]

h. d. Præfationes † intelligo hic tractatus cōuentionales, qui firmantur à partibus antequam perueniatur ad contrarium: vt patet hic, & l. Titia. §. idē reſpondet. j. de verbo. obliga. Et ideo putarem † per hoc poſſe conuinci fraudem vſurarum, quando vſurarij faciunt conuentionem, vt pro ſimplo promittatur duplum, poſtea tempore contractus adhibent notarium, & teſtes qui de hoc nihil ſcīūt. Sufficit enim probari quòd hoc in præfationibus dictū fuerit: † quia in ſequētibus videtur repetitū, vt hic. Quòd verum, [l] niſi ex interuallo factum fuerit: vt l. per retētionem. C. de vſuris. Et ſi eſſet tale, in quo eſſet opus facto quod fuerit dictum in præfationibus, & omiſſum in contractu, videtur omiſſum per errorem: vt l. ſi tibi. in princ. j. de ac. empt. Dixi plenè in d. §. idem reſpondet, &c.

1 ☞ *Capitaneus belli dat ſecuritatem exbannito.*

2 *Capitaneus guerræ poteſt treugam indicere, non tamen facere pacem, niſi haberet mandatum.*

3 *Ambaſiatores habent ſecuritatem.*

¶ Præfationibus. Adde an dicta in præfationibus intelligantur repetita, Ang. conſil. lxij. Roma. conſil. cccxxxiij. & ccij. & quid de annuis reditibus tam emptis à priuatis quā ab Eccleſia & Veneris, & Florētinas, vide quæ poſui in l. cunctos populos. poſt Alex.

¶ POMATES.

¶ Quod verū. Vide Alex. l. pacta nouiſſima. col. ij. C. eod.

¶ Opp. extra Dom. Ant. in c. Eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſti. limitat quando per viam legati vel donationis dedit. vide vide ibi d. Abb. And. Barb.

¶ Quæro vtrū. Contra hoc valde obſtat text. valde ſing. in l. ſolita prouidētia. C. de remiſ. pig. Andr. Barba.

Onuentionum. [k] Iuriſconſultus proſequitur hic aliam diuiſionem conuentionum. Oppo. j. eo. l. iuris gētium. vbi dicitur q̄ conuentio publica eſt de iure gentium hic dicitur contrariū: quare malè ponitur vt ſpecies. Soluevt in glo. Oppo. extra* gl. q̄ non valeat pactū factū inter duces belli: quia hoſtibus non eſt fides ſeruanda: vt l. j. §. fuit. j. de dolo. Sol. non eſt ſeruanda fides data priuato, vt ibi: ſed à duce belli data, ſic: vt hic. Poteſt † ergo capitaneus guerræ dare ſecuritatem exbannito, vel alij hoſti. & hoc fuit de facto hic. † Quæro vtrum [1] Capitaneus guerræ poſsit facere pacem. Text. hic videtur dicere q̄ ſic. Breuiter puto q̄ Capitaneus poteſt facere treugam, ſeu inducias indicere, vt hic glo. dicit. Item poſſet facere pacem ſi eſſet dominus belli, ſeu exercitus, vt Princeps, Rex, & ſimiles &c. Sed Capitaneus, cui eſt ſimpliciter commiſſum ducere bellum, ſeu exercitum, non poteſt facere pacem, niſi ſit ei ſpecialiter cōmiſſum: vt l. mandato generali. j. de proc. † Item nota q̄ ambaſiatores habent ſecuritatem.

1 ☞ *Non eſt incongruum q. lex antiqua habuit reſpectum ad caſum iuris qui poſtea poſſit fieri.*

2 *Contractus dotis eſt de iure gentium, & contractus nominatus. Dotis promiſſio roboratur lege, non tamen ualidatur de iure gentium.*

3 *Quando in pacto nudo deducitur illud, quod aliàs erat debitum ex aliqua parte iuris, illud pactum dicitur lege roborari.*

4 *Per pactum iure ciuili adiutum ſeu confirmatum, toſſitur obligatio naturalis & ciuilis.*

Egitima. Hic proſequitur tertium membrum diuiſionis, ſ. de conuentione legitima. Et pro declaratione præmitto q̄ quædam eſt conuentio quæ à lege confirmatur, hoc eſt, à lege inducitur: & de hac loquitſ prima pars legis; nec de hoc eſt varietas in glo. Quædā conuentio quæ de ſe non eſt valida, ſed à lege iuuatur, & valida efficitur. & de hac loquitſ ſecūda pars legis, ſecundum vnā lect. & ſecunda pars gl. Tertiò eſt quædā conuentio quę de ſe eſt inualida, ſed à lege iuuatſ ſeu cōfirmatſ eo ipſo q̄ nō infirmatſ: & de hac loquitſ ſecūda pars legis ſecūdū ſecūdā lec. & tertia pars gl. Vide ergo partes ī gloſſa. Scda ibi: & qđ ſeqt: & ideo &c. Tertia ibi: vel ſi vis. Intellige etiā ī veſtitis. Venio ad tex. Primò ponit dictū. Secūdò illatio. & eſt illatio gñalior dicto ſecundùm

1

dùm glo. Aduerte, quæro exēpla primæ partis. Rñd. glo. illa eſt conuētio legitima, quæ lege cōfirmatur. hoc eſt à lege de nouo inducitur, & ei forma datur. Exemplū in cōtractu emphyteutico, literarū, & verborū obligatione, in cōtractu de pecunia cōſtituta, & in ſponſalitia largitate. Vide gloſſam. Oppo. ad hoc: cùm iſti cōtractus à lege inducantur, apparet q̄ nō continentur ſub noīe cōuentionis, quod eſt de iure gentiū. Solu. Licet inducantur à lege inducūtur de illa materia, quæ cōtinetſ ſub hoc genere conuentionis, & ei datſ à lege nomē & forma: ſicut ſi de terra fieret vnū vas ab hoīe, adhuc remaneret ſub genere terræ. & ſecūdū hoc quod dicit cōfirmatſ: id eſt, forma datur. Sed oppo. iſta exēpla vt plurimū ſunt de iure nouo, cuius hęc lex erat ignara: vt l. iubemus. C. de teſta. Sol. † Non eſt incōgruum q̄ lex antiqua habuit reſpectū ad caſum iuris, qui poſtea poſſet fieri. Similе in l. j. j. de condic. ex lege. Venio ad ſecundā partē, & videtur q̄ iſta nō ſit bona illatio: quia eſt gñalior dicto: ergo &c. vt ſ. eo. l. iſ. in glo. ſuper verbo, & ideo. So. Dicit gl. & ideo, &c. quaſi dicat pacta nuda & veſtita recipiūt fomentum à lege: & ſic illatio nō erit generalior ſubaudito: licet ſit generalior dicto. Quæro ergo exēpla. Primò qñ ex pacto actio naſcitſ: gl. ponit exemplum in pacto nudo donationis, quod hodie cōfirmatur per l. ſi quis argentum. §. fin. C. de dona. Simile exemplū in l. j. C. de ſuff. Iſtud exemplum nō eſt congruū. Nam ex pacto nudo donationis hodie nō oritur actio: ſed oritur cōdictio ex lege propter pactum. Sed hic quęritmus exempla qñ ex pacto naſcatur. Pro cuius euidētia ſcias q̄ quandoq; lex nō agit in ipſum pactum roborādo ipſum vt actionē, pducat: ſed ppter ipſum, pducit, vt in dictis ll. Quandoq; lex agit in ipſum pactū ipſum roborādo: & tunc ex ipſo pacto actio oritur: vt l. etiā. j. de vſuris & l. lege obuenire. j. de ver. ſig. exēplum. Rex poteſt vnū paruū Comitē facere potentē, ita q̄ ipſe per ſe poſsit facere bellū. Poteſt etiā illū paruum Comitē dimittere in paupertate ſua: ſed propter ipſum Comitē ipſe Rex facit bellū. Videamus ergo exempla, qñ lex agit in ipſum pactū: ita q̄ ex eo oriatur actio. Dicit glo. in pacto nudo dotis, vt l. ad exactionē. C. de dotis promiſ. & l. j. in prin. de rei vxo. act. inquantū allegat l. j. de rei vxo. act. non eſt bonū exemplū: quia ibi p legem inducitur ſtipulatio tacita: et ſic magis congruit principio huius legis, quàm huic dicto. inquantum allegat l. ad exactionē. nō videtur bene dictū: quia † contractus dotis eſt de iure gentiū: & ideo cadit membro, quod ponit in l. ſeq. & l. eas. j. de capi. dimi. Sed reſpondeo, hæc illatio eſt generalior dicto, vt ſ. dixi. Loquitur enim de conuentionibus iuris gentiū inualidis per ſe, ſed per leges adiuuantur & validantur. Sed tūc opponitur: dos eſt cōtractus nominatus: quia habet nomen elegans: ergo de iure gentium eſt validus per ſe: vt ſ. l. proxi. Non ergo lege iuuatur. Reſpon. Dotis datio bene validatur de iure gētium: vt j. l. proxi. ſed non dotis promiſsio: ſed lege roboratur: ideo eſt bonum exemplum. Aliud exemplum ponit glo. in pignore, j. eo. l. ſi tibi. §. de pignore. vbi roboratur iure prætorio, qđ eſt pars iuris ciuilis. Contra, pignus eſt contractus nominatus: ergo recipit robur à ſe, vt j. l. proxima. Sed reſpōdeo, eodem modo pignus eſt datio pignoris: ſed conuentio pignorum roboratur iure prætorio: quæ inualida erat de iure gentium, vt dicam j. l. proxi. Aliud exemplum pone per l. frumenti. C. de vſur. & l. etiam. j. de vſuris. Omnia enim iſta pacta poſſunt dici veſtita iuris auxilio: vt dicit glo. quod an verum ſit, dicam in §. quinimo. Sequitur in text. vel ſenatuſconſulto adiuuatur. Quæro exempla. Dicit glo. Pactum quod fit inter hæredem & fideicommiſſarium, vt hæres teneatur ad ſoluenda legata, leges allegatæ per glo. hoc non probant, niſi coniuncta iſta lege. Ex quo not. † multum quòd quandocunq; in pacto nudo deducitur illud, quod aliàs erat debitum ex aliqua parte iuris, illud pactum dicitur roborari lege illa. Et ſecundùm hoc actio de conſtituta pecunia non eſt neceſſaria, quādo in cōſtitutione deducitur illud, quod erat debitum ex lege: ſed eſt neceſſaria, quando deducitur illud, quod erat debitum ex cōuentione partium. Sequitur in tex. vel tollitur. Quæro exemplum. Glo. ponit exemplū in acceptilatione. Hoc non videtur congruum. Nam acceptilatio à iure ciuili inducitur. Et ſic iſtud primum exemplum congruit principio legis, non autem tanquā pactum inualidum roboratur. Ponit ergo glo. exemplum qñ inter hæredē & fideicōmiſſariū ſit pactū, vt alter eorū tantū legata & debita ſoluat. Iſtud exemplū procedit vt primum. Non enim lex expreſsè cōfirmatur vel adiuuatur, niſi ex eo, q̄ pactū continet id, quod lex. Item hoc exemplum poteſt eſſe verum in actione, ſi qua eſſet inter hæredem & fideicommiſſarium, quam vellent tolli per iſtud pactū, non q̄ per hoc ↦ præiudicaretur creditoribus vel legatarijs: a vt l. pacto ſucceſſorum. C. de pact. Item poteſt poni exemplum in ſenatuſcōſulto Velleiano, & macedoniano, quibus actio tollitur: vt dicit glo. Sed certè ibi non tollitur actio ipſo iure, ſed ope. exceptionis. Item ibi non tollitur actio conuentione, ſed alia iuris diſpoſitione: ideo exemplū non eſt congruū Ideo alij dicunt, Quoties lege, vel ſenatuſcōſulto adiuuatur, ſ. mulier, vt dicit gl. Sed hoc nihil eſt dictū. Poteſt etiam poni exemplum in l. ſi tibi. §. quædam. vbi pactum prodeſt vt actio ipſo iure tollatur: quia lege iuuatur. Omnia iſta exempla loquuntur in pacto de ſe nudo à lege vel à ſenatuſconſulto adiuto. Venio ad tertiam partē, & alij legunt iſtum finem etiam in pactis veſtitis, vt dicamus, Ex pacto interdum actio oritur, vel tollitſ, vt in pactis veſtitis, quoties à lege vel à ſenatuſconſulto adiuuatur. Dico, adiuuatur eo ipſo, q̄ non infirmatur. & propter hoc ponitur in text. interdum: quia interdum ſpecialiter lege infirmatur: vt l. pacta quæ contra. C. eo. &. j. pxi. §. ſi ob maleficiū. & l. generaliter. j. de verb. obl. Habes expeditā hāc legē ſecundū gl. Sed mihi videt inconguū q̄ ipſa illatio ſit generalior dicto: & q̄ hic loquitur aliquo modo de obligationibus iuris gentiū. Et ideo potes legere ſic, q̄ primò ponit dictū: ſecūdò ponit effectū dicti. Dictū eſt tale: Omnis conuentio nō eſt legitima: ſed illa tātùm, quæ lege aliqua confirmatur, vel iuuatur. Et ideo ſic forma caſum & illationem: Regulariter ſicut omnis cōuētio nō eſt legitima, ſed caſualiter qñ lege cōfirmatſ: ita regulariter ex omni cōuentione non oritur actio vel tollitſ: ſed interdū caſualiter, ſcilicet qñ lege vel ſenatuſ conſulto adiuuatſ, ſeu confirmatur. quod pro eodē pono. Quęro exempla qñ lege cōfirmatſ vel adiuuatur vt producat actionē, Rñ. hoc poteſt eſſe duobus modis. Vno mō q̄ adiuuetur & confirmatſ dādo ſibi nomē & formā: & ſic erūt cōtractus nominati de iure ciuili: vt ſtipulatio, vt. ſ. e. l. j. in fi. & j. eo. l. ſeq. in fi. contractus emphyteoticus: ſponſalitia largitas, literarum obligatio, & cōſtituta pecunia: de quibus dixi ſ. Quandoq; confirmatur ſeu adiuuatur, nō tamē ſibi proprium nomē dat, ſed ſtat in ſimplici nomine cōuentionis. Exemplum dixi ſ. qñ dixi ex pacto nudo actionem oriri. Quæro exemplo quando pactum adiuuatur vel confirmatſ lege, ita q̄ actio tollatur. Reſpon. eodē modo quo ſ. Quādoq; talis cōuentio à lege inducit, & ei datur nomē & forma vt acceptilatio: & dicitur cōuentio nominata. Qñq; ſtat in ſimplicibus nominis cōuentionis, tñ l. corroboratſ: vt l. ſi tibi. §. quædā. j. eo. & tunc dicit conuentio innominata, lege tñ confirmata, vel

4 corroborata. † Et no. bñ q̄ per pactū iure ciuili adiutū ſeu cōfirmatum tollitur obligatio naturalis, & ciuilis, vt innuit hic glo. in verſic. tollitur autem. ibi: aliàs naturalis tantùm.

1 ☞ *Permutatio quare non dicatur contractus nominatus.*

2 *Donatio olim & hodie erat contractus nominatus.*

a

Vris gentium. [a] Conuentio iuris gentium nominata parit actionē: ſecus ſi eſt innominata, niſi implemento iuſtæ cauſæ vel conſentia contractus veſtiatur. h. d. vſque ad §. & ideo

1 † Quæro quare permutatio non dicitur contractus nominatus, ſi do rem vt aliam mihi des. gloſ. aſſignat duas rationes. vltimò remittit ad no. in rub. C. de rerum permu. & illa vera. Pro cuius euidentia, ſcias q̄ habere nomen generis generaliſsimi vel ſubalterni, non dicitur nomen, nec per hoc dicitur res nominata: ſed habere nomen ſpeciale hoc facit rē nominatam & contractum noīatū: probatſ in l. ij. j. de præſc. verbis. cū duabus ll. ſeq. Per mutatio igit eſt nomē cuiuſdā gñis ſubalterni, vbicūq; hincinde aliquid datur vel fit. Nā largè loquendo emptio pōt dici permutatio: permutatſ autē res cū pecunia: vt l. ita cōſtāte. j. de iure do. Ita etiā in locatione pmutatſ pecunia cū opere, eadē rōne tranſactio dicit cōtractus innominatus: vt no. in l. ſiue apud acta. C. de trāſ quia illud nomen congruit cuilibet liberationi, & cuilibet actui, per quā à lite receditur: vt l. j. §. cōuētionis. ſ. e. & l. ij. j. de iu-

1 Idem Rationem conſz Appezbar Iaſ. hic. n. 7. ad fine

POMATES.

a ¶Si accipis secundo. Nunqd autē in dore sit cōtractꝰ pfectꝰ ex ipso cōsensu, vt emptio an aūt regratur interuētio rei, vt ī de posito, Dic ꝙ sic. De quo vide Alexan. in rub. ff. sol. mat.

b ¶Sed cū nulla. Not. Bar. ī isto §. vult ꝙ l. si qs argētū. nō hēat locū in facto.. contra eū est casus in l. promissisti. j. de pūc. ver. Sed potes cōcordare qa si iteruenit merū pactū, puta ꝙ promitto ire ꝙ te Romā, habeat locū opi. Barto. & Gul. sed vide est pactū habēs annexam traditionē, tūc posset habere locum d. lex vt est textus qui saxū. j. de do. & d. l. promissisti. Nā si ꝓmitto tibi eximere saxū ex causa donationis videor in effectu donare tibi lapidē ꝙ me eximēdū. & ideo vide habere locū d. l. si qs argētū. Ista sunt verba dñi mei d. Io. de Imo. in l. in ædib⁹ §. j. j. de do. qd perpetuo no. Refert. ibi aliam limitationē Bar. in illa l. si qs argētū ꝓcedere in donatione remuneratoria, ꝙ l. Aquil. de do. Vide ibi ꝙ eū. et alia ibi vide. et vide do. Car. in c. j. de pactis. & vide do. Anto. in. c. qualiter. de pactis. Andr. Barba.

P. PAV. P.

¶Sed cum nulla. De hac materia an et qñ pactū nudū pariat actionē, tā de iure ciuili qđ de iure canonico vide latissimē & melius quā alibi Felin. in c. j. extra de pac. & Ias. in ista lege & Feli. in dicto c. ponit etiā an iuramētō vestiat pactū nudū. Itē ꝙ licet naturalis obligatio nō sit potens ad agendū, debeat tñ exequi officio iudicis secūdū ius primariū, vide Felin. in c. q̄ ſin eccleſiarū. in xxj. colū. extra de consti. declarādo vt ibi per eum. Itē illud qđ dicitur pactū nudū generinatam producere actionē, vide Ias. ī l. si pacto quo pœnam ſin ij. colū. C. de pact. Item quatuor limitationes ad regulā, vide per Soci. in l. legē. in iij. colum. C. de pactis.

c ¶Si qs argentū. adde Ro. cōsi. ccccl xxxvj. & an ex pacto nudo oriatur actio, vide Romanum consilio xxx.

d ¶ Igitur. Limita vt per Matheſi. nota hiſd xxv. inci. nota nouam regulam.

Idem Teneo. Contra ap probat. Ias. Hic. n. 3.

cum qua op. concordat l. 3. C. 8. lib. 3. ord.

Natiua: Datiua:

reiu. Quæro quid ſi in permutatione nō dedi, ſed paratus fui dare? dic vt in gl. †Quæro, quid de donatione? dicit glo. ꝙ donatio olim erat contractus innominatus: hodie est nominatus. quod apparet: quia producit actionem, vt l. ſi quis argentū. C. de do. Docto. in l. iij. de cōdi. ob cau, dicūt ꝙ olim & hodie erat contractus nominatus: habet eñ nomē elegās. Ego in l. in ędibus. §. j. j. de do. idē teneo. Nā ſi olim fuiſſet contractus innominatus. locus fuiſſet pœnitentiæ. qđ est contra casum l. Aristo. j. de do. & per alias rōnes quas ibi dixi. Sed dices tu: quare olim ex pacto nudo donationis nō oriebaē actio, ſi erat cōtractus noīatus? Rñde, contractus noīati producūt actionē eo ipſo ꝙ sunt, & nomen habent. modo aduerte: quia quidā contractus denominātˉ ab actu pacisicendi, ſeu cōueniēdi: quidā denominātˉ ab actu exequēdi. Si loqueris in primis. qñ denominātur ab actu pacisicēdi: ſtatim facto pacto habent nomē & producunt actionē: exemplū in emptione, vēditione, cōductione, ſocietate, & mandato, & ſimilibus. Si accipis ª ſecūdo modo qñ denominanˉ ab actu exequēdi, non habent nomē niſi facta executione. exēplū in cōtractibus quire cōtrahunˉ, vt diſpoſitū, cōmodatū, mutuū: ꝙ ab actu exequēdi denominanˉ, vt patet ad ſenſum: & ideo ſi facio pactū de deponendo, cōmodando, vel mutuādo: non est contractus nominatus: nec actionē producit, niſi habeat alia inſtrumēta. Nūc ad ꝓpoſitū donatio est cōtractus nominatus: de nominatur ab actu exequendi: quia idē est qđ doni datio. vt l. Senatus. §. donatio. j. de donatione. causa mor. meritò de iure iſto ſi perueniebaē ad traditionē, pficiebaē contractus: aliàs nō ſed pactū de donādo nō erat donatio, ſed erat nudū: nec producebat actionē niſi veſtiretur ſolēnitate verborum. Hodie verò lege iuuat: quia per legē propter pactū actio producitˉ. Idē in cōtractu pignoris ꝙ est contractus noīatus, & re cōtrahiˉ: vt inſti. qbus mo. re cōtrahitur obli. in fi. Dicˉ enim pignus à pugno. & sic denominatur ab actu exequēdi: vñ pactū nudū nudū de pignoribus non producebat actionē de iure gentium ſed edicto ꝓtoris iuuatur vt actionem producat: vt l. ſi tibi. §. de pignore. j. eo. Idem in cōtractu dotis ꝙ est cōtractus noīatus: & ideo traditione ſecuta pficiebat cōtractū: & denominabaē ab actu exequēdi. Pactū enim de dāda dote erat nudū: & ideo nō producebat actionē: niſi à lege adiuuaretur: vt C. de dotis promiſ. l. ad exactionem. vt dixi. §. l. proxi. &c.

☞ *Actiones aliæ sunt natiuæ, & aliæ datiuæ.*
Adam ex quo fuit à Deo productus, dicitur datiuus: cæteri homines natiui.
L. naturalis. §. ſed ſi dedi. infra de præſcriptis verb. in quo corrigatur per hunc §.

Et ideo puto. † Not, ex iſto text. ſing. & magis clarè diſtīguit cp̄ in aliqua parte iuris, ꝙ actionū aliæ natiuæ, aliæ datiuæ. Natiuæ sunt illæ quæ habēt materiā ſufficiētē præexiſtentem, à qua oriantˉ. Datiuæ sunt illæ quæ pexiſtentē ſufficiētē materiā nō habēt. Simile † vides in hoibus. Nam Adā pōt dici datiuus: fuit enim à deo ſimpliciter ꝓductus. Alij aūt hoies ꝙ ex patre & matre naſcunˉ, ꝓñt dici natiui. Ideo Iulianus fuit hic reprehēſus, ꝙ dicebāt actionem à prætore esse dandā, cum nō esſet materia ſufficiēs ex qua orireˉ, quæ in veritate erat ſufficiēs. Nam erat cōtractus noīatus veſtitus impedimēto iuſtæ causæ, vt patet in litera. Vltimò dicebat, † quidam ꝙ per iſtū §. corrigitur tota diſtinctio l. naturalis. §. ſed ſi dedi. j. de præſcrip. verb. quod non est verū: non enim corrigitur niſi ex eo ꝙ hic dicitur.

☞ *Promiſsio facta de re uel pecunia, ut maleficium fiat, eſt nulla ipſo iure.*
Pignus datum ob turpem cauſam, poteſt repeti rei uendicatione.

Si ob maleficium. Quæro de ratione huius. Rñde pactū nudū veſtiˉ implemento cauſæ iuſtæ, vt ſ. proxi. ſed iſta cā, ne fiat maleficiū, nō est iusta, ſaltē ex parte recipiētis: ꝙ a gratis tenebaē hoc facere: vt l. fin. j. de condi. ob tur. cau. ideo obligatio est nulla. Opp. de l. idē. §. quoties. j. de cōdi. ob tur. cau. So. qñ pactū est nullū nulla oriˉ obligatio: ꝙ nō pōt veſtiri, vt dictum est: ſed ſi interceſsiſſet ſtipulatio, valeret, licet eſſet ineffica: ꝙ obſtaret exceptio. l. pe. j. de condi. ob turp. cau. & poſſet cōdici liberatio, vt l. cōtraria. Quærit glo. quid ſi ꝓmittaē vt maleficiū fiat. Dicit gl. tūc ſecus: ꝙ ſtipulatio est nulla ipſo iure: vt j. de ver. obli. l. gñaliter. Hic aduerte. nā hæc quæſtio pōt intelligi ꝙ ꝓmittat ſe facturū maleficiū: & tūc non vblet, ꝙ cōtinet turpe: vt l. gñaliter. j. de verb. obli. item pōt intelligi † ꝙ ſi ꝓmittaē certa pecunia, vel res, vt maleficiū fiat: tūc dicit glo. ꝙ nulla est ꝓmiſsio ipſo iure. Vltramō. cōtra: ꝙ a in q. illa illud quod deuenit in ꝓmiſsione, ſ. res vel pecunia. non est quid turpe, licet causa ſit turpis. hoc refert Cy. in l. eo. C. de inutil. ſtip. & l. iij. qđ met. cau. & videˉ casus in l. pe. j. de cōdi. ob tur. causam. Teneo opi. gl. ꝙ ipſo iure ſit nulla. Casus est in l. ſi plagij. j. de verbo. obli. & hoc tenet glo. in l. generaliter. eo. tit. & ibi diſtinxi. Ad l. pen. j. de condi. ob tur. cām. & l. ij. j. quod met. causa. Rñ. vt dixi in d. l. generaliter. Nec ob. qđ dictū est in præced. q. qa hic est cā turpis ex vtraq; parte: ibi ex altera parte tm. †Quærit glo. quid de pignore dato ob turpem causam. Glo. dicit repeti per rei vendicationem. Dic vt in l. ij. de condi. ob tur. cau. & per Cyn. in l. ij. C. de condi. ob turpem causam, &c.

☞ *Ex pacto nudo, de donando continente factum, non oritur etiam hodie actio: ſecus ſi continet rem uel quanti tatem.*

Sed cum nulla. Suprà habuiſtis qñ subest cā iusta. Itē qñ subest cā iniusta: hic ponit qñ nulla causa subest. Opp. qñ nulla causa subest, intelligit dona tio: vt l. Campanus. j. de oper. lib. Sed ex pacto nudo donationis oritur actio & obligatio: ergo &c. Sol. Huius timore gl. videtur aliter intelligere, ſ. ꝙ hic fuerit cōtractus īnominatus, do vt des, vel ſimilis. & sic cōſtat ꝙ nolebat donare, ꝙ dicit, nulla cā subest, ſ. nulla datio vel factū ex quo pactū veſtiatur. hoc est, nulla subest causa, ſ. impleta. ſed conuentio bene fuit ob causam: ideo apparet. dicit gl. noſtra ꝙ opi. Mar. non est vera, qui intelligebat hunc §. etiam ſi ſtipulatio interceſsiſſet: & nō bene loquitur: niſi excuſando eū dicas ꝙ interceſsit in ſtipulatione causa quæ subesse putabaē, in veritate tamen erat falſa. Certè hoc caſu etiam non procederet iſte §. qui dicit obligationem nō cōſtituiˉ: ſed tūc conſtituitur: licet obſtet exceptio doli: vt l. ij. §. circa. j. de do. exc. Posſes etiam intelligere ſimpliciter in pacto nudo donatioīs, ſecundū iſta tēpora. Dicit enim Guli. † qetiā hodie pactū nudum donationis non pariˉ actionem, niſi quando datur res vel quantitas: vt C. de do. l. ſi qs argētū. Secus ſi aligs ex liberalitate, ꝓmitteret aliquid ſe facturum; tunc enim non reperitur prohibitum, neque cocessum quòd actio datur: ergo ſtamus iuri antiquo: vt l. præcipimus. C. de appella. Præterea obligationes factī non ita promiſſorem arctant ſicut obligationes dandi: quod patet: quia non potest cogi præcisè ad faciendum: ſed liberaretur præſtādo intereſſe, vt l. ſtipulationes non diuiduntur. j. de verb. obl. Vnde ſi etiam hodie promitterem tibi nudo pacto ire pro te Romam, nulla adiecta causa, non oriretur, neq; obligatio neq; actio.

☞ *Pactum nudum quod eſt. 1.*
Ex pacto quando oriatur actio.
Conſtitutum q. debeat dici contractus nominatus.

Igitur. Iuriſconſulultus infert ex præmiſsis vnam concluſionem. Vidimus quòd contractus nominati, vel innominati, veſtiti tamen implemento cauſæ iuſtæ pariunt actionem: aliàs ſecus. Ex hoc infertur talis concluſio. Nudum pactū non pariˉ actionem: igitur nuda pactio non pariˉ obligationem, neque actionem ciuilem: ſed quæritur an exceptionem pariat. Et

Pro concordia. Aduerte ꝙ do. Ias. o. in §. in perſonam. Inſti. de actū. dū allegat Bar. ſibi contrariū, dū vo luit Bar. ſ. l. j. ff. de cōſti. pecu. & ſecūdum aliquas lecturas in l. j. C. eo. tit. ꝙ conſtitutio de qua in d. §. in perſonā. ſeu etiā in §. de cōſtituta. Inſtit. e. ſit cōtractus innominatus ſic arguēdo ex verbis Bar. Nam ex pacto nudo de iure ciuili nō oriˉ actio, vt ibidē, & in iuribⁿ alle. Sed est ſpeciale in actione de conſtituta: ergo expreſſē vult ꝙ nō ſit contractus noīatus: cùm illi producāt actionē cùm ſint producti in ſuo eſſe, vt voluit Bar. in hac l. iuris gētiū. §. ſed cū nulla. ¶. igitur nuda. ver. ītō de quibus contracti bⁿ. Sed cōtra ipſum & Bar. tenuit in hoc ver. igiē nuda. circa ſi nem, ſ. ꝙ hodie ſit cō tractus nominatus: & per cōſequens dicendū ꝙ non ſit ſpeciale. His tñ nō obſtātibus, ſi bene cōſideretur Bart. nō ſibi cōtradicit: ga qđ dicit in d. l. j. ꝓcedit ſecundū iura antiqua: ſed in d. ¶. igiē nuda. procedit ſecundū iura hodierna. Et hoc idē ſentit Bart. in illo ver. hodie. quod not. in hac materia.

POMATES.

a ¶Conſtitutū. Contrarium alibi tenuit Bar. inducēdo & ſe quendo, vt per Ioā. de Imo. in tractatu contrarietatum Bart. in conſi. xij.

P. PAV. P.

b ¶Quinimo. Iſtam regulam limita non procedere reſpectu terū, quia quo ad eum non veſtitur. vi de Crem. ſin. cx. vbi ipſe refert, quòd ſi quis incontinenti fideiuſsiſſet poſt contractum per pactum nudum non veſtitur tale pactum cohærentia contractus. Itē quomodo dicitur in continenti appoſitū, & quòd etiam ſi contractus ſit habitus pro facto poſsit dici incontinenti, vide Areti. in l. ſi ita ſcriptum in iij. colū. de legat. j. vbi remouet quaſdam obiectiones quæ poſſent cōtra hoc facere. Item ad hanc regulam vi de quæ cumulat Ias. in l. edita. in v. colū. & ſequenti. C. de eden. & limita vt per eum in l. ita demum. in ij. colū. verſicu. ſecūdo fallit. C. de pro curatoribⁿ. Itē i materia infirmandi cō

Et reſpōdet ꝙ ſic, licet hoc nō inferatur ex præmiſsis, ſed tuo motu ponit hic à iuricō iulto. Quæro, de qbus contractibus loquit hic ver. Dicit glo. cautè, incipit tractare de cōtractibus noīatis. Intellige, hoc est, de pactis appoſitis circa contractus nominatos. Nam cōtractus nominati sunt veſtiti eo ipſo ꝙ sunt, vt hac l. i prin. Vnde de illis principaliter nō tractat. Cautius est ergo dicere ꝙ hic loquitur de qualibet pactione nuda. †Quæro igitur quod est pactū nudum. Dicit gl. quādo hoc cōtrahentes voluerūt ꝙ esſet nudū, vt j. ea. l. §. quod ferè. Pet. hoc reprehendit, vt Cy. refert C. eo. l. legē. ibi videmus quid est pactum, &c. Et dicit ꝙ ſi ſtipulator interceſsit, nō poſſent facere cōtrahentes ꝙ nō esſet ſtipulatio: quia quę facta sunt, nō poteſt fieri ꝙ non ſint facta: vt l. in bello. §. factæ. j. de cap. Dominus lac. But. ſuſtinebat glo. Nam ſtipulatio duo importat, ſ. factū, hoc est, interrogationē, & reſpōſionē. Itē ius, hoc est, verborū obligationē. licet enim factū interuenerit, & à partibus non poſſet fieri quin ſit factū: tñ iuris effectus poteſt mutari cōſenſu, & voluūtate partium: quia eatenus tenet ſtipulatio quatenus partes voluīt: vt l. j. §. eo. Secundò ponit glo. exemplū qñ fuit ſola promiſsio ſine interrogatione: vt l. pactum. j. de pollici. Sed hoc reprehendit gl. quia ibi non est pactū, ſed pollicitatio. Certè hoc esſet bonū exemplum, ſi ponas ꝙ pollicēti pars conſenſerit. Itē ponit glo. exemplū quando ſtipulatio, vel acceptilatio est inutilis. Hoc intellige verum niſi partes hoc agereˉt, vt ſtipulatio inutilis inutiliter cōtraherēt: tūc enim omnino ſtipulatio inutilis nō valeret conuentione, ſed iure nudi pacti. l. j. §. ſi quis ita. j. de ver. obli. Quod autē dicit de acceptilatione, dic vt in l. an inutilis. j. de accep. Iſta sunt exempla glo. & doct. dicūt ꝙ pactum nudum, eſt quod nullo iuris adminiculo adiuuatur. Tu dic clarius. Illud dicitur pactum nudū, quod ſtat in puris & ſimplicibus finibus conuentionis. Quod apparet: ga ſi vltra proceditur, vel ꝙ ei nomē imponat vel ꝙ causa ſimpleatur, vel apponat iuxta contractum veſtitū: tunc cohærentia cōtractus veſtiˉ, vt j. videbitis in proximo verſi. Exemplum naturale: ſicut ille dicitˉ nudus, qui est ſicut de vtero matris proceſsit: ita illud pactum dicitur nudū, quod ſtat in puris finibus cōuentionis. Quod nomen, conuentio, est generale, & est quaſi mater omniū pactorū: vt l. j. §. cōuentionis, ff. eo. Exēplū: qñ ego promiſi ſibi conſentienti, non tñ præceſsit interrogatio tua: vt l. j. C. de vſu. vel interrogatus rndit nutu. † Quæro vtrū iſta regula ſit vera ſimpliciter, ꝙ ex pacto nudo nō oriat actio. Glo. dicit ꝙ no. Fallit in calibus, ꝙ ponunt in gl. j. in l. ad exactionē. C. de dotis promiſ. dic vt dixi in l. legiti ma. ff. eo. & l. ſi quis argentum. C. de dona. Qđ intellige vt ibi dixi, & Inſtit. de actio. §. de conſtituta. Certè puto ꝙ conſtitutū debeat dici cōtractus nominatus: & sic est conuentio legitima. Item ponit glo. exemplum j. de vſur. l. etiam. C. de vſu. l. frumēti. & de nauti. fœno. l. periculi. Sed fateor ꝙ in illis ex pacto nudo oritur actio: quia ex lege iuuatur: vt ff. eo. l. legitima. licet quidam dicant ꝙ tunc dicatur veſtitum legis auxilio: quod an sit verum, dicam j. proxi. §. Habent enim quidam pro impoſsibili ꝙ ex pacto nudo oriatur actio: ſicut quòd mulier ſterilis pariat filium. vt in glo. dicitur.

1 ☞ *Pactum nudum ueſtitur cohærentia contractus, & nouam producit actionem, ſcilicet præſcriptis uerbis.*
2 *Actio præſcriptis uerbis, quæ datur ex contractibus innominatis, q. ſit alia ab ea quæ datur ex pacto incontinenti appoſito.*
Veſtimentum quod requiritur in contractibus innominatis, quòd ſit aliud à veſtimento in pactis incontinenti appoſitis.
3 *Si promiſi tibi centum ſtipulatione, & pacto nudo promiſi ſti pro me ire Romam, tale pactum ueſtitur.*
4 *Pactum nudum appoſitum iuxta contractum ſtricti iuris, ueſtitur.*
5 *Pactum nudum principale an ueſtiatur cohærentia pacti nudi acceſsorij, & ſic.*
6 *Quando pactum nudum ueſtiatur ſtipulatione pœnali.*
Pactum nudum ueſtitur cohærentia contractus conditionalis.
7 *Pactum nudum appoſitum iuxta contractum remanet efficax, licet contractus tollatur: niſi ſit appoſitum in contractibus reſpectiuis: quia tunc etiam tollitur.*
8 *Actio informatur, quando nouæ formæ ei datur.*
9 *Actio præſcriptis uerbis, concurrit cum alia, quando ex diuerſis fontibus oriuntur.*
10 *Pactum nudum appoſitum iuxta contractum nō informat ueterem, quando non ſubeſt.*
11 *Pactum nudum nedum informat obligationem, ſed etiam contractum.*
12 *Pactorum ueſtimentum quotuplex ſit.*
13 *Litera eſt ſufficiens ueſtimentum abſque curſu biennij.*
14 *Veſtitum dicitur, cui poſt originem, uel in ſui origine aliquid ſuperadijcitur.*
15 *Pactum à iure gentium ueſtitur nomine, rei interuentu, et cohærentia contractus.*
16 *Pactum de iure ciuili ueſtitur nomine, forma, cohærentia contractus, iureiurando, & operis initio.*
17 *Maſculus & fœmina per ſe non ſufficiunt ad generādum, niſi cum auxilio planetarum.*
18 *Lex caſualiter poteſt facere q. pactum nudum producat actionem.*
19 *Si conſuetudine uel ſtatuto alicui contractui, innominato de iure gentium adijcitur nomen: dicitur contractus nominatus.*
Donatio ante nuptias eſt contractus nominatus.
Feudum eſt contractus nominatus.
20 *Lex, ſi quis argentum. C. de dona. an habeat locum in donatione remuneratoria: ut puta, quia mihi ſeruiuiſti, promitto decem.*
21 *Incontinenti dicitur fieri, quod fit antequam partes habeāt contractum pro perfecto.*
22 *Si plura pacta apponuntur iuxta contractum, omnia ueſtiuntur cohærentia contractus.*

b Quinimo. Pacta incontinēti apposita nouam producunt actionem, & veterem informāt: ſecus ſi ex interuallo. h. d. Et pono casum ſecūdū ſecundam lect. quæ est verior. Dictum est ſuprà in §. præcedenti, ꝙ pactum nudū nō pariˉ actionem. dicit Iuriſconſultus cōtrariū, imo etiā interdū informat ipſam actionem: q. d. ex eo quod dicitˉ etiā, nō ſolū nouam pariˉ, ſed etiā veterē informat. Cætera sunt clara: & dictio, etiā, importaˉ in dictione quinimo, vt gl. dicit. Pro declaranda iſta materia habemus examinare quatuor, quæ ex hoc §. colliguntˉ. Primò dicitur hic ꝙ pactum nudū veſtiˉ cohærētia cōtractus veſtito adeo ꝙ nouā producat actionē. & hoc primò. Secūdò dicit ꝙ veterē informat. Tertiò dicit ꝙ hoc est verum, ſi fiat incōtinēti. Quartò huius gratia habemus videre veſtimenta pactorum. Hæc omnia tanguntur hic per glo. † Venio ad primū. Dicitur hic ꝙ nouā pariˉ. quæro quā. gl. in l. in bonæfi

tractus, adde quòd vbi ſit aliquis contractus & in eo inſpiciˉ aliquod pactū quod videtur transire in nouam ſpeciē, cenſetur potius pars primi contractus vt extendatur actio ex eo ad deducta in pacto, quàm quòd nouus contractus induˉ. j. §. ſi te rogauero. cum ſeq. ff. de poſi. & ibi not. Bart. Sali. Pau. de Caſt. & Fulgo: & Bal. in rubri. C. de pœnis. in vij. qō. vide quæ dicit Imol. & Paul. de Caſ. in l. Ariſto. ff. de dona. & Barto. in l. ſi in emptione. in princip. ff. de contrahen. emptio. & habes ad Bar. in d. l. Ariſto.

Pro concordia. Aduerte ꝙ doct. & potiſsimum legētes ordinariam in l. in bonæfidei. C. de pactis, dicunt Bart. voluiſſe ibi in fi. ꝙ pactū nudum factum poſtea contractus fuit habitus pro perfecto & abſoluto, intra modicum tempus anteq; partes ſe diuertant ad extraneos actus, veſtiatur cohœrētia contractus. ſibi tamē contradicentem allegant in hoc §. quinimo. in fine. & in l. j. col. ij. ff. de ſolu. Salua tamen eorum reuerentia non meretur Bartol. argui de contradictione. non enim fideliter recitatur in aliquo ex iſtis tribus locis. Primò in d. l. in bonæ fidei. non loquitur Barto. poſtquam cōtractus habitus fuit pro abſoluto: quia de hoc verbum nullum. licet dicat illud verbū, ſiue ſtatim poſtea: quæ verba non important ꝙ contractus fuerit habitus pro perfecto, licet bene poſsit intelligi: ſed de neceſsitate hic non arguit: in hoc §. quinimo. dicit quod pactum fuerat factum ex interuallo: & ſic poſſet etiam intelligi intra longum tempus. & ita etiam in dicta. l. j. Sed dato quòd poſſet argui de contrarietate, poteſt adhuc ſaluari, vt in d. l. in bonæ fidei loquatur quando adijciebatur tale quid., quod erat de appenditijs contractus: in dicta. l. j. & in hoc §. quinimo. loquatur in pactis aliud continentibus quàm ea quæ habentur in l. fundi partem ff. de contrahē. empt. Vide Barto. in l. non impoſsibile. ff. de pactis. & in l. legitima. eod. titu.

dei.C.eo.& l.ex placito.C.de re.permu. & l.pacta.j.de cõtrahẽ. emp.dicit q̃ pariẽ nouã,ſ.actionẽ præſcriptis verbis. Vltramon. dicũt q̃ actio præſcriptis verbis nunq̃ oritur, niſi ex tribus ſpeciebus cõtractuũ innominatorũ:vt l.naturalis.j.de præſcri.verb. & ideo ſi habita relatione pacti ad cõtractũ reſultet aliquis ex illis tribus cõtractibus innominatis oritur actio præſcrip. verbis. aliàs ſecus: quia deficeret ſufficiens materia ad producendum ipſam actionem:ar.ſ.eo.verſi. Iul. Et ſecundũ hoc reprehendunt ipſi gl.in l.petens.C.e.quæ dicit q̃ ſi ſtipulatori promiſſor promittit aliquid nudo pacto appoſito incontinenti oritˉ actio præſcriptis verbis. Quod ipſi dicunt eſſe falſum:cùm tunc facta relatione pacti ad contractum non reſultet aliquis contractus innominatus. Eſt enim ibi do,& do:qui non eſt contractus innominatus. Et eadẽ ratione reprehendit glo.l.ex placito.C.de rerũ permuta.quæ dicit q̃ alia eſt actio præſcriptis verbis,quæ oritur ex pacto incontinenti appoſito, & quæ oritur ex contractibus innominatis. Imò,dicunt ipſi, non eſt niſi vna,ſ.quæ oritur ex contractibus innominatis. Tu teneas gloſſ.noſtram per tex.in l. in bone fidei.C.eod.vbi dicitur,ex pacto incontinenti appoſito actionem oriri. No.q̃ dicit,ex pacto:non dicit, ex contractu innominato,qui reſultat ex pacto, facta relatione prædicta. Hoc etiã dicitur in hoc verſi.& ſequentibus:q̃ quãdo pactũ fit ex interuallo,nõ valet,vt ex pacto actio oriatur:quaſi dicat.Si ſit in
2 continenti,oritur ex ipſo pacto.Et ſic eſt†verũ q̃ alia eſt præſcriptis verbis,quæ datur ex contractibus innominatis: alia quæ datur ex pacto incontinenti appoſito : vt dicit gl.in d.l.ex placito. & per hoc apparet eſſe verũ quod hic dicitur in glo.magna. Nã aliud eſt veſtimentum quod requiritur in contractibus innominatis,& quod appellatur rei interuentu:aliud in pactis incontinenti appoſitis,quod appellatur cohærentia contractus. Veſtimentum enim iſtud veſtit incontinẽti actionem,& producit incontinenti,illud ex interuallo,& quandoq̃ implemento ſecuto: vt d.l.ex placito.& ſ.ea.l.ſ.j.& d.l.naturalis. Venio ad glo.ſe-
3 cundam in fi.& quæro,†pone promiſi tibi dare centum per ſtipulationẽ:tu ꝓmiſiſti pacto nudo ire pro me Romã: an iſtud pactum veſtiatur cohærentia cõtractus. Glo.dicit q̃ non:quia pactum veſtitũ apponitur pro vno ex cõtrahentibus,nudum apponitur pro alio. Vnde pactum veſtitum non veſtit nudũ, niſi pro eo pro quo eſt appoſitũ.Pro hoc optimè facit C.loc.l.ſi tibi. Vltramon.contra,quia ex tali pacto habita relatione pacti ad contractum reſultat cõtractus innominatus:igitur implemẽto ſecuto oriretur actio præſcriptis verbis. Dico q̃ Vltramonta.dicunt verum,& glo.etiam dicit verum:nec inuicem ſibi aduerſantur. Nam glo.dicit q̃ pactum nudum non veſtitur illo veſtimento, quod eſt cohærentia contractus quod veſtimentum eſt paratũ pacto eo ipſo q̃ producitur:ſed non negat gl.quin poſsit veſtiri alio veſtimẽto:quod appellatur rei interuentus ſeu implementũ cauſæ:vt ſtatim dicam:quod veſtimẽtum poteſt obtinere pacto etiam ex longo interuallo.Imò hoc glo.voluit expreſsè in l.petens.C.eo.dum dicit q̃ ſi promiſſor promiſit aliquid ſub vſuris: & ſtipulator ſibi aliquid promiſit:tunc poteſt veſtiri,ſ.rei interuentu,cùm reſultet contractus innominatus. Venio ad hanc
4 candẽ glo.& aſſumo eam in prin. †Quæro vtrum pactũ appoſitum iuxta cõtractũ ſtricti iuris veſtiatur.Gloſ.dicit q̃ ſic:vt C. eo.l.petens.j.ſi cer.pet.l.lecta.& iſta vera,licet quidam aliter di-
5 cant. †Quæro nũquid pactum nudũ principale veſtiatur cohærentia pacti acceſſorij veſtiti,vt ſi præcedat conuentio nuda, & ſequatur conuentio ſeu ſtipulatio pœnalis.Glo.dicit q̃ nõ: vt l.nuda.C.de contrahen. & commit.ſtip.l.ſi pacto quo pœnã.C. eo.Eſt enim incongruum,q̃ principale veſtiatur ab acceſſorio. Vltramontani contradicunt eo q̃ pœna ſuccedit loco intereſſe: vt l.ſi quis à ſocio.j.pro ſoc.& de act.empt.l.prædia.Sed ſi intereſſe ſolueretur ab eo qui promiſit aliquod factum,impleretur cõtractus ex parte ſua:& oriretur actio.ergo eo mõ ſoluendo pœnã impleret cõtractus,& oriret actio præſcriptis verbis. Certè Vltramontani non contradicunt glo.noſtræ. Nam gloſſ.quærit vtrum ſtipulatio pœnalis veſtiat pactum nudum ei pro quo interponitur ſtipulatio.Vltramontani dicunt quòd veſtit ei, cõtra quẽ interponiˉ ſi ſoluit.Item glo.quærit de illo veſtimẽto,quod appellatur cohærentia contractus.Vltramontani dicunt de veſtimento quod appellatur rei interuentus, quòd habeat locum in cõtractibus innominatis:vnde fateor quod ipſi dicunt q̃ habita relatione ſtipulationis pœnalis ad pactum nudum,reſultat contractus innominatus,q̃ ſoluta pœna veſtiretur rei interuẽtu: non autem cohærentia contractus:& ideo verum dicit gloſ.hic,
6 & in l.petens.C.eo.vbi de hoc per doct. †Quæro vtrũ pactũ nudum appoſitum iuxta contractum ſeu veſtitum conditionale veſtiatur cohærentia contractus.Glo.in l.petens.C.eod.dicit q̃ ſic:per l.ſi in venditione.in princ.ſ.de pericu.& commo.rei ven.
7 De hoc dixi plenè in l.lecta.j.ſi cer.peta. †Quæro,quid ſi pactum veſtitum,cuius cohærentia pactum nudum veſtiˉ tollaˉ, an pactũ nudũ remanet validũ.Glo.in l.petens.C.eo.dicit q̃ ſic, arg.l.ſed Celſus.§.j.j.de cõtrahen.empt.& l.ſi poſt mortem.in fi, j.de cõtra ta.Quod intelligo verũ:niſi dicta pacta eſſent appoſita in cõtractibus reſpectiuis,vltro citroq̃ obligatorijs: quorũ natura eſt,vt ſi ex vna parte tollaˉ,in totũ tollaˉ:vt l.cùm emptor. j.de reſcin.vẽd.& l.fi.de accep.Et ideo cùm illud, quod deuenit in pacto,dicatur quodã modo pars pretij,vel alterius, vel quæ debebat venire in contractu, vt lege fundi partem.infrà de contrah.emp.ſublato contractu tollitˉ pactũ.Secus ſi apponereˉ in aliꝭ cõtractibus nõ reſpectiuis. Venio ad ſecundum. Dicitur hic q̃ informat ipſam actionem:quid eſt illud informareˉ & tunc intro glo.magnam ibi:& dicitur actio informari. Dicit gl.
8 †q̃ actio primò informatur.id eſt,noua forma ei datur. Quod patet ex duobus:qa actio ex vẽdito,quę cõſueuit dari ad pretiũ, tunc dabitur ad factum,quod euenit in pacto, vt l. tenetur.ſ.j. de act.emp.l.ij.C.de pac.inter empt. Item actio ex vẽdito cõſueuit eſſe bonæ fidei:nũc erit ſtricti iuris,cùm detur loco actionis præſcriptis verbis:vt l.ſi eum.§.qui iniuriarum.& ſ.fi.ſi qs cau. Docto.communiter reprehẽdunt iſtud ſecundum dictum glo.quia imò actio ex vendito erit bonæ fidei,ſicut primo:quod apparet:quia in ea veniunt fructus:vt l.ij.C.de pact.inter empt. quod nõ eſſet,ſi eſſet,ſtricti iuris:vt l.videamus.§.ſi actionem.j. de vſuris.Nec obſtat quod dicitur q̃ ſuccedit loco actionis præſcriptis verbis:qa nõ ſuccedit,imò accedit ei principaliter tractę remanẽte:vt l.item illa.j.de conſti.pecu. Sed tunc oppo.actio præſcrip.verb.nõ cõcurrit cum alia:vt l.quoties.j.de præſc.ver. Quomodo ergo competit ex vendito & præſcrip.verb. Ad id
9 reſpon.vt dicunt†Vltramon.& bene in hoc,actio præſcri.ver. nõ cõcurrit cum alia:quando habet originem ex eodem fonte. Secus ſi ex diuerſis fontibus. Nam actio ex vendito oritur ex cõtractu venditionis.Actio præſcri. ver.oritur ex pacto incontinenti appoſito:vt l.ij.j.de præſcrip.ver.& d.l.ij.C.de pac. inter emp. Item cõtra prædicta oppo.quia ſi verum eſt quod dixi, q̃ pactum veſtiatur cohærentia contractus male aduerſantur iuriſconſultus hic dum dicit,quinimo. Nam ſuprà dixi de nudo pacto,& iuriſconſultus hic innuit deveſtito cohærentia contractus.Solu.dicit gloſſ.pactum nudum eſt ſui natura ab omnibus eius veſtimentis nudum:ſed hic veſtitur cohærentia cõtractus.

Cuius gratia veniam ad tertium,ſcilicet ad veſtimenta pactorum.Tamen antequam veniam ad tertium:circa prædicta dubitatur,an ſemper veterem informet.gloſſ.in l.pacta.j.de contrahenda emptio.dicit quòd ſic:ſi eam reperit reformandam, aliàs ſecus: quando eam non reperit informandam. gloſſa ibi dicit
10 multa. †Dic ergo veterem non informari quando non ſubeſt, vt lege,ſi in venditione.in principio,infrà de pericu.& commo. rei vendi.Item ſi legem contractui non dat. Exemplum:depoſui apud te librum,& promiſiſti mihi pro me ire Romam:iſtud factum,quod promittitur,nullo modo congruit actioni depoſiti:ideo eam non informat:nec ei actionem dat:vt infrà proximo §.ibi:ea enim pacta inſunt,,quæ legem contractui dant. Secus ergo ſi non dant legem contractui, ſed ſunt penitus ſeparata: eodem modo ſi pactum veſtitum apponitur pro vno, & pactũ nudum pro alio,non poteſt actionem veterem informare,vt ſu-
11 prà dixi in alia gloſſa ſuper ver.iudiciꝭ. †Quæro,text. dicit, interdum informat ipſam actionem, vtrum informet ipſam obligationem? Reſpond. non ſolum obligationem,ſed etiam contractum informat:hoc eſt dicere:inſunt bonæ fidei iudiciꝭ, id eſt, lege lata dicuntur ineſſe ſtipulationi. & ſic ipſi contractui; meritò ergo ipſum informat. Pro hoc etiam lege fundi partem.infrà de contrahenda emptio.ibi dum dicit quòd illud quod deuenit in pacto, eſt quodam modo pars pretij, & ſic ipſum contractum actionem, & obligationem informat. De prædictis habes, licet non ita clarè, per Cynum C. eodem.l.in bonę

bonæ fidei. Venio ad tertium, ſcilicet ad veſtimenta pactorum.†Quæro quotuplex eſt veſtimentum. Tres ſunt opi. Vna
12 fuit Azo.qui dicit q̃ ſunt ſex,ſ.re,verbis,literis,conſenſu,cohærentia cõtractus,& rei interuentu,vt in glo.Alij addũt duos modos,ſ.rei initio,vt l.j.ſ.j.j.de polli.vel legis auxilio. quod põt dici in omni nudo pacto quod actionẽ nõ producit.Certè hoc qđ dicit,legis auxilio,non eſt veſtimentũ:vt ſtatim dicam. Alij vt Iac.& Bald.dicunt q̃ ſolũ eſt vnũ veſtimentũ, ſ. rei interuentu quod veſtimentũ ex poſtfacto adĳcitur ipſi pacto. Alia omnia non ſunt veſtimẽta:quia pactũ cũ ipſis naſcitur. Et hanc opi.tenent Vltramon.& Cy.refert C.e.l.legem.Sed gl.hic reſpondet. Dicit enim q̃ quędã pacta naſcũtur cũ veſtimẽto:& tamen dicuntur veſtita,ſicut dicit Iob:Pelle & carne veſtiuit nos dñs. & tamen cũ his natus erat.Quidã ſunt cõtractus,qui naſcũtur nudi:tamen eoipſo q̃ naſcuntur, habent veſtimentũ ſibi approximatũ:vt pacta nuda quæ veſtiuntur cohærẽtia cõtractus:vt dicitur hic circa mediũ: ſicut ſi vnus puer exeundo de vtero matris intraret vnũ veſtimentũ.Ad iſtam opi.oppo. ſi cõſenſus eſt veſtimẽtum,& omne pactũ habet conſenſum:vt l.j.§.c õuentio nis.ſ.eo.ergo omne pactũ eſt veſtitũ.Reſpondet glo. conſenſus non eſt ſufficiens veſtimentũ,niſi in quibuſdã cõtractibus enumeratis.Inſti.de obli.quæ ex conſenſu.Illi enim caſus ſunt fauorabiliores,& pingues:& ſic leui veſte veſtiũtur.Exemplum vni iuueni recenti,& pingui,& calido ſufficeret vnũ leue veſtimentum:ſed vni macilento & debili non ſufficerent plura veſtimẽta vt dicatur indutus ſufficiẽter.& ita dicit glo. Item opp. ad gl. de eo quod dicit q̃ litera eſt indumẽtum poſt biẽnium:qa ſecũdùm hoc magis veſtireˉ cõtractus curſu biẽnij quàm literis.
13 &†ideo dicendũ eſt q̃ litera eſt ſufficiẽs veſtimẽtum.Incõtinenti enim oritur ciuilis obligatio & actio, licet obſtet exceptio:vt C.de nõ nu.pec.l.ſi ex cautione.& l.in cõtractibus. Et iſto modo ſuſtinetur glo.quę habet bonum & ſanũ intellectum.Sed,vt clarius intelligas,tu potes ſic dicere.Pactum ſeu cõuentio nuda eſt:vt dixi ſ.in §.igitur. illud quod ſtat in puris & nudis finibus
14 conuentionis:illud dicitur†veſtitum,cui poſt ſui originẽ vel in ſui origine aliquid ſuperadĳciˉ. Illud enim, qđ ſuperadĳcitur, dicit veſtimentũ.Dico ergo q̃ pactum veſtitur qnq̃ à iure gentium:qnq̃ à iure ciuili.A iure gentiũ† tribus modis. primò veſtitur nomine,vt hac l.in prin.& hoc cõprehẽdit cõtractus, qui celebrantur re,vel conſenſu.Ideo enim dicũtur veſtiˉ quia à iure gentiũ ſibi nomẽ eſt additũ. Secũdũ veſtimentũ eſt rei interuẽtus,ſeu implementũ iuſtæ cauſæ:vt hac l.§.j. Tertiũ veſtimen-
3 16 tũ eſt cohærẽtia cõtractus,vt hoc §.† De iure verò ciuili pacta veſtiuntur nomine,& forma:vt in contractibus inductis à iure ciuili:vt dixi in l.legitima.ſ.eo. Itẽ cohærẽtia cõtractus:vt l.lecta j.ſi cer.pe.& l.petens.C.eo. Itẽ iureiurãdo in caſu ſingulari:vt l. vt iuriſiurãdi.j. de ope.liber.& l.fi.j.de lib.cau. Itẽ operis initio: vt l.j.§.j.j.de polli. In quibuſdam etiã caſibus ius ciuile non veſtit pactũ:ſed eo remanente nudo facit quod produxit actionẽ: vel lex ꝓduxit,propter illud quod dixi in d.l. legitima. Nec talia pacta poſſunt dici veſtita legis auxilio.vt ſtatim dicã.Et hoc aliqualiter tetigit do.Nic.de Ma.Sed opp.pacta dicuntur veſtita,quæ producunt actionẽ,vt in hac l.in prin. Sed omnes actiones ſunt de iure ciuili,vt l.ij.§.poſt originem. & melius in §. deinde ex his legibus.ſ.de origi.iur.ergo omnia pacta dicuntur veſtiri de iure ciuili.Reſpon.Fateor q̃ pactum, quod habet veſtimẽtũ,ꝓducit actionẽ legis auxilio, vel iure ciuili. Sed quãdoq̃ veſtimentũ dat ſibi ius gentiũ,quandoq̃ dat ſibi ius ciuile, vt ſ. dixi.ſcilicet qñ veſtimenta de ſe non eſſent ſufficientia ad producendã actionẽ,niſi cũ iuris ciuilis auxilio.ſicut cũ dicitur, ho
17 mo hominẽ generat.& ſolũ.hoc eſt,cũ auxilio Solis.†Nõ enim maſculus & fœmina per ſe eſſent ſufficientes ad generandũ,niſi cum auxilio Planetarum. Et ideo concludo quod illi qui dicũt pactum veſtiri legis auxilio,non bene loquuntur. Non enim legis auxilium eſt veſtimentum, ſed eſt quædam cauſa agens in
18 ipſo pacto veſtito. Eſt†tamen tantæ potentiæ quòd ſi vult facere ipſum pactum nudum parere actionem,non regulariter, ſed caſualiter,vt not.glo.in præcedenti §.ver.& ſi dicis.ergo ſterilis parit vel virgo.cuius contrarium dicit præcedens glo.Reſpondeo concedo quòd miraculosè poſſet ſterilis parere, vel virgo, vt habemus Lucæ j. vt in Maria & Eliſabeth. ita lex caſualiter & miraculosè facit quòd pactum nudum,remanens nudũ pro-
ducit actionẽ aliquo fauore: vel lex produ a
19 donatio.ſ.l.proxi. †Quero de conſuetu
dine vel ſtatuto alicui contractu innomina c
to de iure gentium adĳcitur nomẽ : vtrum
eſt cõtractus nominatus? Exemplũ ad affi
ctum vel cõtinuum:vt quãdo res datur ad
certam quãtitatem grani, vel vini, & ſimi
lium:quo caſu de iure talis cõtractus eſt in
nominatus.l.ſi olei.cum ibi no.C.loca.& l.
naturalis.§.at cum do.j.de præſcri.ver. Vi
detur q̃ iſti perficiantur nudo conſenſu,vt
hac l.in princ.videtur q̃ quãdo nomen im
ponitur cõtractui à iure gentium,quod eſt
cõmune omnibus hominibus: tunc nomẽ
eſt elegans veſtimentũ:vt hac l.in prin.ſed
quãdo imponitur nomen contractui à iure
ciuili:tunc nomen non eſt elegans,veſtimẽ
tum: niſi ei detur nomen & forma: puta q̃
in eo requiraˉ ſcriptura:ſicut in empyteuſi,
vel ſpecialiter caueatur in lege q̃ ſit nomi
natus cõtractus:vt C.de do.ante nup.auth.
eo decurſum.in corpore vnde ſumiˉ. Nam
ante illam legẽ vocabatur ſponſalitia largi
tas:tamen non erat contractus nominatus:
quia lege nõ erat cautum. Feudum autem
b puto cõtractum nominatum:quia à cõſue
tudine habet nomen & formam: habet em
formã iuramenti fidelitatis,& inueſtituræ,
c vt in libro feudorum. Vltimò oppo.& videtur q̃ nullus cõtractus ſit nudus. Aut enim ſit ex aliqua cauſa vera: & habet locũ actio de cõſtituta.Aut ex cauſa falſa:& nõ eſt quærendum de actione: quia ſi competeret,poſſet condici liberatio per tit. de condict. ſine cauſa. Aut non habet cauſam: & tunc præſumitur donatio,vt l.Campanus. de oper.lib.quæ eſt hodie pactum veſtitum ſecundùm quoſdam:vel habet vim veſtiti: vt dixi Reſpon.pactum poteſt habere cauſam de futuro:vt in omnibus contractibus innominatis:& tunc non poteſt habere locũ cum actio de conſtituta:& ſic pactũ poteſt
20 eſſe nudũ. Item poteſt habere† cauſam de præterito,non tamen obligatoriam;vt quia mihi ſeruiſti, ꝓmitto tibi centũ.iſta eſt qđã remuneratio:non autem eſt ſimplex donatio,vt l.ſi remunerandi.j. mandati. & ideo d
dicit Gul.quod in iſto caſu nõ habet locũ l. ſi quis argentum.C.de dona.quod probaˉ: quia iſta remuneratio pacto nudo promiſſa tunc poteſt peti,cùm cadit in nomen ſalariꝭ:vt C.de ſuffrag.l.& no.j.manda.l.ſalarium. Item eo caſu quo non habet nomen, licet præſumatur donatio,poſſet forte dici
d q̃ non habet locum l.ſi quis argentum. Nam hic concurrunt duæ improprietates,ſcilicet q̃ donatio præſumatur, & q̃ pactum nudũ actionem pariat,ſeu propter ipſum producatur,quod eſſe non debet, vt C.de dotis promiſ.l.j.& l.cũ poſt.§.gener.& qđ ibi no.de iure dot.quæ ll.optimè faciũt.Poſſunt etiã ꝓmitti ex cauſa donatiõis factũ:quo caſu nõ habet locũ l.ſi qs argẽtũ.vt dixi ſ.in verſi.ſed cũ nulla. Venio ad quartũ:dicit hic,pacta incõtinẽti appoſita, qualiter intelligunt incõtinẽti. Dicit gl.anteq̃ diuertaˉ ad extraneos actus. Et intellige ſiue modicũ ante,ſiue modicũ poſt: vt l.
21 iij.C.de ædil.act. Doc.†Vltramõ.dicũt,& bene:intellige incõtinẽti fieri ſemper,cũ fit anteq̃ partes habeãt cõtractũ pro perfecto & abſoluto:vt l.cõtractus.C.de fi.inſtr. Hoc verũ in cõtractibus momẽtaneis,ſed qđ in cõtractibus,vel quaſi cõtractibus ſucceſſiuis:vt in tutela q̃ habet adminiſtrationẽ lõgã:dicã j.pxi.in ver.
22 idẽ Marcellus. †Quæro qđ ſi iuxta cõtractũ noiatũ apponun e
tur plura pacta nuda. Videˉ q̃ primũ pactũ tm̃ veſtiatur qa illud

Iacobus de Arena principio.

& hanc Ducci-veriorem Iaſ. Hic. n. vj.

¶ POMATES. ¶ Quæro,Idem tenet Bal.c.que in eccleſia rum.in xj.col.de cõſti.& ideo nõ poteſt reuocari ſine cã, vt ibi ꝓ Pañ.in vl.not. Bene faciũt quæ ponit Bal.in c.j.de natura feudi. dum logitur de Comite,Papę.Ad de Pau.cõſil.clvj.ĩci. viſo & examinato ꝓceſſu dũ logitur de Papa Celeſtino, & gloſſ.in c.cũ ad apoſtolicæ.in gloſ.pe.de re.iu.li.vj.dũ logitur de principibus Alemaniæ.Bal.in l.q ſe patris.in antepe.col. C.vñ libe.dũ loquiˉ de principe q̃ recepit pecuniã ꝓpter cõceſſionẽ feudi.vide bal. in c.j.de nat.feudi.& l.ij.C.de ſer.& aqua Roma. conſi.dccclij. aliàs dcclij.incipiente,quærĩtur nunquid domini Auinionẽſi. Bal.in l.princeps.ff. de legi.& iõ ſi princeps cõderet ſtatutũ qđ trãſiret in contractum,nõ poſſet illud reuocare.lege qui ſemel.ff.de decre.ab ordi.ſa.Bar.in l.oẽs populi.vij.col. ver.circa prin.de iuſt.& iu. Cano.in c.nouit. de iudi.

¶ P. PAV. P. ¶ Puto cõtractũ nominatũ. qs cõtractꝰ dicaˉ feudũ, & quæ actio oriaˉ feudi,& vide Iaſ. in l.j.inv.col.ff.de cõdictio. ex lege.& in locis relatis ibi per eum.

¶ POMATES ¶ Vltimò opp.Vide Alex.cõſi.xiij.incip. Redẽptoris noſtri.in iij.vol.Vide Are.l.j.i prin.v.col.de verbo. oblig.

¶ P. PAV. P. ¶ Quòd non habet locũ.Sequitur Alex. vbi dicit iſtã eoem eſſe opi.in l.ſi rẽ alienã.in fi.de acquirẽ. poſſeſ.

Conuz approbat ſm Iaſ. hic. n. 20 ſeq̃ & V. omnino. l. 3. t. 8. lib 3. eodẽ.

¶ POMATES. ¶ Quæro quid.Vide Imo.cõſil,cxxx.volumi.ij. ibi poſſunt.Iu pro vera intelligentia ad verte ad Iaſ. 8.

quartum diſtumpuici pale.

Conuz Approbat ſm Iaſ. hic. n. 23. Et poſt modum ad hęc ar. ſm opinionẽ g̃le hic.

a ¶ Actio. Adde latè Alex.cõsi.ij.iiij.li.& vide qđ voluit Bal. consi.cij.j.lib.
☞ POMATES.
b ¶ Contradicit. Vide Dec.in l.singularia,ff v.col.ff.si cer.pet.
☞ POMATES.
c ¶ Duæ emptiones. Idẽ tenet Bal.in l.rescripto.§.fi.j.e.Alex. l.singularia.iiij.co.ff. si cer.pet.& l.sciẽdũ. ij.col.de verb.oblig. Aliquid per Alex.l. q bis idẽ.de ver.obl. & l.si diuortio.).col. vbi videt sentire.eo. titu.& vide Paul.de Ca.l.nã ad ea.vbi se quif hic Bar.ff.de legi. Hoc expresse tenuit Bar.l.singularia iiij.col.ff.si cer. peta. Alex.ibi in xij.colũ.
↛P. PAV. P.
d ¶ Nõ sunt aprta. Vide do.Frãc.in cõsi.xx). in j.& ij.col.
e ☞ Aduerte ad hæc verba:nã put iacent nescires habere verã ɨtelligẽtiã exẽpli. Di cas ergo ita vt ex an antiqs codicibus habui:rẽ quã tibi vẽdidi,p xx.volo q emptã hẽas prima emptiõe:& remitto tibi x.vel primæ emptioni,p x. addo alia x. &c. Et si ispicis secũ dum hũc sensum ita ex ẽplificauit d.Ale. hæc verba.& sic no. pactũ. Alex.Losæ.
☞ POMATES.
f ¶ Itẽ vt scias. Et quã uis doct.teneãt q ex libello formato debet solui gabella: tñ Bar.videt tenere cõtrariũ l.ædita.col.iij. C.de æden.vbi deci. in v.col.

solum ei cohæret. Veritas est q omnia vestiuntur illius cohærẽtia.quod apparet: qa illa alia pacta meditata nõ sunt actus extranei:& sic quælibet videtur fieri cohærẽtia primi,vt l.reos.in fi.aliàs, l.duos.j.de duob. reis.& not.Gul.de Cug. Pro hoc facit j.de verb.obli.l.Titia.§.fi.& l.pluribus.in princ, eod.tit. Vltimò quærit glo.an his pactis non seruatis possit dari rei vendicatio.Dic vt no.per glos.j.de dona.l.j.& ibi dixi & in l.pacta quæ contra.de contrahen.emp.

1 ☞ *In obligationibus in diem ante diem est nata actio. Actio de dote incontinenti soluto matrimonio est nata.*
2 *Si promisisti centum sub conditione:& ea pendẽte remisisti conditionem, quòd non possum statim petere.*

Vt puta. Continua, qa ŝ. dixi pacta apposita incõtinẽti actionẽ producere,secus si ex interuallo:nũc ponit exẽplũ de pactis appositis ex interuallo: & vnum exẽplum ponit author legis. secũdũ ponit Marcellus.tertiũ Papinianus.Secunda ibi:idem Marcellus.Tertia ibi:idẽ respõdit.& iste versꝰ.legitur duobus modis.Vno modo secundùm Mar.cuius opi.reprobat per l.quoties.j.sol.mat.Secundò modo secũdùm Io.cuius positionem tene.Ad lect.Io. oppo.de l.qui negotia.j.manda. Solu. quia ibi non vestitur pactum cohærentia cõtractus,sed rei interuentu,vt ibi not. ɨ.Vel aliter,vt ibi dicetur. Opp.j.de pac.dot.l. de die.Sol.ibi pactum fuit factum incõtinẽti, hoc est,in ipso contractu. Opp. pactum nudum etiam ex interuallo,sicut ꝑdest ad exceptionẽ,ita ad replicationẽ:vt l.si vnus. §.pactus ne peteret.j.eo. Agat ergo mulier actione de dote.& si excipiatur de dilatiõe legali,replicabitur de pacto.Gl.nõ soluit & si habetis in ea, quam non habet, vt statim dicet:nõ solu.cõtrariꝰ:imò totum est de forma appositionis, ſ. videtur q sibi competat actio,& iuuetur replicatione.tamẽ tex. statim dicit sibi nõ competere actionẽ: quare malè.Huius timore† Pet.de Bel.prout Cy. refert C.vt actio.ab hære.l.j.dicit q in obligationibus in ɨdiem, ante diem nõ est nata actio.[a] & dicit esse casum hic. Glos.nostra tenet communiter cõtra,vt vidiſtis in l.item quia,ŝ.eod. Gul.de Cug.tenet idem quando obligatio habet diem à lege,sicut obligatio de dot.Et ita dicit hic actionem nõ competere:meritò nõ potest replicatione iuuari.Glo.hic tenet q actio de dote nõ solũ soluto matrimonio,sed etiam eo cõstante est nata,vt no.j.proxi. §.idem Marcellus.& ibi statim dicã.Veritas est q actio est nata statim soluto matrimonio:vt l.ij.de do.præle.& l.in rebus.§.fin. C.de iure do.& dicam incontinenti:nec potest procedere quod dicit Gul.q ideo non est nata actio:quia dies ei adiꝰcitur à lege. Nam illud est verum quando dies adiꝰcitur obligationi. Secus si adiꝰcitur exactioni,sicut est dies actionis de dote,vt l.j.§.exactio.C.de rei vxo.act.qui text.hoc probat. Probo per rationem, quando respicit obligationem de illo debito intra diem. nõ potest obiꝰci cõpensatio,vt l.si cũ militi.§.j.& l.quod in diẽ.j.de cõpen.Nec potest opponi exceptio,dolo facis quia petis quod restituturus es post diem:vt l.fina.vt le.no.ca. Sed si dies adiꝰcitur exactioni,vt in tempore quod datur iudicatis,secus: vt in dicta l.si cum militi.§.j.sed in dote est istud,quòd potest obiꝰci cõpensatio & exceptio,dolo facis,etiam intra diem:vt l.si donaturus. in fi.j.de condictio.ob cau. Ergo apparet quòd interim est nata actio.Et istum passum,vtrũ ante diem nascetur actio, examinaui plenè in l.ita stipulatus.j.de verb.obl.Tũc ad contrariũ respõde,si dicis quòd mulier replicatiõe iuuabiꝰ,cõcedo:nec hic tex. negat. Aut ergo mulier agit ex pacto, & succumberet,vt hic. Aut actione de dote,& si opponeretur ei exceptio,replicaret de pacto apposito vt vinceret,vt j.eo.l.si vnus.§.pactus ne peteret. Ita tenebat Iacob.& Nico.de Mat. vel vt effugiantur ista dice-

bat præddictus Nico.Pone casum tertio modo q constante matrimonio,& sic actione non nata fuit factũ pactum ne tpe,statuto,post diuortium dos reddatur:sed statim etiam constante matrimonio.Certè non valet,vt ex pacto actio nascatur:& à semulier actionem non habet:quia matrimonium constat: & sic non poterit iuuari replicatione.Ista potest esse bona,& hic etiam hoc
2 videtur sentire glo.vt patet inducendo in ar.ad q.seq. †Quæro quid si debeas mihi aliquid sub conditione, & ea pendente pactum remisisti mihi cõditionem,an possis agere? Certè casus est hic q non.secundùm istam lect.vide glo. Oppo.ad determinationem glo.& præced.q.& ad §.secundùm istam lect.de l. si in venditione.de pericu.& com.rei ven.Solu.agitur ex primo contractu conditionali,sed ex pacto vestito cohærentia contractus:hic vero pactum fuit interpositum ex interuallo. †Oppo. 3
j.de verbo.obli.l.cum stipulatus sim mihi à Proculo.& j.de arb. l.Celsus.Sol.vt in gl. Quærit glo.quid si tale pactum fiat in fi. matrimonij.Dic vt in glo.

1 ☞ *Pactum circa administrationem tutelæ,debet fieri in principio tutelæ,ut dicatur factum incontinenti.*
2 *Actio de dote an nascatur constante matrimonio.remissiuè.*

Idem Marcellus. Quæro quãdo debet fieri pactũ circa administrationẽ tutelæ, vt dicatur fieri incõtinenti? Gl.dicit q tẽpore quo finitur tutela:qa tunc nascit actio tutelæ,vt l.si tutor.cũ l.seq. de tu.& rat. dist.sed in matrimonio debet fieri in initio:vt dictũ est ŝ.in ver. præced. quia etiã cõstante matrimonio oritur actio de dote, nisi in casu, vt dicit glo. †Ad primũ, credo q debeat fieri pactum in principio tutelæ.h.d.tex.hic in ingressu cõtractus.Præterea pactum nudum vestitur cohærentia alterius contractus, non cohærẽtia actionis,vel natiuitatis ipsius,quod apparet:quia cõtractus conditionalis vestit pactum;vt l.& in venditiõe.in prin.j.de peri.& com.rei ven.Præterea omnia reducuntur ad principium gestionis,vt l.cum oportet.in fi.de bo.quæ lib.& hoc idem communiter tenent omnes. †Ad secundum quod dicit q actio de dote nascitur constante matrimonio,est contra illud quod glos. dicit in præcedenti ver.vt puta.& contra l.si in rem.§.omnis.de pign. act.& contra tex.l.ij.in prin.j.de dot.præle.dixi in l.si constante. §.j.sol.mat.quærit glo.quid si pactum esset factum incontinenti de præstandis maioribus vsuris.Dic vt in glo.

Idem respondit. Hic ponit vnum exemplum Papiniani.continua vt ŝ.dixi.

1 ☞ *Pactum secundùm circa substantialia contractus renouat contractum pro parte, quando est factum cum uno ex pluribus,si cum eodem est factũ,& uerba sunt apta ad renouandum contractum,uel ambigua,& contractus est renouatus:Secus si non sunt apta.*
Est utile ad cognoscendum ex quo contractu agatur,& ex quo debeat solui gabella.

Adeo autem. Dictũ est ŝ.de pactis incõtinẽti, vel ex interuallo appositis,extra naturã cõtractus:hic loquitur de his quæ apponuntur circa substãtialia contractus.& breuiter hoc intendit.Pacta circa substantialia cõtractus apposita re integra etiã ex interuallo valẽt,& quo ad actionem siue in totũ,siue in partem, siue cum vno, siue cũ pluribus contrahaẽt.h.d.& diuisio apparet ex gl.posita super verbo, vnde
1 illud.† Quæro pro declaratione §.vtrũ sit verũ q per pactũ secũdum appositum circa substantialia cõtractus,primus cõtractus renouatus videaẽ? Glo.in l.pacta.j.de cõtrahen.emp.dicit q sic, sitfiat ex interuallo:secus si incontinenti:arg.l.non ad ea.j.de cõ-
b di.& demon.Gul.contradicitᵇ q distinctio l.nõ ad ea.habet locum in testatore tantũ,ex cuius voluntate tota dispositio pẽdet. Secus in cõtractibus.Hoc placet alia ratione:quia super eodem
c nõ possunt concurrere duæ emptiones [a] validæ,vt l.ii id quod. j.de rescin.vẽ.& ideo circa hũc articulũ dicas. Aut pactũ secũdo apponiẽ cũ vno ex pluribus,aut cũ eodẽ. Primo casu pro parte tm recediẽ,nec cõtractus in totũ renouaẽ, vt hic,in ver.sed cum
d duo.Secũdo casu aut verba nõ sunt apta[d] ad renouationẽ cõtractus.Verbi gratia [e]:rem quã tibi vẽdidi,p xx.volo q emptã habeas prima emptiõe:& remitto tibi x.vel primæ emptioni addo
e x.et nõ videẽ renouatus cõtractus.Aut verba sunt apta ad renouationẽ cõtractus::vel sunt ãbigua:qa pñt trahi ad vtrũq; & videẽ renouatus cõtractus:vt hic.& d.l.pacta.ver.Paulus.Ita videtur tenere gl.& tex.inuit j.e.l.si vnus.§.pactus.ver. q si nõ in totum:Et ista sunt vtilia,vt scias ex quo cõtractu agaẽ.Itẽ vt sciasf ex

Contra Approbat in hac dist. Iesse Ias. hic in fina.

ex quo debet solui gabella, vtrum fuerit vna venditio,vel plures.& ad multa alia.Glo.assignat quædã arg. contraria: & non soluit.Dicit hic q eodẽ modo quo põt in totum tolli, eodẽ modo põt in totũ reformari.cõtra de testa.l.hæredes palã.§.j.Sol.illa cõcordat.Nam eadẽ solennitas requiritur in reformãdo,quæ in constituendo,non aũt in declarando. Opp. q nõ sit idẽ iuris in tollendo partẽ quod in tollẽdo totum:vt l. Papinianus.§. sed nec impuberis.j.de inofficꝰ.testa.Sol.vt ibi apparet in text. qa ibi respectu diuersorũ:& ibi nõ est eadem ratio totius ad partẽ: hic sic.Tertiò oppo.dicit hic in ver. sed cũ duo. q diuersum ius est quando fit cum pluribus, quã qñ fit cum vno. Cõtra,j.de cõdi. inde.l.Iulia.in fi.& j.si cer.pet.l.singularia. Sol. ibi ex pluralitate personarũ non variatur ratio:hic secus. Nam cũ alio, cum quo non est factum pactũ,non potest videri contractus renouatus, cùm non consenserit. Vltimò glo.remittit ad distinctionẽ.l.pac. de contrahẽ.emp.& de materia huius §.tangitur in l.ab emptione.j.eo.

a **Prætor ait.** [a] Gl.continuat hũc §.ad præcedentia. Exemplum in quolibet istorũ ponit glo. Sed tunc quæro qñ lex præcepit aliquid obseruari,intelligiẽ quo ad actionem,& exceptionẽ:vt l.statuas.j.de acqui. re. do.& C. si aduer. ven.aut.sacramẽ.& ibi no.Cũ ergo hic prætor dicat,pacta seruabo:quare nõ intelligiẽ quo ad actionẽ & exceptionẽ.& sic semb per pacta actionẽ producant.Bar.Breuiter,nescio soluere,[b] nisi aliqualiter diuinãdo,quæ diuinatio colligitur ex cõtinuatione, quam facit gl.de isto §.ad superiora,s.qñ in edicto plura cõtinebant scilicet q pacta quædã producebant actionẽ, quædam exceptionẽ.Et de quibus pactis debeat intelligi, subiecit istud edictũ.Vnde ex p̃cedẽtibus apparet de quibusloquiẽ hic: & p̃torẽ sic sensisse dũ dicit,pacta seruabo,ſ.quædã quo ad actionẽ, qdã quo ad exceptionem:& aliter nescio respõdere. & huius contrarij nunq̃ vidi solutionẽ:nec reperio ipsum formatũ per aliquẽ.

c **Pactorum.** 'Iurisconsultus hic anteq̃ intret expositionẽ edicti,ponit vnã suam distinctionẽ pactorũ & breuiter hoc intendit:Pactũ vel in est rẽ,vel in personã: in dubio intelligitur in rem.Nota igiẽ q in dubio persona apponitur in cõuentione,vt determinet verbum significans promissionẽ, non verbum significans actum rei promissæ. De materia huius
d §.dicam plenè in l.qui in futurum [a].§.j.j.eodem.
1 ☞ *Argumentum à contrario sensu,an fiat ex propria significatione.*

Dolo malo. Hic incipit exponere verba edicti. Aduerte ad vnũ.Dicitur hic,dolo malo, Prætor ait pactũ se non seruaturũ. Vbi dicit hic prætor, certè nõ dicit expresse:sed à cõtrario sensu,cũ dicit se seruaturũ pacta non
1 facta dolo.ergo si dolo,nõ seruabit.Et secundũ hoc † innuit Iurisconsultus q argumentũ à contrario sensu fit ex propria significatione.Contrarium habemus in l.apud antiquos.C. de fur.dixi in l.omnes populi.ŝ.de iusti.& iur.dũ loquitur de interpretatione extẽsiua:quærendo in statutis habeat locum argumentum à contrario sensu.

1 ☞ *Dolus est genus:fraus species:& quæ differentia sit inter dolum & fraudem.*
2 *Ad remotionem generis,sequitur remotio speciei.*

Sed si fraudandi. Iste §.est fortis, & legitur duobus modis in glo.principaliter. Primò q illa duo verba,ineſt eiꝰ dolus & fraus: referunt ad principiũ §.& ponitur ad excusationẽ prætoris:& secundo modo q §.legatur rectè.Itẽ prima lec.variaẽ in gl.tribus modis.Pone casum secũdũ primã. Quæro quid si pactũ sit factũ per fraudẽ, an valeat? Respondet Iurisconsultus q prætor de fraude nihil dixit in edicto:hoc fecit ideo:qa ineſt dolo fraus.& sic iunge versi.ineſt enim.ad prin. Sed q̃ro an de isto pacto facto fraude sit aliquid per aliquem scriptũ specialiter? Respõdet Iurisconsultus q sic. Nam eleganter Labeo ait,&c. Opp. q iste tex. sibi contradicat. Dicit enim q de fraude nihil dixit prætor. Postea dixit q ineſt dolo fraus:ergo de fraude dixit aliquid.Respõ. nõ dixit expresse,sed in nube,& tacitè. Quæro ergo in quo differt dolus à fraude? Glo.hic ponit tres opi.secundùm †primã dolus est genus:& fraus est species:& sic ineſt dolo fraus sicut species ineſt generi. secundùm duas alias dolus est species : & fraus est genus & sic ineſt dolo fraus,sicut genus ineſt speciei.Prima est vera: qa edi-
Communis lectura Iaſſ. hic ſ. t. ctum Prætoris procedit negatiuè,& remotiuè,ſ.nec̃ dolo, &c. Sed ad remotionem generis bene sequitur remotio speciei:quia si dico,animal nõ currit:ergo nec hõ currit: vt in l.j.in fi.& ibi no.j.de iuris & legi. Meritò ergo excusaẽ prætor: quia cũ remouet dolũ,qui est genus:ergo & fraudẽ, quæ est species. Aliæ lectu.non procedunt:quia ad remotionẽ speciei nõ sequitur remotio generis. Non enim sequitur: homo nõ currit: b ergo animal non currit. Et ideo si poneret q fraus sit genus,& dolus sit species,vt innuũt alię duæ lect.nõ excusareẽ prætor:qa remouẽdo speciẽ,nõ sequitur remotio generis:vt l.duobus.§. si quis.& ibi dixi j. de
2 iureiur.Ex prædictis no.† q ad remotionẽ c generis sequiẽ remotio speciei.l.fundi.in fi. ff.de fun.instru.l.j.in fi.in gl.j.de suis & leg. & l.fi.C.de vsu.rei iudi.sed nõ ecõtra. Probatur in d.l.duobus.§.si qs. & ibi dixi. Sed affirmatiuè est totũ ecõtra:quia ad positionem speciei sequitur positio generis.' Cùm enim dico,homo est:sequitur, ergo animal est.Sed ad positionẽ generis nõ sequitur de d necessitate positio speciei. Hoc dicit glosſ. probatur in l.si quid eorũ.§. interẽptũ.j. de e le.iij.& l.inter agnatos.j.vnde legitimi.Teti gi in l.Imperiũ.ŝ.de iurisd.om.iudi.Secundò not.differentiã inter dolũ & fraudẽ diuersimodè,secundũ diuersas expositiones glo. Alij tenẽdo hanc eandẽ,etiã dicunt q ineſt dolo fraus,quasi vnũ importet idem quod aliud.& puto eos dicere veritatem. Secunda lectu.principalis est q totus §.legatur rectè.Quod dic vt in gl.Tu legas alio modo totum ordinate.prætor dixit se nõ seruaturum pacta facta dolo,quod intelligitur qñ in ipso actu paciscendi fiebat dolus,vt ŝ.p xi. Sed quid si tempore,quo feci pactum, nihil feci dolo:bene tamẽ cogitabã in futurum te fraudare:fortè nõ seruare promissa: & sic pactũ est factũ fraudandi causa:anvaleat? Respondet Iurisconsultus q prætor de hoc nihil dixit.quid ergo erit? Respondet Iurisconsultus hoc pactum non valere, nec effectum habere: quia aut iniquum aut superuacuum,secundũ Labeonẽ.Et p̃queret in alijs secundũ vltimã lect.glos.vel legesic.Quæritur ab Vlpiano an pactũ fraude factum sit seruandum.Respõdet Vlpianus q non.& hoc probat primò per edictũ p̃toris,q dicit q pactũ dolo factũ nõ ẽ seruãdũ. Sed dolo ineſt fraus:ergo pactũ fraude factũ nõ est seruandũ.Secundò p̃batur per dictũ Labeonis quæ dicit q pactum iniquũ vel superfluum non est seruandum : sed pactũ fraude factum, est iniquũ vel superuacuũ: vt hic probatur:igitur non est seruandum. Oppo.q licet pactum sit superuacuum,non debet vitiari:vt l.si pupilli.§.j.de nego.gest.& l.non impossibile.j.eod.tit. Glos.non soluit, nec ista nec alia similis. Sed tu dic quòd ibi loquitur in eo quod erat superfluum & ex abundanti:ideo non erat vitium: hic sic.

Quod fere. Si præcedit interrogatio,& sequatur responsio,præsumitur stipulatio, nisi pro-
e betur contrarium. h. d. Oppo. quia si probetur contrarium,[e] probabitur falsum.Glo.dicit,non est verum:quia potuit præcedere interrogatio,& sequi responsio inter absentes, vel ex interuallo.Vide glo.Ista glo.posset dicere verum in priuata scriptura in qua de necessitate non ponitur locus,& dies & consul:vt l.cũ tabernam.§.idem.j.de pigno. Sed in publico instrumento non procederet:quia cùm ibi apponatur locus & tempus,& apparet q in vno loco fuit facta interrogatio, in alio responsio: eodem modo si ex interuallo. Dices ergo q probabitur contrarium, hoc est,contrahentes non habuisse animum stipulandi:licet ver

Sexta lectura

☞ POMATES
¶ Prætor ait. Vide Ias.in l. legẽ.C. eo.q dicit hoc esse verum in actione ciuili,non in prætoria,etiam si per verbũ omnino.
↛P. PAV. P.
¶ Breuiter nescio soluere.Vide Ias.in l.legẽ.in prin.C.de pac. & qđ licet lex diceret oĩno esse seruãdã, non ꝓpterea orietur actio.Vide Ias.ĩ.l.pe. in ij.col.C.de pact.
¶ Pactorũ. Inquantũ d.Ias.hic dicit q ſtãte statuto q ĩstrumẽta guarentigiata habeãt executionẽ parată.nõ debẽt ɨtelligi cõtra psonã nõ noĩa tam in instrumento. adde Pau.de Ca.con filio clxxxj.
↛P. PAV. P.
¶ L.q in futurũ. Vid q̃ ibi addidi ad Bar.
¶ Cõtrarium. Adde inquantũ d.Ias. hæc dicit q in instrumento dicaẽ:talis Procurator Titij,vt cõstat tali instrumento:per hoc nõ ꝓbaẽ ipm eẽ ꝓcuratorẽ Titij,nisi ꝓducaẽ mãdatũ : vt voluit Ro.cõsi.lxiij. qđ hic venit limitãdum notabiliter,nisi mãdatum esset aliàs reprobat iste intellect. ꝓductũ in iudicio, & iudex etiã pronũciasset sup legitimatione procuratoris: qa tũc si notarius dicat,hoc est exẽplum mãdati Titij &c.licet nõ inueniaẽ originale:tũ facit fidẽ,vt voluit Pet.de Anch. cõ.xl.Itẽ limita nisi tale instrumẽtũ esset antiquũ: qa licet nõ repiret originale tñ faceret in fidẽ,vt voluit Bar.cõsil.lxxxvij.inquãtũ etiã do. Ias.ponit q si sit prohibitũ exceptionem opponere cõtra ĩstrumẽtũ,nõ debet ɨtelligi de illa quæ apparet ex ĩspectiõe ĩstrumenti. Nõ te pigeat videre quæ latè posui in l.iij.ŝ.cõdẽnatum.j.de re iudi.

☞P. PAV. P.
a ¶Si paciscar. Circa illud quod dicit hic i text. quo posit sibi renunciare, vide ad Bar. in l. fidiuersa. C. de transact. post Alex. ibi.
☞POMATES.
a ¶Si paciscar. Adde q per pactū pōt renūciari sibi, vt vult text. hic. Hoc verū ē, si expīsse renūciet: secus si tacite. Ita pulchre Ias. l. si diuersa. col. fi. ver. limita. C. de transact.
☞P. PAV. P.
b ¶Et suū. Circa hoc regulam maior pars creditorū possit piudicare minori, in casu huius l. limita vt per Rom. sing. cj. vt sic procedat qū tractat de remittēdo partem debiti, secus si de toto item limita qū pactum maioris partis piudicat vt nō possit agi cōtra debitorē, si bene poterit agi cōtra fideiussorē. ita Crem. sing. xxij. allegans ad hoc text. & exclamans eū, vt ibi per eum.
c ¶A maiori parte. Ad de post d. Alex. an factū à maiori parte dicat factū cōcorditer: Ro. cōsil. cccccxij. & quo ad tertiā limitationē d. Ias. adde Oldra. cōs. lxvj. & iquātū v. col. refert Ro. cōsil. xcix. cōsuluisse q si testator mandat distributionē bonorū suorū fieri p cōsules artis lanæ, & eius hæredes, q hæredes habebūt vnā vocem & cōsules vnā. Adde tu videdū Abb. q in eodē facto cōsuluit, eius consi. xxxvij. ij. lib. Et inquantū etiā subdit q pupill⁹ tenetur ad aliqd faciendū, q ipse tutor pōt sol⁹ facere. Adde qđ Ro. cōsil. cccl xxxv). cōsuluit q licet alius tutor solus nō possit actionem cedere: tū vbi pubill⁹ esset obligat⁹ vel soluere, vel cedere, q tutor posset cedere sine pupillo interueniēte tamē decreto.
☞POMATES.
d ¶Et vide. Vide đ hac regula aliqua p Christopho. Por. Insti. de satisf. tut.
☞POMATES.
e ¶Maiorē. Vide tex. mirabilē, in ppositio l. si p cedere. ff. Luci⁹ Ttij⁹. ff. mā. ver. maior pars nō piudicat minori cōtra fideiussorē. Et pro declaratiōe hui⁹, vide oīno Christ. Cast. l. ij. C. e. q dicit istā l. esse sundatā sup quatuor eq tatib⁹. Vid: etiā singulare & mirabile dictū Ro. sing. xlvj. incip. qa cle. & sing.

ba fuerint apta ad stipulationem. Et hoc dicit tex. hic, quòd non animo stipulādi &c. Et sic intellexit glo. ff. ea. l. ver. igitur nuda.

Quærit glo. vtrum sit necesse q hæc probatio fiat per aliam scripturam. Et vide tur quòd sic, per l. generaliter. C. de nō pecu. Tu dic vt in gl. quæ hic dicit q illud d verum quando vult probare contra tenorem instrumenti, quod confitetur confectum sua voluntate. Hic enim vult probare contra solennitatem: quo casu admittit probatio per testes. Ita dicit glos. ista quam nota & tene menti.

☞ *Contractus prohibitus propter utilitatem publicā, non firmatur iuramento.*

Si paciscar. [a] Pactum per quod tollitur ius priuati, sibi publica authoritate concessum, valet: secus si tolleretur ius publicum: quia tunc non valet, etiam si fuerit iuramento vel stipulatione firmatum. h. d. Exposuit supra verba edicti, quæ dicunt, neque dolo malo: hic exponit sequentia, s. aduersus l. & c. Nota singulariter † q quando pactum vel contractus aliquis est prohibitus propter vtilitatē publicam: tunc non firmatur iuramēto. Dixi plenè in l. si quis pro eo. in princ. de fideiuss. 1

Quærit glo. an iste idem qui fecit pactum de non exequendo id, quod pertinet ad ius publicum, admittatur. Respon. glos. q sic. & bene. Item quærit glo. quid si partim pti neat ad ius publicum, partim ad priuatum? Dicit gl. q respectu priuati valet: respectu publici non. Vide ipsam glo. & no. De prima q. vide quod dixi in l. si marītus. §. si negauerit. j. de adul.

Status mutatione uidetur alia persona.

Si ante aditam. Expeditus Iurisconsultus de literali expositione edicti: nunc venit ad tractādum quasdam varias & diuersas quæstiones circa materiam istam; & breuiter hoc intendit. Pactum factum est ei qui est vel futurus est hæres: statu non mutato valet quo ad pacti exceptionem: sed statu mutato valebit quo ad exceptionem doli, vel vtilis pacti. h. d. †No. q mutatione status videtur alia persona: & sic non prodest ei pactū factum iure directo: sed de æquitate iure exceptionis doli. Cætera dic vt in glo.

T suum. [b]

Hodie. In his quæ sunt cōmunia pluribus, vt singulis, quod fit à maiori parte, [c] præiudicat aliis l. fauore liberationis. h. d. Oppo. dicitur hic q debent cōueniri in vnum locum. Contrà: imò valet consensus adhibitus separatim: vt l. per fundum. j. de seruitu. rusti. prædi. & l. receptum. communia prædio. Solu. hic loquitur in casu, in quo pactū plurium posset nocere aliis: ideo requiritur q omnes conuocentur in vnum: ibi nocere non poterat. Contrà: imò indistinctè nocet: vt l. quod maior. j. ad municipa. & l. nulli. j. quod cuiusq vniuer. no. Sol. Illud verbum in his quæ sunt communia pluribus vt vniuersis: hic in his quæ sunt communia pluribus vt singulis. Quo casu si essent mille, factum omnium non noceret vni, nisi in isto casu fauore liberatiōis: vt hic, & l. fi. C. qui bo. cede. pos. & hic non nocet factum plurium, nisi cum decreto prætoris: vt hic, in gl. & hic in tex. vides: & per Dy. in c. quod omnes tangit. extra de regulis iur. lib. vj. & vide[d] quod dixi in l. ij. C. de decur. lib. x. & vide d. l. fi. C. qui bo. cede. pos. Quærit glo. de duobus, dic vt in ea.

Maiorem. [e] Maior pars intelligitur pro cumulo personarum, nisi quando in cumulo debiti esset æqualitas. h. d.

Si plures. Plures prætendentes vnum debitū, vel plura debita, si cōpetant vni, semper locovnius habentur. h. d. ista lex. Opp. ff. de adop. l. si consul. & de senato. l. emancipatum. §. fi. Solu. Quandoq habetur respectus ad personam ratione officij: & tunc si gerit plura officia, fungitur vice diuersarum personarum, vt ibi. Quandoque habetur respectus ad personam ratione personæ: tunc impossibile est vnum tenere vicem plurium. De hoc per Guliel. in d. l. si consul. ff. de adopt. f

☞ *Statutum uel reformatio committens aliquid prioribus, subintelligitur uel maiori parti eorum, si alij sint absentes.*

Rescriptum. Pactum maioris partis creditorum præsentium nocet absentibus, & priuilegiatis. hypothecam tamen non habentibus. hoc dicit. Pro declaratione text. quæro vbi est istud rescriptum diui Marci? Dicit gloss. habemus eius mentem in l. & suum. in fi. ff. eod. Quæro, vbi dicebat rescriptum quòd omnes debeant conuenire? Respon. rescriptum loquebatur indefinitè: & indefinita æquipollet vniuersali: vt l. si pluribus. j. de leg. ij. His præmissis nota diligenter † ex hac l. quòd si per statutum, vel reformationem committatur aliquid prioribus: subintelligitur, vel maiori parti eorū, si alij essent absentes, vt hic. Debent enim [f] requiri: quia forte eorum præsentia traheret alios ad suam sententiam: vt l. sicuti. j. de arbit. Facit C. de decur. lib. Dices tu: hoc ideo, quia sic declaratum erat per aliud rescriptū: tamen verba de se important, quòd omnes debent esse præsentes: vt hic dicitur in tex. Respon. rescriptum non dicebat aliquid de absentibus, sed solum de fisco. Et inducitur hoc ad probandum de priuilegiatis creditoribus. Declarando igitur procedit lex ista: vnde idem esset in statutis, & reformationibus: vt dixi.

Oppo. quòd semper fiscus habet tacitas hypothecas, vt l. aufertur. de iure fisci. §. fiscus. & C. in quibus cau. pig. ta. contrahi. lj. & ij. Solu. Dicit gloss. fallit in duobus [g] casibus, quando fiscus succedit priuato. Item quando sibi debetur ex delicto. Nota ergo quòd in † delictis fiscus non habet tacitas hypothecas. Allegatur C. pœ. fi. cre. præferri. lib. x. l. j. Sed ibi videtur notari contrarium. Sed in veritate non contradicit. Non enim dicit hic glossa fiscum non habere tacitam hypothecam in pœnis, sed fiscū aliis creditoribus non præferri: Et ideo Dyn. in l. quod placuit. infrà de iure fisci. tenet fiscum habere tacitam hypothecam in delictis: tamen siue effectu siue inefficacem contra creditores. De hoc per Cyn. C. de bon. dam. lege, si quis posthac. dicit in l. aufertur. §. fiscus. & l. quod placuit. j. de iure fisci. Oppo. j. manda. l. si præcedente. §. fina. vbi priuilegiatis non præiudicatur. Glossa dat hic plures solutio. nec posuit finaliter veritatem. hoc dicit Iacob. But. dicebat sic, quòd priuilegiatis præiudicatur in parte debiti vt hic: non in priuilegio, vt l. contraria. In eo enim modico quod restat soluendum, creditor habens priuilegium præfertur. Oppo. C. de cess. bon. l. fina. §. nulla. Solu. dicit glos. cùm inducīæ dantur, præiudicatur habentibus hypothecam: secus cùm remittitur. Ratio: quia ibi est modicum præiudicium: vt C. de precib. Imper. offer. l. quoties. † Quæro quod debeant esse præsentes, vt præiudicetur absentibus? Dicit glossa maior pars & bene. † Quæro extra glossam quæ est ratio quòd præiudicatur

xcvj. inci. heri. Numquid aūt in casu isto l. vn⁹, teneaē stare maiori pti, si remittatur totū de bitū? Dic q nō. Ita Ro. sin. c. ici. creditores. & istū casum quō maior non piudicat minori, q̄ Papa vel princeps rescribit q fiat de concordia, nō sufficit cō sensus maioris pti: qa vno solo dissentiēte nō dicit fieri de cōcordia. De veritate rī, qa Bal. tenet oppositū, vide Ias. in l. de fideicommisso, circa versicu. quartò facit. C. de transactionibus.
☞POMATES.
¶Debent enim. Vide Feli. c. omnes. col. xiij. & sequen. versi. tertiò declara, de constitu.

1 ☞ *Statutum uel reformatio committens aliquid prioribus, subintelligitur uel maiori parti eorum, si alij sint absentes.*
2 *Fiscus habet tacitam hypothecam in delictis, licet inefficacem.*
3 *Maior pars præsens præiudicat absentibus.*
4 *Pactum creditorum præsentium quare sit quòd præiudicat absentibus priuilegiatis, & non habentibus hypothecam.*

iudicatur habentibus priuilegium, & non habentibus hypothecam? Respon. quia pactum præsentium prodest etiā absentibus priuilegiatis, vt habeant quem cōueniāt: vt not. in d. §. hodie. habentibus aūt hypothecā nihil prodest: quia & si nullus esset quē conuenirent, agerent hypothecaria cōtra tenentes bona. Et hæc est bona ratio, quam etiam ponit hic Gul. de Cug. & Iaco. But.

1 ☞ *Stipulatio nouans est duplex.*
Stipulatio pœnalis an nouet præcedentem. remissiuè.
2 *Idem est dicere, promitto fundum sub pœna centum: & si non dedero ipsum, promitto centum.*

Si pacto. [a] Conuentio liberatoria nō nouatur per stipulationem pœnalem sequentem: sed aut pœna petetur, aut exceptio opponetur. h. d. Op. q iste tex. sibi contradicat, cùm dicit vtraq; & postea dicit, altera debere esse contentū. Glo. exponit, vtraq; i. altera: vel i. vtrauis. & bene. Secundò oppon. q vtraq; competit & exceptio, & petitio pœnæ: vt in l. vbi pactum. de transact. Istud contrarium reputatur alibi valde difficile. Veritas quę ponitur hic & ibi: s. loquitur in pacto, ibi in acceptilatione. Ratio, quia pactum non tollit actionem, nisi ope exceptionis, quæ exceptio inefficax redditur, si pœna petatur, vt hic: sed acceptilatio tollit actionem ipso iure: & si pœna petatur, actio non resuscitatur: vt l. qui res. §. aream. j. de sol. Vnde actor non posset obtinere: quia experiretur sine actione, & iudex deberet absoluere reum etiam nemine opponente, quia videt actorem carere actione: vt ibi tangitur in gl. & bene. Oppo. de l. si pro fure. §. furti. de condi. fur. Sol. ibi in pœna legali, quæ petitur simul cū re: hic de pœna conuentionali. Oppo. q vtrunq; petatur: vt l. qui fidem. j. de transact. & l. ita stipulatus. in fi. j. de verb. obliga. Solu. ibi fuit dictum, rato manente pacto. Secundò opp. de l. obligationum ferè. §. fi. j. de act. & oblig. vbi pœnalis stipulatio nouat præcedentem conuentionem, seu conuētionalem stipulationem: ergo hic solùm pœna poterit peti, nō exceptio opponi. Dicit glo. omnes intelligere q hic fuit actum ne nouetur: vel loquitur secundùm iura noua, secundùm quæ tacitè non presumitur nouatio: vt l. fi. C. de noua. Et si tu opponeres, quomodo pactum liberatoriū posset nouari, cùm nouatio sit vnius obligationis in alterū transfusio: vt l. j. de noua. Respon. Per pactum liberatorium quis obligatur naturaliter nō petere: & sic potest nouari: & sic remanet q hic fuit pactum q non fieret nouatio. Vel dicit gloss. q loquitur secundùm iura Codicis, &c. Huius causa do. Iaco. But. & Guli. de Cu. respondit ad illam l. obligationum ferè. §. fi. q ibi stipulatio pœnalis apponitur contractui iuris ciuilis, hic verò pacto, quod est iuris gentium: vt s. ea. l. in princ. arg. j. ad l. fal. l. j. §. item si ita. & l. cùm sine præfinitione. quando dies le. ce. & l. prædia. §. de act. emp. & l. si quis à socio. j. pro socio. Probatur hæc sol. in l. duo societatem. eo. tit. & ipsi Iaco. & Gul. de Cu. tractant hic materiam nouationis, quæ esset vna longa repetitio. Cy. ponit C. e. in l. si pacto quo pœnam. & de contrahē. & commit. stip. l. nuda.

1 Tu †aduertas, quia duplex est stipulatio nouans, vna coæqualis ad primam: & in hac nouatione hodie est immutatum per l. fin. C. de noua. de qua dixi plenè in l. pe. j. de noua. Quædam est stipulatio pœnalis: & ista vtrum nouet præcedentem, vel non: dicam plenissimè in l. ita stipulatus. in cōtrarijs vltimæ partis. j. de verbo. obli. dicam in l. prædia. j. de act. emp. & in hac nouatione per iura noua nihil est immutatum: & ideo gloss. quæ hic dicit, aliud hodie, aliud olim: nō dicit veritatem secundùm omnes docto. Quomodo ergo respondemus contrario l. obligationū ferè. in fi. j. de act. & obli.? Respon. hic præcesserit conuentio liberatoria, quæ non nouatur per sequentem stipulationem pœnalem: ibi præcesserit conuentio liberatoria quæ nouatur, cum distinctione, quam posui in d. l. ita stipulatus. in fi. Ratio, primò fauor libertatis: vt l. si vnus. §. pactus. & quod ibi not. j. eod. Secundò, qa posito q pactum de non petendo obliget quem naturaliter non petere; licet quidam cōtra, vt dicam in d. §. pactus. & sic talis ista obligatio posset nouari: tamen pactum producit alios effectus: quia tollit naturalem, & elidit ciuilem, vt d. l. si vnus. §. pactus. q effectus nō potest nouari. meritò adhuc obstat exceptio, vt hic. In casu tamen reperio nouari exceptionem, id est. eius effectum perimi: vt infrà, de præto. stipul. l. prima. in fine magnæ gloss. & b & ibi nota quod tamen intellige vt ibi dixi. Quærit gloss. [b] vtū 2 †sit idem dicere, promitto tibi fundum & sub pœna centum, & dicere, promitto tibi fundū, & si ipsum non dedero, promitto tibi centum. Quidā dicebant q non. gloss. q sic: & bene. quod nota & tene menti, vt hic.

a
1 ☞ *Exceptio doli datur in subsidium, deficiente exceptione pacti in pactis liberatorijs.*
2 *In pactis liberatorijs acquiritur domino per procuratorē absque cessione.*

Plerūque. Pactū procuratoris pro deest domino, & nocet domino, si habet speciale mandatū vel generale cum libera. secus si ad agendū tantum sit datus. h. d. Ex isto §. nota † q sicut actio vtilis datur in subsidium deficiente directa: ita in pactis liberatorijs datur in subsidium exceptio doli deficiente exceptione pacti. Secundò nota diligenter, † q licet in pactis obligatorijs nō quæratur domino per procuratorem, nisi facta cessiōe: tamen in pactis liberatorijs non est opus cessione: vt hic.

Via. Oppo. quòd hæc non sit bona ratio: vt patet in adiecto: vt j. de consti. pecu. l. sed & si filio. §. j. gloss. ij. fatetur contrarium, quòd hęc ratio non concludit de necessitate.

1 ☞ *Procurator omnium bonorum cum libera, potest agere, & in iudicium deducere, licet non sit dictum.*

Nam & nocere. Opp. de l. quacunq; ratione. j. de procurat. Solu. Intellige hoc q habebat generalem cum libera. Et ideo distingue vt hic in gl. quam no. Ex fine huius l. nota † q procurator omnium bonorum cum libera, licet non sit dictum, ad agendum & defendendum: tamen agere potest ad rem, & in iudicium deducere.

1 ☞ *Procuratori dato ad lites solui non potest.*
Procurator quomodo debet concludere in libello.

Ed si tantum. Nota † q procuratori dato ad lites nō potest solui. & ideo est diligenter aduertendum in conclusione libelli. Nam procurator debet concludere quòd petat reū condemnari sibi: vt l. j. C. de iud. & ad dandum soluendum domino, non sibi: vt hic. Dixi plenè in l. hoc iure. j. de solutionib. nisi esset procurator in rem suam: vt hic, in fine.

Item magistri. [d] Not. quòd pactum istorum, qui præsunt corporibus & collegijs, prodest & nocet ipsi collegio. Quòd profit, non est dubium. Nocere autem non potest, nisi eis sit specialiter [e] permissum: vel concessa libera administratio. Probatur j. quod vi aut clam. l. iij. §. ij. De quo per Cyn. C. de transact. l. præses. Vide gloss. super verbo, constat. & tene menti text. cum glossa.

Vtoris. Quæro vtrum pactum tutoris noceat pupillo. Text. nihil dicit. Gloss. dicit quòd non nocet, si fieret animo donandi: alias secus quod dic vt in glo. & C. eod. l. pactum curatoris.

1 ☞ *Pactum cedentis, an noceat cessionario.*
Cedenti agenti quando possit opponi quòd male agit cessione facta.

☞POMATES.
¶Si pacto. Vide Are. in l. ex duobus. in vj. q. ff. de duob. reis. circa opp. quam facit de l. si de meis. ff. de arbit.
☞P. PAV. P.
¶Si pacto. Istum repetit d. Pe. Alu.
b ¶Quærit glo. Adde Bald. in c. literas. de præsump. qui dicit esse ibi casum pro ista glo. tene menti. Ioā. de Imo. l. filiusfam. §. diui. in penul. colū. de leg. j. allegat istam gl. pro sing. & in l. ad die. ff. de verb. obl. vi de d. Anton. in c. j. de pact. Bal. in l. j. C. de his quæ pœ. no. i iij. col. Ego de hoc allego casum in c. fin. de fal. in ver. sub obligatione. & tene menti: qa nemo allegauit. Et pro ista gl. dum legerē l. j. §. si quis simpliciter. j. de verbo. oblig. dixi ibi etiam casum ad quem non animaduertit homo in ver. sub conditione. coniunctio ver. si illud factum fuerit dabo. Vbi primò dicit sub conditione & pœna. exponit quod est dictum sub conditione: dicēs, si illud factum fuerit. And. Barba.
☞POMATES.
¶Ex isto. Bar. tamen l. ij. C. eo. videt velle quòd etiam hic competat executio pacti: dum secundum vnum intellectū intelligit illum tex. loqui in procuratore in re sua.
☞P. PAV. P.
d ¶Item magistri. De ista materia, vide Roma. consi. lxv.
☞POMATES.
e ¶Specialiter. Sed nōne semper videntur constituti cum libera, vt in l. præses. C. de transact. Salua vt per Ias. ibi in iij. col. versicu. secundò limita.

a ¶Cessionario. Adde an pactū cedētis noceat cessionario, Paul. de ca. cōs. xlvij. & seq. per Ang. cōs. cclix. Et an sufficiat q̄ debitor sit certiorat⁹ ab alio q̄ cedē te, vel cessionario, vide Ioā. And. in addi. ad Spe. §. vt aūt. ver. sed quid si debitor. Et an exceptio cōpensatiōis q̄ pōt obijci cedenti possit obijci cessionario, vide Bal. cons. ccccl xxxvij. Et ibi an fiat de foro cedētis, & an cedēs possit agere ad cōmodum cessionarij, per eundem consil. ccvij. iij. lib. Et an debitor soluens cedenti omisso cessionario, liberetur ipso iure, vide ope exceptionis, per eundem cōs. cccliij. Et quando cessionis exceptio impediat executionem instrumenti, vide Roma. consil. ccccl xxij.

✠P. PAV. P. 1

b ¶Meli⁹ quàm alius dicit. Vide Com. cōs. iij. inci. donec stella. in ij. & iij. col. vbi reprobat hanc opinionem & aliter respondet ad. fi. j. de transa. & ad istum text. q̄ aliud sit in pacto vel transactione, aliud in solutione, vide ibi ad finem.

c ☞Alio modo summatur hic text. in scriptis exemplaribus: Prius possent cadere sydera de cœlo, quā obligatio, quæ re cōtrahitur, obliget vltra quàm peruenerit, h. d. quod idem est in substantia, licet delectabilius. Ale. Losæ.

✠POMATES.

d ¶Contractus. Vide Ale. in l. bonæ fidei. in ij. col. C. eo.

✠POMATES.

e ¶Primum cōtractū. Idem dicit Paul. & Bald. in l. petens. C. de pact. 2

✠P. PAV. P. P.

f ¶Quædam. Circa istam materiam vide omnino Matheſi. notab. clxiij.

In hoc secundo Membro reprehendit Bar. q̄ Iosam. quia contra istum Ale. quo vsq̄ Pas. hic

✠POMATES.

g ¶Causam famo committit delictum, videtur cōsentire pœnæ quam meretur glos. l. j. §. bestias. ver sic. onera. ff. de postu lan. est tex. bonus in l. speratores. ibi: ipe huic pœnæ subdidisti. ff. de iur. fisci.

h ¶Vltimò quæro. Adde Bald. in rubr. de treug. & pace. vbi allegauit istud dictum Barto. ad q. statuti: quòd inimici cogantur ad pacē. quod intelligitur, si ille qui ostendit, pacem petit genibus flexis. Et allegat. vltra, si det fideiussorem de non offendendo. allegauit Innocen. in capitu. ex parte de verbo. signifi. Vide Baldum in l. ij. ff. ad Syllania. Barto. in l. nō solum. §. iniuriarum. ff. de in iur. & domi. Abb. in c. j. de maledi. Bal. in c. j. §. inviro. de pa. iur. fir. l. Ludo. Roma. in l. ij. ff. ad Syll. Andre. Barba.

Si cum emptore. Pactū factum ab eo, cui cōpetunt vtiles præiudicat ei, cui competūt directæ. h. d. Quærit glos. quid econuerso: vtrū si venditor paciscatur, noceat emptori? Et variat glos. in scipsa. Nam primò differentiam facit inter emptorem & fideicōmissarium vniuersalem: post ea nullam differentiam facit: vt patet ex gl. † An pactum cedētis noceat cessionario [a]? Glos. hic in fi. videtur dicere q̄ sic: nisi interuenerit alterū de tribus quæ ponuntur in l. iij. C. de noua. Idem videtur nota. in l. nomen. C. quæ res pig. obli. pos. in fi. Glo. hic videtur tenere q̄ sufficiat quocunq; modo debitor sciat. Idē in l. fin. j. de transact. Mar. Syl. dicebat q̄ in pacto gratuito procedit principium glo. in transactione procedit finis. Sed hoc non p bat lege Iaco. de Are. in l. j. §. j. j. ad Trebel. melius, quàm alius, dicit [b] sic. Quandoque cessio est facta ad cōmodū cedentis: quia quicquid exigitur, debet in[1] cōmodum cedētis verti: & tunc pactum & omne factū cedentis nocet cessionario: nisi interueniat alterum de illis tribus hic notatis: & sic loquitur l. nomen. C. quæ res pig. obli. pos. & quod ibi no. Sed si cessio est facta ad cōmodum cessionarij, tunc quocunq; modo debitor sciat, non poterit fieri pactum in præiudicium cessionarij. Ita loquitur lex fina. j. de transac. & finis huius gl. Dixi in l. facta. §. si hæres. ad Trebel. & Cyn. in l. ij. in fi. C. de noua. in q. fi. † Quæro vtrum eoipso q̄ facta est cessio possit obijci cedēti. Male agis quia cessisti? Respon. eodem modo: si quidem est facta cessio ad commodū cedentis non potest obijci, nisi interuenerit alterum de illis tribus prædictis. Secus si ad cōmodū cessionarij: nam tunc indistinctè potest obijci, vt l. in cautæ. §. fi. cum l. seq. j. de procur. Dixi in d. §. si hæres. sic debet intelligi quod dicitur de cofessione cedentis, an no ceat cessionario: vt no. Dy. i l. seruum filij. §. j. j. de leg. j. dicam j. de procu. l. si actor.

Sed si inter. Pactum eius, cui sunt cedendæ actiones, no cet ei qui eas habet, & cedere debet. hoc d. Probatur in l. apud Celsum. §. mandaui. j. de do. excep. Et iste §. legitur hic duobus modis. Primò quando vēdidit aliquis procuratorio nomine domini. Secūdò legitur quando vendidit quis tanquam dominus rem alienam, tunc dici, pactū eius, ad quē negotium spectat in veritate præiudicat ei qui habet actionem de iuris rigore.

Si tibi decem millia. Obligatio[c], quæ re cōtrahitur, nō potest trahi vltra quā peruenerit. h. d. & ista lex est tota notabilis & vtilis & multum subtilis. Oppo. j. eo. l. in traditionibus. Sol. hic loquitur de obligatione, quę re cōtrahitur, quę per pactum non potest augeri, vt dicat re cōtracta. Quæro ergo, an decē millia supflua debeant ex isto pacto vestito cohærētia cōtractus. Gl. dicit q̄ nō: quia cū accedat quātitati, esset vsura, quę nō pōt deberi ex pacto etiā vestito cohærētia contractus, nisi interclsisset stipulatio: vt l. quis. C. de vsur. Itē nō pōt valere iure donationis: quoniā donatio olim nō valebat pacto nudo: hodie sic, vt l. si quis argentū. §. pe. C. de dona. Ita dicit gl. in eo quod dicit non valere vt donationem olim, quia pacto nudo: videtur malè dictum: quia imò erat pactum vestitum cohærentia contractus [d]. Potest respond. q̄ si quidem erat mera donatio, ita quòd nullo modo respiciebat primum cōtractum: [e] tunc illi contractui legem non dat, nec de illo vestitur: vt l. iuris gentium. ver. idem Marcellus. cū seq. §. eo. Si verò fiebat respectu contractus: vt quia promisit tibi plus q̄ mutuasti: tunc est rectè vsura. Et hoc facit q̄ si in instrumēto vēditionis apponitur illud pactum, & id quod plus valet dedit & donauit, q̄ illa non est vera donatio, nec fit ex mera liberalitate. Ignorat enim quid donare velit. Quod hic videtur tenere Gul. & ego idem in si quis cū aliter. de verb. oblig. Ad aliud quod gl. dicit hodie contra per l. si quis argentum. est verum quòd hodie donatio perficitur pacto nudo, si in eo exprimitur causa. Secus si promittatur simpliciter sine causa: ne adidem cōcurrant duæ imo proprietates: vt dixi in l. iuris gētiū. §. quinimo ver. igiē nuda. §. e.

1 ☞ *Actiones descendentes ex maleficijs, & etiam continentes causam famosam ex maleficio, tolluntur ipso iure per pactum: quia sunt debiles.*

2 *Actio tutelæ licet sit pœnalis, tamen non tollitur ipso iure per pactum.*

3 *Si quis confitendo sacerdoti dicat, remitto iniuriam, q̄ non sit subiecta actio.*

Quædam. [f] Actiones descendentes † ex maleficijs ipso iure tolluntur per pactum. hoc dicit. Nota istum casum qui est singularis. Concordat j. eodem. l. si vnus. §. pactus. & per hanc ponitur exemplum in l. legitima. §. eod. quia ista conuentio lege iuuatur, adeo quòd actio ipso iure tollitur. Quæro, quid in alijs actionibus hic non nominatis? Gl. in fi. dicit idem in omnibus similibus quæ continent causam famosam, vel sunt pœnales, cū sit eadē ratio, vt j. ad l. Aquil. l. illud. Videamus igitur quæ est ratio huius §. Ratio, quia actiones descendentes ex maleficio non causantur ex contentu: & ideo sunt debiles. Item cū sint pœnales, sunt odiosæ. Nunc venio ad Gl. dicit glo. idem puto in omnibus similibus, quæ continent causam famosam. [g] Intellige si sunt ex maleficio. Secus si ex contractu vel quasi: vt actio tutelæ, pro socio, depositi, & similes, quæ famosę sunt vt j. de insa. tamen per pactum ipso iure non tolluntur: vt §. eod. iuris gentium. versi. idem Marcellus. & ver. seq. Item quia quod subijcit. vel qa sunt pœnales: intellige ex vtraq; parte. Sic loquitur exempla in textu posita. Sed si ex parte rei tantùm esset pœnalis, non esset eadem ratio. Hoc etiam † apparet in actione tutelæ, quę ex parte rei tantùm est pœnalis: & tamen nō tollitur ipso iure per pactū, vt in d. §. idem Marcellus. Quæro quando pacta tollunt actionem vel obligationem ipso iure? Glo. dicit, naturalis, &c. Et pone tres casus: & dic vt in ea. De hoc dixi in l. legitima. §. e. † Vltimò quæro, [h] si quis confitendo sacerdoti dicit, Ego remitto alteri omne iniuria, vtrū per hoc sit perempta actio? Glo. Insti. de iniur. in fi. videtur dicere q̄ sic, Gul. de Cu. dicit contrariū, nam quilibet fidelis Christianus tenetur remittere odiū animi, quod habet erga aliū, nō aūt actionem iniuriarū. Igitur remittendo odiū, nō videtur remittere iniuriā: vt l. si domus. de ser. ru. & prædio. Plus videtur dicere magister sententiarum: lib. iiij. dist. xxx. q̄ quis non tenetur remittere inimico suo, nisi petenti, & aliter signum amicitiæ non tenetur ostendere: sicque verificatur quod dicitur in oratiōe dñica: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nr̄is. Quasi dicat. Sicut & nos dimittimus petēti: ita tu dimittas nobis. In hoc tñ stādū est Theolo.

1 ☞ *Pignus constitutum nuda conuentione de iure Prætorio producit actionem.*

2 *Pignus quando tollatur per pactum expressum ipso iure.*

3 *Pignoratitia directa, quæ datur debitori contra creditorem, oritur pignore tradito: vel si alio modo ad creditorem peruenerit.*

4 *Vitiato expresso vitiatur tacitum. remissiue.*

De pignore. Pignus solo consensu contrahitur de iure prætorio; sed solo consensu non tollitur. hoc dicit. Nota hic casum quòd pactum nudum lege iuuatur: vt ex pacto actio oriatur. Et sic habes hic exemplum. l. legitima. §. eodem. Oppo. pignus est contractus nominatus: vt l. j. in fine supra. eodem. Ergo actio oritur absque iuramento Prætoris: vt l. iuris gentium in princ. §. eo. Respondeo, pignus assumit nomē ab actu. Dicitur enim à pugno. Vnde si peruenerit ad traditionem, bene habet nomē, nec eget auxilio à iure prætorio: sed † qñ constituitur nuda conuentione, non habet nomen, nec produceret actionem, nisi iure Prætorio corroboraretur. Dixi §. eod. l. iuris gentium in prin. Opp. & † videtur quòd pignus per pactum ipso iure tollatur: vt C. de pig. l. maior. & de reg. iur. l. nihil tam. & §. eo. l. iuris gentium. §. adeo. Huius timore glos. intrat hic vnam distinctionem satis longam: ex qua apparet quod §. iste legitur tribus modis. Primò quòd loquatur in pignore constituto nudo consensu. Et quod ibi dicitur de pacto, scilicet tacito, ex quo oritur actio: vt l. ij. C. de remis. pigno. Pactum autem expressum tolleretur ipso iure: vt in contrarijs. Sed adhuc instat glos. cùm hic esset nata ciuilis & naturalis obligatio, quomodo per pactū potest tolli? Dicit glos. quia erat res integra: sicut dicimus in emptione: vt l. ab emptione. j. eod. Quidam reprehēdunt istud. Nā per contractum pignoris constituitur ius in re: vt C. de pignori. l. pignoris. j. de pigno. l. pignoris. Ergo ibi nulla est obligatio, neque ciuilis, nec̄ naturalis: vt instit. de actio. §. j. & actio pignoratia quæ est personalis. l. fina. C. de distract. pignorum. non quæritur, nisi pignus tradatur, vt instit. quib. mod. re contrahitur obli. §. fina. Potes † dicere quòd pignoratitia directa, quæ datur debitori contra creditorem, non oritur: nisi pignore tradito: vt dicto §. fina. vel alio modo peruenerit ad eum: vt l. vtique. j. de dam. infect. & l. inquilino. eo. tit. Sed pignoratitia contraria ista competit ex nuda conuentione, quocunq; modo in ipsa decipiatur creditor: vt l. j. j. de pigno. actio. & l. tutor. §. contrariam. eod. titu. exp resius in l. si quis in pignore. §. j. in verbo, obligatam. eod. titu. Non enim dixit text. tradidit. Et idem dixi in proœmio Digestorum in §. tertij. in fin. Et sic habes ex ista lege, quòd hic loquatur quando pactum est factum de non petendo pignus tacitè. Secundo modo legitur, quando pactum sit factum de non petē do debitum: quo casu hypothecaria tollitur ope exceptionis, si prima actio tollebatur ope exceptionis. Circa hoc tamen glos. distinguit latius: eam vide. Nota † istam distinctionem, quando vitiato expresso vitietur tacitum. De quo in l. j. in fi. j. quib. modis pigno. vel hyp. sol. & l. si fideiussor. in princ. j. de lega. j. Tertio modo legitur lex ista quando ad traditionē est processum: quo casu per pactum hypothecaria ipso iure tolli non potest. Quidā reprobant istam tertiam lect. Nam quantum ad hypothecariam nihil operatur traditio. j. de pig. act. l. j. & j. qui po. in pigno. hab. l. si prior. in fi. Et sic semper per pactum ipso iure tolletur. In pignoratitia verò actione procederet distinctio prædicta.

Si quis paciscatur. Pactum personale non porrigitur ad hæredem.

1 ☞ *Pacisci extraneo quis non potest.*

2 *Quod ab initio est inutile, an postea confirmetur remissiuè?*

3 *Si pater filio paciscatur ut hæredi, filio quæritur directa: si ut filio, utilis: si ut extraneo nulla.*

4 *Pater paciscens filio, videtur pacisci ut extraneo, quādo filius meruit: aliter, ut filio.*

5 *Filius lucrans cum pecunia patris: medietas lucri dicitur aduentitia.*

6 *Assertionis patris & filij circa meritū, an præesserint, non statur.*

7 *Pater etiam videtur stipulari vel pacisci filio ut filio, quando nominat ipsum filium: secus si nomine proprio tantùm.*

8 *Pater videtur stipulatus filio ut hæredi qñ nō apparet an filio ut filio, an filio ut hæredi.*

9 *Quomodo possit apparere ex cōtextus, patrē stipulatū fuisse filio, ut filio vel ut hæredi. Emphyteusis si accipiatur per patrem pro se & filijs, q̄ videtur stipulatus ut filijs, non ut hæredibus.*

10 *Qualiter ex stipulatione vel pacto patris quæratur filio. remissiuè.*

Si pactus. Non potest quis pacisci extraneo, nec conualescit si extraneus paciscenti hæres extiterit. Idem si quis filio vt extraneo paciscatur. hoc dicit. & notabilis & subtilis casus est. Nota † quòd nō potest quis pacisci extraneo. Quod intellige, prorsus. Aliàs secus: vt l. idem in duobus. in fin. j. eod. & ibi dicam statim. Secundò nota † quod ab initio est inutile, postea non confirmatur. Dic per Dyn. in c. non firmatur. extra de regu. iur. lib. vj. Tertio nota q̄ si paciscatur quis filio, vt extraneo, non valet. Ad istud tertium oppo. j. eo. l. & hæredi. §. nos autem. & l. auus. Glos. † mirabiliter distinguit: Aut quis paciscitur filio vt hæredi: aut filio vt filio: aut filio vt extraneo. Primo casu quæritur filio directa: secundò vtilis: tertiò nulla. Quod dic vt in glos. vide eam, & nota. Quæro, qualiter cognoscam † vtrum fuerit stipulatus filio vt filio, aut vt extraneo. Glos. no. dicit, Aut filius fecit mihi aliquid, propter quod illud meruerat, sicut quilibet extraneus, & videor sibi pacisci vt extraneo. Aut non meruerat: & videor sibi pacisci vt filio. Pro quo facit lex, si donatione. & quod ibi not. C. de colla. & j. de castren. peculio. l. si forte. Et ex hoc apparet quando pater promittit aliquid filio per stipulationem: si quidem filius meruerat vt quilibet extraneus, obligatur pater filio. Nam illud dicitur aduentitium. Quod enim quærit filius ex opera sua, aduentitium est: vt lege, cùm oportet. in princip. C. de bonis quæ liber. Ita intelligitur quod not. in aut. vnde & si parens. C. de inoffi. testa. [a] Et hoc † etiam dico quòd filius lucratur cum pecunia patris, q̄ totum illud lucrum non est profectitium; imò medietas saltem est aduētitia: quia debetur sibi pro operibus suis: sicut debetur cuilibet extraneo secūdùm cōsuetudinem nostram. Facit. C. pro socio. l. j. cum ibi not. & de colla. l. illud. in fi. & ibi dixi. Licet glos. videatur dicere aliter in l. cùm oportet. in prin. de bo. quæ libe. tamen debet intelligi secundùm distinctionem prædictam: & sic consului pluries. In hoc † tamē vtrum præceſſerint merita vel non, assertioni eorū non est standum: vt d. l. si forte. de cast. pecu. & quod not. in d. l. si donatione. de colla. Potest etiam ex alio colligi † vtrum paciscatur vt filio: vel vt extraneo. Aut enim nominauit eum filium in stipulatione: & videtur ei pacisci vt filio. Aut nomine proprio tantum: & tūc vt extraneo. Ita videtur probari in l. quòd hęredi. ver. cęterū. j. eo. & l. cùm aliquis. C. de iure delib. facit l. filio. j. de codic. & demō. & not. per Dyn. in l. si filio. j. de dona. cau. mor. Quęro quid † si non apparet qualiter fuit stipulatus: vtrum filio vt hæredi, an filio vt filio. Hæc glo. dicit solenniter: quia si non apparet nec ex verbis, nec ex alia coniectura, præsumitur tanquam hęredi: vt j. vnde lib. l. scripto. in fi. Vide glos. istam quę optimè loquitur. Quomodo autem ex verbis posset apparere, liquet apertè. Quomodo † autē ex alijs coniecturis liqueat: Dico quòd siquidem pater pacisceatur filio ſuper re, quę de sui natura non transiit ad hæredem extraneum & videtur pacisci filio vt filio, non vt hæredi. Secus si transiit ad quemlibet hæredem extraneum, vt in l. iurisiurandi. §. si liberi. j. de ope. li. Et ex hoc dico quòd quando pater recipit emphyteusim pro se, & filijs suis, q̄ videtur pacisci filijs vt filijs: non filijs vt hæredibus: quia de natura emphyteusis est q̄ non transeat ad hęredem extraneū: vt in aut. de non alie. §. emphyteusim. Et ideo si pater instituerit filios in disparibus portionibus: tamen emphyteusis diuideretur æqualiter. Itē si repudiarent hæreditatē paternam. emphyteusim deberent habere. Et hoc tenet Iaco. de Bel. x. colla. an agna. vel fil. repu. hęre. c. j. Vltimò † materiā huius legis qualiter ex pacto vel stipulatione patris quæratur filio. Dy. tāgit in l. quodcunq; j. de verb. obl. Cyn. in l. ij. C. de contrahen. & cōmit. stipul. ego plenissimè in l. quod dicitur. j. de verb. obl. Vterius oppo. gl. & non soluit. Dic q̄ non conualescit: quia ab initio non valet hic. ibi suspenditur; & ideo ex postfacto conualescit. Et dic vt in c. non firmatur. extra de regu. iur. lib. vj. per Dyn.

✠P. POMATES.

a ¶Inofficiosi testa. Vide Alexand. consi. vij. aliàs lij. in princi. in iij. volu. & consi. xlj. & xxij. vol. j. Anch. consil. cxxxiij. aliàs cxxij. Alexan. consil. cxxxviij. Pau. de Castr. consi. cxxxvj. aliàs cxxvj. col. ij.

✠P. PAV. P.

b ¶Sed commoditas eius. Vide in Bertachino in versi. vsufructuarius. prope finē.

Pactum conuentū. Pactum personale viuo pacisciente porrigitur ad successorem in rem, etiā titulo singulari. h. d. Oppo. pactum personale personā non egreditur: vt l. idem. §. personale. j. eo. Huius timore hæc lex legitur duobus modis. Primò q̄ hic fuit pactū factum post venditionem: & sic præsumitur actum q̄ ad emptorē transeat: quia aliàs nihil operaretur. Secundo modo legitur siue ante, siue post, tunc ad contrarium respond. secundùm veram opi. pactum personale potest dici duobus modis. Primò quod personā non egreditur: & isto modo loquitur lex contraria. Secundò q̄ cùm persona finitur: vt no. in l. iuris gentiū. §. pactorū. ſ. eo. & ita loquitur hic. Viuo igitur pacisciente transit ad emptorem, & donatarium, non eo mortuo: similiter in l. & hæredi. in princ. j. eod. Sed tunc oppo. illud quod cum persona finitur ad alium non transit: vt Instit. de vsufruct. §. finitur. Respon. Concedo quod non transit illud ius, sed commoditas eius: [b] vt l. necessario. §. fina. de peric. & commo. rei vend. Ita hæc commoditas istius pa-

↠P. P A V. P.
a ¶Et quando dicatur pater stipulari filio, vt filio & quando filio vt hæredi, adde quod dicit Bald. in c.j.in princ. an agna. vel fil.repe.hær. pos. vbi dicit qñ aliter pater stipulat filio quã stipulatio fuerit in p̃sona sua nunquã videt stipulat filio vt hæredi. vide etiã ad Bar.in l.vt iurisiuran di. §.si liberi.de operis liber.

↠P. P A V. P.
b ¶Pecuniariter. Aduerte tñ q licet pacta in rem non prosint ijs quibus vt prosit non interest pacisci tis,secus tñ est in refutatione per quã qs renunciat omni iuri sibi competenti:quia per quandam consequentiam est res ipsa an renunciatur sublato de medio renũciãte,ad quod vide bal. Alua.Car.c.j. per illum tex.de eo qui fidẽ fecit agna. de feu. vide Paul.de Castr. in l.qui Rome.§.duo fratres.col.ij. de ver. obl.sed cõtrariũ vult Bart.ibi in x.quæsti. versi. ad secundũ. & vide ibi Alex.consil. penul.& vide q̃ dicit in l.ex duobus reis ī vj.quæst.& quid de confessione vide ibi eundẽ in ix.quæst.& quę ibi addidi.& ibi vide etiam ad dicta per Alex. & Paul.d. c.in d. §. duo fratres. Aret.in col.penul.& fi. Item quod pactũ confes. & fidꝛia,nõ extẽdatur ad beneficiũ tertij,vide Felin.in c. capitulum in viij.co. in ij.fal.ad regulam, ex eo quod quis impunẽ &c. vide gloss. ordinariam in l.fi. ff. de interrog.act. & q habes ad Bar.ī l. duobus.§.à fideiussore.ff. de iureiurand. de cõfessione facta fideiussori vt prosit debitori,cũ intersit fideiussoris vt prosit.

cti transit ad emptorem & donatarium q̃ tamen extinguetur authore mortuo. Tene menti.

Cum possessor. Pactum possessoris nõ prodest neque nocet verò hęredi.h.d.Oppo. de consti.pecu.l.si post.Glos. soluit multis modis.Finaliter iudicio meo non ponit veritatem hic. Dicas ergo q ibi loquitur de eo qui possidet hæreditatem de iure, vt qa est hæres rogatus de restituendo:vel est hęres institutus filio emãcipato prætexto vel exhæredato antequàm testamentum rumpatur per querelam vel per contra tab. tũc pactum factum ab eo prodest vel nocet verò hæredi,vt in contrario. Interim enim legitimè administrabit:hic in possessore qui nullo modo possidebat. Hoc probatur in l.hæres à debitore.in princi.j.de fideiuss. & gloss.hoc tenet in l.si hæres pecuniam. ad Trebel.tene menti.

1
a

Filius. Quandoq; filius paciscitur directo patri.& hoc primò.Quandoque filius paciscitur directo sibi : & hoc secundò. Quandoq; seruus paciscitur sibi & hoc tertiò.Quandoq; pater paciscitur filio:& hoc quartò.Secunda in l. acquirent. versi.Item & si filius.Tertia in l.& hæredi. versi.q si seruus.Quarta ibi:nos autẽ. Qui sunt in potestate nostra possunt nobis pacisci.hoc dicit.

Acquirent.

Item & si filius. Pactũ personale filij transit ad patrem, & ad hæredem eius viuo filio.hoc dicit.

Et hæredi. Suprà dixit,si filius pactus est ne petatur à patre, hic ne petatur à se.Opp.de l. qui hæredi.in prin. j.de condic.& demonstr. Respon.Pactum personale potest dici duobus modis:vt no. in l.iuris gentium.§.pactorum. & dixi s. e. l.si tibi.§.pactum.Si primo modo accipiatur,non proderit patri vllo tempore:si secũdo modo,loquitur hic. Si verò dubitatur: dic vt in l.fina.C.de vsufruct.

Quod si seruus. Pactum personale serui non porrigitur ad dominum: nisi ope exceptionis doli.hoc dicit. Oppo. suprà proxi. vbi pactum filij porrigitur ad patrem. Sol. Aliud in filio paciscẽte:aliud in seruo.Ratio,quia in filio valet. Potest enim in iudicio conueniri:sed in seruo,qui non potest conueniri ab initio nõ valet:igitur non porrigitur ad dominum, nisi iure exceptionis doli.Secundum hoc potest intelligi q fuit actum ne peteretur, s.in iudicio:quia extra iudicium etiam potest peti à seruo:vt l.stipulatio.§.hi qui.j.de verbo.obli.Et ista colliguntur ex gloss. quæ est super verbo,exceptio.& ex alia prima gl.§.j. Quæro, vtrum ista exceptio doli competat domino etiam mortuo seruo.Gl.vi detur dicere quòd sic.Et potest esse ratio:quia istud pactum nũ quàm fuit fundatum in persona seruiinideo cum eius persona extinguí non potest. Secus in filio paciscente.argu. ad hoc l.nam & si.§.rumpendo.de iniu.testa.& no.in l.iij.in fi.de lib.& posth. Gul.dicit cõtra,Ista enim exceptio doli est subsidiaria exceptionis pacti:vt l.rescriptum.§.fi.s.eo.meritò non potest plus durare quàm duret ipsum pactum:vt l.j.§.hæc actio j.si quis testa.li.esse iuf.fue.Et hoc puto verum.

1 ☞*Exceptio quæ est inutilis in persona principalis quando sit inutilis in persona defensoris.*

Nos autem. Si pater paciscatur pro filio vt extraneo non prodest filio.Secus si filio vt filio patri tñ proderit,si est actum.h.d.Op.de princ.§.ad ver. Iulianus. non possumus eis prodesse quo ad directam pacti exceptionem: vt hic in princ.Secus quo ad vtilem:vt in versi.Iulianus.Oppo. de ver.cæterũ.ad ver.Iulianus.s.prout intelligit ver.cæterum. in filio.Sol.in ver.cæterũ.pactũ est vt extraneo, nõ nominando eũ filium:in ver.Iulianus.nominauit eum filium. Facit l.cùm aliqs. C.de iure deli.Et sic habes q nec ad doli exceptionẽ valet,si pater paciscitur filio vt extraneo.Vidistis s.l.si tibi.§.si pactus. Vltimò nota hic regulam† [a] q exceptio,quæ est inutilis in persona principalis,est inutilis in persona defensoris. Ad idem l.minor. in fi.j.de procu.Gl.tamen dicit q hoc fallit in tribus casibus:sed in duobus primis nõ est fallere.Nam illa iura loquũtur in actione cessa,quæ licet sit inutilis apud cedentẽ:tamen est vtilis apud cessionarium.Ratio,quia per cessionem causa quæ reddebat illam actionem inutilem,purgatur:vt j.de sol.l.Stichum.§.pen.& C.de iu.do.l.fi.Item dicit gl.fallit j.rem ra.ha.l.procurator ad exhib.§.j.in fi.Certè ibi non fallit.Nã ibi defensor opponebat exceptionẽ ex persona sui ipsiusmet defensoris,quod poterat:qa erat defensor necessarius,vt ibi,& l.idẽq̃.§.gñaliter.j.man.Hic verò opponebat exceptionẽ ex persona eius quẽ defendebat,q̃ cũ apud p̃sonã principalis esset iutilis nõ fit vtilis ad personã defensoris.

1
a

Filiafamilias. Iste §.põt duobus modis itelligi:vt in gl. determinãt verbũ,põt.Secũdũ secundã determinat,verbũ agat. Opp.j.de pact.do.l.ij.Sol. Intelligas hoc ante contractum matrimonium. Tutius est ergo dicere q hic loquitur post matrimoniũ solutũ anteq̃ dos exigatur.Quod dic vt l.licet.j.de pact.do. Constãte verò matrimonio tale pactũ nõ valet: vt in contrario. Sed an firmet iuramento:videt q non:quia tale improbat ratione publicæ vtilitatis:vt l.ij.j.de pact.do.Ergo nõ firmat iuramẽto:vt l.iuris gentium.§.& generaliter.s.eo.Dic vt colligit ex his quæ dixi in l.si quis pro eo.in princ.j.de fideiuss.

Item filiusfamilias. Dicas q iste §.loquit̃ legato. Secus ī eo q ipse stipulatus esset scdm gl.& bñ.No.ergo q iuri de futuro põt quis renunciare per pactum.Quod dic vt in l.j.C.de pact.& l.j.j.de cur. bo. dan.

In his. Iurisconsultus ponit summarium legum sequẽtium ibi:& in rem pacta,&c.Pactũ in rem porrigit ad oẽs, quorũ specialiter interest:& ad quos porrigi interest pecuniariter [b] paciscentis:& pactum personale personam nõ egreditur.h. d.vsq; ad l.si vnus. Nota ex hoc §.regulam, quam dat Iurisconsultus,ex qua sumpsi tibi summarium.

b

1 ☞*Si principalis est liberatus pacto personali, quando fideiussor possit conueniri.*
2 *Pactum personale ut non egrediatur personam,debet fieri cum dictione taxatiua.*

Nisi. Oppo.q ista lex nõ procedat neq; iure veteri neq; nouo:vt in glo.quę dat multas sol.& oẽs sunt veræ, excepta vna,s.illorũ qui dicũt q hic reus nõ erat soluẽdo vnde non expediebat actionẽ cedi,vt l.vir.j.de iur.do.Præterea, licet nõ sit soluendo modo:tñ poterit effici soluendo l.j. ij.& iij. j.de ces.bo.Item aduerte:quia pe.sol.quæ dicit quòd non obstat exceptio pacti.sed exceptio doli:potest esse bona rectè intelligẽdo,vt loquatur de exceptione doli generali, quæ habet locum vbicunq; habet locum alia:vt l.ij.§.generaliter. infrà,de doli except.& not.in l.qui se debere.infrà, de condict. ob caus.quasi dicat: Licet exceptio pacti non prosit fideiussori:tamen exceptio cedendarum, vel discussionis non factæ potest obiici, vel exceptio doli loco ipsarum. Sed si intelligeres de exceptione doli subsidiaria pacti, de qua loquitur l. rescriptum. in fine, suprà eodem. non esset bene dictum. Nam non debet porrigi vltra quàm possit porrigi ipsum pactum. Sequitur alia solutio.quæ etiam posset esse vera. Reassume ergo istas solutio.per distinctionem sic: † Si liberatus est principalis pacto personali, vtrũ possit conueniri fideiussor? Aut quæris an iuuetur exceptione pacti : & certum est quòd non,vt hic : aut exceptione cedendarum,vel discussionis non factæ:& tunc aut consensit pacto,aut non:si non consensit:aut fuit renunciatum illis beneficijs,aut nõ vt patet ex gloss.& l.si stipulatus.§.primo.infrà,de fideiuss.cum sua glossa. Prædicta vera quando principalis non potest conueniri facto creditoris: sed si conueniri non posset absq; culpa creditoris,tunc directò peruenireturad fideiussorem: vt l.iij. §.si is pro quo.quod quisq; iur. Facit j.de verb.obl.l. decem.& si cert.pet.l.fina. Vltimò nota† quòd ad constituendum pactũ merè personale,ita q personam non egrediatur,requiritur quòd in pacto ponatur dictio taxatiua:vt,non petam à te tantum,vel dũ taxat.Sed si p̃sona adiicitur verbo executiuo,sine dictione taxatiua:vt,promitto non petere à te:tunc facit pactum personale: hoc est,quod finitur cum persona:tamen eo viuo personam egreditur:vt s.eo.l.acquirent.§.j.& l.& hęredi.in prin. De hoc latius dicam in l.qui ita futurum.§.j.j.eodem.

2

1 ☞*Pactum ut porrigatur ad alios,requiritur q interfit pecuniariter non ratione affectionis.*
2 *Interesse affectionis in contractibus bonæ fidei operatur q actio detur ei, cui aliter non daretur,non ut in plus detur.*

Fideiussoris. Opp.q pactum fideiussoris prosit reo l.duobus.§.à fideiussore. j. de iureiur.Sol.vt ibi in iureiurando,quod habet vim solutionis:hic in simplici pacto.Oppo.j.eod.l.idem in duobus in fi.Sol.ibi hoc fuit actum:hic fuit pactum simplex:quo casu non porrigitur ad reum,nisi fideiussoris interfit: vt in gloss. Oppo.de l.ij.§.j.j.de doli excep. vbi exceptio doli semper est in rem ex parte opponentis.dic vt in gloss. Vltimò nota fi. huius l. cùm gloss.† illud,quod requiritur q interfit paciscentis, intelligitur si pecuniariter interest.Secus si ratione affectiõis. Vide gl. Contra,imò consideratur interesse affectionis:vt l.cùm seruus.j. man.Sol.Dicit glo.ibi in bonæ fidei iudicijs.Tu dic† q in bonæ fidei iudicijs interesse affectionis facit vt ei detur actio,cui aliàs nõ daret:nõ tamẽ q in plus detur propter affectionẽ,et ibi dicet.

1

Sed & si fideiussor. Nota istam l. quia sæpe accidit: quia licet vt fideiussor accipiatur:tamẽ in veritate est principalis: & vt de principali est iudicandum.

Idem in duobus. Reuoco in dubiũ vtrũ pactũ factũ vni ex duobus reis debendi alijs prosit.Gloss.ponit hic duas opi. vna q prodest alteri,scilicet si paciscetis interest:alia q prodest alteri si socij sunt.Vide gloss.hic veram:quia alteri p̃ deest quando paciscentis interest,licet socij non sint. Vnde si pecunia tota peruenisset ad paciscentem in totum prodesset alteri: ne si soluerit à paciscente repeteret per actionem nego.gest. vt not.in l.j.C.de duo.reis.si in parte peruenit pecunia ad paciscentem,pro ea parte prodest alteri correo,vt not. in l.iiij.§. nunc de effectu.j.de li.le.Sed quando sunt socij,pactum factum vni prodest in totum alteri.Declaro:intellige socios omnium bonorum, vel illius obligationis:ita quòd omne commodum & incommodum inde proueniens sit cõmune:vt nota.in l.si duo.si quis cautum. Modò si creditor diceret.Volo ab altero petere partem suam tãtùm.Non potest facere: quia si ille alius vnum denarium solueret in eo debet participare primus paciscens: & ideo inquietando alium, etiam in vno denario inquietat paciscentem : meritò obstat exceptio:vt l.si duo.j.de arbit.prout ibi loquitur de duobus reis.Prędictis verò videtur obstare j. de duo.reis.l.eadẽ.§.j. vbi vt pactum factum vni prosit alteri,duo requiruntur,scilicet q sint socij,& communis culpa interuenerit.Respond.prædicta vera,quando cõueniuntur ad aliquid communiter promissum. Sed si conueniuntur actione doli,vel culpæ,quæ venit ex contractibus:tunc requiruntur illa duo,scilicet q sunt socij,& communis culpa interuenerit : tunc enim quicquid vnus soluerit, alius communicare deberet.Sed si interuenisset culpa vnius tantùm:& pactum esset factum alteri correo socio :illi qui conueniret ex culpa sua propria nõ daretur pacti exceptio.Ratio, quia illud quod solueret ex culpa sua,non repeteret à socio per actionem pro socio. Vnde socius eius non inquietatur, nec eius interest.Remanet ergo regula posita in l.& hæredi.in fi. vera q tãtùm porrigitur ad eum,ac si paciscentis pecuniariter interest.

Personale. Oppo.de l.si tibi.§.si pactus.s.eo. Dic vt ibi: & tene menti.

Sed quamuis. Dicitur hic cum l.seq. q pactum fideiussoris p̃dest reo,si hoc actũ sit. Quid in dubio? Dicunt quidam q semper agi præsumitur. Gloss. contrà,& benè:quia tex.est in l.fideiussoris.s.eo.qui in dubio loquit̃ Quęro.an idem sit pactũ cuiuslibet extranei. vt prosit debitori.

↠P. P A V. P.
a ¶Si vnus. Vide Roma. in consilio suo ccix.

si hoc est actũ.Gloss. tenet q non:quia per extraneum simpliciter non acquiritur exceptio doli vel pacti.Vide glo.& no.Contrarium videtur dicere glo.l. non solum. §. si liberationis verba.de lib.leg.vbi confessio facta absente parte inducit doli exceptionem;& confessio ad liberandum idem est quod pactum:vt in.l.tale pactum.in princ.j.eo. Ista gl.dicit meram veritatem.Probatur in l.& hæredi.§.nos autem.s.eo.vbi est text.idem not.in l.Pomponius.la.j.j.de neg.gest.in glos.ij. Examinaui plenè in d.§.si liberationis verba.&c.

1 ☞*Per pactum gratuitum factum per unum ex duobus reis credendi nõ præiudicatur alijs:secus in pacto non gratuito.*

Sivnus. [a] Ista est solennis lex. & prosequitur eandem materiam.Per pactum vel nouationẽ vnius ex duobus reis credendi socijs, alteri præiudicari non potest:secus per solutionis receptionem vel litis contestationem.h.d.Primò pro declaratione l.quæro quæ societas erat hic inter istos argentarios, vel alios duos reos credendi.Glo.timore contrariorum.de quibus hic infrà dicam, dicunt q hic erant socij incidenter.quod est directo contra istum text, Si enim simul argentariam exercebant, erant socij de necessitate,ex cõuentione tacita vel expressa.Dicas ergo securè q hic erant socij illius argentariæ.vel omnium bonorũ,vel illius obligationis,ita q omne commodum & incommodũ esset cõmune: & ideo pactum factũ ab vno non nocet alteri:quia obligatio nõ est eius propria in veritate. Debent enim exactum cõmunicare.Sed si non essent socij,& essent creditores ex causa merè lucratiua.quia nullus de suo aliquid posuisset:tunc esset obligatio cuiusq; propria.q exactum communicare non deberent: meritò per pactũ potest præiudicare alij:vt j.ad l.Falc.l.in lege Falc. hoc esset seruandũ.Hoc præmisso pro intellectu l. venio ad contraria; & oppo.j.de arb.l.si duo.quæ directò dicit contrarium de verbo ad verbũ.Gl.ponit multas solu. quarũ quædam nõ sunt veræ,vt patet ex iam dictis:aliæ continent diuinationem. Vnà est,quę habet colorem,vt videlicet q ici in sententia, hic in pacto.Vide gl.Si lex contraria loqueretur in sententia iudicis,hæc sol.esset bona.Nam cùm sit necesse quod lit . contest. præcedat sententiam iam per cõtestationem vnus præoccupasset sibi debitum:vt l.ex duobus.j.de duo.reis. Meritò posset alteri præiudicare simpliciter.Sed ibi loquitur in sententia arbitri,ex qua nõ oritur actio,neq; exceptio:sed solum ex pacto facto in compromisso.Remanet ergo primum contrarium, quod pactum vnius ex socijs nocet alteri. Dic ergo:hic fuit pactum gratuitũ † quod alteri non nocet.Ratio,quia illud quod alius socius exegit, non tenetur consocio paciscenti communicare : quia sua culpa hoc perdidit agendo:igitur non agit nomine socij nec pro eius vtilitate,sed pro sua propria.In contrario fuit pactũ non gratuitum, nec culpabiliter: sed diligenter factum quia compromisit. Et ideo quicquid alius socius exigeret, teneretur illi compromittenti communicare, actione pro socio. Non potest enim sibi aliquid imputare etiam nomine socij :& ad eius vtilitatem videtur agere si vnum denarium peteret, meritò exceptione repelleretur. Ita loquitur lex contraria. Et ad hoc potest aptari vltima solutio glos.quæ dicit:ibi de re dubia:hic de re certa donanda. Item opp.de iureiuran.l.duobus.in princ. Soluit gloss. & bene aliud in iureiurando,quod habet vim contestationis. & solue vt ibi. Aliud in simplici pacto:vt hic.& dixi in l.contraria. Tertiò opp.j.de acceptila.l.& per iusiurandũ.§.fi.dicit glo.aliud in acceptilatione,quæ habet vim solutiõis,vt ibi:aliud in pacto, vt hic.Gl.ibi in acceptilatione videt distinguere si sint socij vel nõ.Idẽ not.in gl.l.si rẽ.§.si duo.j.de noua. Veritas est q acceptilatio indistinctè noceat:nõ distinguendo sint socij vel non: quia vim solutionis obtinet.Text.est in.l.iiij.§.nũc de effectu.j.de lib. lega.& in l.si ex pluribus.j.de accep. Sumus expediti de prima gl.venio ad gl.super verbo.nouare. Et opp.q vnus de duobus reis posset nouare:vt l.si rẽ.§.si duo.j.de noua.Gl.inuoluit se hic. Tu dic q hic nõ põt nouare vnus ex reis credẽdi socijs, ne præiudicet socio:sed vnus ex reis credẽdi nõ socijs bene põt nouare,vt l.contraria.Rationẽ dixi circa principiũ huius legis.& ista est opi.Azo.verissima,quã tãgit glo.multũ succincte. j.de duo. re.l.ex duobus reis stipulãdi.licet Azo in summa videat dicere totũ cõtrariũ. Istã materiã existimaui plenissimè ī l.ex duobus.j.

a ¶Si cum reo. Et vide Bal. in c.j. ad fi. in ru. an ille q inter fra. Ad quod alleg. quod no. i isto.§.j.& vide bar. in l.viij. in princ. j. de dam. infe. & ibi nota ui. Andr. Barb.

✠ P. PAV. P.

b ¶Pactus ne peteret, Regulã hui⁹.§. quod pactũ nudũ nõ tollat actus ipso iure, limita vt nõ procedat qñ fit ante contractũ pfectũ: vide Crem. singulari xlix. Item dũ ducitur q tollitur solũ naturalis non ciuilis limita vt ꝓcedat principaliter secũdũ consequentiam põt tollere etiam ciuilem exemptionem, si naturaliter tantũ obligatus det fideiussorẽ quod promittat per stipulationẽ: & sic ẽt ciuiliter obligetur si postea fecit reo pactum de nõ petendo, tollitur sua naturalis obligatio & naturalis & ciuilis sui fideiussoris. vide Ias. notanter in l. & post rẽ la j. ff. de transact. Itẽ de eo quod dictũ qñ ante obligationem pfectã, vide Ias. in l. rogasti. §. si tibi. in j. no. ff. si cer. pet. Item sex casus speciales, in q̃bus agitur nudo pacto, vide per Ias. in l. lecta. i viij. & ix. col. ff. si certum petatur.

b ¶Si vnus. §. pactus ne peteret. Ad istum §. cum materia, vide q̃ scripsi post Bart. in l. Pomponius. j. de nego. gest.

✠ P. PAV. P.

c ¶Ad suã naturam reuertit. Vide per hoc quod dicit de aue. in cons. xxxix. in ij. col. añ fi. & i c. cũ accessissent. in iij. col. de cõstit. & quæ habes ad Bart. in l. si constãte. ff. solu. ma. q i correctorijs est licita extẽsio quando reuertit ad pristinum ius.

✠ P. PAV. P.

d ¶§. naturalis. Vide q̃ habes ad Bar. in illo §. naturalis.

de duob. reis. Vltimò not. istum tex. q̃ his, qui sunt in nostra potestate, rectè soluitur quod crediderint, licet pacisci non possint. Et sic est exposĩtum q̃ si monachus mutuat vel deponit pecuniam, rectè ei potest solui: licet quæratur actio monasterio, non tamẽ posset liberare per pactũ. Simile in l. quod seruus. j. dedositi. & l. si seruus. j. de solu.

Si cum reo.

Exceptio pacti porrigitur ad fideiussores eatenus, quatenus competit principali. Itẽ principalis potest pacisci fideiussori. h. d.

☞ *Pactum secundum contrarium primo illud non tollit.*
Stipulatio tollitur per aliam stipulationem, si hoc agitur.
Quod non prodest reo principali, non prodest fideiussori.
Actio iniuriarum tollitur per pactum ipso iure.
Dictio, to ta, quòd habeat denotare totalitatem circa eadẽ rem.
Obligatio naturalis iuncta cum ciuili, non sunt una substãtia, sed duæ res.
Obligatio naturalis introducta per pactum de non petendo, tollitur secundùm pactum.
Prima uirtus pacti de non petendo interpositi super re nõ petenda.
Secunda uirtus pacti de non petendo est quòd elidit actionem, & parit exceptionem.
Et quando ipsam actionem perimat.
In obligationibus iuris gentium quòd sit etiam ciuilis obligatio.
Tertia uirtus pacti de nõ petendo est quòd obligat paciscẽtem naturaliter non petere.
Ex pacto nudo de donando incontinenti aliquid facti etiam hodie non oritur actio.
Stante statuto q̃ mulier non possit obligari sine certa solẽnitate, non poterit etiam liberare aliquem.
Pactum secundum de petendo factum, inducit naturalem obligationem, & tollit naturalem obligationem inductam per pactum primum de non petendo. Et replicationem inducit contra exceptionem inductam ex primo pacto.
Pactum de non petendo quomodo differat à pacto de non agendo, remissiue.
Naturalis obligatio quòd non sit in pollicitatione.
Ius in stipulationibus, & factum in pactis, quomodo dicatur uersari. & nu. 22.
Pactum de non petendo non repellit agentem, nisi allegetur per reum: etiam si de eo constaret in iudicio ex confessione actoris.
Exceptio doli uel metus, q̃ non prosit nisi opponatur, etiã si de ea constet in iudicio.
Reus allegando pactum de non petendo, post litem contestatam, uidetur de eo opponere. nu. 21.
Allegans stipulationem debet probare solennia intercessisse: quando stipulatio probanda est per testes.
Si apparet in iudicio actorem carere actione: licet non allegatur per reum, absolutio sequitur.
Iudex quando ex officio suo supplere habeat, etiam si non opponatur à patre.
Fictio priuatiua quæ fingit non esse illud quod est, regulariter non habet locum in his quæ sunt iuris: sed in his quæ sunt facti.
Acceptilatio non extinguitur per contrariam stipulationem.
Obligatio ex maleficio q̃ tollitur per pactum ipso iure.
Absolutus cum conditione quòd non debeat de cætero talia fabricare.
Et si secus fiat, ipso iure incidiat in primas pœnas.
An si ueniat contra pacta, incidat in primas pœnas.
Res de facili redit ad suam naturam.
Priuilegum concessum ecclesiæ q̃ contra eam non possit sibi obiici, nisi præscriptio triginta annorum, an ualeat.

Exceptio pacti porrigitur ad fideiussores eatenus, quatenus competit principali. Itẽ principalis potest pacisci fideiussori. h. d. ☞ Pactum secundum contrarium primo illud non tollit. Stipulatio tollitur per aliam stipulationem, si hoc agitur. Quod non prodest reo principali, non prodest fideiussori. Actio iniuriarum tollitur per pactum ipso iure. Dictio, to ta, quòd habeat denotare totalitatem circa eadẽ rem. Obligatio naturalis iuncta cum ciuili, non sunt una substãtia, sed duæ res. Obligatio naturalis introducta per pactum de non petendo, tollitur secundùm pactum. Prima uirtus pacti de non petendo interpositi super re nõ petenda. Secunda uirtus pacti de non petendo est quòd elidit actionem, & parit exceptionem. Et quando ipsam actionem perimat. In obligationibus iuris gentium quòd sit etiam ciuilis obligatio. Tertia uirtus pacti de nõ petendo est quòd obligat paciscẽtem naturaliter non petere. Ex pacto nudo de donando incontinenti aliquid facti etiam hodie non oritur actio. Stante statuto q̃ mulier non possit obligari sine certa solẽnitate, non poterit etiam liberare aliquem. Pactum secundum de petendo factum, inducit naturalem obligationem, & tollit naturalem obligationem inductam per pactum primum de non petendo. Et replicationem inducit contra exceptionem inductam ex primo pacto. Pactum de non petendo quomodo differat à pacto de non agendo, remissiue. Naturalis obligatio quòd non sit in pollicitatione. Ius in stipulationibus, & factum in pactis, quomodo dicatur uersari. & nu. 22. Pactum de non petendo non repellit agentem, nisi allegetur per reum: etiam si de eo constaret in iudicio ex confessione actoris. Exceptio doli uel metus, q̃ non prosit nisi opponatur, etiã si de ea constet in iudicio. Reus allegando pactum de non petendo, post litem contestatam, uidetur de eo opponere. nu. 21. Allegans stipulationem debet probare solennia intercessisse: quando stipulatio probanda est per testes. Si apparet in iudicio actorem carere actione: licet non allegatur per reum, absolutio sequitur. Iudex quando ex officio suo supplere habeat, etiam si non opponatur à patre. Fictio priuatiua quæ fingit non esse illud quod est, regulariter non habet locum in his quæ sunt iuris: sed in his quæ sunt facti. Acceptilatio non extinguitur per contrariam stipulationem. Obligatio ex maleficio q̃ tollitur per pactum ipso iure. Absolutus cum conditione quòd non debeat de cætero talia fabricare. Et si secus fiat, ipso iure incidiat in primas pœnas. An si ueniat contra pacta, incidat in primas pœnas. Res de facili redit ad suam naturam. Priuilegum concessum ecclesiæ q̃ contra eam non possit sibi obiici, nisi præscriptio triginta annorum, an ualeat.

b **Pactus ne peteret.** [b] Licet stipulatio per stipulationem tollatur ipso iure: tamẽ pactum liberatorium per secundum ope replicationis eliditur, si prima actio durat: sed si est extincta, per pactum non restituitur, sed in obligationibus, quę consentiu cõtrahuntur, noua actio
c nascitur: & res de facili ad suam naturam reuertitur. [c] hoc dicit. Ad euidentiam debes scire q̃ totus iste §. loquitur quando inter ueniunt tria, scilicet actio prima. Item pactum ad extinguendũ, vel coarctandum primam actionem. Tertiò quando pactum ad actionem primam iuuandam: vel aliàs ad primum pactum perimendum. Diuide ergo §. in tres partes principales. Prima, quãdo secundum pactum apponitur ad perimendam primam actionem: non tamen eam perimit ipso iure. Secundò quando apponitur pactum ad perimendum ipsam actionem, & ipso iure perimit. Tertiò quando apponitur pactum ad limitandam & coarctandam, seu inuadam primam actionem, non ad eam tollendã. Secunda ibi: sed si pactum. Tertia ibi: quòd si non. Prima subdiuitur in tres partes. Primò ponit duo dicta, quę videntur sibi cõtradicere. Secundò assignat rationem diuersitatis. Tertiò ponit vnam illationem. Secũda ibi: quia in stipulationibus. Tertia ibi: eadem ratione. Ista secunda pars subdiuiditur in duas. Prima, quando per pactum tollitur ipso iure actio, quæ ex pacto non nascitur. Secunda, quando tollitur: ipso iure actio, quæ nascitur ex pacto. Secunda ibi: idem dicemus. Item tertia pars principalis subdiuiditur in duas. Prima, qunndo pactum limitat actionem circa rem, vel quantitatem. Secunda, quando limitat circa tempus. Secũda ibi: quod & in specie. Vel dic secundum Cynum, q̃ diuiditur in septem partes. Primò ponitur thema, & ꝙstio tacita ex themate, vsq; ibi: prius. Secundò ponitur responsio ponẽdo differentiam inter pactum & stipulationem, vsque ibi: quia. Tertiò ponitur ratio. Quartò infertur ex præmissis ad aliũ casum Quintò ponuntur duo casus dissimiles, ibi: sed si pactum. Sextò ponuntur duo alij casus similes. & remouentes quandam obiectionem contra secundum casum. Septimò & vltimò probat siue confirmat prædicta per locum ab authoritate, secundũ
1 Cynum. Notabilia patent per se. Et nota † quod secundum pactum contrarium primo non tollit ipsum: vt C. eo. l. pacta nouissima. Secundò nota † quòd stipulatio tollitur per aliam stipulationem si hoc agatur, vt infrà, titulo primo. l. Aquiliana. Item nota quòd in pactis variatur factum: in stipulationibus variat ius.
3 Item nota † quòd illud quod non prodest reo principali, nec fideiussori iuo. Item no. † quod actio iniuriarum tollitur per pactum ipso iure: vt l. si tibi. §. quædam suprà eodem. Item nota q̃ illud quod non est, non potest restaurari per pactum. Opponi. primò, & intra glossam magnam. & videtur quòd pactum tollat pactum: tollit enim naturalem obligationem ex pacto inductam: vt l. Stichum. §. naturalis. [d] infrà, de sol. Huius timore lunt in gloss. quinque solu. hic sextam ponit Guliel. Prima quòd tũc naturalis tollitur per pactum quando habet sociam ciuilem obligationem: quia modicum fermenti, & cætera. Ita dicebat Irne. quod gloss. reprehendit per l. fina. infrà, de iureiurand. Non obstat quod dicit, modicum fermenti totam massam corrumpit: ga verum est, quòd fermentum est res apta ad corrumpẽdum. Sed obligatio ciuilis iuncta cum naturali iungitur ad corroborandum: vt l. legitima. suprà, eodem. & institu. de obligat. §. primo. non debet ergo facere, vt citius corrumpatur. Secunda solutio fuit Roge. vt dicamus ibi tollit ipso iure, scilicet per exceptionem, & sic cõcordat cum ista, quod gloss. reprehendit per dict. l. fina. de iureiuran. tunc enim non esset tollere, sed elidere. Tertij soluunt totum econuerso ad primam, distinguendo: aut obligatio naturalis est iuncta ciuili, & sic efficitur vna substantia cum ea: & non potest tolli per pactum ipso iure, vt hic. Aut non est iuncta ciuili: & tunc potest ipso iure tolli, vt leg. contraria, quod gloss. reprehendit per dictam legem finalem. infrà, de iureiurand. Ista solutio. potest colorari, per arg. nam dicit. l. quòd si data est hæreditas tota: & libertas, q̃ non potest tolli vna sine alia, vt l. sed interdum. de aqua pluuia arcend. Facit l. si finita. §. ex hoc exedicto. infrà. de dam. infecto. & l. si ita scriptũ. §. regula. j. de lib. & posthu. Tamen hoc non est verum: quia non probatur l. quod pactum non tollat naturalem, nisi sit naturalis & ciuilis. Non obstat §. regula. quia licet sit naturalis & ciuilis: tamen quælibet per se habet suam virtutem. Nam ille §. loquitur, quando hæreditas est adita tota: aliàs si pro parte, secus, vt l. iiij. de bon. auto. iu. pos. ita potest hic vna separari ab alia. Et
5 nota. † quòd dictio tota, habet denotare totalitatem circa eandem rem. gloss. est Institu. pro socio. circa princip. Et aduerte,
6 † & primò examinemus vtrum sit verum, quòd naturalis obligatio iuncta ciuili, sit vna substantia: sicut anima & corpus iuncta simul faciunt vnum hominem: an verò remaneant duæ res. glossa, hic tenet, quòd sunt duæ res, non vna substantia. Contrarium certè videtur tenere glossa, Institut. de ob-

de ob. in princ. vbi dicitur obligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur, alicuius rei dandæ vel faciendæ, secundũ nostræ ciuitatis iura. Loquimur ergo de ciuili ex eo quod dicit secundùm nostræ ciuitatis iura. Item non de ea sola, sed iuncta cum naturali: quia ciuilis sola non astringit quem ad dandum, vt patet in obligatione literarum intra biennium. & probatur in l. iij. §. j. infrà, de consti. pe. Et huic videtur inhærere Iaco. But. instit. de act. in prin. in prima q. Istud non est verum: quia si esset vna substantia: & sic ipsæ duæ tanquàm partes integrales facerent vnum totum: vna sublata, impossibile esset remanere esse ctum illius totius, vt videmus in domo: vt l. qui res. §. aream. j. de sol. & l. inter stip. §. sacram. j. de verb. obl. Sed text. dicit, q̃ tollitur naturalis, & remanet ciuilis elisa, vt hic: ergo possunt separari, vt l. Iul. de condi. inde. Item econuerso, interdum tollitur ciuilis, & remanet naturalis, vt l. Iul. j. de condi. indebi. Vnde glo. hic dicit veritatem. non ob. insti. de ob. in prin. quia fateor, q̃ ibi diffinitur ob. ciuilis sola. & quod gl. ibi dicit de ciuili vna cum naturali, debet itelligi sic obligatio parit actionem, vt l. licet. §. ea. obligatio. j. de proc. In qua generatione obligatio ciuilis habet se, vt pater: obligatio naturalis habet se, vt mater. Ciuilis enim est illa, quę ei dat robur, vt l. legitima. s. eod. Et apparet insti. de obli. §. j. sicut i ergo, si dicerem: pater est qui generat filium, s. cum matre, intellige nõ tamen per hoc volo, q̃ pater & mater sint vna substãtia, imò duæ res inuicem realiter differentes. Ita hic diffinitur obligatio ciuilis, quæ producit actionem cũ naturali: non tamen q̃ sit vna substantia cum ea. Nunc redeo ad gloss. dico, q̃ hęc solu. non est vera: quia naturalis sola nõ potest tolli per pactum, vt hic. Nam pactum primum de non petendo habet naturalem solam: & tamen nõ tollitur per secundum pactum de non petendo. Et secũ dũ istam solu. nõ ob. per illum modum: quia non est dubium, q̃ per pactum inducatur naturalis obligatio, vt l. j. in prin. s. e. Item per pactum tollitur naturalis, vt d. §. naturalis. Ergo per pactum factum de non petendo fuit inducta naturalis: vt l. j. s. eod. Ergo & illa naturalis per illud pactum inducta, debet tolli ipso iure p pactum factum de petendo, vt d. §. naturalis. Hic autem dicitur q̃ tollitur ope exceptionis: ergo &c. Secundũ istam solutionem, quam s. dixi, naturalis potest tolli, si est iuncta cum ciuili, vt l. fi. j. de iureiur. Quarta sol. est glossatoris nostri, qui dicit: Aut naturalis obligatio tendit ad liberandum: & non potest tolli p aliud pactum. ita hic. Aut tendit ad obligandum: & tunc secus, vt in l. contraria, quod latius dic vt in gl. Et istam opi. tenet Azo & Accur. hic, vt hic videtis. Pro qua facit. l. Arrianus. infrà. de actio. & obli. & l. fauorabiliores. j. de reg. iur. Contra istam sol. videtur ratio tex. Dicit enim q̃ ideo est: quia in pactis versatur factum: sed eodem modo versatur in pactis liberatorijs, sicut in obligatorijs: ergo &c. Huius timore dicebat Azo quòd hic dicitur in pactis factum versatur, subaudi liberatorijs. Ista expositio videtur destructio istius tex. Dicit enim, in pactis: quasi dicat, in pactis prę dictis: scilicet tam ad obligandum quàm ad liberandum: & ideo Azo in summa huius titu. dicit aliter: vide licet pactum primum de non petendo habet plures effectus: scilicet quia naturalẽ tollit, elidit ciuilem & obligat quem naturaliter non petere. Fateor ergo q̃ secundùm pactum de petendo tollit naturalem, quam in duxerat pactum de non petendo: & sic concordat cum §. naturalis. nõ autem tollit alios effectus pacti nec ipsum pactum. Istud etiam tangitur hic. j. ea. gl. & in secunda gloss. magna, circa fi. ibi & fortè naturalem tollit. & etiam in fi. gloss. ibi: & secundum in ducit naturalem, & tollit naturalem. & in secunda gloss. magna circa fi. ibi, nisi fortè in eo qui obligatur naturaliter non petere.
a Iaco. de Ra. & Pet. vt refert Cy. in l. pacta quæ contra. C. eod. reprehendunt istam sol. Nam sicut actio oritur ex obligatione: vt l. licet. §. ea obligatio. j. de procu. ita exceptio oritur ex æquitate, vt l. qui æquitate. j. de do. excep. & de iureiurand. l. j. Sed si pactũ secundum tolleret naturalem obligationem, cessaret æquitas: & sic primum pactum exceptionẽ non produceret, nec esset opus q̃ replicaretur ex secundo. quod est contra istum tex. & ideo tenent ipsi præcedẽtem sol. quòd aliud in pacti. obligatorijs: aliud
a in liberatorijs. Gul. de Cu. [a] soluit sexte modo, dicens q̃ pactum de nõ petendo nullo modo tollit naturalem obligationem, quæ erat in j. pacto: quia non ad hoc interponitur. Solũ em̃ ad hoc interponitur, vt impediat actus petẽdi. Sed si pacto diceretur: ergo libero te: tunc tollere tur naturalis. Ita loquitur d. l. Stichũ. §. naturalis & est argumentũ. pro hoc. C. de transactionib. l. si pro fundo. vbi aliud est dicere, Concedo tibi rem: aliud est dicere, Dimitto tibi eam. Propter hoc dicebat ipse sicut in materia possessionum, quædam est possessio, quæ habet plurimum iuris, & parum facti: quædam, quæ habet multũ iuris & multum facti: quædam, quæ habet multum facti, & parum iuris: & in ista vltima ius non fingit: vt l. in bello. §. factæ. j. de cap. & l. si is qui pro emptore. j. de vsuc. Ita hic, quædam est obligatio, quæ habet plurimũ iuris, vt obligatio verborum. & super ista ius fingit vt tollatur per aliam obligationẽ ipso iure quædam est, quæ habet multum iuris, & multum facti: vt pactũ liberatoriũ, quod naturalem tollit. & super isto similiter ius fingit, vt tollatur per aliud pactum: a vt in §. naturalis. Facit l. fideiussor obligari. §. fideiussor. j. de fideiussoribus. & l. in his. §. Imperator. de solutioni. & suprà eodem. l. prima. Quòddam est pactum, quod habet b multum facti, & parum iuris: vt pactum de non petendo quod naturalem non tollit: & super isto ius non fingit. Et hoc voluit dicere iste textus. secundum eum. Cui opinio. videtur applaudere domi. Iacobus Butr. mihi autem displicet totaliter quia est contra casum infrà eadem l. §. sed si stipulatus. vbi pactum de non petendo tollit naturalem obligationem. Et
7 ideo † ego teneo opinio. Azo. præcedentem quæ fuit quinta solutio. scilicet quòd naturalis obligatio introducta per pactum de non petendo, tollitur per secundum pactum. Non obstat ratio Iaco. de Ra. quia potest responderi vt statim dicam. Pro huius ergo declaratione examinemus vires pactorũ [b], quæ hic ponuntur in glossa. & primò videamus vires pacti primi de non petendo. Dicit gloss. quòd prima † eius virtus est vt
8 ipso iure tollat naturalem. Ista est vera, vt dicta lege. Stichum §. naturalis. & l. finali infrà. de iureiur. & suprà eodem. l. prima & l. fideiussor obligari. §. fideiussor infrà, de fideiussoribs. Et hoc est verum quando interponitur super non petenda re, quæ erat in obligatione. Si verò non erat obligatio, vt puta non interponitur super actione in rem: tunc non potest tollere naturalem quæ non est, sed impeditur effectus illius actionis: vt suprà, eodem lege si tibi. §. de pignore. & infrà, eadem l. §. item si pactus. Secunda virtus ‘ † vel vis pacti est secundùm gloss. c quòd elidit ciuilem. Ista, videtur vera: quia parit exceptionem, vt l. iuris gentium. §. quinimo. & §. Prætor suprà, eodem. Sed huic obijcitur: videtur enim quòd actionem perimat, quod est plusquàm elidere: vt l. quæcunque. j. de compen. ibi dum dicit, perimi. Quicquid doctores in l. pacta. C. eodem dicas sic quòd pactum antequàm opponatur exceptio, actionem non elidit nec perimit, nec eliditur. & hoc est quod hic dicit, ideo replicatione exceptio eliditur: quia opus est quòd opponatur & probetur. Institutio. de repli. circa principium. Et hoc est verum, nisi pactum esset incontinenti appositum: tunc enim in- est ipsi actioni, & ipsam elidit incontinenti: vt l. lecta infrà si certum petatur. & ibi dixi. Postquàm verò est opposita: tunc actio eliditur, vt hic: & postquam super actione est pronunciatum contra actorem, ipsam actionem perimit: vt dixi in l. Iulianus verum debitorem. infrà de condictione indebi. dum tractaui vires sententiæ absolutoriæ. Sed circa hoc doctores
10 mouent † vnum dubium & ad euidentiam dicunt ipsi: Præmittimus quòd licet glo. dicant quòd in obligationibus iuris gẽ

[b] Pro cõcordia. Aduerte an possit allegari exceptio omissa in processu in allegationibus, vel iudex ex officio possit supplere etiam si respiciat priuatam vtilitatem Bart. tenet q̃ nõ, in l. eum qui. §. q ita. ff. de ver. obl. & in l. iiij. §. hoc autem. ff. de dã. infec. arg. tamẽ de cõtrarie tate Bar. in hoc §. pactus. & in l. lecta. ff. si cert. pet. Solue vt in distinctionib⁹ ipsius Bart. tam in hoc. §. pactus. quàm in d. qui ita. Adde ad Bald. in l. scire. ff. de excu. tutor. ad Lanfra. Oria. in repe. capitu. quoniam contra falsam. in gloss. exceptiones. co. ij.

¶ Gul. de Cu. vide bar. in l. j. j. de condict. indebi. in viij. colum. & in l. cùm quis. C. de iuris & fact. igno rantia.

¶ Examinem⁹. vires pactorum. Vide Bal. in l. cum quis C. de iure. & fac. igno. & latè in l. pacta quæ contra leges. C. eodem.

✠ POMATES.

c ¶ Secunda virtus. Limita vt per Alexã. l. rogasti. §. si tibi. in prin. ff. si cert. peta. Ad quod vide Decium. l. j. colũ. j. in fin. C. eodem.

quam Communem Appellat Ias. hic n. 14. magis communem appellat. dex hic n. 4. ad finem.

Declaratur pacti de non petendo

da

Ius aduersus proueza intelligenda ad eundem bar. in l. Iulianus. j. de condi. indebi. quo adducitur Ias. hic n. 16. ad finem.

tium ſit obligatio ciuilis & naturalis: tamẽ nos dicimus ꝙ eſt ſola naturalis. Quod apparet: quia ſola naturalis olim producebat actionem: vt l. naturales. j. de actio. & obli. licet glo. ibi aliter intelligat. Quę tamen naturalis confirmatur à ciuili: vt Inſti. de obl. §. j. Pro iſtis facit l. fideiuſſor obligari. §. fideiuſ. j. de fideiu. Quid ergo tũc operabit̃ pactũ d̃ nõ petẽdo? Dicũt ipſi poſt multa: aut contractus iuris gentium mittitur ſolo cõſenſu: & tunc per aliud pactum in totũ tollitur: vt l. ab emptione. j. eod. & hoc eod. §. Aut interuenit aliud vinculum: vt quia interuenit res: & tunc per pactum tale naturalis non tollitur. Et huic videtur applaudere Iac. But. Inſti. de act. in prin. Videtur mihi ꝙ gloſ. dicant veritatem, & ꝙ præſuppoſitio eorum ſit cõtra caſus legum. Nam ex contractu iuris gentium oritur obligatio ciuilis. Caſus eſt in l. iuris gentium. §. j. ſ. eod. ibi: ille ait, &c. Idem dicit tex. in l. naturalis. in principio. j. de præſcr. ver. Et ſi diceretur ꝙ dicitur ciuilis approbatione: certè dico ꝙ illud approbare, eſt obligatio ciuilis, ſine qua primũ robur non haberet. Poſſent etiã ipſi dicere, ſi naſcit̃ ciuilis & naturalis quo modo per pactum tollitur vtrunq;? In contractibus qui contrahuntur conſenſu re integra, quomodo poteſt pactum tollere illã ciuilem? Reſpondeo, ius ciuile eo mõ quo approbat & confirmat contractum obligatorium, eadem ęquitate liberatorium appoſitum ſuper eo: vt l. ab emptione. j. eod. vbi eſt text. Vnde ex vigore & authoritate iuris ciuilis tollitur ciuilis, quæ erat in prima conuentione. Tertia vis pacti eſt: quia obligat paciſcentem naturaliter non petere, ſecundùm gloſſ. Contra hoc gloſſ. oppo.[a] de l. ſi pater. §. quæ debitorem. j. de iur. do. Solue vt ibi. Aliį opponunt, quomodo pactũ inductum ad liberationem inducat obligationem, contra l. cum is. §. j. de condi. inde. Rñdet ipſe, & benè: nõ debet inducere obligationem in præiudicium eius qui liberatur: ſed in alia perſona alterius non eſt contradictio aliqua: vt l. in numerationibus. j. de ſol. Item contra hoc opp. ſi hoc eſt verũ ſequeretur ꝙ mulier, quæ liberat debitorẽ ſuum eſſet tuta Velleiano: quia ꝑ alio obligatur, ſcilicet naturaliter non petere. quod eſt contra l. quamuis. §. interdum. j. ad Velleia. Sed reſpon. fateor ꝙ obligatur, ſed nõ ea obligatione qua teneretur alius, vel teneri deberet: ideo non iuuatur Velleiano. Dicatis vos: ad quid eſt hoc vtile ſcire vtrum quis obligatus ſit naturaliter non petere? rñ. ꝙ iſtud liberare eſt donatio: vt l. i. ędibus §. j. j. de do. & j. eod. l. contra iuris. §. ſi filius. Sed ex pacto nudo dationis hodie poteſt agi vt l. i. quis argẽtum. C. de do. ergo ſi peteret, poterit hodie conueniri ad intereſſe, quod ſuccedit in omnibus obligationibus facti. Vltramõ. reſpõdent optimè, † dicendo ꝙ hoc non eſt verum: nam ex pacto nudo donationis agitur quando donatio continet aliquid dari: non ſi continet aliquid fieri. Sic loquitur l. ſi quis argẽtum. C. de do. quæ eſt intelligenda ſtrictè, cum contra ius commune. Ita tenet Gul. hic, & ſ. eo. l. iuris gentium. §. quinimo. Præterea dicebant Pet. & Gul. ꝙ ex pacto nudo donationis non naſcitur actio: niſi res ſtatim tradatur: vt l. Neſennius. §. fundum. j. de re iudi. Sed in pacto liberatorio ſtatim fit traditio. Trahit enim ſecum executionem: vt l. j. §. ſi debitori. j. vt in poſ. le. Probatur in l. metum. §. ſed ꝙ prætor infrà, quod met. cauſ. quod ipſi non allegant. Iſtud ſatis placeret: ſed ſecundùm hoc remanemus ꝙ de hac inueſtigatione, vtrum quis obligatur naturaliter non petere: nullum eſſet cum inde videremus. Sed reſpondeo ꝙ Iac. de Are. videtur ponere vnum effectum in l. Mæuia. §. j. j. ſolu. matri. videlicet, dicit authen. ſi qua mulier. C. ad Velleia. ꝙ mulier non poteſt obligari [b] viro ſuo aliquo modo: niſi appareat ꝙ in vtilitatem mulieris conuertatur. Ex hoc † apparet ꝙ mulier non poteſt liberare virũ pacto, quia ex hoc obligatur naturaliter non petere. Quod facit pro ſtatuto quod prohibet mulieres obligari ſine certa ſolennitate. Ex hoc apparet quòd non poterunt aliquem liberare. Sed cõtra iſtud, iſto poſito. quòd non valeat pactum, quantum ad inſtrumentum obligandi naturaliter: tamen remanent aliæ vires, ſcilicet ꝙ naturalem tollit, & ciuilem elidit, & producit exceptionem: & videtur ſufficere liberatio. Sed reſpon. quando illa naturalis, quæ eſt in pacto, tollitur, tunc exceptio pacti replicatione eliditur: vt patet ex his quæ dixi in l. reſcriptum. §. ſi pacto. ſ. eod. & eſt tex. Inſtit. de repli. in prin. & hic, dicam j. vnde liberatio nõ ſufficeret. Et hoc tene mẽti, quoniam vtilia & quotidiana. Quæ ta vis pacti eſt, ꝙ producit exceptionem. Iſta eſt indubitanter vera: vt l. iuris gentium. §. quinimo. ſ. e. & Inſti. de repli. §. j. & ij. Venio examinando vires ſecundi pacti de petendo. Circa hoc ſunt quædam opin. Ioan. qui dixit ꝙ per tale pactum inducitur quædam noua naturalis obligatio, quæ iungitur primæ ciuili, vtſic producat actionem efficacem: quod dicit glo. Azo. non placere: quia ad hoc nõ interponitur. & bene dicit. Non enim agitur nec in libello aliquid ponitur de vltimo pacto de petendo: ſed ſi excipiatur de pacto de non petendo, replicabitur de pacto de petendo: vt hic, & inſti. de repli. in princ. Sed tunc oppo. quomodo ciuilis ſola poteſt actionem producere. Dicit gloſſ. non eſt mirandum: quia hoc idem contingit in chirographo poſt biennium: & in re iudicata, ſi prius nõ debebatur. Iſta exempla non placent: nam in chirographo poſt biennium fingitur naturalis obligatio eſſe, vt non poſſit opponi exceptio non nume. pecun. Idem in re iudicata, cum poſt ſententiam nõ poſſit venire contra, vt habetur pro veritate. Vel dicas in ſententia ineſſe naturalem obligationem: vt dixi in l. Iul. de condi. inde. Dicas ergo aperte ꝙ ciuilis ſola quæ habuit ab initio ſecum naturalem, ſufficit vt actio poſſit competere, vt, eſt caſus hic. Sicut enim filius non poteſt ꝑ creari abſq; patre & matre: tamen poſtquam eſt creatus, poteſt viuere, licet mater moriatur: ita & actio producta ab obligatione ciuili. & naturali põt durare: licet pereat naturalis. Eſt ergo effectus ſecundi pacti: quia primò naturalem obligationem inducit: non quòd iungatur primæ ciuili, vt dictum eſt. Secundò, ga tollit naturalem obligationem de nõ petendo inducta ex pacto præcedenti ſecundùm opin. quam tenui, licet gl. aliter tenueris, vt ſ. dixi. Nec obſt. ratio Iaco. de Aret. vt ſtatim dicam. Tertiò exceptionem inductam ex primo pacto elidit: & ſic replicationẽ inducit: vt eſt caſus hic. Contra illud oppon. quia ſi tollitur obligatio naturalis præcedentis pacti, tollitur æquitas, ex qua procedebat exceptio: ergo tollitur exceptio. Reſpon. iſta ratio non eſt vera: non enim oritur exceptio ex obligatione naturali: imò oritur ex æquitate quam habet pactum ex ſeipſo: quia ſic eſt conuentũ vt Inſtit. de repli. §. j. & dicam ſtatim exponendo verba illius §. quæ dicunt in pactis factum verſari. Hoc etiam probo ſic: pono ꝙ poſt ſecundùm pactum de petendo, facit aliud pactum de nõ petendo, abſque dubio tollitur naturalis obligatio de petẽdo inducta ex præcedenti pacto; cùm iſtud ſit liberatorium: præcedès pactum obligatorium, ſecundùm omnes: ſed ſi opin. Iacob. eſſet vera ex præcedenti pacti non poſſet replicari: quia ſublata eſt naturalis. Hoc autem eſt falſum: vt Inſtit. de repli. §. ij. Ex ipſa enim æquitate facti, non ex naturali obligatione oritur: licet circa hoc docto. videantur aliter ſentire: vt l. pacta quæ contra. C. eodem. Sum expeditus [c] de iſta gloſſ. circa quam quæro duo. Primò, † an ſit aliqua differentia inter pactum de non petendo, [d] & pactum de non agendo. [d] Innocen. Ioan. And. in c. excepti. extra de lit. conteſta. libro ſexto. dicit quòd ſic: quia pactum de non agendo impedit ſolùm agi coram iudice: non autem prohibet petitionem extra iudicium fieri. Ideo dicit ipſe quòd exceptio talis pacti impedit lit. conteſta. ſed pactum de non petendo habet impedire petitionem in iudicio & extra: imò impedit quę ſolutionem recipere: vt l. amplius. infrà, rem ratam haberi. & apponitur magis ad tollendam obligationem, quàm ad tollendam petitionem in iudicio. Ideo lit. non conte. impedit. Ita dicit ipſe. quod aliter non examino. Sed tu dic, vt hic plenè per dominum meum: quia Innocentius non dicit veritatem. Item quæro † vtrũ in pollicitatione ſit naturalis obligatio? Gloſ. prima paruula hic videtur velle quòd non. Tu dicas ꝙ colligo ex dictis Guliel. ꝙ in pollicitatione non eſt naturalis obligatio: ideo non dicitur debitum, ſed petitur quaſi debitum: vt l. pactum. ſecundo reſpõſo. j. de pollici. Fateor tamen quòd illud, quod in pollicitatione deducitur, poteſt cadere in obligationem ex virtute alterius cõtractus: vt puta ſi ante venditionem aliquam polliceor ſecuta venditione: ad illa teneor ex virtute contractus emptionis, non pollicitationis: vt l. ſciendum. §. dictum. j. de ædil. edic. Venio ad ſequentem glo. hic dicitur: ſtipulatio tollitur per ſtipulationẽ. Cõtra l. ſi dari. j. de verbo. obli. Solue vt in glo. Et qualiter vna ſtipulatio nouat alteram æqualem, plenè dixi in l. penulti. j. de præto. ſtipu. Item oppo. ad idem de l. vbi pactum. C. de tranſac. Solue vt in glo. Venio † ad aliam glo. magnam, & quæro quid vult dicere tex. quòd in ſtipulationibus verſatur ius in pactis factum. Gloſ. hic videtur dare quatuor reſponſiones: tamen in veritate ſunt duæ: ſed prima & tertia continent idem: ſecunda & quarta idem: vna tamẽ declarat aliam: Prima dicit ꝙ in pactis verſatur factum in hoc quòd eſt neceſſe quòd beneficium pacti apponatur & allegetur: nec eſt neceſſe allegare aliquid iure ſolennitatis & ſic conſiſtit in allegatione facti, non iuris. Quia ergo eſt merum factum, non poteſt tolli alio facto: vt l. in bello. §. factæ. j. de capi. & hoc vult dicere tertia ſolutio, quę eſt eadem cum prima. In ſtipulatione verò vertitur ius: quia ille, qui allegat ſtipulationem, debet probare ſtipulationem, & ſolennitatem iuris: ſcilicet interrogationem præceſsiſſe, & reſponſionem ſubſecutam eſſe, & præſentibus partibus, & incontinenti. Quam glo. vide: & colligimus multa notabilia ex ea. Et primò nota † quòd pactum de [a] non petendo, non repellit agentem: niſi per eum allegetur. [a] Secundò nota † quòd ſi de pacto de non petendo conſtaret in iudicio ex confeſsione actoris: ſi tamen non eſt oppoſita exceptio, actor non ſuccumberet. Idem ſi conſtaret de dolo vel metu: niſi opponatur exceptio. Ita clarè dicit glo. hic, ibi: etiam ſi cõfiteor mihi factum, &c. Vnde licet dicam in libello, peto decem: licet fecerim tibi pactum de non petendo: niſi opponas exceptionẽ pacti, condemnabit̃ te iudex. Dico tamen ꝙ eo ipſo ꝙ reus poſt lit. conteſta. allegat pactum de non petendo, videtur opponere exceptionem, vt plenè dixi in l. j. j. de excep. Tertiò nota † quòd ille, qui allegat ſtipulationem, debet dicere omnia ſolennia: ſcilicet interrogationem præceſsiſſe, & reſponſionem ſecutam fuiſſe in [c] ter præſentes incontinenti. [c] Hoc poteſt eſſe verum quãdo allegatur ſtipulatio quæ debet probari per teſtes, quo caſu ſolennitas non præſumitur, vt l. j. C. de vſu. Secus ſi per inſtrumentum, vt l. ſciendum. j. de verbo. obli. & ibi plenè dixi. Item no. ex iſta [d] gloſ. [d] & quandocunq; † apparet in iudicio, actorem carere actio[20] ne: licet nõ allegetur per eum, ſequitur abſolutio: quod apparet ex glo. quæ dicit, ſi aliego ſtipulationem, & confiteor acceptilationem, non poſsim obtinere: nec requiritur ꝙ per aduerſarium obijciatur. Idem tenet glo. in l. vbi pactum. C. de tranſa. Sed con[e] tra prædicta [e] videtur. l. planè. cum l. fina. j. de peti. hæred. vbi per officium iudicis poteſt ſupplerí, etiam ſi à parte non opponatur illud quod actionem tollit. Huius gratia dic breuiter. [f] quandocq; [f] in iudicio conſtat aliquid, propter quod apparet actorem non habere actionem, & tunc iudex debet abſoluere, ſi à parte non opponatur, vt l. vbi pactum. ſecundùm vnam lectu. C. de tranſactioni. & per hanc glo. Et hoc eſt quod dicit glo. ſ. de aſſeſ. l. j. ꝙ iudex poteſt ex officio repellere libellum quando ex eo nõ reſultat actio. Si verò apparet aliquid, per quod actio ipſo iure nõ tollitur, ſed ope exceptionis poſſet elidi: & tunc aut illa eſt exceptio, quæ ineſt ipſi actioni, ſeu obligationi, vt in pacto incontinenti appoſito tunc poteſt iudex ſupplere, etiam ſi non opponitur à parte, vt plenè dixi in l. lecta. j. ſi certum petatur. Si verò non ineſt, ſed extrinſecus venit, vt in pacto appoſito ex interuallo, vel in exceptionibus præcedentibus ex alia æquitate: tunc aut ſi illa exceptio omittatur, actor locupletatur cum aliena iactura: & poteſt iudex ex officio ſuo, poſtquam ſibi conſtat de facto, ſupplere factum ac ſi exceptio fuerit oppoſita, vt in l. planè. de petitione hereditatis. & ibi dixi ibi. Aut non locupletatur cum aliena iactura: & tunc non poteſt ſupplere niſi opponatur, vt in exceptione pacti de non petendo, vt [a] hic in tex. & glo. Ex prædictis † patet quòd hoc, quod glo. hic dicit de dolo & metu, nõ videtur de iure procedere. Nam licet pars non opponat exceptionem ſi actor vinceret locupletaretur cum aliena iactura: ergo [g] poteſt iudex ex officio ſuo eum repellere: [g] vt d. l. planè. quod in exceptione pacti de non petendo non venit. Nam pactum fuit gratuitum, ſi non vteris eo excipiendo, imo [c] putetur tibi. Sed ſi nos diceremus pactum de non petendo non eſſe gratuitũ: tunc poſſet iudex ipſe ſupplere ex ſuo officio, licet exceptio non opponatur, poſtquam ſibi de facto conſtat, vt l. planè. Et licet iſta ſint in [d] ſe vera: † tamen quantum ad expoſitionem literæ mihi non placent. Nam dicit ꝙ in pactis verſatur factum, ſcilicet in pactis opponendis, & in modo proponendi, & opponẽdi exceptionem; ſed in ſtipulatione verſatur ius, ſimiliter in modo opponendi. Tex. autem videtur velle ꝙ in pactis verſetur factum, ſcilicet in ſubſtantia facti, non in modo proponendi. ſimiliter & in ſtipulationibus verſatur ius & ideo alij dicunt aliter: & exponunt ꝙ pactum appellatur hic ius naturale, & obligatio naturalis: & ius naturale, id eſt naturalis obligatio: quaſi dicat in pactis verſatur ius naturale: & ius naturale non poteſt tolli. In ſtipulationibus verò verſatur ius ciuile, quod de facili tollit̃. Quam reſpõſionem glo. damnat: quia etiã naturalis obligatio tollitur per ius ciuile, vt [f] l. j. §. illud. j. de noua. Præterea etiam in ſtipulationibus verſatur ius naturale, hoc eſt, obligatio naturalis, vt l. j. ſ. eo. Poſtea gloſſ. vult iſtam reſponſionem hic ſuſtinere. Ad cuius declarationẽ oportet nos videre quartam reſponſionem, quæ ponitur in fi. gloſſ. ibi vel melius pone extra, videlicet quòd tex. exponatur ſic. In ſtipulationibus vertitur ius, hoc eſt vinculum, vel obligatio in pactis verſatur factum in eo quod opponitur principaliter ad impediẽdum ne agas. habet tamen aliquid iuris, ſcilicet quia obligatur quis naturaliter nõ petere: & iſta obligatio poteſt tolli per ſequens pactum: ſed effectus pacti quatenus cõſiſtit in facto de [g] repellendo aliquem à iudicio, non poteſt tolli. & hoc voluit dicere ſecũda expoſitio poſita in glo. ſ. quam recitaui: ſcilicet quòd illud ius naturale non tollitur, quatenus reſpicit factum de impediendo quem agere. Ideo reaſſume gloſſ. ſ. vbi dicit poteſt tamen hæc opi. defendi. & examinemus per ſingula verba. Primò dicit, & ſic factum non tollit factum: hoc eſt ſecundum pactum de petendo non tollit factum hoc eſt primum de non petendo, prout reſpicit factum de impediendo quem agere: & hoc eſt verum in ſe, vt pluries ſ. dixi. Sequitur in glo. ſed ius tollit ius: & factum hoc eſt, ſtipulatio, quæ iuris eſt tollit omnem effectum iuris, & facti præcedentis ſtipulationem. Et eodem modo acceptilatio. Quod ſimiliter eſt verum ſic intelligendo vt dixi. Non tamen intelligas quòd tollat ius & factum: hoc eſt, quòd faciat quòd ſtipulatio non intereſſe rit verè, quæ tamen intereſsit. Sequitur in gloſ. ſed factum tollit ius: hoc eſt, pactum de non petẽdo tollit ius: hoc eſt, naturalem obligationem, quæ erat in præcedenti pacto de non petendo. Quod ſimiliter eſt verum, vt dixi. Sequitur in gloſ. e contra ius tollit factum, hoc eſt, naturalis obligatio, quæ eſt in ſecundo pacto de petendo, tollit factũ, hoc eſt, præcedens pactum quatenus habet effectum iuris non quatenus habet effectum facti: & hoc modo eſſet verũ. Et aliter iſtud quartum membrum non poſſet intelligi. Licet prædicta ſint in ſe vera: tamen non reddunt tex. iſtum bene clarum. Quid volũt

a ¶ Gl. op. De qua latius p. Bar. ſ. l. vbi pactũ. poſt princ. C. de tranſact.

b ¶ Põt obligari. De muliere contrahente cũ viro, qualiter poſſit obligari. Addbar. in l. Mæuia. §. j. j. ſolumat. in fin. Sed pone. quod ſtatutũ dicebat quòd mulieres non poſsint contrahere, an poſsint renũciare, vide Bar. in rub. in l. j. C. eo. Et ad hoc vide Bal. in l. pactum. in xxj. q. C. de collacit ad not. in auth. ſacramẽta puberum. C. ſi aduer. vẽ. & eũdẽ bal. in l. ſiue apud. in j. col. C. de tranſac. & dixi. ff. q. ex cauſ. in poſ. eatur. l. apud Iul. §. fi. & ſ l. ij. C. de vſuca. p empt. & qđ not. Bal. ſ l. j. ſi aduertãſact. Adde Ro. cõ. cclxxx. & cccxiiij. vbi etiam an ſtante ſtatuto ꝙ mulier nõ poſsit obligari ſine conſenſu &c. poſsit maritum liberare de fructibus rerũ paraphernaliũ, & ꝙ ſtãte ſtatuto ꝙ mulier nõ poſsit cõtrahere, non poſsit etiam liberare, tenet Pau. de Caſt. conſil. cclxj.

c ¶ Sum expedit[9]. No. pro diſt. in c. j. de lit. cõteſt. li. vj. Vid qđ not. & ibi dixi ſ c. cõ ſtitutus. de reſcri. Andre. Barba.

Ibi: Dicas ergo aperte. d vſiam Sing. doctrinam approbat Iaſs hic: nũ. 19. ad finem.

¶ Nõ agendo. An ſit a differẽtia inter pactũ de nõ petendo & nõ agendo. & cõtra Inno. ſatis videtur tex. cũ ibi nota. & in l. & heredi. §. filia. ſ. eo. & Bal. in l. perẽptorias. in pen. col. C. ſenten. reſcin. nõ poſ. & in l. pacta q̃ cõtra. in fin. C. e. & adde text. no. in l. iiij. §. ibi idẽ j. de do. exce. & quod no. Bart. ſ l. nã poſtea. in prin. de iureiur. & l. elegãter. §. ſi qs poſt de cõdi. inde. p doct. in c. cõſtitut[9]. de reſc. & Bar. in l. cũ qs. in pe. col. C. de iuris & fac. igno. & dixi poſt bar. in d. §. ſi quis. pẽr Imo. l. eũ q ita. §., qui ita. de ver. obl. & ſ i d. c. cõſtitut[9]. aliquid p doc. in c. exceptionẽ. de excep. et Bal. in d. §. ſi quis poſt.

Ibi Et hoc. not contra ap probat Iaſs hic. nº 29

Ibi: Sed Reſpon: Tu accuzatiuſ frontellus ſententialiſe da bij aduertas ad Iaſs. hic. n. 34. Vbi concludit contrariũ

Ibi. Tu dicas. Et ad hanc doctrinam ſequit̃ alcia nº 93. Ripa tom. 1. tract. 9 nº 44. in Rubr. ff. de ſolu. ſ. ſolu. approbat Socin. m. c. 1 nº 17 Vbi pri. decſtatus. eos.

¶ POMATES.
¶ Allegef. vide Alecõſi. vl. pe. col. ij. vo.
¶ Sẽdò no. vid oino quæ habes in l. j. C. vt quę deſunt ad. ſed cõtra iſtã gl. hic cõitur approbatam per Barto. & doct. tenet Bal. in l. poſtquam. C. eodem.
↦ P. PAV. P.
¶ Incõtinẽti. Ideo ſi teſtis diceret præceſsiſſe interrogationẽ et ſequuntã fuiſſe rñſionẽ niſi diceret incõtinẽti, non ꝓbaret ſtipulatio. vide Iaſ. ſ l. j. §. qui pri[9]. in j. col. ff. de verbo. obliga.
¶ Ex iſta glo. De intellectu huj[9] glo. per Bal. in l. edita. in xxij. col. C. de edẽ. & in l. poſtq̃ liti. in ij. co. C. de pact. & in l. in bonæ fidei. in fi. C. e. & vide quę habes in l. j. C. vt quæ deſunt aduo. & pro iſta gl. adde tex. in l. ſi fundũ ſub cõditiõe. §. q fundũ. de leg. j. & ibi dixi poſt Imolam.
¶ Sed contra prædicta. vide Bar. in l. eũ qui ita. de ver. obli. l. lecta. ſi cer. peta. l. ex omni. C. de probatioñi. Andre. Barba.
↦ P. PAV. P.
¶ Hui[9] gratia dic breuiter. vid de materia Are. in l. ſi ita ſtipulatus in vlti. colũ. ff. de lega. j. & vide oino quæ habes ad Bart. in l. eũ q ita. de verb. obli. de exceptiõe re ſultãte ex eodẽ iſtrumẽto in quo actor ſe fundat vt iudex poſſit ſupplere. Item & opus ſit ꝙ actor replicet qñ opponitur aliqua exceptio actionis, excluſio nec iudex põt ſupplere licet ex actis ſibi cõſtaret. vide Iaſ. in l. licet. C. de Iudic.
¶ Bũ repellere. Qñ iudex ſuppleat, vide Imo. ſ l. eũ qui ita. ſ. q ita. de verbo. obli.

a ¶Tamen quæro. Vide Bar. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. in fi. in l. nõ solũm. §. inuitum. j. de iniur. per Ang. in quæst. sua, exorta guerra.
b ☞POMATES. ¶Et quod non. Vide Feli. c. ij. ij. colũ. de testi. ☞ POMATES. ¶In specie. Vide quæ per hoc infert Feli. c. cũ oẽs. iij. col. de cõsti.
c in c. cum accessissent. ij. col. eod. tit. Barb. cõsi. xij. in j. col. & sequen. volu. j. & cõsi. col. xiij. & lxij sequen. eo. volu.
d ¶Priuilegiũ concessum Ecclesiæ. Vide p gl. ij. hic qa Bart. hic videt corruptus. ☞ POMATES.
e ¶Illud nulla. Vide Feli. c. affinitatis. iiij. co. de testi. vide mu. ta specialia q̃ permittunt propter futurum delictũ euitandum, quæ ponit Barba. consili. xciij. in j. & ij. col. vol. j. Vide Ro. consili. x ciij. & consil. xc. aliàs lx.
☞P PAV. P.
f ¶Dolus futurus nõ potest remitti. culpa autem futura potest remitti. Vide de materia Alex. cõ. lxvij. volu. ij. ad fi. Mod. hic post Paulum de Castr. Item ad istas duas regulas, vide Iaso in l. actione post alios. C. de transact. etiam ibi quando remittitur dolus de præterito requiritur specialis renunciatio taliter quod non veniret in generali remissione. Item an regu. huius §. procedat in dolo præsumpto. Paul. de Cast. hic tenet q̃ sic. Contrariũ tenet Anto. de Butr. in c. fraternitatis. in iij. char. versi. iiij. Fallit extra. de testi. vt refert Ias. hic. & sequit etiã Frãc. Curt. hic, & facit qd̃ dicit Bal. l. j. in fi. C. vsufruc. quẽ refert Ale. hic in apostilla. sed illud dictũ fundat in opinione gl. hic q̃ repbat p Bar. Ang. & alios hic: quia etiam vellato non põt remitti dolus, licet ibi Bar. loquat̃ de dolo p̃sumpto, sed nõ est differentia, qa gl. hic loquit̃ etiã in verbo dolo, & vult q̃ taci tẽ & vellatẽ remitti possit, sed est repbata opinio tũ Anto. de But. vt̃ facere decisio Io. And. posita d. c. fraternitatis, tũ dicit q̃ consensu partiũ fieri potest, vt post didicita testificata possint produci testes. Qd̃ sequit etiã ibi Panor. col. iij. vers. xvj. Anto. de Butr. ibi in d. versi. fallit quartò, et Mari. Socy. ibi et alij. & tũ dle qui pdu cit testes post didicita testificata dicit in dolo p̃sumpto, vt dicit Bar. in l. j. §. nunciatio. colum. penult. de ope. no. nuncia. cum quo transeunt alij ibi. sed pro opinione Paul. de Cast

ista verba, an in stipulationibus ius, in pactis factum versari. Gul. exposuit, vt suprà dixi circa solutionem primi cõtrarij in prima solu. quod ibi reprobaui. Tu ergo dicas, quòd substantia stipulationis consistit in iure, nam stipulatio, est verborũ oblig. &c. vt l. v. §. stipulatio. de verborum obligatione. Substantia verò facti consistit in facto: quia pactũ est duorum vel plurium in idem velle, & idem placitus consensus: vt §. eod. l. j. Et hoc totum sonat factum, & nihil iuris. Et ideo stipulatio tollitur per aliã stipulationem: quia vnum ius potest tollere aliud ius. Verum ipsum pactum non tollit aliud pactum. Nam exceptio, quæ oritˉ ex pacto, non oritur mediante naturali obligatione ipsius pacti: sed prima & immediata causa exceptionis est: quia sic conuenit: quia tale pactum interuenit. hoc dicit tex. rotunditissimus instit. de repli. §. j. Quod autem factum non interuenerit, nõ potest fieri per legem secundùm veritatem: vt l. in bello. §. factæ. cum si. j. de cap. Facit ergo hoc per fictionem introducendo replicationem. Sicut enim ille, qui habet actionem, quę elidit̃ur exceptione, nõ videtur eam habere, vt j. de reg. iur. l. non videtur. Et nota q̃ dicit, non videtur: quod est nota fictionis. Ita ille qui habet exceptionem, 13 quæ elidit̃ur replicatione, nõ videtur eam habere: & sic per fictionem. Nota† ergo ex isto §. q̃ fictio priuatiua, quæ fingit non esse illud quod est, non habet locum in his, quæ sunt iuris regulariter. vt hic: quia ius tollit ius verè, non fictè, vt hic, sed habet locum in his, quæ sunt facti, vt hic: quia factum, quod non potest tolli verè: tolliˉ per fictionẽ. Quod declara latius, vt l. si is qui 24 pro emptore. j. de vsuc. circa fictionem priuatiuã. Item quæritˉ gl. hic in fi. vtrum acceptilatio extinguatur per contrariam acceptilationem? Et dicit quod non, & bene: qa acceptilatio nõ interponiˉ ad tollẽdã liberationẽ, sed ad tollẽdã obligationẽ. In eo q̃ dicit, nõ ꝑdest fideiussori. Opp. j. eodẽ l. fin. Solu. vt in glossa. Modo venio ad secundam partem §. in qua. gloss. nihil habet lo 25 dicit. Nota† tamen quod obligatio ex maleficio per pactum ipso iure tollitur. Quod dic vt l. si tibi. §. quædam. ś. eo. Iuxta hoc tamen quæro, f dominus legatus † absoluit 26 præfectum, qui venit ad obedientiam sub certis pactis, & hoc adiecto q̃ non deberet de cætero similia attentare: & si secus fieret, ipso iure reincidat in primas pœnas tã temporales quàm spirituales: vtrum si venit contra pacta, incidat in primas pœnas. Ista quæstio fuit de facto Bononię in persona Machionis de Ferraria. Et quòd nõ g incidat, videtur casus hic: quia per liberationem ipso iure tolluntur, nec possunt per conuentionem resuscitari. Iaco. Butr. dicebat quod in primas pœnas reincidat. Nã dicta liberatio debet intelligi, nõn vt sit pura liberatio, sed potius conditionalis: scilicet si secus non attentauerit. Cùm enim mens liberantis ista fuit: ergo debet aperi

tè intelligi illo modo, quo possit procedere: vt dixi in similibus in vltimis voluntatibus, in l. quibus diebus. §. j. ff. de conditi. & demonstra. & l. ij. j. de in diem addic. Mihi videtur sic distinguendum: Aut ista pacta fiunt cum domino, qui habet potestatem condendi legem: & ista pacta sunt leges: vt l. penul. C. de dona. inter vi. & vxo. & l. Cæsar. j. de publi. & ideo ille qui contrauenit, reincidit in primas pœnas. neq; ab eis ipso iure fuit liberatus: nec incidit in illas pœnas tanquã ex prioribus delictis: quia sublata sunt illa, & eorum obligationes, vt hic: sed nouum delictum, per quod cõtrauenit, meretur illas pœnas, in quas primò incurrerat ex omnibus delictis. Et hoc facere lex potest. Punitur enim secũdum delictũ grauius, propter præcedẽtia, de quibus est condemnatus, vel absolutus: vt j. de pœ. l. capitalium. §. famosos. & l. iij. C. de episco. audien. Si verò ille, cum quo fit tale pactũ, non poterat legem condere: tunc aut talia pacta sunt stipulationevallata, aut non. Primo casu aut in pœna veniebat aliquid pecuniarium: & tunc in illas pœnas incidit, non tanquã debitas ex delicto, sed tanquã debitas ex stipulatione. Potest enim per stipulationem promitti illud quod est possibile per legem deberi: vt l. non impossibile. j. eodem. Si verò pœnæ erant tales, quæ non poterant in stipulationem deduci: tunc illa adiectio nil releuat. Caius est hic. Ad quod facit in simi. j. de manu. testa. l. Imperator. Si verò erat pactum nudum: tunc non valeret, vt in isto §. quia ex eo non potest agi, & prima nõ resuscitatur, vt hic dicitur. Venio ad versi. idem dicimus. Istud examinaui vt vidistis in l. iurisgẽtium. §. adeo. ś. eo. & eodem modo dico in ver. q̃ si non vt totum. Venio ad versi. quod & in specie. Ex 27 quo† nota q̃ res de facili redit ad suam naturam. Quod glo. inducit in argu. ad quæstionem, an valeat priuilegium concessum ecclesiæ[d] q̃ nõ possit obijci sibi nisi præscripto centum annorum: nam non læditur ecclesia cum ad ius antiquum redeat: sed iste §. nihil facit: quia hic loquitur de iure elisso, nõ extincto. Sed ius antiquum quod induebat præscriptionem centum annorum. est totaliter extinctũ: ergo &c. Ita dicebat Mar. Sily. & Iaco. Butr. Circa quod vide Cyn. in authen. quas actiones. C. de sacrosanc. eccle. in vlti. quæstio.

☞ *Liberatio à dolo de futuro etiam de præterito, quando fieri possit in contractibus, & in ultima uoluntate.*

Promittens non petere reductionem ad arbitrium boni uiri, quando eam poterit petere remittere.

Illud nulla. [e]Dolus futurus nõ potest remitti: [f] secus in præterito. hoc dicit. Oppo. hic de prin. vsq; ad fi. Quidam dicunt q̃ principium loquitur quando dolus remittitur expresse.[g] qd̃ [h] fieri non potest. Finis loquitur[h] quando remittitur tacitè sub nube: & sic expressa nocent, non expressa non nocent: vt in regula iuris, expressa. Et hoc videtur sentire glossa tua, dum dicit, ne depositi agat, sed ratione doli

tur reductio, ea ratione qua ex tali lesione præsumatur dolus qui nõ potest remitti per istum §. Facit etiam quod dicit in l. fi. ff. de præto. stip. quòd licet sit contentum stari dicto partis super damnis potest peti reductio, si plus debito peti fuerit: quia præsumitur in dolo, secundũ Bartol. ibi quòd non potest remitti. Item facit quod dicit de tutore: an fuit remissa reductio rationũ in ampla forma, qanõ potest liberari à restitutione reliquorum vt per Bald. & Imo. in lege, si seruus vendi tus. de lega. j. cũ concordan. de quibus ad Barto. in lege, Aurelianus. ś. Caius. de li be. lega. eo quia non restituere reliqua, est dolus. l. dolus. ff. mãda. & lege, si procuratorem. ś. dolo. eod. titulo. & tamen ille dolus de quo in l. dolus est præsumptus, vt ibi dicit gl. & Fel. per glo. & Fulgo. in dicto ś. dolo. per Bar to. in lege, quod neruia. in ix. quæstio. & ibi etiam Paulus de Castro. ff. depositi. & est glo. in l. dolo. ff. ad legem Falci. probatur etiam ista opinio Pau. de Cast. per tex. in lege, quidam decedens. ff. de adulte. vbi dicitur q̃ nõ potest liberari tutor à reddenda ratione quin teneatur bonam fidem præstare: tamen ille qui est in dolo præsumpto, nõ dicitur in bona fide dicta l. quod neruat. fi. Et pro illa diuersitate bene facit illud quod notat gloss. & Bartol. in lege, iuniurandi. C. de testib. gloss. in l. j. ff. de fer. vbi Alexan. & Moder. etiã Bar. ibi not.

¶ ś. illud nulla. Remittiˉ expresse. Nota q̃ licet dol⁹ expresse non possit remitti tamen potest tacitè cebat tamen Angel. hic quòd licet conueniam quòd depositi non agam, tamẽ sem per potero agere, tanquam contra quem libet possessorẽ. De quo hic vide per eũ. ☞ POMATES. ¶Finis loquitur. vide vt per Alex. pulchre l. si mora. columna ij. versi. regula. soluto matri. quamus dolo equiparetur. vide etiã singulare di

doli futuri. Quæ gloss̃a posset procedere, si quis intelligeret hoc pactum, vt ne depositi agat, hoc est, quòd rem nõ repetat. Tunc enim ille, apud quem res est, nõ potest dolum committere: quia in re sua quilibet est moderator & arbiter: vt l. in re mandata. C. man. Meritò non poterit agere de dolo, cùm non possit commiti: sed in veritate ista conuentio hoc nõ importat, si promitto de positi non agere, intelligitur ratione culpæ: sed rem apud te exi
1 stentem bene debes restituere: vt l. si ei cui. j. de li. leg. Dolus autem futurus non potest videri remissus: vt in prin. huius §. † De quo autem dolo loquatur iste versi. quanuis. dico de præterito. Vnde si feci pactum ne depositi agam, intelligitur ratione culpæ, vel doli præteriti: rem tamen restituas: vt d. l. si ei cui. Et hoc tenet glos. satis respectu doli præteriti. Sed quæro, quid si in vlti ma voluntate relinquatur talis liberatio. Dicit glo. tunc nõ porrigitur etiam ad dolum præteritum: vt l. Aurelio. §. Caius. de li. leg. quod tenet Cy. in l. sub prætextu. C. de transac. glos. in dicto §. Caius. videtur simpliciter idem dicere in contractibus & vltimis voluntatibus. & ibi illud teneo per d. l. si ei cui. prout ibi dixi
2 plenè. Vltimò iste §. inducitur † ad quæstionem illam de eo qui promisit non petere reduci ad arbitrium boni viri. De quo hic per Guli. dixi in l. si societatem. §. arbitrorum. j. pro socio.

Pacta quæ turpem. Pacta, quæ continent turpem causam, vel contra publicam vtilitatem non sunt seruanda. hoc dicit.

1 ☞ *Conuentio facta cum una persona, non nocet alteri: & quomodo intelligatur. suprà.*
2 *Pactum factum super una re, non porrigitur ad aliam.*
3 *Exceptio, tua non interest: uel non potes agere: impedit litis contestationem.*

a **Ante omnia.** [a]Quí suprà tractauit vsq; ad §. pactus. à l. si tibi. §. iij. qualiter pactum extẽdatur de persona ad personam: hic incipit tractare quomodo pactum
b factum in vna re, porrigitur ad aliam: [b] per totam hanc legẽ: post ea per totum titu. tractat quæstiones extrauagantes, quæ nõ cõ
1 tinuantur. Nota† q̃ conuentio facta cum vna persona, non no
c cet alteri, [c] quod plenè expeditum est ś. & glo. hic tangit. [d] Secun
d do nota† q̃ pactum factum supervna re non porrigitur ad aliã.
2 quod plenè j. expedietur. Tertio nota q̃ istud inspiciendum est
e ante omnia; & ideo ista † exceptio, non potes agere, quia tua nõ
3 interest: vel non potes agere, quia alia res est, de qua dicis pactũ factum esse: & alia est res quæ petitur. Dico q̃ istæ exceptiones litis contestã. impediunt: quia hic dicit, ante omnia. Dicam in l. posthumus. §. si quis ex his. j. de inoffi. testamen.

Si cum mihi. Minor summa inest maiori. h. d. Nota q̃ pactum in summa maiori porrigitur ad minus debitum: & pactum factum in summa minori porrigitur ad partem maioris debiti: & sic eadem res videtur. Et hoc modo iste §. continuatur cum precedenti. In veritate tamen eadem res non est. Vnde si debes mihi xx. & volo petere x. non debeo petere x. tanquam debita: sed tanquam ex summa debita: vt not. in l. scire debemus. circa prin. j. de ver. obli. Facit j. de sol. l. vbi fideiussor. Vbi formo quæstionem an bannitus in x. & x. dicatur bannitus in xx. Oppo. q̃ maiori summę non insit minor, si negatiue proferatur. Non enim sequitur, non habeo centum: ergo nõ habeo decem quia illa propositio, non habeo centum, verificatur posito q̃ haberem xcix. vt l. si is qui ducenta. §. vtrum. de re. dub. sed hic profertur negatiuè, scilicet q̃ non petam xx. ergo non impedior quin petam x. quia verum est me non petere xx. Solu. vt dixi in l. j. ś. si stipulanti. j. de verbo. obliga.

Sed si stipulatus. In obligatione alternatiua pactũ de altero non petendo totam obligationem elidit: secus in obligatione generis, si est electio creditoris. h. d. cum §. seq. Nota q̃ in obligatione alternatiua, vnius solutio, acceptilatio, & pactum tollit totam obligationem. Oppo. dicitur hic q̃ vnius petitione tollitur tota obligatio: contra l. eũ qui certarum. in fi. de verbo. obliga. Glos. soluit multis modis, & quælibet solutio potest esse bona quæ procedit quando electio est debentis: sed quando electio esset creditoris: tunc per lit. contesta. super vno præiudicatur sibi, ne possit variare super alio: vt j. de verbo. obliga. l. si quis stipulatus sit Stichum aut Pamphilũ. Secundò oppo. ad id quod dicit de acceptilatione, vt j. de acce. l. & per iusiurandum. §. si Stichum. Glos. soluit duobus modis. Tene secundam quòd ibi acceptilatio fuit facta pendente conditione, & res non extabat tempore conditionis. Oppo. j. de re

scind. vendi. l. Proculus. aliàs incipit, si emptio. Solu. glo. dicit, ibi fuit actum quòd in altero tantùm resolueretur emptio. Tu dic secundùm docto. quòd ibi erat contractus celebratus gratia vtriusq;, vnde in altero remanet contractus. Hoc enim prodest emptori, quia habebit rem: & venditori, quia habebit pretium. hic contractus præcesse- a
rat gratia vnius tantùm, secundùm Iac. de Are. & Gul. de Cu. quod etiam tenebat hic Cy. in obligatione alternatiua. Ergo distin gue: Aut pactum interponitur supervna re b
debita in contractu celebrato gratia vtriusque, aut vnius tantùm: & in isto secundo casu aut fuit pactum simpliciter: & habet locum iste §. Aut conditionaliter: & tunc aut illa res extabat tempore existentis cõditionis, aut non: vt colligitur ex solutione con c
trarij. l. & per iusiurandum. §. si Stichum.

Sed si generaliter. Oppo. In obligatione generis certum hominem petere nõ possum: vt Insti. de actio. §. præterea. Ex hoc sequitur q̃ iste tex. dicat malè in duobus. Primò in eo quod dicit, si petam Stichum, obstat exceptio: quia Stichus nullo modo potest peti. Secundò obstat: quia pactum debet intelligi vt operetur aliquid: sed si non intelligitur vt tollat totam obligationem, nihil operaretur: quia Stichus antè peti non poterat. Ad primum respondeo q̃ ante nõ poterat peti Stichus: quia non erat in obligatione. & hic obstat exceptio intentionis, dicit glo. Nec obstat l. Mæuius. §. duobus. j. de lega. ij. vbi dicit omnem hominem esse in obligatione: quia illud est verum quo ad hoc vt solui possit. Verè tamen nullus est in obligatione: sed ille fingitur esse cui post ea soluetur: vt l. eũ incertus. j. de leg. j. Dixi plenè in d. §. duobus. & hoc circa primum. Ad solu. dicti contrarij prout secundo modo obstat, intro glos. ibi: vel verius. & dicit, intelligo hoc quando electio etat creditoris: & sic pactum operetur vt creditor possit eligere omnem alium hominẽ excepto Sticho. & fortè hoc prodest. Ratio: quia Sticus erat sibi necessarius. Si enim intelligeres q̃ esset electio rei: tũc illud pactum tolleret totam obligationem: aliàs nihil operaretur: quia si intelligeres q̃ ipse reus nõ posset eligere Stichum, hoc esset contra se. Ita intelligit glo. & bene. Ex hoc apparet solu. præcedẽtis contrarij, quod obstat exceptio pacti. Poterat enim actor eligere, & sic certum hominem petere: sed §. præterea. allegatus in glos. loquitur quando erat electio de bitoris. Sed iuxta prædicta dubitatur an ea dem distinctio, scilicet actoris vel rei, debe d
at exhiberi in obligatione alternatiua: de qua ś. proxi. dixi. Dicit Azo q̃ non: quia vno mortuo, vel pacto facto, non tenetur in alio. In eo quod dicit de pacto facto, dicit verum, vt ś. proxi. §. Ratio differentię inter obligationem generis & alternatiuam, est quia in alternatiua vtrunq; est in obligatione, vt l. illud. j. de consti. pecu. & l. si duo. e
j. de verbo. obli. Sed in obligatione generis nullum, vt ś. dictum est. In eo quod dicit, altero mortuo, nõ est verum simpliciter sed secundùm id, quod ponitur in l. Stichum aut Pamphilum. in prin. j. de sol. Oppo. ad id quod dicit, alium posse peti de l. & per

cum Ias. lege, actione. C. de transactionibus. columna finali. vbi ponit cautelam ad remittendum futurum dolum ex mẽte. quam tamen reprobat.
☞ POMATES. ¶Ante omnia. Limita hunc §. vt per eundem l. postquam. in princip. C. eodem.
☞P. PAV. P. ¶Non porrigitur ad aliam. vide Antoni. Barto. in consil. xliij. per totam extendun tur tamen ad connexa. vide Bar. in l. eũ actũ. j. de nego. gest.
¶ś. ante omnia. Non nocet alteri. Limita in pacto facto cũ ciuitate vel principe: quia tũc seruatur p lege quo ad omnes, secũdùm Bartolum ita limitantẽ per illum textum. l. donationes quas diuus Imperator. C. de donationibus inter virum & vxorem. & in l. cuitas. in princi. si certum petatur. & in l. Cæsar. ff. de publi. adde post domi. Iaso. inquantum ponit quòd si sunt tres fratres, & vnus maritat sororem, & illa facit pactum de non petendo hæreditatẽ paternã, quòd illud pactum non proderit aliis fratribus, qn posit ab aliis petere portionem. vide tu quod consuluit Paulus de Castro consilio tricẽtesimo vndecimo. & cũ sit statutũ quòd contra illud non possit opponi exceptio, an habeat locum quo ad tertiũ vide eundem Paulũ consilio centesimo octuagesimo primo. & inquantum etiam ponit quòd tertius veniens pro suo interesse potest opponere contra tres sententias conformes: aduerte quia illud non est simpliciter verum. De quo pẽr Petrum de Anchara no consilio trecentesimo tertio quarto.
☞POMATES. ¶Hic tangit. Limita hoc vt non procedat quando vna non veniret in consequentiã alterius. Ita Hieronimus Tor. & ibi sequitur Decius. lege, postquam liti. ś. cunda columna. C. eodem.
☞Et similiter concessio & littræ principis. vide domi. Anto. consi. xiiij. per totum, extenduntur tamen ad connexa. vide Bar. in l. eũ actũ. j. de nego. gest. Anto. Rub Alexandrinus.

a ¶ Ex.ſi ancillã. vide quòd no.gloſ.& ibi Barto.in l.ſi de certa circa fi. C de trãſac.

b ☞ Adde ibi in ipſo contractu q̃ ſi pater vellet venire ex cõtractu filij,oporteret q̃ eum acceptaret cum omnibus ſuis qualitatibus, vt dicit Bal.hic.ad quam regulam vide & limita vt per Iaſo. in l. pomponius. §. cũ quis in j.not.ff.de ac qui' poſſ. vide quæ dicit Alexan.in l.cũ fundus.§.ſeruum tutum improbus. ff.ſi cert.peta.in col.ij.in fiſ. no. Facit quod dicit gemi. in c. vt circa. §. alioquin. in princ.de electi.in vj. quod vtens actu ge ſto per alterum,non poteſt eo vti,ſi ille q̃ geſſit, non ſeruauit contenta in eo, pro quo facit doctrina Bar.in l.j.ff.de inter. & rele. Ant.Ru. Alexandri.

ſ POMATES a

c ¶ Venio ad.Adde tñ vnũ ſing.q̃ ille, cui eſt conceſſa admini ſtra.cũ libera,poteſt gratis remittere qũ a princi.poterat iſta remiſsio prodeſſe ſi cut nocere,vt in pro curatore cum libera cõpromittente in ar bitratorem.De quo vide Alex.in l.de fideicom.C.de tranſact.& in materia vi de omnino Iaſ. in l. Præſes.col.ix.verſi. xij. vſque ad fi.C de tranſact. & in ppoſito dictorum.Bart. vide Alex.cõ. xxij. in vlti. colũ.j. volu. Ro.con.l.in ij.dub.et Ly.Abb.cõ.vij.in ij. dub.in vlt.co.ij.vo.

d ¶ Poſſit donari.vide in l.filiusſa.& quod dixi tbi.j de don. Et per hãc regulam vide quod nota. dixit Bar.in l.ſi qs delegauerit.j. de noua. Itẽ adde q̃ filius poteſt donare propter bonum pacis et concordiæ ſecundùm Ang. in l. Imperatores.j. eo.Itẽ fallit in filijs. baronum & regũ. & idẽ etiam in tutoribus aliàs prohibitis ſecundùm Inno. in c. grandi. de ſup. neg.prg.adde inquã tũ.d.Iaſ.ponit q̃ minor non obſtante ſta tuto põt facere contractũ vtilẽ, ſecũdũ Ro.cõ.ccccliij.q̃ idẽ voluit Ro.cõ.cccvj. vbi cõſuluit q̃ ſi minor capt⁹ ab hoſtib⁹ vt ſe redimeret cõtraxit,q̃ valet cõtra ctus:qa vt dr̃,geſſit licet ſtatutũ prohibeat minorẽ cõtrahere niſi cũ certa ſoſennitate.Et qd̃ mulier

iuſſiu.§.ſi is.j.de accep.gl.ſoluit optime ibi: in acceptilatione, quæ habet vim ſolutionis:hic in pacto.O pponi. de.l. homine. de optio.leg.gl.ſoluit multis modis.Tene illã ibi in repudiatione:hic in pacto. Dic ergo in obligatione generis: aut obligatio tollit vnius repudiatione,aut pacto.aut acceptilatione.Primo caſu: aut tunc poterat peti, aut non,vt l.homine.j.de opti.leg.& gl.ſol. contrarium:aut pacto: & tunc erat electio

1 c creditoris;& loquitur i ſte.§. aut debitoris: & tunc vt in gl.aut acceptilatione: & indiſtinct è tollitur tota obig.

Item ſi pactus. Qui promiſit non petere totum, re mouetur à petitione cuiuſlibet partis eius. hoc dicit.Oppo.gl.ille qui eſt dominus,nõ poteſt eſſe vſufructuarius,vt j. ſi vſufrus pe.l.vti frui ergo vſufru. non poteſt peti. ex ea cauſa,qua res &c.Sol.vt ibi.Gl.ſubdit:aliud eſt in cæteris ſeruitutibus, vt j.de leg. ij.l.cũ filius.§.dominus.quod verũ eſt quo ad caſum illius §. Quãtũ ad l. noſtrã, idẽ eſt vbique, qa qui remouet à petitione fundi,et à petitione ſeruitutũ, vt l.fundum. j.de exceptioni.Oppo.j.de exceptio. rei iu. l.ſi quis cũ totũ.§.ſi ancillam.ª Sol.gl. dicit Aliquid in ſententiam,aliud in pacto.Ratio,qa qui petit cauſam exprimit: pactum verò ſimpliciter componitur. Certè ſi in pacto exprimeretur cauſa, eſſet idem qd̃ in ſententia,vt patet in principio huius §. de eo qui promiſit non petere hæreditatẽ. hoc eſt,dicere nõ ſe heredẽ.& ibi ſequitur ſingulas res vt hęres petat.quaſi dicat ſi ex alia cauſa peteret quàm ex iſta,non obſtaret exceptio.

Si acceptilatio. In pactis libera torijs, ſi non valet quod ago vt ago,valet vt valere poteſt. hoc dicit.Opp.& ſoluitur vt in glo.Oppo. de l.an inutilis.infra de accep. Sol.ibi ſunt diuerſæ literæ.Veritas eſt vt peratur in forma,aut in materia.Opp.de l.j. §. ſi quis ita. de verb.obligatio.& j.de conſti.pecu.l.j. §. eum qui Solu.ibi in pactis obligatorijs,hic in liberatorijs. Dixi planè in dicto §. ſi quis ita.

Seruus. Non eget ſummario. Diſtingue tres caſus vt in gl. Adde quartum caſum. Quid ſi ſtipuletur adiecto proprio nomine & appellatiuo? dicere res fortè diſtinguendum quod procedit vt l.ſi ſeruus communis.j.de ſtipu. ſeruorum. ſed illa diſtinctio habet locum quãdo vtro que modo valere poteſt: hic non poteſt vtroque modo valere. Vnde inſpicimus q̃ valere poteſt,vt l.quoties.de rebus dubijs. & l.quoties.de verb.obliga.

Contra iuris. Pupillus paciſcendo non poteſt ſuam conditionem deteriorem facere,ſed meliorem ſic.hoc dicit.iſtud. principium proſequere vt in gl.Quærit glo.an ipſo iure obſtet an ope replicationis.dic vt in ea.

1 ☞ *Habẽs liberã adminiſtrationẽ an quãdoq; poſſit donare.*
2 *Pactum de non petendo,non præſupponit de neceſſitate donationem.*

Si filius. Pactũ de nõ petẽdo factum ab eo qui non poteſt petere, eſt nullũ. Itẽ in generali & libera cõceſſio-

ne,non venit donatio. Item in ipſo contra b ctu[b] poteſt filius paciſcẽdo præiudicare patri,& ſeruus domino.hoc dicit.Oppo.ſ.eo. l.hæredi.ſ.filia.& §.itẽ.Solutio.In caſibus, in quibus filius vel ſeruus agere poteſt,valet pactum,ſtatu eorum non mutato. In caſibus vbi agere non poteſt,valet pactum ſecuta mutatione ſtatus: quia ſit effectus ſui iuris.quod procedit in filio. Secus ſi in ſeruo, qui nõ teneẽ ex ante geſto. Venio†ad 1 c ſecundùm,& oppo. & videtur q̃ ex cõceſſione libere adminiſtrationis poſsit donari[d]vt l.cùm plures.§.cum tutor.in prin. de admi.tuto. Dicit glo.q̃ hic dicitur, fallit in e quibuſdam caſibus hic no.in gloſ.Certè in caſibus hic poſitis nõ eſt mera donatio: qa ad donãdum cogebatur ſecundùm mores ciuitatis.& ideo quodam modo cogitur do g nare,vt pareat pudori ſuo:vt l.Quintus.in prin.j.manda.Quod tene menti,pro tutoribus & ſimilibus adminiſtratoribus. Vltimò nota hic†caſum, q̃ pactum de non pe h 2 tendo, non præſupponit de neceſſitate donationem: quod eſt vtile ſcire propter inſinuationem:vt l.ſi quis obliga.& ibi not. de e regu.iur.[e]

Inautem. No. l. quia aliud eſt paciſci in ipſo actu acquirendi, quo caſu fit deterior conditio patris & domini:quia res acquiritur ſibi cũ ſua cauſa.Simile in l.j.in fi.& l.ſeq.j.de reb. eorum qui ſub tute. vel cura.Et ſecundùm hoc apparet q̃ hic debet intelligi de aliquo pacto,quod ipſam obligationem non perimat:vt puta de die ſolutionis vel de vſuris. Nam ſi eſſet pactum de non petendo,eſſet mera donatio,quæ eſt prohibita: vt ſ.l.proxima.& ita intelligo gloſ.

1 ☞ *Pater poteſt remittere iniuriam factam filio.*

f **N perſonam.** [f]Nota gloſ. huius legis: ex qua habes† q̃ pater poteſt facere 1 remiſsionem de iniuria facta filio.quod eſt vtile pro ſtatutis:ideo vide gl.& no.eã, &c.

1 ☞ *Caſus,in quibus ſolus fideiuſſor obligatur,& non habeat beneficium de fideiuſſoribus,nec pactum principalis profit fideiuſſori.*
2 *Per nouationem quãdo tollatur prima ſtipulatio ipſo iure. Effectus ſtipulationis nouantis poteſt reſtringi ex uoluntate partium.*

Qui pecuniam. Per ſtipulationem nouã di animo interpoſitam, prima tollitur vel eliditur,ſi ſequẽs committitur vel commitpoſſe ſperatur: aliàs ſecus. hoc dicit. Ad euidentiam ſcias quòd ſeruus fideiubendo non obligatur:vt l.iij.§.ſi filius.j. de pec. & i l. ſeruus inſcio.j. de fideiuſſo. Oppo.quòd ſit in electione creditoris, an velit petere à principali vel à fideiuſſore:vt C.de fideiuſſori.l.iure noſtro.Hic dicitur contrarium:quare malè.Solu.[g]glo.Quinq; ſunt modi in tercedendi,[h]vt habes in ea.In primis tribus obligatur principalis: & fideiuſſor ei accedit. † In vltimis duobus ſolus fideiuſſor g h obligatur:& ideo non habet locum beneficium [i]authen.de fideiuſſo. vt hic patet. Item non habet locum quòd ſimpliciter promittendo videatur promittere inſolidum:vt l.ſi paternam.C.ad Velleia.licet in veris fideiuſſoribus ſecus,vt Inſtituta de fideiuſſori.ſ.fi.plures.& C.de fideiuſſ.l. non rectè. Item non habet locũ hoc caſu q̃ pactũ factũ principali porrigatur ad fideiuſſorẽ:vt l. 2 qui libertinus.aliàs incipit,q̃ libertos.in fi.j.de ope.li.†Op.q̃ per nouationẽ tollatur prima ipſo iure,non ope exceptionis:vt l.j.j. de noua. Dicit glo.intellige ope exceptionis,ſcilicet facti vel in tentio-

non obſtãre ſtatuto poſsit adire hæreditatẽ nõ dãioſam,vo luit Ang. conſi. vlti. & in §.ſi filiꝰ.inquãtum ponit an adminiſtratores poſsint donare, vide quæ po ſuit in l.præſes.C.de tranſa.quib⁹etiã addе an poſsint donare, vide Bald. conſi. xlij.v.li.&an pactũ de nõ peten.egeat in ſinuatione, vide Ange.cõſi.xcix.Bal.cõ ſi.cclxxxvij.iij. lib. ¶ De regu.iuris.Per Bar. Iati⁹ in l.j.j. ti.j. ¶ In perſonam.vide Bar.in l.ſed ſi vn⁹.§. filio.de iniurijs.

¶ Sol.gloſ.Et ad hãc gloſ. vide plenius in auẽ.de fideiuſſo. ↔ P PAV. P. ¶ Quinq; ſunt modi intercedẽdi. In dubio vbi qs.p alio intercedit preſumit vt fideiuſſor intercedere.vide Alex.conſil. clix.in ij.vo.in j.col. ad fi. Itẽ q̃ qñ qs ob ligareẽ ſolidũ & tãquã principalis. ſi ſi res ob quã ſe obligat peruenit in totũ ad alium,ille ad quẽ res peruenit dicit princi palis & non fideiuſſor,licet ſe principalẽ debitorẽ cõſtituerit. vide notata Pau. de Ca.in cõſi.dcccx. in j.col.& cũdẽ. mo. Itẽ nota quodvbi qs cõtractã obligationẽ procurat & ponit ſe in loco primi debitoris, nõ eſt liberat⁹ ſtatim.vide Alex.in l.quod vſufructu.de ver.obli.vt ſcripſi & l.delegare.ff.de noua. Itẽ ad illud quod dictũ eſt qñ aliquis procurat.p alio cenſet fideiuſſor, ſecꝰ ſi eẽt ſi diceret noſſe alterũ vide de vtroque do. Bar. Pau. de Ca. & alios in l.ſi ita ſtipulat⁹.ff.de ver.obli.in §.poſſum.Et de modis obligãdi.p alio. de qbushic vide per Barba. & de expromiſsione vide et Are. in l.iiij.in §.j. in j.no. & in fi. de ver. obli. & in l.huiuſmodi.ff. eodem titulo.

¶ Beneficium auth. adde qđ dixi poſt Bar.l.ij. de fideiuſſo.

tentionis:& hęc eſt vera. Vel dic q̃ ibi fuit actum vt liberaretur ipſo iure.Nota ſol.iſtam,q̃ ex voluntate partium poteſt reſtringi effectus ſtipulationis nouantis. Tertio modo ſoluit glo. q̃ ſtipulatio nouans tollit primam ipſo iure,quando ſimpliciter in ſe cunda transfertur:ſecus ſi cum alia miſceatur:vt l.pe.j.de pręto. ſtipu.Singulare dictum eſt: nec puto verum: quia contra l.qui vſumfructum.j.de verbo.obli.& l.ſi pupillus.§. qui actum.j. de noua.nec l.pe.de præto.ſtipu.hoc probat. ſed ibi loquitur in ſtipulationibus prætorijs,quæ multum dependent ex mente prætoris: & ideo non ita de facili nouantur ſicut conuentionales ſtipulationes:vt ibi dixi.Opponi.ſeruus obligatur naturaliter,vt l. naturaliter.j.de condi.indebi.Ergo prima transfunditur in ſecũdam naturalem:vt l.j.in fi.j.de dona.Soluit.gloſ.quando ſeruus fideiubet,nõ obligatur,neq; ciuiliter neq; naturaliter:vt l.ſeruus inſcio.de fideiuſ.Ratio:quia lex reſiſtit obligationi:quo caſu im peditur naturalis:vt l.ſi non ſortem.in princi.j.de condi.indebi.

1 ☞ *Liberum in ſingulari pro filio.*

a **Paciſci.** [a]Contra tenorem legis priuatam vtilitatem continentis,paciſci licet.hoc dicit.Opponi.ſ. eo.l.iuris gentium.§.prætor.Solu.illud pactum dicitur contra le gem,quando lex prohibet pactum fieri.Ita loquitur ibi:vt in tine fideiuſ.dot.den.& l.ſi vnus.§.pacta quæ turpem.ſ.eodẽ.Sed ſi fiat pactum contra tenorem legis, ſi reſpicit vtilitatem priuatam,valet.vt hic.ſecus ſi publicam,vt d.l.iuris gentium.§.ſi paci f b ſcar.& l.ſi vnus.§.item ne experiar.ſ.eo.Vltimò gloſſ.[b]intelligit hanc legem,quando ſciebat, vel ſupine ignorabat emptor vitiũ vel morbum.Dic vt in gloſſa.

c **Vod dictum eſt.** [c]Ceſſante ratione legis, ceſſat ipſa lex.hoc dicit. Quærit gloſ.quid ſi non competat actio mandati,ſed alia? Dicvt in glo. Quærit glo.de alio beneficio,vt puta reſtitutionis in integrum. Videbis in l.ſi minor.j.de mino.

1 ☞ *Ratio quare per pactum liberatorium poteſt prouideri uni ex hæredibus tantùm, non tamen per pactum obligatorium.*

Vus. Per pactum liberatorium poteſt quis vni ex hęre dibus prouidere.hoc dicit.Oppo.q̃ non poteſt p uideri vni,quin prouideatur aliis:vt l.eum qui.§.te & Titium.j. de verbo.obli.Solu.glo.ibi in pacto obligatorio: hic in liberatorio.Ratio:quiã per l.Arrianus.de actio.& obli.Pet.aſsignat aliã rationem:obligationes ſunt perpetuæ, nec pacto contrahentiũ poteſt fieri quin perpetuæ ſint: vt l.obligationum ferè.§.placet. j.de actio.& obli.& l.eum qui ita.§.qui ita.j.deverbo.obli.Cùm igitur obligatio incipiat in perſonam defuncti per l.xij.tabu. di uiditur inter hęredes:& ſic non poteſt per pactum in perſonam vnius hæredis transferri. Et ex hoc concludebat Pet. q̃ ſi obligatio inciperet ab hærede, vt in titu.C. vt ab hærede. & contra hæredes.q̃ tunc poſſet vnus ex hæredibus tantũ grauari. Iſtud non eſt verum:quia licet in perſona hæredis incipiat: tamen æs hæreditarium deducitur:vt l.hęreditarium.j.de bonis auth.iudi. poſ.Ergo diuiditur inter hæredes pro hæreditarijs portionibus: vt l.pro hæreditarijs.C.de hære.actio.Præterea ſi hoc eſſet verũ ſequeretur q̃ paciſcendo poſſet extraneum obligare,vel alijs ac quirere:quod nõ eſt verum;& contra l.j.ſ.eo.Quòd autem hoc ſequatur,apparebit ex ratione quam dicam ſtatim. Ratio igitur 1 eſt iſta:†hæres repræſentat perſonam defuncti ſolùm pro hæreditaria portione:pro reſiduo videtur extraneus:vt C.de rei ven. l.cum à matre.& no.in l.ij.§.ſi.in glo.magna.j.de pręto.ſtip.Modò ſi tu per ſtipulationem vis vnum ex hęredibus grauare in to d tum,[d]vel ei in totum acquirere,nõ potes:quia vltra hæreditariã portionem extraneus eſt:meritò omnes tenẽtur,& omnibus acquiritur.Et hoc in pacto obligatorio:in pacto liberatorio ſecus. Ratio:quia pacta obligatoria dandi non poſſunt eſſe perſonalia, vt cum perſona finiantur:vt ſ.proxi.dixi. Sed pacta liberatoria poſſunt eſſe perſonalia:vt l.iuris gentium.§.pactorum.& l.idem in duobus.§.perſonale.ſ.eo.& ideo poſſunt prouidere perſonæ vnius ex hæredibus:& tale pactũ non prodeſt ſibi,niſi pro portione hæreditaria:quia vltrà non tenetur ipſo iure: & ſic non paciſcitur vt extraneo,vt hic eſt caſus.Contra hoc oppo.j.deverb. obli.l.continuus.§.fi.vbi etiam in pactis obligatorijs poteſt vni ex hæredibus prouideri.Dicit gloſſ.ibi in dando:hic in retinendo.Dic inquantum obſtat huic legi,ibi in pactis liberatorijs.hic in obligatorijs.Sed inquantum obſtat ad prędicta:quia etiam in pactis obligatorijs vni conſulitur: dic quòd prædicta in obligationibus dandi, ibi verò in obligationibus a faciendi,vt patet in tex.Ratio: obligatio facti indiuidui non diuiditur inter hæredes per l.xij.tabu. imò cuilibet hæredum competit actio inſolidum: vt l.ij. §. ex his. j. de obli.& l.eadem.§.fina. eodem titu. Meritò poteſt vni ex hęredibus prouideri:cum inſolidum ſibi de iure actio competat. Aliis autem actio non competit,ſi eorum nõ intereſt,vt ibi dicitur in gl. Sed ſi ponneremus c q̃ eſſet factum diuiduum: tunc idem quod in obligationibus dandi,vt ibi dixi.Oppo. e q̃ filio non competat directa[e] vt ſ.eod.l.& hæredi. §. nos autem. Solu. hic pactus fuit d filio vt hæredi. Quod apparet: quia aliter quàm vt hæres,teneri non poterat. Oppo. j.de verb.obli.l.quod dicitur. dic vt in glo.

1 ☞ *Liberum in ſingulari pro filio.*

f **Vs agnationis.** [f]Iura generis non poſſunt dirimi. hoc dicit. 1 † Nota hic liberum in ſingulari e numero:quod neſcio alibi.

1 ☞ *Soror uenit appellatione fratris.*
2 *Simplex confeſsio adliberandum inducit pactum.*
3 *Transactio & diuiſio idem ſunt quaſi.*
Petitio & transactio ſpecialis etiam extra iudicium facta non præiudicat alteri rei uel perſonæ, niſi eſſet de appendicijs.
Petitio & transactio generalis quibus caſibus præiudicet omnibus.
4 *In tranſactione uel diuiſione facta per arbitratorem ut per eam præiudicetur alteri, debet diſtingui an proſecutio fuerit ſpecialis,an generalis.*
5 *Generalis remiſsio liberat à dolo & culpa, quando abſque dolo ſuo partibus ignorantibus aliquid apud eum remanſit.*
6 *Si petitio eſt ſpecialis & generalis quo ad uerba, tranſactio reſtringitur ad ſpeciem petitam.*
7 *Dubium,quod dependet ex teſtamento,non uenit in generali remiſsione,niſi inter ſcientes.*

g **Res fratres.** [g]Ad ſpecies de nouo repertas dolo contrahentium in diuiſione non ſcom prehenſas generalis quietatio non porrigi h tur in effectu.[h]hoc dicit.No.q̃† appellatio 1 ne fratris,continetur ſoror.Oppo.pactum debet continere aliquid dandum vel faciendum in futurum.l.v.ſ.ſtipulatio.j.deverbo.obli.ſed hoc non fuit:dixerunt enim nil commune remanſiſſe: ergo nõ eſt pactum: ideo dicit glo.ſubaudias,& promiſerunt ne communium rerum nomine decætero agerent.Sed videtur quòd iſta ſuppletio nõ ſit 2 neceſſaria:quia † ad liberandum confeſsio ſimplex inducit pactũ, vt lege, tale pactũ. in principio j.eodem.ſed poteſt dicere illud verum in perſonalibus. in realibus ſecus, vt hic & l.cũ falſa. C. de iuris & facti ignorantia.& dic vt ibi.Oppo.C. de tranſactionibus.l.ſub prætextu.Gloſ.pro ſol. contra- 3 rij diſtinguit ſatis perfectè†& diſtinguit in tranſactione, quaſi tranſactio & diuiſio idẽ ſint:quod ſatis videtur ꝓcedere,& per textum huius legis in fi.Dicit ergo gloſ.quòd ſi quidem ſit petitio & tranſactio ſpecialis: tunc alteri rei vel perſonæ non prejudicat, vt l.ſi vnus.§.ante omnia.ſ. eodem. intelligas hoc de petitione etiam extra iudicium, vt congruat huic legi,quæ de diuiſione loquitur,& de iudicio mentionem non facit. h Item intelligas hoc verũ, niſi alia res eſſet de appendicijs eius,ſuper quibus tranſactũ eſt,vt l.licet.cum l.ſeq.C.de iudi. Secundò

¶ Paciſci.vide Bar.i vbi.de do.cau. mor. de qua materia qũo intelligat̃ q̃ nõ valet pactũ cõtra legẽ, vide Bartol. in l.pacta quæ contra.C. eodẽ.

b ¶ Vltimò gloſſ.vide no.per Mod.inſti.de actio. §. in duplum.

ſ POMATES.

c ¶ Quod dictũ eſt.vide de qđ per hãc l.dicit deci.l. ex hoc iure.ff. de iuſti.& iure.& vide de omnino Ang.hic.

d ¶ In totũ. adde quæ no.Bar. i l. ſi fundũ. §.ſi libert⁹. de lega.j. adde poſt do.Iaſ.inquãtũ ponit ſi Princeps imponit on⁹ ciuitati, & deinde aliquẽ eximat, an ipſe teneat cõtribuere ꝓ parte exempti, pulchrè Anc.cõſil.cclxj.

e ¶ Cõpetat directa. adde do. in l. quocunq;.§. ij. de verborum obligationib⁹.

f ¶ Ius agnationis. ad de ſimilem tex. i l. ſi qs in ſuo. & ibi glo. C. de inoffi. teſta.& tex. & Bal. in l.ſi qs prioris. §. in illo. de ſec.nu. & vide l.non eſt ſine.de ver. ſigni.

g ¶ Tres fratres. vide elegans cõſiliũ Bar. incip. cauetur ſtatuto. vbi conſuluit q̃ ſtatutũ loquẽs de fratribus vtrum habeat locũ in fororib⁹, vide ibi oño: & vide i cõ filio ſequen. quod incipit inter tabellatores. Andre. Barba.

h Pro cõcordia. aduerte q̃ quando genera lis fuit petitio, & ꝓſecuta fuit ſpecialis, & facta eſt trãſactio gũalis in effectu, an habeat̃ faltẽ ope replicationis obſtare exceptio ſolũ in ijsque acꝰ fuit ſpecialiter ꝓſecutus. Bar. videt tenere qđ ſic in l. ſub prętextu ſpectetur. C. de tranſa. ſed contrarium tenere alle. in hac l. tres fratres. ſalua tñ Bar. reuerẽtia, verũ eſt,q̃ liberandum confeſsio ſimplex inducit pactũ, vt lege, tale pactũ. in principio j. eodem. ſed poteſt dicere illud verum in perſonalibus. in realibus ſecus, vt hic & l. cũ falſa. C. de iuris & facti ignorantia. & dic vt ibi. Oppo. C. de tranſactionibus. l. ſub prætextu. Gloſ. pro ſol. contrarij diſtinguit ſatis perfectè†& diſtinguit in tranſactione, quaſi tranſactio & diuiſio idẽ ſint: quod ſatis videtur ꝓcedere, & per textum huius legis in fi. Dicit ergo gloſ. quòd ſi quidem ſit petitio & tranſactio ſpecialis: tunc alteri rei vel perſonæ non prejudicat, vt l. ſi vnus. §. ante omnia. ſ. eodem. intelligas hoc de petitione etiam extra iudicium, vt congruat huic legi, quæ de diuiſione loquitur, & de iudicio mentionem non facit. Item intelligas hoc verũ, niſi alia res eſſet de appendicijs eius, ſuper quibus tranſactũ eſt, vt l. licet. cum l. ſeq. C. de iudi. Secundò

ſ POMATES.

¶ In effectu. vide Alexandrũ conſilio xv. in quarto volumine. in conſilio lxx xv. eodem volumi.

a ¶Quòd glos. dicit. ad intellectum huius glos. & tex. vide Angel. in d. §. duo fratres. hic allega. adde post domi. Ias. quando appellatione fratris veniat soror Bartol. consilio ccxxix. caueatur statuto, & stante statuto, quòd fratres patrueles excludant matrem, eo modo excludent sorores patrueles, vt voluit Baldus consilio cccxxij. iij. libro. & stante statuto quòd extantibus fratribus fœmina nõ succedat vterinꝰ excludet fœminã. & voluit Bal. consilio xxx. iij. lib. & Roma. cõsilio cccxj. hic per domi. Iaso. allega. Quo verò ad id quod dicit, scilicet quòd stante statuto ꝙ mulier non possit contrahere sine consensu propinquorum, quòd fœminæ non compræhendantur, vide Angel. consilio cxlj.
☞POMATES.

b ¶Item intelligo. vide aliqua per Barto. consilio clvij. Barbatias cõsil. xvj. in xv. colum. volu. ij. Roconsi. xvij. & quando nõ esset aliud ius quod posset remitti, nisi illud quod pendet ex testamẽto, qđ illud videtur remissum secundùm Bar. l. qui Romæ. §. duo fratres. vj. quæstio. c in fi. de verbo. oblig.

c ¶Nã ista generalis. adde Bar. in l. non solùm. §. fi. & l. aureli⁹. §. Mguia. & in l. si qs rationes. ff. de libe. lega. Guli. de Cug. in d. §. illud. And. Barb.
☞POMATES.

d ¶Hic ignorabant. vide Alex. consil. cxxiij. in pe. col. Cardi. consi. xcij. colum. vj.

e ¶Si cum fundum. vide quod per istũ tex. dixit Bal. in l. ex placito. in xj. quæstione de rerum permutati.

f ¶Nota ex ista glos. Et facit quod no. gl. in l. iuris gentium. in d princi. in verbo aliquid facias. in fin. ã. codẽ. & vide Angel. hic, & alios clarius.
☞POMATES.

f ¶Ex ista glos. vide ad quid hanc glo. allegat Pau. de Castr. l. si pecuniam. in prin. in iij. colum. ff. de cõdi. ob cau. ver. sed tu. adde consociam in l. rog isti. §. j. in glossa parua super ver. placuit. ff. de præscri. & vide Ias. d. l. si pecuniam. in xj. limit. & Imol. in l. hoc iure. §. si quis debuit. ff de donationi. vbi aliter intelligit istam glo. Et de ista glos. vide Alexand. in l. j. §. j. de verborum obligati.
☞Vide Ias. in l. si stipuler. §. fi. ff. de verborũ obligationibus.

g ¶Extra glos. fortiter. vide domi. Ioan. in d. l. hoc iure.

h ☞POMATES. ¶Imperatores. vide ad istam l. Car. consil. xcij. in ix. col.

i ¶Liberare. ad hanc l. vide glos. in l. fina. §. si quis professus. secundùm vnam lectu. & quod ibi Barto. j. de publi. Et dum dicunt ꝙ transigere possunt isti administratores: limita tamen nisi lis fingatur. Ita dixit Barto. l. cum hi. §. si cum lis. infrà titulo primo. adde post dominũ Iason. quando administrator posit donare, transigere, & gratis debitum remittere, Romanus consilio quinquagesimo.

dicit glos. quòd si vtrunq; est generale, id est petitio & transactio: tunc nocet in omnibus, vt dicta l. sub prætextu. Fallit in casibus, scilicet quando aliquid est subtractum vt hic. Item quando dubium penderet ex testamento, vt j. titulo. j. l. non est ferendus. Glo. in isto membro non facit mentionem vtrum prosecutio fuerit generalis vel specialis: prout fit quando secuta est sententia, vt l. licet. C. de iudi. ideo fortè quia hic nulla fuit prosecutio, cũ nec ad iudicium fortè fuit deuentum, sed fuit petitio extra iudicium. Vel dic ꝙ partes habuerunt respectũ ad petitionem: iudex verò ad prosecutionẽ & ideo si transactio† esset facta per arbitratorem, vel etiam diuisio deberet fieri illud membrum, vtrum prosecutio fuit generalis, seu specialis, sicut in sententia: vt l. de rebus. j. de arbi. Item illud quod glo. dicit, fallit si dolo est aliquid subtractũ, vt hic. † Itẽ intelligoᵇ si aliquid apud aliquem remansisset absque dolo suo partibus ignorantibus. Nã ista generalis remissio liberat à dolo & culpa: non autem quòd non teneatur restituere rem apud se cõstitutam: vt l. si ei cui. de libe. liga. dixi §. eo. l. si vnus. §. illud. Item dicit glos. fallit in his quæ dependent ex testamento: quod no. vt j. dicam statim. † Tertium membrum glo. est, si est specialis petitio, & generalis transactio quo ad verba, transactio restringitur ad speciem petitam: vt C. de transa. l. si de certa. Quod intellige vt dicam j. in l. emptor. §. Lucius. Dixi in l. si ex pluribus. j. de solu. Dixi in l. Aurelio. §. Caius. j. de libe. lega. Opponi. j. de verbo. obli. l. qui Romæ. §. duo fratres. vbi dicitur fideicommissum remissum per generalem diuisionem. Solu. ibi sciebant illud fideicõmissum subesse: hic ignorabant.[d] Nota istã † solutio. quę est vera in se: quòd cùm illud dubium dependeat ex testamento, non venit in generali remissione, nisi inter scientes: vt dictum est per glo. & l. de his. de trãsactioni. Dat glos. aliam solutionem, quòd ibi fuit malè iudicatum. Quam opinio. ego teneo: tamen quia de illo sunt opi. variæ: sæpe ego recurro ad solutionem præcedentem. Nam filij cùm sunt sui hæredes, non præsumuntur scire contenta in testamento: vt l. eius qui in prouincia. in fine. si certum petatur. & ideo nisi doceatur quòd scierint indubitanter per diuisionem fideicommissum non videtur remissum, vt ex prædictis patet, & glos. hoc tenet.

1 ☞*Solutione eius, quod debetur, quando tollatur obligatio ipso iure, & quando ope exceptionis.*
2 *Contractus innominatus ita uitiatur per interuallum, sicut nominatus.*
3 *Pactum appositum incontinenti iuxta contractum, quando posit reuocari.*

e ¶I cum fundum. ᵉPactum de soluendo alteri, inducit exceptionem solutione secuta: vel si per eum non stat, cuius gratia pactum fuit appositum. h. d. Oppo. Solutione secuta ipso iure non tenetur: quia non possidet, nec dolo desijt possidere: ergo malè dicitur hic, doli exceptionem competere. Sol. glos. quod dicit de exceptione: intellige facti, vel intentionis. Et secũdum hoc quod text. dicit, conuentionis exceptione: expone, id est pacti propter conuentionem. Alij vt gl. dicit, legunt secũdo modo, ꝙ feci tibi pactum de non petendo aliud debitum, non de re ipsa soluta non vendicanda. Ad istam lect. opp. † quia solutione eius quod debetur, vel alterius rei pro illa, tollitur obligatio ipso iure creditore volente: vt Instit. quib. mod. tol. obliga. in prin. secundùm hoc non refert vtrum fuit factum pactum de eadem re, vel de alia. Sol. tres sunt casus. Quandoq; soluitur ei cui debeť: & tũc siue idẽ siue aliud eo volẽte tollit obligatio, vt in cõtrario. Quãdoq; soluit eadem res quæ debeť, et tũc siue ei, cui debeť, siue alij, eo volẽte, tollit obligatio ipso iure: vt l. solutã. j. de solutio. Quandoq; soluitur aliud quã id quod debetur, & alij, quã cui debetur, creditore volente: & tunc contingit liberatio ope exceptionis. Casus est in l. fi. §. fi. in prin. j. de ver. oblig. & ita intellexit glo. hic. Et illa lect. licet sit vera in se, tñ non congruit huic legi: quia text. dicit, vendicantem fundum à te, &c. Et sic modo patet ꝙ pactũ fuit factũ de non petendo fundum, & contra te obijcitur exceptio. & sic præcedens lect. est verior. Venio ad secundũ casum, quando non stat per debitorem quò minus soluat. Dic vt in glo. Sed ad hoc oppo. & intro primã gl. & videtur, quia licet creditori pœnitere, sicut in contractibus innominatis: vt l. dedi. in prin. & l. si pecuniam. j. de condi. ob causam. Solu. gl. fateor contrarium: si dedissem tibi hoc pacto, vt alij sol. ueres: sed hic non dedi, sed à teipso possidebas. Not. ex† istaᶠ gl. ꝙ ad hoc vt dicatur contractus innominatus, oportet quod statim agatur vel detur vel fiat vtrumque. Secus si ex interuallo: puta cum possideres fundum meum, conueni tecum vt alij dares, vt hic. Et sic interuallum vitiaret contractum innominatum, sicut nominatum: vt l. continuus. in princip. infra de verbo. obliga. Sed opponi. extra glos. fortiter: ᵍ pactum de soluendo alteri oppositum incontinenti, non potest reuocari. Secus si ex interuallo: & sic est totum contrarium eius quod glos. dicit: vt l. aliud. infra de solutio. Sol. Illud † verum cum pactum apponitur iuxta contractum nominatum, vt in adiecto: vt ibi patet. Secus in contractu innominato, in quo est locus pœnitentiæ: vt hic in glos. Et secundùm hoc intelligas: nisi constaret quod pactum de soluendo tertio, esset appositum gratia creditoris: tunc enim licet incontinenti. Et si iuxta contractum nominatum apponeretur, potest reuocari tacitè & expresè: vt l. hoc iure. §. Si quis dederit. infra de do. Item quod dixi quod nõ potest reuocari, quando non stat per debitorem, videtur contra casum l. si cum Cornelius. infra de solutio. vbi tale pactum habet vim mãdati, & reuocatur sicut mandatum. Respondeo, quando mandatum fit gratia debitoris, cui mandatur, non dicitur mandatum, sed consilium: vt l. ij. §. fi. infra manda. Sed quia istud consilium de soluendo alteri, debebat explicari de re mandantis, habet vim pacti, quod reuocari non potest, si per eum non stat: vt hic in fin. Secus si gratia creditoris: vt hic in primo casu, & d. l. hoc iure. §. si quis dederit. Vltimò ad id quod glos. dicit, quod quando hoc caderet in contractum innominatum: locus esset pœnitentiæ, intellige nisi in casu l. si ego. in prin. aliàs §. j. infra. de iure dot. dic vt ibi.

h i ¶Imperatores. ʰAdministratores reipubli. nõ possunt quem liberare i pacto gratuito hoc dicit. Opponitur. C. de vsuris. l. aduersus. Breuiter dic. Si quem debitum est liquidum, non potest remittere pacto gratuito & expresso, vt hic: sed negligendo petere, ita quod currat præscriptio, poterit remittere. vt in contrario. De debito verò nõ liquido posset trãsigere: vt l. præses. C. de transactio. Facit quod habuistis not. s. eod. l. item magistri.

1 ☞*Ius publicum naturale pacto tolli non potest.*
2 *Ius publicum positiuum dans formam actui, pacto contrahentium tolli non potest.*
3 *Ius publicum disponens circa effectum actus respicientis principaliter utilitatem publicam, pacto partium non mutatur.*

Si continet priuatam utilitatem, & continet fauorem renunciatis, ei potest renũciari. Benefi-

2 ¶Ius publicum. adde eundem Bartol. in l. si quis in conscribendo. C. de pac. vbi vtitur alio modo loquendi: quia distinguit an possit separari. vide quæ dixi in c. si diligenti. de foro competenti. vbi docto. tradunt hanc doctrinam Barto. sed non ponderant istam diuersitatem. vide quæ dixi ibi: quia elegan-
ter examino hanc materiam. Andreas Barbatias.

2 ¶Ius publicum. Ista quæ hic habentur, no. faciunt an partes possint conuenire vt iudex non in figura iudicij, sed de plano & ex officio veritatem inquirat, & illa reperta ordinet quid velit. Et Hostien. & Ioan. Andr. in c. j. de libe. oblati. dicunt ꝙ sic. secus tamen secũdùm eos, si conueniunt quòd feratur diffinitiua omisso libello. De quo per glos. in c. fi. de re iudica. in vlti. colum. sed Imo. in d. c. j. dicit ꝙ primum dictum nõ videtur verũ: quia nõ potest renunciari iuri introducenti solennitatem, vt hic habetur. sed fi vellet quòd procederet tanquam arbitrator, hoc bene posset, per ea quę notata. in l. sed si in seruũ. §. si quis iudex. j. de arbi. & in dubio vt actus potius valeat, deberet præsumi ꝙ vellẽt ipsum cognoscere tanquam arbitratorem, est in arg. c. abbate. de verbo. signi. secundùm do. Ioan. & per eundem in d. §. & post operis. Nec obst. l. quoties. de princi. impe. offe. quam alle. Hostien. quia ibi speciale in causis breuioribus. & loquitur secundũ tempora antiqua, secundũ quæ non erat necessarius libellus, nisi in illustrib⁹ personis: ideo facilius illi iuri speciali poterat renunciari: cum facilius tollatur quã ius commune. l. eius militis. §. militia. miss. j. de testa. mili. facit quod no. in clem. cõstitutionẽ. de elec. adde quod no. Insti. de action. §. tripli. & no. per Bal. & Imol. post Bart. in l. nemo potest. de lega. j. & Imo. in l. Titio centum. §. ij. de condi. & demon. vbi refert cano. in c. P. & G. de offic. delega. & vide Bar. in l. societatem. §. arbitrorum. j. pro socio. in iij. col. in ver sicu. quero quid si dictũ est ꝙ cognoscat de iure & de facto, & pronunciet de iure tãtũ. & quod dixi post Bar. in l. à diuo. §. sententia. in fi. de re iudi. Et istis adde do. Anto. in c. quintauallis. de iureiuran. qui tenet opi. Host. sed Imo. ibi contra. adde dictis Bar. consi. lviij. Pau. de Cast. consi. clxx.
ADD Ei ibi, per pactum non potest mutari. Barba. consi. vj. volu. iiij. vbi concludit ꝙ non potest renunciari statuto disponenti ne aliquis possit esse fideiussor, quando hoc erat introductum ratione reipublicæ vtilitatis.
b ↦P. PAV. P. ¶Circa formam dandam. Istud non procedit quando in
c ↦P. PAV. P. ¶Respicit principaliter. Ad cognoscendum quando aliquid dicatur principaliter introductum in fauorem publicum. vide do. Fran.
consi. ij. circa fi. & quod multa inducantur circa regulas iuris communis ob. fauorem publicum, vide Feli. latè quem habes remissum in l. j. ad Bar. in antepenulti. colum. ff. solu. matri. vide etiam aliqua in materia ad Bartol. in l. si quis in conscribendo. C. de pactis.
d ↦P. PAV. P. Veteribus. Circa istam l. vide Roma. sing. dccxxxij. incipien. an lex si seruus plurium. Item limita istam regulam nõ procedere in dote, secundùm Ang. singulariter in consil. xxxij. incipi. quædam ad finem. & quod regula ista procedat etiã in teste, vide etiam Alexan. consi. cclj. in ij. col. Item an procedat in verbis confitẽtis vide Pau. de Ca. consil. ccxlj. ad finẽ. Item quòd imputandum sit scienti statutum, regulam, & legem: sibi aperti⁹ non dicenti, vide quę scripsi in repertorio in verbo scientiam in v. colum. Item quòd in venditione semper verba ambigua interpretentur contra venditorem, vide Ioan. de Anna. consi. xcvij. ad finẽ. Item circa istam regulam vide & per Soc. limita in l. conqueritur. ff. de verbo. obliga.
¶Veteribus. Adde quod voluit Pau. de Castro consi. cclxj.
☞POMATES.
¶Veterib⁹. vide ale. consi. xj. colum. vlti. ij. vol. & consil. lxiij. colum. v. vol. iiij. & consi. lxxx. colum. j. & consi. lxxxvj. colum. j. eo. volumi. & consi. xciij. in fin. & cõsil. feq. eo. volu. & consi. clxvj. in ij. col. eo. volu. Abb. consi. xc. in vlti. col. in j. volumi. Roma. cõsil. v. ali. s iij. Abb. consil. lxxx. in ij. col. volu. ij. & contra obscurè & ambiguè loquentes vide aliqua per Feli. in procœmio de cretalium, in j. ij. & iiij. colũ. & in c. per tuas. iij. col. de prob. & in c. cum clamor. ij. col. de testi. & Angel. in l. falsus. xij. colũ. C. de fur. Bartol. cõsi. vj. aliàs xvj. volu. j. & consi. xxxvj. in v. col. eo. volu. & Bar. l. in lege. ff. loca. Barto. consi. lvj. col. iiij. volumi. ij.
☞¶Istum tex. intelligo quando de debito constabat, & partes faciunt tale pactum animo pacisce di, aliàs probaret debitum non subesse, vel numerationem, & solutionem interuenisse: vt per Corneliam consilio xxiij. incipi. testator filiũ iam nato. in secunda columna, vbi declarat quomodo intelligatur iste tex. super quo vide etiam Pau. de Castro in l. si ex pluribus. ff de solu. An autem istud pactum liberatorium dicatur donatio, vide Ange. consi. ccccviij. incipi. cùm lis & quæstio. in xij. col. Effectus est an stante statuto quod de contractu debeat solui gabella, debeat solui de hoc pacto. Item quòd pactum liberatorium requirat causam, quando fit ab his qui non possunt donare, vide Bar. in l. j. cum addi. & ibidem. C. de appel. publi. lib. x. Itẽ ꝙ ad liberandum cõfessio per verba meré enunciatiua sufficiat, ponit domi. Feli. in c. significauit. in j. col. versi. nota tertiò. extra de testib⁹. Anto. Alexan.

vnus. §. pacta quæ turpem. s. eo. Sic potest loqui tit. C. ne fideiuss. do. den. Est enim ibi ratio, ne causa perfidiæ nascat in matrimonio: & omnes leges quæ prohibẽt pactum, ex quo daretur materia delinquendi. Quã
6 doc ꝙ †pactum prohibetur odio alterius, vt in pacto legis cõmissoriæ, in pignore, & in mutuo facto filiofamiliâs: tunc per pactum non potest mutare, vt j. ad Mace. l. tametsi.
7 & C. de pac. pi. l. fi. Quandoq; pactũ †prohibetur, seu per legem aliquid statuitur ex cã publicæ vtilitatis, licet respiciat principaliter vtilitatem priuatam: tunc etiam hoc pacto mutari nõ potest: vt l. de die. j. de pa. do. C. de agri. & cen. l. ij. & l. quemadmodũ. lib. xj. Et ad ista reducuntur oẽs casus qui no.
8 in l. pactum inter hæredem. j. eo. † Et ideo multum diligẽter aduertas, si in statutis apponitur causa, quæ respiciat publicam vtilitatem: tunc enim non potest pacisci, etiã cum iuramento: vt s. eo. l. iurisgentium. §. & generaliter. & no. in d. l. ij. C. de agri. & cen. Dixi in l. si quis pro eo. de fideiuss. & multas speciales quæstiones circa hoc vide in l. nemo potest. j. de le. j. Aliquantulũ latius scripsi in l. si qs in cõscribẽdo. C. de epis. & cle.

1 ☞*Differentia inter ambiguitatem & obscuritatem.*
2 *Interpretatio pacti quando fiat contra proferentem.*
3 *In pacto appositio pro utroque, interpretatio fit contra eũ, qui se ex pacto fundat.*
4 *Quando dispositio redderetur inutilis interpretando eam contra proferentem: tunc interpretatur eo modo quo potest.*
5 *Interpretatio primò fit secundùm quod est uerisimile.*
6 *Interpretatio debet fieri per iudicem. Et potest principaliter adiri ut declaret.*

d ¶Veteribus. ᵈAmbigua conuentio interpretatur cõtra eum, pro quo profertur. h. d. Quæro: dicitur hic, intentionẽ ambiguam vel obscuram. † Quę est differentia inter obscuritatẽ
1 & ambiguitatem? Glos. in hoc plus extẽdit se quàm alibi in l. quoties. j. de ver. obli. hic etiam aliqua dicit, scilicet ꝙ obscuritas est in dictione, quæ potest diuersimodè intelligi, vel in oratiõe generali seu alternatiua: ambiguitas est in oratiõe. Tu dicas clarius ꝙ obscuritas est in dictione: vt dicit glos. in dispositione verò alternatiua seu generali, nulla est obscuritas. Illud em̃ est expressum quod voluerunt cõtrahentes: sed est ibi incertitudo, quã ipsi voluerunt ab initio. Ambiguitas verò est in oratione, vt glos. dicit. Hoc præmisso oppo. de l. inter stipulantem. §. j. j. de verb. obli. dicit glo. ibi: in iudicijs. & bene. qđ dic vt ibi dixi, & l. de die. in prin. s. qui satis. cog. Oppo. de l. si in emptione. in prin. j. de contrahen. emp. Sol. † dicunt quidã: ibi in accessoria cõuentione: hic in principali. Istam reprehendit glo. quia etiam in
2 dã ibi in accessoria cõuentione: hic in principali. Istam reprehendit glo. quia etiam in

a ¶Opp.pactū eſt.vid Bar.in l.tres fratres.i prin.ſ.eo.vbi hāc limitat ꝓpōalib⁹ ſeq⁹ i realib⁹.add poſt Iaſ.an cōſeſ.extraiu dicialis,pbet,Pau.de Ca.cō.lxxxiij.Io.de ana.cō.lxxxv. et in quātū dicit videtū Bar.i l.ſcimus.de agri.et cēſit. ꝙ cōfeſſio geminata extraiudicialis,pbet. add ꝙ refert et ſequit Io. de Ana.conſi.lv.
☞POMATES.

b ¶Vel plurium.vide Ang.Are. cōſequenter Decius refert l.j. eo.iiij.vſ.& ſic Bar. dicit C.e.ꝙ eſt ipoſſibile ꝙ iſta renūciatio fiat loco pacti in effectu.

c ¶Nō valet.vid Bar. in l.j.C.eo.
☞POMATES.

d ¶Sol. ſpeciale. vide Feli.c.ſignificauit.c. fi.j.col.ij.no.de teſti.

e ¶Dictione,te.vid in l.cū falſa.C.de iu.& fac.igno.

f ¶Qui puocauit.vid ꝑ Ang.& Imo. poſt Bar.in l.à diuo Pio.i princ.in iiij.v.& vj. col.j.de re.iud.ꝙ iſtū tex.dicit Bal.et pau. de Ca.in l.eū ꝙ quo ſ.de in ius vo. ꝙ ꝓmiſſio facta in iudicio,habet executionem paratam.
↛P. PAV. P.

g ¶Qui,pcuratus Repetitionē huiꝰ ſ.habes p Ange.poſt lecturā Bal.ſuper quā vide.

principali quādoq; fit interpretatio pro vē ditore:vt l.in lege.j.de cōtrahen. emp. Vnde aliꝭ ſoluunt contrariū.l.ſi in emptione.ꝙ ibi pactū fuit appoſitum ab emptore:hic à vēditore.& ſic ſemper interpretatio fit cōtra eum qui pactum induxit,in cuius fuit poteſtate legē apertius dicere, vt hic. Iſta ſol.videtur cōtra l.inſulā.j.qui po. in pign. ha.vbi fit interpretatio ꝑ eo ꝙ dixit pactū. Huius timore glo.recedit ad omnibus iſtis ſolutionibus.& ſoluit cōtrariū de l.ſi in emptione.quod ibi fuit pactū appoſitū ab emptore:vult dicere ꝙ ibi fuit pactū appoſitū gratia emptoris:& ſic debet haberi perinde acſi ab eo eſſet appoſitum. Debet ergo pactum interpretari ſemper contra eum pro quo apponitur. Et ita videtur intelligere iſta glo.cum qua concor.glo.in l. Labeo.j. de contrahen.emp. Vide gloſſ.& dic vt in ea. Certè iſtud videtur contrà emptionem iſtius legis,quæ videtur velle interpretationem fieri contra proferentem propter rationem quam ſubdit,in cuius poteſtate fuit legem apertius cōſcribere. Simile in l. Labeo.j.de contrahen.emp. Nec oſtat l.inſula.j.qui potio.in pig.ha. Nā ibi nulla eſt ambiguitas. Fuit enim pactum appoſitum circa hypothecam:quod pactum debet declarari ſecundùm conuentionem appoſitā in principali obligatione:vt C. per quas p. ſo.nobis acquirit.l.ij. Dicas ergo ad l. ſi in emptione.ꝙ hic conſtabat pactum appoſitum à venditore: ibi erat dubium. Et ideo in dubio fit interpretatio contra eum pro quo profertur. Ratio:quia cum ipſe fundet intentionem ſuam ex pacto,pactum debet eius intentionem probare de neceſſitate:aliàs non ſequitur condemnatio: vt l.nō nu lis.& l.nō epiſtolis.C.de proba.ideo interpretatio fit contra eum, qui intentionē

3 ſuam non probat. Ex hoc dico†quod ſi pactum eſſet appoſitum pro vtroq;,interpretatio fieret contra eum qui ex dicto pacto fundat intentionem ſuam,per rationem prædictam: quia ſi eſt obſcurum vel ambiguum,intentionem ſuam non probat. Facit j.de reb.dub.l.cùm quæritur.& j.de verb.obli.l.ſtipulatio iſta.ſ. in ſtipulationibus Quod facit ad q.quam pridie habui de facto inter ciuitates Tuſciæ.& Archiepiſcopum:quia queſtionē nūc non proſequor. Oppo.j.de contrahen.emp.l.ſi ita. Gloſſ. ſoluit: ibi non eſt obſcuritas,vel ambiguitas, & ſic non habet locum hæc lex:ſed eſt ibi incertitudo,quæ reſultat ex alternatiua: ideo eſt electio debitoris. Opp.de l.eum qui calēdis.in prin.j.de ver.

1 4 oblig. Soluit gl.notabiliter.†Interpretatio fit contra proferentē, ſeu contra eum pro quo profertur: niſi per talem interpretationem diſpoſitio redderetur inutilis:quia tunc interpretatur eo modo quo valere poteſt:vt j.de reb.dub.l. quoties.& j.de verb. ob.l.quoties.& d.l.eum qui calendis.in prin. Oppo.de l.ſemper

5 in ſtipulationibus.j.de re.iur. Sol. Fateor†ꝙ prius debet fieri interpretatio ſecundum illud quod veriſimile eſt:vt d.l.ſemper in ſtipulationibus.& l.in obſcuris.per Dy.extra de regulis iuris.c. inſpicimus.lib.vj. In dubio fit contra proferentem: vt hic. Ideo pro huius declaratione glo.diſtinguit,& bene. Tu latius ex prædictis diſtingue per te ipſum.†Quæro,per quem fiet iſta interpretatio? Rñd.per iudicē:vt l.volūtatis.C.de fidei. & ꝙ ibi not. Quæro an ꝓpter hoc poſsit iudex principaliter adiri,vt declaret qualiter verba obſcura vel ambigua alicuius diſpoſitionis deb eāt intelligi. Ego determino ꝙ ſic,in l.ſtipulatio iſta.ſ.in ſtipulationibus.et ibi tex.j.de verb.ob.& l.cùm quæritur de reb.dub.

2 Tale pactū. Cōfeſsio ſine cauſa,etiā extra iudiciū, ad liberandū diſpoſitionē in-

2 b ducit.h.d.Opp.pactū eſt duorū vel pluriū in idē placitū ver.cōſenſus,vt ſ.e.l.j.ſed hic nihil placuit paciſcē tibus:ſed ſolū ꝓlata ſunt quædā verba enūciatiua de ꝑterito,vel de ꝑſenti:ergo nō eſt pactū.huius timore dici gl.addē.ſ.me velle, &c. Certè eſt deſtruere legē,& beneſciuiſſet iuriſcōſultus dicere ſi voluiſſet. Intelligas ergo ſimpliciter. Ad contrariū rñdeo vt ſtatim dicam. Oppo.ꝙ conuentiones debent fieri per verba de futuro:vt l.v.ſ.ſtipulatio.j.de ver.obli. Dicit glo.ibi in ſtipulatione: hic in pacto. Tu dicas ꝙ ſemper pactum fit per verba.de futuro expreſsè,vel tacitè intellecta:vnde qñ dico,profiteor te nō teneri:iſta eſt cauſa de præſenti vel de ꝑterito,ſubintelligit diſpoſitio neceſſaria:ideo promitto non petere.& iſtud de futuro. Seq tur enim de neceſsitate,ſi non teneris:ergo non petam. Simile in l.quia dicitur.j.de euic. promitto furē non eſſe, &c.ſubintelligit ſi contrarium appareret,tenear ad intereſſe: vñ ſemper habet cōuentionem ſeu diſpoſitionem de futuro,tacitè, vel expreſsè, vt

c d.l.v.ſ.ſtipulatio. Oppo.ꝙ confeſsio ſine cauſa non valet,ᶜ vt l. cùm de indebito.ſ.fi.de proba. Sol. ſpeciale hic fauore liberationis. Secundò oppo. verba enunciatiua extra iudicium non induc unt diſpoſitionem,ſed ſolùm probationem:vt l.publica.in fi.j.

d depo. Sed hic dicit ꝙ inducit pactum:ergo &c. Sol. ſpeciale[d] eſt fauore liberationis. Item hoc intellige præſente parte: quod in

e telligitur ex dictione,te.ᵉ& ſic ibi erat ille, ad quem ſermo dirigebaᵗ. Secus ſi abſente parte:vt l.idem in duobus.ſ.e.& ibi dixi.

1 ☞*Tranſactione facta in cauſa appellationis,videtur ſolum illi inſtantiæ renunciatum & ſententia prima remanet firma,ſi id,quod deuenit in tranſactione, nō impleatur.*

2 *Pactum de parendo ſententiæ ſi tranſactioni non parcatur,meretur executionem: ſicut ſententia & confeſsio.*

3 *Iudex appellationis exequitur ſententiam quam ipſe confirmauit. Quādo ſēt̄ia remanet firma,ꝓpter curſū fataliū,uel aliter primus iudex illā exeq̄tur.*

4 *Remiſsio condemnationum facta cum pacto: quòd ſi prædicta fecerit, reincidat in pœnas prædictas: quando teneatur,remiſsiuè.*

f Qui prouocauit. ᶠAntequam glo.veniat ad contraria Venio primò ad contraria. Oppo. dicitur hic ꝙ iudex ſententiā primam ſequitur: ſed ſententia extinguitur per appellationem: vt l.j.ad Turpil.in fi. Item pactum fuit nudum: ergo ex eo non poteſt agi:igitur iſta executio non poteſt fieri. Sol. Dicit glo.poterit damnarivt ſtet conuentioni:& ex illa ſententia agetur. vide glo. Sed quomodo, cùm dixi iſtud pactum eſſe nudum, poterit damnari ex eo? Reſpon. intelligas pactum ſic cōuentum quòd poterit veſtiri poſtea rei interuentu: vt puta,ſi à lite deſiſtam, dabis mihi tantùm,vt no.in l.j.in fine magnæ glo.C.de pac. Vnde licet fuerit nudum ab initio,fuit veſtitum poſtea rei interuentu. Secundò modò ſoluit gloſ. ꝙ hic per tranſactionem videtur renunciatum appellationi: & ideo prima ſententia mandatur executioni ſicut ſi alio modo appellatio eſſet deſerta. Sed ad hoc oppo. ſecundùm glo. quando appellatio eſt deſerta, iudex appellationis non exequitur ſententiam ſed iudex primus, ac ſi appellatum non eſſet, vt C.de tempo.appel.l.fi.ſ.pe. Intelligit gloſ. ꝙ hic iudex appellationis erat iudex delegans, qui exequitur ſententiam delegatorum ſuorum. quaſi dicat ſecus ſi iudex, qui de principali cauſa ꝓuinciaſſet, fuiſſet ordinarius, vt l. ꝓcipimus. ſ.in his autem omnibus.de appellationi.& C.de epiſc. audi. aut. ſi quis litigantium. Secundùm iſtam glo.†habes vnum mirabile,ꝙ facta tranſactione in cauſa appellationis,videtur ſolùm illi inſtantiæ renunciatum:& ſententia prima remanet firma, ſi id, quod deuenit in tranſactione,non impleatur. Quod multū notamen mihi hoc non placet: quia ſi hoc eſſet verum iſta conuentio,qua promiſit ſe ſatisfacturum iudicatis. ſi intra tempus non ſoluerit,nihil operaretur quod videtur eſſe neceſſe,vt hic. Præterea,ſententia prima eſt extincta per appellationem. & remanet dubium,per tranſactionem illud dubium tollitur:vt l.poſt rem. & l.j.j.titu.j. Vndevidetur à toto per tranſactionē eſſe receſſum. Vt igitur ſuſtineamus iſtam glo.dic ꝙ ibi non fuit receſſum à toto ſimpliciter,ſed ſub cōditione, ſcilicet ſi intra certum tempus ſolueret. ſi igitur non ſoluit, fuit conuentum ꝙ ſententia prima remaneret firma,& appellatio tolleretur:meritò illa prima ſententia executioni mandatur. Et hoc putarem verum in ſe:tñ æqualiter repugnat textui qui innuit ꝙ antè erat facta tranſactio. dum dicit:qua trāſegerat quod tempus eſt præteritum pluſquam perfectum. Præterea,repugnat tex.qui dicit iuſtam conuentionem veluti confeſsi ſequitur. Non enim dicit ꝙ ſententia mandetur executioni:ſed ipſa conuentio de ſoluendo:& ideo putarem nō

2 malè dicendum quòd iſte ſ.breuiter hoc dicat. Pactum†de parendo ſentētiæ ſi tranſactioni nō pareat,meretur executionē: ſicut

a ¶Duo ſpecialia. Not.caſum in quo pactum nudum parit actionē: licet Bar. hic dicat ꝙ ideo eſt,quia factū eſt in iudicio,prout in ſimili multū not. dixit Bar.in l.j.circa fi.Iudi.ſol. Pro quo facit l. ſi fideiuſſor.qui ſatiſdare cog.& l. oſtendimus.ſ.fi.de fideiuſ.tuto.& quod no.Bar.& doc.in l.j.in prin. de verb. obli.per aliquos in l.ij.ſ.voluntatē.ſolu.mat. Ad hoc facit l.pacta nouiſſima. in fi.& quod ibi no. Bal.& doc.C.eo.no. glo.& Bart.in l.j.C. de cur.bo.dā.& not. per aliquos in l.ſi finita.ſ. eleganter. ſed Bal.hic tenet contra. per l.ſiue apud acta. C. de tranſac. & ibi Bal.l.j.ꝓ Lu.in l.ij. in prin.de verbo. ob.

b ¶Meretur executionem.Bal. hic contra. & pro eo vide quod not.Ioan.Andr. poſt Imo.in c.ſi quando. de offi.deleg.Ang.et Imo.in l.à diuo Pio. in prin.de re iudi.

c ¶Vltimò facit. Ad de Barto.in l. non ſolùm.ſ.iniuriarum.de iniur.
↛P. PAV. P.

d ¶Poſt diuiſionem. Pro intellectu huius ſ. vide Commen.in conſil.viij. incipien. duo erant ſocij. ante finem.

e ¶ſ.pater.Hunc text. ſingularē facit Bald. in c.primo de duob. fratri à ca.inue. & in l.cùm acutiſſimi. C. de fideicommiſ.in j. colum.
↛P. PAV. P.

e ¶Pater.,Circa regulam quæ colligitur ex hoc ſ. cum gloſſ. quòd ſtatutū in vno caſu intelligatur ſtatuum in alio,in quo veriſimiliter ſtatuentes idem ſtatuiſſent ſi fuiſſent interrogati, vide Angelum in conſi.xxiij.in xj.co. in ij.volumi. & conſilio cccccxlj. in iij. columa. Item vide Iaſonem in l.Barba. in ij. columna ſ. de officio.prætor.etiam hic. Et aduerte quia Ant.de But.& Imo. in clemen. j. de reſ. ponunt vnam limitationem ad iſtam regulam ideo eam impugnat Iaſ. in dicta l.Barba.in iij.columna & aliquid dicet hic ad fi. Item an iſta regula procedat etiam quo ad extenſionē de perſona ad perſonam,de qua veriſimile eſt ſtatuentem idem ſtatuiſſe, etiam de regula prædicta vide Iaſ.in l.cū res.in vj. nota. de lega.j. Item vide quæ dicit Alex. in conſil. xlvj.in j.colū.& vlti. contra iſtam regulam. Item quòd iſta regula procedat qñ aliqd eſt expreſſum ex quo poſsit argui talis fuiſſe meᵍ, vide Deciū cōſil. lxxxix. col.pe.vbi etiā ponit aliam limitationem.

f ¶Glo.inducit.& dū gl.hæc in fi.dicit not. id eſſe ſeruādū de iure ꝙ licet nō ſit ſtatutū quod veriſimiliter ſtatutū eſſet,ſi hoc quæſitū fuiſſet adde quod hāc glo.etiā in reſcriptis allegat pro no.Bald.in l.j.C. q̄ res pig. Et pro iſta gl.facit l.Titius.ſ.Lucius.& ibi no.Pau.de Caſt. de libe. & poſthu.

g ↛P. PAV. P.¶Hæredē appellat.vide Barb.in c.fi.in iij.col. & ſeq, de ſucceſ.ab inteſt.

h ¶Hæredē facerem, Sed Lu.in auē.ſimiliter.C.ad l.falci.circa vj.priuilegium tenet cōtra Bar.etiā in pia cauſa ꝓ regulā l.hereditas.C.de pac. cōſi. & oſtendit iſtū text. hoc nō probare. Dicit tñ ꝙ forte opin. Bar.ſeruareᵉ in practica:qa nunquā habuit cōtradictorem. Sed certè etiā Ange? hic tenet cōtrarium per l. verba teſtandi. aliàs eſt l. verba contraxerūt. de ver. ſig. Adde etiam poſt do. Iaſo.q inclinat in ptē Barto.& de veritate eius qđ dicit Bart.in l.j.C.de ſac.ſan. eccl. Pau.de caſ.cōſi.exc. & credo quod opin. Barto. ꝓcederet non extātibus filijs: aliàs nō:quia hoc ponderat Abb. alle. conſil. xj.p d.Iaſ. & ꝙ plus priuilegij nō habeāt piæ cauſæ ꝙ filij,vo luit Abbas conſi.cv. incip. caſus in facto, vbi voluit ꝙ ſicut non valet teſtamētū ratione volūtatis imperfectę ĩter liberos, per allegata per eū: nec eodem modo ad ptā cām. Nec videt bona cōſideratio: pater nō poſt nutu teſtari inter filios: & tñ ad piam cauſam pōt ergo magis priuilegiata: & quia ſic reſultat argumentatio. Nā licet pater nō teſteᵗ inter liberos: tñ hæreditas eſt eis debita,non ſic piæ cauſæ:ideo eiᵍ fauore cōceſſum eſt vt nutu teſtator poſsit pro illis diſponere. Et vnum not.qđ cōſoluit Frā. de Rāpo.conſil.xj.in conſi.Cal. ꝙ ſi teſtator nutu inſtituit ſororē, & notariᵍ interroget an poſt mortē ſororis velit bona diſtribui ĩter pauperes & annullat ꝙ ſic,deinde notarius interroget an velit ꝙ appo natur clauſula codicillaris, & ſimiliter annuat ſic:ꝙ ĩ virtute talis clauſulæ venientes ab inteſtato tenētur reſtituere hæreditatem teſtatoris: & poſt mortē epiſcopus bona diſtribuet.
☞POMATES.
¶Relinqueret. Vide oīno Iaſ.in l.licet.per iſtum text.ver.v.C. eo.col.ij. Item pia cā fauorabilior, vt per Feli. latè in c.in præſentia.col.x viij.de ꝓba.& not.contra iſtā opi.Bar. eō forte tex. in l.diu⁹.ff.de mil.te.
¶Si intra. Et quid in caſu huiᵍ l. ſi pro-

2 *Mandatum factum epiſcopo, quando tranſeat in ſucceſſorem,remiſsiuè.*

3 *Verba enunciatiua de faciendo aliquē hæredē,inducūt diſpoſitionē ad pias cauſas inter liberos,& fauore militis.*

4 *Legata non debentur per authen.ex cauſa. filio ignoranter præterito.*

e Pater. ᵉPactum factum vni, qui ſolus ſucceſſurus ſperabatur, prodeſt aliꝭ præter ſpem ſuccedentibus.h.d. Pro declaratiōe text.quęro de intellectu huius verbi,remaneret. Glo. dicit optimè ꝙ pōt intelligi,remaneret,propriè ſi dos nō eſſet ſoluta:vel ſi eſſet ſoluta dos, tunc intelligitur ĩpropriè remaneret,i. redderet & ſolueretur:vt C.de do.ante nup.l.ſi cum ante.

1 Nota†ꝙ verbum remaneret, eſt cōmune. Poteſt enim eſſe directum, & obliquum: vt hic patet. Dixi plenè in l.centurio. j. de vulg.& pupil. Quęro quis opponeret doli exceptionem,de qua loquitur iſte tex. Certè ex gl.poſita ſuper verbo,remaneret,colliguntur duæ lectu.ſecūdū vnam,ſ.quādo dos erat ſoluta,opponet exceptionem maritus,ſi cōueniaᵗ à fratre:ſecundū aliam op ponēt doli exceptionē filij defuncti, ſi conueniaᵗ à marito.quælibet eſt bona. Glo. in

f ducit ᶠiſtā l.in argu.ad q.† ſi papa mandat

2 alicui epiſcopo:vtrum tale mandatum porrigatur ad eum ſucceſſorē. De quo habuiſtis in l.& quia ſ.de iuriſ.om.iudi. & eſt diſtinguendum. Aut per noīa appellatiua, aut per propria, aut per vtrūq; apponitur. Dixi in l.ſi cōmunis ſeruus,de ſtipu.ſeruo.

3 Vltimò†nota ex hac l. ꝙ qñ aliquis in actibus inter viuos aliquem ſuū hæredem ap-

g pellat:ᵍ videt in eū ſuum iudiciū conferre,

h & eum hæredē facere:ʰ vt hic in fine. Vide tex.ibi,in fratrem ſuum ſupremū iudicium contuliſſe videtur. Quod fortè procederet ſi hæreditatem ad pias cauſas relinqueret.ⁱ extra de ſucceſ.ab inteſt.c. fin. Item ſi eſſet miles,arg.C.eod.l.licet. Vel ſi eſſet inter liberos:argumē.l.hac conſultiſſima.ſ. ex im perfecto.& auē.ibi poſita C. de teſta. & de natu.li.auē.ſi quis.aliās autem non ſufficeret nec prodeſſet:quia ſolēnitas teſtamenti

4 ſufficeret. Vltimò nota†iſtam l. multū pro opi.mea in auē. ex cauſa.C. de libe. præte. vbi teneo quòd ſi pater præteriit filiū quē ignorabat,vel poſthumum, cùm vxorem prægnantem ignoraret, quòd legata non debeantur ex vigore illius auē. Cùm enim prouiſiones factæ inter viuos, q̄ ſunt maioris roboris, irritentur propter liberos ſuperuenientes:vt hic,& l.ſi vnq̄.C.de reuo can.do.multò magis legata & vltimæ voluntates. Pro hoc C. de mili. teſta. l. ſi cùm vel in vtero.

1 ☞*Pactum nudum uc ſtitur rei traditione:niſi traditio ſit facta ad liberandum à præcedenti obligatione.*

2 *Contractus innominatis uariantur ſecundum perſonas.*

3 *Contractus innominati celebrantur etiam per dictionem,ſi.*

4 *Pactum de liberando in futurum producit exceptionem in præſenti.*

k Si intra. ᵏEx pacto de liberādo implera cōditione non cōpetit actio, ſed exceptio. hoc dicit. Nota duo. Primò ꝙ ex tali pacto non k

mitto tibi ꝙ de x. q̃ mihi debes, ſi ſoluero v.intra mẽſem te liberabo:elapſo mẽſe non ſoluiſti: peto x.tu dices ꝙ nõ debeo audiri niſi in v. quia alia præſumũt in frandẽ vſurarũ.vi de Bal.in l. cum alle gas.in vj.colũ.C.de vſur.

✠P. PAV. P.

a ¶Exceptionem. vide Are.in l.et qui ſe. in ij.colũ.de acquir. hæredi.

b ¶Dicũt Doct. Vide Bar.in l.naturalis.in §.ſed ſi facio.j.de prę ſcri.verb.

c ¶Hæc gl. Et hanc gl. ponderat Bald. in l. qm̃.C.de rerũ pmu. an ex euentu conditionis pactũ nudum veſtiatur.

d ¶Ad ſecundum. Ex hoc not.ꝙ licet ex ta li pacto nõ oriatur ius agẽdi, poterit tñ iſte q debet liberari, recurrere ad iudicẽ, vt faciat ſe liberari, ſecundũ gl.no.in l.ſi contendat de fideiu. & gl.in l.aurelius.§. ſi cẽtũ.de li.le. & q̃d no.in l.ſi.finita.§. ele gãter.de darn. infec. ☞POMATES.

e ¶Inter debitorẽ. vid iſtã l.allegatã ꝑ Fel. c.cũ ex offi. col.v.de p̃ſcri.Imo.cõſ.lxvj. in vlt.colũ.

f ¶Inter debitorẽ. Soluenda tributa. Not. Bal. in l. cũ notiſſimi. de preſcri. xxx. anno.

g ¶Cũ in eo. Ad nota ta q̃ Gul hic vid no. ꝙ Bar.in d.auth.mi noris debitor.in prĩ. ☞POMATES.

h No.validũ. vide Fel. in c.cũ veniſſent co. ij.ver.ij.d̃ te.& Bar. cõſ.xcvij.co.xiij.vo Ju.j.limitat iſtã gl. d̃ qua hic vt ꝙ Bald.l. pe.C.de pact.

i ¶Pactũ habere exitũ vide Bar.in d. auth. ſed cũ teſtator.et i l. nemo poteſt. de leg. j. circa prin,

habet actionem. Secundò ex tali pacto ha bet exceptionem.[a]Oppo.de l.in traditionibus.j.eod.C.de rerum permu.l.ex placito. Gloſſ.immiſcet iſta duo contraria: tamen in veritate ſeparata ſunt,& ſeparatas ſoluationes habent.Et ideo aſſumo primam.Videtur enim iſtud pactum veſtitum:quia in rei traditione appoſitum:vt j.eod.l.in traditionibus.ergo produxit actionem. Reſpõ. quòd non fuit ⁊ appoſitum illud pactum in traditione rei. Vel aliter, Poſito quòd in traditione rei eſſet appoſitum,illud eſt verum:quia pactum tunc veſtitur niſi traditio fieret ad liberandum à præcedenti obligatione:tunc enim veſtiri non poteſt. Hic eſt caſus hic,ſecundùm iſtam lect. Et hoc verum,ſi tunc ſolui tenebatur præciſè ſoluere.Secus ſi non poterat cogi:quia habebat dilationem,vel erat tantum naturaliter obligatus v:vt not.in d.l. in traditionibus. Contra hoc oppo.quia quandoq; ſolutio, quæ fit ad liberandum inducit obligationem:vt in venditore tradente rem. Sol. dicit gl.ibi ideo,quia hic agitur. Vel verius: ibi erat antè obligatus ex conſenſu:non autem obligatur ideo quia tradit rem,licet tollatur obſtaculum exceptionis, quod erat, per l. Iulia.§.offerri.de actio.emp.& ſic remanet ſolutum contrarium de l.in traditionibus.Opp.ij.licet iſtud pactum non fuit factum in rei traditione: tamen debet dici veſtitum rei interuentu, ſolutione poſtea facta:vt l.iuris gentium.§.j.ſ. eod. & C. de re.permu.l.ex placito.& l.rebus.vnde producit actionem præſcriptis verbis.Solu.dicit ibi: Vel dic ſecundò quòd hic fuit contractus innominatus: facio vt des; ex quo oritur actio de dolo,quæ non habet locum cùm exceptio competit. Certè huic repugnat tex.qui dicit,ſi mihi ſolueris,te liberabo.& ſic magis erat do vt facias, quàm facio vt des:niſi dicas verba aliter fuiſſe concepta quã tex.dicat:quod abſurdum videt. Præterea dicunt doctores[b] moderni quod magis debemus inſpicere modum implendi,quàm modum contrahendi;licet gl. hic hoc reprehendat.⁊Fgo ſemper dixi vobis ꝙ contractus innominati,variantur ſecundùm perſonas. Nã ſicut emptio dicitur ex parte ementis,& vendito ex parte vendentis:ita hic ex parte dantis dicetur do vt facias:& econuerſo ex parte facientis, diceꝫ facio vt des. Dicemus in l.naturalis.j.de p̃ſcri.ver. Quicquid tamen ſit, ex hac gl.nota⁊ quòd contractus innominatus celebratur etiam per dictionem,ſi. Item nota in l. hoc iure.§.j.de dona. Contraria no.in l.ſi quis cum debitore.j.de iureiurando. Sed ſubſtinendo glo.iſtam dicunt doctores quòd quando ex eo quòd apponitur per dictionem ſi, aliquid parti adeſt,inducit contractus innominatus. Ita loquitur hæc glo.' & ſimiles. Secus ſi parti nihil adeſt,vt d.l.ſi quis cũ debitore. Dñi, puto hoc ſatis ,pcedere accipiẽdo cõtractũ impropriè:nã ,ppriè cõtractus eſt, ex quo vltro citroq; oriť obligatio:vt l.labeo.§.cõtractũ.j.de verbo.ligni.Sed in propoſito non eſt: quia illud , ꝙ apponitur per dictionem ſi,eſt in conditione,non in obligatione;vt l.ſi quis ſub conditio.j.ſi quis omiſſa cauſa teſta. vnde cũ ex parte vtriuſq; non ſit obligatio:propriè contractus non eſt, licet parti aliquid adſit.Pro hoc habes tex.cum gl.no.in l. ad veterani.§.j.cum ſua glo.& l.qui fundũ.j.ad le.falc. & l. ſi fundus. eo.tit. Satis tamen placet ꝙ implemento ſecuto dicatur contractus,licet impropriè:cùm actionẽ præſcriptis verbis producat vt no.in dicta l.hoc iure.§.j. Nec obſtat iſta lex:quia dico ꝙ hic parti nihil adeſt. Soluit enim ſibi debitum: ſinautem adſoluẽdũ cogi non potuiſſet,fateor quòd producet actionem: vt ſuprà dixi. Venio ad ſecundum[d]. Dicitur hic quod habeat exceptionẽ. Nota,tu iuuenis,⁊ꝙ pactum de liberando in futurum, ꝓducit exceptionem in præſenti:quod perpetuò tene menti.

2 ☞*Creditor poſſidens prædium pignoratum,tenetur ſoluere tributa.*

e INter debitorem.[e] Pactum priuatorũ iurí publico non præiudicat.h.d.Oppo.j.eo.l.epiſtola.§. pactũ Sol. Pactum non præiudicat fiſco,ſed ipſis cõtrahẽtibus:quod not. Hodie verò eſt aliter ſtatutũ per authẽ.poſitã C.ſine cenſu vel reli.l.j.⁊Vltimò not.iuuenis quòd creditor cogitur ad ſoluenda

f tributa[f] prædij quòd poſſidet iure pignoris.

IN emptionibus. Contrahentes tenent ad naturalia cõtractus, niſi aliud actum ſit.hoc dicit. Vel ſic: Naturalia contractus tranſeunt ſine pacto,ſed poteſt contrarium paciſci.hoc dicit.

g VM in eo.[g] Tutor idẽque creditor debet eſſe contentus ea parte,ad quam creditores alios reuocauit.h.d.Nota ꝙ ſecundum iſta iura creditor poteſt eſſe tutor.hodie contra:vt in authenti. minoris.C.qui da.tu.poſ.Nota caſum in quo officium ſuũ eſt ſibi dãnoſum:ſed hoc ideo:quia pactum ſuũ pluribus creditoribus poſſet ſibi nocere,vt vidiſtis.ſ.eo.l.& ſuũ.in fi.tamẽ in hoc tutore eſt plus vt deciſio particulariter facta cum creditoribus ei noceat.aliàs non noceret,niſi fuiſſent conuocati iu vnum: vt d.l.& ſuum.in fi.Quærit gl.quid ſi decidit diuerſimodè,cum ali quo plus,cum aliquo minus. Dic vt in gl.& eam nota &c.

DIuiſionis. Seipſam ſummat. Oppo. contractus nominati producunt actionem ex eo ꝙ ſunt;vt l.iuris gentium.in prin.ſ.eo.ſed hic eſt contractus nominatus,quia diuiſio:ergo producit actionem.Reſpon.nego contractum eſſe. Diuiſio: enim eſt nomen generis:ſiue enim fit diuiſio animorum ſiue vnius legis, vel diuiſio gratia culturæ,vel diuiſio domus gratia commoditatis habitationis,Omnia iſta appellantur diuiſio:meritò non facit contractum nominatum ſicut permutatio: vt C. de rerum permu. ſuper rubrica.dixi ſ.eo.l.iuris gentium.Secundò oppo.& nunc intro gl.ſi interueniť traditio iſta parit liberationẽ ergo non obligationem,nec actionem.Huius timore legitur hæc lex duobus modis.in glo.primò ꝙ in diuiſione fuit appoſitum de tradenda alia reſocij.Secundo modo legitur in gl.ꝙ ſi ex vna parte eſt ſecuta traditio veſtitur pactum , vt poſsit agi contra alium, vt impleat contractum diuiſionis.& iſta eſt vera:tene menti iſtã legẽ.

1 ☞*Argumentum de ultimis uoluntatibus ad contractus procedit.*
2 *Ratio quare teſtator non poteſt remittere Falcidiam hæres ſic.*
3 *Teſtator non poteſt remittere cautionem de utendo fruendo arbitrio boni uiri.*
4 *Caſus,in quibus quis poteſt renunciare iuri,pro ſe introducto.remißuè.*
5 *Pactum per quod quis renunciat defenſioni ſuæ quando ualeat.*

h PActum. Poteſt teſtator, & poſſunt contrahentes renunciare iuribus pro ſe introductis.hoc dicit.⁊Nota validum[h] eſſe argu. de vltimis voluntatibus ad contractus: de quo per Gul.& per Dyn.in l.ſeruum filij.§.eum qui chirographum. in fi.j.de legj. & quaſi idem dicũt.Oppo.ꝙ quædam poteſt facere hæres,quæ non poteſt facere defunctus. Poteſt enim remittere hæres falcidiam;defunctus non: vt l.quod de bonis §.j.j.ad l.falci.& C. ad fal.l.fi.Sol.non eſt bonum ar.quando non eſt eadem ratio. Modò videamus⁊diuerſitatem rationis:quare teſtator non poteſt prohibere falcidiam.Reſpond.ꝙ Falcidia fuit inducta ad vtilitatem hæredis;& ad vtilitatem publicam,ſ.ne teſtamentum deſtrueretur nullo exiſtente hærede: cùm nullum commodũ ſentiret:vt j.ad le.Falci.l.j.& Inſti.ad l.Falc.Intereſt enim reipubli. teſtamenta & vltimas voluntates habere exitum[i] :vt l. vel negare.quemadmo.teſta.aper.& ſic teſtator non poteſt hoc tollere,cùm fit propter vtilitatem publicam:ſed quando hæres remittit,ceſſat hic timor:quia iam eſt adita hæreditas. Sed dices: ſi ratio eſt publica vtilitas,vt dixi, quomodo hodie teſtator poteſt remittere falcidiam,vt C.ad legẽ. falcidi. authenti. ſed cum teſtator? Reſpond.hodie ille timor ceſſat:quia ſi ex teſtamẽto nõ adiret hereditas,in quo eſt ꝓhibita detractio falcidię: nihilominus valẽt relicta in teſtamẽto:vt in aut.de hęre.& falci.§.ſi verò expreſsim q̃ eſt nouiſsimus caſus iuriſcõſulti q̃ nõ habebant fidẽ Chriſti,& non habebãt ſpẽ futuri præmij, cogitauerũt ꝙ nullus adiret hæreditatẽ niſi ſub ſpe cõmodi pecuniarij. Imperator Iuſtinianus,qui fuit Chriſtianus,cõſideravit ꝙ qs adiret heredi tatem ſolum propter iſtud cõmodum quod habet, ſ.premium à Deo in exequendo illam volũtatẽ:vt d.§.ſi verò expreſsim. Secundo oppo.C.vt in poſſeſſ.legato.l.ſcire debetis.Sol.Ibi loquiť de⁊cautione de vtendo & fruendo,quam defunctus nõ poteſt remittere:hic in cautione de legato præſtando.Ratio , quia iſta eſt inducta fauore defuncti: illa fauore hæredis. Sed hæc ratio non eſt ſufficiens,per legẽ, vnum ex familia.§.ſi rem.ff. de lega. Eſt ergo ratio:quia ſi illa cautio de vtẽdo, & fruendo remittere tur,quis inuitaretur ad delinquendum, quod eſt contra publicam vtilitatem. Idem nota in d.l.ſcire debetis.⁊Vltimò glo.quę eſt hic,enumerat caſus,in quibus quis non poteſt renunciare iuri pro ſe introducto:qui caſus omnes comprehenduntur ſub diſtinctione quam dedi vobis in l.ius publicum.ſ.e.vbi potes per te videre ſi intuearis diligenter. De vno poſſes dubitare,ſ.de caſu l.cum precario.j.de preca.ſed certè ibi nõ valet pactum quia eſt contra formam datam à lege. Eſt enim precarium quod reuocari poteſt ad libitum concedentis, ſi facio pactum in contrarium:ſcilicet ꝙ non liceat:eſt contra formam contractus,vt ibi, & in l.vbi ita donatur.de dona.cau.mor. Nota etiam[a] alium causum qui hoc ponit ꝙ pactum ⁊ per quod quis renunciat defenſioni ſuæ[b] non valet.quod intelligit in cauſa ſtatus & perſonæ ſuæ: aliàs bene exceptionem ſuam in ſui fauorẽ poteſt quis per pactum tollere.

1 ☞*Pactum appoſitum in traditione rei,quando producat actionem.*
2 *In contractibus innominatis ſi fiat traditio rei ex interuallo,quando poßit apponi pactum in ipſa traditione.*
3 *Pactum appoſitũ ad excipiendũ quãdo ualeat ad agendum.*

EMptor. Si emptio fuerit ſtipulatiõe vallata , aliter nudo conſenſu non receditur:& pacta vltima ſunt ſeruanda.h.d.Oppo.ꝙ per pactum ſecundum fuit prima venditio renouata:vt l.iuris gentium.§.adeo.ſ.eo.Ergo per vltimum pactum non poteſt fieri,vt ex primo agatur,cùm ſublatũ ſit ipſo iure.Glo.ſoluit quòd non fuit actum vt non tolleretur primum.Tu dic aliter,ꝙ hic prima conuentio non ſteterat in finibus conuentionis,ſed fuerat ſtipulatione vallata. Dicit tex.& ſic nõ erat res integra. Vnde per ſe ſecundum pactum ipſo iure tolli non poterat,vt hic notatur.

1 ☞*Per epiſtolam etiam quis præſenti loquitur.*
2 *Subſcribens ſcripturæ factæ per alium,ſibi præiudicat.*
3 *Clauſula generalis reſtringitur ad præcedentia nominata, ſi commodè poteſt ſalua ratione recti ſermonis: & ſi nulla cauſa eſt ſpecificata,refertur ad omnia.*
4 *Bannitus,ut ſit cancellatus,an ſufficiat uerbo cancellari,uel requiratur factum.*

Lucius. Liberatio generalis reſtringitur ad ea , de quibus eſt actum.h.d.Primò oppo. ꝙ iſta verba epiſtolæ nihil important:non enim poteſt numularius per ſuam epiſtolam facere inſtrumenta eſſe caſſa, quæ faciunt contra ſe:vt l. rationes.& Lexẽplo.C.de proba.Huius timore legitur iſte §.duobus modis in quibuſdam gl.paruiſ hic poſitis.Vno modo quòd iſta epiſtola loquatur de inſtrumentis facientibus pro ſcribente & tunc procedit ſine dubio. Alio modo vt loquatur de inſtrumentis facientibus contra ſcribentem:tamen alia pars conſenſit & hoc innuit gl.ſuper verbo,habebitur.& aliæ gloſ.ſeq. Et hoc videtur colligi ex text.in prin.§.qui innuit epiſtolam eſſe acceptam à preſente.Ex quo no.duo.Primò ⁊quòd per modum epiſtolæ quandoq; loquitur quis ei, qui præſens eſt.Secundo nota quòd⁊ille , qui ſe ſubſcribit ' ſcripturæ factæ per alium,ſibi præiudicat,ſicut ſi ipſe ſcripſiſſet.Facit j.de fal.l.j.§.inter filium. His præmiſsis:ga reſponſio Scæuolę eſt obſcura,reuoco in dubium quid iuris in quæſtione propoſita? Quidam dicunt quòd pactum reſtringitur ad id,quod erat per numularium cogitatum. C.de transac.l.ſi de certa. Gl. dicit quòd illud pactum generale refertur ad omnia,niſi probetur aliter actum eſſe. Nec obſtat dicta lex ſi de certa. quia aliud in tranſactione , aliud in ſimplici conuentione. Iſta diſtinctio gloſ.non videtur vera: [a] quia ita ex cauſa trãſactionis poteſt fieri generalis remiſsio omnium , ſicut ex ſimplici liberatione:vt l.cum Aquiliana.j.tit.j. Vnde Gul.de Cu.dicebat⁊quòd in dubio videtur actum, vt clauſula generalis reſtringatur ad præcedẽtia nominata. Allegauit ipſe j.de leg. iij.l.quæſitũ.§.j.de libe.leg.l.Aurelius.§.Sticho.Et ita addit Cyhodie.C.de tranſactio.l. ſub prætextu. Quod intelligo verũ qñ verba generalia ſic reſtringi poſſunt ſalua ratiõe recti ſermonis. Tex.eſt nota.in l.ſi ex pluribus.in prin.j.de ſol. Ita in caſu l.noſtræ,vbi dicitur, ſi quod inſtrumentum à te emiſſum , &c. rectè reſtringiť , ſi quòd inſtrumentum pertinens ad menſam. Sed ſi eſſet adiectum , ſi quod inſtrumentum ex quacunq; alia cauſa,vel verba ſimilia:tũc ſecus. Aliàs ſi nulla cauſa eſſet ſpecificata ſto cum gl. vt referatur ad oĩa. Text.eſt in d.l. ex pluribus.j.de accep. Dixi plenè in l.Aurelio.§.Caius. de lib. le.

e Vltimò facit[c] ad quæſtionem.⁊In c.pacis.

4 cõtentum eſt,vt quidam bãniti rebannian tur, & eorum condemnationes ,& banna caſſentur ſeu cancellentur: vtrum ſufficiat cancellari verbo:an eſt neceſſe ꝙ cancellẽtur facto. Quod videtur,vt l.inductum.C. de ſolu.& quod ibi no.& j.de peti.hære.l.ſi quis libertatem.in glo.ſuper verbo,induca tur.In contrarium eſt caſus hic,ibi:pro cancellato habetur.& videtur tex.in l. nihil.la j.j.de adimen.lega.

IN traditionibus. Iſta lex ſeipſam ſummat. Oppo. de reli. l. quod ſi locus. & C. de vſu.quãuis.& j.eo.l.pen.& de diſtra. pig.ſi creditor.§.fi.& C.de iure do.l.auia.& j. ſol. matri.l.quoties.& ſ.eo.l.ſi tibi.in prin.dicit glo.in omnibus illis legibus eſt ſpeciale: & in qualibet ipſarum apparet ratio; & qualiter intelligi debeat.Oppo. C.eo.l. traditionibus.Rñ. pactum valet vt producat actionem,nõ vt faciat acquiri dominium , vt in cõtrario.Fallit in pacto legis commiſſorię, & addictionis in diem . De quo dic plenè vt in l.j.de do.Opp.ſ.eo.l.ſi vnus.§. pacta[f] quæ turpem.Sol. Illud q̃ dicit, quodcũq; pactũ: intelligenon turpe,vel impoſsibile.

1 Quero⁊,vtrum illud pactũ valeat vt actionem producat? Glo.dicit ꝙ ſic: quia eſt veſtitum rei interuẽtu:vt dictum fuit in l. iuris gentiũ.§.quinimo.ſ.e.Hic aduerte:quia quidam reprehendunt iſtam gl. quia illud veſtimentum ſolùm congruit cõtractibus innominatis , vt diximus in d.§. quinimo. Dicendum eſt ergo iſtud pactum eſſe veſtitum cohærentia rei:& ita videbatur dicere Iaco.But.Ego ſto in opi.gloſ. ꝙ dicatur veſtitum rei interuentu,quod dicitur,illud eſt proprium veſtimentum,in cõtractibus innominatis fateor:& ideo niſi habita relatione traditionis[g] ad pactum reſultaret contractus innominatus, non diceretur pactũ veſtitum,vt apparet ex his quæ j.dicentur in glo. Vnde ſi trado tibi rem hoc pacto ꝙ vadas pro me Romã:iſte contractus eſt verè,do vt facias:tamẽ ex parte dantis imple tur incontinenti. Et pro huius declaratione quærit gloſ. [h] pone ꝙ aliàs promiſi tibi rem quam ex interuallo tibi trado adiecto pacto ꝙ vadas pro me Romã. Certè iſtud pactum nõ veſtitur;quia iſta traditio fit ad liberandũ à præcedenti obligatione:ſic nõ reſultat ille contractus innominatus: & ſic meritò non põt dici veſtiri rei interuentu.

a ¶Nota etiam. Facit ꝙ dicto Bart.& doc. in l.cuſtodias.& pub. iud.Bald.in l.j. C.de confeſ.Bar.in l.facultas.C.d iu.fiſ. & hãc glo. limita vt ꝙ Liu. in rub.de arb.in viij. char.

✠P. PAV. P.

b ¶Defenſioni ſuę. vi de Iaſ. in l.pen.in vj. col.C.de pac. vbi ponit quinq; limitationes, & ꝙ circa pœnã perſonalẽ nõ attendať conſenſus nec renunciatio puniendi, vide Feli.in c.paſtoralis.§. quia verò. in j.co.extra de offi.de. ☞POMATES.

c ¶Se ſubſcribit. Nunquid aũt is q̃ ſe ſubſcribit eſt ita obligatus acſi totũ ſcripſiſſet,vide per Iaſ. melius q̃ alibi in aut. ſi' qs in aliquo.in ij. col.verſi. adde.C.de edẽ. & ad propoſitũ vide Bar.cõſ. xcviij. in j.col.vol.ij. Feli.in c.quoniã cõtra.colũ. xxxiij.ỳ. quæro. de proba.

d ¶ Emptor. §. Lucius. nõ videť vera. Et ſic Bar. hic reprobat gl. ſed contrariũ ſecundum quoſdam videť voluiſſe ipſemet bar to. in l. de pupillo.§. ſi pluribꝰ.de ope.nouncia. vide oino ꝓ Bart: in l. ſi de certa. C.de trãſac. & illud teneas.nec Bar. in ali quo ſibi eſt cõtrariꝰ, & iura vtrobiq; per eũ alle.phant. Adde an ſubſcribẽs ſibi p̃iudicet Paul.de Caſ. & quid de ſigillante; vide Ro.cõſi.ccclxiij. & conſi.cccl.

e ¶Vltimò facit. Adde no.per Bar. ĩ auť. caſa. de ſacroſan. eccle. ſequiť Ang. & Imo. in l.j.ad fi.de his quę in teſta. delen. & q̃ no.Bal.in l.ſi credito res.ĩ prin.C.de fidei. per Bal. in l. Labeo. in fi.ſ.e. & in l. ſi nõ ſortẽ.§.adeo.j.de con di.inde. Adde an banitus qui ſoluit condẽnationẽ, habeať ꝓ cancellato,vide Bal. cõſi.xxxj.li.iiij. Paul. de Caſt. cõſ.xxxiij. & cxciij. Ange. cõſi. cclxxvj. ☞POMATES.

f ¶Vltimò. facit vide Feli. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. colũ.xij. de conſti.

¶ In traditionibus. §.pacta. Vide not.in ſi intra.ſ.eo.

g ¶Relatione traditionis. Dixi poſt Sal. in l.legem.C.eo.

h ¶Quærit gl. Et iſtã gl. ad hoc alleg. pro ſingulari : Ange. & Imo. in l. ſi cum dotem.in prin.ſol.mat. & Bal.in l. legem.in prin.C.eo.

✠POMATES. 2 Secundò quærit gl.† quid in contractibus innominatis vtrum si fiat traditio ex interuallo, possit apponi pactum? Gl. dicit q sic nã tunc traditio non fit ad liberãdum principaliter, cùm nõ tenebatur nisi naturaliter tantũ: & ideo potest resultare ille contractus innominatus: quasi diceret nõ do tantũ vt liberet: quia nõ possum cogi, sed etiã vt sic facias. secus si efficaciter teneretur, vt dictum est. Sed contra prędicta opp. extra gl. j. de sol. l. j. in prin. Sol. quãdo soluit ex necessitate non põt apponi pactũ quod ꝓducat actionem. Ita loquitur hic ista gl. sed potest à soluente apponi pactũ, & lex dari solutioni in quam causam conuertat, vt ibi Ex prædictis assume tria verba: Aut traditio fit ex mera liberalitate, nulla cogente necessitate, & potest apponi pactũ, vt hic. nisi in casibus positis in prin. gl. Aut traditio fit aliqua necessitate cogente: & tunc aut erat necessitas, ad quam cogi poterat remedio iuris ciuilis: & pactum appositũ non valet ad agendum, vt hic in glo. & ista est ratio l. quoties. j. soluto matri. & l. auia. C. de iure dotium quia pater si dotat filiam. tenet eã dotare, & ideo simplex pactũ nõ prodest ad quærẽdã sibi actionẽ: potest tamen soluens adijcere, in quam causam soluit: vt j. de sol. l. j. Si verò erat necessitas iuris naturalis, non redacta in præceptis ciuilibus: tũc pactũ appositũ iuxta traditionẽ vestit: quia resultat contractus innominatus, vt dixi. Vltimò [b] gl. dicit † ꝙ interdũ pactũ appositum ad excipiendum valet ad agendũ vt l. si tibi liberũ. j. de act. emp. cũ simi. Sed illud prima facie videtur cõtra casum l. ab emptione. in fi. j. eo. Dic ergo quòd pactũ ad excipiendũ, valet ad agẽdũ: non vt agatur ex pacto, sed vt propter pactum videatur plus debito solutũ, quod repetitur cõdictione illa incerti: vt ll. allegatis in gl. Ex pacto autem non potest agi: vt in allegata l. ab emptione. in fi.

SI quis. Valet pactũ, ne quis cõueniatur vltra quã facere possit. h. d. Quærit gl. quid econtra: an valeat pactũ vt conueniatur in solidum ille qui habet beneficium à legẽ, vt non cõueniatur nisi inquãtum facere potest. Dic vt in glo.

☞ *Pactum ne maleficium committatur, quòd non sit super fluum, & ualeat.*

Promißio de non offendendo facta sub maiori pœna quam sit l. comprehensa ualet.

Promißio de non offendendo facta simpliciter non adiecta pœna quando aliquid operetur.

Quãdo fieri potest per pactũ id, quod fieri posßit per legẽ.

NOn impossibile. Quod fit per legem, potest fieri per pactum. h. d. Opponit. quòd istud pactum non valet tanquã turpe: vt ſ. eo. l. iuris gentium. §. ſi ob maleficium. glo. non declarat. Dico ergo quod promittere pecuniã tibi ne maleficium facias, dicitur turpe: quia gratis teneris facere: ergo turpe est pecuniã accipere: vt l. fi. de cõd. ob tur. cau. Sed simplex promissio de non faciendo maleficium, est honesta & iusta, vt hic. Contra hoc oppo. † ꝙ istud pactum non valet tanquam superfluum: vt l. iuris gentium. §. sed si fraudandi. ſ. eo. Sol. gl. Istud pactum nõ est superfluum: nam pro hoc teneretur curare ne fur fiat Item dicit glo. potest esse ꝙ apponitur pœna maior quã esset per legẽ statuta. Item in actione serui corrupti venit dolus: hic venit etiam culpa. Si igitur nihil adderet pactum, non valeret, tanquã superfluum: licet contra prædicta faciat j. man. l. qui mutuam. Vnde gl. non clarè determinat. Certè, illud quod gl. dicit, fortè apponitur hic pœna: est diuinare. Itè illud ꝙ dicit ꝙ debet curare, & ꝙ tenetur de culpa: illud erat de iure communi in actione depositi, & mandati, & commodati: licet non in actione serui corrupti. vt l. contractus. j. de reg. iur. & ideo per hoc pactũ nihil videtur addi. Dic ergo, ꝙ licet pactũ cõtineat idẽ ꝙ ius cõe: valet tñ: vt d. l. qui mutuã. & hic: ne vitietur tãquã superfluũ: quia §. sed si fraudãdi. loquit' qñ cũ superfluitate immistũ est vitiũ alias secus: vt j. de neg. gest. l. si pupillus. §. j. imò dico ꝙ qñ pactũ cõtinet idem quod ius cõe: licet sit nudũ, producit actionẽ. Dicit eñ conuẽtio legitima. vt l. legitima. ſ. eo. & ibi no. & ad hoc fuit facta propriè ista lex. Merito ergo colligitur ꝙ illud ꝙ fit per legẽ, põt fieri per pactũ. † Iuxta prædicta quæro, si promitto te nõ offendere [d] sub certa pœna maiori quã sit lege cõprehensa, vtrũ valeat ista adiectio pœnę. Tex. est cũ gl. hic. ꝙ sic. In contrarium videt j. de verb. obli. l. si ita stipulatio facta. Sol. Illud verũ in casu illo tãtũ, scilicet si diuerteris. vbi debemus esse contenti pœnis legalibus. Sicut eñ matrimonia debent esse libera incontrahendo, vt C. de spon. l. fi. ita in distrahendo: vt dicta l. si ita stipulatio facta. † Quæro, ꝑmitto te nõ offendere, simpliciter nõ adiecta pœna: vtrũ ista promissio aliquid operetur? dices tu, hic est casus ꝙ sic. Sed dicas: Aut offensio fit in personã liberã, cuius corpus non recipit æstimationem: & tũc videt ꝙ nihil importet quia cũ tales stipulationes cõmittantur ad interesse, vt l. ſi. §. item si in facto. & §. fi. de verb. obl. & hic nõ posset haberi ratio interesse: vt j. de his qui defe. vel effu. l. j. §. sed cum liber homo. ergo &c. Potest tñ dici ꝙ operet' duo. Primò vt criminaliter cõdẽnet in plus, ꝑpter illam qualitatem: qa offendẽdo videt rũpere pacẽ ar. j. de his qui no. infa. l. quid ergo. §. pœna grauior. & l. aut facta. §. causa. j. de pœnis. & arg. j. de re milit. l. omne delictũ. §. miles Itẽ põt esse quod ista stipulatio cõmittatur ad id quod veniebat in actione iniuriarum ciuili per hanc legẽ: & erit fortè hæc cõmoditas, quia actio iniuriarum extinguebatur morte. Item secuta punitione criminali non poterat agi ciuili: vt l. prætor edixit. §. j. j. de iniur. quod non erit in actione ex stipulatione. Nec põt dici quòd loco eius succedat, vt in §. in iniuriarum. l. non solum. ff. eo. quia ibi quando stipulatio venit accessoriè ad actionẽ iniuriarum; hic verò ei accedit æquè principaliter: vt ibi dixi, & probatur in l. item illa §. j. de consti. pecu. quod tamen non determino, sed relinquo sub dubio. Si autem fieret offensio super re aliqua, ita quòd de iure communi actio ad interesse competeret: tunc ista stipulatio ad interesse committetur, vt hic. † Vltimò quæro [e], & reuoco in dubium: vtrum sit verum illud generale, quod potest fieri per legem, potest fieri per pactum [f]. Respon. quædam sunt prohibita ratione publicæ vtilitatis: & tunc non est vera regula hoc modo sumendo, quod potest fieri per legem, potest fieri per pactum priuatorum: quia per legem potest, iuri publico derogari, non per pactum: vt l. ius publicum. ſ. eo. Sed bene procederet ista regula: quod potest fieri per legem, potest fieri per pactum, scilicet publicum populi vel alterius, qui habet potestatem condendi legem, ita intelligitur quod no. in l. nec ex prætorio. & l. neque pignus. §. priuatorum. de reg. iur. Sed si pactum esset prohibitum, quia contra bonos mores: tunc ista sunt conuertibilia: quod non potest fieri per pactum, nec ꝙ legem, & ecõtra: vt no. C. de decurio. super rubri. Dixi plenè in l. oẽs populi. de iust. & iur. in q. illa. de quibus, seu super quibus possint fieri statuta &c.

✠P. PAV. P. ¶Vltimo quero. De ista regula vide Iaſ. latè in §. quædam. in ix. col. insti. de act. et solet communiter dici, argumentum ꝓcedere negatiuè, ſ. nõ potest per legem, ergo nec per pactũ vt tenet Bar. quia potest per actum ergo & per legẽ. Sed non sequitur vt ibi. Et vide bonũ tex. quã ibi ponderat Bal. in l. fi. C. de fideiu. & aliàs concordantias additas in d. §. quædam.

¶Per pactum. an qđ potest fieri per legẽ possit fieri etiam ꝑ pactum, adde ꝙ in his quæ sunt contra legẽ, plus potest lex quam pactũ, secũdũ gl. in l. ij. C. quæ sit longa consue. adde tu circa hoc, & vide Barb. in consi. j. col. xlv. & in cõſ. xxxviij. col. xj. in j. volu. & do. Mari. Soci. in c. ſi diligẽti. in vj. notabi. extra de for. cõpe.

☞ ¶De ista regula vide Iaſ. in §. quædã in ix. col. Instit. de actio. & solet contra dici ꝙ ꝑcedat ar. negatiuè, sed nõ affirmatiuè põt fieri per legẽ ergo ꝑ pactũ. Sed bene valet, põt fieri ꝑ pactũ: ergo ꝑ legẽ sed nõ econtra. Et vide bonũ tex. quẽ ibi põderat Bal. in l. fi. C. de fide fideiuſ. Itẽ vid. Decĩũ in c. j. in ij. col. ver. iij. & post. remo. extra de pro ba. Aut alex.

✠P. PAV. P. ¶Conuentionis nudæ. vide addita per Bar. hic Ro. in consi. xcviij. in vj. co. & in cõſ. ccccxx. in vl. co.

¶Si cũ te. Et ideo dicas. Idẽ dixit Bart. in l. demonstratio. §. ꝙ aũt. de condi. & demon. aliquid in l. damus. j. de conditione indeb.

¶Epistola. De intellectu huius l. vid Inn. in l. ex hac scriptura. circa fi. de dona. vbi melius loquitur quã Barto. ibi.

¶De inof. opp. imò. Sed Ang. hic aliter dicit, videlicet ꝙ causa multiplicandæ obligationis fuit dies ad tecta: ideo ea finita non multiplicatur.

✠P. PAV. P. ¶Pactum de reddẽdis. Circa illud pactum quẽ dicit Bald. in l. ſi qs. C. ẽ postu. vbi etiã latius Salic. & ꝙ facies pactum de quota lite dicatur prædator, vide Alex. in l. ſi ex ſtipulatione. ff. de acquirenda possessio.

¶Sumpt⁹. Nõ valet. contrariũ not. gl. in l. ſi qui. C. de postu. & ibi vide Bar. & Spe. in tit. de salario. §. sequitur. & ſi. certũ. Sed cũ Bar. hic videt trãſire Inn. in c. ij. de alie. iud. mu. cau. fa.

Pactum.

Pactum circa solutionem tributorum, valet inter priuatos, quo ad ipsos tantùm.

De inofficioso.

Pactum personale non extenditur ad hæredes. hoc dicit. Oppo. dicitur hic, neq; iurevllo, neq; ęquitate. Opp. imò ipso iure transit ad hæredem: vt l. eum qui ita. §. qui ita. j. de verb. obli. & l. obligationũ ferè. §. placet. j. de actio. & obli. & j. de leg. j. l. nemo potest. Dicit Gul. quòd hoc ideo: quia talis obligatio succedebat in locum querelæ, quæ extinguebatur morte. Vel dic nullo iure neq; æquitate tale desiderium admitti, quòd minus obstet exceptio: transit tamen ipso iure: vt in contrario. Quæro vtrũ ex tali pacto detur actio. Dicas quòd sic, si fuit impletum ex parte filij: quia de inofficioso non egit: vt l. cùm mota. C. de transac. Quæro, quid si ei fides non seruatur, an possit agere actione prima. Dic vt in gl. & per Cy. & docto. in dicta lege cùm mota. & dicemus j. de inoffi. testa. l. ſi instituta. in princi.

1 ☞ *Pactum de quota, uel certa parte litis, quòd nõ ualeat.*

2 *Ratio quare non ualeat tale pactum.*

Vmptus.

Pactum de reddendis [c] sumptibus valet: secus in pacto facto de quota litis. hoc dicit. Glo. quærit duo. Primò an valeat pactum de quota litis minori dimidia. Dic vt in glo. Secundò quid † si nõ est aliquis pactus sub nomine quotæ: vt puta tertiam vel quartã: sed cùm peterẽtur decem, pactus est de quinq;. Hic sunt opi. Quidam dicunt quòd non. Idem tenet glo. in l. ſi qui. C. de postu. Vera opi. est quod non valet [f]: quia est eadem ratio: ergo &c. vt ſ. eo. l. quod dictum. Vt igitur hoc intelligas: † scias quòd ratio quare improbatur pactum de quota litis, est: quia inducit procuratorem, & aduocatum ad delictum. Nam cognoscens se habiturum partem eius quod cõsequeretur etiam calumniosè aduocabit. Siue igitur faciat pactum de quota litis, siue de certa quantitate, eadem est ratio. Sed vbi promitteretur quantitas simpliciter, vel res non respectu eius quod in litem deducitur: tunc pactum valeret: vt lege prima & secunda. C. de suffragijs.

Si pactus.

Non est in mora qui potest exceptione legitima se tueri. h. d. Quærit glo. quid si aũ pactũ fuisset i mora. Dic vt in gl. Materiã huius legis

Pistola.

Verba enuntiatiua emissa propter aliud, dispositionẽ non inducunt. h. d. De istis vt bis enuntiatiuis plenè dixi in l. ex hac scriptura de do.

Si inter.

Pactum simplex debet seruari, etiam ab hærede. hoc dicit. Oppo. ꝙ istud pactum est nudum: qui geritur: nõ enim impedit trãslationẽ dominij, nec constitutionẽ obligationis, vt in toto tit. de condi. indebi. Ergo hic error 1 nõ impedit pactum. Dicit glo. cõcedo † ꝙ pactũ valet, ita quòd pariat actionẽ: sed ope exceptionis elidit. Vide glo. Istud videt directè contra tex. qui vult ꝙ exceptio nõ oriat. Quare dico altero de duobus modis. Primò ꝙ huic pacto dedit causam dolus debitoris. Vnde cũ testamentũ habeat instar bonę fidei: vt in minorũ. C. in qui. cau. in inte. resti. nõ est necessa. vitiatur liberatio ipso iure: sicut vitiat cõtractus bonæ fidei, cui dolus dedit causam: vt l. eleganter. in prin. j. de dolo. & quod no. in l. de tutela. C. de in integ. resti. & est casus l. eleganter. §. non solũ. de dolo. & j. eo. l. ab emptione. & ibi dicã. Vel dicas, & hoc puto verius. ꝙ error causæ vitiat pactum ipso iure: vt hic. Non obstant cõtraria: 2 quia loquuntur qñ actus nõ stat in finibus cõuentionis nudæ, sed transit in cõtractum nominatũ, vel innominatũ vestitum re ipsa vel rei interuẽtu: quo casu recipit auxiliũ à iure ciuili: adeo ꝙ effectum ciuilẽ producit, ſexceptionẽ vel actionẽ, licet cõtra illud per aliud remedium succurrat. sed qñ stat in nudo nomine conuentionis, & subest error causæ, cessat æquitas ex qua producitur exceptio doli, vt l. ꝙ æquitate. j. de doli except. & hic est casus. † Quid ergo dicis, si liberatio fuisset facta per acceptilatio nem? Glo. dicit idẽ quod hic licet quidã illorũ contradicant: qui dicunt contrariam opi. ego teneo: quia acceptilatio habet nomẽ & formam à iure ciuili: & ideo actionẽ tollit ipso iure: vnde prima non potest agi: sed est necesse ꝙ agatur vt se reponat in pri- 3 stinam obligationẽ, vt j. de cõdi. ob cau. l. ſi quis accepto. † Opp. ij. & vĩ ꝙ error causæ nõ vitiat pactũ sicut nõ vitiat legatũ, vt l. cũ tale. §. fallam. j. de condi. & demõ. & l. j. C. de fal. causa adie. lega. Sol. gl. Certè imò vitiat legatũ si testator aliter legaturus non fuisset. Sed certe aliud est dicere ꝙ simplex error causę vitiat, vt hic: aliud est dicere, si legaturus nõ fuisset. Põt enim esse ꝙ errauerit, & si sciuisset legasset, vt l. cũ rem alienã. C. de leg. & ideo b dicas [b] quædã est causa quæ legato non cohæret, & illa non vitiat legatum: nisi probetur error ꝙ si testator sciuisset, legaturus nõ fuisset, vt d. l. cũ tale. §. fallam. Dico igitur causam illã nõ cohærere legato: quia id qꝑ in legato venit, nõ infert ex necessitate: nec illud causat de necessitate. verbi gratia: quia fuimus socij in studio: vel mihi seruiuit in tali negotio: ideo lego tibi cẽtum. Sed ibi est causa q̃ legato cohæret: qa illud infert vel causat de necessitate, vt puta quia mutuasti mihi centum: ideo lego tibi ille: tũc error causæ vitiat legatum, nec est necesse probari ꝙ testator aliàs legaturus non fuisset, vt l. j. C. de fal. causa adiec. In proposito idẽ dicemus: igitur cũ causa hic causabat & inferebat pactum de necessitate error causæ vitiat pactum. Venio ad ij. rñd. gl. dicitur hic ꝙ ei cui credebam me teneri ad x. ex testamento, delegaui debitorẽ meũ. In eo quod dicit delegaui. non videtur verum: qa delegatio fit per stipulationem, vt l. j. C. de noua. et sic interueniret actus, qui assumit nomẽ & formã à iure ciuili, merito tolleret actionẽ ipso iure: sicut ſ. dixi de acceptilatione. Dic quòd hic fuit simplex iussus de soluẽdo, vt text. dixit. hoc etiam dicebat Iac. But. & etiam do. Cy. hic. Demum dicit glo. quòd ille debitor, cui iussi, compensauit cum eo cui me credebam astrictum. Istud non est verum: quia compensatio tolleret ipso iure actionem, vt j. de compen. l. j. Et ideo videtur dicendum quòd fecit simplex pactum, vt dicit hic tex. ita dicebat Iac. de Ra. Sed in hoc põt sustineri glo. Non enim potest dici compensatio, si vtrunq; non subest debitum: ideo habet vim cuiusdam nudi pacti. Cùm igitur erratum sit in causa, non valet vt dictum est. Sed contra prædicta tenendo hic interuenit simplex iussus de soluẽdo: ergo cadit in contractũ nominatũ scilicet in mãdato j. mãdati. l. j. igitur adminiculũ iuris ciuilis: ergo prima actio tollit, sicut dictum est de acceptilatione & stipulatione. Respõdeo mandatum de soluendo non ad hoc interpontur, vt statim debitor liberetur, nisi solutione secuta: quod apparet: quia mandatum potest reuocari, sed solutio non est secuta nec verè nec ficte: ergo prima actio durat: quia pactum non tenuit: de hoc dixi ſ. eo. l. si cùm fundum.

1 *Error causæ licet non impediat pactum quin ualeat, tamen ope exceptionis elidit ur secundum glo.*

Liberatio facta dolo aduersarij uitiatur ipso iure, sicut uitiatur contractus bonæ fidei.

Error causæ uitiat pactum ipso iure secundum Bart.

2 *Liberatio facta per acceptilatio. tollit actionem ipso iure.*

3 *Error causæ quando uitiat legatum.*

Sicum te.

Pactum factum per errorem causæ actionem in effectu non perimit. hoc dicit. Opponitur. error causæ non impedit actum qui ge

a ¶Si conuenerit. vide Bal. i l. fi. C. de peri. & comm. rei vend. ☞P. PAV. P.

b ¶Si exaltera. Circa iſtam materiam an & quando pactum ceñseatur in rem vel in perſonam, vide tradita per modernos. hic.

c ¶Vt puta Addē c. veniens. de tranſact. & ibi Hoſtien. & alios vide ibi do. Card. q allegauit Bart. hic. And. Bar.

d ¶Et intelligo perſonale. Sed vide Bar. late. in l. ſi ſic. la vlti. de verb. ob. Adde tamen q pactum quo confiteor non teneri debitorē, præſumit ad liberationē realē. l. tale. in prin. ſ. eod. ſecundùm Bal. in l. cū falſa. in ij. colū. C. iur. & fac. igno. ☞POMATES.

e ¶Eodē ti. Vide Ale. cōſ. xiij. in ij. col. volum. j. ☞P. PAV. P.

f ¶Ab emptione. An autem ſolutio contractus dicatur tribuere nouū titulū ei p quo reſoluitur, vi de pulchrè p Aret. in l. pōpōnius. ſ. in dote. de acqui. poſſ. ☞POMATES.

g ¶Quod dixi. Vide Iaſ. in rubri. ff. ſolu. matri.

h ¶Ablatiui. Sequitur Bal. in l. j. C. quando li. ab emp. diſce. ibi quæro nunquid in contractibus. ☞P. PAV. P.

i ¶Ablatiui abſolute. vide & adde idem eſſe in datiuo, ſecundùm Bal. in l. j. in vlti. col. verſi. quātò. C. de fer. de regula. & contra regulā vide Iaſo. in rubric. ff. ſol. mat.

k ¶Eſt bonæ fidei. Si cōtractus eſt bonæ fidei, & diſtractus eſt huiuſmodi. Et ſe quis Bal. in l. j. ſi prin ci. C. qñ li. ab emp. diſce. ☞POMATES.

l ¶Vltimò no. vide Iaſ. ſ. item ſi gs. col. xv iij. Inſt. de acti. vbi limitat hoc dictum.

vide in l. ſi pupillus. j. de verbo. obliga. & per Dy. in c. non eſt in mora extra de regu. iur.

SI debitor. Per ſeruum, in quo habemus vſumfructum, acquiritur nobis exceptio & replicatio. hoc dicit.

SIconuenerit. [a] Ex cauſa poteſt vna pars contractus tolli, alliare manēte. hoc dicit Opp. ſi contractus ex vna parte reſcindit, reſcindit totus: vt l. cū emptor. de reſcin. vē. et l. ſi. deaccep. Soluit gl. multis modis: & quælibet eſt bona in ſe. Nota tamē quantū ad legem iſtam illa eſt vera, quòd hic fuit cauſa remiſſionis ex vna parte: puta ſterilitas, vel alia ſimilis. Quid enim ſi ex cauſa donationis vellet penſionem remittere? Certè poſſet, & contractus remaneret. Ita no. dicit glo. in l. j. de reſcin. vend. Sed quādo nulla ſubeſt cauſa, in dubio videtur reſolui totus contractus: quando ab vna parte reſoluitur: vt in cōtrarijs. Tamē ex aliis ſolutionibus hic poſitis ſume diſtinctionem: quādo ab vna parte fit pactū tantū in iſtis contractibus: in quibus vltro citroque oritur obligatio. Aut hoc expreſsè agitur, vt ab vna tantū parte contractus reſoluatur: & dic vt hic ſe cūdū vltimā ſolutionem. Facit j. de reſcin. ven. l. j. Aut hoc non expreſsè agit: & tunc aut res non eſt integra, & nō reſoluitur niſi ab vna parte, vt hic ſecundùm primam ſol. Aut res erat integra: & tunc aut ſubeſt iuſta cauſa quare ab vna parte remittit & hoc cōſtat, & ab alia pte nō & tūc nō reſoluit totus, vt hic ſecundū ſecundā ſol. & vera: quæ probatur in tex. no. in d. l. j. reſcin. ven. Aut de cauſa non cōſtat: & tunc in dubio videtur actum vt totus contractus reſoluatur, vt d. l. cum emptor. de reſcin. ven. l. fi. de acceptilat.

QVi in futurum. Pro tempore pro quo vſura ſol uitur, tacitum pactum de non petendo in ducitur. hoc dicit.

1 ☞ *Cōuētiones negatiuè cōceptæ quando tranſeatur ad hæredem.*

2 *Pactum perſonale quando fit.*

SI ex altera. [b] Ex ea parte qua pactū eſt in perſona, nō porrigitur ad hæredem. hoc dicit. Ex iſto textu dicit Pet. † quòd conuentiones negatiuè cōceptæ non tranſeunt ad hæredem, niſi hoc actum ſit, vt hic: niſi in duobus caſibus. Primo quādo talis cōuentio accedit contractui: de cuius natura eſt quòd ad hæredem tranſeat vt l. inter ſtipulationem. & ibi no. j. de verbo. obliga. l. & emptorem. ſ. fi. de actio. emp. Secūdò quando cōuentio aliàs non haberet effectum, niſi ad hæredem tranſeat: vt l. ſi ita ſtipuler, per te non fieri. j. de verb. oblig. vbi promiſſore defuncto ante collectam vindemiam tenetur hæres: aliàs ſtipulatio eſſet ſine effectu. Et per hoc reprehendi quandam glo. paruam quæ eſt in l. ſi ſic. j. de verb. obli. & Cy. refert in l. pen. de contrahen. & commit ten. ſtipu. Certè regula quam ſumit ex iſto ſ. videtur contra caſum l. iuris gētiū. ſ. pactorū. ſ. e. vbi in dubio pactū eſt in rē, & perſona videtur adiici vt demōſtretur cū quo fit cōuētio, nō vt pactū pſonale cōſtituat. Illi duo caſus, quos ponit, videnē veri. Pro primo facit l. ſi neceſſaria. ſ. de vēdēdo. j. de pig. act. Pro ſecūdo facit regula. l. quoties. j. de ver. obl. & j. de reb. dub. l. quoties. & iō & Gul. de Cu. et do. Iac. Bu. † ī iſto dubio diſtinguebāt: aut ꝓſona apponitur verbo obligatiuo: aut verbo obligationis executiuo. Primo caſu nō facit pactū perſonale: vt d. l. iuris gentiū. ſ. pactorū. ſ. e. o. Secūdo caſu pactū perſonale facit, vt hic niſi in duobus caſibus ſupra dictis. Iſta doctrina videtur contra caſum l. ſtipulatio iſta in prin. j. de verb. obl. ibi: ſed ſi ſe obligat. & l. in illa ſtipulatione per te non fieri. eodem titu. vbi perſona adiicit verbo executiuo. & tamē hæres cōtinetur. Et ideo videtur dicendū

c Aut iſtud pactū apponitur de quodam tertio, vt puta [c] ne à Lucio Titio petatur: & pactum perſonale eſt: vt l. & hæredi. ſ. nos autem ſ. eodē. Aut apponitur de ſeipſo paciſcente: & tunc aut erat talis, qui conſiderato ſtatu præſenti non poterat habere hæredem, vt filius & ſeruus: tunc perſonale pactum eſt: vt l. & hæ-

d redi. in prin. ſ. eodem. & intelligo perſonale, [d] hoc eſt, quod extinguitur cùm perſona, eo tamē viuo tranſit ad alios: vt ibi patet, &

e l. ſi tibi. ſ. pactum. eo. titu. [e] Aut poterat habere hæredem: & tunc perſona hæredis & aliorum ſubintelligitur, niſi fuiſſet apposita dictio taxatiua, tantū, vel ſimilis: vt ſ. e. o. l. niſi hoc actū. & de libe. lega. l. non ſolum. ſ. tale. Et ideo hic in tex. debet ſubaudiri tā tum, ne ego petam tantū, vel ne à te petatur. ſ. tantū. Ita ſubaudiebat Franciſ. Accur. & Iac. de Bel. Aliàs ſi non eſſet apposita dictio tantum, tranſiret ad hæredem: vt d. l. ſtipulatio iſta. in princ. & l. in illa ſtipulatione per te non fieri. Ei ſic bene loquitur glo. in l. ſi ſic. j. de verb. oblig. & ibi dixi. & hoc in cōuentionibus negatiuis. Conuentiones autem affirmatiuæ: qualiter tranſeant, nō eſt noſtra materia.

1 ☞ *Ablatiui abſoluti magis conditionem, quàm diſpoſitionem inducunt: licet quandoque in ultima uoluntate diſponant.*

2 *Eo caſu quo contractus eſt bonæ fidei: eo caſu & diſtractus, ſeu liberatio.*

3 *Contractus factus ad diſſoluendum, non prodeſt ad agendum.*

4 *In contractibus, qui ſolo conſenſu contrahuntur, pactum tollit actionem ipſo iure.*

5 *Conuentio, de qua hic. q. non pariat exceptionem in pretio, ſi uenditor ageret ad pretium antequam res ſibi reſtitueretur.*

6 *Conſtituens ſe nomine meo poſſidere, licet realis traditio nō intercеſſit nō poteſt ab iſta traditione nudo conſenſu recedi: & quando uideatur receſſum. nu. 9. & 10.*

7 *Venditor, qui conſtituit ſe nomine emptoris poſſidere, uidetur tradere, poterit tamen rei uendicatione uel uti poſſidetis conuenire, non actione ex uendito ut tradat.*

8 *Inſtrumento uenditionis tradito per emptorem uenditori, in quo erat conſtitutum, non uidetur res tradita, ſed ius in inſtrumento contentum.*

11 *Quæ ſunt illa quæ faciunt rem non eſſe integram, ſeu contractum integrum. Datio arrharum ſimplex, non facit rem non eſſe integram.*

12 *Conſenſus contrarius qualiter interuenire debet, ut uenditio reſoluatur.*

13 *Si tibi uendidi, rem, & uerè tradidi, deinde à primo contractu receſſimus, & tu conſtituiſti te meo nomine poſſidere, an per hoc uideatur receſſum à primo contractu. Actus contrarius retro ſimilis uel æquipollens requiritur, ut uideatur à primo contractu receſſum.*

14 *Sententia ſatis eſt q. contineat condemnationem, uel abſolutionem æquipollenter.*

14. *Si res non ſit integra, & nudo conſenſu partes receſſerunt à uenditione, ſi ex interuallo interuenit actus contrarius retro ſimilis, an ſufficiat.*

15 *Per conſtitutum licet dicatur fictè res tradita, tamen uera poſſeſſio tranſfertur.*

f AB emptione. [f] Contractus, qui conſenſu celebrantur, ſolo cōſenſu diſſoluuntur re integra: aliàs non, niſi actus retro ſimilis interceſſerit. h. d. Glo. diuidit hanc l. in partes quatuor. Secūda ibi: Ariſtoni. Tertia ibi: nec quicquam. Quarta ibi: illud planè. In tex. ibi: eo mō. & ſi contrahentes vellent agere vt cogeretur quis ad reddendum quod recipit. Nota quod dixi [g] in ſummario. Secundò nota diligenter † q ablatiui [h] abſolutè [i] poſiti in contractibus diſpōſitionem non inducunt. Conuenit enim hic vt redditis à te omnibus pretium non dares: per hoc non videtur agi vt reddere tenearis, vt hic in ſecunda parte l. iuncto fine, ibi: præſtiti, &c. & in ſ. Ariſtoni. & in fi. dicit quod non poſſis cogi. & ſic ablatiui abſoluti important conditionem magis quā diſpoſitionem: vt hic, & l. à teſtatore. infra de condi. & demonſtra. licet quandoque habeant vim diſpoſitionis in vltimis voluntatibus: vt l. fideicommiſſa. ſ. cum eſſet. infra de legat. iij. & l. in ratione. ſ. tametſi. infra ad legē falcid. Facit ad prædicta. l. euictis. infra de vſur. & infra ad legē falcid. l. acceptis. Nota q

2 eo † caſu quo contractus eſt bonæ fidei [k] eo caſu diſtractus

k ſeu liberatio ab eo contractu dicitur bonæ fidei: vt hic ibi: quia bonæ fidei &c. & hæc eſt ratio text. & gloſſ. l. eleganter. ſ. non ſolum. j. de dolo. quod no. in l. de tutela. C. de in inte. reſti. & quod

3 not. in l. ſub prætex. C. de tranſact. † Vltimò nota [l] quod con-

l tractus, qui fit ad diſſoluendum, non prodeſt ad agendum. dixi in l. in traditionibus. ſ. eodem. Oppōni. pactum non rollit actionem

a ¶Venio ad glo. magnam. Adde Bar. in cōſi. inci. Pe. Io. de antiquo. vbi conſuluit q cuidā emptori fuit vendita petia terræ, quam elegerit in tali loco conſtituit ſe nomine emptoris poſſidere conſuluit q anteq̄ eligatur, operatur illud precarium. quod eſt bene no. vide ibi And. Barb.

a ¶Venio ad gl. magnā. Adde q̄ Bal. in l. j. in vlt. ver. C. de inoffic. do. dicit notatari ex gl. hic in fi. q̄ vbi ex ſolo ti. domīnū tranſferē, reſciſſo tit. retranſferē dñiū. Sec⁹ vbi traditio requirit: quia licet titulus annulleē, non retranſferē abſq; traditione. Adde gl. no. & ibi Bal. in l. inciuile. C. de rei vendi.

b ¶Sed quæro. Adde etiā Bald. in l. j. C. qñ li. ab empti. diſce. ☞POMATES.

b ¶Sed quæro. Adde quod dicit, in contractu emptionis, vt ad ſoluendū requiratur tradi tio tradituī: idē ſit in trāſactiōe: vide Iaſ. in l. ſi diuerſ. C. de tranſac. in prin. ☞POMATES.

c ¶Ergo res. Ad hanc glo. reputat ſing. Iaſ. in l. traditionibus. C. de pac. ſuper vltima glo. ☞POMATES.

d ¶Et tene menti. Vide de Matheſ. no. lxvij. Alex. conſi. xxv. in j. col. ij. volu. & conſi. xxv. in ij. col. volu. j. inci. viſo libello. vbi concordat iſtā gl. cū glo. contraria. ☞P. PAV. P.

d ¶Nota & tene mēti. vide Math. notabili. clxxij. & not. lxix. Limita tū primò, procedere, ſi aliquis conſtituat ſe poſſidere precario noīe. vide Alexā. cōſi. xxvij. in ij. co. ad fi. & Iac. hic. Iē limita non procedere q̄n tēpore conſtituti nō conſtaret q̄d venditor poſſideret ſecundū glo. Bal. & Sal. in l. j. C. q̄n liceat ab empt. diſced. & p Iaſ. hic & Mathe. de quo ſupra vide q̄dā alia in materia conſtituti ad Barto. in l. quod meo. in prin. de acq̄r. poſ. illud tū q̄d dicit q̄ ad hoc vt per ſtatutū trāſferatur in aliquē poſſeſsio op⁹ eſt vt probeē conſtituentē poſſidere tempore ſtatuti. intellige quantū ad ipſum ad conſtituentē. ſec⁹ eſt quia contra eū, p batur poſſeſsio ex ſolo conſtituto. vide Areti. in l. interdū. ad finē prin. de acquirē. poſ. allegat Bal. in l. ſiue autem. ſ. j. de publicia. eſt in ſ. ij. quia in ſ. j. dicit contrarū. quòd regulariter nō probatur poſſeſsio per conſtitutum niſi probetur. Itē an per conſtitutum transferatur dominium ſi conſtituens non poſsidebat, vide Are. in l. quamuis. ſ. fi conductor. in pe. & vltima col. ff. de acqui. poſſeſ. poſt Pau. de caſt. ibi. Item quid ſi eſt apprehenſa poſſeſsio per illum cuius nomine conſtituit aliquis ſe poſsidere & denuo reuertatur poſſeſsio ad conſtituentē: an poterat etiam tunc conſtitutum. vide Aret. in l. quod meo in fi. in ij. colū. ff. de acquiren. poſſeſ.

c ¶In inſtrumento apponuntur. ſi venditor dixit in inſtrumento ſe emptoris nomine poſsidere, non poteſt venditor conueniri actione ex vendito vt tradat. contrarium tenet glo. in l. Iuli. ſ. poſſeſsionem. de act. emp. Vide Bald. in l. ij. C. de vſur. & in l. j. pro donato. Et iſtud puto intelligendum quoties venditor tempore conſtituti poſsidebat, aliàs videtur ſecus: cùm conſtitutio precarij nihil operata fuerit. l. quāuis. ſ. j. de acqui. poſſeſ. Et vide quod notat Bald. in l. j. C. de ſentē. quæ pro eo quod itereſt. & vide in ſ. actionum. Inſti. de act. facit l. ratio. in prin. & l. Iul. ſ. ex vendi. & l. emp. ſ. fi. j. de actio. emp. & vendi præ dicta intellige quando ipſi venditori incumbit onus probādi ſe tunc poſſediſſe, ſecundum Ang. in l. quāuis ſ. j. & Bal. in l. j. C. qñ li. ab empt. diſce. Sed pone q̄ tēpore cōſtituti ſola ciuilis poſſeſsio erat penes venditorem, verum erit liberat⁹. Dic aut erat naturalis penes aliū, puta emphyteutā: & tūc non fit liberat⁹. arg. in l. ij. ſ. primo. & l. ij. de actio. empt. Aut naturalis erat vacāstvt in caſu. l. clam poſſidere. ſ. j. de acquirē. poſ. tunc ſit liberat⁹, ſi emptor neglexit adipiſci illam naturalē, cū primū potuit, quæ habebatur pro tradita: ex quo per eum ſtetit. l. iure ciuili. de condi. & demō. Sed ſi emptor nō potuit: puta q̄a ſtatum fuerit naturalis occupata per alium: puto q̄ venditor non fuit liberatus: a. g. d. l. ij. & iij. j. de act. empt. & ad hoc no. quādo ex conceſsione precarij tranſeat dominiū, vidē no. Bal. in l. j. C. pro donato.

¶Non operatur. Sed ſimò tūc videtur poſſe dici idē, ac ſi actū eſſet quòd poſſeſsio ſibi quæratur: quia ex quo res eſt realiter penes venditorem, eoipſo quòd fit conuentio ſuper reſolutione contractus, in conſequentiam videtur fieri conuentio quòd remaneat penes venditorem, ex quo eſt penes eum: ſicut & quando vendo tibi rem exiſtentem penes te ex cauſa cōmodati vel depoſiti, eoipſo videor velle quòd habeatur pro tradita: vt in ſ. venditæ. & in ſ. per traditionem. Inſti. de rerū diui. & ſic cōtrariorū eadē eſt diſciplina: arg. l. & ſi contra. de vulg. & pup. Facit q̄d habet in l. illud. de acqui. hære. Non obſtat q̄ nō interuenit actus ſimiliſ priori: quia ſatis eſt q̄ interueniat æquipollens: arg. eorum quæ no. in ſimili in l. præſes. de ſen. & per Bar. hic, ſecundū Imo. in l. qui mihi donatum. de dona. in fi. Et ad hoc optimè facit quod not. Bar. in hac l. noſtra, in fin.

g ☞Hæc verba contraria ſunt menti Iuriſconſulti in locis alleg. Dicas ergo: Aliud in precario creditoris, qui nunq̄ poſsidet ſimpliciter pro ſe, ſed ad vtilitatem debitoris, &c. Alexan. Loſæus.

h ¶Tradita res. Ponit etiam Bal. in d. l. j. ad ſi. C. de dona.

actionē ipſo iure: vt l. iuris gentiū. ſ. quinimo. & ver. idē reſpondit. ſ. e. o. So. Speciale eſt † in iſtis cōtractibus, qui ſolo conſenſu contrahunē: vt d. l. iuris gentiū. ſ. adeo. ſiue res ſit integra, ſiue actus retro ſimilis interceſſerit: vt hic, & l. j. C. de rei vendi. quo caſu etiā ipſo iure tolleret ſecūdū ſecundam opinionē poſitā hic in gl. & bene. Opp. C. de pac. inter emptorem. l. cōmiſſoriæ. & j. de in diē addic. l. j. Sol. ibi illa pacta inconti nenti apponūtur: & eſt ſpeciale in eis q̄ inducat translationē dñij. quod examina, vt in d. l. j. de do. Venio ad glo. magnā, [a] quæ eſt additio ab illa parte q̄ incipit, ſed quid ſi venditor, &c. Primò † quæro vtrum conuētio, de qua hic loquitur, pariat exceptionem in pretio, ſi venditor ageret ad pretiū anteq̄ ſibi res reſtituatur. Gl. dicit q̄ non: nec̄ aſsignat rationem hic, ſed C. quādo licet ab emp. diſce. in l. fin. dicit idem: quia iſtud pactum ad hoc nō apponitur, vt hic pariat exceptionē in pretio, niſi reddita re. Præterea reſoluitur iniquitas: ga emptor haberet rem, ad quā dandā nō cogitur: vt hic, in fi. ltē & pretium ſi poſſet excipere. Iſtud dicit gl. ibi. Gul. de Cu. dicit idem. Nam ex tali pacto reſoluitur quidam innominatus cōtractus. & ideo licet pertinere ei, cui contractus impletus nō eſt. Sed certè non placet, q̄ hic ſit cōtractus innominatus, ꝓpriè loquēdo, qui debet fieri per vt: ſed hic fuerunt poſiti ablatiui abſoluti, qui important cōditionē: vt l. intra. ſ. e. o. & ſic non puto q̄ hic ſit locus pœnitentiæ illo volente ſolucre rem. Tene ergo rationē glo. Sed quęro: [b] quid ſi ego vēdidi tibi rem † & cōſtituì me tuo nomine poſsidere, & realis traditio nō interceſsit: vtrum ab iſta traditione poſsit nudo conſenſu recedi? Et videtur q̄ non: quia res licet non ſit tradita, tamen tradita videtur: vt lege quædā. j. de rei vendic. & l. quod meo. j. de acquirē. poſſeſ. Præterea ad faciēdam rem non integrā ſufficit aliquid fieri per quod debitor liberetur: vt l. cū emptor. in fin. de reſcinden. vendi. Sed conſtituendo ſe poſsidere nomine emptoris, venditor liberatus eſt ab actione ex empto: vt no. C. ſi aduerſus ven. auē. ſacramēta. ergo res [c] non eſt integra: & ſic nudo conſenſu non recedit. Ita voluit dicere gl. vide eā. Se quis in glo. Item non parit exceptionē, &c. quā gl. ſic apta ad p̄cedentia. Videtur q̄ nuda conuentione recedatur: ga venditor q poſsidet, licet in alieno nomine, non poterit cōuenīri amplius ad rem, ſed erit tutus exceptione pacti. Ad hoc reſpondet gloſſa duobus modis. Primò q̄ tale pactum non parit exceptionem: quia non fit ad hoc, vt in fi. huius leg. Item quia ſi fieret ad hoc, ſci licet ad liberandum: fieret ad liberandum ab actione exempto. Sed ab iſta iam eſt li-

1 ☞ *Venditor non tenetur ex uendito ad tradendum, niſi ſit ſolutum pretium.*

2 *Quæ ſunt illa quæ faciunt rem non eſſe integram, ſeu contractum integrum.*

3 *Quæ ſunt illa quæ faciunt rem non eſſe integram, ſeu contractum integrum.*

4 *Quæ ſunt illa quæ faciunt rem non eſſe integram, ſeu contractum integrum.*

5 *Quæ ſunt illa quæ faciunt rem non eſſe integram, ſeu contractum integrum.*

6 *Quæ ſunt illa quæ faciunt rem non eſſe integram, ſeu contractum integrum.*

7 *Quæ ſunt illa quæ faciunt rem non eſſe integram, ſeu contractum integrum.*

8 *Quæ ſunt illa quæ faciunt rem non eſſe integram, ſeu contractum integrum.*

9 *Quæ ſunt illa quæ faciunt rem non eſſe integram, ſeu contractum integrum.*

a ¶Et ideo dicendū. Ad hoc vide Bal. in l. traditionib⁹. in pe. col. C. de pac. vbi al le. hanc glo. & in l. j. quando liceat ab emp. diſce.

↠P. PAV. P.

b ¶Sequit͡ur gl. Quid autem in tranſactione, an habeatur dolus, vide Iaſ. in l. ſi di a uerſa. in prin. C. de tranſact.

c ¶Dicta ſunt. Adde Bal. in l. j. C. quando liceat ab em. diſced.

d ¶Contrarius cōſenſus. Non debet ſolui gabella pro reſolutione contractus. Vi b de glo. in l. iij. §. contrarium. J. de contrario iudi. tute. Adde quod idem ſequit͡ur Bal. in l. j. C. quando liceat ab emp. diſc. & in l. ſi donationis quod me. cau. & q ipſe no. in l. fi. §. pe. C. cō. de leg. Ex quo infertur q de cōtractu diuiſionis nō debet ſolui gabella: ga non eſt contractus nec diſtractus: vt in l. iubem⁹. C. de ſac. ſan. eccle. & vide bo num tex. in auth. de litt. in §. ij. & bonam glo. in l. quoties. C. de inoffi. teſt. De quo vide omnino Bal. in l. tres fratres. ff. eo. vbi no. dixit eſſe dare optimā cautellam ad euitandā ſolutionem gabell g. Et quòd ex contractu, ex quo non trāſfertur dominiū, nun quam debeat ſolui gabella, facit quod notat Bart. in lege, vnum ex familia. in prin. de lega. ſecūdo. An autem ex con- 12 tractu diuiſiōis trāſ- d ferat dominium, vide in l. & ideo. de condict. furt. & quis contractus ſit, vide in lege diuiſionis, ff. eodem. Quid de cō tractu tranſactiōis, & donationis, vide per Barto. & Bald. in l. contractus. in prima columna. de fid. inſtrument. & q not Barto. in l. quod ſeruus. de ſtipu. ſer. & cōtra frau 13 dem gabellæ vide quod not. Bal. in l. il lud. in fin. C. de ſac. ſan. eccle. Quid ſi de quolibet contractu in quo interuenit p̄tium debet ſolui, an intelligatur de emptione tantum, vide Bald. in l. ſi cum dotem. C. de iur. do. & ibi etiam de contractu tacitè incluſo vel tranſluſo in aliū cōtractū. & quid de acceſſorio. Adde q de diuiſione ſoluatur gabella. Ro. conſili. clxxxij.

e ¶Vltimò aduertas. Adde q no. in l. qđ mihi donatū. in fi. ibi dixi poſt Bar. ff. de dō. facit extra de p̄b. c. accedēs. et hoc dictū Bar. reaſſumpſit Bal. in c. ité inut ſtitura. de no. ſeu.

↠POMATES.

¶Quod ego nego, Vide Bar. cōſ. xcvij. aliàs. lxxxij. colum. xxiij. ij. vol. & cōſ. lviij. co. xvij. vol. j.

f ¶Præferūt voces. Sic quiſ Ange. hic Gul. et Bald. cōtra in l. & ſuū. §. fin. ff. eod. litt Bal. hic ſecus.

g ¶Non valet. An & qñ valeat pactū de non alienādo rē ſuā, adde q idē no. in l. q abſenti. §. j. de acqui. poſ. de iſta materia vide p Imol. in l. qui romæ. §. cohgredi, de verb. oblig.

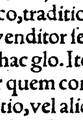

Er quos. Quorum ſtipulatione nobis acquiritur, & pacto. hoc dicit. qui ſunt iſti ponuntur in gloſſ.

Mperator. Iſta lex legitur in gloſſ. tribus modis. Pone caſum ſecundùm ſecundam lecturam, quæ eſt melior & magis notalis. Vbi eſt paritas in cumulatione debiti, dignitatis, & numero perſonarum præferuntur voces § conſanguineorum. h. d. Pro hac lectura facit l. j. j. de priui. cre. Sed ſecundùm aliàs duas lec. h. d. Pactum factum ei qui putabatur hæres, porrigitur ad eum qui in veritate eſt hæres. Hoc autē intellige, ſi contēplatione hę reditatis ſit factū. Nō obſtat ſ. eo. l. ſi tibi. §. pe. C. eo. l. ſi actione.

§ Pactum appoſitum in traditione rei de re non alienanda valet ad hoc vt contrauniens pacto teneatur de intereſſe, non ad hoc quòd impediatur dominij tranſlatio.

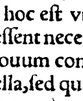

Emo. Pactum de non alienando rem propriam non valet. h. d. Opp. C. de pac. inter emp. l. fi. Solu. Gloſ. dicit hic q ibi pactum fuit appoſitum in traditione rei: hic ſecus. tenet ergo quod ſi in rei traditione apponitur iſtud pactum quod valet. Contrarium no. ſ. eo. l. in traditionibus. in prin. gl. vbi inter caſus ſpeciales ponit hāc legē, q pactū factū in traditione rei nō valet. Iaco. but. dicebat. Aut pactum apponitur in traditione rei meæ de ipſa re non alienanda: & valet pactū. Ita loquitur iſta gl. & l. vlti. C. de pact. inter emp. Sed ſi apponitur in traditione rei, pactum de alia re non alienanda nō valet. Ita loquitur gl. ſ. eod. l. in traditionibus. Et ita poteſt intelligi hic tex. Iſtud quod † dicitur q tale pactū valet intelligas non quo ad impediendam tranſlationem dominij. ſed quo ad hoc vt contraueniens teneat͡ pacto ad intereſſe, vt C. de condi. ob cau. l. ea lege. & hoc eſt fortè quod voluit dicere domi. Iaco. q quādo pactum apponitur in traditione rei meę de ipſa re nō alienāda. ſi alieneē ſine dubio cōpetit actio ad intereſſe: quod eſt iuxta valorē rei, vt dicta l. ea lege. de condition. ob cau. & ff. de verb. obli. l. ſi ita q§. §. ea l. Sed ſi apponat͡ in traditione alterius rei: tūc nō cōmittit͡ niſi intereſſit. Pōt em̄ eſſe q nō intereſt tua. Si em̄ intereſſet. & pactū eſſet veſtitū indiſtinctè cōmitteret, vt ſtatim dicā opp. j. de aqua quoti. & aſtiua l. j. §. ſi quis

Sol. Si tibi intereſt paciſcentis, & pactum erat veſtitum, meritò committitur obligatio ad intereſſe ſi contra fiat. Oppo. C. de reb. alie. non alie. l. ſi. Solut. vt in gl. o. Oppo. j. de diſtra. pig. l. ſi creditor. §. fin. Solut. ibi eſt duplex litera: ſecundùm vnā concordat, ſecundū aliam diſcordat. Et alia eſt melior litera, prout dicit nul lam eſſe venditionem. quod videri feci in libro Pandectarū Pi- 6 †Quæro, ſi tranſactio non valet vt tranſactio: fortè quia res non erat dubia, an valeat vt pactum. Gloſſ. determinat q non, ſiue fiat per pactum, quia res non erat dubia; ſiue p acceptilationē: vt C. eo. l. ſi cauſa.

a

LEX II.

Ranſactum. f Tranſactio fit per pactū b ſimplex, & per acceptilationē. h. d.

LEX III.

Mperatores. Tranſactio inter ſcriptū hæredē & venientē ab inteſtato, legatariis nō præiudicat. h. d. Opp. j. ea. l. controuerſia. vt ibi planè videbitis.

Cum tranſactio. Tranſactio nō porrigit͡ ad codicillos poſtea repertos. h. d. Oppo. j. de except. rei iudi. l. ij. Sol. ibi in ſententia: hic in tranſactione. Contra hoc tamen facit j. eodem l. de his. & ibi vide. Oppo. j. ad Trebel. l. Lucius. §. fi. Gl. ſoluit optimè: qa ibi oīs vltima voluntas fuit producta: hic nō. Videbitis de hoc ſtatim in l. de his. j. eo. c

Debitor. Tranſactio facta cū putatiuo hærede, ad verū hæredē non porrigitur. h. d. Glo. ponit caſum duobus modis non curo. Oppo. j. de petit. d hære. l. ſi bonæfidei. §. petitor. & l. poſt ſena tuſcon. So. tres ſolutiones dantur in glo. ff. & tertia reſpicit primam caſus poſitionē, prout tractatur de repetitione pecuniæ ſolutæ ob debitum. Dicit ergo q contraria loquuntur quando hæres ratam habuit ſolutionem factam putatiuo hæredi. hic non habuit ratam. & iſta eſt bona. Vltima ſolu. eſt q hic fuit ſolutum indebitum: ibi debitum. Iſta continet diuinationem. Præterea idem iuris eſt in indebito, quod in debito, vt diſtinguatur an hæres tantum habuerit vel non, & an ille receperit nomine hæreditario, an nomine proprio: vt. l. ſi poſſeſſor. §. bonæfidei. & ibi nota. de peti. hæred. Secunda ſolu. reſpicit ſecundā lec. q hic loquitur de pecunia recepta ex cauſa tranſactionis, & ſic ex propria ſignificatiōe: ibi de pecunia ſoluta propter debitū. Iſta eſt no. ſol. probatur. j. de hære. ven. l. venditor. & j. ad l. fal. l. ſi hæres. No. q q̄n quis recipit debitum ſimpliciter videtur vt hæres recipere, ſed quando cauſa trāſactionis, videtur ex propria negotiatione.

¶Si reus. in princ. Ege vide ad quòd allegaſ iſte text. in c. q̄uis. de reſcrip. & ibi d. Ant. in primo. & Petr. de anch. qui cōtradixit. vide oīno. & vide Io. de Imo. ſ. c. potuit. de loc. ad fi. vbi pulchrè loquit͡ pro iſto text. l. fi. Andr. Barba.

¶Si reus. Iſte text. facit contra Bart. in q. ſua in l. q Rome. §. ſi a uius. de ver. oblig.

↠P. P A V. P.

¶Pactū principale. Quod pactū ex negligentia principalis nō noceat fideiuſſori cūi iam erat quæſita defenſio, vide d. Ant. de bu. conſi. xvij. in ij. col. quē vide oīno. vī in ſimili per illū tex. Bar. in l. ité quæritur. §. impleto. ff. lo. Ité circa regulā huius l. vide Ro. fin. clxxxij. Iaſ. in l. iij. §. is pro quo. ff. quod quisque iu. in pe. co. poſt Ale. & alios ibi vide Iaſ. latè in l. j. in penul. & vl. co. C. de iud. Dec. in conſil. xcij.

↠P. P A V. P.

¶De tranſactionib⁹. Gñale tractatum de tranſactionib⁹ habes per do. Bapt. de Sancto Seuer.

¶Dictio quaſi. Et ad de q ſufficit controuerſiā eſſe de facto, quāuis non licitè vt valeat tranſactio & cōpromiſſum, ſecūdùm Bal. in l. j. in fin. C. e. & text. vbi Bar. & doc. in l. ij. C. eod. vel q ſpereē eſſe lis, vt no. Bald. in l. cauſas. C. eo. Sed vtrum tranſactio de cōten ſu partiū poſſit fieri de re certa, vide Bar. in l. quid tñ. j. de arb. & facit quod idē no. in l. ſi de certa. C. eod. Adde etiam poſt do. Iaſ. an tranſactio poſ ſit fieri ſuper re certa, Ro. conſi. cccclxij. & inquantū d. Iaſ. tenet q vbi renunciatū eſt ei propter quod res erat liquida, q valet tranſactio, ad- de Rom. cōſ. ccclvij. Bald. conſil. cxlvij. lib. j. & inquantum dicit q ſi ex forma ſtatuti debet fieri cō promiſſum q nō poteſt peti publicatis atteſtationibus, nec poſt cōcluſionem in cauſa. vide Bald. con ſil. clij. l. iij. Paul. de Caſt. conſi. lxxij. Et an ſi tranſactio non valeat vt pactum, vide Angel. conſil. xciiij. Cal. conſil. ij. de tranſact.

e ¶Est genus. Adde quod not. Bartō. in rubri. C. de pac.

↠POMATES.

¶Tranſactum. Limita iſtam l. vt per Iaſ. l. j. col. j. C. de trāſact.

*De tranſactionibus*ᵉ. *Rubrica.*

Glo. continuat: dic vt in ea.

1 ☞Dictio quaſi, eſt nota improprietatis.
2 *Tranſactio fieri poteſt qualitercunque res ſit dubia.*
3 *Controuerſia pendente poteſt aliquid pacto gratuito remitti.*
4 *Simplex pactum non eſt donatio.*
5 *Pactum eſt genus continens in ſe tranſactionem.*
6 *Tranſactio ſi non valeat ut tranſactio non valet ut pactum.*

LEX I.

Vi tranſigit. Seipſam ſummat. Opp. C. de pac. l. j. & C. eod. l. de fidei. vbi fit tranſactio de re, de qua non eſt lis. Dicunt͡ quidam q hic eſt dictio, quaſi, quæ eſt no ta impropriet atis. q. d. poteſt tranſigi etiam de re d
1 non dubia, vt in cōtrarijs. Vel dic vt dicit † glo. q ibi erat dubiū, licet nō iudicio. Siue ergo res ſit dubia propter iudiciū, ſiue propter aliud, poteſt fieri tranſactio. ita loquitur hic. Oppo. de l. in ſumma. j. de condi. inde. Solu. intellige iſtā ſecundùm illā. & ibi plenius dixi. Oppo. extra glo. de re incognita non poteſt quis dubitare, vt j. de iur. & fac. ignoran. ſuper rubrica. tamē illud quod eſt incognitū, poteſt venire in tranſactionē, vt l. cū Aquil. j. eod.
3 ergo &c. Sol. vt ibi dicā. Venio ad ſecundùm. † quæro vtrū pendente cōtrouerſia aliquid poſſit remitti pacto gratuito. Tex. videtur q nō, cū dicit, rem certā & indubitatā. Glo. dicit cōtrariū. tūc enim illud litigiū quod eſt certū, remittitur. Secundùm hoc
4 videtur hic caſus q † ſimplex pactū ſit donatio. Contrariū vidiſtis ſ. tit. j. l. cōtra iuris. §. fi. & l. iij. §. nūc de effectu. de lib. leg. vbi pactum fit etiam nō gratuito, ſed ex neceſsitate. Pro hoc eſt expreſſum quod habuiſtis ſ. eo. l. ſi conuenerit. vbi in dubio ſi cauſa non apparet, pactū factum vni ex contrahentibus totum con tractū tollit. & ſic non eſt præſumptio donationis, pro hoc quia in dubio quis dbnare non videtur: vt l. cū de indebito. j. de pro
5 ba. Dicendū eſt † igitur q pactum eſt genus ᵉ: vt l. j. §. tit. j. cōtinet
e enim in ſe tranſactionem. Item pactum dicitur eſſe, ſiue fieret gratuito ex liberalitate, ſiue fieret ex aliqua neceſsitate vel propter aliam ſui vtilitatem: vt d. l. contra iuris. §. fi. & l. iij. §. nūc de

a effectu. de libe. lega. & l. ſi conuenerit. ſ. tit. j. & j. de reſcindē. vendi. l. j. & quod ibi not. Quod igitur dicit pactum factum eſſe ex cauſa donationis, hoc debet probare. Nec obſtat l. iſta: quia loquitur in caſu certi.

a

b

c

d

e

f

g

h

1 ☞Acceptilatio non tollit obligationem iuris gentium, niſi prius in ſtipulationem Aquilianam deducatur.
2 *Tranſigi ſuper incognitis licet non poſſit: tamen incognita ex cauſa tranſactionis in conuentione deduci poſſunt.*
3 *Quis non poteſt cogi ad faciendam quietationem generalē, ſpecialem ſic.*
4 *Arbitratores non poſſunt cogere partes ad faciendum generalem quietationem: niſi ſpecialiter eis à partibus ſit conceſſum.*
Facto cōpromiſſo in arbitro de controuerſia quæ uertebatur ſuper certo fundo cū plena poteſtate arbitrandi: arbitrator non poteſt cogere partem ut det alteri parti aliquam aliam rem de qua non erat contentio.
Arbitrator non poteſt cogere partem ad dandam rem uel pecuniam pro re.
Per pecuniam omnes alie res æſtimantur.

a ¶Cùm Aquiliana. Vide Ang. in l. qui iure. de testa. mili.
b ¶Sed tunc oppo. Adde Bar. in l. si de certa. C. eo.
c ¶Vltimò not. Adde Bal. in l. pactum. xvj. q. C. de colla.
d ☞ POMATES. ¶Ex quo potes. Vide Baldum in l. pactum quod dotali. q. xvj. C. de col. tex. l. iij. §. contrariū. vbi Bal. ff. de cōtra. iudi. tute. Ro. consi. xv. d. Alex. cōs. lxvij. col. fi. vol. v. Feli. in c. significauit. col. iiij. de test. Barb. cōsi. xvj. in v. col. vol. ij. & consi. xviij. in fi. eo. vol.
☞ P. P A V. P.
e ¶Est captiosa. Vide Ro. consil. clx. de quo infra inci. permissum laudum.
f ¶Compromissum. Et sic arbiter nō pōt facere modificationes extraneas, sed pertinētes. Idē Spec. de arbit. §. excipit. ver. sed pone q. & §. j. versi. arbitrator. sequitur Anto. de But. in consi. quod incip. in noīe patris & filij & spiritus sancti. visis actis & allegatis cōtrarijs, & consilijs iter Marcellū &c. & Bal. fi. si super possessiōe. C. eo. & adde Bald. in l. j. C. arb. vbi ponit an arbiter possit cognoscere de exceptione cōpensationis: pōt tamen arbiter pronunciare super fructibus & expensis & dare dilationes ad soluendū, vt no. Bar. in l. j. in ij. col. C. si à nō cōpet. iudi. & id quod dixit Bart. hic sequitur etiā d. Ant. per tex. cū gl. ibi in c. cōstitutus. de relig. do. ex quibus not. q arbitrator non pōt ferre sententiā super nō petitis: sed bene super cohærētibus, vt super æstima. & latius per eū in c. quintauallis. adde q arbiter nō possit excedere fines cōpromissi, Bal. cōsi. cclij. lib. j. & cōsi. ccccxiij. circa mediū. lib. ij. & cōsi. cccIvj. & cclxx. & cōsi. xxxvij. lib. iiij. Pet. de anc. cōsi. cx. Ro. cōsil. Iv. & lxxxvj. & cv. & xv. vbi voluit q per generale compromissum nō fit attributa potestas q possit cogere partes ad remissionē vulnerū & cōcordiā pactis. & p eundē Ro. consi. cvij.
☞ P. P A V. P.
Certè puto. Vide Ro. cōsi. clv. inci. permissum laudū. vbi allegat bonū tex. an autē possit mandare vt vnus vadat iuxta domū alterius & quid simile. vide Ias. in l. fi. ff. de offi procu. cæs. in fi. nota. potest tamen apponere modos congruos & adiicientes. vide Alex. consil. cxxix. in ij. volu. in j. col. ad fi. Ias. in l. si super possessione. C. de transactio. in j. not. Contrarium vsus est velle Flo. de Sancto Petro vt habes in consilijs Com. consi. vij. incip. viso cōpromisso. in xiiij. col. in ver. super præmissis. ante fi. contrarium tenuit expressius idem Com. in consilio l. incip. stante statuto ciuitatis Vincentiæ. in iij. dubio. qui nihil boni ad hæc allegat. vide ea quæ habes ad Bar. in l. non distinguemus. §. de officio. j. de arbitr. Item quod super compensationem possit arbiter cognoscere & quomodo, vide Alex. consi. cxix. vol. ij. col. j. & ij.
h ☞ P. P A V. P. ¶Respondeo non. Vide Angel. in l. non possumus. j. si pars hæred. pet. in tit. de fer. §. exceptio. versicu. antepenul. vide modo hic. & Felin. in c. licet heli. in penul. colum. in xiij. fal. de simo. & vide Barba. consil. iij. in iiij. volu.

i ☞ POMATES. ¶Circa illam reg. Vide Ias. in l. si super possessione. col. ij. versū. & super isto text. C. eod. & vide Alex. l. fi. versi. idem præstat. Cos. Oria. in trac. de arbi. char. xv. & seq. Alex. consi. cxv. in prin. ij. vol. & consi. cxxiij. col. ij. ver. secundò principaliter. eo. vol. Abb. consi. lxij. vol. ij. & consi. xvij. in ij. col. eo. vol. Ro. consi. cxv. in fin. Abb. in c. constitutus. in fi. de relig. domi.
k ¶Nunc ad propositū. Adde quod Angel. in cōsi. clxv. inci. in nomine dñi amē, viso compromisso prorogatiōe, & laudo, homologatiōe & laudi lati per Marsan de Albinis, & viso testamento dñi comitis Roberti &c. Dicit q licet sit factū cōpromissum de oibus quæstionibus quæ essent vel esse possent q illa verba nihil operātur vbi lis non est, vel est probabili causa non præparat: aliter posset ex circōuenti, & hoc per l. cum hi. § fed cū lis. j. eod. & ad hoc facit quod no. Bart. in l. qui cū tutoribus. in princ. j. eod. & subdit Ang. in illo cōsi. q. arbitri non possunt laudare de successione ſa cēda inter cōprometētes: qa cōpromissū est tranſactio: sed per trāſactionem stetit nō pōt. probat in l. iure. C. de pac. quod no. de quod operētur pp dicta verba Ioan. de ana. cōsi. l. & vide notabiliter Ro. cōsil. clv. vbi latiꝰ quā p Ange. consi. hic allegato: & ibi tūc alle. casum l. q arbiter nō possit condēnare ad faciendū generalem quietationē.
¶Et quod dico. Adde Bal. in d. §. plenum. in versū. fed ſi forte. quod dicatur cōpromissum plenum & plenissimum. And. Barb.
m ¶De his. In primo ad de Lud. Ro. in consil. lxxxvj. inci. tribunitionibus. vtrū cōpromissum extēdatur. & vide Io. de Imo. in fil. xx. p his quæ hic dicūtur. And. Barb.
☞ P. P A V. P.
n ¶De his. De materia istius l. vide Alex. in l. qui Rome §. duo fratres. vbi etiā scripſi & de istis verbis inspectis & cognitis &c. vide Ange. consil. ccxv. inci. testator q dē. in iij. col. vbi dicit nō sufficere videre nūc intelligātur. & de materia vide oīno Alex. in cōsil. xj. in ij. vol. in iiij. col. vbi inter cætera ponit vnam limitationē & examinat an possit renūciare huic l. quod autē si inspectione testamenti alterius apparet vide Alex. in consi. cccxxxj. in pen. col. vide etiā quæ dicit Dec. consi. lxiij. col. iij. quod tranſactio facta referendo se ad instrumentū nō operatur plusquā in instrumento cōtinetur: quia aliter diceretur erronea. Quid autē si probaretur de materia testamēti & nō essent exposita prædicta verba. vide Alexā. consi. ccccxliij. in v. col. Barto. latè consi. xlviij. in x. col. & seq. qui tenet contra Bar. hic vide etiam Ange. con. lxxx. Item an sufficiat scientia generalis, vide Roma. consil. xliij. in ij. & pe. col. vbi etiam latè ponit, an possit hunc l. renunciare & quod præsumatur ignorantia etiam in filio vide Com. in cōsi. cxxxiij. incip. dominus Nicola. circa fi. Item q ista lex procedat in legatarijs & fideicommissarijs, secus in hæredibus. Item quòd procedat in tranſactione, secus in pacto. vide Ias. in l. si cum te. circa medium. ff. de pact. an autem sicut nec pōt trāſigi, ita nec possit ferri sententia, nisi cognitis verbi testamenti

---

vid: Ias. in l. iij. §. j. circa finē. §. eodē. & de prædictis vide latius eundē Ias. hic in ista l. qui etiā multa ponit de eius materia. Item q non probat regula in hærede extraneo, nec qñ assereret partes habere notitiā, nec in sententiis, vide Ias. in l. sub prætextu. C. de transact. & de sententia. vide eundē in l. non mirē. in princ. C. eod. & quod aliqd quis disponit se referendo ad aliud censeat per errorē feciſſe si appareat ex relatore aliter se habere, vide Dec. in cōsi. col. iij. de rescript. vbi refert illud cōsiliū de quo §. & quod vbi apparet ex instrumento rem aliter se habere præsumatur error: in l. q Rome §. duo fratres. col. xij. & Alex. ibi la te in penul. char. ff. de ver. obli.
a ¶Remittatur. Adde q cū iuramento potest renunciari, secūdū Imo. in c. cū contingat. de iureiurā. in vltimo. char. & ita consuluī. Et idē in effectu vult Raph. in l. si qs pro eo. in prin. de fideiuſ. dicēs q hæc solennitas est positiua. vide Bar. ibi i vij. & fin. q. & hic, adde Imo. post Ang in l. q Romæ. §. fi. in ij. q. de verb. oblig. Adde q Ang. cōsi. xciiij. tenet q huic l. cū iuramento nō possit renūciari. & inquātū do. Ias. refert qđ Io. de Imo. probat an post: quia standū verbis assertiuis notarij, dic quòd Ang. in dicto cōsi. fatetur hoc verū in casu dubio. secus in claro, vt in illo quo ipse cōsuluit. & dū etiam dicit Ang. q mot⁹ ex secūdo: quia cōsensio mulieris fuit erronea vt hic. Itē dicit quòd principale fundamētū Ang. est q illa mulier errauit in facto, & in iure. In facto: qa non certo sciebat q pater legaſſet ei cētum. In iure errauit: qa testū erat nullius: qa titulo institutionis nō fuerat relictū. & trāſactione illa mulier asserebat fratrem hæredē insolidū patris. qđ verū nō erat cū testm esset nullius: & ab intestato ipsa cū fratre cōrurebat. Itē fuit dicto casu nulla trāſactio: qa nihil fuit datū mulieri niſi legatū factū in testō latius ibi vide. An aūt dispositio huius legis habeat locū in aliis cōtractibus vel strumētis, vide Cal. cōs. j. & an sufficiat si partes asserāt habere

porrigi etiam ad incognita. Facit supra eodem l. cùm Aquiliana. Est igitur in l. nostra ratio. primò odiū occultantiū testamēta, vt hic tāgitur in glo. Secundò fauor publicus qui est vt deficientiū volūtates exequtioni mandentur, vt l. vel negare. j. quē admod. testa. aperi. Hoc præmisso quærit †glosſ. hoc in prin. quid si aliquis credebat sibi relicta decem, cùm essent relicta quindecim, an valeat tranſactio saltem in decē. Quidam q sic. Alij contra: & ista est vera q in nullo valeat, per tex. huius l. resistit enim contractui dicens q transigi non pōt: ergo nihil valet: nec ciuilē nec naturalem obligationem producit vel tollit: argu. l. si non sortem. in prin. j. de condi. inde. & l. cū lex. j. de fideiuſſo. Quærit glosſ. † nunquid pactū gratuitū valeat non inspectis verbis testamenti. Glosſ. videtur dicere q non, & bene per hanc l. quia eadē est ratio. & §. eo. l. iij. §. cùm tranſactio. & §. tit. j. l. tres fratres. j. eo. l. qui cū tutoribus. §. fi. † Quæro, nunquid expreſſa posit hic agi, vt omnis spes remittatur per pactū, & renuncietur huic legi. Glo. dicit q sic, vt C. de pact. l. si quis in conscribendo. & §. tit. j. l. pactū. d. Iac. de Bel. dicebat contrariū quia non tenet pactio quādo decipitur aliqua partium: quia nō tam pacisci tur quàm decipi, vt j. eod. l. qui cum tutoribus. §. ij. Idem tenebat Iac. But. & bene: quia hæc lex non est facta in fauorē legatariorū, sed in odium occultantium testamenta, vt hic tangitur in glo. sicut §. dixi. Item fauore publice vtilitatis: ergo non potest ei renūciari, vt j. ad Maced. l. tametsi & §. ti. j. l. ius publicū. & ibi dixi. Præterea ista lex est prohibens, sed istis legibus prohibitis nō videtur posse renunciari, vt not. in glo. vt C. ne fideiuſ. do. dentur. l. j. & ij. ergo &c. Quòd prohibeat, apparet: quia † verbū potest, negatiuè prolatū necessitatem inducit, vt extra de regu. iu. c. j. lib. vj. & ibi per Ioan. And. & j. de furt. l. non potest. Sis igitur † cautus in omnibus cōuētionibus, quę fiunt super his quæ ex testamento dependent, vt ibi dicatur, inſpectis & cognitis verbis testamenti. Quærit glo. quid econtra si hæres decipiat. Dic vt in ea. Itē quærit gl. quid in codicillis. Dic idem. † Quæro extra glo. quid si pacisc entes sciunt tenorē testamenti: non tamen ipsum ob hoc inſpexerunt, an valeat pactū siue tranſactio? videtur q non. Nam hic dicitur inſpectis & cognitis verbis testamenti. Isti ablatiui absoluti resoluuntur in conditionē, hoc est si verba testamenti inſpiciantur, vt §. tit. j. l. ab emptione. & de cōdi. & demon. l. à testatore. sed conditiones nō debēt impleri facto, vt l. ij. de cōdi. & demon. Cōtrariū dico per l. j. & l. cū proponas. C. de pac. & C. eo. l. de fideicō. & §. eo. l. cū Aquiliana. in fi. & j. de accepti. l. & vno. §. j. in eo quod dicitur ibi persecutio intelligit, scilicet fideicommiſſi. Cōcludo ergo p istas leges q sufficit scire. Nec obstat q tex. hic dicit, inſpectis & cognitis verbis testamēti: qa ille dicit inſpicere q scit. Casus est §. de legi. l. inciuile. conuncla l. scire. eo. tit. Videt em sciens inſpicere oculis intellectus. Secus si text. diceret, lectis: quia legi dicit oculis corporeis, vt l. j. quēadmo. testa. aper. c Nec obstat qđ tex. dicit cōditiones nō debere impleri facto. qđ cōcedo. nec videtur facto impleri. Licet em ex alia cā sciuerim, cùm sup illo cōtraho, videor ilspicere. Ad hoc simile in l. hæredes palā. §. pen. j. de testa. & vi bono. rapt. l. ij. §. hoīes &c. Et ista sunt multū vtilia ad materiam §. duo fratres. Et circa hoc ibi pono multas quæstiones. Dic vt ibi.

T post rem. Si de viribus sententię dubitatur, potest transigi. h. d. dicam j. eodem. l. post rem.

Si fideiussor. Trāsactio facta cū principali ꝓdest fideiussori, etiā condēnato. Itē solutū ex causa transactionis inualidæ in debiti solutionem conuertitur. hoc dicit.

1 ☞ *Verbum relinquo, restringitur ad ultimas uoluntates.*
2 *Donata causa mortis uidentur in ultima uoluntate relicta.*
Ius accrescendi habet locum in donatione causa mortis.
3 *Quod legatur causa conditionis implendæ, dicitur legatū quantum ad materiam præsentem.*
4 *Ex præfatione legis uel statuti restringitur statutū uel lex.*
5 *Magis fauetur ultimæ uoluntati, quàm habere debentibus ex contractu.*
In executione testamenti magis fauetur creditoribus quā legatarijs.
6 *Ratio quare prohibetur transactio super alimentis, nisi cum authoritate prætoria.*
7 *Renunciari non potest dispositioni huius legis etiam cum iuramento, & pœna adiecta peti non potest.*

Cum ij. Iurisconsultus primò ponit verba cuiusdā orationis factæ ꝓ Imperatorē. Secūdò exponit illa per totā istā legē. Et breuiter hoc intēdit. Sup alimētis relictis nō potest transigi, nisi causa cognita prætore authorante. Prosequere vt in glosſ. Istud principium eiusdem &c. hic incipit exponere verbum alimenta. hæc oratio &c. hic exponit verbum relicta. † Not. quòd verbum relinquendi, restringitur ad vltimas voluntates, vt l. verbum reddendi. j. de verbo. significat. † No. quòd donatio causa mortis videtur in vltima voluntate relicta: & sic inter donatarios causa mortis est locus iuri accrescendi, vt l. j. §. fina. C. de cadu. tollen. † No. quòd illud quod legatur causa conditionis implendę dicitur relictum: quod intelligitur quantum ad præsentem materiā, vt l. si sub conditione. j. si quis omiſ. causa testa. Itē no. ex isto ver. planè. conjunctio prin. legis, q ex verbis positis in narratione, lex vel statutū sequēs restringit. Diceb at l. cùm hi. qbus alimēta relicta erāt &c. Postea sequebat, nec aliter alimētorū tradactio rata esſet &c. nō dicebat alimentorū relictorū: tamen quia in præfatione illa fuit dictū, sequens dispositio per illā restringit. Facit l. fi. de hęre. instī. facit §. tit. j. l. itē qa. in fi. & j. de ver. ob. l. Titia. §. idē respōdit. Ex quibus habes † q magis fauetur vltimę voluntati, quā habere debētibus ex cōtractu. Cōtra. C. de iure delibe. l. fi. §. licentiā. Glo. non soluit. Dic q in executione testamēti magis fauet creditoribus quā legatarijs: vt ibi. In alia verò interpretatione magis fauetur legatarijs, vt hic, & in regula iuris, in testamētis. † Vltimò ex hoc vers. potes colligere rōnē huius materiæ, quare ꝓhibetur

notitiā instrumenti, absq; eo q præsentia liter ꝓducā, vidē qđ cōsuluit Pau. de ca. i consi. ccci. de casu præsenti.
☞ POMATES. ¶Quæro ibi, dicebat cōtrariū. Ista est cōis opi. secūdū Imo. in l. q Romæ. §. duo fratres. de ver. obl. in v. q. ad Bart. & ibi per Alex. vbi limitat nisi interuenerit iuramētū. Et ad dictū Bart. hic vide Ale. cōs. xj. inci. viso, & vt opor tet cōsiderato. ij. vol. Bar. cōs. xcviij. col. j. & seq. vol. j. cōsi. lv. col. xv. & se. vo. ij. & cōsi. lxviij. j. co. e. vo.
☞ POMATES. ¶Præterea ista lex vidē disponere circa formā. vide Fel. in c. cum accessissent. iiij. col. de consti.
c ¶Legib⁹ ꝓhibitiuis. Quo ſtelligat q legi ꝓhibitoriæ nō pōt renūciari, vide Bald. in auē. gnaliter. in prin. ij. co. de epi. & cle. & hoc maximè vers. ſt prohibitio annullat ipso iure, sed m Bal. fi. si qs in cōscribendo. de epiſ. & cler. & vide Bal. post Bart. i l. i. fi iiij. co. C. de pac. & circa hoc adde tu etiā do. Mar. Soc. in c. si diligēti. de fo. cō. pe. j. gl. j. ver. circa tertiā. Barb. i cōſ. xij. col. iiij. & cōſ. xiij. col. ij. & cōſi. lxiij. col. ij. in j. vo. in cōſ. lij. col. vj. consi. lvj. in ij. vol.
☞ POMATES. ¶Extra gl. Vide multa p Fel. i prę. Decr. in v. co. ad fi. De isto ẏbo lege Barb. cōſ. xlviij. co. x. & ſe. j. v.
☞ P. P A V. P.
¶L. j. quemad. testa. aper. Aduerte quia vult allegare l. j. ff. de his qui in test. delen.
¶Verbū relinquēdi. Et not. hic de do. cā mor. Et facit an ille cui cōcessa est facultas testādi possit donare cā mortis. Vide p Bal. i l. j. in x. col. de fac. fan. eccle. in repe.
¶Verbo planè. Adde j. ea. l. in §. cā transactionē. & quod ibi Bar. & l. regulā. §. fed & si qs. & quod ibi Bart. j. de iur. & fac. ign. & Bal. i §. quib⁹. C. de Iu. co. compo.
☞ Ia. hic emendare legit ex isto ver. ne aliter alimentorum.
☞ POMATES. ¶Vltimò. Cōtrariū tenet ibi dē Bar. in l. si qs. p eo. ff. de fideiuſ. Sed vide Deciū concordantē. fl. de alimētis. C. e. & an legi ꝓhibitiuę possit renūciari, vide Ale. consi. xj. i ij. vo. Barb. cōſi. xlviij. xj. co. & seq.
¶Potes colligere. Nor. quòd fauet vl-

timæ voluntati. Adde l.ſi pars.ff. de inof. teſt.c.fi.de re iudic.& in l. Gallus.§. quid ſi ſis.& ibi Bal. de liber. & poſth.& quod no. Io.And.in c.Ioannes. de teſta.

a Pro cõcordia. Aduerte q tranſactio facta ſuper alimentis relictis firmatur iuramẽto. Ita Bar.in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſ. Cõtra videtur tenere in hac l.Soluit elegan ter Bart. ſi bene inſpiciatur,in d.l. ſi quis p eo.quia quod dicit in hac l. cũ hi. intellexit inſpecto iure ciuili: ſed inſpecto iure canonico quo cauetur, q̃ iuramẽtũ quod poteſt ſaluari ſine interitu ſalutis æternæ, eſt ſeruandũ c. cũ cõtingat.de iureiu. Et ita in terminis ſe ſaluat Bar. in d. l. ſi quis pro eo. aliàs eſſet durum ſoluere.

a ¶Et ideo puto. Nota poſſe renunciari huic legi, etiã per iuramentũ. Contrarium tenet Bart.in l. ſi quis ,p eo. J.de fideiuſ. Vide Ioã. de Imo. in c.cũ contingat. de iureiurã. A. B.

b ¶Renũciari. Contrariũ tenet Bar.in l.ſi qs pro eo.in prin.J. de fideiuſ. Vtrũ autem alimentis poſſit renunciari cũ iuramẽto, vide Bal. in l. pactũ qd̃ dotali. C.de collat. & quod dixi poſt Bar.in l.ſi quis à liberis.in ſ. ſi vel parẽs.de lib. ag. Et de hac q. per Imo. in c. cum cõtingat. in pe.char.de iureiur. & per Bal. in d.l. pactũ.

c ¶Ex præfatione. Adde quod no.Bart.ſ. in princ.l.

d ¶Nõ requiritur. Sed tũ intellige vt per Bar.J. ea.l.ſi prætor.

e POMATES.

e ¶Iſtud inducit. Vide aliqua per Feli.c. tuis quæſtionibus.j. colũ de teſti.

e ¶Iſtud inducit. Vide gloſ. & quod ibi dixi poſt Bart. in l.ob æs. C.de prædi.mi.& oſno quod dixi in l. cũ lex.j. de fideiuſ. ad fi. Adde etiã poſt d. Iaſ. q̃ iuramẽto alimẽtis futuris nõ poſſit renũciari:& q̃ hęc l.ita habeat locũ ĩ pacto gratuito, ſicut ĩ tranſactione. Pet.de anch. conſi. cccixxvj. vbi conſuluit q̃ ſtãte ſtatuto q̃ cõtractus minorũ iuramento firmari debeãt ſeruari: q̃ ſi minor pacto gratuito renunciauerit alimentis futuris cũ iuramento, quod non valet.

e ☞Vide Decium pro opinione gl. hic.in c. quæ in eccleſiarũ. de conſti.in iij.colum.

e POMATES.

e ¶Iſtud inducit. Vide

Ibi & ideo Puto. hanc tenet cr obſeruat cauſa m. c. quamuis paſtm: z part. §. 6. nº 4 quem pro exBeditione q. vt dendy Et F. 13 contra quam ſequi dionant depaſilla. in l decalman tzd. nº 5. c.eo.

Pro cõcordia. Aduerte q̃ tranſactio facta ſuper alimentis relictis firmatur iuramẽto. Ita Bar.in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſ. Cõtra videtur tenere in hac l.Soluit elegan ter Bart. ſi bene inſpiciatur,in d.l. ſi quis p eo.quia quod dicit in hac l. cũ hi. intellexit inſpecto iure ciuili: ſed inſpecto iure canonico quo cauetur, q̃ iuramẽtũ quod poteſt ſaluari ſine interitu ſalutis æternæ, eſt ſeruandũ c. cũ cõtingat.de iureiu. Et ita in terminis ſe ſaluat Bar. in d. l. ſi quis pro eo. aliàs eſſet durum ſoluere.

a ¶Et ideo puto. Nota poſſe renunciari huic legi, etiã per iuramentũ. Contrarium tenet Bart.in l. ſi quis ,p eo. J.de fideiuſ. Vide Ioã. de Imo. in c.cũ contingat. de iureiurã. A. B.

b ¶Renũciari. Contrariũ tenet Bar.in l.ſi qs pro eo.in prin.J. de fideiuſ. Vtrũ autem alimentis poſſit renunciari cũ iuramẽto, vide Bal. in l. pactũ qd̃ dotali. C.de collat. & quod dixi poſt Bar.in l.ſi quis à liberis.in ſ. ſi vel parẽs.de lib. ag. Et de hac q. per Imo. in c. cum cõtingat. in pe.char.de iureiur. & per Bal. in d.l. pactũ.

c ¶Ex præfatione. Adde quod no.Bart.ſ. in princ.l.

d ¶Nõ requiritur. Sed tũ intellige vt per Bar.J. ea.l.ſi prætor.

e POMATES.

e ¶Iſtud inducit. Vide gloſ. & quod ibi dixi poſt Bart. in l.ob æs. C.de prædi.mi.& oſno quod dixi in l. cũ lex.j. de fideiuſ. ad fi. Adde etiã poſt d. Iaſ. q̃ iuramẽto alimẽtis futuris nõ poſſit renũciari:& q̃ hęc l.ita habeat locũ ĩ pacto gratuito, ſicut ĩ tranſactione. Pet.de anch. conſi. cccixxvj. vbi conſuluit q̃ ſtãte ſtatuto q̃ cõtractus minorũ iuramento firmati debeãt ſeruari: q̃ ſi minor pacto gratuito renunciauerit alimentis futuris cũ iuramento, quod non valet.

e ☞Vide Decium pro opinione gl. hic.in c. quæ in eccleſiarũ. de conſti.in iij.colum.

e P. PAV. P.

e ¶Iſtud inducit. Vide

tranſactio,niſi ꝓtore authore. Certè fauor eſt alimẽtorũ & vitimę volũtatis. Iſta duo ſimul iũcta ĩ quo etiã vertit fauor publicus, ſcilicet vt teſtamẽta executioni mãdentur. & ne hoies tenues fame pereãt, vt j.ea.l.§. ſed & perſonarũ. & ideo puto q̃ huic pacto nõ poſſet renũciari etiã cũ iuramento. Ratio quia hæc lex dat formã, & procedit prohibẽdo,vt dixi in ſi.ſ.ea.l. de his.ſ.ne aliter rata eſſet. Quæro quid ſi adiũciatur pœna, vtrũ poſsit pœnã peti, licet non valeat tranſactio. Tex.cum gloſ. q̃ non,in l.qui fidem.j.eo.& not.j.in prima glo.

Si integra. Cõtinuatur: quia exponit verbũ relicta. Quærit glo.duas quæſtiones. Dic vt in ea.

☞Præfatio legis uel ſtatuti reſtringit legem uel ſtatutũ.

Tranſactio ſuper alimentis ſi ſit conditio melior alimentarij,valet ſine authoritate iudicis.

Venditio rerum minoris uel Eccleſiæ facta non ſeruata ſolennitate:etiam ſi conditio eorũ non ſit facta deterior, non valet.

Inter perſonas diuerſorum ſtatuum, quantum ad præſentem materiam nulla eſt differentia.

Monachus & ſeruus non poteſt ſuper alimentis tranſigere ſine Abbatis & domini authoritate.

Eam tranſactionem. Hic exponit qualiter intelligaẽ tranſactio. & breuiter hoc intẽdit. Tranſactio quæ fit ſine prætore, per quã cõditio alimẽtarij fit deterior, improbaẽ. ſecus ſi melior & h.d. †No. ex prin. §. q̃ ex præfatione legis vel ſtatuti ſtatutũ reſtringitur. Nã oratio ſimpliciter diſponit ne tranſactio alimẽtorũ rata eſſet,niſi prætore authore:tũ ex præfatiõe reſtringit ad illã tranſactionẽ p quã pecunia in præſenti accipiẽt,vt citius conſumaẽ,vt hic patet. Facit qd̃ dixi ſ.ea.l.ver.planè. Facit qd̃ dixi j. de le.ij.l.cũ pater.§. dulciſſimis.& de cal.l.hęc actio. Sed ò no. †q̃ ſi ſit melior cõditio alimẽtarij nõ reqritª prętoris authoritas. Iſtud inducitᵉ gl.in arg. ad q.ſi eccleſiaᶠ †vel minor vẽdit ex cauſa nõ cõceſſa, & ſolẽnitate nõ ſeruata:qd̃ tenet ſi ſuã cõditionẽ nõ fecerit deteriorẽ:arg.j.de re.eo.l.ſi fundus.cõtrariũ huius tenet gl.ĩ d.l.ſi fundus. in prin. & melius. Nec obſt.tex.eiuſdẽ l.§.j. & C. ꝓ emp.l.ſi.qa ibi nõ dicit q̃ valeat, ſed q̃ fundus põt teneri donec reſtituaẽ ptiũ ex quo factus eſt locupletior. Itẽ nõ obſt. Inſtit. de auth. tut.in prin. quia ibi loqtur qñ aliũ ſibi obligat:hic autem vẽdit & obligat ſe. Ita etiã tenebat Iac.bu.quod puto verũ. †Nota in ver.nihil.q̃ nulla eſt differẽtia inter perſonas diuerſorũ ſtatuũ quantũ ad præſentẽ materiã. Quærit gl.quid ſi alimẽta ſunt relicta ſeruo. Dicit gl.idẽ arg.l.ſeruos.j.de alleg. & ſic eſt ſpeciale in alimentis q̃ ſeruus põt paciſci:aliàs nõ põt etiã authore prætore,vt l.cõtra iuris.in fi.ſ.tit.j.†Not.iſtã glo. & ſecundùm hoc videtur q̃ ſi alimẽta ſunt relicta vni monacho q̃ poſsit ipſe trãſigere ſine authoritate abbatis:authore tñ iudice. Quod ſalua meliori deliberatione nõ credo. Nã qñ alimẽta relinquũtur ſeruo alicuius dño videntur eſſe relicta ei qui tenebaẽ ipſum ſeruũ alere. Caſus eſt not.j. de cõdit. & demõ.l.filio.& ſic monaſterio videẽ relictũ qñ relinquitur monacho. Nõ obſt.l.ſeruos.j.de ali.leg.& j.de capi.dimi.l.legatũ.& de his quę pro nõ ſcript.l.ſi in metallũ.quia ibi loquitur de his ſeruis quę non habent

dominum,vt ſerui pœnæ. Secus ſi haberẽt dominum, vt d.l.filio. Idem dicendum in monacho qui nõ habet monaſteriũ. Quod qualiter procedat, dixi in l. quod ſeruus.j. de ſtip.ſer.

1 ☞Quando aliquid fieri debet arbitratu iudicis, intelligitur cauſa cognita.

2 In cauſæ cognitione debet de tribus quæri.

3 Teſtis non reddens cauſam ſui dicti non probat.

4 Alimenta quando ſint præſtanda ubi hæres habet domicilium.remiſſiuè.

5 Alimenta an debeant ſolui ſingulis menſibus.remiſſiuè.

6 Alimenta ſi debent præſtari per plures hæredes quomodo conſulatur alimentario.remiſſiuè.

Vult igitur. Nunc exponit quod dixerat in oratiõe prętorẽ debere arbitrari.& breuiter hoc intẽdit. Vbi regritur cauſę cognitio inquirẽdũ eſt de modo,cauſa,& perſona.h.d. †No. q̃ qñ aliqd debet fieri arbitratu prætoris intelligitur cauſa cognita,vt hic cõiuncto principio huius l.& de in ius voc.l. ſed ſi hac.§. prętor.& j.de mino.l.ait prætor.in prin.cõiuncta l.in cauſæ.§.cauſa cognita.†Secũdò no.diligenter q̃ in cauſæ cognitione debet ingri de tribus,licet hoc non ſit expreſſum hic. Iſta enim lex nõ ſtatuit de nouo,ſed ꝓcedit interpretando & gloſſando oratiõẽ. Tertiò no.id quod dicit ſine cauſa trãſigentẽ nõ eſſe audiẽdũ. facit q̃ teſtis nõ probat, niſi reddat rationẽ ſui dicti. Facit qd̃ not.in l.ſolã.C.de teſti.†Quartò no. ex hac l.ar.q̃ alimẽta debẽt præſtari vbi domiciliũ habet hæres. Quod tamẽ intellige ſecundũ materiã poſitã in l.quod legaẽ.j.de iudi.& hic in glo.tãgitur. Quæro circa hanc l. †quãdo alimẽta relinquũtur vtrũ debeat fieri ſolutio ſemel ꝓ toto anno , an in ſingulis mẽſibus, vel qualiter. Certè nec in præcedenti §. nec hic hoc declaraẽ. Iac.de Are.hoc ponit in l. fi.j.de lib.agn. plenius in l.pecuniæ.j. de alleg. †Quæro qñ ſunt plures hæredes q̃ debent alimẽta:quo cõſulaẽ alimẽtario aduerſus illã incõmoditaẽ q̃ reſultat ex pluralitate hæredũ. tex.eſt not.ĩ l.iij.j. de ali.& cib.

1 ☞In tranſactione alimentorum debet exprimi de habitatione, & veſtiario: aliàs ad ea non porrigeretur.

Qui tranſigit. Supra expoſuit verba orationis: nũc breuiter hoc intẽdit: Tranſactio alimentorũ facta ſimpliciter non porrigiẽ ad habitationẽ & veſtiariũ.h. d. & eſt notãdus ſingulariſ caſus,& mẽti tenẽdus. Not.ex†iſto §.in tranſactiõe alimẽtorũ exprimẽdũ eſſe de habitatiõe,& veſtiario.qd̃ eſt multũ vtile. Ꝙ pe eñ cõtingit ſpecialiter in vxoribus defunctorũ ꝙbus alimẽta relinquunt. Opp.j. de ali.& cib.le.l.legatis.& l.fi.Sol.hæc eſt vera q̃ hoc ſpeciale in tranſactione alimentorum, vt illud verbum alimenta, non contineat veſtiarium & habitationem: quia ſic voluit diuus Marcus alimentorum fauore.

1 ☞Relicto fundo ad alimenta uidetur relicta proprietas.

2 Plures emphyteutæ poſſiunt emphyteuſim inter ſe diuidere & alienare dño irrequiſito.

3 Res ex qua alimenta præſtari debent,an ſit pro eis obligata.remiſſiuè.

4 Pro alimentis ſimpliciter relictis bona ſunt obligata ſicut pro cæteris legatis.

Si vni. ᵍIn alienatione vel diuiſione fundi ob alimenta relicti vel pro alimẽtis obligati prætoris authoritas requiritur.h.d. †Quærit glo. vtrũ qñ relinquitur fundus ad alimẽta videatur relicta proprietasʰ. Dicit gloſ.q̃ ſic in vita legatarij. Sed tex.in l.iiij.j.de ali.leg.videtur dicere q̃ proprietas ſit relicta ſimpliciter,adeo q̃ tranſit ad hæredẽ alimẽtarij. dic vt ibi. Veniò ad ver.ſed ſi pluribus.& iſte ver.facit †q̃ plures emphyteutę nõ poſſunt diuidere inter ſe ſicut nec alienare domino irrequiſito. In contrarium facit.C.de fideicom.l.voluntas.quã gloſſ.allegat pro contraria,& non ſoluit. Tu dic q̃ poſſunt diuidere, & inuitẽ alienare.vt x.col.de prohi.feu.ali.l.imperialiẽ.§.prætereа. Hoc etiã apparebit rñdẽdo ad hũc §. Nã hic prohibebat alienatio ſuorę

in contrariũ omnes Roma.in cõſi.ccc.vinci.circa propoſitum cõſultationẽ.vide Pa. lin. in c. edoceri. inſ. char.ver. ſeq̃ põt. ſenſus.extra de reſcri. vide quæ habes ad Bar.in l.legãter.l.de dolo.in ſimili vide ſi ſo.hic,& in l.nõ eo mi nus.C. de procu. vide Soc.in l.cõditionibus. in prin.de cõdi.& de. Illud tñ nõ ꝓcedit in emphyteoſi data ab eccleſia ſine ſolẽnitate: quia emphyteuta teneẽ ad cautionẽ.g. verõ.f.aud. de nõ alie. & ibi Ange.no. Iaſon l.ij.C. de iur. empy.colum.iij.in fi.

P. PAV. P.

¶Si eccleſia. Vide Decii in c. quæ in eccleſiarũ. col.iij. de cõſt.ꝓ opin.gl.hic.

P. PAV. P.

¶Si vni. Tu dic q̃ prũ diuidere. Vide ad bar. ĩ l q Romæ.§.duo fratres.ĩ x.q.ff.d ver.ob.

¶Si vni. Relicta proprietas. & vide il.doctores.§. ſpecies.de do. Adde oſno quod voluit Ro.cõſ. ccxxviij.in fi.& vide quo Iuit Ang.Are.in §.fin. inſtit. de vſu & habi.

¶Prohibebatur alienatio. Contrarium tenet hic Gul.de cat.per iſſi text.in l.pupilloſi.in prin.C.de re.eo. Adl. volũtas.& ad d.§.duo fratres.rñdet q̃ ibi ꝓhibui vendere exteneis nõ inter ſe. Et vide Bal.in l.iubemꝰ ij. col.de fa.ſan.eccl.dudũ. C.de cõtrah.emp.

ᵍ P. PAV. P.

a ¶Si prætor. Vide de omiſſione formę qd̃ dicit in Bercach. in ybo forma,vbi ſcripſi & habes ibi remiſſionẽ ad Fel. latiſſimẽ tangentẽ in c.cũ dilecta.de reſcri. vbi ponit nouem ſigna vbi cognoſcitur aliquid eſſe inductum pro forma, & infinita cumulat quod omiſſio formæ vitiat cũ multis limitationibus, vide per Feli. q̃ multas chartas.

☞POMATES.

a ¶Si prætor. Vide rocõſi.cxlj.& conſi.cij. Car.conſi.xxvij.

b ¶Solẽnia iuris. Hanc materiã de ſolẽnitate limitat ſingulariter Bal.in l.ſi. C. de ſen. ex breuic.reci.

c ¶Iac.Bu. Adde Bar. j.ea.l.§.pe. & vide in materia quæ no. in l. vniuerſa. & ibi dixi C.de preci. impe. of.

d ¶Tranſactiones. Adde Bar.in l. ſocietaẽ. §.arbitrorũ. in princ. v.col.infrà pro ſocio. Et refert do. Ant. in c.ſi clericus laicũ. de for. compet. & licet Bar.dicat q̃ reus debet adire iudicẽ ſuũ: adde tamen quod eſt caſus,in quo poſſum adire iudicẽ nõ meũ, nec actoris pro examinatione facti ad perpetuã rei memoriam:& valet examinatio : videlicet vbi quis vult probare eaſum fortuitũ ſibi contingentem in alia ciuitate, & corã duobꝰ teſtibus. Certè corã iudice illius terræ licet nõ ſit iudex ſuus, nec illius,qui ſibi cõmodauit: poterit facere examinare illos teſtes,etiã parte non citata. Caſus eſt multum not. in l. ſi quis nauicularius. C. de naufra.libro xj. Et vi de quod ibi dixi ad Bart.hic, & adde q̃ pro hoc etiã facit qd̃ no.dixit Bal. in l. acceptam.C.de vſur.in xiij.q. vbi quærit corã quo iudice debeat depoſitio fieri in caſu illius l.& ad Bar. hic adde qd̃ no. Bal. in l.j. C. de teſta. in Prin.Et adde Bar.hic circa examinationẽ e teſtium ad æternam memoriam , vide d. Mar.Socin.in c. cum ſit generale.de for.cõpe.Are.in c. ſignifica uit.col. iiij. de teſtib. & Petr. de Ancha.in repe.regulæ. ea quæ. f q.xvij.de reg.iur.

P. P. AV. P.

¶Allegaui ſemel. Limita niſi neceſſitas immineret q̃ alibi examinarentur ſecũdũ Ang.& Fulg.hic. facit quod dicit Bar. g in l.ſi qs. C. de nauſra.lib.xj.

☞POMATES.

¶Allegaui ſemel. Vide Abb.c. ſi quis cõtra clericum. in ij.co. de foro compet.

f ¶Si cum lis. & facit ad id quod dixi ſ. e. l.cum Aquiliana. in fi.& adde id qd̃ not. Bald.in aud. hoc ius porrectum. in v. col. C.de ſacr.ſanct. eccl. & facit quod not. in l. cùm allegas. C. de vſur. in iiij. oppoſitione.

☞POMATES.

¶Quod not. Adde text. in l. præſes. & ibi not. Alexan.ſing. glo. in verbo, ambitioſè.C.eo. & Barb. conſil.xlvj.in vij.colu.j.

P. PAV. P.

¶Sit diues aut pauper. Vide circa iſta dicta Aretin.in l.ſtichum.§.ſtipulatio.in ij.col.de verb.oblig. & ibi etiã qñ relinquitur diuiti pro alimentis, an amore an priuilegijs conceſsis alimentis , vide ad Barto.in l.j. C. de ſacroſan.eccle.col. vij.

¶Si in annos. Aut lo quimur. Nota quòd relicta annua facta pauperi intelligunẽ pro alimentis. ſecus ſi diuiti. Vide not.in l.ſi ſtichum. §. ſtipulatio.de verb.obl. & ita tenet Bal. in aud. ingreſsi.in xj.col. C. de ſac.ſan.eccl.& dicit Bal.in l. antiqtas. C.de vſufruc. q̃ iſto caſu tale relictũ factum pauperi : quia cenſetur ad alimenta nõ trãſit ad hæredes. Quid ſi promitto tibi x.dare quo ad viuã, an intelligat annuatim, & in cã alimentorũ , vide Bart. in l.eũ qui.§.q ita.de ver.obli. Adde q̃ legatum factũ pro alã diuitis nõ dicitur ad pias cauſas , vt voluit Per. de Anchar. conſi.cxxiiij.

P. PAV. P.

¶Vt in relicto annuo. Idẽ in relicto vſufructu patrui vt dicit textꝰ. tñ ſunt plures differẽtiæ inter legatũ alimẽtorũ & vſuſ.vt q̃ Ang. cõſil. ccxlv.in ti.ſed Simõ. in prin.in fi. Item ad hoc vt vſusfructꝰ dicaẽ relictꝰ ,q̃ alimentis q̃ neceſsę ſit vt iſtud ſit dictum.vide Bal.in cõſ.ccvij. in ij. parte poſt prin. & ſic in legato pauperi cẽſeẽ ad alimẽta ſed m Bar.hic. Idẽ ſit in ſtipulatione facta a pauperi. vide Iaſ. in l. ſi ſtichum.§.ſtipulatio. col.iij.de verb.oblig.

¶Si ad habitationẽ. Et no. q̃ relicto um habitationẽ præſumitur factũ ad alimẽ-

fra.lib.xj.

Allegaui ſemel. Vide Abb.c. ſi quis cõtra clericum. in ij.co. de foro compet.

¶Si cum lis. & facit ad id quod dixi ſ. e. l.cum Aquiliana. in fi.& adde id qd̃ not. Bald.in aud. hoc ius porrectum. in v. col. C.de ſacr.ſanct. eccl. & facit quod not. in l. cùm allegas. C. de vſur. in iiij. oppoſitione.

¶Quod not. Adde text. in l. præſes. & ibi not. Alexan.ſing. glo. in verbo, ambitioſè.C.eo. & Barb. conſil.xlvj.in vij.colu.j.

P. PAV. P.

¶Sit diues aut pauper. Vide circa iſta dicta Aretin.in l.ſtichum.§.ſtipulatio.in ij.col.de verb.oblig. & ibi etiã qñ relinquitur diuiti pro alimentis, an amore an priuilegijs conceſsis alimentis , vide ad Barto.in l.j. C. de ſacroſan.eccle.col. vij.

¶Si in annos. Aut loquimur. Nota quòd relicta annua facta pauperi intelligunẽ pro alimentis. ſecus ſi diuiti. Vide not.in l.ſi ſtichum. §. ſtipulatio.de verb.obl. & ita tenet Bal. in aud. ingreſsi.in xj.col. C. de ſac.ſan.eccl.& dicit Bal.in l. antiqtas. C.de vſufruc. q̃ iſto caſu tale relictũ factum pauperi : quia cenſetur ad alimenta nõ trãſit ad hæredes. Quid ſi promitto tibi x.dare quo ad viuã, an intelligat annuatim, & in cã alimentorũ , vide Bart. in l.eũ qui.§.q ita.de ver.obli. Adde q̃ legatum factũ pro alã diuitis nõ dicitur ad pias cauſas , vt voluit Per. de Anchar. conſi.cxxiiij.

P. PAV. P.

¶Vt in relicto annuo. Idẽ in relicto vſufructu patrui vt dicit textꝰ. tñ ſunt plures differẽtiæ inter legatũ alimẽtorũ & vſuſ.vt q̃ Ang. cõſil. ccxlv.in ti.ſed Simõ. in prin.in fi. Item ad hoc vt vſusfructꝰ dicaẽ relictꝰ ,q̃ alimentis q̃ neceſsę ſit vt iſtud ſit dictum.vide Bal.in cõſ.ccvij. in ij. parte poſt prin. & ſic in legato pauperi cẽſeẽ ad alimẽta ſed m Bar.hic. Idẽ ſit in ſtipulatione facta a pauperi. vide Iaſ. in l. ſi ſtichum.§.ſtipulatio. col.iij.de verb.oblig.

¶Si ad habitationẽ. Et no. q̃ relicto um habitationẽ præſumitur factũ ad alimẽ-

P. P. AV. P.

a ¶Si prætor. Vide de omiſsione formę qd̃ dicit in Bercach. in ybo forma,vbi ſcripſi & habes ibi remiſsionẽ ad Fel. latiſſimẽ tangentẽ in c.cũ dilecta. de reſcri. vbi ponit nouem ſigna vbi cognoſcitur aliquid eſſe inductum pro forma, & infinita cumulat quod omiſsio formæ vitiat cũ multis limitationibus, vide per Feli. q̃ multas chartas.

☞POMATES.

a ¶Si prætor. Vide rocõſi.cxlj.& conſi.cij. Car.conſi.xxvij.

b ¶Solẽnia iuris. Hanc materiã de ſolẽnitate limitat ſingulariter Bal.in l.ſi. C. de ſen. ex breuic.reci.

c ¶Iac.Bu. Adde Bar. j.ea.l.§.pe. & vide in materia quæ no. in l. vniuerſa. & ibi dixi C.de preci. impe. of.

d ¶Tranſactiones. Adde Bar.in l. ſocietaẽ. §.arbitrorũ. in princ. v.col.infrà pro ſocio. Et refert do. Ant. in c.ſi clericus laicũ. de for. compet. & licet Bar.dicat q̃ reus debet adire iudicẽ ſuũ: adde tamen quod eſt caſus,in quo poſſum adire iudicẽ nõ meũ, nec actoris pro examinatione facti ad perpetuã rei memoriam:& valet examinatio : videlicet vbi quis vult probare eaſum fortuitũ ſibi contingentem in alia ciuitate, & corã duobꝰ teſtibus. Certè corã iudice illius terræ licet nõ ſit iudex ſuus, nec illius,qui ſibi cõmodauit: poterit facere examinare illos teſtes,etiã parte non citata. Caſus eſt multum not. in l. ſi quis nauicularius. C. de naufra.libro xj. Et vi de quod ibi dixi ad Bart.hic, & adde q̃ pro hoc etiã facit qd̃ no.dixit Bal. in l. acceptam.C.de vſur.in xiij.q. vbi quærit corã quo iudice debeat depoſitio fieri in caſu illius l.& ad Bar. hic adde qd̃ no. Bal. in l.j. C. de teſta. in Prin.Et adde Bar.hic circa examinationẽ e teſtium ad æternam memoriam , vide d. Mar.Socin.in c. cum ſit generale.de for.cõpe.Are.in c. ſignifica uit.col. iiij. de teſtib. & Petr. de Ancha.in repe.regulæ. ea quæ. f q.xvij.de reg.iur.

P. P. AV. P.

¶Allegaui ſemel. Limita niſi neceſsitas immineret q̃ alibi examinarentur ſecũdũ Ang.& Fulg.hic. facit quod dicit Bar. g in l.ſi qs. C. de nauſra.lib.xj.

☞POMATES.

¶Allegaui ſemel. Vide Abb.c. ſi quis cõtra clericum. in ij.co. de foro compet.

f ¶Si cum lis. & facit ad id quod dixi ſ. e. l.cum Aquiliana. in fi.& adde id qd̃ not. Bald.in aud. hoc ius porrectum. in v. col. C.de ſacr.ſanct. eccl. & facit quod not. in l. cùm allegas. C. de vſur. in iiij. oppoſitione.

☞POMATES.

¶Quod not. Adde text. in l. præſes. & ibi not. Alexan.ſing. glo. in verbo, ambitioſè.C.eo. & Barb. conſil.xlvj.in vij.colu.j.

P. PAV. P.

¶Sit diues aut pauper. Vide circa iſta dicta Aretin.in l.ſtichum.§.ſtipulatio.in ij.col.de verb.oblig. & ibi etiã qñ relinquitur diuiti pro alimentis, an amore an priuilegijs conceſsis alimentis , vide ad Barto.in l.j. C. de ſacroſan.eccle.col. vij.

¶Si in annos. Aut loquimur. Nota quòd relicta annua facta pauperi intelligunẽ pro alimentis. ſecus ſi diuiti. Vide not.in l.ſi ſtichum. §. ſtipulatio.de verb.obl. & ita tenet Bal. in aud. ingreſsi.in xj.col. C. de ſac.ſan.eccl.& dicit Bal.in l. antiqtas. C.de vſufruc. q̃ iſto caſu tale relictũ factum pauperi : quia cenſetur ad alimenta nõ trãſit ad hæredes. Quid ſi promitto tibi x.dare quo ad viuã, an intelligat annuatim, & in cã alimentorũ , vide Bart. in l.eũ qui.§.q ita.de ver.obli. Adde q̃ legatum factũ pro alã diuitis nõ dicitur ad pias cauſas , vt voluit Per. de Anchar. conſi.cxxiiij.

P. PAV. P.

¶Vt in relicto annuo. Idẽ in relicto vſufructu patrui vt dicit textꝰ. tñ ſunt plures differẽtiæ inter legatũ alimẽtorũ & vſuſ.vt q̃ Ang. cõſil. ccxlv.in ti.ſed Simõ. in prin.in fi. Item ad hoc vt vſusfructꝰ dicaẽ relictꝰ ,q̃ alimentis q̃ neceſsę ſit vt iſtud ſit dictum.vide Bal.in cõſ.ccvij. in ij. parte poſt prin. & ſic in legato pauperi cẽſeẽ ad alimẽta ſed m Bar.hic. Idẽ ſit in ſtipulatione facta a pauperi. vide Iaſ. in l. ſi ſtichum.§.ſtipulatio. col.iij.de verb.oblig.

¶Si ad habitationẽ. Et no. q̃ relicto um habitationẽ præſumitur factũ ad alimẽ-

Si eidem. Solutũ ob trãſactionẽ inualidã , cõuertit in aliud debitũ,velut alimẽta præterita: aliàs vt indebitũ repetit.h.d. Opp.dicit hic q̃ ſuperfluũ cõuertit in alimẽtariã cauſam. Contra ſolutũ indebitè ob aliud debitũ in diẽ non põt retineri:vt l.ſi cũ militi.§.j.de cõpẽ. So. glo.intellige alimẽtariã cãm.ſ. præteritam. Oppo.ad verſi.ſanè.de l.incẽdiũ. C. ſi cert. pet. Sol.aliud in mutuo,aliud in cõdictiõe indebiti,quæ nõ datur niſi in quantũ quis eſt factus locupletior:vt l.in ſumma.§.i frumẽto.de condi.indeb.& l.nam. & ibi dixi.

a ☞Relictum annuum quando uidetur factum in cauſam alimentorum.

Si in annos. In relicto annuo, fctõ locupleti, nõ habet locũ trãſactio, ſecus ſi fiat pauperi.h.d. Quæro differẽtiã iter prin.§.& ver.cęterũ. Glo. ponit duas differẽtias. Secũdam tene. Nec obſtat ea.l.§.nihil.licet gl.illud cõtrariũ iuenerit:qa debes diſtinguere ſic ſcd̃m Gul. Qñque relinquit aliqd,nõ ad alimẽta , neq̃ tacitè,neq̃ expreſsè:& põt trãſigi ſecũdũ formã l.de his.ſ.eo. Quãdoq̃ relinquit ad alimẽta expreſsè:& nõ põt trãſigi ſine ꝓtore, ſiue ſit diues, ſiue ſit paupꝫ,vt ſ.ea.l.§. nihil. Sed qñ trãſactio fieret authore ꝓtore,bene ingreret de cõditiõe pſonarũ:vt ſ.e.l.§. ſed & pſonarũ. Aut loquimurⁱ caſu,i quo † cõ i muniter ſolet ob alimẽta relinq:vt † ĩ relicto k annuoᵏ:vt l.ſi cui annuũ.j.de annu. leg. & j.de capi.dimi.l.legatũ. & tũc habeẽ diſtinctio pſonarũ:vt ſi legeẽ homini diuiti,nõ videaẽ relictũ ꝓ alimẽtis. & ſic põt trãſigi, vt in primo reſponſo. Aut homini pauperi,& videẽ ob alimenta relictũ,nec põt trãſigi ſine prætore,vt hoc §.no. quem tene mẽti.

Si cui. Permutatio rei ob alimẽta ſoluenda,nõ põt fieri niſi authore prætore,ſi alimẽtarij cõditio ſit deterior.h. d. Aduerte,nõ determinat vtrũ reqraẽ ꝓtoris authoritas:qd iuris? Quidã dicũt q̃ reqrit. Contra quos facit C.de ꝑd.min.l. ij. & ſ.ea.l.in prin.& §.eã tranſactionẽ. vbi ſolũ ea trãſactio ꝓhibeẽ,quę fit vt pecuniã in preſenti accipiat,& citius cõſumat.qd̃ hic k nõ eſt. Ideo tene tertiã opi.poſitã hic in gl. qa aut talis trãſactio eſt nociua alimẽtatio, & nõ valet. Aut eſt ei ꝓficua,& valet:qa ꝓ hoc à forma alimẽtorũ non recedit:vt d. §. eã trãſactionẽ.ſ.ea.l. §. ſi ꝓtor.& hoc ꝓbat hic tex.in fi.q dicit q̃ ꝓpter vtilitatẽ alimẽtarij,accipienda ſunt,hoc eſt, ſi ei vtile eſt valet:aliàs nõ.hoc etiã probaẽ §. proximo.

Si ad habitationem. ˡ Tranſactio,ꝓ quam à forma legati non recedit̃r, & alimentarij cauſa deterior non efficitur,valet ſine prætore.hoc dicit.

1 ☞Remittens omne ius, quod habet uel habere ſperat ex aliqua re,intelligitur ex cauſa de præſenti.

2 Si fratres diuidentes remittant adinuicem omne ius quod habent uel habere ſperabant & cõtingit q. nõ ſoluit legata intra annum,propter quod hæreditas ad alterũ debetur illa remiſsio non extenditur ad hoc.

Si prætor. ᵇIudex non debet ſolennia iuris ᵇ omittere,& eorum omiſsio vitiat id quod agitur.h.d. Oppo.ꝙ prætoris authoritas nõ ſit neceſsaria: quia ſi ſit melior conditio nõ requiritⁱ: nec ſi deterior:non ergo eſt neceſsaria. Dixit gl.q̃ poteſt eſſe dubiũ. Tu dic ſecũdũ Iac. But, q̃ §.quid ergo.ſ.ea.l.loquitur qñ per tranſactionẽ non recedit̃r à forma alimẽtorũ. Sed qñ à forma alimentorũ recederetur:tunc etiam ſi pro alimẽtario vtile eſſet non poſſet fieri,niſi prætore authorante,& cauſa cognita,vt hic. Secundò op. q̃ omiſsio ſolẽnitatis non vitiat,vt l.j.§. fi. de ven. inſpi. Solut. Ibi quando omittitur ſolennitas leuis:hic autem omittitur ſolẽnitas ſubſtantialis. Eſt † autẽ ſubſtantialis qua omiſſa poteſt contingere mutatio circa ſubſtãtiam eius de quo agitur. Leuis † ſolennitas eſt quæ id non habet immutare. Exemplũ in d.l.j. de ventre inſpic. & in ſigno crucis quod ponitur in inuẽtario, quod ſi omittatur nõ vitiat,nec mutat ſubſtantiã. Secus ſi omitteretur citatio partis. Dixi plenè in l.j.§.ſi plures. quem repetij j.de exerci.

Sed nec. Ea quæ ſunt mixti Imperij non delegantur.h.d.

☞Teſtes examinandi ad æternam rei memoriam, debent examinari coram eo iudice, coram quo cauſa agitaretur.

Tranſactiones ali. ᵈ Ad authorãdum in tranſactione ille eſt iudex cõpetens,coram quo cauſa agit̃.h.d. Allegaui ſemelᵉ ad illam q. Reus vult petere teſtes examinari ad æternam rei memoriã: corã quo iudice fieri? Dixi q̃ corã eo,corã quo verteretᵉ cã: arg.huius l.& l.ij.de vſu.pupil.& l.j.C.vbi & apud quem.ſecundùm vnam lectu.

Si cum lis. ᶠNota textũ ibi: fingi lites poterũt vt trãſactio, &c.facit ad multa . Tutores & ſimiles adminiſtrarores poſſunt tranſigere de re dubia:vt not.ſ.titulo j.l. Imperatores. Quod intelligerẽ,niſi lis fingaẽ,vt hic. Ad quod optimè facit quod no.ᵍper Inno. extra de poſi.grauis. Ecce:dicit ſtatutũ huius ciui-

uore ipſius alimentarij vendentis. quæ ratio habet locum ſiue extraneo, ſiue inter ſe vendant & diuidant. Sed in q.noſtra ꝓhibetur alienatio fauore dñi , ne fundus vadat ad poſſeſſorẽ ſibi non obligatum. Et ſi igitur diuidant inter ſe , dñi non intereſt. Tex.eſt C.de impo.luc.delcri.l.j.lib. x. facit d.l.voluntas.C.de f

ta,ſecundùm Bal.in l.cum antiquitas. C.de vſuf.

a ¶ §.duo fratres. Ft de intellectu huius l.vltra ea quæ hic dicuntur,vide Bal.in c.Imperator Lotharius Auguſtus &c.

b ¶ Ex hoc dico. Vide Bar.in l.poſt emãcipationẽ.§.j.de libe.leg. & latè in l.qui Romæ.§.duo fratres.de ver.ob.in iij.char.& qđ no.d. Ant.in c.fi.extra de reſcri.& qđ dixi ſ. eod. l.cũ Aquiliana. in fin.

c ¶ Conſului de facto. Adde Bar.in l.dãni.§. cũ parietẽj. de dã.inf. ✠ P. PAV. P.

d ¶ De re. De materia huius l. cum gl. Vide Alexã.conſil. cccxiij. a ante ſi. ✠ P. PAV. P.

e ¶ Poſt rẽ. Ad tranſigẽdũ vel cõpromittẽdũ ſuper rebus deciſis, vi de Cepol. caute. lxiij. & quomodo neceſſe ſit cp renuncietur ſententiæ expreſsè, vide Alex. & Paul.de caſt. in l. ſi cauſa cognita. C.de tranſa. Iaſ.in l.ſi diuerſa.in vl.col.C. e. tit. poſt Bal. ibi & ad faciendũ generale cõpromiſſum ita quod ad omnia trahatur,vi de Cep.cautel. xxxiij. Itẽ ad aliud quod dicitur hic cp per negatio- b nem efficitur res du- 1 bia qualiter iſtud procedat , vide omnino Feli.in c.ſi clericus laicum.de foro compet. in c.coram.de offi.deleg.in pen.col. & Feli.in c. ſuper eo. extra de teſt.cogẽ. Iaſ.in l.j. ad fi.ſ. eo. vide quomodo poſsit tranſigi vel cõpromitti ſtante re iudicata,vel inſtru- 2 mẽto habẽte execu- c tionẽ paratam , vide in Bertachi. in verbo, ſtatutũ.de iudic.in iij. col.& ibi habes.Item de eo quod dictũ eſt ſ.cp opus eſt cp renuncietur ſententijs, vide Dec.conſi.xxxiij. co. ij.Alexã.conſil.ij. in j. vol.in j.co. & ibi etiã quod telis renunciatio nihil operatur niſi arbitrator proferat ſententiã, vt voluit etiã Bal. in l.ſi deſerta. ſupra allega. & vide omnino circa iſtud qđ habes ad Bart.in auẽ. ſi tamen.de tempo.appella. quomodo autẽ poſsit renũciari rei iudicatæ , & quid operatur renunciatio, vide quæ habes ad Bar. in l. ſi diuerſa. C. de tranſact.Quid autem ſi fiat compromiſſum poſt rem iudicatã , vt feratur ſententia confirmatoria, an tunc operetur,vt prima ſententia, an vt ſententia arbitramentalis,vide Feli. in c. inter monaſterium. in vltima colum.ver.demum colligendo.de re iud. An autem eoipſo cp fit cõpromiſſum de re iudicata videatur renunciari ſententiæ , vide Bart. & alios de quibus ſupra dicẽtem cp non. Contrarium ſoluit & vult Roma.cõſil.cclxix.incip.circa primum.in iiij.colum.verſic.primo aduertendum eſt.vide Dec.de quo ſ. Limita tamen opi.de qua ſ. niſi adeſſet iuramentum:quia tunc valet ſententia, ſicut ſi expreſsè renunciaretur.Cep.caut.xcj.incip .poteſt adhiberi modus:qa iuramentũ habet vim renũciationis, & vt actus omnino valeat , vt per eum ibi & Bar.in l.ſi quis maior.C.de tranſact.vide Iaſ.in l.eleganter.in princi. in iij.colũ.C.de condict. indeb. vbi ponit alias duas limitationes Alex.in l. ſi cauſa cognita.in iij.col.C. de tranſactio. Iaſ.in §. item ſi quis poſtulante,initi. de act.in effectibus iuramẽti aduerte tamen ſi dici poſsit cp procedit opinio quando in cõpromiſſo fieret expreſſa mentio de ſententia , licet non diceretur non obſtare ſententia . opinio autem communis concedit quãdo ſimpliciter fieret cõpromiſſum ſub negotio ſup quo fuiſſet cognitũ non facta expreſſa mentione de ſententia inter quę vi detur eſſe longa diuerſitatis ratio . vide de iſtis.Iaſ.in l.j.ſ.eod.in ij.col. & maximè circa illud,an eo ipſo qđ fit de iure liquida cõpromiſſum dicatur renunciatum,ex quo ſa ciebat eã liquidam:& concludit cp ſit opus expreſſa renunciatione , vide eundẽ in l.ſi diuerſa. ad finẽ. C. de tranſac. Item inquantum Bart. hic dicit cp ſuper exceptionibus poteſt cõpromitti, ad de tamen quod interim pendente cõpromiſſo, poterit executio inſtrumẽti præſentiæ ſatiſdationis de ratiſdando. ſi aliquid ſit per exceptionibus in cõtrarium adducitur. Vide ſing.Soci.in l.ſi pecuniã quã.ante fin. ff. ſi certum pera. dicentem ita conſuluiſſe aliàs Ioan. de anra. Item circa talia quæ emergunt circa liquidationem an nõ compromiſſum peti poſſit. vide Soci.latè conſilio ij. in contrarium vide quæ dicit Decius conſilio.xliij.dicentem ſuper emergente non poſſe peti compromiſſum. lic ad aliud dictum Roma.de quo ſ.quando eſt facta mẽtio de ſententia licet expreſsè non ſit renunciatum. vide Decium. in cap. prærerea . in viij. columna.extra de offic. deleg.

¶ Dubium. Et ideo videtur quod non poſſit tranſigi vel compromitti de eo de quo eſt caſus legis cùm nõ ſit dubitabile l. ancillæ. C. de furt. de quo ibi per Bal. quod tenet menti.

✠ POMATES. ¶ Dubium. Vide Felinum. c.iij. in ſecunda colum. & ſequen. de teſti.cog.

Vi cum tutoribus.

Tranſactio non porrigitur ad ius poſtea ex ſucceſsione ab inteſtato proueniens.h.d. Opp.de l.qui Romæ.§. duo fratres[3] .j.de verb.oblig. Huius timore ſunt opi.multę hic & in l.contraria.vna ponitur hic in prima gl. paruula, quæ incipit, extiterit &c.quod hic fratri ſucceſsit ab inteſtato:ibi per fideicõmiſſum. Iſta eſt optima & vera ſol.Probatur in tex.ibi : cui hæres extiterit &c.Nam per fideicõ. non dicere tur quis capere à fratre , ſed magis à defuncto.Ratio differentiæ : quia illud quod nõ debetur nec re nec ſpe,in remiſsionẽ venire non poteſt,ſed illud quod debetur per fideicõmiſſum,dicitur debitum ſpe.Quod autem euenire poſſet ex ſucceſsione ab inteſtato,non eſt debitum ſpe.Eſt text.cũ gl. in l.poſt emancipationẽ.§.j.de libe. lega. & hic eſt tex.ſecundũ iſtam lec.Ex hoc dico[b] cp ſi ego † remitto tibi omne ius quod habeo vel habere ſpero ex aliqua cauſa intelligitur ex cauſa de prẽienti, vt j.de ſtatulib. l.j.Nam ſtatuliber dicitur ille qui habet ſpẽ libertatis. Omnis autem ſeruus dicitur habere ſpem libertatis.quod eſt falſum,ſed oportet cp habeat ex aliqua cauſa ſubſiſtente de præſenti , vt ex legato ſubſiſtente vel ſimili. Facit l.quod ſeruus.& quod ibi dixi.j. de condict.ob cau. Et ex hoc † ſemel conſului de facto[c]:duo cohæredes diuiſerunt hæreditatẽ & remiſerunt ſibi inuicẽ omne ius quod habebant vel habere ſperabãt in parte alterius:contingit cp vnus fuit negligens ad ſoluendum legata , propter quod debebatur hæreditas alteri ſecũdum formã auẽ. hoc amplius.de fideicõ. Certè licet remiſerit omne ius quod habere ſperabat:non tamen videbatur remiſsiſſe illud ius de quo nulla ſpes erat de præſenti. Facit l. damni. §.j.j.de dam.infec.ergo tene menti. Secũdo modo intelligit hic cp alter alteri per fideicommiſſum ſucceſsit:& tunc loquitur glo. magna hic poſita, & obſtat contrariũ. Sol. ibi malè fuit iudicatum.Iſtam ſol,tenet Pe. hic:& ibi ego teneo ſimiliter.Alij dicunt cp ibi fuit actũ expreſsè , cp neq; ſuo neq; alieno nomine ageret. Iſtud eſt diuinare. Alij dicunt cp ibi cõpetit exceptio quæ replicatione elidit̃ur. Iſtud nihil eſt in effectu.Alij dicunt cp hic loquitur in tranſactione:ibi in diuiſione. Hanc opi.tenuit Azo & gl. quã reprobo ibi per multas rationes. Alij dicũt cp ibi agitur de eadẽ re:hic de diuerſa prorſus. Iſta poteſt eſſe bona per text. qui dicit de ſola portione &c. Nam iſta dictio ſola, eſt excluſiua.q.d. tranſigit de illa & non de alia. Vel hic actiuè,ibi paſsiuè. Ita dicit glo. quid hoc eſt dictum? Vult dicere hic frater tranſigendo non potuit tollere actionẽ alteri fratri competentem. & hoc vult dicere, actiuè. ibi verò tranſigendo poteſt præiudicare ſibijpſi : & hoc vult dicere paſsiuè. Teneas primam lectur. ſecundùm quam nihil obſt. Alia plenè examinaui in §. duo fratres.

Tranſactio.

Tranſactio non porrigitur ad ea de quibus non eſt cogitatum.h.d.

Qui per fallaciam.

Tranſactio nõ porrigitur ad ea quæ dolo alterius partis cẽlantur.h.d.Opp.j.ad Treb.l. Lucius.§.fi.dicit glo.ſubaudi maximè,vt dixi.ſ.eo.l.iij.§. j.Tu dic cp ibi omnia fuerũt manifeſta : hic non,vt d.l.iij.§.j.& probatur in tex.dum dicitur per fallaciam. facit ſ.tit.j.l.tres fratres. Quærit gloſ.quid ſi fuit interpoſita Aquiliana ſtipulatio? Certè tunc agetur actione de dolo, vt l.actiõe.C.eo. Alia dic vt in gl. Quærit gloſ.quid ſi per fallaciam extranei hoc fuit factum. Dicam in l. & eleganter. in prin.j.de dolo.

1 ☞ *Tranſactio trahitur ad futura , de quibus aliqua ſpes ſuberat de præſenti. quando remittitur quicquid debet uel debebit.*

2 *Qui dicit aliquid eſſe actum in tranſactione,debet hoc probare. Et qualiter probet excipiens hoc eſſe actum.*

Ei qui.

Generalis trãſactio porrigitur ad ea de quibus eſſe actum per excipientẽ probatur.h.d. †Not.diligenter tex.cp tranſactio non porrigitur ad iura ex poſtfacto ſuperuenientia. Quod intelligẽ in ſimplici remiſsione.Sed ſi remittat quicquid debet vel debebit:tunc porrigitur ad futura , vt l. cùm ſtipulamur. & l.ſi à colono.j.de ver.obl.& l.ſi vno.j.de accep.& no. ſ.ea.l. cũ Aquiliana.& tũc porrigitur ad ea futura,de qbus ſuberat aliqua ſpes de præſenti:aliàs ſecus,vt dixi ſ.ea.l.in prin. †Secundò nota cp excipiens qui dicit hoc eſſe actum in tranſactione debet hoc probare, vt hic in tex.manifeſtius in iſtis glo.paruulis. Quæro ergo qualiter probatur per hæredem excipientem de hoc eſſe actũ. Quidam dicunt eoipſo cp nõ probatur contrariũ. Tu dic cp ſi libellus eſt datus in aliqua actione videtur eſſe actũ de omni eo quod ex virtute actiõis propoſitę poterat claudi in iudicio,vt in actiõe aliqua gñali vel vniuerſali:& hoc eſt qđ gl. diſtinguit hic,& l. tres fratres. ſ.tit.j. Aut eſt petitio gñalis,& trãſactio generalis. & eſt ſimile in l.age.C. eo.tit.& l.ſub prætextu.eo.tit.Si verò actio non eſſet generaliter propoſita:tunc tranſactio non poſſet eſſe niſi de eo de quo eſt lis. Sed ſi actio eſt generaliter propoſita:poteſt fieri remiſsio generalis ex cauſa tranſactionis,vt dixi in l.cùm Aquiliana.ſ.eo.& ſtandum eſſet verbis generalibus.ſecundũ not. in l.emptor.§.Lucius.ſ.eo.

De re.

[d] Tranſactio patris filio non præiudicat.h.d.

1 ☞ *Res efficitur dubia per negationem: niſi probationes manifeſtæ in contrarium appareant.*

2 *Cum petitur executio ſententiæ uel inſtrumenti,nõ poteſt peti compromiſſum fieri uigore ſtatuti dicentis quòd quæſtiones compromittantur:& quando.nu.4.*

3 *Poſt rem iudicatam tranſigi poteſt, ſi ſententia dicitur nulla,ſi opponitur aliqua de exceptionibus quæ poſſunt opponi poſt ſententiam.*

Poſt rem.

[e] Si poſt ſententiam poteſt eſſe dubium[f] , poteſt tranſigi.hoc dicit. Nota

1 †Nota ex l.iſta cp per negationẽ efficitur res dubia. Similiter C. qui.ad liber.procla.nõ licet.l.iij. Oppo. ergo ſemper licet tranſigere:quia ſemper põt negari.[a] Dicit gl. fortè nõ negabat. Vel dic verius,illud quod dicitur per negationẽ fit res dubia,eſt verum niſi probatiões ſint adeo manifeſtæ in cõtrarium quòd negari non poſsint,vt ſi appareret contrariũ per ſententiã vel aliàs eſſet res notoria.[b] Per iſtam l.†cũ ſi.dicitur cp qñ petitur executio alicuius ſententiæ pars cõtra quã petiẽ non põt petere illã cãm 2 cõpromitti in arbitratores ex forma ſtatutorũ loquẽtiũ cp quæſtiones cõpromittant:cũ nõ ſit quęſtio:qa iã decilum;& arbitramentũ ſit trãſactio,& trãſigi nõ põt poſt rem iudicatã:ergo &c. Et idẽ videt qñ petiẽ executio inſtrumẽti guarẽtigiati vel cõfeſ c ſionati,qđ habet vim iudicati,ſeu ſententiæ,ſecũdũ formã ſtatutorũ Tuſciæ , cp nõ poſsit peti cõpromiſſum quẽadmodũ de re iudicata.†Videamus ergo qñ poſsit tranſigi poſt rẽ iudicatã.Et breuiter ſup eo qđ eſt deciſum,nõ valet trãſactio,vt hic,& l. & poſt rẽ.& l.j.ſ.eo.& hoc ſi cõſtat.ſecus ſi dubitat̃,vt hic : & ideo ſi ſententia dicat nulla ex aliqua,pbabili cã,quę nõ cõtineat ma- d niteſtã calũniã põt trãſigi:[a] qa tũc negat̃ data.ſ.ritè. Itẽ ſi eſt appellatũ vel appellari põt.vt d.l.& poſt rẽ.ſ.eo.Idẽ dic ſi oppone reẽ aliqua de illis exceptionibus quæ poſſunt opponi poſt rẽ iudicatã,vt no.in l.j.C.de iu.& fac.ign.Sed aduertendũ eſt: qa exceptiones quæ opponũtur poſt ſententiam qñq; reſpiciũt ipſam cãm,& eneruãt ipſam ſententiã:& tũc de cã tota poterit trãſigi & cõpromitti in arbitratorẽ.Qñq; opponũtur aliquæ exceptiones quæ reſpiciũt executionẽ,nõ aũt elidũt ſententiã. Verbi gratia,in petitione hęreditatis obtinuiſti:qa ꝓnũciat̃ cp tu es hæres, demũ in executione vis capere vnã rẽ tanq̃ hæreditariã:ego nego eam eſſe hæreditariã:certè de hoc plenè poterit tranſigi an res ſit hæreditaria:nõ aũt poſſet trãſigi de eo qđ eſt deciſum.ſ.an tu ſis hę 4 res.Et eodẽ modo †in exceptionibus quæ opponunt̃ cõtra prædicta inſtrumẽta cõfeſsionata guarẽtigiata,de illis poſſet trãſigi & compromitti,niſi ſtatutũ eſſet factum in contrarium , vt hic.

On eſt ferendus.

[e] Trãſactio facta ſuper testamento referẽ ad quãlibet partẽ teſtamẽti:non ad codicillos poſtea reptos. h.d.

1 ☞ *Alienare quòd dicitur quis tranſigendo.*

2 *Prælati eccleſiæ ſuper re eccleſiæ poſſunt tranſigere illam retinendo.*

Nulli.

[f] No.gl.quæ eſt ſuper hac l.cp† tranſigẽdo quis dicit̃ alienare.[g] Simile in l.non ſolũ.de præ. mino.quod intelligit gl.[h] qñ occaſiõe trãſactionis vẽditur, vel datur res ſuper qua erat cõtrouerſia vel alia: qa hoc caſu nõ licet.Secus ſi eius occaſiõe retineat̃,licet aliud fiat vel det.Ita di 2 cit gl.hic.Ratio:qa tũc nõ videt̃ alienare.Et ſic no.† cp licet prælati eccleſiarũ nõ poſsint trãſigere de re eccleſiæ: eſt verũ vt alij dent vel alienẽt:aliàs ſi vt eã retineãt,aliquo fortè dato vel facto licet.Et hoc eſt verũ ſi dicta res de qua eſt cõtrouerſia poſsidebatur per eccleſiã vel minorẽ,ſed per aliũ nõ:qa eo poſsidẽte & retinente ex cauſa trãſactionis,videt etiã vel eccleſia vel minor alienare:quod nõ licet in eccleſia,vt hic:& in minore ſine decreto,vt d.l.nõ ſolũ. Ita videtur ſentire gl.in l.cùm hi.§. ſi vni.ſuper ver.tranſactione.ſ.eo.quod perpetuò tene menti.

1 ☞ *Poſſeſſor bonorum poteſt conueniri quando incertum eſt quis ſit hæres. & nu. 7. Idem ſi ignoro.*

2 *Quando eſt contentio inter legitimum hæredem: & ſcriptum ſuper teſtamento ſcriptus hæres ſemper conuenitur.*

3 *Teſtamentum non poteſt reſcindi partium conuentione,niſi iudex pronunciet.*

4 *Si teſtamentum dicitur irritum uel nullum,& ex cauſa legitima trãſactionis datur res certa,non quota:tunc ſcriptus hæres conuenitur.*

5 *Quando ex cauſa tranſactionis datur legitimo hæredi quota pars hæreditatis creditoris tam ſcriptum quàm legitimum conueniant.*
Item legatarij quando legata ſunt repetita ab inteſtato.ſecus ſi nõ ſunt repetita : quia tunc ſcriptus hæres.

6 *Quando ſucceſſor eſt incertus,legatarius non tenetur eligere an ex teſtamento uel ab inteſtato uelit legata.Et eſt mirabilis limitatio ad l.ſi.C.de codicil.*

7 *Interrogandus eſt quis an ſit hæres:& ſi propter dubium non uult reſpondere,interrogatur an ſit bonorum poſſeſſor.*

8 *Cautela ut apponatur quando ſit proclamatum inueniatur quis ſit hæres ut dicatur, uel ſit qui uelit dicere ſe hæredem,uel bonorum & hæreditatis poſſeſſorem.*

9 *Si una res remanet hæredi ſcripto,& alia tota hæreditas conceditur legitimo,ſi legata ſunt repetita ab inteſtato legitimus conuenitur,ſi nõ ſunt repetita hæres ſcriptus, ſiue hypothecaria,ſiue perſonalia agatur.*

10 *Quando hæreditas aufertur ab hærede ſcripto ut indigno,ille ad quem uadit hæreditas,tenetur legatarijs & creditoribus.*

a ¶ Poteſt negari. Quomodo intelligatur per negationẽ rem fieri dubiã. Adde Barto.in l.j.& quod ibi dixi.C.de procu.& in c.venerabilis.de cenſib.& in c. tua.de cohab.cler.& mul.Vide oĩno Bal.in l.etiã.in j.col. verſ. ſed quid ſi debitor.de execu.rei iudi.& glo.& Archidia.in c.j.de offic.deleg.

b ✠ POMATES. ¶ Bilet notoria. Vide Oria in tracta.de arbi.charta xlv. ccccv.& ccccliij. Alex. cõſ.xxij.in j.co.vo.j.

11 *Quando eſt contentio inter hæredem & alium qui dicit ſe fideicommiſſarium uniuerſalem, uterque à legatarijs conuenitur : & etiam à creditoribus, ſecundum quod poſſidet.*

c ¶ Executio. Adde Bar.in præ. C. in ij. col. Poſſet tñ limitari per ea quæ dixit Bald.in l.j.ſi quis ius di.nõ obſt. Et qualiter intelligat ſtatutũ de cauſis cõpromittẽdis, vide Ang.& qđ ibi dixi in l. cũ hi. §. ſi cùm.lis.ã.eo.Adde Pet.de Anch. conſil. clxxxiij.

12 *Scriptus hæres & legitimus tranſigentes ſuper teſtamento poſſunt requirere creditores,ut conſentiant tranſactioni.*

13 *Notarius tenetur edere creditoribus tranſactionem factã ſuper teſtamẽto,inter legitimum,& hæredẽ ſcriptũ.*

Ontrouerſia.

Facta diuiſione hæreditatis ex cauſa tranſactionis inter ſcriptum & legitimum quiſlibet à creditoribus conuenitur pro hæreditarijs portionibus.h.d.† Not.qñ eſt incertum quis ſit hæres,poteſt cõueniri poſſeſſor bonorũ,vt hic.quod intellige vt ſtatim dicam.Opp.imò lit conueniendus hæres,vt ſ.eo.l.iij.in prin.gl.ſoluit cp ibi in legatarijs:hic in creditoribus. Ratio: quia legata dependent ex teſtamento,vt j. de pig. l.iij.Tamen glo. pro euidentiori intellectu diſtinguit , ex qua diſtinctione colligũtur plures lec.ideo diſtinctionẽ examinemus. 2 Quandoq; † ſit contentio inter legitimum & hęredẽ ſcriptũ:quia legitimus dicit teſtamentũ irritandũ : puta per querelã vel per contratab.tunc facta tranſactione ſemper conuenitur ſcriptus hæres:quia teſtm̃ non eſt reſciſſum nec reſcindi põt niſi per ſentẽtiam. Iſtud eſt primũ membrũ verũ & no- 3 tabile.† No.ex hoc mẽbro cp teſtm̃ nõ põt reſcindi partiũ cõuentiõe:niſi iudex ꝓnunciet hoc.† Qñq; teſtm̃ dicit̃ irritũ vel nul- 4 lum:tũc ſi ex legitimo ex cauſa trãſactiõis daẽ res certa nõ quota , hoc mõ cõuenitur hæres ſcriptus:arg.inſti.de fideicõ. hære.§. ſi qs vna.& ad Treb.l.ſi legatus. §. multũ. cũ ſimi. Et hoc etiã mõ põt intelligi l.iij.ſ. k eo. Iſtud eſt ſecũdũ mẽbrũ & verũ. Qñq; 5 legitimo † dicẽti teſtm̃ irritũ vel nullũ ex cã trãſactionis datur quota pars hæreditatis: & tũc aut logmur in creditoribus:& quẽlibet,ſcilicet tã ſcriptũ q̃ legitimũ cõueniat pro portione hæreditaria,vt hic. Aut log- f mur in legatarijs:& tũc aut legata ſunt repetita ab inteſtato:ita cp certũ eſt ea deberi vtroq; euẽtu:& idẽ qđ in creditoribus eadẽ ratione per hãc l. Si verò nõ ſunt repe- l titaˡ ab inteſtato: & ſic ſolũ ab hærede ſcripto poſſunt deberi:tunc ſolus ſcriptus hæres cõuenitur,vt ſ.eo.l.iij.in prin.Sed in eo cp dicit legata quæ ſunt repetita ab inteſtato peti poſſe tam à ſcripto quã à legitimo: opp.qa cõuentus poterat opponere: eligas vtrũ ex teſtõ vel ab inteſtato,vt l.fin.C. de codi.Rñdt glo.mirabiliter.hic eſt caſus in f quo eligere non tenetur propter ſucceſſo-

d ¶ Poteſt tranſigi.Sed quid ſi ſit concluſum in cauſa, an poſsit cõpromitti , videtur cp non:quia res dicit liquida ſecũdũ Innoc. in c. ſignificauerunt. de teſt.ſed forte contrariũ eſt verũ : quia quouſq; põt appellari,põt trãſigi, vt hic: ergo &c. ſed reperio poſtea quod Bald.in l.j.tenet primã partẽ. & do.Lud.in l. prætor.de oper. no. nun. Adde cp ſi poſt ſententiã condẽnatorĩa reus tradidit rem in qua condẽnatus fuit: demũ ſuper eadẽ re fecerunt compromiſſum valet.Ita diſputando decidit Paul. de Lea.in q. inci. de re adiudicata. in primo dubio &c. Adde an poſt cp eſt concluſum in cã poſsit peti cõpromiſſum. Bald. conſi.cliij.lib.iij.

✠ P. PAV. P. ¶ Nõ eſt ferendus. Vide Bar.hic,cp ille quẽ conſtat habuiſſe notitiã alicuius inſtrumenti præſumit̃ habuiſſe notitiã cõtentorum in eo vide cõtrarium Pau.de caſt. conſil.j. in noua impreſsione,& conſilio cclxiij.circa finem.

e

¶ Nulli. Adde Lu.roc.cõſ.xlviij.Abb.cõſi. clxiij.vide eũdẽ Lu. Ro.in cõſil. clxv. de tranſact. minores.& vide do.Pet.de Anc. in c.ij.de tranſact. vbi dubitat , ſed videtur decidere cp iſtud dictũ Bar.qđ ipſe non allegauit.Vide d.Abba.ſ.c.cõtigit.de tranſact.& ibi plures.vide Lud.Ro.in conſil. clxxxiij. And. Barb. ✠ POMATES.

f

¶ Nulli. Adde cp iſta gl.habet locũ etiã in vaſallo & emphyteuta. De qbus vide Bal.c.j.ſi de feu. fue.contr.inter vaſallũ.& vide Abb. conſi.lvj.inci. videt primò.& conſi.lxij.inci.illud.in princi.& iij.col.in j.vol.

g ¶ Dicit̃ alienare. Prohibita alienatione,phibẽt tranſactio.adde no.in l. j. C. ſi aduer.trãſact. Adde poſt d.Iaſ.hic Fed.no.cõſ.cciij.& Ro.conſi.clxvj.

h ✠ P. P AV. P. ¶ Quod intelligit gl.vide Iaſ.in l.iuſiurandũ & ex conuentione.§.pupillus.ff.de iureiu.in j.colum.

i ¶ Controuerſia. Tranſactionis. Intellige hoc no.vbi tranſactio fieret bona fide abſque colluſione:aliàs ſecus.l.ſi hæredes.ibi Bal.C.de manu.teſta.

k ¶ Secundum membrũ. Vide per Bal.in l.ſi.in v.col.C.de pet.hære.

l ¶ Repetita.Limita not.per ea quæ dixit Bald.in l.hac edictali.in vj.co. C.de ſecund.nupt.

a ¶Quæro dicitur. Ad de loā. And. in addi. Spec. j. eo. tit. vbi refert Ma. de Silima. di sputasse q̄ sicut creditores possunt conuenire hæredem scriptum & legitimum vigore trāsactionis, eodē modo ipse hæres scriptus & legitimus potest conuenire debitores hæreditarios. Allegat in ar. istam l. quasi eius ratio sit grādior dicto. alle. do. Car. in c. sup eū. de transact. Vide ibi in q. fi. An. Barb.
↦ P O M A T E S.

b ¶Quæro vtrū. Vide aliquas remissiones per Alex. l. pen. C. de eden.
↦ P. P A V. P.

c ¶Qui fidē. De materia ista vide Alex. cōsi. xxxij. ad fi. in ij. vol. Itē quod nō possit nisi obseruāti, vide Alex. cōsi. lxiij. in ij. colū. & de effectu huius l. vide do. Frā. cōsi. xxxviij. Item q̄ vbi est appositaꝫ ista clausula cōcessa post pœnā cōmissam non liberetur à pœna. vide Panor. consi. ix. in princ.

d ¶Quærit gl. Ad istā gl. primam hic vide Bar. in l. cum hi. in fi. prin. ff. eod.

e ¶In arbitratorē. Vide Car. in Cle. q̄diu post gl. de ap. Paul. de ca. hic, & Ro. in l. ij. de re iudic. in xlix. col. & Bal. in l. eos. §. apostolos. C. de app.

6 rem incertum: vt hic dicitur in text. †Nota mirabilem limitationem ad l. fi. C. de codic. vide gl. istam. Not. etiam ex hoc tex. †cum ista glos. q̄ si ignoro quis sit hæres, possum conuenire possessorem bonorum hæreditatis. & pro hoc dico q̄ in interrogationibus quæ fiunt ante litem cōtestatam, si aliquis interrogatur an sit hæres, nollet respōdere propter dubium, debet interrogari an sit possessor hæreditatis: & si responderet q̄ sic: sufficeret actori vt probatur hodie. C. de peti. hæred. l. fi. †Item quādo fit proclama generale: (quia nō reperitur hæres) cautela est ponere ibi, quicunq; vult dicere se hæredem, vel bonorū & hæreditatis possessorē cōpareat &c. quia etiam bonorū possessor, licet nō sit hæres potest cōueniri, vt hic vides. Quod autem dicitur de possessore bonorum, declaratū est in gl. sub nomine quotæ. & non sub nomine certæ rei. Quod intellige sub nomine quotæ bonorum seu hę reditatis, ita quòd iura & actiones comprehendūtur. Secus si sunt nomine quotæ rerum mobilium vel immobiliū: ita q̄ iura & actiones nō cōprehendantur, vt l. nā quod. §. j. ad Treb. & j. de pecu. l. quā Tuberonis. §. fi. Facit quod not. Spec. in titu. de fru. & interesse. §. j. Quandoq; vna res remanet apud scriptum: alia tota hęreditas cōceditur legitimo: tunc quis cōueniatur sunt opi. in glo. †Quidam dicunt scriptū omnino releuandum. Alij vt Hug. dicūt contrariū. do. Iaco. bu. dicebat & bene, q̄ si volunt agere creditores vel legatarij, quorū legata sunt repetita ab intestato: tūc scriptus releuatur in totū, per hanc l. & per ea quę dicta sunt. Sed si legata nō sunt repetita ab intestato: tunc necesse habet sequi scriptū hæredem, vt l. iij. §. eo. & §. dictū est. Prædicta vera si agatur personali. Quid si agatur hypothecaria? forte idem, vt l. ij. in fi. C. cōmunia de lega. Quandoq; bo-
10 na †auferuntur scripto tanquā ab indigno: tunc dicit gl. in l. legatarijs. idem quod §. q̄ conueniant hæredem scriptū: quia ille hæres remanet. Certè fateor q̄ hæres remanet: tamen nō tenetur le gatarijs, sed tenetur ille qui aufert, vt l. cācellauerat. & quod ibi not j. de his quæ in testa. delen. quod plenè nota. in l. hæreditas.
11 de his quib, vt indig. & l. nostrā. C. de testib. † Idem dico si esset contentio inter hęredē, & alium qui diceret se fideicōmissarium vniuersalem: tunc deberet cōueniri quilibet secundū quod possidet: tam à legatarijs q̄ā à creditoribus, secundùm no. in l. j. C. ad
a Treb. Quæro, dicitur hic q̄ si creditores interfuerūt, &c. an hæ
12 res †scriptus & legitimus possit requirere creditores, vt consentiant transactioni? Videtur casus q̄ sic, extra de maio. & obed. c.
13 fi. †Quæro, vtrum[b] creditores, qui non interfuerunt, possint pe
b tere q̄ compellatur notarius sibi credere instrumentum transactionis cùm ex eo eorum fundatur intentio, vt hic. Videtur q̄ non: quia non est factum eis mandantibus, vt l. si quis ex argentarijs. §. pertinere. §. de eden. In contrarium facit j. de bo. aut. iud. poss. l. fin. & quod dicitur inuentarium, debet edi creditoribus & legatarijs, licet sit ab hærede confectum: vt l. scimus. §. licentia. de iure delib. & hoc puto verum.

Pacto conuento.

Consilium est q̄ in transactione pœna apponatur. hoc dicit.

1 ☞ Clausula, rato manente pacto: in transactione.
2 Qui promisit quæstionem non mouere, petendo etiam extra iudicium incidit in pœnam: & quando. nu. 5.
3 Si transactio est facta antequā ad iudicium ueniretur, pœnitere licet, & moram purgare usque ad litem contestatam.
Transactione facta post litem contesta. actori licet pœnitere: & reo moram purgare.
4 Compromissum factum ante litem contestatam finitur lite contestata: factum post finitur per sententiam.
5 Transactione firmata iuramento si actor cōtraueniat: actionem perdit, accepta restituit,
& pœna petitur.
7 Lex, si quis maior. C. de transactio. non habet locum quando quis compromittit vigore statutorum.
8 Quando transactio non est firmata iuramento, & actio prima fuit ipso iure sublata: tunc actor ab agendo repellitur, & pœna petitur.
9 Si actio prima non sit sublata, & est apposita clausula, rato manente pacto actor repellitur exceptione, & pœna petitur.
Quando clausula, rato manente pacto, non est apposita, reus eligit uel pœnam petere, uel excipere.
10 Stante clausula, rato manente pacto, in traditione: an alter ex transigentibus possit omittere pœnam & exceptionem, & transactionem rescindere.
11 Si pœna apposita in transactione continet minus quàm interesse, id, quod est ultra, peti potest.
12 Si contraueniens soluit pœnam, & iterum contraueniat, tenetur iterum soluere, quando est apposita clausula quæ pœna toties, &c.

c ¶Vi fidem. Exceptio potest obijci, & pœna peti, si apposita est in trāsactione clau-
1 sula, rato manente pacto. simile in l. cùm proponas. C. eo. & lita
d stipulatus. in fi. j. de verbo. oblig. Quærit glo.[d] quid si cœpit venire contra pactum, postea pœnituit. Rñdet gl. q̄ potest pœnitere vsq; ad lit. contesta. si promisit non petere. Sed si †conuenit quæstionem non mouere: tunc statim cùm petit, etiam extra iudicium, in pœnam incidit. In eo quod dicit, locū esse pœnitētię, vsq; ad lit. contesta. videtur contra, quod vsq; ad sententiam, vt not. in l. siue apud acta. C. eo. & l. si maior. eo. tit. Posses dicere: ibi loquitur ex parte rei, quæ non implet transactionem, non dādo quod promisit. hic ex parte actoris qui delinquit faciendo id quod non debet: & sic delinquit in plus. Sed certè in reo post lit. contest. non licet purgare moram: vt l. si insulam. j. de verb. obli. & §. si quis cau. l. & si post tres. Vnde dicas secūdùm Pet. & not.
3 †si transactio est facta antequā ad iudicium veniretur, licet pœnitere, & morā purgare vsq; ad litem contest. vt hic in glo. Sed si transactio esset facta post lit. contest. iam actor post transactionē reassumeret illud iudicium: tunc liceret actori pœnitere, & reo moram purgare vsq; ad sententiā: vt in contrarijs. quod not. Per hoc dixi iam in quæstio. de facto: vos habetis q̄ arbitrium soluitur iudicio, si itur ad iudicem, vel sententiatur per iudicem: vt j. de arbi. l. litigatores. & l. non distinguemus. §. cōpromisso. Quid
e si cōpromissum est in arbitratorem[e] cum arbitramentū sit quæ-
4 dam transactio? Respondeo, †aut compromissum erat factum ante lit. contesta. & finietur lite contesta. Aut post litem contest.
5 & finietur sententia: vt §. dixi. Item in eo †quod dicit gl. q̄ quando promisit quæstionē non mouere. inci dit in pœnam quocūq; modo eum molestet. Simile habes in l. Lucius. §. tres hæredes. ad Treb. Contrariū videtur expressum in l. iij. & iiij. fin. regū. vbi dicit gl. quæstionē intelligi per lit. contest. longū esset examinare. doct. tangunt in l. si quis maior. C. eo. & l. in criminali. C. de iur. om. iud. Ego plenè dixi in l. amplius. rem rat. hab. Secundò quæro, quid si non fuit dictum, rato manente pacto. Dicit gl. tūc alterū sufficit vel exceptionē opponere, vel pœnā petere: vt l. re-
6 scriptū. §. si pacto. §. tit. j. Tu† dic latius: aut transactio est firmata iuramento: & tunc actor contraueniens actionē perdit, accepta restituit, & pœna petitur: vt l. si quis maior. C. eo. Quod intellige in transactione facta liberè. Secus si esset facta coactè. Hoc dico
7 †propter statuta ipsarū partiū quæ cogūt partes ad transigendū vel cōpromittendū: & tunc nō habet locum l. si quis maior, per tex. qui dicit ibi, nullo cogēte imperio. Aut†nō est firmata iura-
8 mento: & tunc aut per transactionem actio prima fuit ipso iure sublata: quod fit per Aquilianā stipulationē, vel per pactū in actionibus discēdentibus ex delicto: vt l. si tibi. §. quædā. §. tit. j. & tunc pœna petetur, & ab agendo actor repellitur: non dico ope exceptionis, sed quia actionē actor non habet: vt l. vbi pactū. C. eo. secūdùm lect. Azo. facit quod not. in l. rescriptū. §. si pacto. §.
9 tit. j. data autē non repetuntur. Si verò †nō est actio prima sublata: tunc aut fuit dictū, rato manente pacto: & exceptio opponetur, & pœna petetur vt hic. & l. cū proponas. C. eod. datum autē non repetitur. Aut dictum nō fuit: & est in electione rei, vel pœnā petere vel exceptionē opponere. d. l. rescriptum. §. si pacto. §.
10 tit. j. Quæro †quid si hoc casu q̄ñ fuit dictum rato remanente pacto, vellet stipulator omittere pœnā & exceptionē & transactionem rescindere, an possit? videtur q̄ sic: quia eius fauore fuit apposituꝫ illud pactū. In contrariū videtur: quia si eius fauore; ergo contra

a ¶Rescindi trāsactio. Vide Cy. in l. ij. C. de iure emphy. no. in l. cum pater. §. libertis. de l. ij. no. gl. in c. fin. de locato. Et de hac clausula, rato manēte pacto, vide per Car. in ca. cum inter. de elec. quod no. in l. a ita stipulatus. in fin. & in l. cum stipulat[a] sium mihi à Procu. de verb. obl. Adde bal. in l. si fundo. C. locati. in quibus locis habetur q̄ hæc clausula pro obseruante sū operatur. & moder. ponūt in §. actio num. Insti. de ac.

b ¶Vltimò quærit gl. Adde q̄ not. in Spe, in tit. de arbi. §. sequitur, versi. quid si plura. & q̄ not. Bar. in l. cum pater. §. libertis. de lega. ij.
↦ P. P A V. P.

c ¶Quæ pœna. vide Co. consil. clxxxix.
↦ P. P A V. P.

d ¶Venditor. Illud intellige de debitore et de actione personali secus autem in reali secundū Bal. sing. de controuer. inter domi. & empt.

b

e ¶Hunc tit. Distinctio personarū, an sit accepcio personarū apud deū, per Dy. in c in regula. in iudicijs. de reg. iur.

f ¶Postulare. Consulere. qui non pōt aduocare, pōt cōsulere in camera. Adde idq̄ habetur in l. Paulus. §. Paul. de leg. & sic no. q̄ instruens non pōt dici aduocatus, vt hic. Quod nota p statuto.

g ¶Scire literas. Vtrū aduocatus debeat scire literas, quid in Prā te, vide Bart. in l. statutis. post gl. de sen. ex breui. reci. & ad- i de Bar. in l. j. §. aduocatos. de var. & extraordi. cog.
↦ P. P A V. P. c

h ¶Initium. Inquātū allegatur quod quæ fūt iuris positiui &c. vide Felin. in c. si qñ versicut. vbi not. extra de resc.

h ¶Initium. no. ex isto §. vide Ang. in l. quidam ita. in prin. j. ad Trebel. & glos. in l. professio. de munere. patrimo.

i ¶Nota ex isto. §. Et vide q̄ not. hic dicit Ang. Et an poterit allegare suam ætatem vide hic eū. & l. eam quā in repetitione. C. de fideicom. & an poterit esse iudex, vide glo. q̄ non in c. cū xx. de offi. deleg. & quod ibi not. per d. Ant. licèt poterit esse aduocatus: qa non potest præiudicare vt iudex. & ideo d. Ant. ibi dicit dānari eop. Azo, dānātis eandem ætatem, quære quiritur in aduocato sufficere in iudicem, Et an poterit esse arbiter, vide ibidē do. Ant. & vide Ludo. Ro. in consil. ccxiij. vbi disputat in quo anno quis potest gerere magistratum. And. Barb.
↦ P O M A T E S.

¶Item not. doctor. An verò doctor. possit petere restitutionem in int. g. gl. vi- detur tenere quodnō l. professio. C. de mune. patri.

¶Esse doctor. Minor xvij. annis nō potest esse doctor. Franc. de zabarel. in prœ. Clemen. dixit q̄ non reperitur iure cautum cuius ætatis debeat esse doctorādus: nec reperiebatur distincta ætas. Nam siue sit senex per ætatem vel per mores, nō refert, vt in primo & hi. Tu vide Bal. in l. j. §. interdum. ff. de legi. tur. & glos. ibi. & bar. hic. & adde q̄ no. Inno. in c. conquestus. de fer. Et opi. Barto. hic tenet Gul. & Pe. de Ancha. in cle. §. de magistris.

¶De cler. & mona. An cleri & monachi possint postulare, vide in l. placet allega. in glo. vbi etiam dicitur q̄ medici prohibentur, per Io. An. in regula, in argumentum. in mercu. adde Fed. consi. clxx.

contra eum debet interpretari: vt l. veteribus. ff. de pact. Breuiter illud pactum fuit appositum gratia vtriusque: tamen ille, qui venit contra transactionem, non potest ex illa transactione fundare intentionem suā: vt l. cum pater. §. libertis. j. de leg. ij. & l. cum par. j. de regu. iur. Sic potest rescindi transactio. Ita dicebat d. Iaco. But. Certè istam glo. si vis referre ad casum legis, scilicet q̄ñ actor fregit fidem reo: tunc vera est præcedens opi. quia reus omittendo exceptionē, & pœnæ petitionem, potest per condictionem ob causam repetere id q̄ dedit: & sic transactionē rescindit, vt l. dedi in prin. de condi. ob causam: Si loquatur ex parte actoris vtrum possit transactionem rescindere: si quidem actio prima non fuit sublata, non est dubium quod agere potest: & si excipiatur de transactione, replicabitur de fide nō seruata. C. e. l. siue apud acta. Sed si actio prima esset sublata vtrum actor posset petere q̄ reus ponat se in pristinam obligationem: dic plenè vt dixi in d. l. siue apud acta. & eodem modo vide ibi an actor reo non seruante fidē, possit agere præscriptis verbis. Quærit †glos. quid si pœna cōtinet
11 minus q̄ interesse, an possit peti quod est vltra. Dic q̄ sic, vt j. de act. emp. l. prædia.
12 & j. pro socio. l. si quis à socio. †Vltimò quę
b rit glos.[b] quid si ille qui semel venit contra, soluit pœnam, vtrum si iterum veniat contra, teneatur ad pœnam? Et dicit q̄ sic, si est
c apposita illa alia clausula, quæ pœna, [c] &c. vt l. si duo. j. de arbi. Sed si illa clausula non esset apposita: dic vt in l. si sic. j. de verbo. obli. quod tene menti.

Enditor.

[d] Transactio facta cum debitore ignorante ab hærede vendēte præiudicat emptori hæreditatis, & fideicommissario vni. h. d. Materiam huius l. dixi in l. si cum emptore. §. de pactis.

De postulando. Rubrica.

Glos. continuat ad superiora: dic vt dixi §. de pactis. super Rubrica.

☞ *In his quæ sunt ad gratiam, apud deum est acceptio personarum: secus in his quæ sunt de mera iustitia.*

LEX I.

Vnc titulum.

[e] Prīmò ponit causam edicti. Secūdò ponit summarium intellectū. Tertiò, illud explicat. Secūda ibi ea ꝓpter. Tertia ibi: postulare. Opp. q̄ nō sit facienda distinctio personarum. vt in aut. de mona. §. j. dicit gl. verum est quo ad deū: secus quo ad nos. Certè sicut est apud deum: ita debet esse apud homines. Nam in his †q̄ fiunt ex mera gratia, etiam apud deum est acceptio personarum. Plus eñ facit gratiā vni quam alteri. In his verò quæ sunt de mera iustitia, nec; apud deum, neque apud homines debent esse acceptio personarum: cū scriptum sit: Ita magnum iudicabis vt parvum. vt extra de iudicijs. c. nouit.

☞ *Qui promittit nō aduocare, pōt in camera consulere.*
Aduocatus debet scire literas.

Postulare.

Quærit gl. quid in arbitro vel iudice delegato? Et rñdet q̄ idē, & bene. In eo tñ q̄ glo. dicit q̄ delegatus habet notitionē, nō iurisdictio

1 nem: non videtur verum, per l. primā. §. qui mandatā ff. de officio eius cui manda. est iurisdi. & quod ibi no. Quærit glos. de nominibus aduocatorum? dic vt in ea. Vltimò
1 iste §. facit ad quæstionem† doc. istius ciuitatis, qui promittunt non aduocare. quæriť
f an possint in camera consulere? Et certè sic: quia postulare, est in iudicio aliquid dicere: sed ille qui consulit in camera, nō aduocat seu postulat: ergo &c. Quærit glos. k
2 vtrum† aduocatus debeat scire literas? Dig cit gl. q̄ non requiritur. Sed doctores dicūt contra istam glo. & bene. Cum enim aduocati debeant examinari à doctoribus: vt l. nemini. C. de aduo. di. iud. apparet q̄ debet esse literatus. Facit C. eod. l. ij. & l. quisquis. k
Non obstat quod dicit gl. de iudice: qa ille pōt habere peritiā per assessores suos: q̄ nō cadit in aduocato. Et istud puto verum.

1 ☞ *Puericia durat usque ad xviij. annos.*
2 *Minor xvij. annis non potest esse doctor.*
3 *Doctor maior xvij. annis quòd habeat iurisdictionem in scholares.*

Initium.

[h] Dicitur hic: aut puericiam aut casum. Gl. exponit aut, pro &: ideo quia natura alternatiuæ est q̄ altera pars sit vera: sed in text. ponit statim de vtroque. & ideo aut, ponitur pro &: sed non est necesse. Nam quando copula ponitur inter duo adiectiua, seu accidentianō posita respectu vnius substantiæ, non requ ritur de necessitate vtrumq; , sed verificatur 1
in quolibet: vt l. ea tamen adiectio. j. de leg. iij. Ita in proposito, posito q̄ diceret pueri tiam & casum, verificaretur in puericia tan tùm. † Nota ex isto §. q̄ puericia durat vsq; i
ad xvij. annos. Item nota q̄ minor xvij. an 2
nis non potest esse doctor. [k] Facit ad hoc j. k
de arbi. l. cum lege. Opponitur C. de procura. l. exigendi. & j. tit. ij. l. minor. Solu. Aliud in procuratore, & aliud in aduocato. Alias distinctiones ætatum ponit hic glo. Simile in l. hæreditatem. j. ad legē Falci. & per Cy. C. de iure delibe. l. si infanti. Opponit gl. C. qui le. personam. l. j. Sol. Pro se nō pōt esse in iudicio, vt in cōtrario: sed aduocare pro
3 alio, sic, vt hic. Quæro, vtrum† maior xvij. annis doctor habeat iurisdictionem in scholares ex forma aut. habita. Quod videtur per hanc l. coniuncta. l. cui iurisdictio. de iurisdi. om. iud. Facit l. quidam consulebant. in fi. de re iud. & l. cum lege. j. de arbi.

Propter.

Oppo. præsens, non audiens, habetur pro absente: vt l. diem. §. coram. j. de arbi. & l. coram. de verbo. signi. ergo talis surdus non debet puniri. Respōdeo, hoc propter culpam suam: non enim debet se immiscere officio aduocationis, si hoc facere non potest: vi l. ij. suprà quod quisq; iur.

Ait prætor.

No. ex eo quod dicit, ego dabo. & sic verba referuntur ad iudicem: apparet q̄ expeditur officio iudicis, secundùm ea quę dixi j. de condictione ex lege. l. j. Quærit gl. aliquas quæstiones. Dic vt in ea.

Secundo loco.

Iureconsultus ponit aliam partē edicti, eorum qui possunt postulare pro se, licet nō pro alijs. Nota rationem finalē quare mulier non po
1 test postulare. Idem dicit glo. de clericis & mona. [l] Canonistæ tñ aliter dicūt extra, de postulā. Quærit gl. quid si est aliqua bona mulier: poterit ne postulare? Glo. dicit q̄ non, & bene, quia fuit causa impulsiua: & ideo non cessat edictū. Quando aūt causa p̄sumatur impulsiua, vel finalis: doc. dicunt plenissimè in l. generaliter. C. de epi. & cler. Ego plenè dixi in l. ij. in fi. j. de dona.

1 ☞ *Dictio bestia, intelligitur de fera.*
2 *Statutum loquens de bestijs damnum dantibus, intelligitur secundùm consuetudinem.*
3 *Acciderns quando magis inspiciatur, quam natura.*
4 *Si Elorentinus diu stetit in ciuitate Perusij, non potest capi pro repræsalijs contra Florentinos coccessis.*

a ¶De fera. An autem intelligatur de viua, an de mortua tantũ, vide Bar. in l. cum de lanionis. in princi. de fund. instruc. & vide Bar. hic in suo articu. qui dicit standũ esse consuetudini. Pro quo etiã dic ꝙ in ista 1
tuto exorbitanti & a
cõrectorio intelligẽ 2
da sunt verba secun-
dùm cõmunẽ vsum
loquendi. c. ex literis. 3
de spon. per Bar. in l.
Labeo. de sup. leg. Et
in istis proprijs ter-
minis transiuit Mat.
in suis dictis dicto
xcv. facit l. auuncu-
lus. de ver. sig. & se-
quuntur doc. hic.

b ¶Infamibus. Procurator potest esse infamis. secus in aduocato. De procuratore vide gl. in c. imperatores. de iur. cal. & in c. cùm deputati. de iudi. & vide quæ dixi post Bart. in d. l. reſi. Adde an infamis possit esse procurator, Paul. de Castr. consil. ccviij.
☞ POMATES. 4

c ¶Cardinalium. Vide Bar. consi. j. xvij. col. j. vol.

d ¶Sed quæro. Et istud dictũ Inn. refert etiã Bald. in l. & si seuerior. in ij. co. C. de infamibus.

e ¶Esset rex. Caue tũ id quod dixit Bal. in l. oẽs populi. in iij. q. princ. in vj. col. de iusti. & iur. Vide quod no. Bar. in l. relegati. de pœnis. & an populus possit aliquẽ restituere ad famã, ad- 5
de Bar. in l. fi. in fi. C. de sentẽ. pas. & quia Bar. fuit sibi contrarius, vide quæ dixi in l. infamẽ. j. de pub. iud. Adde ꝙ episcopus clericũ damnatũ de falso, nõ põt restituere: vt voluit Bal. consi. ccc. lib. iij.

f ¶Deinde. Vide l. proxi. & vide text. ibi. ea. l. in ver. sed est æquissimũ. Sed limita, nisi populi essent ĩ dignitate positi, secũdùm Bald. singu. in l. Cassius. 6
ff. de sena.

g ¶Affinitates. Vide Bal. in l. fi. in prin. C. de ver. sig. adde Paul. de cas. cõsi. lx viij. super statuto Veronæ.
☞ P. PAV. P.

h ¶Ex propria significatione. In contrariũ facit lex, in legibus. ff. de test. vide latè de veritate huius dicti 1
Feli. in rub. de fid. in- 2
strũ. in ij. & iij. col. in contrarium allegat multa, postea eum limitat posito quod esset verũ. Vide & declara vt 1
Ias. in l. ij. 1
§. harũ. ĩ vl. co. de ver. ob. & circa istũ §. vide Paul. de ca. q. declarat cũo affinitas di- b

Factum gratia virtutis non punitur.
6 *Locans operas suas ad colligendos fructus in arborem altã, uel aues in turrim, non est infamis.*
7 *Faciens ludos per plateas est infamis.*

Remouet. Hæc est quædã gl. quæ fuit additio, ibi: imò ista est falsa: in prin. gl. est vera. Not. primò ꝙ hæc dictio † bestia, intelligitur de fera[a]. Et sic videtur ꝙ si statutum † dicat de bestijs quę dant damnum: nõ habet locum in animalibus domesticis. Sed certè ĩ hoc stãdum est consuetudini. † Secundò no. ꝙ hic inspicitur magis accidẽs quàm natura. sed contra illud opp. gl. & non soluit. Opp. C. de his qui ve. æta. impe. l. fin. Sol. illud ideo quia disponẽtes se retulerũt ad illud quod naturaliter accidit. Secundò oppo. Insti. de rer. di. §. pauonum. Sol. hic inspicitur accidens contrarium naturæ, nec ibi negatur, sed qualis sit natura inspecto genere describitur. Vel dic ꝙ quædam sunt naturalia ꝓpriè: & ista sunt immutabilia: vt in §. fed naturalia quidem. Instit. de iure nat. gen. & ciui. Quędam non sunt de natura ex necessitate, sed ex præsumptiõe naturæ, vt quod leo habeat naturam ferocem, & quod homo sit bonus. & ista ex accidenti possunt mutari, vt hic, & per Dy. in c. semel malus. extra de reg. iur. lib. vj. † Et ille §. inducitur per quosdã ad q. de Florentino, qui diu stetit in ciuitate ista, an posset capi pro repræsaliis contra Florentinos concelsis. Et videtur ꝙ non: quia consuetudo magis inspicienda est quã origo seu natura. Dixi in l. prouinciales. de verb. sig. & plenissimè dixi in tract. de repræsaliis. Venio ad ver. ergo. & videtur ꝙ hic puniatur affectus. licet non sequatur effectus. cõtra l. j. in fi. §. quod quisq; iuris. Sed certè imò statim ꝙ locauit operas suas, delictum est consummatum: hoc enim voluerunt verba senatusc̃onsulti. quod tene menti. † Venio ad versic. deniq;. Nota ꝙ illud quod fit gratia virtutis, nõ punitur. Vnde actus magis iudicatur secundùm causam, q̃ secũdùm ipsum actum: vt hic videtis. Quæro, quid vult dicere text. si passi sunt se honorari, s. corona vel simili præmio. Sed illa non est bona expositio: quia concluderet ꝙ ille qui coronatur propter præmium, sit infamis, imò esset dignus de quo in l. j. C. de au. coro. Alia lec. est vera secundùm gl. honorari, i. condemnari. & exponit, passus est, s. per sententiam. & illã teneatis. Venio ad ver. his igitur nota arg. † ille qui locat operas suas, vt ascendat in arborem multùm altam ad colligendos fructus, non est infamis: quia fit gratia vtilitatis publicæ. Et eodem modo de eo qui vadit per turres propter capiẽdas aues ad publicam vtilitatem, vt non dicatur infamis. † Isti autem qui faciunt istos ludos periculosos per plateas & alia loca, dicũtur infames, per istam legem.

☞ *Infamis potest esse procurator.*
Dictio supra scriptum, refertur ad proximum capitulum.

Hoc edicto. Quærit glo. exempla huius legis. dic vt in ea. Sed oppo. Instit. de except. §. fina. vbi † infames possunt esse procuratores. Solu. glos. Officium procuratoris est onus: ideo permittitur infamibus[b]: officium autem aduocandi est honor; ideo infamibus non permittitur. Sed de iure canonico videtur contrariũ q̃ vij. c. j. Quidam tamen Canonistæ & etiã Guli. de Cu. videntur dicere ꝙ etiam de iure nostro damnatus de crimine non possit esse procurator: vt C. de procura. l. reum. Si enim pendente iudicio remouentur: multò magis post cõdemnationem. sed si essent infames: quia damnati aliqua actione famosa, non de crimine: tunc esset standum huic glos. vt possint esse procuratores. Certè teneo istam gl. simpliciter. Nam ob. l. reum. quia ibi prohibetur assumere defensionem alterius. intelligo sine mandato: & tunc non esset idoneus defensor, propter dubium publicationis bonorum: & sic executio, quæ deberet fieri, non posset fieri, iuxta l. Plautius. j. de procura. Vel si intelligas cum mandato: dico ꝙ pẽdente iudicio non esset idoneus procurator, ne postq̃ esset per contestationem dominus effectus posset impetrare vt superlederetur in ciuili, donec ageretur criminali: vt lege j. C. quando ciuil. act. præiudi. criminali. & l. fin. de ord. iudi. sed postq̃ est condemnatus, hoc non potest ergo, &c. Nota ꝙ hæc † dictio suprà scripta, refertur ad eos qui in proxi. præcedenti. c. continẽtur. Quod est ideo, quia ad alios commodè referri non potest. Secus si cõmodè posset: vt dixi in l. si idem cum eodẽ. §. fi. de iurisd. iudi.

1 ☞ *Princeps, papa, senatus, & collegium Cardinalium possunt ad famam restituere.*
2 *Populus per statutum potest quem restituere famæ in infamia irrogata per statutum, non per ius commune.*
3 *Populus, & rex superiorem non recognoscens, potest quem restituere famæ quo ad seipsos.*

1 De qua re. Not. ꝙ ad † famam solus Princeps & Senatus potest restituere: & eodem modo papa, et
c collegium Cardinalium[c] quo ad spiritualia, & quo ad temporalia, in his qui sunt ecclesiæ subiecti: aliter secus, secundùm Inno.
d de re iudica. c. cùm te. Sed quæro[d] an populus † per statutum pos-
2 sit quem restituere famæ. Hic videtur casus ꝙ non. Quod est verum in infamia, quæ irrogatur per ius commune, secus in infamia, quæ irrogatur ex forma alicuius statuti, quæ per aliud statutum contrarium posset tolli: quia nihil tam naturale est, &c. Idẽ de aliis regibus, & principibus, qui recognoscunt Imperatorem
3 in dominum. Sed † si esset rex, [e]princeps vel populus qui Impera-
e torem in dominum non recognosceret: tunc quo ad seipsos restitutio famæ valeret: quia talis appellatur populus liber: vt no. in l. hostes. de cap. & apud eosmet dicitur esse imperium subijpsius, vt ibi patet.

f Deinde. [f]Nota quòd infamis potest esse tutor & curator, dum dicit, pupillo pupilla, furioso furiosa.

1 ☞ *Infamis potest esse tutor.*

LEX III.

Vi eorum. Reuoco in dubium intellectũ huius principij. Quidam dicũt ꝙ hic exponit præcedẽtia. q. d. ꝙ hoc habet locum in tutoribus, & curatoribus testamentarijs, & datiuis: de legiti-
1 mis autem nihil dicitur. Not. secundùm hoc † quod infamis potest à iudice tutor dari. Sed quid erit de legitimo? Certè idem ea dem ratione, licet non dicatur in text. Sed quia secundùm hæc ista expositio non est perfecta: quidam legunt alio modo. Pro cuius euidentia debes scire quod quis potest esse tutor testamentarius, legitimus, vel datiuus: sed habere ius administrandi hoc de necessitate debet à iudice. vel testatore decerni: vt C. de arbitute. l. fina. Possunt etiam tutores inter se vni cõmittere; & de ista concessione administrationis loquit hic: à lege autem nõ datur, vt hac l. Qualiter autem curator datur à lege, dicam j. ea. l. in fi.

1 ☞ *Affinitas intelligitur donec durat matrimonium.*
2 *Nurus appellatione continetur pronurus.*
Nepotis appellatione uenit pronepos.
3 *Proauiæ defertur tutela, sicut matri & auiæ.*

Affinitates. [g]Nota † affinitates intelligi donec durat matrimonium. Quod est verum, nisi quo ad
1 impediendum matrimonium: dicit glos. facit ad infinita, quæ continentur in statutis, quod quæstiones inter affines compromittantur. quod intellige de affinitate durante. † Secundò nota
2 quod appellatione nurus continetur pronurus. Et nota quod
h text. dicit contineri. & sic est ex propria significatione vocabuli

catur solui morte. & a
ad quẽ effectũ. in l.
rei iudicata. §. j. ff. solu.
mat. vidẽ etiã ꝙ mod.
in l. fi. C. de verb. sig.
gl. q̃ ponit rõnẽ q̃re
per mortẽ soluat affi- 3
nitas in l. sed hoc ita b
ff. de re iud. & ibi ꝓ
doc. per Are. insti. de
nupt. §. sociũ. Alex.
in d. l. sed hoc ita. in
vlt. col. vide Ias. in l.
fi. in pe. col. C. dever. c
signi. vbi etiã ponit
de qõne Bar. hic. vidẽ
statuto cogente affi-
nes ad cõpromissum d
& ꝙ affinitas non
dicatur cõtracta, per
sola sponsalia, vide
bar. in l. ꝙ seruus. ff. de
condict. ob cau. vbi
refert ad statutum.
☞ POMATES. e

a ¶Intentione. Vide Bar. sibimet contrariũ in l. liberorũ. col. pe. j. de verbo. signi. De materia istius verbi, contineri, vide Iasi. in. §. j. circa fi. ff. de verb. obl. ver. con tra Bart. hic. Itẽ contra hoc facit tex. §. itẽ Seruiana. ibi: propriè cõtineri. Inst. de act. & vidẽ tex. cõtra gl. in ver. alienatiõis. & ibi ꝙ Barb. c. nulli. de re. eccl. nõ alienã. vidẽ bal. cõsil. lxij. co. ij. j. vo. & cõsil. x. in xij. col. ij. vo. vidẽ aliqdp f
ale. l. j. C. de iuc. edic.

b ¶Consului. Vide qđ dixi post bar. in auẽ. matri & auiæ. Et de aliquibus aliis personis, vide Barto. & ꝙ ibi dixi in l. Lucius. §. quæsitũ. de leg. iij. doc. hic in communi tenent contra Barto. g

c ¶Personæ coniunctæ. Qui dicanẽ ꝓpinqui, &c. vidẽ bar. & Bal. in l. fi. de verbo. signi.

d ¶Curator. Quid in mente capto & fatuo, vide Bart. in l. furiosi. C. de nupt.
☞ P. PAV. P. 1

e ¶Et furdus semper. 2
Vide Iason. in l. j. in princ. in vlt. col. ff. de 3
verb. oblig.

f ¶Quos prohibet. Hanc l. no. allegauit Inn. in c. intimauit. d̃ test. Vtrũ ego volẽs possim facere examinari inimicũ meũ cõ h
tra me. Et dicit ꝙ si mero fauore meo repellebaẽ, tũc possum 1
Et tenet Spe. in tit. de testi. §. j. versũ. sed qđ si aduersarius. Aut repellebaẽ ꝓpter iniuriã quã erga me gerit, vel propter periu- 2
riũ aut infamiam: & tũc nõ possum. pistũ text. Et vide no. bar. 1 l. deferre. de iure fisci. gl. & Bart. in l. libertorum. C. de testi. i
☞ P. PAV. P. 3

f ¶Quos prohibet. Circa hanc l. quomodo prohibitus postulare debeat facere vt

non ex intentione. Et per hoc reprehendo glos. l. Gallus. §. instituens. j. de libe. & post hu. quæ dicit ꝙ appellatione nepotis non continetur pronepos. quod est falsum, vt dixi ibi per hunc text. † Item pro hoc iam consuluiᵇ quòd licet tex. dicat ꝙ tutela deferatur solũ matri & auiæ, intelligitur de proauia. Nam proauia, auia est, licet addatur præpositio pro, vt hic patet, quod nota. Vltimò nota quòd omnes personę hic enumeratæ dicuntur personæ coniunctę.[c]

In curatoribus. Primo q̃ro vtrũ omnibus personis enumeratis hic detur curator[d] à lege, & à testatore? Glo. C. de epis. aud. l. de creatio nibus. & Insti. de cur. §. j. tenet indistinctè ꝙ solùm in furioso & prodigo habeat locum legitimus: in aliis semper est datiuus. Quæro, vtrum hoc sit verum ꝙ mutus & surdus semper[e] egeat curatore? Glo. videtur ꝙ sic. & j. de cur. fur. super rubri. In contrariũ videtur l. mutus. in princip. j. de procura. & l. mutus. j. de iure dot. Sed dicas breuiter, si quidem mutus, vel surdus propter talẽ defectum efficitur quasi carens intellectu: tunc eget curatore: aliàs potest omnem cõtractum celebrare per signa, sicut per nuncium vel epistolam. Tex. est not. in l. seruo. §. penul. ad Trebel. obligationem verò verborum contrahere non potest: vt l. j. in prin. de verbo. obliga.

Puto. Glo. hic posita declaratur ꝙ Cy. in l. j. C. eo.

Vos prohibet. [f]Not. ꝙ quãdo prohibitio fit ex causa publicæ vtilitatis, vel propter honorẽ iudicis, vel propter authoritatem prætoris, non potest remitti. Dixi plenè in l. ius publicum. §. de pactis.

Imperator. [g]Prohibitum ad tẽpus, post tempus videtur esse permissum. h. d. Quod hic dicitur, reuerius de exilio: intelligatis, nisi ex causa sit infamis: vt in glo. Et glo. hic intrat vnam materiam, quam plenius expedit infrà titul. j. l. quid ergo. §. pœna grauior.

☞ *Sententia infamatoria alicuius ipsum infamat ubiq;.*
Excommunicatus, ubique est excommunicatus.
Consuetudo ciuitatis habet locum etiam in castris & locis ciuitati subiectis.

Ex ea causa. Sententia iudicis, quæ diminutionem status non continet extra territorium iudicis suũ effectum non porrigit. h. d. Nota hanc l.[h] in eo ꝙ dicit, ꝙ infamiam non irrogat. Nam sententia, † quæ aliquem infamat, & sic statũ alicuius diminuit, vbiq; infamat. Sequitur enim hominem, sicut lepra leprosum. Idẽ sicut si alicui mutilaretur membrum, vbiq; esset cum membro mutilato: ita si alicui diminuitur status quod fit per infamiam, vt l. cognitionũ. de var. & extraor. cog. & † excommunicatus, vbiq; erit excommunicatus. Quod examinaui plenè in l. cũctos populos. Vltimò glo. † inducit in ar. quod cõsuetudo ciuitatis habet locum etiam in castris & locis ciuitati subiectis: & fortè etiã
k in curia episcopi[k]. Quod examinaui, plenè in lege, cunctos populos.

Principe. Ecce bona lex, & habet bonam glos. & non eget expositione. g

De ijs qui notantur infamia. Rubri.

Continuatio apparet ex fine præcedentis tituli. h

1 ☞ *Fama bona dicitur illæsæ dignitatis status legibus & moribus comprobatus.*
Infamia est læsæ dignitatis status legibus & moribus im- i
probatus.
Infamia minuit statum alicuius.
2 *Infamia alia facti, alia iuris.*
Effectus infamiæ facti: & an repellat testem. k
3 *Effectus infamiæ iuris.*
4 *Dicere ipso iure, idem est quod dicere, ipso facto.*
5 *Condemnatus condictione furtiua non est infamis.*
6 *Damnatus ex inquisitione uel statuto alterante pœnam legalem, & faciens cessare crimen esse publicum, nõ est infamis.*
7 *Casus, in quibus quis infamatur.*
8 *Infames an dicantur capite minui.*
9 *Tenens duas concubinas non est infamis.*
10 *Vt quis efficiatur infamis, non requiritur quòd inciderit in* l
omnes istos casus.
Quando plures orationes copulantur respectiuè ad aliud: tunc requiritur concursus utriusque.

LEX I.

Prætoris. Diuiditur in tres partes. Primò ponit quosdam casus in quibus infamatur quis ipso facto. Secundò ponit alios in quibus infamatur quis per sententiam. Tertiò redit ad eos, in quibus infamaẽ ipso facto. Secunda ibi: qui in iudicio. Tertia ibi qui eam. Nota mirabilem legem, quæ quasi comprehendit omnes casus infamiæ, aliquibus superadditis per glo. Oppo. C. eo. l. interlocutio. & l. verbum. So. glo. ibi loquitur de infamia facti, hic de infamia iuris.

Pro cuius declaratione debemus scire primò quid est infamia. Respond. Scito prius quid est fama, demum scies quid sit infa-
1 mia. Fama † bona[m] dicitur illæsæ dignitatis
m status, legibus & moribus cõprobatus. In ☞ famia verò est eius contrarium, scilicet læsæ dignitatis status legibus & moribus improbatus. vt l. cognitionum. j. de var. & extraordi. cog. Per infamiam enim dicitur minui status alicuius, vt ibi patet, & tangitur
2 hic in vlti. glos. huius legis. † Secundò vi-
n dendum est quotuplex[n] est infamia. Reso pon. alia facti, & alia iuris. Ista infamia facti habet duos effectus, qui ponuntur in hac glos. Habet tertium effectum: quia re- n
pellit à testimonio secundùm quosdam. quod dicunt doct. in l. j. de sum. trini. & fid. cath. & l. Cassius. de senato. Est alia infa-
3 mia iuris. † & de hac loquitur tota ista lex. Circa quam distinguendum: quia quędam infertur ipso iure absq; ministerio iudicis. Nam eo ipso quòd quis facit aliquid prohibitum, ipsum ius profert sentẽtiam, & in-
4 famiam irrogat. Et hoc est quod † dicitur, ipso facto: id est, propter ipsum factum. Et illud idem dicitur ipso iure, s. sententiante seu statuente. Et sic in effectu idem impor-
o tat[o] dicere, ipso iure: & ipso facto. Et hoc videtur sentire glo. quæ incipit x. vel xj. casus, &c. Et istud est quandocunque lex notat factum: vt in j. & iij. parte huius l. & l. palam. §. quæ in adulterio. de ritu. nup. Quę- o
que ista infamia non irrogatur ipso facto

amico seruiat vide Cepol. caut. clxxj.
☞ P. PAV. P.
¶Imperator. Vide circa hanc l. Ias. in l. sed si quis ita. in ij. notab. ff. de vulg. & pupilla.
¶Not. hanc l. Vide quod dixi in l. j. C. de aduo. di. iudi.
¶Vltimò glo. Vide Ro. cõsi. lx. in fi. Præpo. ca. illud in fi. xiij. distinct. Roma. consi. cxlj.
¶In curia Epi. Dũ dicit in curia episcopi ipsam allegauit ibi in l. sequit. §. si viã de vsuc. ꝙ probat. ꝙ epis est maior ptã te Bal. in auẽ. habita. in xvj. col. in ver. sed dubitaẽ. C. ne filius pro patre.
☞ P. PAV. P.
¶De ijs qui notanẽ infamia. Quomodo inducatur infamia facti, vel infamia iuris per prolationem factam à parte vel à iudice, vide Ro. consil. ccviij. Item nota ꝙ de iure canonico omne crimen infamat. vide Bart. in tractatu differentiarum inter ius ciuile & canonicũ in viij. col. Itẽ an & quando actio iniuriarum infamet, vide Feli. in c. cũ te. in iiij. col. extra de re iudica. & ibi etiam latè ponit de restitutione famæ, & qui sunt illi qui possunt famam restituere & infamiam tollere. Item an & quando periurus sit infamis, vide latè Felin. in ca. testimonium in vj. colum. & seq. extra de test.
¶Fama bona. Et de infamia facti, vide Dyn. & Ioan. And. in regula, infamibus & plenè Bal. in l. j. in v. oppo. de summa trini.
☞ POMATES.
¶Quotuplex. Vide Iaco. l. cunctos populos. in xj. col. de sum. trini.
¶Quotuplex. Vide Bald. & quod ibi dixi in l. ij. C. de secun. nupt. vbi dixi ꝙ infames de iure ciuili, sunt infames de iure Canonico. vide Bald. in c. j. an remoueri debeant testes qui pares esse desierunt. Vbi ponit esse triplicem infamiam facti. Et de multiplici genere infamię vide Bald. in l. cunctos populos. Et qualiter probetur, vide Specu. de inquisi. §. nunc tractemus. ver sicu. quid si ille. Innocen. in c. cum oporteat. de accusi. dixi in §. tormenta.
¶Idem importat. Quando infamia ir-

rogatur ipso iure, vel ipso facto. & adde glo. in l. ictus fustium. j. eo. in gl. magna. adde quod dixit Bal. in auē. habita. in vlt. col. ne fil. pro pat. & pœna dicitur ipso iure cōmissa, quod est quando lex ipsa pronūciat, adeo & inter sentētiam & pronunciationē nō est mediū. Alleg. Io. And. in c. perpetuo. de elec. in vj. in nouel. Et subdit & vbi pœna imponitur ipso facto, nō habet locum pœnitentia. secundū glo. sing. in cle. ne in agro. §. qa verò. de sta. mona. in vers. ipso facto. & ideo dicit Bal. in l. j. iij. col. C. ne ex delic. defun. & vbi publicātur bona ipso facto, nō requiritur processus. facit tex. & quod ibi Bal. ī auē. incestas. C. de incest. nup. & facit ad statutum quòd in tali negotio procedatur de facto, de quo per Bar. in Extrauag. ad reprimendum. in ver. videbitur. ad fin. & in consi. incip. punctus quæstionis vertentis inter alterū Io. & in consi. j. q. j. videdum est vbi alleg. gl. in l. verū. §. ex facto. in ver. reducere. de mino. & vide nota. in l. fi liusfamil. de donat. & fortius Bart. in l. præsenti. C. de his qui ad ecc. confu. in §. cùm autem. & quæ dixi Instit. de actio. §. in bonæ fidei. in vlti. chart. per Lud. in rub. de arbit. in vj. charta. & de hoc verbo, ipso facto, vel ipso iure vide aliquid per Bal. in l. cunctos populos. in xviij. col. in ver. circa malefic. Et quid si potestas habet arbitrium procedendi iure, & de facto: an possit punire occidentem bannitū, vide Bal. in l. vbi pactum. in fi. C. de trāsact. & quod dixi in l. filiusf. de dona. & nota & maior est infamia oriens est condemnatione, ex contractu, quàm si ex delicto, vt no. Bald. in l. remandata. C. mandati. & dū hic in fin. huius l. dicitur & est infamis contrahens bina sponsalia: intellige vt per Bald. in l. j. C. de spon. & qd in habente duas concubinas, vel vxorem, & concubinam, dic idē secundū Bald. in l. ij. G. de incest. nuptijs.

✠ POMATES. ¶Quæro vtrū. Idem dicit Bal. in c. & si clerici. in princi. vj. colū. extra de iudic. qui rationem quærit cur cōditio non est mutata. in isto edicto prætoris. & ibi vide Decium. col. xlvj. Vide Ias. qui de isto dicto Bar. non meminit in l. certi cōditio. in prin. co. viij. ff. si cer. pet.

✠ POMATES. ¶Ad contrariū Vide ad hoc Bart. in l. j. in prin. ff. de iust. & iure.

✠ P. PAV. P. ¶Per se principaliter. Vide Ias. in l. scire debemus. col. j. de verb. obliga.

per legem, nisi super facto sequatur sententia iudicis, vt in ij. parte huius legis quod apparet: quia lex non notat factum, sed cōdemnationem factam super facto, vt prius loquatur super accusatione, vel actione, quæ oritur ex ipso facto, seu propter factum, vt statim dicam. †Quæro vtrum[a] condemnatus condictione furtiua sit infamis? Videtur quòd sic: quia text. dicit hic, qui furti. In cōtrarium est. l. cessa. de actio. & obligatio. Et ita tenet glos. hic. & ista est vera. Nam hæc lex non notat factum, sed accusationem, seu actionem, ex qua condemnatio sequitur, scilicet si est damnatus publico iudicio, vel alia istarum accusationum: Et ideo glos. l. certi condictio. j. si certum petatur. optimè dicit, quòd si ageretur certi condictione generali ad istud, quod venit ad aliqua istarum actionum, quæ infamat, non sequatur infamia: quia lex non notat actionem, per quam condemnatio sequatur, vt hic. Et ideo †quando quæritur vtrum condemnatus ex inquisitione sit infamis vel vtrum condemnatus ex forma statuti sit infamis: istud est inquirendum, vtrum inquisitio vel statutum quod alterat pœnam legalem, facit cessare crimen esse publicum. Si enim nō facit cassare, damnatus de publico iudicio est infamis: sed si faceret cessare, non esset infamis. Hoc expediui in l. infamen. de publ. iudi. dicam j. eo. l. athletas. §. calumniator. †Quærit gl. quot sunt casus qui ponuntur in hac l. glos. dicit quòd sunt x. vel xj. non curo enumerare te. Quæro, vtrum sint alij casus, in quibus quis infamatur. Glos. quòd sic, vt l. notatur. cum l. sequen. j. eod. & l. j. de sepul. viola. Itē dicit glo. si quis acceperit pecuniam ob negotium faciendum vel non faciendū. Gul. dicit quòd hoc non bene probatur lege. Et dicit verum præterquā in casu, si quis acceperit pecuniam ob testimonium dicēdum, vel non dicendum, vt l. iij. §. Iuli. j. de testib. Quærit glo. quid in actione l. Aquiliæ: †& quod metus causa. Dic vt in glos. Quæro vtrum infames dicantur capite minui. dic vt in ea. Dicitur hic quòd †qui contraxit bina sponsalia, infamatur. quid si habet duas concubinas? Certè prohibitum est, vt in authen. quib. mod. nat. effi. sui. §. pen. & fi. non autem est infamis: quia non punitur hic. Quæro vtrum requiratur quòd incideritin omnes istos casus qui ponuntur hac lege. Videtur & requirantur omnia: vt l. si hæredi plures. de condi. insti. In cōtrarium est veritas, vt patet ex omnibus ll. huius tituli. Ad contrarium[b] respondeo, & quandoque plures orationes copulantur respectiuè ad aliud: tunc requiritur concursus vtriusque, vt ibi. Quandoq; per se principaliter[c]: tunc illa copula magis ponitur continuatiuè, & copulatiuè. Ita loquitur hic.

LEX II.

VOd ait prætor. Hic Iurisconsultus incipit exponere edictum; & sunt expositiones multum notabiles, & veniunt sæpe de facto. Glo. ponit quandam differentiam, quam vide, non curo amplius.

☞ *Exercitus non dicitur nisi habeat legiones.*

Qui promisit ire in exercitum, non tenetur ire, nisi mittantur tot gentes quæ faciant legionem.

Odium ampliatur fauore publicæ utilitatis.

Exercitum. Nota †quòd non dicitur exercitus[d], nisi habeat legiones, vt in glo. quod no. pro tertis subditis alicui ciuitati, vel Regi, qui promittunt ire in exercitum cum ipse fecerit. Non enim dicitur facere exercitum, nisi mittantur tot gentes, quæ faciant legionem. & ideo sis cautus quando vocaris ad dictandum similia instrumenta, vt intelligas qualiter intelligitur exercitus. & quod gentes faciant legionem: dic vt in gl. †Secū dò not. quod odium ampliatur. Nam licet secundum ius scriptum edictum non loquatur nisi de misso ab exercitu, edictū extenditur de misso ab exercitu, vel alia cohorte, seu ala. Oppo. glo.[e] de l. cùm quidam. de libe. & posthu. & non soluit: tamē Dyn. in c. odia. extra de regu. iur. lib. vj. dicit quod istud est ratione[f] publicæ vtilitatis quod est verum cùm publica vtilitas versatur in hoc: quia cùm constet maleficium esse commissum, si verba edicti non extenderentur ad illud, esset impunitum. & esset contra publicam vtilitatem: vt l. ita vulneratus ad legem Aquil. Sed si tractare tur de diuersis pœnis imponendis: tunc eligeretur mitior: vt l. si præses. de pœnis & l. interpretatione. eo. titu. Hoc autem quod nullo modo puniatur, non eligitur. Facit quod no. Dy. in c. in obscuris. extra de reg. iur. lib. vj. Secundò opponi. C. de his qui non impletis stipen. l. fi. lib. x. Sol. ibi fauor non ampliatur: quia reipublicæ non interest fauorem ampliari.

☞ *Causa quando sit exprimenda in sententia.*

Exauthoratio quando reddat quem infamem.

Ignominiæ causa. Nota hic duo. Primò quod in sententia debet inseri causa.

Secundò nota de degradatione, seu exauthoratione. Ad primum opponi. extra de senten. & re iudica. c. sicut. & j. de re milita. l. milites. §. missionum. Glos. sol. & ista est vera, quæ dicit hoc quo ad infamiam: illa quo ad cætera. Pro huius declaratione[g] debes scire. †quod si quidem quærit vtrum causa sit exprimenda[h] in sententia quo ad valorem sententiæ, & non est necesse, vt d. c. sicut. Sed si quo ad aliud, puta quo ad grauandū condemnatum, vt infametur, vel quo ad releuandum: tunc debet inseri causa, vt hic, & l. hæ enim. de suspect. tuto. & quod ibi nota. & l. si quis ad exhibendum. & ibi nota. glos. j. de excep. rei iudi. Et ita debet intelligi quic quid Dyn. dicit in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verborum obligatione, & Cyn. in l. properandum. §. illo. C. de iudi. Ad secūdū opp. de l. q cū vno. §. exauthoratus. de re mili. Sol. dicit gl. ibi fuit exauthoratus, ex causa sufficienti ad infamiam, quia propter litem vitandam sese deserat militiæ, quæ glos. optimè dicit. Pro cuius † euidentia debes scire quod quædam est authoratio verbalis: & ista bene facit militem perdere[a] priuilegia militaria: tamen miles remanet: quia non interuenit actus retro similis. arg. l. ab emptione. §. de pac. Facit extra, de pœnis. c. degradatio. lib. vj. Quædam est realis decit gradatio. Et hic aduertendum: quandoque ista exauthoratio fit in pœnam, & est infamis, vt hic. Quandoque ista exauthoratio fit vt præparatio ad aliud. & hoc dupliciter: quia quandoque fit vt præparatio ad litem, vt faciat quem esse iurisdictionis alterius & tunc non erit infamis, vt l. qui cum vno. §. exauthoratus. ita loquitur glo. ista. Quandoque fit vt præparatio ad impositionem pœnæ quæ fortè in militem non caderet: tunc puto idem q̄ non sit infamis, nisi sequuta sententia, vt in auē. de san. epis. §. si verò crimen. & §. sequen. & C. de epis. & cle. auē. clericus. & in corpore vnde sumitur. & in istis casibus erit duplex processus: vnus sub per degradatione, alius super crimine: vt d. §. si verò crimen. & §. seq. Facit quod dixi ṡ. de iurisdi. om. iudic. l. magistratibus. quod puto verum. Quandoq; degradatio fit ab vno iudice, & punitio ab alio: sed si fieret ab eodem, tunc in ea degradatione quæ fit ad præparationem pœnæ, puto sufficere vnum processum, secundùm ea quæ no. in l. j. in magna glo. de actio. empto. quæ dixi in examinatione seu degradatione militum. Idem in degradatione doctorū, seu clericorū: vt in gl. quę & qualiter fiat, habes expressum in d. c. degradatio. extra de pœnis. libr. vj. Et istam degradationem fecit fieri Papa de quodam Archiepiscopo.

☞ *Condemnatus de adulterio an puniatur capite.*

Infamis an possit esse tabellio, remissiuè.

Miles. Oppo. glo.[a] Quæro †vtrum condemnatus de adulterio puniatur capite, vt l. q̄uis. de adul. Glos. soluit q̄ olim non erat pœna mortis. Idem not. in l. qui cū vno. §. adulte. de re milita. & l. Claudius. de his qui. vt indig. Tu dic melius, vt not. in l. si quis viduam. j. de quæstio. Vltimò no. gl. tuam, hic vides q̄ infamis absoluitur à sacramento militiæ: idem ab omni publico officio quod no. Facit ista gl. †q̄ infamis non potest esse tabellio. Contrarium determinaui j. ad legem Iuliam repet. l. eadem. Dic vt ibi. Facit quod nota. per Innocen. extra de concess. præ. c. inter dilectos in j. glo.

Ait prætor. Quærit glo. de istis ioculatoribus dic vt in ea.

Athletas. Oppo. glos. de l. Imperator. j. eo. Sol. glos. quæ est ratio: quia magis peccat qui lenocinium facit, quam qui adulterium. Et not. quod maius delictum est lenocinium quam adulterium.

Prætuaricator dicitur accusans aliquem de publico iudicio ad condemnationem, uel absolutionem.

Calumniator dicitur qui scienter falsa crimina intendit.

Accusans, & non probans, quando præsumatur calumniator.

Qui sunt casus, in quibus cessat præsumptio calumniæ.

Iudex per inquisitionem procedere potest in casibus, in quibus accusator excusatur à præsumpta calumnia.

De calumnia quis punitur duobus modis, officio iudicis mercenario, & contemnator in ipsa sententia qua reus absoluitur.

Quando statutum imponit pœnam accusationem non probanti, accusator potest condemnari in sententia absolutoria rei.

Condemnatus officio iudicis est infamis.

Pœna calumniæ est similitudo supplicij.

Calumniator. Primò † quæro quis sit prætuaricator[a]. Respond. propriè dicitur accusator publici iudicij, q̄ accusat non ad condēnationē, sed ad absolutionē. Dicitur etiam prætuaricator aduocatus, sed impropriè, vt in glo. Tene mēti, qñ corā te venit aliqs accusans reū: in seruitiū ipsius reipōt contra eum ꝓcedi de prætuaricatione. †Quæro, quis dicatur calumniator. Rñd. qui falsa crimina scienter intendit, vt l. j. in princ. ad Turpil. †Quæro, an eo ipso q̄ quis non probat, præsumatur calumniator. De hoc sunt opi. in l. j. ad Tur. & doc. tangūt in l. j. C. de aduo. diuer. iu. Quicquid dicatur, veritas est q̄ in hac gl. ponitur, q̄ regula est q̄ eo ipso q̄ quis non probat, præsumit[g] calumniator. Sed fallit in casibus, qui in hac gl. notabili ponunt. Ista tñ p̄sumptio nō est iuris, & de iure: quia contra eam admittitur probatio in contrariū. Et hoc est q̄ dī in l. j. §. j. ad Turpil. ibi nec vbiq; qui nō probat, &c. Puto autem[f] q̄ possit probari cōtra riū per publicam famā, q̄ excusat à calūnia. Tex. est in l. miles. §. mulier. de adulte. Idē puto q̄ si aliqs accusauerit aliquē de delicto eo q̄ audiuerit à personis fide dignis. argu. C. de cal. l. mater. & j. de bonis liber. l. q cū maior. §. fi. Secus si audiuerit à personis non fide dignis: vt l. athletas. j. de fals. & ibi dixi.

Qui aūt† sunt illi casus, ī quibus cessat p̄sumptio calūniæ, gl. posuit notabiliter: quāvide & signa. Et aduerte †: qa in oībus istis casibus in quibus accusator excusatur à p̄sumpta calūnia, in oībus istis vel sibi correspondentibus iudex pōt per inquisitionē procedere: ideo eñ necessarius est accusator, vt posset propter calūniā puniri similitudine supplicij, sed ibi ista ratio cessat: ideo nō est necessarius accusator. Dixi plenè in l. secū da. §. si publico. j. de adulte. †Quæro qualiter[g] possit puniatur de calūnia? Rñd. duobus modis. Primò iudicis officio mercenario: et tūc cōdemnaī in ipsa snia, qua reus absoluitur: vt j. ad Tur. l. j. C. de calū. l. j. Puto tñ q̄ ipsi accusatori debuit dari terminus ad faciendū suā defensionē sup calūnia: qa hoc solū q̄ non p̄bauit, nō inducit p̄sumptionē iuris, & de iure, sed pōt probari contrariū, vt ṡ. dixi. Nota etiam[h] ex hac glos. & ex ll. quas allegat, q̄ †quando statutū imponit pœnā non probanti accusationē, q̄ in ipsa sententia, in qua reus absoluitur, pōt accusator condemnari. †Item not. ex hac glo. cōiuncta cum text. q̄ condemnatus officio iudicis est infamis. Quod putoverū. Satis ēm est quòd sit de calumnia vel publico iudicio condēnatus, vt requirit edictum prætoris. Dixi plenè in l. infamē. de publ. iudi. Si verò vult quis condemnare aliquem de calumnia accusatione proposita, hoc tunc potest fieri ex interuallo. Idem puto si iudex vellet ex officio nobili inquirere. Nam cū istud delictum sit commissum corā iudice, de eo pōt inquiri: vt C. de proba. l. iubemus & de testi. l. nullum. & ista facultas inquirē di correspōdet illi casui exceptuato, in quo accusator non tenetur de calumnia, scilicet vbi fuit intimus dolor admissi criminis: vt ṡ. dixi. Iudex enim ipse per hoc offenderetur: vt d. l. nullum. †Quæro, quæ est pœna calumniæ? Dic vt in glo. q̄ similitudo supplicij, vbi est determinata, vel eius q̄ nullo delicto solet imponi, vt in glo. & bene.

Condemnatus de furto est infamis, licet in ueritate non fecerit.

Qui dedit pecuniam, & pactus est ne uocetur ad iudicium pro delicto quod in ueritate non fecit, est infamis.

Non licet dare pecuniam ante condemnationem pro habenda pace: post sic.

Item si quis. Hic Iurisconsultus exponit verba edi-

si verò nō oriē à fide dignis nō excusat, & ꝓcedet opi. Vin. Io. de Imo. ibi dicit q̄ melior est opi. Bar. quia q̄libet cā colorata excusat à calumnia: vt l. igitur. j. de li. cau. cū ſi. Ang. in d. l. mater. aliter distinguit. Vide quæ dixi in d. c. fin. de calū. & ista intellige in calum. secundū Ant. hic. vide quæ dixi. Andr. Bar. b.

¶ Qualiter. Tene menti q̄ anteq; iudex cōdēnet reū de calūnia, debet dare sibi terminū ad p̄bādū innocētiū. Idē voluit Bar. in l. j. §. j. ff. ad Turpil. Sed pōdera: qa est cōtra tex. in c. j. de cal. vbi dr q̄ iudex cōdēnauit reū, donec p̄bauit suā innocētiā, & sic reseruat sibi ius p̄bādi innocētiā. Et est ille tex. mirabilis q̄ primò cōdēnet, & postea sibi reseruet ius p̄bādi. P̄ōt dici q̄ ī casu illi? c. p̄bauit, sed ifuffi cièter: iō pōt cōdēnari reseruato sibi iure p̄bādi innocētiā: sed ī casu isto nil p̄bauit: iō debet iudex dare sibi terminū ad p̄bādū innocētiā. An. Barb.

¶ Nota etiam. Adde Bart. in d. l. athletas. de fal. & quod not. Bar. & Bal. in l. j. C. de plus peti.

✠ P. PAV. P. ¶Exercitus. Istam doct. Bar. sequuntur communiter doctores hic & Alberi. infert ad multas quæstiones. sequitur Petrus de Ancha in clementi. j. de procur.

¶ Opp. gl. Vide Bar. in l. quē admodū. C. de agri. & cēsi. & Imo. in d. l. cū qdā.

✠ POMATES. ¶Est rōne. Vide text. l. cætera. §. hoc senatus. ff. de lega. j. Ale. cōſ. lxviij. j. co. vol. iiij. Fel. in c. cū ſacctio. colū. fi. de testi.

✠ POMATES. ¶Declaratiōe. Vide Abb. cōſi. lxx. j. vo. Præpo. in c. ſi. xxi. de ſtinc. aliquid. §. de quibus. ij. col. xx. diſtin. Fel. in. in c. ſicut viij. col. de re iud. Abba. cap. examinata. ij. col. de iudicijs.

✠ P. PAV. P. ¶Pro huius declaratione. Circa hoc vide oino Mod. 11. ꝓpere dū. §. fi. ff. de iudicijs.

¶ Ignominiæ causa sit exprimenda. Et adde q̄ sentētia quæ fertur cōtra cōtuma cēvigore cōtumacię vt sentētia bāns sem per requirit cām, secundū Bal. in l. pen. C. de fideicō. liber. & de materia vide Bal. in d. §. illo. & q̄ dixi post Bart. in l. ſi is ad quē. ff. de acqui. hære. & adde no. gl. in c. ſi cōſi mationis de elec. lib. vj. ad fi. cā exprimēda ſ ſita. & vide do. Abb. ſ cō ſi. viij. Vid Io. de Imo. in c. cū inter. de re iudi. vide q̄ ibi dixi. Vide do. Card. in c. cum in p̄sentia. & ibi arguit cōtra Inn. vide ibi oino. And. Barb.

a ¶ Militē perdere. Et vide q̄ no. Bar. in l. j. de pœn. de quo etiā ī Spe. qualiter in accusa. proce. §. j. ver. leuia aūt crimina. & tex. in auē. vt cle. apud propri. epis. §. illud palam.

b ✠ POMATES. ¶ Seu clericorū. Vid Fe. c. ex literis. v. co. ī fi. & ſeq. & cōſti.

c ¶ Miles. Allegatur gl. hæc pro ſing. & vide d. Abb. in c. querelā. de iureiu. & vide l. ud. Ro. ī cōſil. cclxviij. & vid Bart. in cōſil. xcix. incipi. Io. notarius dicit contra. And. Barba.

✠ P. PAV. P. ¶ Oppo. gloſſ. Vide Paul. de ca. in l. bona fides. ff. de depoſi. & Moder. in l. ſi quis id q̄ cū glo. ff. de iuriſ. om. iudic. etiā quod in pœnalib⁹ ſit licita extenſio rationis. vi de Ias. in §. ſequēs. inſti. de act. & in §. tripli. in ij. no. eo. titu. in cōtrariū q̄ non ſit capienda p̄ſumptio & inter præſtāda vt qs puniat, videt voluiſſe Com. cōſil. cxxxiiij. inci. viſis denunciatis in vlt. co. verſi. q̄ aūt in dubio. ſed pondera, qa ibi delicū nō remanet in totū impunitū, ſed punit tanq; vulnerans, licet non tanq; occiſor vt ibi p̄ eū ſ fine. Itē ad iſtam doctū inā Bar. in hoc vide Ro. cōſi. lv. & cōcordantes per Ias. in d. l. ſi qs id q̄ in antepe. colū. ver. v. ad literā de iuriſdi. om. iud. & in l. qui ſe patris. in vlti. char. in ij. volu. C. vñ lib. q̄ fauorabile eſt punire delicta, & etiā equitas dicit ea vt delicta puniant conſideretur, ſecundario principaliter aūt cōſideretur delictū & ſic odioſa cenſetur diſpoſitio puniens vide Soci. in l. j. in prin. in vlt. colum. de verbo. obl. vbi etiā ſequitur Bar. hic.

¶ Calūniator. Quis dicatur calumniator vide §. notandum, ſecūda quæſtio. tertia, ca. ſi quem dominus Antonius in rubr. de calumnia. & ibi dixi Andre. Barba.

¶ Puto autem. Idem voluit Bart. in lege prima. §. primo ff. de calumnia. ſequī hic Ant. Bal. & Saly. ſecus lege mater. C. de calumnia. vide Bal. in lege qui non probaſſe. C. de calūnia. ſed Inno. tenet cōtra in c. ſecūdo de calumnia. do. Antonius ibi dicit q̄ ſi fama eſt orta à fide dignis, extunc ſat, vt voluit hic bar.

e ¶ Curator. Vide Bal. in l. j. C. de curato. furioſi. & in l. ſi quis. C. de ſpon. & ibi Ias. & Bal. in l. j. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon.

f ¶ Ad ſtatutum. Vide Bal. in l. j. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon.

g ¶ Ad ſtatutum. Vide Bal. in l. j. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon.

h ¶ Ad ſtatutum. Vide Bal. in l. j. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon. & Bal. in l. ſi quis. C. de ſpon.

a ¶Et ideo puto. An sit licitũ dare pecuniam ꝙ parte, vide hic Ange. & Bal. & quæ dixi in c. quoties. de symo. & vide Bal. in l. non interest. C. quod met. cau. vbi dicit ꝙ nõ licet dare pecuniã pro cõcor. And. Barb. 1

b ¶Faciat pacẽ. an liceat alicui dare pecuniã, vt sibi faciat pacẽ, tractat Bal. in l. fi. j. de cõdi. ob turp. cau.

c ¶Quoniã. Contrariũ de glo. hic vide quod dixi post Bart. in l. ij. §. quod obseruari. C. de iura. cal. 2

d ¶Ista ergo trãsactio. & põdera in l. nõ vtique. ff. de excep. dum ponit casum in hoc quoniã excipiẽs cõfitetur, actor accipiat factũ & non ius. sed do. Abbas c. cùm vene. de excep. dicit esse casum ibi cõtra Bart. Ego pondero ꝙ ista trãsacta est cõfessio, vt hic dicit Bar. And. Barba.
↠P. PAV. P.

e ¶Pro declaranda. Circa veritatẽ istorũ vide Aret. in l. qui à latronib⁹ §. j. co. j. & seq. de testa.

f ¶Circa primũ. Vide Ro. cõs. ciij. Bal. cõsi. cix. vol. iij.

g ¶Statim infamat. Idẽ dicit in l. j. ff. de re iud.
↠POMATES. a

h ¶Testimonium. Vide Felin. in c. testium. in vj. col. de testi.

i ¶Opin. Guliel. Vide gl. i c. j. extra de testi. 3

b

Et ideo puto. An sit licitũ dare pecuniam ꝙ parte, vide hic Ange. & Bal. & quæ dixi in c. quoties. de symo. & vide Bal. in l. non interest. C. quod met. cau. vbi dicit ꝙ nõ licet dare pecuniã pro cõcor. And. Barb.

Faciat pacẽ. an liceat alicui dare pecuniã, vt sibi faciat pacẽ, tractat Bal. in l. fi. j. de cõdi. ob turp. cau.

Quoniã. Contrariũ de glo. hic vide quod dixi post Bart. in l. ij. §. quod obseruari. C. de iura. cal.

Ista ergo trãsactio. & põdera in l. nõ vtique. ff. de excep. dum ponit casum in hoc quoniã excipiẽs cõfitetur, actor accipiat factũ & non ius. sed do. Abbas c. cùm vene. de excep. dicit esse casum ibi cõtra Bart. Ego pondero ꝙ ista trãsacta est cõfessio, vt hic dicit Bar. And. Barba.
↠P. PAV. P.

Pro declaranda. Circa veritatẽ istorũ vide Aret. in l. qui à latronib⁹ §. j. co. j. & seq. de testa.

Circa primũ. Vide Ro. cõs. ciij. Bal. cõsi. cix. vol. iij.

Statim infamat. Idẽ dicit in l. j. ff. de re iud.
↠POMATES.

Testimonium. Vide Felin. in c. testium. in vj. col. de testi.

Opin. Guliel. Vide gl. i c. j. extra de testi.

cij. Primò oppo. de l. fur. §. pactus. infrà eod. Solu. vt ibi. Quæro quid si aliquis †est condẽnatus, de furto quod in veritate non fecit, an sit infamis? Quidam ꝙ non per l. si furti. C. eo. & qa res inter alios acta, &c. Gloss. determinat contrarium, & bene. Ad ad l. si furti. respon. vt in glo. Ad illud quod dicitur, res inter alios acta, &c. Respond. ꝙ illud non est verum in his, quæ continent diminutionẽ status alicuius vel famæ: nam tunc habetur pro veritate quo ad omnes: vt l. ex ea. ff. tit. j. †Secundò quærit glo. dicitur hic pactus. quid si pactum fecit, cùm in veritate non cõmisit delictum? Opiniones sunt. Finaliter glos. dicit eum non infamari arg. l. item. §. potest. de alie. iud. mut. cau. fa. Et quod ibi dicitur, furti &c. intellige ꝙ factum apparet. Et ista determinatio videtur contra dictum in prin. gl. Nec obstat l. itẽ. §. potest. quia in illo delicto requiritur verus dolus qui ibi cessat. hic autem sufficit condemnatio vel factum, vt patet hic lac. But. dicebat istam gloss. posse sustineri hoc modo: Quandoq; transigitur super pœna, iudice volente, vel authorante: & tunc non infamãtur quis: vt l. quid ergo. §. pœna grauior. j. eo. Quandoq; pacticitur super delicto: & tunc infamatur, vt hic in tex. Quandoq; super instantia: & tunc nõ infamatur, nisi constet de crimine, vt hac gl. Certè nõ placet hoc: quia istud pactum ne peteret in iudicio, vel ne litiget nõ solùm perimit instantiam, sed ipsam actionem: vt l. si vnus. §. pactus. ẽ. de pactis. & ibi videbitis. & 3 post quã liti. C. de pact. Et ideo puto[a] ꝙ ipso ꝙ pactus est data pecunia super aliqua istarum actionum sit infamis. Et ex hoc habes † ꝙ nõ licet dare pecuniã alicui, b vt sibi faciat pacem[b]. Quod intellige verũ ante condẽnationẽ secutã: tũc em̃ nõ licet: qa habetur pro cõfesso vt hic: nisi in casibus in quibus licet transigere, vt l. trãsigere. C. de transac. Non autem ꝙ pecunia data repetatur. quod intellige vt in l. accusationis. C. quod met. cau. quę est not. ad hoc cum sua glo. Sed postquam condemnatio esset facta si darem tibi pecuniam, vt faceres mihi pacem, fortè non est prohibitum. Facit extra de pœnis. c. præsbyteri. & j. quod met. cau. l. nec timorem. cum sua glo. hoc tamen non firmo.

QVoniam. Hic dicitur ꝙ videtur fateri qui paciscitur. Quid est hoc dictũ? dicũt quidam, perinde est ac si fateatur extra iudicium: dicẽtes ꝙ confessio extra iudicium sufficit ad condemnationem. Ita dicebat Iac. glossator antiquus. Glo. tenet contrarium[c], vt in ea, Veritas est ꝙ confessio extra iudicium facit indicium ad tormẽta: vt l. quæro. j. de ædil. edic. & l. capite quinto, de adulte. Sed confessio in iudicio sufficeret ad condemnationem: vt l. si confessus. j. de custo. reo. & l. plane. j. ad legem Aquil. Ista ergo d trãsactio[d] licet facta extra iudicium habet vim confessionis factæ in iudicio: quantum ad hoc vt possit sequi condemnatio. Ita sentit gloss. in l. transigere. C. de transact. Item infamatur, sicut si esset condemnatus, vt hic. Sed confessio sola facta in iudicio nõ infamaret: vt dicam in l. ictus fustium. j. eod. licet quidam contra per hanc legem. & gloss. hoc videtur sentire in gloss. paruula cum dicit quòd hæc duo paria sunt: confiteri in iure, & pacisci extra ius.

VRti.

1 ☞ Appellatio in ciuilibus in totum suspendit effectum sententiæ: & sic etiam in criminalibus, præterquam ad bonam.
Nil nouari appellatione pendente, intelligitur nisi fiat quod fieri poterat pendente instantia.
2 Sententia lata statim infamat etiam ante appellationem interpositam.
3 Appellatione interposita à sententia pendente, sententia, & eius effectus extinguitur.
4 Quando appellatio interposita fuit deserta, fingitur non appellatum, & sic est retro infamis.
5 Condemnatus si pendente appellatione dixerit testimonium, valet, etiam si appellatio remansit deserta.
6 Excommunicatus qui appellauit, & neglexit prosequi, an dicatur retro infamis. remissiuè.
7 Si prima sententia fuit confirmata à die confirmationis est infamis.
8 Actio oritur ex sententia confirmante, & non confirmata.
Et iudex appellationis exequitur.
9 Cautiones datæ in primo iudicio, an committantur in secunda sententia. remissiuè.
10 Appellatio interposita ab interlocutoria, an extinguat illam. remissiuè.

Sed si furti. Hic ponit verbum, damnatus, positũ in edicto. Oppo. primo & videtur quod appellatio non tollat effectum sententiæ: vt lege chirographis. §. fin. infrà de admi. tuto. glo. solu. Tu dic † melius, in ciuilibus suspendit 1 appellatio effectum sententię in totum. & illud quod dicitur, nil nouari appellatione pendente: debet intelligi, nisi illud fiat quod fieri poterat pendente prima instantia, vt lege postq̃. §. Imperator. infrà vt leg. no. ca. Solùm enim hoc prohibet innouari appellatio: quia suspendit iurisdictionem primi iudicis, & ad superiorem iudicem causam deuoluit: vt C. de appel. à iudicibus. & in d. tit. nil noua. appellatio. penden. Sed quando appellatur in criminalibus suspenditur effectus primæ sententiæ in totum, præterq̃ quo ad bona, quo ad quæ remanet aliquis effectus sententiæ primæ: vt C. si pen. appel. mors interue. l. fin. & C. si reus vel accusa. mort. fue. l. iij. ergo lex chirographis. §. fin. loquitur in appellatione interposita in criminalibus, in quibus quo ad bona re manet aliquis effectus primæ sententiæ. Vnde si quid est innouatum, reuocatur per officium iudicis, vt ibi no. ita debet intelli e gi glo. ista. Pro declaranda[e] ista l. dic ꝙ post latam sententiam quoddam est tempus appellationis interponendæ, ante eam interpositam: quoddam est tempus post appellationem interpositam, ea pendente. quoddam est tempus post appellationẽ interpositam & sententiam primã confirmatam per cursum fatalium quoddã est tempus post appellationẽ interpositã & sententiam primam confirmatam, tanq̃ iustam & æquã. De quolibet istorũ f videamus. Circa primum[f], scilicet circa tempus appellationis interponendæ, sunt opi. hic in gl. super verbo, prouocationis.
2 †Quidam dicunt ꝙ sententia lata statim infamat: [g] vt l. qui vltimo. & l. ꝙ ad statum. j. de pœ. cum simi. Alij dicunt contrarium, g ꝙ non infamat, donec transeat in rem iudicatam: vt l. j. de re iudica. Facit. ẽ. de trãsac. l. & post rem. Pro hoc quod no. in l. j. nil no. appel. pen. scilicet ꝙ intra decem dies non potest fieri executio. Prima opinio est vera secundùm omnes, per l. allegatã per eos. Ad contraria respondeo. Quædã est executio sententiæ, quæ fit facto hominis: & ista non potest fieri intra tempus appellationis interponendæ, vt in contrarijs. Quædam est executio quæ fit à lege, vt infamia: & in his quæ continent diminutionem status: & tunc sententia statim trahit secũ executionem, vt hic & d. l. qui vltimo. & l. quod ad statum. & l. si quis filio exhæredato. §. hi autẽ. de iniusto, rupto & irrit. testa. Et ita dicũt Canonistę in pœna excommunicationis. extra de appellat. c. pastoralis. quod nota.
3 Circa secundum † tempus, scilicet post appellationem interpositam ea pendente, videtur ꝙ appellatio extinguat sententiam, & eius effectum, vt hic. & ita tenet hic prima glo. Contrariũ tenuit scilicet ꝙ non extinguat, sed suspendit gl. in l. tale. §. qui prouocauit ẽ. de pactis. Sed ista est vera, vt hic patet, in l. j. in fi. ad Turpilianum. quod intellige vt dixi ẽ. in primo contrario. Tertium tẽpus † est post appellationem interpositam, & desertã per cursum 4 temporis, vt hic dicit glo. ij. circa medium, quod fingitur nunquã appellatum esse: & sic retro infamis est, vt dicit tex. Sed hic 5 insurgit dubium, † quid si interim talis condemnatus tulit testimonium[h], an valeat. Videtur quod non, vt l. iij. §. duæ. j. ad Carbo. & ita dicit glos. Gul. de Cu. dicit contrarium: quia inspicitur tempus dati testimonij: vt l. j. C. de testibus. Item quia factum ipsius testis negligentis prosequi appellationem non debet nocere alij, pro quo testificatus est: argu. l. sivnus §. ante omnia ẽ. de pact. & l. nam & postea. in fin. de iureiu. domi. Iaco. Butr. tenet contrarium. Nam in his, quæ retro finguntur, omnia rescinditur perinde, ac si ab initio fuisset infamis: vt l. penul. de suis & i legi. & nota. l. vlti. C. de senten. pas. Credo opinio. Gul. verior rem, per rationes suas, & illud quod dicitur in his quæ retro finguntur &c. intellige nisi sint de necessitate facta; vt lege quoties.

quoties. j. de pac. dota. sed testificari est huiusmodi: ergo &c. An 6 autem † qui est excommunicatus, & appellauit, & neglexit prosequi, retro dicatur infamis? Doctores canonum variant, vt extra de appella. c. sæpe. vide ibi, vbi Inno. & Ber. discordant. Quar 7 tum tempus † est post appellationem[a] interpositam, & sententiam a primam confirmatam tanq̃ iustam: tunc à die confirmatiõis est 8 infamis, non retro, vt hic. Ex quo † apparet ꝙ actio oritur ex sententia confirmãte, non ex confirmata. plenè in l. eos. C. de appel. & mandat sententiam executioni iudex appellationis, non primus. De quo dixi plenè in l. tale. §. qui prouocauit. Ex quo appa 9 ret † quòd cautiones præstitæ in primo iudicio, non committuntur in secunda sententia. quod dic vt in l. cùm apud Sempronĩũ. 10 j. de iudi. solui. Quæro † vtrum appellatio interposita ab interlocutoria extinguat illam, sicut diffinitiuam. Videtur ꝙ sic: vt in l. tra vtilem. j. de mino. & ibi dicam. In contrarium facit c. non solum extra de appel. libr. vj. Dic vt dicam in d. l. intra vtilem.

1 ☞ Alieno nomine quatuor modis quis esse in iudicio dicitur.
2 Procuratore condemnato non infamatur dominus, etiam si dominus fuerit litem contestatus.
3 Consilium quod quando quis dubitat condemnari in actione famosa quod litiget per procuratorem.

Si quis alieno. [b]Pro declaratiõe tex. & gl. debes scire ꝙ aliqs dr̃ esse i iudicio alieno noie, tri b bus modis. † Primò alieno noie id est, ad alterius vtilitatẽ. & dnũ, vt procurator. Scdò dr̃ esse in iudicio alieno noie, id est, ad alterius vtilitatem & damnum: suo tamen nomine est in iudicio, vt fideiussor, & defensor: quia alterius mandato suscepit in se iudi c cium. Tertiò dicitur[c] alieno nomine, id est, propter factum alienum, suo tamen nomine litigat, & ad sui vtilitatem, & damnum, vt hæres. Quartò alieno nomine. id est, super instãtia cõtra personam alterius inchoata, ad sui tamen vtilitatem, & damnum litigat, & pro facto suo: vt lege seruus cuius. j. eo. In omnibus istis calibus condemnatus non infamatur, licet quo ad quid dicatur suo nomine litigare, vt ex prædictis patet. & sic cessant omnia 2 contraria formata in glo. Quæro † dicitur hic[d] in fi. quod condem d nato procuratore non infamatur dominus', si ab initio litigauit e per procuratorem. Quæro quid si ab initio[e] dominus fuerit litẽ contestatus. Glo. dicit idem. & hic subaudit maximè, quod puto verum: quia edictum Prætoris requirit quem condemnatũ esse suo nomine. Oportet ergo ꝙ ille quasi contractus, qui celebrat in sententia, vt l. iij. §. idem scribit. & ibi not. j. de pecu. celebretur cum ipso reo principali: qui, si non est in iudicio, non potest condemnari: nec cum eo talis quasi contractus celebratur per regulam. l. quæcunq; gerimus. j. de reg. iur. & per l. j. de sen. & interlo. 3 omniũ iudicum. quicquid ibi dicat gl. Habes † ergo mirabile cõsilium ꝙ quando quis dubitat condemnari in actione famosa, litiget per procuratorem, & euitabit infamiam, vt hic.

1 ☞ Non licet facere pacem data pecunia, etiam si non sit scriptum in instrumento. nu. 3.
2 Lex simpliciter loquens restringitur, ne sequatur absurdum.

Pactus. [f]Nota argu. † ꝙ non licet facere pacem data pecu f g nia[g], vt dixi in l. athletas. in fi. ẽ. eo. Nota † etiam dili 1 genter ꝙ lex simpliciter loquens restringitur, ne sequatur absur 2 dum. Simile in l. scire oportet. §. aliud. j. de excu. tuto. & l. aliud. §. absurdum, de reg. iur. & j. de testi. l. quæsitum. dixi in l. omnes po 3 puli. circa interpretationem restrictiuam. de iusti. & iur. † Quæro quid si in veritate interuenit pecunia: tamen non fuit appositum in contractu? Glo. in l. accusationis. C. quod metus causa, videtur velle dicere quod satis est si in contractu non apponatur, sed alio casu loquitur: quantum ad casum præsentis legis puto sufficere ꝙ in veritate interuenit. & licet ibi non sit scriptum, videtur tamen repetitum vt l. item quia. in fi. ẽ. de pactis.

1 ☞ Iussus quando excusat.
2 Iudex non potest cogere partes ad transigendum neque compromittendum, neque ad pacem faciendam, nisi pro quiete publica.
3 Iussus delegati ad uniuersitatem causarum excusat.
4 Iussus arbitri non excusat; arbitratoris sic.
5 Arbitramentum est transactio generaliter intelligendo, non strictè.

Qui iussu. Iussus prætoris excusat: & iuramentum nõ habet vim transactionis quo ad infamiam. h. d. & est bonus §. Oppo. & videtur ꝙ iussus prætoris non excusetquia iubere non potest. Nemo enim inuitus cogitur contra-

a ↠POMATES. ¶Post appellationem. Vide Feli. in rub. de treu. & pace in j. col. & seq.

b ¶Si quis alieno. quando quis dicatur conuenire nomine alieno adde Bar. in l. alia. in prin. fo. ma. & in l. j. C. de obsequi. pa. præstan.

c ¶Tertio dr̃. Bene facit ꝙ no. in l. apud Iul. §. fi. p istũ tex. j. qb⁹ ex cau. i posse. a ↠POMATES.

d ¶Dicitur hic. Vide quid ex hoc infert de cius c. atsi clerici. in prin. col. xlvij.

e ¶Ab initio. Adde Bald. in l. nihil. C. de procura.

f ¶Pactus. Et istum tex. allegat Bart. no. in l. ij. in princi. C. de pœna iu. &c.
↠P. PAV. P.

g ¶Nõ licet facere pacẽ data pecunia. Vide caute. v. qũo hoc possit euitari. v. ꝙ non videatur cõsteri per Iaso. in l. transigere vlt. col. C. de transac. Quid autẽ si nõ trãsigeret, sed solueret pœnam nõ expecta ta sententia, vide multa per Feli. in c. cum te. ij. de re iud.

h ¶Ex hac glo. Adde Bal. i l. ex stipulatio ne. C. de sent. per illũ tex. & quæ dixi in l. æquissimũ. j. de vsu fru. & adde ꝙ Bald. in c. j. §. si quis furat? de pace tenen. dixit ꝙ ille text. præstat argu. ꝙ quis possit cogi vna cum aduersario ad compromittẽdum in amicum cõmunem cõtrouersiã quam habent inuicẽ. Postea dicit ipse ꝙ hoc non credit, nec est verum secundũ eum. Adde an iudex possit aliquẽ cogere ad compromittendũ resistẽte statuto, Pau. de Ca. cõsi. clxxxiij. ☞ Adde hoc esse verũ quod di. Part. hic, nisi partes litigantes: quia possent cogi ad cõpromittẽdum. vt per do. Ant. in c. j. circa fi. de mu. petitio.

i ¶Eodẽ modo. Vide latè de materia ista d. Felin. in rubric. de treuga. & pa. & vidè Soz. in l. quidã existimauerunt. in vlti. not. ff. si cer. peta. Iaſ. ibi in iij. col. Aret. i ij. §. ex his. ff. de verbo. ob!. in iij. col. Anto. Alexan.
↠POMATES.

k ¶Ex hac glo. Vide Alex. cõsi. lx. in iij. col. ij. vol. & l. quidã æstimauerũt. in j. co. ff. si cer. pet. in l. j. §. & post operis. ff. de no. oper. nũc. Ori. in tracta. d arbi. char. xlij. q. xlv.

Mandati. Nota casum, in quo actio mandati cõtraria infamat. dicam j. ea. l. in fi.

i ↠P. PAV. P. ¶Ad transigendum. Vide domi. Ant. de But. in c. j. in fi. extra de inutili. stipul.

k ↠P. PAV. P. ¶Eodem modo. Vide latè de materia ista Fel. in rub. extra de treug. & pac. & vide Soci. in l. quidam existimauerunt in vlti. no. ff. si cert, pet. & Iaſ. ibi in iij. col. Aret. in l. j. §. ex his. in iij. col. de verbo. oblig.

l ¶Nisi fortè. Vide Barto. consil. xx. in xiij. col. & sequen. vol. ij.

m ↠P. PAV. P. ¶Talis necessitas. Vide Are. in l. is põt. ad fi. ff. de acq. hær.

m ☞ Talis necessitas. Adde ea quæ scribit Aret. in l. is potest. ad fi. de acqui. hæredi. Ant. Alex.

n ¶Arbitramentũ. Vide Bar. in l. ꝙ si Epheſi. §. j. ff. de eo quod certo loco.

o ¶Esset iniquum. Adde Bal. in l. fi. in ij. col. j. de execu. rei iudi.

a ¶Fide rupta. An condẽnatus de fide rupta sit infamis, per Imo. in l. infamen. de publi. iudi.
b ¶Admisa culpa. Vide Bar. in d. §. rectè. & in l. omnes populi. in v. q. principali. Et vide quæ not. Insti. de act. §. pœnales. in ij. charta.
c ☞ POMATES. ¶Quandoq; allegatur. Vide Alex. consi. xxv). in fine. iiij. vol. Feli. c. quæ in ecclesiarum. in ij. col. versi. septimus casus. de consti. vide Alexã. cõsi. j. col. v. & vj. volu. ij. Cepol. consi. vij. & ij. col. dubio. j.
d ¶Occidisti exbannitũ. Sed de bannito Io. And. tenitit contrariũ in Spec. in tit. de accu. §. sequit. & quod not. Bar. in l. non solùm. §. morte. de ope. no. nũ. in iiij. chart. & adde quod no. Bar. in l. fi. ff. de adul.
a
↠ P. PAV. P.
e ¶Adulterasti mulierẽ. Vide Aret. in l. qui se pupillũ. ff. de acqui. hæredi.
f ¶Si seruꝰ. Et ibi Bar. Bal. hic cõtra quẽ sequit Ro. in d. §. vtrũ. & adde Bal. in l. fi qs hæredẽ. in pe. q. C. de instit. & cũ Bar. tenet Salice. in l. ea quidẽ. in ver. xvj. quæro. C. de accu. Bar. in l. nulla de delate. lib. x.
↠ P. P A V. P.
g ¶Vlteriꝰ. Vide Com. consi. xij. incip. Ioãnis ab armis. ad finem.
h ¶Cõstitutio episcopi. Et vide latius Bart. & quod ibi dixi in l. Labeo. ff. si qs testa. liber esse iusſ. fue. Adde quę no. Bal. in auẽ. cui reli 1
cũ. in ij. col. C. de ind. vid Et qd si fuit impe 2
ditus, vide per Bal. in l. fi. §. j. cõia de leg. Ad de Bald. cõsi. cccl xxj. ij lib. Roma. latè, vbi pulchram limitationem. consi. cccxxviij. 3
☞ POMATES. 4
i ¶Teneo. Idem tenet Alex. cõsi. xxiiij. inci. viso themate. in vlti. col. ver. super eo. in j. vol. & Paul. l. nulli. ad fi. C. de epi. & cle. Barba. cõsi. viij. in iiij. col. & seq. j vol. Ro. cõsil. cxxviij. dubio. limita tamẽ per Alexã. l. fi mihi & tibi. in ij. col. de le. j. & cõsi. xxxvj. in iij. col. iiij. volu.
k ¶Præscriptiõe. Adde Bal. in l. j. in xxiiij. oppo. & in l. quãdiu. C. qui admicti. Adde tu Bar. in l. quinquaginta. j. de exc. tut. q; do. Alex. in cõsi. lxxxvij. in fi. in v. vol. & Bar. Soci. consi. cclxv. in ij. volu.
l ¶Facit in argu. Vide Bal. in l. exhæredatũ. j. eo. & Bar. in l. fi qui dẽ. C. sol. mat. eũ concord. & sequitur hic Flo. in l. iij. §. eiusdem. de testi.
↠ POMATES.
m ¶Liberorũ. Vide Felin. in proœ. decre. in viij. col. & seq.
n ¶Posśit nubere. De hoc vide glos. in auẽ. de nup. §. si verò altera. in versi. confusionem. & Bal. in l. j. in ante pe. col. C. de secun. nup.
o ☞ P. PAV. P. ¶Ex quo no. Vide Fel. in c. cũ cessante. in prin. de ap.
p ¶Ex quo no. Et vide omnino. Bar. in l. j. ff. sol. mat. not. Bal. in l. generaliter. in iij. col. ã. de epiſ. & cler. & ad reprimendum nec ex.

Illud plane. Oppo. q; idem sit in mandato & depositio quod in tutela & pro socio. Dic vt in gloss. quæ subtilis & clara est. Sed gl. Instit. man. §. rectè. dicit apertè q; mãdatum re non integrata morte mandatarij non finitur: & sic transit ad hæredem. Tutela verò & societas finitur morte omnino, licet duret actio.

Contrario. Quærit glos. quid si in contrario iudicio agatur pro fide rupta[a]. Dicit glo. non infamari, nisi in casu posito ff. ea. l. §. mandati: quia in pœnis non debemus legem extendere ex identitate rationis. quod no. secundùm hãc glo. In contrarium tenet glo. in l. si pig. §. si post distractum. j. de pig. actio. Ista tenetur communiter. sed fortè illa verior est. Non determino modo.

2 ibi no. j. de diuer. & temp. præscri. Opp. extra glo. † ad summariũ intellectum de l. si is. §. si communis seruus. j. de acqui. re. do. vbi allegatur ignorantia ad commodum ignorantis. Sol. Distingue tres casus, quando quis allegat ignorantiam ad euitandam pœ-
b nam: & potest, vt hic: quod intellige, nisi sit admista culpa[b], vt di xi. Et ex hoc sequitur quod si quis occidit illum quem credebat exbannitum, vel adulterauit illam quam credebat non nuptam, quòd non puniatur tanq; de simplici homicidio, vel adulterio, vt l. pe. j. de adult. Sed si erat in culpa: quia plenius inuestigare debuit, puniretur tanq; de culpa: vt l. ij. §. hac actione. vi bono. ra-
c Quandoq; allegatur ignorantia ad incommodum ignorantis.
d Verbi gratia, occidisti exbannitum[d], quem tu ignorabas exban-
e nitum. adulterasti mulierem[e] solutam, quam credebas nuptam, & similia: Certè ad puniendum te non poteris istam tuam ignorantiam & errorem allegare, sed stabitur veritati: arg. huius l. & est text. in l. inter omnes. §. rectè. j. de fur. & de cri. expi. hære. in l. fi. & Insti. de obli. quæ ex deli. §. placuit. Et ex hoc ego dico q; in criminalibus non admittuntur responsiones, per verbum, credit & non credit. Nam tunc credere, non faceret te plus puniri, si veritas aliter se haberet, per dicta iura. & ideo de veritate debet responderi, vt sic scio: vt l. repeti. de quæstio. & per totum tit. facit j. re amo. l. Marcellus. Quandoque allegatur ignorantia ad commodum ignorantis quo ad hoc vt lucrum perdat: non vt damnũ
f sentiat. Exemplum: dicit statutum, qui repræsentauit exbannitũ habeat centum: modo tu cepisti & præsentasti quendã non tanquã exbannitum: quia ignorabas: certè non debes habere præmium, vt d. l. si is §. quòd si seruus. f de acqui. re. do. & l. si quis in grauí. §. vtrũ. ad Syl. In eo quod dicit vltro, pro hoc de condi. & demon. l. ij. vbi non sufficit cõditionem impleri facto, sex ex certa scientia quantum ad acquirendum. Facit quod not. Dyn. in l.
g seruus j. de verb. obl. Vlterius[g] ista lex facit ad q. dicit constitu-
3 tio episcopi[h] q; si executor non fuerit executus intra annum vlti-
h mam voluntatem, cadat in excommunicationem: vtrum istud tẽpus currat ignoranti executori. Videtur q; non, ne ignorantia puniatur. In contrarium videtur tex. hic dum dicit, merito prætor adiecit. q. d. si prætor non adiecisset, curreret ignoranti. Pro quo facit quod dixi §. q; in dubio tempus est continuum: vt l. j. de diuer. & temp. præscri. Teneo[i] q; tẽpus nõ currat, nisi à tẽpore sciõtiæ, etiã si in cõstitutiõe dicatur intra annũ, à tẽpore mortis, subaudi & scientiæ, ne ignorantia puniatur, vt hic. Pro hoc calus io lennis in l. iij. §. si quis hæredi. j. de statu lib. vbi si testator dixit, tẽpore mortis: subaudi ibi, & aditæ hæreditatis: quia tunc incipit esse in negligentia. Facit l. si in diẽ. in prin. de cõdi. & demon. & C. de iur. deli. l. scimus. §. sinautem dubius. & §. seq. vbi text. dicit à die mortis: subaudit glo. & aditæ hæreditatis. Facit j. de iure do
4 tium. l. tali. in princi. Et hoc † dico generaliter in omni ſscriptio-
k ne, quæ currit ex negligentia alicuius: oportet quòd in prin. ponantur ea quæ negligentia inducuntur: vt l. j. in fi. de anna exce. & quod prætor adiecit, hoc fecit ex abundanti, gratia tollendæ dubitationis, † Vltimò iste tex. facit in arg. l q; sufficiens sit reddi
5 l tio causæ testis, qui testificatur de morte, si dicit, vidi de eo fieri luctum in domo sua, & vxorem & consanguineos assumere vestes lugubres, vt hic, in fin. Istud enim sufficit explorari à notis, & his qui verisimiliter scire possunt, vt C. de diuort. authentica, hodie. Sed consanguinei debent scire verisimiliter: & hoc manifestant per luctum: ergo &c. facit. l. octaui. in fi. vnde cog. & l. de tutela. C. de in integ. resti.

In actionibus. Not. q; clausula apposita in præcedenti c. in sequenti non intelligitur repetita, s. illa clausula, pactusve. Simile in l. ij. in princ. j. vi bo. rap. in illis verbis, coactis hominibus, &c. quod est verum in his quæ pertinẽt ad facti narrationem. Secus in his quæ pertinent ad iuris dispositionem: vt l. quemadmodum. §. fi. j. ad legem Aquil. & Insti. eo. §. ex hoc tamen capite. Dixi plenè in l. ait lex. j. ad leg. Aquil.

☞ *Ignorantia quòd non puniatur, & quando. ibi.*
Tempus continuum currit etiam ignoranti.
Ignorantiam allegare quando licet.
Occidens aliquem quem credebat exbannitum, quòd nõ punitur tanquam de simplici homicidio.
Præsentans non exbannitum quem credebat bannitum non habet præmium.
Executori ignoranti non currit tempus.
Quando præscriptio currit ex negligentia alicuius, oportet quòd in princ. ponantur ea quæ inducunt negligentiam.
Testis deponens super morte alicuius, probat, si reddendo causam dicit quòd uidit fieri luctum in domo, & uxorem & consanguineos assumere uestes lugubres.

Vxores. No. q; mulier nõ tenetur lugere sponsum, nisi esset desponsata per verba de præsenti: quia tunc esset vir, vt dicit glossa.

1 ☞ *Si in dispositione sunt duæ rationes, & una cessat, alia superest. stat dispositio.*
2 *Pœnæ impositæ nubentibus intra annum sunt correctæ.*

m Liberorum. [m] Quæro vtrum statim post par-
n tum mulier possit nubere. [n] Indistinctè dicit quod sic: quia cessat ratio hic posita. Iac. contra: est enim duplex ratio. Prima, perturbatio sanguinis. Secunda: quia prohibetur nimia festinantia, ne ex tali facto secundo viro aliqua suspicio oriatur: quia primum virum noluit lugere. & §. Pomponius. & casus huius l. intelligitur in viro qui lugeri non debuit. Ex quo not. [o] quod vbi
o l dispositio † habet duas rationes: licet vna cesset, si tamen alia superesset, sufficit, vt hic, & Instituti. de nuptijs in §. affinitatis.

tis. & l. si ventri. §. in bonis. de priui. cre. hoc etiam tenet Cyn. in l.
2 ij. de secun. nup. † Quæro vtrum ista lex sit correcta per dictum
a Apostoli dicentis, Mortuo viro [a] nubat in domino qñcunq; gl. tenet hic q; sic, & in l. j. C. de secun. nup. Cy. ibi contra. Sed Inno. & Io. An. extra de secũ. nu. c. pe. & fi. tenẽt idẽ qd gl. hic, s. q; oẽs pœnę quę imponuntur nubẽtibus intra annũ sint correctę. Pœnę verò quę imponũtur, qa scd'ò nubũt, ille ponunt fauore filiorum primi matrimonij, qui ex hoc læduntur, non propter festinantiam. Item tenet Iac. de bel. in auẽ. de nup. §. primo liquidem. & istã semp fuit obseruatũ à mortalitate circa millies & millies.

Notatur. Oppo. q; ignorantia iuris excusat, vt j. de adul.
l. si adulterium. §. fratres. Sol. ibi in muliere & minore: hic in maribus & maioribus. Oppo. lata culpa non infamat, vt not. Instit. de suspec. tu. §. suspectus. Sed iuris ignorantia est lata culpa. Quod apparet: quia omnes scire debent: vt l. leges.
b C. de leg. ergo est lata culpa, vt l. latæ. de ver. sig. Sol. glo. no. [b] q; contrarium loquitur in infamia, quæ infertur per ſnĩam: hic ipso iure. Facit quod not. in d. l. in actionibus. in j. gl. magna. de in litẽ iuran. Sed quæro vtrũ iste §. sit hodie correctus per dictũ Apostoli. videtur q; nõ: quia loquitur ibi solùm in muliere q; mortuo viro nubat in domino. Et q; non mutatur, &c. vt l. præcipimus. in fi. C. de app. Contrarium puto. Nam contractus matrimonij est respectiuus: non enim potest mulier nubere nisi eam vir accipiat, & ideo si permittitur mulieri: de necessitate viro etiam acci-
c pienti permissum est. facit. C. de indi. vi. tol. l. fi. & j. de rescin. vẽd. l. cum emptor. & de accep. l. fina.

Excusatur. [c] Op. gl. q; iussus non excusẽt, vt j. de rit. nu. l. non cogit. Sol. ibi iussus nõ importat necessitatem: quia filius nõ cogitur obedire: tñ si obedit, excusatur, vt hic dixi in l. furti. §. qui iussu. s. eod. Secundò op. C. de incest. nu. l. qui contra. Sol. ibi erat graue delictum: ideo iussus non excusat. Oppo. j. de ri. nup. l. non est. Gl. dicit, ibi alio casu loquitur. q. d. est maius delictum accipere pupillam, quàm hic accipere eã quæ nubit intra tempus luctus. Facit ad quæst. quam dicam j. eod. l. quid ergo. §. si quis alieno.

d Vid ergo. [d] Quando cõsensus requiritur certo tempore, ratihabitio sequẽs retro nõ
e trahitur, [e] vt actũ cõfirmet. Facit l. obligari. §. tutor. de autho. tuto. Idem si consensus requiritur intra certum tempus. Nam consensus debet adhiberi intra illud tempus, intra quod potest actus geri: vt l. bonorum. j. rem rat. habe. & per hoc cessat contrarium factum in gl. de l. fi. ad Maced. quia ibi loquit quando consensus non requiritur certo limitato tempore. Dixi plenè in l. vero procuratori. j. de solu.

Si quis alieno. Tenementi quòd qñ aliquis negligẽs petere filijs tutorem intra annum propter quod priuatur successiõe, & deuoluitur ad proximum sub sequentem, vt l. ij. in fin. ad Ter. & proximior sequens erat pater ipsius matris: auus quo ad pupillum, qui habebat matrem in po
f testate: certè puto q; ipse excludatur, sicut mater. Nam ipse sicut legitimus administrator, poterat facere sicut mater: & prohibere ne in illam negligentiam incideret. Cùm igitur passus sit, ipse punitur, vt hic. & l. liberorum. in fi. s. eo. & quod dicitur q; defertur sequenti in gradu: intelligas qui non habet matrem negligentẽ, in potestate, vt hic l. liberorum. in prin. s. eodem.

Quod ait. [g] Ratio huius §. apparet: quia verba edicti dicunt, constituerint, vel habuerint: nõ dicũt, eodem tempore cõstituerint. Et sic possum dicere q; fuerint eodem tempore in studio cùm eo qui fuit ante me, vel post me, dũ modo eodem tempore fuerimus.

Cum autem. Quando lex punit factum, nõ curatur de iuris effectu. Contrà, non punitur factum, si non habet effectum: vt C. si man. ita fue. alie. l. ea quidẽ. Sol. illud est verum quando constat quòd dispositio se refert ad factum, etiam sine iuris effectu. & hoc est quod vult dicere, dum dicit, cùm lex notet factum. Nam cùm de iure quis nõ possit habere nisi vnam vxorem. C. de incest. nup. l. neminem. apparet q; prætor qui fecit mentionem de secundis nuptijs durantibus primis intellexit de secundis de facto contractis: & sic ad factum respicit tantum. Aliud est ergo dicere hic prætor factum notat, quàm in l. palam §. quæ in adulterio. infrà, de ritu nup. & quod habuistis notatum. s. eod. l. j. in gl. magna. Sed ad hoc op. lex quæ

a ¶Mortuo viro. Quid si matrimoniũ nõ est solutũ morte, sed perdiuortium, an habeãt locũ istæ pœnæ, vide bal. ĩ l. si qua. C. de secũ. nup. Adde an pœnæ secũ dò nubẽtium sint sublatæ. Pet. de Ancha. consi. c.
b ¶Sol. gl. no. Adde tex. & Bar. l. j. in prin. s. e. ti. & adde quod pœnę, q; introducẽtę sunt cõtra mulieres, q; trãseũt ad secũdas nuptias, habẽt locũ ĩ vidua luxuriosè viuẽte. l. his solis ĩ fi. C. de reb. do. et illud voluit Ia. ẽt be. ĩ auẽ. de nõ elig. secũ. nubẽ. §. si qdẽ filijs. in ver. aũt. ẽt p illũ tex. & volũt gl. et doc. in auẽ. eisdẽ. de secũ. nu. C. & ĩ auẽ. sacramen tũ. C. qñ mul. tu. offi. fum. po. adẽ q; vidua luxuriosè viuẽs, ita p dit dotẽ, sicut p adul terium, vt consuluit Pau. de ca. cõ. cxxiij.
c ¶Excusatur. Istũ tex. facit hic bal. notabilẽ de quo dixi ĩ l. nõ solũ. §. si mandato post Bar. de iniurijs.
☞ POMATES.
d ¶Quid ergo. vtrũ qd dicit Bart. consi. xxv.
e ¶Nõ trahit. sic no. ex hac l. cũ præcedẽtiq; põderãdũ est principiũ, maximè ne quis incidat in pœnam, vel de licto. & de hoc per Bald. in l. si cõstante. §. si vxor. solu. matr. post gloss. in verbo, compensationem. cũ his quæ ibi no. Dyn. Et ibi Bartol. dicit quòd vulnerans exbannitum non debet puniri, licet postea ille exbannitus eximatur de banno. Ad istum brocardum an sint paria à principio scire, & postea scire, & pati, vide Bald. in l. cum ancillis. in fin. de incest. nup.
↠ P. PAV. P.
f ¶Certè puto. Vide Areti. in l. j. C. si aduer. delict.
g ¶Quod ait. Nota ad eã quæ ponit Barto. in l. nepotibus. C. q pe. tut. & in l. ij. ff. eo. titul. & contra hoc nota expresè mihi videtur concludiue, Barto. in consi. incip. in causa Nannis. per Bald. in l. precibus. in vj. colum. C. de impu. & aliꝑ substi. & in l. matres. ad Ter. & in l. sciant. C. de legi. hære.
h ¶Ex compromisso. Vide quod nota Bal. in l. cum antea. in fine. C. de arbit. & hic sing. gl. de confessione quam allegauit ibi in l. prima. C. de confes.
☞ Vide Alberic. in cap. cæterum. extra de offic. ordi. & ibi Felin. & Felin. in ca. fin. col. vlti. extra de re iudi. Anto. Alex.
↠ P. PAV. P.
i ¶Et ideo puto. Vide omnino abbatem in c. cæterum. extra de offic. ordi. & ibi vide Feli. in c. fi. col. vlti. extra de re iu.
k ¶Quantũ. Adde bal. in l. j. in viij. col. C. ne ex delict. defunct.

punit falsum, refert se ad factum: quia non valet de iure ex eo quod falsum est: & tamẽ debet intelligi quòd committatur in eo qd' aliàs esset validum, si non esset falsum, vt l. si quis legatum. §. j. j. de fal. Ita hic videtur debere intelligi sponsalia aliàs valida, nisi quia bina. Rñ. inhęreas huic literæ, quando lex respicit factum, nõ curamus de effectu iuris, dum tamen habeat formã facti: vt hic secundùm eum, nuptiæ vel sponsalia habebant formam debitam, licet esset defectus propter consanguinitatẽ, vel similia. & idẽ in falso. Nam si testamentum falsum habet formam testamenti, sed fortè esset nullum propter præteritionem filij & similia, puni
d tur vt falsum. Et ista sunt notabilia ad mul ta, vt dixi in d. l. si quis legatum. de falsis.

1 ☞ *Sententia arbitri non est propriè sententia. Et quando habet executionem ex forma statuti, infamat.*

Ex compromisso. [h] Hic iu-
h risconsultus venit ad quæstionem postquàm expe-
diuit expositionem literalem. Not. quòd
1 de causa famosa potest compromitti. † Itẽ
– not. q; sententia arbitri non est per omnia
i sententia: vt l. j. C. de arbit. & ideo puto [i] q; si ex forma statuti ciuitatis sententia arbitri mereretur executionem, sicut sententia iudicis infamaret: quia sententia est:

Quantum. [k] No. quod per inter-
k locutoriã seu simplicem iudicis nunciationem quis non est infamis de iure, sed de facto. Effectus autem infamiæ hic glos. non ponit, sed suprà, eo. l. prima. & ibi dixi.

1 ☞ *Iudex causa cognita imponit pœnam corporalem pro pecuniaria.*
2 *Condemnatio in quadruplo facta tenet, licet deberet fieri in duplo.*
3 *Duplex pœna pro delicto quando imponi possit.*
4 *In casu huius §. non est necesse exprimere in sententia q; imponatur pœna corporalis pro pecuniaria: nec sententia dicitur continere expressum iuris errorem.*
5 *Iudex nõ habet necesse, in sententia exprimere causam quare pro delicto imponit maiorẽ pœnam, si ex actis hoc apparet.*
6 *Remissio, de qua in text. liberat ab infamia: & quare.*
7 *Super pœna potest pacisci postquàm quis de delicto est cõdemnatus.*
8 *Conclusio in libellis criminalibus est necessaria.*
9 *Iudex causa cognita potest augere uel minuere pœnam: & sic sententia non erit conformis libello.*
10 *Quando condemnatio augetur ex natura delicti, propter aliquas qualitates delicto inhærentes: tunc licet pœna augeatur, tamen infamia non tollitur.*
Si augetur propter extrinsecum accidens præter naturam i delicti: tunc infamia tollitur. & glo. optimum exemplum posuit.
11 *Quando pœna est diminuta, quòd infamia diminuatur.*
12 *In extraordinarijs criminibus ubi pœna non est limitata, ut pœna augeatur uel minuatur, inspicitur quod consueuit fieri pro tali delicto.*
13 *Pars potest implorare officium iudicis, ut pœna augeatur uel minuatur, licet hoc non sit necesse.*
14 *Si statutum auget uel minuit pœnam, & an & quando ui detur cum infamia dispensatum.*
15 *Si maleficium est deductum cum aliqua qualitate quæ non probatur: an & quando ex eadem instantia sequi possit condemnatio.*

Quando pro pœna pecuniaria imponitur corporalis, quando uideatur dispensatum cum infamia.

Pœna grauior. [a] Si pœna corporalis pro pecuniaria vel pro alia corporali grauior imponitur, infamia non notatur reus: secus si pecuniaria grauior siue criminaliter, siue ciuiliter ageretur h.d. Diuide. Primò ponit dictum. Secundò illud probat. Tertiò illud exẽplificat. Primò quando imponitur corporalis pro pecuniaria, & criminaliter agebatur. Secundò quando pecuniaria maior pro alia pecuniaria, & ciuiliter agebatur. Tertiò quando ciuiliter agebatur, & imponitur corporalis pro pecuniaria. Secunda ibi: sed si in causa. Tertia ibi: quamuis. Not. primò † q̃ iudex potest imponere pœnã corporalem pro pecuniaria. quod intellige cauta cognita: vt hic, & l. aut facta. §. fi. j. de pœnis. Secundò not. † quòd licet contra aliquẽ actum sit ex causa qua debet fieri condẽnatio dupli: tamen si fiat condemnatio quadrupli, tenet condemnatio. Quod dic plenè vt dixi in l. denunciasse. ver. quid tamẽ. j. ad l. Iul. de adult. Vltimò materiã huius. l. examina vt per doct. & per Cy. C. eod. l. & si seuerior. & l. fi Posidonium. tamen modicum vtiliter. Oppo. q̃ iudex posit imponere corporalem & pecuniariam simul: vt l. nemo. la §. de episc. audi. Dicit gl. hoc intellige quãdo pecuniaria sola veniebat imponenda. Et ponit tria exẽpla. duo in princ. tertium in fi. gl. Lex contraria loquitur qñ debebat imponi corporalis & pecuniaria: quo casu vtraq; poneretur. & intelligo hũc tex. q̃ fuit expressum in sententia q̃ imponebatur corporalis pro pecuniaria: vt dicit glo. † Ad huius gl. declarationem primò videndum est quando potest imponi duplex pœna, & quando vna tantùm. Respõ. si duplex pœna imponitur delicto in diuersis legibus, ex vna tantùm debet puniri: vt l. senatus, j. de accus. Si verò in eadem lege aut copulatiue, & potest imponi vtraq;: vt d. l. nemo. aut alternatiuè, & vna tantùm: vt C. de ser. fugi. l. si fugitiui & de incen. ruí. nau. l. Pedius. & de effra. & expi. l. j. §. expilatores. Aut imponitur absolutè: quia nõ est ibi neq; copulatiua, neq; disiũctiua coniũctio: tunc assumam benigniorem interpretationem, vt vna tantùm pœna imponatur, vt l. interpretatione. de pœnis. licet fortè aliàs secus, vt not. in l. alienatum. in fi. j. de verb. sig. & per Dyn. in c. in alternatiuis. circa fi. extra de regu. iur. lib. vj. Secundò est videndum † vtrum sit verum quod in casu præsentis §. sit necesse exprimi in sententia, q̃ imponitur pœna corporalis pro pecuniaria. & ad quid est necesse. Et primò videtur quòd hoc sit necesse respectu partis cõdemnatæ. Nam si iudex condemnat eam pœna pecuniaria pro delicto, pro quo lex imponit pœnam maiorem, lex iuppler pœnam debitam: nisi exprimatur in sententia quòd id fecit causa cognita: vt l. prima. in fine. infrà, ad Turpil. & cætera. Et ita videtur sonare gloss. ista. quod si verum quòd in criminali requiratur causa, sicut in sententia excõmunicationis. c. j. & ibi not. de sen. ex. c. in vj. Cogita: quia non reperio tactum. Et quãdo in sententia requiratur causa. vide Bal. in l. si testamento. de excu. tu. cuius dicta sequitur Pet. de Anc. in Cle. fi. de app. & vide Bart. in l. quod ait. §. ignominiæ. ff. eo. Adde Bal. consil. cxxj. j. lib.

esset, esset notabile: quia si iudex condẽnaret reũ minus debito, lex suppleret argu. l. iij. §. si quis condemnatus. de re iudic. Contrarium est veritas: nam postquàm iudex imposuit pœnam, videtur recedere à prouisione legis: vt l. fina. C. de pact. conuen. & a qua prouisione ei licet recedere in ipsa sententia: vt videbitis not. statim in princip. magnæ gloss. Quod enim sequitur, aliàs vtraq; imponetur: debet exponi, scilicet per iudicem. Si enim vellet intelligere per legem, diceret, imposita videtur. Item similiter est [b] videndum vtrum sit necesse hoc exprimi respectu valoris ipsius sententiæ: & videtur quòd sic: quia aliter lata videtur continere expressum iuris errorem: ergo &c. vt C. quando prouo. nõ est necesse. l. ij. & j. de re iudi. l. præses. Respondeo, quantum ad valorem sententiæ nõ est necesse: quia cùm iudex habeat potestatẽ augendi & minuendi pœnam ex causa, vt j. dicam: sententia sic simpliciter lata expressum iuris errorẽ cõtinere nõ potest. † Tertiò est videndum an sit necesse quo ad ipsum iudicem. & videtur quòd sic: quia si causam nõ exprimit [c], tamen grauat partem: ergo tenetur tempore syndicatus, vt l. fi. j. de var. & extraor. cog. & Insti. de ob. quæ ex quasi delict. in princi. Dico quòd nõ est necesse quòd causa inseratur in sententia, si tamẽ ex actis apparet, quia refertur ad acta: vt l. hæc sententia. C. de sen. quæ sine cer. quanti. & l. ait prætor. §. j. ff. de re iu. & l. si quis cùm nõ posideret. & ibi no. j. de excep. rei iudi. alias est in l. si quis ad exhibendum. eod. tit. & sic si non apparet, nec ex sententia, nec ex actis grauaret partem, & teneretur, vt dixi. Venio ad secundam gloss. Oppo. † & videtur quòd talis transactio non liberet ab infamia, imò infamet: vt l. athletas. in fi. §. eo. Solu. tria sunt hic attendenda, licet gloss. non dicat. Primò est authoritas principis, qui hoc rescripsit, vt dicit tex. & probatur in l. solet. §. eo. secundò est authoritas iudicis, vt l. furti. §. qui iussu. §. eo. Tertio: quia ista non est propriè transactio, hoc est trãsactionis pactũ, de quo loquitur in l. contraria: sed est quædam tranlactio, hoc est, remissio facta à lege vel à iudice. Præterea hic non fit transactio pendente dubio, imò super certo. Et ex hoc † cõcludo quòd postquàm quis est condemnatus super delicto, posset super pœna pacisci, vt l. iuris gentium. §. si pacíscar. & in l. si vnus. §. item ne experiar. §. de pact. Venio ad tertiam gloss. & oppo. de l. si furti. C. eo. Guliel. recitat primò opinio. Guardi. & Pla. Secundò opin. Mar. quàm reprobat. Tertiò soluit, & bene. Simile solutionem habuistis in l. athletas. i. fi. §. eo dem quam tenent doct. in d. l. si furti. C. eodem. Opponi. in fi. primæ gloss. quomodo iudex potuit cõdemnare in alio quàm petitum esset, contra l. vt fundus. commu ni diuidundo. & l. fin. C. de fideicommissis liber. Dicit glo. mirabile est. Tu dicas [d] † in libellis criminalibus non est necesse quòd ponatur

a ↠ P. P. A. V. P. ¶ Pœna grauior. Circa istum §. qua pœna puniatur iudex qui sine causa auget vel minuit pœnam vide Roma. sing. lxxvij. incip. veni quia tu habes. & sing. dexcrip. incip. tu habuisti l. & si seuerior. vide etiam Pa nor in c. de causis. ad finem de offi. deleg. vbi dicit esse pœnam infamiæ. & circa diminutionem pœnæ Cep. cautel. cxxxj. & Roma. conf. ccccxxix. no. tamẽ quòd si p aliquo delicto impontur pœna pecuniaria si tamẽ contra aliquem fiat inquisitio tanquam contra similia facere consuetum debet capitaliter puniri. Vide Ang. in additione ad Barto. in l. j. C. de super exacto lib. x. Itẽ quòd si in volumine statutorũ adsunt statuta quorũ alter ponit pœnam pecuniariam pro homicidio et alter pœnam capitalem: an iudex habeat electionem, vide Barto. in l neq; C. de canoni largi libro x. Item quod ex casu possit iudex discedere à pœna statu. I ãlege augẽdo vel minuendo vide aliqua per Barto. in c. de causis. in v. co. de offi. de 2 leg. vbi etiam an propter excellentiã hominis possit & etiã alia ibi in x. colũ. & seq. & Dec. ibi latè col. penul. & fi. Item an propter virtutem delinquentis vel propter amicitiam quã iudex vel princeps cùm eo habet possit pœna minui, vide latẽ Barb. in c. nisi in ij. col. & multis sequentibus de offic. deleg. & ibi etiã ponit Ab. & an quando iudex possit augere vel minuere pœnã vel mulctam impositam vel imponendam.

a ¶ Pœna grauior. Ad 3 istum intellectũ huius §. in ver. sed si in causa. Vide Bald. in l. edita. in x. col. C. de eden. & vide quod dixi in l. auxilium. in prin. j. de minori. & super hoc §. ponit casum. & declarat Bal. l. certa ratiõe. in ver. considera. C. quando prouoc.

s. POMATES.

b ¶ Similiter est. Vide Felt. c. sicut colũ. ix. vers. cæterũ. de iudi.

c ¶ Causam non exprimit. An in sententia sit inserẽda causa. ad hoc p. Ang. & Imol. latè in l. qui Romæ. §. duo fratres de ver. ob. et quod dixi post Bart. in l. si is ad quẽ de acqui. hær. Et quã 4 do victus victori nõ cõdemnatur in expẽsis, debet inseri causa secundùm Bal. in authẽ. generaliter. in v. col. de episco. & cler. & per Baldum in l. properandum. §. illo. de iudi. & in authẽ. nouo iure. per illum textum. eod. titu. ad de quod dixi in dict. §. duo fratres. in v. columna. Et videtur

[a] ¶ Ponatur conclusio. Vide Bart. in l. j. §. si publico. de adulter. vbi an concludatur in cautis criminalibus. Ange. in l. pactũ inter hæredem. ff. de pact. vbi discrepat à Bald. Adde Bal. in l. & si seuerior. colũ. j. C. eod. Itẽ limita d. l. vt fundus. vt p Ale. in l. vinũ. vl. col. ff. si cer. pet. Item limita vt per Bart. in l. j. C. de sen. quæ pro eo quod interest. & est glo. c. cũ ecclesia Sutrina. in verbo, iudicũ. c. fi. de causa pos. & proprie. Ite fallit in casu matrimonij carnalis vel spiritualis, & in alijs contẽtibus fauorẽ animæ. Ita Card. Cle. fæpe. §. j. in opp. j. de ver. sig. Item fallit quãdo ageretur quanti minoris, & quando tũc põt ferri sententia si per redhibitoria. l. bouem. §. aliquando. de ædi. edic. ff. quẽad hoc ponderat Ang. l. vinũ. ff. si cer. pet. vbi reducat illum tex. ad hoc no. & ibi colligit altã limitationẽ, scilicet, vt non procedat quãdo illud quod nõ fuit petitũ, præsumptiuè vel tacitè in libello cõtinebatur. Itẽ fallit quando cõuentus realis deiect⁹ fuit de possessione sua collusione: quia iudex potuit eum condẽnare ad cedẽdum actionem aduersus deceptorem: quãdo non fuerit illud in libello petitũ. Ita probat tex. l. quod si iudici. §. Iulianus. versi. cedit. ff. de pecul. hære. ibi Ange. ad hoc no. Spe. in tit. de inter. quæ fiunt lite cõtest. §. nunc de interrogatione. §. sed ecce rus. Item fallit quãdo id, quod nõ fuit petitũ, veniebat ex natura vltra petitũ is intẽtæ. Tex. est in l. cõtra negantem. ff. ad legẽ Aqui. & ibi in iij. op. Item fallit qñ in gñali cõsequẽtia adest tacita vel implicita petitio: tũ si actor peteret in cõclusione per se sententiã ferri, poterit tu dex super expẽsis cõdẽnare: q̃uis de eis nihil sit dictum. Ita Bal. l. properandũ. §. finaurẽ alterutra parte. C. de iudic. alleg. Imo. c. grauis de reti. spol. Idẽ limita vt per Bal. in l. si ea. per illũ tex. C. de arbi. Vide etiã Felt. c. licet causam. xxiij. co. ver no na cõclusio. de pba. Bar. cclxiij. & vide Fel. plenè ca. licet Hel. de simo. q̃ ponit plusq; xx. limitationes ad hãc l. vt fusi?

ponatur conclusio [a], quod apparet ex forma traditain l. libellorum. j. de accus. & ex eo quod nota. C. de accus. l. in causis. Præterea posito q̃ ponatur conclusio, cũ actiones criminales proponantur ad vindictã publicã, vt l. licitatio. §. quod illicitè. de publi. conclusio partis non potest auferre potestatem iudicis: vt l. quos prohibet. ũ. titu. j. Ad istud oppo. & intro. gl. magnam & videtur q̃ imponere pœnam non sit in arbitrio iudicis: imò in potestate legis: vt l. j. §. j. j. ad Turpil. & l. ordine. ad muni. dicit gloss. illud verum post latam sententiã: [b] sed ipsa sententia est arbitrio iudicis. Ita loquit hic, & bene: quod determinat tex. in l. hodie. infrà. de pœnis. §. q̃ pœna est arbitrio iudicis, dũmodo non excedat rationẽ. Oportet † ergo q̃ iudex causa cognita & iusta ratione motus pœnam augeat, vel minuat. & ideo, vt dixi, licet pœna imponatur maior in sententia, nõ tamen continet expressum errorem; & ideo non est nulla ipso iure. Hic est casus. j. de pœnis. l. moris. §. iste ferè. & cessant omnia contraria hic signata: quia hic augmentum & diminutio fieri debent ex causa. Quæro quæ sit causa augmenti, & diminutionis? Glo. hic enumerat. Dic vt in ea. Examinemus primò exẽplũ de augmento, de quo loquitur hæc l. & gl. ponit exemplũ q̃n multis grassantibus, &c. vt l. aut facta. in fi. j. de pœ. q̃ est optimum exẽplum. Pro cuius euidentia est sciendum q̃ sicut in actionibus ciuilibus per officiũ iudicis q̃nq; augetur cõdemnatio secundũ naturã actionis, vt inaq̃ione bonæfidei: quandoq; præter naturam actionis, vt in actionibus arbitrarijs: vt l. in actionibus. j. de in litẽ iur. & Insti. de actio. §. præterea. & per doct. in l. j. C. vbi conueni. qui certo loco dare promi. Ita in actiõibus † criminalibus q̃nq; augetur condemnatio ex natura delicti propter aliquas qualitates inhærentes ipsi delicto, quæ ponuntur in l. aut facta. j. de pœn. in ter primis qualitatibus; & tunc licet, augeatur, non tollitur infamia: quia nõ est pœna grauior vltra. l. imposita. quod requirit iste tex. sed secũdũ l. & prout requirũt qualitates delicti. Quandoq; pœna augetur p̃pter aliquod extrinsecum accidens præter naturam delicti [c] in exemplum aliorũ: quia multi erant delinquentes in illo delicto. vel tunc instabat magnum periculum: & tunc infamia tollitur. Ita loquitur hic. & ideo gl. optimum exemplum posuit. Veniamus ad diminutionẽ: & primò † quæro quid si pœna est diminuta? Gl. distinguit, aut cũ causæ cognitione: & videtur dispensatũ cum infamia. Aut sine causæ cognitione: & tunc secus: vt C. eod. l. & si seuerior. & §. proxi. §. Petrus hoc impugnat. Nã si facio tibi gratiam in vno, nõ facio in alio: quia sufficit si cut in paucis, & c. vt l. tutori. C. de neg. gest. & ideo dicit ipse q̃ est necesse q̃ exprimat in sententia q̃ dispensatur cum infamia: vl ponatur aliud, quod idem seu hoc importet: vt puta, remoueo te ab ordine ad tẽpus. post tempus videor permittere q̃ sis in ordine: vt l. Imperator. j. eod. Ita dicit ipse. Tu dic glo. benè dicere per doctrinam l. & si seuerior. Quod tñ intelligendũ est secundũ exempla diminutionis, quæ hic ponuntur in gl. Nã q̃nq; fit diminutio ex causa q̃ mi-

d ¶ Tu dicas. Adde q̃ limitationẽ Bart. hic ad l. vt fundus. ff. cõ. diui. sequitur Bald. l. & si seuerior. colũ. j. C. eod. Itẽ limita d. l. vt fundus. vt p Ale. in l. vinũ. vl. col. ff. si cer. pet. Item limita vt per Bart. in l. j. C. de sen. quæ pro eo quod interest. & est glo. c. cũ ecclesia Sutrina. in verbo, iudicũ. c. fi. de causa pos. & proprie. Ite fallit in casu matrimonij carnalis vel spiritualis, & in alijs contẽtibus fauorẽ animæ. Ita Card. Cle. fæpe. §. j. in opp. j. de ver. sig. Item fallit quãdo ageretur quanti minoris, & quando tũc põt ferri sententia si per redhibitoria. l. bouem. §. aliquando. de ædi. edic. ff. quẽad hoc ponderat Ang. l. vinũ. ff. si cer. pet. vbi reducat illum tex. ad hoc no. & ibi colligit altã limitationẽ, scilicet, vt non procedat quãdo illud quod nõ fuit petitũ, præsumptiuè vel tacitè in libello cõtinebatur. Itẽ fallit quando cõuentus realis deiect⁹ fuit de possessione sua collusione: quia iudex potuit eum condẽnare ad cedẽdum actionem aduersus deceptorem: quãdo non fuerit illud in libello petitũ. Ita probat tex. l. quod si iudici. §. Iulianus. versi. cedit. ff. de pecul. hære. ibi Ange. ad hoc no. Spe. in tit. de inter. quæ fiunt lite cõtest. §. nunc de interrogatione. §. sed ecce rus. Item fallit quãdo id, quod nõ fuit petitũ, veniebat ex natura vltra petitũ is intẽtæ. Tex. est in l. cõtra negantem. ff. ad legẽ Aqui. & ibi in iij. op. Item fallit qñ in gñali cõsequẽtia adest tacita vel implicita petitio: tũ si actor peteret in cõclusione per se sententiã ferri, poterit tu dex super expẽsis cõdẽnare: q̃uis de eis nihil sit dictum. Ita Bal. l. properandũ. §. finaurẽ alterutra parte. C. de iudic. alleg. Imo. c. grauis de reti. spol. Idẽ limita vt per Bal. in l. si ea. per illũ tex. C. de arbi. Vide etiã Felt. c. licet causam. xxiij. co. ver no na cõclusio. de pba. Bar. cclxiij. & vide Fel. plenè ca. licet Hel. de simo. q̃ ponit plusq; xx. limitationes ad hãc l. vt fusi?

s. POMATES.

¶ Tu dicas. Adde q̃ limitationẽ Bart. hic ad l. vt fundus. ff. cõ. diui. sequitur Bald. l. & si seuerior. colũ. j. C. eod. Itẽ limita d. l. vt fundus. vt p Ale. in l. vinũ. vl. col. ff. si cer. pet. Item limita vt per Bart. in l. j. C. de sen. quæ pro eo quod interest. & est glo. c. cũ ecclesia Sutrina. in verbo, iudicũ. c. fi. de causa pos. & proprie. Ite fallit in casu matrimonij carnalis vel spiritualis, & in alijs contẽtibus fauorẽ animæ. Ita Card. Cle. fæpe. §. j. in opp. j. de ver. sig. Item fallit quãdo ageretur quanti minoris, & quando tũc põt ferri sententia si per redhibitoria. l. bouem. §. aliquando. de ædi. edic. ff. quẽad hoc ponderat Ang. l. vinũ. ff. si cer. pet. vbi reducat illum tex. ad hoc no. & ibi colligit altã limitationẽ, scilicet, vt non procedat quãdo illud quod nõ fuit petitũ, præsumptiuè vel tacitè in libello cõtinebatur. Itẽ fallit quando cõuentus realis deiect⁹ fuit de possessione sua collusione: quia iudex potuit eum condẽnare ad cedẽdum actionem aduersus deceptorem: quãdo non fuerit illud in libello petitũ. Ita probat tex. l. quod si iudici. §. Iulianus. versi. cedit. ff. de pecul. hære. ibi Ange. ad hoc no. Spe. in tit. de inter. quæ fiunt lite cõtest. §. nunc de interrogatione. §. sed ecce rus. Item fallit quãdo id, quod nõ fuit petitũ, veniebat ex natura vltra petitũ is intẽtæ. Tex. est in l. cõtra negantem. ff. ad legẽ Aqui. & ibi in iij. op. Item fallit qñ in gñali cõsequẽtia adest tacita vel implicita petitio: tũ si actor peteret in cõclusione per se sententiã ferri, poterit tu dex super expẽsis cõdẽnare: q̃uis de eis nihil sit dictum. Ita Bal. l. properandũ. §. finaurẽ alterutra parte. C. de iudic. alleg. Imo. c. grauis de reti. spol. Idẽ limita vt per Bal. in l. si ea. per illũ tex. C. de arbi. Vide etiã Felt. c. licet causam. xxiij. co. ver no na cõclusio. de pba. Bar. cclxiij. & vide Fel. plenè ca. licet Hel. de simo. q̃ ponit plusq; xx. limitationes ad hãc l. vt fusi?

nuit delictum, vt propter iuuentutẽ vel senectutẽ [d]: vel quia fecit homicidium [e] sine dolo: vel quia nimio dolore commotus: & si interfecit adulterũ cum vxore repertũ: vt l. j. in fi. ad legem. Cor. de sica. tunc tollitur infamia. Ita loquit l. & si seuerior. hoc etiã indicat ipsa natura & nostri mores. Si eñ dicitur, talis fecit homicidium: statim tu excusas eũ, si ipse habuit iustam causam faciẽdi, vel erat quidam puer, vel similia. Sed si est talis causa q̃ delictũ non minuit, vt puta propter dignitatẽ natalitũ, punitur mitius q̃ aliter: certè nõ minuet infamia, vt l. q̃dã. j. de pœnis. † Quæro in criminalibus extra ordinarijs vbi non est pœna limitata, qualiter dicitur pœna minui vl augeri? Gl. dicit optimè q̃ debet inspici illud quod consuetum erat fieri pro simili delicto. Simile no. in l. athletas. §. calũniator. ũ. eod. & l. hodie. [f] de pœnis. † Quæro, vtrũ pars poterit implorare officium iudicis, vt pœna augeatur, vl minuatur. Et an hoc habeat necesse, gl. non dicit. Rñ. q̃ pars implorare põt: ar. l. ædiles. §. item sciendũ. de ædil. edict. Non aũt hoc est necesse quo ad iudicem: quia etiã si hoc non impetretur, iudex potest tam pro accusatore, q̃ p̃ accusato. Pro accusatore patet, vt l. ij. C. de abo. & j. de pu. iud. l. defuncto. Pro accusato patet, vt l. si non defendatur. j. de pœn. & de quæstio. l. j. in fi. In hoc plus importat petere: quia si iudex nõ fecerit, tenebitur. quod non esset, si non esset pe [g] titũ, vt l. iiij. §. hoc aũt iudiciũ. & quod ibi per Dy. & ibi dixi pleniusj. de dã. infect. Quæro, quid si per statutũ pœna augeat vel minuat, vtrũ intelligatur cum infamia dispensatum? rñ. tex. hic generaliter loquit quando pœna grauior vltra legẽ imposita estimatione cõseruat. Et ideo aduertendum est q̃n statutum pœnam augeat: aut hoc facit ex causa cohærente ipsi delicto: aut propter aliquod extrinsecum accidẽs, quod fortè respicit publicam vtilitatem, vt dixi §. quod intelligo q̃n condemnatus ex forma statuti potest infamari secundũ ea quæ dixi in l. infamẽ. j. de pub. iud. Eodem modo in diminutione pœnæ inspicienda est causa statuti, vt §. dixi. Sed si pœna augeat, vel minuitur, propter ius commune, vt est facti hodie circa adulterium: vt C. de adul. auct. sed nouo iure. tunc circa infamiam nil mutatur: quia non est pœna vltra legem imposita, siue sit lex noua, siue sit antiqua & leges priores trahuntur ad posteriores: & econuerso: vt §. de legi. l. nã & posteriores. Sumus expediti de prima parte. §. prout respicit actionem criminalẽ: venio ad ver. sed si causa furti. & opp. extra gloss. q̃ non valeat sententia, quę continet manifestum errorem iuris, scilicet q̃ pro furto non manifesto condemnatur in quadruplum: vt C. quando prouo. non est ne. l. ij. & de sen. quę sine ap. resc. l. j. §. item contra legem. Huius timore dicunt quidam q̃ hic actum fuit de furto non manifesto, et probatum fuit de furto manifesto: & sic potest sequi condemnatio ex eadem instantia. Et ita tenet hic Gul. ar. l. bouem. §. aliquando. j. de ædil. edi. vbi licet agam quantò minoris: potest ferri sententia q̃ res reddatur. Breuiter † istud non placet [g]. Quandoq; enim aliqua qualitas proposita nõ probat: quæ actionem non mutat, licet habeat augere vel minuere: & tũc ex eadem instantia potest sequi cõdemnatio: vt l. in delictis. §. si de tracta. j. de noxa. Quandoq; illa qualitas non probata actionem propositã alterat: & tunc non potest sequi cõdemnatio: vt l. prætor. ij. §. hęc autem actio. versi. docere. j. vi bo. rap. l. denunciasse. §. quid tamẽ. de adul. Quod apparet manifestè: quia super actione illa non proposita non est datus libellus, nec lis cõtestata: meritò non potest ferri sententia: vt l. prolatam. C. de sentent. & in auth. offeratur. in fi. C. de lit. conte. nunc ad propositum si proposita fuit actio furti manifesti, & probetur de furto non manifesto, ad quod competit alia actio non proposita, non potest sequi condemnatio ex eadem instãtia. Nec obstat l. bouẽ. §. aliquãdo.

d ¶ Senectutem. adde Bal. in l. quicunq; in vj. col. C. de ser. fugi

s. POMATES.

e ¶ Homicidiũ. Vide Ias. in l. iiij. §. prætor. ff. ne quis eum qui.

↠ P. P. A. V. P.

f ¶ Vel quia fecit homicidiũ. Ex hoc infert q̃ statutũ vel lex puniens homicidiũ sit ligat si dolo fuit cõmissum. vide multa per Ias. in l. j. in vlti. col. ff. de legib. & i l. in actionibus in j. co. ff. de in litem tur. & in colum. seq. vide in repertorio in verbo, statutum.

g ¶ Statutũ pœnã auget. sed an iudex possit alterare pœnã statuti. vide Bal. i l. j. C. si aduer. delit. quod no. Adde Spe. i tit. de pœna teme. lit. in fin. & dicit Bal. in l. quicunq; C. de ser. fug. i vj. co. q̃ si statutũ imponit pœnã man? & aliqs est ita puer vel senex q̃ morereť, q̃ iudex põt pœnã permutare: si tñ nõ facit nõ põt appellari. Et vide bar. in fi. hui?. §.

¶ Non placet. Adde Bar. in l. q̃q̃s. §. Iul. de aqua plu. arce. & Bal. in l. edita. in x. cõlum. & in x. oppo. de eden.

[a] ¶ Præter naturam de

a ¶Dānat⁹ talis. Vide tex. & ibi Bar. in l. senat⁹. §. an ad eos. j. ad Turpil.

b ¶Lucius Titi⁹. Vide Bart. in l. si duo. in §. idem Iulia. de iureiu. ☞ POMATES.

c ¶Testib⁹. vid̄ Panor. cōl. xvj. in ij. colū. & seq. vol. ij. ☞ P. P A V. P.

d ¶Præiudicat. p ducē ti. vid̄ com. cōl. lxix. añ mediū. & consil. lxxiij. in princi. vbi vult ista nō procede re qū solēniter & in ordinario iudicio esset principaliter inter partes disputatum.

e ¶De falso instrumē to. Adde text. & ibi no. in c. ij. de ordi. co. Vide Bart. in l. ij. §. si publico. in pen. col. j. de adul. & Bar. in l. si vteris. C. de fi. iſtr. & Inn. in c. verū. ad fi. de fo. cōpe. ſcḋm quod alleg. Bal. in l. ij. ī vi. co. C. de eden. Quid añ si testes sunt condēnati de falso, an p̄ iudicent, p ducēti. bal. q̄ sic in l. fin. C. si minor se maio. dixerit.

quia ibi redhibitio continetur sub natura actionis propositæ. Si enim ago quātò minoris, & de iure quod nihil est: minus est si nihil eram emp turus: ideo ex virtute actionis sequitur redhibitio. Et ista sunt multū necessaria ad q. si ego accusaui te de percussione cum sanguine, & est probata percussio, non tamen cū sanguine vel cū armis, & similia: vtrum posit sequi condemnatio. Quod examinaui plenè in d. l. denūciasse. §. quid tamen. de adulte. Ista tñ lect. videlicet q̄ hic fuit proposita actio furti manifesti, potest sustineri, si dicas q̄ iudex condēnauit de furto manifesto, posito q̄ non fuit probatū: sed furti non manifesti nō potuit condemnari. Vltimò legas istum §. clarius, q̄ fuit proposita actio furti simpliciter, non dicendo, manifesti, vel nō manifesti: & cū non esset probatum manifestum, iudex cō demnauit in quadruplū: hic non est expressus error, pars tñ grauatur: sed p appellationem sententia rescinderet. Venio ad versi. q̄uis. & quæro si agit actione ciuili ad duplum, vel ad quadruplū q̄o iudex potuit auferre parti ius suum: & condemnare ad pœnā corporalem: cōtra l. id quod nostrū. j. de regu. iur. Gul. intelligit l. istam q̄ fuit imposita pœna pecuniaria, et corporalis: vt l. interdum. §. qui furem. j. de furtis. Vel pone exemplū in l. medicus. j. de var. & extraordi. cog. j. de calūnia. l. pe. Istud exemplū non placet: quia in dictis ll. imponit pœna ciuilis, & etiā criminalis eo casu, quo vtraque potest imponi: & sic pœna non dicitur aucta, vel minuta: vt habuistis no. in j. glos. §. sed solū. in hoc potest dicere reus se grauatum: quia iudex fecit ex officio suo, cum deberet de hoc nouū processum facere: sed grauamē, quod fit circa processum, non inducit dispensationem in infamia: vt l. ictus fustium. j. eo. sed solū grauamen quod fit circa pœnam corporalem: vt hic. Vnde alij ponunt exemplum q̄ imponitur pœna pecuniaria pro corporali in defectū, quia soluere nō potest: vt l. fi. ſ. de in ius vo. Istud exemplū videt cōtra casum l. ictus fustium. j. e. secundū secūdā
86 lec. & ideo ꝓ aduertendū est q̄ q̄ pro pœna pecuniaria applicanda fisco imponit corporalis: & tūc est dispensatū cū infamia: vt in prin. §. Q̄q̄ petitur imponi pœna pecuniaria applicanda parti: tunc q̄q̄ iudex imponit vtrāq; pœnam pecuniariā & etiā corporalē. Isto casu si est de calibus, in quibus pœna ciuilis non cōcurrit cū criminali, vt q̄ agit ad vindictā fateor q̄ videt dispēsatū cū infamia: quia imponit pœna grauior vltra legē. & ita posset intelligi iste ver. quāuis. nō referēdo ad p̄cedētia. Sed si est de calibus, in q̄bus pœna ciuilis nō cōcurrit cū criminali, vt q̄ nō agit ad vindictā: tunc nō grauat partē nisi ad processum, & ideo nō videt dispēsatū cū infamia, vt ſ. dixi, nisi imponēdo pœnam corporalem grauiorem delicto: quia tunc videtur dispensatum per prin. §. Quādoq; imponit pœnam corporalem: & omittit pecuniariam: & hoc q̄q̄ facit post sentētiam latā in pœna pecuniaria: quia qui nō pōt soluere, punitur in corpore: vt d. l. fi. de in ius voc. cum si. tūc nō videtur dispensatum cum infamia. Nam p sentētiam fuerat infamatus: & per executionem quam iudex postea facit, licet duriorē nō potest cum infamia dispensari: quia hoc potest solus princeps & lenatus: vt ſ. eod tit. j. l. j. §. de qua. & hic est casus j. eod. l. ictus fustium. secundū secundam lect. Sed si iudex hoc faceret in prima inia, & reū cōdemnaret in pœnā corporalē, cū peteret pecuniaria: videret cū infamia dispensatū: vt l. in seruorū. in fi. de pœ. & ī hoc ver. Et si tu dicis: qūo pōt iudex auferre ius partis? Rñ. pōt ex cā. Primò si videt reū laborare infamia: seu inopia: tūc nō videt reū burare partē, nec ei ius suū auferre quia inanis est actio, &c. Et ī hoc possumus aduertere, q̄a si reperiret q̄d ille cōmisit delictū isto p̄ textu, q̄a pœnā pecuniariā solue
c re nō pōt, ponere pœna corporalis ex cā cohęrēte ipsi delicto: & tūc nō euaderet infamiā. Casus est in l. si q̄s iniuriā. j. de iniur. al's infamiam euadit, vt dixi. Item potest esse q̄ reus est soluēdo: & iudex pōt hoc facere suadēte publica vtilitate. Exēplū. Actio iniuriarum ciuilis tolleret actionem criminalem l. Cor. de sica. si condemnatio esset facta: certè propter publicā vtilitatem potest iudex non permittere parti q̄ agat iniuriarū ciuiliter, ne prætor dicaretur criminali. Casus est in l. prætor edixit. §. j. j. de iniur. & ita sonat tex. & ita intelligit Iaco. de Are. licet gl. ibi alter intelligat: ita in proposito suadente vtilitate publica potest imponere pœnā quæ vindictā publicā repleat: & omittere ciuilē applicādam parti, quo casu esset cū infamia dispensatum, si pœna esset grauior: aliàs secus. Nunc restat vt distinguamus in duplici materia, vt fit in gl. Primò q̄n damnatus pœna aucta, vel minuta sit infamis, vt in gl. plenius colligitur, & ex prædictis. Secundò intra glo. vnam materiā an relegatus, vel ab ordine remotus, post tempus finitum recuperet dignitates primas. Distinguit gl. clarè. Dic vt in ea. Iuxta materiam istā posset quæri de exbannito, qui postea est rebannitus & cancellatus de banno: vtrū primos recuperet honores. Et hic videndū est an exbannitus efficiatur infamis. Dicā j. in l. ictus fustium. Et posito q̄ sit infamis: an per cancellationē tollatur infamia, dicam in l. ictus fustium. Vltimò no. bene materiam huius §. vt ex causa iusta & euidenti posit pœna augeri vel minui, etiam quæ posita esset in statuto ciuitatis vel castrorum.

Crimen stellionatus.

Oppo. gloss. & soluit. dic vt in ea.

SEruus. Licet quis dānetur iuo nomine & ex suo facto, ex institātia cœpta cum alio nō esset infamis. h. d. No. summarium. No. q̄ instantia iudicij transit ad hæredem. Dixi plenè in l. si cum hominem. j. de fideiuss. videbitis plenè in l. tam ex contractibus. j. de iudi. Opp. gl. duobus modis dic vt in ea. Sed quid si seruus condēnetur suo nomine & ex noua instantia, an erit infamis? Gl. dicit q̄ sic. & potest esse verum in ienocinio: vt l. athletas. §. Poponius. ſ. eo. Secus in alijs delictis, vt l. pe. j. eo.

NOtatur. Ea quæ non est prægnans, si vt prægnās per calumniam in possessionem mittatur, per sententiam infamatur. h. d.

BHæc verba. Verba iudicis vituperiosa causa cognita nō prolata infamiā
a non irrogant. h. d. Not. text. in ti. concordantias habes in gl. Oppo. q̄ damnatus talis sit infamis: vt l. j. §. incidit. ad Turpil. Gl. soluit tribus modis, quælibet est bona & notabilis. Ex quibus distingue sic: Aut quis fuit pronunciatus instigator interlocutoriæ, aut diffinitiuæ & causa cognita. Primo casu non est infamis: vt hic, secundū primam lect. & C. eo. l. verbū. & l. interlocutio. Aut fuit pronunciatum diffinitiuè: & tunc aut quis fuit instigator & coadiutor ad probationē & libellū, & similia: & infamatur, vt l. contraria. Aut non: & non infamatur: vt hic secundum secundā lec. Vltimò gl. signat vnum contrarium: & non soluit. Dic q̄ ibi persuadere est immediata causa delicti, imò est ipsum delictum: hic autem quæritur vtrum exhortari sit causa, propter q̄ teneatur de alio delicto per aliū cōmissio. Bart.

1 ☞ *Testis si est condemnatus de falso, non nocet producenti, nec testi nocet, si producens est condemnatus.*

Et aliquis est condemnatus de falso instrumento, non nocet utenti.

2 *Periurus quando sit infamis.*

3 *Iudex pōt nō adhibere fidē testi, etiā plenè deponenti. & ex causa quam faciat apparere.*

b **IVcius Titius.** Duas lect. habet. secundùm primam h. d. Si fides attestationibus non est habita, non quia testes fallum dixerunt, testes non infamantur. h. d. sed secundùm aliam. h. d. sententia lata cum producente fallos testes, non potest testibus infamiam irrogare. h. d. Opp. & videtur q̄ sint infames, quasi tacitè sint reprobati de falso. arg. l. fi. de fide instr. Gl. soluit. Primò dicas q̄ hic fuerūt reprobati, nō tanq̄ falsi, sed qa nō reddidērūt bonā causam dicti sui. Ista rō est bona in se: tn aliā rationem dedit iuris cōsultus: vt vidistis. Sed dō mō legit q̄ posito q̄ sint reprobati tanq̄ nō veridici & piuri: nō tn sequit, ergo sunt infames. Hoc est verū, & no. per rōnē positā in tex. q̄ sententia lata fuit cū
c p̄ducēte, nō cū testibus. †No. ergo solēniter q̄ licet p̄ducēs cō-
I demnaretur de falso: hoc non præiudicat testibus. & ecouerso: licet testis condēnetur de falso, hoc nō præiudicat producenti. &
d idē in instrumēto, si vnus est cōdēnatus de falso instrumēto, &
e alius vtit eodē instrumēto: ei vtēti non p̄iudicat: vt l. si vteris. C. de fi

1 ¶Est periurus. vide quod not. Bart. in l. is cui. de verb. ob. Et ad de quod dicebat Ange. in l. j. qui. res iudi. non nocet. & aliquid in l. fæpe. de re iu. qd̄ si videatur q̄ sententia sit lata contra po- a testatem, hoc adiecto q̄ iudex noluit stare testibus, nō infamat testes, et q̄ sententia lata cōtra vnū qui quasi ius nō habet in ecclesia, nō nocet eligentibus. Sec⁹ si parsi fuissent ipm dispurare de iure eligendi, per d. l. fæpe. et facit optimè iste tex. b & cap. cum dilectus. c de ord. cog. Quid autem in tabellione, q̄ sic de fide instr. disputauit, an sententia ei noceat, vide de hoc Iaco. Butr. dixi post Barto. in dict. l. fæpe. vtrum autem sententia lata contra notarium de falso præiudicet parti, vide Bar. in l. ij. de præuarica. Adde an periurus sit infamis. cal. consil. v. de iureiur. ☞ POMATES.

2 3 4 5 6 7 8 9

a ¶Est periurus. vide ad hoc gl. c. querelā. de iureiur. Felin. in c. testimoniū col. vj. & seq. de rescrip.

b ¶Practicā. l. testiū. vid̄ Bar. in d. l. testiū. & Bal. in l. cum magistratus. ad fi. C. q̄ prouo. non est. necef. Adde tu Aret. in cap. quoniam contra. col. viij. in fi. extra de. p-ba. & Barba. in cons. ij. col. viij. in j. volu. ☞ POMATES.

c ¶Tu magis. Vide Ale. consi. xx. col. iij. iiij. vol. Felin. c. licet causam. iiij. col. nota. iiij. & c. quoniam cō tra. xvj. col. de prob. & c. cum venissent. i prima columna. de testib. & in c. in nostra. colū. ij. ver. præfertur etiam. eo. ti. & c. fi. viij. colū. de præsum. Barba. cōl. xxvj. in xj. colū. j. volu. Fel. in cap. de cætero. col. iiij. ad fi. de re iudi. & c. ficut. viij. col. & seq. eod. titu. & Barba. consi. iij. colū. x. volum. ij.

d ☞ Adde q̄ si iudex dicat in sententia, qa per tales testes fuit plenè probatū, ideo condēdo, licet testes hoc nō probent, per hoc non redditur sententia nulla. vide Barto. in l. ij. C. quando prouo. non est necef. Addo dum Bart. dicit hic q̄ potest iudex nō credere, q̄ cā debet in actis scribi: quia non credidit: al's iudex appellationis reuocabit sententiam. Vide Abb. in c. cum ad sedē. in pe. not. de testi. ſpo. vid e ad di-

de fi. instru. & per doct. in l. j. C. qui ac. non pos. Et hoc est verum quo ad probationē: sed facit aliqualem præsumptionem cōtra eum qui vtitur. ad quod l. j. in gl. C. de fal. & l. si duo patroni. in princ. de iureiur. & l. denunciasse. §. fi. j. de adul. Oppo. q̄ eoipso q̄ est periurus. a sit infamis, licet nō sit condemnatus, vt C. de transact. l. si quis maior. Glos. distinguit, & benè. Aut † quis iurat de præterito: & non est infamis si deierat, nisi condemnetur, vt hic. Aut quis iurat de futuro, & tunc aut iurat illi cū quo cōtraxit: & infamatur si deierat: vt in cōtrario. Aut iurat sibijpsi vel deo tantū: & tunc nō infamatur: vt in fi. gl. † Vltimò potes notare ex isto tex. practicā. l. testium. b §. j. j. de test. dū dicit: Tu magis c scire debes, & c. q̄ posito q̄ testes clarè probēt d secūdùm verba, pōt iudex, si tibi videbitur, eis nō adhibere fidē vt hic. Hoc tñ consulo faciendum ex causa, ita q̄ appareat, ne postea teneatur tēpore lyndicatus.

§ ☞ *Notorium habet uim sententiæ.*

2 *Confessio extra iudicialis iuncta cum alijs iudicijs plenè probat.*

Adde ad Barto. hic Fran. de Are. in c. at si clerici. col. v. de iudi.

3 *Confessus in iudicio crimē publicum, an sit infamis.*

4 *Confessus in iudicio in ciuilibus, habetur pro condemnato: secus in criminalibus.*

Cautela ut quando quis credit se firmiter condemnandum ex causa famosa, ut soluat antequam lis contestetur & euitabit infamiam.

6 *Damnatus per inquisitionem, secuta executione est infamis: quia fustigatus uel mitratus.*

7 *Non uidetur cum infamia dispensatum, licet quis grauetur in modo procedendi.*

8 *Bannitus, & condemnatus per contumaciam, an sit infamis. quòd non.*

9 *Quando aliquis grauatur circa probationes, iudex ex causa potest minuere pœnam.*

Adde Areti. in c. at si clerici. ſ. de adulterijs. col. i. & in c. dilecti. col. i. de iudi.

ICtus fustiū. Breuiter hoc dicit secundùm primā lect. Executio pœnæ corporalis ex causa famosa infamiā irrogat: licet sententia nō præcesserit. h. d. Op. excecutio nō debet fieri nisi p̄ cedat snīa: vt C. de exe. rei iu. l. j. j. de re iud. l. si cum nulla. Rñ. illud verum regulariter. Fallit quando procederetur super notorio: quia notorium † habet vim sententiæ: vt l. emptorē. de act. emp. & per doc. in l. ea quidem. C. de acc. & Spe. de notorio crimine. Et ita potest intelligi q̄ hic erat crimē notoriū, vel in eo deprehensus. Dicit etiā gl. † si vnum verbū fortè confessus erat extra iudicium: certè nō faceret crimen notorium: sed solùm semiplenam probationem: vt l. capite quinto. de adulterijs. Sed vt saluetur gl. dic q̄ erant alia indicia simul cum cōfessione iuncta quæ notoriū faciebant. † Quærit gl. quid si esset cōfessus crimē in iudicio. Dicit gl. q̄ tūc esset infamis ex ipsa cōfessione absq; irrogatione pœnæ: vt l. quoniā. ſ. eod. l. j. in fi. de interro. act. Nec obstat l. si cōfessus. j. de custo, reo, quia fateor q̄ debet ferri sententia, tamen ex sola cōfessione est infamis. Idem videt tenere gl. in l. quoniā. ſ. e. idem Inn. extra de pœ. c. super his. Ego dico aliter. Nā si bene respicis verba edicti, ille notatur infamia, qui dānatus est publico iudicio vel aliqua actione famosa. Nūc

4 † videndum est vtrum confessus habeatur
e pro cōdēnato t. Et cōstat q̄ in ciuilibus p̄ condemnato habetur, vt C. de cōfes. l. j. merito tunc ipse est infamis, si est confessus super actione famosa. Sed in criminalibus cō- d
fessus nō habetur pro condemnato: vt d. l. si cūfessus. de cust. reo. meritò non infamat: quia verba edicti nō patiuntur. Ad primū membrum obstat fortissimè j. tit. j. l. si reus. vbi in ciuilibus confessus etiam soluens nō infamatur. Rñ. Aliud est cōfiteri simpliciter: quia habetur pro condemnato, & infamat, vt dixi. Aliud est comparere & solue re id qd̄ petit: tūc nō habet p̄ cōuicto et cō dēnato: imò ideo soluit ne in iudici ingrediatur: & vt absoluatur ab instātia iudicij: vt Insti. de perpe. & tēpo. ac. & hic est casus in d. l. si reus. j. tit. j. Vnde remediū est, † q̄n
5 quis credit se firmiter condemnandum ex causa famosa, anteqū lis contestetur, soluat, & absoluetur, nec erit infamis. Ista est nota bilis prouisio in d. l. si reus. Ad secundū mē brum obstat. ſ. eo. l. quoniam. So. illa loquit in transigente qui videtur quodāmodo ad e
uersarium corrūpere data pecunia: hic verò loquitur in eo qui verè confitetur, vt in secundo membro: quo casu non in- f
famatur: nec iura reperiuntur quæ hoc
6 dicant. Et ex hac † l. etiam nota habes g quòd posito q̄ esset vera opin. eorum, qui dicunt q̄ damnati per inquisitionem non sunt infames, vt not. in l. iij. §. præterea de suspe. tut. tamen si est secuta executio, quia fustigatus, vel mitratus, erit infamis, p̄ista l. Et sic etiam ex l. ista habes tertium modū ex quo irrogatur infamia iuris: quia q̄nq; ipso facto, q̄nq; per sententiam: vt l. j. ſ. eod. q̄nq; ex genere pœnæ: vt hic. Pet. non stat in ista lect. vt refert Cy. in l. nullam. C. e. qa iste modus irrogandi infamiā lege non reperitur: & ideo tenet ipse secundam lect. q̄ hic in gl. ponitur, quā statim dicā: sed quia gl. tenet istam, ego etiam teneo, & puto esse veram: & placet plus ista lec. quā sequens. Nā secūdū aliā ista lex nihil nouī iduceret: secūdū istā inducit aliqd nouī. & hoc intēdit facere hic Iurisconsultus. Nō em̄ loquitur hic interpretando edictum, imò refert sic statutum esse per principem, vel senatū, vt patet hic in fi. dū dicit, forma statuta est. Præterea text. dicit q̄ causa ipsa cū ictu fustium infamat: non dicit de sententia. & illud quod dicit, dānato irrogat, &c. hoc est dicere, cā cū pœna secuta infamat eo casu, quo infamaret sententia sola. Secundo modo legitur in gl. secundū quā h. d. Si in exe
cutione imponitur pœna corporalis pro pe cūiaria, infamia nō remittit. h. d. de hoc di
7 xi plenè ī §. pœna grauior. Et no. † ex hac l. secundū primā lect. q̄ licet quis grauet in processu, seu in modo procedendi, propter hoc non videtur dispēsatum cum infamia.
8 † Quæro f ergo vtrum exbannitus, g & cō f
demnatus de aliquo maleficio sit infamis, g
cū ex forma statuti habeatur perinde acsi esset confessus. gl. videtur tenere q̄ non in l. prima. C. de modo mul. Quidam doctor. iam hoc consuluerunt, addentes rationem: quia cùm grauati sunt vltra legem, quia ex sola contumacia habeantur tanquàm confessi: ergo videtur cum infamia dispēsatū: vt d. §. pœna grauior. d. Iaco. But. in quadā

ctum Bar. Barba. cō fil. lxxv. vol. iiij. col. ij. Felin. in de cætero. co. ij. de re iu. Anto. Alex.

☞ P. P A V. P.

¶Clarè probent. Ad de quod si iudex in sententia quia per tales testes fuit plenè p batum ideo condem no licet testes hoc nō probent per hoc non redditur sententia nulla vide ad Bar. in l. ij. C. quando prouo. nō est necef. Item dum dicit hic Barto. quod potest iudex non credere adē quod debet in actis scribi facere quia non credit, al's iudex appellationis reuocabit sententiā. Vide Abba. in ca. ad sedem in penul. not. de rest. vide ad dicta Bar. hic Barb. in cōs. lxxv. in ij. col. in iiij. volumi.

¶ Pro condemnato. vide bar. in l. infamē. de pub. iud. ☞ POMATES.

¶Quæro. vide Barba. consi. iij. in ij. col. & seq. volu. ij.

¶Vtrum exbannit⁹. vide tamen Bartol. in l. non solùm. §. fi. j. de procur. & probat text. cum glo. in l. j. §. de qua autem restitutione. de postul. q̄ licet talis absens condemnatus sit ifamis effectus: tñ si petat et obtineat in integrū restitutionē propter iustam cām absentię tolletur infamia irrogata. Bar. in istis locis vacillare videtur. & ad hanc q. de qua hic per Barto. hic ad de Ang. & Imo. in l. infamē. de pub. iudi. & qd̄ ibi dixi post Barto. & Spe. de sententia. §. iij. versi. quid si de istis. & cū opi. Bart. hic etiā tenet Bal. in l. si tutor. C. d interdi. ma. & Barto. in l. si ideo. j. de eui. et vide Sal. in d. l. si tutor. an ficta cōfessio infamet de quo vltra hic not. vide Ia. But. in l. qm̄. ſ. e. dicentēq; nō p̄terq; in casu. d. l. si tutor. & d. l. qm̄. ad de etiā Bald. in l. etiā. C. de fur. &. quid si statutum dicit q̄ exbānitus habeat p̄ cōfesso & sententia habeat effectū prout si lata esset in præsentē an sit infamis, vide p̄ Bal. in l. j. in vlt. col. C. de hære. instit. plenè p̄ Ia. de bel. ī dispu tatione quam ponit in l. fi. C. de req. reis. Io. And. in Spe. de cōtu. §. sequitur. ī princ. & an ficta confessio infamet, vide p̄ Bal. l. cū mulier. in antepen. char. cum seq. ff. sol. ma. Adde vltimę parti Aposti. Ig. Pau. de Cas. cons. cxcviij.

Et an confessio ficta, ſſamat, vide ꝙ Bar. b. ī cō. iij. col. ij. ī ij. vol. ☞ POMATES.

a ¶ Vere cōfessus. vide Fe. i. c. testimoniū. ix. col. de testi.

Pro cōcordia. aduerſ. ꝓceſſ. ſiſta bar. fuit in l. fi. ff. ad Treb. ꝙ pluralis locutio non poſſit de neceſsitate veri ſicari ī minori numero duorū. Contrariū tñ allegat ī hac l. j. ſo. coadunatis ẏbis ipſis bar. tā ī hac l. fi. ſic dici pōt prima opi. vera, vt ī d. l. fi. ſi rō recti ſermōis hoc patit & ſecūdū ſubiectam materiā. Nā ī hac l. j. ideo pluralis locutio verificat ī ſingulare: ꝙ illa pluralitas cōprehēderet ēt ſingularitates: vt ſ ſimili ī l. ij. §. homines. ff. vi bo no. ra. qa nō ꝓferī illa pluralitas ī vniuerſo vt oīa ī vniuerſo cōprehendat: ſed eſt apta cōprehēdere & oīa ī vniuerſo & oēs particularitates ī iudicio: cū illud idiuiduū nō abneget. hāc ſo. ꝓbat tex. ī l. nō eſt ſine liberis. de ver. ſi. ī l. iij. §. hæc verba. ff. de lib. ho. exhi.

b ¶ Cōſtituūt, ꝓcuratorē. An ꝑlatꝰ poſsit cō ſtituere, ꝓcuratorem, &c. & ēt pōt añ lit. cōteſt. ſecūdū Inn. & doct. in c. ꝙdoceri. de reſc. & adde no. ī d. l. j. de bo. ma. licet glo. hic cōtra. & in d. §. ſi qñ. adde gl. & bar. in l. necꝙ. C. e. adde Ioā. An. ī addi. ad ſpe. ī ti. de procu. §. j. ī prin. et an executores vltimarū volūtatū pñt añ li. cōte. cōſtituere ꝓcuratorē, vide pau. de ca. cōſi. cxlviij.

c ¶ Sed locatio. Si ꝓcuratori ꝓmittat ſalariū. addē Bal. in l. j. in pe. q. c. mā. & Bart. in l. item. C. eod.

1 ☞ *Plurale reſoluitur in ſingulare.*
Statutum puniens producentem falſos teſtes, uerificatur in producente unum.
2 *Titulus de nego. geſt. habet locum ſine mandato expreſſo uel tacito.*
3 *Procurator in rem ſuam procuratorem conſtituit ante li. conte.*
4 *Procurator, qui habet mandatum ad ſubſtituendum, poteſt conſtituere procuratorem ante lit. conte.*
5 *Seruus & procurator ad negotia conſtituunt procuratorem ante litem conteſtatam.*
6 *Prælatus eccleſiæ conſtituit procuratorem ante lit. conteſt.*
Prælati eccleſiæ ſunt quodam modo uſufructuarij rerum eccleſiæ.
Pater conſtituit procuratorem in rebus filij.
7 *Salarium promiſſum procuratori in eius conſtitutione impedit actionem mandati: ſecus ſi ex poſt facto.*
8 *Tutor & curator an poſsint recipere ſalarium. remiſſiuè.*

LEX I.

PRocurator Primò ponit quid ſit procurator. Secundò ad quæ poteſt cōſtitui procurator. Tertiò ad quid eſt vtile. Quartò qualiter conſtituitur procurator. Quinto per quem conſtituatur. Sextò quis conſtituatur procurator. Septimò ponit effectus conſtitutionis procuratoris. Secunda ibi: procurator autem. Tertia ibi: vſus autem. Quarta ibi: dari autem. Quinta in l. filiusfamil. §. j. Sexta in §. ipſe quoque. Septima in §. procurator. & de illa vlti. tractatur vſq; ad l. ſi. tit. Redeo igitur ad primum, quid eſt procurator. Examinemus iſtam partem. Quæro, quare dicit alienar? Dic quia in proprijs non cōſiſtit mandatū: vt l. j. in fi. j. man. Oppo. glo. ad hoc de procuratore in rem ſuam. Et reſpondet optimè. Secunda tñ ſolu. verior eſt. Secundò quæro, quare dixit, negotia quæcunq; Rñdeo, tāquā verbum generale complectens ſeu comprehendens iudicia & negotia quæcunq; Sed ad hoc opp. glo. quia procurator poteſt conſtitui ad vnum negotium, vt j. proxi. §. Rñ. & fateor, † quia plurale iſtud verificatur in vno ſingulari, vt j. proxi. §. de nego. geſt. l. iij. §. negotia. Et facit quòd licet ſtatutū dicat de eo qui ꝓduxit falſos teſtes in plurali, ꝙ habet locum etiam in eo qui produxit vnū teſtem tantùm: & ſic de ſimilibus. † Quæro, quare dixit mandato. Dicit glo. quia ſine mandato habet locū ti. de neg. geſt. Hoc eſt verū, ſine mādato expreſſo vel tacito. De expreſſo habes hic, & C. eo. & j. man. & C. mand. per totū. De tacito habes j. de ope. no. nun. l. j. in fi. & j. vſufr. quēadmo. ca. l. j. in fin. & l. ij. Item quæro, quare dixit domini. Dicit gl. ad differentiā tutoris & curatoris & publicorum adminiſtratorum, qui non cōſtituunt procuratorem ante lit. conteſt. vt C. eo. l. neq;. Ad iſtud opo. glo. tripliciter. Primò † de procuratore in rem ſuam, qui facit procuratorem ante lit. conteſt. vt l. illam. C. de dona. Sol. procurator in rem ſuā habet vtiles actiones ſuo nomine: vt l. cōtraria. meritò facit procuratorem ante lit. conteſt. ad exercitium illatū vtilium actionum: quia illarum dominus eſt. Secundò opp. † de procuratore facto ad alium ſubſtituendū, qui non eſt dominus, & procuratorem facit? Gl. reſpondet, illud verū ſi eſt ſibi mādatum de certo faciendo: quia tunc dominus facere videtur. Doc. dicunt idem, ſi datum eſt ſibi mandatum de ſubſtituendo incertum, per l. item eorum. §. ſi decuriones. j. tit. j. & l. vnum ex familia. §. ſi de fal. j. de lega. ij. Ipſe enim dominus videtur illum nominaſſe. Ita tenet Guil. & Cyn. in l. quod quis. C. eo. Et eſt caſus hodie extra, eo. c. j. li. vj. Vel ſuſtinendo gl. poſſumus dicere ꝙ illud quod dicit, dummodo certus intelligatur: quia ſi facerem te procuratorem ad ſubſtituendum Titium, & plures eſſent Titij: non valeret: vt l. duo ſunt Titij. de teſta. tut. & ſic poteſt intelligi j. proxi. † Tertiò oppo. ad idem: quia ſeruus poteſt cōſtituere procuratorem, & tamen non eſt dominus: vt l. ſeruum quoque. in prin. j. eo. dicit gl. ibi ad negotia, hic ad iudicia. Certè malū eſſet ꝙ hæc diffinitio ſolum comprehendat procuratorem ad iudicia. Ideo dic ꝙ ſeruus conſtituit procuratorem ad alia negotia, quę ſpectant ad eum, ſaltem cura, & ſolicitudine. Simile dicimus in procuratore ad negotia, qui ſubſtituit procuratorem ante lit. cōteſt. vt l. ſi procuratorem. §. j. j. man. quia illud, quod mādat, pertinet ad eum cura, & ſolicitudine: & ſic tanquam dominus mādare videtur, & eius nomine geritur: vt l. mandato. j. eo. & hoc etiam tenent doct. in l. quod quis. C. eo. Quartò ad idem † oppo. de prælatis eccleſiarum, qui conſtituunt procuratorem, [b] in auē. de ſanc. epiſc. §. ſi quando. tamen non ſunt domini. Glo. dicit, expone ibi procuratorem. id eſt ſyndicum. Docto. noſtri hoc non tenent. Nam licet ipſi non ſint verè domini rerum eccleſiæ, tamen ſunt quodam modo vſufructuarij, & ideo ſunt domini illius iuris, meritò poſſunt conſtituere procuratorem nomine eorum. & iuo iure. Sicut videmus in patre, qui eſt legitimus adminiſtrator filij ſui, qui poteſt conſtituere procuratorem: vt l. j. de bon. mater. licet glo. ibi aliter dicat. Hoc tenent Iac. But. & Cyn. C. eod. l. neque. Canoniſtæ idem, nec curant de diuerſitate nominum, vtrum dicatur procurator, vel ſyndicus, vel ſimile: vt in c. petitio. extra eod. & ideo non bene dicunt notarij, qui dicūt talis rector eccleſiæ nomine ſuo, & eccleſiæ conſtituit: ſed debet dicere, pro ſuo iure quod habet in rebus talis eccleſiæ. Sequitur in tex. adminiſtrat. exponit glo. i. adminiſtrandum ſuſcepit. & bene. & adde, gratis ſine pecunia. alias non eſſet mandatū,

c ſed locatio: vt l. j. j. manda. †. dicit Gul. non intelligas ſi ego conſtituerem procuratorem, & promitterem ſibi ſalariū: ꝙ ipſe non

7 ſit procurator taliter ꝙ agere impediatur: imò agere pōt, & procurator eſt reſpectu eius pro quo ſeu contra quem agitur: quia voluntatem domini habet: ſed non dicitur procurator vt oriatur actio mandati inter conſtituentem & procuratorē: ſed orietur actio locati, vel cōducti vel præſcriptis verbis. Text. eſt not. in l. naturalis. § pe. j. de præſcrip. ver. & hoc intellige quando in ipſa conſtitutione pro mittitur ſalarium. Si verò ex poſtfacto ꝓmittitur, vel daretur ſalarium ad quod tenetur: tunc eſſet quędam remuneratio, & nō impediret actionem mādati: vt l. ſalarium. j. mand. † An autem tutor vel curator poſſit recipere ſalarium, dicemus. j. mād. l. ſalarium. Ad prædicta facit extra, de ſyndico. c. j. & quod ibi notatur.

Procurator. Gloſ. videtur facere differentiam inter ꝓcuratorem vnius rei, & nuncium. Nam nūcius ſemper confert verba in perſonam domini: procurator non.

Quamuis. Gloſ. hic videtur dicere ꝙ ꝓcurator ad vnā ſpeciē videtur nuncius: & ideo debet concipere verba in perſonam dñi: vt l. qui aūt. §. fi. j. de conſtit. pecu. & ibi plenè dixi in materia nuncij.

1 ☞ *Qui mittit procuratorem ad iudicem cum mandato inſufficienti, eſt uerus contumax, & amplius non eſt citandus.*

Vſus autem. [a] Glo. eſt clara. Not. ꝙ eo ipſo ꝙ quis mittit procuratorem, videtur nolle comparere in iudicio per ſe. Et ꝙ hoc dico † ꝙ ille qui mittit ad iudicem procuratorē cū mādato non ſufficienti, non eſt amplius citādus, tanquàm verè contumax. Videtur eīm declaraſſe ſe nolle venire. De hoc tetigi ī le ge, ſi finita. §. Iulianus. [b] de dā. infect. in v. columna.

☞ *Furioſus habetur pro abſente, ubi requiritur aliquis conſenſus tacitus, uel expreſſus.*
2 *Abſens conſtitutus procurator recipiens mandatum, uidetur ratum habere mandatum.*
3 *Procurator conſtitutus ſimpliciter an uideatur conſtitutus ad lites futuras. remiſſiuè.*
4 *Procurator conſtitutus ad diem, an poſsit lite non finita illam proſequi.*

Dari autem. Hic dicitur de modo conſtituendi procuratorem.. Opp. ꝙ furioſus habeatur pro abſente: vt l. vbi non voce. §. furioſus. de regu. iur. vel abſentis aliquis contentus, tacitus vel expreſſus. † Breuiter vbi non requiritur præſentia furioſus habetur pro abſente vt i. contraria. Sed vbi abſentis aliquis cōſenſus requiritur, vt hic, non habetur pro abſente. & hoc eſt quod dicit text. hic in §. furioſus. Op. de l. item. §. ſed ſi ita. j. tit. j. Sol. vt in gl. & extra gl. quæro † vtrū abiens cōſtitutus procurator recipiendo inſtrumentum videaē ratum habere mandatū. Text. eſt ꝙ ſic, in c. j. de procu. in cle. Quæro, dicitur hic ꝙ procurato poteſt conſtitui ad litem futuram: an † conſtitutus ſimpliciter videatur cōſtitutus ad lites futuras, dicam j. l. omnium. Quæro dicit hic ꝙ procurator poteſt dari vſq; ad diem: quid ſi aduenien

c te die, lis † non ſit finita: vtrum poterit eam proſequi? Videtur ꝙ ſic: quia procurator non poteſt reuocari poſt lit. conteſta. vt j. l. poſt litem. Pro hoc C. vt cauſæ poſt pub. adſit tu. l. j. & l. ita autē. §. fi. j. de admi. tuto. Iac. de Are. diſtinguit ſic: Aut procurator erat generaliter conſtitutus: & tunc finito tempore poteſt adeſſe, vt cauſam impleat:

¶ Vſus autem. Iſtum text. limita in caſu l. cū miles. j. de alie. iu. mutā. cau. fa. ſecūdū vtrāq; lec. & qđ ibi Bar. vbi eſt ſing. caſus in quo qs cogit̄ ꝑſonaliter agere vel defendere. & in l. ij. et ibi Bal. C. de his qui ve. æta. impe.

b ¶ §. Iulianus. ¹Adde Bart. in l. j. de iu. reipub. libr. xj.

c ¶ Quæro dari. Adde videndum Paul. de Caſt. cōſ. cccxxxiij.

c ☞ Adde latiſſimè Felin. in c. quoniam. co. pe. & fi. vt li. non cōteſt. Ant. Alex.

d ¶ Preſens. Abſens. Et de multiplici genere abſentiæ, vide ī l. abſente. ff. de ver. ſig. & in l. j. §. qui p̄ſens de ver. ob. in auē. de fide iuſ. §. j. legitur & no. in l. iij. §. abſente. in princ. de dā. infect. & hic, & quod no. Bar. in l. j. de lib. agno. per Io. And. poſt Archi. in c. ſi delegatus. de offic. deleg. in vj. ſi no uella. An autē quis p̄ſumatur abſens, dic vt in Spe. de actore. §. poſtq̄. quē ſequit bal. in l. fi. §. neceſsita te. in fi. C. de bo. quæ li. quod nota ad auē. præſente. C. de fideiuſ. & addeq; recedēs & qui reuerſurus eſt habeē pro preſente, ſecundū Bald. in auē. habita. in viij. col. & quod dixi an quis p̄ſumatur preſens viā quod no. Bar. in l. relegati. de pœn. Et qñ dicatur abſens, vide in l. fi. & ibi gl. C. de preſcri. lon. temp. Et p̄dictis adde Barto. & ibi dixi in l. teſtamento. j. de ali. le. Et dicit Bal. in l. fi. §. vbi autem. C. de bo. quæ lib. per illū tex. ꝙ ille dicit abſens, q̄ longè abeſt. Quod facit ad multās q. ſtatutorū, ſecundū eū. Adde qs dicaē abſens, & præſens, & cui incūbat onꝰ ꝓbādi abſentiā. Bal. conſ. cccxiij. & cccxiiij.

☞ P. PAV. P.

d ¶ Præſens. vide Felin. latè in c. qm̄. col. pen. & fi. extra de lite nō conteſt.

e ¶ Filiusfa. Ad intellectū verſi. ſed puto. adde in l. ſi ćū dotē. §. ſi pater ſolu. ma. vbi addit: q̄a filia debet cauere de rato.

☞ POMATES.

e ¶ Filiusfa. Amplia aliqualiter vt ꝑ Fel. in rub. de teſt. cogen.

e ☞ Adde Fel. in c. cauſam. in j. col. de iudi. Ant. Alex.

f ¶ Milites militantes. Adde bar. in l. militē. C. e. & Io. And. in c. in noſtra. extra eo. & idē Gul. Bal. & Ang.

g ¶ Tertiò no. adde gl.

vt d. l. j. & d. l. ita autē. §. fi. Aut fuit conſtitutus ad vnam litē: & tunc aut ex parte actoris: & tunc adueniente die expirat eius officium: vt hic. Aliud eſt enim in ipſo manda

g tum & lit. conteſt. reuocare. arg. C. de euic. l. ſi poſt perfectam. Aut loquimur in pro

h curatore ex parte rei: & tunc ab ipſo initio poteſt actor talem procuratorem non admittere: quia per talem conſtitutionem ví

i detur velle reus actorem diſtinguere ī plures aduerſarios, ſcilicet vnum vno tēpore, alium alio. quod non poteſt: vt l. ſiam tamē. §. ſi tamen plures. iud ſol. & l. ne in plures. j. de exerci. & ſic non videtur rectè defendi: vt l. ij. §. j. j. quib. ex cauſ. in poſ. eatur.

d **Præſens.** [d] Nota quis dicatur eſſe præſens, & quis abſens: Dic vt in gloſſ.

1 ☞ *Qui ſolus conſtituit procuratorem ad ea, quæ ſolus facere poteſt.*
2 *Filiusfamilias in caſtrenſi peculio ſine conſenſu patris eſſe poteſt.*

e **Filiusfami.** [e] Filiusfamilias poteſt cōſtituere procuratorem ad omnia quæ ipſe ſine patre gerere poteſt. h. d.

1 Not. regulam ꝙ ad ea, † quæ quis poteſt ſolus facere poteſt ſolus procuratorem conſtituere. Exemplum habes in filio. Idem in minore: vt l. diuus. in fin. j. qui pe. tut. & ibi not. & l. iij. §. j. rem ra. ha. & de reſt. ſpo. c. ex parte. & de re iudi. c. cùm I. & A. & ibi per

2 Canoniſtas. † Secundò nota quòd in caſtrē ſi peculio poteſt filius eſſe ī iudicio ſine cō ſenſu patris. Simile in l. miles. in prin. de caſtren. pecu. & ſic reprobatur glo. quæ eſt in l. cùm nō ſolùm. §. neceſsitate. de bonis quę libe. & eſt hodie text. extra de iudic. cap. j. libro ſexto.

Ipſe quoque filius. Quæro vtrum requiratur conſenſus patris, quādo filius agit nomine alterius? Gl. in l. cū non ſolū. §. neceſsitate. dicit ꝙ ſic. qđ reprobant per hunc text. & eſt caſus hodie in c. qui generaliter. extra e. lib. vj. & reſpon. ad §. neceſsitatem. quòd loquitur quando filius agit ſuo nomine.

Inuitus. Opp. ꝙ iſti adminiſtratores cogantur inuiti, vt §. tit. ij. l. puto. & j. de mune. & hon. l. ſi quis magiſtratu. Solutio. Aliud in procuratore, quod eſt officium voluntariū: aliud in tutore, & curatore, & adminiſtratore ciuitatis, vt in contrario. Quid in curatoribus bonis dandis? Dic ꝙ non dantur niſi ex cauſa, vt in gloſ. Op. de l. non tantū. j. de appe. & l. addictos. C. de ap. Sol. gl. dicit ibi quòd datur inuito. certè ibi habet mandatum à lege non ab homine, & inuitus ipſe non cogitur. Vltimò gl. hic recitat materiam, vtrum qui tacet conſentire videatur de qua etiam in l. Caius. j. de pig. act. & per Dy. in c. is qui tacet. extra de reg. iu. li. vj. & per Cy. C. eo. l. inuitus. Ego plenè dixi in l. quæ dotis. j. ſol. mat. quam repetij.

1 ☞ *Notarij poſſunt eſſe procuratores.*
Milites noſtri temporis poſſunt eſſe procuratores.
2 *Militantes in caſtris non poſſunt eſſe procuratores.*
Miles cœleſtis militiæ non poteſt eſſe procurator.
3 *Iudex ex officio repellit procuratorem inhabilem.*
Iudex ex officio ſupplet in his quæ pertinent ad utilitatem publicam.
4 *Quædam poſſunt tacitè omitti, quæ tamen non expreſſè.*
5 *Qui non poteſt eſſe pro ſe, quando pro alio eſſe poſſit.*
Adde tu ad Bart. hic: & uide Are. in c. poſt ceſſionem. col. v. de proba.

1 **Veterani.** † No. ꝙ notarij poſſunt eſſe ꝓcuratores. Ex ex hoc apparet ꝙ milites noſtri tēporis, qui nō ha
2 bitāt in caſtris, ſed ſtāt ꝑ plateas poſſunt eſſe ꝓcuratores. Secūdò
f no. ꝙ † milites militātes ſ ī caſtris nō poſſunt eſſe ꝓcuratores: &
g eadē rōne nec milites cœleſtis militię, ſ. deivt dicit gl. & bñ. Ter
3 tiò no. ꝙ ex eo qđ dicit tex. nec ſi vellet aduerſarius. † qđ iudex ex
h ſuo offi. [h] poſſet talē ꝓcuratorē repelleret. Et idē puto ī his oībus
i q̄ publicā vtilitatē reſpiciūt [i] ſi à parte omittant. pōt iudex ſupo

POMATES.

a ¶Item ex hoc tex. vid aliqua sup̃ia p Ol.cõ. cxxx.ij. col. ad fi. vi 4 def simili Alex. cõsi. lxiij. pe. co. iij. vo. Felin. c. post cessionem. vj. col. de proba.

b ¶No. casum, i quo q; a cogit̃. vide p gl. i l. Iti putatio. s. fi. ff. d ope. no. nũciatiõe. Idẽ dicas si accesit iuramẽ tũ gl. est fin. in l. si pecuniam j. de cõdi. ob cau. And. Barb.

c ¶Mirabiliter. ad hãc l. adde l. si pecuniã. & qd ibi Ba. circa prin. C. de cõdi. ob cau. & Bal. i l. si añ acceptũ. iud. fo. & Bal. i l. mãdatũ. C. mãd. i. j. & ij. oppo.

d ¶Nõ finit morte. ad- 1 de bar. in l. ij. s. pe. de dona.

↠P. PAV. P.

e ¶Satisdare. vid oino Ale. in cõsi. cvj. vol. j. 2 circa finem.

plere per hũc text. cũ gl. in l. quos prohibet. s. titu. ij. dixi in l. iiij. s. hoc autem iudicium. de dã. infe. Vltimò not. quòd † quædã possunt omitti tacitè, quæ non possunt omitti expresse. Simile in iuramento calũniæ: vt dixi in l. ij. s. sed quia veremur. C. de iur. calum. Item ex hoc tex. a cum gl. potes habere † determinationem, q licet ille, qui nõ potest esse aduocatus secundũ titu. de postul. si tamen fuerit aduocatus, non vitiatur processus. Et illud videtur verum in eo, qui licet non possit esse procurator pro se: tamẽ potest esse in iudicio pro alio: vt miles. Sed si esset talis, qui nec pro se, nec pro alio posset, vt seruus, vel pupillus: tunc nõ valeret iudicium: quia non habet sua substantialia: vt l. j C. quæ sit longa consuetu, facit l. ij. s. j. s. qui satisf. cogan.

☞ *Quando dominus satisfecit procuratore cõsentiente, procurator præsens cogitur iudicium suscipere.*

Intellige q procurator cõsentiat tempore satisdationis uel postea, & in iudicio, uel extra.

Procurator constitutus ad agendum, & defendendum & ad soluendum, & satisfaciendum, non potest præcisè cogi ut soluat circa expediendа: extra iudicium in iudicio cogitur de rebus domini.

In contractibus extraiudicialibus quis non cogitur præcisè ad factum. remissiuè.

Quis non potest præcisè cogi ad factum, quando allegat iustam causam.

Procurator si sit datus ob absentiam domini, mandatum finitur domino reuerso.

Procuratorem. Procurator pro quo scienter dominus satisfecit, cogitur præcisè iudicium suscipere nisi ex causa legitima excusetur. h. d. Not. casum
b in quo quis b præcisè cogitur ad factũ. Sed cõtra hoc opp. j. eo. l. non cogendum. s. Sabinus. Glos. soluit optimè, quã vide & nota Habetis etiam latius per gl. j. e. l. sed & hac. s. præter. Vides ergo
1 q quando † dominus satisfecit pro procuratore cõsentiente, cogitur procurator præsens suscipere iudiciũ. Pone ergo secundũ q fit quotidie, q dñs in instrumento procurationis confecto, procuratore absente satisfecit: procurator postea suscepit mandatum: an ex isto consensu cum satisdatione præcedenti possit cogi suscipere iudiciũ? Tex. habemus hodie q sic, extra, de procur. c. j. in Cle. Et hęc gl. recipit duplicem limitationem dũ dicit, quo consentiente, scilicet tẽpore satisdationis, vel postea. Item quod dicit dñs, satisfecit: intelligе in iudicio vel extra. Facit instit. de satisdatio. s. si verò aliquis. Sed quæro: pone in mandato dicitur, facio procuratorem ad agendũ, vel ad defendẽdũ, &c. & ad soluendum & ad satisfaciendũ: vtrũ procurator cogeẽ præcisè soluere. Videtur q nõ per istum tex. qui solũ cogit præcisè ad iudicium suscipiendũ, nõ ad aliud. In cõtrarium facit ratio posita in gl. quia ita falleret fidẽ duobus, si nõ vult satisfacere & soluere, prout venit in mandato, sicut si non vult defendere. Pro hoc videtur. tex. in d. c. j. de procu. in Cle. vbi dicit in iudicijs, & in aljs
2 negotijs. Sol. † solutionem & satisfactionem quæ veniret expedienda extra iudicium non cogitur præcisè procurator facere: quia istud quod præcisè cogatur: est speciale in iudicijs: vt hic in fin. gloss. Sed si esset expedienda in iudicio, quia fortè fieret executio iudicati: tunc si procurator satisfacere possit de bonis domini puto q cogatur præcisè, per dict. c. & quia est eadem ratio: sed de suo procurator satisfacere non cogitur. Quod apparet ex legibus sequen. vbi propter incommodum rei familiaris ipse procurator excusatur ne præcisè defendat: vt si obuenit ei hæreditas, vel simile. Vnde non cogitur præcisè ad aliud, propter
3 quod res suæ incommodarentur. † Ad secundũ quod dicit glos. quòd in contractibus extraiudicialibus non cogitur quis præcisè ad factum, dic plenè vt dixi in l. stipulationes non diuidun-
4 tur. infrà, de verbo. obli. No. ex isto s. cum † istis ll. seq. q licet lex dicat aliquem cogi præcisè ad aliquid, debet intelligi, nisi iustã causam excusationis alleget. Vltimò vide gl. super l. vel hereditas. in prin. dum dicit, qui cœperat abesse dato procuratore. No.
5 q quãdo † procurator datur propter absentiã dñi, finitur mãdatum domino reuerso. facit infrà, mand. l. qui mutuam. s. nõ ideo. & quod ibi not. dicam. infrà, eod. l. post litem.

Satisdatio præstita præsente procuratore per dominum, quòd faciat rem esse integram quo ad reuocationem expressam.

Satisdatio quando faciat rem non esse integram quo ad reuocationem tacitam.

Mandatum non uidetur morte reuocatum, si procurator recipit instrumentum, in quo continetur satisdatio: prout hodie communiter ponitur.

Idefunctus. Satisdatio pro procuratore, præsente præstita facit vt mandatũ morte domini nõ finitur: secus si pro absente & ignorante. h. d. Oppo. q non cogatur præcisè: vt j. eo. l. non cogendum. s. Sabinus. Solu. vt l. filius. in fi. s. eod. Secundò opp. q mandatum finitur morte domini re integra, vt Inst. man. s. item si adhuc. sed hic est res integra: ergo &c. vt Instit. man. s. item si adhuc. sed hic propter satisdationẽ. Contra hoc est glo. j. l. proxi. vbi dicit q satisdatio non facit videri rem non esse integram. Et ibi glo. soluit, quod verum est quantum ad reuocationẽ expressam: secus quo ad tacitam, quæ fit per mortem: vt hic. Oppo. de l. si præcedente. j. mand. Solu. ibi satisdatum fuit pro absente, vel ipse procurator met satisdedit. Tria habes ergo videre. Primò
1 vtrum satisdatio faciat q procurator possit præcisè compelli. Quod dic vt l. filius. in fi. s. eod. † Secundò, vtrum satisdatio faciat rem nõ esse integram, quo ad reuocationem expressam? Et
2 dic q non, vt not. j. l. proxi. † Tertiò vtrum satisdatio faciat rem non esse integram quo ad reuocationem tacitam. Et tunc distingue, aut satisdedit procurator aut dominus. Et si dominus, aut procuratore consentiente: & tunc sic. Aut non: & tunc facit non
c esse integram: vt ex prædictis patet. No. ergo mirabiliter hanc
3 l. cum hodie in omni instrumento contineatur † satisdatio domini, secundũ formam dicti s. Insti. de satisd. q si dominus decedit postquam procurator recepit instrumentum, non videtur eius mandatum reuocatum, vt d. c. j. de procu. in Cle. Oppo. dicitur hic q si procurator est inscius, non cogitur defendere, tamen si pulatio committitur contra. s. l. proxi. Non soluo modo. Oppo. quando mandatum continet illud, quod dominus habet necesd se facere, non finitur morte: d vt l. fundi. s. j. de acquir. pos. sed dominus haberet necessario se defendere: ergo &c. Solu. non habebat necesse: quia poterat pati missionem in possessionem: vt latis. s. de ius voc. &c. Bar.

Procurator præstat tres cautiones, scilicet de rato, de iudicato soluendo, & de defendendo.

Procurator etiam pro quo dominus satisfecit iuxta formam s. sed hodie. Insti. de satisda. tenetur satisfiare de iudicio sisti.

Persona principalis potest cogi respondere positionibus.

Procurator an teneatur cauere, saltem nuda cautione. remissiuè.

Qui in communi. Procurator datus in duplicibus iudicijs, videt fungi partibus actoris & rei: ideo vtriusque satisdationem præstabit. h. d. Opp. quòd eoipso quòd est procurator actoris, cogitur defendere, vt j. eo. l. seruum. s. ait prætor. Glos. soluit notabiliter, q ibi defendit ex præcepto legis, non ex mandato hominis: & ideo si nolet defendere, patitur pœnã: quia non auditur agens. Hic verò cogeretur præcisè defendere, si esset satisdatum, secundùm prædicta. Quæro quid in aljs publicis iudicijs. glo. dicit idem.
1 † Quæro quæ sint istæ cautiones, quæ debent interponi. Cerè duæ, scilicet de rato ex parte actoris: & de iudicato soluendo ex parte rei. Addunt quidam tertiam, scilicet de defendendo vt l. seruum. s. ait prætor j. eod. quod glos. reprehendit: quia clausula de defendendo continetur sub clausula, iudicatum solui. Istud non est verum: quia cautio de defendendo, de qua loquitur. l. seruum. s. ait prætor. intelligitur de defendendo in causa reconuentionis: clausula verè defendendo, quæ continetur in stipulatione, iudicatum solui, intelligitur de defendendo in illa eadem causa, in qua factus est procurator. Vnde puto q debeat dici de triplici cautiõe. Ita etiam intelligebat do. Ia. But.
2 † Quærit gloss. vtrum cogatur satisdare e de iudicio sisti? Et dicit
e quod non postquàm est satisdatum iudicatum solui, sub qua continetur clausula de defendendo: quæ defensio non potest fieri, nisi sistatur in iudicio. vide gloss. Ista gloss. posset dicere verum, quando dominus in satisdatione iudicatum solui dedisset fideiussores extraneos. Sed si ipsemet fideiusit pro suo procuratore, in instrumento procuratorio secundùm formam Instit. de satisda. s. sed hodie. & §. sequen. tunc adhuc puto ipsum procuratorẽ cogendũ satisdare de iudicio sisti. Ipse eñ principalis cogeretur, si nõ possidẽt immobilia: vt l. sciendum. in prin. qui satisd. cog. Et modò per suã nudã promissionẽ actor nihil habet plus quã habebat primò: † & erit fortè necessaria ipsius rei principalis persona in iudicio ad respõdendũ positionibus & similibus. Vnde puto procuratorẽ cogendũ ad satisdãdum de iudicio sisti, vel ipsum dñm hoc firmare p aljos fideiussores, quã per se. Posset quæri, an q̃n dñs satisdat pro suo procuratore, procurator teneat saltẽ promittere nuda cautione.
4 De quo per † Cy. C. de satisd. l. j. & per Dyn. j. iudi. sol. sup rub. & ibi tetigi p Ia. de Are. ff. iud. sol. l. si ad defendendum. & ibi dixi.

a ¶Reuocari. Quid si procurator fecit impẽsas, vide Bald. in l. cũ dotem. s. eo autem tẽpore. fol. mat.

a ☞ Quo intelliguntur verba Bar. hic vi de oino Alex. consi. 3 clx vol. iij. circa fin. Anto. Alexan.

b ¶Post litem. Sed an post lit. cõtest. posit reuocari procurator rei defendentis sine mãdato, vide Bar. in l. si ante. in vj. colũ. j. iu. fol. Adde q iusta cã reuocationis, pcu- 4 ratoris etiã post lit. cõte. est si, procurator est præsens, & patia tur se reuocari. Ita decidit Bar. in l. j. C. de satisd. & p gl. in l. si a pcurator. C. e. Qui in, pcuratore in causa appellationis vide in l. dñs. & ibi Bald. C. de appella. Adde qualiter intelligatur q̃ per lit. cõte. pcurator est effectus dñs litis, Oldra. consi. cccxvij. 1

b ☞ Quæ sunt causæ reuocãdi, & an in reuocatiõe regrat solẽnitas iudiciorũ, vide Rom. sin. cccl xxj. 3 inci. u. sai. Quid aũt si esset, pcurator vel fideiussor cõstitutus ad tps, & finitũ esset tps lite adhuc pẽden te: an teneat, psequi, vide Bar. in l. ita autem. s. fin. de admini. 5 tuto. Anto. Alex.

↠P. PAV. P. b

b ¶Post litẽ. Not. primò q̃ sunt causæ reuocãdi, & an in reuocatiõe regrat solẽnitas iudiciorum, vide Roma. sing. cccl xxj. 2 Quid aũt si esset, pcurator vel fideiussor cõstitutus ad tps, & finitum esset tps lite adhuc pẽdente, vide Bar. in l. ita autem. s. fi. ff. de admini. tut.

↠POMATES.

c ¶Quæro. Vide Fel. c. exceptionẽ. iij. col. versi. tertiò intellige. de excep.

d ¶Quæro dicit. Facit qd no. Bar. in l. si añ. in fi. j. iud. sol. &, bal. in l. qd̃ qs. C. e. & qd dicit hic de hærede renocãte mãdatũ, vi de id qd̃ no. Bal. in l. id qd̃ pauperibus. in xj. col. de sacrosan. ecc cle.

↠POMATES.

d ¶Quæro dicit. Vide Old. cõsi. cxxx. co. ij.

e ¶Item si suspectus. Vi de no. in c. ex pte de- 3 cani. de rescrip. & in c. ij. de procura. in vj.

↠POMATES.

f ¶Aut affinitate. Vide Alex. cõsi. xix. co. iij. vol. iiij. & consil. xiij. col. vj. volu. j. & consi. x viij. col. ij. eo. vol. 4

↠P. PAV. P.

g ¶Mutari. Quid aũt si dñs compareat an acta sint nulla, vide Cepo. cautel. cxxxij. Paul. de Cast. latè in hac l.

☞ Quid autẽ si dominus cõpareat an acta sint nulla, vide Cepo. cautel. cxxxij. Anto. Alexan.

↠POMATES.

¶Quæro qualiter. Istud dictũ refert & reprobat Pan. i. c. pe. col. fi. de iud. Vidt tñ aliqd p Fel. c. ꝓcienta. colũ. iij. de testib. Alex. j. j. in princi. ff. ad Trebel.

¶Trãslatio. Sequit hic Ang. Bal. in l. j. in iij. col. in ver. quæro vtrũ ex libello. C. de sent. post Bar. ibi videt tenere istam glo. & Bal. hic.

¶Vno cõtextu. Ad hoc oino vide qd̃ signãter dixit Bald. in l. fi. de sen. ex bre. recit. & qd̃ no. aljs in l. j. de lib. & posthu. & qd̃ no. Bar. in l. ij. C. nesidetiur. do. den. & ibi dixi. Adde quod Cy. & Bal. in l. cum antea. C. de arbit. circa q snia lata die feriata in fauorẽ hoim nõ pot cõsensu partiũ cõualidari. qd repugnat no. Addequod no. Inn. in c. prudentiã. de offic. deleg. & no. in l. j. C. q pro sua iurisd. & in l. obseruãdũ. de offi. pcõs. qd ẽ verũ secũdũ Bal. etiã si à dicta snia fuerit appellatũ, & appellatio sit deserta. Add & vide do. Maria. in c. significasti. artic. vj. q. j. de foro competenti.

Post litem. Not. ex eo q dicit, in ciuitate manente: q procuratore † exbãnito videt reuocatũ mãdatũ. Facit
1 l. cũ quis. in prin. j. de sol. & l. si cùm Cornelius. in fi. eo. tit. † No. q post lit. conte. nõ potest reuocari, procurator, nisi causa congnita. Contra j. de iudi. l. iudicium soluitur. Glos. sol. aliud in iudice delegato, aliud in procu
2 ratore, in quo vertitur dãnum pecuniariũ, & quia aduersarius onerarẽ. Aduerte adhuc vult dicere glo. fortè, quia procuratori licet accipere salarium, nõ iudici delegato. Ista ratio nõ est vera: quia si, pcurator reuo careẽ sine sua culpa nõ perderet salariũ: vt l. j. §. diuus. j. de var. & extraor. cog. & j. loc. l. qui operas. Vnde nullũ dãnum pecuniarium eius vertitur. Item iudex põt accipere pecuniam, vt in authen. de iud. §. ne autem. Secunda ratio videtur vera: quia ita oneraret pars per mutationẽ iudicis, sicut per mutationẽ pcuratoris: vt l. si lõgius. in prin. de iudi. & de iure immuni. l. pe. Est ergo ratio secundũ Gul. quia procurator per litem contesta. efficitur dominus litis l. neque. C. de procurat. & l. nulla. & l. procuratoribus. eod. ti. † Quæro, c circa istud prin. quid in 3 causis, in quibus nõ fit cõtel. litis. Doc. in l. nihil. C. eod. intelligunt q tunc incipit esse dominus litis, quando incipit tractare de meritis causæ. quod est verum. Casus est in l. nulla. C. eod. in eo quod dicit causam egerit. Quocunque ergo modo causam egerit, seu tractare incœperit, dominus litis efficitur. † Quæro, an ex eo quòd procurator nonreperitur, possit transferri iudicium in dominum. Respond. sic, vt colligitur hic in tex. dum dicit, in ciuitate manente: vt j. e. l. vel exilio. & est simile in l. pe. C. ad Treb.

d Quæro, dicit d hic q ex causa potest reuo
5 care dominus, & hęres eius. † quid in procu g ratore, qui alium substituit, vtrũ possit suũ substitutum ex causa reuocare? Rñ. tex. est q non extra, eo. c. is qui. lib. vj. facit l. quod si fortè. §. j. de solu. Venio ad ver. in causæ.
6 no. glo. super verbo, ætas. † No. q propter h iuuentutem potest reuocari procurator: & sic non potest domino imputari cur ab initio talem constituit.

e **Item si suspectus.** e Quæro vtrum causa suspicionis i debeat probari. gl. q sic. quã vide vbicunq; enim lex dicit fiẽdum aliquid ex causa, illa causa est probanda.

1 ☞ *Affinis contra affinem non cogitur esse procurator, ad- uocatus, nec testis.*

Et q. non sit idoneus testis, adde Alex. cxxxij. col. pe. in v. k uolumine.

f **Aut affinitate.** f Not. † q affinis nõ
1 cogitur contra affinem esse procurator vel aduocatus. Item non cogitur esse testis contra eum. Tex. est in l. Iurisconsultus. in prin. j. de gradi.

1 ☞ *Procurator post litem contestatam cogitur præcisè peragere iudicium.*

2 *Dominus uel procurator nouus non potest interuenire post litem contestatam, & quando.*

3 *Processus nullus potest consensu partium uno momẽto ua- lidari: & quomodo.*

4 *Alius modus transferendi iudicium, q procurator cedat do minoius instantiæ*

5 *Actus fact. per dominum post litem contestatam quãdo ualeat.*

Procurator constitutus, á domino ex causa absentæ eo re- uerso, etiam lite contestata per procuratorem mãdatũ reuocatur.

6 *Si dominus citatur quando lis fuit contestata per procura torem ad audiendam sententiam, uel ad udendum iu- ramentum testium, & neuter comparet, nullum est* ☞ *od geritur.*

Mutari. g † No. q post lit. contest. procurator cogit̃ præcisè peragere iudicium quod apparet: quia non potest mutari, nisi ex causa cognita, & ipso postulante: vt hic dicitur in text. Quæro, qualiter h fiat ista mutatio, vel litis translatio. i Dicit gloss. nam omnia reiterari oportet. Signa gloss. quæ innuit † quòd dominus vel nouus procurator non potest interuenire in iudicio post lit. contesta. nisi omnia renouentur, & sic opus erit noua cõtestatione, & similibus: quod intelligit Guliel. omnia facienda esse vno cõ- texu. k hoc est interrogabitur dominus vel nouus procurator ita tu das libellum, sicut dedit primus, & admittis responsionem sicut admisit primus, & similia. Quod not. † & est vtile: qua si factus esset vnus processus inualidus, vt puta, quia tempore feriato, vel alia ratione, si partes essent in cõcordia, possent vno momento totum illum processum reficere. Et hoc satis in- nuit ista glossa dum dicit, omnia de nouo narrari. non dicit, de nouo fieri. † Aljus autem modus transferendi iudicium not. infrà eodem. lege, in causæ. §. si ex parte videlicet quòd procurator cedat domino ius instantiæ. Sed dic, si dominus vult habere ius instantiæ directum, & nomine suo, de nouo omnia debent nouari, vt hic: sed si vult habere ius instantiæ directum nomine alieno: tunc licet tanquam procurator in rem suam. Nam instantia potest fieri per cessionem: vt in glo. §. si ex parte.
5 & ita dixi in l. si ante acceptum. j. iudi. sol. † Quæro si dominus post litem contesta. venit, & facit in iudicio aliquem actũ, an ille actus valeat. videtur quòd non. Non enim potest in se reasumere iudicium, nisi causa cognita: quæ causæ cognitio nõ in-

V. plura. per. not̃ don ant̃ de padill. in l. sicx falsus. n 13. C de transact

a ¶ Absentiæ. Adde Bal. post Bar. in l. p curatoribus. C. eo. & Barto. in l. furioso. de re iudica.

a ☞ Vide Rom. cõsil. lxxvj. col. ij. vbi voluit q si dñs compareat simul cũ procuratore, videtur in dubio facere animo sistendi, non animo reuocãdi. Et ibi etiam q si procurator compareat scitẽte dño, cẽsetur mandatum restauratum. Ant. Ale.
↠ P. PAV. P.

b ¶ Videtur reuocat⁹. Vide Ro. cõsi. dccvj. colũ. ij. vbi voluit q si dñs cõpareat simul cum procuratore videtur in dubio facere animo sistendi, nõ animo reuocandi & ibi etiam q si postea procurator cõparet scitente domino censetur mandatum restaurandum.
↠ P. PAV. P.

c ¶ Non tamen videtur reuocatus procurator. Sequitur Ale. consi. lxj. vol. v. in ij. colum.
☞ POMATES.

d ¶ Sed & si aduersarius. Vide ad istum text. Alexã. in l. turpiã. in ij. notabi. ff. de leg. j. Fel. ij. c. dilecta. vij. col. de excep.

e ¶ Quæ omnia. ibi: not. qđ. Adde Ange. in l. vt vim. §. đ iust. & iur. & do. Abb. in c. cum te. de re iudi. And. Barb.

f ¶ Secundò no. Adde not. in l. j. §. de in ius vocan. Andr. Barba.
↠ P. PAV. P.

g ¶ Secũdò nota. Vide quæ scripsi in l. post legatum. §. his verò. ff. de his quib. vt indig. Item vide q̃ dicit Bar. in l. vxorem. §. j. ff. de fal. & ex hoc quòd quis ingerit se esse præsumptio contra eũ, sed est præsumptio iuris tantum, vt in l. scire oportet. §. fi. ff. de tuto. & cur. da. ab his vbi est tex. mirabilis, & loquuntur iura prædicta in tutore vel curatore se gerente. Adde ad secundum notabile prædictum Felꝰ. in c. in nomine dñi. col. viij. de testibus.

f ☞ Vide quæ scripsi in l. post legatum. §. his verò. ff. de his quibus vt indig. Itẽ vide quæ dicit Bar. in l. vxori. §. j. ff. de fal. q ex hoc q quis ingerit se, est præsumptio contra eum: sed est præsumptio iuris tantùm, vt in l. scire oportet. §. fin. ff. de tuto. & curato. da. ab his. Et loquuntur iura prædicta in tutore vel curatore se ingerente. Anto. Alex.

teruenit: ergo &c. vt l. cũ hi. §. si prætor. de transac. Et ideo pro huius declaratione dicas q quãdo procurator fuit datus à domino: quia oportebat ipsum dominũ absentari: tunc dño reuerso finitur mãdatum: licet post lit. conte. Videtur enim ab initio cum tali conditione procuratorem esse datum: vt l. qui mutuam. §. j. & quod ibi no. j. man. Facit gl. §. eo. l. vel hæreditas. Meritò tunc dñs põt interuenire. Quãdoq; procurator nõ fuit datus ex causa absentiæ,[a] sed à præsente fuit factus procurator: et tunc aut dominus superuenit in iudicio: nõ vt aliquẽ actum faciat, sed vt assistat ꝓcuratori suo: & non est dubium q procedit iudicium. nec procurator videtur reuocatus:[b] vt j. eo. l. Paulus respondit. Aut interuenit, & aliquem actum facit in sua persona: & tunc si quidem præsente procuratore, & aduersario ꝓpatiente, & valet iudicium non enim est necessaria causæ cognitio, nisi quando contradicit procurator vel aduersarius: vt hac l. mutari. & suprà eodem l. post litem. Quod intellige, nisi fuerit expressè dictũ, non animo reuocandi procuratorem. Vel interuenit dñs in aliquo actu, in quo habebat interuenire necesse & sic nõ videtur reuocare: arg. l. fideicõmissa. §. si rem. j. de leg. iij. & l. rem legatam. de alimentis leg. & est hodie expressum extra, de procu. si quem. libro sexto. Si verò interuenit absente procuratore, præsente tamen aduersario: vel præsente procuratore, absente tamen aduersario: tunc valet actus qui est celebratus: non tamen videtur reuocatus procurator:[c] quia nõ potest fieri, nisi causa cognita, quæ non interuenit nec interuenire potest aliquo eorũ absente. Et si tu dicis. Quo modo valet actus qui celebratur: quia non sunt renouata omnia, nec dominus instantiæ? Respondeo, procuratori quæritur ius instantiæ directum: domino quæritur ius instantiæ vtile: vt j. eodem. l. in causæ. §. fi. & ideo ex vigore illius vtilis iuris ꝓsequitur instantiam. Nec obstant istæ ll. quæ requirunt causæ cognitionẽ, quia verũ est quãtum ad reuocandũ procuratorẽ & ad transferendum iudiciũ in dominum, ita q procurator non possit se de cætero intromittere. Potest enim interesse rei: qa fortè procurator scit melius veritatem aliquorũ, quã scit dñs, specialiter de his q̃ gesta sunt in lite. arg. l. apud Celsum. §. q̃situ. de do. excep. & j. eo. l. si actor. & l. nõ solũ, in prin. sed q̃n remanet procurator, & dñs faciat aliquem actũ, nõ interest aduersariꝰ per dñm nõ fieri: qa adhuc poterit citari & cogi ꝓcurator ad illũ actũ quẽ melius nouit: ar. l. si actor. j. e. Ita intelligo istã materiã. Probo: dñs põt adesse liti, vt l. Paulus. j. e. Sed ille q adest liti, etiã si esset extraneus, põt testes ꝓducere & alios actus vtiles agere: vt l. si suspecta. ĩ prin. & ibi no. j. de inof. test. multò magis ergo dñs causæ. licet aũt post lit. cõtesta. dñs possit adesse si vult, & actus facere, vt dixi tñ inuitus nõ cõpellit: vt l. vltima. C. e. hoc nisi ex causa: vt d. l. vl. & ideo si citaret dñs ad † aliquẽ actũ, & nõ ꝓcurator, puta ad videndũ iuramẽtũ testiũ, vel publicationẽ, vel audiẽdũ sniam, & nõ cõparet dñs vel ꝓcurator, nulla esset snia: qa citatio non arctat dñm. Debuit em̃ citari ille q erat dñs instã

tiæ. Ita disputando determinauit do. Lamber. de Rampo. quod ego scripsi in l. furioso. j. de re iudi. Bar.

g ¶ Plane. Vide Alex. in l. q bona. §. si alienet. in vlti. colũ. ff. de dam. infec. Ias. in l. ij. in vlt. col. ff. de offic procura. cæsa. ponit in l. si procurator. per Cy. Bal. & alios vbi etiam latè Ias. ponit in vlti. col.
☞ POMATES.

h ¶ Sumptibus. Vide aliquas remissiones per Alexã. l. ĩ. ex toto. §. fin. in vlt. col. de leg. j. & vide Alexã. consil. cxxx. in fine. vol. ij.
¶ Planè. habere ratũ. Si promitto me ratũ habiturũ quicquid per procuratorem legitimè factum fuerit: & similiter constituo procuratorem cum hoc ꝙ non mihi obligari, nisi vtiliter contrahat: non valet, secundũ Bald. in rubr. C. de exce. in iij. col. & adde Bald. i. cũm mãdati. C. mãda. & in l. si procurator. in fi. C. eo. Adde Ro. consi. lx.

1 ☞ *Dicenti te commisisse aliquod crimen, licitè dicis, tu mentiris.*
2 *Testis qui se ingerit, est suspectus.*
3 *Iustè litigat, qui litigat causa conseruandi suum pudorem.*
4 *Pendente iudicio circa suspicionem procuratoris, an dominus interim possit causam agitare, & in se suscipere iudicium.*

Væ omnia.

d **Sed & si aduersarius.** [d] Suspectus est q se ĩgerit: & audiẽdus est q vult suũ pudorẽ purgare. h. d. † No. q̃ ei q dicit te cõmisisse aliquod crimẽ, licitè potes dicere tu mẽtiris. licet em̃ retorq̃re in aliũ: vt l. q cũ maior. §. si libertus. j. de bo. li. & l. si q̃s in graui. §. vtrũ. j. ad Syl. & §. de in ius voc. l. libertus à patrono. Secundò no. q ille, q se ingerit, est suspectus. & sic ꝓbat † q testis, q sponte vadit, & citatus, est suspectus. Facit C. de testi. l. iurisiurãdi. & not. per Ia. de Bel. in aut. de testib. §. si verò ignoti. In cõtrariũ facit l. post legatũ. §. pe. j. de his qb. vt indi. vbi distinguit in text. aut dixit testimoniũ ipõte, aut coactè. & ibi de hoc dixi. † Tertiò nota iustã esse causam litigãdi ob pudorẽ suum conseruandũ. Quæritur glo. vtrũ ĩterim donec pẽdet causa suspiciõis, talis ꝓcurator debeat agitare causam. Et determinat q nõ.
4 † Quærit glo. vtrũ ĩterim dñs agitare possit causam, & in eum trãsferre iudiciũ. Quæ videt determinare q nõ. Gul. de Cug. di dicit cõtrariũ. Cùm enim in omnẽ euentũ debeat in dñm iustã ferri: ergo frustra expectabit: vt l. aliquãdo. j. ad Velleia. Sunt tamen alij tres casus, per quos procurator põt reuocari: qui ponuntur j. proxi. in text. & in illis supersedebitur in litẽ, donec causa examinetur: vel dabitur quidam tertius procurator, de volũtate vtriusque, vel de iussu iudicis: arg. l. iure nostro. j. de testa. tut. secundùm Guliel.

1 ☞ *Quem esse procuratorem in re sua testibus probari potest, licet instrumentum dicat simpliciter ipsum esse procuratorem.*
2 *Procurator licitè retinet instrumenta litis, donec sibi satisfiat de sumptibus.*
3 *Inconstantia recusatur.*
Si in instrumento dicatur, promitto me ratum habiturum quicquid per procuratorem meum legitimè factum fuerit, non videtur legitima ratificatio.

g **Plane.** [g] Si dicat in rem suam se constitutum, vel velle retentionẽ vti, seu in totum reuocari, audiendus est procurator reuocationẽ recusans. h. d. cum l. seq. vsque ad §. fi ex parte.
1 † Nota quòd licet instrumentum innuat quem esse simplicem procuratorem: tamen potest probari per testes quòd est procurator in rem suam. Item nota quòd procurator licitè potest retinere instrumẽta † & acta litis, donec sibi satisfiat de sumptibus.[h]
h † Item no. quòd incõstantia potest reprobari. Concordantiæ sunt in glo. Dic vt per Dy. in c. quod semel placuit. de regu. iur. lib. vj. Facit in arg. quòd si in instrumento contineatur, promitto me habere ratum † quicquid per procuratorem meum legitimè factum fuerit vel aliquid aliud continens taxationem, quòd non videatur legitima ratificatio: quia vel in totum debet reprobare, vel approbare. Tangitur per glo. in capit. j. de procurato. in Clementi. in glos. ij. Vltimò not. glos. super verbo, prætor. quòd ista causæ cognitio fiet per iudicis officium mercenarium ab ue libello, de qua loquitur hæc l. & l. post litem. §. eo.

In causæ.

1 ☞ *Translatio iudicij ante litem contestatam potest sola domini uoluntate fieri.*
2 *Cessio inter absentes potest fieri in his casibus, in quibus contractus per aliquem fit, per quem cessio fieri potest inter absentes.*

Si ex parte. Stipulatio iudicatum solui, committitur siue à domino in procuratorẽ: vel econuerso, in aliũ ꝓcuratorẽ iudicium transferatur: & in iudicio per procuratorem quæritur domino vtilis actio. h. d. Opp. quòd tali facta mutatione

↠ P. PAV. P.

a ¶ Speciale est in iudicijs. Pro declaratione istius regu. vide Alex. ĩ. l. si possessio quoque. §. & si possessio. in iij. co. de acquir. pos.

b ¶ Translatio. Et quo vtilis vt directa trãseat in dominũ, vide Bart. q plenè declarat in l. j. in ij. col. C. de senten.
☞ POMATES.

c ¶ Sed quæro. Vide Ro. cõsi. lxxxvj. co. iij. per totum.

d ¶ Fieri inter absent. An cessio possit fieri inter absentes, vide Bart. in l. si eũ hominem. j. de fideiuss. Adde quod Bald. in c. j. de benef. fra. dicit no. ad q. de eo q pro misit iura cedere sub pœna, & ille est absens: & nõ incidit in pœnã: qa sine culpa nõ deber puniri. Dicit tñ gl. hic q cessio põt fieri absenti per nũcii vel epistolam sicut mãdatũ: vt fiet in manib⁹ tabelliõis recipientis note eius, secũdũ Hostiẽ. extra de pigno. c. significante. in nouella. Bal. in d. cap. j. & ibi dicit q qui cedit actiones, nõ dicitur soluere. Alle. glos. not. in l. legaui. in fin. glos. magnæ de libe. lega. vbi non dicitur satisfactum illi, cui iura sunt cessa. Et q possit fieri cessio absenti, tenet etiã Bal. p glos. sing. hic in l. pe. in pe. col. de acti. & obli. & in l. acceptam. in xij. q. C. de vsu. & lati⁹ i l. per diuersas. in xiij. q. C. man. in l. ex legato. C. de leg. Ioan. And. in Spec. de cess. actio. §. fi. in princip. in additio. quæ incipit, & Petr. de Ceruotis. Adde q cessio non possit fieri absenti, Roma. consilio lxxxvj.

e ¶ Si procurator. Falsit in causa singu. secundùm Angel. in l. actoris. j. eodem. Vide Barto. in l. hoc iure. ff. de solu. & vide casum singu. in l. filiæ: eod. titu. Andre. Barba.

f ¶ Specialiter sit iunctum. Ad hoc vide quod dixit Bart. ibi per id quod habetur in l. apud Celsum. §. si mandaui. de doli except. & quæ no. Barto. in l. Procurator in rem suam. j. eod. & in l. hoc iure. j. de solu. in fin. legis. Adde q istum vltimum huius literæ terminũ limitãt quidã nisi talis procurator rei faceret vel ꝓmitteret iudicatum solui consentiente dño: qa tũc obligaret dominũ ex iudicio: licet nõ ex contractu: qa patiẽtia h ẽt vim mandati. c. ex parte. de rescrip. & qđ not. in l. qui mutuã. §. nõ ideo. j. mãd. qđ tñ est verũ, si defensor veniebat cũ mãdato: secus si sinit vt no. in l. solutũ. & in l. vendit. ff. de iudi.
¶ Si actor. Per istũ text. & si miles decidit Bar. & Dyn. qõnem not. de qua per Ro. in l. si. §. fi. j. de appel. per istum tex. & an habeat locũ cessionario agẽre, vide per Guid. de Suza. in l. si procurator. C. eodem.
¶ Not istam l. cum glos. Et pro glo. ista vide Bald. in l. ex legato. C. de leg. & in l. pe. §. cũ autẽ. C. ad Trebel. & in c. j. de benefi. fra. & in l. p diuersas. C. mã. & in l. j. C. de acti. & obli. & in rubri. extra de lit. contesta. remissi. ad Bar. in d. l. per diuersas. Andr. Barba. Pro concordia. Aduerte si iudex vult quòd aliquis ex litigantibus compareat personaliter, responsurus positionibus, vel similibus, audiẽtia potest denegari ꝓcuratori, quasi dominus sit legalior, et melius instructꝰ bar. in l. fi. C. de procura. contrarius tñ alle. in hac l. si actor. Sol. in hac l. si actor. loquit Barto. q̃n quis venit ad defendẽdum, non simpliciter vt procurator sed tanquam ꝓ iure suo. quod dicit menti commendandum. secus si simpliciter. & ita loquit in d. l. fi. Adde ad no. in c. j. de cõsue. in vj. per Io. An. in glo. Aliter dici potest quia si ꝓcurator specialiter ad sic respondendũ informatus, & missus à domino. & ita procedat secũda opinio alias ꝓcedat prima d. l. fina. Ita Barto. in l. qui bona. §. qui alienauit. ff. de dam. infect. In criminalibus autem vide Bartol. & doc. in l. ij. §. defendi. ff. ex quib. cau. in possessi. caetur.

mutatione extinguat̃ stipulatio: vt l. si ante acceptũ. iud. sol. Gl. sol. sed dic vt in ea. Ad fi. oppo. & videt q per liberã personã actio nõ quærat̃: vt l. possessio. §. & si possessio. de de acq. pos. Solu. spãle est in iudicijs. [a] Sunt & alia spãlia, quæ ponũtur Inst. de Inu. stipu. §. si quis alij. Dixi plenè in l. stipatio ista §. si quis insulã. j. de verb. oblig. † Venio ad ver. trãsferri. quæro qũo ista trãslatio [b] fiet, & qualiter gl. dicit q ante lit. conte. sola domini voluntate post lit. contesta. oportet q ꝓcurator cedat ius instãtiæ. vide glo. & no. Aliũ modũ trãsferẽdi habuistis. §. c. l. mutari. & ibi dixi. † Sed quæro [c] vtrũ ista cessio possit fieri inter absentes[d]? Glo. q sic sicut quælibet ꝓcuratio: aliud in delegatione: vt C. de noua. l. j. Istud q dicit de cessione intelligas verũ q̃n cõstituit ꝓcuratorẽ in rem suam, & sic actiones mãdentur. Sed ad hoc vt fiat cessio, per quã transeunt vtiles, secũdum ea quæ no. in l. vlt. C. q̃n fiscus vel pri. & l. j. de act. & obli. nõ est verũ simpliciter q põt fieri inter absentes. Nam in cessione requiritur causa vt l. per diuersas. & l. ab Anastasio. C. man. Et ideo est videndum vtrum contractus, per quem fit cessio, sit talis, qui possit celebrari inter absentes, vt emptio et venditio: & tũc etiam cessio possit fieri inter absentes. & erit necesse semper interuenire nunciũ, vel epistolam: vt l. consentiu. j. de act. & obli.

1 ☞ *In iudicialibus quæritur domino per procuratorem utilis actio.*
2 *Procurator constitutus ad agendum, non potest executionẽ sententiæ petere: nisi procura. generalis ad lites præsentes, & futuras.*
Ratio quare domino per procuratorem quæritur, & dominus non obligatur.

I procurator. [e] Ex stipulatione pro curatoris, & ex snia ꝓ eo lata dño cõpetit vtilis actio: & simplex ꝓcurator nõ põt agere iudicati. h. d. Itẽ ꝓcurator defensoris ꝓ missio dño nõ præiudicat. h. d. & est no. ista lex. † No. ex prin. huius l. q ĩ iudicialibus quærit̃ per ꝓcuratorem dñ o vtilis actio, vt dixi in l. proxima.
2 † Secundò no. q ꝓcurator datus ad agendum, nõ põt agere iudicati: nec põt petere executionẽ sentẽtiæ, nisi ei hoc specialiter sic iniunctũ[f] & mandatũ, vel sit ꝓcurator in rem suã, vt hic apparet. Ratio est, qa snia lata finitũ est mandatũ sibi factũ ad agẽdũ. & agere iudicati, vel petere executionẽ, est noualis, ad quã nõ habet mãdatũ. Et ideo si esset ꝓcurator gñalis ad lites ꝓsentes et ad futuras, bñ posset petere executionẽ ex virtute mãdati gñalis, nõ ex virtute iuris directò sibi quæsiti per snĩam latã pro eo. Hoc plenè dixi in l. hoc iure. j. de sol. Contra p di cta facit iste tex. q dicit me inuito, &c. quasi possit agere, nisi dñs cõtradicat. Sol. expone, me inuito, hoc est, me nolẽte: vt patet ex inferioribus. Et similis expositio fit §. l. proxi. ver. cæterũ. † Venio ad ver. per cõtrariũ: & quæro quæ sit ratio q per procura. quæritur dño: nõ aũt dñs obligat̃. Rñ. qa si ꝓcurator promittit iudi. solui, facit id quod dñs facere nõ tenebat̃: quia nemo suo noĩe cõuẽtus cogitur satisdare: vt Instit. de satisd. §. sed hodie. Secundũ hoc oportet q ista lex intelligatur in ꝓcuratore ꝓmittente cũ cõuenie batur alia actione quã reali: nam in reali co

gebatur satisdare de iure antiquo: vt l. si eũ hominẽ. j. de fideiuss. & ibi per Dyn. & per gl. in l. Iulianus. §. qui satisd. cog. & tex. in d. §. sed hodie. qui facit mentionẽ de iure antiquo. Digestorũ, nõ de iure antiquissimo, secundũ verã opi. Item hoc intellige quãdo procurator non habuit mandatũ ad satisdandũ aliàs dñs tenereꝫ sicuti ex cõtractu institoris, vt j. de insti. per totũ facit l. Iulianus. §. si procu. de acti. empt. Vltimò videt q ratio[g] posita in fi. l. nõ sit bona, vt gl. dicit. Tu dic q põt esse bona ratio sic formãdo eam: q̃n dñs cõuenitur iudicati, tunc nõ tenetur ex stipulatione, vt in ꝓcuratore dictũ est: multo minus hic poterit cõueniri ex stipulatione quando nec iudicati poterit conueniri.

1 ☞ *Contra defendentem alium pro suo interesse, & iure, non potest conuentus opponere quòd persona domini sit legalior.*
2 *Quando contra defendentem alium in iudicio posit opponi quòd persona domini est legalior, & ista disputatio admittenda.*
3 *Quando dominus scit melius ueritatem quàm procurator, tunc dominus cogitur ut legalior compareat.*
4 *Alleganti aliquem legaliorem pro eius fundamento, incumbit onus probandi.*
5 *Quem esse legaliorem altero qualiter probetur remissiuè.*

g **Iactor.** [h] Ista est bona & nouella lex & breuiter hoc intẽdit. Potest q̃s eligere dñm potius quàm procuratorẽ in rẽ suam si eũ putat legaliorẽ. h. d. Quæro exempla huius l. primò ponit exẽpla per l. de illo. de noxa. & de peri. hæred. l. etiã. §. si quis dolo. Aliàs est sub l. nec vllã. & de istis exẽplis nihil dicit gl. sed trãsit ad aliã positionẽ: & ponit casum in eo, q cõuẽtus vẽdidit cã mutã di iudiciũ, vt in glo. Istã lect. gloi. reprobat: quia in lege illa non venit vt procurator in rem suam, sed vt dñs. Ista eadẽ resp̃sio cõgruit exẽplis positis in legibus allegatis in prin. glo. No. istam l. cum gl.[h] q in casibus, in quibus aliquid venit ad defendendum
1 † aliũ ꝓ suo iure, & suo interesse, nõ ex mãdato quod habet à cõuẽto, nõ põt ei opponi q dñs est legalior: nec habet locũ distinctio. huius legis, vt in oĩbus exẽplis §. positis. qđ bñ no. Secũdò ponit gl. casum in emptore hereditatis, vbi licet creditori cõueni re eũ vel hæredẽ. Istud reprobat gl. quia nõ põt hæres cõuenire emptorẽ nisi sponte velit: vt l. ij. C. de hære. vel acti. ven. postea sustinet q imò possem eum cõuenire, per l. si quis in rem. j. eo. licet non principaliter. Finaliter glo. istã damnat: qa etiã recõueniri nõ potest, cum sit procurator in rem suam, ex causa non lucratiua: vt l. si quis in rẽ suã. j. eo. Hug. in apparatu suo, & d. Ia. Bu. post eum tenent istã opi. & dicebant q hic emptor sponte se offerebat ad defensionem: tñ actor põt, si vult, potius hęredẽ, eligere quã ipsum, licet sit procurator in rem suam, & est optima. Tertio modo ponit glossa. casum vt in glos. ista est etiam bona lectu. sed lectu. præcedens melior. Pone ergo casum simpliciter. Cum cõuenirem aliquem, venit aliquis ad eum defendendum tanquam procurator in rem suam, volens quòd ad eum spectet commodum vel incommodum. Certè si actor vult, potest potius eligere dominum, quàm ipsum procuratorem, vt hic. Oppo. glos. ergo secundũ hoc nihil refert facere procur. in rem suam. Solu. imò: quia hæc lex debet intelligi quando persona dñi est legalior, aliter non, vnde super hoc diiputabitur: arg. l. vlti. C. eodem. & iste est intellectus glossæ. Contra istam l. est l. prima suprà eodem. §. vsus. vbi qui non vult per se defendere potest per procu

a ¶ Legalior persona. Sed quid si dominus compareat per procuratorem minus legitimum, an videatur contumax, vide Bart. in l.ij.§.defen. ex quib. cau. in poss. ea. & per ea quæ dicuntur dicebat Bal. in l.j. de sen. qđ licet procu. posuit esse infamis.§.fin. Instit. de excc. tamen aduersarius nō pōt cogi respondere eius positionibus: quia principalis persona est legalior quā procurator q non est bonæ famæ.

b ¶ Vt veniat principalis. Et alle. Cy. gl. l. procuratore in rem suam dato j.eo. vide tamen Bal. et Raph. a hic concordantes cū Barto. & vide glos. not. & quod ibi habetur in l. solutus. alias est in l. solem⁹. j. de iudi. & probatur in l. Stichū aut pamphilū. in fi. de noua. & quod habetur in l. sed et si lege. s. item si rem distraxit. de pe. hære.

c ¶ Vnū libellum. An plures possint vno libello cōuenirī: & an plures possint vnum vno libello conuenire. Ro. cōuenire. Ro. consi. ccl.

3 ↦ P. PAV. P.

d ¶ Iulianus. Quid autē si producātur duo instrumenta procuratorum eodem die confecta & non appareat quod pri⁹ cōfectum sit. vide Ro. sing. cclxiij. incip. tu habes. vbi concludit post multa qđ ista mutuo se cōfundūt. Item quod iste text. nō procedat cūm primus procurator est specialis secūdus est generalis vide Cre. sing. cx. aliās cv.

d ¶ Iulianus. sed pone q non apparet quis primò vel secundò fuerit constitutus: vtrum se confundant: Dic q sic. glo. est sin. in c. si quis iusto. de elec. in vj. Et ita fuit decisum Romæ vt refert Ioā. in suis no. & fallit in casu sing. in l. quoniam Augerio. C. de conue. fisc. de. lib. x. secūdū Bal. in l. ij. C. ne fis. vel priua. And. Barb.

d ¶ Iulianus. Limita hanc l. per l. quoniā Augerio. aliàs est l. qđ Augerio. de conue. fisc. debito. libr. x. secūdū Bal. l. ij. i iij. col. C. qñ fis. vel pri. b

4 parte actoris. †Quæro, actor dicit dominū legaliorem, procurator in rem suam dicit se legaliorem: cui incumbit onus probandi? Glo. vlti. tetigit, & non soluit. Rñd. ei qui allegat aliquē esse legaliarē ad fundandā intētionē vel exceptionē suā, incūbit probatio: vt j. de pba. l. ei qui. & §. qui satisf. cogā. l. si verò. §. qui p rei.

5 & ibi glo. †Sed qualiter probabitur vnum esse legaliorē altero? ratorem. Itē cōtra l. istā est: quia inuitū potest quis defendere et liberare in iudicio: vt j. ti. ij. l. soluēdo. & de solu. l. solutionē. † Ad horū declarationem dicas q qñ quis venit ad defendendū aliū tanq̄ defensor animo nouandi, & reum principalem liberādi, & actor eum admittit: tunc postq̄ est admissus, nō pōt eū eligere: quia iā liberatus est. d. l. soluendo. & d. l. solutionē. Aut eū non vult admittere: & nō cogitur quis talē isto modo admittere: vt l. si mandato. §. j. j. man. & no. per doc. C. vbi in rē actio. l. j. in j. q. licet cōtrariū dicat glo. in l. liberto. in fi. j. de neg. gest. & ibi dicā. tangitur in l. non solū. in prin. j. eo. Aut venit ad defendendū eū tanq̄ procurator in rem suam, non vt principalis. Et alle. Cy. gl. l. procuratore in rem suam dato j. eo. vide tamen Bal. et Raph. a hic concordantes cū Barto. & vide glos. not. & quod ibi habetur in l. solutus. aliās est in l. solem⁹. j. de iudi. & probatur in l. Stichū aut pamphilū. in fi. de noua. & quod habetur in l. sed et si lege. s. item si rem distraxit. de pe. hære.

c ¶ Vnū libellum. An plures possint vno libello cōuenirī: & an plures possint vnum vno libello conuenire. Ro. cōuenire. Ro. consi. ccl.

3 ↦ P. PAV. P.

d ¶ Iulianus. Quid autē si producātur duo instrumenta procuratorum eodem die confecta & non appareat quod pri⁹ cōfectum sit. vide Ro. sing. cclxiij. incip. tu habes. vbi concludit post multa qđ ista mutuo se cōfundūt. Item quod iste text. nō procedat cūm primus procurator est specialis secūdus est generalis vide Cre. sing. cx. aliās cv.

d ¶ Iulianus. sed pone q non apparet quis primò vel secundò fuerit constitutus: vtrum se confundant: Dic q sic. glo. est sin. in c. si quis iusto. de elec. in vj. Et ita fuit decisum Romæ vt refert Ioā. in suis no. & fallit in casu sing. in l. quoniam Augerio. C. de conue. fisc. de. lib. x. secūdū Bal. in l. ij. C. ne fis. vel priua. And. Barb.

d ¶ Iulianus. Limita hanc l. per l. quoniā Augerio. aliās est l. qđ Augerio. de conue. fisc. debito. libr. x. secūdū Bal. l. ij. i iij. col. C. qñ fis. vel pri. b

4 parte actoris. †Quæro, actor dicit dominū legaliorem, procurator in rem suam dicit se legaliorem: cui incumbit onus probandi? Glo. vlti. tetigit, & non soluit. Rñd. ei qui allegat aliquē esse legaliarē ad fundandā intētionē vel exceptionē suā, incūbit probatio: vt j. de pba. l. ei qui. & §. qui satisf. cogā. l. si verò. §. qui p rei.

5 & ibi glo. †Sed qualiter probabitur vnum esse legaliorē altero? glo. in l. fi. C. eo. videtur dicere q ille quantum ad hoc videt idoneior, qui melius veritatem nouit. Sed illa glos. procedit in procuratore simplici, qui semper tenetur facere comparere principalem in his in quibus melius nouit veritatem: cum ipse de calumnia iurat: sed in procuratore in rem suam non procedit. Debet ergo probari q persona domini sit legalior, persona procuratoris in rem suam sit dutior, ex causis quę ponuntur in l. j. in fi. & l. seq. de ali. iu. mu. cau. facta.

Actoris. Hic ponitur casus vnus specialis, in quo procurator potest agere iudicati.

1 ☞ *Procurator condemnatur nomine procuratorio.*
2 *Exceptio non fit in procuratorem, nisi succedat domino.*
3 *Procurator interueniens etiam post litem contestatam condemnatur.*
4 *Procurator tenetur actione iudicati directa, licet non efficaciter. & per successionem efficitur efficax.*

Si quis. Si procurator succedat condemnato, in eū fit executio, & pro portione hæreditaria re

1 petet à cohæredibus. h. d. †No. modum condēnādi procuratorem, s. condemno te procuratorio nomine Titij. vt hic in prin. Quod intellige quando effectus cōdemna-

2 tionis hoc patitur: aliàs secus vt no. in l. nihil. C. eo. †Secundò no. q in procuratorem non fit executio, nisi succedat dño. Vi-

3 debis in l. Plautius. j. eo. †Tertiò no. q procurator interueniēs post lit. contesta. condemnatur: vt hic colligit glo. dixi in l. furti. §. si quis alieno. §. titu. j. Oppo. q non possit agi mandati: quia mandatum est nocte finitum. Sol. glossam teneas primam: quia

4 mandatum fuit à defuncto: vt tex. innuit expresse. †Quæro, qñ fit executio in procuratore: vtrū fiat tanquā in hæredē dñi, an vigore directæ actionis qua tenebatur. Glo. dicit etiā vigore directę pōt fieri. Ita dicit gl. ij. super ver. recusabit. Veritas ergo est q procurator tenetur actione iudiciali directa, licet non efficaciter: quæ tñ efficit efficax per successionē, vt hic, & in §. aditio. allegato in glo. Item habet directam actionē, iudicati licet ineffi cacem, vt §. eo. l. si procurator.

Vnus. No. q si plures habent vnā rem, omnes possunt dare vnum libellum, vel conueniri vno libello quod apparet hic dū dicit, vnius litis. Facit ad hoc l. supra iter. §. Calsius. & quod ibi dixi. j. de aqua plu. ar. Pro hoc j. de iud. l. non idcirco. & de re iudi. l. de vnoquoq. Secundò no. q quilibet pōt dare suum procuratorē. Ad hoc oppo. j. iud. sol. l. iam tamen. §. si tamē plures. Glo. soluit, ex qua no. semper aduertendum esse vtrū causa ex qua agitur, habuit initium in vna persona, an in pluribus, vt in primo requiratur vnus procurator: in secundo plures. & loquitur iste §.

1 ☞ *Procurator primus lite contestata q. non uidetur reuocatus per constitutionem secundi.*
2 *Curator ad lites eodem modo reuocatur prout reuocatur procurator.*
3 *Maritus potest dari curator uxori ad litem.*

Iulianus. ᵈPer constitutionem secundi procuratoris videtur reuocari primus. hoc dicit. Oppo. de testa.

tut. l. si à patre. Solu. gloss. & bene. dic vt ibi. Secundò oppo. j. de tut. l. cum semel. Gloss. sol. primò aliud in procuratore: vt ibi. aliud in curatore: vt hic. Secundò soluit quòd idem sit in procu ratore & curatore ad litem: quia post lit. contesta. non potest reuocari procurator sine causæ cognitione: vt in l. post litem. §. eo. sic nec curator ad litem, vt l. contraria. & istam tenet Dy. ibi. Ex hac solu. no. duo. Primò quòd iste §. loquitur in procuratore facto ad extraiudicialia, vel ad iudicialia ante lit. contest. Nam lit.

1 †contesta. non videtur reuocatus per constitutionem secundi: quia hoc non potest fieri: vt suprà sine causæ cognitione. Secun

2 dò not. †eodem modo reuocari curatorem ad litem, prout reuocatur †procurator: quod est not. Nam curator simpliciter datus non potest reuocari, nec alius sibi adiungi nisi causa cognita: vt l. curatorem. C. qui dare tut. poss. & sic differt à procuratore. Secus in procuratore ad litem ante litem contestatam: vt hic vide

3 tur. Item facit †quòd licet maritus non possit esse curator vxoris, vt C. qui dari tuto. possunt maritus tamen poterit dari ad litem, sicut potest esse procurator. quod dicvt ibi per doctores.

1 ☞ *Clausula q. non sit melior conditio occupantis.*
2 *Officium procuratoris dicitur occupari per litem contest.*
3 *Si sunt constituti plures procuratores, nec fuit dictum insolidum. quando quilibet admittatur pro parte.*

4 *Si ex duobus procuratoribus constitutus unus confitetur, alius negat, quid agendum. remissiue.*

a **Luribus.** ᵃPer istam l. apponitur in instrumētis

1 ista clausula †q non sit melior cōditio occupantis, & quod per vnum cœptū fuerit alius possit prosequi, & finire de quo habemus hodie expressum

b in c. si duo. ᵇ de procu. lib. vj. †Quærit glo. quomodo dicitur

2 occupari. Respond. q per lit. contesta. hoc innuit text. dum dicit petijt. quod importat contesta. lit. vt l. amplius. j. rem ratam habe.

Contra hoc oppo. de l. si quis à multis. j. de noxa. Glos. nō solu. it. Dic, hic tractatur de præoccupatione officij: ibi de alio præ-

3 iudicio generando: vt no. per Dy. de leg. j. l. si pluribus. †Quæ-

c ro, quid si dedi' plures procuratores, nec fuit dictum insolidum. Dicit glos. q quilibet admittetur pro parte. Et est expressum in d. c. si duo. de procura. lib. vj. Contra hoc facit l. creditor. §. duobus. j. manda. glo. dicit q ibi fuit dictum insolidum. Tu dic quā-

do mandatur vnum, vel plura negotia particularia: tunc nō intelligitur insolidum, nisi dicatur: vt hac glos. & d. c. si duo. Sed si mandatur negotium vniuersale: tunc secus vt d. l. j. §. si plures. de

4 exer. & ibi dixi. ita potest intelligi d. §. duobus. pro hoc j. de cur.

d bo. dā. l. pe. †Quæro quid si dati sunt duo procuratores & vnus confitetur, & alius negat? ᵈ Dic vt de hoc per Innocen. extra de procurato. c. in nostra. in j. gloss. & per Dyn. in l. consilio in fin. de cur. fur. Et vide circa hāc l. d. c. si duo. vbi hæc lex, & eius materia declaratur.

Seruum quoque. Seruus & filiusfamil. possunt constituere pro curatorem in his quæ ipsi facere possunt. h. d.

1 ☞ *In crimine publici iudicij, ubi imponitur alia pœna quàm pecuniaria, an possit interuenire procurator: put ea quando imponitur pœna relegationis.*
2 *In pœnis arbitrarijs illud est certum quod est usitatum.*
3 *Vbicunque potest contra absentem procedi, quilibet etiam sine mandato admittitur ad ostendendum eius innocentiam. & nu. 5.*
4 *Iudex ex officio debet perquirere de innocentia inquisiti.*
6 *Cautela contra iudices qui petunt principalem tanquam melius instructum. arbitrarium est iudici, an faciat comparere principalem.*
7 *Quòd quis admittatur ad excusandum absentem prodest. quòd processus factus est nullus.*

e **Publice.** Iste §. summat seipsum, & diuiditur per gloss. in tres partes, vt in ea patet. Opp. ad crimen ᵉ pu blici iudicij frustra interuenit procurator: vt l. pe. §. ad crimē. de publi. iudi. Solu. ille §. loquitur quando ex crimine venit impo nenda pœna capitalis, vel alia vsque ad relegationem exclusiuè.

Sed quando imponitur pœna minor, potest interuenire procurator, vt hic, & l. j. an per alium causa appellia. Nec obstat hic dum dicit: nam & in capitalibus, &c. quia intelligitur quòd veniebat ad allegandas causas absentiæ, nō causas causæ. Et iste §. diuiditur in tres partes, & loquitur in tribus diuersis casibus, vt in gloss. quæ est clara. Istam lect. reprehendit Iacob. de Raue. Pet. eum sequebatur Mar. Sil. & Cyn. in l. reos. C. de accusa. di-

1 cunt simpliciter † quòd ad crimen publici iudicij, quæcunque pœna imponatur alia quàm pecuniaria, non potest interuenire procurator. & hoc probant primò per §. ad crimen. qui loquitur simpliciter. Secundò per l. j. an per alium causa appella. vbi dicitur quòd potest interuenire procurator, vbi ingeritur pœna mortis, vel alia vsque ad relegationem. Nam nisi sic intelligeres quod dictio vsq, ponatur inclusiuè, litera malè staret: quia cùm dicit morte, comprehendit damnationem in metallum, & deportationem: vt l. sed & si quis. §. rei capitali. suprà si quis cautio. Sed ad hoc respond. docto. nostri quòd dictio mortis, strictè intelligitur, sicut in l. transigere. C. de trā sactio. Tertiò probatur per l. fina. C. de iniur. vbi speciale est in illustribus personis: ergo in contrarium est ius commune. Sed ad illam respondebat Guliel. de Cug. quia illud quod dicit glo. vbi imponitur pœna relegationis, vel minor: intelligitur de quacunque pœna priuata. Secus si imponatur, vel imponi possit pœna afflictiua: vt

2 ictus fictum, vel similis. Item probatur per l. secunda. C. eodem. ibi, cùm rem pecuniariam esse dicas, &c. Secus ergo vbi non est causa seu pœna pecuniaria. sed certè quod ibi deficit, suppletur per alias leges. Ad istum §. respondet Iacob. de Raue. & eius sequaces, quòd loquitur textus in vno casu, scilicet in eo qui venit ad allegandas causas absentiæ. sed ista lec. non est vera quod

a ↦ P. PAV. P. ¶ Pluribus ista clausula nullā habet vim aduersario cōtradicēte vel absente. dictū est Io. And. in nouel. in c. In noīe dñi. extra de testi. Ro. sin. cclxiv. inci. cōstituunt duo, procuratores in solidū, licet vno præoccupāte alius nō admittat. c. si duo. de procu. in vj. Si tñ alius, præcedat, & sibi nō opponatur valet, præsus secūdū Io. And. in d. c. si duo. sequit Are. in d. l. si pluribus. ff. de leg. j. m. iij. co in prin. vbi etiā alia habes & quare regrat litis contest. in procuratore ad inducendum præoccupationem, secus in iudice.

b ¶ Si duo. Ad intellectum d. c. si duo. vide Bal. & d. Io. in l. si ita de iniu. test. in l. fi. & Bart. in l. iij. in fin. & quod ibi dixi. j. iudi. sol. & adde tñ no. q si datū est vni gñale mandatū, postea dē spāle alteri, q hoc nō derogat primo, sed īportat ordinē, vt si nō fiat p habētē spāle mādatū, fiat diligētia h abētis generale. Tex. est no. & ibi gl. in l. qñ Augerio, q aliàs est l. quod Augerio. de cōue. fis. debi. li. x. & Bal. in l. ij. C. qñ fis. vel pri. i iij. col. & vide Bal. in l. si qñ. in v iij. qō. C. de testi. q si duo sunt cō stituti cū clausula, q nō sit melior conditio occupantis, & vnus sit lit. contesta. vtrū alt⁹ possit citari. vbi allegat Ioan. An. in c. In noīe dñi. de testi.

¶ Quæro quid si dedi. Quid si nō ponit dicitu insolidū, sed æqpollēs? Dic q idē, secūdū do. Io. in d. c. si duo. & ibi p Mod. arg. c. cū in plures. de of. dele. in vj. Et qđ si nō apponitur dictio qlibet: qa dicit, cōtra tuo, procuratores insolidū, nec dixit, quēlibet: dic q idē casus ē no. in d. c. si duo. secūdum Do. de Ro. i an tiqs decī. ccxcvj. q si dati sint duo, pcu. an diuersis instrumētis. Ioā. An. in addi. in §. alleg. in glo. in d. c. si duo. ver. itē quod licet. cōcludit q si non est facta reseruatio, nullā admittit. ar. di cti §. duob⁹. de reser. in vj. & facit de pdu cēte secūdū testm. & vide do. Pet. in d. c. si duo. vbi etiā recitat q. Bald. hic, & eū ibi sequitur de hæretico Marchesano statē Bonoñ. q si inquisitor Bonoñ. cœpit ingrere, & postea inquisitor Marchæ, pcesit. ad instiam añ inquisitorē Bonoñ. q nihilominus dicitur preuenta iurisdictio. & publicatio bonorū spectabit ad Bonoñ. fiscū: ar. c. pe. de foro compet. & l. si quis postea. j. de iudicijs. And. Barba.

d ↦ P. P A V. P. ¶ Et alius negat. Vide Bald. in l. j. in pe. col. C. de confes. glo. & omnes in c. si duo. de procu. in vj.

e ↦ P O M A T, E S. ¶ Ad crimen. Limita vt per Felinum c. cum M. ad fi. de constitu. col. iiij.

b quæcunque dicunt q diuersę plures comuniter vellatr. a Bartolozzo contrast. recognoscit. c 4 quæ mr

a ¶Admittere. Bal. hic tenet contra Bart. & etiã Pet. de Anch. & Iaco. Butr. in l. fi. C. eo. & videt casus, p eis in c. j. de iudic. in vj. nisi appareat specifice secundũ eos q melius sit informatus principalis, vel opus sit tortura, vigore indiciorũ. Cyn. a tñ in l. reos. C. de accu. tenet opin. Barto. hic. Et vide Barto. in l. ij. §. defendẽdi. quib. ex cauſ. in poſſeſ. ea. Adde an in criminalibus admittatur ꝓcurator. Bald. conſil. cvj. lib. j. qđ pulchrè voluit Pet. de Anch. conſi. cclxxiij. Et adde quòd Ioan. And. in addi. ad Spe. in tit. de iu. cal. §. ſequit. in vlt. addi. refert Gui. de Suza. dicere quòd veniẽs ad allegãdas cãs abſentiæ debet iurare q illas non allegat cã calũniæ. & ibi vide aliam q̃o. 7

b ¶Ait prætor. In fin. §. adde Barto. in l. inuitus. in ij. col. C. eo. & Bald. in d. l. ſed & hæ. §. fi. & Specu. in ti. de procu. §. j. verſi. item excipitur. Facit tex. in l. j in ver. quaſi procurator. C. de fatiſdan.

↠P. PAV. P. 1

c ¶Taxatiua. vid ale. in l. j. in princip. ff. ſi quis ius dicenti non obtemp. Sed vide la 2 rium in l. actionem. C. de procura. 3

d ¶Si quis in rem. Et adde quòd appell a 4 tione procuratoris, b propriè non venit procurator in rem ſuã, ſecundum gl. in l. j. in princi. ã. eo. Idẽ in conjuncta perſona, ſecundũ gloſ. in l. ſed & hæ. in princip. j. eo. no. Barto. in l. ij. §. j. j. iudi. ſol. p illum text. Et pro primo dicto optimè facit tex. in l. quæ omnia. ver. planè. ã. eod. vbi procurator quis factus non præſumitur in rem ſuam, niſi probetur. Et dixit Bald. in 1 l. j. ã. eo. per gloſſ. ibi quòd etiam ſi ceſsionarius cedet alteri, dicitur procurator in rem ſuam, ſecundus ceſsionarius. l. ex aſſe, j. ad Trebellia. Ad de quod not. Moder. in l. qui ſuſpectum. de appel. & Bald. in d. l. qui ſtipendia. ex preſsè dicit Bald. in l. j. in q. v. C. de act. & obli. q ſi ſtatutũ faciat mentionem de procuratore, non intelligitur de procuratore in rem ſuam. qđ no. alle. no. in l. j. ã. eo. in prin. Addẽ pulchrè Angel. conſil. ccxiij. vbi cõcor. opi. Mar. & Dy.

mittit. Rñ. quemlibet admitti ad innocentiam excuſandã, non q poſsit facere aliq̃d, per quod abſenti p̃iudicetur, & ideo non admittitur vt ꝓcurator, q nocet & prodeſt dño ſuo: vt l. nõ ſolũ. j. eo. ſed tanq̃ quilibet ad informandũ iudicẽ. Vide ergo † q vbi imponit pœna pecuniaria, admittitur procurator: ſed qa iudices nolũt communiter procuratores admittere, " dicũt, volumus q veniat principalis, qui melius nouit veritatẽ. Per l. fi. C. eo. & quod dixi in l. ſi actor. ã. eo. Sed contra hoc dãbat remediũ Iaco. But. q fiat inſtrumentũ procuratoriũ limitatũ ad ſic reſpondendum: ex quo apparet procuratorẽ inſtructũ eſſe de veritate: ſed vt puto hoc nõ ſufficeret: qa veritas colligitur ex aſpectu: vt l. de minore. §. tormenta. j. de quæſtio. Ad iſtud autẽ non põt conſtitui procurator, nec põt cognoſci per iudicem, niſi inſpiciat̃ perſona principalis. Vnde erit in arbitrio iudicis an faciat cõparere principalẽ vel non. Vltimò nota. gl. quæ dicit admittitur quilibet, &c. ſcilicet minor & fœmina. De iſtius excuſationis effectu plenè in d. §. ad crimen. † Quæro quid releuet iſta excuſatio? Rñd. poſtq̃ conſtat iudici de impedimẽto, proceſſus factus cõtra abſentẽ nõ contumacẽ eſt ipſo iure nullus. Dixi vobis in l. ij. §. ſi qs in iudicio. ſi qs cautionibus. & no. in l. quæſitũ. de re iu. Reliqua dixi in d. §. ad crimẽ. vbi vide pleniſsimè multas alias q̃ſtiones, q̃ põt hic ſubiũgi, ſed non expedit: quia ibi plenè ſcripſi. 7

↠P. PAV. P. 1

a Ait prætor. b Iuriſconſultus volẽs dicere de effectu mãdati ꝓcuratoris, dixit primò de ꝓcuratore rei, ꝓ quo dñs ſatiſdedit, in l. filius. §. fi. vſq; hic licet incidẽter, multa dixit de procuratore actoris: nũc principaliter intẽdit dicere de mãdato, ꝓcuratoris actoris: & hoc ꝓſequitur vſq; ad l. Põponius. Et primò ponit edictũ, qđ habet duo capita. Primũ de defenſione: ſecũdũ de cautiõe de rato. Primũ caput exponit vſq; ad l. nõ ſolũ. §. j. vbi incipit expoſitio ſecũdi capitis, vſq; ad l. Ponponius. † Quæro, quid ſi ille, cõtra quẽ ago nõ vult ſtatim recõuenire, vtrũ poſsit petere à ꝓcuratore cautionẽ de defendendo dñm in cauſa recõuentionis? Glo. qđ ſic, ꝓ l. & ideo. §. fi. rerũ amo. niſi in caſu l. mutus. vt in gl. Vltramon. dicũt. cõtrariũ: vt refert Cy. in l. actionẽ. C. e. qa nulla lege cauet̃ de cautiõe de defendẽdo. l. & ideo. §. fi. loquit̃ de cautione iudicatũ ſolui, quã p̃ſtat procurator actoris recõuentus, ſicut q̃libet ꝓcurator rei. Pro hoc facit quod no. gl. j. eo. l. ſed & hæ. §. defendere. Præterea ſequereꝰ inconueniẽs. Pone q vnus de terra iſta mittit ꝓcuratorẽ in Frãciã: ſi deberet ſatiſdare in cauſa recõuentionis, fortè ille conuẽtus diceret ſe velle petere magnam quantitatem: & ſic nõ reperiret fideiuſſorem quod eſſet iniquũ. tene glo. ꝓ legẽ primã. C. de ſatiſd. vbi eſt tex. niſi cauilletur. Præterea, ſi teneretur defendere quando peteret: ergo tenetur ſatiſdare de defendendo: vt l. in omnibus. ſ. de iudi. Non obſtat inconueniens quod ipſi dicit: qa prætor hic dicit, boni viri arbitratu defendat. Si ergo prætor vel iudex viderit æquum non eſſe, non coget eum ad cautionem. Et per hoc tollitur cauillatio quorundam, qui dicunt, intendo re conuenire dominum in cauſa capitali, in illa non potes eum defendere: ergo audiri non debes† : quia procurator non tenetur eum defendere, niſi arbitratu boni viri, qui nõ arbitraretur eum defendi, niſi in caſu, in quo lex permittit: arg. l. vir bonus. j. iudi. ſolui. Et per iſtum tex. poteſt dici† q ſi quis haberet mandatum ad agendum tantum, appoſita iſta dictione taxatiua', quòd talis procurator nõ debet audiri. Nam de iure tenetur etiam eum defendere: vt hic. quod non poteſt quaſi prohibitus à domino, ergo non audiatur: vt l. mutus. §. pœna. infrà eodem. Sed ſi eſſet factus procurator ad agendum, nec eſſet appoſita dictio taxatiua tantum, procedit mandatum: nam tacitè videtur mandatum de defendendo à lege ſic ſubintellectum, vt hic, & j. l. ad rem. & l. ad legatum. quod not. per gloſſam in l. ſi defunctus. §. fi. in glo. j. ſ. eod. Sed quid ſi fieret procurator ad defendendum tantum. Vide extra, eodem. c. conſtitutus. vbi tex. & gloſſ. plenius & per Inno. †Ad ſecundum dicitur hic q procurator actoris cauet de rato, vtrum hoc ſit verum ſimpliciter: dicit glo. q non: ſed ita demum, ſi eſt dubium de mandato: vt l. j. C. eo. Quod eſt verum quia quando de mandato conſtat, bonus vir non arbitraretur eũ latiſdare debere: & iſta cautio debet præſtari arbitratu boni viri: vt l. non ſolum. §. fi. j. eo.

1 ☞ *Procurator in rem ſuam ex neceſsitate dicit, cui ſunt adiudicata bona iudicioſa. er cif. uel nomina debitorum adiudicata, & per perſona ſua utitur exceptionibus, & replicationibus.*

Aequum Hic incipit Iuriſconſultus exponere verba edicti: & primò exponit ibi: cuius nomine quis &c. & breuiter hoc intendit. Simplex procurator in rẽ ſuam non factus ex neceſsitate, nec ex cauſa onoroſa, nec fraudulẽta teneꝰ defendere in cauſa reconuentionis. h. d. Primo quæro quando dicatur procurator in rem ſuam factus ex neceſsitate. 1
Glo. ponit exemplum, & ſatis bene: tu tamen † pone clarius in eo, cui iudicio familiæ erciſcun. bona ſunt adiudicata, & etiam nomina debitorum: vt j. famil. erciſcundæ. l. planè. vel in eo, cui per iudicem exequentem nomina ſunt data inſolidum, cũ aliud nõ reperiatur: vt C. quãdo fiſcus vel priuatus l. j. & l. à diuo Pio. §. in venditione. & item quid dicemus. j. de re iudi. Et not. q iſte procurator in rem ſuam ex neceſsitate poteſt vti exceptionibus & replicationibus ex perſona ſua: vel idemq; §. generaliter. j. mãda. & l. procurator ad exhiben. §. j. j. rem ra. hab. & l. ſed & ſi. ſ. itẽ ſi rem. de peti. hære.

1 ☞ *Procurator in rem ſuam, licet agat nomine procuratorio: tamen concludendo debet dicere, Peto te condemnari mihi dicto nomine ad dandum, & ſoluendum mihi, & pro mea utilitate, & hoc quando intentat directas: ſecus ſi utiles.*
2 *Procurator in rem ſuam intentans utiles, an teneatur defendere cedentem in cauſa reconuentionis.*
3 *Procuratori in rem ſuam in caſibus, in quibus non tenetur dominum defendere, poteſt obijci exceptio compenſationis.*

d SI quis in rem. d Vides q procurator in rẽ ſuã agit † procuratorio nomine: & idem in l. planè. fa. erc. quod eſt verum in narratione: ſed in effectu concluſionis cõcludit ſibi, vt puta, Peto te condemnari mihi dicto nomine ad dandum, & ſoluendum mihi, & pro mea vtilitate: vt hic, & l. qui ſtipendia. C. de procuratori. Facit ſ. eodem. l. ſi procurator. Et hoc eſt verum quando intentat directas actiones. Sed ſi intentaret vtiles, ageret nomine ſuo: vt gloſſ. dicit, & bene. † Sed tunc quæro quando intentat vtiles, an teneatur defendere cedentẽ in cauſa reconuentionis? Gloſſ. videtur dicere q non: quia tunc non agit alieno nomine: & ſic ceſſant verba edicti. Contra hoc facit l. non ſolum. §. ſed interdum. j. eo. Glo. non reſpondet. Dic q licet ibi videatur agere ſuo nomine, agit tamen ad alienum cõmodum: hic verò agit ſuo nomine, & ad ſuum commodum intentando vtiles. Quærit gloſſ. quomodo fiat fraus, de qua hic loquitur. Reſpondet, & bene, quòd vterque fraudẽ participauit. Aliàs enim dolus vnius non præiudicaret alteri: vt l. eleganter. §. ſi dolo. infrà, de dolo. 1
†Vltimò quærit gloſſ. in caſibus, in quibus procurator in rem ſuam 3

↠P. PAV. P. ¶Exceptio cõpenſatiõis. Et qđ ceſsionario obiici poſsit exceptio cõpenſatiõis & etiã de aliis cõpenſatiõibus. Vide Are. cõſi. xcv. vide Bal. in l. apud celſum. §. ſi cũ legitima. de excep. vide omnino Ang. cõſi. cclix. in j. dub. incip. quædam dña Anthonina. vbi ſingulariter diſtinguit q ſi cepit ceſsionarius agere antequam ſit oppoſita: tunc poteſt opponi, ſecus ante ſicut dicitur de ſolut. l. iij. C. de nouat. vbi etiã habes de hoc & de exceptiõe cõpenſationis q poſsit opponi ceſsionario & q ex hoc poſsit ceſsionarius agere cõtra cedentẽ tanq̃ ex facto ſuo ut impedit̃ agere, vide Bald. in l. qui duos. in princi. de legatis ij. 1

↠POMATES. 2

b ¶Sed & hæ. Not. intelligentiam, quãdo ſunt cõiuncti ratiõe b ſanguinis: tec̃ ſi alio modo. gl. & ibi Paũ. & in iij. col. C. cũ M. Ferra. de conſtitu. & ibi Moder. Item limita, niſi cõiuncta perſona vult agere cõtra aliam æque conianctam. ita Saly. & Moder. in l. exigẽdi. C. eo. titu. c

↠P. PAV. P. 1

b ¶Sed & hæ. Circa e itiam materiam addẽ q ſi aliqua cõiuncta perſona faceret aliquid vt ꝓcurator & re vera non eſſet ꝓcurator nõ ſuſtineretur tanq̃ factũ per cõiunctam perſonã. vide oĩno Fel. i. cõ- 2 nulli. §. ſunt & alij in ij. limi. viij. limi. priæ partis. extra de reſcr. vbi latè de hoc & aliis in materia. Rom. conſi. ccccxlvj. & in ſimili cõſi. ccccxcvj. f & habes in Bertach. in verſi. iudex. & circa hãc materiã vide Ro. ſin. ccxxviij. inci. & illam. l. patri. vbi ponit vnum caſum in quo poteſt cõiunctus recipere ſolutionem. Item an in ſpiritualibus quod cõiun- 3 ctus pro coniuncto admittatur, vide Roma. ſing. decxlj. incip. tu audiuiſti. Item an iſta materia habeat locum in coniunctione ſpirituali, vide Felin. an. c. cũ M. col. viij. aliàs xvij. de conſtit. Item an admittatur I aliæ perſonæ vltra hic enumeratas, vide Panor. in c. nonnulli. ad fi. extra de reſcri. Item no. q ſpurij nõ admittant̃ quia propinquorũ nomine nõ gaudent vide Ang. cõſi. ccvij. incip. ſuper pũcto prædicto. in iij. col. Itẽ no. q ad hoc vt cõiunctus pro cõiuncto admittatur, requirit̃ q ſit coniunctus ex linea aſcẽdentium vel deſcendentiũ: nec ſufficit trãſuerſalis. Ange. conſi. cx. incipit viſis proceſsibus principij cauſæ in iij. col. Item vide in contrarium Alex. cõſi. iiij. in ij. vol. in iij. col. Item no. q cõiunctus nunq̃ admittit pro con iuncto vbi cõiunctus reliquit procuratorẽ vide Ange. conſil. cccxxix. in j. col. & ibi requirit ſpeciale mandatũ: an admittatur. Vide Dec. in c. cum M. Ferra. in v. col. & ſeq. extra de conſti. Item quãdo ſunt plures cõiuncti qui poti̊ admittãtur, vide Alex an. cõſi. iiij. in ij. vol. in iij. col. vbi ponit etiam de nõnullis aljs. no. tamẽ q vbi cõiunctus admittit nõ præiudicat tamẽ cõiuncto niſi ipſe ratificet l. iij. §. ſed ſi fortè. ff. iudi. fol. Item an & q̃n cõiunctus pro cõiuncto poſſit conſtituere procuratorem, vide Roma. conſi. ccxlj. in iij. col. vide Dec. in c. intelleximus. in vj. col. in prin. alia adducentem. Nunquid autẽ coniuncta perſona poſsit proteſtari, vide Feli. in c. cùm M. Ferra. in ix. col. extra de conſtitu. Nunquid autem & ſine mandato poſsit agi pro damnis datis hominibus vide Fel. in c. auditis. in xiiij. col. extra de præſcrip. vide etiam de materia iſta Moder. latè in l. exigendi. C. de procurato. Bertachi. in verſic. coniuncta perſona. Item ad illud q dictum eſt ſuprà q ſi coniunctus faciat actũ vt procurator non valet tanq̃ cõiunctus. limita niſi diceret. & omni meliori modo quo põt, & extra vide omnino Feli. in c. ex officij. in xj. col. in iiij. conclu. ver. iij. limita. extra de præſcrip. in ſimili deciſione. Item adde q coniunctus pro coniuncto poteſt iurare de calumnia, licet aliàs requiratur ſpeciale mãdatũ. vide Bar. in l. qui bona. ſ. ſi alieno. in ij. col. ff. de dam. infe. in l. ij. in prin. in ij. col. C. de iura. calum. Item an cõiũctus magna amicitia admittat̃ pro amico ſicut cõiũctus, vide Iaſo. latè in d. l. exigendi. C. de procura. Fel. in c. coram. de offic. delega. in ij. colum. vide omnino Ro. ſin. dclxxxiij. incipiente. An in l. exigendi. Vide Alexan. in l. fæpe. in lj. col. ff. de re iud. & omnino Alexand. in l. j. §. lex Falcidia. in j. & ij. col. ff. ad leg. Falc. & hic in apoſtilla. Et, vide decẽ & ſeptem limitationes ad regulam per Iaſ. in d. lege exigẽdi. & quatuor extenſiones & de regula & ſeptima ſal. vide Feli. in c. coram in vij. colũ. de officio delega.

c ¶Sine mandato. Et aduerte: quia poſtea requiritur ratihabitio: vt l. iij. §. j. & ibi Bar. j. iud. ſol.

↠POMATES.

d ¶Quæro vſq̃. Vide latè Felt. in c. nõnullin. xix. col. & tribus ſeq. Et pluribus concurrentibus q̃s præferatur, vide Alexã. conſil. xxvj. in vlti. col. in vlt. dub. vol. j. Et ad iſtam l. vide Fede. conſilio cclxxxvij. in fin. & Fel. in c. cũ M. Ferra. in iij. col. & ſeq. de conſti. c. in præſentia. ix. col. de proba. Alex l. j. §. lex Fal. ff. ad le. Ealc. Abb. c. coram. ij. col. de offi. delega.

e ¶Coniunctæ perſonæ. Quæ dicat̃ coniuncta perſona, quid aũt de amico, vtrum agat ſine mandato, vide quæ dixi poſt Bar. in l. nõ ſolũ. §. q alieno. j. e. Item adde q eo caſu quo cõiuncta perſon vellet agere ꝓ minore, q ha beret tutores vel curatores, vt i caſu quẽ hic not. Bar. qa tunc nunq̃ agere poſſet cõiuncta ꝑſona: quia mãdatũ expreſſum facit ſilere tacitũ: ar. l. fi. C. de pac. cõuẽ. iuncta l. iij. ver. ſed ſi fortè iudi. ſol. Itẽ illi qui veniũt iure ſpãli nũquam admittunt̃, donec veniẽtes iure cõi nõ ſint in mora conſtituti. Text. eſt no. in l. ſepulcri violati. j. de ſepul. vio. Ad hoc etiã tex. & quod ibi no. in l. ſenatus. & ibi hoc ſingularitſsimè dixit Bal. ã. qui accu. nõ poſ. Bene facit glo. in l. patri pro filio. in prin. in verbo, interdicit. j. de mi. Quod tene mẽti. Idem videt dicẽdũ, ſi cõiũctus dimiſiſſet ꝓcuratorẽ in ciuitate. Ad qđ vide text. in l. fed ſi vnius. §. fi. de iniur. no. in l. iij. §. j. ſolu. mat. & tex. in l. filiuſa. §. j. ã. e. & melior in l. ſi cùm dotem. §. ſi ſoluto. ff. ſolu. matrimo. per Innoc. in c. ex parte decanꝰ. in vlt. col. de reſcri. Vide Spe. de cõiũcta perſona. §. j. & quod not. in l. cũ ꝓtor. in prin. j. de iudi. Et ratio eſt, quia q̃n conſtituit ꝓcuratorẽ, videt oẽm aliũ ꝓhibere gerere. l. maritus. de ꝓcu. ſed cõiunctus cõtra mãdatũ nõ admittit̃. l. Pomponius. §. fi. j. eo. igit̃ &c. no. Ang. in d. l. cũ prætor. & aliquid hic. Et hoc eſt verum, niſi æquitas aliud dictaret: puta qa ꝓcurator nollet agere, & immineret periculũ: ar. l. ſi lõgius. §. j. & ibi hoc volũt doc. j. de iu. & aliqd q̃n agit cõiuncta perſona, vide in d. l. exigẽdi. & Guid. de Suza. in l. inuitus. e. tit. & alia vide per Cy. in d. l. exigendi. & per Spe. titu. de coniuncta perſona.

f ¶Patronus. Admittitur procurator. vide Io. de Imo. in l. pe. §. ad crimen. in ix. char. in iij. Fal. j. de publi. iudi.

g ¶Vltimò no. Adde glo. ſi. in l. ſed ſi reſtituatur. j. de iudi. Et vide Bal. in c. j. de contro. feu. apud pa. And. Barba.

h ¶Pro aduocato. Vt in gl. & in l. fancimus. la. j. de aduo. diuer. iudi.

a ¶Præter.dum hic dicit p procurator actoris debet defendere dñm in cauſa reconuentionis, fallit niſi reconuenirē quādo prima cauſa eſſet perempta, vt l.inuitus. ver.ſed nec C.eo.tit. ſecūdū vnā lect. quā ponit ibi Cy.& Bar. & eſt ſingularis ſecū dū Paul.de caſt.ibi.

ſ POMATES.

a ¶Præter. Vide Ale. l.qui de aliqui.§. fi. in iij.col.ff.de acquiren.hære.

b ¶Diſtīguit. Per Cyplenē,l.inuitus in vj. q.C.eo.

c ¶Quæro vtrū. Vide Bar.ī l.qui habet ad fi.j.de tuto.vbi dixit vnū notabile dicēdū. Vide do.Car.in Cle. j.eo. tit. vide eū in c. b ſi de reſcript.& quæ ibi dixi. Andr.Barb.

d ¶Itē not. Et eſt arg. ſecundū Bald.ſi quis in vna actione tenetur dare fideiuſſores pro mille,& non inueniat q fideiubeat pro mille, q nō pōt dare plures p millibus mille:tū contradicit.arg.l. tutores.§. curator j. de admi. tuto. facit in ratione ſui auc.gñaliter.C.d epiſc. & cle.& quod no.l.mulier.C.de iure dotiū. Nec obſtat hoc quod loquit in iudicio:ſecus in ſolutione, vt in contra. Andr.Barba.

e ¶Extra de .pcu. Adde Bar.in l.ij.§.defendi. ex quibus cau. in poſſ.ea.

Præter. [a] Procurator cogitur præcisè litem cōtestari, niſi cauſa cognita recuſauerit.h.d.Nota quem compelli præcisè defendere.† Nota ex fi.multū q deſtructo antecedēti deſtruitur cōſequēs: nam ex eo q quis habeat mandatū ad agēdum tenetur defendere: deſtructo hoc, q nō teneatur agere ex aliqua iuſta cauſa vel quia remotus ſit,vel aliter,quod eſt antecedens,nō tenebitur defendere,quod eſt cōſequēs:vt hic in fi. † Quæro vtrū procurator qui tenetur ſatiſdare de defendēdo poſſit dicere,ſtatim volo defendere,& nolo ſatiſdare:nunqd audietur? Gl.diſtinguit optimè,aut ille qui dicit ſe velle reconuenire, habet vel habere poteſt iura in prōptu, aut non:& tene mentī glo.iſtam, & vide eam: & dic vt in ea. † Secundò quæro vtrū hoc ſit verū indiſtinctè q procurator cogatur præcisè defendere.Glo.hic clarè, & bene diſtinguit,[b] & melius quā alibi.Nota qualiter in iudiciis quis teneatur præcisè ad factum.In contractibus autē dic vt dixi in l. ſtipulationes non diuidunt.j.de verb.obli. Item ex ratione quā gl.ponit,in procuratore actoris dico q ſi cauiſſet de defendēdo, anteq libellū daret contra reū,nō cogeret præcisè defendere:qa ceſſaret ratio, & haberet locū ratio l.non cogendū.§. Sabinus. j.eo.Contra iſtam l.opp. nam non tenetur procurator in plus quā dominus,vt ſ. pxi. §.ſed dominus non cogitur præcisè ſe defendere:vt l.ſatiſq.ſ. de in ius vocan. ergo nec procurator.Sol.† ſi dominus reperiret extra domū, poſſet cogi præcisè venire ad iudicē:vt l. cōſentaneū.C. quomodo & qñ iud.& not.in l. plericq.& l.latiſq. de in ius voc.& idem in procuratore. † Vltimo not. q hæc dictio præter, ponitur diuerſis modis ſecundum diuerſos modos legendi: dixi in l.ſi eum.§.qui iniuriarum.ſi quis cautionibus,&c.

Defendere. In caſibus, in quibus dominus non cogitur præcisè defendere ſe, nec procurator cogitur.h.d. Oppo.iſtæ miſsiones fiunt ideo,quia quis non ſe defendit:vt l.ij.in fi.ſi ex noxa.cau.aga. ergo non videtur defendere.Sol.Intellige hoc eo caſu quo ipſe dominus nō poterat cogi venire præcisè ad iudicium, vt in exemplis hic poſitis. Probatur in l.ſi noxale.& l.nō ſolū.la.ij.j.de noxa. Si dominus non tenebatur:ergo nec procurator vt ſ.ea.l.§.defendere.Sed oppo. in eo quod dicit de ope.no.nun.vbi dñs tenetur non ſolū ad patientiam,ſed etiā ad impēſam:vt l.competit.§.in ſumma.j. quod vi aut clam. Sol.intellige hoc in eo caſu quo tenetur ad patientiam tantū:aliās nō procederet:vt gl.dicit.Opp.ad fi. q in cauſa nū.no.oper.nō debet caueri de rato,vt l.de pupillo.§.fi.cū l. ſeq. de ope.no.nun.Gl.ſoluit,& bene.Tu dic clarius q hic loquitur in procuratore eius cui facta eſt nūciatio:q defendit patiēdo ire in poſſeſsionē:vnde cauet de rato,ne fortè dominus poſſeſsionē auocet:vt j.eo.l.Pōponius.§.ſi ſtipuletur. cū ſeq. iuncta glo. Ibi loquitur in procuratore nunciantis q conueniē interdicto, ne vis fiat ædificanti,qui non tenetur cauere de rato, ſed iudicato ſoluendo: quia eſt ſimplex rei procurator in illa cauſa. Alia plenè dixi circa hanc materiam:dic vt ibi dixi.

ſ ☞ *Procurator ſimpliciter conſtitutus,non uidetur conſtitutus ad futuras actiones.*
2 *Procurator, qui tenetur defendere,intelligitur ſiue per ſe,ſiue per alios.*
3 *Defenſio unius actionis quando diuidi poſsit.*
Arbitrarium eſt iudici quando admittat plures defenſores,& quando unum.

Omnium autem. Hic proſequitē expoſitionem verbi defendat, videlicet in quibus actionibus teneatur defendere: & breuiter.h.d.,procurator debet defendere in omnibus actionibus,& vna actio non debet diuidi in plures defenſores: ſecus ſi plures moueantur actiones. hoc d. Quæro vtrum [c] teneatur defendere nomine futurarū actionū.gl.dicit q nō. Vide eam & no. Hic videt gl.dicere† q procurator ſimpliciter cōſtitutus, nō videatur conſtitutus ad futuras actiones.Idem tenet in l.dāi.§. ſi is.j.de dam.infec.Spec.videtur dicere contra.in Spe.eo.tit.§.j. & in §.ratione autē formæ.Ego in d.§.ſi s.teneo gloſſ. per l.qui habet.§.fi.cum l.ſeq.j.de tute.Pro hoc.ſ.e.l.ſi procurator.vbi lite finita deſinit eſſe procurator:adeo quòd non poteſt agere iudicati. Quærit glo.nūquid in perpetuū teneatur defendere.dic vt in gl. Quærit gl.per quantū tps finiet iudiciū:Rñ.tex.eſt in l.properandū.§.ſinautē.in prin,C.de iudi. Vltimò no.ex fi.huius legis† q procurator qui tenetur defendere, intelligitur ſiue per ſe,ſiue per alios,quia ad qualibet actionē poteſt dare vnum defenſorem.Item no.[d] q † defenſio vnius actionis diuidi nō poteſt.Quod intellige ſecundū ea quæ no.in l.ſi quis cum procuratorio.§.vnius.ſ.eod.Ex quibus diſtingue,aut ab initio conuenitur vnus,aut plures.Si vnus aut pluribus actionibus,aut vna: vt hic.Si plures:aut illa actio habuit ab initio originē in perſona vnius, aut in perſona diuerſorum vt habuiſtis in dicto §. vnius. Vltimò aduertas q Iuriſconſultus à §.non ſolum vſq hic,expoſuit §.defendere.& illa verba,boni viri arbitratu,ſ.quia bonus vir arbitrabitur in competenti tribunali, & eodem modo quo tenebatur dominus defendere, & per plures defenſores: quando ſunt plures actiones,non quando vna:& hoc totum eſt arbitratu boni viri.

1 ☞ *Procurator poteſt reſpondere interrogationibus ante litem conteſtatam,ſi actor uult.*
2 *Procurator quando poſsit petere dilationem,ut certificetur à domino quid reſpondeat.*
3 *Procurator in rem ſuam,ſiue directa,ſiue utili,iurat ipſe de calumnia.*
Procurator in rem ſuam quando poſsit poſitionibus reſpondere.
4 *Actore uolente procurator & defenſor admittitur ad iurandum, & reſpondendum.*
5 *Procurator ſimplex quia iurat de calumnia,ſi uult poterit poſitionibus reſpondere.*
6 *Qui defendit ex neceſsitate legis,poteſt de calumnia iurare: & admittitur ad reſpondendum poſitionibus.eſt opi.noua.Bar.*
7 *Qui uenit in iudicium pro alio ad defendendum ſine mandato,an uideatur alterius obligationem nouare,& ipſum liberare.*
8 *Excuſſatio ſuſtinendi procuratoris quando dominus & quando ipſe procurator tenebitur.*
9 *Vbicunque ex mala confeſsione procuratoris præiudicatur domino procurator tenetur domino actione mandati.*

Non ſolum. Procurator qui debet defendere, debet etiā reſpondere eo caſu quo dñs teneret:& eius reſpōſio & taciturnitas ei præiudicat.h.d.Hic dicit q procurator debet reſpōdere vbi teneretur reſpōdere dñs.Contra,reſpōſiones fiunt ſub virtute iuramēti de calūnia:vt in auf.de his qui ingre.ad ap.§.fi.Sed principalis iurat de calūnia:vt C.de iura.cal.auf.principalis.& l.ij.§. ſinautē abſuerit.ergo principalis debet reſpondere, non procurator. Huius timore eſt facta tota prima glo.quæ ponit totam ſuam diſtinctionem,& enucleat intellectum legis. Primò poſſimus dicere q hæc lex loquatur in interrogationibus quæ fiunt ante lit.conteſta.Sed iuramētum de calumnia præſtatur in ipſa litis conteſtatione.Iſta lect.reſtringit multum iſtam l.Item licet ante lit.conteſta.non præſtetur iuramentum calumniæ vniuerſale:tamen præſtat iuramentum calumniæ ſub quolibet actu:vt C.de iur.calum.l.j.vnde eſſet eadem ratio.Cum igitur lect.in ſe vera eſt,quia lex iſta loquitur ante lit.conteſta.& poſt: ergo &c.

1 †Quæro primò vtrum procurator ante lit.conte.teneatur reſpondere interrogationibus.Reſpon.nō,ſi actor non vult q reſpondeat:ſed vult quòd compareat principalis, vel quòd ad eū mittantur interrogationes:quia fortè ſit melius veritatem:& iſto caſu actor audiretur:vt l.fin.C.eod. titu.& ſ.eod.l.ſi actor.& C. de iureiurando. l. generaliter.§. his de præſentibus. Sed ſi vult quòd reſpondeat procurator, & tunc videtur poſſe procurator
2 cogi,vt hic. †Sed procurator poſsit petere dilationem vt certificetur à domino quid reſpondeat: diſtingue, aut fuit citatus ab initio procurator & poteſt impetrare dilationem:vt C.vbi de cri.agi opor.authenti.qua in prouincia.& quod ibi not.& extra de procurato.c.dilectus. Aut fuit citatus dominus: & tunc aut generaliter, & non expreſſo ad quid: & idem eadem ratione, quia non potuit inſtruere procuratorem. Aut fuit citatus ſpecialiter: & tunc debuit mittere procuratorem inſtructum quid reſpondeat:& ideo non debet ſibi dari dilatio: imò ſi non vult reſpondere, punietur dominus, vt contumax. Ita nota. per Innocen.in capitu.dilectus.& capitu.ſequen.extra de procurato.

Secundo

2 Secundo modo [a] poteſt ſubintelligi iſta lex in interrogationibus quæ fiunt poſt lit.conteſt.ſed obſtat dicta obiectio de eo quod
3 dixi de iuramen.calū. Ad quod reſpondet glo.† q hoc poteſt intelligi in procuratore in rem ſuam,qui cogitur defendere:& iuret de calumnia ipſe,ſiue vtili ſiue directa agat:licet Pla.contra. Idem no.in l.ij.§.ſinautem abfuerit.C.de iur.cal.Ideo ipſe debet reſpondere poſitionibus.Hoc dictum verū eſt in ſe quādo procurator in rem ſuam fuit ab initio admiſſus, ſed antè poſſet aduerſarius dicere dominū eſſe legaliorum,& ſuper hoc diſputaretur ſecundū formam l.ſi actor.ſ.eo.Tertio modo poteſt intelligi in procuratore ſimplici,qui ſatiſdedit pro ſeipſo:vnde ipſe
b de calumnia iurat. [b] meritò reſpondet ſecundùm quoſdam quos glo.reprobat,& bene vt habes in ea.Sed hic quæro,quid ſi eſſet defenſor ſine mandato,& ſatiſdediſſet pro ſe? Glo.videtur dicere idem,q dominus deberet iurare, ſi tamen animo nouandi
4 non interuenerit:quia animus in dubio nō præſumitur,niſi† in defenſore ſine mandato,tunc enim videtur facta nouatio.Puto q ſi eſt contentus actor q defenſor iuret,& reſpondeat q procurator poſſet hoc facere,& tenetur. Ita intelligo dictum Azo. q defenſor poſſet,cum in eum fiat executio,vt l. Plautius.j.eo. Sed ſi actor vellet q reus ipſe iuraret,& reſponderet: tunc cogeretur reus venire ad iurandum:ſicut tertius,de cuius facto in iudicio agitur:vt j.de proba.l.cum probatio. C.de queſtio.l. interrogari.Non autē q poſsit iurari de calūnia ad ſolennizandum omnino illud iudiciū,cū ipſum reū nō aſtringat,vt d.l.Plautius j.eo.Quarto poteſt intelligi in procuratore ſimplici: tunc contrarium obſtat fortiter:quia dominus debet de calumnia iurare. Ad hoc poteſt reſponderi q hic loquitur quando iuramentum calūniæ poteſt remitti tacitè,vt l,ij.§.quod obſeruari.C.de iura.
c cal.Item poteſt [c] intelligi hæc lex ſecundū iura antiqua,ſecundū quæ iurabat procurator & nō dominus,vt j.de dā.infect.l. qui
5 bona.§.pe.& ſic hæc corrigeretur.Alio modo pōt intelligi† q licet ſit additum quòd debet iurare principalis perſona: nō tamē colligitur q non debeat iurare procurator:imò debet iurare: vt l.rem non nouam.C.de iudi. Et ideo ſi vult poterit reſpondere procurator poſitionibus:quod ſatis placet.Quintò poteſt intelligi qñ fuit conſtitutus procurator ad iurandū:vt extra,de iura. calū.c.vlti.lib.vj.& tunc poterit etiam procuratorio nomine reſpondere poſitionibus. Vel ſextò dic, quòd illud quod dominus debeat reſpondere,eſt introductum in fauorem actoris: vn de ſivult q procurator reſpondeat,ſiue iuret de calumnia, ſiue non,cogeretur reſpondere:ita loquitur hic.Vel potes vltimò di
6 cere† q hæc lex loquitur in procuratore,qui non habet mandatū expreſſum ab homine ad defendendum,ſed defendit ex neceſsitate legis:vt quia agit,vt l.ſeruū.§.ait prætor.ſ.eo. Ad cuius interpretationem eſt facta iſta lex & ideo cū reus cogat ipſum procuratorem ad defendendum,& non ſponte defendat, cogitur admittere eum ad iurandum de calumnia,& reſpondēdum poſitionibus:& ipſe cogetur reſpondere,vt hic.Et in tali procuratore nihil videtur immutatū de iure nouo. Pro quo optimè facit quia iſte procurator magis videtur habere mandatum à lege quā ab homine:vt l.ſi defunctus.§.fi.ſ.eo.gl.tamen in l.ſed & hęre.§.j.ſ.eo.videtur dicere q habet ab homine per quādam conſequentiam,quam inducit magis lex quā homo:ſicut ergo adminiſtratores legitimi iurant de calumnia,vt l.ij.§. quod obſeruari.de iur.cal.Item iſte qui habet mandatum à lege, & ita poteſt
7 loqui hæc opi.tamē iſta eſt noua.† Quæro,& reuoco in dubiū, vtrum ille,qui venit in iudicium pro alio ad defendendū eū ſine mandato,& ſatiſdat,videatur alterius obligationē nouare,& ipſum liberare:Rñ.vt colligitur ex hac prima gl. Aut venit, & ſatiſdat de neceſsitate:& non liberat reū. Facit enim id,ad quod tenebatur:& ſic nō videtur agi quòd fiat nouatio tacitè vel expreſsè:ergo &c.vt l.ij.j.de noua. Aut venit ſponte, & ſine mandato:& tunc videtur fieri nouatio:vt Inſti.qui.mo.tol.ob.§.prę terea.& C.de noua.l.ſi.Subdit gl.q talis nouatio ex parte actoris non pōt fieri niſi eo mandante:vt l.ſi Stichum.§.fi.j.de noua. Iſtud dictum pōt habere duplicē intellectū. Primò q licet ſit dictū q ille qui defendit ſine mandato,& ſatiſdat, videatur facere animo nouandi:hoc debet intelligi actore volente, non eo
8 inuito:& iſte eſſet bonus intellectus. Probatur in l.ſi mādato.§.j. j.mā.& p doct.C.vbi in rē actio.l.j.Tamē gl.dicit cōtrariū in l.liberto. §.j.j.de nog.geſ.dixi in l.ſi actor.ſ.eo.Secundo modo po-

teſt intelligi,q licet quis liberet reū inuitū, & transferatur obligatio de vno in alium, tamē ex parte actoris quod fiat translatio de vno in aliū,non pōt fieri niſi eo mandāte:vt l.ſi Stichū.in fi.j.de noua.& hoc dicitur voluiſſe iſta gl.venio ad ſecundā gl.magnam:dicitur hic,ſi defenſor reſpōderit vel
8 tacuerit,tenebitur. †Quæro quis tenebitur Gl.huius timore diſtinguit:Aut reſpondit
d heredē eſſe [d] abſentē cū ſit & tenetur vterq. Iſtud eſt verum in procuratore, qui habet mandatum ad defendendum ab homine vel à lege,de quo loquitur principium, vt ego dixi.Quandoq reſpondet eum non eſſe hæredem cū ſit: & iſto caſu præiudicat domino ſi habet mandatū:ſi tñ non habet, non præiudicat:tamē poſſeſsionem amittere facit. Ipſe autem procurator reſpondēs ſemper tenetur.Vide gl.Primū quod dixi, c domino præiudicat ſi habet mandatū:intelligas ſi habet mandatum expreſſum ad ſic confitendum.Nam in generali mādato nō venit q quis delinquat, & falſum reſpondeat: vt l.iij.§.ſi procurator.ſ.q qſq iu.& l.ſi procurator j.de cōdi.inde.Secūdū q dixi, q d ſi nō habet mādatū intelligo non p̄iudicat, ſcilicet dño:ipſe aūt p̄curator tenetur:quia committit ſtipulatio de defendendo, quaſi nō videatur defendere. Tertiū quod dixi de perdēda poſſeſsione, tene ſecundam opi.gl.q ꝓpter tale mandatū poſſeſsio non perditur,ſed ſolū ſi qs mētiē circa poſſeſsio nē, dicens nō poſsidere cū poſsideat:& hoc caſu confeſsio ſeu rñſio ꝓcuratoris pręiudicat dño,ſi habet mandatum ſpeciale ad ſic rñdendū. Prædictis cōtradicit qd' j. proximo mēbro dicetur:& ibi ſoluā. Quandoq e rñdet eum eſſe hæredē, [e] cùm non eſſet hæres,iſto caſu tenetur ipſe procurator defendere in actione perſonali:& præiudicat domino,donec probetur contrarium.Contra hoc eſt q ſ.dixi. Non enim videt habere mādatū ad falſum rñdēdum:ergo dño non præiudicat,niſi habuit ſpeciale mādatum So.vt ego dixi vobis in l.iij.§.ſi procurator ſ.quod quiſq iur.quādo certū eſt q actus procuratoris cadat in delictum, non præiudicat domino,niſi habuit ſpeciale mandatum.Ita loquitur quod habuiſtis in præcedenti membro.Reſpondit enim eum eſſe hæredem cum non eſſet: & ſic præſupponitur,cum deliquiſſe ex mandato. Sed quando factum procuratoris non conſtat eſſe delictum:tunc præiudicat domino donec probetur contrarium.Ita loquitur iſtud membrum.Conuenio enim eum tanquam hæredem,affirmans confeſsionem, ſeu reſponſionem procuratoris vt veram. Quandoque reſpondit eum non eſſe hæredem,& verè non eſt tunc non tenetur procurator nec dominus.Quandoq procurator non reſpondet:ſed tacet:tunc poteſt inſolidum conueniri:vt l.de ætate.§.qui tacuit.j. de inter.act.& hic.Committitur enim ſtipulatio ob rem non defenſam:vt l.ſi defenſor.ij.reſpond.j.de inter.act.vbi dicit glo.cert è cum iſta taciturnitas ſit delictum, puto q illud,quod hic dicitur,tenebitur,ſcilicet procurator tantum:non dominus: niſi habuerit mandatum ad ſic tacendum, per ea quæ dicta ſunt. Et hoc eſt verum quando interrogatio fuiſſet facta ipſi procuratori.Sed ſi dominus eſſet interrogatus, & miſſiſſet procuratorem ad reſpondendum,qui non reſpondit:tunc teneretur ipſe dominus.Ipſe enim reſpondere tenebatur,& eius eſt contumacia: vt l.ſi procurator.§.ſi tutores.j.man.dixi in l.iij.§.ſi procurat.ſ.qd
9 quiſque iur. † Vltimò dicit gloſſ.& bene, quod vbicunque ex mala confeſsione procuratoris præiudicetur domino, tenetur actione mandati procurator domino.

a ¶Secundo modo. Bene no.q Bald.dixit hic ſi ꝓcurator nō reſpōdet poſitionibus,nō dicit defendere dñm nō eſt iure ciuili expreſſum, licet ſit gl. in l.ij.§.quod obſeruare.et in c.j.de iura. calū.licet de iure canonico ſit tex.ī Cle. ſæpe.de ver. ſig. Andre.Barba.

b ¶Iurat.Not.non tantū debet iurare principalis,ſed etiā ꝓcurator.adde C.de iur. cal.l.ij. §.finaūt. et in auth.principales.eo. tit.& etiā eſt caſus ī c.ij.de iur.calū.in vj. ſecūdū Imo.in l.qui bona.§. qui alieno. de damno.infecto.

c ¶Itē pōt.No.ſecūdū Bal.q in præparatoriis iudiciorū ꝓcurator pōt iurare de calū.vt not.ſing.ſecūdū eū in l.qui bona. §.pe.j.de dā. infect. And.Barb.

d ¶Hæredē eſſe. An ꝓcurator poſſet reſpōdere dñm hęredē,ad de gl. & Bar.in l.certū.ſ.ſed an & ipſos. j.de cōfeſ.Quid aūt in procuratore cōtumace in nō iurando de calūnia:& de cæteris cōfeſsionib⁹ ꝓcuratorū,& eorū viribus,dixi poſt Bar. in d.§.ſed an ipſos.ꝓ doc.in c.j. vt lite, nō conteſt.

e ¶Eſſe hæredē. Adde q quoties nos dicimus ꝓcuratorē cōtumacē in nō reſpōdēdo, vt dixit Bar. no. iſta.debere ſic intelligi.d.l.j.§.ſi ꝓcutator ſi qs ius di. non obt. ſed qa hęc nō ſatiſfaciūt, vidē q dixi poſt Bar.in l.certū. §. ſed an ipſos j. de cōfeſ.et vide text.not.& ibi Bar.in l.neq; ſ.de fideicom.liber.

1 ☞ *Procurator quando admittatur cum cautione rati.*

Amicus, pro amico an comparere possit latè in apostilla Alexan.

Procurator rei tenetur cauere de iudicato soluendo.

Quando dubitatur de mandato, procurator eligit, uel pro hac mandatum, uel cauere de rato.

Dubium de mandato quando dicatur.

Negatio facit rem dubiam ad commodum negantis.

Mandatū probatur per literas, instrumētū etiā per testes.

Cautio de rato qualiter interponatur.

Procurator coram arbitro non cauet rem ratam dominum habiturum.

Procurator an admittatur si uelit cauere, si apparebit eum non esse procuratorem.

a ¶Qui alieno. De amico. An amicus agat sine mādato: idē tenet Cy. & Gul. de Cu. vt refert hic Bart. & hoc per tex. in l. nemo. §. j. de hære. instī. bene facit tex. in l. verū. in prin. j. pro soc. sed putaē hoc nō esse verum. Prmo, quia papa dicit in c. cū R. canonicus. de offi. deleg. ꝙ canonicus possit recusari suspectus in causa canonici, & hoc ꝓpter cōiunctionē, & amicitiæ suæ dilectionē, q̄ cēsetur esse iter eos. tū gl. i c. cū M. Ferra. tenet ꝙ canonicus non agit sine mandato in causa canonici: iūcto c. cū R. canonicus. de officio. deleg. Secundò, quia inter beneficium ecclesiæ & ipsam ecclesiam censetur esse magnum ius amicitiæ, & dilectionis: & tamen habeo quòd beneficiatus in ecclesia non potest agere sine mandato pro ecclesia: vt est tex. in c. eorā dilecto. de offi. delega. secundum communem. licet fallat in aliquibus casibus not. in c. cùm olim. de testib. & in c. si quis presbyterorum. de reb. ecc. non alie. Tertiò per l. tutori. in prin. C. de nego. gest. ibi, satisfacit, &c. Nam ibi patet quod nego. gestor erat amicus. tamen in fin. dicitur ꝙ non potest ei culpa imputari, si non agit in iudicio: imò si egisset, poterit ei imputari de carentia mandati. Item speciale est in interdicto recuperandæ possessionis, vt deiectus tacitum mandatum à lege habeat pro amico quòd vi deiectus etiam potest recuperare per amicos. c. di lecto. de sentē. excō. libr. vj. l. distin. notū. & c. de marchia. Sed quod dico probatur ex casu, secundum vnam lectu. glos. in versi. retinebit. in l. j. C. si ꝓ vim vel alio modo. & ibi Bartol. facit magnū festum ergo in contrarium est ius commune. Et per illum tex. fuerūt reprobatæ quædam sententiæ latæ. Nam cum ageretur interdicto recuperandæ per minus legitimā personam non habentē mādatum fuit quòd inter agentem & eū, cuius nomine agebatur, maxima vigebat amicitia: & ita potuit agere, & obtinuit. Præterea speciale est in pupillo quod persona solenni amicitia, &c. sibi coniuncta cēsetur habere mandatum ad agēdum. l. ij. qui pet. tut. l. j. & ij. & ibi no. C. de neg. gesto. secundum vnam lect. glos. ergo in contrarium est ius commune. Non obst. l. hæc autem. §. non defendi. ff. ex quibus cau. in pos. ea. quia loquitur ex parte conuenti. prædicta verò quo ad agendum loquuntur. Et han partem contra Cy. & Bald. tenet do. Anto. in c. ex parte. de rescript. quia iure non reperitur cautum. & idem videtur velle Imo. in l. ex facto. §. si quis rogatus. in xix. colū. ff. ad Trebel. & contra Barto. pro ista opin. tenet Ludo. in d. §. de viro. & ita dicit tenere Bald. in l. j. in xxj. col. C. qui accusa. Quis autem dicatur amicus, vide gl. in l. si pupilli. §. si ego, & in l. is qui amicitia. de neg. gest. & l. latæ. §. amicos. de ÿ. significe. Et dic quòd ex cōuersatione amicitia nascitur, & nata augetur. l. cùm allegas. C. de castren. pecu. lib. xij. Ita alle. Bald. in c. j. in princi. de prohi. feu. alie. per Federi. Adde tamen quod pro opi. Barto. facit quod not. in l. sed & hæ. §. eod. & per Bald. in l. j. ſ. bene recolo C. qui accusa. & ibi dicit ꝙ vbi aliàs quis repellerētur ab accusando: si tamen accusaret pro sequendo iniuriam cuiusdam sui intimi amici, quòd admittitur, quasi dicat pro sequi suam vel suorum iniuriam. Ita dicit per l. coloni. iuncta gl. in quib⁹ cau. colo. censi. & c. lib. xj. & Bald. in l. cùm alienam. C. de leg. & vide quod dixi in l. prima infrà de appellatio. reci. et dicit do. Abbas in c. requisīti. in glos. in verbo, nec est. de testamen. quod ex glossī. ibi, & ex glo. in cū. de testi. in vj. colligitur quòd id quod disponitur ratione affectionis propinquitatis, vendicat sibi locum in amico. & dixit Bal. in l. j. in xxij. colū. C. qui accu. quòd singularis amic⁹ venit appellatione suorum. Et cùm Bart. hic concordet Cy. in l. pauꝛ. j. de mino. in contrarium etiam facit: qa videmus quòd filius spurius non agit sine mandato, iuxta not. per Inno. in c. nōnul. li. de rescrip. & Bart. in l. ij. de actio. Et vi de Bald. in l. sed & hæ. in princi. in q. de spurio. Ange. ibi tenet contra Bar. & Sali. in l. exigendi. C. de procu. transit. simpliciter cū Cyn. ibi adde no. Ant. in c. cum M. Ferra. de constit. qui tenet contra Cy. contra quem etiam tenet Rayanutius, in dicta l. exigendi. vbi videas per doctores in capitulo finali, de postul. & in c. corā de officio. delega. & Domini. in cap. qui ad agendum. de procuratoribus in sexto in princip.

¶Docto. commiter. Vide Bartolum in lege prima cum concordā. C. eodem titulo. per Imol. in c. extra eod.

1 Qui alieno. Gl. cōtinuat ad superiora. breuiter h. d. Procurator actoris cauet de rato, si est dubiū de mandato. h. d. Opp. ꝙ nō debeat cauerī de rato: vt j. rē ra. ha. l. ne satisdatio. l. j. C. de satisdat. & j. e. l. si ꝓcurator. Sol. Istud est verū. q̄n est dubium de mādato: secus si esset certū: vt in contrariꝭ ꝓbaē in l. j. C. de procu. Et hoc ꝓbaē p rōnē. Nam verba edicti loquunē simpliciter de eo qui agit noīe alieno: nec exprimūt sit procurator vel nō Itē dicit ꝙ debet satisdare boni viri arbitratus: sed q̄n constat de mādato, bonus vir nō arbitrareē ꝙ interponaē satisdatio, q̄ cōmitti non pōt: vt l. hęc stipulatio. §. diuus. vt leno. ca. Ita loquit d. l. ne satisdatio. j. rem ratha. † Assumo ergo tres casus secundū glo. Quādoq; cōstat ꝙ quis nō habet mandatū & tunc non admittit: vt l. si pupilli. §. videamus. j. de neg. gest. Fallit in cōiuncta persona. l. sed & hæ. in prin. s. e. Ita intelligūt quidam de amico, a vt tangit Gul. in d. l. sed & hæ. & Cy. in l. exigēdi. C. eo. Item fallit in l. nō tantū. j. de app. & l. j. C. si ꝓ vim, vel alio modo. Quādoq; cōstat ꝙ habet mādatū: et tunc admittit sine cautione de rato, vt dictū est. Nec obstat l. de pupillo. §. q procuratorio. j. de ope. no. nūc. quia licet ibi verè esset procurator, tñ de mandato dubitatur. Ita dicit glo. & bene. Item fallit quādo habet mandatū: sed dubitaē an sit sufficiēs ad id de quo agitur, vt l. illud. §. j. de mino. Idē si habet mandatū, sed dubitatur an sit reuocatū: vt l. vulgò. j. de admini. tuto. Prędicta in ꝓcuratore ex parte actoris. Procurator verò rei indistinctè cauet de iudicato soluendo: vt l. j. C. de satisd. Rationē diuersitatis ponit glo. & bene. Dic vt in ea. Tertius casus est, q̄n est dubiū de mandato: & tunc admittit ꝓcurator cū cautione de rato, vt hic, & C. eo. l. j. Ad istud oppo. de l. qui ita. §. j. j. ad Trebel. Sol. dicit gl. ibi speciale. Tu dicas ꝙ vbicunq; non est cautū per cautionē de rato reo, debet constare de mādato: per d. l. qui ita. §. j. Sī enim hæres cogeretur adire hæreditatem ad petitionē procuratoris, de cuius mandato dubitaē, & dñs postea nō haberet ratū, nec esset cui fieret restitutio hæreditatis, hæres remaneret implicitus oneribus hæreditariꝭ: & licet haberet regressum contra procuratorē ad intereſſe: hoc sibi non sufficit: qa implicareē litibus: vt l. mino. j. de mino. Dices tu, secūdū hoc in actione reali ꝓcurator rei nō admittit cū cautiōe de rato. quare: qa nō est cautū ei q agit: quia si possessor non haberet ratū, non poterit fieri executio in re, sed solū in æstimatione. quod est cōtra casum j. l. proxi. §. sed & is. Respōde, si procurator solueret interesse, qa reus possessor ratū non haberet, adhuc posset possessor cōueniri ad rem: vt l. nec vllam. §. pe. aliàs est sub l. etiā. j. de pet. hære. & l. Stichū aut Pamphilū. §. dolo. j. de sol. Sed si poneres casum ꝙ per hoc auferretur actori ius petendi rem à reo, non admittteretur tūc ꝓcurator cū cautione de rato. Exemplum: egi rei vēdicatione cōtra possessorē, fuit absolutus: appellaui. In causa appellationis venit aliquis ad defendendū, & cauet de rato. Certè nō admitteretur nisi constet de mādato. Ratio: qa absoluto ria iam lata pro reo remaneret firma: & ab isto procuratore non posset cōsequi nisi interesse; & nemo debet cogi vendere rē suā, & illa carere: vt l. nō enim. j. rerū amot. & l. nec emere. de iur. delibe. cum simili. Ita determinauit Gul. de Cu. j. l. proxi. §. sed & is & Cy. in l. ij. C. e. Admittit ergo cū cautione de rato, quādo per eam cautū est aduersario: aliàs debet docere de mandato, vt dictū est. Hoc fallit, dicit glo. primò in omni eo qui dicit se habere mādatum publicum. & in hoc verum dicit, vt in auſ. de colla. §. eos. & C. de mād. prin. l. j. Secūdò in omni procuratore dato ad solutionē recipiendā. hoc puto falsum, per l. si sine. in prin. j. rem ra. habe. & ibi plenè dixi. † Sed circa hoc q̄runtur plura. Primò quando dubitatur de mandato, in cuius electione est, vel procuratoris eligere, probare mandatū vel cauere de rato, an aduersariꝭ. Glo. ponit hic tres opin. finaliter determinat ꝙ sit in electione procuratoris, & bene. † Quęro qualiter est dubiū de mandato. Glo. hic, & l. j. C. eo. dicit per negationē, & affirmationē: vt l. fi. C. quib. ad liber. procla. nō lic. & l. post rem. s. de transac. & C. de fid. instru. l. plures apochis. Istud non est verū: quia secundū hoc, vel nullus procurator admitteetur sine cautione: qa semper reus negabit eū esse ꝓcuratorē, quāuis mandatū ostendat, vel oēs admittenē. Nam si asserit se procuratorē, et reus negat, admitteē cū cautione de rato, propter dubiū. Rn̄d. ad primū: q̄n ostendit mandatū taliter ꝙ nō pōt aliqua tergiuersatione celari, negatio nō facit rem dubiam, vt no. in l. post rem. s. de trāsac. Ad secūdā, q̄n allegat se procuratorem, & aduersarius cōtradicit, fatenē omnes doctores ꝙ res nō dicitē dubia ꝓpter negationē. qđ verum est nec admittit cū cautione de rato. Nam qđ dicit, ꝙ res fit dubia per negationē: verum est ad cōmodū negantis, nō ad eius incommodū. quod esset hic: qa per eius negationē faceret aduersarius eū posse admitti cū cautione de rato. qđ aliàs nō posset. Dicen dū est ergo ꝙ tūc est res dubia q̄n ex parte procuratoris apparēt literæ vel instrumentum, de cuius fide fortè dubitaē, vel ꝓbaē per vnum testem, vel sunt aliqua alia indicia pro parte procuratoris. Ita tenēt oēs doctores cōiter. b Sed Frāci. Accur. voluit sustinere

sustinere glo. dicens ꝙ tunc deferretur iusiurandum: vt j. de iureiu. l. admonendi. & diceretur esse certum de mādato. Sed nō placet: quia iuramentum procuratoris, licet ipsi procuratore nocet vel prodesset: tamē domino nō noceret: vt l. nā & postea. in fi. cùm l. sequen. de iureiur. & sic non esset cautum reo. † Quæro qualiter probetur a mandatum. Pet. videtur dicere ꝙ solum per instrumentū, vel per literas, non per testes. Quod apparet: quia si testes examinarentur inter procuratorem & reum conuentū, non præiudicaret domino absenti. Glo. extra eod. c. j. & Guli. in l. si procurator. j. eod. dicunt quòd potest probari etiam per testes. Potest enim constitui per nuncium: vt l. j. §. eo. Ergo potest probari aliter quam per instrumentum. Et istud esset indubitāter verū, si tractaretur de probando mādato contra eum qui eū constituit. Sed si est contentio inter ipsum procuratorem & reū, absente eo qui eum constituit, tunc obstat fortiter ratio per. Sed dicas quòd sicut iudex delegatus, de cuius delegatione dubitatur, habet iurisdictionem cognoscendi de legitimatione ipsius iudicis: vt l. præscriptione. C. si contra ius vel vtili. publi. §. si qs in ius voc. non ier. l. ij. ita procurator, de cuius mandato dubitatur, habet à lege potestatem, & persona legitima censetur ad probandū mandatum suum: & sic domino contra illa dicta testium supereſt solum accusatio falsi: sicut etiā si probaretur per instru
5 mentum. † Quęro, qualiter interponetur ista cautio de rato? Respond. quòd dominus habeat ratum, & quicquid cogeretur habere ratum si ipse litigasset. arg. l. sed & hæ. §. defendere. s. eod. & sic est casus l. non distinguemus. §. penul. j. de arbi. Nam quādo litigatur coram arbitro, non cogeretur actor vel reus habere ratam sententiam arbitri, si vellet soluere pœnam, ideo non debet
6 cauere rem ratam dominum habiturum. † Quæro quid si procurator velit cauere sub hanc exceptione, si apparebit eum non esse procuratorem. Dic vt in l. inter quos. §. penul. de dam. infec.

Sed interdum. Si aliquis agit nomine siue ad commodum alienum, cogitur cauere de rato. hoc dicit.

Quæritur. Hæc verba, is ad quem ea res pertinet, referuntur ad dominum & hæredem eius non ad creditorem. h. d. Nota ꝙ hæc dictio, cæteros, hic ponitur impropriè, sicut ibi. Christus crucifixus est, & alij duo latrones.

1 ☞ *Excipiendo quis facit controuersiam.*
2 *Qui promisit se non obligaturum in tali causa, si excipit respectu iuris quod promisit, incidit in pœnam.*
3 *Quando litigatur super inæstimabili, in cautione debet inseri certa quantitas.*

Si status. In causa status procurator cauet de rato: siue sit ex parte actoris, siue rei. h. d. Nota ꝙ in causa sta
1 tus admittitur procurator. † Secundò nota ꝙ excipiēdo dicitur aliquis facere controuersiam. Oppo. ad primum. C. de asser. tol. l. j. Sol. vt in gl. Opponitur ad secundùm. j. de Carbo. edic. l. iij. §. quod si ille. & glo. non soluit. Dic ꝙ ibi ille qui excipit, non dicitur facere controuersiam, scilicet status sui: quia de hoc non litigatur: sed bene facit controuersiam bonorum: & ideo non defertur ex senatusconsulto Carboniano, vt ibi patet. Et istud inducit
2 tur per gl. † ad quæstio. si promisi me non obligaturū in tali causa, vtrum excipiendo incidam in pœnā. Et videtur casus hic ꝙ sic: quod est verum, si opponam exceptiones respectu illius iuris quod promisi: vt l. amplius. rem ra. habe. & l. quo enim. eo. titul. aliàs secus: vt d. l. iij. Facit quod not. in l. Lucius tres hæredes. j. ad Treb. & l. qui fidem. s. de transact. Vltimò vide. glosſ. quia habetur aliqualiter corrupta ibi: arg. j. eo. tit. l. iij. §. quod si ille. Voluit enim allegare d. l. iij. §. qd' si ille. j. de Carbo. edic. Venio ad sequentē glos. & oppo. ꝙ non sit necesse satisdare: quia sententia lata in causa status, præiudicat omnibus: vt l. ingenuum de statu homi. Glosſ. soluit. dic vt in ea, quam not. probatur in l. cùm non iusto. j. de colu. deteg. Quærit glosſ. an in hac cautione de
3 beat inseri certa quantitas? Et dicit ꝙ sic, & bene. † Ex qua nota quod vbicunque litigatur super eo quod est inæstimabile, sicut libertas, debet in cautione inseri certa quantitas: vt l. ij. in fin. s. qui satisd. cogan. Quærit glo. an hic debet cauerī de iudicato solvendo. Dic vt in ea. &c.

Est & alius. In causa restitutionis in integrum cauetur de rato, & de iudicato soluendo. hoc dicit.

1 ☞ *Procurator rei debet cauere de rato quando agitur ad aliquid quod non impletur solutione, seu iudicis sententia.*
2 *Causa suspecti tutoris est ciuilis, quando agitur revocationem.*
Idem quando agitur contra uxorem ad thori separationem.
Idem quando agitur contra clericum ad remotionem.
3 *Absens condemnatus an sit infamis.*
4 *Cancellatio de banno quando tollat effectum infamiæ.*

Item ait. Procurator accusati de suspecto debet cauere de rato licet non de facili admittatur sine speciali
1 mandato. h. d. † Nota ꝙ quādo contra reum agitur ad aliquid quod non impletur solutione, sed iudicis sententia, procurator rei debet cauere de rato. Est enim eadem ratio quæ in procuratore actoris. Nam illud quod petit reus respectu actoris, scilicet vt absoluatur, sola sententia impleturꝫ: ideo sufficit sibi cautio de rato. ita in casu huius le-
2 gis. † Secundò nota ꝙ causa suspecti tutoris est ciuilis, quādo agitur ad reuocationē tantū. quod apparet hic: quia potest interuenire procurator, secus si ageretur vt puniretur: quia esset criminalis: vt §. de offici. præfec. vrb. l. j. §. item solent. Et per hoc cognosces corā quo iudice debes dare libellū suspecti. Simile in matrimonio si agitur cōtra vxorē solū ad separationē thori propter adulterium. dicitur causa ciuilis: vt extra, eo. c. tuæ. Secus si ageretur ad eam puniendā idem si agitur contra clericum ad remotionē ab ecclesia: vt extra, de testi. c. ex parte. & ibi not. Not. ꝙ in causa suspecti quādo agitur ad remotionem, potest pronunciari contra absentem, vt hic in fi.. Oppo. ꝙ causa suspicionis non sit famosa: vt l. hæc. enim. infra. de suspect. tuto. Solu. Intelligas quando petitur remoueri ob dolum. Sed opp. ꝙ non requiratur speciale mandatū: quia semper expedit litigare per procuratorē ne infametur: vt l. furti. §. si quis alieno. de his qui not. infa. Solu.
3 glo. ꝙ fidelius agitabit per se. Dic vt in ea. † Vltimò iste tex. facit contra id quod determinaui in l. actus fustium. s. tit. j. videlicet ꝙ condemnatus absens sit infamis. Sed respondeo ꝙ causa infamiæ est, si simpliciter condemnetur, non autem si condemnetur
4 per procuratorem, vel condemnetur absens. † An autem cācellatio b de banno tollat effectum infamiæ, si qua esset. do. Iac. Butri. disputauit & determinauit ꝙ sic: quia cancellatio tollit omnē effectum eius quod cancellatur: vt l. cancellauerat. j. de his quæ in testa. delen. Dixi plenè in l. fin. de senten. pas. Quod intellige verum quando cancellatur ideo, quia bannum sibi remittitur.
c Secus si cancellaretur ideo quia soluit condemnationem: quia tunc non cancellatur nisi respectu quantitatis solutæ, & cancellatio limitatur: vt d. l. cancellauerat. Dixi de hoc in l. fin. C. de senten. pas.

d **Pomponius.** d Quædam causæ requirunt speciale mandatum quæ hic ponē
e tur. h. d. Nota casus hic e & in l. præcedenti in fi. in quibus non admittitur procurator sine speciali mandato. Alios ponit Spe. in titu. de procu. §. j. istud principium loquitur in interdicto de liberis deducendis. Quæro, quid si agatur inter dicto de liberis exhibendis. Glo. dicit ꝙ idem. Guli. contra: quia vertitur minus præiudicium. Est enim præparatorium ad istud exhibere autem est ostendere in quo nullum est præiudicium.

Si stipuletur. Oppo. glo. videtur quod ista stipulatio non possit committi: quia non interest eius qui stipulatur quod ratum habeatur. Solu. vt in glos. Guli. de Cug. & Iaco. Butri. legunt alio modo, vt cesset ista obiectio quod hic procurator nō receperat: sed si petebat cauerī sibi, ideo non debet cauere de rato: quia fortè reus absoluetur.

1 ☞ *Procurator rei cauet de rato, ubicunque per cautionem iudicatum solui non est cautum actori. & nu. 5.*
2 *Modus probandi & libellandi in reali.*
3 *Quod meum est, non potest esse alterius uno & eodem momento.*

¶Quæro qualiter ꝓbet. vide Bald. Post Cy. in l. j. C. eo. & est falsus. dixit no. ꝙ ad excipiendū solutionē, mādatū nō potest ꝓbari per instrumētū teri. ꝙ perpe Barba. ti. And.

¶Cancellatio. Alex. cōsi. ij. col. ij. & seq. ij. volu.

POMATES.

¶Si cancellaretur. vide ꝙ declaratione. j. de iud. in rub. & vide Ias. in rubri. C. de iudi. Deciū meli⁹ & alios in rub. extra de iud. in ij. lec. co. xiij.

POMATES.

¶Pōponi⁹. Istū tex. allegat Roma. cōsil. cclxxxiij. incipi. ad ad petēdū. ꝙ habēs mādatū ad petēdum non potest extrahere de carcerib⁹. alle. Bar. cōsi. lxxxiij. incip. in causa statu. vide etiā Roma. consi. cclxj. colū. fin.

P. PAV. P.

¶Nota casus hic adde alium casum. scilicet ad cōtrahēdū pacē, vide Rom. singu. ccccl xx. incip. nūqd & vide Aret. Instit. de act. §. fi. in prin. dicē ꝙ ad petēdū aliquē incarcerari requiē speciale mādatū per istum tex.

¶ POMATES. 4

a ¶Sed & his. Not. ex isto tex. qđ arg. à cõtrario sensu habet locum etiã in sentẽtijs. quod limita in sentẽtijs affirmatiuis vt declarat Ro.cõ.cxv. 7

b ¶Ratihabitiõis. Ad de glo. in c. cũ M. de consti. Pro isto §. & ibi do. Bart. in d. l.ij. vbi idẽ dicit ꝙ hic. a And. Barba.

b ¶Ratihabitionis. in §. ratihabitio. facit quod not. in l. nulli. C.eo. & ad hoc not. vide glo. multũ not. in c.j. in verbo, absentia. de elec. libr. vj. & quod not. in c. cũ M. de consti. & Bart. in l. eleganter. §. si quis. de condi. indebiti. 2

¶ POMATES.

b ¶Ratihabitiõis. Extẽde per Ias. l. de die. §. si seruũ. ff. qui satisfa da. cogantur.

¶ P. PAV. P. 3

b ¶Ratihabitionis. Et inquantũ in isto §. ratihabitionis. allegat gl. ꝙ paria sunt aliquid fieri in actu vel incontinenti post. ad qđ licet eam reprobat Bal. hic nihil allegans, eã sequitur Roma. pro singulari in l. ex cõsensu. §. eũ q. ff. de appellat. vide Alex. multa allegantẽ l. diuortio. ſ prin. in ij. colũ. ff. sol. mat. & glo. pro cõcordia 4 in l. ij. in prin. in ver. eam nouationẽ. C. de iura. calũ. Item quod exceptio dilatoria q̃ superuenit post litẽ contest. ponit opponi & limitationẽ ad hoc, vide per Felí. in c. insinuãte: in iij. col. & seq. de offi. deleg. Item ista regula procedit etiã in cautione de iudicio sisti & iudicato soluendo glo. in l. de die. §. si seru⁹. ff. qui satisfda. cogan. quam exclamat ibi Paul. de Cast. dicẽs se 6 nescire alibi, sed adđ de hoc tex. et ibi bar. tol. in l. j. C. de satisfd. & glo. in rub. ff. iudica. sol. quãuis Alber. in d. §. si seruus. cõtra riũ dicat. Not. etiam pro extẽsione ꝙ etiã exceptio litis pendẽtis debet opponi ante litẽ cõtestatã. Bal. 7 in l. peremptorias. C. sentẽ. rescin. nõ pos. Alexã. cõsi. cccclxx. 8 inci. magne prætor. in v. colũ. Limita tñ istã regulã non decedere qñ per errorem fuisset hoc omissum. Abbas per tex. ibi in c. pastoralis. extra de excep. Bal. in l. error. in vlti. colũ. de iur. et facti ignoran. Ange. hic & in l. qui procuratorem dat. §. j. reprobara glo. ibi eod. tit. Sali. & Alex. in l. ita demum. C. eo. tit.

Defensor rei cauet de rato, si non habet mandatum uel dubitatur. 6

Condemnatus ad speciem dandam in actione personali non liberatur, nisi faciat rem accipientis: ita ꝙ aduocari non possit.

Intellige si ad dandum, secus ad tradendum. nu. 8.

Condemnatus in reali liberatur sola traditione.

Sufficit in rei uendicatione pronunciare rem actoris esse, etiam si non dicat totam.

Sed & is.

[a] Qui alium defendit in actione reali, etiam de rato debet cauere. h. d. † Nota ꝙ vbicunq; per cautionem iudicatũ solui non est cautum actori, etiam procurator rei cauet de rato. Secũdò, † nota modum pronũciandi in actione reali: etiã per consequens modum formandi libellũ. Pronũciatur enim res actoris esse: ideo debet in libello peti ꝙ iudex declaret rem ad actorẽ pertinere iure dominij. Simile in l. & ex diuersо. §. j. de rei vẽdi. de peti. hære. l. licet. Nõ tamẽ per hoc reprobo libellum eorũ qui petunt reũ condemnari ad rei restitutionẽ: vt l. j. in prin. j. de rei vendi. & l. qui restituere. eo. tit. † Vltimò nota ꝙ id quod meum est, nõ põt esse alterius, vno & eodẽ tempore: vt hic. Sed oppo. cautio de rato non interponitur quãdo certũ est, procuratorem habere mandatum: vt not. §. l. proxi. §. j. glo. super verbo, de rato. dicit ꝙ hic erat dubiũ de mãdato. Prima glo. dicit ꝙ constabat hic eum non habere mandatum: & sic vidẽtur istæ glossæ adinuicem contradicere. alia enim dicit, si dubiteť. Sol. in procuratore ex parte actoris procedit quod dictũ est §. l. ꝓxi. 1 §. j. In defensore † pro parte rei, etiam si non habet mandatũ, debet cauere de rato in casibus, vt hic colligitur ex litera, quæ dicit, defensor. Item si dicit se habere mãdatum, & hoc dubitatur, similiter cauet: sed quãdo esset certum, non cauet. Oppo. ꝙ procurator rei nõ cauet de rato: vt l. non cogendũ. §. fi. j. eo. Sol. illa regula fallit hic & in alijs casibus, quos habuistis §. l. proxi. Et regula 5 riter † vbicunq; per cautionem iudicatum soluí, non est actori cõsultum dices tu quare non est ita consultũ actori in reali actiõe sicut in personali? Glos. respondet mirabiliter. Dic vt habes in ea. Ex hac glos. nota quòd † condemnatus ad speciem dandam in actione personali, nõ liberatur, nisi rem faciat accipientis, ita ꝙ auocari non possit: & si euinceretur, potest agi actione primæua. Ego dico etiã antequã euincatur, si constaret posse euinci, vel per hypothecariam vel per rei vendicationẽ, nõ esset liberatus tradens, & conueniri posset. Casus est not. in l. si hominẽ. j. de solu. Secundò nota † ꝙ condemnatus in reali liberatur sola traditione: qa ad aliud nõ tenetur: vt hic dicit glo. Id † quod dixi in personali, intelligas de eo qui erat obligatus ad dandũ: secus si ad tradendũ, vt habuistis not. in l. ab emptione. §. de pac. dũ tñ possessionẽ vacuã tradat: vt l. ij. & l. ratio. j. de actio. emp. In gl. q̃ incipit, si dubiteť. ibi: aliquid dare, vt in promissione per stipulationẽ. Item in eadẽ gl. ibi: vel tradere. vt in actiõe ex empto. de qua quę siuit: & ibi reuocet. quod est verum, quãdo tenebatur dare: sed quando tenebatur tradere, liberaretur soluendo interesse: sicut si dñs esset cõdẽnatus: vt l. j. in prin. de actio. emp. Opp. ꝙ hodie nõ debet cauere de rato cũ iuret dñs de calũnia: vt C. de iura. cal. l. j. §. finaũt. & sic videtur habere ratũ. Glo. soluit duobus modis. Vel dicas quòd est necessaria cautio in illis casibus, in quibus adhuc hodie ꝓcurator iurat de calũnia: vt puta si est ei mandatũ, vel si defendebat ex 9 necessitate: vt dixi §. l. proxi. in prin. † Quæro, vtrũ in rei vendicatione sufficiat iudicẽ pronunciare rem actoris esse. Videť dicere ꝙ nõ, nisi addat totũ. Certè simpliciter pronunciando, de tota re videť ꝓnunciare: vt l. si in rem. in ij. gl. j. de rei vendi. & j. de excep. rei iudi. l. si quis cũ totum. in prin. et ibi tenet Pet. et Gul. & est casus secundũ Dy. in l. legatis. j. de lega. ij.

Exceptiones procuratoriæ tam ex persona cõstituentis, quam constituti, quando opponi possint. ť

Ratihabitionis.

[b] Exceptiones procuratoris debẽt opponi ante lit. contest. nõ post. h. d. Ratio: qa istæ exceptiones sunt dilatoriæ, vt dicit gl. Opp. C. [c] de consor. eiusdẽ lit. l. ij. Sol. ibi in ꝓcuratore q̃ interuenit post li- c
contest. hic ante. Optimè dicit glo. & not. [d] Dicunt tñ doc. ꝙ post lit. contest. si pateretur aduersarius procuratorẽ aliquos actus facere, q̃ respiciant merita causæ, nõ posset petere post cautionẽ eadem ratione: sicut hic non põt petere post contestationẽ. Oppo. C. eo. l. licet. Sol. ibi loquitur de hac exceptione, tu nõ es procurator. Ista põt sem per opponi cũ reddat iudiciũ retro nullũ: vt d. l. licet. C. eod. Pro † cuius declaratione debes scire ꝙ exceptiones ꝓcuratorię sunt multæ. Qñq; opponitur ex persona constituentis, qa fortè erat minor, vel similis: & ista nõ põt opponi postq̃ aliquis actus est celebratus in fauorem cõstituentis. Secus si in eius damnũ: vt l. non eo minus. C. eo. & ibi per doc. Quandoq; opponitur ratione eius q̃ est cõstitutus procurator: & tũc si nullo modo poterat esse in iudicio, quia seruus, vel similis: & ista exceptio poterit opponi semper: qa reddit iudiciũ retro nullum: vt l. ij. §. j. qui satisfd. cogã. Sed si aliquo modo potest esse in iudicio: & tunc debet ante lit. cõtesta. opponi, vt l. filiusfami. §. veterani. §. eo. & C. eo. l. ita demum. Qñq; opponitur ratione causæ, in qua dicitur, non posse procuratorẽ constitui: & tunc dic vt C. de adul. l. quamuis. & dixi in l. penult. §. ad crimen. j. de publi. iudic. Quandoq; opponitur exceptio cautionis non præstitæ. & hæc est nostra materia, in qua dicẽdum est. Aut procurator interuenit ante lit. contesta. aut post: vt in glo. Quandoq; opponitur exceptio, tu non es procurator. Et hic est aduertendum, aut de hoc fuit disputatum, non tamen decisum, sed fuit admissus procurator cum cautione de rato: & nõ potest amodo sibi obijci quòd nõ sit procura- c
tor: vt l. inter quos. §. alieno. j. de dam. infec. Quandoq; fuit disputatum & decisum qa instrumentum fuit amissum: & tunc idem d
quod non potest ei opponi ab aduersario: vt l. fin. C. de fide instru. & per Innoc. in c. quoniam contra falsam. extra de probatio. Quandoq; de mandato non fuit quæsitũ: & tunc ista exceptio, tu non es procurator, semper potest opponi: vt C. eodem l. licet.

Anto. in c. ij. de ꝓcu. Iaso. in l. error. in ij. & iij. colũ. de iur. & fac. igno. vide Aret. in c. j. in ij. col. de iur. & fac. ign. vide Are. in c. j. in ij. colũ. ad fi. & seq. de accuſ. Ité si ex forma statuti deberet certo modo præstari posset opponi, & post lit. cõtest. ꝙ non esset bene præstita, secundũ Bal. in l. quoties. ff. qui satisda. cogan. Item limita procedere quo ad partem iudex tamen posset etiã ex officio etiam post litem contestatam petere fidẽ de mandato ne iudicium esset frustratorium glos. est singu. in c. j. in ver. absenti. de ele. in vj. sequitur Abbas in c. cùm dilecti. in ij. colũ. ad finẽ de reſcri. vide Rom. consil. lxvij. & clxx. Item tu nõ habes sufficiens mandatum ꝙ post litem conte. post sit opponi exceptio vide Paulum consilio cccx xiij. aliàs cc-cxxxiij. ad finem. vi de Felin. in c. quoniã contra falsam. in penulti. colum. extra de probationi. Item quòd vbi superueniant tales exceptiones post litem contestatam possit opponi vide & limita vt per Iaſo. in l. eleganter. §. si quis poteſt. in prima columna ff. de conditioni. indeb. & licet quòd ali quis litiget cum aliquo tanquã procurator non valeat nisi producatur mandatum vide Alexãdrũ consilio lxxij. volu. iiij. an autem exceptio tu non potes esse procurator. nõ opposita in causa principali possit opponi in causa appellationis & quid si fuerit opposita vel admissa & non fuerit appellatum vide Romanum cõsilio cc-lxxxiij. Item pro tractione huius §. & extensione. Vide Iaſonem in dicta lege, de die, §. si seruus ff. qui satisfdare cogantur. Item quod etiam in persona feminæ exceptio tu non potes esse procurator fit di Iatoria vide Math. notabili c.

¶ POMATES.

c ¶Oppo. vide. Alex. consil. lxxij. volumi. iiij.

d ¶Et not. vide quod dixi post Barto. in l. ab excuto. §. fina. de appellatio. hic ponit Cyn. in l. nihil. C. eo. & Ioan. Andr. in c. cùm M. de consti. & Barto. in dicta l. ij. in fin.

cet. Licet enim sit dilatoria, & non possit opponi post litem contestatam: tamen quia reddit iudicium retro nullum. ostendit litẽ non esse contest. & per consequens non impeditur quin possit opponi. & hoc dico, etiam si aduersarius sciret eum esse procuratorem, & taceret. Cum emẽ nõ pendeat ex voluntate sua eius taciturnitas, vel ratihabitio nihil oporaretur, vt l. si expresim. j. de appel. in vno tñ sibi præiudicaret scientia eius: quia non posset conueniri ab aduersario procur. tanq̃ deceptus ab eo. Sed opp. videť secundũ hoc ꝙ persona procuratoris nõ possit legitimari: qa si est procurator nõ est necesse discuti. Si nõ es, non habet legitimã personã ad hoc discutiendũ. Rñdeo, ista contentio vtrũ sit procurator vel nõ est inter procuratorem & eũ contra quem agit, nec agit ꝓcuratorio nomine absentis: imò ipse suo nomine dicit se procuratorẽ. Ita videť dicere gl. l. licet. C. eo. et ex hoc. si li tigaretur cũ procuratore minoris vel ecclesiæ, vel pronunciare tur ꝙ non esset procurator, non posset peti ꝑ procuratorẽ in integrũ restitutio: quia istum articulum non examinat procuratorio nomine dñi, sed suo nomine tm̃. Prædicta, quæ dixi, ꝙ hæc exceptio, tu non es procurator, non potest opponi: intelligas ab aduersario contra quem agit. Sed ab illo dño, cuius nomine liti gauit, semper potest opponi: nisi doceretur de ratihabitione, vel mandato, vt l. si pretium. C. eo. & l. si procurator j. rẽ ra. hab. Qua doq; opponitur exceptio procuratoria ratione formæ: & tũc si defectus in forma esset talis qui redderet mandatum nullũ, dic vt §. proxi. Si verò non redderet nullũ: exemplum in procurato re facto ad agendum tãtùm, vt dixit in l. seruum. §. ait prætor. §. eo. & tunc deberet opponi ante lit. contesta. sicut aliæ exceptiones dilatoriæ.

In his autem.

[a] Coniunctæ personæ admittuntur sine mandato, non contra mandatum [a] .h.d.

Oeminis, aliàs, Eœminas.

Fœminis pro parentibus causa cognita agere permittitur. hoc dicit. Quærit glos. f. vtrum cũ agit mulier, debet renunciare b Velleiano [b]. Et videtur ꝙ non. Quidam contra: & istud tutius. ar. in auth. matri. & auiæ. quando mu. tu. offi. fun. potest. Quæro quid si pro filijs. dicit glo. secus: quia filij possunt habere tutorẽ. Sed si poneres filios esse maiores & impeditos morbo: tunc esset eadem ratio quæ in patre. ergo &c.

Licet in popularibus.

[c] In actionibus popularibus procuratordari non potest nisi ad priuatam vtilitatem agẽtis pertineat. h. d. Nota istum casum & rationem eius quem habes in gl. pro quo in §. ad crimẽ. l. pe. de pu. iud. Ego dico ꝙ indistinctè in publicis iudicijs ex parte accusatoris, nisi ꝓsequatur suam vel suorũ iniuriam, nõ admittitur ꝓcurator scias tamen quòd actiones populares post lit. contest. efficiuntur pro priè agentis, vt l. sicuti. j. de verb. signi. Meritò post litem contestatam puto posse dari procuratorem sibi.

Ad actionem.

In actionibus quæ competunt ad vindictam potest constitui procurator. hoc dicit.

Ea obligatio.

Obligatio ex contractu mandati parit actionem mandati: nisi ex necessitate præcedentis contractus mandatum fuit subsecutum. hoc dicit. d Quæro quæ est ratio quòd ex nouo mandato nõ oritur [d] actio mandati. Respon. quia fit ex necessitate primi contractus. Nam emptorem hæreditatis tenetur defendere hæres: vt l. ij. C de hæred. vel actio. vend. l. hæreditatem. j. de do. Ergo si mãdat sibi id, adquod tenetur: ergo non oritur actio mandati, vt j. manda. l. ij. e §. fi. [e] & si satisdat pro eo. hoc etiam facit ex necessitate: quia qui procuratorem facit, si est præsens, debet pro eo satisdare. Ista eadem ratio est in fideiussore, qui dat procuratorem dominum. Oppo. gl. de l. si mandato. §. fi. j. manda. Sol. glo. & bene, ꝙ licet mandatum non fuerit gratuitum, nihilò minus ille, qui suscipit, dicitur procurator quo ad hoc vt possit agere contra alium, nõ tamen dicitur mandatum quo ad hoc vt pariat actionem mandati, inter mandantem & mandatarium; vt hic, & l., naturalis. §. penulti. j. de præscrip. verbis.

Is cui hæreditas.

[a] Qui habet vtiles, potest facere procuratorem eum qui habet directas. hoc dicit.

Sed & dominum.

Qui habet ius in re, potest dominum illius rei facere procuratorem. h. d.

Porro

[b] Vnus ex correis potest alium procuratorẽ cõstituere actiuè & passiuè. hoc dicit. Oppo. §. ea. l. in princi. Solu. hic quot sunt rei, tot sunt obligationes, & actiones: vt l. eãdem. in fi. j. de duob. re. & in l. iij. in fi. eo. tit. Sed in princi. istius legis est solùm vna actio popularis, quę potest exerceri per quemlibet de populo. Et per hoc apparet ꝙ quædam questiones, quæ hic formantur in glo. non soluuntur bene. Pone quòd vnus ex correis credendi antequam sibi constitueretur facit aliũ procuratorem, an possit? Glo. dicit, fortè ꝙ non, vt hac l. in prin. quod est fallũm. Nã potest facere alium procuratorem ad actionem suiipsius cõstituentis procuratorem, quæ est separata ab ea quæ competit procuratori. in prin. huius legis erat vna & eadem.

1 *Vnus non potest esse procurator actoris & rei.*

2 *Procurator interueniens post litem contest. tam debet condemnari.*

3 *Sententia debet ferri in personam procuratoris, tam ex parte actoris, quam rei.*

4 *Quis potest esse tutor duorum pupillorum, licet unus sit actor, & alter reus.* d

5 *Vnus non potest secum ut ludere ad calculos, seu ad tabulas.* e

Si plures.

In iudicijs diuisorijs plures vnum procuratorẽ dare non possunt. h. d. Vel aliter. vnus non potest esse procurator cõdemnati, & eius cui f
1 fit condemnatio. h. d. † Nota ꝙ vnus nõ potest esse procurator actoris, & rei. Item no-
2 ta † ꝙ procurator interueniens post lit. cõtest. debet condẽnari. Quod colligitur hic vt in gl. & ibi in text. allegatur. Dicit glo. ergo erat lis contest. Simile in l. si quis cũ ꝓcura. §. eo. & l. qui proprio. in prin. j. eo. † Item nota ꝙ tã ex parte actoris, quã ex parte rei sententia debet ferri in personam procuratoris. Debet enim condemnari reus ipsi procuratori procuratorio nomine domini: & eodẽ modo procurator rei debet cõdemnari procuratorio nomine domini. Quod apparet hic dũ dicit, circa adiudicationes & condemnationes. Rationem horũ
4 dixi vobis in l. furti. §. j. §. de infa. † Quærit glo. quærit gl. quare secus in tutore duorũ pupillorum: vt l. accipientis. de autho. tut. Dicit glo. quod ibi pupilli non agebant inuicem, sed contra extraneum tertium. quod satis admitti potest. Vel dic quòd in tutorũ de necessitate non proferuntur verba sententiæ: sed in pro
5 curatorem sic: vt l. eum qui. §. si actori. de consti. pecu. † Vltimò nota quòd vnus non potest secummet ludere ad calculos, vel ad tabulas: quia non reperiretur quis esset vincens. vel victus.

Reo latitante.

Si vnus vellet defendere reum, nõ cõmittitur stipulatio ex clausula de defendendo.

Mvtus.

Cum quæritur.

Quibus potest procurarem constituere, qui non reperitur prohibitus. h. d. vel aliter. In genere permissorũ omnia intelliguntur permissa, quæ specialiter non reperiuntur prohi-
f bita. h. d. Oppo. [f] si edictum est prohibitorium: ergo qui dicit sibi permissum, hoc debet probare: vt l. j. de colleg. illi. & l. j. in prin ci. j. titu. j. Solu. vt in gl. duobus modis: & quælibet sol. est bona.

[c] ¶Non cõtra mandatum. Not. ꝙ coniuncta persona nõ agit contra mandatũ. fallit si propriũ interesse agẽtis verteretur. l. j. ij. et iij. j. de li. cau. facit l. nõ tantũ. j. de appel. & Bar. l. constãte. in x. q. ij. q. principalis. fol. matrimo.

¶Velleiano. vide in Spe. §. j. ver. itẽ ꝙ est mulier. cũ seq. in prima parte. Itẽ vbicũque agere põt iure proprio, & suo nomine secũdùm Bal. id ꝙ pauperib⁹. in ij. co. de episco. & clericis et iſtis adde Bar. l. alumnam. C. eod. c

¶Licet in popularib⁹. ar. l. ſicut. j. & ver. ſig. et eorũ quã not. Bar. in l. eũ q. §. in popularib⁹. j. de iureiu. vide Inn. in c. dudũ. de elec. q dicit quod quoties in actione popularí admittitur ꝓcurator ante lit. cõtest. non dicit ꝓpriè popularis sed anomala, vt ī c. sup his. de accu. idẽ dicit qñ admittiť ꝓcurator infamis: vide Bar. in l. reos. C. de accuſ. in prin. ij. col. Adde pulchrè Rom. consi. cliij.

¶Nõ oriť. vide Inn. in l. qui bis. de verb. obliga.

¶L. ij. §. ff. caue. propter l. si remunerãdi. verſi. planè. ff. mandati. e

¶ POMATES.

¶Opp. adde in similibus calibus. de quibus ꝑ Ias. l. cætera. ť princi. in j. notab. de leg. j.

☞POMATES.
a ¶Is qui. Amplia hũc tex. q requirit absentia, ad hoc vt aliquis posit, pcurator nomine agere. extende & hoc idẽ sit in filio. Pau. de Cast. l. si longius. §. j. de iudi. ff.
↦P. PAV. P.
b ¶Pœna. Limita vt p Roma. sing. cxxvij.
Pro cõcordia aduerte q reperit, pcurator qui habet mãdatum cũ taxatiua tantum: an intelligatur habere mandatũ ad defendendũ, Ang. in §. Preterea. Insti. de excep. in q. dum tractat de pcuratore simpliciter. dicit Bart. sibi cõtrariari hic l. mutum. §. pœna. alias §. qui nõ cogit. & in l. sed nũc quoq. §. fin. aliàs pe. ff. hoc titu. j. Solu. vt p An. vbi. ff. a Alia solu. posset dari ex dictis Bar. in hoc §. qui non cogitur.
c ¶Prosequi appellationẽ. Adde Bal. in l. cũ pcura. i fi. prin. & j. de no. oper. nun. & in d. l. inuitus.
↦P. PAV. P.
d ¶Qui aliũ. Vide amplia, & limita istam regulã vt per Iaſ. in l. filiusfamilias. ff. qui satisd. cogan. in j. & ij. colũ.
e ☞Amplia istã regulã vt per do. Iaſ. in l. filiusfa. in j. & ij. col. qui satisd. cogã. vbi etiam limitat. Anto. Alexand.
z ¶Pristinum statum. b Adde Bart. & doc. in l. quod tẽpore. C. de resti. mi. & Cy. in l. inuitꝰ. in vij. q. C. eo.

☞ *Agens actione populari debet dicere tanquã unus de populo: & non agit procuratorio nomine: ideo non tenetur defendere.*
Agens actione populari, non tenetur defendere populum, nec singulares homines, si agit ad commodum suum.

In popularibus. Qui agit vt q libet de populo, nõ tenetur defendere populũ. h. d. †No. modũ agẽdi in popularibus actionibus, vt dicatur in libello, talis tanquã quilibet de populo, &c. Secũdò nota q licet agat tanq̃ vnus de populo, non agit procuratorio nomine: & ideo non cogitur defendere. †Sed quæro an cogatur defendere ipsum populũ. Gl. q sic: nõ aũt hoĩes singulares ipsius populi. Quod posset esse verũ si ageret ad cõmodũ publicũ: vt l. non solũ. §. sed interdũ. ff. eo. Sed si ageret ad cõmodũ suũ in casibus, in quibus post cõtestationẽ pœna applicatur sibi: tunc non tenetur populũ defendere: quia non nomine populi, neq; ad eius vtilitatem agit.

Is qui. Minor ad petendũ curatorem potest facere procuratorẽ: & si dubitatur de mandato, admittitur cũ cautione de rato. h. d. Facit l. diuus. in fin. j. qui pet. tuto. Facit, quia id, quod quis põt per se, põt per procuratorẽ: vt l. filiusfami. ff. eo. & l. seruũ quoq. eo. tit. sed minor põt per se petere curatorẽ: ergo & per procuratorem, & ad hoc constituere põt. Oppo. q ista stipulatio de rato nõ põt committi: ergo &c. vt j. e. l. nõ cogendũ. in fi. gl. soluit, & bene.

☞ *Procurator constitutus ad agendum, q̃ uidetur constitutus etiam ad defendendum.*
Mandatum factum ad agendum tantum, quod ualeat: ita q̃ procurator sic constitutus posit defendere.
Adde tu an dicta Bar. hic, & ut de do. Mari. Soci. in c. j. articu. quarto principali. de nutu. peti.

Pœna. b Tenet hic glo. † q si facio pro curatorẽ ad agendum, videor facere etiã ad defendendũ. Et per hoc quidam dicunt † q si facerẽ procuratorem ad agendũ tantùm, q talis procuratio non valet. Breuiter satis puto q videatur procuratori mandatum q defensionem suscipiat, non dico procuratorio noĩe dñi: sed q assumat defensionem tanq̃ defensor simplex. Videbitis in l. qui seruum. de interrog. actio. Itẽ puto q mandatũ ad agendũ tantum valeret. Quid enim si actor vellet procuratorẽ reconuenire: vel quid si procurator nõ obstante q sibi non sit mandatũ, sua sponte non vult actorem defendere: certè posset: non tñ posset obijci illa exceptio, mãdatum non valet: sed posset peti à procuratore quòd defendat, & si nõ defendit, potest peti quòd remoueatur: non quia habet mandatum, sed quia non defendit.

Si procurator. Melius est habere actiones directas, quã vtiles. h. d. Hunc §. examina secũdùm glo. in l. quoties. in prin. j. de admi. tuto.

Qui non cogitur. Procurator qui satisdat de defendendo cogitur defendere si actio est tempore peritura. Item ex causa potest libere nõ defendere: sed si actio nõ est peritura, & sine causa non defendit, non cogitur, sed stipulatio cõmittitur. h. d. cum l. seq. et prin. seq. Opp. & videtur q ver. nã & eos. dicat idẽ qđ ver. præcedẽs. Hius timore facta est prima gl. magna. Vide eam ibi: & quod obijcit tota gl. quod sequit est ad positionẽ casus in ver. nam & eos. qui ponitur vt ratio prædictorum, & videtur cõtinere idẽ cum dicto. Opp. de l. non cogendum. §. Sabinus. j. eo. Solue vt in gl. Oppo. de l. filiusfami. §. fi. ẽ. eo. Solue vt ibi. & l. sed & hæ. §. prætor. ẽ. eo. & hic.

n On cogendum.

Qui ita. Quæro quę est ratio dubitationis. Dic vt in gl. Quæro quid vertitur in causæ cognitione. Dicebat do. Iaco. Butri. hic, scilicet ne colludat secundũ Hugo. in istis ergo causis quæ requirunt vtilitatem publicam non potest procurator dari, nisi causa cognita. quod tene menti.

1 ☞ *Agens interdicto, ne uis fiat ei, sustinet partes defensoris.*
Petens se cancellari de banno, absolui ab accusatione, tollit tenutam, uel similia sustinet partes rei.
2 *Stipulatio, quæ non potest committi, non debet interponi.*
3 *Procurator datus ad litem, non potest prosequi appellationem à diffinitiua: ab interlocutoria sic.*

Si procuratori. Cautio quæ non põt committi, non debet interponi. h. d. Vel sic: Cui cõmissa sunt antecedentia, cõmissa videntur & sequentia. & ideo quasi sit de mandato certũ non cauet de rato, cũ committi non
1 posit stipulatio. h. d. †Nota q qui agit interdicto, ne vis fiat ei, partes defensoris sustinet. & sic facit q qui petit se cancellari de banno, vel petit se tolli ab accusatione incœpta contra eum, vel petit tolli tenutam acceptam contra eũ, vel similia, partes rei sustinet, licet ipse ad iudiciũ prouocauerit. Et sic facit q excõmunicatus admittitur ad defensionem. Pro hoc l. de pupillo. §. qui
2 remissionem. de ope. no. nun. & §. fi. ea. l. & ibi de hoc dixi. †Secundò nota q stipulatio quæ cõmitti non põt, non debet interponi, vt l. hæc stipulatio. §. diuus. vt leg. no. ca. Opp. & videtur q posit cõmitti ista stipulatio, vt in glo. Sol. gl. q procurator non posit succumbere, nisi per iniuriam iudicis, propter quã stipulatio interponi nõ potest. Istud nõ placet: quia ab initio de hoc non liquebat. Et circa hoc vtrum iniuria iudicis faciat hanc stipulationẽ cõmitti: dic vt l. si sine. §. ij. rem rat. habe. Vel solue secundo modo: qa hic erat procurator ad ædificandũ, & hoc constabat: vnde propter hoc videbatur sibi mãdatũ totum negotiũ ad ædificationẽ spectans. & ideo cõmitti non põt, quasi videat habere totum mandatum. Istam tenebat do. Iaco. Butri. & tenetur cõmuniter, secundũ quam posui tibi summariũ, probatur in
3 l. cũ procura. j. de ope. no. nun. Et per hoc apparet † q procurator
c datus ad litem, non posit prosequi appellationem à diffinitiua, vt C. eod. l. inuitus. tamen ab interlocutoria potest. Totum enim negotium videtur sibi commissum. Facit j. l. proxi. §. item quæritur.

Qui proprio. Post litem cõtestatam reus põt facere procuratorem, & pro eo cauere. h. d. Ex hac l. colligit glos. q etiam procurator post lit. contest. interueniens cõdemnetur. Facit ẽ. eo. l. licet. §. si plures. & l. si quis cum procuratorio. ẽ. eod. & C. de senten. l. j.

Ei qui. Qui sponte defendit, potest vnam causam tantum defendere. hoc dicit.

d **Qui alium.** d Nemo est idoneus defensor alterius, sine satisdatione. h. d.

1 ☞ *Restitutio in integrum non restituit rem, sed ius agendi, uel tollit exceptionis obstaculum.*
2 *Restitutio quid restituat.*
3 *Iudicium restitutorium requiritur ad primum de necessitate.*
4 *Aduocatus seu procurator in prima causa, quod non debet esse in secunda, si non uult.*

Item quæritur. Qui defendit in antecedenti, cogitur defendere in cõsequenti. h. d. Vel aliter. Qui defendit in præparatorio, cogitur defendere in præparato. †Nota q per in integrum restitutionem non restituitur res
1 sed actio, seu ius agendi, vel tollitur exceptionis obstaculum. & sic duo sunt iudicia. Nota etiam ea quę dixi in summario. Opp.
e in integrum restitutio est in pristinum statũ repositio, vt l. quod si minor. §. restitutio. j. de mino. Sic videtur per primũ iudicium rem debere restitui. Pro hoc facit j. de mino. l. in causæ. §. interdum. vbi dicitur q hoc iudiciũ nocet cuilibet possessori. Huius
2 timore variatur lectu. huius legis. † Tu dicas breuiter vt intelligas glo. illud restituit restitutio quod abstulit lesio. Aut ergo minor fuit læsus vendendo rem, & tradẽdo possessionem: & tunc per restitutionem rescinderetur venditio, & restitueretur res. & sic esset vnum iudicium. Vnde bene reprehendit prima positio casus posita hic. Si verò fuit læsus solũmodo in vendẽdo, nõ in transferendo possessionẽ: qa fortè vendidit rẽ quã emptor posset debeat: & tunc restituitur solum ad venditionem, non autem restituitur

stituitur possessio, quia in ea non fuit læsus: & ita erit necessariũ nouum iudicium. Ita loquitur hic secundùm secundam positionem glo. quæ vera est. Alij intelligunt hic restitutoriũ iudiciũ, hoc est prætium quod à minore petitur, cum petit se in integrũ restitui. De quo vidisti in l. non solum. §. j. ẽ. eo. sed præcedens, le ctus est verior. Oppon. C. eo. l. inuitus. Sol. non tenetur prosequi causam appellationis: quia dicitur alia causa: sed iudicium restitutorium sic, vt hic. Respon. quia causa appellationis non sequi
2 tur ad primum[a] de necessitate: sed † iudicium rescissoriũ, seu restitutoriũ sequitur ad primum ex quadã necessitate. Non enim ad
3 aliud fuit interpositum iudicium rescindens, hoc est, postulata restitutio: nisi vt veniretur ad istud. Fuit enim ab initio hoc co
4 gitatũ. Facit in argu. † quod aduocatus seu procurator in prima causa debet esse procurator seu aduocatus in causa appellationis. Sed contrarium est veritas per l. inuitus. C. eod.

Procurator. Procurator, etiam ad lites, tenetur reddere rationẽ, & restituere reliqua, hoc est, quicquid eius occasione ad eum peruenit, & repetere expensas. h. d. Glo. inducit in argu. ad quæstio. de ambasiatoribus Mediolañ. de qua q. vide Cy. in l. manifestissimi. §. sed cũ. in ij. & vlti. q. C. de fur. Ego plenè. j. solu. mat. l. si verò. §. item quicquid. vbi glos. tangit. Ego dico contra istam gl. per tex. in l. socium qui in eo. §. fi. j. pro. soc. per quam legem debet determinari quod hic dicitur Oppo. glo. de l. si possessor. §. sed an & bonæ fidei. de peti. hered. fol. gl. & bene. Oppo. C. manda. l. j. Sol. vt ibi distinguitur.

1 ☞ *Si sunt dati duo executores in testamento, unus potest contra alium debitorem testatoris agere.*
2 *Quando ab uno sunt dati plures procuratores, unus contra alium quando agere possit.*
3 *Vnus ex duobus iudicibus delegatis uel ordinarijs, alium cogere non potest.*

Si duobus. Vnus procurator non põt agere contra aliũ nisi expressè sit ei mandatum. h. d. Oppo. j. l. proxi. Sol. iste §. intelligitur secundùm l. seq. scilicet si habet speciale mandatum. Ista est vera in se: vt manifestè colligitur ex l. itaq. j. eo. quæ est l. Cas. sicut iste §. Alij distinguũt, aut est procurator ad exigenda debita. & loquitur iste §. Aut est procurator omniũ bonorũ: q loquitur lex sequens. assignat glos. rationem: quia non potest videri procuratori mandatũ, vt à seipso exigat: ergo ab alio exigat. Dices tu, licet nõ possit agere ĩ iudicio, nõne põt soluere sibijpsi: Rñ. in spali mãdato nõ venit, vt sibijpsi soluat. Secus in gñali. l. si remunerãdi. §. apud Iulia. j. mãd. Meritò nec potere potest à se, nec sibi soluere. Vnde alij videtur hoc mãdatũ. Hoc satis verum videtur in se: tamen literæ non congruit. Tertij dicunt q hic fuit administratio diuersa: quia vni fuerunt mãdata negocia Italica: alij prouincialia. Ista est vera in se, nõ tamẽ cõgruit literæ: quia mãdatũ nõ cõcurreret circa idẽ, vt vult
b tex. Alij distingunt ex quo debita agatur, b vt ex antecedenti debito possit agi sed contracto post mandatum non, vt in sequenti lege: istud nõ est verũ in procuratore, licet in tutore secus: vt j. de admi. tu. l. cũ curatore. Oppo. & videtur q nullo casu iste §. procedat: Nã aut duo procuratores fuerunt simul dati, & vnus non potest sine alio aliquid facere, si nõ fuit dictũ insolidũ. ẽ. eo. l. pluribus. Aut fuit datus vnus post aliũ: & tũc primus videtur
c reuocatus: vt l. si quis cũ procuratorio. §. fi. ẽ. eo. Sol. Intelligas q hic fuerũt dati insolidũ, vel fuit datus secũdus nõ animo reuocãdi primũ. Sed tũc cõtra: quia si dati sunt insolidum: ergo vnus potest agere cõtra aliũ, sicut vnus tutor cõtra alium. l. si plures. j. de admi. tuto. Facit quod not. in l. ij. C. de admi. tu. Sol. Aliud in tutoribus. Ratio quia cùm principalis persona non posit sibi q uidere, prouidet lex vt vnus possit agere cõtra aliũ: sed hic prin
1 cipalis persona põt sibi prouidere. Et per hoc † dicebã q si sunt dati duo executores vniuersales in testamẽto: q vnus cõtra aliũ debitorẽ testatoris potest agere: per d. l. si plures. Prẽterea est alia ratio: quia si vnus executorũ nõ vult exequi, alius habet potestatẽ in totũ: vt c. fi. extra de testa. lib. vj. Si igitur ille qui est debitor sibi, vel socio non soluit, non vult exequi: ideo alius in totũ põt petere vt in c. fin. extra de test. Quæro vtrum ista exceptio possit apponi, etiam post sententiã. Videtur q sic: quia hæc exceptio includit, tu non habes mandatum: ergo &c. l. licet. C. eod. & not. in l. Pomponius. §. rati. ẽ. eo. Quod hoc includat, dicit tex. in l. qui duos. j. eod. In contrarium facit l. itaque. j. eod. vbi innuit q repellitur exceptione. ergo in veritate est procurator. Sed dicas
2 q est exceptio facti potius quã iuris. † Dic d ergo aut sunt dati plures procuratores ad diuersa, & vnus potest agere cõtra alium, in his quæ pertinent ad suam administrationem, vt hic secundùm tertiam solu. Aut sunt dati ad idem: & tunc aut non est dictum, nec subintelligitur insolidum: & nõ potest vnus sine alio aliquid facere. l. pluribus. ẽ. eod. l. j. §. si plures. de exer. & mand. b l. idemq. §. si qs ea. Aut fuit dictũ, vel subintelligitur in iniolidum: & tunc aut fuit mãdatum ad exigendum tantum & vnus ab alio exigere potest, vt dixi ẽ. secundùm secundam solutio. Aut fuit mandatum vniuersale: & tunc aut supereſt persona mandati, quæ potest prouidere sibi, & vnus nõ potest agere contra alium nisi habeat speciale mandatum: vt d. l. qui duos. & l. itaq. j. eo. Aut non supereſt: & tunc vnus contra alium agere põt: vt l. si plures. j. de admini. tuto. & quod not. in l. ij. C de admini.
3 tuto. & ista facit † q si sunt duo iudices delegati, vel ordinarij, quòd vnus non potest cogere alium: de quo per inno. in c. pruden tiam. extra de offi. deleg. & j. de mino. l. minor autem magistratus. in princi. & j. de arbi. l. nam & magistratus.

Ignorantis. Procurator non potest facere conditionem domini deteriorem, sed meliorem sic. h. d. cum l. sequen. Glo. ponit tres casus, in quibus potest fieri deterior conditio domini per procuratorem. Dic vt in ea. Nota glo. quæ dicit, ex quacunq; causa: scilicet iusta: nam ex iniusta non quærit seruus nec filius, nec procurator: vt j. de acquir. pos. l. quòd seruus.

¶Sequitur ad primũ. Dixi post Bald. in l. j. & ibi gl. C. de suffra. in l. ignorãtis. & no. gl. q̃ est hic in l. quacunque rõne. q̃ dicit, procurator. i. procuratorio nomine. quam ad hoc alleg. not. Bal. in l. j. in fi j. de sen. a
☞Antiqui codices habẽt clarius: vt ex antecedenti debito posit, vt hic ex debito verò post mandatũ contractũ nõ, vt l. seq. Alexã. Losæ⁹.
☞POMATES.
c ¶Solu. intelligas vide Alex. cõ. cxxiij. & cl.
Pro concordia. Aduerte quod si minor xxv. an. in iudicio interuenit tãquã defensor alteri⁹ nõ facit iudiciũ nullũ. Ita Bar. in l. exigẽdi. C. de procu. Cõtrarius etiã alleg. i hac l. minor. Solu. si inspicitur, Bart. non meret argui de cõtrarietate. nã Bart. vbiq; dicit, & assignat causas specialitatis in d. l. exigẽdi. Extra aũt illũ casum regulariter decidit cõtrariũ, et maximè p casum c. q gñaliter. de pcu. in vj. quẽ text. alleg. Barto. vbiq. nec in aliquo sibi cõtradicit.

1 ☞ *Minor xxv. annis non potest esse procurator ad iudicia: sed maior xxvij. annis sic. Seruus potest esse procurator ad iudicia.*
2 *Minor pro parte absente admittitur ad plenam defensionem. Vbicunque minor admittitur sine mandato, eo in casu non restituitur.*
3 *Exceptio minoritatis contra minorem opponitur, etiam post litem contestatam.*
4 *Minor non restituitur contra naturalem obligationem tantum, nisi ex ea obligatione lederetur.*
5 *Minor hodie cum iuramento est legitimus defensor, si fuit admissus.*
6 *Procurator, pro quo dominus satisfecit in instrumento: an saltem nuda cautione promittere debeat.*

Minor. Qui potest in integrum restitui non est idoneus defensor: & restitutio principalis prodest fideiussori. hoc dicit. Oppo. j. de mino. l. cum mandato. Sol. dicunt quidam hic defendebat cum mandato: ibi sine mandato. Vel verius hic in procuratore ad iudicia: ibi in procurarore ad negocia. Contra hoc: quia secundùm hoc minor xxv. an. non potest esse procurator ad iudicia. Contrariũ videtur Institu. qui. ma. non pos. §. eadem. & infra de ma. vindi. l. si collecraneus. Solu. ibi in procuratore ad negotia. ita dicit glo.
1 Iacob. de Aret. & Oldra. sequendo eum dicunt † quod ad iudicia potest esse procurator maior xvij. an. d. §. eadem. & l. si collecraneus. Nam si intelligeres ad negotia, non esset necesse quod seruus manumitteretur: quia seruus potest esse procurator ad negotia: vt l. seruum quoque. ẽ. eod. & hoc refert Cyn. in l. exigendi. C. eod. quicquid dicat Iaco. quia glos. est hodie approbata, extra de procur. c. qui generaliter. circa fi. lib. vj. Et si dicas, quare manumittitur in casibus illarum legum? Respond. quia homines cum eo securius contraherent, & ipse fidelius procurabit videns se liberatum, & à domino beneficium recepisse. Opponi. C. eod. l. exigendi. vbi minor admittitur. Sol. ibi est casus specialis, & singularis, scilicet † quòd admittitur pro parte absente qui debebat condemnari, & admittitur ibi ad plenam defensionem, non ad allegandum causam absentiæ: vt ibi in text. cum dicit, defensio. & illo casu minor non restitueretur,

a ¶Secunda vera. Et Bart.& Ange.in d.l. exigẽdi. tenent contrariũ, limitantes ĩ l. ita demũ. & vide q̃ dixi in d.l. ita demũ. vide Bar.& Bal.in l. Põponi⁹.ſ.rati.ſ.eo. Sali.in d.l. ita demũ. tenet idẽ qđ Bar. hic & Inn.in c. nõ iuſte. de.pcu. Ange. hic aliter dicit ꝙ Bal.in l.licet.ij.col.C.eo.& ibi per Flo. & ibi etiam Bar. Adde an minor poſsit eſſe procura. Ioan. de Ana.conſil. xxx.

b ¶Cum iuramento. Vide gl.& Bar. in d. auẽ. ſacramenta. & Bal.ibidẽ in vj. colũ. per Cano.in c.non iuſte.de procu.

↠P. PAV. P.

c ¶Neque fœmina. ꝙ iſta exceptio ſit dilatoria etiã in perſone fœminæ. Vid Math. nota.c.

d ¶Idem in clerico. Et no.hic cũ gl.ꝙnõ eſt idoneus fideiuſſor q eſt alteri⁹ fori. Aileg. Bal.in l.ij. C. ꝙ quas perſo.

c ¶Procuratore. Vide de hoc per Bal. ĩ l. ij. ſ.fi.de lege cõmiſ. et vide oĩno Bal. ꝙ illũ text.in c.j.in prin.de contro. inter do. & emp.& Bal.in l.ſi cũ empto. C. de pact.

f ¶Quandoq; vtilis. Sed iſta ſunt verba do.Ia.in l.in cauſe.ſ. eo.licet Bar. non alleget. Et adde q̃ not.in l.ſi culpa.j. de rei vẽ. & quod no.Iac.But. in l.ij. C. de mona. aliàs ĩ l.vnica. C. de monopo.& Bar.in l. facta,ſ.ſi hrs.ad Trebel. ſ.& in l. ſi cũ empto.ſ. de pac. Et pro hoc vide quod dixit Bart.l. apd Celſum. b ſ.ii mãdati.ff.de do. ex cep. ſed quid ſi tertius præſcripſit contra emphyteutã, & diſs recuperat a tertio per rei vẽdicatiõ nẽ directam, an emphyteuta poſsit vtili actione recuperare à 6 dño, vide Bal. in c.j. ſ. præterea. vlti. de prohi.feu.alie.qui de xerminat ꝙ non. Et ad id qđ dicit de vtili acquiſitiõe ex prẽſcriptione, adde glo. not.& ibi Bar. in l.ſi ędes.ſ.j.j.de ſerui.vrba.prædio.

g ¶Ad rem mobilem. Vide qđ per iſtã l.et l.ad legatum.j.eo.& quod dicit Bart. in l. indebitum.de condi. indebi.

↠P. PAV. P.

g ¶Ad rem mobilem. Circa iſtã regulam & ecõtra oĩno, vide quæ habes ad Bart. in l.ij.ff. de iuriſ.om. iudic.

☞POMATES. c

g ¶Ad rem mobilem.

ne decipiatur legis authoritate ille, qui cũ eo contrahit. Et ita intelligit glo.iij.Glo.tamen præcedens generalius loquitur, vt in quocunq; caſu minor admittatur ſine mandato, in eo caſu in integrum nõ reſtituitur. Quæro, quid ſi fideiuſſores intercedũt animo nouandi? Gl. dicit ꝙ minor non habet in iudicio legitimam perſonã. † Quæro extra glo. illa exceptio, tu es minor, quãdo poteſt opponi? Glo. in l.exigendi. C. eo. videt dicere ꝙ vſq; ad litẽ conteſta. poſt lit. cõteſ. opponi nõ poſsit, ſicut exceptio militiæ: vt l.filius.§.veterani.ſ.e. Sed contra videt cũ enim minor non habeat legitimam perſonam neq; pro ſe neq; pro alio, vt l.j.C. qui legiti. perſo. ſemper poterit opponi: vt l.ij. §.j.ſ.qui ſatiſd.cog.& arg.d.l.j. C. qui legi. perſo. Venio ad vltimam glo. dicitur hic ꝙ ſubuenitur fideiuſſori minoris. Contra j.de arbi.l.ſi pupillus. Gl. ſoluit duobus modis. ſecunda vera a: quia ibi minor erat tantum naturaliter obligatus. & ſic nõ reſtituitur: quia iure cõmuni eſt vſus. Vnde beneficiũ reſtitutionis nõ trãſit ad fideiuſſores. † Nota ꝙ contra naturalem obligationem tantum minor non reſtituitur. Simile in l.puberes.j.de verbo.obli. Quod eſt ideo, quia minor non læditur. Si verò aliquo caſu læderetur vigore huius naturalis, bene reſtitueretur, vt l.interdum.j.de condi. indebi. & ibi dixi, & l. Marcellus.j.de fideiu. Opp. C.de fideiuſ. mi.l.j. & l.ij. & l. in cauſæ. in prin.j.de mino. Gl. ſoluit optimè, & diſtin guit: quam vide & ſigna. Opp. ad tex. & ad diſtinctionem glo. Videtur enim implicare contradictionem. Nam tex. dicit ꝙ non admittitur tanq̃ non idoneus: & poſtea dicit quòd ſibi ſuccurritur per reſtitutionẽ. Quomodo enim poteſt ſibi ſuccurri: quia non læditur? Reſpon. tex. vult dicere, ſi poneretur illud incõueniens, ſcilicet quòd admitteretur: ſequeretur aliud incõueniens, ſcilicet quod reſtitueretur. Quærit gl. quid in procuratore minoris dato ad agẽdum? dicit idẽ, & bene. † Quæro extra gl. vtrum minor hodie cum iuramento b ſit legitimus defenſor. Guli. de Cug. dicit ꝙ ſic: quia ceſſat ratio legis, vt in auẽ. ſacramenta. & ibi no. C.ſi aduer.vend. hoc verum ſi fuerit admiſſus. Poteſt enim ab initio non admitti per iſtam legẽ: quia eo ipſo quod vult iurare & implicare ſeipſum, decipitur: vt l. minor.j.de mino. ſecundùm Guli. † Vltimò Cy. inducit iſtam legem ad quæſtionem, vtrum procurator pro quo dominus in inſtrumento ſatiſdedit, debeat ſaltem promittere nuda cautione. Et text. iſte facit ꝙ ſic in eo quod dicit, ſibi & fideiuſſoribus ſuis ergo ſeipſum obligat. De quo per eum in l.j.C. de ſatiſda. Dixi j. iudi. ſoluì. ſuper rubri. & eo. titu. l.ſi ad defendendum.

Quoniam. Nota ꝙ defenſor repræſentat per omnia vicem eius quem defendit. quod intellige in defenſore volũtario. Nam qui defendit ex neceſsitate, etiam ex ſua perſona poterit defenſionibus vti: vt l. idẽq;.§. generaliter. j.mandа. & l. procurator ad exhibendum. §.j.j.rem rat.hab.& l.ſed & ſi.§.item ſi rem. de peti.hæredi.

Neque fœmina. 'In eo ꝙ dicit tex. mi-

d les.intelligit glo.idem in clerico.[d] in l.filius §.veterani.ſ.eo.

1 ☞ *Actio utilis quãdo præfertur directæ, uel directa utili.*

e **Procuratore.** [e] Vtilis pfertur directæ.h.d.Oppo.C.de noua.l.iij. Sol.gloſ. hoc eſt verum in tribus caſibus hic poſitis. Tu dic ꝙ hic concurrebat procurator in rem ſuã & dominus: ibi non. † Opp. & videtur ꝙ directa præferatur

1 vtili: vt l.qua ratione.§.literæ.de acquir. re. f domi. Sol. Quandoq; vtilis [f] & directa ſibi aduerſantur, vt directa quæ cõpetit domino, & vtilis quæ competit præſcribenti: & tunc præfertur vtilis: vt in eo.tit.C.de præſcrip.long.temp.j.de vſucap. Quãdoq; vtilis & directa cõpetunt ad diuerſa, vt directa q̃ competit domino, & vtilis q̃ cõpetit emphyteute, vel feudatario: & tũc vna nõ præfertur alteri: ſed quilibet poteſt de iure alterius litigare: vt l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus. de dam. infec. Quãdoq; vtilis & directa cõpetunt ad idem: & tũc ſi vtilis competit ei, ad quẽ negotiũ in veritate ſpectat, vtilis præfertur directæ: vt hic, & l.ſi procurator.ſ.eod. & in toto tit. ad Trebellianum. Quandoque econtra directa competit ad i quem ſpectat negotium in veritate: & tũc directa præfertur vtili: vt d.l.qua ratione. §.literę. Facit quod no. in l.j.j. de loco publ. fruen.

g **Drem mobilem.** [g] i

Cui committuntur conſequẽtia, videntur committi antecedentia. hoc dicit.

1 ☞ *Cognitione commiſſa quando uideatur cõmiſſum quod ſententiet. remittuę.*

2 *Executione commiſſa, an uideatur commiſſa cognitio.*

Vi procuratorem. Procurator datus ad agendum, intelligitur datus ad litem perficiendam. h.d. † Quærit glo. aliquis delegat cauſam iudici vt cognoſcat: an poterit ſententiare? Dic vt in glo. ꝙ non. Spec. in ti. de iud. deleg. tenet contrarium. Hoc ego examino in l.à diuo Pio.§.j.j. de re iudi. vbi gl.

2 tangit † an cui committitur executio, videa h tur committi cognitio. [h] Pro quo C.ſi contra ius vel vtili. publi. l. & ſi non cognitio. Et ibi diſtinguo, aut cõmittitur cauſa ſimpliciter, aut vt cognoſcat: quo caſu loquitur illa glo.

1 ☞ *Procurator, cui commiſſa eſt libera adminiſtratio in uno negotio, poteſt, quicquid uult, libere in illo facere. & quis poſsit. nu. 5.*

2 *Concedere plenam adminiſtrationem, & liberam, idem eſt.*

3 *Si dicitur ꝙ, poſsit facere quicquid ipſe dominus facere poſſet, idem quod concedere liberam.*

4 *Si promiſit ſe ratum habiturum quicquid per eum factum fuerit, uidetur concedi libera.*

i **Procurator.** [i] Procurator cũ libera, poteſt omnia facere quæ dominus facere poſſet, & etiam alienare ſi donationem non contineat. hoc dicit text. cum gloſ. Oppo. j.l.proxi. & l.procurator totorum. Solu. gloſſa hic habebat

1 liberã: ubi non. & iſta vera. † Quero quid ſi conceditur

Limita regulã huiꝰ tex. vt ꝙ Bald. in l.ſi. in xvj.op.C. de hære. inſti. Itẽ limita vt per Alex. ibi in vlti. colũ. opp. Pañ. c. ex parte. iij. aliàs ij. notan. de deci. Et cã latẽ examinat Iaſ. l.ij. ff. de iuriſdi. om. iud. in j. nota. & l. planè. §.ij. in iij. not. de leg. j. etiã Imol. circa iſtũ tex. conſi. xxxiij.

¶Committi cognitio. Item facit ꝙ licet per ſtatutũ quis habeat poteſtatem inquirẽdi, non poterit cõdemnare, imò iſto caſu debebit eſſe pœna ordinaria. Et ad hoc vide etiã not. in c. exhibita. de iudi. et ad intellectũ huius legis, vide Sali. poſt Bal. ſ.ſi procurator. C.e. & ibi Fulg. An poſsit mouere actiones, vide in l. procura. C.eo. Adde quod voluit Ro. conſi. cc-xliij. incip. ad prædictorũ corroboration-em.

☞POMATES.

¶Procurator. Vide Præti. papi. ſi præti. in forma reſponſionis rei conuenti.

↠P. PAV. P.

¶Procurator. Vide Ang. & Are. inſti. de his per quos agere poſ. in princ. dicẽtem ꝙ in omnibus teſtibus in quibus requiritur ſpeciale mandatum ſufficit mandatũ generale cũ libera & ponit ſex caſus in quibus requirit ſpeciale mandatum Idẽ in pluribus in aliis nõ põt, quia excedere fines mãdati, etiã ſi in fine promitteret dñs ratũ habere quicquid per eũ fuerit geſtum, quia intelligitur circa prædicta commiſſa, vide Com. cõſi. cxlviij. in cip. venerabilis vir. in j. colũ. & ibi etiam qđ habeat gñale mãdatum cũ libera, non poteſt facere conceſſiões de recepto, niſi conſtat de vera numeratione. Iaſ. in l.j. in pe. col. C. de offic. procu. cæſa. Itẽ quod poſsit procurator cũ libera nouare, vide Com. cõſi. clxix. circa mediũ in duobus verbis. Itẽ quòd fortius ſit mandatũ eſt libera datum ab homine & de iſto loquitur iſta lex, vide Iaſ. in l.j. ff. de offic. pcu. cæſa. In hoc vid Corſet. in c. grãdi. in viij. char. in j. & ij. col. & de ỹbo libera et multis alijs qđ oportet, vide quæ ſcripſi in l.ſi fic. ff. de lega. j. Itẽ quod regulariter mãdatũ cũ libera æquiparetur mãdato ſpeciali cum quibuſ-

dam declarationibus, vide Iaſ. in l.præſes. in penul. col. C. de tranſact. Item ex quibus verbis inducatur mandatum cum libera, vide per Iaſ. multa. in l. procurator. in iij. nota. C. de procur. Item an in ſpiritualibus requiratur ſpeciale mandatum, vide Eleĩ. in c. coram. in iij. nota. de offi. deleg. Item xxv. caſus in quibus requiritur ſpeciale mandatum, vide ad finem tracta. maleficiorum. Item ad regulã ꝙ tã

a tũ operatur mandatũ cum libera ſicut ſpeciale & ſex fallẽtias, vide Iaſ. in l. iuſiurandũ ꝙ ex cõuẽtiõe. §. procuratorũ. in ij. & iij. colũ. ff. de iureiur. Itẽ ex quib⁹ verbis inducaẽ mãdatũ cũ libera & an habẽs mãdatũ cũ libera reſpectu inſtantiæ poſsit cõpromittere ad finẽ ſuſpẽdendi, vide Aret. in l. q Romæ. §. Callimachus. ad fin. de verb. obl. Itẽ ad faciẽdũ aliquẽ carcerari requiritur ſpeciale mãdatũ, vide ad Bar. in l. Põponi⁹.ſ. eo. vide Ange. Inſti. de his p quos agere poſ. dicẽ tẽ ꝙ in oſb⁹ caſib⁹ requiritur ſpeciale mãdatũ, ſufficit generale cũ libera, & ponit xxv. caſus in qb⁹ requirit ſpeciale mandatum.

a ¶Libera adminiſtratio. Et nota ꝙ licet ĩ mandato ſingulariũ perſonarũ requiratur illud verbũ, cũ libera, vel æquipolléns: tñ in mãdato vniuerſitatũ tacitè vr in eſſe. Ita dicit Bal. p illũ tex. in l. præſes. in princi. C. de tranſac. Cui adde not. p Inn. in c. ſuſcitata. de reſti. in integ. & in materia, vid Inn. in c. ꝙ quibuſdã. de fideiuſ. & dicit Bal. in l. mãdatũ. in iij. oppoſitione. C. mãda. quòd ꝙ curator generalis ſine libera nõ põt facere obligatorios a- 1 ctus. l. quàm Tube- h ronis. ſ. alia. de .pcu. Dicit etiã Bal. in l. il i lud. ſ.j. de mino. qđ in omnibus cauſis, in quibus requiritur ſpeciale mãdatũ, ſufficit generale cũ libera. ꝙ voluit Roma. cõſi. xciij.

b ¶Importat. vide tñ tex. in l. quã Tuberonis. ſ. alia. de pecul. & ibi vide Bar. poſt Bal. in l. procurator. C eod.

☞POMATES.

c ¶Quero quid ſi nõ. Vide Iaſ. in prouinciali. ſ. ſi ego. col. vj. ff. de oper. no. nunci. Panor. c. itẽ lex im⁹. col. iiij. de iudi. et Panor. cõſi. xviij. colũ. iiij. volu. ij. Roma. conſili. xciiij. colun. iij.

☞POMATES.

d ¶In iſtrumẽto. Declara vt per Iaſo. l. tranſactionis. col. ſi. C. de trãſactio, Vide etiam Feli. remiſsiuè c. ſolitæ. col. penul. ante mediũ. de maio. et obedię. q allegat dicta Bar. hic, licet eũ nõ alleget.

e ¶Concedi libera. Et adde quod not. in c. contingit. de tranſactio. in c.j. & in c. petitio. de procura.

↠P. PAV. P. Concedi libera. Contrariũ eſt verius. Adde Iaſ. in l. tranſactionis. ad ſi. de tranſactio. & ibi in l. ſi procurator. in ij. col. in ſi. C. de procu. in j. col. ff. de condi. indebi.

f ☞POMATES. ¶Quæro quid importat. vide ad hæc Alexã. conſi. xxij. in ij. col. in j. volu. Panor. conſi. x. volu. j. & conſi. lxxxviij. in iij. col. eo. volu.

g ¶Tranſigere. An autem habens generalem cum libera poſsit fideiubere, colligе ex his quæ habẽtur in l. ſeruus inſcio. j. de fide. & Bal. in l. i perſonã. ſ.j.ſ. de pac. ¶Cõpromittere. Et de hoc eſt tex. cũ ibi nota. in c. per tuas. de arbi. Barto. & Mod. ĩ l. qui bona. ſ. ſi alieno. in fi. iij. quæſtionis princip. de dam. infec. & vide in c. qui ad agendum. extra, eodem titu. lib. vj. & Angel⁹, hic & quod dixi poſt eum.

↠P. PAV. P.

¶Sit mandatum. vide quæ dicit dominus Anto. de Butrio conſil. xliij. circa medium, quòd iſti procuratores, & defenſores litis poſsint ſuper aliquo incidenti, etiam quod de ſe requirat ſpeciale mãdatum impetrare, & diſponere, quãdo ita vtile videbatur eſſe liti & domino ſuo. facit quod dicit Bartol. in l. illud. ſ. fi. j. de min. in l. procurator. in prin. ff. de ope. no. nun. vbi alĩ, & circa illud quod dicit hic, quod non poteſt procurator trãſigere nec cõpromittere & alia in materia, & dũ dictum eſt de inuadentibus, vide Feli. in c. cùm olim. el j. in vlti. col. de offi. delega. & Roma. conſi. cxv. & Alexan. conſi. xliij. colum. j. volumi. ij.

k ¶Plautius. Et adde quod voluit glo. no. hic ꝙ ſi procurator mentitur mãdatum, videtur ſe offerre liti. Quo caſu dicit In noc. in c. per tuas. de arbi. ꝙ cautus ſit ad uerſarius, vt tunc pe tat executionem ſententiæ contra falſum procuratorem: adde no. in l. iij. in prin. ff. de re iu. Et iſtud fortè verum niſi non habens ſufficiens mandatum illud oſtendere velit aduerſario: quia tunc non patitur executionem ſententię: quia ceſſat ratio huius gl. & aduerſario imputatur. Pro hoc quod no. glo. in l. ei⁹. C. ſi cer. peta. & in l. nõ eo minus. de trãſ. & vide Bar. in l. de pupillo. ſ. ſi. in ij. col. de ope. no. nunc. vbi iſtum tex. limitat. & dum ſ. dixi, niſi fortè, &c. Adde Ro. in l. iiij. in prin. de re iud.

k ☞POMATES. ¶Plauti⁹. vide qđ per iſtũ tex. dicat Ro. cõſi. lvj. in ij. col.

l ¶Ad legatum. vide quod no. Bal. in rubri. j. de exerci. in vj. col.

m ¶Procurator totorum. Vide no. per Inno. in c. quod quibuſdam. de fideiuſ. & Bal. in l. ſi. C. de bo. mater.

a **Mandato.** Procurator generalis ſine libera non poteſt trãſigere. [a] h.d. Oppo. ſ. l. proxi. Solu. verbum libera

1 tollit contrarium. Oppo. C. de tranſact. l. præſes. Glo. ſoluit not. aliud in procuratore, aliud in legitimis adminiſtratoribus, vt tutoribus, curatoribus, præſidibus, & rectoribus, & ſimilibus. Iſti enim intelliguntur habere liberam. Ex hoc nota † ꝙ procurator generalis non poteſt de cauſa cõpromittere [b] in arbitrum vel in arbitratorẽ: cum arbitramentum ſit quædam trãſactio. Oportet ergo ꝙ ei ſit mandatum [i], vel qđ habeat liberam adminiſtrationem, non dicõ litis, ſed omnium bonorum, vel illius cauſe: vt tetigi ſ. l. proxi. & in l. qui Romæ. §. Callimachus. de verbo. oblig.

1 ☞ *Contra procuratorem fit executio iudicati quãdo fuit condemnatus in expenſis ob inobedientiam, uel propter calumniam.*

k **Plautius.** [k] In procuratorẽ ſimplicem non fit executio iudicati: ſecus in defenſorem. hoc dicit. Oppo. ſ. eod. l. ſi procurator. in fin. Solu. Sententia non mandatur executioni contra procuratorem: ſed ex vigore promiſsionis factæ per eum de iudicato ſoluendo poterit conueniri, & exigi, vt in contrario. Secundò oppo. quia ex parte rei non videtur poſſe fieri procurator in rem ſuam actore inuito, vt l. ſi Stichum. in fi. de noua. Solue vt in glo. Oppo. & videt ꝙ tex. iſte ſit ſuperfluus in eo qđ

b ¶Mandato. Et adde quod not. in c. ſuper eo. ſi. de procu. in j. col. ff. de condi. indebi.

c ¶Libera. Et adde quod not. in c. ſuper eo. ſi. de procu. in ij. col. in ſi. C. de procu. Item an in ſpiritualibus requiratur ſpeciale mandatum, vide Eleĩ. in c. coram. in iij. nota. de offi. deleg. Item xxv. caſus in quibus requiritur ſpeciale mandatum, vide ad finem tracta. maleficiorum.

d ¶Procuratore. Vide de hoc per Bal. ĩ l. ij. ſ. fi. de lege cõmiſ. et vide oĩno Bal. ꝙ illũ text. in c. j. in prin. de contro. inter do. & emp. & Bal. in l. ſi cũ empto. C. de pact.

e ¶Vtilis. Sed iſta ſunt verba do. Ia. in l. in cauſe. ſ. eo. licet Bar. non alleget. Et adde q̃ not. in l. ſi culpa. j. de rei vẽ. & quod no. Iac. But. in l. ij. C. de mona. aliàs ĩ l. vnica. C. de monopo. & Bar. in l. facta, ſ. ſi hrs. ad Trebel. ſ. & in l. ſi cũ empto. ſ. de pac. Et pro hoc vide quod dixit Bart. l. apd Celſum. ſ. ii mãdati. ff. de do. ex cep. ſed quid ſi tertius præſcripſit contra emphyteutã, & diſs recuperat a tertio per rei vẽdicatiõ nẽ directam, an emphyteuta poſsit vtili actione recuperare à dño, vide Bal. in c. j. ſ. præterea. vlti. de prohi. feu. alie. qui de xerminat ꝙ non. Et ad id qđ dicit de vtili acquiſitiõe ex prẽſcriptione, adde glo. not. & ibi Bar. in l. ſi ędes. ſ. j. j. de ſerui. vrba. prædio.

f ¶Ad rem mobilem. Vide qđ per iſtã l. et l. ad legatum. j. eo. & quod dicit Bart. in l. indebitum. de condi. indebi.

↠P. PAV. P.

g ¶Ad rem mobilem. Circa iſtã regulam & ecõtra oĩno, vide quæ habes ad Bart. in l. ij. ff. de iuriſ. om. iudic.

☞POMATES.

g ¶Ad rem mobilem.

h ¶Quærit glo. aliquis delegat cauſam iudici vt cognoſcat: an poterit ſententiare? Dic vt in glo. ꝙ non. Spec. in ti. de iud. deleg. tenet contrarium. Hoc ego examino in l. à diuo Pio. ſ. j. j. de re iudi. vbi gl. tangit † an cui committitur executio, videatur committi cognitio.

i ¶Procurator. Vide Præti. papi. ſi præti. in forma reſponſionis rei conuenti.

↠P. PAV. P.

¶Procurator. Vide Ang. & Are. inſti. de his per quos agere poſ. in princ. dicẽtem ꝙ in omnibus teſtibus in quibus requiritur ſpeciale mandatum ſufficit mandatũ generale cũ libera & ponit ſex caſus in quibus requirit ſpeciale mandatum Idẽ in pluribus in aliis nõ põt, quia excedere fines mãdati, etiã ſi in fine promitteret dñs ratũ habere quicquid per eũ fuerit geſtum, quia intelligitur circa prædicta commiſſa, vide Com. cõſi. cxlviij. in cip. venerabilis vir. in j. colũ. & ibi etiam qđ habeat gñale mãdatum cũ libera, non poteſt facere conceſſiões de recepto, niſi conſtat de vera numeratione. Iaſ. in l.j. in pe. col. C. de offic. procu. cæſa. Itẽ quod poſsit procurator cũ libera nouare, vide Com. cõſi. clxix. circa mediũ in duobus verbis. Itẽ quòd fortius ſit mandatũ eſt libera datum ab homine & de iſto loquitur iſta lex, vide Iaſ. in l.j. ff. de offic. pcu. cæſa. In hoc vid Corſet. in c. grãdi. in viij. char. in j. & ij. col. & de ỹbo libera et multis alijs qđ oportet, vide quæ ſcripſi in l. ſi fic. ff. de lega. j. Itẽ quod regulariter mãdatũ cũ libera æquiparetur mãdato ſpeciali cum quibuſdam declarationibus, vide Iaſ. in l. præſes. in penul. col. C. de tranſact. Item ex quibus verbis inducatur mandatum cum libera, vide per Iaſ. multa. in l. procurator. in iij. nota. C. de procur. Item an in ſpiritualibus requiratur ſpeciale mandatum, vide Eleĩ. in c. coram. in iij. nota. de offi. deleg. Item xxv. caſus in quibus requiritur ſpeciale mandatum, vide ad finem tracta. maleficiorum. Item ad regulã ꝙ tã

a tũ operatur mandatũ cum libera ſicut ſpeciale & ſex fallẽtias, vide Iaſ. in l. iuſiurandũ ꝙ ex cõuẽtiõe. §. procuratorũ. in ij. & iij. colũ. ff. de iureiur. Itẽ ex quib⁹ verbis inducaẽ mãdatũ cũ libera & an habẽs mãdatũ cũ libera reſpectu inſtantiæ poſsit cõpromittere ad finẽ ſuſpẽdendi, vide Aret. in l. q Romæ. §. Callimachus. ad fin. de verb. obl. Itẽ ad faciẽdũ aliquẽ carcerari requiritur ſpeciale mãdatũ, vide ad Bar. in l. Põponi⁹. ſ. eo. vide Ange. Inſti. de his p quos agere poſ. dicẽ tẽ ꝙ in oſb⁹ caſib⁹ requiritur ſpeciale mãdatũ, ſufficit generale cũ libera, & ponit xxv. caſus in qb⁹ requirit ſpeciale mandatum.

1 ☞ *Procurator generalis non poteſt de cauſa compromittere in arbitrum, uel arbitratorem.*

a **Mandato.** Procurator generalis ſine libera non poteſt trãſigere. [a] h.d. Oppo. ſ. l. proxi. Solu. verbum libera

1 tollit contrarium. Oppo. C. de tranſact. l. præſes. Glo. ſoluit not. aliud in procuratore, aliud in legitimis adminiſtratoribus, vt tutoribus, curatoribus, præſidibus, & rectoribus, & ſimilibus. Iſti enim intelliguntur habere liberam. Ex hoc nota † ꝙ procurator generalis non poteſt de cauſa cõpromittere [b] in arbitrum vel in arbitratorẽ: cum arbitramentum ſit quædam trãſactio. Oportet ergo ꝙ ei ſit mandatum [i], vel qđ habeat liberam adminiſtrationem, non dicõ litis, ſed omnium bonorum, vel illius cauſe: vt tetigi ſ. l. proxi. & in l. qui Romæ. §. Callimachus. de verbo. oblig.

1 ☞ *Contra procuratorem fit executio iudicati quãdo fuit condemnatus in expenſis ob inobedientiam, uel propter calumniam.*

k **Plautius.** [k] In procuratorẽ ſimplicem non fit executio iudicati: ſecus in defenſorem. hoc dicit. Oppo. ſ. eod. l. ſi procurator. in fin. Solu. Sententia non mandatur executioni contra procuratorem: ſed ex vigore promiſsionis factæ per eum de iudicato ſoluendo poterit conueniri, & exigi, vt in contrario. Secundò oppo. quia ex parte rei non videtur poſſe fieri procurator in rem ſuam actore inuito, vt l. ſi Stichum. in fi. de noua. Solue vt in glo. Oppo. & videt ꝙ tex. iſte ſit ſuperfluus in eo qđ

m **Procurator totorũ.** [m] Procurator gñalis ſine libera, vel ſine ſpeciali mandato, non poteſt vendere niſi res tempore perituras. h.d. Oppo. ſ. l. procurator cui libera. Dicebat Marti. ibi erat procurator omnium: hic totorũ. Tu dic ꝙ verbum libera, tollit contrarium. † Vltimò no

1 ta ꝙ fructus connumerantur inter res tem- 2 pore perituras. † No. etiam ꝙ ad hoc vt res poſsit alienari, non requiritur ꝙ certo ſit tẽpore peritura: ſed ſufficit ꝙ de facili poſsit corrumpi. Facit j. vt in poſ. lega. l. is cui. §. qui legatorum.

Cuius. A perſona defenſoris in dominum fit tranſlatio litis, cauſa cognita. hoc dicit. Oppo. quòd indiſtinctè poteſt ante litem conteſta. vt ſuprà eodem lege. ante litem. C. eodẽ. l. procuratorio bus. & l. nulla. gloſ. ſubaudit, maximè: ſed quia non placet, pone aliam ſolutionem. Tu dic quòd contraria loquuntur in procuratore cum mandato, cuius factum præiudicat domino: ideo poteſt indiſtinctè removeri ante litem conteſta. hic in defenſore ſine mandato, cuius factum non præiudicat domino, & poteſt dominum liberare inuitum ſuſcipiendo iudicium: vt j. titu. ij. l. ſoluendo. & j. de ſolu. l. ſolutionem. & ideo vertitur iſta cauſæ cognitio: an defendat reum tanquam gerens negotia ſua animo repetendi an animo donandi. Et ad hoc poteſt adaptari gloſ. quæ quærit, an ſit procurator in rem ſuam, an non.

b ¶Importat. vide tñ tex. in l. quã Tuberonis. ſ. alia. de pecul. & ibi vide Bar. poſt Bal. in l. procurator. C eod.

☞POMATES.

c ¶Quero quid ſi nõ. Vide Iaſ. in prouinciali. ſ. ſi ego. col. vj. ff. de oper. no. nunci. Panor. c. itẽ lex im⁹. col. iiij. de iudi. et Panor. cõſi. xviij. colũ. iiij. volu. ij. Roma. conſili. xciiij. colun. iij.

☞POMATES.

d ¶In iſtrumẽto. Declara vt per Iaſo. l. tranſactionis. col. ſi. C. de trãſactio, Vide etiam Feli. remiſsiuè c. ſolitæ. col. penul. ante mediũ. de maio. et obedię. q allegat dicta Bar. hic, licet eũ nõ alleget.

e ¶Concedi libera. Et adde quod not. in c. contingit. de tranſactio. in c.j. & in c. petitio. de procura.

↠P. PAV. P. Concedi libera. Contrariũ eſt verius. Adde Iaſ. in l. tranſactionis. ad ſi. de tranſactio. & ibi in l. ſi procurator. in ij. col. in ſi. C. de procu. in j. col. ff. de condi. indebi.

f ☞POMATES. ¶Quæro quid importat. vide ad hæc Alexã. conſi. xxij. in ij. col. in j. volu. Panor. conſi. x. volu. j. & conſi. lxxxviij. in iij. col. eo. volu.

g ¶Tranſigere. An autem habens generalem cum libera poſsit fideiubere, colligе ex his quæ habẽtur in l. ſeruus inſcio. j. de fide. & Bal. in l. i perſonã. ſ. j. ſ. de pac. ¶Cõpromittere. Et de hoc eſt tex. cũ ibi nota. in c. per tuas. de arbi. Barto. & Mod. ĩ l. qui bona. ſ. ſi alieno. in fi. iij. quæſtionis princip. de dam. infec. & vide in c. qui ad agendum. extra, eodem titu. lib. vj. & Angel⁹, hic & quod dixi poſt eum.

↠P. PAV. P.

¶Sit mandatum. vide quæ dicit dominus Anto. de Butrio conſil. xliij. circa medium, quòd iſti procuratores, & defenſores litis poſsint ſuper aliquo incidenti, etiam quod de ſe requirat ſpeciale mãdatum impetrare, & diſponere, quãdo ita vtile videbatur eſſe liti & domino ſuo. facit quod dicit Bartol. in l. illud. ſ. fi. j. de min. in l. procurator. in prin. ff. de ope. no. nun. vbi alĩ, & circa illud quod dicit hic, quod non poteſt procurator trãſigere nec cõpromittere & alia in materia, & dũ dictum eſt de inuadentibus, vide Feli. in c. cùm olim. el j. in vlti. col. de offi. delega. & Roma. conſi. cxv. & Alexan. conſi. xliij. colum. j. volumi. ij.

k ¶Plautius. Et adde quod voluit glo. no. hic ꝙ ſi procurator mentitur mãdatum, videtur ſe offerre liti. Quo caſu dicit In noc. in c. per tuas. de arbi. ꝙ cautus ſit ad uerſarius, vt tunc pe tat executionem ſententiæ contra falſum procuratorem: adde no. in l. iij. in prin. ff. de re iu. Et iſtud fortè verum niſi non habens ſufficiens mandatum illud oſtendere velit aduerſario: quia tunc non patitur executionem ſententię: quia ceſſat ratio huius gl. & aduerſario imputatur. Pro hoc quod no. glo. in l. ei⁹. C. ſi cer. peta. & in l. nõ eo minus. de trãſ. & vide Bar. in l. de pupillo. ſ. ſi. in ij. col. de ope. no. nunc. vbi iſtum tex. limitat. & dum ſ. dixi, niſi fortè, &c. Adde Ro. in l. iiij. in prin. de re iud.

k ☞POMATES. ¶Plauti⁹. vide qđ per iſtũ tex. dicat Ro. cõſi. lvj. in ij. col.

l ¶Ad legatum. vide quod no. Bal. in rubri. j. de exerci. in vj. col.

m ¶Procurator totorum. Vide no. per Inno. in c. quod quibuſdam. de fideiuſ. & Bal. in l. ſi. C. de bo. mater.

↦P. PAV. P. 1

a ¶Si pcuratorē vide de materia Bar. in l. j. C. de satisd ando.

b ¶Quod literis. an & qñ literis pcuratoriū cōtinētib⁹ credat̄ per Pau. de leaz. in c. certio loco. de probati.

c ¶Sigillū publicū. ad de ca. significauit. de ap. adde no. per Bar. in l. Luci⁹. de fideius. & de literis sigillatis, vide quod nota glo. in l. pacta nouissima. C. de pactis.

d ¶Per testes. An mādatū possit ꝓbari ꝑ testes, vide per Bar. in l. j. ff. eo. adde quæ posui in d. l. j.

e ¶Reuocato Et adde qd̄ per istā pulchrā qōnem decidit Bar. post Iac. de Ra. in l. fi pecuniā. §. j. de cōdi. ob cau. adde Ioā. de Ana. consi. xxv.

f ¶Si is qui Stichū. vi de per istū tex. qđ dixit Bar. in l. si stipulatus fuerim illud. de verbo. obliga.

↦P. PAV. P.

g ¶Procurator qui ꝑ euictiōe. vide aliqua per Iaſ. in l. ciuitas. ff. si cer. peta. vbi etiam Alex. vide etiā quæ dicit Paul. de Ca. cōſil. cxlix. in princ. de factis an posſit cōuenir̄ factoria finita, vide latius. Socī. cōſ. cliiij. in ij. ꝓpe per totū. & de factore, vide Cur. in l. si numis. ff. de pac. in prin. quod nō pōt cōueniri nomine ꝓprio. alle. Angel. in l. iiij in prin. ff. de re iudi. & in l. ea. ſi pri. ff. de duo. reis. & quædā alia in materia iſta, in contrarium, vide per eum.

h ¶Finito officio. vtrū administrator teneat̄ finito officio. & qđ no. Bar. in l. eā dē. ff. de duo. reis. Et ad iſta vide qđ not. Bar. in l. alias. in vlti. q. ff. de alie. leg. & in l. si pupilli. §. j. de neg. geſt. per gloſ. & per Bar. & aliquid Bal. in l. si creditor. C. ſi tu. vel cu. per Can. in c. aduerſus. de immu. eccleſi. per Bal. in l. j. C. qñ ex fac. tu. latè Bal. in l. fi. C. ſi quis cau. aliqđ per Ang. in l. iiij. in prī. de re iudi. & de ītellectu huius legis, aliqđ ponit Bal. in l. etiā. in prin. C. de fideicom. vide Ang. & Imo. in l. eādē. in princ. in pe. col. j. de duo. re. Adde an administratores finito officio posſint cōueniri, Pau. de Caſt. conſilio cxlix.

↦Dominus in mandato procuratoris ſatiſdat pro ipſo.
Literæ quando probent mandatum procuratoris.
Duobus modis poſſunt literæ mandati probari.
Mandatum quòd poteſt teſtibus probari.
Iudicium agitatum à procuratore reuocato quando ualeat. remiſſiuè.
Iudicium agitatum à procuratore reuocato per mortem domini, non ualet.

SI procuratorem. 1 'Procurator, de cuius mandato conſtat, non cauet de rato. Item reuocatio mandati quæ in notitiam iudicis vel aduerſarij non peruenit, iudicium nullum non reddit. hoc dicit. Nota modum releuandi procuratorem à ſatiſdatione de rato. † & ideo hodie dominus in inſtrumento procuratorio ſatiſdat pro ipſo procuratore: vt Inſti. de ſatiſda. §. ſi verò aliquis. Nota ꝙ literæ faciunt fidem, dū tamen ſint approbatæ. Nota ꝙ reuocatio mandati nō præiudicat aduerſario. Ad primum oppo. quia etiam ſi conſtat de mandato, tenetur ſatiſdare iudicatum ſolui: vt l. j. C. de ſatiſda. Solu. ibi in procuratore rei: hic in procuratore actoris? Certè etiam procurator rei poteſt releuari, ſi dominus ſatiſdat pro eo iudicatum ſolui in inſtrumento procuratorio: vt dicto §. ſi verò aliquis. à ſatiſdatione autem de iudicio ſiſti an dominus poteſt releuare procuratorem, dixi in l. ſi defunctus. §. fi. ff. eo. vbi gloſ. tangit. Ad ſecundùm opponi. & videtur ꝙ literis[b] indi ſtinctè credatur: vt C. de epiſco. & cleri. l. ſi qua per calumniam. Breuiter † dic ſecundùm Guli. de Cug. aut literæ habent ſigillum publicum alicuius communis, vel domini: & tunc faciunt fidem: vt j. de publi. l. ſi publicanus. & §. de officio præſi. l. diuus. j. de ſer. fugi. l. j. §. j. & in authen. vt nul. iudi. §. ſi verò quis comprehenſorum. & j. de mi lit. teſta. l. tribunus. Aut non habent ſigillū publicum: & tunc aut iſtæ literæ ſunt approbatę ab aduerſario, & faciunt fidem, vt hic. Aut ab aduerſario non ſunt approbatæ: & tunc non faciunt fidem, niſi aliàs approbarentur. argu. l. j. §. ſed ne. C. de lati. libe. tol. † Qualiter autem fiat iſta approbatio. Reſpon. duobus modis. Primò ſi habeat teſtimonium publicum, vt quia notarius ſubſcripſit ſe literis, & dicit, ad maioris roboris firmitatem fecit ſui ſigilli munimine roborari. Ita etiam poteſt intelligi hic, & dicta l. ſi qua per calumniam. argu. C. de fide inſtru. authen. ad hæc. Secundò poteſt approbari per teſtes, [d] qui viderunt hic dominum ſigillare. & ita etiam poteſt loqui hic: argu. l. ſed ſi quis ex ſignatoribus. j. quemadmo. teſta. ape. & l. j. circa fi. eo. titu. & quod not. eo. titu. l. iij. circa princ. Nec requiritur ꝙ ſit ſigillum ipſius domini ſigillantis. vt l. ad teſtium. §. j. j. de teſta. Et de iſta materia vide per gloſſ. extra de proba. c. poſt ceſſionem. & plenè ibi per Innocē. & Ioan. An. Vides ergo ꝙ literæ poſſent approbari abſente domino. Ex hoc concludit Guli. † ꝙ mandatū poteſt probari per teſtes domino abſente, & ei præiudicat. Ratio eſt: quia iſto caſu domini preſentia non requiritur. Vel dicꝙ ad iſtud iudicium videtur procurator habere mandatum à lege, vt dixi in l. non ſolùm. §. qui alieno. ſ. eo. † Vltimò oppon. ꝙ non valeat iudicium factum cum procuratore reuocato: [e] vt ſ. eod. l. ante litem. Glo. tua diſtinguit hic. no. bene. Simile no. in l. vnica. C. de ſatiſd. & per glo. extra eo. c. mandato. Oppo. extra eo. c. ex inſinuatione. Dicunt quidam, illud antequam procurator incipiat litigare, quo caſu non eſt neceſſe ꝙ reuocatio nunciet̄ ab aduerſario. Alij dicunt ꝙ ibi ſuppletur per hanc legem: ſed verū eſſet, ſi nunciatum fuit aduerſario. & glo. tenet in d. c. mandato. extra eo. † Quæro quid ſi procurator nō eſt reuocatus expreſsè, ſed tacitè per mortem domini? Reſpon. puto ꝙ non valeat iudicium: vt Inſti. manda. §. item ſi adhuc. l. de qua re. §. cùm abſentem. j. de iudi. & l. pe. j. quæ ſen. ſine appel. reſci. Ibi enim non poteſt aliquid imputari domino, cur mortem ſuam aduerſario non notificauit: ſed hic poteſt ei imputari cur reuocationem non notificauit. Quæro quid in procuratore ad negotia. Dic plenè per Cy. in l. ſi mandatum. C. de nego. geſt.

f SI is qui Stichum. [f] Electio facta per procuratorem ita conſumit ius eligendi, ſicut ſi facta eſſet per dominum. hoc dicit.

1 ☞Res aliena obligari non poteſt.
2 Procurator quando teneatur finito officio. Et ſi uendit. de euictione.
3 Procurator conuentus cedendo actionem mandati, quam habet contra dominum, quando non habet aliud, liberatur.
4 Procurator, qui procuratorio nomine promittit, obligatur ſaltem, uel ut doceat ſe procuratorem, uel faciat dominum ratum habere.
5 Lex. ſi procurator. la ij. j. de acqui. rerum domi. poteſt loqui in tribus caſibus.

g PRocurator [g] qui pro euictione promiſit, tenetur finito officio. hoc dicit. Oppo. ſ. eo. l. Plautius. in prin. Glo. aliud in iudicijs, aliud in contractibus. & aſſignat rationem mirabilem. Ex hac ratiōe videtur ꝙ ſi aliquis † vt procurator obligaret rem alienam non tenetur: quia rem alienam nō poteſt obligare, licet poſſit vendere: vt no. in l. Caius. j. de pigno. actio. Secundò oppo. j. quando ex fac. tuto. l. poſt mortem. Solu. Aliud in tutore & curatore, qui ſunt adminiſtratores neceſſarij: aliud in procuratore, qui eſt adminiſtrator voluntarius. Iaco. de Are. dicit idē in procuratore, quod in tutore, vt nō teneatur finito officio. [h] Caſus eſt ſecundùm eum in l. fi. j. de inſti. Cy. refert in l. ei qui. C. quod cū eo. Non obſtat hęc lex: quia hic procurator promiſit proprio nomine: ſecus ſi procuratorio nomine, vt in cōtrarijs. Et hoc appareret ex litera quæ dicit, fidem ſuam aſtrinxit. & ex hoc vbi dicit, vinculum obligationis ſuſcepit domi. Iaco. Butri. dicebat idem quod Iaco. de Are. quando promiſit procuratorio nomine. Sed quando promiſit ſimpliciter, non exprimendo vtrum procuratorio nomine, vel ſuo: tunc procederet diſtinctio gloſ. quæ facit differentiam inter adminiſtratores neceſſarios & voluntarios: vt d. l. poſt mortem. §. j. qñ ex fac. tu. Breuiter iſtud, qđ [i] iſti dicunt, eſt cōtra caſum l. ſeruum Titij. j. man. vbi procurator qui vendidit procuratorio noīe obligatur de euictione, etiam ſi non ꝓmittat. † Et ideo pro huius declaratiōe eſt aduertendū. Qñꝙ eſt cer tū vtrū ꝓcurator velit obligare ſe ad dñm, vel vtrūꝙ: & tunc ſtamus certo. Qñꝙ dubitaſ: & tūc aut ꝓmittit ꝓcuratoris noīe vel vt ꝓcurator, qđ idem eſt: aut ꝓmittit ſimpliciter nō exprimēdo ſuo vel ꝓcuratorio noīe. Primo caſu aut ꝓcurator ſe tm obligat, ita ꝙ ſibi nihil quæraſ: & tūc finito officio nō teneē. hic eſt caſus. j. de inſti. l. fi. Qñꝙ procuratori aliquid quæritur, licet per actionem mādati dño cedere vel reddere cogaſ: & tūc ſicut ſibi quæritur, ita etiā ipſe obligaſ. Hic eſt caſus. l. ſolutū. §. per liberā. j. de pig. act. quę lex declarat iſtā materiā. Nūc ad propoſitū qñ procurator vēdit, ſibi ꝓcurator acquiritur actio cōtra emptorē, vel quia ad eū peruenit pretiū: meritò ipſe teneē, vt hic, & l. ſeruū Titij. j. man. & licet dño queraē vtilis, vt l. Julia. §. ſi procurator. j. de acti. emp. tñ ipſi procuratori queriē directa, ꝓpter quod pōt cōueniri: & ſi eā ceſſit dño, habet actionē mādati cōtra dñm ꝓpter quod cōueniri pōt. Secus ſi actionē mādati non haberet: tūc ēm de euictione cōueniri poſſet. Caſus eſt in l. ſi procurator. la ij. j. de acqui. re. do. ſecundū vnā ſolu. glo. in d. l. ſeruū Titij. j. man. prout dicit ꝙ in d. l. ſi procurator. dñs non erat ſoluendo: & ideo cùm actio mādati eſſet inefficax, nō repellit procurator à vendicādo, quaſi de euictione ſit aſtrictus, nec ei preiudicat. & eodē modo eſt caſus ibi ſcd'm opi. Moder. ſcilicet Dy. & Old. & etiā Cy. in repe. l. j. de offi. procu. Cæſa. qui dicunt ꝙ in d. l. ſi procurator. habuit gñale mandatū, in quo nō venit ꝙ procurator vēdat rē ſuā tanquā dñi: & tūc ſi vēdit, nō recuperat à dño per actionē mādati. Vñ pōt vēdicare, cū de euictiōe nō teneaē. ſed in l. ſeruū Titij. habuerat

[i] Vide aliqua per Iaſ. in l. ſi ciuitas. ſ. ſi cer. peta. vbi Alex. vide etiā quæ dicit Paul. de Ca. cōſi. cxlix. de factore, an poſsit cō ueniri ſinita factoria. vide latius Socī. conſi. cliiij. in ij. parte. per totum. & de factore, vide Cur. in l. ſi vnus. ff. de pac. ꝙ non poteſt conueniri nomine proprio, alle. Ange. in l. iiij. in princ. ff. de re iudi. in l. eadem. in fi. prin. ff. de duo. re. Ant. Ale.

a ¶Eſſe doceat. adde Bar. in l. j. §. j. de præſti. & quod not. Bar. & doc. in l. licet. in j. col. C. eo. & omnino Bar. in l. ſi nautem. §. item ſi fundum. aliàs in l. ſi autem. §. ſi fundum. J. de nego. geſt. & Angel. in l. iiij. in princip. de re iudica.

b ¶Ex mea re. Vide Bar. & doc. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler. in v. fal. J. de ver. obli. & per glo. in c. quanquam. de vſur. in vj. & Cyn. in d. l. multū. in verbo, ibi: & poteſt intelligere ꝙ procurator nō emeret. Idem tenet Ang. in d. l. poſſeſsio. & Bar. in l. Iul. §. ſi procurator. de act. emp. & ſequitur Paul. de Ca. ibi. tamen ſi. glo. ibi indiſtinctē dicit ꝙ ex contractu emptionis procuratoris non acquiritur ipſo iure actio dño. & ita indiſtinctē loquit tex. in d. l. poſſeſsio. & ſi cui pretiū rei nō eſt ex re. l. vēditor ex he reditate. ff. de hęredi. vel actio. vē. & dixi poſt Bar. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler. f v. fal. de ver. obli. ita eadē rōne, necres vē eē ex pretio, & ideo cōis opi. in pūcto iuris nō vē vera. ☞ etiā teneat Ful. i d. §. ſi, pcura. p d. l. poſſeſsio. Adde quod voluit Ro. cōſi. cccxlj.

c ¶Ex re noſtra. Idem erit in penſione, qđ i vſura, ſcd'm Ioā. An. in c. ☞. de vſur. lib. vi. Facit qđ no. glo. i l. ſi nauis. i verbo, iure. de reiven. licet gl. in d. c. quanq. teneat contrarium. De quo etiā vide per domi. Flo. & Imo. in c. accedens. circa pen. char. de præben. vbi ſimpliciter idem dicunt esſe in pēſione quod in fructibus: tamen opinio Ioan. Andre. videtur verior. Adde quòd hanc legem allegat pro not. Roma. conſi. lxxvj. qđ licet dominus compareat cum procuratorio. non videtur eū reuocare, ſed potius cauſæ aſsiſtere.

d ¶Si reus. & eſt arg. hæc lex. ſecūdū Bal. ꝙ iudex delegat⁹ ante lit. cōteſt. nō poterit facere ſequeltrū. facit ꝙ no. Archi. xj. q. j. ga res. in fj. co. & no. hic ꝙ cōfeſsio ☞ fit ad litis euitationē licet fiat in cauſa famoſa, non infamat. Ita no. dixit Bald. in tit. de cōfeſ. in addi. Spe. vbi omnino vide Andre. Barba.

PAulus. Gloſſ. intelligit adeſſe ne colludatur. Et ex hoc dico quod actus, qui fieret per dominum, eſſet validus, vt dixi ſ. eod. l. poſt litem. cum l. ſequen. & argu. eius quod nota. in l. ſi ſuſpecta. j. de inoffi teſta.

PAter filio. Procurator in rem ſuam ex cauſa lucratiua debet dominum defendere. h. d. Vides hic quod creditor poteſt eſſe tutor teſtamētarius pupilli. Quæro an hoc hodie ſit correctum. gl. hic variat, & in auth. minoris. C. qui da. tut. poſ. Breuiter dico ꝙ ſi teſtator ſciuit eū eſſe creditorem, ꝙ poteſt eſſe teſtamētarius tutor: quia eius fides eſt electa à teſtatore: vt Inſti. de ſatiſda. in prin. Præterea cū mater & auia poſſunt eſſe tutrices, non obſtan te ꝙ ſint creditrices: ergo multò magis tutores teſtamentarij, qui matri & auiæ præferuntur: vt in authē. matri & auiæ. C. quā do mul. tute. offi. fungi pōt. Dixi plenè in auth. minoris. ſ. alleg. Quærit glo. an datio ſit ipſo iure nulla: an verò valeat ſed tutor creditum amittat. de hoc fuerūt opi. vt no. in l. propter litem. in princi. j. de excuſa. tut. gl. hic, & in authen. minoris. videtur dicere ꝙ aut hoc ſciebat teſtator, et erit tutor: aliàs ſecus. Dixi plenius in d. authē. minoris.

ABſens. Gloſ. in l. ſeruū quoque. §. publicè. ſ. eo te net ꝙ quilibet etiam ſine mandato admittitur ad allegandas cauſas abſentiæ: hic videtur requiri quòd ſit procurator. Dixi prenè in l. penul. §. ad crimen. de publi. iudi.

PEr procuratorem. Per liberam perſonam actio habita & ius habitum conſeruatur. hoc dicit.

1 ☞Litis conteſtatio ꝙ inducatur per confeſsionem.
2 Confeſsio facta in actione famoſa infamat.
3 Iudex delegatus per litis conteſtationem non efficitur dominus litis.
4 Quilibet iudex poteſt ad euitandum iudicium facere quod reus conuentus deponat.
5 Soluere uolens ad euitationem pœnæ, ſi non reperit eum cui ſoluere poſſit, poteſt authoritate iudicis deponere.

d SIreus. [d] Qui paratus eſt ſoluere non cogitur iudicium ſuſcipere[e]. h. d. Glo. ponit e ☞ caſum, ſed non eſt neceſſe: quia 1 ex clara eſt. Per iſtam l. damnant † quidam gl. quæ eſt in l. j. C. de lit. cōteſt. quæ dicit ꝙ per cōfeſsionē inducitur lit. cōteſt. Contra dicū ipſi, quia imò euitatur iudicium ſeu litis conteſt. per confeſsionem, vt hic. Facit l. ſi domus. §. qui confitetur. j. de lega. j. Sol. iſta gloſſ. eſt vera, nec obſt. iſta lex, non enim hic confitebatur tantum, imò volebat ſoluere, & offerebat pecuniam, vt ſic tolleret omnem ſpem futuri 2 iudicij. Quæ ratio ceſſat in confitente ſimpliciter. † Item per hāc legem reprehendunt quidā gl. quæ eſt in l. ictus fuſtiū. ſ. ti. j. quę dicit ꝙ per cōfeſsionē quis infamatur. Quod videē cōtra hāc l. Quid enim ſi famoſa eſt actio. Sed reſponde vt dixi tibi ſ. proximo contrario: quia aliud eſt offerre pecuniam, aliud confiteri tantum. Quæro, dicitur hic ꝙ præſes prouinciæ iubet in ædem ſacram deponi: an hoc poſsit facere iudex delegatus? Gl. dicit ꝙ poſt litem conteſt. poteſt: ante non. & ita intelligit hunc text. dū 3 dicit in fin. quòd ſi lis cōteſta. eſt, hoc omne iudicis officio, &c.
f Sed hoc non eſt verum: † quia per conteſtationem delegatus[f]
4 non efficitur dominus litis: vt l. iudiciū ſoluitur. j. de iudi. † Dico

[e] ¶Suſcipere. Et ꝙ hāc l. addē ꝙ voluit Bar. in l. iuſtiſſimū. & ad pecunias. ſ. ii. j. de iureiu. Itē ad intellectū finis huiꝰ l. vidē tex. omnino in ſ. fi. Inſti. de ppet. & tēpo. act. & Bar. in d. l. interdū. ſ. fin. de ver. obl. Et hanc l. intellige, etiā ſi fiat obligatio ante litē cōteſt. corā ordinario: ſecus eſt corā delegato, vt no. Bald. in l. iuuicē. C. de cōpen. & Bald. in l. cōſtet aneū. in iiij. col. C. quomo. & qñ iudex. & ibi dicit ꝙ nō eſt alibi: ſed Bar. hic contra.

[f] ¶Delegat⁹. Nota de iudice delegato, an poſsit ante lit. cōteſ. abſoluere ſcd'm formā huiꝰ l. Adē Pet. & Bal. i l. ſancimꝰ i viij. q. C. de iu. Et an regrat depoſitio & confiſsatio, vide Bald. hic.

↦P. PAV. P.

a ¶Vltimò nota. vide de intellectu & deveritate huiꝰ dicti Bar. Alex.consi.xciij. in j. vo.in iij.col. Are.cõ sil.clxiij.i ij.& iij.col.

b ¶Pœnam euitet. Re medium ad euitãdũ commissionem pœne.adde tex.in l.acceptam.C.de vsur.vbi tex.no.& illum tex. pro concordanti allegat Bal.in l. si seruũ. ş nunc videamus.in fi.de ver.obli.& adde Bar.in l. iusiurandum.et ad pecunias. ş.ait prætor.j.de iurã. & Bar.in l.infamen.de pub.iudi. & ibi dixi. Et ad istum tex.& ad hoc no. vide no.Bar.in l.si soluturꝰ.de solu. & oĩno in d.ş. nũc videamꝰ. Si autem decessisset sine hærede,non incideret in pœnã,si non soluit debitori cũ nõ sit cui solui possit,secundùm Bal.in l.ij.in fi.C. de iure emphy. Adde qualiter quis debeat offerre,vt pœnã euitet,Pe. de An. consi.lxxxv.

c ¶Denũciatũ. Idẽ in l.nõ solũ.ş.morte.in iij.pte prin.circa prĩ. Idẽ in l.emptor.C.de euic.& in l.j.C.de pe ri.& eõmo.rei vẽ.& in l.denũciasse. i prĩ. de adul.adde Ro. cõsil.cxxxij.& inquantũ Bar. dicit ꝙ cũ aliqs denũciat,pcur.noĩe, ꝙ debet mãdatũ exhibere, vide Roma. consi.cciiij.

d ¶Defendẽdum. Ex hoc limita tñ vt per gl.in l.si cũ qõ.C.de euic.in gl.pe.in fi.& ꝙbaĩ in d.l.& p tex. & quæ ibi no.cõiter in l.si seruusquem.ş. j.de libe.causa.

↦P. PAV. P.

e ¶Oppo. de l.vẽditores. vide ea quę scripsi ad Bar.

f ¶Inopia dñi. Quod inopia inducit exceptionẽ, ſtellige facta cessiõe bonorũ,aliãs eẽt falsa,sedm Bal. i l.incẽdiũ. in prin. C. si cer.pe.et cõtra istã glos.vide Bal. in l.si quis.ã.si quis cau.

ergo ꝙ quilibet iudex potest hoc facere:& hoc siue ante lit.conte.offeratur ad euitandam susceptionem iudicij, siue post li.contesta.ad euitandam sententiam. Et hoc addit finis huius l.dum dicit ꝙ si lis,&c. †Vltimò notaᵃ quando aliquis vult soluere, vt pœnam euitet,ᵇ si non reperit eum cui soluere possit debet authoritate iudicis facere consignari,& corã iudice offerre,& ad hoc vt sciatur vtrũ ille reperiatur, si fortè esset forensis,fiat præconium. De hoc argu.l.si eo tempore.C.de remiſ.pigno.

Nec ciuitatis. Oppon.C.eo.l. necꝙ. Soluti. ibi post lit.conte.hic ante. Quærit glo.quid in episcopo,vel alio prælato, an possit facere procuratorem ante lit.contesta. Quidamꝙ non:aliꝙ ꝙ sic.& isti melius. Dixi in l.j.ş.eo.

ş☞ *Venditori etiam scienti litem motam est denunciandũ.*
Denunciandum est uenditori non solùm litem motam, sed petere quòd ueniat ad defendendum.
Cautio rati ita præstatur quando aliquid petitur in iudicio,sicut quando petitur extra iudicium.
Denuncians procuratorio nomine,tempore denunciationis debet facere fidem de mandato.
In casibus,in quibus quis sine mandato pro absente denunciare potest:à denunciante potest peti cautio rati.
Venditor etiam tenetur defendere emptorem, in cõtrouersia quæ fit resistendo ipsi emptori.
Venditor qualiter teneatur ad sumptus litis.

Vi absentem. Ab eo quiꝑtestatᵉ aliquid nomine alieno, põt peti cautio de rato,si petentis interest caueri.hoc dicit.Nota casum expressum† ꝙ non sufficit venditorem scire ꝙ controuersia mouetur emptori:niſi sibi fuerit denunciatũ ab ipso emptore, vel ab eo qui habet mandatum, vel de rato promittat,vt hic. Potest enim esse ꝙ emptor nonvult quòd eum defendat, nec haberet ratum.†Secundò nota ex hoc quòd non sufficit denunciari venditori,de nuncio tibi ꝙ mihi mouetur lis: sed debeo petere ab eo ꝙ veniat ad defendẽdum,ᵈ vt hic,& l.j.C.de peri.& commo.rei vendi.& C.de euic.l.si tibi.& j.de euic.l.si rem.ş.fin. Dixi de hoc in l.denunciasse.in princi.j.de adulte.& l.non solùm.ş.fi.j.de no.ope.nuncia.in ea parte in qua tractatur de denũciatione incitatoria.† Tertiò nota ꝙ sicut quãdo aliquid petiᵉ in iudicio,postulatur cautio de rato:ita quando petitur aliquid extra iudicium,vt hic,& l.de pupillo.ş. qui procuratorio.de operis no.nunc.Et sic est forma†ꝙ quando aliquis denunciat procuratorio nomine†ꝙ tempore protestatiõis vel denunciationis faciat fidem de mandato: aliãs iustè ei nõ creditur,vt j.depo.l. si quis inficiatus. Nota quòd in casibus in quibus quilibet admittitur pro absente,etiam sine mandato,vt ad faciendum tales denunciationes,vt l.si quis solutioni.j.de vsur.& l.prohibere. in prin.j. quod vi aut clam.potest ab istis denunciatoribus peti cautio de rato,si petentis interſit,vt hic. Venio ad glo.& oppo. quòd petẽtis non interſit,vt in glo.Glo.videtur soluere tribus modis. Primo modo quòd interest propter sumptus litis.† No.ex hac glo. quòd sicut venditor tenetur defendere emptorem quando conuenitur :ita tenetur eum defendere in controuersia quæ fit resistendo ipso emptore agente.Facit ad hoc infrà,de euictio.l.euicta.ş.j.vbi dicitur re euicta si possessor ab emptore est absolutus. Secundò nota † quòd venditor tenetur ad sumptus litis. quod qualiter intelligatur,statim dicam.Secundo modo soluit glo.ibi: vel melius &c.quam vide. Ista glos.videtur dicere idem quod prius dixerat.Ideo Fran.Accur.faciebat,vacat in toto hoc. Sed videndo glos.prout iacet, dic quòd differ hæc sol.à præcedenti: quia suprà iam erat restituta possessio illi euincenti:hic non.Vel dic quòd suprà loquitur de sumptibus litis, quos facit emptor reuersus in secunda quæstione quam mouet hic de sumptibus primæ litis,quos facit litigando cum euincente:quos sibi nõ restituit emptor ꝙ quia habebat iustam causam litigandi, ad quos postea tenebitur domino non habente ratum, vt l.si sine.ş. cùm autem.rem ra.habe.Tertiò soluit glo.ibi quòd ille venditor satisfecerat de rato & de iudicato soluendo illi euincenti prout tenebatur.vt l.pomponius.ş.sed & is.ş.eod.Meritò interest sua si sibi cauerit ne stipulatio committatur.Vel dic extra glo. ꝙ inter est sui emptoris ab initio. Nam poterit esse ꝙ venditor defendens vincit,si emptor reuersus non haberet ratum,posset iterum cõueniri,& posset perdere.Ideo interest sua cauere de rato.Sed tex. videtur se referre ad casum quando perderet. & tunc restitueretur:& sic interest sua propter sumptus litis. Oppo.de l.venditores.ᵉj.de ver.obli.vbi non tenetur ad sumptus, nisi sint promissi.Solu.glo.in l.j.C.de euicti. videtur tenere ꝙ sumptus non possunt repeti,nisi quãdo emptor succubuit. & ita loquitur hic. Secus si non succubuit:vt d.l.venditores.Guli.de Cu.tenuit hic contrariũ per l.si sine.ş.Marcellus.& ş.cùm autem.j.rem ratã habe.& l.si vt certo.ş.idem Labeo.j.commo.Ego dico sic,venditor tenetur de euictione. Item tenetur emptorem defendere. Aut ergo vult repetere sumptus ex illa clausula quia venditor de euictione tenetur:& nõ potest,nisi re euicta,vt l.j.C.de euic. & quod ibi no.Aut vult repetere,ideo quia non defendit:& tũc potest.Tenetur enim ipsam litem defendere,vt l.si plus.ş. mota quæstione.j.de euic.si non facit,committitur stipulatio ad interesse,vt l.stipulationes non diuiduntur.ver.Celsus.j.de ver. obli. quod interesse est in sumptibus. Propterea venditor tenetur pro mittere emptori habere,licere,vt j.de actio.empt.l.emptorem.ş. qui autem.sed obligatio habere licere,committitur ad sumptus, vt nota in l.stipulatio ista.ş.primo.in glo.magna.infrà,de verborum obligationibus.ergo &c.

1 ☞*Defensor,qui satisfecerit,est habendus loco domini,& in eum fit executio.*
2 *Inopia domini est iusta causa non defendendi.*
3 *Defensor,si non defendit ex causa,quando committatur stipulatio de defendendo.*
4 *Defensor,qui satisfecerit,ex quo habetur loco domini,etiam ante litem contestatam non reuocatur,nisi causa cognita.*
Talis defensor iurat de calumnia.
Item dat alium procuratorem ad defendendum ante litem contestatam.
5 *Si fideiussor denunciat creditori ne soluat debitori:quia factus est non soluendo,an sibi prosit.remittitur.*

Itius. Inopia rei non excusat defensorem qui satisfecerit:& ideo si non defendit, stipulatio committitur.hoc dicit.quam l.nota.quia bona est & subtilis.Nota†quòd defensor,qui satisfecerit,habendus est loco domini.Glos.ista primò ponit casum in lege,postea opponit & soluit. Opponitur ꝙ inopia principalis sit iusta causa non defendendi, vt suprà eodẽ. l.mutus.ş.finali. Quidam fatentur ,& ideo dicunt hic defensorem & fideiussorem iuuari.quæstio est expresse contra textum. & contra casum positum in glos. Alij dicunt quòd ibi possidebantur bona defensoris,hic rei principalis. Alij dicunt,ibi in totum erat non soluendo,hic in parte.vel hic de rigore,ibi de æquitate.Glos.hic non posuit aliam solutionem.& prędictarum non est aliqua vera.Dicas ergo quòd hic loquitur in defensore sine mandato , qui satisfecerit : vnde habuit respectum ad personam domini.In eum enim esset fienda executio , vt l.Plautius.suprà eodem.& hoc est quod hic dicit , domini loco habendus est:ibi loquitur in defensore cum mandato, in quem executio non debebat fieri:†& ideo iusta causa non defendendi est inopia domini.ᶠPossumus etiam sustinere vnam solutionem glos.hic, quòd bona defensoris cœperant possideri.quæ solutio.licet non sit vera quantum ad textum,tamen potest esse vera in se: quia legitimum impedimentum superueniens defensori eum excusat: vt l.vel hæreditas.suprà eodem.Et ideo distingue† in ista materia: quando defensor non defendit ex causa, an stipulatio de defendendo committatur. Dic aut loqueris in defensore sine mandato , aut cum mandato. Primo casu aut causa superuenit ex parte rei defensi : & non prodest , vt hic. Aut ex parte defensoris , & prodest , ne stipulatio committatur , vt hic secundùm aliam solutionẽ.Secundo casu quando defendit cum mandato, aut ipse

a ¶Per istam legem.Et Spe.in ti.de procur.ş.j.ver.sed nunquid defensor.
b ↦P. PAV. P.¶Quod cuiusque vniuersitatis nomine. Vide aliqua in materia,& an statutum loquens de persona verificetur in vniuersitate, vide quã habes in Bertach.in verb.vniuersitas.in prin.
c ¶Ex hoc iure. Adde qđdixi post Bar.in l.j.ş. finautẽ ã.de oper.no.nun.Post Bar. in d.l.ex hoc iure.

2 *S i uniuersitas uolens facere actorem dicat,facio talem pro curatorem,uel syndicum,non uitiatur constitutio.*
3 *Error in nomine contractus,non uitiat,quando uerba de se contractum important.*

d **Quibus autem.** ᵈ Collegia licita possunt habere bona,& agere,& cõueniri per suos
1 syndicos,& actores.h.d.† Nota differentiã inter actorem,ꝙ syndicum,de quo dicitur hic,& œconomum, de quo in l.iubemus. C.de sacrosan.eccle.& gl.istam differentiã assignat.Vide eam,& nota.Sed de iure Canonico de ista diuersitate non curatur , vt
e extra de procur.c.petitio.Sed quero ᵉde iure nostro.Pone ꝙ vniuersitas dicit, facio talẽ procuratorem,vel talem syndicum , cùm
2 debeat dicere actorem:†an vitietur constitutio.Videtur ꝙ sic,per istum tex. cum gl. Et videtur casus j.eo.l.item eorum.ş. sed si ita.Contrarium credo.Nam licet erratum
3 sit in nomine†contractus, si tamen verba de se contractum important, talis error nõ vitiat:vt l.si vnc.in prin.ş.loca.vbi ponitur donatio pro remissione:vt l.si olei.C.loca. vbi ponitur locatio pro contractu innominato:vt C.de suspec.tut.l.ij. & ibi exponit tutela,pro,cura.& j.de dona. causa mort.l. vbi.Valebit ergo constitutio,& exponitur
f actori,syndicus,ᶠvel syndicus id est,actor prout opportet.Non obst.l.item eorum. ş. sed ita.vt videbitis ibi.ibi etiam declarabo melius differentiã inter actorẽ & syndicũ.

1 ☞*Vniuersitas quando æquiparatur pupillo.*
2 *Vniuersitas quando nihil habet in communi,cogitur ponere collectam.*
3 *Collecta potest imponi uniuersitati,pro eius necessitatibus, non ut ditetur alicui,*
Solus Princeps pro necessitatibus totius Imperij imponit collectam.
4 *Superior cogit illos de uniuersitate, ut ponant collectam.*
5 *Dominus efficitur contumax,quãdo procurator comparet cum mandato minus sufficienti.*
6 *Vniuersitas ita defenditur,sicut quilibet priuatus.*

Quod si nemo. Si vniuersitas non defendatur, contra eam ad primum , & ad secun-
1 dum decretum proceditur hoc.dicit. † Oppo.ad primum dictum, Vniuersitas similis est pupillo:vt l.nihil.ad muni. & C. de iure reipubli.l.rem publicam.& C.ex quibus caus.ma.l.reipublicæ.sed pupillus non patitur venditionem,vt l.apud Iulia.j. ex quibus caus.in poss.eatur. ergo nec vniuersitas. Glos.optimè soluit ꝙ in hoc vniuersitas non est similis pupillo.Assignat rationem, quia pupillus speratur effici maior. Quæ ratio cessat in vniuersitate. Probatur in l.nisi finita.ş.fi.cũ l.sequen.infra de tute. & ratio,distr.Est alius casus,in quo respublica non æquiparatur pupillo , sed adulto maiori xx.annis:vt infra de manu. quæ ser.ad vniuer.&c.l.j.& ij. coniuncta.l. fin. hic adde ꝙ eundẽ ã. tit.j.in princ.l.j.post glo.& gl.j.ş.fi. qñ.ſ authẽ.de san.epis.&
2 eodem.titul. † Quærit glos.quid si vniuersitas nihil habet in communi.Respõ. cogit

vidẽ Bar.not. C. de pcur.l.necꝙ. Et addẽ ꝙ eũ dico,cõstituo te pcuratorẽ meũ, licet non debuerim dicere constituo : actus non vitiatur.l. pe. & ibi Bald. C.de procurã. Adde quod relictum filio iure restitutionis , cum deberet dicere , institutionis,valeat : eundem Bald.consi.ccv.vlib.

aut ipse satisfecit pro se: & tunc sine causa superuenit ex parte sui defensoris,siue ex parte defensi stipulatio non committitur: vt l.mutus.ş.fi. ş. eo. aut dominus ipse satisfecit pro defensore: & tunc aut causa non defendendi superuenit ex parte defensoris, vel vtriusq;, vt inimicitiæ: & tunc stipulatio non committitur:vt ş.eo.l.si post datum. Aut superuenit ex parte domini,licet absq; aliqua eius culpa : & tunc licet procurator non defendat, vel defendere non possit:tamen stipulatio committitur,vt ş. eo. l.si defunctus.Ratio:quia ipse principalis vel hæredes eius possunt facere vt causa defendatur ab ipso procuratore,vel ab alio quod sufficeret:vt l.omnium.ş.eo.& l.iij.in fi.rem ra.habe.& sic est solutum contrarium quod feci,vt l.si defunctus.ş.eo. Extra glo.& tex.qui dicit,defensor,qui satisfecit,habetur loco domini,etiam ante lit.conte.Nota†quòd talis defensor ante li.conte.
4 nõ potest revocari,nisi causa cognita:vt l.is cuius.ş.eo. quia est dominus litis,sicut procurator per contest. Et plus nota ex hoc quod habetur loco domini:quia ipse debet iurare de calumnia. Dixi in l.non solùm.ş.eo.& non allego istam legem.& ideo iunge eam ibi. Item nota ex hoc quòd talis defensor ante litis con-
a testa.potest dare alium procuratorem ad defendendum:quia loco domini habetur.hoc tenet Dy.de solu.l.solutionem.per istam
5 legem.ᵃ†Vltimò glo.inducit in argu.ad quæstionem quòd si fideiussor denũciauit creditori,ne numeret debitori: quia reus factus est non soluendo , an sibi prosit:est quæstio sabbatina, quã glo.ponit hic,& in l.tam mandatori.C.de non numera.pecunia. & l.si fideiussor.j.de fideiusso.& ibi plenè de hoc dixi.

Mnis. Qui exceptiones calũnioſas opponit,non videtur boni viri arbitratu defendere : & ideo stipulatio committitur.hoc dicit.quod nota. Nota bene istum casum,quòd non defenditur, qui calumnioſè defenditur.& quod stipulatio de defendendo committitur,quando calumnioſè defenditur.quod nota.

Quod cuiusque uniuersitatis nomine,ᵇ uel contra eam agetur. *Rubrica.*

1 ☞*Collegia quæ sint licita.remittitur.*
2 *Si aliqua gens uellet se ponere in uno loco,& facere ciuitatem,quando hoc possit.*
3 *Plures scholares stantes in una domo,possunt facere collegium, & syndicũ cõstituere.*

LEX I.

Neq; societas. Omne collegium est improbatum, nisi appareat specialiter approbatum.hoc dicit. Quærit glos. differentiam inter societatem , & collegium , & vniuersitatem. Dicvt colligitur ex tribus primis glo.Quæro quæ collegia sunt approbata. Dic vt in glos.quod nota. Item qua pœna coercentur qui faciunt collegium illicitũ. Dic vt in glo.Quæro ergo quę sunt collegia approbata de iure.
1 Primò dicit glo.collegium†multorum artificum, qui numerantur in l.fi.j.de iure immu. Quod nota : quia per hoc habes quòd omnia illa collegia sunt approbata.Item dicit glos.congregatio cuiuslibet ciuitatis castri vel villæ,quod est nouum quid. Vide-
2 tur ergo†quod si aliqua gens vellet se ponere in vno loco,& facere ciuitatem,castrum,vel villam, ꝙ hoc posset. Videtur enim
c hoc permissum de iure gentium:vt l.ex hoc iure.ᶜde iusti.& iur. ibi:regna condita,ædificia collata.Et crederem hoc esse verum, nisi tenderet ad iniuriam, vel æmulationem alterius castri , vel villæ:vt l.opus.de ope.pub.De hoc dixi plenè in l.fin.j.de colle. illi.vbi tangitur per Inno.in c.cùm ab ecclesiarum.extra de offi. ordi.Et iuxta prædicta dicit glos.Item collegium decurionum. Item quælibet congregatio pro iustitia conseruanda, vt scholarium,Tuscanorum,vel totius vniuersitatis. Vide glos. Item cau-
3 sa religionis:vt dicit glos.Item quærit glos.†vtrum plures scholares,qui stant in vna domo,simul possint facere collegiũ : adeo quòd possint facere syndicum. Dicit glos.quòd sic.Alij contra: quia non stant simul animo faciendi vniuersitatem , vel collegium : sed vt commodius viuant.Sed dico quòd possunt facere collegium,vt l.fin.j.de colle.illi.quæ est lex Græca ibi translata.

1 ☞*Differentia inter syndicum, actorem & œconomum, quæ non attenditur de iure Canonico.*

ş. An statutum loquẽs in persona,verificetur in vniuersitate,vide Bartach.in verbo. vniuersitas Anto.Alexan.

¶Quibꝰ aũt.vtrum aũt defensor huiꝰ ciuitatis eqpareť tutori, vel procuratori, vide in l.iusiurandũ & ad pecunias. ş.j. ff.de iureiur. & in l. illud. ş. actor. j.eodem.

↦POMATES.
¶Sed quæro.vide Alex.consi.xliij. colũ. v.in iiij.volu.

¶Syndicus. Quis autẽ dicatur syndicꝰ dic secũdũ Bald. de pace Constan.i ver. mittat.quasi singulorum causam vniꝰ complexiuo nomine dicens, vel.quasi plurũ simul cãm dicẽs.& si plures sunt creati syndici ab vniuersitate,gerunt publicã personam, & videtur ꝙ habeant mãdatũ in solidũ:argu.ff. de admi. tut.l. de cętero.&c in his q̃ regrũt spãle mandatũ.j de iureiu.l.iusiurãdũ et ad pecunias. ş.defensor. & p Iac. de Are.C.et p pcura.cãm i integ. resti. l.j. Sed tutius est ꝙ in requirẽtibus spãle mandatũ debet.sepe ciale mãdatũ habere,vel gñale cũ libera.not.Io.And in c. p̃sentiũ. de test.li.vj. in nouella.& pro dicto Bar.hic bene facit qđ not.Hostiẽ.et Cano.in c.petitio.de pcur.vbi si dico,cõstituo syndicũ , vel constituo filiũ meũ: tenet cõstitutio ,pcuratoris adde idẽ qđ dixit Bal.in l. id qđ pouerib⁹. in prine. C.de epis.& cle.si facio executorem hoc mõ.cõstituo dilapidatorẽ meũ ad exequẽdũ:nõ vitiat actꝰ ,pter ineptitudinẽ verborũ.Et iõ dixit not.Bal.in l.si cũ aũt.C.de donũ. ante nup.qđ si notarius grossus in testamento dicat, pater reliqt filio aliquid iure restitutionis:valet , si cõstat de mente. qđ not.in libello. Dixi in l.aurelꝰ.ş.Sticho. j.de li.leg.et ad Bar. hic addẽ ꝙ eundẽ ã. tit.j.in princ.l.j.post glo.& gl.j.ş.fi. qñ.ſ authẽ.de san.epis.&

a ¶Quod si nemo. Collectam. vide no. per Bal. in l. etiam. in iij. colum. in versi cu. modo igitur. cum sequen. C. de; execu. rei iudi.

b ✠POMATES. ¶Quod pro. vide Feli in c.cum omnes. in j. colum. aliàs x. ad finem. & ij. aliàs xj. de constitu. Alexan. consil. cxxiiij. in princip. in iij. volu. Abb. consil. lxj. in ij. colum. in ij. volu. Barto. consil. clxxv.

✠POMATES.

c ¶Ambitiosum. vide Bartolū. consilio. vij. in iij. colum. j. volu.

d ¶Potest procedi. an autem contra vniuersitatem procedatur ad secundum decretum, in l. si finita. §. Iulia. de dam. infec. in vij. col. alle. istum tex. quòd sic.

e ¶Si clericorum. Qñ collegium clericorū non habet caput, ad quem recurratur, vi de pulchrè no. per Innocen. in c. cùm ex in iuncto. de operis noui nuncia. & in c. humilis. de maiorit. & obedien. & in c. cùm venissent. de restit. in integrū per Paul. de Leazar. in c. nullus. de electio. in j. q. sed an agens contra cōmunitatē possit petere vt ciuitati constituatur syndicus: & cogatur ad hoc vt sententia valeat. vide Bar. in l. j. C. de iure Reipublic. lib. xj. & quod habetur in l. ergo de fideicom. liber. Qualiter autē dicatur syndicus legitimè constitutus, dic quòd requiritur hic quòd omnes de collegio sint vocati ad sonum campanæ & ad mandatum superioris & in loco consueto secundùm glo. in l. aliud. §. refertur. de reg. iur. & Innoc. in d. c. ex iniuncto. & Bar. l. actuarios. C. de nume. lib. xij. & in l. obseruare. C. de decuri. Facit l. ij. eo. titu. & l. fi. C. de leg. lib. x. per Bal. in l. neq. in fin. C. de procu. & hic præsumitur tamē legitimè congregatum, si totum collegium fuit cōgregatum licet nō appareat quomodo per no. per Bar. in d. l. obseruare. & in l. vniuersis. C. de præci. impe. offe. ad prædicta facit quod no. Bar. in l. omnes populi. in prin. ij. q. principali. & glo. no. in l. sed si ex dolo. §. j. ff. do. dicit tamen Bal. in l. illud. §. si quid. p glo. ibi. q. vbi sunt omnes de vniuersitate, ibi est vniuersitas licet non sit congregata per mandatum superioris vel ad sonum campanæ. Qd intelligit Pet. de Ancha. si hoc intendūt: scilicet ibi esse cōgregatos, vt faciant vniuersitatem. secus si à casu omnes erunt in vno loco per id qd no. Inno. in c. cùm dilectus. de or. cog. & ponere collectam,[a] & facere bursam communem. † No. q. prob necessitatibus vniuersitatis pōt imponi collecta. Facit l. omnes. de ope. pub. Nam autem potest imponi collecta, vt donaretur alicui: quia illud appellatur decretum ambitiosum.[c] l. ambitiosa. j. de decr. ab ord. fa. & C. de decre. per totum titu. Prouitilitate verò publica totius Imperij, non posset imponere collectam, aliquis, nisi princeps, vt l. j. C. de superin. & ibi dixi. † Nota etiam ex ista glo. q. superior potest compellere illos de vniuersitate, vt inuenia tur modus habēdi pecuniam, scilicet vt imponant collectam vnde pecunia veniat in communi. Dixi de hoc in l. iiij. §. actor. j. de re iudi. † Venio ad ver. & quidem. Nota bene q. si procurator venit cum mandato minus sufficienti, potest procedi[d] contra dominum tanquam contra contumacem. † Vltimò nota beneficialiter. q. ita potest defendi vniuersitas, sicut quilibet priuatus.

a
1
2
3
4
5
6
7
8
b
c
d
e
f
g
h
i
k

LEX II.

Si municeps. Actor vniuersitatis, non dicitur actor singulorum. hoc dicit. Glo. dicit, hic est argu. q. vasallus. &c.

1 ☞ *Potestas ciuitatis agit pro ciuitate, quando non habet caput.*
2 *Ad esse collegij non requiritur quòd habeat caput.*
3 *Potestas est caput collegij, quando collegium non habet caput: vt ecclesia episcopus clericorum.*
4 *Vniuersitas pupillo æquiparatur.*
5 *Pupillo non habenti tutorem, iudex supplet.*
6 *Vniuersitas clericorū & laicorū cui subijciatur. remißiuè.*
7 *Consilium ciuitatis est ordo decurionum.*
8 *Actor constitutus in consilio generali, alio nō apparente, de iure communi procedit.*
Quod in creatione actoris ultra decretum decurionum tutius sit quod etiam interueniat superioris authoritas.
Quando vniuersitas vel collegium facit aliquid, sufficit q. sit maior pars: debent tamen omnes vocari.

LEX III.

Vlli. Prouniuersitate potest experiri is, cui concessum est à lege, vel à maiori parte ordinis. hoc dicit. Quæro exemplum, quando. l. permittit. glos. dicit, expone. l. pro consuetudine. Vel dic. l. municipali. prout est in ciuitate ista: quia vnus iudex capitaneus est syndicus ex forma statuti. Vel dic, dicit glo. Multum no. q. † potestati totius ciuitatis permittitur agere pro collegio sibi subdito, quando collegiū non haberet caput. Nota ex hac glo. † quod ad esse collegij nō requiritur de necessitate quod habeat caput. Idem tenēt Inno. vt dixi plenè in l. vlti. j. de colle. illi. † Secundò not. qd quando collegium non habet caput, si est collegiū laicorū, caput eius est potestas ciuitatis: si clericorum, caput eius erit episcopus: vt in hac glo. † Quod puto verū. æqui paratur enim vniuersitas pupillo: vt C. de iure reipu. l. rempu. & no. s. l. proxi. §. quod si nemo. Sed si pupillus non habet tutorē, iudex supplet: vt l. bonorū. C. qui admit. ad bono. pos. & l. si infanti. in fi. de iure deli. Ita hic in collegio supplet defectum administratoris. † Sed quid si esset vniuersitas clericorum & laicorum: vtrum subijciatur potestati vel episcopo? Dixi in l. fi. de colle. illi.

5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44

☞POMATES.
a ¶Remanet. vide pulchrè Bal.l. non ambigitur.ff.delega.Imo. latè l.j.§.municipes. 3 de acq.pos. per Imo. in c.cum ex inuicto. de ope. noui nuncia.
b ¶Conseruatur. An collegium remaneat in vno,vide Imo. in c.cum ex inuicto.de ope.noui nun.& hic adde Bar.in l. si grege. de lega. j. & per hoc vide quod no.In noc.in c. cùm nobis. & in c.illa. de electi.
c ¶Faciunt gentē. adde no.in l.pater. §. tu sculanus. de lega.iij. 1 & glos.in c.gratum. 2 de postula.præla. & 3 Ixviij.distin. si fortè. Facit iste tex.ad qōnem de quibus per 4 doct. in l.si grege.de 5 lega.j.
☞POMATES.
c ¶Gentē.vide Abba. consil.xxv.in ij. col. iiij.dubio.x. volu.& a consi.xxxviij.in fin. col.eo.volu.Præposi.capi.non est.§. ius b veró.vj.distin.
d ¶Citare vniuersitatem. Modus citandi vniuersitates p Bar. 1 in d.l.non potest.
✣P PAV. P.
e ¶De negotijs gestis. De ista materia & de forma libelli in §. actionum.per Ias.In stitu.de action. post alios vide. Itē an negotiorum gestor debeat certiorari dominum quādo à gestis ceditur, aliàs teneaſ, vide Roma.singu.ce xlij.incip. negotiorū 2 gestor.& nunquid si c negotium sit cōmune plurium, & negotiorum gestor nō gerat nisi cōtemplatione aliquorum:an aliqua competat actio negotiorum gestori, 3 vide Ange.consi.ccxxix.incip. præsupposita pro constanti. Item an teneatur negotiorum gestor, vi de Roma.consil.cccc xxvj. Item quomodo debeat probare se diligenter gessisse & qualiter testes deponere debēt, vide Bar. in tractatu testium. in iiij.char. in versic. iconomica ad fin. Itē ꝙ teneatur exhibere rationem librorum & reddere rationem vide Alex. consi.xxxij.in v.vol.in ij.col. in consi.iij.colū.v.tri. in iij. volu. & vide etiam quæ habes ad Bart. in l.j.§. officio. ff.de tute.& ratio.di 5 strahē.Item ꝙ negotiorum gestor repetat expensas licet res gesta sortiatur malū finē modò fuerit bene cœpta, vide Barba.latè cōsi.xlvj.vo. iiij.i j.dubio.vbi ponit de modo proban

non poterant:& tunc non poterunt ex hoc singulares homines conueniri:nisi fortè illi qui fuerunt præsentes. Nam & illi conuenirentur ex proprio mandato.†Quærit glos. quid si vniuersitas dissoluatur:vtrum quilibet auferat partem suam de eo quod est in communi.Et determinat ꝙ sic. Quod examinauí plenè in l.fi.j.de colle.illi. Item quærit glo.quid si aliquis devniuersitate nō est soluendo: vtrum res vniuersitatis possint capí.Et determinat ꝙ non.†Itē quęrit glo. quid si aliquis de vniuersitate per se facit iniuriam,an teneatur vniuersitas,vel econuerso.Dixi in l.aut facta. in fi.j.de pœn. & hoc iam multum disputauí,& practicaui.

☞Ius vniuersitatis conseruatur in uno solo.
Quot homines faciunt populum,tot faciunt gentem.
Vniuersitate destructa proprietas bonorum pertinebit ad illud collegium,quod superior restaurabit.
In bonis uacantibus agnitio est necessaria,per fiscum.
Vniuersitate destructa,si est clericorum:bona eius possidet Christus,uel uniuersalis ecclesia.

In decurionibus. Licet persōnæ mutētur, vniuersitas tamen eadem remanet.[a] Item si vnus solus remanet:ius & nomen vniuersitatis conseruatur [b] in illo.h.d. Oppo.de l. Neratius.j.dever.signi.Sol.vniuersitas,vel collegium constituitur ex tribus, vt ibi. & licet†deueniat ad vnū, & vnus non sit vniuersitas:ius tamen,& nomen vniuersitatis seruatur in illo,vt hic.Quæro extra glo.ex quot constituatur populus.de hoc per glo. extra de elec.c.j. Item quæro quid de gente quot homines faciunt gentem. De turba habemus in l.prætor.j.vi bo.rap. De gēte,non habemus bene expressum. Sed tex. in l.omnes populi.de iusti.& iure.& tex.in fi.de iure natu.§.omnes populi.videtur dicere ꝙ gens & populus idem est: & ideo †quot faciūt populum: tot faciunt gentē.[c] Quærit glo.vtrum vnus solus,qui remanſit, possit constituere syndicum: & quid si nullus remanſit.Primò videndum est,quid erit de proprietate rerum ecclesiæ. Secūdò quid de possessione.De proprietate dicunt †quidam ꝙ bona sunt vacantia,sicut hæreditas,& illa bona pertinebunt ad illud collegiū,quod superior instaurabit loco illius. Alíj dicūt ꝙ statim pertinent ad fiscū,sicut bona vacantia:vt l.j.§.an bona.j. de iure fis. Et sic tenent isti†ꝙ in bonis vacātibus, nō est necessaria aliqua agnitio, per fiscū: hoc non puto verum,secundùm Dy. in d.§.an bona. Prętera de hoc est casus in l.iiij.j.de fideicō.liber.§.eadem. & §. quod si ita.vbi est tex.ꝙ sit necessaria agnitio per fiscū: vñ prima opi. est verior.Sed est videndum de possessione.& hęc fuit opi.cuiusdam archi episcopi Moyensis,ꝙ parietes ecclesię possident.quod est durum, vt l.j.§.Sæuola.si quis testa.lib.esse sul.fue.Secundū glo.veritas est ꝙ si est collegium laicorum destrucum,possessio vacat:sicut rei hæreditarię, vt in glo.†Si est collegium clericorum,tūc dicit Inno.quod possidet Christus,vel vniuersalis ecclesia,vt no.per eum in c.cùm super.extra de cau.pos.ego dixi plenè in l.j.§. municipes.cùm l.seq.j.de acqui.pos.

Iuitates. Si non reperiuntur res mobiles,& immobiles peruenitur ad nomina debitorū. hoc dicit.

Quæro quando quis vult facere citare vniuersitatem,[d] an sufficit citare syndicū. Glo. ꝙ non,in l.non potest.j.de regu.iur. Dic ꝙ citandi sunt, qui præsunt ciuitati, vel vniuersitati:vt l.municipibus.j.de conditio. & demon.& per Ioan.An.extra de concessi. præben.c.fina.lib.vj.

De negotijs gestis. Rubrica.

☞*Hoc edictum uòd habeat locum etiā inter' præsentes.*
Præsentia cum taciturnitate in concernentibus commodū, inducit consensum.

LEX I

Hoc edicto. Lex ista ponit causas huius edicti. Oppo.ꝙ etiam † inter præsentes habeat locū hoc edictū, vt l.curatoris.C.eo.Sol.glo.fatetur,& dicit ꝙ istę sunt rationes impulsiuę,non finales. Nam etiam qui gerit negotia præsentis,vtiliter,sine mandato tacito vel expresso,tenetur hoc edicto.Est enim tacitum [f] mandatum, quando præsens & sciens pateretur: vt l.si remunerandi.§. si passus.j. manda. vt in glos.Istud dictum glos.videtur contra l. [1] filius.§.inuitus.ff.titu.ij.vbi præsens non dicitur consentiens.Solu. intellige † quando agebatur aliquid ad commodum suum:tūc præsentia & taciturnitas inducit mandatū: aliàs secus.Quęro,ex quo edicto datur possessio : & sic venditio bonorum. Dic vt in glos. Vltimò quærit glo.vtrum illud quod dicit in fi.ibi:vel iniuria, &c. habeat locum tam ex parte actoris quā rei.Dic vt in glo.

☞*Libellus in actione negotiorum gestorum quomodo formetur.*

LEX II.

Si quis absentis. Inter gerētem,eū cuius negotia geruntur, datur actio negotiorum gestorum vtrięq.hoc dicit.[g] Nota bene istum finem,†ex quo habes modū formandi libellum[h] in actione negotiorum gestorum:siue agat dominus,siue gestor. Est ēm hæc actio generalis : vt no.ff. de eden.l.j.in prin.& debet petere dominus vt gestor reddat rationē suæ administrationis , ipsumq; condemnari, vt reliqua quæ apparebunt apud eum remanere, restituat : & in omni eo , in quo dominus damnificatus esset ex mala aut negligenti eius administratione: similiter ex parte gestoris debet peti vt reddatur sibi à domino quicquid ei abest, vel ab futurum est.Oppo.& videtur ꝙ nō possit petere [i] antequā absit:vt j.man.l.Lucius. Sol. Aliud in fideiussore , aliud in gestore. Rationem dic vt in glos.

LEX III.

Ait prætor. Istud edictū habet duo capi. Primò loquitur de eo,qui gessit negotia viuentis.Se cūdò loquitur de eo,qui gessit negotia morientis.Opponi.innuit iste tex.ꝙ hæc actio est prætoria.[k] Contra j.commo.l.commodato.§.sicut.in glo.solu.dic vt in ea.

Hæc verba. [l] Nota uòd masculino genus comprehendit fœmininum.de quo plenè dixi in l. j.j.de

di expēsas,& an probari possint p libros nego.gesto. vel cancellariorū suorū. Iō ꝙ possit repetere expensas,vide etiā latè Barba.in consi.lxxij. in iiij. volumi. in ij. colum.& sequen.
☞POMATES.
¶Tacitū.vide Alex. consil. lxxx. colum. iij. volumi.iiij.
☞POMATES.
¶Hoc dicit.vide ale. consi.viij.in princip. versi.nota.in iiij.vo.
¶Libellū. De libello adde qđ no. Bar. in l. qui pupillæ. C. eo. in l. si mādatum. C.eo.& qđ no. Bal. in l.si pecuniā. in fin. C.eo.per Spec.in tit. de iudic.§.generalia.
¶Petere. vide quæ dixi in l. Lucius. & Bal. in l. si pro eo. in fine.C.mandati.
¶Prætoria. Tenet Rayn.in l. aduersus. C.eo.etiam ibi tenet glos. vide ibi Cyn. & Fulgosius.
¶Hęc verba. Per fictionem.No.pro stato loquēte in casu verò,ꝙ non extendetur ad casum fictū. adde ad l.fi.C.de his qui veniam æta.impe. In contrarium facit tex.in l.gallus.in §. & quid si tantùm. cùm §.sequen.ff.de li be. & posthu. & ibi hoc tenet Bal.reprehendens Bar. hic, & in l.omnes populi.li cet pro Bar.bene faciat tex.in l.j.§.j.ff.ad Iegem Falci. Sed do. Ioan. in d.§. & quid si tantùm. latè distinguens dicit , aut nos loquimur in dispositione iuris communis, aut in dispositio ne hominis : & vt in scriptis & similib?: aut in dispositiõe statutaria : & hoc vltimo casu dicit ipse, aut statutum est exorbitans à iure communi: & tunc videtur ꝙ non fiat extensio ad casum fictum argu.l. præcipimus. C.de appel.& sic intelligit opi. Bar. aut statutum est prætorius, vel secundū ius: & tunc trahitur etiā ad casum fictū ꝙ quo est eadē ratio, vt voluit Ioan. An.in simili in c.fi.de consue.in vj. in consuetudine. Et ꝙ hoc facit : quia tunc etiam habet locum argumentum à contrario sensu:& ꝙ cedi potest ex mēte, & de similibus ad similia, vt no. Bar. in d.l.omnes populi. in alijs dispositionibus vide do.Ioā.ibi: vbi etiā ponit de intellectu huius tex. & vide Bal.in l.siue possidetis.C.de proba.Et per hoc quod dixit

Bal in l.ij.§.voluntatem .sol.mat.vbi si statutū requirit cōsensum, non verisimile cabitur in ficto cōsensu.Ad quod vide quod dixi post Bar.in l.apud Iulianū. §.fi.j.ex qui.cau.in pos.ea.& ideo dicit Bar.in l.j.ff.eo.de fonte. Statutū vetās portare perlas,an intelligatur de fictis.Et in hac materia,vide Bar.in l.oēs populi.in vj.q prin.in xv.col.Adde quod Bal.latè in ista materia in l. si quis nō dicā rapere.in iij.col. C.de epis.& cle.Adde no.ꝙ Bar.& doct. 1 post gloss.in l. hæres quoq;.de acqui. her. & do.Io. post Ange. & Bar.in d.l.j.j. ad le gē Falci.& dicit not. Bal.in l.transigere.in iiij.col.C. de transac. quod si est statutū ꝙ de omni crimine possit fieri cōcordia, prę terquā in homicidio: quod si qs fuerit cōdemnatus de homicidio ex cōtumacia, et a sic ex ficta cōfessione ꝙ de isto poterit b fieri cōcordia. alleg. hic no. Adde no.Bar. in l.si maritus.ad fin. de adul.dicit do. Ab. Sicu. in c. ad audientiā.de cle.nō resi. per illū tex.& per c.pręcedens.& ibi etiā do. 2 Abb. ꝙ licet statutū nō extendatur ad fictum, vt hic,& c. in nostra. de iniur. Fallit nisi statutum disponeret in materia iuris:quia tunc extēditur ad fictionē, quando casus verus & fictus aliàs æquiparati essent à iure. Itē vera est hæc limitatio, qñ statutū est consonum iuri cōmuni. Secus vbi esset contra ius vel præter ius odiosum : tūc non verificaretur in casu ficto secūdùm eum.Et facit secundū eum ad not.per Bart.in l. oēs populi. in quæstione an statutum recipiat interpretationē extēsiuā, vel restrictiuā. l.ij.C. de noxa. c. ex parte.el iij.de verbo. sig. Adde quod dicit do. Abb. in c. graue. de preb.ꝙ dispositio penalis non extendi tur ad casum fictū. Allegat pro cōcordā ti illum tex. Sed ꝙ fi ctio habeat locū in statuto, firmat pulchrè Bald.in l.j.C. de nundi. Bart.in l.fi qs ferito.C.de furt. dicit ꝙ ius cōmune nō tra hitur ad maleficium, quod est fictum per statutum.& ibi vide remissiuè an statutū loquens in casu ficto extēdatur ad casum verū:& de ista materia latius tangit Ioā. and.in regula, possef for.in mercuria. Et ꝙ non trahitur ad casum fictū, tenuit Bal 1 in l. meminimus. C. de legiti.hære. & nō respōdet ad l.j.§. lex Falcidia. & facit an statutū loquēs de cō tumace, intelligatur de vero tantū: Ange. ꝙsi,in consi.cxcv.Ad quod vide Bal.in l.recepticia.ad fi.C.de constit.pecun. Adde an contumax per statutum dicatur vere contumax, Paul.de Cast.cōsil. xxiij.& cxviij.vbi dicit quòd contumax per statutum non est infamis ex ta-

li ficta confessione.
a ✣POMATES. ¶Facit ad quæstionem. vide Bal.l.diuus.§.diuus. ff. de peti.hæred. Ancharanum c.j.de lit.contest. Gemini. in c. si compromissarius. de elec.in vj.& vide quæ vult Bar.l.j.de opt.leg.
b ✣P. PAV. P. ¶Statutum puniens. Adde quòd extenditur tantùm ad casum præsumptum vide omnino com. consili. cix.in j. dub. scripsi in l.omnes populi.in antepe. colū. ad Barto. vbi habes exemplum de dote præsumpta. Item ꝙ non extendatur ad casum fictum maximè quando fictio tē dit in præiudicium alterius, vide dominum Francis. consil. clxiij.in iij.col.& ibi habes etiam in viij. col.ꝙ vbi fictio inducta est super æquitate, dispositio facta in casu verò non extenditur ad fictū in quo esset æquitas prędicta,vide latius de hac materia eundem in l. gallus.§.qđ si his.in v.col.& duabus seq. Item nota ꝙ quando aliquid per statutum inducit ,propter legē, puta nouū delictū vel pœnā vel rificatur etiā ī fictor Ita eleganter Ioan. And.in c.fi. extra đ consuetu. quē refert & sequitur Socin. in l.si mihi & tibi.§.regulam.de leg.j.Item limita regulam non procedere, quando casus verus & fictus æquiparantur & esset eadem ratio.c. cū dilectus.& c. ad audientiam.extra đ cleri.non resid Ioā. An. in d.c.fin.de consuet. lib.vj. Bal. & Imol. per illum tex. in d.§. et quid si tantū.Item quòd verba statutorum intelligātur largè & in ꝓpria significa. quando statutū est fauorabile licet sit strictī iuris , vide Iaso. in l. qui se patris.in vlti. char.in j. col.ad finem & seq. C. vnde liberi . vide eundē in l.venia.in ij col.ff.de in ius vocā. & etiā in viij.col.vbi ponit etiā quid si sit pœnale,pōt extendi quando est fauorabile: vt in l.ij.§.parentes.ff.de in ius vocā. aliàs in §. prætor ait in iiij.nota. & eundē in l.ꝙ seruus.in ij. colū.ff.de cōdi.ob cau. Item quòd non trahantur ad casum fictū,& quomodo, vide Are.in l. cornelia. in ij.not.ff.de testi.vide aliquas quæstiones circa hoc in l.gallus §.quod si is . in iiij. col.& seq.de libe.& posthu.item de regula & tribus limitationibus, vide per Felin. in c.insinuatum. extra de simo. Item ꝙ statuta debeant strictè interpretari.item quòd vbi statutum adæquat casum fictum casu vero:an extendatur dispositio de casu vero ad fictum,vide Cep. not.in consil.xxiij.ad fin.

Statutum uero super non porrigitur ad aliud quod secundùm fictionem inducitur , nisi specialiter exprimatur.hoc dicit.Oppo. gl. j.de religio.l.at si quis.§.Labeo. glos. soluit optimè.Oppo.j.de relig.l.j.Solu.glos.& bene. Opponi.& videtur ꝙ negotia hæreditaria dicantur esse hæredis,cùm fingatur fuisse hæres adita hæreditate retro à tempore mortis:vt l.omnis hæreditas.& l. omnia ferè.j.de regu.iur.Sol.glos.ibi considerauit 1 fictionem,hic veritatem. Nota bene † ꝙ si statutum disponit super veritate , non habet locum,si illa veritas inducaē per fictionem.Quod facit ad multa. Istud declaraui plenè in l.omnes populi. in materia interpretationis extensiuæ.ff.de iusti.& iure.

1 ☞*Hæres gestoris necessarij tenetur in minus quam defunctus:secus in hærede uoluntarij:quia ita tenetur sicut defunctus.*

Hæc autem actio. Hic exponit illa vi ba,iudicium eo nomine dabo. †Quæro, vtrum detur vniformiter contra hæredem, sicut dabatur contra defunctum? Glos.hic videtur dicere quòd non.Glo.in l.ex depo. j.de actio. & obliga.videtur dicere ꝙ idem sit in gestore volūtario,& necessario, quòd hæres teneatur in minus quàm defunctus. glos.C.eod.l.curatoris.& j.eo.l.actio. dicūt ꝙ illud quòd hæres teneatur in minus, habet locum tantum in gestore necessario:puta in tutore & curatore. Et hoc videtur verum,quando de voluntario non reperitur lege cautum.Et istud vult dicere glos,dum dicit,tamen quandoq; quasi velit dicere gl. regulariter datur contra hæredem,sicut cōtra defunctum:fallit in gestore necessario.

Si executor. Contra executorem datum à prætore cō petit hæc actio in eo quod dolo fecit. hoc dicit.Iurisconsultus expeditus in positione literæ,venit ad materiam,& eam examinat per quæstiones.Oppo.j. de euict.l. si pignora. Gloss.soluit pluribus modis,vltima est vera.

Interdum. Qui gerit negotia defert a,solum de dolo & lata culpa tenetur . hoc dicit. Nota text. & gloss. hic positam,quando actio negotiorū gestorum habeat locum , lata culpa, & dolus,&c.

1 ☞*Contra gerentem negotia,ex necessitate, quando detur hæc actio:& an directa uel utilis.*
2 *Hæc actio quando detur contra gerentem se pro tutore, cùm non esset.*

Hac actione. Hæc actio datur contra gerentem , etiam ex necessitate vera vel putatiua. hoc dicit.Oppo.de toto titu.de administr. tuto. & de tit.j.mand.Sol.Quandoq;†necessitas alicui incumbit ex natura alicuius contractus vel quasi,ex quo oritur propria actio: vt tutelæ & mandati : & tunc non habet locū actio negotiorū gestorū . Qñq; propria

a ¶Si pupilli. Adde ꝙ habentur in l. qui pupillæ. C. eo.
Pro intellectu l. iuris gentium. §. fed, si fraudandi. ff. de pac.
b ¶Tenetur ergo. Et adde in materia Cy. in l. si creditor. C. si tut. vel cu. interue. & not. in l. si procurator qui pro euictione. ff. de procur. & aliquid per Bal. in l. etiã. C. de fideicom.
c ¶Contemplatione fiat. Et adde ꝙ si procurator cũ mandato cõtraxerit proprio noĩe, ꝙ requiratur ratificatio. vel in rẽ versio: aliás non obligatur, vt no. hic ꝙ Bar. post glo. & Bal. expresse in l. ei qui. C. ꝙ cum eo. Quid aũt si procurator meus cõtraxit nomine meo: an etiã ipse obligatur, vide Bal. in l. ei qui. & etiã Bart. hic concordat Bart. in l. procurator qui pro euictione. ff. tit. j.
d ¶Nuncius generalis. Nuncius gñalis non potest cõstitui. Adde Bar. in d. l. quę aũt. & vide Bald. in d. l. ei qui. C. ꝙ eũ eo.

actio non oritur: & tunc si gerit ex necessitate: tunc non oritur actio directa ex hoc edicto: quia debet intelligi de eo qui gessit sponte. Sed oritur vtilis: & ita debet intelligi hic, & C. eo. l. curatoris. Ratio: quia verba edicti dicũt, si quis negotia alterius. Sed quando tenetur gerere ex necessitate, illa negotia sunt sua, scilicet ipsius gerentis cura & solicitudine: vt j. eo. l. si pupilli. §. item quæritur. Vnde directa non potest habere locum, sed vtilis ex extensione Iurisconsulti, vt d. l. curatoris. & l. actio. j. eo. † Quæro, vtrum iste habeat locum in eo qui gessit tã quam tutor, cũ non esset. Quidam ꝙ non: & quia tunc habet locum actio pro tutore, vt j. de eo qui pro tuto. per totum. Glo. determinat contrariũ in causa, puta quando persona gerentis non erat capax tutelæ. Secus quando actio tutelæ potest habere locum. Et dic de hoc vt per Cy. in l. j. C. de eo qui pro tuto. vbi etiam glos. tangit.

2

Apud Marcellum.

Mãdatum verum Titij, vel putatiuum domini, non impedit actionem negotiorum gestorum contra dominum oriri. h. d. cũ l. seq. & prin. seq. Dicitur hic, cùm proposuisset negotia Titij gerere. ergo apparet ꝙ gessit contemplatione domini. Sed quid si hoc non proposuisset. De hoc sunt opi. inter Ioan. ex vna, & Azo. ex alia parte. Io. dicit ꝙ tunc nõ datur hæc actio. Azo contra. Odo. concordat sic: Aut loquimur in negotio quod est alterius ratihabitione: & procedit opi. Io. Aut in negotio quod est alterius re ipsa, vel ipso gestu: & ꝓcedit opi. Azo. Istud enim videtur dicere gl. j. eo. l. liberto. §. j. in vltima gloss. & istud tenebat Marti. Sili. & Iaco. Butri. Iaco. de Are. & Pet. aliter dicũt. De quo plenè per Cy. C. eod. l. si mandatum solius. Examinabo tibi plenè in l. quæ vtiliter. j. eodem.

Item si cum.

Sed & si.

Falsa opinio domini non impedit hanc actionẽ contra verum dominum oriri. hoc dicit. Oppo. j. eo. l. liberto. §. inter negotia. Sol. Dicunt quidam ibi poterat pertinere ad eum, cuius negotia gerebantur quoquo modo. Tu dic melius, vt ibi nota. Item iste. §. est multum contra opi. Ioan. quã modò vidistis ŝ. eo. l. iij. in fi. tamen quia loquitur in negotio ꝙ ad alium pertinet re ipsa: ideo non inspicitur falsa opi. vt ibi dixi. Dicam plenè. j. eo. l. quæ vtiliter.

1 ☞ *Negotium ad nos dicitur pertinere re ipsa, cura. & solicitudine.*
2 *Pupillus in actione negotiorum gestorum quando est gestum utiliter, etiam tenetur in solidum.*
3 *Vt quis obligetur ratione negotij, ad eum cura & solicitudine spectantis, debet esse gestum eius contemplatione.*

a

Si pupilli.

Actio competẽs contra eum, ad quẽ spectat negotium, cura & solicitudine non impedit oriri actionem contra eum, ad quem negotium pertinet re ipsa. h. d. Nota† ꝙ negotiũ pertinet ad nos duobus modis, scilicet re ipsa, & cura, & solicitudine, vt hic, sunt alij qui ponuntur j. ea. l. §. item quæritur. Oppo. ꝙ actio negotiorum gestorum datur insolidum, non inquantum est locupletior, vt j. eo. l. quæ vtiliter. Solu. Speciale est in pupillo, vt hic, & l. ij. C. eo. & ideo gl. circa hoc distinguit, quę est clara. † Aduerte tamen ꝙ distinctio hic posita, habet locum in administratore voluntario. Nam in necessario etiam pupillus tenetur insolidum, si vtiliter gestum est, licet pupillus non sit factus locupletior: vt l. iij. §. sufficit. & ibi per Dy. j. de contraria & vti. act. tute.
3 vide glo. not. † Vltimò nota quòd ad hoc ꝙ obligetur ille, ad quẽ negotium spectat cura & solicitudine, necesse est vt eius contemplatione geratur, vt hic. & ibi, ne tutelæ iudicio tenearis; vt j. eo. l. mandasti. in prin. &c.

1 ☞ *Procurator qui promisit per stipulationem quod teneatur.*
Abundans cautela non nocet.
2 *Continens nomine alieno, uel ob utilitatem alterius: & mandatum est factum ad certam personam: quando ipse tantum uel dominus tantum, uel uterque tenetur.*
3 *Quando mandatum dirigitur ad hominem incertum: quomodo obligatio contrahatur.*
4 *Nuncius non potest, constitui generaliter, sed specialiter constituitur. Literæ credentiales quid operentur. remissiue.*
5 *Quando aliquid fit cum expressione causæ, uidetur fieri contemplatione illius ad quẽ illa causa spectat.*
6 *Procurator quando contrahit, an necessario debeat scire se habere mandatum. ꝙ sic.*
7 *Cautela in faciendo positiones, quando agitur contra aliquem ex contractu procuratoris.*
8 *Actio ut oriatur inter dominum & procuratorem, non est necesse quod procurator exprimat se nomine domini facere.*
9 *Quando actor ciuitatis, tutor, uel prælatus contrahit, quomodo obligatio contrahatur remissiue.*

Item si procuratori.

Ex mutuo contractu cũ procuratore contẽplatione dñi dominus tantũ obligatur. Item obligatio procuratoris non impedit actionẽ oriri contra dominum. h. d. Hic est vna gl. magna: & eius materiam tractat Cy. in l. ei qui. C. ꝙ cũ eo. Tu modicũ gl. discrepat, nec ponit veritatem, nec alibi scio istam materiã esse examinatam: ideo intendo eam plenè examinare. † Quæro igitur vtrum procurator qui per stipulationem promisit teneatur. Videtur ꝙ nõ: qa talis stipulatio fuit superflua: vt hic dũ dicit, ex
1 abundanti, ergo inualida, vt l. iurisgentiũ. §. fed si fraudandi. ŝ. de pac. Gl. tenet contrariũ. & ꝙ hic dicit, ex abundanti. i. ad maiorẽ cautelã. & sic nota ꝙ abundans cautela nõ nocet. Nõ obstat. §. sed si fraudandi. quia ibi superfluitas cadit in vitium & delictum
b ideo vitiat. secus hic. Tenetur ergo[b] ꝓcurator & dominus. Quæ
2 ro ergo † quando aliquis cõtrahit noĩe alieno, vel ob alterius vtilitatem, vtrũ obligetur ipse contrahens tantũ: an dñs tm: an vterq; Et vt declarem gl. diuido per tria membra. Quandoq; qs habet mandatũ factum ad certam personam: quandoq; ad incertã: quandoq; nullum habet mandatũ. Circa primum quãdo habet mandatum factum ad certam personam, dicit gl. aut cõtrahit vt nuncius: & tenetur dominus tantum. Aut contrahit vt procura-
c tor: & distingue cuius contemplatione fiat[c]. primũ ꝙ dicit gl. qũ contrahit vt nuncius, est clarum. Secundum quando contrahit vt procurator. hic aduerte: quia mandatũ factum ad certam personam, hoc tantũ operatur vt illa persona certificetur de mandato: vt l. si procuratorem. ŝ. tit. ij. Et ideo considerandum est qualiter istud mandatum stabat. Aut enim scribebatur illi certæ personæ ꝙ mutuaret huic tanq; procuratori: & ipse procurator non tenetur, nisi proprio nomine se obligasset, vt hoc §. Aut scribebatur illi ꝙ mutuaret huic: nec obijciebatur vt procuratori, & hoc factum fuerit: & tũc procedit ꝙ dicit gl. quia recipiens tenet ex mutuo mandans ex mandato, vt l. si literas. C. manda. Ratio est:
3 quia quantum ad mutuantẽ ille vt procurator nõ recipit. † Venio ad secundũ, quando mandatum dirigitur ad hominẽ incertum. hic glo. distinguit cuius contemplatione fit mandatũ. Vide gl. quando mandatũ ad incertam personam dirigitur, potest esse duobus modis. Primò sic: ꝙ quis scribat illi, cui literæ fuerũt præsentatæ ꝙ mutuet vel contrahat cũ tali. Secundo modo ꝙ qs cõstituat procuratorem, & non dirigat literas ad aliũ. Si primo modo fuerit factum ille, cui fuerunt literæ præsentatæ, perinde est ac si ab initio fuerit personaliter demonstratus, vt l. quidã. j. de rebus dub. & l. si fuerit. eo. tit. u. & j. de lega. ij. l. vnum. §. si de Falcidia. Et ideo esset adhibẽda distinctio, q; ŝ. pximè facta fuit. Aut
4 contraxit vt nuncius, Aut alio modo, vt dictum est. † Aduertendum tamen est ꝙ licet posset constitui nuncius ad contrahendũ cum incerta persona certificanda ex præsentatione literarũ, vel ex alio euentu: tamen oportet ad certum actum constitui; non
d enim potest constitui nuncius generalis.[d] Cùm enim sit tanq; pica & organum proferens verba in personam domini, vt l. qui autem. §. fi. cum l. seq. j. de consti. pecu. nisi esset ei expresse iniunctum, non posset illud tanq; pica & organum proferre; & ideo literis credentiæ quæ hodie diriguntur, tali latori præsentium debitis plenam fidem, vel similia, non multum releuant. De earum tamen effectu, dixi plenè in l. Lucius. j. de fideiusso. Si verò secũdo modo constituitur procurator, hic aduertendum est. Aut cõstat quòd contrahentes voluerunt ꝙ obligarentur alter tãtũ vel ambo, & stamus certo. Aut dubitat, & tũc aut ꝓcurator dixit se contrahere procuratorio nomine: & tunc an ipse teneatur, dixi ŝ. titu. ij. l. procurator qui pro euictione. In casu tamen §. nostri, vbi procurator accepit mutuum procuratorio nomine dñi, ipse non obligatur: quia sibi nihil quæritur, nisi seipsum spõte se obligauit, vt est casus hic verò non dixit, procuratorio nomine dñi: & tunc aut expressit causam quare hoc faciebat, s. vt expediret in negotijs dñi contrahens cũ eo qui sciebat eum esse procuratorẽ: & idem: qui procuratorio nomine videtur cõtrahere, vt hic ibi, & idem: qui procuratorio nomine videtur cõtrahere, vt hic ibi,
5 vt creditorem tuũ, vel vt pignus tuum liberet. Quod not. † quia in expressione causæ præsumitur fieri contemplatione eius ad quẽ illa causa spectat. Aut causam nõ expressit, sed cõtrahit simpliciter nihil exprimendo: & loquor de eo cõtractu qui ita pertinere potest ad procuratorem, sicut ad dominum: & econuerso sicut mutuũ, & similia: & tũc ipse procurator obligatur, vt l. eũ. C. si cer. peta. An autẽ dñs obligetur, aduerte: aut quis contraxit contemplatione dñi: & tunc etiam dñs obligatur argu. huius l. Aut non contraxit contemplatione dñi: quia fortè nihil sciebat de mandato: & tunc dñs tenetur vtili institoria. Casus est in l. si
a mutuam[a]. C. de instito. Si enim hoc operatur ratihabitio sequẽs, vt l. ei qui. in fi. C. quod cum eo. multo magis mandatum præcedens & hoc videtur tenere glo. hic in sequenti membro, dum tractat de eo qui gessit sine mãdato. Prædicta vera quãdo mandatum fuit speciale ad sic contrahendũ: tunc enim ad obligandũ dominũ sufficit ꝙ procurator exprimat se cõtrahere in dicta causam, in qua cõstitutus est procurator, vt hic. ibi, vt creditorẽ, vel vt pignus liberet. licet mentiatur, vt l. j. §. nõ autẽ. ver. sed & si in
b pretijs. j. de exer. & hoc videtur tenere Azo[b] in sum. de exercito. & Inn. in c. vlti. extra de fideiuss. si verò in mandato causam non expresserit, vel forte nõ dixit se procuratorio nomine cõtrahere, vt dictũ est: & tuoc ille qui ageret contra dominũ in casibus, in quibus dicit dominũ obligari, deberet hoc probare, vt l. si mutuam. in fi. C. quod cũ eo. vel saltẽ deberet probare dictã pecu-
c niam cõuersam esse in dñi vtilitatẽ, vt d. l. ei qui[c]. in fi. Sed si non haberet mandatũ speciale ad sic cõtrahendũ, ille qui contraxisset cũ eo, ignorans mandatũ tamen contra dominũ nullã actionem haberet: quia ad hoc vt dominus obligetur, vt in casu prædicto, requiritur vt ille, qui cõtrahit cũ procuratore, sciat ipsum in rem dñi cõtrahere, & dño hoc expedire, vt l. fin. de exerci. nisi probaret pecuniã esse versam in dñi vtilitatem: vt in d. l. ei qui. in fi. C. quod cũ eo. Quæro extra gl. Ex prædictis liquet an sit ne-
d cesse ꝙ procu. cõtrahens dicat se contrahere procuratorio noĩe domini. Item an sit necesse[d] ꝙ ille, qui contrahit cũ procuratore
6 sciat procuratorẽ habere mandatũ. † Sed quæro an sit necesse sal-
e tem ꝙ procurator ipse sciat habere mandatũ[e]. Videtur ꝙ non, vt l. quæro. j. de eo qui pro tut. & j. fami. erc. l. qui erat. & si cer. pet. l. eius qui in prouincia. Dy. in quodã consilio videtur dicere ꝙ ille leges habent locũ quantũ ad hoc, vt ipse procurator obligetur ex cõtractu mandati: non enim obligatur si ignorat: vt l. filius. §. inuitus. ŝ. tit. ij. Sed quantũ ad præiudicandum ei qui mandauit, non requiritur scientia procuratoris. Hoc videtur falsum, & cõtra text. j. iudi. solui. l. iij. §. quid de tutore ibi: vel dum ignorat. Si enim ignoraret mãdatũ, nõ potest obligare dñm vt procurator, sed vt negotiorum gestor, si eius contemplatione gerit. Sis ergo
7 † cautus ex prædictis quãdo cõuenies aliquẽ ex contractu procuratoris, quas positiones habes facere. Prædicta vera sunt quãtum ad actionẽ quæ debet oriri inter dominũ, & eũ qui cõtrahit
8 cum procuratore. Sed quantum † ad actionẽ quæ debet oriri inter procuratorẽ & dñm, non est necesse ꝙ procurator exprimat se noĩe dñi facere. Tex. est j. de interrog. act. l. qui seruũ. Videtur enim semper factũ, quantum est inter eos ex vigore præcedentis mandati. Facit j. mand. l. si procuratorẽ. §. mãdati. Cùm enim aliter faciendo delinqueret procurator, & veniret contra fidem datã, hoc non debemus præsumere: vt l. merito. j. pro socio. Sunt tamen quidã actus qui nõ possunt celebrari, nisi dicatur, vel intelligatur nomine dñi, vt iudiciũ ex parte actoris maximè. Facit
quod no. ŝ. tit. ij. l. procurator qui pro euictiõe. Venio ad tertium, quãdo aliquis gerit sine mãdato: in hoc dicit glo. tua optimè: dic vt in ea. & in ea gl. allegat l. vlti. j. quod cũ eo. Dic ꝙ ibi interue-
nit tacitũ mandatũ, ex eo ꝙ dñs erat solitus sic facere. Facit l. vel
9 vniuersorum. j. de pign. actio, † Quæro quid in actore ciuitatis[f]
f vel tutore cõtrahentibus, & alijs huiusmodi. Dic vt in l. ciuitas, j. si cer. pet. & l. post mortẽ. §. j. j. quãdo ex facto tut. Quæro quid. in prælato ecclesiæ. Dicunt doc. in auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccle. & Inn. extra, depositis. c. j.

a ¶Si mutuam. Vide l. Iuli. §. si procurator ff. ad act. empt.
b ¶Tenere Azo. adde Bar. in d. §. non autẽ.

Si quis pecuniam.

Mandatũ factum ab
c alio mei causa mihi actionem negotiorum gestorũ non tollit. Materiã huius legis plenè expedit gl. C. de fur. l. si is cui. Intelligas tñ hũc §. & materiã istã, qñ pecunia[a] missa fuit simpliciter. Secus si ob certã causam vt pura, si aliquis mitteret pecuniam tibi, vt emeres sibi codicẽ: licet tibi non daret, sed ipse emeret, non posses tu ab illo repetere.
d Casus est no. in l. Titio. in prin. j. ad munici.

Sed & si quis negotia.

Qui gerit negotia animo deprædãdi, actio ne negotiorũ gestorum tenetur: ipse tamen agere nõ potest: nisi quatenus dominus factus est locupletior. h. d. Opp. de l. si in area j. de condi. inde. vbi dicitur ꝙ non cõpetit
e actio, sed retentio. Sol. Bu. hoc fatebat. Ioã. contra, per l. in hoc iudicium. §. diuersum. j. communi diui. Ad istũ. §. respondet ꝙ hic gessit nomine domini, licet haberet animũ deprædandi: in contrario nomine suo, in re tamen aliena. Hoc sentiunt hic gl. paruulæ: & etiã gl. magna. Sed qualiter probabit ꝙ accesserit animo deprædandi? Rñ. tempore
f reddendæ rationis: si quidẽ celat, & supprimit, ꝓsumitur ab initio talem animũ habuisse. arg. j. ad Maced. l. sed Iul. §. proinde. Simile qui celat res hæreditarias, perdit beneficiũ falcidiæ, vt l. Paulus. & l. beneficio. j. ad l. falci. & l. sancimus. §. illo. C. de iur. delibe. & ꝙ hic dr̃ in gestore, multò magis puto idẽ in tutore. Et sic debeat determinari l. iij.
g §. sufficit. j. de contra iud. tute. ꝙ non requiritur quòd pupillus sit locupletior: nisi quãdo tutor accessit animo deprædandi.

Si quis ita.

Quatenus negotium spectat ad gerẽtẽ, actio ista non oritur: sed inquantũ spectat ad alium oritur. h. d. In eo quod dicit, sciens, facit pro opi. Ioan. posita in l. iij. in fi. suprà eo. de quo dicitur j. eodem. l. quæ vtiliter. §. fi.

Si quis quasi.

Error in persona gestoris non impedit nasci actionem negotiorum gestorum. h. d. Facit ŝ. eo. l. iij. §. hac actione. Licet enim iste gesserit necessitatis suspicione: tamen habet hanc actionem.

1 ☞ *Peculium filij uel serui est patris uel domini: & si geratur eorum contemplatione tenentur negotiorum gestorum.*
2 *Gestum esse alicuius contemplatione probatur, probata amicitia inter gerentem, & eius cuius contemplatione uidetur esse gestum.*
3 *Quod meo nomine gestum non est, ratum non possum habere. & quando. nu. 7.*
4 *Actio negotiorum gestorum contra me datur, quando negotium non est gestum mei contemplatione, sed ad me pertinet re ipsa, non insolidum, sed quatenus factus sum locupletior.*
5 *Filius & seruus in contractu gesto respectu peculij quando nihil est in peculio naturaliter non obligantur.*
6 *Actio negotiorum gestorum non datur, quando negotium spectat ad eum quoquo modo re ipsa: ita quòd eo nomine potest esse actio contra alium, ad quem re ipsa spectat.*

Sed si ego.

Si negotiũ põt pertinere ad eum, cuius cõtẽplatione geritur quoquo modo re ipsa cõtra eũ, cuius verè est, non agitur, etiam si ratum habeat & non põt habere ratum ꝙ suo nomine nõ est gestũ. h. d. Veniamus ad ap-
1 paratum. Nota primò † ꝙ peculiũ filij vel serui est patris vel dñi adeo ꝙ si eorũ contẽplatione geratur, tenetur negotiorũ gestorũ.
2 Facit l. ij. §. sed vtrum. infrà de mino. Secundò nota † modũ probandi quomodo alicuius cõtemplatione sit gestũ, s. probata amicitia inter gerentẽ, & eum cuius contemplatione dicitur esse ge-
g stum. Dicã statim in §. item quæritur.[g] Tertiò nota † ꝙ meo nomi-
3 ne non est gestum, ratũ habere non possum. † Quartò no. diligẽ-
4 ter ꝙ qñ negotiũ non est gestũ mei contemplatione: & cõtra me

a ¶Opp.& videt. Vide qualiter possum habere ratum quod meo nomine non est gestum. Adde quod no.Bart. post glo. in l.j.in princip.C. si in vna eademq; cā. Et hanc regulā limitat Inno.fallere in spiritualibus. Ita dixit in c.Massana.iuncto c. seq.in glo. in verbo, adȝcerem. de elect. Tu omnino vide singulariter Bal. in l. ei qui.C. quod eū eo. & ibiglos. fi. & in l. j.C.qui admit.l xix. oppo.

b ☞Vide oīo Barba.consil.xlvj.volu. iiij.inprimo dubio. Anto.Alex.

b ¶§. si Titij. Vide qđ no.Bar.in l.q̄uis.solu.matri.

↠P. PAV. P.

c ¶Expensa facta. vide Barb.consil.xlvj. vo.iiij.in j.dub.

datur actio quæ ad me pertinet,re ipsa non datur insolidum,sed quatenus sum locupletior,vt in versi.eodem loco.Oppo.quando negotium geritur ex amicitia,non inducitur repetitio:vt j.eod.l.si is qui amicitia.Gl. sol.& bene.Oppo.actio negotiorū gestorū datur contra eū ad quem verè spectabat,vt ſ.l.proxi.in fi.sed ad patrem vel dīm spectat verè:ergo contra eos debet dari. Solu. ibi ad eū,cuius contēplatione gerebaī nullo modo poterat pertinere negotiū: hic sic: quia ad filium vel seruum spectat: quia sal tē naturaliter obligatur.Ita dicit gloss. Ad istud opp.j.de ver.eodē loco.Sol.dicit gl.super illo versi.ibi:nihil erat in peculio. vnde ad filiū,vel seruum nullo modo spectat negotiū:meritò conuenitur pater,vel dīs.Mirabile videtur q̄ hæc glo.sentiat q̄ quādo in peculio nihil est,filius vel seruus nō obligatur naturaliter:quia si obligareī naturaliter,& sic negotiū adeū quoquo modo spectaret,non posset conueniri pater, vel dīs, vt ſ.proxi.dictum est.Respondeo,hoc verum est qñ contractus celebratur respectu peculij:ideo autem ipsum peculium respicit,quòd si nihil est in eo,non obligatur ipse filius vel seruus, vt hic:vt l.frater à fratre.j.de condit.inde.l.si ex duobus.j. de pecul. Vel si velles sustinere q̄ seruus & filius non obligarenī naturaliter:dicas q̄ ad hoc vt actio non detur contra patrem,& dominū quando gestum est contemplatione filij,requiritur q̄ filius naturaliter obligetur,& q̄ pater possit conueniri de peculio. Ita innuit glo.quam suprà proxi.recitaui, si bene inspicias. Ad idem extra glo.opp.ſ.ea.l.in prin.vbi geritur contemplatione tutoris, & ipse obligatur,& nihilò minus pupillus,ad quē negotium re ipsa spectat.Simile in l.iij.in fi.ſ.eod.Sol.ibi ille, cuius contēplatione geritur,obligatur:quia negotiū pertinet ad eum cura & solicitudine:hic re ipsa filius vel seruus obligatur:vnde alius re ipsa
6 non potest obligari.Sume ergo regulam sic,†quando negotium spectat ad eum,cuius contemplatione geritur,quoquo modo re ipsa:ita q̄ eo nomine possit esse actio contra alium, ad quem res ipsa spectat:actio negotiorum gestorū nō datur. Venio ad vernam & si.Oppo.j.de in rem verso.l.quod si seruus. In hoc dicit glo.in eo q̄ dicit tex.non necessarium,subaudi maximè secundū Azo.Alij dicunt contra:quia si emisset necessarium, cogeretur habere ratum:vt j.eodem l.Pomponius.Istud non videtur verū: quia l.Pomponius.non loquitur in negotio quod est nostrū ratihabitione,vt ibi dicam.Præterea cùm hic non fuerit emptū mācipium nomine patris vel domini,ratum habere non potest: & ideo in hoc tenenda est opi.Azo.quòd subaudiatur, maximè.
7 †Opponitur & videtur q̄ possum habere ratum quod meo no-
a mine non est gestū:vt l.si.j.eo.& C.de his qui à nō domino ma. l.j.Gloss.dicit,fallit ibi in l.si.j.eod. Est ratio:quia aliter domino rei non potest esse consultum re perempta,vel præscripta.Vnde in subsidium permittitur ratihabitio:vt l.mater.C.de rei vendi. & j.si cer.peta.l.si eum seruum.& ibi de hoc dixi in l.j. C. de his qui à non domino ma.est speciale fauore libertatis.Oppo. infrà quod iussu.l.j.§.si ratum.& de in rem verso.l.si res.§. pe.Glo.solu it:ibi habet ratum contractum serui:hic contractū alterius.Dy. in c.ratum.extra de regu.iur.libro vj.dicit aliter.Aut quis habet ratum,tanquam factum à seruo:& potest,vt in contrarijs. Aut tanq̄ factum suo nomine:& non potest,vt hic.Et sentit idem q̄ gl.Nam illud quod non est factum meo nomine,nō possum habere ratum:vt negotium trahatur ad me, & videatur noīe meo gestum,secundùm quod requirit.§.item quæritur.infrà ea.l, sed bene possum habere ratum,vt voluntas mea trahatur ad negotiū & mihi prejudicet:vt C.de rei ven.l.mater.& j.de pig.l.si fundus §.j. Ita loquuntur contraria suprà proximè assignata.Quærit gl. quid si vendidisti rem meam tuo nomine,& ratum habuit? Dy. examinat in c.ratum.& Cy.in l.mater.C.de rei vendi.ego in l. si eum seruum.j.si cer.pet.vide glossam.

Sed & si nominis. Contra eum, ad quem spectat verè negotium hæc competit actio,non inspecta falsa opinione gerentis.hoc dicit. Quæro, vtrum inter ista duo responsa sit aliqua differentia.Ioan.dicit q̄ sic.Gl.contrà videtur facere per istam literam,quę dicit,sed & si. quia quando post aduersatiuam sed,sequitur copula,aduersatur ad factum,non ad ius:vt l.ij.ſ.ne quis eum qui in ius vo. viex. & ibi no.Breuiter dic,aut est certum cuius contemplatione gesti negotium:& tunc distinctio huius §.nihil operatur circa ius, sed circa factum.Ita loquitur opin.glo.Aut est dubium cuius cōtemplatione gesti:& tunc si putaui seruum, videor gessisse contemplatione domini:& si putaui liberum, videor gessisse cōtemplatione liberi.argu.l.cùm aliquis.C.de iure deli.& ideo in casu, in quo agitur contra alium,cuius contemplatione non gesi, nō daretur insolidum, sed inquantum ille est factus locupletior:vt ſ.proxi.§.in fin.

b **Si Titij.** [b]Expensa facta ne res pereat,repetitur ab eo, ad
c quem res spectat,non inspecta falsa opinione gerentis.hoc dicit.Oppo.& videtur quòd repetere debeam ab eo cui dedi.quasi acceperit turpiter non à vero domino:vt l. ij. infrà de condi.ob turp.cau.Glo.soluit:non dedit hoc suo nomine, sed nomine alterius. Vnde non potest repetere,nisi ille ratum habeat:vt l.si absentis.C.si cer.pet.Casus est in l.si quis ab alio.j.tit. primo. Innuit ergo quòd si ille,cuius nomine est gestum,nō haberet ratum,non posset repeti ab eo.Quod non puto verum,vt statim dicam:& sine dubio ille posset conueniri,cuius est seruus si ille,cui est solutum,conueniri non potest:vt quia hostis,vel latrunculus,qui reperiri non potest:arg.l.fin.in princi.ſ. de eo per quem fact.est. Pro horum ergo declaratione, quæro qualiter istud negotium spectat ad dominum serui.Gloss.dicit. ratihabitione.Tu,vt omnia cessent,dicas quòd ad dominum pertinet re ipsa:quia nisi sic esset gestum,res erat peritura:meritò dicitur impensa necessaria.vt l.impensæ.infrà de verb.signi. Et sic cessant omnes opi.quæ sunt in gloss. Ita tenebat Mar.Sil.& Iaco. Butr. & ideo siue dominus habeat ratum, siue non, potest conueniri ista actione:quia pro rato habendum est:vt j. eodem.l. Pomponius. Sed tenendo opinio.gloss. quòd pertinet ratihabitione. Oppo.quomodo potest habere ratum,cùm suo nomine non sit gestum:vt suprà ead.l.§. sed si ego. Respondet gloss.potest geri suo nomine:vt in possessore hereditatis:& vult dicere ille qui solvit,cùm putaret Titium dominum:soluitur contemplatione domini,non personæ Titij:sed istius qualitatis quæ est,esse dominum. Vnde quicunque sit ille,qui est dominus,eius nomine gestum est,vt in possessore hæreditatis qui soluit contemplatione eius qui est hæres,licet erret in persona. Vel dic quòd in isto casu cùm sit gestum vtiliter,imò necessariò:quia res aliter periret,ra erat,perinde habetur ac si ratum haberet:vt infrà eodem l.Pōponius.Cuius occasione gloss.intrat hanc materiam de negotio quod ad alium spectat ratihabitione.quod non examino hic,sed dicam in l.Pomponius.j.eo.

1 ☞Mandatum qui renuit,potest postea illud acceptare.
2 Actio negotiorum gestorum unde oriatur.
3 Actio negotiorum gestorum quando oriatur.
4 Genera negotiorum gestorum sunt septem.
5 Negotium esse gestum contemplatione alicuius,qualiter probatur.
6 In negotio gesto re ipsa, scilicet quando est impensum in rem, uel occasione rei, quis obligatur.
7 Dominus ut teneatur insolidum pro negotio gesto,quid probandum sit.
8 Gestum domini contemplatione qualiter probabitur.
9 Gerenti negotium alienum proprio nomine quomodo succurratur.
10 Soluens debitum alienum quando repetat.

Item quæritur. Si negotium geritur nomine eius, ad quem non spectat, ex eius ratihabitione negotium dicitur pertinere ad eum: & hac actione tenetur, si sibi aliquid ex ratihabitione quæritur.aliàs secus.hoc dicit vsque ad §. videamus. Opponi.ratihabitio comparatur mandato:vt l.semper qui non prohibet. infrà de regulis iuris. C.ad Macedonia.l.fina. Ergo habet locum actio mandati non negotiorum gestorum. Gloss. soluit tribus modis. Secundò est nota.†solu.quòd licet ab initio noluerim acceptare mandatum
1 postea possum acceptare, mandatore in eadem voluntate durante. Casus est hodie extra de pact.c.licet.libro.vj. Tamen ad contrarium Dynus.extra de regu.iur.c.ratihabitionem. libro vj. dicit

dicit quòd ratihabitio comparatur mandato: non tamen in omnibus, ſ. quia non oritur actio mandati. Quæro primò † vnde
a oriatur actio negotiorum gestorum.Respō.in tribus generibus negotiorum oritur ex negotio gesto, vt ſ.eod.l.iij.§. hæc autem actio.In isto quod est nostrum ratihabitione, oritur ex ratihabitione.Ita dicit gloss.hic.Dy.in c.ratum.de regu.iur.lib.vj. dicit q̄ semper oritur ex ratihabitione tacita,vel expressa per l.Pompo-
a nius.j.eo.Sed hoc est contra casum l.iij.§.hæc autem actio.ſ.eo. Oritur enim contra furiosum,vt ſ.eod.l.iij.§.& si furiosi.Sed furiosus non potest habere ratum tacitè,vel expresè:ergo non oritur ex ratihabitiõe. Doct. Vltramō.vt Cy.refert in l.si pecuniā. C.eo.dicunt q̄ semper oritur ex negotio gesto.& hoc tenet Iac. But.& bene: quia casus est hic. Nam ratihabitio nihil agit circa actionem producendam,vel non.Sed solùm hoc operatur,vt faciat negotiū esse meum,q̄ aliàs non erat. Ibi ratihabitio, inquit, fecit tuum negotiū. ideo actio oritur ex negotio gesto, propter
3 ratihabitionem,non ex ratihabitione. †Quæro, quando oritur ista actio.Respondet,in tribus generibus negotiorum oritur sta tim cùm geritur, vt d.§. hæc autem actio. In eo quod est nostrū ratihabitione,oritur ratihabitione sequuta, non ex ratihabitione sed ex negotio gesto retro.Nec obstat prędictis j.de sol.l.dispen
4 satorem.in fin. Dic vt ibi dixi.†Quæro,quot sint genera negotiorum[b]. Gloss.magna hic distinguit quatuor genera. Ego ad-
b dam tria,& sic erunt septem.Dicit gl.negotium pertinet ad nos, cura,& solicitudine, re ipsa ratihabitione, & ipso gestu. Adde more ciuitatis,naturali ratione,& ex virtute consequentiæ. Circa primum dicit glo.q̄ ille,ad quem pertinet negotium cura, & solicitudine,non tenetur in actione,nisi eius contemplatione sit gestum: vt ſ.ead.l.in princ.Habes ergo probare duo, scilicet q̄ est gestum: & quod eius contemplatione. Sed hoc secundum
5 qualiter probatur? †Respondeo, si hoc dixit, vel protestatus fuit,vt ſ.ea.l.in princ.& l.Nesennius.j.eo.tit.Item ex alijs coniecturis. vt puta ex amicitia quam habebat cum eo, magis quàm cum domino: vt ſ. ead.l.§. quòd si amicitia. Si enim probetur scientia tantùm,hoc est,quòd sciat negotium ad te cura & solicitudine pertinere: non puto sufficere, vt videatur eius contemplatione gestum: vt ſ.ea.l.in princip. Sed quantum ad eum. ad quem negotium verè spectat, videtur quòd sola scientia sufficit: vt ſ.ead.l.§.si quis ita.in fine.nisi sit aliud quod dictam præsumptionem tollat, vt dicam statim. Secundò est negotium nostrum re ipsa.hic gl.distinguit, & dicit gl. quando in rem meam impendis. Idem puto si occasione rei meæ, licet non in rem meam.vt ſ.proxi.§.secundùm opin.quam tenui. In isto negotio glo.distinguit,aut fuit gestum contemplatione,aut non. Tu dic
6 latius†aut fuit gestum contemplatione domini,aut alterius. Primo casu dominus tenetur insolidum, nisi gerens accesserit animo deprædandi:vt ſ.ea.l.§.sed & si quis negotia. Qualiter pro-
c betur, ibi dixi. Item nisi dominus esset pupillus: [c] vt ſ.ea.l.si pupilli.& C.eo.l.ij. Aut est gestum nomine alterius:& tunc aut alterius tertij,aut ipsius gerentis. Primo casu aut ad illum tertium negotium potest pertinere alio modo,quam re ipsa: & non impediturr actio contra dominum:vt ſ.eodem l.iij.in fi. & ſ.eadem l.in princip.Aut potest pertinere re ipsa quoquo modo: & tunc aut eo nomine potest esse actio: & non tenetur dominus ex sua persona: vt ſ.ead.l.§. sed si ego. Aut eo nomine non potest esse actio: & tunc est idem ac si ad eum,cuius nomine geritur, nullo modo posset pertinere: vt ſ.ead.l.§.sed & si ego.versi.eodem loco.Si verò nullo modo potest pertinere ad eum,cuius cōtemplatione geritur: tunc sine dubio dominus tenetur: vt ſ. ead.l. item si procurator.in fine.& ſ.ead.l.§.sed & si hominis.& §.si Titij.nō tamen tenetur insolidum,sed quatenus est factus locuple
d tior: vt d.versi.eodem loco[d]. Not. ergo multum †quòd ad hoc
7 vt dīs teneatur insolidum, debes probare duo scilicet negotiū gestum, & eius cōtemplatione gestum: sed si nō probares eius contemplatione gestum: debes probare negotium gestum, & ipsum locupletatum: vt d.versi.eodem loco. Aliàs ista actio nō cōpeteret. Vbicunque autem dixi dominum teneri insolidum, intellige nisi gestor accesserit animo deprædandi, vt in §. sed &
8 quis negotia.ſ.ea.l. Sed iuxta hoc quæro † qualiter probabitur
e dñi cōtemplatione gestum? Rñ.eo ipso quod apparet q̄ gestor sciebat negotium ad dīm pertinere:vt ſ.ea.l.§.si quis ita.in fi.§. nisi ex aduerso probetur q̄ alterius cōtemplatione sit gestum;vt in §.sed si ego ver.quod si amicitia.ſ.ea.l.Si
9 enim†aliquis gesit negotium alienum suo proprio nomine:tunc dic vt in gl.quæ clare loquitur.Concludit ergo glos.q̄ per viā retentionis succurratur,nō per viā actiōis.
Quod est verum,si quæramus de actione
b quæ oritur ex ipso negotio gesto impendēdo in re.Sed quandoq̄ geritur aliud negotium:quia ille,qui impendit in re, restituit ipsam ei,ad quē spectat:vtrū est isto negotio gesto restituendo oriatur cōdictio indebiti:quasi plus debito restitueret.Dic vt in
c l.qui exceptionē.§.sed & si quis.j.de condi. indebi.Tertiò est negotiū nostrū ratihabi-
d tione[e] de quo remittit glo.ad proxi. no. Tu
f dic vt dicam.j.eo.l.Pōponius.la j.in vlt.co. Quartò modo est negotiū nostrū ipso gestu. Dicit gl.& hoc est nomē†generale: qa
10 tex.appellat ipso gestu,quando soluo p̄ te: quo casu,aut soluo tuo nomine: & possum repetere. Aut nomine meo:& tunc est opi. inter Io.& Azo.Ita dicit gl.quā gl.Cy.examinat C.de condi.inde.l.si à patre.in vlt.q.
e Et finaliter dicit hic, secundū Pet. quando aliquis soluit nomine suo debitum alterius aut repræsentabat duplicem personā:vt qa
f est hæres:& est vera opi.Io.Aut non repræsentabat duplicē personā:& est vera opini. Azo.Tu dic indistinctè esseveram opi.Io. cū aliqua additione.Dicit enim Ioan.q̄ si aliquis soluit debitū alienū suo nomine,habet actionem negotiorū gestorum cōtrave rum debitorem,si postea eū cognouerit soluens,constituit in animo q̄ pro vero debitore sit solutū.supple,& creditor,cui est solutum,hoc acceptauerit.Casus est in l.si tibi.j.de dona.Nec obstat q̄ dicit Azo,soluē
g ti nata est cōdictio indebiti:ergo eadē solutio non parit liberationē:qa hoc verum est ab initio:sed ex postfacto hoc pōt cōtingere.Tex.est in l.si vendidero.§.si Titius.j.de fur.Sum expeditus de gl.q̄ gl.dicit de eo q soluit debitū meū,idem intelligas de eo,qui pro me suscepit iudicium:vt j.eo.l.soluendo.& j.de iudi.l.de qua re.§.cum abientem. Quintò negotium, q̄ pertinet ad nos more ciuitatis est in istis donis nuptialibus,& similibus.de quibus habes in l.cū plures.§. fi.j.de admi.tut.l.j.§.sed non nullos.j.de tute.& ra.dis.Sexto mo
g do,ſ.naturali ratione,[g] vt puta si ego expendi contemplatiõe tui recolligendo ab hostibus tuum consanguineum,quem recollige re debebas naturali ratione:vt l.sed si ideo.& l.præced.sol.matri. Septimo modo ex virtute cuiusdam consequentiæ. De hoc dicetur in l.ex facto.j.eo . Prædicta vera quando geritur negotiū alterius,de quo loquitur prima pars edicti. Sed quando geritur negotium quod nullius est,vt hæreditarium,de quo loquitur secunda pars edicti:tunc illud fingitur hæredis fuisse adita hæreditate:ideo ad ipsum potest pertinere omnibus modis,quos ſ.dixi.

a ¶Contra casum.& adde quòd in mutuo & debito facto nomine alieno, nō requritur ratihabitio. l. si absentis.& ibi Bart. & Bal.C.si cer.pet.

b ¶Genera negotiorū. Vide gl.& doc.in l.pecuniā. C.eod.Itē addē aliū modū vltra istū j.eo.l.mandasti. & p Cy. in l.si mādatum.in prin.C.eo.tit.

c ¶Pupillus.Plenè p Bart.& docto. in l.si mādatum.C.eo.

d ¶Loco.Igitur vide q̄ in casu d. §.sed si ego nō fallat regula posita in l.item si cū putaui.in fi.ſ.e. licet Bar.sentiat cōtrariū in l.si mandatū. C.e. & ſ.in hoc §. Adde Ful.in d.l.si mandatū.C.eod. & non est alibi secundùm Ange.hic.

e ¶Qualiter probabitur. Adde Bart. in l.si mandatū. C. eo. tit.& vide ſ. proxi.

f ¶Ratihabitiõe. Vt qñ vtilitas ad me nō ptinet,seu,& rectius,nō sentio vtilitatem,nisi velim. vt si exigis pecuniam à debitore meo, vel emis rem noīe meo, vel vendis rē meam noīe meo.Nam istis casibus non cogar ratum habere.Secus in alijs tribus generibus. l. Pomponius. cum gl.in ver. habori.& adde l. si pecuniam.C.eod.

g ¶Naturali ratione. Vide Bart. in l. quāuis.fo.mat.

1 ☞Gestor quando teneatur de neglectis.
2 Quod quis dimisit gerere,qualiter intelligatur.
Aduocatus debet probare uoluntatem gestoris fuisse ab initio.
3 Si de uoluntate gestoris non apparet,præsumam illud ab inio uoluisse.
4 Gestor qui fecit uincam zappari,non potest illam dimittere in medio anni.
In his quæ tempore non limitantur,ut locare domum,&c similia,gerens potest dimittere quando uult,nisi posit sibi imputari.
5 Quid debeat probare actor contra non gerentem,qui accesit ut quædam gesturus,quæ alius gesturus erat.
6 Qui accesit ad gerendum unum negotium,non debet à se exigere.
7 Nemo sine actione experitur.
Exceptio,tu non habes actionem,impedit litis ingressum:nisi causa cognita requirat aliorem imaginem.
8 Verba ista,si negotia mea gesseris,&c.non inducunt mandatum.

Videamus. Gestor tenetur de neglectis, si alius erat gesturus. Item si à se nō exegit:secus si nō exegit ab alio:nisi esset de illis personis quæ possunt agere sine man

↠P. P A V. P.
a ¶Dic ergo. Vide ale. post alios in l. tutori C.eod.titu.
b ¶Venio ad versicu. Certe. Adde gloss. & Bar. in l. tutori. in fi. C.eo. Sed quo debet fieri ista certificatio, vide ibi per Salic.
c ¶Venio ad ver. quã q. No. quando certũ est quẽ non habere mandatũ, nõ admittitur, licet velit cauere: fallit in causa capitali. l. non tantũ. j. de appel. fallit in causa liberali. l. benignius. de liber. cau. Fallit quando carens mandato est de coniũctis l. sed & hg. ff. de procura. Ita dicit Ange. in l. j. de ꝓcura. And. Barba.
↠P. P A V. P.
d ¶Nemo experitur. Vide & limita vt p Iaso. in l. Titius. ff. de verb. obliga. post Bar. & omnes.
e ¶Ex quo collige. Adde Bart. in l. posthumus. §. si quis ex his. de inoffic. testa.
↠POMATES.
f ¶Nota. q petere. vide. An. l. falsum. ꝛ. col. C. de falsis.
↠P. P A V. P.
g ¶Per modum actionis. in contrarium vide gloss. in c. ꝛ. inver. exceptionis, extra de ord. cog. vbi abb. sequitur. in xiij. col. vide de materia & limita vt per Paul. de ca. consil. cccxxv. in iij. col. vide ad regu. Roma. consil. cccc. vide Fel. in c. suborta. in ꝛ. col. extra de re iud. vide Cor. per Alex. in l. qui Rome §. duo fratres. de ver. obli. ad fi. vide circa ista omnia Abb. cõsil. in prima parte et vide bonũ text. in l. duobus. ff. de excep. rei iudic. vide Bart. in extrauagãti ad reprimendũ. in versi. summarie. in vlt. col. vide & declara vt p Soci. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. col. iiij. in prin. & in fine præcedentis de acq. poss. vide quæ dicit Alex. in l. de pupillo. §. si is cui. ff. de oper. noui nunci. col. j. vide omnino consil. xcvj. vbi autem exceptio cõpensationis per iudicem admittitur, q super ea sit pronunciandum, vide Barb. cõsi. xxxvj. vol. iiij. in ꝛ. dub. pedente autem iudicio sup exceptione non potest singulariter deduci exceptio in iudicatis per viam act. vide Bald. no. in l. si iudex j. lect. in vlt. col. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. sequit Barb. cõsi. liij. vol. iiij. co. ꝛ.
h ¶Nõ ob. Nos dicimus q quoties iudex procedit ad vltiora, tacitè debet ꝓnunciare exceptionẽ non obstare. vt Bar. & ibi dixi in l. ã ꝓcedẽte. C. de dil. Hoc limitatur qñ esset talis exceptio, sup qua nisi videretur ꝓnunciatũ, non posset vlterius quicquã fieri. text. est & ibi nota. Bar. in l. q si in diem. hic alle. Item limita qñ de dicta exceptione fuit plenè cognitũ per text. hic & not. doc. in c. instituante. de off. dele. no. Bar. l. qui Romæ. §. duo fratres. & in l. nam postea. §. si minor. de iureiuran. per Bal. in lege. si iudex. ã. de his qui sunt sui vel alie. iur. Itẽ fallit qñ simul ꝓcedit super emergentibus, & sit per principali. c. exhibita. & ibi docto. de iudi. & ibi dicũt docto. quòd iudex tamen põt pronũciare ꝓcedẽdo ad vlteriora reseruatis exceptionibus emergentibus per id q habetur & no. in c. ad dissoluẽdũ de despon. impub. licet hoc facere nõ debeat, sed prius cognoscere de ipsis emergentibus: vt nota. in gl. in c. cũ contingat. de off. dele. Quid aũt si dicat iudex, nõ admitto exceptionem. Dic q perinde est ac si diceret, reũcio: fecidũ Bal. per illũ text. in l. fi. ad fi. C. de neg. gest. Et prædictis ad de Bald. in l. j. in vlti. co. C. de ord. cog. & oino Ang. & Imola. in l. si quæramus. ff. de testa. & Bũd. de Plum. in l. si liberis. §. fi. alias est l. liber. §. fin. de libe. cau. Ad de quòd iudex ꝓcedendo ad vlteriora nõ dicaẽ reꝛcere. Ro. consil. ccxlj.
↠P. P A V. P.
a ¶Nota ex isto. §. Vide Iaso. in l. sed & si possessor. §. si ꝓcurator. in fi. no. ff. de iureiu.
↠P. P A V. P.
b ¶Vide Bar. in extrauaganti ad reprimẽdum, in verbo summarie. in vlt. col.
c ¶Si ex duobus. De isto textu vide Bal. in l. filiæ. in j. colũ. C. famier. allegaui l. Titium. §. altero. j. de admi. tut. post Bar.
d ¶Semel approbatũ. Quod est approbatum, non potest improbari, vel econtra: per Bar. in l. dispensatorem. j. de sol. & vide j. ea. l.
e ¶Operatur ratihabitio. Quid operet ratihabitio absente ꝓte, addde Bar. in l. quoẽm in fi. prin. rem rahabe. & qđ no. Bart. in auc. sacramẽta puberum. in fi. j. col.

dato. hoc dicit cum seq. & in prin. seq. vsq; ad §. item si fundũ. Oppo. quòd non tenetur nisi de gestis tantũ: vt C. eo. l. tutori. Gl. soluit duobus modis. quæ solutiones debẽt simul inngi. Dic ergo latius, vtrum ꝓquis teneatur de neglectis: distingue, Aut ab initio cœpit gerere, & postea dimisit: & teneẽ argu. in l. cõmodato. §. sicut j. commo. Aut non incœpit: & tunc aut accessit ab initio, vt omnia gesturus, nec fecit: & tenetur de omnibus: vt l. Pomponius in negotijs cum l. seq. j. eo. Aut accessit vt gesturus aliqua: & tunc aut alius non erat gesturus: & nõ tenetur nisi de gestis: vt C. eo. l. tutori. Aut alius erat gesturus: & tunc aut ille alius erat diligẽs. & tenetur de neglectis: aliàs nõ, vt hic. Opp. j. de eo qui pro tuto. l. j. §. fin. Sol. aliud in protutore, qui gerebat suspicione necessitatis: aliud in gestore voluntariè, vt hic. Pro declaratione prædictorũ q̃ro: dixi supra, & si incœperit gerere & dimisit, tenetur de omnibus. ꝓ Quæro quomodo intelligat dimittere. Respon. tex. in l. tutori. C. eo. dicit q huic gestioni voluntas imponit finẽ: quod intelligendum est de voluntate quã habuit ab initio, cũ accessit ad gerendũ: vt patet ex prædictis. Probatur in l. Pomponius in negotijs in fi. cum l. seq. j. eo. Si verò dimiserit aliter quàm habuit voluntatẽ ab initio: tunc tenetur. Debet ergo esse cautus aduocatus, vt probet de voluntate quã gestor habuit ab initio. ꝓ Sed pone q de voluntate non apparet. Certè præsumam illud ab initio voluisse quod fecit: vt l. sed & Iulia. proinde. j. ad Macedo. Quid ꝓergo dices si fecit vineam zappari vel putari: poterit ne dimittere in medio anni dictam culturã? Videt q sic: quia sufficit si cui, vel in paucis, &c. vt d. l. tutori. C. eod. Contrarium puto: quia totius anni vna cultura est: vt d. l. diuortio. §. si fundum. j. sol. matrimo. & ab initio videtur habuisse animum gerẽdi negotiũ totius illius anni: vt l. item quæritur. §. q impleto. j. locati. Et pro hoc: quia quod dicitur q tenetur de gestis, intelligitur & neglectis eis cõnexis: vt l. tres tutores. j. de admini. tuto. Prædicta vera in his quorũ vnius anni vel certi tẽporis dicitur vna cultura: sed in his, quæ sic non limitantur tẽpore: vt locare domũ ad pensionẽ, & similia, q põt fieri intra vnum annũ, vel mensem, vel similia: tunc potest dimittere quando vult: argu. d. l. item quæritur. §. qui impleto. Quod intelligo, dũ tamen sibi non possit aliquid imputari: quia fortè alius accederet ad gerendũ, si sciret eũ dimittere: arg. si mandauero. §. fin. j. manda. & arg. huius §. Quæro qñ accesit vt q̃dã gesturus, & alius gesturus erat: quid debet probare actor, vt faciat eũ teneri de neglectis? Rñd. q alius erat gesturus omnia. Itẽ q ille alius erat diligens. Itẽ q propter eum, qui gerebat quædã, ille omisit. Hæc omnia probantur hic in tex. Adde quartũ, scilicet q iste qui gerebat quædam hoc sciebat. Si enim ignoraret, non posset sibi imputari culpa: ideo non tenetur. Venio ad versi. certè. ꝓ Quæro ꝓvtrum ille, qui accesit ad gerendũ vnũ negotium, debeat à se exigere. Gl. disputat: finaliter determinat q non. Contra determinationẽ gl. vide tur text. hic. Loquitur enim de eo q quædã gesit: & tñ à se tenetur exigere. Fateor si alius erat gesturus omnia. Aliàs teneo opi. gl. per l. si remunerandi. §. apud Iul. quã gl. allegat. Facit q habuistis notatum in l. qui proprio. §. fi. j. de procu. Venio ad versi. quã quã. ꝓ No. ꝓ q sine actiõe nemo experitur.
Concordantiæ sunt in glo. Ex quo colligẽ q ista exceptio, tu non habes actionẽ, impedit litis contestationẽ. Dicit em̃ tex. q nullã actionẽ intẽdere potuit. Vnde ipsum ꝓponere in iudicio sibi interdicitur. Et gl. dicit nemo sine actiõe experitur: & sic ipsum experiri interdicitur sibi. Qđ intellige, nisi causa cognita requirat altiorẽ indaginem. & l. nam & postea. in prin. & q ibi not. j. de iureiur. & ibi dixi. Quærit gl. vtrum saltem extra iudiciũ debeat petere, & tentare. Gl. determinat q nõ. quã vide, & no. Ad fi. l. oppo. dicitur hic, nisi vsuræ remissæ sint nã remitti non possunt anteq̃ debeantur: vt l. sub conditiõe. j. de solu. Dicũt quidã q hic fuerũt remissæ post, alij q primò. ꝓ Ex qua gl. no. q verba sic cõditionaliter ꝓlata, si negotia mea gesseris, &c. nõ inducũt mãdatũ. facit l. si qs sub cõditiõe. j. si qs omiſ. causa.

Iautem.

Item si fundum.

Gestor tenetur totũ reddere q ad se peruenit. h. d. Nota q petere aliquid vt procurator cùm non sit, & consequi, est obreptio, vt hic. ibi: per obreptionem, &c. Sed qui per obreptionem aliquid consequitur, incidit in crimen falsi: vt l. si quis obrepserit. j. de fal. Ergo hic incidit in crimẽ falsi, nisi docuerit se habere mandatum, vel dominus ratum habeat: vt l. si procurator falso. j. de condi. ob causam. Facit ad ea quæ dixi ſ. de procuratoribus. l. procura. qui pro euictione.

1 ☞ Compensatio q non videtur reiecta eo ipso quod pronunciat super principali.
2 Delictum in iudicium post litem contestatam, potest etiam per sententiam diffinitiuam terminari.
3 Actio ita perpetuatur per modum exceptionis in iudicium deductæ: sicut per modum actionis: & lis super ea contestatur.

Si quocunque.

Sententia lata super exceptiõe inducit exceptionem rei iudicate, si illud postea per modũ actionis proponitur. h. d. gloss. C. si aduersus rem iudicatam. l. j. Solue vt in glos. Oppo. & videtur ꝓ q eo ipso q pronunciat sub principali, videatur reprobare compensationem: vt C. de or. iudi. l. j. de ord. cog. l. ij. & no. ſ. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. pe. Sol. Quidam fatentur hoc esse verum, si de ipso debito, de quo opponebatur compensatio, erat plenè cognitum. Contrarium puto, qa tex. hic requirit expresse q compensatio sit reprobata. & text. in l. q in diem. §. si rationem. j. de compensa. requirit q sit reprobata compensatio, ex causa quasi debitum non subsistat: & hoc ꝓ iudicem pronuncietur: vt ibi gloss. sentit. Non obstant iura allegata in contrarium: quia ibi quod in sententia principaliter deueniebat, non poterat esse verum: nisi intelligatur super illo incidenti pronunciatum. hic autem potest esse verum quod gestor tencatur ad centum, & debebat recipere centum: vnde postea agendo sententiam nullo modo infringit. Sed contra hæc compensatio tollit actionem ipso iure, cùm ab homine opponitur: ergo non potest esse verum gestorem teneri, nisi cõpensatio sit reprobata. Respondeo, verum est, cum opponitur compensatio de debito liquido: sed hic non erat liquidum, sed liquidandum in iudicio. Vnde illud potuit iudex admittere. Cautius tamen faceret iudex, si dicat, reseruato ei iure agendi, contra domum in tali iudicio; argumen. l. Beblius. in fin. de pact. dota. ꝓ Nota ex isto. §.

a ex isto §. ꝓ illud quod ꝓponitur per modũ exceptionis post litẽ contestatam, potest per diffinitiuã sententiam terminari: licet per se principaliter posset in iudicio deduci. Pro hoc j. de inoffi. test. l. Papinianus. §. fi. & quod dixi in l. nã & postea. §. si minor. j. de iureiur. Et ex hoc habes ꝓ ita perpetuatur actio quãdo per modum exceptionis in iudicio proponitur: sicut si per modũ actionis super ea lis contestaretur: vt j. de regu. iur. l. omnes actiones. ibi: semel concluſæ. Et videtur mihi q tangitur per glo. extra de ordi. cog. c. j. Contra istam opi. opp. j. de euict. l. vendicantem. §. fi. cum l. seq. vbi sententia lata super exceptione non impedit actionem proponi. Sol. hic actio & exceptio proponebantur ad eundem finem: ibi ad diuersam, vt ibi dicam. & plenè per Cy. in l. peremptorias. C. senten. rescin. non pos. Ego dixi plenè in l. qui Romæ. §. duo fratres. j. de verb. obli.

Si ex duobus.

ꝓ Prohibitio impedit hanc actionẽ oriri contra prohibentem socium, non contra alium nõ, prohibentem. h. d. Opp. de ratione quam fecit Iurisconsultus: quia si sunt socij, ergo vnus ab alio repetit id quod soluit. Gl. j. respondet quia hoc nõ potest intelligi in socijs omniũ bonorum, sed alicuius rei societatis incidentis. Gl. vltima soluit aliter, scilicet quia hæc prohibitio habetur perinde ac si pro sua parte soluisset quod satis placet. Opp. pactum factum vni ex duobus reis socijs prodest alteri, vt l. eandem. §. j. j. de duo. reis. ergo & prohibitio vnius. Sol. hic erant socij, & non correi: ibi correi, & socij. Vel aliter, aliud in ista prohibitiõe quæ habet vim particularis solutionis, vt est dictum ſ. proxi. aliud in pacto de hoc dixi plenè. j. de duob. reis. l. ex duobus. in illa quæstione an pactum factum vni prosit alij. De ista prohibitione habes. C. eo. l. fi. tangam vobis j. eo. l. soluendo.

1 ☞ Præsentia partis quòd non requiratur in dependentibus à mera voluntate alicuius.
2 Differentia inter ratihabitionem & contractum.
3 Actio quomodo possit esse in pendenti.
4 Contractus emptionis, & uenditionis, nuda uoluntate non tolluntur, sed requiritur cõsensus utriusque.
5 In casibus, in quibus actio est uere uel fictè in pendenti natiuitas actionis potest impediri, uel fingi non nata nuda uoluntate unius.
6 Nuda uoluntas quæ appelletur.
7 Dolus commissus quando uideatur remissus per simplicem remissionem.
8 Quod operatur dolus in constitutione actus, id operatur in eius destructione in actionibus bonæ fidei.
9 Dolus quomodo possit dare causam gestioni.
10 Reprobare quando possum quod semel approbaui.
11 Approbari quando possit quod semel est reprobatum.
12 Reprobatio an trahatur retro sicut ratihabitio, & prohibitioni comparetur.
13 Habere ratum præcisè quando quis cogatur: & soluendo interesse quis liberetur. Quid in ratihabitione necessaria. & nu. 17.
14 Ratum habere quòd quis cogatur per iudicem non est necesse quòd pars adeat iudicem: potest tamen si uult.
15 Vbicunque quis tenetur ad factum ex legis dispositione: tunc quis cogitur præcisè ad factum.
16 Regula quòd utiliter gestum quis cogatur habere ratum, in quibus casibus procedat.
18 Effectus ratihabitionis necessariæ.
19 Verbum denotat factum: aduerbium qualitatem facti.
20 Ratihabitio quid operatur in negotio, quod est nostrum ratihabitione.
21 Si fuerit erratum in ratihabitione, quod præiudicium generetur ratificanti.
22 Taciturnitas quando habeatur pro ratihabitione. remissiuè.
23 Factum per aliquem tanquam nuncium non potest ratum haberi.
24 Factum per procuratorem reuocatum potest ratum haberi.

Pomponius.

Ista lex est multum difficilis in text. & apparatu, & breuiter secundũ glo. & communiter omnes. h. d. Vbi negotium gestoris ratũ habuit, actio tollitur, præterquam ratione doli. secundùm Pomponium: sed secundùm Scæuolam & Vlpianum durat ratione doli, culpæ, & reliquorum. h. d. cũ principal. l. seq. Diuisionem & casum ponit glo. prima quæ legit istam legem per saltus ponuntur enim hic tria dicta Pomponij, ſ. dictum, exceptio, & ratio edicti. Primum in prin. l. vsq; ad versic. videndum. Secundum in versi. sed superius. vsq; ad ver. Scæuola. Tertium in ver. sed eo dicto. vsq; ad versi. sed quemadmodũ. Cætera sunt quinq; dicta Scæuolæ & Vlpiani reprehendentis Pomponium, vt in glo. legas igitur primò omnia dicta Pomponij: postea dicta aliorum secundùm gl. dominus Nico. de Mat. legit istam legem alio modo, scilicet quòd primò ponit dictum Pomponij, secundò declarationes, & limitationes Scæuolæ & Vlpiani. Secunda ibi: videndum. Et secundùm eũ Pomponius non reprehenditur in totum, sed eius dictum distinguitur, & limitatur. & secundũ eius lect. summo sic legem: Ratihabitio domini tollit actionẽ negotiorum gestorum, secũdũ Pompo. & sic secundũ Scæuolã & Vlpianum est in pendenti: & dictũ Pomponij est verũ, nisi dolus approbationi causam dederit: & est verũ in eo q est approbatum à domino circa directam actionem, non circa contrariam. h. d. In terminis casus in prin. non mutatur & litera totius legis legitur ordinatè, secundùm istam lec. Venio ad ver. videndum. & dicit Scæuola q ex dicto Pomponij colligit q actio negotiorum gestorum pendet: quia si esset nata, non posset tolli nuda voluntate. h. d. Et sic non est ratio contra Pomponiũ, sed vnum quod colligitur ex dicto eius. Venio adver. sed superius. hic Scæuola limitat dictum Pomponij, q habeat locũ, nisi dolus dederit causam approbationi. h. d. Venio ad ver. Scæuola. & versi. sed eo dicto. q ver. Scæuola. & versi. sed eo. debent simul legi. hic Scæuola ostendit quomodo dictũ Pomponij debeat distingui, & limitari. Dicit enim q imò putat ipse quòd post ratihabitionem habeat locum actio negotiorum gestorum; & dictum Pomponij debet intelligi quòd tollat actio negotiorum gestorum ratihabitione, in eo quod est approbatũ in alio. h. d. Pro cuius declaratione debes scire q aliud est factũ, aliud qualitas facti. Vnde si fecisti domum meam: ego possum approbare quod fecisti, non autem eò quòd bene vel malè fecisti. Item ista approbatio non potest se extendere, nisi ad tollẽdũ ius quod competebat ipsi approbanti meritò ergo dicit Scæuola q post approbationem habet locum actio negotiorum gestorum directa, & contraria. Et dictum Pomponij intelligitur q
d post ratihabitionem non possum reprobare semel approbatum tamen in eo, quod non est approbatum, vt in qualitate vel etiam in eo quod venit in contraria, bene potest cõpetere directa actio h. d. Sequitur versi. & quemadmodum. hic probat Iurisconsultus à simili, q ratihabitio, quæ inducitur per legem, in negotio vtiliter gesto non tollit actionem negotiorum gestorum competentem gestori, nec quæ competeret domino. Ad reliqua ergo nec ratihabitio quæ fit ab homine. h. d. Sequitur versi. cæterum. dicit Scæuola actionem durare directã, & contrariam. Ponit hic exẽplum de directa. In ver. item ponit exemplũ de contraria. in prin. l. sed in vltimo tollit vnũ dubiũ. tex. est clarus. Venio ad primũ dictũ. Quæro quomodo intellexit Pompo. per ratihabitionẽ domini gestorẽ non teneri. In hoc sunt opi. inter Io. & Azo. Nam Azo dicit q Pompo. intellexit de ratihabitione domini facta in corde suo, vel tractatu habito cũ vicinis, nõ aũt gestore præsente & dicebat Pompo. gestorem non teneri ope exceptionis. Et in hoc reprehenditur per Scæuolam & Vlpianũ, secundũ eũ. Arguit glo. pro Põpo. primò & videtur q sufficiat ratihabitio facta absente parte ad producendã exceptionẽ. Nã ratihabitio sufficit ad obligandũ gestorem: vt ſ. eo. l. si pupilli. §. item quæritur. Item sufficit ad liberandũ eũ qui soluit gestori. Itẽ sufficit ad acquirendũ dñium rei solutæ gestori: vt j. e. l. si ego. ergo eadẽ rõne debet sufficere ad inducendã exceptionẽ. In cõtrariũ ad liberandũ gestorẽ requirit pactũ: vt j. l. proxi. in prĩ. ibi: nisi specialiter, &c. Per pactũ enim tolluntur actiones ope exceptionis. l. furis gẽ. §. quinimo. ſ. de pact. Sed qñ ratihabitio fit parte absente, nullũ pactũ interuenit. Nõ enim põt fieri inter absentes, nisi interueniat nuncius vel epistola, vt no. de act. & obl. l. consensu. & l. j. in fi. j. de cõtrahen. empt. Et sic cõcludit q talis ratihabitio nõ inducat exceptionẽ, nisi fuerit facta parte pñte. Ita dicit gl. scãm Azo. Ex hac
e lec. Azo. vides qd operatur ratihabitio absente parte. infrà plenius dicã. Ioã. intellexit dictũ Põponij aliter, ſ. q approbatio fuerit facta tractatu habito cũ ipso gestore. Itẽ q Põponius intellexit per approbationẽ dñi gestorẽ ꝓpso iure nõ teneri; & in isto iure reprehendit Põponius. Nã non liberat ipso iure, sed ope ex-

POMATES.

a ¶Oia em̃. Vide Fel. in c.cũ M.x.co. aliàs in xvj. de cõſti. Barba.cõſtl. xviij.in xj. col.vol.j.

b ¶Partis præſentiã. Et ſic tenet hic Bart. ꝙ ratihabitio põt fieri abſente parte, & valet. Vide Cy. in l. in fraudẽ. in fin. C. ne quis in frau. pa. vbi dicit quòd Ia. de are. & Pet. tenent ꝙ valet. Adde Barto. in l. quo enim. in fi. circa prĩ. rẽ ra. hab. & in l. certum. §. ſi quis abſentem. de confeſ. Ange. aurẽ. de hæ. & fal. §. ſi verò.

c ¶In pendenti ficta. Aduerte ad hanc ſingularem doctrinam quã hic ponit Barto. & in l. j. C. de pact. ꝙ quoties ius vel actio competit alicui ſine facto ſuo, puta ex diſpoſitione l. vel ſtatuti, aut ex teſtamento, tale ius vel actio renũciatione põt extingui ipſo iure ſimplici renunciatione eiꝰ cui acquiſitio eſt facta. tamen hoc nõ videtur verũ in actionibus quæ acquiruntur ex delicto illato, & q̃ ſunt rei perſecutoriæ ex parte actoris, vt cõdictio furtiua, & lex Aqlia, quatenus, danẽ ad verũ dãnũ quia non tollũ tur ipſo iure. etiã per pactũ de nõ petẽdo. l. ſi tibi. §. quædã. & ibi Bar. ff. de pac. & ibi gl. & Bart. j. pxi. Itẽ ſi dicta doctrina eſſet vera, ſequereꝫ quòd ſi ego geſſi negotiũ alienũ re ipſa alicui furioſo vel ignoranti, actio quæ ſita poſſet tolli ſimplici renunciatione. & cũ hoc cõtra text. hic & gl. Itẽ contra hoc facit l. ſi abſentis C. ſi cert. pe. & quod ibi not. in addit. vbi ſimiliter actio abſenti vel ignoranti quæ ſita ſua repudiatione non tollitur ipſo iure directa certi conditione: vnde fortẽ dici põt regulã eſſe in contrariũ. d. §. quædã & melius in l. ſi vnꝰ. §. pactus. eo. tit. Fallit tamen q̃n actio eſt quæſita ex teſta- 1
mento vel vltima vo a
luntate, quia ſecuta repudiatione fingit legatum nũq̃ fuiſſe factum. l. pinde. §. fi. j. ſi cer. pet. & l. lega- b
tarius. §. j. de leg. j. Secundò fallit in actione q̃ datur ad merã vindictã: vt eſt actio iniuriarũ. d. §. quædã non ſolum per pactũ 2
de non petendo tolli
tur ipſo iure, ſed etiã ſimplici renũciatiõe creditoris nuda volũtate. l. nõ ſolũ. §. fi. cũ

ceptionis. Itẽ reprehenditur ꝙ nimis generaliter locutus eſt. Nam debuit diſtinguere vtrũ dñs qui approbauerit, ſciuerit vel ignorauerit. Quæ opi. ſit verior, dicam in verſi. proxi. Omitto igitur vnã qõnẽ, quæ hic formatur in glo. & venio ad ver. ſequentẽ. Venio ad ver. videndũ. in iſto ver. ſcdm gl. ponitur vnũ dictũ Scæuolæ & ad reprehenſionẽ Pompo. per arg. à diuiſione, & ponit duos caſus: Aut tu dicis iſtam actionẽ eſſe in pendenti ex hoc, an dñs ratũ habeat aut nõ. Primũ non proſequitur: ſcdm ſic. Si diceres nõ eſt in pendenti, ſequitur ꝙ actio eſt nata: & ſi eſt nata actio, nõ põt tolli nuda volũtate. Primũ mẽbrũ proſequitur gl. quia ſi dicit actionẽ eſſe in pẽdenti, ex hoc an dñs ratũ habeat, eſt incõueniens ꝙ ex volũtate vnius pendeat. j. de arbi. l. nõ diſtinguemus. §. illud. & l. ne in poteſtate. Illud dictũ gl. procedit ſcdm lec. Io. poſitã in præcedenti verſi. qui intellexit dictũ Põpo. poſt ratihabitionẽ geſtorem nõ teneri ipſo iure: ſed ſecundũ Azo. qui intelligebat dictum Põponĩ ꝙ nõ tenet geſtor ope exceptiõis, de neceſsitate oportet nos dicere actionem natam, aliàs non cõpeteret exceptio, vt l. ĩj. j. de excep. Sed tunc formãdus erit iſte caſus ſic: Videndũ eſt an actio pẽdeat: hoc eſt effectus actionis. q. d. iniquũ eſt ꝙ ex volũtate vnius pẽdeat. Sic põt intelligi ſecundũ gloſſatores noſtros. Cõtra hoc opp. anteq̃ geſtor gerat. nõ põt cogi ad gerendũ: ergo ex poteſtate ſeu voluntate geſtoris pendet. Rñ. Ante geſtionẽ põt eſſe in pendẽti: poſt geſtionẽ nõ: vt hic. Itẽ opp. de l. diſpenſatorẽ. in fi. j. de ſolu. inquãtũ illa lex cõtradicit huic mẽbro. Dic ꝙ ibi loquit̃ in negotio ꝙ eſt noſtrũ ratihabitione: meritò actio põt pendere. Simile in l. ſi pupillus. §. itẽ q̃ritur. ſ. eo. hic in negotio ꝙ eſt noſtrũ re ipſa. licet aliter intellexit Ioã. vt j. dicam in ver. & quẽadmodũ. Hoc nõ placet mihi: nã nullũ eſt inconueniens ꝙ actio pendeat, vel eius effectus ex poteſtate eius cui debet quæri: vt l. ſenatus. §. legatũ. j. de lega. j. & l. ſi ita letũ. §. illi ſi eo. tit. de cõdi. & demõ. l. ſi ita expreſſum. & ꝙ no. per Dy. in l. à Titio. in fi. j. de ver. obl. Et iſtud voluit hic dicere Iuriſcõſultus, vt ex dicto Põpo. colligit̃ ꝙ actio negotiorũ geſtorũ pendet ex voluntate dñi quia per eius ratihabitionẽ tolleꝫ. Si enim eſſet ſemel nata, nuda volũtate nõ tolleret. Vñ in hoc ver. teneo lec. Nico. de Ma. Et ex hoc apparet ꝙ in præcedenti ver. verior eſt opi. Io. qui dixit Põpo. intelligere actionẽ ipſo iure non cõpetere. & in hoc ſtandũ eſt cũ Ioan. Itẽ ex eo ꝙ pendet ex voluntate dñi, apparet ꝙ põt fieri parte abſente. Onia †emꝫ q̃ ex mera volũtate alicuius pẽdẽt, non requirũt partis præſentiã: vt ſi qs vult condere vltimã volũtatẽ: vt l. cũ pater. §. donationis. & l. miles. j. de leg. ĩj. & l. nõ idcirco. C. de codi. Simile in aditione hæreditatis q̃ fit ſolo animo: neq̃ requirit partisᵇ præſentiã: vt l. pro hærede in prin. & §. j. de acqui. hære. & l. ſi auia. C. de iure delib. & hoc tenet Gul. Et in hoc ſtãdũ eſt opi. Azo. qui intelligit de ratihabitiõe facta etiã parte nõ p̃ſente. Et ad hoc† eſt aduertendũ ꝙ ex hoc colligit̃ q̃dã differẽtia inter ratihabitionẽ & mandatũ. Nã cũ mandatũ ſit q̃dã cõtractus q̃ nõ põt geri inter abſentes, niſi interueniẽ

te nuncio vel epiſtola: vt l. j. ſ. de ꝓcura. ratihabitio verò nõ eſt cõtractus, ſed pẽdet ex mera volũtate ratũ habẽtis: meritò fit abſente parte, nõ interueniẽte organo. Hoc igit̃ 3
†p̃miſſo pro declaratiõe literarũ, reuoco in dubiũ vtrũ actio poſsit eſſe in pendẽti. Ad ꝙ rñdeo, ſi quæris vtrũ aliquid ſit in pendẽti reſpectu p̃ſentis ſtatus: & certũ eſt ꝙ nõ: vt Inſti. qui. mo. ius pat. po. ſol. §. ſi ab hoſtibus. & ibi no. & per doc. ĩ l. fi. C. de ſen. paſ. Si vero quæris reſpectu futuri euentus: tũc res poſſunt eſſe in pendẽti vniuerſaliter loquẽdo. An aũt actio poſsit eſſe in pendenti ex aliquo futuro euẽtu alio, q̃ ex volũtate partiũ. dic vt in l. vſufructus. j. de ſtip. ſeruo. & l. fi. j. cõia prædio. vbi tex. & gl. tãgit. Si verò quæris an poſsit pẽdere ex volũtate partiũ: tũc ſumus in materia noſtra: & dic aut quæris de volũtate eius qui eſt futurus obligari: & eſt iniquũ ꝙ pendeat ex volũtate eius: vt l. à Titio. in fi. de ver. obl. & l. cẽteſimis, in fi. eo. tit. & j. de act. & obl. l. ſub hac & C. de contrahen. emp. l. in vendẽtis. & j. de re. iur. l. in perſonã. §. generaliter. Aut q̃ris de volũtate eius, cui actio debet quæri: & tunc põt eſſe in pendenti: vt hic ſecundũ Põpo. & ſcdm ea quæ ſ. dixi. Sed circa hoc eſt aduertendũ: nã q̃n̄ actio põt eſſe in pẽdenti verè: vt q̃n alicui defertur à teſtatore vel à lege ſub cõditiõe, ſi voluerit. Exẽplũ q̃n à teſtatore, habes in d. l. ſi ita legatũ. §. illi ſi volet. j. de leg. j. Itẽ exemplũ à lege, pbaẽ in negotio ꝙ eſt noſtrũ ratihabitione tantũ Pendet eñ actio ex volũtate dñi. in l. ſi pupilli. §. itẽ q̃rit. ſ. eo. & gl. hic tenet & l. diipẽ latorẽ. j. de ſol. Ad idem. C. de iure emphy. l. ĩj. vbi p ceſſationẽ canonis ſeu ſolutionis, cadit à iure ſuo, ſi dñs voluerit. Simile in hæreditatis petitione, quæ cõpetit alicui ſi hæreditatẽ voluerit: ſed illud nõ eſt ꝓpriè exẽplũ: qa ante aditionẽ nõ eſt celebratus qua ſi cõtractus, ex quo debet tibi oriri ius. Q̃nc̃ actio eſt in pẽdenti ficta ex volũtate eius cui debet quæri, vt q̃n deferẽ alicui nec requirit eius ſcientia vel ignorãtia: & ſic nõ requirit̃ eius voluntas vel approbatio: & tũc abſenti ſtatim queritur: ſed ſi poſtea illã repudiaret, fingeretur nõ quæſita. Exemplũ in legato, cuius actio quæritur legatario à tempore mortis: ſed ſi repudiat, fingit retro nunc̃ q̃ſita. vt j. de cõdi. inſti. l. ſi quis ita. & ibi no. Ita in ꝓpoſito, in negotio ꝙ noſtrũ eſt re ipſa, ipſo geſtu, cura & ſolicitudine, quæritur nobis actio, licet ignorãtibus: vt l. ĩj. §. & ſi furioſi ſ. eo. & ibi patet. Tñ ſi dñs poſtq̃ cognouit, repudiat, ꝙ facit ratũ habẽdo ꝙ geſtũ eſt, q̃ſi malè geſtũ, fingit actio nõ nata. Pro hoc. C. ſi certũ pet. l. ſi ablentis. Et hoc modo, intelligendo ꝙ hic dicitur, ꝙ actio eſt in pendẽti, intellige ficte in iſtis tribus generibus negotiorũ. Si verò actio deferẽ ex ſuo cõtractu, vel ex aliquo ſuo facto: illa nõ eſt in pendenti ex volũtate alicuius: quia voluntas iam affuit. Pro hoc optimè. j. de dona. cau. mor. l. ei qui. 3
& ibi no. †Et ex hoc apparet ꝙ cõtractus emptiõis, & vẽditiõis & ſimiles nuda volũtate non tollunt̃ niſi vtriuſq̃ cõſenſus interueniat. Itẽ prædicta q̃ dixi, actionẽ pendere ex volũtate eius cui defertur, intelligas, ſi ei defertur cõmodũ ſuũ tm̃. Si enim ad cõmodum eius & alterius, eſt iniquũ ꝙ ex vnius volũtate pẽdeat, & ꝙ alter alteri poſsit p̃iudicare: ar. ſ. l. proxi. & l. cũ nõ ſolũ. §. j. & §. vbi autem. C. de bo. quæ lib. & l. is qui hæres. §. fi. j. de acqui. hær. Et ex hoc Pompo. dixit actionem tolli per ratihabitionem: intelligas de actione directa, quæ competebat vel competitura erat ipſi domino ratum habenti, non de contraria: quia in alterius præiudicium ratum habere non poterat. Et ita declarat Iuriſconſultus in fin. l. Sum expeditus de primo membro. Venio ad ſecundum: dicitur hic quod actio iam nata non põt tolli nuda voluntate. Contra j. de ſol. l. diſpenſatorem. in fin. Solu. ibi actio non tollitur, ſed eius natiuitas impeditur. Pendebat enim actio ex voluntate ratum habentis. & ita debet exponi ibi text. Secundo opp. gl. inſti. de iniur. §. fi. Sol. eodem modo ibi

l. ſeq. §. ſi aũt ad iudicem. j. de iniur. & Inſti. de iniur. §. fi. & tenet gloſ. hic in verſi. nuda voluntate. & Bar. hic, & idẽ videtur tenere Canoniſta in c. cũ te. de re iudi. licet glo. ſentiat contrariũ in d. §. fina. ſci licet ꝙ tollatur ipſo iure per pactũ de nõ petendo: nõ aũt nuda volũtate. Tertiò fallit q̃n actio eſt q̃ſita ſolo conſenſu, & res eſt integra: quia tũc tollitur ipſo iure per pactũ de non petẽdo l. abemptiõe. de pac. Inſti. q. mo. tol. obli. §. fi. nõ aũt̃ tollitur ipſo iure nuda volũtate creditoris: quia hoc nõ eſt iure cautum. Et ad prædicta facit l. idem in duobus. in §. fi. cũ l. ſeq. & ꝙ ibi nota. & in l. & hæredi. §. nos aũt. de pact. no. Bart. ml. non ſolum. §. liberationis verba. de lib. lega. vbi not. quòd ſi creditor facit pactũ de non petendo debitori abſenti, illud pactum non nocet creditori. ergo multo minus nocebit ſimplex repudiatio actionis: & hoc in actione perſonali. Vnde prædicta cum dictis Bart. hic bene pondera.

ſibi actionis natiuitas impeditur, vel fingitur retro nõ nata. Erat enim de his quæ pendebat ex voluntate alicuius verè vel fictè, ſecundũ ea quæ dixi. ſ. Opp. gl. de l. ſi tibi. §. quędã. ſ. de pac. Sol. prout intelligis prin. legis ſecũdũ Azo. ibi loquitur in pacto, & ſic in voluntate nõ nuda: hic in voluntate nuda loquitur, & hæc eſt vera. Sed prout intelligis ſecũdùm Io. ꝙ ratihabitio fuit facta præſente parte, & ſic cadit in ſpeciẽ pacti: tunc ſolue ꝙ ibi in actionibus deſcendẽtibus ex delicto, quæ nudo pacto tolluntur ipſo iure: hic in his quæ deſcẽdũt ex cõtractu vel quaſi. Sed præcedens eſt verior. Habes ergo † ꝙ in caſibus in quibus actio eſt in pendẽti verè vel fictè, poteſt actionis natiuitas impediri, vel fingi nõ nata ex nuda volũtate vnius: aliàs ſecus. Quæro ergo, quid †appelletur nuda volũtas? Glo. hic ſuper verbo, voluntate, videtur intelligere nudã voluntatẽ, ſ. à præſentia alterius partis. Quod ſatis eſt bene dictũ: dic tñ melius ꝙ ſicut pactũ dicit̃ nudũ, quod ſtat in nudo noĩe cõuentionis nullo alio ſuperaddito, vt dixi in l. iuris gen. §. quinimo. ſ. de pac. Ita volũtas dicit̃ nuda, quæ ſtat in ſuis principijs nudæ volũtatis, nõ adita ſibi præſentia partis quæ facit illã voluntatẽ cadere in pactũ, vel nõ addito ſibi alio nomine à iure quod faciat eũ cadere in nomine cõtractus. Exemplũ in actionibus, quę electione tollunt̃. Nã fit nuda voluntate electio, & tñ quia addit̃ ſibi hoc nomẽ electio, poteſt actionẽ ipſo iure tollere: vt C. de codicil. l. fi. & quod no. Inſti. de leg. §. ſed noſtra. Quãdoq̃ ope exceptionis tollit̃ actio electiõe: vt C. de fur. l. j. Facit quod no. in l. quod in hæredẽ. §. eligere. j. de trib. Venio ad ver. ſed ſuperius in j. gl. legit̃ ꝙ iſtud ſit dictũ. Põpo. Alij dicunt ꝙ eſt dictũ Scæuolæ limitãtis Põpo. & hoc tangitur in ſecũda gl. circa mediũ. in ver. cęteri. in gl. ſuper verbo, re- 7
cipiam. in fi. Et omnes †iſti intelligũt ꝙ per ſimplicẽ remiſsionẽ nõ videaẽ eſſe remiſſus dolus, qui cõmiſſus erat in ipſa geſtiõe. Nic. de Mat. dicit ꝙ dolus præteritus poteſt remitti ſicut culpa, vt ſ, de pac. l. iuris gẽ. §. ſi paciſcar. Et ideo ſi dñs ſciuiſſet dolum cõmiſſum, ratũ habendo tollereẽ actio. Intelligit ergo hic ꝙ dolus malus abſit: hoc eſt, ne cõmittatur dolus in hoc quod dñs ratum habeat. Et ſic intelligit de dolo cõmiſſo in ipſa ratihabitione. Certè dictũ, iſtud inquantũ reprehendit glo. nõ placet. Nam ratihabitio retrotrahitur, & mandato cõparatur: vt in l. fin. C. ad mace. & l. ſemper. j. de reg. iur. & in c. ratihabitionẽ. extra de reg. iu. lib. vj. & ipſemet dicit ꝙ per ratihabitionẽ fingitur actio retro nominata: vt in præcedenti, vbi vidiſtis. Sed ſi mandatum ab initio interceſsiſſet, non poſſet videri dolus futurus remiſſus: ergo nec per ratihabitionem. Præterea leges expreſsè volunt in odiũ doloſi quòd per generalia verba non videatur remiſſus dolus vt l. Aurelio. §. Caius. de lib. leg. & per Cy. C. de tranſactio. l. ſub prætextu. in vlt. q. In eo verò ꝙ intelligis hunc ver. in dolo com- 8
miſſo in ratihabitione, dicit verum. Cum enim †actio negotiorũ geſtorum ſit bonæfidei. l. ſi pupilli. §. fi. ſ. eo. & illud quod operatur ſi dolus adhiberetur in cõſtructione ipſius actus: quia diſtingueretur vtrum dederit cauſam cõtractui vel quaſi: aut fuit incidens: vt l. eleganter. l. de dolo. Eodẽ modo in deſtructione: vt l. 9
ab emptione de pac. & ibi plenè de hoc dixi. †Sed circa hoc eſt videndũ quomodo dolus poſſet dare cauſam ipſi geſtioni. Rñ. vt colligitur ex glo. fi. ſ. eo. l. ſi pupilli. Sed ſi dicis: quomodo dolus poteſt incidere vel cauſam dare in hac ratihabitiõe? Reſpõ. ſi cũ dominus nõ haberet animum ratum habendi, dolo induxi eum vt ratũ haberet: tunc dolus dedit cauſam. Sed ſi ipſe volebat remittere ratum habendo, tamen non ſimpliciter, niſi recepta pecunia, vel aliquo alio interueniente: ego dolo induxi vt ſine aliquo faceret: tunc dolus fuit incidens: & iudicabimus tãquam de dolo incidenti, ſecundùm nota. in d. l. eleganter. §. j. de dolo. Venio ad ver. Scæuola, vbi dicit glo. quòd Scæuola apertè dicit contra Pompo. & ideo iſte verſi. nullum dubium, habet ſed dubitationem recipit ex ſequenti. Nam gl. intelligunt quòd in totum contradicit Pompo. Nic. de Mat. dicit ꝙ nõ in totum cõtradicit: imò dictum eius diſtinguit & limitat. quod apparet ex ſequenti ver. Venio igitur ad ver. ſed eo dicto gloſ. intelligũt ꝙ iſta ſunt verba Pompo. & hic ponatur ratio ſui dicti. Nic. præ- 10
dictus intelligit ꝙ hæc ſunt verba Scæuolæ: & debẽt iungi præcedenti ver. hoc modo, vt dixi in caſus poſitiõe. Ex hoc ver†habes notare ꝙ nõ poſſum reprobare ſemel approbatũ. Circa hoc glo. opp. & ſoluit, vt habes in ea. Dic vt per Dy. in c. quod ſemel placuit, &c. extra, de regu. iur. lib. vj. plenius per Cy. in l. ſicut. C.

de act. & obli. tetigi vobis j. commo. in l. in commodato. §. ſicut. †Sed quæro quid ecõuerſo, vtrum poſſum approbare ſemel reprobatum? videtur ꝙ ſic. ſ. eo. l. ſi pupilli. §. item quæritur. in glo. quæ incipit, imò mãdati. Ad idem extra, de procu. c. licet is. lib. vj. & videtur expreſſum in l. quo enim. §. j. j. rem rat. ha. Pro hoc omnes ll. quæ dicũt ꝙ poſtquã quis elegit vnam rem, & ſic videtur aliam reprobare, poteſt variare, & aliã eligere: vt l. eũ qui certarum. in fi. j. de verb. obli. & l. ſi ita ſtipulatus fuero Stichum, aut Pamphilum. eo. tit. 11

a In cõtrarium videtur caſus in l. diſpenſatorem. in fi. j. de ſol. Gl. ibi videtur dicere ꝙ poſt reprobationẽ nõ poteſt ratum habere, ſcilicet ad actionem conſequendã, ſed ad exceptionem ſic, vt in contrarijs. Specu. in tit. de defen. §. j. ver. ſed pone dicit ꝙ poſt reprobationem non poſſum approbare ad mei commodum, ſed ad mei præiudicium ſic: per iſta dicta non ſoluuntur argumẽta cõtraria. Nam etiam quo ad actionem poſſum eligere rem, quã ſemel repudiauí aliam eligendo. Item quo ad mei commodum poſſum ratum habere. vt l. quo enim. §. j. j. rem ratam hab. Dicendum eſt ergo, quandoq̃ reprobatio mea trahit ſecum executionem: tunc poſtea non poſſum reprobare nec variare. Text. eſt in l. apud Auſidium. in fin. de opt. leg. & not. in l. huiuſmodi. §. Stichum. j. de leg. j. & ita loquitur l. diſpenſatorem. in fi. j. de ſol. Stãtim enim poſt reprobationem, ſecuta eſt executio iuris: vt ibi dicitur. Et hoc verum quòd non poteſt haberi ratum quantum ad actionem ſed quantum ad executionem ſic: vt d. l. quo enim. §. Iul. j. rem rat. hab. & no. in d. l. diſpenſatorem. Si verò reprobatio non trahit ſecum executionem: tunc poteſt variare re integra. Ita debet intelligi quod no. in d. §. item quæritur. & c. licet is. extra de procu. lib. vj. Et per hoc quod Spec. dicit in d. tit. de defen- 12
ſore. §. j. non puto eum verum dicere. †Quæro vtrum ſicut ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur: ita reprobatio retrotrahetur, & prohibitioni comparetur? Rñ. in his quæ pendẽt ex voluntate noſtra liberè, vt in negotio, quod eſt noſtrum ratihabitione, puto retrotrahi reprobationẽ, eadem ratione, qua dicimus de ratihabitione. Pro hoc d. l. diſpenſatorem. j. eo. In negotio quod eſt noſtrum altero de tribus modis, reprobatio nõ poteſt retrotrahi ad incommodum gerentis, ſicut nec ratihabitio: vt dixi ſ. ead. l. §. videndum. Non enim poteſt tollere actionem contrariam, vt j. ea. l. in fi. Ad hoc enim tendit reprobatio, & prohibitio, ſcilicet ad gerentis incommodum: vt ſ. eo. l. proxi. & C. eod. l. vlti. Quantum verò ad præiudicium reprobantis talis reprobatio non tendit in iſtis tribus generibus negotiorum: ideo de hoc non eſt quærendum. Venio ad ver. & quemadmodum. Iſte ver. ſecundùm omnes continet dictũ Scæuolæ contra Pompoñ. Quidam dicunt in totum contra Pompo. vt gloſ. Quidam diſtinguendo dictum Pompo. vt Nico. vt dixi ſ. in poſitione eius. Et ex iſto verſi. habemus duo genera ratihabitionis. Primò eſt ratihabitio neceſſaria. Secundò ratihabitio voluntaria. Pro cuius declaratione intro gloſſ. Et quæro, vtrum ſuper hoc debent eſſe duo iudicia: vnum, quo quis cogatur habere ratum: a- 13
liud, quo agatur actione negotiorum geſtorum. †Et vtrum cogatur quis præcisè habere ratum: an liberetur ſoluendo intereſſe. Azo videtur dicere quòd debent eſſe duo iudicia: & quòd in tribus generibus negotiorum cogetur habere ratum præcisè, in eo, quod eſt noſtrum ratihabitione, liberetur ſoluendo intereſſe. Nota diligenter illud quod dicit, quòd ad hoc agatur ad ratum habeat. & ſic ſunt duo iudicia, prout loquitur in ratihabi- 14
tione neceſſaria. †Inquantum dicit ꝙ cogitur habere ratum per officium iudicis, antequam cogatur per actionẽ negotiorum geſtorum, dico quòd non eſt neceſſe ꝙ lex ipſa habeat hoc pro rato, vt in tex. ibi: neceſſe eſt apud iudicem pro rato haberi: imperſonaliter loquitur: quaſi dicat ipſe iudex, & quis alius non dicit ꝙ ſit neceſſe ꝙ per partem ratum habeatur. Et hoc tenet Guliel. quod placet. ſ. ꝙ non ſit neceſſe à iudice hoc impetrare, cùm fiat per legem, vt l. ſub conditione. §. fin. de condi. inſtit. & l. j. in fi. j. ad municip. Sed ſi pars hoc vult petere, quòd per iudicem declaretur: puto ꝙ poſsit, ſicut poteſt petere declarari ſententiam nullam, vt l. j. ſ. de fer. & dixi in l. ſi expreſsim. de appel. Et in hoc not. multum gl. iſtam. Sed prout hæc glo. loquitur in alio genere negotiorũ, ſcilicet quod eſt noſtrum ratihabitione: nõ video qualiter procedat. Aut enim loquitur in caſu, in quo quis com-

¶In l. diſpenſatorem. Vide ſ. qđ not. Bart. in rub. C. de cõtrahẽ. empt. in xx. q. & vide quæ dixi in d. l. di ſpenſatorem.

a ¶Cogatur habere ratum. Q̃ quis cogat̃ ratũ habere qđ vtiliter gestum est,adde Bar.in l.q̃uis.cũ seq. ff.sol.mat.& ibi ponit alium casum. & adde quod not. Bal. in l. si absentis. in ij. col.C.si cer. petat.& Bal.in l.j.in xx.opp. C. qui admit. & qa Bald. est corruptus, vide ibi Cyn. in v. op posi.

pellitur habere ratum:& tunc compellitur
15 precisè:quia †vbicunq; quis tenetur ad factum ex legis dispositione,cõpellitur præcisè:vt l.stipulatio.§.j.j.de ope.no. nuncia. & quod vi aut clam.per totum. & j. de rei vend.l.qui restituere. In casibus verò, in quibus non cõpellitur,non põt agi contra eũ,vt ratum habeat:sed fortè potest agi cõtra aliũ qui hoc promisisset.s.dominum ratum habiturũ:vt probatur in l. si indebitũ. j.rem ratam ha.Et prędictum modũ agẽdi, scilicet vt quis sit certus vtrũ habeat ratũ
16 dominus vel non,habetis in l.Iuli.§.si quis colludente.j. de act. empt.†Secundò pro declaratione legis & gl.quero in quo genere negotiorũ loquatur ista regula,scilicet quòd vtiliter gestum
a cogatur habere ratum.[a] Io.q; in omni genere negotiorum,etiam quando est nostrum ratihabitione:vt s. eod.l.si pupilli.§. si Titij seruum.Sed contra hoc opp.j.de solu.l.dispensatorem.Sol.dicit Io.ibi non valebat gestor cogere ad ratum habendũ. Item opp. q; secundũ hoc si gestor vendidit rem meam pretio cariori, cogor habere ratum;& sic perdam inuitus dominium rei meæ,cõtra.l.id quod nostrum.de reg.iur.Sol.dicit Ioan.cogor habere ratum ad hoc vt gestori tenear ad sumptus,non quantum ad amissionem dominij:adeo quòd si gestor conueniretur de euictione, non haberet regressum contra dominum. Item dicit gloss. ista opin. Ioan.non placet:quia si in l.dispensatorem.esset in arbitrio gestoris,cogere dominum ad ratum habendum,vel non,pẽ deret actio ex voluntate eius,cui quæri debet.Præterea,qui vẽdit rem meã,licet cariori pretio,si ego nolo,nõ facit vtiliter;imò facit deteriorem conditionem meam:vt l.si.j.de vsu & ha.meritò non possum cogi ratum habere. Item cõtra Io.facit l.si pupilli.§.itẽ quæritur.s.eo.Sed ad illud posset responderi pro eo:quia ibi loquitur quando negotium non est meum,nec res,super qua geritur:sed in q.proposita licet negotium non esset meum: erat tamen res mea quæ vendebatur.Sed propter prędictas rationes non placet dictum Ioan.Examinemus gloss.ergo latius. Et pro istorum declaratione latius videamus de ratihabitione voluntaria,&
17 necessaria.Et primò † de necessaria quæ fit quando vtiliter gestum est negotium alicuius,vt hic in text.quod est verum in negotio;quod est nostrum altero de tribus modis:vt dixi.s.e. In negotio verò quod est nostrum ratihabitione,dic aut quis facit id,quod dominus consuetus erat facere vtiliter; & tenetur ratum habere:ar.l.fina.j. quod cum eo.& l.vel vniuersorum. de pig.act.Si verò non erat consuetus facere:& tunc si factum non fuisset,res erat peritura:& cogitur ratum habere:vt l.si pupilli.§. si Titij,eod.secundùm intellectum gloss.Aut non erat res peritura,& non cogitur ratum habere:vt l.dispensatorem in fin.j.de sol.& quod no.in hac l.circa fin.tertiæ glos.non ob.opi. Ioan.posita in hac gloss.Et hoc semper intelligo quando negotium fuit gestum nomine domini:aliàs licet ad eum pertineat altero detribus modis,non habetur pro rato, vel ratihabitio retrotrahatur & mandato comparetur: sed tenetur solum inquantum factus est locupletior:vt suprà.eod.l.si pupilli.§.sed si ego. ver.eodem loco,& effectus istius ratihabitionis necessarius est, vt quis videatur approbare factum,non qualitatem facti.Vnde si malè esset factũ,posset agi.Hoc expresè dicit iste versi.si bene intueatur,vt suprà.posui casum.Item per hanc ratihabitionem non videtur remissus dolus vel relíqua,vt suprà in versi. sed superius.
18 & s.proxi.ver.cæterum.†Venio ad ratihabitionem voluntariã, vt in negotio, quod est nostrum ratihabitione, vel in negotijs quæ pertinent ad nos altero de tribus modis, cum quis habuit sponte ratum.& accipio istum secundum casum, in quo loquitur lex ista,aut ratihabitio fuit facta dolosè.& quid iuris sit,dixi. s.in versi.sed superius.Aut est facta ex certa sciẽtia:aut per errorem.Primo casu aut fuit facta simpliciter.Et tunc videtur approbare factum,non qualitatem facti,nec remittere dolum, vel relí qua:sicut in ratihabitiõe necessaria cui æquiparatur,vt hic. Aut fuit facta approbatio de facto,& qualitate facti:& tunc tollitur actio contra gestorem in omnibus quæ omissa essent culpabiliter.Non enim potest venire contra ipsum quod approbatum est:vt hic in princ.secundùm Pompo.& in ver.sed eo dicto. hoc voluit dicere secunda glos.in fin.quæ distinguit,aut habuit ra-
19 tum per verbum,aut per aduerbium.Per verbum † enim significatur factum. per aduerbium significatur qualitas facti: quia eius natura est qualificare verbum.Et similem distinctionem facit gloss.no.C.si ma.fa.ra.ven.ha.l.ij.quam dinctionem nota ad multa.Non enim sequitur.si habeo ratum factum:ergo qualitatem facti.faciunt ad ea quæ dixi in l.ab arbitro. suprà qui satisd. cog.Non enim videtur remissus dolus & culpa,vel reliqua per generalem remissionsm,nisi exprimatur,vt s.dictum est. Nec ratihabitio potest tollere contrariam competentem gestori, vt hic in fin.Si vero facta est per errorẽ:tunc nõ præiudicat. Non enim videtur remittere id quod ignorat:vt l.mater.de inoffici. testa.& ita sentit gloss.ij.circa fi.Circa hunc tamen errorem distinguã plenius statim:& semper intelligas si est gestum nostro nomine:aliàs non præiudicat,nisi quatenus quis factus est locuple-
20 tior:vt dictum est. † Vlterius est videndum in negotio quod est nostrum ratihabitione:& hic articulus distinguendus est in tres casus:quia aut gerẽs gessit nomine nostro,aut nomine suo, aut nomine alterius.Primo casu aut negotium nullo modo potest ad nos pertinere.& ratihabitio nihil operatur: vt l.si pupilli.§.quid ergo.s.eod.Aut ad nos potest pertinere:& tunc ratihabitio retrotrahitur,& negotium nostrum facit:vt d.l.si pupilli.§. item quæritur.s.eod.Aut est gestum nomine gerentis:& tunc aut quæris vtrum ratihabitio trahat negotium ad nos,& non potest facere:quia non est gestum nostro nomine:vt d.l.si pupilli. §.sed si ego.s.eod.Aut quæris vtrum voluntas nostra trahatur ad negotium,ita q; iuri nostro præiudicetur:& hoc potest fieri: vt l.si fundum.§.j.j.de pign.& C.de rei vend.l.mater.& j.de pigno.actio.l.aliena.in princ. Aut quæris vtrum ratihabitione nostra possit esse nostrum negotium,ex quo oritur nobis actio negotiorum gestorum. Et dico quòd sic:vt l.mater.C.de rei vendi.& l.si eum seruũ.j.si cer.pe.& ibi dixi plenè.& j.eo.l.si.Quod autem dixi,non posse haberi ratum,vt negotium traheretur ad nos:intellige,nisi in subsidium:vt d.l.mater.C.de rei ven.& j.eo. l.fin.Tertio casu quando est gestum nomine alterius: & tunc si ad illum potest quoquo modo pertinere ipsa nostra ratihabitio nihil operatur:vt l.si pupilli.§.sed si ego.s.codẽ. Si verò ad aliũ nullo modo potest pertinere:tunc gloss.s.cod.l.si pupilli.§.si Titij seruum.videtur dicere q; possit haberi ratum:sed ibi loquitur in negotio quod est nostrum re ipsa.Vel si intelligas,ratihabitione : ibi erat ideo : quia res erat aliàs peritura:& prædicta de ra-
21 tihabitione ex certa scientia. † Quid si fuerit ratum habitum per errorem?Dic aut fuit erratum in substantia facti : quia erat venditio,& putabat esse locationem,vel similia:& non nocet:vt l.fina.C.plus valere quod agitur.de re.alie.l.ij.Aut fuit erratum in qualitate facti:& tunc potest esse talis qualitas, quæ inducit mutationem in substantia : vt si credebam esse venditum meo nomine,& vendideras tuo nomine: & vna venditio differt ab alia re aliter:tunc etiam non præiudicat: vt not in d.l.mater. C. de rei ven.& s.eo.l.si pupilli.§.sed si ego. In gloss.super ver. agitur. Quandoq; erratur in simplici qualitate:& tunc non præiudicat in eo quod erratur secundùm ea quæ dixi suprà in ignorante qualitatem facti:vt hic no.circa finem secundæ glo.Quãdoq; erratur in iure:quia putat quis ratihabitionẽ non præiudicare sibi cùm præiudicet:& tunc subuenitur sibi ope replicationis:vt not.in d.l.si pupilli.§.sed si ego.in fin.gloss.s.proxi.alle.
22 †Quæro postquam aliquis scit negotium gestum,& tacet,vtrũ taciturnitas habeatur pro ratihabitione seu contradictione.Docto.tangunt in l.si absentis.C.si cert.peta.Dixi plenius in l.quocto. enim.§.j.j.rem ra.ha. Quæro,intra quantum tempus debeat ha-
23 bere ratum.Dixi in l.bonorum.j.rem ra.ha. †Quæro,vtrum id quod factum est per aliquem tanquam per nuncium possit ratum haberi.Docto.tenent q; non.C.si quis alte.vel sibi.l.multũ. Quæro vtrum illud quod factum est per procuratorem reuocatum,possit haberi ratum. Videtur q; non, quasi semel sit reprobatum:vt l.dispensatorem.in fin.j.de solu . Contrarium puto.ibi enim fuit reprobatum factum:quę reprobatio habuit statim executionem,vt dictum est suprà.hic verò reuocatum fuit mandatum.Et sicut nihil prohibet mandatum nouum instituí:ita nihil prohibet factum post reuocationem ratum haberi.Vltimò,quia hic dicitur q; vtiliter gestum debet pro rato haberi : quæro qualiter intelligatur vtiliter?Respon . determinantur in sequenti.§. is autem.& ibi hoc videbitis.

Negotium

☞Negotium vtiliter gestum qualiter intelligatur.

Practica articulandi utilitatem gesti.

Quis potest derelinquere domum nec cogitur eam reficere.

Sed an vltro.

Is autem. Sufficit negotium vtiliter esse gestum respectu domini:licet effectum vtilem
1 nõ habuerit.h.d. †Not.quòd negotium dicitur vtiliter gestum respectu domini ad quem spectant negotia : non respectu gerentis vel rei gestæ : vt l.si pupilli.§.sed & si quis negotia.s.eod. Et ex hoc apparet q; quando formatur articulus ad probandũ,
2 debet concludi q; vtile erat[a] dño sic geri. Puto tamen †q; si articulus concluderet q; sic geri cõmuniter esset vtile, sufficeret nisi
3 dñs ex aduerso probaret sibi vtile nõ fuisse,vt hic innuit tex.ibi, quasi impar sumptui vel sibi non est necessaria, &c. †Secundò nota q; licet derelinquere domum:nec quis cogetur eam reficere,si derelinquere vult. Opp.j.l.prox.Sol.fallit in casibus ibi positis.Quærit glo.de vna quæstione.dic vt in ea.

3 ☞An ille qui dimisit equum in pascuis,teneatur domino.

Si negotia. Gestor tenetur de dolo & culpa. Itẽ de casu si negotia insolita inchoauit:
& damnum in vno cõpensatur cũ lucro in alio.h.d.Facit ad quęstionẽ quam format Gul.de cu.in l.necnon. §.si quis sæpius.j.quib.cau.ma. Quid si stetit sex mẽsibus vnius anni,& sex mensibus alterius? Dic vt ibi per eũ. Opp. q; nõ te-
b netur nisi de dolo & culpa : vt s.eo.l.iij.§.interdũ.Solu.ibi erant negotia deserta:& ideo dic vt ibi dicit gl. Opp. q; aliàs teneatur de casu fortuito:vt s.eo.l.si pupilli.Sol.vt in gl.quam vide & signa. Venio ad finem. Opp.ista negotia pertinent ad dominum ratihabitione: ergo potest approbare illud negotium quod vult approbare,& aliud reprobare quia voluntas imponit finem: vt l.tutori.C. eo.fol. q; imò totum debet approbare vel reprobare: vt l.Casius.j.de vsur.& l.cum quæritur.de admi.tut.& s.de procur.l.in causæ.Non obstat l.tutori.C.eo.quia ibi loquitur de voluntate gestoris,quam habuit ab initio : nõ de volũtate domini.
c Oppo.q; ista lex contradicat sibi. Nam primò dicit quòd ad dominum spectat cõmodum:ad gestorem damnũ : Postea dicit q; compensatur lucrum cum damno:& sic ad dominum spectabit damnũ.Sol.dicunt quidam q; principium loquitur quando damnum & lucrum contingit in vna re : finis, quando in diuersis. Ista nõ est vera:quia propriè in vna re non potest esse damnum & lucrũ:sed dicitur lucrum deducto damno : vt l. Mutius.j. pro socio.Nec in vna re dicitur propriè cõpensatio,sed magis computatio seu calculatio.Ideo alij dicunt,& melius, q; primum dictum loquitur quando in ipsa administratione contigit lucrum tantùm facta cõpensatione,vel damnũ tantũ:finis loquitur quãdo in eadem administratione contingit lucrum & damnũ in diuersis rebus.& ista est vera.Oppo.j.pro soc.l.de illo.& l.& ideo. Solu.Aliud in contractibus:aliud in quasi contractibus : vt hic. Sed ista non placet. quia idem est iudicium de contractibus, & quasi:vt l.si ex duobus.s.eo. Dic ergo q; ibi lucrum non cõpensatur cũ damno emergẽte ex culpa gestorum : sed cõpensaretur cum dãno ex casu emergente:& ita hic loquitur:& ista vera. Vl
1 timò gl.†super verbo,sit solutus.in fi. inducit hanc legẽ in argu. ad q.de equo dimisso in pascuis. Istã quæstionem format Cyn. de episcaudi.l.nemo. in vlti.q. Quidam dicunt q; licet dominus cõsueuerat dimittere.qui potest esse negligens in rebus suis, tamen alius nõ potest hoc facere:arg.j.sol.mat.l.si cõstante.§.si maritus.Tu dicas hic aduertendũ esse vtrum istud dimittere, cadat in culpam vel nõ. Si enim in culpam non caderet,quia diligens paterfamilias hoc fecisset,nõ tenetur:aliàs secus. Vltimò quæro in cõputatione lucri & dãni , vtrũ debeat inspici finis temporis totius administrationis:an verò de anno in annũ.Et videtur,totius administratiõis:quia pro toto tẽpore est vna administratio: vt l.Pomp.j. eo. In cõtrariũ q; de anno in annũ,videt casus hic.

Vccessori. Qui succedit ex lege Cornelia, vel per occupationẽ peculij, habet hãc actionem , in qua veniunt omnia quæ considerantur in gestione bonorum viuentis.h.d.

Debitor. Gestor nõ tenetur de casu,nisi præcedat culpa.Est autẽ culpa retinere pecuniã debitam creditoribus,si eam habet solutioni paratam.h.d.

Si filius. Hęc actio datur de peculio, & de in rem verso.h.d.

1 ☞Pupillus nõ tenetur actione negotiorum gestorum,nisi quatenus est factus locupletior.
Filiusfa. effectus sui iuris , pro negotio antè gesto non tenetur,nisi quatenus sit locupletior.
2 Initium gestionis,& sic contractus,inspicitur.
Tota gestio dicitur unus quasi contractus.
Vna gestio uel plures distinguitur secundùm diuersitatem animi gerentis.
3 Mutata conditione personæ in negotio gesto,quando & quomodo uarietur. condemnatio.
4 Gestio facta per plura tempora est unus quasi contractus:nisi uarietas animi probetur.
Qui tenet unam possessionem uel terram contra ciuitatem per plures annos unum est delictum.
Quando quis in eodem loco ludendo ad hazardum pluries uicit , & perdidit : dicitur tunc unus ludus,nisi perdita pecunia nouam extraxit:quia tunc plures dicitur ludi.
5 Vnus contractus uel quasi,unam producit actionem : plures contractus,plures actiones.
6 Sententia debet esse conformis libello.
7 Initium in delictis an inspiciatur.remissiuè.

a ¶Vtile erat. Vide ad probãdũ vtiliter gestum esse.fallit tñ in minore.l.ij.& ibi Bart. C. eodem.
b ¶Non tenetur. Vide l.si duorum.& quod ibi Bar.j.de act.emp.
c ¶Contradicat sibi. Vide glo.& Bal.in l. etiam.C.manda.

Pomponius. Not.l.est, & breuiter hoc intendit. Vbi ex parte domini mutatur conditio, quantum ad actionem dandam contra eum,initium inspicimus,nisi sub diuersis annis negotia gesta fuerũt.h.d. Vel aliter: Vbi est vnus quasi cõtractus, inspicimur inium:vbi sunt plures,cuiuscq; per se initiũ inspicimus. h.d. Primò ponit dictum Pomponij. Secundò approbationem Pauli.Tertiò exceptionẽ.Quartò probationem tam dicti quàm exceptiõis.Secũda ibi:hoc & ego.Tertia ibi:nisi ab initio. Quarta in l.sed & cum aliquis.Lex ista legitur per gl.pluribus modis. Prima lect.est verior,& illam examinabo : postea tangam alias.
1 Et gl.ponit casum in terminis.Ad euidentiam præmitto†q; pupillus non tenetur hac actione, nisi inquantum factus est locupletior.Item q; seruus factus liber,non tenetur ex antè gesto.Itẽ q; filiusfa.factus sui iuris nõ tenetur ex ante gesto:nisi inquantũ
2 est locupletior,per tit.quod cũ eo.†No.initium gestionis inspiciendum.Secundò nota q; tota gestio dicitur vnus quasi cõtractus. Tertiò not.q; vna gestio,vel plures,distinguũtur secundũ diuersitatẽ animi gerentis. Procedo in ordine gl. Opp.j.depositi.l.j.§.si apud.Gl.dicit,ibi cõuenitur tanquã detentor rei,nõ actione depositi.Vel dic verius : ibi speciale in actiõe depositi.Secus in cæteris alijs:vt ibi dicit tex. Ista est vera. Vel dic quantum ad l.istam:hic mutatur cõditio domini negotiorum:ibi cõditio seruí depositarij, qui quodam modo potest dici gestor circa rẽ depositam.Oppo.secundò j.de administra.tut.l.tutorem qui tutelam.Soluit glo.quòd ibi mutatur conditio gerentis:hic mutatur conditio domini,cuius negotia geruntur. Ista est bona ad principium.istius l.sed est cõtra versic.inde descendit.in ea.l. Sed statim soluam. Opp.j.de tute. & ra.dist.l.si filius.Sol.eodem modo, ibi mutatur conditio gestoris : hic conditio domini , cuius negotia geruntur. De mutatione conditionis gestoris videbitis statim in l.eum actum.& l.sequen.j.eo. Contra prædictam solutionem videtur d.l.tutorem.versi,inde descendit.j.de admi.tut.multum vrget ille ver.Tamen dicas q; ibi loquitur in gestore de necessitate:hic in gestore spontaneo.Pro cuius declaratione aduertevt intelligas rationẽ huius legis, qñ ego accedo sponte ad gerendũ negotia tua,q; habeo animũ gerendi omnia , tunc ego habeo voluntatem , vt tu mihi obligeris secundũ eam cõditionem in qua tu es. Licet igitur postea contingat mutatio in persona tua : hoc nõ debet mihi prodesse.Sic enim videor voluisse ab initio.Ita loquitur ista lex. Sed quãdo contingit mutatio in persona mei gestoris,qui gerebam negotia tui absentis:hoc nõ debet nocere tibi absenti : quia ab initio nihil de hoc putasti seu cogitasti. Et ideo secundũ varietatẽ temporum variatur actio cõtra gestorẽ : vt j. eo.l.eũ actum.Et hoc in gestore volũtario.Sed in gestore necessario cessat dicta ratio:quia ab initio nõ habuit animũ & voluntatem vt sic obligaretur, imò lex eum in initio obligabat. Ideo varietas temporũ inspicitur ex vtraq; parte,vt d.l.tutorem. Contra istud opp.j.pro socio.& l.si id.§.si filius. Dicit glo.ibi erant duo socij:& sic ibi vterq; dominus & gestor. Vel aliud in cõtractu,vt ibi : aliud in quasi contractu , vt hic. Ista diuersitas inter contractũ quasi reprobatur in gl.in l.si negotia.s.eod. Pro quo j. eo.l.eum actum.Glo.in contrario soluit aliis modis.Tu dic,ibi administratio fiebat ex voluntate vtriusq; : vt ibi patet. hic alte-

a ☞Exemplaria ſcripta habent:& neceſſariò quidē poſt verbū naſcitur. Nec ſæpius naſceſ. Aduerte 3 etiā ad text.in l. non quaſi.§.illud.qa corruptē adducit.eſt em §.fi.eiuſdē l. quē Bar. voluit allegare. Ale. Loſæus.

2 ☞Circa regulā traditā in iſta l. q̄ cōnexorū idē eſt iudicū, adde primò quid ſit connexū:& an obligati ad duo dicātur oblig.ad oſa cōnexa vide Are. cōſ. xxix. in x.colū. & duabus ſeq. Itē quę dicantur connexa, vide Fel.in c. ſignificauerunt. in iij.co.extra de excep. & in c.cū inter. in iij. co.de re iud. vbi & alia not.ponit. Et de multiplici cōnexitate, vide Are.in l. Gallus.§.& qd ſi tm̄. in iiij.colū.ff. de lib. & poſthu. Item adde q̄ connexorum natura eſt, q̄ vno remoto aliud remotū intelligatur,& vnum non ſtet ſine alio. Aretin. conſ.cxiij.in vl. col. Itē vide de hac materia Fel.in c. paſtoralis.§.qm̄.verſ. perpetuatio. extra de reſcriptis.& in c.tranſlato.in iiij. col. extra de conſt.vbi.Decius in iij.col. Itē ad cōfirmationē & limita. huius regulæ vide mod.in l. ſed ſi plures.§.fi.vbi multa ponunt. ff. de vulg. & pup.Itē q̄ diſpēſatio, tranſa.& ſimiles trahāt ad cōnexa, vide per Ia.aliqua in l.j.in ij.no.C. de trāſac. Itē ad regulā cōnexorū q̄ idē ſit iudiciū, vide latè Ias.in d.l. ſed ſi plures.in §. filio. in iij.no.vide latè Dec. in c.q̄to.in ij.colū.de iudi. Ant.Alex.

☞POMATES.

b ¶No.q̄ ſeruus. Vide Fel.in c.translato. de conſti.

c ¶Itē quęro. Tene mēti q̄ qñ tēpus eſt cā intētionis actoris, debet probari:& hic facit ſi in reſcripto debet inſpici tēpus præſentationis,& nō datæ: vt p doc.in c.cap. de reſti.& c.relatum. de præben. & c. eū cui. &c.mādato. de præben.in vj.& c. ei cui. de reſcript. in vj. tñ debet probari q̄ priꝰ p̄ſentauit reſcriptū. vide do.Io.in c. relatū. de p̄ben. & vide qđ elegāter no. Bal. in l.matre.C. de pb. And.Barb.

rius tantùm.Ratio:quia qñ ex vtriuſq; voluntate fit,ceſſant rationes prædictæ, & videntur inuicē conſentire ſecundùm qualitatē imminentē in tēpore.Et ideo† pro declaratione huius materiæ, dic duo verba. Aut cōditio mutatur ex parte geſtoris: & dic vt j.eo.l.eum actū. Aut ex parte domini:& tunc aut fuit vnus quaſi contractus, quia fuit vnus animus:aut plures. Si vnus: Aut loquimur in geſtore neceſſario: & inſpicitur conditio domini ſecundùm tēporum varietatem:vt dicta l. tutorē. verſicu. inde.de admi.tuto. Aut in geſtore voluntario:& tunc aut perſeuerētia in geſtione fit de voluntate vtriuſq; partis:& idē, vt l. ſi id.§.ſi filius.j.pro ſoc.Aut ex voluntate vnius:& tunc aut loquimur de actione danda geſtori contra dominum:& inſpicimus initiū, vt hic.Aut de actione danda dño cōtra geſtorē:& variatur ſecundùm varietatē temporū,ar.l.Titia.§.vſuras.j.de leg.ij. Secūdo caſu qñ ſunt plures quaſi cōtractus, inſpicimus initiū cuiuslibet:vt hic in fi.Facit.l.ſenatus.in fi.j.de do.cau.mor. In quolibet tñ quaſi contractu ſi contingeret mutatio perſonarū,eſſet adhibenda diſtinctio quā ſ. proximè feci.Habes expeditā iſtam primā lect.Vt intrē alias lect.quæ ponuntur in glo.opp.q̄ ſecundū hoc occurrit iniquitas in perſona ſeruí,vt in gloſ. Dicebat Hug. de porta Rauenna.imputet ſibi qui geſsit:ſed hoc eſt falſum:quia fortè ignorauit. Dicit gl.ideo vt ceſſet iniquitas Ioan.legit alio modo.ſ.q̄ tam ab initio quam fine inſpiciatur initiū cuiuslibet tēporis. etiam emergentis,vt in vna geſtione. Et ſi dicis, qūo iuriſcōſultus excipit à dicto, Pompo. Rñ.quia in dicto Pomponij eſt vna actio tantū:tñ in condēnatione fit vna variatio ſecundùm tēpora.ſed qñ contingit variatio in animo geſtoris,ſunt plures actiones: & ideo ſolū in pluralitate actionū contingit variatio,& ſunt plura notanda in effectu tenendo lec.Io. Quæro qūo geſta ſint negotia ſeruí,ſi factus eſt liber,contra quē datur actio, Rñd. dicūt quidā cōtra ſeruū 1
datur in totū pro omni tpe: licet primò da- b
retur in dñm:quia iſta actio eſt ambulato- 2
ria ſicut aliæ multæ. Alij dicūt q̄ pro primo tēpore dabit in dñm:pro ſecūdo in ſeruum factū liberū. Verùm quia iſta lec.nō tangit, niſi tm̄ qñ ſunt geſta negotia ſeruí, 3
& tex.facit mentionē etiā de pupillo & filiofami.Ideo tertij tenent iſtā eandē lect.tñ magis generaliter:vt in fi.gloſſ.ibi:tertij dicunt,&c.Tu teneas lect.primam,quæ fuit Azo.Ad iniquitatē contingentē in perſona ſeruí,de qua opponitur,rñdetur q̄ dñs tenet pro vtroq; tēpore.Et imputet ſibi dominus cur peculiū nō retinuit; vt in gl. Et ſi dicis, Potuit eſſe q̄ geſtio durauit poſt annū. Rñd.adhuc dabit actio de peculio. Poſſes etiā dicere q̄ ſi ſeruus eſſet manumiſſus directò in teſtamēto,& peculiū ſibi legatū, q̄ ipſe ſeruus teneret pro omni tem- 4
pore:vt l.ij.§.p cōtrariū.de do.prelega.†Et ſic habes ex hac lege notare, q̄ licet geſsiſſem negotia tua p plura tēpora;vnus quaſi contractus eſt:niſi probaret varietas animi:vt ſ.dixi. Iſtud facit ad multa.Si em̄ tenui vnā poſſeſſionē tuā vel vnā terrā contra vnā ciuitatē per plures annos:vnū delictū eſt,nō plura. Itē ſi tu luſiſti ad hazardū,& in eodem ludo pluries viciſti:& perdidiſti: totus ille dicit vnus ludus:qa eodē animo acceſsiſti. Sed ſi poſt perditā pecuniā extractā,nouā pecuniā extraxiſti & de nouo luſiſti:tunc eſſent plures ludi:vt hic. Et ſic facit ad multa alia de quibus dixi in l.ſi quis inficiādo.§.infans.j.de furtis. † Secundò nota q̄ vnus contractus vel quaſi,vnā producit actionē, plures cōtractus plures actiones:vt hic. Quod declaratē expreſsē in ſecunda lect.Ioan.& ſic ex cōtractu emptionis vna ſola eſt actio ex empto,quæ cōpetit vt res tradatur & de euictiōe promittat: & de intereſſe,ſi res eſt euicta & ſimilia.Sed cōtra prædicta opponi.actio ſemel nata iterū non naſcitur:vt l.ſi duo.j.de arb.& l. ſi ita quis ſtipulat.& l.ſi ſic.j.de verb.obl. Sol. fateor q̄ ab initio
a naſcitur ſed creſcit ad multiplicationē actuū,qui fiūt in ipſa ge-
☞ſtione.Et hoc eſt quod dicit tex.ſed reſoluit in l.non quaſi.§.illud.j.rem pupilli ſal. fore. Quęro pro declaratione huius legis, quid eſt hoc dictū quod dicit in fi. pro qualitate p̄onarū actio
6 formaē & condēnatio moderaē.Dicūt† quidā q̄ condēnatio debet proferri ſecundū libellū. Pro quo l.vt fundus. cōmuni diuī. & C.de fideicōmiſ.liber.l.fi.Gloſſa prima magna circa prin. exponit aliter videlicet vt id quod dicit, pro qualitate perſonarū actio formaē:referaē ad ſeruū:quaſi dicat, cōtra dñm debet agere,non contra ſeruū.Et illud q̄ condēnatio moderatur,refertur ad adultū & filiumfami.factū ſui iuris:vt primus nō condēneē, niſi quatenus eſt locupletior ſecundus non condēnetur,niſi in
7 quantū facere poteſt.† Sed quęro, quid in delictis:vtrū inſpiciatur initium? Certè in perſona ſeruí,dic vt in glo. In liberis hominibus,dic vt habuiſti in l.fina.ſ.ſi ex noxa.cauſa agatur. & dixi in l.j.j.de pœnis.

1 ☞*Seruus factus liber,pro negotio ante geſto quando teneatur:& nu.3.*
2 *Connexitas operatur quòd in iudicio ueniat,q̄ aliàs non ueniret.*
4 *Negotia ſeparata quæ dicantur & quæ connexa.*
5 *De diuerſitate animi in geſtione qualiter conſtabit.*
6 *Si probetur, aliquem geſsiſſe negotia in ſeruitute & in libertate & non apparet diſtinctè quo tempore,ſequitur abſolutio.*

¶Vm actum. Vbi mutatur conditio geſtoris de ſeruo in liberū,in negotijs ſeparatis premiū non præſtatur:in negotijs connexis ſi agitur,vt ex cauſa veniunt ſeparanda:ſi ex occaſione agatur,veniunt præſtanda.h.d.cum l.ſeq.& ſeq.vſque ad §.ſi libero.& primò ponitur dictum.Secundò exceptio.Tertiò exemplum dicti.Quartò declaratio quędam circa prædicta. Quintò quædā alia declaratio circa exceptionē propoſitam. Secūda ibi: planè.Tertia ibi:denicq; quarta ibi:proculus. Quinta ibi l.at qui natura.§.Scæuola.& cōtinuatio ad ſuperiora patet:quia ſ.locutus fuit Iuriſconſul.qñ contingit mutatio in perſona dñi: hic qñ fit mutatio in perſona geſtoris.† Nota quod ſeruus factus liber, b non tenetur ex antè geſto.Secundò nota† q̄ ratione connexi- 2
tis venit in iudicio illud,quod aliàs nō veniret. Tertiò nota qđ ſeparata ante geſta,nullo modo in iudicium veniūt. Ad primū no.oppo.de §.omnes.Inſti.de noxa. Solu. ibi de obligatione ex delicto,hic ex contractu vel quaſi. Item opp.de l.j.in fi.j. de noxa.Solue vt ibi.† Item opp.de l.promiſſæ. C. an ſeruus ex facto 3
ſuo.Sol.gl.regulariter nō tenetur factus liber ex ante geſto. Fal- 4
lit in caſibus notatis hic in gl.ij.huius legis quos vide.† Quæro, quando dicantur negotia ſeparata,& quando cōnexa? Rñdeo. poteſt dici negotium ſeparabile tribus modis. Vno modo dicit ſeparabile quo ad diuerſitatem quaſi cōtractus:& in hac ſeparatione inſpicitur animus geſtoris:vt ſ.l.proxi.& alio modo quo ad ſeparationē reddendæ rationis:& tunc dicitur negotiū ſeparabile quod eſt circa diuerſas res:ſi circa vnā,dicit inſeparabile. Tertio mō dicit ſeparabile quo ad cōdēnationē:& tūc eſt omne negotiū ſeparabile per ſubtilitatē iudicis vt l.at qui natura.§. ſeq 5
uola.j.e.† Sed quæro,cū de ſeparatione quæ fit ex diuerſitate rerum conſtat de facili,vt dictū eſt: qualiter conſtabit de diuerſitate animi,de qua dictū eſt ſ.l.proxi. Rñ. primò ex proteſtatione vel ex dictis teſtium:arg.l.Neſennius.infrà eodem. ſecundò ex cauſa.Quid enim ſi incœpi gerere negotia alicuius abſentis,& poſtea cum ille reuerteretur, eſt infirmatus, & ſic perſeuerauit in geſtione, in qua ipſe me ſuſtinuit? Certè videtur quaſi nouus contractus:argumen.infrà mand.l.qui mutuam. §. nō ideo.
c Item quæro quid† ſi in iudicio probatum eſt quòd geſsi negoc
6 tia in ſeruitute & in libertate, non tamen apparet diſtinctè quo

quo tempore? Certè dicit gl.ſequitur abſolutio.Quā gl.no.multum:quia millies eā allegaui etiam ad multa. Pro qua gl.videtur caſus in l.nō ſolum.§.ſed vt probari.j.de no.ope.nun.& ibi dixi. & C.de prob.l.matrem.& de reſcrip.c.fi.in fi.in cle.Gloſ.tamen hic in fin.aſsignat quædam argu.contraria,& non ſoluit. Ad l.ſi ſpōſus.§.generaliter. Dic q̄ ibi loquitur in duobus,quorū vnius liberatio eſt cauſa alterius, vt in duobus reis. Vnde quomodocunq; fit,eſt fundata intentio agentis. Ad l.ſed interdum.j.de aqua.plu.arc.dic,ibi fuit culpa immiſcentis:quare &c.

¶Proculus. Oppo.& videtur q̄ hæc lex contradicat præcedenti:quod quidā fatentur,quod eſt falſum:imò declarat præcedētia. Suprà enim agitur ex antè geſto,vt ex cauſa:quaſi geſtio ſi-
la ſit cauſa cōdemnationis: hic in l.Proculus. agitur vt ex occaſione.Nam ex eo quod erat debitū in ſeruitute, debuit à ſe exigere:& ideo modo cōuenitur quia à ſe nō exigit. Et ex hoc colligitur modus formandi libellū.Sed quæro,vtrum hoc quod dicit Proculus, habeat locū in negotijs connexis, an in ſeparatis? Rñdeo, ſi eſſent negotia ſeparata omnino, ita q̄ eſſent diuerſi quaſi cōtractus:tunc nō haberet locum dictū Proculi. Nō enim teneretur à ſe exigere quod ex illa geſtione debitū non erat. & hoc eſt quod dicit tex.in l.at qui natura.ibi,in eodē actu perſeverans.& hoc ibi tenet glo.Sed ſi vnū eſt negotiū,hoc eſt,vna adminiſtratio: tunc ſiue ſit ſepatata propter diuerſitatem rerū, ſiue non: habet locum dictum Proculi. Sed pro declaratione huius legis quæro, quomodo adaptatur exemplum de præſcriptione, quod ponitur in prin.l.at qui natura.ad præcedentia? Dic vt in gl.fi.l.Proculus.Quæro ſecundū gl.in l.at qui natura.ſuper ver. vt appareat.de vna quæſtione,quā vide.& adde ſuper gl.ibi,dū allegat l.diuortio. vbi licet fructus ſemel colligatur, diuidit pro rata tēporis,quo durauit matrimoniū. Ita in propoſito, licet dies promiſſæ pecuniæ ſemel cedat: tamen diuidetur pro rata totius temporis,quo durauit in ſeruitute & in libertate. Pro quo vide text. expreſſum in l.ſi ſeruus communis Mæuij & caſtrenſis.§. fi.j.de ſtipu.ſeruo.

a ¶At qui natura. ¶Si libero. Neceſsitas vera vel putatiua impedit actionem mandati: non autem negotiorum geſtorum.h.d.Facit quod habuiſtis in l.iij.§.hac actione. ſ.eod.

1 ☞*Stipulatio de euictione ut committatur,eſt neceſsaria ſcientia. & quando.nu.3.*
2 *Dominium an probetur per publicam uocem,& famam.*
3 *Non uidens probare titulum uerè,poteſt hoc probare per publicam famam.*
4 *Emptor,quando re euincitur, debet uenditori denunciare, etiam ut ueniat ad defendendum.*
5 *Quando agitur contra emptorem pro euictione rei, non tenetur emptor reſpondere poſitionibus ſibi factis,de dominio euincentis.*
6 *Si emptor uel fideiuſſor omittit opponere aliquas exceptiones metu pœnæ, non imputatur ei.*
7 *Sicut fideiuſſori ita emptori non imputatur, ſi non oppoſuit exceptionem declaratoriam contra perſonam iudicis,uel actoris.*
8 *Contra uendentem ſcienter rem alienam, ſtatim poteſt agi ex empto: licet res non ſit petita in iudicio & per ſententiam reſtituta.*

b ¶Cum me abſente. bGeſtor negotiorū poteſt ignoranter rem domini vſucapere:& ſi ante vſuſcapionē cōpletam ſcientia ſuperuenerit, debet face- c
re à ſe euinci, ne hac actione teneatur.h.d. †Nota ex hac lege, 1
quo ad hoc vt cōmittatur ſtipulatio de euictione, eſt neceſsaria ſententia:vt j.de rei ven.l.vtiq;. Oppo.q̄ ſententia non ſit neceſsaria: vt l.emptorem.circa prin.j.de act.emp.Sol.dicit gl.ibi erat notorium & manifeſtum rem eſſe alterius,hic non.Iſta non pla- d
cet:quia etiam ſi eſſet lata ſententia,per quā res deducitur in notoriū:& non cōmitteretur ſtipulatio de euictione niſi re reſtituta:vt l.euicta.j.de euict.Vel dic,dicit glo.q̄ erat manifeſtum per e
publicam famam. Innuitur ergo† q̄ dominiū rei probatur per 2
publicam famam: quod not.Et iſta videtur fuiſſe opin.Placen. quam glo.reprobat in l.iiij.C.de proba. Nam publica fama non facit plenam probationem, imò nec ſemiplenam:ſed coadiuuat alias probationes:vt j.de teſtib.l.iij.§. ideoq; diuus. Dixi in l.admonendi.de iureiurā. Puto tamen q̄ publica fama f proſit in hoc ad probationem dominij;quia iuſtus error præſtat cauſam vſucapioni,ſicut verus titulus:vt j.de vſuca.l.Celſus.Et ideo ſi quis non poſſet probare titulum verè, ſufficeret a
hoc probare per publicam famā:vt hoc dixi plenè in d.l.Celſus.& ad hoc facit gloſſ. iſta.Facit quod dixi in l.athletas.§.calūniator.ſ.de his qui not.infa.Tertiò ſoluit gloſ.
3 †q̄ hic non dicit ſententiam eſſe neceſſariā, b
ſed quod debet peti in iudicio, & reſtitui. Non obſtat l.vtiq;.j.de rei vend.quia tunc eſt neceſſaria ſententia quando poſſeſſor ignorat rem eſſe euincentis:vt ibi. Secus ſi ſciat, vt hic. Vtrum autē ſciat vel ignoret, probatur per ſuum iuramentum,vt in glo.
g Certè fateor§ q̄ ſententia non eſt neceſſa- c
ria:tamen emptor grauabitur:quia agendo de euictione habet neceſſe probare rē eſſe euincentis:& ideo ſibi reſtituiſſe.Nō enim ſtaretur ſimplici verbo ſuo cōtra venditorem. Puto† q̄ debet emptor denūciare d
4 vēditori,vt veniat ad defendendū eū. For- e
h tè enimh licet emptori putet rem eſſe euin-
i centis:tamen venditor oſtendet contrariū, vel adducet legitimam probationem:vt C.
5 de euict.l.emptor. Et propter hoc† ego pu- e
to q̄ quando agitur contra emptorem, & fiunt ſibi poſitiones de dominio euincētis q̄ licet ipſe ſciat rem euincentis eſſe, nō cogitur illis poſitionibus reſpondere. Debet enim ſibi conſeruare ſtipulationē euincentis vt hic. Sed ſi reſponderet illis poſitionibus, ipſe incideret in captionem. Aut enim negat:& cogitur deierare. Aut affirmat:& præiudicat ſibi:quia contra dictum vendi- f
torem ſuum ipſe probare non poterit: vt l. alias.j.de iureiur.& quod no.in l.qui iuraſſe.§.j.eo.titu. Poteſt ergo licitè dicere, volo q̄ mihi fiant probationes de dominio,ita q̄ ego poſsim per eas conuincere authorem meum. Pro hoc facit quod ſtatim dicam. Opp. quòd partes debeant iurare de calu- k
mnia: vt l.ij.de iuramē.calum. Quomodo ergo iurabit iſte qui ſcit rem eſſe alterius? Dicit glo.optimè:quia non facit animo calumniæ:vt in gloſ.Opp.q̄ ex iſta ſententia non committatur ſtipulatio de euictione; g.
quia agens potuit exceptione repelli. Sol. vt in gloſ.tribus modis,& bene. quas ſolu.
6 nota multum. & primò primam: † quia ſi h
emptor vel fideiuſſor,& ſimiles,metu pœnæ omittant opponere aliquas exceptiones: q̄ non poteſt eis imputari. Quod eſt vtile propter ſtatuta quæ prohibent opponi certas exceptiones. Ex ſecunda ſol. no- i
ta† q̄ ſicut fideiuſſori, ita emptori non po-
7 teſt imputari,ſi nō oppoſuit exceptionem l
declinatoriam contra perſonam iudicis:vt in gloſſ.vel contra perſonam actoris:vt hic
8 in tex.& glo.† Vltimo aduertem q̄ licet ſti- m
m pulatio vel actio ex empto vel pro euictio k
ne non committatur, niſi in re petita in iudicio: & reſtituta per ſententiam vel abſq; ſententia:vt ſ.dixi:hoc eſt verum, niſi venn ditor vendiderit rem alienā ſcienter: tunc l
enim ſtatim poteſt agi ex empto: vt l. ſeruus quem.§.fi.de act.empt.

1 ☞*Vſuræ in contractu dotis debentur marito per patrem nulieris,ob'dotem non ſolutam.*
2 *In contractu emptionis & uenditionis debentur uſuræ uenditori ob pretium non ſolutum ſi emptor fructus percepit.*

¶Non tantum ſolutam. In actione negotio.geſto. directa & cōtra- n

a ¶At qui natura.§.cū me abſente. Quomodo cōmittatur ſtipulatio in hac l.vide gl. & Bal.in l.ſi cū quæſtio.C.de euictio.& quod ibi dixi.

b ¶Cum me abſente. No.ad hoc vt agatur de euictiōe, opus eſt ſententia. Vide tex. & gl.in l.ſi dictū.§.ſi cō promiſero.j. de euic. & vide Ang.in l.exigendi.C.de procura. And.Barb.

✠P. PAV. P.

c ¶A ſe euinci. Vide Cepol.caute. appoñ. in eo.§.in fine.

✠POMATES.

d ¶Iſta nō placet. Vide Alex.cōſi.iiij.col. j.vol.iij.

e ¶Innuitur. Adde qđ no.in l.j.C.de teſt.& l. Paculeius. j. de hære.inſti. & iſta gl. Ange. allegauit pro ſing.And.Barb.

✠POMATES.

f ¶Innuitur ergo. Vide Bar.cōſi.xcj. vol. j. & quæ poſiti in l. iij.§.idem diuus.ff.de teſt. & in l.admonendi.& Barb. conſi.lx. in iiij.col.vol.j.cōſil. vj.in vj. col. cū duabus ſeq.vol.ij.& cōſil.viij.ij.col.eo. vol. &cōſ.xviij.co.xxv. & cōſi.lxx.in xj. co. eo.volu.Ro.conſilio cxxvij.

g ¶Publica fama. Adde Bart.& ibi Bal.in fin.in l.iiij. de proba. Ex oppoſito vide quę dixi Inſt.de act. in §.pręterea.in addi. Adde quādo per famā probetur dominiū, Bal.conſi.lxxiij. iij.lib. Roma. conſil. cccxj.

h ¶Fateor. ſed certe Bart.in l.emptorem. tenet omnino neceſſariā eſſe ſententiam.

i ¶Forte enim. Adde Bar.p intellectu huius in d.l.emptorem. & ibi eſt varius & cōtrarius ſibi. Et vide Io.de Imol. & ibi dixi in c.pe.de empt. & venditio. Audre. Barba.

k ¶Licet emptor. Vide Imo.in c.fin.ad fi. de emp.& ven. Bal. in l. ſi cum quæſtio. cum concordā. C. de euict.

l ¶De calūnia. Hanc gl. allegat Bal. in l.j. in fi.C.de iur.cal. gl. & Bald.in l.ij. in fin. prin.eo.tit.

m ¶Oppoſuit. Debet tamē opponere exceptionem pręſcriptionis.l. ſi obligata. C. de euicti o.

✠POMATES.

n ¶Vltimò aduerte. Vide Alexan.conſil. iiij.j.col.in fine.in iij. volu.

✠P. PAV. P.

o ¶Rem alienam ſciēter.vide Cepol. cautel.ad finem.

a ¶Non tantū. In cō tractu dotis. vsurę sunt licitæ quæ ad onera matrimonij. & de quibus & quātis intelligaē, vide Bald. in l.fi.§. præterea. C. de iur.do. Vtrum si maritus vel eius hæredes sunt in mora restituendi dotem vxori, veniant vsuræ. & idem tenet Bald. in l. insulam.§. vsuras.ff. b solu. matri. An autē mulier post annum à die soluti matrim. si dos non restituaē, sit alenda ab hæredibus viri, vide Ange. in l. diuortio.in prin.post Cynum.ff.solu. mat. & Richar. Malumb. in l.fin.C.de bo.mat. qui tenent q mulier sit alenda ipsa durante in viduitate: aliàs non, per l.Titia.ff.soluto matri.Et ita dicit debere intelligi quod Bart. hic no. in d.§.vsuras.Bart.in d. l.diuortio. dicebat q tunc deberetur interesse propter moram: arg.l.si mora.J.eo.so. matr.sed Inno.& Io. Andr.in c.salubriter. dicunt q vbi dos est in pecunia, post annū mulier nihil debet percipere, etiam si hæredes sint in mora:quia censeē lucrū, vsurarium, quod est prohibitū. c. quia in omnib⁹.de vsur. Sed domi. Ioan. in dicta l.diuortio. dixit q dictum Inno.pōt procedere qñ mulier haberet aliunde vñ post se alere vel qñ, si esset soluta,potuisset de facili recuperare dotē.Nā istis casibus nihil debebit mulieri. Aliàs dicit q eadē ratio videē esse post annū, quæ est intra annū,videlicet q debebat alimētari. Pro quo allegat qd not. Bart.in l.j. C. de sentent. quæ sine certa quantitate.In similibus idē dicit q videē esse idē si esset solita dare pecunias suas 1 mercatoribus ad honestum lucrū : nam tūc ratione moꝛę debebit mulier habere interesse consistēs in lucro: qa mulier verisimiliter feciſſet:sicut de aliis pecuniis: argumen. lege secunda.§.fina.de eo quod certo loco.& qd no. Barto.in lege prima. 2 C.de senten. quę pro d eo quod interest. Aliàs dicit quòd extra prædictos casus non videē q mulier possit petere aliquid nomine alimentorum, vel emolumenti. Et ad prædicta facit qd not. Bald. in auē. ei qui. C. de bo. auth. iudi.poss. subdens q Ange.ibi dicit sic cō ria habetur ratio vsurarum. h. d. Primum dictum in eo quod dicitur q possumus petere vsuras pecuniæ mutuatæ, reprobat glo.quam not.Azo in summa videtur tenere indistinctè in tit.de vsu. q in istis casibus,in quibus iura nostra dicunt venire vsuras,hodie sunt correcta,& nō veniunt vsuræ præterquam†in contractu dotis':vt extra de vsur.c.salubriter. Quod intelligitur,vsuras deberi à patre mulieris marito, qui sustinet onera matrimonij.nō emꝫ mulieri post matrimonium solutum præstabuntur vsuræ à viro , vel hæredibus eius. Pro hoc.C.de rei vxo.ac.l.j. §. exactio. & ibi per doc.† Item in contractu emptionis & venditionis debentur,vsuræ venditori, si emptor percepit fructus rei , & non soluit pretium;vt extra de vsu.c. conquestus. per glo.& C.de act.empt.l.curabit.&. j. de act.empt.l. Iulia.§.idem Papinianus.& ibi de hoc videbitis.Secundum dictum limitat gl.q gestor potest petere vsuras, si plus commodi attulit,quam incommodi.

Dum apud hostes. Gerenti negotia captiui competit actio contra eum , si reuertatur;vel contra hæredes eius.h.d.

☞ *Datus in obsidem pro aliquo facto,si propter hoc soluit pecuniam,potest repetere ab eo pro quo soluit.*

Captus pro repræsaliis,si soluit,repetitur ab eo,cuius causa captus est.

NAm & Seruius. ᵍQuod vnus p alio redimendo cogitur soluere,recuperat hac actione.h.d. Pro declaratione quæro quæ actio sit ista,quæ datur contra istum reuersum? Quidam dicunt q actio mandati:ista non videtur esse vera : cū illi essent serui donec erant captiui. Præterea tex.non dicit q ipsi mandassent : sed q illi qui eos detinebant hoc fecerunt: vnde dicendum est q cōpetit actio negotiorū gestorum.Sed istud est mirabile ; quia isti retenti gesserunt illud negotiū in seruitute. Vel si diceres eos liberos,non obligauerūt se & corpus suum quod est liberum nō potuerunt obligare pro ista pecunia : vt l. ob æs.C.de act.& oblig. Rñdeo ; licet de iure non potuit fieri:tamen sic fuit de necessitate facti. Et si opponis:ergo ipsi passi sunt iniuriam.Rñdeo,istius iniuriæ alia fuit cā. Et hoc etiā sentiꝫ glos.tua quæ est notabilis.Facit† q si aliquis fuit datus in obsidem pro aliquo facto , & propter hoc oportuit eū soluere pecuniam,potsit repetere ab eo pro quo soluit:licet de subtilitate iuris non teneret;vt dicta l.ob æs. & auē. ibi posita. Sufficit enim q cogatur necessitate facti: vt hic. Ad hoc facit quod not. C. de patri. qui filios distra.l.ij.vbi dicit q vsurpatum est q dentur obsides.hoc est , cōsuetudine obtentū.†Secundò facitᵈ q si aliquis est captus in ciuitate ista pro repræsaliis concessis propter factū sui cōmunis vel specialis personæ,& soluit,q possit repetere à communi,vel à speciali persona.Et si opponaē q est sibi facta iniuria:Rñdeo q ista iniuria est facta ꝓpter factū alterius. Hoc ego ponā in tractatu illo de repræsaliis. in vlti, q.principali.Dic vt ibi.Reuertor ad secundā gl.quid si nō essent hostes? Dicit gl. idē multò magis,qa ibi essent liberi,& possent e obligari.ᵉItē quærit gl.quid si ille , qui est reuersus,aufugit:& sic nihil promisit: tñ ille detentor coegit illos,qui remanserūt, ad soluendū pro illo:an illi repetēt? Gl.tua no. dicit q nō.quā gl.nota.Sed ista gl. videtur cōtradicere alteri gl.quā modo recitaui.ibi enim dixi q licet detēti patiātur iniuriā: tñ patiūtur propter factū alterius:sed hic simiter patiūtur iniuriam propter factum alterius: ergo debent posse repetere.Solu.ibi factū alterius fuit ad hoc ordinatū: hic nō fuit:quod no.Item ad illud quod glo. dicit q in casu huius legis isti tres erāt naturaliter obligati:intellige hoc verū ex promissione quā ipsi fecerunt:nō aūt intelligas q detentus teneaē soluere tali detētatori:imò est omnimodo iniquum & contra iustitiā.

1 ☞ *Hæreditas iacens non repræsentat personam hæredis futuri,nisi aditione secuta: quia fingitur hæres à die mortis,non tamen ad incommodum alienum.*

2 *Actio negotiorum gestorum oritur gestione durante.*

Qui negotia. In negotijs hæreditarijs non inspicitur persona hæredis:sed oritur obligatio, tanꝫ cuiuslibet esset negotiū.h.d.†Nota q hæreditas iacens non repræsentat personā hæredis futuri,sed mortui , vt l. mortuo. j. de fideiuss.& j. de acqui.re.do. l. hæreditas. sed secuta postea aditione fingitur hæres fuisse à die mortis:vt l.nouatio.in fi. de noua.& l.si ex re.in fi.de stipu.ser.& l. omnis hæreditas.de reg.iur.& l.hæres quoq.j. de acqui.hære.Hæc tamen fictio nō operatur f ad incōmodū alienū:vt hic.Itē not. ᶠactionem†negotiorum gestorū oriri durāte gestiōe.quod est verū:secus in actiōe tutelæ.

Si viuo Titio. ᵍMors domini est iusta causa noua negotia non inchoandi:nō aūt à susceptis desistendi.h.d.Et vt iste §. habeat effectū, d oportet intelligi quando quis accessit tanquā oīa gesturus : & ideo viuo Titio non posset desistere;vt ṡ.eo.l.si pupilli.§. videamus.& ibi dixi.Sed Titio mortuo,sicut est mors iusta cā soluēdi mandatū:ita est iusta cā soluēdi negotium,hoc est,propositum quod habui ab initio. Et idem puto q in omnibus illis casibus,in quibus quis non cogitur mādatū cœptū implere: de quibus habuistis in l.filius.cum l. seq. ṡ. de procu. e Idem ex illis non cogitur quis implere negotium cœptum,vt hic &c.

1 ☞ *Gestor potest alium substituere , sicut procurator ad negotia.*

2 *Gerens pro alio, tenetur de facto illius,nec liberatur cedendo.*

Mandato. Qui negotia aliena gerit per alium, hac actiōe

1 tenetur , ac si ipse gessisset.hoc dicit. † Nota q non solum procurator ad negotia potest substituere alium,

2 sed etiā gestor.†No.q qui gerit per aliū,tenetur de facto illius, nec liberatur cedēdo actionē.Rō:quia ideo nō teneē quia habet actionē,sed quia imprudenter elegit seu mādauit. Quæro quid si ille credebat eum,cui mandauit,sufficiētem esse? Rñ. Propter hoc non releuatur:vt l.sed an vltro.§.fi.ṡ.eo.

1 ☞ *Dispositio huius legis an procedat,etiam si negotia fuissent pupilli.*

2 *Si est expensum in re necessaria ultra quàm ualeret:tunc non repetitur.*

3 *Actio negotiorū gestorū habet locū,ubicunq; habet locū actio de in rē uerso:nō ecōtra.*

4 *Gestor non tenetur de damno rerum,nisi ut infrà.*

5 *Si gestor emit rem pro decē,quæ perijt,& in eo tempore ualebat quinq; : uel si ualebat decem tempore emptionis,& tempore quo perijt,ualebat quindecim,quomodo teneatur gestor domino,quando eius culpa perijt.*

6 *Præmium quando consequi debeat quis ex quo pœnam meretur.remissiue.*

Siue

Siue hæreditaria. In negotio gesto necessario,quicunq; casus superueniens non nocet gestori,nisi culpa præcedat casum. h.d.Vel aliter:Ex eo,ex quo quis debet puniri, nō debet præmium consequi.h.d.†Quæro quid si fuissent negotia pupilli.Rñ.glo.idem propter generalitatem huius legis. & per l.in pupillo.j.de sol.In contrarium videtur l.si pupilli.in prin.ṡ.eod. Et ideo dic, Aut geritur negotium necessarium:& procedit lex ista cum sua glo.Aut voluntarium:& tunc si ab initio fuit pupilli vere,non tenetur pupillus,nisi in quantum est factus locupletior:vt l.si pupilli.ṡ.eo.in prin.etiam si pupillus factus est adultus: vt l.Pompo.in negotijs.ṡ.eo. Aut ab initio fuerunt negotia alterius quam pupilli : & tunc habet locum regula communis: quia sufficit ab initio vtiliter gestum:vt l.fed an vltra.§.fi.ṡ. eod. sed postea per fictionem fingatur retro fuisse pupilli : vt ṡ.l.prouxi.§.j.Sed si ab initio fuissent alterius.& durante gestione cœpisset esse pupilli:tunc pro precedenti tempore haberet locū regula cōmunis:pro sequēti iudicaremus pro pupillo:vt l.Titia.§. vsuras.j.de leg.ij.Dixi vobis in l.Pompo.in negotijs.ṡ.eo.†Quærit glo.quid si in ista re necessaria plus fuit impensum quā valeret:an possit repetere. Quidam q sic. Glos. determinat cōtrariū, & bene.Dic vt in ea. †Item nota vnam solutionem propter l.ij. §.& regulariter.j.de in rē verso. quæ ponit vnā regulam, q vbi cunq; habet locum actio negotiorū gestorū,ibi habet locū actio 4 de in rem verso : quia illa regula non conuertitur.†Venio ad illam gl. quæro vtrū teneatur de damno rerū perditarum gestor. Glo.q non.ne bis puniatur.Contrariū videtur no.C.man.l.etiā si contrarium.in fi.gl. sed ista videtur verior:pro qua facit quod no.j.commo.l.rem.§.in exercitu. Quod tamē intellige secūdùm 5 determinationē sequentē. †Item quæro:pone q tēpore quo ego emi rem,valebat decē : tempore quo perijt res culpa mea , valebat quinq;:an illa quinq; repetere potero? Vide gl.& dicas intelligendū esse secundū hanc distinctionem hoc modo,vt diminutio pretij,quæ fuit in quinq;,contigerit sine culpa gestoris:& illa repeteret,licet casus rei cōtingit culpa sua : quia per illā culpam non dānificauit dominiū nisi in valorē rei qui erat quinq;.Et idē dico ecōuerso:pone q emi rē pro decem quæ postea valuit xv. culpa mea perijt:certè x.quæ impendi cōpensantur cum x. de illis.xv.in quibus dānificaui dominū. & ideo dñs poterit à me repetere[a] quinq;,in quibus vltra damnificatus est:nec possum sibi 2 opponere q illud lucrum habuerit causa mei:quia damnum superueniens culpa non compensatur cum lucro:vt l. si negotia.ṡ. 6 eo. †Vltimò gl.ᵇintrat illud generale:ex eo non debet quis con- b sequi præmium, ex quo pœnam,&c. quod examinat Dyn.in l. decreto.j.de suspec.tut.& per eundem in c. quod ob gratiam. in fi.extra de reg.iur.lib.vj.

Si quis negotia. Quærit glo. rationē huius l. & assignat istam verā. quia in primo casu dñs ratum habet quod est exactū. In secundo nō habet ratū quod est indebitè solutū.Sed tūc extra glo.opponitur,Quomodo potest haberi pro parte ratū,& pro parte non:vt l.in causæ.ṡ.de procur. & l.si negotia.ṡ.eo. Sol. Hoc intelligas in diuersis administrationibus. Nam in eadem procederet contrarium:quod est , si absq; culpa indebitū soluisset : sed si fuisset in culpa , tunc secus : nam damnum emergens culpa non compensatur cum lucro. Nota in d.l.si negotia.

1 ☞ *Creditor potest ratum habere inuito soluente solutionem factam gestori.*

2 *Ratihabitione creditoris statim secuta,an quæratur creditori dominium, & conditio usucapiendi.in glos.*

3 *Dominium pecuniæ solutæ gestori creditoris,est debitoris donec sequatur ratihabitio.*

c **Si ego hac mente.** ᶜPer solutionem factam gestori nō liberatur soluens : nec dominiū acquiritur creditori , nisi ratihabitione secuta.h.d.quod not.Tria habes in hac l. duo di- 1 xi in summario. Tertiò nota† q creditor potest ratū habere inuito soluente.Rationem ponit tex.& j.dicam.Opp.q per solutionem factam procuratori,ipso iure queratur domino dominium pecuniæ:vt l.si procuratorem.j.de acqui.re.do.Huius timore est facta prima,& secunda glo. Prima sol.est q hic fuit solutū procuratori debitoris,non creditoris : quod videtur contra text.qui dicit,creditori dūtaxat negotium gesit. Alij q erat procurator creditoris ad quædā,non ad ista. Alij dicūt a melius,q exponitur procuratori,id est,pro curanti sine mandato. & ista est vera. De quo plenè in l.qui mihi donatum.j.de don. b & l.j.§.per procuratorem.de acquir.pos. & Cy.in l.j.in ij.oppo.C.de acquirē.pos.Dixi plenè in d.l. qui mihi donatum. Opp. extra gl.de l.hoc iure.§.si quis dederit.j. de do na.& l.si res.§.j.j.de iure dot. vbi dicitur q ille,q soluit vni,vt daret alteri, potest istud mandatum reuocare.Sol.not.text.hic dicit q quando hic gestor solu.recipit,solius creditoris negotiū gessit.Quod apparet : quia debitor soluens credit se statim liberatum. c In contrarijs gerebat negotium vtriusque. Nam dabatur pecunia vni , vt eam daret alij:& sic vtriusq; negotium gerebat.Facit 2 ṡ.e.l.si pupilli.§.si quis pecuniam. †Quærit glossa.duas quæstiones.Primò,an statim d ratihabitione sequuta quæratur creditori dominium, & vsucapiendi conditio. Dic 3 vt in ea & bene.†Secundò quærit glo. cuius interim est dominium.Quidam dicunt q debitoris soluentis. Alij dicūt q nullius. d vide glo.ᵈItem q sit nullius,not.j. de sol.l. qui hominem.§.si debitorem. In contrariū est veritas per tex.in l.cùm quis.§.j.j.de sol.Est enim dominium debitoris, vt ibi patet. Ratio quia dominium non recedit à nobis,nisi quæratur ei, cui intendimus quæri : vt l.nec vtilem.j. ex quib.cau.ma. Secus est in possessione : quia & si non quæritur alij,quia quærere volo:nihilominus desino possidere:nam à nobis possessio potest recedere,etiā si alij non quæratur : vt l.si me in vacuam.j.respon.j.de acquirend.possessio.& ibi nota.

1 ☞ *Potestas & decuriones possunt actorem seu curatorem dare ad administranda bona ciuitati obuenientia.*

2 *Gerens contemplatione unius tamen tenetur alteri, ad quem in ueritate negotium spectat*

3 *Gestores ex necessitate tenentur in solidum.*

4 *Gestores uoluntarij tenentur insolidum , si eis administratio insolidum concedatur: si pro parte,tenentur pro parte.*

5 *Si bona delinquentis debeant deuastari, & habeat turrim communem : Potestas potest illam diuidere,& partem superiorem deuastare.*

6 *Potestas facit alienationem necessariam.*

Cum alicui. Officiales publici , licet respectu reipublicæ alter pro altero teneantur:non tamen respectu priuati,ad quem negotium in veritate spectat. hoc dicit.quod nota. Et hic ponitur 1 quædam quæstio extrauagans:& non tangit materiam. †Nota magistratus,hoc est,Potestas ciuitatis potest creare actorem,seu curatorem ad administrandum bona obuenientia ciuitati : non tamen per hoc excludo quin & hoc possit facere ordo decurionum,hoc est,priores:vt l.item eorum.§.j.ṡ. quod quisq; iur. & l. 2 ij.j.ad municip. †Secundò not.q licet aliquis gerat contemplatione vnius ex necessitate:tamē tenetur alteri, ad quem negotiū in veritate spectat.Facit ṡ.eo.l.itē cum putaui.in fin.Tertiò not. q licet quantum ad ciuitatem isti gestores teneātur insolidum: non tamen quantū ad priuatam rationem.statim dicam. Modò oppo.de l.Lucius.§.sempronij.j.de admin.tut. Sol. intelligas q hic factus est non soluendo postquam priuatus successit.Ista tenetur cōmuniter:vel illud fauore pupillorū.Et ista est etiam satis bona. Oppo.j.ad municip.l.ij.Sol. fateor quòd ciuitati tenetur insolidum,vt ibi:non priuato,vt hic.Rationem assignat glo. quia ciuitati tenebatur ex officio priuato,ex sola gestiōe. Et bre uiter si vis habere regulas, an gestores teneantur insolidum vel 3 pro parte. Prima regula est † q gestores ex necessitate tenentur insolidum.Hoc apparet in pluribus tutoribus,& in pluribus curatoribus,& in pluribus administratoribus reipublicę, vel ciuitatis ; & ideo hic respectu ciuitatis habebāt officiū publicum,& necessarium:& ideo eis tenentur insolidū:respectu priuatorum gerebant ex voluntate:& sic tenentur pro parte.Istud probatur in l.diuus.j.de admi.tut.ibi pro eo tēpore quo gerunt ex necessitate,tenentur insolidū ; secus pro eo quod gerunt ex voluntate.

a ¶Titiũ. Vide Alex. conſi.clij.in fi.ij. vol.
b ¶Item oppo. Et iſtis adde nót. per Bald. in l.certum eſt. circa princ.C. fami. ercíſc. & Bald.in d.l. ſi pro ea.in ver. modo pro euidentia.
c ¶Antequam ſoluat. vide Bald. in l. ſi pro ea.in ij.q.C.manda.
d ¶Cũ pater. Iſtũ tex. in ver.q ſi natus. allegat pro eleganti Barto.in l. matres.in pen.col.ad Tertul.
e ¶Triplicem rationẽ. Vide glo.& Bart. in l.j.circa finem, & ibi Bal.C.de tranſactio.
f ¶Quare dicitur Bal. in l. mandatum. C. mand.in iij.oppo.
g ¶ſ. litem. De hoc no. ſ. vide quod dixi in l.inuitus.poſt Bar. C.de procu.

In geſtoribus† volũtariꝭ iſta eſt regula,q ſi quidẽ cõcedit eis adminiſtratio inſolidũ, tenẽtur inſolidũ: ſi ꝑ parte,tenenẽ ꝑ parte. Ita probatur in l.pe.j.de ſepa.tetigi in l.plu ribus.ſ.de procu.ſed in geſtoribus hoc nõ cadit: quia in eis officium non cõmittitur, ſed ſponte gerunt. De hoc dixi latius in re peti.l.j.§.ſi plures.j.de exercit. Induxit† hãc l.ſemel ad quæſtionem. Poteſtas huius ciuitatis condemnauit quendam in publica tione bonorum,& deſtructione domorũ. In iſtis bonis erat quędam turris cõmunis cum alio:commiſit. Poteſtas executori,ſeu militi ſuo q illam turrim diuideret:& ita fa ctum eſt:& recepit partem ſuperiorem, & deſtruxit;nunquid valuerit talis diuiſio,ita q hoc facere poſsit. Dixi q hic videtur ca ſus q ſic:quia poteſtas potuit dare curato rem talibus bonis neceſſariò diuidẽdis: & ſic poteſt facere alienationem neceſſariã: vt l.j.de fundo.& l.alienationes fami.ercíſ. cum ſimilibus.

1 *Gerens negotium alicuius non principaliter,ſed in conſequentiã, quando habet actionem negotiorum geſtorum.*

EX facto. Sicuti inter collegas æqualis poteſtatis eſt actio negotiorum geſtorũ: ita ſi ſunt
1 poteſtatis inæqualis.h.d.quam l.nota.Nota q† iſti officiales publici tenentur de facto iſtorũ curatorum ſeu
2 ſubcuratorum,quos ipſi habent in ſubſidium ſui officij.† Secũ dò nota q inter eos eſt actio negotiorũ geſtorũ,ſicut ſi vterque haberet principale officiũ:quia intellige quando curator & ſub curator cõſtituitur authoritate publica:ita q vtriuſq eſt officij neceſſariũ:& hoc innuit hic text.dum dicit ſubcuratorem conſtitutum.Sed ſi poneres principalem officialem conſtituiſſe ſua ſponte ſibi vnũ ſubcuratorem:tunc eſſet inter eos actio manda
3 ti.Et idem †puto inter tutorem & actorem ab eo conſtitutũ: vt l.
4 decreto.de admi.tut.Opp.gl.de l.vt fideiuſſor.j.de fideiuſ.† vbi fideiuſſor non habet actionem contra fideiuſſorem. Sol. Aliud in iſtis officialibus:aliud in confideiuſſoribus. Et aſsignat hic in
e gloſſ.triplicem rationem.ᵉPrimò: quia fideiuſſores intercedunt ex voluntate:iſti ex neceſsitate. Iſta eſt falſa per l.j.C.de duobus re.Secũda ratio eſt:quia fideiuſſor liberat confideiuſſorẽ nõ officio,ſed virtute geſtionis,& natura obligationis. Et iſta eſt ratio vera,quã Vltramon.appropriant ſibi in l.cũ alter.C. de fideiuſ.& vult dicere q fideiuſſor principaliter ſoluit,vt liberet reũ, & pro obligatione rei principalis.& hoc ex conſequentia ponitur ad fideiuſſorẽ:ideo contra eũ non habet actionẽ negotiorũ geſtorũ.Et iſtud eſt aliud genus negotij geſti, ratione cõſequẽtiæ.De hoc dixi in l.ſi pupilli.§.itẽ quæritur.ſ.eo. de quo ſtatim dicam. Aſsignat glo.hic aliã rationẽ: quia fideiuſſor habet aliam actionẽ cõtra eũ pro quo intercedit:iſta non eſt vera. Quid cũ ſi non eſſet ſoluẽdo,vt nõ reperiretur? tene ergo præcedentem.
5 Quæro ergo quando†gero negotiũ alicuius, non principaliter, ſed quod eſt ſuũ ratione cuiuſdã conſequentiæ:an contra eũ habeã actionẽ negotiorũ geſtorũ?Videtur q non,vt dicimus in fideiuſſore,in l.vt fideiuſſor.de fideiuſ. In contrariũ videt caſus in l.fi.C.de bo.aut.iud.poſ.vbi creditor miſſus in poſſeſsionẽ recupat expẽſas ab alio ad quẽ per cõſequẽtiã ſpectat. Rñdeo ergo,aut ex negotio geſto alicui per conſequentiã aliquid acquiritur,ita q non habeat pro illo neceſſe agere contra illũ, vt puta confideiuſſori liberatio quæratur:& tunc actione negotiorũ geſtorũ non tenetur:vt d.l.fideiuſſor. Aut pro eo habet neceſſe agere:& tunc aut fundat intentionẽ ſuã ex eo quod geſtũ eſt per me,& ad eum pertinet per conſequentiam:& tenetur mihi reſtituere ſumptus;vt d.l.fin.de bo.autho.iud.poſ. Non enim poteſt petere reſtitutionem creditor ſuperueniens, niſi fundet ſe ex miſſione facta ex primo decreto ad petitionem meam. Aut fundat intentionem ſuam non ex facto meo,ſed tertij,& tunc nõ tenet mihi in aliquo:vt l.ſi.in prin.ſ.de eo per quẽ fac.erit. vbi qs agit de pmiſsione facta de iudicio ſiſti:nec habet neceſſe dicere in li bello,qđ per aliũ, puta titiũ fuit impeditus.vt cùm ex facto alicuius non ſe defendat.vnde ille impedienti nõ tenẽ in aliquo.

f ELiberto. Ex facto procuratoris datur vtilis inſtitoria contra dominũ.h.d.Quærit glo.quare dicitur[f] vtilis;Rñ.quia inſtitor ſolet præponi vniuerſali adminiſtrationi:hic verò fuit prepoſitus vni actui. Materiam etiam huius principij habuiſtis in l. ſi pupilli.§. item quæritur.ſ.eod.

Inter negotia. Actio competens contra eum ad quẽ negotiũ ſpectat cura & ſolicitudine, non impedit actionem oriri contra eum,ad quem negotium in veritate ſpectat,licet eius contemplatione non ſit geſtum. h. d. Caſum in terminis ponit gloſſa.

1 ☞ *Veniens ad allegandas cauſas abſentiæ,non condemnatur.*
2 *Licet allegentur cauſæ abſentiæ per defenſorem:attamen iudex fert ſententiam: & ſi cauſæ ſunt ueræ ſententia erit nulla.*
3 *Qui uenit ad plenam defenſionem,condemnatur,& ſententia in eum profertur.*
4 *Defenſori non appellanti,qui debuit appellare,imputatur.*
5 *Defenſor quando liberat reum abſentem,etiam actore inuito,tribus modis uenitur ad defenſionem alterius.*

g Litem. ᵍ Qui allegat cauſas abſentiæ non condemnatur, nec appellare tenetur: ſecus in eo qui venit ad plenam defenſionem,licet poſt litem conteſtatam. hoc dicit. quem
1 §. not. Nota ex hoc §. duo. Primo † quòd ille qui venit ad
2 allegandum cauſas abſentiæ ,non condemnatur. † Secundò nota

dò nota q licet cauſæ abſentiæ allegentur: hoc non impedit quin iudex poſsit ferre ſententiam, vt hic innuitur in tex. Fateor tamen ſi cauſæ abſentiæ eſſent veræ quòd ſententia eſſet nulla: vt l.ij.§. ſi qs in iudicio.ibi:iubet diẽ eſſe diffuſum.ſ.ſi quis cau
3 & ibi dixi.not.in l.quæſitum.j.de re iudi. Itẽ nota† quòd ille qui venit ad plenam defenſionẽ condẽnatur,& in eius perſonã ſententia profertur.& debet dici,condemno te defenſorio nomine Titij.Ita dicit Inn.extra de re iudic.c.cũ ſuper. Item nota quòd hoc eſt verum,etiam ſi defenſor interuenit poſt litem conteſtatam.quod apparet ex prin.§.dum dicit litem in iudicium dedu
4 ctam,&c.Vltimò nota.†quòd defenſori eſt imputandum,ſi de buit appellare ,& non appellauit. Quæro vtrum iſte defenſor
5 cõdemnatus repetat ſumptus?Dic vt in gl.Secundò g̃ro † vtrũ defenſor liberet reum abſentem actore inuito. Glo. dicit hic q ſic:quam vide & not. Iſtud verò quod dicit q liberat reũ actore inuito,intelligas ab inſtantia iudicij, non autem à principali obligatione:vt l.ſi mãdato meo.§.j.j.man. Dixi in l. non ſolum. in prin.ſ.de procu.Doc.ponũt.C. vbi in rem act.l.j. Dixi plenè in l.ſolutionẽ.j.de ſol.Debes enim ſcire q triplex eſt modus vendi ad defenſionem alterius.Vno modo animo nouandi,& debitorẽ liberãdi;& hoc caſu nõ admittitur actore inuito. Alio modo tanq̃ ſimplex defenſor,cũ ſatiſdatione:& hoc caſu admittitur inuito actore:vt l.ſoluendo.j.eo.& d.l. ſolutio.j. de ſolu. & hoc modo proceditur ſuper libello,et agatur iudiciũ defenſorio nomine,vt ſ.Tertio modo venit aliquis ad defendendũ dicens, Peto q detur libellus cõtra me ac ſi poſsiderem rem petitam;& iſto caſu non concedit niſi ei à quo cõuentus habet cauſam: vt l.ſed & ſi lege.§.quid tamen ſi is.j.de peti.hære. & de noxa.l. ſi lo.& de alie.iudi.mu.cau.fa.l.iij.in fi. & hoc cum determinatione l.ſi actor.ſ.de procu.quod dic vt ibi dixi.

QVi aliena.

Libertus. Qui expendit vltra quã ei eſt inſunctum, non repetit.h.d. Gl. aſsignat contraria q̃ ſunt clara.

Tutoris. Pupillus non tenetur ad perficienda negotia, etiam incœpta.h.d.No.tex.cum ſine ſuæ gloſſę.

a QUanquam. ᵃGeſtor negotiorum non poteſt conſtituere actorem in negotijs pupilli. h. d. Iſtud eſt verum ſecundùm iſta tempora,ſecundùm quę mulier non poterat eſſe tutrix,ſiue imperiali reſcripto. Hodie verò ſi eſſet tutrix poſſet conſtituere actorem,ſicut alij tutores: vt l. neq; tutores.C.de procur.

1 ☞ *Forma libelli quando agitur ad ſeruitutem prædij.*

b Vno defendente. [b] In cauſa ſeruitutis prædij communis quod vnus ex ſocijs expendit,ab alio repetit per actionem negotiorum geſtorum.h.d.
1 Not.q dicit,ſententia prædio datur.† Poteſt ergo rectè concipi libellus & formari ſententia quòd pronuncietur prædium ſeruire,vel prædio deberi ſeruitutẽ. vt hic. Sed ſi dominus prædij peteret pronunciari ſibi competere ius deducendi aquam, procederet libellus. Ita format Iuriſconſultus:vt l.ij.in princ.j.ſi ſervend.Et illa verba,cùm dicit.Peto pronũciari mihi ius competere, &c. Intellige,i. ad prædij vtilitatem.& ſic prædio videtur dari ſententia.Hoc ſentit glo.hic in prin.dum exponit, prædio. i.ad prædij vtilitatem.Quærit glo. quę erat ratio dubitandi in §. iſto.Dic vt in glo.Opp.glo.de l.ſi quis putans.§.hoc autẽ.communi diuidun.Solue vt in gloſſa.

EIdeiuſſor. Quod quis facit contẽplatione mãdati per errorem, nõ venit illa actione, ſed in actione negotiorum geſtorum: & quis ius ſuum vendit,pignoratitia non tenetur.h. d. quem caſum no.& bene not.verbum,creditori. Opp.de l.ſi mandato.§. Paulus.j.man.Solue vt in glo.

c Ignorante. [c] Qui ab alio domum recipit meo nomine, negotiorum geſtorum actione mihi tenetur hoc dicit.

MAEres. Hæredi viri contra vxorem defuncti datur hæc actio de geſtis conſtante matrimonio. hoc dicit.quam l.nota,quia faciet tibi honorem,& dabit tibi vtilitatem.

1 ☞ *Proteſtatio declarat animum proteſtantis in dependentibus à poteſtate ſua: ſecus in diſpoſitis certo modo à lege.*

a ¶ſ. Quanquã.Et pro hoc gl.j.no.vide hunc tex.*ibi Imo.*in l.ſed ſi hoc.§.cùm vir.j.de condi.& demon.& Bal.in l.ſi mater.C.ad Velle.
b ¶ſ.vno defendente.Adde Bar.in l.ſi prius.in vlt.opp.ij.partis,de ope.no.nũ. & in d.l.ij.& Bar.in l.ſi.§.finautem.C.de bo.quæ lib.
c ¶ſ.ignorante.Vide Bar.in l.qui mihi donatum.in j.col.de dona.

→P. PAV. P.

d ¶Neſennius. Neſennius.ᵈSi p aſcẽdentẽ geranť negotia deſcẽdẽtis,vel fiat ꝓteſtatio, vel onus alimentandi ad deſcendentem non pertineat, expenſæ alimentorum repetuntur.hoc dicit.quam l.not. & primo ponitur epiſtola.Neſennij continens quæſtion em &allegationem pro vtraque parte:& opinionem quorundam. Secundò ponitur reſponſio Pauli.Secunda ibi:hæc di
1 ſcepta. †No.q proteſtatio declarat animum proteſtandi:vt hic.& l.qui in aliena. §.fi.j.de acqui.hære. Quod intellige in his quæ pendent ex poteſtate ſua. Secus in his quæ certo modo diſpoſita ſunt per legem.Et ideo glo.dicit hic q quando mater tenetur ad alimenta:talis etiam proteſtatio nihil operatur. Vide glo.ſuper verbo, con
2 uenire.& ideo†illa verba quæ ponuntur in libellis, ſaluo iure adeundi & diminuendi nihil operantur:quia per legem determinatum eſt tempus,vſque ad quod debeat poſſe addi,vel diminui:vt l.ædita actio.C. de eden. dixi in materia proteſtationis,quod dixi in l.non ſolum.in fin.de oper.no.nun. & idem quod not.etiã in l.ſi quis à liberis. §.ſi mater.j. de libe.agno. & in l.alimenta.
3 C.eod.Item no.†quòd quando onus alimẽtandi non ſpectat ad filium, mater videtur habere animum repetẽdi.Idem in l.ſi quis à liberis.§.ſi mater.de libe.agno. Item nota
4 †quòd liber noſter[e] rationum probat in
e his quæ dependent ex mera voluntate noſtra,vt ibi:maximè ſi etiam in ratione[f] &c.
f De quo dixi plenè in l.nuda.j.de donatio. Dixi in auſ.ſi contractus.C.de ſi.inſtru.&
5 l.admonendi.j.de iureiur.Item not.† q geg ſtor negotiorum in dubio videtur expendere[g] de bonis illius cuius[h] negotia gerit:& h eſt iſta adeo violenta præſumptio quod tollit pręſumptionem pietatis quod aliàs erat: quod eſt multum not. Nam licet pater vel frater,qui dotat filiam vel ſororem, in dubio videatur dotare de ſuo,vt l.fi.C.de dopromiſ.hoc eſt verũ,niſi eſſet geſtor negotiorũ filię vel ſororis,vt hic.Et ita ſentit gl.[i] in prædicta l.ſi.circa prin.C.de do.promiſ. Itẽ licet pater expenſas,quas fecit pro filio k ſtudenti,[k] videat facere de ſuo,vt l.quæ pater.j.de fa.ercí.tñ hoc debet intelligi,niſi filius habeat peculiũ caſtrẽſe,vł quaſi,vt adueẽtitiũ quod erat apud patrẽ,vt l.ſi.de peti.

d ¶Neſennius. Idem tñ eſſet in iſto tex. ſi nõ fieret proteſtatio, vi de Com. conſil.lxxxvij.ante fi. propter dictionem maximè poſitam in tex.Item vide do.Anto.conſi. xxxviij. ante finem qui vult quod etiam fretur ex poſt facto dicto illius qui declarauit ſe feciſſe nõ animo donandi ſed repetendi & ibi etiã ponit alias coniectu
ras, ex quibus ceſſat animus præſumptus donãdi & illud quod dicit in illa l. de aſcendente procedit etiam in tranſuerſali: vt per Bald. hic per l.ex duobus. §.fi.ſ.eo.vide remiſſiue Alexã. in l.ſi filius.ad fin.C. de nego.geſt.Alex. in conſil.cxlj.in ij.vo.ad finem, vide Pet. de Ancha. conſil. ccccxxxvj. & vide Alexand.in l.quæ dotis. col.viij. ff.ſol.matri.
e ¶Liber noſter.Adde Bart.in l.ſi paterno. C.eod.& in l.admonendi.

→POMATES.

¶Noſter. Vide Ro. conſil.viij.ij.dub. & conſi.ccxxxv.

→P. PAV. P.

f ¶Etiam in ratione. Vide Areti.in l.j.C. de neg.geſt.
g ¶Videtur expendere. Adde quod nota. Barto.in l.alimenta. C.e.& quod ibi dixi circa materiam huiꝰ l.in contrarium facit l.ſi.C.de alimen. pu. præſtand. Et ad hoc qđ dicit Bar. vide q eũdem in l.cùm ſeruus.de verb. obliga. Adde Ro.conſi.cclv. Bal.conſi.clxiij.Ange.conſil.cclxxvij.

→P. P A V. P.

h ¶Illius cuius. Vide Commen. qui refert oia iſta ſimilia cõſil. lxxxvij. circa med.
i ¶Sentit glo. Et caue quia in patre et auo, & alijs qui tenentur dotare, licet gerant negotia filiæ: tamen in dubio intelliguntur dare de ſuo, vt in d.l.ſi.& gl.loquitur ibi in extraneo. Et ita loquitur Bar. in l.j.§.nec caſtrenſe. in iij.colũ. de colla. bo.& Lud.in l.j.ſol. matrim.reprehendit Bar.hic per d.l.ſi.ad de Bald.conſi.cxlv. Ange.conſi.c.
k ¶Filio ſtudenti. Ad de Imol. in l.j.in ij. colum.ſ.ſoluto matrimonio.

↠ P. PAV. P. 6

a ¶ Contra rusticos. Istud tñ limita nõ p ceedere qñ in aliquo 7 articulo essent rõnes hincinde vrgẽtes vt vera opi. discerni nõ possit, vide Alex. i l. si titi⁹. in iij. col. ff. ad Treb. vide & Deci. i c. j. in vl. col. de cõsti.
☞ POMATES.

b ¶ De ope. lib. Vide Are. cõsil. clx. ij. vol. iij. col. Et not. q̃ isto casu veniũt alimẽta facta à matre filiab⁹ qñ post mortẽ patris supsunt masculi filij in locis videlicet vbi est statutũ q̃ stãtib⁹ masculis filiꝫ nõ succedãt, vt est cõiter p totã Italiã: tũc onus alimẽtãdi nõ spectat ad filias sed ad fratres. Vide & in ppsito vnũ verbũ Bar. in l. q filiũ. ff. vbi pup. edu. deb.

c ¶ Casus, in quibus. Adde gl. in l. si pater no. C. eo.
☞ POMATES.

d ¶ Diuortio. Vide Alex. i l. q̃ te. v. col. vbi per Dec. ff. si cer. peta.

e ¶ Actio conuertat. Ad huius intellectũ no. Bart. in l. maritũ. sol. matr.

f ¶ Culpam gestoris. Vide in l. curatori. in fi. aliàs est tutori vel curatori. C. eo.

g ¶ Si liber hõ. Adde Barto. in l. ij. in fine. sol. mat.

h ¶ Litis cõte. Et adde q̃ in casu huiꝰ l. & si miliũ est cõsiderãdũ tps nõ litis contesta. sed sentẽtiæ: qa licet nõ esset locuples tpe litis cõte. si tñ est tpe sniæ, sufficit quasi superueniat actio pẽdẽ te iudicio ex cã de q̃. l. si rẽ. ff. in fi. de pign. acti. & l. si mãdauero. la pcola. J. man. secundũ Imo. in d. l. rei iudi. & gl. hic.

i ¶ Pater. Et hęc bona præbendæ non congruunt patri. Vide Bald. in d. l. sacrosanctæ. & quæ dixi in sub. de pec. cle. And. Barba.

hæredi. Item no. †contra rusticos⁸, qui diuidũt quæstionẽ per mediũ dicit gl. Not. etiã † ex l. ista idẽ iuris esse in auia, qđ in matre. Quod em̃ cõstitutũ est in matre, hoc extẽdit ad auiã. Contra prædicta opp. gl. de l. j. & l. alimẽta. C. e. & gl. nõ soluit. Sed pro hu jus declaratiõe dic q̃ qñ mater vel auia expẽdit circa res filij: tũc sine dubio istud repetitur vt l. alimenta. ij. ff. C. eo. Et in hac l. videt hoc præsupponi pro constanti q̃ expensæ factæ circa res venirẽt in cõputationẽ ratione dubitationis: aut est de expensis factis circa personam, circa quas dic q̃ aut fiunt ex necessitate præcisa, aut causatiua, aut ex voluptate. Primo casu quo mater tenetur alere pupillum: quia est intra triẽnium, vel quia inops, vel in casibus positis. C. diuor. fact. apud quem liber. edu. l. j. & in aut. ibi posita: tunc mater nõ repetit, etiã si fuerit protestata, vt hic not. per glo. & bene, & C. eo. l. alimenta. Quædam expensæ fiũt ex necessitate causatiua, vt in petendo tutorẽ, ad quod mater cogitur necessitate causatiua, s. ne perdat successionẽ: vt l. ij. §. si mater. ad Tertul. & tunc aduertendum est quòd in hoc fiunt expẽsæ triplicis generis. Quãdoque circa personam pupilli, vt ducendo eum Romam: vel ad aliam ciuitatem causa perendi tutorem: & tũc iste repetunt, sicut infra dicã de aliꝭ alimentis. Quædã expensæ fiunt circa personã matris euntis ad petendum tutorẽ. & istæ non possunt repeti. Cùm enim matri hoc iniungitur à lege, intelligitur suo victu infrà: vt l. suo victu. j. de oper. liberto. b Quædam expensæ fiunt in procuratoribus, aduocatis, & scripturis, & similibus: & isto casu dico q̃ expensæ repetuntur à filio quicquid dicatur per alios. Sicut enim hæres cogitur facere inuentariũ. tamen expensas imputat hæreditati: vt l. scimus. §. in computatione. C. de iure delib. & sic fructuarius tenetur reficere ædes etiam vbi est magna impensa: sumptibus tñ proprietarij: vt l. inter fructuarios. & l. damni. j. de dam. infe. Ita in proposito debet intelligi l. alimenta. C. eo. prout intelligitur de matre. Tertio casu qñ expẽditur circa personã ex mera volũtate: & tunc aut onus alimentandi nõ spectat ad ipsum filiũ: & põt repeti vt hic, & l. si quis à liberis. §. si mater de libe. agno. Aut spectabat ad filium: & tunc aut gerebat mater negotia filij, & põt imputare, vt est hic casus. Aut non gerebat: & tunc aut fuit protestata, & potest repetere, vt hic in ver. quid enim. Aut non fuit protestata: & tunc non repeteret: vt C. eod. l. alimenta. Ad finem. l. opp. infrà ad Treb. l. Titius rogatus. & de peti. hæredi. l. sed & si. §. quod autem. glo. non soluit. Tu dic q̃ in contrarijs erat vnum patrimonium, vel esse credebatur, diuersarum tamen qualitatum: hic verò erãt duo patrimonia, s. auiæ, & nepotis: vnde ea quæ expendit circa nepotem, videtur expẽdere in dubio de bonis ipsius nepotis. Vltimò glo. ponit hic casus, in quibus c cessat actio negotiorum gestorum quam vide & nota, & adde in l. si paterno. C. eo.

d **Diuortio.** d Vt debitum ante administrationẽ conuertatur in actione quæ ex administratione descendit duo concurrere oportet: scilicet quòd debitor à se exigere potuerit, & quod inde dñi aliqua verietur vtilitas. hoc dicit. Quam l. no. quia explicat ita bene materiam, quòd non eget aliquid dici. Et primò ponit quando gestor erat debitor eius, cuius negotia gerebat simpliciter. Secũdò quando gestor erat debitor, & sibi aliquid debebatur. Tertiò ponit vnum casum quando nulla domini vertitur vtilitas: vt vna actio conuertatur in aliam. Secunda ibi: illum autem. Tertia ibi: cæterum. Iterum prima subdiuiditur, primò ponitur dictum. Secundò quædam limitatio. Tertiò effectus dicti. Quartò quædã declaratio limitationis. Quintò ponit quendam nouum casum circa prædicta, secundùm vnam lectu. magis not. Secunda ibi: hoc ita. Tertia ibi: sed & postea. Quarta ibi: sed hic quidã. Quinta ibi: sed & si facere. e No. hic quòd vna actio conuertatur f in actionem quæ descendit ex negotio gest. Quod intellige de eo qui gerit negotia vniuersaliter: secus si accesit ad gerẽdum negotium tantùm: tunc enim non conuertitur: vt l. si pupilli. §. fi. ff. eo. Probatur in l. remunerandi. §. apud Iul. j. man. Item no. hic q̃ inspicimus illud quod euenire potest. Oppo. q̃ diuortiũ non possit fieri: quia quos Deus coniunxit homo non separet. Rñd. hoc secundùm iura antiqua Digestorum. secus de iure diuino.

Secundò opp. q̃ non debemus expectare quod desinat posse soluere: quia fortuiti casus & c. vt l. inter stipulantem. §. sacrã. de verbo. oblig. Soluit glos. optimè: hoc propter culpam gestoris f, qui à se non exigit. Plenius dixi in d. §. sacram. Opp. & videt q̃ etiam aliæ actiones dentur contra maritum, in quantum facere potest: vt l. non tantùm. j. de re iudi. Sol. glo. & bene, ibi in gestis constante matrimonio: hic verò negotia erant gesta postea.

Item oppo. & videtur q̃ iste ver. sed & si facere. sit superfluus. Sol. quandoque maritus ab initio facere potuit, & adhuc facere potest: & tunc deuoluitur in actionem negotiorum gestorum, vt in prin. Quandoq; ab initio potuit: & tunc non potest: tũc distinguitur, aut potest sibi imputari cur non exegit à se, aut nõ: vt in ver. sed hic quam. Aut maritus nunquam potuit à se exigere. & tunc sibi non imputatur: vt in ver. hoc ita. Quandoq; ab inuito non potuit facere, sed nunc potest: tunc deuoluitur in actione negotiorum gestorum, vt hic in ver. sed & si facere. & sic nõ superfluit. Venio ad ver. illum. & quærit glo. quid erit si gestor potuisset sibi soluere, & non soluit. & dic vt in glo. Venio ad tertiam partem, s. ad ver. cæterũ. & opp. q̃ semper interest q̃ prima actio deuoluatur in secundam: quia secunda erit lõgioris vitæ, quã prima. Rñ. gl. illud interesse non debet attendi, vt hic loquit prout loquitur de redhibitoria, vel alia actione temporali: intelligas quando tempus est lapsum durante administratione. Not. istam l. & facit ad hoc quod no. in l. qui bis. j. de verb. oblig. & l. pater qui castrense. in fin. de castren. pecu. In contrarium tamen aliqualiter facit l. si creditori. j. de lega. j. Item ad fi. l. oppo. j. de administra. tut. l. quoties. §. item si temporali. Glo. soluit & bene.

Vltimò gloss. magna, quæ est hic, ponit casus quatuor: quando nostra interest vt vna actio in aliam conuertatur, seu vt prima actio deuoluatur in actionem negotiorum gestorum, quam nota,

g **Si liber homo.** g Qui soluit creditori creditoris sui, ex eadem causa liberatur ipso iure. hoc dicit. Oppon. quòd quando soluitur creditori creditoris, tollatur actio per exceptionem: vt l. si opera. j. de do. excep. quidam fatentur, & intelligunt hoc ope exceptionis. Gloss. tenet quòd ipso iure: & ideo dicit regulam esse, quòd ope exceptionis tollitur. Fallit si ex eadẽ causa quis est debitor alterius, ex qua ego sum suus, vt hic. Item fallit si res debitoris essent obligatæ creditori creditoris: vt l. solutum. §. solutam. de pigno. actio.

h **Litis contestatæ.** h Quando aliquem esse locupletẽ est causa actionis concedendæ, tempus litis contestatæ inspicitur, hoc dicit. Oppo. infrà soluto matrimonio. l. rei iudicatæ. Solu. licet gloss. & docto. aliter dicant. Quandoque aliquem esse locupletem, est causa concedendæ actionis: & inspicimus tempus litis contesta. vt hic cum simili. Quandoque est causa moderandæ condemnationis: & inspicimus tempus rei iudicatæ, vt in contrario.

Si pecuniæ. In hac actione veniunt vsuræ, & habetur ratio culpæ, non casus fortuiti. h. d.

i ☞ *Pater administrans præbendam filij tenetur filio actione negotiorum gestorum.*

i **Pater.** Hæc actio dat in patrẽ, & filium emancipatum. h. d. No. bene istum casum: quia sæpe accidit q̃ pater emancipat filium, & retinet eum in domo, & administrat illud quod sibi donauit: quòd non queritur vsufructus ipsi patri: imò tenetur reddere rationem ipsi filio: idem eadem ratione in omnibus quæ quæruntur filio, quorum patri non quæritur vsufructus.

1 Vnde si pater †administrauit bona præbendę filij, tenet ei actio ne negotiorum gestorum reddere rationem administrationis, vt l. sacrosanctæ. C. de episco. & cleri. vbi dicitur quòd istæ præbendæ habentur loco peculij castrensis vel quasi. Et hoc vidi de facto.

1 ☞ *Differentia inter pœnam & usuram.*

Vi sine vsuris. In hac actione veniũt vsuræ non centesimæ, sed communes. h. d. Nota distinctionem huius legis: aut quis peccat in faciendo, accipiendo pecuniam, cùm non debet aut peccat in omittendo, seu negligendo. Secundo nota q̃ vsura dicitur pœna, a vt hic. Opp. infrà man. l. idemq; §. sed & si pecuniam. Glo. dat plures sol. Tene illam quam tex. dat: aut quis deliquit in accipiẽdo, aut non soluendo. ista est vera. Secũdò quę-

1 ro † vtrũ sit aliqua differẽtia inter pœnã & vsurã. Respon. q̃ sic. b

b Nam vsura põt deberi absq; mora ex stipulatione, vt l. lecta. §. fi. infrà si cer. pet. & l. item quia in fi. s. de pac. & C. de vsur. l. quamuis. j. de verbo. obl. l. qui Romæ. in prin. Pœna autem nunquam debetur absq; mora, vel alio delicto: vt l. aliud. de verbo. significa. Item inter vsuras quæ debentur ex mora, & pœna, hęc est differentia: quia vsura debetur per annos & menses: pœna aũt semel tantũ. Ita dicit Iaco. de Are. in l. cũ stipulati. j. de verb. obl. Fateor tamen quòd sicut hic dicitur q̃ vsuræ apponuntur loco pœnę, eodem modo alibi, pœna loco vsurarum apponitur: vt le. Iul. §. Pomponius. j. de act. emp. & ibi not. & l. cũ allegas. C. de vsuris. Prædicta nota bene: quia sæpe occurrunt.

1 ☞ *Beneficium confertur in inuitum quando concernit eius commodum & alterius: secus si commodum illius tantùm.*

2 *Soluens pro inuito non repetit actione negotiorum gestorum: secùs si pro ignorante.*

c **Soluendo.** c Inuitum, & ignorantẽ possumus liberare, non aũt actionẽ ei auferre. h. d. Opponitur q̃ beneficiũ non conferatur in inuitum: vt j. de regu. iur. l. inuito. Glo. soluit hic. & Dy. in

1 c. in inuitũ. extra, de regu. iur. lib. vj. Dic † breuiter quòd quando beneficium respicit commodũ illius tantũ qui cõtradicit: & tũc non confertur in inuitũ, vt in contrario: quandoq; etiã respicit commodũ alterius, & tunc põt cõferri in inuitum. Ita loquitur totus tit. de mu. & hono. in quo honores conferuntur in inuitũ, qui respiciũt publicã vtilitatem. Ita hic, q̃ possit solui pro alio re ispicit etiã cõmodum creditoris: ideo liberatio in inuitum cõfertur. Facit j. de ver. ob. l. seruus. vetante. & ibi dixi. ltẽ oppo. C. de iure delib. l. nec emere. Solue, per quandã consequẽtiam potest conferri beneficium in inuitum, vt hic: non directo, vt ibi. et hęc satis est bona. Oppo. ad secundam partem. C. quando filius vel priua. l. ij. So. quis non põt auferre actionẽ. alteri fallit in casibus

2 hic no. dic vt in glo. Quæro. † si soluitur pro inuito, vtrũ repetatur ab eo per actionem negotiorum gestorũ. Glos. prima parua hic videtur dicere q̃ sic. Contrarium tenet glo. in l. si Stichũ. §. fi. j. de noua. glo. tangit in l. fi. C. eo. Gul. de Cu. tenet istam glo. per l. si quis mãcipijs. §. fi. j. de instit. Non obstat l. si ex duobus. s. e. & C. e. l. fi. & quæ dicunt q̃ prohibitio impedit hãc actionẽ: qa intelligit ipse q̃ illud verum, quando post prohibitionem gerẽdo negotia delinquitur: nõ debet enim quis facere laborare, vel intrare rem meam post prohibitionẽ. Secus si post prohibitionem in delictum non cadit. Sed contra hoc est casus l. si pro te. j. man. & ideo tene gl. contrariam: & istam intellige, quando soluit pro ignorante, non pro inuito. Non obstat l. si quis mancipijs. §. fin. quia ibi fuit mutuatũ seruo, qui potest obligare de peculio dominum ignorantem. Et istam solu. dat glo. C. eo. l. fi. & etiam ita intelligit ibi.

1 ☞ *Obligatio alternatiua dicitur indiuidua, quo ad solutionem.*

d **Si communes.** d Quod in re communi quis facit non ex necessitate communionis, venit in actione negotiorum gestorũ. h. d. & subtilis lex est, & not. j. familia. ercis. l. hæredes. §. si vnus. Nota quod parte domus potest caueri de damno infecto. Contra. j. de dam. infec. l. in stipulatione. Soluit glos. ibi quando res erat vnius, hic plurium. Vel si dicas, ibi erat plurium: dic q̃ mittitur in possessionem, scilicet partis. Itẽ a

1 † opponitur & fortiter de l. si cum vno. s. si ex noxa. causa agatur. vbi in causa noxali nõ potest defendi seruus pro parte: ego nõ reperio istud contrarium solutum per aliquem: ideo dic quòd in his quæ indiuidua sunt, negotium ex parte expediri non po- b

2 test: vt l. in executione. infrà, de verbo. obligatio. Dicitur † autem res indiuidua quo ad solutionem, etiam si est obligatio alternatiua, ne deueniatur ad inconueniens, q̃ quis haberet partem in vna re, & partem in c alia: vt l. si non sortem. §. fina. de condictio. inde. & d. l. in executione. Nunc ad propo-

e situm e quando agitur actione noxali, quãtitas est in obligatione: datio pro noxa est in solutione: vt l. miles. §. decem. j. de re iud. ideo non admittitur defensio pro parte, ne posset deueniri ad illud inconueniens, quòd quis posset habere pro parte seruum & pro parte æstimationem damni. Sed quando petitur cautio damni infecti, nihil elt in obligatione, sed mero iudicis officio postulatur & expeditur: ideo potest quis defendere partem suam, & non partem socij: non d enim potest deueniri ad illud inconueniens, cùm non sit aliquid in obligatione. Hoc dixi in l. supra iter. §. officiũ. infrà, de aqua pluuia. arcenda. vbi text. hoc tangit quem nota.

Qui seruum. Seruus non est in peculio suijpsius, sed est res dominica: & ideo quod impeditur circa eum in solidum, non de peculio repetitur. hoc dicit.

Si serui. Mandatum serui nõ impedit hanc actionem contra dominum, licet possit etiam ex persona serui conue- e niri. h. d. Opp. de l. j. j. man. & instit. de obliga. quæ ex quali delic. in prin. Soluit glos. dic vt in ea.

Vm pecuniam. Qui gerit negotium alterius, ipso gestu habẽt hãc actionem. hoc dicit. Sed quæro quomodò potest esse quòd debitoris non interfit non soluit? Dic vt in gloss. quam vide, & tene menti.

Si qui. Factum affectione paterna. nõ venit in hac actione. hoc dicit. facit C. eodem l. j. & secunda. Oppo. de l. si pupilli. §. sed si ego. s. eo. Soluevt in gloss. & ibi videas.

Væ vtiliter. Expensæ in honoribus factæ, hac actione repetũtur. hoc dicit. Oppo. quòd non liceat expendere in honoribus: vt l. j. ad leg. Iul. de amb. Sol. tex. noster dicit, honestè: qñ autem dicatur honestè, glo. ponit. dic vt in ea.

Qui pure Factus liber non tenetur ex ante gesto. hoc dicit. Oppo. de l. fina. j. de petitio. hæredi. Sol. ibi speciale.

Titius. In negotio quod est alterius, ipso gestu tenetur ille, ad quem verè petinet, licet cõtemplatione alterius gestum sit. hoc dicit. No. istam actionem dari ne aliquid vertetur in damno. Contra dabitur: ergo ista actio vbicunque competit actio leg. Aquil. Solu. gloss. supplendo tex. quòd competat: quia non est alia actio quæ melius possit cõpetere. Opp. quòd istud erat indebitum respectu soluentis: & sic videtur repeti per condictionem indebiti: vt l. si pœnæ. §. j. j. de condictio. indebiti. Solu. ibi soluit nomine proprio, hic soluit nomine sororis tanquam hæredis, vt in gl. Vltimò §. iste facit ad quæstionem positam in gloss. s. eod. l. inj. §. fina. Contra opp. Ioan. & dixeram vo-

a ¶ Quì sine vsuris. Dicitur pœna. Vide de vsura & pœna, & q̃ est differẽtia, vid. bartol. in l. in insulã. de verb. obli. in ver. vj. opp. de l. si ita quis.
☞ POMATES.

b ¶ Rñ. q̃ sic. Vid tex. in l. nõ solũ. la ij. §. j. ver. vel vsuras vel pignus. ff. de libe. lega. Ro. in consil. ccxl. in ij. col. in fi ij. dubij.
↠ P. PAV. P.

c ¶ Soluendo. Ista lex plane, pcedit si soluo q̃ te creditori tuo qa te libero & possum à te repetere, nisi te, p hibẽte soluero secundũ Bar. hic sed quid si soluo alicui tãquã procuratoris tui, & tñ nõ possim ostendere q̃ sit procurator: an possim à te repetere, vide fin. Com. cõcludẽte q̃ sic interuenientibus qbusdã cõs. vj. inci. credit libris post princip.

d ¶ Si cões. Adde l. iij. ff. e. Adde tñ q̃ licet illud qđ geritur ex necessitate. nõ veniat i hac actione directa, vt hic, tñ venit i vtili, secũdũ Bal. i l. eos q. C. de vsu. licet bar. ibi cõtra. & q̃ Bar. in l. curatoris. C. eo. vbi gl. & vide no. in l. ex facto. & qđ no. Bal. in l. si rem, C. si cert. peta.

e ☞ Vide Carolũ Rurium in §. Cato. i illo articulo. an obligatio rẽ restitui, sit diuidua. in iij. charta. Anto. Alex.

f ¶ Ad ppositũ. Adde Bar. in l. hæc distinctio. §. cum fundum. j. loca.

Qui sine vsuris. Qui sine vsuris. Dicitur pœna. Vide de vsura & pœna, & q̃ est differẽtia, vid. bartol. in l. in insulã. de verb. obli. in ver. vj. opp. de l. si ita quis.
☞ POMATES.

¶ Rñ. q̃ sic. Vid tex. in l. nõ solũ. la ij. §. j. ver. vel vsuras vel pignus. ff. de libe. lega. Ro. in consil. ccxl. in ij. col. in fi ij. dubij.
↠ P. PAV. P.

¶ Soluendo. Ista lex plane, pcedit si soluo q̃ te creditori tuo qa te libero & possum à te repetere, nisi te, p hibẽte soluero secundũ Bar. hic sed quid si soluo alicui tãquã procuratoris tui, & tñ nõ possim ostendere q̃ sit procurator: an possim à te repetere, vide fin. Com. cõcludẽte q̃ sic interuenientibus qbusdã cõs. vj. inci. credit libris post princip.

¶ Si cões. Adde l. iij. ff. e. Adde tñ q̃ licet illud qđ geritur ex necessitate. nõ veniat i hac actione directa, vt hic, tñ venit i vtili, secũdũ Bal. i l. eos q. C. de vsu. licet bar. ibi cõtra. & q̃ Bar. in l. curatoris. C. eo. vbi gl. & vide no. in l. ex facto. & qđ no. Bal. in l. si rem, C. si cert. peta.

☞ Vide Carolũ Rurium in §. Cato. i illo articulo. an obligatio rẽ restitui, sit diuidua. in iij. charta. Anto. Alex.

¶ Ad ppositũ. Adde Bar. in l. hæc distinctio. §. cum fundum. j. loca.

Ibi. & ideo Tene. not. in hoc. contra approbatum per Bart. sup l. 32 ff. de pact. & Glosa.

P. PAV. P.

a ¶Secundo modo legitur. Quæ dicatur actiõ vtilis & quæ directa, vide Feli. in c. aduersario. in prin. extra de exceptio. & duas differentias inter vtile & directũ, vide per Iaſ. in l. cum fundus. §. ſeruũ tuũ. in pen. colũ. ff. ſi certũ petatur.

b ☞Vide duas differẽtias inter actionem vtilem & directam quas ponit Iaſ. allegãdo Bal. in l. cũ fundus. §. ſeruũ tuũ ſpruẽs. col. pe. ſi cer. pe. & quæ dicatur actio vtilis, & quę directa declarat Paul. de Ca. vbi & Alexã. ponit in l. ij. C. de ſecun. tabu. Anto. Alex.

c ¶Sirem. Hanc l. limita vt dixi: poſt Imol. in l. ſi hæredis ſeruus. de leg. j. 1

bis me dicturũ hic: tñ iã expediui hic in iſto ti. qñ negotiũ ptinet ad vnũ in veritate, & alterius contemplatione geritur. Diſtingue aut ad alium pertinet re ipſa, vel ipſo geſtu, aut cura & ſolicitudine. Primo caſu aut ad illũ, cuius contẽplatione gerebatur, poterat aliquo modo pertinere, aut non, & hoc expediui in l. ſi pupilli. §. ſed ſi ego. ſ. eo. & §. item quæritur. ea. l. & in l. Pomponius. circa fi. eo. tit.

☞ *Gerenti contemplatione procuratoris, non datur actio contra dominum nec domino contra ipſum.*

Procurator ad negotia poteſt alium ſubſtituere: quia ſuſcepto mandato negotium ſpectat ad ipſum cura & ſolicitudinẽ.

MAndaſti. Qui contemplatione procuratoris gerit negotium, quod ſpectat ad dominum, ſolũ vigore mandati contra dominum actionem nõ habet: ſecus ſi cõtemplatione dñi geſſerit. h. d. quod no. quia facit multoties vtilitatem. Not. †q̃ quando ego gero contemplatione procuratoris, non competit actio geſtori contra dñm, vel dño contra geſtorem. Contra ſ. e. l. ſi pupilli. in prin. Sol. hic loquitur in negotio quod nõ pertinebat ad dñm re ipſa, vel ipſo geſtu, ſed ſolum ſpectabat ad eum propter mandatum. mandauerat enim de emendo ſeruum, & ſic non poſſemus dicere q̃ hoc eſt nouũ genus negotiorũ, ſ. quod pertinet ad nos volũtate. Non enim eſt noſtrum aliquo de quatuor modis, ſed ideo quia voluit q̃ mihi emeretur. Et vide tex. ibi: & te eius voluntatis eſſe, vt emptum habere velles: ſed in l. contraria negotiũ pertinebat ad dñm re ipſa. Sed contra iſtam ſol. facit quod j. dicetur. Idem eſt & ſi filio meo mandauerit vt fideiuberet pro te: nam illud negotium pertinere videtur ad dñm re ipſa, vel ipſo geſtu. Sol. eodem modo dicas q̃ non pertinebat ad dñm niſi volũtate: non enim liberatur ideo, quia aliquis fideiuberet pro eo: & ideo ſi talis fideiuſſor ſoluiſſet, ſi quidem vellet agere actione negotiorum geſtorum quia ſoluit, & ſic pertinet ad dñm ipſo geſtu poſſet agere cõtra dñm: vt d. l. ſi pupilli. in prin. Si verò agerevel let, quia fideiuſsit cùm ille voluit ipſum fideiubere. pro ſe haberet locum diſtinctio huius l. in prin. cuius contemplatione ſit geſtum domini, vel procuratoris. †Secundò ex hac l. not. manifeſtam rationem quare procurator ad negotia poteſt ſtatim conſtituere alium procuratorem: nam ſtatim cum ſuſcepit mãdatũ, negotium pertinet ad eum cura & ſolicitudine: & ideo põ alteri mandare, & mandat ſuo nomine: non autem mandat procuratorio nomine domini. Ita intelligitur l. ſi procuratorem. §. j. j. mã. & ibi dixi. & ideo in iudiciis non poteſt alius procurator ſubſtitui ante litis conteſt. quia iudicium debet agi & geri nomine domini, non nomine procuratoris: vt no. per gloſ. l. procurator qui pro euictione. §. de procu. Hoc præmiſſo venio ad gl. & opp. q̃ pater teneatur inſolidum, quaſi ipſe geſſiſſet: vt l. ſi filius. j. de tutel. Solu. ſpeciale eſt in tutela quæ defertur coram iudice: vt ibi. aliàs ſecus: vt l. Lucius. j. de adminiſt. tuto. Item oppo. q̃ pater teneatur inſolidum quod iuſſu: quia videtur habere ratum dum gerit pro filio: vt j. quod iuſſu l. j. Sol. gloſſ. q̃ hic pater non geſsit vt obligaretur, ſed vt filij obligationem diſſolueret tanquã quilibet extraneus: ſicut cum pro filio fideiubet. vt l. j. §. quid ergo. j. quod iuſſu. tene menti prædicta.

1 ☞ *Actio negotiorum geſtorum directa, quæ dicatur & quæ utilis.*
2 *Inter actionem directam & utilem an ſit differentia in effectu.*
3 *In libello non eſt neceſſe exprimere an utili, an directa agatur, niſi quando ſit aliqua differentia.*

ACtio negotiorum. Inter actionem poſitam cum ſolennitate, vel ſine non eſt differentia. h. d. ſecundùm vnã lect. nullum contrarium habet. Secundo modo legitur, vt dicas, Inter actionem directam & vtilem non eſt differentia in effectu. h. d. Not. q̃ inter vtilem & directam nõ eſt differentia in effectu. Not. quod in libello non debet exprimi
1 an quis agat vtili vel directa. Pro huius declaratione †quæro primò quando dicatur directa vel vtilis. Gl. dicit, directa datur ex verbis & ex mente ſpontaneo geſtori, vtilis datur geſtori ex neceſsitate & ex mente doct. dicunt q̃ illa quæ venit ex mente eſt directa. probatur in l. j. C. vti poſ. coniuncta l. j. in princi. j. vti poſ. licet eñ edictum loquatur de ædibus: tñ competit directũ etiam pro fundo. Pro hoc facit j. de verb. ſigni. l. nominis. & in §.
b verbum ex lege. Dicendum eſt ergo q̃ [b] vtilis non venit ex mẽte nec ex verbis: quia ille qui fecit legem de hoc non cogitauit, ſed venit ex interpretatione luriſconſulti propter identitatẽ rationis: vt l. pe. j. ſi quad. pau. fec. dica. De quo per doc. in l. j. C. de
2 act. & obli. & ego etiam dixi in l. j. j. de act. & obli. †Secundò quæro vtrum inter actionem vtilem & directam ſit differentia in effectu? Rñ. ſi quæris hæc vniuerſaliter doct. tangunt in l. j. de act. & obli. & ego ibi dixi in l. ij. eo. titu. & d. l. j. j. de actio. & obli.

Quantum ad propoſitum, ſi quidem agatur contra ipſum geſtorem principalem, inter vtilem & directam non eſt differentia in effectu: & ita loquitur hic. Si verò ageretur contra hæredẽ geſtoris: tunc eſſet differentia: quia in directa negotiorũ geſtorum actione tenetur æqualiter hæres, ſicut defunctus. In vtili verò quæ datur contra geſtorẽ ex neceſsitate tenetur hæres minus: vt C. de hære. tuto. l. j. & ij. & de in litem iuran. l. ij. & gloſ. tenet. hic, bene, licet alibi gloſſ. no. contrarium, vt dixi in l. iij. §. hæc autem
3 actio ſ. eo. Item quæro †vtrum ſit neceſſe q̃ exprimatur in libello, vtrum quis agat directa vel vtili. Tex. declarat hic, quando directa & vtilis eſt eiuſdem effectus, nõ eſt neceſſe quòd exprimatur: ſed ſi eſſent diuerſi effectus, tunc debent exprimi. Pro hoc j. de admi. tut. l. quoties. & quod ibi no. & j. de ſol. l. ſi duo. & ibi per Dy. & ibi de hoc dixi. & ſecundùm hoc iſta litera maximè quæ eſt hic, ſuperabundat, & dicit glo. & bene.

IGnorante. Qui habet actionem pro alio ad eius petitionem debitorem cogit liberare. h. d. Intellige hic ſtipulationem eſſe conceptã in perſonam fratris nomine ſororis. Secus ſi in perſonam ſororis: quia non valeret: quia alteri per alterũ, &c. j. de ver. obli. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ſed acquireret ei actionem ex ſtipulatu, per l. j. C. de rei vxo. act.

c IRem. [c] Negotium nõ meo nomine geſtũ in ſubſidium re perẽpta vel præſcripta poſſum habere ratum, vt mihi hæc actio cõcedatur. h. Lego iſtã ſecundùm lect. Azo. ſecundùm quam l. iſta ponit tres caſus: & materia huius l. declarat glo. plenius quàm alibi in l. mater. C. de rei vendi. & ibi per doct. Ego ſubtilius hoc tractaui in l. ſi eum ſeruum. j. ſi cer. pet.

De calumniatoribus. *Rubrica.*

Glo. continuat. dic vt in ea. Bar.

LEX I.

ANeum. Primò ponit mentem edicti. Secundò incipit exponere. Secunda ibi: hoc autem. Op. j. de obſequijs. l. parens. Sol. ibi contra parentes non datur hæc actio in, vt ibi ſed datur actio in factũ generalis. Quæro vtrum quando daẽ actio in factum contra parẽtem detur ad quadruplum. Glo. q̃ ſic. dic vt in ea. Quæro quid de eo qui dedit vt faceret negotium calumnioſum. Gl. dicit idem. arg. l. ſi quẽquam. C. de epiſ. & cle. Quæro an hæc actio infamet. Dic vt habuiſtis no. in l. j. ſ. de his qui not. infa. Quæro dicitur hic negotium. de quo negotio loquitur? Reſpon. dic q̃ de eo, quod fit in iudicio: vt dicit glo. rubricæ, & declaratur ſtatim in proxi. §.

Hoc autem. Hic exponit verbum, negotium. & breuiter. h. d. Negotium intelligitur ſiue in cauſa ciuili, ſiue in criminali, ſiue priuata, ſiue publica. h. d. Quærit gloſ. qualiter teneatur qui accepit pecuniã, vt litem calũnioſam exerceat vel non exerceat. Dic vt in gloſ. & in eo quod dicit lex Iul. repetũdarum. intellige, ſi ille, qui recipit, erat iudex & cauſa erat criminalis: vt l. iij. ad l. Iul. repetundarũ. Item quæro iſta remedia, quæ competunt contra iſtum, in quo differunt: & vtrum vnum ex iſtis remedijs tollatur per aliud. Dic vt in glo. & bene. Qui

1 ☞ *Qui vult corrumpere, iudicẽ, perdit cauſam, non ipſo iure, ſed per ſententiã. nu. 3.*
2 *Corrumpere principalem quãdo liceat. & nume. 6. & nu. 10. ubi quid in criminalibus.*
4 *Vbi quis per contumaciam deberet haberi pro confeſſo, ſi antequam ſuper hoc pronuncietur, deceſſat, non præiudicat hæredi.*
5 *Practica pronunciandi contra corrumpentem iudicem.*
7 *Pœna, de qua hic, an habeat locum in actore & reo.*
8 *Procuratore corrupto ſuccurritur domino contra ipſum.*
9 *Corrumpens aduocatum, an puniatur pœna, de qua hic. remiſſiuè.*

Sed & conſtitutio. Quiſ corrumpit iudicem vel aduerſarium, litẽ perdere de-
2 bet: [a] ſecus ſi bona fide tranſigat. h. d. † Nota q̃ qui vult corrum-
1 pere iudicẽ, perdit cauſam. Contra oppo. in auẽ. vt liti. iur. §. j. po ſita C. de pœna iudicis qui malè iu. in auẽ. nouo iure. Solu. hæc limitatur per illam: quia debet perdere litem, niſi intra certũ tempus ſponte ſe offerat. Item opp. q̃ licet aduerſarium meum cor-
b rumpere. [b] Non enim in ipſum volentẽ poteſt inferri iniuria, vel dolus vel calumnia: vt extra, de reg. iur. c. volenti. lib. vj. Sol. Gl.
2 intelligit hic de aduerſario, hoc eſt, procuratore aduerſarij. † Tu dicas q̃ ſi quidem cauſa, quæ agitatur, reſpicit ſolũ cõmodũ litigantis: & tunc in aduerſariũ principalem non cadit corruptio: imò iudex debet ferre ſententiam ſecundũ quod partes conueniunt: vt l. ſi cõuenerit. j. de re iud. Sed ſi iudicium reſpiceret publicam vtilitatẽ, vel alterius, non licet etiam principalẽ aduerſariũ, vel iudicẽ corrumpere. Exemplũ in cauſa libertatis: vt C. de collu. dete. per totum. Item in cauſa ſeruitutis: vt C. ad leg. Iul. Viſcel. l. j. Item in cauſis popularibus: vt l. eũ qui. §. in popularibus. j. de iureiu. Item in cauſis ſpiritualibus: vt extra de collu. de te. per totum. Item in cauſis teſtamẽtorum, ſi hæres litigat: quia ibi verſatur cõmodum legatariorũ: vt l. ſi perluſorio. j. de appel.
3 l. ſi ſuſpecta. j. de inoffic. teſta. † Quæro pro declaratione glo. primò quando aliquis dedit iudici pecuniam, vtrum lis perdatur ipſo iure, vel ſit neceſſaria ſententia. Gl. in l. j. de pœ. iu. qui maiud. videtur dicere q̃ ipſo iure quando datur pecunia, per l. pœnales. C. quando prouo. non eſt neceſ. ſed illa lex nihil facit. Loquitur enim de effectu ſententiæ, quæ eſt nulla ipſo iure, quando datur pecunia. Sed hic quærimus de effectu totius cauſæ. Veritas eſt q̃ lis non perditur ipſo iure, ſed per ſententiam. Text. eſt in l. eius qui delatorem. j. de iure fiſci. & probaẽ in l. j. C. de pœna iudi. q̃ male iudi. vbi dicitur q̃ debet perdere litẽ: non dicit q̃ lis
c perdita ſit. Et ex hoc inſurgit nota. [c] q̃ ſi corrũpẽs decederet ante ſententiam, illud non præiudicaret hæredi, ad quem non tranſit
4 pœna: vt d. l. eius qui delatorem. vbi eſt tex. not. Et idem † dico vbicunq; quis propter contumaciã deberet haberi pro cõfeſſo, ſi anteq̃ ſuper hoc pronũcietur deceret, non p̃iudicaret hęredi,
5 per eandem l. Quærit † practica vt hoc pronuncietur. Reſpon. vt petatur, vt detur diffinitiua ſententia, tanq̃ in confeſſum propter calumniam, vel petat principaliter pronũciari eum haberi pro confeſſo propter calumniam quã fecit, vt hic, & d. l. j. C. de
6 pœna iudi. qui ma. iudi. Quæro † quando datur aduerſario, qualiter intelligatur? Reſpon. vt dixi, poteſt intelligitur in aduerſa-
7 rio principali, & procuratore. Sed quæro an † habeat locum tam in actore corrumpente reum, quã in reo corrumpente actorem. Glo. in l. & eleganter. §. pe. j. de dolo. videtur dicere q̃ habet locum ſolum in actore corrumpente procuratorem rei. Sed gl. in l. j. C. de pœna iudi. qui ma. iudi. dicit quòd habet locum in actore & reo. & illa eſt verior, per iſtum tex. qui generaliter loquitur de eo qui dat iudici, vel aduerſario, & per l. ij. in fin. j. de condi-
8 ob tur. cauſam. Item quia eſt eadem ratio. Item quæro † quando procurator fuit corruptus, vtrum ſuccurratur domino, etiã contra ipſum procuratorem. Glo. hic quòd ſic. Dic plenius in d. l. &
9 eleganter. §. pe. de dolo. Quæro † quid in corrumpente aduocatũ? [d] Dic vt l. j. & ij. C. ſi ex fal. inſtru. & l. diuus. j. de re iudi. Propter hoc enim non habetur pro conuicto, vt dictis legibus patet. Secus in eo qui corrumperet acta. Ille enim deberet perdere litem. Tex. eſt in l. in fraudem. §. penulti. j. de iure fiſci. Sed quæ-
10 ro † quid in cauſis criminalibus [e], vtrum licet corrũpere aduerſarium? Gloſ. diſtinguit hic, vt l. tranſigere. C. de tranſactio. Dixi
e in l. ſi marítus. §. ſi negauit. j. de adulte.

Pecuniam. Pecuniam accipere dicitur, quocunq; modo commodum burſale conſequitur. hoc dicit. Quæro quid ſi iudex non recipit [f] aliquid, ſed fuit factum ſibi inſtrumentum de conſeruando eum indemnem: ſi tempore ſyndicatus moleſtaretur, vt dixi in l. ſi quis vxori. §. ſi ſeruum. j.
f de fur. vbi videtur text. intelligendo prout iacet.

a ¶In eũ. §. ſed & conſtitutio. Perdere debet. Qui corrũpit iudicẽ vel aduerſariũ, perdit cauſam. hoc eñ, ſi, qs dat pecuniã, vel aliud iudici. Adde Imol. in l. diu⁹. ſ. xvj. col. ff. de re iudic.

b ¶Corrũpere. An liceat mihi aduerſariũ meũ corrũpere, ad de Bar. in l. j. C. de pœna iudi. qui malè iudi.

¶Inſurgit no. Adde Bar. in l. j. in fin. C. de pœna iudic. & vide Inn. & docto. in ſi. de iura. calum.

c ¶Corrũpente aduocatũ. Vide Imo. in l. diuus. in xvj. col. de re iudic.

¶In cauſis criminalibus. Et an pecuniæ poſsint repeti, vide Bal. in l. ij. C. de abo. & i l. ſerui. C. cũ adul teriis.

d ¶Pecuniã. non recipit. Vide Bald. in l. j. C. de condi. ob turp. cãm. & in auẽ. nouo iure. de pœna iudi. q̃ malè iudi. poſt Bartolum.

e ¶Et gñaliter. §. ſi igitur. Vide per Bart. in l. ſi qs legatum. j. de Fal. & allegat hic q̃ in cõmittẽte baratariã nõ habet locũ pœnitẽtia etiã re ĩtegra. Bal. dicit fuiſſe de facto Florẽtiæ. Sed cõtra; videt ẽ. de infami bus. l. qui operas.

f ¶Hæc actio competat ad vindictã. Vide gl. in l. ſeq. in verbo, tollaſ. & no. q̃ in iſto quadruplo ineſt ſimplũ, Bal. in ti. de pace tenen. ſ. ſi duo. Addit aliqua, & iſta gl. hoc ſingulariter decidit. Vide alia in l. q̃ perforauerit. j. ad legem Iul. pecu. & vide l. hoc edicto. de publi. & quæ no. in l. agraria. de termi. mot. ad de quod no. Bar. in l. ſanctio legũ. in iij. col. j. de pœnis.

g ¶Annus. A tpe ſcietiæ. Adde Bart. in l. j. §. occiſorũ. ad Sylla. per Arch. ij. q. vj. anteriorũ. & latius per Bald. in l. Labeo. ff. ſi quis teſta. liber eſſe iuſ. fue. & Bar. in l. diuus. de cuſto. re. & in d. l. ſemper. §. hoc interdicto. & dicit bal. in l. genero. ã. de infa. quod vbi tractatur de odio finiendo, tempus in dubio præſumitur continuum. Allegat Gulielmus in lege, ſi cum exceptione. §. ſatis. infrà quod metus cauſa. & hic adde Angelũ in l. ſi cum exceptione. §. in hac. quod metus cauſa. Adde Romanum conſilio cc xviij.

LEX III.

g T generaliter. [g] Si igitur. Punitur affectus, licet non ſequatur effectus, quando lex ſolum affectum ſine effectu conſiderat. h. d.

Illud. Si turpitudo vertatur etiam ex parte dantis, ei non competit repetitio, ſed ſolùm ei, in cuius ptæiudicium datum eſt. h. d.

1 ☞ *Dictum reſtringitur per rationem.*
2 *Hæc actio q̃ non competat ad vindictam.*
3 *Actio ad quadruplum an competat hæredi, contra quem data eſt pecunia.*

HAec actio. Duobus modis legitur in glo. Primò q̃ hæc actio nõ datur ad ſimplum, quando cõpetit condicto ob turpem cauſam. Iſta lect. non eſt vera, vt j. l. proxi. §. fi. ſecundùm aliam. h. d. Hæc actio nõ datur hæredi, niſi ad ſimplũ. h. d. No. ſecundũ † iſtam lect. q̃ dictũ per rationem reſtringitur, vt hic, & l. cùm pater §. dulciſſimis. j. de leg. ij. Quæro † vtrum hæc actio competat ad vindictam. [h] Gloſſ. hic variat, in prin. videtur dicere q̃ ſic: in fi. contra. & iſta eſt vera. Non enim competit ad æſtimationem contumeliæ, ſed ad quadruplum pecuniæ datæ: ergo nõ eſt ad vindictam: vt l. cùm emancipati. §. mancipatus filius. j. de colla. bon. & ibi no. Facit qđ not. per Dy. in l. ij. §. j. vi bono. rapto. Quærit
3 glo. † vtrum hæredis eius, contra quem eſt data pecunia, cõpetat iſta actio ad quadruplum. Gloſ. hic in fine videtur dicere q̃ ſic. Richard. Malumb. contra. [i] Si enim hæredi dantis nõ datur niſi ad ſimplum: multò minus dabitur hæredi eius qui nihil egit.

IN hæredem. Hęc actio datur contra hæredem quatenus ad eum peruenit. h. d.

Sed etiam. Hæc actio quantum ad ſimplum concurrit cum condictione ob turpem cauſam, & vna per aliam tollitur. h. d. Oppo. q̃ perſecutoria non tollitur per pœnalem. j. de conditio. furti. l. ſi pro fure. Gl. dicit: intelligas quòd hic tollitur vna per aliam in ſimplo. Tu potes dicere q̃ tollatur in totum: vt l. j. §. in tutel. de tute. & rat. diſtra. Non obſtat l. ſi pro fure. quia ibi vna actio cum alia non concurrebat in aliquo: & hic ſaltem concurrebat cum ſimplo. & ſic hæc actio eſt extraordinaria, vt dicit glo. Quæro vtrum totum quadruplum ſit pœna, an in quadruplo inſit ſimplum. Dic vt in glo.

1 ☞ *Tempus quod datur ſyndico ad denunciandum maleficia, intelligitur à die ſcientiæ.*
2 *Tempus, de quo hic, quod erit utile quo ad initium.*

ANnus. Annus in hac actione computatur à tempore ſcientiæ. [i] hoc dicit. Nota † bene iſtam l. facit pro ſyndicis comitatus, qui tenentur denunciare maleficia intra triduum: quia debet intelligi à die ſcientiæ. Si enim maleficium ſtetit occultũ, vel malefactores non ſunt inuenti, non debet imputari: vt hic, & l. j. §. occiſorum. j. ad

a ☞P.OMATES. ¶Cùm publicanus. Limita per Ange. in l. qui autem. de infamibus.

b ¶Si ab eo. Cõcurrere ciuilis. Quær cõcurrit ciuilis cã cũ criminali, vide Bal. in d.l.1.ſi qs ad ſe fundũ. Adde Bal. in l. qđ euitãdi. hic alleg. & Frãc. de Are. in c. at ſi clerici. col. pe. de iudi. referẽs Bar. etiã contrarium tenere in l.ij.§. hoc edicto. j. vi bon. rapto.

☞POMATES.

c ¶De ſeruo. Limita hanc regulã ſingulariter nõ hẽ locũ i ſeparatis correlatiuis. Ita Fran. Aret. l. certi condi. §. quoniã. p illum tex. ad fi. ff. ſi certum peta.

☞P. PAV. P.

d ¶De in integrũ reſtitutiõe. An in integrũ reſtitutio poſsit cõcedi motu ꝓprio iudicis, vide Ro. quod ſic ſing. cccclxv. inci. nunqd iudex. & vicſ etiã q̃ habes ad Bar. in rub. j. de mino.

e ¶Omnes. Si verò cauſæ. Adde Bart. in l. ij. de app. re.

f ¶Scio. Ad hãc j. vide qđ dixit Inn. in c. cor㊂. extra eo. & Bald. in l. j. C. ſi aduer. ven. pig. & dictũ Inno. in d. c. corã. ſequitur Bal. i d. l. pemptorias. ſ. ij. col. C. ſen. reſcin. non poſ. & hic vide Bar. in d. l. ſi ꝓprietarius.

☞P. PAV. P.

g ¶De minimis nõ curat. Circa hoc an de minimis ſit curandũ vide duodecim notabilia dicta in qb⁹de-fect⁹in minimo nocet ꝓ Ias. in auẽ. q rẽ. v. colũ. C. de ſac. ſan. ecclеſ. vbi loquit de emphyteuta ceſſante in ſolutiõe ſolũ vni⁹ nũmi. de quo vide et Soci. ꝓ illũ text. in l. quãuis. ff. de cõdi. & demõ. poſt Bal. in l. ꝓ hæreditariis. verſi. xj. C. de hære. act. ex quo ſumit limitatio ad iſtã regulã ꝙ vbi qualitas ſoluẽda nõ eſt caſſata ſed ſcerta, à principio toleratur defect⁹in minimo ex bona fide ſoluentis. Item ad regulã quod de minis nõ ſit curandũ &c ꝙ paria ſint aliquid non eſſe vel qđ modicũ ſeu minimũ eſſe, vide multa quæ cumulat Ias. in l. ſciẽ dũ. in ij. & iij. co. ff. c ꝙ ſatiſda. cog. & q̃dã alia p eũdẽ in auẽ. ꝓterea. in ij. colũ. circa fi. C. vñ vir & vxor. & p eũdẽ plura in c. j. in vj. col. in iij. fal. q feu. dare poſ. & p eũdẽ in rubri. ff. ſolu. mat. in v. col. Are. in l. prætor. in iiij. no. de acqr. hære. Itẽ ad p̃dicta vide etiam Curt. in tract. ſequeſtri. in vlt. col. vide Barb. conſi. lxxiij. vol. iij. col. j.

h ☞P. PAV. P. ¶Quæro qđ Alex. in l. is ad quẽ in v. no. ff. de acq. hæred.

d *De in integrum reſtitutione.* *Rubrica.*

1 ☞ *Notorium non indiget probatione, nec alterius expreſsione.*

2 *In ſtatuto condito ab habentibus authoritatem ſtatuendi in concernentibus publicam utilitatem, ſi continet manifeſtè utilitatem publicam, non eſt neceſſe quòd hoc exprimatur.*

3 *Deceptus iuſto errore quòd reſtituatur.*

LEX I.

VTilitas. Iſta lex non indiget ſummario: poteſt tamen dicere breuiter quòd læſis qualitercunque ſubueniatur manifeſtè pertinet ad publicam vtilitatem. hoc dicit. Not. ex hac l. † quod manifeſtum eſt, nõ indiget probatione, nec alterius expreſsione, vt hic, & l. ſi. j. de exerci.

1 †Et iſtud facit ad argumen. ad quæſtionem. Priores habent arbitrium in his quæ pertinent ad publicam vtilitatem: certè ſi ſtatuant aliquid, quod manifeſtè pertinet ad publicam vtilitatem, non eſt neceſſe q̃ hoc in eorum ſtatutis exprimatur: quia eo ipſo comprehenditur, vt hic: ſed ſi hoc manifeſtè non pertinet ad publicam vtilitatẽ, ſed põt reduci per quandam cõſequentiã, fortè hoc deberet exprimi: vt l. ſi. j. de exerci. Dixi plenè in l. ambitioſa. de decre. ab or. fac. Quærit gl. exemplum de eo qui decipitur, per ſtatuti mutationem. De hoc in titulo de capitis diminuti.

Secundò quæro † de eo qui decipitur ex iuſto errore. Gloſſa ponit exemplum in l. habebat. in prin. j. de inſti. & quando actio de pec. eſt anna. l. queſitum. & ſunt bona exempla. Habes aliud in l. penulti. j. de confeſ. & j. eo. l. diuus. vlt. reſpon. & illa eſt reſtitutio ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur. poſita. j. ex quibus cau. ma. l. j.

1 ☞ *Reſtitutio conceditur cauſa cognita, etiam à delegato.*

2 *Iudex, qui non admittit exceptiones, quando uideatur grauare partem.*

OMnes. Reſtitutio conceditur cognito ꝙ cauſa, ex qua petitur, ſit iuſta & vera. hoc dicit. Ex

1 hoc † quòd dicit, cauſa cognita, apparet quòd requiratur partis preſentia, vel quòd ſit contumax: vt l. in cauſæ. §. cauſa cognita. j. de min. Item no. quòd dicit, à prætore permittuntur, &c. Ex quo apparet quòd competit iudici ordinario, & nõ delegato. quod hodie non eſt verũ. Nam hodie etiã apud delegatum poſſunt agitari: vt l. vlti. C. vbi, & apud quem. Quæro vtrum poſsit eſſe cauſa vera & non iuſta. Gloſſ. videtur velle quòd non: ideo exponit verę, i. iuſtę. Tu dic quòd poſſunt eſſe iuſtæ cauſæ propoſitæ non tamen verę in facto. Item poſſunt eſſe in facto, non tamen iuſtę in iure, vt patet ad ſenſum. Et ideo tex. iſte requirit duo, ſcilicet. iuſtitiam cauſę, & veritatem. Et per

2 hoc † aduerte: ſi aliquis proponit aliquas exceptiones, quas iudex non admittit, ſi quidem incipias à primo, ſcilicet ab iniuſtitia: quia exceptiones illæ ſunt iniuſtæ, vel manifeſtè ſunt friuolæ: poſito quòd eſſent verę in facto: tunc iudex non grauat eum vt l. j. §. de offic. aſſeſ. & C. vt nemo priua. l. fina. non enim debet eum admittere ad probandum id, quod probatum nihil releuat: vt l. ſi duo. §. idem Iul. ſ. de iureiur. Si verò cauſæ † ſunt iuſtæ, ſi veræ eſſent: tunc ſi quidem pars obtulit ſe probaturam: iudex qui non admittit, grauauit eam eo ipſo quòd non admiſit. Si verò non obtulit ſe probaturam, tunc iudex non dicitur eam grauaſſe, niſi probet illas exceptiones & cauſas in eis inſertas eſſe veras: vt extra de app. c. interpoſita.

1 ☞ *In his quæ conceduntur ſecundùm ius commune, curatur de minimis: ſecus in permiſsis de iure ſpeciali.*

f SCio. f In his quæ contra ius commune conceduntur, de minimis non curatur. Item minimum dicitur ſecundùm magnitudinem rei. hoc dicit. Nota

1 † quòd de minimis non curatur. g contra. j. de damno g infecto. l. ſi proprietarius. in fin. primi reſpon. Solu. In his quæ conceduntur ſecundùm ius commune, curatur de minimis: ſecus in his, quæ contra ius commune, ex ſpeciali priuilegio permittuntur, vt hic. Quæro, quid h vult dicere text. ſi maiori rei vel ſummæ prætudicatur. Gloſſa videtur hic variare. Nam vltima gloſſa parua maiori rei ſubaudit maximè. quaſi dicat, paruitas rei conſideratur reſpectu ſui, non habito reſpectu ad aliud. Gloſſ. præcedens videtur tenere contrarium: quia in venditione magna

magna quantitas trium vel quatuor florenorum eſſet minima: & in venditione parua non eſſet ſic. Et iſta magis placet, quam etiam tenebat Iaco. But. tene menti.

1 ☞ *Statutum loquens de habentibus ſeu poſsidentibus rem, quòd non comprehendit illum, cui ad rem competit reſtitutio.*

NEmo. Non videtur rẽ perdidiſſe, qui ad eam poteſt reſtitui. h. d. Dicit gl. ꝙ iſtud eſt per fictionem, vt apparet hic, dum dicit, videtur. quod eſt notandum pro ſtatutis. Nam licet per beneficium reſtitutionis quis poſsit rem recuperare, nõ dicit eam habere ſeu

1 poſsidere verè: & ſic ſtatuta † quæ loquũt de habentibus rem, nõ haberent locum in ea re, ad quam competit reſtitutio. Vnde ſi imponeretur collecta pro re, quã quis habet, nõ teneẽ ſoluere pro ea re, ad quam competit reſtitutio, vel ad aliam actionem. Non enim eam verè habet. Et ſtatutũ debet intelligi de re, quã quis verè habet: vt l. iij. §. hæc verba. de neg. geſt.

1 ☞ *Beneficium reſtitutionis in integrũ, trãſit ad ſucceſſores uniuerſales: & cedi pòt.*

2 *Defunctus poteſt reſtitui, & non eius hæres, quando deceſsit in puncto, in quo expirabat beneficium reſtitutionis.*

3 *Caſus, in quo defunctus non poteſt reſtitui, ſed eius hæres ſic.*

4 *Si minor decedit hæreditate nõ adita, hæres eius poteſt petere reſtitutionem in integrũ, ad adeundam hæreditatem.*

2 NOn ſolum. a Beneficium reſtitutionis trãſit ad hæredes, & cæteros ſucceſſo-

1 res vniuerſales. h. d. † Nota hoc beneficiũ tranſire ad ſucceſſores vniuerſales, & poteſt etiã cedi: vt l. ſi minoris. j. de admi. tut. Contra hoc opp. quia priuilegiũ perſonale, &c. vt l. quia tale. j. ſol. mat. & per Dy. in c. priuilegium perſonale. extra de reg. iur. lib. vj. Quæro, † ſi eſt dare caſum, in quo de-

2 functus poteſt reſtitui, & nõ hæres. Glo. dicit ꝙ ſic. & ſic ponimus eum deceſsiſſe in puncto, in quo expirabat beneficiũ reſtitutionis in integrum. Sed quæro † econtra, vtrũ ſit aliquis caſus, in quo non potuerit reſtitui defunctus & poſsit reſtitui hæres.

b Reſpon. ꝙ ſic b, vbicunq; in puncto mortis perficitur læſio. Exemplum in l. Pantonius. de acqui. hæredi. & l. j. & quod ibi not.

4 C. de reſti. mili. per glo. & docto. Et per † hoc dico ꝙ ſi minor decedit hæreditate non adita, poteſt eius hæres petere reſtitutionẽ in integrum ad adeundam hæreditatem: licet minor, dum viueret, non haberet illud beneficium: quia non erat læſus, qñ adhuc adire poterat: ſed quia in puncto mortis perfecta eſt læſio, ideo hæres reſtitueretur, per dicta iura. & ſic eſt caſus in l. qui duos. de reb. dubijs. ſecundũ Iaco. de Areti. & ibi hoc dixi. Hoc tenet Io. Andr. in c. in præſentia. extra de proba. licet Iaco. de Bel. dicat contrarium in quadam diſputatione, ſeu diſtinctione quam ponit in auẽ. de trien. & ſemi. in fin. illius. q.

ABſtinendi. Per finẽ huius legis dicit Gul. de Cug. ꝙ licet aliquis ſit accuſatus, vel inquiſitus de delicto, ex quo bona veniunt publicanda, qđ interim bona non ſunt litigioſa. Non enim principaliter agitur de bonis, ſed de vindicta, vt hic. quod dixi plenè j. de dona. l. poſt contractum.

1 ☞ *Verus contumax dicitur, qui nuncio extra iudicium dixit ſe nolle uenire.*

2 *Contumax fictus ueniens iudice ſedente, reſtituitur ad totam cauſam: idem ſi dolo aduerſarij abfuerit uel abſq; ſui culpa.*

3 *Vna præſumptio tollit aliam.*

4 *Hæc lex quòd loquatur etiam in uero contumace.*

5 *Omiſſio ſolennitatis quando uitiet. remiſſiuè.*

6 *Hæc lex q. habeat locum in contumace, contra quem eſt lata ſententia interlocutoria.*

7 *Quid ſit dictum, reſtituere litem.*

8 *Reſtitutio in integrum intra quantum tempus peti poteſt.*

9 *Libellus & litis contestatio requiruntur quando petitur reſtitutio aduerſus ſententiam diffinitiuam: ſecus ſi aduerſus interlocutoriam.*

QUuus. Iſta eſt ſingularis lex, in cuius lect. noſtri gl. variauerunt: ideo primò ponam caſum ſecũdum Ioan. poſtea ponam caſum ſecũdùm Azo. Et ſecundùm Io. an. h. d. Verus contumax veniens iudice ſedente pro tribunali, reſtituitur ad appellandum: idem ſi abfuerit dolo aduerſarij, vel abſq; ſui culpa. h. d. Duas partes habet. Prima, quando quis petit reſtitutionem: ideo quia venit citò, & iudice ſedente pro tribunali. Secunda, quando petit reſtitutionem propter dolum aduerſarij, vel propter caſum abſq; ſui culpa obuenientem. Secunda ibi: nec inter has. Loquitur ergo hæc lex ſecundùm Ioan. in vero contumace, quia citatus dixit ſe nolle venire, qui reſtituitur ad appellandum. Contra hanc lectu. videtur text. iſte dum dicit ſi citatus non reſpondeat. ſed ſecundũ lectu. Ioan. ſupponitur ꝙ reſpondit dicens ſe nolle venire: ergo &c. Et huius timore eſt facta quædam glo. parua quæ dicit, reſpondit. i. non venit in iudicio. Ex qua

1 a nota † ꝙ non eſt neceſſe ꝙ in iudicio quis dicat ſe nolle venire: ſed ſufficit ꝙ hoc dicat nuncio extra iudicium. Hoc dico: quia Ioã. Andr. in c. j. extra de dolo & contu. in Cle. videtur de hoc dubitare. Secundò opp. de text. qui dicit, exiſtimari poteſt non ſua a culpa, &c. Si enim expreſsè dicit ſe nolle venire, non cadit hic iſta coniectura: quoniam in incertis, non certis, &c. vt l. continuus. §. cum ita. j. de verbo. oblig. Huius ti- b more Ioan. intelligit, exiſtimari poteſt. i. fingi. quoniã fictio fit ſuper certo, vt vidiſtis no. j. tit. j. l. ſi. in princ. Et iſtud colligitur ex dictis Ioan. in glo. ſuper verbo, exiſtimari. Item contra iſtam lectu. oppon. de ver. nec inter has. j. eo. quod loquitur de eo, qui abfuit dolo aduerſarij, vel abſque ſui cupa: & ſic non poteſt intelligi in vero contumace, prout Ioan. intelligit. Suſtinendo Ioan. potes dicere, quòd ab initio dixit ſe nolle ire: poſtea mutauit propoſitum, & dum vole- c bat ire, fuit impeditus dolo aduerſarij, vel alio caſu, abſque ſui culpa. Item contra lec. Ioan. videtur litera quæ dicit reſtituere litẽ: & ſic innuit quòd reſtituitur ad totam cauſam, non ad appellandum. Reſpond. ſuſtinendo potes exponere litem debere reſtitui, ſcilicet per beneficium appellatiõis. Vides igitur quod lectu. Ioan. quæ eſt ſuper hac l. procedit cum magna violentia, & finaliter mihi non videtur vera: quia ſi verũ eſt quòd ipſo veniente ſtatim fingeretur non verus contumax, non eſſet neceſſaria reſtitutio ad appellandum: ſed poſſet quis appellare ipſo iure. Tranſeamus ergo ad lectu. Azo. quam puto veram: ſecũdũ quam

2 breuiter hoc intendit. † Contumax fictè veniens iudice ſedente pro tribunali, reſtituitur ad totam cauſam. Idem ſi dolo ad- c uerſarij, vel abſque ſui culpa abſuerit. hoc dicit. Nota quòd nihil eſt immutandum

3 de ſolennitatibus. Secundo nota † quòd

c vna præſumptio tollit aliam c. Nam ex eo quòd citatus non venit, præſumitur contemnere iudicem: ex eo quòd citò venit, præſumitur non contemnere. & ſic quòd c dicit exiſtimari, exponitur, id eſt præſumi, ſecundùm Azo. Oppo. in incertis, non certis, locus eſt coniecturis: vt l. continuus. §. cum ita. j. de verbo. obligatio. Sed quando citatus dixit ſe nolle venire: ſumus certi ꝙ contemnit iudicem: ideo nõ eſt locus huic præſumptioni. Dicit Azo, fateor: & ita intelligo hic in ficto contumace, qui fuit inuentus, & nihil reſpondit: vel non fuit inuentus, ſed citatus ad domum. Nota quòd hic gloſſ. appellat fictum contumacem eum, qui inuentus non fuit. De hoc videbitis j. l. proxi. Contra hoc oppo. fictus contumax appellatur de iure communi: & ſic non eſt neceſſaria reſtitutio: vt l. poſt edictum. in fin. infrà de iudicijs. Huius timore dicit Azo; fateor. & ideo iſte reſtituitur ad totam cauſam, non autem ad appellandum: quia illud poterat de iure communi. Et hoc innuit litera ſequens ibi; reſtituere

4 litem, &c. Lectu. † Azo. eſt vera ſecundũ doct. præterquam in eo quod excludit verum contumacem. Nam hæc lex loquitur in omni contumace ſecundũ Gul. & Iac. de Aret. Non ob. quod

☞P. PAV. P. ¶Non ſolùm. Vide & declara vt ꝓ Bar. in l. paterfa. ff. de priuile. cred. Item no. ꝙ fauorabilior eſt i ꝑſona minoris quã hæredis, vide do. Fran. cõſil. clxj. in vj. col.

¶Non ſolùm. Hæc lex fallit in caſu ſingulari l. j. C. de ſentẽ. aduer. fiſcũ la. lib. x, ſecundùm Bal. in v. oppo. ibi.

☞POMATES. ¶Non ſolùm. Vide ad intellectũ huius l. ꝓ Ang. ij. §. ſi qs. pen. col. ver. fi. in gl. Inſti. de actio.

¶Rñ. ꝙ ſic. Alius eſt caſus multũ nota. de quo ꝓ gl. & Bar. in l. paterfa. de pri. credi. in quo bñficiũ reſtõnis nõ trãſit ad hæredẽ minoris. Adde ꝙ bñficiũ reſtõnis? Item grum cõperat hæredi minoris, Ange. cõſil. lxxxiij. Pau. de Caſ. cõſi. cccxxvij. latius poſui in l. ſi infanti. C. de iure delibe.

☞ Circa materiam iſtã cõtumacis, vide q̃ dicit ſignãter Ange. hic: ꝙ ſi verus cõtumax cõparuiſſet poſt receſſum iudicis à bãcho, nõ poſſet iudex etiã incõtinẽti aſcẽdere iterũ ad hoc vt ille diceretur cõparuiſſe iudice ſedente ꝓ tribunali. Itã no. ꝙ licet ver⁹ cõtumax poſsit appellare qñ cõparet adhuc iudice ſedẽte ꝓ tribunali, iſtud, pcedit, ſi eſſet cõtumax in ꝑſentia iudicis. Ita ſingulariter Bal. in l. j. ſi. C. quorũ app. nõ rec. Antonius Alexand. Hæc eadem. Petrus Paulus Pariſien.

¶Diuus. Tollit aliã. Adde tex. in l. ſi hi q adulterij. C. de adul. & in l. ſiue poſsidẽtis. & ibi ꝓ Bal. C. de ꝓba. & in l. mater. et ibi Ang. & Salic. C. de calum.

☞P. PAV. P. ¶Tollit aliam. Iſtud ſtellige ſi vna ꝑſumptio eſt fortior altera: ſec⁹ſi pars ſecũdũ Ange. cõſil. cxxxiij. inci. diſſoluto matri. ad fin. vide de materia Felin. in c. literas. in ij. col. in prin. & le. de præſump.

a ¶Inter minores. Totam causam. Vide no. in materia per gl. Barto. & Bal. in l. ab eo. C. quomodo & quando iud. l. pe. C. eo. tit.
☞ POMATES.
b ¶Et primò quæro. Vide per Feli. c. cum Berboldus. in viij. co. de re iudi.
c ¶Quäliter subueniatur. De ista materia plenè per Inn. & doc. in c. ij. de procur.
d ¶Ignorabat. Adde Bart. & Bal. in l. pe. quomodo & quando iud.
☞ POMATES.
e ¶Si quidem esset. Vide Feli. c. v. colū. ij. versicu. ex hoc. de testi.

dixit se nolle venire: & sic non potest præsumi q parum exaudita voce preconis defuerit. Non potest esse q audiuit vocē preconis citantis eum, non tamen bene audiuit horam sibi designatam in termino: & respondit se nolle venire, postea mutauit propositum. quod apparet ex eo q citò venit: & ideo præsumitur q non bene horam termini audiuisset. Oppo. quando dolo aduersarij est lata sententia in absentem, sententia est ipso iure nulla: vt l. si prætor. §. Marcellus. & ibi nota. de iudicijs. Solu. ibi dolus fuit commissus allegando falsas allegationes: hic fuit cōmissus in impediendo reum venire ad iudicium. Opp. q quādo quis absq; sui culpa nō venit ad iudiciū, sententia contra eum lata nulla est: vt l. quæsitū. j. de re iudi. Sol. Illud verū, quādo iudici sententiāti summatim cōstaret: sed qñ non, tunc sententia valet, sed per restitutionē

5 in integrū rescinditur: vt hic in fi. & ibi no. Quero †an hoc sit verum in distinctè q solēnitatis omissio vitiet actum? Rñ. & distin
6 gue. Aut est solēnitas substantialis, aut nō. Quod dic vt in l. j. in fi. de vent. inspi. Secundò † quæro vtrū hæc lex habeat locū in illo contumace, cōtra quē ventū est ad sententiā interlocutoriā. Certè rex. hic loquitur de eo cōtra quem est lata diffinitiua, cum dicat in princ. rem amiserat. Tamen eadē ratio est interlocutoria lata cōtra cōtumacē. Nam rei appellatio generalis est: vt l. j. in fi. si cer. pet. & ille qui interlocutoriā perdit, perdit illam litē, super qua interlocutoria vertebatur: & ideo pōt restitui eodē quo hic.
7 Quæro † quid est hoc dictū, restituere litē, quod gl. appellat restitui ad totā causam. Rñd. tex. hic no. soluit dum dicit restituere litem, vt & ratio & æquitas postulabit. Debes enim scire q ille, qui petit restitutionē in integrū aduersus sententiā, non petit per beneficiū restitutionis sententiā reformari: vt puta, si fuerit reus absolutus, cùm deberet condemnari, nō petā per retutionem in tegrum vt condēnetur, sed petā q per beneficiū restitutionis rescindat illa sententia: & ego reponar in eo statu in quo erā prius: vt l. j. C. si aduer. lib. & in pluribus alijs locis & legibus quas statim allegabo. Sed in hoc est aduertēdum: quia tex. hic dicit q in primū statū reponat, prout ratio, & æquitas postulat. Potest em esse q exceptio cōtingit nō solū in sententia, sed in toto pcessu: vt in minore, qui nō est prosecutus aliquā specie administrationis tutelæ; tūc rescinditur vt ipsam actionē possit mouere: vt l. j. C. si aduer. rem iud. Quādoq; cōtingit læsio, qa pēdente iudicio post litē contestatā incipit esse absens: & sic nō potuit, pducere defensiones suas, & sua iura: tunc restituit vt possit vti defensionibus, & iuribus suis: vt C. de procur. l. qa absente. & ex qui. cau. ma. l. j. Quandoq; fuit læsus solū in ipsa sententia, pcessus aūt fuit legitimè factus, vsq; ad cōclusionē: tūc restituet, vt rescissa sententia iterum sententiet ex eisdē actis. d. l. j. C. si aduer. lib. & hoc est quod dicat ratio & æquitas, de qua fit mētio. Quæro practicā huius

8 legis, intra † quātū tps debet peti ista restitutio in integrū? Gl. hic no. dicit, qñq; petit ista restitutio ad appellandū: & tūc debet dici intra decē dies: postea pōt durare lis vsq; ad quadriēniū. Idem tenet gl. in l. prox. & in l. interdū. j. de mino. Nam si per decē dies negligeret absorberet sibi tps ad restituēdū: & sic ad nihil daret restitutio: ar. l. si per prætorē. §. quoties. j. ex qui. cau. ma. Canonistæ tñ videnī dicere cōtrariū. Dicā vobis in l. ab hostibus. §. sed

9 quod simpliciter. ex qui. cau. ma. † Quæro vtrū cū petit restitutio, sit necessarius libellus, & litis cōtestatio, & similia. Rñ. q sic, quando petitur aduersus sententiam diffinitiuam: sed si petereē aduersus interlocutoriam, tunc posset iudex expedire suo officio absque libello & litis contestatione, vt extra de officio iudi. c. vltimo.

1 ¶ Sententia lata contra minorem indefensum est ipso iure nulla, sed sententia interlocutoria valet, & quæ est interlocutoria.
2 Absens causa reipublicæ, si non est defensus, restituitur ad totam causam.
3 Absentiarum genera sunt quinque.
4 Absens ex causa probabili & necessaria, legitimè defensus restituitur ad appellandum: non defensus ad totam causam.
Infirmus quomodo restituatur aduersus sententiam.
Sententia lata contra absentem uel infirmum, à sciente, est nulla, & nu, to.
Absens aduersus sententiam interlocutoriam qualiter restituatur, quando absentia est necessaria & probabilis.
5 Absens ex causa probabili, puta studiorum quomodo restituatur aduersus sententiam.
6 In absente ex causa probabili in negotijs incœptis adhibetur illa distinctio, an potuit dimittere procuratorem uel non, iuxta legem, necnon. infrà ex quibus cau. ma.
7 Absens ex causa necessaria, ut relegatus, quando restituatur.
8 Sententia condemnationis, uel processus, contra expulsum de ciuitate quando valeat.
9 Iustus metus est timere crudelitatem tyranni, uel ciuitatis seditiones.
10 Quem non esse contumacem quomodo intelligatur.
11 Verus contumax, & fictus contumax quis dicatur.
12 Vera contumacia procuratoris non aufert domino beneficium appellandi.
Idem in contumacia tutoris, curatoris, uel syndici.
13 Si tota causa fuit agitata per procuratorem, & citatur dominus ad audiendam sententiam, qui dixit se nolle ire: ob hoc non dicitur uerus contumax.
14 Si citatus fuerit inuentus in primis citationibus, & etiam in peremptorio, sed in ultima citatione, quæ fit post peremptoriam, non, an dicetur uerus contumax.

¶Inter minores. Minores etiā legitimè defensi restituuntur ad totam causam: absentes verò ex necessaria & probabili legitimè defensi restituuntur ad appellandum. h. d. Item

1 do vobis examinare istam l. per quæstiones. Quæro † quid si minor non sit legitimè defensus. Respon. tunc sententia est ipso iure nulla: vt l. cùm et minores. C. si aduer. rem iud. & l. acta. in fi. de re iudi. Quæro hic dicitur contra rem publicam: nunquid contra priuatum? Respon. sic: vt j. de peti. hæred. l. item veniunt. §. in priuatorum. & C. de peti. hære. l. j. Item dicitur causa cognita. Quæro, quid vertatur in causæ cognitione? Dic vt in glo. Prædicta vera in sententia diffinitiua, quæ profertur contra minores. Sententia verò interlocutoria valet, etiam si non sit defensus. De quo dic vt l. si minor. de bo. auth. iud. pos. & l. cōtra pupillum. j. de re iudica. Item illud quod dico de interlocutoria, intelligas de interlocutoria de mittendo in possessionem, seu vendēdo. Item alia interlocutoria, per quam pronunciaretur esse procedendum vel non procedendum super libello, non valet contra minorem indefensum: sicut nec diffinitiua sententia. Casus in l. præsens. C. quomodo & quando iudex. Venio ad versic.

2 ei verò. † quæro quid si absens causa Reipub. non fuit defensus?
a Dicit glosſ. tunc restituitur ad totam causam [a], id est vt possit vti defensionibus suis: vt infrà, ex quibus cau. maio. l. j. de procuratorib. l. qui absente. Secundò quæro: dicitur quòd hic restituitur ad appellandum; intra quod tempus debet petere? Hic dicit glosſ. intra decem dies. de quo dixi suprà l. proxima. Vltimò glosſ. hic intrat materiam de restitutione, quæ datur absenti: & tractat eam per modum cuiusdam summæ. † Et primò

3 b quæro [b], quot sunt genera absentiarum? Dicit glosſa quinque. Prima est probabilis & necessaria, vt militiæ. Secunda probabilis tantum, vt studiorum. Tertia necessaria tantum, vt relegationis. Quarta est voluntaria absentia absq; contumacia, vt mercatoris, vel alterius. Quinta est absentia per contumaciam. Ita dicit glosſ. & bene. Quæro ergo, † absenti ex causa probabili &

4 c necessaria qualiter subueniatur? [c] Et aduerte: quia glosſ. hic principaliter loquitur qualiter ei subueniatur aduersus sententiam: non dicit de alijs læsionibus principaliter. Dico ergo quòd absens ex causa necessaria & probabili, si est legitimè defensus, restituitur ad appellandum, vt hic: non legitimè defensus, vel nullo modo, restituitur, ad totam causam, vt in glosſa. Istud dictum de absente ex causa militiæ: idem intelligas in quolibet alio absente ex causa Reipublicæ Romanorum, vel alterius ciuitatis; vt lege, sed & si per prætorem. §. finali. ex quibus causis maio. & hic in text. ibi: certis quoque &c. Item hoc idem in eo qui absens esset à iudicio ex causa infirmitatis. Sicut enim necessitas absenti imposita à Repub. quē excusat: multò magis necessitas imposita à Deo per infirmitatem. De hoc est text. in glosſa infrà de re iudicata. lege quæritum. Item prædicta vera quando iudex, qui tulit sententiam dictam absentiam vel infirmitatem ignorabat. [d] Nam si sciuisset, sententia erit ipso iure nulla: vt d. l. quæsitum. & ibi not. in l. contra pupillum. §. j. & ibi not. secundùm opi. Pla. j. de re iudi. quæ licet ibi non approbetur, tamen in dicta l. quæsitum, approbatur. Item prædicta vera in sententia diffinitiua, quæ datur contra talem absentem: interlocutoria verò, si quidem esset [e] interlocutoria de mittendo in

a ¶Ex causa probabili. Quid si est absens ex causa eūdi ad sanctum Iacobum dicitur causa probabilis & fauorabilis secundùm Bald. in l. ab eo. C. quomodo & quā do iudex. in prin.
b ¶Procuratorem dimittere. Vide qualiter quis debeat dimittere procuratorē quā do vult se absentare, ad hoc vt ꝓcedatur in causa, adde Baldū in l. ab eo. in ij. col. C. quomodo & quando iudex. & quod not. Bar. in l. j. de diuer. & tempo. prescr.
c ¶Ex causa necessaria tantum. Idem si quis recesit metu criminis commissi, est absentia necessaria, non fauorabilis, secundùm Baldum. in l. ab eo. in princip. C. quomodo & quā do iudex. Circa hoc vide Angel. in q. sua Bonoñ. in ij. & iiij. dubio. Spec. & Ioan. An. in tit. de accuf. in ij. parte. §. sequit versicu. quid si bānitus. Adde q etiam carceratus pro debito habeatur pro absente, ex causa necessaria. Angel. consi. lxv. Et de bannito, qui non potuit dimittere pro curatorem, q detur restitutio, vide Aret. in c. intellexímus. colum. iiij. extra de iu.
d ¶Valeant. An processus factus contra expulsum de ciuitate, valeat, dixi post Barto. in l. creditor. j. de sol. & de istis exercitijs Bal. l. j. C. quo modo & quando iudex. se remittit ad nota. in c. j. de cle. non re si. in vj. in nouella. de hac quæstione vide Angel. in l. j. §. quod dixim⁹. ff. si quis cau. & vide quod ibi dixi. vnum dixit Hostien. & Ioan. And. in nouella. i c. irrefragabili. de offic. ordi. q si quis expresè dicit se facturum aliqd non debet expectari termin⁹. Sequit Bal. in c. j. de milite vasal. qui cōtumax est.
e ¶Quærit glosſ. Et qualiter intelligatur, addit vnum Bart. in l. ex consensu. §. fina. de appellat. Vnum adde singulariter q semper vbi citatio fit à iure, iste dicitur contumax fictè, nō verè. Ita nota. dicit Spe. in tit. de contumace. §. j. versic. fictè contumax. Vnde si nō comparet, potest semper appellare. Et Cy. tenet in l. properandū. §. finaūt reus. C. de iudi. in addi. & in Clem. in glosſ. pe. latius per docto. in l. ex consensu. §. fina.

do in possessionem ex primo decreto, vale ret: si verò esset de mittendo ex secundo decreto, vel de vendendo, tunc esset ipso iure nulla: quia cùm non latitet, cōtra eum non potest peruenīri ad secundū decretū: vt l. Fulcinius. §. j. j. qui. ex cau. in pos. eatur. & l. Imperatores. de priuil. credi. Fallit in causa noxali, & damni ifecti, vt l. si finita. §. si forte. de dam. infect. & C. de restit. mili. l. ignorare: & ibi not. per doct. & si ex noxali cā agatur. l. ij. in fi. & in dictis casibus, in quibus valeret, haberet necesse petere restitutionem in integrum, vt dictis ll. Venio ad

5 secundam † absentiam, s. in eo qui est absens
a ex causa probabili [a] tantùm, vt studiorum. Hic dicit glo. q si est legitimè defensus, ad nihilum restituitur: vt j. ex quib. caus. ma. l. necnon. in prin. & quando ap. sit l. j. in fine. Nō legitimè defensus, vel nullo modo defensus, pōt, si vult, appellare, de iure Codicis: vt l. ab eo. C. quomodo & quando iud. Item potest petere restitutionem ī integrū ad totam causam: vt d. l. necnon. in princip. ex quib. caus. ma. Nec distinguitur, potuit dimittere procuratorem vel non, licet quidam distinxerint: vt no. d. l. necnon. & l. sed

b si per prætorem. §. aduersus. eo. titu. ita dicit gl. hic. Aduerte q non distinguatur, potuit procuratorem dimittere [b] vel non: vel si dimisisset, & est mortuus, vel non: quod placet mihi in causis non cœptis ante sententiā. Nam si causa erat iam incœpta, & ipse se absentauerit ex causa probabili, est quid sibi imputetur, nisi procuratorē dimiserit. Nam cum exercitiū causæ incœptæ sit necessariū, debebat potius illi insistere, quàm propter causam probabilē nō necessariā se absentare: vt l. cōtumacia. §. j. de re iud. Vn-

6 de † in negotijs incœptis dicerē adhibendā illam distinctionem, an potuerit dimittere procuratorem, vel nō, vel si dimiserit, & est mortuus vel nō, vt colligitur ex d. l. necnō. in prin. & in d. l. ab eo. Venio † ad tertiā ab-

7 sentiā, s. de absente ex causa necessaria tan-
c tùm [c]: vt in relegato. Et in isto dicit gl. si quidem non potuit dimittere procuratorem, vl potuit, & dimisit, & mortuus est. restitui tur: al's secus: vt j. de mino. l. Papinianus. & l. sed & si per prætorē. §. j. j. ex quib. cau. ma.

a Et hoc est verū: & est differentia inter ipm absentem, & absentem ex causa probabili, in causis nō incœptis: sed ī causis incœptis adhibetur eadem distinctio. Sed iuxta hoc

8 † quæro, hic loquitur de relegato, quid de expulso de ciuitate sua: vtrū sententię, vel cō denationes, & processus facti contra eum

d valeant? [d] Respō. si quidem bona sua sunt publicata, debet agi contra fiscum, qui sibi successit. De hoc non est dubiū. Sed si bona non sunt publicata: tunc videtur q processus facti contra eum nō valeant ipso iure: quia cùm citetur ad locum sibi notorię non tutum, in quo non posset comparere sine periculo vitæ: citatio non arctat eū: vt l. sciēdū. j. de le. & ad Tre. l. de ętate. & est ho

9 die magis exp̄ssum ī cle. de re iu. cap. pasto ralis. §. Pisana quoq; ciuitas. Est em † iustus timor timere crudelitatē tyrāni, vl ciuitatis seditiōes, vl' seditores, vt l. Fulcinius. §. qd sit latitare. j. ex qb. cau. in pos. eat. Venio ad quartā absentiā, s. de eo q abest absq; cōtu-

10 macia. † Dicit gl. iste nō ledit: quia sentētia

nulla: ergo non eget restitutione: vt l. de vno quoq; j. de re iudi. Et intelligas nō contumacem eum, qui omnino non fuit citatus, vel monitus per iudicē, vel si fuit citatus, non fuit propositum peremptoriū, vel aliud quod haberet vim peremptorij: vt C. qūo & qñ iud. auf. cessante. & j. de iud. l. ad

f peremptorium. cum l. seq. Venio ad quintam absentiā. s. de eo qui abest contumaciter. Et in hoc gl. loquitur mirabiliter. Aut est verus contumax, & iste non auditur ap pellans. Secus si est fictè contumax: vt l. & post edictū. in fi. j. de iudi. nisi veniat iudice sedente pro tribunali, vt s. l. proxi. Pro

e huius declaratione quærit gl. [e] quis est ve-
11 rus † contumax, & quis fictus? Gl. dicit hic, & s. l. proxi. q verus contumax est is, qui inuentus dixit se nolle venire apertè. & ad illum vna citatio sufficit: arg. j. ex quib. cau. in pos. eatur. l. Fulcinius. §. fin. & in hoc di-

h cit verū gl. Et aduerte q dico, vna citatio: licet non fuit dictum, peremptoriè: imò dico plus, etiā si non esset citatus, si tamen dixit se nunquā venturū coram iudice illo, nō deberet vlterius citari. sicut dicunt Canonistæ de eo, qui recedit appellans ab aliqua interlocutoria, q non est amplius citādus. Videtur enim dicere se amplius nō venturū ad iudicē: vt extra, de dolo & contu. c. j. in Clemen. quod tene menti. Fictus contumax est, qui inuentus nihil dixit, vel dixit se venturū, & postea non venit. Dicit glo. idē not. s. l. proxi. Contrarium not. j. de appel. l. ex consensu. in fi. Pro quo videtur tex. C. de iud. l. properandū. §. & si quidem. ibi: parte actoris minimè inuenta con iuncto cum §. finaute reus. & ibi Cy. ponit istam materiā satis diffusè, vt Ioan. in c. j. de do. & contu. in Clemen. multū latè. quē vide si vis. Mihi autē ad declarationē veritatis istius videtur dicendum q ille contumax non pōt appellare, qui per contumaciā non venit. Ita dicit text. in l. & post edictum. j. de iudic. & intelligitur ibi de contumacia eius qui potuit venire, & non venit. Ita dicit tex. in l. ex cōsensu. in fi. j. de appel. vnde illum appello verum contumacem, qui potuit venire in termino peremptorio: & non venit, vt d. ll. Et ideo dico sic: quidam est verus contumax apparenter & existenter. Quidam est verus contumax apparenter, & non existenter. Quidam verus contumax existēter, & non apparenter. Quidam est fictus contumax apparenter, verus existenter. Quidam est fictus contu-
f max apparenter & existenter. Redeo ad primum. [f] Verus cōtumax apparenter & existenter, est qui inuentus dixit se nolle venire: vel fuit inuentus, & dixit se venturum, vel nihil dixit, tamē postea non venit absque aliqua causa: vnde remanet q solū fuit contumacia & contemptus iudicis, iste non auditur appellans. Potuit enim venire, & noluit, vt d. l. ex cōsensu. in fi. de appella-
g tione. & d. l. & post edictum. in fi. Quidam est verus contumax [g] apparenter sed non existenter, vt puta inuentus qui dixit se nolle venire: postea mutauit propositum & volebat venire, sed fuit impeditus dolo aduersarij, vel ex aliquo casu absque culpa sua: vt s.
h l. proxi. in fi. Iste, si vult appellare, non audietur [h] à iudice à quo appellatur, nec admittitur eius appellatio: quia est verus contumax apparenter: tamen coram iudice appellationis, ad quē est appellatum, hoc probabit, q in rei veritate nō est verus cōtumax, probādo causam impedimenti: & tūc procederur super appellatione sua: sicut si esset admissa: vt l. sciendū. j. de appel. reci. C. de appel. l. à proconsulibus. idem de eo qui fuit iniustus, & dixit se venturum, vel nihil dixit. Nam si non venit, est verus cōtumax apparenter, & eius appellatio non recipietur: & si causam coram iudice appel. probauit q non est verus contumax existenter: procedit in appellatione, vt s. dictū est: vbicunq; aūt dixi verum contumacem nō audiri appellantē, intelige nisi venerit su-

vbi per Angel. & Bal. in l. properandū. §. finaute reus. & vide ibi per eū. Quid si dubium est an fuerit verè cōtumax? Erdicit q audit appellās.
☞ P. PAV. P.
f ¶Redeo ad primū. Vide Feli. in c. quod ad cōsulationem in xiij. colum. extra de re iudic.
g ¶Verus contumax. Vt appareat quis verus contumax, & qs fictus appelletur. & adde not. Io. And. in nouella in c. prudentiā. de offi. deleg. Bal. in l. consentaneū. aliquid per eū in c. j. de mili. vasal. qui cōtumax est. Adde Ange. cōsi. clxxxij. & ccxlvj. Oldra. consi. lxv.
h ¶Non audietur. Vide gl. in Cle. j. de do. & cōtu. Adde q ista habēt locum in vero contumace ante sententiam. Si vero est verus contumax in processu ante sententiā, nulla lege cauetur quin possit appellare. Ita no. Bal. in cō sil. suo incip. inquisitus fuit citatus. & probo per id qđ habetur per gl. & doct. in l. ij. §. q si actor. de iura. calum. Vide moder. in l. ex consensu & illud quod dixit. tenet Bald. in l. eos. §. j. C. de appel. An contumax appellet, do. Card. consi. lxiij. & do. de Rota. decisio. cxxxiij. et clxxxvij.

Not. hic: quis dicat contumax: gl. sing 60 quid.

a ☞ P. PAV. P. ¶Quidã est fictus contumax. vide concordantias in hoc per Alex. in l. ij. ff. si quis in ius voc. non ierit.

b ¶Sinautem. & videtur probari in d.l. ex consensu. in fi. de appel. no. Bal. in d.l. diffamari. de inge. & ma. & in auth. hodie in ij. col. C. de appel.

c ¶Auferatur dño. vide Bar. in l. j. in si. j. qñ. appel. sit. & ibi dixi.

☞ POMATES.

c ¶Auferaẽ dño. vide Card. cons. xxxij. i ij. col. in fin.

☞ P. PAV. P.

d ¶Quod metꝰ cã. circa istã materiã metꝰ: adde q si aliqs metu cõpulsꝰ iuret id facere quod iure tenet: an possit petere absolutionẽ à iuramẽto, vide ro. sin. cccccxxix. ĩci. iurat qs. quis aũt dicat iustꝰ metꝰ, et an sufficiat terror armorũ, vid ale. cõ. ccccl xvj. Itẽ an factũ ĩ carcerẽ dicat factũ metu & an & qñ approbatio purget metũ, vid d. frã. cõsi. xiij. i xv. col. & seq. & d metu reuerentiali an & qñ idicat, vid late d. frã. cõsi. xxiij. vide q habes ĩ l. q ĩ carcerẽ. Itẽ no. q p vnũ testẽ probet metꝰ, vide Cepo. caut. clvij. et clxv. Itẽ not. sing. dictũ Arch. clix. in c. si sacerdotibꝰ. vbi dixit q si pcedãt metꝰ & verbera, p hoc q actꝰ fiat ĩ pñtia eiꝰ cuiꝰ pñtia fecit cessare metũ q tũc tollit metꝰ pcedẽs vide et Pano. i c. cãm mrimonij. nũqd aũt timor excõicationis dicat iustꝰ metꝰ: vide ro. cõ. ccclxix. i ij. co. & ibi ẽt i ij. q ĩ timore priuatiõis vid barba. late cõl. xxx. in ij. pte, vide q habes i l. c

e ¶Auferaẽ dño. vide Card. consi. xxxij. i ij. col. in fin.

☞ P. PAV. P.

d ¶Quod metꝰ cã. circa istã materiã metꝰ: adde q si aliqs metu cõpulsꝰ iuret id facere quod iure tenet: an possit petere absolutionẽ à iuramẽto, vide ro. sin. cccccxxix. ĩci. iurat qs. quis aũt dicat iustꝰ metꝰ, et an sufficiat terror armorũ, vid ale. cõ. ccccl xvj. Itẽ an factũ ĩ carcerẽ dicat factũ metu & an & qñ approbatio purget metũ, vid d. frã. cõsi. xiij. i xv. col. & seq. & d metu reuerentiali an & qñ idicat, vid late d. frã. cõsi. xxiij. vide q habes i l. q ĩ carcerẽ. Itẽ no. q p vnũ testẽ probet metꝰ, vide Cepo. caut. clvij. et clxv. Itẽ not. sing. dictũ Arch. clix. in c. si sacerdotibꝰ. vbi dixit q si pcedãt metꝰ & verbera, p hoc q actꝰ fiat ĩ pñtia eiꝰ cuiꝰ pñtia fecit cessare metũ q tũc tollit metꝰ pcedẽs vide et Pano. i c. cãm mrimonij. nũqd aũt timor excõicationis dicat iustꝰ metꝰ: vide ro. cõ. ccclxix. i ij. co. & ibi ẽt i ij. q ĩ timore priuatiõis vid barba. late cõl. xxx. in ij. pte, vide q habes i l. c

dice sedente pro tribunali. Nam tunc ex illo actu præsumitur quòd non fuerit verè contumax, & audietur appellans, vt suprà l. proxi. Quidam est fictus contumax[a] apparenter, & verus existẽter, vt in eo qui non fuit inuentus, tamen citatio peruenit ad eius notitiam: & tunc cùm posset venire, non venit: tunc istius appellatio recipietur à iudice à quo: quia sibi non liquet ipm esse verum contumacem. Sed si pars contra quam est interposita appellatio coram iudice appellationis hoc probabit, scilicet, ipsum sciuisse, & contempsisse venire, non procedetur super eius appellatione. Ita potest intelligi. C. de iudic. l. properandum. §. sinautem. [b] in fine. coniuncto præce. §. ibi: parte actoris minime inuenta. De hoc etiã videtur glos. in d. c. j. extra de dolo & cõtu. Et est aduertendum in eo quod dixi quando per contumaciam non venit, quia si esset causa aliqua, propter quam venire nolebat, vt puta quia timebat iudicem, ne faceret eum approbare sententiam: quia sic erat cõsuetus aliꝰ facere, vel quia erat rusticus, timebat ire sine aduocato, & similia, quęcũque essent, quæ possent eum excusare à cõ
1 temptu iudicis, putarem ipsum debere audiri appellantem: quia cessat vera contumacia. Quartò, quidam est fictus contumax apparenter & existenter: vt citatus ad domum, ad quem citatio non peruenit in notitiam: & iste sine dubio auditur appellãs: vt l. ab eo. C. quomodo & quando iudex.
12 Quæro, †vtrum si procurator est verè cõtumax auferatur domino [c] beneficium appellandi. Breuiter videtur q non. Nam ex facto procuratoris non punitur dominus, vt l. j. §. si procurator. s. si quis ius di. non[b] tempe. Non obstat l. j. j. quando appel. sit qa quando procurator nõ appellauit ĩtra de
e cem dies, ius appellandi perit sui natura: quia non viuit plus. nõ autem ĩfertur hoc in pœnam non appellãtis: sed quod verus contumax non audiatur, est in pœnam cõtumaciæ. Et hoc tenet Inno. extra vt lite nõ contest. c. j. in fi. Idem puto de contumacia tutoris & curatoris, vel syndici. Hoc videt sentire glos. l. j. de regu. iur. non potest dolo
13 carere. Quæro si causa† tota agitata est per procuratorem, ad audiendum sententiam fuit citatus dominus, qui dixit se nolle ire: vel nihil dixit: an dicatur verus contumax? Respõdeo, non: quia nõ tenetur ire: potest tamen, si vult: vt l. procuratoribus. C. de pcura. Et ideo cùm habet iustam causam, nõ debet pati pœnam contumaciæ, sicut s. dixi de aliꝰ, qui habent aliquam causam non veniendi: vt l. contumacia. §. j. j. de re iudic.
14 †Quæro, quid si aliquis in primis citationibus fuit inuentus: in vltima citatione non fuit inuentus, an dicetur verus contumax? Respon. si quidem inuentus in primis citatiõibus antequàm peruenireturad edictũ peremptorium, ex illis non erit verus contumax: vt l. contumacia. §. contumax. de re iud. Vnde si in tertia non fuit inuentus, nõ dicam eum verum cõtumacem. Sed si fuerit ĩuentus in citatione perẽptoria, & post ea in alia citatione, quæ ex benignitate proponitur secundùm l. & post edictũ. in prin. j. de iudi. non fuerit ĩuentus: tunc reputo eum verum contumacem: quia per sequentem citationem non purgatur contumacia præcedens, sed fit ad omnem malitiam superandam. arg. auĉ. iubemus. C. de iudi.

d Quod metus causa gestũ erit. [a] *Rubr.*

Continuatio rubricæ patet ex positis. supra, titu. j. l. j.

1 ☞ *Moderni gaudent breuitate.*

2 *Qui ponit actum prout est in patiente, præsupponit eum prout est in agente.*

Lex uel statutum loquens de uxore, intelligitur etiam de uiro.

LEX I.

[A]It prætor. Quod metus causa gestum est, non habetur ratum. & ponit diffinitionem metus, & diffinitionem violentiæ. & hoc dicit vsque ad finem. l. Not.
1 †quòd gaudent breuitate moderni. Secundò no. diffinitionem metus, & diffinitionẽ violentiæ. Opp. q metus & vis sunt diuersa. quod apparet: quia diuersæ sunt diffinitiones, vt hic: ergo ad positionem vnius nõ sequitur positio alterius: vt s. titu. ij. l. fi. Sed hic videtur contrarium: quare malè. Respõdeo vis habet se per modum agentis. Radicat enim vis in inferente metum. Metus autẽ respicit personam patientem. Nam in agente nullus est metus. & ideo habes† notare q
2 qui ponit actum, prout est in patiente, præsupponit eum prout est in agente: nec est necesse quòd exprimatur. & hoc est notandum ad multa. Pono vnum casum: [e] Lex dicit aliquid de vxore: certè vxor non põt esse sine viro debet etiam intelligi de viro, vt C. de indi. vidu. tol. l. fi.

LEX III.

[C]Ontinet.

Sed vim. Breuiter in hac l. intelligimus d vi iniustè illata. hoc dicit.

[M]Etum. [f] Metus intelligit q cadit in cõstantẽ virũ, vt mortis, vel cruciatus corporis vel seruitutis, vel pudicitiæ: seus si alterius læuis vexatiõis, vel infamię. h. d. vsq; ad l. metũ aũt. Opp. q metus infamiæ inducit rescissionẽ contractus, vt j. e. l. fi. §. si fœnerator. Rñ. non rescinditur per actionem, quod metus causa, vt hic: sed per officiũ iudicis, vt ibi idem si per timorẽ reuerentiæ, vt puta si filia ob reuerentiã patris, vxor ob timorem & reuerentiam viri, clericus ob timorem & reuerẽtiam episcopi aliquid fecerit: vt l. j. §. quæ onerandæ. j. quarum re. act. non da. & ideo gloss. dicit q factũ metu rescindit multis modis. Quod die vt not. hic super l. nec minorem. & l. interpositas. C. de transact. & ibi plenè dixi.

Verba resultante exanimis, vide Feli. in c. afferte extra de ꝓsump. Itẽ adde quod alienatio rei ecclesiasticæ, q̃ aliàs erat alienabilis, facta p metũ est ipso iure nulla. & idẽ in cõstitutiõe procuratoris facta p metũ, vide Ro. sing. dcxcij. inci. alienatio & in seq. Itẽ qualis metus requirat in masculo & q minor. sufficiat f
mina & quo probet, & an magis testibus deponentibus credat de metu q̃ de spontanea uolũtate, vide Iaſ. in l. interpo
sitas. C. de transact. Item an minæ inducant iustum metum: & an præces potentis inducant metum, vide Felinum in c. j. in j. colum. de offic. deleg. vbi etiam de metu statuti. de metu autẽ reuerentiali, vide ad Bartol. in l. j. §. quę onerande. ff. quæ rũ rer. act. nõ dat. vbi habes remissionẽ ad Feli. late tangentem de reuerentia filij & subditi & solũm erga patrem maritum & superiorem & de istis & aliꝭ multis in materia istius tituli, vide per Iason. l. §. quadrupli. in vlti. gl. instit. de actio. Item an sententia vel laudum latum per metum sit nullum, vide Are. in l. si quis post. col. penul. ff. de testa. vide quę ipse dicit in l. nec furiosus. §. j. in j. col. de testamen. vbi etiam quid de instituto. Item etiam circa istam materiam: an sententia vel laudum latum per metum sit nullum ipso iure & quando vide late Decium consil. xlij. in ij. dub. & ibi etiam quando utilitas aliqua non acquiritur metu inferentis sed tertio locum habet iste tit. Item quæ differẽtia sit inter minas & terrorẽ in materia ista & quòd sicut considerari debet persona inferẽtis metum, ita etiam eius in quem infertur, vide Decium in ca. j. in ij. col. de offic. deleg. & in c. causa matrimonij. in j. col. eo. tit.

¶Pono vnũ casum. Not. de materia correlatiuorũ. vide qđ not. Bald. in l. nemo. C. de sacrosanc. eccl. & no. in l. si cõuenerit. ff. de pac. in l. ff. ff. de accept. l. finali. C. de indi. vidu. & Bal. in Rubric. de iureiurand. Andreas Barbatias.

☞ P. PAV. P.

¶Metum. In mulie re debet intelligi de eo qui caderet in cõstantem mulierem, vide Roma. singul. ccxxix. incip. tu scis. Panormitan. consil. iiij.

☞ POMATES.

¶Metum. Ad istam l. & quasi ad totam vide Alexand. consil. vlti. in iij. volumi. & consil. cj. eodem volum. & consi. xxix. & consil. xlvij. & sequen. iiij. volu.

1 ☞ *Verba edicti debent intelligi de metu instanti.*

Metus instans intelligitur, etiam quando res uerisimiliter tendit ad metum.

2 *Armati qui non tendebant ad locum, non tenentur hac actione possessore fugiente.*

3 *Hoc edictum an concurrat cum interdicto unde ui. remissiuè.*

[M]Etum autem. In hac actione debet probari metus periculi instantis, non
1 suspicati in futuro. h. d. † Nota q debemus intelligere
a verba edicti de metu instãti,[a] licet sint simpliciter prolata. quod facit ad multa. Et est aduertendũ q instans metus nõ accipitur simpliciter, put verè est de præsenti, sed qñ res ad hoc
2 verisimiliter tendit: arg. l. iij cum l. seq. j. de donat. causa mort. vbi text. est not. Et ita loquitur ille tex. sicut iste. No. q illud quod dicit metus, debet intelligi ab aliquo illatum esse. non enim sufficit quòd sit metus, nisi ab aliquo inferatur. † No. q armati, q ad
illum locum non tendebant, non tenentur possessore fugiente. Ad quod oppo. de l. non solùm. §. si dominus. j. de vsur. Sol. bene videor vi deiectus, quantum ad perdendam possessionem, non autem quantum ad inducendam hanc actionem vel interdictũ vnde vi nisi ingredientes viderem. ideo gl. hic distinguit. de hoc vide eum. Item oppo. de l. iij. §. si quis. de vi & vi ar. glo. soluit hic
3 & bene. Quærit gl. nunquid istis casibus res dicatur vitiosa, vt impediatur vsucapio. dic vt in gl. Vltimò † gl. dicit hic q istud edictum non concurrit cum interdicto vnde vi, sed cum interdicto quod vi aut clam. sicut j. proxi. §. contrarium not. C. de dolo. l. ij. Dic vt ibi per Cyn.

Idem. hoc dicit. Hęc actio concurrit cum interdicto, quod vi aut clã.

1 ☞ *Ratio quæ ponitur indeterminatè, comprehendit omnem determinationem, quæ ad eam potest referri.*

2 *Populus & uniuersitas possunt metum inferre.*

Animaduertendum. Contra vniuersitatem metum inferentem habet locu hoc edictum. h. d. Vel sic: Siue violentia inferatur à priuato, siue ab vniuersitate vel collegio, habet locũ hæc actio. hoc dicit.
1 † Nota q quando ratio ponitur indeterminatè, cõprehedit omnẽ
2 determinationem, quæ ad eam potest adaptari. † Nota quòd pob pulus & aliæ vniuersitates possunt ĩferre metũ & delinquec re. Contra l. sed si ex dolo. §. j. infrà de do. Solu. gloss. de facili nõ inferunt dolum vel metum, nec delinquunt: sed cum difficultate sic, vt hic, & l. j. j. ne li. vni. & l. aliud. §. refertur. j. de reg. iur. Dixi de hoc plenè in l. aut facta. in fin. de pœn.

1 ☞ *Causa posita in lege, in dubio intelligitur de proxima, non autem de remota.*

2 *Quis non tenetur alium iuuare.*

3 *Statutum quòd qui acceperit pecuniam uel promissionem ut aliquem remitteret in ciuitate, non comprehendit non officialem.*

Sed licet. Licet mihi accipere pecuniam vt te à violentia
1 illata per alium liberem. hoc dicit. † Nota quòd quando lex ponit causam, in dubio intelligitur de proxima, non autem de remota. Pro hoc l. Carbonum. infrà de verbo. signific.
2 † Nota ex hoc §. [d] quòd ego non teneor alium iuuare [e]: quod
d apparet: qa possum pro hoc accipere pretiũ: vt hic. Si enim tenee ter, turpiter accipere: vt l. pe. j. de condi. ob tur. cauſ. Istum §. † alie
3 gauí prima vice qua fui hic ad q. Erat reformatio in ciuitate ista q quicunq; receperit aliquã pecuniã vel aliquam promissionem vt remitteret eam in ciuitate Spoleti. deberet puniri. Modò quidam recipit pecuniam à domino Petro, si remitteret eum in ciuitate Spoleti: tunc ego dicebam q aut ille erat officialis: & tũc dicitur illicitè accipere. vt j. ad legem Iul. repe. per totum. Et sic habet locum dispositio illius reformationis. Aut nõ erat officialis: & tunc non incidit in reformationem: quia licitè acceperat. Ita dixi per hunc §.

1 ☞ *Res dicitur perfecta executione facta.*

2 *Sententia condemnatoria regulariter executionem requirit: non absolutoria.*

In actis liberatorijs non est necessaria executio.

3 *Verba legis negatiuè prolata: etiam ad iudicem relata actionem & exceptionem producunt: affirmatiuè uerò officium iudicis.*

4 *Interlocutio principis redacta in corpore iuris habetur pro lege.*

Sed quod prætor. Ex hoc edicto in rebus seu negotijs perfectis oritur actio & exce
1 ceptio. h. d. † No. dici rem perfectã quãdo facta est executio. No.
2 ex isto † §. q sententia condemnatoria requirit executionem regulariter: sententia absolutoria trahit secum executionem. Et sic

a ¶Metum autem. Metu instanti. Et vide quod dicit Ioan. Andr. in c. quia propter. de elec. quod vultus terribilis potentis, infert iustũ metũ. quod dictum reassumpsit Bal. de pace iur. fir. in §. iniuria. Et adde quod dixi post Bart. in l. metum. C. eod. q vultus terribilis debet ostendi contra delinquentẽ. in auĉ. de man. princ. §. talem not. sed contra innocentẽ nõ, nisi ad præludia inquirẽdi veritatem. C. ad Sylla. l. fi. vide Bald. in d. §. iniuria. & adde quæ not. Bar. in l. creditor. in fin. de solu. Adde qualiter probet metus Alex. consi. cliij. Pet. de Anch. consil. ccc. per Old. consil. xxxv. & de multis coniecturis ad probã dum metũ, per Bal. cõsi. cccxxxvij. j. lib. per Roma. consil. ccccxxx. Et quis sit metus qui caderet in constãtem virũ, per Alex. consi. xcix. iiij. lib. & an metus Tyranni sit sufficies ad excusandũ vasallũ, qui alteri quàm dño iurat fidelitatem, per Abb. consi. iij. fin. lib.

↠ P. PAV. P.

¶Vide Ange. consil. clviij. inci. cum multitudo.

¶Animaduertendũ. Inferre metũ. Et facit iste tex. q si commissa est generaliter inquisitio cõtra quoscunque, intelligit cõmissa inquisitio contra vniuersitatẽ vel collegium. De quo dubitatur per Specu. in titu. de inquisi. in §. pe. versicu. quid si inquisitio. Et hoc tenet Cyn. hic in addi. & Bal. in l. fed si hoc. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocan. in lect. anti. per Inno. in c. graue. de sentẽ. excom. & quod not. Bart. in l. aut facta. §. fin. de pœ. & Bald. in auĉ. quicunq; de epi. & cler.

☞ POMATES.

¶Nota ex hoc §. Vide de laſo. in l. vt vim. j. colum. de iust. & iu re. Rom. consi. cxvij.

¶Sed licet. Alium iuuare. An teneat aliquem iuuare, vide tex. in c. dilecto. de sentẽn. excommu. in vj. libro & not. in c. quam te. eod. tit. in anti. & quod dixi post Bart. in l. præscriptis. ad fi. C. fi cõtra ius. Et istud notat Bart. in l. verum. ff. de parri. & c. sicut dignum. de homi. & Bal. in l. j. vnde vi & Barto. & Bal. in l. vt vim. & quod notat Bart. in l. j. in §. sed in eo. ad Sylla. fallit in familiart qui tenetur adiuuare dominum. l. cũ dominus. ad Syllanian. secundùm Flo. in l. scientiam. §. si quis ã. ad legẽ Aqui. An quis teneatur iuuare, vide Roma. q nõ, eius cõ filio cxvij.

¶Volenti. Secunda lectu. vide in l. iij. C. eodem.

Volenti. Difficilis est: & difficultas eius est in gl. & legitur tribus modis, secundũ verã lec. hoc intendit: Metũ passo datur vt lis ex hoc edicto ipso iure & per actionẽ ex hoc edicto restituit directa. h. d. Et pono casum secundũ lect. veram. Ponamus q tu per vim compulisti me vt tibi traderẽ rẽ meã ex cã donationis: d vnde donaui & tradidi p metũ: & sic trãstuli dñiũ in te. Modò dicit q ex hoc edicto, p ducit actio & exceptio: quæritur mõ e qualiter subueniat mihi. Dic q habeo ipso iure vtilẽ in rẽ, quæ primò erat directa. Itẽ habeo actionẽ in personã ex hoc edicto, p quã rescindit quicquid actũ est. Hoc dicit secũdũ verã lec. Et prima lec. gl. est q vtilis in rẽ habet locũ qñ metus intercessit circa corporalia: quod metus causa, quæ est personalis, habet locũ quando circa incorporalia metus intercessit. Vnde secundùm hanc lec. datur vtilis in rem, quãdo dominium est translatũ. Actio quod me. causa personalis, quando incorporalia iura per metum sunt remissa. Secũda lec. f est quòd circa corporalia habeat locũ actio personalis quod metus causa, & vtilis in rẽ. Circa incorporalia verò solũ quod metus cã. Vnde secũdũ lo. intelligitur q datur actio vtilis in rẽ, qñ dñiũ est trãslatũ per metum: & daẽ actio qđ metus cã, quæ est personalis etiã tũc, qñ est trãslatũ dñiũ. Et in hoc differt à prima casus positiõe, qđ ibi etiã dicta actio qđ metus cã, qñ iura corporalia f sunt remissa: sed non daretur vtilis actio personalis: licet vtilis in rem. Assignat ra-

a ¶Rationem. Adde quæ not.per Bal.in l.j.in iiij.col.de condi. ex lege.

b ¶Licet tamen. Vide 1 in l.iij.C.e.& l.ſi pervim.j.e.et ſi cũ exce. §.poſt annum. Et an iſtud remediũ cõcurrat cũ l.ſi quis in tantam.vide Bar.in l. ſequitur. §. ſi fundum. de vſu. & gl. & in d. l.ſi quis.ad fin.

↠P. P A V. P.

c ¶Extat. Pro intelligentia huius l.cuius. iudicio iudex excuſet à pœna & q̃ non requiratur dolus,ſed ſufficit culpa vid ale. cõſ.cccvj. Itẽ q̃ iſta lex nõ profit ei q̃ primo moleſtiam cõmiſit vide Paul. de Ca. conſ.xxxv.in pe. co

tionem:quia dominium idem durat, licet in alium transferatur, nõ tamẽ durat, actio quando acceptilatio interponitur,ſed totũ extinguitur.Tertia lect. †eſt q̃ vbicũq; habet locũ prima vtilis,& actio in perſonam, ſ.quod metus cauſa ſiue circa corporalia, ſiue incorporalia. & iſtã teneo q̃ fuit Azo. Vnde intellige ſecundũ Azo. q̃ ſi per metum tranſtuli dominium,vel per metũ liberauí te ab actione, datur actio quod metus cauſa,vt reſtituat in primũ ſtatũ,vt in præcedẽti.§.datur etiam vtilis in rẽ, & vtilis in perſonam,quæ primò erat directa.Hæc opinio Azo.probatur per caſum j.e.l.ſi mulier.in fi.Sed videamus rationẽ[a]. Et ad intelligentiam huius,debes præmittere duo. primò q̃ verba negatiuè prolata ſtatim ſuũ producant effectũ,licet quãdoq; manifeſtetur ex parte,vt l.iiij.j.de manu.te. Secundò debes ſcire q̃ actiones introductæ à iure ciuili prætor nõ poteſt iure directò tollere vl' introducere.vt §.quos autẽ.inſtit.de bon.poſ.& j. de minorib.l. & ſi ſine.§.ſed quod Papinianus.ergo cũ verba hęc dicãt,ratum nõ habebo,ſtatim aſſumunt ſuum effectũ.Secũdò prædicta eſſe vera colligit Iuriſcõſultus ex verbis edicti & ipſorum ſignificatione,dum dicit ratum nõ habebo.†Natura enim orationis negatiuę eſt vt nullo tẽpore vera ſit licet quãdoq; poſsit ad tẽpus latere vtrũ ſit verũ vel non:vt d.l.iiij.j.de ma.teſt. Sic in propoſito cum prætor dicit,ratum non habebo, hoc eſt, nullo tẽpore habebo ratum:vnde & anteq̃ videatur ad iudicium prætor ratũ:non habet,ſed tunc declaratur ipium ratũ nõ habere:vt d.l.ſi mulier. j.eod.§.j.Vnde ſecũdũ ſubtilitatem iuris ciuilis, ſi dominium ſit translatum,& liberatio ſit ſecuta per acceptilationem prætor p ſuum edictũ non poteſt reſtituere dominium directũ nec actionem directam,ſed nõ habẽdo ratum quod geſtum eſt,ſtatim reſtituitur vtilis ipſo iure,quod poteſt prætor.Sed quia hoc fortè non ſufficit nec de hoc contentus eſt ille,qui paſſus eſt metũ datur ſibi actio quod metus cauſa:per quam directam cogetur reſtituere à prætore viuo,quod non potuit facere edictũ prætoris mortui.Itẽ cogetur reſtituere rem,quatenus de facto fuit ad eũ translata.quod ipſo iure fieri nõ potuit:& ideo apparet q̃ ex verbis edicti dum dicit,ratum nõ habebo:habet primam vtilem in rem vel in perſonam.Item actionem quod metus cauſa,vt reſtituatur:ideo puto q̃ ſi eſſet diſpoſitio iuris ciuilis,quæ diceret,ratum non habebo,competeret prima directa in rem & in perſonã.Tene menti:quia vtilia ſunt. Item verbum, ratum,† refertur ad ius.q.d.ratũ non habebo de iure.verbũ firmũ,refertur ad factum. Vnde ſi diceret,nõ habebo ratũ,neq; firmum : intelligitur ratũ de iure:firmum de facto.Quod no.ĩ l.id quod pauperibus. C.de epiſ.& cle.& ideo prætor non habet ratum de iure inquantum ipſe poteſt.& quia ipſo iure non ſufficit:adhibe remediũ facti,per in integrum reſtitutionẽ propoſita actione quod metus cauſa:quia prætor ratum non habet:ſed quia nõ poteſt dominiũ quæſitum alteri auferre,iure directo,concedit vtilem actionem. Itẽ ex iſtis verbis cõpetit metũ paſſo actio, per quã cogitur ille, qui metũ intulit,reddere dominium directum , vel ſe ponere in priſtinam actionem directam:ergo quod hic dicitur, ex his verbis edicti colligitur de neceſsitate.quod nota.

Idem Iulianus. Metũ inferens tenet reſtituere, & de dolo cauere.h.d.Vel ſic: Qui reſtituit rem,per hanc actionem cogitur cauere de dolo.h.d.

b **Licet tamen.** †Perſecutoria tollitur p pœnalẽ, qñ ineſt rei perſecutio.h.d.Vel ſic: Actio in rẽ tollitur per pœnalẽ;& econuerſo:quia in pœnali cõtinetur rei perſecutio.h.d.Opp.q̃ nõ eſt,tolli nõ poteſt:vt l.nã & ſi.§. poſt defectũ.de iniuſt.rup.teſt.Sed ad quadruplũ nõ cõpetit,niſi ſecuta cõtumacia.So.vt ĩ gl. Itẽ op.de l.ſi p̃fure.j.ũ cõ.fur.Solue vt ĩ gl.

Ex hoc edicto. Per hanc actionem debet res in priſtinũ ſtatũ reſtitui:aliàs cõtumax in quadruplũ condemnabitur.h.d.Vel ſic: Per hãc actionem fit reſtitutio in priſtinũ ſtatũ,& ad reſtituẽdũ metũ inferẽs cõpellat. h.d.Op.de l.ſi quis accepto.& l.ſi mulier.j.de cõ.ob cauſam. So.

Intellige quod hic dicit q̃ reponat in priſtinã obligationẽ, ſi eſt debitũ cõditionale,vel in diẽ:aliàs debet ſoluere,vt in cõtrarium. facit l.ſi ſponſalibus.j.de iure do. Quæro qñ debitũ eſt cõditionale,& quis nõ vult repõnere in priſtinam obligationem, quid quadruplabit. Quicquid dicat gl.dic q̃ quia iſte cõuenit ex ſuo dolo,totũ quod erat in obligatiõe quadruplabitur:vt l.locũ.§.cõdẽnatio.de tab.exhi.Sed quid ſi eſt talis obligatio,quę nõ poteſt in priſtinũ ſtatũ reponi?Dic vt in gl.quã no.quia vide q̃ obligatio ex delicto nõ poteſt cotrahi ſub conditiõe,ſed purè,nec recipit diẽ,vel conditionẽ.quod intellige qñ ex dolo: ſecus ſi ex culpa,ſaltem quo ad executionem, vt l.in lege Aquil. ſi deletũ.j.ad l.Aquil.Fallit in l.ſi tutor reipub.in fi.j.de tu.& ra.diſtrã.Sed gd ſi reus & multi fideiuſſores tenentur: an contra omnes quadruplabitur?Dic vt in gl.& dicam ĩ in ſeq.§.

Cum autem. Hęc actio eſt in rẽ ſcripta,ideo daẽ cõtra oẽs,ad quos cõmodũ peruenit ex metu. Itẽ eſt reſtitutoria,& iõ oĩa in priſtinũ ſtatũ reponit.h.d.cũ l.ſeq.

Si quis. Non tenetur quis ex metu illato per alium,ni ſi quatenus commodum ad eum peruenit. hoc dicit.

1 ☞ *Quando titulus non excuſat à percipiendis.remiſſiuè.*

Sed & partus. Acceſsiones perceptæ & quæ à petitore percipi potuerũt veniunt in hac actiõe.h.d.No.hic caſum †quo titulus à percipiendis nõ excuſat. Sunt & alij caſus, qui numerantẽ hic.de quo in l.ſi qs fundum.& per totum C.de rei ven.

1 ☞ *Vim ui licet repellere,etiam ex interuallo quantum ad actionem,quod metus cauſa.*
2 *Habens exceptionem,& uim committens,poteſt accuſari l.iul.de ui.*

Quæri poteſt. Actio quod metus cauſa,nõ cõpetit ei qui ex metu ãdnificatus non eſt.h.d.Vel ſic:Qui per metũ reddit,quod reddere tenetur hac actione vel alia,nõ habet actionẽ quod met.cauſa.h.d.cũ §.ſeq. Not. gl.quę dicit q̃ quis teneẽ de fructibus perceptis & percipiẽdis, licet habeat titulũ.Op.& videtur q̃ vim†vi repellere nõ licet,ni ſi incontinenti:vt l.j.C.vnde vi.& j.de vi & viar.l.iij.§.cũ igitur. & l.vt vim.ſ.de iuſt.& iure.Solu.quidã intelligunt ſic iuſtum §. quod vis fuit adhibita incontinenti. Tu dic q̃ hoc verũ quantũ ad interdictũ vnde vi:quantũ autẽ ad hanc actionẽ hoc non curatur.Ratio:quia requirit damnũ,vt hac l.in fin. Secundò op.ga ſecundũ hoc qui intulit vim debet primam actionem perdere. ſcilicet quod me.cauſa.vt hac l.in fi.& j.l.proxi.Sol.gl.dicit no.licet amittat actionem,non tamen amittit exceptionẽ ſi poſsidet, quod eſt no.dicã j.l.proxi.Et ſi†dicas:ergo non punietur violentia in eo qui habet exceptionẽ.Rñ.imò punitur,quia poterit accuſari lege Iul.de vi.Ad fi.huius §.opp.ſi verũ eſt inferentẽ metum amiſiſſe ius crediti:ergo verũ erit iſtud, qui coactus eſt ſoluere ſuſtinuiſſe dãnum:quia ſoluit indebitum : & ſic habet locũ actio quod met.cauſa.Gl.diſtinguit tria tempora: ideo dic vt in ea in eo quod dicit gl.conſiderari punctum : quia tempore metus adhuc non amiſerat. Oppo.paria ſunt quid eſſe futurum de proximo vel iam eſſe productum in eſſe:vt l.non tãtùm.in prin. j.de excu.tut.& l.vt iuriſiurandi.in princi.de ope.lib. Rñ. quòd etiam poſt violentiam illatam nõ amiſit ius crediti ipſo iure,ſed ſperabatur amitti per ſententiam,vt dicam infrà l.proxi.Et ideo gloſſ.tam hic,quàm infrà l.proxi.videtur erraſſe in hoc: & ſi haberem diſputare punctũ huius gloſſ. fortè aliter determinarem.

1 ☞ *Occupans rem propria authoritate quando non puniatur.*
2 *Quando duo ſubſtantiua ponuntur ante,& poſtea ſequatur adiectiuum, illud dicitur uenire ad determinationem utriuſque:quando hoc ſalua ratione recti ſermonis fieri poteſt.*
3 *Genera uiolentiarum quod ſint ubi quædam expulſiua, quædam turbatiua, quædam inquietatiua,& quædam ablatiua,& quædam compulſiua.*
4 *Diſpoſitio huius l.q̃ habet locum pro omni uiolentia,præterquam in turbatiua.*
Hoc edictum poteſt concurrere cum interdicto, unde ui, bonorum raptorum, quod ui aut clam,& cum actione quod metus cauſa.
5 *Hoc edictum in quo ſubueniat.*
6 *Creditor qui infert uim debitoris,ius crediti ſui perdit,non ipſo iure,ſed per ſententiã.*
7 *Lex loquens per uerba futuri temporis,non intelligitur ipſo iure,ſed per ſententiam.*
8 *Practica huius l.eſt ut detur libellus,lis conteſtetur,& probationes fiant.*

c ¶Extat. Continuatur cum ſuperiori ;& hoc intendit: Creditor qui per vim , pecuniam, vel rem ſibi debitam accipit , vel ſibi ſolui facit , ius debiti perdit,

ad hanc .l. v. plurima p Rupam; & Sepola de rest expoll n° 85 & concordat. l. 14 n° 107

perdit, & omne ius quod habet in re, vel pro re.hoc dicit. quia iſta eſt quædam conſtitutio noua,vel non declarata vel gloſſata per Iuriſconſultum quam ponit hic,& in l.j.j.ad l.Iu.de priua.& ideo gl.conata eſt gloſſare eam, licet parum de ea curetur : aliter gloſſaret Iuriſconſultus.Modò oppo.de l.ait prætor.§.ſi debito-
1 rem.j.de his quæ in frau.credi.& l.iij.C.de pig.†Sol.hęc eſt regula.Fallit in caſibus,qui ponuntur hic in glo.ſuper verbo, iudice.
2 quam not.ſigna.[a] Et facit ad prædicta quod habuiſtis per Inno. in c.olim.extra de reſti.ſpoli.Fallit enim in debitore fugiente,& depopulatore agrorum.Item fallit in pacto,vt l.iij.C.de pig. Itẽ in legatario:quia ſua authoritate occupat rem legatam: vt l.j.§.j quorum lega.Sed iſtud eſt qñ res à nemine poſsidetur. aliàs ſecus.Secundò op.& aſſumo prin.gl.magnæ.& opp.de l.qui vascus.Secundò op.& aſſumo prin.gl.magnæ.& opp.de l.qui vas. in prin.j.de fur.Sol.glo.hic ponit plures ſol. Iſta eſt vera q̃ credi tor qui infert vim,& accipit rem ſibi debitam,admittit ius credi ti quod habet in re,vel pro re.Ita loquitur hic.Sed in l. contraria auferens rem,admittit condictionem furtiuam, per quam potet rat repetere rem:nõ autem actionem furti,quæ competit ad pœ nam:nec datur ad rem vel pro re.Hęc eſt vera, quam tenent do 5 ctores in l.ſi quis in tantam.C.vnde vi. & ego in l.cõtraria. Item op poſitum.& intro gl.magnam:quia hoc videtur contra text.qui dicit rẽ vllam debitoris.per quod innuit q̃ perdit ius debiti, etiam ſeparatum à re.quod quidam fatebantur.Tamen falſum eſt. Debet enim intelligi,rem vllam, ſcilicet debitam:vt ſic illud quod ſequitur in tex.debitam,referatur ad rem & ad pecuniam. Pro hoc in l.hæres.§.j.de leg.iij.Ad idem j.de condi.& demon.l. mulieri.&
2 Titio.Tene menti:quia †quando ante ponũtur duo ſubſtãtiua[b], b & poſtea ponitur vnum adiectiuum, q̃ illud dicitur venire ad determinationem vtriuſq;,qñ hoc poteſt ſalua ratione recti ſermonis:vt l.Plautius.de au.& arg.leg.Item opp.in auẽ.vt nõ fiant pig.per totum.& in corpore,vt nul.iud.§.verò.Sol. hic loquitur quando capiuntur res,illæ conſtitutiones quando capitur perſona.Vide ea quæ ponũtur in auẽ.ſed omnino.C.ne vxor pro ma. Item opp.de eo q̃ dicit,pecunia occupata:quia illa in ſpecie nõ erat debita.Sol.pecunia debita erat,& in illa videbat habere ius: quia in genere ſuo recipit functionem,vt l.iij.§.j.ſi cer.pet. Ex-
3 peditis gl.†prout ponũtur cõtraria, veniamus ad materiam violẽtiarum.& glo ponit multa hona:ſed nõ quantum ad materiã huius legis.Et dicit gl.ad euidẽtiam huius legis debetis ſcire q̃ multa ſunt genera violentiarum.Eſt enim quædam violentia expulſiua:& iſta nõ habet conſenſum expulſi,& hęc punitur per interdictum vnde vi:vt j.de vi & vi ar.per totum.& habet locum ſolũ in re immobili,vel in his quæ erãt in illa re.Eſt quædam alia violentia,quæ vocatur turbatiua:& iſta habet locum tam in re mobili,quàm immobili:& contra eam ſubuenitur per interdictũ, vti
c poſsidetis,vl' vtrobi:vt gl.dicit.Sed eſt aduertendum[c] q̃ pro hac violentia non reperitur prodita aliqua ;publica accuſatio criminalis:vt l.ſeruus.j.de act.& obli.& l.hoc iure.de reg.iur.& ibi per Iac.de Are.Eſt tamen prodita actio iniuriarum ciuilis,vel accuſatio iniuriarum,quæ priuata eſt:vt j.de iniur.l. ſanè ſi maris. & C.de iniu.l.iniurijs.& iſta violentia ſimiliter non habet conſenſum partis.Eſt tertia violentia,quę vocatur inquietatiua:vt quã do tu ędificas in meo,vel aliquid facis,& hæc violentia punitur per interdictum, quod vi aut clam.& poteſt eſſe q̃ hæc violentia habet conſenſum eius cui infertur: vt l.metum.§.ij.ſ.eod.Eſt
d quarta violentia, quæ vocatur ablatiua, [d] & iſta habet locum ſolum in rebus mobilibus,nec habet voluntatem eius cui auferuntur: & pro iſta eſt prodita actio vi bonorum rapto.& competit etiam accuſatio.l.Iulia.de vi. Eſt quinta violentia,quæ vocatur compulſiua , vt quando per vim aliquis cogitur conſentire & velle.de qua loquitur iſte totus titulus hic,& C.eo. Sunt & alia iura punientia violentias, quædam prætoria, vt interdictum ne vis fiat ei : & multa alia interdicta prohibitoria. Et quædam iura ciuilia conſtituuntur, quæ puniunt violentias, de quibus facit mentionem hæc gloſſ.ponuntur pro maiori parte in titul. C. vnde vi.Roſ.omnes iſtas conſtitutiones commentauit circa finem libelli ſui, inter quas conſtitutiones eſt edictum diui Marci. Et eſt primum in ordine illorum commentorum.Circa iſtud
4 ergo, † quia eſt materia noſtra, aliqua videamus. Circa quod primo quæro, pro qua violentia habeat locum iſtud edictum? Reſpon. hic loquitur generaliter de eo qui per vim acceperit, vel per vim poſsidet. Et ideo dico,quòd ſiue ſit violentia expulſiua,ſiue ablatiua, ſiue cõpulſiua , ſiue inquietatiua,ſi tamen ſit talis quæ priuet adueſarium poſſeſsiõe ſua,habet locũ iſtud a
ædictum:vt hic patet in eo quod dicit poſ- b
ſidere,& accepiſſe. Hoc probat[e] ex textu, qui dicit,non ab ipſo ſibi ſponte datã,quæ verba congruunt , ſiue auferatur res : ſiue debitor inde expellatur, ſiue ad dandũ cogatur eo caſu quo creditor non poſsideret, c
non haberet locum hoc edictum : vt patet ex eo text.ſine vllo iudice temerè poſsidere.Pro violentia verò turbatiua non haberet locum : quia non priuatur aduerſarius poſſeſsione,nec res ab eo aufertur per illã d
violentiã.Sic vides q̃ ſecundùm diuerſitatem caſuum,poteſt concurrere cùm interdicto vnde vi,& cùm actione vi bo. rapt. & cũ actione quod metus cauſa , & cũ in- e
terdicto quod vi aut clã. Item quæro,† ad 5
quid ſubueniat hoc decretum? Roſ. videẽ ponere q̃ ex hoc decreto oriatur actio ex lege iſta.Sed glo.dicit q̃ hoc decretum nõ tribuit actionẽ ad repetendũ id , quod eſt datũ per vim vel ablatũ,ſed repetet aliis a
ctionibus cõmunibus,ſcilicet conditione indebiti, vel ſine cauſa,vel vi bonorũ raptorũ,& ſimilibus. Quòd iſtud ſit verum, q̃ ad recuperandũ ex hoc edicto non cõpetebat actio, apparet ex tex.qui dicit:ius non habebit,qui ſuper iure decreti diſponit,nõ 6
ſuper re.Sed vtrum creditor,† qui vim intulit, ius crediti perdat ipſo iure,an requiratur ſententia? Gl.videẽ velle q̃ amittat ipſo iure hic dum dicit,occupantem iure debiti priuat.Dat enim cõditionem indebiti vel ſine cauſa ad repetendũ. Pro hoc videtur caſus ſ.l.proxi.in fi.dum dicit,ius crediti amiſiſſe,&c. No.q̃ dicit amiſiſſe,quod eſt temporis præteriti.Ita tenet etiam gloſ. ibi. Quod videtur probari etiam ex iſto text.dum dicit , ius crediti non habebit.& ſic loquit negatiue.& eſt cõſtitutio iuris ciuilis, quæ ipſo iure actionẽ tollere põt:ideo ipſo iure tollat.vt l.metũ. §.volẽti.ſ.eo.Contrariũ puto verũ, q̃ perdat ius debiti per ſentẽ e
tiam .[e] Et ideo Roſ.in libellis ſuis ſuper rubrica. de edicto diui Mar.format libellũ,per quẽ petitur vt à iure debiti priuet.Probo per tex.hic,qui dicit:quiſquis mihi probatus fuerit.non ergo ipſo iure perdit, ſed oportet q̃ violentia facta prius probetur. Præterea hic dicitur,ius crediti nõ habebit,& ſic loquit in futu
rũ.Et regula eſt†q̃ qñ lex loquit per verba futuri tẽporis,nõ in- 7
telligit ipſo iure,ſed per ſententiã: vt l.iubemus.§.ſane. C. de ſacroſan.ec.& in l.in criminali.C.de iuriſd.om.iudi.& in auẽ. habita.ne fil.pro patre.Non obſtat quia iſta ſunt verba negatiua, ergo &c.vt in §.volẽti.quia ibi verba referebanẽ ad inuicem:hic ac partẽ.Itẽ ibi ſuper iure quærendo:hic ſuper iure quæſito tollendo.Nõ obſtat ſ.l.proxi.dũ dicit,ius crediti amiſiſſe: quia Iuriſcõſultus ibi loquit enũciatiuè.ſ.amiſiſſe,prout continet in l. ſeq.Quia autẽ citò amitti ſperabat per ſententiã,ideo amiſiſſe dicitur:vt l,nõ videẽ.j.de acquir.poſſeſ.& l.nemo videẽ.& ibi not. 8
ſ.tit.j.per libellũ ergo peti debet.† Itẽ quæro quæ erit forma practicãdi iſtã legẽ?Rñ.videẽ tex.dicere q̃ primò debeãt fieri probationes,poſtea debeat dari libellus,per quẽ hoc petat:quod apparet:quia text.dicit,quiſquis probatus mihi fuerit. quæ verba faciunt conditionẽ:vt l.qui liberis.§.hæc verba.j.de vul.& pup. Antè ergo debet exiſtere cõditio,quàm actio cõpetat vel intentari poſsit:vt l.cedere diẽ.j.de verb.ſig. Credo q̃ debebit dari libellus,& lis conteſtari,& poſt cõteſtationẽ hoc probari ſecundũ ordinẽ iudiciorũ.Nõ obſtant hæc verba,quiſquis mihi ;pbatus fuerit:quia tacitè inerat.ſ.q̃ hic probetur.& ideo reddidit diſpoſitionem cõditionalẽ:vt l.hæc verba.j.de leg.j. Sunt quædã aliæ conſtitutiones,quæ puniũt violentos,ſicut conſtitutio l.non abſre.C.vnde vi.& conſtitutio l.ſi quis in tantam. & conſtitutio l. meminerint.& omnes ſimiles,prout ſuprà dixi.Omnes illas Roſre.in libellis ſuis commentat.& ego dum legi gloſſ. illas omnes ſolenniſsimè vobis legi.quas videatis.

Si cum exceptione. Qui in effectu damnũ non patitur, ex hoc edicto actionem non habet. hoc dicit. Oppo. de l. me-

§ POMATES.
¶Quã no.ſigna. Vide de Cepo. cõſi. xxvj. in primo dubio.
¶Duo ſubſtantiua. Adiectiuũ poſt duo ſubſtantiua determinat illa æqualiter.Vide quæ dixi poſt Imo.in l. cũ filio . de lega.j.
¶Aduertendum. Et de iſtis omnib⁹ adde bonam glo.in l.ij. C.e.adde Barto.in l. iniuriarũ. §. ſi quis. & ibi dixi.j.de iniu.
¶Vocatur ablatiua. Sed quare non competit pro re mobili interdictũ poſſeſſorium. vide Cyn. & Bal.in rub.C.eo.
¶Per ſentẽtiã. Nota q̃ ad pœnã huius edicti requiriẽ ſententia,licet gloſſ. cõtra. Adde no. p Bal.in l. Imperator. & quod ibi dixi,de iur fiſci.

a ¶Si quis non restituat. Vide Sali. & quod ibi scripsi in l. cum te. C. eod.
b ¶Nō restituat. vsq; aūt ad quātū tēp⁹ durat hęc facultas offerēdi, vide q̄ no. in l. si qs stipulat⁹ fuerit decē. de so. j. & in l. itē veniūt. in §. cū p̄dixim⁹ de pe. hær.
c ¶Post annū. concurrit cum actione. vide gl. & Bal. in l. si p. vim. C. e. & j. ea. l. in §. eum qui. vbi nota.

↠ P. AV. P.

d ¶In hac actiōe. Quaeritur hoc ītelligaē, vide dec. cō. xlij. ī iij. du.
d ¶In hac actiōe. Probare. quid oportet p bari ī hac actiōe, vide j. eo. l. nō est. p gl. & doc. ī §. hęc aūt actio. in ver. ex p̄dictis habes no. vide de his actiōibus arbitrarijs, quod no. dixit Bar. ī l. hoc edicto. ī prī. j. de pub. & adde bar. hic Deformatiōe libelli, addę Bar. ī fi. ī aūt. cōtra q. ppriā. et ibi Bal. ī fi. de nō nu. pe. & Bar. ī l. athletas. §. calūniator. de infa.

↠ POMATES.

e ¶Quidā dicūt. Vide Ias. ī §. quadrupli. in vij. co. Insti. de act. q sequitur Bar. hic.
f ¶Diffinit cām suam. Diffinitiua est illa, q̄ diffinit cām. no. et diffinitiuā dupliciter sumi p d. Ant. extra de re iu. ī ru. adde bar. in l. Titia. j. de accu.

↠ POMATES.

g ¶Diffinitiuā. Vide Fel. in rub. de re. iud. in ij. col.
h ¶Vtraq; sniā. p bal. ī d. l. abexecutore. ipri. Bal. hic, & vide Bar. in l. fin. §. j. j. de appel.
i ¶Euitare pœnā. An ī cā appellationis habeat locū pœnitētia, adde gl: ī l. j. ī prin. de act. emp. facit q̄d no. ff. de ap. l. creditor. §. iussus. & istas alleg. bal. ī c. porro. circa fi. quę fuit prima causa benefic. amit.
k ¶Aliquādo. Sed. hic ad emptorē. Et vide glo. s. ea. l. §. ī hac. & C. e. l. nō interest. per gl. & doc. & ibi oīno glos. & Cy.

☞ Adde Bart. idem tenentem in l. ſtipulationes non diuidūtur. in vij. q. & in l. j. §. j. in ij. col. de ope. no. nun. & est tex. in l. illud cōuenit. & ibi Bar. & Ang. ad hoc no. de excu. mu. li. x. Bal. in l. nec patron⁹. ad fin. C. de ope. lib.
vbi dicit istud esse inductum ppter authoritatem legis nō contemptibilem. Facit quod tenet do. Abb. in ca. j. in vltimo not. de sponsa. vbi tenet quòd possit precisè compelli maritus & vxor vt ſ vnum redeant, nec soluendo interesse liberatur: quia obligantur ad cohabitationem ex lege diuina. vide Ias. in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. in xxj. columna. Anto. Alexā.

tum. §. sed quod prætor. ſ. eodem. Solut. ibi exceptio veniebat ex hoc edicto: vnde hanc actionem non impedit. Secus ſi aliun de veniret. & hęc vera. Sed quid ſi erat tutus exceptione odiosæ? Dicit gl. agendum est hac actione, & ęſtimari debuit euentus: qa posset esse q̄ solueret: sed nescio videre quomodo æstimetur iste dubius euentus: quia non est verisimile q̄ soluat, sicut nec ille qui est obligatus naturaliter tantum: ita nec debetur ista actio quæ continetur. l. illud. ſ. eodem.

Si quis non restituat. 'Huc usque Iurisconsultus exposuit primam partē edicti, ſ. quod metus causa gestum est, ratum non habebo. Nunc exponit secundam partem edicti, cuius verba ordinatè non habemus: tamen vt colligitur ex infrà, scriptis poterunt esse talia verba: ſi quis non restituat[b] quod eum restituere oportet intra tē pus, quod datur iudicatis, condemnabitur intra annum in quadruplum, post annum in simplum causa cognita: vt j. ea. l. §. quatenus. ver. sinautem ante. & in hoc §. & seq.

Post annum. Hæc actio cōtra nō restituentē post annum competit ad simplum. h. d. Oppo. de l. non conuitij. C. de iniur. vbi actio iniuria rum tollitur anno continuo: sed hic dicitur vtili: ergo malè. Sol. speciale est hic in iniuria illata, metu compulsiua. Item opp. quia actio ista concurrit cum actione[c] vtili in rem: vt l. metum. §. volenti. ſ. eo. Sol. fateor q̄ cōcurrit cū actione descēdēte ex hoc edicto: vt ibi. secus ſi aliunde veniret. Item oppo. cōtra rationem huius §. quia quandoq; non datur hæredibus, neq; contra hęredes: vt insti. de perp. & temp. act. §. non omnis. Sol. fateor q̄ ista ratio nō est generalis semper: quia fallit quandoque: quia illa est bona ratio, qua sublata tollitur dictū, vel qua posita ponitur dictū: vt l. ſi verò non remunerandi. j. mandati. quod nota.

☞ Pœna quadrupli an sit pœna delicti uel contumaciæ. remißiuè.

In hac actione. [d]Qui agit hac actione, duo debet probare, ſcilicet metum illatum, & ad inferentem metum commodum peruenisse. h. d. Nota positiones quæ debent fieri in actione quod met. caus. Item nota quòd pœna † quadrupli non est pœna metus illati, sed pœna contumaciæ. Facit ad quæst. vtrum pœna quanti pluris quæ imponitur non soluenti vel neganti dicat pœna delicti, an verò pœna contumaciæ non soluentis, de qua dixi in l. j. j. de in lit. iu. & plenissimè in l. ij. de pu. iu. Quęrit gl. vtrū ille, ad quem commodum peruenit ex causa onerosa, teneatur ac actione. Gloss. dicit sic. Dicam statim in §. aliquando.

☞ In hoc iudicio possunt ferri duæ sententiæ: item una tantum.
Libellus in hoc iudicio formari potest duobus modis.
In actionibus arbitrarijs possunt ferri duæ sententiæ.
Quando feruntur duæ sententiæ, an utraque sit diffinitiua & ab utraque sit appellandum.

Appellari à taxatione expensarum an possit. remißiuè.
Si appellatur à secunda sententia, ea pendente restituendo an quis euitet pœnam.

Hæc autem actio. Fortis est: & breuiter hoc intendit. Hæc actio est arbitraria: & ideo iudex non restituentem post primā sniam condēnat in quadruplum. hoc dicit. Oppo. quòd iste text. sibi contradicat. Primò enim dicit sententiam datam: postea dicit condemnatio nē patietur. & sic præsupponit non esse datam in p̄terito. Solu. huius timore gl. exponit datam, id est, dādam super quadruplo. & sic secundùm hanc gloss. habet reus facultatem soluendi vsq; ad sententiam ferendam super quadruplo: sed quia ista procedit cum violentia: ideo alij dicunt q̄ hic fuerunt duæ sententiæ. prima super re. Et sic non restituerit tunc patietur condemnatio nem quadrupli. Si ista gl. intelligitur, si non restituit vsq; ad sententiam primam, non diceret bene: quia habet facultatem restituendi vsq; ad tempus quod datur iudicatis: vt infrà eod. §. quatenus. & §. quod si homo. Iste † est verus intellectus, q̄ primo cōdemnabitur ad restitutionem: & ſi nō restituit intra tēpus quod datur iudicatis: tunc condemnabitur ad quadruplum: & sic ferē tur duæ sententiæ. Quidam dicunt[e] q̄ non est necesse quòd feratur nisi vna sententia hoc modo: condemno te ad rem restituendam, & ſi rem non restituas ex nunc condemno te ad quadruplum: vt l. conductores. C. loca. & l. non ab re. C. vnde vi. quod satis placet. non tamen per hoc reprobo practicam gloss. quòd non ferantur duæ sententiæ, ſi in prima fuit hoc dictum. Et ex prædictis † habes modum formandi libellum. Potest enim quis petere sibi rē restitui, & ſi non restituit, potest petere quadruplū per nouam petitionem, vel dicere in eodem libello: peto restitui rem: & ſi non restituas intra tempus quod datur iudicatis: peto te condemnari ad quadruplum. Et hoc † quod dicit glos. q̄ feruntur duæ sententiæ, habet locum in actionibus arbitrarijs, in quibus vertitur arbitrium iudicis, contra eum qui suæ sententiæ non paret: vt l. qui restituere. §. fin. j. de rei vendica. & vide quod ibi no. Secus ſi ex natura actionis, vt in bonę fidei iudicijs. Ratio patet, q̄ illud quod parit iudicis arbitrium, erat fundatum ante sententiam. Ideo istud arbitrium in sententia exercere potest: post sententiam non posset, cùm illud officium sit extinctum: vt l. iiij. C. depo. & tunc non daretur nisi vna sententia: vt l. j. in princ. j. de act. emp. & ibi not. & ibi tibi dixi. † Item quæro quando feruntur duæ sententiæ, vtrum vtraq; sit diffinitiua. Gl. disputat: finaliter videtur tenere q̄ vtraq; sit diffinitiua. Tu dicas quòd diffinitiua potest intelligi duobus modis. Vno modo q̄ diffinit controuersiam causę. l. j. j. de re iudi. tunc vtraq; est diffinitiua; qa vtraq; diffinit causam suā[f]. Secundo modo dicitur diffinitiua: quia debet dari libellus, & lis contestari, & similia: & secundū hoc puto secundam sententiam nō esse diffinitiuā[g]. Magis ēm est exceptio primæ, vt dicunt glo. Hoc enim venit arbitrio iudicis, quod habet super hac actione, sicut in actionibus vniuersalibus, in quibus vniuersaliter pronunciatur: postea in executione discutietur quæ res veniet. De quo in l. j. suprà, de eden. & in l. defensionis facultas. C. de iure fisci. Item quæro, an ab vtraque sententia[h] possit appellari. Et glossa videtur dicere q̄ à secunda non quasi sit executio primæ. & Inno. hoc tangit in c. fin. extra eodem. Et veritas est q̄ etiam à secunda potest appellari. nam ab executione facta non potest appellari: sed à pronunciatione de exequendo sic, vt l. executore. j. de appel. & l. ab executione. C. quorum appel. non recip. Præterea non est verum quòd si prima sit iusta & vera, q̄ secunda sit iusta: quia potuit esse quòd prima fuit iusta, & non secunda: vt j. ead. l. §. quatenus. versic. q̄ si homo. † Et prædicta faciunt ad quæst. vtrum à taxatione expensarum possit appellari: de quo in l. ab executore. j. de app. vbi de hoc plenè dixi. † Sed quæro si appellatur à sententia secunda pendente appellatione, vtrum possit restituendo euitare pœnam. [i] Resp. tenendo opin. quam suprà dixi. non potest nisi intra tempus quod datur iudicatis. Ideo si illud est elapsum, non potest euitare.

Aliquando. Ille ad quem commodum peruenit ex metu, non tenetur si rem non possidet. hoc dicit. Vel sic. Is ad quem res peruenit ex metu illato p alium, rei interitu liberatur. h. d. Op. extra gl. hęc actio datur q̄n metus est causa proxima, per quam res ad me peruenit: secus ſi est remota: vt l. metū. §. sed licet. ſ. e. sed hic ad emptorē[k] vel donatorem non peruenit

peruenit ex metu, tāq; ex causa proxima, sed ex causa donatōis & emptionis. ſol. peruenit hic ex metu, tanq; ex causa p̄xima ex parte dātis, licet non ex parte recipiētis: quia ex parte eius actus per ipsum factus est sponte. quare non est contra &c.

Pedius. Aliàs est lex, & venit ad probationem eorum quę §. dixerat, ſ. emptorem, & legatarium, & similes teneri hac actione: & in summa hoc intendit. Hac actione tenetur metum inferens, & is ad quem res peruenit ex metu. h. d.

1 ☞ Pacto fieri potest q̄ acceptilatio fideiussoris non prosit principali.
2 Acceptilatio non porrigitur ad reum, ſi hoc est actum.

Labeo ait. Rescisso principali, rescinditur accessorium: secus econuerso. h. d. Quæro qualiter liberatur fideiussor. Gl. dicit pacto, vel acceptilatione, hoc acto q̄ illa
1 acceptilatio principali nō prosit vide gl. & no. eā † Not. q̄ per pa
2 ctū pōt fieri q̄ acceptilatio fideiussoris non p̄sit principali. † Idē no. q̄ acceptilatio nō porrigitur ad reū, ſi hoc est actū. Idē no. in l. & per iusiurandum. §. & ſi fideiussori. j. de acceptilatio.

1 ☞ Si pœna uenit duplicanda pro delicto commisso in platea de nocte, & in festo, an quadruplicabitur duplum. remißiuè

Quadruplatur. Non eget summario. Facit ad q. aliquis † commisit delictum in platea de nocte in festo sancti Herculani: quæritur vtrum ex omnibus istis causis pœna duplicetur, vel quadruplicetur: & ſi duplicetur, vtrum duplicabitur simpliciter an ipsum duplatū vel quadruplatum. Et hic videtur casus q̄ quadruplicabitur ipsum duplatum, vel quadruplatū. quod apparet: quia dicit, cū fructibus & omni causa. q. d. habita cōsideratiōe omnis quātitatis debeat fieri duplatio, seu quadruplatio. Istud tamen non est verū. quod plenè examinaui in l. sanctio legum, in fi. j. de pœnis. Bartol.

1 ☞ Pactum quando est in obligatione ex legis dispositione, tunc quis præcisè cogitur ad factum.

Sed & ſi quis. In quadruplo ineſt simplum quod promittenti restituitur eum liberando. h. d. Vel sic: Condemnatus ad quadruplum, quia non liberat, triplū præstat & cogitur liberare. h. d. No. id quòd dicit, acceptilationē
1 omnino facere teneatur: quod † vbi factum est in obligatione, ex legis dispositione quis præcisè compellitur ad factū, vt hic. Secus ex dispositione hominis: quia tunc succederet obligatio ad interesse, & liberaret p̄stādo interesse: vt l. ſi quis ab alio. de re iu. Dixi in l. ſtipulationes non diuiduntur. j. de ver. obl.

1 ☞ Dictio, omnino, comprehendit omnem casum.
2 Periculum interitus, spectat ad metum inferentem.
3 Arbitrium iudicis quod durat re perempta.
4 In hac actione distinguitur an res erat eodem modo peritura penes actorem: & quomodo. nu. 7.
5 Condemnato ad speciem in actione reali datur tempus officio iudicis ad speciem siue ad rem, in actione personali datur tempus. l. in fideicommissi. infrà, de usur.
6 Si reus tempore cōdemnationis condemnatur in aliquo, ultra id quod uenit in prima sententia, pro illa habet nouam dilationem quæ datur iudicatis.
1 Re ex torta, metu perempta ante omnem sententiam potest agi ad ipsam rem, & etiā ad æstimationem.

Quatenus. Iste §. consueuit reputari ita difficilis sicut aliquis aliius q̄ sit in libro isto. Et ratio difficultatis est propter intricationem gloſ. quia gloſ. legit istum §. per saltus. Ideo primò ponam lect. quam tenet gl. nostra: postea ponam aliā lect. quam gloſ. tangit, licet nō teneat. quæ fortè est verior. & h. d. Si res p metum, seu per vim cōpulsiuam extorta, ante secundam sententiam pereat, perit periculo metum inferentis: si verò post secundam sententiam intra tempus datum iudicatis, perit periculo domini, si res eodem modo erat peritura penes eum: aliàs secus. h. d. secundùm lect. gloſſ. Gloſ. ✠ hic posita diuidit hunc §. & legit eum per saltus. Pone casum. dictum est ſ. q̄ metum inferens condemnatur in quadruplum si non restituitur post sententiam: & quòd in quadruplo ineſt simplum. Quæritur, quid ſi non appareat simplum: quia perempta est res tradita. Dicit Iurisconsultus quòd siue extet siue non, condemnatur in quadruplum. h. dicit. in princ. in ver. sicut in interdicto. Hoc probat per simile in interdicto vnde vi: & quod vi aut clam. Et sic debes coniungere literam. Secundò quæritur & accipitur versi. sinautem. Vide q̄ siue res sit perempta siue nō etiam ante sententiam tenetur ad quadruplum. Quid ſi est perempta post primam sententiam de simplo: ante secundam de quadruplo. Dicit q̄ idem quod ſi ante primam sententiam. Et quod dictum est, quando res est perempta in totum, idem quando est deperdita, vt quia in fuga. & sic sequitur versi. ergo & in fuga. qui continuatiuè legitur cū ver. sinautē. Redeo ad versi. quod ſi homo. Dictū est qñ res perit ante primā sententiā, secundò qñ post primā, ante tamen secundā sententiā. Quid ſi post primam etiā post secundā, intra tempus tamen quod datur iudicatis, res perit totaliter. Quæritur quid iuris. Rñ. Iurisconsultus: ex quo est intantū grauatus, vt ad triplū teneaē: dicimus q̄ non pereat periculo suo: sed tenetur ſolū ad triplū. Sequiē versi. pro eo autē. in quo prosequiē eandē materiā. Vidi qñ post sententiā primā, & secundā seruus mortuus est. Sed quid ſi non est mortuus, sed est in fuga. Dicit Iurisc̄ōsultus q̄ reus in plus grauatur: quia debet cauere se prosecuturū, vt eū restituat: nihilò minus dñs posset agere contra possidentē rei vendicatione, vel ad exhibendū. Item limita illud quod dicit q̄ debet cauere se prosecuturū, &c. verū est, niſi ad dñm seruus peruenit: quia tunc euanescit stipulatio. Venio ad ver. sed & ſi non culpa. Vidiſtis q̄ re perempta post sententiā intra tempus quod datur iudicatis, reus nō tenetur. Hic limitat q̄ hoc est verum, ſi res peritura eodem modo pe nes dominū. Sed ſi nō esset peritura eodem modo penes dominum: tunc reus re perempta non liberatur. h. d. Venio ad versic. itaq;. Nunc concludit q̄ ex prædictis apparet q̄ interdū mortuo homine dominus mortui hominis nihil recuperat, sed interdum recuperat pretium: vt puta, ſi erat vēditurus eum, & sic nō esset periturus penes eū: quia vendidiſſet ſi metus non fuiſſet illatus. h. d. Modò his expeditis ante omnia quæro quare gloſſ. legit §. istum ita per saltus. Rñ. triplex est ratio. Prima est, ratio contrarietatis: quia ſi versi. sicut in interdicto. iūgeretur proximo præcedēti, innueret q̄ in interdicto vnde vi, deberet distingui vtrū res eodem modo esset peritura penes actorem, vel nō: quod est contra casum l. j. §. rectiſsimè. j. de vi & vi ar. ideo iungitur cum principio. Secunda fuit ratio ordinis: nam secundùm naturam primum tempus est ante omnē sententiā: secundū post primā, ante secundam: tertiū post omnē sententiā. & ideo glo. legit primò versi. sinautē ante sententiā vt ordini naturæ correspondeat. Tertia fuit ratio euitandæ superfluitatis. Nam legendo per ordinem illum versi. sed & ſi nō culpa. i. iungendo cū proximis precedentibus esset superfluus: quia bis idem repetereturi: ideo glo. illum iungit cū ver. quod ſi homo. Modò ad istam lect. oppo. hic dicitur q̄ ſi res perijt ante omnē sententiā, vel post primam, ante secundā sententiā, reus tenetur ad æstimationē. & in hac actione versatur iudicis arbitriū. Cōtra. j. tit. j. l. arbitrio. §. non tñ. Istud cōtrariū prout respicit primū tēpus, tangit hic in gl. super verbo omnimodo. & dicit q̄ arbitriū iudicis est circa rei æstimationem, nō autē circa triplū. Tangit etiā in ver. sinautē ante. sententiā. in duabus primis gl. Et dicit idē q̄ arbitriū non est circa triplū, niſi iam poneres super triplo esse litē contestatā. Vide gl. super verbo, sententiam. Glo. vnum dicit, & aliud innuit: dicit q̄ re perempta cessat iudicis arbitrium super pœna, per d. l. arbitrio. §. non tamen. niſi lis sit contestata super quadruplo: vt d. §. non tamen. Istud non est verum. Nam in l. arbitrio. §. non tamē. versatur arbitrium iudicis in deferendo iuramentū in litē: quod iuramentū non debet referri re perēpta sine dolo, & culpa: quia iam incipit deberi æstimatio in quā non cadit affectio: vt l. nummis. j. de in lit. iuran. Sed in hac actione veriaē arbitriū iudicis in faciendo cōdemnationē tripli propter contumaciam rei: sed ita potest esse contumax in re nō restituēdo æstimationem: sicut in nō restituendo rem: & ideo nō cessat arbitriū iudicis circa condemnationem tripli. ita loquitur hic: & ita intelligebat Nico. de Mat. & Iac. But. Voluit ergo dicere glo. sustinendo eam q̄ cessat arbitrium iudicis in triplo, ea ratione quia res nō restituitur: sed non cessat ea ratione, quia æstimatio non restituitur: Nam omnino debet restitui æstimatio, non ipsa res. Et hoc tetigit aliqualiter gl. super verbo, sententiā. & in versi. sinautē. Secundùm est, quod gl. innuit, q̄ super quadruplo veniat lis contestanda in eo quod dicit, niſi lis sit cōtestata super quadruplo. Doc. Vltramon. istud reprehendūt dicentes q̄ solū vna fertur sententia, & ſi bellus cōditionaliter proponeſ, & vnus libellus datur, vt dixi ſ. ea. l. §. hæc autē actio. Ego verò dixi vobis ibi q̄ duæ ferunē ten tentiæ, tñ secūda nō dicit omnino diffinitiua: quia videtur executio primæ: vnde in ea non debet dari nouus libellus, neq; fieri noua contestatio litis, vt ibi gloſ. expreſsè tenet. Roff. in libellis suis super hoc titulo. hoc etiam sentiebat Nicol. de Mata-

a ¶Quaten⁹. Dicit gl. contrariū tenet Bart. in l.ſi.C.de execu.rei iudi.

Pro concordia aduerte ꝙ incōtinēti debet fieri executio, ſicut ī actione realī: in actione perſonali in rē ſcripta: vt eſt actio qđ met⁹ cau. Bar.in l.ſi. C.de execu. rei iu. al legaī tñ cōtrarius in hac l.ſi cū exceptiōe. ſ.quaten⁹.ver.venio ad ver.Sol.Bar.ī hoc ver.venio ad ver.qđ ſi homo loquīt in actione merē perſonali.prima aūt opi. loqtur de ꝓſonali in rem ſcripta.Et hāc ſol.voluit directo ipſe Bar. ī d.l.ſi.ideo rectē pō derando verba ipſi⁹ Bart.nō meretur dici aſsignaſſe contradictionem.

Item glo.tūa dicit aliud, ꝙ qñ res periſt ante omnem primam ſententiā, ꝙ indiſtinctē periculū pertinet ad metū inferentē, non habita diſtinctione.vtrū res eodē modo erat peritura vel non penes actorem. Hoc etiā ſequuntur oēs doct.moder. Mihi diſplicet hæc ratio:quia hęc actio, quod metus cauſa, eſt huius naturæ ꝙ dānū exigit:vt l. ſed & partus.in fi.ſ.eo.& ſ.ea.l.in princ. Sed ſi res erat eodē modo peritura penes actorē, nullum paſſus eſt dānū:vt l.ſi pecuniā.§.fi. & pen.j.de condi.ob cām. ideo actio quod metus cauſa, ad hoc nō datur.Igitur glo.in lect.huius §. præſupponit quædā nō vera vt vidiſtis. Item legit iſtū §.per ſaltus. nec eſt veriſimile ꝙ Iuriſconſultus fuerit incōſtantis intellectus, ꝙ loqueretur per ſaltū. Ideo aſſumo ſecundā lect.quam hic gl.tangit,& nō proſequitur,ſecūdū quā iſtæ §. legit ordinatè.Et diuido §.ſic. Primò ponit vnum dictū gñe,ſ.ꝙ res cōtinetur in quadruplo oīno,hoc eſt,ſiue res extet,ſiue nō. Secundò in verſ. ꝙ ſi homo.ponitur vna limitatio ꝙ iſtud nō habet locū qñ res periſt poſt ſecūdā ſniam in tra tēpus iudicati.Tertiò ponit aliā limitationē qñ res oīno non periſt,ſed eſt in fuga,ſeu in pdito.& qualiter ſit iudicis arbitriū, ponit etiā hoc ī ver.ꝑ eo aūt.Quartò in ver.ſinaūt añ ſniam.ponit p̄dictā regulā habere locū,re perēpta añ primā ſniam.Quintò in ver.ſed & ſi nō culpa.limitat p̄dictā regulā,& dicta in præcedēti ver.locum habere ſi res nō erat peritura penes actorē. Et hoc probat ꝑ ſimile.Sextò & vltimò in ver.itaq.concluditur ad præmiſſa.& ſic legitur ordinatè.Expedita diuiſione potes colligere caſum in terminis,quem pone ſic: Dictum eſt ſ.ꝙ in quadruplo ineſt ſimplū,& hoc indiſtinctè intelligitur,vt fiat ei reſtitutio in triplū,& ſic pœna.hoc primò. in verſi.quod ſi homo.q̄ritur an hoc ſit ſimpliciter verum,ꝙ oīno in quadruplo etiā inſit ſimplum,& teneatur ad ſimplum.Rñ.ꝙ non,ſi res eſt perempta poſt ſniam ſecundā intra tēpus quod daī iudicatis:& ſic limitat primū dictum.In ver.pro eo autē. Hic etiam limitat,& dicit ꝙ oīno teneī reſtituere rem: hoc eſt verū niſi res perēpta ſit, vel in deperdito:vt in fuga:ſed tunc tenetur oīno reſtituere & cauere de proſequendo,niſi res ad dñm peruenerit.h.d.verſi.ſinautem. Dictum eſt ſ.in regula p̄dicta ꝙ in quadruplo ineſt ſimplum, niſi poſt omnē cōdemnationem res periret: quid ſi ante cōdēnationem res eſt in fuga? Tunc dicit Iuriſcōſultus ꝙ oīno tenetur, ſiue res periſt,ſiue eſt in fuga.ver.ſed & ſi non culpa.limitat præcedentia in verſi.ſinautem.ꝙ tunc demum tenetur ſi periſt ante ſniam:ſi eodem modo nō erat peritura penes actorem ſicut penes reū,aliās nō teneī.& hoc probat per ſimile.Et verſ. itaq cōcludit,& ſi nō erat peritura penes actorē,ſicut penes reū,ga forte vendidiſſet,ꝙ tenetur reus ad peritum.h.d.viſq ad fin. †Nota primò de ſignificatione iſtius dictionis omnino,quæ eſt vt oēm caſum comprehendat,vt hic not. in gl.ſuper verbo,oīmodo. & idē per Dy.in l.Græcè.§.illud.j.de fideiuſ.†Secunò nota ꝙ periculum interitus ſpectat ad metū inferentem.Facit l.j. C.eod.tit. †Tertiò not.ꝙ re perempta ante ſententiā,durat arbitrium iudicis†Item not.ꝙ in hac actione diſtinguitur, aut res erat eodem modo peritura penes actorem vel non. alia vero dicam j.Oppo. ad quālibet partem per ſe:primò ad primam partem opp.de l.arbitrio.§.nō tamen.j.tit.j.dic vt ſ.dixi.Venio ad ver.ꝙ ſi homo.et oppo.ꝙ quando quis condemnatur ad ſpeciem,non habet illud quadrimeſtre tēpus quod datur iudicatis,vt Inſtit.de offi.iudi.§. j.Hic verò dicitur contrarium:ergo male.Sol.dicit gloſ. * fateor ꝙ quantū ad rē,non habet quadrimeſtre tempus, ſed quantum ad pœnam ſic.Quod ergo hic dicitur de tempore quod daī iudicatis, intellige officio iudicis:vt d.§.j.Inſtit.de offic.iud.Tenementi iſtam gloſ.Breuiter iſta glo.nō dicit verum. Nā†qñ fit cōdemnatio ad ſpeciem in actione reali:tunc loquitur Inſti.de offi.iudi.§.j.Sed quādo fit in actione perſonali:tunc ſiue fit ad quātitatē, ſiue ad ſpeciē,habet tempus quod datur iudicatis: vt j. de vſur.l.in fideicommiſſi.De hoc per glo.& doct.in l.ſi.C.de execu.rei iudi.Secūdò op.Tu habes hic ꝙ iſto caſu eſt ſpeciale ꝙ re perēpta intra tēpus quod daī iudicatis,nō teneī de interitu propter pœnā tripli.Cōtra,intra tēpus quod daī iudicatis, habet dilationē à lege:ergo nō eſt in mora:ergo ad eū nō ſpectat periculū interitus indiſtinctē,vt l.quod te.j.ſi cer.pet.& l.ſi ex legati cauſa.j.de ver.obl.Et ꝙ nō ſit in mora,probaī C.de execu.rei iud.l. ij.Dicit glo.hoc verum quo ad vſuras:ſecus quo ad interitū.Tu potes dicere ꝙ iſtud ideo,quia p̄ceſsit mora,q̄ per ſententiā non eſt purgata,imò aggrauata.Non enim debet litis conteſtatio nocere actori,vt l.non ſolet.j.de reg.iur.& hoc ſecundū opi.gl.Sed ſecundùm opi.quam infrà tenebo,quādo periſt intra quadrimeſtre tempus,nullo modo reus tenetur:& ſic fateor cōtrariū, vt j. dicam.Quærit glo.quid ſi res periſt poſt quadrimeſtre tempus. Dicit glo.tunc indiſtinctē tenetur de interitu ſecundùm omnes: 6 & hic caſus non eſt in tex.Vltimò not.† ex hoc ver.ꝙ ſi tempore executionis reus condemnatur in aliquo vltra id,quod venit in prima ſnia,ꝙ pro illa habet nouā dilationē quæ datur iudicatis.Nā hic intelligiī ꝙ poſt ſecundam ſniam habet tēpus, quod datur iudicatis,vt videtis.Venio ad verſ.pro eo.& oppo. Nam ex hoc videtur ꝙ magis grauatur quis quando res eſt in fuga,q̄ quando eſt perempta,vt in verſi,præcedenti. Gloſſ. dicit,fateor contrarium.Ratio,quia fugæ potuit prouideri:non autem morti.Ex hoc ſequitur ꝙ ſi exiſtens in fuga eius culpa abeſſet, idem eſſet quod in ſeruo mortuo.Item oppon.de l.redhibere.§.iij.j.de ædil.edic.Solu.Aliud in emptore,aliud in metum inferente.Venio ad ver.ſinautem ante ſententiam.& oppo.de l.arbitrio.§.nō tamen.j.tit.j.Sol.vt dixi ſ.circa primam lect.Secundò oppo.extra gl.ego intellexi iſtū ver.ante ſententiam primā. Contra,imò videtur poſt primam:vt ibi:quia tex.dicit,& hoc fit in his verbis edicti:neq ea res arbitrio iudicis reſtituetur.Et ſic innuit ꝙ iam præceſsit ſnia de re reſtituenda.Huius timore gl. recedit ab iſta lect.& legit iſtū §.per ſaltū,vt ſuperiùs dixi:& hoc ponit in fine primæ gl.Vt verò ſuſtineas iſtam lec.& dicas ꝙ hic loquitur re perempta ante primam ſententiam: ideo iudex cōdemnabit reū in æſtimatione:& ſi æſtimationem nō præſtabit,cōdēnabit eum in quadruplo,in quo erit æſtimatio rei:& hoc ideo,qa ea res hoc eſt,æſtimatio rei,non fuit reſtituta iudicis arbitrio: & hoc fit his verbis edicti,ne ea res arbitrio iudicis reſtituatur.Sed opp.ſecūdū hoc melioris cōditionis erit ille qui fuit in maiori cōtumacia q̄ ille qui in minori.Nā ille qui fuit cōtumax, & expectault primam & ſecundā ſniam,nō teneī ad æſtimationem rei,re perempta,intra tēpus iudicati. Iſte verò qui tēpore, quo res periſt,non erat cōdēnatus,tenetur ad æſtimationem.Rñ.duplex eſt ratio,q̄ ponitur in tex.Prima.quia iam ille,qui erat cōdemnatus ad quadruplū,re perēpta omnino cogitur ſoluere triplū nomine pœnę: nec poteſt illud effugere: ideo quia in hoc grauatur, in alio releuatur:ſed re perempta ante ſententiā primā,nō ideo cogitur ſoluere triplū,ſed poteſt liberari ſoluēdo æſtimationem ſi vult. Et iſta ratio collīgitur in verſic.quod ſi homo.Eſt & alia ratio quæ collīgitur in iſto verſi.ſinautem ante ſententiam.Nam re perempta ante primam ſententiam fit condemnatio ad æſtimationem: & æſtimatio eſt ſimplum;& circa æſtimationem eius eſt contumax:quæ æſtimatio perire non poteſt:ideo in quadruplo ineſt æſtimatio:quia æſtimationem iſtam arbitrio iudicis non ſoluit. Sed quando res extabat tempore primæ ſententiæ, & tempore ſecundæ præceptum de reſtituenda æſtimatione: ideo non poteſt dici quòd q̄ſtimatio inſit quadruplo,ſed res ipſa. Ipſa autem res eſt perempta:& tunc meritò excuſatur. Venio ad verſiculū ſed ſi non culpa.Oppo.ꝙ iſte verſicul.ſuperfluat per præcedentia:quia repetit idem quod dixit,ſcilicet reum teneri. Gl. fatetur hoc ſi ordinatè legatur: & ideo iungitur ad verſi.quòd ſi homo. vt vidiſtis.Ego non credo ꝙ Iuriſcōſultus fuerit ita modicæ memoriæ,ꝙ ita locutus fuiſſet.Ideo dicas,vt alij dicūt,quòd hic repetit illud,vt addatur illud quod dictum eſt ad rei æſtimationē. quod tene menti. Intellige ſi non erat peritura penes actorem: quia hæc actio requirit damnum, vt ſuprà dixi.& ideo in aliis malæ fidei poſſeſſoribus non adhibetur illa diſtinctio,vtrum res illius naturæ ꝙ damnum requirant,ſicut iſtę,& iſta eſt ratio propria.Oppon.ad hoc de l.j.§.rectiſsimè.j.de vi & vi arma. Solu. Aliud in illo interdicto:aliud in hac actione, per rationem, quæ ſuprà proximè dixi.Sed contra hoc oppon.de ſeq. verſicu.ſicut in interdicto vñ vi. Sol.non eſt oīmoda ſimilitudo. Nam ad ea ſum hic

ſum hic expreſſum eſt ſimilitudo: quia tam in iſto, quàm in illo tenetur,ſi res non erat peritura penes actorem.Ad aliam caſum ſi quando res erat peritura penes ipſum actorem, non eſt ſimili tudo:& ſic dictio ſicut,hic ponit ſicut ibi: Eſtote perfecti, ſicut pater veſter qui in cœlis eſt.Quæro,vtrum hęc diſtinctio,ſit res eodē modo peritura,vel non debeat adhiberi quando perit poſt ſecundam ſententiam intra tempus quod datur iudicatis.Et videtur ꝙ ſic ſecundùm primam lec.Glo.in cōtrariū videtur ſecūdùm ſecundam lec.Nam tex.in ver.ꝙ ſi homo.vult denotare aliquam ſpecialitatem,eo caſu quo cogitur præcisè ad triplū:quia ſecundū hoc nullum ſpeciale eſſet:quia indiſtinctē in hac actione adhibetur diſtinctio prędicta,eſſet res eodem modo peritura vel nō:ergo videtur ꝙ eo caſu excuſatur indiſtinctē,etiam ſi res non eſſet peritura penes dominum,dumtamen ab ipſo reo abſit dolus & culpa.& hoc: quia grauatur in triplo, releuetur in iſto. & ſecundùm hoc habes clarè ſecundam lec.poſitam hic in glo. quia tex.facit hic mētionem ſolùm de duobus temporibus. Primò de tempore ante ſententiam primam, & poſt ſecundam. & iſtud ſecundùm ponitur in ver.quod ſi homo. Primum tempus 7 ponitur in prin.§.in ver.ſinautem ante ſentētiam.Vt igitur† iſta materia liqueat reaſſumo breuiter,aut res pervim compulſiuam extorta periſt ante primam ſententiā:& tunc ſi quidem erat peritura penes dominum,non tenetur reus:quia dominus non patiē damnum:aliās ſecus,vt hic in ver.ſed & ſi non culpa. Eo tamen 1 caſu quo tenetur reus in quadruplo,cōtinebitur æſtimatio:quia in æſtimationē fuit adhibita contumacia,vt hic in ver.ſinautem ante ſecundam ſententiam,& poſt primam. Et iſtud non ponit in tex.ſed ponitur in glo.in ver.ſinautem ante ſententiam.ſecundùm primum intellectum.Et iſto caſu ſecundùm gloſ.debet diſtinguī,aut erat lis conte.ſuper quadruplo,aut nō. quod ſ.repro bauī.Sed dicendum eſt ꝙ indiſtinctē tenetur reus ad æſtimationem,ſi res nō erat eodem modo peritura penes actorem,& æſtimatio computabitur in quadruplo.Ratio,quia habuit poteſtatē ſoluendi eſtimationem,& euitandi condemnationē quadrupli. & ſic non ceſſat ratio.in ver.ꝙ ſi homo.aut res periſt poſt ſecundam ſententiam: & tunc ſi quidem intra quadrimeſtre tempus, & indiſtinctē reus non tenetur ad eſtimationem.Ratio:quia de neceſsitate cogitur ſubire pœnam tripli. Aut periſt poſt quadrimeſtre tempus:& tunc tenetur indiſtinctē ad æſtimationem,vt in glo.ſuper verbo,tripli.Et prædicta vera quando agitur cōtra metum inferentem. Sed quid ſi agatur contra alium,ad quē res 8 peruenit? Dic vt in l.ſi ipſa.j.eo.†Item quęro quando res eſt perempta ante omnem ſententiā ad quid ageretur,vtrum ad ipſam rem vel ad eius æſtimationem? Reſpon.poteſt agi ad ipſam rē: vt l.j.C.eo.Et glo.videtur hoc ſentire ſuper verbo,tenetur. Pōt etiam agi ad æſtimationem:vt l.in re furtiua.j. de conditi. furti. Dixi in l.ſtipulationes non diuiduntur.j.de verbo. obligatio.in quæſtio.quando eſt in obligatione rem reſtitui.

Qui vim. In violentia compulſiua furtum non cōmittitur:ſecus in ablatiua.hoc dicit.

Eum qui. Hęc actio concurrit cum actione de dolo, ſed vna per alterā tollitur.hoc dicit.Oppo.ꝙ actio de dolo non concurrit cum alia:vt j.ti.j.l.j.§.ait prætor. & C.illo ti.l.ij.Sol.Actio de dolo non concurrit cum alia pari,ſed cū maiori vel minori.ſic ita hic.Nam metus eſt ſpecies quo ad dolum, dolus eſt genus.Oppo.ꝙ actio quod me.cau.cum alia non concurrit:vt ſ.ea.l.§.poſt annum.Solu.ibi:venit poſt annum,hic ante.Quærit gloſ.nunquid iſta actio ſit famoſa:Dicit ipſa gloſſ.ꝙ non:quia lege non cauetur quòd ſit famoſa.

Iulianus. Id,in quo quis damnum patitur, quadruplatur. hoc dicit.

Secundùm hoc. Hæc actio eſt ex delicto: ideo ſi plures ſunt delinquentes, quilibet teneī inſolidū.& hæc actio ab initio eſt perſecutoria:ideovnius ſolutio liberat aliū,qui hac actione tenetur.hoc dicit. cum l.ſeq. & prin.ſeq.Oppo.j.ad l.Aquil.l.item Mela.§.ſi plures.Sol. iſta actio eſt rei perſecutoria verē:actio legis Aquil.ab initio eſt pœnalis,ſaltem in repetitione xxx.dierum vel anni:ideovnius ſolutio alium non liberat.Simile in l.ſi quis id quod.in fi.cum l. ſeq. in fi.ſ.de iuriſ.om.iudi.Quæro quid ſi ille,qui metum intulit,ſoluit æſtimationē:an ille qui poſsidet rem,poſsit conueniri rei vēdicatione.Glo.quod ſic,per l.nec vllam.aliās l.etiā.§.pe.j. de petitio.hęredi.

hęre. Quęrit gl.quid ſi ab vno exacta ſunt a quinq; de decem: an alia quinq; aduerſus alium quadruplabuntur.Et reſpōdet ꝙ ſic.

Quod diximus. Sed & ſi ſerui. Hæc actio ex facto ſeruorum eſt noxalis,& ſolutio facta b tollit hanc actionem:ſecus ſi ſeruus pro noxa detur.hoc dicit. c

1 ☞ *Hæres decedens intra annum, ſciens hæreditatem ſibi delatam,tranſmittit ius deliberandi ad ſuum,ſi eius hæres ignorans ſimpliciter intra annum deceſsit, tertius hæres propter ſcientiam primi hęredis adire poteſt.*

In hæredem. Hęc actio datur cōtra hæredes quatenus ad eos peruenit, licet deſierit apud eos eſſe.Item cōtra hæredes hæredis non inſpecto quod ad vltimum:ſed ꝙ ad primū hęre dem peruenerit.hoc dicit. cum l.ſeq. Nota tex.in ver.cōſumpto &c. quem tex. neſcio alibi,ꝙ ſufficit ad primum hæredem peruenisse, & ſic incœpiſſe actionem tranſire cōtra hæredem.†Et ſecundū hoc videtur caſus cuiuſdam no.quæſtionis,quam conſului tēpore mortalitatis.Vos ſcitis ꝙ ille, cui delata eſt hæreditas, ſi decedit intra annum ſciens hæreditatē ſibi delatam, tranſmittit ius deliberandi ad hęredem ſuum:vt l.cum antiquioribus.C. de iure deli.modò primus hæres deceſsit hæreditate ſibi delata: hæres eius deceſsit ignorans ſimpliciter intra annum:vtrum tertius hæres poſsit adire hæreditatem ex virtute iuris deliberandi propter ſcientiam primi hęredis.Et determinaui ꝙ ſic:quia iam illud cœpit eſſe hæreditariū: & ideo tranſit ad quēcunq; tranſit hæreditas:vt l.item videndum.in fi.de peti. hære. & eſt tex. hic. Ita dixi in l.qui duos.j.de rebus dubijs. & ibi multa dixi de materia iuris deliberandi.

1 ☞ *Locupletior ut quis dicatur, an ſufficiat quòd res peruenerit, licet poſtea deſierit.*
2 *Pretium quando ſuccedat loco rei.*

Ipſa res. †Si res per metum extorta perierit, poſſeſſor locupletior non videtur:ſecus ſi perierit res empta ex illo.hoc dicit.Vel ſic:ille, ad quem res peruenit ex metu,tenetur ſi res eſt apud eum vel aliud loco eius: ſecus ſi eſt perempta.In eo verò quod rei loco peruenit, non attenditur an perierit.hoc dicit.quam l.no.multum. Oppo. ꝙ re perempta non liberetur:vt ſ.l.proxi.glo.in l.præcedenti.in j.glo.ſoluit vno modo ꝙ illa intelligitur ſecundùm iſtam.hæc glo.dicit aliter, & melius,ꝙ hic loquitur in bonæ fidei poſſeſſore,ad quam cōmodum peruenit ex metu ibi:in hærede metū inferente.iſta eſt verior ſecundùm omnes.Oppo.de l.ſed & ſi.§.j.j.de pe.hære. Sol. illud in poſſeſſore hęreditatis,qui non tenetur ad aliud quod ad eum peruenit ex eadem hęreditate re perempta:hic ſecus.Et eſt ratio:quia ibi hæres,qui petit hæreditatem,certat de lucro captā do:ille,qui cōuenitur,certat de damno vitando.Sed hic ille,qui petit rem ſuam,ſicut ille qui conuenitur, certat de damno vitando:ideo ſibi plenius ſubuenitur.imò ſecundùm glo.hic ille qui conuenitur,certabat de lucro captando,vt dicam j. proximo cōtrario.Oppo.j.ſi cer.pe.l.ſi eum ſeruum.& quod no.C.de reivē. l.mater. Solu. dicit glo.intellige hoc in poſſeſſore bonæ fidei,ad quem res peruenit titulo lucratiuo: aliās habendo pretium rei, 1 non videretur locupletior:quia pretium abeſt ſibi.† Et ideo cita hoc haberes diſtinguere,c vtrum ad hoc vt dicatur locupletior,ſufficiat peruenisse,licet poſtea deſierit.Reſpon. Aut loquimur in hærede delinquentis;& ſufficit peruenisse ab initio: vt ſ. l.proxima. Aut in alio bonæ fidei poſſeſſore:& tunc aut ille qui agit,certat de lucro captando,& ille qui conuenitur,certat de damno vitando,aut econuerſo,aut vterq; certat de damno vitando. Primo caſu non ſufficit peruenisse,niſi duret in eadem re vel alia eius loco ſubrogata:vt l.ſed & ſi lege.§.j.de peti.hære.Secūdo caſu quando econuerſo,tūc aut poſſeſſor deſijt esse locupletior,perdendo ipſam rem immediatè:& non tenetur, vt hac l.in prin.aut perdendo aliam, in quam conuerſa eſt: & tunc ſufficit ab initio locupletem fuisse:vt hac l.ſecundo reſpon. Tertio caſu

a ☞POMATES. ¶Si mulier. vide Alex. consi. xlvij. in prin. iiij. vo. Feli. c. cùm inter. in ij. col. & seq. de excep.
b ¶S. qui possessionem. vide per istum tex. no. Bar. in l. si alienam. solu. matri.
c ☞POMATES. ¶ l. & eleganter. vide ad declarationem Bar. hic quæ ad dictū Decius l. interpositas. in prin. C. de transa. & vltra ea vide Barba. consi. v. colum. vij. volu. j.
d ¶Speciale est. Nota glo. hic maximè dū dicit speciale ſ dote. Cui adde quæ nota per glo. & doc. maximè per do. Ioan. in l. ſi cum dotem. §. ij. ſo lu. matri. Et generaliter vide Dy. in l. eleganter. Aliòs casus ſimiles iſtis vide per Sal. in l. interpositas. C. de transa. quid autem in ſententia lata metu, an ſit ipſo iure nulla vide no. Bal. in l. decernim⁹ C. de ſa. ſan. ecc. & adde Bar. hic & adde eundem poſt glo. in l. ij. in fi. C. eo. & ibi Iac. Bur. & Bal. Quid in authoritate & actionibus volūtariis, vide Bal. in l. ſub pretextu. C. de hære. actio.
e ¶Voluntas est. Adde tamen ꝙ coacta volūtas, non dicitur ſpōte facta, vt patet ex his quæ dixi in l. j. §. ſi quis vltro. in fi. de quæſtio. poſt Bar. vide Bal. in l. pen. C. quom. & qñ iudex.
☞P. PAV. P.
e ¶Volūtas est. Iſtud ꝓcedit in rebus propriis, ſecus in adminiſtratione rerū alienarum ſecundū Bal. in ru. de cōtro. inuef. in fi. vide ad declarationem huius regulæ Bar. in extrauaganti ad reprimendum in ver. videbitur. in prī.
f ¶Oppo. de l. metū. vide Pandr. conſi. lx. j. volumine. Roma. conſilio cxxxvj.
g ¶Secus ſi alteri. Nō tamē ad inſtantiam detinentis. l. non intereſt. C. eodem. & ibi Pau. de Caſtro.
☞P. PAV. P.
g ¶Secus ſi alteri. qūo autem iſtud intelligatur, vide no. Cō. conſi. lxviij. incip. in præſenti quæſtione. in pe. col. in ver. ꝙ ergo dicunt glo. & docto. Ibi intelligit hoc quādo cauerato ex tali contractu reſultat liberatio aliqua vel alia euidens vtilitas aliter daretur & aperiretur via fraudibus, quia ſemper ſupponeretur tertia perſona & ibi etiam in principio conſilij vide eundem conſi. clviij. in prin. qui dicit, ꝙ ſi quis in iuſtè cōfiteatur, talis confeſſio nō præiudicat ſibi. & ibi ponit de veritate eius quod dicit hic Bal. circa hoc vide in l. penul. ff. de quæſtio. & confir. in cormētis in debitè & ſine ſufficiētibus indiciis illatis ꝙ nō prīciu dicat cō ſitenti. vide etiam eundem Cō. in fi. illius conſilij in ver. ſecūdò ampliū dicebam. vbi declarat illud quod dicit hic Bar. & alij quando quis eſt tiè & iuſtè captus. vide quæ habes ad Bar. omnino in rubr. ff. titulo primo. Item vi de ſecundò in materia conſilij. cccxvj. vide omnino de materia Aret. in l. quia latronibus in prin. in iiij. col. ff. de teſta. & de confeſsione facta per carceratū vide Barb. conſ. lxx. volu. iiij. col. vij.
¶Carcerari. An iſta ſit vera, vide Inn. extra de ſpō. c. cū locū vbi videtur caſus. et adde Barto. in d. l. q necꝑ. & limita vt ꝓ Bal. in rubr. C. de reſcin. vend.
↦P. PAV. P.
¶Sed illud extrahere. Vide de hoc Cō. conſi. lx viij. in prin.
¶Facere teſtamētū. Ang. in l. nemo carcerē. dixi not. verbū, ꝙ licet gñaliter non valeat promiſsio facta in carcere, vt hic, & l. metum. §. ſed & ē. eodem. fallit in eo qui redimitur ab hoſtib⁹. ſecundū eūdā tūc promiſsio facta in carcerē etiā priuatū, tenet: vī ſe fundare per l. ſi. C. de cap. & l. qui teſtamento. §. j. de teſta. & vide Bar. hic. & qualiter cōfeſsio facta in carcere poſsit dici ſponte facta vide Bal. in l. ſi qs. in C. de epiſc. & cler. & exiſtēs in carcere poteſt conſtituere procuratorem. Quod intelligo vt ꝓ Bald. in l. ab eo. in ij. col. C. quīo & qñ iu. Et ꝙ dixi de confeſsione in carcere, vide no. ꝓ Bal. in l. j. in vij. col. de confeſsi. vbi reprobat gl. hic. et vi de Bal. in l. falſus. in penul col. de ſurt. ꝙ carcer eſt iuſtus metus. Adde ꝙ pro dicto Ang. facit quod conſuluit Rom. cōſ. ccxvj. ꝙ ſtāte ſtatuto, ꝙ minor non poſſit cōtrahere. niſi ſolennitate ſeruata, qđ poterit contrahere ſi la ſolennitate nō ſeruata, vt ſe redimat ab hoſtibus.
↦P. PAV. P.
¶Ad commodū detinentis. vide Ang. in tract. maleficī. in ỹbo qui iudex. qa de tineri & carcerari ſecit. in fi.

quādo vterq; certat de dāno vitando: quia res peruenit titulo oneroſo ad poſſeſſorem, tunc nō tenetur ſi rem non habet: vt l. ſi eū. ſi cer. pe. & quod no. in l. mater. C. de reiuē.
†Oppo. dicitur hic ꝙ pretium ſuccedit loco rei, contra l. qui vas. in fi. j. de fur. Sol. gl. in l. ſi & rem & pretiū. j. de peti. hære. dicit ꝙ regula est ꝙ pretiū nō ſuccedit loco rei: & vbicunq; reperitur cōtrarium est ſpeciale: tu dic ꝙ hic nulla est ſpecialitas. nā actio quod metus causa, datur contra quemlibet ad quem commodū peruenit ex metu: vt l. metum. §. fi. ſ. eo. l. ſi cum exceptione. §. Pedius. Siue ergo peruenerit commodum ipſius rei, ſiue peruenerit commodū pretij, ad illud tenetur quis. Nec hoc est quia pretium loco rei ſuccedat: ſed quia natura actionis ad hoc ſe extendit: & hoc in iudiciis particularibus. Inuniuerſalibus autem pretium loco rei ſuccedit, vt d. l. ſi & rem & pretium. de peti. hære. & l. Imperator. in fi. j. de lega. ij. De hoc per glo. in l. Labeo. §. itē diuus. de verbo. ſignifica.

QVod autem. Hæc actio quæ datur contra hæredem, in id quod peruenit ad eum, datur perpetuo & an peruenerit litis cōteſtationis tempus inſpicitur. hoc dicit. Oppo. de l. videamus. ſ. eodem. Solue vt in gloſſ.

SImulier. [a] Si metus fuerit iuſtus, hæc actio ceſſat. hoc dicit. Vel ſic: Promiſſio facta metu iuſtè illato non reſcinditur. hoc dicit. Op. glo. ſ. de l. nec timorem. in fi. ſ. eo. Sol. hic patronus iuſtè inferebat metum, ibi non. Quæro, quid ſi aliquis minatur tibi de accuſando de aliquo maleficio, & tu hoc prætextu aliquid promittis ne accuſet: an poſsit reſcindi. Dixi plenè. C. eo. l. accuſationi. & de contrahen. & committen. ſtipu. l. ſi quidem.

QVod metus. Hoc declara vt l. metum. §. volenti. ſuprà eodem.

QVi poſſeſsionem. [b] Alia est eſtimatio poſſeſsionis: alia fundi ſeu proprietatis. hoc dicit.

☞ *Quæ pacta, & qui contractus facti per metum ualeant, & quæ non.*

Si dos. Contractus dotis factus metu, est ipſo iure nullus. h. d. Quorationem huius §. Dicunt quidam ꝙ quocunq; modo dolus dat cauſam contractui bonæ fidei, est nullus: vt j. titu. j. l. & elegan ter. Quidam reprobant: quia illud verum est in dolo velato, & hic in non velato. Dico ergo ꝙ hoc ſpeciale est[d] in contractu dotis. Nos verò poſſumus ſic dicere. † Quidam ſunt cōtractus & pactaveſtita. & iſta ſi qui dem fiant per metum, valent inſpecto iure ciuili, ſed reſcinduntur per prętorem beneficio eius edicti, vt per totum hunc titulū. Quędam ſunt pacta nuda, quę nuda remanent: tamen propter auxilium legis actionē producūt, vt vidiſtis in l. legitima. ſ. de pac.

Si coactus. Repudiānti per metū ſuccurritur per vtilem actionem quod met. cauſa. h. d. Vel ſic: Per hoc edictum reſtituitur prima vtilis ipſo iure: & datur hæc actio quod metus cauſa. hoc dicit. Not. quòd per hoc edictum reſtituitur vtilis, non ſolum in actione in rem: vt l. metum. §. volēti. ſ. eodem. ſed etiam in aliis: vt hic.

1 ☞ *Promiſsio facta detinenti quem in carcerē, uel eius participi, non ualet.*
Promiſsio facta ei, ad cuius inſtantiam quis detinetur iuſtè ualet: & etiam aliter contractus.
Cautela quòd carceratus extrahatur, parum operatur.
Carceratus dicitur qui habet cuſtodem, & non poteſt ire quò uult.
2 *Exiſtens in carcere facit teſtamentum, non tamen ad inſtātiam detinentis.*
3 *Exiſtens in carcere, & damnatus ad mortem, non facit teſtamentum.*

QVi in carcerem. Carcerē iuſtus metus: & promiſsio facta in carcere detinenti, nullius est momenti. h. d. Oppo. de l. metum [f], §. ſed licet. ſ. eo. Sol. Dicit † gloſ. hæc promiſsio fuit facta detinenti: vel participi eius: ſecus ſi alteri: [g] vt l. contraria. Contra hoc oppo. ſ. l. proxi. in prin. Illius timore dicebat Iac. de Are. & Iaco. Butr. ꝙ hoc debet intelligi de detinēte aliquem in carceribus iniuſtè ſecus ſi iuſtè feci te carcerari[h], vt ſ. l. pxi. ī prī. Et ideo, feciſti debitorē tuū carcerari, & ibi in carceribus ſoluit vel vendidit, valet. Tū cōſuetudo est qđ extrahat extra carcerē, qñ facit aliquē cō tractū. Sed illud extrahere, [i] nihil valet: quia donec habet cuſtodem, adeo quòd non poteſt ire quò vult, dicitur eſſe in carcere: vt l. qui neq;. j. de verb. ſig. & ibi per Iaco. de Are. † Item nota ꝙ quis in carceribus poteſt facere teſtamentum [k] Quod intelligo non ad commodum detinentis [l], per titu. ſi quis ali. teſta. prohibet. Item † qui ſunt in carceribus, & poſtea damnantur ad mortem, nō faciūt teſtamētū: qa ſunt ſerui pœnę, vt l. eius q. j. de teſtamē. Qui de

a ☞POMATES. ¶Nō est veriſimile. vide Alex. cōſi. xlvij. in fi. vo. iiij. ad uerte tū ꝙ plus credit teſtibus, quā de libera volūtate. De quo vide Barb. cō ſi. iiij. volu. j. per totum conſi. lx. in v. col. eo. vol. & conſi. lxxj. in vj. col. ij. vo.
b ↦P. PAV. P. ¶Qđ in vrbe romana. vide Hypo. de Mar. in l. j. in prin. no. lxiij. & §. j. no. xxxij. ff. de qō. Cur. conſi. lv. no. xxiij. Alex. conſi. cxx. notabi. vij. volumi. v.
b ¶Vrbe Romana. ad de l. j. C. de his qui ꝓ pter metū it. nō ap.
c ¶Inferri vim. Adde Bar. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prętori. de ope. no. nū. et Bal. in l. ſi ſup. C. de transſ.
☞POMATES.
d ¶Vltimò gl. vide ali qua bona per Iaſo. l. a ſciendū. gl. ij. parte. de ver. obli. vbi not. ſtupēdū dictū Spe. in ti. de ꝓba. §. fi. verſi. vltimò not. vbi dicit qhabēs prēſumptionem iuris cōtra ſe, ſi vult ꝓbare cōtrariū, debet ꝓbare ꝓ teſtes idoneos: aut ſaltē duos. cōfirma vt ibi ꝓ eū.
e ¶Præſumptionū. de præſumptione iuris & de iure quæ nō recipit ꝓbationē in cōtrariū, latiſsimè per gl. in c. iis qui. de ſpō. & in l. ſiue poſsidetis. vt ꝓ Bal. & Cy. de ꝓbat. aliquid per Inno. in c. quia veriſimile. de præſump. & qđ no. do. Ioā. in l. ſi ſua ſunt. de acq. hæredita. adde Pau. conſi. cccl xvij.
☞POMATES.
f ¶Quædam est præſumptio. vide Iaſ. l. cū te trāſegiſſe. C. de trāſa. vide Bar. ſ. aut. ſed iā neceſſe. C. de do. ante nu. Et Alex. ibi in apoſtillis. Et ꝙ præſumptio iuris & de iure nō tollatur ꝓ protestationē antea factā, vide Iaſ. l. non ſolū. §. morte. in ix. col. ff. de no. ope. nū.
↦P. PAV. P.
f ¶Quędā est præſumptio. vide Fel. in c. v. col ij. cum ſeq. extra de præſump. Iaſ. in l. cū te. col. j. ver. tertiò facit. C. de transſacti.
☞POMATES.
g ¶Si fœnerator. vide Barba. conſilio j. colum. xliij. volumi. j.
g ¶Si fœnerator. caſum. vide Bar. in l. ſe cūda. in fi. de arbi. & aliqđ per Bar. in l. cū eo. ff. ad leg. Iuli. pec. ibi tū nihil decidit ī propoſito, ſed remittit ſe huc.
h ¶Si quis. Iſtū tex. alle. no. Bal. in l. à diuo pio. §. invēditiōe. de re iud. & ibi oīno vide Imo. in pe. col. & Pau. de Ca. in l. ſi cū nulla. & ibi dixi poſt domi. Ioan. de Imol. eodem titulo.
☞POMATES.
h ¶Si quis. Limita vt ꝓ Anc. cōſi. xxix. incipi. vī prima facie. ỹſi. v. Et vide iſtum text. allegatum per Barba. conſil. xlj. xx viij. colum. j. volu.

1 ☞ *Qui debet aliquid probare, ſi contra eum eſt præſumptio, afficitur duriori probatione.*
2 *Dolus uel metus nō præſumitur illatus, ubi eſt iuſtitia, uel præſentia conſanguineorum.*
Dubitans ſibi uim inferri, implorat officium iudicis, ut uim prohibeat.
3 *Fictio eſt ſuper certo cùm fingatur contra ueritatem.*
4 *Præſumptio eſt ſuper dubio.*

NOn est veriſimile. [a] Vbi præſumptio est contra illum qui probare debebat, afficit duriori probatione. hoc dicit. Nota quòd dixi in ſummario. † Ille enim qui dicit metum illatum, debet probare: tamen ſi est præſumptio contra eum propter locum, requiruntur probationes luce clariores, ſicut in criminalibus. Nota ꝙ † in vrbe Romana[b] non est veriſimile quem compulſum. & idem in omni loco vbi regitur iuſtitia: ſimilitudo non est præſumptio ꝙ ſit illatus dolus vel metus præſentibus conſanguineis ſuis: vt l. tranſactionem. C. de tranſactio. Item nota † quòd quando quis dubitat ſibi poſſe inferri vim, [c] poteſt implorare officium iudicis, vt prohibeat vim inferri. Vltimò gloſ. [d] tractat materiam præſumptionum. [e] Et ad euidētiam ſcias quòd aliud est fictio: aliud ꝓſumptio. Fictio † est ſuper certo, cùm fingatur contra veritatem vt in muliere ſtipulante dotem quæ ſtipulata non est: vt l. j. in princi. & ibi bona glo. in §. accedit. C. de rei vxo. actione. Et iſtam materiam plenè tractaui in l. ſi is qui pro emptore. de vſucapio. & appellat gloſ. præſumptionem iuris & de iure, contra quam non admittitur probatio in contrarium: ſed magis est fictio, vt dixi. Quædam † est præſumptio: [f] & iſta est ſuper dubio: & iſta quędam est iuris & de iure, contra quam non admittitur probatio in contrarium. Quædam ſecundùm naturam, &c. vt in gloſſ. & nuſquam tractaui iſtam materiam, nec docto. noſtri aliquid boni dicunt, niſi Cy. in l. ſiue poſsidetis. C. de proba. qui aliquid dicit caſu. & nō est materia quę poſsit tractari: quia non poſſunt capi regulæ, ſed magis ſecundùm accidentiam factorum iudicaī.

SI iuſto metu. Factum metu neq; quis ducaī ad iudicem, non reſcinditur per hanc actionem, ſed per officium iudicis. hoc dicit. Facit qđ habuiſti no. ſ. eodē l. nec timorem. & C. de tranſac. l. interpositas. infrà, quarum rerum actio. non datur. l. j. §. quæ onerandæ.

☞ *Factum ob reuerentiam mariti uel patris, reſcinditur officio iudicis.*

SI fœnerator. [g] Factum metu alicuius verecundiæ modicæ officio iudicis reſcindetur: nō per hanc actionem. hoc dicit. Nota iſtū caſum, & præcedentem, ꝙ quando fit aliquid aliquo metu, non tamen mortis, vel cruciatus corporis, licet non reſcindatur per hanc actionem, reſcinditur tamen per officium iudicis. Et ſic facit † ꝙ quando vxor propter ☞ reuerentiam viri, vel filius propter reuerētiam patris aliquid facit, poſsit per officiū iudicis reſcindi. De quo in l. j. §. quæ onerā dę. j. quarum rerum actio non datur & l. interpositas. C. de transa. & ſ. eo. l. nec timorē.

1 ☞ *Carceratus iniustè pro debito an poſsit ibi pro debito iuſto recommendari. remiſsiuè.*

h ☞ **Si quis.** [h] Exactum per vim ab apparitore indebitè illatum, iudicis officio reſcinditur: quatenus quis damnū patitur, & non vltra. Hoc dicit. Iſte §. allegatur ad quæſtionem, † nunquid ille, qui est positus in carcerem indebitè, poſsit ibi recommendari pro alio vero debito. & hic videtur caſus quòd hic. De quo dixi in quęſtione illa quæ incipit, Lapus. & in l. ſecūda. C. de exactio. tributa. libro x.

i De dolo malo. [i] *Rubrica.*

Gloſſa continuat, & quærit quare dicit de dolo, & non de actione & dolo. Reſpondeo vt in gloſſa & bene.

LEX I

QVi edicto.

Verba. Nō eget ſummario. Quærit gloſ. Primò dicit quæ dolo malo, &c. Et ſic in plurali. quid ſi in vna re? Reſpondet glo. ꝙ idem. Dic vt in ea. Item dicitur[k] hic facta eſſe dicentur. Quæro quid ſi in veritate facta nō erant, an detur actio de dolo? Azo dicebat ꝙ non. gloſ. ꝙ ſic, nō tamen datur cum effectu. Gloſ. tamen. j. ſi quadru. pau. feciſſe dica. in l. j. in prin. videtur intelligere hoc ſecundùm primam expoſitionem, ſcilicet facta eſſe dicētur, id est facta ſunt in veritate. Tu potes dicere [l] ꝙ iſta verba, iudicium dabo possunt intelligi, id est actionem dabo: & tunc procedit prima expoſitio. Nō enim datur actio, niſi vere dolus ſit commiſſus. Poteſt etiam intelligi, iudicium dabo, id eſt, cognitionem: & tunc procedit ſecunda expoſitio ꝙ eo ipſo & dicitur, dolum esſe commiſſum, procedit iudicium & inſtantia: vt l. cùm putarē. j. fami. ercil. & hoc est quod gloſ. dicit, iudiciū dabo, i. actionem, ſed non cùm effectu.

1 ☞ *Simulatio quæ fit ad iuſtam defenſionem alterius, non eſt dolus.*

m **Dolum.** [m] Illa est bona diffinitio, quæ conuertitur cum ſuo diffinito: aliàs ſecus. hoc dicit. Nota quod dixi in ſummario. Item nota glo. ſuper verbo, diffinitiua. quæ ponit plura exempla & bona, in quibus aliud agitur, & aliud ſimulatur, & non est dolus. Et ſic nota † ſimulationem quæ fit ad defenſionem alterius iuſtam, non eſſe dolum.

1 ☞ *Priuato licet hoſtem decipere, non tamen duci belli.*
2 *Faciens pacem cum bannito, qui poterat ex forma ſtatuti offendi: ſi illum offendit, non tenetur de pace rupta.*
3 *Deus poteſt aliquem decipere.*

n **Non fuit.** [n] Bonus est dolus, qui cō mittitur aduerſus hoſtes

Pro cōcordia. aduerte ꝙ incarceratꝰ indebitè nō pōt in carceribꝰ recōmēdari ꝓ alio debito. Ita Bar. in l. ij. §. fi. ff. de cuſto. & exhibitione reo. Idē Bar. in diſpu. inci. Lapus. cōtrariū tū allegaī in hac l. fi. §. fi. ſol. Nō firmat pedē Bar. ī hoc. §. fi. qa vtiq; ỹbo, vī. Imò apertè ſe remittit ad q. §. præalle. inci. Lapꝰ. ergo nō vī reſidere ī illa opi. adde ad dicta ꝓ do. Alex. ī l. j. C. de car. edi. ī l. creditores. in v. q. C. de pig.
☞POMATES.
¶De dolo malo. no. ꝙ dolꝰ nūq; operaī, niſi ſit talis q etiā ca peret cōſtantē virū, ſicut est tex. formalis & ſemp mēti tenē dus in c. cū dilectus. qđ me. cā. & ibi expreſsè no. Innoc. & Abb. in ij. no. per illū tex. ſequiē. Bal. c. verū. de iureiu. imò fortiꝰ. dicit idē Bal. ī ru. C. de reſcin. ven. alle gādo tex. & Inno. ad hoc vt dolus operet effectꝰ, de quibꝰ præſumit ꝓ leges, poſſet reqri ꝙ ſit talis inſuperlatiuo gradu, qui prudentiſsimè capere. qđ tene mēti. Refert & ſequiē do. Iaſ. in l. ſi qs cū aliter. ī j. q. Bar. ff. de ver. obli.
¶Itē dī. Ex gl. no. qđ nō præſumit ꝓ libellāte, niſi ꝓbet. & gl. in d. l. j. in princ. Bar. in extra. ad reprin. in verbo, aſſeraī. & no. in c. nō eſt. de cōſue. in vj. in l. is cuius. de app. reci. & in l. ij. C. qđ me. cā. & in c. cū ſup. & in c. poſt electionē. de cōcef. præbē. & in c. j. de his q̄ fiunt à ma. pre capi.
☞POMATES.
¶Itē dī. vide Iaſ. in l. admonēdi. in lec. ī iij. col. ver. pōdera. & vi de tex. in c. qa extra, de re iudicata. & ibi in apoſtillis Panor.
☞POMATES.
¶Tu potes dicere. vide Alexand. in l. ſi priꝰ. j. de ope no. nū.
¶Dolū. quid ſit dolus ꝓ Bal. in l. pignꝰ. in iij. col. de pig. act. & qđ dixī in l. quod Nerua. in iiij. colū. j. depoſiti. & quod ibi Barto. in v. colum.
↦P. PAV. P.
¶Nō fuit. De bono dolo & malo, vide etiā Barb. in c. j. in ij. col. de commodato.
¶Nō fuit. vide Inſti. de act. §. preterea. Et qñ Hoſti. ſit ſeruāda fides, vide Bar. in l. cōuētionū. ē. de pa. Itē adde his quæ no. hic Bar. & Bal. in l. j. C. ſi à nō cōpe. iudi. t vj. col. & Bal. in l. ac cuſationis. & ibi etiā Sal. qđ me. cā. & qđ no. Bald. in l. pacīſci. ē. de pac. & in l. iuris gētiū. §. ſi pacīſcar. e. ti. Et adde qđ Bal. in c. j. §. item ſacrāmēta. de pace iu. fir. dixit, ꝙ ſi iudex dat ſecuritatē bānito in pſona & reb⁹, vel in altero tm̄, & iurat eā ſeruare nunqd iſtud iuramentū aliqđ operetē? Et rīdet ꝙ nō, niſi faciat iure ꝓmittēte: vt

no.in aut.de mā.prī. 1 §.sed necq. qđ no. Et ad §. sed necq. vide Bar.& Imo. in l.is q reus.de pub. iudi.& ad Bar.hic adde Bal. hic aliter loquentem in l.accusationis. qđ me.cau.Cy. in l.præ senti.C.de his qui ad eccle.cōfu.dicit in ca nostro semp fidē feruādā esse.l. cogni tionē.de bo. auth.iu. posſ.Et hic vide Bal. & Angel. & qđ no. feruū. de acqui. posſ. Et ad Bart. hic adde Bal.no.in l.j.C.quā do lice. sine iudi. se vin.Quod hosti sint feruāda pacta, tenet Bal. in l.j. de deditīa.lib.tol. An banni to vel hosti pax sit feruāda,vide Bal.in l.j.in vlti.colū.C.si à nō cōpe.iudi.Pet.de Anc.in c.canonū ista tuta.in ver.sed quæro vtrū per ius.refert disputationem Bar. & eā sequitur & limitat p Bal. ī l.reos. in xiiij.col.C.de act. & plenè per Iaco. de Bel. disputātē in l.ij. C.vt intra cer. tem.ī ij.q.prin.quę incipit, q.disputata:Sempro nius & Titius inimici.

1 2 3 4

☞ POMATES.

a ¶Not.licitum. vide de hoc remissiuè ad plenū Alex.l. qđ ergo.§.ſi qs.ff.de leg.j.

☞ POMATES.

b ¶Item allegaui. vide Iaſ.in l.j. in princ. ff.de pac.vide etiam de ista q.Archi.c.vtilem.xxij.q.ij. quē refert & sequit Gemi. c. si in quencunq.ij. q.j.& Feli.c.afferentes.ī j.no. de præſum.

c ¶Elegāter.Aliàs, & eleganter.Ad intelle ctū huius l.vide Bal. in l.j.C.ne ex deli.de fun.in xj.col.vbi dicit qđ principiū huius l. habet locū qñ dolus oritur in ipso cōtractu: sed quando oritur seorsum post cōtractum in executione contractus,habet locum hæc l.§.finali.

↦P. PAV. P.

d ¶Sed dolus. vide Anto.Nicellū.in tractatu cōcordiarū.glo.in cōcor. xiij. vbi facit xviij. limitationes.

publicos.hoc dicit. †No.licitum[a] esse decipere hostem.quod intellige in priuato. Nā dux belli si facit pactum hosti. debet illud seruare:vt l.cōuentionū.§.de pact.Et istud allego ad determinationē quæstionis vtrū ille,qui fecit†pacem cum bannito,qui poterat impune offendi.si eū offendit,puniatur de pace rupta. Et hic videt casus q nō: nam eoipso q statutū permittit eum impune offendi,est hostis:vt l.amissione.j.de capti.dimi. ergo potest ei licite & impunè rūpere pacem,& eum offendere,vt dixi in q. illa quæ incipit,Lucanæ ciuitatis,&c.Item †allegaui in questione vbi quærebatur an Deus possit aliquem decipere.Dicebam q sic:quia dolus interdū est bonus; sed Deus potest omne bonum:ergo &c.

☞ *Actionis appellatione,continetur exceptio.*

Actio de dolo,cōcurrit cū alia actione generali,nō speciali.

Actio de dolo concurrit cum interdicto unde ui.

Exceptio doli an tollat exceptionem de dolo.remissiuè.

Ait prætor. †No. q appellatione actionis cōtinetur exceptio.Ad quod oppo.de l.j.j.de excep. dicam in l.& eleganter.in prin.j.eo.Oppo.C. eo.l.j.j.mā.l.si mādato.§.Paulus respondit. Expone ibi,de dolo, id est,mandati nomine doli. Item oppo.de l.certi condictio. in princ.j.ſi cer.pe.Sol.ista est generalis.†Vñ actio de dolo,quæ non concurrit cum alia qua alia speciali, sed cum aliqua generali, & sic maiori vel minori,bene concurrit: vt in contrario.Item oppo. de l.si cū exceptione.§.eum qui.ī.titu.j.Solu.Metus habet se vt species,quo ad dolū: & ideo illa minor. & sic concurrit cum ista,vt dixi.†Quæro, vtrum ista actio concurrat cum interdicto vnde vi.Glo.hic q non.l.ij.C.eod.videtur dicere q sic.Pro qua facit q omnis vis præ supponit dolum. Et sic videtur q interdictum habeat se vt species quo ad dolū, vñ possit cōcurrere:sicut actio quod me. cau. †Item quærit vtrum exceptio doli tollat actionem de dolo.Glo.q non. Pe.dicit cōtrarium.Quod dic vt no.in l.ij.C.eo.in j.q. per Dy.dicam in l.ij.j.e. vbi videtur casus.

1 2 3 4

c ¶Elegāter.Aliàs, & eleganter.Ad intelle ctū huius l.vide Bal. in l.j.C.ne ex deli.de fun.in xj.col.vbi dicit qđ principiū huius l. habet locū qñ dolus oritur in ipso cōtractu: sed quando oritur seorsum post cōtractum in executione contractus,habet locum hæc l.§.finali.

Idem Pomponius. Opponi. de l. pe.j. eo.Solue vt in glo.& bene.

1 ☞ *Actionis appellatione, uenit exceptio facti,uel intentionis.*

2 *Titulus ex quibus causis maiores,habet tres clausulas:unā qua succurritur absenti contra præsentem: aliam,qua succurritur præsenti contra absentem:aliam, generalem,si qua mihi iusta causa.*

3 *Clausula generalis,si qua mihi iusta causa,quòd non habet locum in his,in quibus specialiter est prouisum.*

4 *Contra committentem dolum agitur pro primo & secundo dolo.*

Idem Pomponius ait. Ei, qui est tutus ipso iure,vel per in integ.resti.non competit hęc actio. Item ad excludendam hanc actionem sufficit aliam semel competisse:nisi in ea admittenda quis dolum passus fuerit.hoc dicit.

1 †No.q appellatione actionis continetur exceptio facti, vel intentionis,& in inte.resti.Nota q ista verba,si alia actio non erit, referuntur ad initium.quod multum no.Oppo.ad ver. & si alia actio.innuit q si quis passus est dolū malū in admittēda actione, cōpetit de dolo actio,cōtra l.ait prætor.§.fi.j.ex qui.cau.ma.vbi cōceditur restitutio ei, qui per dolū aduersarij rem amisit : ergo

2 de dolo cessat.Sol.& nota eam.† quia declarat multū illū ti.j. ex quib.cau.ma.& habet tres clausulas.vna.quæ succurrit præsenti contra absentem;alia absenti contra præsentē in eo q læsus est in cursu tēporis:alia habet clausulam generalem:ſ.si qua iusta causa mihi videbitur,&c. Aut ergo interuenit hic dolus, vt actio tempore perderet:& non habet de dolo actionē:quia posset petetere restitutionem in integ.vt l.cōtraria.Et qđ hic dicit, nisi in hoc quoq; &c. expone : quia tunc ei non imputatur, sed restituitur,non autē datur actio de dolo.Si verò fuit passus dolum,vt perderet actionem aliter quàm tēpore:tunc habet actionē de dolo:vt hic.Et ratio,quia edictum ex qb.cau.ma. in duobus primis casibus locū non habet:in tertia clausula†gñali non habet locū in his,in quibus specialiter est prouisum:sed speciali

3 4 ter est prouisum contra eum qui committit dolū:ergo &c. †Itē quæritur vtrum agetur cōtra eum q cōmisit dolū pro primo & secundo dolo.Dic q sic,vt latius notatur in l.Atheius.j.de aqua plu.arcen.

1 ☞ *Actio de dolo an habeat locum,si dolus committitur in ipsa acceptilatione,sed non in non implendo promissa.*

Si quis cum. Si actio quæ primò cōpetebat,facto partis est sublata,actio de de dolo non competit.h.d.Oppo.eodem modo;& videtur q actio de dolo nō cōpetat,cùm possit in integrū restitui:vt l.ait prætor.in fi. extra ex quib.cau.maio.solu.ibi fuit amissa tempore:hic per acceptilationem,ad quā fuit dolo inductus:quare autē de dolo non habeat

1 locum,dic vt §.dixi.†Quærit glo.quid si dolus committatur in ipsa acceptilatione,sed non in nō implēdo promissa : an habeat locū actio de dolo.Istā quæstionē disputauit subtilius in l.actione.C.de transactio.& ibi est tex.Breuiter dic quādo facio acceptilationem vt aliquid des,resultat quidam contractus innominatus.& ideo videndum est quis contractus est.Et potest dici q sit do vt des:quoniam remittere est dare:& tunc cōpetet ob causam condictio,vt se reponat in pristinā obligationem : vt l. si qs accepto.j.de condi.ob cau. Potest etiam esse facio vt des:& tūc si ex tali facto aliquid adest tibi,esset idē quod in do vt des.Sed si remitterem tibi debitū non liquidum, vnde est incertum vtrū tibi aliquid adsit vel non:fortè posset competere actio de dolo, sicut in facio vt des:vt d.l.actione.Dixi in l.naturalis. §.quod si faciam.j.de præscrip.verb.

Non solum. Si per aliam actionem contra alium idoneum competentem potest esse cōsultū, cessat actio de dolo.h.d.Aliàs sic:Actio cōpetens aduersus vnū impedit actionem de dolo aduersus alium:si tamen ille est solue do.h.d.Oppo.glos.quòd iste est minor:vt l.ideoq;.j.eo.ergo pōt petere restitutionem in integ.Solue vt in glo.

1 ☞ *Actionis appellatione continetur omne remedium.quo alicui potest esse consultum.*

2 *Si plures dolum committunt,an quilibet teneatur de dolo:& quomodo.*

3 *Dolus tertij nocet,quando ex aliqua causa ille tertius reputatur idē quod contrahentes.*

4 *Si dolus dat causam contractui bonæ fidei,contractus est nullus: si contractui stricti iuris,valet,sed agitur actione de dolo.*

5 *Distractus iudicatur secundū naturam contractus,à quo recceditur.*

6 *Quare sit quòd metus dans causam contractui,non facit contractum non valere, sicut dolus.*

7 *Contractus quando est nullus ipso iure,qua actione rescindatur,quatenus de facto processit.*

8 *Actio de dolo datur tantum in tribus casibus,quando dolus cōmittitur circa contractum.*

9 *Ob dolum commissum extra contractum,an detur actio de dolo.*

10 *Manumissio facta de seruo per emptorem,quando ualeat,si dolus emptoris dedit causam contractui.*

11 *Dominum quòd transferatur ex inutili eliganter.*

c **Leganter.aliàs,Et eleganter.**

d Dolus tertij cōtractū nō vitiat:sed dolus[d] contrahentiū si dedit causam contractui bonæ fidei, illum redit ipso iure nullū:secus si incidit in contractū.h.d.Primò ponit dictū Pōponij Secūdò ponit dictū Iuliani,quod videtur illi cō tradicere.Tertiò soluit istā cōtrarietatē.Quartò ex prędictis potest duo vt des:quoniam remittere est dare:& tunc cōpetet ob causam condictio,vt se reponat in pristinā obligationem : vt l. si qs accepto.j.de condi.ob cau. Potest etiam esse facio vt des:& tūc si ex tali facto aliquid adest tibi,esset idē quod in do vt des.Sed si remitterem tibi debitū non liquidum, vnde est incertum vtrū tibi aliquid adsit vel non:fortè posset competere actio de dolo, sicut in facio vt des:vt d.l.actione.Dixi in l.naturalis. §.quod si faciam.j.de præscrip.verb.

Non solum. Si per aliam actionem contra alium idoneum competentem potest esse cōsultū, cessat actio de dolo.h.d.Aliàs sic:Actio cōpetens aduersus vnū impedit actionem de dolo aduersus alium:si tamen ille est solue do.h.d.Oppo.glos.quòd iste est minor:vt l.ideoq;.j.eo.ergo pōt petere restitutionem in integ.Solue vt in glo.

1 ☞ *Actionis appellatione continetur omne remedium.quo alicui potest esse consultum.*

2 *Si plures dolum committunt,an quilibet teneatur de dolo:& quomodo.*

3 *Dolus tertij nocet,quando ex aliqua causa ille tertius reputatur idē quod contrahentes.*

4 *Si dolus dat causam contractui bonæ fidei,contractus est nullus: si contractui stricti iuris,valet,sed agitur actione de dolo.*

5 *Distractus iudicatur secundū naturam contractus,à quo recceditur.*

6 *Quare sit quòd metus dans causam contractui,non facit contractum non valere, sicut dolus.*

7 *Contractus quando est nullus ipso iure,qua actione rescindatur,quatenus de facto processit.*

8 *Actio de dolo datur tantum in tribus casibus,quando dolus cōmittitur circa contractum.*

9 *Ob dolum commissum extra contractum,an detur actio de dolo.*

10 *Manumissio facta de seruo per emptorem,quando ualeat,si dolus emptoris dedit causam contractui.*

11 *Dominum quòd transferatur ex inutili eliganter.*

c **Leganter.aliàs,Et eleganter.**

d Dolus tertij cōtractū nō vitiat:sed dolus[d] contrahentiū si dedit causam contractui bonæ fidei, illum redit ipso iure nullū:secus si incidit in contractū.h.d.Primò ponit dictū Pōponij Secūdò ponit dictū Iuliani,quod videtur illi cō tradicere.Tertiò soluit istā cōtrarietatē.Quartò ex prędictis potest

excepit

excepit,i.accepit.q.d.verba edicti sic intellexit. Secundò oppo. q verbum actionis , accipiatur strictè , ita q exceptionem non comprehendat:vt §.titu.j.l.extat. coniuncto eo quod habuisti in l.sed & partus.§.fi.§.titu.j. vbi licet edicto diui Marci quis perdat actionem,non perdit exceptionem.Facit j.de actio. & obli. l.actionis verbo.Solu.Intelligo q hoc verbum actionis,profere batur in fauorem rei ad excludendam actionem famosam , seu odiosam:& ideo accipitur largissimè.In contrario proferebatur in materia odiosa: & ideo fit interpretatio stricta ad eundem finem vt actio odiosa & pœnalis ex edicto diui Marci excludatur.Vñ hæc interpretatio debet fieri largè & strictè, prout causa,de qua agitur,est fauorabilis,vel odiosa.Venio ad secundam partem,& videtur q Iulianus non bene dixit:quia contra seruū manumissum non datur restitutio:vt C.si aduer.li.l.j.& ij.Solu. non datur restitutio vt reuocetur in seruitutem:sed vt damnum emendet,bene datur actio.ita loquitur hic.Contra hoc oppo.ex delicto cōmisso in seruitute non tenetur liber factus: vt l.at qui natura.§.Scæuola.§.de nego.gest.& C.an ser.ex suo fac.l.j.Solu. Ibi dolus fuit cōmissus à seruo cōtrahēte: hic fuit cōmissus à seruo nō cōtrahēte:licet fuerit dolus cōmissus in cōtractu, non tñ ipse cōtrahebat,sed tertius: teneē ergo ex hoc dolo,sicut in simplici delicto in seruitute cōmisso.Cōtra hoc op.quia etiā ex delicto cōmisso in dñm nō teneē factus liber: vt l.j. C.de nox.& l. vltima.C.an ser.ex suo fac.Sol.duobus modis fuit hic dolus cōmissus , vt libertatē cōsequaē: ibi loquit in alio simplici delicto. Et hæc sol.est satis bona. Vel hic fuit dolus collatus in tēpus libertatis:& ista potest esse bona. Venio ad tertiā partem,& nunc intro glo.magnam.In ista tertia parte ponūtur tria dicta. Primū, q dictū Iuliani habet locū,qñ emptor oīno caret dolo:& loquit de dolo,qui incidit in contractu:& sic cōtractus nō est nullus:& dolus tertij nō nocet emptori. Secundū, q dictum Iuliani habet locum,quando dolus dedit causam contractui: & sic cōtractus est ipso iure nullus:& in hoc secundo sunt opi.& lect. diuersæ,

a cuius timore est facta glo.magna. Tertiū dictū est, q cōtra manumissum nō datur restitutio rōne ætatis: & in hoc sunt etiā aliquæ varietates,vt in seq.glo.super verbo,restitutionem. Ad secundū ergo dictum oppo.& videtur q dolus seruí,qui dat causam contractui,non facit contractum ipso iure nullum:quia dolus tertij alteri nocere non debet:vt l.si procurator.j.de do.exce. & l.iniquissimum.j.de iu.& fac.igno.& l.summa.§.emptor.j.de pec.Huius timore sunt in isto respōso,vbi dicit,aut nullam esse venditionem,&c.tres lec.in glo.Primaq loquatur de dolo commisso per seruum. Ad contrarium respōdet glos.dolus tertij nō debet nocere.verū est,tertij penitus extranei : sed hic ille tertius erat ipsa res,super qua fiebat contractus:& sic veniebat in contractu:meritò vitiat.ar.§.quod me.cau.l.metum.§.cum autē.Vide glo.hæc non est vera,per ll.allegatas in contrarium. Non obstat l.metum.§.cum autē.quia ibi loquitur in actione quod met. cau.quæ est scripta in rem:ideo dolus vnius nocet omnibus, ad quos commodum peruenit ex metu:sed actio de dolo personalis est:ideo personam committentem non egreditur. Ideo alij te gunt secundo modo,& dicunt q hic dolus fuit commissus à seruo,& emptor participauit dolum:& intelligunt isti sic, & q dictum Iuliani habuit locum,quando emptor omnino caruit dolo incidenti. Nam si dolū incidētem cōmisisset,teneretur actione ex empto.Si verò dolus dedisset causam contractui,& istum dolum participasset emptor,contractus esset ipso iure nullus:& similiter dominus nō tenetur,sed seruus. Habetis modo casum in isto ver.secundū istam lec.Oppo.ad hoc in glo. quando duo

b committunt dolum,[b] quilibet tenetur de dolo:vt j.eo.l.si plures. Si igitur hic seruus & emptor participauerunt dolum,nō debet excusari seruus ab actione de dolo.Sol.Glos.circa hoc loquitur

2 aliquantulum obscurè:ideo dicas breuiter.† Qñq plures committunt dolum principaliter,quia ad quemlibet eorum negotiū principaliter & pariter spectat:& tunc quilibet de dolo tenetur: vt d.l.si plures.j.eo.& §.ne quis eum qui in iusvoc.l.pe.§.hoc iudicium.Quandoq negotium spectat advnum principaliter,ad alium nō:tunc si quidem vnus commisit dolum,& alius culpā: conuenitur prius ille qui culpam commisit:vt j.loc.l.cum in plures.§.vestimenta.Aut ambo commiserant dolum: & tunc si quidem fuit dolus dans causam contractui,prius cōuenitur ille, ad quem principaliter negotium spectat,vt hic:in subsidium deue-

a ¶Tertium dictum.Et dum dicit glos.q dolus proxenetæ non vitiat contractum,allegat Bal.no.in l.multum.in iij.colum.C.si quis alteri vel sibi. & ibi de officio proxenetæ.& hic adde l.secunda.infrà,de proxenetis.

b ¶Committunt dolum. Quando plures committunt dolum qualiter punian tur,vide no.Bar.& doc.in l.si procurator.C.de procuratoribus.

↦P. PAV. P.

c ¶Secundò oppo.vide ī ista materia Iaſ. post alios in §. actionū. in gl.j. post prin. de actio.Insti.& ibi ponit de multis aljs dispositionib⁹ an,propter dolū reddatur nulla ipso iure an aute ista distinctio quæ fit inter cōtract⁹ bonæ fidei & stricti iuris habeat locum de iure canonico.Bal.tenuit q non sed in omni casu vitiatur cōtractus,quero si dolus dat ei causam.vide Iaſ.dubitantē in l. cū posteaḡ.C.đ pa.

d ¶Nullus ipso iure. adde quæ no.Bar.in materia in l.sub præ textu.circa fin.C.de transa.& quando cō tractus per dolū initus sit nullus ipso iure,vide Bal. in l non dubium.in ix.col.C. de legib.& adde qđ no.Bar.in l.ſi id qđ. de verbo.oblī.& ibi per doc. adde tamen q dolus tutoris non reddit contractū nullum,nisi emptor participet.l.ij.et ibi Bal. C.si aduer.ven.& vide de hac materia aliter loquentem Ioan.An. in c.cum dilecti.de emptio. & vē. sed do. Abb.ibi tenet opi.Bar. quam limitat in specialib⁹, per no. in c.cum dilect⁹. quod me. cau. Itē limita in matrimonio per glo.j.de ri. nu.in l.à diuo.& Bar.j.prox i. Item dolus dans cām contractui stricti iuris, reddit contractū ipso iure nullum , fauore dotis.l. ſi cum dotē.§. ſi mulier.& ibi Imo.solu. matri.Quid ſi dolus dat cām matrimonio,vide Bal.in l.cū Archimedorā. C. vt in pos.leg.Et no.bene q nunquam dol⁹ operatur vel excusat nisi qñ est qui caperet prudentissimum: sic requiritur q metus sit talis qui caderet in constantēvirū. Ita no.Innoc. in c.cū dilecti.qđ mer.caus. & Bald.in rub.C.de rescin. ven. an dolus dās causam testamē

to rescindat testamentum,per Bal.in l.ſi frater.C.qui testamen.face. possunt.

e ¶Oppo.C.de rescin.ven.sed quid ſi esset actus duplex,scilicet bonæ fidei,& stricti iuris,adinuicem: vt quia contractui bonæ fidei adijcitur stipulatio, vide Bal.in d.l.dolo.de inuti.stipu. Et no.q ſi deceptus vult stare contractui inito dolo,potest.adde Bal.in l.j.in iij.col.C.plus va.quod agi.& in l.dolum.C. de peri.& commo.rei ven.& ibi dicitur q cogitur declarare. & adde glos.in l.à diuo.de ritu nup.& quæ dixi post Bar.in l.cùm lex. de fideiuſ. Limita nisi in cōtractu deficeret causa subtilis:vt quia erat causa impossibilitatis:vt no. Bal.per illum tex in l.ea quæ.C.de dona. ante nup. & per glos.ff.in d.l.à diuo.

c ↦P. PAV. P. ¶Oppo.C.de rescin.vendi.vide Iaſ.in §.actionum.in xj. colū.insti.de actio.& quando contractus est ipso iure nullus propter dolum posset deceptus stare contractui & tunc valebit , & ibi adducit quædam alia similia & adde quod ille in cuius fauorem contractus est nullus potest stare contractui nedum qñ vellet ipsum obseruare debet ſi alia via vellet postea

petere cõtractum re
scindi quæ via sibi
nõ competeret qñ es
set ipso iure null⁹, qa
poterit dicere cõtrac-
tũ esse ipso iure nul
lũ & mero iure vali
dũ & petere rescisio
nẽ. Alia via vide &
põdera Cõ. cõsil. cl-
xxx. incipit. vr prima
frõte ppe fin. Itẽ
vide q p istã reg. de
cidit dñs Ant. d Bu.
I cõ. xxij. in j, co. post
mediũ Item vide de
materiã Fel. in c. tuis
in prin. extra de te-
sti. & q ille q dolo
fuit induct⁹. põt sta
re vt cõtract⁹ valeat
vide i simili quę ha-
bes ad Bar. in l. cũ ij.
§. cã trãsactionẽ. ff. d
trãsact. Itẽ de mino-
re & ecclesia cõtra-
hẽte sine solennitate
requisita. an si in eo-
rũ fauorẽ cõtract⁹ ce
lebrat⁹ tẽdat valeat.
Itẽ ad istã regu. vide
Iaſ. in l. iuris gẽtiũ §.
prætot ait. ad fi. ff. de
pac. Itẽ q teneat de-
clarare an velit stare
cõtractui vel ne. vi-
de Iaſ. in l. trãsactiõe
in fi. C. de trãsac. Itẽ
q vbi in actis aliqd
requiritur in fauorẽ ali-
cuius non attẽdatur
siue ille actus sit sibi
vtilis vel non vide
Iaſ. in l. nõ eo min⁹.
C. de ꝓcura. in l. is
cui bonis. in j. col. de
verborũ obliga. &
quæ habes in Berta
chi. in verbo. statutũ
de cõtrac. in illa ma
teria statuti, phiben
tis cõtrahere mulie-
res vel se obligare ſi
ne cõsensu, ppinquo
rũ. vbi aũt cõtract⁹
alia rõne esset null⁹
possit cõsensus par-
tiũ approbari. vide
Barb. cõſi. xxij. vol.
iij. in ij. dubio vbi
etiã dicit q ille q po
test aliqd vigore cõ
tract⁹ põt postea al-
legare cõtractũ esse
nullũ.

¶ Pro intellectu l. iij. ꝓ socio.

a ¶ Rescindaẽ. Plenè p
eũdẽ in l. si id q taũ-
rũ. j. de verb. obl.

vult deceptus. Secus si vult stare contra-
ctui, vt in contrariꝭ. Ita dicitur hic in glo.
magna. & in præcedenti gl. ꝑtua. & bene,
secundũ omnes. Casus est in l. Iulianus. §.
si quis colludente. de act. emp. Opp. C. de
inut. stip. l. dolo. Dicit gl. † q qñ dolus dat
causam contractui bonæ fidei, contractus
est ipso iure nullus; vt hic. Sed quando dat
causam contractui stricti iuris, valet semp,
sed agitur actione de dolo: vt in contrario.
Ita tenet gl. vbiq; Pet. contra hoc & Cy. re
fert C. de rescind. vend. l. ij. in pe. q. & in. d.
l. dolo. de inuti. stipu. & probat sic: In metu
ineſt dolus: vt ſ. tit. j. l. si cum excep. §. eum
qui. Sed vẽditio facta metu valet: vt l. me-
tum. §. volenti. & l. ij. ſ. qd metus causa er-
go &c. Præterea, quãdo contractus habet
sua essentialia, licet dolus vel aliud delictũ
dederit illi causam, contractus valet ipso
iure, licet non in effectu: vt l. iuris gẽtium.
§. si ob maleficium. ſ. de pac. & j. de ver. ob.
l. si plagij. & j. de condi. ob tur. causam. per
totum. Non obstat ista lex, quæ dicit ven-
ditionem nullam esse: quia intelligo nullã
I. in effectu. Non obstat. l. iij. §. fi. j. pro socio
vbi expresè dicitur societatem esse nullã
ipso iure: vt j. tit. j. l. in causæ. quia expone
ipso iure, I. si opponatur ab homine, sicut
dicimus in compensatione Insti. de acti. §.
in bonæ fidei circa fi. Et sic dico q agitur
actione ex eo contractu ad rescindendam.
Ita refert Cy. in d. l. si dolo. de rescin. vend.
& pe. hic dominus Iaco. But. non examina
uit istam opi. Pet. sed tenebat glos. nostram
simpliciter. Mihi videtur q glo. nostra di-
cat puram veritatem. Primò per hanc l. &
l. in causæ. in prin. j. tit. j. & d. l. iij. ꝑ. foc. vbi
est tex. Probo per rationes incõuincibiles,
quando dolus purgatur per actionem de-
scendetem ex contractu, illa actio datur cõ
tra hæredes: vt l. si hominem. §. datur. j. de
po. & l. ex depositi. & l. ex contractibus. de
actio. & obl. Sed quãdo dolus dat causam
bonæ fidei contractui, actio non datur cõ
tra hæredes: vt insti. de perpe. & temp. act.
§. aliquando. Ergo concluditur q dolus nõ
purgatur per actionem ex contractu. Præ
terea † distractus iudicatur secundùm sub.
stantiam contractus à quo receditur: vt
no. in l. de tutela. C. de integ. resti. & est ca-
sus in l. ab emptione. ſ. de pact. Sed quan-
do dolus dat causam distractui, vel libera-
tioni super contractu bonæ fidei: impedit
liberationem totaliter. Secus in contractu
stricti iuris: vt j. proxi. ergo eodem modo
impediet contractum valere ipso iure & sic est casus pro nobis.
j. proxi. §. Vel aliter forma argumentum, si dolus dat causam li
berationi in contractibus bonæ fidei, impeditur liberatio: vt j.
proxi. §. Si ergo impeditur liberatio quæ est fauorabilis: multò
magis impeditur obligatio: vt l. Arrianus. de acti. & obliga. Præ
terea q hoc sit verum, apparebit ex solutione cõtrariorum. Ad
6 aliud † q dicitur de metu, qui dat causam contractui, respon. gl.
C. de rescin. ven. l. j. & d. l. dolo. C. de inuti. stip. quia aliud est in
metu: aliud in dolo simplici. Rationẽ assignãt docto. declarãdo
gl. q metus nõ excludit cõsensum: vt l. si mulier. §. pen. ſ. ti. j. sed
dolus cadit in ignorante: ideo impedit consensum: vt l. si per er
rorem. ſ. de iurisd. om. iudi. Ista ratio non placet mihi quia si cõ
tractus esset nullus propter defectum consensus: eadem ratione
diceremus nullum contractum stricti iuris: quia consensus de
ficit: vt l. inter stipulanrem. §. j. infra de verborum obliga. Præ
terea non est verum q dolus impediat consensum circa contra
ctum, nec erratur in contractu, sed erratur in causa, propter quã
quis impeditur, seu inducitur ad contrahendum: vt j. eo. l. si quis
affirmauerit. ita in metu: in contractu consentitur, sed causa con
sensus fuit metus: vt hic causa consensus fuit dolus. Dicen
dum est ergo aliter, ille qui consentit propter metum, non errat
in causa consensus, imò scit eam, & purè consentit, propter me
tum tamen: ideo valet contractus. Fallit in dote: vt l. si mulier. §.
si dos. ſ. ti. j. Ille verò qui consentit propter dolum, errat in causa
consensus: vnde consentit sub quadam conditione, si verum est
illud, propter quod inducitur ad contrahendum: quod cum ve
rum non sit, facit deficere consensum, meritò cõtractus est ipso
iure nullus: & hoc in bonæ fidei contractibus, in quibus habe
tur ratio de eo quod est æquum: licet in contractu non venerit:
vt Insti. de actio. §. actionum. At in contractibus stricti iuris, li
cet quis inducatur per dolum, verum est q iste cõsentit: sed iste
cõsensus licet fiat per causam in qua errauit, illa causa est extra
contractum: & ideo in istis contractibus qui strictè consideran
tur, non attenditur illa causa de iuris rigore: ideo prætor succurr
rit per actionem de dolo, vel doli exceptionẽ: vt d. l. dolo. C. de
inuti. stipu. Non obstat quod dicitur quando contractus habet
sua essentialia: quia dico q in contractibus bonę fidei non habet
sua essentialia: quia ille consensus est conditionalis, & conditio
deficit: sed in contractibus stricti iuris habet sua essentialia: quia
talis conditio de stricto iure non attenditur. Fateor tamen vnũ
quod Pe. dixit q cõtractus bonæ fidei, cui dolus dedit causam,
est ipso iure nullus, si opponaẽ ab homine. Et hoc est quod glo.
tua dicit, q ita demum nullus est, si deceptus hoc vult q sit nul
lus. Sed in hoc Pe. errauit: quia secundũ glo. & opi. quam teneo,
eo ipso q declarat se nolle contractum valere, in iudicio, vel ex
tra, contractus est nullus ipso iure: nec datur actio ad rescinden
dum: cùm ab ipsa lege rescindatur, vt l. quæ sub cõditione. in fi.
j. de condi. insti. Sed Pe. dicebat q datur actio ad rescindendum
7 contractum: quod falsum est. † Quero, & reuoco in dubium qñ
a cõtractus est ipso iure nullus, qua actione rescindatur quatenus
de facto processit. Quando q contractus est ipso iure nullus ex
conuentione partium: tunc agitur actione ex eo cõtractu ad re
scindendũ, quatenus de facto processit, vt j. de contrahen. emp.
l. sed Celsus. §. si fundus. & l. ex empto. §. is qui. de actio. emp. si
verò contractus est nullus ipso iure, ex legis dispositione: tunc si
ego vellem petere pronunciari, nullum, puto q hoc posset fieri
per officium iudicis. De hoc est glo. in l. j. ſ. de fer. Et ita potest
loqui glo. in l. si dolo. C. de rescin. ven. & quod dixi plenius in l.
quæ sub cõdi. in fi. de cõdi. insti. Sed si volo petere rescindi qua
tenus de facto processit, nunquam competit actio ex eo contra
ctu: vt l. venditi. la. ij. C. de actio. emp. sed cõpeteret actio de do
lo, vel condictio in debi. vt hic. Eodem modo possemus dicere si
processum esset ad promissionem per stipulationẽ, vel acceptila
tionem, q illa promissio vel acceptilatio rescindatur, vt illud qđ
operatur traditio in istis corporalibus, operetur, promissio vel ac
ceptilatio in istis iuribus incorporalibus: vt no. in l. de tutela. C.
de in inte. resti. vel cessio. vt no. in l. vlti. C. quando fis. vel priua.
& l. ad eum. j. de don. Procedit vlterius: habes ergo ex prædictis
8 † q quando dolus committitur in contractu stricti iuris, semper
purgatur per actionem de dolo, vel doli exceptionem: vt l. dolo.
C. de inuti. stipu. & l. si quis cum aliter. j. de ver. obl. Si verò cõ
mittitur in cõtractibus bonæ fidei, aut dolus est incidens: aut do
lus dat causam contractui: & hoc secundo casu competit actio
de dolo. Item est tertius casus, scilicet in contractu facio vt des,
quando ex facto nihil adest parti: vt l. naturalis. §. quod si facia. j.
de præscri. ver. Et sic sunt tres casus tantũ, in quibus datur actio
de dolo: quando dolus committitur circa contractum. Quæro,
9 † quando dolus committitur extra contractum, vtrum compe
tat actio de dolo? Glos. dicit, aut cadit in speciale nomen malefi
cij: & non cõpetit de dolo: aliàs sic. Vide glo. hic quæ dicit q qñ
cadit in speciale nomen maleficij, non habet actionem de dolo.
Est verum si ex hoc maleficio est prodita actio ciuilis specialis.
Secus si non esset prodita actio ciuilis, sed solùm actio crimina
lis: vt l. si legatarius. j. eo. facit. j. de fal. l. qui nomine. Item hoc est
verum, nisi illa actio ciuilis esset prodita ex eadẽ æquitate, qua
actio de dolo: vel est specialior: vt l. si cum exceptione. §. eũ qui
ſ. titu. j. Sumus expediti de ista glo. magna: venio ad aliam glos.
Oppo. dicitur in tertio dicto q aduersus manumissum non ha
bet locum restitutio. Contra j. de mino. l. si ex causa. §. fi. & l. seq.

Solu. Ver

Sol. Verum est de iure tantùm: nisi ex causa concedatur à prin
cipe. Item oppo. q iste minor restituatur contra emptorem: ideo
quia minor est deceptus, in eo quod vendidit: vt l. si res. §. j. j. de
iure do. ergo non debet dari actio de dolo: vt ſ. co. l. j. §. idem Põ
ponius. Sol. huius timore glo. restringit hanc l. q emptor erat pa
ter, vel patronus, contra quem non poterat restitutio postulari.
Ista est diuinatio. Alij dicunt q hic emptor non erat soluendo:
vt ſ. l. proxi. Vel dic q hic emptor manumiserat seruum, vt dici
tur in tex. & ideo non poterat conueniri aliquo remedio: vt j. de
10 condi. inde. l. in summa. §. fi. Quęritur † circa istam partem, quã
do dolus emptoris dedit causam cõtractui, vtrum valeat manu
missio facta ab emptore. In glo. sunt duæ opi. quidam dicunt q
non per l. ij. qui. ad lib. procla. non licet. Secunda opi. innuit con
trarium: & ista est vera. Pro cuius declaratione aduerte. Quan
doq quis emit seruũ per vim: & tunc semper venditor habet vti
le dominium: vt l. metum. §. volenti. ſ. titu. j. ideo emptor manu
mittere non potest. Ita loquitur d. l. ij. Quandoq quis emit per
dolum: tunc in emptorem transfertur dominium perfectè: &
non potest conueniri rei vendicatione, sed actione personali de
dolo; ideo tunc valet manumissio: vt hic, & d. l. in summa. §. pen.
11 de cõdi. inde. Iuxta l. istã † quæritur an ex inutili cõtractu trans
fertur dominium. & videtur q non: vt l. nunquam nuda. j. de ac
qui. re. do. In contrarium videtur casus hic: quia si cõtractus est
inutilis, quia dolus dedit ei cãm, re tradita agitur de dolo. Si eñ
competeret rei vendicatio domínio non translato, non haberet
locum actio de dolo. Et in hoc resident glo. nostra. & sic tenet q
ex inutili contractu transfertur dominium. Quod est verum, si
cut ex qualibet causa putatiua: vt j. de condi. inde. per totũ. Hoc
tangitur per glo. in l. non dubiũ. C. de legi. & de fide instru. l. cõ
tractus. Examinaui plenè in l. j. ſ. si vir vxori. j. de acqui. possess.

1 ☞ Exemplum quando potest esse dubium an alia actio cõpetat, ut detur actio de dolo.
2 Ratio differentiæ inter contractum bonæ fidei, & contractum stricti iuris.
Quæ impediunt oriri obligationem, impediunt eius solutionem.
3 Quando agatur prima actione, tam in contractibus bonæ fidei quàm stricti iuris, & non actione de dolo. remissiuè.
4 Libellus qualiter formetur in hac actione.
5 Recipiens rem deterioratam an sibi præiudicet, remissiuè.
6 Recipere rem deterioratam quando quis cogatur.

a ☞ **Non solùm.** a Si res debita soluatur deteriorata agitur ex stipulatiõe doli, si est interposita: aliàs in contractibus bonæ fidei agitur actione primæua: in stricti iu
ris de dolo. hoc dicit. Primò ponit dictum Labeonis. Secundò
ponit reprehensionẽ eius. Secũda ibi: sed est verius. & est diffici
lis. §. Casus in terminis. dictum est ſ. q vbi alia actio non compe
tit, datur de dolo. Dicit Labeo, hoc est verum, etiã si dubitetur
an alia competat. Et ponit duo exempla: vnum in contractibus
bonæ fidei: aliud in stricti iuris. Et istud reprehenditur per Iurisc
consultũ: quia non dubitatur de actione: quia aut est contractus
bonæ fidei: & agitur actione ex eo contractu. Aut est stricti iu
ris: & tunc de dolo. Pro declaratione tex. ante omnia quæro pri
mo in quo corrigatur Labeo. dicunt quidam in dicto exemplo,
quasi sit impossibile q sit dubium, an alia actio competat, cum
ius semper sit certum: vt l. ij. de iu. & fa. igno. Alij dicunt q corri
1 gitur in exemplo, non in dicto. Sed tunc quęro † quod erit exem
plum dicti, scilicet q dubitetur, an alia actio competat? Dicunt
quidam propter dubium facti, puta si liberaui te ab actione de
qua erat dubium an competeret: & sic erat exemplum in glos. l.
actione. C. de transl. Dixi in l. j. ſ. pe. ſ. eo. & l. naturalis. §. quod si
faciam. j. de præscri. verb. Sed hoc non placet: quia si non potest
probari, habetur perinde ac si non esset vt l. duo sunt Titij. de te
sta. tute. Dicas ergo q potest esse propter dubiũ iuris in casibus,
vbi sunt opi. doc. vt l. cum de nouo. C. de legi. & ibi no. in prima
consti. C. ibi: certam componere. l. exemplũ in opinionibus, quę
sunt in l. dos à patre. C. sol. ma. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. j.
de ver. obli. & in aut. ex causa. C. de libe. præter. & in l. precibus.
in materia compendiosæ. C. de insti. & substi. sub cõdi. fac. Et in
omnibus istis propter dubium iuris nõ impediretur actio de do
2 lo. Secundò quæro † quæ est ratio differentiæ inter contractum
bonæ fidei, & stricti iuris? Respõdeo, quæ impediunt obligatio
nem oriri, ea impediunt dissolutionẽ ipsius obligationis: vt l. de
tutela. & ibi no. C. de in inte. resti. Sed dolus qui dat causam cõ
tractui bonę fidei impedit obligationem oriri ex illo contractu:
vt ſ. proxi. vidistis. Secus si dat cãm cõtractui stricti iuris. Eodẽ
modo dolus dans causam dissolutioni, im
pedit liberationem in contractibus bonæ
fidei. Secus in contractibus stricti iuris. hic
est casus: & ex hoc confunditur opi. Pe. vt
ſ. dixi. His præmissis oppo. & videtur q in
dubio debeat dari actio præscri. ver. vt j. de
præscri. ver. l. j. & ij. & l. quoties. & l. j. j. de in
stit. act. Sol. ibi erat dubium in quam speciẽ a
cõtractus cadebat: ideo recurritur ad actio
nem præscriptis verbis: hic erat certum, sed
dubitabatur quę actio competeret propter
aliud dubiũ iuris: vt ſ. dixi. & istud erat exa
minãdum propter actionem de dolo. Item
3 oppo. q † semper agatur actione prima, nõ a
de dolo. j. commo. l. iij. §. si reddita. & de sol.
l. etiam. Huius timore glo. hic intrat vnam c
distinctionem multum perfectè, quam po
nit Dy. in l. huiusmodi. §. ædes. j. de lega. j.
Plenius Cy. in l. exhibitionis. C. ad exhibẽ.
Ego plenissimè in l. Iulianus. §. j. j. de verb.
obli. tñ per glo. hic plenius quàm alibi. Vide igitur glo. & signa
eam. Circa istud quod dicitur in glo. ibi, interdum peto rem quã
4 habeo. † Quæro qualiter formetur libellus. Dixi vobis in l. iij. §.
si reddita. j. commo. Cy. ponit in l. exhibitionis. Tex. est in l. Iuli.
§. j. j. de ver. obli. quia petam rem, non vt dies mihi rem, quia eam
habeo: sed vt mihi detur illud quod deest, siue sit æstimatio dete
rioritionis, siue cautio de euictione, siue aliquid aliud. Item quę
rit glo. † quid si aliquis recepit rem deterioratam, an præiudicet
sibi in recipiendo. Glo. ponit hic opi. De hoc vidistis glo. in l. in
hac. in prin. j. de triti. & tetigi in l. centũ Capuæ. & l. fi. j. de eo qđ
cer. lo. Item quęritur † an quis cogatur recipere rem deterioratã.
Pro declaratione glos. debes scire q quando quis debet ex vna
causa, non cogitur creditor recipere particularem solutionẽ: sed
quando debetur ex pluribus causis, si soluitur ex vna causa per
fectè, cogitur recipere, licet ex alia causa non soluatur. j. qui. mo.
pignus vel hypo. fol. l. vlti. Nunc ad propositum redeo, quando
res debetur ex contractu bonæ fidei, ipsa res & æstimatio dete
rioritionis venit in eadem actione, vt hic vides: ideo nõ cogitur
recipere nisi totum: quia perfectè non soluit. Sed si res debetur
ex contractu stricti iuris, res debetur vna actione, scilicet ex sti
pulatu: æstimatio deteriorationis debetur actione de dolo. Si igi
tur soluitur ex vna causa, cogitur recipere. Ita dicit glo.

☞ Circa istũ tex. dũ fit differẽtia inter cõtractus bonæ fidei, & stricti iuris, q soluit res deteriorata vide Iaſ. in §. actionum. in x viij. col. Insti. de actio. Anto. Alexan. ↠ P. P A V. P.
¶ Nõ solũ. vide Iaſ. in §. actionũ. i x viij. col. insti. de actio. circa istũ tex. dũ fit differẽtia inter cõtractus bonæ fidei & stricti iuris quãdo soluitur res deteriorata.
¶ Nõ solùm. Limita istũ tex. p Rap. i l. ſi seruũ. i prí. de ỹ. obl.
¶ In omittẽdo. actio. l. Aqlię nõ. ꝑcedit in dãno dato in dimit-tendo. adde Bar. in l. q bona. §. j. de dã. ifec.

Si seruum. Actio legis Aquiliæ, & exhibendũ, itẽ actio ex testamento actionem de dolo excludunt.
hoc dicit. cum §. sequenti.

Si quadrupes. Actio legis Aquiliæ, vel de pauperie hanc actionem excludit: licet non solu
tio, sed noxæ deditio subsequatur: secus si dominus esset simpli
citer non soluẽdo. hoc dicit. Casus in terminis: Eramus tres scho
lares, quorum erant duo qui habebãt duos equos inimicos: ego
eram in medio, sed dolo exiui de medio: ita q vnus ex illis equis
fregit crus alteri: quæritur an detur læso actio de dolo cõtra me.
Respon. si potest habere locum hæc cautio. l. Aquil. vel de pau
perie non datur: aliàs aũt datur contra me dolo. hoc dicit. Oppo.
q iste, cuius dolo factũ est, teneatur in factũ subsidiaria. l. Aql.
& sic non de dolo: vt l. item Mela. §. item. j. ad l. Aquil. Sol. dicit
glo. hic dolus fuit commissus in omittendo: b & sic actio l. Aquil. b
non habet locum: vt l. si cuius. aliàs l. si vsusfructus. §. de præteri
tis. j. de vsufru. & ideo vt ponerem exemplum in dolo commisso
in omittendo, pone casum in duobus equis, qui se simul non cõ
patiebantur: & ego equitabam medius, inter duos equitantes: in
illis equis cum essemus in veloci itinere, ego steti firmus: illi pręc
cesserunt, & se percusserunt: certè per me nihil est actum: sed fui
in culpa permittendo eos iungi, & inuicẽ lædi. Ita loquitur hic.
Sed oppo. & videtur q mihi licuit cessare, & non ire: & ex hoc
non præsumatur dolus: vt l. nemo damnum. j. de re. iu. Sol. Illud
verum vt sibi prodesset, non vt alij noceret. Facit j. de aqua plu.
arc. l. j. §. denicq. Oppo. & videtur q dominus quadrupedis dam
num inferentis non teneatur: vt l. j. §. & generaliter. j. si quadru.
pau. fec. di. Dicit glos. q hic animal percussit sui feritate non ab
alio incitatũ: & ita posui tibi casum. Contra prædicta oppo. quia
secundũ hoc dolus alterius alteri esset damnosus. cõtra l. si pro-

a ¶Natiuitas impediat. Per hoc limitat l.elegãter.in prin. & l.j.ff.vbi dr̃ q actio doli nõ dat, ſi p aliũ modũ res ſalua eſſe poſſit.aſs ſic:qa illd verũ ſi à prin.ſint na te ambę actiões. aſs ſi non plene ſalua ſit res, p aliã tñ actionẽ ort9 ei9 ſpedit:vt hic. ↦P. PAV. P.

b ¶Idẽ Labeo.videq p iſtũ tex.ponit Angel.hic de eo q extra xit equũ ſudantẽ deſtabulo q ſe incapiſtrauit & mortu9 eſt an teneat.p equo vide etiã Iaſ. in l. eũ q. §.in pupillarib9 in ij. colum.ff. de iureiur. ↦P. PAV. P.

c ¶Seru9. vide Alex.i cõſ.cccc viij.poſt pri. a

d ¶Seru9. Illud verũ. no. magnã limitatiõnẽ ad l.iuris gentiũ.§. quinimò.cũ materia qd̃ ex pacto nudo licet nõ det actio, cõſulit tñ p actionẽ dolivbi aliqd ex pacto abeſt pti vt not. Bal. ſ l.cũ mota. in iij.col. C.de trãſ.intelligevt ibi. & vide Bal.hic, & Ang. conſi.j.in fi. adde & vide Alexã. de Imo.ſ l.ſi cõuenerit.§.de iuriſ.om. iu. & in cõſ.xxx. col.ij. c in iij.vol.Caccialu.ſ trac.de pac.q.xiij.colum.j.& Philip.Decium.in c.j. col.xvij. in fine.extra de iudi. ☞POMATES.

d ¶Illud verum. vide Alex.conſi.xlj.colũ. ij.iij.volum. aliãs.ij.

e ¶Si dolo.adde quod not.in l.j.C.de aduo. diuer.iud.vide plenè Imo.ſ l.diu9. ff. de reiu.in xv.col.& xvij. col.& pleni9 i xx.co.

f ¶Procurator. Vide Barto.in l.ſi procurator.C. de procurato. ☞POMATES.

g ¶Cõmendabat. vide Feli. in c. tertio lo co.col.fin. de proba.

h ¶Idẽ Põpo.vidi de facto. vide Ful.in l.ſi tarẽ. §. j.q fatiſ.cog. ☞POMATES.

i ¶Si qs affirmauerit. vidẽ qd p iſtũ tex. dicat Imo.cõſ.lxxviij.

curator.j.de do.except.j.de pec.l. ſumma.§. emptor.Sol.Huius timore dicit gloſ.q dñs animalis habet actionem de dolo cõtra eũ qui commiſit dolum. Vide ſi.glo.quę incipit,imò videtur danda l.Aquil. Iſtud intel lige verum,niſi dolus non eſſet commiſſus contra equitantem in equo, vt ipſe percuteretur: tunc dominus animalis non haberet actionem de dolo: quia dolus non eſſet cõmiſſus contra eum.j.ex qui. cau.in poſ. ea.l.Fulcinius.§.q ſi aduerſus.& j.de iniur. l.eum qui nocentem. tunc enim haberet locum actio in factum. & ita tenebat Martí. Sil.& Iac.But.Oppo.ad ſequentem glo.q actio de dolo cõpetat in id quod excedit. Vnde obſtat j.quod vi aut clam.l.ſi alius.in prin. Gl.ponit multas ſol.Breuiter hæc eſt vera q iſtud habet locum in hac actione tã tùm,quę eſt famoſa & ſubſidiaria: vbi deſi cit alia, vt eius natiuitas impediatur[a] ppter actionem noxalem, etiam ſi non ſequatur plena actio,ſed noxæ deditio. In contrario non impeditur natiuitas eius, niſi quatenus eſt exactum.

b **Idem Labeo.** [b]Actio furti impedit hanc actionem, & vbi deeſt dolus,& ſubeſt culpa,competit actio in factum.hoc dicit.Nota q quando ceſſat dolus.& ſubeſt culpa, habet locũ actio in factum.

☞*Actio quæ repellitur exceptione non uidetur eſſe.*
Ex pacto nudo oritur actio de dolo, qũ aliquid abeſt parti.

Seruus. [c]Qui non obſeruat pactum, ad quod naturaliter,non ciuiliter eſt obligatus, tenetur læſo actione de dolo,ſi aliud remedium deficit.hoc dicit.& eſt difficilis §. Primò ponit dictũ Pomponij. Secundò ponit vnam rationem contra Pomponium aliam pro eo.Tertiò ponit ſolutionem prædictorũ.Secunda ibi:ego moueor. Tertia ibi: at qui. Caſus in terminis. Quidam ſeruus rogauit dominum vt liberaret eum,& promiſit dare certum quid,& dedit ex promiſſorem, cũ dominus non cõſideret de eo.fuit pactum appoſitum q ſuſciperet obligationem in ſe,illo facto liberato: & cùm ille eſt manumiſſus non patitur recipere obligationem in ſe. Dicit ergo Põponius in caſu iſto habere locum actionẽ de dolo.& hoc eoipſo q nõ vult pati:ex eo enim q promiſit in ſeruitute non poteſt cõuenire.Si verò ſtaret per patronum quòminus liber factus ſuſcipiat obligationẽ:tunc ſi dominus agit contra expromiſſorem repellitur exceptione doli.hoc dicit.primum dictũ Pomponij vſq ad ver.moueor ego. vbi ponitur vna ratio contra Pomponium,qui dicit de dolo dari: quia vbi alia actio &c. ſed hic datur alia actio: ergo &c. Sed ipſe reſpondet q quãuis detur, tamẽ elidítur exceptione: ergo &c.hoc dicit. vſq ad ver.at qui. vbi determinat Iuriſconſultus: & dicit q Pomponius bene dicit hoc modo,quod eſt verum q patronus exceptione repellitur,ſi per eum ſtat quòminus libertus recipiat,in ſe obligationem:& tunc non datur de dolo expromiſſori, non autem domino: quia ipſe actionem haberet contra expromiſſorem.hoc dicit.vſq ad ſi.vide tex.ibi:accipere. & tñc quia per manumiſſorem non ſtat:non dabitur actio de dolo.Itẽ quia ſuo facto actio eſt inefficax effecta:ergo &c.vt ſ.eodẽ.l.j.§. pen.Nota† q actio quæ exceptione repellitur, non videtur eſſe Quæro pro declaratione literæ, in quo corrigitur Pomponius. dicunt quidam in totum.Tu dic quòd non corrigitur,ſed diſtinguitur dictum eius. Nam actio de dolo competit ipſi reo cõtra manumiſſum:cũ omnis alia actio deficiat domino verò etiã cõ peteret de dolo,ſi expromiſſor non eſt ſoluendo:& ſic intellexit Pomponius.Sed opp.contra hoc,& videtur qd̃ etiã expromiſſori detur actio ex illo pacto,cùm dicatur veſtitum coherẽtia contractus:vt l.lecta.j.ſi certũ peta.& l.iuris gentium.§.quinimo. ſ. de pact.Sol.duobus modis.Primò q hic pactum veſtitum erat inter dominum expromiſſorem,ex quo pacto non poteſt veſtiri pactum nudum factum à ſeruo vel etiã à liberto cui dam tertio:vt l.ſi tibi.C.loca.dicitur in d.l.iuris gentium§.quinimo. Præterea etiam ſi pactum eſſet veſtitum,non tenetur ſeruus factus liber ex antea geſtis.Secundò oppo. quia per hunc 2 §.† videtur deſtrui tota materia pactorum,quæ dicit ex pacto nudo actionem non oriri: nã vt vidiſtis,contra non ſeruantem d datur actio de dolo.Reſpon.illud verum [d] quòd datur actio de dolo ei,qui damnum paſſus eſt,cui patrimonium diminutũ eſt: ſicut hic dicitur,cùm actio de dolo continet quãdã reſtitutionẽ: vt ſ.de in integrum reſtit.l.j.Secus ſi promitterem tibi centum per pactum nudum ex pura cauſa donationis.Facit quod dicimus in contractu innominato,facio vt des:vt l.naturalis.§.qd̃ ſi faciam.j.de præſcrip.ver.

1 ☞*Reus quando dicetur eſſe paratus ſubire iudicium,ut ceſſet actio de dolo.*

e **Si dolo.** [e]Si dolo procuratoris reus ſit abſolutus,niſi reus ſit paratus iudicium recipere, tenetur de dolo,ſi procurator non eſt ſoluendo.hoc dicit. & ipſe §.etiam difficilis eſt.Opp.& videtur qd̃ qui corrumpit aduerſarium, perdit litẽ: C.de pœn.iud.qui ma.iu.lege prima.Sol.Dicit gl.qd̃ hic loquitur de eo qui corrumpit procuratorem actoris:ibi de eo qui corrumpit procuratorem rei.Contrarium verò quòd idem ſit in vtroq.& illud ibi approbãt.doct.Dic vt ibi.& dixi in l. athletas. §.calumniator.aliàs eſt in §.ſeq.ſ.de his qui not.infa.& l.j. §. ſed & conſtitutio.ſ.de calum.Item opp.& videtur quod debeat agi actione prima:vt j.eodem l.cũ à te.Gl.reſpondet ſoleniter. Aut reus ſe offert,& conuenietur tantũ actione prima,vt hic:nec habebit locum actio de dolo,etiam ad expenſas & cætera damna. Ratio:quia non eſt veriſimile q fiant expenſæ, poſtq̃ ſpõte ſuſcepit iudicium. Aut nõ acceſſit ſponte ad litigandum, & cõuenitur actione prima ad verum debitum.Ad expẽſas verò & cætera damna conuenietur actione de dolo,vt hic.Ita ſentit glo.& 1 communiter tenent doc.Circa hoc eſt vidẽdũ† quomodo reus offert ſe paratum ſubire iudicium. Dicit gl.hoc modo: ego ſum paratus ſubire iudicium ſub hac exceptione,& replicatiõe ſi tu actor probaueris eſſe colluſum.Ita dicit gloſ.ſuper verbo, exceptione.do.Nico.de Ma.dicit,ego non video ad quid actor reluetur propter hanc obligationem.Cùm enim habeat neceſſe p bare de colluſione, ita fiẽt expenſæ ſicut ſi reus ſe non obtuliſſet,ſed inuitus veniſſet:ideo ipſe intelligit illum tex. propriè vt iacet,ſub exceptione,ac ſi colluſum eſſet,ſ.ac ſi iſta exceptio colluſionis eſſet probata.non quod examinetur irerum:tunc ceſſat actio de dolo. Ita intelligit ipſe iſtum §. Quæro,dicitur hic,ſi p f curator [f] non eſt ſoluendo:quid ſi ab initio fuit ſoluendo,& poſtea efficitur non ſoluendo.Glo.dicit q cõpetit actio de dolo & nihil allegat.Contra gl.videtur ſ.eo.l.j.§.idem Pomponius. vbi ſufficit ab initio aliam actionem cõpetere ad excludendã actionem de dolo.Sol.Illud verum quando actio periit ſui natura, vel facto actoris.ſecus ſi alio caſu,vt in hac gl.& probatur j.eo. l.hæredibus.in princ.quod nota.& bene.

Idem Pomponius. Simplex mẽdacium non præſumitur dolosè dictũ: & ideo non inducit actionem de dolo niſi cauſa ſui lucri quis mentiat hoc dicit cum l.ſequenti.Caſum nota. Opponi. ad iſtum §.de l. ſequen.Solu.dicunt quidam quod hic loquitur quando mutuabatur parua quantitas.ibi magna.Tu dic quod in hoc §.erat ſimplex mendacium,nec apparebat alia coniectura quod dolo dixerit:fuit enim qui omnem hominem commendabat [g]. Lex ſequens loquitur quando ad eum ſpectat lucrum & ſic præſumitur quod illud mandacium fuit dolosè dictum .Et iam vidi de facto [h] in quodam aduocato approbante idoneum eſſe fideiuſſorem,cùm non eſſet.

i **Si quis affirmauerit.** [i]Contra mentientem de ſuſtantia hæreditatis datur actio ex eo contractu, ſi interceſsit: aliàs de dolo hoc

dolo.hoc dicit.

Item ſi tabulæ. Actio criminalis hanc actionem non impedit.hoc dicit.Oppo.de l.ſcimus. §.ſi.C.de inof.teſta. vbi querela inofficioſi teſtamenti tranſit ad hæredes filij.So.hic loquitur ſecundùm tempora antiqua. Quę ro nunquid competit actio fratribus.Dic vt in glo.Bar.

1 ☞*Sequeſtrum non redditur,niſi lite finita.*
2 *Poſſeſsio rei depoſitæ apud ſequeſtrum licet perdatur non tamen perditur commodum poſſeſsionis.*
3 *Res ſequeſtratæ quæ ſeruari non poſſunt,debent uendi & pretium in ſequeſtro teneri.*
4 *Res ſequeſtrata reſtituitur uincenti,uel ei,per quẽ non ſtat quòminus iudiciũ agitetur.*
5 *Res ſequeſtrata ſi perit,perit periculo ſequeſtrantis indebite.*

a **Ioleum.** [a]Sequeſter non tenetur rẽ reſtituere [b] niſi finita lite vel cũ per actorẽ ſteterit. b Itẽ cõtra eũ,q fecit fieri ſequeſtrũ indebitè,actione de 1 dolo ſuccurrit vbi alia actio deficit.h.d.No.primò † q de natura ſequeſtri[c] eſt vt non reddat niſi lite finita.Itẽ nota† q c 2 quando res deponit apud ſequeſtrum, licet perdatur poſſeſsio: non tñ admittitur cõmodũ poſſeſsionis quantũ ad onus probandi.ille enim tenetur partes actoris & rei aſſumere q primo tenebatur.Doc.ponunt in l.j.C.de prohi.ſeque.pec.licet dixi in l. in tereſſe puto j.de acquiren.poſſeſsio.† Item nota q in iſtis rebus 3 quæ commodè ſeruari non poſſunt quando fit ſequeſtratio debent vendi,& pretium in ſequeſtro teneri. vt hic , & l. vltima.j. de acquir. re.& l.is cui.§.quæri poterit.vt in poſ.leg.C.de agric. 4 & cẽſi.l.itidẽ.† Item not. q res ſequeſtrata debet reſtitui ei qui d vincit [d] vel ei per quem non ſtat quominus iudicium agitetur. 5 Item † not. q contra eum qui indebitè facit fieri ſequeſtrum ſi res pereat vel aliter recuperari non poſsit , datur actio de dolo. e Item not. q ſi per actorem ſtat [e] quo minus iudicium agitetur, reddi debet ſequeſtrum:eadem ratione ſi ſtaret per reum.

Et ſi tu ſeruum. Abſolutus ab obſeruatione iudicij quia ſoluit , ratione deteriorationis de dolo non tenetur.h.d.Opp.de l.iiij.§.fi.de re iudi.j. & l.ſi hominem.j.de ſolu.Sol.Hic ſoluit ante ſententiã: & ſic fuit abſolutus ab obſeruatione iudicij:ibi verò erat condẽnatus: & ſic ſoluit poſt ſententiã:ideo tenetur:quia non ſoluit vt debuit:& ideo durat actio iudicati:quia tradit rem deteriorem.

Hæc de dolo actio. Hæc actio noxalis eſt. Item competit de peculio,ſi circa res peculiares ſit dolus commiſſus.hoc dicit.

1 ☞*Summa modica dicitur uſq; ad duos aureos.*
2 *Actio in factum ab actione de dolo quomodo cognoſcetur.*

Meritò. Hic incipit exponere illa verba poſita in edicto: & iuſta cauſa eſſe videtur. & breuiter hoc dicit. f Hæc actio[f] nõ datur pro modica quãtitate nec cõtra parentes. vel patronos,vel perſonas honeſtiores,ſed per actionẽ in factũ ſuccurritur.h.d.cum duabus ll.ſequentibus. Et ſuprà expoſuit Iuriſcõſultus illa verba ſi alia actio,&c.hic exponit alia, vt dixi g in prin.§.[g] Nota† q modica ſumma eſt vſq; ad duos aureos[h].Et 1 ſic nota q iſta cauſæ cognitio vertit circa duo. Primò circa res. h Secundò circa perſonam.Secunda ibi: & quibuſdam &c. Glo. ſuper hac l.quærit vtrũ hæc dictio vſq;, ponatur incluſiuè. Dic i vt in gl.in l.patronus.in prin.de leg.iij. ' † Quæro , qualiter co 2 gnoſcatur actio in factum [k] ab actione de dolo. Iuriſconſultus k in hac l.non debet.in fi.ibi:verbis temperandum.hic docet:quia in actione in factũ vtiq; quis verbis tẽperatis : & facit mentionẽ bonæ fidei.exponit gl.i.non facit mentionẽ malæ fidei. Exẽplũ l in narratione facti:ego narrabo factum [l] quod in ſe continet dolum:non tamen dicam q hoc fecit dolosè , & fraudulenter, vel malo modo [l] expreſsè:ſed dicã q hoc fecit ſciẽter.Doc. verò Vltramon.vt Cy.refert in l.ſi ſuperſtite.C.eo.intelligũt hunc text. propriè vt iacet , q bonæ fidei mentio fiet incluſiuè hoc modo: quia primo narrabo factum:poſtea concludã quare cum bonæ fidei nõ congruat q aliquis locupletetur cũ aliena iactura: ideo peto eum condẽnari,&c. Et ex hoc cognoſcetur actio in factũ ab actione de dolo tene menti iſtam l.

Hæredibus. Quando propter reuerentiã perſonæ actio de dolo non dabitur contra defunctum,dabitur contra hęredem.hoc dicit. Glo.gloſſat iſtud principium mirabiliter;vide gloſ.vt

a ☞POMATES. ¶Si oleũ.Vide Franc.Cur.in tractatu ſequeſtri.quæſtio. xiij. Panor.c.examinata.iiij.col.de iudic.

b ¶Rẽ reſtituere.ſed an teneat[a] tẽdere,vide Bar.per illum tex.in l.j.§.ſi tabulę. de ta.exhi.& in materia huius l.vide Bar.in l.intereſſe.de acqui.poſ. & an ſequeſter poſsit deponere officiũ,vide in l.ei apud.§.fi.j.depoſi.

c ¶Natura ſequeſtri. Vide per Mod.in l. imperatores.§. ſi ma giſtratus. de nupt.& qñ ſequeſtratus debeat reſtituere , vide Bal.in l.ff.in vlt.col. C. de bon. aut. iudi. poſ. & qua actione teneatur vide gl. hic & Ang.in l.intereſſe de acquir.poſ.

¶Qui vincit. Vide l.propter.& ibi Bal. C.depoſi.

¶Per actorem ſtat. Vide Ang. in d.l.intereſſe.& vide Bart, in d.l Iulia. in ij. col. de condi.inde. ☞POMATES.

¶Hæc actio. Vide alia multa ibi:nõ curatur de modico. per Alex.in rub. ff. ſolu. ma.col.iij.in prin.& p Fel.aliqd in c.qm. de teſti.& c. fraterni tatis.v.col.eo. tit. & præpo. c. in iſtis iiij. di.c.Moſes.vij.d. & c. mala conſuetudo. viij.di. & c. ab eo.§. ex his.lxvj.di.& per Bar.cõſil.cx.aliàs x. in vj.col.& ſeq. vol. j.& cõſi.iij. col.xv. eo.vol. & conſi.lvij. in vj.col.eo.vol.Fel. in c.cũ cauſam.v.co, de re iudi. & c. ſicut col.xiij.eo.titu.& in xi v.co.¥. fallit quarto & glo.in §.facit in præmio Decre. Bar. conſil.lxxxj.in prin. in ij.colũ.& cõſi.xij. in v.colũ.eo. vol. & cõſi.xvj.li. xj. colũ. ea.Præpoſi. in c.ſtatuimus.iiij.dis.Bart. in l.ſed & ſi ſuſceperit.§.j.ff.de iudi.Vide Fran.Cur. in trac.ſe, in vj.q. ad fin.

m **Item in cauſę.** [m]Pupillus põt cõuenirí de dolo ex perſona defuncti.Itẽ ex cauſa ſua ſi eſt pxi mus pubertati in perſona tutoris inquantũ factus eſt locupletior.h.d.cũ l. ſeq. & prin. d 1 ſeq.Nota† pupillũ teneri qui eſt proximus pubertati,qñ aũt pupillus dicat doli capax e dic vt in l.j.de noua.& in l. pupillũ. de reg. 2 iur.† Item nota id quod dicit de tutore,qui mentitus eſt,& eodẽ modo de eo qui dicit ſe habere officiũ & non habet.j.de eo quod fal.tut.aut.per totum. f

Ed & ſi de dolo. [s]

s ☞*Vniuerſitas poteſt committere dolum,quando facit ali quid coadunato conſilio,& campana ſonata.*

Sed an in municipes.

Contra vniuerſitatẽ nõ dat de dolo actio: quia dolũ non põt cõmittere de facili , niſi 1 ex perſona adminiſtrantiũ.h.d. Oppo.† q vniuerſitas poſſet cõmittere dolũ,vt l. metum.§.animaduertendũ.ſ.tit.j.Sol.Vniuerſitas non poteſt cõmittere dolũ de facili,vt hic:ſed cum difficultate ſic,vt in contrario quia illi de vniuerſitate poſſunt coaduna to conſilio,& cãpana ſonata , & ſimilibus.

De dolo. Rectores de eorum dolo proprio tenebuntur.h.d.

Item ſi quid. Dominus tenetur ex dolo procuratoris,de eo quod ad eum peruenit.

t ☞*Quando agitur actione famoſa ciuiliter,debent expri mi ea quæ exprimerentur ſi ageretur criminaliter.*
1 *Actio de dolo quare non ſit in rem ſcripta,ſicut actio quod metus cauſa.*

In hac actione. Iuriſcõſultus ex poſuit primã par g tem edicti poſiti in l.j.ſ.eo. Erant in edicto poſita quædam alia verba quæ nõ ſunt poſita materialiter in hoc tit. ſed eorum mentem Iuriſconſultus ponit hic, & in l. arbitrio.j.eodem & breuiter hoc intendit. Quãdo ex delicto agitur ciuiliter hac actione famoſa , debent omnia particulariter deſignari:ſicut quando quis criminaliter accu 1 ſatur.hoc dicit quem caſum nota.† Nota q dixi in ſummario , q quando agitur ciuiliter actione famoſa,omnia debent poni particulariter,ſicut quando criminaliter : ergo h debet poni mẽſis,locus, &c. ſecũdũ formã l.libellorũ.j.de accu.& hic ĩ tex.et ĩ gl.et eſt

¶In prin. §. Adde q aliter accipit modica ſumma p text. in l.j. §.j.ff.de itine. actuq; priua. aliter accipit. in l. ſi cùm dies.§. fi. ff. de arbi. aliàs accipit ſecundũ quantitatem perſonæ.l.illiſitas.§.non tenuis.ff. de offi.præſi. in l.ſed ſi ſuſceperit.§.j.ff. de iudi.& aliàs accipit, l. diu9 & ibi Bart.ff. de bo.dã.Math. not. cxxj.

¶Meritò. vſque ad duos aureos . vide q glo.& Sal. in l. ſi ſuperſtite.C.eo. ☞POMATES.

i ¶De lega.iij.An autẽ iſte §.loquatur in actione de dolo:& habeat etiã locum in actione qđ met.cauſa,vide Bal.ſing.c.de appellationibus, extra de appel. qui tenuit ſub dubio forte:quod tene menti.

k ¶Actio in factum. Et hanc l.non debet.declarat Pet.in l.cum vltra. C.de non nu.pecu.ad quem ſe ibi remittit Bal.

k ↦P. PAV. P. ¶Quæro qualiter.vide Bal.in c.de appel.Cy.in l.interpoſitas.in fi.C.de tranſact.& per Alexan.q idem ſit in exceptione doli,vide Cep.cautel.dccx.

l ¶Narrabo factum. Adde Bar.in l.ſi ſuperſtite.C.eo.

m ¶§.Item in cauſæ.vide gl.no.& qđ ibi Bar.in l.ſi dolo ff,ſi quis omiſ. cã teſt. in l,ex dolo.in §.in hac actio ne.in fi.vide in l.ſi procurator.C.de procu.

a ¶De eo q sciens. De ustis põderibꝰ. Nota gl. de põdere & mẽsura. Adde ꝙ habeẽ in l. modios. C. de fu sce. & arca. li. x. & i l. pe. j. de fal. & q̃ sit pœna fraudantis põdera vel mẽsuras, vi de in l. annonã. j. de extra ord. cri. & pulchrè p Abb. i c. ij. de emp. & vẽ. ibi vꝰ tenere ꝙ sit arbitraria. Adde Bal. cõ. cxlv. iij. lib. vbi interrogatꝰ, qd si hñt maiora põdera. rñdit ꝙ non est credendum.

b ¶ s. dolo. Circa istã gl. & ſ. vid̃ d. Ant. in c. pe. de iudi. vbi q̃rit an vbi dicitur qd si instantia perijt facto rei daꝛ actio de dolo: vt hic voluit Bar. sed si facto partis non daꝛ actio de dolo restituiꝛ scꝫm do. Abb. vbi allega. Bar. in l. si nõ ipse. ff. de execu. tu. vel non currit, vt ibi peũ. Tu vide Bart. hic in fi. q dicit ꝙ circunscribiꝛ lex: qa vna pars põt illud cõfiteri se esse deceptũ. Sed iudicio meo tex. ẽ in d. c pe. vbi si ita esset ꝙ p cauillationes rei instãtia est perẽpta: non currit instãtia. vide ibi tũc cũ nõ põt cõmittꝛ fraus. Et ꝙ intellectu huius gl. vi de tex. i c. ex rõne. d appe. & ibi dixi. Andre. Barba.

c ¶Instãtia perijt. Nota ꝙ si p dolũ partis seu iudicis labiꝛ instantia, sit restitutio. Ad ꝙ gl. & doc. in c. cũ venerabilis. de iu. Add ꝙ aduersus in stãtiã doloaduersarij lapsam restituatur læsus. Roma. consil. ccxx.

tex. in c. tuæ. extra de proc. l. prætor edixit. in prin. j. de iniur. & ibi dixi. Si verò esset actio ex delicto ciuiliter, quæ tamẽ non infamaret: hoc non est necesse, vt hic, & l. in de Neratius. §. fi. & l. seq. j. ad l. Aquil. †Sed quæro: & istud est fortè dubiũ, & nesio quasi soluere: hęc lec. innuit, & est verum, ꝙ actio de dolo nõ est in rẽ scripta, & ideo oportet ꝙ designetur persona quę cõmisit dolũ. Nõ emi tenetur de dolo alius, ad quẽ commodũ peruenit ex dolo. nisi sit quasi idem vt hæres, vel dñs, & similes personæ: vt s. l. proxi. & no. in. l. eleganter. in prin. s. eo. Sed actio quod metus causa, est in rem scripta. l. metũ. §. cũ autẽ. s. ti. j. & ideo datur cõtra illũ ad quẽ cõmodum puenit. Quæro ergo quę est ratio huius: cũ verba in hoc edicto sint in rem scripta, sicut in illo. dicũt emi, quæ dolo malo facta esse dicent. nõ dicũt à quò, sicut dicũt in edicto ꝙ metus cã gestũ est. &c. In veritate nescio videre qua re ista actio non sit in rem scripta sicut illa. Sed possumus dicere, in edicto quod me. cau. dicit ꝙ metus cã gestum erit. ꝙ verbũ late sumitur, quocũcq; mõ gestũ: in hoc edicto dicit, quæ dolo malo facta esse dicẽtur. quod strictius accipiꝛ in l. Labeo. j. de ver. sign. & sic nõ cõprehendit eũ, cum quo factũ non est: secus in verbo, gestum. Vel dic verius ꝙ secundum verba edicti posita in prin. l. j. s. eod. ista actio esset in rem scripta: sed in edicto erat plus: ex quo comprehẽdebatur quod erat in personã certã. Et hoc probatur in hoc §. & l. seq. dũ dicit, itẽ exigit prætor. q. d. prædicta quæ dixi, & quæ dico, non sunt ex interpretatione Iurisconsulti: sed quia prætor sic exigebat in edicto Item quæro vtrũ in exceptiõe doli debeãt inseri omnia quæ inserũtur in actione. Dic vt in gl. & no. illud quod dixi ꝙ qñ agitur actione ex delicto ciuiliter quod infamat, debet poni locus & tempus. Ita vidi de facto.

SI plures. Plures dolũ committentes tenẽtur insolidum: tamen vnius solutione cæteri liberãtur. h. d. Dicas in hoc vt not. in l. eleganter.

1 ¶ Actio de dolo est arbitraria, & in ea feruntur duæ sententiæ.
2 Actio quod metus causa, est arbitraria duplici respectu.

ARbitrio. Hæc actio est arbitraria: & ideo cõtra non restituentẽ iuratur in litem, si res tempore condemnationis extabat. h. d. & fortis lex est Primò ponit dictũ. Secundò respondet cuidã questioni emergẽti circa illud. tertiò ponit vnã limitationem circa præcedentia. Secunda ibi, ideo autẽ. Tertia ibi, nõ tñ. Casus in terminis: quæritur an ista actio sit arbitraria? Rñ. ꝙ sic: quia si nõ restituitur res secundũ præceptum iudicis, tunc fit condemnatio ad interesse. hoc primo. & sic duæ ferunt sententiæ: vt hic. Sequitur ver. ideo. vbi quæriꝛ: dictum est ꝙ contra non restituentẽ sequiꝛ cõdẽnatio, quatenus ea res est: quare nõ posuit certã quãtitatẽ? Dicit Iurisconsultus, ad hoc vt possit iurari in litem: qa iuramẽtũ posset iudex taxare. Sequiꝛ ver. nõ tñ. Dictũ est ꝙ si res nõ restituaꝛ, cõdẽnetur ad interesse: & quod interesse probaꝛ p iuramẽtum in litẽ. Quæritur hic, qd si res perijt ante primã sententiã: an iurabitur in litẽ? Dic ꝙ nõ: quia non potest restitui: & sic nõ est in contumacia restituẽdi, propter quã iuraꝛ in litẽ: sed cõdẽnaꝛ ad interesse. h. d. Ex prima particula habes † ꝙ hæc actio est arbitria, & ꝙ in ea feruntur duæ sniæ: vna de re restituenda, alia de interesse, si non restituatur. Modũ practicandi habuistis in l. fi. cum exceptione. §. hæc actio. s. tit. j. vbi etiã dicit, vnam tãtum sufficere conditionalẽ. Sed ad istud prin. oppo. hic dicit ꝙ condemnatur quãti ea res est. quod denotat veram rei æstimationem: vt l. inter hæc verba. j. de ver. signi. sed j. proxi. dicit qd condẽnatur in eo in quo iurabit in litẽ qd est affectionis: ergo male. Huius timore soluit gl. tribus modis. Primò hæc verba ponunt impropriè. Secũdò ꝙ suppleantur, s. quanti ea res ẽ, s. æstimata per iuramentũ in litẽ. Tertio ꝙ stet propriè. ꝙ nihil suplea tur: qa actor habet duplex remedium. Primò per qd iuret in litẽ: vt j. proxi. rñ. Secũdũ per quod cõsequatur veram rei æstimationẽ. vt in hoc prin. & ita videt verior opi. quã tenet glo. de rei vend. l. qui restituere. Venio ad secundã partẽ: dicit hic ꝙ in hac actione, & in actione qd metus cã, non adijcitur certa quantitas. Contra. s. tit. j. l. si cũ exceptione. §. j. vbi dicit ꝙ contra nõ restituẽtẽ fit condẽnatio ad quadruplum: & sic est certa quãtitas. Solu. duobus modis, vt in gl. Primò ꝙ põt actor eligere quadruplũ, vel iuramentũ in litẽ. qd est affectionis, vt hic, qd est no. Se cũdò qd licet quadruplũ sit certũ: tñ simplũ, cuius respectu daꝛ, est incertũ: & sic innuit glo. secũdũ istam solu. † ꝙ actio qd metus cã, ex arbitraria duplici respectu. Primò quia iuraꝛ in litem. Secũdò quia illud simplũ, quod est declaratum per iuramentũ in litem, quadruplatur. Certè præcedens solutio plus mihi placet: quia nõ quadruplatur quãti in litem fuerit iuratum. sed quãti es res erit in veritate cum fructibus & omni cã: vt s. ti. j. l. si cũ exceptione. §. quadruplatur. Oppo. ꝙ nulla fiat taxatio: vt l. qui restituere. j. de rei vend. Sol. ꝙ nulla fit à l. vt ibi: sed à iudice sic, vt hic. Venio ad tertiam partem, & oppo. & videtur ꝙ re perẽpta ista actio sit arbitraria: quia põt reus condẽnari ad verum interesse: & tunc si ipsum non restituit, succedit arbitrium iudicis. Rñ. si condẽnatur ad interesse, illud cõsistit in quãtitate. in qua non cadit affectio: & per consequens nec iuramentũ in litem: vt l. nũmis. j. de in lit. iurã. Quæro, dicitur hic ꝙ si res perijt: quid si alio mõ desijt possidere: vt puta alienando? Gl. dicit idem si sine dolo. quod intellige verum in actione stricti iuris: in actione verò bonæ fidei dic vt l. si possessor. in fi. de peti. hęre. Quæro, dicit hic, si res perijt: vtrum sit verum re quocunq; modo perempta? Gl. dicit ꝙ nõ. & bene, si ipse ipsam rem peremit vt puta rẽ perimit: quia dolo desijt possidere: quia tunc iurabitur in litem: vt l. quis restituere. de rei vendi.

Si dominus. Fructuario contra dominum non datur hæc actio: quia aliæ competunt. h. d. Quęro quæ sint istæ aliæ actiones. Dic vt in gl. Opp. de l. repeti. §. fi. qui. mo. vsufru. amit. Gl. ponit plures so. Tu dic vt in contrario, in quarta solutione.

De eo qui sciens. Contra commodantem falsa põdera, vel mẽsuram non datur actio de dolo: si inter contrahentes alijs actionibus põt esse consultum: aliàs recurritur ad actionem de dolo. h. d. quod not. maxime in fi. quia vidi semel de facto. Opp. ad ver. at qui, & videt ꝙ condictio indebiti actionẽ de dolo non excludat, sed cũ ea cõcurrat: vt j. eo. l. si legatarius. s. eo. l. & eleganter. in prin. & ibi no. Sol. intellige hoc, repeti. põt, s. conditiõe furtiua, si vẽditor fuit sciens. Itẽ habet actionẽ ex vendito, ne decipiaꝛ, sicut emptor habet actionẽ ex empto: meritò nõ cõpetit actio de dolo. Not. istũ fi. qñ inter cõtrahẽtes est actũ, illi mẽsuræ, seu illis põderibus stetur: ꝙ vnus cõtra alterũ nõ agit: sed remanet actio de dolo. cõtra eũ q dolũ cõmisit. Vltimò, quia de istis põderibus ² sunt multæ ll. ideo gl. ponit hic vnã distinctionẽ valde pulchrã, melius, & plenius ꝙ in aliqua parte mũdi. & doc. recitant eam vt iacet. Vellẽ videre aliter, sed non est tempus.

a

b Dolo cuius. ᵇ Ad cãm, seu litis instãtiã perempta non daꝛ restitutio: led p actionẽ de dolo succurriꝛ cõtra eũ, cuius dolo factũ fuerit. h. d. & fortis §. est, & legitur duobus modis. Primò in tẽpore instãtiæ primę causæ: & sic perijt instantia tantum, & non causa. Secundò in tempore instantiæ causæ appellationis: & sic perijt instantia & causa. Et ponam casum in genere, vt litera iacet: postea declarabo in terminis. Pone sic: Inter te & me est lis: dolo tuo factum est quod instantia perijt ᶜ: quæritur quomodo mihi succurritur. Dicit gl. ꝙ actione de dolo ad interesse: non vt lis restituaꝛ, ne si aliter fiat, lex circõueniaꝛ. h. d. Primò quæro exẽplũ huius §. gl. ponit instantiam primæ causæ, primò in ciuili: & tunc est tẽpus trien-

c

nij, vt l. properandũ. C. de iud. in prin. In criminali est tẽpus biẽnij, vt C. vt intra cer. temp. cri. quæstio terminetur. l. j. & ij. In eo ꝙ glo. ponit exẽplũ de criminali, non videt verum: quia hæc actio prosequiꝛ interesse. s. eo. l. j. in prin. sed in criminali non cadit interesse pecuniarium. arg. j. si quid in frau. pa. l. j. §. & alias vi deamus. in ciuili ergo pone exẽplum. Sed ad istud ᵃ oppo. & videt ꝙ cõcedatur restitutio: vt l. ait prætor. §. fi. & l. seq. j. ex quib. cau. ma. ergo cessat de dolo: vt s. eo. l. j. §. idem Pomponius. Sol. hic non fuit dolus cõmissus ab aduersario, sed à quodam tertio. Hoc nõ placet: quia alia ratio est quæ infrà assignatur in tex. vt statim dicam. dicam. Oppo. cum actio non sit perdita, imò perpetua: videtur quòd competat actio prima, non actio de dolo. Solu. dicit glo. ꝙ actio prima cõpetit: sed actione de dolo agitur ad cætera dãna. l. cùm quis. j. eo. Ista est satis bona: tñ quia nimis restringit §. nostrum. ideo glo. transit ad aliam lectu. ꝙ hic perijt instantia & causa, vt in tempore quod datur ad appellandũ, & ad prosequendã appellationẽ. Sed tunc opp. ᵇ & videtur ꝙ debeat dari restitutio in integ. vt l. ait prætor. in fi. ex quib. cau. ma. Glo. ponit hic multas sol. Alia glo. quæ ponit hoc clarius, est in auꝛ. vt spon. lar. §. hoc quoq;. vbi distinguit, & ponit veritatem. Aut instantia perijt facto iudicis: & tunc restituitur: vt ibi, & C. de temp. app. auꝛ. si appellatione. Aut stat facto tertij: & tunc nõ restituitur, sed actione de dolo succurritur. hic est casus hic. Nõ obstat l. ait prætor. quia dic vt ibi. Vel ponas ꝙ licet non erat ad huc in iudicium deducta: vel ꝙ dolus non fuit adhibitus adhoc vt litis instantia periret: & hoc est specialiter introductum, vt actio de dolo præponatur seu preferatur restitutioni in integrũ. ne circunueniatur lex, quę statuit instantiam litis, quę lex introducta fuit ob publicam vtilitatem: & ideo partes renunciare nõ possunt: vt not. C. de iudi. l. properandum. §. & si quidem. Sed si permitteretur restitutio in integrum ad instantiam litis, posset vna pars alteri confiteri ipsum esse deceptum: & sic ad instantiam restitueretur. Ne igitur circunueniatur, lex permittit quòd agaꝛ actione de dolo: & hoc vult tex. ibi, ne aliter obseruãtibus.

Si seruum. Si speciem debitam tertius interimit, vel fideiussor, ante moram debitor liberatur: et creditori contra interimentem actione de dolo succurritur. hoc dicit cum l. seq. & fortior est. Oppo. j. ad l. Aquil. l. lege Aquilia. Sol. ibi creditor occidit, hic tertius. Secundò oppo. j. ad l. Aquil. l. huic scripturæ. Sol. Dicũt quidam quòd hic agitur actione de dolo ad cætera dãna, sed actione l. Aquil. agitur ad æstimationem ipsius seruí. Tu dic verius, vt gl. tua tangit circa principiũ. Debes enim distinguere an ille tertius, qui occidit animal, occidit ipsum in perniciem creditoris mei, volentis me danno afficere: & tunc procedit ista lex. Nam videtur animal mortuum culpa mea, in cuius mediũ interemptũ est: vt l. si merces. §. culpæ. j. loca. & l. pen. in prin. j. sol. ma. & ideo debitor liberaꝛ: nec habet actionem l. Aquilię. sed mihi actio datur de dolo: vt hic. Si verò animal fuit mortuum ᶜ in pernicię debitoris, vel simpliciter non habito respectu ad dannum debitoris, vel creditoris: tunc ipsi debitori competit actio l. Aquil. vt in contrario, quam tenetur cedere creditori, vt statim dicam. Quæro ergo vtrum debitor teneatur cedere creditori actionem l. Aquil. glos. dicit quòd sic. Contrarium not. in l. proinde. j. ad l. Aquil. De hoc fuerunt opi. inter Iac. de Are. & Pet. quas refert Cy. ad literam in l. non moriturum. C. de contrahen. & commit. stipu. Nec ex his, quæ ibi dicit, apparet veritas. Huius timore ego hoc declarauí in l. si Stichus certò die. j. de verbo. obli. vbi Pet. ponit breuiter quantum ad propositum. Aut quis erat creditor ex causa onerosa: & debet sibi actio cedi, vt hic. Aut ex causa lucratiua: & tũc secus. vt l. contraria. Dixi rationes in d. l. si Stichus.

c

Si fideiussor. Summata est cũ præcedẽti. Opp. j. de ver. obli. mora. j. rñ. & l. si seruum. §. nunc videamus. eo. tit. Sol. Glo. multũ se inuoluit hic, & in cõtrario. Dic breuiter ꝙ hic erat obligatio pura, vel purificata tẽpore quo fideiussor occidit: vnde occidendo constituitur in mora: & sic tenetur actione prima: hic verò obligatio erat in diem, vel sub conditione: vnde non constituí in mora occidendo: meritò tenetur de dolo.

1 Eruus. Dominus, cuius hortatu seruus accipit pecuniã vt sibi soluatur, actione de dolo tenet. h. d.

Si persuaseris. Si dolus rei dedit causam absolutio nis, de dolo tenetur. Item, quod est iuramẽto decisum. ratione periurij actione de dolo non retractaꝛ. h. d. Oppo. ꝙ debeat agi actione prima: vt j. eo. l. cũ a te. Huius timore est facta tota glo. magna hic posita. Breuiter veritas est quod not. s. eo. l. eleganter. §. si dolo. ꝙ actione prima agitur ad debitũ actione verò de dolo, ad cætera dãna, nisi se liti offerat, vt ibi dixi.

a

b

NIl legatarius. Contra eũ, cuius psuasione indebitũ soluitur, actione de dolo succurriꝛ. h. d. Oppo. ꝙ habet locum cõdictio indebiti: ergo cessat de dolo: vt C. ad legẽ Fal. error. Sol. Fateor ꝙ cõdictio indebiti tanq̃ generalis concurrit cum actione de dolo, vt habuistis in l. eleganter. s. eo. tit. Vel dicas ꝙ hic est de casibus, in quibus condictio indebiti cessat.

c

d

IDl dolo. ᵈ Contra eum, cuius dolo sententia pro libertate in absentem profertur, in actione de dolo succurritur.

e

1 ☞ Sententia absolutoria non tollit primam actionem ipso iure.

eVm à te. ᵉ Is, qui suo dolo est absolutus, actione prima cõuenitur: & contra exceptionẽ rei iudicate de dolo replicabitur. h. d. † Nota ꝙ sententia absolutoria nõ tollit primã actionem ipso iure. Quod dic vt plenè dicemus in l. Iulianus verum debitorem. j. de condit. indebi. Materiam istam habuistis in l. eleganter. §. si dolo. s. eo.

f

IN hæredem. ᶠ Hæc actio datur in hæredem perpetua, quatenus ad eum peruenit. h. d. cũ l. seq. Circa istam l. quæritur de vita actionis de dolo, &c. Dic vt in glossa.

ITaque.

At si res. Hęc actio contra dolosum finitur anno: postea perpetuò datur in factum contra hæredem, & est perpetua: quia non est famosa. hoc dicit.

g

CVm quis. ᵍ Contra persuadentem fugam datur actio de dolo ad interesse. hoc d. Quem casum nota. Glo. istius l. sunt claræ. Prima tractat qualiter amittatur possessio per recessum, de quo in l. metum. in prin. s. tit. j.

1 ☞ Dictio postquam, non inducit conditionem, sed modum.
2 Impediens testẽ ne ueniat ad testificãdũ, tenetur parti læsæ ad interesse actione de dolo.

SI filius. Qui seruum in pernicię hęredis ante tempus manumittit, actione de dolo teneꝛ. h. d. Opp. glo. duobus modis & soluit, & clara est: quam distinctionem no. † Item not. ꝙ per dictionem postq̃, nõ inducitur conditio, sed modus. De quo dixí in l. j. de condi. & demon. † Vltimò nota istius l. casum ꝙ ille, qui impedit ne testis veniat ad testificandũ, tenetur parti læsæ actione de dolo. quod no. & tene menti.

1

2

REm quandam. Qui rei tuæ venditionẽ impedit, tibi actione de dolo vel actione in factũ tenetur. h. d. quod not. Istud quod dicit de actio in factum, intelligo contra patrẽ, vel patronum, secundum glo. Doc. verò dicunt ꝙ etiam contra quemlibet potest imponi actio in factum, si quis velit ei adhibere reuerentiam. Concurrit enim cum actione de dolo.

SI cum mihi. Qui opus cœptum in dominio suo ad mei vtilitatem, nõ permittit perficere, actione de dolo tenetur. hoc dicit. Nota quòd

P. PAV. P.

¶Sed ad istud. Vide Alex. consi. xlij. vol. iij. col. iij. & ad Bart. in l. properandũ. s. finautẽ vtraq;. C. de iudi. per Alex. consi. lxxj. vol. v. vbi etiã quid in causa appellationis.

☞ POMATES.

¶Sed tunc opp. Vide Cumanum Consil. cxlvij. in ij. col. ad fi. & cõ. ccxx. in ij. co.

¶Si seruũ. fuit mortuum. Isto casu secũdũ Bart. in d. l. si Stichus. debitor non est liberatus per interitum: ideo debet agi contra eũ ad speciẽ, nõ vt cedat actionẽ.

¶Si dolo. Vid̃ Ang. in l. seruo inuito. s. cũ prætor. j. ad Treb.

¶Cũ à te. vide Imol. in d. l. diuus. ff. de re iud. in x. & xv. col. & ibi Ange. & Iaco. But. in l. si pecuniã. cũ l. seq. C. de re iud. & Bar. in l. j. C. de aduo. diuer. iud. in l. Imperatores. in ij. col. de re iudi.

¶In hæredem. Vide in l. j. C. ne ex delict. defun. per Bartol. & Bal. in x. col.

¶Cùm quis. Allegaui tibi in l. j. j. de libeho. exhi.

Pro concordia. Aduerte q̄ in l.iuris gẽtiũ.§.quinimo. & §. sed cũ nulla.ff.de pactis.videt determinare q̄ lex, ſi quis argentũ.C.de dona. nõ habeat locũ quãdo qs promittit aliquod factũ ex causa donationis,hoc eſt q̄ non cõueniat contra dictione ex illa lege ſed cõtrariũ velle allegare i hac l.ſi cũ mihi.dũ approbat hic gl.& in l.qui ſaxum ff.de dona.in opp.& in l. legitima. ff. de pact.Sol.ſi bene videatur Bar. in locis vbi dicit,vbi ꝓmittitur factum ex causa donationis, non habere locũ d.l.ſi qs argẽtũ videtur ſeq opi. Gul.de Cug. q̄ ita limitauit d.l. qa cũ loquatur in quãtitatibus: nõ extendat vbi promittit factũ:ar.l. præcipim⁹. in fi.C.de appel. ſed extra oppo.Gul.voluit dari cõditionem ex illa l.de iure nouo codic.quæ gl. p̄dicta in hoc vltimo in idem videtur cõcludere,cũ nõ loquatur de promiſſione facti. Nec factũ promittitur in hac l.nec in l.q ſaxum.ſed bene promittitur patiẽtia ad factũ. ergo ſit mus ſub regula d.l. ſi quis.§.penul.

☞P. PAV. P.

a ¶Si duo. Limita vt per Bal.in rub.de fide inſtr.in iij.col.vt procedat qñ delictũ nõ eſt à iure punitũ aliàs ſecus. Itẽ q̄ dolus vel infamis nõ poſsit alteri impigere delictum quo infert notari⁹,vide Ias. poſt alios in l.arenã in iij.no.C.de inoffi. teſta. vbi ponit de matre meretrice, q̄ non poteſt filiam propter meretricũ exhæredare. & dupliciter limitat.

☞ POMATES.

b ¶Pro his.vid Barb. cõſ.xv.col.iij.vo.ij.

Pro concordia. Aduerte q̄ interdictũ vnde vi,põt cõuenire cũ actiõe de dolo,ſecũdũ Bar. fl. ij. C.de dolo. cõtrariũ aſsignat in hac l.fin. ff.de dolo. ſed ſi bene cõſideratur Bar. nõ firmat pedẽ:quia dicit forte, &c. nec eriã in d.l.fin.loquit ſimpliciter in omni caſu,ſed limitando qñ illud interdictũ nõ ẽ ſpes:& ideo nõ venit arguẽd⁹ de cõtradictione.

c ¶Cy.ponit. Pau. de Ca.in l.ij.C.eo.dicit q̄ aut per exceptionẽ eſt plenè cõſultũ: & ceſſat actio de dolo contra eum,qui opus cœptum in ſuo ad mei vtilitatem ſuo permiſſu,non permittit perficere,ſuccurritur actione de dolo. Oppo.de l.q ſaxum.j.de do.Sol.ibi iam exemerat,vnde lapis erat effectus ſuus:meritò poteſt vendicare:hic nõ. Et aduerte:quia tex. eſt ita bene gloſſatus ſicut aliquis tex. huius libri,& ita ſubtiliter.Opp.q̄ habeat locum condictio l.ſiquis argentum. j.de do. So.hodie iſta lex eſt correcta,ſecundũ glo.

SI quis tabulas. Qui teſtamentum deleuit, tenetur legatario, & hæredi dolo. h.d. Oppo. qđ imò detur actio l.Aquil.l.qui tabulas.j. ad legem Aqui.Sol.vt in gl.vltima.Sol.eſt vera.

a SI duo. Dolus cum dolo compenſatur.hoc dicit. Barto.

VOd venditor. Quæ dicta ſunt animo commendandi rem actionem de dolo non pariunt niſi cauſa decipiendi emptorem ſint dicta h.d.Opp.j.de ædil.edic.l.iciẽdũ. & de contrahen.emp.l.ea quæ.vbi datur actio ex eo contractu,non de dolo.Huius timore glo. hic notabiliter & bene diſtinguit, & melius quam alibi: ideo vide eam & ſigna: quia magiſtra,& tota die ad eam recurrimus. Barto.

VIdam. Qui prætextu falſarum literarũ eſt liberatus,actione de dolo tenetur h.d.Nota dum dicit, & inanis. dicit glo poſtq̄ ſcripſerat:voluntatem mutauit.Quod nota pro his b qui faciunt pro curatorem,& ſtatim reuocant, vt teneanẽ actione de dolo ei, qui læſus eſt.qđ nota.

ITe Titio. Qui impedit p̄ ſcriptionis interruptionem contra alium, actione de dolo teneẽ. h.d. Alias ſic: Qui ſe offert defenſioni rei,quam non poſſidet,& deſiſtit,ad intereſſe actione de dolo tenetur.hoc dicit.

☞ *Exceptio doli excludit actionem de dolo.*
Actio de dolo q̄ non concurrat cum interdicto unde ui.

1 2

ISqui decepit. Contra eũ, cuius dolo quis adit hęreditatẽ, ſuccurritur per hanc actionem: vel ſi eſt creditor,per doli exceptionem. h.d. Hic videtur caſus † q̄ exceptio doli excludit actionẽ de dolo.Ita allegat gl.in l.j. §.vſqueadeo.ſ.eo.tñ.ibi gl.tenet contrariũ. Cy.ponit in l.ij.C.eo.Dic qñq̄ per dolum tuũ tibi aliquid quæritur,& tunc mihi cõpetit contra te actio,vel doli exceptio:vt ſ. ti.j.l.metu.§.ſed qđ prætor.Ita debet intelligi quod no.in l.j.§.vſqueadeo.ſ.eo.Qñq̄ per dolũ tuũ nihil quæritur tibi,ſed quæſitũ conſeruatur,vt in caſu huius.l. Si enim adeo hæreditatem,noua actio non tibi queritur:meritò non poſſunt agere cõtra te actione de dolo vt me liberes ab illa actiõe.Sufficit eñ exceptio doli,p̄ quã perſona mea eximitur.Ita loquit hic.Facit l.cũ à te,ſ.eo. † Quæro,vtrũ actio de dolo concurrat cũ interdicto vnde vi.Tex,& gl.videt q̄ nõ, in d.l.j.§.vſqueadeo.ſ.eo.In contrariũ facit l.ij.C.eo.in gl.pro qua facit, qa interdictũ vnde vi.non competit niſi violentia commiſſa.& ſic eſt ſpecies quo ad dolum:vnde debet poſſe cõcurre ſecũ actio quod metus cauſa.ſ.tit.j.l.ſi cũ exceptione.§.eũ qui.

d Cõtrariũ puto q̄ nõ concurrat⁴,vt d.§. vſqueadeo.Ad illud quod dicitur,q̄ interdictũ vnde vi.eſt ſpẽs:nego illud: quia illud eſt verũ,qñ eſſet ratio reſtitutoria ᵉ,ſicut actio q̄ metus cã,alias ſecus, vt apparet in actione furti,& conditione furtiua: vt l.eleganter.§.idẽ Labeo.ſ.eo.& l.arbitrio.§. de eo.eodem titu.quod nota.

e

f

De minoribus ᵉ uigintiquinque annis.
Rubrica.

Gloſſ.continuat,& contiuuatio patet ex l. j.ſ.de in integrum reſtitutione.

LEX. I.

g DOc editum. Primò cõmẽdat edictũ.Secũdò ponit illud. Tertiò incipit exponere.Secũda ibi: prætor. Tertia ibi:apparet.& hoc ſufficit pro ſumario.Nota q̄ poſt xxv.an.dicit vir.& dixi in l.j.C.de dig.li.xij.Opp.q̄ hoc edictũ ſit cõtra naturalẽ æquitatẽ:qa per reſtitutionem deſtruunt cõtractus qui ſunt iuris gẽtiũ & ſecũdũ naturalẽ æquitatẽ: vt l.j. ſ. de pac. Huius timore exponit gl.naturalẽ æquitatẽ,id eſt,naturali ingenio.Tu dicas q̄ tex.ſtat propriè.Nã naturalis æquitas in genere dicitat pacta ſeruari:in ſpecie aũt dicitat pacta nõ ſeruari:vt puta cõtractus factos cũ minore ſui facilitate læſo:ſed qa rigor iuris erat ī cõtrariũ,ideo prætor ſecũdũ illã naturalẽ æquitatẽ ſubuenit.Opp.q̄ tẽpus xvij.annorũ ſit p̄fectæ ætatis:vt Inſti.q manu.nõ poſ.§.fi.So.Dico q̄ illud eſt verũ fauore libertatis,& etiam in aduocato:vt ſ.de poſtu.l.j.§. puritiam.aliàs obtinet hæc lex.hoc dicit.

h

i

¶Recognoſcũt.De ciuitate libera adde q̄ no.Bar.in l.acta.§.j. de re iud. & in l.qui dã cõſulebãt.i fi. eo. ti.& in l. cõmuniũ. C.de natu.lib.

☞ POMATES.

k ¶Authoritatẽ. vide Are.l.pupill⁹.j.de acqui.hær.

LEX. II.

NEcper liberos. Numerus liberorũ nõ ſuppletætatẽ quo ad decernẽdũ honores:h.d.Opp.C.qui nu.li. l.j. Rñdeo, fateor q̄ numerus liberorum prodeſt ad alia, q̄ quo ad honores:nõ tñ debet patri nocere:vt per hoc beneficiũ legis p̃dat.

1 ☞ *Ciuitates recognoſcentes ſuperiorem non poſſunt ſtatuere ut minores habeant generalem adminiſtrationem bonorum ſuorum.*
2 *Iudex inferior non poteſt concedere generalem adminiſtrationem minori.*

LEX. III.

g ENique. ⁵Princeps põt minori adminiſtrationẽ bonorũ ſuorũ cõcedere,nõ iudex inferior.h.d.No.ex hoc principio † q̄ p̄ ſtatuta ciuitatum nõ poſsit concedi minoribus adminiſtratio bonorũ ſuorũ:qa hoc princeps reſeruauit ſibi,vt hic.& C.de his qui ve. æta.impe.l.ij. ᵇCiuitates tñ,quæ principẽ nõ recognoſcunt ⁱ in dominum,& ſic earũ populus liber eſt,vt no.in l.hoſtes.j.de captiuis.poſſent hoc fortè ſtatuere:qa ipſa ſibi princeps eſt.† Oppo.q̄ inferior iudex poſsit:vt l.ſi infanti.C.de iure deliber.& C. qui admit.ad bo.poſ.l.bonorũ.So.fateor qđ iudex in defectum tutoris,& curatoris põt interponere authoritatẽ ᵏ in vno actu, vel pluribus actibus ſigularibus:ſed concedere generalem adminiſtrationem non poteſt.

h

i

2

k

1 ☞ *Finis ſpectatur,& quando principium,ad hoc ut concedatur minori teſtamento aduerſus ſententiam uel contractum,quãdo minor incidit in maiorem ætatem,*
2 *Iuramentum non defertur ex leui præſumptione.*

SI quis cũ minore. Si dolo aduerſarij negotiũ cõtractum eſt,vt in maiore ætate perficiatur: vel ſi finis habet neceſſariam conſequentiam ad principium, lo, vt hic: aliàs ſecꝰ.

d ¶Non concurrat. cõtrarium tenet Bar.in l.ij.C. eo.& in l.j.§. fin.C.eo.tit.

e ¶Actio reſtitutoria. vide Fulg.in l.ij. C. eod.tit.

✠P. PAV. P.

f ¶De minoribꝰ.circa materiã in integrũ reſtitutionis quid p̄bandum ſit & qño poſsit peti principaliter vel incidẽter,vide quæ habes⁴ poſt Bar.in l.nam & poſtea.§.ſi minor.ff.de iureiur. & quod ibi addidi ad Bar.& vide quæ habes ad Bar.in rubri.ff.de in integ.reſtitutio.

☞ POMATES.

g ¶Denicp vide per Alex.l.more.col.iij. de acquir.hære.

☞ POMATES.

h ¶Impetrauerũt.l.ij. vide Alex. cõſ.xv. in ij.co.ver. & ſatis. v.volu.

i ¶Recognoſcũt. De ciuitate libera adde q̄ no.Bar.in l.acta.§.j. de re iud. & in l.qui dã cõſulebãt.i fi. eo. ti.& in l. cõmuniũ. C.de natu.lib.

☞ POMATES.

k ¶Authoritatẽ. vide Are.l.pupill⁹.j.de acqui.hær.

principiũ,inſpicimus principium:aliàs finis inſpiciẽ.b.d.cũ l.ſe. §.ſcio.Primò ponit vnã quæſtionẽ.Secũdò ponit quoſdam casus,qui conferunt ad determinationẽ quæſtionis prędictæ,non tamen eam determinat. Secunda ibi:& placet. Nota in §. ſcio.

1 initium eſſe ſpectandum.† Item notandum eſt in hoc §. ſi quis. finem eſſe ſpectandum,ſcilicet latæ ſententiæ. Vnde oppo.de vno ad alterum.Sol.dicit gl. in hoc §.ſcio. finis habet quandam conſequẽtiam neceſſariam ad principium .Ideo enim hoc fecit, quia hæres erat. Vide iſtam gl.& nota.Opp.quòd etiam in prędcedenti §.finis habet neceſſariam conſequentiam ad principiũ: nam actor,qui inchoauit litẽ, cogitur in ea perſiſtere: vt in auth. qui ſemel.C.quomodo & quando iudex.& C.de epiſco. & cle. authen.generaliter.Gloſſa tamen fatetur contrarium hodie, ſed olim poterat actor non proſequi litem:& ideo non habebat neceſſariam conſequentiam.Vide glo. Item illud quod de cauſis dicitur in auc.generaliter.non ſeruatur de conſuetudine, vt vt no.Inſtitutio.de ſatiſda.§.ſed hodie. Sed poſito quòd ſeruet, adhuc non obſtat. Pro cuius declaratione aduerte: aut minor,

a contra quem eſt lata ſententia ᵃ tempore maioris ætatis vult petere reſtitutionem in integrum:contra hoc quod litem proſecutus eſt cum debuerit deſiſtere:& tunc verum dicit gl.quod conceditur reſtitutio:quia de neceſsitate habeat proſequi: & ſic habet neceſſariam conſequentiam ad principium:ideo inſpicimus principium:vt lege qui cum maior.§.j.de bonis lib.Aut vult petere reſtitutionem aduerſus ipſam ſententiam, tanquam malè latam:& tũc ſi quidem ſententia fuit malè lata,fortè ex defectu libelli,vel ex defectu probationis, quam omiſerat in minori ætate:& tũc idem q̄ poſsit reſtitui:quia ſententia habebat neceſſariam cõſequentiam ad illum actũ:quia iudex ſic debebat facere & ſic loquitur hæc gl.Aut petit reſtitui contra ipſam ſententiã, cũ omnia acta eſſent perfectè & ſolẽniter acta: tunc non poteſt. Hinc eſt caſus:quia ſententia nõ habuit neceſſariam conſequentiam ad initium,vt dicam ſtatim.Oppo. imò habet neceſſariam conſequentiam,vt l.de qua re.j.de iudicijs.So. Duo ſunt ſcilicet ſniam ferri & tali modo ferri.Sententiã ferri,habet neceſſariam conſequentiam ad initium,vt d.l.de qua re.ſed de tali modo ferri,non habet neceſſariam conſequentiã ad initium, vnde ſolùm in actu ſniæ fuit deceptus minor, non ex conſequentia primi actus:meritò non reſtituit, vt hic:niſi dolo aduerſarij fuerit tractus.Dic vt in tex.Quæro de q̄ſtione poſita in princi.§. ad quã non reſponder Iuriſconſultus.Determinando quæritur.contractus ſi eſt cœptus cum minore, qui incidit in maiorem ætatem: an inſpiciamus initium vel finem? Gloſſ.diſtinguit, aut illud q̄ incidit in maiori ætate,cõſiſtit in facto minoris:quia minor vendidit,& maior factus tradidit: & tunc non reſtituetur,vt l.ſi filius.§.fi.& l.ſequen.ad Macedo. Aut conſiſtit in alio euentu,vt puta fuit contractum cum minore ſub conditioneᵇ, quæ conditio extitit in maiori ætate:& tunc reſtituetur. arg.l.ſi filius. j. de verb.obli.Vide glo.ibi.Huic confuſæ opi.reſpondeẽ.Iaco.But. in primo caſu reprehẽdit glo.& dicit reſtitutionẽ cõcedendam, quando minor vendidit,& maior factus tradidit: quia iſta traditio fit ex neceſsitate prioris contractus. Cùm ergo habeat neceſ-

b ſariam conſequentiam ᵇ ad principium,inſpicimus principium

☞ vt in hoc §.ſcio.Non obſtat l.ſi filius.cum l.ſeq.j.ad Macedo.& C.quod metus cauſa.l.ij.& j.de condi.ob tur.cau.l.penult. quia ibi habebat exceptionẽ incontinenti,abſq̄ alia petitione reſtitutionis in integrum,vt l.metum.§.ſed quod prętor.ſ.ti.ij. Ideo nõ habebat neceſſe ſoluere: & ſic non habebat neceſſariam conſequentiam ad principium: hic verò non habebat exceptionem, niſi impetrata reſtitutione,vt l.exceptiones.j. de excep. & l. nec non.§.exemplo.j.ex qui.cau.ma.& l.nam & poſtea. §. ſi minor. de iureiurando.Vnde de neceſsitate habebat ſoluere ex conſe-

2 quentia prioris actus. † Vltimò nota.q̄ ex ſola leui ſuſpicione ᶜ

c non debet deferri iuramentum. Vide gl. ſuper verbo,leuior.de quo plenè dixi in l.admonendi.j.de iureiurand.

1 ☞ *Supini natura eſt denotare ipſum actum,& opus in quo aliquid fit.*
2 *Dies incœptus quando habeatur pro completo remiſsiuè ad glo.*
3 *In menſe,uel anno biſextili,quod biduum computetur pro uno die.*

Minorem. Hucuſq̄ Iuriſconſultus expoſuit hoc verbum,minor. hic exponit verbũ natu. & hoc intendit minor ætas inſpicitur de momento ad momẽtum: dies

1 biſsextilis cum præcedenti computatur pro vno.hoc dicit.†No-

ta q̄ de natura ſupini eſt quòd denotet ipſum actum, & ipſum opus in quo aliquid fit:& ideo cum dicit natu, intelligit ab alio

2 momẽto quo natus eſt.†Oppo. quòd dies

d incœptus habeatur pro cõpleto ᵈ. vt l. qua etate.j.de teſta.Glo.hic reſpondet clarè, & notabiliter diſtinguendo aut tractamus de

3 odio aut de fauore.Vide gl.& not.eã.† Secundò no.q̄ in menſe biſsextili,biduum cõputatur pro vno die. contra j. de diuer. & tempo.præſcri.l.ij.in fin.Sol.quando datur dilatio per dinumerationem anni & menſis:tunc illud biduũ computatur pro vno, vt hic: ſed ſi datur per dinumerationẽ dierum, tunc illud biduum computatur pro biduo, vt ibi, quod nota. Quærit gloſſa b quando fit computatio biſſexti . Dic vt in gloſſ.

1 ☞ *Filiusfamilias ex omni cauſa obligatur præterquam in mutuo,& uoto.*
2 *Filiusfamilias poteſt capi pro debito per ipſum contracto, & carcerari.*
3 *Patri ſuccurritur propter abſentiam filij, non propter ætatem.*
Pater loco fideiuſſoris quo ad quædam, non quo ad omnia, habetur.
4 *Sublata obligatione principali,qñ remaneat acceſſoria.*
Reſtitutio in integrum non tollit actionem,nec obligationem:ſed inducit exceptionem.
5 *Publicatis bonis patris,non publicatur peculium filij: publicatur tamen uſusfructus patre uiuente.*
6 *Proprietas peculij,an publicet filio delinquente,remiſsiuè.*
7 *Filia poteſt inſtitui in dote.*

Sed vtrum. Fortis §.eſt.minor etiã filiuſfa.aduerſus ſuam obligationem reſtituitur,etiam ſi iuſſu patris contraxerit,prętercp̄ in mutuo:& beneficium filij minoris ad patrem non porrigitur.h.d. Primò ponit q. & eius dubitatio- d nem.Secundò reſpondet quãdo filius contraxit abſq̄ patre, nec habebat peculium. Tertiò quãdo contraxit abſq̄ iuſſu patris. Quartò quando contraxit abſq̄ iuſſu patris,ſed habebat peculium. Quintò quãdo habebat dotẽ,& ſuper dote cõtraxit.Secũda ibi:ego autẽ.Tertia ibi: proinde ſi iuſſu. Quarta ibi: Proinde & ſi ſine. Quinta ibi: ergo &c.Caſus in terminis.Filiuſfa.contraxit:certum eſt quòd pater tenetur de pecu lio,& de in rem verſo.Sed quæritur modò an filiuſfa.reſtituatur. Et videtur quòd nõ quia per hoc ſubueniretur patri: quia non videtur eſſe de mente prætoris reſtituere maiores,ſed minores tantum: ergo &c. Et Iuriſconſultus reſpondẽdo ad q.tetigit omnia perfectè:& dicit q̄ quatuor ſunt caſus, qui ſunt clari.& prima pars quæ ponit q.et dubitationem eius non habet cõtraria, ſed e eſt clara.Sed ad ſecundam opp.& videtur quòd filiuſfa.nõ obligatur vt l.ſi quis rem.

1 §.voto.j.de pollic.Sol.† ex omni cauſa obli gatur prætercp̄ in mutuo,& in voto. Opp. de l. metum. in §. ſed quod prætor.ſ. quod met. cauſa.vbi etiam quis habet exceptionem reſtitutionis.Solu. Aliud in illa reſtitutione, quæ datur iure actionis: aliud in iſta,quæ datur officio iudicis.Venio ad ter

e tiam partem ᵉ,& opponitur. quòd filiuſfamilias conueniri non poſsit inuito patre: vt C.de bonis quæ libe. l. cùm non ſolum. §. neceſsitatem. Dicit gloſſ. aliud olim : & aliud hodie. Tu dic q̄ ibi loquitur in caſu

¶Si quis cũ minore. Lata ſententia. Adde Bar.ſi l.j. C. ſi aduer. rem iudi.& qđ no.in l.j.C.ſi in vna eadẽcp̄ cã. Et iſta faciunt ad quæſtionẽ.Minor accepit pecuniã mutuo ſub ſpe futurę numerationis: tps̄ biennij labiſ in maiori ætate:an poſsit reſtitui? Vide Guid.de Suza. in l.ſancim⁹. C. in q. cau.in integ.reſti.nõ eſt neceſſ. q tenuit q̄ nõ reſtituitur: qa nõ dicitur deceptus in minori ętate,per hãc l.in §.ff.ibi vide.

¶Neceſſariam cõſequentiã. Et quomodo & quãdo finis dicitur habere neceſſariam conſequẽtiam ad principium, & principiũ inſpiciatur, vide not.Bart.in l.j. qui pot. in pign. ha.Et ad hũc §.quòd principium eſt inſpiciendum,adde q.notata.de qua per Bald. in rubr.de condi. ob. tur. cauſam. C. q̄ ſi quis tẽpore quo imbuſſu latur ad officiũ eſt inhabilis, & tpe quo publicat & extrahit habilis, quòd non repellitur.

Pro intellectu l.ſi filius.ff.ad Macedonia num.

¶ Leui ſuſpicione. Et iſtũ text.multum no.Bald.in l. j.C.qui & aduer.quos.ad limitationem illius l. cum ibi no.

¶Pro cõpleto . Qñ tempus demomento ad momentũ, & dies cœptus habeatur pro completo, vide no.in l.ſi cui. in prin. maximè per Bal. & d.Io.de le.j. & de tẽpore in dubio computando de momento ad momentum, vide Bald.in l. eos.§. ſi autẽ.iij. col. de appel. & dicit Bald. in c.j. q̄ tempore nil. q̄ dies quæ nõ eſt in tegra ſcđm ciuile cõputum non numeratur inter dies termini.l.auunculus.de ver.ſigni.adde quod tẽpus currat de momẽto ad momentum Bald.conſi. cccl.xxij. lib iij.

¶Ad tertiã partẽ. Et tene mẽti gl.hic quæ tenuit q̄ ſi pater præſtitit aſſenſum filio agẽti, nõ eſt neceſſe q̄ de nouo præſtet in executione ſentẽtiæ. Idem tenet glo. in d. §. neceſsitatẽ. in glo. magna, dum allegat iſtum §.per quas dicit no.Ange.in conſi. clxxix.quòd ſi pater conſenſit matrimonio,cuius conſenſus de honeſtate requirit,nõ de iure, in exe cutione quæ fit per carnalem copulam

& traditionē,nō erit necessario nou⁹ cōsensus regrēd⁹. Facit ꝙ notat. Bal.in l.inuit⁹ ad fi.C.de ꝓcu. Et patre prestāte cō sensum ad agēdū,an filiꝰ possit appellare sine nouo consensu, addē ꝙ sufficit cōsen a fus gn̄alis. Bal. cōsi. cliii .lij. Ang. consi. xxx.et vide Pau.de Cast.consi.liij.

☞POMATES.

a ¶Cōtrariū est. vide remissiue p Ias.l.j.§. huiꝰ studij.col. pe.ff. de iust.& iure.

b ¶Quartā partē. An aūt creditor patris possit mitti ī possessionē peculij ꝓfectitij, vide gl.hic in ỹ.ſ. à fisco.& Bal.ī l.pe. C.q bo.ce pos.

↦P. PAV. P. 3

c ¶Vltimò no.vidē Alex.in l.si finita §. si ū vectigalibꝰ ī xvj. co.ff.de dāno. infec.

d ¶Peculiū filij. Idem Bal.in l.j.C.q bo.ce pos.vide p doc.in d. §.si de vectigalibus. Addē ꝙ voluit,Abb. consi.lxvj.lib.ij.

e ¶Vsufructꝰ.vide in d.§. si postulauerit. ↦P. PAV. P.

f ¶Vltimò ex fine huiꝰ §.Qđ istud consiliū hic traditū p gl.sit re dactum ad necessitatē aliàs,testamē- 4 tū non valeat, vide Barb.cōſ.ij.ſ vj.col. vbi pulchrè loquit. & allegat Bal.et Ange.vt p eū ī cōtrariū vide ēndē in c.Raynutius.in v.col.& seque n.de testa.

g ¶Secūdò an filia.vidē p oēs in c.Ray.de testa.vbi saltē in vno nūmo debet instituī filius. And.Barb.

h ¶Et gl.tenet. De hac gl.vide ꝙ no.Bal.in auth. nouissima. C. de inof.test.& an filia possit instituī in dote,p do.Io.in l.seruꝰ quoq; de hæ. insti. et Bal.aliqđ p Ang. in l.ij.§.j.ff.sol.ma.p Io.And.post Spe.de instr.edi.§.vt aūt. ver sed super.

☞POMATES.

h ¶Et gloss.tenet.vide Barb.cōſ.ij.col.v.& seq.volu.j.

i ¶Sed et hęres. Et iste ꝛex.optime vī decidere q̄onē notabilē. Bal.ī l.pupillorū.C. de repu.hęre.et ꝙ dixi in l.j. §. hæc q̄ de seruis.de acqui.pos. b & adde Bar.hic vidē eūdē in l.fi.in fi.col. C.q.ex causis resti. nō ē necef.

k ¶Ait prætor. Et dū hic dicit ꝙ restituit c aduersus solutionē, 5 limita.not.Bart.in l. d verū.§.sciēdū.eo.ti.j.

l ¶Verbū gestū.No. de verb.gestū. adde j.quæ in frau. cre.l.j. e

speciali,in quo requiritur cōsensus patris, in signum repudiationis, secundùm verā opi.ibi positam.Item opp.& videtur ꝙ ex condemnatione non possit fieri executio in filium:cū nihil habeat.arg.l.si filio.j. fol. mat.& ś.tit.j.l.nam is.Sol.dicit glos. ꝙ exactio siue executio differtur.Idem no.in l.ꝙ si minor.§. si seruus.j. eo. Contrarium est a verum†:quia potest filius capi,& in carcerē poni,nisi bonis cedat:vt l.pe.C.qui boced.pos.Et hoc vult tex. hic,dū dicit,ex cō demnatione conueniri:saltem enim habet personam quæ pōt carcerari.de hoc dixi in l.si dubitetur.§.filius.j.de fideiuſ.Oppo.j.e. l.cùm mādato. Gl.ponit plures solu. Iaco. But.tenebat vltimam.Videbitis in d.l. cū mandato.Item oppo.& videtur ꝙ fideiussori minoris non succurratur:vt l.Marcellus.j.de fideiuſ.Gl.tangit hoc plenius in l. minor.ś.de procu.& ibi dixi.& de fideiuſ. mino.l.j.&.ij. Item opp.& videtur † ꝙ patri subueniatur ex persona filij. vt l.cū quidam.in prin.de acquī.hære.Solu.pater habetur loco fideiussoris,quo ad quædā,non quo ad omnia. Posui plenè in l.cū filius. in prin.de ver.obbli.Ad contrarium l. cū quidā.dicit gl.ꝙ propter absentiam filij.subuenitur patri,non propter ætatem.Et non assignat rationem:sed ratio est:quia beneficiū absentię est cōe maioribus & minoribꝰ cōpetit ex propria absentia et aliena:vt l.j.j. ex quib.cau.ma.Non est ergo mirum si pater ex absentia filij. restituatur. Quæ ratio cessat in beneficio ætatis,vt in prin. huius §.Oppo.ꝙ sublata † obligatione principali non remanet accessoria.vt l. generaliter. j.de fideiuſſ.& l.cū principalis.j.de reg.iur. ergo filio restituto pater non tenetur.Sol. Dicit gl.restitutio in integrū nō tollit actionem neq; obligationem, sed exceptionem inducit:vt l.exceptiones.j.de excep. Istud tāgitur in l.j.& latius examinatur per doc. in l.ij.C. de fideiuſſ.mi. Ego examinaui in l.Iulianus.j.de condi.inde. tamē quantum ad præsēs dico quòd cōtrarium nō obstat quia possibile est ꝙ obligatio principalis tollatur ex aliquo iuris rigore, & accessoria remaneat:vt puta si decesſit principalis sine hære de.Nam certè licet restitutio tolleret oēm obligationē,nō sequitꝰ ꝙ pater nō tenetur:quia verum est ꝙ fideiussor nō accedit obligationi quæ non est: sed ex postfacto pōt subsistere:vt l.si sine.in princ.de admi.tu.& de sol.l.Stichum aut Pamphilum.circa fi.prin.& ad Mace.l.antepe. vbi pater tenetur de peculio,licet nulla sit obligatio filij. Oppo.j.eo.l.patri.ij.rñ.Sol.ibi pater conuenitur vt legitimus administrator. vñ petit restitutionem quæ prosit sibi,non filijs:hic pater cōueniť noīe proprio.Opp. j.eo.§.Pomponius.Solu.ibi pater cōueniť quasi successor filij:hic ex propria obligatione. Venio ad quartā partem b:& in ista quarta parte Placē. potuit tria sua dicta, quæ,per ordinem hic recitantur in glos.& omnes tenēt eam:& ideo nō curo recitare. Vltimò nota c † ꝙ peculium filij d non publicatur publicatis bonis patris. Et no. bñ: quia nescio alibi.& hoc in peculio professitio.In peculio verò aduentitio non est dubium hodie circa proprietatē: sed an publicetur vsusfructus e patre viuente,cogi-

tabitis:quia posset dubitari. Vidi tamē de m facto hic seruari contrarium:arg.l.si postu. lauerit.j.de adul.& l.Statius Florus.de iure fiſ.Sed nunquid † filio delinquente publicetur proprietas. Istā q.examinaui plenè in l.si finita.§.si de vectigalibus.j.de dā. infect. Venio ad quintam & vltimā partē: & opp.ꝙ non noceat filiæ,si pater stipule- m tur eius voluntate:vt l.post dotem. so. ma. Huius timore sunt diuersæ opi. & glo. in n trat varietatem & diuersitatem literarum il lius legis.de quo.dic vt ibi. Vltimò ex fin. f huius f §.glosſ. arguit ad duas questiones Primò an vxor sit domina rei dotalis. Se- 7 cundò † an filiaᵍ posit instituī in dote Et g gl.tenetʰ ꝙ sic:tamē dat consiliū ꝙ instituta h tur in quinque solidis. & in dote sua Et ita obseruaē de facto.& nota finē quæstionis.

¶Quærit circa.vtrū etiam restituatur minor,si dolo inductus fuerit ad testificandum, vide Bart.& doct.in l.j.§.fuit quę si tum.ff.de mino.& in l.si frater. C. qui testa.facere possunt.

¶Quæritur circa. vide Roma. consili. ix.

¶Ad ver. quod tamen. Et esset forma sententiæ iudicis appellationis in casu huius §. vide Bald. in l.fin.C. de fideicli Et de intellectu huius §. vide Bald.in l. ij.in fi.de re iud.

Si quis minor. Aduersus arrogationē minor restituitur.hoc dicit.Glo.opponi. duobus modis. Dic vt in ea,& bene.

Si quid minori. Aduersus liberationem legati conditionalis, vel cohærentis personæ, filiusfamilias minor restituitur.hoc dicit.

Sed & hæres. Aduersus negligentiam in non denū ciando adhibitam minor restituitur. hoc dicit.

Pomponius adiicit. Pater vt successor filij.itē ipse filius minor in castrensi peculio restituitur.h.d.secundū tertiam positionem casus:quæ est vera.Et vide quod no.in l.pater qui castrēse. in prin.de castren. pecu. vbi iste §.& huius materia examinatur plenissimè.

Seruus autem. Seruus ratione minoris ætatis,non restituitur in his quæ ad dominum spectant:secus si spectarent ad ipsum seruum:vt si libertatem respiceret.hoc dicit.

Minoribus. Licet quis non lædatur in commodo pecuniario,sed vexatur litibus, potest restitui.hoc dicit.

1 ☞ *Minor in spiritualibus,puta quia renunciauit,an restituatur.remissiuè.*
2 *Soluens minori qualiter plenam liberationem consequatur.*
3 *Appellatur à sententia interlocutoria ab iniuria,seu grauamine:& debet exprimi causa.*
4 *Quando appellatur ad interlocutoria. causa appellationis iustificari debet ex primis actis.*
In causa appellationis ab interlocutoria non habet locum regula, Non,probatum probabo.
5 *Iudex debet pronunciare super emergentibus:si non pronunciat,iudicium tamen tenet.*
6 *Iudex quando interponit decretum super uenditione rerum minoris,non est necesse ꝙ taxet pretium.*

k **Ait prætor.** ᵏHucusq; Iurisconsultus exposuit verbum natu:nunc exponit alia verba,scilicet gesta esse dicentur.& hoc breuiter intēdit: Verbum gestum,continet omnē contractum,vel quasi contractum.Item solutionis exceptionem,aduersus quam minor restituitur:nisi iudice præcipiente facta fuerit.hoc dicit.vsq; ad §.non solum.Opp.ad prin.de l.Labeo.j.de verb.sig. Sol.hic l verbū gestū,ˡ latissimè assumitur vltra propriā significationem, m ex interpretatione iurisconsulti.Quæritur circa ᵐ istud principium† vtrum in spiritualibus minor possit restituī:vt puta si renunciauit beneficio ecclesiastico vel præbendæ.Glo.tangit hic istam.q.sed quæstio pertinet ad Canonistas.dic vt de restitutiōe spo.c.ex parte.Venio ad ver.sed.si.& videtur ꝙ minor non possit conuenire debitorem:vt l.clarum.C.de autho. præstā.& l.cū & minores.si aduer.rem iudi.Sol.Hic cōueniebat extra iudicium, vel in iudicio de facto tātū.Venio ad ver.permittitur.& opp.de §.itē inuiti.Insti.de cura.Sol.vt in gl.qa hic erat lis:vnde inuitus n cogiť curatorē accipere.Venio ad ver.qd tamē:ⁿ ex quo ver.ha 2 bemus cōsiderare multa,†anteq; veniamus ad cōtraria.Gl.dicit primò ꝙ q soluit iudicis authoritate minori,consequitť plenissimā liberationē.Et sic gl.distinguit tres casus.Qñq; cōsequitť ꝙ plenā,quandoq; pleniorem,quandoq; plenissimam. Quod dic vt in glosſ.Et hoc vltimum est tunc verum, quando debitor compulsus

a compulsus opponebat exceptionem ᵒ minoris ætatis, & iudex hoc præcepit lege nō obstante.aliās secus.Quod nota & nunq; exeat mentē tuā. Ibi:allegans &c.Itē si non allegaret,non habe- b ret beneficium istius §.Item no.ᵇ ꝙ ab interlocutoria appellatur vt hic.Ibi nisi forte quis aduersus iniuriam, &c. quod procedit ideo:quia post hanc interlocutoriam nō speratur alia diffinitiua vt pariat plenum præiudicium.Item dicit Dy.in materia primi & secundi decreti,in illa quæstione, in qua quærit vtrum à se- cundo decreto possit appellari.† Item nota ꝙ quādo appellatur c ab interlocutoria,debet appellari ab iniuria seu grauamine ᶜ illato per iudicem:& sic debet causa iniquitatis ex primi in appellatione,vt hic,dum dicit,ab iniuria.Hoc dico:quia à sententia diffinitiua potest appellari,etiam si iudex nullam iniuriam fecerit, sed iustè iudicauerit secundū actitata in prima causa:nā in causa appellationis poterunt nouę probationes produci:ex quibus apparebit iniustitiam esse respectu veritatis:nō quod iudex primus iniuriam fecerit.In hac autem appellatione ab interlocutoria,oportet quod appelleť à iudicis iniuria : vt hic,ibi : aduersus iniuriam.&c.Nota ꝙ dicit,iniuriam,&c. Idem no.j.de appel.recī.l.ij.vbi quando ab interlocutoria appellatur, ita demum appellať,si cōtra legem sit pronūciatum. Et ex hoc apparet ꝙ cau d sa ᵈ debet inseri in appellatiōe ab interlocutoria : & sic appareat ꝙ appellatur ab iniuria : quod est hodie declaratum in c. cordi. extra de appella.lib.vj.& nunq; reperies legem quæ dicat quod ab interlocutoria appellatur,quòd non ponat causam: vt hic,& e l.arbitro.ś.qui fatiida.cog.Item ex prædictis ᵉ nota ꝙ † quando 4 ab interlocutoria appellať, † causa appellationis debet iustificari ex primis actis;& in ea non habet locumʳ regula.Non probata probabo,&c.Hoc patet tam ex rationibus p̄dictis , quā ex isto tex.dū dicit,si allegas,&c.quasi dicat,si hoc allegalti coram iudice,posses appellare quasi ab iniuria:si nō allegasti, nō posset hoc allegari de nouo corā iudice appellationis : quod est hodie declaratum,extra de app.c.appellanti.in cle.Istud videtur verū quando appellatur ab interlocutoria lata cōtra præsentem.Sed si appellatur ab interlocutoria lata in contumacem: tūc videtur f ꝙ possunt ᶠ aliæ nouę causę allegari coram iudice appellationis & probare quomodo ipse non habebat necesse venire ad iudiciū:arg.j.de iudi.l.non videtur.& j.ea.l.ś.fi.Et est ratio diuersitatis:quia qñ quis est contumax, iudex debet perquirere veritatē pro absente:vt in aut.qui semel.C.quomodo & quando iud.qđ si iudex non fecerit , meritò permittitur parti hoc allegare corā iudice appellationis. Circa hoc latius quando posit appellari ab interlocutoria, dixi in l. arbitro. qui latiida.cog. & videbitis 5 in l.intra vtile.j.eo.facit l.j.in fi.& l.ij.j.de appel.recī.† Item nota g ex ver.quid tamen.ᵍ Certum est ꝙ super emergentibus debet pronunciari,vt not.in l.de qua re.j.de iudi.& l.j.C.de ordi.iudi. & ibi no. Quid si iudex non pronunciauit super emergenti,sed vltra procedit:vtrū iudiciū valeat ? Et casus est hic ꝙ sic. Iudex enim hic pronunciauit illa exceptione nō discussa:& sic dicitur iudicium valere,& non potest appellari:& est expressum extra de appel.c.ex parte.tetigi tibi in l.j.C.de ordi.iud. Venio ad glo. h & oppo.ꝙ decretum iudicis ʰ nō impediat restitutionem : vt C. de prædi.mino.l.si quidem.Solu.Ibi iudex nō taxauit prætium: 6 hic iubet solui totum debitum.Vide glo. † Nota ꝙ quando iudex interponit decretum super venditione rei minoris , non est necesse ꝙ taxet quanto pretio vendatur : quod tene menti. Dat glo.aliā sol.& istam tene,ꝙ aliud in solutione,quæ fit ex necessitate:aliud in emptione,quæ fit ex voluntate. Quærit gl. hic loquitur de minore cui soluitur:quid de minore soluente? Gl. hic distinguit , aut soluit debitum aut indebitum . De indebito dic plene vt l. interdum.j.de condi.indebiti.

Non solum. Minori,quasi cum eo gestum sit,succurritur ne intercedat,siue litiget,siue hæreditatem vel aliam successionem apprehendat.h.d.

1 ☞ *Subhastatio debet fieri quando uenditur res minoris.*
Executores ultimarum uoluntatum an debeant facere subhastari res.remissiuè.

i **Hodie.** ⁱ Minoribus deceptis in eo quod non sunt lucrat k ta ꝙ quādo venditur res minoris debet fieri licitatio , seu sub- l hastatio. ˡ Et hoc induco ad quæstionē an executores vltimarū voluntatum debeant facere subhastari res. De quo dixi in l. alio.

a ↦P. PAV. P. ¶Opponebat exceptionē.vide Pau.de Cast.consi.ccx c. in vj.col.de q̄ habes ad Bar.ī l.creditor.ff.de sol.vbi etiā alia. vide etiā Barb. cōsi.xvj.vol.iij.col.j.qd debeat facere debitor minoris , vt si tuᵗ⁹ sit soluēdo.

b ☞POMATES. ¶Itē no.Vide Mate.no.xxix.incip.no.ꝙ appellauit ritè & rectè.

c ¶Seu grauamīe.Qū appellať ab iterlocutoria debet cā grauaminis exprimi in appellatione:vt in Cle. appellāti.de app.vbi debet exprimi ſigillatim:& qñ dicať ſigillatim expreſsè, vide qđ dixit Ange. in l prætor.in prin.ſ.de ope.no.nun.& ibi dixi post Barto. Et an qđ hic dicit Bart. sit verū, vide q̄ dixi in l.ij.j.de ap.recipi.Et no.ꝙ ab interlocutoria appellať propter iniquitatē iudicis tātū.Adde tex.ī c.inter posita.in fi. extra de appel.Sed quid si interlocutoria habebat vim diffinitiuæ, an sit causa in appellatiōe inferēda. Bal. tenet ꝙ sic,ī addi. Spe. in ti.de appel.§.ſtare ỹ.in his q̄ cōtinet in se publicā vtilitatē. & vide p eundē in l. minoribus.C. de his quib.vt indig. Adde quæ dixi in l. iij. de appel.recī.et in l.prętor.in prin.ff.de ope. no.nū. Adde q̄ ſigillatim requiranť ī appellatione ab interlocutoria.Ro.consi.ccccc.lib.j.

↦P. PAV. P.

d ¶Qđd causa.Vide Peru. in c. vt debit⁹. col.x. postremo q̄rit de appella.

e ¶Item ex prędictis. Et vide Bar.in l.iij.j. de appel.recip.

1 ☞POMATES.

↦P. PAV. P.

f ¶Qđd possunt. Vide Ro.sing.cccl.incipien.attende.

g ¶Quid tū. Addē bar. in l.à pcedente.C.de dila.Fallit ſi talis tacita pronunciatio eſſet cōtra ius , secūdū Ioan. de Imol.in c.ij. in prin.de libe. obla. per c.j. de re iudi.

n c.nōne.Tertiò no.ⁿ ꝙ † beneficiū prætoris g 2 non facit quem hæredem directò . Item 3 not. ꝙ qui ſemel eſt hæres,†non desinit eſſe hæres directò. Sed pro declaratione glo. primò quæro,quæ est ratio ꝙ quando hæreditas non est ſoluendo,admittitur ſubſtī 4 tutus necessarius. Dic vt in glo.† Secundò h quęro,quid ſi fuerit ſubſtitutus extraneus, liber homo,non seruus: iste est pulcher paſsus:vtrum ſubſtitutio reaſſumit vires hære de repudiante per restitutionem in integ. Gloſſ.istum paſſum examinat hic optime. & primò videtur quòd non admittatur:vt l.post aditam.C.de impube. & aliꝭ ſubſtī tutio.l. vlti.j. de ſucceſ. edi. In contrarium i est casus trium legum, ſcilicet.j. de re iudi. I.ex contractu.cum l.ſequen.ad Tertul.l.j. §.ſi quis adita.& l.ij.§.ſi bonorū.quæ leges hoc ꝓbant directò. Ad contraria respōdet

☞ *Interrogatus de duobus ſi uni respondet affirmatiuè, uidetur alteri negatiuè respondere.*
2 *Beneficium prætoris non facit quem hæredem directo.*
3 *Qui ſemel eſt hæres,nō poteſt deſinere eſſe hæres directo.*
4 *Si extraneus eſt ſubſtitutus, & hæres repudiauerit, & postea restituatur,ꝙ ſubſtitutio reaſſumat uires.*
5 *Titulus,ſi quis omiſſa causa testa.habet locum in ſubſtituto pupillari,non in uulgari.*

Sed quod Papnianus.

Fortis est:& hoc intendit: Substitutio vulgaris expirat adita hæreditate: & ea per restitutionē repudiatā in hæredē necessariò vires reassumit:si hæreditas non est ſoluendo.Item qui ſemel est hæres, per restitutionem nō desinit esse hæres directò,sed vtiliter.h.d.Primò ponit duo dicta Pomponij. Secūdo ponitur reprehensio ſecundi dicti. d Tertio ponitur reprehensio primi. Secūda ibi:nō per oīa. Tertia ibi:& quod ait. Nota primò quod dixi in ſummario . Ad quod e facit l.post aditam.C. de impu. & aliꝭ ſubſti. † Secūdò nota qñ quis interrogatur de 1 duobus,& ad vnum respōdet affirmatiuè: ad aliud videtur respondere negatiuè:& e- contra,vt hic.& ſimile est extra,de p̄ſump.

¶Tertiò not.Facit ad q.Bar.Dy.in l.legata inutiliter.de leg.j. in ỹ. ſed ꝓ declaratione do.Et quid operet iſta aditio aduersus quā petitur restitutio in integ. vide ſing.Bar.in l.filius qui patri.in ij.col.ff.de vulg.& pupilla.

consi.xcij.vij.dubio.

l ¶Seu ſubhaſtatio.Vide Bal.in autē.hoc ius porrectum.C.de ſac. ſan.eccle.& in l.ordo.de exce.rei iu.Facit ad q̄o.not.per Bal.in l.pe.C.de re.hære.& intel lige vt per doc.in l.cum quidam.in prin.ff.de acqui.hære.

m ¶Restitutus.Not.restitutione conceſſa an poſsit iterum peti.Et not.Bal.in l. ij.C.ſi ſæpi.in inte.reſti.& Bal.in l.ſi.eo.tit.& limita vt habetur in l. ſi. ś. vbi autem puerilis.cum ś.ſeq.C.de bo.quæ lib.

n ¶Tertiò not.Facit ad q.Bar.Dy.in l.legata inutiliter.de leg.j. in ỹ. ſed ꝓ declaratione do.Et quid operet iſta aditio aduersus quā petitur restitutio in integ. vide ſing.Bar.in l.filius qui patri.in ij.col.ff.de vulg.& pupilla.

¶ POMATES.

a ¶Nota ꝙ iste. vide Bar.in l.fi.co.ij.ver. opponit & videtur. C.in qui.cau. in integ.resti.non est necessar.et aliqd in l.nam & postea.§.si minor ver.quæro qüo probabiliter.de iureiur.

b ¶Minor. etiã.Quid in ecclesia:vtrũ restituitur aduersus cõtumaciam, vide gl. in c.auditis.de in integ.resti.ꝙ sic ꝓ hãc l.quam Mod.ibi allegãt ꝓ singulari.& no.per illam glo.qđ minor & ecclesia æquiparanẽ regulariter adeo ꝙ iura loquẽtia de minore habent locum in ecclesia,secũdũ mode.ibi post gl. vide omnino.And.Barba.

c ¶Dicere sic.Nota hic casum ꝙ licet vera contumacia prũtet quẽ beneficio appellandi,non tñ priuat quẽ beneficio restitutionis petendæ.Et ad hanc l. an minor restituatur aduersus morã,vel contumaciã,& etiã non refectis expensis vide Bal.in l. in minorũ. in fi.C.in qui cau. in inte.rest.uõ ẽ necessaria.

d ¶Fuit contumax. vide no.ꝓ Bar.in l.sfinita. §. si fortẽ. de dam.infect.

e ¶Nũc videdũ. vide per istum tex.ꝙ no. dixi in authẽ. sacramẽta puberũ.ad fin. C.si aduer.vẽ.et istũ tex.no.alle.Bal.in l. cõtra negãtẽ.in princ. ad l.Aquil.in princ.

f ¶Secũdo no.Adđ Bal. in c.fi.de ,pb.vbi loquitur de ecclesia & restringit qũ cõclusa trãsactiõe. Secꝰ si dũ taxat stetissent in tractatu, & non cõclusione.And.Barb.

¶ POMATES.

g ¶Secũdo no. Idẽ sed Bal.in l.ij.C.de rest. in integ col ij. refert & sequitꝰ Cremẽsis sing.xxviij. & Ro. sing.cccj. vide Fel. c.fi.ij.co.sed pone de probatio.

h ¶Distinctionẽ.Adđ q̃ habentꝰ in l.j. C. si aduer.delict.& glo. ibi ponit no.Bar. in l.si quis in tantã. C. vnde vi.

¶ P. PAV. P.

i ¶Tu dic.vide Iaſ. in l.j.§.nunciatio.in pe nul.& vlti. colũ. ff. de ope.no.nuncia.

Glo.& circa sol.l.fi.de succes.edic tene secũdã sol.quã tenet Dy. in d.l.ex cõtractu. j.de re iudi.Ista est vera,aut loquit in eo,q post restitutionem in integrum.vult venire:& de iure ciuili potest:sed de iure prætorio non potest:vt hic.& hæc vera ratio sub diuitur in gl.Sed circa hoc extra glos. moueo vnum dubium:si primus,qui fuit hæres,etiam post restitutionem remanet hæres de iure ciuili:videt ꝙ seruus non possit adire de iure ciuili ne duo eodẽ iure hæredes reperiantur:quod esse non potest: vt l. si vt certo.§.si duobus vehiculum.j.cõmo. & videnẽ tenere doc.mo.in l.qui se patris. C.vnde li.Breuiter ego dico ꝙ de iure ciuili poterit adire.Casus est in d.l.j.§. si quis adita.ad Tertul.Non obstat quod dicitur ꝙ duo erunt hæredes de iure ciuili:quia fateor ꝙ vnus directò,alius vtiliter non autẽ ambo possunt esse hæredes directò & vtiliter.Quæro,quæ est ratio ꝙ necessarius nõ non potest esse hæres simpliciter,sed extraneus sic. Dic vt in fi.glo.& bene.† Vltimò aduertas ad fi.glosſ.primò positæ in hoc §. vbi dicit ꝙ instituto omittente subuenitur substitutus ex edicto,si quis omis.cau.test. Quod intellige de substituto pupillariter. Nam si est substitutus vulgariter,per repudiationem hæres facit sibi locum de iure communi:nec est locus beneficio illius edicti,si quis omis.cau.testa.

1 ☞ *Minor an præsumatur læsus eo ipso quòd non appellauit.remissiuè.*

2 *Minor, quando petit se restitui ad appellandum:corã quo iudice petit.remissiuè.*

Item si non. Minor, qui non appellauit, potest restituí vt appellet.h.d.Gl.oppo.C.in qui.caus. in integ.rest.non est necessl.fi.Dic vt in gl. quam vide & nota.† Sed quæro an eo ipso ꝙ minor non appellauit,videatur læsus:an verò in,causa,in qua petit se restitui ad appellandum,debeat probare sua interesse ꝙ appellet.De quo dixi in l. nam postea.§. si minor.j.de iureiurand.† Itẽ quæro:qui petit se restitui ad appellandum, coram quo iudice debet petere:vel corã iudice à quo, vel ad quem.Dic per Iac.de Are.in l. præses.C.de appel.& ibi per Cy.

1 ☞ *Dilationes legales uel iudiciales currunt minori, licet posit restitui.*

2 *Minor non comparens in terminno,si læditur,potest uenire,& restitutionem impetrare.*

3 *Idem in maiore,si fuerit iusta causa.*

Item & in eremodiciis.

Si propter absentiam minoris instantia sit perempta,minor restituitur: item maior ex causa.hoc dicit.Nota† ꝙ iste [a] dilationes iudiciales vel legales currunt minori ipso iure licet possit restitui,vt hic,& §.proxim.§. Itẽ † nota ꝙ eoipso ꝙ minor non comparuit in termino,et in hoc lęditur,potest venire,& impetrare restitutionem in integr.

3 † Not.idem in maiore,si iusta causa fuerit. Dixi in l.ij.§.si quis in iudicio. §. si qs cau.

1 ☞ *Minor aduersus dolum qualiter restituatur:& sic quando fuerit contumax.*

b **Minor etiam.** [b] Contumacia non priuat minorem beneficio restitutionis in integ. hoc d. Ista lex legitur tribus modis.Primò in cõtumace in non veniendo ad diffinitiuam sententiam. Secũdò in cõtumace in nõ veniẽdo ad interlocutoriã.Tertio in cõtumace in non restituendo.& hoc ꝓpter multa contraria,vt j. videbitis.& fortis est & subtilis,& pluries vidi dari in punctis.

1 Opp.ille † qui est cõtumax,est in dolo,vt l.non potest j. de reg. iur.& quod not.in l.ex consentu.j.de appel.sed minor aduersus dolum non restituitur:ergo hic non debet restitui, vt j.l. proxi. § nunc videndum.Cuius timore glosſ.intelligit hoc in minore contumace propter culpam,non propter dolum.ego aũt solitus

c sum dicere sic,' soluẽdo aliter istud contrarium: Minor non restituitur aduersus dolum verum,sed aduersus dolũ præsumptũ restituitur,vt in eo non præsumatur:vt l.vbi in prin.& ibi no. §. de eden.sed contumacia est dolus præsumptus,non verus. Vel aliter: Minor non petit se restitui aduersus dolum,sed aduersus sententiam & cõtumaciam quãtũcunq; veram licet auferat alicui beneficium appellandi,non aufert beneficium restitutionis in integ.Hic est casus de hoc. Idem no.in simili C.si de mo. pos. su.appel.l.j.Et ideo si minor verus contumax peteret se restitui vt appellet,non obstante vera cõtumacia:& sic peteret directo restitutionem aduersus dolum,hoc non posset,sed ipse peteret restitutionem aduersus sententiam.Vnde ex his habes ꝙ aut minor verè contumax est in dolo præsumpto, aut in vero. Primo casu restituitur,vel aduersus sententiam,vel etiã vt appellet nõ obstante dolo præsumpto.vt §.l.proxi.§.penul.& quod not.in l. vbi in princ.§.de edẽ Si autem est in vero dolo,aut petit restitui aduersus ipsum dolum,seu aduersus læsionem contingentẽ propter dolum quæ læsio est in hoc ꝙ perdit beneficium appellandi,vt l.& post ædictum.l.fi.de iudi.tunc non posset restitui,vt j. l.proxi.§.nunc videndum.Aut petit restitutionẽ aduersus sentẽtiam:& potest.vt hic.Contra istã lect.opp.minor non potest esse contumax quia nõ põt esse solus in iudicio,vt l.cũ & minores. C.si aduer.rẽ iud.& l.contra pupillũ.j.de re iudi.Huius timore dicunt quidã ꝙ hic fuit citatus minor,& curator,vel fuit contumax ipse curator.qđ satis potest procedere. Alij huius timore intelligũt ꝙ hic fuit contumax,ita quòd passus est missionẽ ex

d primo decreto,vel venditionem.Alij dicunt ꝙ fuit contumax[d] in non restituendo.Quæ omnes sunt verè in se:verũtamẽ si cũ persona legitima iudicium fuerit incohatum, licet tempore sententiæ abfuerit, valet sententia,ita quòd opus est restitutione,vt no.in l.cùm & minores.C.si aduer.rem iudi.

Si ex causa. Minore restituto aduersus sentẽtiã intelligitur restitutus aduersus excutionem:& etiam aduersus venditionem si magnum damnum immineat.h.d.Opp.& videtur ꝙ minor restituitur pro leui damno.Vnde videtur obstare.C.de prædi.mi. l.j.Huius timore gl.distinguit tres casus:quam nota.& vide in l. æmilius.j.eo.circa vltimum casum.

In dotis. Aduersus dotis constitutionem mulieri læsæ subuenitur.h.d.Oppo.de l.siue generalis.j.de iure dot.Sol.Hic intelligitur secundũ distinctionem ibi positã.s. aut mulier promittit vltra patrimonium,&c.vt ibi.Secundò oppo.j.de iure dot.l.iure succursum.§.fi.gl.ponit hic duas solu. distingue vt ibi.& l.si mulier.§.j.eo.ti.De hoc est titulus specialis. C.si aduer.donatio. Dic vt ibi.

1 ☞ *Minor in casibus,in quibus pœna crescit per inficiationem,restituitur,ut habeatur pro confesso.*

2 *Cautela quando minor litigat cum ecclesia:ut restituatur.*

3 *Minori qualiter subueniatur in delictis.*

e **Nunc videndum.** [e] Aduersus delictum dolo commissum minor non restituitur,

1 nisi vt habeatur pro confesso,vel transacto.h.d. † Nota istum §. specialiter illud,quod minor non restituitur , nisi vt habeatur ꝓ confesso,in casibus,in quibus pœna crescit,propter inficiationẽ

f quod est not.Secundò nota [f] illud quod restituitur vt habeatur

2 pro transacto.Ex quo † plures feci fieri cautelam [g] quando minor litigat cum ecclesia,ꝙ fiat tractatus concordiæ & transactionis.Postea in fine si veniet sententia pro minore, bene quidem:

g aliàs restituatur,vt habeatur pro transacto.In hoc sit cautus aduersarius ꝙ non patiatur istos tractatus fieri,ita ꝙ ponit probari.Glos.hic quærit,quid si non apparet summa qua potuit trãsigi,sed probatur ꝙ potuit fieri trãsactio, quid iuris? Certè tunc remanebit in arbitrio iudicis.vide glos.& no.vltimò † glos. tua

3 ponit hic distinctionẽ [h] qualiter minoribus subueniat in delictis.

h

i Tu dic [i] aliquãtulũ clarius:Aut minor delinqt ex culpa: & restituitur restitutio:vt l.in causæ.in princi.j.eo.& ex hoc apparet sol.glo.hic positæ. Dicitur hic quòd princeps debet interuenire:quæro ad quid? Dicunt quidam ad restituendum in integrum.Tu dic ad reponendum de facto istum ad administrationem: sicut de facto recesit. Et si dicatur , quare hoc non facit præses prouinciæ siue iudex? Respon.propter dignitatem quam iste habebat:quia erat procurator fisci : prætor non habebat iurisdictionẽ in eo:ideo princeps

b de necessitate aditur:vt l.ij.§.de in ius vocando.

1 ☞ *Limitatio ad l.j.C.si aduer.solutionem.*

2 *In libello restitutionis in integrum quid exprimendũ sit.*

Sciendum. Hic iurisconsultus exponit verba edicti,quę dicunt,quæ res erit,&c.& hoc intẽdit:Restitutio ex hoc edicto conceditur causa cognita,hoc est,si est minor & læsus fuit facilitate.secus si casu fortuito.'h.d. quod not. Oppo.§.eo.l.ait prætor.§.j.C.si aduer.solu. l.j.vbi dicit ꝙ si res soluta minori perit, re-

1 stituitur.Sol.† Intellige qñ perit sui facilitate,non casu fortuito. Quod nota quia est bona limitatio illarũ legũ. Et ista est vera: licet alij aliter soluãt.Et nota ꝙ habes principaliter probare in restitutiõe in integrũ.

2 Sed quæro † an in libello sufficiat hoc exprimere generaliter,scilicet me & minorẽ & læsum mei facilitate in tali cõtractu:an habeat necesse exprimere ꝙ deceptio fuit in hoc,ꝙ sic bonus paterfamilias non fecisset.Respondeo,habebis tex.in l.minor autem magistratus.§.eodem.

1 ☞ *Priuilegiatus quanto possit uti priuilegio contra priuilegiatum.*

2 *Si unus minor credebat alium minorem maiorem, an restituatur.*

3 *Priuilegium ætatis est potentius quàm priuilegium quod conceditur filiofamilias.*

Item quæritur. Si sint duo priuilegiati pari priuilegio præfertur ille, qui certat de damno vitãdo.sed si vterq; certat de hoc,potior est causa rei.sed si sint priuilegiati dispari priuilegio,priuilegiũ potẽtius præponitur.hoc dicit cum lege sequenti. Nota

1 quod † dixi in summario,scilicet aut priuilegiatus possit vti priuilegio contra alium priuilegiatũ.de quo in authen.quas actiones.C.de sacrosan.eccles.& ibi per doctores.tamẽ textus hic est melior quàm alibi.

f Oppo.glo.& videtur [f] quòd minor nunq; restituatur aduersus minorem. Aut enim ille,contra quem petitur restitutio,locupletior est: & tunc tenetur de iure communi: vt l.ij.j.commo.& sic restitutio non competit. Aut non est locupletior:& restitutio denegatur : vt hic.Solu . dicit glosſ. pone eum locupletem:tamen restituitur propter alia pacta & dilationes appositas in contractu.Item potes ponere exemplum in quo cunq; alio contractu præterquam in mutuo:vt si minor vẽdidit minori rem, quam non expediebat vendere , vel alio modo

2 cum eo contraxit. Quærit glosſ. † quid si minor vnus alium credebat esse maiorem. Certè dicit glosſ.& bene,hoc non esse aduertendum,neq; curandum.Veritas enim inspicitur.Quod intelligo in minore xxv. annis,vt l.minor xxv.annis addito prę-

c ¶Quærit glosſ. Vide Bart.in authẽ. si qua mulier.in ij.col.C.de sac.sanc.eccle.& vide Bald.in l.deo nobis.de episc.& cle.& in l. in adoptio. ad fin. C. de adopt. Et vide Ang . qui tenet contra.in l.sub condi tione infrà . de liber. & posth.& quod dixi post Barto.in d.authen.si qua mulier.

d ¶Pater perdit . Solue istud argumentũ vt melius dixit bar. in l.item in ptãe.ff. de his qui sunt sui vel alie.iur.Sed vtrũ si ante ingressum habebat præcarium , vel libellum , vel vsumfructum . an per ingressum amittat. Dic ꝙ non. Ita concludit Bald . in c.qui clericus. in fin . si de feu.fue. contro . inter do. & agna . Et vide ad hoc glo.& Barto. & doct.in authẽ.ingressi.Et adde quòd licet filius per ingressum monasterij ex eat patriam ptãẽ, vt hic:semper tamen retinet ius prioris gradus . l. Deo nobis. C.de episco.& cleri. adeo quòd nepote ex istẽte prætento testamentũ nõ rumpitur, secundùm Bald.in d. authen.si qua mulier in j.col.C.de sac. sanccle. Et vide latè de clerico sacerdote , & de omnibus,per Bal. in l.sacrosanctæ . C. de opisco.& cleri. & quod facit ad q.& vide Bald . in d.l.Deo nobis.in v.col.Bart. in consil . filiusfamilias presby.Barto.& Bal.in l.item de his qui sunt sui vel alie. iur.Hos.& Imo.in c. indecorum . de ætat. & quali.Quid in patre clerico,vide Barto . in l.patri.& l. fic eueniet . quas leges simul legit.ff.de adult. te.Iac . But.in authẽ. excipitur.de bo.quæ li.vt ibi refert Bald. Adde latè Specu . in ti.de statu mona.

e ¶Si in commissum. Vide Bald . in l . in minorum in fin.C.in quib.cau. in inte.restitu.&c.& in l.si tutor . C.de admi . tu. & vide Bald . inducentem ad q.in l.pupillorum.in fin.C.de repu.hære.

¶ P. PAV. P.

¶L.Imperatores.vide tibi ad Bart.

¶ POMATES.

¶Casu fortuito. Adde quod in simili volunt Bal.l.ait prætor. §.fina.ẽ.eod.& l.fin. C. de legi . & ponit Perusinus in rubr. de appel.

f ¶Et videtur . Adde text . in c.auditis. de restitu.in integ.

tuit aut delinquit ex dolo:& tu dic vltra gl. aut loqmur de dolo ꝓsumpto,aut de vero.Si de ꝓsumpto,aut i futuro:& nõ restituitur:vt j.eod.l.auxilium. Aut de præsumpto in præterito:& restituitur:vt §.l.proxi.& no.in l.vbi.in prin.§.de eden.& per Dy.in l.j.§.aduersus.j.de ope.no.nuncia . Aut loquimur de dolo vero: & tunc nunquam restituitur,vt habeatur pro transacto vel confesso:vt hic,& ibi:nisi quatenus &c.vt l.auxilium.circa princi.j. eod.Sed nonne est in dolo eoipso quòd negat veritatem? Cogitabitis.

Si mulier. Si diuortium fiat dolo,aduersus pœnã diuortij minor non restituitur.hoc dicit.

1 ☞ *De priuatione ad habitum nulla est restitutio secundùm Philosophum.*

2 *Seruitus quo ad ius ciuile,morti æquiparatur.*

3 *Pater uel uxor an poterit uendicare illum qui passus est se uendi ad pretium participãdum.remissiuè ad glo.*

4 *Monachus non est sub potestate patris naturalis.*

Papinianus. Aduersus actum,per quem status alicuius perimitur, restitutio non conceditur.h.d. Philosophos. Oppo.§.eod.l.iij.§.si quis minor. Sol.ibi dedit se ad arrogandum,per quod status eius non perimitur in totum: quia liber homo remanet,sed minuitur,quia efficitur iuris alterius:hic verò effectus est seruus,ꝙ quod status eius totaliter tollitur,& permittitur:vt l.cognitionum.in fi.j.de var.& extraord.

2 cog.Nam seruitus,† quo ad ius ciuile attinet,æquiparatur morti:vt l.quod attinet.& l.seruitutem.de regu.iur.merito restaurari non potest:quia in totum perditur.Probatur in l.homo liber.de

3 statu ho. Quærit glo.[a] vtrum vxor vel † pater poterit vendicare talem,qui passus est se vendi ad pretium participãdum. Et arguit pro & contra.Quod dic vt in glo.Et in hoc gl.innuit vnũ,

b & per monachationem pater perdit [b] patriam potestatem.Contra hoc videtur. Nam ingressus monasterium retinet iura suorũ: vt l.deo nobis.§.j.C.de episc.& cleri.Sed certè non est contradictio:quia retinet iura suorũ.Et tenet glo.ꝙ non sit in patria potestate:vt l.meminimus.C.de legi.hære.Et finaliter credo ꝙ glosſ.

4 dicat veritatem.Nam ipse monachus efficitur † ptãtis alterius. Non ergo põt dici in patris potestate.l.sic eueniet infrà de adul. Hoc tenet Guil.in l.patre furioso.de ijs q sunt sui vel alie.iuris. De hoc vide extra de ætate & qualitate.c.indecorum.

c **Si in cõmissum.** [c] Aduersus commissum vectigal minor debet restitui.hoc dicit. Oppo.& videtur ꝙ ipso iure sit tutus:vnde videt obstare j.de pub.

d l.Imperatores:[d] in fi.Sol.intra trigínta dies est tutus ipso iure:postea per restitutionem.

Aduersus. Aduersus libertatem minor non restituitur, nisi à principe ex causa:sed ad cætera damna contra manumissum in actione de dolo succurritur.h.d.

Verum.

Sed & nemine. Aduersus manumissum competũt actiones in rem pro rebus in seruitute distractis:non actiones ex delicto.

Quid si minor. Aduersus libertatem iam competentem minor non restituitur , sed aduersus competituram sic.h.d.

1 ☞ *Recusare tutelam susceptam quando quis possit.*

2 *Si iudex commisit causam consulendam:consilium datur successori, si officium consulentis expirauit.*

EX facto. Aduersus sententiam ipso iure nullam , minor non restituitur:sed res in pristinum sta-

1 tum reducitur per iudicem competentem.hoc dicit. Nota † ꝙ susceptam tutelam quis non potest recusare,nisi in casibus istis, & alijs additis in glo.quam vide,& signa. Secundo not . quòd

2 licet causam consulendam † commiserit iudex,& ante datũ consilium eius officium expirauit:consilium potest dari successori. Et sic videtis ꝙ imperator quandoq; non respondet ei qui ipm consulit:sed successori eius. Oppo.quòd ista ratio sit mala:nam licet non sit contractum cum minoribus,est tamen cum eis litigatum:ergo restituuntur:vt l.ait prætor . § . Pomponius suprà. eod.vbi sufficit quocunq; modo cum minore sit gestum.Solu. quod hic dicitur,non est contractum:subaudi , nec aliquod factum,propter quod debeat dari restitutio.Erat enim sententia executoria nulla ipso iure:vt C.si ex falsis instr.l.j.ergo non da-

a ¶Ex ver. planè. Et vi de Bar. in cõsi. ccxxix. vtrum priuilegiatus iniuriatus vtatur priuilegio aduersus priuilegiatũ. incip. in quæstione mihi proposita. And. Barb.
☞ POMATES.

b ¶Si apud. Vide text. in l. cætera. §. fed & si quis. & ibi Paulus ponderat. & Aret. de leg. j.

c ¶Est potentius. Sed Bar. in l. maritum. in fi. Sol. matr. tenuit q̃ hoc nõ esset propter priuilegiũ ætatis inductum pro eo quia hic tractabat de damno euitando: ideo in pari causa melior est causa tractantis de damno, quàm tractãtis de lucro. Ita intelligit istũ text. Barto. quod no. & quando priuilegiatus vtatur priuilegio cõtra priuilegiatũ, vide Bart. post Cy. in aut. quas actiões. C. de sa. san. eccle.
☞ POMATES.

d ¶Causa autẽ cognita. Limita & declara, vt per Bart. in l. licet. §. si causa. ff. de bo. poss.
☞ P. PAV. P.

d ¶Causa cognita. Vide Bar. in l. iij. §. causa cognita. de bono. pos. vbi limitat habere locũ in his q̃ sunt magni præiudicij.

e ¶Sed quæritur. Per Bald. in l. j. in fin. C. si aduer. do. tex. in c. fi. de offi. iudi.

f ¶Interdũ. Et istũ tex. voluit allegare fortè dñs Anto. in c. pe. de do. Ioan. de Imol. ibi istũ text. allegauit q̃ cõtrahens cũ eo qui põt restitui in integ. nõ habet titulum vt possit præscribere. Sed iste tex. nõ probat q̃ habeat titulũ iniustũ sed dicit q̃ nõ habet bonã fidẽ. Vide tex. in l. si quis cũ sciret. de vsucap. pro emptore. And. Barb.
☞ P. PAV. P.

f ¶Interdũ. Vide Ale. consil. xciij. volu. j. in iij. col.

Pro cõcordia. Aduerte q̃ vbi minor tutus est ope exceptionis de iure cõmuni aduersus aliquã obligationẽ, ipse minor nõ potest petere restitutionem in integ. Bar. in l. ij. C. de filiofa. mino. sed contrariũ tenere allegat Bar. in l. iij. §. sed vtrum. ã. eo. titu. de minori. & in hac l. in causæ. solũ faciendа est differentia quo nomine conueniatur, vt per Bar. tol. in d. l. ij. vel melius Barto. in hac l. in causæ. loquitur in casu l. si minor. §. minores. hoc eo. tit. vbi dicitur q̃ minor committit

ex aspectu. hoc eo. tit. Ex ver. planè no. †q̃ priuilegium ætatis est potentius, quàm priuilegium quod competit filiofamilias per Macedonianum.

SI apud. [b]Nota q̃ priuilegiũ ætatis est potẽtius[c] priuilegio Velleiani: non tamen superat ipsum intantum, inquantum superat habentem Macedonianum, & videbitis hic. Nam in illo non distinguitur: hic autem distinguitur vtrum reus principalis sit soluendo, vel non. Quærit gloss. vtrum ista distinctio, quæ ponitur in ista l. quæ distinguit, aut debitor sit soluendo vel non, intelligãtur si fuit soluẽdo ab initio, vel quando. Hugo intellexit quãdo desijt esse soluendo ex postfacto. Secus si ab initio: quia tũc mulier non tenetur vltra quã reus: quod gloss. nostræ non placet. do. Iac. But. sustinebat opi. Hug. Nam hic non quæritur vtrum ille, qui non est soluẽdo, possit dare fideiussorẽ vel non: sed quæritur an per intercessionẽ mulieris minor sit læsus, vel non, ita q̃ restituatur aduersus eam, vt non possit operari auxiliũ Velleiani. Sed eo casu quãdo ab initio non erat soluendo, debitor minor nõ lęditur per intercessionem mulieris: ideo mulier poterit opponere exceptionem Velleiani. Ego credo gl. melius dicere. Nam quando debitor ab initio non est soluendo: tunc creditor desiderat fideiussorem idoneũ. Non enim contraheret cum illo simplici debitore. j. l. proxi. & l. quoties. qui satisda. cog. ideo per intercessionem mulieris decipitur: & sic minor iuuatur contra eum, vt non possit opponere exceptionem Velleiani.

IN causæ. Minor restituit, non autem fideiussor eius. Itẽ restituitur aduersus fideiussorem actione mandati agentem. h. d. Oppo. gloss. de l. cum principalis. j. de reg. iur. & sol. vt in gl. l. iij. §. sed vtrum. ã. e. & l. ij. C. de fideiuss. mino.

In summa. Prosequitur eãdem materiã, & declarat aliqua liter precedentia, non autem ponit nouum casum.

☞ *In causa restitutionis in integrum, an perueniatur ad diffinitiuam lite non contestata. remissiue.*

Libellus quomodo detur in causa restitutionis in integrũ. remissiue.

Causa autem cognita. [d]In his quæ fiunt causa cognita, requiritur q̃ pars sit præsens, vel per contumaciam abiens. h. d. Nota quod dixi in summario. † Sed quæritur[e] vtrum in causa restitutionis in integrum possit peruenire ad diffinitiuam sententiam, lite non contestata. Text. videtur. hic q̃ sic. De quo plenè per doc. C. si vt se ab hęre. absti. aut. si omnes. & ibi per Cy. in vlt. q. † Item quæro vtrum in causa restitutionis in integrum debeat dari libellus. De quo in tex. in c. fi. extra de offi. iudi. vbi distinguit aut petitur principaliter, aut incidenter.

☞ *Restitutio in integrum est in rem scripta: & ideo datur in iudicium contra tertiũ: cum distinctione tamẽ. Qualiter agatur contra tertium possessorem in restitutione in integrum.*

Interdum. [f]In integrũ restitutio est scripta in rem: & ideo datur in subsidium contra eũ, ad quẽ res peruenit, licet cũ minore non contraxerit. h. d.

1 cum duabus seq. Not. ergo † q̃ ista restitutio est in rem scripta: & ideo datur in subsidium contra eũ, ad quem res peruenit: non autẽ simpliciter datur contra tertium possessorem sed cũ distinctione. Nota q̃ quãdo possessor tertius ignorauit, debet præcedere discussio prioris cõtrahentis. Nota distinctiões quæ hic ponũtur. Quæro practicam

2 † qualiter agetur cõtra istum tertiũ possessorem. Iurisconsultus hic ponit duplicẽ modũ. Primò q̃ in integrum restitutio directò proponatur cõtra istum tertiũ possessorem: ibi dũ dicit, & hoc cognitione prætoria. Secundo modo, vt petatur restitutio contra primum emptorẽ: & postea rescisso cõtractu in hoc iudicio: tunc agitur rei vendicatione contra possessorem. Et hoc est q̃ dicit text. vel rescissa alienatione dato in rẽ iudicio. Ad vnũ tamen aduertendũ est q̃ hoc vltimo casu quãdo restitutio postulatur cõtra primum emptorem, debet citari possessor: quia eius interest. Ita dicit glos. in l. cũ miles. §. j. j. tit. ij. Facit ŝ. proxi. §. dum dicit, præsentibus, vel citatis aduersarijs. hoc est omnibus quorũ interest: vt ŝ. de adopt. l. nam ita diuus. & not. in d. l. cùm miles. §. j. j. titu. ij.

promittẽs potest in integr. restitui: quod intelligit ibi Bar. scilicet quando in arbitrium à quo non põt appellari: ergo ibi cessat remedium ordinarii. sed licet Bar. referat gl. nõ tamen illud expressè firmat. Præterea sibi est contrarius referendo ad illũ casum, vt ŝ. posset etiam aliter solui secundum eũ, vt affirmatiua procedat quãdo restitutio datur iure actionis, negatiua verò quando datur officio iudicis.

☞ P. PAV. P.

g ¶In causæ. Qualiter limitationes ad istã regu. ponit Panor. in c. ex parte ad finem. extra de rescript.

h ¶Qui tutus est. Singularis secũdũ Imo. in l. diuus. in vij. col. de re iudi. latè p. Sali. in l. j. C. de filiofa.

i ¶Decept⁹ agit. Bar. in l. bonafides. de act. emp. firmat istã glo. quàm hic reprobat.

1 ☞ *Dolus dans causam contractui bonæ fidei, reddit ipsum nullum ipso iure.*
2 *Restitutio in integrum est officium iudicis, & non actio.*
3 *Restitutio in integrum quòd competat etiam ei, qui tutus est ope exceptionis.*
4 *Deceptus in contractu bonæ fidei, cui dolus dedit causam, potest ex eo contractu agere.*
5 *Contractus qui est ipso iure nullus, quòd teneat ex parte decepti.*
6 *Officium iudicis quomodo concurrat cum auxilio ordinario.*

g IN causæ. [g]Auxilium extraordinarium in subsidium introductũ, non cõcurrit cũ ordinario. h. d. No. q̃ dixi in summario. † Secundò not. q̃ quãdo dolus dat causam contractui bonæ fidei, cõtractus est ipso iure nullus. Dixi plenè in l. & eleganter. in prin. ŝ. tit. j. Opp. j. proxi. §. Sol. vt ibi statim dicam. Circa princi. istud

2 † quærit gl. vtrũ in integrũ restitutio sit actio vel officium. Mar. Sil. dicebat q̃ est actio, per istũ tex. ibi alia actio & ŝ. eo. l. in causæ. §. interdũ. In contrariũ est veritas, per text. l. quod si minor. §. fi. j. eo. Secundò per rationem, quæ sumitur ex doctrina, quã dedi in l. j. j. de condi. ex lege, quando verba dirigũtur ad iudicẽ tũc oritur officiũ iudicis. non actio, vt l. j. in princ. j. de colla dot. & l. iij. j. de ali. & cibaria. le. C. de coll. l. si soror. & ibi not. in proposito, verba edicti dicunt quæ res erit aduertam: & sic ad iudicẽ reteruntur ergo &c. † Quærit glo. vtrum restitutio in integrũ cõpetat ei qui tutus est[h] ope exceptionis. Gloss. dicit q̃ sic. & idem tenet j. proxi. §. per l. si minor. §. minores. j. e. licet secus sit in actione de dolo, vt ŝ. titu. j. l. j. §. ait prætor. † Item quæro, dicitur hic q̃ quando dolus dat causam cõtractui bonæfidei: est ipso iure nullus. Quid si deceptus vult agere ex eo cõtractu? Dico q̃ potest, vt l. & eleganter. in prin. ŝ. tit. j. Sed quid si deceptus agit nũquid decipiens poterit agere? Glo. dicit q̃ non: quã no. per l. si emptio ne. §. item si emptor. de cõtrahen. empt. quod no. Ego puto contrariũ. Nã agendo videtur approbare cõtractũ: & sic dolus purgatur, vt l. ij. C. quod met. cau. & l. pe. j. de cõdi. ob tur. cau. Non obst. §. item si emptor. qui ibi erat defectus ex parte rei venditæ: quia erat inalienabilis: hic ex parte consensus: meritò potest purgari: vt dixi in l. & eleganter. in prin. ŝ. tit. j. Item quæro, q̃ † contractus est ipso iure nullus, vtrum statim teneatur ex parte decepti. Glo. tenet q̃ statim contractus tenet, in l. eleganter. in princ. ŝ. titu. j. & illa videtur verior, per leges quas allegat. Vltimò nota † materiam huius principij, vtrum officium iudicis concurrat

6 † cum auxilio ordinario. Gloss. tetigit in l. prima. §. per hanc. j. de rei vendica. Docto. & ego plenè in l. in prouinciali. j. de operis noui nun.

1 ☞ *Fideiussor minoris restituitur ex minoris persona.*
2 *Restitutio in integrum quòd concurrat cum condictione indebiti, uel sine causa.*

Pomp.

2 **Pomponius.** [a]Condictio indebiti vel sine causa restitutionem non impedit. h. d. secundũ vnã lect vel eam impedit secundũ aliã. Opp. de principio huius l. ad istum §. Solu. Dicunt quidam, ibi loquitur qñ quis est ipso iure tutus: tunc non eget restitutione. Secus si per viam actionis: vt hic. Et ita videtur hic velle Iurisconsultus. Sed istud videtur cõtra prin. huius l. dũ dicit, forte alia actione &c. & j. eo. l. cũ mandato. Huius timore dicit Io. q̃ hic ver. sed & illud. corrigit præcedentia. q. d. non est verũ q̃ cõpetat in integrũ restitutio: quia habet locũ alia actio ordinaria. Sed contra Io. oppo. de l. fi. C. de fideiuss. mi. Glo. soluit primò quod illa lex potest intelligi qñ dofideiuss. mi. Glo. soluit primò quod illa lex potest intelligi qñ dolus incidit in contractũ: tunc contractus nõ est ipso iure nullus: & tunc succurritur minori per actionem ex eo contractu: fideiussori verò non põt succurri per actionẽ ex eo contractu: quia ipse non emit, vel vendidit: vnde necesse est q̃ sibi succurrat per

1 restitutionẽ in integrum. † Not. ergo q̃ fideiussor restituitur ex persona minoris, licet ille minor nõ restituatur: quia iure cõi est tutus. Sed contra hoc opp. quia fideiussor põt habere regressum contra minorẽ: vt sibi cedat actionẽ: ergo etiã fideiussori denegabitur restitutio. Sol. regula posita in prin. procedit qñ competit contra eundẽ, secus si contra diuersos: vt l. etiã. C. si tuto. vel cura. interue. Dicã in l. cũ mãdato. j. eo. Secundò põt intelligi d. l. q̃ loquitur qñ dolus causam dedit contractui, & secuta est traditio: vnde minori subuenitur per actionẽ de dolo: vt l. eleganter. in prin. ŝ. tit. j. Istud nõ videtur verũ. Nam si dolus dedit causam contractui: minor ipso iure non tenetur: ergo nõ põt accedere fideiussor: vt l. fideiussor obligari. j. de fideiuss. Item oppo. fideiussor habet exceptionẽ: ergo nõ habet restitutionẽ. Sol. Exceptio non excludit istud auxiliũ. Itẽ opp. de l. j. C. si aduer. fis. Solue vt in gl. Item opp. de l. Aemilius. j. eo. Sol. vi ibi dicam. Con-

2 cluduntur † ergo ex prædictis q̃ istud auxiliũ nõ concurrit cum condictione indebiti, vel sine causa. quod videt contra istũ tex. Et ideo putarẽ sic dicendũ: Per condictionẽ indebiti, vel sine cã agitur, vt quis cogatur liberare ab obligatione quã ipse recepe-rat. Per integrũ restitutionẽ agitur, vt iudex ipse rescindat: & si competat ad diuersa merito possunt concurrere. Vel dic q̃ non concurrunt cũ alia actione, scilicet speciali: sed cũ generali, sic: sed condictio indebiti, vel sine causa, est generalis: ideo põt cũ ea concurrere: sicut actio de dolo: vt not. in l. eleganter. in princ. & l. si legatarius. ŝ. tit. j. ergo &c.

b **Idem Pomponius.** [b]Iste §. continuatur ad superiora: ideo nõ indiget summario. Intellige dummodo absit dolus, & non sit deceptio vltra dimidiam iusti pretij. h. d.

Nunc videndum. Qui habent merum & mistum imperium, possunt in integrum restituere, etiã contra suã sententiã: & minor iudex nõ potest restituere contra sententiã maiorũ. h. d. Oppo. de l. ea quæ §. magistratibus. j. ad muni. So. quod hic dicitur, alij magistratus: intellige de magistratibus habẽtibus merũ & mistũ imperium. Secus in alijs magistratibus & defensoribus ciuitatũ, qui non possunt in integrũ restituere. Vide glo. istud quod dicit de defensoribus ciuitatũ, hodie est immutatum per Italiã: qm̃ sunt multæ ciuitates quæ habent immutationẽ: & merũ & mistũ imperiũ ex constitutione Federici Imperatoris: aliæ ex vsurpatione: vt not. in aut. de defen. ciui. §. iusiurandũ. in fi. gl. magnæ. Oppo. C. vbi & apud quem. l. fi. vbi dicitur q̃ in integrũ restitutio competit iure magistratus. Gloss. ponit duplicẽ sol. illa tenet q̃ iura hodie sint

c correcta, siue immutata, q̃ quilibet magistratus possit hodie restituere fauore minoris. Oppo. vlterius q̃ non semper allegatur turpitudo, vel iniquitas sententiæ per appellationem, imò fiunt nouæ probationes: vt l. eos. C. de app. & l. j. j. de appel. Rñ. q̃ semper allegatur iniquitas sententiæ, nõ tñ iniquitas iudicis. Et intelligatis sententiã iniquã secundũ veritatẽ: licet sit æqua secundũ acta primæ causæ. Itẽ hoc intelligo in sententia diffinitiua: in interlocutoria semper debet appellari ab iniquitate iudicis: vt dixi ŝ. & in l. ait prætor. §. permittit. ŝ. eo. Opp. q̃ minor magistratus restituitur aduersus maiorẽ: vt l. iij. C. si aduer. rem iudi. Solu. ibi ponitur nomen præsidis pro quolibet habente iurisdictionem.

1 ☞ *Libellus in remedio restitutionis in integrum quid continere debeat.*
2 *Minor restituitur etiam post sententiam, quando omittit allegare.*
3 *Conclusio in libello restitutorio. remissiue.*

d **Minor.** Si autẽ. [d]Aduersus sententiam principis non admittitur quis ad petendã restitutionẽ in integrum, nisi ex causa omissæ allegatiõis, vel procurationis aduocati. Itẽ solus princeps restituit aduersus suã sententiã, & sui

1 delegati. h. d. Ex isto tex. nota † mirabile q̃ in libello restitutionis in integrũ sufficit q̃ quis dicat se minorem & læsum sui facilitate: nec est necesse q̃ exprimat particulariter causam lęsionis, seu articulũ in quo fuit læsus. vt l. verũ. §. sciendũ. ŝ. eo. tit. l. quod si minor. §. non semper. j. eo. Fallit cũ petit restitutio aduersus sententiã principis: quia tũc libellus debet particulariter seu articulatè cõtinere causam, in qua fuit læsio seu deceptio: vñ in alijs casibus cõpetit in causis per principẽ cognitis videt q̃ generaliter ad-

2 mittat, vt hic. quod no. † Itẽ no. q̃ si allegatio, vel appellatio est omissa, non solũ põt minor restitui ante sententiam: vt l. minor xxv. ann. j. eo. sed etiã post sententiã, vt hic, q̃ nõ est ideo, ga sententia læsit minorẽ (fuit emũ iusta secũdũ actitata,) sed ideo petit cõtra sententiã restitui: quia allegationes omiserit, vt hic. quod not. Habes ergo qualis debet esse narratio, hic in libello restituto-

d rio. Qualiter † autẽ libellus debeat concludere cùm petitur restitutio aduersus sententiam, dixi in l. diuus. ŝ. de in integ. restit.

Sed & Professionio. Nota q̃ in vna cã nõ licet tertiò prouocare: tamen põt peti post duas sententias in integrũ restitutio. Opp. qñ sententia est lata per præuaricationẽ aduocati, est ipso iure nulla, & succurritur: vt in l. j. C. de aduo. diuer. iudi. Glo. dat plures solu. Dicas q̃ ibi loquit qñ aduocatus fuit corruptus pecunia: inauditẽ precibus, sententia est aliqua: & eget restitutione. Oppo. q̃ delegatus possit restituere aduersus suam sententiã: vt l. aduersus. C. si aduer. rem iudi. Sol. dicit gl. cõcedo q̃ solus princeps restituit vel delegatus ab eo. Alij doct. quos Cyn. refert in contrario tenent contra. Sed dictum gl. placet maximè hodie, per l. fi. C. vbi & apud quem.

Non solum. Restitutio trãsit ad hæredẽ: & si quidem est hæres minor, non currit tẽpus restitutionis, nisi finita minori ætate. h. d. cum l. seq.

a ¶Põponius. Vide de isto tex. sing. Pau. de Cast. in l. Titia cũ testamento. §. Titia. de lega. ij. in lectu. Paduana.

b ¶Idem Pomponius. Adde no. in c. in ciuitate. de vsur.
☞ POMATES.

b ¶Idem Pomponius. Adde q̃ dispositio huius § non procedet in foro cõscientiæ. Ita Bald. c. cum causam. el ij. de test.
☞ P. PAV. P.

b ¶Idem Pomponius. Circa reg. huius §. q̃ sit licitũ cõtrahẽtib⁹ se inuicẽ decipere. vi de Ias. in l. pe. colũ. ij. C. de pact. & latissimè Barb. cõsi. lxvij. vol. iiij. in j. dub. vbi etiã ponit quid in foro conscientiæ.
☞ P. PAV. P.

c ¶Oppono vlterius. Adde quod licet iudex nõ possit cognoscere cãm appellationis à sua quã tulit: bene tñ põt adiri sup nullitate. vide Com. consil. xxxvj. incip. Pomponius.

d ¶Si aũt. Adde Bart. in l. interdũ. j. de cõd. inde. Fallit tñ aduersus sententiam, vt hic. Inn. in c. auditis. extra, de in integ. restit. allegat hãc l. propter rõnẽ omissam admittit minor ad pbãdũ post didicita & publicata testificata. Vbi oĩno vide qd̃ procedit secundũ eũ ibi facta diligenti inquisitione, qa ecclesia nõ facit in fraudẽ post q̃ didicit testificata: alias nõ admitteẽ. qd̃ singulariter not. fecũdũ moder. ibi. Sed non debet cadere sup ista l. sed in l. minor. j. eo. Andr. Barba.

1 ☞ *Restitutio in integrum an transeat ad hæredes.*
2 *Hæres quando sit melioris conditionis quàm defunctus.*
3 *Quantum tempus detur ad petendam restitutionem in integrum minori.*
4 *Tempus quod datur minori ad petendã restitutionẽ in integrũ, q̃ non currat ipso iure.*

Interdum. Summata est s. proxi. §. Opponitur † q̃ restitutio in integrũ nõ trãseat ad hæredẽ: quia bñficiũ personale, &c. vt l. quia tale. j. sol. mat. Dicit Dyn. in c. priuilegiũ personale. extra de reg. iur. lib. vj. q̃ causa restitutionis nõ est principaliter fauor

1 personæ, sed deceptio, siue læsio, nimirum si transit ad hæredẽ. Vide quod dixi in l. non solum. ŝ. de in integrum restitutio. & j.

2 Vide quod dixi in l. non solum. ŝ. de in integrum restitutio. & j. solut. matrimo. l. quia tale. Secundò oppo. † quia non debet esse melioris conditionis hæres quam defunctus: vt l. non debet. j. de regulis iuris. hic dicitur contrarium: quare malè. Solu. illud verum inquantum hæres nititur iure hæreditario: sed hic hæres ex sua persona, qui minor, non quia hæres consequitur vt tempus sibi non currat. Distingue ergo quòd quãdoque maior succedit minori: quandoque minor maiori: quandoq̃ minor minori. Qui casus oẽs ponũtur hic in tex. Dic vt in gl. † Quæro quod

3 tempus datur ad petendũ restitutionem in integrum? Text. hic videtur dicere quòd annus vtilis. Gl. distinguit notabiliter hic:

a ¶Quod hic dicitur. vide in Cle.j.de reſt. in integrum.
↠P. PAV. P.
b ¶Ad petendū reſtitutionem. Idem dicit Cy.in j.q.Sali.Paul. de Caſt. & alij in l.j. C.ſi ſæp.in inte.reſt. a
↠POMATES.
c ¶Papinianus. Vide quid per iſtū tex. dicat Ange.limitando illā l.ij.§.leg.J.de iud.
↠P. PAV. P.
d ¶Ad aliud nō inferr. Vide ad iſtū dictum & ſimilia Iaſo. in l. ij.§.item Iulianus.in ij nor. ff. de eo quod cer.loc. Aret.in l.naturaliter.§.nihil commune.in j.nota.ff. de acqui-poſ. b
e ¶Item nota q dñs. Adde quæ not. in l.j. C.ſi à non cōpe.iudi. Adde Bald. & vide Inno.pro iſto tex. in c.ij.de procura.& ibi doct.And.Barb. c
f ¶Cōteſtatur lis. Vide qñ lis conteſtetur ſuper in integr.reſtit. adde quod no. Imol. & doct.in c. quoniā. §. ſunt & alij. vt lite nō cōte. Et an requiratur libellus, vide ſ.de reſt.in integ.l.diuus.in fi.per Bar. d
g ¶Cū mandato. Vide gl.in c.ij. de in integ. reſt.quæ aliter loquitur. Vide ibi do.Ant. & aliōs.And.Barba. e
h ¶Scæuola. facit ad no.q.quam vide per Bal in l.pupillorum. C.de repu.hære.
ij ¶Vendebant. Vide Imol.in l.nā quod.§. ſed & qui repudiat. poſt gl.j.ad Trebel.
k ¶Nota diſtinctionē. & ſic luit ſ corpore. Vide quod no. in l.ſi na.ff.de in ius vo. & l.j.in fin.C. de ſepul. vio. & Bal.in præal. l.fin.de in ius voc.& vide Cy.in l.ſi nō cō uitij.C.de iniur.ſ xij. q.ad petitionē cuius debet imponi pœna corporalis, pro quæ in tex.& ibi Bald. in præalleg.l.ſi.& an ſi veniat poſtea ad pin guiorē fortunā tenea tur ſatisfacere, vide gl.in l.illicitas.§.fi.ſ. de offi.præſi.& text. not.in l. ſed ſi vnius. § ſi tantū.de iniur.& Bal.in præalleg.l. ſi. Sed an pro cauſa ciuili qui non eſt ſolu-ēdo luat in corpus, vide text.in c. finem litibus.de do. & con tu. vbi in caſu illius ç. imponitur. & poteſt eſſe ratio propter dolum ipſius,et vide text.v.q.j. quia iuxta. & xxiij. q.j. qui contra pacem.& cōmuniter iſta duo iura ad hoc allegantur:ideo ea tene men ti.& vide Bal. in rubri.C. de pœn.iudic. qui male iudica, vbi aut minor lædítur in tempore:& tūc ſi quidem tempus eſt maius quadriennio, habebit quadriennium. ſi minus, tantum tēpus habebit, quātum eſt illud,in quo læſus eſt. Aut lædítur in cōtractu vel quaſi:& tunc ſemper habet quadriennium. Iſtud quod hic dícitur,[a] quando lædítur in minori tempore, iſtud ſolum datur intelligi ad petendam ſeu inchoandā in integ.reſtit. nō ad eā finiendam:vt habuiſtis in l.diuus. & l.vlti. de in integ.reſti. Dicemus in l.ab hoſtibus. §.ſed quod ſimpliciter.j.tit.ij. & vide Cle.j. de reſtit.in integ. †Vltimò quæro vtrum iſtud tēpus, quod datur ad petendū reſtitutionē, currat hęredi minoris ipſo iure,licet reſtituatur: an verò currat durante minori ætate. Super q. iſta eſt facta tota gl. magna hic poſita: finaliter determinat q ipſo iure non currat. Et hoc ſatís innuit iſte text. Eſt enim abſurdum q quís petat reſtitutionē ad petendam reſtitutionem.

☞ *Abſens ex cauſa neceſſaria tantum, ſi potuit procuratorem dimittere, non reſtituitur.*

Illatio non fit ex ſeparatis.

Bamito non debet concedi ſecuritas, eo caſu quo poteſt per procuratorem comparere.

PApinianus.[c] Abſens ex cauſa neceſ ria tantū, non reſtituitur ſi potuit procuratorem dimittere, & non facit.h.d. Nota quod dixi in ſummario. de quo plenè dixi in l.ſi.ſ.de in integr. reſtitu. †Item nota q in his quæ ſunt ſeparata, de vno ad aliud non infertur[d], vt hic,ibi: quid enim,&c.vt l.ſin.ſ. de cal. Item not. q dñs[e] Oldr.in quadam q.diſputata dícit q hic eſt caſus†q exbanníto non debet concedi ſecuritas veniendi eo caſu quo poteſt comparere per procuratorem. Cū enim Vlpianus reprehendat Papi.in eo q omiſerit illū caſum,vel præſidem vbi erat:nō eſt veroſi mile q omiſerit illū caſum de petenda ſecu ritate:quía tunc incíderet in id, de quo alíū reprehendit.ſed quādo nō poteſt cōparere per procuratorē,tunc bene datur ei ſecurítas:vt l.ís qui reus.& ibi no.per gloſſ.& ibi plenè dixi.j.de publi.iudi.&c.

☞ *In cauſa reſtitutionis in integrum lis conteſtatur quando agitur contra certū aduerſarium, & quando principaliter agitur.*

Si quis tamen. Lítis conteſtatio nō prodeſt poſtea deſiſtentí.h.d. †Nota q in cauſa reſtitutionís in íntegrum cōteſtatur lís[f]. quod intellige quādo agitur contra certum aduerſarium: aliàs ſecus:vt in auf.ſi omnes. C.ſi vt ſe ab hæredi.abſtí. Item hoc verū,quando príncipaliter ſuper reſtitutíone lís conteſtatur. Secus quando íncídenter:vt extra de offi.iud.c.fi.líb.vj.

IN integrum. Hic iuríſcō ſultus etiā habet mēti pertractare aliquas quęſtiones víſq ad fi.& hoc intendit. Quando minor eſt reſtítutus aduerſus aditionem, geſta per eum nō reſcínduntur. Item eo reſtituto aduerſus repudiationem, geſta per procuratorem non írrítātur. h.d. Oppo.de l.ij.& iij.j.de cōdi.índebi.Sol.non repetuntur à minore,ſed à legatarijs ſic,& ſibi quę ritur:licet per mínorem non ſint reſcínden da ſoluta per eum. Quæro an per alium hę redem repetuntur. Dic vt in gloſ.

g GVm mandato.[g] In his quę mi nor facit vt procurator,non reſti tuitur ad commodum domíni. Item vbí alía actío competit contra alíum, denegatur reſtitutío, níſi ílle alíus exíſteret non ſoluendo.hoc dícit. Opp.de l.iíj. §.ſed vtrum.ſ.eo. Sol.gloſſ.híc ponit multas ſol. Dícas ergo, fateor quòd reſtituitur mínor ínquantum ípſe eſt obligatus: non autem reſtituitur maíor quí mandauit vel íuſsit. vel aliter: Lex contraría loquitur quando mínor ſe obligauit íuſſu patrís vel manda to non obligauit ſe,ſed patrem: meritò ſibi non eſt neceſſaría reſtitutío. Opp.de l.etiā. C.ſi tut.vel cur.inter.vbí auxílíum ordiná rium cōpetens contra vnum, impedit reſti tutionē contra aliū.Sol.Dícit glo.ibí loquí tur de auxílío quod competít contra míno rem, quí ex neceſsítate quaſi contraxít:hic competít contra procuratorem quí manda tum ípſe ſuſcepit,quí non eſt dígnus tā to fauore,quanto dignus eſt tutor. Contra 1 hoc oppo.de l.ín cauſæ.§.fi.ſ.eod. & quod tetígí ſuper glo. Sol.ibí auxílíum ordinariū quod competít contra mínorem vt cedat ſi deíuſſorí actíonem non excludít extraordí nariam,ſ.beneficium reſtitutionís in integ. & hoc fauore mínorís:ſicuti ſ. proxímè dí xí fauore tutorís.

1 ☞ *Officium iudicis, per quod petitur in integrum reſtitutio, poteſt cedi.*

QVod ſi minor. Sí mí nor alie na negotia geſſerit abſq mandato, poteſt reſtítuí: aliàs ſibí actío denegatur,níſi ín integ. reſtitutíoní cedere ſit paratus.h.d. †Nor.q officiū iudicis, per 1 quod petitur ín íntegrum reſtitutio, poteſt cedí. Símile j.de admíní.tut.l.ſi minoris.

Non ſemper. Gloſſ. format duo contraría. Soſu. vt ín ead.geſta cum mínoribus reſcíndūtur, ſi æquitas ſuadet, quod eſt quando ſuſ facilitate mínor decípi tur.hoc dícit.

h Scæuola.[h] Ad hæreditatem repudiatā minor reſtituítur re íntegra:ſecus rebus díſtractís per ſubſtitutū. h.d. Nota pulchram diſtínctionem: aut bona ſunt díſtracta aut non.Opp.C.de repud.hære.l.ſi.ín fi.gl.dat plures ſol.ínter alías ponit vnam quæ communiter tenetur q hic bona fuerint vēdi ta ſeu díſtracta per ſubſtítutum : ibí per creditores. Ratío díffe rentíæ poteſt eſſe:quía ſubſtítutus vēdidit nomine ſuo, & ſuum í negotium gerebat:creditores verò vendebant[i] nomine hæredi tarío tanquam curatores dati bonís,vt l.j.j.de cur.bo.dam. meri tò quícunq hæres ſuperuenit auditur:vel creditores vendebant nomine eíus ad quem hæreditas pertinet.

Si ſeruus. In íntegrum reſtítutío datur contra patrem vel dominum cum actíone de peculío, vel de ín rē verſo. Item ex dolo datur noxalís. hoc dícit. Nota ex gloſſ.híc híc poſita ſuper verbo condemnabitur,quòd contra filiumfam. non poſsít fieri executío. Item not.ín l.iíj. §. ſed vtrum. quod ibí k reprobaui, & contrarium determinaui. Nota diſtínctionem[k] q ſeruus vel datur pro noxa vel verberatur. Quærit glo.cuius erit electío. Dícit gloſ.quòd domíní.non mínorís.do.Iacob. But.dí cebat contrarium quòd ímò mínorís. Nam natura actionís noxalís eſt,vt pecunía non ſoluta ſuccedat datío pro noxa,vt l.mí les.§.decem.j.de re iudi .Tu dic vt dixí plenius ín l.ſed ſi vnius. §.cùm ſeruus.j.de ínıur

1 ☞ *Reſtitutio eſt in priſtinum ſtatum repoſitio.*

2 *Magis fauetur ei qui facit ex neceſsitate quàm qui facit ex uoluntate.*

l Reſtitutio autem. [l] Per reſtítutionem omnía reſtituntur ín priſtínum[m] ſtatū præ m terea,de quíbus mínor exhærede.hoc dícit. Nota †quòd reſtí tutío eſt ín príſtínum ſtatum repoſitío. Not.†quòd magís fauendum eſt eí, quí fa cit ex neceſsítate,quàm eí,quí facit ex vo luntate,vt ſ.l.proxí.& text.dícitur expreſ ſus ín l.cùm poſtulaſſem.in fi.j.de dam.ínfect.Circa hanc l.quæro. hic dícitur q pecunía ſoluítur perdituro:quíd ſi ſoluitur eí non perdituro:& tamen perdidit ? In hoc fuerunt opí.inter Pla.ex vna parte,& glo. ex alía.Nam placen.faciebat differentíam ínter mutuantem & ſoluentem quod glo. noſtra reprobat & bene:quía nulla eſt díf ferentía ín effectu:licet ſit magis ſtrícta ratío ín vno quàm ín alío.Vltimò not.íntelectum l.ij.quarum re.actío non datur.quí eſt not.quoníam ílla lex varios íntellectus habet.

Ex hoc edicto.[a] Hæc reſtitutío petitur per officium íudícís,non íure actionís. hoc dícit.Facit contra Mar. ín eo quod dícebat ín l.ín cauſæ.ſ. eod.

ILlud. Sí mínor ſoluit índebitū, perſona ínterdū facit lo cū repetitioní.h.d. De hoc dixí plenè ín l.interdum.j.de condí.índebí.

☞ *Procurator cum cautione rati ita admittitur quando eſt dubium de mandato ſpeciali, ſicut quando eſt dubium de mandato generali.*

2 *Mandatum ad petendam reſtitutionem in integrum ut dicatur ſpeciale, requiritur q ſit ad petendum reſtitutionem in integrum in tali cauſa.*

3 *Reſtitutio in integrū quando petitur incidenter, non requiritur ſpeciale mandatū: ſecus quando principaliter.*

Si talis. Reſtítutionem debet quís pe tere per ſe,vel per alíū procu ratorē habentē ſpeciale mandatū:de quo ſi dubítetur,cū cautione de rato admittítur. h.d.Nota q hic eſt vnus de caſibus:ín quí bus requirítur ſpeciale mandatū.Secundò not.†q ſicut vbí eſt dubiū de mandato ge 1 neralí admittítur procurator cum cautíoe de rato,íta vbí eſt dubiū de mandato ſpecíalí.[b] Circa legē iſtā quæritur primò, qño intelligatur ſpeciale mandatū habere: vtrū ſufficit†q dícatur ín inſtrumento procura 2 tionís,& ad petendū reſtitutionem ín íntegrū.Doc.dícunt q non,ſed debet dící, ad petendū reſtitutionē ín íntegrū ín tali cauſa:vt l.ſi quis míhí bona. §. ſed vtrum. de acquí.hære.doc.tangunt.C.etiā per procu. cauſam ín íntegreſtít.agí.poſ.l.j.Plenè dí xí ín l.filiusfam.j.de dona.Secundò quæro 3 †vtrū hoc quod dícitur híc,verum ſit,ſiue petatur ín íntegrū reſtítutío príncipaliter, ſiue íncidēter.Inno.vt vídetur míhí extra, de ín íntegrū reſt.c.ſuſcitata.intelligit hanc l.qñ reſtítutío príncipaliter poſtulatur: ſed c ſi peteretur íncídenter ſuper alíquo artículo omíſſo in cauſa,tunc non requíritur ſpeciale mandatum. Vñ eo ípſo q ípſum facit procuratorē ad cauſam, vídetur eū facere ad omnía,quę pertínent ad ípſam cauſam: vt l.ad rem.& l.ad legatū.ſ.de procu. círca príncípíū. Ego de hoc díco ín l. cùm procurator.círca prín.j.de no.ope.nun.

Quod ſi is. Procurator eíus,con tra quem petitur reſtítutío, ſuſtínet partes reí:ídeo debet caue re iudícatum ſolui.h.d.

☞ *Coniuncta perſona, etiam in requirētibus ſpeciale mādatū, admittitur, quando prætēdit proprium intereſſe.*

2 *Libellus, ago tanquam coniuncta perſona, & pro intereſſe meo admittitur.*

3 *Coniuncta perſona pro coniuncto admittitur, etiam eo inuito, quando uenit etiam pro ſuo intereſſe.*

4 *Mandatum generale legis non ſufficit, ubi ſpeciale hominis requiritur.*

5 *Coniuncta perſona agit pro minore in caſibus, in quibus ſpeciale mandatum non requiritur.*

6 *Coniuncta perſona etiam in requirentibus ſpeciale mandatum admittitur pro minore & prodigo.*

d PAtri pro filio.[d] In caſi bus, ín 1 quíbus † requíritur ſpeciale mādatum,coníuncta perſona admittítur, ſí præ tendit proprium intereſſe:aliàs ſecus. h. d. Quam legem nota quía iſtud príncípium fortè non eſt alíbí. Nota primò quod dixí ín ſummario.Secundò† nota caſum q admittítur talis poſítio,quando quís dícit : a go tanquam coníuncta perſona,& pro íntereſſe meo.Facit ſ.de pcu.l.licet.ín princ. & quod no.ín l.ſuris gētium.§. ſi paciſcar. ſ.de pac. vbí agit quís pro Republica & e pro intereſſe ſuo. Tertiò nota[e] q licet alſ 3 †coníuncta perſona nō admittat pro coníuncto contra eius voluntatē, ſed præter: vt l.ſed & hæ.in prín.ſ.de procu. tñ qñ ve nít tanq̄ coníuncta perſona & pro ſuo ín i tereſſe.admittítur etiā eo ínuíto. Caſus eſt ibí:licet filíus reſtítuí nolit. Concordantíæ ſunt ín gl.Quartò nota † q vbí requíritur k 4 f mandatū ſpeciale hoīs,non ſufficit[f] genera le mandatū legis.vt hic.Nā poteſtas agēdí data cōíunctę perſonę à lege,nō valet, vbí 5 requíritur ſpeciale mandatū. †Nota etíam ex hac l.q cōíuncta perſona pōt agere pro 1 mínore ín caſibus,ín quíbus nō requíritur ſpeciale mandatū:vt hic à contrarío ſenſu. m Glo.ponít híc,& j.de admíní.tut.l. tutores g qui poſt.& doc.ín l.exigendi.[g] C. de proc. 6 Vltimò not.†q ín caſibus,ín quíbus requí ritur ſpeciale mandatum,admittítur coníuncta perſona pro eo h qui eſſet mínor,& prodígus.[h] Secus ſi mínor tantum, vel prodígus tantū:vt hic in fi.quod no.ibí:aut eíus,&c.Gl.tñ dícít quod íſto caſu admíttítur vt curator furioſi:quod nō placet. Cùm em̄ ſit mínor,non datur ſibí curator vt furioſo, ſed vt mínorí : vt l. quí habet.de tutel.Oppo.de l.iíj.§.ſed vtrū.ſ.eo.Glo. ponít plu res ſolutiones.tene primam,vel ſecundam. Item oppo. extra gl. í & vídetur[i] q vbí requíritur ſpeciale mandatum,coníuncta per k ſona admíttítur:vt ín c.nonnulli.[k] extra de reſcríp. Cogitabitis.

1 ☞ *Iudex debet negare actionem creditori, quando minor petit reſtitutionem aduerſus obligationem.*

2 *Minor reſtitutus recuperat pecuniam cum uſuris, & fructibus perceptis, & qui percipi potuerunt.*

Si pecuniam. Mínor aduerſus creditorem, quí mutua uit,reſtítuítur,ſí pecunía díſsípauít, vel ex ea debítorem non ídoneum acquíſíuít: vel prædíum emerít pretío cariorí:quo caſu reſtítuet mínor, quatenus eſt locuple tíor.hoc dícit. † Nota ex prín. modum ſententíandí,quando mí 1 nor petít reſtítutionem aduerſus obligationem:quía debet dene l gare creditorí actíonem. No.íſtum ver. [l] ex quo apparet† q mí 2 nor recuperat pecuníam cum vſurís, & fructíbus perceptís, & quí percípí potuerunt. Quod eſt not. quía emptor habet títu lum.

Si minor. Mínorí reſtítuítur actío contra ípſum debíto rem,& fideiuſſores,& correos, ſí alíquem líbe rauít acceptílatione.h.d.

Aduerſus. Reſtítutío etíam datur contra eos,quí de do lo non conueníuntur,excepto patre & patro no.hoc dícit.

m GVm minor.[m] Reſtituta actione tutelæ, non re ſtítuítur cōtraría.hoc dícit. Oppo. de l.j.& ij.C.ſi aduer.tranſact.Sol.Dícunt quídam alíud

↠POMATES.
a ¶Ex hoc edicto. Aduerte q hic eſt text. & gl.& Bar.ſentit q cognitio & officium iudicis eſt idē. Vide glo.l.j.§. per hanc. in gl.magna. circa medium.ff.de rei vendi.
b ¶De mādato ſpeciali. Et iſtū text.pro notabili alſ. Bald.in l.ſi maritus. C. mādati. quod etiā vbi requiritur ſpeciale mādatum habet locum ratihabitio.
↠POMATES.
b ¶Speciali. vide glo. in §. de his. per quas perſonas. & ibi Ange.in j.col.
↠P. PAV. P. a
c ¶Peteretur incidenter. vide do.Ant.cōſ. xliij. circa medium, de quo habes etiā in l.mandato generali. ſ.de procu. Itē limita fing. illud quod dicit Bar. hic.& Rom. ſing.cxxvij. Itē adde q procurator gñalis pōt petere reſtitutionem in integrū adueſus ſententiā contra eū latā. vide Panor.conſi.lxxxvij. in j.col.in j.parte. & addict.Bart.hic q propter incidentiā poſſit procurator ea q̄ue alias requirerent ſpeciale mandatū, vide Salic.in c. cām quæ. in iij.col. de re iudic. in c. cū olim. el j. in vlti.col. de offi. dele. Bart.& Alexan. in l. cùm procurator. ff. de oper. no. nunc. & etiam Bart.in l. indebitā. ff. de cōdi. inde. cū ſuis cōcordantijs. b
c ¶Peteretur incidenter. Adde Barto.in l. interdum.j.de condi. inde.& Bald.per illū text.in l.ſi. C. vbi & apud quem in integ. reſti. & Bar. & Bal. in d.l.j. & ibi not. C. etiam per procur. in integ.reſti.agi poſſe.
d ¶Patri pro filio. Et vide gl.& doc.in l.ſi. C.de filioſa.mi.
↠POMATES.
d ¶Patri pro filio. Vide quid per iſtam l. dicat Ro.ſin.ccxxix. 3
e ¶Tertiò no. Et an cōiuncta perſona poſſit impetrare reſcriptū pro cōiuncta, vi de glo.in c. ad aures. & c. nonnulli. de reſcript. nec ſunt alibi in iure ſecūdū mod. Andr.Barba. c
f ¶Tertiò no. Nota limitationes ad id qđ dicitur cōiuncta perſona non agit cōtra voluntatem cōiuncti. Idē dixit Bart. in l.ſi cōſtante.in x.q. ij.q. principalis. ſo.matr. f
¶Non ſufficit. Et per hanc l.dicit no. Bart. & Angel.poſt glo.in l.j.C.etiam per procur.cauſam in integ. reſt. quod licet con- 2
tutio eſt ín príſtínum ſtatum repoſitio. Not.†quòd magís fauendum eſt eí, quí facit ex neceſsítate,quàm eí,quí facit ex voluntate,vt ſ.l.proxí.& text.dícitur expreſſus ín l.cùm poſtulaſſem.in fi.j.de dam.ínfect.Circa hanc l.quæro. hic dícitur q pecunía ſoluítur perdituro:quíd ſi ſoluitur eí non perdituro:& tamen perdidit ? In hoc fuerunt opí.inter Pla.ex vna parte,& glo. ex alía.Nam placen.faciebat differentíam ínter mutuantem & ſoluentem quod glo. noſtra reprobat & bene:quía nulla eſt díf ferentía ín effectu:licet ſit magis ſtrícta ratío ín vno quàm ín alío.Vltimò not.íntelectum l.ij.quarum re.actío non datur.quí eſt not.quoníam ílla lex varios íntellectus habet.

Ex hoc edicto.[a] Hæc reſtitutío petitur per officium íudícís,non íure actionís. hoc dícit.Facit contra Mar. ín eo quod dícebat ín l.ín cauſæ.ſ. eod.

ILlud. Sí mínor ſoluit índebitū, perſona ínterdū facit locū repetitioní.h.d. De hoc dixí plenè ín l.interdum.j.de condí.índebí.

☞ *Procurator cum cautione rati ita admittitur quando eſt dubium de mandato ſpeciali, ſicut quando eſt dubium de mandato generali.*

2 *Mandatum ad petendam reſtitutionem in integrum ut dicatur ſpeciale, requiritur q ſit ad petendum reſtitutionem in integrum in tali cauſa.*

3 *Reſtitutio in integrū quando petitur incidenter, non requiritur ſpeciale mandatū: ſecus quando principaliter.*

Si talis. Reſtítutionem debet quís pe tere per ſe,vel per alíū procuratorē habentē ſpeciale mandatū:de quo ſi dubítetur,cū cautione de rato admittítur. h.d.Nota q hic eſt vnus de caſibus:ín quíbus requirítur ſpeciale mandatū.Secundò not.†q ſicut vbí eſt dubiū de mandato generalí admittítur procurator cum cautíoe de rato,íta vbí eſt dubiū de mandato ſpecíalí.[b] Circa legē iſtā quæritur primò, qño intelligatur ſpeciale mandatū habere: vtrū ſufficit†q dícatur ín inſtrumento procurationís,& ad petendū reſtitutionem ín íntegrū.Doc.dícunt q non,ſed debet dící, ad petendū reſtitutionē ín íntegrū ín tali cauſa:vt l.ſi quis míhí bona. §. ſed vtrum. de acquí.hære.doc.tangunt.C.etiā per procu. cauſam ín íntegreſtít.agí.poſ.l.j.Plenè dí xí ín l.filiusfam.j.de dona.Secundò quæro †vtrū hoc quod dícitur híc,verum ſit,ſiue petatur ín íntegrū reſtítutío príncipaliter, ſiue íncidēter.Inno.vt vídetur míhí extra, de ín íntegrū reſt.c.ſuſcitata.intelligit hanc l.qñ reſtítutío príncipaliter poſtulatur: ſed ſi peteretur íncídenter[c] ſuper alíquo artículo omíſſo in cauſa,tunc non requíritur ſpeciale mandatum. Vñ eo ípſo q ípſum facit procuratorē ad cauſam, vídetur eū facere ad omnía,quę pertínent ad ípſam cauſam: vt l.ad rem.& l.ad legatū.ſ.de procu. círca príncípíū. Ego de hoc díco ín l. cùm procurator.círca prín.j.de no.ope.nun.

Quod ſi is. Procurator eíus,contra quem petitur reſtítutío, ſuſtínet partes reí:ídeo debet caue re iudícatum ſolui.h.d.

☞ *Coniuncta perſona, etiam in requirētibus ſpeciale mādatū, admittitur, quando prætēdit proprium intereſſe.*

2 *Libellus, ago tanquam coniuncta perſona, & pro intereſſe meo admittitur.*

3 *Coniuncta perſona pro coniuncto admittitur, etiam eo inuito, quando uenit etiam pro ſuo intereſſe.*

4 *Mandatum generale legis non ſufficit, ubi ſpeciale hominis requiritur.*

5 *Coniuncta perſona agit pro minore in caſibus, in quibus ſpeciale mandatum non requiritur.*

6 *Coniuncta perſona etiam in requirentibus ſpeciale mandatum admittitur pro minore & prodigo.*

d PAtri pro filio.[d] In caſi bus, ín 1 quíbus † requíritur ſpeciale mādatum,coníuncta perſona admittítur, ſí prætendit proprium intereſſe:aliàs ſecus. h. d. Quam legem nota quía iſtud príncípium fortè non eſt alíbí. Nota primò quod dixí ín ſummario.Secundò† nota caſum q admittítur talis poſítio,quando quís dícit : ago tanquam coníuncta perſona,& pro íntereſſe meo.Facit ſ.de pcu.l.licet.ín princ. & quod no.ín l.ſuris gētium.§. ſi paciſcar. ſ.de pac. vbí agit quís pro Republica & e pro intereſſe ſuo. Tertiò nota[e] q licet alſ 3 †coníuncta perſona nō admittat pro coníuncto contra eius voluntatē, ſed præter: vt l.ſed & hæ.in prín.ſ.de procu. tñ qñ venít tanq̄ coníuncta perſona & pro ſuo ín i tereſſe.admittítur etiā eo ínuíto. Caſus eſt ibí:licet filíus reſtítuí nolit. Concordantíæ ſunt ín gl.Quartò nota † q vbí requíritur k 4 f mandatū ſpeciale hoīs,non ſufficit[f] genera le mandatū legis.vt hic.Nā poteſtas agēdí data cōíunctę perſonę à lege,nō valet, vbí 5 requíritur ſpeciale mandatū. †Nota etíam ex hac l.q cōíuncta perſona pōt agere pro 1 mínore ín caſibus,ín quíbus nō requíritur ſpeciale mandatū:vt hic à contrarío ſenſu. m Glo.ponít híc,& j.de admíní.tut.l. tutores g qui poſt.& doc.ín l.exigendi.[g] C. de proc. 6 Vltimò not.†q ín caſibus,ín quíbus requíritur ſpeciale mandatum,admittítur coníuncta perſona pro eo h qui eſſet mínor,& prodígus.[h] Secus ſi mínor tantum, vel prodígus tantū:vt hic in fi.quod no.ibí:aut eíus,&c.Gl.tñ dícít quod íſto caſu admíttítur vt curator furioſi:quod nō placet. Cùm em̄ ſit mínor,non datur ſibí curator vt furioſo, ſed vt mínorí : vt l. quí habet.de tutel.Oppo.de l.iíj.§.ſed vtrū.ſ.eo.Glo. ponít plures ſolutiones.tene primam,vel ſecundam. Item oppo. extra gl. í & vídetur[i] q vbí requíritur ſpeciale mandatum,coníuncta perſona admíttítur:vt ín c.nonnulli.[k] extra de reſcríp. Cogitabitis.

1 ☞ *Iudex debet negare actionem creditori, quando minor petit reſtitutionem aduerſus obligationem.*

2 *Minor reſtitutus recuperat pecuniam cum uſuris, & fructibus perceptis, & qui percipi potuerunt.*

Si pecuniam. Mínor aduerſus creditorem, quí mutua uit,reſtítuítur,ſí pecunía díſsípauít, vel ex ea debítorem non ídoneum acquíſíuít: vel prædíum emerít pretío cariorí:quo caſu reſtítuet mínor, quatenus eſt locupletíor.hoc dícit. † Nota ex prín. modum ſententíandí,quando mí 1 nor petít reſtítutionem aduerſus obligationem:quía debet dene l gare creditorí actíonem. No.íſtum ver. [l] ex quo apparet† q mí 2 nor recuperat pecuníam cum vſurís, & fructíbus perceptís, & quí percípí potuerunt. Quod eſt not. quía emptor habet títulum.

Si minor. Mínorí reſtítuítur actío contra ípſum debítorem,& fideiuſſores,& correos, ſí alíquem líberauít acceptílatione.h.d.

Aduerſus. Reſtítutío etíam datur contra eos,quí de dolo non conueníuntur,excepto patre & patrono.hoc dícit.

m GVm minor.[m] Reſtituta actione tutelæ, non reſtítuítur cōtraría.hoc dícit. Oppo. de l.j.& ij.C.ſi aduer.tranſact.Sol.Dícunt quídam alíud

a ¶Sententia pōt pro parte valere. Late Bar.in l.j.C.si aduer. rem iudic.

b ¶Si ab hæreditate. Vide in auē. si oēs. maximè per Bal. C. si vt se ab hęre.absti.

c ¶Ex aspectu iudicis. De probatione ex aspectu, vide quod not. Bal.in l.Deo nobis.ī ij.col.C.de epis. & cler. & quod dicā in d.l.de ætate: Bald. & Sali. in l.si minorem.C. de in integr. restit.

d ¶Non tollat. Vtrum decretū iudicis tollat restit.in integ.vide in l.ij.C. de fideiuss. mi.

e ¶Si minor filiofami. Qualiter minor restituatur aduersus arbitrium vel arbitramētū:quid ſi per ſtatutū prouideatur q̄ nō poſsit reſtitui, qualiter debet intelligi, vide Bar.in l.cum hi.ſ. ſed cū lis.ē.de trāſac. & facit ad no.p Bar. in j.conſtitu.C.Adde latè Roma. conſilio xc.Abb.conſi.xxxj. li.ij.Bal.cōſi. xxxiij. Et an ſi minor poteſt habere regreſſum de læſione cōtra alium ſint ei beneficia minoris concedenda, p Abb.cōſ. lxviij.li.ij. ☞ POMATES.

f ¶Minores. Vide Panor.conſi. xxx.col.j. primo dubio. ij. vol. ☞ P. P A V. P.

g ¶Minor cōpromittit. Qualiter hoc procedat vide Alex.in l. cū hæreditas . j.ff. ad Trebel.

a Qualiter minor reſtituatur aduerſus arbitrium vel arbitramētū:quid ſi per ſtatutū prouideatur q̄ nō poſsit reſtitui, qualiter debet intelligi, vide Bar.in l.cum hi.ſ. ſed cū lis.ē.de trāſac. & facit ad no.p Bar. in j.conſtitu.C.Adde latè Roma. conſilio xc.Abb.conſi.xxxj. li.ij.Bal.cōſi. xxxiij. Et an ſi minor poteſt habere regreſſum de læſione cōtra alium ſint ei beneficia minoris concedenda, p Abb.cōſ. lxviij.li.ij. ☞ POMATES.

b ¶Si ab hæreditate. Vide in auē. ſi oēs. maximè per Bal. C. ſi vt ſe ab hęre.abſti.

c ¶Ex aſpectu iudicis. De probatione ex aſpectu, vide quod not. Bal.in l.Deo nobis.ī ij.col.C.de epiſ. & cler. & quod dicā in d.l.de ætate: Bald. & Sali. in l.ſi minorem.C. de in integr. reſtit.

d ¶Non tollat. Vtrum decretū iudicis tollat reſti.in integ. vide in l.ij.C. de fideiuſ. mi.

e ¶Si minor filioſami.

a Qualiter minor reſtituatur aduerſus arbitrium vel arbitramētū:quid ſi per ſtatutū prouideatur q̄ nō poſsit reſtitui, qualiter debet intelligi, vide Bar.in l.cum hi.ſ. ſed cū lis.ē.de trāſac. & facit ad no.p Bar. in j.conſtitu.C.Adde latè Roma. conſilio xc.Abb.conſi.xxxj. li.ij.Bal.cōſi. xxxiij. Et an ſi minor poteſt habere regreſſum de læſione cōtra alium ſint ei beneficia minoris concedenda, p Abb.cōſ. lxviij.li.ij. ☞ POMATES.

in ſententia:& aliud in tranſactione:quod non eſt verum:vt j.l.proxi.§.j. Dico ergo q̄ hic cauſæ ſunt diuerſæ, & ſe non contingē tes : nam tutor liberauit pupillū pacto gratuito : pupillus liberauit tutorem credens ſibi ſatisfactum.

ETiam. Etiam vbi interuenit patris authoritas,minor reſtituitur.h.d.Opp.ſ.eo.l.iij. §.ſed vtrum.Sol.hic pater fuit author filij tanquàm tutor:& hic filius conſtituitur pro obligatione ſua,non ad commodum patris.Bar.

Ex cauſa. Si per reſtitutionem vnū capitulum ſentētiæ reſcindi tur,cætera firma remanent, ſi illi nō ſunt connexa:aliàs ſecus.h.d. Quod not. Et ſic vides q̄ ſententia poteſt pro parte valere[a], & pro parte non.Contra.j. fa.ercif.l.in hoc iudicio.Sol. Ibi loquitur in cōnexis : hic in diſiunctis. vnde tot videtur ſentētiæ,quot ſunt capitula.Quæro,quæ dicantur negotia,ſeu capitula connexa, & quæ ſeparata. Dic vt in glo.quæ eſt clara.

Si ab hæreditate. [b] Reſtitutio conceſſa nō citatis his quorum intereſt, in eorum præiudicium nil valet.h.d.

☞ *Authen.ex cauſa.C.de liber.præte.quòd habeat locum etam in præteritione emancipati.*

MIlius. Per vnum actū contrarium quis videtur renuntiare in integrum reſtit. Itē ille actus,qui tolleret illud,ad q̄ petitur reſtitutio , tollit reſtitutionem. h.d. Opp.gl.tribus modis.Primò q̄ emancipatus poteſt dicere nullum:vt C.de libe. præte.l.ſi.& auē.non licet.Solu. Quidam fatetur quòd hodie eſt immutatum. Tu dic vt dicit glo.in auē.de hære.& fal.§.exhæredatos,videlicet q̄ ſi emancipatus eſt præteritus ſine cauſa,dicit nullum:ſi cum cauſa,tunc veniret hodie per contratabulas,ſicut olim:quia hodie in nihilo eſt immutatū, niſi in inſertione cauſæ:vt dixi plenè in auē.ex cauſa. Secundò opp. quia cùm fuerit ſibi relictum legatum , debeat agere ad ſupplementum : vt l.omnimodo.C.de inoffi.teſt.& in auē.de triente & ſemiſ.§.j.Gloſ.fatetur contrarium:dicit tamen quòd etiam illud eſt correctum : quia debet relinqui iure inſtitutionis : vt §.aliud quoq; capitulum.in cor.vt cum de appel.cogn. Vel dicas, dicit gl.illud in querela : ſecus in contratabulas. Videtur innuere†q̄ §.aliud quoq; capitulum.vnde ſumitur auē.ex cauſa. non habet locum in filio emancipato præterito , cui competit contra tabulas,dū dicit,aliud in querela,&c. Et ſic innuit auē.ex cauſa.non habere locum in præteritione emancipati.Contrarium no.C.de bo.poſ.contra tab.l.j.& illa eſt verior. Quod dic vt plenè dixi in auē.ex cauſa.& ibi etiam tangitur. Item oppo. & videtur quòd hæc preſcriptio ipſo iure non currat:vt l.fi.C.in quib.cau.in integ.reſti.non eſt neceſ. Sol.concedo q̄ iſtud tempus hodie non currit ipſo iure.

SImulier. Minore reſtituto aduerſus actionem hæreditatis,libertates datę,& ſolutiones creditoribus factæ non reſcinduntur.h.d.

1 ☞ *Minor ætas probatur ex aſpectu iudicis.*
Iudex iudicat ſecundùm conſcientiam,quam habet ut iudex.
2 *Pronunciatio ſuper ætate excuſat debitores ſoluentes & ignorantes.*
Pronunciatio ſuper ætate facta ex aſpectu, non facit plenam probationem; & in quo præiudicat.nu.3.
3 *Pronunciatio,quæ fit per aſpectum,excuſat ignorantes,non autem ſcientes.*
4 *Allegare turpitudinem ſuam non poteſt quis,quando in ea ſuam intentionem fundat.*
5 *Decretum iudicis ſuper alienatione rerum minorum , non tollit reſtitutionem in integrum : ſecus ſuper ætate.*
6 *Curator quando præſumatur ſcire ætatem minoris.*

MInor. Ætas ex aſpectu iudicis probatur:& pronū ciatio ex aſpectu non prodeſt eis qui ſciēbāt contrarium:ſed ignorantes & pronunciationi acquieſcentes excuſat. h. d. †Nota minor ætas probatur ex aſpectu iudicis[c] : & ſic iudex iudicat ſecundū conſcientiam ſuā quam habet vt iudex. De hoc etiam an minor ætas probetur ex aſpectu alterius quàm iudicis, dicam plenè in l. de ætate.j. eod.

†Secundò nota q̄ pronunciatio ſuper ætate excuſat debitores ſoluentes,& ignorantes.Et ex hoc apparet q̄ talis pronunciatio non facit plenam probationē:quia poteſt probari cōtrarium ab eo qui ſcit.De quo dixi plenè in d.l.de ætate.Item opp.q̄ ſoluentes non ſint excuſati:nec pronunciatio proſit eis, niſi ipſi alleget eum eſſe minorem:vt ſ.eo.l.ait prætor.§.permittitur.Sol.Aut iudex nihil de ætate pronunciat,ſed ſolum præcipit q̄ pecunia ſoluatur : & tunc ſoluens ita demū excuſatur ſi allegauit minorem ætatem,vt ibi.Aut iudex de ætate pronunciauit hic:& tunc non requiritur q̄ quis alleget eum eſſe minorem : quia per hoc veniret cōtra ſententiam,contra quā venire nō tenetur:vt d.l.ait prętor.§.permittitur.& ita loquitur hic. †Tertiò nota q̄ pronunciatio quæ fit per aſpectum, excuſat ignorantes , non autem ſcientes. Ex quo habes q̄ hæc pronunciatio ætatis ex aſpectu non facit præiudicium ei qui diceret, ſcio q̄ contrarium eſt veritas, & paratus ſum probare : ſed in hoc ſolū præiudicat q̄ transfert in eum onus probandi. Videbitis in l.de ætate.j.eo. Opp.inſti.qui. mod.tu.fi.in prin.Sol. Ibi loquitur de alio aſpectu quàm hic. Itē opp.q̄ minor contra curatorē non poſsit allegare ſuum dolum, vt l.ſi duo.ē.de dolo.Sol.dicit gloſſ. intellige q̄ hic minores non erant in dolo : vel ſi erant in dolo nō aduerſus curatores,ſed aduerſus alios. Vel dicas†q̄ hic minor non fundabat intentionem ſuam ex dolo : quia tunc non liceret ei allegare ſuam turpitudinem:ſed agebat cōtra curatores vtili actione negotiorum geſtorum,ex illo quaſi contractu:& ſi tutor excipiat de dolo : minor replicet de ſcientia curatoris.Ad quod facit quod dixi in l.alias. j.de iureiur. †Item opp.q̄ decretum iudicis non tollat[d] reſtitutionem in integrum,vt l.tutor.in prin.j.eo.Sol. Ibi de decreto ſuper alienatione permittēda:hic de decreto ſuper ætate.hæc vera. Vltimò quæro,†quid in dubio vtrum curatores præſumantur ſciuiſſe vel ignoraſſe ætatem.Reſpōdeo aut erant curatores & cōſanguinei : & præſumitur ſciuiſſe, vt l.de tutela.C. de in integr. reſti.& l.octaui. vnde cog. Aut erant curatores tantùm : & non præſumuntur ſciuiſſe,vt ibi.

IMinor. Minori per reſtitutionem remittitur onus manumiſſionis, ſi eſt paratus reſtituere legarum quod accepit.h.d.

1 ☞ *Si filiusfamilias,qui accepit decem mutuo , & in ludo ea perdidit , & ea recuperauit : an videatur locupletior.*

e ISminor filiofami. Inter duos minores melior eſt cōditio cōuenti ſi vterq; certat de damno vitando : ſecus ſi alter certat de lucro. hoc dicit. Nota quòd an quis ſit locupletior inſpicitur tempus litis conteſta. Vnde ſi ab initio pecuniam perdidit poſtea eam recuperauit , tenetur. Sed iuxta hoc quæro : quid ſi econuerſo:ſi tempore litis cōteſtatæ habebat pecuniam,& pēdente iudicio vel etiā poſt ſententiā eam perdidit? docto.dicunt q̄ poterit petere reſtitutionem in integrum , quaſi ex noua cauſa,vt C.ſi læſ.in integ.reſtit.poſtu.l.ij.& iij.De hoc plenè per doct.C.in integ.reſti. poſtu.ne quid no.fi.l.j.†Quærit glo.quid ſi decem quæ accepit mutuo,in ludo perdit,& ea recuperauit:an videatur locupletior? Tenet gloſ.q̄ videatur habere noua cauſa. Pro quo facit optimè j. de donat. inter virum & vxo.l.quid ergo.doct.vltramon. diſtinguunt:aut recuperauit in eodem ludo incontinenti : aut poſtea ex interuallo. Primo caſu videtur non amiſiſſe.Secundo caſu procedit gloſ. arg.l.quāuis. de iure dot.& l.pleriq;.j. de ritu nup.& hoc ſatis placet.

1 ☞ *Minor eo ipſo quòd compromittit in arbitratorem,non uidetur læſus ſicut ſi in arbitrum.*

f g MInores. Eo ipſo q̄ minor cōpromittit[e] videtur læſus. hoc dicit quod nota multum.Quæro de ratione.Dicit glo.q̄ à ſententia arbitri non poteſt appellari, vt l.j. de arbit. vnde compromittendo perdit beneficium appellandi. quod eſt not. Facit ad ea quæ dixi in l.nam poſtea.§. ſi minor.j. de iureiur. Et iſtud intelligo †verū in cōpromiſſo facto in arbitrum:

2 ¶Secus in arbitratorem. Adde Barto. in conſi.inci. quærit an ſtatutū de cōpromiſſis.Et vide Paul. de Ca.in l.nā & poſtea. §.ſi minor.ff.de iureiu.& idē ibi Ang. & vide Ang.& Imo.in l.cū hæreditas.la j. j. ad Treb. ☞ POMATES.

b ¶Sin emptio. Vide Barb.conſi.xiij. colū. ij.& conſi.xxvij. co. xvj.in j.vol.

c ¶Minor. Adde Barto.& do.in d.auē. ſacramenta. ☞ POMATES.

d ¶Quæro exemplū. Vide Feli.in c. excepționem. in viij. col. verſ.ſallit vj.de excepțion.

e ¶Intelligit. Adde quæ not.Bart.in l.nā & poſtea.§.ſi minor. ff.de iureiu.adde bal. C.de ap.in l.p hanc.

f ¶Cōtra hoc. Limita ſing.per Angel. in §. pen.in auē. de hære. & fal.

g ¶Poſtulabitur ſolēniter. Sed pone q̄ ſi procurator minoris vel eccleſiæ in proſecutione cauſæ eſt leſus: quis reſtituetur, & qualiter, vide Inno.in c. ſuſcitata. de reſt.in integ. Quid ſi minor dum certat de obtinēdo priuilegiū fori, non potuit hoc obtinere, ſed per ſententiā ſuccubuit : an poterit reſtitui. Dic q̄ nō:quia dicit certare de lucro captando:ſecundū glo. not. & ibi hoc volūt doc. in l.ij.§.cōuenire.j.de iudi.Facit quod not. in c.corā felicis. de reſtit.in integ.quod eſt no.ad hāc l. & ad tit. C.ſi aduer.rē iudi. & not. ad hic notata q̄ ſi poſt ſententiā minor nō fuit reſtitutus ad exceptionē pemptoriā quā nō .pbauerit,nō eſt opus noua condēnatione , ſecundum Bald. in d.l. peremptorias. in iiij. co.& ibi an minor reſtituatur in declinatorijs.

h ¶Auxiliū. Sed aduerte:quia Ange.in l.gd ergo §.pœna grauior de inſa.videtur dicere cōtra iſtū text. dū dicit q̄ ſi iudex condēnauit aliquē minori pœna: ſyndic[g] cōmunis poterit petere reſtitutionē corā eodē iudice, & excuſabitur tunc iudex in ſyndicatu. Et ita dicit Bart. conſuluiſſe, ſed contra iſtū text. ☞ POMATES.

h ¶Auxilium. Vide Raph.Cuma. conſil. lxxiij.col. pen. ☞ P. P A V. P.

i ¶Ceſſat in integrum reſtitutio. An idē ſit in maiore,q̄ alia iu-

a bitrum:ſecus in arbitratorem: [a] tunc enim nō eo ipſo minor lædītur. Poteſt enim eſſe q̄ eius intereſt:quia fortè habet cauſam diuiam:ſicut intereſt eius quandoq; q̄ iuramentū deferatur,vt l.tutor.j.de iureiu. Vnde ſi peteret reſtitutionem,haberet neceſſe probare aliud:nam ex ſolo cōpromiſſo arbitratoris non lædītur.Sed cōtra prædicta facit text.quí dicit,in iudicem cōpromitti: quia in iudicem non poteſt cōpromitti niſi vt in arbitratorē,vt l.ſed & ſi ita in ſeruū. j.de arbi.Sed intellige in iudicem, id eſt in arbitratorem tanquam in iudicem: quoniā ad inſtar iudicis,&c.vt l.j.de arbi.

b SIn emptionem. [b] Propter intereſſe affectionis minor reſtituitur.hoc dicit.

☞ *Cautela ut minor non litiget per procuratorem conſtitutum à ſeipſo cum iuramento: quia non haberet beneficium huius legis.*
Minor an admittatur per beneficium reſtitutionis ad probationem teſtibus publicatis. & remiſſuè.
Minor ut reſtituatur aduerſus obligationes omiſſas , quòd non requiritur libellus,ſi petit ante latam ſententiam: ſed iudex ex officio reſtituit.

c MInor. [c] Minor reſtituitur vt omiſſam allegationem, ſeu probationem iterū inducat. h.d.& eſt no.lex. Anteq̄ intrem glo.faciatis†q̄ ſitis cauti,qñ eſtis aduocati minoris,q̄ minor non litiget per procuratorem,quem conſtituit cū ſacramento,vel per ſeipſum cum iuramento:quia per iuramentū perderet beneficiū huius legis:vt in auē.ſacramenta.C.ſi aduer. ven. ſed litiget ipſe cū authoritate curatoris:vt habeat beneficium huius legis totius tituli. Quæro

d exemplum[d] in l.noſtra glo.ponit qñ minor omiſit opponere aliquā exceptionē dilatoriam,vel peremptoriā: vt C.de proba.l.exceptionem.& C. ſen.reſcin.non poſ.l. peremptorias. Item glo.intelligit[e] ſiue in cauſa ciuili, ſiue in cauſa criminali : vt l. ſi maritus.§.præſcriptiones.j.de adulte. Secundò ponit†exemplū q̄ minor omiſit produce re teſtes,& teſtes ſunt publicati : nam maior non admitteretur ad nouā probationē: vt in auē.at qui ſemel.de proba. minor aūt admitteretur per beneficium reſtitutionis. Contra hoc[f] oppo.aduerſus dolū præſumptum in futurum minor non reſtituitur: vt j.l.proxi. Sed ratio quare teſtiū productio poſt publicationē nō admittitur, eſt timor ſubornationis:& ſic eſt dolus præſumptus in futurum:meritò minor non reſtituitur. Iſtam obiectionē tangit Gul.in l.ſi quis ex argentarijs.§.j.ē. de eden. Examinaui latiſſimè in l.j.§.aduerſus.j.de no.oper. nun. & Inn.extra de in integ.reſt.c.auditis. Ponit glo.aliud exemplū,qñ minor omiſit allegationē legū:vt propter hoc reſtituaē. Quod eſt verū,præterq̄ ſi ſententia eſſet lata per principem:vt l.minor autē.§.j.ē. eo. Quæro,†vtrū iſta reſtitutio in integrū poſtulabitur ſolenniter[g] dato libello cauſa cognita:Rñ.q̄ nō,ſi petitur ante latam ſententiā, ſed incidenter iudex ex officio ſuo reſtituit:vt in c.vlti.extra,de offi.iudi. Sed ſi pe teretur poſt latam ſententiam , deberet repeti in integrum reſtitutio.aduerſus ſentētiam:vt d.l.minor.§.j.ē.eo.

☞ *Auxilium legis fruſtra implorat , qui in legem com-*

mittit.
2 *Minor aduerſus dolum præſumptum in futurum non reſtituitur:ſed preteritum ſic.*
3 *Minor reſtituitur aduerſus pœnam conuentionalem , non legalem.*
4 *Minor aduerſus pœnam non cōpetentē etiā ad uindictam: ut puta,dupli uel quadrupli:non reſtituitur.*
5 *Crimina atrociora,& leuia quæ dicantur.*
6 *Minor in atrocioribus , aduerſus confeſsionem factam in delictis non reſtituitur.*
7 *Si ceſſatio teſtamenti poteſt peti intra ſex menſes , ſi non fuerit inſinuatū ſecundùm diſpoſitionē ſtatuti, & minor qui potuit petere nō petijt, q̄ non reſtituatur.*

h AUxilium. [h] In actionibus competētibus ad vindictam ceſſat in integrū reſtitutio. [i] Item aduerſus dolū præſumptū in futurū,minor non reſtituit. Item nec aduerſus verū dolū præteritum, k niſi vt pœna minuatur.[k] h.d. Nota ea quæ dixi tibi in ſummario.Nota text.qui ponit omnia præcepta legis Iul. de adul. ſimul m cum ęq̄ alibi. Vltimò not.text. hic in fin. I ibi† & nō ſit ętatis,&c.q̄ fruſtra legis[l] implorat auxilium,qui cōmittit in legē. Opp. j.ad l. Iul.de ambitu.& l. j. ad ſenatuſcon. Tur.l.j.§.accuſa.Solu.Dicit glo.non reſtituitur minor in executionibus pœnarum, n quas petit in necem alterius:ſed bene reſtituitur vt ipſe excuſetur:vt in cōtrarijs. Sed contra hoc oppo.de hac l.verſi. in delictis. 2 Solu.†aduerſus dolū verū non reſtituitur: o vt hic,& ē.eod.l.ſi ex cauſa.§.nunc videm dum.ſed aduerſus[m] dolū præſumptū bene reſtituitur,vt in contrarijs.Contra hoc op n po.de hac l.ij.reſpon.[n] Sol. Aduerſus dolum præſumptū in futurū non reſtituitur, vt hic: ſed aduerſus dolū præſumptum in præteritū reſtituitur , vt non præſumatur: vt not.in l.vbi.ē.de eden. Contra prædicta opp.de l.ait prætor.in prin.§.hodie. ē. eod. 3 Sol.Si minor† peteret pœnā conuentionalem,vel reſtitutionē in integrum ad ipſam pœnam conuentionalem,audiretur,vt ibi: ſecus ſi petit reſtitutionē ad pœnam quæ 4 imponitur per legē,vt hic.Quærit gl.† hic loquiſ de pœnis quæ exiguntur ad vindictam : quid de pœna dupli vel quadrupli in actiōe furti,& vi bo.rap.vel ſimili , cùm illa nō cōpetat ad vindictā? Quidā dicunt idē.Alij dicūt contrariū. Gl.non determinat.Videtur q̄ ſit idē,primò per tex.l. ſi tibi.§. quædā.ē. de pac.& quod ibi no.ſecūdò per tex.huius l.in prin.vbi eſt regula de executionibus pœnarum non competere reſtitutionē. Et quod j.dicitur,ideoque,&c.eſt illatio ad caſum ſpecialem.Regula tamen eſt generalis.Venio ad quandam gl.magnam,quæ eſt hic. & oppo. quòd iſta tempora non currunt minoribus ipſo iure. Vnde videtur obſtare C.in quib cau.in integ.reſtit. non eſt neceſ.l.ſi.Huius timore eſt facta iſta glo.magna non examino. dic vt in ea.Qualiter autē currant præſcriptiones conuentionales, dicā j.l.proxi.Qualiter currant præſcriptiones legales , dicam j. 5 l.etiam.†Quæro,quæ dicantur crimina atrociora,& quæ leuia. Vide glo.quæ no.hic ponit.Nota iſtam gloſſ. quam pleniſsimè examinaui j.de iniu.l.non ſolum.§.ſi mandato.Tangit gloſ.in l. liber homo.j.ad legē Aquil.& l.ad ea.& l.ferè.& l.in omnibus.j. 6 de reg.iur.Facit j.de pœ.l.reſpiciendū.§.furta domeſtica.†Nota o ex hac l. °quòd in iſtis atrocioribus minor non reſtituitur ad uerſus confeſsionem factam in delictis, vt ibi , ſi minor annis p adultum ſe fateatur. Iſta l.facit ad q.[p] ſtatutum † eſt in ciuitate 7 iſta , quòd ſi quis non produxerit inſtrumentum teſtamenti cauſa inſinuandi , poſsit peti caſſatio in fine ſexti menſis. Modò minor , qui potuit petere caſſationem teſtamenti.

p ¶Facit ad q. Vide quod no.Bal.in l:fin. in vlt.col.C.in quib. cau.in integ. reſ. vbi quærit quid ſi ſtatuto cauetur q̄ quis nō poſsit accuſare poſt mēſem,q̄ minor nō poterit reſtitui ad accuſandum poſt menſem,de morte patris: quia ipſo iure currit, & non datur reſtitutio in executionibus pœnarum. Et ad hoc adde Bald. in l.cùm quidam.§.ſi pupillo. ff.de vſu. in lec. anti. Ité facit ad q.no. quā poſuit Bald. in l. ſi à pupillo.in fin. C. de repu.hæredi.

k ſta cauſa poſſet in integrū reſtitui aduerſus lapſum anni in actione iniuriarū, vide oīno Commen. conſil.lxxiiij.inci.qa ſuperius. in iij. colū. poſt princi. vbi vult quod non, licet multum non firmet.

☞ P. PAV. P.

¶Pœna minuaē. Sequitur Com. conſil. lxxv.circa fin.

¶Fruſtra legis. An qui committit in legem,poſsit vti beneficio alterius legis? vide not.in c. quia fruſtra.de vſur.& aliqd per Imol.in l.viro.ff. ſol.mat.& Inno.in c. intellexim[9]. de adul. Adde Roma. conſil. cclxxxv. ☞ POMATES.

¶Aduerſus. Limita niſi dolus præſumptus de futuro inferret damnū de præſenti:vt per Bart. l.j. §.nunciatio.in vj. co. prope fin. j. de nouī oper.nnncia.

¶Tertiò reſpon. Vide per Bald. plenius in l. j. §. nunciatio. in antep.& pe.col. j. de ope.no.nuncia.

¶Not.ex hac l.Vide apoſtillā Iac. de Ra. quā habeo ſup. text. & quod not. Ang.in l.certū §. in pupillo. j.de cōſeſ. cum ſimi.

¶Facit ad q. Vide quod no.Bal.in l:fin. in vlt.col.C.in quib. cau.in integ. reſ. vbi quærit quid ſi ſtatuto cauetur q̄ quis nō poſsit accuſare poſt mēſem,q̄ minor nō poterit reſtitui ad ac cuſandum poſt menſem,de morte patris: quia ipſo iure currit, & non datur reſtitutio in executionibus pœnarum. Et ad hoc adde Bald. in l.cùm quidam.§.ſi pupillo. ff.de vſu. in lec. anti. Ité facit ad q.no. quā poſuit Bald. in l. ſi à pupillo.in fin. C. de repu.hæredi.

P. PAV. P.

a ¶Aemilius hanc l. repetit Bal. Itē pcedit ista regu. quādo cessio procedit ex conuentione hominis secus si à legis dispositione, vide Aret. in l. j. C. si aduer. vsuc. 1

b ¶Opp. si per. Sed qd si esset præscriptio legalis incœpta cū minore, an cōtinuaē cū pupillo? Et vide Ange. in cōsilijs suis. Et quid si statutū diceret q̄ nulla præscriptio currat minori: an præscriptio ichoata cū maiore currat minori. Ang. consuluit q̄ non in consil. cxcvij. vbi omnino vide. And. Barb. 2 3 4 5 6

c ¶Recedit. Vide Ange. in l. mora. in ij. & vlti. colū. de vsur. & quod ibi gl. & Bart. & Pau. de ca. in l. semel. j. solu. mat. And. Barba.

P. PAV. P.

d ¶Ex quo nota. Vide Are. in consil. cl. in pe. col. Ias. omnino in l. si ex legati causa. in pen. & vlti. col. ff. de ver. obl. Alex. consil. lxxij. vol. iij. col. ij. vi de Soci. in l. cōmissoriæ. C. de pact. inter empt. & ven. Alexā. in l. si procurator §. si domiaus. col. ij. ff. de ope. no. nun.

POMATES.

e ¶Per nouā. Pro declaratione dictorum Bar. hic vide Iaso. l. si ex legati causa. ī pe. col. j. de ver. obli. quā limitat nō ita procedere generaliter. & vide quæ ibi posui.

f ¶Remitti mora. sec b in prorogatione termi. Adde Bal. in l. ac ceptā. in vij. q. C. de vsu. & Bal. īl. vinū. ad fin. j. si cer. peta. & Imo. in l. cū procurator. §. j. de ope. no. nū. intellige vt ibi scripsi post Imol. Et ad illud quod ista glo. dicit de tacita proroga tione resultāte ex denūciatiōe facta post terminum, vide Bal. post Cy. in l. cōmissorig. C. de pac. inter c empt. & vend.

P. PAV. P. d

g ¶Quod solueret. Ad 1 de quod talis prorogatio nō inducit re e missionē sed solam f dilationē recindit in g morā si nō soluit vt hic & ibi per totum.

h ¶Fuit adiectū certū. 2 Dicit Bald. in c. j. in prin. de no. for. fideli. q̄ ois interpellatio legis vel hominis spatiū quoddā cōtinere debet, saltē tacitū. Et ita dicit ipse q̄ hic est gl. quæ nō reperitur alibi, & menti tenen h da in interpellatione expressa. Et videtur tex. & ibi Bald. in c. i dño guerrā. §. ad hoc.

quia non erat insinuatum, intra sex mēses non petijt: vult petere restitui vt possit petere cassationem: nunquid possit? Hæc lex est in ar. q̄ non: quia in executionibus pœnarum, &c. Non determino modò: quia pendet de facto.

☞ *Mora præcedens quòd uideatur remitti per nouam denunciationem, seu protestationem de soluendo.*

Cautela ut in protestationibus seu denunciationibus de soluendo inseratur certum tempus.

Remedium extraordinarium non concurrit cum ordinario, quando est æquè consultum per ordinarium, sicut per extraordinarium.

Restitutio in integrum est rescripta in rem & per eam agitur contra tertium possessorem.

Minor non restituitur aduersus præscriptionem conuentionalem incœptam cum maiore, quando nihil est gestum cum minore ex edicto de minoribus, sed ex clausula, si qua mihi iusta causa.

Quando sententia prima est absolutoria, iudex in causa appellationis debet condemnare, uel pronunciare, uel simile.

Aemilius. Si præscriptio cōuentionalis incipiat cū defuncto maiore, & finiat cū minore, currit sine spe restitutionis: nisi cum minore aliquid gestū fuerit, vel aliquid interueniat, ex quo etiā maiori restitueretur. h. d. Et diuiditur in quinque partes. Primò ponitur thema & quæstio. Secundò ponit opi. Pau. quam habebat ante sententiam. Tertiò ponit sententiā Imperatoris. & vnā eius rationē. Quartò ponitur opi. Pau. post sententiam. Quintò ponuntur quædā aliæ rationes, quæ mouerunt principem. Secunda ibi: putabam. Tertia ibi: Imperator. Quarta ibi. dicebam. Quinta ibi: quia tamen. Vt ergo vides in casu l. nostræ Paulus acquieuit sententiæ dñi Imperatoris, non per rationem quā fecit Princeps, sed quia protestando de nouo videtur recessisse à lege commissoria: hoc est, à pacto facto cum defuncto, & fecisse nouum pactum cum hærede. Opp. si per protestationem videtur recessum à pacto legis cōmissoriæ: ergo videtur q̄ illa mulier seu pupilla de iure cōmuni posset offerre: nec sit opus restitutiōe: vt l. post diem. j. de lege commiss. Huius timore sunt hic in glo. duæ lectu. principales. Vna q̄ nō posit esse tuta iure cōmuni. Alia q̄ possit esse tuta iure cōmuni. Et quælibet est not. secūdùm primam respōsionē ad l. post diem. q̄ illud est verū q̄ videtur recedere à primo pacto: si illud quod postea petijt, habuit cum effectu. quod hic nō fecit. Vide eam, & no. Gl. tamen recedit ab ista sol. per istum tex. Ex quo not. d q̄ per nouam e denunciationem, seu protestationem de soluēdo videtur remitti mora f præcedens, vt hic. Alij dicunt q̄ hic denunciauit quod solueret g prorogādo terminum in certum tempus: & postea finitum fuit. Ista mihi multū placet. Et est cautela q̄ in istis denūciationibus, & cautionibus siue protestatiōibus, inseratur certum tempus, vt puta, protestor q̄ debeas mihi soluere intra tres dies proximos, vel similia. Probaē in l. aut qui aliter. §. j. quod vi aut clam. Sed istud continet diuinationē. Et ideo alij dicunt q̄ nullum tempus in protestatione fuit adiectū certum h; sed fuit protestatus q̄ solueret simpliciter: vt puta, protestor q̄ debeas mihi soluere i. tū intelligitur prorogatum intra modicum tempus quod magis intellectu, &c. vt l. j. §. itē si ita. j. ad l. fal. Et ista est bona & multum no. vide glo. & signa. Alia lect. est q̄ de iure communi ista mulier poterat offerre: sed tūc obstat l. in causæ. §. eo. sol. Mar. dicit q̄ auxiliū concurrit cum auxilio ordinario. Sed eius opi. est reprobata in cōtrario. Vnde alij volentes tenere istam opi. soluūt aliter: fateor q̄ habet auxilium iuris communis: tamen non impedit restitutionem hoc casu: quia extraordinarium auxilium non concurrit cum ordinario, quando per ordinarium est æquè plenè cōsultum, sicut per extraordinarium. Secus si nō ita plenè: vt not. hic, & C. si aduer. rem iud. l. fi. & j. de dam. infec. l. Trebatius. Dixi plenè in l. in prouinciali. j. de no. oper. nun. Ita in proposito per restitutionem in integrū plenius est cōsultū: quia consequitur quis fructus perceptos, & qui percipi potuerūt. Secus esset offerendo de iure cōmuni. †Item restitutio in integrum est scripta in rem: vnde per eā potest agi contra tertium possessorem: vt l. in causæ. §. interdum. §. eo. Ita potest intelligi q̄ agebatur contra tertiū emptorem, contra quem non potest dari actio personalis. vide gl. Oppo. k q̄ præscriptio minori ipso iure nō currat l. l. fi. C. in quib. cau. in integ. resti. non est ne. 1 Sol. †Ibi loquitur in præscriptione legali, de qua dic vt not. §. l. proxi. dicam in l. etiā. j. eo. hic loquitur in præscriptione conuentionali, in qua si cœperit cū maiore, & finitur cū minore, currit sine spe restitutionis. p Quod intellige quando cum minore nihil est gestū. Secus si cū minore aliquid gestū fuerit: vt quia sibi fuit denunciatū, vt hic in tex. & in C. de resti. mili. l. si cū militaribus. q & ibi bona glos. Adhuc prædicta dico esse vera q̄ nō restituitur minor aduersus præscriptionē conuentionalē: quando nihil est gestū cum minore, §. non restituitur ex edicto de minoribus, quod requirit q̄ cū minore sit gestum. Sed si peteret restitutionē m in integrū vigore illius clausulæ m, Si qua n mihi iusta causa a esse videbitur. posita j. in tit. j. l. j. §. j. posset petere se restitui. allegādo se ignoralle pactum factum cū defuncto: & est iusta causa ignorantiæ: quia succedit o in ius alterius. Ita tenet gl. o in l. cùm filius. §. in hac. j. de verb. obli. Dy. dicit idem in c. si quis in ius. extra de reg. iur. lib. vj. Et hoc p est quod voluit b hic Imperator quando dedit hic sententiam: quia lex commissoria sibi displicebat: & tutores erant pronunciati suspecti: voluit istum minorem restituere magis ex æquitate illius clausulæ, Si qua mihi iusta causa esse vid bit. q̄ ex æquitate tit. de mino. quia cū minore nihil erat gestū. & hoc potuit facere q Imperator ex plenitudine potestatis iuæ: alius iudex nō posset; quia si petita est restitutio ex edicto de min. nō pōt restituere ex edicto ex qui. cau. ma, sed Imperator, vt finē litibus imponeret, potuit hoc facere, veritate inspecta potius, q̄ rigore iustitæ. Sed si poneremus petitam restitutionem in integrum simpliciter: tunc potuisset facere iudex quilibet. Ex his apparet solu. q̄ quis melius hoc dixit, an Paul. an Imperator. R ñd. quando cum minore non fuit aliquid gestum, absque dubio dicit verum Imperator, & Paulus acquieuit: sed quando cū minore non est aliquid gestum: tunc restitutio peteretur ex edicto de minoribus. Dicit verum Pau. per rationem suam: quia cum eo nihil est gestum. si petatur ex clausula generali, verum dicit Imperator. In his tamen quibus Paul. discrepat ab Imperatore standum est dicto Pauli, tanquam approbato in proœmio huius lib. vt dicit gl.

Vltimò

j. titu. hic finitur lex deinde cōiu. reg. Ad de Bal. in l. & si post tres. in l. ct. vj. col. ff. si quis cau. per Io. de Imol. in l. j. §. item si ita. ff. ad leg. Falc.

POMATES.

¶Mihi soluere. vide Ro. cōsil. xxvij. in fi.

¶Opp. q̄. Aureū. est hoc dictū & singulare: ideo sing. no. & vide Io. de Imol. in d. §. in hac. adde aliud nota dictū Bart. in l. j. §. si quis autē. de iti. actu. priua. Ioā. de Imo. in c. fi. de præscrip. esset satis dubium. Andr. Barb.

¶Non currat. Adde Bal. in l. j. C. si aduer. vsucap.

¶Illius clausulę. Ad de quod no. Bar. in l. j. §. si quis autē. ff. de itin. act. priua.

P. PAV. P.

¶Iusta causa. Vide oino circa hoc quæ scripsi in Bertachi. in verbo restitutio ex clausula generali. co. j. & ij.

P. PAV. P.

¶Ita tenet glo. f. Vide Alex. cōsi. lxxj. co. ij. vol. j. Are. consi. xvj. inci. Præsupponitur in hac. col. ij.

POMATES.

¶Quod voluit. Tu vide ad quid ista verba ponderat Decius in c. dilecti. iij. notabili. de iudi.

¶Facere. Imperator pōt facere sententiam nō conformē libello. quod est singu. no. & no. Archi. in c. ij. de resti. spol. in vj. & Ant. de Butr. in c. licet. de simo.

P. PAV. P.

¶Facere Imperator. Vide Bar. in c. fin. in ij. colū. de succes. ab intest. Feli. in c. licet. de simo. & ibi limitationē ad regulā vide etiā Bald. in c. j. inuestitura. col. ij. ad fi. de noua for. fid. qđ prīceps debet vt de causam decidere veritatis factū. inspecta. & nota seruato ordine iudiciario vide la tē Feli. in c. in causis. col. j. & seq. extra de iudi.

6 †Vltimò no. q̄ in causa appellationis, si sententia prima est absolutoria, iudex appellationis non solùm debet pronunciare nullū iudicium, sed debet condemnare vel pronunciare restituere, vel simile, vt hic, ibi: pronunciauit restitutionem. Et facit l. cū apud ś. iudi. sol. & l. Offidius. j. de leg. iij.

Id quod dicitur. Etiam post emancipationē nō succurritur filijs in id quod patri acquirunt. hoc dicit.

Appellari ab interlocutoria quo casu possit de iure ciuili.

Officium iudicis à quo ab interlocutoria appellatur, quale esse debeat.

1 2

Ntra vtile. Ab interlocutoria quæ quasi totā causam dirimit & in alijs præiudicium parat, pōt appellari: & pendente appellatione ab interlocutoria, iudicis officium conquiescit super principali: & tēpus in ea nō currit. Item si appellās ab interlocutoria succumbat, causa redit ad primū iudicē. h. d. quā l. nota. Opp. & videtur q̄ ab interlocutoria appellari non possit. l. ante sententiā C. quorū ap. non reci. & l. ij. C. de epi. au. Huius timore hæc l. legitur duobus modis principaliter. Primò, q̄ hic fuit pronunciatū diffinitiuè. Secundò. q̄ hic fuit pronunciatū interlocutoriè. Quę ro ergo exempla primæ lec. Glo. ponit duobus modis. Primò q̄ hic petebatur in integrum restitutio, & fuit lata sententia pro eta te, & concessa restitutio, à qua sententia fuit appellatū. Cōtra istā lec. facit tex. qui dicit, cætera cognitionis, &c. & ibi: impedirēt cognitionē. Rñ. gl. intellige cognitionem habendā sup executione. Nā super principali erat pronunciatū ista lec. nō placet. Nā hæc lex dicit q̄ huic cognitioni habendæ præscribebat tpe vtilis anni, sed actio iudicati, seu executionis non præscribitur: quia perpetua est l. miles. §. iudicati. de re iudi. Vnde alij tenentes hāc lec. q̄ hic erat pronunciatū diffinitiuè, dicunt aliter, q̄ hic minor fuit restitutus ad rei vendicationē amissam: vnde per restitutionē cō secutus est actionē vtilē, quæ vocatur rescissoria, quæ durat ann. l. in honorarijs. §. sed cū rescissa. j. de acti. & obli. Quod ergo hic dicitur in tex. cætera cognitionis, &c. & ibi: vt impedirent cognitionem, &c. intellige, cognitionis habendæ super vtili rescissoria intentanda. Ista esset vera in se: tamen nō cōgruit literę, quę dicit q̄ ista appellatio impediuit solum ne finem acciperet. sed secundū hoc impediret etiam initium: vnde legitur secundo modo, secundum quem posui vobis casum: q̄ hic fuit sententia interlocutoria, a quā fuit pronunciatum, illum esse minorem. Ad hanc lec. obstat contrarium primò factum q̄ ab interlocutoria nō appellatur. Glo. hic in fi. soluit q̄ hoc est speciale. Alij dicunt q̄ hoc est ideo: quia interlocutoria ferè perimit totam causam. Istud vltimū non mihi placet, b per l. generaliter. §. ij. C. de re. cre. & iureiuran, vbi erat interlocutoria, quæ perimebat totam causam, vt iuramenti delatio: & tamen nō pōt appellari ante diffinitiuā sniam. Dicendum est ergo prout glo. dicit ś. q̄ hoc est speciale: ideo qa hęc sententia lata super ætate, non solū præiudicat in hac causa, sed etiam in omnibus alijs: vt j. eo. l. de ætate. vnde habet vim diffinitiuæ sententiæ. Istā puto veriorē licet hæc lec. cōiter allegetur secūdū aliā sol. & secundū illā summaui: tū ista videtur mihi verior. Habes ergo †casum, in quo ab interlocutoria pōt appellari, s. c quando est talis, quæ facit præiudiciū in illa causa & in alijs. c Addit gl. Item qñ est talis interlocutoria, quæ mandareē executioni statim: vt l. ait prætor. §. præmittitur. ś. eo. Adde qñ est talis interlocutoria, q̄ post eā nulla speratur diffinitiua: vt l. ab executione. C. quo ap. non reci. & ibi no. de appel. l. ab executore. Itē quando per interlocutoriā inferē tale grauamē, q̄ per appellationē à diffinitiua nō posset esse cōsultū cōtra illud: vt l. ij. j. de appel. reci. & l. arbitro ś. qui fatilda. cogan. alias ab interlocutoria de iure ciuili non potest appellari, vt in cōtrario primò facto. Oppo. ad istam lec. in integrum resti. non dabet defferri vltra quadriennium: vt l. petendæ. j. de temp. in integ. resti. led hic differtur: ergo &c. Sol. hoc contingit fauore actoris, & in odiū rei, qui propter sua subterfugia cognitionem impediuit. Facit ad hoc j. de exc. tu. l. si is. d Item opp. super incidenti non est pronunciandū d: vt l. j. de ordiiu. Sol. fateor q̄ nō est pronunciandū de necessitate, sed potest si vult. De hoc est casus hic. Oppo. q̄ cùm iste annus sit vtilis, non currit: cùm actor nō potuerit plus facere: vt l. j. de diuer. & tēpo. e præscrip. Sol. vt in secunda gl. Quæro de aliquibus extra gl. nos habemus hic à qua interlocutoria pōt appellari. Itē in l. ait p̄tor §. permittitur. ś. eo. qualiter debeat appellari ab ea. & ex q̄bus actis

a ¶Ad hanc. Tamen fallit in casu hic singu. quando præiudicat omnibus alijs. Secundò fallit qñ mereē executionē. l. ait prætor. §. permittitur. ś. eod. tertio qñ præiudicat in executiōe futura, vt no. in l. arbitro. ś. qui fatisd. cog. vel qñ sup executiōe lata sniа ferē, vt l. ab executione. C. quo. ap. nō reci. Itē qñ nō potest reparari. l. si quis, puocatiōe. C. de app. vide alias no. limi. per bal. in l. arbitro ś. qui satisd. cog. vi dō. Abb. in cōsi. xxx ix. Andre. Barba.

¶Mihi placet. Idem Bar. in l. j. j. de ap. circa prin. Sed cōtrariū tenet Bar. in l. añ sententiam. C. quo app. non. re.

POMATES.

¶Et in alijs. Vid Pa nor. cōsi. xxxviij. volu. j. & cōsi. xxx. eo. vol. Fel. in rub. de re iud. in ij. colūm.

¶Pronunciandum. Adde textum & ibi Bar. in l. viro. j. solu. matri.

¶Quæro de aliquibus. Vide d. Abb. q̄ allegauit quatuor iura contra decisionē. Vide q̄ ibi dixi in c. super eo. el. j. de app. Pondera bñ: ga do. Anto. ibi tenet istud sed non ita exquisitē vt hic facit Bart. sed de Bar. nō facit mentionē. And. Barb.

POMATES.

¶Iudicatū. Vide Fe. de. cōsi. clxxiij. aliàs, clxij. colum. iij.

¶Vendentibus singularis est secūdum Bal. in l. ij. in xix. q. C. de rescin. ven.

P. PAV. P.

¶Minor. Circaregu. huius l. q̄ instrumenta de iure cōi nō habeāt executionē parata & qubdstatuta cōtrariū disponētia sint cōtra ius, cōe. Vide Ioan. de anna. consil. xvj. in ij. co. inij. dub. Ange. in l. ait prætor. §. si iudex per illum tex. ff. de re iudica. vi de etiā de ista reg. & sex casus speciales ī cōtrariū per Imol. in l. fi. in iij. col. in v. no. C. de edic. diui adria. tollē. Itē q̄ instra de iure cōi nō habeant executionē paratam secus tñ si in instrō garētigiato. vidē Ioā. de anna. cōsil. l. in iij. col. & Alex. latē in l. ait prætor. §. j. de re iudica. Itē q̄ statuta alter disponentia sint strictē intelligēda, vi de Ange. cōsil. cclxij. inci. statuto pistoriēsi. vbi loquit de quodam statuto disponē te quod statutum habeat executionē cōtra nō obligatū puta contra tertium principalem possessorem rei legatæ. Item de dictis limitationibus, & an dicatur statutū esse exorbitans. Vide Alexan. in l. si cū dotem. §. eo autem tē pore. ff. solu. matri. in iij. colum.

¶Vendentibus. Sī minor omittit auxiliū ordinariū cōtra curatores, seu administratores, & itē tat extraordinariū contra possessores, teneē restituere omnes expēsas possessoribus. h. d.

1 ☞ *Sententia diffinitiua habet executionem paratam.*
2 *Stipulatio nouans sententiam, non habet executionem.*

h **Minor.** h Stipulatio per quā no uatur actio iudicati, nō habet paratam executionem: & ad hoc minor potest restitui. h. d.

i †Not. q̄ sententia diffinitiua habet executionem i paratam. †Not. q̄ stipulatio nouās
1 sententiam, non habet paratam executionem. Simile in l. ij. C. de exc. rei iudi. & j. de
2 re iu. l. iiij. §. si ex conuentione.

Prędia. Vsuræ ab vno debitæ, cum fructibus perceptis ab alio compensantur. hoc dicit. No. quod fructus compensantur cum pecunia. De hoc in l. neque. C. de compen.

1 ☞ *Actor dilatione data reo an possit uti, reo inuito.*
2 *Minor non potest renunciare beneficio restitutionis in integrum.*
3 *Vxor militis uel doctoris, non potest dicere marito, ut uocet eam dominam.*

h ¶Minor. vide quæ dixi post Bar. in l. per diuersas. C. mandati.
h POMATES. ¶Minor. limita aliquibus modis, vt q̄ Ale. l. si cùm dotē. §. eo aūt tpe. co. iij. ver. itē no. q̄ in actiōe. ff. fol. ma. & Barb. cō. lij. co. xij. vo. j.
i ¶Habet executionē. cōtrariū dicit in l. itē veniūt. §. idem rectē. j. de pe. hære.

↦P. PAV. P.

a ¶Si iudex. Pro declaratione huius regulę vide Bald. in c. sacramẽtū. §. in quibusdã. 1 de cõsue. recti feud.

b ¶Post mortẽ. Contrariũ tenet Bar. in d. l. si post mortẽ. Sed vtrũ beneficio restitutionis possit renũciari, vide glo. hic, & Archi. in c. ij. de resti. 2 in integ. in vj. per glo. & docto. in l. si intra. C. de in integ. rest. Et an in alia sentẽtia q̃ in sentẽtia resti. in integr. possit reus vti beneficio sentẽtię inuito actore renũciante sniæ: dic quod nõ, vt not. Bal. in l. si prędium. in ỹ. col. C. de ædi. actio. Adde an 3 posset prælatus renũciare beneficio restitutionis in integ. Angel. consil. cccl. xxij.

c ☞ Circa hanc materiã ꝓbatiõis ætatis, vide oĩno Bar. consi. cx. Paul. de ca. consi. cxl. & cxlj. vbi ponit quid si statutũ tradat modũ probãdi ætatẽ, an intelligat reprobare alios modos. & quædã alia in materia. Item quis debeat probare ætatẽ, vide 1 Felin. in c. in præsentia. in xij. colũ. extra de ꝓbat. Itẽ si aliqui sit datus tutor vel curator, probat̃ per hoc ipsum eo tẽpore fuisse minorẽ: vide Alexan. qp nõ, cõsil. xxj. in j. vol. Itẽ qp nõ ꝓbat̃ saltim eum esse minorẽ nũc, licet anno vno vel duobus præteritis fuerit sibi datus curator, vt minori: vide Imo. cõsil. xxiij. Itẽ qp scriptura parris probet ætatẽ filiorũ, qñ est facta super natiuitate: vide Paul. in l. nã natales. C. de probat. vbi Bart. & Sali. Vide tñ circa istã materiã ꝓbationis ætatis vnũ sing. cõsi. Soci. in cõs. lxxxix. inci. in causa agitata. in v. col. in j. vol. vbi dicit̃ qp substitutus pupil. dicendo qp filius decesserit pupillus, habet intẽtionẽ suã fundatã: ex quo in dubio qs præsumit̃ mori in pupilari ætate. In contrariũ tñ vide eũdẽ Soci. in l. qui duos. §. cũ in bello. ff. de re. dub. & ibi scripsi ad eum. Anto. Alex.

2 Onus probandi ætatem cui incumbat.

3 In his, quæ cursu temporis mutantur, non præsumitur de præterito in futurum: puta qui semel fuit minor, non præsumitur hodie minor.

4 Probatio ætatis sola sine pronunciatione facit præiudicium.

5 Probatio ætatis facta in una causa, quòd præiudicat in alia penitus extranea: & qũo.

6 Sententia lata super ætate quando faciat ius. Cõfessio emancipata super ætate alicuius quando præiudicet alijs causis, & alijs personis.

7 Sententia lata quòd quis sit minor, quomodo faciat fidem in alijs causis.

8 Iudex in his, in quibus aspectus ex cursu temporis mutatur, debet ex aspectu pronunciare: ut in futurum fidem faciat.

9 Sententia lata super aliquo impedimento, puta quod aliquis non sit infamis uel excommunicatus, quando præiudicet in alijs causis.

10 A sententia interlocutoria lata super ætate appellatur.

SI iudex. *Beneficio mihi competente persona tua non vtor te inuito. h. d.* Facit ad q. †Reo est data noua dilatio, qua prætendit vti actor secundùm formã l. pe. de temp. in integ. rest. dicit reus: nolo vti. Certè põt: arg. huius l. facit l. amicissimos. de excusa. tut. Facit quod notatur per doc. in l. si post mortẽ. ff. de contra tab. Vide glo. hic, quæ facit† ad q. an minor potest renunciare beneficio restitutionis. Et dicit qp non, vt habes in glo. Facit cõtra id, quod no. per Cy. in l. omnem honorem. C. quando prouo. nõ est necesse. & l. per hanc. C. de temp. app. Opp. qp beneficium, quod habeo à te, possum vti te inuito: vt l. si post mortẽ. j. de contra tab. Sol. bene possum vti contra aliũ te inuito: non contra te. facit l. amicissimos. in fi. de excusa. tut. †Quæro, vtrum vxor potest dicere marito militi, vel doctori, qp eam vocet dominam. Breuiter cùm vxor habeat istud beneficium à marito, vt l. fœminæ. §. de senato. non potest vti contra maritum eo inuito: contra alios sic.

PRæses prouinciæ. *Iudex potest restituere cõtra sententiã suã, & ꝑdecessoris sui. h. d.*

☞ *Quæstio ætatis duobus modis in iudicium deducitur, principaliter, & incidenter. Et ibi exempla.*

Vbicunque quis petit suum personam legitimari, hoc expeditur iudicis officio mercenario deseruiente actioni proponendæ.

Testes ad perpetuam rei memoriam ex parte rei possunt excommunicari & publicari ante lit. contest.

Ex parte actoris non examinantur: nisi timeatur, uel dubitetur de morte, uel absentia diuturna.

Vel ubi non auditur ante litem contestatam, nisi illa probatione facta.

Libellus uel litis contestatio quòd non requiritur in quæstione ætatis.

Aduersarius si est certus, citatur: si nõ est certus, fit proclama.

Quis potest petere principaliter pronunciari se redijsse ad bonos mores, uel sanam mentem uel sententiam excommunicationis non tenuisse, uel se non infamatum ex sententia.

Actus quomodo probetur per testes.

Vicini & consanguinei in probanda ætate alicuius admittuntur: & probant, si reddendo rationem dicant, scio quia uicinus.

Cautela in probanda ætate quando testis non recordatur de natiuitate.

Probatio ætatis per aspectum quomodo fiat.

Testis debet deponere per alterum ex sensibus corporeis: & cum iudicio intellectus.

Substantia rei uel personæ nunquam percipitur per sensum corporeum.

In cognoscibilibus per aspectum secundùm communem hominum notitiam sufficit quòd in teste reddatur ratio per aspectum, licet consistat in in iudicio intellectus. secus si ex arte: quia tunc per iudicem uel peritos.

Excessus cognoscibilis communiter ex aspectu in probatione ætatis quis sit.

Testis deponens super ætate ex aspectu quomodo deponere debet.

Testis interrogatus quid est album, & quid est posidere, non tenetur respondere.

DE ætate. *Hæc est bona lex & nota. in materia sua, & hoc d. in summa. Ea quæ pariũt magnum præiudicium, sunt cũ plena causæ cognitione tractanda. h. d. Et primò ponit dictum. Secundò illud probat per rationẽ. Secũda ibi: quia. Casus in terminis facilis est. Aduerte tñ: quia ad declarandum materiam nostræ l. intẽdo procedere per quæstiones tantum. Et primò quæro, qualiter q̃stio de ætate in iudicium deducatur: & per hoc apparebit qualiter in hac l. debeat poni casus. Secundò quæram qualiter ætas ꝓbatur. Tertiò, per quem probari debeat, seu cui onus probandi incũbit. Quartò, de ꝓbationis effectu. & sic erit expedita nostra materia. †Venio ad primum, & quæro qualiter quæstio de ætate in iudiciũ deducatur. Nã hic dicitur qp quis dicebat se maiorẽ: nõ dicitur, qualiter ad hoc est dicendũ qp quæstio de ætate potest deduci in iudiciũ duobus modis. Vno modo incidenter: alio modo principaliter. Et istis duobus modis oĩa exempla quæ ponuntur in gloss. possunt intelligi excepto quarto exẽplo, qp potest solũ intelligi qñ principaliter proponebatur. Ponit ergo glo. primũ exemplum qp aliquis volebat ad honores admitti, ad quos non admittitur minor: vt l. ad Rempubli. j. de mun. & hono. Ista q. potest duobus modis agitari, vel quod minor erat iam electus: & cũ petebat confirmari, ego opponebam, & dicebã eũ esse minorem: & secundum hoc quæstio de ætate veniebat incidenter. Secundo modo põt intelligi qp aliquis affectãs vocari ad honores, corã iudice petijt examinari, & recipi testes super ætate ad perpetuã rei memoriã: vt sic posset ad honores admitti. Et ita Oldr. ponebat hic casum. Secundũ exemplum est qp quis volebat exigere à debitore, & hoc etiã põt esse duobus modis: vel qp debitorem ad iudiciũ prouocet, & ipse obijcit ei qp est minor: & sic de ætate quæritur incidẽter. Vel qp ipse minor antequã petat debitũ, petat se pronunciari maiorẽ: vt sic debitorem possit cõuenire. Tertiũ exemplum est de eo, qui volebat solus in iudicio sistere. Et secundũ hoc ipse minor adhibat prætorẽ principaliter, vt ipse reciperet ꝓbationes de ætate, & eũ pronunciaret maiorẽ, & sic posset in iudicio sistere. Vel cũ ipse minor cõuenireture ab alio in iudicio, & sic cõpareret solus, petebat aduersarius sibi dari curatorẽ: ipse verò dicebat se maiorẽ: isto casu q̃stio venit in iudicio isto de ætate incidenter. Quartũ exemplum est in eo qui vult alienare rem suam sine decreto. Isto casu de necessitate debet intelligi qp minor in iudicio principaliter se petebat ꝓnunciari maiorem. Nã hic nulla lis proponitur præsens, vel futura, cui quæstio ætatis incidat. Quintũ exemplũ est in eo, qui vult rerũ suarũ administrationẽ, quã habere non debet nisi sit maior. Et hoc potest intelligi duobus modis. Primò qp contentio erat inter minorẽ, & quẽdã eius curatorem. Et hoc potest esse vel curatore inferente & petente sibi administrationẽ decerni: vel minore petente eum ab administratione remoueri. Et secundũ hoc quęstio de ætate veniret incidenter. Potest etiam intelligi qp minor principaliter petebat se pronunciari maiorem, ad hoc vt rerũ suarũ administrationẽ habeat, prout hæc l. intelligitur qp quæstio ætatis venit incidenter: tunc ista l. est clara: quia quæstio ætatis expedietur iudicis officio mercenario deseruiẽte illi actioni seu officio, qp principaliter est propositũ: sicut in alijs quęstionibus emergentibus, vel incidentibus: vt j. de iudi. l. de qua re. & C. de ordi. iud. l. j. Prout verò hæc lex intelligitur, quando petitur principaliter cognitio de ætate. †Ex istis glo. habes notare duo. Primò qp istud petitur quandoqp respectu certæ causæ. Verbi gratia: quia ego volo exigere Titiũ debitorẽ meũ: ante omnia peto legitimari personã meam: vt hic in secundo exemplo; & istud expeditur iudicis officio mercenario deseruiente actioni proponẽdæ: sicut dicimus in omnibus interrogationibus quæ fiunt ante litis cõtestationẽ, vel etiam ante porrectum libellum ad præparatoria litis: vt j. de interrog. act. l. j. & quod ibi no. super rub. Et ita videmus obseruari de facto in omnibus legitimatiõibus personarũ Vel primò datur libellus ex parte opponẽte examinat de legitimatione plenarũ: vel ipsemet actor ante omnia producit instrumentũ authentĩ cũ suæ procuratiõis vel curæ; & facit se legitimari. Scẽdo modo, quæstio de ætate proponitur principaliter ad legitimationẽ personæ, non respectu certi actus, sed respectu omnium: scilicet vt possit

posſit liberè administrare, vt maior: & istud expedietur iudicis officio nobili, vt hic. Et secundùm aliam lect. tex. est not. ff. de fer. l. j. ibi: & ætates probentur, &c. Vbi est expressum qp iudex principaliter aditur, vt ætas principaliter probetur. Et hoc modo potest intelligi hæc lect. Sed dicetis vos, quomodo recipiuntur testes ante lit. cõtesta. cùm regulariter fieri non possit, vt in auc. de testi. §. penul. posita. C. de testibus auc. sed & si quis. † Respon. & hic aduerte, ex parte rei examinanẽ testes ante lit. contesta. vt publicentur ad æternam rei memoriam: cũ non sit in eius potestate quando agat: vt C. de vsur. pu. l. fi. & ibi glos. in d. auc. not. extra de test. c. significauit. & c. Albericus. Ex parte verò actoris quãdo potest agere incontinenti, non possunt examinari testes ante lit. contest. nisi cùm timetur, vel dubitatur de morte testium & absentia diuturna: vt extra vt lit. non contesta. c. quoniam frequẽter. & j. ad legem Aquil. l. in lege Aquil. si deletum. & tunc fit examinatio non publicatio: vt in d. c. quoniam frequẽter. Quod intelligendũ est, quando est in potestate actoris agere ante illam probationem factam: sed vbi non auditur nisi illa probatione facta, tunc ante lit. contest. permittitur examinatio & publicatio, vt hic, & d. l. ij. de fer. & C. de bo. pos. secundũ tab. l. ij. & qp ibi no. & C. de test. l. publicati. Nam ex testamento non potest adiri hæreditas: nec quæstio testamenti moueri, nisi quis sit certus de viribus testamenti: vt j. de acquir. hære. l. sed & si de sua. ideo permittitur ei. qui vult agere ex testamento, facere examinari & publicari testes ad æternam rei memoriam, quia aliàs non posset adire hæreditatem: & per consequens non agere petitione hæreditatis. Dixi plenè in auc. sed & si quis. C. de testi. & dic vt ibi. † Quæro an in ista causa dabitur libellus vel lis contestabitur? Rñ. qp qñ hic petitur principaliter, tamen ad præparationẽ litis futuræ, qp non datur libellus. no. j. de interroga. act. super rub. Quãdo verò hoc principaliter non respectu certæ litis: tunc idem. Cùm enim nihil petatur ab aliquo aduersario, sed solũ à iudice, non videtur necessarius libellus, vel lit. contest. vt no. doc, & ibi gl. tangit in l. nec quicq̃. §. vbi decretum ff. de offi. procon. & Spe. in tit. de offi. iudi. §. j. Nam auc. offeratur dicit, ei, qui ad iudiciũ vocatur, offeratur libellus. sed hic nullus ad iudicium principaliter vocatur: ergo &c. † Item quæro, cũ in causæ cognitione requiratur citatio aduersarij: vt l. in causæ. §. causa cognita. ff. eo. quomodo fiet citatio aduersarij? Respon. quãdo nullus est aduersarius certus, fiet proclama generale: vt C. si vt se ab hæredi. abst. authẽ. si omnes. & C. de remiss. pig. l. si eo tempore. † Item quæro, hic l. quærit de ætate, ex qua oritur impedimentum volenti administrare negotia sua, vel agere: quid de alijs impedimentis: puta, alicui est datus curator, vt prodigo, vel vt furioso: ipse vult petere principaliter pronunciari se ad bonos mores redijsse, vel ad sanam mentẽ, vt sic administratio suarum rerum ei concedatur: an posset? Rñ. sic: vt hic, & l. j. j. de cura. fur. & ibi per Iac. de Aret. & quod dicã statim j. proxi. q. Idem dico si aliquis fuit excommunicatus, vel per sententiam pronunciatur infamis: potest principaliter iudicis officium implorare, vt pronuncietur sententiam excommunicationis non tenuisse: vel se per sententiam infamatum nõ esse: vt extra, de offic. dele. c. cùm contingat. facit ff. de fer. l. j. §. j. in eo quod dicit, sententia circa appellationem infirmabitur. q. d. per officium iudicis nulla declarabitur. Venio ad secundam q. quæ ætas probetur. Circa quod sciendũ est, quod probatio ætatis fit duobus modis. Vno modo per testes de veritate. Alio modo per aspectum. De quolibet videamus. Et circa primum † scilicet in probatione ætatis per testes: sciẽdum est quod maior ętas potest probare de facili per testes, qui dicunt se vidisse talem vicentem, iam sunt xxv. anni completi: & modò viuit. Nam sequitur de necessitate qp ipse est maior xxv. an. Sed in probanda minori ætate est maior difficultas. Nam primus terminus à quo incipit ætas est punctus natiuitatis, qui modicus est, & non clarus: quoniam actus parturiendi, vt scitis, fit in occulto: & ideo videẽ quod ista ætas debeat probari per obstetrices, quæ interfuerunt tempore partus, & viderunt puerum exeuntem de ventre: vt l. iij. §. duæ. j. ad Carbo. & nota. in d. l. ij. suprà de feriis. super verbo, ætate. & ideo ista probatio esset indubitata si haberi posset. Sed si haberi non posset: tunc ista probatio posset fieri per consanguineos, & vicinos, qui dicant quod tali tempore fuit natus talis. Interrogati quomodo sciunt. dicunt, quia sunt sui vicini, & consanguinei: & etiam ante illum diem publice cum & notorium erat inter vicinos & consanguineos quòd talis non habebat talem filium: & illo tempore incœperit esse notorium qp talis filius sibi natus erat. & hoc sufficit. Præsumitur enim quod vicini & consanguinei hoc sciunt: vt l. filium. ff. de his q̃ sunt sui vel alie. iur. & l. de tutela. de in integ. restitu. adeo quod sufficeret dicere, qp sum vicinus & consanguineus, vt dixi in d. l. j. si cer. pet. Sed iuxta hoc quero de q. quam habuit de facto: pone qp obtentrices examinatæ & interrogatæ dixerunt puerum esse minorem xiij. ann. Interrogatæ quomodo sciunt, dixerunt, quia viderunt eum nasci, & ab eo tempore, quo natus est, vsque ad præsentem diem, non cucurrerunt perfectè xiij. anni. Interrogatæ quo anno natus fuit & dixerunt se nescire. Quæritur vtrũ minor ætas sit probata. Et videtur quòd non: quia qui ignorat principium, à quo debet fieri numeratio, ignorat dinumerationem: vt lege non facile. in prima colum. infrà de gradi. Sed contrarium puto verum. Nam dicta testium debent intelligi, ne sint sibi contraria: vt extra de testib. c. cùm tu. & in prima constit. Codic. §. quibus. Modò cùm testis dixerit, scio qp ab illo anno natiuitatis vsq; ad præsentem diem facta computatio ne non sunt xiij. anni elapsi, apparet quòd intellexit quotitatem anni, dinumerando à dicto tempore. de eo verò quod postea fuit interrogatus, scilicet quo anno natus est, & dixit, nescio: debet intelligi nescio dinumerare quotitatem dicti anni ab illa dinumeratione quam sibi feci. q. d. nescio quot anni sunt à natiuitate domini, vel ab vrbe condita, & similia: scio tamen quotus est annus à natiuitate huius pueri, de quo quæritur. Et iste est verus intellectus: & secundùm communem vsum intelligitur, cum quis interrogatur, quo anno aliquid factum fuit id est quo anno natiuitatis domini, à quo facimus dinumerationem annorũ: vt in auc. vt prępo. no. Impe. in prin. & qp no. C. de accu. l. in causis. Aduocatus autẽ debet esse multũ cautus, quia qñq; testis recordatur de natiuitate, nec tñ recordatur de annorũ numero: tũc debet aduertere vtrũ ille annus natiuitatis vel mẽsis fuit in quo fuit aliqua nouitas. Vel si gẽs: scio qp fuit natus talis eo tpe quo Imperator fuit in ciuitate illa interfectus vel à quo Perusini cœperũt ciuitatẽ castelli: vel qp fuit natus eo tpe, quo facta fuit talis militia. Tũc vnus testis vel duo pñt ꝓbare de natiuitate: alij ꝓbabunt de numero annorũ de facili. Scdõ est videndũ de ꝓbatiõe ætatis per aspectũ. Dic qp fieri debet p iudicẽ: vt §. eo. l. minor xxv. an. ex aspectu. Quòd hoc autẽ nõ possit fieri p testes, appareret, & qp minor ætas nõ vẽ. vñ si testis deponeret p aspectũ, esset magis iudex q̃ testis: cũ deponere deberet de his quę percipiunt per sensum corporeũ, secũdũ Inn. extra de testi. c. cum causam. Si hoc esset verũ, insurgeret magna iniquitas. Quid enim si in ciuitate ista decederet quidam puer forensis ætatis xij. annorum. & expediret qp eius ætas probetur? Certè per iudicẽ non põt inspici: quia mortuus est. Testes, qui eum cognouerunt, non possunt deponere de aspectu, secundùm prædicta: vicini & consanguinei non sunt; ergo eius ætas non po-

¶Hoc principaliter. No. qp sententia nulla põt peti declarari nulla. quid autem si petatur cassari, quid importet, vide Bald. in l. hi qui ad ciuilia. C. de appella.

¶Fiet citatio. Aliter dixi secundùm Bal. in d. l. in causæ. §. causa cognita.

↦POMATES. Vbi Sed Juxta. pro contrario

¶Venio ad secundã. Vide aliqua per Fel. in c. in præsentia. ī v. & xij. co. de proba. Bufo q. videndo Sal. thom. gramm. cons. 33.

¶Ætas probetur. Vide not. per Bal. in l. si minorẽ. & ibi latẽ Sali. C. de in integ. restit. vbi dicit qp in hoc iudicia multum profunt. & qp nõ ad mittitur ad ætatẽ ꝓbãdã. & quæ dixi in l. nõ solum. §. sed vt probari. de ope. nou. nun. & dicit Cuil. de Suza. in l. j. C. si mi. se ma. di. qp ætas minor põt probari per instrm dotale factũ in die nuptiarũ: ar. l. optimam C. de cõtra hen. & com. sti. de quo per Bal. in l. neque. C. de proba.

¶Per cõsanguineos. Adde l. de tutela. & ibi Bart. & Bal. de in integ. resti. C. Et si testis deponit causam dicti sui: quia est vicinus & coniunctus. Adde per Barto. per illũ not. text. in l. de tutela. C. de in integ. resti. minorũ. & Bal. ad idẽ in l. testium. in fi. col. C. de testi. prope finẽ. in probatiõe ætatis per Salic. in l. si minorẽ. C. de in integr. resti.

↦P. PAV. P.

¶L. j. ff. si cer. pet. Vide Fel. ī c. literas. col. j. cũ sequent: bus extra de excep.

↦POMATES.

¶Sed iuxta hoc vide remissiuè per Ale. in l. nõ hoc. in j. colũ. C. vnde legi. Felt. c. lite. ij. co. de præsum.

¶Viderũt eum nasci. Quid si testis super ætate in cã scientiæ dicit: quia recordatur qp tali die natus est, probatur secũdũ Bal. not. in l. ij. C. de temp. appel.

↦POMATES.

¶Se nescire. vide Alexã. cõsi. xlij. col. fi. vol. iij. Fel. c. quoties co. iiij. de test. & c. cũ causam eo. tit.

↦P. PAV. P.

¶Vtrũ minor. vide Alexã. in l. j. in prin. ff. de ope. no. nunc.

¶Puto verũ. Idem dicit Ang. & Imol. in l. ij. §. idem Labeo de aqua plu. arcend. Adde Salic. in d. l. ij minorem.

↦POMATES.

¶Secũdò. vide aliqd per Ant. de Bu. cõsil. xlvj. in ij. co.

a ¶Per aspectum.Not.de probatione ætatis,per aspectum : & vide quod not. Bal.in d.l.Deo nobis.in iiij.col.C.de epti.& cle.Et cū Bart.hic cōcor.Bal.in l. solam.in vl.col.C.de testi.vbi dicit q̄ si testis deponit super ætate:& interrogatus in causa scientiæ dicit, scio per aspectum corporis:q̄ non probat. Alleg. Bar.in cōsil.incip.in q.vertente inter d. Simonem.per Sal. in l.si minorē. post Bal.C.de in inte.rest. & Salic.in l.cū te.C. de prob.& Io. And. in addi.Spe.in tit. de teste.§.j.In ij.char.super vers.sed nūquid. incipi.ad declarationē. Cum quo transit Imo.in l.ad testium. §.j.de testa.

b ¶Tantus excessus. Adde Bal.l.i.solā. C. de test.& in rubri.C. de proba.in fin.& de probatiōe ætatis vide Bald.in l.cū te. C. de proba.& latè Ioā. Andr.in regula,infamibus.in merc. adde quod dicit Bal. in rubri.de proba. in fi.q̄ aspectus posset esse talis & tantus, q̄ inferret ex necessitate naturæ. & dicit Bal. in d.l.cū te.in vl.col. q̄ sufficit probare ætatē p̄ verosimilia; licet nō certitudinarię. & quid de scriptura quā facit pater tēpore natiuitatis filij:an probet ætatem, vide Bal.i.l. neq; natales. C.prob. & de instrumēto matrimonij cō tracti,dixi ā.& de scriptura facta de natiuitate ab alio etiā quā à patre, vide Bald.in rub.C.de fide instru. in iiij.col.latè per Sal.in l.si minorē.C.de in integ.rest.& Bart. in cōsil.inci.in q.vertente inter d. Simonem &c.

c ¶Nunc ad propositum. Adde quod no. in l.j.ff.si cer.pe. Andre.Barba.

↠P. P A V. P.

d ¶Sed quid si simpliciter. Vide & confirma vt per Iaso.in l.j. in iij.col.ff.si cer.pet. a & in l.iij.§.j.ff.de iureiu.in vlti.col.

e ¶Dicat,nescio.Et ad de Bal.in l. data opera.C.qui accu.in xv. col.& Imo.in l. iij.§. duæ.j. de Carb. edic. vbi dicit quoq; cui incūbit onus probandi ætatē. & vide bonā gl.lxxxj. dist. presbyter.& Spec.in tit. de actore.vers.si ergo.& per Bal. plenè in d.l. cū te. & quod dixi post Bart. in l.si Titius. de fideiuſ.vi de Bald.in l.j.C.si qs rē mi.ergo &c. plenè p̄ doc.in c.in præsentia.de prob.maximè per do.Abb.Vnde dicit Bal.in l.j.ā.de his q̄ sunt sui.& ibi Pet. de Anch. q̄ testis interrogatus qd est notorium,si dicit se nescire,nō valet eius testimoniū, si dixerit factū esse de die, & si dixerit aliquem esse malæ famæ, & neciat quid sit bona fa-

test probari.quod est absurdū. Ideo dico q̄ testis potest deponere de ætate alicuius per aspectū,& faciet plenā fidē:nō tamen simpliciter, sed secundū determinationē, quā dicam. Ad cuius euidentiā præmitto quædam:& primo illud quod sæpius est dictū, q̄ testis debet deponere per sensum corporeum,secundū Inn.extrà de testi.c. cū causam.& C.de testi.l.testiū. & j.de testa.l.qui testamento.in fi.& j.de his quæ in testa.delen.l.j.in princ. Item præmitto q̄ percipere per sensum corporeum sine iudicio intellectus,nō sufficit:et ideo impuberes,licet sensu percipiant:tamen quia intellectus nō iudicaret,propter ætatis defectum, non sunt idonei:vt l.iij.§.lege Iuli.j. de testi. & l.j.C. de fal.mo. Item aduerte q̄ substātia rei vel personæ nūquā percipitur per sensum corporum immediatè. Vnde si tu diceres q̄ hæc cathedra est de ligno, quare? quia vides lignum.impropria est locutio.Nam tu vides colorem,qui in obiectu visus ex colore indicat q̄ est lignum. Vnde istud percipis iudicio intellectus per colorem repræsentatum in intellectu per visum. Idem de similibus , si tu diceres q̄ dedisti me numerare decem florenos aureos:non vidisti aurum , neq; substantiam auri,sed vidisti colorē qui resultat ex substantia auri, ex quo iudicas aurum:& tamen licet hoc nō percipiatur immediatè per sensum, valet eius testimonium. in aut. de testi. §.& licet.C. de testi.l.testiū.& in aut.ibi posita.Hic præmisso pono†primò in eo quod est cognoscibile per aspectū secundū communem hominum notitiam , in eo est sufficiens redditio rationis in teste per aspectū, licet istud consistat in iudicio intellectus.Tex.est in l.peiculis.§. Neratius.j.de aur.& arg.leg.& l. si quando.eo.tit.& C.de ca. fru. vrb.Ro.l. j.lib.xj.Secundo pono q̄ illud, quod est cognoscibile per aspectum[a], non secundū hominum peritiā,sed ex arte eius,nec n est sufficiens ratiōis redditio per aspectū, sed debet tunc aspici per iudicē seu peritos, quibus iudex cōmisit: vt l.cōparationes.C.de fide instru.& l.j.§.j.de ven.inspi.& C.de remisi.l.semel. lib.xij. Nunc ad propositum, in probanda ætate potest esse q̄ inter illud, quod aspectus iudicat,& illud,de quo quæritur, est modicus excessus : & tunc aut illud ex aspectu nō est cognoscibile secundum communem hominū peritiā : & tunc debet fieri per iudicem,vel per illos,quibus cōmitteret iudex:vt d.l.minor xxv. ann. & d.l.cōparationes.cū si.Potest etiā esse q̄ est tantus excessus[b]. q̄ per aspectū est cognoscibile secundū communē hominū peritiā: tunc in hoc reddit testis sufficientē rationē per aspectū, & facit plenā fidem. Hoc probatur j.de prob.l.cū de ætate.in fi. rectè intelligēdo,vt ibi dicā. Ad cuius†declarationē est videndū quis sit iste excessus sic cōiter cognoscibilis:& per cōsequēs cognoscemus qñ nō est cognoscibilis cōiter. Ad qd̄ sciendū est q̄ quātò quis est minor,tātò facilius ex modico excessu cognoscitur ętas,

& quāto est antiquior:tāto requiritē maior excessus:vt p̄bat̄ j.de vē.inspi.l.j.§.de inspicièdo. Iste aūt excessus nō pōt probari per legē,sed secūdū motū animi mei,& habito colloquio cū ꝑpluribus doc.iuris Cano.& Ciuilis,nec nō etiā medicinæ,super his q̄ infrà dicā,possumus tēpora sic limitare:qa ad probandā ætatem sex mēsiū desc̄ēsiuè sufficiūt tres mēses:asc̄ēsiuè quatuor,vt hic. Modò volo p̄bare q̄ talis tali tēpore erat minor sex mēsiū:testis dicit vera esse.Interrogatus quo scit,respōdet qa ex aspectu corporis videbatur triū mensiū ascensiuè.Si volo p̄bare q̄ erat maior sex mensiū:testis dicit vera esse.Interrogatus quo scit,respondet quia eo tēpore videbat̄ maior decē mēsiū.Et hoc est q̄ dicit in d.l.cū de ætate in fin.j.de prob.ibi:ex quo præcipuā fidē in ea re cōstare,&c.& verba quæ p̄cedūt ibi:ex eo anno cōputant̄.& sequitur ibi:ex quo &c.Debet igitur incipi à cōputatione annorū ex eo tēpore quo certū est ipsum esse tantæ ætatis:sed quando ipse videbatur minor triū mensiū cōi aspectu:absque dubio erat minor sex mensium.Ad probandū ætatē anni sufficiunt descensiuè quinq; menses:ascensiuè sex modo p̄dicto.Ad ætatē triēnij descēsiuè annus:asc̄ēsiuè xviij.menses.Ad ætatē septē annorum descēsiuè biennij:asc̄ēsiuè triennij. Ad ætatē xij.annorū in muliere,& xiiij.in masculo,desc̄ēsiuè triennij,asc̄ēsiuè quadriēnij. Ad ætatem xxv.an.descensiuè & asc̄ēsiuè quinquennij.Ad ętatem xl.annorū desc̄ēsiuè,& etiā ascensiuè viij.an. Ad ætatē lxx. an. desc̄ēsiuè & asc̄ēsiuè x.anni:ab inde ꝛ.vsq; ad ætatē cētū annorū desc̄ēsiuè & asc̄ēsiuè xv.anni.& idē q̄ dictū est ꝛ. in dictis tēporibus,intelligas in tēporibus medijs.Similē limitationē tenporū facit Iurisconsultus j. ad legem Fal.l.hæreditatū.Et ad prædicta facit q̄ legit Ioan.viij.c.circa fi.vbi dicitur q̄ Iudeį dixerūt Christo:Quinquaginta annos nōdum habes,& Abraham vidisti.Certum est quòd Christus illo tempore erat xxxiij.annorum vel circa:& sic errabatur in aspectu maiori tempore x. an. cōtra ea quæ dicta sunt.Respon.Ego volui habere expositionē Theologorum dicti c.& inter alios reperi sanctum Tho.de Aquino, qui dicit: Mirandū est quare non dixerūt,xl.an.nondum habes, &c.cum Christus erat xxxiij.an. vel circa. & allegat alios doct. antiquos,quī de hoc mirabantur. Ecce ergo q̄ habes illos doct. pro me,q̄ excessus x.anno.videtur cognoscibilis manifestè:& ideo mirabantur illi doc.cur Iudæi dicebant Christo de quīquaginta annis.Vnde respondet ipsi q̄ sit occurrit eis: non q̄ tantæ ætatis videretur.Alij dixerunt q̄ ideo dixerunt, quinquaginta annos nondum habes,&c.quasi nondum peruenisti ad annum Iubileum,in quo fit remissio peccatorum.Quomodo ergo te dicis tantam potestatem habere?Et sic concludunt q̄ videbat̄ tot annorū.Alij dicūt q̄ est speciale in Christo propter ieiunia multa,& abstinentias,& labores.Et breuiter qcquid sit,ille tex. non facit contra me,imò facit pro me.Dicit enim,l. an. nondum habes.q.d.non videris tantæ ætatis ex aspectu:non aūt dicit ibi q̄ tantæ ætatis videretur:& sic non facit contra.Sis ergo cautus in modo articulandi:quia si referas te ad aspectum ætatis iuuenilis modicus excessus requiritur.Si verò referas te ad aspectū maioris ætatis:tunc requiritur maior excessus.†Sed iuxta hoc quæro: pone q̄ testis interrogatus deposuit de aspectu,secundū ea quæ dixi suprà:quia ex aspectu diceretur homo xxx.annorum:quid habet testis dicere? & idem in similibus quæstionibus.Respon. debetis scire quod ideo hic dicitūr,Quod manifestum est, non indiget probatione: quia nulla probatio potest fieri de manifesto , quin sit magis obscura quam manifestum.& ideo dicit lex quod illud , quod est demonstratum , non indiget alia demonstratione: vt j.de dona.præle.l.j. circa finem. Nunc ad propositum,pono vnum aliud exemplum:Testis interrogatus si talis res erat alba, dixit quod sic: quia vidit. Interrogatus quid est album: dico quod de hoc non debet interrogari.& testis potest dicere si interrogaretur, quid sit album , nescio tibi aliter demonstrare : quia est ita clarum de se, quod non indiget alia demonstratione:vt d.l.j.in fin.de do. præle. Nunc ad propositum, iste aspectus temporis & ætatis non est bene declarabilis per notas & signa, quando non sunt in forma: quia quidam sunt barbati , quidam non: quidam rubei,quidam non, & quidam parui , quidam magni , & sic de si.sufficit ergo si testis dicat interrogatus , quid est aspectus tanti temporis , nescio tibi dicere, nisi quod est aspectus tanti temporis . Sed quid si simpliciter[d] dicat nescio ? Respondeo. idem. Nam

intelligitur

ma: quia contraria contrarijs probantur & qui cognoscit vnū cōtrariorū,cognoscit & reliquum.d.l.j. q̄ no.& ad Bar.hic facit quod ipse not. in j.j.si certū pecu. Secus tamen dicas si testis deponeret super fama:qa si postea interrogatus qd sit fama, dicat,nescio:valet,secūdū Bal.in l.j.si certe.Quod ipse not.in d.l.data opera.I viij. & ix.col. Et istis addenō.do.Cy.& Bal. in l.ij. C. de do. ante nup.vbi sufficit q̄ dicat testis,recordor q̄ in tali donatione nō fuit causa expressa,licet postea dicat se nō recordari quis cōtractus ibi fuerit celebratus,& quę verba ibi interuenerint: sed sufficit de substantia cōtractus recordari. Adde cui incumbat onus probandi ętatē, Bal.cōsil.cxxxiij.lib. iij.Paul. de Ca. cōsil. cxl.& qualiter testes debeant deponere in probatione ętatis,vide bal.cō.cxliij.li.iiij & cō.cclxxiij.li.iiij.

↠POMATES.

¶Dicat,nescio. Pro isto dicto facit dictū Ioan.Andr. in addit. Spe.in tit. de teste. §. nunc videdū.in vlti. addi.dū loquitur de teste,qui debet examinari super duobus capitulis. & q̄ not. idē Bar. in tracta. de test.in gl.in verſic. rē aliquā. Et idē Bart.in l.Labeo.ij.col. versi. sed quæro quid si testis.j.de sup.leg. Et q̄no. Ang. fortioribus terminis cōſ.clxxiij. incip. thema , super quo petitur.dum loquitur de teste depone nēte sup aliquo contractu. Vide etiā ad dictū Bar. hic Alex. cōsil.cvij. aliàs xvij. in ij.col.in iiij.vo.Fe l.in c. cùm te. in vij. co.de test.& dictum Io.An.sequitur Felí. in c. fraternitatis. in v.co.ver.sed vltra de test.& c.cū te.eo. tit.

↠POMATES.

a ¶Dixerim.Idē voluit Alber.p illū tex. l.non erit. §. dato. de iureiuran.

b ¶Affirmatiua.Addē Bal.in l.cū te & p̄ba. i vlti.q.Bar.et Sal.latè in d.l.si minorem.

↠P. P A V. P.

c ¶Quibus verbis ponatur.Vide Are.in l. ille.in iij.col.ff.de verbo.obli.

d ¶Quia illa regula. Adde textū in ca. in præsentia. de proba. Et an fundans intentionem suam super validitate actus,cogat̄ probare habilitatem personæ , dic q̄ non.Tex. est not. in

probatio sola sufficit.& hoc puto verū. Nō obstat lex contraria , & quod ibi dixi: quia ibi nō sufficit probatio sola ad actionē p̄ducendam:sed ad actionē productā adiuuandā sufficit,vt hic.† Secundò est videndum vtrū probatio facta in vna causa præiudicet in alia[a] prorsus extranea,separata,& distincta.Et in gl.sunt opi.Finaliter determinat in omnibus fieri præiudicium, vt in ea habebitis.Et tamē est intelligendū cum distinctione,quam dicam j.Tertiò est videndū vtrū sententia lata super ętate[f] faciat ius.Gl. hic dicit q̄ sic.quod non est verum: qa pōt admitti probatio in cōtrarium.ꝛ.e.l. minor xxv.an.ex aspectu.q̄ nō esset,si faceret ius. Et ideo est aduertendū.Nam quandoq; probatur ex cōfessione personæ,de cuius ętate agitur: & tunc aut ista probatio est facta cū iuramento corporaliter præstito : & tūc dicta cōfessio non porriget effectum suum ad alias causas,vel personas,quam ad eas,in quas est facta dicta confessio.no.in auſ. sacramenta.C.si aduer.ven.in x.q. quod dic vt ibi.Quandoq; ætas[g] probatur per alios modos legitimos,vt puta testibus.instrumentis natalitiis,& si.vt ꝛ.dixi.& C. si mi.se madixe.l.ij.& l.si alterius,& j.de excu.tut.l. ex cusatū.in princ.Et in istis est aduertendum aut ætas est probanda inter duos litigantes non interueniente eo de cuius ętate agitur: & tunc illa probatio in alia causa non præiudicat,per regulam generalem j.de excep. rei iu.l.cū quæritur. Ista enim lex loquitur solum quando maior factus est in iudicio. dicit enim,de ætate eius qui se maiorē,&c. Ex eo enim q̄ dicit se maiorem , &c. patet q̄ ille,de cuius ætate agitur,fuit in iudicio: tunc aut probatio seu pronunciatio fuit facta aduersario contradicēte , & indistinctè habetur pro veritate quo ad eum:siue sciverit contrarium esse verum,siue ignorauerit vt ꝛ.e.l.ait prætor.§.permittitur.sed quo ad alios nō est idem,vt j.dicā. Si verò fuit facta aduersario non contradicēte: tunc aut dolus vel fallacia eius,de cuius ætate agit̄, interuenit:& indistinctè præiudicat quo ad eū aduersus quē dolus,seu fallacia fuit adhibita:vt l.ij.& l.si alterius.C.si mi.se maior.dixe. aduersus alios puto quod ipsi minori non præiudicet:nisi eo modo quo j. dicā, quando dolus non interuenit:vt j.quibus ex cau. in posses.ea. l. Fulcinius.§.quod si aduersus.aut non interuenit dolus vel fallacia eius,de cuius ætate agitur:& tunc si quidem aduersarius sciebat eum esse minorem,& sic sententiam non continere veritatē : & tunc sententia & pronunciatio ei non opitulatur:vt d. l. si alterius.ij.respon.& l.minor xxv.an.ex aspectu ꝛ.eo. siue sciverit verè,siue præsumptiuè:vt d.l.de tutela.C.de in integrum restit. mi.Aut neuter eorum sciuit,vel in dolo fuit : & tunc aut minor vult venire contra dictam probationem seu pronunciationem certans de damno vitando: aduersarius verò certat de lucro captando: & minor auditur. In hoc tamen minori præiudicatur: quia ipse habet necessitatem probandi contrarium: vt d. l.si alterius.Secundùm lecturam. Azo. Aut minor certat de lucro captando: & aduersarius de damno vitando: vt puta si debita minori soluit , & minor perdidit: & tunc minori omnino præiudicatur, vt hic,& l.minor vigintiquinque ann. suprà eodem. Aut minor cerrat de damno vitando in futurum, hoc est, licet per illam probationem seu pronunciationem sit damnificatus in præteritum , ne damnificetur de cætero :& auditur volens probare contrarium, & deducere contrarium in notitiam cuiuslibet. Quod patet ex his quæ dicta sunt:quia scienti contrarium talis sententia non opitulatur.Et p̄dicta vera,qñ probata est ætas maior,q̄ cursu tpis nō decrescit.

præalleg.c.in præsentia,& sic p̄bato actu præsumitur habilitas personę ad ipsum actū.quod est valde not. ideo si producēte testamentum factū à minore, producens non tenetur probare q̄ erat maior xiiij. ann.q̄ est not.secundùm domi. Ioan. de Imol. in præall. c. in præsentia. Vide Ioā. de Imo.in cōſ. cxiij. Et vide Bar.in consil. xxiiij.inci.Bart. Raphelli.secundū ordinem libri mei , tāgit cui incūbat onus p̄bandi . in qua ætate decesserit filius,vide Bar.in cōsi.t. inci. in q. vertente inter do. Simonē.vbi dicit q̄ ille tenetur probare ætatē,qui sup illa se fundat.& dicit ēmo do probandi. & non sufficit dicere q̄ tot anni:nisi deponat p̄ sensum corporis.vidē ibi omnino An.Bar. Et an ille,qui se fundat in ætate , debeat illam probare, adde vt per Alexā. consil. clix.col. penul. in v. volu. & per Franci. de Aret.& Moder.in capi.in præsentia. de proba.

¶Prejudicet in alia. p̄ Sal.i.d. l. si minorē.

¶Sententia lata super ætate.Vide Inn. in c. causam.el. ij. qui fil. sint legi. in gloſ. magna per Salic. in l. si minorem.C.de in integ.resti.&c.

↠POMATES.

¶Quandoq; ætas. Vbi Bar.cōſi. lxxxviij.incip.quæstione in Fran. in j.colū. & Imola.cōſil.cxiij.in iij.colum.

a ☞P. PAV. P. ¶Sed quæro quid. Vide Io.de Imo. in conſi. xxiij.
a ¶Sed quæro quid. Vide Bal. in l.ij. C. qui. res iu. nō no. vbi tenet idē Alexan. not. hoc. tu pōdera bene quod Bar. hic dixit ſe dixiſſe in l.ij. ff. iud. ſol. Ego ita cōſului Veronæ hodie, & aſſumpſi id quod hic do. Bar. q illud quod ipſe dixit in l.ij. habet locum in ætate. Vide Ioan. de Imola. in conſilio. xxiij. vbi conſuluit ſecundùm hanc doctrinā Bart. And. Barb.
☞POMATES. a
a ¶Sed quæro qd. Vide Alexā. conſi. xxj. vol. j. & Imo. conſil. xxiij.
b ¶Eſſe conſiliū. Vide Bal. in d.l. cū te. in vl ti. col. C. de prob. qui tenere videtur q iſta declaratio hoc modo facta ad æternam rei memoriā profit ad excipiendum, nō ad agendum.
c ¶Non eſſe infamen. Si iudex pronūcianit me nō eſſe infamen: verbū hoc faciat prę iudiciū i aliꝭ cauſis, vide Bal. i l. ingenuū. in prin. de ſta. homi.
☞POMATES. b
d ¶Sed nō tenent. Vide Felin. c. placuit. in ij. col. de præſcript. in verſi. quæro quid. in præſcrip. in verſi. vidē hic quæſtio. Vide Roma. cōſi. xxxviij. in ij. dub.
e ¶Aliꝭ volētes fugere. Facit tex. cū gl. an iacēte hereditate cur rat præſcriptio, vt al leg. Bal. in l. ſi. vl. co. j. in qui. cau. in integ. c reſt. non eſt neceſ. & no. in l. ea quæ. C. de tēp. in integ. reſti. petem. & ibi no. Bald. qd ſi datus eſt curatorhereditati ad hoc: quia ea iacente, vel ſede vacante nō curit præſcriptio. c. j. & ij. de præſcri. no. Bar. in l. naturaliter. ff. de vſucap. & adde quę not. Bar. in l. ſi is qui pro emptore. in vij. col. de vſucap. & in xvj. col. per Bal. i l. ſi ītra. C. de nō nu. pec.
f ¶Nata naturalis. Idē tenet Bar. in l. ſi. C. in qui. cau. in inte. reſti. nō eſt ne. ſed Bart. in l. j. ff. de cōdi. inde. & in l. cū qs. C. de iur. & fac. igno. tenet cō trarium, videlicet q etiā poſt bienniū nō naſcitur naturalis.
g ¶Cōficiendi inuētariū. Nā currit minori. Vide gl. in l. auxiliū. ſ. eo. Sed Iaco. de Bel. vt refert Bald. in c. j. §. prætorē. de prohi. feu. ali. per Fed. opponit ad d. §. pup. de hære. & fal. de tex. in d. §. ſi vnū. de prædi. in auē. vt cùm de ap. cogn. vbi ad hoc vt pœnā legis patiatur cū effectu, debet eſſe minor xviij. an. Et rñ det dicēs, q aut adul tus legē ſpreuit i iure naturali vel cōi: & tūc maior xviij. ann. nō reſtituī i inte. aut iure ciuili: & tūc reſtituitur. qđ eſt valde not.

Etiam. Aduerſus præſcriptionem cōpletam, dū quis erat in vtero reſtituitur. h. d. Opp. res pupilli non poteſt vſucapi: vt j. de acqui. rerū do. l. bo- 1
tra pupillum, ſed cœpta † contra maiorem, bene perficitur cōtra pupillū. Facit j. de fundo dota. l. ſi fundum. Contra hoc opponi. quod hodie non currat præſcriptio contra minorem: vt C. in qui bus cauſis in integ. reſti. non eſt neceſ. l. vltima. Solu. Glo. noſtri vbique tenent q illa lex loquitur in vſucapionibus, quæ contra ipſum minorem incipiunt. In his verò quæ cœperunt contra ma iorem, iura antiqua nihil mutant: & ſic remanet incorrecta hæc lex: & l. j. ſi aduerſus vſucapio. Aliꝭ dicunt q præſcriptio nō cur rit ipſo iure in minoribus, etiam incœpta contra maiorem. Dor mit enim tempore minoris ætatis: vt l. ſicut in prin. de præſcrip. d xxx. an. Sed hoc tenent[d] Vltramontani per rationē dictæ l. vlti mæ, cùm dicit, melius eſt intacta eorum iura ſeruari, &c. Sed cer tè q vſucapio dormiat, non reperimus, niſi in præſcriptiōe xxx. an. vt. d. l. ſicut. ideo doctores noſtri communiter tenent gl. q quā do vſucapio incipit à maiore, currit contra minorem, ſed reſtitui tur, vt hic, & l. j. C. ſi aduer. vſucapio. Oppo. de l. Aemilius. ſ. eo. vbi ſi cœpit contra maiorem, currit ſine ipe reſtitutionis. Sol. Di cit glo. ibi loquitur in præſcriptione conuentionali: hic in præſcri ptione legali. vide eam & no. Iſta eſt bona ſolutio, vt j. dicā. Aliꝭ e volentes fugere[e] omnia prædicta, dicunt q hic vſucapio fuit cō pleta contra illum: quia iſte erat adhuc in vtero, nec pro nato ha betur: quia eſſet in odium ſui. Curreret enim præſcriptio con tra eum, & non reſtitueretur. Iſtud non placet; quia ſic intel ligendo nō reſtitueretur iſte ex edicto de minoribus, ſed edicto ex quibus cau. ma. ex clauſula illa, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe vi debitur. ſed hic reſtituitur ex tit. de minoribus. Quod apparet: qa hic ſituata eſt hæc lex: ergo &c. Dico ergo q habetur pro nato, & præſcriptio currit contra eū: & reſtituitur ac ſi natus eſſet. & hoc in præſcriptione legali: ſecus in conuentionali, vt dixi. Ra tio: quia reſtitutio quæ conceditur ex hoc titulo: conceditur ex eo quod cum minore geſtum eſt, vt l. ait prætor. in prin. ſ. eo. Sed ſi vſucapio cōpletur cōtra minorē: ipſe minor vī trāſtuliſſe dñiū in vſucapiētē: vt l. alienationis. j. de ver. ſign. meritò cū eo eſt ge ſtū: ideo reſtituitur. Simile in l. ſi intra. C. de non nume. pecu. Nā ante biēniū nō eſt nata naturalis[f] obligatio. Si igit biennīū perfi f
citur in perſona minoris: & ipſe minor obligatur naturaliter: me ritò cum eo geritur & reſtituit. Ita intelligit illā legē gl. in l. auxi lium. ſ. e. & in vlti. C. in qbus cauſis in integ. reſti. nō eſt neceſſa. Sed in præſcriptione cōuentionali, ſiv creditor exercet pactū legis cōmiſſoriæ, vel vendidit pignus cōuentionale: hoc facit ex ptāte ſibi data per defunctum: & illa eſt proxima cauſa: & ſic cum mi nore nihil dicit geri. Secus ſi cū eo aliquid gereretur: vt d. l. Aemi lius. ver. dicebā. & ideo in p̄ſcriptione cōuētionali dic vt d. l. Ae milius. † In præſcriptione legali dic, aut loquimur in præſcriptio 2
ne xl. anno. & illa curret excepta pupillari ætate, ſed minor reſti tuitur: vt C. in quibus cau. in inte. reſt. nō eſt neceſ. l. vlt. & de præ ſcri. xxx. an. l. ſicut. Aut loquimur in aliꝭ: & tunc quædam ſunt præſcriptiones, quæ de iure antiquo currebant ſine ſpe reſtitu tionis: & tunc idem eſſet hodie: vt ſ. eo. l. auxiliū. facit l. interdum. ſ. eo. & C. ne de ſta. defun. l. ſi mater. Quædā ſunt præſcriptiones quæ de iure antiquo nullo modo currebant cōtra minorem: vt l. bonæ fidei. de acquiren. rer. do. & iſtæ hodie etiam non currunt. Quædam ſunt præſcriptiones, quæ olim currebant, ſed reſtitue bantur minores: & tunc aut iſtæ ſunt præſcriptiones iudiciales conſtitutæ à lege vel à iudice: & nihil eſt hodie immutatum: vt l. properandum. in fin. de iudi. & in authenti. de appel. & intra quæ tempora. §. j. & ſ. eod. l. & ſi ſine. §. penul. & fin. & ibi nota. & nota in l. vlti. C. ſi aduer. rem iudica, & in ſ. vlti. C. in quibus cauſis in integr. reſtitu. non eſt neceſ. & in l. auxilium. ſupra eod. g Idem in tempore conficiendi inuentarium[g]: vt in authen. de hæ redib. & falci. §. penult. Aut loquimur in aliꝭ præſcriptioni bus: & tunc aut incipiunt contra minorem, & hodie ipſo iure non currunt: vt d. l. fin. in quibus cauſis in integr. reſtitu. non eſt ne. Aut contra maiorem incipiunt, & terminantur cum minore iam nato vel exiſtente in ventre; & tunc cur rit, ſed reſtituitur, vt hic, & l. j. ſi aduer. vſucapio. 3
† Quæro quid in præſcriptione quæ inducitur ex teſtamen to, an currat contra maiorem? Videtur text. q ſic. ſ. eod. l. iiij. §. & ſi

17 Sed † q̄ro, qd[a] ſi in vno iudicio probatur q eſt minor: vtrum illa ſententia faciat fidem in omnibus aliꝭ cauſis? Videtur q nō. Nā iſta lex loquitur de ætate eius qui ſe maio. di. &c. nō de eo qui ſe minorē. Præterea ex his quæ ſolo curſu temporis mutātur, pro bationes factæ in vno iudicio non faciunt fidem in alio: vt j. de excu. tut. l. ſpadonē. §. qui abſolutus, & ibi p Dy. ſed minor ætas eſt huiuſmodi: quia ſolo curſu tēporis mu tatur: ergo &c. Solu. Aut ex illis actis volo probare me eſſe minorem modo: & nō poſ ium per ea quę dicta ſunt. Aut volo proba re me fuiſſe minorem: tunc etiam puto q dictæ probationes ſufficiant per hāc l. Ea dem enim ratio eſt in l. ij. ſ. de fer. ibi: vt ætа tes probentur, &c. Et ideo puto ſanum eſſe conſilium[b], quando aliquis eſt paruulus, q faciat cauſa cognita pronunciari ex aſpe ctu, vel aliꝭ probationibus ſe eſſe certæ æ tatis: tunc enim ex curſu temporis ſequen tis probabitur, cuius ætatis ſit. & iudex de 18 bet hoc facere. Nā in his, † in quibus aſpe ctus mutatur, iudex debet pronunciare ex aſpectu, vt in futurū fidem faciat: vt l. ij. ſ. de fer. ibi: aut ex aſpectu atrox iniuria, &c. dixi in l. ij. j. iudicat. ſoluī. † Vltimò quæro 19
quid de aliꝭ impedimētis: puta iudex pro nunciauit me non eſſe infamem[c] ex tali ſen tentia, vel non eſſe excommunicatum, vel ſimile: vtrū hoc faciat præiudicium in aliꝭ cauſis? Et videtur q ſic: quia in modo pro bandi, ſiue pronunciandi prædicta æquiparantur, vt dixi ſ. circa primam partem. f
Contrarium tamen dico q hæc lex ſinguлariter & ſpecialiter loquitur in probatione ætatis. Et ideo dicendum eſt: aut dicta ſen tentia lata eſt cum legitimo contradictore: cuius ſpecialiter ſeu principaliter intereſt: & facit fidem quo ad omnes: ſicut dicimus in querela inofficioſi teſtamenti: & ſi ſecus ſit, non fuiſſet lata cum legitimo contradi ctore, vt j. de collu. detegen. l. cum non iu 2
ſto. & quod no. C. quī. res iudicata nō noc. l. ij. & illud eſt in ſimili &c. eſt etiam ſpecia le in cauſa ætatis: quia ſententia lata in vna cauſa ſpeciali inter minorē & alium, facit præiudicium in omnibus aliꝭ cauſis, etiā non habentibus dependentiam ab illa, vt hic, & l. minor vigintiquinq; ann. ex aſpe ctu. ſ. e. etiam ſi fuerit interlocutoria. Et ex hoc ſequitur etiam alia ſpecialitas q ab in 20
terlocutoria † lata ſuper ætate licet appella re: vt ſ. e. l. intra vtile. & ibi de hoc dixi. Et iſta pro nunc de materia huius legis ſuffi ciant. Bar.

Non omnia. Minores reſti tuuntur cū læ duntur: aliàs ſecus. h. d.

§ ☞ Vſucapio cœpta cum maiore quòd perficitur contra pupillum, licet reſtituatur.
2 Præſcriptio legalis quæ & quomodo currat contra minorem.
3 Præſcriptio quæ inducitur ex teſtamento quòd currat contra minorem.
4 Præſcriptio inducta per ſtatutum quòd non currat cōtra minorem ut damnum patiatur.

§. & ſi hæres. Solum ergo illa. l. ſi. corrigitur in præſcriptionibus
4 legalibus. † Quæro quid[a] in præſcriptionibus quæ introducunt
a per ſtatuta: an currant contra minorem? Inn. extra eo. c. conſtitu
b tus. tenet q ſic. Et aſſignat rationem: quia d. l. vl. non potuit cogi rare de ſtatutis quæ adhuc non erant. & ita dicit ipſe q eſt caſus in d. c. conſtitutus. Breuiter hæc quæſtio ſtat in hoc, vtrū ſtatuta quæ dicunt præſcriptionē currere ſimpliciter, reſtringantur ſolū contra minores. Breuiter ego dico q ſtatuta recipiunt interpre tationem reſtrictiuam: quando aliàs quis damnum pateretur ide bitè, vt l. ij. C. de noxa. dixi plenè in l. omnes populi. ſ. de iuſti. & iur. Sed in propoſito minor damnificaretur indebitè: ergo nec præſcriptio currit: non autem recipiunt ſtatuta interpretationem reſtrictiuam, vt aliquis lucretur: vt l. proſpexit. in prin. j. qui & à qui. & ideo cū præſcriptio ſtatutaria, de qua fit mentio in d. c. cō ſtitutus. erat ad lucrum, & currit minoribus: quia illo caſu ſtatu tum non reſtringitur: ſed ſi per præſcriptionē minor damnū pa teretur: tunc ſtatutum reſtringeretur, vt dixi. Nec obſtat q dicit, lex vltima non cogitauit de ſtatutis, quæ adhuc non erant: quia fateor q non cogitauit in ſpecie, ſed in genere de omnibus præ ſcriptionibus quæ introducerentur: facit l. ſi miles. j. de teſt. mili. Quod apparet: quia iſta lex extenditur ad præſcriptiones, quæ inductæ fuerunt per ius authēticorū: q tūc tpis non erat. De hac materia dixi plenè in d. l. omnes populi. dum tractaui de ſtatutis in interpretatione reſtrictiua.

Imperatores. Poteſt minor prius agere cum tutore quam cum contrahente, & e contra hoc. dicit. Oppo. de l. properandum. §. fi. C. de iud. Solu. ſpeciale eſt ibi, ſecundum veram opin. in inſtantia iudicij: licet aliꝭ dicant aliter, vt Vltramontani: quorum opi. eſt contra. l. ſi minoris. ſ. de admi. tu. ſi bene inſpiciatur.

Vm qui. In integrum reſtitutio nō tranſit ad defen ſorem ſine mandato.

Vtor. Denunciatio eius, qui non habet ius denunciā di, non conſtituit aliquem bonæ fidei. Item etiā contra bonæ fidei contractum minor reſtituitur. h. d.

Curator. Si per reſtitutionem à parte contractus recedi tur: poteſt ille, cōtra quem agitur, à toto recede re. hoc dicit.

Minor. Reſtituto fideiuſſore non videtur reſtitutus prin cipalis. h. d.

Minor. Per reſtitutionem non reuocatur libertas conceſſa per emptorem. hoc dicit.

Mulier. Aduerſus pactum circa dotem appoſitum minor reſtituitur. hoc dicit.

Sires. Aduerſus venditionem validam minor reſtituit. hoc dicit.

Quærit gloſ. de quibus rebus loquitur. Reſpon. quod poteſt intelligi de iure antiquo, &. de iure nouo: tene illam quæ loquit de his quæ ſeruando ſeruari non poſſunt: in quibus minor reſti tuitur demum. ſi patitur grande damnum.

Vnius. Minore reſtituto, reſtituitur actio in pri ſtinum debitorem, in eo ſtatu in quo erat tempore nouationis. hoc dicit. Opponi. j. de fideiuſ. l. ſi Titius. Solu. Iſtud propter fraudem creditoris. Oppo. q prior debitor nō fuit liberatus: vt l. j. in fi. de noua. Sol. gloſſ. dic vt in ea. Oppo. j. ad Velle. l. debitrix. §. fi. Sol. vt in gloſſ.

De capitis diminutione. *Rubrica.*

Dictum eſt de reſtitutione in integrum quæ fit à prætore cō cedente actiones ad hoc, vt ſ. dixi, de dolo, & in tit. quod metus cauſa. Item de reſtitutione quæ conceditur per officium iudicis, vt in tit. præceden. Eſt quædam alia reſtitutio quæ fit à prætore reſtituente actionem ipſo iure, vt quando prima actio parit capi tis diminutionem, de qua loquitur iſte titu. & j. declarabo.

LEX I.

Capitis. Opponitur. j. ad Macedo. l. iiij. §. fin. Sol. Intellige hic immutatum ſtatū facto ho minis interueniente, vt in gloſſ.

LEX II.

Pertinet. Hoc edictū habet a
locū in capitis di minutione, quæ ſalua ciuitate cō tingit, nō in aliꝭ. h. d. Vel breuius: Hoc edictū habet locum in minima capitis diminutione tantum. h. d. Nota tex. qui di cit, neque poſſint penitus conueniri: quòd illi qui amittunt ciuitatem, conueniri non poſſunt. Facit ad id quod dicam in l. amiſ ſione. & in l. tutelas. in fi. j. eo.

Ait prætor. [c]Primò quæro quam reſtitutionem cōtinet iſte tit. Reſpon. gl. not. debes ſcire q ſecun dū rigorem iuris, qñ aliquis capite minuit, videtur alius homo: & ideo à prima obliga tione & actione liberatur: vt j. l. proxi. §. fin. ſed qa naturaliter & verè eſt idē homo, prę b
tor, qui ætatem naturalem ſequitur, p hoc edictum reſtituit contra eum actionem pri mam vtilem, vel in factū. Quæro ſecundò in quo differt hoc edictū ab hoc edicto, qđ c
cū eo rñ. per hoc reſtituitur actio in capi te minuto, vt dixi. per illud hæc actio limi tatur, vt in caſibus ibi expreſis, non detur d
niſi quatenus facere poteſt. vide gloſ.

Hi qui. Capitis diminutio nō liberat quem à naturali obligatione: nec eum impedit poſt ciuiliter obligari. h. d. quem caſum nota. e

Nemo. Capitis diminutio non tollit actiones ex delicto deſcendē tes. h. d. Et licet gl. vacillet in intellectu hu ius §. tū debet intelligi de actiōe naturali, et etiā ciuili: vt j. eo. l. tutelas. §. iniuriarum.

Ei qui. Arroganti non reſtituit actio per hoc edictum. h. d.

Liberos. Arrogatione patris, filij capite minuuntur. h. d.

Emancipato. Emancipatione ca pitis diminutio cō tingit. Item qui caput non habet, illud non mutat. hoc dicit.

1 ☞ Bannitus noſtri temporis an æquiparetur deportato. ubi quòd ſic, ſi eſt bannitus Imperij: quia perdit ea quæ ſunt iuris ciuilis.
2 Bannitus alicuius ciuitatis non perdit niſi iura illius ciuita tis: & duo requiruntur ut illa amittat.
3 Bannitus quando quis poſſit facere teſtamentum, hæres inſtituī, & ſuccedere ab inteſtato.

d Miſsione.[d]

Qui deficiunt. Qui ciuitatē Romanā per dunt, capite minuuntur. h. d. In hac l. ī ver.
1 qui deficiūt, vī caſus † q exbāniti æquiparātur deportatis: nā de portati amittūt oīa quæ iuris ciuilis ſunt, vt hic in prin. & in ver. vel relegati. Ita exbāniti, hoc eſt, qui deficiunt ab his, ſub quorū imperio & iuriſdictione ſunt, perdunt ea q̄ iuris ciuilis ſunt, vt hic in ver. qui deficiūt. Et ſic videtur probari gl. quæ eſt in ſ. rele
e gati. Inſti. qui. mo. ius pa. po. ſolu. Ego tamen de hoc diſputauī vnam quæſtionem Piſis, quæ incipit. Lucanæ ciuitatis, &c. Et determinaui ſic, quod ille qui eſt exbannitus imperij, æquiparat deportato: & perdit ea quæ ſunt iuris ciuilis, vt hic. Et ita intelli guntur iura noua, quæ dicunt, banno imperiali ſubiaceant: hoc eſt, iura ciuilia perdant, vt in auē. item nulla communitas. de epi.
2 & cle. & in multis aliꝭ. Sed ille, † qui eſt exbannitus alicuius ciui tatis vel regni, non perdit ea quæ ſunt iuris ciuilis ciuium Ro manorum. ſed ea quæ ſunt propria iura illius ciuitatis vel regni, ſicut hic non perdit ea quæ ſunt iuris gentium communia om nibus gentibus: vt l. quidam ſunt. j. de pœn. ſed ea, quæ ſunt propria ciuium Romanorum. illa perdit. Item exban

¶Quæro quid. Add de Bar. in cōſi. incip. quæritur an ſtatutū. vbi tenet q ſi ſtatu to caueī q cauſę cō promittantur, nō in telligūtur pupilli. ſecus ſi cogerentur cō promittere ī arbitra torem. Vide omnino Ang. in l. tutor. de iureiu. & vide Bar. in l. omnes populi. de iu. & iur. & in j. cōſt. C. & l. ambitioſa. de de cre. ab ord. fa. Et an tutor poterit petere tū compromitti qñ arctaī à ſtatuto, vide Bar. in cōſi. nunquid tutor. And. Barb.
¶Per ſtatuta. An p̄ſcriptio ſtatutaria currat minori vide Bal. in l. fin. C. in qui. cau. in integ. reſti. nō eſt neceſ.
¶Ait prætor. De ca. di. vide Io. And. in c. j. de obl. ad rōcinia.
¶Amiſsione. Ad de claratiōnē huius le gis eſt videndus. Bart. in extraua. q ſint re bel. in verſicu. ex te nore.
¶Diſputaui. Vide Bald. in l. j. in ix quę. C. de hær. inſti. & in l. j. in xj. col. C. de fac. ſan. ecc. l. & in l. Gal lus. §. & quid ſi tan tū. de libe. & poſt. & Ang. in l. ſi cū dotem §. ſi pater. j. ſolu. mat. & in l. ex facto. §. ex facto. j. ad Trebel. & in diſpu. quę incipit, Bononiæ bannitus. Vide Bald. in l. ij. in pe. co. C. ſi pē. appel. mors interue. & Sal. in l. j. C. de heredi inſti. & Bal. in l. vt vim ff. de iuſti. & iure. & vide quæ dixi in l. ij. de requi. re. poſt bar. & q nō. Bar. in l. cū mulier. ſol. matri. & Imo. in l. ſi cū dotem §. ſi pater. in princ. & Bald. in c. dño guer ram. hic finit l. Corra. deinde inci. cōſire. re. Al. glo. hic, q lex poteſt pro furto quē bannire, vel ad mor tē dānare, qñ impuni tas delicti pēdet extrinſecus.

POMATES.

a ¶Item ꝙ. Bannitus nõ dicitur hostis. nisi indicatur mors à statuto. vide Decium l. Vellei. ff. de iustit. & iure.

b ¶Cõferat. Sed vtrũ ſtãte tali ſtatuto poſſit bãnitus ſemet occidere, Bald. tenet ꝙ nõ, per ibi no. in glo. in l. j. C. de ſer. fug. qa nõ eſt in bãno ſuũ proprius. Facit l. liber. ad leg. Aquil. quod bene not. ibi. ſed ſi eſſet bannitus, non tamen haberetur &c. Vide quod no. Bal. in auẽ. & omnino. C. ne vxor pro ma.

c ¶Facere teſtamẽtũ. An bãnitus poſſit facere teſtamẽtũ, vide Bar. in l. i. C. de hære. inſti. Adde quod dixi poſt Bar. in l. ſi vi ctũ. de rẽ iud. & not. pulchrè Bartol. in l. ſi qua. de his qui ſunt ſui vel ali. iur. & Ange. & Imo. in l. Gallus. §. ille caſus. de li. & poſth. & Bal. in l. j. in xj. col. C. de hær. inſt. & ibi Bar. & an eis ſuccedatur, vide Bal. ibi in fin. Sed an deportatus præſcribat, vide Bal. in titu. de pa. Cõſtã. in prin. in verſi. cùm ſemper. vbi dicit ꝙ nullo tẽpore preſcribit: quia à iure ciuili eſt penitus alien⁹. l. j. §. hi qbus. de lega. iij. & qa pro mortuis habentur, facit quod not. in l. j. C. de hære. inſtit. & in l. Gallus. §. & quid ſi tantũ. de libe. & poſth. & fortè ciuiliter poſsidere non poteſt: & ſic tali exilio etiã cœpta vſuca pio interrũpitur. Et an ſtatutũ cõprehendat bãnitos, vide oĩno Bal. in l. cùm mulier. in vij. col. ff. ſolu. mat. Et an deſinant eſſe ciues, vide per Bar. in l. fi. j. de leg. cũ ſi. Adde an bannitus poſſit facere teſtamẽtũ, vide Bal. conſilio ccxij. li. iij. et cccxxx. eo. lib & quid de dã natis ad perpetuum carcerem, per eũdem conſi. ccxij. lib. ij.

POMAESS.

c ¶Teſtamentũ. Vide Cepo. cõſi. lxxvj. in cip. circa j. dub. vol. j.

POMATES.

d ¶Delata ſit. Vide Alex. conſi. xxvj. col. j. & ij. & latè conſilio lxxvj. vol. j.

e ¶Tutelas. Et vide quæſtiones deciſas per princ. huius l. per Bal. in l. generaliter, de epiſ. & cle.

POMATES.

f ¶Dicebã. vide Al. cõſil. ij. aliàs. iij. in v. & vij. col. j. vol. Feli. in proœ. Decre. in ij. col. & in c. in præſentia. in ix. col. de pro-

nitus ciuitatis alicuius perdit ea, quæ ſunt propria ciuitatis illius, non ea, quæ ſunt cõmunia omnibus, qui ſunt ſub Romano imperio. Ita ſentit Iac. de Are. in l. ex facto. §. ex facto. j. ad Treb. Aduertendum tamen eſt ꝙ ad hoc vt talis exbannitus perdat ea, quæ ſunt ciuitatis illius, duo requiruntur: ſcilicet ꝙ iſte fuerit inobediẽs, & aufugerit ab illius imperio cui ſubeſt: & ſic eſt exbannitus. Item ꝙ[a] in hoſtiũ numero ſe cõferat[b]. Iſta duo ponuntur hic. Conferre autem ſe in numero hoſtium intelligo, vbicunq; eſt talis bannitus, qui per formã ſtatuti poteſt impunè offendi. Nam cùm ſtatutum permittit eũ offendi impunè, inducit ei bellũ, & habet eũ pro hoſte: vt l. hoſtes. j. de capti. & l. iij. in fin. j. ad legem Corne. de ſica. Sed ſi eſſet exbannitus, nõ tamen haberetur vt hoſtis, nec poſſet offendi ex forma ſtatuti, tunc nõ dicerem eũ perdidiſſe ea, quę ſunt ciuitatis ſuæ. †Et ex prædictis ſequitur deciſio multarum quæſtionum, de quibus cõ ſueuit dubitari an bannitus poſsit facere teſtamentum[c]: an poſsit inſtituì: an ſuccedat ab inteſtato: & ſimilia. Nam ſi loquimur de bannito, qui nõ poteſt offendi impunè: nõ eſt dubium: quia nihil perdit. Si de alio: & tunc ſi quidem vellet facere teſtamentum, vel inſtituere in teſtamento valido tantùm ſecundũ ſtatutum illius ciuitatis ſuæ, cuius iura perdidit, non valeret. Sed ſi fieret de iure communi, valeret: quia iura communia non perdit. Eodem modo, ſi hæreditas ab inteſtato delata ſit[d], ſecundum formam illorum ſtatutorum non capit. Secus ſi de iure communi, licet tamen ea retineat quæ ſunt iuris communis, tamen volens petere coram iudice non audiretur, vt j. titu. j. l. ſed & ſi per prætorem. §. ſed ſi cum decreto. Et idem dico per omnia in his, qui ſunt effecti hoſtes ex vigore alicuius reformatiõis, vel ipſa lege lata, vt hac l. dicitur. Quæro, licet iſti perdant ciuitatem, & ipſi non poſsint petere neq; acquirere: an alij teneantur, vt ipſi poſsint conuenìri, dicam ſtatim j. eo. l. tutelas. in fine.

Nunc reſpiciendum.

Capitis diminutio q̃ iuris publici ſunt perimi. h. d. cum l. ſeq.

1 *Agnatio eſt nomen iuris: & capitis diminutio tollitur.*
2 *Mater & filius ſunt nomina appellatiua naturæ, & capitis diminutione non pereunt.*
3 *Baſtardus natus de nobili patrimonio, an dicatur nobilis de patrimonio.*
4 *Baſtardus quando contineatur appellatione illorum de domo.*

Qui ueniant appellatione illorum de domo.

Vtelas.

[c]Quod alicui ſub nomine appellatiuo conceditur, illo perempto perit conceſsio: aliàs ſecus. Item capitis diminutiõe nomina iuris pereunt, nõ nomina naturalia. hoc dicit. Primò ponitur dictum. Secundò quædam illatio. Tertiò ponitur ratio. Quartò ratio dicti, & illationis. Secunda ibi: ergo. Tertia ibi: ſed legitimè. Quarta ibi: ex nouis. Nota quod dixi in ſummario. †Nota quòd agnatio eſt nomen iuris: & capitis diminutione quis deſinit eſſe agnatus, ideo perimit ea quæ ſub agnatorum nomine deferuntur. †Not. tertiò ꝙ mater & filius ſunt nomina appel-

latiua naturæ, & capitis diminutione non pereunt: ſic nec alia iura naturalia, vt l. ij. §. hi qui. ſ. eod. Et per hoc dicebam[e] †ſemel: Statutum dicebat ꝙ nobilis de patrimonio puniatur in plus q̃ popularis delinquens: quærebatur vtrum baſtardus[g] diceretur nobilis de patrimonio: & allegabantur illa iura quæ dicũt ꝙ baſtardus non dicitur de illa familia, vt l. pronunciatio. j. de verb. ſign. & Inſtit. de leg. agn. ſucceſ. §. vulgo. Ego dixi ꝙ d. ll. nihil faciunt: quia diſponunt per nomen iuris,[h] vt eſt agnatio, & ſi. Sed ſtatutum prædictum diſponit per nomina naturalia, quæ ita cadunt in baſtardũ, ſicut in legitimũ. Nominaverò familiæ ſunt nomina ciuilia,[i] quę nõ cadũt in baſtardum, vt hic. Et intelligitur nobilis de patrimonio, id eſt de nobili patre natus, in quo nõ attenditur patria poteſtas, vt hic apertè probat hęc diſtinctio. †Sed quid ſi ſtatutũ dicit omnes de tali domo, an contineaẽ baſtardus? Hãc qõnẽ tetigi in l. pronũciatio. de verb. ſig. Dicã hic aliquantulũ latius. Et primò eſt aduertendũ vtrũ hæc appellatio de domo[k], ſit iuris ciuilis, vel naturalis. Rñ. quantum ad propoſitum eſt iuris ciuilis: quia appellatio naturalis apud omnes eſt vniformis, vt pater, mater &c. Appellatio verò ciuilis eſt difformis ſecundũ diuerſitatem gẽtium & ciuitatum, vt probatur in l. omnes populi. de iuſt. & iu. Sed hæc appellatio de domo aſſumitur diuerſimodè. Nam qñq; domus aſſumitur pro agnatione, vt l. cum vnus. in prin. de ali. & ciba. leg. & j. ad Syl. in l. j. in princi. & ibi per Iac. de Aret. Quandoque aſſumitur domus pro omnibus habitantibus in eadem domo, vt C. ne li. po. l. j. & C. ſi qua præ. po. l. j. in fin. Item hoc videmus hodie cõſuetudine inductum in quibuſdã locis, quod dicantur de eadem domo oẽs q portant eadem inſignia ſeu arma, & quivolũt diuidere domum, diuidunt inſignia ſeu arma. Eſt ergo hæc appellatio ciuilis. Videndũ eſt tertiò an hæc appellatio cadat in baſtardũ. Rñ. ſecundũ diuerſos modos intelligẽdi põt cadere, & non cadere. Aut enim accipis eãdẽ domũ pro eadem agnatione, & in eo non cadit, vt ſ. Aut accipis eandem domũ pro omnibus deſcendentibus ex eodem ſanguine: & tunc in baſtardum caderet. Ita videtur tex. in dicta l. pronunciatio. in fi. Aut accipis eandem domum pro omnibus habitantibus: & tunc ſit vel non ſit baſtardus, non attenditur, ſed ſolùm habitatio. Aut accipis eandem domum pro omnibus qui portant eadem inſignia: & ſecũdum hoc poſſet comprehendi. & nota per d. ll. Item aduerte, hæc lex videtur intelligi de hæreditate nondum acquiſita, quæ capitis diminutione perditur: & poſtquam eſt acquiſita, deſinit eſſe hæreditas, & non periſt capitis diminutione. Secus in tutela. Ratio: quia hæreditas tota quæritur vno momento, ſed tutela habet cauſam ſucceſsiuã. Quære, vlterius, & reſpõde vt habes in glo.

Iniuriarum.

Actiones ex delicto cum capitis diminutione ambulant. h. d.

Si libertate.

In eum qui maximam, vel magnam, vel mediam capitis diminutionem patitur, ex hoc edicto nulla actio reſtituitur. h. d.

1 *Bannitus licet perdat iura ſuæ ciuitatis: tamen ea non perdit ad ſui incommodum, quin obligetur ex his quæ poſtea fecit.*
2 *Bannitus an capiatur pro repræſalijs.*

Item cũ ciuitas.

[1]Nota diligenter hunc §. ꝙ eo ipſo quod qui amittit ciuitatem, perdit omnia bona ſua, ſine aliqua publicatione. Caſus autem in quibus perditur ciuitas indiſtinctè, vide in l. amiſsione. ſ. eod. ibi: exulat

ba. Bar. cõſil. xxvij, col. xxv. vol. j. & cõſil. xviij. col. v. vol. j. do. Anto. conſil. iiij. aliàs lv.

¶Vtrũ baſtardus. An appellatiõe nobilis ex patrimonio cõtineaẽ baſtard⁹. Bar. in l. fi. C. de ver. ſign. & bene facit text. in l. hac parte. & in l. ſi ſpurius. j. vnde cog. De iſtis omnib⁹ plenè per Imo. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus ad Treb. & ibi caſus. Adde ꝙ non ſolum ipſi ſunt ignobiles, ſed etiam filij eorũ legitimè nati etiã ex matre nobili.

P. PAV. P.

¶Per nomen iuris. Vide in materia Anto. de But. in cõſi. liiij incip. Ieſu chriſte &c. videtur primo dictũ ſpurium. Itẽ vide in materia, an baſtardi vel filij veniant appellatiõe domus vel parentelæ, vel ſimilis, vide latè Al. de quo ſcripſi ad Bar. in l. pnũciatio. §. familiæ. ff. de verb. oblig.

¶Noĩa ciuilia. Vide Bar. in l. itẽ i poteſtate. & quæ ibi dixi ẽ his qui ſunt ſui vel alie. iur.

¶De domo. Vid an baſtardus contineaẽ appellatiõe illorum de domo. Et quid in naturali tantũ, vide Bal. ſ. l. libertinus. C. de interdi. matri.

¶Item cùm ciuitas. Bal. tñ in l. j. C. de cõtrahẽ. emp. in iij. q. ſ. rit an bãnitus poſsit vendere bona q̃ haber in ciuitate. Adde Ang. cõſil. xxx.

exulat nudus. Olim autem bona veniebant in fiſcum, hodie veniunt in perſonas enumeratas, in auẽ. bona damnatorum. C. de bo. dã. Ille ergo qui ciuitatem amiſit, eximitur ab omni obligatio

a ne. Sed an ex poſtfacto[a] poterit obligari? Glo. hic tenet ꝙ ſic. vi-

1 de eã. Videtur ergo †ꝙ licet bãnitus perdat iura ciuitatis ſuę quã-

2 tum ad ſuum commodũ: non tñ hoc ad ſuum incõmodũ, quin obligetur ex his quę poſtea facit: † & ſic facit ad q. an exbãnitus poſsit capi pro repræſalijs. & hoc dixi plenè in tract. repræſaliarum. Sed hic quæro, quomodo conueniũtur[b] iſti, cùm text. ſ. eo.

b l. ij. dicat quòd ibi non poſſunt penitus conueniri? Reſpõ. debet intelligi ꝙ non poſſunt conueniri pro geſtis anteà: ſecus pro his quæ geruntur poſtea. Quæro, quid in eo qui dedit ſe in arrogationem? Caſus eſt in l. in arrogatorem. j. de pecu. Sed cur ſecus in illo magis quàm in eo qui redigitur in ſeruitutem? Dic vt in gl.

1 *Contractus dotis eſt iuris gentium.*

As obligationes.

Obligationes quę cauſam naturalẽ reſpiciũt, capitis diminutione non pereunt. Et loquitur iſta lex de obligationibus actiuè competentibus his qui capi

1 te minuũtur. h. d. † Nota ꝙ contractus dotis[c] eſt iuris gentium.

c Quærit ergo gloſſ. quare ſecus in iſta actione quàm in actione ex empto, quæ ſimiliter eſt iuris gentium? Reſponde vt in gloſ. & infrà, l. quandocunq; &c.

1 *Fratres minores licet non poſsint aliquid habere in communi uel particulari, tamen legatum pro alimentis capiunt.*
2 *Legatum annuum ſeu in annos ſingulos habere non poſſunt fratres minores.*

Egatum.

Summaui cum præcedenti. Per hanc l. cum ſimilibus allegatis in gl. videtur

1 ꝙ licet fratres † minores[d] non poſsint aliquid habere in

d proprio vel communi: tamen legata eis relicta pro ali-

e mentis poſſunt capere: quia potius in facto quàm in iure conſiſtunt. Sed cùm iſti pro nulla re temporali in iudicio eſſe poſsint, quis petit iſtud legatum? Dixi in libello minoricarum. & p iſtã l.

2 fuit defenſa regula fratrum minorum. Legatũ † tamen in annos ſingulos ſeu in legatum annuũ habere nõ poſſunt: quia aliquid p prietatis habet.

Apitis.

Iuriſconſultus ponit hic tria genera capitis diminutionis, quæ nota. Et in hoc titu. non ſunt alia.

Ex quibus cauſis maiores in integrum reſtituantur. Rubr.

LEX I

Vius edicti.

[f]Primò cõmendat edictum, & ponit eius ſummarium. Secundò ponit verba edicti ad literam. Secunda ibi: verba.

Verba autem.

[g]Iſtud edictum diuidit in quatuor partes. Primò prouidet abſentibus, vel iuſta cauſa impeditis. Secundo prouidet contra eos. Tertiò prouidet contra negligentiam magiſtratuum. Quatò ponit clauſulam generalem concedendæ reſtitutionis. Secunda ibi: item ſi quis. Tertia ibi: cum ne magiſtratus. Quarta ibi: item ſi qua.

LEX II.

Oc edictum.

Iuriſconſul. tractat hic de vltima parte edicti.

1 *Minæ illatæ à perſona uerisimiliter timenda, inducunt iuſtum metum.*
2 *Citatus ad locum ſuſpectum ei non cogitur ire.*

LEX III.

Etus.

Quærit gloſ. † an minę faciant iuſtum metũ. Gloſſ. tenet hic ꝙ ſic per legem, interpoſitas. C. de tranſactionibus. Et intellige quãdo minę ſunt illatæ à perſona veriſimiliter timenda, vt à quodam tyrãno, vt eſt caſus in l. Fulcinius. §. j. quibus ex cauſis in poſ. ea. vel ab alio homine peſtilentioſo: vt l. j. C. ſi quis Impera. ma. Ita de-

2 bet intelligi C. quod metus cauſa l. metum †. Vltimò [h]gloſſ. alle-

h gat iſtum textum quòd citatus ad locum ei ſuſpectum non cogitur ire. Ad hoc infrà, ad Trebel. l. de ætate. & extrà, de reſcript. ca. ſtatutum. li. vj. Ad hoc j. de legibus. l. ſciendum.

AB hoſtibus.

[i]Nota quòd bonis abſentis conſtituitur ꝓcurator. Pro hoc l. j. j. de prima. Not. gl. ibi: & ſi, id eſt, quamuis. &c.

a ¶Ex poſtfacto. An amittens ciuitatem poſsit conueniri de poſtea queſtis: & an bannitus teneaẽ ad collectas, adde no. per Bar. in l. dãnũ. §. dãni. de dã. infec. Et de iſtis exilijs aliqua q̃ dixi in l. creditor. de ſo. & ibi Bal. in auẽ. habita ĩ v. col. C. ne fi. ꝙ pa. ꝙ bãniti & rebelles nõ pñt agere. alle. Cy. in l. j. C. de na. lib. Sed an deportato in inſulã pñt reſeruari bona, vide Bal. ĩ l. iij. C. ſi pẽ. ap. mors inter. Et ꝙ bãniti nñ tpis nõ teneãt ad debita, firmat Bal. in l. ij. C. ad l. Iul. & an eo caſu quo bãniti vł re legati poſsint cõueniri, cõueniant ĩ loco vñ ſunt banniti, vide Bart. in l. adul. in prin ci. j. de adul. Adde an bãniti teneaẽ ad col lectas, & an teneãtur ad debita, Ro. conſi. lxxiij.

¶Quo cõueniũt. Aduertè tñ ꝙ iſti q ciuitatẽ amittũt, & p cõ ſequẽs bõa, licet non poſsint eſſe ĩ iudicio pñt ſe defendere, vt no. bar. ĩ l. ſed ſi hac. §. liberos. de ĩ ius vo. Facit quod ipſe dixit ĩ l. ſi fideiuſſor. §. ſi ne ceſſaria. q ſatiſf. co. ad no. hic p Bar. vid ro. ĩ l. reculare. §. ſi qs ab alio. ad Treb.

POMATES.

b ¶Cõueniunt. vid aliqd p Ale. l. ſi Stichũ aut Päphilũ. §. j. ff. de ver. ob. & vide aliqd p ale. l. hmõi. §. legatum. de lega. j.

c ¶Cõtract⁹ dotis. cõtract⁹ dotis eſt iuris gẽtiũ, ẽt ſecũdũ Bar. ĩ rub. ff. ſol. mat. in fi.

POMATES.

d ¶Fratres minores. vide ad hoc Alex. in l. ſi Stichũ. §. j. in fin. ff. de verb. obli.

e ¶Pñt capere. Fratres minores ſunt capaces alimentorũ, vide Bar. ĩ l. ſeruos. ad cuſtod. ĩ ſẽpli. j. de ali. & cib. le. & vide bal. ĩ auẽ. igreſſi. et videẽ de mẽte Bal. in l. j. de his q ad lib. pue. non poſſ. per Angelum Imo. et lu. ĩ l. Stichũ. §. ſtipulatio. ĩ prin. de ver. ob. Addẽ pulchrè qđ voluit Ab. cõ. xl ꝙ frater minor ſit capax annui redit⁹ pro expenſis ſtudij.

f ¶Huius edicti. Nota de clauſula gñali, ſi qua tñ iuſta cauſa. et bar. ĩ l. ſeruo inuito. §. cũ prætor. ad Trebel. & l. diuus. de re iu. & in l. ſi is ad quẽ. ẽ. de acq. hær. & in l. j. C. de ſenten. aduerſi. li. x. cũ concor. tenet ꝙ non cõceditur reſtõ propter læſionẽ ex negligentia vel ſupina ignorantia. Sed Cyn. & Bal. in l. j. C. de condi. inde. tenẽt cõtrariũ, dũ mõ ſit illata extorſio p l. illicitas. ĩ prin. de of. prẽſi. vide quod no. Bal. in l. j. ad fi. C. de requi. reis.

POMATES. ¶Verba aũt. vide Ale. in l. cum quidam. ff. de acq. hæred.

g ¶Vltiò gl. addẽ bar. ĩ l. de ætate. bal. ĩ l. ex quacũq; §. ſi qs ĩ ius vo. nõ ierit. A. b.

h ¶Ab hoſtib⁹. vide q̃ dixi ĩ l. muto. §. fi. j. de tut. & q̃ no. bar. in l. ignorare. in fi. C. de reſt. mi. Et ad iſtã gl. vide oĩno Imo. ĩ l. q bona. §. ſi alienas. ĩ ver. itẽ addo inquantũ dicit ꝙ. ſi dñs &c. ff. de dã. infe. Et vide Bar. ĩ l. j. ĩ prin. ff. de bo. auth. iu. poſ. vide Ang. ĩ cõſ. cxiij. p Imo. in l. ſi qs inſtituaẽ hęres in dẽ. in vlti. col. poſt Bal. & Ang j. de hær. inſti. ibi Paul. de Caſt.

℟ Pro cõcordia. Aduerte ꝙ Bar. ĩ hoc §. ſed quod ſimpliciter. vult ꝙ remedium reſcindens quod daĩ ad reſcindẽdũ obſtaculũ ꝓſcriptiõis debeat peti de neceſſitate añq; intenteẽ reſciſſoria, ne ante competit reſciſſoria. Contrarium tamen

voluiſſe allegatur in
le.in honorarijs.§.ſed
cum reſciſſa.ff.de ac.
& obli.Sed pro con-
cordia ī veritate bar
to.in d.§.ſed cū reſciſ
ſa. non tenet contra-
rium indiſtinctè, ſed
diſtinguit, aut loqui
mur quando prędicti
ptum fuit in actione
reali: & tunc vera ſit
opin. communis. &
quod dixi in hoc §. 1
ſed quod ſimpliciter.
Et ratio eſt: quia do-
minus tunc perdidit
omne ius ſuum: ergo
nō adeſt aliquod fun
damentum vbi radi
cetur iudicium. Aut
quimur in actione p
ſonali p̄ſcripta: quo 2
caſu remanet adhuc
fundamentū ex quo
poteſt fundari iudi-
cium. Ideo nimirum
ſic poteſt agi ſine illa
reſciſsione: & ſic non
contradicit.

a ¶ Modicum tempus.
Vide in l. quod tēpo
re.C.de reſ.mi.& ibi
per Cyn.& Bal.quæ
probatio requiritur
in primo iudicio, an
ſufficit ſummaria.

b ¶ Dicebant. Vide
Pan.de Caſt. in l.di-
uortio.§. non ſolùm.
ſol.mat.vbi refert q̄
iſta opin. cōmuniter
tenet. 3

mus: & erant quædam verba, vt ponuntur
in gloſ. quam vide, & illud quod gloſ. dicit
q̄ ſi fuit abſens per xx. annos, non tamen
reſtituit totum illud tempus: intellige quā-
do quis fuit læſus vſucapione triennij. Li-
cet enim per xx. annos fuiſſet abſens, tamē
ſolū triennium eum læſit: & ſic ſolū iſtud
tempus reſtituitur. Secus ſi fuiſſet læſus in
præſcriptione xx. anno. quia totum illud
tempus reſtitueretur eadem ratione, ſecun
dū hanc lect. not. vide glo. quæ no. † q̄ hæc
dictio, poſtea, denotat modicum tempus.
& ſic inducitur quæſtio de teſte, qui dixit
aliquem poſſediſſe tantò tempore & plus.
Quam q. hic examinat Gul. Ego examina
ui in l. cum furti. j. de in lit. iuran. Cyn. ponit
in l. ſi quis in ſuo. C. de inoff. teſt. tetigi in l.
& ſi poſt tres. ſi quis cau. † Secundò no. gl.
hic q̄ vbi lex non diſtinguit, nos tamen di-
ſtinguemus: quod dic vt in l. de pretio. de
pub. Secundò modo legitur in gloſ. vt iſta
verba poſteáue, eſſent poſita in edicto po-
ſito in l. j. ſ. eo. Et ad illa verba continuabā-
tur. quod totum diuinare eſt. Dicas ergo ſe
cundùm Petr. q̄ iſta verba poſteáue, non
ſunt verba edicti, ſed Iuriſcōſulti dicentis
q̄ edictum ſ. ſimpliciter poſitum de abſen
tibus, vel alio modo impeditis, debet intel
ligi cum hac adiectione, poſteáue, quæ ad
iectio ad modicum tempus refertur. & hęc
lect. magis placet. Ex quo no. † q̄ vbicunq̄
ſtatuitur aliquid de abſentibus, vel aliter
impeditis, intelligitur cum adiectione poſt
eáue. quod eſt valde not. Et eadem ratio-
ne putarem eſſe dicendum q̄ leges quæ dicunt abſentem intelli
gi ab eo die quo incipit abeſſe, vt l. abeſſe. cum l. ſeq. j. eo. debent
intelligi antea vel intra illud modicum tempus quo ſe præparat
ad eundum, per iſtum tex. & ar. l. ſi pecuniam. in prin. j. de condi.
ob cau. Et hoc etiam debet dici q̄ illud quod dicitur in glo. in l.
diuus. ſ. de in inte. re. q̄ ille qui eſt læſus in vno die, intra vnum
diem debeat petere reſtitutionem: intelligi poteſt illud modicū
tēpus, quod ſibi datur ad prę parandum ſe: antè em̄ dicit nō ne-
gligens. caſus eſt hic. Sum expeditus de prima parte. venio ad ſe
4 cundā particulā. Ex quo no. † q̄ modicū tempus in quo quis de
a bet ſe prę parare, habetur pro abſentia, vt ſic poſsit petere reſtitu
5 tionem: & in hoc oēs cōcordāt. † Sed ad quid impetretur iſta re-
ſtitutio? In hoc ſunt lect. diuerſæ: quia Bul. & Io. dicebant reſti-
tutionem competere, vt ſubducat de medio tempus vſucapio-
nis, ex quo cœpit abeſſe, ſiue ſit primū, ſiue ſecūdū, ſiue vltimū.
Mar. Plac. & alij dicebāt reſtitutionē petī ad rē ipſam: & ſic gloſ
ſabant ipſi ſuper verbo, reſtitutionis. Pro Mar. & ſequentibus fa
cit j. l. proxi. §. eum quoq̄. & j. de cōd. ob cau. & l. ſi mulier. & l. li
cet. j. de iure do. Pro eis videtur caſus. j. eo. l. ait p̄tor. §. itē ei. In cō
trariū videtur caſus pro Bul. & Io. ſ. de procu. l. qui proprio. §. itē
quęritur. vbi videtur q̄ debeāt eſſe duo iudicia. Primū reſcindēs
quo tollitur obſtaculū vſucapionis. Secundū reſciſſoriū, ſcilicet
quo repetitur res. Pro hoc videtur caſus j. eo. l. ſi quis ſtipulatus.
vbi reſtituitur actio non res. Veritas eſt iſta. reſtitutio eſt priſti-
nū ſtatū repoſitio, vt l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ſ. ti. ij. Aut ergo
per abſentiam quis fuit læſus in perdenda poſſeſsione & domi-
nio: & tunc per reſtitutionem conſequitur vtrunq̄: & erit vnū
8 iudicium: vt j. eod. l. ait prætor. §. item ei. Aut per abſentiam non
fuit læſus in poſſeſsione: quia ante eam perdiderat: ſed fuit læ-
ſus in perditione dominij per vſucapionem: & tunc reſtitutio
reponet eum in priſtinum ſtatum, vt habeat rei vendicationem:
ſicut primò. Non autem reſtitueretur res: quia eam non habe-
bat: vt l. ſi quis ſtipulatus. infrà eodem. Nunc ad propoſitum, in
text. ponitur quòd ante abſentiam quis perdiderat poſſeſsionem
ſed vſucapio fuit completa in abſentia vel intra modicum tem-
pus: meritò non reſtitueretur ad rem: ſed vt ſubducatur obſta-
culum vſucapionis de medio. Et ſic eſt vera opinio. Ioan. &
Bul. per iſtum textum. hic in l. noſtra. Ex prædictis habes mo-

dum formandi libellum, quod infrà clarius dicam. Venio ad ter
tiam partem: hic dicitur quòd ille qui differt, & eſt negligens, nō
6 debet audiri: quęro quomodo hoc intelligitur. Pone † vſucapio-
nem completam eſſe in præſentia per modicum tempus: & ſic
domino negligente: an ei dabitur reſtitutio, vt tempus abſentiæ
ſubducat̄. In hoc ſunt opiniōes inter gl. noſtros prædictos. Di-
b cebant Mar. Pla. & Oldr. nullo modo reſtituendū: & hoc pro-
bant ex iſto textu, qui dicit ſimpliciter eum, qui differt, non eſſe
audiendum. Ioan. & Bul. dicebant eum eſſe reſtituendum, vt
ſubducatur tempus abſentiæ de medio: & tantum minus quan-
tum fuit illud quod cucurrit in negligentia: & ſic intelligūt hic
dum dicitur eū, qui differt, nō reſtituendū, ſcilicet ad totū tēpus.
Gl. noſtræ tenent opinionē Ioānis & Bul. hic, & in l. quod tem
pore. C. de reſti. mili. & Inſti de actio. §. rurſus. & Dyn. ibi. idem
tenet Pet. dicta l. quod tempore. tenet opinionem aliorū. & Cy.
ſequitur eum, & Gul. hic, & etiam dñs Iaco. But. tenebat glo. no
ſtras. Videamus ergo rationes pro vtraq̄ parte. Et ad examinan
dum iſtam quæſtionem pono orationes quæ faciunt pro Mar.
& ad eas etiam ſingulariter reſpondebo. Secundò ponam ratio-
nes Ioannis, & ad eas etiam ſingulariter reſpondebo. Tertiò po-
nam rationes & ſolutiones doctorum, & eas damnabo. Quarto
& vltimò dicam, & ponam quid mihi videbitur. Et primò iſte
§. facit pro opinione Mar. qui dicit non reſtituendum ſimplici-
ter. Et gloſſ. reſpondet non reſtituendum, ſcilicet ad totum tem-
pus: ſed ad tantum minus quantum in præſentia fluxit. Contra
hoc facit: quia text. dicit ſimpliciter nō audiendū: quod † æqui-
pollet vniuerſali; vt l. ſi pluribus. j. de lega. ij. Sol. hoc verum, niſi
reſultaret prauus intellectus: quod eſſet, vt patebit ex rationi-
bus contrarijs. Secundò negligentia circa vnum, nocet circa
aliud, vt in querela, in qua adhibita negligentia priuat hæredi-
tatem. Idem in negligentia adhibita circa petendam bonorum
poſſeſsionem: vt l. ſcimus. in fi. C. de inoffic. teſtamen. Solu. Ibi
loquitur in volentibus acquirere: ſecus autem in perdentibus:
vt l. item ſi res. in princi. & quod ibi notatur de alie. iudic. mut.
cauſa facta. Tertiò videtur caſus ſ. proxi. §. ſi damni. vbi ne-
gligentia adhibita in ſecundo decreto dato in præſentia pri-
uat reſtitutionē, quæ competebat contra primum decretum
datum in abſentia. Reſpond. ibi fuerunt duo, ſcilicet negligen-
tia partis, & factum iudicis: quod factum iudicis partis eſſe vi-
detur: vt l. j. C. ſi in cau. iudic. pig. & C. de euict. l. ſi ob cauſam.
& j. de euiction. l. ſi plus. §. j. Hic verò fuit vnum tantùm, ſcili-
cet negligentia partis. Quartò tempus computatur à die re-
uerſionis: vt C. de temp. in integr. reſtitution. l. fina. Sed compu
tando tempus iſto modo non poteſt petere reſtitutionem in in-
tegrum: ergo &c. Solu. gloſſ. quòd ibi dicitur, à die reuerſionis:
ſubaudi, & læſionis completæ ſecundùm gloſſ. ibi poſitam, &
etiam hic. & ſic tempus reſtitutiōis adhuc reſtat. Quintò poſt-
quam fuit præſens potuit agere per ſe: & ſic erat tutus iure com
muni. & ſic non datur ei reſtitutio: vt l. in cauſæ. ſ. de minori-
bus. Reſpond. illud verum, niſi in perdendo illo iure fuerit
læſus: vt l. j. & l. final. in principio ſuprà. de dolo. Læſus autem
fuit propter tempus primæ abſentiæ: quæ ſi non fuiſſet, non
eſſet completa vſucapio. Sextò ille non debet reſtitui, qui eo-
dem modo fuiſſet damnificatus: ſi præſens fuiſſet negligens:
vt l. penultima. infrà eodem. ſed iſte eſt huiuſmodi: quia præ-
ſumitur quòd olim fuerit negligens, cùm hodie ſit negligens:
vt l. ſi hi qui. C. de adulter. & argumen. l. cùm quis. C. de
naturalib. liber. & l. moueor. C. de ſeruis exporta. vt l. j. §. ſi
inter magiſtratus. infrà de magiſtra. conueni. Et fuit ratio Gul.
Sed reſpondeo quòd in l. ſi hi qui. & l. cùm quis. ſunt caſus
ſpeciales. Ad illud verò † generale quod retro præſumitur
tale fuiſſe, reſpondeo quòd non procedit, quando præſens
ſtatus habet retro per aliquod tempus contrarium neceſſa-
riam conſequentiam, ſeu voluntatem. Exemplum: licet res
hodie ſit ſerua, non tamen præſumitur retro fuiſſe ſerua: quia
retro eſt dare neceſsitate aliquod tempus, quo retro fuit libe-
ra: vt l. ſicuti. §. ſed ſi quæratur. ſi ſer. vend. & not. per gl.
& docto. in l. ſi prius. infrà de noui operis nunciatione. Idem
in ſeruo, licet ſit fugitiuus, hodie non præſumitur quòd re-
tro fuerit fugitiuus, vt l. iiij. infrà, de probatio. quia de neceſsi-
tate eſt dare aliquod tempus retro, ſaltem infantiæ, in quo
non fuit fugitiuus. Ita dicebat dominus Oldra. in l. j. §. ſi inter
magiſtratus

magiſtratus. j. de magi. cōue. Ita in propoſito, licet fuerit hodie in
negligentia, non præſumitur retro fuiſſe negligens: quia eſt da-
re aliquod tempus in quo nulla negligentia poſsit imputari, ſal-
tem tempus infantiæ. Septimò, qui eſt negligens in maiori, præ-
ſumitur in minori, vt l. prima. C. ne fideiuſſo. do. den. Qui enim
vult dare xxv. vult dare x. vt l. prima. §. ſi ſtipulāti de verbo. obli
gatio. Sed iſte fuit negligens in vltimo tempore: quod eſt plus:
ergo &c. Reſpond. quòd prędicta ſunt vera circa idem tempus:
ſed hic eſt diuerſitas temporis quæ tollit contrarium. Octauò ſi
nis firmior debet inſpici, vt ex eo colligaē vtrū reſtitutio debeat
dari, vel denegari, vt l. iij. §. Seio. ſ. de minoribus. Reſpondeo, ex
his quæ ibi dixi, apparet ſolutio. Nonò reſtitutio debet concedi,
ita quòd per hoc nō præiudicetur alicui actui, aduerſus quē nō
deberi dari reſtitutio, vt l. iij. §. ſed vtrum. ſuprà, de minorib. Sed ſi
daretur reſtitutio vt ſubducatur tempus quod curreret in abſen
tia, deſtrueretur præſcriptio, quę eſt completa in prę ſentia: ergo
fieri non debet. Solu. Illud quod dicitur in §. ſed vtrum. loquitur
in his quæ ſeparabilia ſunt: ſecus ſi ſunt connexa, & inſeparabi-
lia, vt C. ſi in communi eademq̄ cauſa. l. prima. ſed hic eſt hu-
iuſmodi: ergo &c. Prę terea non præiudicatur illi tempori quod
currit in præſentia: quia tantò minus de tempore reſtituitur. Ve-
nio ad ſecundū, ſcilicet pro Bulg. & Ioan. & pro eis videtur ca-
ſus. C. de reſtit. mil. l. quo tempore. in eo quod dicit, medij tempo
ris. Reſpondeo ſecundùm Mar. aliter ibi ponitur caſus, vt ibi no
tatur. & ſic non facit pro eis. Secundò videtur caſus in l. cùm mi-
les in principio. infrà eodem. quæ videtur hoc expreſsè dicere.
& eſt fortè argumentum ad hoc. Sed reſpondent illi qui tenent
opinionem Mar. quòd ibi non poſsit imputari negligentia do-
mino: quia erat abſens hæres, vel non apprehenderat poſſeſsio-
nem, vel dominus ignorabat. Tertiò probatur per l. necnon. §.
ſi quis ſæpius. infrà eod. vbi videtur caſus. Sed reſpondeo quòd
ille §. eſt dubius, & aliter intelligi poteſt, vt ibi nota. Quartò:
quia pœna non debet egredi delictum, vt l. reſcriptum. infrà, de
his quibus vt indign. Sed ſi fuit negligens in parte temporis:
ergo non debet in toto puniri. Sed poteſt reſponderi quòd in
toto videt negligens: quia illud tēpus quod præceſſerat, nullā læ
ſionem fecerat: & ſic perinde eſſet ac ſi amiſiſſet actionem,
quæ ab initio tanti temporis fuiſſet. Venio ad tertium, & po-
no determinationem doctorum. Dyn. dicit opinio. Ioan. & Bul.
eſſe veram per legem fina. in fine. C. de tempo. in integrum reſti
tu. vbi dicit quòd eſt caſus. Sed Petrus reſpondet quòd illa de-
bet intelligi, quando præſcriptio completa eſt in abſentia: quod
eſt diuinare. Tu reſponde aliter, quòd ibi loquitur in tempore
petendæ reſtitutionis: quod eſt vtile quo ad hoc vt in abſentia
non currat, vt ibi patet. Vnde in abſentia ipſo iure non currit,
nec ibi loquitur de reſtitutione: ſed ſi curreret, & finis præſcri-
ptionis caderet in tempus præſentiæ: tunc non reſtitueretur te-
nendo opinionem. Martin. quia ceſſat æquitas, vt hac lege dici
tur. Alij vt Guliel. de Cug. tenent idem, ſcilicet opinio. Bulga.
& Ioan. per authentic. quod ſi quis. C. de præſcript. long. tempo.
& in corpore vnde ſumitur. vbi licet præſcriptio compleatur in
præſentia: non tamen perdit priuilegium quod habebat propter
abſentiam, ſcilicet quòd tempus duplicetur. & ſic videtur caſus.
Sed reſpondeo quòd ibi ipſo iure non currit: & ideo non quæri
tur de reſtitutione. Si enim cucurriſſet, non daretur reſtitutio:
quia ceſſat æquitas, ſecundùm Marti. Alij, vt Iacob. But. tenent
idem ſcilicet opinio. Ioan. & Bulg. ſcilicet, quòd omne tempus
abſentiæ ſubducatur. vt l. necnon. §. ſi quis ſæpius. infrà, eodem.
& probant per rationem. Nam ſolùm tempus præſentiæ non
potuiſſet perficere vſucapionem, ſed cum alio, ſcilicet immiſto
tempore abſentiæ, ſicut in legatis. Nam prima legata ſine vltī-
mis, non excedunt Falcidiam: & propter vltima omnia defalcā
tur, vt infrà, ad legem Falcid. l. pœnales. §. annua. & l. in quanti-
tate. §. ſed & ſi legata. & quod ibi nota. & C. de inoffi. do. l. j. Sed
poteſt reſponderi: quia hoc non videtur generaliter verum: nam
eo ipſo quòd cucurrit aliqua pars temporis, illa operatur effectū
ſuum: quia actio eſt effecta minoris vitæ, vt ſtatim dicam. Alij
vt Petr. & Cyn. ſequendo eum tenent opinio. Marti. per hanc l.
in fine. & probant per rationem quam modò tetigi. Tempus ve-
rò quod currit in abſentia, facit actionem minoris vitæ: & in hoc
læſus eſt abſens. Sed aduerſus iſtam læſionem non poteſt reſti-
tui. l. pater qui caſtren. infrà, de caſtren. pecu. & l. qui bis. infrà, de
10 dicit enim, ſi qua mihi iuſta cā videbitur &c. † Sed quæro quale

verbo. obliga. Si ergo completa eſt vſuca- a ¶ Non placet. Adde
pio in prætentia, perinde eſt ac ſi ab ini- Bar. in l. Aemilius. ā.
tio habuiſſet actionem tantæ vitæ quantæ b de mino.
in præſentia perdidiſſet. Non ergo debet re ¶ Scilicet ad opinio.
ſtitui quaſi tota prę ſcriptio in præſentia cu Sed Bart. in d. l. quod
curriſſet. Sed certè licet iſtud dictum Petr. tempore tenet opin.
ſit verum in aliquo caſu: tamē nō eſt verū c Bul. indiſtinctè.
generaliter, vt ſtatim dicam ponendo ſol. ❧ POMATES.
quam teneo. Odof. voluit concordare iſtas ¶ Ad primum. Vide
opiniones dicens: Aut rurſus ignorat rem Iaſ. in §. rurſus. in j. &
ſuam vſucapi, & habet locum opi. Bul. & Io. aut ſciuit, & habet ij. col. Inſtit. de actio.
locum opi. Mar. & ſequacium. Hoc tenēt Ia. de Are. & Cy. Sed vbi declarat.
a hoc mihi nō placet, quia ſi tota præſcriptio cucurriſſet in pñtia
propter iuſtam ignorantiam reſtitueretur: vt not. in l. cū filius. §.
in hac. j. de verb. obl. & per Dy. in l. ad diem. eo. tit. & in c. ſi quis
b in ius. extrà, de regu. iur. li. vj. Venio ad quartum, ſ. quam teneo.
Pro cuius euidentia debetis ſcire, q̄ quædam ſunt præſcriptiōes
in quibus quælibet pars temporis operatur effectum ſuum, vt
præſcriptio quæ currit cōtra actionē perſonalem, per quā princi
paliter reo nihil quæritur, ſed actor perdit actionem ſuā per ſuā
negligētiam. l. ſicut. & l. cùm notiſsimi. C. de præſcrip. xxx. an. & &
in his procedit determinatio Pet. quam ſ. tetigi: quia ad illud tē-
pus quod in abſentia cucurrit, reſtitui non poteſt ad illud quod
cucurrit in præſentia, nō reſtituitur, quaſi actionē tātæ vitæ per
diderit, vt dictum eſt. Pro quo videtur caſus ſ. de mino. l. fi. & in
his procedere t opin. Mar. & ſequacium. Quædam ſunt præſcri
ptiones quæ non operantur effectum ſuum in qualibet parte tē-
poris: imò nullo modo operātur niſi toto tempore completo: vt
in præſcriptione cōtra dominium alterius nō enim quæritur mi
hi præſcribēti aliquid de dominio, niſi toto tempore decurſo. l.
vſucapio. j. de vſucap. & C. de præſcrip. lōg. tempo. l. ſuper lon-
gi. Nec exceptio quæritur cōtra dominum, niſi toto tēpore de-
curſo. l. ſi quis emptiōis. C. de præſcript. xxx. an. Et ex his appa-
ret q̄ in omni die vſucapionis fuit læſus. Debet ergo ſubduci
tempus abſentiæ. Et hoc probat text. optimè in dicta l. cum mi
les. j. eo. & l. quod tempore. C. de reſtit. mil. nō cauillādo literam.
& l. necnō. §. ſi quis ſæpius. j. e. Nunc ad propoſitum in §. noſtro
eſt verior lect. Ioā. & Bul. quia loquitur in præſcriptione rerum:
quod apparet cum dicit, ſi inchoata ſit bonæ fidei poſſeſsionis
detentio. Quod intelligo verum, niſi tantùm tempus cucurriſſet
in præſentia quòd abſorbuiſſet tempus petendæ reſtitutionis,
vt ſtatim dicam cum quęrā quādo iſtud ius incipiat cōpetere.
His expeditis quæ pertinent ad lectu. §. venio ad materiam quę
hic tractatur in gloſſ. Et debetis ſcire q̄ eſt duplex ius, ſcilicet of
ficium reſcindens: & iſtud eſt in integ. reſti. quæ poſtulatur. Eſt
& aliud quod dicitur iudicium reſciſſorium: & iſtud vocatur a-
ctio reſciſſoria, quæ intentatur poſt habitam reſtitutionem in in
tegr. de qua in l. necnō. §. exemplum. j. eodem. C l. fi. C. eodem. &
l. ab hoſtibus. & de ca. & poſtli. reuer. & Inſtitu. de act. §. rurſus.
De primo videmus, ſ. de officio reſcindendi. Circa quod quęro
primò quid ſit. Secūdò quādo competat. Tertiò ad quod. Quar-
9 tò intra quæ tempora. † Ad primum dicūt quidam q̄ iſtud iudi
c cium reſcindēs eſt actio reſciſſoria. & hoc tāgitur in fi. gloſſ. hic,
ibi: ſed quidam dicūt maioribus iure actionis ſubueniri, aſſerē-
tes reſciſſorium ſtatim eis reuerſis dari &c. & fundant ſe per legē
fi. C. eod. vbi innuitur quòd ſtatim iſti reſciſſoriæ præſcribatur:
ergo eſt nata. Sed dic quòd ibi præſcribitur: hoc eſt eius natiui-
tas impeditur, ſed currit tempus officio reſcindēti: hoc eſt bñfi-
cio petēdi reſtitutionem in integrum. Dicit ergo gloſſ. hic, q̄ hoc
eſt officium iudicis quod impetratur à prætore viuo, qui dat re
ſtitutionē authoritate edicti prætoris mortui ad inſtar minoris,
vt ſ. de mino. l. quod ſi minor. in fi. qua reſtitutiōe habita intēta-
bitur reſciſſoria. Iſtud eſt verum q̄ eſt officium ſecūdùm oēs do
ctō. vt probatur per tex. in l. ſi quis ſtipulatus. j. eo. Et ego probo
per rationē: nam quādoq̄ verba edicti referūtur ad iudicem: tūc
ex illo edicto inducitur officium iudicis, & ad ipſum iudicis of-
ficium recurritur, vt patet in edicto de minoribus, vbi dicit, quę
res erit animaduertēda. Ex quo oritur officiū iudicis, vt i d. l. qd
ſi minor. ſ. de mino. in fi. & not. i l. ſi ſoror. C. de collat. Facit l. j. in
princ. j. de colla. bo. Dixi plenè in l. prima. j. de cōdi. ex lege. & l.
iij. de ali. leg. vbi videtur caſus. Sed iſtud edictum eſt huiuſmo-

a ¶Vtrum requiratur. a Et vbi proceditur officio iudicis, an requiratur lit. conteſt. vide per domi. Anto. poſt Imo. in c. quoniã frequẽter §. ſunt & alij. vt lit. non conteſt. & quod not. Bart. in l. j. §. fina. de va. & extra. cog. Facit quod in inquiſitione dicimus an lis conteſtetur. Et vide etiam in d. l. diuus. & no. Bal. in l. fi. C. de temp. in inte. reſt. & quod nota in rubr. de interro. act. per Bald. in l. j. ff. de iur. omn. iu. & ibi per Cy. in vlti. q.

b ¶Impedire ne lædereꝛ. Ad hoc vide omnino per Moder. poſt Bart. in l. j. §. biduum. j. qñ appel. ſit.

ſit iſtud officium iudicis, vtrum requiraꝛ libellus, lit. conteſta. & ſimilia. Inno. extrà, de in integ. reſti. c. cùm ex literis. videtur dicere ꝙ aut iſtud officium, ſ. reſtitutio implloratur circa illud quod factum eſt extra iudicium: & tunc requiritur libellus, litis conteſtatio, & ſimilia, vt in c. fi. extrà, de offi. iud. Et hoc eſt quod dicitur, reſtitutio debet dari cauſa cognita, vt l. in cauſæ. §. cauſa cognita. ff. de mino. Aut petitur aduerſus ſententiam: & tũc poteſt. expediri ſummariè, vt in officio iudicis. Primum placet. Sed in hoc vltimo ego dicerem ſic: Aut reſtitutio petitur aduerſus aliquod factũ in iudicio, præterquàm aduerſus diffinitiuam ſententiam, & tunc ſine libello & lit. conteſt. fiat ſummariè, vt d. c. fi. Sic intelligo l. diuus. §. de in integ. reſt. & quod not. in l. fi. C. vbi & aquod quem. Si verò petitur aduerſus diffiniuã ſentẽtiã: tunc puto ꝙ debeat dari libellus, & lis conteſtari. Quod apparet: quia in integrum reſtitutio & appellatio æquiparãtur, vt l. præſes. §. de minoribus. ſed in cauſa appellationis quæ agitatur vtraq; parte præſente, debet lis cõteſtari, vt l. j. C. ne in vna eademq́ue cau. li. tertiò prouo. ergo & in iſta reſtitutiõe. Præterea hoc probatur in l. minor autem magiſtratus. §. j. ff. de mino. vbi apparet ꝙ quãdo petitur reſtitutio aduerſus ſentẽtiam, debẽt cauſæ inſeri, & non obſcurè, & incoloratè peti. Ergo apparet ꝙ debet fieri ſoleniter. Præterea cùm reſtitutio in integrum poſsit peti corã alio iudice ſuperiori, quis dicet hoc fieri per officium iudicis mercenarium actioni deleruiẽs, cum de prima cauſa cognouerit? Certè nõ video: quia illud quod dixi de lite conteſ. intellige quãdo hęc cauſa agitatur qualibet parte præſente. Si verò agitaretur parte abſente: tũc poſſet peruenìri ad diffinitiuam, etiã lite nõ conteſ. quod tã gitur hic in gl. ibi: & quia tantùm in priſtinum ſtatũ reſtituitur, videt ꝙ etiã abſente parte poſsit dari &c. Quod intellige vt plenè no. per doct. C. ſi vt ſe ab hęre. abſti. auf. ſi oẽs in vlti. q. Venio

xx ad ſecũdũ, ſ. qñ incipiat † competere iſtud officium iudicis. Gloſ. hic, & in l. fi. C. de tẽp. in integ. reſt. reſpõdet ꝙ à tẽpore reuerſionis, ſubaudi & læſionis completæ. Et ex hoc ſequitur vna talis cõſequẽtia. Pone ꝙ incœpta eſt præſcriptio xxx. an. me abſente per annũ: poſtea reuertor & ſto præſens xxix. annis. Certè finita præſcriptiõe potero petere reſtitutionẽ ad illum annũ, qui occurrit in abſentia. Ita tenet hic gl. circa fi. ibi: ita ſi fuit abſens primo anno &c. vide gl. Item ex hoc videtur ꝙ ſi cõtra minorem xxv. annis vltimo anno incíperet currere præſcriptio xxx. ann. quòd finitis xxx. annis poſſet petere reſtitutionem in integ. & ſic cum eſſet quinquagintaquinq; annorum, vel lxv. ſi poneremus in præſcriptione xl. ann. vt nota. in l. fi. C. de tempo. in integr. reſ. peten. Iac. de Are. & Pet. habẽt hoc pro inconuenièti, vt nota. in l. fi. C. de tempo. in integ. reſ. in v. q. Nec mirum cùm ipſi teneant opi. Mar. ſ. q. quãdo præſcriptio completur, & currit in præſentia, nõ reſtituitur aliquo modo, vt §. dixi. Meritò iſta quæſtio nõ procedit. ſed procedit iſta quæſtio tenẽdo op. Ioã. & Bul. Do. Iac. But. Inſti. de act. §. rurſus. tenet glo. ſimpliciter, & plus nõ examinat, Gul. de Cug. qui tenet opi. Bulg. & Ioã. vt vidiſtis dicit ꝙ aut tẽpus quod currit in præſentia, eſt minus quadriennio: & poteſt dari reſtitutio. Aut eſt plus quadriẽnio: & tũc ſecus, ne ſit melioris cõditiõis ille qui plus eſt negligẽs, ꝙ ille qui minus eſt negligẽs. Ille cm̃ cõtra quẽ tota p̃ſcriptio currit in abſentia, habet quadriẽniũ & nõ plus; ille cõtra quẽ modica currit in abſentia vel p̃ſentia, poſſet habere xxix. quod eſſet incõueniens ſcm̃ iſtã opi. Tẽpus qđ currit ī p̃ſentia operaꝫ duos effectus, ſ. ꝙ cõplet p̃ſcriptionẽ, & ꝙ abſorbet tps petẽdę reſtitutiõis ī inte. Hoc videt cõtra caſum l. necnõ. §. ſi qs ſæpius. j. e. vbi dicit ꝙ ſi qs ſæpius cã rei publicę abfuit, ex nouiſſimo reditu tps reſtitutiõis eſſe cõputãdũ. Prout enim ibi loquitur in tempore petendę reſtitutionis, vt ibi dixi ſecundùm Iaco. de Are. non debent computari ex nouiſſimo reditu: imò tempus primi reditus minueret de tempore petendæ reſtitutionis in integr. ſecundùm prædictam opinio. & ſic opinio. Gul. videtur contra caſum dicti §. Mihi videtur ſic dicendum: Quandoque præſcriptio habet duo tempora: quia cœpit in præſentia, & finitur in abſentia: & tunc fateor ꝙ currit tempus à die reuerſionis ſeu reſtitutionis, vt l. fina. C. de temp. reſti. in inte. ſecundũ oẽs. Qñque cœpit in abſentia, & finita eſt in preſentia: & tũc ſecũdum Mar. & ſequẽtes, iſta queſtio nõ habet dubiũ: quia nõ daꝫ reſtitutio, ſecũdũ nos qui tenemus reſtitutionẽ dari, aliquo caſu ꝓcedit dubiũ. Quo caſu dic, aut erat in ptãte mei q ſum reuerſus, ne finireꝫ læſio incœpta: qa poterã agere, litẽ cõteſtari, & ſimilia: tũc puto verã opi. Gul. ſ. q ſi currit in præſentia tantũ tps quantũ eſt quadriẽniũ: hodie non reſtituaꝫ. Si currit minus eo tpe quod reſtat, põt petere reſtitutionẽ. Hoc patet per rationẽ ſuã. Hoc etiã probo quando negligentia adhibita in vno tollit id quod eſt alterius beneficij: tunc negligentia nocet in illo beneficio, vt l. fi. C. de his quí à nõ dñma. & not. l. item ſi res. in prin. j. de ali. iudi. mu. cau. fact. Sed hęc cauſa reſtitutionis concedẽdæ cõtra cõcedentẽ præſcriptionem quæ currit in abſentia eſt æquitas: quia nõ potuit ſe iuuare. Cauſa quare nõ daꝫ reſtitutio cõtra præſcribentẽ quę currit in pñtia; eſt: quia videꝫ cõſentire & alienare, vt l. alienationis. j. de verb. ſigni. Et ideo per iſtã patientiã præiudicaꝫ etiã in tpe petendæ reſtitutionis. Ad quod optimè facit §. proxi. §. ſi dãni. Præterea video in filio inſtituto ſub conditione poteſtatiua, ſi negligit implere conditionem: & ſi reperit ſe læſum & pꝛeteritũ: non poteſt cõqueri: quia in poteſtate ſua erat ne læderetur, vt l. ſuus quoq; §. j. & ij. j. de hære. inſti. Ita cũ hic in ptãte ſua erat ne læderetur, læſus non debet audiri. Pro hoc facit quia ſequerenꝫ in conuenientia illa: qa peioris cõditionis eſſet minus negligẽs quã plus: & ꝙ plus de tpe habet ille qui plus negligeret cp̃ ille qui minus. quæ abſurditas debet euitari, vt l. ſcire oportet. §. aliud. ſ. de excu. tu. Si verò non erat in ſua poteſtate impedire ne lædereꝫ tũc

b procederet gl. & tẽpus incíperet currere à die læſionis completæ, licet per mille annos differret, vt l. j. §. annus. j. qñ actio de peculio eſt annalis. & l. bouẽ. §. pe. de ædil. edict. Exemplum: pone ꝙ teſtator me ſubſtituit filio ſuo poſt mortem ſuam ſub conditione ſi intra annum à die mortis teſtatoris darem decem Titio: modò intra annũ: quia erã abſens cauſa reipublicę, nõ dedi: ad huc nõ ſum læſus: quia non extitit conditio ſubſtitutionis. Certum eſt ꝙ conditione pendente debeo reſtitui, vt j. l. proxima. §. eũ quoq. etiã ſi multũ differatur conditionis euẽtus vltra quadriennium, vt d. §. annuus. & d. l. bouem. §. pe. Prędicta vera niſi leſio contingeret ex ſententia iudicis: tunc enim receptum eſt propter vtilitatem, vt à die latæ ſententię currat tempus non expectato conditionis euentu, vt j. qñ ap. ſit. l. j. §. biduũ. Quandoque præſcriptio habet plura tempora: quia fuerunt plures abſentiæ vna præſentia: & tunc tempus computatur ex die vltimi reditus, vt d. l. nec non. §. ſi quis ſępius. j. eo. Tempus enim alterius præſentiæ non abſorbet tempus petendę reſtitutionis. Ratio quia non poteſt dici vere negligens, licet aliquo tempore ſteterit quòd non fuerit conqueſtus: fortè cogitabat vel præparabat ſe ad litigandũ, ſed propter nouã abſentiã fuit impeditus. Vnde tempus primę abſentię non attenditur propter nouum caſum abſentiæ, vt l. & in totum. j. de rebus do. fa. Et iſta poteſt eſſe ra-

12 tio dicti §. ſi quis ſæpius. † Venio ad tertiũ & quæro intra quæ tempora. Et dic intra annum vtilem: hodie intra quadriennium continuum, vt l. fina. C. de tempo. in integrum reſti. quod eſt verum ſecundùm gloſſ. noſtros, quãdo reſtitutio petitur aduerſus contractum, vel aduerſus læſionem contingentem ex tempore maiori quadriẽnio. Sed ſi peteretur aduerſus leſionem minoris temporis: tunc illud, ſcilicet reſtitutio deberet peti intra tantum tempus quantum eſt illud. Terminari autem debet intra quadriennium. Ita tenet gl. hic, & examinat latius j. eo. l. ſed & ſi per prætorem. §. quoties. & §. de mino. l. interdũ. & §. de in integrum reſti. l. diuus. & l. fin. Alij dicunt ꝙ ſemper intra quadriẽniũ. Et iſtam opi tenẽt Iaco. But. Pet. & Cyn. quã refert multũ latè. C. de tempo. in integ. reſtitu. l. fi. in vj. q. Dñs Ioã. Andr. dicit quòd de ipſa opin. eſt caſus extra de in integ. reſtitur. c. j. in clemen. vbi poteſt peti intra quadriennium, etiam aduerſus leſionẽ minoris temporis. Ego teneo opi. gloſſ. noſtrę per rationes & leges allegatas per eum in l. ſed & ſi prętorem. §. quoties. j. eod. quę rationes vrgent. Ad dictum c. j. reſpõdeo quòd eſt caſus ibi pro iſta opin. Debes enim ſcire ꝙ minori nõ currit tempus petendę reſtitutionis, in integrum: vt l. fi. C. de tẽpo. in inte. reſti. pe. ſed eccleſia ſemper eſt minor. Ergo videbatur ꝙ nunquam curreret ſibi

quadriennium

quadriennium propter quod ſtatututum fuit vt eccleſiæ curreret quadriẽniũ à die læſionis, vt in c. j. de in integ. reſtit. in vj. & ſic in tempore quadriẽnij tractaꝫ vt maior: Ideo inſurgebat dubiũ, vt qñ minus datur ad petendũ reſtitutionẽ, vt puta aduerſus læſionẽ minoris temporis: an eccleſia ſimiliter debeat habere minus tps, ſicut maior. Et rñdetur vt in c. j. extra de in integrum reſ. lib. vj. ꝙ imò eccleſia ſemper habet quadriẽnium cõtinuum, ſiue aduerſus tẽpus maius, ſiue minus. q. d. licet ī alio maiore ſic diſtinguatur, volumus illã diſtinctionẽ nõ habere locũ in eccleſia. Ad aliud incõueniẽs quod daꝫ: pone ꝙ quis eſt læſus in vna die: ergo in vna die habebit neceſſe petere reſtitutionẽ. Iſtud videtur incõueniẽs. Reſpõdeo ꝙ debet proponere vna die ſubducto quodã modico tẽpore, ante quod daꝫ ad præparãdum ſe, vt dixi §. circa principiũ. & ſubintelligitur anteáue, ſicut poſteàue.

13 †Quartò quæro ad quid cõpetat iſtud officium iudicis. Reſpõdeo hic in gl. circa lectu. §. ſunt opi. tam in prima cp̃ in ſecũda magna gloſ. Nam quidam dicunt ꝙ datur vt reſtituatur poſſeſsio. Quidã dicũt ꝙ daꝫ ad hoc vt tempus vſucapionis ſubducatur de medio, vt ſuprà vidiſtis. quod tãgitur in l. qui proprio. §. item quæritur. §. de procu. & per Cy. in l. quo tempore. C. de reſtit. mi. in iij. q. & per Dy. & Iaco. But. in §. rurſus. inſtit. de actio. Tu dicas latius, & ad euidentiam premitte ꝙ illud reſtaurat reſtitutio, quod abſtulit leſio, vt l. quod ſi minor. §. reſtitutio. §. de min. Qñ que ergo propter abſentiã, ætatẽ, vel aliã iuſtã cauſam quis lędiꝫ: quia perdit poſſeſsionem tãtũ: & tũc ad illud debet peti reſtitutio, vt l. ait prętor. §. item ei. j. eo. & tũc nõ habebit aliud neceſſe probare, niſi propter abſentiam ſe perdidiſſe poſſeſsionem, vt ibi. Qñq; quis priuatur dñio: vel actione ſibi cõpetẽte: & tunc reſtituitur, vt illa præſcriptio vel aliud obſtaculum de medio ſubducatur, vt hic, & l. quo tempore. de reſtit. mili. ſecundũ opi. Ioã. & Bulg. Qñq; quis lędítur propter abſentiã vel aliam cauſam in poſſeſsione & proprietate: & tunc reſtituetur ad poſſeſsionem & proprietatem. Et ita põt intelligi alia opinio polita ſuper hac lege. Et ita intelligitur gl. in d. l. qui proprio. §. item quæritur. Qñ que quis lędítur: quia non acquirit: & tunc reſtituitur vt acquirat: ita ꝙ actio inſtituitur per prætorem, vt l. ſi quis ſtipulatus. j.

14 eo. Et ſic cõpetit reſtitutio ad illud in quo lædítur. Et ex his † habes qualiter libellus fiat: nam debet fieri vt ponantur cauſæ explicitè, vt l. minor autem magiſtratus. §. de min. Nũc haberemus videre de ſcdo, ſcilicet de actiõe reſciſſoria, ſeu de iudicio reſciſſorio, quod per ſe eſſet vna alia repetitio, de quo fortè dicam in l. necnõ. §. exẽplo. j. eodem. Et iſta dicta pro nunc ſufficiant.

1 ☞ *Iuſtus error licet habeatur pro titulo quo ad præſcriptionem: non tamen quo ad excludendam petitionem hæreditatis.*

¶Sciendum. Et facit ad no. q. quam ponit Bal. in l. pe. in fi. C. de repu. hære.

iſta erat incognita ſecundùm iſta tempora. a quod nota. Idem not. in l. qui occiderit. j. ad legem Aquil. poſtea dixi in l. in omnibus. j. de actio. & obliga. Ad cõtrarium rñdet gl. notabiliter, & intelligit ꝙ habebat iuſtam cauſam credendi ſe hæredem: & ſic habetur pro titulo quo ad vſucapionem & præſcriptionem, vt l. Celſus. de vſufca. No. hic diligẽter † quòd licet

1 iuſtus error habeatur pro titulo quo ad præſcriptionem vel vſucapionem, non tamen habetur pro titulo quo ad excludendam petitionem hæreditatis. Secundò oppo. quòd emptor non poſſit conueniri: quia eſt habiturus regreſſum contra poſſeſſorem, vt l. ſed & ſi lege. §. item ſi rem. j. de petit. hære. Solu. Intellige ꝙ non erat habiturus regreſſum contra poſſeſſorem, vel poſſeſſor erat malefidei.

☞ *Doctor qui debet habere ſalarium annuum, ſi abeſt cauſa reipublicæ, nihilominus habet ſalarium.*

Eum quoque. Abſens cauſa reipublicæ reſtituitur, vt perinde percipiat commoda ac ſi præſens eſſet. hoc dicit. Vel ſic. Abſens reſtituitur vt capiat legatum quod amiſit propter conditionis defectum. hoc dicit. Quæro ꝙ declaratione ad quid reſtituatur? Gloſ. dicit vt pecuniam capiat nõ aũt vt reſtituaꝫ actio: quia eã nõ amiſit. Quidam aliꝫ modi dicunt ꝙ reſtituatur actio: non enim eſt lęſus in pecunia, ſed in hoc quia deficit conditio: ideo reſtituitur ad hoc vt habeatur pro impleta: & ex hoc competeret actio. Quod ergo hic dicitur, reſtituiꝫ, ſcilicet, vt legatum capiat ſibi relictum: & ſic cõpetit actio pro eo. Oppo. ſi non ſteterit per eum habetur perinde ac ſi eſſet impleta: ergo de iure communi põt petere legatũ. vt l. qui cocubinam. §. vxori. j. de leg. iij. & de condi. & demon. l. ſi qs

ita. Gloſſ. ſoluit concedendo contrarium quòd hic reſtituitur de iure communi. Vel dic quòd ibi impediebatur per aduerſarium verè. Tu tamen dic ꝙ hic loquitur in caſu in quo impediebatur eſſe in Italia: ideo non debebat habere legatum: quia alterius fauore erat hoc adiectum, vt l. Seio. in princi. j. de annu. legat. & de condi. & demon. l. illis libertis. & quod nota. C. de legat. l. j. ꝓpter priuilegium tamen militis reſtituitur, vt hic. † Vltimò iſta lex facit pro doctoribus qui debebant habere ſalarium annuum, nam ſi abſunt cauſa reipublicæ, nihilominus debent habere ſalarium. Ad idem l. ſi quis ſtipulatus. j. eodem.

2 **¶Sciendum.** Reſtitutio ex hoc edicto non fit vbi quis certat de lucro cum alterius iniuria: nec fit ex fictione poſtliminij, cum poſtliminium non porrigatur ad ea quæ ſunt facti: & ceſſat reſtitutio vbi æquitas ceſſat. hoc dicit. cum duabus legibus ſequentibus. Nota reſtitutionem non concedi, vt quis lucretur cũ damno alterius.

Denique. Summata eſt cum præcedenti. Nota ꝙ ſine poſſeſsione non procedit præſcriptio. Item nota ꝙ poſſeſsio eſt facti. Item not. ꝙ fictio poſtliminij non habet locum in his quæ ſunt facti. Et ſic nota ꝙ poſſeſsio non reſtituiꝫ per poſtliminium. Bart.

1 ☞ *Fictio ceſſat ubi ceſſat æquitas.*
2 *Poſſeßio quando ſit iuris, & quando ſit facti.*
3 *Fictio uniuerſaliter fingitur in his quæ ſunt facti: rarò uel nũquàm in his quæ ſunt iuris.*
4 *Fictio eſt triplex.*
5 *Fictio poſtliminij ut locum habeat quid requiratur.*
6 *Poſtliminium habet duo capita.*

Nec vtilem. Nota † quòd fictio ceſſat vbi ceſſat æquitas. Item not. quòd primus dominus non perdit dominium, niſi alteri acquiratur. Dixi in l. ſi ego ſuprà, de nego. geſt. Contra gloſſ. quæ dicit dominium eſſe in pendenti. oppo. j. eod. l. ait prætor. §. item ei. Solu. vt ibi. Oppo. de dict. l. ait prætor. §. hi planè qui. & infrà, de vſufca. l. ſi is qui pro emptore. & l. iuſto. §. fina. Solu. dicit gl. hic per ſe poſſidebat: ibi loquiꝫ de poſſeſsione quam captus habebat per ſubiectas perſonas. Oppo. infrà, de vſufca. l. cœptam. Solu. regula eſt ꝙ præſcriptio ſine poſſeſsione non procedit. Fallit in aliquibus caſibus, vt ibi l. rerum miſtura. §. Labeo. eodem titu. & per Dynum in c. ſine poſſeſsione. extra de regu. iu. lib. vj. Item oppo. dicitur hic quòd poſſeſsio eſt facti. Contra imò iuris. vt l. peregrè. in princ. de acquirend. poſſeſ. & l. poſſeſsio. eodem titu. & not. in l. j. in princ. eod. tit. vbi diffinitur ꝙ poſſeſsio eſt ius

2 inſiſtendi. &c. Solu. Concedo † ꝙ poſſeſsio eſt iuris: tamen quan-

a ¶Itē ait prætor. Facit l.iij.§. pen.j. iudi. fol. Bald.in Rubr. de ſuc.edi.And. Barb.

doque habet in ſe multum facti & parum iuris:quandoq; multum iuris & parum facti aliquando multum iuris & multum facit.Gloſſ.hic tangit,& in l.j.C.de acquiren. poſ.quod examinare eſt longum.Dico plenè in l.ſi is qui ꝑ emptore.j.de vſufca. Opp.hic,fictio poſtliminij nō habet locum in his quæ ſunt facti.& gloſſ.not.generaliter non fingi circa facta. Econtrà,vt plurimum fingitur circa facta. Nam fingitur natus ille qui non eſt natus.& l.qui in vtero.ſuprà de ſtat.ho.Fingitur retro fuiſſe quis in ciuitate:vt l.retro. de capti. Et eſſe in ciuitate eſt facti. Fingitur viuere qui eſt mortuus: vt l.bello.de exſa.tur.& tamen eſt facti. Fingitur mortuus ille qui viuit ingrediens monaſterium, damnatus, deportatus, & ſimiles.vt l.Deo nobis.C.de epiſco.& cleric.& l.ſi necem.§.ſi deportatus.de bon. libe.Fingitur pecunia numerata,& à me ad te profecta,vt l.ſingularia.j.ſi certum petat. Fingitur facta traditio rei, vt habuiſtis in l.ſolutum.§.ſolutam infrà,de pigno.actio.& in omnibus con-
3 ſimilibus caſibus.Et iſtud eſt verum.Et ideo dico † quòd fictio vniuerſaliter fingitur ſuper his quæ ſunt facti. Rarò vel nunq̃ ſuper his quæ ſunt iuris, vbi poteſt inducere ſecundùm veritatē: & ideo in omnibus non eſt fictio.Exemplum authen.ſed epiſcopalis.C.de epiſco.& cleri.Item exemplum in his qui infamātur ipſo facto,vt l.j.de his qui not.infa.Cùm enim poteſt facere ſecundùm veritatem non facit ſecundùm fictionem: vt l.quia ratio.de condi.inſti.Modò ad propoſitum pro intellectu huius le-
4 gis,& ad euidentiam rei ſcias †q̃ triplex eſt fictio. Sicut enim naturaliter aut aliqua res quæ non eſt in eſſe producitur:aut producta deſtruitur:aut vno modo producta transfertur in alium: ita per fictionem. Quædam eſt fictio inductiua,vt quando fingitur eſſe quod non eſt. Quædam eſt fictio priuatiua, vt quando fingitur non eſſe quod eſt. Quædam eſt fictio translatiua, vt quādo id quod eſt vno modo,fingitur eſſe alio modo. Et iſta tertia pertinet ad legem noſtram, & eſt noſtra materia cum fictio poſtliminij fingit eum qui reuertitur hodie retro fuiſſe in ci-
5 uitate,vt l.retro.& l.poſtliminium.in princ.infrà,de cap.† In hac fictione ſciendum eſt q̃ ad hoc vt locū habeat requiriť primò q̃ ſubſit æquitas,vt d.l.poſtliminium. qua ceſſante ceſſat fictio, vt hic.Item requirunť extrema habilia. Habet enim hæc fictio duo extrema:extremū ad quo,& extremū ad quod.Et ſi aliquod iſtorum extremorum eſſet inhabile:ceſſaret fictio. Exemplum ratihabitio retrotrahitur.ſed ſi hodie cū ratum habeo non poſſet negotium geri,ratihabitio non traheret retro:quia eſt defectus extremi à quo,vt l.bonorum.j.rem ra.ha.Similiter legatarius fingitur dominus retro à die mortis teſtōris.Sed quid ſi hodie cedēte die legati,res eſt perempta?Certè non pōt fingi retro: quia eſt inhabile extremū à quo,vt l.huic ſcripturæ.j. ad l.Aquil. facit j.de verbo.obl.l.eum qui in ſi.& l.quoties.de nouatio. Item vides q̃ donatio facta à viro vxori confirmatur morte & retrotrahiť, vt l.donationes.C.de dona.inter vi.& vxo. quod intelligiť quantū ad fructus nō quātū ad dīnium,qa dñiū nō pōt q̃ri vxori cōſtāte matri.quo tpe fuit facta donatio:ergo nō pōt fingi retro quę ſitū: quia eſt defectus extremi ad quod.Ita not.in l.ij.C.de inofficio. dolicet quidam gl.dicant contrariū. Item aliud exemplum ſ. eo.l. ab hoſtibus.§.j.nam natus apud hoſtes ſi reuertiť non habet iura poſtliminij ſimpliciter.Ratio:quia ibi deficit extremū ad quod,
6 nunq̃ enim fuit captus.†Secundò ſciendū eſt q̃ poſtliminium habet duo capita. Vnum ſecūdū veritatē:quia eoipſo q̃ captus reuertitur,recuperat ſecūdū veritatē omnia ſua iura.Secūdū eſt ſecundū fictionē:quia fingiť retro fuiſſe in ciuitate,vt l.retro.& l.poſtliminij.j.de capti. Tertiò eſt ſciendum q̃ poſſeſsio habet plurimum facti,quam quis habet per ſe, & eam non recuperat ſtatim cum eſt reuerſus,niſi eā appræhendat,vt l.cū heredes.j.de acqui.poſ. Quia ergo ſtatim non recuperat cum reuertiť, appa-
1 ret q̃ nō poteſt fingi retro poſſediſſe: quia eſt inhabile extremū à quo.Et hoc eſt quod voluit dicere iſta gloſſ. cum ea quæ ſunt facti non recuperantur eo reuertēte poſtliminio:ergo non fingiť retro poſſediſſe,& vſucepiſſe. Exemplum in poſſeſsione quam retinemus p̃ filium vel p̃ ſeruum,in cauſa peculiari:illa eo ipſo q̃ reuertiť etiam ignoranti acquiriť ſibi,meritò fingiť retro vſucepiſſe:quia eſt habilitas extremorum.Et hoc eſt quod gl.ibi dixit in ſolutione contrarij,ibi per ſubiectas perſonas. Et iſta eſt ratio eorum quæ habuiſtis nota.ſ.eodē.in l.ab hoſtibus.§.j. de eo qui

naſcitur ſi non reuertitur:cum prius q̃ reuertatur non poteſt fingi legitimus:quia deficit extremum à quo. De habilitate extremorum tangit Cy.C.de ſen.paſ.l.fin.Et hanc materiam pleniſſimè declarauí in l.ſi is qui pro emptore.j.de vſufca.& hæc materia fuit quā primò repetiſ exiſtens in ſcholis.

1 ☞ *Stante conſtitutione epiſcopi quòd qui non ſoluerit legata intra tres menſes ſit excommunicatus; ſiagatur contra filium quòd non ſoluit legata,& producatur teſtamentum:ex hoc non probatur excommunicatio,ſed debet probari ipſum non ſoluiſſe.*

2 *Verus contumax ad hoc ut quis dicatur,& poſſit peruenire ad ſecundùm decretum debent requiri amici.*

a ITem ait prætor. Hic incipit Iuriſconſultus examinare ſecūdùm caput edicti:& breuiter hoc intēdit.Quod quis acquiſiuit propter ſuam abſentiam,cum non eſſet defenſus in integrū reſtituitur. Item qui dicit aliquem non defenſum,debet probare.hoc dicit.Et ponit primò verba materialiter. Venio ad verſi.hæc autem.Dicit † conſtitutio epiſcopi q̃ qui non ſoluerit legata intra
1 tres menſes ſit ipſo facto excommunicatus.Ago:quia non ſoluiſti legata patris tui,& produco teſtamentum. Quæritur vtrum ſit probata excommunicatio.Certè non: quia debeo probare te non ſoluiſſe.Ita dicit Inn.extra de cenſi.c.ſuper. quod Cy.tāgit aliqualiter in l.ij.C.de iure ēphy.Caſus eſt in l.hoc iure.j.de ver.
2 ob.& ibi examinaui plenè.† Vltimò no.per hanc l.& gl.quæ eſt in l.hæc autem.j.qui.ex cau.in poſ.ea . & ad hoc vt quis ſit verè contumax,vt poſsit peruenirí ad ſecundū decretum q̃ debeant requiri amici.Quod examinat Cy.in l.cum proponas.C.de bo. auth.iud.poſ.Fgo plenè in l.ſi finita.§.Iulianus.j.de dā.inſe.

1 ☞ *Practicam citandi amicos ad defenſionem alicuius.*

2 *Negatiua ubi eſt cauſa intentionis alicuius qui dicit debet probare.*

3 *Furioſis datur reſtitutio,& etiam aduerſus eos.*

1 ERgo. †No.iſtā l.ex qua colligitur practica,q̃ fiat præconium,q̃ quicunq; vult defendere talem compareat.No.per glo.in l.hæc autem.quibus ex
2 cau.in poſ.ea.† Item no.caſum q̃ vbicūq; negatiua eſt cauſa intentionis alicuius ille qui dicit debet probare . Nam hic peto reſtōnem contra abſentē:quia.non defendebatur.Et ſic vi
3 detur caſus ad quæſtionem de conſtitutione epiſcopi,de qua dixí in l.proxi.§.hec autē. Item no.† q̃ furioſis & aduerſus eos datur reſtitutio,ſicut conceditur abſentibus,& cōtra abſentes.Facit j.de fideiuſ.l.Marcellus.& ibi no.

AIt prætor. Contra præſentem, qui ex cauſa ſecū agendi poteſtatem non facit, in integrum reſtitutio conceditur.hoc dicit.

1 ☞ *Ius uſusfructus quaſi poſsidetur reſpectu domini,non quo ad extraneum.*

Is autem. Captus ab hoſtibus non poteſt vſucapere: & reuerſus ad hoc non reſtituetur:ſed reſtituetur vt fructus recuperet.hoc dicit. Oppo . quòd poſſeſsio non recuperetur captiuo redeunte:vt ſuprà.eod.l.deniq̃.& l.cum hæredes.de acqui.poſ.Sol.non recuperatur ipſo iure virtute poſtliminij:nec fingiť retro poſſediſſe:ſed per reſtitutionem in integrū eam recuperat:vt hic. Oppo.dicitur hic vel vſusfructus quaſi poſſeſsionem,&c.Contra,vſufructuarius poſsidet rem verè & naturaliter,vt l.naturaliter.j.de acqui. poſ. Male ergo dicit hic, quaſi poſſeſsionē.Rñ.in vſufructuario debetis cōſiderare duo. Primò fundū ipſum,& illū poſsidet verè & naturaliter:vt in cō trario.Itē debemus cōſiderare ius vſusfructus:& iſtud ius quaſi poſsidetur ciuiliter.Nam poſſeſsio vera in eo non cadit: cùm ſit quid incorporale:vt l.ſeruus.§.incorporales.j.de acqui. rerū do.
1 vide glo.Videtur ergo † velle glo.q̃ ius vſusfructus quaſi poſsideatur.Idem no.in l.ſi plures.§.deiectum.j.de vi & vi ar.& in d. l.naturaliter.in prin.vti poſ.l.vlti.In contrarium:ſicut eſt ſeparata cauſa poſſeſsionis & dñij.l.naturaliter.§.nihil cōmune.de acquir.poſſ.ita cauſa vſusfructus & poſſeſsions:vt j.de acqui.poſ. l.permiſceri.Sed conſtat q̃ quis non dicitur quaſi poſsidere ius dominij:vt d.§.nihil cōmune.ergo nec ius vſusfructus. Reſpō. debetis ſcire q̃ in incorporalibus nihil eſt aliud poſſeſsio quam aduerſarij patientia:vt l.quoties.j,de ſer.& ideo ad habendā qua ſi poſſeſsionem requiritur q̃ dominus ſciat quē vti:vt l.ij. C. de ſerui. Dico ergo q̃ quātum ad extraneum non poſſum dici qua ſi poſſeſsio iuris:quia eius patiētia non tribuit mihi quaſi poſſeſſionē:ſed ſeparata eſt huiuſmodi poſſeſsiōis:& vſusfructus cā ſi eſt poſſeſſor:vt d.l.pmiſceri . Sed reſpectu dñi poteſt dici quaſi poſſeſsio

poſſeſsio iuris. Ita debet intelligi hic. Facit quod habuiſtis in l. arboribus.§.vſufructuarius.& §.ſequen.infrà,de vſufruct.Hæc omnia tene menti.

1 ☞ *Ratio quare captiui uſucapiunt per ſubiectas perſonas.*

2 *Captiui quare præſcribunt contra actionem:non autem fundum.*

3 *Diſpoſitio c.poſſeſſor. de reg.iur.lib.vj.non habet locum in præſcriptione debitoris cōtra debitorem.*

Hi planè. Captiui per ſubiectas perſonas poſſunt præſcribere,& ab actionibus competentibus liberari: & eo caſu contra ipſos reſtitutio conceditur.h.d. † Quæro quæ
1 eſt ratio q̃ vſucapiunt per ſubiectas perſonas,& non per ſe.Dixi in l.deniq̃.ſ.eod.quia ſtatim eo reuerſo recuperat illam poſſeſſionem abſque alia eius ſcientia:& ſic reperiuntur extrema habi-
2 lia† Quæro,quæ ſit ratio q̃ præſcribunt contra actionem, non autem fundum.Ratio eſt iſta:fundi præſcriptio cauſatur à poſſeſsione præſcribentis:etiam ſine ea non procedit:vt l.ſine poſſeſſione.j.de vſufcapio.ſed captiuus non poſsidet: ergo &c.Actioni verò non præſcribitur ex poſſeſsione debitoris: ſed ſolùm ex curſu temporis,& negligentia non petentis,quod currit illo exi-
3 ſtente in captiuitate,ſicut ſi eſſent in ciuitate. † Et per hoc a dico
a quòd capitulum,poſſeſſor.extra de reg.iur.lib. vj. non habet locum in præſcriptione debitoris contra creditorem:quia iſta præſcriptio non procedit ex poſſeſsione,ſed ex negligentia actoris. Caſus eſt in l.ſequiť.§.ſi viam.j.de vſufca.& ibi plenè dixi. Bart.

1 ☞ *Latitatio requiritur tēpore primi & ſecūdi decreti,ad hoc ut uenditio locū habeat.*

2 *Dilatio datur propter abſentiam aduocati.*

Deinde. Hic incipit exponere illa verba ſecumúe. &c.h.d.Qui non patitur ſecum litem conteſtari ex cā iuſta vel iniuſta,contra eum reſtitutio cōceditur,ſi quid ex hoc quæſierit-hoc dicit.Opp.dicitur hic, ſecumúe agendi poteſtatē non faceret.Contra:quia ſola citatione perpetuatur actio,vt l.ſicut.& l.cùm notiſſimi.de præſcri.xxx.an.ergo non eſt neceſſaria reſtitutio.Dicunt quidam q̃ hic non fuit conuentus pro exe cutione.Alij dicunt quòd illa lex intelligitur ſolùm in actione in rem.Tu potes dicere q̃ in præſcriptionibus quę currebant ex ſola negligentia non petentis,hodie ſit immutatum per dictam legem:ſicut dicam in l.vlti.& ibi not.ſ. de eo per quem factum erit.Oppo.q̃ tale damnum reſtituatur per officium iudicis contra contumaces,vt l.non ignoret.C.de fructi. & lit.expenſ. & in auť.de exhi.reis.§.nihil.Glo.reſpondet q̃ ibi loquitur de damno rei non actoris.Vel aliter plenius ſubuenitur per in integ. reſtit. q̃ per illud officium iudicis:ergo illud officium non tollit reſtitutionem,vt habuiſtis not.ſ.de mino.l.Aemilius.Oppo.de iudicijs.l.ij.§.in omnibus.Sol.Intelligitur illa ſecūdū iſtam. Procedo in glo.quæ eſt ibi,& ſic nō pōt fieri talis miſsio &c. Iac.de Are.
1 †allegat iſtam l.cum hac gl.quòd ad hoc vt fiat vēditio eſt neceſſe q̃ quis latitet tempore primi & ſecundi decreti. Si enim non latitat in primo decreto,non poteſt fieri remiſsio, ex qua procedit venditio,vt hic in gl.Ita dicit ipſe in l. Fulcinius.in princi.ex qui.cau.in poſ.ea.& ego in l.ſi finita.§. Iulianus.j.de dam.infect.
2 Item not.ex hac l.& gloſſ.q̃ †petitur dilatio propter aduocatos.b
b Hoc intellige quando aduocatus eſt longo tempore abfuturus, vtl.ſi longius.in principio.j.de iudic.& declara iſtud vt not. per gloſ.& Inno.extra vt lit.non conteſt.c.j.& de dila.c.ij.& in Spe. de dila.verſi.circa aduocatos.& per Cy.C.de dila.l.j.

c SEd & ſi per prætorem. Opp.glo.in authen.vt ſpō. lar. §.hoc quoque.Dic ibi loquitur de tempore inſtantiæ.hic de tempore actionis. Alij dicunt q̃ ibi reſtituitur ſicut hic.

Aduerſus. Contra abſentem ex cauſa neceſſaria conceditur reſtitutio:ipſe verò non reſtituitur: niſi cum procuratorem dimittere non potuit,vel dimiſit,& mortuus eſt.hoc dicit.facit l.ſi.ſ.de in integ.reſt.

Hæc clauſula. Contra eum qui non poteſt vocari in ius,conceditur reſtitutio.hoc dicit.

1 ☞ *Sententia lata per ſortes,uel gratiam uadet,ſed contra eam datur reſtitutio,ſecus ſi per pecuniam:quia eſt nulla ipſo iure.*

2 *Bannitus de communi non auditur.Idem ſi ſit excommunicatus per contumaciam.*

d AIt prætor. Si per negligentiam vel per dolum iudicis contingeret vt pereat ius agēdi reſtituitur.
1 ſecus ſi culpa actoris.hoc dicit.† No.ver.item per magiſtratum. q̃ quādocūq; per ſortes, vel per gratiam ſententia eſſet lata, pōt

peti reſtitutio in integ. facit l.ſeruo. inuito. §.cum prætor.ad Treb. Sed ſi per pecuniā eſſet ipſo iure nulla:vt l.venales.C.quando
2 prouo.non eſt neceſſe † Not.ex ver.ſed &
e ſi dum. caſum q̃ exbannitus de cōmuni non debet audiri:& eodem modo excommunicatus per contumaciam.

Si feriæ. Propter ferias repentinas ſi aliquis læditur,datur reſtitutio.ſecus ſi propter ferias ſolennes.h.d. b

f Quoties. fVſucapione reſciſſa tē pus abſentiæ tantùm reſtituitur.h.d.Glo.examinat vnam q. quam dixí in §.ſed quod ſimpliciter. Not.hic cauſas abſentiarum.quod dic plenè vt dixi in l.fi.ſ.de in integ.reſtit.

Item inquit. Hic Iuriſconſultus exponit vltimā partem edicti.Materiam huius §. habes plenè per Cynum in l.quo tempore.de reſti.mili. & de in integ.reſtit.l.fin.& ex quibus cauſ. maio.l.fi.& per Dy.& alios inſtit.de actio. §.rurſus.& per Canoniſtas extra de in integ.reſtit.c.j.& j.eodem.l.necnon.§. ſi quis c
ſæpius. cuius materia eſt eadem cum illa quam modò vides.

g NEcnon. g

QUod eis. Hoc vidi d
ſtis in l.mutus.ſ.de procu.hoc dicit.

1 ☞ *Reſtitutio quando petitur ad tempus tantùm: tunc datur tantum tempus ad petendam reſtitutionem quantum eſt illud in quo quis fuit læſus,& non ultrà.*

2 *Læſus in maiori tempore anni reſtituitur ad totum annū.*

Si quis ſæpius. Iſte §. ſecundùm e
gloſ.legitur totus in tempore quod reſtituitur:ſecundū Jaco. de Are.legitur q̃ principium loquatur de tempore intra quod reſtitutio petiť : & iſta lect.eſt multum clara. & ideo primò ſecundū eam pono caſum, & breuiter hoc dicit. Tempus ad petēdam reſtitutionem incipit currere ex nouiſsimo reditu. Item plurium f
abſentiarum tēpora iunguntur vt ſimul reſtituanť.h.d.ſecundū Ia.de Are. ſecundùm hoc debet exponi, dum dicit, annū damus ad reſtituendū,i.annū reſtituimus. Anteq̃ f
veniam ad lect.gl.dico q̃ totus.§.poteſt intelligi in tempore,h intra quod petiť reſtitu h
tio. Ad euidentiā ſcias† q̃ qñ reſtitutio petiť ad tempus tantū,tunc tantū tempus ha- g
bet quis ad petendū reſtitutionem, quantū eſt illud in quo fuit læſus, & nō vltra, vt l. h
diuus.ſ.de in inte.reſ.& de mino.l. interdū.
2 & ibi no.tetigi in l.ab hoſtibus.† ſ.ſed quod ſimpliciter.ſ.eo.nunc ad propoſitum in prima parte §.non mutatur caſus.in ſecunda mutatur vt loquatur de tempore,intra quod reſtitutio petitur,& clarior eſt caſus.Sed ſecundùm gl.totus iſte §.loquitur in tempore ad quod reſtitutio petiť.Secunda diuidiť:quia primò loquitur in genere. Secundò circa prædicta mouet vnum dubium ex quo apparet exemplū dicti generalis.Secunda ibi,ſed ſi omnes. In prima particula dicit gloſſ.quòd poteſt intelligi duobus modis : primos duos modos reprobat. Venio ad tertium,& poteſt legi duobus modis, primò in læſo perfectè in prima abſentia. Secundò in læſo per ſecundam abſentiam non perfectè læſo ex prima. Ad euidentiam ſcias ſecundùm opinio.quòd ſi aliquis eſt læſus in tempore,& poſt læſionem fuit præſens & negligēs, tantùm ſibi minus reſtituitur de tempore quantùm negligentia fluxit,vt l.ab hoſtibus.§.ſed quod ſimpliciter.ſuprà eodem.ſecūdùm lect.gl. Pone

¶Et per hoc.Et mālè.Vide d. Anto.in c. fi.de præſcrip.d.Per. de Ancha. in ca.ij.de re iudic. Ange. in l.j. C.de iudi.in rep.bal. in auť. ad hoc. C. de vſu.& l.oēs populi. de iu.et iur. & i q. an ſtatuto caueť. A. B.

¶Propter aduocatos.an licitum ſit petere dilationem propter aduocatos,idem dicit Inno. in c.paſtoralis de offic. delega. impeditur notarius deputatus ad ſcriben dum acta iudiciꝰ. & ſequuntur doct. in l. ſi longius.in princ. j. de iu.& Bar.in l.quę dam.§.nihil.de eden. & ibi dixi.& ad bartol.hic adde per eundem in l.ſed ſi vnius. §.fi.de iniur.& in d.l. ſi longius.& in l.fin. ff.de va.mune.

☞ POMATES.

¶Sed & ſi per prætorem. Vide multas limitationes ad hoc per Alexan.l.j.§. fin. ff.ſi quis ius dicen.& l.j.§.in operis. ff. not. de ope.no.nun.

¶Ait prætor. Et adde Bald.in l.fin.§.j.in princ. C. de bo. quæ li. & ad intellectum huius tex.& gl.vide quę dixí poſt Barto. ſ.l.j.§.ff.ſi quis ius di.nō ob.quod no.vi de doct.in c. ad abolendam.de hære.

¶Caſum q̃ exbannitus. Quod eſt not. dignum. Vide Bart. in c.j.de mu. pe. vbi dicit ſi actor nō vult rñdere in cōuentiōe: q̃ poteſt iudex denegare ſibi audientiam & mādare alijs iudicibꝰ q̃ eū nō audiāt. Et dicit eē gl.fin.a.b.

¶Quoties. Limita vt p̃ bar. & doc.l.ſi ita ſtipulatus eſſem abs te.de ver.ob.ſi fi.

☞ POMATES.

¶Quoties. Limita vt per Ale.l.ſi ita ſtipulatꝰ eſſem abs te.l j.co.vl.no.de.ỹ.obli.

☞ POMATES.

¶Necnon.Reprobat Alex.l.cū filiusfa.§.l hac vl.ver.j.deỹ.ob.

¶Intelligi in tēpore. Vide gl.& bart.in l. quo tpe.C.de reſ.mi.

a ☞Exemplaria ſcripta hñt, & iure quidem. poſſediſti rem meã duob⁹ annis me præſente:tertio anno me abſente:et ſic&c. Alex.Loſæus.

b ¶Si is qui. Et vide Bar.in l.decẽ.de ver.ob.& nota.Bal.in l.j. C.de repu. quę fiunt i iudicio. & per Bar. in l.cũ filiꝰ.in prin.de ver.ob. & in l.prętia catoribus.de prętia rl.& Bar. & Bald.in l.in causæ la j.§.interdum.de mino.

ergo caſum ſic: Poſſediſti rem meam duobus annis me præſente: poſtea tertio anno me abſente;* & ſic in prima abſentia fuit p ☞fecta tua vſuſcapio;& ego læſus domũ fui reuerſus : & ſteti per ſex menſes in quibus fui negligẽs:poſtea fui abſens per alios ſex menſes,& redij. Certè ab vltima die iſtius reditus fiet dinumeratio tẽporis, quod debet mihi reſtitui,ſ.vt tantũ ſex mẽles mihi reſtituantur:& illi qui cucurrerũt in negligentia ſubducanť.h,d,prout loquiť in læſo perfectè in prima abſentia. Secũdo modo legiť in læſo per ſecũdam abſentiam. & gl. ponit caſum clarè.quælibet lec.põ eſſe bona.Ad primam partẽ op.de l.ab hoſtibus.§. ſed quod ſimpliciter.ſ.eo.Sol.legendo prout dixi,nõ ob. Oppo. ad ſecundam partem,& videtur ꝙ nunquã reſtituatur annus integer.ſi in anno fuit læſio:nam quando fuit reuerſus,eſt impoſſibile ꝙ non cucurrerit aliquod tempus in præſentia, quod debebat ſubduci,vt ſ.dixi in prin.huius §.Glo.ſoluit.die vt in ea . Secundò opp.gloſ.ꝙ impoſſibile ſit ꝙ aliquod tempus ſubducatur occaſione negligentiæ.Nam modicum tempus poſt reuerſionẽ habetur loco abſentię,vt in d.§.quod ſimpliciter.ergo poſt illud modicum tempus erit aliud modicum tempus loco abſentiæ:& iterum aliud modicum tempus poſt illud;& ſic itur in infinitum & nunquàm erit negligens.Sol.glo.ꝙ modicum tempus primũ habetur loco abſentiæ,vt in illo nõ dicatur negligens,nõ vt poſt illud ſibi detur aliud modicum tempus ; quia ceſſat ratio.Potuit enim in primo tempore ſarcinulas componere aduocatum quærere,& ſimilia facere.† Quærit gl.quid ſi aliquis læſus eſt maiori tempore anni.Certè totum reſtituetur.Caſus eſt in princ.§.noſtri ſecundùm vnam lect.gl.Vltimò gl.facit ꝙ Bul.ex hoc §.fundabat duas opi.ſuas,vt in gl.quas examinauimus in d.l.ab hoſtibus.§.ſed quod ſimpliciter.ſ.eo.hoc dicit.

Si cum in prouincia. Qui eſt in loco vbi poteſt conueniri præſens eſſe videtur,niſi habeat exceptionem fori.h.d.Vel ſic:Qui eſt cõmuni patria præſens eſſe videť.h.d.Not.ꝙ non põt imputari actori ſi nõ citauit reũ quẽ ſciebat habere exceptionem fori, poſito quòd ipſo iure conueniri poſſit.

Exemplo. No.hũc §.& iſte §.nõ idiget ſummario. Sed debes ſcire ad euidẽtiã ꝙ illi cui eſt p̃ſcriptũ propter abſentiã nõ cõpetit actio,niſi reſtitutiõe præhabita:& illa actio reſtituta vocať reſciſſoria:vt l.fi.C.e.& j. proxi.§.& inſti. de actio.§.rurſus.& l.ab hoſtibus.C.de cap. Et durat anno vt l. in honorariis.ver.ſed cũ reſciſſa.j.de act.& obl.Dicit ergo Iuriſconſultus hic ſicut actio reſciſſoria nõ põt intentari niſi reſtitutiõe prehabita;ita nec exceptio põt obiici ab eo contra quẽ eſt p̃ſcriptum niſi primò redierit & conueniať à præſcribente.h.d. & fortis eſt §.iſte.& iſtũ §.examinaui plenè in l.nã poſtea.§. ſi minor.j.d iureiu.& eſt tex.ꝙ hoc declarat ĩ l.exceptiões.ĩ fi.de exce.

In actione. In actione reſciſſoria veniunt fructus.hoc d.

Vm miles. Reſtitutio ex hoc edicto dať cõtra hęredem,ſicut cõtra defunctũ.h.d.Not. ex.ibi,cõiunctim &c.Oppo.ꝙ poſſeſsio ad hęredẽ non tranſeat,niſi apprehendatur,vt l.cum hęredes.j.de acquir.poſ.& non continuatur niſi acquiratur.Sol.Quidã dicunt hic loqui de hęrede ſuo.Non eſt verum.Tu dic ꝙ poſſeſsio cõtinuatur ipſo iure vt in cõtrario.& quod hic dicitur verum eſt quo ad vſuſcapionem:quia continuatur & perficitur hæreditate iacente.h.d.

b **Si is qui.** b Poſt completã vſuſcapionẽ,& etiã poſt rẽ alienatã conceditur reſtitutio.h.d. Quærit gl.aduerſus quem fiat reſtitutio. Dicit gl.aduerſus vtrũq;:arg.l.in cauſæ. §.interdum.ſ.ti.ij.Sed quando reſtituitur aduerſus vnum,debet citari alius:aliàs nõ faceret tibi præiudicium. Vide gl.hoc dicit.

Item ex reliquis. Gloſſ.legit duobus modis. Primò quando præſens reſtituitur contra abſentem.& iſtud gloſſ.reprobat : quia non bene adaptatur exemplo poſito in text.Secundò quando abſens reſtituitur contra præſentem.& iſta poteſt eſſe vera. Pone ergo exemplum vt in gloſſ.Oppo.quòd præſens reſtituitur contra abſentem, vt ſ. eo.l.ait prætor.in fi.Solu.contra curſus temporis, vt puta: quia periret actio,bene reſtituitur preſens contra abſentem . Idem ſi periret inſtãtia iudicij,ſecundùm ea quæ no.in l.arbitrio.§.dolo. ſ.de dolo.aliàs præſens non reſtituitur contra abſentem,ſed abſens contra prętentem ſic,vt hic colligitur ſecundũ diuerſas lec. Item aduerte:quia illud quid dicitur hic in reliquis cauſis non eſt ita generaliter intelligendum,vt ſolum aduerſus curſum tẽporis,vel aduerſus aliũ actum vbi nõ interuenit conſenſus alterius partis:tunc non competeret reſtitutio ex hoc edicto,ſed fieret reſtitutio per actionem de dolo vel ſimilem,vt not.ſ.de dolo. l.j.§.idem Pomponius.in gloſſ.ſuper verbo,in amittenda.Sed ſi actio de dolo vel ſimilis ceſſaret & æquitas ſuaderet,recurratur ad reſtitutionem ex clauſula generali vt l.ſed & ſi per prætorẽ. in fi.ſ.eo.facit.j.de confeſ.l.pe.& quod ibi not.

Si is. Iſta lex legitur in gloſſ. duobus modis : vno modo magis notabili. Poſſeſsionis apprehenſio habet vim conteſtationis & actionẽ perpetuat.h.d. Oppo. reſciſſoria non competit,niſi reſtitutione impetrata, vt l. necnõ. §.exemplo.ſ.eo.ergo hic nullo modo actio competit. Sol.intelligas hic reſtitutionẽ impetratã.Sed opp. impetrata reſtitutione non eſt perpetua actio reſciſſoria,vt l.in honorariis. verſ. ſed cũ reſciſſa.j.de act.& obliga.& l.nã poſtea.§.ſi minor.j. de iureiur. Sol.dicas ꝙ hic fuit actũ reſciſſoria & peruentũ ad ſententiam. Iſta lec.dubium non habet,& ideo continet diuinationẽ. Vnde dicit gl. ꝙ apprehenſio poſſeſsionis habet vim litis conteſtationis,vt C.de pręſcrip.xxx.ann.l.cum notiſsimi.§.imò.facit l.amplius non peti.in fi.rem ra.ha.vbi ſolutio vel repetitio ſolutionis habet vim litis conteſta.h.d.

A Beſſe. Reipublicæ cauſa abeſſe quis dicit ab ea die qua quis vrbẽ egreditur , vſquequo reuertať ob publicam vtilitatem,nõ cauſa proprij commodi.h.d. cum duabus ſequentibus.

Milles. Facit ad quæſtionem quam ponit Cyn. in l.j.C. de iur.& facti igno.Nota nũquid milites noſtri temporis gaudeant priuilegio antiquorum militum. Et videtur ꝙ non.Dic vt ibi.

Qui. Qui accipit vel gerit officium contra ius officialium priuilegio non gaudebit.h.d.

1 ☞Ambaſiatoribus infirmatis debetur ſalarium quo ad redire poſſint.

Tandiu. Durante officio dicitur quis abeſſe cauſa reipublicæ,& eo finito quo ad redire poterit ſecundũ
1 qualitatem perſonæ.h.d.No.arg.pro ambaſiatoribus† vt ſi infirmantur in ambaſiata debet eis ſolui quo ad redire poſſint.quod tene menti:quia ſæpiſsimè occurrit.

1 ☞Præſens contra abſentem quomodo & quando reſtituatur.

2 Stante ſtatuto ꝙ ſi debitum non fuerit petitum, & executio facta intra decem annos, creditor non audiatur:ſi creditor fuit miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto, an ſit interrupta præſcriptio.

3 Factum eſſe aliquid quando dicatur.

S qui Reipublicæ. Iſta lex legitur duobus modis principaliter.Primò qñ abſens,qui dimiſit procuratorẽ,& habuit ſententiã contrariã, petit ſe reſtitui contra præſentẽ.Et iſtud proſequiť glo.vſq; ibi:vel nõ audiť,&c. Ibi ponit gl.ſecundã lect.ſ.qñ præſens petit ſe reſtitui cõtra abſentẽ.Et dicit hic ꝙ ſi abſens dimiſit procuratorẽ,p quẽ defendať, ꝙ præſens non audieť.ergo à contrario ſenſu , ſi procuratorẽ non dimiſit, audietur præſens contra abſentẽ.Et ad iſtũ ſenſum cõtrariũ vadunt omnes opp.factæ in gloſſ.Vel poſſumus dicere quòd illæ oppoſitiones reſpiciunt totã materiã potius quàm legem. Hoc præmiſſo pone caſum ſecũdùm veram lect.Abſens cauſa Reipublicæ legitimè defenſus non reſtituitur.h.d.Oppo.de l.ſed & ſi per prætorẽ.§.fi.ſ.eo.Sol.glo.multis modis, finaliter tene vltimam ſol.Dic de hoc plenè vt l.fi.ſ.de in integ.reſt.Venio ad ſecundã lect.ſecundùm quã hoc intendit. Si abſens procuratorẽ dimiſit,præſens contra eũ nõ reſtituitur:quia habuit quẽ conueniret.h.d.& caſus eſt clarus.Innuit à contrario,ꝙ ſi procuratorẽ non dimiſit,audietur.Hoc dictũ eſt quaſi per totũ titulũ ſpeciàliter.ſ.eo.tit.l.item ait.Opp.quia etiã ſi non dimiſit procuratorẽ, nõ poteſt reſtitui præſens cõtra abſentẽ.Nam potuit interrũpere præſcriptionẽ per ſolã citationẽ , vel per denunciationẽ factã coram præſide epiſcopo;vel ad domum:vt l.vt perfectius.C.de anna.

anna.exce.**Si igitur de iure cõmuni põt eſſe cautũ, imputeť ſibi**
1 **ſi nõ fecit,ne cõcedať reſtitutio.** Gl.ſoluit duobus modis. †Primò debes ſcire ꝙ eo ſolo caſu præſenti cõtra abſentẽ denegatur
e reſtitutio:qñ abſens plenè cõtra præſentẽ defendit cũ ſatisdatio ne iudicatũ ſoluat:ita ꝙ actor põt peruenire ad ſuũ:vt l.itè ait prætor.in fi.ſ.eo.Quãdo verò põt ſolã actionẽ ꝓpetuare vel vſuſcapionẽ,vel prælcriptionẽ interrũpere:hoc actori imputari nõ poteſt. Iſta prima ſol.eſt vera,vt dicã j. Alij dicũt ꝙ lex cõtraria loquiť in qbuſdã caſibus ſpãlibus : & in illis corrigiť iſta materia. Ego bene fateor ꝙ illa lex loquiť in certis caſibus ſpãlibus: non tñ ꝙ hæc materia corrigať:vt ſtatim dicã. Itẽ oppo.ꝙ cõtra abſentẽ põt qs agere,& mitti in poſſeſsionẽ ex primo decreto. Itẽ põt fieri vẽditio ex ſecũdo decreto qñ latitat: ergo præſenti contra abſentẽ põt eſſe plenè cõſultũ. Non ergo æquitas cõcedẽdæ reſtitutionis.Sol.Dicit gl.qñ petebať res certa rei vẽdicatiõe,nõ põt petitor ꝓnũciari dñs:ſed põt effici poſſeſſor tm̃: & hoc poſt
a annum:vt l.ſi quis emptiõis.ſ.ſed & ſi qs.C.de præſc.xxx.ann.ª Si verò agebať perſonali,nõ poterat fieri vẽditio, niſi cõtra latitãtem:ſed ſolũ miſsio, per quã miſsionẽ nõ interrũpitur præſcriptio:vt l.iij.in fi.j.de acquí.poſſeſ.Innuit ergo glo.ꝙ eo caſu quo latitaret,quia præſenti cõtra abſentẽ põt eſſe plenè cõſultũ,eſſet quod ſibi imputetur,& denegať reſtitutio : niſi fortè diceremus ꝙ nõ erãt bona quæ poſſideri poſſint:vt l.ait prætor.§.fi.ſ. eod. Videte dñi:certè pro ſolutiõe huius cõtrarij,& præcedẽtium dovobis vnã regulã talẽ,ꝙ ſolũ vnũ remediũ impedit reſtitutionẽ in integrũ,quæ cõcediť præſenti cõtra abſentẽ,ſ.ſi abſens plenè defendať.Alia autem remedia.quæ cõpetunt præſenti cõtra abſentem,propter eius contumaciã,vt puta remediũ citationis vel denũciatiõis,ſecũdùm l.vt perfectius:& ſimile.vel remediũ miſſionis vel vẽditiõis primi & ſecũdi decreti:iſta nõ impediũt hãc
b reſtitutionẽ.Hoc probať per rationẽb:quia nõ poteſt abſens obij cere præſentiſtam culpã,ex qua ipſe lucrũ ſentiť; & iſta culpa cauſatur ex contumacia ſua:vt no.in l.vẽdicantẽ.cum l.ſeq.j.de euict.Hoc probať per tex.in l.item ait prætor.§.hæc autem.ver.
2 eo potius.ſ.eo. Item no.†ad quæſtionẽ:* ſtatuto Aſsiſij cauetur
c ꝙ ſi debitũ ſteterit ꝓ actor põt peruenire ad ſuũ:vt l.itè ait prætor.in fi.ſ.eo.Quãdo verò põt ſolã actionẽ ꝓpetuare vel vſuſcapionẽ,vel prælcriptionẽ interrũpere:hoc actori imputari nõ poteſt. Iſta prima ſol.eſt vera,vt dicã j. Alij dicũt ꝙ lex cõtraria loquiť in qbuſdã caſibus ſpãlibus : & in illis corrigiť iſta materia. Ego bene fateor ꝙ illa lex loquiť in certis caſibus ſpãlibus: non tñ ꝙ hæc materia corrigať:vt ſtatim dicã. Itẽ oppo.ꝙ cõtra abſentẽ põt qs agere,& mitti in poſſeſsionẽ ex primo decreto. Itẽ põt fieri vẽditio ex ſecũdo decreto qñ latitat: ergo præſenti contra abſentẽ põt eſſe plenè cõſultũ. Non ergo æquitas cõcedẽdæ reſtitutionis.Sol.Dicit gl.qñ petebať res certa rei vẽdicatiõe,nõ põt petitor ꝓnũciari dñs:ſed põt effici poſſeſſor tm̃: & hoc poſt
a annum:vt l.ſi quis emptiõis.ſ.ſed & ſi qs.C.de præſc.xxx.ann.ª Si verò agebať perſonali,nõ poterat fieri vẽditio, niſi cõtra latitãtem:ſed ſolũ miſsio, per quã miſsionẽ nõ interrũpitur præſcriptio:vt l.iij.in fi.j.de acquí.poſſeſ.Innuit ergo glo.ꝙ eo caſu quo latitaret,quia præſenti cõtra abſentẽ põt eſſe plenè cõſultũ,eſſet quod ſibi imputetur,& denegať reſtitutio : niſi fortè diceremus ꝙ nõ erãt bona quæ poſſideri poſſint:vt l.ait prætor.§.fi.ſ. eod. Videte dñi:certè pro ſolutiõe huius cõtrarij,& præcedẽtium dovobis vnã regulã talẽ,ꝙ ſolũ vnũ remediũ impedit reſtitutionẽ in integrũ,quæ cõcediť præſenti cõtra abſentẽ,ſ.ſi abſens plenè defendať.Alia autem remedia.quæ cõpetunt præſenti cõtra abſentem,propter eius contumaciã,vt puta remediũ citationis vel denũciatiõis,ſecũdùm l.vt perfectius:& ſimile.vel remediũ miſſionis vel vẽditiõis primi & ſecũdi decreti:iſta nõ impediũt hãc
b reſtitutionẽ.Hoc probať per rationẽb:quia nõ poteſt abſens obij cere præſentiſtam culpã,ex qua ipſe lucrũ ſentiť; & iſta culpa cauſatur ex contumacia ſua:vt no.in l.vẽdicantẽ.cum l.ſeq.j.de euict.Hoc probať per tex.in l.item ait prætor.§.hæc autem.ver.
2 eo potius.ſ.eo. Item no.†ad quæſtionẽ:* ſtatuto Aſsiſij cauetur
c ꝙ ſi debitũ ſteterit ꝓ actor põt peruenire ad ſuũ:vt l.itè ait prætor.in fi.ſ.eo.Quãdo verò põt ſolã actionẽ ꝓpetuare vel vſuſcapionẽ,vel prælcriptionẽ interrũpere:hoc actori imputari nõ poteſt. Iſta prima ſol.eſt vera,vt dicã j. Alij dicũt ꝙ lex cõtraria loquiť in qbuſdã caſibus ſpãlibus : & in illis corrigiť iſta materia. Ego bene fateor ꝙ illa lex loquiť in certis caſibus ſpãlibus: non tñ ꝙ hæc materia corrigať:vt ſtatim dicã. Itẽ oppo.ꝙ cõtra abſentẽ põt qs agere,& mitti in poſſeſsionẽ ex primo decreto. Itẽ põt fieri vẽditio ex ſecũdo decreto qñ latitat: ergo præſenti contra abſentẽ põt eſſe plenè cõſultũ. Non ergo æquitas cõcedẽdæ reſtitutionis.Sol.Dicit gl.qñ petebať res certa rei vẽdicatiõe,nõ põt petitor ꝓnũciari dñs:ſed põt effici poſſeſſor tm̃: & hoc poſt
3 annum:vt l.ſi quis emptiõis.ſ.ſed & ſi qs.C.de præſc.xxx.ann. Sí verò agebať perſonali,nõ poterat fieri vẽditio, niſi cõtra latitãtem:ſed ſolũ miſsio, per quã miſsionẽ nõ interrũpitur præſcriptio:vt l.iij.in fi.j.de acquí.poſſeſ.Innuit ergo glo.ꝙ eo caſu quo latitaret,quia præſenti cõtra abſentẽ põt eſſe plenè cõſultũ,eſſet quod ſibi imputetur,& denegať reſtitutio : niſi fortè diceremus ꝙ nõ erãt bona quæ poſſideri poſſint:vt l.ait prætor.§.fi.ſ. eod. Videte dñi:certè pro ſolutiõe huius cõtrarij,& præcedẽtium dovobis vnã regulã talẽ,ꝙ ſolũ vnũ remediũ impedit reſtitutionẽ in integrũ,quæ cõcediť præſenti cõtra abſentẽ,ſ.ſi abſens plenè defendať.Alia autem remedia.quæ cõpetunt præſenti cõtra abſentem,propter eius contumaciã,vt puta remediũ citationis vel denũciatiõis,ſecũdùm l.vt perfectius:& ſimile.vel remediũ miſſionis vel vẽditiõis primi & ſecũdi decreti:iſta nõ impediũt hãc
b reſtitutionẽ.Hoc probať per rationẽb:quia nõ poteſt abſens obij cere præſentiſtam culpã,ex qua ipſe lucrũ ſentiť; & iſta culpa cauſatur ex contumacia ſua:vt no.in l.vẽdicantẽ.cum l.ſeq.j.de euict.Hoc probať per tex.in l.item ait prætor.§.hæc autem.ver.

Si qua militi. Militi militanti tempus accuſationis non currit.hoc dicit.Et hic vides caſum ꝙ magis ſubuenitur abſenti quam minori:vt l.auxilium.ſ.de mino.

Quod eo tempore. Abſens cauſa neceſſaria tantum reſtituitur. hoc dicit.Vel ſic. Deportatus reſtitutus habet beneficiũ huius edicti. pro eo tempore,quo bonis caruit.h.d.Quem caſum no.& intelige hũc §.ſi nõ potuit dimittere,procuratorẽ: a vel dimiſit,& mortuus eſt,ſecũdùm diſtinctionẽ l.Papinianus.ſ.de mi. Opp.ꝙ interim bona nõ erãt ſuaᵉ.So.Quidã intelligũt hunc §.in relegato,qui tenebat bona: & ſic b nõ fiat hic diſtinctio vtrũ retineat bonavel nõ,vt no.in l.fi.de in integ.reſti.& huic cõſonat text.qui dicit bona adempta nõ erãt. Sed iſta lect.nullũ habet dubiũ. Præterea fa c cit in cõtrariũ iſte text.ibi:quo in inſula. & ſic loquitur de deportato.& quod infra dixit,non erat adempta:intelligo ꝙ erant publicata ipſo iure: ſed nõ erant incorporata, ſed per alium poſſeſſa: vnde reſtituunť bona,vt hic.Et ſic facit pro exbannitis qui re banniuntur quod nota.

S I quis Titio. Abſenti reſtitur actio cum onere ſuo.h.d. Not.hic vnã glo.quæ facit ad q.de eo qui ſtat e in ſtudio non vt ſtudeat,ſed vt habeat fructus beneficiorum ſuorum, vt non debeat habere.Bart.

S I quis ſtipulatus. Sicut actio amiſſa reſtituiť : ita actio nõ nata per in integ. reſti. reſtituitur. h.d.quem caſum not.

I S qui. Summat ſeipſam.& gl. ponit exemplum , quã nota, & bene: quia limitatur tota ex.

Qvi Reipublicæ. Abſens cõtra abſentẽ reſtituitur. h.d.no. f gl.dicit hic ꝙ priuilegiatus reſtituitur,ſeu admittiť cõtra priuilegiatũ. Opd l.verũ.§.fi.ff.de mi.Sol.nõ eſt verũ hoc ꝙ præſcribẽs ſit priuilegiatus:quia ſola abſentia nõ eſt cauſa priuilegij:ſed abſentia cum læſione.Præſcribẽs ergo,licet ſit abſens,nõ læditur,& ſic nõ eſt priuilegiatus:& ſic nõ reſtituitur.De quo per Cy.in l.quo tẽpore. C.de reſti.mili.in vlt.q.& in auť.quas actiones.C.de ſac.ſan.eccle.quod no.

De alienatio.iudic.mutand.cauſa facta. Rubrica.

1 ☞In condemnatione expenſarum quando debeat haberi ratio aliorum damnorum.

In hoc edicto habetur ratio intereſſe extrinſeci,quod non habetur in iuramento de in litem iurando.

2 Quando agitur uigore huius edicti,contra tertium poſſeſſorem non fit excuſſio.

3 Alienatio quando eſt facta in clericum,uidetur facta cauſa iudicij mutandi:& habet locum hoc edictum.

L E X I.

Omnibus. Iuriſconſultus primò cõ g mendat edictum ponit.Secũdò ponit mentem edicti, ibi: & cũ intellexerit. Tertiò incipit exponere edictum,ibi.Itaque.& hoc intendit. Qui rem alienat cauſa mutandi iudicium , actori ad intereſſe tenetur.h.d.

Oppon.quòd debeat habere locum conſtitutio C.ne lic.poSolu.hic alienauit reus:ibi actor.Certè an iſtud edictum habeat locum actore alienante,dicam j.e.l.pe.& fi.vbi de hoc eſt caſus. Item oppo.ꝙ iſtud edictum,ſeu actio in factũ, ex eo nõ habeat locum:nam victor victori condemnatur in expenſis.l. properãdum.§.ſinautem. de iudi.Sol.gl.multũ not.& ibi loquitur de exf g penſis litis:hic etiã de aliis dãnis. ¶ Quam ſolutionẽ mirabiliter
1 not.Innuit enimᶠ iſta gloſ.& doct.nihil dicũt circa eam ꝙ † per

¶ POMATES.
¶ Præſcriptio.xxx. an.Vide Heli.in c.illud.pe.col.ver.vj.cõclu.de præſum.alias de præſcrip.
¶ Qui Reipubli. Perrõnẽ.Adde gl.& docto.in l.vt pfectius. de anna.excep.
c ¶Ad q̃o. Vide Bar. in l.cum notiſsimi.in prin.C.de p̃ſcr.xxx. ann.& in l.ij.§.fin.de vſuſc,p emptore.& in hac no.q. melꝰ loquiť Bal.& clarꝰ in l.cõſentaneũ.in fi.C. qũo & qñ iud.
d ¶Ad ꝓpoſitũ. Vtrũ ꝓ miſsionẽ ex primo decreto dicetur facta executio per Bal. in l.cõſentaneum. in fi.
e ¶Non erant ſua. Et hic eſt gl.ꝙ deportato ꝓ ſniam poſsint reſeruari bona. de quo ꝓ Bal.in l.ij.C.ſi pẽ. ap.mors ſuerue.in l. j.C.de fideiu.An aũt poſsint alij dãnato reſeruari alia iura vt factio teſtamenti,& poſſe cõficere ſtrã, vide Bal.in i.militibus.C.de teſta. mili. poſt Cy.Bar. & bal. Adde an iudex poſſit reſeruare notario dãnato de falſo ptãte cõficiendi inſtrumẽta,Bar.conſi.clxj.
f ¶De alijs dãnis.No. mirabile gl. ꝙ p offitiũ iudicis,per qđ fit cõdẽnatio expẽſarũ, habeať rõ de alijs dãnis. Et adde qđ not. glo.in c.finẽ.Iitib⁹.de dol.& cõt.& ibi oꝛno ꝓ d.Ant.adũ bar. in l.eũ qũe temere.ff. de iud.& Bal.ĩ l.ſancimus.in iij.co.C.de iudi.& appellatione expẽſarũ nõ veniũt dãna.Bal.in l.terminato.in fi.C.de fruc. & lit.expen.
g ¶Innuit em iſta glo. Secũdũ illud dictum cõſulo nũc Mutinæ. vide no.Ant.ĩ c. finẽ litib⁹.de dolo & cõtu.vbi iſtud dictum refert & ſequiť ibi d. Abb.facit dictũ Spe. in ti.de expẽ.ſ.j.vnde qđ ſi victor artifex. & Ioã.And.ibi vide Cy.in d.l.ſancimus. And.Barb.

¶ POMATES.
¶ Innuit. Vide Alex. l.edita.vj.colũ.C.de eden.

officiū iudicis,per quod fit cōdemnatio ex pensarū nō habeē ratio de alijs dānis. Alio modo poteſt ſoluí:quia quādoq; victus releuaē ab expēſis : quia fortè habebat iuſtā cauſam litigādi:vt l.qui ſolidū §.etiam.j.de leg.ij. Quādoq; propter cōtumaciam actoris:& loquiē l.properandū. Contra gl. videtur tex.in l.ſancimus.C.de iud.&l.nō ignoret.de fruc.& lit.expen.ſbi : poſt ſumptus, poſt diſpēdia,&c.So. Qñq; expenſæ reſtituunē ratiōe cōtumaciæ:tūc habeē ratio cę terorū damnorū:vt d.l.ſancimus. Qñq; ratione retardati proceſſus:& tunc idē:vt d.l. non ignoret.Quādoq; ratione victoriæ tātum : & tūc habetur ratio de expenſis litis: vt d.l.properandū.& ita loquiē iſta gl. Vel aliter possumus dicere q; ll.cōtrariæ loquūtur in dānis circa perſonā: ga fuiſſet lucratus ex operibus ſuis quæ nō fecit: quia habuit intereſſe litis lex iſta loquiē de damnis circa res cōtingentibus;& ideo notabiliter gl.dicit in alijs rebus.& facit j.eo.l.iij. §. ex quibus.Opp.q; alia ratione iſtud edictum non habeat locū . Nam habeo vtilem in rē contra alienantē,quaſi dolo deſierit poſſidere:vt l.is q dolo.& l.parem.j.de reg.iur. Sol. Dicit glo. magis intereſt mea cōſequi rem,quā cōſeq rei æſtimationē.ideo ,ppter iſtud intereſſe,qđ eſt vltra,,ponitur iſtud edictū.Sed tūc inſtaē,quia ,ppter illud plus poſſum iurare in litē cōtra doloſum: vt l.q reſtituere.de rei vend.& l.in actionibus.de in litē iurā.¶Dicit gl. certè iudex taxabit:vt l.arbitrio.§.j.ſ.de do. Iſta nō videē ſufficiēs ſol.quia etiā in rei vendicatione ſi volo eligere probare intereſſe, & non iurare in litē ad hoc vt iudex nō taxet,poſſum facere,vt nota.in l.q reſtituere. Dicendū eſt†ergo q in iuramēto in litē nō habetur ratio, niſi de æſtimatione rei ,p quāto quis nolet carere: vt l.videamus.§.j. de in litē iurā. ſed in hac actione habebitur ratio intereſſe extrinſeci cuiuſcūq; dāni:ideo iſtud edictū eſt neceſſariū.Opp.C.ne lic.pot.l.j.Sol.ibi qñ actor alienat,hic qñ reus . Vnde qñ alienatio fit ex parte actoris,vtrū habeat locū iſtud edictū,dicā in l.fi.j.e.vbi eſt caſus. Quærit gl. quādo agitur vigore huius edicti, vtrū debeat procedere diſcuſsio cōtra poſſeſſorē. Pla.q; ſic;vt l.iij.§.ex quibus.j.eo.Glo.dicit contrarium;quod dictū glo. debet intelligi quādo intereſſe eſt euidens diſcutione non facta,vt puta res eſt vſucapta ab emptore: vel ille alius poſſeſſor nō reperitur, vel eſt in partibus valde remotis. Vnde ius agendi eſt euidenter difficile. † Vltimo nota q Canoniſtæ dicūt quòd quando fit alienatio in clericum, videtur nobis cōſtituí durior aduerſarius;& videtur facta cauſa mutandi iudicium:quia non poteſt conueniri ſub iudice noſtro;& habet locum iſtud edictum,vt extra eo.c.j.

☞ *Donantes res, ſuper quibus dubitant moueri controuerſiā pijs locis,tenētur hoc edicto: ga pie cauſæ faueūr.*

LEX III.

q Via etiam.

Sed & ſi hominem.

d netur hoc edicto.h.d. No.iſtū caſum,[d] vt dixi in ſummario.Et
1 ſic †facit cōtra eos,qui res,de quibus ſperāt cōtrouerſiā, donant in cauſam piā:quia durior fit cōditio aduerſarij.Quoniā iudices fauēt cauſis pijs,& perſonis religioſis:vt l.ſunt perſonæ. in fi.de religioſis. Sed quæro qūo ſcietur iſtud intereſſe: ſi enim præceſſit diſcuſsio contra poſſeſſorem,hoc eſt, contra iſtum manumiſſum aut actor vincet,& ſua non intereſt:quia prætor non fauet libertati. Aut ſuccūbet:& tunc etiam ſua non intereſt:qa apparet ipſum non fuiſſe dñm. Sol. Potes dicere q; antequam fiet diſcuſsio,ſtatim facta manumiſsione,poteſt perpendi intereſſe, videlicet quantum minus valet illa actio:quia ſeruus manumiſſus eſt:vt l.j.§.ſi hæres.j.ad Treb. Et idem intelligas in caſibus, in quibus alienatio fit.Et ſic nō erit neceſſaria diſcuſsio:vt ſ.dixi ſecundùm glo. Vel dic q; egit contra ſeruum,& ſuccubuit cùm ſemiplenè probaſſet de iure ſuo.ita quòd ſi contendiſſet cū alio qui ſe dominum diceret: ſibi fuiſſet delatum iuramentum: ſed quia contendebat cum eo qui erat in quaſi poſſeſsione libertatis,ſuccubuit:quia prætor fauet libertatibus,& ſic apparet intereſſe.

1 ☞ *Quot modis per alienationem fiat deterior conditio noſtra.*

Item ſi locum.

e alienationē factā nō eſſe ratione perſonæ,in qua facta eſt alienatio:qa forēſis rixoſus videē potētior. Item quādo intereſt noſtra ratione rei alienatæ, quia in cauſam fauorabiliorē:nūc loquiē qñ intereſt noſtra ratione naturę actionis.& breuiter hoc intēdit.Si actio cōtra eū, cui facta eſt alienatio,cōpetit in minus:alienator hoc edicto teneē.h.d.Et ad euidētiam præmittæ†q qñq; per alienationē fit deterior conditio noſtra rationę perſonę, in qua facta eſt alienatio.vt l.j.& ſeq.& l. ga etiā.in prin.ſ.eo.Quādoq; fit deterior ratione rei alienatæ in fauorabiliorē cauſam,vt in præcedenti §. Qñq; fit deterior rōne natæ actionis,quæ eſt cōtra eum,cui facta eſt alienatio,cui competit in minus:& tūc loquiē iſte §. Qñq; cōtra eum,cui facta eſt alienatio,cōpetit in nihil:& tunc loquitur ſequēs §. Opp.q; etiā cōtra alienantē datur interdictū quod vi aut clam. Vnde videē obſtare j.quod vi aut clā.l.denique.§.ſi.Sol.Fateor q; illud interdictum datur ad impenſas tantum : ſed iſtud edictum datur ad omne intereſſe. Intereſt enim mea non litigaſſe cū diuerſis perſonis,& non agitaſſe duo iudicia,cùm ab initio ſufficiebat vnū iudicium:vt l.ne in plures.j.de exerci.actio.

1 ☞ *Vendens & tradens rem,quam quis poſſidebat ſine titulo, ad quam habebam Publicianam,tenetur hoc edicto.*

2 *Si promiſi tibi in fundo meo non facere opus: iſta obligatio non tranſit ad emptorem.*

Opus quoque nouum.

Si alienatio, obligatio vel actio extinguitur: alienator hoc edicto tenetur.hoc dicit.Et ſic differt à præcedenti:quia ſuprà actio datur in minus:hic in nihil . tene menti hunc
19 §.Facit†ad hanc quæſtionem[f] : ego habebam contra te Publi
f cianam pro quadam re quam poſsidebas abſque titulo, tu eam vendidiſti cuidam,& tradidiſti : & ſic contra eum qui habet titulum:& poſſeſsionem ego nō poſſum vincere:vt l.ſiue autem.
g §.ſi duobus.j.de Publici.Certè teneris[g] ex hoc edicto,vt hic.Si
f ue ſi tenebaris petitione hereditatis:quia poſsidebas pro hærede vel pro poſſeſſore:vt l.regulariter.de peti.hære.& alteri alienaſti cauſa mutandi iudicium. & ſic abſtuliſti mihi illam actionem: teneris actione in factum ex hoc edicto. Oppo.de l.fina.j.de oper.noui nuncia.Solu.Fateor quòd in emptore datur interdictum de oper.noui nuntia.ad patientiam, vt ibi:non ad impenſam.& ſic non eſt conſultum plenè actori . Alij ſoluerunt aliter:
2 quod dic plenè vt dixi in d.l.fina. Vltimò glo.inducit † iſtud
h in agumentum ad quæſtionem[h] : ſi promiſi tibi ſub pœna non facere opus in fundo meo: quomodo iſta obligatio non trāſeat ad emptorem.Et iſtud videtur probari per l.vltimam.j.de contrahen.emp.& Dyn.tenet in l.vlti.de oper.no.nun.Tenēti etiam in l.ſi ſub vna.§.fi.de verbo.obli.vbi glo.tangit.Ratio eſt obligatio perſonalis.Sed ſi conſtituiſſet ius reale,vt promitto non ædificare in fundo,ne obſcurentur limina domus tuæ:vel ne impediatur aſpectus : tunc ſeruitus realis afficeret fundum penes quemcunque iret.

ibi facen & ibi sue Tenearis attende ad ista Iudex doctrinas bar. quas refert Jaſ & alphonsus n 270 mat decisio &1.1. C de mosſ test ñ. 10. q ubi locis ba hñe reprobat quarum nonclare. hñ. bat. Reprobat gossia ibi gomez. mñ sed iste quidem ñ 13. mat de alt Ds sed duly Inter ad berfondum est

a ¶Solu.quandoq;.Licet Ang.videatur tenere contrarium & malè in l.ſi finita.§.Iulia.& ibi dixi poſt Bar.in ix.col.de dan.infec.

b ¶Vel aliter.No.intellectū ad l.,perandū.§.ſinautē alterutra.& in l. ſancim⁹. C.de iud.adde Bar.& alios poſt gl.ibi in l.j.§.fi.ſi quis ius dicenti.& in l. non ignoret.& in l.eū quē temere.j. de iudi.& ,p Bar.per illū tex.in l.ſi procurator j.rē rat.ha.& Pau.de Caſt. Tu oīno vide do.Ant.in c. finē litibus. de do. & contu. vide tamen Bald. in d.l.ſancim⁹. in vĩj.q.

c ¶Alienatio in clericū. Vide Cy. & Bal. iu l.qui ſtipendia.C. de procu.vbi dicunt q; præſumit fraus eo ipſo quòd ceſsio eſt facta clerico vel potentiori. & Bald.in l. a per diuerſas.ſ j. q.C. māda.ex hoc no. qđ ſi alienareē in talem perſonā cū qua cauſa deberet neceſſariò compromitti vigore ſtatuti idē eſſet, fortè cū nō poſſet cōueniri ſub iudice.Cogi b ta tñ. & facit quod in ſimili nor. Bar.j.l. proxi.ſ.opus.Et pro dicto Barto.hic facit gl.in l.ĩ. in princ.qui ſatiſd. cog.& vide j. eo.l. item.§. fi. Adde quod Ro.cōſi.ccccxvĩj. dicit de mente Hoſti.Inno.& Spec. q; ceſsio non pōt infringi eo ſolo : quia facta in clericū , licet ſi fiat fraude & ſimulatè.Et hunc dicit eſſe intellectum c.ĩj.de alie.iudi. mut. cauſa facta.

d ¶Quia etiam.§. ſed & ſi hominem . Caſum.Et arg. huius §. dicebat Barto . in l.j. §.j. in fin.j. de appel. vnum not. verbum. dic vt ibi.

e ¶Item ſi locum . Et dicit Bald. in l.j. in j. col.C. communi diui.quòd prouiſio huius titu.non impedit dominij translationem, ſed facit teneri venditorem ad intereſſe. 2

f ¶Opus quoq; nouum. Facit ad hanc q.Facit quod in ſimili not. Barto. in l.j.in fi.ſ.eo.

☞ POMATES.

g ¶Certè teneris.Iſtud multum notat Iaco. §.ſed iſtæ. in iĩj. col. Inſti.de actio.

h ¶Ad quæſtionem. Bald.in l. ea lege.C. de condi. ob cau. & Cyn.& Bald.in l.iĩj. C.de ſerui. Bart. in l. fluminum. §. adĩcit. 3 j.de damno infec.ibi Barto. & facit quod c not. Bald. in l. ſi patruus.in j.q. C.communia vtri.iudi.vbi allegat hæc no.Vide quod dixi poſt Bart. in l.Iulianus verum. j.de condi. indeb. ſecundùm Iac.¶But. ad 1 de quæ ibi poſui in d.§. adĩcitur. ſecundùm Ioan.And.

☞ Iude x, qui malè iudicauit appellatione pendente ab eius ſententia poterit in ſyndicatu conueniri ad intereſſe expenſarum.

Ex quibus.

Hæc actio datur ad intereſſe expenſarum, vel alterius incōmoditatis.h.d.Hunc §.alle
1 gaui in vna quæſtione†quā hic diſputaui de iudice qui per imperitiā malè iudicauit:& ab eius ſentētia eſt appellatū:& pēdēte appellatione iudex ſyndicaē:vtrū poſsit conueniri actione in fa
2 ctum,ex quaſi maleficio.Videtur q; nō:[a] quia ſentētia,à qua eſt appellatū,nō lædit partē:vt no.in l.vlt.de va.& extraor.cog.Ter minauí q; non poteſt conueniri ad intereſſe expenſarum.ar.huius §.& l.ſine.§.cùm autem.& §. Marcellus.j.rem rat.hab.quod plenè dic vt in illa quęſtione quæ incipit,à ſententia iudicis qui malè iudicauit.

1 ☞ *Exceptio de qua in hoc §.impendit litis ingreſſum.*

2 *Vbicunque quis dicit ſe paratum defendere,ac ſi poſsideret,debet promittere rei reſtitutionem,ſub pœna non intereſſe.*

3 *Pœnam in prætorijs ſtipulationibus licet quis non cogatur inſerere: tamen quando quis vult actionem propoſi tam excludere & defendere ſe ſub alia cogitur cauere ſub certa pœna.*

4 *Se ſponte offerenti parcitur.*

Q uid ergo.

Si alienās paratus eſt defendere,ac ſi poſ
1 ſideret,hac actione nō tenetur.h.d.†No. q; iſta exceptio impedit lit.cōteſt.ſuper hac actione,ex eo quod dicit denegandā actionē. Opp.iſte qui alienauit teneē rei vendicatione tanquā dolo deſinens poſsidere,& ideo nunquam intereſt actoris agere ex hoc edicto,Rñ.dicit gl.imò eius intereſt, vt vidiſti notatum ſ.eo.l.j.¶Et ſi dicas: ergo offerendo ſe pati iudiciū acſi poſsideret,nō facit ceſſare intereſſe actoris:cuius cōtrarium hic dicitur.Reſpōdeo,imò. nā offerendo ſe non habeo neceſſe probare hoc q; dolo deſierit poſsidere.Item non habeo neceſſe agere cum alio in alia prouincia.Item intelligo iſtum text. quando ſe offert paratum pati iudiciū , ac ſi poſsideret omnino: videlicet quia rem ipſam reſtituet: & ſic cauebit de reſtituenda re in caſu victoriæ ſub certa pœna.Si enim ſic non promitteret, intereſſe actoris non ceſſaret:& ideo hoc edictum locum habeb ret.Ita dicit gl.quā gl.no.& vide.Ex qua glo.not.diligēter[b] duo.
2 Primū,†vbicunq; lex dicit,de hac exceptione paratus ſum defendere ac ſi poſsideré : intelligitur & promittet reſtitutionē rei ſub magna pœna non intereſſe,vt hic. & ſic debet; intelligi l. & lege.§.item ſi rem.j.de peti.hær.cū fit mētio de hac exceptiōe,vt
c l.de illo.j.de nox.& dixi in l.ſi actor.ſ.de procur.Secundò nota[c]
3 †q; licet regulariter in prætorijs ſtipulationibus non cogatur qs inſerere pœnā,vt j.de præto.ſtip.l.ĩi.& ſ.qui ſatiſd.cog.l.ĩj.& ibi no.tamen illud eſt verū quādo quis promittit iudicatū ſolui, vel
d de defendendo in actione propoſita.Secus in eo[d] qui vult actionem propoſitam excludere & defendere ſe ſub alia . tunc enim cogitur cauere ſub certa pœna,vt hic,ſecundùm iſtā glo.Quòd autem iſta glo.ſit vera probatur ex neceſsitate:quia aliàs per hāc obligationem non ceſſaret intereſſe actoris . quod tene menti.
4 †Vltimò no.q; parcitur offerenti ſe ſponte.

1 ☞ *Hoc edictum q; habeat locum etiam in re mobili.*

2 *Poſſeſſor bonæ fidei ab initio,ſi poſtea contrectat,non committit furtum.*

3 *Iudex,qui per imperitiam iudicauit,q; tempore ſyndicatus non poteſt partem repellere ex eo,quia non appellauit.*

Item ſi res.

Licet alienatione nō extinguatur actio,ſed præſcriptione,per aliena
tionem alienator hac actione tenetur.h.d. Opp.res furtiua nō pōt vſucapi,vt Inſti.de vſucap.§. furtiuæ. i
ſed alienando tradēdo alteri,tūc res efficit furtiua: ergo &c . Itē hoc fit dolo quod requirit iſtud edictū:vt j.l.proxi.ergo non pōt præſcribi,& ſic non alienari,& ſic transferri dominium. Huius
1 †timore dicunt quidā q; iſte tit.ſeu hoc edictū nō habet locū in
e rebus mobilibus.[e] hoc eſt falſum,vt ſ.eo.l.j.& l.iĩj.in princ.in eo quod dicit de alienatione facta in hominem alterius prouinciæ. Nam ſi ibi intelligeres de re immobili,nō procederet:nā homo alterius quincię poſſet ibi cōueniri vbi res eſt;vt l.fi.C.vbi in rē actio.& ſic oportet q; intelligaē de re mobili. Qualiter ego pōt res mobilis vſucapi,cū efficiaē furtiua per cōtrectationē. Gl.hic mirabiliter rñdet, & ponit oēs modos, quibus hoc pōt euenire.
2 quā vide & no.ſpecialiter vltimū modū.¡†No.q; quādo poſſeſ
f ſor ab initio fuit bonæ fidei,poſtea cōtrectādo nō cōmittit[f] furtum:licet cœperit habere ſciētiā rei alienæ,& poſſeſsionē malæ fid.Op.hic actio durat anno:vt j.e.l.vel poſt annū.ſed vſuſcapio
k hoc fecerit[k] dolo , probatur eo ipſo quòd

nō perficiē anno,ſed requirit trienniū:ergo a
re vſucapta ceſſat iſta actio.So.Tene illam q; hic ille,q; alienauit,vſuceperat,ita q; modicū tps reſtabat,& illo modico tpe vſuſca pionē cōpleuit emptor:vnde apud emptorem vſuſcapio eſt cōpleta intra annū. Vel dic q; hic incœpit annus à die alienationis perfectæ q; vſuſcapio perfecta eſt: ante eñ noſtra non intererat. Venio ad ſequen
g tem[g] glo.& oppo.negligentia adhibita adueſus vnū tollit actionē aduerſus aliū , vt j.vi bo.rap.l.iĩj.C.de his qui à nō dño ma.l. fi.ſed hic fuit negligēs in agēdo contra poſ ſeſſorē,à quo poterat vēdicare ante vſuſcapionē:ergo nō poterat agere cōtra alienantem poſt vſuſcapionē.Sol.In l.fi.C.de his q à nō do.ma. negligētia adhibita cōtra vnū facit valere manumiſsionē:& ſic tollit illud quod erat cauſa cōcedendæ actionis cōtra aliū,vt ibi:hic aūt negligētia cōtra vnū tol c
lit dñium:hoc aūt nō erat cauſa concedēdę actionis ex hoc edicto cōtra alienātem: ſed quia cōſtitueratduriorē aduerſariū.Ex hoc d
dicitur q; ſi alienatio nō erat cauſa introducendæ iſtius actionis:quia alienādo nō cōſtituerat duriorē aduerſariū,q; tunc vſuſca
pione ſecuta iſta actio nō cōpetit:cū vſuſca e
pio hoc caſu nō cōtingit ſui culpa, & negligentia:ergo &c.Vide iſtā gl.& no. q; ſi aliquādo vſucapiaē per negligētiā cōtra poſ ſeſſorē,tollit actionē cōtra alienantem. Iſta
3 †ego induxi ad quæſtionē[h] quā diſputaui,
h de qua feci mētionē ſ.l.proxi.§. ex quibus. de iud.qui ma.iudi.per imperitiā.pars cum f
poſsit appellare nō appellauit,ſed vult agere tpe ſyndicatus cōtra iudicē: dicit iudex, tu fuiſti negligēs in appellatione: poteſt ne iudex hoc dicere? Dico q; non.Pro hoc vi detur gloſ.ſ.quod quiſq; iur.l.j.§.j.in gloſſ. magna. Nam per talem negligentiam non tollitur id quod erat cauſa concedendæ actionis contra iudicem , ſcilicet quaſi maleficium.Reſtat reſpondere ad l.iĩj.vi bon. rap.Solu.ibi actio competens contra diuerſos erat vna & eadem:hic diuerſa . & circa hoc an negligentia contra vnū tollat actionem contra alium,pleniſsimè dixi.

Idemque fieri.

Si alienaē cā mu g
tādi iudicium,& ceſſat dolus,nō habet locū hæc actio: idem h
ſi dolus adeſt , non tamen alienatur cauſa mutandi iudicium.h.d. Opp. q; alienando poſſeſſor incidat in hoc edictum.Sol.vt j.l.proxi. Quæro ad hoc vt actio ex hoc edicto competat quæ ſunt neceſſaria.¶Reſpond. quòd duo ſunt probanda, ſcilicet quòd alienatio ſit facta dolo[i], & q; cauſa i
mutandi iudicium:vnde ex hoc conſtituatur durior aduerſarius.vt vidiſtis .ſ.l.proxi. Qualiter iſta probātur. Reſpond.[j] quòd ſi alienatio ſit facta,probaē eo ipſo quòd verba fuerunt circa alienationem concepta:vt k
l.ex hoc edicto.§.alienare.j.eodē. Et quòd hoc fuerit factum cauſa mutandi iudicium probatur ſi aduerſarius ſciebat me mouere litem,quia fortè dixerat:vt nota.in l.Fulcinius.§.j.ex quib. cau. in poſ.ea.& l.quæro, circa fin.j.de ædil.edic.& quod not.ſ.tit.j; l.antepe.& per Dy.in c. pro poſſeſſore. circa prin.extra de reg.iur.lib.vj. Hoc autē intelligē vt in l.ex hoc edicto.§.j.j.e. Et quòd

a ¶Videē q; nō. Tñ iudex in ſyndicatu teneē parti ad expēſas, licet à ſnia ei⁹ ſit appellatū:adde Barto. in l.ſi minoris.de adminī.tu.& quod no. Imo.in c.ſæpe.deappel.& dixi in l.j.j.de appel.

☞ In vominib⁹ noſtris tā antiqs quā modernis , q̄o hic adducta incipit,iudex ,p impe ritiā. Alex.Loſæus.

b ¶Quid ergo.No.diligēter.Ad intellectū l.ſed & ſi l.ſ.qđ tñ. de peti.hære. & l.de illo.de nox.et de hac gloſſ.vide Angel.& Imol.in l.ſi in ſolā.in viĩ.fallen. regulæ affir.de verbo.obl.

☞ POMATES.

c ¶Secundò no.Vide Alex.d.§. ſi duobus. l.ſinautem.in apoſt. ad Bart.

d ¶Secus in eo. Limitatio ad notata in l. ſi.de præto.ſtipu.& in l.iĩj.in fi.ff.qui ſatiſ.cog.

e ¶Itē ſi res.Reb⁹ mobilib⁹.Et de iſta glo. not.hic q̄o pōt eſſe quòd quis ſcienter rem immobilem alienam,vendit ſine, vitio furti, vide nota. Bal.in l.alienā.C.de fur.

f ¶Nō cōmittit.Not. q; poſsidēs à principio bona fide, licet poſtea in mala cōſciētiaē rē alienādo furtū nō facit:& ſic vſucapi pōt qđ de iure canonico nō ,pcedit, ſecūdùm gl.in l.j.C. de vſuſca.trāſfor.hic in gl.allegata,p prima parte: & not. ad auē.malæfidei. Procuius intellectu vide Bart in l.Pōponius. §.j.de acquir. poſ.& id,quod ſ.dictū eſt, ponit Bal.in authen. malæfidei.

g ¶Ad ſequentē. Vide de hoc lati⁹ ,p Bar.in l.ſi ſeru⁹. vi bo.rapt.

h ¶Ad quæſtionē. Et adde qđ not.Bart.& ibi poſt eū docē.in l. j.j.de ap. ,p Bar lati⁹ il.ſi minoris.j.de adminī.tuto.& qđ no. Inn.in c.ſæpe.de ap. & Bal.in d.l.qđ qs. cum concor.

i ¶Sit ſctā dolo.Qualiē ,pbaē q; dolo &c. & cā mutādi iudicij alienauerit; vide qđ dictum eſt ſ.eod.l.j. in fi.

k ¶Et qđ hoc fecerit. Et ,p iſto dicto Bar. vide eū in l.q petito rio.de rei vē.& Bal. in l.quoties.poſt Odof.C.de rei vē.Bal. in l.antepe.ff. ex qb, cau.ma.Ang.in l.ſiſt autē.§.j.ff.de rei ven. ex quo remiſit ad Bald.in d.l. quoties. And.Barb.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

a ¶Alienare. Et allega tur iſte text. not. q̃ in vltima volũtate nõ preſumitur fraus. Vi de gl. ſing. in l. qui te ſtamentũ. j. de prob. & Bart. in l. is q. j de vulg. & pupil. And. Barba.

b ¶Cum miles. Amit tit ius ſuũ. Quid in dubio &c. vide Cy. Bald. & Sal. in l. qui ſtipendia. C. de pcu. quod nota.

c ☞Exemplaria ſcripta habẽt poſt verbũ neceſſe, q̃ iſtud dicaẽ. ego legendum puto q̃ ius reconcedatur Alex. Loſæus.

d ¶Si quis iudicij. Singularis tex. quẽ intelligas inquantũ loquitur q̃ facta erat alienatio in potentiorẽ, nõ intelligas ratione officij, vt no. Bar. §. l. penulti.
☞POMATES.

e ¶Tamen hoc caſu. Illud no. Iac. §. equè. in x. col. Inſti. de act.

f ¶Compromiſſum. Et aduerte q̃ quãdo in priuato confertur arbitrium iudicandi intelligatur arbitrij boni viri, ſeruato ordine iuris: vt no. Bar. in extrauag. ad reprimendũ in ver. videbitur, per iſtum tex. cum hic no. Sed ſi cõfertur arbitrij in eũ q̃ aliàs habebat potẽſtatem procedendi, puta Poteſtati vel alteri officiali: tunc intelligitur de libero arbitrio ordie iuris nõ ſeruato, & poterit facere ea q̃ not. Barto. in l. filiuſa. de dona. quod nota ad limitationem huius l. ſecũdùm do. Io. de Imol. in d. l. filiuſa. fami. & limita ſing. hanc l. & predicta vt dixi poſt Lud. in rubr. de arbi. in ij. charta. & adde q̃ ſnia arbitri nõ eſt propriè ſentẽtia, ſecũdum Bal. in l. j. C. ne lice. ter. prouo. Adde quæ poſui in d. l. filius poſt d. Alex an.

rem alienauit ſub aliquo pacto de re non alienanda: vel accepit prædium vel aliam rem pro eadem, vt hic in gloſ. quæ dicit q̃ hoc dicunt quidã, & collígitur ex iſto text. Quòd autẽ nobis conſtituerit duriorẽ aduerſarium, probatur ex multis ſ. eo. l. j. in fi. vſq̃ ad iſtum §.

NOn ſolum. Contra tranſferẽtem poſſeſſionẽ hæc actio vtilis locũ habet. h. d. Opp. ſ. l. proxi. So. cõmuniter videtur dici q̃ nõ habet locũ directa, vt in contrario, ſed vtilis ſic, vt hic. Tu dicas, quandoq̃ verè res alienatur, ga dominium trãsfertur in aliũ: & tunc ſine dubio habet locũ iſtud edictum: vt l. iij. per totũ. ſ. eo. Quandoq̃ dominiũ non transfertur ab initio, ſed translatio eſt cauſa acquiſitionis: quia præſtat cauſam vſucapiẽdi: & tũc idem, vt ſ. eo. l. iij. in prin. Quandoq̃ dominiũ non transfertur, nec poſtea acquiritur: & tũc aut ſeries contractus in ſe de ſui natura cõtinet translationem dñij: vt puta ſi vendidi & tradidi tibi rem alienam, tanq̃ meam: & habet locũ iſtud edictum: vt d. l. ex hoc. §. alienare. j. e. Iſtud enim debemus inſpicere quod contractus ſeries continet, non quantum iuris effectus: vt l. pe. in fi. ſ. de iuriſd. om. iudic. Quandoq̃ contractus ſeries non cõtinet translationem dñij, ſed poſſeſſionis tantum: tunc tenetur vtili, non directa, vt hic: ſi tamen alia cõcurrunt, quędam ad hoc edictum requiruntur.

Si quis autem. Hic ponitur exẽplum, quod eſt dictum ſ. l. proxi. §. j. & hoc intendit. Qui alienauit ex iuſta cauſa non teneẽ ex hac actione. h. d. Gloſ. collígit hic arg. q̃ ex hoc edictum habeat locũ contra actorem alienantem, vt vidiſtis in l. pe. & fi. j. eo. &c.

Hæc actio. Hic Iuriſconſultus incipit exponere vltimã partem edicti.

EX hoc edicto. Non ſufficit rem exhibere cauſa mutata. h. d.

Ait prætor. Alienatio intelligitur facta cauſa mutandi iudicij de futuro. h. d. Oppo. q̃ debeat intelligi iudicij, ſ. p̃ſentis: vt l. ſi quis ita. j. de aur. & arg. le. Gloſ. ſcilicet non clarè. Tu dic q̃ iſtud ideo: ga ſi intelligeretur de iudicio de præſenti hoc edictum eſſet ſuperfluum: ga cõtra alienationẽ factã pẽdẽte iudicio eſt, puiſum p̃ti. de litigio. & ideo ne iſtud edictũ ſupfluat. exponit iudicij, ſ. futuri anteq̃ res ſit alienata. Et ideo dicit gl. eo caſu quo etiã i iudicio cœpto res nõ eſt litigioſa, facta alienatione, haberet locũ hoc edictum.

a **Alienare.** [a] Nota iſtum §. quẽ in prima parte declarauit in l. non ſolum. ſ. eo. Item nota in ſecunda parte q̃ hæredem inſtituẽdo non dicitur quis alienare dolo vel cauſa mutandi iudicij. Confertur enim poſt mortem. & ſic fit ex ne ceſſitate. quod nota & tene menti.

1 ☞Cedens in potentiorẽ, & implorans etiã patrocinium potentioris actionem perdit.
2 Cedens in potentiorẽ iudicij mutandi cauſa cogitur agere: & non poteſt procuratorem conſtituere.

+ m.l. compromiſſum vt ad iſtum ff. Rom. con. 36 n. ſi. Sala. in tract. præſumpt. vi. regul. 2. q. 1 2 3 4 5 6 ſeruit. m ſua practica in ſtum. lib. martio. Reali n. 6.

CVm miles. Singularis & fortis eſt iſta lex, & breuiter hoc intẽdit: Actor, in quę facta eſt alienatio cauſa mutandi iudicium, exceptione repellitur. & primus cedens agere cõpellitur. h. d. Oppo, quòd per iſtam ceſſionem in potentiorem quis amittit ius ſuum: [b] vt l. ij. C. ne lic. po. Solu. dicit gloſ. hoc fauore militis. Tu dic q̃ ibi loquitur quãdo ceſſio facta eſt in potentiorem ratione officij, vt puta ſi quis cedat alicui ex prioribus actionem: hic autẽ miles licet erat potentior, non tamen ratione officij ideo
1 ius non perditur. Et no. †q̃ quando quis eſt potẽtior rõne officij perditur actio nõ ſolũ ſi ſibi cædaẽ, ſed etiã ſi in patrociniũ aduocatur. Vnde puto q̃ de iure ſi actor iret ad priores, & faceret q̃ ipſi intercederent pro eo ad capitaneũ vel Poteſtatẽ, ius ſuum perderet: vt l. j. C. ne lic. po. quod no. qa ſæpiſſimè occurrit. Op. ſecundo & breuiter q̃ primus poſſit agere: quia iam ceſſerat ius ſuum alteri. Reſpondet glo. q̃ miles ſibi reconcedit. Vel dicas q̃ intelligitur reconceſſa ipſo iure authoritate huius legis. Tu di-
c cas q̃ non eſt neceſſe q̃ ius dicatur: quia actiones ipſo iure non ☞transierunt in militem directè: vt l. quis ergo. in fi. de pec. Cum ergo apud cedentem remaneãt: illas poterit exercere de iure cõmuni. Vltimò not. ex iſto text. q̃ iſte cedens cogitur agere, vt patet ex tex. dum dicit experiri oportet. quod importat neceſſi-
2 tatem. & ſic videtur †q̃ alteri cedere non poſſet, fortè nec procuratorem conſtituere. & hæc eſt vna pœna actoris qui alienauit cauſa mutandi iudicium in potentiorẽ, non ratione officij. Aliã pœnam videbitis j. l. proxima. Alij legunt l. iſtam in alienatione facta ex parte rei, ſed non bene congruit huic textui, ſed præcedens lect. not. eſt & magis literæ congruit. ideo tene eam. h. d.

d **SI quis iudicij.** [d] Qui partem rei ſuæ alienat cauſa euitandi iudicium diuiſorium, ipſum iudicium non poterit intentare pro fructibus, vel pro re: nec ille, in quem facta eſt alienatio. h. d. Diuido l. iſtam in tres partes. Primò loquitur quãdo alienãs vult agere cõmuni diuidundo pro fructibus vel expẽſis. Secundò quando vult agere pro re ipſa. Tertiò quãdo vult agere ille, in quẽ facta eſt alienatio. Secunda ibi: ſed & ipſe. Tertia ibi: is verò qui emit. Et nota. iſtam l. & ſuperiorem: quia nelcio alibi.

Opp. & videtur q̃ l. vltima fuit ſuperflua cum facta alientio-
ne non poſſit agi cõmuni diui. Sol. vt in gloſſ. quod prodeſt pro fructibus & expenſis. Secundò oppo. q̃ ver. ſed & ipſe. ſit ſuperfluus. Sol. quidam dicunt q̃ repetit vt adeat. & h. d. gl. parua. Veritas eſt q̃ alio caſu loquiẽ, videlicet quãdo volebat agere cõmuni diui. pro re ipſa: quia fortè dominiũ recuperauerat. quod ei interdicitur in pœnã, vt hic. Et ita ſentit gl. præcedens in fine. quod no. Sed cõtra hoc opp. ſ. l. pxi. licet non poſſet agere ceſſionarius agit cedens. So. ſi ibi per neminẽ poſſet agi, reus lucraretur, & actor nunquã ſuũ conſequereẽ: hic verò habet ſuũ: quia eſt in poſſeſſione partis ſuæ pro indiuiſo, ſed in pœnam hoc ſibi negaẽ, ne poſſit petere diuiſionẽ, nec ipſe qui alienauit, nec ille, in quem facta eſt alienatio: vt j. pxi. rñ. & idẽ dicemus arg. huius l. in omnibus actionibus quæ cõpetunt poſſeſſoribus, vt ſi facta eſt alienatio cauſa mutandi iudicij in cõfeſſoria: & eſt in poſſeſſione ille, cui facta eſt alienatio, licet poſſet aliàs agere: vt l. ſi fortè. §. ſciendum. ſi ſer. ven. & l. vti frui. in fi. ſi vſusfructus petatur.
e tamen hoc caſu [e] agere non poterit. Secus ſi non eſſet in poſſeſſione, vt ſ. l. proxi. Vltimò vides hic q̃ ex parte actoris eſt pœna q̃ repellitur exceptione. Sed an habeat locum actio in factũ ex hoc edicto ad intereſſe? Glo. dicit q̃ ſic, per l. j. in fi. ſ. eod. aliàs in l. non ſolum. §. j.

De receptis arbitris, & qui arbitrium recipiunt ut ſententiam dicant. *Rubrica.*

Dictũ eſt ſ. de eden. quia poſt editionem peruenit ad pacta, & ad tranſactionẽ, & aduocatos, & ad ſimilia: & in his petitur reſtitutio. De his omnibus dictũ eſt, poſt prædicta dicendũ erat de iudicijs, ſed quia partes q̃ncq̃ cõcordant in arbitros, & cõponunt antequã vadant ad iudicium: ideo antequam dicat de iud. dicit de arbi. quærit glo. quid ſit dictum de receptis. dic vt in gl.

LEX I.

f **COmpromiſſum.** [f] Quærit glo. in quibus cõueniant, & in quibus diſconueniant iudicium & cõpromiſſum. Dic vt hic in glo. & in c. cum dilectus. extra eo. Et in eo quod dicit q̃ à ſententia arbitri non appella-
1 tur: dic vt dixi in l. arbitros. ſ. quí ſatiſ. cog. & dicam j. l. proxi.

1 ☞Statutum q̃ ſuper executione inſtrumentorum confeſſionatorum non poſſit peti compromiſſum, non habet locum quando petitur executio ſententiæ arbitri: ſecus ſi arbitratoris.
2 Ex ſententia arbitri quando oriatur actio & exceptio.

A ſententia

A ſententia arbitri quando ex ea oritur actio poteſt appellari.

LEX II.

EX compromiſſo. Opp. de l. litigatores. §. interdũ. j. eo. Sol. dicit glo. q̃ nõ oritur exceptio rei iudicatæ, ſed pacti ſic, vt ibi. Tene mẽti: & intellige vt no. in l. ſi de meis. aliàs
1 idẽ Pomponius. §. j. j. e. Iſtud inducebã in ciuitate iſta ad q. † hic eſt ſtatutũ q̃ ſuper executione inſtrumentorũ cõfeſſionatorum nõ poſſit peti cõpromiſſum, ſuper aliįs ſic: petebaẽ executio laudi: vtrũ poſſit peti cõpromiſſum. Breuiter, ſi quidẽ petaẽ executio inſtrumẽti cõpromiſſi ſub pœna in eo inſerta: tunc nõ eſt dubium q̃ eſt inſtrumentũ cõfeſſionatũ. Sic eñ partes inuicẽ iunt cõfeſſæ & inuicẽ p̃miſerũt. Si verò petiẽ executio ſniæ latę per arbitriũ, tunc illud nõ eſt inſtrumẽtũ cõfeſſionatũ. Hoc apparet ex ſolutione huius l. & ex ſolutiõe dicti cõtrarij. Et hoc videtur
a procedere in ſnia lata ab arbitro, ſed in ſnia lata ab arbitratore ſecus videẽ: quia ſemper agitur ex cõpromiſſo. Videtur eñ facta quædã trãſactio p̃ eo quod talis arbitrator dixerit, vt plenè dixi in l. ſocietatẽ. ſ. arbitrorũ. j. pro ſoc. Vnde ſnia lata inducit ad de-
2 claratiõnẽ primi inſtrumẽti. †Item opp. de l. ne ſin arbitris. C. e. & l. cũ antea. Dicit gl. tu debes aduertere, aut in cõpromiſſo fuit
b apposita pœna [b]: & loquiẽ hic: quia non oriẽ exceptio, nec etiam actio ex ſnia: vt l. j. C. eo. Aut nõ fuit apposita pœna: & hodie oritur actio, & exceptio in certis caſibus, l. ſi eſt iuratũ, ſi partes ſubſcripſerunt, ſi decẽ diebus tacuerũt: vt d. l. cùm antea. Dices tu, cum igitur hodie in omni cõpromiſſo apponaẽ pœna: ergo nũquam ſnia emologabiẽ taciturnitatẽ decẽ dierũ. Dicit glo. iſtud eſt verũ q̃n pœna apponiẽ ſimpliciter. Secus ſi apponaẽ clauſula illa, rato manẽte pacto: quia tunc pœna poterit peti: vel exceptio debiti obiici. Circa hoc vide quædã quæ tanguntur per Innoc.
c extra, eo. c. per tuas. Vltimò ſcias ' † q̃ ego ſum in vna opi. vera contra omnes alios docto. noſtros: q̃ in caſibus in quibus oritur
d actio ex ſnia arbitri, hodie poſſit appellari. [d] Ratio enim quare appellari non poterat, eſt: qa erat nulla, & non producebat actionem vel exceptionẽ: vt l. j. C. eo. Sed cum hodie producat: ergo poterit appellari, licet cõtrariũ not. ſ. l. proxi. C. eo. l. j. Ad rationẽ quã fecit gl. l. j. C. eo. rñ. ibi dicit q̃ ex ſnia arbitri nõ oritur actio ante decẽ dies, niſi ante emologetur: vt l. cum antea. & l. ne in arbitris. Dices tu, ſi emologatur nõ poterit appellari: quia iam approbauit. Reſpõdeo ego poſſum approbare ſententiã tanquam ſic latã, non tanquã bene latã, vt habetis in ſimili in l. iij. §. fanus. j. rem rat. hab. & no. in l. Pompo. ſcribit. ſ. de neg. geſt. Appeliãdo igitur approbo ſententiam, & valet appellatio. Idem ſi ſententia valeret ex forma ſtatutorum prædicta in arbitris: ſecus in arbitratoribus, in quibus habet locum aliud remediũ, de quibus dicam in l. ſocietatem. §. arbitrorum. j. pro ſocio.

1 ☞Minor carens curatore compromittens obligatur ex compromiſſo, licet non in effectu.

LEX III.

LAbeo ait. [e] Eo caſu quo iudicis ſententia non tenet: illo, ſi arbitri ſentẽtiæ non paretur, pœna cum effectu nõ petitur. h. d. No. q̃ dixi in ummario, & eſt bona regula, & probatur in l. aduerſus. j. eo. Opp. q̃ minor ipſo iure nõ teneẽ in iudicio: vt C. ſi aduer. rem iud. l. cũ & minores. ergo nec in arbitrio, vt ſ. e. l. j. So. di-
1 cit gl. q̃ aliud in arbitrio quã in iudicio. Tu dic †quod hic loquiẽ de minore qui non habebat curatorem, qui obligatur ex cõpromiſſo: quia compromiſſum eſt quidam contractus: vt l. ſi minorem. C. de in integ. reſti. tamen non obligabitur in effectu, vt hic licet aliį aliter dicant.

1 ☞Executores teſtamentorum an poſſint cogi ad ſuſcipiendum officium. remiſſiuè.
2 Sententia arbitri non reducitur ad arbitrium boni uiri: arbitratoris ſic.
3 Reductio ad arbitrium boni uiri in ſententia arbitratoris non datur, quando in ipſum eſt factum compromiſſum, ut in bonum uirum.

TAmetſi. [f] Ab initio nemo cogitur arbitriũ ſuſcipere: ſed poſt ſuſceptũ cogiẽ explicare. ſh. d. qẽ not. quod
1 † facit an executores vltimarũ volũtatũ poſſint cogi glo. tãgit in l. nulli. C. de epiſ. & cle. & in l. j. j. de leg. ij. Opp. de l. ſancimus. C. de aduo. diuer. iud. Solu. Aliud in iudice delegato: aliud in arbi-
2 tro, † Item op. dicit hic q̃ arbiter eligitur vt bonus vir: ergo videẽ poſſe reduci ad arbitriũ boni viri, cõtra l. ſocietatẽ. j. pro ſoc. & l. diẽ. §. ſtarl. j. e. Sol. Non dicit eũ bonũ virũ ſimpliciter, nõ habito reſpectu ad aliũ. q. d. arbitrator eligiẽ, vt bonus vir: hoc eſt, quod

a ¶Secus videtur. Facit quod no. Bar. in l. ſi. de bo. poſ. ſecundùm tab.
b ¶Appoſita pœna. No. qñ apponiẽ pœna in cõpromiſſo, an tũc oriaẽ exceptio, vel actio aliqua: vide clari' in Spe. extra e. & qd no. Bart. in l. ait prꝫtor. in prin. de iudi. & adde qd no. Bar. in l. ſi duo. in prin. j. e. & l. cũ antea. C. e. bal. in l. p oſt ſniam. C. de ſen. & Imo. in l. nemo põt de le.. & late in c. p tuas. de ar bi. Adde an qñ appoſita eſt pœna in compromiſſo, et clauſula rato manente pacto, arbiter fungaẽ duplici prãte: & an oriaẽ actio, bal. cõſi. ccxxiij. iij. vol. & an i peti tiõe executionis debeat offerri libell⁹: p eũdẽ cõ. cxxxix. ij. li. ☞POMATES.
¶Vltimò ſcias. Vide aliqd p Oria. in trac. de arbi. char. xxxix. Bal. cõſi. ccccxxviij. col. iij. Alex. & Imo, in vj. col. de leg.
d ¶Poſſit appellari. Adde Bar. in l. nemo põt. de leg. j. & in l. j. C. de arbi. & vide et Bar. in l. arbitro. in fi. §. qui ſatiſ. cog.
☞POMATES.
¶Labeo ait. Vide Cre. ſing. lviij. & qñ qs dicatur ſuſcepiſſe cõpromiſſum, vide Oria. in trac. de arbi. char. x. q. vj. & ſequentibus in j. & ij. col.
f ¶Tametſi. Limita i caſu ſing. in l. j. §. j. ff. vbi pup. educ. p Bal. arbitrator etiam non cogitur glo. & Bald. in l. ſi. C. de cõtrahẽ. ẽp. arbiter nõ põt ab initio cogi: nec ps ẽt cogi cõpromittere: et ſi cogaẽ, inſta eſt ipſo iure nulla, ſecundùm Bal. in l. ſi q ex cõſenſu. C. de epiſ. aud. Et vide ad hoc qñ nor. Bal. in l. j. i ij. col. ver. ad hoc. C. de ſent. ex bre. reci. Quid ſi ſtatutũ dicit q̃ qs cogatur aſſumere arbitriũ? Dic q̃ intelligiẽ, niſi ex cã appellet, ſcũm Bald. no. in l. iij. C. ſi pẽ. ap. & de hoc vide Cañ. in c. Quintauallis. d. tureu. et ibi qd ſi arbitratore, ſi tñ ſcipit adire, cogiẽ finire l. ꝑtor. §. ſi poſt. & ibi Bar. & doc. i l. j. ff. de leg. ij. Adde an iudex poſſit cogere aliquẽ ad cõpromittẽdum, Paul. de Caſt. conſil. clxxxij.
☞POMATES.
¶Sed nũc quæro. Vi de Imo. cõſi. v. & Roma. ſing. 1. inci. an de laudo.
h ¶Impediatur. Nota dictũ & caſum ſingularẽ, q̃ non poſſit peti reductio ad arbitriũ. & aliud conſiliũ ponit Bal. in l. cũ antea. C. eod. de quo late per Mod. i l. j. §. ſi qs ante. j. à qb. ap. nõ licet. & de eo qẽ dicit Bart. vide eũ in l. ſocietatem. §. arbitrorũ. j. p ſoc. i' ver. q̃ro quæ eſt ratio dñæ. circa vlt. col. adde Fede. conſi. cxlij.
i ¶Tractem⁹. Et vide gl. hic, quæ eſt melior quã ſit in iure. ſecũdũ Bal. And. B.
k ¶In excõicato. Vtrũ excõicatus poſſit eſſe arbiter vel arbitrator, dicit Bal. in l. nemo. in fi. C. de ſent. q̃ oĩa beneficia iuris ciuilis ſunt interdicta excõicatis. Alle. Gul. ibi in ver. ſed quæro nõ pũt, &c. vide Bar. in l. ſi qs arbitratu. deverbo. obli. Adde an poſſit conficere inſtrumenta. Fede. conſi. lxxxij.

recurretur ad eum tanquã ad bonũ virum ſimpliciter: & dicat aliud quod diceret quilibet bonus vir: quod ſi nõ facit meritò recurriẽ ad arbitriũ boni viri. Sed in arbitro
i eligimus eum vt bonũ virũ præcipuè, hoc eſt, vt ille ſit bonus vir, cuius arbitrio pareatur, ita q̃ non alius & ideo eius ſnia non reducit ad arbitriũ boni viri: vt l. diem. §. ſtari.
3 j. eo. quod no. multũ. †Sed nunc quæro⁶ qd c
g ſi in arbitratore apponereẽ hoc verbum eligentes eum vt bonum virũ præcipuè, non habito reſpectu ad alium: an tunc impedia
h tur reduci ad arbitrium boni viri? Et quòd d
impediatur, [h] hoc videtur velle tex. & gloſ. hic.

Ait prætor. Hic Iuriſconſultus ponit partẽ edicti, quod facit prætor in iſta materia. Ex hoc qẽ glo. dicit, cogetur: apparet q̃ fit per officium iu- e
dicis: quia verba referũtur ad iudicem. De quo plenè dixi in l. j. j. de condi. ex lege, & probatur j. l. proxima.

Tractemus. [i] Maior iudex cogit minorem, non maiorem, vel parem. h. d. Opp. & videẽ q̃ filiuſfamil. non poſſit eſſe iudex in cauſa patris: vt l. qui iuriſdictioni. ſ. de iuriſdi. om. iudic. Sed quærit glo. nunquid delegatus à Papa poſſit cogere arbitros cognoſcentes de ſuſpicione. Dic vt in glo. f
1 ☞Excommunicatus an poſſit eſſe arbiter uel arbitrator remiſſiuè.

EDius. Aliàs incipit, paruipoteſt cõpromitti in libertũ, & etiã in infamẽ. h. d. Opde iud. l. cum prætor. Solu. nõ põt eſſe iudex, vt ibi: ſed arbiter ſic, & pcurator
1 vt Inſti. de except. §. fi. Sed †quæro quid in k
excommunicato. [k] Gloſ. dicit q̃ non poteſt eſſe arbiter. Dic vt in gloſſ. & per Specu. in titu. de arbit. §. differt. Sed quæro licet iſti non poſſint eſſe arbitri, an poſſint eſſe arbitratores. Videtur quòd ſic: vt l. cùm pater. §. hæreditatem. j. de lega. ij. & l. ex facto. j. ad Trebel.

1 ☞Seruus non poteſt eſſe arbiter, nec arbitrator.
2 Monachus an poſſit eſſe arbiter, uel arbitrator. remiſſiuè.
3 Vtile per inutile uitiatur, & quomodo. remiſſiuè.

In ſeruum. Si compromittatur in duos, quorum vnus nõ g
poteſt eſſe arbiter, alter ſentẽtiam dicere nõ cogeẽ: nec ſnia valet, niſi eſſet adiectũ inſolidũ. h. d. No. †q̃ ſeruus nõ põt eſſe arbiter, h
1 nec etiã arbitrator: vt j. de verbo. ſigni. l. illa verba. Sed quærit glo. quid de monacho. di-
2 cit glo. idem. Not. † ergo monachum & ſeruum æquiparari. Idem dicit Innocentius in capitulo cum olim. extra de cenſitis. Et pro hoc totam materiam de ſtipulatio. ſeruo. ego reduco ad materiam monachorum in l. quod ſeruus. & l. ſequen. j. de ſtip.

ser.Circa hoc tamē an monachus possit esse arbiter, vide Cy.C.de episc.aud.l.si qui ex consensu.in j.q.& in Spec.de arbi.§.fi. ver. sed quæro diligēter.& versi. seq. Item not. ¶ vtile per inutile vitiatur.De quo dic vt plenè dixi in l.certi condictio.§. quoniam. j.si cer.pe.& l.Græcè. §. illud. de fideiusso.

SEd si ita. Not. ex hac l. ¶ compromissum potest fieri in plures insolidū, vt sic valeat quod alter solus facit. Aduertendū est tamē ¶ hoc casu si quidē cœperunt ambo cognoscere, nō posset alter sententiare sine altero:sicut videmus in iudicibus ordinarijs, in quibus ineſt hæc clausula tacitè,vt alter solus possit: tamen si ambo ante cœperunt simul cognoscere: alter non posset solus:vt l. Pomponius scribit,si vni.j.de re iudi.

SEd & si in seruum. Conditio arbitri nō inspicitur tempore compromissi.h.d.

☞ *In iudicem ordinarium potest compromitti ut in arbitratorem.*

Si quis iudex. [a] In iudicem ordinariū † illius causæ,nō potest cōpromitti,etiam eo iubente. h.d.Opp.glo.ad istum §. de consuetudine: quia videmus contrariū seruari. Dicit glo. ¶ quidam dicunt ¶ hæc lex corrigitur per consuetudinem.Veritas est quòd non potest compromitti in eum vt in arbitrum, sed vt in arbitratorem sic:vt in authē.si verò contigerit.C.de iudic. & in corpore vn de sumitur.Secus de iure[b] Canonico:vt ex tra eo.c.cùm tempore.& c.innotuit.Iac. de Are. dicebat quòd nec etiam vt arbitrator potest assumi.Sed hæc glo. cōmuniter approbatur.De quo dic vt not.per Cy. in l.si qui ex consensu.circa prin.C.de epis.audi.

SI de meis.[c] Licet de controuersijs vnius partis sit compromissum : arbiter non cogitur sententiam dicere,si ab vna tantū parte pœna promissa est : etiā si actor fuerit stipulatus.h.d.Circa fin.l.nostræ quæritur quid si arbiter dixerit sententiam,an valeat.Mar.dicebat ¶ nō, per istū ver.Sed istud verū esse non puto Io. dicebat ¶ valebat,sed nō ¶ arbiter cogatur dicere sententiā.Azo tenebat opin.Mar. Tu dic ¶ opi. Ioan. est vera secundū ista tempora:vt l.cùm antea.in prin.C.eo.hodie secus:vt l.cùm antea.§.altera.

☞ *Arbiter ut quis dicatur,duo requiruntur.*

Qui habet potestatem cognoscēdi de facto, & sententiādi de iure,an sit arbiter uel arbitrator.remissiue.

Si factum est compromissum ut aliquis examinet negotium usq; ad sententiā,& alius sententiet:neuter erit arbiter.

Arbitrator pōt auferre de iure unius, & dare alteri scilicet modicè.

Clausula apponenda in cōpromisso, q. posit auferre de iure unius,& dare alteri in parua,& magna quantitate.

Differentia inter arbitrum, & amicabilē compositorem.

Cautela ut arbiter procuret partes componere.

Ad iudicem spectat partes componere.

Recepisse. Arbiter est q in partes iudicis assumit officiū: non qui amicabiliter componit. h.d. † Vides ergo quòd ad hoc vt aliquis dicatur arbiter,videntur requiri duo.scilicet quòd assumatur officium iudicis in procedēdo, & etiam in sententiando,vt hic.ibi:susceptit. & ibi finem quæ. † Sed quid de eo, qui habet potestatem cognoscendi de facto,& sententiādi de iure,vt fit tota die: erit ne arbiter vel arbitrator? Text. iste videtur velle quòd sit arbiter. Dicam in §. arbitrorum. Item † quid econuerso? Est cōpromissum in aliquos tali modo,videlicet:talis debeat examinare tale negotium vsque ad sententiam:alius debeat sententiare:quid erit? Videtur ¶ neuter istorum sit arbiter. Nam in neutro concurrunt ista duo quæ dicuntur in arbitro.dicam in §.arbitrorum. Vltimò no.versi.¶ si inquit.[d] qui pertractatur de natura seu † officio arbitratoris: & dicit ¶ potest auferre de iure vnius, & dare alteri: quē est verū,secundùm glosſ.hic,& ſ.eod.l.sed & si in seruum.§.si quis iudex.Istud autem quod auferat de iure vnius,& det alteri: intelligitur modicè:aliàs reduceretur ad arbitrium boni viri : vt d.§.arbitrorum. & ideo quidam faciūt apponi in compromisso seu arbitramēto,¶ possit auferre de iure vnius & dare alteri modicè vel immodicè:hoc est in paruavel magna quātitate,vt dixi in d.§. arbitrorum.Item † ex ista glo.potest colligi differentia inter arbitrum,& amicabilē cōpositorem.Nam arbiter est,qui videt an sit aliquid alter alteri daturus. Amicabilis cōpositor,est qui interuenit,& eos ad concordiam reducit absq; sua sententia:& hoc est quod sequitur in glo.vel forte,&c.Et ideo tu qui eris [e] arbiter,† semper procura,si potes eos cōponere:& rarò te reducas ad sententiam.Sed quando eris iudex,nunquam te reducas ad compositionem:quia ad iudicem non spectat.

Arbiter die feriatu sententiare non potest:arbitrator sic,etiam in honorem Dei.

Arbiter quando cogatur sententiam proferre.

Instantia compromissi quòd pereat triennio.

Ex compromisso. Hic Iurisconsultus incipit exponere verba subaudita per glos. quæ dicunt sententiam ferre cogantur : & hoc intendit:† Arbiter non potest cogi sententiare die feriata,nisi ex causa.etiam non cogetur si sibi de causa non liqueat. hoc dicit cum duabus ll.sequen. Oppo. de l.si feriatis.ſ.de fer.Sol.hic loquitur de ferijs ob necessitatem hominum:non de ferijs ob honorem Dei. Et hoc intellige de arbitro. In arbitratore verò [f] videtur ¶ possit sententiare die dominica: quia est quædam transactio,vt l.dies.C.de fer.Secundò opp.de l.& si qua.§.arbiter.alias est l.arbiter.& l.si cum dies.j.respon.j.e. Solu.vt ista materia liqueat, dic breuiter † tria verba. Quādoq; de causa liquet:& tunc arbiter cogit sniam dicere:vt in isto §.ex cōpromisso.nisi excusetur aliqua iusta causa:vt l.licet.& l.seq.j. eo.Aut arbiter iurat sibi de causa nō liquere:& tunc aut hoc cōtingit propter defectum partium,aut propter defectum arbitri. Primo casu si quidem fuit sine iniuria arbitri:nihilominus cogetur dicere sententiam:vt j.eo.l.item si vnus.§.j. & hoc est verū, nisi dies compromissi sit exitura : vel dies compromissi exierit: tunc cum hoc propter defectum partium contigerit,non cogetur arbiter sententiam dicere:vt j.l.proxi.& l.seq. Et vide not.in l.si cùm dies.j.eo.Si verò hoc contigerit propter defectū arbitri: tūc si quidem dies potest prorogari,prorogetur:vt in hoc §.Si verò non potest prorogari,debet pati iterum in se compromitti: vt l. & si qua.§.arbiter.aliàs est l.arbiter.in fi.& l.si cum dies. in prin. j.eod.ſecundùm vnam lectu. Idem si dies compromissi exierit iuſ culpa,vt ibi patet. Sed contra prædicta oppon.[g] quòd non possit arbitro non liquere de causa: quia aut actor probauit,& debet vincere. Aut non probauit,& debet reus absoluſ: vt l.qui

tit.de arb.§.j.in fi. & adde Bar.j.e.l.si ferratis.& Bal.in l.j.ad fi. C.e.& in d.l.dies.C. de ser. post Ia.Bu.& no.Bal.in l.si vt.ppo ponis.in j.co.C. quo & qū iu.& i.l.fi.ff. q.C.de cōtrah.emp. & in l.j.ā.de fer.& p Imol.in l.ex facto.§. si quis rogatus.j.ad Treb.

¶ Oppo.Vide q̄ dixi post Bar.in l.si qs arbitratu . & hic adde no.p gl.& doct.post Bart.in l.si vni.aliàs inci. Pomponius. de re iud.Adde q̄d repetit Bal.in c.j.qb.mo. feu.amit.in quadam addi.magna,vbi q̄si uit:cōpromissum est facti in arbitrū statuto termino duorū mēsiū ad decidendū, cū pāte,progādi tps compromissi semel, bis,ter.& pluries:& ibi dixit ¶ quoties cōpromissum est cū tpis pfinitiōe,in progatiōe cōcludit etiā terminus ad pbādū. Alleg.Bar.ita tenere hic. Adde Bal.i aue. ei q.C.de rēp.ap.hoc nō obſ.dicit ¶ certū terminū deberēt dare,nec videnē partes cōsensum ad hoc accōmodasse . q̄d esset iuris cōtrariū.c. vltra tertiā.de testi.Dic tū vt ibi p Bal.& cōsidera not.p Bart.in l. iiij.in prin.de dā. ife. & in d.l.si qua.Vide ad hoc per do.Ludo. in rub.de arb.inviij. char. & Bal.in l.j.C. vt ſ pos.le.Adde latè Bal.cōsil.cccxcix.cū seq.& iij.lib. consil. cccclxj.

☞ POMATES.

¶ Opp.Vide Lāfrā. in tract.de arb.ī xij. col.Fel.in c.ecclesia sanctæ Mariæ.in ix. co..in fi.de consti.

---

accusare.C.de eden.Glo.dicit hic no.fateor quando cōpromissum habet diem,ipsa dies compromissi habetur pro peremptorio termino,assignato partibus ad probandum. Vnde si quidem probauit actor reus condēnabitur:aliàs nō,sed potest esse ¶ arbiter nō examinauit dicta testiū,neq; vidit instrumentum:& sic nō est liquidum an debeat vel nō. Vide istā glo.quā totā intellige quando compromissum habet diem . Si verò cōpromissum nō habet diē:tunc non dicitur pars non probasse,nisi sit sibi statutus terminus ad probandum.Debet enim terminus statui.De quo plenè dixi in l.admonendi.j.de iureiur.vbi glo.facit similes op.dicitur in l.sed si compromissum. ¶ arbiter cogitur omnino sententiam dicere. † Quæro vtrū etiā post triennium,[a] hoc est, vtrum instantia compromissi pereat triennio:sicut instantia iudicij. Quidam dicunt ¶ etiam vltra triennium.Fran.Accur. intelligebat illam gl.¶ lis non fuit inchoata coram arbitro,sed coram iudice ordinario:postea deuentum est ad arbitrū:vt l.propter andum.§.finautem in medio.C.de iudi.& ibi no.per Cy.in vlt. q.Glo.j.eo.l.item si vnus.§.j.videtur tenere ¶ dies compromissi pereat triennio.De hoc etiam in Spec.eo.tit.§.differt.versi. item vt intra triennium.

ITem si vnus.

Si multo post. Quærit glo.quomodo intelligat istud multò post.Quidam dicunt arbitrio iudicis . Alij dicunt quòd post triennium: sicut instantia iudicis.Si teneas illam opinio.quòd arbitrio iudicis &c. putarem æquum quòd iudex debet arbitrari de triēnio, sicut in iudicio.[b] Item nota vnam distinctionē quā gl.hic ponit.

Maior pars arbitrorum quando poterit sententiare alijs requisitis absentibus.

Maior pars arbitrorum poterit sententiare,alijs præsentibus & tacentibus.

Item si plures. [c] Non potest vnus arbiter sine alio sententiam ferre.h.d.Ante omnia † quęro quid si maior pars est præsens,facit requiri tertium, ille nō vult venire:an poterunt præsentes sententiare ? Certè de iure nostro non.Casus est hic.De iure canonico secus:vt extra eod.c.fi.libr. vj.Et hoc est verum in arbitris,qui aliàs sumūtur à partibus. In illis verò qui assumuntur[d] de necessitate iuris,secus esset: vt C. de iudic.l.cum specialis.& scripsi in l.si duo ex tribus.j.de re iu. Et ex hoc dico ¶ si arbitri eliguntur ex necessitate statuti,potest sententiare maior pars altera requisita absente. † Quæro, posito ¶ omnes sunt presentes maior pars vult facere sententiā, aliàs tacet,& nihil dicit:an maior pars poterit sententiare altera tacente? Glo.dicit ¶ sic:vt j.ea.l.ſ.Celsus.aliàs l.si in tres.& ibi vi debitis.Secus in pluribus iudicibus delegatis:quia omnes debēt loqui:vt j.l.proxi.& C.quando prouo.non est necess.l.cùm magistratus.cum similibus.

Compromissum factum in aliquem ut ferat sententiam de consilio alterius,quando ualeat.

Bar.tenet lecturam glo.ad istum §.& declarat.

Idem Pomponius. Si arbiter liberam potestatem sententiandi non habet, compromissum non valet:& si de pluribus nominatis alter eligitur, ille sententiam cogitur dicere.h.d. Opp.de isto ver. sed si ita. ad præcedentem solu. dicit glosſ.quòd hic in versicu.sed si ita. fuerunt electi vt arbitri:& sic ille,qui fuit electus,poterat liberè sniare.in præcedenti §.fuit secus . & sic hic mutat casum omnino.Do.Old.in quadā sua disputatione intelligebat istū §. aliter quā in isto ver.sed si ita.non mutat casum, sed prosequit eundē casum:sed differentia est:quia in princ.dixit ¶ Seius ferat sniam prout Titio disceptatori placeret & sic posuit in eius liberā voluntatem:hic verò dixit arbitratu Titij:& sic elegit eū in bonum virū:meritò valet,si vides ¶ ipse colligit differentia ex eo quod suprà dixit,placet. & hic dicitur arbitratu. Et ex hoc concludit ipse ¶ † compromissum,quod quotidie fit,Compromittimus in Seium,dum tamen ferat sententia de consilio alicuius iurisperi tiq; tale arbitrium valet.Breuiter prædicta quantum ad intellectum huius §.non sunt vera:quia verbum,placet, importat arbitrium boni viri,& non liberam voluntatem:sicut verbum,arbitratu:vt l.Thais.§.sorore.j.de fideicom.lib. Tamen quantum in quæstione de eo,qui committit in aliquem,¶ ferat sententia de consilio sapientis:dico ¶ illam quæstionem tangit glosſ.in l. illa institutio.j.de hæred.instī.Spec.etiam tangit eam de arbitris.

---

[a] ¶ Post triēniū. Vtrū post triēniū duret instātia cōpromissi,adde q̄d no.Bar.in l.si quis arbitratu & Bal.& d.Ia.in l.mulcta.ff.de cōdi.& demō.& Bal.tenet ¶ sic,in l.ij.C.de diuer.rescr.& dixi post Imo.in d.l.si qs arbitratu.in eo.ver. ibi.& in Spe.e.tit.§.differt.ver.itē intra triēnū,&c.Io. And.ibi tenet ¶ nō pjt triēnio.Adde an instātia cōpromissi duret triēnio: Rom.cōsi.clxxiij.& ibi an eius pēdētia ī pediat cursum.Et vidē Pau. de Ca.in l.,pperādū. §.illo,pculdubio. C. de iudic.

☞ POMATES.

[b] ¶ In iudicio . Vide Abb.c.cū dilectus.in fi.de arb.& cōsi.xxxiij.in iij. col.iiij.dubio.ij.vol.

¶ Item si plures. Secus de iure Canonico in c.fi.de arbi.ī vj. Et vide q̄ not.in l. duo ex tribus.j.de re iudi.Et vide Bart.in consil.Catharina accusauit. & in cōsi.se. q̄d fuit Cy.vbi logitur quādo testes sibi contradicunt. Andr. Barba.

☞ POMATES.

[c] ¶ Item si plures.Vide Oria.in tracta. de arb.char.xvij. & seq. q.xiij.& q.xv.Abb. cōsi.lxiiij.in prin.& in iij.colū.in j.volu. Imol.consil.cxxx.& seq.

¶ ſ. Itē si plures.Qui assumunē. Facit q̄d dixi j.e.l.ſ.si.cū seq. & vide Imo.ī c.vno delegatorū.de offic, deleg.vbi sec⁹ in pluribus iudicibus delegatis,p doc.& Bar.ī l. Pomponius. aliàs incipit, si vni.j.de re iudi.q̄d no. p docto. in d.c.fi.extra eod.in vj.p Io.And. in add. Spe.in tit.de arb.§.fi. in addi.incip.qd si taceat &c.Add an duo laudare possint tertio absente,Bal.cōsi. xxix.ij.libr. Et q̄d si tertius nō pōt esse arbiter,an alij duo possint arbitrari,p eūdē. ccccclxix. & quid si sunt cōcordes ī summa, & discordes in solutione,& p eūdē cōsi.xviij.xiij. lib. & quid si discordent in summa tm̄ per Pau. de Ca.cōsil.xxiij. & q̄d si ex forma statuti debet eligi tertius, & partes eligūt quartum,& quintū volūtarię,non cōpulsi,vt statutū requirit:an tale laudū poterit exequi vigore illius statuti, eo q̄a sit omissa forma,vide Petr. de Anch.consi.clviij.

☞ POMATES.

¶ Differt. Vide Lanfran.in tract.de arbi. char.xvij.quæstio.j. aliàs ij.

¶ Si in duos. Rōnē huius §.vide p Bal.ī l.fi.in vlti.colū.C.de execu.rei iudi.& hic no.¶ nō pōt dari arbitris ptās eligēdi tertiū incertū. Sed vtrū possit dari arbitratoribus talis potestas? Bal.in l.j.C.de his quæ pœ.no.in lec. antiqua dicit ¶ sic. Alleg.fing.Io.Mona.in rub.de arbi.in vj. Sed de hoc est casus in c.cū à nobis.secundùm vnam lec.glo.fi.extra eo.tit.

[d] ¶ Principaliter.Eligendo tertium.Sed vtrum assumendo tertium dicatur cō-

promiſſum nouũ, vide not. Dy. & Bar. in l. ſi dominiũ. ff. de furt. Et ad iſtũ §. vidᷣ qđ dixi poſt Bar. ī §. arbitrorũ. ī prī. v. co. & an iſte §. habeat locũ in arbitratore, vt iſti diſcordantes eligant tertiũ, Bal. not. in l. hac edictali. §. is illud. C. de ſecund. nup. & ibi quid ſi ſunt arbitri, & arbitratores. Et de hac materia vide ī d. c. innotuit. & qđ ibi ſcripſi poſt Imo. Itẽ an iſte tex. habeat locũ in arbitratoribꝰ variè ſententiãtibꝰ, dixi poſt Imo. in l. inter pares. ff. de re iudi.

☞ POMATES.

a ¶ Quæro vtrũ. vide Lanfrã. in trac. de arbi. chart. xiij. & ſeq. q. ij. & conſi. lxxxvj.

b ¶ Iſte electus. Vtrũ tertius aſſumptus à prętore, vel à partibꝰ ſit arbiter vel cõſultor, & vide per Bar. in l. ſi dominiũ. ff. de fur. Et adde qđ Bal. in cõſilio, facium ſic proponit cõſulendũ ideo &c. dicit qſi data eſt poteſtas duobus arbitris procedẽdi & terminandi, & illi duo diſcordant, q de voluntate partiũ eligant tertiũ: & illi datur arbitriũ terminandi vt ſibi videt: demũ primi duo arbitri veniũt ad concordiam, & laudant abſq; tertio & nõ requiſito, imò ipſo contradicente. dicit Bal. laudũ valere: qa per electionẽ dicti tertij non ſunt reuocati arbitri primi à ſua poteſtate, ſed prouiſum ſolũm in caſu diſcordiæ. Allegat gloſ. ſ. ea. l. §. ſi ī duos. Ergo cũ oẽs tres ſunt arbitri, duorum ſententia valet, & prævaleat. j. eo. l. ſicuti. Nec obſtat quòd partes & arbitri promiſerunt ſtare ſententiæ illius: quia iſta promiſsio debet ſtare ſecundùm iuris diſpoſitionem, niſi primi ſint concordes. Vide in d. l. ſi dominium. Adde an electus tertius à p̃tore vel partibus ſit arbiter vel arbitrator, Bal. conſilio lxxiij. libro iij. Et an cogantur aliꝰ ferre ſententiam ſecundùm conſilium iſtius tertij, vide Ange. conſilio clij. Et an valeat compromiſſum factum in duos cum poteſtate eligẽdi tertium vide Baldum conſilio cccxxxix. ij. lib. Et an tertius electus habeat eandem poteſtatem quam aliꝰ duo, vide Bald. conſi. x. v. libr. Et de eo quod dicitur in apoſtilla, vide Baldum conſil. cccc-xcj. In Chriſti nomine proponitur quòd per diſcordiã.

1 esſe cõtra caſum in c. innotuit. extra, eo. Et ideo tène ſecundã lecturã, ſeu ſolutionem hic poſitã. Aſsigna rationẽ. hic fuit cõpromiſſum ſimpliciter & per iudicem: & cogentur eligere tertiũ: & ſic cogẽtur in vnũ concordare. ſed in præcedenti §. fuit data facultas eligendi: & ſic in totũ receſſerunt ab arbitrio prętoris. †Circa electionẽ iſtius tertij, eſt aduertendũ q̃ non coguntur partes eligere tertiũ, ſed arbitri cogũtur eligere tertiũ, vt hic in tex. & debet prætor cogere arbitros. Vidiſtis de electiõe tertij. Quæro †vtrum [a] tertius iſte electus [b] ſit arbiter. Certè videtur q̃ non. Nam non eſt receptus à partibus. & ſic nõ cadit in eum nomen arbitri. Et ita videtur tenere Spec. in ti. de arbi. §. fi. ver. ſed nunquid iſte tertius. Vnde eſt magis quidã conſultor quã arbiter: habet tamẽ vim arbitri quo ad quædã, vt dicetur incõtinenti. Sed ſi aſſumeretur à partibus: tunc eſſet arbiter: quia ab eis recipitur. Secũdò †quæro de modo pronunciandi. Breuiter modus rectus & indubitatus eſſet iſte, q̃ ille tertius exprimat voluntatem ſuam: & illi arbitri cogãtur ferre ſententiã ſecundùm eius voluntatẽ, & conſiliũ. Et hoc eſt quod vult iſte text. qui dicit: cuius authoritati pareatur: quia arbitri debent parere authoritati illius in iudicando. Dicit tamen quædã gl. q̃ eſt hic, q̃ iſte ver. intelligatur alio modo: q̃ ſi arbitri omnino diſcordãt, ille tertius iudicabit: & partes tenẽtur ſtare cõſilio illius tertij. Et ſic eſt duplex lec. vna cuius authoritati pareaᷣ à partibus: alia q̃ iſte tertius iudicet. Præcedens eſt magis tuta. Vide gl. ſuper verbo, authoritati. †Queriᷣ vtrũ iſte tertius cogatur [c] cõſulere, ſeu acceptare, & iudicare. Dic vt in gloſ. Et circa prædicta vide quod notatur per Inno. extra, eo. c. innotuit.

1 ☞ *Duo arbitri tertio abſente quando poterunt iudicare.*

Celſus. Duo poſſunt iudicare cõtra dicẽte tertio, vel tacẽte: ſecus eo abſente. Idẽ in duobus iudicibus cõtradicẽte tertio: dũ tñ oẽs iudicẽt. h. d. De hoc tetigi ſ. ea. l. §. ſi in duos. †Nota q̃ Inno. dicit in c. Raynaldus. extra de teſta. q̃ ſi arbitri fuerũt ſimul in allegationibus, & collationibus, vnuſquiſq; dixerit allegationes ſuas, & vnus non potuerit trahere alios ad ſuã ſententiam: q̃ poſtea duo potuerũt pronunciare abſente tertio. Cuius contrarium dico, in l. duo ex tribus. j. de re iud. Vltimò nota q̃ in hoc eſt differentia [d] inter ius noſtrum, & ius Canonicum: vt in c. fi. extra, eo. tit. lib. vj.

Valem. [e] Prætor coget arbitrũ vt ſententiet: nõ autẽ qđ iudicet [f]. Itẽ ſi quis aſſumatur ad iudicandum certum: non valet iſtud compromiſſum. hoc dicit.

c ¶ Iſte tertius cogatur. Hic ergo habetur quòd tertius electus à partibus, vnà cum aliꝭ debet pronunciare. Sed quid ſi à lege, vel ſtatuto datur tertius arbiter: vt ſi dicit ſtatutum, quòd vbi duo primi arbitri ſint diſcordes, poſsit tertius eſſe: vel debeat tertius præſens eſſe: iſto caſu dicas quòd iſte ſolus tertius poterit ferre ſententiam. Habemus hic ſingularem differentiam ex nota in l. iubemus. C. de appellatio. & ibi hoc ponit Baldus quod nota. Et facit quod not. Bartolus in l. item ſi vnus. §. item ſi plures. ſuprà eodem. Et vide

text. in l. in offerendis. C. de appellationibus.

d ¶ Eſt differentia. Vide Bartol. in l. item ſi vnus. §. item ſi plures. ſ. eodem titulo.

e ☞ POMATES. ¶ Qualem. Vide Ro. conſi. cxlj. & conſi. cxlv.

f ¶ Quod iudicet. Sed quid in arbitratore, vtrũ poſsit cõpromitti in eũ cũ pacto q̃ tali mõ ferat ſentẽtiã? Hic dicit q̃ in arbitro cõpromiſſum ẽ nullũ. Adde q̃ in arbitratore valet. Ita notãter dicit Ang. in l. ſi conuenerit j. de re iudic. ſed nihil allegat. Sed dic q̃ pro eo videt caſus in l. j. §. et poſt operis, de noui oper. nun. intelligendo q̃ ibi fuit cõpromiſſum in iudicem: non autem in arbitratorem, quæ neceſſe eſt intelligi, ſecundũ Lud. ibi.

¶ Adde quod idem Ludo. ſequitur eius conſil. cxlj. vbi dicit q̃ non inuenit cõtrariũ.

g ¶ A lite diſcediᷣ. Cõtrarium videt tenere Bar. in l. inter pares. de re iudica. & adde Bar. per illum tex. in l. generali. C. de decurio. lib. x. & not. do. Lud. in l. j. de re iudi. in fi. & dixi in l. ſi qs arbitratu. & hic vide quæ dixit Bal. & ibi dixi poſt Bar. in l. ſi deicõmiſſa. §. ſi quis decem. de lega. iij. & quod no. Bal. in l. j. in ij. col. in iij. oppo. C. ſi à non compe. iudi. Vide per Bal. in l. iuſiurandum & ad pecunias. §. fi. j. de iureiurando.

☞ POMATES.

g ¶ Diſceditur. Vide Panor. conſil. xliij. j. col. vol. j. Feli. in rubri: de re iudic. in iij. col.

¶ Tertiò nota. Vide Bal. in rubri. C. ne liceat tertiò prouocare.

¶ Interlocutoriam. Quæ interlocutoria poſsit mutari, adde Bar. in l. poſt ſniam. C. de ſententijs. Et vide quæ dixi de hacl. in lege, Paulus. de re iudica.

k ¶ Forma cõpromiſſi. Vtrũ poſsint ſtare eadẽ re fieri duo cõpromiſſa, vide Bal. in l. poſt ſniam. C. de ſenten. in prin.

¶ Quid releuet. Quid operantur iſta verba ſemel, pluries vt videbiᷣ, & placebit. Adde Io. And. in addi. Spec. in titu. de arbi. §. ſequiᷣ. & not. Bal. in l. j. C. ſi aduerſus rem iud. & in l. elegãter. in prin. de condi. indebi. & Cy. idẽ dicit in l. ſed diuerſa. C. de trãſact. & p Lud. in rub. de arb. in fine. viij. char. per d. Ant. & p d. Io. in c. Quintauallis. de iureiur. & Bal. in l. ij *in* iij. col. C. qñ. quo. & in l. ij. ff. de iureiurando. & Petr. de Anchara. in conſilio ccxj. Adde quid importent prædicta verba, Bald. conſilio cxiij. iij. libro Petr. de Ancharano conſilio cxxij. &c.

1 ☞ POMATES. ¶ Quid releuet. Vide aliquas concor. per Alex. l. ſi diuerſa. col. iiij. C. de tranſa. & Lanfr. char. x viij. & ſeq. q. xvj. Feli. in c. præſentata in vlt. col. ver. iuxta gl. de teſti: & Cardina. conſi. xxix.

decíſum

1 ☞ *Sententia dicitur dicta, quãdo per eam à lite diſceditur abſolutoria ab inſtãtia iudicij, & q̃ quilibet remaneat in ſtatu ſuo, non uidetur dicta ab arbitris.*

2 *Diſcipulus excuſare debet ſententiam magiſtri ſui.*

1 *Illa ſententia poteſt mutari, quæ non finit iudicium.*

Dicere autem. Sententia dicta videtur quando per eam à tota lite diſceditur. Item interlocutoria põt mutari: diffinitiua verò non poteſt mutari, nec ex cauſa erroris corrigi. h. d. cum l. ſeq.

1 Nota †q̃ tunc dicitur dicta ſententia, quã-
g do per eam à lite diſceditur. [g] Et ꝓpter hoc videtur eſſe caſus cõtra arbitros in ciuitate iſta, qui debẽt diffinire cauſas intra tres mẽſes ſub certa pœna. Nam quandoq; ipſi pronunciant hoc modo: abſoluimus partes ab inſtantia iudicij, & q̃ quilibet remaneat in ſtatu ſuo. Nam non videtur dicta ſententia cum per hoc à lite non diſcedatur, vt hic.

2 Secundò no. †q̃ diſcipulus debet excuſare ſententiam magiſtri, diſtinguendo eã,
h & approbãdo. Tertiò no. [h] illud quod dicitur cõmuniter. Interlocutoria poteſt mutari, diffinitiua non: vt l. quod iuſsit. j. de re
3 iudi. ita dicitur cõmuniter. Ego †aliter dico prout dicit Iuriſconſultus hic, illa ſententia poteſt mutari. quæ nõ finit iudicium: ſecus in ea quæ finit. Hoc differt multum à præcedenti dicto. Pone enim q̃ quedam interlocutoria finit iudicium: quia iudex pronũciauit ſe non eſſe iudicem competentẽ: vel pronunciauit non eſſe procedendum obſtante exceptione rei iudicatę, & ſimilia po-
i teritne iudex reuocare iſtã interlocutoriã [i]? Certè nõ: quia iudicium finit hic. Eſt caſus hic. vide text. Non enim facio differentiam an ſit diffinitiua vel non, ſed an debeat abſorbere totum iudicium, vel non. Et dic vt in d. l. quod iuſsit. j. de re iudi.

1 ☞ *Clauſula in compromiſſo q̃ poſsit ſemel & pluries iudicare, & quoties ſibi placuerit: quid importet.*

2 *Arbiter non poteſt ſuam ſententiam corrigere, nec mutare: niſi ſit ei ſpecialiter à partibus commiſſum.*

3 *Arbiter an debeat unam ſententiam terminare, quando ei ſunt plures controuerſiæ compromiſſæ per partes.*

Quid tamen. Non videt dici ſententia, ſi forma compromiſsi [k] nõ eſt ſeruata. Item ſi ſunt diuerſa capitula, poteſt ſeparatim pronunciari, niſi aliud ſit actum. h. d. No. ex hac l. quid re-
l leuet [l] hæc †clauſula, quòd poſsint iudica-
l re ſemel & pluries, & quoties ſibi placuerit. Nam intelligitur quòd poſsit iudicare pluries: hoc eſt, in vno capitulo ſemel, & in alio poſtea, vt hic. Nec põt intelligi quòd ſuper eodem capitulo iudicet pluries ſiue ſit arbiter ſiue arbitrator. Nam cum ſuper vna re non poſsint ferri plures ſententiæ, vt l. j. C. quando prouocare non eſt neceſſe nec plura arbitria. Item cum ſemel eſt

a ¶ Corrigere ſententiam. Qualiter arbiter poſsit corrigere. Adde omnino Bart. in §. arbitrorum. in ij. colum. Et an arbitrator, qui nulliter eſt arbitratus, poſsit iterum arbitrari, vide Bal. in l. ſi. C. de contrahenda empti. Ex hoc dicto vide tur inferri intelligenti licet regulariter tranſactio ſit de re dubita: vt l. j. C. de tranſactio. tamen etiam per partes poſsit fieri ſuper re certa, vt hic innuit. Facit q̃ ipſe notat in l. Aquiliana. ſ. de trãſact. & in l. ſi de certa. C. eodẽ. vbi idem tenet q̃ Bar. hic. Pro hoc, quia tũc impro-
2 priabitur verbũ trãſ-
a actio, & valebit vt pactum. l. inſulam. de præſcrip. verb. & Iaco. but. & Salice. ī l. age. C. de trãſact. et Cy. in l. ſub prætex. ſpecierum. eo. tit. in iiij opp. Et q̃ arbiter ſiue arbitrator non poſsit eius ſententiã mutare etiam incõtinenti, adde q̃ hoc tenet Cardi. in cõſil. xxix. colũna ij. verſ. Et quod de arbitro qui fuit totius collegij. Paduani. & Raphael. Fulg. in conſi. cxliij. co. j. ver. ad ſecundũ videt. & Rapha. cuma. in conſil. xvj. col. j. & latiꝰ cõ
b ſil. cxlij. col. j. verſ. ad primũ quæſitũ. fortius voluit Petr. de Ancha. in cõſ. cxj. q̃ ſi arbitator ſibi ī laudo reſeruaſſet poteſtatem declarãdi, q̃ tamẽ non poſsit mutare. Et idẽ in conſil. ccxxj. & idẽ etiã tenet Lud. Ro. ī rub. de bi. col. xvij. verſicu. vlterius. Archid. domi. Cardi. & Alexã. ſ. ex his. q. j. Et do. Fede. ī cõ. lxxxviij. Addẽ tamẽ q̃ Spec. in tit. de arbit. §. fina. verſi. licet aũt. videtur velle qđ poſsit
1 incontinẽti mutare. Alleg. in arg. text. in l. ſi ita. j. de hære. inſtit. & in c. præterea. de teſti. cog. Et idem ponit henri. Boich ī in c. cùm olim. de arbi. Et intelligit incõtinenti, ſ. antequã diuertat ad extraneos actꝰ. Vel intelligas
1 incontinenti, prout intelligitur in d. c. p̃terea. videtur tñ qđ dictum Spe. intelligi debeat in acceſſoriis: quia tunc arbi-
2 trator bene poterit
d mutare. Gl. eſt ſing. in l. quia arbiter et ſi errauerit. j. eo. quam
3 p̃ ſingulari allegat Ro in ſuo ſingulari ccccclxxxviij. quæ omnia no. Io. Tho.

b ¶ In dubio. vide latiꝰ Bar. j. e. l. de rebꝰ.

b ☞ POMATES. ¶ Quid in dubio. vide Lanfran. in tractatu de arbi. char. xviij. & ſeq. q. xvj. Fel. in c. quoniã inter. iiij. col. de re iudi.

c ¶ Si arbiter. vide Bal. in l. cùm quis. in vij. col.

d ¶ Dicit. videri. Per Bartol. in l. j. ī prin. de vent. inſpi. Et adde gl. not. in l. diem proferre. §. ſi plures. §. eo. Et facit quod no. in l. ſi duo. in glo. j. eo. Quid autem in teſte deponente. Nam mihi videtur dicendum quòd non probat, ſecundũ Bal. in l. data opera. in x viij. col. de teſte deponente per verbum videtur, vel viſu ſuo. vide Ange. in repe. l. ſciendum. de ver. ob. in ij. col. cum ſeq. ſed quid ſi teſtis dicit ſe neſcire? Dico q̃ tamen cogitur veritatẽ dicere: ergo valet eius teſtimoniũ, aliàs fruſtra cogetur. Hoc tenet Ia. de Are. in l. j. §. quod obſeruari C. de iu. c. & dicit q̃ teſtes qui dixerũt heri, nõ credo, poſſunt dicere hodie credo. & qui dixerũt hæri neſcio, poſſunt hodie dicere, neſcio: quia poſsibili veritate in eſſe poſita nulla ſequit̃ neceſſariò falcitas. & fuit de facto in ciuitate Aſtenſi. Bal. in c. j. §. notandũ. de nau. fœn. & quod no. in gl. in l. de tutela. C. de in int. reſt. & ibi Bal. & quod dixi in l. eos. ſecũdũ Bal. j. de fal. Et de teſte dicente neſcio, vide Bar. in l. de ætate. ſ. de mino. Et an teſtes deponant de credulitate, vide in c. quoties. & in c. cũ ex literis. extra de teſtib. & Bart in l. ij. §. idem Labeo. & qđ ibi dixi, de aqua plu. arcen.

decíſum per ſententiam arbitri, vel per trãſactionem, res deſijt eſſe dubia: non poteſt iterum iudicari, nec iterũ tranſigi: vt l. poſt
2 rem. ſ. de tranſac. Ad hoc †ergo vt arbiter
a poſsit corrigere ſententiam [a] ſuper eodẽ capitulo, deberet dici in compromiſſo hoc expreſsè quòd poſsit iudicare ſemel & pluries, & ipſum iudicatum corrigere & mutare. Nam hanc poteſtatem arbiter nõ habet à iure cõmuni: vt ſ. l. proxima. Sed puto qđ ei poſsit attribui per conſenſum partium. Scut enim ſunt quidam iudices, qui poſſunt corrigere ſuas ſententias: vt præfecti prætorio: vt l. ab executione. j. de appel la. ita etiam poteſt concedi arbitris: vt l. nõ diſtinguemus. §. de officio. j. eodem. Et ita conſului in ciuitate Spoleti. Opp. ſ. eodem l. dicere. Solu arbiᷣ adbiter erat in totũ fun
ctus officio ſuo: hic non. Quærit glo. quid
b in dubio [b] quando plures †queſtiones ſunt
3 compromiſſæ ſimpliciter, vtrum debeant omnes ſimul terminari: an poterit prouinciari ſeparatim. Hic ſunt opin. Quidam intelligunt qđ non poſſunt pronunciari ſeparatim in dubio: & ſic videt innuere hic. Mihi autem videtur qđ debeamus ſic dicere: Aut ſunt plures quæſtiones quæ inferuntur ab vna parte ad aliam: & tunc poſsit pronunciari ſeparatim: niſi in contrariũ ſit actum, vt hic. & argu. l. etiam. §. j. ſ. de mino. Aut inferuntur plures queſtiones. hoc eſt, vna ab vna parte: alia ab altera: & tunc debet pronunciari ſimul, & terminari propter naturam conuentionis & reconuentionis: vt l. j. in fi. j. quæ ſenten. ſine appel. re. & no. in l. quí prior. l. de iudi.

d ¶ Quid ſi teſtis dicit ita, niſi fallor. Et dic quod probat. vt per Bal. in l. j. in prin. de iuſt. & iu. et idem dicit ibi Ange qui ſubdit idem eſſe in verbo, videtur. Adde latius eundẽ Alex. cõ. xv. & cõ. ix. j lib. et Ang. cõ. iiij. qñ teſtis deponit de credulitate.

☞ POMATES.

d ¶ Videri. vide đ iſta dictione, videt Decium latè. c. j. de iudi. Iaſ. l. ſi. is qui pro emptore. đ vſu. poſt Bar.

e ¶ Vt ſibi videtur. ſi teſtis dicit q̃ ſibi videtur, valeat, ꝓ Moder. in Cle. j. de iud. Adde tu quod Car. in conſi. lvj. incip. cauſus ſuper quo. co. iij. in fi. intelligit hoc dictum Bar. verũ, niſi eſſet probandum tẽpus determinatum: nam tunc teſtis ſic deponens non probaret. & Bar. hic vide etiam Alex. in cõ ſi. x. col. fi. verſi. item teſtis. in ij. vol. & ibi quod ſi deponit ſup quantitate, non probat deponendo per verbum, videtur. Et vide eundem Bar. in trac. de teſt. colũ iij.

☞ POMATES.

¶ Quia eſt iudicium. pro iſto dicto facit quod voluit Cyn. Bal. & Salic. l. teſtiũ. C. de teſtib. Io. And. in addi. Specu. in tit. de teſta. Bal. l. ſi ſer. nus legat. §. ſi quinque. per illum text. ff. de leg. j. & l. conuẽticulam. co. vj. C. de epiſc. & cle. & l. ſiue poſsideteis. colũ. iij. de proba. C. Alexã. conſi. cix incip. viſis in viij. col. in fine. & cõſi. cxxxiij. viio. ꝓceſſu cauſæ. col. v. & conſi. ccix. incip. põderatis his. in pe. col. & conſi. cccxxviij. inci. in hac cã. d. Bar. in iij. col. & cõſi x. incipit. viſis diſpoſitionibus in teſtamẽto. in ij. volu. ſequit̃ Bar. cõ. xc. Barb. cõ. xxix. in xv. col. vo Iu. j. Cardi. conſi. lvj. in iij. col. vide etiam Panor. in c. j. in vltimo notabili. & ibi

Pomponius. Sententia arbitri incerta eſt nulla. h. d.

1 ☞ *Sententia arbitri, qui condemnauit Titium in centum & ſi non dederit intra decem dies, condemnauit in trecenta: non ualet.*

2 *Conſilium ut ſententia arbitri lata ſuper pœna ualeat.*

Item ſi arbiter. Arbiter non poteſt pronũciare
h ſuper pœna. [h] h. d. Nota quod dixi in ſum
1 mario. Per hoc † dicebam ſemel, q̃ ſi arbiter condemnauit Titiũ in centum ſoluenda intra decem dies: & ſi intra decẽ dies non ſoluerit, cõdemnat eum ad trecẽta. Quòd talis ſentẽtia nõ valet quo ad trecẽta: & eodẽ modo ſi dicat, ſi nõ dederit hinc ad mẽſem: q̃ ſoluat tãtum nomine alimentorũ: quod
2 nõ valet. Eſt ergo † conſilium [i] q̃ dicat ſic,
1 Condemno eum ad trecenta ſoluẽda intra annum: hoc acto q̃ ſi centum ſoluerit hinc ad octo dies, talis debeat eum liberare à tota ſumma: & ex nunc ſit liberatus. Et eodẽ modo dicas in ſimilibus.

Si cum dies. Si per arbitrũ ſtetit quominus da
reꝰ ſententia, cogiᷣ pati de nouo in ſe

f

1 Sententia arbitri, qui condemnauit Titium in centum & ſi non dederit intra decem dies, condemnauit in trecenta: non ualet.

2 Conſilium ut ſententia arbitri lata ſuper pœna ualeat.

h Arbiter non poteſt pronũciare ſuper pœna.

1 Condemno eum ad trecenta ſoluẽda intra annum.

i ¶ Conſilium. Bald. tenet contrarium in l. j. C. de his quę pœ. nomi.. vide Spe. in tit de ſentent. & his qui ipſam ſequuntur in §. ſpecies. in verſi. ſed nunquid iudex & dixi poſt Bart. in l. j. in fi. ff. ſi quis ius dicen per Ange. & Io. de Imo. in l. ij. de publi. iudic. & Bal. in l. cùm allegas. in vlti. colum. C. de vſuris.

doctο. de iudic.

g ¶ Silentium tantũ, Bene facit quod no. Barto. in l. viro. ſolu. matri.

h ¶ Item ſi arbiter. ſuper pœna. Adde quod dicit ſpecu. & Io. Andre. in §. ſpecies. de ſenten. in verſi. quid ſi iudex præcipit quod valet ſententia, condemno te in centum niſi intra decem dies probaueris te ſoluiſſe. licet tutius ſit expectare, per c. ſuborta. de re iudi. & quod dixi in l. terminato. & per Barto. in addi. Spec. in titu. de ſenten. in. iij. col. Adde quod ſi arbiter laudauit q̃ ille, qui non obſeruauit laudum, ſoluat mille duci Mediolani, & vnus cõtraneiat: an nõ contraueniens poſsit agere ad mille. vide Petr. de Ancha. conſi. j.

i ¶ Conſilium. Bald. tenet contrarium in l. j. C. de his quę pœ. nomi.. vide Spe. in tit de ſentent. & his qui ipſam ſequuntur in §. ſpecies. in verſi. ſed nunquid iudex & dixi poſt Bart. in l. j. in fi. ff. ſi quis ius dicen per Ange. & Io. de Imo. in l. ij. de publi. iudic. & Bal. in l. cùm allegas. in vlti. colum. C. de vſuris.

a ¶De omnibus litibus, Adde quæ no. Bar. in l. Aquilia. ff. de transac. & Bald. in l. j. C. de arbit. quod nota.

b ¶Est tutus. Aduerte tamen ꝙ in casu huius §. videtur ꝙ non debuit currere tempus, per id quod dixi post Bart. in l. si quis arbitratu. in v. col.

c ☞POMATES. ¶Si arbiter. Vide Ostā. in tractatu de arbi. char. xvij. & xlij. aliàs xj. Barba. consi. xviij. in iij. col. volu. ij.

d ¶Si arbiter. Ferenda sententia. Quæro si arbiter non eligat locum, de quo intelligatur. Dic quòd de a loco compromissi. Et hoc tenet Iac. Bu. in l. si locus. ff. de iudicijs. vide quod no. Bar. in l. si vt proponis. C. quomodo & quī iudex. Adde an arbiter possit prorogare locū, vide Bal. b consi. ccxix. j. libr. & ibi vide quid si fit dictum, possit prorogare semel, et pluries. c

e ¶Intra quantum. Et non dies. Sed quid si dies erat expressa q̄ tacitè inerat, vidē bartol. in l. iij. de lega. ij. Et de isto tex. vide q̄ dixi in l. si duo. j. e. ti. d

f ¶Miti⁹ agitur. Vide Bart. in l. si insulam. de verb. obli. ☞POMATES. 3

f ¶Mitius agitur. Limita vt per Mathe. notabili viij. Et vide Iaso. in §. itē si quis in fraudē. Instit. de act. col. ij.

g ¶Celsus. Idem ait. Vide ad istam regulam Alexā. l. lecta. in f j. notab. ff. si cert. pet. & Imo. consi. xj. 1

h ¶Allegatur. Declara vt per Bal. in l. j. in iij. col. de his quæ pœne nomi. & ibi limita singulariter vt per Gul. in l. iiij. §. quæsitum. in fi. ff. si quis cau. Et hic adde bonum tex. in c. cū dilect⁹. de dolo et cōtu. adde Bal. in l. si mihi & tibi. §. j. de leg. j. in rub. C. communi. vel epistolas. in fine. 3

i ¶Prorogatio. Sed in quo loco prorogatio potest fieri, vide omnino Bal. in aut. et q. C. de temp. appel.

k ¶L. à procedente. sed quid si est data potestas arbitro prorogā di semel, bis et pluries. Dixi in l. qui bona. §. j. de dam. infec.

l ¶Si hæredis. Iste §. habet locum coram arbitratore, secundùm Bald. in l. fi. in vlti. q. C. de contrahen. empt. per Barto. in l. si quis. arbitratu. de v. obli. sed quid si compromittēs erat de collegio vel de vniuersitate et videtur ꝙ non expiret morte cōpromittentiū: vt in l. cùm properabatur. & ibi per Docto. infra de iudicijs. & p. Dy. in l. si grege. de lega. j. ADDE an cōpromissum expiret morte alterius compromittentium, Ange. consi. ccxlvij. Pau. de cast. consi. xxx. & xxxj. Bald. consil. ix. iiij. lib. 1

s☞POMATES. ¶Si hæredis. vide Lanfranc. char. xx. & sequen. versicu. soluite.

m s☞POMATES. ¶Item quærit. vide Pau. de cast. consi. xxx. in fine.

n ¶Stari. Et limita istū text. nisi sententia arbitri esset expressè contra ius constitutum quia nunc est ipso iure nulla, vt est casus not. in l. apud celsum. §. item quæritur. de dolt ex cepto. facit l. ij. C. quando prouo. non est necesse. Ita dicit do. Io. in l. filiusfa. de dona. et tenet glo. hic.

s☞POMATES. ¶Stari. Limita nisi modis, vt per Felic. in vlti. col. extra de consti. Albe. & doc. l. pe. C. de pac.

¶Reduci. Et vide ꝙ habetur in l. ij. C. e. & quod ibi dixi. & vide Bal. in l. eos. §. ne temere. C. de ap.

¶Habuisti⁹ nota. Barba. consi. xviij. in iij. col. ij. volu.

¶Contrarium. Dixi post Bar. in §. arbitrorum. & vide q̄ not. Bald. in l. fi. §. de tuitu. & ture.

¶An depositio huius. §. habet locū de iure canonico, vide per Imo. j. in l. nemo potest. de lega. j.

s☞POMATES. ¶Contrarium. contrarium refert se cōsuluisse Bal. per regulā iustius l. in l. iij. j. de lega. j. De cui⁹ tamen veritate, vide Felic. plenè in c. causam quæ. in antepe. col. & duabus seq. versi. sequitur Bar. de re iud. Paul. de ca. l. fi. col. v. ff. de iustu. & iu. Roma. rubr. in v. col. s. eod. Panor. consi. xlij. in j. vol. et in c. cū dilectus. i v. col. de restri. & in d. c. cauſam quæ de re iud. Imol. c. Quinta tralis de iureur. & Ioan. Bapti. in repet. l. omnes populi. ff. col. ff. de iustit. & iu. vbi dicit opinionē Bar. hic esse communem. In contrarium tamen tenuit Bal. c. consanguinei de re iud. consi. clxxxvij. ante fi. & cōsi. cccl. sci. Ioā. Fede. in iij. vol. Vide etiā de isto dicto Bar. hic per Lanchar. xxij. & seq. q. j. Roma. consi. xxvij. in iij. dubio. ij. colū. Felic. in c. j. in vlt. col. de consti. & c. fi. ix. colū. de ꝓsum. Barb. cōsi. xlvij. v. col. vol. j. Felic. c. ij. colū. iij. de re iudica. Hanc opi. Bar. dicit cōmunem Imo. d. c. ex insinuatione. & Felic. in c. dilecta. de relcrip. Et ꝙ opin. Bart. consuluit Rapha. cōsi. cclxxx. incip. viso. pecūia. & Barb. cōsi. xlvij. inci.

Si plures.

1 ☞ *Sententia arbitri nō reducitur ad arbitrium boni viri.*

2 *Qui potest cognoscere de iure & de facto, & sententiare secundum formam iuris, est arbiter, & non arbitrator.*

3 *Arbiter qui debebat sententiare secundum formam iuris si sententiat contra ius, eius sententia non valet.*

n **Stari.** " Sententiæ arbitri, etiā iniquæ, est parendū metu pœnę. h. d. No. ꝙ † sententia arbitri non pot reduci ° ad arbitrium boni viri, vt hic, & habuistis not. o
p ꝑ. eo. l. iij. in glo. parua iuper verbo, bonum. Videbitis in l. iocietatem. §. arbitrorū. j. pro soc. nec pōt appellari, secūdum communē opi. vt l. j. C. eo. de qua dixi s. eo. l. j. ℞ ij. † Et ideo quidā dicunt in sententia volentes tollere ista remedia. viā arbitrorū eligentes sic pronūciamus. Et ego cōsului nō sunt multi dies elapsi, ꝙ cōpromissum in aliquē ꝙ posit cognoscere de iure, & de facto sententiare, an debeat secundū formā iuris. Et determino ꝙ sit iste arbiter, & nō arbitrator vt dixi in l. societatē. §. arbitrorū. Modò 2
3 iste † dixit sententiā cōtra ius: nunquid debeat ſtari eius sententiæ? Videtur casus ꝙ sic
q vt hic. Contrarium ° dico ꝙ hic fuit cōpromissum simpliciter: sed in quæstione propo
sita fuit dictū ꝙ pronūciaret de iure: quod non fecit: & sic excesit formā cōpromissi: quod nō pōt: vt in l. nō distinguemus. §. de officio. j. eo. & ideo est sententia nulla. quod multum not.

1 ☞ *Sententia duorum arbitrorum condemnantium in maiori, præualet sententiæ tertij iudicantis in minori.*

2 *Minor summa quòd insit maiori, in pluribus testibus discordantibus: & quomodo.*

3 *Duobus testibus affirmantibus quādo magis credatur, quā mille negantibus.*

4 *Testibus negantibus quando credatur, sicut affirmantibus.*

scribitur apud prophetā vol. j. & Are. cōsi. lxix. incip. eximie domine in prin.

a ¶Si plures. Limita hūc §. pulchrè per Bal. in l. j. C. de sen. quæ sine certa quantita. & in l. fi. C. de re iud. Item limita vt per gl. in c. j. extra eo. in vj. limita. per Bal. in l. j. C. de test. & Archi. iij. q. ix. nihilò minus. & Bal. in l. j. C. si adue. rem iudicatam.

☞POMATES.

a ¶Si plures vide Lanfran. in tractatu de arbit. char. xxvij. q. xij.

¶Pro concordia. Adueræ ꝙ Bart. in l. inter pares. ff. de re iu. voluit quod arbitri possit absoluere ab instantia iudicij. Sed allegaē per aliquos contrarium voluisse in hoc §. si plures. Iulio. In rei veritate Bar. in hoc §. non loquitur vnū verbū. Quo aūt ad illū artē cuiū an steur maiori parti ex pluribus iudicantibus. maximè in ea gre, in qua concordant, se remittit ad not. per Ioan. Andr. in c. j. de arbi. in vj. & sic idē dicit vbiq.

☞POMATES.

b ¶Querit gl. vide Felic. cūm inter. in v. et viij. colū. & seq. de re iudica.

c ¶Negātib⁹ ꝓbatio ne negatiuę, vidē in materia omnium q. in hoc §. no. per Bal. in d. l. hæredes palā. & per Imol. in l. inter pares. de re iu. §. j. Et cū ista gl. concor. ca. nihilò minus. iij. q. ix. & Ioan. Andr. in c. j. de arb. in vj. et quæ dixi post Bar. in l. cū furti de in litē tur. & Bal. in l. j. i fine. colū. C. de rescin. vēd. & ibi latius Sali. per Bal. in c. cū ec clesia. de cau. pos.

☞POMATES.

c ¶Negantibus. Fallit in criminalibus, vbi magis ad excutandū creditur duobus negantib⁹ quā duobus affirmantibus: quo casu ad purgādū innocentiam admittūtur testes domestici. De quo latius vide per do. Ia. co. in rub. ff. de iusti. & iure in iij. col. & in v. limitatiōe. hoc etiā dictum limitat do. Ioā. Andr. in l. vt vim. ij. col. ff. de iust. & iure. Et ad hoc vide cōcor. ꝙ Rom. l. q. bis idē. de verb. obli. Et quō. ꝓcedat, vide Corset. in verbo, testes. inci. duo testes.

d ¶Si quis litigatorū. Istum text. allegat Bar. in l. si. §. de iurisd. oīm iud. & ad istū §. vide omnes in l. ij. C. eod.

☞POMATES.

e ¶No. istū tex. vide Imo. consi. xl. aliàs clx. col. ij.

f ¶Nisi sit actū. Not. ꝙ valet clausula in cōpromisso, q̄ arbiter ferat sententiā parb tibus præsentibus et absentib⁹. qd si isto casu arbiter tulit sententia parte nō citata? Dic ꝙ laudū est nullū. Ita simpliciter dicit Spec. in ti. de arbi. §. excipit. Sed pone ꝙ nō est alibi. & ita fuit de facto pronūciatū. & ibi per Io. And. in addi. & qd' no. moder. in l. si fic. de leg. j. & Bald. sequit' in l. eos. §. apostolos. C. de appel. & Moder. in l. filiusfa. de dona. per ibi. no. per Bar. & videt' velle glo. hic in verbo, probat vide Bal. post doct. in l. si ex cōsensu. singulariter dicentē qd' nō valet sententia arbitri parte absente, qd' citata: nisi dictū sit in compromisso. Hoc etiā vult Bar. et do. Io. in c. Quintaualis. in viij. co. vide Bal. hic & Imo. in l. si quis arbitratu. de ver. obli. in ij. col. & ibi dixi. & in c. dilectus. de arbit. Adde an pars debeat citari in approbatione laudi, Bal. cō. ccl. xij. lib. j. Petr. de Ancha ra. cōsi. ccl. xx. Rom. consi. lxj. & lxxij.

☞POMATES. ¶Non pareret. vide Bal. in rub. C. de iusti. & iure.

☞POMATES. ¶Allegaui. vide Alexā. consil. xliij. iiij. vol. Feli. in ꝓemio. Decre. in viij. col. Alexā. in l. ij. §. volūtatē. in iij. col. versi. in gl. & versi. sed si ab eas. fol. ma. Et cum isto dicto Bar. tenet Paul. de Cast. in cōs. xxiij. inci. ad plenā. ¶Coram. Præsentibus talib⁹. vide Bal. in d. l. j. ꝓ Bar. in tractatu de testi. ver. testis dicit se aliquid fore quia præsens.

¶Sed si pœna. De pœna adiecta. No. qualiter debeat intelligi id ꝙ dī in cō promisso, regrit pœna. Adde ꝙ no. Bart. C. eo. ti. l. cū antea. ¶Nota istā l. An sententia lata prosit reo. Sed de huius §. intel lectu vide Bar. in l. si j de iureiur. et in l. duobus. §. j. eo. tit. Facit ꝙ no. Bar. in l. ex duobus. in iij. q. de duob. reis.

¶Si quis rē. Hic habes ꝙ arbitriū soluī tur iudicio cæpto: qd si cōpromissum est in arbitratorē, postea itur ad iudicē: an solueē ꝓ lit. cōtes. an ꝓ sententiā' vide Bar. in l. q. fidē. §. de trāsac. Et ad id ꝙ dicit de pœna cōtēpt⁹, quę petit' vnà cū principali, Add. Alex. in l. vbi pactum. & ibi Bar. in vlti. col. C. de trāsac. Et vide Bal. i iij. co. q etiā no. limitat istā, materiā: et a liter etiā limitat dñs Card. in Cle. quādiu de appe. Et vidē Bal. in l. cū ꝓponas. C. de trāsac. adde. Ro. cōs. cccxcviij.

☞POMATES. ¶Si qs rē. limita vt q Bar. l. ita ſtipularus. magna. in vltim. ꝓte ver. vlt. opp. de ver. obl. Et vide aliquid

Coram.

1 ☞ *Pœna quòd committatur ubi nuda conuentio præcedit & stipulatio pœnalis sequatur: sicut si stipulatio uestita præcederet.*

2 *Compromisso facto per stipulationem, sine pœna an ex sententia oriatur actio.*

Sed si pœna.

Si plures. a Si arbitri pares numero discordant, nō valet sententia: aliàs statur dicto maioris partis. rem omnes videntur in minorem summā cōsentiri. h. d. Oppo. j. de re iudi. l. duo ex tribus. Solu. hic loquitur in arbitris, ibi in iudicibus delegatis, quorum si diuersæ sunt sententiæ, est in suspenso, donec approbetur per superiorem. in iudicibus ordinarijs dic vt l. Pōponius. scribit. & l. inter pares. j. de re iud. Quærit † gl. b hic. quid si vnus con b dēnat in quinq; alij, in duo alij ī decē? Ol. dicebat prævalere duorū sententiam. Glo. tenet ꝙ valet sententia eius, qui cōdemnauit in quinq; Opi. Oldra. est approbata ex 2 tra, eo. c. fi. in vj. † Quærit glo. no. & inducit in arg. ad vnā quæstionē: pone, vnus testis dicit ꝙ res valet centum, & nō plus. Duo dicunt ꝙ res valet ducenta: an statur dicto vnius q minus dixit? Gl. dixit ꝙ imò non magis stabitur duobus affirmantibus, quā mille negātibus. c Cōtra istā glo. videt tex. 3 j. de ven. inspi. l. j. §. j. vbi † tantū credit affirmantibus quātum negantibus, & nō plus. Sol. dicit do. Old. aut testis deponit eius actus, de quo interrogatur, nō cognitionem vt quia dicit se nescire: & tunc creditur magis duobus affirmātibus, quā mille hoc mō negātibus: vt l. hæredes palā. in princ. j. de test. ita debet intelligi ista gl. Quādoq; testis deponit eius actus: de quo interrogat ꝓ cōtrariā assertionē vt qa nō solū dicit se nescire: imò dicit se scire, ꝙ hoc non est: tūc est recurrēdū ad materiā. l. ob carmē. §. fi. j. de test. vt. inspiciatur numerus testium, & dignitas: & alia quæ ibi ponunt. Nā tā tū credit affirmātibus ꝙtū negātib⁹. Et hoc ī his quæ facti sunt quibus testis testificat per sensum. in his verò quæ consistunt in artis peritia, de quibus quis quādoq; adhibetur ad iudicandū, vt medici, & obstetrices: tunc tantum creditur affirmantibus quantum negantibus: vt l. j. §. j. de venite inspi. dic vt ibi.

1 ☞ *Sententia per arbitrum ferri non potest in absentem etiam contumacem, nisi sit dictum in compromisso. debet tamen citari, ut in addi.*

Arbitrator an possit ferre sententiam partibus absentibus remissiuè.

Si quis litiga. d Arbiter non pōt ferre sententiam parte absente, etiam per contumaciam: nisi sit actū. item qui impedit arbitrium sententiare incidit in pœnam, ac si sententię non parte ret. h. d. Primò ponit dictū. Secundò illud probat per rationē. Secunda ibi: perinde. Nota istum tex. ſsolenniter † ꝙ non potest ferri sententia per arbitrum, etiam parte absente per contumaciam, nisi sit actum f in compromisso. Secundò nota ꝙ ille qui nō venit quasi impediens sententiam, incidit in pœnam quod intelligo nisi sit actum, vt eo absente posit ferri sententia: tunc enim licet sit contumax non impedit ferri sententiam. Et ideo non incidit in pœnam. eo ipso quod contumax est in non veniendo. g Sed incideret si sententiæ nō pareret. § De hoc plenè doc. in l. j. C. eodem & per In

noc. extra eod. c. ex parte. † Quæro quid in arbitratore: vtrum posit ferre sententiam absentibus partibus. Dic vt C. de contrahent, & commitent. ſtipula. l. fi. & l. si qs arbitratu. infra de verb. obli.

1 ☞ *Præsentia ꝙ posit esse sine intelligentia.*

Coram. Coram aliquo dicitur fieri si h est præsens, & intelligit: aliàs secus. hoc dicit. Concordat infra de verbo signi, l. coram. Allegaui[h] nunc §. fe. 1 in quæstione † contra quēdam notarium, qui de falso instrumento reprehēdebatur. Dicebat enim instrumentum actum præ i sentibus talibus: [i] testes ibi dicebant quod nihil sciebant: notarius probauit quod ibi fuerunt corporaliter præsentes. Certè non g bene scripserat: quia aliud est esse præsentem, & aliud intelligere. Facit C. de errore aduo. l. j. & quod ibi no. in quodam glo. h

1 ☞ *Pœna quòd committatur ubi nuda conuentio præcedit & stipulatio pœnalis sequatur: sicut si stipulatio uestita præcederet.*

2 *Compromisso facto per stipulationem, sine pœna an ex sententia oriatur actio.*

Sed si pœna. Si compromissum i est stipulatione valatum, absq; adiectione pœnæ. arbiter cogetur sententiam dicere. h. d. Vides ergo ꝙ omnes ll. præcedentes, quæ loquuntur de pœna adiecta [k] in compromisso, intelliguntur quando promissum est parere arbitro pacto nudo. Nam si per stipulatio- 1 nem, non est necessaria pœna. Ex † hoc ego concludo quod in l. si cùm dies §. fin. ff. eod. est casus pro opi. Vltramon. qd' vbi præcedit conuentio nuda, & sequitur stipulatio pœnalis, eodem modo committitur pœna quo committeretur si præcederet stipulatio vestita. quod plenè dico infra de verbo. obligatio. l. si ita stipulatus. in x. 2 colum. Sed quæro † an isto casu quo compromissum fit per stipulationem sine pœna, oriatur actio ex sententia, ac si pœna esset incerta. de quo not. per Cyn. in l. j. C. eo.

Si quis litiga.

1 ☞ *Sententia lata pro fideiussore, non porrigitur ad principalem: secus contra.*

Si ab eo petat, ad quem exceptio rei iudicatæ porrigitur: pœna compromissi committitur: 1 aliàs secus. h. d. Nota istam l. [l] quod sententia lata pro † fideiussore non porrigitur ad principalem. secus econtra: vt l. duobus. §. j. j. de iureiur. licet in contrarium faciat l. fi. j. eo. tit. circa fin. Dic. vt ibi dixi.

m ¶Si quis rem. [m] Is cuius facto soluitur compromissum, incidit in pœnā Item pœna quæ apponitur loco contemptus, potest peti vnà cum principa m li. h. d. Opp. de l. si qs à socio, j. ꝙ socio & de act. emp. l. prædia. Sol. hæc pœna apponit loco contemptus; ibi loco interesse rei.

ad istam l.per Roma.cõsi.cccxxxij.in ij.col ij.dubio.

a ¶Sed si quidem.Aduocatus corrũpitur. Vide in l.iij. C.co. Et vide per Imol. in l.duuus.in vltima charta,de re iudicata.

a ☞POMATES.¶Sed si quidẽ.Vide Ale.in l.j.ij.col.de leg.j.aliàs secũdo.

b ¶Sacerdotio.Nota.tex.in hac lege in ỹ.nõ est cogẽdus.q; si factũ est cõpromissum de vna re,iq; pendente iudicio perijt, arbiter poterit sine nouo cõpromisso facere condẽnationẽ ad interesse. Quod singulariter not. & intelligevt hic notatur & habetur.

b ☞POMATES.¶Sacerdotio.ad istũ tex.vide Fel.in c.pretensata.col.ij. i prin. de testi.

c ☞POMATES.¶Ius fisci.Vid' Abb. consil.lxxvij.in j.col. ij. dubio. in ij, volu. Roma.consi.clv.

d ¶Et pro hoc. Vide Io.And.in tit.de arb. §.põt:vel §. sequi. in addi. inci. dicit Gui.

e ¶De liberali. ad istũ tex.concordat c.causam. de restitutio. in integrũ. Sed vtrũ de causa liberali arbiter possit cognoscere incidẽter.licet principaliter non? vide q; sic, per l. quoties. C. de iudi. quã dicas habere locũ in arbitro. & est text. not.secundũ vnã lec.in l. cũ pponas. & ibi Bal. C.de reb.credi.& glo. fin. hic in fi.& l.interdũ. §. qui furẽ. & quod ibi no.Bar. et de fur. Adde quod voluit Ro.consi.ccxcix.

☞POMATES.

e ¶De liberali. vide Lanfran.in tractatu de arb.charta xiij.ỹ. compromissum. & char. xiiij. in princi. Roma. consil.cclxij. & consil.ccxcix.

f ¶Non porrigitur.Si statutum dicit q; omnes causę debeãt cõmitti,non porrigitur ad causam misti imperij.vide Bar. j.ca.l.§.quæsitũ. Sed stante dicto statuto, quæro quis est ciuis Florentinus, nõ habet ibi domicilium, habet tamẽ alibi: an ibi possit cogi per cõsortem,si ibi reperiatur esse extra in domicilio suo. Imol. in c.sanè.de fo.competen.dicit se dixisse q; non,per ibi nota.per Ioã.And.in d.c. sanè. & do.Anto. in c.fineo.ti. Quod nota ad intellectũ dicti statuti.Item adde q; dictũ statutum non habet locum, vbi per partem opponitur exceptio impediens litis ingressum, secũdum Bald. in l. fratres. C. de transaction. & in l. si iudex.ỹ. de his q; sunt siti vel alie iur. Adde q; statutum dicens q; omnes causæ cõpromittantur, nõ comprehendit causas misti Imperij,Roma.consi.cclxij.& ccxcix.

¶Item si quis. Adde Barto.in auẽ.& consequenter.C.de senten. Et vide glo. singu.in l.est receptum.ỹ.de iurisdi.om.iudic.vbi dicit q; corã iudice prorogato de voluntate partium habet locum reconuentio. Quam glos.summè not. contra Bar.in prælegata auẽ.& consequenter.vbi tenet q; idẽ quod in arbitro. & eum sequitur ibi Ange.& do. Pet. de Anchar. in c. j. de mu.pet.licet.d.anto. teneat. & sequit' ibi dem do.Io. pro quibus facit prælleg. glosſ. quam nemo eorum allegauit.Andreas Barba.

¶Item si quis. Reconuentioni. vtrum coram arbitro sit locus reconuentioni, adde Barto. latius in auẽ. & cõsequenter. C.de sententijs.

☞POMATES.¶Cum in plures. vide de Lanfrã. in tracta. de arbi. in ix.fing.

¶Cùm quidam. vide not. per Bald. per istum tex.in rubr.C. de appel.in fi. & adde q; contra sententiam latam per inimicitias capitalespotest restitutio,secundum Bald. in l.venales. C. quando prouoc.Et hic adde Bal. in l.arbitro.in j.colũ. qui satisfd. cogan. & istę text. facit ad ea quæ no. post Barto. in l.j.ĵ.de except.vbi allegaui. etiã istã, & allegaui, etiam Bal. in l.ij. C. vt lit. pen. q; reclamatio ad arbitrium boni viri dicitur quasi appellatio.Et Bald.in l.fi.de appel.reci. in iij. col. Bart.& Bal. in l.j.in duobus locis.C.eod. vbi videtur dicere contrarium . vtrum autem sit actio nullitatis vel iniquitatis,vide Bald.in l.iij. C.eo.tit. Adde q; reclamare ab arbitrio boni viri, sit quasi appella. Roma.cõsi. xc. & q; dicit Bart. in hoc §. dicit etiam Guido. de Suza. vt refert Ioan. Andr. in addi. ad Specu. in §. finitur. versicu. item si capitales.

☞POMATES.¶Cùm quidam. vide de Lanfran.char.xlj. q.xxxiij.

¶De officio. vide Bart.in l.Aquiliana. C.de trãsac.ad quod allegaui istũ §.And. Barba.

☞POMATES.¶De officio. vide quid per istum text. decit Roma. consil. xv. incipien. viso compromisso.in iij. col.j.dubio.& etiam aliqua per Iaso.l. si super pos. l.j. not. C. de transac. & pro limitatione huius §.vi de Lanfran.char. cclxxxiij. & Felin. c. causam quæ. colũ.ij. de re iudica. Roma. consilio cvj.iij. colũ.

Ta demum.

☞*Tacita conditio quòd impedit natiuitatem actionis.*

Sed si quidem.

a Pœna compromissi habet in se tacitam conditionem vt contra eius exactionem doli obiciatur exceptio. h.d. comitti.ideſt commissa sub hac cõditione exigitur.Opp.in prin.dicit q; stipulatio habet conditionẽ,si nihil dolo fit.In fi.dicit q; si fit aliquid dolo,habet locũ exceptio doli. Cõtrà.si fit dolo,stipulatio nõ cõmittit', quasi deficiente conditione: ergo exceptio nõ est necessaria.Dicit gl.no.† Ista cõditio ineſt tacitè,& tacita cõditio nõ impedit natiuitatẽ actionis:vt l.cõditiões extrinsecus. j.de cõdi.& de.Hoc est falsum: vt not. in l. itẽ qa.ŝ.de pact.Et ideo dicas q; ineſt tacitè conditio exactionis,non cõmissioni stipulationis.Opp.qñ aduocatus corrũpitur, habet locum in integ.restit.vt l.j. C. de aduo. diuer.iud.ergo non habet locũ actio de dolo.Solu. dic q; actio de dolo cõpetit hic ad cætera damna.

On distinguemus. Sacerdotio.

b Nota q; sacerdos põt esse arbiter. Quod intellige ĩ simplici sacerdote:secus si est monachus,vel aliàs regularis.quod dic vt in l.Pedius.ŝ.eo.

☞*Compromissum q; non possit fieri de crimine, quando agitur crimmaliter,etiam si pœna sit pecuniaria.*
Transigi quando potest super crimine,potest & in arbitrq; torem compromitti.
Arbitramentum est transactio.

Iulianus.

De causa meri & misti ĩm perij vel de causa status nõ compromitti.h.d.cũ seq. Quærit gl. † vtrũ hoc sit verũ,siue de crimine agat' ciuiliter, siue criminaliter. Et determinat q; debeat intelligi qñ criminaliter. Nam si ciuiliter: tunc posset cõpromitti:vt l.quid ergo.§. ex cõpromisso.ŝ.de his q; not.infa.Et assignat rationẽ: qa quilibet soluẽs pœnã pecuniariam liberaretur,& euitaret pœnã corporalẽ. Innuit ergo q; si de crimine imponeret pœna pecuniaria,posset cõpromitti & pronũciaret arbiter pœnã dandã fisco, si non pareatur,pœna compromissi cõmitteretur parti:vt l.arbiter intra.j.eo.Hoc non placet dño Iac.Butr.quia p hoc læd ereẽ ius fisc' Pro hoc j.pxi.§.ibi:eadẽ dicenda sunt, &c. Nec obstat ista gl. qa hæc ratio nõ est generalis.Nec obstat l.arbiter.j.eo.quia ibi id quod deducebatur in cõpromissum, totũ pertinebat ad partẽ.Itẽ † quærit glo.nunqd super istis delictis possit transigi. Dicit gl. q; nõ regulariter,per eandẽ rationẽ.Tu dicas q; transactio,per quã præiudicatur omnibus,nullo modo licet:vt no.in l.transigere.C.de transac. Sed transactio, per quam præiudicatur transigẽti super istis criminibus licet qñq;:vt d.l.transigere.Et pro hoc dico q; eodẽ modo licet cõpromitti in arbitratorẽ,quo licet transigi:quia transactio est. Et sic istum §. intelligo q; potest com-

d

promitti in arbitrum.

☞*Statutum q; omnes causæ compromittantur, non comprehendit causas misti imperij.*

De liberali.

e Glo.hic q̃rit quid in ascriptitijs,et in cõuersione, & monachatione,& mrimonio. Et rñdet q; idẽ. Itẽ q̃ro qd in causis misti imperij. Dic q; idẽ,vt not. in l.si de meis.ŝ.eo.Et ibi no.dicit gl. Et q; sit verũ, dicit gl. p bo p l.fi.C.vbi & apud quẽ.& extra,eo.c.pe.Ex hoc dicebã q; † statutũ huius ciuitatis qd præcipit oẽs causas cõpromitti, nõ porrigitur ad causas misti imperij. Sed q̃ro qd de libertate eccles'ię? Dic vt extra,eo.c.cũ tpe.

Si seruus.

Non valet cõpromissum factũ à seruo : nec arbiter cogitur sententiare.h.d.

☞*Reconuentionis non habet locum coram arbitro.*

Item si quis.

g Legatus tẽpore legationis cogit' corã arbitro litigare illis casibus, quibus corã iudice ordinario cogeret':et nõ aliter.h.d.No. tex.† in fine vbi videt' casus q; corã arbitro locus sit reconuentioni.h In cõtrariũ est tex. extra eo. c. cùm dilectus. sed posses dicere quòd hic cogitur se defendere coram iudice ordinario:non coram arbitro.

Si is.

Inter petitorẽ & possessorẽ hæredi tatis debẽt silere lites speciales etiã corã arbitro.h.d.Not.§.istũ : nec corrigit' p l.fi.C.de peti.hære.quia illa loquit' petitore vel possessore conuento à quodã tertio:hic qñ est quæstio particularis inter illos. Itẽ il la lex loquit', vt dixi,in petitore vel possessore conuẽto.Secus si alter eorũ ageret cõtra tertiũ:vt l.si bonæ fidei.j.de peti.hęre.& l.si rem. aliàs in l. si post.j. de except. & ibi plenè dixi.

Dies.

Si dictũ est in cõpromisso de prorogatione:ista cõuentio,progatio nem nõ facit:nisi sequat' iussus iudicis.h.d. Vel sic:Promissio de ꝓgando, ꝓgatio nẽ non facit, nisi sublequat' ꝓgatio. h.d. Glo.laborat in positione casus,sed in summario ego posui tibi veritatem.

Si arbiter.

Arbiter se occultãs, p iudicẽ p̃t citari et mulctari

Cum in plures.

i Dictio quilibet, est distributiua:dictio oĩs,est collectiua.h.d. Vel sic Dictio quilibet,distribuit actũ in quẽlibet separatim:dictio oĩs,coniunctim.h.d.Not. istum tex.de hoc per gl.in l.si pluribus.j.de leg.ij. Dixi latius in l.hoc articulo. de hæredi.instit.

Cũ quidam.

k Si arbiter efficiatur inimicus partis contra petitionẽ pœnæ, obstat exceptio doli. h.d.Et istũ §.intellige, qñ superueniũt inimicitiæ absq; culpa:partis.Nam si eius culpa:tunc incurreret etiã pœna cõpromissi: quia per eum factum est quò minus arbitrator sententiã diceret:& sic incidit in pœnam:vt.ŝ.e.l.dicẽ.§.si quis litigatorum. & j. eo.l.non ex omnibus.in princip.

De officio.

l Arbiter nihil põt vltra illud, quod est sibi in com-

in compromisso concessum.

☞*Caueli ut aduocatus posit dictare reformationes.*
Statutum quod quælibet causa compromittatur: quando comprehendat causam concernentem ubi pupilli ut educari debeat.

Quæsitum.

Arbiter debet dicere sententiam per quã lis finiatur:nec potest aliũ delegare, nisi hoc sibi commissum fuerit.h.d.Primò † per istum text.reddaris cautus,qñ es aduocatus ad dictãdum reformationes,facias ponĩ q; possit & per alios.aliàs nõ posset hoc: vel incideremus in dubium,Si in † ciuitate ista est statutum q; quælibet causa cõpromittat: Modo quidam petebat per iudicem decerni apud quem debeat pupillus ali.Quæritur vtrum ista causa debeat compromitti.Et videtur q; non,cùm sit misti imperij:ergo &c. vt no. ŝ. ea.l.§.de liberali. Præterea de hoc non posset transigi':ergo &c. Sed si verba statuti essent adeo generalia q; istam causam comprehenderent:tunc deberet per arbitrum sententiari an iudex deberet decernere,non q; ipse arbiter decerneret. Et hoc videt' velle hic text.dum dicit,vt arbiter statueret, &c. Vnde arbiter potest de hoc iudicare,scilicet ad iudicis arbitrium eũdum esse: quia de hoc dubitabatur:non autem quid iudex facturus erat, sed an facere deberet.

An & satisdare.

Hic est bonus tex.[b] cum glosſ.

☞*Si pœna est commissa,& sententia confirmata tacitè per lapsum decem dierum,quã do utrumque confirmetur.*

Si duo.

Si sententia per arbitrum fertur pro,vel cõtra vnum ex duobus reis,si ab altero petatur,p alterum pœna committitur si socij sunt:aliàs secus.h.d.Oppo.de l.si vnus.j. respon.ŝ.de pact.c Solu. Istud contrarium est ita difficile,sicut aliud quod sit in mundo. illud loquitur in pacto: hic in sententia dicit glosſ. vel aliter, nec ibi,nec hic committitur pactum,sed pœna. De hoc dicam in l.si vnus.ŝ.de pac. & ibi declarabo.Quæro,si pœna est † cõmissa, & sententia confirmata taciturnitate decem dierum,vtrum confirmetur vtrumq;.Videtur quod non,in l.rescriptum.§.si pacto. ŝ.de pac.Breuiter dic,q; si pœna tantummodo est appolita,nõ emologabitur sententia curiu decẽ dierum:vt no.in l.ij.ŝ.e. Sed si esset dictum,rato manente pacto:tunc vtrumq; peteret'.l. qui fidem.ŝ.de transact.

Semel.

d Pœna semel commissa,amplius nõ cõmittitur:nisi sit actum.h.d.Nota istũ tex.Quæ enim sunt clausulæ quæ apponũtur in instrumentis cõmuniter circa pœnam, vna q; pœna toties cõmittatur,quoties fuerit cõtra factũ:ista sumitur hic.Est alia pœna quæ si est soluta vel nõ,contractus remanet firmus:quæ vocat',rato manente pacto. quæ sumitur ex l.qui fidẽ.ŝ.de transact.Opp.q; pœna semel commissa iterum committatur:[e] vt l.si procuratorem.j.rem ra.ha. & j.de ver. obli. l.si sic.Gl.dicit quod ibi nõ erat interesse,nec pœna.Tu dic plenè per gl.& Dy.in l.si sic.j.de ver.oblig.

☞*Pupillus obligatus naturaliter,non restituitur.*

Si pupillus.

f Pupillo compromittente nõ cogitur arbiter sententiam dicere:nisi fideiussor interceserit.h.d.Opp.q; etiam fideiussoribus succurratur:vt l.si minor.de procu.cũ simi.So.Hic pupillus † tenebatur naturaliter tantũ:ideo in integ.restitu. sibi nõ competit:ergo nec fideiussori.Opp.si pupillus nõ tenetur : ergo fideiussor. nõ accedit:vt l.j.ff.de fideiuss.Sol.Intellige de pupillo,qui obligatur naturaliter,vt in glo.

☞*Arbiter quòd non posit diebus feriatis sententiam dicere.*
Clausula,diebus feriatis & non feriatis,apposita in compromisso,quid operetur.
Feriis inductis in honorem Dei renunciari non potest.
Arbitrator diebus feriatis,etiam in honorem Dei,potest laudare.

Si feriatis.

Sententia lata die feriata ob necessitatẽ hominum cogente prætore valet:secus si esset feriata ob honorem Dei.h.d.Alio modo legitur,vt hic dicat:Sententia lata cogente prætore die feriata ob necessitatem hominum,valet:secus prætore non cogente,nisi hoc sit actum.h.d.Et † propter hoc apponitur quotidie in compromissis:q; cognoscere possit, & pronunciare, seu sententiam dicere diebus feriatis,vel nõ feriatis. Et hoc intellige in arbitro:secus in arbitratore, vt dixi in l. a si de meis.§.fi.ŝ.eo. Item nota †[g] q; si feriæ g sint inductæ honorem Dei,non potest ex consensu partium eis renunciari, vel authoritate iudicis,vt ex prædictis patet, & sic sententia arbitri lata illa die nõ valeret. secus in sententia arbitratorum. Nam cum sit quædam transactio potest etiã ferri diebus feriatis:vt l.dies.ŝ. de fer. Alij legunt b istam legem alio modo quod dicta verba, nisi aliqua &c.sunt verba exceptionis,hoc modo:si arbiter ferat sententiam dia feriata & petatur pœna: non habebit locum ista exceptio: bene ageres:nisi illa lege excepta sit,&c.& semper intellige sententiam dictã die feriata ob necessitatem hominum.

Quamuis.

Effectus sententiæ arbitri transit ad hæredes,licet de eis mẽtio facta non fuerit.h.d. Vides ergo q; licet ante latam sententiam cõpromissam non porrigatur ad hæredes, vt l. diem.§.j. tamen effectus bene porrigitur:vt hic.

Vm pœna.

In pœnis nõ inspicimus interesse, quando offenditur is, cui principaliter est promissa. h. d.tex.cum gl.Oppon.de l.aduersus.& l. si duo.ŝ.eo.Sol.Hic venit cõtra compromissum directò agendo contra eum, cuius est promissa pœna:ideo non inspicitur an interlit. In contrarijs fuit actum contra alium,qua cõtra eum,cui est promissa pœna: ideo nõ committitur,nisi interest.Et hoc modo debet intelligi l. stipulatio ista. §. alteri. j. de f ver.ob.& quod not.in l.ij.in fin.& l.iij.j. de verb.oblig.

On ex omnibus.

h Primò ponit ex quibus causis pœna compromissi committat'. Secundo an arbiter possit punire cõtumaciam litigatoris.Secunda ibi:sed etiam. Prima pars legitur duobus modis. Et secundùm primã lectu. veriorem hoc intendit: Qui non dat quod iussus est dare, vel dat operam ne conferatur, incidit in pœnam. h.d.Ro.legit alio modo:non curo de eius lec. Venio ad secundam partẽ:quæ legitur duobus modis. Vno modo pœna contumaciæ,quæ infertur nõ restituenti, hoc est, de delatione iuramenti in litem.Alio modo intelligitur de pœna,hoc est,mulcta.Et secũdùm primam lec.breuiter hoc intendit:Contra non restituentem potest arbiter deferre iuramentum in litem,testes autem non producente punire non potest.hoc dicit.Opponi.ad ista lec.Arbiter cum semel iusserit restituat per primam sententiam,functus est officio suo.ŝ.eo.l.dicere.in fi.& l.seq.sic de cætero iuramentum in litem deferre non potest.Sol. glosſ.intelligas quando ante sententiam certum erat ipsum restituere nolle, vel non posse.vnde ante primam sententiam defert illud iuramentum in litem.Vel intelligas in actionibus bonæ fidei, in quibus non fertur nisi vna sententia. Pro quo facit l.j.in prima magna glosſa. infra de actio. empt. Sed si velles intelligere q; post primã sententiã deferr' iuramẽtũ, nõ ꝓcederet hoc secundùm glo.nisi intelligeres quod esset actũ quod posset super eodem sæpius pronunciare.vt dixi ŝ. eo.l.quid tamen. in prin.Item esset necesse qd' esset actum q; pœna toties committatur,quoties cõtra factũ fuerit. Nã aliàs eo ipso q; nõ paruit sententiæ primæ,incidit in pœnã,& solutũ esset cõpromissum: vt ŝ. eo.l.si duo.in fi.Dices tu:hoc nõ est verũ:nã deferri iuramẽtum in litẽ post sententiam,pertinet ad executionẽ primæ sententiæ, vt vidistis in l.si cũ exceptione.§.in hac.ŝ.qd' me.cau. Sed arbiter non potest exequi sententiam suã:vt l.à diuo Pio.in princi.j.

¶Quæsitũ.Nõ posset trãsigi. vide not. Bal.in l.prætor. j. de tut.et cur.dat.ab his vbi etiã ponit idẽ in hoc dubio q; hic. Et vide Bal.in l. fin.C. vbi & apud quẽ in integ.restit.pe. et ŝ. ea.l.§.Iulia.in fi.et §. seq. & qd' ibi dixi.

¶Bon' tex.vide gl. & bar.l.j.C.de procura.

¶ŝ.de pac.Et ad hãc l.vid' Bar.fl.ex duobus reis.in iij. & v. quæstio.in vers.ꝓro. quid si pœna est cõmissa. ff. de duobus re.vide plenè in l. fi pupillam.j.eo.tit.& ibi glo.

¶Semel.Quod vicibus põt cõmitti, vid' ad plenũ in rub. ŝ.eo.per Ludo. An-Barba.

¶Iterũ cõmittat'. An pœna possit sæpius cõmitti, vid' gl.Bar. & doc.in l.ij.in fi.C. de iure emphyteut. vide Lud.Rom.in l. si finita.ĩ prin.de dãno infec.et Spe.in ti. de act.§.fi.ver. quid si dictũ fuit i cõpromisso q; pœna pluries cõmittat'. Adde an pœna possit sæpi' cõmitti.Bal.cõl. xxx.

☞POMATES.

¶Si pupill'.vide Lãfrã.in tractatu de arbit.chart.xj. & seq. q.ij.Bar.conſ.xlvij.

☞POMATES.

¶Itẽ no.Lãfrã.char. xvj.& sequẽ.q.x.& charta xxix.et cccexxxj.

¶Non ex oĩb'. Adde gl.& doc.q; ista l.i.c.ex.literis.de cõstit.And.Barba.

¶Nõ ex omnib'.vide Bar.et doc.in l.ij. C.eod.

a ☞POMATES. ¶Secundo modo. Vide Sali.l.fi.C.de eden.
b ¶Poteſt mulctare. An arbiter poſsit mulctare, vide Bar.in l.j.in prin.ff.ſi qs ius dic.nō obtē. Et q nisi ſit ſibi commiſſum, vide tex.in l. quid tamen.§.fi.ff. eo.niſi in caſu c.ſuſpitionis.de offi.dele.per Cy.in l.j.ſi quis ius dic.& quæ dixi poſt Bar.in l.j.§.j.ff.ſi quis ius dic.& ibi per docto.

de re iudi. Nec de hoc in eum cōpromitti pōt, qa eſt miſti imperij: vt l. nō diſtinguemus.§. Iulia.ff.eo. Sol. hic deferē iuramentū in litem ex officio iudicis, quod deferuit in actionibus arbitrarijs: & ſic eſt iuriſdictionis, nō miſti imperij executio: qa ſi eſſet miſti imperij, de ea nō poſſet cōpromitti: nec competeret minori magiſtratui: vt l.iiij.§. duas.& ſeq.j.de dam.infect. Videbitis in l. iubere cauere.de iurisdi.om.iudi. Secundo modo [a] legitur hic, vt loquatur de mulcta. & ſecundū hanc lec.h.d. Arbiter pōt mulctare [b] contumacē, ſi hoc fuit ſibi cōceſſum niſi aliquid iniuſtū præciperet. h.d. Et iſta vltima particula colligitur ex verſi. quo in numero. Nam cogere partem vt producat contra ſe teſtes, eſt iniquū: adeo q ſi nō ſtetur, non incidit in pœnā: & ideo non poteſt eum mulctare; vt ff.eo.l.ſi cùm dies.§.ex cō promiſſo.

c ¶Arbiter. An ſit verū dictū ſecundū gl. hic vid Ang.et Imo. in l.cū ſtipulatus.alle.ī gl. Et vide quod per hanc l. dixit Bar. in l.itē illa. de conſti. pecu.in iij.col.
d ¶Cùm l. Per Imol. in l. quidā. in j.char. de re iudica.
e ¶Facit ad quæſtionē. Pondera Bar.in l. quidam conſulebāt. de re iudi. Vide c.cū viceſimū. de offi.dele.per oēs Scribē. vide ibi gl. pro intellectu huius l. vide doc. ibi. Sed an habeat locū in arbitratore, d. Abb.ibi decidit q ſic qui a appellatione arbitrorū venit arbitrator. Facit l. ſocietatē. §. arbitrorū. ff. p ſoc. Vide Ioā. And. in c. vno.de offic. delega. vbi dicit q illud, qđ ibi diſponitur in arbitro, habet locū in arbitratore, ex eo qa appellatione arbitri venit arbitrator. & etiā ibi: diuerſarum. Sed an iſta lex habeat locum in arbitro electo ex iurisdi poſitione, Bald. d.c. cū viceſimū. tenuit q non: qa ille æquiparatur iudici, vide ibi: qa pulchrè loqui tur. And. Barba.
f ¶Arbiter intra certū diē. No. bene, & vide hic Bal. & quod no. ſimiliter in l. illud de ſa. eccle. Andr. Barb.
g ¶Oppo. j. de iure fiſc. Vide not. per Guid. de Suza. in l. ſi quis maior. C. de tranſac. & Petr. de Ancha. in conſi. j.
h ¶De rebus. Iſtū tex. ad vnū notādū ponderauit Bal. ſi. ff. §. j. C. cōia de leg. ī viij. col. vide Bart. in l. an eadē de exce. rei iudi.
☞POMATES.
h ¶De rebus. Vide Bar. & doc. l. licet. C. de iudi.
i ☞ Vetuſti codices habent, ſi in iudicio eſt actū de certis rebus: p aliꝰ rebꝰ nullo caſu obſtat exceptio, &c. Ale. Loſgus.
☞POMATES.
k ¶Item opp. Vide in materia Felin. c. pe. col. vj. de ex.
l ¶Malitioſè omittere. Qñ dicat malitio ſe omiſſum aliquid in petitione. Et adde ad hāc l. Bal. in l. editā. in iij. col. in verſi. nūc veniam[9] ad cumulationē neceſſariam. Et iſtū tex. pro ſingulari allegat Angel. not. in l. ſcire debemus. in prin. & ibi Ludo. in pen. col. de verbo. oblig.

miſerunt inter ſe fiſco pœnam dandam: quod fieri non pōt. Ex quo † no. q licet poteſtas patris, vel poteſtas domini, ſit ſufficiēs q per ſeruum vel filiū alij quæratur: vt in §. alteri. Inſtit. de inuti. ſtipula. tamē poteſtas, quæ eſt ratione iuriſdictionis, ſibi nō quę rit. Nam hic per ſubditū fiſco nō quæritur, ſicut nec per libertū patrono: vt l. ſi ſtipulatus. §. Chriſogonus. j. de verb. obl. quod va let: quia in cōtractibus pacis ſæpe vidi opponi. Promittit enim vna pars alteri nō offendere ſub certa pœna, cuius vna media tas veniat applicanda communi, alia parti. quod non valet, niſi notarius ſtipularetur pro fiſco: vt dixi in l. j. d. de iure fiſci.

1 ☞ *Sententia an ualeat quādo nō eſt pronunciatū de omnibus, de quibus in cōpromiſſo.*
2 *Quando quis dicatur malitioſe omittere in compromiſſo deducta.*

h DE rebus.[h] Hæc lex legitur duobus modis. & ſecundū primam lectu. breuiter hoc intendit. Si cōpromiſſum eſt generale, & libellus eſt ſpecialis, ſententia arbitri nō porrigitur, niſi ad res in libello cōprehenſas, vel ad eas, quæ malignè omiſſæ fuerūt. h.d. quā l. nota. Oppo. i ſi in iudicio eſſet actū de certis rebus agentibus, poſtea de aliꝭs, nullo caſu obſtat exceptio rei iudicatæ: vt l. cùm quæriť. j. de excep. rei iudi. ergo nullo caſu pœna cōmittitur: vt ff. eo. l. aduerſus. Sed hic dicitur q aliquo caſu pœna cōmittitur: ergo &c. Cuius timore dicunt quidam q hic libellus eſt generalis. Et iſta eſt ſecunda lect. de qua dicā ſtatim. Tamen tu primā lectu. ſuſtineas. Dicit enim q quędam ſpecies in petitione ſunt omiſſæ: & ſic petitio non eſt generalis. Ad contrarium reſpondeo. quòd pœna cōmittitur ex duabus cauſis: quia non eſt parī tum ſentētiæ arbitri: vel quia per partem ſeu per partes factum eſt quò minus pronuncietur: vt l. non ex omnibus. cum ſi. ff. eo. Et id quod hic dicitur, ſi malignè, &c. committitur pœna ex ea parte: quia per eum factum eſt quò minus ſententietur. Habes vnam lect. quæ eſt notanda. Secundum aliam lect. hoc intendit: Si compromiſſum eſt generale, petitio generalis, proſecutio ſpecialis, ſententia generalis: ſi non proſecuta petantur, pœna non committitur, niſi malitioſè proſecutio fuerit omiſſa. h.d. Oppo. ſecundum iſtam lect. fuit petitio generalis contra text. qui dicit, in petitione deducta non iunt. Glo. exponit in petitione, i. proſecutione petitionis. Item oppo. k ſecundùm iſtam lect. fuit ſententia generalis. Contra: quia tex. dicit, nec arbiter quicquā, &c. Solu. glo. non pronunciauit expreſsè, vel ſpecialiter: ſed generaliter ſic. Sed ad iſtam opp. quia niſi pronūcietur de omnibus, de quibus eſt actum, ſententia non valet: vt l. quid tamen. in prin. ff. eo. Solu. Vt intelligas glo. & † materiā dicas. Quandoq; eſt vnum compromiſſum ſimpliciter, & ſecundū quid: vt quando in compromiſſo nō ex primo res, nec dico q poſsit ſeparatim ſententia ferri: & tūc de oībus eſt ferenda ſnīa etiā in genere: vt hic. Qñq; ſunt plura compromiſſa ſimpliciter, & ſecundū quid: vt quādo plures res exprimuntur, & dicitur q poſsint fieri plures ſententiæ: & tunc poſſunt diuerſis ſententijs terminari: vt d.l. quid tñ. Quandoq; eſt vnum compromiſſum ſimpliciter, plura ſecundum quid: vt quando in compromiſſo non ſunt expreſſæ res: & tūc ſimpliciter dicitur vnum cōpromiſſum: vt l. ſcire debemus. j. de verb. obli. Si verò dictum fuerit q poſsit pluries ſententiari: tunc iſto caſu dicuntur plura reſpectu plurium ſententiarum & poterunt plures ſentētię ferri: vt l. quid tamen. ff. eo. Quādoq; ſunt plura compromiſſa ſimpliciter, vnum ſecundum quid: vt quando plures res ex primo, hoc actio vt de omnibus debeat ſimul iudicare: tunc poſsit ſimul de omnibus iudicare: particulariter tamen & expreſsè: vt d.l. quid tamen. in princ. Item oppo. de l. licet. C. de iudic. vbi in non proſecutis non obſtat exceptio rei iudicatæ, ſed de æquitate datur replicatio. Solu. æquitas illa ceſſat qñ malitioſè omiſit, vt hic. Ita tenet ibi Petr. prout Cyn. refert. quod † no. Quæro quādo dicitur malitioſè omittere. Dicit glo. q quando omiſit, ideo quia putabat ſe ab arbitro condēnandum: ſecus ſi fortè ideo omiſit, quia putabat ſe nullum ius habere. Hoc colligitur in gl. ſuper verbo, ſunt. Tu dicas clarius, malitioſè factum eſſe eo ipſo q ſcienter omiſit proſequi, cogitās ſe proſecuturum: aliàs ſecus ſi ignoranter: vel quia ignorabat factum: vel quia putabat ſibi ius non cōpetere. Et hoc innuit text. qui dicit, per errorem &c. Quod intelligo iuris vel facti. Item quæro: dicitur hic, de aliꝭs rebus poteſt agi. quæro coram quo: vtrum coram arbitro, an coram iudice ordinario. Reſpon. gl. q vtrum coram arbitro, an coram iudice ordinario. Reſpon. gl. q ibi fuit promiſſum notario tanq; publicæ perſonæ quęrenti fiſco: hic verò partes pro

k ARbiter.[k] Qui non venit eo tempore quo venire non expediebat, cōtumax nō cenſetur. h.d. Per hāc legē aſſumpta eſt illa practica, q in termino citationis pars comparet corā iudice, & abſentis con tumaciam incuſat: vt l. properandum. §. & ſi quidē. de iudic. Et hoc ideo ne poſſet dicere, non tenebar venire: quia non veniſti tu iudex: vt hic. Materiam huius legis vidi ſtis plenè in l. ij. in fi. ff. ſi quis in ius vocan. non ierit.

a CVm lege.[a] Minor xx. annis nō poteſt eſſe arbiter. h.d. Facit ad quæſtionem, [c] an ſtatutum poſsit facere q minor poſsit eſſe Poteſtas. De quo plenè dixi in l. quidam conſulebant. de re iud.

Maiori. Minor reſtituitur, ſi inconſultè paſſus eſt in ſe compromitti. h.d.

☞ *Per ſubditum non quæritur fiſco, niſi notarius ipſe ſtipuletur.*
Pœna appoſita parti in promiſſione de non offendendo, cuius medietas ſit fiſci, & alia pars non: acquiritur fiſco, niſi notarius ſtipuletur.

l ARbiter intra certum diem [f]. Sentētia arbitri ſuper pœna non valet, etiam ſi fiſco ſit inferēda: ſed ſuper alia ſententia remanet firma: & cōpromiſſi pœna committitur. h.d. Opp. j. de iure fiſci. [g] l. j. vbi ex contractu priuatorum pœnæ inferuntur in fiſcum. Sol. Debes intelligere q ibi fuit promiſſum notario tanq; publicæ perſonæ quęrenti fiſco: hic verò partes pro

pronūciauit enim de omnibus generaliter. Sed ſi ſpecialiter de quibuſdam pronunciaſſet, poſſet etiam arbiter adiri, ſecundùm diſtinctionem quam dixi, per l. quid tamen. in prin. ff. eodem.

a INter Caſtellianum.[a] In his quæ habent cauſam ſucceſsiuam, non ſufficit ab initio factum, niſi perſeuerāria ſubſequatur. h.d. Quæro, quæ eſt ratio dubitationis in hac glo. Dicunt quidam: quia fines & termini conſueuerunt poni per iudicem, nō per arbitrum. Iſtud eſt truffatorium, cū non experiatur iure actionis, poteſt de hoc compromitti, & fieri per arbitrum. Alij dicunt q arbiter nō prohibuit terminos tolli: vnde tollendo nō videtur incidere in pœnam. Iſta poteſt eſſe bona: vt j. dicam. Alij dicunt q ideo eſt: quia talis ſententia non continet aliquid dari, vel fieri, vel æquipollens. Tu dic rationem dubitationis eſſe: quia hic fuit lata ſententia & mandata executioni. Vnde videtur q nō teneatur amplius: vt no. in l. Pō ponius. §. ſed & ſi is. ff. de procu. Sed quia ſententia continet hic aliquid, quod habet cauſam ſucceſsiuā: per illā executionem factā ponendo terminos quis non liberaretur à patientia in futurum. facit q no. C. de vſufruct. l. corruptionem. Et iſtud facit ad quæſtionem quam pono in l. ſi fideiuſſor. j. de leg. j. & tetigi in l. ſi hæres teſtamento. j. de act. emp. Bar.

b DE his rebus. Compromiſſum factum ſimpliciter, non porrigitur ad lites futuras.[b] h.d. Et ideo ad hoc vt compromiſſum ſit plenū, debet exprimi vt porrigatur ad lites futuras. Facit quod habuiſtis in l. omnium. ff. de procu. & l. qui habet. in fi. & l. ſeq. de tutelis. j. Sed quæro quid ſi eſt dictū de litibus, quæ fiunt & eſſe poſſunt inter dictas partes. Dubium facit pro vna parte: quia porrigitur ad futura: quia verbum, poſſunt eſſe, eſt extētiuum: & tunc eſt futuri temporis: vt l. ſi ita. j. de leg. ij. & l. tempus. j. de hæred. inſtit. & l. inter illā. j. de verb. ſigni. In cōtrarium facit, quia hoc quid dico poſſunt, videtur intelligendum ex cā de præſenti, & rebus ſic ſe habentibus: vt l. quod ſeruus. infra de condi. ob cauſam.

c SI compromiſſum. Si cōpromiſſum trāſeat in pupillum, vel furioſum. præſentia tutoris vel curatoris requiritur. hoc dicit.

SEd interpellatur.

d Arbiter.[d] Interlocutoria de citando poteſt proferri parte abſente. hoc dicit.

e Si altera.[e] Si compromiſſum ab vna parte non eſt tranſitorium ad hæredes, non tranſibit ad alia.

f ARbiter.[f] Si arbiter iubet vltra quā poſsit: impunè ſi ibi non paretur. hoc dicit.

g SI de re ſua. In re ſua nemo poteſt eſſe arbiter.[g] hoc dicit. Quod no. & maximè rationem ſuam. Gl. format quædam contraria, & ſoluit optimè, & format vnam q. de qua glo. & per Cy. in l. ſi cum ea. C. de do. promiſ. & glo. in c. ſanè. extra de renuncia. & per Innocen. in c. veniens. eo. titu.

h SI quis iuſſus.[h] Qui non ſoluit in termino, incidit in pœnam: licet admittatur mora purgatio. hoc dicit.

Nautæ, caupones, ſtabularij ut recepta reſtituant. Rub.

i Gl. cōtinuat[i], & quærit rationē differētiæ inter hunc tit. furti aduerſus nautas. & ponit cauſas aliquas differētiæ, quæ nō ꝓbant lege. Rofre. dicit q nulla eſt differētia: niſi vna, q hic titulus logꝭtur de actione quæ oritur ex contractu vel quaſi. vel ex delicto, vel quaſi. Ille ſolùm ex delicto. Item hic in genere de delicto vel quaſi: ibi ſpecialiter de delicto furti.

LEX. I.

k AIt prætor.[k] Primò ponit verba edicti. Et ex hoc text. dicunt quidam iſtā actionem eſſe arbitrariam, dū dicit, niſi reſtituet. contrarium gl. dicit: & bene. Ratio: quia cōtra eū, qui non reſtituit, datur actio ad id tantū quod nō reſtituit: vnde arbitrium iudicis nō verſatur. Sunt etiam & aliæ rationes, quas vide in gloſſ.

1 ☞ *Hoſpitari quis cogitur poſtquam incœpit.*

Maxima. Primò commendat edictum. Nota text. † q quis non cogitur aliquem hoſpitari. q eſt verū ab initio. Sed poſtq; incœpit hoſpitari, tenetur recipere hoſpites: vt l. j. infra. furti adu. nau.

Quiſunt igitur. Hic incipit exponere verbum edicti. Barto.

1 ☞ *Genitiuus uerificatur ratione poſſeſsionis.*

RArui. Aliàs, eſt. §. Parui. Nota. † q genitiuus verificatur ratione poſſeſsionis vt no. in l. ij. j. de religio. De hoc dixi plenè in rubrica. infra de no. oper. nuncia.

1 ☞ *Caupo, qui adhibuit diligentiam, quam quiſque pater famil. adhibuiſſet, non tenetur poſtea de eo q cōtingit.*

LEX. III.

TIta.

AIt enim prætor. Not. gl. quæ incipit, ſ. leui: in fi. dū dicit: inter caſum fortuitum &c. Non intelligas q ſit idē, ſed quod vult dicere ceſſante leuiſſima cauſa quicquid contingit leuiſſima culpa. Item ex hoc not. † q quando caupo adhibuit diligentiā, quam adhibere debuit quilibet paterfami. & ſic ceſſat leuis culpa de eo q contingit poſtea non tenetur [1], vt hic. quod not.

1 ☞ *Officium iudicis excludens actionem, aliud eſt, & aliud exceptio.*
Statutum prohibens opponi exceptionem contra inſtrumentum, non prohibet officium iudicis.
2 *Vna actio quando tollatur per aliam, in qua plus eſt.*
3 *Actio ordinaria qualiter concurrat cum extraordinaria. remiſſiuè.*

Nouiſsime. Quando competūt alicui plures actiones, quarum vna eſt de iure communi, alia de iure ſpeciali: vna tollitur per aliam, quatenus in ea plus eſt. h.d. quod not. Item no. † q aliud eſt officium iudicis excludens actiones, aliud eſt exceptio: ſicut aliud eſt actio, aliud eſt officium iudicis. Et ſic facit quod ſtatutum quod prohibet opponi exceptionem contra inſtrumentum non impediat officium iudicis. De quo dixi in l. planè. j. de petiti. hæredi. Opponi. † quod vna nō tollatur per aliam in eo quod plus eſt. j. pro ſoc. l. rei cōmunis. So. Dicit gl. hoc ideo, quia vna actio erat ordinaria de iure communi: alia extraordinaria de iure ſpeciali contra ius commune. Contra hoc opponi. & videtur quod vtraque eſt ſecundū ius commune, vt §. ex hoc edicto. ff. ea. l. Nam de iure communi ciuilis dabitur actio in nautam cau. ſtabu. vt ff. ea. l. §. j. Solut. Dy. j. de pu. l. j. §. dixerit aliquis. in addi tione magna, videtur intelligere de actione quę datur contra iſtas perſonas ex facto aliorum, non ex proprio: quaſi tunc nō haberet locum iſte §. Vel poteſt dicere, qđ etiam quando datur ex proprio facto contra ius commune, datur eo quia in eo deuenit leuiſsima culpa: vt ff. ead. l. §. ex hoc edi-

a ☞POMATES. ¶Inter Caſtellianū. vid cōcor. p Bar. cō. Ix. col. xliij. vol. j. & aliqd cōſili. iij. xvij. col. volu. ij.
b ¶Ad lites futuras. Dū dr hic q cōpromiſſum facti ſimpliciter non trahitur ad futuras lites: qd ſi de legatiōe ſup cā, vid canoni ad hoc in c. j. de reſcri.
c ¶Si eſt dictū. Qñ in cōpromiſſo dr de litib⁹ quæ ſunt, & eē poſſunt inter dictas ptes: an cōprehēdāt lites futuras, adde q dixi ſed m Bal. ſi. ff. q Romę. §. duo fratres. in vj. q. de ver. obl. Adde Bal. cōſi. iiij. j. li. Ang. cōſ. lxv.
☞POMATES.
d ¶Arbiter. vide But, conſi. clix.
e ¶Si ab altera, p iſtū tex. decidit Bal. q. ſcripſi in l. ſi dē meis. in prin. ff. eod.
☞POMATES.
f ¶Arbiter. vide Ro. conſi. cxv.
g ¶Eſſe arbiter. Et q qs ī re ſua poſsit arbitrari, put dicit gl. hic eſt alia gl. ſi l. j. C. ne qs in ſua cā. & p do. Ant. in c. cū veniſſent. in j. co. de iud. Et de hoc gl. hic p Cy. & Imo. in l. j. de leg. ij. in vlti. col. & facit iſte tex. cū hic no. in gl. ad q. no. de qua p Bal. ſi c. j. de feu. da. in vicē. l. cō. vbi quæſiuit poſt Iac. de Ardi. in ſua ſumma, vtrū qs poſsit ſe compromittere in aduerſariū. vbi vid eū oīno. Et faciūt an qs poſſit ſe cōmittere gratiæ & miſericordiæ alteri⁹, de quo p Ange. poſt. gl. ſi l. ſi ſic. ī prin. de leg. j. no. Inn. in c. ſanè. de renunci. Abb. in c. veniēs. & iſtis adde Bar. in l. j. §. vſq; adeo. j. de iniur. Adde an eps poſſit eſſe arbiter in cauſa eccleſiæ ſuæ, Old. cōſ. lvj.
☞POMATES.
h ¶Si qs iuſſus, vide Ro. cōſ. lxxxviij. & & cōſ. cviij. & cōſ. clv.
i ¶Gl. cōtinuat. Adde q no. Bar. in l. cū ſi exhibuiſſent. §. j. ff publica. & ibi not.
k ¶Verba edicti vtrū iſtud edictū habeat locū ī ſemel accipiēte vid bar. ī l. mariti, §. j. ff. de adulte. Et de materia hui⁹ ti. vide Spe. in tit. de furt. Et no. q hoſpes p ſcoto pōt tenere fardellū quaſi tacitè hypothecatū ſed m Bal. ī l. certi. C. loca. &c.
¶Nō teneē. vid Bar. in d. l. dñs horreorū. loca. et ī l. j. ff. fur. ad uer. nau. vbi ponitur

ꝙ caupo teneꝛ de leuiſſima culpa.qđ limita vt ꝑ Bal.in l.certi.ij.col.C.loca.

a ¶Iulianus. Adde not.in l.fi.§.diuus.de publica.

b ¶Debet teneri.No.ꝙ Poteſtas nõ tenetur ꝑ familia in ſyndicatu, niſi ꝑ geſtis in officio. Adde l.j. & ibi Ang.C.vbi de ratioci. & per hanc l.idẽ dicit etiã Bal.hic Poteſtas non teneꝛ,ſi familia ſua dederit damnũ extra territorium,et de oĩbus de quibus teneꝛ, vid plenè Bal. in l.nulli.C.đ.app.et l.ij.C.vbi de ratociniꝫ tã publi. cꝫ priua.agi oportet.in l.ꝑtor.de eden.

ſ POMATES.

c ¶Item ſi prædixerit. Vide Bart.l.nõ ſolũ. 1 §.morte. iiij.col. ver. ſed quæro an etiã.& ibi Alex.x viij.col.in prin.de ope.no. nun. Fel.in c.iij.xviij. col. a de conſti. 1

d ¶Proteſtatio. Not. an hoſpes ,pteſtãs ſe nolle teneri de inuectis, excuſeꝛ. Aliqui dicũt ꝙ Bar. fuit ſibi cõtrariꝰ in §. morte. Sed quid, etiã ſi fiat ,pteſtatio anteꝙ res recipiat ꝛ facit l. j. in prĩ.j.fur. aduer. nau. caupo. & quod ibi Bart. vbi teneꝛ quis de neceſſitate cuſtodire: ergo ,pteſtatio nõ releuat l. alimẽta. & quod ibi nota. C. de neg.geſt.Et ita eſt de mẽte Bart. in d. §. morte.in vij.colũ.& ita videnꝛ doc.communiter tenere in l. pacta nouiſſima.C. de pact.in c.cũ inter. de conſtitu.licet Ro. in d.§. morte. ſequaẽ Barto.ibi.

e ¶An liberetur. Sed ſi caupo dedit claues camere, an teneatur. Adde Bal.in rub. C. depoſiti.& in l.ex diui.& ibi Cy.C.loca ti. 1

f ¶Si ſe ſubĳciant. Et in materia cõcludendo, dic ꝙ qñq; agiẽ de iuriſdictione tantũ nõ declinãda: tũc ſi ſit pactũ hic nõ eſt b licita pœnitentia. c.j. c de iudic. & ibi nota. Qñq; agiẽ de iuriſdictione ,proganda:& tũc aduerte:qa qñq; agitur de prorogãda & inducenda per litigiũ ſcienter factũ per partes corã iudice aliàs nõ ſuo:& cõtra teneꝛ ꝙ non induciẽ ,progatio ante litẽ cõteſt.per id quod habeꝛ in l. ſi cũ duo.ff. §.eo aũt tẽpore. ſolu. mat.& hic etiã gloſ. Et hoc clarum quo ad hoc vt partes poſſint recedere ab ipſo iudice qñcũq; velint ante litẽ cõteſta. Poſſet tũ dici ꝙ iſto caſu inducatur prorogatio, ſaltẽ quo ad actus geſtos, vt voluit ſentire Ang.hic.& ſecundũ aliquos poſſet etiã dici ꝙ ,progata eſſet iuriſdictio, ſed reuocabitur: qui poſſunt pœnitere ante lit.conteſ. Et iſtã opi. tetigit Ioã. And.in tit.de cõpe.iudi.adi.§.j.ſuper ver.quid erit.& Iac.But.in l. j.C.de iuriſ.om.iud.Interdũ partes expreſsè prorogant corã iudice iuriſdictionẽ illius,& tunc tenuit. Gul.hic dicit ꝙ ſi prorogata eſt iuriſdictio, nec habet locũ pœnitẽtia per iſtam l.& l.eſt receptũ.ff.de iuriſd.om.iud.& etiam hoc tenet do.Ang.vtrobiq;,& etiam hoc tenet do.Anto.in c.j. de iudi. Et plus dixit Ang.hic,ꝙ hoc procedit ſiue iudex expreſsè acceptauit,ſiue tacuerit.Bald.in l.ff.C.de ſen.Sed Iaco.But.in d.l.j.C.de iuriſd.om.iud.tenuit cõtrariũ,ſ. ꝙ ſit locus pœnitẽtiæ ante litem conteſt.prout videꝛ voluiſſe gl. Licet autem forte propter authoritatem glo.iſta opi.ſeruareꝛ in practica:tamen forte verior eſt de iure opi.Guliel.pro qua etiam do.Anto.in c.j.allegat ibi eſſe text. in d. c.j. Sed certe ille textus non facit,quia oportet intelligi quòd ille epiſcopus fuiſſet de aliena prouincia,& quòd etiam ſuus metropolitanus cõſenſiſſet. per c. ſignificaſti.de foro competen.quod multum diuinaret ad text.dicto c.j.extra eodem. Ideo verior videtur intellectus ibi quòd agatur de iuriſdictione non declinanda. Quandoque fit conuentio de reſpondendo coram iudice aliàs nõ ſuo, vel de proroganda eius iuriſdictione:tunc videtur quòd admittatur pœnitentia vſque ad litem conteſta.per l.ſi conuenerit.hic allegatam. Et ad hoc omnino vide quod not.Specu.in titu.de compe.iudi.§.j.verſicu. ſed nunquid poteſt. ſub verſic. x. vbi etiam per Ioan. And. ſub verſic.xxj. in ver. ſed quid ſi pactum.Doc.tamẽ cõmuniter tenent ꝙ ſi pactũ fuerit ſtipulatione vallatũ, poterit agi ad intereſſe ſi cõtra fiat, vel ad pœnam ſi fuit appoſita, p l.diẽ.§.fi.ff.de arbi. Si verò neutrũ interuenit tũc dabiꝛ actio de dolo, per l.ſi.ff. de dolo.ſecundũ Cy.& Io And. Sed certè in d.l. fi.fuit dolus adhibitus ad actum celebrandũ:hic autem ſecus. & de iure canonico etiam ex pacto nudo cogi põt. Cyn. verò in l. ſi qui ex cõſenſu.in ĳ.q.de epiſc. aud.tenet ꝙ non poteriꝛ peti pœna, nec agi ad intereſſe, ex quo lex ꝓmittit pœnitentiam:& ſic impunè deſiſtit l. Gracchus. C. de adulter. xxij.q.v.qui peierat & videꝛ ſequi Ioan. And.in d.ti. de cõpe. iud.§.j.dicit do. Flo. in d.c.j. extra eod.ꝙ hæc opi. etiam placuit conſilio Paduano. tamen ipſe ſinaliter tenuit cum opinione communi,quam ſequitur Barto.& Iaco.de Are.& But. quia illa l.ſi cõuenerit. ſolũ permittit pœnitentiã reſpectu iuriſdictionis iudicis : quæ etiã nõ negat quò minus cogi poſſit ad pœnam, vel intereſſe. Cùm pœna non contineat in ſe aliquam turpitudinem. facit quod habetur in l.ſtipulatio iſta.§. alteri. j.de verbo. obli. hoc etiã videtur procedere ſi dicta conuentio facta ſit corã iudice, per dictam l.ſi conuenerit. quæ loquitur indiſtinctè. Et hoc ſe quiẽ do.Flo.in c.j.extra eo.licet ibi d.Anto. videatur velle cõtrariũ: qa tunc videt agere ex pacto iudiciali, in quo fallit fides iudici & partiꝛet ſic duobꝰ: ideo videt cogi præciſè propter

Iaco.Butri.in l.ſocietatem.pro ſocio.bona gloſ.in c.Romana.in verſicu. ſuſci pere.de foro competen.in vj.

k ¶Prorogari iuriſdictio.an in criminalibus poſſit fieri prorogatio, adde Cy. in l.procurator.C.de pœ.& glo.in l.non valet.C.de pla.Innoc.dubitat in d.c. de cauſis.de offi.dele.per Spec.de com.iud.adi.§.j.verſi.ſed nunquid in ſuam. & Imo.in c.j.de offi. ordi.ſed Bal. in d.l.ſi quis ex conſenſu. de epiſcaudi.tenet cõtra Bar. Adde an in criminalibus poſſit fieri prorogatio, Abb. alle.conſil.xxxiij.& Angel.xxvij. & per do.Mari.in d.c. ſigni ficaſti.articu.v.qõ.j.

l Expreſſus conſenſus.ſufficit tacitus cõſenſus in prorogando,per Ang.& Imo. de ſol.in l.quæro. Et hoc etiam in delegato.& per Mari.Soci. in d.c. ſignificaſti. arti.vj.q.j.quẽ videas.

ſ POMATES.

m ¶Cùm veniſſet. Vide Panormi. & in c. j.in vij.colũ. ad fi.& c.ceterum.iij.colum. de iudiciĳs.

n ¶Conſenſiſſe. Qui ſciant.ſed vtrum poſſit prorogari iuriſdictio iudicis,de cuius iuriſdictione dubitabatur.Innoc.elegan ter voluit ꝙ ſic, in c. paſtoralis. de reſcri. & Cy.in l.fin. C. de exce.& refert Ange. in l.j.ff.e.Sec⁹ ſi ignoraret. De quo etiam latius per Ang.in l.ſi per errorem.de iuriſ. omni.iudi. & vnum adde in materia prorogationis ꝙ ſi princeps vel papa reſeruat ſibi iuriſdictionem, partes, velint nolint, erunt ſub eo: nec in alium poteriꝛ prorogare, ſecundũ Innoc.in c.inter dilectos. de exce. præla. & in c.cùm Mar.Ferrarienſis de conſtitutionibus. & Archi.in c. tibi qui gratiã. de reſcri. in vj. Secus in inferiori a principe, ſecundùm Bal.in c.j. §.præterea. col. vlti. de proh.feu.alie. per Fed.Et no.ꝙ in cauſa appellationis non poteſt prorogari iuriſdi. quia cauſæ appellationis ſunt miſti imperĳ,& pertinent ad authoritatem ſuperiorum: vnde etiã vtraq; parte conſentiente non poſſuntvẽ tilari apud iudices in cõpetentes.alle. aueˆ. ad hæc.C.de iu.Bal. in ti.de pa. Conſt.in verbo ſecundũ mores illius ciuitatis.Itẽ iuriſdictio,quę ꝓcedit à Deo, vt ex cõcarevl'abſoluere,nõ põt ,progari, ſecũdũ Bal.in d.l.ſi qs ex cõ ſenſu.in fin. Adde an poſſit ,prõgari iuriſdictio iudicis, de cuius iuriſdictione dubitaẽ,Bal.cõſi.cclxxviij.iiij.lib.Et an iudex ordinariꝰ poſſit cõpeſcere partes ne ꝓgeˆ alteriꝰ iuriſdictionem,vide Ioã. An.in addi. ad Spec.in ti.de compen.iudi.ver.ſed quid in dele.Et tbi etiam an delegans poſſit præcipere delegato ne ꝓget vltra tẽpus ſibi datum ad cauſam decidẽdã.

n ſ POMATES.¶Cõſenſiſſe.vide Ab.c.ſi clericꝰ laicũ.i v.col.de ſo. cõp

testatio fuit facta poſtq̃ eos receperat in hoſpitio:& tũc nõ ſufficit,niſi illi conſenſerint, vt in prin.præcedentis gl. Aut proteſtatio fuit facta anteq̃ eos receperat in hoſpitio:& tũc ſiue conſentiãt ſiue non,ſtatur proteſtationi,& imputetur eis quare ſtetерunt. Itẽ quęro †quid in caupone,qui dedit 1
e claues camerę,vel armariũ:an libereˆ à ᵉ cuſtodia. Glo.ꝙ non.vide eam & nota.

De iudiciis *Rubrica.*

Glo.quærit quare dixit de iudiciĳs,& nõ de iudicio. Dic vt in ea,& cõtinua vt in gl.

1 ☞ *Clericus an poſſit prorogare iuriſdictionem alterius iudicis.*

2 *Vaſallus non poteſt prorogare iuriſdictionem alterius iudicis inuito domino.*

3 *Iuriſdictio ſui iudicis poteſt prorogari tanquã in arbitrũ.*

4 *Quomodo intelligatur ,quem prorogaſſe iuriſdictionem iudicis,ut in iudicem uel in arbitrum.*

5 *Ex modo procedendi cognoſcitur an quis proceſſerit ut arbiter uel ut arbitrator.*

6 *Iuriſdictio iudicis delegati quando poſſit prorogari de perſona ad alias perſonas.*

7 *Iudices chartulariĳ nullam habent iuriſdictionem , niſi inter cognoſcentes.*

8 *Doctores & præſidentes alicui collegio, licet habeant iuriſdictionem:tamen non habent certum locũ maiorem.*

9 *Iuriſdictio prorogatur in criminalibus in eum , qui aliàs habet iuriſdictionem de illis cauſis.*

10 *Priuatus non poteſt prorogare iuriſdictionem delegati etiam principis.*

11 *Iuriſdictio delegati principis poteſt prorogari de re ad rẽ, & de tempore ad tempus.*

12 *Iuriſdictio prorogatur etiam tacito conſenſu.*

LEX I.

f ¶Si ſe ſubĳciant. f Eius qui habet iuriſdictionẽ & tribunal, vel iuriſdictionẽ tantũ, poteſt iuriſdictio prorogari.h.d.Opp.de l.ſi cõuenerit.ſ.de iuriſ. om.iud.Sol.ibi fuit factum pactũ extra iudicium:hic fuit facta prorogatio litigando. Secundò oppo.C.de epiſc.& cleri.auˆ.ſtatuimus.et extra de foro cõpe.c.ſignificaſti. Solu.hæc l.loquitur ſecundũ iura antiqua, ſecundũ quæ indiſtinctè poterat fieri prorogatio iuriſdictionis.hoc verò † hodie eſt 1
g limitatum in clericis ᵍ, vt non poſſint prorogare iuriſdictionem alterius iudicis.ſta
h tenet gloſſa. Ego autem conſuetui ʰ quandoque aliter dicere. Nam ſi poneremus vnum iudicem,cuius eſſet iuriſdictio, & effectus iuriſdictionis, ſicut epiſcopi. Nã, vt videtis,epiſcopus pœnas quas infert ſibi,habet iuriſdictionem perpetuam: & clerici ſuas eccleſias habẽt ab epiſcopis. a Sed a
† ſi eſſemus in vno comite qui haberet iuriſdictionem in ſuos vaſallos,& ſui vaſalli haberent feudum ᵇ ab eo: tunc inuito domino illi nõ poſſunt prorogare iuriſdictionẽ alterius.De hoc habemus multos text. in vſibus feudorum ſi de feu. fue. contro. apud quos cauſa debet agi.c.j.Opp.ſ.tit.ij. l.ſed & ſi in ſeruũ.§.ſi quis iudex.Solu.Dico,† ꝙ iuriſdictio iudicis poteſt prorogari 3
conſentiendo ᶜ in eum tanq̃ in iudicẽ: vt c
hic.Sed tanq̃ in arbitrum non poſſent cõſentire ſubditi ſui:vt d.§.ſi quis iudex. Sed aliĳ ſic: vt l.ſi qui ex conſenſu.C.de epiſco. audien.& tunc non diceretur habere iuriſdictionẽ,ſed notionem:vt l.ait prætor.§. j.j.de re iudica.Quæro, † quomodo ᵈ cognoſcam vtrum conſenſerunt in eum tanquã in iudicem,vel tanq̃ in arbitrum. Dicit gl.ꝙ hoc intelligitur ex præcedentibus et ſequẽtibus.Et ſi hoc nõ apparet debemꝰ inſpicere vtrum pœna fuerit promiſſa. Et tunc videtur electus vt arbiter, aliàs vt iudex.Ita no.in d.l.ſi qui ex conſenſu. ᵉ Not. e
iſtã gl.quia † tota die cõpromittitur in aliquos,vt arbitros & arbitratores. Certè ex modo procedendi poterit cognoſci an procedãt vt arbitri:puta ſi ordinarium iudiciũ ſeruatur. An vt arbitratoris:puta ſi ordinariũ iudicium nõ ſeruatur. Hoc etiã poterit apparere ᶠ ex ſua ſententia vtrum compo- f
nunt amicabiliter,an verò determinant ſecundũ punctum iuris,vt in authẽti.ſi verò cõtigerit.C.eod.& l.ſi de meis.§. recepiſſe. ſ.tit.ij.Venio ad ſequentẽ gl.& quęrò quid velit dicere tex.ꝙ pro tribunali pręeſt vel aliam iuriſdictionẽ habet. Dicunt quidã ꝑ tribunali præeſt,qui habet iuriſdictionem ordinariam. Aliam iuriſdictionem habet qui habet delegatam.Guliel. de Cug. ᵍ & g
Cyn.ſequendo eum in l.ſi qui ex conſenſu C.de epiſco.aud.tenent† quod iuriſdictio 6
delegata non poteſt prorogari in aliàs perſonas. Cùm enim ſit limitanda inter illas perſonas tantũ.aliam limitationẽ non recipit:vt l.in agris.de acqui.re.do.Vnde gloſſ. exponit alio modo,vt dicatur præeſſe tribunali,qui habet iuriſdictionem,vel adminiſtrationem.Et quod dicitur , vel † aliam iuriſdictionem : intelligatur de iudicibus iſtis chartulariĳs ʰ, qui nullam habent iu- 7
riſdictionem,niſi inter conſentientes. De iſtis iudicibus facit gloſ.mentionem hic,& text.in l.rem non nouam.C.eodem.&,vbi & apud quem in integrum reſtitutio.l.fin. quod tene menti. Poſſes aliter ⁱ dicere vt intelligatur præeſſe tribunali ille,qui habet certum locũ maiorum ſuorũ ad reddẽ- i

not.in l.ſed & hæ.§.ꝓter.ff.de procur.ſed forte verior eſt opi.do.Flo.per d.l.ſi cõuenerit.q̃ indiſtinctè loquit.Nec obſtãt not.in §.prætor. quia in aliĳs caſibꝰ loquit. vide Imo.in d.c.j. de iudic.Et per prædicta inferẽ ad id quod dixi poſt ſcribentes Inſti.de actio.§.ꝓterea. Quid aũt ſi fieret pactũ iuratũ de non decidendo iudicẽ, vide q̃ dixi poſt gl.in l.ſi pecuniã.in prin.j.de condi.ob cauſam. Et ad q̃dicta vide Bal.in l.j.ff.de iuriſ.om.iud.& in l.ſi qui ex conſenſu. & in l.ab eo.C.quomodo & quando iudex.quod bene nota.

g ¶In clericis.Quid ſi clericus eſt ſcholaris &c.an habeat priuilegium anẽ.habita,vide Bal.ibi in xiij.col.poſſunt etiã clerici prorogare quo ad iuriſdictionẽ voluntariã,ſecundũ Bal.in l.gñaliter.in fi.de epiſc.& cle.& vide ad c.ſi diligenti voluntariã,ſecundũ Bal.in l.pe.in prin.C.de pac.& ibi Bar.in caſu tũ ſingulari ſi deliquerit genti.Bal.in l.pe.in prin.C.de pac.& ibi Bar.in caſu tũ ſingulari ſi deliquerit in iudicio ſeculari clericus poterit conueniri per ſeculare.l.nulli.& ibi glo.& Bal.C.de teſti.& ibi dixi poſt Bar.Itẽ ſi eſt depoſitarius ſecundũ Bal.in l.acceptã.in ĳ.col.C.de vſu.Itẽ põt citari vt ſe opponat ad actũ Bal. ſing.in l.receptã.in ĳ.col.C.de vſu.Itẽ põt citari vt ſe opponat ad actũ Bal. ſing.in l.teſtamenta.C.de teſta.Itẽ ſi ſucceſsit in inſtantia priuato ſecundùm Imo. in l.ſi eum hominem.de fideiuſ.&c.

h ¶Cõſueui.vide bar.et poſt eũ oĩno Imo.& Lu.i l.j.ſ.poſt opis.j.d op.no.nũ.

a ¶No.caſum. Ad idē tex. & tbi Bal. in l. ſi quis ex conſenſu. in ij. colū. de epiſ. audi. ☞POMATES.
b ¶Et ideo Alexā. in l. ij. iiij. col. C. de arbi.
c ¶ Legatis per Inno. poſt glo. in c. ſi. de foro compe. in verſi. ſe cundō no. Adde tex. no. in l. ſi. j. de leg. & quod no. Innoc. in c. ego epiſcopus. de iureiur. Adde Bal. in l. q à Iatronib⁹. de teſt. ☞POMATES.
d ¶ Secundò nota q. Vide Bar. conſi. clxiiij. in vlti. oppo. Bal. in auē. qua in, puincia. C. vbi de cri. & l. non plures. C. de ſacroſanctis eccleſijs.
e ¶Pro repreſalijs. Peregrini & cholares capi nō poſſunt pro repreſalijs. Adde qđ no. Inno. in c. ſi. ad fi. de foro cōpe. & glo. & Bal. plenè in auē. habita. Adde q ſoluens pedagium, &c. ſecundùm Odofr. in d. auē. habita. qđ dictum ſequendo reaſ ſumpſit Bal. in c. j. in princi. quæ ſint rega.
f ¶Eodem. l. hęres abſens. Adde quod no. Bart. in l. ſi quis ſub conditione. de condi. inſti. Et adde quæ dixi poſt Bar. in l. ſi. C. ſi contra ius. Sed qđ ſi ſunt duo priuilegia, vnū eſt clauſum ī corpore iuris, aliud non, quod ſit preferē dum⁹ vide per Hoſt. & Cano. maximè d. Ioan. An. in c. j. de reſcri. Adde no. p Bar. in c. non obſtantib⁹. in extraua. ad repri.
g ¶ Sed & ſi dubiteē. Et de glo. not. in ver. promiſſio. vide qđ ſcripſi poſt Bar. in l. ſancimus. C. de verborum ſignificatio.
h ¶Debēt cauere. Per omnes latius in c. fi. de foro compe. Et dicit Bal. in l. ſi. C. vbi in rem actio. quòd in legato ſemper ſufficit iuratoria cautio. ☞POMATES.
i ¶Nō videtur. Ad intellectum huiꝰ legis vide Feli. c. cum ordinem. vij. colum. & ſequen. de reſcriptis. ☞POMATES.
k ¶ Et ideo officiales. VideBarb. conſi. lxij. in iij. colum. & v. conſilio j. volumine.

conſenſus. & breuiter. h. d. In prorogatione iuriſdictionis de perſona ad perſonam, requiritur conſenſus partium, qui ſciant illū non eſſe iudicem ſuum: & conſenſus iudicis nō requiritur: ſed in prorogatione de tē pore ad tempus requiritur conſenſus iudicis & partium. h. d. vſq; ad §. legatis. No. caſum a in quo factum per violētiam compulſiuam eſt ipſo iure nullū: licet aliàs veniat irritandum per actionem quod metus cau. quod dic vt l. ſi mulier. §. ſi dos. ſ. quod me. cau. †Secundò no. q non requiritur cōſenſus iudicis in prorogatiōe iuriſdictionis de perſona ad perſonam: nec etiam ſcientia. Opponi. contra hoc de l. quæro. j. de eo qui pro tu. & l. ſed & ſi de ſua. j. de acqui. hære. Reſpon. Si iudex † ignoret ſe iudicem, vel ſe habere iuriſdictionem, non valeret eius ſententia: vt d. ll. Sed ſi ſcit ſe iudicem eſſe, ſed in modo qualiter ſit iudex, errat valet quod factum eſt per eum: vt hic. eodē modo poſſumus dicere in ſententia: quia ſi iudex credit eam ſe poſſe dare ex vna cauſa: tamen ſuberat alia melior. ex illa alia melio rī poterit ſententia cōfirmarī: vt l. vltima. j. quod cum eo. Si tñ iudex † omnino ignorat ea quæ ſunt neceſſaria ad ſentētiam: vt puta ſi neſciret litis conteſtationē factam eſſe vel libellum datum: vel quando interponit primum vel ſecundum decretum, ignorat citationes præceſsiſſe, & reum contumacē eſſe, tunc non valeret quod fieret per eum: vt l. hæc autem. §. j. qui. ex cau. in poſ. ea. Te tigi in l. multū. de condi. & demō. Et ideo b † practica eſt vt ponatur in ſententia: viſis itaq; petitione prędicta, litis conteſtatione, iuramento teſtium, & eorū dictis & inſtrumentis, & iuribus vtriuſq; partis, & ceteris Chriſti nomine inuocato, &c. Et eodē modo in ſententijs quæ dantur aduerſus contumacem fit mentio, quomodo iudex illam cōtumaciam cognouerit. Circa iſtam † partem quærit gloſ. quid ſi ſcholaris per errorē litigauit coram poteſtate, nec allegauit priuilegiū ſui iudicis: nunquid valeat. Dic vt in glo. Venio ad verſic. & ſi iudex. Quæro † vtrum in prorogatione de tempore ad tē pus requiratur conſenſus iudicis. Tex. iſte videtur velle q ſic: pręcedens videtur velle contrarium. Veritas eſt q requiratur. Et eſt ratio: quia elapſo tempore iudex credit ſe non iudicem. Et ideo ad hoc vt ipſe ſciat ſe iudicem, expedit vt ſciat & conſentiat: aliter non facit vt iudex. Sed in pręcedenti verè iudex eſt, licet in modo erret. Habes ergo † q quandoq; fit prorogatio de perſona ad perſonam, vt in præcedenti. Quandoq; de tempore ad tēpus, vt hic. Quandoq; de re ad rem: vt l. de qua re. §. j. j. e. Quandoq; de loco ad locū non ſuæ iuriſdictionis, hoc enim non poteſt fieri: quia pręiudicaret alteri. Facit j. de ſolu. l. quæro. Sed ſi fit de loco ad locum ſuæ iuriſ dictionis: verbi gratia: nam locus maior eſt in palatio poteſtatis, de voluntate partium poterit prorogari, vt audiat in platea. Nā idem eſt iudicium de tempore ad locum: vt l. vinum. j. ſi certum peta. & l. fina. de triti. & per Guli. in l. fina. de iuriſdic. omni. iudi.

1 ☞ *Legati pro repręſalijs non poſſunt capi, etiam per loca ubi tranſeunt.*
2 *Teſtes uocati extra propriam iuriſdictionem, non poſſunt ex alia cauſa, & etiam pro repręſalijs ibi conueniri.*
Exiſtens in loco cauſa appellationis non poteſt ex alia cauſa ibi conueniri.
3 *Peregrini, qui uadunt ad indulgentiam, non poſſunt per terras, per quas tranſeunt, conueniri, nec pro repręſalijs capi.*
4 *Scholares non poſſunt capi pro repręſalijs: nec parentes, affines, uel nunciꝰ, qui deſtinatur ad eos.*
5 *Clauſula non obſtante priuilegio non intelligitur de incluſo in corpore iuris.*

c **Legatis.** ‘Qui ex cauſa legationis, vel teſtimonij, vel alia legitima cauſa ad alium locū ſe transfert, ibi non poteſt conueniri: ſed habet priuilegium domum ſuam reuocan di. h. d. No. q legati non poſſunt conueniri de debito qđ ante cō traxerunt. Et ſic no. † q legati non poſſunt capi ex virtute repreſaliarum: quod eſt verum, non ſolùm in terra, ad quam deſtinantur, ſed etiam in terra, per quam tranſeunt, vt hic in ſecundo reſponſo. & glo. no. ſuper verbo, deſtinati. †Secundò no. q[a] illi qui ex cauſa teſtimonij vocant, nō poſſunt pro alia cauſa cōueniri, vel pro repreſalijs detineri. Idem ſi oporteat eum ibi eſſe cauſa appellationis, vt hic dicit tex. Sed ſi vnus de comitatu iſtius ciuitatis vocaretur ad ciuitatem iſtam cauſa teſtimonij vel alia cauſa, optimè poſſet capi & conueniri: vt hic in §. omnes. hoc tam propter forum quod hic habet, quā quia ibi cō trectat, ſeu iniuriam committit: vt hic dicitur: aliàs fortè ſecus, ſi haberet forum, & alibi exiſteret. Tertiò no. † q iſti peregrini, qui vadunt ad indulgentiam Romam, vel Aſiſium, nō poſſunt per ciuitates, per quas tranſeunt, conueniri, vel cauſa repreſaliarum capi, vt hic in ver. idem Claudio. & ibi glo. h. d. Facit C. communia de ſucceſ. auē. omnes peregrini. in eo quod dicitur, liberè hoſpitentur. †Quartò no. finem huius gloſ. q ſicut ſcholares habēt priuilegium ne capiātur pro repreſalijs, ꝯ vt in auē. habita. & hic, ita etiam pater, vel frater, qui venirent ad eos videndum, & nūcij qui eis neceſſariò deſtinantur. Opponi. ad §. omnes. de l. non alias. §. legati. j. eo. Solu. ibi deliquerunt: hic verò contraxerunt. Oppo. de l. ſed & ſi reſtituatur. §. ædium. j. eo. Solu. ibi dies actionis erat extitura. Oppo. in auē. vt omnes obe. iud. prouin. §. j. poſita C. vbi de crimi. agi oportet, auē. qua in prouincia. vbi dicitur q nullo priuilegio excuſatur. Solu. Intellige nullo † priuilegio, ſcilicet ſpeciali non incluſo in corpore iuris. Nam per illa verba non videntur ſublata priuilegia incluſa in corpore iuris: vt j. eo. l. hæres abſens. f quod no. factum eſt ſtatutum q omnes vadant in exercitum ſub certa pœna, non obſtante aliquo priuilegio. intellige, ſcilicet ſpeciali, non incluſo in corpore iuris.

Sed & ſi agant. Ex iſto §. no. q ille, qui accuſat criminaliter, non poteſt reconueniri ciuiliter: ſecus in eo qui ciuiliter agit. hoc dicit. Plenè examinaui hoc anno tibi in authen. & conſequenter. C. de ſenten.

g **Sed & ſi dubitetur.** ᵍ No. q quando eſt dubium vtrum aliquis ſit legatus vel non, iudex ipſe debet cognoſcere. Hoc etiam apparebit ex literis legationis: vidiſtis in l. eum qui. §. fi. cum l. ſeq. j. de commodato. & C. de epiſ. & cleri. l. ſi qua. No. q iſti qui reuocant domum, h debent cauereʰ de iudicio ſiſti in domo ſua. quod an procedat in alijs, qui conueniuntur corā iudice non cōpetenti, dic vt in glo.

1 ☞ *Citatus ratione dubij iudicis, uel actoris, licet certum ſit quod iudicium ſuſcipere non tenetur: non comparens poteſt mulctari, & contra eum primum decretum interponitur: ſecundum non.*
2 *Bannitus eo ipſo quòd iudicium ſuſcipere compulſus non fuiſſet, ſi fuiſſet præſens, rediens, & hoc oſtendens debet de banno caſſari.*

LEX III.

i **NOn videtur.** ⁱ Contra eum qui habet exceptionem declinatoriam nō pōt interponi ſecundùm decretum. hoc dicit. Opponi. j. eo. l. ſi quis ex aliena. & ſ. ſi quis in ius voc. non ierit. l. ij. Solu. dicit gloſ. intellige hic quòd hoc conſtabat q ille præſens iudicium ſuſcipere non tenetur: ſecus ſi de hoc eſſet dubiū. 1 Et † ideo ſi ex forma citationis apparet quòd quis non tenetur ire: vt puta ſi in citatione nominetur dominus talis presbyter: vel dicatur talis de Florentia cum citetur apud iudicem Peruſinum, de eo quod alibi factum eſt: tunc ire non tenetur, nec citatio eum arctat. Et ideo officiales[k] qñ procedūt cōtra aliquē clericū, licet malè faciāt, omittūt ponere in citatiōe, vel pceſſu aliquā demonſtra-

a ¶L. vir bonus. Adde. Bar. in l. neque. de fideicommiſ. lib.
b ¶Poterit mulctari. Et ſic ex his nota quod nunquam videtur iuriſdictio prorogata ex contumacia. Et vide quod dixi ſ. veruntamen eſt quod modo ex contumacia incumbit onus probandi declinanti, ſecundùm Bald. in l. licet. C. vbi de cri. agi oportet. Inno. in c. prælleg. in fin. de dila. Bald. in l. geſta. de re iud. Adde quod per contumaciam non ſenſetur prorogata. iuriſdictio. Roman. conſi. xlviij.
c ¶Videtur. vide Bar. & quā dixi in l. qui abſentem. ff. de procu. & q̄ no. Bal. in l. licet. circa pe. col. in fin. C. de procu. per Imo. in c. cū ſuper. de offi. deleg. & in l. q dam. ad fi. de re iud. & vide q̄ ibi dixi ſe cundùm Ang. Et cū Bar. hic concor. Bal. in l. ſi qui ex conſenſu. in ij. col. de epiſc. au. vbi ex contumacia nunquam, videt progata iuriſdictio: quia eſt verum ſecū dū Bal. ibi, ſi iudex erat ipſo iure competens: ſecus ſi per exceptionem. & Inno. in c. præterea. de dila. & melius in c. innotuit. de eo qui furt. or. ſuſcep. & Ange. in l. j. ſ. fi. ff. ſi qs in ius voc.
d ¶Caſibus hic not. vi de caſus, in quibus conſtat iudicium in ter patrem & filium. Adde tamen q de iure Canonico liſ poteſt eſſe inter patrem & filium: vt not. gloſſ. in c. ſi an nū. extra de iudic. libr. vj. & videtur tex. in c. non eſt vobis. de ſpon. glo. xxiij. queſtio. iiij. ſi eccleſia. & ij. queſtio. vij. quærit. et vbi eſt dubium an ſit in poteſtate, valeat iudicū. l. ſi putas. cū ibi not. C. de peti. hęre. ☞POMATES. 1
d ¶Hic nota. vide Lude. Ro. ſingul. decij. incip. de iure. ciuili. Bar. in tractatu differētiarum inter ius Ciuile & canonicū. in ij. col. ☞POMATES.
e ¶Si quis ex aliena. Limita notabiliter vt per glo. c. j. in ver. ad dominum. de inueſt. in mar. fac. de quo vide Deciū c. cæterum. in iij. no. de iud. Quid autem ſi notorię cōſtat citatū nō eſſe d iuriſdictio ne? vide Feli. in c. cū ordine. co. v. circa fi. et ſeq. de reſcri. & ibi Deciū ī gl. fin. ī prin.
f ¶Cōparere. In dubio qs debet cōparere: adde q ſi nō cō pareat, pot iudex eū mulctare. Cle. j. de reſcrip. qđ eſt no. et vi de Barto. in l. j. non vi deſ. ff. eo. & vtrū ſit neceſſe priuilegium allegare, vide Bald. in l. cites. C. de appe. & regulā hui⁹ legis ſingularē limita vt

dixi poſt Bar. in d. l. ij. ſ. ſi quis in ius voc. Et hanc legem limita habere locū in iudice vniuerſali. ſecus in ordinario particulari ad certas cauſas vel perſonas. Glo. eſt no. in c. j. in fi. & ibi Bal. de inueſti. in ma. fac. Item non habet locum in iudice delegato ſecundùm glo. no. in c. accuſatus. ſ. ſanè. de hære. in vj. de quo vide Bar. in d. l. ij. ſi quis in ius voc. & alibi dicit Inno. q ſi quis citat⁹ nō comparet, perdit priuilegium declinā di forū. Ita no. dixit d. c. pręterea. de dila. ſed domi. Flo. in c. ſuper literis. de reſcrip. dixit q glo. in d. §. ſanè. & in c. j. de inue. in ma. fa. non eſt vera: nec videtur differētia aliqua ſecundùm eum: & vide ſingulariter Bal. in l. genera liter. de epiſ. & cleri. Item non habet locū in iuriſdictione volūtaria, ſecundùm Bal. in l. ij. in fin. C. cōmi. vel epi. Item limita hanc l. non procedere vbi cauſa declinationis fori eſſet notoria probanti Cle. paſtoralis. in verbo, Piſana. de re iudi. plenè per Imol. in l. quidā. de re iudi. Et ad materiam huius l. vide domi. Maria. Soci. in c. poſtulaſti. quæſti. xij. extra de fo. cōp. ☞POMATES.
g ¶Cæc⁹. Vide ad hęc Are. conſi. cxlvij. incipi. viſa cōſultatione.
h ¶Si quis poſtea. Limita tamē regulam huius l. vt per Bart. in l. ſepulcri violati. de ſepul. violato. & videtur peruenta iuriſdictio etiā per ceram ceremonem ſecundū Bald. in l. officiales. de epiſ. & cleri. in ad di. ad Spec. in titu. de cita. & Bal. ibi. Item limita hanc l. duobꝰ modis, vt per glo. in l. qui autem. in prin. & ibi Paul. de Caſt. ſi quis cautionē. hæc lex fallit in ſcholari cōuento coram vno iudice in authen. habita. & ibi Bald. in xij. col. & melius in xiij. col. ver. hic quæro cum ſeq. Alio modo per Bal. Ange. & Imo. in l. ſi ſeruꝰ plurium. §. ſi quis à me. de leg. j. Adde an per citationē nullā quis dicatur peruenisse. Roma. conſil. cclxij. ☞POMATES.
i ¶Si quis in legatione. limita hanc legē, vltra alios hicvt per Feli. quatuor modis in c. cùm omnes. de conſtitu. in xij. colū.
k ¶Deſiſtens puniatur. Et quando quis dicatur deſiſtere, vide gloſ. & Bartol. in l. papinia. §. j. infrà, titulo. j. & nota qđ deſiſtens non dicitur ſuccumbere vt eſt tex. nota. in l. alia. ſecundùm Baldum, & Salice. ibi. C. de his quibus vt indignis.
l ¶Practicam. Adde Bal. in l. poſtquam. C. de pact. in ij. colū.

1 ☞ *Quando inter patrem & filium poſsit eſſe lis.*

Is nulla. Non eget ſumma rio. Oppo. de l. j. C. de pa. po. Sol. dicit gl. q hæc eſt regula quā fallit in caſibus hic not. vide & ſigna gloſſ. Breuiter dicas, † quandoque infertur à filio patri: & tunc poteſt eſſe lis de omnibus ad quæ facienda à filio pater poteſt compelli iure actionis, vel officio iudicis. Iure actionis, vt in caſtrenſi vel quaſi. Item in aduentitio hodie in caſibus, in quibus patri non quæritur vſusfructus: & ſic non eſt legitimus aduiniſtrator. Officio iudicis: vt in pe tendis alimentis: vt hic in gl. In petendo q emancipetur. Item in caſu l. imperator. ad Trebel. vt hic in glo. Item vt dotet filiā, vt l. qui liberos. j. de ritu nup. Item vt promittat dotē pro filio recipiente, vt no. per Dy. in l. ſi cū dotē. §. trāſgrediamur. Sol. matri. et ſi qui alij caſus reperirentur, in quibus æquitas iudicis poſſet implorari contra patrem: quos reperire, laboriosum eſt potius, quā ſubtile. Si verò infertur lis à patre filio tunc in omnibus caſibus, in quibus pater ratione patriæ poteſtatis non poteſt ius dicere, conſiſtit iudicium, vt in caſtrenſi vel quaſi. Item ſi inferret queſtionem pro patria poteſtate, ſeu filiatione: vt hic, per gloſ. Item ex cauſa ingratitudinis, vt C de ingratis lib. l. j. Itē ſi vellent cogere vt emancipationē ſuſcipiāt ſecūdū no. in l. quidā cū filiū j. de ver. ob. et ſi qui caſus ſunt ſimiles: aliàs nō eſſet iudiciū inter filiū & patrem: tñ pōt

I quis ex aliena. ‘In dubio debet quis comparere, f & ex ceptionē declinatoriam forī opponere, ſuper qua eius iudicis, qui declinatur, erit cognitio. hoc dicit. Quando debeat opponi iſta exceptio declinatoria dicam in l. non videtur. ſ. eo. Oppo. ſecundùm hoc iudex iudicat in cauſa ſua, contra. l. j. C. ne qs in cauſa ſua. Sol. Non eſt ſua quantum ad vtilitatem: ideo poteſt ſuper hoc pronūciare. Et ideo † quædam gloſ. ſingularis in l. de iure. j. ad muni. videtur velle quòd ſi iudici applicaretur aliq̄d, vt puta decimæ vel ſpor tulæ: non eſſet eius cognitio: quia eſſet cauſa ſua, etiam quo ad vtilitatem. Dixi in l. ij. ſi quis in ius voc. non ierit.

1 ☞ *Cæcus ſuccedens principi, baroni uel comiti retinet iuriſdictionem: licet poſtea concedi non poſſet.*

g **Aecus.** ᶠ Oppo. j. ea. l. cū prætor. §. fi. ſol. hic ſuperuenit ęcitas poſtquam erat iudex. Oppo. ſ. de poſtu. l. j. §. caſum. ſol. aliud in aduocato: aliud in iudice. No. quia non poterit ferre ſentētiā in ſcriptis: vt l. fi. C. de ſen. ex bre. re. Sol. dicit glo. q habet dignitatem, non adminiſtrationem. Tu dic q poterit ferre ſentētiā per alium. ſicut dicimus in non literato: vt d. l. fi. C. de ſen. ex bre. re. & ſic videtur ſecūdum hoc † quod ſi alicui principi habēti iuriſdictionem ſuccederet cæcus retineret iuriſdictionē, & haberet eam, ſecundū quod dictū eſt. Et ſic potes dicere q ſi alicui baroni vel comiti ſuccederet filius cæcus remaneret iudex, & retineret iuriſdictionem licet poſtea concedi non poſſet.

h **I quis poſtea.** ʰ Priuilegium fori ſuperueniens pendente iudicio, non eximit quem à iuriſdictione. hoc dicit. Quid ſi pendente iudicio aliquis effectus eſt clericus? tangit Guli. in l. pe. ſ. ſi ex noxa. cau. aga. Joan. An. extra de obli. ad ratio. c. j. Ego dixi vobis in l. j. ſ. de pœnis. vbi plenè.

i **I quis in legatiōe.** Oppo. de l. eum qui. §. j. j. de conſtitu. pecu. Solue vt ibi dixi.

k **Eſtitiſſe.** Ad hoc vt aliqs deſiſtens puniatur, ᵏ requiritur vt in totum deſiſtat, non ſolū differat. Item ſi deſiſtat à cauſa, quam calumnioſè propoſuerat. Secus ſi iuſtam cauſam habuit litigādi: ſed de nouo ſe iniuſtè litigare cognoſcat. h. d. Tene menti practicam[l] quando in lite p ducitur tibi aliquod inſtrumentum: vel qñ ex apertura teſtium tu manifeſtè cognoſcis iuſtitiam nō habere, quam ante habere

a ¶Inſulæ Italię. Item firmat Angel. hic & in l. vna. C. de claſſi. lib. xj. & vide l. Cæſar. & quod ibi doc. ff. de publi.
ſ POMATES.

b ¶Pars prouincię. vi de Feli. in c. cū cām. in ij. col. j. no. de pba.

c ¶Cūm prætor. Et vi de quòd dixit Bal. in l. ij. de fac. fanc. eccle. & vide glo. hic quādo qs poſsit eſſe iudex: adde quod not. in c. feiſcitatus. de re ſcri. & in l. j. C. de digni. lib. xij. quod no. Inno. in c. cùm ſuper. de offi. deleg. & in c. ſuper literis. de reſcr. & de excommu. vide glo. & quod not. in l. j. C. de iu. & fac. ſigno. & eam ſequitur Bal. in l. id quod pauperibus. in ij. colūm. de epiſ. & cleri.
ſ POMATES.

e ¶Cūm prætor. Circa regulam huius l. vide latè Ber. c. tranſlato. de conſti. & vide Decium omnino 1 2 diſta l. id quod.

d ¶Et iſtam tenui. No ta inquantum iudex qui eſt filiusfamiliās tenetur ſi per imperi 3 tiam malè iudicauit, pulchrè Inno. in c. ſuper eo. quod me. cauſa. qualiter deducatur intereſſe, contra iudicem in cauſa ſyndicatus. & quæ dixi in l. fi. j. de va. & extraor. cog. Bal. in l. pignus. in x. colū. C. de pigno. actio. tenet q omnis iudex non te 1 netur, niſi inquantū facere pōt. Et ideo non poſsit carcerari. Allegat quæ hic habētur. Adde per Bal. in rub. C. de poſt. iud. qui. in j. & ij. colū. qa ſingulariter loqtur. Et an tranſeat cōtra 2 hæredem, vide in l. d iij. j. ſi. de dam. infe.

ADDE quid in aduocato, Ang in ſ. fi. inſti. qui ma. non poſ.

e ¶De aduocato. No. q expectatur aduocatus, ſi non diu eſt abſuturus. Adde l. j. & ibi Bar. j. de vaca. 3 mu. Bar. no. in l. ſed ſi vnius. ſ. fi. j. de iniu rijs. & quod legi. & not. in c. quod ſuper his. de voto.

f ¶Si filius. vide Bal. in l. j. in iij. col. de bo. ma in ver. debes ſcire. Et dum glo. hic dicit de actione de dote, vide Imo. in l. iij. fol. ma. & in caſu huius ſ. filiꝰ. an debeat cauere de ratihabitiōe patris vide Bal. in l. ſi cūm dotem. ſ. ſi pater. ſolu. ma. vbi videtur tenere quod 1 no. Bar. in l. j. in ij. colum. C. de bo. mater.

g ¶Neceſsitatem. Nota ampliationem ad ſ. neceſsitatem. Iſta

putabas cōſilium eſt ipſtatim cedas liti: & euitabis condemnationē expenſarū, vt hic.

INſulæ Italiæ. ᵃNo. qd dicit cu iuſcp prouinciæ. Et ſic quælibet inſula, quæ eſt in prouincia eſt pars prouinciæ. ᵇEt per hoc ſemel Piſis dixi contra quoſdam Pyratas, qui derobabāt in mari & reducebant ſe in quadam inſula prope Piſas: quòd licet dicatur quòd mare eſt commune, & ſic ibi non poſſunt conueniri: tamen ego dico quòd illa inſula eſt pars illius cui adheret, vt hic.

SIà me. Irritatur ſi iudicium deuenit ad eū caſum à quo incipere non potuit. hoc dicit. Examinaui in l. pluribus. ſ. & ſi placeat. infrà de verborum obligatiōnis

VM prætor. ᵍQuod q buidam, p hibetur, cæteris videtur eſſe permiſſum. hoc dicit. de minoribus iſtis qualiter poſsint eſſe iudices, & qua ęta te, habes hic gloſ. nota. quam vide & ſigna.

☞ *Actiones deſcendentes ex quaſi delicto nō tranſeunt ad hæredes.*
Filiusfamiliás per imperitiam iudicans, tenetur quatenus eſt in peculio.
Cautela pro iudice ut in ſyndicatu doceat ſe filiumfamiliás.

SI filiusfamilias. Iudex. Si iudex per imperitiam malè iudicauit, condemnabitur inquantum religioni iudicantis videbitur: quod quantitatem peculij non excedit, ſi eſt filiusfamiliás. Sed ſi dolo malè iudicauit, condemnabitur in totum. quæ actio contra hęredem non tranſit. hoc dicit. cùm l. ſeq. ¹Nota ex hac l. Iulia quòd actiones deſcendentes ex quaſi delicto, nō tranſeunt ad hæredes: nam actio in factum qua tenetur iudex malè iudicās, eſt ex qua ſi delicto. Oppo. & videtur quòd filius teneatur in totum: vt j. quod cum eo. l. pen. & l. ſi quis cùm filio. & ſeq. de pecu. Solu. Dicunt quidam q hic filius tenetur inſolidū: pater de peculio. Alij dicunt † q tenetur filius de peculio. & iſtam tenui ᵏ ponendo caſum. Nam cùm hæc actio detur inquantū iudicantis æquitati, videtur, vt devar. & extraordi. cogni. l. fi. & inſtitu. de obli. quæ ex quaſi delic. in prin. non debet videri æquū iudici vt puniatur in plus quam habeat in peculio: quando per imperitiam malè iudicat. Secus ſi dolo, vt in ſecūdo reſpon. † vñ poſſet eſſe cautela iudici filiofamilias vt tēpore ſyndicatus quando ſunt contra eum graues petitiones, doceat ſe filiumfamilias & ſic vltra peculium nō tenetur. tene mēti.

IVlianus. Si iudex ſuccedit vni ex litigatoribus in aliquo, deſinit eſſe iudex. hoc dicit. Item videtur hic tex. cū glo. quòd ſi tres habeant rem communem, & inter duos iſtorum ratione dictæ rei moueatur queſtio: qui habet rem communem cum eis, in hac cauſa non poteſt eſſe iudex.

☞ *Patri non datur dilatio propter abſentiam diuturnam aduocati: ſed alium debet inuenire.*

SIlongius. In iudicijs iudex non eſt diutius expectandus, ſed alius loco eius ſumē

dus. hoc dicit. Simile j. devaca. & excu. mu. l. pe. in fine. Idem dico de aduocato: ᵉNam † quando aduocatus ſe abſentat vel impeditur, ſi impedimentū eſt breue, debet pati dari dilatio, vt expectetur aduocatus: vt ſ. ex quibus cauſis maio. l. ait prætor. in fin. & ibi no. Sed ſi dilatio eſſet longa, non deberet ſibi dari, ſed inueniat aduocatū, vt hic.

1 ☞ *Malefica non debent remanere impunita.*
2 *Nec expectatur ad agendum contra malefactorem ut fugere poſsit.* h
3 *Filius quando poſsit agere ſine conſenſu patris.*
Pater cogitur conſentire filio pignoribus captis.
4 *Conſenſus patris generaliter ſufficit filio, ut in omnibus agere poſsit.*
5 *Filio familiari minori in caſibus huius l. dabitur curator liti.*
6 *Monacho exiſtenti in ſtudio an uideatur permiſſum ut agere poſsit. remiſsiue.* h

f Si filius. ᶠPropter abſentiā patris per mittitur filio agere, vbi aliás non poſſet abſque eius conſenſu. hoc dicit.
1 † Nota tex. quod maleficia non debent remanere impunita: & propter hoc admittitur ad agendum, qui aliás non admitteretur. facit l. ita vulneratus. ad l. Aquil. † Seçū dò nota q non debet expectari tantùm q malefactor poſsit fugere. ibi: ne ſe ſubtrahat is qui noxam, &c. facit l. ait prætor. ſ. ſi i debitorem. j. de his quæ in frau. cre. Dicitur hic q filius agit vtili iudicio. Cōtra, imò directa: vt l. filiusfamil. in factum. j. de actio. & obli. Solu. Debes ſcire quòd de iure antiquo omnes actiones quærebantur patri p filium, ſex caſibus exceptis qui ponuntur in d. l. filius. & in l. in factum. Vnde in illis ſex caſibus filius intentabat directam actio k nem quā habet iure ſuo. Et in hoc erit ſpeciale hic, q licet aliās patri competeret exercitium actionis, non filio, hoc caſu filius poterit exercere. In alijs verò, in quibus patri quærebatur actio, filius intentabat vtilē k actionem, vt hic: cùm directa ſit patris: hodie verò † omnes actiones ex cauſa aduentitia competunt ipſi filio, licet ſit patris exercitium, ſi eſt legitimus adminiſtrator: vel ſi non eſt, quia reſpicit vſumfructum, non poteſt agere filius ſine conſenſu patris: vt l. cùm non ſolùm in maternis rebus. ſ. neg ceſsitatem. ᵍde bonis quę libe. Et iſto caſu erit introductum per hanc l. vt vbi pater non poteſt reperiri, poſsit agere filius ſine cō ſenſu patris, & eodem modo conueniri. quod tene menti, maximè propter glo. quæ eſt in d. ſ. neceſsitatem. quæ dicit q ſi pater non vult conſentire, debet cogi pignoribus captis: & mulcta indicta. Certè ſi illa coactio nō ſufficeret, procederet abſq eius cō ſenſu, vt hic. † Quæro vtrum pater poſsit permittere filio generaliter, vt in omnibus dictis cauſis agat: Glo. tenet hic quòd ſic: quam tene menti. Allegat de procu. l. filius. ſ. ipſe quoq. quę ſic facit. Nam ſicut filius poteſt eſſe procurator: extranei: multo magis poteſt agere cauſam ſuam voluntate patris. † Quid ſi filiuſfami. eſt minor? Reſpon. in caſibus in hac l. poſitis dabitur curator liti, non perſonæ. Allegat glo. l. clarum. de autho. preſtan. facit melius l. fi. ſ. ſinautem patre. de bonis quæ libe. † Quęrit glo. quid de monacho, ʰqui eſt in ſtudio. Dicit glo. quòd videtur per miſſiſſe quòd agat. Dic vt in ea.

1 ☞ *Clericus ſuccedens laico declinat forum laici.*
Clericus exemptus non poteſt allegare priuilegium, quòd non poſſit ſub epiſcopo conueniri.

i AEres abſens. ⁱHæres ſequitur forum defuncti: nec poteſt proprium priuilegium allegare. hoc dicit. Opponitur, ſuprà eodem. l. ſecunda. ſ. legatis. ſol. quod hic dicit, nullo prio priuilegio: intellige in corpore iuris non inſerto: vt ibi. vide gl. & no. † Ex hoc ergo habes ᵏ q ſi vnus clericus ſuccedat laico, q poteſt

limita, niſi pater abſens dimiſiſſet procuratorem l. filius. ſ. j. ſ. de procura. l. ſed ſi vnius. ſ. fi. de innu. & hæc quę dixi in l. ſed & hæ. ſ. de procu. ad de q filiuſta. in criminalibus cùm conueniatur poteſt eſſe in iudicio ſine conſenſu patris, vt voluit Bal. conſi. lxxxiij. & Pe. de Anch. conſi. cliij.
¶De monacho. Vide Bal. in auē. cauſa quæ fit. de epiſco. & cle. & in auē. habita. in xij. col. & Spec. de act. ſ. j. verſi. quid ſi.
ſ POMATES.
¶De monacho. Adde gloſ. c. cùm paſtoris. vbi Archi. diſtin. clxvij. Ioan. Andre. c. ij. ne cleri. vel mona. plenius per Abb. c. quanto. in vltima colum. de offi. ordi.
¶Hæres abſens. Et hanc l. in prin. intelli ge ſecundùm notab. per Bar. in l. ſi fideicommiſ. in prin j. eo.
ſ POMATES.
¶Hæres abſens. Circa materiam huius l. in quibus caſibus fortiatur forum, vide latè Mari. Soci. in rub. de foro compe. vbi ponit ſex caſus, in quib⁹ quis fortiatur forū. & videvnū verbū Ro. conſi. ccc.
¶Ex hoc ergo habes. Adde Bar. in authen. qua in prouincia. vbi de crimi. agi oportet. & in l. ij. ſ. legatis. ſuprà eodē.
ſ POMATES.
¶Ergo habes. refert & ſegitur Abb. c. qa V. verſi. vide tamen ad hoc. in vltima columna. de iudicijs.

ſ POMATES.
a ¶Si quis tutelā. Ad iſtum ſ. vide aliqua quæ apponit Bar. in l. ſi quis in conſcribē do. j. col. j. de pact.
b ¶Quæritur. Item vi ta iſta vide ad limi rationem dicti c. Ro mana. ſ. contrahentes. videlicet niſi iuraſſet & promiſiſſet iſtere i iudicio. tex. eſt no. in auē. de exhi bē reis. ſ. ſi verò etiā quidam iurant. Tu adde quæ dixi in l. j. ſ. ſi quis cautio. poſt Bar. Itē limita in caſu l. ij. C. vbi de cri. agi oportet. & in caſu l. ij. C. vbi quis de curio vel cohort. Itē fallit ratione admini ſtrationis reddendæ. l. j. C. vbi de rō. &c. a Item in cauſa ſtatus per l. j. C. vbi cauſa ſtatus. per quam legem dicit Ang. q̄ iu dex remittens ſemp debet adhibere cauſæ cognitionem. Et idem dicas in ciuili eo caſu quo fit remiſſio, vt adhibeat cauſæ cognitio in illo, quod eſt cauſa remiſſionis. Ad hoc quod idē dicit de delictis, b Pe. de Anc. in c. dilecto. de ſenten. excō. in vj. per l. ſi colont. de agri. & cen. lib. x. & l. de iure. ff. ad muniſci. xxij. q. v. admiſtratores. Lapus in ſua qō. xciij. Vide in criminalibus Bar. in l. is cui. ſ. fi. ff. de accuſa. & ibi per Angel.
ſ POMATES.
b ¶Quærit. vid Imo. cōſil. xxxv. in ij. col.
c ¶Locus remiſſioni. An in contractibus fiat remiſſio. Bal. in l. cōſentaneū. in vij. no. quomodo & qñ iudex. hoc limitat, niſi his ſit inchoata cōtra præſentem. Et vi de quod no. Bar. in l. à diuo Pio. ſ. ſententia. de re iudic. & no. d dicit Bal. in l. omnis. ſ. j. de epiſ. & cle. qđ poteſt fieri verbo.
d ¶Vt no. in l. j. Quod e ſequitur ibi Bald. & Azo in ſumma de iuriſdi. om. iudi. & firmat Archi. xj. q. j. c. j. & Inno. in c. dilecti. & in c. poſtulaſti. de foro compe. & opi. Bar. hic dicit cōmunē do. Maria. Soci. in d. c. dilecti. ar. in. pri.
e ¶In duobus caſib⁹. Mo. hic in iſtis duobus caſibus tenēt cō trarium: quia contra d. ſ. contrahentes. Et hanc materiā, & totam materiā huius ſ. 2 vide per do. Anto. in c. fin. de foro compe. Item limita d. ſ. contrahentes. non habere locum in ratiocinijs: quia in his fit re miſſio. l. j. et ij. C. vbi de ratio. &c. & But.

ergo q dicta & contractus æquiparantur, ſcilicet in his, quibus eſt eadē ratio: ſed in remiſsione non eſt eadem ratio: ergo &c.
3 † Quæro quid ſi ibi in loco contractus nō habet bona: retenta illa opinione q ſit locus huic remiſsioni. quid fiet? Rñ. gl. q iudex pronunciabit de mittendo in poſſeſsionē, & reſcribet iudici illius loci, in quo habet bona, & ille mittet in poſſeſsionē: vt C. de iudi. l. properandum. ſ. ſinautē reus. de bo. autho. iud. poſſ. l. cū vnus. in fi. & j. eo. l. argētariū. in fi. & l. à diuo. ſ. ſi ſuper rebus. j. de re iu. Quidā tñ dixerunt q illæ leges loquuntur in executione iudicati: non qñ fit miſsio ex interlocutoria. quæ opi. repro batur per gl. in d. l. cū vnus. alle. j. eod. l. ſed & ſi ſuſceperit. ſ. fi. & eſt expreſſum in d. c. Romana. ſ. contrahentes. de fo. cōp. lib. vj.

1 ☞ *Contrahens in alio loco quàm in loco domicilij quando poſsit ibi conueniri.*
2 *Aduena conuentus in loco non tenetur ſatisfacere de iudicio ſiſti in loco ſui domicilij.*
3 *Venientes ad nundinas poſſunt ibi conueniri.*
4 *Vagabundi poſſunt ubique conueniri.*
5 *Quibus modis quis forum ſortitur.*
Ratione ordinis clericatus quis fortiꝰ epiſcopi loci ſortitur.
6 *Forenſis præbendatus, uel abbas in loco an dicatur ciuis illius loci. remiſsiue.*
Scholaris ratione ſtudij ſortitur forum in loco, ut ſi ibi cōtrahat, poſsit conueniri.

f Proinde ſi merces. ᶠSuprà dixit quā do quis ſortitur forum ratione quaſi contractus: nūc quādo ratione veri cōtractus. In gloſſ. vel pro. & hæc gloſſ. additio eſt, & mala, & nullius vtilitatis. Oppo. ad principium huius ſ. de ſ. ſequent. Solutio. principium determinatur per ſequentia. Pro † cu
1 ius declarationē ᵍdic: Quandoq quis contrahit in loco domicilij: & non eſt dubium quod ibi poteſt conueniri, ſic poteſt intelligi princ. huius ſ. & bene. Aut in alio loco: tunc aut erat inde ſtatim receſſurus: & nō poteſt ibi conueniri. Aut non erat ſtatim receſſurus: & poteſt ibi cōueniri, vt in ver. at ſi quis. Et prædicta vera, ʰquando contrahens ſciebat eum de proximo receſſurum. Secus ſi de proximo receſſurū ignorabat, vt hic, in ſecundo reſponſo, i & in gl. hic poſita. Si verò dubitatur vtrum ſciuerit vel ignorauerit, diſtingue ᵏ: aut habebat ibi tabernam vel officinam: & præſumitur quòd inde receſſurus non erat ſed ſi tabernam non habebat ſed ibi erat tan f quam aduena: tunc ſecus, vt hic ex tex. eui denter colligitur. Opponi. dicitur hic in princi. niſi conuenit vt in alio loco ſi ſe defenderet. Contrà, talis conuentio non valet: vt l. ſi conuenerit. ſ. de iuriſdi. omnium g iudi. Solu. dicit gl. intellige iſta verba abnegatiuè: hoc eſt, niſi conuenerit, vt ibi nō teh neatur reſpondere: & ſic conuenti per quā declinatur forū, valet: nō autem cōuentio, per quā forū conſtituit. Opp. legatus & q libet alius ratione contractus celebrati in loco pōt cōueniri: vt l. ij. ſ. omnes. ſ. e. ergo multò magis iſti aduenæ, qui in nullo ſunt i priuilegiati. Dicunt quidam huius timore, fateor quòd illo tempore cōtractus ibi poteſt conueniri, ſecus ſi inde recederet, & k poſtea reuerteretur: tunc habet locum diſtinctio huius legis. Alij dicūt totū cōtra, quòd ſi poſtea reperiatur ibi, pōt ibi cōue

hic. vide de hac materia no. per Bal. in l. cū archimedorā. C. vt in poſ. Je. & Paul. de Caſt. in l. j. ſi quis ius dicē. nō obtē. & ibi etiā p Roma. & in materia. ſ. ſi quis tutelā. Nota queſtio nē: duo Florētini cōtrahūt ſponſ: & iurāt ſeruare cōtractū, tādem vnus eorū vult petere abſolutionē à iuramento coram epiſcopo ſenēſi, alio abſente, an poſsit videtur q nō, ſtante obl. vera q ad abſolutionē iuramenti re quiritur partis citatio: mō tu ſcis q in alieno territorio nō pōt quis conueniri, niſi ipſe tibi reperiatur, vel niſi ibi ipſe habeat bona. d. c. Romana. & vidimus ſ noſtro ſ. fi. ergo requiritur citatio, & duci nō poteſt: ergo ſequitur q non poteſt fieri abſolutio. Præterea, tunc poteſt quis in loco actus cōueniri, cū agitur de eius obligatione: ſed qñ agit de eius diſſolutione, nō iure cauet. Et de hoc videtur caſus, et ibi Bar. in l. ij. C. vbi & apud quē. vbi ad cōtractus diſſolutionem actor ſe quitur forū rei. contrarium eſt verū: q̄ etiam quo ad diſſolutionem cōtractus in loco cōtractus q̄ fortitur forū. Et ad hec allegatur tex vnicus in iure in l. in cōtractibus. ſ. in oī & ibi Bar. C. de non nu. pe. Hanc q. ponit Lapus in allegatione x. ſed non allegat hunc caſum, quē refert do. Anto. in cap. poſtulaſti. de ſo. cō. vbi dicit eſſe caſum qui in veritate non pbat. q not. & vide qđ dixi j. ca. l. in fin. poſt Bar.

ſ POMATES.
¶Proinde ſi merces. Limita vt per Cre. fin. cxxij. per gloſ. l. vſuras. C. đ ſolutio.

ſ POMATES.
¶Pro cuius declaratione. vide Barb. cō ſi. lij. in iij. col. ij. vol.
¶Et prædicta vera. Adde ad hoc dicta Bar. & vide quæ latè ponit do. Maria. Soc. in d. c. dilectus. artic. ij. queſtio. x. extra de foro compet.
¶Secundò reſponſo, limita vt per Auge. in l. j. ā. ſi quis in ius vo. non ierit.
¶Diſtingue, vide Bald. in rubri. C. quæ in frau. credi. in j. col.

Ibi Dominus Sompedro in intelligentia & Restrep. consulendo dit Barnal Diaz delup. in Regal. 642 inapienti Remyso qūe videat cum acuy reuis

a ☞Ista duo verba tunc nō. quanuis in omnibus codicibus habeantur, iudicio tamen meo sunt superflua: vt percipies si mentem Bar. perspexeris. Alex. l. o.

b ¶Quid ergo dicemus? Et adde q licet iurisdictio alicuius iudicis sit prorogata ex eo qui a contractum sit in illo loco si conueniatur alibi ex contractu nō poterit forum declinare si alia ratione ibi fortiatur domicilium. ita dicit Ang. quod probat singulariter glo. ibi in l. fideicōmiss. §. tractatū. in ver. hic puto. ibi vel dic q si conuenitur Romæ &c. J. e. & satis sentit gloss. hic in ybo, debebit. in prī. sui. quod no. Itē aliū casum singularē secūdū Bar. & qđ ibi dixi in l. ij. C. de iurisdictione omni iudicū.

c ¶Ad nundinas. vel faciens ibi per gulā vel tabernam an possit cōuenīri. Et dic q sic licet glo. cōtra. vide Bal. in l. j. C. de nūdi. No. tamen q licet aliquis nō possit cōueniri, potest tamen cogi satisdare de stādo iurī in loco domicilij. Itē possunt res sequestrari secundū Bal. in l. fin. C. vbi in rē actio. & no. q vbi de alio foro non apparet quis fortiē ibi forum in loco vbi inuenitur. in l. si in possessione. & ibi Bal. C. vbi causa status.

d ¶Vagari per mūdū. No. qualiter vagabūdus possit vbiq; suspēdi & qualiter possit citari, vide Inno. i c. si aduersari⁹. de eo qui mit. in pos. Et vide Ioan. An. & doc. in d. c. dilectus. el ij. de rescrip. Limita vt per Bal. in l. j. C. vbi de crī. agi opor. nisi vellet satisdare de stādo iurī in loco domicilij proprij.

ADDE Ioan. And. in addi. ad Spec. in titu. de compen. iudic. §. j. ver. sed quid si debitor. vbi refert Pile. & Odof. disputasset de eo qui fugit cū monacha.

e ¶Enumerat. Adde alios modos p Spe. de compen. iudi. adi. §. j. aliū per assiduā cōuersationem in loco per decem annos licet interpellatam secundum Cy. in l. j. C. vbi sen. vel cla. & q no. Bal. in l. sed & si susceperit. §. fi. in fina 3 libus verbis. j. eo. Itē c adde dum glos. dicit hic ratione communis patriæ. l. Rom. ad municipales. quod hodie communis patria est imperialis secundum do. Anto. in c. fi. de fo. compe. sed 4 do. Ioan. ibi tenet q d hodie communis patria sit Roma. Et adde casum q per constitutum quis non fortiatur forum in loco cōstituti: prout videtur velle Bal. in rub. de consti. pecu. in fi. in j. colū. Item no. q quando fideiussor capitur pro debitore, potest coram iudice alitet incompetenti conuenire reum, secundum Bal. no. in l. cum eorum. C. de senten. Et an propter maiorem partem fortunarum quis fortiatur forū, vide Nico. de Neap. in l. cum res. in princip. de lega. j.

f ¶Clericatus. Sed quid si clericus minor contrahit cum laico in suis patrimonialibus: & vult petere restitutionem in integ. debet eam petere coram iudice ecclesiastico, secundùm quod no. dicit Anto. de Butri. in c. constitutus. de resti. in integrum. Bene facit quod dixi suprà eodem. l. post Barto. quod est notan.

g ¶Studij scholastici. Tu vide Bar. in trac. repręsaliarum. in v. q. prin. & ibi etiā quid de stipendiarijs & alijs. quod no. in l. lex. Corne. j. de inīur. & no. Bar. in l. ij. C. vbi de crimi. agi opor. secus in doctore l. municeps. per Bar. ad municī.

h ☞POMATES. Domicilium. Vide Cre. singu. lxxv. Roma. singu. ccxlij. Abb in c. quod clerici. j. col. de foro compe. & ibi Are. ij. col. ¶Contractus Nota q ratione cōtractus celebrati per procuratorem generaliter cōstituti potest pro curator in loco contractus cōueniri. Ita hoc probatur in tex. quem forte non habes alibi. & vid Bar. in l. non solū. §. si mādato. de iniurijs. per Guli. de Cng. in l. cētum capuæ. j. de eo quod certo loco.

i ¶Si debitori. Vide intellectum huius l. per Bar. in l. inter omnes. ff. qui satisda. cogan. Et an ista lex locum habeat in arbitro et delegato: dic q non: quia ad hoc vt arbiter possit facere præceptum, requiritur huius cōtesta tio. Ita no. Bald. in l. eos. C. de exec. rei iudic. Pro quo facit quod habetur in ca. vno de delegatorum de offi. deleg. vbi papa arguit de iudice delegato ad arbitrū. Itē an ille terminus decem dierum, quo datur confessis, habeat locum in arbitro: dic quòd non, secundùm Bal. in l. eos. Idem dicas in termino, q datur iudicatis ad soluēdum: per l. si cum dies. §. intra autem quantum. iuncta gl. ibi. ff. de arbi. Itē an ista lex habeat locū in committente furtum vel rapinam & confitente. Bal. quòd non, in l. fi. in j. colū. de exec. rei iudi. & ibi etiam quærit, an hæc lex habeat locū i arbitratore. Et hāc legem limita in casu l. si reus paratus. de procuratoribus. de q ibi vide Bal. in fi. col. Et dicit Angel. hic q talis sententia, quæ emanat à sponte confitēte, potest ferri die feriato, & iudice nō sedente tribunali: vt l. à procedente. C. de dilati. cum ibi no. & q potuit talis interlocutoria reuocari cōtrario imperio antequā sit missa executioni, per id quod habetur in l. j. in fi. de præto. stipu. & ab interlocutoria appellabitur. de quo gl. hic. & in l. fi. §. necessitatem. de bonis quæ li

a ☞POMATES. ¶Quia dilatio. vide Roma. consi. cccxxiij.

☞POMATES. ¶Quod si debitor intra tempus, quod datur iudicatis, non satisdat, potest carcerari.

b ¶Quatuor mensium. Et ita etiam hic tenet Barto. in confesso. & vide Barto. in l. fina. colum. j. de execu. rei iudi.

c ¶Non potest videri. ad intellectum huius l. vide Ias. insti. de actio. in j. & in vlti. col. & §. si minus. in vlti. col. eo. tit. & ibi plenè per Jaco. Fab. & per docto. l. edita. C. de eden.

d ¶Quæro exemplū. Et in materia huius legis vide Bart. in l. & an eandē. §. actiones. ff. de exce. rei iu. & l. edita. C. de edē. Et de hoc vide oīno Inno. in qui. facti, in l. si filius qui patri. in ij. col. de vulg. & pu. & omnes not. in l. si quis iussus. §. fina. de dam. infec. & quod dixi in d. l. si rē. §. fin.

e ¶Aeque principale. vide insti. de actione in principi.

f ¶Ex parte agentis. sed qd i reo cui post lit. contes. superuenit ius excipiendi: an p fite reo. vide Barto. in l. j. j. de exceptī.

g ¶Quæsitum. Intelige tamen vt per Inn. in c. conquerente. de officio ordina.

h ¶Causa de præteri. to. adde Bart. multū notabiliter. in l. si Titius. de ver. obli. vbi dicit q non requirit istos casu nou⁹ libell⁹.

i ¶L. si rem. §. fi. intelige quando nulla cā esset expressa: quia illa debet probari p c. Abbate sane. de re iudi. in vj Item forte esset verum, si libellus habeat formam aptā: secus si ineptā, vt quia ex eo nō cōcluditur ius agendi competere, vt quia petitur debitū obligationis quę erat cōditionalis. no glo. in l. ij. C. de formulis. Et istis adde Bal. in d. l. j. C. de ali. & mu. cau. & ibi quid econtra: & pulchrè Bal. i l. per diuersa. in xiij. q. C. mand. & etiā in viij. & viij. q. & quæ dixi post Bar. in d. l. si rem. §. finali. & per Ang. in rep. l. si quis vi. §. differētia. de acqui posse. in vj. col.

k ¶Actio. pposita. vide per Bar. in l. & an eandem. §. actiones. de exceptio. rei iudi. Pone quòd expressi vnam causam, tamē illam expressi generaliter, vt ago cōtra te, dicens quòd res pertinet ad me ex cā emptionis: vel ago actione ex mutuo, non dico quando vel qualiter factum sit: superuenit actio vel contractus mutui pendente iudicio, an isto iudicio concludatur: ipsi determinant quòd non. Ratio est: tu scis quòd quælibet actio habet vnam causam proximam & vnam remotam: vt l. cùm de hoc. j. eo. & hic glo. nota. in reali est causa proxima, dominium: in personali est causa proxima, obligatio: causa remota contractus est traditio: quando ex primo causam proximam generaliter, vt dico ad me pertinere iure dominij: vel dico te obligatum ad hoc: & tūc ius superueniens pendente iudicio in isto iudicio clauditur. sed quando propono libellum generaliter ex causa remota. vt ex causa emptionis, ex causa mutui: tunc superueniens ius in illo iudicio non clauditur. Et ratio est: quia causa remota de necessitate præsupponit locum & tempus: quia si dico, emptio: oportet qđ fit facta certo tempore & loco: & traditio non tempore: & loco: & traditio non potest esse qđ non sit facta loco & tempore: vnde cùm dicis, ex causa emptionis: intellige de certa emptiōe facta certo loco & tempore. sed quando ponis causam proximam vt dominiū: vel dico re obligatum ad decem: tunc obligatio vel dominiū non clauditur tēpore contractus: sic ius superueniens illo iudicio clauditur: Sed quid si expressi causam remotam venditionis & donationis, et probaui, non tamen probaui de tempore & sic nō apparet an ante lit. contest. vel post fuerit facta. Respon. reus absoluetur arg. eius quod no. de neg. gest. l. eum actū in fi. per glos. & de oper. no. nun. l. non solum. §. sed vt probaui. & Ioan. And. hoc tenet i c. abbas. quod est not. de his quæ vi, metus ve causa.

¶Non aliàs. vide Specula. de compe. iudi. ad §. j. vers. quid si quis per meum locum transiens. & Ange. in l. si fideiussor. qui satisd.

☞Pro concordia. Aduerte q in eo quod dicit Bart. in hac l. de eo autem. quod quasi contrahere cū creditoribus hæreditarijs, vt possit eis obligari ex quasi contractu sicut obligatur legatarijs, non dicitur hæres adeundo hæreditatem, contrarium tamen remisse alleg. in l. apud Iulianum. §. fin. ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eatur. si tamen bene inspiciatur bar to non venit arguendus de contrarietate: nam in hac l. de eo, allegatur casus specialis in legato, vt non conueniatur tēpore legationis ratione additionis, & sic fortiatur forum ratione quasi contractus qui initur cum in certa persona: prout fit adeundo. imò initur ibi quod obligetur: sed illo tempore non possit conueniri, &c. in contrario loquitur regulariter. & ista regula secundùm Anto. & doct. dicit communis. & communiter ita tenetur per l. more. ff. de ac. hære.

m ¶L. omnem. vide per do. Anto. in c. fi. de foro comp.

m ☞POMATES. ¶L. omnē. vide Ias. l. cùm res. x. colum. 8 lega. j. & cōtrarium tenet Barto. in rubri. C. qui admit. viij. q. & ita etiam videtur velle Bar. l. apud Iulia. §. fin. ex quibus causis in poss. ea.

n ¶Possit sustineri, sed Bar. vī velle cōtrariū i l. apud Iul. §. j. q. ex cau. in poss. ea. & vid Bar i l. q loco certo. j. de cō. ide. Dic vt dixi post Bar. i l. apud Iu. §. j.

---

a níri: tunc non⁹ quia erat de proximo recessurus. glo. tamen indistinctè dicit q iste aduena ibi non potest conueníri. Non obstat quod dicit de legato: quia ibi poterat cōueníri de iure communi ratione cōmunis patriæ: & si non haberet ibi legatus forum verum, vel non ratione communis patriæ: posito q in loco legationis cōtraheretur, non posset ibi ita simpliciter conueníri: sed haberet locum distinctio, aut erat recessurus de proximo, aut non &c. meritò conueniretur ratione contractus nō obstante priuilegio.

Aduena autem ibi de iure cōmuni non poterat cōueníri: vide statim glo. superverbo, quotquot. iste finis est additio, & mala. Cō tradicit enim præcedēti glo. Nam quod dicit de legato est opi. cuius timore sunt præcedentes opinio. in glo. vt s. recitaui. Quid ergo dicemus, b si ego emi ab aduena & peregríno roncinū & dedi sibi denarios: ipse non vult dare mihi roncinum: nonne poterit hic conueníri? Certè illa glos. secundùm additionē positam in ea videtur velle q sic: sicuti in legato. Tu dicas quod quædā sunt expedienda tempore cōtractus, vt traditio equi: vt puta, si dedi tibi pecuniam credens me recepturum rem statim: tūc si non das, videris delinquere, & me decipere: vt l. iij. de pig. actio. Vnde non solùm ratione contractus, sed rōne delicti admisi in ipso contractu potes conueníri. Sed si qua essent ex pedienda alia: vt puta dedi tibi pecuniā habita fide de re: vel dedi rē habita fide de pecunia: vel volo te conuenire re euicta: tunc habet locū distinctio huius §. Et q hoc sit verum, probatur in eo qui promisit cētum soluere Ephesi: vbi non erat, nec per gulā fecerat, & similia: & tamen ibi potest cōueníri: vt j. ea. l. in fi. & l. contraxisse. j. de actio. & obli. vnde pro eo quod videtur actum, quod in dicto loco expediatur: tūc poterit ibi conueníri, vt dixi. † Quæro vtrum adue na saltē debeat caucre de iudicio sisti in loco sui domicilij? Glo. dicit hic q sic: vt s. eo. l. ij. §. sed & si dubitetur. Sed hoc non est verum: quia ibi loquitur in eo qui cōuenitur in loco vbi aliàs fortitur forum de iure cōmuni, licet priuilegio excuset. Secus si de iure communi ibi non posset conueníri, vt ibi nota, & ita est in casu nostro. vnde hæc glo. cōtradicit illi. † Quæro, quid de his, qui veniunt ad nundinas, c & ibi cōstituunt per regulas vel tabernas? Dicit glo. q tunc nō poterit conueníri ratione nundinarū: vt C. de nund. in l. j. Tu dic q poterit conueníri, vt hic: & illa debet intelligi de impetrantibus rescriptum, vt non cōueniantur venientes ad nūdinas ex alia causa. Quæro. † qđ si debitor cœpit vagari per mundum, d nec q in aliquo loco certo se figit? Dicit gloss. iste est vagabundus, qui poterit vbiq; conueníri. Idem no. in l. j. C. vbi de crī. agi oportet. i & j. de dam. infec. l. iiij. §. prætor. in gl. parua. & j. ad muni. l. eius. in fi. Per hanc glo. multi ribaldi suspenduntur in ciuitatibus & castris, cum non habeant alicubi forum. Vltimò quærit gloss. † quibus modis quis fortiē forum, quos glo. enumerat: e vide eam, & signa. In eo quod glo. dicit q quis forum fortitur ratione ordinis clericatus: f intellige forum episcopi illius loci vbi aliàs fortitur forum ratiōe domicilij, vel originis, vel aliàs.

6 Sed quæro, † vtrum forensis præbendatus hic, vel qui efficeret Abbas in ciuitate ista, vtrum dicatur ciuis istius ciuitatis: dixi plenè in l. j. j. ad muni. Item in eo quod dicit ratione studij scholastici, g videtur contradicere alteri glossæ positæ in hac eadem lege super verbo, domicilium. h dicas q ratione studij scholasticus fortitur forum: vt si ibi contrahat, ibi posset cōueníri, vt in hac glo. Non autem q pro contractibus vel obligationibus antea factis conueníri possit, vt in alia glo. super verbo, domicilium.

Apud labeonem. Ratiōe cōtractus i celebrati per alium quis fortitur forum.

Illud. In loco domicilij, & in loco vbi est facienda solutio, quis potest conueníri. hoc dicit.

Omnem. In loco contractę obligatiōis regulariter quis potest conueníri. hoc dicit.

☞Cōfesso fit præceptū de soluēdo in termino decē dierū. *Debitor, qui habet terminum quatuor mensium, uel decem dierum, debet cauere de soluendo in termino: aliàs potest carcerari, nisi cedat bonis.*

Si debitori. k In cōfessum non est ferenda sententia: sed danda est ei dilatio ad soluendū. hoc dicit. Opde eo quod quotidie obseruatur. Nam confessis datur spatium decem dierum. Glo. dicit, fateor q hoc fit per hanc l. hodie ista gl. videtur sibi contradicere in eo quod tēpus de quo hic loquitur, est quatuor mensium. Et postea subdit q per istam l. statuitur tēpus decem dierum. Dicebat do. Iaco. But. q quando libellus est datus, tunc confessio habet vim lit. contesta. & potest ferri sententia: & tunc habebit spatiū qđ datur iudicatis. Ita loquitur. Ita sentit glo. in princi. l. ibivel in actionem edere, subaudi, & edam. Si verò libellus non est datus: tunc fit præceptū in confessum: & datur spatium decem dierum, vt hic in fi. glo. & ita pōt intelligi hæc lec. † Tu dicas clarius, q facere præceptū in cōfessum, & statuere sibi diē ad soluendū, est inductum per hāc l. in fi. Sed quę sit illa dies, de iure est tēpus quatuor mensiū: sicut datur iudicatis: hodie per consuetudinem est limitatum ad decem dies. Ita vult dicere glo. † Vltimò no. q ad hoc vt cōdemnatus habeat dilationem quatuor mensiū, vel cōfessus decem dierum dilationem, habet ne cesse satisdare de soluenda illa quātitate in tēpore statuto, vt hic in tex. cōpetenti cautela, &c. Sed tunc opponitur, nemo conuē tus suo nomine cogitur satisdare iudicatū solui: vt insti. de satisd. §. sed hodie. Sol. verū est in pendēte iudicio: sufficit enim cautio de iudicio sisti quā præstat, vt ibi patet: sed post latam sententiam debet cauere iudicatum solui, vt hic. Ratio: quia cautela de iudicio sisti lata sententia perimitur: vt l. Greę. §. & post litem. j. de fideiuss. Pro hoc quia dilatio[a] quę datur iudicatis, datur miseratio nis gratia: vt l. si cum militi. §. j. j. de compē. ergo interim debet satisdare: vt l. vniuersa. C. de preci. impe. offe. Esset enim iniquum si pendēte illa dilatione debitor aufugeret, & res suas forsitan exportaret: vt s. eo. l. si lō gius. §. j. Et sic nota q intra illud tēpus quatuor mensium[b] posset debitor capi & incarcerari, nisi caueat, vt hic: vel bonis cedat, vt hic, & l. j. C. qui bonis cede. pos. Bar.

Vi non cogitur. Qui agit, cogitur se defendere. hoc dicit.

☞*Cautela quando agitur ex contractu, ut probetur contractum esse factum ante iudicium*

Si post lit. conte. accidit aliquid, quod est accessorium ad primum iudicium, quando debeat in primo iudicio cognosci.

On potest videri. Qđ post lit. conte. accidit non accessorium ad primū in dicto iudicio non venit: sed noua instātia opus est. hoc dicit. vide super hoc domi. Ioan. And. in c. Abbate sanè. extra de re iudi. lib. vj. No. istum tex. ex quo † sis cautus q articuli tui concludant cōtractum, super quo agitur, factum esse ante cœptum iudicium: aliàs succūberes. Ita no. per Ioan. And. in d. c. Abbate sanè. extra, de re iudi. lib. vj. Quæro exemplum[d] huius l. Glo. ponit primò quando petitur aliquid futurum. Sed hoc nō est proprium exemplum hic: sed in l. non quemadmodum. j. eod. Pone ergo q petebam cētum mutuata, vel aliquid aliud vt de præsenti, & incipit deberi post lit. cōtest. Oppo. de l. ædiles. §. item sciendum. j. de ædil. edic. & C. de iudi. l. j. Sol. ibi loquitur de his quæ sunt accessoria de petita: hic de his quæ sunt principalia per se. Oppon. de l. quæsitum. j. de pecul. Et breuiter † pro solutione eorum quę hic ponuntur in glo. dic aut post li. conte. accidit aliquid quod est accessorium ad primum: & venit in primo iudicio. Aut nō est accessoriū, sed ęquè principale. e Et tunc aut nō est defectus iuris ex parte agentis, f sed ex parte conuenti: vt puta, si petebam rem ego à te, dicens ip sam te possidere, quā nō possidebas, in cœpisti possidere post lit. cōtest. tunc venit in hoc iudicio: vt. l. quæsitū. g de pecu. j de pecu. & j. de pet. hære. l. iiij. de rei ven. l. si nautem. §. j. & ad exhib. l. tigni. §. si quis. Quod dic plenè, vt ibi. Aut erat defectus ex parte actoris: & tunc aut superuenit ius ex causa de præterito: h & venit in hoc iudicio: vt i j. de pigno. act. l. si rem. §. fi. [1] & j. mand. l. si mandauero tibi vt à titio. Aut superuenit ius in causa noua, & non venit in præcedenti iudicio, vt hic in tex. Et sic falsa est opinio Io. posita hic in fi. gl. Prædicta vera quando actio proposita[k] est specialiter: secus si generaliter: nulla expressa causa: vt l. vlti. de anna. excep. & est determinatū per Inn. in d. c. Abbate sanè. in tex. circa fi. vbi Papa glossat legē istā. & gl. distinguit in l. nec q C. ad exiben. & de hoc no. per Cyn. in l. j. de aliena. iudi. mu. cau. fac. in vj. q. Bar.

On aliàs. [l] Hāc legē habuisti. s. & ideo non indiget summario.

[1] ☞*Transiens per ciuitatem cum re inca, pōt ibi cōueníri.*

Ed si postuletur. Legatus nō pōt conueníri actione in rem tempore legationis: nisi eo tēpore cœperit possidere. h. d. Alias sic: Legatus non potest conueníri etiam actione in rē, ratione præsentis possessionis quam etiam ante legationē habuit secus si tempore legationis cœpit possidere. h. d. † Per hanc l. in fi. voluit dicere quidā quòd si p ciuitatē istā aliqs facit trāsitū cū equo meo: quod possit hic conueníri, ratione p̄sentis possessionis: quia speciale est in legato, ne hic conueniatur legatus. In contrariū videt ius cōmune. Tū in cōtrarium est veritas. qđ dic vt l. fin. C. vbi in rem actio. Nec obstat hæc lex: quia hic legatus aliàs potuisset cōueníri ratione cōmunis patrię.

De eo autem. Rōne qua qui solo animo fit legatus qui legationē gerit, nō potest legatio nis tempore cōueníri. h. d. Opp. s. eodem. l. omnem. [m] Dicit glo. ibi loquitur in contractu, hic in quasi contractu. Contra hoc videtur j. eo. l. interdum. §. fi. Dicit gl. aliud in quasi contractu, qui celebrat gerēdo negotia alterius. Aliud in additione hæreditatis: quia dominus negotiorum certat de dāno vitando. Hic legatarij certant de lucro. hoc est falsum, dicit gl. qa hic loqtur etiā de creditoribus. Sed certè posset sustineri: [n] nam creditores nō agūt ex quasi cōtractu q celebrat additione: sed ex cōtractu antea celebrato. s. & per glo. in l. sancimus. C. de admi. tuto. & hoc verum quando nulla oblata petitione per actorem debitor confitetur. Secus si præcessisset libellus, & pars copiam habuisset, & postea confessa fuisset: quia tunc sequi deberet diffinitiua. De hoc est glo. in l. proinde. §. fi. ad l. Aquil. vt no. glo. ij. q. j. nos in quem quam. probatur in aut. de exhi. reis. §. suscepto. vide aliquid per Spec. de senten. §. species. versi. est quoq; tertia species.

☞POMATES. ¶Si debitori. Vide Feli. in rubri. de re iudi. in ij. colum. & seq. & in c. quod ad consultationem. in v. colum. & duabus sequen. de re iudi.

POMATES.

a ¶ Vñ dicit gloſ. Refert & ſequitur Ro.l. j. viij. co. de ar. et vid Bal. in rub. de iud. C.

b ¶ Proſequi & perfici. vide Inno. in c. qm̃ Abbas. de offic. dele.

c ¶ Qui prior. vtrum iſta l. q prior. habeat locũ in cõtractu trãſ actiõis. & aliqua de intellectu huius l. vid per Bar. in l. vbi pactũ. in fi. col. poſt gl. ibi. C. de tranſ. & aliquid hic per glo. circa fi. & ibi dicit Bal. in fi. colũ. q iſta lex habet locum in iudi ciis parib⁹, nõ in prę iudicialib⁹: & põt facere ad no. q. quã ponit Barto. in l. qui bona. §. ſi quis quia. in fine. de damno infe.

POMATES.

d ¶ Prior agat. Vide aliqd per Barb. cõſi. xlij. in xj. col. j. volu.

e ¶ Vbi acceptũ. Et limita hanc l. vt pulchrè notaui ſ tex. ibi: vbi oĩo videas. Et limita etiã, niſi ptes cõſentirẽt vt ad aliũ iudicẽ ireĩ, etiam cœpto iudicio. Ita nota dicũt Moder. in c. vt debitus. ꝑpe fi. de appel. vbi dicũt q ſi dimiſſo articulo appellationis ptes cõſentiũt, prout iudex ad quẽ cognoſcat de cã principali, poterunt. Nec obſtat iſte tex. qa procedit niſi ptes cõſentirẽt. ſed domi. Car. ibi tenet cõtra. per iſtã l. qđ bene notabis. Andre. Barba.

e ¶ Vbi acceptũ. vide q regula huius l. habet locum vbi nõ fit præiudicium iuriſdictioni alteri⁹, vt not. Io. Mo. in c. accuſat⁹. de hære. in vj. qđ dictũ reaſſumpſit Bal. in c. j. §. præterea. vlti mo. de ꝓhi. feu. alie. ꝑ Fed. qa tũc ille, cui fieret pręiudiciũ, poſſet inhibere, ꝑ ea quæ dixi in l. iudiciũ ſoluit. j. e. Et hãc regulã limitat aliquib⁹ modis Lud. in l. quãuis. in additioni. nouis. a de damno infecto.

POMATES.

e ¶ Vbi acceptum. Limita multis modis per Fel. in c. ex tenore. xvij. col. de reſcri. & adde Iaſ. qui addit in l. nulli. C. de iudi. Et intellige vt per Barba. in c. ex tranſmiſſa. de foro cõpet.

brato cũ defuncto: meritò non poſſunt agere tempore legationis: cùm ſolùm legatarij incipiunt habere actionem tempore additionis hæreditatis. Soluit glo. aliter q ibi in ſenatore, hic in legato. Et poteſt eſſe ratio: qa ſenator eſt perpetuus, legatus ad tẽpus: ar. de tuto. & ra. diſtra. l. niſi. §. cùm furioſi. do. Iac. But. ſoluit aliter: Aditio fit ex quadam neceſsitate, ne fortè decedens interim non tranſmittat: ſed negotia aliena geruntur ex voluntate. Alij verò quos Cy. refert in auĉ. qua in prouincia. C. vbi de crí. agi oportet. in q. ij. dicunt q hic in quaſi contractu, qui ſolo animo celebratur: pro quo legatus nõ poteſt conueníri. Sicuti enim quaſi contrahendo nihil facit cum alio: ita eius nomine non poteſt. ab alio conueníri. Lex cõtraria loquitur in quaſi cõtractu qui aliter quàm animo celebratur: & hoc placet. Oppo. hic dicitur q debet ſatiſdare: contra. §. ea. l. ij. §. ſed ſi dubitetur. Solu. debet ſatiſdare de legato vel debitum prętando, vt hic: non autem de defendendo, vt ibi, ratio: quia ſi nõ ſatiſdat de ſoluendo, patitur miſsionem tantùm, hic: ſed ſi teneretur ſatiſdare de defendendo & non poſſet: cogeretur ſe defendere: & ſic auferretur ab officio legationis. qđ eſt incõgruum. Præterea poteſt eſſe alia ſol. quia in §. ſed ſi dubitetur. cõueniebatur ſolùm ratione communis patriæ: hic verò etiam ratione contractus: & ſic cogitur ſatiſdare: quaſi iſtæ duæ rationes ſint potentiores quã vna, vt in auĉ. de conſan. & vteri. fra. in prin. & C. cõmunia de ſucceſ. auĉ. 1 itaq. Oppo. quia idem in quolibet alio qui ſe non defendit: quia ſolùm miſsionem patitur, vt l. ſatiſq. de in ius voc. Solu. alius pateretur miſsionem in bonis propriis: hic verò in bonis hæreditariis tantùm.

Sed & ſi reſtituatur. Ille cui ex Trebelliano reſtituitur hęreditas tempore legationis, pro ea non poterit tũc conueníri. hoc dicit. Oppo. de l. omnem. ſ. eo. Solu. fallit in aditione hæreditatis, quæ fit ſolo animo, vt ſ. dixi. Item in reſtitutione Trebellianicæ, quæ eſt ei ſimilis, vt hic. Sed contra: ſed hęres reſtituit coactus: ergo legitimè cogitur ſe defendere, vt l. ij. §. ſed & ſi agant. ſ. eo. Solu. dicit glo. iſtud fit officio iudicis. Hoc non placet: quia agens officio iudicis debet ita ſe defendere ſicut iure actionis, vt ſ. de procu. ſed & hæ. §. nõ ſolũ. Vnde dicit gloſ.ª q §. ſed ſi agant. loquitur q debet ſe defendere, ſcilicet dum agit. Secus ſi prima inſtãtia eſt finita quia tunc nõ poterit conueníri de nouo & hoc tene mẽti. & no. glo. Secundò habetis hic q priuilegium fori non tranſit ad fideicommiſſariũ vniuerſalem. Contra oppo. j. ad Trebel. l. j. §. j. Solu. vt in glo.

Ex quibus. Quo caſu non cogitur quis defendere, nõ cogitur iuramentum præſtare. hoc dicit. Vidiſtis in l. nam & poſtea. §. ſi is. de iureiuran. j.

Aedium. Non eget ſummario: quia breuis eſt & clarus.

Sed ſi dies. Ex cauſa neceſsitatis cogitur legatus litigare, inquantũ neceſsitas exigit. hoc dicit. No. bonum caſum. Nota q illud quod permittitur propter neceſsitatem, eatenus permittitur quatenus neceſsitas vrget: & ideo quia lite conte. ceſſat neceſsitas, non cogitur quis ſe vltra defendere.

Sed ſi eſſet actio quæ litis conteſtatione non perpetuaretur, vt actio de dolo, vt in inte. reſti. cogeretur ſe defendere vſq ad ſententiam: quia vſq ad illud tempus neceſsitas vrget. hoc tenet hic glo. no. & ſigna. Secundò no. q iudicium cœptum apud vnum b iudicem, poteſt apud alium iudicem proſequi & perfici, b vt hic dum dicit: ita vt in prouinciam transferatur. quod eſt no. Oppo. de l. ij. §. in omnibus. ſ. eo. ſolue vt ibi.

Si pater. In ventre in dubio præſumuntur eſſe tres: ideo iam natus pro quarta hęreditatis tantùm interim poterit conueníri. hoc dicit.

Quando habeat locum regula, qui prior appellat, prior agat.

Vi prior. Glo. noſtra ponit hic caſum tribus modis: principaliter ſcĩm duos primos nõ loquitur de materia conuentionis: & reconuentionis ſecundùm vltimum ſic. Primus caſus eſt ſecundùm l. in operis. j. loca. quem caſum gloſ. reprehendit: quia ibi loquitur de ordine ſatisfactionis, non de ordine conuentionis. Præterea ibi non ſatisfit ei qui prior egit: ſed ei qui prius conduxit: vnde iſte caſus non eſt bonus. Secundus caſus eſt in duplicibus iudicijs: vt ille prius ſuſtineat qui prius ad iudicium prouocauit: ſed ſecundũ hoc hæc lex eſſet ſuperflua, per l. in tribus. ſ. eo. Tene ergo tertiã lect. ſecundùm quam ponit ordinem inter duos, quorum vnus conuenit & reconuenitur, vt ille qui prius egit, in omnibus prædat: quia prius iurabit de calumnia: prius reſpondebit poſitionibus: prius examinabũtur eius teſtes: prius ſuper cauſa ſua ſententiabitur: tamen omnia iſta ſimul fient. Et hoc eſt quod dicit tex. qui prior appellat, prior agat. Iſtum ordinem voluit ponere tex. in auĉ. de exec. & de his qui conue. & reconue. §. ſancimus. poſita C. de ſenten. auĉ. & conſequenter. melius C. de compen. l. neq. & j. quæ ſenten. ſine appel. reſcin. l. j. in fi. & extra de mutuis petitio. c. fi. in fin. de ordi. cogni. c. cùm dilectus. Ad iſtam l. oppo. de l. præuaricationis. in prin. j. de præuarica. & no. j. eod. l. de qua re. vbi dicitur q prius ſuper emergenti eſt pronunciandum. Solu. Quandoq; † ille qui prior agit, agit criminaliter, & reconuenitur criminaliter: & tunc nõ procedit lex iſta, nec eſt noſtra materia: ſed dic vt l. is qui reus. j. de publi. iudi. C. qui accuſ. non poſ. l. neganda. & l. j. Quandoque agit ciuiliter, & reconuenitur criminaliter. vel econuerſo: tunc idem q non habet locum lex noſtra: ſed dic vt l. j. & l. vltima. C. de ordi. iudic. Quando q agit ciuiliter, & reconuenitur ciuiliter: & tunc procedit iſta lex: quo caſu vt ſoluatur contrarium præcedens, & alia quæ tanguntur hic in glo. dic aut quæſtio ciuilis ſuperuenit ciuili incidẽter: aut per ſe principaliter. Primo caſu non habet locum hæc regula: ſed ſuper emergenti eſt prius pronũciandum & cognoſcẽdum. quod dic vt in l. de qua re. j. eo. & C. de ordi. iudi. l. j. Secundo caſu quando principaliter proponitur vtraq; quæſtio: tunc ſi quidem vna continet petitorium, alia poſſeſſorium, nõ habet locum hæc regula: quia poſſeſſorium debet antè terminari: cum diſtinctione tamen, quã ſtatim videbitis j. ea. l. ſi de vi. Aut vtraq; continet petitorium: & ſi quidem vna eſt prædialis, ad aliam non habet locum hęc regula: ſed habet locum materiam inſtitu. de actio. §. prædiales. & j. de peti. hære. l. ſi quis libertatem. & quod tangitur j. eo. l. per minorem. Si verò neutra eſt prędialis ad alteram: tũc habet locum hæc lex, quòd qui prior appellat prior agat: d & tunc procedunt ea quæ dicuntur in materia conuentionis & reconuentionis: quæ plenè expediui hoc anno in materia authen. & conſequenter. C. de ſenten.

1 *Acta unius iudicis non habentis certum locum maiorum poſſunt in diuerſis locis fieri, ſiue iudex ſit ordinarius, ſiue delegatus.*
Et quando in iudice habente locum maiorum.
2 *Ordinarius poteſt delegare cauſam cœptam coram eo.*
3 *Iudicium qualiter intelligatur cœptum: ut ibi finire debeat.*
Cauſæ cœptæ coram officio Poteſtatis, illo ſublato quando poterunt coram capitaneo finiri. remißiuè.
4 *Exceptio iudicij cœpti coram uno iudice, quando poſſit opponi, & per quem.*

e **Bi acceptum.** c Hæc l. legitur duobus modis: vno modo vt vbi, ponatur localiter: alio modo vt vbi ponatur pro apud. q̃. d. vbi cœptum eſt iudicium: hoc eſt, apud quem iudicem: ibi debeat accipere finem. Nec curo vtrum in eodem loco vel in alio. † Poſſunt enim acta vnius iudicis fieri in diuerſis locis: vt ſ. de arbi. l. ſi cũ dies. §. ſi arbiter. Et hoc procedit ſine ſcrupulo in arbitro, & in iudice delegato, vel ordinario. qui non habent

a ¶ Ordinarius delegat. Quomodo iudicatur lite pendente per citationẽ, dixi in l. cum notiſſimi. in prin. C. de præſcript. xxx. annorum.

b ¶ Qualiter intelligatur. Vide l. Idem dicitur in l. q̃uis. de dã. infect. per

c ¶ Item aduerte. Ego intelligo iſtam l. Idem dicitur in l. q̃uis. de dã. infect. per illũ tex. vbi dicit q ſi quis egit cõtra vnũ coram vno iudice, & ille nõ cõparuit, ſed fuit cõtumax: q hęres eſt agenti adire aliũ iudicẽ, ne ſui cõtumacia reo proficiat: ſed Ang. ibi tenet cõtrariũ, dicẽs q nõ ꝓdeſt ſibi cõtumacia: ſed electio iudicis facta per agentẽ. Et ita dicit tenere Gul. in l. nemo põt. C. de iur. om. iudic. & Cy. in l. nulli. C. de iudi. ſic dicens: Pone q ego incœpi agere in vna cã coram vno iudice: deſto ibi, & traho reũ coram alio iudice: nunquid excipere poterit? Videtur ſic: quia maior cõuenientia eſt vniuſ cauſæ ad ſeipſam, q̃ duarũ iter ſe: ergo &c. arg. huius l. Præterea hic videt cõcedẽdũ ꝓ auĉ. qui ſemel. iſta duo arg. vel iura nihil faciũt. Primò nõ obſtat ar. huius l. q maior eſt cõuenientia vni⁹, &c. quia verũ eſt eodem tẽpore, ſed diuerſis tẽporib⁹ bene poſſum te conuenire coram diuerſis iudicibus. Itẽ nõ obſtat auĉ. qui ſemel. quia illa auĉ. reſtringit tantũ penitus deſiſtẽtibus: ſed hic nõ deſiſto penitus: imo ago coram alio: vnde nihil facit ſecundùm Petr. Sed tñ alio iure probat, vbi caueť q qui ſunt tractus in vna cauſa per libelli editionẽ, nõ poteſt coram alio trahi: & q traxerit, amittit cauſam, vt ar. j. de aſſer. tol. l. j. ad fi. ſecundũ eũ. Et pro hoc allegat q nõ debet iterdici reo potentia purgandi morã ſi vult ſumptꝰ reſicere. l. ſancimus. C. de iud. & l. & ſi poſt tres. ſ. ſi quis cau. & quia acquiſita dicit iuriſdictio iudicialis, ꝓ l. ſi qs poſtea. ſ. e. & ſic niſi renũcieť inſtantiæ, nõ videtur aliꝰ poſſe adiri: imò vexãs reũ in diuerſis tribunalibus poſtea cõparẽtẽ, perdit litẽ. l. j. fi. C. de aſſer. tol. & no. per Gul. in d. l. nemo. licet Inn. ſecũdũ eũ in c. ex tenore. ď reſcr. dicat q pœna ꝑditionis litis nõ habeat locũ niſi in caſu illius legis. Et ꝓ prędictis etiã facit q ac quiſitũ ſit ius efficaciter aduerſario, vt nõ poſſit alius iudex adiri. quod no. Inno. in c. ſup literis. de reſcrip. & quod no. Io. And. in tit. de app. §. in qbus. ver. qd ſi dictus. Sed certè opin. Angel. nõ placet, per iſtũ text. in l. noſtra. Nec obſt. dictũ Gul. & Cy. qa nõ loquit q̃ reus eſt cõtumax. Et de materia bene facit q not. Bar. in l. ſepulchrũ. de ſepul. vio. & eodẽ mõ nõ obſtat dictũ Inn. & Io. And. Item vera vť opi. Bar. q nõ vť habere locũ pœna ꝑditionis litis, niſi ſ eaſib⁹ illius. l. j. §. j. qa eſt ſpãle fauore libertatis: vt not. gl. in d. c. ex tenore. de reſcr. Et ꝓ hoc facit: qa pœnæ ſunt reſtringẽdæ in pœnis, vt in regula, odia. de reg. iu. in vj. nec obſtat q mora poſsit purgari, ꝓ dictã l. & ſi poſt tres. vt d. l. ſancimus. qa illud vťve rũ re integra. Secꝰ re nõ integra, vt vť eſſe ſ caſu ꝓpoſito. Facit q no. in d. l. & ſi poſt tres. & d. l. ſi inſulã ď ver. obli. & adde q dixi poſt Bart. in d. l. nulli. & forte poſſet dici dictã opi. forè verã qñ reus cõtumax ſolueret expenſas, ſe cũdũ d. l. ſancimꝰ. qa tũc poterit cũ cõſenſu primi iudicis contra actorẽ & cõueniẽtẽ ipſum in ſecũdo iudicio opponere de litis pẽdẽtia: qa ſi ꝓc cupata erat iuriſdictio, d. l. ſi qs poſtea. & c. propoſuiſti de fo. cõp. põt iudex agere iterdictovti poſſidetis cõtra turbãtẽ iuriſdictionẽ ſuã, per id q no. Bar. in l. ſi. in prin. ſi qs ius dicen. non obtẽ. Aut cõſenſus primi iudicis nõ accedit: & ꝓcedat opi. bar. cogita tu. &c.

¶ Poſt edictũ. Facit l. q̃uis. et ibi hoc no. Pau. ď ca. deſ iusvo.

POMATES.

¶ Eſſet vidẽdũ. vide per Ang. in l. ſi quis poſteaq̃. ſ. eo. ti.

¶ Diuidit actio. Fallit ſi ſit ſuꝑ ĩdiuiduo lis, ꝓ l. viæ itineris. cũ ibi no. j. de ſerui.

¶ Intelligũtur repetita. Vide bonãgl. in c. dilecta. de teſt. in gl. pe. & iſtã l. not. allegat Bar. in l. licet imperator. ſ. fi. de leg. j.

¶ Conſentire in iudicem. Limita hanc l. quãdo iſte iudex nullo modo erat competens. ſecus ſi eſſet iudex ſuus, qui tamen poſſet declinari: nam tunc per iſtũ actũ videt prorogari iuriſdictio eius. Facit l. ſi qs poſtea. ſ. eo. Ita vide tur velle Ange. in l. ſed & ſi ſuſceperit. j. eo. q nota.

¶ Opponere aliquã. Et vide q no. Inn. in c. præterea. de dilatio & Bar. in l. ſi cõuenerit. ff. de iuriſ. om. iu. & Bal. in l. ſi. C. eo.

¶ Eſt practica. Vide clarius in l. quamuis de dam. infec. & l. q dam conſulebant. de re iud.

¶ Nõ quẽadmodum. Ad hanc legem vide glo. in c. Raynaldus. de teſta quæ incipit, ſed nunquid. & quæ no. in l. ſeruus. §. fi. de verb. oblig.

POMATES.

¶ Nõ quemadmodũ. Limita vt ꝑ Alexan. in l. edita in prin. in ix. col. ver. ſed qñ.

libertatem. j. de peti. hære.

f **I petitor.** Sicut inter hæredes diuiditur actio: ſ ita inſtantia ſuper actiõe inchoata. h. d. Quod non procedit, ſi lis ſit ſuper indiuiduo: vt l. viæ itineris. cũ ibi no. j. de ſeruit.

I iudex. Tempora appoſita in prima delegatiõe, videntur repetita in ꝑſona eius qui in locũ primi eſt delegatus. h. d. Quæro, qũo tpa intelligunť repetita⁸ in ſeq. vtrũ integra, an verò illud q ſuopererat. hic in prima gl. ſunt opi. Veritas eſt q integra tẽpora intelliganť repetita: vt hic in tex. ex integro, &c. Oppo. gl. de l. properandũ. §. finautem in medio. de iudi. Breuiter ſecundùm duos primos modos quicqd glo. dicat non obſtat: quia ibi loquitur de tempore q ſtatuitur à lege inſtantiæ: hic verò de tempore q ſtatuitur à iudice delegãte iuriſdictionem iudici delegato. Secundũ tertium modum obſtat l. illa: ſed ſolue vt in glo. quod hæc intelligatur ſecundũ illam.

1 *Exceptio declinatoria debet opponi in initio: & ſi ea non oppoſita opponatur alia reſpicions perſonam iudicis uel actoris, uidetur in iudicem conſentire.*

d **On videtur.** Qui petit copiam libelli, nõ videtur conſentire in iudicem. h. d. Quæro, exceptio declinatoria fori quando debeat opponi. Quídam dicunt vſque ad litem conteſtatam.

Alij dicunt vſque ad viginti dies: vt in auĉ. offeratur. Breuiter text. in l. vlti. C. de exce. dicit † q debet opponi in initio. Quod intellige antecꝑ per aliquẽ actum videatur in iudicẽ conſentire. Et ideo ſi coram iudice opponeret aliquam exceptionẽ, vel contra libellum, vel contra perſonam agentis, videreť in iudicem cõſentire, nec poſſet poſtea iudicem declinare: vt l. ſed ſi ſuſceperit in prin. j. eo. & extra de re iudi. c. inter monaſterium. Ratio: quia ſtatim cũ quis opponit exceptionẽ, videtur velle q ſuper eam pronunciet & ſic conſentit in iudicẽ. Sed ille qui petit copiã libelli, per hoc nõ cõſentit in iudicem. Nõ enim ex hoc cõcludit q iudex aliquid faciat: ſed dicit q ipſe deliberare vult, vt hic, & auĉ. offerať. Et ideo eſt practica⁸ q prima exceptio q̃ opponereť, ſit declinatoria fori. Demũ ſubdatur q ſi, & inẽꝑtum dicta exceptio nõ obſtaret, opponeret alias contra libellum & perſonam agentis.

I is qui. In ſucceſſorẽ trãſit inſtantia q̃ debet terminari in eodem loco. h. d.

1 *Debens recipere aliquid annuum poteſt agere, ut debitor condemnetur in futurum.*

On quẽadmodũ. Iudicium non poteſt eſſe ſuper futuro. h. d. vel ſic. Tractus futuri temporis nõ ſpectat ad iudicẽ. h. d. Opp. de l. in lege Aquil. ſi deletum. j. ad legẽ Aquil. Sol. ibi obligatio & actio erant de præſenti licet executio deberet differri: ideo tex. hic

C.de eden.

☞POMATES.

a ¶Quærit glo. Vide Imo. consi. lxxij. a

b ¶Annuum. Vide plenè per Barto. in l. vbi aũt non apparet. §. qui sortẽ de verb. obl. & ibi Ange. per Imol. in l. si stipulat⁹ §. cum stipulamur. e. titu. 1 b

☞POMATES.

c ¶Agẽti interdicto. Vide Alex. consilio. xciij. in ij. co. iiij. vo.

d ¶Vide gl. istã. Adde Bal. in l. j. in princ. si de mo. possf. su. ap. & Bar. in §. nihil cõe. in iij. col. & in interdicto adipiscẽdæ est gl. & Bar. & Bal. in l. j. C. quorũ bonorũ.

e ¶Quod legatur. Allegat Spe. in ti. de cõpe. iud. adi. §. j. versi. quid si rusticus portans canistrum frumenti, vendit decem corbes: debet ĩ dubio expensis emptoris conduci.

f ¶Et gl. & do. Ioan. in l. cum res. in versi. transtulit. de leg. j. & ibi vide de hac materia plene per Bal. & doc.

g ¶Pronunciare. Et q dicit q furiosus non potest pronunciare, limita nisi sententia lata à furioso lata esset. qualiter tulisset homo sanæ mentis: qa tũc lata tenet. & no. doc. in c. extra de cõsue. q sing. tene mẽti. Adde vt p An. Sic. cõsi. lx. vbi refert illud Valerij de eo q erat furiosus, & fecit testamẽtum tanquã sapiens.

Senator. Vbi quis negotium, ibi debet se defendere, non obstante priuilegio fori. h. d. Oppo. §. eo. l. de eo. Solu. vt ibi dixi. Hic §. facit ad q. si aliquis religiosus † exemptus assumat aliquam fideicommissariam vel executionem vltimæ voluntatis, quòd pro hoc possit conueniri coram episcopo, non obstante priuilegio fori. 1

☞Petitorium & possessorium an possint simul intentari, & an proponi eodem libello: & quid differat una quæstio ab alia.

2 Ratio quare prius examinatur possessorium quam petitorium.

3 Agenti interdicto retinendæ possessionis quando obstet exceptio dominij: & quid interdicto recuperandæ: & quid adipiscendæ.

Idem vi. Hæc lex legitur in gl. duobus modis. Vno modo vt ponat ordinẽ inter iudicium criminale & ciuile: & secundũ hanc lect. ista l. nõ haberet dubium. Gl. tamen istã lect. nõ sequit, sed eã tãgit post mediũ gl. secundũ eã breuiter hoc dicit. Accusatio criminalis de vi prius debet expediri, cũ q quæstio ciuilis de proprietate. Secũda lect. est vt proponat ordinẽ inter petitoriũ & possessoriũ iudiciũ: & istã prosequitur gl. & secũdũ istã sunt opiniones. & h. d. Si inter eosdẽ esset quæstio de ꝓprietate & possessione, causa possessionis debet primò intentari. h. d. Ad istã lec. opp. primò de text. qui dicit de vi. Sol. expone de vi, i. violenta possessione. & q seqtur possessione, expone, i. proprietate. Opp. de l. naturaliter. §. nihil cõe. de acqui. poss. Huius timore sunt in l. istę opiniones, quas glo. † recitat per duas qõnes. Prima vtrũ petitoriũ & possessoriũ possint simul intentari. Secunda an petitorium & possessorium possint proponi in eodem libello. Et si dicis quid differt vna quę stio ab alia? Rñ. petitoriũ & possessoriũ possunt proponi à diuersis partibus: & tunc non procederet q̃stio, vtrum possint ꝓponi in eodẽ libello. Nã cum sint diuersæ partes dantur diuersi libelli: ideo nõ quæritur an possint proponi simul. Itẽ possunt proponi in vna eademq; parte: & tunc procedit quæstio, an possint ꝓponi in eodẽ libello. In ista materia fuerũt opi. Nam quidã dixerũt q nullum possessoriũ cõcurrit cũ petitorio. Alij totũ ecõtra: scilicet q omne possessorium potest simul cũ petitorio intentari. Et istam tenet Pe. C. de rei ven. l. ordinarij. & de interdic. l. incerti. Quidã dixerũt q interdictũ recuperandæ & interdictũ adipiscẽdæ possessionis concurrit cũ petitorio. Secus in interdicto retinẽdæ possessionis, vt hic: & ideo tex. dicit de vi, i. violenta turbatione possessionis. Ratio est, dicit gl. quia dum ago rei vendicatiõe dico aduersariũ meum possidere. Dũ ago interdicto vti possidetis, dico me possidere: & sic essem mihi cõtrarius. Ista est opinio quam tenet glossa vbique. Dices tu: Ratio contrarietatis facit, vt nõ possit simul proponi, vt lege prima C. de fur. si seruus exterol. 2 j. Sed quare prius debet examinari possessorium † quam petitorium? Rñd. Ratio proprietatis facit ne simul proponantur. Ratio ordinis facit vt possessorium præcedat. Est autem ordo vt ex hoc sciamus in iudicio proprietatis quis debeat sustinere partes actoris, & quis rei. Hoc est q dicit tex. C. de rei ven. l. ordinarij. q. d. Ratio ordinis hoc facit expressius. C. de interdic. l. incerti. ibi vt ex hoc ordine, &c. Sed si poneremus casum, in quo petitorium & possessorium retinendæ non essent contraria: tunc admitteret concursus: vt d. l. naturaliter. §. nihil commune. & de acqui. poss. l. elam. §. qui ad nundinas. & plenissimè examinaui istã materiam in d. §. nihil cõe. † Quæro vtrũ agenti interdicto 'retinẽdæ possessionis obstet exceptio dñij. Et dicit gl. q sic, si aduersarius est paratus incontinenti probare de dominio. Vide gl. istam. [d] Dy. in c. qui ad agendum. extra de reg. iu. li. vj. tenet istam gl. in omnibus interdictis, præterq̃ in interdicto recuperandæ. Idem videt vel le Cy. C. de edic. di. Adri. tol. l. ij. vbi gl. tangit. Tangit etiã in l. fin. quo. bo. & in l. j. quo lega. In eo q dicit Dy. de interdicto adipiscẽdæ, verũ dicit: vt d. l. fi. quorũ bo. & q ibi no. & d. l. ij. C. de edi. diui Adri. tol. & q ibi not. In eo verò q dicit hãc gl. nõ ꝓcedere in interdicto recuperãdæ, non dicit verum simpliciter. Procedit eñ vbi illata est vera violentia, ita q possessor ante omnia restituendus est: vt l. j. C. si per vim vel alio modo. & C. ad l. Iul. devi. l. j. si quis ad se fundum. secus in quasi violentia, de qua loquitur C. vnde vi. l. cum quærebatur. & ibi gl. dicit. Item in eo quod dicit Dy. de interdicto retinendæ possessionis, non dicit verũ: quia contra casum & per l. in l. si de eo. §. fin. de acqui. pos. Posset tamẽ intelligi dictum eius quando in causa possessionis probationes esset vtrinque pares, vt tangitur per Iac. de Aret. & Cy. refert C. vti pos. l. j. Dixi latissimè in d. §. nihil commune. Bar. 3 c d

Quod legatur. 'Species debet solui vbi est quantitas, vbi petit: nisi aliud actum sit. hoc dicit. Glos. hic summat istam materiam per duas quæstiones. Prima vbi debeat solui. Secũda vbi debet peti res legata. & est glos. multum plana & clara. Cyn. refert eam. C. vbi fideicommis. pe. l. j. & ibi est ista lex. Aduerte tamen quòd est quædam glo. parua, scilicet tertia glo. quæ dicit quod si actor vult rem perferri ad locum iudicij: modo audiatur: cuius contrarium dicitur in glo. magna, & bene probatur. §. de eden. l. prætor. §. fin. cum l. sequen. & l. si in Asia. §. j. j. depositi. & gl. [f] in l. cùm res. in ver. transtulit. de leg. j. e f

☞Furiosus etiam habens dilucida interualla, non potest esse arbiter.

2 Iurisdictio acquiritur ignoranti.

3 Ignorans & absens potest iudex delegari.

Vm furiosus. Valet quod fit coram iudice furioso tempore quo habet dilucida interualla: nec potest furoris, tempore pronunciare [g]. hoc dicit. Oppo. de l. cum prætor. §. eo. Solu. Intelli ge hic de eo qui habet dilucida interualla. & addit gloss. † vnum nouum verbum quod licet possit effici iudex furiosus, qui habet dilucida interualla: tamen arbiter esse non potest. † Vltimò not. hic tex. quod iurisdictio acquiritur ignoranti: ibi: neque enim in adijciendo, &c. Idem nota in lege priuatorum. C. de iurisdictione omnium iudicum, dixi plenè in l. absenti. de do. j. & in l. penul. de testa. mili. † Nota quod potest delegari iudex, qui est absens & ignorans. g 1 2 3

Non

a ☞POMATES. ¶Non quicquid. Vide Feli. in c. exceptione. in j. & ij. col. de excep.

b ☞POMATES. ¶Quando tamen. Vide Feli. c. cum inter. vj. colum. de re iudi.

c ¶In omnibus. Bar. & Bal. in l. ij. in prin. fol. mat. tenent glo. ibi quam vide. Sed Ange. & Imo. tenent cõtra ipsos. Primò in quantũ dicebãt Bar. & Bal. q in cõtractibus bonæ fidei indistinctẽ debebat præstari cautio: quia ipsi dixerũt cõtra casum huius l. in fi. quę vult q nõ sufficiat pendẽtia dilationis, sed ex causa tantũ. & nõ alter. Præterea contra ipsos facit d. l. ij. in prin. ff. fol. mat. secundũ vnã expositionẽ cõiter verã. & ideo Ang. dicebat q tã in bonæ fidei ꝙ in stricti iuris nunc̃ debeẽ cautio, nisi ex causa: hoc est si eueniat suspicio. l. si creditores. hic allegata. & nulla differentia inter contractus stricti iuris & bonæ fidei. & hãc tenet Barol. hic & glos. & hoc nisi esset debitũ ex vltima voluntate: quia tunc indistinctẽ cauetur l. j. vt le. no. ca. & Bar. in l. oẽs. ff. qui satisd. cog. Itẽ fallit nisi talis dilatio esset inducta à lege miserationis causa. l. cõstante. §. quoties. & §. fi vxor. solu. matr. & l. si debitori. de iudic. & quod not. glo. parua hic. & vide in l. quæsitum. de pignori. & quod habetur in l. generaliter. de epiſc. & cle. & istud ibi tenet Imol. & vide omnino Bald. limitantẽ in l. vniuersa. hic allegat. & Bal. ĩ d. l. ij. in princip. vbi ponit materiã. De hoc per Bald. in l. si finita. §. eleganter. de dam. infec. ibi idem Io. de Imo. reprobat Bald. in multis. quod not. 1 b c

d ¶Nuda cautiõe. An hæc lex habeat locũ in nuda cautione: hãc tñ sequi videtur Bal. in l. si finita. ff. elegan ter. in pe. co. de dam. infect. & Imo. in l. si prius. de oper. no. nũ. in pe. co. Et adde Bar to. in l. ij. in prin. solu. mat. Bart. omnino in l. ij. §. nũc de effectu. de libe. lega. & quod ista lex intelligatur in cautiõe cum fideiussione, tenet Bart. & omnes, & ibi ipse refert in l. si constante. in ij. col. fol. matri. & in l. si creditores. loquuntur quãdo dilatio erat concessa ab homine: quia tunc causa cognita satisfiat, hic, & ibi. Aut loquimur in dilatione legali cõcessa etiã à lege animata, vt à principe: & tunc indistinctẽ satisdãdum est: vt d. §. quoties. & d. §. hoc autem iudicium. Item aduerte: quia tex. hic dicit, dolo malo: Quæro quid si per imprudentiã: nam leges, quæ dicunt teneri iudicem, qui per imprudentiam male iudicauit, loquuntur de iudice faciente, non de omittente. † Item quæro, quando iudex omittit aliquid facere, qua actione cõueniatur. An teneatur illa actione in factum ex quasi maleficio, de qua loquitur §. eo. l. si filius. & Insti. de oblig. ex quasi ma leficio. in prin. & l. ex maleficijs. §. si iudex. j. de actio. & oblig. & l. fi. de var. & extraor. cog. Quæ leges omnes videntur loqui in faciente, non omittente. Tetigi in d. l. fina. de var. & extraordi. cog. & l. j. C. quomodo & quando iudex. 2 d

Nuda cautiõe. An hæc lex habeat locũ in nuda cautione: hãc tñ sequi videtur Bal. in l. si finita. ã. elegan ter. in pe. co. de dam. infect. & Imo. in l. si prius. de oper. no. nũ. in pe. co. Et adde Bar to. in l. ij. in prin. solu. mat. Bart. omnino in l. ij. §. nũc de effectu. de libe. lega. & quod ista lex intelligatur in cautiõe cum fideiussione, tenet Bart. & omnes, & ibi ipse refert in l. si constante. in ij. col. fol. matri. & in l. si creditores. loquuntur quãdo dilatio erat concessa ab homine: quia tunc causa cognita satisfiat, hic, & ibi. Aut loquimur in dilatione legali cõcessa etiã à lege animata, vt à principe: & tunc indistinctẽ satisdãdum est: vt d. §. quoties. & d. §. hoc autem iudicium. Item aduerte: quia tex. hic dicit, dolo malo: Quæro quid si per imprudentiã: nam leges, quæ dicunt teneri iudicem, qui per imprudentiam male iudicauit, loquuntur de iudice faciente, non de omittente. † Item quæro, quando iudex omittit aliquid facere, qua actione cõueniatur. An teneatur illa actione in factum ex quasi maleficio, de qua loquitur §. eo. l. si filius. & Insti. de oblig. ex quasi maleficio. in prin. & l. ex maleficijs. §. si iudex. j. de actio. & oblig. & l. fi. de var. & extraor. cog. Quæ leges omnes videntur loqui in faciente, non omittente. Tetigi in d. l. fina. de var. & extraordi. cog. & l. j. C. quomodo & quando iudex.

Non quicquid. 'Non omne quod iudex potest, necesse habet facere. hoc dicit plenè in l. j. C. quomodo & quando iudex. a

☞Iudex qui non condemnat victum victori in expensis, uel in fructuum restitutione, tenetur parti.

Iudex omittens aliquid facere, an teneatur actione in factum ex quasi maleficio remissiue. 1 2

Iudex. Iudex qui omittit id, quod facere debet, punitur. h. d. Quæro exemplum. glos. † ponit, si non condemnauit victum victori in expensis, vt l. properandum. §. finautem. Hoc autem intelligo ex casu quo debeat fieri condẽnatio expensarum, quia non habebat iustam causam litigandi: ita tamen si hoc fuerit petitum à patre: vt l. iiij. §. hoc autem iudicium. j. de dam. infect. & ibi dixi. Quando tamẽ [b] in libello ex parte actoris petitur, iudex si non condemnaret, tenetur. In reo verò debet peti: aliter nõ tenetur. Secũdò ponit gl. exemplum in restitutione fructuũ, vt de fruc. & lit. expen. l. pen. Quod etiã intellige si fuerit petitum: vt l. ediles. §. item sciendũ. & d. §. hoc autem iudicium. Item aduerte: quia tex. hic dicit, dolo malo: Quæro quid si per imprudentiã: nam leges, quæ dicunt teneri iudicem, qui per imprudentiam male iudicauit, loquuntur de iudice faciente, non de omittente. † Item quæro, quando iudex omittit aliquid facere, qua actione cõueniatur. An teneatur illa actione in factum ex quasi maleficio, de qua loquitur §. eo. l. si filius. & Insti. de oblig. ex quasi maleficio. in prin. & l. ex maleficijs. §. si iudex. j. de actio. & oblig. & l. fi. de var. & extraor. cog. Quæ leges omnes videntur loqui in faciente, non omittente. Tetigi in d. l. fina. de var. & extraordi. cog. & l. j. C. quomodo & quando iudex.

In omnibus. 'Qui tenẽtur ad diem vel sub cõditione, possunt conueniri ad præstandum cautionem. h. d. Opp. de hære. vel act. ven. l. ij. Sol. dicit glo. ibi patebat quis satisdare cum fideiussoribus. quod non debet fieri. hic cauere nuda cautione [d]. Vnde videtur q glo. intelligit istam l. in cautione nuda. Certè si hoc esset verum, modici effectus esset ista lex: quia tantam cautionem habeo postea, quantã primò: ideo doct. dicunt quod debet intelligi de satisdatione cum fideiussoribus, ne sit vanũ consilium huius legis. Ita probatur in l. si creditores. de priui. cre. facit C. de preci. impe. offe. l. vniuersa. Nõ obst. l. ij. de hære. vel. act. ven. quia hic dicit text. ex causa iusta. Et causam iustã intelligo, si debitor est suspectus: vt d. l. si creditores. sed in d. l. §. nõ suberat alia iusta causa: meritò nõ cogit. Itẽ opp. j. de cõdic. cau. da. l. dedi. in prin. Sol. dicit gl. ista lex loquit in iudicijs bonæ fidei. illa in stricti iuris. Et hoc idẽ videtur tenere gl. in d. l. ij. post prin. j. solmatri. Veritas est, & habet locum etiam in iudicijs stricti iuris, vt dixi in d. l. dedi. Bar. c

☞Venditor qui uenit ad defensionem emptoris, an possit ex persona sua petere quòd causa compromittatur uigore stipulationis remissiue. 1

2 Sententia lata contra emptorem, an possit mandari executioni in bonis uenditoris.

Venditor. Qui venit ad aliũ defendendũ, nõ põt allegare priuilegiũ sui iudicis h. d. No. istũ casum. Idẽ in l. j. C. vbi in rẽ actio. facit ad quæstionẽ [h] quã diputaui, † vtrũ vẽditor, qui defendit emptorẽ, possit petere causam cõpromitti ex per h i

Aa 2

I. vniuersa. hic alle. Idem dicit in dilatione data ab homine qui succedit in locũ dilationis le galis. Et dum hic respondet ad l. ij. de hære. di. vel act. ven. hoc in terminis tenet gl. in l. inter eas. in gl. fi. qui satisd. cog. & etiam hic in gl. fi. per legem quam alle. Et adde q debitor qui est recessurus, tenetur satisdare, vt tenet glo. in l. pen. de bo. quæ lib. Ita alleg. Bald. in c. j. §. si quis verò. de pace iur. firm. & vide glos. Cy. & Bal. in d. l. ij. C. de hære. ven.

Si vxor. Non eget summario ge quando matrimonium fuit cõtractum Romæ. secus si alibi. Ita videtur sentire gl. & ita dicunt doctores. A D D E vt per Pau. de ca. consi. lxix. e

¶Differri sententia. De hac q. vide in l. de vno quoq; in pri. de re iudi. & in l. etiã §. j. in fi. ã. de minori. Et ad hãc l. vide not. per Bal. in auẽ. si oẽs. C. si vt se ab hæred. absti. Et Bar. in auẽ. sed cũ testator. ad legẽ. fal. & Bar. limitat hic in crimine adulte rij, secũdũ Cy. ĩ l. iij. C. de sepul. vio.

Evm qui. Qui promisit alicui certo loco, post moram potest vbicunque cõueniri. h. d. vt dixi j. de eo q certo loco. l. j.

1 ☞Sententia in criminalibus non est differenda in præsentes propter contumaces: nec econtra.

Non idcirco. Si iudiciũ contra plures cœptũ est, simul potest respectu vnius sententiari: respectu aliorum differri. h. d. Per legem istam dico † q quando fit inquisitio vel producitur accusatio cõtra plures reos: si aliqui sunt cõtumaces, & aliqui sunt præsentes, non debet differri sententia 'ferenda in cõtumaces propter præsentes: nec econuerso, tene menti. f 1 g e

Cum postea. Quacunq; parte iudicij litigator detegatur seruus, iudicium est nullum. h. dicit.

Argentarium. Habuisti. sec. l. heres absens. h. d.

Nomine. Sententia lata per iudicẽ vnius terræ potest mãdari executioni per iudicem alterius terræ. h. d. De ista materia dic plenè. vt in l. à diuo Pio. in prin. j. de re iudi. Bart.

Vdex. Furor non tollit iurisdictionem, sed impedit executionem. hoc dicit.

Obseruandum. Petitus à parte vna non est dandus iudex, nisi ex causa h. d. Dicit gl. quòd hoc debet intelligi quando vtraque pars est præsens: secus si illa tãtum quæ petit. [f] Et ita seruatur in curia Romana. f

Pars literarum. [g] Qui sunt in maiori magistratu, durante officio conueniri non possunt. h. d. Oppo. j. de iniurijs. l. nec magistratibus. & ad legem Aquiliam. l. quemadmodum. §. magistratus. Solu. hic loquitur de maioribus magistratibus. Oppo. ad legem Iul. repe. l. iubemus. Solu. ibi loquitur quãdo delinquit in officio. Item opponitur C. vbi senatores vel cla. l. ij. Sol. ibi loquitur de his qui habent dignitatem sine administratiõe. g

¶Quæstionem. Idẽ facit si cõparet clericus in causa electionis ad defensionem rei: an possit allegare priuilegium fori. gl. tamẽ dicit q sic. xj. q. j. clerico. et Spe. in tit. de pri. & secto de. §. restat ver. quid si dominus. & q habetur in l. fi. j de nox. sed Gul. de cug. vide tur tenere contrariũ, auẽ. si clericus. de epi. & cle. & per doc. hic per Io. An. & do. Anto. in c. quoniam frequenter. §. quod si super. vt lite non cõtestata per Angel. & Imola. in l. non solum. §. quod vulga. de vsufcapio. Ad de quod Paulus. de Castro. in fin. consilio. lxix. dicit quod Bald. in pluribus locis tenet contra Bartol. in quæst. formata hic: & cum eo videtur transire. h

a ¶Posit mandari. Vide Bal. in l.fin. de asser.tol. Sed quid e contra, vide Bal. in l. j. in fi. C. vbi in rem actio.

b ¶Iudex moriē. Cōmissio citationis nō expirat morte iudicis. Vide quæ scripsi post Imol. in l. fundi. de acquī. pos. 2

c ¶Ex contractu defuncti. Idē tenet do. Io. in l. cū res. de leg. j. in prin. & ibi etiam vide ipsum ad habē dū veritatē gl. l. q. le gat. ℈. eo. contra quā gloſ. in vno tenebat Cy. & vide ꝓ limitatione l. q. legatur. Bar. & doct. in l. cū seruus in prī. & in d. l. cū hæres. de leg. j. 1

d ¶Qualiter intelligitur. Limita hanc l. vt intelligatur vt scripsi post Bar. in l. quidam de re iu. & vide qđ no. Bar. in l. elegāter. ℈. si quis post. de cōd. inde. & Ang. hic. Sed vtrū per cōtumaciā dicatur cōsentire ī iudicē, vide Bald. in l. j. 2 C. de iurisdi. om. iu. & l. ſi ex consensu. đ epiſc. aud. & Bart. in l. nō videē la. j. ℈. eo. 1

☞ POMATES.

e ¶Sed & si susceperit. Circa materiam huius legis vide per Ca. c. inter monasteriū. de re iud. & Practi. Papi. in formaop po. contra iud. ſuſpe. in gl. in verſi. nō fuit se iudicem competē- c tem.

☞ POMATES.

f ¶Et sic facit ad q. vi de remissiue in l. ij. vj. col. ſol. ma. Fel. in rub. de treu. & pace. in ij. col. & sequen.

g ¶Per minorē. Et ad hæc quæ ibi habentē, vide gl. & doc. in l. ſi quis libertatem. j. de pe. hære.

ſona ſua, ex forma ſtatuti loquētis ꝙ causæ inter cōsanguíneos cōpromittanē: cū ipſe ſit conſanguíneus, & alius, ꝙ defendit, nō. De quo dicā in l. ꝓcurator ad exhibēdū. ℈. j. j. rēra. ha. vbi me remitto ad dicta ꝓ me in diſputatione incip. cōſilium ciuitatis Piſanæ, aliàs, Piſanæ ciuitatis conſilium, &c. †Not. gloſ. hic ibi in fi. & ſic fortè de rebus &c. quæ gl. innuit ꝙ ſentētia lata cōtra em ptorē poſsit mādari executiōi in bonis vēdi toris. Quod qualiter intelligaē, dixi in auē. qua in ꝓuincia. C. vbi de crimi. agi. Tangā in l. ſi procuratorē. ℈. ſi ignorātes. j. mādati.

☞ *Nuncius, qui habuit commiſsionem à iudice citandi, & moritur iudex, tamen poteſt citare ſine aliquo præceꝓto ſucceſſoris.*

Nuncius, cui commiſſa eſt executio, ſi illam non fecit: mortuo iudice an poſsit illam facere. remiſsiuè.

Iudices. Not. ꝙ ſi nūcius habuit in mandato citandi aliquem et pendente citatione iudex moriatur, ꝙ poſsit citare ſine aliquo præceꝓto ſucceſſoris, & valet citatio. quod tene mēti. & tenet hic gl. ꝙ ſicut per mortē delegantis iuriſdictio delegati expirat: ita ſi non moritur ſed alio delegato officium primi delegati finitur. Quero iudex cōmiſit nūcio ꝙ faceret exe cutionem †& ante factā executiōem iudex moritur[b] quid iuris. Dixi in l. fundi de acq. poſ. dic vt l. more. ℈. de iuriſdi. om. iud. 1

☞ *Hæres ex contractu defuncti ubi conueniri poſsit.*

¶I fideicommiſſum. Hæres non cogit reſpōdere, niſi vbi eſt maior pars hæreditatis. h. d. Oppo. imò hæres debet conueniri vbi defunctus debuit, vt l. hæres abſens. in princi. ℈. eo. Solu. ibi †quando cōuenitur ex cōtractu defuncti[c] hic quando petitur fideicommiſſum, ꝙ à defuncto nullo modo peti potuit. Vnde non inſpicimus vbi defunctus cōueniri debuit: ſed vbi debuit conueniri hæres qđ indubitanter eſt, vbi eſt maior pars hæreditatis, vt hic. Item vbi per teſtatorem eſt col lata ſolutio, vt hic in ij. reſponſo: tacitè vel expreſsè, vt j. e. l. ſed & ſi ſuſceperit. ℈. ij. Itē vbi hæres habet domicilium, vt j. ea. l. pe. do micilii ergo teſtatoris in hoc nō attendit ſed in cōtractibus ſecus, vt d. l. hēs abſens.

Tractatum. Aes alienum totum patrimoniū reſpicit: ni ſi ſit onus alicui rei iniunctū. h. d. Tene mēti hunc tex. facit ad hoc l. ex facto. de hære. inſtitu. & l. j. ℈. ſi hęres ad Trebel. cum ſi. Oppo. hic loquitur in patrimonio quod eſt ro mæ: ſed Roma eſt cōis patria: ergo poterit ibi conueniri, hac exceptione non obſtante. Sol. dicit glo. hic ſe retulit Iuriſconſultus ad id ꝙ eſſet in aliis ciuitatibus, etiam ſi Roma non eſſet cōis patria. Vel ſol. dicit gl. ꝙ Romæ conueniebatur ideo quia erat ibi maior pars hæreditatis, ſeu bonorum, non ratione patriæ. Quærit glo. quid ſi bona illius loci. quis haberet tantùm obligata. Certè dicit glo. quod de hypotheca non eſt curandum: quia propter hoc de bonis obligatis non eſt neceſſe ſolui: imò remanet obligatio perſonalis quæ reſpicit totum patrimonium.

Sed & reſcriptum. Hæres pōt conueniri vbi prioriū domicilium habet. h. d.

Quoties. Exceptioni fori quis videtur renunciare inciſcipiendo. h. d. Oppo. ꝙ licet iudicium ſit cœptum in vno loco, non præiudicat quin poſsit ad alium redire, vt l. argentarium. in fi. ℈. eo. Sol. dicit gl. ibi loquitur in actore, hic in reo vide gl. Certè domini, tam ex parte actoris, quam ex parte rei, vbi cœptum eſt iudicium. ibi finem accipere debet, vt l. vbi acceptum. ℈. eo. Non obſtat l. argentarium. quia ibi de neceſsitate redit ur ad alium iudicem pro executione, non pro perſecutione eiuſdē inſtantiæ, vt ibi vidiſtis tamen iſtā gl. not. Quæro, dicitur hic, ſed & ſi ſuſceperit. qualiter intelligitur[d] ſuſcipere actionem. Gloſ. dicit per lit. cōteſt. non puto ꝙ ſit neceſſaria litis conteſtatio: ſed eo ipſo ꝙ alias exceptiones opponit, videtur in iudicem conſentire, vt hic dicit tex. expreſsè, & in c. inter monaſterium. extra de re iudi. dixi in l. vbi acceptum. & l. non videtur. ℈. eo. Et prędicta intelligas niſi per errorem omiſerit. Vidiſtis. ℈. eo. l. ij. circa princi.

d

1 ☞ *Ex genere comparationis præſumitur uoluntas teſtatoris: & quomodo.*
2 *Quando frumentum eſt relictum: ad quam menſuram debeat ſolui.*
3 *Ex qualitate perſonæ præſumitur ubi ſolui debeat.*
4 *Modicum dicitur reſpectu perſonæ dantis.*
Scholari relictum in ſubſidium ſui ſtudij, debet ei in ſtudio ſolui.

e ¶Ed & si susceperit. Si libertis. Si ex qualitate rei relictæ vel perſonæ eius cui relinquitur præſumatur teſtatorem certo loco ſolui ſeu dari voluiſſe: ibi hæres ſe defende re debet. h. d. †Not. tex. ꝙ ex genere comparationis præſumimus voluntatem teſtatoris. Pro huius declaratione quæro, quid eſt ergo dictū teſſeras. Dicit glo. ꝙ erant vaſa, quibus menſurabant frumenta Romæ tantū. Iſta glo. videtur intelligere ꝙ teſtator re liquerit vaſa frumentaria. Illud enim ꝙ dicitur, ex genere comparationis, debet intelligi, i. facta comparatione rei quæ relinqui tur ad vſum ipſius, qui non poteſt eſſe niſi Romæ. Tu potes intelligere †ꝙ reliquerit frumentum ad illam menſuram. Vnde cū menſuræ ſint diuerſæ, ſecundùm diuerſas regiones: videtur intelligere vt ſoluatur in regione vbi illa menſura vſitatur: tūc expone, ex genere comparationis, i. ex modo quo vendetur: quæ menſura eſt ibi, non alibi. Et eodem modo hic eſt mina frumenti, vbi eſt iſta menſura. Et eodem modo in aliis ciuitatibus vbi menſuræ variantur. Tertio modo poteſt intelligi aut teſtator reliquit aliquid ſimpliciter: aut iubet aliquid cōparari velemi. Primò caſu procedat ꝙ debet peti vbi eſt maior pars hęreditatis. Secundo caſu debet peti & ſoluivbi eſt legatarius. & hoc colligitur ex eo quod teſtator emi mandauit: quia non curat ꝙ hæres det de ſuo, ſed vult ꝙ comparet. Et hoc ꝙ dicit, ex genere cōparationis: legitur in gl. alio modo ſi teſtator reliquit ob cauſam alimentorum aliquid præſtandū vbi eſt legatarius, & ſcđm hoc erit duplex ratio huius legis. Et quia iuſsit cōparari: & quia reliquit in cauſam alimentorū. †Secūdò nota ꝙ ex qualitate perſonæ præſumitur vbi debeat ſolui. facit ad ea quæ dixi vobis in l. item illa de conſti. pecu. Item no. †ꝙ modicū dicitur reſpectu perſonarū. Nam ſi vnus rex daret duo millia florenorū: modicū diceretur. Vide gl. facit ad ea quæ dicam vobis in l. admonendi. ℈. de iure iur. facit hæc lex ꝙ ſi certa quantitas relinquitur ſcholari, in ſubſidium ſui ſtudij: debeat ſibi ſolui in ſtudio.

☞ *Forenſis qui eſt meus inimicus, ſi uenit in iſta ciuitate, quando poſſum petere ab eo cautionem ne me offendat.*

Si ea res. Si petatur ſpecies vbi eſt, vel petatur cautio: exceptio ꝙ alibi ſit maior pars hæreditatis, nō obſtat. h. d. Oppo. dicitur hic quod poteſt peti ſatiſdatio. Cōtra: quis nō poteſt conueniri vbi non ſortitur forum aliqua ex cauſis notatis in l. hæres abſens. ℈. eo. ſed iſta eſt huiuſmodi: ergo &c. Sol. intelligе quod hic petatur cautio pro re legata quæ ibi eſt. Vnde ſicut ibi poſſet conueniri actione in rem: ita poteſt peti ſatiſdatio. & & ſic facit ad q.[f] †Aliquis eſt meus inimicus forenſis, venit in ciuitate iſta: vtrum poſsim ab eo petere cautionem ne me offendat? Certe non: quia adhuc non fecit aliquid propter quod hic poſsit conueniri. Fallit, ſi hic multum coueniaretur: vt l. ij. C. vbi de crimi. agi oportet & ꝙ ibi no. Cy. in l. j. C. vbi ſena. vel cla. f 1

¶Ix certis. In cauſis quæ pertinent ad ſtatum ſeruí, & in quibuſdam quæ pertinent ad vtilitatem publicam, poteſt inter ſeruum & dominum conſiſtere iudicium. h. d. Nota caſus, in quibus inter ſeruum & dominum poteſt eſſe iudicium. alios ponit glo. quam nota.

☞ *Vna cauſa dicitur maior alijs cauſis altero ex quatuor modis.*

¶Er minorem. [s] Iſta lex nō eget ſummario. Quæro exēpla huius legis. Breuiter vos debetis

g

a ¶Debet. Vide Bald. poſt gl. in l. cōſentaneū. in vj. no. quomodo & quādo iudex.

b ¶Hæres ſuccedit. Quod hic dicit vt ꝓ glo. & Bar. ꝙ etiā in dilationibus, ꝓbatoriis debet etiā dari noua dilatio: intellige, niſi tpe officij prędeceſſoris eſſet prælusa via probādi, vt qa in cauſa eſſet concluſum, ſecūdū Dy. i regula q in ius. & idē ſentit hic Bal. in dila tiōe expectatoria, qa ſnia erat pręcluſa, nō debet dari noua dilatio: vt quia factis legitimis citationibus erat deuentū ad ſententiā bāni in criminalibus. Et ad iſta vi de omnino per doct. in c. licet. de accu.

☞ POMATES.

c ¶Licet circa iſtā l. vi de quæ no. Feli. c. nōnulli. ℈. ſunt & alij. in ij. col. & ſeq. de teſt.

d ¶Retro trahitur. Vide Bar. in l. obſeruare. de offi. procon.

☞ POMATES.

e ¶Generaliter loquit. De iſta gl. vide Bal. in l. Iulianus. q. ſatiſ. cog. Imo. l. ij. ℈. volū tatē. ſolu. mat. & in l. ſæpe. xxv. colū. de re iud. & in c. cū in iure peritus. de offic. dele. hęc tū limita vt non procedat qñ aliqd eſſet geſtū ꝓ falſum, ꝓcuratorē corā principe vel ſenatu ipſum principē repręſentāte: tūc enim nō valet ratificatio. Ita Bal. in l. falſa. j. col. de fur. ſequitē Pau. hic. limitatio tū Bald. reprobat ꝓ Car. Pan. & Imol. in c. nōnulli. ℈. pen. de reſcri. circa hoc vide Iaſ. l. licet. C. de procurat. a b

f ¶Intelligit legē iſtā. ꝓ Inn. in c. ex parte. decani. de reſcr. per do. Abb. in c. j. ſi ij. char. de re iudic.

g ¶In l. ij. Vide Bal. in l. j. C. ſi à nō compet. iud. in vlt. col. c d

h ¶Iudicium ſoluitur. Adde Bar. in l. more. de iur. om. iudi. & ibi ſubdit etiā vnū not. verbū ſecundū Gul. & in l. à iudice. C. e. & in c. cūm Bertoldus. de re iudi. & iſte text. facit ad no. q. de qua per Bal. in c. j. ℈. ad hoc. de pac. iur. fir. vbi latè vide per eū. & adde quod not. in c. cæterum. de iudi. e f

i ¶Vetari ne iudicet. Adde quod not. Bal. in l. j. C. quō & qñ iudex. & ibi dicebat ꝙ poteſt ſuperior inhibere inferiori ne iudicet, ſi inferior recognoſcit iuriſdictionem à ſuperiore. Allegat a d hoc quod habeē hic. Si autem ab alio habet iuriſdictionem; g

debetis ſcire ꝙ †vna cauſa dicit maior alia multis modis. Primò rōe cōtingentiæ: quia vna ſic alteram cōtingit, ꝙ ſunt inuicē prę iudiciales: vt quia eſt quæſtio de proprietate & fructibus: & tunc per minorem nō fit prę iudiciū maiori: quia in illa principaliter intentata venit examinandū quod dicitur in ſecūda. Item poteſt intelligi hic dū dicit minorem cauſam ad ſe trahi. De hoc loquitur l. fundi. & l. fundū. j. de excep. & hęc eſt vna lect. Quandoꝙ dicitur maior ratione authoritatis: vt petitio hæreditatis, de quo loquitur l. ſi quis libertatem. j. de peti. hære. Et hoc modo poteſt intelligi hic. Nā pars maior trahit ad ſe minorē, quo ad aliquod præiudicium, vt videbitis hic. Tertiò modo dicitur maior: quia in ea vertitur res magni præiudicij. Et hoc modo dicuntur omnes cauſæ ſtatus præiudiciales: vt ℈. præiudiciales. Inſti. de act. & hoc etiā non poteſt intelligi hic: quia pendēte cauſa ſtatus aliæ non poſſunt agitari, vt l. ordinata. de liber. cauſa. quia illa maior minorem ad ſe trahit & ſibi præiudicat: vt l. non idcirco. ℈. e. & d. l. ordinata. Quartò modo pōt dici ratione cuiuſdā præeminentiæ, vt ſunt cauſę crimi nales, quibus pendentibus debet ſuper ſederi in ciuili: vt l. ſi. de ord. iu. & hoc etiam modo poteſt intelligi hic: & tunc exponemus minorē cauſam ad ſe trahi, vt ſuper ea ſupersedeatur interim. Not. ꝙ abſolutoria lata in vna pariat exceptionem rei iudicatæ in alia. Bart.

¶Dictum. Si omnes termini nō ſunt dati, nouus iudex debet eos perficere, nec tenetur aliquid ſuperaddere: ſed ſi omnes ſunt dati à prædeceſſore, ipſe nouam dilationem dare debet[a]. h. d. Sic etiam ſi moritur litigator, debet hæredi noua dari dilatio. Tene menti gloſ. quæ dicit, ſi hæres ſuccedit[b] &c. Hæc lex ſine dubio obtinet in dilationibus expectatorijs. Sed quid in dilationibus, quæ dantur ad probā dum: vtrum nouus iudex debeat dare nouam dilationem. Dicimus in l. ſi. ℈. de feriis. glo. tamen videtur tenere ꝙ ſic. nam l. oratione. quam glo. allegat loquitur in dilatione data ad probandum.

¶Licet. Ratihabitio retro trahitur[d], & cōfirmat iudicū agitatum per falſum procuratorem. h. d. Nota ꝙ ratihabitio retro trahitur. Quidam doc. intelligunt iſtam l. quando ſententia eſſet lata contra eū, qui ratum haberet. Secus ſi pro eo: vt l. ſi tutor. C. in quib. cau. in inte. reſt. nō eſt neceſ. vbi gl. videtur dicere ꝙ ſit ſpeciale fauore minoris. tamen text. hic generaliter loquitur[e]: & gl. etiam intelligit in obtinente: vt l. ſi mater. ℈. hoc iure. j. de excep. rei iud. Item gloſ. intelligit l. iſtam[f] in illo, qui non erat procurator, poterat tamen eſſe: aliàs ſecus. vide eam & not. facit. j. de acquir. poſ. l. j. ℈. cæterum. Ratio eſt in promptu: quia hoc negotium peccat in alio ęꝑ in conſenſu, ideo cōſenſus ſuperueniens nil operatur. & ſic ratihabitio ad hoc ſe non extendit. Facit ℈. de offic. proconſul. l. obſeruare. in fin. & quod not. per Dy. in c. ratihabitio. extra de regu. iur. lib. vj. & per Cy. in l. ſi. ad Macedonia. Quærit glo. quid ſi iudex tulit ſententiam, c d e

qui non erat iudex: an ſententia validatur ſi delegans approbat? Glo. hic videtur dicere ꝙ non, & bene. Idem no. in l. ij. ℈. de iure fiſci. & per Inno. in c. prudentiam. de offic. deleg. & hoc verum quando erat defectus iuriſdictionis, aliter quam ex conſenſu partium. Sed ſi ſolum deficiebat iuriſdictio ꝓpter conſenſum partium: tunc ratihabitio poſſet confirmare. quod dic vt plenè no. C. vbi de cri. agi oportet. l. j. per glo. tangitur in l. j. C. qui pro ſua iuriſdi. Bar. g

¶Am ex contractib. Mortuo filio inſtantia inchoata cū eo tranſit ad patrem, licet actionis qualitas alteretur. h. d. Nota de hac tranſlatione iudicij: vidiſtis j. fami. ercii. l. in iudicio. Dixi plenè in l. ſi eum hominem. j. de fideiuſ. Nota ꝙ tranſlatione iudicij pōt qualitas actionis alterari. Simile in l. ſeruus. de his qui no tan. infa. Opp. quòd actio ex delicto nō datur de peculio: vt l. licet. ℈. idē ſcribit. de pec. Sol. intellige de peculio, id eſt, quantum ad eum peruenit, ſeu verſum eſt, ſeu quatenus eſt in peculio: non de tranſlatione quæ fit de procuratore in dominum.

1 ☞ *Iuriſdictio iudicis delegati reuocatur, etiam poſt lit. conteſtatam.*
2 *Delegatus à uicario epiſcopi prohibetur ab epiſcopo ne iudicet.*
Idem in delegato ab aſſeſſoribus Poteſtatis.
3 *Delegatus à poteſtate Aſsiſij non poteſt prohibere ne iudicet per rectorem ducatus.*
4 *Iudicium an ſoluatur ſi delegatus eſt effectus ſocius delegatis in iuriſdictione, aut habuerit parem iuriſdictionem.*

h ¶Iudicium ſoluitur. Hæc lex ponit tres caſus, in quibus iudicium ſoluitur ex parte iudicis. quā l. no. ex eo quod hic dicit iudiciū, apparet †ꝙ lis erat conteſtata. & ſic poſt lit. cōteſta. poteſt reuocari iuriſdictio iudicis delegati, licet procurator reuocari nō poſsit. ita tenet gl. & omnes. Venio ad ſecundam partem, & quæro †quis eſt ille, ꝙ habet maius imperium in eadem iuriſdictione? Rñ. ſi ponimus eſm vel eius vicarium. poterit enim vetare epiſcopus, ne iudex delegatus ab eius vicario iudicet. Vel pone in Poteſtate & eius aſſeſſoribus, qui aſſeſſores habent iuriſdictionem ex forma ſtatutorum: licet Poteſtas in eadem iuriſdictione habeat maius imperium. †Sed quid diceres de iudice delegato à Poteſtate Aſsiſij: an poſsit vetari ne iudicet per rectorem ducatus vel præſidem prouinciæ? Dubito. nam hæc lex loquitur in eadem iuriſdictione. ſed eorum iuriſdictio eſt ſeparata: licet vnus ſubſit alteri. 1 2 3 i

†Venio ad vltimum reſponſum, & quæro exemplum. Reſpondeo, pone in duobus qui præſunt eidem tribunali: vt l. j. de offic. conſu. tunc enim ſi vnus conſul delegauerit, & iudex delegatus ſit effectus poſtea ſocius eius, iudicium ſoluitur, vt hic: quia in eadem iuriſdictione eſt effectus ſocius. Secus fortè ſi efficeretur æqualis iuriſdictionis, non tamen eſſet eadem. Exemplum, ſi iudex delegatus[k] ab epiſcopo eſſet effectus epiſcopus alterius diœceſis. Vel pone, in ciuitate iſta Poteſtas & capitaneus habent iuriſdictiones diuerſas, tamen ſunt pares: quia qui libet tantundem poteſt. Vnde ſi contingeret quod iudex delegatus à Poteſtate efficeretur Capitaneus: non propterea ſolueretur iudicium: quia non eſt eiuſdem iuriſdictionis, ſed alterius paris. arg. ℈. de offi. eius cui mand. eſt iuriſdict. & l. ſi prætor text. enim hic requirit quòd ſit eiuſdem imperij. 4 k

s ¶Ilocus. Ille qui delegat iudicem, intelligitur in loco ſolito delegare.

l ¶Mortuo. [l] Mortuo delegato inſtantia redit ad delegantem, qui poteſt illum ſubdelegare. h. d.

tunc inferiori à ſuperiore non pōt inhibere. ri. & no. Inn. de offic. dele. in c. volētes Archi. xj. q. j. de perſona. Vnde Fed. đ Sen. cōſuluit ꝙ ſi clericus cōtra laicū corā iudice ſeculari producit falſos teſtes, & proinde accuſatur đ falſo coram eꝑo, ꝙ eꝑs ꝓpter pendentiā litis falſi nō propterea pōt inhibere iudici ſeculari ne fundatur partibus ſuis, quāḡ accuſatio falſi ſit ꝓiudicialis, & maior tñ hoc accidit ꝓpter diuerſitatē magiſtratuum, quorum quilibet habet iuriſdictionē principalem & diuerſi fori, & ſi eꝑs ꝓpter hoc ex cōcaret iudicē ſecularem, ex cōcatio eſt nulla, cū à præcepto inualidè incipiat ſecūdū Fed. pe Se. ꝙ eſt no. ſcđm Bal. in d. l. j. An autē maiori iudice ſuperueniente minor debeat ſilere, vide Bar. cū ibi not. in l. iiij. ℈. ſi vicinū. j. de dā. infec. Et ad ea quæ dixi ℈. vide ꝙ dixi in l. ſi expreſsim. in ix. col. de appel.

¶Si iudex delegatꝰ limitatur hæc lex qñ delegatus ante reuocationē fuiſſet excōicatus, ſecundū Inn. in c. licet vndiq; de offi. dele. & in c. intimaſti. de app. Et an reuocans in caſu huius l. ex eiſdem actis iudicet, vide Bal. in l. edita in repe. Peru. in xxiij. col.

¶Mortuo. De materia glo. hic vide in l.

si expressim.in princi.de appellatio.& q̃ no.Inn.in c.intimasti.de appel. & q̃ duret instantia,probat tex.in l.penul.& ibi Bal.C.de peda.iud.

a ¶Latrunculator dic vt no.in l.interdum.§.qui furem.j.de fur.& in l. pen.j. de cal.per Inn.in c.cũ oportet.de acc.& dicit hic Bal.q̃ iste latrunculator poterit dare curatorem ad causam criminis.facit q̃ no.in l.clarum. C. de authoritate præstan.adde Ange.
in prin.Institutio.

☞POMATES.

b ¶Si quis alio. Vide Roma.consi.ccx.

☞POMATES.

c ¶Exigere. Vide Alexan.cõsi.cj.in iij. vo. Cuma. consil. xxvj. & lxxvij.Felin. in c. iurauit.in ij.col.in fi. de proba.Bar.cõsilio xxiiij.in j.col.j.volu. & cõsi.iiij.aliàs xl.in ij.volu.& consi. xv. f xij.co.& seq.ij.vol.

d ¶Speciale in dote. Nota speciale in dote,vt non attendatur locus contractus. & de ratione competẽ. iud.Et hanc l.nota.limita quando vir ducit vxorem ad suum domicilium. Secus si vxor duceret virum ad suum domicilĩũ. & hanc l. pluribus modis limita vt per Bald.nota. in rubrica. C. de priuile. do. in ij.colum.

e ¶Alij dicunt.Et circa hanc primam lecturam vide no. in l. vniuersa.in l.fi.C.de prec.imper.offer.

f ¶Vbi vir. Nota q̃ vir debet lucrari dotem,secundùm quod disponitur in terra, vbi ipse habet domicilium, non attento loco contractus vel domicilij vxoris.Idẽ in l.cũctos populos. dicit in j.q. in fine. in j.facie.& idem sequitur Bal.in ca.j.§.fi.de inue.de re alie.fa. & ibi refert in hoc vnũ dictum,quod est paucis notum. Vide per Archi. xij. distin. illud.Sed quid si in instrumento dotis dictum est quod maritus promisit reddere dotem Mutinæ, Bononiæ,Mantuæ, & vbique locorũ: quæ b statuta erunt attendenda.Dicit hic bal. q̃ etiam isto casu inspicimus domicilĩũ viri,per hanc l. quæ specialiter hoc prouidet,cui non intelligitur per illa verba generalia cõtractus derogatum.Et istis adde quod no.Bal. in l. c vniuersa.in fi. de precib.impe. offe. & in auẽ.omnes.C. de succes.vbi dicit secus esse in sponsa. Adde quid si maritus est ciuis origine alicuius ciuitatis: tamen habitat in loco vbi viget ius commune: an deheat lucrari partem dotis vigore statuti originis.Bal.cõsilio ccxxix.j.lib. Si autem Bononiensis habitans Florentiæ ducat vxorem Bono-

1 ☞*In iudicio etiam coram arbitro venit omne id, quod sub petitione proposita potest comprehendi: nisi forma compromissi repugnet.*

2 *Libellus,peto talem hæreditatem,saluo quod in iudicio nõ ueniat talis domus,procedit.*

Olemus. In iudicio venit omne id, quod sub petitione proposita potest cõprehendi:nisi contrarium actum. sit.hoc dicit.Oppo.imò nõ venit,nisi quod est actum:vt l.si cum dies.§.plenum.ff.de arbi.Solue vt in gloss. quòd aliud in arbitro. †Tu dic,verum est in compromisso quod dicit glo.sed in libello dato coram arbitro, est idem quod in libello dato coram iudice nisi forma compromissi repugnet.Vnde si compromissum esset de hæreditate,& libellus generalis datus esset coram arbitris: idẽ esset acsi coram iudice.Facit ff.de arbi. l. de rebus.Oppo.si de vno dabitur libellus, de alio iudex poterit iudicare:quiavenit etiam illud,de quo non est actum vt veniret:contra de l.vt fundus communi diui. & C. de fideicom.lib.l.fi.Solu.intellige hoc de his q̃ sub petitione proposita,non possunt comprehendi.Et ex hoc nota quòd †procedit talis libellus,peto à te hæreditatem talem,saluo quòd in hoc iudicio non veniat talis domus.Casus est hic.

Latrunculator. Iudex maleficiorum non potest cognoscere de causis pecuniarijs ciuilibus.Bartolus.

Inter litigantes. In iudicio oportet quod sit actor & reus. h. d.quam l.nota & tene menti.

Recte. Defendere debet quis per seipsum vel per alium cũ satisdatione iudicatum sol. hoc dicit.

Non à iudice, Interesse contra dolosum æstimatur secundùm iuramentum in litem.

Si quis alio. b Cautio iudicatũ solui in vna instantia interposita,non committitur,si ex alia instantia iudicetur.hoc dicit.

☞*Statutum de dote lucranda per uirum uxore præcedente,quod attendatur consuetudo loci domicilij uiri, & non loci contractus dotis.*

Vxor sequitur domicilium uiri: & an perdat domicilium suum,remißiue.

Exigere. c In contractu dotis hoc est speciale q̃ non inspicimus locum contractus:sed locum vbi vir habet domicilium.h.d.Oppo.q̃ debeamus inspicere locum contractus:vt l.hæres absens.§. j. & l.omnem obligationem.Sol. Dicũt quidam q̃ hic non dicitur de loco contractus, sed de loco conscripti instrumẽti.Et sic pone secundùm eos tria loca,s.locum domicilij viri,locum contractus, & locum scripti instrumẽti.Et isto casu nota q̃ locus instrumenti scripti non inspicitur,si alibi celebratus est contractus:sed licet hoc sit verum in

niæ,& ibi contractum dotis faciat,in exactione dotis statutum Bonoñ. erit attendendum:non autem Florentinum secundũ And.Sic.cõsil.iij.vbi dicit q̃ hic est casus nouus ab alijs doct.non tactus.& quòd ipsi loquuntur cum Bononiensis habitaret Florentiæ,& contrahere cum Pisana.

g ¶Si quis intentione.Hanc l.intellige quando interpretatio,quæ fit à proferente est verisimilis.Secus si non est verisimilis:quia non est attendenda, secundùm Dy.in c. cũ sint partium. de regulis iuris. Et sic secundum hoc debemus istum tex.intelligere:quoniam ambiguitas cõsistit in facto.l.Pomponius scribit si frumentum.§. fi.j.de rei vendi.Vide l. ab executore. l. de appella. hæc l. fallit in libello criminali, secundùm Bal.Imo. i l. quoties §.si quis ita.& ibi dd xi de hæredi. institu.

☞POMATES.

¶Si quis intentiõe. Vide ad intellectum huius legis, Bart. & alios l. edita prima col.in prima quæstio C.de edẽ.Alex. cõsilio.cxix.aliàs ccxix. in causa inquisitionis formatæ. Vide etiam Panor. consi. xxvij.in ij. vol. in fi. & Imo.consi.cxij.

¶Exemplum. Vide Bald. in l. quo tempore. de testa. mili. in fin. & notabilius in l.domum in secũda colum. C. de rei vendicat. & Bartol. in lege.& an eãdem §. actiones.in quinta columna. de executio.rei iudi.& Baldus in l. ij. C. de exceptio.

☞POMATES.

h ¶Exemplum.Vide Alexan.cõsilio xliij. in prin.iiij.vol.

¶Ipsius proferẽtis. Nota hic libellum latissimè interpretãdum pro actore. nota.Innocen. in capitulo licet causam. de proba.in fin. Adde hic quod notat Barto.l.j. rerũ amo. vbi allegat hanc l. & q̃ notat Barto.in l.Aurelius. §. Sticho. de lib.lega.Et de materia huius legis vide quod not.glos. vlti. in dicto capitu. licet causam. & in ca. grauis.de restit. spoliato.& in Spec.de cita.§.j.ver. quid si im petro.& Cyn. in l.j. in xl.quæstio. de iure emphy. per Azo. in summa Pandectarum.de reb.du. & in rubri. de spon. duo. in nouel.Et q̃ libell⁹ interpretãd⁹ sit p actore,firmat Inn.i c. examinata.i fi.de iudi. Allegat Bald. in l.edita.in xij. colum. & in c.ij.de fo. compe.& illud dictũ Innoc.in c.licet allegat Bald.in l.ordinarij in penul. colum. de rei ven.adde vt per Ro. consil.ccxlv.

1 ☞*Intentio & oratio differunt:quia intentio ad actorem oratio ad reum refertur.*

Verbum in iudicio ambiguè prolatum ab aliquo, intelligitur secundum intentionem proferentis.

Testis examinatus super intentione ambigua,si illam probet ambiguè,non releuat remedium ut probet.

2 *Pars quando cogatur declarare intentionem ambiguam.*

3 *Hæres an positit declarare intentionem ambiguam defuncti remißiue.*

4 *Iudex potest facere quod testis declaret eius dictum ambiguum,si sibi uidebitur.*

5 *Si intentio actoris est ambigua,& responsio rei ambigua, qualiter sit interpretandum.*

Si quis intentione. Ambigua petitio siue exceptio interpretatur secundùm intentionem proferentis.h.d. Quæro exemplum h in l. nostra glo.ponit exemplum in verb. pertinere,& bene.†Quæro,quæ est differentia inter intentionem & orationem. Gloss. dicit quod intentio refertur ad actorem oratio refertur ad reum . & hoc multum placet quasi dicat:sicut pro actore interpretat intentio,ita pro reo interpretatur oratio . Vel intentio ambigua dicitur , quando in vna dictione est ambiguitas: oratio quando in oratione.Oppo.ff.de pac.l.veteribus. Solu. aliud in contractibus:aliud in iudicijs. Rationem ponit tex.in l.inter stipulantẽ.§. j. j. de verbo.obli.Oppo.q̃ omnino interpretatio in dubio fiat contra actorẽ:quia nisi probatio plenè concludat,non pdest : vt C.de proba.l.necp natales.& vnde cog.l.nõ hoc. & extra de prob.c.in præsentia.& vide omnino q̃ ibi no.de hoc.Sol.dicunt quidã in principio fit interpretatio pro actore : in fine pro reo. Ista est quædam truffa. Tu dicas quod indistinctè verbum à quocunque prolatum in iudicio,intelligitur secundum interpretationem ipsius proferentis i , vt hic.Tamẽ est aduertendũ q̃ si intẽtio actoris vel rei est ambigua,& testis examinatus sup ea ꝓbat illã ita ambiguè sicuti est facta:talis ꝓbatio nõ releuat: vt in legibus cõtrarijs.licet enim possit pars dicere se sic intellexisse

a ¶Remedium huius l. Adde Bar.in l.j.in fi.de vsufru.

b ☞POMATES. ¶Quæro vtrum. Vide remissiue per Alexand.l.si quis à filio.§.j.de lega.j.Barba.consi.xxxvij.in xv.colum.& consi.lxvj.in xij.colum.ij.volu.

c ¶Est ambiguum. Adde Barto.in l.ij.§.pen.j.si cer.peta.& in l. repetita. per illum tex.& quod ibi dixi de q. ff. Adde tu & vide Alexand. de Imol.consil.cxxxvj. col.iij.in j.volu. vbi quod contra producẽtem interpretatur.

☞POMATES.

d ¶Intẽtio actoris. Vide multa similia per Alex.l.si cui.§.j.de lega.j.&consi.viij.iiij. col. iij.volu. Cepol. consi. lxxvij.aliquid per Barb.consil.iij.in xiij.col.ij.vol.

e ¶Ipse potest interpretari.Adde tex.& q̃ ibi Bar.in l.Aurelius. §.Sticho.de libe. leg. Et vtrum procedat positio ambigua,vide Bald.in l.edita.& in §. quod obseruari. et quod ibi dixi.Adde Bart.in l. inter stipulantem.§.j. maxime in versi. item dico.de verbo. obliga. Bald.post glo. in l.si quidem.C.de excep. in ij.col. & cum Bar. hic transit etiam Bal. hic.

f ¶Ad prætorium. Ad intellectum huius l. cũ seq.vide Bart.in l. tres.j . quomodo & quando iudex. Et de materia istius l. vide Bar.in l.mancipium. de opt.lega.Adde vt per Bar.Oldr. consil. iij.& ad Barto. hic in primo not.vide Are. in c.j.in ij.colũ. extra de iud.& do. Mar.soci.in c.proposuisti.in ij.not.de for. compe.

☞P. PAV. P.

f ¶Ad peremptorium. An & quando requiratur peremptorij, vide latè Felin. in c. causam quæ. versic. quãdo erit opus peremptorio, extra , de rescrip.vide Felin. in c.ij.in vj.co. extra de test.vbi dicit q̃ vnica monitio iudicis habet vim peremptorij, & ibi ponit quando interlocutoria requirat peremptorij. de quo etiã vide Ias. in l. ne quicquam. §. vbi decretum. in ix. colũ.ad fin.ff.de offi. proconsu.& lega. & in iiij.col. præcedenti ponit decem & nouem limitationes ad regulam volẽtem q̃ ad prolationẽ sniæ requiratur citatio , vt etiam scripsi in l. de vnoquoque. ff. de re iudic.ad Barto.& in d.§. vbi decretum. in iiij.colum. ponit etiã quòd i iterlocutorijs regulariter requiritur citatio nisi esset modici prejudicij,vt per eum ibi.Et quòd in peremptorijs requirat limitatio, vide Barto.in l. si appa

intellexisse, cũ proposuit suam intentionẽ: tamẽ nõ sequitur:ergo sic intellexit ille testis. Vnde intentio ambigua quatenus venit probanda debet probari explicitè & limitatè:& in hoc prodest parti remediũ huius l.ª quia dicere põt,illud, quod explicitè probatum est,cõprehendi sub petitiõe sua, & venire sub hoc iudicio:& sic probatiões valent,& poterit super hoc ferri sniа quod aliàs nõ posset:vt l.nõ põt.& l.solemus.ff.e. †Quærit gl.an cogat pars declarare intentionẽ suã.Gl.dicit q̃ sic:arg.l.j.§.quia autẽ. j.quorũ lega. Ego dico,si quidẽ quæris de electione & declaratione fienda ante litem contestatã:tunc dico q̃ si per illã ambiguitatẽ impeditur deliberatio rei,an velit cedere vel cõtendere,cogitur actor declarare:& eadẽ ratione reus suã exceptionẽ. aliàs secus:vt l.j.in prin. ff.de eden. & de interrog. act.l.si defensor.§.illud. Si verò quæris de declaratione faciẽda quo ad probationem: tunc illa debet de necessitate fieri:vt ff.dixi. Et ita debet intelligi hæc gl. †Quæro,vtrũ b intentionẽ ambiguam actoris possit declarare hæres eius.Breuiter casus est in l.idem Pomponius scribit,si frumentũ.§.fin.de rei vẽ.& in l.inter stipulantẽ.§.Stichũ.j.dever. obl.& ibi dixi.†Quid si dictũ testis est ambiguũ? Rñ.potest iudex,si sibi videtur, facere q̃ testis ipse declaret, vt ff.de testa. §.quia verò.& ibi no.& extra de testa.c.cũ clamor.& ibi no.& extra de proba.c.in præsentia.in gl.in verbo,dubiũ. †Quæro,quid si circa idẽ intentio actoris est ambigua, & respõsio rei ambigua.Exemplũ,actor dicit rẽ ad se pertinere : reus dicit q̃ credit ad eũ pertinere:intelligitur ne secundùm intẽtionẽ actoris , an secundũ intentionẽ rei?Rñ. quãdo intẽtio actoris[d] est certa & limitata, respõsio rei ambigua , intelligitur secundũ intentionẽ actoris , vt videatur ad interrogata respõdisse:vt d.l.si defensor.§.j.j.de interrog.act. Sed qñ intẽtio actoris est ambigua:ipse potest interpretari[e] eam,vt vult,& reus suã responsionẽ prout vult:vt hic.Nõ ergo videtur confessata intentio actoris secundùm interpretationem eius.Hic est casus hic.& sic intelligitur glos.quod not.

Qui se dicit. Qui dicit se liberãdũ, est liber à die sententiæ vel à die interpositi decreti,si decernatur cõtra contumacem.h.d. No.argu.q̃ in causis in quibus per missionem in possessionem, & per secundum decretum non potest esse actori consultum : iudex interponit decretum quod habet vim diffinitiuæ sententiæ. Dixi plenè in l.si finita.§.j.j.de dam.infect.facit. C. si vt se ab hære. absti. auẽ.si omnes. & eadẽ ratione si aliquis peteret se liberari ab aliquo debito, vel instrumentum & similia cassari,facit.d.auẽ.si omnes.

☞*Quando proceditur contra absentem iudex non procedit nisi ad patris instantiam.*

Citatio ut habeat uim peremptorij, debet in ea apponi & peremptorie.

Monitio iudicis habet uim peremptorij.

ritor C.de cohor.lib.x.Ias.in l.j.§.j.in ij.col.in princ.ff.si quis ius dic. non obtemp.Item de regula & x).fallen.vbi non requiritur peremptorium, vide per Felin.in c.consuluit.in iiij.colũ.extra de of.dele.& in seq. vide etiam Dec.ibi in ix.col.& seq.vbi ponit etiam an possit fieri vna citatio pro oibus & an comminatio quæ fit quòd nisi venerit,procedat ad sententiam,& habeat vim peremptorij: et an monitio iudicis in facie habeat vim peremptorij. Item q̃ etiã in interlocutorijs requiratur citatio, quando sunt grauis præiudicij,vide de Ias.in l. si opus.ff. de oper.no.nũ. Item vide Bar.in extraua. ad reprimendum. in verficulo in territorio.q̃ monitio iudicis in facie ad audiẽdam sententiam intelligitur peremptoria:& similiter i sum marijs citatio intelligitur peremptoria, & etiam in interpellationibus extraiudicialibus . Item circa istam materiã vide Alexandrum in lege si finita.§.Iulianus.in xij.col. & duabus sequen.ff.de dam.infe. & etiã in xxv. colũ. Aduerte quòd licet in ciuilibus actore non comparente circunducitur ædictum tamen secus est i criminalibus secundũ Bal.in c.cõsuluit extra,de offic.deleg. & ibi vide omnino Panor.Et ad materiam huius l.vide latè bal. in capitulo fin. extra de dolo & contuma: vbi dixit quòd licet iudex non cõpareat, tamen reus nõ cõparens in expensis non dẽnabitur . Vide etiã de materia Ro. cõsi. ccccliiij. in secũda columna.Item quòd si faciens citari aliquẽ, nõ compareat in termino citationis, citatio est nulla.vide Ias.in Rubric.ff. de in ius voc.vide aliquid per Felin . in capitu. licet post princi. extra,de accusf.Ité quòd actore cõtumace reo non dicatur contumax,vide quæ dicit Socin. in lege si quis arbitratu. in secundo nota.ff.de verborum obligatio.

☞POMATES.

¶Ad peremptorium. Vide Matesi. nota. v. incipi . nota quòd est differentia. & Abbat. capitulo primo tertio nota . vbi per docto . de iudic.

¶Non audiuisset. Quod verbum qua liter,intelligatur vide Bald.in lege consentaneum. C. quomodo & quando iudex.

☞POMATES.

¶Opponitur quòd. Vide Felinum . capi.accedens secunda in quinta columna, vt litem non contestata.

3 *Terminus dilationum peremptoriarum quando minui possit per iudicem.*

f **AD peremptoriũ.** f Ad sententiam peruenitur præcedente peremptorio impetrato legitimo ordine hic expresso.h.d.†Nota quã docunq̃ proceditur cõtra absentem,iudex non debet procedere nisi ad petitionẽ partis, vt hic,ibi:vt quis primò petat. & C. de iud. l.properandũ.§.j.& C.quomodo & quãdo 2 iudex.aut.qui semel.†Secundò no.q̃ in citatione debet apponi,& peremptoriè: aliàs non sufficeret,vt hic in l.& tertiũ.Quod intellige quando citatio fit per edictum vel per nuncium.sed quãdo fit per iudicem , q̃ monet partem q̃ tali die cõpareat, non est necesse q̃ dicatur peremptoriè : quia vim peremptorij habet.q̃ no.vt l.ij.C.qũo et qñ iud.& ibi per gl.Item hoc est verũ nisi præcedant tres citationes:quia tunc non est necesse q̃ dicatur,& peremptoriè: quia subintelligitur tacitè in tertia,vt l.tres denunciationes.C.quomodo & quando iudex. Credo tamen q̃ si in citatione exprimeretur,q̃ ipso non veniente procedetur ad sentẽtiã, q̃ illud dicere habet vim peremptorij vt hic & j.e.l.in peremptorio. Vltimò not. ex hac 3 l.nonnunq̃.in fi.†q̃ terminus istarũ dilatiõũ ex causa põt minui.Vnde arbitror q̃ si iudex exanimauit negotiũ, & audiuit allegatiões ꝑsentibus partibus:q̃ tunc sufficiat vna citatio perẽptoria & breuis ad audiendũ sententiã.De quo dic vt dixi in l.consentaneũ.C.quõ & qñ iud. Sed si allegationes nõ audiuisset, g vel aliquid de cognitione restaret:tunc deberẽt dari dilationes lõgiores. Ita intelligitur hæc l.ad peremptorium cũ seq.hoc ꝓbat in l.si peremptorio,j.e.vbi dicit cognituru se & pronunciaturu. & sic apparet q̃ restabat aliqd cognitiõis:probat in auẽ.iubemus.C.e.Vltimò qualiter istędi latiões possit abbreuiari dixi i l.ij.j.de re iu.

1 ☞*Consuetudo seruat si iudici placet, ut post peremptorium per aliquos dies pars expectetur.*

2 *Citatio quando fit per edictum,non est necesse quod perueniat ad notitiam citati.*

3 *Actore absente potest negotium liquidari & pronũciari.*

IT post. Reo absente in termino peremptorio f iterũ ex benignitate citat, & sententia secundũ iustitiã profertur. actore verò absente in termino peremptorio cassatur illa citatio,& illius edicti instantia perimetur:non autem diffinitiuè pronũciabitur.h.d.Oppo.q̃ h post peremptorium g edictum non sit necessaria alia citatio:vt in præcedentibus legibus.Gloss.fatetur & dicit,debet id est potest.& istud obseruat†cõsuetudo q̃ post peremptoriũ si placet iudici,ex benignitate expectat partẽ p aliquos dies.Secundò opp.& videtur q̃ absens contumax non possit vincere: vt j. de re iud. l. h contumacia.fol.ibi:damno litis afficitur,scilicet damno expensarum. Tertiò opp. de l. certum.§.fin.de confes.Sol. illa intelligitur secundũ istã. Quæro quomodo proponun

a ¶De qua re. Hoc tamen limitant Cano. vt Io. An. post Inno. in c. ad abolendū de hæret. nisi essent indistinctæ iurisdictionis: quia tunc non potest superior alterius iurisdictionis compellere: vbi si iste iudex nollet iudicare, nō per hoc debet pars ab ipso appellare: sed simpliciter adire superiorem vt compellat. Ita dicit no. Specu. de iud. delega. §. sequitur. ad fi. Tu adde quod not. Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. in ij. col. de ope. no. nun.

b ¶Sol. dico. Facit I. fi. quod metus cau. 2 vbi quāuis ciuiliter exactum sit: tamen quia debitum est, re petitur.

c ¶Iudex non posit. Vide latè Bart. in l. à diuo Pio. in prin. vbi idem no. in personali actiõe sufficeret &c. 3 ☞P. PAV. P.

d ¶Item nota. Vide aliquid per Com. consi. vij. incip. visis cõpromisso. in v. col. & ex verbis eius colligitur vult notab. limitatio.

e ¶Iudex declaret. Et sic facit ꝙ si aliquis petit decem, vt sibi debita, in fine libelli petit per iudicem declarari actionē competere sibi: quod procedet libellus, perinde acsi peteret reum condēnari, vt voluit do. Io. per hic not. & per text. in l. si finita. §. eleganter. de dāno infect. Istum §. vide multis modis limitatum per ang. in l. qui Romæ. §. duo fratres de ver. obli. & nunc limita cum aliquid falsum allegatū est à parte præsente cõtra cõtumacem, propter quod sententia cõtra eum lata est. Secus si præsens tacuit exceptionē peremptoriā vel dilatoriam absenti competere: qa sententia valet, siue dolo tacuerit, siue non. Illud est ꝙ no. sentit Bar. in l. j. in ij. col. de satisf. & Inn. in c. præterea. de dila. in fin. & Ioan. Andr. in c. si duobus. de app. quia melius est tacere ꝙm malè loquiꝫ & minꝰ a delinquitur. text. cũ glo. in Cle. constitutionem. de elec. facit iiij. q. iiij. c. j. & istud bene nota. Ad istum tex. adde l. si vt ꝓponis. la ij. cum ibi not. C. qũo & qñ iudex. ☞POMATES.

f ¶Marcellus. Vide ad declarationem huius l. per Fel. c. nonnulli. §. sunt & alij. in xj. col. & seq. de rescrip. Mat. no. xviij. incip. no. ꝙ sententia lata. ☞P. PAV. P.

f ¶Marcellus. Vide Fel. in c. sicut. col. xij. versi. quæro ad intel lectum §. Marcellus. extra de re iudic.

g ¶Ex falsis allegationibus. Adde not. per Bar. in l. j. C. ꝺ aduo. diuer. iu. & in l. ij. si ex fal. instru. quod not. Bal. in l. fin. in ij. col. eo. titu.

tur ista edicta. Dicit glo. olim proponebantur in albo: hodie fit per nuncium. Secūdò quæro ꝑan sit necesse quòd ista citatio perueniat in notitiam citari. Glo. dicit ꝙ non: vt l. ab eo. C. quomodo & quando iudex. Venio ad ver. quòd si is. opp. & videtur ꝙ absente actore posit peruenirí ad diffinitiuam sententiam: vt C. de iudi. l. properandum. §. j. & in auē. qui semel. C. quomodo & quando iudex. †Sol. fateor ꝙ in hoc ista lex est hodie immutata: nam olim regulariter actore absente non trahebatur eremodi cium: nec poterat negotium liquidari, neq; ad diffinitiuam sententiā peruenirí, vt hic: neq; de causa cognoscetur, neq; secundùm præsentem pronunciabitur: sed per l. properandū. fuit inductum ꝙ absente actore pronunciarí poterat: si eo præsente fuerit negotium liquidatū, non autem poterat liquidarí eo absente, vt ibi patet. sed per auē. qui semel. est inductum ꝙ absente actore poterit negotium liquidari & pronunciarí. Oppo. & videtur ꝙ non solū circunducatur edictū: imò absoluatur à tota instantia: vt C. e. l. properandum. §. j. Sol. dico ꝙ iudex potest vtrunq; facere: tamen in hoc est differentia quando circunducitur edictum tantū, non est necessaria noua citatio: sed hoc potest facere eo ipso ꝙ de actoris contumacia constat, vt hic. Sed quando vellet absoluere ab instantia tota: tunc est necessaria noua citatio: vt dicta l. properandum. §. j. Et ita intelligit Inn. in c. consuluit extra de offi. deleg.

Sciendum. Verus contumax non appel. h. d. Loquitur ergo hic de vero contumace: secus de ficto, vt l. ab eo. C. quomodo & quando iud. Et quis sit fictus, & quis verus contumax, no. l. fi. ŝ. de in integ. resti. C. eo. l. properandū. §. sinautem reus. & per Io. And. extra de do. & cõtu. c. j. in Cle. Quæro, vtrũ cõtumacia 1 procuratoris faciat dñm perdere beneficiũ g appellandi. In no. tangit extra vt lit. nō cõtest. c. j. Dicam in l. j. si qs ius dicē. nō obtēp. 2

De qua re. a Quæro ꝑ quē cogetur? Rñdeo per superiorem vel per ipsum: vt in auē. vt dif. iudi. in prin. & §. j. Gl. tractat hic qõnem, vtrũ super incidenti sit pronũciandũ. breuiter, aut est exceptio q̃ opp. ad processum: & ista dicit emergens & de ea est pronũciandũ. Aut opponit ad merita causæ, & dicit incidens, & de ea nō ꝓnũciatur de necessitate. Quod dic plenè in l. j. C. de or. iu. ꝙ dico nō pronunciandũ, ſ. de necessitate: si tamen pronũciabitur, nō retractatur, vt l. intra vtile. ŝ. de mino.

Iudex. Iurisdictio iudicis potest prorogarí consensu partium de quātitate ad quantitatem. hoc dicit.

Cum absentem. Iudicium agitatum nomine mortui, qui viuere putabatur, quantum ad eū est nullum: sed nomine eius solutum poterit ab hærede, cui proficit, repeti. hoc. d. Oppo. dicitur hic ꝙ iudicium fuit nullum: contra j. fami. ercis. l. cùm putarem. Sol. Dicunt quidam, est nullum quo ad actionem: tamen instãtia & sententia tenet. Alij dicunt ꝙ nihil tenet: & hoc videtur verius, vt j. quæ senten. sine ap. re. l. j. in fin. Sed tunc opp. si non tenet, quare iste, qui soluit, potest repetere, cū videatur ꝙ sententia nulla re b petitionem impediat? Solu. Dico ꝙ ideo repetitur: quia fuit solutum debitum: & ideo ab hærede repetitur: quia hæc solutio liberauit eum: licet gl. aliter dicat.

1 ☞Iudex exequens licet non posit de iniquitate sententiæ cognoscere, debet tamen videre an sit lata parte præsente uel contumaciter absente. & nume. 3.
2 In personali actione sufficit quod iudex declaret quem debere: licet non condemnet.
3 Iudex exequens non cognoscit de nullitate sententiæ.

Sipretor. Iudex exequens sententiā, non debet de iniquitate sententiæ cognoscere, 1 sed sufficit pronunciatum esse. h. d. †Nota ꝙ licet iu c dex non posit cognoscere de iniquitate sententiæ, debet tamen videre vtrum sit lata sententia parte præsente vel cõtumaciter absente: hoc ergo debet liquere iudici exequenti. Itē d nota[a] †in personali actione sufficere ꝙ iudex declaret[c] quem debere, licet non condemnet. Simile ŝ. de arbi. l. quid tamen. §. j. & l. 2 e cùm apud. iud. sol. Item no. †ꝙ iudex exequens nō debet cognoscere de iniquitate sententiæ quod plenè dic vt l. à diuo Pio. §. j. 3 de re iud. Sed an posit cognoscere de nullitate sentētiæ: videt ꝙ sic, vt l. iiij. §. condemnatū. j. de re iudic. & ibi dixi. & C. si ex falsis instrumētis. l. fi. & ibi dixi. Facit C. de ord. cog. l. fi. & j. proxi. §.

1 ☞Sententia lata ex falsis allegationibus contra absentem est ipso iure nulla.
2 Sententia lata contra præsentem ex falsis instrumentis non est nulla, sed uenit annullanda per restitutionem in integrum.
3 Sententia lata per iudicem contra eum qui comparere non debuit, & iudex hæc scit: est ipso iure nulla: secus si ignorabat.
4 Iudicem iudicasse ex falsis allegationibus, quomodo probetur, remissiuè.
5 Exceptio nullitatis impedit executionem.
6 Petitio restitutionis in integrum quando differat executionem.

Marcellus. f Sententia ex falsis aliegationibus cõtra absentem lata est ipso iure nulla. Item sententia lata contra eum, qui venire non debebat, vel est nulla, vel annullanda hoc dicit. Diuide in partes duas. Primò ab eo quod dixerat, iudicem exequentem non cognoscere de iniquitate sententiæ: excipit quando est lata contra absentem ex falsis allegationibus. Secundò quando est lata contra absentem, qui venire non debebat. Secunda ibi, Paulus no. Oppo. quod quando sententia lata per falsas allegationes, non est ipso iure nulla: non petita in integrum restitutione: vt l. diuus. de re iudi. & C. si ex falsis instru. per totum. Sol. Quidam fatentur contrarium & dicunt qđ admittit hic querelam per modum restitutionis in integrum. Gloss. dicit aliter & melius, quia †sententia lata ex falsis allega 1 tionibus[g] dolosè factis contra absentem est ipso iure nulla vt hic g sicut si esset lata contra minorē: vt l. j. C. si tutor ex fal. alleg. fuc. 2 excu. Sed sententia †lata ex falsis instrumentis contra præsentē non est nulla: sed venit annullanda per restitutionem in integrū, vt in contrarijs. & hoc tenet hic glo. super ver. sciens. & bene, licet aliter videatur innuere gloss. super verbo, amittere. Et sic habes distinguere: aut est lata contra præsentem aut contra absentē & aut fuit allegatum falsum scienter, aut ignoranter. Venio ad versi. Paulus. Quæro quid velit dicere text. actionem denegā dam vel prætorem exequi non debere. Quidam dicunt quòd in primo casu denegat ipso iure: in secūdo petita restitutione in integrum quod gloss. reprobat, & exponit aliter, vt in ea habetis, q̃ expositiones literæ non congruunt. Dicas ergo sic. & iste fuit intellectus domini Iurisconsulti Pauli, quod actio iudicati in eū denegatur, si ex sententia actione iudicati agitur: vel exequi prætorem non debere, quando officio iudicis executio postulatur. & hoc multum applaudet literæ, vel aliter, quod dicit actionem denegandam, intelligas ipso iure. Quod dicit exequi prætorem non debere, intellige petita restitutione, vt in expositione quam 3 glo. reprobat sed vera est in se rectè intelligendo. †Nam si quidem comparere non debuit ex causis hic positis, & iudici hoc li quebat, sententia est ipso iure nulla. Sed si iudex ignorabat: tunc valet ista sententia, sed irritatur per restitutionem. Ita no. in lege 4 quæsitum. j. de re iudi. quod tene menti. †Quæro qualiter probauit quis iudicē iudicasse ex falsis allegationibus. dic vt in gl. Vltimò nota ex hoc referendo oĩa ad prin. huius l. vt glos. facit primo

5 mo †ꝙ exceptio nullitatis impedit executionē. remissiones de
6 diſin præcedenti §. Secundò not. quod †petitio restitutionis in
a integrum cõtra sententiam differt executionem[a]. Quod intelli
ge, nisi haberet altiorem indaginem vel fieret causa differendi:
vt C. de fal. l. ij. dixi in l. fi. C. si ex fal. instru. & extra de in integr.
restit. c. auditis. facit C. de preci. impe. offe. auē. quæ supplicatio.
Bartolus.

b **Roponebatur.** [b]Mutatione iudicis non mu
c tatur[c] iudicium. h. d. Bar. Nota ista exempla quæ ponuntur in hac lege.

1 ☞Victus uictori etiam ratione temeritatis condemnatur in expensis, nisi habuerit iustam causam litigandi.
2 Iusta causa litigandi magis requiritur in actore quàm in reo, ut ab expensis excusetur.
3 Sumptus litis, uiatica, & cætera damna, ueniunt in condemnatione expensarum.
Cibaria ueniunt eatenus, quatenus expendit ultra quàm domi expendisset.
4 Iuramentum calumniæ non excusat ab expensis.
5 Iudex incompetens an condemnet in expensis.

d **Vm quem temere.** Temerarius[d] actor damno expẽsarum
1 afficitur. h. d. Not. ergo †ꝙ propter temeritatē fit condemnatio expensarum. Contra: imò ratione victoriæ: quia victus victori, &c. vt C. eo. l. properandū. §. sinautem. Solu. Dicunt quidam, ratione victoriæ fit condēnatio in expẽsis litis tātum, vt ibi. Ratione temeritatis fit cõdemnatio etiā in alijs expensis, vt in viaticis, & similibus. Ita hic loquitur. Et secundum hoc innuit ꝙ victus victori condemnatur in expensis, siue habuit iustam causam litigandi, siue non. ꝙ an sit verum, statim dicam. Alij dicunt ꝙ lex properandū, loquitur quando sequitur diffinitiua sententia, hic quando nulla speratur. Verbi gratia, pe
e tijt actor[e] citari Titium cum multi Titij essent. comparuit vnus, dicit actor, tu non es ille. Certè propter temeritatem, quia ita confusè fecit libellum, condemnatur in expensis, vt hic. Vnde non fuit lata aliqua diffinitiua: & sic recedit in idem cum præcedenti quod indistinctè victus victori condemnetur in expẽsis. Alij dicunt, & ista est veritas, quòd illa lex debet distingui per istam, & per alias, quòd victus victori condemnetur in expensis: nisi habuit iustam causam litigandi. Institu. de pœ. teme. litigan. & in authen. de iud. §. oportet. & l. qui solidum. §. etiam. j. de lega. ij. & 2 ista est vera. †Ad vnum tamen aduerte, quòd in actore requiritur magis iusta causa litigandi quàm in reo, vt excusetur ab expensis. Ratio: quia antequam litiget, debet deliberare subtilius.
3 Istud probatur in l. qui in alterius. de regu iur. †Quæro quæ ex
f pensæ[f] veniant reficiendæ. Tex. hic dicit, sumptus litis & viatica: vt l. non ignoret. C. de fruc. & lit. expen. C. de iudic. l. sancimus. Addit, & ad cætera damna. An cibaria autem veniant dic secũdum distinctionem positam in tex. l. sed & si hære. §. j. j. ad exhi. quia eatenus veniunt, quatenus expendit vltra quàm domi ex
4 pendisset. †Quæro vtrum iuramentum calumniæ excuset ab
g expensis[g]. Breuiter iuramētum calumniæ excusat à præsumpta
h calumnia[h]: vt l. iij. §. j. j. de iureiurand. & l. j. j. si mu. ven. no. in posmit. sed expensæ veniunt nō solùm per calumniam, sed propter temeritatem, vt hic: ergo non excusat ab expensis. Probatur in l. j. §. j. ad Turpil. & ibi dixi. Do. Iac. intellexit l. istam quando aliquis est condemnatus in expensis gratia temerariæ vocationis,
i vel quia vocauit in iudicium eum, quem vocare nō debuit[i], vel ☞tempore quo non debuit. In quibus causis sola temeritate quis vocatur. Vnde ante sententiam temere vocans in expensis condemnatur. sed l. properandum. §. sinautem. loquitur quando per sententiam quis est victus. & sic nō obstat. Hoc intellige, vt ibi patet: nisi vocatus sciret se coram iudice incompetēti vocatum: tunc enim conueniendo esset in culpa: nō debet haberi ratio ex
5 pensarum. †Sed quæro, an talis[k] iudex incompetens in expen
k sis condemnabit? Respondeo, sic, ne causæ continentia diuidatur. argumentum. C. eodem l. nulli. & suprà si quis in ius vocanon ierit. l. ij.

1 **Iudicibus.** Maior iudex minoribus consulentibus de iu
re respondet[l], non de facto. hoc dicit. De hac materia qualiter ad superiores referatur, dic vt doc. plenè dicūt. C. de rela. l. j. & quod habes in l. ij. ŝ. de legi.

m **Si in iudiciis.** [m]Falsa demonstratio non vi
tiat iudicium. hoc dicit. De hoc dixi plenè in l. demonstratio. infrà de condict. & demonstra.

a ¶Differt executionem. De hoc latius per Bar. in l. defendente. de auth. tut. Dixi plenè post Imo. in l. iij. §. condemnatum. de re iudi.
b ☞POMATES. ¶Proponebat. Vide ad quod alle. Ro. hāc l. cõsi. cxcviij.
c ¶Non mutatur. Adde tex. & ibi nota. Bar. in l. meminisse. de offi. procõ. & facit an citatus corā prædecessore teneat in termino cõparere corā successore. Io. And. in c. licet. de accusa.

Vi neque. Priuatorũ con d sensus nō facit iudicem eum, qui nulli præest iurisdictioni. h. d.

Nonnunquam. Aliqñ ex ne
n cessitate iudex committit nuncio[n], vt causam dirimat. h. d.

De inofficioso testamento. Rubri.

Continua vt in glossa.

1 ☞Qualiter querela, & qualiter contra tabulas competat parentibus.

LEX I.

Sciendum. Interascẽ dentes & descendentes inter fratres, locus est querelę: nō inter alios. h. d. Opp. & videtur ꝙ paren f tibus non competat querela: quia filij non possunt facere testamentum: vt j. de testa. l. qui in potestate. Sol. Intellige hic de testamento facto à filio emancipato f vel à filio descendente per lineam maternam, ita ꝙ sit in potestate. Nā si esset in potestate, testamentum esset nullum, vt in cõtrario. Opp. ꝙ non habeat locum querela, imò contra tabu. vt l. j. in prin. j. si à pa. quis fu. ma. †Sol. Quandoq; parentes exhæredā 1 tur: & tunc habet locum querela indistinctè, vt hic. Quandoq; prætereuntur: & tũc si quidem sunt ascendentes per lineam maternam, habet locum querela: quia talis prę teritio habetur pro exhæredatione, vt instí. g de exhære. lib. in fi. & C. eo. l. si quis filium. Si verò prætereatur ascendens per lineam paternam habet locum contra tab. vt d. l. j. si à par. quis fu. ma. & l. pater filium. j. eod. Istud quod dicitur hic de fratre qualiter debeat intelligi, dic plenè vt C. eo. l. fratres.

1 ☞Dictio quasi, est nota impropriet. tatis.
2 Rectè signat iustitiam causæ: rite, solennitatem in ordine.
3 Medium concludendi in querela inofficiosi.

LEX. II.

Hoc colore. Querela ꝓ
ponitur ca
pto colore demētiæ: in qua proponẽs debet probare se indignè esse ab hæreditate semotum. h. d. vsque ad 1 l. posthumus. †Nota hic ꝙ dictio quasi, est nota impropriet. tatis: licet quandoque aliter sumatur. †Secundò nota ex text. & gloss. 2 differentiam inter rectè & ritè. Nam rectè significat iustitiam rei in se, seu rectitudinẽ causæ: ritè, significat iustitiam seu solenni 1 tatem in ordine. Simile in l. sed & si lege. §. scire. j. de peti. hæred. & tetigi in l. lecta. j. si cer. pet. quod no. in formatione pũctorum quãdo mittuntur ad sapientes. Aliter enim n debet consuli qñ esset in puncto rectè: aliter qñ esset ritè. †Tertiò nota medium per quod cõcludit in querela inofficiosi, quasi sanæ mētis nō fuerit: quia nō ex officio pietatis testatus est, vt hic, & l. nam & his. §. j. j.

h ¶Calumnia. Vide Com. consi. xxiiij. in ij. col. post prin.
i ☞Scripta exempla ria habet post verbũ debuit: vel tpe quo nō debebat. ꝙbus calfib⁹ &c. Alex. Losę⁹. ☞P. PAV. P.
k ¶Sed quæro an talis. Quid autē si petatur postea coram iudice cõpetēte, an poterit ꝓcedere cũ noua petitiõe sup illa prima porrecta corā iudice incõpetēti: vide Com. ꝙ non cõsil. lxxxv. incip. quãuis de iure.
l ¶Rñdet. Adde quod habeē in l. ij. C. de le. ☞POMATES.
m ¶Si in iudicijs. Vide ad quod alle. Ro. hāc l. consi. cccxliij.
n ¶Iudex cõmittit nũcio. No. ꝙ nũciꝰ possit esse iudex delegatus. qđ itellige vt hic ꝓ gl. & Bal. in l. si vt ꝓponis. in prin. C. de exec. rei iu. & ibi gl.

a ↦P. P A V. P. ¶Sed hodie color. vide Bar. in l. j. in ix. quæsti. ff. de iure codicil. & in effectu patet ex eo quod ibi dicit ipse.

b ¶Et hoc tenet gloss. Et sic est hic glo. quòd vbi filius est ritè exhæredatus, nõ potest dicere testamentum nullum. quantum ad hoc alleg. Bal. in l. hi qui ad ciuilia. in iij. col. de appel. j.

c ¶Si quis ex his istũ text. no. limitat. Bal. in l. fi. de fideic. liber. & Bald. in. l. ij. C. de re iudica. Et vide quòd per hunc text. dicit Bald. in l. ij. in ij. colũ. C. vt lit. pen. & Bal. in l. fratres. C. e. Et vide in l. fi. in vlti. colum. de pet. hære. C. per istum tex. etiã dicit Bald. in l. certa. C. qñ prouoc. q sententia lata super libello tacitè ẽpto valet. ↦ POMATES.

c ¶Si quis ex his. Vide de intellectu huius §. in repe. l. fæpe. iij. char. de re iud.

c ☞Circa intellectum huius §. vide Alexã. in l. fæpe. in vij. & x. c. l. de re iudi. Alexã. consil. cxxiij. in ij. co. vide Corse. in sing. suis in char. xxvij. in fin. incip. tu habes text. vide Bald. in c. nihil. in iij. colũ. de elec. Anto. Alex.

↦P. P A V. P.

c ¶Si quis ex his. Circa intellectum huius text. Alex. in l. fæpe. in ix. & x. colũ. ff. de re iud. vide Alexã. in consil. cxxiij. in ij. co.

d ¶Dicit gl. No. limitationem ad tit. res inter alios acta. quam intellige per Bart. in l. qui repudiantis. j. e. §. Adde Bald. in l. ij. in vij. opp. C. qui. res in. non noc. & Ange. in l. si Titius. de ver. obli. transit cum Inn. in d. c. in nostra. ibidẽ. & sic habes hic text secundũ Bal. & Anno. in locis hic al. q exceptio, tua nõ interest: impedit litis ingressum quod not. Dole Tãcre. de Cor. rub. in ij. parte, in q. incip. septimo loco, aliquis obturbãte. facit l. ille à testamento. vbel. aliàs excepposui in l. nus. iud. sol. Barto. in l. mandãte. cod. & l. si ante omnia. de pact. & not. Bal. in c. ex parte. de accu. & in c. super his. e. titu. quem sequendo refert Pet. de Ancha. in Clem. constitutionem. de elect. vbi dicit quòd est dilatoria. Bartol. in l. si pupilli. §. videamus. de neg. gest. Imol. in dicto §. si testamento. & Bald. hic.

↦ POMATES.

e ¶Quæro vsque. Vide Fel. c. ex parte. iij. colum. de test.

eo. & l. Titia. sed hodie color [a] iste seu medium iste tud non proponitur, vt dicam in l. nam & his. in fi.

LEX III.

Nofficiosum. Hãc l. & quãtes summaui cum l. præcedẽti.

Am & his.

1 ☞*Conclusio in querela inofficiosi testamenti est q petat testamentum rescindi.*

2 *Rupto testamento per querelam, legata debentur per authen. ex causa.*

3 *Querelæ inofficiosi testamenti etiam hodie locus est.*

Huius autem. In hoc §. ponit formã libelli in querela inofficiosi. Nam primò dicit quid debet narrare. Secundò ponit medium per qd concludit: conclusionẽ verò omittit. † Cõclusio erat: quia petit pronũciari testamentum inofficiosum: vt l. qui repudiantis. §. fi. j. eo. vel melius petit testm rescindi, vt l. mater. j. eo. ibi, secundũ quod. & no. j. eod. l. qui de inofficioso. in fi. gl. magnæ. Nota quod dicit docere se. & sic ille qui agit querela, debet se docere merentẽ. cõtra. C. de inofficiosa. l. omnino. Sol. huius timore debes scire q multa sunt immutata per iura noua, videlicet tria per iura Codicis, & tria per iura Authenticorũ: quæ dic vt in gl. quę ordinatæ hic ponit. Addit † glo. quartũ, scilicet q hodie rupto testõ per querelã debentur legata per auc. ex causa. Idem no. l. Papinia. §. si ex causa. j. eo. Contra hoc videtur tex. j. eo. l. Titia. Si enim testm irritat quęsito colore dementiæ: ergo nec legata valent tanq̃ à demente relicta: quod quidã tenẽt. Sed veritas est q hic dicitur, vt apparet in corpore vnde sumit autur. ex causa. ibi ex falsis allegationibus, &c. Rñ. hodie iste color non quæritˇ. Nam vt sit locus quærelę, est necesse causam præteritionis vel exhęredationis insertã iustam esse. Vnde põt dici q fecerit testm quasi demens: imò tanq̃ sapiẽs: quia quilibet sapiens hoc feciſſet si causa esset vera. Sed agitur hodie querela, quasi causa inserta vera non sit, secundùm Iac. de Are. quod plenè dixi vobis in auc. ex cã. † Quæro vtrũ hodie sit locus querelæ inofficiosi testa. de hoc fuerũt opiniões inter nostros glossatores. Io. dicebat q nõ: alij dicunt q locus est querelæ, & hęc vera, qñ est facta prętéritio vel exhęredatio inserta causa iusta, sed nõ probata. Et hoc tenet glo. [b] vbiq̃. Examinauimus plenè opiniones in l. j. j. de testa. & in authenti. ex causa. C. de lic. præte. Barto.

☞*An posthumus alienus posit instituι.*

Posthumus. Posthumus præteritus vel exhęredatus põt agere querela eo casu quo posset iam natus succedere, vt suus vel legítimus. h. d. Ex glo. j. hic posita collígitur casus positio. Primò ponit dictum. Secundò format vnam obiectionem. Tertiò illi respondet. Secunda ibi: quid ergo. Tertia ibi: sed hoc. Quæro, de quo legitimo & cognato loquatur hic. Dic vt in gloss. & dixi vobis poneneo casum. Quęro quid vult dicere ver. quid ergo. Respon. ibi format vnam oppositionem contra prædicta. q. d. si prędicta sunt vera, sequitur quod imputetur defuncto, quia testamentũ fecit: & sic interdicatur testamenti factio. quæ consequentia sic probat. Si testm facit, & talem posthumum sibi instituit, testamentum est nullũ: quia non potest adíri hęreditas: quia à iure ciuili non est cognitus. Item quia posthumus alienus non potest instituι. Sed si facit testamentũ, & instituit aliũ, irritatur per querelã: ergo nõ debuit facere. Ita sentit gl. nostra. Certè in eo quod dicit, q posthumus alienus institutus nõ posset adire hęreditatẽ, si non esset agnatus nõ dicit verũ: quia differentia agnatorũ & cognatorum est solùm in succesione abintestato: ex testamento autem quilibet potest adire, etiam extraneus, nedum cognatus. vnde illa remanet ratio dubitandi: quia posthumus alienus non poterat instituι. † Oppo. q posthumus alienus posset instituι: vt l. Gallus. §. ille casus. j. de liber. & posthu. Sol. propter illam regulam quæ erat q posthumus alienus non poterat instituι, fuit facta tota l. Gallus. Nam Gallus prouidit instituι posse posthumum alienũ hoc est eum qui non erat suus, si natus esset tempore testamenti: si tamen naceretur intra decem menses proximos morti testatoris: & de eo qui efficitur suus post mortem loquuntur omnes suppletiones. Sęquolæ factę ad consilium Galli l. verò Velleia prouidit quòd posint etiam instituι posthumi qui non erant sui tempore testamenti: sed efficerentur sui etiam in vita testatoris. Iulianus etiam prouidit in casu difficili, vt d. l. Gallus. §. ille casus. hodie verò indistinctè posthumus alienus potest instituι, vt Insti. de bo. pos. §. posthuma. & no. in d. §. ille casus. Bar.

1 ☞*Sententia lata pro uno prodest omnibus, quando quis petit aliquid fieri, ut rescindi testamentum uel simulia.*

2 *Exceptio, tua non interest, admittitur usque ad litem contestatam tantùm.*

3 *Querela inofficiosi testamenti est officium iudicis.*

c **Si quis ex his.** Rescisio facta per iudicem ad petitionem vnius, etiam si eius aliàs non interfit prodest omnibus. hoc dicit. Oppo. res inter alios acta &c. vt C. res inter alios acta. per totum. Sol. dicit gl. verùm est q non prodest principaliter, sed per quandam consequentiam ita dicit

d gl. [a] alibi videtur dicere † q speciale est in querela: quia sententia lata cum vno, facit ius quo ad omnes: vt j. eod. l. Papinianus. §. si ex causa. Breuiter Inno. videtur dicere quòd vbicunque aliquis agit nec petit sibi aliquid dari, sed petii à iudice fieri, vt rescindi testamentum, vt hic, vel rescindi sententiam vel contractum, vel similia: tunc sententia lata pro vno prodest omnibus. Ita loquitur hic, & not. per Inno. extra de proc. c. in nostra. circa

2 fin. & de accu. c. super his. in prima glo. † Quęro vsque [a] ad quod

e tempus admittatur ista exceptio, non potes agere, quia tua non interest. Dicit Inno. in dicto c. super his. q vsque ad litem contestatam tantùm. & allegat hunc §. Quæro vtrum † querela inofficiosi testamenti sit actio vel accusatio. Glo. dicit quòd nec est actio, nec accusatio, sed quoddam medium. & ideo Io. non posuit specialem cellulam de querela inofficiosi testamenti in arbore actionum. Breuiter arbitror quòd sit officium iudicis quòd apparet: quia solum petitur quòd à iudice fiat scilicet quòd rescindatur quæsito illo colore, de quo habuisti §. e. l. ij. & §. l. proxi. & sic cùm verba dirigantur ad inuicem erit iudicis officium, vt dixi in l. j. de condi. ex lege.

Si quis instituta. Querela non transmittitur nisi fuerit præparata: quę prępara tio intelligitur multis modis in sequent. l. expressis. hoc dicit cum l. sequenti.

1 ☞*Si filia fœmina quæ minata fuit fratribus suis de petenda portione hæreditatis, an ex hoc inducatur aditio. Et sic petitio transeat ad hæredes.*

2 *Qui egit querela, & obtinuit, quòd in dubio non uideatur adiisse.*

Vemadmodum.

Nota mirabilem legem qualiter querela dicatur prępparata per comminationem vel denunciationem vel libelli dationẽ. Et sic facit q ex eo † q filia fœmina minata fuit fratribus suis de petẽda portione hereditatis: ex hac cõminatiõe inducatur

2 inducatur aditio [a], & sic transeat ad hæredes petitio: in argumen-

2 tum dico, non tamen determino. † Quæro an ille qui agit querela, eo ipso q obtinuit, videatur esse hæres. Gl. hic distinguit quo animo interposuit querelam, vt si animo adeundi sit hæres: aliàs non. In dubio dicit Dy. in l. Antistius. j. de acqui. hęre. q videtur velle adire: quod puto verum in querela. Secus in eo qui diceret testamentum falsum vel nullum: vt l. cùm quidam. j. de bo. poss. & C. de repud. hære. l. si quis suus.

Papinianus. Pater nomine filij eo inuito querelam instituere non potest. h. d. Nota q querelam filius non acquirit patri, ipso iure secũdùm ista tempora: sicut nec hæreditatem, nisi velit adire: vt l. cùm proponas. C. de hære. instit. Ratio quam ponit

b tex. nõ videtur bona [b]: quia ipsius iniuria, &c. quia actionem iniuriarum potest pater exercere, vt l. sed si vnius. §. filio. de iniur. Ratio ergo videtur: quia sicut hæreditas non quæritur patri, nisi filius adeat: vt l. cùm proponas. j. de hæred. instit. ita nec querela quæ eius est præparatoria.

1 ☞*Quæ sit bonorum possessio causa litis cognoscendæ.*

Sequenti. Querela etiã quæ est præparata, nõ transit ad patrẽ qui bona occupat iure peculij, non iure

1 hæreditario. h. d. Ante omnia † quæro quid vult dicere bonorum

c possessio [a] causa ordinandæ litis. Dicit gl. q ista est quædã bonorum possessio quã habet filio emancipato quæ nõ tribuit ius, sicut nec Carboniana & ventris nomine: & dabatur ista bonorũ possessio filio emancipato in signum. Cum enim nõ agnosceba-

d tur [a] à iure ciuili habita ista bonorũ possessiõe cognoscetur: sicut cũ aliquis dat signũ nũcio, vt cognoscaˇ ab eo cui mittiˇ. Doc. Vltramon. dicunt in l. ij. C. e. q est hæc quædã diuinatio: sed hoc vult dicere bonorũ possessio causa litis agnoscendæ: quia filius suus olim nõ habebat necesse petere, cũ rescisso testamento statim est suus de iure ciuili, velit nolit. Emãcipatus verò habet necesse petere istam bonorũ possessionẽ contra tab. ad hoc vt testamento postea rupto nõ posit dicere, ego nolo istã hereditatem. Certè istud est magis diuinare: & videtur contra casum. j. ea. l. §. si ex causa vbi ille, qui obtinuit in querela, potest renunciare hæreditati: vt l. Antistius. j. de acqui. hære. Tene ergo gl. Quæro, cõtra cuius testamentum iste filius volebat agere querela. Glo. j. dicit contra testamentũ aui materni. Glo. vlti. dicit cõtra testamentum matris. vide eã. Prima est verior quàm vltima. Nam filius succedit matri per senatusconsultum Orficianum de iure ciuili: & ideo non haberet necesse petere bonorum possesionẽ cautela litis agnoscendæ.

1 ☞*Qualiter quis dicatur destitisse.*

2 *Dispositio l. si ea. C. de accu. quòd habeat locum in ciuilibus, scilicet quòd dato termino ad agendum quis postea non auditur.*

Si quis post rem. Desistens semel in hac accusatione postea nõ auditur. h. d. † Quæ-

1 ritur, qualiter dicatur destitisse. Rñ. duobus modis. Dicit glo. vel destitit animo relinquendi litẽ, secundũ formã l. destitisse. s. tit. j. vel quia in termino ipse actor nõ cõparuit: sicut dicimus in accusationibus criminalibus: vt l. si ea. C. qui accus. nõ pos. licet ecus sit in actionibus ciuilibus: quia actore nõ cõparente circunducitur edictũ, & instantia prima remanet: vt l. & post edictum. s. tit. j. Innuit ergo gl. q eo ipso q actor est cõtumax in actiõibus

2 criminalibus videatur destitisse. † Item innuit q l. si ea. C. qui accusa. nõ pos. nõ habet locum in ciuilibus, quod not. istud nõ est verũ: quia in criminalibus contra contumacẽ proceditur more priuatorũ iudiciorũ seu ciuilium actionũ: vt l. absentẽ. j. de publ. iud. l. inter accusatorẽ. & ibi ad finem tetigi. & Inno. in c. licet in

e beato. Petro. de accu. Et ex hoc sequitur q accusatore [a] nõ comparente in termino dato ad procedendum, seruabitur idẽ quod dicit in l. & post edictũ. Pro hoc j. de accu. l. libellorũ. in fi. Sed si terminus esset datus ad accusandũ, & quis nõ accusat: postea nõ

f auditur [b]: vt l. si ea. C. qui accu. nõ pos. & j. de accu. l. Titia & eodẽ modo in ciuilibus non daretur terminus ad agendum: & postea quis non audiretur: vt l. si eo tempore. C. de remiſ. pig. & de ingen. & ma. l. diffamari. & C. vt nemo inuitus. l. j. & per Dy. in c. indultum. extra de reg. iur. lib. vj. tene menti hanc glos.

1 ☞*Legata ad pias causas minuuntur propter legitimam.*

Testamentum, in quo pauperes sunt instituti, rumpitur præteritione uel exhæredatione.

Si Imperator. Dignitas instituti hanc querelã non impedit. h. d. Quid si aliquis facit hęredem Deum, hoc est, pauperes Christi? Dicit gl.

a ☞ q idem. & allegat dictum Aug. qui dicit: Qui pauperes vult instituere, & filium exhæredare, aliũ quærat pro consilio quàm Augustinũ. Idem not. in l. si quis ad declinandam. C. de episc. & cler. Ex quo habes

1 † q relicta ad pias causas minuuntur propter legitimam: & testamentum rumpitur prætéritione vel exhæredatione: licet sint pauperes hæredes instituti.

Papinianus ait. Testamẽtumve terant subiacet querelæ: nisi intra annum missionis decesserit. h. d. Oppo. de l. si instituta. §. de inofficioso. j. eo. cũ §. seq. Sol. ibi loquitur in militante: hic in veterano. Opp. de l. fi. C. eo. Sol. ibi in filiofa. qui peculium castrense habet: hic in patre veterano, in quo cessat peculium. Opp. in auc. vt cũ de app. cog. §. fancimus. vbi indistinctè testamentum filiefa. super castrense subiacet querelæ. De hoc sunt multæ glo. contrariæ. Dixi vobis plenè in auc. ex causa. ideo hic omitto.

1 ☞*Substitutio pupillaris directa & expressa matrem excludit.*

2 *Variatio in eadem instantia non admittitur: in alia instantia & inter diuersas personas sic.*

3 *Pater faciendo testamentum filio matrem excludit: quod non potest facere filius. & quare hoc sit.*

Testamentum patris qualiter dicatur eius testamentum, & filij.

Sed necimpuberis. Tabulæ pupillares nõ subiacent querelæ per se, sed ruc pto testamento paterno in totũ, & ipsæ tabulæ pupillares rũpuntur: secus si pro parte. h. d. Primò quæro de intellectu huius §.

f & in prima particula casus est planus †, ex

1 qua habes q substitutio pupillaris directa & expressa matrem excludit in totum. Idẽ habes hodie extra de testa. c. j. li. vj. & C. de impu. & aliꝑ substi. l. precibus. de vulga. & pupil. l. Lucius. j. Venio ad ver. nec patris.

g & quæro de eius intellectu: & potest intelligi vno modo q loquatur de fratre patris testantis qui substituit pupillo extraneum turpem personam. Vnde nõ potest cõqueri de testamento fratris sui: quia est testamẽtum filij, & non fratris: & hoc modo videtur intelligere glo. Potest etiam intelligi vt loquatur de fratre impuberis. q. d. nec frater impuberis dicet officiosum testamentũ patris, ideo quia ipse frater impuberis est præteritus in pupillari substitutiõe, & substitutus extraneus est turpis persona. Nam talis substitutio est testamentum filij: & sic propter præteritionem factam in ea nõ irritatur testamentum fratris. Sequitur versi. ergo ne frater. quæro de eius intellectu. Respond. & dico quòd loquitur de fratre impuberis: qui sicut non potest dicere inofficiosum testamentum patris propter præteritionem de eo factam in pupillari substitutione: ita nec ipsam pupillarem substitutionem potest dicere inofficiosam: quia pater fecit, vt dictum est §. de matre. Et hoc verum nisi patris testamentũ dicat inofficiosum propter se nõ propter pupillarẽ. Item gl. super verb. impuberis. circa prin. ibi: vel qua ratione excluditur pater: si habetis, vel qua ratione excluditur mater non stat bene: quia repetit idem quod prædixerat: si habetis pater, est corrupta glos. quia patri cõtra testamentũ sumet, vel impuberis, non potest dari querela: ideo debet dicere

2 patruus. de quo dixi in ver. nec patris. secundũ vnam lect. Opp.

g quòd ista † variatio [a] non debet admitti: vt l. j. C. de furtis. Glossa

↦P. P A V. P. ¶Inducatur aditio. Idẽ tenet Pau. de Ca. in §. præcedẽti si quis instituta in notab.

b ¶Nõ videtur bona. Posset etiã respõderi aliter quam gl. dicat ad §. filio. hic allegatum. quod §. ille non habeat locũ in iniuria illata à coniuncta psona. Casus est hic singularis secundùm intellectũ Barto. in l. Lucius. solu. mat. & ista iniuria facta per querelam infertur à cõiuncta persona: ergo &c. quod tene mẽti.

↦P. P A V. P.

c ¶Pap. bonorũ possessio. Circa istã bonorũ possessionẽ & qa prætor non præiudicat. Ita filijs exhæredatis de remedio prętorio sut prꝫteritis. Vide Ias. in l. posthumus. in iij. colũ. ff. de bon. pos. cõtra tabul. & Latius eundẽ in l. certũ. in v. & vj. col. C. vnde legit. & aliquid per eundẽ in l. ij. in v. col. ff. de inoff. testa.

d ¶Nõ agnoscebatur. Vide latè per Fulgo. in l. fi. C. vnde legit. & ibi Cy. & plenius Cy. in l. ij. C. eo. & dixi post Fulgo. in d. l. fina.

e ¶Sequitur q accusatore. Vide Barto. in l. inter accusatorem. ad fi. de pub. iud. & Inn. in c. licet in beato Pe. de accu.

f ¶Postea nõ auditur. Intellige vt per Bal. in dicta l. si ea.

☞ Verba Augustini, quæ transsumptiuè habentur in c. quicũque. quod est fi. xvij. q. iiij. Alex. Losæus.

↦P. P A V. P.

g ¶Oppono. q ista variatio. Vide latè Fel. in c. capitulum. colũ. xiij. ver. similiter & primò extra de rescr. ad intelligentiam huius §. vide Ro. in rep. legis qui se patris. colum. iiij. ver. ex istis. C. vnde lib.

a ¶Si quis mortis. De intellectu huius tex. vide per do. Ia. in l. inter cætera. de liberis & posthu. dixi post Bart. in l. ita tamen. §. qui rogatus. j. ad Trebel.

a ☞Quarta. Vide Bar. in l. ex facto. la grande, de hære. instit. cũ cõsi. cxcvij. ad fi. mod. in authen. nouissima. C. de inoff. test. An aũt prius deducanť relicta ad pias causas vel relictũ ad cõpẽsationẽ seruitiorũ receptorũ, ponit Alex. consi. xlv. ad fi. Anto. Alex.

↠P. P. A V. P.

b ¶Deducto ære alieno. Vide Pau. de Castr. in l. ita tu. in §. si patronus. ff. ad Trebel. Vide Bar. in l. ex facto. la grande, de hær. inst. Com. consi. cxxvij. ad fi. Moder. in auth. nouissima. C. de inoffic. test. An aũt prius deducãtur relicta ad pias causas, vt relicta ad cõpẽsationẽ seruitiorũ receptorũ, vide Ale. consi. xlv. ad fin.

Nb. probat ita illam de cautione practicae testat. qui pap. de sca. 31. quae

respõdet q ideo admittiť variatio: quia verè testm̃ est patris quo ad ordinationẽ. Filij verò, qa de sua hæreditate agiť, vt de vulg. & pup. l. patris & filij. doct. dicũt aliter, & melius, variatio reprobať in eadẽ instantia vel in cõtrarijs: sed hic sunt diuersæ instãtiæ: ideo variatio admittiť. quod tene mẽti. quod est verum in diuersis personis: sed in eisdẽ personis est verũ, si in prima succubuit, vt fuit hic. Simile in l. Aurelius. §. fi. de liber. leg. Secus si in prima obtinuiſſet: vt l. j. C. de furt. quod dic vt ibi in isto §. si obtinet in j. q. variet in ij. quia contra diuersas personas, vel, vt verius loquar, hic nulla est variatio si bene aduertať, vt statim dicã. Opp. qui facit aliquid nomine alterius, nõ põt plus quã ille, cuius nomine facit: vt l. minor. in fi. ff. de procu. sed pupillus nõ posset præterire matrẽ: ergo nec pater qui ei facit testm̃ †. Rñ. dico q licet pater faciat testamentũ filio, nõ tñ facit nomine filij: sed ipsius patris testm̃ est: ideo nõ requiriť illa solennitas quæ requireret in persona filij: & hoc voluit dicere gl. Probať simile: creditor vult vendere bona pupilli sibi obligata: requireret ne illa solẽnitas quę requireretur, si pupillus venderet? Rñ. nõ: vt l. si pupillorũ. §. j. j. de re. eorũ. non emˀ vendidit nomine pupilli, sed vendidit ex iure suo, licet rem pupilli. Ita hic pater ex iure suo facit testm̃ pupillo, non ex persona pupilli: & hoc modo in primo iudicio matrem excludit: in alio iudicio cõtra fratrẽ excludit eũ substitutus: quia filij testm̃ est, hoc est, de hæreditate filij, vt dicit glo. hic. & bene: & sic nullo modo cõtradicit primo dicto. Nam vbiq; dicit testm̃ esse patris: sed de hæreditate filij. Si igiť est de hæreditate filij, alter frater non põt conqueri: quia de illis bonis nõ debebat habere quartã, vt j. ea. l. §. qm̃ autẽ quarta. Venio ad vltimũ dictũ, & op. q patris testm̃ non põt rescindi in totũ: quia non põt alter filius agere, nisi pro parte sua: vt l. mater. j. eo. Solu. dicit gl. sic de facto fuit, nec fuit repulsus: vt ſ. eo. l. posthumus. §. si quis ex his. Istud dictũ gl. debet intelligi qñ agebať cõtra eũ qui totã hæreditatẽ possidebat. Nã si ageret contra vnũ qui possidebat dimidiã tm̃, tn̄ agebatur querela pro solido: sentẽtia lata cõtra illũ altero nõ citato præiudicare non posſet: vt l. nã ita diuus. ſ. de adop. & j. e. l. circa. Opp. de l. ex duobus. §. fi. j. de vul. & pup. Sol. rupto testamento paterno per querelam rumpitur pupillare, vt hic: secus si per contratabulas, vt ibi. Rationem videbitis j. eod. l. filio.

a **Si quis mortis.** ¶Si quarta causa mortis donet, quere la excluditur. h. d. Istud hodie corrigitur: quia debet habere quartam iure institutiõis, vt in authen. vt cum de ap. cog. §. aliud quoque capitulum.

Si quis impuberi. Propter pupillarem substitutionem filius nõ habet querelã. h. d. Quærit gl. quid si substituit per fideicõmissum? Certe secus: qa fideicõmissum continet grauamen. vnde olim agebat querela: hodie reuocatur grauamen: filius ergo per fideicõmissum non põt grauari à patre vltra legitimã, nec in bonis quæ habet filius aliunde, vt l. cohæredi. §. cũ filiæ. de vulg. & pup. secus in ventẽtibus ab intestato ipsi impuberi, quos grauare põt. quod dic vt not. per Dy. in l. j. de vulg. & pup. & per Cy. C. eo. ex tribus substitutus autẽ filio impuberi bene posſet grauari in quarta, seu legato per fideicommissum, vt l. si Titio. §. fi. cum l. seq. j. de legat. j.

Quoniam. Facit partem qui non admittitur ad partẽ, sed admitti speratur. h. d. In prima parte §. pono casum q quæratur an in computatione legitimæ personæ filij exhæredati, faciat partem. Et respondetur q sic. & adducitur simile: quia idem esset si ad partẽ hæreditatis ageretur posſ intentatã querelam. In isto §. ponitur casus duobus modis. Primò si sunt duo fratres exhæredati & vnus agit querela: & rũpit testamentũ: alter adhuc non agit: an consequatur totam hæreditatem, an partem? Respondetur q partem tantùm dimidiã: quia licet non egerit alter, adhuc agi speratur. Secũdo modo ponitur sic retẽto eodẽ themate q sint duo fratres, cùm quarta excludatur à querela, vnus fortè exhæredatus habuit aliquid pro quarta, an alius exhæredatus faciat partem: hoc est, an in cõputatione illius quartæ, persona alterius exhæredati faciat ad partem, id est, q si in hæreditate sint duodecim centenaria: an quarta istius qui aliquid habuit nomine quartæ debeat habere trecenta · non habito respectu ad personam alterius exhæredati: an verò centum quinquaginta tantùm: vt sic inter istos duos, quarta totius hæreditatis esse debeat? Respondetur q persona istius cõputaťr: & ita q non habebit nisi centum quinquaginta: quia idẽ esset si in petitione hæreditatis ageretur posſ intentatam querelã. Opp. de l. qui repudiantis. j. eod. Sol. ibi loquitur in eo qui non admittitur, nec admitti speratur: quia repudiauit: hic in eo qui speratur admitti. De hoc dicemus plenius. j. eo. l. pater filiũ. Vltimò scias q iste §. est hodie immutatus in aliquo, quia debet hodie habere trientem & semissem, vt in authen. de trien. & semiſ. §. j.

1 ☞*Libertates minuunt legitimam.*
Institutus potest ex causa habere querelam inofficiosi testamenti.
2 *Fraus fraude licitè repellitur.*
3 *Substitutio vulgaris expressa tollit existentiam sui hæredis, non tacita.*

b **Quarta.** ¶Gl. intricat istum tex. qui est satis clarus de se: & breuiter hoc intendit. Quarta intelligitur deducto ære alieno & funeris impensa & seruis libertate donatis. h. d. primo. Item institutus in primo gradu ex causa, habet querelam contra sibi vulgariter substitutũ, & omittendo hæreditatẽ non incidit in edictum. h. d. Primò ponit vnum edictũ. Secundò format duas quæstiones & eas determinat. Tertiò ponit dictum inconueniens quod sequitur in vna determinatiõe. Quartò dat vnum remedium seu consilium contra dictum inconueniens. Secunda ibi: sed an & libertates. Tertia ibi, cũ igitur. quarta ibi: nisi forte. Prima pars est clara. Sequitur ver. sed an & libertates. Ista pars est multum infrascata propter glo. quæ est super verb. & nunquid. & in prin. sui. multis modis legit istum tex. & in fin. Tu legas sic, & quòd hæc particula subdiuiditur. Primò quærit an libertates minuant quartam filij exhæredati. Secundò an minuant quartam filij insolidum instituti. Tertiò probat per argument. quod minuit. quartam filij instituti. Quartò rñdet ad alias quæstiones. Secũda ibi & nunquid. Tertia ibi: ideo. Quarta ibi: potest. In terminis pone casum: cuidam filio est relictum aliquid, & est exhæredatus, & extraneus institutus, seruis sunt relictæ libertates: & illud quod relictũ est filio deductis seruis libertate donatis, sufficit ad quartam: sed eis computatis in patrimonio non sufficit. Quæritur an dicti serui libertate donati detrahantur de patrimonio: & sic libertates minuant quartam. Sequitur ver. & nunquid. In hoc versic. sunt multæ varietates. & huius ratio est: quia hic est dictio si, & dictio cũ. quæ videntur coniunctiones: & sic videntur debere respicere diuersas orationes: per quod quidam dicunt q hæc dictio cum, superabundat. Alij exponunt literam, vt patet ex glo. Tu verò ponas vt cum, ponatur pro qñ: & sic sit aduerbium temporis. & erit litera plana. Pone ergo q pater filium hæredem insolidum instituit, certis seruis libertates reliquit, ita quòd filio nõ remaneat legitima si serui computentur in patrimonio. quæritur nunquid libertates minuant legitimam, si aliquando quis filius sit ex asse hæres institutus. Sequitur versi. & ideo Hic Iurisconsultus probat filio ex asse hærede instituto per libertatem minui legitimam. quod probat sic: Filius ex asse institutus non habet querelam: quia habet falcidiam: sed falcidia minuitur per libertates, non libertates per falcidiam: & sic concluditur quòd quarta minuitur per libertates. Sequitur versic. potest dici. Hic Iurisconsultus respondet ad vtranque quæstionem. dicit quòd siue filius sit exhæredatus, siue ex asse institutus libertates minuunt legitimam. & potest dici computationem quartæ esse minuendam deductis libertatibus. hoc dicit. Sequitur versic. cum igitur. Hæc est tertia pars & clara. Nota primò quòd non possunt detrahi duæ quartæ. Nam ille qui habet falcidiam, non detrahit legitimam, vt hoc ver. videbitis. not. infrà eod.

1 §. meminisse. † Secundò nota quòd libertates minuunt legitimam. Tertiò not. q institutus ex causa potest habere querelam
2 inofficiosi testamenti. Vltimò no. quòd † licitum est fraudẽ fraude re

dere repellere: quia si testator voluit defraudare filium sum, potuit omittere ex testamento, & habere abintestato. Oppo. q libertas nõ minuat falcidiam: vt j. de fideicõ. lib. l. decẽ. & ad leg. Fal. l. si seruus. & l. seq. Sol. hic loquitur quãdo hæres est rogatus manumittere: ibi qñ alius. quo casu serua distinctionẽ illarum legum. Opp. in auſ. de trien. & semiſ. §. prohibemus. Sol. gloſ. q hæc lex in hoc hodie corrigitur: quia libertates nõ minuũt legitimã. Sed hoc posito insurgit quæstio: pone q multi serui sunt manumissi in testamẽto: si vnius libertas reuocaretur: ille ad quartã sufficeret, cuius libertas reuocabitur. Glo. remittit ad l. generaliter. §. qd ergo. j. de fideic. lib. vbi tex. distinguit, q ille præferat, qui prior est nominatus. Venio ad ver. cũ igitur. hic dicitur q repudiet institutus emancipatus: & si substitutus adibit, cõtra eũ aget querela: & libertas irritabitur. Cõtrà: imò videť q filius institutus debeat agere ad supplementũ: vt l. omnimodo. C. eo. vel debeat remoueri omne grauamen, per l. quoniã in prioribus. C. e. Sol. glo. magna hic in fi. ibi: vel dic agit querela, &c. voluit hic tãgere: & dicit q ideo nõ agit ad supplementũ: quia ille nõ est, contra quẽ agat, cùm ipse solus sit institutus. Videte, certè etiã contra legatarios posſet agi ad supplementũ: vt l. si libertus. §. libertus. ſ. de bo. lib. dixi plenè in l. in quartã. j. ad leg. Fal. Sed quia hic legatarij erant serui libertate donati, quorũ libertas per legitimã nõ minuitur: ideo hic nõ poterat agi ad supplementũ, nec cõtra hæredem, nec cõtra legatarios. merito ergo absq; dolo hæreditatẽ repudiat, vt excludat fraudẽ testatoris defuncti. Ad illud quod dicitur, q omne grauamẽ debeat remoueri: dico q hodie est verũ per iura noua: vt dixi in præcedẽti cõtrario. & ideo consiliũ huius l. nõ esset hodie necessariũ. Quæro, hic loquitur de filio emãcipato. quid de filio in potestate? Et primò videamus qñ sunt relictæ libertates per fideicõmiſſum. Dicit gl. certè idẽ: quia ipse filius repudiauit, vel abſtinebit ſe: & substitutus adibit, & sic cum libertates fideicõmissoriæ dependeãt à substituto, irritabuntur q querelã: & sic libertates nõ debebũtur. Sed si substitutus repudiaret: tunc filius remaneret suus hæres ipso iure: quod sufficeret ad cõfirmandũ libertates: vt l. cũ quasi. ſ. sed & si suus. j. de fideic. lib. & sic isto casu grauabitur filius. Simile in l. si debitor. ad l. Fal. hoc quod dicit gl. q isto casu si substitutus repudiat, filius remaneat suus hæres substituto repudiãte de iure ciuili. sed non est verùm de iure prętorio. vt ſtatim dicam: imò poterit posſidere ab intestato hæreditatẽ: & libertates nõ valebunt. Secũdò quæro, quid in libertatibus directis, si ponamus filiũ in potestate institutum. Quidã dicunt q illæ valẽt incõtinenti: & hoc operatur existẽtia sui hæredis. Allegat gl. j. de manu. testa. l. testamẽto liber. melius in l. sciendũ. eo. tit. Pro hoc facit iste tex. à contrario sensu: quia cũ loquatur de emancipato: ergo secus in suo. Cõtratiũ tamẽ dicit gl. & multũ no. q idẽ sit in suo, quod in emancipato, in casu proposito. Nec obſtat existẽtia sui hæredis: quia qñ testator substituit filio vulgariter, facit de necessario voluntariũ: & sic existentia sui hæredis nihil operatur. Not. q existentia sui hæredis tollitur dũ substituitur filio vulgariter. De hoc est casus in l. si filius hæres. j. de lib. & posth. & si quis omiſ. cau. testa. l. j. §. qui sunt in potestate. facit de hære. instit. l. Cornelius. dixi plenè in l. si filius qui patri. de vul. & pup. Et prædicta intelligas de vulgari expressa. secus in vulgari tacita: nã illa nõ facit delinere existentiã sui hæredis. quod apparet: quia in eo, qui substituitur pupillariter, in qua est tacita vulgaris, existẽtia sui hæredis operatur, vt d. l. si filius qui patri. & l. Iul. alià, si pupillus. de acquir. hære. & l. pater. de priuil. cre. Remaneret ergo q tã in suo quã in emãcipato: tã in libertatibus relictis per fideicõmiſſum, quã dicto, sit idem, vt filio abſtinẽte dependeat à substituto: & sic gradus substitutionis irritetur per querelã. Sed cõtra hoc opp. si filius est substitutus in primo gradu, nõ potest conqueri de iecundo: vt l. si posthumus. §. quod vulgo. j. de lib. & posth. Quòd apparet: nam ad secundũ gradũ non vadit hæreditas, nisi eo volente. Præterea non est exhæredatus, nec pro exhæredato habetur: ergo non habet querelam, vt l. omnimodo. C. e. huius timore dicunt quidã hic fuit exhæredatus à substitutione. Ista est diuinatio. Vnde alij, vt Azo, exponunt hic querelam, id est, cõtra tabulas. Tu dicas vt tex. iacet propriè: licet enim filiũ directò nõ exhæredauerit, tamen eũ in effectu exhæredauit: vnde habet querelam. Nec obſtat si dicas q hæreditas nõ vadit ad substitutum nisi eo volente: nam ipſe repudiauit hæreditatem ex testamento, non simpliciter: & sic vult eam habere ab intestato. & hoc facit l. permittente, vt fraudem excluderet. Bar.

1 ☞*Querela inofficiosi, non nascitur ante litem contestatam.*
2 *Datum causa cõditionis implendæ imputatur in legitimã.*

Si conditioni. Datum causa cõditionis implẽdæ in l. legitimam imputatur, & querela excludí. h. d. Nota q † querela non nascitur ante
a aditam hæreditatem. simile in l. Icimus ſ. C. eo. & j. de contratab. l. filium. Secundò not.
2 q † datum causa conditionis implendę cõputatur in legitimam Opp. de l. id autẽ. & l. quod autem. j. ad l. Fal. Sol. aliud in falcidia, aliud in debito iure naturæ. Rationem
c dixi in l. in quartam. & ibi tangit gl. l. j. ad l. fal. Contra: quia etiam legitimam debet habere iure institutionis, vt in §. aliud quoq; capitulum. in auſ. vt cum de app. cog. Sol. dico q aliquid debet habere iure institutionis hodie: & si illud habet modicũ, tunc cõputabitur in legitimã quicquid habet quolibet alio titulo: & sic in hoc hęc lex nõ corrigitur. Oppo. d. l. omnimodo. C. eo. sol. fateor q in istis legitimis est hoc immutatũ, q licet iudicium defuncti agnoſcat: tamen
b per hoc non repellitur quin posſit petere supplementum legitimæ. Tu dic q melius facit ad istud contrarium l. si quando. §. & generaliter. C. eo. quam l. omnino vide.

1 ☞*Hic . quòd hodie sit correctus in legitima debita iure naturæ.*
2 *Item quòd sit correctus in Trebellianica, quatenus loquitur de filijs primi gradus.*

Vnde. Grauatus de restituendo posſ certum tempus fructus mediį temporis, ſibi in legitimam computat. hoc
c d. Oppo. de l. iubemus. a C. ad Treb. Dicũt quidã: ibi loquitur in filijs primi gradus: hic in vlterioribus. Hæc est vera in se: sed quia
d istud est diuinare: ideo gl. hic & in l. contraria dicit, q fuit hic rogatus testituere posſ certum tempus: ibi posſ tempus incertum. & sic dicit istum §. procedere hodie. & alsi
1 gnat glo. rationem, vt in ea. Breuiter, † ego credo quòd in legitima debita iure naturæ sit hodie correctum: quia eam debet habere ex substantia hæreditatis, non ex fructibus: vt l. scimus. §. repletionem. C. eo. & ibi
d auſ. nouiſsima. Item puto b quòd hęc lex sit
2 correcta † in Trebellianica, prout loquitur e de filijs primi gradus, quia tex. in d. l. iubemus. dicit quòd nõ possunt computari fructus in Trebellianicam liberis primi gra- f dus, etiam si expreſsè hoc testator dixerit. Sed magis est hic expreſsè dicere, quam tacitè, limitando certum tempus: ergo &c. Præterea glo. hic multum ponderat quod tex. dicit posſ certũ tempus. Sed certè hoc mihi non videtur ponderandũ. Non enim ex se nouit iurisconſultus, sed ex regula generali, quæ est fructus in falcidiam imputari: hoc apparet hic dũ dicit: fructus enim solent, &c. sed ab illa generalitate excipiuntur liberi primi gradus: ergo &c.

a ¶In l. scimus. Et ibi per Bal. de ratiõe differentiæ inter querelam & contra tabul. quo a.. hoc & pBar. in l. illud. de contra tabul.

b ¶Non repellitur. & quod nõ repellatur, tenet etiã Io. Andr. in c. officij. de test. & quẽ plenè not. Bal. in l. liber. C. de ope. libe. & text. in l. scimus. in prin. C. de inoff. test. & Bal. etiã in d. §. & generaliter. & in l. omnimodo. eo. tit.

↠P O M A T E S.

¶L. iubemus. Vide Ro. consi. xxv. in iij. col. Old. cõsil. cxxxj.

¶L. iubemus. Et similiter in Treb. in filijs primi gradus, ad de tex. in d. l. scimus. in princ. & ibi Bald. per Iac. de Bel. vltra alios in fi. §. repletionẽ. per glo. & doc. in l. in fideicõ. j. ad Trebel. & quod legitur & not. in auſ. nouiſsima. C. de inoffi. testa. Io. And. posſ Ab. ant. in c. Rayn. in gl. pe. de telta. sequitur opi. gl. in d. l. iubem⁹. & refert Imol. in d. l. in fideicom. & per Imol. aliquid posſ Ang. in l. centurio. in iij. col. de vulga. & pup. & Bal. in l. iubemus. C. ad Trebel. Quid in legitima parentum, vide Bal. in repe. c. fi pater. de testa. in vj. Adde Ro. consi. ccxxix.

↠P. P A V. P.

¶Item puto. Vide de materia an fructus cõputentur in legitimam filio, & an testator posſit istud disponere, vide per Comi. consil. xxv. incip. Franciscus instituit. in vl. col. vbi singulariter loquitur & ponit nouum dictũ. & ibi in pe. col. ponit aliquid de Trebellianica.

↠P O M A T E S.

¶Si filius. Vide multa quæ per istũ text. accumulat Feli. in c. fi. iij. col. de rescrip.

¶Casum. Sed pone q filius est conuictus à scripto hærede, & non apposuit querelam, & succubuit in petitione hæreditatis: an in illo iudicio posſit apponere querelam? Bal. not. quòd non. in l. peremptorias. in ij. colũ. in ver. quæro dicitur hic. C. senten. rescind. non posſ.

Si quis irritum. Posſit quis eligere vtrum dicat nullum vel inofficiosum. h. d. Bar.

1 ☞*Excipiens de querela contra testamentum, concludere debet iudici, sicut concluderet in libello.*

e f **Si filius.** ¶Ius rescindens potest in modum contradictionis. proponi. h. d. Not. hũc casum f. Quæro qd est

a ¶Ab indigno. Et dū hic dicit q illud quod aufert ab indigno, applicat fisco: intellige si erat indignus ppter delictū. Secus si erat ex eo tātum, ga fecit cōtra bonos mores. tex. no. in l. j. in ver. ne in his. C. de sec. nup. & ibi Bal. in iij. col.
b ¶Quē prēsentē. Et vide de hoc no. per Bal. in auc. ex cā. xj. col. de libe. præter.
c ↦P. P A V. P. ¶Secundò not. Adde q desistētia, de qua in hac lege, debet fieri non solū ante mandatū, sed etiā ante cōclusionem in cā, vide Fel. in c. cum te. in iij. col. in princi. 1 extra de re iud. de cuius rei veritate vide apud Dec. ibi.
d ¶Contra absentem. Cōdēnatus in absentia, præsumit potius ppter cōtumaciā, q iustitiā, p Bar. in l. si ideo. j. de euic. dicit tñ Bal. in l. fancimus. in prin. C. de iudi. per illū tex. q cōtumax nunq præsumit habere iustam cām. Et duobus modis istud not. limita secūdum Bal. in l. j. in vlti. col. in ver. hoc modo. C. quib. res iu. non no. Itē limita nisi appareat de pbationibus: ga tūc præsumit lata ppter malā cām. gl. & ibi Bald. in l. ij. C. de contra. iu. tu. Adde qñ potius per cōtumaciā quā per malam cām sententia lata cōtra absentē presumatur, Ro. consil. cccxxix.
↦P. P A V. P.
e ¶Contumaciæ. Vide de hoc ad Barto. in l. properandū. §. sinaūt reus. C. de iudi.
f ¶Delictū vnius. cōtrariū videt no. in l. si a nō sortē. §. heredi. l fi. b de cōdi. inde. p Bart.
↦P O M A T E S.
g ¶Vltimò gl. De ista q. vide Bar. & Alex. l. cohæredi. §. cū filiæ. de vulga. Alexā. l. in ratione. §. qd vulgo. ad le. falci. & consil. 1 clxxxiiij. circa primū dubiū in vij. col. c ij. vol. & pro iure Canonico qd est hic relatū p Bar. dicit se cō 2 suluisse & obtinuisse Iaco. d. §. cū filiæ. vide etiā Alex. cōsi. iij. 3 in ij. col. iij. volu. Cuma. cōs. xxv. in ij. co. d & cōs. xxvj. Old. cō sil. xcix. ad fi. & cōsi. cvij. in ij. col. in prin. e & clj. in j. q. & consi. seq. in ij. col. Ale. cōs. lxviij. in j. col. iiij. vo lu. Bar. cōsi. vj. & xij. in fi. cōs. xxj. ij. co. & cōsi. xliij. liij. lxiij. & consil. vlt. glo. c. quedā ij. dist. Ro. consil. cxxx. & clxxxv. ccvj. ccxxiiij. & cccj. Cardi. cōs. xcj. i j. col.
↦P. P A V. P.
h ¶Detrahit duas. Ad g istud verbū vide dominū Ale. cōs. xxvj. co. iiij. vo. j. & latius cōsi. cxlij. co. v. i fi. cū duab seq. vol. ij. dñs Ias. in l. cohæredi. §. cū filiæ. in v. no. ff. de vulg. & pup. Idē tenet Bar. cōsi. xliij. inci. in note dñi. vide sup prædictis Pau. de cast. consi. lxiij, incip. videt dicendū. & Alex. consil. xliij. vo. ij. ad fi. Aret. consil. xix. co. ij. perienio igitur & Dec. consil. lv. col. penul. in princ. Cur. consil. lxxv. col. iiij. ver. hoc dictum, in modū contradictionis. Gl. ponit duas lec. primò. i. in modū exceptionis. Et aduerte † in hac exceptione debebat concludi iudici vt petatur testamentū rescindi, sicut concluderet in libello in quo proponeretur principaliter querela. & hoc probat tex. in fi. dū dicit, quēadmodū ageret &c. & oīa ista possunt adaptari ad petitionem restitutionis in integrū, vt dixi in l. nā postea. §. si minor. j. de iureiur. Alio modo exponit gl. in modū cōtradictionis. i. reconuentionis: secundū hoc haberet necesse aliū libellū dare principaliter. Et esset differentia inter hūc modū & precedentē: quia hic essent duæ instātiæ, duę litis contestationes, & duæ sententiæ: secundū quod fit in causa cōuentionis & recōuentionis, vt vidistis in l. qui prior. ff. tit. proxi. Secundū alium modum esset vna instantia tantum, vt dixi plenè in l. nā & postea. §. si minor. Hæc lec. non placet: quia text. dicit quòd hic non est petitum: sed est contradictū ad similitudinem petitionis, vt in text.

1 ☞Fisco applicatur quod ab indigno aufertur.
2 Humanum est peccare: diabolicum perseuerare.
3 Sententia lata contra absentem, uidetur lata magis ratione contumaciæ, quam ob malam causam.
4 Delictum unius non nocet alteri.
5 Filius grauatus de restituendo purè, non detrahit nisi unā quartam: sub conditione duas.

Meminisse. Quod auferē ab indigno, [a] applicat fisco. Itē indignus est, contra quē prēsentē [b] sententia in querela proferē. h. d. Diuide. Primò ponit vnū dictū. Secūdò ponit vnam limitationē ad declarādū quis sit indignus. Tertiò ponit aliā limitationē ad declarādū quid perdat indignus. Secunda ibi: sed ei. Tertia ibi: eo aūt. Not. † id, quod auferē ab indigno, applicat fisco: dicit gl. & alibi nō reperit melius. Secundò nota † q humanū est peccare: diabolicū perseuerare. Tertiò nota † q qñ sententia quæ fertur cōtra absentē, [d] videt magis lata ratiōe cōtumacię [e] q malā causam habeat. quod facit ad multa. Vltimò not. † q delictū vnius [f] non nocet alteri. Opp. ad finē. hic dicit, instituto agit querela. cōtra, quia institutus non pōt agere querela: vt l. omnimodo. C. eod. Sol. dicit glo. q hic habebat substitutū: & sic repudiauit: vt ad substitutū veniret secundum ea quæ vidistis in §. quarta. Istud est diuinare. & ideo pone q erat institutus pro parte quæ non faciebat legitimā, vel erat tantùm grauatus q ad legitimam non sufficiebat illud quod remanebat: vnde agit querela. hodie verò non ageret querela, sed remoueretur omne grauamē, vt C. eo. l. qm. in prioribus. Vltimò gl. [g] inducit hūc tex. † in ar. ad quæstionē, q nō possunt detrahi duæ quartæ in eo quod dicit in fi. id quod iure falcidiæ pōt habere solū debet pdere. Nota q dicit solū: & sic nō detrahit legitimā. Pro hoc j. q. xi. §. & s. ea. l. §. quare. & j. si cui plusq p l. Fal. l. j. in fi. Gl. distinguit, aut est rogatus de restituēdo purè: & non detrahit nisi vnā quartā. Aut de restituēdo sub cōditione: tūc detrahit duas [h]. & ista opi. est approbata de iure Canonico in c. Raynutius. & c. Raynaldus. extra de testa. licet nō videat vera de iure ciuili, vt authen. de rest. & ea quę parit. §. quā ob rē. C. cōia de leg. auth. res quę. ad Treb. l. iubemus. tñ ita obseruat put Decretales dicūt. Sed vbi qs esset rogatus de restituēdo in cōtinēti, illas Decretales nō seruarē. & sic pluries cōsului q sæpe accidit qñ dispositio nō valeret iure testamēti & est apposita clausula, si nō valet iure testamenti, valeat iure codicillorū, &c. tūc em si testm nō valeat aliqua ratione, forsan quia in eo nō sunt testes, vel alia ratione nō valeat: videt voluisse q hæreditas restituatur venientibus ab intestato: statim vt no. in authen. ex causa. C. de lib. præte. & sic non detraheretur nisi vna quarta. Bart.

1 ☞Querela non competit ubi quis habet aliud remedium.
2 Exceptio, tua non interest. uel, tibi non competit ius. impedit litis contestationem.
3 Quis non potest habere plures quartas.

Si quis impubes. Quarta ex cō stitutiōe diui Pij excludit querelā. Itē q in q̄rela succūbit, nō pdit qd ei aliūde quā ex testō debetur. h. d. Nota † q vbi habet locū aliud remediū, cessat q̄rela [1]. Simile in l. maximū vltiū. C. de lib. præte. & instī. eo. §. tā autē. Ex hoc nota † q ista exceptio, tibi nō competit actio vel ius agēdi: impedit cōtestationem, vt ibi: & puto nō admittēdū &c. dixi in l. nā postea. in princ. j. de iureiu. Nota etiam q † quis non pōt habere plures quartas, vt dixi in præcedenti §. & c. Bart.

1 ☞Testamento rescisso per querelam legata debentur per auth. ex causa.
2 Sententia lata contra hæredem, omnibus præiudicat.

Si ex causa. Rescisso testamento, nō debēt legata [k], vel libertates & soluta repetunt: sed libertates debentur, si post quinquenniū agatur, vel etiam antè, si sunt directò relictæ: sed pretium pro eis præstabitur. hoc dicit. cum l. sequen. † No. quòd rescisso testamento nihil debetur ex his quæ in eodē relicta sunt. quòd hodie est correctum per authen. ex causa. licet in hoc sint infinitæ opiniones, ego tamen teneo glo. Secūdo † nota q sententia lata cōtra hæredē, præiudicat omnibus [l]. Cōtra hoc op. de l. j. j. de excep. rei iu. Sol. dicit gl. hic fuit actū querela: ibi fuit dictū nullū. & posset esse rō huius: ga in q̄rela aliquid facit iudex: quia rescindit. Cum verò dicit nullū, nihil facit iudex, sed declarat qd est vel fuit ibi, pnūciatū cōtra legatariū, cuius principaliter nō itererat: hic cōtra hæredē, cuius principaliter ītereſt. & ista tenēt doc. Opp. de l. virilis. §. si jadierit. j. de leg. præstan. Bol. aliud in contra tabu-

aliud in querela. Vlterius hic dicit q repetit ille qui obtinuit cōtra C. de peti. hære. l. fi. Sol. intellige istam secundùm illam. Vltimò not. quod hic dicitur de quinquennio. quod declarat, vt C. eo. l. si quis filium.

a **Illud.** [a] Vbi sunt dissonæ, seu diuersæ sententiæ præualet ea quæ est pro testamento. h. d.

Illud. Qui aliquid percipit ex testamento, excluditur à querela, nisi aliį restituat.

Etiam. Qui succūbit in querela, non perdit quod extra testamentum capit. h. d. Quero, quid de donatione causa mortis. In gloss. sunt opi. Breuiter dic idem: quia ex testamento non capitur.

Nihil interest. Siue quis agnoscat relictum, sibi directò, siue per consequentiam: repellitur à querela. h. d. Nota non est differētia siue relinquatur directò, siue per consequentiā. Opp. de l. iij. §. j. j. de leg. præstan. Sol. vt in glos. Opp. j. ea. l. in fi. Sol. vt ibi.

Sed cum filius. Petitio sine effectu non remouet filium à querela. h. d. Tene menti istū casum, & no. quod dixi in summario. Sed iuxta hoc quæro, quid si cœpit petere legatum, & pendet iudicium, vel est peremptа instantia, vel ipse destitit sua sponte? Rūd. remouebitur à querela. nam, vt tex. hic dicit, agendo approbat testamentum. & quia in quæstione proposita non est repulsus facto hæredis vel testatoris, sed proprio facto.

Filius. Quod alicui per sequentiam quæritˉ absq facto suo, cum non remouet à querela. h. d. Opp. §. e. in princi. Spl. hic consecutus est per consequentiā absq aliquo suo facto: ibi verò interuenit factum suum proprium.

b **Etia.** [b] Rupto testamento per querelam, nō debētur legata ex vigore repetitionis factæ ab intestato. h. d. Primò quæro: dicitur hic, si soror centum &c. de qua sorore loquitur. Dicunt quidā de sorore testatoris: quia filij instituti erāt turpes personæ. Mirabilis opinio est ista, q propter turpitudinem in successiōe præferat soror filijs. sed gl. nō placet, & meritò: quia turpitudo nō repellit filiū à successiōe, nisi ex causis expressis: vt in auc. vt cū de ap. cog. §. aliud quoq capitulū. quæ causæ debēt hodie exprimi à testatore. Vnde intelligas de sorore ipsius filiæ instītutæ, quæ erat præterita, vel exhæredata. Quero quid si testamentū pronūcietur nullū, ex alia causa quàm inofficiosi. Certè dicit gl. & bene: tunc dicta clausula operat, & habet suū effectū: ita q veniētes ab intestato tenētur: vt l. si procurator. aliàs incipit, si patroni. l. fi. j. ad Trebel. & C. de fideico. l. eam quā. & de cōdi. l. fi. Hodie tamē cū p querelā nō irritatur testamentū quæsito colore dementiæ: sed quasi causa inserta nō fuerit vera, vel nō fuerit probata ab hærede, vt dixi §. eo. l. iiij. & in auc. ex causa. C. de lib. prēte. puto q ista clausula operetur effectum suū, etiā testamento rescisso per querelā. De effectu istius clausulę dixi plenè in l. j. j. de iure codicillorū.

1 ☞Causa filiorum est prima in successione contra testamentum, sicut ab intestato. & in repe. nu. 7.
2 Paria sunt, filios non extare, & extare, sed esse exclusos. & in repe. num. 7. & 9. & nume. 11.
3 Pater contra testamentum filij emancipati, quando habeat contratab. & quando querelam. & in repe. nu. 8.
4 Successorium edictum, quòd habeat locum in querela inter personas eiusdem uel diuersi gradus.
5 Ratio quare præteritio matris, & lineæ maternæ habetur pro exhæredatione, non patris. & in repe. nu. 10.
6 Legitima parentum quòd hodie sit aucta, sicut legitima filiorum.
7 Præteritio patris quando filium testatoris eum præcedit habetur pro exhæredatione.
11 Quando proximior non admittitur in succedendo, an habeatur perinde ac si non esset.
12 Si duo æqualiter admittātur ad querelam, & unus moritur antè. an faciat partē alteri.
13 Exclusus qui non facit partem, an habeatur pro mortuo.
14 Si habens matrem, & fratres, extraneum instituat, & matrem in re certa, & illa agat ad supplementum legitimæ, quanta sit legitima.
15 Ius accrescendi quomodo habeat locum inter coniunctos coniunctione legali.
16 Agere ad supplementum legitimæ, est successio particularis.
17 Ius accrescendi non habet locum inter eos qui uocantur diuerso iure ex diuersis dispositionibus.
18 Clausula posita in institutione, Et prohibeo quòd plus petere non possit uidetur prohibere ius accrescendi.
Testator potest prohibere ius accrescendi.
19 Actio surrogata sapit naturam eius, in cuius locum surrogatur, quandoad diem surrogatur.
20 Si unus ex tribus filijs sit exhæredatus, an alij debeant habere integrum trientem.
21 Quando portio exhæredati accrescit fratribus legitimæ institutorum erit semis, persona exhæredati computata.
22 Successorium edictum quòd habeat locum in iure agendi ad supplementum legitimæ.
23 Successorium edictum, & ius accrescendi quando habeat locum in querela inofficiosæ donationis.

Pater filium. In successione contra testamentum, filiorum causa est potior, quàm causa parentū: quibus exclusis parentes admittuntur: licet turbato ordine eis successio debeatur. h. d. Primò ponit thema ad quęstionem. Secundò respondet ad illam. Tertiò format vnā aliam quæstionem. Quartò respondet quidam tacitæ obiectioni. Secunda ibi: in quęstione. Tertia ibi: quod si contra. Quarta ibi, nam & si in princi. l. sequentis. Not. † q sicut in successione ab intestato, ita in successione contra testamentum causa filiorū est prima. Secundò no. q † paria sunt, filios non extare, vel extare, & exclusos esse. Tertiò not. illud quod dicitur turbato ordine, &c. Opp. videtur q pater contra testamentum filij emancipati, habeat contra tabu. & per consequens non querelam: quod est auxilium subsidiarium: vt l. j. §. fina. si à pa. pa. quis fuerma. Huius timore Azo exponit hic querelam, id est, contra tabul. Idem not. in l. contraria. hoc sequebatur Iac. But. Alde. verò dixit patri præterito dari querelam. & sic text. stat proprie. & dicebat q illo casu concurrit querela cum contra tabu. quæ opi. non placet. Si enim in filijs, quorum causa est potior, nō habet locum querela vbi habet locum aliud remedium: ergo multò magis in patre. Ego † verò dico sic, q hic habet locum querela propriè, vt tex. sonat. Nam quando patrem nemo præcedit, tunc præteritus habet contratab. vt in l. contraria: sed quando eū præcedit filius, præteritio patris habetur pro exhæredatione: ideo habet locū querela: vt hic infrà declarabo in iiij. cōtrario. Sed cōtra: quia filijs exclusis à patre vincente in querela deducitur res ad causam intestati: sed in causa intestati successio filiorum est potior: ergo filij habebunt hæreditatem, non pater. Alde. fatebatur contrarium. arg. pro eo. §. e. l. posthumus. §. si quis ex his. Bul. contra, per l. qui repudiantis. in prin. j. eod. & per l. si non mortis. §. fi. j. eo. Sed ad illos respondetur per Alde. vt habes in glo. & istam opi. Alde. sequebatur etiā Iacob. But. Item videtur sentire glos. j. eod. l. si non mortis. in fi. & ego puto opi. Bul. esse veram: primò per istam l. quæ dicit patri dari querelam: & ipsum posse suam intentionem implere. Sed si patri non deberetur hæreditas ab intestato, posset ab initio repelli ac exceptione, malè agis, quia tunc non interest: vt j. l. proxi. & l. mater. §. eodem. ergo non potuisset implere suam intentionem, cuius contrarium dicit text. Præterea in l. nam & si. dicitur hæreditatem patri deberi. Præterea probatur per l. qui repudiantis. in principio. suprà eodem. nec est bona responsio. Aliud in excluso per repudiationem: aliud in excluso per sententiam: quia illæ, qui acquieuit sententiæ videtur consentire: vt l. ab eo. C. quomodo & quando iudex, & de re iudicata. l. absolutionem. & dicta l. si non mortis. in fine. quia eadem ratio debet esse partis quo ad partem, quæ est totius quo ad totum. Si tamen teneremus opin. glos. quòd hic ageretur per contratabulas. non est dubium quòd filij excluderentur, vt dicit glos. Tertiò opponitur de l. si quis filio exhæredato. in principio. j. de inusto testamen. Huius timore sunt hic duæ difficiles opin. Dicunt quidam quòd exclusis filijs admittitur pater, qui est in eodem gradu cum filijs licet in diuerso ordine. non ergo esset idem in auo vel proauo. Et ex hoc inferunt quòd si filij primi gradus excluderentur à querela, non admitteretur ne-

↦P. P A V. P.
c ¶Si pars. Et sic vides hic q magis fauetur testamēto q filijs. vi de Com. cōsil. xlviij. post prin. Item adde pro extēsione huius l. q quēadmodū imparitas sententiarū fauet illi, qui fauet testato, tra & si esset diuersitas in testibus: quia præualent illi, q deponūt pro testamē to vel propria causa vel pro reo tex. est in l. antepe. ff. de manumiss. quē extollit Bar. in l. cū magistratib⁹. in fi. C. quando prouo nō est necess. vide Alex. cōsi. cclxxxix. in vlti. col. Feli. in c. ex literis. in vlt. colū. extra de proba. vbi etiā ponit qd si actor posideat an testes, p eo deponētes sicut a liter pro reo. & ponit de eo quod dicit gl. i. c. ecclesia. lxxxj. dist. q magis est stādum testibus rei. licet alias testes actoris essent magis priuilegiati & fide digni. de quo etiam per Abbatem in c. cū P. māconella. extra de accusa. de quo vide etiam Deciū consil. cix. in vlti. col. declarantem.
¶Titia. Pro limitatione huius l. vide Bar. & Pau. de Cast. in l. si patroni. §. fina. ad Trebel. ff.

a ¶Opi.tenet Dyn. In querela eſt locus ſuccesſorio edicto indiſtinctè. Vide Bald. poſt Bar.in l. ſi quis. vbi tenet opi. Dy.vi de quæ dixi in repetitione huius legis.

b ¶Intelligere quædã. vide per Bald. in l.ſi quis filium.C.eod.

c ¶Vltimò nota. Pro confirmatione huius legis vide Feli.c. inter.cæteras x. col. de re iudi.

d ¶Aucta legitima parentũ. An aucta ſit legitima parentũ ſicut filiorũ,etiã Bald. ſequitur in d.auẽ.nouiſſima.& Bar.in l. ſi à milite.§.j.de teſta.milit.& Bar.in repe.l.pater filium.ver.ſecundò iuxta prædicta. ꝑ Bar.hic ad ſi.in repe.

pos ex eo:quia ſunt diuerſi gradus. Ita intelligunt.l.ſi quis filiũ.C.eod. Concludunt ergo † ꝙ ſucceſſorium edictũ non habet locum in querela,inter perſonas diuerſi gradus.& iſtã opi.videtur tenere gl.in l. poſthumorũ.§.j.ĵ.de iniuſt.teſt. licet hic Hug. fuerit in contraria opin.per l.ſi is. in princ. & l.ſi non mortis.j.eo.& C.eod.l.ſi quis filiũ.& ſic tenet indiſtinctè ꝙ in querela ſit locus edicto ſucceſſorio : inter perſonas eiuſdẽ vel diuerſi gradus. Iſtam opin.[a] tenet Dy.in l.iĳ.§.ſi emancipatus.de contra tab. & ponit ipſe in c.nõ debet aliquis. extra de reg.iur.lib.vj.Et hoc tenet Cyn.in l. ſi quis filiũ.C.eo. Iſtud tenent etiã moderni.& ſic excluſo filio à querela,nepos ex eo admitteretur,non ex perſona filij excluſi, ſed ex perſona ſua.Et ſic non obſtat l. ſi quis filio exhæredato.Contra hoc oppo.extra gloſſ. quãdo pater præteriĳt nepotem,& exhæredauit filiũ,aut iſte nepos erat in poteſtate: & videtur teſtamentũ nullum. Aut erat emancipatus:& habet contra tabu.per titu. de contratab.ergo pater non habet querelã. & ſic in querela nõ eſt locus ſucceſſioni.Reſpon.vt dixi ſ.eo.& iſta non tanguntur per docto.qñ filius eſt in medio, præteritio nepotis habetur pro exhęredatione:& ideo excluſo filio parẽs vel nepos admittitur ad querelam:vt hic,& l.ſi quis filiũ.C.eo.& d.l.iĳ.§.ſi emancipatus.Et ad veritatem † huius materiæ oportet te intelligere quæ
5 b dam[b],videlicet quæ eſt ratio ꝙ preteritio matris,& lineę maternæ,habetur pro exhęredatione:ſed preteritio patris non. Ratio eſt iſta:filius ſuus dicitur dominus in vita patris:vt l.in ſuis.j. de lib.& poſthu.ideo ſi teſtator eũ exhęredet,hoc eſt, illũ dominio priuet,non poteſt aliam facere hæredem:quia hęres idem eſt dictum quod dominus:& duo non poſſunt eſſe domini inſolidũ. neceſſaria eſt ergo in ſuo exhęredatio. & propter hoc fuit poſita l.in ſuis.in titu.de lib.& poſthu.quæ aliter non videtur facere ad titu.Fœminę verò,vel aſcendentes per lineam maternam,nõ habent ſuũ hęredem,nec deſcendentes ex ea dicuntur domini in vita:nec continuari dicitur in eis dominium:meritò preterire eſt idem quod exhęredare.Hoc premiſſo ſtatim apparet veritas precedentis dicti:qñ nepotem precedit filius: nepos, licet ſit in poteſtate,nõ dicitur ſuus ſiue dominus:quia filius eũ præcedit: & ideo in eo preteritio habetur pro exhęredatione:quia eſt eadẽ ratio quę in preteritione materna.Dices tu,iſta placerẽt in preteritione deſcendentiũ:ſed in preteritione aſcendentiũ non concludit.Et ideo pro hoc declarando oportet te vlterius videre in aſcendentibus:nam quando filius facit teſtamentũ, ſi quidẽ eſt in poteſtate,non poteſt teſtari,niſi de caſtrenſi vel quaſi:& illud teſtamentum non ſubiacet querelæ ſecundùm iſta tempora,vt l.fina. C.eodem. Sed ſi poneres quòd ſubiacet querelæ, eſt eadem ratio quam ſuprà dixi in filijs: quia filio mortuo pater occupat omnia iure peculij profectitij : & videtur retro fuiſſe dominus:& ſic eſſet neceſſe vt illo dominio priuaretur. Sed quando filij defuncti extant,& ſic patrem defuncti præcedunt:pater non occupat iure peculij : quia filiorum eſt potior cauſa. ideo preteritio patris habetur pro exhęredatiõe: & admitteretur per ſucceſſorium edictum ad querelam : vt hic. Superuenit poſtea in filijs emãcipatis ius prætoriũ,quod voluit qđ eo caſu quo de iure ciuili ſuus præteritus dicebat nullũ:eo caſu de iure prætorio veniet per contra tabu.emancipatione non obſtante: vt l. j. in prin.de contra tabu. Sed in caſibus prædictis pater vel nepos quando preceditur à filio, non diceret nullum: ergo non habet contra tabu. veniet ergo per querelam. & ſic iſta lex ſtat propriè. Venio ad l.nam & ſi. & oppo. quòd duæ rationes vincant vnam. Solu.certè hæc eſt vna, quæ eſt fortior, quam
c illæ duæ.& ſic vincat hæc vna illas duas. Vltimò not.[c] hunc
6 text. † non minus parentibus quàm liberis, &c. vbi videtur caſus, quòd ſicut eſt aucta hodie legitima filiorum : ita eſt au-
d cta legitima parentum[d]. Nam hic traditur per modum regulæ non minus debere relinqui parentibus quàm liberis : & ſic trahitur l.noua.ad l.poſteriores.vt l. nam & poſteriores. ſuprà de legi.& quod not.in l.quod verò.ſuprà eodem titulo. & ita tenet Mar.de fa. & de hoc per gloſſ.& docto.in authen. nouiſſima.C.eodem.

Mater filium. In querela filij præferuntur parentibus : quibus excluſis parentes vocantur : licet eis turbato ordine ſucceſſiuo debeatur.hoc dicit cum princ. l. ſequen. primò ponit thema,ex quo elicitur quæſtio. Secundò reſpondet quæſtioni tacitę propoſitæ. Tertiò reſpondet alteri quæſtioni inſurgenti ex prima. Quartò reſpondet tacitæ obiectioni. Secunda ibi: in quæſtione. Tertia ibi : quòd ſi contra. Quarta ibi : nam & ſi parentibus. Caſus in terminis per ſe patet ibi : ex eo retinuit. ſcilicet in poteſtate. Ibi:deceſsit. quæritur cui prius deferatur querela. Ibi pendente. ne filijs vincentibus ipſe excludatur.
7 Not. quòd † in ſucceſsione contra teſtamentum prima cauſa eſt filiorum : idem in ſucceſsione abinteſtato : vt C. de ſuis & legitimis. in authen. in ſucceſsione. Secundò quòd filijs excluſis pater vocatur ad querelam.Tertiò not.quòd patria ſunt, filios non extare , vel extare tales qui non poſſunt ſuccedere. Quartò not. quòd vna ratio vincit duas. Vltimò quòd ordi-
8 ne turbato , &c. Primò oppo. † quòd patri præterito non detur querela, ſed contra tabu. infrà ſi à pa.fu.quis manu.l.prima. Solu.dicit Azo , hic exponitur querela contra tabu. & iſtud tenet gloſſ.in l.contraria. & dominus Iacobus But. Sed iſta non videtur vera:quia contra propriam ſignificationem verborum. vt l.non aliter.de legat.iĳ. Alij vt Alderi. dicunt quòd hic concurrit querela cum contra tabu. Sed contra hoc eſt infrà eod. l.ſi vt proponis.in princip. Ad quod reſpondet Alderi.aliud in filio emancipato præterito , aliud in patre.Hoc non placet:quia querela eſtremedium ſubſidiarium , vbi aliud deficit,vt Inſtit. eodem §.tam autem.& C.de libe.præte.l.fina.ergo non concurrit cum contra tabu. Præterea non eſt ratio quare magis pater admittatur quàm filius:nam duo competunt remedia filio, imò magis filio,quia eſt ei quaſi debita hæreditas patris ergo dic ꝙ text.propriè loquitur, quòd pater vocatur ad querelam , & excludit ur à contra tabu.Nam præteritio patris quando filius teſtatoris eum præcedit , habetur pro exhęredatione:ſicut præteritio nepotis , quando eum præcedit filius : vt infrà dicam in quarto contrario. Sicut dicimus in præteritione matris , quæ habetur pro exhæredatione , Sed eo caſu quo præteritio habetur pro exhæredatione habet locum querela : & ceſſat contra tabul.vt l.illud . §. ad teſtamenta . infrà de contra tabul. ergo &c. Sed ſi filij non eſſent tunc pater haberet contra tabul. dicta l.illud.§. ad teſtamenta. & non querelam:vt in contrario. Sed contra iſtud oppo. quia cùm querela reducat rem ad cauſam inteſtati , in qua cauſa filiorum eſt potior:ergo rupto teſtamento per querelam intentatam à patre filij interim veniunt,& excludunt patrem : vt dicta authent.in ſucceſsione.C.de ſuis & legi.& ſic pater nihil habebit. Reſpondet gloſſ.& fatetur contrarium per l.poſthumus.§. ſi quis ex his. Sed Bulg. contra per l.qui repudiantis.infrà eod.E l.ſi non mortis.§.fina. Sed mihi videtur opin.Bul.verior eſſe per hanc l.& l.nam & ſi parentibus. in prin.infrà eodem. vbi innuit non ſolum querelam : ſed etiam hæreditatem habituros parentes.ſecundò per dictam l.qui repudiantis.infrà eod.Nec poteſt dici aliud in repudiatione,aliud in ſententia.nam ille , qui quocunque modo acquieuit ſententiæ, videtur repudiare,& conſentire:vt C.de re iud.l.ad ſolutionem. Tertiò per l.ſi non mortis.§.fina.j.eodem.quia ſaltem ex ea parte qua teſtamentum eſt reſciſſum, debent precedentes excludi, vel admitti:ſicut ſi teſtamentum eſſet reſciſſum in totum: vt j.de iniuſto rupto teſtamento.l.penul.Et ſic ſolutio quam dat gloſſ. ad illam l. non procedit. Quartò : quia cum pater hic rumpe-
ret teſtamentum ad filiorum commodum,deberet repelli exceptione , ſicut filij : argumen.infrà de do.except.l.apud Celſum. §.apud Iulia. Sed ſi teneres opinio. Mar.quòd hic agatur per contra tabu. tunc ſine dubio ſecundùm omnes filij excludun-
tur , vt hic not. Teneo ergo quòd quomodocunque filij ſint excluſi , pater admittatur ad ſucceſsionem , id eſt , ad querelam , & ad hæreditatem. Tertiò oppo. † & videtur quòd non
9 ſint paria , filium non extare , vel extare , & non poſſe ſuccedere : vt l.ſi quis filio exhæredato. in princip . infrà de iniuſto rupto & irrito teſtamento.& l.ſi quis poſthumos. §. primo. ff. de lib.

de lib.& poſthu.Sol.huius timore fuerũt hic duæ difficiles opi.
vna Azo.qui dicit ꝙ iſtud,ſ.dicere ꝙ filiũ nõ extare,& nõ poſſe ſuccedere,ſunt paria:habet locum quando ille , qui ſequenti loco ſuccedit,eſt in pari gradu cum filio. & ita loquit hic. ſecus in diſpari , vt in contrarijs. Et ideo ꝙ hac lege dicitur in patre, non habet locum in auo.& proauo,ſecundũ eum . Item nõ habet locũ in filio in poteſtate,cùm veniat ſuo iure,vt hic not.glo. Alij ſunt in contraria opi. vt vlteriores in gradu admittant per ſucceſſoriũ edictũ,per l.ſi is.in prin.j. eo. Ad contraria non reſpondẽt.Quid dicemus?Glo.videtur tenere opi.Azo.j. de iniu. teſt.l.poſthu.§.j.& in l.poſthumorũ.in glo.quæ incipit,demum. &c.circa fi.Iaco.de Ra.& Petr.in hoc concordant.Ad l.ſi is. in prin.j.eo.reſpondet ꝙ ibi vocatur ſequẽs in ordine,nõ in gradu. Dy.tenet opi.Hug.per l.iĳ.§.ſi emancipatus. in fi.j. de cõtra tabu.vbi videtur caſus.Ad contraria reſpondetur.quia verum eſt ꝙ nepos nõ admittit donec pater viuit:ſed admitti poteſt patre mortuo vel excluſo,ita ꝙ licet nepos ex perſona patris non poſſit venire:venit tñ ex ſua perſona ad querelam prædictam , per ſucceſſorium edictum.Et hanc tenet Cy.C.eod.l.ſi quis filium. & Iac.Bu. quod mihi nõ placet:cùm hæc lex loquatur in patre: lex ſequẽs loquatur in alijs parentibus.Præterea,ſi defertur patri vt hic,quare nõ defertur nepoti cuius cauſa eſt potior in ſuc
a ceſsione?Quartò contra prædicta[a] oppo. fortiſsimè. Nam aut iſte nepos præteritus erat in poteſtate:& tunc teſtamentũ debet eſſe nullũ ipſo iure per præteritionẽ,cũ tu proponas exhæredatum patrẽ haberi pro mortuo l. Gallus.per totum.ff. de liber. & poſth. Aut iſte nepos erat emãcipatus:& tũc venit per cõtra tabu.ergo nullã habet querelam. Gloſ.in d.l.iĳ.§.ſi emancipatus. videtur fateri contrarium,vt habeat contra tabu.& idem hic,vt ſ.vidiſtis.Dy.& Cy.tenẽt contrarium,vt ex eorũ dictis apparet & hoc credo verius ꝑ tex.dicti §.emancipatus.in fi.Nec obſtat contrarium:quia tũc nepos præteritus venit per contra tab. Vel dicit teſtamentũ nullũ qñ nemo eum præcedit tempore mortis: aliàs venit per querelam de neceſsitate: vt in caſu noſtro. Et ad
10 ad hanc † veritatẽ oſtendendã oportet nos videre aliqua , quæ ſunt ſubtilia,& de apicibus iuris,& à noſtris doc.intacta,[1] videlicet quæ eſt ratio quòd filius præteritus à patre dicit nullũ teſtamentũ ipſo iure:ſed preteritio matris habeẽ pro exhæredatione: & venit per querelã.de iure iſto loquor : & ideo in præteritione hodie cauſa inſeritur,vt Inſti.de exhære.lib.§.mater. Reſpond. filius ſuus dicit patre viuo dominus paternarum rerum;& ideo niſi ipſe exhæredet,i.illo dominio priuetur,alius non põt hæres inſtitui:quia idẽ eſt dicere hæres qđ dñs:vt Inſti.de hære.quali. §.pro hærede.& duo inſolidũ dñi eſſe non poſſunt:vt ff.cõmo.l. ſi vt certo.§.fi.& hoc voluit l.in ſuis.de lib.& poſth. & ideo fuit appoſita in illo tit.cuius legis habes intellectum, tu qui nunquã intellexiſti:aliàs nihil faceret illa lex ad illum titulum.& hoc eſt quod hic dicit,ꝙ ſuis exiſtentibus hæredibus nõ habet locum vlucapio pro hærede:ga dñium continuatur in filium:vt C. pro hærede.l.ij.& ideo ſi non exhæredet,teſtm eſt nullũ:ſed deſcendentes ex fœmina nõ ſunt ſui:ergo non dñi. de hære.qua.& dif. §.cæteri.& ideo mulier nõ habet neceſſe exhæredare , vel inſtituere:ſed quia hoc faciendo faciunt contra officium pietatis : & ſic teſtantur inofficioſè,ſubueniẽt ſuis filijs per querelam,vt d.§. mater. Inſtit.de exhære.lib.& ſcit teſtator ꝙ prætor dat bonorũ poſſeſsionem contra tab.illis liberis & parẽtibus,ꝙ dicunt inſtituti vel exhæredati de neceſsitate iuris ciuilis,vel prætorij: aliàs non habent contra tab.ſed veniunt per querelã,vt d.§. mater.in fi.Inſti.de exhære.lib.Et modò ad propoſitũ iſti nepotes , quos pater antecedit,nõ poſſunt dici ſui in eius vita:vt Inſti. de hære. qua.& diff.§.ſui. in ij. reſpon. & ſic non poſſunt dicere nullum. Item cum de iure ciuili auus non habebat olim neceſſe inſtituere eos,quia pater eos præcedit:vt d.l. ſi quis filio exheredato. in princip.cum ſi.nec etiam de iure prætorio , quod præcepit in emancipatis fieri eo ordine quo de iure ciuili,vt l.j.in princip.de contra tabu.ergo præteriti non habent contra tab. Verum quia auus prætereundo filium ex nepote,[2] facit contra officium pietatis,vnde inofficioſè teſtatur:ideo habent querelam inofficioſi teſtamenti,ſicut in præteritis à matre,cum eadem ſit ratio, vt vidiſtis.Idem dico in parentibus,quos filij præcedunt,vt hac l.& dixi ſ.in primo cõtrario. Et iſtam rationem ponit expreſsè tex. in hac l.nã & ſi parẽtibus.ibi:piè relinqui debet &c.quaſi dicat.

a ¶Quartò contra prędicta. Vide Oldra. in ſimili quæſtione conſi.cxxiĳ.

aliàs teſtatur cõtra pietatẽ.& ſic habet locũ
11 querela,Vt igitur liqueat † iſta materia, breuiter dic:qñ ꝓximior nõ admittit,an habeatur perinde ac ſi nõ eſſet : & ſi impediat ſequẽs in gradu vel in ordine:diſtinguit.Aut nõ admittit:qa ciuiliter mortuus,vel deportatus,aut ꝓpter aliã cauſam.primo caſu habeẽ pinde ac ſi nõ eſſet:vt ff.de cõtra tab.l.j.§.pe.Secũdò caſu aut ſperat admitti:& interim impedit alios vt hac l.j.& j.eo.l.qui repudiatis.ij.rñ.Aut nullo modo ſperat admitti:& tũc aut quæris quantũ ad modũ rũpẽdi,aut quantũ ad cõſequẽdũ hæreditatis effectũ:primò caſu impeditur ſequẽs. Nam præteriti poſſent dicere nullum,vel petere contra tab.ſi aliquis eos non præcederet:ſed propter præcedentes,quãuis excluſos,vel ſequentes hãc poſſunt querelam intentare:vt d.l.iĳ.§.ſi emancipatus.in fine.de contra tabu.ſecundùm verum intellectum:vt dixi ſuprà.Si verò quantum ad conſequendum hæreditatis effectum : tunc indiſtinctè non nocet ſequentibus:vt j.eo.l.qui repudiantis.in princip.& l.ſi non mortis.§.finali.licet gloſſa videatur aliter ſentire.

Vltimò oppo.& videtur quòd duæ rationes vincant vnam, non econtra.& ſolue vt in gloſ.Vel dic quòd diuerſitas caſuum tollit contrarium.Nam illæ primæ rationes habent locum:quando natura ſeruat ſuum ordinem : ſed quando turbatur ordo,habet locum ſolum vna ratio. Contrarium verò loquitur quando eodem caſu concurrunt duę rationes:vna pro vna parte:& vna
12 pro alia. Venio ad quæſtionem:† primò quæro:nos videmus ſuprà an ille,qui non admittitur ad ſucceſsionem & querelam, impediat ſequentem in gradu:nunc quæro,ſi duo æqualiter admittantur ad querelam , vnus moritur antè:an faciat alteri partem. Et videtur quòd ſic : vt ſuprà eodem lege,Papinianus.§. quoniam autem quartam. & infrà eodem l.qui repudiantis.ij. reſponſo. E contra videtur quòd non : vt d.l.qui repudiantis.in princip.& j.de coniun.cum emanci.lib.l.j.§.ſi pater. Sed diſtingue:aut non admittitur propter aliam cauſam , ſed admitti ſperatur:aut non admittitur,nec admitti ſperatur. Primò caſu facit partem:vt d.l.qui repudiantis.ij.reſpon.Sic loquitur ſ.eodem l. Papinianus.§.quoniam autem quarta . Secundò caſu non facit partem:vt d.l.qui repudiantis.in principio.& j.eodem l. ſi proponas.in fine. & d.l.j.§.ſi pater.j.de coniun. cum emancip. lib.
13 Ad vnum tamen † aduerte,quòd licet talis excluſus non faciat partem:non tamen eſt verum dicere ſimpliciter eum haberi pro mortuo . Nam aut de iure omnes vocabuntur æqualiter: aut quilibet vocabitur inſolidum,ſed partes faciunt ſibi per cõcurſum. Primo caſu non eſt verum eſſe excluſum: ergo non debet haberi pro mortuo. Nam ſi eſſet mortuus, ſuperſtites vocarentur ad ſolidum ſuo iure.Sed hoc caſu partim habet ſuo iure, partim iure accreſcendi:vt d.l.qui repudiantis.& l.ſi proponas. in fine. Secundo caſu verè poteſt dici eum haberi pro mortuo: quia ille,qui admittitur,vocatur ad ſolidum ſuo iure. Ita loquitur dicta l.j.§.ſi pater.ff.de coniun.cum eman.lib.Nam in illo titulo nepotes in poteſtate vocantur ſuo iure inſolidum: de iure ciuili : filius emancipatus vocatur ad totum de iure prætorio: vnde faciunt ſibi partes per concurſum ex vigore edicti,de coniun.cum emanci.liber.meritò pater excluſus habetur pro mortuo:cum filij vocentur ad totum ſuo iure:argu.pro hoc. C.de ca ducis tollendis.l. prima.§.ſinautem diſiunctim. & §. ſequenti.
14 Secundò iuxta † prædicta quæro vtrum dicta in querela habeat locum in iure agendi ad ſupplementum : cuius rei gratia ſubijcio quæſtionem de facto emergentem. Quidam habens matrem & duos fratres deceſsit extraneo ſibi hærede inſtituto, qui non erat turpis perſona : & matrem in re certa hæredem inſtituit.mater agit ad ſupplementum. quæritur quid ſit ſua legitima : an tertia eius quod habitura eſſet ab inteſtato, & ſic tertia tertiæ:an tertia totius.Domi.Iacob.Butri.diſputauit iſtam quæſtionem : ideo nos videamus aliquas rationes fortiores pro & contra.Et quòd ſit legitima tertia tertiæ probatur ſic.Legitima matris olim erat quarta:hodie eſt tertia eius quod habitura eſſet ab inteſtato : vt ſuprà eodem.§. quoniam autem quarta.C.eod. authentica nouiſsima.& ibi nota.ſed ab inteſtato erat habitura tertiam:ergo legitima erit tertia tertiæ.Præterea, non debet eſſe melior conditio venientis contra teſtamentum, quàm venientis ſecundùm teſtamentum:vt j.ad l.Falcid.l.Titia.& C.de liber. præter l.maximum. ſed legitima matris ſuccedentis ſecundùm

POMATES.

a ¶Tertiò quæro. Vide latè per Iaſ.l.plana.§.ſi duobus.x.co. & ſeq.de leg.j. Et vltra alle.p Alex. vide ad hãc q.d. Ant.cõſi. xxxix.incipiẽ.varia ſunt ſcripta.j.co. Areti.xix.incip.ex facto ꝓſupponit:in j.colũ. Bal.conſi.clvj.ſtatuto caueẽ. in iiij.col.j.

[illegible] vo.Pau.cõſi.clij. ſci. [illegible] ꝙm eſſe fundamentum Alexã.l.j.§.qdã filiũ.ĩ apoſt.ad Bart. de contratab.

In voluminibus noſtris fruſtra hanc rubri.de natur. libe. cur.deputa. perquires,vt alibi Bar.ipſe meminit.Alex. Lofabius.

§ Teſtator.Not.hic quòd in legitima habet locum ius accrescendi. de quo vide Iaſ.in l.re coniuncti. in pe.char.v.q.Bart. ff.de leg.iij.& Com. conſilio cxiij. Anto. Alexan.

Hæc eadem Petrus Pau.Pariſien.

voluntatem teſtatoris eſſet tertia eius,quod habitura eſſet ab inteſtato: ſed ſi nunc veniret contra teſtamentum,haberet tertiam totius:ergo eſſet iniquum.Præterea probatur ex eo quod lex dicit,tertia debitę portionis vt d. §. quoniam autem quarta. ſed debita portio non erat tota hæreditas:vt C.ad Tertul.auth.defuncto.ergo &c. Præterea,tunc portio deficiens accreſcit alij, quãdo ea non eſt à lege vel à teſtatore diſpoſitum:& ideo dicitur ꝙ ſubſtitutus præfertur coniũcto l.j.§.in primo. & §.pro ſecundo.C. de cad.tol.ſed hic in portione deficiente proiiſum eſt in alio ſ.in hoĩe ſcripto: ergo &c. Ipſe determinauit contrarium. Nam certũ eſt ꝙ excludantur penitus: nec ſpes ꝙ ipſi admittantur:ſicut in querela portio excluſi accreſcit ei qui admittitur,vt l.qui repudiãtis.& l.ſi proponas.j.e.ſic in iure agendi ad ſupplementum quod ſuccedit loco illius. Præterea, illud eſt generale ꝙ portio deficiens accreſcit illis,qui pariter admittũtur: vt C.quãdo non peten.partes l.j.cum ſimi. Præterea, videtur caſus in hac lege nam liberi,qui non ſuccedunt, habentur tanquã non exiſtentes.Idem ergo in fratribus.Præterea,hoc videtur probari per tex.in d.§.ſed noſtra.Inſtit.de ſuc.lib. Ego verò cùm iſta quæſtio accediſſet in ciuitate, ſalua reuerentia dicti mei doct.tenebam aliam partem.Iſtud nõ poteſt negari, nec negatur quòd iure ſuo dicta mater non poteſt petere niſi tertiam tertiæ:ſi quid petit vltra,petit iure accreſcendi,vt patet expreſsè in l.qui repudiantis.& in l.ſi proponas.in fi.j.eod.Et dicuntur iſti eſſe cõiuncti ex coniunctione legali.At cùm quæritur, † an ſit locus iuri accreſcendi,inter coniunctos coniunctione legali:ex legibus colligitur talis doctrina. Aut quærimus de ſucceſsione vniuerſali: & eſt locus iuri accreſcendi:vt l.ſeruus communis ab extero.ff. de acqui.hære.Aut de ſucceſsione particulari:& tũc aut in proprietate rei,& ceſſat ius accreſcendi: vt l.j.§.idem ait.ff.de vſufru.accreſ.& quod dictæ leges loquantur in coniunctione legali,no.gl.in d.l.j.§.idem ait.in gl.ex ſocijs. de iure iſto cum ageba tur querela,hæreditas deducebatur ad cauſam inteſtati:& ſic fiebat locus ſucceſsioni vniuerſali.Sed hodie cũ agitur ad ſupplementum,non ſit locus ſimili ſucceſsioni vniuerſali : & ſic ceſſat ius accreſcendi.Et hoc inducit ratione:alia quis habeat pro parte hæredem,& pro parte non:ſed in particulari ſucceſsione ceſſat dicta ratio:quia hæres vniuerſalis eſt , apud quem poteſt remanere. † Dices tu:imò agere ad ſupplementum eſt ſucceſsio vniuerſalis,cùm petat tertiã partem, & ſic quotam, ergo &c.vt inſti.de fideicom.hære.§.ſi quis vna.ij.reſpon.Ad quod reſpondeo ꝙ illud eſt verum,tunc cum pro quota tranſirent onera debitorum & creditorum aliàs non videtur eſſe ſucceſsio:vt l.nam quod.§.non omnis.j.ad Treb.ſed iſta legitima datur ære alieno deducto:vt ſ.eo.l.Papinianus.§.quarta.ergo habetur vt particularis ſucceſsio. Facit C.de hære.inſtit.l.quoties. Secundò probo ſic:inter eos,qui vocantur diuerſo iure,ex diuerſis diſpoſitioni bus,non eſt locus iuri accreſcendi tam à lege quàm à teſtatore: vt ff.de bon.poſ.l.ſed cum patrono.& j.qui.mod.vſusfr.amit.l.ſi ſub conditione.in fi.ſed matri deferẽ pro legitima tertia,per auẽ. de triẽ.& ſemiſ.fratribus verò quarta,per iura antiqua & noua: cum eis non ſit quarta aucta:vt not.C.eod.authen.nouiſsima.& ſic diuerſo iure:ergo &c. Præterea, † pro hoc multum faciunt verba,quæ conſueuerunt poni in teſtamentis: inſtituo talem in ſua legitima,& ꝙ plus petere non poſsit.Nam ex his verbis videtur prohibere ius accreſcendi,quod poteſt prohibere teſtator: vt j.de vſufru.l.dominus.§.fina.& ibi not.circa princi. Non obſtat quod poſſet dici,quòd teſtator non poſsit minuere legitimã: vt C.eod.l.quoniam in prioribus.quia iſtud eſt verum in legitima quæ ſibi debetur iure ſuo.ſecus in ea parte,quæ ſibi debetur beneficio teſtatoris,qui præteriuit fratres:vt j.de codicil.l.conficiuntur.in prin.& ff.de leg.j.l.ſi fundum per fideicom. §.fi. aliàs eſt ſub l.ſi Titio. Non obſtat † quòd ius agendi ad ſupplementũ ſuccedat in locum querelæ: ergo ſapit eius naturam: quia reſpondeo quòd tunc actio ſurrogata ſapit naturam eius,in cuius locum ſurrogatur.quando ſurrogatur ad idem:ſecus ſi ad diuerſum:vt l.cùm in fundo.§.ſi fundus.ff.de iure dot. Non obſtat l. iſta.& d.§.ſed noſtra.quia loquuntur in illis qui vocantur ſucceſsiuè ex vigore ſucceſſorij edicti,vt j.dicam. Tertiò quæro † quid in filijs ? Dynus mouet iſtam quæſtionem in l.planè.§. ſi coniunctim.j.de legat.j. Et videtur tenere ꝙ ſi vnus ex tribus filijs exhæredatur , ꝙ alij debent habere trientem integrum: vt in authen.de naturali curiæ depu.§.quòd ſi legitimorum.colũ. iiij.vbi dicit ipſe ꝙ eſt caſus:& quia exhęredatus habeẽ pro mortuo:vt l.j.§.ſi pater emancipatus.ff.de coniun.cum eman.Ad qđ facit j.de contratab.l.ſi poſt mortem.§.libe.& Inſt.de ſuc.li.§.ſed noſtra.Tu dic aut vnus filius eſt exhæredatus,& alij ſunt inſtituti in re certa:& non debent habere tertiam eius quod habituri eſſent abinteſtato. Cum enim ſint particulares ſucceſſores non habent ius accreſcendi ex hac coniunctione legali vt j.de leg.ij. l.Proculo.& ſ.dixi. Aut vnus filius eſt exhæredatus & alij duo inſtituti ſunt vniuerſaliter:ſed fortè tractatur de detractione legitimæ eorum,pro reſtitutione fideicõmiſsi,vel legatorum ſingularium : & tunc habebunt integrum trientem pro legitima. Nam cum teſtator illum vnum exhæredauit ad commodũ inſtitutorum:ipſi poſſunt portionem legitimam exhæredati capere iure accreſcendi.& ita intelligo dictum Dy.Sic video in ſimili quando vnus eſt ſubſtitutus:alius eſt coniunctus.Nam ſubſtitutus præferẽ coniuncto,& ſic ceſſat ius accreſcendi.l.j.§.in primo.& §.pro ſecũdo.C.de cad.tol.& C.de fideicom.auẽ. hoc amplius.ſed quando vnus & idem eſt ſubſtitutus vel coniunctus, poteſt amplecti vel iure ſubſtitutionis vel iure accreſcẽdi cum in eius fauorem teſtator ſubſtitutum adiecerit:vt j.de acqui.hæred.l.nec is.§.hæres.& ibi no.& l.ſi quis hæres.in prin. eo.tit. Ita poteſt quando idem eſt filius,& hæres vniuerſalis.ſecus ſi alius eſt hæres vniuerſalis. Dices tu:iſta ſunt contra §.quod ſi legitimorum.in auẽ.de natu.vbi omnino integrã legitimam cogitur diſtribuere in eos qui non ſunt ingrati. Sed reſponde ꝙ non eſt contrà;imò facit pro me.nam ille §. loquitur in curialibus, qui etiam ſi nullum habent filium,nouem vncias non poſſunt relinquere extraneo:vt in auẽ.qui.mo.natu.effi.ſui.§.ſi quis igitur.& §.generaliter.vij.col.Vnde merito portio filij exhæredati nõ vadit ad extraneum.d.§.quòd ſi legitimorum.& ſic ille §.non obſt. ſed facit pro me in eo quod permittit ibi diſtribuere inter filios, ſicut voluerunt,vt ibi patet.Nam ſi eorum legitima,qui nõ ſunt ingrati,non augetur:iam pater inter filios ſuo arbitrio non diſtribueret:cum legitimã minuere non poſſet: vt C.e.l.qm̃.in prioribus.Sicut ergo curialis poteſt diſtribuere inter liberos , ſic liber homo inter extraneos. Quartò quæro † eo caſu quo dixi fratribus accreſcere portionem exhæredati,vtrum legitima inſtituto rum erit ſemis computata perſona exhęredati,an triens.Et videtur ꝙ triẽs,cum exhæredatus habeatur pro mortuo,vt dictũ eſt. Econtra videtur ꝙ ſemis:vt d.§.quòd ſi legitimorum. Dy.in d. l.planè.§.ſi coniunctim.j.de leg.j.non ſoluit:ſed dicit hanc queſtionem dubitabiliorem eſſe,quàm ſit præcedens.Sed dic ꝙ iſti fratres veniant iure accreſcendi ad portionem exhæredati excluſi:vt j.eo.l.qui repudiantis.& l.ſi non mortis.§.fi. Apparet ꝙ perſona filij exhæredati coniungitur alijs: & quãtum ad hoc nõ habetur pro mortuo,vt dixi ſ.in j.q.ideo eorum legitima erit ſemis. Quintò quæro, † nunquid ſucceſſorium edictum habeat locum in iſto iure agendi ad ſupplemẽtum. Et videtur ꝙ ſic, ſicut habet locum in querela:vt l.ſi is.j.eo. In cõtrarium videtur ꝙ ceſſat ius accreſcẽdi:vt ſ.dictum eſt.ſed primum puto verius, vt habeat locum ſucceſſorium edictum in iure agẽdi ad ſupplementum,per l.ſi quis filium.C.eo.vbi filio filij exhæredati pari modo conceditur querela,& ius agendi ad ſupplementum. Ratio:quia ſucceſſorium edictum vocat perſonam ratione propinquitatis,& ſuo iure venit,vt patet j.de ſucceſſorio edi.l.j. & ideo cùm priore repudiante ab inteſtato ſequens fuiſſet habiturus totum ſuo iure : eodem modo ſi habeat integram legitimam ſuo iure:ſed ius accreſcendi in proprietate non datur pro communi, ſed pro portione:vt l.ſi quis Titio.in fine.de vſu.accre. Meritò ergo ex hac coniunctione legali deficiens accreſcit vniuerſali portioni nõ particulari,vt ſ. dictum eſt. Sextò † quæro,vtrum ſucceſſorium edictum,& ius accreſcendi habeat locum in querela

rela inofficioſæ donationis.Breuiter dic ꝙ ſucceſſorijũ edictum habet locum.Item ius accreſcendi eo caſu quo per dictam querelam tota donatio reſcinditur quod qñ ſit dicitur C.de inoffic. dona.l.j.tunc tamen eſt omnino idem iudicijũ quod de querela inofficioſi teſtamenti:vt C.de inoffi.don.l.ſi. Et ſic nota caſum, in quo per dictam querelam non reſcinditur tota donatio , ſed quãtum inofficioſè procedit:& tunc eſt idem ius in ea, quod in iure agendi ad ſupplementum.& non habet locũ ius accreſcendi.Additio repetita per eundem dominum.Bart.

NAm & ſi.

Hæredi. Qui à lite mota deſtitit,querelam non tranſmittit.hoc dicit.

Filius. Poteſt quis teſtamentũ pro parte reſcindere alia parte valida remanente.h.d.Vel breuius: Ex poſt facto põt quis decedere pro parte teſtatus,et pro parte inteſtatus.h.d.

Filio quidem. Si vnus ex filijs pro parte ſuam querelam intentauit:alteri tacenti non prodeſt.h.d.

Contra tabulas. Pater qui contra tab. querelam indebitè intentauit:vincentibus filijs in querela hæreditatem & fructus reſtituere tenetur.h.d.Hic eſt duplex lec.tene primam caſus poſitionem. Dicitur hic ꝙ pater petit bonorum poſſeſsionem contra tabu. Contra : imò querela competebat:quia filius erat in medio,vt ſ.eo.l.pater.Sol. hic pater intentauit,& petijt bonorũ poſſeſsionem contra tabu. indebitè duplici de cauſa. Prima,quia filia eũ præcedebat : vnde ſibi nõ competebat nec querela,nec contra tabu.Secũda, quia in petitione bonorũ poſſeſsionis contra tabu.nullam mẽtionem fecit de filia:ſed ita petijt ſicuti filia non eſſet in medio:nã filia excluſa competeret ſibi querela nec contra tab.vt d.l.pater.Opp.ſi teſtamentũ eſt ſemel ruptum,non poteſt iterum rumpi : vt l. nam & ſi.j.de iniu.rup.teſta.Sol.contra tab. nõ rumpit teſtamentum de iure ciuili:& ideo poteſt rumpi per querelam. Quæro , quid eſt hoc dictum in cõtra tabu.quæritur de iure patris & filij.non de iure teſtamenti.Reſpondeo,bonorum poſſeſsió.contra tabu. datur eoipſo quòd quis eſt filius,vel parens,& non reperitur inſtitutus:nec petitur teſtamentum irritari:ideo datur bonorũ poſſeſsio contra tabu.ſed in querela petitur teſtamẽtum irritari tanquam demẽtis.& ſic agitur de viribus teſtamenti. Vide l.illud. in prin.& ibi dixi de contra tab.

1 *Excluſus repudiatione non facit partem.*

2 QVi repudiantis. Qui non admittitur,nec admitti ſperatur ad partẽ,
1 non facit partem:ſecus ſi ſperatur admitti.h.d.†No. ꝙ excluſus repudiatione partem non facit.contra ſ. eo.l. pater filium.& quod ibi no.So.aliud in excluſo per ſententiam, vt ibi:aliud in excluſo per repudiationem,vt hic, quod an ſit verum,dic vt ibi.Barto.

1 *Sententia in querela inofficioſi qualiter formetur.*
Concluſio in querela inofficioſi.
2 *Sententia in caſibus in quibus facit ius & alijs præiudicat,debet eſſe lata cõtra præſentẽ.*
3 *Teſtamentum an poſsit reſcindi hærede exiſtente contumace.*
4 *Sententia lata contra hæredem qui ſemper fuit præſens uſque ad ſententiam quando noceat legatarijs.*
5 *Legata à quo peti debeant cùm hæres ſuccubuit in querela.*

Cum contra teſtamentum. Sententia lata in querela facit
b ius quo ad omnes b,ſi lata eſt contra præſentem : ſecus ſi contra
1 abſentem.hoc dicit.Primò in hac † l.not.formam ſententiæ c in
c querela inofficioſi:quia iudex pronunciat teſtamentum inofficioſum ibi,cùm contra teſtamentum vt inofficioſum iudicatur. Ex hoc potes colligere formam concluſionis in libello:quia petant teſtamentum pronunciari inofficioſum.Narrationem autẽ habuiſtis ſ.eodẽ l.nam & his.in fi. Satis puto etiam ꝙ procedat ſententia,ſi iudex teſtamentum reſcindat tanquã inofficioſum, ſeu infirmet.& eodem modo poterit in libello concludi. probatur j.eo.l.mater.verſi.ſed non.& ita tenet glo.j.eo l. qui de inoffi
2 cioſo.Secundo not.† quòd in caſibus, in quibus ſententia facit ius, & alijs præiudicat : intelligitur ſi eſt pronunciatum contra
d præſentem d.Contra iſtam l.opp.& videtur quòd contra abſen-

a ¶Qui repudiãtis. Adde an fœminæ excluſæ à ſtatuto fauore maſculorũ cõnumerentẽ in numero liberorũ ad cõputũ legitimæ. Pau. de Ca. conſi. cclij.

b ¶Cum cõtra teſtm. Ad oẽs. Vide I. Papinianus. §. fi. & quod ibi dixi. ſ. eo.

c ¶Formã ſniæ. Forma libelli & ſniæ ĩ ęrela iofficioſi. ſed an ĩ narratiõe neceſſe hẽat dicere vt ꝓbare ꝙ aliqd ſit ĩ hẽditate deducto gre alieno ꝙ Bal. ꝙ nõ ĩ l.ij. in fi. C. de ſoſ. teſ. Nota tñ finguſr ſecũdũ do. Ant. in c. cõſtitutis non ſit conteſtata: vt l. fina. §. illud. C. de temp. ap. Sol. dicit gl. intelligitur hic lite cõteſta. & quòd reus fuit contumax in ſ. non veniendo ad audiendum ſententiam. Sed contra hoc facit tex. qui dicit hærede nõ reſpondente. Sed gl. exponit hoc eſt nõ veniẽte ad ſententiam. Secundum iſtam glo. not.

3 † ꝙ teſtamentum non poteſt reſcindi hærede contumace ante litem conteſtatam. Cõtrarium videtur dicẽdum. Nam ſicut in integrum reſtitutio aliquo non reſpondente põt concedi. Itẽ ſicut libertas abſente hærede concedi po eſt:vt l.cum verò. §. ſubuẽtum. j. de fideicommiſ. lib. & C. ſi ab hæred. abſti. authen. ſi omnes. & ſ. titu. j. l. qui ſe. in fi. ita poterit hic teſtm reſcindi reo abſente ante litem conteſt. Non enim petitur certa quantitas: & ſic per miſsionem in poſſeſsionem ex primo & ſecundo decretto filio agenti,non poſſet eſſe conſultum. Et hoc videtur velle iſte tex. dum dicit,hærede nõ reſpondente. loquitur enim de eo qui non venit ad reſpondendum narrationi factæ. An autem ſit verum in ſe iſtud quod gloſſ.

4 dicit ſtatim dicam. † Quæro ſi cum hæ-
e redeᵉ præſente eſt lis conteſtata: cognitum. plenè de cauſa & concluſum ſed iolium hę res eſt contumax in non veniendo ad ſententiam audiendam , vtrum iſta ſententia præiudicet legatarijs: hic videtur caſus ꝙ non præiudicet ſecundùm gloſſ. In contrarium videtur ꝙ poſtquam ſtetit vſque ad ſententiam:ita quòd eius præſentia amo
f do nihil releuaret f : perinde præiudicet, ac ſi eſſet præſens. l. quãuis. C. de adulte. & de euictio. l. ſi rem. §. fina. Solu. putarem dicendum quòd ſententia lata in abientem non
g præiudicet ᵍ legatarijs ; ſed alia facta contra hæredem præſentem præiudicaret legatarijs. vnde ex illis actis poſſet contra legatarios iterum iudicari. Nam hæc regula eſt: g quibus præiudicat ſententia , illis præiudi-
h cant acta,eadem rationeʰ:vt j. ſi mater. in fi. j. de exceptio. rei iudica. & ibi dixi ſecundũ Dyn. Item dicitur hic quòd petentur legata. † quæro à quo? Glo. reſpondet ſubtili-
5 ter, ſi quidem ſunt legatæ ſpecies, ita quòd poſsit agi rei vendicatione , agetur contra
i quemcunque i poſſeſſorem. facit l. prima. in fine. C. communia delega. iuncta l. prima. de aliena. iud. mutan. cauſa facta. quod eſt verum etiam contra illum qui vicit in querela. & ſic habebit neceſſe contra legatarios iterum obtinere in querela. Sed ſi eſſet agẽ-
k dum actione perſonali ageretur contra hæredemᵏ ſcriptũ, qui ſua culpa videtur amiſſiſſe hæreditatem:vt l. ſi ſeruus plurium. §. j. de leg. j. vidiſtis in l. cõtrouerſia. ſ. de tranſactionibus.

b Cum cõtra teſtm. Ad oẽs. Vide I. Papinianus. §. fi. & quod ibi dixi. ſ. eo.

c ¶Formã ſniæ. Forma libelli & ſniæ ĩ ęrela iofficioſi. ſed an ĩ narratiõe neceſſe hẽat dicere vt ꝓbare ꝙ aliqd ſit ĩ hẽditate deducto gre alieno ꝙ Bal. ꝙ nõ ĩ l.ij. in fi. C. de ſoſ. teſ. Nota tñ finguſr ſecũdũ do. Ant. in c. cõſtitutis non ſit conteſtata: vt l. fina. §. illud. C. de temp. ap. Sol. dicit gl. intelligitur hic lite cõteſta. & quòd reus fuit contumax in ſ. non veniendo ad audiendum ſententiam. Sed contra hoc facit tex. qui dicit hærede nõ reſpondente. Sed gl. exponit hoc eſt nõ veniẽte ad ſententiam. Secundum iſtam glo. not.

d ¶Cõtra ꝓſentẽ. Qui ſuit pñs ĩ ꝓbatiõib⁹ & aliꝭ meritis cauſę: licet abſens ſit tpe ſentẽtiæ: vt l. quãuis. C ẽ adul. & ipſemet Bar. in l. ſi ſupaᵗ⁹. de pig. & hoc ſubijcit.

e ¶Quæro ſi cum hærede. Facit quod no. Bal. in l. ij. q. res iu. in pen. col. inver. or mõ capio.

f ¶Nihil releuaret. Et ꝙ hoc bñ facit dictũ Inn. in c. Raynaldus. circa prin. de teſt. qđ retulit Bart. in l. itẽ ſi vnus. §. fi. de arbi. & licet Bar. illud dictũ ſpugnet,nõ tñ quãtũ ad iſtud ꝓpoſitũ,ſed alia rõne &c. ita ꝙ illud dictũ Inno. tenet d. Abb. in c. pe. de re iud. & refert Bar. ita tenere : & non refert vbi,nec facit mẽtionẽ de Bar. hic. et tenet dñs Abb. ꝙ valet ſententia. Pro qua opi. ẽt facit gl. ſing. ĩ l. j. C. de cõu. a. iu. tu. & nõ tex. in l. ſi pluſorio. §. fi. j. de app. & l. ſi ſeruus plurium. §. j. de leg. j. ſ. ga cã nõ fuit ꝺſens fa. ideo dicũ iura ꝙ ſnia nõ nocet. ſ. ratio ceſſat hic. Adde qđ no. idẽ l. ſi ſupaᵗ⁹. j. de pig. vbi idẽ dicit Inn. in l. ſæpe. in gl. ſuper ver. experiri. in prin. de re iudi.

g ¶Non ꝓiudicet. Sed Bar. in l. ſi ſupatus. j. de pigno. vẽ velle ꝙ imò ꝓiudicet ſnia: & ſi nõ fuit contumax in nõ veniẽdo ad ſententiam tantùm.

h ¶Acta eadẽ rõne. Ad de qđ no. Bar. l. ſępe in fin. de re iudi. poſt Innoc. in c. cãm quæ. extra de teſt.

i ¶Ageẽ contra quẽcũq;. Facit l. j. in fi. C. cẽia de le. iuncta l. j. C. de alien. iud. mut. cau. fa.

k ¶Contra hæredem. Hoc intelligas verũ, niſi legata eſſent repetita ab inteſtato, quo caſu etiã actio ꝑſonalis cõpeteret ꝙ legatis factis in teſtamẽto, etiã cõtra legitimũ hæredẽ, ẽt ſi nõ agaẽ cõtra hæredem

ſcriptũ, vt hic dicitur ſic dicimus ꝙ contra hæredem legitimum agitur pro legatis factis in codicillo, iuxta no. in l. j. C. de le. facit l. j. in fi. cũ l. ſeq. de le. iij. & pro iſta op. facit quod no. Bar. in d. l. cõtrouerſia. poſt glo. & doc. ita voluit d. Io. de Imo. in l. ſi perluſorio. j. de app. & ibi per do. meũ. Itẽ etiã dicas ꝙ hodie in legatis q̃ cõſeruant ꝓ aut. ex ca. poteſt ex teſtõ agi ad illa, & in illis nõ ꝓcederet. l. ſi perluſorio. Adde an ſententia lata contra hæredẽ abſentẽ præiudicet legatarijs. Bal. conſi. ccx vij. iiij. lib.

a ¶Opp.ista exceptio. Exceptio tibi nō cōpetit ius agēdi,impedit litis cōtest. & similiter ille,cuius nō interest, nō pōt excipiēdo in iudicio comparere,si cōtra eū replicet:nisi in casu, vt per Bar.in l.titia.fol. mat.& Imo.ibi in fi. vbi alleg.Spec.

b ¶Ignorabat cōpetere. Adde qđ idē iure quo qs dubitat, an sibi competat. text. est in l.manifestissimi.poſt princ. & ibi doct.& Bartol.C.de fur.

↦P. PAV. P.

b ¶Ignorabat cōpetere.vide Ias.in l.scien dū.col.x.de ver.obl. vbi dicit idem si dubitetur.

↦P. PAV. P.

c ¶Plenè examinaui. vide planè Aret. ibi.

d, ¶Proponere.vtrū ītē tata q̄rela videat ītē tata petitio hæreditatis.adde not.in l.j.C. eo.& adde in simili no.p Bal.in l.j.invij. col.C.de inoff.dona.

e ¶Fiat executio. Vtrū statim sit executio sniæ fiēda, vel debeat dilatio dari, & qualis,vide Bald. in l.j.ad fi.C.de iu.& fac.igno.vbi allegat hāc gl.faciūt no. in l. à diuo.§.in vēditiōe. de re iudic.

f ¶In eodem libello. Et dū dicit cōditiōa liter,adde Bar.ī l.nō abre.C.vñ vi.& qđ no.Bald.in l.fi qs in suo.ī fi. prin.C.e. plenè p Lud.in l.ij.§.itē si in facto.de ver.ob. limita vt p Bal.ī repet. Puadua.l.edita.ī xxxj.col.in ver. dubitatur.& ad hoc qđ not.Bal.in l.quo tpe. C.de resti.mili. in pe nul.col.

☞ *Quis non debet ad querelam admitti,nisi pro ea parte qua successiu us erat ab intestato:si tamen admittitur, tenet iudicium.*

Exceptio tua non interest:uel,tibi non competit ius: debet ante litem contestatam proponi,& impedit litem contestari.

Ex electione iuris incompetentis non uidetur quis renunciare iuri competenti,quod sibi ignorabat competere.

Per electionem iuris competentis non uidetur quis renunciare iuri quod quis sciebat sibi competere.

Mater decedens.

Querela non potest intētari, nisi pro ea parte,pro qua quis abintestato successurus est: sed si pro solido testamentum infirmaretur,à successione abintestato non repellitur,qui ex testamento adiuerat.h.d.Diuide. Primò ponit thema, & quæstionem.Secundò arguit pro filia preterita.Tertiò arguit pro filia instituta cōtra præteritam. Secundò id quod fieri debuerit. Quartò arguit ad idem secundùm id quod factum est. Quintò respondet rationi factæ in contrarium, & responsionem suam probat.Sextò & vltimò ponit conclusionem circa præmissa.Secunda ibi:respondi.Tertia ibi:sed non est.omisso versi. præterea.& coniuncto ver.& ideo.Quarta ibi: præterea.omisso versicu.& ideo.& coniuncto versic.cæterùm. Quinta ibi:nec enim. Sexta ibi: ex quibus. Nota † quòd quis non debet admitti querelā:nisi pro ea parte quę sibi ab intestato defertur.Secundò no. quòd licet non debeat admitti:tamen si admittitur.procedit iudicium: & testamētum in totum rescinditur.facit l.posthumus.§.si quis ex his.ff.eo. Quando† autem debuisset opponi ista exceptio, [a] tibi non competit ius agendi,nisi pro tali parte: & tua non interest:[b]dic[a]nte lit.cōte.vt dixi in d.§.si qs ex his.Præterea ista est exceptio quæ impedit litem contestari:vt ff.eo.l.Papinianus.§. si quis impubes.& ibi dixi,& dixi plenè de iureiur.l.nam & postea. Item not.in ver. secundùm quod.modum pronunciandi in querela.dixi vobis in l.qui repudiātis.in fi. ff.eo. Item no.†illam regulam,quam dat Iurisconsultus:Per electionem iuris competentis non videtur quis renunciare iuri competenti, quod sibi ignorabat competere[b]. Quartò nota †aliam regulam,quòd per electionem iuris competentis nō videtur renunciari iuri quod quis sciebat sibi competere: de quo fuerunt opin.inter Papinianum & Paulum iurisconsultos:quæ ponuntur j.de acqui.hæred.l.Claudius.& ibi plenè examinaui.[c]

Casus in terminis. Mater quædam decedens extraneum hæredem instituit in nouem vncijs:& filiam vnam ex tribus: aliam filiam, quam habebat prætert. ista filia præterita agit contra extraneum, & filiam institutam querela inofficiosi testamēti: & vicit.quæritur quomodo institutæ filiæ subueniatur, vtrum ista filia,quę vincit,debeat totam habere hereditatem.Et videtur q̄ sic.nam si istæ duæ filiæ ab intestato matri successissent, & vna earum repudiasset,perinde alia in totum succederet, ac si aliam filiam non haberet:vt suprà eodem.l.qui repudiantis.in princip. Sed si ista filia instituta adiuit ex testamento:tacitè videtur renūciare ab intestato:ergo alia filia debet in totum succedere. Iurisconsultus antequam ad illud contrarium respondeat, præmittit primò quid fieri debuit cùm ageret quærela. Dicit enim quòd agēdo filia ꝑterita cōtra filiā instituta nō debuit admitti.Itē cōtra extraneū nō debuit admitti,nisi solùm pro semisse,quem solùm habitura esset ab intestato,secundùm quod testamentū pro parte valeret,& pro parte non:& pro parte esset hæres:& ista efficeretur pro parte intestata,& pro parte testata: & hoc fieri debuit,sed postquam sic fuit.Respond.ad argumentum primum, quòd illud quod dicitur quòd adeundo ex testamento videtur repudiasse ab intestato:non est simile quando expresè repudiatur.Nam quāuis posit filia obtinente in querela totum testamētum infirmari: nihilominus & ista institutta ab intestato potest adire.Probo:nam illa quæ adit ex testamento, quod valere putat,non videtur repudiare legitimam hæreditatem quam adibit si sibi ab intestato defertur.Probo, per electionem iuris incompetentis non videtur quis renunciare iuri quod sibi ignorabat competere:sed quæ ex testamento adiuit ignorabat sibi hæreditatem deferri ab intestato:ergo &c. Et quod per electionem iuris competentis non videtur quis renunciare iuri quod scit sibi competere: ergo multò magis si ignorat, &c. Probo per casum legis. nam si patronus, cui est factum legatum : ignorans, sibi ademptum petijt legatum non per hoc videtur renunciare iuri quartæ quæ sibi à libero debetur. Ex hoc concludo quòd filia præterita totam hæreditatem habere non debeat:sed filia instituta cum præterita admittatur ad hæreditatem:sicut admitteretur si earum mater decessisset intestata.Glo. format hic duas quæstiones.Primò secundùm id quod fieri debuit:posito quod filia præterita non egerit cōtra extraneum institutum, nisi pro semisse. quid erit de triente, aliàs quadrante, qui remanet apud extraneum? Dic vt in gl.quòd remanet apud eum: cum pro illa parte mulier remaneat testata, super vltima parte secundùm hic quòd factum est. Quærit glos. vtrum filia instituta debeat habere ab intestato pluſquam habuit ex testamento. Glossa arguit pro & contra. Finaliter distinguit dic vt in ea.

1 ☞ *Missus ex Carboniano agit contra debitores,quando satisfecit,& res esset tempore peritura.*

2 *Proponens querelam,non proponit petitionem hæreditatis.*

3 *Sententia lata in querela statim non fit executio in petitione hæreditatis.*

4 *Querela & petitio hæreditatis possunt in eodem libello proponi.*

5 *Quando una actio est ad aliam præparatoria: tunc possunt simul in eodem libello proponi.*

Qui de inofficioso.

Exhæredato non datur Carboniana bonorum possessio.hoc dicit.Innuit† quòd missus ex Carboniano posset agere contra debitores.contra. infrà de Carbo.edi.l.iij.§.missum.Sol.potest agere quando satisfecit, & quando res esset peritura:quod dic vt j.ad Carbonia.l.penultima. Vltimò quidam † dicunt ad istam legem quòd ille, qui proponit querelam videtur proponere[a] petitionem hæreditatis. Gloss.tenet contrarium per multas rationes, & bene: quod dic vt in ea. Quæro † vtrum lata sententia in querela, petitio hæreditatis habeat executionem paratam . glossa quòd duplex est via.Primò quòd sint duo indicia: scilicet querela & petitio hæreditatis.Secunda via est quòd statim in petitione hereditatis fiat executio [c] sicut in actione in factum, quæ nascitur ex re iudicata primum non est verum.Nam non sequitur,vicit in querela:ergo vicit in petitione hæreditatis: vt l.posthumus.§. si quis ex his.ff.eo.& l.proxi.ff.eodem.vbi licet in totum obtineat in querela : tamen in petitione hæreditatis non obtinet nisi pro dimidia. Illa ergo est vera quòd erunt duo indicia,secundùm quod innuit gloss.quòd petitio hereditatis habeat executionem paratam , sicut actio in factum , quæ oritur ex sententia, habet executionem paratam. non videtur verum : vt infrà titulo primo lege,item veniunt.§.idem rectè. Et quia quacunque actione quis agere vult,eam prius edere debet, vt lege,prima.suprà de edendo. Et quando quis impetrat executionem, petit officium iudicis. Istud probatur in lege,minor vigintiquinque annis cui fideicommissum.in principio, de minorib. licet gloss.ibi sentiat idem quod hic.quod ergo dico , tenet Specula. in titulo de executio.senten.dixi in lege intra dies.de re iudicata. Quæritur vtrum † querela & petitio hæreditatis possint proponi in eodem libello [f]. Glossa dicit quòd sic conditionaliter. Idem in actione ad exhibendum,& rei vendicatione. Nota ex fine huius gloss.modum concludendi in libello, cùm agitur de inofficioso. dixi suprà eodem lege mater. Et nota † ex hac glossa quòd quando vna actio est præparatoria ad aliā possunt simul proponi. De hoc per Cynum.C.de rei vendica.l.ordinarij.in secunda quæstione.

Eum

Vm qui. Qui in fraudem hæredis scripti destitit,destitisse non videt.h.d.Nota istud principium ad ea quæ dixi in l.in summa.§.fi.j.de cōdi.indebi.scilicet quando dolus dat causam trāsactio ni vtrum valeat transactio.Bar.

Item quæsitum. Qui sciens indebitum soluit,nō repetit.h.d.

Idem respondet. Rupto testamento per querelam actiones confusæ hæredi restituū tur.h.d.Opp.de l.propter veneni.§.neptis.j.ad Sylla. Solu.dicit glo. intellige nisi hæres institutus fuerit in dolo . Vltramontani dicunt aliter:quod dic vt refert Cy.C.eo.l.si maritus.

1 ☞ *Illud quod quis suo nomine non potest,potest alieno.*

2 *In querela inofficiosi agitur,principaliter de meritis filij agitur.*

3 *Filius de iure digestorum quicquid quærebat de bonis maternis,quærebat patri.*

4 *Iudex causæ principalis,si successit iudici causæ appellationis an coram eo poterit agitari causa.remissiuè.*

a Filius. Factum patris nō tollit querelam filio competentem:& qui nomine alterius egit querela & succubuit,non perdit id , quod sibi relictum est. h.d.Not.† quòd illud,quod quis non pōt suo nomine
1 potest alieno.Secundo no.† q̄ in querela principaliter agitur de
2 meritis filij: & per consequens de viribus testamenti. vidi istis §.
3 eo.l.filio.§.j.Tertiò not.† q̄ quidam dicūt per hanc l. q̄ secundū iura Digestorum,illud quod filius querebat de bonis maternis vel materni generis,nō quærebat patri,vt ibi:quia filij indignatio est.& ibi : quoniā alij commodum victoriæ parat. Et de hac opi.do.Cy.posuit vnam additionem ad lec.suam in l.j.C.qui admit.ad bo.pos. Sed de hoc est glo. quæ hanc opinionē reprobat
4 in l.is qui hæres.§.fi.j.de acqui.hæredi. Vlt.glos.† inducit hanc l. in argumentum q̄ si iudex causæ principalis successit iudici appellationis,q̄ potsit agitari causa coram eo. De hoc tamē dic vt l.eos.in princ.C.de appel.& per glo.& doc.ibi.

Si proponas. Si testamentum rumpitur per cōtra tab.siue per querelam : nepos in potestate retentus filio emancipato coniungitur.h. d.Oppo.j.de coniun.l.j.§.sed si.Solu.dicit glo.exhæredatus non coniungitur nepoti, vt ibi: nisi prius agat querela , vt hic.Oppo.q̄ imò filius debeat habere totum:vt C. de suis & legiti.auf.in succesione.& auf. de hæredi.ab intesta.§.j.Sol.dicit glo.hodie sublatum est edictum de cōiungendis.quod an sit verum, examinat Cy.in d.auf. in succesione.Examinaui in l.j.de coniung.eum emanci.lib.

Si hæreditatem. Per contractū ab exheredato cum hærede factū,dicitur testamentum approbati.hoc dicit.

Si duo. In querela est locus iuri accrescendi.hoc dicit.

b c Irca. [b] Ex pòst facto potest quis decedere pro parte testatus,& pro parte intestatus.hoc dicit.

Si non mortis. Datum inter viuos vt cōputatur in quartā. querelam excludit:& ad supplemētum agetur,& in collatione veniet.h.d.Opp.ius agendi ad supplementum est introductum per iura noua:vt l.omnimodo.C.eo.ergo videtur q̄ Iustinianus ibi mendax fuerit.Respondet glos.q̄ hoc est additum à compositoribus noui iuris.quod tene menti pro additionibus quæ fiunt ad statuta,vt valeant.Secundò opp. secundū ista tempora facto testamēto nō habebat locum collatio: vt C. de collat. l.j.sed hic dicitur contrarium:ergo malè.dicit glos.hoc est additum per iura nouissima.Istud nō est verum : nam compositores Digestorum non cognouerunt iura nouissima. & ideo glos. sequens dicit melius quam ibi:aut certè mutat casum,quando ab intestato succeditur.

Si quis. Etiam ei,cuius non interest,agente testamentum rumpitur:& si præcedens est exclusus, sequēti nō obstat.h.d.Casus potest poni isto modo. Quidam filius cum haberet quosdam suos filios,& patrem,quosdam extraneos hæredes instituit:suos filios exhæredauit & patrem prætertuit: contingit q̄ isti filij agentes querela inofficiosi testamenti patris,fortitan sententia vel repudiatione exclusi sunt: pendente iudicio prima causa deberet esse filiorum, pater a istius testatoris cùm videret nepotes eius excludi:de facto egit querela contra vnum ex hæredibus institutis:& obtinuit. Modò quæritur quid iuris. Respondet Iurisconsultus quòd licet ab initio nō debuerit pater agere antequam nepotes excluderētur: tamen ex quo sunt excluſi qui partem debebant præcedere,rectè dicit patrem querela egisse:& sic testamentum pro parte valere,pro parte non.hoc dicit. Materiam huius legis habuistis in l.pater filium.suprà e. Bartol.

Si sub hac. Libertas data c causa implendi conditionem in testamento inofficioso adiectam,non rescinditur sed eius pretium à manumisso soluitur.hoc dicit. Quærit glo.qua actione? Respon. actione in factum,vel cōdictione ex lege. Et quæ istarum sit verior apparet ex doctrina quam dedi tibi in l.j.de condictione ex lege.

Si instituta. Si fides transactionis non sernatur,potest exhæredatus ad querelam redire. hoc dicit. Oppo. de l.cùm mota.C.de transact. Solu.ibi ille, qui egerat querela, discesserat à lite, quod dic plenè vt ibi

Et qui. Licet testator aliquem suum filium esse negauit , si exhæredauit eum habet querelam.h.d.

1 ☞ *Filius fratris de iure an dicatur nepos.*

De inofficioso. Qui in querela obtinuit pēdente appellatione,debet ex hæreditate ali.hoc dicit. Tene menti istum casum: & facit ad q.quòd quando Abbas litigat cum monacho , interim debet ali de bonis ecclesiæ.

c Not.gloss. quæ allegat c. ex parte.extra, de accusa. Quæro † vtrum [d] filius fratris
1 d de iure dicatur nepos [e]. Certè in nulla par- e te iuris nostri credo quòd reperiatur.& hic non appellat nepotem respectu patruí , sed auí.In quadam tamen constitutione Federici reperitur hoc.& est tex.de schismaticis. c.j.lib.vj.

De testamento. Prēteritio matris de filio, e etiam quem ignorabat, habetur pro exhæredatione.h.d.

Vm mater. Secūdū glo.breuiter.hoc dicit. Si testamentum rumpitur ex causa prætertitionis factæ re,non consilio legata remanent valida.hoc dicit.Secundùm alios dicit totum contrarium. Hic dicitur quòd iste filius , quem testatrix ignorabat,agit querela.contra: imò directo debet sibi hæreditas restituí:vt l.fi.j. de hære. instit.Solu. ibi testatrix aliud testamentum fecerat. Item oppo.quòd rupto testamento per querelam non debentur legata vt l. Papinianus.§.si ex causa.ff.eod.Sol.dicit glo,quando testamentum rumpitur ideo,quia fuit facta prætertitio re & consilio,nequaquam debentur legata:vt ibi in fin.huius legis;quando prætertitio fuit facta re tantum,non consilio legata debentur: vt hic in princip.& sic diuerso casu loquitur hic Paul.ab Imperatore. Alij,vt Azo,dicunt quòd hic dictum principis corrigitur per

↦P. PAV. P.

a ¶Filij?.Vide Aret.ī l. filiusfa.ī fi.titu.ff.de acq.hæred.ponit pulchrum intellectum ad istum text.

b ¶Circa limitatiōes. Ad hāc regulā vide p not.ī l.j.C.de secū. nup.& de rōne huiꝰ legis vide p doc.in l. pe.de iniuſt.test.

↦P. PAV. P.

b ¶Circa duas rōnes istius legis vide per Ias.in l.cū duobꝰ.C. de inoffi.testa.

c ¶Cū monacho.Monachꝰ accusans Abbatē debet ali de bonis monasterij . adde Bal.in l.etiā.C.man.

↦P. PAV. P.

c ¶Cū monacho . Vide Abb.ī d.c.ex pte. q̄ dicit idē ecclyxore, qñ litigat cum viro: qa debet sibi maritꝰ subministrare expensas litis & victus.& vide Host.& Specu. allegatos p eū &vide in simili text. & Bal.& glo.in l.fi.C. de or.cog.q̄ declarat p Aret.in l.ꝓtor.ī iij. no.de acq.hær. & latius in c.si q testiū.in iij.colū.extra de test. vide oīno Bald.in l. Impatores.ff.de tut. & rat.dist.in ij. lect. Adde Ange,consilio xxvij.inci.qa oē datū.in iij.arti.& in vj. col.ver. prēterea. tenet Fel.in d.c.si q testiū.in iij.col.vbi ponit an pauperi legitima super bonis quæ prætēdit, sint expensæ subministrandæ. & vide Cur. in trac. seq̄stri.ī iij.co.et Ias. in l.si fideiussor.§.fi. ꝑpe fi.ff.q satisf.cog. q notabiliter loquit qñ seq̄strat fructus possessori, & ī termi nis.l-fi.C.de ord.cognit.

☞ POMATES.

d ¶Quærovtrū. Vide Fel.in c.ꝑ tuas.j.col. in vlt.not.de proba.

e ¶Quæro vtrū filiꝰ fratris &c. An filius fratris dicat nepos.ɗ hoc no.Bal.ī l.vxor. C.q acc.nō posit.repe rio tñ q̄ sic in c. tuą nos.de cōsan.& affi. & Bal.ī l.vxor.ī pte affirmat. sal:ē attēto cōi vsu loquendi.& Bal.& Imo.in l.fi.do tali.fol.ma. & Bald. hic.& bonus tex.& ibi doc.extra de arb. ī c.nō fine.per Bal.in repe.c.si pr̄.de test.in vj.ī xix.co.adde latè Fede. consil. xxxix.

☞P. PAV. P.

a ¶Si ſuſpecta. Vide Felin.in c venientes. cliij.col.iiij.ſ fi.de teſt. & in c.cū ſuper.col. iiij.extra de re iudi.

b ¶Ne colludat. Et vide latè Bar.in l.ſi per luſorio.§.j.ſ.de ap. Et an iſti legatarij, & illi,quorum intereſt, ſunt citādi, ſaltem p generale proclama, vide Ang.ibi.

☞POMATES.

c ¶Sit ſuſpicio. Vide Ro.ſing.cccl.xix.

d ☞Io.xix.c. Hæc tñ quæſtio in exēplaribus ſcriptis minime habet,&iudicio meo bñ quū extra rē ſatis ſit. Alex. Loſæus.

☞POMATES.

e ¶Tutores. Vide qd dicat Roma.conſilio lxxxix.

f ¶Si hæres. Et not.q huiꝰ j.p̄ſumptio nō ſemper habet locum vt per Bar.in l.pe.de cōd.i.ob turpē cau.j.

g ¶Approbare. Quid in executore teſtamēti exercente officium videt approbare teſtamētū. Vide Ioan. And.in addi.Spe.de inſtru.edi.§.nūcverò aliqua.in addi.q̄ incipit adiuuatur, &c. Et ad iſtam l. vide quod legitur & not. in c.ex literis.de trāſ.

h ¶Veluti. Vide p intellectu huius l.text. & ibi Bart.& doct. in l.qui in aliena.§. interdum.de acquir. hære. vide Imo.in l. cum filio.de vul. & pup.& in l.& an eadem.§.actiones.in fine.de excep.rei iudi. Imo.in l.iij.§.ex pluribus.in prin.de acq. poſ.

☞POMATES.

h ¶Veluti. Vide Alexand.conſi.xj.col.vj. ij.vol.

i ¶Illud. Et ibi Bart. & doct.in c.ij.de libel.obla.

☞P. PAV. P.

k ¶Iuriconſultus. Vide Com.conſil.xvij. incipien. Hieronymus de Boſcoriis. in vlti.colum. vbi dixit requiri q̄ agens dicat ſe hæredem,& ita petat ſe declarari. Ita aduerſarium ſuū pro hærede vel pro poſſeſſore poſſidere ſi cum titulo poſſideret.non daretur contra eum petio hæreditatis.

l ¶Concludendi in libello. Vide etiā Bar. in l.ex diuerſo.§.fin. de rei vendi.& adde gloſſ.& doct.in c.ij. de lib.ob.ſcripſi poſt Balice.in d.l.edita.& Barto.in l.j.in princ. C.de eden. Bald in l. ij.ad fin. C. de petit. hæred.

Paul.& ſic concordat cum §.ſi ex cauſa, Hanc opi.tenet Azo,quæ mihi vera videtur:quia expreſsè Pau.ſe refert ad illud qđ dicit Princeps dicens eum non iuridice dixiſſe ibi,quod de libertatè & legatis adijcitur. Prēterea probo per rationem:ſi eo caſu quo prāteritio eſt facta re,& conſilio,legata non debentur:quo caſu conſtat teſtatorē voluiſſe grauare hæredem quantum poterat:nihilominus debet valere eo caſu, quo filium ignorabat habere,quem grauare voluit.Et pro hac opi.videtur caſus in l.ſicut. & in l.ſi cū vel in vtero.C.de teſt.mili.Ego determinaui in auſ.ex cauſa.de lib.prāt.Et Et ſi dicis,quomodo potuit dicere Paulus contra principem? Reſpon. quòd dictum Pauli fuit approbatum per Iuſtinianū quādo approbauit iſtum librum.Simile in lege Aemilius.ff.de minori.

SI ſuſpecta. a Ille,cuius intereſt pōt adeſſe cauſæ,ne colludatur b. h.d.Glo. dicit not.q non eſt neceſſe ꝓbare in cauſa ſuſpicionis.quod colligo ex eo qđ dicit,ſuſpecta legatarijs.Et ſic non videtur neceſſe q liqueat iudici:ſed ipſis legatarijs imminens ſit ſuſpicio. c Quærit glo. vtrum iſti legatarij poſſunt in cauſa teſtes producere.Et dicit q ſic,& dicit veritatem : quia hoc dicit tex.ibi:voluntatem defuncti tueri.Qualiter tunc fiat iſta productio & quādo ipſi appellant, qualiter appellabunt : & qualiter feratur ſententia.& vide plenè Innocen.in c.cùm ſuper.extra de re iudi.

QUamuis. Si cauſa ſuper querela tranſactione deciditur teſtamentum remanet validum, & debenē legata.h.d.dic vt in glo.

QUoniam fœmina. Fœmina per adoptione nō poteſt habere filium,qui poſsit habere querelam.h.d.

☞Quæro:dixit Chriſtus pendensin cruce matri : d Mulier,ecce filius tuus.quis filius erit iſte.

ADuerſus. Iſtud principiū poteſt legi duobus modis,vt per gl.tertio modo ſecundū alios. Primò q filius datus in adoptionem fecit teſtamentum de caſtrenſi vel quaſi:& ſecundū hoc erit hic caſus,q teſtamentum factum ſuper caſtrenſi ſubiaceat querelæ.Secundò modo q filius datus in adoptionem fuit emācipatus. Idē ſi pater fuit mortuus.& iſtæ ſunt clarę quæ mihi placent. Alij doct.intelligunt in teſtamento filij impuberis adoptati facto ſibi à patre adoptiuo. & ſic eſſet caſus contra l. Papinianus.§.ſed nec impuberis.ſ.eo.

TUtores. e Qui agit nomine alterius de inofficioſo,nō eſt indignus legato.h.d. Not.ergo q ſi pronuncietur inofficioſum teſtamentum,legatum nihilominus debetur tutoribus, quāquam legata non valeant ſecundū iſta tempora: vt ſ.eo.l.Papinianus.§.vlti.

SIis. f In querēla eſt locus ſucceſſorio edicto. Hoc dixi plenè in l.pater filium.ſ.eo.

SI hæres. g Qui hæredi inſtituto iure vniuerſali ſuccedit à quere lanō excluditur.ſecus ſi titulo particulari. hoc dicit. Quærit gloſſ.quæ eſt ratio differentiæ inter hæreditatem & legatum.Dic breuiter q hæreditas eſt quid vniuerſale & ideo in hæreditate ſecundi i.quæ peruenit ad filium exhæredatum,venit hæreditas primi ex neceſsitate:quia nō poteſt pro parte adiri,& pro parte non.ſecus in legato.Quæro,contra quē aget iſta querela.Reſpond.contra legatarios: vel eis opponet in modum cōtradictiōis,vt in l.Papinianus.§.ſi filius.&no.in l.qui repudiantis.in prin.ſ.eo.

SI ex hæredatus. g Qui eſt aduocatus pro hærede,videtur approbare e teſtamentum.h.d.

Si legatario. Qui eſt hæres legatarij. & legatum petit videtur teſtamētum approbare. hoc dicit. Et vide quod dixi in l. poſt legatum.§. qui accuſauit.infrà de his quibus vt indignis.

Depetitione hæreditatis. *Rubrica.*

1 ☞Hæreditas de iure ciuili ex lege filio præterito adiri non poteſt.

LEX I.

HAereditas. Hæreditas ad nos pertinet ex teſtamento,vel ab intestato, de iure antiquo vel nouo.h.d. Opp.j.de iniuſt.teſt.l.j.Sol.quod hic dicit,iure factum , intelligas pro omni teſtamento,quod non ſit ruptum,irritum,iniuſtum vel inofficioſum. Ex nullo enim illorum poteſt deberi hæreditas.Contra hoc opp.j.de iniuſt.teſt. l.poſthumus.§.j.ver.idem & circa.& l.filio.e.tit.Sol.ex teſtamēto rupto,non poteſt deberi hæreditas,vt hic. & dixi ſuprà licet quandoque poſsit peti bonorum poſſeſsio ſecundū tab. †Not. iſtam glo.quæ intellexit l.filio.quod de iure ciuili ex ea non poſſit adiri hæreditas.dixi vobis C.vnde leg.l.certū. Venio ad l.ij. quæro in quo differt,ſine hæreditas deueniat in aliquē ſuo nomine,ſiue per ſe.Glo.hic variat.dicit breuiter ſuo nomine,quando inſtitutus eſt filius vel ſeruus contemplatione patris vel domini. Per ſe quando directo inſtitutus eſt per alios, quando ſuccedit ei qui eſt inſtitutus. Vltimò dicit glo.ex hac l.no.mala grammaticam:quia pronomen tertiæ perſonæ conſtruitur cum verbo & pronomine primæ perſonæ.

1 ☞Hæres hæredis Titij quando debeat dici hæres Titij ex teſtamento uel ab inteſtato.

2 In libello in petitio.hæred.non requiritur quòd exprimatur,an ſit hæres ex teſtamento uel ab inteſtato : an per ſe,uel per mediam perſonam alterius. cogitur tamen ex cauſa.

3 Forma concludendi in petitione hæreditatis.

4 Omne ius poſt l.xij.tab.dicitur ius nouum.

LEX III.

VEluti. h Circa iſtam l.gloſſ.ponit vnam q.quando ego ſum hæres hæredis Titij : vtrum ego debeam dici hæres Titij ex teſtamento vel ab inteſtato.Glo.hic arguit pro & contra. Finaliter determinat q proxima cauſa debeat inſpici , vt eo iure quo ego ſum hæres illi,cui ego ſum hæres directò,eo iure dicat eſſe hæres , cui ille hæres fuerit.Tu verò dicas breuiter q̄nq̄ hæreditas defertur ad nos directò:& ſic eſt vna tantū cauſa proxima.Q̄nq̄ per mediā perſonam alterius defertur hæreditas ad nos:& ſic eſt cauſa alia remota:& tunc nihil repugnat quin ex duabus cauſis ſimus hæredes.Vnde ſi qs iterrogaret me an ſim hęres Titij:cui hęres ſum per mediā perſonā,ex teſtamēto vel ab inteſtato:ego poſſum ſi citè reſpondere.Si quidem quæris de cauſa proxima,ſum hæres ex ea cauſa,qua ei,qui de proximo deceſsit,ſucceſsi. Si quidem quæris de cauſa remota,nōdebo de illa cauſa qua ſucceſsit ille, cui ego ſucceſsi.Sed quęro†vtrum in libello quis teneatur hoc exprimere,vtrū ſit hæres ex teſtamento vel ab inteſtato,& vtrū per ſe an per mediam perſonam alterius.Reſpon.peti.hæred.eſt in rem:& ideo admittitur petitio vniuerſalis,cauſa nō expreſſa. j.eo.l.ſed ſi lege.§.petitio.& l.ſi mater.in prin.j.de exce.rei iudi. cauſa tamē cognita ſi videret iudex multum intereſſe rei,poſſet cogere actorem ad declarandum.l.ſi defenſor.§.illud. i de interrog.act.†Vltimò tagit hic Iuriſcōſultus k formā cōcludendi in libello l in peti.hære.quia pars debet petere pronunciari ſe hæredem eſſe,vel hæreditatē ad ſe pertinere.ibi : ſicut Titij hæreditatem &c.de hoc dicam j.eo.l.licet.†Venioad vltimam partē, ibi: nouo iure,&c.No.quod ius nouum dicitur omne ius, quod eſt poſt l.xij.tabu.De hoc pleniſsimè in l.fi.§.pe.de reg. Catonia.tetigi aliqualiter in l.j.j.de condi.ex lege.

SI hæreditatem. In iudicio vniuerſali veniūt ea quæ poſt lit. conteſ. reus cœperit poſsidere.h.d.Opp.ſ.titu.ij.l.non poteſt. Sol. vt ibi,& etiam hic in glo.

1 ☞Controuerſia dicitur ante lit.conteſtatam.

2 Alienatio rei,de qua eſt controuerſia,eſt prohibita ante litem conteſta.etiam in iudicijs particularibus.

3 Poſſeſſor hæreditatis cui fuit mota controuerſia,ſi ſatisfecerit de hæreditate nō minuenda,quando poſsit alienare.

QUuus Pius. a Poſſeſsio hæreditatis quæ eſt in cōtrouerſia nō poteſt alienari, niſi præſtita ſatisdatiōe vel cauſa cognita, ſi neceſsitas vrgeat. hoc dicit ſecundū opi.quā intendo tenere. Primò loquitur quando poſſeſſor volebat alienare voluntariè. Secundò quando vult alienare ex neceſsitate. ſecunda ibi : cauſa autem. Not.hic tex.†q controuerſia dicitur ante lit.conte.& de hoc vidiſtis ſ.de tranſa.l.qui fidem.& C.de tranſac.l. cauſas.j. rem rat. habe.l.amplius.Oppo.j.de excep.l.ſi poſt litem. Sol.vt ibi.& nō ob.Opp.& videtur q ex eo quòd eſt controuerſia ſunt aliæ prohibitæ alienationes:vt ſ.fami.erciſ.l.alienationes.& ibi not. & j. eo.l.item veniunt.§.petitam.hic autem innuit quòd debeat fieri expreſſa prohibitio.Sol.expone prohibendam,id eſt,non concedendam.†Opp.quòd imò non eſt prohibita alienatio,niſi poſt lit.conteſt.vt C.communi diui.l.j.de litig.l.j.Solu. ibi in iudicijs particularibus:hic in vniuerſalibus. b ſimiliter C. de tranſact.l. ſi poſt motam.licet hodie ſit idem in particularibus ſimile no.in auſ.litigioſa.C.de litigio.Opp.hic innuitur quòd præſtita ſatisdatione poſſet alienari.Cōtra:iſta ſatisdatio eſt de hereditate nō diminuenda:vtj.proxi.§.diuus.ergo per eam nō debet permitti alienatio:quia eſt ei contraria. Iſtā opin.tangit glo.hic in verbo, inchoetur.in fi.Huius contrarij timore fuit facta quædam additio parua,quæ dixit:expone niſi,pro ſed.& omitte verbum maluerit.q.d.nō poteſt alienare:ſed debet ſatisdare. Iſta gl. deſtruit tex.vt vides.Vnde alij volentes hoc euadere exponūt ſic, quòd debet ſatisdare de hæreditate nō diminuēda , ſed de reſtituenda eius æſtimatione ſi alienari contingat:quod fieri nō debet & iſta dictio,niſi,non ponit.Et hoc vult dicere quædā gl.ſuper verbo, ſatisdare.Certè etiam iſta gl.deſtruxit tex.nā ſemper dictio,niſi, ponitur q̄n præcedit oratio negatiua : vt l. actione. & ibi not.C. de tranſac. Cùm ergo prædixerit non concedendam alienationem,niſi maluerit,&c.ſequitur quòd illo caſu poſsit alienari.& 3 ideo†pro huius declaratione debes ſcire,quia aut poſſeſſor vult alienare ex permiſsione iuris:aut vult alienare expreſſa permiſsione prætoris.Primo caſu,aut nō ſatisfecit:& nullo modo permittitur alienare. Aut ſatisfecit : & poteſt alienare res tempore perituras ex reſcripto diui Pij,vt hic in princi. Aut vult alienare expreſſa permiſsione prætoris:& poteſt, etiam, non præſtita ſatisdatione , ſed præſtita cautione , & habita per iudicem cum cauſę cognitione,vt hic in ver.cauſa cognita. Iſta diſtinctio probatur in l.pen.j.ad Car.& l.j.§.mulier.de ven.in poſſ.& de hæredibus inſtitu.l.ſi quis inſtituatur.& qui.ex cau.in poſ.ea.l. Fulcinius.§.adeo.& j.de iure delibe.l.ait prætor.

1 ☞Petitio hæreditatis differtur propter accuſationem falſi.

2 De hæreditate nihil debet diminui,quando pendet quæſtio falſi teſtamenti,ſicut quando pendet petitio hæreditatis.

3 Si contra teſtes objicitur exceptio falſi , uel detur accuſatio falſi , cauſa principalis an differatur.

4 Poſſeſſor hæreditatis in caſu huius §.ſatisfdat de hæreditate non diminuenda: ſed ea reſtituenda de eius æſtimatione,in caſu alienationis.

DIuus Adrianus. Sicut quando eſt controuerſia ſuper petitione hæreditatis poſſeſſor cogitur ſatisdare. ita quando eſt controuerſia de falſo teſtamento.hoc dicit. †Nota ex iſto textu quòd petitio hæreditatis differtur propter accuſationem falſi teſtamenti. †Secundò nota quòd ſicut quando pendet petitio hæreditatis,non debet aliquid diminui:ita quando pendet quæſtio falſi teſtamenti:& ideo debet præſtari ſatisdatio. Opa pon.C. de edic. diui Adria.tollen.l.ſecunda. Solu. per accuſationem falſi impeditur iudicium petitorium hæreditatis,non poſſeſſorium , vt ibi . Secundò oppo. hæc b quæſtio falſi eſt incidens ad petitionem hęreditatis ergo videtur q̄ ſuper falſo non ſit pronunciandum,vt l.j.C.de ord.iud. Huius timore ſunt hic in glo.duæ lectu.vna q concedamus contrarium,q incidenter hic agitur de falſo,& ſuper ea non pronunciabitur.& hic eſt quædam gloſſ.ſuper verbo, petitur.& gl.ſuper verbo,ſuſtinetur. & eſt ſatis bona.Alia lect.eſt q hic principaliter b proponebat accuſatio falſi:& quia eſt prę iudicialis ad petitionem hæreditatis differtur,vt videbitis j.l.pxi.Et ex hoc habes † q 3 ſiue teſtes,ex qbus reus debebat cōdēnari, accuſentur de falſo principaliter,ſiue incidenter opponat & ſint 4 falſi,debet ſuſtineri cauſa principalis.tangam in l.pxi.†Quæro qualiter cōcipiet iſta ſatisdatio.Dicit gl.q ſatisdabit de hereditate nō diminuēda vel reſtituenda. Tu dicas q debet ſatisdare de hæreditate non diminuenda:ſed reſtituenda ea vel eius æſtimatione,ſi alienari contingat,vt vidiſtis ſ.in prin.legis. Ex vigore autem huius ſatisdationis quid poſsit alienari vidiſtis ſ.Quæro dicit hic,quorum iudiciorum,de quibus iudicijs loquitur.Gloſ. exponit,quorum iudiciorum,i.cuius iudicij. Tu dicas breuiter omiſsis his quæ dicuntur in gloſſ.quorum iudiciorum,id eſt petitionis hæreditatis & eorum quæ ſunt præparatoria ad illam, vt actio falſi,& querela inofficioſi,vt hic,& j.l.proxima.& l.ſi ſi quis liber.

1 ☞Pendente accuſatione falſi teſtamenti quando peti poſsit legatum.

2 Qui accuſauit de falſo,& ſuccubuit,non petit legatum.

3 Si teſtes accuſantur de falſo , uel contra eos objiciatur , non ſuperſedetur cauſa principalis:ſecus ſi producens accuſatur de falſo,uel contra ipſum excipitur.

SI teſtamentum. Pendente accuſatione falſi non poteſt peti legatum ex teſtamento.h.d.Vel breuius. Accuſatio falſi eſt præiudicialis ad omnem cauſam quæ ex teſtamento dependet.h.d. Opp.de prin.ad fi.Sol.prin.loquitur quando ab vno dicitur falſum,& ab alio petitur legatum.finis loquitur quando 1 vnus & idem dicit falſum,& petit legatum.†Opp.pendente accuſatiōe falſi, nullum aliud iudiciū poteſt agitari, per quod liti fiat aliquod præiudicium:vt ſ.l.proxi.in fi.& j.l.proxi.in princ. ſed hic fieret aliquod præiudicium:quia ſi pronūciaretur deberi legatum,præſumeretur teſtamentum verum,&c.Huius timore ſunt hic tres opi.vna q illa exceptio,ne agitentur alia iudicia, eſt inducta in fauorem accuſatoris de falſo, qui intendit petere hæreditatem:& ideo eſt in electiōe ſua vel q ſtatim cognoſcat de viribus teſtamenti,ſi probationes habet in prōptu: vel ſoluat legatum præſtita cautione:& ſic accuſatoris erit electio iſtius alternatiuæ.Alij dicunt q in electione legatarij eſt:& iſtud eſt verum hodie per l.fi.C.e.licet olim ſecus:vt j.l.proxi.& ibi dicam. Tertij dicunt q eſt in electione hæredis , vel q ſoluat præſtita cautione,vel q cognoſcatur de legato. Sed tunc opp.ſi hæres elegerit q de legato cognoſcatur:ergo fieret aliquod preiudiciū accuſatori de falſo:quod non debet eſſe: vt l.proxi. & j.l.proxi. Huius timore dicit glo.q illud quod dicitur,de legato quærere tur ſcilicet per quandam conſequentiam:quia expectabit ſentētia ſuper querela falſi. & iſtud placet mihi . Alij dicunt q ante pronunciabitur ſuper legato:quia hoc fuit volūtate hęredis ſcripti:ſed hęc nō videt vera:qa hæres ſcriptus,& legatarius ſemp de hoc fuerūt in cōcordia q valeat teſtm,& debeat legatū:& ſic ſolū eſt cōtentio ꝓpter accuſationē de falſo. Alij dicūt, qñ vnus dicit falſum,& alius petit legatū,nō eſt neceſſe q deferat vtriq: 2 ſed hoc nō videt verū,vt videbitis j.l.proxi.†Vltimò quęrit gl. qd ſi ille qui accuſauit de falſo,ſuccubuit:an petet legatū.dic q 3 nō,vt in gl.†Quęro qd ſi accuſo teſtes de falſo,ex qbus cōuinco:an debeat differri cōdēnatio ſuper cauſa prima. Hic videtur caſus q ſic,& ſ.l.pxi.Cōtrariū eſt veritas:qa licet teſtes cōdēnarētur de falſo:hoc ꝓducēti nō præiudicat:& ideo nō differt cauſa prima.eſſet enim neceſſe q accuſarent teſtes & producentes:

☞POMATES

a ¶Diuus Pius. Vide Alex.in l.principalibus.in princip.ſi certa.

☞Vide Bald.in l.ſi fideiuſſor. §. fina ad fin.ff.qui fatisd. cog. vbi dicit q pretium de quo hic poteſt fieri ſtatim lite mota, etiam ceſſante ſuſpicione,Antonius Alexand.

Hæc eadem Pe.Paulus Par.

☞P. PAV. P.

b ¶Hic in vniuerſalibus.vide Roma.conſil.cvij.Bart.in l.alia ratione. j. famil. erciſcun.

☞POMATES

¶Veluti. Vide Alexand.conſi.xj.col.vj. ij.vol.

¶Illud. Et ibi Bart. & doct.in c.ij.de libel.obla.

☞P. PAV. P.

¶Iuriconſultus. Vide Com.conſil.xvij. incipien. Hieronymus de Boſcoriis. in vlti.colum. vbi dixit requiri q agens dicat ſe hæredem,& ita petat ſe declarari. Ita aduerſarium ſuū pro hærede vel pro poſſeſſore poſſidere ſi cum titulo poſſideret.non daretur contra eum petio hæreditatis.

¶Concludendi in libello. Vide etiā Bar. in l.ex diuerſo.§.fin. de rei vendi.& adde gloſſ.& doct.in c.ij. de lib.ob.ſcripſi poſt Balice.in d.l.edita.& Barto.in l.j.in princ. C.de eden. Bald in l. ij.ad fin. C. de petit. hæred.

P. PVA. P.

a ¶C. Qui acc. nō pñt. vide ibi Dy. in vl. q. & Bal. co. x. vj. & se. & Bal. in l. si qs testibus. co. pe. ver. sed cū præced. C. & test.

b ☞ Error est i ordine: qa i Pādectis & antiqs excēplatib⁹ lectura rū Bart. hæc lex post se. ē situata. Alex. L.

☞ POMATES.

c ¶Not. ex gloss. Vide Fel. in c. significauit. de testi. in fi.

vel q in modū exceptionis de falso dicatur contra producentem. De hoc per Cyn. qui accus. non pos.[a] l. j. & videtur text. & quasi casus ff. de his q no. infa. l. Lucius. dic vt ibi.

[b] Egitimam. [b] Qui eligit ius incompetens non videtur renunciare iuri quod sibi ignorabat competere. h. d. Lex ista legitur duobus modis. Primò in testamēto rumpendo per querelā. & hoc secundū prin. glo. ibi dū ponit casum per l. mater. ff. tit. proxi. Alio mō legit in testamē to rupto ipso iure. & hoc innuit sequēs glo. parua super ver. vires. Opp. de l. postquā. j. eo. dicit glos. intellige hoc qñ agnouit ignorāter: secus si sciēter. Prout te refers ad testamentū rūpendū gl. est clara: qa agnoscendo scienter videtur approbare. Hoc habuistis in multis legibus ff. ti. j. Prout te refers ad testamētum nullum ipso iure: tunc si quidē est nullū propter fauorem istius qui agnouit, vt puta, quia erat præteritus: tūc idem vt l. filio præterito. de iniust. test. Si verò esset nullū propter defectum solennitatis; & tunc agnoscendo scienter non posset approbare: vt C. de test. l. non dubium. circa fin. Sed licet non possit testamentum approbare: an ex hoc videatur repudiare ab intestato: dic vt in l. Clodius. j. de acqui. hære.

1 ☞ *Quando duo inter se litigant: tertius potest comparere pro interesse suo, & opponere exceptionem, & facere q. iudicium differatur.*

2 *Quando seruo fuit relicta liberalis, extraneus institutus, & filius exhæredatus, institutus potest obijcere quòd non procedatur in causa liberali, ne fiat præiudicium testamento.*

3 *Iudex ex officio potest differre quæstionem libertatis, ne fiat præiudicium testamēto.*

4 *Iudex supplet etiam parte non opponente in illis, in quibus iudicio uel iurisdictioni pararetur præiudicium.*

5 *Sententia lata super quæstione libertatis facit qualequale præiudicium quæstioni de testamento: licet sit inter alios lata.*

Testes examinati inter alios faciunt præsumptionem, & forte semiplenam probationē.

6 *Inducere, cancellare, & circunducere, licet differant in modo: tamen in effectu non differunt.*

7 *Excipiens ineptè succumbit sicut qui ineptè agit.*

8 *Iudex potest statuere certum tempus ad agendum.*

9 *Causa simplicis libertatis delegari potest.*

10 *Testis inductus super uno articulo, quando possit super alio examinari.*

11 *Si est facta transactio inter me & te, ex certa causa expressa.*

Et post rei uendicatione, nulla causa expressa: si excipiatur de transactione, non impedi tur litis contestatio.

12 *Iudicia particularia quando inuicem se impediant: & quando particulare uniuersale.*

13 *Iudicium uniuersale quando per aliud uniuersale impediatur.*

14 *Iudicia particularia q. silent. etiam si est quæstio de hæreditate, & non testamento.*

15 *Quando est quæstio de præbenda, uel iurisdictione alicuius castri, iudicium particulare silet.*

SI quis libertatem. Iudicia particularia, p quæ fieret præiudiciū petitioni hæreditatis vel præparatorijs eius, debent differri, quoad iudicium vniuersale finem accipiat: ad quod pōt per iudicē certus terminus statui: secus in iudicijs particularibus, quæ vniuersali. præiudiciū nō pariunt. h. d. Diuidit in tres partes principales, secundū veram lec. quā intēdo tenere. Prima qñ quis petebat libertatē ex testō: & filius exhæredatus agebat querela cōtra testm. Secunda, qñ quis petebat ex testō libertatē & hæreditatē. Tertia, qñ qs petebat libertatē, nō ex testō, sed aliūde. Secunda ibi, nam cum. Tertia ibi: quoties aūt. Prima subdiuiditur in tres: quia primò recitat mētem senatusconsulti. Secundò mētē rescripti Imperatoris circa idē. Tertiò ponit vnā limitationem ad prædicta. Secūda ibi: sed & diuus. Tertia ibi: ita demū. Secūda pars subdiuiditur in quatuor. Primò format quæstionē. Secūdò respōdet ad eam, eo casu quo seruus erat in possessione libertatis, & hæreditatis. Tertiò quādo erat in possessione libertatis, & non hæreditatis. Quartò ponit circa prædicta decisionē vnius dubij. Secūda ibi: diuus Pius. Tertia ibi: nō verò. Quarta ibi: planè, Item tertia pars subdiuiditur in duas. Primò ponit vnū dictū. Secundò ad remouēdum dubiū dat vnum cōsiliū. Secūda ibi: adiecit. Reassumo quamlibet particulam no strę legis per se. & primò quæro de intellectu principali huius legis. Circa quod sciendū est q prima glo. magna posuit casum q quidam Licinianus seruus erat institutus hæres, & iussus esse liber cohęrede sibi dato, & filio exhęredato. & istā lec. prosequit gl. vicp ad ver. ideoq; alij. in eadē gl. Sed qa hic de hæreditate Liciniani nulla fit mētio: ideo gl. ab ista lec. recedit: nec de ea vobis facia mentionē de cætero. sed quia gl. circa eam aliqua dicit vtilia, reassūmam eā per quæstiones. Vera lect. est in isto prin. quæ ponitur hic in glo. ante finem. Vel dic quòd simpliciter fuit relicta libertas, &c. Pone ergo casum quòd seruo fuit relicta libertas: extraneus fuit institutus: filius fuit exhæredatus. Certè si seruus petit libertatem, differretur causa libertatis propter quæstionem de testamēto. & istum casum prosequere in tota prima parte principali. Circa istam partem primò quæro, quis possit obijcere istam exceptionem quòd non procedatur in causa liberali, ne fiat præiudicium quæstioni de testamento. Gloss. in hac casus positione dicit quòd hoc petit filius exhæredatus. Idē expressius dicit in prima casus positione, quam reprobaui. Ex quo dicto nota † quòd licet duo litigent inter se: potest venire tertius cuius interest. & opponere exceptionem, & facere differri illud iudicium quod in se puto verum. Facit l. Titia. j. soluto matrimonio. secundum veram lectu. quam ibi dedi, vbi filia venit & impedit iudicium inter patrem & maritum. Ad idem supra titu. j. l. si suspecta. in princip. & C. de lig. authen. nunc si hæres. & j. ad Trebel. l. ita tamen. §. quoties. Istud tamen examinemus latius. Aut enim istam exceptionem vult opponere filius: & potest, vt dictum est. Aut hæres conuentus: & non potest, secundùm gloss. hic in princip. & l. proxi. in fine primæ glos. quod non placet: quia videtur contra casum l. secunda. j. de except. rei iudi. & de act. & obliga. l. qui cum hærede. & de bo. liber. l. quādiu. & de bono. pos. contratab. l. si prēteritus. & C. eo. l. fi. in prin.

2 Vnde dico † quòd hæres potest istam exceptionem opponere. Et hoc fortè voluit dicere glo. hic circa principium glo. magnæ. vbi dicit nisi id peteret nomine exhæredati. quasi dicat, hæres conuentus istam exceptionem opponit pro interesse exhæredati, licet non pro suo. Item est videndū an ille, qui se petit in libertatem, possit petere hoc iudicium differri. & glo. dicit quòd non & bene: quia sua sponte venit ad iudicium: ergo cogitur persistere: vt in authenti. qui semel. C. quomodo & quando iudex.

3 †Item quæro an iudex ex officio suo, etiam nulla parte opponente, possit causam libertatis differre. Respond. quòd sic, licet gloss. non tangat. & hic est casus in primo dicto huius legis vbi omnia verba referuntur ad iudicem, si bene inspicias. Et huius ratio est: quia iudex non debet manifestare motum animi sui: vt suprà de offi. præsi. l. obseruandum. & C. de Fal. l. vbi. sed si pronunciaret aliquem esse liberum ex testamento: iam videtur ostēdere motum animi sui quòd testamentum esset validum: & sic ipsi iudici fieret præiudicium, si super hoc pronunciaret. Meritò debet differri. & hoc vult mens senatusconti, vt tex. hic aperè dicit. Ex quo nota † quòd in his in quibus iudici, vel iurisdictioni pararetur aliquod præiudicium, iudex potest supplere ex se, etiam non opponente parte: vt ff. de postul. l. quos prohibet. & facit ff. de procura. l. filius. §. veterani. dixi in l. iiij. §. hoc autem iudicium. j. de damno infecto. tetigi de sepul. viola. l. ij. aliàs

5 in l. sepulcri. eod. titu. † Quæro circa istud principium, quod præiudicium fieri posset per sententiam latam super libertatis quæstionem in testamento, cùm sit inter diuersas personas: ergo &c. vt C. res inter alios acta, &c. per totum &c. Respon. dicit glo. fiet qualequale præiudicium, licet non plenum: vt j. de ap. l. à sentētia cum si. hoc tāgitur in j. glo. magna. & etiam in ij. Et ex hoc dixi tibi in l. admonendi. j. de iureiurā. q testes recepti inter alios faciunt præsumptionē, & fortè semiplenā probationē inter alios. Venio ad ver. sed & diuus. & primò quæro quid est hoc dictū, aut inducaf, aut finē accipiat. Excipiat vt in gl. inducatur, hoc est, fiat absolutio ab obseruatiōe iudicij. Finem accipiat per

c diffinitiuam sententiam. No. ex glo. indifferentiam inter duo

6 cere, † circunducere, & cācellare. Simile C. de solu. l. inductum. & licet sit differentia in modo: tamen in effectu nulla differētia est. Quæro in quo differat iste ver. à præcedenti. dicunt quidam in nullo sed suprà fuerunt recitata verba, vel mens senatusconsulti, & verba rescripti. Tu dic q suprà loquitur generalius: quia quæstio de libertate differtur, si speraf moueri quæstio de testō: siue testm dicaf falsum, vt ff. l. pxi. & l. diuus. in fi. siue dicaf nullum, vel inofficiosum: siue speraf moueri cōtra tab. vt l. ita tamē. §. quoties. ad Trebellia. hic verò verba rescripti erant specialia

in quæst

in quæstione inofficiosi. & ita dicit gl. hic posita quæ incipit, sed & diuus, &c. Item suprà verba fuerūt relata ad iudicem: ex quo apparet quòd committitur officio iudicis: hic fuerūt prolata sim pliciter. Venio ad vers. ita demum. dicitur hic: si iam de inofficioso iudicium cōtestatum est, quid est hoc dictum? Quidam intelligunt si lis est cōtestata tunc debet subaudiri, vel contestari speretur. & ita sentit glo. quod verum est, vt d. l. si præteritus. de bo. pos. contrata. Posses etiā exponere contestatum, hoc est, protesta tum, vt l. possumus. in fi. ff. tit. j. Venio ad secundam partem principalem, l. ad ver. nam cum quidā. Et primò quæro de intellectu huius ver. Rñ. q glos. in ista parte tangit casum verum in gl. magna circa medium. ibi: ideo quod alij ponunt Licinianum &c. Et ponas casum, Licinianum fuisse hæredem institutum, & iussum esse liberum, & filium exhęredatum. quem Licinianum filius exhęredatus vēdicat in seruitutem: Licinianus opponit hoc nō posse fieri, nisi prius agatur querela, & petitione hęreditatis: quęritur an ista exceptio obstet? Et sic vides q in formatiōe, q̄

7 stionis non declaratur vtrum Licinianus sit in possessione libertatis vel non: declaratur autem hoc in rñsione, vt videbitis. Sed iuxta hoc dubitatur de text. ibi: dicente se suscepturum, &c. Ex hoc innuit q ipse possidebat hęreditatem: vt j. sequitur: se petitum hęreditatē. Ex hoc innuit q nō possidebat: quia si possideret, non peteret. Rñ. illa verba sunt ambigua, ideo Imperator declarat in rñsione per distinctionem: pñt em dicta verba intelligi de possidente hoc modo: suscepturum. istud stat propriè. & qd infrà sequitur, & petiturum. repete & se suscepturū. Petiturum, hoc est, illum qui petit hæreditatem. q. d. paratus est se defendere ab eo qui petiturus est hęreditatem possunt etiam intelligi non possidente. & illud quod dicit se suscepturum in nō possidente, stat impropriè: quia in modum exceptionis ei opponetur, & qd infrà dicit petiturum, stat propriè. Venio ad ver. diuus Pius. & iste est ver. planus: quia si seruus possidet hęreditatem, differtur quæstio de libertate: nisi prius agatur de testō & hęreditate. Venio ad ver. nō vero. iste ver. legitur in gl. tribus modis. Primò secundū Azo. gl. quæ incipit: nunc mutat casum. quam lec. tenuit diuidendo legem ff. dixit differentiam esse causam libertatis, quā do seruus est in possessione libertatis, & hereditatis, hic dicit qñ seruus nō est in possessione hęreditatis, sed libertatis non esse differentiam propter quęstionem separatam inofficiosi testamenti. Ratio est: quia est in potestate serui agere petitione hęreditatis: & ille cogitur in modum conditionis opponere de querela, vt l. Papinianus. §. si filius. ff. ti. j. Si igitur seruus nō agit, imputet sibi. Sed contra hoc instatur: saltem iste seruus debet agere petitione hæreditatis ergo donec finiatur petitio hæreditatis, nō debet agi de libertate: vt ff. de arbi. l. non distinguemus. §. si is. Rñ. & istud nō cōcedo: quia si seruus ita opposuisset exceptionem, debet differri iudicium de libertate: quia intendo agere contra te petitiōe hæreditatis cui non debet fieri præiudicium: certè quæstio de libertate fuisset delata, vt in contrario. Sed hic malè opposuit exceptionem: quia dixit: dico quòd quæstio de libertate debet differri: nisi prius agas querela inofficiosi testamenti: ideo hoc prætextu seruus non potest obtinere: & hoc est q text. dicit, vide li-

7 teram, non verò, &c. † Nota ergo ex hoc q qui exceptionem p ponit ineptè, ita succumbit, sicut qui proponit actionem ineptè: vt l. j. §. Labeo. infrà de flu. & de do. except. l. ij. post princip. dixi plenè in l. j. infrà de except. Secundo modo legitur secundùm Guar. vt non mutet casum, & sic totum de vna parte cum seq. ver. planè. & dicas sic: domine si debet differri donec iudicium de testamento finem accipiat, expectabimus ergo vsq; ad quinquennium, quoniam tanto tempore durat querela. Respondet Iurisconsultus quòd non debet expectari. planè iudex debebit causa cognita certum tempus statuere. hoc dicit. vsque ad §. quoties. & ista lectura est satis vera in se. Tertio modo legitur secundùm Ioan. vt non mutet casum, sed parat quandam limitationē ad præcedentia. Dictum est suprà, quòd quæstio de libertate debet differri, donec iudicium de inofficioso finem accipiat: nunc limitat quòd hoc est verum intra quinquennium. Nam post quinquennium querela inofficiosi non debet durare: & ideo propterea non differtur quæstio de libertate. Ista etiam potest esse vera: tene quam vis. Sequitur ver. planè. Iste ver. legitur duobus modis: vno modo quòd referatur ad primam partem. alio modo quòd referatur ad proxima præcedentia. mihi placet

a ¶Cognoscere. An cā libertatis possit delegari, ad quod vide l. imperiū. in j. & ij. co. de iurisdi. om. in. vide in auē. de col. §. prohibemus. & not. glo. in d. l. placet.

☞ POMATES.

b ¶Venio ad vlti. De ista q. vide Fely. c. de testi. ij. co. gl. j. de test.

☞ P. P A V. P.

c ¶Contra hoc inducitur. vide Fely. in c. de testibus. colū. ij. extra de testi.

d ¶Interrogari. testis extra articulos pōt interrogari circa id quod pertinet ad fidē eius: & sic pōt interrogari, an aliqd attineat parti, vt dixi post Bart. in l. Luci⁹. ff. de insa. Vide quod habes per Guil. de Susa. in auē. sed iudex. C. de episcop. & cler. & Inn. in c. cum Bertoldus. de re iud. vbi ponit quæ spectant ad officiū examinantis testes: & dicit q si tabellio interroget de aliquibus contingentibus factum, & rñdeat valent vltimò posita in interrogatorijs. Et dicit Bald. in l. pe. C. de transac. q̄ iuramētū & cum eo §. & con mums. fm. fas. testis nō refertur ad articulos impertinentes. & Bal. no. in l. nō nudis. C. de probat. qd si in articulo ponit q Titi⁹ est filius caij: & testis deponit de fama: vel q Caij⁹ tractabat eū vt filiū, vel similia. dicit bal. q hæc probatio valet. secus si pono q fama est q Ioan. est Rex Franciæ: & testis deponit de veritate & nō de fama: & qñ articulus est ineptus, sed probatio est apta, vide Bald. in l. j. in fi. ff. de iurisd. om. iu. & vide Ang. in l. ij. in princ. co. tit. & Ang. & Imo. in l. fam dubitari. j. de hæred. inst. & Bar. in l. j. ff. si cert. pet. in ij. col.

[b] Venio mco quod dicit Scquit Alc. x. m. l. j. n. 12. j. sicut pon. transac. & iuramētū & cum eo & con mums. fm. fas. n. 45. & Aspa n. 23.

a ¶An silebunt. Pendẽte iudicio vl̃i, an interim debeãt iudicia particularia silere, facit ad no. Bal. in l. fundũ. j. de excep. & adde J. e. l. si bonæ fidei. & ad no. hic vide latius Bart. in l. si post. J. de excepti.

b ¶Quæro quid. Facit ad q. Bal. in l. empto rem. in iij. col. in ver. sed pone quidam. C. locat. et ibi an iterim posit solui lite pẽdẽ. ↠P. P A V. P.

c ¶Regulariter. Limita istam l. vt per Ias. in l. fi. col. fi. C. de edicto diui Adri. tollen.

c ¶Regulariter. Vide quod not. in l. j. C. de inoffi. testa. ↠P. P A V. P.

d ¶Sed putat se esse hæredem. vide Ale. cõs. lxxxv. col. j. & ij. volu. ij. Ias. in l. fi. ad fin. C. de edic. diui Adri. tollen. ↠P. P A V. P.

e ¶Quia scio. vide Areti. in l. qui hereditates. ff. de acqui. hære. vide ad reg. Alex. cõsil. cxxxvj. in iij. col. j. Ias. in l. fi. ff. de offi. procura. cæsa.

e ¶Quia scio. Non valet. Adde Bar. per illum tex. in l. fi. de of. procu. Cęs. oño Bald. in l. cõueticulam. C. de epis. & cle. Bar. in l. si quis ita. J. de test. tute. vide no. per Baldum. in repe. l. j. C. de rescin. vend. & quæ saltem remissiuè scripsi in l. qui testõ i fi. de testa. & cũ hoc dicto concor. Innoc. in c. cum causam extra de cęst. & Bal. in l. solam in iij. colum. de testi.

uersali est hoc speciale, quòd differunt alia iudicia, etiam ratione qualisqualis præiudicij, vt hic patet. Tertiò, quia in illis iudicijs particularibus considerantur causæ præiudiciales, inter easdem personas tantũ: vt l. fundi. & l. fundum. sed hoc inter diuersas personas, vt hac l. Et huius ratio est, vt tangit ista gl. quia illa causa dicit esse magna vniuersalis, & centũuiralis: hoc est, inducta à senatoribus, quia erant centum numero: ideo propter eius nobilitatem assumit sibi istud priuilegium. Oppo. C. eo. l. fina. dicit glo. in hoc lex ista hodie corrigitur: quia hodie si legatarij vel creditores vel serui liber tate donati volunt agere: adhibetur distinctio quæ ponitur in d. l. vlti. C. e. nec differũt ista iudicia simpliciter, vt ibi patet. Ista gl. dicit veritatem. quando petitor vel possessor cõuenitur à tertio: sed si conueniunt se inuicem aliquo iudicio particulari per il lam legem nihil disponitur: & sic remanet incorrecta hæc lex in ver. nam cùm quidã. & l. non distinguemus. §. si his. ŝ. de arbi. Itẽ l. fi. C. eo. loquitur quando conuenitur possessor vel petitor: sed quando ipsi agerent nihil ibi dicitur: & ideo hoc casu remanet incorrecta. l. si bonæ fidei. & ibi not. j. eod. & ideo pro huius declaratiõe distingue in ista materia breuiter q̃ aut inter petitorem & possessorem mouetur aliqua quæstio par ticularis: aut mouetur cũ extraneis. Primo casu aut illa particularis erat de possessiõe: & nõ impeditur: vt l. ij. C. de edic. di. Adri. tol. & not. in l. diuus. in fi. ŝ. e. Aut non erat de possessione: & tunc aut erat causa summaria, & nõ differtur: vt l. ille à quo. § fi de testamẽto. j. ad Trebel. Aut erat causa quæ requirebat plenam cognitionem: & illa differtur hodie, & olim: vt hac l. ver. nam cum quidam. & ŝ. de arbit. l. non distinguemus. §. si is. Secundo casu aut possessor, vel petitor conuenitur ab alio, aut agit. primo casu olim differebat, vt hic, hodie verò adhibet distinctio, quæ ponitur in d. l. vlti. C. eo. si verò ipsi agunt: tunc aut res vel actio erat tempore peritura: & possunt agere: vt l. si bonę fidei. j. eo. & l. cum hęreditas ex Treb. j. ad Trebel. Sed si res non esset tempore peritura, nõ possunt agere, imò debet differri: vt l. ij. j. de excep. rei iudi. & l. qui cum hære de. j. de actio. & obli. & de bo. liber. l. quãdiu. facit l. si præteritus. de bon. pos. contra tabul. nec iura antiqua in hoc corriguntur per iura noua, ſ. per l. fi. C. eo. Et prædicta vera, donec iudicium vniuersale pendet, vel moueri speratur: secus eo finito, vt hac l. ij. secundo rñ. & in §. non videtur secundũ vnam lectu. & j. de excep. l. si post secundũ vnam lectu. vbi tractatur ista materia. Item præ dicta vera de iudicijs particularibus, quæ tangunt iudicium vniuersale, quoquo modo, saltem ratione qualisqualis præiudicij.
33 secus si nullo modo: vt hac l. in fi. † Quæro vtrum iudicium vniuersale propter aliud differatur. Rñd. si quidem ista duo iudicia sic se habent q̃ vnum est secundũ testamentũ, aliud cõtra testamentum: differtur illud iudicium q̃ est secundũ testamẽtum, ne fiat præiudicium quæstioni de testamento. Hoc voluit hæc l. in princ. vt ŝ. l. proxi. & l. diuus. in fi. probatur expresè in l. ita tamẽ. §. quoties. j. ad Trebel. & in l. ij. §. expectandi. j. de bon. pos. secundũ tab. si verò vtrunq; iudicium est secundũ testamentum, vel vtrũq; contra testamẽtum, seu ab intestato: tunc vnum per aliud
14 nõ differtur. l. pe. j. eod. † Quæro quid si est quæstio de hæredi-
a tate, & nõ de testamẽto, an silebunt[a] iudicia particularia. Videt q̃ nõ. nam verba senatusconsulti, & verba rescriptorum, de quibus hic fit mẽtio, solũmodo loquunt q̃n est quæstio de testõ; sed puto q̃ quocũq; modo speretur quæstio vniuersalis de hæreditate, iudicia particularia debent silere: vt de arbi. l. non distingue
15 mus. §. si is. & l. vlt. C. eod. & de exce. l. si post † Iuxta hoc quæro

b quid[b] in alijs iudicijs particularibus, vel vniuersalibus: puta inter duos est cõtentio de prębenda, vel iurisdictione alicuius cathedrę: vtrũ iudicia particularia debent interim silere? Inno. dicit q̃ idem, de cõcess. prębẽ. c. cũ nostris. aliàs: qa cũctis. in fi. gl. magnę. quod est hodie. c. j. de cõcess. pręb. li. vj. Vltimò gl. signat vnũ ar. cõtrariũ, & nõ soluit. vide eã ibi ar. cõtra. C. de sen. l. nemo iudex. Sol. nõ præiudicat ad plenũ præiudicium, sed ad qualequale sic.

c REgulariter. Iurisconsultus ad euidentiam dicendorum præmisit vnam distinctionẽ vsq; ad l. diuus. postea posuit q̃dã rescripta pertinentia ad hãc materiã, vsq; ad hanc l. hic ponit vnam regulã iuris antiqui, quã declarat vsq; ad l. itẽ veniunt. §. ꝑtor ibi recitat senatusconsultum factũ in hac materia: & illud prosequit exponẽdo vsq; ad fi. tit. & quia ponit regulam, non põt breuius summari q̃ se summat. Opp. j. e. l. nec vllã. aliàs, etiã si putauit. §. si quis. Sol. hic de directa: ibi de vtili petitione hæreditatis. Item opp. q̃ ius non possit possideri. l. seruus. §. incorporales. de acquire. do. Sol. dicit gl. quædam est possessio propria, quædam impropria, quædam impropriissima: licet doctores dicant contra. C. de serui. l. ij. quòd non intendo hic examinare.

1 ☞ *Petitio hæreditatis datur pro minima re. & sic curandum est de minimis.*
2 *Conclusio in petitione hæreditatis.*

I 1 LIcet. No. † hanc actionem dari etiã pro minima re: & sic de minimis curamus, dic vt j. de dã. infe.
2 l. si proprietarius. Secũdò no. † modũ cõcludẽdi ĩ libello supp petitiõe hęreditatis, q̃ ys petat pronũciari se hæredẽ insolidũ, vel pro parte. Tetigi ŝ. l. ij. in prin. & q̃ officio iudicis cogatur restituere. de quo dixi ŝ. in l. j. in princ. de edendo.

1 ☞ *Pro hærede sumitur tribus modis.*
2 *Ratio quare petitio hæreditatis non datur contra titulo possidentem.*

RO hærede. Hic incipit exponere verbũ, pro hęrede. cõtrà, ista actio nõ dat cõtra titulo possidentem: vt l. cogi. C. e. & l. hæreditatem. C. in gb. cau. cess. lõ. tẽ. ꝑcrip. sed possidere pro hærede
1 est habere titulum: vt j. pro hęrede. per totũ ergo &c. So. † pro hęrede põt sumi tribus modis, vt in gl. hic verò accipit pro eo qui
d nõ est hęres, sed putat se esse hęredẽ. [d] Quęro quid de eo qui put
2 tat se nõ esse hęredẽ. Rñ. notabiliter vt hic. † Secũdò quęro, quę est ratio quare petitio hæreditatis non datur contra titulo possidentem. glo. ponit vnam rationem in d. l. hæreditatem. C. in qui. cau. cess. long. tem. præscrip. docto. ponunt veram rationem in d. l. cogi. C. eo. Et est ratio: quia qui agit petitione hæreditatis, nititur solùm ex titulo. non enim fundat se ex aliquo iure suo, quod habet in re. Si igitur aduersarius possidet, & cum titulo, habet ta le ius quale habet ipse: & tantùm plus, quia possidet: meritò non potest cõueniri petitione hęreditatis. Ad hoc facit de pub. l. siue autem. §. j. & ibi nota.

Pro possessore. Hic incipit exponere quod dixerat, pro possessore.

1 ☞ *Ratio in teste quando est idem cum dicto, quòd nihil valet.*
Testis si in reddenda ratione dicat, scio quia scio, non probat.
2 *Qui falsò contendit se esse hæredem, conuenitur ut prædo.*
3 *Quem possidere pro hærede, uel possessore, quomodo cognoscatur.*
4 *Interrogatus qui respondit se emisse à compote mentis: quòd poterit iterum interrogari an emerit magno uel paruo pretio.*

I 1 VI interrogatus. Nota † quòd quando ratio est eadem cum dicto,
e nihil concludit: & ideo dictum testis nihil valet: quando dixit testis: scio, quia scio [e]. Et est ratio: quia oportet quòd illud quòd probat aliquid sit clarius & manifestius illo quod probatur. Vnde si dico, fuit ne vulneratus Titius? dicis tu quòd sic. Interrogatus quomodo scis, dicis tu: scio quia scio. Istud nihil probat: quia oportet quòd ratio sit cla
2 rior dicto. † Quæro, quid si contendat quis se esse hæredem, sed per mendacium. Respond. conuenitur tanquàm prædo.
3 † Quæro, quomodo scias vtrum quis possideat pro hærede, vel pro possessore. Gloss. hic ponit tres opiniones, inter alias ponit opinio.[1] Pla. qui fuit multùm laceratus in hac materia. Finaliter ordinem interrogandi ponit hæc gloss. & aduerte circa principium huius interrogationis. Quæro quid si respon

sit responderit se non possidere. Et certè habet locum. l. vlti.
4 infrà de rei ven. † Item quæro circa finem. posito quòd dicat se emisse, & à compote mẽtis: vtrum iterum interrogabo eũ à quo. Azo hoc clarius dicit in summa huius titu. Certè doct. dicunt q̃ sic, vtrum emerit magno vel paruo pretio: vt j. eo. l. si quid posses
for. §. iustus. & Cyn. refert. C. eo. l. cogi.

NEc vllam.

Omnibus. Quando titulus habetur pro nõ titulo, quis pro possessore, vel pro hę rede possidere dicitur. hoc dicit. Dicitur in tex. scies. quid si fuit ignorans. Breuiter aut fuit ignorantia talis quæ præstat causam iustam vsucapiendi: & non tenetur petit. hęre. aliàs secus. facit l. eum qui in princ. de pub. Vide glos. quæ ponit duas opin. finaliter videtur tenere primam opin. quòn non teneatur pro hęrede vel pro possessore. Istud facit aliquantulum cõtra id quod habuistis. not. in l. non solùm. ŝ. de alie. iudi. mut cau. Cogitabitis. Quærit glos. quid si prædo habeat titulum. Dicit glos. titulum magis attendi: vt l. etiam. §. si quis sciens. j. eodem.

His autem. Qui non possidet, non tenetur hac actione, nisi dolo desierit possidere. hoc dicit.

1 ☞ *Successor uniuersalis q̃ non præscribit, quando defunctus habuit malam fidem.*

NEratius. Licet quis possideat vero titulo, tamen
a] ex ea persona authoris sui, qui pro hære de vel pro possessore possidebat, poterit conueniri [a] pe ti. hęredi. Oppo. iste possidet vero titulo pro hærede: ergo petitione hęreditatis non tenetur: vt l. pro hærede. ŝ. eodem. Sol. hic conuenitur ex persona defuncti: quia hæres & defunctus videntur esse eadem persona. Ista lex inducitur per glos. in
1 arg. q̃ † successor vniuersalis non præscribat, quando defunctus habebat malam fidem. quod dic vt l. cùm hæres. de diuer. & tempo. præscrip. & per Dyn. in c. possessor. de regu. iur. lib. vj. & C. de præscrip. lon. temp. l. j.

ETiam.

Quod si quis. Not. in duobus casibus hic expressis petitionem hæreditatis dari contra titulo possidentem. Oppo. j. eo. l. sed & si lege. §. item si rem. Sol. ibi loquitur quando vendita fuit res particularis: hic quando vendita fuit res vniuersalis. Quærit glos. hic licet iste teneatur petitione hæreditatis an iste præscribat. Videtur q̃ non. Contrarium est verum. Cùm enim hic excedat suos terminos, excedatur à non suis terminis.

1 ☞ *Prædo non est, qui pretium numerauit.*
2 *Qui post titulum inuadit possessionem non dicitur prædo quantum ad hãc actionem, sed quatum ad usucapionem.*
3 *Si donatarius post mortem donantis ingressus fuit rem donatam sua authoritate, est prædo.*

Si quis sciens. Possidens titulo. etiam mala fide nõ potest hac actione conueniri: sed tãquàm emptor vniuersitatis potest vtili conueniri. hoc dicit. Vide vnã
1 glos. quæ incipit, ergo. & nota finem eius. † Not. quòd nemo prędo est, qui pretium numerauit: vt de reg. iur. l. nemo. Oppo. de l. si ex stipulatione. j. de acquirend. posses. & C. de acquirend. pos.
2 l. nec ex. Sol. glos. hic format illam opin. quòd † etiam si post titulum sequatur inuasio possessionis, non dicatur prædo quantum ad hoc vt possit conueniri hac actione: licet quantum ad vsucapionem, & aliàs dicatur prædo. Idem not. suprà, eod. l. j. §. j. aliàs est sub l. nec vllam. in glos. super ver. sciens. quod tene menti pro
3 quæstione. Testator † donauerat cuidam quandam rem, nec tradiderat: eo mortuo donatarius ingressus est sua authoritate: licet sit prædo quo ad alia, non tamen poterit petitione hæreditatis cõueniri. Oppo. & videtur quòd non teneatur vtili simpliciter: sed debet distingui, vt ŝ. proxi. §. Solut. hic loquitur quando emit mala fide: quo casu tenet vtili. sed bona fide, distingue vt in præcedenti §. & vide glos. quæ circa hoc plenè distinguit. Opponi. ad vltimum dictum de l. bene à Zenone. C. de quadri præscrip.
b Sol. illa loquitur [b] in alienationibus singularium rerum, secundũ Azo. vel illa corrigit istam. Et hanc tenet Petr. quod videtur verius, quando emptor habiturus esset regressum contra fiscum.

APud Marcellum.

a ¶Neratius. Cõueniri. Not. q̃ possidens titulo conueniẽ hac actione. Sed an publiciana detur contra titulo possidentẽ pro hærede: alias dubitaui in q. facit: & mihi visum est q̃ nõ: qa possidens pro hærede habet Publicianã ex persona sua. l. cũ spõsus. §. j. & ibi not. per docto. ergo talis possidens pro hærede dicitur habere titulum parem titulo actoris: ergo potior est causa possidentis. l. siue autẽ. §. duobus. de Publi. vide quæ scripsi Instit. de actio. §. actionũ dum tractaui an petitio hæreditatis detur contra titulo possidentẽ. Adde Roma. cõs. cccxxxiiij.

b ¶Illa loquitur. Sed Bal. in l. j. C. de hære. vel actio. vend. aliter respondet.

c ¶Si quis absentis. Et vnum quod ponunt hic no. doct. vide per Bal. in l. cogi. in pen. col. C. eod.

d ¶Item si quis dolo. de condit. furt. Adde Bald. in l. j. C. de condi. furti.

Non solum. Qui non possidet, sed vt possessor se obtulit, hac actione tenetur. hoc dicit.

1 ☞ *Solutio possessoris liberat dolosum: non econtra.*
2 *Exceptio competens actori quando transeat in successorem.*

Item si quis dolo. Qui dolo desijt possidere, vt possessor tenetur: qui liberatur, si possessor liti se offert: sed satisfactio eius, qui dolo desijt possi
1 dere, non liberat possessionem. hoc dicit. † Not. quòd solutio possessoris liberat dolosum: non econtra. concor. sunt in gloss. Opp. infrà de noxa. l. de illo. in fi. & l. se. & infrà si fa. fur. fe. di. l. quoties. & de dolo l. si plures. Solu. dicit gloss. ibi loquitur in actionibus personalibus: hic in reali. seu mista. hæc non vide
d tur vera: quia idem in personalibus: vt C. de condi. fur. [d] l. j. & ideo dicas quòd in contrario conuenitur quis ad quantitatem: meritò vnius solutio liberat alium. Hic conuenitur ad speciem: meritò si vnus soluit quantitatem, non liberat debitorem speciei. Oppo. fortissimè j. de reb. eo. l. illicitè. Solu. dicit gloss. quòd ibi fuit soluta vera æstimatio: hic verò fuit iuratum in litem. Et sic videtur pœna esse soluta. Et sic etiam pertransi-

a ¶Op.si fa fur. Et ad de quod no.Bar.in l. si seruus.§.boue.j. de condi.tur. Vide etiã not.per Bar.in l.si qs dolo.§.j.post glos.de re iudi.& l.locũ.§.cõdemnatio.de tab.exhi.Et istam solu.etiã approbat Dy.in regula,bona fides.ĩ vj. plenè per Ang.in l.si a duo.§.j. si qs cautio.

b ¶Qui habet aliquid per Bal.in l.p diuersas.in xvj.q.C.mãd.

c ¶Teneas illã. Adde gl.& Bar.in l.cũ indebitum.j. de condi.inde.

d ¶Item videndum.§. nunc videamus.Feudũ veniat: an feudũ veniat in hac actiõe. & vide Bal.in l.liberti libertæ.C.cõ ope.lib.& in l.qui se patris.C.vnde lib.Add Bal.conf.cclxxxvij. lib.iij.& cõf.lxxiij. lib.iij.& ij.vol. conf. cccxxxvj. & consil. lxxxij.li.ij.
↠P. PAV. P.

e ¶Detentionis. vide Are.ĩ l.perit.in j. no. ff.de acqui. hære.

f ¶Quærit gl. vtrum. Adde quę not. Bald. in recollectis meis in c.j.de succes.feud. Et ad bal.in l.liberti. C. de ope.lib.vide Bal. in l.cũ virũ. C.de fideic.Sed aduerte, qa Bar.est in hoc sibi cõtrarius vide eundẽ in l.vt iurisiurandi.§. fi liberi,de ope.lib.& l. si patroni.ff. ad Tre. & ibi vide Io. & Im. q cõcluditq; nõ.post Bar.& dicit se nõ legisse apud Canonistas. An.Barb.
↠POMATES.

f ¶Querit gl.vtrũ.vide Ale.consi.xciij.ad fi.vol.& cõf.xxviij. e.vol.& cõf.ccxxvj. eod. vol.
↠P. PAV. P.

g ¶Vtrũ feudũ veniat. vide in prælud̃is feu. in xvj.col.Ale.in l. si patroni.iiij.colũ.seq. ff.ad Trebel.
↠P. PAV. P.

h ¶Petere possit. Sec⁹ si facta esse p verbũ bonis secundũ Spec. in titu.de loc.§. nunc aliqua versi.clviij.in vlt.iuribus. vide de vtroq; Ias.in auẽ. vn de si parens.in vj. co. C.de inof.testa.& in prælud̃is feu.ĩ lxxv. col.& seq. & latius ĩ l.si nõ sortẽ.§.libert⁹. in pe.& vlt.col.ff.de cõdi.inde.& in l. gal lus.§.vlt. col.de libe. & posth.vbi hoc nõ firmat in feudis.vide ad dicta Bart. Ale.in consi.c.vol.j.ad finẽ. limitatum d.Bar. hic nisi feudum esset hæreditarium,quia receptum pro filijs & hæredib⁹.super quo vide latè Ale.cons.xix. vol.v.col.j.ad fi.vid̃

bat Iac.de But.quæ solutio potest esse bona,sic intelligẽdo quòd hic loquitur in ijs qui fuerũt in dolo.Vnde solutio vnius nõ liberat aliũ.ibi verò cessauit dolus. Et hoc vult sentire glos.in eo quod hic dicit de iuramento in litem, quod non præstatur nisi contra dolosum:vt l.in actiõibus.j. de in li. iuran.Possemus etiam aliter soluere, vt ibi not.in glos.Oppo.si fa.fur.[a] fe.di.l.quoties. §.planè.Sol.gl.hic,& bene q; debet intelligi†quando possessor non erat habiturus regressum contra dolosum. aliàs secus:vt in l.contraria.quod mihi placet. & hæc posset esse solutio etiam præcedẽtis contrarij.Alij dicunt distinguendũ, aut exceptio incipit competere authori meo ante contractum venditionis:aut post.quæ distinctio nõ est bona:cũ indistinctè exceptio superueniẽs authori transeat ad successorem:vt l. etiam si in rem.infrà,de iureiu.l.si tibi.§. pactum. suprà,de pact.& per Dyn.in l.si tertius.§.si quis prius.de aqua plu.arcen.Vnde teneas istam siue præcedentem,quæ bona est. de qua per Cy.C.de alie.iudi. mu. causa fa.l.j. in j.q.& j.de condic.fur.l.j. ego dixi in d.l. quoties.li fa.fur.fe.dica.

Item à debitore. Debitor quasi possessor iuris hac actione tenetur,siue sit ex cõtractu, siue ex delicto:dum tamen præsens sit debitum.Item siue contraxerit cum defuncto, siue cum hæreditate:secus si cum hærede. Item qui hæreditario nomine habet actionem,hac actione tenetur, tãquam iuris possessor.hoc dicit cum l.sequenti vlque ad finem l.quod si in diem.Opp.de l.si debitor. j.eodem.Sol.vt in gl.quia quo ad quid differentia est vtrum sit debitũ ex delicto vel ex contractu.Oppon.j.eodem.l.quod si in d.em.§.non solùm.veri. sed si hæredis. Sol. ibi cõtraxit cum hærede,hic cum hæreditate vel seruo hæreditario.

☞*Cautio quod debeat præstari in omni debito, siue in diẽ siue sub conditione.*

Quod si in diem. Sum mauí cum præcedẽti.Opp. quòd ante diem non potuerit agere: sed debuerunt induciæ duplicari: vt instit.de excep.§.temporales.Dicunt quidam pro sol. quòd hic de facto fuit amissus : quod non placet.Sed dic quòd egit petitione hæreditatis simpliciter non pro illo debito.Oppo. de l.quæsitum.j.de pec.Sol.vt ibi dixi,& s. de iudi.l.non potest. † Vltimò tene menti hunc §.si autem. Ex quo videtur probari quòd in omni debito,siue in diem,siue sub conditione præstari debeat cautio. & hoc glos.expresè tenuit super verbo, officio.

☞*Actiones descendentes ex delicto cedi possunt.*

Iulianus. Suprà dixit de eo qui est possessor: hic de eo qui est creditor.hoc est,qui habet [b] aliquam actionem personalem ad hæreditatem.† Nota q; actiones descendentes ex delicto possunt cedi.

Quod si possessor. Possessor victus habet retentionem rerum propter expensas per eum factas,& pecuniam solutã, si sibi culpa imputari non possit. hoc dicit.Opponi.

quia cùm indebitè soluit,non debeat imputari,vt infrà,eodem l.si possessor.§. ait Sena c tus.Plures solutio. sunt in gl.teneas illam, [c] quòd ibi mota erat controuersia:hic non. Vel teneas aliam:hic non potuit sibi imputari aliqua culpa ibi sic.

Item videndum. Si pecunia per possessorem deposita perditur:possessor cedendo actionem liberatur.

Si quis cum. Possessio iuris vel rei pendente iudicio superueniens venit in hac actione. h.d.

1 ☞*Feudũ quòd nõ ueniat in iudicio petitionis hæreditatis.*
2 *Si frater fecit fratri quietationem de omni eo quod petere posset in hæreditate paterna : non impeditur petere feuda nec partem bonorum emphytoticorum.*

d **Nunc videamus.** [d] Hic exponit verbum rem hęreditariam,positum in l.regulariter. s.eod.& breuiter hoc intendit: In hoc iudicio veniũt omnes res,siue sint iura,siue sint corpora:siue ad defunctum spectabant iure dominij,siue possessionis, siue detentionis [e]. hoc dicit.cum prin.l.seq. Oppo.infrà, l.proxi.in fine.Sol.dicit glosſ. excipe seruitutem,vt ibi.quod intellige vt ibi dicã statim.† Quærit glos.vtrum [f] feudum [g] veniat in hoc iudicio.Et glo. videtur tenere q; sic. Reperio Cyn.in quibusdam suis addit.tenere contrarium.Nam feudum non habetur iure hæreditario.de succes.feud.c.j.col. x.& hoc in extraneo est indubitanter verũ: sed in filio,licet non possit repudiata hæreditate paterna habere feudum, vt colla.x. an filius vel agn.repu.hęred.c.j.tamen cum adhuc non adijt, nõ habet vt heres,sed ex pacto, vel ex lege,vt d.c.j.de suc.feud. Facit optimè j.de acquirend. hæred.l.pro hęrede.§. si quid tamen. de oper.libe.l.vt iurisiurandi.§.si liberi.& ideo non venit in petitione hęreditatis. & ideo reperi Dy.consulentem† q; si frater fratri fecit quietationem de omni eo quod petere possit [h] in hæreditate paterna:q; per hoc non impeditur [i] petere feuda vel partem possessionum emphyteoticarum : quia non petuntur tanquàm ex hęreditate paterna. Facit quod dixi vobis in d.l.vt iurisiurandi.§. si liberi.

1 ☞*In petitione hæreditatis ueniunt res,quas defunctus detinebat.*
2 *Officio iudicis agit, qui rem sibi commodatam apud alium reperit.*

Non tantum. Summauí cum præcedenti.† Nota q; in petitione hæreditatis veniunt res,quas defunctus non possidebat, sed solùm detinebat [k]. † Quæro,quid si rem tibi aliàs commodatam reperis apud alium,vtrum habeas aliquod remedium contra illum. Dicit glosſ.q; non de facili,sed fortè officio iudicis.Hoc ego dixi vobis in l.& ideo.§.Neratius.infrà, de cõdi.fur. Casus est infrà,de var. & extraor.cogni.l.de vlu aquę.

Quod si pro empto. [l] Quod non fuit defuncti, sed est hæredis,in hac petitione non venit. hoc dicit.

Veniunt. Res, pro quibus defuncto non competebat actio,sed retentio,veniunt in hoc iudicio.

Seruitutes. Quod non potest restitui,in hac actione nõ venit.hoc dicit. Oppon.de l.j.§.quod alt in frà, quo.legat.Solut.ibi loquitur in seruitutibus debitis à prædio hæreditario: hic in debitis à prædio possessoris prædio hæreditario. Ipse enim seruitutes non veniunt in hoc iudicio: quia non possunt restitui.Et si dicis:possessor non præstat patientiã. Certè tunc incipit esse debitor hæredis, non hæreditatis:merito in hoc iudicio non veniunt : vt suprà eodem.l.quòd si in diem. §. non solùm.

1 ☞*Empta hæreditatis occasione,ueniunt in petitione hæreditatis.*

Empta

omnino,p alia limitatione Iacobũ de s. Geor.super feu. xxj. col.Itẽ cũ pacto qđ de ipso feudo. videt nisi ageretur contra tertiũ non habentem ius aliquod in feud. super quo vide etiã ale.in l.si procurator in prin.co.iiij.& seq. ff.ad Tre.post B.ibi.
↠POMATES.

i ¶Non impeditur.Idẽ tenet Bal. in l. is qui, de re.diui. & in auẽ. si qs.C.de sacrosanc. eccl.latè Alex.l.tres. fratres.& pac. Et istũ videt procedere etiã si renunciatio hæreditatis paternæ esset cũ iuramento: per illud quod dicit Bald.ca.j. in ti.de cogna.ver.filia.iij.co.ver.sed q;o quid si filius. Et limita istũ vt per Ias.in prælud̃is feu.ij. co. quãdo vtitur verbo hæreditatis.secus ĩ y, bonorũ : vt ibi p eũ. Detinebat. Ille enim in hæreditate esse dicitur:vt l.si de eo.§.j. C.de acquiren. poss. & ideo scẽm Angel. ibi deberet poni in inuentario vt ponit Bal.hic.

¶Quod si,p empto. Et vide quę no. Spe. de sol.§.j. ver. sed qđ si debitor.

1 *Empta causa possessionis non ueniunt in hac actione.*

Item videntur. Empta causa hæreditatis, si hæreditati sunt necessaria, veniunt in hac actione.hoc dicit.† Nota quòd empta occasione hæreditatis, veniunt petitione hæreditatis.

2 †No.q; si essent empta causa possessionis,in hac actione non veniunt,vt ibi:si sui causa,&c.Et ista sunt multùm vtilia:quia quãdo agitur.petitione hęreditatis,res sunt quandoq; maioris pretij, quàm emptæ fuerunt,vt puta animalia impinguata, & similia. Quæro de quo possessore loquatur hęc lex. Glo.hic intelligit in malæ fidei possessore.quod dic vt in ea.

Simili modo. Res vendita absq; necessitate, venit in hac actione. quòd si vendita est ex necessitate:tunc pretium eius venit in hac actione.h.d.Opp.j.eod. l.si possessor.§.fi.Glo.ponit hic plures sol.dic vt ibi videbitis. tota enim glos.magna est de hoc.

1 ☞*Fructus & aliæ accessiones augent hæreditatem.*
2 *Differentia in rei uendicatione,& petitione hæreditatis & circa fructus.*
3 *Dos est nomen iuris,sicut hæreditas & peculium.*

Item non solum. Hæreditas augetur accessionibus: ideo omnes accessiões eius in hac
1 actione veniunt.h.d.† Nota q; fructus & aliæ actiones augent hæreditatem.Et ex hoc dicebat Guar.antiquus glossator q; fructus non efficiuntur possessoris etiam bonæ fidei, quo dicto ni-
2 hil est falsius.dicit gl.vt habes in ea.† Quæro vtrum in fructibus sit aliqua differentia in petitione hęreditatis,& in rei vendicatione.Glos.subtiliter loquitur q; in malæ fidei possessore quis non facit fructus suos:in rei vendicatione fructus possunt vẽdicari:sed est alia vendicatio,quàm ea quæ competit pro re: sed in
a petitione hæreditatis veniunt illi fructus.[a] & est eadem hęreditatis petitio.Ratio,quia hęreditas est quid vniuersale:& ideo recipit augmentum in se,sed res singularis quæ vendicatur,non augetur fructibus.Fructus enim sunt separati à re:& ideo noua vẽdicatione opus est. quod tene menti. Simile vidistis in peculio, vtl.peculium nascitur.j.de pecu. Simile in dote,vt l.si marito.in
3 fi.sol.mat.†Est enim dos nomen iuris, sicut hæreditas & peculium:vt l.quod dicitur.& ibi not.j.de impen. De hoc dicam j.so. mat.super rubr.

Cum prædiximus. Quãdo vna actio deuoluitur in aliam,intelligitur deuoluisse cundũ eius naturam primæuam,non secundũ accidẽtalem. h.d. Idem dicit gl.in actione quod metus causa.idem in certi condictione,quando proponitur loco actionis l. Aquil.vt not.in l.certi condictio.j.& cer.pet.in glos.j.magna.

☞*Si unum est in obligatione,aliud in solutione:ex legis dispositione facultas soluendi durat usque ad executionem. Secus si ex dispositione hominis : quia durat usque ad litem contestatam.*
1 *Si debitor ad centum possit etiam pro illa quantitate dare terrenum lite contestata super debito non poterit amplius dare terrenum.*
3 *Pro debito ex dispositione testatoris usque ad quod tempus durat facultas soluendi.remissuè.*
4 *Debitor in obligationibus facti usque ad quod tempus habeat facultatem soluendi interesse ut liberetur.*
5 *Actio iudicati non habet executionem paratam. & super ea lis contestatur.*

Idem rectè. [b] Quando vnum est in obligatiõe, aliud in solutione,ex dispositione legis,tunc permittitur potestas soluendi,donec super actione iudicati lis fuerit cõtestata.hoc dicit.Not.quod dixi in summario. Oppo. & videtur q; facultas soluendi perimatur litis contestatione super actione principali:vt l.si quis stipulatus fuerit x.in melle.j.de solu. Solu.
1 †quando vnum est in obligatione,aliud in solutione, ex dispoc tione legis [c] tunc durat facultas soluendi,q; quis conueniatur iudicati:vt hic. Aut ex dispositione hominis:& tunc durat quoad
2 quis conueniatur super actione prima, vt ibi. Et † per hoc in dispositione de facto : quidam tenebatur dare alicui centum:hoc acto q; si debitor vellet dare pro ista quantitate terrenum,cogatur accipere.Certè perdit istam facultatem dandi ter-
d renum,ex quo patitur litem contestari [d] super debito.† Dí autem
3 esset debitum ex dispositione testatoris,dixi in l.si quando.§.hæres.infrà,de legat.primo.& pro hoc l.stipulationes non diuidũ-
4 tur.infrà de verbo. obliga.Ego† quæro,in obligatione facti habemus q; quis soluendo interesse liberatur,vsq; ad quod tempus

a ¶Item non solùm. Veniunt illi fructus.Et hic no. q; in iudicio vniuersali fructus non veniunt:licet non petantur.secus in particulari.latius per Bald. in l. j.in vlti.colum.de fruct.& lit.expen.& Bart.in l.ij.C.eo.Adde glo.similem in §.j.Instit.de offi.iud.in ver.fructibus.

b ¶Idem rectè. Vide quod not.dixit Bar.in l.j.in fi.de pe.lega.

c ¶Ex dispositione legis.Adde Barto.in l. si maior. C.de transactio.quid si vnũ est est in obligatione, aliud in solutione ex potestate testatoris: vide per Barto.in l.si quando.§.j.de lega.j. & istũ tex. limita secundũ Ang. in l.insulam.j.de verb.oblig. nisi reus ante lit.contesta. in primo iudicio fuisset in mora. sed Imol. ibi contra. in vlti.charta.

d ¶Contestari. Si sup act.iudicati debet lis contestari,non habet executionẽ paratam. vide Barto.in l.ij. C. de exec.rei iudic.Vide in l. minor xxv. ann s.de min.vtrum autẽ super ea dicatur dari instantia, vltra alios per Lu.in ru.de arb. in viij. char. & ad Bart. hic vide latius in l.intra.j. de re iudica.vbi plenè. Et istud intellige q;n intentatur actio .secus si iudicis officiũ, per not.in l.j.C. de iudic. & in c. cùm ad sedẽ. de rest. spo. in nouel. & Spe. in tit. de sen. §.penul.in versic. sed si causa.de lit. contesta. §. nũc dicendum. versi.xxv.

¶Ait senatus. Quæ ciuitates habeant fiscũ, videtur q; sola ciuitas Romana habet fiscũ,non alia l. properandũ.in princ. ibi Bald.in iij.col. C. de iud.Adde Bart.in l.j. C.de bo. vac. lib. x. & in l.ij. in princ. de iu.fis. & Adde Bald. in l.j.ad fi.C. de hær. vel act.ven.vbi ponit qui dicantur proprię habere fiscũ. & quod no. Bart.in rubri.C.de iur. fis. libr. x.& Bart. l. cunctos populos.in fin.Adde quæ ciuitates habeãt fiscũ.Ro.cõsi. ccxxvij. vbi ponit an dñs Pandulphus Malatesta haberet fiscum Arimini.
↠P. P AV. P.

f ¶Vel de facto. Vide Alex.consil.vj.in fi.vo.j.

g ¶Petitam. Qualis petitio sufficiat ad hos fructus consequendos in hoc iudicio, vide Bald.in l.j.C.eod.

h ¶Ad notificãdũ. Itẽ no. q; sufficiat denũciare ꝓcuratori:qa ista denũciatio nõ est in rẽ,sed in pſonã. Aliqñ aũt sufficit sciẽtia ꝓcuratoris,& nocet dño,in Cle. cõstitutionẽ.de elect.qñq; nõ nocet.c.gratia.de rescrip.in vj.Pro cõcord.vide in l.cùm mãcipiũ.de ædil.edi.& qđ not.in c.si eps.de præbẽ.in vj. & licet hic dicat q; protestatio nõ valet ab eo facta,q; nõ habet ius,prestãdi, qđ est verũ vbi requirit sola sciẽtia:secus si fieret ad finẽ aliqđ indicẽdi.vel,phibẽdi,non arctaret,nisi facta ab eo qui haberet ius protestandi.l.tutor.de mi. faciunt quæ no.Inno.in c.inquisitionis.de sentent. excommu.& quod not.in c. cupientes. post princ.de elec.in vj. & in c.j.de posthu.præla.& ad hoc d. l.tutor. alleg. Bald.in l.pacta nouissima.in iiij.colum.C.de pact.& adde Bald.in l.si fundũ. C.de rei vend.& Bart.in §.morte.in ij.q. princ.Adde an ſcientia procuratoris noceat dño,Ro.consi.cclxxxix. Et an valeat protestatio facta ab eo qui non habet ius,vide eundem consi.cciij.
↠P. P AV. P. ¶Denunciet.Vide Felin.in c. cùm contingat. colum. iij versic.dixit.de rescript.

a ¶Restituere. quod dixit, & quod no. Bar. & Bal. in l. mater. C. de rei vend.
↠P. PAV. P.

b ¶Succedit loco rei. Vide Com. cō. xvij. in vlti. col. vbi videt dixisse cō tra istū tex. & pōdera verba sua & q in vniuersalib⁹ succedat, non in particularib⁹, vide Cō. cōſ. cxxxij. inci. filiꝰ à patre ante mediū. An autē in hypothecaria pretiū succedat loco rei Vide Roma. singu. cccccxxxvij. 2 inci. tu habes. Itē vbi cōstat de mēte testatoris, & in particularib⁹ quò vna res succedit loco alterius, vi de So. in l. filiæ. §. j. in prin. ff. de cond. & de mō. Item de materia quomodo pretium succedat loco rei & quod in feudo & in emphyteusi dato & similibus, & de hypotheca. vide Iaſ. in l. j. ſi eū ſernū. in vlti. col. ff. ſi cer. pet. & in hypothecaria: vide Alex. date conſ. cviij. vol. v. col. fi. Item in feudo quod nō ſuccedat pretium loco rei nec in ſingularibus, vide Are. conſ. xiij. col. ij. Itē circa declarationē & ampliatiō nē huius regulę. q in vniuerſalibus pretiū ſuccedat loco rei, & vltra. vide Alex. cōſ. cxxiiij. col. vlt. volu. iij. vbi loquitur de dote quæ cōſtituebat in pecunia, pro qua fuit data res inſolutū minoribus. vide eun dē conſ. xlv. vo. ij. Et in dote loquitur Ale. conſi. lxxix. vo. v. co lum. vl. vbi tenet qđ pretium ſuccedat loco rei ī dote. Itē quod libet pretiū ſuccedat loco rei. nō tñ res ſuccedit loco pretij. l. ſed ſi lege. ſ. j. j. eod. vbi Bar. & alij ad iſtum §. Vide Felin. in c. de quarta. col. viij. cū ſeq. ver. doc. in c. ſi diligẽti. col. v. verſ. & dicit Abb. de præſcri.

c ¶Nō ſuccedit. Qualiter intelligatur pretiū nō ſuccedere loco rei. & de hoc eſt bona gl. in l. Labeo. & Sabinus. §. j. de verb. ſig. & no. Bar. in rub. j. ſol. mat. & in conſi. punctus talis eſt, domina P. &c. Et adde quod no. in l. ſi cū ſeruū. ff. ſi cer. pet. latè p Bal. in l. qui debitore in prin. quæ in frau. 1 cre. nō tñ in oīb⁹ dicitur verè ſuccedere loco rei. & ideo interrogatus an rē habeat, pōt negare, licet pretiū habeat, ſecūdùm Bal. latè in l. cogi. in pe. col. de pe. hære. Et de hac materia vide poſt Bar. Bal. latè in

ſimplex, quod denunciatio: contra l. denūciaſſe. in prin. j. de adul. Sol. qñq; fit denunciatio ad notificandum tm̃: & tūc quocūq; modo veniat in notitiã, ſufficit, vt hic. Qñque fit denunciatio non ſolùm ad notificandum, ſed ad incitandum, vt aliquid fiat vel ad prohibendum ne quid fiat: & tunc ſimplex ſcientia non ſufficit. Ratio: quia licet ſcias, non tñ eſt facta illa citatio, vel prohibitio quæ requiritur, vt plenè dixi in dicta l. denūciaſſe. & ſcripſi latiſsimè in l. nō ſolùm. §. fina. infrà, de ope. no. nun. vbi poſui materiam proteſtationis. De hoc p Dy. in c. eum qui certus. extra de regu. iur. libr. vj. † Secundò not. illud quod dicitur, q nō refert à quo fiat. de quo in l. cùm ſeruus de verbo. oblig.

Cęterùm. Iuriſconſultus exponendo verba ſenatuſconſulti fecit mentionem de prima parte, quæ tractat de his q ſe hæredes exiſtimaſſent: ideo hic reintrat in expoſitionem primæ partis ſenatuſconſulti. hoc dicit. Poſſeſſor bonę fidei tenetur ad rem, licet eum vēdiderit: ſed ſi eā vendi expediebat: eſt in electione actoris vt rem vel pretium conſequatur. h. d.

Licet autem. Quod iuris eſt de eo, qui ſe hæredem putat, idem ſi quodlibet alio modo arbitrabatur ſe ſucceſſorem. hoc dicit. Vel ſic: Idē eſt ſe putare hæredem, vel aliter ſucceſſorē. hoc dicit.

Si poſſeſſor. Quid hæreditariam pecuniam non attingit, ad vſuras nō teneꝰ. h. d.

Redactæ. Hic exponit verbum redactæ: & breuiter hoc dicit. redactum videtur, quod non eſt exactū ſed exigi poteſt.

Quod ſi poſt. Poſt motam cō troueꝛſiam vendens tenetur ad res, niſi eſſent res ſteriles: quia tunc actoris eſſet electio. h. d. Opp. q indiſtinctè teneatur ad pretium: vt j. eo. l. in æſtimationibus. Sol. ibi vendidit ex neceſſitate perſonæ: hic ex neceſſitate rei. Oppo. & videtur q etiam quando ex neceſſitate rei vendidit, vēiat pretium ſimpliciter: nec ſit electio actoris: vt j. eod. l. niſi. §. Iulianus. Sol. gl. ponit hic plures ſol. finaliter dicit, & hoc tenebat Iacob. But. Aut poſſeſſor mala fidei, aut bonæ fidei poſt controueꝛſiam motam, quod idem eſt, vendidit res vtiles & tenetur ad ipſas res, quas ſi non reſtituit, fiet æſtimatio, vt dicetur j. eo. l. fin. in fi. Aut vendidit res inutiles, quas vendi erat neceſſe: & tunc aut ante litem motam, & debeꝰ pretium. l. niſi. §. Iulianus. j. eod. Aut poſt litem motam, ſeu vbi habetur pro lite mota: & eſt electio actoris vtrum proſequatur rē d vel pretium: vt ſ. l. proxi. ver. cæterū. & hic. quod intellige quando fuit neceſſitas ex e parte rei: ſecus ſi ex parte perſonę, vt ſuprà 1 dixi &c.

☞ *Plura comprehenduntur dicendo, ex hæreditate, quàm dicendo, res hæreditaria.*

Dicere, de Peruſio, comprehendit plures perſonas, quàm dicere, Peruſinus.

Poſſeſſor non debet reſtituere indebitum, quod exegit.

Ait ſenatus. Hic incipit exponere ſecundam partem ſenatuſconſulti: & ponit eam totam ad literam. & h. d. Si bonæ fidei poſſeſſor vēdiderit, tenetur ad pretium quod exegit: vel cedere actionem, niſi pretium re euicta reſtituerit, vel redhibita fuerit. h. d. † No. ex hac l. q plura comprehendit hęc oratio. & hęre ditate: quàm cum dico, res hęreditarias: vt hic in ver. ſed ſi vendidit. ſ. eo. l. item videndum. §. fi. cum l. ſeq. Et ſic eſt arg. q plures perſonas comprehendo cum dico de Peruſio, q̃ cū dico Peruſinus: tamen in veritate idem importat: vt l. j. j. ad mun. & ibi de hoc dixi melius etiam in l. prouinciales. j. de ver 2 bo. ſig. † Secundò no. q poſſeſſor reſtituere nō debet indebitum quod exegit. De quo vide j. eo. l. ſi quod poſſeſſor. in prin. hic nō ſunt alia.

1 ☞ *Iuramentum in litem defertur propter dolum commiſſum in non reſtituendo.*

Reſtituere. Bonæ fidei poſſeſſor tenetur ad pretiū: malæ fidei poſſeſſor tenetur ad rem æſtimādā per iuramentum in litē, ſi extat: aliàs ad ve 1 rum pretium. hoc dicit. † Nota q iuramentum in litem deferꝰ propter dolum, quod committitur in nō reſtituendo, propter dolū præteritum. Dixi in l. actionibus. j. de in lit. iur. & l. arbitrio. §. j. ſ. de dolo. Quęrit gl. quid ſi malæ fidei poſſeſſor vendidit plus a quàm valeret. Dic vt in ea. & quod dixi in l. mater. C. de rei vendi.

Deperditum. Deperditū defertur ad c actum naturalem: diminutum ad actum ciuilem. hoc dicit.

1 ☞ *Pretium in uniuerſalibus ſuccedit loco rei, non in particularibus.* d

Si & rem & pretium. e Bonæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere rem quam habet: & ſi quid eius occaſione acceſſerit. hoc dicit. Nota quòd preb cium ſuccedit loco rei b: quod dicam ſtatim. Oppo. q poſſeſſor, qui rem vendidit, habet in ea titulum: ergo non venit in hæreditatis petitione: vt l. j. ſuprà eodem. Gloſ. ponit duas ſolu. hic neutra placet. Prima enim continet diuinationem: quia innuit q hic contractus emptionis non valeret: nec ſecunda, quę innuit q de terioris conditionis ſit, qui habet plures cauſas poſſidēdi, quàm qui habet vnam tantùm. Dic ergo q cōtractus emptiōis tenuit: tamen titulus habetur pro non titulo ex eo quòd rem emit ab eo qui emit ab ipſo poſſeſſore: vnde non habet plus iuris quàm ha 1 beret prius. † Oppo. quòd pretium non ſuccedit c loco rei: vt l. qui vas. in fine de fur. Sol. in vniuerſalibus iudicijs pretium ſuccedit loco rei, vt hic, & l. imperator. in fine, infrà, de leg. iij. in particularibus ſecus. Ita debet intelligi iſta gloſſ. ita tenent doct. C. de rei vend. l. mater. quod not. Item dicitur hic q non admittitur quis ad petendum id, cuius contrarium non eſſet poſtulaturus. contra l. non eo minus. C. de procu. Sol. vt l. pe. C. de ſol.

1 ☞ *Verbum obſcurum poſitum in uno capite, q interpretatur per uerba poſita in ſequentibus capitibus.*

Vtrum autem. d Bonæ fidei poſſeſſor non tenetur ad pretium, niſi quaetenus eſt factus locupletior. hoc dicit. Nota q verbum obſcurum e poſitum in vno capite, declaratur † ſeu in 1 terpretari poteſt per verba poſita in ſequentibus capitulis facit infrà ad legem Aquil. l. quemadmodum. & Inſtitu. ad leg. Aqui. §. ex hoc tamen capite.

Proinde. Bonę fidei poſſeſſor tenetur ad pretium, & pœnam quæ loco pretij acceſsit. ſecus de pœna q̃ occaſione iniuriæ perſonalis exacta fuerit. hoc dicit. cum l. ſeq.

1 *Dictio ſed, iuncta cum copula et, aduerſatur ad factum, non ad ius.*

2 *Poſſeſſor tenetur ad ea quæ extrinſecus ueniunt, quæ accidunt rei uel rei occaſione.*

Poſſeſſor

d. l. mater. in iiij. & vij. col. vbi etiam ponit an res ſuccedat loco pecuniæ. & habeꝰ in l. ſi vt apponis. maximè per Bald. C. de rei ven. & vide Bart. ī l. imperator. §. fi. de lega. ij. & dicit Bald. C. de ſerui. pi. da. ma. in l. pen. q regula eſt q pretiū ſuccedat loco rei. Alleg. l. ſi ita fi deiuſſorē accepero. d fideiuſ. adde q idem eſt in perſonalibus ſicut in realibus, vt hic, & l. venditor ex hæreditate. j. de hęre. vel act. vend. & d. l. mater. Sed quid ī hypothecaria, ante pretiū ſuccedat loco rei. Bar. in l. qui à debito re. ff. de his q̃ in frau. cre. &c. gl. ſing. in l. j. j. de pig. & ibi Bart. per Bald. in l. ſi. §. & ſi præfatam. in princ. C. de iur. deli. & Ange. hic. adde q res & pretiū adeo ſunt correlativa, q probata traditione rei quodā modo pretiū probatum eſt, quod iudex declarabit. ita eiꝰ cōſil. ccxl. lib. iij.

↠POMATES.

c ¶Non ſuccedit. vide Alex. conſi. xij. aliàs cxxij. in iij. colū. iiij. volu.

↠POMATES.

d ¶Vtrum aũt. Vide Ro. conſ. cxlix.

¶Verbum obſcurū. Et facit ad l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi minus. de eden.

1 *Poſſeſſor quando teneatur reſtituere illud quod exegit nomine pœnæ remiſſiuè.*

a **Sed & ſi lege.** Not. ex hac l. cum gloſ. † q dictio ſed, cum copula &, aduerſatur ad factum, & non ad ius. Idem not. ſ. ne quis eū 1 quí in ius voc. l. ij. in glo. ſuper ver. ſed & fortius. facit de dam. infe. l. hoc amplius. §. ne his autem. & ibi gloſſella. & l. q b vſumfructum. de ver. obl. Opp. q iſta b pœna nō potuerit peti, quia in fraudem vſurarum: vt de act. emp. l. Iulia. §. idem Pompo nius. Glo. ponit plures ſol. dic q hic pœna fuit exacta vſque ad 2 legitimum mudum vſurarum † Opp. q poſſeſſor non tenetur ad ea quæ extrinſecus veniunt: vt l. item veniunt. §. non ſolū ſ. eod. Sol. ibi loquitur de his quæ veniunt extrinſecus, & accedūt perſonæ, hic de his quę accedunt rei vel rei occaſione. Quæro, quæ eſt ratio differentiæ inter §. proinde legis, vtrum. ſ. eo. & l. at vbi. quæ eſt l. ſ. proxi. Gloſ. ponit plures ſol. bonas. vna colligitur ex ſummario. Dic vt in gl. & de hac materia † vtrū illud, quod poſ j ſeſſor nomine pœnæ exegit, teneatur reſtituere. Habuiſtis in l. ſi c pignore. j. de pig. act. c Plenè dixi in l. prætor. §. qui de fructibus. j. de bo. auth. iu. poſ.

Item ſi rem. Bonæ fidei poſſeſſor tenetur inquantum eſt factus locupletior: & non vltra. hoc di d cit. Nota q licet d pretium ſuccedat loco rei: tamen res non ſuccedit loco pretij. Contra hoc facit l. imperator. in fin. j. de legat. ij. Gloſ. ſoluit q ibi emit nomine hęredis, hic nomine proprio. Dic vt ibi dixi: quia eſt longa examinatio.

Quod ait. Hic iuriſconſultus incipit exponere tertiam patem ſenatuſconſulti, de malę fidei poſſeſſore: ideo recitat eius verba ad literam. hoc dicit. Prædo ſiue poſſideat, ſiue dolo deſierit poſſidere, ſiue eius culpa aliquid accideꝛit, hac actione tenetur. h. d. Op. ſine actione nemo experitur: vt l. ſi pupilli. §. videamus. ſ. de nego. geſt. ſed prædo non habet actionem contra debitores hęreditariosꝰ ergo &c. Huius timore facta eſt tota gl. magna. & ita ſoluere debes. Intellige hic in caſu quo prædo agere poteſt: fortè quia teſtamentum erat validum, ſed ſubiacebat querelæ. vel dic q erat vnus ex cognatis hęredis: ergo poterat agere, eò q cōiuncta perſona. Vel vlterius duobus modis poteſt contingere, vel q erant debitores qui contraxerūt cum prædonæ: puta coloni, & ſimiles, qui ab eo res hęreditarias conduxerant: vt l. ſi vrbana. j. de condic. inde. vel erant tales, qui erant ſub cura prædonis, & adminiſtratione: vnde ab eis exigere poterat.

1 ☞ *Prædo in uniuerſalibus tenetur de fructibus, quos ipſe percipere potuit, in rei uendicatione, quod petitor potuit percipere.*

Quod autem ait. Prædo dicitur qui nullam cauſam poſſidendi habet: & tenetur de fructibus perceptis & percipiendis. h. d. No. q malæ fidei poſſeſſor tenetur hoc iudicio vniuerſali. Idem in rei vēdicatione: vt Inſti. de offi. iud. §. illorum. & C. de rei ven. l. certum. & l. ſi natis. 1 in fi. j. de rei vend. Et aduerte † q in rei vendicatione prædo tenetur de fructibus, quos petitor percipere potuit: vt d. l. ſi nauis. in fi. hic verò tenetur de fructibus, quos ipſe prædo potuiſſet percipere, vt hic dicit text. & etiam apparet ex verbis ſenatuſconſulti. Sed contra hoc eſt tex. in l. domum. C. de rei vendi. Sol. vt ibi dixi. & plenè dixi in l. ex diuerſo. j. de rei vend.

1 ☞ *Malam fidem ſuperueniſſe ex poſtfacto, quid operetur quo ad fructus.*

2 *Fama ſequens quod tollat effectum famæ præcedentis.*

De eo autem. Quantū ad fructus parta ſunt, ab initio malam fidem ſubeſſe, vel ex poſtfacto 1 ſuperuenire. hoc dicit. Opp. j. eo. illud. Solu. † quo ad fructus nō refert ab initio, an ex poſtfacto ſuperueniat mala fides, vt hic: ſed quo ad periculum interitus rei refert: vt l. contraria. & in hoc refidet gloſ. Vel aliter: ibi non ſuperuenit mala fides verè: quia credebat ſe iuſtè adhuc poſſidere, ſed fictè, vt per controueꝛſiam motam, vel per lit. conteſta. vt ibi. Oppo. de l. qui ſcit. §. in alieno. in fine infrà, de vſur. Solut. dicit gloſſ. in eo qui habet titulum quo ad fructus, refert vtrum ab initio, vel ex poſtfacto ſuperueniat mala fides, vt ibi. Secus in eo qui non habet titulum, vt hic. quod ſatis placet. Tamen licet quo ad acquiſitionem ſit differentia, non eſt differentia quo ad reſtitutionem: cùm illos fructus tenetur reſtituere, vt dicam infrà, proxi. §. & nota gloſſ. in dicto §. in alieno. & tangunt Docto. in l. certum. C. de rei vendi.

a ¶Sed & ſi lege. Vide Bart. in l. patris & filij. de vulga. & pupil.

a ↠POMATES. ¶Sed & ſi lege. Vide Barb. conſil. lv. in viij. co. vo. ij.

b ¶Opp. q iſta. Adde conſi. Lud. Ro. xlj. & quæ ibi remiſi. & conſi. Io. de Imo. xij. Andr. Barb.

c ¶De pig. act. Et vide per Bart. plenius in l. prætor. §. quod de fructibus. de bo. autho. iudi. poſſi.

↠POMATES.

Item oppo. de l. clam poſſidere. in princ. de d de acquir. poſſ. & C. de vſu. tranſ. l. j. vbi ſufficit ab initio bona fides. Solu. quo ad vſuſ capionē ſufficit bona fides ab initio: & per e ſuperuenientē malā fidē non interrūpitur de iure ciuili: ſecus de iure Canonico: vt in c. poſſeſſor. extra de reg. iur. lib. vj. ſed quo ad fructus non eſt differentia, vtrū mala fides ſit ab initio, an ex pòſt facto. Pro ratio e ne cogitabitis⁵: dicam j. proxi. §. Oppo. de l. non diſtinguemus. §. facerdotio. Solu. aliquid eſſe ab initio, vel ſuperuenire ex pòſt facto, ſunt paria, qñ eſt eadē ratio. Ita loquꝰ hic. Secus ſi ratio eſt diuerſa: vt in contrario patet. Poſſunt tñ vno verbo ſoluī hæc cōtraria: vt dicit gl. l. qui ſcit. §. in alieno. verſi. bonæ fidei emptor. j. de vſu. quod oīa ſupra ſcripta cōtraria poſſunt vendicare ſibi locū in ſingulari petitione, ſecus in petitione hæreditatis, vbi non refert an ex pòſt facto, vel ab initio habuit malā fidē: 2 vt hic. Vltimò habuimus † pridie vnā q. de facto probata eſt fama contra accuſatū de maleficio, de menſe Ianuarij: per famam contrariū probatū eſt q fuit de menſe Februarij: quæritur vtrū fama ſequēs tollat fa ctū præcedētis famæ. Determinauit q ſic. nam fama eſt cōmunis opinio voce manifeſta: vt dixi in l. de minore. §. tormēta. j. de quæſtioni. ſed ſequens opinio tollit & eua f cuat præcedentem, vt hic, & l. qui bona. §. f ſi quis ſtipulatus. j. de damno infect. ergo &c. Et hoc videtur velle glo. quia ſequens cōſuetudo tollit præcedentē contrariā: vt l. f nō videtur. de reg. iu. De iſta q. eſt caſus in l. ij. poſt prin. j. quis ordo in bo. poſ. ſer.

1 ☞ *Error iuris impedit uſuſcapionem, non fructuum acquiſitionem.*

2 *Ratio differentiæ inter uſuſcapionem, & fructuum acquiſitionem non errante in iure.*

3 *Alleganti iuris errorem incumbit onus probandi.*

4 *Errans in iure quando præſumitur in mala fide.*

5 *Iuris ignorantia quando & quomodo excuſet à fructibus.*

Scire. Error iuris non inducit malam g fidem. hoc dicit. Oppo. quòd error iuris non prodeſt in acquirendo: vt l. error. de iur. & fact. igno. Soluit gloſſ. multipliciter: finaliter tenet quòd hic efficaciter non acquirit fructus: quia eos reſtituere tenetur. Quædam aliæ gloſſ. videntur aliter dicere, vt dicam ſtatim. Opp. de l. nunq̃. in prin. & l. ſi fur. §. j. de vſuſc. Sol. † Error iu 1 risꝰ impedit vſuſcapionem, vt in cōtrarijs: f non acquiſitionem fructuum, vt hic. Ita dicit gl. in d. l. ſi fur. §. j. & Dyn. extra de reg. iur. c. poſſeſſor. Sed hæc ſol. videtur contra præcedentem ſolu. nam ſuprà dicit quòd fructus reſtituere tenetur: ſed non contradicit, ſi bene aduertatur. Nam dicit quòd tenetur reſtituere eo caſu quo eſt poſſeſſor g bonæ fidei. ſic error iuris non nocetᵉ in acquiſitione fructuum, cùm pro bonæ fi 2 dei poſſeſſore habetur. † Sed quæro quæ eſt ratio differentiæ inter vſuſcapionem & fructuum acquiſitionem. Reſpondeo ad vſuſcapionem requiritur verus titu-

e ¶Ratione cogitabitis. Vide Iaſ. in l. iij. §. ex contrario. col. ix. vbi ponit vnā rationem. ff. de acqui. poſ.

f ¶Pro cōcordia. aduerte q error iuris nō excuſat in præſcriptiōe. Ita Bart. in ſuo conſi. cxix. incip. do. Dominicꝰ. per l. nūquā. ff. de vſuſc. contradicere tñ allega. in hac l. ſed & ſi lege. §. ſcire. Tu dic qđ dicit in hoc §. ſcire. eſt ſpeciale in præſcriptiōe fructuū. Ita Panor. in c. ſi. diligenti. col. vj. de præſcri. faciunt ad ea quæ habētur in l. ſi fur. ff. de vſuſc. Adde ad cōſilia d. Alex. xx. & cij. in iij. parte. & conſil. lxxij. in fin. in ij. vol. ad conſi. Pau. de Caſtr. xlviij. & xvij. & lxxij. col. fi. & conſi. cxvij. in fi. & per Feli. in c. de quarta. colū. xj. in iij. reſtitutione ſecundæ fallen. Ludo. in ſuo ſing xcij.

↠P. PAV. P.

¶Error iuris. Vide Apoſtil. ad Barto. in apoſtil. ſequen.

¶Scire. Sol. error iuris. Et ad iſta an vbi non procedit vſuſcapio, procedat acquiſitio fructuū: & an error iuris impediat acqſitionē fructuū, vide gl. mirabilem, & ibi Bald in l. ij. C. ſi quis rem mi. igno. Vide omnino Barto. in l. quod Nerua. in x. colum. infrà depo. & adde Bald. in l. j. in vlti. colū. de vſufruct. C.

g ¶Non nocet error iuris quo ad fructuū acquiſitionem non nocet, niſi poſſideret iure reſiſtente. Ita cum opinio. Bartol. tranſit Abb. in c. dilecto. de præbend. dicat quicquid velit Dyn. in regula poſſeſſor. & ibi tenet Abb. quòd non teneatur ad reſtitutionem fructuum errans in iure, niſi eſſet poſſeſſor iure reſiſtente. Et hoc dico: quia non ſunt paria, fructus acquirere: & non teneri ad reſtitutionem. no. Bald. in l. ex diuerſo. §. fina. de rei vendi. & hic adde Bald. in l. venditioni. C. pro emptore. in l. j. C. de his quib. vt indign. vide hic glo quæ vult q er-

rans in iure teneatur ad restitutionem fructuum quatenus est locupletior. fallit ica.l. fructus. j. de vsu. De ratione vide bal. in l. pro oneribus. C. de iur. dotiū. dicit tñ Bal. in l. j. in xx. col. C. de iur. p̄ minus in possessione authoritate iudicis inordinate, non facit fructus suos. Et de materia vide post Bar. & bal. in l. C. de his qui. vt indig. & ibi per Frā. Tig. Bal. Et quomodo probetur error iuris, vide bal. in d.l. j. C. si quis rē mi. ign. Adde an error iuris impediat acquisitionem fructuum, Ro. consi. cxlix.

P. PAV. P.

a ¶Tamen aduerte. vide ad ista quæ scripsi ad Bar. in l. in fundo. j. de rei vē. vbi loquitur de emēti rē ecclesiæ minus solēniter: an possit petere sibi rimēta & fructus allegando Fel. vt ibi habes in prin. apost. & circa materiā huius §. an errans in iure faciat fructus suos & quos fructꝰ, vide oīno Fe. in c. de quarta. vbi multa pulchra ponit, & ibi in x. col. refert Abb. impugnāte in ista sua distinc. an quis contrahat lege resistente, an non assistente tandē statuto Fel. cū Bart. hic & ibi etiā in viij. col. i fi. in j. limitatione ad l. magistratus. de vsuf ca. etiā in xij. col. ponit de eo quod dicit Bart. hic. q̄ in dubio error in fi. nō præsumitur, sed allegās debet hoc probare. de quo etiā per Ale. cōs. xlvj. in iij. vol. & cō. lxxtij. in ij. vol. incip. viso themate ad fi. in quibus cōsiliis ponit de materia huius §. quomodo errans in iure faciat fructus suos. & quid iuris qñ quis contrahit lege resistente & an errās faciat fructus suos. vide q̄ habes ad bar. in l. ex aduerso. j. de rei vēd. Itē vide latē omnino de materia huius §. quomodo errans de iure faciat fructus suos, & quis debeat probare errorem, & quomodo p̄batur, & quid de eo qui possidebat ex titulo inualido vel reprobato Curtium in cons. (xx). in ij. & iij. chart. incip. princeps defunctus, vide bar. in c. ad nostram in ij. col. de reb. eccle. non alie. Vide Aret. in l. q̄ vxor. ff. de acquir. pos. vbi ponit rationem quare error iuris prodest, ad acquisitionem fructuum,

1 magistratus. de vsuf ca. etiā in xij. col. ponit de eo quod dicit Bart. hic. q̄ in dubio
2 error in fi. nō præsumitur, sed allegās de
3 bet hoc probare. de
4 vt
5

lus vel iustus error: vt l. Celsus. j. de vsusca. sed error iuris nō est iustus: ergo ad vsusca pionem non sufficit. Sed quo ad acquisitionem fructuum nō requiritur titulus: sed sufficit q̄ absit mala fides: quæ abest, vbi est iuris error, vt hic. Ad vnum † tamen aduerte a q̄ iste qui allegat iuris errorem, debet hoc probare: quia scientia præsumitur regulariter, vt l. leges. C. de legib. Sed contra prædicta opp. C. de agr. & censi. l. quemadmodū vt extra. de re. iur. c. qui contra iura. li. vj. Solutio: † Quędam sunt iura interdictoria, seu prohibentia aliquos actus: tūc qui facit cōtra illa iura, dicitur habere malam fidem: vt d. l. quemadmodum. ibi: qui enim cōtra interdicta l. & c. Ita intelligo glos. hic positam in iij. fol. Quædam sunt iura, quæ non prohibent, sed actui non assistunt, vt puta, testamentum non solenne non valet: quia leges nō assistunt sibi: vt puta, agnator remotior non admittitur: quia lex sibi nō assistit nō autē resistit isto casu: qui ergo in tali iure errat, non præsumitur malæ fidei, vt hic in tex. nec bonæ fidei: vt d. c. qui cōtra iura. extra de reg. iur. lib. vj. Est enim medium inter bonam fidem & malam: vt not. C. de acqui. pos. l. j. & l. iij. §. fi. j. de acqui. poss. Istud non sufficit ad vsucapionem, in qua requirit bona fides positiuè: sufficit tñ ad acquisitionem fructuum, in qua sufficit malā fidē abesse, vt hic. Ex hoc patet † declaratio omnium glos. & tex. qui dicunt q̄ iuris ignorantia excusat à fructibus. quod est intelligēdum, sicut cæteri bonæ fidei possessores. Sic eas glo. limita secundùm glo. positas in l. ex diuerso. j. de rei ven. & instit. de re. diui. §. si quis à non domino. in quibus quęritur an bonę fidei possessor de fructibus teneat.

☞ *In uniuersalibus iudicijs, quis efficitur malæfidei post mo tam controuersiam: in particularibus uerò post lit. contestatam.*

1 *Ratio quare in uniuersalibus ex simplici denūciatione quis efficitur malæ fidei: non sic in particularibus.*

2 *Præscriptio an interrumpatur per simplicem controuersiam.*

3 Siante. Post controuersiam motam omnes possessores sunt pares, & tenētur vt prædones, hoc dicit. † Oppo. dicitur hic q̄ post controuersiam motā incipit esse malę fidei. contra de rei ven. l. certum. cum simi. Sol. dicit gl. speciale in iudicio vniuersali: secus in singularibus actionibus: vbi non dicit malę fidei, nisi post lit. contest. † Sed quæro, quæ est ratio diuersitatis. Rñdeo in vniuersalibus iudicijs simplex denunciatio facit quem malę fidei, vt §. eod. l. item veniunt. §. petitam. & hoc est merè positiuum, vt colligitur ex verbis senatusconsulti: sed per simplicem motū controuersiæ, & dationem libelli fit ista notificatio, & denunciatio: ergo est malæ fidei. Sed in iudicijs particularibus per deuūciationem simplicem, ex postfacto quis non constituitur malæ fidei, vt in glo. l. pe. j. pro emp. ergo per solam dationem libelli cōstituitur malę fidei. Op. j. e. l. illud. Sol. hic quo ad fructus: ibi quo ad periculum interitus. rationem ibi vidistis. Quæro de duobus. Primò vtrum post lit. contest. posito quòd quis remaneat in se bonæ fidei, teneatur ad fructus. Gloss. dicit q̄ est præsumptio iuris & de iure quod per lit. contesta. quis sit ma

3 læ fidei quo ad fructus. Quærit gl. † vtrum per simplicem controuersiam interrumpatur præscriptio, vel vsucapio? dicam in l. fin. de eo per quem fact. erit.

Proinde. Qui dolo malo desijt possidere, vel dolo non acquisiuit, possessor tenetur ad rē, & ad fructus: & contra eum iuratur. hoc dicit. Gl. signat contrarium, & non soluit. Vide eam sol. vt ibi per glo. & not. per Dynum. de tabu. exhib. l. j. in princ.

1 ☞ *Donatarius tenetur naturaliter ad antidora donatori.*
2 *Concessum alicui occasione beneficij antea illati, dicitur remuneratio.*

b Consuluit. bHic incipit Iurisconsultus exponere quartam partem senatusconsulti, quæ loquitur de bonæ fidei possessore. & breuiter hoc intendit: Bonæ fidei possessor tenetur inquātum factus est locupletior, nec dicitur quis locupletior, licet alium obligatum habeat naturaliter ad antidora, nisi antidora sint so
1 luta. hoc dicit. † Nota q̄ donatarius tenetur
c naturaliter ad antidora c donatori ad remunerandum. De effectu iustius obligationis tangit gloss. in l. ex hoc iure. de iust. & iure. dixi plenè in l. si testamēto. §. j. j. de fideius. & glo. etiam citca hoc dicit q̄ obligatio naturalis ad antidora non est ita efficax, sicut naturalis, quæ oritur ex pacto. & dixi latè in l. si non sortem. §. libertus. j. de condi. in
2 debi. † Secundò not. q̄ illud quod concedi tur alicui occasione beneficij antea per eū illati: dicitur remuneratio, vt hic, & l. si remunerandi. j. man. Sed an hęc remuneratio egeat insinuatione, sicut alia simplex donatio. glo. tangit in l. Aquilius. j. de donatio. & Gul. in l. illud. C. de sacrosanct. eccle.

Si quis re. Possessor dicitur locupletior, si res extant apud eum, licet earum cōemptione de suo latius expenderit. hoc dicit.

Adeo autem. Expensa præsumitur in dubio facta de parte expendentis & alterius. hoc dicit. Oppo. gl. de l. Nesennius. §. de neg. gest. & non bene soluit. Dic ibi expenderat in negotijs alienis, & erat dubium quo animo expenderat: hic erat certum q̄ expenderat bona fide in re aliena tanquàm sua.

Quod autem. De eo quod bona fide possessor expēdit de hęreditate, illud sibi imputatur, quod aliàs erat impensurus, si se hæredem non æstimasset. h. d. No. istum casum nota in ver. nam & diuus. q̄ ille, qui rogatus esset quicquid ex hæreditate superfuisset restituere, potest alienare, si fraudem nō facit & verba rescripti sunt in l. Titius rogatus. ad Treb. hodie debet seruare quartam, vt in auc. contra rogatus. ad Trebel.

1 ☞ *Possessor hæreditatis conuentus rei uendicatione, an possit opponere exceptionem ne fiat præiudicium petitioni hæreditatis uel ne conueniatur ultra quàm sit locupletior.*

2 *Si emptor cecidit à possessione, & possessio sit reuersa ad uerum dominum, an possit agere Publiciana.*

3 *Emptor quando possit uti exceptione ex persona uenditoris, si est habiturus regressum contra eum.*

4 *Venditor si offert se defensioni, an ex hoc paretur exceptio emptori.*

d Item si rem. dDifficilis est, & hoc intendit: Si iudicium vniuersale per particulare consumitur, nō obstat exceptio ne ei præiudicium fiat. Item emptor potest vti exceptione ex persona venditoris, ne bonę fidei possessor tenea tur vltra quàm sit locupletior. Item vēditore offerente se defensioni,

& non ad. vsuscapionem, & quomodo p̄ bet error, vel præsumatur, & possit probari per solū iuramē tū q̄n allegans eam est homo probatæ fidei. Vide latissimè Bar. consi. lj. vol. iiij. vbi ponit de emente vel conducente rem ecclesiæ sine debitis solennitatibus.

☞ POMATES.

a ¶Tamen aduerte. vide Ale. consi. cxxj. in iij. co. in prin. in j. vo. Abb. cōsi. xxxiij. in j. col. j. vol.

b ¶Cōsuluit. Adde gl. in ca. si fœneraueris. xiiij. q. ij. quæ dicit si mutuo tibi pecuniam cū pacto q̄ mutues mihi q̄n habebo necesse, quod valet pactū, quia non potest deduci in pactū obligatio naturalis, vt bene facięti benefaciamus, & sic intelligit istum text. tu pōdera: quia videtur quod procedit in mutuo. de quo ibi loquitur gl. of. & vide Bal. in c. j. de vsur. lib. vj. vbi alle. istum tex. fi. vide ibi omnino, vide de ista obligatiōe do. & ibi dixi in c. cū in officijs. de testi. & in rub. de don. & ibi dixit Ange. in authē. de non eli. sec. nuben. in princ. gl. in cle. j. de iuretur & in d. c. cùm in officijs. & vide q̄ ibi dixi. And. Barba.

P. PAV. P.

c ¶Antidora donatori. De ista obligatione ad antidora, vide q̄ habes ad Bartol. in l. Aquilius. ff. de dona.

c ¶Ad antidora. Adde Barto. latè in l. si non sortem. §. libertus. de condictio. inde.

d ¶Item si rem. Istum tex. stricte intellige ī hoc iudicio, vt no. gl. & ibi Bal. in l. familiæ. C. de fami. ercis. & declara vt p̄ Bal. in l. j. C. de sen. in vlt. col. vbi nota. limitat istum text. & vide p̄ Bar. in l. solu. j. de sol.

sioni, emptor tutus est exceptione persona sua. hoc dicit. Primò ponitur thema. Secundò tres rationes ad probādum partem negatiuam. Tertiò ponitur determinatio quæstionis. Quartò ponitur noua quæstio, & eius determinatio. Secunda ibi: quod prętiu dicium. Tertia ibi: & puto. Quarta ibi: quod tamē. In prima parte casus est clarus. Sequitur ver. quod præiudicium. Hæc est secunda pars, in qua ponuntur tres q. ad partem negatiuam. Secūda ibi: quia. Tertia ibi, quoniam. In prima sic forma argumentū: cùm dicitur, illa exceptio non obstat, quoniam iudicium particulare, quod proponitur, nullum facit præiudiciū petitioni hæreditatis: & tunc non differt. Istud probatur in l. si quis libertatē. in fi. §. eo. Sed istud est huiusmodi: quia per ipsum non fit præiudicium petitione hæreditatis: ergo non debet differri, sed potest intentari: & actor non repellitur. hoc dicit. & sic tex. ponit minorem tantùm. Sequitur ver. quia in hoc ver. pone casum. sic instat quærens: quæ est probatio minoris, q̄ per istud iudicium petitione hæreditatis non fiat præiudicium. Ad quod respondet iurisconsultus hoc modo. Illi iudicio quod non potest esse non potest fieri præiudicium. hoc est notum per se. sed de pretio istarū rerum non potest esse iudicium petitionis hæreditatis inter emptorem & vēditorem, aliās inter possessorem & petitorem: ergo &c. hoc dicit. Et sic tex. istius secundæ rationis ponit minorem tantùm. In ver. quoniam. instat quærens: probetis mihi istam minorem, q̄ de hoc pretio non possit esse iudicium petitionis hęreditatis. Ad hoc respondet iurisconsultus, actor si auocabit rē ab emptore, emptor auocabit pretium à vēditore agendo de eui ctione: ergo ab ipso venditore non poterit peti pretium, per petitionem hæreditatis iam ab eo auocatum. Sequitur ver. & puto. hæc est tertia pars principalis, in qua ponitur determinatio quæstionis: & dicit iurisconsultus q̄ res potest. vendicari nisi empto res sint habituri regressum contra bonæ fidei possessorem. q. d. dicta exceptione fiat præiudicium hereditatis petitioni, non obstat: & sic res non potest vendicari: sed bene obstaret exceptio, si per hoc bonæ fidei possessor conueniretur, vltra quàm sit factus locupletior. & ideo eo casu quo emptores sunt habituri regressum contra bonæ fidei possessorem. possunt excipere ex persona venditoris. hoc dicit. Sequitur ver. quid tamen. ista est quarta pars & clara. prima pars, vt dixi, ponit thema & quæstionem: & sic non habet contraria. Aduertendum tamē, quia quærit an res possit vendicari per rei vendicationem: quia de petitione hæreditatis nō est dubium, cum emptores possideant titulo. Venio ad secundam partem, & assumo tertiam rationem. Et videtur q̄ illa non sit bona ratio: quia secundum hoc nunquam bonę fidei
b possessor vendens aliquidᵇ de hæreditate posset conueniri: quoniam victi emptores sunt reuersuri ad eum. hoc autem est cōtra casum l. quod si in diē. §. sed & is. §. eo. Huius timore fatetur glo. contrarium: & dicit q̄ ista est mala ratio. Sed bona ratio est: quia venditor non erat factus locupletior. Iaco. But. sustinebat rationem tex. Ad contrarium respondet, aut venditori idemq̄ possessor conuenitur prius: & habet locum lex cōtraria. nam tunc emptores non poterunt postea conueniri: quia actor iam eligit pretium, vt j. proxi. §. & sic non potest dici q̄ emptores victi sunt habituri regressum contra eum: quoniam non potuerunt vinci. Et si dicis, posset euinci ab alio. de hoc tunc cauebitur: vt §. ead. l. si possessor. ver. sed & si ob vēditio. Aut prius conuenitur emptor: & habet locum hæc lex. & hoc puto verum tenendo lec. glo. puto tamen q̄ iste tex. possit legi alio modo, & rationes essent clarę & bonæ. & diuido istam secundā partem sic. Primò ponit duas rationes ad partem negatiuam. Secundò ponit vnam rationem ad partem affirmatiuam, scilicet q̄ exceptione repellatur. Secunda ibi: quoniā. Primas duas rationes sic forma: Videtur q̄ actor non repellatur exceptione: quia non fit præiudicium petitioni hæreditatis: vt in versi. quod præiudicium. Probatio huius habetur: quia pretium istarum rerum non potest peruenire in petitione hęreditatis, cùm sit consumptum, vt dictum est in themathe. hoc dicit. ver. quia. Venio ad ver. quoniam. hæc non est ratio rationis præcedentis, vt glo. dicit, sed est quædam ratio ad partem affirmatiuam. Et videtur q̄ actor repellatur exceptione: quia victi emptores reuersuri sunt ad eum qui distraxit. Ne ergo ille bonæ fidei possessor conueniatur vltra quàm sit locupletior contra mentem senatusconsulti, repellitur exceptione. & hoc vult dicere ver. quoniam. Sequitur. ver. & puto. & ista pars non mutatur.

Habes ergo secundùm vtranq; lec. & secū a dum omnium opi. q̄ hic emptor nō potest se tueri illa exceptione, ne fiat prętiudicium petitioni hæreditatis: sed illa, ne venditor idemq; bonæ fidei possessor, conueniatur vltra quàm sit locupletior. Sed contra hoc oppo. de l. si quis libertatem. §. eo. Sol. quan b do præiudicium particulare potest ferre ali quod præiudiciū petitioni hęreditatis mouendæ, vel iam motæ: tunc debet in eo supersederi, vt in l. contraria. Sed hæc petitio hęreditatis non spera tur moueri: ergo illa exceptio non obstat: quod autem non spere tur moueri, contingit altero de duobus modis. Primò secundū glo. quia ab ipso initio moueri non potest, ideo quia possessor ex pretio non erat locupletior. Secundò modo secundùm opi. Iac. Bu. quia per exactionē factam in isto iudicio particulari petitio hæreditatis consumitur. Et hoc modo summaui tibi legem istā: & hoc vult dicere iste ver. quoniam. secundum lec. glo. quod te nementi. Sed tunc instatur, licet petitio hæreditatis non possit proponi pro pretio: poterit proponi inter actorem & possessorē pro alijs rebus: vnde debet obstare dicta exceptio: vt d. l. si quis libertatem. in glo. magna, hic in fi. & in d. l. si quis libertatem. in j. glo. magna, videtur dicere q̄ emptor hoc nō potest opponere: quia nō opponit ad sui vtilitatē. Sed hoc ibi reprobaui per multas leges. Dicendum est ergo q̄ hic ille possessor, qui vendiderat illam rem non possidebat: vnde non speratur moueri petitio hæreditatis aliquo modo: aliās obstaret dicta exceptio, ne fieret prę iudicium, &c. Venio ad ver. & puto. dicitur hic q̄ quando habituri sunt regressum, non possunt conueniri. Contra secundum hoc emergit iniquitas: quia verus hæres perdit suum contra suā voluntatē, contra l. id quod nostrū. de re. iu. Huius timore est facta hic quædā glo. puto q̄ sit additio. & incipit, sed nōne est iniquitas, &c. & soluit q̄ licet hic esset iniquitas: tñ etiam iniquitas esset q̄ bonæ fidei possessor teneatur vltra quā sit locupletior: & ideo in pari causa est melior cōditio cōuenti. Op. & videt q̄ nō obstante q̄ possit haberi regressus ad venditorē, bonæ fidei possessor possit conueniri: vt §. e. l. nec vllam. §. quod si quis. aliās est sub l. etiam. Sol. dicunt quidam, hæc debet intelligi secundū illā, vt distinguatur: aut res fuit vendita iusto pretio, aut modico: & aut venditor reperitur, aut non, vt ibi patet. Alij dicunt aut fuit vendita res singularis: & loquitur hic. aut hæreditas: & loquitur lex contraria. & hanc tenet glos. in contrario. Alij dicunt q̄ hic agebatur rei vendicatione: ibi petitione hęreditatis. Istas duas re probat glo. Quia ponunt diuersitatem casuum, cum non sit diuersitas in ratione. Nam ita habetur regressus contra venditorē, si euincitur hæreditas, quando hæreditas est vendita: sicut habetur cōtra venditorem rei singularis, quando res singularis euincitur. & ideo glo. tenet primam q̄ hęc intelligitur secundùm illā quando res fuit vendita iusto pretio, & venditor apparet. Istam tenet Iaco. de Are. Iaco. But. & Cy. Cuius ratio potest esse: quia quando res venditur modico pretio, videtur donari: & dicitur titulus quasi lucratiuus: vt l. apud Celsum. §. si cum legitima. & §. seq. & ibi no. j. de do. excep. Vñ erit iste casus, in quo bonæ fidei possessor damnificatur. Simile §. ea. l. §. si quis re sua. Et si tu opponis de §. consuluit. Respondeo q̄ bonæ fidei possessor qui donat, non potest cōueniri petitione hæreditatis pro re donata: sed ibi non negatur quin possit conueniri rei vendicatione, & quin donatarius possit habere regressum cōtra donantem, in casibus in quibus lex permittit: ita hic de illo, qui emit modico pretio. Pro huius declaratiōe quęro quid si bonæ fidei possessor est locupletior ex pretio, an emptor possit cōueniri rei vendicatione. Istam quæstionem ponit glo. j. istius §. in fi. & sunt opi. Tu breuiter dic, Aut emptor est habiturus regressum ad illud tantùm, in quo venditor est locupletior: & potest conueniri. Nec obstat exceptio ne fiat præiudicium: quia per exactionē factam in hoc iudicio particulari, petitio hæreditatis consumitur, vt dixi. Nec obstat exceptio, ne possessor teneatur vltra quā sit locupletior: quia nec directò, nec per obliquum in plus, quā sit locupletior, conuenitur isto casu. Si verò esset habiturus regressum in plus: tunc haberet exceptionem ex persona venditoris, vt hic in ver.
1 & puto. Reassume ergo † quando possessor conuenitur rei vendicatione, aut quæris an possit opponere exceptionem, ne fiat

a ☞ Venio. quomodo succurrat hæredi cōtra emptores rerum vel cōtra bonæ fidei possessorem vide do. Anto. consi. xxv. colū. iij. Anto. Alexan.

P. PAV. P.

¶Vendens aliquid. Vide domi. Anto. cō filio xxv. colum. iij. ad fin. & seq. in prin.

præiudiciũ,&c. Aut quæris an poſsit opponere exceptionẽ, ne poſſeſſor cõueniat vltrà,quã ſit locupletior.primo caſu dic aut petitio hæreditatis nõ ſperatur moueri:& hoc ſecũdo caſu aut cõſumet petitio hęreditatis per exactionẽ factã in hoc iudicio particulari,aut nõ vt patet ex prædictis.Secũdo caſu qñ vult oppone
1 re exceptionem,ne poſſeſſor cõueniat vltra ꝙ̃ ſit locupletior: & tũc aut iſte,ꝙ cõueniẽ,poſsidebat titulo lucratiuo aut quaſi lucratiuo,ſ.qñ minori prætio emerit,aut titulo oneroſo.Primo caſu indiſtinctè nõ cõpetit ei:qa ſi nõ cõpetit ei qui poſsidet titulo quaſi lucratiuo,vt ſtatim dicã,& dixi:multò mínus ei q poſsidet mero titulo lucratiuo.Secũdo caſu qñ poſsidet titulo oneroſo: vt quia emit iuſto prętio:tũc aut bonæ fidei poſſeſſor vendens ex pretio nõ eſt locupletior:& põt iſtã exceptionẽ obijcere:vt hic in ver.& putò.ſi eſt habiturus regreſſum cõtra eũ,aliàs ſecus. Aut eſt effectus locupletior:& tũc aut eſt habiturus regreſſum cõtra eũ intãtũ,quã tũ factus eſt locupletior.aut in plus.Primo caſu nõ põt oppone re exceptionẽ iſtã,vt dixi,& no.in fi.primæ gl.magnæ. Secũdo ca
2 ſo iſtã exceptionẽ poſſet opponere.arg.iſtius tex.†Quęro quid ſi emptor cecidit à poſſeſsione,& poſſeſsio reuerſa eſt ad verũ dñm:vtrũ poſsit agere publiciana cõtra verũ dñm:videt ꝙ nõ, vt l.pe.j.de publi.Pro hoc facit ratio:qa cũ ex vtraq; parte ſit iniquitas,melior eſt cõditio poſſeſſoris:vt dixi ſ.in primo cõtrario tertiæ partis,Illa gl.noua quæ eſt additio,format hãc q.necꝙ declarat.& in ea dubito pro modo,ideo omitto.Quęro quæ eſt ratio ꝙ vẽditor ad pretiũ nõ tenetur.dicit quædam gl. parua quæ eſt hic,& eſt additio,ꝙ quatuor ſunt rationes.ſed in veritate diuerſi ſunt caſus.Aut enim ponit vẽditorem eſſe locupletiorẽ ex pretio,& rẽ peti ab emptore:& tũc poſſunt eſſe tres rationes ſecũdũ gl.vna quæ ponitur in tex.ibi qa victi,&c. Alia,quia petẽdo rẽ reprobauit cõtractũ.ergo nõ põt petere pretiũ. Tertia, qa non debet habere rẽ reprobauit cõtractũ.ergo nõ põt petere p̃tiũ.& iſtæ duæ ponuntur in gl.ſuper verbo,victi.ſed ſi ponis ꝙ vẽditor ex prętio nõ ſit effectus locupletior:tũc eſt vna ratio tantũ,ſ.ne vẽditor teneatur vltra ꝙ̃ ſit locupletſor.& in ver. qm̃.po
3 niẽ iſta ratio ſcẽm lec. quã dedi ſ.†Quęro,vtrũ hoc ſic ſemper verũ ꝙ emptor poſsit vti exceptione ex perſona vẽditoris,ſi eſt habiturus regreſſum cõtra eũ. Rñ.ſi quidẽ eſt exceptio rei cohærens,quæ nõ datur priuilegio perſonæ:certè tũc eã põt oppone re emptor:vt hic.aliàs ipſe nõ poſſet opponere:ſed deberet denũciari vẽditori vt ipſe veniat:vt l.idẽq;.§. gñaliter.j.mã.& ibi not. l.ſi fideiuſſor.§.quædã.co.ti.& iſtud facit ad q.quã diſputaui de
4 qua dixi tibi in l.vẽditor.ſ.de iudi. † Venio ad ver.quid tñ. ex hoc ver.habes notare ꝙ qñ vẽditor offert ſe defenſioni quod ex hoc paraẽ exceptio emptori,vt hic patet.Aduertẽdũ tñ eſt, aut vẽditor venit,& dicit ſe paratũ defendere emptorẽ:& iuſcipere iudiciũ animo nouãdi;& tũc an actor ad hoc cogaẽ glo. tãgit ſ. de neg.geſt.l.liberto.& doc.in l.j.C.vbi in rẽ act.dicam in d.l.liberto.Quãdoq; nõ dicit ſe velle defendere vẽditorẽ:ſed dicit ſe paratũ iuſcipere iudiciũ ſuo nomine,ac ſi poſsideret: tũc actor ad hoc cogitur ope exceptionis ab emptore opponẽte,vt hic,& l.de illo.in fi.j.de noxa.facit ſ.de alie.iudi.mu.cau.facta.l.ij.in fi. vbi glo.& dixi ꝙ talis offerens debet promittere rei reſtitutionẽ ſub magna pœna:alias non excuſatur.

Si minori. Iuriſconſultus in præcedenti §. poſuit de triplici exceptione,quę cõpetit emptori.Hic ponit quartã,& breuiter hoc intendit:Si petitor pretium rei vẽditę à poſſeſſore recipit,à vendicatiõe repellitur,etiã ſi receperit qd̃ à debitoribus eſt exactũ.etiã ſi poſſeſſor fuerit malæ fidei. h.d. Nota qd̃ hac exceptione,nõ potes agere,quia pretiũ à vẽditore recepiſti:obſtat vero hæredi vẽdicãti ab emptore.Et differt hęc à præcedẽtibus:quia iſta habet locũ,ſiue poſſeſſor fuerit malæ fidei,ſiue bonæ fidei.Secus in præcedentibus:quia nõ habet locũ in malæ fidei poſſeſſore vendente.

1 ☞ *Petitio hæreditatis eſt in rem,habet tamen quaſdam præſtationes perſonales.*

Petitio. Expedita expoſitione ſenatuſconſulti,& quæſtionibus circa literã,Iuriſcõſultus hic venit ad materiã,& tractat uſq; ad finẽ tituli quęſtiones quæ cõgruè ad literã nõ poterãt applicari.& breuiter hoc intendit. Hæreditatis petitio habet miſtam naturam realium,& perſonalium.h.d.No. dicit glo.ꝙ hæc actio eſt miſta in rem & in perſonam:vt hic, & C. eodẽ.l.hęreditatis petitio. Dices tu ꝙ hoc eſt impoſsibile,ꝙ vna actio ſit miſta in rem,& in perſonam: quia duæ ſpecies differentes non cadunt in eodem indiuiduo:vt puta ꝙ vna perſona eſſet
1 homo & aſinus.Sed veritas†eſt prout tex.hic iacet ꝙ petitio hæreditatis eſt in rem.quod apparet:quia ſicut cęterę reales dantur ad declarandum:ita & iſta:vt l.licet.ſ.eo.ſic in reivendicatione, vt l.Pomponius.§.ſed & is.ſ.de procura.j.de rei ven.l. ex diuerſo.ſic negatoria & confeſſoria:vt l.ſicuti.§.ſed ſi quæritur. ſi ſerui.ven.& ſic eſt in rem:habet tamen quaſdam perſonales præſtationes,quæ fiunt officio iudicis,qd̃ deſeruit huic actioni. Qñq; enim deſeruit ſecundùm naturam realium:quia cogit reum condemnatum ad reſtituendum , vt dicta l.licet.& l.non tantùm.ſ. eo. Quandoq; deſeruit ſecundùm naturam perſonalium actionum:vt quia cogit reum condemnatum ad dandum, vt in pecunia exacta ex pretio rerum venditarũ,vt hic vides.Nam in perſonalibus ad dandum agitatur:vt inſti.de actio.§.ſic itaq;.

Hoc ſenatus. Quod eſt dictum in hac actione, habet locum in iudicio famil.ercíſ.hoc dicit.

Augent. Hæreditas augetur propter partus, fructus, & aliàs acceſsiones honeſtè perceptas.hoc dicit.

POſt ſenatuſconſultum. A q̃libet poſſeſſore omne lucrum aufertur.hoc dicit.

VIianus. Bonæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere ſortem,& vſuras quas exegit,vel actiones cedere,prout ipſe eligeret:licet Iulianus aliter ſenſerit.hoc dicit.

SI quid poſſeſſor. Iſta eſt difficilis lex. Et primò loquit in poſſeſſore ſoluẽte creditoribus hæreditarijs. Secundò de eo quod ipſi poſſeſſori debebatur.Tertiò qualiter poſſeſſori negligentia imputetur.Quartò de eo quod poſſeſſori eſt ſolutum.Secunda ibi:ſed & ſi.Tertia ibi: ſicut autem. Quarta ibi: quod autem.Et prima pars breuiter hoc intendit:Quod poſſeſſor ſoluit creditoribus hęreditarijs,imputat petitori,vt caueat de defendendo,ſi fuerit bonæ fidei poſſeſſor: aliàs ſecus. hoc dicit. Et iſta pars. Primò ponit vnum dictum. Secundò recitat dictũ in lege.Tertiò illud examinat.Secũda ibi:& ideo.Tertia ibi: ſed an & bonæ fidei.Oppo.hic dicitur ꝙ poſſeſſor habet condictionem,& verus hæres liberatur ope exceptionis.Contrà eadem ſolutio non poteſt parere liberationem,& repetitionem:vt l.cũ is. §.j.de condi.inde.Solu.Huius timore ſunt hic in glo.plures opi. Prima ꝙ hoc eſt verum,quando poſſeſſor conſtituit ſe ſoluturũ nomine veri hæredis,ſecundùm Pla.quod gloſſ.non approbat. Alij dicunt ꝙ hic ſoluit de pecunia hæreditatis . Petrus reperit iſtam legem.Cy.examinat hunc paſſum.C.de condi. inde.l. ſi à patre.in vlti.q.& ibi dicit ꝙ poſſeſſor repræſentat dupliciẽ perſonam.Soluit enim vt Titius & hæres.vnde ex ea parte qua ſoluit vt hæres eo volente,prodeſt vero hæredi,vt habeat exceptionẽ. Oppo.ꝙ iſta cautio ſit ſuperuacua:ergo non debet interponi:vt l.hæc ſtipulatio.ſ.diuus.vt leg.no.ca.Sol.vt in glo.quia per hoc malæ fidei poſſeſſor cogitur ſemper probare ſe ſoluiſſe. Quæro circa iſtam partem,quid ſi dubitatur an nomine proprio,an appellatiuo.Gloſſ.hic mirabiliter diſtinguit, Aut ſoluit ante litem motam,aut poſtea:licet aliter dixerit in l.ſi pœnæ.§.j.& ibi dixi. j.de condi.inde.Vide iſtam glo.& nota.

Sed & ſi ipſi. Malæ fidei poſſeſſor quod ſibi debetur non deducit,niſi hoc petitori expediat:ſecus in bonæ fidei poſſeſſore.hoc dicit.Nota iſtum caſum ꝙ malæ fidei poſſeſſor non deducit,niſi petitori expediat. Nota ꝙ bonæ fidei poſſeſſor deducit etiam debitum naturale.

Sicut autem. Malæ fidei poſſeſſor deducit ſumptus factos in hęreditate,& contra eum habetur ratione negligentiæ præterquam in actionibus exercendis: ſed bonę fidei poſſeſſori non poteſt negligentia imputari.hoc dicit. Oppo.de l.non ſolùm.j.de rei vendi.Sol.ibi erat malæ fidei poſſeſſor.Oppo.de l.ſed & ſi lege.§.quod autem.ſ.eod.Solu.vt ibi. Gloſſ. vult quærere quos ſumptus deducit poſſeſſor. Dic vt in gloſ.ſuper verſicu.ſumptum.

Quod autem. Quod poſſeſſori eſt ſolutũ, indiſtinctè reſtituitur & debitores liberãtur. hoc dicit.

hoc dicit.Circa legẽ iſtam omnia ſunt recitata,excepta glo. magna quæ quærit & reuocat in dubiũ, vtrum illud quod eſt poſſeſſori ſolutum,imputetur vero hæredi.Glo. diſtinguit per multa verba,quam vide & ſigna.& in nullo ſuppletur per doc. prę-
5 terquam in vno,quando malę fidei poſſeſſor ſoluit ſcienter:quo caſu dicit glo.ꝙ non repetit.Pe.contra,vt refert Cy.C. de cõdi. inde.l.ſi à patre.in ij.q.Quærit gloſ. quid ſi bonæ fidei poſſeſſor ſoluit debitum naturale,& in petitione hæreditatis nõ deduxit. Arguit prò & contra,& non determinat.Finaliter magis videt inclinare ꝙ nõ repetat:quia huiuſmodi eſt retẽtio, nõ repetitio.

PEr ſeruum. Quæſita per ſeruum hæreditariũ extra rem poſſeſſoris , veniunt in hac actione.hoc dicit.

NIſi.

Iulianus ſcribit. Si venditur res non neceſſaria hæreditatis , poſſeſſor malæ fidei tenetur ad pretium: ſi neceſſaria non extat, ad pretium : aliàs ad rem, ſi extat.hoc dicit.

FIlijfamilias. Filiusfamilias ex teſtamento habet hęredem:& ideo eius poteſt peti hęreditas.hoc dicit.

Si ſeruus. Si filius vel ſeruus teneat hæreditatem,vel eius pater,vel dominus, poteſt conueniri hac actione.hoc dicit.

IÀ domino. Petitio hæreditatis , quæ datur contra patrem,vel dominũ,non habet naturam actionis de peculio, niſi quatenus datur ad perſonales præſtationes.hoc dicit.

Sed & à filiofamilias. Hac actione poteſt filiusfamilias conueniri, & per translationem in paternam poteſtatẽ hæreditatis petitionis cœptam inſtantiam non extinguit.

Si poſſeſſor. Pro ſeruo occiſo à malæ fidei poſſeſſore datur hæc actio, & l.Aquil. ſed altera debet eſſe cõtentus: ſed ſi poſt aditam hæreditatem fuerit occiſus, l.Aquil.tantùm competit.hoc dicit.Oppo.ꝙ poſſeſſori non imputetur ſi occidit,vt ſ.ea.l.ſi quid.§.ſicut.Solu.hic in malę fidei poſſeſſore:ibi in bonę fidei.Oppo.ꝙ etiam ſeruo occiſo poſt aditam hæreditatem teneatur malæ fidei poſſeſſor: vt j.de verborũ obli.l.ſi ſeruum. & l.ſi ex legati.Sol.ſeruus bene venit in petitione hæreditatis:ſed ſi vellet conuenire poſſeſſorem tanquam debitorem,ad æſtimationem ſeruo occiſo,poſt aditam hæreditatẽ non veniet in petitione hæreditatis,vt hic.

Si prædo. Re à prędone vendita perempta,eſt in electio ne actoris vtrum pretium iuſtum vel conuentum exigat.hoc dicit. Oppo. ꝙ prædo indiſtinctè de interitu teneatur:vt l.illud.in prin.j.eo.Huius timore legitur hęc lex duobus modis in glo.tene ſecundam lectu.quam glo.tenet, & nihil obſtat.hoc dicit.

1 ☞ *Locupletior effectus ut quis dicatur,quod tempus inſpiciatur.*

Quo tempore. An quis ſit locupletior,tempus rei iudicatæ inſpicitur.hoc dicit. Oppo.j.de exce.ª l.in pupil.& j.de ſolu.l.in pupillo.Glo. ſoluit ſatis bene.Dico ꝙ inſpicitur vtrunq; tempus,ſcilicet litis conteſtatæ & rei iudicatæ.& vera eſt iſta: quia ſi tempore litis cõteſtatæ eſt locupletior,licet poſtea deſinat:nihilòminus eſſet eius periculũ:
1 quia incipit eſſe prædo,niſi res naturaliter intereat: vt l.illud.j.e. Vel dic†breuiter vt aliàs dixi: Quandóq; an aliquis ſit locupletior,eſt cauſa actionis concedendæ: & tunc inſpicitur tempus litis conteſtatæ,vt hic.Et hoc apparet ex verbis ſenatuſcõſulti dicentis , inquantum facti ſunt locupletiores condemnandos.Nota condemnandos,dixi in l.rei iudicatę.j.ſolu.matrimo.

Fructus. Omnis poſſeſſor deducit ſumptus factos cauſa fructuum.h.d.& no.in l.quod ſi ſumptus.Barto.

1 ☞ *Malæ fidei poſſeſſori pro expenſis conſulitur officio iudicis.*
2 *Ratio quare malæ fidei poſſeſſori non conſulatur pro expenſis per doli exceptionem.*
3 *Differentia inter exceptionem,& officium iudicis.*
4 *Statutum prohibens non poſſe opponi contra inſtrumentum aliquam exceptionem, nõ prohibet officium iudicis.*

5 *Statutum ut excludat officium iudicis, debet dicere quòd a non poſsit opponi aliqua exceptio nec defenſio.*

RLanè. Expenſas vtiles & neceſſarias factas ad perpetuã rei vtilitatem quilibet poſ- b
ſeſſor re extãte deducit:ſed re perempta bonæ fidei poſſeſſor neceſſarias tantùm omnino deducit:voluntarias verò bonæ fidei poſſeſſor deducit. Secus in malæ fidei,licet auferre poſſet quæ ſine detrimẽ- b
to rei poſſent auferri.h.d.& eſt not.l. Nota tex.ibi:officio iudicis,&c. Venio ad glo.ſu-
1 per ver.deſideraẽ.in l.planè.†Quærovtrũ b
b malæ fidei poſſeſſori pro expenſis conſulaẽ per doli exceptionẽ. Dic ꝙ non, ſed ei ſuccurritur officio iudicis. Et iſta differẽtia eſt quantum ad ſubtilitatem , nõ quantum ad vtilitatẽ. Idem dicit in l.fundo.j. de rei ven. Sed certè ſecundùm doc. Mod. aliqua vtilitas eſſe poteſt in modo practicandi. Nã malę fidei poſſeſſor pro expẽſis poteſt iudicis officium implorare:ſed ſi excíperet,ſuccũ- c
beret,per hunc tex. Ita dicit Dy.in l.domũ. c
2 C.de rei ven.†Quęro de ratione:dicit Pe. exceptio doli in prędone non habet materiam pręexiſtẽtem ſeu ſufficientem ex qua oriatur:nõ dicit plus. Declaro:exceptio doli nititur ęquitate:vt l.j.in pri.de excu. mu. & l.qui ęquitate.j.de do.excep. Item debes ſcire ꝙ iſta ęquitas exceptionis inſpicit ex parte opponentis:vt l.qui ex liberis. in fi.j. de bo.poſ.ſecundùm tabu. Sed hic ex parte malę fidei poſſeſſoris opponẽtis non eſt ęqtas:quia eſt quod ſibi imputet: ideo ſibi doli exceptio non competit,vt hic:ſed competit officium iudicis ideo quia iudex ex offi- d
cio ſuo reſpicit ęquitatem,quę eſt ex vtraq; parte:vt l.quod ſi Epheſi.j. de eo quod cer. lo.ideo officium iudicis ad hoc ſe extendit. d
Et hoc vult iſte tex.dum dicit ꝙ eſt ęquitas ne ex aliena iactura,&c.& ſic oritur ex ęqtate,ex parte eius contra quem opponitur. ſic declaro dicta doc. Sed certè iſta videnẽt
d contra[d] l.militi.§.veteranus.j.de teſta.milí. Rñd.ex ęquitate oritur exceptio doli, quę ęquitas eſt ex parte eius cõtra quem opponitur:licet non ſit ex parte opponentis. Vñ e
propter hoc recedo ab opi.glo.noſtrę. & teneo opi. Mar.antíqui gl.in hoc ꝙ dicit,ꝙ doni doli exceptionẽ cõpetere. Vult ergo iſte tex.dicere, In perſona prædonis habeẽ ratio ſumptuum,per officium iudicis: licet non opponatur doli exceptio. Nõ enim eſt neceſſe ꝙ illa opponatur : vt l.fin.in fi.j.eo. Hoc probatur in tex.ibi dum dicit, ſed benignius,&c.ponit enim dictio ſed,ſine copula:& ſic aduerſatur ad præcedentia. Hoc etiam probatur ex dictione planè,quę ſequ- tur.vbi innuit ꝙ inter prędonem & poſſeſ- ſorem ſolũ eſt differentia re extante. Quic- quid † tamen ſit, no.mirabilem differẽtiam
3 inter exceptionẽ & iudicis officium. Simile in l.idem ait.aliàs l.iij.ſ.fi.ſ. nau. cau.ſta. & j.ea.l.fi.in fi. Propter quod † ego dico ꝙ
4 e ſi in ſtatuto dicatur ꝙ contra inſtrumentũ non poſsit opponi,niſi exceptio ſolutionis, de qua apparet publicum inſtrumentum, vel falſitas,&c.ꝙ ſi eſt aliqua alia exceptio, quę ſi non opponatur actor locupletaretur cum aliena iactura:ꝙ licet non poſsit opponi doli exceptio, tamen poterit officium iudicis implorari.quod no. Ad quod faciunt

¶ De exceptio. Adde Bar.& ibi no.in l.rei iudicatę.ſolu. matri. & quod dixi in l. lilis.ſ.de nego. geſtis. ☞ P. PAV. P.

¶ Quæro vtrum. Vide Iaſ. in l.j. col.v.in fin.cum princip. ſeq, & ibi Raynal. colũ. xij.ff. de iuriſdictio. omnium iudicum.

¶ Quæro vtrum. Vide Bar.in l.ſi vinus.§. pactus.in vj.colũ.ſ. de pact.& ideo dicit no.Bar.in l.in contractibus.in prin.de nõ nu.pecun.ꝙ vbi per calumniam implorat tur officium iudicis, iudex poteſt denegare. Secus ſi per viam exceptionis . Et hic adde Bal.in l. peremptorias.in ij.colũ.in verſicu.quæro quomodo intelligitur. ☞ POMATES.

¶ De ratione. Vide Barb. conſi.xxxvij. in v.col.j.vo. & conſilio ſeq.vij.colũ. & ſeq.& cõſi.xlij.x. colum.eo.vo.Fel.c.qđ ad conſultationem. in x.col.de re.iu.Barba.conſi.vij.xv. col. in ij.vo. & cõſi.xvj. in vij.col. & ſeq.eo. vo.Ro.cõſi.cccxxv. in vlti.col.Abb.c.dilecti filij.in fi.de iud. & c.nouit.xv.col.eodem titu. Car. conſi. xxix.in iij.col. & colum.fi.in fi.Imo.cõſilio xiij aliàs cxxx vj.ad fin. & cxlij.& cxliij. cũ duob⁹ ſeq.

¶ Videt contra. Ad materiam horum vide Bar.& quæ ibi dixi in l.cùm quæreretur.§.prædijs.de leg. iij.vide quod no. per Bar.poſt gloſ.in l. in fundo.j.de rei vendi. vbi latè. & vide qđ dixi ibi.

¶ Ego dico. Adde Bar.in l.& ita.§. noniſsimè.ſ. nau. cau. ſta.Item adde ſecundùm Bal. hic ꝙ licet ſtatutũ vtereture verbo defenſionis , tunc poſſet officium iudicis impartiri,vbi factũ eſſet ita notoriũ ꝙ iudex ſuppleret ex ſeipſo non ad petitionem partis.Ponit exemplum, cum eſt euidẽs calumnia vel prauitas facti. Facit quod no.C. de accu.l.reos'.& Inno. in c.ij.de offi vica.facit quod no. in l.j.C. qui & aduer. quos. & l.& ſi ſortè.§.Labeo.j. ſi ſer.vendi & quod no. Barto. in l. poſt legatũ. j. de his quib.vt indi. Et iſtis in materia adde qđ no. Bal. poſt Bar. in l.eum mulier.ſoluto matri. Idem Bar. ad reprimendũ.in verſũ. ad denunciationem. & dicit Bar. in l.domum. C. de rei ven

ꝙ post terminū da
tū ad excipiendū po
teſt implorari iudi
cis officiū. Itē addē ꝙ
verbū defensiōis, re
ferē tā ad actorē quā
ad reū. l.j. secūdū v
nā lec. gl. & ibi Bal.
C. de teſt & Bar. in
l.j. C de excep. Addē
dictis per Bar. hic, ꝙ
imò iudex poterit
ſupplere ex officio,
vt notat Bal. in rub.
de iudi. lib. vide trī j.
eo. l. fin. Itē addē ꝙ ſi
qs nō pōt agere vel
excipere vigore ſtatu
ti, poteſt tamē ne-
gare: ſecundū Bal. in
l. perēptorias. in v.
co. Idē dicit in excē
ptione facti, vel intē
tionis. Addē trī ꝙ in
notoriis implorare
iudicis officiū nō di
cit defentio, ſecundū
Imo. in l. pe. §. ad cri
mē. in xvj. charta. de
publi. iud. Si ſtatutū
dicit ꝙ. alicui non
reddat ius, an pote-
rit ſe defendere, vide
per Bal. in l. qm. C. d
adul. & addē his di-
ctis per Bart. ꝙ not.
Inn. in c. cū olim. de
cenſi. qd̄ ſequit Bal.
in rubr. de manu. &
Ang. poſt Richar.
Malū. & in l. quos
phibet. de poſtulā.
vbi ſtante ſtatuto ꝙ
quis nō debeat audi
ri per viā actionis
vel exceptionis, po-
terit tū iudicis offi- a
ciū implorare. & ꝙ
no. gl. in l. in fundo.
ad fi. gl. magnæ j. de
rei ven. & Inno. de
reſcri. c. dilectus. imò
videtur quòd etiam
ſi dicatur nulla de-
fenſio, ſi iudici noto
riū eſt, ſuccurrit offi
cio iudicis, etiam nō
implorato. l.j. C. q et
ad quos. l. vbi pactū
C. de tranſac. in glo.
vide Bal. in l.j. C. de
cōdic. in de. Adde ꝙ
dicit Bal. in l. & nō
tñ. §. ꝙ ſi pro empto
re. in gl. nimis. ibi re
ſtringere, &c. ē. e. ꝙ
qñq; iſta vniuerſa-
lis negatiua, nulla 1
exceptio, &c. ponit ī
reſcripto ꝙ emanat
ad iuris obſeruātiā:
& tūc nō intelligit
remouere, niſi fruto
las exceptiones, vt
no. Archid. ij. q. vij.
lator. Q ſiq; apponi
tur ī iure cōi: tūc nō
dicit remouere exce
ptiones permiſſas p
aliā lec. l. ita pudor.
C. de adul. & quod
no. in c. ſine exceptio
ne. xij. q. ij. Quando
que iſta clauſula ap
ponitur in ſtatuto I
diſponente cōtra vel
præter ius commu-
ne: & tunc videtur
quod iſta clauſula
ſit præciſe ſernanda
arg. l. proſpexit. qui
& à qui. Alij dicunt 2
ꝙ ſtatutum, vel con b
ſuetudo debet inter-

no. in l. fin. infra eodem. Vt igitur hoc † tol
latur, quando dictas ſtatutum, facias quod
dicat quod non poſsit opponi aliqua exce
ptio, nec aliqua alia defenſio: vt etiam offi
cium iudicis comprehendatur. De quo di
xi in l.j. quod vi aut clam.

ELlud. Mala fides quæ per
lit. conteſt. inducitur,
non nocet bonæ fidei poſſeſſori,
re naturaliter perempta: ſecus in
eo qui fuit malæ fidei. hoc dicit. Opponi.
ſ. eod. l. ſed & ſi lege. §. ſi ante litem. Solut.
hic eſt malæ fidei poſſeſſor quo ad omnia,
præterquam quo ad interitum. Aduertæ
bonæ fidei poſſeſſor eſt, quando quis poſsi
det contemplatione domini. l. apud anti
quos. C. de fur. & i. item veniunt. ſ. eod. ma
læ fidei poſſeſſor eſt, qui ſcit ſe non eſſe do
minum, vt l. item veniunt. §. item placere. ſ.
eo. Item eſt quædam mala fides ficta, quæ
inducitur per lit. conteſt. vel controuerſiā
motam in petitione hæreditatis. Et quod
iſta ſit ficta: not. in d. §. ſi ante litem. Tamen
bene dico quòd tempore litis conteſta. poſ
ſet verè eſſe malæ fidei, ſi verè ſcire poſſet
ad ſe non pertinere. Modò iſta mala fides
ficta non habet locum niſi æquitate ceſſan
te: vt l. ſciendum. & l. denique. ex quibus
cau. maio. Dixi plenè in l. ſi is qui pro em
ptore. de vſucap. Sed quantum ad fructus
ſubeſt æquitas: quia tempore lit. conteſta.
vel controuerſiæ motæ, incipit vel incipe
re debet ſcire vtrum res ſpectat, vel ſpecta
re debeat ad eum: & ideo debeat curare vt
rē & eius fructus poſsit reſeruare: ſed quā
tum ad interitum ceſſat æquitas: a quia non
debet propter hoc ius ſuum indefenſum
relinquere: ideo quantum ad interriū non
ſenſetur malæ fidei. ſecus ſi tempore lit. cō
teſtatæ eſſet verè malæ fidei.

Actiones. Poſſeſſor tenetur cede
re actiones hereditarias
ſi quas habet: & ſibi debet caueri in eo qđ
abeſt. hoc dicit.

Ad officium. Si ſeruus poſſeſſo
ris dedit damnum
liberatur, eumdando pro noxa. h. d.

QIuo tempore. Poſ
ſeſsio ſuperueniens poſt lit. conte
ſta. venit in hoc iudicio. h. d.

☞ *Debitor conuentus tanquam poſſeſſor iuris, debet aliter interrogari, quam in lege, qui interrogatus.*

1 *Litis conteſtatio fit per confeſsionem, per negationem, & per dubitationem.*

IN debitor. Debitor hære-
ditatis non te
netur hac actione, niſi ſe hæredē
contendat. hoc dicit. quam l. not.
quia gloſſat totum iſtum titu. Nota quod
licet poſſeſſori rerum non ſit neceſſe quod
contendat ſe hæredem: tamen in poſſeſſo
re iuris requiritur, vt hic. et notatur in l. nec
vllam. §. j. ſ. eodem. in fine glo. magnæ. Ex
quo not. † quòd quando agitur contra de
bitorem, tanquam contra iuris poſſeſſorē,
debent aliæ interrogationes fieri, quàm il
læ quæ ponuntur in l. qui interrogatus. ſ.
eòd. Et ſi dixerit quod ſic interrogabitur:
quare ceſſat reſtituere: vt hac l. Item not. † 2
multum iſtam l. quod lit. conteſt. b poteſt ſi
eri per negationem, per confeſsionem, &
per dubitationem, vt hic. quod nota.

POſtquam. Qui legatum ac
cepit, non prohi
betur petere hæreditatem ab inte
ſtato: ſed tenetur reſtituere legatum cautio
ne ſibi oblata: niſi fuerit in euidenti calum
nia. Et ſi legatum non reſtituitur, de hæredi
tate diſputabitur. hoc dicit.

QVi ſe liti. Qui ſe liti obtu
lit vt poſſeſſor,
condemnabitur: licet non poſsi
deat. hoc dicit. In glo. ab initio. in
ff. dic & quia in ea neceſſe habet perſiſtere,
vt in authē. qui ſemel. C. quo. & qñ iudex.

PRædonis. Qui tacitam fidē
accōmodat, vt præ
do dicitur poſsidere. hoc dicit.

EVcius. Qui perdit in actione
falſi, non prohibetur di
cere nullum. hoc dicit.

INæſtimatione. Ficta ma
la fides ꝑ
litis conte. facit poſſeſſorem teneri ad verū
pretium rerum venditarum ex voluntate:
ſi ex neceſsitate, ad pretium conuentum.
hoc dicit. & eſt difficilis lex. Oppo. ꝙ non
procedat iſta lex. Aut enim loquitur in bo
næ fidei poſſeſſore: & ille non tenetur vl
tra quàm ſit locupletior. Aut in malæ fidei
poſſeſſore: & tunc tenetur ad ipſas res, non
ad æſtimationem: vt l. ſi poſſeſſor. §. fi. ſ. eo.
Cui contradicit hæc lex. Huius timore va- a
riatur, & intelligitur hæc lex pluribus mo
dis, vt in glo. Tu tene quod dixi in ſumma
rio. Et ratio huius caſus colligit ex his quę
dixi in l. illud. ſ. eodem.

SI bonæ fidei. c Iudicia b
particula
ria non differuntur propter vni
uerſalia: ſi res eſt tempore peritu
ra. hoc dicit. Oppo. de l. fi. C. eo. Solu. dicūt
quidam ꝙ hæc lex per illam corrigitur. alij
dicunt ꝙ illa loquitur quando poſſeſſor cō
uenitur: hic quando agit. Quam ſolu. nota:
quia habui eam de facto. Iſtud tenet glo. in
l. ſi poſt litem. j. de excep.

NOn ſolùm. Res hæredita-
riæ poſſunt alie
nari ex neceſsitate æris alieni.

EI qui. Ei, qui emit hæreditatem
à fiſco, cōpetit hæc actio.
hoc dicit.

Hæres. Pignus datum defuncto pōt
peti hac actione hoc dicit. d

dCum prædia. d Malæ fidei poſſeſ
ſor tenetur ad quā
tum prædia ex negligentia facta ſunt dete
riora. hoc dicit. Dixi in l. ſi ſeruum. in prin
cipio, de verbo. obliga. Vide legem, ſi quid e
poſſeſſor. §. j. & §. penul. & fi. l. ſi homo. j. de
rei vendi.

EVicta. Etiam bonę fidei poſſeſ
ſor tenetur reſtituere to
tū quod nomine pœnæ exegit. h. d.

VM hæreditas. Poſſeſſor tenetur reſtituere fru- c
ctus, quos percepit: licet petitor percepturus non fuerit. hoc dicit.

☞ *Tertius ſuperueniens quando impediat executionem ſententiæ latæ pro primo.*

1 VM idem. e Vnius petitio non impedit executio
nem alterius petitionis eius, quę prius
ad ſententiam peruenit; ſed eſt poſſeſſori cauēdum. h. d.
quam

pretari ſanè vt nō in
ducant iniquitatem.
c. cum dilectus. de cō
ſtit. l. ij. C. de noxa.
& ſecundū iſtos ex-
ceptio odioſa nō pōt
opponi: ſed exceptio
fauorabilis ſic, niſi
ſtatutum ſpecialiter
quaſdam exceptio-
nes enumeraret quia
tunc omnes aliæ vi-
dentur reſecatę qua-
leſcūq; eſſent. ar. l. tri
bunus. in fi. de teſta.
mili. De hoc etiā vi-
de Bar. in l.j. quod vi
aut clam. & ad repri
mendum. inverſi. nō
obſtantibus. & per
eum in fi. in l.j. §. nun
ciatio. de ope. no. nū.
& quod not. in c. ex
parte. de offi. dele. &
quid iuris ſi in certis
caſibus exceptis ap-
ponatur dictio taxa
tiua, vide per Dy. in
regula, in argumen-
tum. facit l.j. C. de pa
trib. qui fi. diſ. Adde
an ſtatutū prohibēs
quem audiri, impe-
diat quia poſsit iu-
dex ex officio ſuo
ſupplere, latè Roma.
conſi. ccxiij. & vide
eundem Roma. cōſi.
xliij. quando ſtatutū
remouet omnem ex
ceptionem.
¶ Ceſſat æquitas ad
de Bal. in d.l.j. in fin.
C. de vſucap. tranſ-
for. & quod ipſe no-
tat in l.j. in ij. colum.
de fruc. & lit. expen.
¶ Lit. conteſt. poteſt
fieri non ſolū per ne-
gationem vel per cō
feſsionem ſed per du
bitationem. quod eſt
contra communem
ſententiam doc. in c.
j. de lit. conteſtatio,
& idem Bal. hic.
¶ Si bonæ fidei. Ad-
de quod habetur in
l. non diſtinguemus.
§. ſi is. ſ. de arbi. & vi
de Bar. in l. ſi quis li-
bertatem. circa fin. ſ.
eo. & de hoc etiā vi-
de Bal. in l. emptorē.
in ij. col. in verſi. ſed
pone quædam. C. lo
ca. & Inno. in c. quia
cunctis. in fi. glo. ma
gnæ de conſeſ. preb.
¶ Cum prædia. Vi-
de in l. ſi quid poſſeſ
ſor. §. j. de peti. hære.
& in l. ſi homo. j. de
rei vendi. per Barto.
in l. ſi ſeruum. in prin
cip. de verbo. obliga.
¶ Cum idem. hanc l.
no. limi. Bar. in l. liti-
bus. in fin. C. de agri.
& cenſitis. libro xj.
& Imo. in l. à ſenten-
tia. in vj. col. de app.

1 quam legem no. & multum. † No. ꝙ tertius ſuperueniens nō im
2 pedit a executionē ſententiæ latæ pro primo: vt hic, & l. is à quo.
j. de rei vendi. Et ratio huius eſt: quia ius iſtius alterius petitoris
non fit deterius. ſicut enim poterat auocare à primo poſsidente:
ita ab iſto ſecundo. Et licet iſte ſecundus, qui petit executionem
poſsideat: ita poſsidet ille prius conuentus. Sed ſi agereť de trā ſ-
ferendo in aliquem poſſeſsionem vacantem, fortè ex l. fi. de edi.
diui Adria. tollē. tunc antequam executio fiat, ſi alius comparet,
& dicit hæreditatem ad ſe pertinere, & dicit ſe immittendum in
poſſeſsionem eo iure quo primus. tunc executio differtur: quia
per eam fieret præiudicium ſecundo: quia vbi prima poſſeſsio
erat vacans, modò poſſeſſa eſt per alium. de quo eſt tex. in c. ve-
niens. extra de teſti. & ibi per Inno. de quo dixi in l. ita tamen. §.
quoties. j. ad Trebellia. & hoc eſt quod voluit dicere, ꝙ executio
fiat taliter quòd alteri nō præiudicet. Et ideo cogitur cauere hic
primus petitor, ꝙ eum defendat aduerſus alium petitorem. Ra-
tio: quia ſi poſſeſſor non peteret cautionem, ipſe abſolueretur à
petitione ſecundi petitoris: quia nō poſsidet neq; dolo deſijt poſ
ſidere: & ille ſecūdus petitor haberet inchoare nouum iudiciū.
Et ideo ne iſtud inconueniens ſequatur, cogitur petere cautio-
nem; & ille præſtare tenetur: qua præſtita ille habebit neceſsita-
tem proſequi eandem inſtantiam cœptam cum poſſeſſore pri-
mo. & ſic iſta cautio proderit ſecundo petitori. Et hoc eſt quod
tex. huius l. vult in fi. Et propter hoc puto ꝙ ſi poſſeſſor reſtitue-
ret cautione non exacta, tenetur quaſi dolo deſijſſet poſsidere,
vt l. dolo. j. ad legem falcidiam.

1 ☞ *Si pater expendit pro filio habenti bona aduentitia in ſtudio, quòd in dubio uidetur de bonis filij expendiſſe.*

2 *Deductio expenſarum quando fiat officio iudicis: etiam parte non opponente.*

bEIlius à patre. b Quod pater expendit in ho-
norem filij, in dubio videtur ex
1 pendere de bonis quæ habet pertinentibus ad filium.
hoc dicit. quam l. nota. Ex quo patet † ꝙ illud quod
pater expendit pro filio in ſtudio, ſi filius habebat bona aduen-
titia materna, vel alia, ꝙ ex illis in dubio videtur facta expenſa.
facit l. Neſennius. ſ. de nego. geſt. dixi in l.j. §. ſed nec caſtrenſe. j.
de colla. bono. & ita debet intellig. l. quæ pater. j. fami. erciſ. Item
quæro de intellectu iſtorum verborum poſitorum in l. fi. Pe. di-
2 cebat † ꝙ hoc importat ꝙ ſi pars nō opponat, ꝙ iudex ex officio
ſuo ſuppleat. quod non placet: quia de iure, non de facto iudex
c ſupplere debet: vt l.j. C. vt quæ deſunt aduo. Vnde gloſ. dicit ꝙ
vult dicere, ꝙ poſito ꝙ pater non habeat exceptionem: tamen
conſulitur ei per officium iudicis. quod ſatis placet in ſe, vt dixi
in l. planè. ſ. eo. Tamen quantum ad propoſitum intelligo l. iſtā
aliter. Tu dicas ꝙ exceptio eſt actionis excluſio: vt l.j. de exce. 1
Modò quod hic dicitur de expenſis, ponitur ad excludendam
actionem, & ſic ante latam ſententiam: & ſic verè dicitur exce-
ptio. Quandoq; non opponitur ante ſententiam, ſed poſt ſenten
tiam in executione: tunc quia executio per officium iudicis fit, ſi
d poſt ſententiam opponatur: d ſi non fit propriè, ſed imploratur
officium iudicis, vt vidiſtis in l.j. ſ. de eden. & tunc diceretur fie
ri iudicis officio iſta deductio. ſemper tamē intellige quod pars
petat: vt l. iiij. §. hoc autem iudicium. j. de dam. infecto. Et hoc eſt
quod vult dicere iuriſconſultus, ſi ante ſententiam non excipi-
tur: poſt ſententiam fiet in executione per officium iudicis. Et
hæc nota multum, quia quotidiana ſunt.

¶ Non impedit. An tertius ſuperueniens impediat executionē ſententiæ, adde in l. à diuo. ſ. ſi ſuper reb⁹. de re iudica. & quod ipſe no. in l. ſi per luſorio. de appel. & alij quid in l. ſi alienam. in fi. j. ſolu. ma. Adde Petrū, de Anchara. conſilio cccxxxiiij.
¶ Filius à patre. De intellectu hui⁹ legis vide no. per Bal. in l. demum. C. de rei vē.
c ¶ Vnde glo. dicit. Vi de Bar. in d. ſ. pactus ne peteret.
¶ Opponatur. Salic. in l. j. C. vt quæ deſunt aduoc. etiā trāſit cū iſto ſtellectu Bar. ſed Bal. in d. l. domū. C. de rei ven. hoc re-
prehendit. & vide ēt Cyn. & Bar. in d. l.j. & vide quod ſingu-
lariter dixit Bar. in l. ſi quo tempore. in fi. ſuprà eodem.
¶ Sed aduerte. Adde quod not. Barto. in l. poſt conſanguineos. de ſuis & legi.

Is qui. In petitione hæreditatis conclu a
ſio ſumitur reſpectu iuris agen-
tis, non reſpectu poſſeſſoris conuenti. hoc
dicit. Quęro pro declaratione eius quod di
citur, totam hæreditatem vendicabit &c.
quidam dicebant quòd propter vnā rem,
&c. Tu dic vt dixi in ſummario: quia con-
cluſio libelli ſumitur ex perſona agentis,
non ex perſona poſſeſſoris.

QUinimò. Plures hæredes debēt b
agere cōtra plures poſ
ſeſſores: nec poteſt vnus eligere vnū, alius
alium. hoc dicit.

c ¶ Vnde glo. dicit. Vi de Bar. in d. ſ. pactus ne peteret.

1 ☞ *Duo iudicia uniuerſalia reſpectu eiuſdem hæreditatis concurrere poſſunt.*

d 2 *Iudicium familiæ erciſcundæ quòd detur inter eos, qui ſe non diffitentur hæredes.*

Proinde. Si ſunt plures, ad quos hæ
reditas pertinet pro diuiſo.
poteſt alter ab altero conuenīri hac actio-
ne, vel familiæ erciſ. ſi fatentur ſe hæredes.
1 hoc dicit. † No. ꝙ duo iudicia vniuerſalia
reſpectu eiuſdem hæreditatis poſſunt con
2 currere. Simile in l.j. ſ. titu. j. Item no. † ꝙ iu
dicium fami. erciſ. datur inter eos, qui ſe nō e
diffitentur hæredes. hoc dicit. Ad primum
oppo. de l. ſi Titius cum quo. in fi. j. pro ſo-
cio. Solu. ibi in pecunia: & ſic pars cum par
te recepit compenſationem: hic in ſpecie. Item oppo. j. de reiven
dica. l. Pomponius ſcribit, ſi ex equis. & j. §. proxi. Solu. ibi poſſi-
debat pro indiuiſo: hic pro diuiſo. Item ad ſecundùm opponi. ꝙ
etiam quando ſe negant hæredes, ſit locus fami. erciſ. vt l.j. j. fa-
mi. erciſ. Solu. ibi volebat quis agere, non pro eo, quod ipſe poſ-
ſidebat: ſed pro eo, quod poſsidebat aduerſarius.

Si ego ex parte. Si cohæres meus & extraneus poſsi
deant hæreditatem pro indiuiſo, ex-
traneum tantùm conueniam. hoc dicit.

1 ☞ *Compenſatio de ſpecie ad ſpeciem fit partibus uolentibus, uel iudicis officio.*

Si cum me. Aliâs incipit, Item ſi cum me. Qui partem
poſsidet pro indiuiſo, à cohærede & extra-
neo poſsidentibus reſiduam partem petet, vel inter eum & co-
hæredem compenſatio fiet. hoc dicit. Sed quæro vtrum illi duo
poſſeſſores poſsidebant pro diuiſo, vel pro indiuiſo. Glo. dicit ꝙ
pro indiuiſo, & bene: aliâs non conueniret niſi extraneum: vt ſ.
proxi. §. Sed tunc oppo. quomodo † fiet compenſatio ſpeciei ad 1
ſpeciem. Dicit glo. quòd hoc fit partibus volentibus. quod ſatis
placet. Vel dic quòd partium pro indiuiſo fiet compenſatio. Vi
dete, iſtud eſſet verum quando partes deberentur pro indiuiſo
in eádem re: vt l. deducta numis. ad Trebellianum. Sed in parte
pro indiuiſo non poteſt fieri compenſatio. Tene ergo quòd fiat
compenſatio volentibus partibus. Vel dic quòd hoc fiat officio
iudicis: ſicut quando fit adiudicatio in iudicio diuiſorio: non au
tem per modum compenſationis.

Interdum. Propter numerum naſcendorum ex ventre,
admittitur petitio partis incertæ. hoc dicit.
Gloſ. ponit exemplum in ſucceſsione collateralium. Opponi.
C. de ſuis & legiti. authenti. in ſucceſsione. & Inſtitu. de hæredib.
quæ ab inteſtato. §. & quia placuit. Gloſ. dicit quòd iſte §. corri-
gitur hodie: quia ſuccedit hodie in ſtirpes, non in capita. Et ſic
e non eſt curandum, qui naſcantur ex tribus. Sed aduerte: e aut lo
quimur in ſucceſsione aſcendentium: & hodie & olim ſuccede
batur in ſtirpes: vt dicto §. & quia placuit. Aut loquimur in ſuc-
ceſsione collateralium: & tunc ſecundùm iura antiqua ſuccede
batur in ſtirpes: vt hic, & l. poſt conſanguineos. §. hæreditas. de
ſuis & legiti. An autem ſit hodie correctū, dicas ſic: ſi loquimur
in ſucceſsione collateraliū vltra fratres, & fratrū filios, iura anti-
qua non ſunt correcta: quia etiam hodie fit ſucceſsio in capita:
vt C. de legiti. hæredi. authenti. poſt fratres. Si verò loquimur de
ſucceſsione fratrum & filiorum fratrum: ſi quidem filij fratrum
ſuccedunt cum patruis, vel auunculis, non eſt dubium quòd ho
die ſuccedit in ſtirpes: & iſta iura Digeſtorum corriguntur: vt
in authentica, ceſſante. C. de legitimis hæredibus. Si verò filij

fratrũ succedũt tantũ,& aliqui ex patruis vel auũculis non supersunt: tũc est opi. inter do.Azo.ex parte,& do.Accur. ex altera.Et ista est quæstio quæ fuit in quodam castro huius ciuitatis:& dicit do.Azo.q in capita:dñs Accur. q in stirpes:vt not.in d. authẽ.cessante.Ego teneo opin.Accur.De quo dic vt in l. post consanguineos.§.hæreditas.de suis & legi.

LEX II.

SI ex pluribus.[a] Quisperatur admitti ad partẽ,facit partẽ.h.d.Gl. hic format vnã pulchram quæstionem,& examinat melius hic, quã alibi Et ista quæstio tangitur in multis locis, vi delicet in l. si marito. §. patri. infrà, soluto matrimonio. & in l. si quis ita scripserit. & ibi per Dyn.de hæredibus instituendis. & in l.planè.§.secundo.& ibi dixi infrà,de legatis primo.& l.quid ergo.in principio.eodem titulo.

LEX III.

ANtiqui. Posthumus nasciturus ex ventre impedit sequẽtes in gradu.Eos autẽ.qui eiusdem gradus sunt,statuitur admitti: & si tres nascituri essent,aufertur,vel conceditur alteri,secundum quod casus occurrit.h.d.Oppo.q detur petitio partis incertè: vt l.j.in fi.§.eod.Sol.petitur quarta cũ adiectione partis incertæ: & plus & minus secundùm quod casus euenerit. Item opp.de l.cũ quidam.§.quod dicitur.j.de acqui.hæredi.Sol.intellige hoc si posthumus est institutus,vel exhæredatus.Nam si esset præteritus non posset adiri hæreditas.

TLlud. Incertitudo nascendorum non impedit cohære.[d] adire:licet quædã portio competat ibi,sit incertum.h.d.bona.l.& subtilis est. Oppo.de l. ex semisse.infra de acquir.hæredi.Solu.vt in gl.Quæ rit gloss.quæ sunt illa quæ requiruntur sciri,vt possit adiri. vide gloss.& nota ipsam.

SOrori. Qui ex post facto apparet esse hæres,à quolibet hærede auocat pro rata,& sumptus pro rata sustinet.hoc dicit.

NOn possumus. Per hanc actionem consequitur quis partem pro indiuiso, quæ per iudicium fa.ercisci.diuidetur.hoc dicit.quam legem nota.

PErmittendum. Potest quis pro parte cedere,& pro parte contendere.hoc dicit.Not.pro eo quod dixi in l.si debitor. §. titu.j.

CVm multi. Qui vt procurator alterius ad minis[trat,petitione hæreditatis non tenetur: nisi illius hæres extiterit in totum vel in partem.hoc dicit.

CVm hæredis. Qui negotia hęreditaria absentis noĩe gerit,ab his,ad quos negotium in veritate pertinet,poterit conueniri actione negotiorum gestorum:& petitione hęreditatis,si se hęredem contendat hoc dicit.Opponi.suprà.l.proxima.Solu.intelige l.illam quando se contendebat hæredem. Item oppo.quod ista hæreditas debeat pertinere ad fiscum tanquam caduca: vt l. item veniunt.§.pridie.§.titu.j.Solu. vt in gloss. De quo dic per doc.vt l.vnica.§.pro secundo.de cad.tol.Item opponitur. & videtur quòd illud quod est gestum per defunctum, possit habere ratum per hæredem:vt l.fin.infra rem ra. ha. Solu. est verum in his quæ transeunt ad hæredes: sed hæreditas non adita non transit ad hæredes. De quo per Dy.in c.ratum.extra de regu.iur.lib.vi.

De possessoria hæreditatis peti. *Rubrica.*

LEX I.

ORdinarium. Bonorum possessori de iure prætorio competit hæc actio,in qua tantùm venit, quantum in petitione hæreditatis ciuilis.hoc dicit.Oppo.Institu.de bo. possess.§.quos autem.& j.de reg.iur.l.prætor. Sol. bonorum possessores sunt hæredes in effectu,sed non verè:ideo necesse fuit quòd eis daretur bonorum possessoria hæreditatis petitio de iure prætorio,cùm de iure ciuili non daretur.Item op ponẽ.quòd etiam præcedentes sunt prætoriæ:vt l.j.in princip.ff. titu.j.Solu. vt ibi. Item opponi.dicitur hic,superiores &c. quasi proposuerit plures,cùm non sit nisi vna.Solu.vna est in genere, sed plures sunt numero:vt dixi in l.j.in princi.§.titu.j.Item quæritur an†actiones particulares quæ competunt bonorum possessori,sint prætoriæ.glo.quòd non,quam nota: quia hoc sentire videtur:ideo est notanda.vide quæ dixi[b] in l.secunda.ff. de bonorum possessio.titu.generali.

De fideicommissa.hæreditatis peti. *Rubrica.*

LEX I.

EX ordine. Fideicommissario vniuersali, cui est hæreditas restituta vero competit hæc actio: in qua veniunt omnia, quæ in petitione hæreditatis.ciuilis.hoc dicit.

LEX II.

NEc interest. Hæc actio competit fideicommissario,& eius hæredi, bonorũve possessori: & non datur contra verum hæredem, sed contra alios,& eorum hæredes.hoc dicit. Oppo. frustra quis petit illud,quod habet:sed hic dicitur quòd hæreditas est restituta:ergo eam petere non debet.Glos.dicit optimè q intelligatur hæreditas restituta verbo,& non re: vel re pro certa parte:nam si esset restituta tota,& fideicommissarius eam perderet,non haberet hanc actionem.[c] quod nota.Sed quæro vnde hoc.[d] Respondeo in petitione veniunt res hæreditariæ:vt l.item videndum.in fi.§.de petitio.hæredi. post apprehensam hereditatem desinunt esse hæreditariæ: vt l.j.§.veteres. & ibi no. de acq. possessio.& sic non est res hæreditaria,sed hæredis:vnde in petitione hæreditatis non veniunt:vt l.quod si in diem.§.sed si hæredis negotium.§.de peti.hæredi. Item oppo. de l.in fideicommissariam.j.ad Trebel.Solu.restitutione facta veniunt fructus:sicut in petitione hæreditatis . Ante verò restitutionem fructus non veniunt,secundùm quod dicitur in dicta l.in fideicommissariã. & l.iubemus.C.ad Trebel.Item oppo. q sit ciuilis: quoniam restitutio fit per senatusconsultum, quod est ius ciuile. Dicit glos. non obstat:quia non sequitur hic,per istam glo.nõ efficieris clarus.Vnde dic quòd per senatusconsultum transeunt in fideicõmissarium omnes actiones,quæ competebant hæredi,quæ erũt vtiles. Nulla enim actio datur fideicommissario per senatusconsultum : sed solùm in eum transfertur quæ hæredi competebat. Vnde si fideicommissarius vellet intentare petitionem quæ cõpetebat hæredi,poterit vtilem translatam per senatusconsultum: sed si vellet agere ex persona sua,nullam habet ciuilem , sed datur à prætore.& ideo Ioan. Andre.posuit istas duas inter prætorias actiones:& vnicuiq dedit cellulam suam. quod nota & tene menti.

De rei uendicatione. *Rubrica.*

1 ☞ *Rei uendicatio datur contra ciuiliter possidentem.*
2 *Rei uendicatio directa utiliter , an detur ei qui est dominus contra eum qui dolo desijt possidere.*
3 *Lite contestata super actione directa, & iudicio pendente, reus dolo desijt possidere,an sequatur condemnatio.*

Rubricam istam continuat Iurisconsultus. tamen circa gloss. quæruntur aliqua,an detur rei vendicatio.quæ in ea veniunt.& qualis sit.& est gloss.satis clara.Duo dicuntur,quæ exigunt examinationem.Primum,†an hæc actio detur contra tantùm ciuiliter possidentem.Et dicit gloss.quòd sic.sed nil allegat.Idem not. C.vbi in rem actio.l.j.& j.de acqui.pos.l.Pomponius.§. si is qui præcario.

1 ☞ *Actiones particulares competentes bonorum possessori,non sunt prætorie.*

præcario.Tex.habeo in l.iij.in fi.j.ad exhiben.& de vsufru.l.cui cunq.§.j.Sed dicit glos.[a] est sciendum q hæc actio datur q̃nq̃ directa directo,vt ei,qui est dominus,contra possessorem.Quã doq̃ autem datur directa vtiliter ei, qui est dominus , contra eũ qui desijt possidere.Quandoq̃ datur vtiliter directo ei, qui habet vtile dominium, contra possessorem. Quandoq̃ vtilis vtiliter ei,qui habet vtile dominium, contra eum qui dolo desijt possidere.Et sic nomina referuntur ad actorem: aduerbia ad reum.
2 Domini Vltramon.†reprehendunt glo.& primò in eo quod dicit glo.q datur directa vtiliter ei,qui est dominus.contra eũ,qui dolo desijt possidere. Nam rei vẽdicatio requirit duo principia formalia:vnum ex parte agentis quod est dominium:vt j.ea.l.in rem.aliud ex parte conuenti,quòd est possessio:vt C.de alie. iudic.mu.cau.fac.in l.j.& l.officium.j.eo.si quod istorum deficiat, non potest dici directa rei vendicatio,sed vtilis.Vnde contra eũ qui non possidet,sed dolo desijt possidere,datur vtilis rei vendicatio non directa vtiliter:vt dicit glo.Et pro his videtur casus in l.electio.§.item si ex pluribus.j.de noxa.& l.nec vllam.§.si quis. aliâs est sub l.etiam.de peti.hære. Ita dicunt doc.nostri.C.eo.in rub.Pro glo.nostra facit:quia in istis actionibus realibus ius metimur ex persona actoris,non rei:vt l.j.§.j.§.si pars hære.peta.ergo in rei vendicatione ex parte rei non variatur actio,sed qualitas actionis:vnde semper debet dici directa,si aliquis est directò dominus.Teneas tamen quam vis:quia ista verba sunt magistraliter directa:non autem sunt verba iurisconsulti.& istud† est vti
3 le ad quæstionem[b] difficilem si est lis contestata super actione directa,& pendente iudicio reus dolo desijt possidere : vtrum sequatur condemnatio ex eadem instantia. Si enim tenemus istã glo.nullum est dubium q sic. Nam non variatur actio : quia ita directa antè sicut post:sed variatur qualitas: qui primò dabatur directa directò,nunc de directa directò datur directa vtiliter:& variatio qualitati non nocet, quin pòst sequatur condemnatio: vt l.in delictis.§.si detracta.de noxa. Si tenemus aliam opi.scilicet q sit actio vtilis,non est lis conte.tamen idem censetur. tangitur per Dy.in l.quanquam.§.Iulianus.& ibi dixi.de aqua pluarcen.& per Cy.in l.j.§.de alie.iudi.mu.cau.fac.Iaco.Butri.in §. omnium.Institu.de actio.

LEX I.

POst actiones. Hæc actio est ad rerum singularium petitionem:& competit pro omnibus rebus corporalibus.hoc dicit.

1 ☞ *Pater uendicat filium causa expressa.Item Abbas monachum.*
Item dominus colonos, censitos, & agricolas. Item uilla causa expressa uendicat sustinentes onera,& ciuitas ciuem.
2 *Quatuor remedia,de quibus in hoc textu,quando competant.*
3 *Interdictum non habet locum pro filio quando à nemine detinetur.*
4 *Ciuitas contra detinentem castrum,uel uillam porrigit libellum.*
5 *Carceratus,qui petit se relaxari,proponit officium iudicis.*

Per hanc. Liberæ personæ quæ sunt in potestate nostra, non petuntur rei vendicatione:[d] sed alijs remedijs hic expressis:nisi vendicẽtur adiecta causa de iure ciuili.hoc dicit.Quæro quid hoc est dictum,præiudicijs?[e] Quidam dicunt, id est,exceptione:quia si filius agit,opponam q nõ potest: quia est in potestate : quod glos.non placet. Dicit ergo præiudicijs,à præiudiciali in rem actione,de qua loquitur,Institu. de actio.§. præiudiciales, Dicit glos.q ita præiudicatur, vt interim de alijs non cognoscatur.Sed certè eadem ratione petitio hæreditatis dicitur eodem modo præiudicialis:vt l.si quis libertatem.§.de petitio.hæredi.Dicit Pe.q ideo dicitur:quia ibi vertitur res magni
e pręiudicij,puta status hominis.Item quæritur†vtrum[f] illud qd
1 dicitur hic in filio,q potest vendicari adiecta causa de iure Romano,sit idem in alijs personis.Glos.dicit quod sic;& bene.Vnde Abbas vẽdicat monachum adiecta causa de iure Canonico. Sicut vendicamus res sacras:vt in l.in rem.§.loca sacra.j.eod.Et eodem modo dominus vendicat colonos,agricolas,& censitos:
f vt C.de agricolis & censi.& seq.rubri.Idem dico[g] de istis vasallis qui sunt ex consuetudine,q possunt vendicari adiecta causa de iure consuetudinario.Et idem dicerẽ,cùm ex forma statuti quę libet villa habeat suos massarios,qui sustineant onera,q possunt vendicari adiecta causa de iure statutorum sic ciuitas vendicat ciuem suum adiecta causa de iure ciuili,vt l.de iure.j.ad munic.
2 Idem dico in quolibet syndico,seu sic cõditionato.†Quæro qñ competũt ista quatuor remedia hic expres[a] sa.glo.distinguit & clarè.tene eam.Contra istam distinctionem glos. oppo. & videtur q officio iudicis non posit vti cum alijs actionibus,vt l.in causæ. in prin.§.de mino. Solu.illud est verum quando est officiũ extraordinarium in subsidium introductum, ad coadiuuandum ius ciuile.de quo dixi in
3 l.in prouinciali.j.de no.ope.nũ.†Item quæro quæ est ratio q interdictum non habet locũ quando filius à nemine detinetur.Rñ. secundùm Pe.q tunc habet locum interdi[b] ctum quando est cõtentio inter duos de re tertia: sed hoc non est nisi fieret pro alio, vt [c] puta pro hærede aliquo:vt l.pe.de lib.exhi.
4 † Item in hac glo.[g]& ll.alle.in ea.no.q si ci
g uitas ista vellet petere vnam villã, vel vnũ castrum , contra quem debet dari libellus? Certè cõtra eos qui detinent,vt si homines illius castri detinẽt,cõtra eos datur:si alius,
5 contra illum tantùm.Item aduerte† q quã do aliquis est carceratus,& petit se relaxari,non proponit interdictum : quia non est contentio inter duos de re tertia , sed de se: [d] ideo proponeret officium iudicis,vt hic.

1 ☞ *Modus pronunciandi , & exequendi quando petitur uniuersitas rerum.*
2 *Imperator est dominus totius mundi in uniuerso.*

Per hanc actionem. Hac actione vendicatur etiam vniuersitas rerum in totum , vel in partem non obstante q aliqua pars particularis non sit vendicantis. h. d. cum l.seq.Oppo.q hæc actio non detur ad [e] vendicationem vniuersitatis,vt §.eadẽ.l.in prin.Sol. ibi loquitur de vniuersitate iuris, ad quam non datur hæc actio, vt est hære[f] ditas,peculium,& similia: hic de vniuersitate corporis,vt est grex.Venio ad l.iij.dicitur hic q si par numerus vtriusq; sit in gene
h re,potest vendicari totum.[h] contra.j. eod.l. Pomponius probat si ex equis. Solu. dicit glo.aliquando compositione separata duo [g] rum corporum non efficitur vnus grex cõmunis:& corpora nõ communicantur: sed [h] quælibet corpora eius manent cuius primò erant. & ideo non potest vendicari in modum gregis: sed quilibet vendicabit corpora sua:quæ si sunt tot quot faciant gregem, possunt vendicari sub appellatione gregis. Sed si corpora erant cõmunia:tunc possent vendicari pro parte gregis , vt l. contraria. [i] Oppo. dicitur hic q in restitutione non veniunt aliena capita. contra l.Marcellus.j.e. Solu.hic loquitur de alienis simpliciter: ibi loquitur de alienis, pro quibus cõpetebat.
1 † Ex hoc no. modum pronũciandi & exequendi quando petitur vniuersitas rerum, [k] q licet iudex pronunciet gregem esse meũ, tamen restitutio fiet mihi detractis capitibus alienis. Pro hoc † ego sum consuetus
i 2 dicere in prima cõstitutione huius libri: vt
k cùm Imperator sit dominus totius mũdi.[k] Et glo.dicunt dominum quo ad protectionem:quia cùm alij sint domini singulariter, plures non poterunt esse insolidũ. Ego dico q Imperator est dominus totius mundi vere.Nec obstat q alij sunt domini particulariter:quia mundus est vniuersitas quędã. vnde potest quis habere dictam vniuersitatem,licet singulæ res non sint suæ.Vnde si alius teneret mũdũ:ipse Imperator posset

¶ Dicit gloss. Adde Bar.& doc. in l.curatoris.C.de neg. gest. & in l.j.C. de alie.iudi.mutan.Barto.in l. finautem.§. si is qui. alias in l. si autem.p illum tex. & ibi per Imo. in l.quãquam. § Iulian⁹.& ibi Bar. de aqua plu. arcend. & gloss.in l.j.ff. si ex noxa.cau.aga.versi. mutata.quæ tenet q detur vtilis.

¶ Vtile ad q. Et vide quod no. in l.j.C. de alie.iudi. per Bal.

¶ Per hanc. de hac materia vide Innoc. in c. inter quatuor. de maio.& obedien. Bar. in l.j.C. de libe. ho. exhi. & ibi quæ dixi. Adde tamen q frater non vendicat fratrem, nec par parem , secundùm Bal. in l.nõ ignorat.in iij. col.qui accu.nõ pos.

☞ P. P A V. P.

¶ Vendicatione. Et quid in vxore, quo iure possit peti , & quo remedio, si non velit cum marito habitare , vide Rapha. Com.consil.suo primò. An autẽ iure dicto possit, vide Bar. notabil. ibi quòd ius declarandi.

☞ P O M A T E S.

¶ Quæritur vtrum. Vide aliquid pro Félin.c.licet cãm. in ix. co.xiij.no.de proba.

¶ Idem dico. Adde Inno. in c.tua.de ordi.cog.Specu. in iiij. parte.de offi.iudi.& de regularibus. in fi. vide doc. & ibi dixi in c.dilecto.de appellatio. Andre. Barba.

¶ Item in hac glos. adde Bartol.in l.j.de libe.ho.exhi.

¶ Sed & si par numerus.potest vendicari totum . Vtrũ valeat libellus , peto gregẽ, vide Bald. q sic in l. edita.in xix. colum. C.de edendo. & j.eodem.l.vendicatio.

☞ P O M A T E S.

¶ Capitibus alienis. Vide Bal.in j.consti. Digestorum. in iiij. colum.& l.j.C.vnde cog. Alex. consi.j.in x.colũ.v.volu.plen⁹ Feli.c.cùm nõ liceat. per totum.de præscr.

¶ Dñs totius mundi. Qualiter imperator esse dominus mũdi,adde Bar.c. ad reprimendum.in vers. totius orbis. Bal. & Ange.in l.bene à zenone.in j. colũ.C. de quadri.præscri.& in proœ. Digestorum. in prin.Bal.& ibi docto.in l.j.in princ.de sum.trí. cũ opi. Bar. tenet Ang.in l.si heredis seruus.de leg.j. & de hoc in c.fin.super gl.ibi de offi.Ar. gl.& no.ĩ cle. pasto. ĩ ỹ.district⁹.de re iu.

a ¶Caſus eſt. Et nota q̃ l.ſed ſi par numerus.ff.ad Syll. valde huic l. Marcellus. obſtat: quia quando eſt par numerus, non poteſt ita quando eſt maior. dic ſecundũm Ang. quòd vna pars ſubrogatur in locum alteri⁹. Andre.Barba.

b ¶Nota. quod dixi. quod eſt not.dignũ, niſi affixæ eſſent do mui.quia tunc valeret ſecundũm Ange. hic. And.Barb.

c ¶Non procedit libellus. An procedat libellus,peto domum cum ſingulis maſſaritijs.quod facit contra id quod not.Inn. in c. cum ad ſedem. de quo per doc.in l. j.ff.de eden. & quod ibi dixi poſt Bar. & Bar. in l. Titia cum teſtamento.§. fin. de leg.ij.per illum tex. de libello generali. Innoc.in c. certificari. de ſepul.Bal. plenè in l.edita. in. xix. colũ.vbi dicit quod valet libellus, peto fundum inſtructum et an valeat libellus, peto caſtrum cum pertinẽtijs. vel,peto quicqd peruſij poſſides.& Bar.in l.rei. de ver.ſigni.& vide quæ dixi de libello generali in l.ſi.C. de anna. excep. Itẽ valet libellus,peto mihi dari legitimam.l. ſi quis in ſuo.in prin cip.& ibi Bal. C.de inoffi.teſt.& de hoc libello generali vide hic.in c.ij.& ibi glo. de lib.obla.Bald. & Ange.in l.ſi.in ij.colum.de anna.excep. Inno.in c.certificari. de ſepul.& in c.cum dilectus.circa princ. de ordi.cog. & in l ac ceſſorijs. maximè vniuerſalib⁹ teneat libellus, tenet Bald. in l.ij.in vlti.col. de fruc. & lit.expen. de quo Bar.hic.Paul.de de caſt.in l.in ſum.§. j.de re iudi. vbi ſcripſi poſt Imol.Ange. hic tranſit cum Bar. Ro.in l.j.in princi.ſ̃. de eden. ſimpliciter tranſit cum Bart. Et vide Ange.in l.ſi rẽ. ad ſi.j.eo.p Pau. de ca.in l.de pupillo. §. q nũc.j.ĉ ope. nouiũci.adde. latè Ale. conſilio clxxxvij. libro ſecundo.

↠P PAV. P.

d ¶Not.quòd ius declarandi. vide Ang. conſi.cciij.incip.cùm Stephan⁹.an autem facultas iurandi data à lege vel ab homine tranſeat ad hæredes ſuos vide Iaſ. latè poſt Alexan. in l.eum quẽ §.poſt iudicium.in ij. colum. ff.de neg.geſt. & de vendicare. Caſus eſt[a] hic ad l. Marcellus. Opponi.vniuerſus grex non poteſt vſucapi:vt l.rerum miſtura.infra de vſucap. ergo pro grege non datur Publiciana: vt l. eum qui.in princip.infra titu.j. Solu. vt in gl.hic,& l.contraria.& quod ibi dicit vniuerſitas,ſubaudi tantùm.Item ſi iſte grex eſt idem qui primò fuit, & ille erat meus: ergo tunc eſt meus:quia res mea abſque facto meo non deſinit eſſe mea:vt l. id quod noſtrum.infra de reg.iur. Sol.glo.dicit & bene,licet ſit idem,non tamen omnino, & q̃ res non deſinit eſſe mea ſine facto meo, ſcilicet verè vel fictè: vt puta ex legis diſpoſitione, vel alterius rei variatione: vt l.adeo.§.cùm quis. de acqui. rer. domi. & infra. eodem.l. idem Pomponius. §.idem ſcribit.ſed hic contingit variatio rerum, ſcilicet corporum, licet vniuerſitas remaneat eadem.

LEX. III.

Marcellus.

1 ☞ *Armamenta nauis non eſt uniuerſitas, ſicut grex.*
2 *Libellus,peto domum cum ſingulis maſſaritijs, non procedit.*

Armamenta. Inſtrumẽtum non venit in vendicatione rei inſtructæ, ſed eſt ſpecialiter vendicandum.hoc dicit. Not. quod dixi[b] in ſummario. † Item not. quod dixi ſingula. non ergo ſufficeret vendicare armamenta nauis. non enim eſt vniuerſitas quædam, ſicut grex.de quo §.dictum eſt.† Et ſic not.quod non procedit libellus[c], peto domum cum ſingulis maſſaritijs, ſed debent ſpecialiter exprimi.

Pomponius. Continua.§.in præcedenti dixit de vniuerſitate quæ conſiſtit in compoſitionibus ſeparatis, & ſic de commiſtione corporum quæ ſeparata remanent: hic incipit tractare de commiſtione corporum quæ confunduntur: & hoc intendit: Si duorum res confunduntur, efficitur res communis, quilibet vendicabit pro rata: & qui dolo confudit. tenetur ac ſi dolo deſiſſet poſſidere. hoc dicit. cum l. ſequenti.

Idem pomponi⁹. In rebus quæ commiſtione non confunduntur, remanet dominium eorum, quorum erat primò, niſi eorum voluntate ſit facta commiſtio. hoc dicit.quod ſi non poteſt apparere quod cuiuſcunque erat, & frumenta ſunt eiuſdem qualitatis: certè tunc erunt communia. vt §.eod.l.Marcellus.in fi.

Idem ſcribit. Res quæ commiſtione ſpeciem mutant, deſinunt eſſe domini prioris, & res ſpecificantis efficiuntur. hoc dicit.Opponi.de l.adeo.§.cùm quis.infra de acqui. rer.do.Solu. Intellige iſtam ſecundùm illam. Nam ibi loquitur in ſpecificatione facta mala fide.

Si Plumbum. In rebus diuerſi generis quę commiſtione non mutant ſpeciem, ſi ſeparari poſſunt,quilibet vendicabit ſuum: aliàs cõmunicabitur, & pro parte vendicabitur. hoc dicit. Gloſſa ponit duos caſus: vnum quando non poteſt ſeparari, alium quando poteſt ſeparari.& eſt magis notabi. Nota res quæ non poteſt ſine difficultate ſeparari,habetur ac ſi ſeparari non poſſet. Opponitur de l.ſi alicui.infrà,de ſolutioni.Solutio ſpeciale eſt in pecunia, vt ſola commiſtione communicetur indiſtinctè: vt l. ſingularia.infrà, ſi certum petatur.Vltimò gloſ.nota. differentiam inter immiſtionem & confuſionem.

Idem ſcribit. Fœtus cedit ei, cuius eſt mater:non ei cuius eſt pater.hoc dicit.

De arbore. Arbor quæ radices egit,cedit ſolo: aliàs ſecus.hoc dicit.Oppo. de acqui. rerũ domi.l. adeo.§.ſi.& l.ſed ſi ex meis.§.arbor.Sol. licet hic Nerua & Varus dicant dari vtilem actionem: tamen dicebant malè, vt ibi patet.

Cum in rem. Falſa demõſtratio circa rem petitã nõ vitiat iudicium. Idem ſi erretur in nomine iudicis.hoc dicit. Hoc plenè dixi j.de condic.& demon.l.demonſtratio.& l.ſi quis in fundi vocabulo.j.de lega.j.

1 ☞ *Ius declarandi intentionem ambiguam, non egreditur perſonam,nec tranſit ad hæredem.*
2 *Actor non declarat probationes factas per teſtes uel inſtrumenta.*

Si plures. Incertitudo rei impedit cõdemnationem fieri. hoc dicit. Oppo.de l.ſi in emptione.j. de cõtrahẽ. empti.Solu. ibi incertitudo recipit determinationem ex diſpoſitione legis:quia contra proferẽtem interpretatur. Oppo. de l.item mela.§.ſi plures.ad legẽ Aquil.Solu. ibi ne delicta impunita remaneãt. quod dic vt in c.in obſcuris.in fi.extra de regu. iur.lib.vj. Item oppo.de l.j.in fi.j. de his qui deie. vel effu.Sol.licet ibi ſit incertum quis proiecerit:tamen iudex eſt certus: quia contra dominum intentatur.Extra glo.oppo.q̃ nunquam poteſt eſſe incertus: quia declaratio incerti ſpectat ad actorem, vt l.ſi quis intẽtione.§.de iudi.Solu.dicit gloſ.hic actorem deceſsiſſe. † Nota q̃ ius declarandi[d] intentionem ambiguam non egreditur perſonã proferentis, nec ad hæredem tranſit.[e] dixi in l.ſi quis intentione.§.de iudi.& l.inter ſtipulantem.§.j.deverbo.obli.Sed puto iſtud non eſſe neceſſe,[f] q̃ ſcilicet glo.ita dicat.Pone enim aliter,& dicas† q̃ probationes erãt ambiguæ,& q̃ actor viuat,& vult declarare: licet ipſe dicat quòd ſentit de Seio.illud tamen non ſequitur quòd probationes factæ & deſcriptæ ſimpliciter per inſtrumẽta vel teſtes,trahantur ad illud quod actor intendit.Non enim poteſt declarare dicta teſtium: licet ſuam intentionem declaret fuiſſe loqui de Seio:& ideo intentione declarata non ſequitur condemnatio. de iudicijs.l. ſi quis intentione

1 ☞ *Ad certificandum hominem ſufficit dicere nomem pro proprium,niſi ſint plures eiuſdem nominis.*
Cautela ut fiant poſitiones,quòd ſint plures eiuſdem nominis.
2 *Libellus,in quo non ſint appoſita confinia rei, p̃ cedit,ſi reus non opponat.*
3 *Sufficit quem nominari à nomine matris.*

facultate data à lege an tranſeat ad hæredes, & an contra hæredes, vide & limita vt per Iaſ. in l.ſi quã do.in penul. colũ.C. vnde vi. Item quòd poteſtas interpretandi cohereat perſonę, & an tranſeat ad ſucceſſorem. & an procurator ſine ſpeciali mandato poſſit interpretari, vide in c. cùm veniſſent. in ij. colum.in princip.de iudi.Item q̃ facultas declarandi non tranſeat ad hæredem, & quomodo procedat, vide Iaſ.in l.ſi quis à filio.§.j. in iij.not. de legatis.j. poſt Areti. & alios ibi. Itẽ quomodo facultas declarandi tranſeat ad hæredes, & quid de facultate iurandi, vide Roma.conſi.ccxc.& de facultate conceſſa iurandi & pacto, de quo in l.ſi.ff.de præto. ſtipu. tranſeat ad hæredes, vide Alex. ibi in apoſtil.adBar. in verſi.ſecundo quæritur. Dyn. in j.& ij. apoſtil.& conſi.liij. in ij.volu.in j.col. & vide Iaſ. in d. §. hoc iudicium. ad fi.Item de facultate eligendi quomodo trãſeat in hæredem vel ceſſionarium, vide Barto. & alios in l. ſi ſit legatum.§.ſi ita. de legat.j. vbi dicit quòd poſtquam ſemel talis facultas efficitur ceſſibilis,poſtea trãſit etiam in ceſſionarium. Et ibi dicit q̃ hæres præſumit ſcire voluntatẽ defuncti. Item q̃ hęres nõ præſumitur declarare voluntatẽ defuncti,nec ꝓcurator voluntatem domini,ſine ſpeciali mandato ſeu licẽtia, vide Ale. in l. Ita ſpeciali. §. j. in iij.colum.ff.de verborum obligationi.

¶Ad hæredẽ tranſit. Tranſit tamẽ ad ſucceſſorem officij.l.fin. & ibi Bal.C. de leg. & quod dixi in l. ij. eo.ti.Bald.in l.edita. xvj.colum.verſi.decimò oppo.no.Inno. in c.ſi. de ſucceſ. abinteſta.Quid autem in iure arbitrandum Barto. in l.ſi voluntate.in j.colum.C.de fideicom.Adde Bar. Bal. & docto. in l. ſi quis à filio. §. ſi plures.de lega.j.Bar. & Bal.in l ſi quis intentiõe ambigua.& ibi Angel.de iudi.

¶Neceſſe.adde quæ not.Bal.& Imo.in l. ſi quis ſeruũ. §. ſi inter duos.ĉ legatis.ij.

Si in rem.

a ¶Si in rem.Iſta l. limita vt per Bar.in l.ij.in ij.col.ff. de eden. & ad eã vide Inno.in c.certificari.de ſepul.glo.in c.ij.& ibi doc.de libel.obla.

b ↠P. PAV. P. ¶Debet eam declarare. Vide circa hoc not.per Fel. colũ.j. & ſeq.de libel.obla.

c ¶Sol.dicit glo. Vide Bar.in l.de pupillo.§.qui nuncia.de oper.no.nun.& doc. c.ij.de lib. obl. Bart. in l.legatis vxori. de lega.ij. & Bal.in d.l. Pomponius.

↠P. PAV. P.

d ¶Item dicẽdo. Vide Iaſ.& Alexã. in l. de pupillo.§. denunciatio.ff.de oper. no.nũ. vbi Bar. aliter loquitur.vide & not.Feli. in c.ij.col. iiij. & ſeq. de libel.obla.

☞ POMATES.

e ¶No.ergo. Vide ali qua p̃ Feli. in prooe. Decreta.in xvij. col. & in c. auditis. ĩ xv. col.de præſcrip.

f ¶Sufficit dicere. Ergo in homine hominis non præſumitur pluralitas,etiam ſine alia demonſtratione vide tamen Barto.in l.demõſtratio.in vij. q.de condi.et demõ. & doc.in l.j.ff.de lib. & poſthu.ſequĩ hic do.Anto.in c.ij.de libel. obla. & bene & ſecundũ hoc declarat Bar. in l.libellorum.in vij.colũ.de accu.& in d.l. demõſtratio. Bart. in d.l.ſi quis fundo.§.ſi inter de lega.ij.in verſi.itẽ opp.de §.noſtro.bal. in l.conuenticulã. de epiſco.et cle.Allegat iſtã l.q̃ in obligatione alternatiua non tranſfertur dominiũ ante electionem.

↠P. PAV. P.

g ¶Nomẽ proprium. Vide ad Bar.in l. demonſtratio falſa. de condit. & demon. in vij. q. vide Decium conſil.xiij. prope fi. in contrarium.

h ¶Quęro quid. Adde no.per Bart. in l.j. in gl.magna.ff.de eden. Bar.in l.ſi quis argẽtum.ff. depoſi. Inno. in c. certificari.de ſepul.& Bal.in l.j.in ij. col.C.de ſenten.quæ ſine cer.quanti.

i ¶A nomine matris. Adde l.iij.in princ.& ibi not.Bar.ff. de lib. & poſthumis.

↠P. PAV. P.

k ¶Si is qui ſe. Limita vt per Abb. in c. examinata.ĩ iiij. col. extra, de re iudic. Itẽ q̃ nõ procedat de iure canonico, vid̃ bartol.in trac.differẽtiarum inter ius ciuile & cano.in vj.col.

l ¶Pomponius. Vide Bal. hic an titulus diuiſionis excludat petitionem hęreditatis, facit l. j. cum ibi not. C.cõmunia vtriuſq̃ iudi.

☞ POMATES.

m ¶Officium. vide Abba.cõſi.cix.in primo dubio.ij.volu.

n ¶Vel aliter detinet. Et inquantum.hic dicitur hæc q̃ actio datur contra detinentem:intelligas niſi verè poſsidẽs offerat ſe liti: quia tũc talis detentator nõ poterit cõueniri. Ita Inn.in c.cũ ſuper.de re iudic.in glo.in verbo,cõſtituerit. & Imo.in l.æpe.de re iudi.in vlti.charta. Et adde quod not.Ange.in l.Põponi⁹. in §.ſi is q̃ precario.de acqui.poſſeſ.dixit ſecũdũ Innoc.in c.quoniam frequenter.§.quod ſi ſuper.infra allegãdo, q̃ tũc demum cõtra ſimplicẽ detentorẽ agi põt reali,quãdo dubitatur an ipſe poſsideat:ſed demõſtrato q̃ meram detentionẽ habeat, debet abſolui ab obſeruatione iudicij: & potest, etiam ſi velet nominare,& defendere dominũ in iudicio. l. ij. C. vbi in rẽ actio. Et ita limitat hãc l.in fi.Sed do.Ioã.in d. §. ſi is qui precario. dicit q̃ imò ad hoc vt veniat abſoluendus merus detentator:debet nominare dñm in iudicio, ſi vult euitare iudicium: per d. l.ij. vbi eſt verbum, debet:quod neceſsitatem importat.l. fæpe.de officio præſi.l. iij. C. de pignori. Et adde not. per Barto. in d. §. ſi is qui. & in l.ſi ventri.de priuile. credito.Et quid ſi ali quis non poſsidet, nec detinet ſed habet facultatem rei reſtituendæ: an detur rei vẽdicatio, vide Bal. in l.ij. C. vbi in rem actio. in tertia colũna.& eſt tex.in l.ferui nomine. j. de vſucapio. & Barto. hic. Sed qualiter fiet executio in rei vendicatione intentata contra nudum detentatorem, vide Bald.in auẽ.ei qui. in v.colũ. de bonis authoritat. iudic. poſſi. Adde quid ſi agitur contra Titium poſsidẽtem ad fundum, & author Titij nõ ſolum vult adeſſe cauſæ, ſed remouere Titiũ: & actor dicit, volo agere cũ Titio, qui habet facultatem rei tradendæ: an poſsit? Vide Federic.conſil. cclxj.

o ¶Actor probaſſet ſe dominũ. Adde Bart. poſt glo.in l.peremptorias.C.ſenten. reſcin. non poſſ. & ibi Bald. in ij. colum. & Bald. in auẽ. qui ſemel.in prin. hic allegata.

↠P. PAV. P.

p ¶§. is qui precario. vide Areti. ibi in iij. col.et vl. ponit And. aliam ſolutionẽ contra detentorem, vide in repertorio in ver. Itẽ vẽdicatio an noceat tũc ſententia ei, qui naturaliter poſsidebat vel detinebat quando actum fuit cõtra ciuilem poſſeſſorem.

☞ PO.MATES.

q ¶Quæro vtrum. vide Feli.c. cum ſuper. v.col.de re iudi.

↠P. PAV. P.

r ¶Sententia lata. vide Alexan.in l.peregre §.quibus.in penul. & vlti. colũ.ff. de acqui.poſſeſ.

s ¶Præiudicium domino. Adde no.per Bar.in l.ij.C.vbi in rem actio.

1 ☞ *Teſtes ſuper nouis capitulis produci poſſunt poſt dicita teſtificata.*
2 *Depoſitarius non conuenitur rei uendicatione.*
3 *Conuentus rei uendicatione nominat dominum in iudicio.*
4 *Habens facultatem rei reſtituendæ an poſsit conueniri rei uendicatione.remiſsiuè.*
5 *Sententia lata contra colonum non præiudicat domino, nec in proprietate,nec in poſſeſsione.*

m **Officium.** Hęc actio datur contra eum qui poſsidet,vel eſt in poſſeſsione cauſa cuſtodiæ:vel aliter[n] detinet. h. d.Oppo.quod ille qui poſsidet titulo, non cogatur ad reſtitutionem: vt l. regulariter. §.de peti.hæred.Solu.aliud in petitione hęreditatis.aliud eſt in rei vendicatione. Ratio ponitur hic in text. Oppo.iſta litera innuit q̃ poſtq̃ actor probauit intentionem ſuam reus poſsit ſuas exceptiones obijcere: & ſic innuit q̃ teſtes produci poſſunt poſt dicita teſtificata.contra in auẽ.de teſti.§. qa verò.Solu.glo.iſta lex poteſt intelligi quatuor modis,ſecundũ primã corrigit:ſecundum alios non.Certè ſecundũ primũ† modum non videtur corrigi hæc lex. nam dicta auẽ. loquitur q̃ poſt didicita teſtificata nõ poſſunt produci teſtes ſuper eiſdem capitulis:hic producebantur noui articuli ſeparati totaliter ab his, ſuper quibus teſtes erant examinati. Vnde poſito q̃ actor probaſſet ſe dominum[o] per dicta teſtium: ego volo probare q̃ ipſe vẽdidit mihi partem. Certè optimè admitteretur probatio:vt C. de proba.exceptionem.& facit auẽ. qui ſemel.C.eod.† Oppo.hic dicitur q̃ depoſitarius poteſt cõueniri rei vendicatione contra in auẽ.de depoſito.§.j.Sol.gl. nullus poteſt contra reſtitutionem depoſiti deponere,niſi dominus. & vide quæ dixi in l. peremptorias.C.ſen.reſcindi non poſ.& in d. auẽ.† Quęro nunquid rei vendicatione cõuentus poſsit nominare dominum in iudicio.Reſpondeo.gl.dicit q̃ ſic: vt l.ij.C. vbi in rem actio. † Quæro, nunquid ſi aliquis non poſsidet,nec detinet,ſed habet facultatem reſtituendi rem,quia poteſt rem habere quando vult:vtrum poſsit conueniri rei vendicatione.Glo.habes in l. Pomponius. §.ſi is qui precario.[p] j. de acquirenda poſſeſsio.dic vt ibi. † Quæro vtrum[q] ſententia lata[r] contra colonum faciat aliquod præ[s] iudicium domino[s]. Certè in proprietate

1 **Si res.** Si res q̃ in diuiſo poſsideatur à ſocio meo, & ab alio: alium tantùm conueniam: ſi pro diuiſo,vtrunq̃ pro rata conueniam. hoc dicit.† Nota res mobiles & iura non poſſunt

a ¶Non ſolũ.Et ad hanc l.vide not.per.Bar.& doct.in l.j.C.de iudi.
b ☞ POMATES.¶Secundo opp.vide qd operatur talis diſpoſitio ſtatuti, vt per Ang.in authẽ.de exhi.re.in v.col.in gl.quę incipit,ſi eĩ.& §.oportet.ĩ authẽ.de iudic.ſed contrariũ tenet Bal.l.terminato.C.de fruct.lit.ex.in cõtrarium facit gl.l.ſi.in computatione.C.de iure delib.
c ¶Statuto caueẽ.Nota qd operetur ſtatutũ,q victus victori cõdẽneẽ in expenſis. cõtra hoc facit quod ſtatutũ videẽ dirigere verba ad iudicẽ, dũ dicit,cõdẽneẽ ſcilicet à iudice: ideo nõ põt naſci cõditio ex ſtatuto,per regulã quam ponit Bar. in l.j.j.de condi. ex l. in tĩj.col.Itẽ hoc ſtatutũ loquitur penitꝰ per eadẽ verba, per quæ loquiẽ ius cõe: ergo nullũ vinculũ addit:ſed vĩ.merè re citatoriũ iuris cõis. l.ius aũt ciuile.à cõtrario ſenſu,de iuſti. & iur.per gl.& doc. in c.j.de cõſti. in vj. Et ſic debet intelligi quod iudicis officio mercenario debet fieri cõdẽnatio in expẽſis.l.terminato.C. de fruct.& lit. expẽ. Sed dictũ Bart. poſſet ſaluari ſi ſtatutũ dicit p verba q victus victori teneaẽ vel obligetur in expenſis.nã iſta verba obligetur debẽt producere actionẽ. l. licet.§.ea.ff.de procu. aliàs nulla eſſet nata actio vel obligatio pro expenſis:quia illud,q venit officio iudicis,non põt peti iure actionis vel obligationis.l. qui p colluſionem.de act. emp.l.v.de annu.lega.vide tu q no in. auth.de iudi.§. oportet.& quod habetur de li.lega.l. debitor. & l. venditores. de ver.obl.& q habeẽ C.de excu.tut.in l.ſe ueriter.p Bart. facit q no.in l.j.in prin.ff. ad l.fal ſed do. Flo. in c.finem litibus.de do.& cõtu.tenet cõtra Bar.ſed do. Ioã. de Imo.ſequitur Bar.& vide Bal.in l.terminato.in vl.col.& cum Bal.etiam tranſit Imo.in l.ſi Titius.§.celſus.de aqua plu.arc.& Ang.in authẽ.de exhib. re.in prin.& Io.An.& doc.in c.ex parte.de reſcrip.& do.Ant.in c.j.de ſequeſtra.poſ.vide ſingulariter Ang.& Imo.l.Paulus.in prin.ff.de re iud.Adde vt per Pet.de Anc.conſi.clxxxij.vbi voluit q ſtante ſtatuto q ſi accuſator defecerit in accuſando.cõdennetur in expẽſis,& ſi iudex omiſit,habeatur pro cõdẽnato,quod ſi abſoluerit,& ſtatim poſt condemnauerit reformando ſententiam,quod ſecunda ſententia non valeat.
d ✠P. PAV. P. ¶Si quis rem.regulam huius §.quod princeps ex cauſa poſſit tollere ius tertij,& an tunc teneatur de pretio ſibi ſatisfacere,vide latiſſime Iaſ.in l.Barbarius.in vij.& viij.col.ff.de offic.præto.& ibi in octaua co lũ.ponit ſecus eſſe in Papa,priuato & bonis eccleſiaſticis,ex quo quando eſt dñs omniũ bonorum,non tenetur reſarcire,vide eũ in l.quoties. C.de re iudi. in iiij.col.& qnòd in principe præſumatur cauſa,vide Com.conſi.lxij.in pe. colũ.poſt med.Et quomodo princeps.poſſit petere ius tertij ex cauſa: & an tunc ſit tertio ſatisfaciendum,vide in hoc Feli.in c.omnes leges.j.diſtin.in pe. col.vide etiam latè Alex.in conſi.ccxxxiij.in prin.in iij.colũ.& in cõſi. cccix. & de materia conſil.cxxxvj.circa fin.vide de materia Roma.conſi. cccx. Et an tertius ſit citandus,vide Roma.conſi.ccclxix.in vj.col.Paul.de caſt.conſi. ccxxvij.in penul.col.vbi non loquitur,vide Paul.de Caſt.con.cvij.in ij.colũ. Item an poſſit tollere ius adeundi,quaſi ſit de iure ciuili,vide Pau.de caſt. cõ filio ccxxvij.in antepenul.colũ.vide in materia omnino Panor.in j.parte cõ. Et alia de poteſtate Imperatoris,vide in l.deprecatio.infra ad le.Rho.de iac. Et de duplici poteſtate,vna ordinaria,alia abſolutoria,vide in reperto.in verbo,principis.in princip.Et aliam vide in l.digna vox. C. de legib. ad Barto. quomodo princeps ſit ſolutus legibus, & quomodo ligetur contractibus. & in l.Cæſar.de quibus ad Barto.Quomodo cõtractus principis habeat vim legis,etiam in d.l.digna vox.vide multa.Item & de poteſtate principis, &

conſtat q non,vt l.j. C. vbi in rem actio. ſed an faciat præiudicium in poſſeſsione. Inno.tractat i nc.quoniam frequenter. extra,vt lit.non conteſta.& tenet q non:quia conſtabat añ iudicium qd' poſsidebat. In contrarium facit infra ad exibendũ.l. Celſus.§.Iulianus.Sed potes dicere q ibi loquitur quando dominus agebat cõtra vſufructuarium detentorem vel ſimilem.quęſtio noſtra loquitur in extraneo agente.

SIres. Bonæ fidei poſſeſſor debet reſtituere rẽ vbi eſt, vel vbi petitur ſumptibus petitoris:malæfidei poſſeſſor ſolùm vbi inueniẽ,vel vbi petiẽ ſumptibus ſuis. h.d.cum duabus legibus ſequentibus. Prima lex loquitur in bonæfidei poſſeſſore eligente.Secunda.quando eligit petitor.Tertia loquitur in malæfidei poſſeſſore. & ita poſui vobis caſum.Ad primã opp. j.de exhiben.l.ſed & ſi.§.quo autem loco.Sol.Intellige hanc ſecundùm illam in eo, qui domino conſueuerat lucrari expenſas: ſed vi uebat de proprio.Secũdò op.q lex ſequẽs ſit ſuperflua.Huius timore ſunt opi.Guli. fateẽ q idem reperit cum aliqua determinatione,ſcilicet ſatisdatione.
1 ☞ *Stante ſtatuto q victus victori condemnetur in expenſis:ſi tempore ſententiæ iudex omittat, expenſæ poterũt peti actione ex ſtatuto.*

a ON ſolum. [a] Malę fidei poſſeſſor tenetur ad rem & ad intereſſe deteriorationis,hac actiõe,& actione l.Aquiliæ,ſed vna per aliam tollit̃ q̃ put actor elegerit.h.d.Oppo.glo.q hæc lex nõ procedit in bonæ fidei poſſeſſore, cui negligentia non poteſt obĵci: quia poteſt reabuti ſi vult:vt ſ.de peti. hære.l.ſi quid poſſeſſor.§.ſicut.Item nec in malę fidei poſſeſſore,quia ſibi non cauetur:vt j.eod.l.is qui dolo. Gloſſ.dicit. hic loquitur in malæ fidei poſſeſſore. Nec obſtat l. is qui dolo quia ei cauetur , ſcilicet de defendendo, vel de euictione:ſed hæc actio, de qua hic

quod in principe præſumatur ſemper iuſta cauſa vide Feli.in c.quæ in eccleſiarum.in xxij.colum.& multis ſequen.extra de cõſtitu.Super quo vide Iaſ. in l.teſtamentum.C.de teſta.qui concludit contrarium,ad finem tollendi ea, quæ ſunt & iure gentium:vt per eum vide in reperto.in verbo, princeps, & cauſæ,quia in litera habes in duobus locis.de iſto verbo princeps & eius materia,vide de hoc in primo loco poſt verbum ſcio, & credo. Item vide ad materiam quomodo poſſit princeps in præiudicium tertij aliquid diſponere,quæ habes ad Barto. in l. Gallus.§.& quid ſi tantùm.in fi.de libe. et poſthum.dum ibi ponit an in legitima tione ſpurij requiratur citatio eorum,de quorum præiudicio tractat, & an poſsit princeps legitimando prgiudicare. Itẽ an princes poſsit tollere exceptiones per emptorias, vide ad Bar.in l.quoties. C. de præci.impe.offer. Item quid de ceſsionibus quæ ſunt de iure ciuili , quomodo poſsit princeps eas tollere, vide omnino quæ habes ad Barto.in l.ex hoc iure.in vlti.col.ff. de iuſtiti. & iure. Item an requiratur citatio partis,quando princeps reſcribit,vel privilegia in præiudicium tertij,vide ĩ.in princip.huius apoſtoillæ, & Feli.in c. cùm olim.in x.colũ. circa fin.extra, de re iudic. & ſucceſsiuè per diſcurſum maxime in antepenultim. colum. Item quod in principe præſumatur, & ob hoc exequens non dicatur peccare , etiam quo ad deum, vide quæ habes in Bertachi. in verbo, præceptũ. Item an requiratur citatio ex quo poſſit princeps inuita parte faciunt quæ not.poſt glo.& Bar tol.in l.j. C. qui admitti.vbi ponit de filio,qui hodie poteſt

loquitur,non improbatur. *Simile vidiſtis* in duabus legibus præcedentibus.Petr.dicit quod hæc lex poteſt intelligi in bonæ fidei poſſeſſore.Nec obſtat l.ſi quid poſſeſſor.§.ſicut.quia quædam eſt culpa adhibita in negligendo:& de illa non tenetur , vt ibi.quædam eſt in faciendo:& de illa tenetur.quod apparet in l. Aquil. Negligentia verò non venit in actione l. Aquil. Certè hic non poteſt loquí in bonæ fidei poſſeſſore:quia tunc non veniret iudicis officio, quod deſeruit rei vendicationi. Præterea hæc lex loquitur poſt latam ſententiam tẽpore executionis,ſi bene inſpiciatur , quo tempore bene poſſeſſor erat iam malæ fidei,& reſtituebat rem deterioratam. Et vt ſcias,iſta actio eſt arbitraria:vt l.in actione. j.de in lit.iuran.Vnde poſt primam ſentẽtiam poteſt ferri ſecunda , ſi non reſtituat: vel minus perfectè reſtituat : vt l.ſi cum exceptione.§.hæc autem actio.ſ.quod metus cauſa.& C.ad exhiben. l. exhibitionis.
b & de ea loquitur hic.Secundò op. [b] quod cautio eſſet ſuperuacua,cùm reo eſſet conſultum officio iudicis,vel ope exceptionis Solu.dicit gloſſ.quod imò eſſet vtile propter ſumptus.qui poſſunt peti iure actionis,qui ante venerant ſolùm officio iudicis mercenario. † Et per iſtam gloſ.dicunt
c quod ſi ſtatuto cauetur [c] quod victus victori condemnetur in expenſis , quod ſi condemnatio in expenſis fuerit omiſſa tempore ſententiæ,poterunt expenſæ peti condictione ex ſtatuto: vt illud ſtatutum operetur hoc : vt quod primò veniebat officio iudicis,nunc veniat iure actionis. De hoc in l.iij.§.ſi rem.infra de leg.iij. & quod ibi not.per glo.& ibi dixi.
1 ☞ *Princeps ex cauſa aufert mihi rem meam.*

d ITem ſi verberatũ. Si quis rem. [d] Poſſeſſor qui de neceſsitate diſtraxit,tenetur ſolũ ad prætium quod recipit.h.d. Opp.del. item veniunt.

adire inuito patrẽ,an poſsit eo non vocato & ignorante. Itẽ latè quomodo princeps poſsit tollere dominiũ rei ſuæ alicui,& q teneatur ei reſarcire, vide Iaſ.in l.ſi.C.ſi contra ius vel vtil.publi.in prima & ſecunda colum. Item qd cũ clauſula,non obſtante,ex certa ſcientia,vel de plenitudine poteſtatis,poſſit tollere ius tertij & dominium,vide Ioan.de Ana.cõſi.lj.in vlti.col.Iſta tamen procedunt in ſupremo principe,vt eſt Papa,Imperator:ſecus in inferioribus recognoſcentibus Imperatorem,& ſimilibus,ſecundũ Pau.de caſt.ĩ l. quoties.C.de præcib.imperat.offer.quẽ vide.Sed contrariũ videtur velle Io. de Ana.in d.cõ.lxxxj. qui loquiẽ de dño ciuitatis Aſt.q erat dux Mediola.vi de omnino latè Feli.in c.quæ in eccleſiarũ.in ij.chart.verſi.quarta declaratio. extra de cõſti.in illis autẽ,qui de facto non recognoſcunt ſuperiorẽ, procedũt planè prædicta,vt per Feli.ibidẽ,& ſcripſi de talibus ad Bar.in l.hoſtes. ff.de rapt.ſequitur Iaſ.in l.reſcripta.C.eo.tit.in j.col.Idẽ etiam tenet.Ful.cõſ.xx.in j.volu.in ij.col.ad finẽ.Itẽ de eo q dictũ eſt,quòd tenetur reſarcire damnum, & ſi non reſarciat,non valet emptio,vide Aret.in l.ſi ſeruum. in tertio nota. de acqui.hęredi.vide Feli.de quo.ſ.in c.omnes leges.l.diſtinc.colum.penult. Item quomodo princeps poſsit tollere ea quæ competunt alicui de iure gentium,vide quæ dicit Iaſo.in l.quo minus.in iij.not.C.de flumi. vbi dicit tex. quòd poteſt tollere ius hauriendi a quam ex flumine publico , quod tamen competit de iure gentium. Item quod non poſsi princeps tollere dominium ſine cauſa, etiam ſi ſit vtile dominium vide Aretin.in lege.iij.col. penult.ff.de teſt.& do.Iaſon.in l. quò minus.ff.de flumi.Inter cætera dicit q põt princeps impedire ne acquiratur,licet quęſitũ à iure gentiũ tollere nõ poſit. Facit q ipſe dicit in l.is qui bonis.in iij.col.in princ. de verb.obl. vbi dicit quod interdictum iudicis impedit naturalem obligatio oriri. Pondera etiam ad hoc text.in l. quoties.de nouat. vbi. bannitus non obligatur etiam naturaliter eueniente poſtea conditione promiſsionis.Pondera etiam gloſſa. & quæ ibi notat in capitulo. naturales.ſi de feudo. fuerit controuerſi.

§.item

§.item placere.ſ.de peti.hære.Sol.ibi in malę fidei poſſeſſore:hic in bonæ fidei,qui non erat in mora reſtituendi: ſed ſi eſſet inducta per cõteſtationẽ,debet diſtingui:vt l.ſi poſſeſſor.§.ĩj.ſ. de peti.hęre. Vltimò no.† q princeps ex cauſa poteſt auferre ius meũ ſeu rem meam , & dare alteri. Idem puto in Republica alicuius ciuitatis. Dixi in l.Antiochenſium.de priuileg.credi.
1 ☞ *Bonæ fidei poſſeſſor an teneatur de interitu rei.*

Si ſeruus. Hic eſt ſingularis §.& hoc intendit. Poſſeſſor, qui non eſt totaliter malæ fidei,non tenetur de interitu,ſi res erat eodẽ modo peritura penes petitorem. Item re
3 perempta eſt neceſſaria ſententia propter acceſsiones,& ſtipula
a tiones de euictione.hoc dicit cum princ.l.ſeq.Oppo.q indiſtin ctè poſſeſſor malę fidei tenetur de interitu:vt l.illud.ſ.de peti.hęre.Huius timore ſunt hic duæ glo.prima noua,& ſecunda antiqua.Prima quæ eſt noua , eſt ſuper verbo demortuum. Vltima glo.quæ eſt antiqua eſt ſuper verbo,mora. In prima legitur iſte §.tribus modis.Nã aut poſſeſſor fuit ab initio malæ fidei,& duravit:& tũc indiſtinctè tenẽ de periculo:vt d.l.illud.niſi habeat iuſtam cauſam litigandi:quia timebat rem non eſſe petentis:vel timebat propter impẽſas. Et iſto caſu non poteſt habere locum diſtinctio huius §.hæc eſt prima lec.vt dixi.Sed glo.magna indiſtinctè dicit q in malæ fidei poſſeſſore non loquiẽ hæc lex : ſed puto illam glo.intelligi debere ſecundũ iſtam,& hanc eſſe verã.
1 Ex qua no.† q malæ fidei poſſeſſor tenetur de interitu reſpectu eius,cuius reſpectu eſt malæ fidei:aliter nõ. Sic enim diſtinguit hoc arg.l.Fulcinius.§.quòd ſi aduerſus.j.ex quib.cau.in poſ.ea. Itẽ nota illud quod dicit de intereſſe expenſarũ . Nam ſi retinet propter expenſas,nõ tenetur indiſtinctè de periculo. Secundo modo legitur in eo,qui fuit ab initio bonæ fidei , & durauit: & iſte non tenetur indiſtinctè de interitu:vt l.illud.ſ.de peti. hære. niſi poſsit ſibi imputari culpa quare non credidit rem eſſe petentis:tunc enim tenetur de interitu:vt j.ſi cer.peta.l.quod te.& tũc habet locum diſtinctio huius §.Not.illud quod dicitur de bo-
2 fidei poſſeſſore,qui habet iuſtã cauſam litigandi,q non tenetur de interitu:quod debet intelligi de tali cauſa , quæ non cadit in culpam:ſed ipſa glo.magna in fi.dicit indiſtinctè bonę fidei poſſeſſorem non teneri de interitu : ſed ſatis puto veram iſtam glo. cum poſt lit.conteſt.bonæ fidei poſſeſſor teneatur de culpa , vt j.l.proxi.Tertio modo legitur in eo,qui in initio fuit bonę fidei, poſtea cœpit eſſe malæ fidei : tunc enim propter bonam fidem, quam habuit ab initio,non tenetur indiſtinctè de periculo : ſed adhibetur diſtinctio huius §.ſcilicet aut erat eodem modo peritura penes dominum,aut non.& hoc tenet glo.iſta in gl. magna circa medium.Oppo.& videtur q ſemper habeat iuſtã cauſam litigandi , propter ſtipulationem de euictione . Solue vt not. in glo.Item q ſemper poſt lit.conteſt.dicatur malę fidei:vt ſ.de peti.hære.l.ſed & ſi lege.§.ſinautem. Solu. verum eſt quantum ad periculum interitus.Rationem dixi in l.illud.ſ.de peti.hære.Itẽ oppo.q ad moroſum ſemper pertineat periculum interitus:vt l. quod te.j.ſi cer.pet.Solu.aut loquimur in reali : & habet locum diſtinctio huius.§.ſecundùm lec.præcedentem . Aut loquimur in perſonali:& tunc an debeat diſtingui an res ſit eodem modo peritura penes petitorem,vel non:vt dixi in d.l.quod te.j.ſi cert. petatur.
1 ☞ *Stipulatio de euictione committitur,etiam ſi ſententia non ſequatur,quando eſt notorium q res ſit aliena.*
2 *Sententia poteſt ferri ad petitionem,etiam actore non volente , propter ſtipulationem de euictione.*
3 *Sententia qualiter formetur,& feratur in caſu huius legis.*

VTique. Opp.ad iſtam l. fructus & partus veniũt per officium iudicis mercenarij: ergo re perempta non durat officium iudicis:vt l.iiij.C.depoſiti.& l.centum Capuæ.j.de eo quod certo loco. Solu. gl.hic res periſt poſt litis conteſt.& ſic officium iudicis erat iam corroboratũ.Vnde re perempta non corrumpuntur acceſsiones & ad eas officium non perimitur.Sic intelligitur j. eo.l. ſinautẽ. §.ſi homo.Oppo.C.de euic.l.ſi tibi.Sol. eodem modo hic res extabat tempore litis conteſta. Oppo.de actio.emp.l.actorem.in
1 prin.Sol.vt ibi dicit gl.hic innuitur† quòd ſtipulatio de euictione non committitur,niſi ſequatur ſententia. quod eſt verum:vt l.at qui natura.§.cùm me abſente.ſ.de neg.geſt. quod intelligo,
2 niſi ſit notorium q ſit aliena,vt d.l.emptorem.† Quæro quid ſi

vbi legitimatio principis operatur ne dominiũ feudi vigore inueſtituræ acquiratur agnatis,quibus erat acquirendum quando fit legitimatio non obſtãte illo c.naturales.Faciunt etiã q dicit Feli.in c.q in eccleſiarũ.in xvij. col. extra,de cõſti.Itẽ q licet nõ poſsit præiudicare in dñio,tñ in poſſeſsione, poteſt tanq̃ ſit modici præiudicij,vide Bar.in l.qui authoritatẽ.C.vnde vi.Facit doctrina Bar.in l.admonendi.col. viij.dũ ponit q̃ dicantur cauſæ magnæ.ff.de iureiur. In contrarium vide Sali.in d.l. qui authoritatẽ.Et pro iſta vltima opinione,vide q̃ dicit gl. ordinaria in l.j.C.ſi de momenta, poſ.fue. appel. in gl. magna,in illo paſſu, an contra ſnĩam latã ſup poſſeſſorio poſſit peti reſtitutio in integrũ.q̃ glo. approbat à bar.Bal.et alijs Itẽ an poſsit tollere dñiũ, & an poſtea il le,cui tollitur, poſsit miſericorditer implorare iuſtitiã, vide Barba.conſi.lv. vol. iiij.colũ. xj.& ſequẽ. Et dum dictum eſt de poteſtate Papæ in beneficialibus, vide in contrarium q non poſsit papa præiudicare laico non ſubdito temporaliter ſibi in temporalibus vide Barba. in c. ad omnes col.vij. ad fi. de teſta. & econtra Imperator vel princeps ſecularis nõ poteſt præiudicare clerico in rebus ſuis: vide de vtraq; Feli. in c. quæ in eccleſiarũ col.xj.v. tertia declaratio.extra, de cõſti.

Culpa. Non eſt in culpa ſi quis vtatur re ad eum vſum,ad quem eſt deſtinata.h.d.

VLianus ſcribit, ſi hominẽ. Iſta lex legitur duobus modis in gloſ.ſecundũ primã lec. breuiter hoc intendit. Poſſeſſor tenetur de facto eius cui vendidit ; ſicut de ſuo facto. hoc dicit. Oppo. quòd imò tenetur ad rem,vt l.ſi ſeruum.§.j.ſ.de verbo.obli. Sol. fateor quòd res venit in petitione, & in cõ
a demnatione : & pretium venit tantum in executione. Et intellige pretium iuſtum: ſicut ſi ipſe occidiſſet, intelligendo quòd res perempta erat ante lit.conteſta. Sed ſecundum aliam lectu. hoc intendit. Re perempta in ſubſidiũ tenetur poſſeſſor actione neg.geſtorum ad pretiũ eius , licet non habuerit titulum lucratiuum , ſi ei contra
2 perimentem poteſt eſſe conſultum.hoc dí- 2 Pro concordia. Aduerte pro his quæ dicit Barto. in hac l. ſi poſt.f. quòd reus nõ poteſt deducere in iudicio exceptionem ſibi cõpetentem poſt lit.conteſta.alle. contradicere in l. j. ff. de except. colũ. iij. Tu dic q Barto. non mereatur dici cõtrarius, Sol.dat Barto.in d.l. & dicit eſſe caſum ſpecialem in hac l. ſi poſt. & hoc ideo, qa illa exceptio eſt odioſa: & ſic Bartol. non eſt ſibi contrarius.& ita pluribꝰ locis poſſet allegari contrarius . Sed vbi tradit regulam ſn vno loco & ſpecialitatem ſeu fallentiam in alio loco,magis videtur cõcordare quã diſcordare: & hæc ſolutio erit p oĩbꝰ q̃ adduci poſſent: qa p qualibet limitatiõe poſſet formari cõtrariũ: vt dicit ipſe Bar. in l.pacta.C.de pac.

cit. Oppo. quòd imò ille qui habuit titulum onerosum , non teneatur actione negotiorum geſtorum in ſubſidium : vt C.de rei vendi. l.mater.Solu.hoc ideo qa cedit ſibi actio l.Aquil. per quam recuperabit pretium à perimente. prima lectura eſt plenior. dicit gloſſa.

Idem Iulianus. Re perempta tenetur poſſeſſor poſt morã ad fructus, & cæteras actiones. hoc dicit.

1 ☞ *Vſapionem fuiſſe completam ante lit. conteſt. debet capitulari & probari.*
2 *Licet iudicio pendente uarietur directa in utilem : tamen ex eadem inſtantia ſequitur condemnatio.*
3 *Vbicunque culpa rei abſque facto actoris ius eius perimitur , peruenitur ad ſententiam ac ſi peremptum non eſſet.*
4 *Exceptio ſuperueniens poſt litem conteſtatam culpa rei iudicio pendente,non poteſt per eum opponi.*

s Ipoſt. Si pendente iudicio ius actoris perimitur abſq; facto ſuo, ex facto rei peruenit ad condemnationẽ, acſi peremptum nõ eſſet;

¶ Feretur ſententia. Bene faciunt not.per Dy.& Bart.in l.quã quam. §. Iulia. de aqua plu.arcẽ.in verſ. quæro quid ſi actor, &c. quãdo res perit pendẽte iudicio.Adde Bald. in l.j. C. de ali.iudi.et Bar.in l.ſi ſeruꝰ.j. de cõdi furt.

a ¶Vbicũq; ius perimitur. Ibi dixi vbicũq; iudex &c. Adde no. per Bart. & doc. in l. 1
ſi Titi⁹. de ver. obli. plenè per Bal. in pe. co. l. j. C. de ali. iud. mut.

b ¶Opp. q; poſt. vide in l. fi. ſ. de eo p quẽ fac. erit. ita etiã dicit Bal. in l. j. C. de vſuf cap. trãſſor. ad fi. & in l. nec bona. C. de p̃ſcri. long. tempo.

c ¶Si à bonæ fidei. addeq; Io. And. in addi. ad Spe. ſ. fi. in ti. 2
lit. cõt. refert Pil. per hãc l. diſputaſſe quæſtionẽ de illo, q; mulam, puincialẽ furto ſubtraxit: q̃ lit. cõte. rũ bonę fidei empto re mortua eſt: an emptor teneret: et cõclu dit q; nõ. Allegat etiã l. illud quoq; ſ. de pe. hære.

d ¶Loca ſacra. vide c. 3
examinata. de iudi. a
& quę ibi dixi. et vi de Bal. in c. quãto. ẽ iud. vbi aliter loquit & vide quæ ibi dixi. Andre. Barba.
☞ POMATES.

d ¶Loca ſacra vidĕ Abba. c. examinata. in vj. col. de iud.

& cautiones inuicem preſtabuntur. h. d. Et propter hanc legem debes eſſe cautus, qđ ita† formẽtur articuli, q; concludant completam vſucapionem ante lit. conteſta. dixi in l. Celſus. de vſuca. & debet dicere articulus, poſſedit à decem annis citra, & per dictũ tempus. Oppo. nemo ſine actione experitur: vt l. ſi pupilli. §. videamus. ſ. ẽ neg. geſt. ſed hic actor non habet actionem re vſucapta: ergo &c. So. dicebat Bul. verum eſt qđ non habet directam, ſed vtilem ſic. Alĩ dicebant q; hic eſt caſus ſpecialis, in quo non habens actionem auditur. Gloſſ. tenet primam: ex qua not.† q; licet pendẽte iudicio variatur directa in vtilem: tamen ex eadem inſtantia ſequitur condemnatio. quod tetigi ſ. in rub. dixi plenè in l. quanquam. j. de aqua plu. arc. Tamen. quicquid ſit, reperimus q; actor non habet dominũ vtile, vel directum: & tamen auditur ad vẽdicandum, contra l. in rem. in princ. j. eo. & ſic non eſt ſolutum contrarium. Solut. vt apparet in ſummario, in quo dixi, †vbicunque ius perimitur[a] abſque facto actoris culpa rei, perinde peruenitur ad ſententiã, ac ſi ius peremptum non eſſet. quod no. Et ſic habes etiam quod † exceptio ſuperueniens poſt lit. conteſt. culpa rei, non poteſt opponi. quod intellige de exceptiõe ſuperueniente pendente iudicio. & plenè examinaui hunc articulum, & dixi in l. j. j. de exb cep. Opp. quòd poſt [b] lit. conteſt. nõ poſſit impleri præſcriptio, cũ ſit interrupta: vt C. de præſcrip. xxx. an. l. fi. Sol. ibi loquitur in vſucapione triennij, quæ eſt fauorabilis, nec interrumpitur per lit. conteſt. ipſo iure, ſed in effectu: quod not. ſecus de preſcrip. long. tempo. vt l. more. C. eo. vel longiſſimi, vt d. l. fi. Sed hic oppo. j. l. proxi. vbi videtur loqui contrariũ in fundo. Sol. dicit gloſſ. q; ibi mutat caſum: vel: dicas cautionẽ eſſe præſtitam per ſeruum vſucap. Quæro ad quid interponat̃ iſta cautio. dic vt in glo.

Præterea. Quicquid ſeruus petitus lucratus eſt vel ex eo natum eſt, venit in reſtitutione. h. d. Vide q; res petita pendente lite poteſt efficiꝑ poſſeſſoris. Et hæc eſt quædam magna gloſſ. quæ non valet vnum obolum: quia ipſa non refert ſe ad l. iſtam: quia loquitur in poſſeſſore per vſucapionem facto domino. & ſic non continuatur ad præcedentia: vnde meritò ſibi acquiritur ex rerum opera. & poteſt iubere adire.

c ¶Si à bonæ fidei. Re perempta, vel perdita poſt lit. conteſta. non tenetur poſſeſſor, ſi dolus vel culpa ei imputari nõ poſſit. h. d. quod nota.

1 ☞ *Dominia de iure ciuili quibus modis quærantur.*

In rem actio. Oppon. j. tit. j. l. j. & j. titu. ij. per totum. Sol. ibi loquitur de directa rei vendicatione, ibi de publiciana. ſeu de vtili rei vendicatione. Opponi. de l. doce. C. eod. tit. Sol. ibi in muliere quæ non habet dominium: licet Mar. dixerit contrarium, vt plenè not. C. de iure do. l. in rebus. Quæro, quibus modis acquirantur dominia de iure gentium. Dic vt Inſti. de rerũ di. per totum. & j. de acquir. re. do. l. j. vbi text. ponit multos modos.† Quæro qui ſunt modi, quibus dominia acquirantur de iure ciuili. Reſpond. vſucapione: vt l. traditionibus. C. de pact. Itẽ hæreditatis aditione: vt l. cum hæredes. j. de acquiren. poſ. Item teſtamento: vt in legatis: vt C. communia de leg. l. j. & ij. Item ingreſſu monaſterij: vt authen. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle. Item monachatione, & ſimilibus. Item arrogatione: vt inſti. de acqui. per arrogationem. Item in multis aliis diſpoſitionibus legunt. et de hoc ponuntur multa exempla, videlicet C. de ſacroſan. eccle. l. fi. C. vnde vi. l. ſi quis in tantam. & in l. meminerint. cum multis aliis ſimilibus. h. d.

☞ *Laicus uendicat ius patronatus, quod habet in eccleſia.*

d Loca ſacra. [d] Res quę in nullius bonis ſunt, vẽdicari nõ poſſunt. h. d. Oppo. C. de ſacroſan: eccl. l. ſancimus. Dicunt quidam, ibi in mobilibus, Dat gloſ. multas aliàs ſolutiones. Veritas eſt hæc quia text. hic ſoluit q; nos modo poſſumus vendicare vendicatione directa, quaſi noſtra. Sed pro iure quod habemus in eis, poſſumus vendicare adiecta cauſa de iure Canonico: vt dixímus de libero homine: vt ſ. eod. l. j. §. per
1 hanc & ſic † poſſet laicus vendicare ius patronatus quod habet in eccleſia.

Sed & id. Pars cedit toto: & liquido cedit aridum, ſi ei vniatur. h. d. Opp. q; ille qui mala fide ædificat in alieno, videtur donare: vt inſtit. de re diuiſi. §. ex diuerſo. Hic eſt huiuſmodi: ergo &c. Sol. qñ quis ædificat in alieno: debet adhiberi illa diſtinctio vtrum bona, vel mala fide: ſed hic ędifica bat in ſuo de alieno: quia rem alterius faciebat partem rei ſuæ. Oppo. q; iſta ſtatua debet eſſe cõmunis pro rata, vt ſ. eo. l. iſ. §. fi. Solu. ibi loquitur quãdo infectum adiungitur infecto: vt maſſa maſſæ. Vnde non poteſt dici q; vna ſit pars alterius: ſed quando factũ adiungitur facto, vt hic, id quod eſt pars, cedit ei quod eſt totũ, ſeu ei qui tenet locum totius: ideo gl. diſtinguit hic & bene quam vide. Vnum tamẽ gl. dicit hic: ſcilicet quãdo factũ adiungitur facto: ita q; neutrũ eſt acceſsio alterius, q; minus cedit maiori. ſed ſi neutrum eſt maius: accedit prætioſiori. Contrarium no. j. proxi. §. in gl. ſuper verbo, trahit. ſed gl. hic poſita eſt verior. Opp. quòd pictura non cedit tabulis: vt j. de acquirẽ. rerum do. l. qua ratione. §. literæ. Iſtud cõtrarium eſt difficile: quia ibi text. eſt directè contra. Sol. dicunt quidam q; hæc corrigitur per illã tanquã poſteriorẽ. Iſtã tenet Azo in ſumma, & do. Ia. Butri. Tu verò dicas vt dixi plenè in d. §. literæ. Vltimò dicit gloſſ. q; ſemper ſcriptura trahit ad ſe chartã. quia prętioſior: ſicut pictura trahit ad ſe tabulã, quod non placet: vt Inſti. de re. diui. §. ſi quis in aliena. Non enim ibi prætioſius trahit ad ſe: imò charta quæ eſt arida, trahit ad ſe liquidum. Vnde ratio prętioſitatis nihil ad factum. Vnde ratio eſt, quam ponit hic Iuriſconſultus: ſcilicet qa ſine eo, cui cedit, eſſe non poteſt. Differentiam inter literam & picturam dixi in dicto §. literæ. Nã ſcriptura nõ occupat totũ: ſi cut pictura occupat totam tabulam: quod in ſcripturam non eſt, quæ non occupat totam chartam.

In omnibus. Qui vendicat totum, repellitur exceptione: niſi reſtituatur pretium partis aduncta. h. d. Dicitur hic quod per prævalentiam, &c. contra. ſ. §. proxi. & quod ibi dixi. Solu. prævalentia poteſt eſſe in valore rei q; quãdoq; attẽditur, vt vidiſtis in præce. §. in glo. magna. Item põt eſſe prævalentia ratione partis nobilioris: & tunc nobilior pars, & principalior. trahit ad ſe minus principalem. Quæro, quid ſi gemma inferatur annulo. Dic vt j. de vſufca. l. rerũ miſtura, &c. Quid ſi duo vaſa ſimul iungantur, ita q; non ſit acceſsio alterius. Gl. hæc dicit vnum aliud quod dixit gloſſator in gl. magna ſ. proxi. illam tene. Item quæro: dicitur hic q; poſſeſſor habet exceptionem: nunquid ſit verum indiſtinctę. Glo. tenet q; ſic, ſi bonæ fidei poſſeſſor immiſcunt. ſecus ſi malæ fidei: quia tunc ſibi denegaretur exceptio, & actio in factum.

Item quæcunque. Ea quæ vni corpori vniuntur, compoſitione durante vendicari non poſſunt: nec ea diſſoluta ſi per ferruminatioñ ſunt vnita. ſecus ſi per applumbaturam: ſed actiõe in factũ primo domino conſulitur. Sed in vnione quæ ex ſeparatis corporibus conſiſtit, quilibet ſuæ rei dominus remanet.

1 ☞ *Laboratores conducti ab aliquo in aliena poſſeſsione q; excuſentur.*

Tignum. Hoc dicit: cõtinua ſic. Supra dixi de his corporibus, quæ cõſiſtunt vno ſpiritu: & vna elementatione. Itẽ de corporibus ſeparatis: nũc verò de his quæ conſtant ex diuerſis elementationibns & corporalibus coniunctis. h. d. Tignum alienum ædibus iniunctum, non poteſt vẽdicari, nec peti quod ſeparetur: ſed actione de tigno iniuncto erit agendum. h. d. Quæro, vtrum hæc actio de tigno iniuncto indiſtinctè detur ad duplum. Gl. q; non, niſi contra malæ fidei poſſeſſorem, vt l. de eo. de dona. inter virũ & vxor. Quęro quot actiões denſ cõtra malæ fidei poſſeſſorem. Gl. q; quinq; vide eã. Quæro nũqd ille qui iniũxit, ſi habet iniũctũ, teneat̃. Dixit glo. q; ſic.

Item quæ

a ¶Item quæritur. Adde quæ notaui hic. & vide not. d. Pe. in repe. c. j. de conſti. ti xiij. q. in ver. quæro in quæſtione in qua conſuluit Bald. vide Bar. in l. non ſolum. §. ſi mandato. j. de iniur. & l. de pupillo. §. nunciationem. ff. de oper. no. tum. & ibi Ludo. Roma. in addi. Ioan. de Imo. in d. l. de pupillo. §. ſi quis forte. Bald. in l. non ideo minus. C. de accu. & quod ipſe dixit in l. qui ſepulchra, C. de ſepultu. vio. & vide Salic. in j. q. de l. non ideo minus. vbi pulchrè loquitur: & conſului pridie apud Ferrariã. vide illud conſilium. Vide hic Bal. & Ang. & vide Ludo. Rom. in conſi. ccxciij. And. Barba.
☞ P. PAV. P.

b ¶Accuſat laborantes. Vide oĩo Alex. conſi. xxxvj. in j. co. incip. viſis his. & repetito conſil. lxxix. in j. volu. in d. j. colũ. vbi habes ex eius dicto tria requiſita ad hoc vt excuſentur labo rantes. Primò q; conſtet eos eſſe labo rãtes, ſiue maſſarios illius, cuius nomine dicuntur ea feciſſe, et ad hoc habuiſſe mãdatũ à domino, vel eo ſciente vel patiente feciſſe: & ſic non ſufficere quòd eſſent maſſarij in genere ad alia, ſed quòd ad hoc fuerunt conducti, & tanquam conducti illud fecerunt. Secundò requiritur quòd non fuerint prohibiti illud facere per aliquem: quia tunc videntur bona fide feciſſe: ſecus ſi reperiãt reſiſtentem in loco. In contrarium tenuit Alexan. in l. de pupil lo. §. nunciationem. in iij. & iiij. col. ff. de ope. no. nuncia. Ang. Imol. Ludo. Roma. & alij Moder. tenent prædictam limitationem, vt referidẽ Ange. in d. conſi. Vide etiam Iaſ. & communiter alios ĩ dicto §. nunciationem. Et pondera bene verba Alexand. ibi. Tertiò requiritur quòd neſciuerint rem ad aliũ pertinere. ſecus ſi reg erãt alterius, et p eũ poſſeſſa, & hoc ſciebant laborantes, vel
e veriſimiliter præſumebantur ſcire, vt quia vicini erant. Ita Alexan. ibi in iij. col. Et ſic habes tres limitatiões ex dictis per eum in dicto conſil. Vide etiam vnum verbum per eundem conſi. ccj. in iij. volu. vbi dicitur nõ credi laborantibus dicentibus ſe feciſſe ranꝯ laboratores conductos: quia iſtud tẽdit ad exonerationem ſuam. Ad hoc vide Bald. in l. qui mihi. ff. de donatio. Nec etiam eſſet credendum domino, qui diceret eos feciſſe de mandato & voluntate ſua, niſi aliter conſtaret, per ea, quæ in ſimili ponit Bart. in l. inter omnes. §. reſtat. ff. de fur. de quo per Felin. in c. j. in vlti. colum. extra, de præſumptio. vbi diſtinguit vt ibi per eum. Et quòd quando laborantes ſciebant rem ab alio detineri, teneantur, nec excuſentur ex mandato domini, vide practicam in forma libelli perturbatæ poſſeſsionis. in verſicu. omnino. vide etiã quando eis eſt inhibitum, quòd dicãtur in dolo & mala fide, in c. ſi diligenti. in iij. col. extra, de præſcript. vbi ſimpliciter refert ita. & ſequitur Bald. & Angel. hic, & dixit etiam ſe dixiſſe in c. nihil. eo. titu. de præſcript. & quòd tunc non excuſentur, vide Socin. in l. quod licet. prope fin. ff. ſi certum petatur. Iaſ. in d. l. j.

§. nunciationem.]

b ¶Laborãtes. Not. hoc pro excuſatione laborantiũ in alieno fundo, & an ſi in duco laboratores ĩ aliena poſſeſsione, dicar turbare poſſeſsionẽ, vide glo. in l. quicunq;. C. de ſer. fugi. & in l. liber homo. ad l. Aquil. & qđ dicit hic, facit qđ no. Bar. in l. ſi Stichũ. §. ſi ab alio. j. de noua. Et ad hanc glo. vide Bal. eã allegan tẽ in auẽ. ingreſſi. in ĥ. colũ. de ſac. ſanct. ecc. Et adde quòd tales laboratores poterunt agere actione iniuriarũ contra cõducentem et ad damnum: vt eſt gloſſ. & ibi Bald. in l. qui ſepulcra. in prin. de ſepul. vio. & hanc gl. intellige lvt p Ange. in auẽ. vt omnes obedien. iud. in iij. colũ. Ang. hic, et quod no. Bart. in l. non ſolum. §. iij. de iniur. Hanc glo. tamen not. limita quando iſtis laboratorib⁹ nulla fuerit facta inhibitio ſeu nunciatio. aliàs tenebuntur domino ad intereſſe. per id quod not. Barto. poſt Iaco. Bu. in l. de pupillo. §. nunciatio. j. de oper. no. nũn. & Imol. ita limitat hanc gloſſ. in d. l. de pupillo. §. fi qs forte. & fuit limitatio Salice. in d. l. non ideo minus. C. de accuſa. & hanc gl. etiã allegat Barto. in l. nõ ſolũm. §. ſi mandato. in ij. colũ. de iniur. & Bald. in d. l. non ideo minus. in j. col. & ibi Salic. in j. q. Adde qđ pulchrè voluit Bald. in conſil. cxxix. lt. iij. vbi dicit quod ſi laboratores excedunt mandatũ, tenentur, & quòd non tenentur inquirere cui⁹ ſit peria terræ. & quod idem voluit cõſi. ccIxiij. co. lib. ſ. q; ſtatutum volens, q; dãs damnũ puniatur certa pœna, non habet locum in laboratoribus conductis ad incidendum ligna, & alia facienda.
☞ POMATES.
¶Ipſi excuſentur. Intellige vt per Alexã. cõſil. xxvj. viſis his quæ per dominos ad uocatos. ĩ prin. j. vol.
☞ P. PAV. P.
¶Is qui ſe obtulit. Circa materiã huius l. vide Fel. in c. aduerſario. in j. col. ad fi. extra de excep.
¶Tempore ſententię. Vide per Dy. et Bar. in l. q̃ſq; ſ. Iulianus. de aqua plu. arcen.
¶Deſijt poſſidere. Sed an ſtatutum faciens mentionem de poſſeſsiõe habeat locum in eo qui dolo deſijt poſſidere, vide Ioan. and. in regu. pro poſſeſſore. in mercu.

g ¶Fructus. Intellige & limita hanc l. vt not. voluit Bar j. eo. l. qui reſtituere. et vide Bal. no. in l. ſi quis ſciens. C. eo. in q. quotidiana.
g ☞ POMATES. ¶Fructus. Limita vt per Ro. ſin. cccxxxv.
g ☞ P. PAV. P. ¶Fructus. Circa materiã huius l. an malæ fidei poſſeſſor teneat̃ non ſolũ ad hos fructꝰ quos ipſe potuit percipere dñs, vide latè Aret. in l. apud Iulianũ. §. fructꝰ. ff. de leg. j. & ibi etiã an pceda. libellus, peto rem cum fructibus, alter nõ ſpecificat. Itẽ ſi pertinẽ fructus pcepti & percipiẽdi. an iudex poſſit cõdẽnare in fructib⁹ pcipiẽdis poſt ſniam ante executionẽ ſniæ. vide ibi p eũ, & ẽt nouiſſimo Itẽ qño poſſit peti fructꝰ, an ſimul cũ re principali, an ĩ alio iudicio. & qđ ſit vtilꝰ, vide Iaſ. in §. in rẽ iuſtã. de offi. iu. Itẽ an poſ-

ſit fieri cõdẽnatio in fructib⁹ futuris, vidẽ Ang.q nõ,in l.Iulian⁹. §. idẽ Iulian⁹. el j. ff.de re iu.ſed in fructib⁹ ꝑceptis ꝑdẽte iudicio an ꝑõr cõdẽnate ẽt ſi nõ ſit petitũ ĩ libello, vide eun dẽ Ang.in iſta l.fructi⁹.in fi.vidẽ ad Bar. ĩ §. vbi aũt.j.el. qũo fructi⁹ peti poſſint.

a ¶Opp.dr. vide ĩ l. ſi pr̃.C de vſufruct.& Bal.in l.j.ſprin.ff.co. C.de fru.& li.expẽ. Addẽ ꝓ Io.an in add. ad Spe.in ti.de fru.et intereſſe.§.j.ĩ fi. vbi ponit qđ Ro.đ dño nudæ ꝓprietatis vẽdicãte fundũ à poſſeſſore,an veniant fructus à ſententia.

b ¶Tenebat Azo.bal. ĩ c.j.§.fi.ĩ v.co.de ꝓhib.feu.alie.ꝓ Fed.ꝓ Spe.de loca.§.nũc aliqua. ver.clxj.ibi q honeſtè &c. vide ĩ l. a ancillarũ.in fi. & q ibi no.ff.đ pet.hære.

c ¶Materiã fructuũ.et q̃ poſſeſsio ſufficiat, vide in l.iij.§.ex contrario.de acq.poſ.Et qũo cognoſcãt fructi⁹ naturales, in duſtriales & ciuiles,vide Bal.in l. ꝓ onerib⁹.C.đ iu. do.et q̃ j. ſcripta ſunt.& Bal.ĩ l.ancillæ ĩ iiij.co. C. b de fur. Et dẽ hac materia plenè p d.Inn. ĩ g.grauis.& de reſti. ſpol.

d ¶Aliį ciuiles. bal.ĩ l. ſi traditio C.đ ac.ẽp. ĩ fi.appellat fructi⁹ ĩduſtrialiſſimos. De iſtis domorũ pẽſiõibꝰ,q fructi⁹ dicãt vidẽ bal.in l.vbi adhuc.ĩ pe.co.C.de iu. do.ꝓ gl.ĩ l.diuor.ĩ prin.ff. ſo.ma.& tex.in l.ꝓ diorũ.ff. de vſur. & Ant.đ Bu.ĩ d.c.grauis.de reſt.ſpo.Et đ vſura vide in l.vſura.pecuniã.de verb. ſign.& in d. l.ſi naus.Adde an fructus appellatiõe veniant pẽſiões domorũ,Alex.cõſi.clxxxj.li.ij. 1

ℌ P. PAV. P.

e ¶Pẽſiones domorũ. Quis fructi⁹ dicatur pẽſio domorũ,& an ſtatutũ faciẽs mẽtionẽ de fructib⁹ cõpẽſẽdat pẽſiões domorũ,vide Ale.cõ. cccxxiij.ad ff.et ĩ cõſi. clxxxj.in ij.vo. & đ his,& q dicãt fructi⁹ naturales,et q induſtriales. vide d. Frã. cõſ clx.ĩ prin.de pẽſio.domo.vide ĩ tra. de gabel.ĩ v.par.ĩ ij. co.& ibi & q ſportet verbũ reditus,& an ĩdẽ vel plus qđ verbũ fructi⁹.de quo vide in l. fundi. ad Bar.ff.de vſufruc.le. Quod aũt pẽſiones nõ dicant ꝓprie et ſtrictè fructus; vide ꝓino Alex.ĩ l.diuor-

ſui culpa,ab inde deſinunt deberi.cùm cœperint poſſe percipi abq; ſui culpa, abinde incipiunt deberi.hoc dicit cum ſequen. & princip.l.ſequen.Et diuiditur. Primò ponit vnum dictũ in genere. Secundò ponit vnam illationem,quando fructus deſierũt poſſe percipi culpa poſſeſſoris.Tertiò ponit vnam aliam illationem quando cœperunt poſſe percipi.Quartò ponit aliã quãdo deſierunt poſſe percipi facto petitoris. Secunda ibi:& ideo.Tertia ibi, hac ratiõe. Quarta in principio l.& ex diuerſo.Opponitur C.eodem.l.ſi fundum. Solutio. hoc debet intelligi in poſſeſſore malæ fidei: qui caret titulo,vt hic in gloſſ.magna,licet Petrus aliter teneat in dicta l. ſi fundum. non curo.Opponitur quòd habeatur ratio fructuum inhoneſtè perceptorum,vt l.ancillarum.ſupra de petitio.hæredi. Solu. ibi loquitur in perceptis qui veniunt in reſtitutione:,ſiue honeſtè, ſiue inhoneſtè ſint percepti,hic de percipiendis qui non cõſiderantur,niſi prout honeſtè percipi potuerunt. Opponitur dicitur[a] quòd quando alterius erat vſusfructus non habebitur ratio fructuum.Contra: quia poſſeſſor non habet obijcere de iure alterius: quia quantum ad eum liberas ædes habeo l.locí corpus.§.competit.infra ſi cer.vendi.Solu.Dicunt quidam hoc intelligendum quando agitur contra fructuarium, vel habentem cauſam ab eo qui excipit de ſuo ſecus ſi contra extraneos ageret,vt in contrario:& hanc tenebat Azo.[b] Aliį dicunt aut quæritur de fructibus perceptis : & procedit opini.Azo.aut de percipiendis: & hæc lex debet indiſtinctè intelligi.Et iſtam opinio. tenebat Iacob.but.quam puto veram.Declaro : quandoque quæritur de fructibus perceptis:& ius percipientis non eſt exclu ſiuum iuris agentis:quia nihilò minus fructus percepti domini efficiuntur j.de vſufruct.l.ſi fur.Sed quando quæritur de percipiendis:tunc ius tertij eſſet excluſiuum iuris agentis:quia non honeſtè percipi potuerunt à petitore:cum vſusfructus eſſet alterius,vt hic in princip.& l.ſi nauis. in fi.j. eodem.Ad prædicta facit quod tangitur per gloſſ.in l.j.§.quod autem. j. de ſuperfi. & j.de condi.indebi.l.indebi.§.ſed & ſi nũmi.in vlti.glo.& ibi tetigi vobis.

Diuerſo. Oppo.quòd fructus pertineant ad hæredes antequam legatarius cauerit de vtendo & fruendo,arbitrio boni viri l. vxori.in princip.j.de vſufruct.lega. Gloſſ. concedit oppoſitionem.quod placet: quia licet tex.dicat hic ex eo tẽpore quo diſceſſit &c.ſed in effectu proprietarius non diſcedit cautionẽ añ præſtitã:ergo &c.Vltimò gloſſ.magna quæ eſt hic,tractat materiam fructuum[c] quæ eſt multum ſolennis, & quotidiana:& ideo eam bene & compe 1 tenter examinabo. Et añ oĩa gl.† præmittit diſtinctionẽ fructuũ:aliį naturales[d], vt poma & ſimilia:aliį induſtriales, vt ſegetes quæ induſtria bominum quæruntur.Hæc e eſt prima diuiſio.Melius diuideretur fructuum aliį ciuiles, [d] vt penſiones domo d rum[e], vecturæ nauium & ſimilia,quæ nõ ex re,ſed ex prouiſione hominis quærunturꝫ & percipiuntur propter rẽm l.ſi nauis. in principi. infra eodem, Et iſtorum ciuilium quidam ſunt honeſtè percepti: quidam inhoneſtè: vt dicta l. ancillarum. ſupra de petitio. hereditа. Aliį naturales & iſtorum quidam vocantur induſtriales,[f] in quibus plurimum verſatur de hominis induſtria, vt ſegetes & ſimilia. Aliį ſtant in ſuo nomine , ſcilicet naturaf les, [f] in quibus modica. aut nulla induſtria verſatur,vt poma : & ſimilia , in quiz bus gloſſ.dicit.Sed † dubitatur de quibuſg dam:quid de oliua. [g] ſeu oleo,vtrum dicãtur fructus induſtriales an naturales? Item i quid de lana,& lacte.Breuiter docto. in l. certum.C.eo.dicunt quod de hoc non poteſt dari perfecta doctrina, ſed relinquendum iudicis arbitrio,qui examinet,an plus operetur in duſtria: quam natura. Tu dic h quod de [h] oliua hoc eſt expreſſum quod eſt fructus induſtrialis : ſicut vinum vt infra eodem.l.ſi eius.De lacte & lana habes gloſſ.paruam Inſtit.de rer.diuiſi.in §.ſi qs à non domino.in gloſſ.ſuper ver. cura. vbi tenet quod eſt fructus induſtrialis propter multam curam. In quibuſdam fateor dicti i tum [i] doct.quia non poteſt dari doctrina perfecta , vt in fœno, ſylua , & ſimilibus. Nam quandoque requirunt magnam curam : quandoque modicum ſecundùm naturam locorum. & eorum conditionem: & ideo an ſit induſtrialis an naturalis , arbitrio iudicis relinquitur,conſiderato eo quod plus præk ponderat:argu.l.quæritur.ſ. de ſta.ho.Sequitur alia[k] diuiſio fructuum,quorum aliį percepti aliį percipiendi.Percepti dicuntur à bonæ fidei poſſeſſore:quocunque modo à terra ſeparati ſunt à fructuario in horreis reconditi:vt infra qui.mo. vſufru. amit. l.ſi vſusfructuarius meſſem.ita dicit gl.hic Azo in ſum. & Spe. in titulo de fructi.& intereſſe.dicit ideo de verbo ad verbũ nullo addito.Secũdũ iſtam op.dictum labeonis poſitũ in d.l.ſi vſufructuarius meſſe.corrigitur ꝓ l.Iul.q nõ eſt verũ:quia iuriſcõſultus author dicit ibi dictum Labeonis eſſe verum. & ideo in 3 d.l.ſi vſufructuarius.ponit alia opini. † Nam fructus dicuntur percepti à bonæ fidei poſſeſſore quoquomodo à terra ſeparati ſunt à ſe vel ab alio ſuo nomine:ẽt ſi caſu:vel ab alio non ſuo nomine à fructuario verò tm̃ ſi ſuo nomine.& iſta eſt vera opi. quã tenebat Frã.accur.pe.& Cy.C.e.l.certũ.& Ia.de be.& quaſi oẽs mo.ꝓbo:fructꝰ efficiũt coloni,quocũq; mõ ſint à terra ſeparati,ab eo vel ab alio eĩ⁹ noĩe.l.ſeru⁹.§.ſi locaui.j.đ fur.multo magis infructuario.nec regrit q̃ in horreo fuerũt recõditi. Sequit 4 in gl.itẽ ꝑcipiẽdi.† qũo debet itelligi. Dic ꝑcipiẽdi dicũt vel qa ĩmaturi,vel qa dñs ꝑcepiſſet eos. Vult dicere q verbũ ꝑcipiẽdi, poſsit reſpicere tẽpus futurum,vt qui in futurũ. ꝑcipi poterunt non tñ ſunt percepti:ſed de hoc aliqualiter dubitatur qualiter debet intel

tio.in prin.in xj.col. ff.ſol.ma.verſi.puto tñ.ibi iſtud notat ad ſtatuta q̃ debẽt ſtrictè intelligi, vt ꝓ eũ & ĩ d.cõſi.cccxxiij. ad fi. licet contrariũ dicat Barto. vbi. ſ. Ideo bñ no.vide qđ dicit idẽ Alex.conſi. dccxliiij.in v.vol.in iij.col.in prin.& vidẽ eundẽ Alex.in d.l.diuortio.

ℌ P. PAV. P.

f ¶Scilicet naturales. vide Ang.in l. apes. §.j.ad fin.ff. de furt.

g ¶Quid đ oliua.No. Bart.in l.fi.j.ad l.fal. Quod oleũ ſit induſtriale,tenet bald. in rubr.C de fru. & li. expẽ.Adde Bal. in l. ꝓ onerib⁹.C. de iur. do.& in l.j.ad fin. de vſu.& fru. le. De fœtu pecorũ, vide Bar. in l.ſequit. §. fructꝰ. de vſufruc. qui vult q̃ ſunt ĩduſtriales.Bal. in l.ancille.ĩ viij.oppo.C.de fur. Addẽ an oliua ſit fructꝰ induſtrialis vel naturalis Bar.cõſ.clxxiij.

h ¶Tu dic quod de. vide Bald. in l.j. C. de fructꝰ.& lit.expẽ. & in c.grauis.de reſtitu.ſpo.& ibi doc. And.Bar.

i ¶Fateor dictum.ad de Bald.in.l.certum C.eodẽ.& in l. ij. in xxij.col.verſic.nunc de ſeptimo.C.đ ſer. & Innocen.in c. conſultationibus.de iure pat.& in l.j.in vl. co.de vſu.et fru.leg.

k ¶Sequitur alia. vide glo.in c.præſenti. de offi.ordi.lib.vj.in capitul.ſi propter.de reſcrip. eod.lib. qui tenet idẽ quod iſta glo.Sed domi. Car. in c.fin.de pecu. cle. ſequitur opin. Petr. Cy.

1 ☞ *Fructus qui ciuiles & qui naturales dicantur.*

2 *Oliua,lana,& lac.ſunt fructus induſtriales.*

3 *Fructus dicuntur percepti à bonæ fidei poſſeſſore, quoquo modo ſunt ſeparati à terra:licet non reconditi.*

4 *Fructus percipiendi quando intelligantur de percipiendis à poſſeſſore,& quando à petitore.*

5 *Poſſeſſor bonæ fidei cum titulo.quod faciat fructus ſuos.*

6 *Poſſeſſor bonæ fidei ad quorum fructuum reſtitutionem teneatur quo iure, & qua actione.& numero 10.*

7 *Bonæ fidei poſſeſſor in quantum eſt factus locupletior,q̃ teneatur.*

8 *Debitum dicitur etiam quod uenit officio iudicis.*

9 *Poſſeſſor qui à principio fuit bonæ fidei,ex poſtfacto malæ quando faciat fructus ſuos.*

10 *Poſſeſſor malæ fidei quos fructus facit ſuos:& quando titulus cum excuſat.remittitur.*

11 *Poſſeſſor malæ fidei à principio ex poſtfacto bonæ fidei quod non faciat fructus ſuos.*

12 *Poſſeſſor ut faciat fructus ſuos,an debeat intelligi de poſſeſſore naturali tantum,uel de habente ciuilem & naturalem.remittitur.*

X diuerſo. Aliàs. Et ex

a ¶Putarẽ ſic dicẽdũ. qũo intelligant fructus,& qui percipi potuerunt: & addẽ qđ no.Rap.maior in l.ſi nauis.in fi.& Raph.Cu.in d.l.apud Iu.§.j.de le.j.q tenet cõtra Bar.& videt in hac materia ponere veritatem.& vide in l.creditor. C.de pigno.actio.& Bar.in l.ij.C.de petit.hære.& dixi in l. dõmũ. hic Alleg. Addẽ qđ no.Bal.poſt Bar.in l.ij.C.de fructi.et lit.expen.& quid in vẽditore, qui percepit ex re vẽdita plures fructus, quã ꝓcepiſſet ẽptor, an omnes teneantur reſtituere, vide Bar. in l.ratio.§.ſi emptor .de acti.empt. Addẽ quomodo intelligat de fructibus percẽptis, & qui percipi potuerunt.Bal.cõſil. cxc.j.li.et liiij.viij.li.

ℌ P. PAV. P.

b ¶Sunt bonæfidei. Vide Com. cõſi.clx. ad fi. vide etiam caſum illius conſilij.

☞ POMATES.

c ¶Et qua actione.Vi Alex. conſil. cxxj.in fi.iiij.volu.

d ¶Facit ſuos.Nota q̃ fructꝰ cõſumpti à bonæ fidei poſſeſſore, non veniunt reſtituẽ di.l.certum.C. eo.illud eſt verũ in iudicio ſingulari : ſecꝰ in vniuerſali. l. non eſt ambiguũ.& ibi glo. Cyn.& Bal.C.fami. Herciſc.per Ange.in l.Neſennius.§.j.de re iudi. qũo autẽ probatur quantitas percẽptorũ fructuũ , vide Bal.in l.j.in fi. C. de fruc. & lit. expen.& in iſta materia ſemper intelligas exceptuatum id quod dicitur in l.ſi vrbana. vbi eſt caſus ſingularis.j. de condi.indebi. Adde quando bonæfidei poſſeſſor faciat fructꝰ ſuos,Ang. conſi.cx.& an teneatur de cõſumptis, licet ſit factus locupletior,per eundẽ conſi. lxxxiij. & cxxxiiij. Abb.conſi.cvi.

☞ POMATES.

e ¶Eſt contra . Vide Alexã.conſi. cxxj.in fi.vol.Fel.c.de quarta.cõſi. v.col.de p̃ſc.

f ¶Iaco.de Are. Vide Ant plenè ĩ c.grauis de reſtit.ſpol.

g ¶Non habet titulũ. Limita hoc niſi quis poſſediſſet longo tẽpore,etiam ſine titulo quo caſu ꝓſumitur bonæ fidei,& fructus lucratur,ſecundum Bal. & Ange.l. pe.C.qui.nõ ob.lon. temp.p̃ſcript. Et pro intellectu & limitatione iſtorum , vide ſingulariter ꝓ Imol. in l.Neſennius.§.j.de re iudi.

h ¶Et quo iure.Vtrũ qñ fructus quos poſſeſſor fãcit ſuos,teneaẽ reſtituere : & ea q̃ hic dicunẽ de reſtitutione fructuũ ,pcedũt niſi poſſedit iſtos fructus ꝓ biẽ ntũ,vt ꝓ Bar.q ita limitat hãc materiã in l.ſequiſ. §.fructus.de vſuc.& in l.iij. circa fi.qđ met.cã.& vide no.in materia ꝓ Bar.in l.qđ nerua.in x.col. depoſit. in ver.quinto fallit.& Imo poſt Ang.in d.l.fructus.& Bal.in l.j.in iij.colũ.C. de vſur.& fru.leg.

ℌ P. PAV. P. ¶Si verò ſunt cõſumpti.Itẽ q̃ ille q̃ tenẽ ſolũ inquãtũ eſt factus locupletior,nõ teneaẽ niſi ad eſtimationẽ,q̃ erat tẽpore conſumptionis non aũt tẽpore litis motæ vel ſententiæ latæ:vide Io.de Ana.cõſi.xxviij.Item præſumaẽ factus locupletior,vide Soc.in l.in pupillo.ff.de excep. Alexã.in l. mulieri.ſ.qui.ꝓponẽ.ad fi.ad Treb.Itẽ non decidit in iſta materia fructuum qũo bonæ fidei poſſeſſor teneaẽ.& quid ſi ſint cõſumpti,& q̃ nõ cõſumaẽ factus locupletior,niſi ꝓbetur,& multa alia vide oĩno ꝓ Curt.Conſi. lxxj.in j. & ij.charta.& per diſcurſum in dubio præſumuntur cõſumpti , niſi probẽtur

b debet intelligi,percipi potuerũt,vtrũ quos percipere potuiſſet petitor,aut quos percipere potuiſſet poſſeſſor . In hoc magna eſt differẽtia:qa ex qualitate cultoris pñt ꝑcipi maiores,vel minores fructus.Gl. intelligit in hac lege de his q̃ percipi potuerũt,ſ.a petitore,vt ĩ ij.gl.quã modo recitaui,dũ dicit: quia dñs percepiſſet.In fine iſtius glo.clarè hoc dicit. Videt enim ꝓbari in l.ſi nauis.in fi.j.eo.& hic in fi.vbi ſemp referẽ ad id , qđ percipere potuit petitor . Pro hoc eſt text. quẽ glo.non alleg.in l. apud Iulianum.§.j. de leg.j.In cõtrariũ allegant doc. vltramõ. l.domum.C.eo.vbi tex.dicit,quos percipere poterat:quod de neceſsitate intelligitur de poſſeſſore , cum petitori loquatur in ſecunda perſona. ſi ergo de eo intellexiſſet, dixiſſet poteras . Cuius legis timore Vltramon. diſtinguunt , aut loquitur ante moram:& intelligit percipiendi id eſt,qui percipi potuerunt à poſſeſſore: vt l. domum. Aut poſt moram intelligitur,ĩ. qui percipi potuerunt à petitore : vt d.l. ſi nauis. quod nõ placet:qa l.domũ.loquitur in prædone, qui ſemper eſt in mora.l.j.C.quod me.cau. de fur.l.ſubtracti.& j.de condi.fur.l.paruí. Ego contra iſtam glo.allego l. itẽ veniunt. §.itẽ eos,& l.ſed & ſi lege. §. ſed & fructus. de peti.hære.Quid dicemus? Salua meliori deliberatione putarem ſic dicendum. [a] Aut poſſeſſor cõuenitur ab aliquo , qui nõ aſſerit ſe dominũ:& tunc veniunt fructus, quos percipere potuit poſſeſſor. Aut cõuenitur ratione dñij:& tunc de iure iſto intelligebaẽ de percipiendis ab ipſo petitore,vt hic,& infra eodem.l.ſi nauis. & l. apud Iulia.§.j.de leg.j. de iure verò Codicis adiicit qui percipi potuerunt ab ipſo poſſeſſore,vt d.l.domum.C.eo. Nec dico iſtas leges eſſe correctas in eo quod dixit de percipiendis à petitore, ſed in eo quod prohibet de percipiendis à poſſeſſore . Erit ergo electio actoris,eligat iſtas leges,vt l. domum. arg.l. quoties.j.de actio.& obli.Sequiť in glo. Itẽ poſſeſſorum aliį cũ titulo,aliį ſine titulo.de hoc nõ eſt dubiũ.Eſt enim alia diuiſio poſ b ſeſſorũ.Quidam ſunt bonæ fidei [b] ſemper: quidã ab initio & ex poſt facto malę fidei: quidam ſemper malæ fidei,& hos poſſeſſo res ſequiť glo.diſtinguendo. & in quolibet iſtorum gloſſa quærit tria , an poſſeſſor faciat fructus ſuos:& vtrum eos reſtituere teneatur,& qua actione.[c] Circa primum ſcic licet poſſeſſorem bonæ fidei. † Quero an 5 poſſeſſor bonæ fidei faciat fructus ſuos. Et

glo.dicit quòd non de naturalibus,vt l.fructus.infra de vſur.Sed fructus induſtriales d facit ſuos [d] abſque diſtinctione cum titulo, vel ſine titulo. Non obſtat l. bonæ fidei.in prin.j.de acquir.rerũ domi. Nam intelligo ibi omnes,id eſt à quocunq; perceptos : & in hoc reſidet glo.hic,& in d.l. bonæ fidei. & glo.Inſtitu.de re.diui.§.ſi quis à non domino. Et in hoc reſident Vltramontani C. e eo.l.certũ.Sed iſta opinio eſt cõtra [e] l.bonę fidei.in prin.quæ ibi dicit q̃ bonæ fidei emptor facit fructus ſuos, non ſolũ quos percipit ſua induſtria.ſed etiã omnes : vnde vt ſit bona aduerſatio,oportet intelligere, ſed omnes,ſcilicet etiã ſi quos non ſua diligentia percipit:aliàs ad præmiſſa non aduerſa- f retur.Ideo Iacobus de Aret.[f] ibidẽ. & Old. ſequendo eũ in iſtis fructibus naturalibus, dicunt quòd ſi bonæ fidei poſſeſſor habebat titulum facit ſuos,vt d.l.bonę fidei.Nã ratione poſſeſsionis efficiuntur ſui,non ratione ſeminis & culturæ , vt l. qui ſcit.§. in g aliena.j.de vſuris.Si verò nõ habet titulũ[g], vel habeat talẽ qui habetur pro non titulo, ſine dubio nõ facit ſuos,vt dicta l.fructus. infra de vſur.& hoc magis placet mihi. In fructibus induſtrialibus gloſſa dicit bene, ſecundũ oẽs. De acceſsionibus verò ciuili bus gloſſa nõ tetigit. Dic q̃ ſi poſſeſſor bonæ fidei eos percẽperit ex ſua diligẽtia : qa ipſe locauit facit eos ſuos. Et ſoluẽs ei libe- ratur.aliàs poſſet eſſe dubium. quod dic vt dixi in l.ſi vrbana.infra de condi.inde.quæ eſt valde notab.l. ad iſta. Quæro id quãdo 6 facit fructus ſuos,& quando non,vtrũ† te h neatur ad reſtitutionẽ,& quo iure,[h] & apud actione.Dicit gloſſ.eo ipſo quòd non facit fructus ſuos,vt in fructibus naturalibus, ſi extant tenetur reſtituere rei vendicatione ſi ſunt conſumpti,& eſt factus locupletior tenetur condictione ſine cauſa per legem ſi me & Titium.j.ſi certum petatur.Si verò non eſſet locupletior non tenetur,vt hic in gloſ. quæ dicit verum aliquo tamen adito, vt j.dicam.Si verò loquimur de fructibus, induſtrialibus,quos facit ſuos ſi extant tenetur iudicis officio,non rei vendicatione: quia ſui ſunt.C.eodem.l. certum . Pro hoc dico quòd in præcedenti caſu quando fructus non facit ſuos,poteſt cogi iudicis officio ad reſtituendum eos: æquitas enim iudicis officio ſe extendit ad hoc. multomagis quando poſtea eſt effectus dominus.Si i verò ſunt conſumpti: tũc dicit gl.q̃ nõ te- k netur ad reſtituẽdũ[k] etiã poſito q̃ poſſeſſor

extare.vide Com. conſil. ciiij.in iij. ſubſcriptione.vel iiij. In contrarium vide in l.penul.in fine prin.ff.ad leg.falci. Inquãtum dicit q̃ ſi ſint cõſumpti, & eſt effectus locupletior,teneatur contrariũ vide Alex.in l ſi me & ttium.ff.ſi certum peta.Contrarium tenet Com.& dicit iſtã eſſe cõmunem ſententiã contra Bar.conſi.cix.in vlti.dub.niſi in petitione hæreditatis , vel alio iudicio vniuerſali , vide ibi per eum. & ibi etiam q̃ in dubio præſumaẽ bonę fidei poſſeſſor. Itẽ de veritate iſtius an ſit factus locupletior,vide Fel.in c. de quarta.in x. colũ. de præſcri. vbi multas bonas remiſsiões allegat maximè circa hoc, an præſumaẽ in dubio faci⁹ locupletior et allegat aliqua pro & cõtra.& tenet q̃ nõ ꝓſumaẽ.vide per eũ oino qui etiã ponit modũ petendi tales fructus.Cõtrariũ vult Alex. cõſil. lxiij.in ij.col.ij.vol. Item circa iſtã materiã addẽ q̃ iuris error excuſet à fructibus, do.Franc.cõſil.xvij. in xj.col.Bal.Sali.& Alex.in l.j.C. de his quibus vt indig. Panor. in c. dilecto.extra de præbẽ. Alexã. cõſilio ccxxv. in vltima colum. & dixit Bald.in l.ij.C.ſi quis igno.rem mino.eſſe. quòd ſi perſona eſt digna probatur talis error per iuramentum . Et quomodo errans in iure faciat fructus ſuos , vide latè Fel. in c.de quarta.in ix.colũ. de præſcriptio. quæ habes ad Bartolum in l.ſed ſi lege.§.ſcire.ff.de petitio.hæredit.Item regulam habẽtẽ quòd titulus excuſat à percipiendis,limita non procedere in pupillo agente. vide Romanum cõſilio cccclxiij. ad finem.Item nota, quòd bonæ fidei poſ ſeſſor præſcribit fructus vſurpatos ſine alio titulo : quia in iſtis acceſſorijs ſufficit titulus generalis pro ſuo.Bald.in l.prima. C. de vſuris & fruc.leg. Item.quando filij petũt dotem maternam, quòd fructus ſint reſtituendi. vide Paulum de caſtro cõſilio cx.in penulti:columna. vide de materia latè Felinum in dicto capit. de quarta. in ix. columna.De fructibus pẽdẽtibus vide Paulum de Caſtro conſilio ccxxix. An autem vbi fit mentio de fructibus,intelligatur deductis expenſis,vide Barbatiã in tractatu de gabellis.in ſeptima parte vij. partis principa.in iij.colum.Item nota quòd non dicitur damnum dare qui tanquã poſſeſſor percipit fructus , ſecundùm Baldùm de pace Conſtan. in verſicul. poſſeſsionem. Quædam alia in materia , quomodo quis lucretur fructus,vide ibi in verſiculo ſi qui ex parte noſtra. Quid autem in beneficialibus an quis lucretur fructus non obſtante iuris errore, vide Abba. in c. dilecto. in ij. col.de præben.

k ¶Ad reſtituendum. Bonæ fidei poſſeſſor fructus induſtriales quos fecit ſuos,reſtituere non tenetur ſi ſunt conſumpti.ſed quæ eſt ratio, vide Baldum in lege ſecunda. in ſecunda columna. C. de fructi. & lit. expen. & ibi quid ſi non ſunt conſumpti,ſed commiſti.quando autem dicuntur fructus conſumpti vel non,vide nota.per Bartolum in l.vbi adhuc. in vltima columna C.de iure dotium.& iſtis adde Baldum in l. prima in quarta columna. C de vſur. & fruc.leg.

a ¶In petitione hæreditatis. In vniuersali bonæ fidei possessor nō tenet, nisi inquantum factus est locupletior: sic per Baldū in l.j. in prin. C. de fru. & li. expē. per Bal. in l.j.ſ iij. co. C. de vſur. et fru. le. vbi tenet opi. gloſſ. contra Bart.

b ¶Ab initio bonæ fidei. ſi ab initio fuit bonæ fidei poſtea fuit malæ fidei Ade Barto. & docto. in l.ij. C. eodem. & Inno. in c. cōſultatio nib⁹. de iure patro. et Bart. in l. ſequitur. §. fructꝰ. de vſuca. Bal. in l.ij. in j. col. ſ. de ſer. Bal. in l.j. in duobus locis. C. de vſu fru. trāſfor. vidē vnū not. verbū Bar. in l. ij. in fine. C. de fru. et lit. expen. & no. verbū in l. ancillæ. C. de fur. Et an percipiens & cōſumēs fructus mala fide cōmittat furtum, vide ſingul. Bald. in l. mala fide. C. de cōditio: ex lege. & in l. in prima col. C. de fruc. & lit. expē. q ſi poſſedit authore prætore rē mala fide, an lucret fructꝰ, dixi ſ l. ſi fidei cō. in prin. j. & vſusc. qñ propter negligētiā nō peretis qs lucret fructus. vide Iacob. de Aret. & Bar. a in l. ſi mora. ſol. mat.

c ¶Mala fides. vtrum mala fides authoris noceat ſucceſſori q ad fructꝰ vide Bart. 9 in l. j. C. eo. & in l. ſequitur. §. fructus. de vſuſca. Bal. ſ. l. vitia C. de acquir. poſſ. & Bar. j. ea l. in ſi. b

↦P. PAV. P.

d ¶Tertio eſt videndū. An autem malæ fidei poſſeſſor poſſit deducere expenſas factas pro cultura, vide Roma. ſingul. cccxxij. incip. malæ fidei poſſeſſor. & ſingulariter ſequitur vbi ponit caſum in c quo non tenetur etiā ad fructus quos percipere potuiſſet, ſed quomodo potuiſſet percipere ex fundo propter ſuas meliorationes, vide etiam in ſing. cccxxxix. in cip. tu ſcis. vbi ponit nunqd iuſtus titulus ex poſt facto ſuperueniēs excuſet à percipiēdis, vide in l. domū. C. d rei vē. aliàs eſt §.

↦POMATES.

d ¶Tertiò eſt videndū. vide Abb. cōſ. vj. in vlt. col.

e ¶De malæ fidei poſſeſſore. De poſſeſſore malę fidei, vide ſ. eo. l. fructus. & oīno qd no. Bal. in l. ſi qs ſcies. C. eod. & in l. ſi pater. C. de vſuf. no. 11 d

factus ſit locupletior: nam eos lucratur pro cultura & cura: vt dicto §. ſi quis à nō domino. Et ſic vides q fructus naturales etiā conſumpti veniunt in reſtitutione ſi factus eſt locupletior poſſeſſor. ſecus in induſtrialibus. Ita tenet gl. iſta Inſti. de offic. iudi. in prin. aliàs §. primo. & in dicto §. fina. ſi quis à non domino. Contra hoc videtur † quia 7 bonæ fidei poſſeſſor tenetur inquātum eſt factus locupletior, vt l. item veniunt. §. itē eos. & l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. cum §. ſequenti ſupra de petitio. hæredi. Petrus reſpondit aliud ibi, ſcilicet in petitione hæreditatis, quia eſt iudicium vniuerſale: & ſic augetur petitio hæreditatis propter æſtimationā fructuū, vt ſ. de petitio hæred. l. ſi rem & prætium. ſecus in rei vendicatione, vbi fructibus cōſumptis ceſſat omne remedium: quia doc. huic gl. communiter acquieſcūt. dubito tamen: gratia collationis, & inueſtigādi veritatem pro modo teneo contra. Nam conditio ſine cauſa quæ datur ex æquitate l. ſi me & Titium. j. ſi cer. pet. habet locum non ſolùm ſi quis factus eſt locupletior ex re mea, ſed etiam ex re mihi debita, vt ibi patet. licet enim fructus induſtriales non ſint petitoris: tamen iunt ſibi debiti. Debitum † enim dicitur quod iudicis officio venit l. poteſt. aliàs in l. verbum pertinere. j. de ver. ſign. ergo hic poteſt peti condictione ſine eā. Pro hoc vide tex. in l. item ſi verberatū ver. nam & ſi fructus. ſ. eo. niſi intelligeres de fructibus naturalibus. Pro hoc videtur expreſſum j. de condi. inde. l. indebiti. §. j. & q ibi nota. Præterea. ſi hoc eſt in petitione hæreditatis" vbi petitior habet minus iuris: videtur multo magis in rei vendicatione vbi maior æquitas eſt ex parte petitoris l. officium. ſ. eod. Venio ad ſecundū † ſcilicet ad poſſeſſorē qui fuit ab initio bonæ fidei[b] ex poſt facto malæ fidei. Glo. dicit: ſufficit quātū ad hoc vt faciat fructus ſuos, quod ab initio fuerit bonæ fidei. infra de vſur. l. qui ſcit. Præterea, obſtat j. de acquirē. rerum domi. l. bonæ fidei. §. in contrarium: quia ibi opponē do non ponendo dicit, ſed licet faciat fructus ſuos: tamē ad reſtitutionē eorū tenetur indiſtinctè, poſtquam mala fides ſuperuenit, nec curo ſuperuenerit verè vel fictè vt dicto §. præterea. & C. eodem. l. certum. Quandoq; ſuperuenit mala fides[c] cū mutatione perſonarum: vt ſi hæres habuit malam fidem, cùm defunctus haberet bonā, & tunc non facit fructus ſuos, vt l. quæſitū. j. de acqui. rerum domi Quādoq; mala fides ſuperuenit abſq; pſonarū mutatiōe et tūc ſi ſuperuenit mala fides fictè. per litem conteſtatam in rei vendicatione, vel per controuerſiam motam in petitione hæreditatis: & tunc bene facit fructus ſuos, ſed ad reſtituendum tenetur, vt dicta l. qui ſcit §. præterea. Si verò ſuperuenit mala fides verè: & tunc gloſſæ noſtræ dicunt idem. quidam contra, vt dicta l. bonæ fidei. §. in contrarium. & l. qui bona. poſt principiū. ſeu in §. j. eo. titu. quod modo nō examino. 10 † Et prædictis liquet qua actione veniant fructus teſtituendi: quia rei vendicatione quando non facit fructus ſuos, aliàs iudicis officio vel condictione ſine cauſa. † Tertiò eſt videndum [d] de malæ fidei poſ-

e ſeſſore. [e] De quo dic vt ibi in gloſſ. præterquam in eo quod dicit, quod titulus excu-
f ſat [f] à percipiendis: niſi in caſibus notatis in l. ſi fundum. C. eodem. Vltramonta. dicunt contra: ſed gloſſ. tenetur communiter. De fructibus verò ciuilibus in malæ fidei poſſeſſore, dic vt in l. ſi vrbana. infra de condi-
12 ctio. indebit. Quæro † quid econtra de eo qui fuit malæ fidei à principio, & poſtea ſuperuenit bona fides. Cogitabitis, vel dic quod ſi ſucceſſit defuncto qui erat malæ fidei hæres qui eſt bonæ fidei, non facit fructus [g] ſuos, vt C. de fruct. & lit. expen. l. ij. in fi. Ratio: quia licet ſit bonæ fidei: tamen cenſetur malæ fidei, vt l. cū hæres. infra de diuer. & tempo. præſcrip. & not. bene per gloſſam in l. ſi ergo. §. partus. infra de pu-
13 bliciana. Quæro, † dixi de poſſeſſore, qui h facit fructus ſuos, an intelligatur de eo qui habet naturalem poſſeſſionē tātū, vel requiritur vltraq; Tetigi in l. ſi fur. in prin. infra de vſufruc. vbi pleuiſſimè examinaui. & vide que dixi in l. iiij. §. ex contrario, infra de acqui. poſ. Vltimò eſt videndum de practica. qualiter iſti fructus petantur. dicam infra §. proxi.

1 ☞ *Libellus in rei uendicatione debet continere rem ad me pertinere. & me dominum declarari.*
2 *Vna uia parata eidem ſequitur alia.*
Libellus antiquorum in rei uendicatione & petitione hæreditatis non damnatur.
3 *Libellus quo ad fructus in rei uendicatione quomodo concipiatur.*
4 *Sententia lata ſuper re etiam erronea q faciat plenam fidem in cauſa fructuum.*
5 *Sententia errona in principali quòd faciat ius in acceſſorio.*
6 *Si iudex in cauſa reductionis pronunciauit arbitrium eſſe æquum, poterit pœna peti, etiam ſi ſententia ſit erronea.*
7 *Fructus poſſunt peti rei uendicatione, & officio iudicis.*
8 *Libellus quomodo formetur in rei uendicatione quando fructus petuntur officio iudicis.*
9 *Iudex pro fructibus qui percipiuntur lite pendente poteſt in condemnatione ſibi reſeruare declarationem.*

h **Vbi autem.** [h] *Si* actor declaratur [k] dominus etiam per er
rorem debet cōdemnari reus in fructibus.
1 h. d. Ex hac l. nota † q libellus [1] in rei ven
i dicatione hoc modo concludit. Peto declarari rē ad me pertinere: & me dominum declarari: vt hic, & l. Pomponius. §. ſed & in. ſupra de procura. & ibi dixi. & l. licet. & l. nec vllam. ſ. de petitio. hæredi. & l. ſicuti. §. ſed ſi quæratur. in fi. ſ. ſi ſeruꝰ. vend. Secun
2 dò nota † quòd parata vna via eidem ſequitur alia. Licet dixerim in aliis iudiciis realibus: non tamen per hoc damno libelū antiquorum qui eſt in petitione hæreditatis: & in rei vendicatione petunt poſſeſſorem
k condēnari reſtitutionē. [k] Ita format Rof. & Petr. & ipſi hoc probant Are. l. j. in prin. & ibi Pe. ita format ſ. eod. Præterea quando m peto quē condemnari ad reſtitutionem in petitione hæreditatis, vel in rei vendicatione: quia ſum hæres vel dominus: per conſequens ego videor petere quòd pronun
l ciet [l] me hæredem vel dominum. Et ſi hoc non pronunciat expreſsè, videtur pronunciare tacitè condemnandum ad reſtitutionē rei. argu. l. j. C. de or. iudi. Vidimus qua-
3 liter † ſe habere debeat libellus circa ipſam rem: quæro qualiter ſe debeat habere circa
m fructus. [m] Reſpond. ſi quidem petuntur rei vendicatione, vt habuiſtis not. ſ. proxi. in

gloſſ

in l. certū. C. eo. & ſ. l. pxi. Add. Ang. conſi. cccij.

f ¶Titulus excuſat. Sed quid ſi pro parte tēporis habuit titulū, p parte nō, vide per Bal. in l. apud antiquos. poſt Cyn. & Bar. C. de fruc.

g ¶Nō facit fructus. No. q mala fides defuncti nocet hæredibus in fructibꝰ. ſecus tñ in ſucceſſore ſingulari, ſecūdū Bal. ſ l. ij. C. de pe. hære. p gl. & Bal. in l. vitia. C. de acquir. poſ. & q not. Bart. j. proxi. quæſtio.

↦P. PAV. P.

h ¶Vbi aūt. Qño cōdēnatoria vel abſolutoria lata ſup re prēiudicat q ad fructꝰ, vide ſo. latè in l. ſi qs cū totū. §. j. & ij. de excep. rei iudi.

i ¶Q d libellus. Qualiter formet libellus in rei vē. vide eūdē in l. naturaliter. §. nihil cōe. in lec. ff. de acqui. poſ. & idē in ſnia nō tñ in reali, ſed etiā in p ſonali l. quid tamen. §. j. cum aliis ibi allega. per Barto. ſ. de arbitris. notat Bar. in l. cū qt in ij. col. C. de iur. & fac. ign. & in l. actori. C. de rebus cre. Et de libello in rei vendicatione vltra not. inſti. de ac. §. j. vidē p d. Ant. & d. Io. in c. j. de lib. obl. & Bal. in l. domū. C. eod. Dicunt tñ doc. in dictis locis q ſufficit dicere. Peto talē rē p rei vendicationem.

↦P. PAV. P.

k ¶Ad reſtitutionē. vide q talis libellus ſufficiet p Feli. in c. inter dilectos. in j. et ij. colum. extra de fide iuſſ. Pau. de caſt. cōſil. cclviij. in ij. col. in fin. Si tamē qs petat reſtitutionē poſſeſſionis, videtur intentare poſſeſſorium. Si aūt reſtitutionē rei petit. videē petitoriū intētare. vide Ale. cō ſi. clxxxv. vo. v. col. j. & conſ. xcij. Deci. conſi. lxij. col. ij.

↦P. PAV. P.

l ¶Pronunciet. vide Feli. in c. ij. col. viij. de lib. obla.

↦P. PAV. P.

m ¶Circa fructus. circa iſtud q fructus peti poſſint, vide Feli. in cap. inter dilectos. iij. col. de fide iuſ. Itē an fructꝰ vel alia accēſſoria peti poſſint cū re principali, & q modo. vide Ias. in l. ædita. in x. & xj. col. C. de edēdo. Itē quomodo fructus peti poſſint, & fieri ſ eis cōdēnatio ſine alia ſpecificatione, vide Alex. in l. ſi marito. in §. fi. in ij. col. ff. ſo-

matri. vide Are. in l. cū ſeruū. §. j. in penul. & vlti. col. de lega. j. vide latè Fel. in cōſil. ij. colū. vij. & ſeq. de libel. oblat. Barba. conſi. lxxij. vol. iiij. col. pen. & fi. Alex. conſi. ccxxxij. col. fi.

a ¶Vnà cum re. An valeat libellus, peto rem cum fructibus, vide Cyn. in l. cùm propria. C. ſi quis alteri vel ſibi. & Ang. & alios in l. ſi filius. §. j. de verbo. obl. Et adde quod notab. *dicit* Innoc. in c. cùm ad ſedem de reſt. ſpo. vbi dixit libellū pro a cedere. Peto caſtrum cum pertinentijs. vide tamē Barto. in l. j. §. de eden. Et quod notat Barto. in rubr. ſolu. mat. in fi. & qđ not. Bald. in l. domū. C. eo. & vide Barto. in d. l. fundi.

↦POMATES.

b ¶Et per hoc. Vide Alexā. conſil. cxix. in pe. col. ij. volu.

↦P. PAV. P. 5

c ¶Sed quæro. Quòd non requiratur ſpeci ficare tenet Alexan. conſi. ccxxxij. in vlt. col. qui dicit iſtam eſſe cōmunem opi. vidē §. in alia apoſtil.

d ¶Formari libellus. An exprimenda ſit 6 qualitas fructuū in libello. Adde Bald. b & Ange. in l. ſi mari to. §. finali. ſolut. matrimo. vbi etiam tangit, an fructus ſint neceſſariò petendi, aliàs præiudicent non petenti. De quibus vide per Cy. C. eo. in l. certū. ad fi. & Cy. in l. cū propria. C. ſi qs alte. vel ſibi. & ibi Bal. et quod no. Bar. l. j. §. de edēdo. & hic. De quo latè p dñm Ioan. in l. ſi filius. §. j. de verbo. obli. vbi refert Barto. in hac ma 7 teria variaſſe per Innocen. in c. grauis. de reſtitu. ſpolia. & in c. tanta. de exceſſ. prælat. Item an iudex teneatur exprimere in ſententia quantitatē, vide per Innocen. in c. inter dilectos extra de dona. per Bal. in l. iij. C. de fru. & lit. expen. poſt Gul. de Cu. Adde tamē tex. no. in c l. in ſumma. §. q ſortis. de re iudi. & qđ 8 not. doc. in l. ait prætor. §. j. eo. ti. vbi ſnia lata ſuper vſuris. de re iud. & qđ no. doc. in l ait prætor. §. qui ſortis. non tenet ſnia, cōdēno te ad reſtituē dū rē cum fructibus. qui dicit ita fuiſſe iu e dicatum ipſo aduocā te. Sed tu hoc limita, niſi eſſemus in iudicio vniuerſali, per id quod notat Barto. in rubrica ſoluto matrimonio et quod habetur in l. edita. de edēdo. Item niſi iudex referat ſe ad petitionem certam. dicto §. qui ſortis. Item niſi condemnetur ad fructus debitor, et in cer f ta parte actorū probatoriorum conſtarent certi. dicta l. ait prætor. §. primo. & ibi not. Item

gloſſa magna: tunc nō poſſent fructus peti vnà cū re [a] in eodem libello: quia iſta duo iudicia de re & de fructibus, ſic ſe habent, q abſolutoria lata in vno parit exceptionē rei iudicatę in alio, vt l. fundi. & l. fundū. in fra de excep. et ibi eſt expreſſum. Habita ergo victoria ſuper re, tūc poterit agere noua rei vēdicatione ad fructus. Sed tūc quæro, an † ſententia lata ſuper re, facit plenā fidē in cauſa fructuum, poſito q fuerit erronea. Reſpondeo q ſic. caſus eſt hic. & hoc eſſet vna lectu. & hoc ſentit glo. ſuper verb. erro re. in fi. † Ex qua no. q ſententia erronea in principali, facit ius in acceſſorio, licet noua inſtantia petaꝰ, vt hic eſt caſus not. in l. qui Romæ. §. duo fratres. infra de verbo. obli. ſecundū illam lectu. quam verā quā tenet Petrus, & ego tenui q ibi fuit malè iudicatū: & tamen illa ſententia erronea habetur pro veritate. & eam tene. Et per † hoc [b] dicebam in quæſtione de facto: pars petijt arbitramentū reduci ad arbitriū boni viri, iudex pronunciauit arbitriū eſſe æquū. Certè poterat pœna peti, poſito q ſententia fuit erronea: vt hic. & d. §. duo fratres. l. q Romæ. Secus ſi iudex in cauſa reductionis nō pronunciauit arbitriū eſſe æquum, ſed reū ſimpliciter abſoluit à petitione. Nō enim per hoc videtur pronūciare arbitriū eſſe æquū: & ideo in cauſa plenè adhuc poterit examinari, vtrū ſit æquum vel non. Hic eſt caſus cum glo. j. de condi. indeb. l. Iulianus verū debitorem. in prin. & ibi nota. in prima magna glo. Puto tamen † q licet fructus poſſint peti noua rei vendicatione in caſibus ſupradictis: tñ poſſent etiā peti officio iudicis: arg. l. interdū. §. qui furē. j. de furt. de leg. iij. l. qui ſolidū. & j. finiū regundo. l. iij. §. ſi dicatur. Nō enim eſt illud officium iudicis ſubſidiarium. quod non conueniat cū alia actione. quod apparet: qa agit condictione ſine cauſa, vt habuiſtis notatum ſ. proxi. in gloſſa magna, & fructus petūtur officio iudicis. Sed quæro [c] † quando fructus petun 8 tur officio iudicis qualiter debeat formari libellus. [d] Reſpondeo, ſi quidē fructus ſunt d percepti ante li. cōteſ. debeo declarare quā titatē, vt ſupra eodē. l. ſi in rem. & l. in actione. infra de furtis. Et ita formauit libellum Rofre. in titulo de offi. iudi. quando petuntur fructus. Item puto quòd poſsim petere quòd reus condemnetur ad fructus ſi extant, vel ad eorum æſtimationem, [e] vt l. h hæres furioſi. in fi. ſupra de petitio. hæredi. coniuncta l. in fideicommiſ. §. fi. j. de vſur. et ſic quòd libellus ſic alternatiuè procedit apparet: quia actor non poteſt eſſe certus vtrū fructus extent vel non, per l. j. §. quod ait. infra quorum lega. ſi tamen eſſent tales fructus quos eſſe conſumptos certum eſ I ſet, vt puta, poma, & ſimilia, quæ citò conſumuntur, vt l. is cui. §. quæri. vt in poſſ. lega. tūc deberet [f] peti æſtimatio, vt l. ſi vſufructus mihi. j. de vſufru. leg. De fructibus verò qui percipiunt lite pendēte, nō eſt neceſſe quòd exprimatur certa quantitas quā actor ignorat. Dicam ergo ſic, quòd Titius

limita in fructibus præteritis. ſecus in futuris, ſecundū Bal. in l. j. C. ſi ſecundo nup. mul. & ibi vide per eūdē allegāt Inn. in c. inter dilectos. vide vltra ꝺdicta per Ang. hic. Et de iſto libello, & an iudex poſsit cōdēnare in fructibus nō petitis, vide Bal. in l. ꝑperādū. §. finaūt alterutra. C. de iudi. & in l. j. C. de fruc. & lit. expē. Et an pēdēte iudicio ſortis poſsint peti fructus & alia acceſſoria, vide Ang. in repeti. l. j. C. de iud. & qđ no. Moder. Inſtit. de actio. §. præiudiciales. Et de hac materia ſ l. ſi hō. & l. in ſumma. §. qui ſortē. de re iudica. & Inn. in c. ij. de lib. obla. & per doc. & dicit Bal. in l. edita. in xix. col. q valet libellus. Peto fundū cū fructi bꝰ. Sed qđ ſi nō peto fructus, an veniāt ac ceſſorię cum re, vide Bar. in l. ij. C. de petit. hær. Et ibi circa præ dicta vide Bartol. & Bald. in l. fundū. j. de exce. & hic adde bal. no. in l. ſi. in pe. colū. C. de anna. exce. vide quę ſcripſi poſtImo. in d. l. in ſumma. §. j. Et facit qđ no. Bald. in l. iij. in ij. co. de fru. & lit. expē. Adde an fructus ſpecificandi in libello, Alex. cōſ. xc. in fi. ij. lib.

9 defuncto. † Aduerte tamen q pro his fru c ctibus, qui percipiuntur pendente lite, poteſt dicere iudex. Condemno eum ad reſtitutionem fructuum, ipſorum declaratione mihi ſeruata: tunc enim poſſet declarare g poſt multa tempora: argu. l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. & quod tangitur per gl. in l. item Labeo. §. ſed ſi pure. j. famil. ercīſc. Hoc em̄ ſentit Rof. in præal. tī. Dicetis vos, iſti fructus regulariter conſiſtunt in pōdere, numero vel menſura: quare nunquā deuenitur ad æſtimationē, cùm in genere ſuo recipiant functionem, vt l. ij. ſi cer. peta. Rñ. iſti fructus debentur: vt ſpecies: quare meritò ipſis peremptis, ſicut qualibet alia ſpe h cie perempta, deuenitur ad æſtimationē[h], nec de euictione cauetur.

f ¶Aeſtimationē. Valet libellus. Pero fructus ſi extāt: & ſi nō extant, pero æſtimationē. vide gl. & ibi per Bal. Bart. & Ange. in l. diuortio. §. ob donatiōes. j. ſol. mat. & ibi do. Io. dixit q eſt verū in p ſonalib⁹ ſed in realib⁹ tenet ſi nō extāt, & erat malæ fidei poſſeſſor, qđ poſsint vendicari, ac ſi extarēt. vide Bart. in l. eum qui. j. de his qui. vt indi. & q̄ not. Bart. cū his quæ ibi dixi in l. ſi ſeruum. §. finali. de verbo. obligatio.

↦P. PAV. P.

f ¶Tunc deberet. Vide Bar. in l. eū qui. ff. de his quib. vt indig.

g ¶Poſſet declarare. Et no. q ſi iudex dicit, cōdemno vt reſtituas rē: intelligit etiā cōdēnat⁹ in fructibus q veniūt de iure pro pter verbū reſtituas, ſecūdū Bal. in rubri. C. de fructib. & lit. expen.

h ¶Ad æſtimationem. Addē Bar. ſ l. diuort. §. ob donationes. j. ſo lu. matri.

i ¶Interrogationes. De forma interrogandi, & quid ſi omittatur, vide Barto. in l. ſi a te. §. j. de excep. rei iudi.

1 ☞ *Interrogationes quæ fiunt an quis poſsideat, q debeat fieri ante litem conteſt. poſſunt etiam fieri poſt.*
2 *Interrogatus de re continente delictum ſuum, non tenetur reſpondere.*
3 *Quem deſiiſſe dolo poſsidere qualiter probetur.*

Vi petitorio. Ante lit. conteſt. debet interrogari reus vtrum poſsideat vel dolo deſierit poſsidere. h. d. † Quæro quando debent i fieri iſtæ interrogationes. [i] Dicunt quidam poſt litem conteſt. per iſtū tex. Aliį dicunt q ante lit. conte. vt j. de interro. act. l. qui ſeruū. §. in iure. hoc tenet glo. Sed de vno dubitaꝰ vtrū iſtæ interrogationes debeant fieri ante libellum datum vel poſt. Azo in ſumma de peti. hære. videtur tenere q poſt lit. cōte. Glo. tangit, & ibi dicā j. de interro. act. l. j. in princ. Dicūt tñ glo. ſi ante lit. conteſta. fuerit iſta interrogatio omiſſa, poteſt fieri poſt litem

a ¶Vt hic in gl. No. hanc gl quã no. alle. Bar. in l. j. ff. de inter. act. & vide glo. & Bal. in l. cogi. in vlt. col. C. de petit. hæred.
b ¶Vltimò no. Adde Bal. in l. quoties. C. de rei vendi. Andr. Barb.
c ¶Certè eo ipso. Q̃o, pbet quẽ dolo desijsse. adde Bar. in l. nõ solũ. §. more. in xiij. col. de op. no. nũc. Et de isto q desijt dolo possidere, vide q̃ dixi post Bar. in l. finaũt. §. ij. ff. eod.

↠P. PAV. P.
d ¶In fundo. Circa istã materiã reivẽdicatio nis vide in repe. huj⁹ rubr. per domi. Mar. Laud. circa med. vel post. Et circa istã materiam melioramentorũ. vide aliqua in repert. in verbo, melioramenta. Et circa istam materiã melioramẽtorũ, q̃ veniant reficienda, & qd de sublocatione & quibusdã aljs, vide pulchrum consi. Pau. de Ca. consi. cccxxxvj. p totũ, & ibi ẽt an & q̃n non sunt liquida possit amoueri à possessiõe antequã liqdẽt. Itẽ q̃o qs esset i mala fide, vel errat i iure emẽdo rem puta ecclesiæ in legitima qd nõ sint sibi soluẽda melioramẽta, vide Feli. in c. cum cã. i vlt. col. de re iudic. & in c. de quarta. in vij. col. ad fi. de præscri. ad quẽ adde Bald. in tracta. de dote. in vij. pte in j. spãli: in xij. limitatiõe illius primi spãlitatis dũ loquitẽr emẽte rẽ dotalem q nõ consequit melioramẽta. Vide ẽt in reperto. in ver. melioramẽta. Bal. in materia melioramẽtorũ in cõsi. c. inci. Columbinus. in j. parte. & cliij: & cliij. Item q nõ attẽdat quãtũ ex pẽdeẽ q̃ q̃tũ res efficiẽt vtilior, vide Abb. in c. j. in iij. no. de ĩ ẽte. restit. Pau. in d. consil. cccxxxvj. in iiij. col. ¶Quid autẽ fructus cõpensẽt cũ melioramentis, vide in l. sumpt⁹. & q̃ ibi habes j. e. Itẽ q̃o intelligit illud de ruderibus. qd hic dicitur q dñs possit soluere tñ quantum ex ruderibus percipi possit. vi de Pau. in d. cõsi. circa fi. qa iste tex. intelligit in non habente causam à domino.
d ¶In fundo. Et ad hãc l. vide no. in notabili q. quam posuit in l. fi domum. §. hic subiũgi. j. loc. Item vide q̃ no. Bar. in l. fi sine hẽre. §. inter positæ. de admi. tu. De materia per Pau. de Lea. in c. finem litibus. in vlt. col. de do. & contu.
e ¶Non restituit. vide Bar. in l. iter stipulãtẽ. §. sacrã. de ver. ob.
↠P. PAV. P.
f ¶Materiã expẽsarũ. Adde q̃ si aliqs facit expẽsas vel meliora mẽta, debet iudex facere q̃ ei reficiant, & vbi nõ esset, q̃batus valor et qualitas me

a conteſt. vt hic in gl.[a] †Vltimò not.[b] q̃ vbi quis interrogatur de re quæ delictũ suũ cõtinet, nõ tenetur respõdere, vt hic dixi in l. qui iurasse. §. j. & l. alias. l. j. & de iureiu. Sed †qualiter probabitur q̃ dolo desierit possi dere? Certè eo ipso[c] & post libellũ datum non possidet, vel postquã dixerim me daturum libellum ipse alienauit, vt no. in simili in l. Fulcinius. §. ij. j. ex qui. cau. in pos. ea. Dy. tangit in c. pro possessore. circa princi. extra de reg. iur. lib. vj.

Qui in rem. *Si res periit culpa possessoris, eius no mine condemnatur. h. d. Vide no. in l. Fulcinius. §. quid sit latitare. quib. ex cau. in pos. eatur.*

Vlianus. *Qui ab initio fuit bonæfidei, & ex post facto malæfidei fiat, qđ ædificauit potest tollere: non autem expensas potest per doli exceptionem retinere. hoc dicit.*

☞ *Distinctio huius legis non refertur ad plantata seu seminata, sed solum ad ædificata.*

Deductio expensarum ut fiat, duo debent concurrere, scilicet possessorem expendisse: & conditionem domini effectam meliorem.

Maleficijs quando sit indulgendum.

1 *Expensæ aut sunt utiles, aut necessariæ, aut uoluntariæ, aut fiunt gratia quærendorum fructuũ uel ad rei perpetuam utilitatem.*

2 *Expensæ factæ gratia quærendorum fructuum, deducuntur ab omni possessore.*

Possessor malæfidei non deducit expẽsas factas gratia quærendorum fructuum, si fructus non sunt recollecti: & an procedat in rei uendicatione.

3 *Possessor bonæ fidei deducit expensas necessarias factas in re etiam perempta, in actione petitionis hæreditatis: in rei uendicatione eidem succurritur per retentionem si res extat. nu. 8.*

Malæ fidei possessor deducit expensas necessarias in re factas.

Distinctio huius legis non habet locum in expensis necessarijs.

4 *Expensæ utiles in re factas quando possessori bonæ fidei deducat in petitione hæreditatis, & quid in rei uendicatione.*

5 *Possessor qui percipit fructus quos tenebatur restituere: expensas non deducit, sed cum fructibus compensat.*

6 *Possessor bonæ fidei expensas uoluntarias quo deducat, uel cum fructibus compenset.*

7 *Malæ fidei possessor quomodo & quas expensas deducit.*

8 *Possessor qui à principio fuit bonæ fidei, & postea malæ fidei, quomodo & quas expensas deducit.*

9 *Possessor malæ fidei à principio, & ex post bonæ fidei an deducat expensas.*

10 *Possessor malæ fidei non respectu ueri domini, sed alterius quem dominum putabat, dicitur bonæ fidei.*

11 *Expensas factas ab aliquo in re aliena animo repetendi, illas repetit actione neg. gest.*

12 *Exceptio retentionis rei, uel deductionis expensarũ, ante sententiam, & post sententiam opponi potest.*

Exceptio quæ non impugnat sententiam potest post sentẽtiam opponi.

13 *Iudex quomodo format sententiam, quando de expensis disputatur ante sententiam.*

14 *Dominus ut excutiatur à restitutione expensarum in re factarum requiritur ipsum esse pauperiorem.*

IN fundo. [d] *Lex ista diuidit. Primò ponit dictũ in gne. Secũdo ponit vnũ casum in quo ætas suggerit dedu*

lioramẽtorũ quãtũ valeat deberet iudex ex offo suo se informare extimare vel dare retẽtionẽ sibi, p melioramẽtis, quouscp sint extimata. vide Com. cõsi. cij. in vij. dub. & postea in executiõib⁹ summæ debeat liqdari & extimari vide ẽt Bal. in iiij. no. hic. Itẽ in materia adde Io. de Ana. cõsi. xxxij. in vlti. col. quòd si quis facit expẽsas q̃ recuperãdo castro vel re alterius, nõ cogitur restituere. nisi prius ei soluatur sequi Ias. in l. diuortio. §. interdũ. ff. soluto matr. Item circa illud cõsi. Pau. de Cast. cccxxvj. de quo s. an & q̃n non sunt liqda possit expelli anteq̃ soluantẽ melioramenta, vide Barb. cõsi. xxxvj. in ij. parte. i v. char. vbi tenet q̃ sufficeret ob latio cũ fideiussore si non sunt liquida saluo nisi instrumẽto vel sniã dictũ eẽt vt prius solui deberẽt melioramẽta vt dicit Pau. de Ca. in d. cõsil. pondera in simili Pet. de Ancha. cõsil. xxxiij. post prin. Itẽ adde q̃ ista retẽtio quæ fit p pter expẽsas necessarias vel vtiles factas in re aliena trãsit etiã in singularẽ successorem, vide Alex. in l. hoc iudiciũ. §. j. ff. cõi diui. Are. in l. fi qs rẽ. de acqr. pos. ad fi. sed cõtra illud qđ s. dictũ est, q̃n est dictio ptius, nõ sufficiat verbalis oblatio cũ fideiussorib⁹, secundum Pau. de Ca. in l. sanci mus. in ver. nisi pri⁹. Itẽ q̃ istud ius retinẽ di rẽ pro expensis, sit mera facultas nõ habẽs annexum ius pignoris, vide Are. ĩ l. sequenti rem. ad fin. de acquirẽda possess.

1 eo. Et ideo †dicẽdũ q̃ distinctio istius legis nõ referẽ ad plantata seu seminata, sed solũ ædificata. Secũdò oppo. dicit hic q̃ petitor cogit restituere sumptus vsquequo possessor factus est locupletior si expẽsę sunt plures, sed si fundus est, ptiosior in plus q̃ sint

e expẽsæ, illud nõ restituit[e] & sic admittit ad id petẽdũ, cuius cõtrarium nõ esset postulatus, cõtra l. pe. C. de so. gl. nõ soluit. Dic q̃n que cõtrariorum est eadẽ rõ: tũc ꝓcedit d. l. pen. C. de sol. Q̃nq̃ nõ est eadẽ rõ: tũc ꝓcedit hæc lex. Hæc sol. in simili ponit p Dy. in c. q sentit. extra de reg. iur. lib. vj. & in l. e cũdũ naturã. j. de reg. iur. Et qđ hic sit diuer

2 sa rõ apparet: qa ad hoc †vt expẽsarũ deductio fiat, deberẽt cõcurrere duo, s. q̃ possessor expẽderit, etiã q̃ dñi cõditio efficiat melior: q̃ rõ habet locũ q̃n expẽsa excedit melioratiõnẽ, secus q̃n melioratio excedit expẽsas. Opp. dicit hic †q̃ malitijs nõ est ĩdul

f gẽdũ & appellat malitiã q̃n qs petit qđ alteri nõ nocet, & sibi nõ ꝓdest. Cõtra j. de iure do. l. cũ in fundo. §. ipsius aũt. & l. fi. §. fi. j. de his q̃ in frau. cre. Gl. nõ soluit. Dic q̃ in qua libet earũ legũ petẽti ꝓdest in aliquo. Nam in l. cũ fundo, ꝓdest ei: qa alteri parat cõmodũ: & sic habet creditor bñficiũ illius obligati ad antidora, vt l. sed & si lege. §. consuluit. s. de pet. hęr. licet nõ ꝓderit, p defensione alterí. Hic verò nemini ꝓderat, sed in l. fi. de his q̃ in frau. cre. etiã sibi ꝓderat q̃ seq̃batur vindictã fraudis sibi factę ea ratione, qa libet iniuriatus petit vindictã suæ iniurię: hic verò nulla erat iniuria, sed ĩ dictis legibus agebaẽ obligatiõe ex cõtractu, vel ex delicto. hic verò loquit in his q̃ iudicis offo expediũt. qđ offm cẽssat ætate cessante, vt l. qđ si Ephesi. j. de eo qđ cer. lo. Venio ad gl. magnã & ĩtro materiã expẽsarũ.[f] pro

4 cuius declaratiõe dicit gl. †q̃ prima diuisio expẽsarũ est: qa expẽsę aut sunt necessariæ, aut vtiles, aut volũtarię. Quod dic p exẽpla j. de verb. sig. l. impẽsæ. & j. de impẽ. l. j. ij. & iij. & l. impẽsæ. & de pẽti. hære. l. vtiles. Secũda diuisio est: qa impẽsæ aut fiũt cã queredorũ fructuũ, aut ad ꝓpetuã rei vtilitatẽ, vt l. si à patre. aliàs, si à dño. in fi. s. de pe. hære. & d. l. j. de impẽ. & l. impẽsæ. Aut fiũt in faciẽdo de nouo aut reficiendo. l. iij. §. pe. j. de iti. actuq̃ priua. Itẽ est sciẽdũ qđ possessorũ qdã sunt bonæ fidei oĩ tpe: qdã malæ fidei ònni tpe, quidã ab initio bonæ fidei, & ex post

post facto malæfidei. quidàm ab initio malæ fidei sed ex post facto bonæfidei. His præmissis[a] in quolibet istorũ possessorũ est videndũ an expẽsas factas posset cõsequi, q̃ dantur remedia: circa qđ glo. ponit vnã distinctionẽ & plenioręm. Insti. de re. di. §. ex diuerso. Primò ergo circa expẽsas videamus materiã impensarum †gratia quærendorum fructuum. In istis dicit gl. q̃ non est dubiũ q̃ omnis possessor deducit: vt l. fundus. aliàs, si fundus. j. fami. her. l. fructus. j. fol. mat. & d. l. si à patre. in fi. §. de pet. hær. In hoc etiã est differentia: qa bonæfidei possessor deducit, siue fructus sint recollecti, siue nõ: sed malæfidei possessor ita demum si sint recollecti: vt d. l. si à patre. in fi. cum l. seq. quæ distinctio licet procedat in petitione hęreditatis, fortè non procederet in rei vendicatione: qa possessor nõ deducit si fructus non extant: per ea quæ infrà dicam. Venio ad expensas quæ fiunt ad perpetuã rei vtilitatem. Glo. hic intra hoc modo, aut loquimur de expensis factis in faciendo, aut reficiendo: quæ distinctio mihi nõ placet. Nam iura, quę videntur facere istam distinctionem, referũt se ad id quod communiter accidit. Nam expensæ in faciendo de nouo non sunt necessariæ regulariter: sed quia potest esse q̃ etiam expensæ in faciendo de nouo sint necessariæ, vt l. j. j. de impen. ideo omissa illa distinctione assumo primò quòd impen

6 sæ aut sunt vtiles, aut voluntariæ aut necessariæ.† Quæro primò de bonæfidei possess. circa quem dico quòd bonæfidei possessor indistinctè deducit expensas necessarias, vt §. ex diuerso. Institu. de re. di. & l. adeo. §. j. j. de acqui. rer. do. l. j. & l. quod dicitur j. de impen. quod apparet: quia etiam malæfidei possessor has expensas deducit, vt l. domum. C. eo. & l. planè. s. de peti. hæred. etiam si sit perẽpta res in qua impendit, deducit bonæfidei possessor vt l. planè. & l. præcedenti. s. de peti. hæredi. quod in rei vendic.

b non reperitur q̃ sibi succurratur alio modo[b] quã per retentionẽ rei. Et ex hoc apparet q̃ distinctio huius l. non habet locum in expensis necessarijs, & hoc sentit ij. gl. istius l. Ratio differentiæ inter petitionem hæreditatis, & rei vendicationem est quæ col

7 ligitur ex l. officiũ. s. eo. Si verò loquimur †de expensis vtilibus: tunc est aduertendum: quia quandoq̃ per istas expensas adijcitur rei aliquid per applumbationẽ, hoc est separatam materiam, vt si in fundo domus ædificatur, & similia. quo casu loquit hæc lex. Ex qua distinguæ. Aut dominus illas impensas, erat facturus. & admittitur deductio, quatenus reus ex his est factus locupletior, vt hic in secundo resp̃onso. Aut non erat facturus: tunc aut erat venditurus dictam rem: & idẽ: vt hic in fine legis. Aut non erat facturus, nec vẽditurus: tunc aut dñs erat diues qui poterat dictas expensas reddere sine eius graui detrimẽto. Et idẽ, vt hic à contrario sensu, in versicu. finge pauperiorem, à contrario sensu. Ita sentit glo. hic super verbo, pretio. & s. eodem. l. sin autem. §. in re petita. in glo. super verbo, ædificium. Si verò erat pauperior: tunc non cogitur istas impensas reddere, sed possessori permittitur auferre cum determinatione hic posita. Puto tamen quòd etiam hoc casu si domino fuisset denũciatum secundùm formam l. aut si supra eo. quòd cogitur restituere expen

8 sas. †Item in omnibus prædictis casibus in quibus dixi possessorem bonæfidei impensas deducere, intelligę siue res extat, siue non in petitione hæreditatis, vt l. planè. in fin. suprà de petitione hæreditatis, sed in rei vendicatione, ita demum si res ex

c tat:[c] quia possessori solùm retentio conceditur, vt dixi: & probatur per casum in l. vtiq̃. s. eod. vbi re perempta ex parte possessoris est necessaria sententia propter stipulationem de euictione. Si enim re perempta posset consequi expensas: nõ esset necessaria sententia propter impensas. Quandoque per tales impensas adijcitur rei aliquid per ferruminationem, hoc est per eandẽ materiam. Exemplũ: pone q̃ tu plantasti arborem in terra quę cum radices egerit, vnitur terræ per eandem materiã, scilicet per humorem terræ. Itẽ si in fundo possessor posuit fimum vel similia ex quibus impinguatur terra: in quibus casibus nõ habet locum distinctio istius legis: qa nullo casu permittitur deductio, vt l. si fundi possessor. j. eo. & ibi no. Sed est adhibẽda distinctio quam posuit in seruo quẽ quis docuit artificiũ qđ separari nõ potest s. eo. l. finaũt. §. sed si puerũ. Sicut autẽ per artificiũ nobilitat intellectus: ita hic ea quæ veniunt in ferruminatione, nobilitãtur: & ideo tales impẽsas possessor non deducit, nisi ipse esset rẽ distra

9 cturus, vel si petitor esset diues, vt d. l. finaũt. §. fi. cũ l. se. †Vbi aũt dixi expẽsas nõ deduci: intellige nisi possessor ꝓceperit fructus

ad quos restituẽdos tenetur: tunc em expẽ a sas compensat cum fructibus, vt l. cæterũ.

10 s. eo. †Sequitur videre de expensis voluntarijs. Dicit glo. q̃ de impensis voluntarijs solum permittitur deductio, seu abrasio: & sic videtur velle glo. q̃ in eis non habeat locum distinctio istius legis: potest tamen cõ

d pensari cum fructibus,[d] vt j. eo. l. sumptus. b Ita dicit glos. Certè imò videtur q̃ hæc lex loquitur de impensis voluntarijs, vt ibi, put dicit picturas esse impensas voluntarias. Breuiter si quidem erat aliàs facturus, vel erat distracturus: tunc impensæ voluntarię c dicuntur expensæ vtiles: & habet locum distinctio huius legis. Si verò non erat aliàs facturus vel distracturus: tunc remanẽt voluntariæ, & sola abrasio permittitur. & glo. diceret verum. Probatur j. de impẽsis. l. pro voluntarijs. cum l. quod si hæres. & l. voluntariæ. Nec obstat quod dicit, pictura: qa illud adduxit in exemplum, & non vt velit

11 denotare quòd in expensis voluntarijs di stinguatur sit diues vel pauper. †Venio ad

e malæ fidei possessorem[e] & in hoc dicit glo. q̃ expensas factas in faciendo videtur donare, vt in §. ex diuerso. Insti. de rer. diuisio. Tu dicas aut malæfidei possessor impendit necessariò, siue in faciendo, siue in reficiendo: & deducit expensas, vt l. domum. C. eo. & l. planè. s. de peti. hæredi. Ratio: quia sibi imputaretur si hoc non faceret, facit quod nota. in l. hæres furiosi. s. de peti. hæredi. Si verò facit impensas vtiles: & tunc dicũt Vl d tramonta. aut erat malæ fidei possessor, qui tamen habebat causam à domino, vt conductor, inquilinus, & similes: & ei permitti tur deductio expensarũ. Nam colonus seu inquilinus non dicitur possessor: quia nullo modo possidet sed detinet & eius detentio non est iniusta: quia habebat domini volũtatem. Vnde si impendit meritò potest deducere. Tex. est j. eodẽ. l. habitator. & ideo puto aliter distinguendũ esse. Aut malæ fidei possessor facit impensas incipiendo aliquid ædificare de nouo: & tunc videẽ donare, vt insti. de rerum diui. §. ex diuerso. & ideo si esset persona quæ donare nõ posset aliquo impedimento: tunc posset repetere, vt no. j. de do. inter vir. & vx. l. si vxor filio. in fi. de doli excep. l. cum vir. Si verò nõ inchoauit ædificium de nouo, sed antiquum ampliauit, vel pro camera diuisit: tunc permittitur sibi deductio, vt C. eo. l. domũ. quæ non potest intelligi in colono vel inquilino, vt dicunt Vltramonta. quia tota illa lex loquitur in prædone, vt ibi patet. Ratio differentiæ inter inchoãtem de nouo & reficientem antiqua habetur in l. siue hæreditaria. s. de neg. gest. prædictas autem impensas nullo casu deducit malæ fidei possessor re perempta, vt d. l. planè. s. de peti. hære. & eo casu quo deducit dicunt g. ibi. quòd hoc facit officio iudicis non ope exceptionis, vt hic notatur & probatur in l. planè. Tu autem aliter dic vt ibi dixi. Si verò facit expensas voluntarias malæ fidei possessor: tunc glo. hic dicit q̃ non recuperat, nec aufert quod posuit. In contrarium videtur facere text. in l. vtiles. s. de peti. hære. Glo. in §. ex diuerso. Insti. de rerum diui. dicit quòd aliud in petitione hæreditatis, aliud in rei vendicatione. Potest esse ratio: quia magis fauetur dño qui euincit ratione dñij quàm hæredi qui euincit ratione tituli, vt l. officium. s. e. Et si esset alia ratio hic, esset hæc, q̃ si res euinceretur in publiciana esset idem,

12 quod in rei vẽdicatione. quod tamen relinquo sub dubio. †Veniamus ad tertium, s. eum qui à principio fuit bonæ fidei, sed ex post facto malæ fidei. In quo dico de impensis factis tempore

↠P. POMATES.
a ¶His p̃missis. Vide aliquid per Fel. c. cũ causa. viij. co. & seq. de re iudic.
↠P. P. A. V. P.
b ¶Alio modo. Vide ad hoc per Ias. in l. si area. ff. de cõdi. inde.
☞ Ibi alio mõ q̃ p retẽtionẽ. Vide Ias. in l. si in area. de condi. inde. Vide do. Areti. post Pau. in l. si fundus. §. fi. ff. so. mat. Anto. Alex.
c ¶Si res extat. Et iõ fructib⁹ nõ natis vel nõ extãtib⁹ nõ potest fieri deductio ipẽ sarũ & fructuũ. Ita tenet Paul. de Ca. in l. fructus. fol. mat. & not. Bar. s. & istis ad de quæ habẽtur in l. si in area. §. j. de cõdi. inde. Et no. quòd colonus expulsus propter pensionẽ non solutã repetit pretium operarum & impensas. vide no. Bald. in l. adẽ. in ij. col. C. loc. & vide qđ no. Bald. in l. si pater. in fin. C. de vsufru. Item qualiter fiet æstimatio impensæ necessariæ, vel vtilis. & qđ tps consideret, vide in l. domos. & qđ ibi scripsi post Imo. de le. j.
¶Compensari cũ fructibus. Fructus cõpẽsant cũ sumptib⁹. ad de in. l. insulã. §. fructus. so. mat. Et illud est verũ q̃n sunt ꝓpti à bonæ fidei possessore ex re simpliciter aliena. Sed si res esset, ꝓpriè restitutionis subiecta: tunc non cõputant fructi⁹ cum sumptib⁹ p gl. quam Bal. reputat sin. quæ not. in l. emptor. j. eo. Ita dicit no. Bal. in d. §. fructi⁹. qđ tenet do. Io. & illã etiam alle. bal. p sin. in l. domos de le. j. & adde no. in l. fin. §. fed qa. C. cõia dele. & vide qđ not. Bald. in l. si pater. C. de vsufr.
e ¶Possessorẽ. Adde qđ fur nõ re petit fũptus equi per l. j. & ibi Bald. C. de infan. exposi.

a ¶ Debeat opponi. Sed q̄ non posit opponi exceptio ista post sentētiam, facit qđ no. Bal. in l. pemptorias. in ij. colū. C. sen. re. nō pos. de except. l. extenuationis fortis. Sed hic vide Spec. in titu. de exe. sentent. §. postremo. versi. quid si bona fide. vbi nō videt se firmare, sed bene se firmat in tit. de excep. §. dicto. ver. sed pone ædificaui. vbi idē tenet & vide Bar. in l. Paul⁹. ff. de doli except. Adde an exceptio expēsarum pro melioramentis possit opponi post sentētiā. Pau. de Ca. cōs. cccxxxiij. & xvij.
↠ POMATES.

b ¶ Quæ religiosis. Vide Barb. cōsi. xix. in ij. col. vol. j.

c ¶ Cōmittere dolum. Vide quod not. Bar. in l. si seruū. in princ. de ver. obli.

d ¶ Trāsit dñiū. Adde q̄ si soluēs litis æstimationem nō possidebat: etiā si sibi sit facta cessio, non efficitur dñs. glo. est in l. planè. j. fa. erc. Dy. in c. p possessore. ī iij. q. & Ang. in l. in depositi. j. de re iud.

e ¶ Hæc si res. Vide ad hanc l. quæ dixi post Imo. in l. p̄dia. de acqui. pos. & quæ not. Bart. in l. cū solus. in vlt. col. de vsufc.

f ¶ Sol. dicit glos. Per Imo. plenè in l. ij. §. fi. j. pro empt.

quo durabat bonæ fidei idem quod dixi §. de bonæ fidei: & de impensis factis tempore quo erat malæ fidei in l. his casibus. in quibus si esset bonæ fidei, posset expensas deducere: isto casu deducet, prout dicitur §. l. proxi. & sic eligitur quædam media via scilicet quod non videatur donare, nec possit in totum deducere. † Quæro quid ergo de eo qui ab initio fuit malę fidei. postea incipit esse bonæ fidei: cogitabitis. Ad istā q. facit l. ij. post prin. j. quis or. in bon. pos. ser. 14 † Quæro quid si non esset malæ fidei respectu veri dñi, sed respectu alterius quē dñm putabat, vī q. habeat tāquā bonæ fidei, arg. eorū q̄ habuistis. §. eo. l. itē si verberatū, secūdùm vnā lect. q̄stionē verò habuistis. j. cōi ni diuid. l. in hoc iudicium. † Prædicta vera quando impensę fiunt à possessore, tanquā in re sua. secus si alius impediret tanquā in re aliena animo repetendi: tunc enim habet locum actio neg. gest. vt per totum titu. §. de neg. gest. vel alia, vt l. seruos. j. de pign. act. & ibi no. & hæc non est nostra materia. Et sic vides q̄ expensæ repetūtur quādoq; per exceptionē, quādoq; per actionē, quādoq; per officium iudicis. Vidimus theoricam, videnda est practica prædictarum legum, & si quidem expensæ repetuntur per actionem: practica est clara, & non est nostra materia. Si verò repetuntur per exceptionē, vel officio iudicis: tunc quę sit differentia in modo proponendi ista duo, dixi 16 in l. planè. §. de peti. hære. † Videamus ergo a quādo debeat opponi ista exceptio, siue iudicis officium. Et videtur q̄ dicebat opponi ante sententiam, & ante æstimationē, vt hic in fi. ibi: eo deducto. quia vt vides condemnatio fit deductis expensis: ergo ante æstimationem de expensis in contrariū videtur: quia etiam post sententiā potest opponi exceptio quæ non impugnat sententiam, vt l. si fideiussores. j. de fideiuss. & l. ex diuerso. in fi. j. sol. mat. & l. Nesennius. §. fi. j. de re iud. no. per doctor. in l. j. C. de iur. & fac. igno. ideo puto vtrunq; p̄cedere, s. q̄ possit opponi ante sententiam, & post sententiam. Nam ille qui dicit se retinere propter impensas, non dicit sententiam malè latam: imò bene sed se habere rationem propter impēsas factas §. 17 e. l. non solū. quod ibi vobis dixi. † Secundò autē casu quādo de expensis ante sentētiam discutitur, iudex formabit sententiā altero de duobus modis, vt colligitur ex isto text. & gloss. ponit in 18 prin. glo. magna, reneas quamuis. † Vltimò scias q̄ ad hoc vt dominus excutetur à restitutione impensarum, non sufficit ipsum esse pauperem: imò requiritur ipsum esse pauperiorem: ita quòd quasi omnia cogeretur vendere, vt hic in ver. finge pauperiorē. In quo aduertas, vt scias facere positiones, & articulos.

Redemptores. Qui ędificat in alieno, ex causa conditionis trāsfert dñium in dominū soli. h. d. Op. q̄ ex causa locationis nō solet transferri dominium: vt l. non solet. j. loc. Sol. gl. quòd hoc est regulare. Tu dic q̄ hic non transit dominium ex contractu locationis: sed quia ædificium cedit solo.

Mulierem. Aliàs est §. mulierem. Aliàs incipit, Iulianus. h. d. Creditor, q̄ habet ius pignoris, quo excluditur, ius vendendi non habet. h. d.

g Iquis hac lege. Existente conditione pacti adiectionis in diem, emptor ipso iure desinit esse dominus: & ideo nō poterit vendicare. hoc dicit. Quæro quæ differētia est inter primū casum, & secundū. Gl. dicit q̄ primus loquit̄ de re mobili: secūdus de re immobili. Vel potes dicere q̄ primū pactū non fuit addictionis in diem. Non em̄ fuerunt vsi verbis directis, si res sit inempta: sed verbis obliquis, scilicet ab emptione recedatur. Secundū verò pactum fuit addictionis in diem directo: vt l. j. C. de pac. inter emp. & ven. Not. in l. j. j. de dona. Sed dices tu secundùm hoc in primo casu dominiū non transit: ergo emptor potest vti actione in rem. Sol. dic q̄ non potest vti contra ipsum venditorem, vel habentē causam ab eo.

Si seruus. Qui emit ab eo qui habet potestatem à domino, habet actionem in rem.

s Iin rem. Si hæres, non possidet absoluitur lite contes. cum defuncto: aliàs nō. Item ex culpa defuncti conuenitur. h. d.

b Væ religiosis. ᵇ Lapides sepulchrorum sunt religiosi: & ideo sunt exēpti, & non poterunt vendicari: & ideo actione in factū domino succurritur: sicut si religiosi non essent. h. d. Nota istud principium quod sæpe allegatur.

☞ *Qualiter bonæ fidei possessor possit dolum committere.*

s Ihomo. Bonæ fidei possessor ante litem contest. tenet̄ de dolo malæ fidei, de culpa bonæ fidei post lit. conte. etiam de culpa. h. d. Opp. de prin. ad fi. nam in principio dicit q̄ post conuentionē restituitur: & sic post lit. conte. l. amplius. j. rem ra. ha. ergo finis cōtradicit principio. Huius tímo re exponitur principiū post cōuentionē, i. simplicem. Item opp. & istud est fortè contrariū: hic dicitur q̄ bonæ fidei possessor ca c uet de dolo: cōtra bonæ fidei possessor nō potest committere dolum, vt l. si quid possessor. §. pe. §. de peti. hære. Sol. dicit glo. q̄ hic loquitur de eo qui habuit bonam fidem ab initio, sed postea in 1 cipit esse malæ fidei: vnde do. Ia. But. dicebat † q̄ bonæ fidei possessor non potest cōmittere dolum respectu dominij: quia reputat se dñm, sed respectu rei: nam & dñs potest interficere seruū, vt l. ij. §. de his qui sunt sui vel alie. iur. Dic q̄ pōt etiam cōmittere dolum respectu eius cui debet rem restituere, licet nō credat eum dñm: arg. l. etiam. §. licet. j. sol. matri. Et ita debet intelligi hic q̄ post controuersiam motam petitorem dominum nō crederet: tamen in odium eius potest vulnerare seruū dicēdo, tu nunquā poteris obtinere: ideo occido eum. Opp. q̄ de hac culpa vel dolo non debeat cauere, sed fiat condēnatio incontinenti officio iudicis, vt l. non solum. §. eo. Istud est fortè contrarium. Prima glo. hic posita dicit q̄ l. non solum. loquitur de culpa vel dolo prætrito: de ea verò quæ post conuentionem cōmittitur, præstat cautio: non aūt fit condēnatio. Alia gl. quæ est super verb. de culpa. soluit melius: hic loquitur qñ de dolo vel culpa nō cōstabat: ibi qñ cōstabat. & hæc vera. Quæro istud qđ adiicit post lit. cōtest. quod tps respicit. Rñdeo tps dolī vel culpæ cōmissæ non tēpus quo interponitur cautio, vel restitutio rei, volo dicere posito q̄ die restitutionis post litem contestatam debeat præstari cautio: tamen eam præstabit de eo quod præcessit litis contestatio de solo dolo, vel de eo quod secutum est de dolo vel culpa.

d Ius rei. In soluentē litis ęstimationē transit dñiū rei præsentis, vel postea ad præsentiā venientis. h. d. Oppo. q̄ non transeat dñium, sed cōpetat Publiciana, vt j. tit. j. l. sed si res. §. j. vbi videtur q̄ cōpetat Publiciana. Solu. hic loquitur quando recipiens erat dñs: ibi non. Oppo. q̄ hic non fuit bona ratio. Nam ex transactione rei, quæ apud transigentem remanet nō transit dominiū vt l. si pro fundo. C. de transa. Sol. hic intellige transegisse impropriè, id est à lite recessisse. proprius tamen exponitur in l. litis. j. pro empt. Vel potes dicere q̄ ex causa trāsactionis transfertur dominium rei, quæ apud transigentem remanet: si hoc esset actum q̄ omne ius actoris transferatur in possessorē: & possessor illo pacto esset contentus, vt hic est casus. Hoc dixi in l. j. aliàs iij. j. pro empt. & d. l. si pro fundo.

e Hæc si res. 'Fuit summatus cum prin. legis.' Opp. q̄ rei præsentia non requiritur, vt l. certi cōdictio. in fi. j. si cer. peta. Solu. præsens, id est apud possessorē, vel plenius vt dixi in contrario. Oppon. infra eodem l. nec quasi. Solu. dicit glossa f nota rem esse apud possessorem scientem. Oppon. de lege, ei qui. §. primo. infrà de furtis. Solutio. ibi intellige de eo ad quem peruenit possessio sui delicto. hic secus. Item opponitur de lege, si ex diuerso. §. primo, suprà eodem. Solu. non debet ei cauere de euictione, vt in contrario, sed hic de alia cautione loquitur. Vel dic, ibi loquitur in eo qui dolo desijt possidere, hic secus. sed erat contumax in restituendo, prout hic dicit glossa.

Sumptus.

↠ P. PAV. P.

a ¶ Sumptus. Istā l. q̄ fructū cōpensent̄ cū fructibus & expēsis limita vt p̄cedat qñ quis percipit fructus ex aliqua re tanquā aliena. secus si ex re sua licet talis res esset subiecta restitutioni. vide Cre. sing. cvij. vide Fel. ī c. cum sam. in vlt col. extra de re iudi. Itē qūo expensæ cōpensent̄ cū fructib⁹, vide aliqua per Soci. in l. quibus diebus. §. j. de condit. & demon. q̄ loquit̄ in alia materia. Et vi de Areti. in l. si seru⁹. in princ. in ij. colū. de verbo. obli. & ad primum dictū, de quo supra.
↠ POMATES.

a ¶ Sumpt⁹. Vide Cre. singula. cv. Imo. cōs. cxij. in pe. col.

b ¶ Casum vid quod ibi dixi ī l. in fundo. I & qđ ibi dixi maximè circa iij. colum.

c ¶ Constitit domus. Quid sit domus: qd autē veniat appellatione ædiū, vid Bar. in l. j. §. denicq. ff. locā. Sed nunqd caupona dicat̄ dom⁹, vide Bal. ī c. j. §. fi duo frēs de fra. de no. bñfi. inuest. Adde q̄ veniat appellatiōe dom⁹ ędiū taberne, hospitia apotheceę. Pau. de ca. cō. xliij. & an veniat ort⁹ cœnaculū, stabulū. Ale. cōsil. ccxx. li. ij. et cōs. cxxvj. li. iiij

d ¶ Si ager. Not. casus in qb⁹ trāsferē dñiū sine possessione p gl. & Bart. adde glo. & Bal. ī l. traditionib⁹. C. de pac.
↠ P. PAV. P.

e ¶ In pacto. Alios casus ī quib⁹ trāsferē dominiū sine traditiōe, vide ad Bar. ī l. traditio. C. de pact. in l. fi. C. de sac. san. eccle.

f ¶ Dñiū mutet. Per gl. & Bar. in l. Pōponi⁹. §. si iussu. de acq. pos. & doct. adde ad ea q̄ supra Bart. dicit q̄ dñiū solo cōsensu nō pdit. Et vide Bal. in l. gñaliter. C. de nō nu. pe. & in l. j. q. vij. C. qñ lic. ab emp. discē. Spe. in ti. de testa. §. ij. ℣. qd ergo. & tit. de. pcu. §. j. ī prin. Io. de Imo. ī c. si cautio. de fi. inst. & Ale. in l. si rē aliquā. j. de acq. pos. & Frā. de are. in cōsi. xij. in ix. col. & vide Inn. & ibi Bal. in c. quærelā. de elec.

g ¶ Nō vendicat. Et sic habes q̄ rei vēdicatio nō dat̄ ad incorporalia. quod limita nisi incorporalia veniāt accessoriè ad rem corporalem per id quod habetur in l. prima

Svmptus. ᵃ Bonæ fidei possessor doli exceptione expēsas recuperat, nisi excōputent̄ cū fructibus. h. d. Nota b hic casum ᵇ in quo bonæ fidei possessor fructus ante lit. conte. nō lucrat̄, licet cōsumat quia compensat cum fructibus. Ita not. gl. in l. in fundo. §. eo.

s Olum. Hæc lex est breuis, & ponit duo ex quibus constitit domus ᶜ, scilicet ex solo, & superficie.

Meum. Opp. de l. mortuo. in princ. j. de leg. ij. Sol. ibi de eo quod debebatur actione personali, vt ibi no. dixi in l. si seruus. §. bouæ. j. de condi. fur.

☞ *Ex titulo singulari sine possessione nō transfertur dominium.*

Clausulæ ex quibus transfertur dominium ex titulo singulari: & sic quis habet rei uendicationem.

Sager. ᵈ Ex solo titulo absq; traditione nō quæritur dñiū, nec ius vēdicādi. h. d. Not. q̄ † ex titulo singulari solonō trāsfert dñium absq; possessione. secus si ex titulo vniuersali. Opp. C. de sac. san. eccl. l. fi. Sol. speciale est ibi in casibus illis. Opp. de l. j. & ij. de pub. So. speciale est ibi in vltima volūtate, vt in legatariū transeat dominiū recta vía, vt l. à Titio. j. de furtis. Opp. de l. si quis hac lege. §. eo. Sol. speciale est in pacto ᵉ l. cōmissoriæ & addictionis in diem, vt ibi dixi. & plenius j. de dona. l. j. † Hodie tamē quasi in quolibet instrumēto dicitur q̄ constituit de suo noīe possidere: & hoc modo possessionē habet, vt l. q̄dā. j. eo. & l. qđ me. j. de ac. pos. Itē in instrumētis apponit̄ q̄dā clausula q̄ vēditor omne ius omnēq; actionem quod vel quā haberet in dicta re transfert in emptorem, & facit emptorem procuratorem in rem suam: & cōcedit ei posse agere rei vēdicatione sibi cōcessa, licet non haberet dominium, vt l. si culpa. j. eo. & no. per Dy. in c. pro possessore. extra de reg. iur. lib. vj. in vlti. q. & per gl. & doc. C. de hære. vendi. l. fi.

Si in rem actum. Si iudicium reale transferē in hæredē post lit. contesta. venit dolus & culpa defuncti, & hæredis. sed ante litem contestatam de dolo defuncti non tenetur, nisi quatenus est factus locupletior. h. d. De hoc plenè vidēs §. eo. l. si in rem. & ibi glo.

Si fundi. In his quæ continent̄ fundo meo, vna elementatione separatio non cōtingit. h. d. Item in omnibus coniunctis per ferruminationem. De hoc dixi plenè in l. in fundo. §. eo. tit. Dic vt ibi dixi.

☞ *Solus consensus non sufficit ad missionem dominij.*

Enter officium. Sententia lata in reali contra clientulum nō facit præiudiciū contra aduocatū ad quē res in veritate pertinet. h. d. Opponit̄ de l. si. in fi. supra de inoffi. testa. Solutio, dicit gl. quòd hic loquit̄ qñ aduocatus ignorabat ad se p tinere. secus si sciebat, vt ī cōtrario. Doctores nō aduertūt istud, sed dicūt aliter: nā solus cōsensus potest approbare testm̄, † sed solus cōsensus nō sufficit ad amissionē dominij, vt j. de acqui. pos. l. si quis vi. §. differē tia. Ita dicebat Iac. But. Quærit glo. quid si fuit aduocatus ex parte rei: idem multo magis. & dic vt in ea. Quærit vtrū per sententiā latā in tali reali dñiū mutetur. f Glo. hoc dicit q̄ non, contra l. Iul. de condi. indebiti. De hoc dic vt per glo. & doct. in l. Pomponius. §. si iussu. ff. de acqui. possess.

Si possessor. Hæredes possessoris ante litem contestatam conueniuntur hac actione, secundū quod possident, non proportione hæreditaria. h. d. plenè in l. ij. in fi. j. de præto. stipu.

g Vendicatio. Vniuersitas corporum, & iurium non vendicatur. § h. d. Vides ergo differentiā inter vniuersitatem corporum tantùm, vt gregis: & ista h potest vendicari: & vniuersitatem corporū iuris, vt peculium. De qua dic vt in glos. & l. quod dicitur. de impen. & ista non potest vendicari rei vendicatione, sed debent vēd cari quædam alia corpora singularia, vt hic, & l. iiij. aliàs, v. j. de pec. leg. Alia tamen actione possunt peti petitione hæreditatis, vel actione ex testamento, & similibus.

h Si à quo. ʰ Si duo vendicant eandem rem ab eodem possessore, primò vincenti tradit̄, præstita cautione. h. d. Quęro, quid ⁱ si restituisset cautione non exacta. Glos. dicit quòd à secundo liberatur. Quod reprobāt h docto. nam cùm possit exigere cautionem: & non exigit, est in dolo, vt j. ad legem Fal. l. dolo. ideo condemnatur tanquam dolo desierit possidere. tangam infrà l. proxima. Dixi plenè in l. penulti. §. de petitione hæreditatis.

Aquo seruus. Aliàs l. Is à quo. Si super eadem re est duplex iudicium, scilicet petitorium & noxale: si primò vincitur in petitorio res tradit̄ præstita cautione. si primò noxali tradetur simpliciter. hoc dicit. Quæro vtrum ille qui agit noxali debet cauere de defendendo possessorem. Glos. dicit quòd sic. Iacob. de Raue. contra: quia hoc non dicit text. quod videtur verius: quia ille qui dat pro noxa debet facere per accipientem, vt l. si hominem. j. eodem. & l. si hominem. j. de solu. Præterea si possessor potuisset non ab eo exigere cautionem, & non exegisset, non absolueretur: quia dolo desijsset possidere: vt dixi supra l. proxima. & suprà de petitio. hæredita. l. penulti. cuius contrarium hic dixit. vide §. fi ex noxali. l. j.

Habitator. Aliàs, si habitator. Qui habitat in domo aliena domini voluntate, quòd ibi ędificat, domini nō facit: & ideo poterit vendicare. hoc dicit. Pone casum in scholari qui domum condu xit, fecit fenestras ad studium, vel pannum ceratum ad fenestras: & certè domui non h affigit: quæritur nunquid videatur donare in malæ fidei possessore. Dicitur q̄ non. i Dixi de hoc in l. in fundo.

§. j. & §. fi fundus. de vi & vi ar. vbi licet interdictū vñ vi, nō det ad mobilia principaliter: tñ dat̄ in cō sequētiā, qñ accedūt rei corporali. et ita tenet Imo. p ibi no. ī c. examinata. de iud. p Inn. in c. cū venerabilis. de reli. do. facit qñ dicat̄, p cedere libell⁹, peto castrū cū iurib⁹ & ptinētijs. Adde q̄ no. Bar. in l. fi prius. in ver. opp. de operis noui nunc. per Ang. in repe. l. fi quis vi. §. differentia. in xv. colum. de acquir. poss. Et an rei vendicatio detur pro iurisdictione, vide Bald. in l. j. in vlti. colū. j. fi cert. peta. Alexan. consil. clxxxiij. lib. ij.
↠ P. PAV. P.

¶ Is à quo. Istam regulā limita non procedere in matrimonio, secundū Roma. singu. xliij. plures alias limitationes vi de per Feli. in c. cum super. in iij. col. extra de re iudica. vide eundem in c. veniēs. in ij. colum. extra de testi. & ibi in d. c. super. Feli. ponit etiam dictam limitationē de matrimonio, sed non allegat Ro. vbi supra.

¶ Is à quo. Vide l. istam declaratā per Innocē. in c. veniens. el ij. de testi. & Bart. in l. à diuo Pio. §. fi super. de re iudica. & Imo. in l. à sententia. j. de app. & dicit Innoc. in c. veniens. qđ qñ vnus petitor infringit competitorē obijciendo se sibi per neutrum posse ferri sententia contra possessorem, nisi iure vtriusque discusso. secus si iter se nihil litigarent, sed solum cōtra tertium possessorem, vt hic, secundū Bald. qui ita tenet in c. j. §. si duo. de pa. tenē. & ibi subdit bal. q̄ vnus ex cōpetitoribus pōt infringere cōpetitorē suū ex de licto in se commisso & vincē contra tertium cōuentū, cōtra quē, p̄bauit per illū text. Item cōpetitor punieē de culpa, ex quo succubuit in cā. & mirū est secundū eum. facit d. l. si is à quo. & quod no. Innocē. in c. veniēs. sol. matri. l. Titia. & ad Tre. l. hęres cū debuerat. Itē limitavt p gl. ī fi. & quę habentē in c. cā sup. de re iud. & Imo. in l. à sniā. in v. col. de appel.
↠ POMATES.

¶ Is à quo. Vide cautel. quā ex ista l. colligit ang. ī ru. de pe. hę.

¶ Quæro qd. Vide Feli. in c. veniēs. ī iij.

col.ver.tertio conclu
do.de reſti.
a ¶Si nauis. Vide in l. ex diuerſo.ī prin.ē.e,
b ¶Gñaliter.ad hūc §. vide tu Bal.in l.j.col. fi.C.de fi.inſtr.lib.x.
c ¶Et cōpetunt. Et qñ a
vtilis & directa intē-
tanē à diuerſis,q̄ ob-
tineat.vide Bal.ī c.ij̄. §.fi.de leg.Corra. & Bal.in l.pcurator.ē. b
de procu.
d ¶Poſſeſsionē nanci-
ſcat. Forma libelli in
ceſsionario: & an ille
cui eſt cōceſſa rei vē 1
dicatio,poſsit dicere
ſe hīe vtile;dñiū ī li-
bello, vide Bal.in l.p 2
diuerſas. in' xj. q.C.
man. & hic adde qđ
no.Bal.in l.eū q.§.p̄-
tor.& de pu.iu.l.j.in
ver.octauo ḡro.C.đ
act.& obl.& Bar.in c
d.l.fi.§.de hæred.vel
act.vē.& Ang.ín l.j.
j.p emp.& ibi Imo.
e ¶In libello. Videbal.
in l.ex legato.in iiij̄.
q.C.de leg.
f ¶Opp.qđ ab eo. Et
ad hoc no.facit quod
habetur in l.colonus.đ
vi & vi arma.
g ¶Recuperare. Adde
no.p glo.& doc.in l.
ij̄.C.de vxo.mili.
h ¶Venio ad ſecundā.
Vide q̄ dixi poſt bar
tol.in l.in fundo.ē.e.
i ¶Quærit gl. Vide q̄
dixi poſt Bart.in l.in
fundo.ī iiij̄.co.&hāc
gl.hic.p ſin.alle.Bal.
& Imo.in l.ſi ſdom⁹.
de le.j.& in l.in inſu-
lam.§.j.ſol.ma.& Sa
lice.in l.domū.C.eo.
k ¶Inducāt diſpoſitio
nē. An verba enūciatiua p modū cauſę in-
ducāt diſpōnē,ēr quo
ad actionē. Add bar.
ī l.q volebat.de hær.
inſtit.& ibi Imol.& d
Ang.&ladde q dum
gl.hic voluit & ī ca- e
ſu l.Titia cū teſtō.§. 1
Cai⁹.de le.ij.ibi verba enūciatiua ād ucāt
diſpōnē quātū ad ex
ceptionē, ſed nō quā
tum ad actionē: ſed
certē ſecundùm do.
Ioan in l.ex hac ſcri-
ptura.de do.nec etiā
quo ad exceptionem
inducunt ſecundùm
verū intellectum, de
quo ibi latius per eū.
Et adde Bald.in l.ex
his.in vlti.colū.C.de
teſt.mili. & Imol.in
l.ſi ſocer.§.luci⁹. poſt
Bar.ſol.ma.& Bald.
hic.Adde Bal.& do-
cto.in l.demōſtratio.
§.j.de condi. & dem.
Adde Alex.cōſ.xlv.
& lxvj.lib.j.Pau.de 2
Caſt.conſi. clxxxix.
Ange.conſilio clxx.
Bal.cōſil.clxx.Abb.
lxij̄.
✍ POMATES.
l ¶Ex quo no. De ve
ritate huius dictivi-
de Iaſo.l.ſeruum fi-
lij̄. §. fina.iij̄.colum,
de leg.j.

SI quis nauem. Quod adjiciť rei cauſa refectionis,ipſi rei cedit ſi quid de nouo affigitur,ad dñm iure pertinet.

Inauis. a Acceſsiões ciuiles in hac actione veniunt, ſicut na- a
s turales.h.d.vide quæ dixi in l.ex diuerſo.ē.eodem.

Generaliter. b Fructus perficien- b
di intelliguntur, qui à peritiore percipi poterunt.h.d.dixi ē.eod. l.fructus.

☞ *Libellus in utili rei uendicatione quæ datur ceſsionario.*

Quis poteſt intentare actionem utilem contra eum à quo ipſam habuit.

SI culpa. Ei qui culpa deſijt poſsidere, & ppter- ea litis æſtimationem ſoluit, ſunt edendæ actiones: & competunt a
vtiles ſine ceſsiõe cõtra extraneũ,etiã & cõ tra dñm,cui litis æſtimationẽ ſoluit.h.d.Ia. Bu.repetit iſtã legẽ vbi ipſe aſſumit omnia dicta Dy.in c.pro poſſeſsore. extra de reg. iur.lib.vj. & reprobat ea in multis: & dicit lõgè melius quã ipſe.Ego iſtã materiã totã poſui ī tribus gl.vbi gl.tãgit in l.j.j.p emp. & l.iij̄.C.eo.titu.& l.in depoſiti.j.de re iudi. tetigi in l.ſi fullo.j.de cõdi.ſine cau. Vnde pro modo examinabo tm̃ quæ pertinẽt ad tex.& gl. Opp.de l.in depoſiti.j.de re iud. Sol.ibi loquiť in cõtractu bonæ fidei.Dicit gl.vbi exigitur exuberãtior bona fides.Ali ter dixit gl.in l.is qui dolo.j.e.& ibi videbi tis,& dixi in d.l.in depoſiti. Venio ad ſe cundã partẽ, & quæro quod auxiliũ eſt il lud qđ dat Prætor. Dicunt quidã, vt Azo, q̄ dat vtilẽ actionẽ. Nam ius actoris emiſſe videť dãdo litis æſtimationẽ:vt §.l.eius rei. et j.de her.ven.l.fi.& iſtã tenet gl.& omnes doc.quã no.vt ſcias modũ, formãdi libellũ. Aduerte licet habeat vtilẽ actionem,vt hic dicit:non tm̃ habet dñium rei,donec poſſeſ ſionẽ nãciſcatur:d vt l.eius rei.§.eo. & ideo d
in libello e debet ſic dici. Dico † q̄ talis res e
pertinet ad Titiũ iure dñij, vel quaſi. Itẽ q̄ 1
ius dicti Titij ego emi, ſeu actionem mihi ceſsi:quare peto per vos pronũciari, & de clarari dictã rem pertinere ad me: & dictũ Titiũ,& dictũ poſſeſſorẽ cogi & cõpelli ad dictã rem reſtituendã ex vigore dicti iuris empti,ſeu ceſsi.Et ita ſemel diſtinxi vnũ li bellum,qui dicebat q̄ res pertinebat ad ceſ ſionarium iure dominij,vel quaſi.quod eſt abſurdũ,vt hic.& quod ita,vt dixi, debeat formari libellus: probať hic,& not.in d.c.q̄ poſſeſſore.per Dy.alij,vt Rog.dicũt q̄ hoc auxiliũ eſt actio ex empto,per quã petit ſibi cedi iura quod nõ placet:quia actio ex em pto eſt iuris ciuilis. hic dicit de auxilio qđ datur à petitore. Alij dicunt q̄ eſt Publicia na,quæ nõ datur ei qui nunquã habuit poſ ſeſsionẽ.Tene ergo primam.Ex qua no.†q̄ vtilẽ actionẽ quã habeo à te,potero intẽta re cõtra te:non aũt poſſum intẽtare directã mihi ceſſam.Nam oportet directã intentari procuratorio nomine cedentis:vt l.planè.j. fami.erci.ſed quod q̄curatorio nomine agã cõtra teipſum,cõtinet quandã repugnãtiã, quaſi tu ipſe ageres contra teipſum,& ideo vtilis debet intentari,vt hic. De hoc eſt ca-

ſus in l.j.in fin.cum l.ſeq.j.de oper.nouī nun,& ibi dixi. Quæro, dicitur hic non facile.vtrum aliquo caſu audiatur dominus.Gl. dicit q̄ ſic,ſcilicet quando ille, qui ſoluiſſet litis æſtimationem, fuiſſet in dolo.

CVm in rem agitur. Ea quæ ſunt in vſu, non habentur in fru ctibus.h.d.Quæro primò quæ ſint iſtæ res.Dicũt quí dam q̄ quæ vſu cõſumunť.qđ glo.reprobat.Alij dicũt q̄ intelligiť de his quæ quis haberet eo ipſo q̄ eſſet vſurarius nõ fructuarius.Alij ponunt exẽplum in vaſis & ſimilibus,in q̄bus vſus eſt in fructu:& nullus alius fructus percipiť.Et iſta vltima duo placẽt mihi:& ſecũdùm præcedentẽ exponeť,eorũq̄.i.earũ rerũ.Sed op.q̄ iſta lect.ſibi cõtradicit.Nam primò dicit vſui,nõ fructui.Secundò dicit reſtitui fructus.Rñ.in primò aſſumiť fru ctus prout eſt ſpecies ſeparata à cõmoditate vſus.Terũò accipi tur fructus generaliter, pro qualibet vtilitate.& ſecũdũ hoc hęc lex nõ intẽdit,q̄ quãdoq̄ poſſeſſor vtilitates percipit ex re: licet iſta vtilitas ſit in ſolo vſu.de hoc debet haberi ratio.Et hoc proce dit ſine dubio in malæ fidei poſſeſſore. In bonæ fidei poſſeſſore nõ ꝓcederet ante lit.cõte.ſecũdùm opi.glo.poſitã.ē.e.l.ex diuer ſo.quæ dicit q̄ nõ teneť,etiã ſi factus eſt locupletior.Sed tenẽdo op.Azo.vt ibi dixi,ꝓcederet lex iſta in bonæ fidei poſſeſſore, q̄ pro iſto vſu eſſet aliquid de ſuo impenſurus.vt ē.de peti.hære.l. ſed & ſi lege.§.quod autem.

1 ☞ *Fuctus percepti à bonæ fidei poſſeſſore comp tantur in uſuris.*
2 *Fructus percepti compenſantur cum pretio.*
3 *Fructus perceptos pendente conditione quis non reſtituit.*

EMptor. Poſſeſſori debet reſtitui pretium à dño, quod eſt in eius vtilitatẽ verſum cũ vſu f
tris habita tñ fructuũ cõpẽſatione.h.d. Oppo.q̄ ab eo emit à creditore nõ põt euinci:quia creditor nõ poteſt trãsferri dñium;vt l.nõ eſt nouũ.j.de acqui.re.do.& de diſt.pig. per totũ.Sol.gl.intelligit hic in creditore,quí nõ habebat ius alie nandi,vel vendendi.Vel dic q̄ alius vendebat.Opp.q̄ pretium non debet recuperare:g vt C.de rei vend.l.mater.& l.inciuilẽ.C. g
de fur.Sol.ibi.pretiũ nõ erat cõuerſum in vtilitatẽ dñi:hic ſic.Et de hoc plenè dixi vt no.doc.de quadri.p̄ſc.l.j.C.de p̄ſcr.xxx.an. h
Venio ad ſecũdã h partẽ,ex qua no† q̄ fructus ꝓcepti à bona fide poſſeſſore,cõputanť in vſuris:& ſic nõ lucrať fructus idiſtinctẽ: 1
vt §.eo.l.ſumptus. Item no.† fructus cõpenſari cum pretio.Quę 2
rit gl. i de vna q.ſatis no.† an fructus perceptos pendente condi i
tione reſtituit Gloſ.quòd non:quia intereſt domino.Vide gloſſ. 3
& nota eam.

1 ☞ *Dominium rei legatæ per quandam conſequentiam ex uolun tate præſumpta defun cti,non tranſit recta uia in legatarium.*

Ancilla. Verba enũciatiuè prolata per modũ cauſæ diſpo ſitionẽ inducũt iure exceptiõis.h.d.ſecundũ glo. no.& verba enunciatiua &c.Sed quæro vtrum iſta verba indu k
cant diſpoſitionem k iure actionis.Azo q̄ non. ¶Pro quo videtur tex.in l.fi.in prin.j.de do.exce. Contrarium videtur tenere gl. in l.ſi ſocer.§.Lucius.j.ſol.ma.Pro quo videtur caſus extra de iuc. ab inte.c.fi.& ibi hoc tenet Inn. Facit l.j.j.de col.do. Dixi in l.ex hac ſcriptura.j.de do.vbi allegaui oẽs iſtas leges licet tamen dictam actionem competere intelligo perſonalem: non aũt tranſ 1
fertur dominium,ſicut ſi legaſſet expenſas,vt hic. Ex quo not.1 1
q̄ licet dominium rei legatæ † tranſiret recta vía in legatariũ:hoc intelligitur de re legata expreſsè.Secus de re legata per quandã conſequentiam ex præſumpta voluntate defuncti: vt l.ſeruum filij.§.fi.j.de leg.j.& ibi hoc tenet Iac.de Aret.

NOn ideo minus. Res quę ſubiacet reſtitutioni poteſt à domino interim ven dicari.hoc dicit.

ATutore. Pecunia in re empta inuenta,ſi eſt theſau rus,reddetur emptori:ſi pecunia, reddetur venditori.hoc dicit.

1 ☞ *In ſententia reali quis cogitur præcisè manu militari reſtituere.*
Auxilium capitanei guerræ non imploratur,niſi in ſubſidium ex magna cauſa.
2 *Quomodo intelligatur quod dicitur in l.fructus.ſupra eo.§.q. habeatur ratio fructuum uſque ad ſententiam.*
3 *Duæ ſententiæ feruntur hic:quia actio eſt arbitraria.*
4 *Ex duabus ſententijs latis in arbitrarijs quæ earum ſit diffinitiua ut ab ea poſsit appella ri remißiuè.*

Qui

a ✠P. P A V. P. ¶Qui reſtituere. Pro declaratione iſtius legis,an reſtitu tio veniat officio iudicis,an iure actionis,vide Alex.in l.ſi prius.in penul.col. ff.de oper.no.nunc.l.naturaliter.§.nihil commune.in iij̄.col.ff.de acquir. poſſ. Item ſicut iudex ordinarius poteſt exequi manu militari etiam per vim, an idem ſit in legato,vide Aret.in l.ij̄.C.de ſeruis fug.in iiij̄.concluſione.

a ¶Qui reſtituere. Et iſta l. eſt ſing. ſecun- a
dum Bal.in pe. colũ. C.de ſen.quæ pro eo quod intereſt.verſic. ſed pone.

b ¶Iſta eſt vera ſo.Sed an hic reſtitutio ī rei vendicatione veniat iure actionis,vel offi cio iudicis:quía ſunt opi.ideo vide quæ di xi poſt Bar.ī l.ſi prí- 1
us.in ij̄.q.de oper.no. nun. & facit iſte tex. hic in princ. & quod no.Bart.in l.ſciẽdũ.§. ſi fundũ.ē.qui ſatiſd. cog.poſt glo.plenè ꝑ Bal.in l. edita.ī repe. Perußina.in xvij.col. & vide Imo. in d.l.ſi b
prius.in pen. colũ.& quod ibi dixi.

✠P. P A V. P.

c ¶Fructibus ꝓceptis. Circa hoc qualiter in fructibus perceptis poſt primã ſententiã fieri debeat condẽna tio & an poſsit fieri 2
executio ſup princi- pali,an ſit neceſſe ꝓ- ferre altã ſniam ſup fructibus: vide oño Aret.in l.apud Iulia num.§.fructus.in vl. col.de leg.j. qa Ang. hic tenet contra Bar. & ſequitur ibi Are- tinus.

d ¶Venio ad tertiam partẽ. Adde Bal. in l. j.ad fi.C.de ali. iu.& text.in l. q petitorio. ſupra cod.

e ¶Ego intelligo. Et hoc tenet iſta gl in l. j.§.j. ē. ſi quis ius di. non obtẽ. & ibi Bar. & ideo ad intellectũ huius l.vide Inſtr.de a.t.§.præterea. in fi. prima char. in glo.in ver.reſtituat & in e. d
§.in materia iuramẽ- ti in litẽ.& vide Bar. in l.ſi cùm dos.§.j.re- tium amoť.

f ¶Secundò no. Et hãc glo. ponderat Bal.in e
l.j.in ij̄.q.C. quando lic. ab emp. diſce. & vide Ang.in repe.l.ſi quis.§. differentia.in antep col.de acq.poſ 4
ſeſsione.

✍ POMATES.

f ¶Secundò not. Vide Imo. conſi.viij̄.in vl ti.colum.

g ¶Superficiario. Ad hanc legẽ vide Bart. in l.fin. de ſuperfi. in fine.

✠P. P A V. P.

h ¶Quę de tota. Limi ta vbi eſt eadem ratio: ſecus ſi diuerſa. gloſ.in l. qui homi- nem. in princip.ff.de ſolutioni. gloſ.in l. cùm de indebito.§. ſi autem pro parte. in ſimbo,omnimodo.de probationi. Alexand.conſi.cccxxxvij̄.ad fi gloſ. vnde ſi vna de rebus eccle.non alie.Item limita vbi totum & pars deferuntur eo- dem iure:ſecus ſi diuerſo. Vide do.Francſ.conſi. clxij̄. in iij̄.col. Item mul- tas inſtantias ad hanc regulam vide per Feli.in c.ſi.extra,de maio. & obed. Item vide tres limitationes per Iaſ.in l.Iuriſgentium. §. adeo. in j. nota. ff. de pact.vide aliqua per Iaſ.in l.ait prætor.in prin.ff.de iuſt.& iur.& ad regulam & ſex limitatiões ad eã,vide per Iaſ.in l.qui ſine.ff.de cõdict.ſine cau.Item q̄ nõ procedat in odioſis, vel vbi eſt diuerſa ratio, vide Iaſ.in l.ſi legetur.in iij̄. not.in princip.ff.de leg.j.

i ¶Idem de parte. Et iſtud arg.etiam habet locũ in exceptione,vt declarat Bal. in l.ij̄.C.de non nu. pecu.

✠P. PAV. P.

k ¶Quædam mulier. Circa deciſionẽ hu- ius l.quid ſi venditio eſſet cõditionalis,& nõdũ purificata con ditiõe reperiat poſsi dere emptor, cenſeat tradita per venditorẽ gl.& Ang.in l.ſeruitutes.la j.ff.de ſeruit. tit.gñali.licet Ange. nõ firmet.Idẽ Are.in l.j.§.ſi vír.ff.de acqr. poſ.vide ibi Soc.qui videtur impugnare. Et contrarium tenet Alex.an. licet nõ alle get prędictã gl.in cõ ſil.xc.in v.vol.in ij̄. col. Et aduerte q̄ gl. in d.l.ſeruitutes.intel ligenda eſt ſecundũ leges quas allegat.ſ. l.dotis fructus.cũ ſe. de iure doti.& l. ſub cõditione.de ſolu.in quibus dubitatur an pendente conditione transferatur dñiũ. Et gloſ.vult q̄ ſic. & in ſeruitutibus, in qui- bus non cadat tradi- tio,ſufficiat patiẽtia, intelligo qñ conſtat q̄ ex illa cã patiẽtiã p̄ſtitit ſed quod alio non apparẽte præſu- matur præſtitiſſe pa tientiam ex cauſa cõ ditionali præcedẽte: glo.hoc nõ dicit, nec allegat iſtã legẽ nec ſimiles quæ loquun tur de hac præſump- tione. Ideo aduerte & declara etiã iſtam regulam ' dupliciter vt per Aret.in l.ſi ex ſtipulatiõe.ff.de ac- quir.poſ. & conſilio cxxviij̄.colũ.ij̄. vide quod decidit Soci.in l.ij̄.col. penũ.de cõdi. & demon. vide & li mita vt per Cur.con ſil.xxij̄.co.j.quod eſt conſilium Alex. col. j.& Alexã.conſi.xc. in v.vol.in ij̄.col. Et de hac præſumptio- ne in contrariũ con- ditionali,vide Areti. in l.j.§.ſi vir. col.pe. de acquirẽ. poſſeſ.& ibi Soci. Sed Alexã. in d. conſil.xc. aliter loquitur. An autem ex,tali patientia poſ ſidendi dicatur,pba- ta vera traditio,vel ficta, vide Baldũ in prælud. feud. in vij̄. colum. Are,in l.ſi ex ſtipulatiõe. ff. dę ac- quir.poſ. Et dum di- ctũ eſt ſupra q̄ iſta præſumptio locũ nõ habeat, niſi ſoluto p̃ tio,vide ad hoc Are. in conſil.cxxviij̄.co- lum.vlti.

Qui reſtituere. a A cõdẽ nato ī rei vendicatione poteſt res auferri manu militari ſi res poſsideť: vel contra eũ doloſum iurari in litem:alías fiet executio in vera æſtimatione, ſeu aduerſa rij intereſſe.Et predicta ſunt generaliter ve ra,in omnibus actionibus.h.d. Nota q̄ in reali †ſnia cogiť quís precisè reſtituere ma nu militari:vt hic in j.gl. Ad iſtd opp.C.de offi.ciui.iud.l.j.Sol.intellige hic manu mili tari:hoc eſt,per ſuos executores,beruarios, & familiã:non autẽ debet conuocare auxi- liũ capitanei guerræ,vel magiſtri militum: niſi in ſubſidiũ ex magna cauſa : vt ibi.iſta eſt vera ſol. b Opp.hic in prin.dicitur q̄ eſt iuſſus reſtituere ; & ſi condẽnatus eſt poſt- ea,q̄ noua ſit condẽnatio de fructibus con tra l.terminato.C.de fru.& lit.expẽ.Sol.ex pone cõdemnato,i.cõdemnationis execu- tio.Vel dic quòd ſit noua condemnatio de fructibus perceptis c poſt primã ſentẽtiam. Vide glo.& not.†& ſic illud quod dicitur ē.eo.l.fructus.q̄ habeť ratio fructuum vſq̄ ad ſententiã , debet intelligi q̄ officio iudi cis cõdemnatur in rei vendica.tũc non ex tendit ſe ad viterius tẽpus, ſed officiũ iudi cis exequentis extendit ſe ad diẽ executio nis,vt hic. Vel dic q̄ ibi loquiť re perẽpta. Non mireris † ſi hic feruntur duę ſententię: 3
qm̃ eſt actio arbitraria:vt l. in actionibus.j. de in litẽ iurã.& l.ſi cũ exceptione.§.in hac ē.quod me.cauſa.& videbiť in hac l. in fin. Venio ad ſecundam partẽ. Oppo.videtur q̄ debeat fieri taxatio : vt l.arbitrio. §.j.ē.de dolo.et l.in actionibus.et l.videamus.de in litem iuran.Sol.taxatio nõ fit à lege,vt hic: ſed à iudice ſic,vt in cõtrario.Quæro circa iſtã partẽ,quæ remedia habet quís in actio ne tempore executionis.dic vt in glo.mag. Venio ad tertiã partẽ d de eo,q̄ deſijt poſsi dere ſine dolo:quid ſi deſijt poſsidere lata culpa? Dic vt in l.in actionibus. in princ.j. de in litẽ iur. Venio ad fi.& quæro quid eſt hoc dictũ,hæc ſnia generalis eſt glo. ponit multas opi.ī diuerſis gl.Ego intelligo e iſtã literã vt iacet,i.cõtra eum põt iurari in litẽ. & oritur actio arbitraria, vt dixi plenè in l. in actionibus.in princ. vbi hoc examinaui. Quæro,† cũ in arbitrarijs ferunť duæ ſen- 4
tentiæ:an prima dicatur diffinitiua,an autẽ ſecũda eſt diffinitiua,& ab ea poſsit appel lari? Videbitis §.quod met.cau.l.ſi cum ex ceptione.§.in hac actione,&c.

ISqui dolo. Ei,q̄ dolo deſijt poſsidere, nõ ca uetur:nec actiones cedunť,nec Publiciana datur. Itẽ põt petitor omiſſo iuramento in litem petere veram æſtimationem.h.d.Iſta lex,ſi bene inſpiciatur, cõtinuať cũ p̃cedẽ tibus.Dicũ eſt enim quale debeat eſſe offi cium iudicis exequentis cõtra eũ qui dolo 1
2 † quando contractus venditionis fieret in

k ✍ POMATES. ¶Quædã mulier. Vide Alex.cõſi.x.in j.col,iij̄.vol.Abb. conſi.iij̄.vol.j.& conſi.clxxvj.aliàs lxxvj. Ad fi.eo.vol.

l ¶No. Vide Bal.in auē.quas actiones.in fi.de ſacroſan.eccle.

l ✍ POMATES. ¶Item no. vide Bar.conſi.ccv.in fi.Ro.conſil.cccxxviij̄. in iij̄.col.in fi.

a ¶Vnam gl. per Bar. in l. Celsus. de vsuca. ☞ POMATES.
b ¶In rē. Ad hāc l. vide Ro. cōsi. lix. in vlt. dubio. & lxxxiij. dub. 3 Abb. consil. xvij. in j. colū. ij. vo. Ro. consi. clvij. in fi.
☞ P. PAV. P.
c ¶Continciē de mēdacio. Similē casum vide in auc. Itē si possessor. C. q. pot. ī pig. hab. vide quę ibi addidi ad Bar. vbi alia habes similia. An autem extra istos casus locū habeat propter negationē pœna prinatiōis bñficiorū ali 1 cui cōperētium, vide Ias. in l. j. in pen. colū. C. de trāsac. Itē istā l. limita multipliciter vt p Ro. consi. lix. in pen. & vlt. col. de materia huiꝰ l. vide Ro. latē in cōsi. lxx. Alexan. cōsi. xxxv. ī v. vol. vbi multa ponit ad excusandū negan tē se possidere à pœna huius legis & vide etiā latē Feli. in c. cæterū. in pen. & vlt. col. extra de iud. mul 2 tipliciter limitātem istā legem, & similes. Itē q nō, pcedat pœna negātis, niſi ſit ſpecialis negatio secussi narraret simpliciter 5 narrata, aut narranē in libello. vide Bart. 6 in l. ſi dubitetur. ſ. ita dem ff. de fideiuſſo. vbi addidi. Itē in materia huius legis, vide latissimē Barbat. consilio xxxvj. vol. iij.
d ¶Transferē possessio. De pœna negantis se possidere, quod nō intellige si negat dolo, vel lata culpa: aliàs nō. Idē in simili secūdū Bald. per illū tex. in c. j. ſ. vaſallus. ſi de feu. fue. contro. inter dñm & agnat. Itē itellige si reus negat sup libello apto: secus ſi fuiſſet ſeptuaginta tūc nō puniretē negās, secūdū Bal. in l. edita. in pe. col. & ad c primū dictū adde q d no. Bald. in l. ea quę. in ij. col. C. de condictio. inde. Aliæ limitationes pñt dari per Bar. in l. ſi dubiteē. ſ. j. de fideiuſſ. & vide hic gl. magnā quę fa cit p eo ad quod allegaui d. ſ. vaſallꝰ. & est etiā de mēte Bar. in l. eū qui. in vlt. co. in prin. j. de iureiurā. dum alleg. l. aliud est fraus. j. de ver. ſigni. & Spe. in tit. depoſiti. ſ. viij. verſi. ſed ſer ui & notarij. Raph. ī l. ſed hoc ita. ſ. qđ autem. de re iud. Et hāc l. extende vt per do. Anto. in c. quoniā. ſ. qđ ſi ſuper. in ij. col. Vt lit. nō cōte. p nōt. in l. ij. C. vbi ī rē act. & vide qđ not. Bal.

ipſo fundo præſumitur tradita poſſeſsio, vt hic, quod in donatione procedit planè ſine dubio. In venditione ita demum procedit, ſi eſt ſolutum pretium: vt l. quod vendidi. j. de contrahen. emp. †Item not. hic vnam gloſſ.ª quòd ſi emis rem, poſtea in eius poſ ſeſsione reperiaris præſumeris poſsidere ex causa emptionis. de quo per doct. in l. ij. C. de acqui. poſ.

☞ *Oliua dicitur fructus induſtrialis.*

I eius fundi. Fructus effi ciūtur bonæ fidei poſſeſſoris, eoipſo q à ſolo ſunt ſeparati. hoc dicit. De quo in l. ſi vſufructuarius. j. quib. mod. vſusfruct. admit. †Nota quòd oliua dicitur fructus induſtrialis, vt eſt tex. hic: quia ſi eſſet naturalis, non efficeretur bonæ fidei poſſeſſoris: ſed hic ſit eius. ergo &c.

I hominem. Fructus debentur vſq; ad id tēpus quod deſierunt poſſe percipi. h. d.

☞ *Translatio poſſeſſionis in pœnam eius, qui negat, fit of ficio iudicis.*
Iudicio, quo petitur transferri poſſeſsio in pœnam negantis, non datur nouus libellus.
Officium iudicis licet ſit adipiſcendæ poſſeſsionis: tamen ei non obſtat exceptio dominij propter mendacium. & numero 13.
Iudex poteſt comminari reſpondenti, q niſi uerum reſpondeat, puniet eum tali pœna.
Negans ſe poſsidere in petitione hæreditatis ſi poſtea con uincitur, punitur in translatione poſſeſsionis.
Mentiens ſe poſsidere in titulo, quando punitur in transla tione poſſeſsionis.
Mentiens ſe poſsidere etiam punitur: quia ſi antè tenebatur pro parte nunc tenetur in ſolidum: & quomodo.
Si in petitione hæreditatis debitor, contra quem agitur ut contra poſſeſſorem, & mentiatur, qualiter puniatur.
Qui conuincitur de mendacio, ad hoc ut puniatur neceſſe eſt ut probetur quòd poſsidebat, & quòd ſciebat ſe poſ ſidere.
Translata poſſeſsione in caſu huius legis reus auditur in petitorio.
Pœna huius legis non habet locum quando reus detulit iura mentum actori, & iurauit reum poſsidere.
Si reus conuictus de mendacio dicit non grauetis me in trāſ latione poſſeſsionis quia uolo probare ſtatim de domi nio: non auditur.

N rem. b Quí negat ſe poſsi dere, non poteſt cō uenīri hac actione: ſed ſi conuin citurᶜ de mendacio, transferē poſ ſeſsio ᵈ in actorem. h. d. Opp. q iſtud eſt impoſsibile q conuincatur de mendacio: qa poſſeſsio amittiē ſolo animo: vt l. iij. §. in amittenda. j. de acqui. poſ. ergo cùm dixit ſe nō poſsidere, declarauit animū ſuū, ſ. q nō poſsidet ergo nō poſsidet. Sol. dico q hoc dicebat: non tamē habebat animum perdē di poſſeſsionē: & ideo non perdidit. Contra iſtud facit: quia dicitur quis habere etiā in volūtate quod exprimit verbo: vt l. Labeo. de ſupel. lega. Sed iſte exprimendo dicit ſe non poſsidere: ergo videtur habere animū non poſsidendi. Pro hoc gloſ. in l. ſi duo. in prin. ante ſi. magnæ glo. j. vti poſsi. Quid di cemus? Poſſumus dicere quòd hic loquimur in re, quam quis poſsidebat per alium, puta ſeruum, vel filium, aut colonum: & ſic nuda voluntate non perditur poſſeſsio: vt l. peregre. §. quibus. de acquiren. poſ. Ita videtur intelligere glo. §. nihil commune. l. na turaliter. eodem titulo. Vel aliter, hic propter extrinſecos actus declarabatur aliud eſſe in animo quàm in verbo: quia rem reti nebat, nec volebat illā reſtituere. Sed l. Labeo. loquitur in dubio. Vel dic quòd videtur ita dixiſſe animo non dimittendi: quia in eius deceptionem talem reſponſionem faciebat: argumen. l. ſi cum aurum. de ſolu. & per Cyn. in fin. in l. ij. C. de rei ven. in ij. oppo. Vel poſſumus dicere: & hoc multum mihi placet: quòd nō eſt neceſſe quòd ego probem aduerſarium poſsidere tempore negationis: ſed ſufficit quòd ego probem ipſum poſſediſſe vſque ad tempus negatio nis: ita quòd ſi nullus alius actus apparet, e per quem ipſe deſiiſſet poſsidere, niſi ſolū iſta negatio, transfertur poſſeſsio in actorem vigore huius legis. Nam per hoc videtur poſſeſſor ipſe timore huius actionis, ſeu accuſationis renunciaſſe poſſeſsioni: & ſic transfertur poſſeſsio in actorem: vt l. non alienum. de interrogatio. actio. Secundùm f ergo primam lecturā transfertur poſſeſsio in pœnam propter mendacium. Secundū iſtam transfertur poſſeſsio: quia metu actio 1 nis dereliquit poſſeſsionem. †Quæro, quo iure fiat iſta translatio poſſeſsionis: dicit gloſſ. quòd officio iudicis vel condictio e ne ex lege, ita quod not. Sed quæ eſt vera? Dico quòd illa quæ dicit per iudicem. Si enim fieret actione: tunc iudex eſſet immediata cauſa efficiens translationis, ſed actio & iudex deſeruiret actioni. fieret ergo trāſlatio per actionem mediante iudice. †Quæro vtrum in iſto iudicio quo petitur tranſ 2 ferri poſſeſsio debeat dari nouus libellus, & lis conteſtari. Reſpond. ſi intelligimus ſe cundùm vltimum modum quem dixi, quòd hic in negando renunciauerat poſſeſ ſioni metu actionis: tunc transfertur poſſeſ ſio ſine nouo libello: vt d. l. nō eſt alienum. Sed intelligendo ſecundùm alios modos, ſcilicet quòd fiat in pœnam mendacij vt communiter intelligitur, & practicatur: tunc iſtud videtur dependere ex quæſtione præcedenti: quia ſi hoc ſit condictione ex lege. & ſic per actionem, debet dari libel lus. l. prima in principio. de eden. & in authenti. offeratur. & ſic conteſta. lit. & ſimilia: tamen quædam gloſſ. multum notabiliter in corpore de trien. & ſemiſ. dicit quod reſpondendo dictæ interrogationi videtur conteſtatio facta ſuper dicta actione. Sed vt dixi, hoc expeditur officio iudicis: nec enim eſt neceſſe quòd de nouo detur libellus, nec lis conteſtetur: ſicut contra non venientem mittitur actor in poſſeſsionem ex primo vel ſecundo decreto: ita contra iſtum mendacem fit executio per officium iudicis: transferendo poſſeſsionem ſine aliquo alio libello. Nam lex permittit iudici interrogare aliquem & comminari, quòd ſi non verum reſpondeat, transferetur poſſeſsio in aduerſam partem per iudicem. Vnde officium iudicis eſt quædam executio comminationis facta per eum, ſiue per l. vide gloſſ. Azo. ibi forte idem, vt nihilominus poſſeſsio transferatur. & hoc propter mendacium: vt nota. in authenti. item poſſeſſor. C. qui potio. in 3 pigno. hab. Ex quo nota. † mirabiliter quòd licet officium iudi cis ſit adipiſcendæ poſſeſsionis: tamen ei non obſtat exceptio dominij propter mendacium. quod no. & tene menti mulum.

Item not. † ex hac lege quòd iudex poteſt aliquem inte 4
f rogare & comminari, f quòd niſi verum reſpondeat, tali pœna eum puniet vt l. iij. §. pen. vbi pup. edu. deb. & hoc fit per hanc l. iſta l. ſic ad hoc facit: quia permittitur præcipi parti quòd niſi reſpondeat verè, transferetur poſſeſsio in aduerſarium per iudi cem. Vnde iſtud officium eſt quædam executio comminationis 5
g factæ per l. ſiue per eum. †Quæro vtrū ſit idemᵉ in petitione hæreditatis, vt ille qui negat ſe poſsidere puniaē in translatione poſ ſeſsionis, ſi poſtea conuincetur. Glo. dicit q ſic hic. nō habemus

legem

in l. cogi. de peti. hæ re. & in l. ij. in vj. co. C. vbi in rem act. Et qđ ſi negat poſsidere: au hæc l. locū habeat, vide Bald. in l. cogi. in pe. col. de peti. her. & ibi ēt ponit qđ ſi negauit partē rei, an prīueē tota. dicit q non. Ad qđ eſt gl. j. in c. j. §. vaſall. ſi de feu. fue. cōtro. Ad de qđ Ro. latè materiam huius l. explicat consil. vij. & me lius consi. lxxj. & vi de Bald. cōſi. ccc. lib. primo.
¶Sed quæ eſt vera. Adde no. p Bar. in l. j. in fin. C. qūo & qñ iud. & dictā gl. dicit Bald. nō eſſe alibi in l. ſi. in ij. co. C. de exe cu. rei iudic. Et adde no. p Bal. in x. co. C. de fur. in l. j.
¶Cōminari. not. q iudex cōminari pti q niſi verū rīdeat, puniēē. Adde Bar. in l. j. ad fi. ff. ſi qs ius di cen. & Imo in l. filiꝰ. §. diui. de lega. j. poſt antiquos in l. iij. vbi pup. edu. deb.
¶Vtrū ſit idē. Et adde q diſpoſitio huiꝰ l. habet etiā locum in hypothecaria: vt in l. ſi fundꝰ. §. in vēdica tione. & ibi Barto. ff. de pig. not. in auc. de trien. & ſemiſ. §. fina. Bal. in l. ſi in ſolutū. cū l. ſeq. C. de act. & obli. & habeē in auc. item poſſeſſor. C. qui pot. in pig. hab.

---

a ¶Azo in ſumma. Not. quando dicit falſum in qualitate poſſeſsionis, vt in tit. quo quæſtuit. adde Bald. in d. l. cogi.
b ¶Hoc ſufficiat. Vide Inſtit. de act. §. j.
c ¶Si dicat reus. Vide do. Anto. in c. pen. de iura. cal. & ibi de materia huius l. & ibi etiam gloſſ. allegat iſtam legem.
☞ P. PAV. P.
d ¶De Publiciana. circa iſtam materiam publicianæ adde primò an hæredibus nō habētibus notitiam cōtractus competat publiciana. vide Angel. consil. ccxlvij. in cip. pater emit fundum circa medium. Item illud quod dicitur q non datur contra titulo poſsidentem, limita non procedere quando titulus eſſet iam acquiſitus ante mortem defuncti. vide Alexan. consil. ccccxij. in ſecūda col. & cccl. in ij. colum. vide omnino de materia latè Moder. in §. ſed iſte. Inſt. de actio. & de materia Bart. consi. clvij. Item pro declaratione regulæ quòd non detur cōtra titulopoſſidentem, vide Rom. consil. ccccxxiij. & regulam, quæ vult q non ſit neceſſe q ſit habita fides ā pretio, ad hoc vt competat, limita non procedere quando oſtenderetur contra dominum Ro. ſing. ccccl xxiij. incipit. tu bene.
e ¶Ait prætor. Hodie iſte libellus. Libellus in publiciana. adde quod Bal. in c. j. de in ue. de re aliena facta dixit q ibi eſt tex. q repellitur, quaſi vendicatio, & ideo dicit glo. ſingul. in l. ij. j. de interdi. quòd ſicut eſt dare poſſeſsionem, & quaſi. ita proprietatem & quaſi. vnde poteſt ſaluari quod gloſſ. alibi dicunt q ille qui dicit ſe domi num, etiam vtilem in rem intentaſſe videtur quāquàm aliꝰ hoc vocabulum ſtrictius accipientes dicunt quòd ſignificet publicianam. In ſtit. de actio. ſ. aliæ. ſignificatio tamen proprietatis eſt magis nuda quàm ſignifica tio dominij. l. ſi. aliꝰ. infrà de vſufruct. lega. de verbo. ſign. recē dicimus. & in l. j. in fine. infrà vſufruc. quem admo. caueat. Et an vtilis rei vendicatio poſsit competere ſi eſt vtile dominium. Gloſſ. dicit q non in l. j. in princ. ff. de eden. & verum dixit quando competit ſine ceſsione: ſed ex iure ceſsio poteſt competere ſine vtili dominio C. de hære. vel act. ven. l. fin. qđ quidem vtile dominū ſine traditione cedi non pōt, ſed actio vtilis bene pōt cedi, vt l. ex aſſe. j. ad Trebel. ſecūdū Bal. in d. c. j. & dū tenet hic Bar. hodie valere li bellū q̄n pars petit, & narrat rem ad ſe ſpectare iure dominij vel quaſi. & gl. in d. c. Abbate. de re iudic. in vj. & ſentit gl. in c. ij. de libel. obla. Dic q hoc eſt verūm q̄n facta diligenti inueſtigatione veriſimiliter actor nō pōt eſſe certꝰ: aliàs de iure nō debet admitti, per not. per gl. in l. quod in hæredē. ſ. eligere. de tribu. Vnde tunc ſolū de conſuetudine admitteretur libellus, non de iure, ſecundùm do minū Ioā. in c. ij. de libel. ob. ſed q poſsint īdiſtinctē cumulari, tenet Bal. in l. edita. in xxij. col. Adde etiā q ſi quis probat titulū emptionis, & pretium numeratū; & rem traditā, & poſſeſſionē tunc fuiſſe vacuam: tunc præſumitur dominus habere vtilem rei vendicationem ſecundū Bal. l. cùm res. in ij. col. de probat. de qua vtili rei vēdicatione facit mentionē Bal. in l. in rem. ſ. tit. j. De hoc li bello vide Bal. in l. j. C. ſi plu. vna ſen. in ſecūda col. & Specu. de cau. poſ. & ppriē. §. nunc dicendum. in princi. & §. notandū. ver. alie ſunt. & Bal. in l. j. C. ſi plu. vna ſenten. in ij. col. & in l. j. in v. oppo. C. de furt. Et videtur q licet in libello poſsint cumulari: tamen debet ſuper vna tantū procedi: vt no. Bar. in l. & an eādē. §. actiones. ī v. co. de excep. rei iudi. & quod ibi dixi q Ang. in repet. l. ſi quis. §. differētia. in pe. col. de acquirē. poſſeſ. & ibi etiā ponit formam libelli in Publiciana. & plura ponit in materia publicianæ, in vlt. charta. & hic adde Bald. in repe. l. edita. in Perusin. in fin. copulatiuè autem non procedit, vt Bald. hic. Et qualis debeat eſſe ſententia, vide Bald. in d. l. j. in vlt. colum. C. ſi plu. vna ſen. Ad de vt per eūdem Alex. consilio xc. libr. ij. Roma. consil. ccccxxiij.
☞ POMATES.
f ¶Sed cur. Vide Bart. consil. ccij. aliàs cij.
¶Sed cur. Tu dic. Adde Bald. in l. fin. in ij. colū. de ſacro ſan. eccle. Ioan. Andre. de cau. poſ. & ppriē. §. nunc dicendum. in addi. quæ incipit: ſcire debes.
¶Trāſfert dominiū. Et dum hic dicit q in donatione cauſa mortis tranſit dominium abſque traditione, vide quod dixi poſt Barto. in l. j. de donatione cauſa mortis.
☞ POMATES.
g ¶Quaſi dominus. vide quid dicit Iaſon §. ſed iſtæ. in viij. & xix. colum. Inſtit. de actio.

dicit, fortè idem quod in alijs poſſeſſorijs. Vel dic q non obſtante hac exceptio poſſeſsio transferatur propter mendacium. Ita intelligit Fran. Accur. & not. in d. auc. item 13 poſſeſſor. Ex quo nota † caſum mirabilem, vt ſ. dixi, q licet iſtud ſit iudicium adipiſcen dæ poſſeſsionis: tamen non pōt obijci exceptio dominij: & hoc propter mēdacium. Regulariter contra no. per Dy. in c. qui ad agendum. extra de regu. iu. lib. vj. Dixi plenè in l. naturaliter. §. nil cōmune. j. de acqr. poſ. Iſtū titulū de rei vēdicatiōe vide aliter lectū per eundē Bar. j. in fi. huius lecturæ.

d De publicianaᵈ in rem actiōe. Rubr.

a ☞ *Libellus, peto iure dominij, uel quaſi, q hodie de conſuetudine admittitur.*

LEX I.

Ait prætor. Iuriſcōſultus primò ponit edictum: poſtea exponit illud. dicitur hic à nō dominō: quid ſi dubiteē? Quidam q primò proponit publicanam: alij actionem in rem, alij q vtranq; quod glo. 1 nō placet. †Sed certè hodie iſte libellusᵉ de
e conſuetudine admittitur, dico ad me pertinere iure dominij, vel quaſi. not. Inſtit. de act. §. aliæ. & eſt text. in c. Abbate ſanè. extra de re iud. lib. vj.

1 ☞ *Publiciana quando competat pro re legata, uel donata abſque traditione.*

Sed cur. f Ex quacunq; cauſa iuſta transfertur poſſeſsio, com
f petit publiciana. h. d. vsque ad legem, eum. †Quæro, vtrum pro re legata vel donata cauſa mortis competat publiciana abſque traditione. Videtur q ſic: quia dominium tranſit abſq; traditiōe: ergo & quaſi domi
g nium. Tu dicᵍ q quædam ſunt iura quæ tranſeunt ad legatarium ex perſona teſtatoris: & in iſtis traditio non requiritur: & ideo ſi teſtator erat dominus, transfert do
h miniumʰ. Idē & ſi quaſi dñs: vt l. cū ſponſus. §. is cui. j. eo. Quædam ſunt iura, quæ à
i teſtatore nō transferūtur, ſed incipiunt in perſona ipſius legatarij. Exemplū: legatarius habet titulū à defuncto: & ſic vult in cipere vſuſcapionem, & ſic vendicare. hoc f nō pōt facere niſi tradita fuiſſet poſſeſsio. g

LEX III.

Vnt & aliæ. Quæro, quę ſunt cauſæ, ex quibus transfertur dñiū ſine poſſeſsione. Dic vt in gloſſa.

1 ☞ *Dominium quando transfertur ex cauſa iudicati.* h

Ait prætor. Item quæro: quid ſi eſt tradita res ex cauſa iu
i dicati, an transferatur dominium in accipientem: videtur q non & ſic erit caſus q publiciana competit contra dominū. Glo. ſe multum hic inuoluit. & Inſtitu. de offic. iud. in fin. & Cyn. ponit in l. j. C. commu. vtriuſq; iudi. Ego pleniſſimè in l. Pomponius. §. ſi iuſſu. j. de acquiren. poſſ. Veritas eſt, † q ſi quidē ſententia detur ſuper actiōe perſonali, trāsferatur poſſeſsio. & hoc non

a ¶Cõuertibilia.no.ista esse paria,cõpetit publiciana:ergo et vsusc.sed ista regnõ ꝓcedit negatiuè.no.bar.l.ij.C.ꝑ hgr.ꝓbaē ex his qs habenē in §.ꝑtor.j.ea.l.

a ☞ POMATES. ¶Conuertibilia.Limita istam regulam multis modis vt perIa.post Ange.§.item si quis in fraudem in xxix.col.Insti.de act.

b ☞P. PAV. P.¶Cõpetit publiciana.vide Are.i l.j.§.hæc q̃ de seruis.col. pen.ff.de a cqui. posc.

c ¶Venditor habuerit. Vtrũ publiciana cõpetat successori ex mala fide,adde bal.i l.nihil.C.pro hg.ꝓMod. i §.sed iste.Institu. de ac.& latiꝰ ꝑ Bal.in l. ancille.C.de fur. & i l.rẽ q̃ nobis.de acqr. posc.& l.fi.§.sed cũ in ij.C.de fur. Sal.in authen.malefidei.tenet ꝙ publiciana nõ est correctũ sed vtrum hæc malafides authoris noceat quo ad fructus,vide Bal. in l.ij. C.de pet.hgr.& Bar. in l.ex diuerso.in fin. princ.s̃.de rei vendi.

d ¶ Non sit correcta. Vtrum superueniens mala fides faciat cessare publicianam, ꝑ Bal.i l.ancille. C. de fur.vbi tenet ꝙ non. & idē tenet gl.i c.abbate i prin.i ver.dñij. de re.iu.li.vj.q̃etiam dicit ꝙ auẽ. malæ fidei. nõ corrigitur in materia publicianæ. & ꝑ ro.i l.rẽ q̃ nobis. & Bal.i l.j.in ij. col. si plu.vna sen. & vide q̃ dixi ꝓxime. & Bald.in c.pastoralis. de offi.ordi.

c ☞P. PAV. P. ¶De pretio. Regulã ista ꝙ nõ est necesse fuisse habitã fidẽ de ꝑtio ad hoc vt cõpetat publiciana, limita vt scripsi §.i ru.Itẽ circa istã regu.ꝙ vbi lex nõ distinguit, &c. vide Ias.in l. quãuis. ff.de i ius vo.vbi habes duas limitationes.& limitat bal.in l.fi.ad fi.C.de hæ.vel actio.vendi.f.nisi distinguatur per speciẽ oppositã vel habentẽ distinguere genus.

☞ POMATES. ¶De pretio.vide Ias. in l.quãuis.in princi. de in ius vocan.

f ¶Siue aũt.§.si duobꝰ. Potior est.Adde ꝙ si vterq; probauit titulũ et traditionẽ,&nõ costat de tpe:ꝑsumit res priꝰ tradita priori emptori tanq; iustior, vt no.dixit Iac. de are.& cy.i l.quoties. de rei vẽ. quod verũ est q̃n vterq; probat numerationẽ pretij. sed si vnus tm̃,illi ꝑsumit priꝰ tradita; si numerauit. Instit. de re diui.§. vẽditæ. Ita no.dicit Bal. se cõstituisse,in c.j.§.si facto si de feu.fue.cõtro.inter d.& agna.addeq; idẽ videt Io.An.in ti. de emp.& vẽ.§. bene est.i ver.cũ veniisset. Sed q̃d si primò fuit facta constitutio precarij,demũ fuit facta traditio, quis potior sit. Vide quod habeo

a ¶Dic vt dixi. Idẽ approbat.Io.And.in ti. de causa pos. §. nunc dicendũ in addi.quæ incipit,scire debes.in fi.& vide Bal.in l.situe autem.§.si duobꝰ. & l.seq.s̃.eo. & doc. in §. aliæ. Institu. de act.per Ia. de Areti. & Cyn.in l.j.in viij. quæstione.C.cõia de leg.& cum opi. Bar. hic,& s̃.e.l.j. cõcordat. Azo ibi. C.de legi.in pen.col. Ang. hic idẽ. & idẽ Bart. Ange.& doc.in l.si fi deicõmissa.j.ad Tre.

b ¶In vectigalibus. Potest præscribi contra comitẽ habentem iurisdictionem ab ecclesia,non requiritur præscriptio centũ annorũ,adde Bal.et Ange.in l.sicut.in pe.co. C.de præscript.xxx. ann.& Imo.i l.vsucapionem.& i l. quãuis.de vsusc.per doc. in ca.ad audientiam. de præscrip.super gl. in ver.sic.principaliter & ibi multi contrariũ tenent & illud posset procedere vbi ecclesia contradiceret præscribenti : ac etiam vbi præscribens nõ fateretur ius Ecclesiæ,& eam recognoscere nollet, ꝑ Petrum de Anchara. in consilio ij. incipiẽ. In Christi nomine, primò de iuribus, & cætera.in iiij.col. Ad de Petr.de Anchara. consi.cxl. quod voluit Ro.consi.cccxij.

☞P. PAV. P.

c ¶Interdum. Vide ad Bart.in l.scriendũ. ff.de ver.oblig.

☞ POMATES.

c ¶Interdum. Vide Mathe. nota. xij. & Roma.singu. cccxx. Felin.plenè in cap. si cut.xij.col.vsque ad finẽ.C.de re iudi.

d ¶Si quis prohibuit. Adde quod dixi in l. j.C.de satisd. & de intellectu.huius l.vide Imo.in l.iiij.§.cato in iiij.colum.de verbo. oblig.

e ¶Agri ciuitatum.de materia huius l. & quæ hic nota. vide Bart.latius in l.j.& maximè in §. quod ait de superfi.

f ¶Appellatione dñij. Vult dicere quod appellatione proprietatis semper intelligitur de directa : & ita telligitur iste tex.,secundùm Bal. in l. cùm res.in fine. de ꝓbatio. Fallit in libello, cuius verba latè interpretantur, vt verificetur in vtili,secũdùm do.Ioan.in c. ij. de libel.obla.& bar. in l.si mater.§.eandẽ. c de exce.rei iud. in l.j. C.de vsufru. Bal. cõtra in l.doce.C.de rei vendica.Ang.hic,& cí ꝙ iurisdictio, quæ debetur personæ,posit quasi possideri animo: & in ea cadit prę scriptio.Hoc videtur tenere Inn. dixi in d. §.non mutat.

Partus. Difficilis est,& h. dicit. Vitiũ furtiuitatis ipedit publicianã in re furtiua, & partu eius apud furem, & eius successorẽ vniuersalem: sed apud successorem singularem titulo oneroso, vel lucratiuo, non impeditur vsuscapio,nec Publiciana in partu,& partu partus.hoc dicit. & glo.hic tractat plenę materiam huius §. & habetis duas glos.& prima debet examinari per tres quæstio. Prima,vtrum partus ancillæ possit vsuscapi.Secunda,vtrum cõpetat Publiciana.Tertia, vtrũ sit furtiuus. quæ quæstiones examinantur in l.ancillæ. C.de furt.& ibi per Cyn. & etiam ibi dixi. Secunda glos.venit examinanda per vnã q.s.vtrum hæres furis possit vsucapere.ibi à te incipiendo vsucapere,&c.quod dic,vt l.cùm hæres.& l.an vitium. de diuer. & tẽpo.præscript.& per Dyn.in c.possessor. extra de regu.iur.lib.vj.Dixi plenè in l. Pomponius.§.cùm quis.j.de acqui.possess.

Idem ait. Quod de re empta est,vel rei emptæ accedit, potest peti per Publicianam.h.d.vsque ad finem.

¶Vm sponsus. Valet donatio facta à sponso sponsæ:ideo est sufficiens causa ad vsucapionem & Publicianã.h.d.

Is cui. Verbalis restitutio Publicianam transfert in fideicommissarium, etiam possessione non apprehensa.h.d. Oppo.ꝙ requiratur traditio: vt s̃.e.l.j.& l.eum qui.§.fina.Sol.Quidam dicunt ꝙ fallit hic. Tu dic vt dixi[a] s̃.eodem.l.j. Aut enim fideicommissarius vult vti Publiciana, quæ cõpetebat defuncto:& potest, vt hic. Aut vult vti ex titulo suo & non posset, vt in contrario.

☞ *Iurisdicti o cõtra feudatarium Ecclesiæ Romanæ præscribitur legitimo tempore licet contra ecclesiam Romanam non præscribatur, nisi spatio centum annorum.*

In vectigalibus. Emptor respectu vtilis dñij habet Publicianam.h.d. Oppo. de l.siue.§. hæc actio.s̃.eod.Sol. quidam dicunt, fallit hic.tu dic ꝙ non fallit. Nam licet vectigal non possit præscribi respectu directi dñij, potest respectu vtilis:& illo respectu datur Publiciana. Itẽ in fundo supficiario,vt hic. Et hoc semel dicebam, ꝙ licet iurisdictio nõ possit præscribi cõtra ecclesiã Romanã nisi spatio centum annorum:tamen contra vnum Comitem, qui haberet iurisdictionem ab Ecclesia,potest præscribi[b] legitimo tempore,vt hic.

Si res talis Pro his quæ alienari nõ possunt, Publiciana nõ competit.hoc dicit.

¶Væcunque Quæcunq; est iusta causa acquirendi dominium,sufficit ad Publicianam. hoc dicit.

Interdum. Solennitas extrinseca non præsumitur:nisi ꝑbetur. hoc dicit.de quo plenissimè.in l.sciẽdum.infrà de ver.oblig.

d ¶Si quis prohibuit. Aliàs est l. Papinianus. Protestatio,ne quis faciat id,ad quod tenetur non, impedit actũ geri.h.d.De ista materia plenè tetigi in l.vtrum.de consti.pec. plenissimè in materia protestationũ in l.nõ solum. g §.morte.infrà de ope.no.nun.

¶Si seruus. Per seruũ fugitiuũ acquiritur domino Publiciana.h.d.

¶Paulus. Exceptio dominij repellit publicianã. h.d.cum l.seq.Glo. ponit casus, in quibus fallit ista regula.

Si ager uecti. uel emphy. pet. Rubr.

1 ☞ *Dominiũ simpliciter prolatũ intelligitur de directo.*

2 *Exceptio canonis non soluti, non opponitur nisi à domino.*

LEX I.

¶Gri ciuitatum. Emphyteuta habens fundũ vectigalẽ, etiam contra dominũ, si non cessauerit in solutione pẽsionis,habet vtilẽ in rem.h.d. totus iste tit.† Not. ꝙ appellatione dominij[f] intelligimus de dominio directo, simpliciter loquendo. Item no.gl.quę incipit,idem & si nõ soluerit,&c.[g] Ex qua no.† ꝙ si emphyteuta non soluit emphyteusim, nõ debet obiici ista exceptio ab extraneo,sed ab h lùm à domino. & est casus [h] in l.ij. de iure emphy.& sic non trãsfertur dominiũ ipso iure,sed domino volente,quod no. multũ. & tene menti.de quo vide vt dixi in l. lege peculium.§.li ære.j.de peculio. [i]

De usufruct. & quemadmodum quis utatur. Rubrica.

LEX I.

¶Susfructus.[i] Glos. examinat hic istam diffinitionẽ,& bene, sed requireret magnã examinationẽ: tamen nõ curo.& not.l.ij.ꝙ non potest esse qualitas sine substantia.

LEX III.

¶Mnium prędiorũ, Pro declaratione huius principij debetis scire ꝙ gl.i l.ij. circa principium.j.de verb.obli.& l.corruptionẽ.C.eo.dicit ꝙ ille,qui tenetur ad vsumfructũ,tenetur ad factũ. Aliqui reprehẽdunt, & dicũt ꝙ imò tenetur ad dandũ.Breuiter[k] tex. est hic,qui dicit ꝙ tenetur ad vtrunq;. Nã hic dicitur ꝙ teneẽ dare, & pati. & sic dare & facere:& istud facere nunquàm impletur. Quod nota quia vides ꝙ loquiẽ affirmatiuè:& tñ nunquàm potest impleri.De quo dixi in l.naturalis.j.de præscrip.verbis.

Constituitur. Glo.in ducit in argumẽ.ad quæstio. quòd quis non potest locare operas suas perpetuo.De quo in l.antiquitas.C.eo. plenè dixi in l. stipulationes non diuiduntur. j.de verb.oblig.&c.

¶Susfructus. Quærit glos. q̃d sit dictũ, ꝙ est pars dñij.[l] Petr.dicit ꝙ domi-

Bald.in l.j.C.de thesau. libr. x. Limita ista vt per Bald. in l. indebiti.§.j.in j. co.j. de condi.indeb. vide Bal.in l.ij.j. de hære. instit.

☞ P. PAV. P. ¶Et cæt. Nota ꝙ ap pellatione dominij istud non procedit in libello qa si aliquis dicat, satis est quod probet de vtili. vide Felt.in Rub. de præscript.in l.colũ. vide Alex.in l.si finita.§.si de vectigalibus.in ij. col.ff.de dam. infect. vide quæ scribũt notissimi in l. j. in prima charta.ff. de acq. possess.licet autẽ appellatiõe dominij in dubio intelligat de directo : vbi tñ lex. trãsfert actionem in rem,in dubio intelligitur de vtili vide Aret.in l.j.ad fi. ff. de leg.vide etiã in l. naturaliter.§. nihil com mune in j.colũ. ff. de acquir.poss. vbi etiã an veniat vsufructuarius.

¶Et est casus. Bald. in authent. qui rem. in ij.col.de sacrosan. eccle.

¶Vsusfructus. Quis sit vsusfructus formalis,& quis causalis,vide per Bal. in l. prima in ij. col. j. de condict.ex lege.

☞ POMATES.

¶Vsusfructꝰ. Ad hęc dicta vide Felinum in capitulo in præsentia.in vltima columna de probat. Et vide aliqua de pace ꝙ Barba. consilio xlj. in x. columna & sequenti. volumi. primo & consil.xj.aliàs ij.in ij. colum. in ij. volumi.& columna iij. & iiij. & consil. xx. colum. xxj. & consil. xxiiij. colum. iiij. Roma. consil. iij. & ecclij. in iiij. colũ. in iiij. dub. & consil. cxxvj. Franc. Curt. in tracta. seq. in iiij. col.Abb. in c. nouit. ij.col.ad fi. de iud.& in c. super quibusdã. in fi.de verb. signifi. Imo.consil. lxxxvij. Et adde quòd si iudex dubitet, ne partes deueniant ad arma,& non prouidet: quòd priuatur officio. Ita Ang.& Bal. l.i.§.quos.de offi. prę fecti vrbis.

☞ P. PAV. P.

¶Dãdum. Breuiter. Quomodo transfertur possessio in istis incorporalibus, vide Soci.in l.iij. in princ. ff.de acqui.poss.

¶Pars dominij. Qñ vsusfructus est pars dominij, vide plenè Bar.in l.q vsumfruc. de verb. oblig. & in rub.C.eo.

¶Vsusfructus. Pertinet ad vsumfructum. Et an vsufructuarius teneat ad collectas, dic & intellige vt per gl. not. in l. qui concubinam. §. qui ortos. de le. iij. Itē intellige vt latè per Bar. in l. coté. §. j. de pub. & vide. C. e. l. eū ad quē. Quid in emphyteuta & colono, vide Bal. in l. j. C. de iure emphy. & ibi in iij. col. an emphyteuta possit mutare formam rei, ac meliorare, & si vsufructuarius non reficit, potest ꝓpria authoritate prohibere vti frui, secundùm Bald. in l. quamuis. j. de damno infect. Ad istam l. hic in fi. cum seq. adde gloss. no. & quod ibi Bart. in l. si cui. ī fi. j. de ser. quod licet vsufructuarius non possit mutare: forte fallit in casu l. quia dominus poterat. Adde an vsufructuarius teneatur ad collectas: & quid si solutis illis vsusfructus ad nihilum reduceretur: an teneaē. Rom. consi. cccxxx.

↠ P. P. A V. P.

¶Hactenus. An & quomodo vsufructuarius teneatur ad collectas, vide quæ habes ad Barto. in l. quæro. ff. de vsufruc. leg. vbi multa. Item adde singulariter ꝙ licet expensæ pertineant ad proprietarium quamuis magnæ tamen cura pertinet ad vsumfructuarium, & etiam tenetur vsufructuarius facere expensas licet repetat quando est magna. Barto. in l. damnum. §. ei cuius circa fi. ff. de dā. inf. et Paul. de Cast. ibi no. vide Bar. ī l. quoties §. qui maximos. ff. d publicia. colum. vlti. in l. j. §. fi. in vlti. col. ff. de ope. no. nunc. Et idem expressē tenet Bar. in l. eum ad quē. C. de vsufr. licet Pau. de cast. & Bal. ibi teneant cōtrarium. Et ideo bene considera & vide q̄ habes ad Bart. in d. l. eum quē. & in l. quāuis in prin ci. ff. de damno infec. Item ꝙ si nō reficiat possit eum vti frui ꝓ hibere, etiā propria authoritate, vidē bar. in d. l. quamuis. in ij. col. in ver. secundò q̄ ro. & Alexā. ibi qui eam legit sub §. Celsus. l. præcedentis. Item pro eo quod dicit Bart. in d. l. damni. §. ei cuius. de quo s̄. vide omnino latius eundem Barto. in disputatione sua quarta incip. publicanis. in pen. col. vbi aliter loquitur. vide etiam Pau. de ca. consi. cccxxiij. incip. super primo. in noua impressione consiliorum antiquorū in prin. vbi simpliciter sequitur gl. & Bar. in l. damni. §. ei cuius & cum eis transit. Quid autem in vsurario, vide Rom. sing. cxlix. inci. quæro vsufructua rius. Item ꝙ dicatur magna expensa quando fit ad perpetuam vtilitatem rei, licet ī veritate esset modica: & ecōtra, dicaē modica, si nō fit ad ꝑpetuā vtilita tē, licet esset magna: vide Ale. ī l. diuortio. §. impendia. ī j. & ij. col. ff. sol. matri.

¶Aduerte diligenter. Vide q̄ dixi in l. j. si tibi fundum. j. de iti. ac. pri.

¶Not. primò, vide quæ. dixi in l. si vsusfructus. j. quemadmodū vsusfr. amit.

¶Pro statuto. Tu adde Bartol. in l. locorum. C. de omni agro deser. et omnino do. Anto. in c. quoniam contra. de proba. Vide tamen quod not. Bar. in l. si rem aliquam. in vlti. col. de acqui. pos. & adde Bar. in l. si seruus. §. locaui. ff. de furt.

¶Hac. de Are. Firmat Bar. in d. l. de pupillo. §. si plurium. de ope. nou. nunci.

¶Denique. Not. §. qui glo. totum titu. ad legem Aquil. & ipsum alleg. Barto. in l. qui bona. §. cùm inter. & ibi dixi de damno infec. & vide gloss. hic. Ange. hic dicit, quòd iste text. pro meliori de iure allegatur, quod actio l. Aqui. non datur pro damno dato per negligentiam, quod intellige quando negligentia est causa proxima damni. Secus si remota, per quam causam remotam damnum postea faciendo est commissum. l. qui occidit. §. penul. ad legem Aquil. facit etiam quod no. in l. eum qui. ff. de do. dicit etiam hoc esse verum in Aquilia directa: secus in vtili. §. si fornicarius. allegat in gloss. Bald. hic similiter dicit idem quod Barto. quia delictum in committendo est plusquàm in omittē do. l. si mora. sol. ma. & ibi no. per Sal. l. si vēdita. in fi. j. de peri. & cō. rei vēdit.

a

nium plenum est genus habens in se proprietatem nudam, & vsumfructum: & sic vsusfructus est pars dominij. Et ista opin. Pet. est vera, intelligendo secundùm quod no. in l. rectè dicimus. j. de verbo. signi.

e

VSusfructus. ᵃVsuffructus est diuiduus ab initio & ex postfacto. h. dicit. Quod not. propter materiam diuiduī, & indiuiduī.

b **Hactenus.** ᵇAliàs est l. hactenus. Iste ver. videtur contra dicere præcedentibus solu. Duo sunt vidē da: primò cuius expensis: & tunc loquitur principium. Secūdò cuius solicitudine, cu ius opera: & tunc si non magna sit impensa pertinet ad vsumfructum. vt l. damnum. §. ei cuius. & l. inter vsumfructum. de damno infecto.

f

ARboribus De illo Per vnum actum singularem retinet quasi possessio totius iuris in vniuerso. h. d. De quasi possessione iurisdictionis, aduerte diligēter ᶜ ꝙ sufficit ꝙ subditus recognoscat superiorem in dominum, etiam domino ignorāte. Item licet ab alio possideatur, secus esset in iurisdictione acquirenda: vt l. si prius j. de aqua plu. arcen. quod nota.

1 ☞ *Possessio naturalis, non est causa acquisitionis fructuū.*
Possessio ciuilis sola, sufficit ad acquisitionem fructuum.
Fictabilis non potest accusare secantes fructus in possessione, quam tenet ad affectum, vigore statuti punientis robantem rem alienam.

SI fur Fructus nō efficiuntur fructuarij, nisi ab eo, vᵗ ab alio eius nomine seperentur à terra: & ideo actiones competentes domino, ei nō cōpetūt. h. d. No. ᵈ primò † ꝙ naturalis possessio nō est cā acquisitionis fructuū. quod apparet: qa fructuarius naturaliter possidens non facit fructus suos, nisi ab eo prīcipaliter, vel eius nomine ab alio. seperentur. † Secundò not. ꝙ sola ciuilis sufficit ad acquisitionem fructuum. Dixi in l. iij. §. ex contratio. de acqui. pos. Ita not. † pro statuo

i
1
2
3

to huius ciuitatis, quo caueᵗ ꝙ si qs robauerit rem alienam, puniatur certa pœna: modò quidam accepit ad coptimam, i. ad affectum quandam possessionem: modò quidam secauit fructus: vult iste coptimator, id est, fictabilis accusare: quæritur nunquid possit? Dixi ꝙ non, per hanc l. & l. cùm in plures §. messem. j. lo. & l. si apes. §. j. j. de fur. & l. si seruus. §. locaui. eo. tit.

e

SI cuius rei. Not. glo. primam ibi, in ver. adeò. quod ibi intelligo verū vbi eos percipiat fructuarius sciēte & patiēte proprietario: vt l. hac edictali. §. penul. C. de secund. nupt. dixi plenè in l. vxori. hic alleg. in glos. quæ incipit argu. in §. quæsitum. & ibi hoc tangitur per Iacob. de Aret. ᶠ & dic vt x. col. si de feu. fue. controuer. §. omnes.

f

SI vsusfructus. Denique. ᵍActio legis aquiliæ datur domino ꝓpter negligentem. hoc dicit not. & nota bene §. quia glossat totum titu. ad legem Aquil. C. & ff. &c.

g

1 ☞ *Iudex prohibet ingressum possessionis, de qua est contentio inter duos. ne ueniant ad arma.*
2 *Iudex potest cogere partes ad faciendam pacem, & transactionem.*

Sed si inter duos. Nota argu. huius §. ꝙ † quando inter duos est contentio, de vna possessione, ꝙ iudex potest prohibere ʰ vtri que parti ingressionem, ne veniant ad arma, & rixas. ⁱ Not. quòd † iudex potest cogere partes ᵏ ad faciendum pacem, & transactionem. Quòd autē de pace sit indistinctè, verum, haberet magnam indaginem. De transactione habuistis in locis suis.

h
i
1
2
k

PRoculus. Verba per modū conditionis prolata inducunt dispositionem, quādo dispositio est sibi annexa: aliàs non sortiretur effectum: & tunc appellatione vsusfructus ˡ continet proprietas. hoc hicit. De quo dic plenè. in l. ex hac scriptura. j. de dona.

1

de die. circa fin. prin. suprà qui satisda. cogan. Et vide not. per Specul. & Ioan. Andre. de præpa. iu. in principio versiculo quid si iam est conclusum &c. Et ad id quod hic dicitur, adde glo. in authentica de mandatis principū. §. deinde. el primo. & Bald. in lege prima. §. quies. de officio præfecti vrbis. Et adde ꝙ dominus Antonius capitulo primo de mutu. pet. in glossa fina. in fin. dicit ibi post glossam. quòd iudex regulariter non potest cogere partes ad concordiā: fallit in Papa & Principe quando vellent cogere in materia: in qua habēt ad ministrationem liberam. cap. cùm inter. de electio. facit quod not. in capitulo, pridem. de pac. In alia autem materia non possent: nisi causa legitima subsistente. Dicitur autem causa legitima subesse: vt etiam inferior posset, si partes diu litigassent, per id quod habetur in text. nota in capitulo placuit. xc. distinctio. quod est singulariter notandum. An autem iudex habeat suadere cōcordiam, subdit quòd sic à principio: sed postquàm liquet sibi de causa, non debet suadere: nisi forte videret quòd lis posset multùm protelari per appellationes. Nam posset tunc suadere actori, quòd vellet concordare potius quàm diu sic litigare: & similiter poterit persuadere reo. De quo etiam in Specul. de præpa. iudic. Et hoc voluit dominus Antonius, & post eum domi. Ioan. in dicto capitulo primo. Sed mihi videtur quòd glossa hic idem dicat allegando prædicta iura, & plura & probat illud capitul. placuit. quòd etiam Iudex Ecclesiasticus non potest Laicum cogere ad dictam concordiam, quod summè nota. Et etiam Baldus nota. lege: ex stipulatione. C. de sententijs. Adde an Iudex possit partes cogere ad pacem. Abb. consilio. cxlij. secundo libro.

↠ P. P A V. P. ¶Appellatione vsusfructus. Ad hoc ꝙ appellatione vsufru. cōtineaē ēt proprietas, qñ testōr est vsus aliquibus verbis q̄ nō cōueniunt

Si quis.

vsuifructui, nisi habeatur etiam proprietas, vide Com. consi. cxxvj. incip. sed Pet. condidit testamentum. post princ. vsque ad fin. & ponit exemplum ꝙ si testator dixisset q̄ille cui relinquitur, possit tempore mortis suæ de eo disponere, vide omnino ibi. In contrarium tamen faciunt quæ habentur in auth. locum. C. si muli. secundo nu. per Bar. & alios in illo articulo quādo mulier relinquitur dña massaria & vsufructuaria, ꝙ pōt habere vsumfructum. Et habetur ēt in l. si Titio. ff. de vsufructu. leg. sed illa loquitur quando & dominium & vsusfructus expressè relinquitur: quia cum sint in compatibilia, datur electio legatario. hic legatur vsusfructus tantū cum tali adiectione quæ conuenit vsufructui. considera & econtra, si relinquitur aliquid ꝑ verba demonstratiua ꝓprietatem & integrū dominium et postea subijciaē aliquod verbum per quod videatur relictus solū vsusfructus, vt puta relinquitur alicui fundus: postea subijcitur vt possit eo vti & frui toto tempore vitæ suæ, vide Pau. de ca. consi. ccxlvj. ad finē. Bart. in l. Titia cum testamento. §. fi. de le ga. ij. Iaf. in preludijs feu. in xxxiij. colū. & ꝙ ibi si relinquaē fundᵘ ad vsufructuā dum, ꝙ dicatur relicta proprietas vide Alex. consi. ccclxj. ad finem. Angel. consil. ccxlv. vide Bal. in p̄ ludijs feudorum ī ij. & vj. diuisione, vide tex. & ibi Bal. ī l. iiij. ff. de alimen. & ciba. leg. præstan. & q̄ habes per nouissimos in l. plane. §. j. ī sexto notab. de lega. j. vide Are. in l. si fic. in viij. colum. de verb. oblī. Item de legante, vendente vel donāte fundum ad vsum, vide Crem. ūn. xliij. etibi. Et qd si dicat ad gaudimentum. Item qd si leget vsusfructus cum pacto quòd nō alienetur proprietas, vide Crem. ūn. xxvj. Bald. hic & Angel. vide Pichum in l. Titia. §. finali. q. lxxiiij. de lega. ij. Item quomodo relinquaē vsus fructus & postea detur facultas alienandi quòd censeatur relicta proprietas vide Barto. consi. lxiij. in pen. colum. in ij. vol. Socy. consi. ccx. licet in casu illo aliter loquatur Alex. consil. lviij. in ij. vol. in pe. colum. vide Pichum in l. Titia. §. fina. in q. lvj. & circa illud qd dictum est quòd est data facultas alienādi, secundùm Barba consil. lx iiij. vide in contrarium Socy. consi. cxxxj. in penu. colum. Cor. consil. lxxiij. in iij. parte. & clxxij. in ij. parte. Et dum Bald. hic dicit ꝙ si prohibentur alienare, censeatur relicta proprietas: vide Roma. consil. xxvj. in secunda colum. Sed in cōtrarium vide eum in l. donationes. §. species. ff. de dona. vide de hoc alia suprà.

a ↠ P. P A V. P. ¶Defuncta. Quid autem si pendentibus, vide Com.

s **I quis.** Not. l. de quo vide in l. cotem. §. finali. infrà de publicanis.

Sed & si quis.

☞ *Si monachus præpositus ab Abbate alicui capellæ emat cui acquirat, an monasterio, an capellæ.*

Interdum. Hic ponit casum in quo est in pendenti cui quæratur stipulatio. Vide quæ dixi in l. pen. de stipu. seruo. vbi quęro, pone quòd quis est monachus sancti Petri & † præpositus ab Abbate cuidam capellæ monasterij sancti Petri emit: cui quæritur an monasterio an illi ecclesiæ cui est ab Abbate præpositus: & tunc distingue, aut soluit de pecunia illius ecclesiæ, aut monasterij: & sic est in pēdenti cui quæratur donec pretium soluat, vt hic. Si verò soluitur ex aliqua pecunia quæsita de opera sua: tunc cum illa Ecclesia cui est præpositus, debeat habere vsum fructum personę suæ illi ecclesię quęretur.

1 ☞ *Cōtractus celebrati inter Abbatem & monachum non tenent.*

Idem Iulia. Aliàs est l. adhuc. §. fin. Nota tex. in fi. ibi: & regulariter. & c. de quo facio festum magnū in l. frater à fratre. de condi. inde. quod ibi de iure ciuili nō concludit, nisi iungas hūc tex. quia regula est hic. Itē q̄ sit ratio quare inter patrem & filium non possit esse obligatio. Soleo dicere ꝙ ideo, quia patria potestas est de iure ciuili. et nō concludit, nisi iungas hunc text. quia regula est ꝙ si aliqd stipulando ab aliquo mihi quæris, illud stipulando à me mihi agis. Nam non possum mihi ipsi obligatus existere. Et ex hoc pluries † de facto respondi, quòd contractus, qui pluries fiunt inter Abbatem & monachum: vt concedendo ei aliquam rem, vel aliquid aliud promittendo nil valent: quia si ab extraneo monachus stipularetur, quę reretur Abbati: ergo ab ipso Abbate istud stipulando nihil agitur per regulam nota. hic positam.

1 ☞ *Rei uendicatio quòd competat contra ciuiliter tantū possidentem.*

DEfuncta. ᵃFructus percepti pertinēt ad fructuariū, non inspecta quota parte anni vixerit fructuarius. hoc dicit. † Not. quòd cōtra ciuiliter possidentem tantùm potest agi rei vendicatiōe: licet gl. dubitet in pluribus locis.

a
1
2

VSufructuarius. Onus reale euitatur ab eo, qui vult rem dimittere: secus in onere personali. hoc dicit cum l. sequenti.

consil. xcix. in vlti. dub. & de materia. quid si nondū essent percepti, tñ pro eis cōpetereт actio vide eundē consil. cxx. Et pro declaratione huius l. vide aliqd per Com. consilio clxx. in ij. col. circa fi. vide Soci. consi. cx. de quo habes ad Bar. in l. si. ff. de iure fisci. & dū dicitur in ista l. ꝙ nō faciat fructus suos pendētes tempore motæ litis. nō procedit qñ vsusfructus esset subrogatus loco annui legati. Vide Bar. in l. generaliter. §. hæredes. ff. de vsufruct. leg. Are. in l. Stichū. §. stipulatio. in ij. col. ff. de verb. oblig.

a ¶Defuncta. Vide gl. & Bar. in l. diuortio. circa prin. solu. matr. & quod no. Bal. in l. iubemus in ij. col. de sac. sanc. eccle. & per not. per eundē in l. si pater. de vsufruct. C. & in l. in princip. de fruc. & lit. expen. & ad gloss. no. hic vide Arch. idē tenētem in c. statutū. §. assessorē. de rescri. in vj. per Iomo. in c. ij. de re. ec. & c. fi. de pec. cle. & vide glo. in l. j. C. de anno. ciui. libr. xj. vide in c. j. §. is verò. in tit. hic finit lex Corra.

↠ P. P A V. P. ¶De vsufructu. Qūo in vsufructu habeat locū ius accrescendi. vide Ange. consi. cxlvj. incip. Rusticus quidam. Paul. de Castr. consi. cx. in ij. colum.

↠ P. P A V. P.

c ¶Interdum. Quod in vsufructu habeat locum ius accrescendi & post ius quæsitum, vide per Ange. consilio. cxlvj. incipiē. Rusticus quidā. & hic in l. diuus. §. j. s̄. de vsufruct. vide ad reg. Pau. de Cast. in consi. suo. cx. in iij. dub.

b De usufructu b accrescendo. Rubr.

LEX I.

QVoties. Inter coniunctos est locus iuri accrescendi: non inter totaliter disiunctos. h. d. quod nota.

Denique. Coniunctio realis inducit ius accrescendi. hoc dicit Bart.

1 ☞ *Ius accrescendi quòd habeat locum in usufructu constituto inter uiuos.*

c **Interdum.** ᶜConiunctio realis inducit ius accrescēdi in vsufructu & proprietate. Item durat vsusfructus, etiam post eum acquisitum. h. d.

1 Quod secundum nota. † quia vides quòd in vsufructu constituto inter viuos, habet locum ius accrescendi.

b

Si duobus. Qui vocātur ad vsumfructum, non ex verbis testatoris accrescendi nō habent. h. d. quod not. quia est vna de regulis iuris accrescendi. hoc dicit.

c **I**Dem Neratius. **Non solum.** Inter legatariū plenè proprietatis, & legatarium vsusfructus non est locus iuri accrescendi.

1 ☞ *Pronomen, suus, prolatum in tertia persona quomodo referatur ad testatorem, & quomodo ad hæredem.*
2 *Dictio, cum, ponitur coniunctiue.*

d **S**I quis a Titio. ᵈNota legē: qa variè legitur: quia istud † pronomen, suum, quando verba scribuntur in tertia persona, potest referri ad hæredem, & ad testatorē. secundùm primā lecturā referuntur ad testatorē: vt l. ex facto. circa princ. super verbo, suam. j. ad Trebel. Item ista verba hęredes sui, possunt intelligi pro quolibet hærede, quem quis habet. Itē stricte pro hæredibus qui sunt sui: vt filij: vt Inst. de hęre. qua. & dif. §. sui. Hic videtur ꝙ debeat intelligi suis. stricte, hoc est, filijs: vt hic. De quo plenè dixi in l. Gallus. §. nunc de lege. j. de libe. & posthu. No. ꝙ dictio, † cum, ponitur coniunctiue. De qua in l. tripplici. j. de verbo. signi.

c ¶Interdū. Vide Bartol. in l. si mihi & Titio. de verborū obligationib.

d ¶Si quis Titio. De huius legis intellectu vide oīno Barto. in lege huiusmodi. §. si Titio. de lega. primo & quod ibi per domi. Ioan. aliś intellectum dat Angel. ad istum text. in cōsilio clxxxij. aliàs clxxxv. quod incipit, charissime frater. dicens quòd vbi resultat impossibilitas: vt quando appellatio hæredis refertur ad hæredes viuētis: cùm impossibile sit viuentes hæredes habere. lege sina. ff. de hær. vel acti. venalis appellatio cohæredum coarctatur ad descendentes primum locum tantùm, & primum gradum tenentes, per

Quibus modis usufru. amit. Rubr.

1 ☞ *Vxor, cui fuit relictus ususfructus per uirum mortuis filijs: an habebit à substitutis integrum usumfructum. quod sic.*
2 *Si fuctum est legatū alicui, quod possit petere quādocunq; & poterit peti, etiam non obstante præscriptione.*

istum text. secundùm vnam expositionem: qui intellectus an sit verus quantum ad istum text. vide not. in l. Gallus. §. quidam. de libe. & posthumis. & in §. etiam. & ibi ponit Bart. dictum intellectum per tex. ibi, & etiam Bal. in l. prima §. vbi autem. de cadu. tollendis, & Salic. in l. fina. C. de impub. & aliȝs substitut. Adde appellatione hæredis qui veniant, quæ posui in l. Gallus. in §. quidam.

LEX I.

Sicut ī annos. Nota principium, qd allegat Iaco. de Are. in materia substitutionis compendiosæ. Et ego per istud principium determinaui plures quæstiões. Nam† quæstio est: testator legauit vxori suæ, donec vitam vidualem seruauerit, vsumfructum. certum est quòd de consuetudine, si filij supersunt, habet alimenta, si nõ supersint esset vsufructuaria. Modò tempore mortis supersunt filij, demum moriuntur, & veniunt substituti b: mater petit totum vsumfructum: dicunt substituti, tu non debes habere nisi alimenta: quia istud legatum sic fuit incœptum. Dico q debet habere totũ vsumfructum: nam illud legatum non est vnum, sed pro illo anno, quo mortui sunt filij, incipit esse ad totum vsumfructum: ergo &c. & hoc per istud principium. Itẽ facit ad quæstionem: c legauit † quis aliquid alicui pro loco, quod posset petere quando cunq; modò lapsum est tempus tãtum, ita q sublata est præscriptio decem ann. licet de hoc sit quæstio: ita quòd videtur q non posit petere. Sed dico quòd præsupposito q currat præscriptio: tamen per illam dictionem, quandocunq;, dico q sunt plura legata. Et ideo licet quædam sint sublata præscriptione: tamen cum nunc incipiant alia legata competere, dico quòd illa potuerit petere: cum illa nõ sint præscripta. quod no. & põt facere ad multas quæstiões, &c.

Hæc autem. Nota q; quando copula cadit inter diuersas orationes, facit coniunctionem verbalem. Ad quod l. j. §. is itaq; C. de cadu. tol len. quod nota pro eo quod dixi in l. re cõiuncti. j. de legat. iij. & ibi pono opinionem meam nouam per istas leges.

LEX II.

Si vsufructuarius mes- sem d. Lex ista legitur duobus modis: & est notabilis: & secundũ primã lectu. breuiter hoc intendit: Fructus efficiũtur fructuarij, cùm ab eo sunt in horreo reconditi: bonę fidei possessoris eo ipso quòd sunt à solo separati. h. d. secundũ primam lecturam not. secundùm aliam lecturã. h. d. Vsufructuarius facit fructus suos, si suo nomine à solo seperantur: sed bonæ fidei possessor à quocũq; à terra seperantur. h. d. Secundùm istam lectu. Iulianus non corrigit Labeonem, imò declarat. Et istam puto veram: quia imò Iurisconsultus appobat dictum Labeonis ibi: sed vt verum, &c. & docto. ipsam tenent e in l. certum. C. de rei vẽ. Licet glo. in l. & ex diuerso. in glo. magna. §. de rei ven. videatur tenere primam lectu.

LEX III.

Interdum. Nota q; dicit, incipiẽte. qd est ideo: quia suprà dixit quãdiu manumittatur. Secus si dixisset, q̃diu manumiss. fuerit: vt l. Stichus. d̃ ma. te. Facit qd̃ dixi ī l. filius. §. diui. j. de le j. & qd̃ dixi in l. si quis id quod. de iur. omni. iudi.

Si sub conditione. Ex testa mẽtis diuersorũ non est locus iuri accrescendi. quã legem nota: quia est vna de regulis in materia iuris accrescendi.

Si qui. f Vsu patris retinetur ius totius à sciente: secus ab ignorante. hoc dicit. quam legem nota. quia ad multas quæstiones valet: maximè ad quæstionem illam de eo, q debebat habere annuatim viginti solidos monetæ antiquæ, qui erant magni valoris, recipit p multos annos annuatim viginti solidos mo netę nouæ minoris valoris. In qua quęstio ne dixi, aut accepit sciẽter, vel ignoranter. de quo per glo. in l. si quis emptionis. C. de præscript. xxx. ann. quam disputauit dominus Andreas de Pisis, & postea disputauit eam: & melius do. Iac. But.

☞ *Vir habitans in domo uxoris, uel econtra, uidetur habitare magis iure familiaritatis quàm suo nomine.*
Quis retinet possessionem per eius familiam.
Quis dicitur habitare ubi habitat familia.

Imulieri. Nota. legem † quæ facit q; si vir habitat in domo vxoris, vel vxor in domo viri, magis videtur habitare iure familiaritatis quàm pro se, & suo nomine possidere: vt hic, & l. qui fure familiaritatis. j. de acquiren. poss. Item not. glos. † q; quis retinet possessionem per familiam suam, & dicitur habitare g vbi familia sua habitat. qd̃ potest valere ad multa.

☞ *Possessio perditur per inundationem.*
Inundatio interrumpit præscriptionem.

Iager. Nota quòd per inundationem perditur possessio: & sic nota † quòd inundatio habet interrũpere præscriptionem. quod not. ad multa. & potest tota dievenire de facto; & ideo not. tex. cum gloss.

De usufructu earum rerum h quæ usu consumuntur. Rubrica.

Tribus. i Versiculus, illud &c. facit ad quæstionem an procurator releuetur à satisdatione per dominum, per formam §. si verò aliquis. Instit. de satisda. Dixi plenè j. iudi. solui. super rubrica. vbi gloss. & Dy. tangunt.

Si ususfructus petatur, uel ad aliũ pertinere negetur. Rubrica. k

LEX I.

Si fundo Vsusfructus. Quoties dispositioni k apponitur aliud, quod est contra naturam rei, super qua disponitur, non valet dispositio. hoc dicit.

LEX III.

Vi vsumfructum. Hic habes duo quæ habentur in l. naturaliter. in princi. de acquiren. po. Dic vt ibi.

Vti frui. Nota optimum principium in casu suo. Bartol.

Negatoria

a ¶Scut. Regulam huius l. & l. repeti. infrà hoc e. ti. q; vsufructꝰ extinctꝰ iterum reuiuiscat, quando relinquitur per verba repetitiua: limitat signanter Bart. in l. sicut. §. superuacuam. ff. quib. mod. pign. vel hypo. fol. colum. vlti. nisi esset extinctus semel de voluntate creditoris, vt ibi per eum, quem vide.

1 ✠P. PAV. P. ¶Et veniunt substituti. vide ad Bart. in authẽ. quod locum. C. si mulier secundo nupse.

b ¶Ad quæstionem. Adde q; p illum tex. dicit Bar. in l. si mihi & Titio. de verbo. obliga. in iij. colum. ibi: sed dico q; supposito. Adde Barto. in l. nemo potest. de lega. primo. & quod not. glos. & Barto. in c l. cum notissimè. §. in his de præscription. xxx. anno. Bald. in l. ij. vt in posset. leg. & in l. prima. in princi. de cadu. to. quod no. Ange. & Imo. in l. cũ stipulatus sim mihi à proculo. de verbo. oblig. Bal. in l. quod si nolit. §. pe. de ædil. edict.

d ¶Si vsufructuarius messem. Et faciunt ea quę hic habentur ad quæstio. præscripsit tertius cõtra vsufructuarium, tandẽ dñs agit rei vendicatione directa, & recuperat rem: vtrũ dñs in hac rei vendicatione aduocet à tertio fructus, quos ipse tertius possessor percepit. Post multa, quæ adduci possunt, dic quòd Ros. hãc q. disputando termina d uit quòd sic, nec iste possessor poterit opponere de iure tertij. quod latius sequitur Bal. in c. j. §. præterea. vltimò. de prohi. feu. alie. per Fede. & per Bald. in l. j. C. de fruct. & lit. expẽ. Adde Ioan. Andr. in addi. Spec. in titu. de fruct. & interesse. §. j. in fine.

e ¶Et docto. ipsam tenent. Et Barto. in l. ij. in princi. de fruct. & lit. expen. videtur approbare istam lec. & facit etiã iste text. ad q. not. Bald. in l. fi. e in ij. col. de fruct. & lit. expen. in vers. modò quæro.

f ¶Is qui. Et istũ text. alleg. Bal. in c. j. §. qd ergo. ivna ad. de iue. de re ali. fa. q; per petitionem partis rei totam præscriptionem interrumpit, si eod̃ nomine agat: secus si non agat ex eadem causa: vt in ca. olim.

g ¶Habitare. Vbi q; dicitur habitare, vide Bar. in l. prætor. §. habitare. j. de his qui deiec, vel effu. vide in l. cùm scimus. de agr. & censi. & quòd retineat possessionẽ per familiam est gl. in l. consentaneum. quæ incipit, animo. & ibi Bal. in fin. per Bart. in l. iij. §. Labeo de acquir. posses. Ad de quis dicatur habitare, Bald. cõsil. lxj. j. libr. & Alex. consil. l. j. libr.

✠P. PAV. P. ¶De vsufru. earum rerum. Circa cautionem prestandam in vsufructu earum rerum: & an in eis connumerenẽ. vide Alexand. consil. lxxv. col. ij. Circa verò cautionem aliarum rerum vide ad Barto. in l. j. C. de vsufruct. vide Are. in §. cõstituitur. Instit. de vsufru. Item nota quod si legatur vsusfructus alicuius gregis vel animaliũ, finito vsufructu debet reddi estimatio animalium mortuorum vel deteriorato rum. Bal. in c. fin. de cogni. feu.

h ¶Habitare. Vbi q; dicitur habitare, vide Bar. in l. prætor. §. habitare. j. de his qui deiec, vel effu. vide in l. cùm scimus. de agr. & censi. & quòd retineat possessionẽ per familiam est gl. in l. consentaneum. quæ incipit, animo. & ibi Bal. in fin. per Bart. in l. iij. §. Labeo de acquir. posses. Ad de quis dicatur habitare, Bald. cõsil. lxj. j. libr. & Alex. consil. l. j. libr.

✠P. PAV. P. ¶De vsufru. earum rerum. Circa cautionem prestandam in vsufructu earum rerum: & an in eis connumerenẽ. vide Alexand. consil. lxxv. col. ij. Circa verò cautionem aliarum rerum vide ad Barto. in l. j. C. de vsufruct. vide Are. in §. cõstituitur. Instit. de vsufru. Item nota quod si legatur vsusfructus alicuius gregis vel animaliũ, finito vsufructu debet reddi estimatio animalium mortuorum vel deteriorato rum. Bal. in c. fin. de cogni. feu.

i ¶Tribus. Si testator iubet hæredem fide iubere pro me & fideiussor soluat: an debeat habere regressum contra me. text. hic videtur no. q; nõ quod tene menti. vide tñ hic gl. & bal. & de isto text. vide bal. in l. arethu. de statu hominum. & in l. sancimus. C. de verbo. signi. & ad hoc hanc l. pro mirabili allegat bal. in l. indebitã. de condictio. inde. et adde quod dixi post Bar. in l. si fideiuss. in prin. de le. j. & Bald. & d. Io. vbi etiã Bal. all. istum tex. licet d. Io. nõ alleget Bal. in l. j. C. de vsuf. q; licet testator nõ possit remittere cautionem vsuf. cũ põt damnare hæredem, vt vnũ pauperem recipiat in fideiussorem. & bal. in l. si pro ea. C. man.

k ¶Dispositioni. Quãdo dispositio apponatur circa aliquid quod est contra naturam rei &c. vide q̃ examinauit in l. primi ff. de acqui. posse.

l ¶Tribus. Si testator iubet hæredem fide iubere pro me & fideiussor soluat: an debeat habere regressum contra me. text. hic videtur no. q; nõ quod tene menti. vide tñ hic gl. & bal. & de isto text. vide bal. in l. arethu. de statu hominum. & in l. sancimus. C. de verbo. signi. & ad hoc hanc l. pro mirabili allegat bal. in l. indebitã. de condictio. inde. et adde quod dixi post Bar. in l. si fideiuss. in prin. de le. j. & Bald. & d. Io. vbi etiã Bal. all. istum tex. licet d. Io. nõ alleget Bal. in l. j. C. de vsuf. q; licet testator nõ possit remittere cautionem vsuf. cũ põt damnare hæredem, vt vnũ pauperem recipiat in fideiussorem. & bal. in l. si pro ea. C. man.

a ¶Rei vendicatio. Et de hoc habetur Instit. de act. §. æquè. in fi. not. Barto. in l. si prius. ver. quintò oppo.

b ¶Vt declaretur comes. Bene facit quod no. per gloss. & ibi Bar. in l. j. de feriis.

c ✠P. PAV. P. ¶De vsu & habitatione. Nota vnum singulare q; si testator legaret alicui habitationem suam exprimendo confinia videretur legare dominium ipsius domus: secus si diceret, lego habitationẽ domus meæ. vide Cre. singul. cxij. & quando aliquando legando vsumfructũ simpliciter vel habitatio 1 nem videatur legari proprietas, & aliquo modo econtrà, vide omnino quæ habes, ad Bart. in l. procul. 2. de vsufruct.

✠P. PAV. P. 2
d ¶Plenum. vide quod decidit Bal. hic, quòd si testator leget vxori lectum, intelligit de vidualt, vide Bal. in l. ex militari. ff. de testa. milit. quòd si cõcedatur episcopo vt tẽpore interdicti possit celebrare, intelligitur, scilicet in pontificali. facit quod not. Inno. in c. pastoralis. de dona. gl. in l. quod si nepotes. ff. de testa. tute. in l. j. C. de vsu. Item quòd qualitas personæ proferentis vel ad quem referuntur verba, multùm operetur, ita quòd alteretur dispositio iuris communis, vide quæ dicit Iaso. in l. sed si hac. §. liberos. in pen. nota. ff. de in ius voc. Longè melius Felin. in c. causam quæ. xj. col. extra de vsur. vers. quibus adde. vide quæ dicit Ias. in l. qui se patris. in vltima charta, in ij. col. C. vn. libe. allegat Barto. & Alexan. in l. ex Falcidia. ff. ad leg. Falci. quod verba latè & impropriissimè intelligũtur propter qualitatem personæ, ad quam referuntur. Et quod intelligenda sunt secundùm qualitatem personæ, vide etiã Barba. in capit. possessiones. in ij. nota. de rebus eccles. non alien. in capit. pastoralis. in ij. col. extra de dona. Item vnum not. dictum & regulam, vide per Aret. in l. q; seruus. in pen. col. de acquir. possess. & in princi. seq. col. limitat istã regulam nisi alia præsumptio fortior esset in contrarium, vide per istam regulam quod dicit Bar. in tract. minorum. lib. v. colum. iiij. quòd legatum factum fratribus minoribus debet intelligi factũ eo modo quo

☞ *Negatoria & confessoria dantur possidenti.*
Comes, etiam si possidet comitatum tamen potest petere ut declaretur comes.

Vtrum autem. Nota istum finem: † quia debes scire quòd rei vendicatio a datur illi, qui non possidet: sed istę actiones, confessoria, & negatoria, quæ iunt in rem, dantur etiam possidenti, vt hic vides. Ad quod l. & si fortè. §. sciendum. infrà, si ter. vendi. quod nota. † quia quamuis aliquis comes possideat comitatum suum: tamen potest petere vt declaretur comes b. & sic etiam, vt multa alia valet.

De usu & habitatione c. Rubrica.

LEX I.

Aeterùm. No. quòd quis in domo communi potest inducere personas, de quibus suprà dictũ est. Et recipere hospites quãdocq;, & similes. Facit l. si stipulatus fuerim. j. de verbo. obliga.

LEX II.

Si habitatio. Sed si sit. Restat vnũ contrarium in solutione glo. Sol. in illis non erant verba similia vel æquipollentia istis: quia ipsa res fuit relicta cũ adiectione quadã, per quam adiectionẽ legata nõ minuuntur, nec; adimuntur: hic fuit relictus vsusfructus vel vsus cum adiectione quadam, per quam adiectionẽ legatum augetur: & sic vbique fit interpretatio in benigniorem partem: vt l. in testamentis. j. de regu. iur. quam solutio. not.

LEX III.

d Plenum. a

e Equitij. Nota q; verba testatoris debent intelligi secundùm conditionẽ personæ, cui datur, seu ad quã dispositio confertur. Bart.

Per seruum. Vsusfruct. Op. de l. j. §. j. §. si vsusf. pet. Sol. quædam sunt substantialia rei, quædã sunt naturalia seu accidẽtialia. In his quæ sunt de substãtia, si quidẽ in ipsa dispositione adimatur, vitiat dispositio. Sed si adimat dispositiõe pfecta vitiat adẽptio: & valet dispositio: vt hic. In his verò quæ sunt naturalia, seu accidentalia, quanq; necessaria, ademptio non vitiat dispositionem, vt lege contraria: vt ibi not.

✠POMATES. ¶Equitij. Ad hoc dictum Barto. hic vide Barba. consil. v. in ij. colum. in fin. j. volu. & consil. xvij. iiij. colum. xxxiij. v. col. xxix. aliàs xxxix. in vj. colum. xlv. in x. colum. lxij. in iij. colum. eodem volumi. Feli. c. causam quæ, in v. colum. de re iudi. Barba. consil. ij. in v. colum. ij. volumi. & consil. cccj. in iij. colum. & consil. xxxv. colum. viij. & consil. seq. colum. xiij. & consil. lvj. vj. colum. ij. volu. & lxiij. vj. colum. eo. volu. Roma. consi. ccxcj. in vlti. colũ. Facit glos. l. idemque. §. idem Labeo. ff. manda. facit, quia debet attendi verisimilitudo non solùm respectu rerum, secundùm Bald. l. Paulus. la j. ff. de solu. sed etiam respectu personarum. l. semper in stipulationibus. de regu. iur.

Negatoria

Arbor seruitutum.

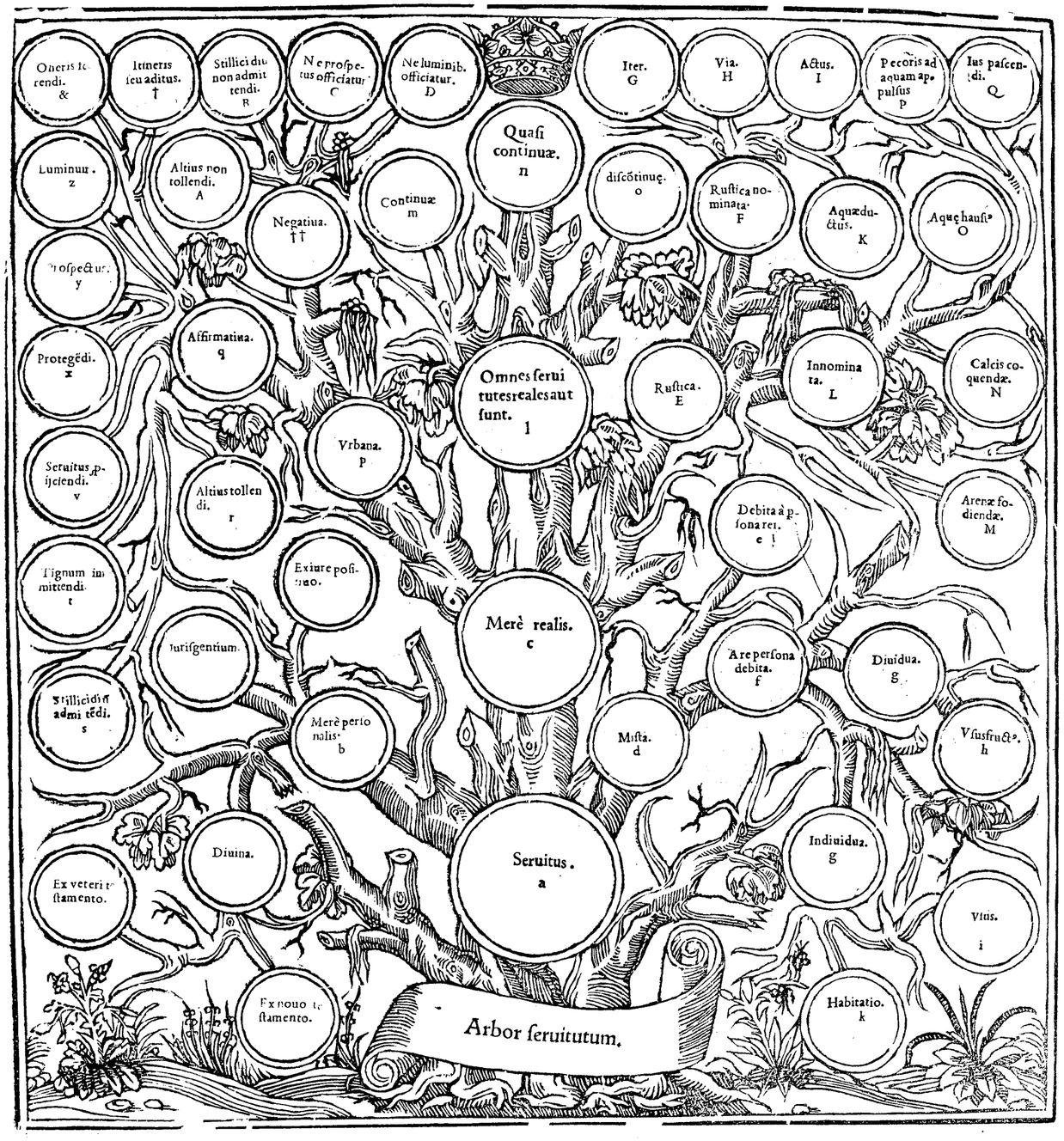

Diffinitiones seruitutum omnes hic ordine alphabetico signantur.

a Seruitutum tria sunt genera. Quędã enim sunt seruitutes personales: quædam reales: quædam mistæ, vt patet in arbore in prima diuisione.

b Seruitus personalis dicitur illa, quæ debetur à persona personę: quæ habetur in titu. Instit. de iure perso. & ff. de sta. homi. & vbicunque fit mentio de seruis. Et hęc dicitur merè personalis, vt nota. gloss. in l. j. ff. de serui. titu. generali. Et sic diffinitur: Seruitus, est constitutio iurisgentium, qua quis dominio alieno contra naturam subijcitur. Ita dicit Iurisconsultus in l. iiij. §. primo. ff. de stat. homi. Insti. de iure pers. §. ij. Et secundũ hanc diffinitionem patet quòd seruitus sit de iuregentium licet aliqui dicant quòd sit de iure naturali. Alij de iure diuino, & alij de iure ciuili vel Canonico. Quæ omnia fortè possunt esse vera, diuersis respectibus. Sicut in simili dicit gloss. de matrimonio Instit. de iure natura. §. j. Et quia de ista seruitute in hoc titu. non est ad propositum: idcir co non latius de ea faciam mentionem. Vide optimam gloss. in c. ita quorundam. de Iudæ. & Sarrace. super verbo, seruos.

c Seruitus realis dicitur, quæ debetur à re rei: sicut est seruitus vrbana & rustica, quæ non debetur personæ, sed prædio. text. in l. vnus ex socijs. ff. de serui. rusti. prædio. Et omissis diffinitionibus multorum docto. hæc est vera diffinitio, secundùm Bartolum in l. prima. infrà, de seruitu. Seruitus realis, est quoddam ius prædio inhærens, & ipsius vtilitatem respiciens; & alterius prædij ius siue libertatem diminuens.

Seruitus

d Seruitus mista, dicit, quę nõ est merè personalis: puta, nõ debet à persona personę, nec est merè realis: puta, nõ debet à re rei, sed de vtraq; participat. Huius autẽ species sunt tres, s. vsusfructus, vsus, habitatio. licet glo. ij. Instit. eo. ponat quatuor. & gl. in l. j. ff. eo. puta, seruitus mista debita à persona rei: sed non est propriè seruitus. De hoc parum infrà patebit in sequen. declara.

e Debita à persona rei. hęc nõ est propriè seruitus, prout capit in materia nostra. Bart. in l. j. ff. de serui. ideo hic non deberet poni. & de hac vide tex. in l. Titio centum. §. Titio. ff. de cõdi. & demon. & adde quod dixi ſ. in declaratione seruitutis mistæ.

f Seruitus mista à re personæ debita. Hæc cellula nõ indiget declaratiõe: quia satis cognoscit, si cognoscit quid sit vsusfructus, quid sit vsus, & quid habitatio.

g Omnes seruitutes sunt diuiduæ, & indiuiduæ: sed sola seruitus vsusfructus est diuidua: cæteræ sunt indiuiduæ, vt est tex. in l. j. §. si vsusfructus. ff. ad l. Fal. in l. stipulationes non diuiduntur. in prin. ff. de verb. obli. Et quæ sit ratio differentiæ, dic quòd est ista secundùm Doct. in dictis iuribus: quia tantam vtilitatem affert vsusfructus respectu partis, quantam totum respectu totius. qd̃ non est in alijs seruitutibus.

h Vsusfructus, est ius vtendi fruendi, salua rerum substantia. Instit. de vsufruct. in prin. Et est duplex vsusfructus, s. causalis & formalis. Gl. in l. omnium. ff. de vsufru. Vsusfructus causalis est, qui est cõiunctus cũ sua proprietate. l. si vnus. §. antepe. ff. de pac. & iste nõ est seruitus: ideo nõ est hic ad propositũ. Vsusfructus formalis, est ille, qui est separatus à sua proprietate. & de illo hic est quæstio.

i Vsus, est ius alienis rebus vtẽdi salua rerũ substãtia. vt ꝓbat in l. j. cũ gl. in verbo, vtẽdi. ff. de vsufr. Et nõ dicit in diffinitiõe fruẽdi, ad differentiã vsusfructus, vt patet ſ. in diffinitione vsusfruct.

k Habitatio, est seruitus personalis mista, in habitãdo cõsistẽs. Et cõstituit tantũ in domo pactionibus, & stipulationibus, vl̃ in vltima voluntate: sicut in alijs seruitutibus dicitur, vt instit. de serui. §. fi. Et est habitatio distincta ſpecies ab vsufructu, & vsu. §. sed si cui. instit. de vsu & habi. & eius effectus vide ibidem.

l Oẽs seruitutes reales, aut sunt cõtinuę, aut quasi continuæ, aut discõtinuę. Et ratio istius distinctionis est: quia reales fundo debent, & fundus nõ habet animũ, ꝑ quẽ retineat possessio: ideo ꝑ factum hominis dicunt cõtinuæ vel discõtinuæ. quod est secus in seruitutibus mistis, quæ cùm personæ debeantur, solo animo possidentur. Doctrina est Bar. in l. iusto. §. nõ mutat. ff. de vsuſc.

m Continuę, sunt illę, quarũ vsus durat perpetuò actualiter, ac potẽtialiter, vt aqueductus, & tignũ immittẽdi. Paulus & Flo. in l. seruitus. la iiij. ff. de serui. tit. genera. Et istæ prescribuntur sine titulo, & lõgo tempore: puta decem annis inter presentes, & viginti inter absentes exemplo rerum immobilium. l. ſi. C. de præscri. long. tempo. & l. ij. C. de serui. & aqua.

n Quasi cõtinuæ, sunt illæ, quarũ vsus durat ꝑpetuò potẽtialiter sed nõ actualiter, vt seruitus stillicidij, secũdùm Cepol. in tracta. de seruitu. vrba. prædio. c. xix. & iste quo ad præscriptionẽ ęquiparanẽ seuitutibus cõtinuis. tex. est ĩ l. foramẽ. ff. de serui. vrb. ꝑd.

o Discõtinuę, sunt illę, quarũ vsus nõ durat perpetuò, nec actua liter, nec potentialiter: vt iter, via, actus. & istę nullo tempore prę scribuntur. Bal. in l. ij. C. de serui. & aqua. & l. seruitutes. in iiij. ff. de serui. titu. generali. Nisi tanto tempore, cuius initij non extat memoria. l. hoc iure. §. ductus aquę. ff. de aqua plu. arcen. Sunt & aliæ fallentiæ, quas vide per Cepo. in d. c. xix.

p Vrbana. Seruitus vrbana realis est illa, quę prędio vrbano debetur, secundũ Ias. in §. æquè. Instit. de actio. ij. col. Et dicitur ꝑdiũ vrbanũ omne ędificiũ gratia habitandi factũ, siue in rure, siue in ciuitate sit positũ. Bart. l. seruitutes. ĩ iiij. ff. de serui. ti. gñali. Et est duplex: quædam est affirmatiua, & quędam negatiua.

q Affirmatiua, est verbis affirmatiuis concepta. Seruitutes affirmatiuæ sunt istæ quæ sequuntur.

r Altius tollendi, est quoddã ius à prædio alteri debitum, quo qs tenetur ædificare propter aliquam vtilitatem, ex hoc vicino ꝓueniẽtẽ per tex. & gl. & ibi Bar. in l. j. ff. de serui. vrba. prædio.

s Stillicidium admittẽdi, est quoddam ius, quod meo prædio est debitum, vt possim meum stillicidium super tectum, vel aream vicini deriuare. Colligitur ex not. per Cepolam in tractatu suo, de serui. vrba. prædio. cap. xxviij.

t Tignum immittendi, est ius, quo tignum super parietem vicini possum immittere, vt in l. j. ff. de serui. vrba. prædio. & immittitur cùm in eo, & in alieno requiescit. l. malum. §. j. ff. de verb. signi. & l. quemadmodum. ff. ad legem Aquil.

v Seruitus proijciendi, est ius, quo ex fundo meo vrbano in solũ vicini licitum est proijcere aquam: per tex. & ibi Flo. in l. j. col. fi. ff. de serui. vrba. prædio.

x Protegendi, est ius, quo ex meo prædio vrbano suprà tuum solum protectum aliquod habere possum: ex not. per Cepolam in tractatu, de seruitu. vrba. prædio. c. xxxij.

y Prospectus. De hac vide Cep. in tract. de ser. vrba. in c. xxxiij.

z Luminũ, est ius, quo vicinus in ædificando tenet domui meæ dimittere lumina sufficiẽtia: vt l. luminũ. ff. de serui. vrba. prædio.

& Oneris ferendi. Vide Cepolam in suo tracta. ser. vrba. in c. xxxvij. qui suo more perpulchrè declarat.

† Itineris seu aditus, est ius, quo per domum tuam possum ire ad meam l. seruitutes, gj in superficie. §. si domo. ff. de serui. vrb. prędd. & tunc de die tantũ licitũ est: ire de nocte debet seruitutis ianuã claudere, ꝑ gl. in l. itẽ. aliàs, iter. & ibi Pau. & Flo. ff. cõmu. prædi.

†† Negatiua, est verbis negatiuis concepta, & seruitutes vrbanæ negatiuæ sunt istæ quæ sequuntur.

A Altius non tollendi &c. est ius, quo alteri suum ędificium extollere me inuito fas non est: vt l. altius. & ibi nota. C. de seruit. & aqua. arbores tamen plantari licitum est: vt l. quod autem. & l. ædificia. ff. de serui. vrba. prædi.

B Stillicidium nõ admittẽdi, est ius, quo vicino stillicidiũ suum alteri deriuari fas nõ est, vt suprà solum, vel aream meã cadat, vt est tex. cum gl. & ibi Bar. in l. j. ff. de serui. vrba. prædio.

C Ne prospectus, est ius, quo alteri prospectũ meũ minus grauio rẽ reddere nõ licet. l. inter seruitutes. l. ij. ff. de ser. vrb. prędd. & differt à seruitute ꝑspectus: vt ꝑ Cep. in tract. de ser. vrba. c. xxxiij.

D Ne luminibus officiatur, est ius, quo alteri lumina mea, siue ædificando, siue arbores plantãdo auferre fas non est: vt l. lumẽ. §. si arborem. aliàs l. si arborem. ff. de serui. vrba. prædio.

E Rustica. Seruitus realis rustica est illa, quę debet ꝑdio rustico: vt l. j. ff. de ser. rust. prædi. & instit. de ser. §. ideo autem. & ꝑdiũ dicit rusticum omne illud quod fit gratia ꝓcipiẽdorũ vel colligendorũ fructuũ: vt l. eo iure. §. tabula. ff. ĩ qb. cau. pig. taci. cõtrahit.

F Rustica nominata, est illa, quę habet nomen iuris, & à iure impositum, quę non nominatur ab actu. glo. & ibi Paul. in l. j. ff. de ser. rusti. prędi. Bal. in rub. de vsufru. C.

G Iter, est ius, eundi ambulandi, hominis nõ iumentum agendi, vel vehiculum: vt l. j. in prin. ff. de serui. rusti. prędi. & dicitur eũdi solus, & planè: Ambulandi verò cum alio, vel currendo, per glo. & ibi Pau. de Cast. in d. l. j. superius allegata.

H Via, est ius eundi, agendi, & ambulandi hominis. in l. j. §. via. ff. de ser. rusti. prædi. Et talis hastam recĩam, & lapides & trabem trahere potest quod habenti actum non permittitur. l. qui sella. in prin. ff. de serui. rusti. prædi.

I Actus. Est ius agendi iumentũ vel vehiculum. §. actus. Instit. de ser. & dic agẽdi, ante se vel post se, s. ad manus. gl. in d. §. actus.

K Aqueductus, est ius ducendi aquã per fundũ alienũ. l. j. §. aquę ductus. ff. de ser. rusti. ꝑdio. Et intellige siue per fistulam, siue per quodlibet istrumẽtũ fistulę. l. si prius. §. placuit. ff. de aqua plu. ar.

L Rustica innominata, est illa, quæ denominat ab actu: nec habet nomen à iure impositum. Glo. & ibi Pau. in l. j. §. in prędijs. ff. de ser. rust. prędio. Plus tamen placet opinio Cepolę in tractatu, de serui. vrba. prædio. c. ix.

M Arenæ fodiendæ, est ius, quo in fundo vicini possum arenã fodere, fortè, vt ex his fiant vasa, vel ædificia rustica, vt colligit ex §. inter rusticorum, institu. de seruitutibus.

N Calcis coquendæ, est ius, quo in fundo vicini licitum est calcem coquere ad vtilitatem mei prædij rustici. Cepo. in tractatu, de serui. rusticorum prædio. cap. x.

O Aquæ haustus, est ius hauriendi aquam de puteo vel fonte, vel de alia aqua vicini, secũdùm Azo. in summa. C. de ser. §. haustus. & secundùm Cepolam. in tracta. de serui. rusti. prędio. c. vij.

P Pecoris ad aquam appulsus, est habere ius appellandi pecora agri mei per prędiũ vicini ad fontem, vel puteum: vt not. in §. inter rusticorũ. instit. de ser. Et ꝑ Azo. in summa. C. de ser. §. pecoris.

Q Ius pascendi, est ius pecoris pascẽdi in fundo alieno agri mei causa, per l. j. §. fi. ff. de serui. rusti. prędio. l. qui seruãdarũ. §. fi. ff. de prescrip. verbis.

a ¶Quid eſt ſeruitus. Vide Inſtit.de act. §. æquè.

b ¶Quid ſuperficies. Et text. gloſſ. & ibi Barto.in d.l.j.§. fi. de ſuperfi.& Inſtitu.de act.§.æquè.

De ſeruitutibus. Rubrica.

Dictum eſt ſ. de ſeruitutibus pſonalibus:ſequitur videre de realibus.Sed oppoq ſeruitus non poteſt ſine vſu conſtitui: vt vt l.j.ſ.de vſufructu. Huius timore facta eſt gl.in l.j.huius tituli,quę diſtinguit quatuor genera ſeruitutũ,vt videbitis per ordinem.j.l.j.

1 ☞ *Deus fecit hominem,ut dominaretur omnibus alijs rebus.*
2 *Seruitus realis quid ſit.*
3 *Seruitus quo iure ſit inducta.*

LEX I.

SEruitutes. Seruitutũ alię pſonales, alię reales. h.d.Oppo.nam de ſeruitutibus perſonalibus loquit̃ tit.de ſtat.ho. & de his q ſunt ſui vel alie.iur.non libe.preſens.Huius timore gl.ſoluens dicit q hęc diſtinctio nõ eſt pfecta: & ideo debes diſtinguere:quia ſeruitutũ alię merè perſonales,q̃ debent̃ à perſona perſonę:vt in tit.de ſta.homi.Alię merè reales, debentur à re rei,vt in hoc tit.Alię quę debent̃ à re perſonę, vt vſus,& vſusfructus:de quibus loquit̃ præcedens liber.vnde nõ eſt merè perſonalis. Alię quę debent̃ à perſona rei: vt l.Titio.§. Titio.j.de cõdi.& demon.& l.Męuia.de manu.teſt.Aſſumo primam,& oſtendo q tit.de ſta.homi.non loquit̃ propriè de ſeruitutibus.Nam ſeruitus propriè nõ poteſt eſſe, niſi ſint duo, ſcilicet ille q dominat̃,& ille qui ſeruit.vt l.j.j.cõmu.prędi.ſed j. ego reperio q eſt ſeruitus ſine domino:vt l.quod ſeruus.j. de ſtipul. ſer.ergo nõ eſt propriè ſeruitus.Reſpondeo,naturaliter †Deus fecit hominem vt dominaretur omnibus alijs rebus:vt l.in pecu dũ.j.de vſur.& l.iuſtiſsimè.de ædil. edict. Omnes ergo aliæ res naturaliter ſeruiũt homini.Si ergo aliquo modo efficit̃ q homo exeat de numero hominũ dominantium, & tranſeat in numero rerũ ſeruientiũ:meritò dicit̃ ſeruus,hoc eſt,de genere ſeruientiũ: & ſi in nullis bonis eſſet,ita poſſet occupari ſicut quælibet alia res,vt d.l.quod ſeruus.Venio ad ſcđm,ſcilicet ad ſeruitutes merè reales,de quibus loquit̃ iſte text.& iſtæ res,in quibus eſt hæc ſeruitus,omnes ſunt de illo genere rerũ quæ homini ſeruiunt & ſubiũciuntur,& tamen inter ſe vna alteri dicit̃ dominari.Et ideo non poteſt eſſe prædiũ ſeruiens ſine prædio dominante : vt l.j.j.
2 commu.prædi.Quæro ergo,†quid eſt ſeruitus[a]. Iſtam diffinitio
a nem non reperio:poſſumus tamen probabiliter ſic diffinire. Seruitus eſt ius quoddam prędio inhęrens ipſius vtilitatẽ reſpiciẽs, & alterius libertatẽ ſeu ius diminuẽs.ita poteſt diffiniri. Dixi q eſt ius,iſtud probat̃ inſti.de re.corpo.& incorpo.& ſ.de re.diu.l.j.in fi.& j.tit.ij.l.j.cũ infinitis ſimilibus.Sequit̃,prædio cohęrens. probat̃ ſ.de neg.geſt.l.qui in aliena.§.fi.Quod dixi,cohęrens.dixi vt ſignificarem q eſt quędam qualitas prędij nõ inhęrens ipſi prędio principaliter,ſed aſſeſſorię,vt j.eo.l. ſeruitutes. de ver.ſig. l.quid aliud. Item ideo dixi,prędio cohęrens,vt per hoc denotarem ſeruitutem ineſſe p̃dio dominanti actiuè:vt l.arbor.§.fi.j.cõi diui Sed huic obſtat j.e.l.iij.q̃ videt̃ velle ineſſe prędio ſeruienti. Rñ.ipſi prędio ineſt paſſiuè &priuatiuè.Ius enim eius diminuit vt ſtatim dicam.Ideo nõ dicitur propriè ineſſe,ſed magis deeſſe. Si cui enim offenderetur oculus, non propriè dicitur q ei ineſt cæcitas,ſed propriè ei deeſt lumen.Item huic obſtat quod alibi dicitur quòd ſeruitutes non ſunt in bonis, nec extra bona : ergo non ineſt prædio dominanti,vt l.prima.de vſufruct. legat.So.vt ibi per gloſſ.& l.rem in bonis.de acqui.re.domi.Non eſt enim in bonis,nec extra per ſe & principaliter, ſed accеſſorię. Sicut qualitas ineſt ſubiecto,benè eſt in bonis,hoc eſt,in prædio dominãte. Sequitur ipſius vtilitatem reſpiciens. hoc ideo dixi: quia niſi vtilitatem prædij contineret : non poſſet conſtitui ſeruitus: vt l. ſi ædes.infrà.ti. j.& ti.ij.l.& Attilicinus. Sequitur & libertatem, ſeu ius alterius diminuens. Iſtud probatur in l. ſtipulatio iſta §. quis fortè.j.de verbo.oblig.Et quod dixi,alterius,ideo dixi:quia non põt eſſe prædium ſeruiens ſine prædio dominante. vt l.j.cõmu.prędi. Item quod dixi alterius intelligo,ſcilicet domini: vt l.j.j.quemadmo.ſerui.amit. Item intelligo alterius in totum, vel in partem quandoque,vt videbitis in l. pro parte.infrà eod. Quæ
3 ro,quò†iure ſunt inductę ſeruitutes.Reſpondeo,de iure gentiũ. Iſtud probatur inſti.de ſer.in fi.Diuiſiones autem iſtarum ſeruitutum realiũ,videbitis per Iuriſconſultũ. Quia aliæ vrbanorũ, aliæ ruſticorum:& quælibet habet diuiſiones per ſe, & eſt certa ſpecies eius:quia quædã eſt ſeruitus,quæ debetur à re perſonæ: vt vſus,& vſusfructus:& de iſtis vidiſtis in præcedentibus titulis.Venio ad quartũ genus,ſcilicet qñ debetur à pſona rei , quod de iure Digeſtorũ nõ eſt repertũ,niſi in liberto,vt poſsit cogi ad morandũ in certo loco:vt l.Titio.§.Titio.de cõdi.& demõ. & l. Męuia.de ma.teſta.De iure Codicis reperit̃ in agricolis & cẽſitis,q ſunt aſſcripti glebę,adeo q à ſolo ſeparari nõ poſſunt , vt l. quẽadmodũ.C.de agri.& cẽſi.lib.xj.& p multos titulos ibidem.

1 ☞ *Vnus ex dominis poteſt conſtituere rem pignori pro ſua parte pro indiuiſo.*

LEX II.

VNus. Dicit gl.hoc eſt verũ,niſi alij conſentiãt ante vel poſt:vt l.per fundũ.j.tit. ij. Quæro rationẽ huius.Rñ.quia ſeruitus conſtituitur ad vtilitatẽ prædij dominãtis,& minutionẽ prædij ſeruientis.Modo vna pars pro indiuiſo nõ poteſt vtilitatẽ recipere. Nõ enim poſſes deducere aquam ad fundũ cõmunẽ pro certa parte, pro indiuiſo,nec̃ ducere per fundũ alienũ pro indiuiſo:ideo nõ po-
1 teſt ab vno conſtitui,vt j.eo.l.ad certã.Et ex hoc † apparet q vnus ex dominis põt conſtituere pignori rem pro parte ſua pro indiuiſo:vt C.ſi cõmu.res pig.da.ſit.l.j.quia illud fit ad ſecuritatem debiti:quæ ſecuritas poteſt præſtari pro indiuiſo : non autẽ poteſt præſtari vtilitas , ſeu ſeruitus fundo meo certa parte pro indiuiſo,vt hic.Et circa hoc vide l.ſtipulationes nõ diuiduntur. in primis quatuor contrarijs.j.de verbo.oblig.

LEX III.

SEruitutes prædi. Seruitutes poſſunt imponi ſolo & ſuperficiei. Vel ſic:Seruitutes poſſunt diminuere ſoli vtilitatẽ & ſuperficiem.h.d.Reuoco in dubiũ intellectũ legis noſtræ.quidã exponunt.l.aliæ ruſticæ,alię vrbanæ.quod glo. non placet:quia iſtã diuiſionẽ vidiſtis ſ.eod.l.j. Alij exponunt aliter: vt dicit gl.& ego dixi in ſummario.Sed tũc opp. primò ſic : Seruitus ſeruitutis eſſe non põt:vt l.j.de vſufr.leg.ergo in ſuperficie non poterit imponi ſeruitus.Gl.rñdet mirabiliter , non eſt verũ
b q ſuperficies[b] ſit ſeruitus,imò eſt vtile dominiũ.tene menti iſtã gl.Extra glo.opp.ſeruitus non põt conſtitui pro parte,vt ſ. eod. l.proxi.ergo non põt conſtitui in ſuperficie tantũ, quæ eſt pars domus:vt l.ſolũ.ſ.de ven.Rñdeo,non conſtituit̃ pro parte, imò inſolidum:quia quilibet eſt dñs inſolidũ illius domus:vnus iure directò,alius iure vtilis dñij.quod apparet : qa ſuperficies per ſe non põt cenſeri:vt l.obligationũ ferè.§.placet.j.de actio. & obl. Oppo.hic innuit q ſeruitutes ſunt in ſolo,vt ſuperficie ſeruiẽte. contra imò ſeruitutes ſunt in prædio dominante:vt l.arbor.in fi. j.commu.diui.& dixi ſ.l.j.Sol.in prædio ſeruiente ineſt paſsiuè: in prædio dominante actiuè.quod nota bene.

1 ☞ *Seruitus non poteſt conſtitui ſub conditione extinctiua,ſed inchoatiua ſic.*
2 *Dictio,donec,dum,uel quandiu,an faciant conditionem uel modum.*
3 *Seruitus quare non poſsit conſtitui ſub conditione & ad diem: & modis, de quibus in hac lege.*
Vſusfructus poteſt conſtitui ſub conditione,& ad diem.& nume.6.
4 *Tempus quare non ſit modus tollendæ,uel inducendæ obligationis.*
5 *Ratio quare dominium poſsit transferri ad tempus.*
7 *Ratio quare uſusfructus poteſt conſtitui ſub conditione & ex tempore.*

SEruitutes. Seruitus non poteſt extinguí tempore,vel conditione, nec̃ conſtitui ex tempore ipſo iure : ſed ope exceptionis. hoc dicit. Et eſt illa lex multũ difficilis & ſubtilis: & iſta eſt vna lectu.Legitur in gl.ſuper verbo, placitum.ibi:poſſet etiam, &c. alio modo per quoſdã doct.legitur tertio modo. Examinemus primò iſtam:& oppo.de primo reſponſo ad ſecundum reſponſum.Solu.primum loquitur ipſo iure:ſecundum reſponſum loquitur de æquitate quæ debet ſeruari:vt l.placuit.C.de iudi.Secundo oppo.de l.iiij.& v.ſ.de vſufruc.Sol.aliud in ſeruitutibus perſonalibus,quæ poſſunt conſtitui ad tempus,& ex tẽpore , vt ibi,aliud in realibus,vt hic.Vtrũ hoc ſit verũ:& quę ſit eius ratio,dicam j.Sed pro declaratione literæ quęro quid eſt hoc dictum,quòd non poteſt ſeruitus conſtitui ex tempore. Gloſſ. intelligit hoc eſt,vt valeat poſt tẽpus:ad id quod ſequitur, nec̃ ad tempus hoc eſt vt valeat ad certum tempus , & non vltra. Item ponit gl. vnum exemplũ , ſi ego conceſsi tibi ſeruitutẽ,vt alternis diebus,vel horis vtaris.Iſta ſeruitus nõ finit̃, licet finiatur vſus

tur vſus.Et ad iſtud exemplum oppo.de l.ſi prius.j.de aqua plu. arc.Solu.ibi fuerunt conſtitutæ ſeruitutes diuerſis temporibus: hic vno.Item ad id opp.de l.Labeo.j tit.ij.Sol.intellige illam ſecundũ iſtam.Venio ad illud quod tex.dicit:nec̃ ſub conditiõe, nec̃ ad certam conditionem,& quęro exempla. Glo.ponit opo. Dicunt quidam ſub conditione conſtitui, ſi conſtituo ſeruitutẽ purè,hoc acto q ita demum poſsis vendicare & vti, ſi nauis ex Aſia venerit.Iſtud exemplum nõ placet: quia text. dicit q non poteſt conſtitui ſub conditione.Exemplum iſtud ponit q cõditio fuit adiecta vſui,vel vendicatione nõ ipſi conſtitutioni. Vnde alij dicunt q fuit conſtituta ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit:ſed ante conditionis euentum tradidit:& ſic ſtatim incipit:vt l.ſub conditione.de ſol.& l.ſed niſi.j.de iure do. Certè nec hoc placet,quia ſecundũ hoc cõditio fuit adiecta promiſsioni, non traditioni.Tex.autem dicit q non põt adijci ipſi conſtitutioni per conſtitutionem. Ego intelligo promiſsionem,& traditionem vel quaſi:ſicuti dicimus in l.iij.§.dare.ſ.de vſufru. & j. eo.l. pe.Vnde alij ponunt exemplum q nõ põt conſtitui ſub hac cõditione ſi voluero:ſic nec alia obligatio cõſtituí põt:vt l.ſub hac. j.de act.& obli.Iſtud etiam non placet,primò quia hæc l.vult facere differentiam inter conſtitutionem ſeruitutis, & alios actus, per hoc nulla differentia fieret. Præterea,iſtud eſt exemplũ, qđ
1 hic ponit Iuriſconſultus qñ ſeruitus conſtituitur ad certã condi-
tionem,non qñ conſtituit̃ ſub conditione.Et ideo gl.†tua dicit, ſeruitus non põt conſtitui ſub conditione,ſcilicet extinctiua:ſed bene põt cõſtitui ſub cõditione inchoatiua,ſeu inductiua, ſicut & dominium,vt probatur in l.qui abſenti.§.ſi quis.j. de acquirẽ. poſ.Vnde ſi conſtituo tibi ſeruitutem hoc acto,q extinguatur ſi nauis ex Aſia venerit,non valet ipſo iure.Sed ſi conſtituerẽ tibi ſeruitutem,ſi nauis ex Aſia venerit:iſtud bene põt fieri.Ita intelligitur quod hic dicitur,nec̃ ſub cõditione.& in hoc cõmuniter 5
reſident omnes doct.illud autem quod ſequitur, nec̃ ad certam conditionẽ,dicit gl.intellige,hoc eſt ad certũ modũ,vt ſit ſibi ſeruitus conſtituta donec nauis venerit,vel dum volã.Et ſic eſt qui
2 dam modus,dicit gl.ex qua gl.habes†q hęc dictio donec, vl dũ, vel quãdiu,& ſimiles,faciunt modũ,& non conditionẽ. In contrarium videt̃ tex.in l.pater Seuerinam. in fi.de condi.& demõ. 6
& etiam text.j.ea.l.qui dicit ad certam conditionem. Præterea, ſeruitus põt conſtitui ad certũ modum:vt j.proxi.§. Dicas ergo ſic:quædam eſt conditio momentanea: quædam eſt conditio q̃ habet cauſam ſucceſsiuam. Modo illud quod dicitur, ſeruitus non põt conſtitui ſub conditione extinctiua:intellige de ea quæ habet cãm momentaneam: vt puta,conſtituo tibi ſeruitutẽ quæ extinguatur ſi nauis ex Aſia venerit.Quædam eſt conditio quę habet cãm ſucceſsiuã:& de illa loquitur dũ dicit,nec̃ ad certam conditionem,vt puta,conſtituo tibi ſeruitutem q̃ duret quãdiu volam,hoc eſt , quãdiu continuatur ſucceſſus voluntatis meæ continuetur ſeruitus:& cũ deficit voluntas,deficiat ſeruitus:vel
3 quãdiu talis viuet,& ſimilia.Quæro,†& modo intremus ſubtilitatem harum legum:quare ſeruitus non põt conſtitui prędictis modis.Dicunt quidam q nec dominiũ prædictis modis põt cõſtitui.Quod glo.reprobat per l.qui abſenti.§.ſi quis.de acquirẽ. poſ.Dominium em̃ ſecundũ verã opi.põt transferri ſub cõditione & ad diẽ.Caſus eſt in l.ſi.de leg.rõnem j.dicam.Itẽ quia vſusfructus,qui pars dñij eſt,põt conſtitui ſub conditione,& ad diẽ: vt ſ.de vſufruct.l.iiij.& tetigi ſ.in ſecundo contrario. Vnde alij ponunt aliã rationem,ſcilicet,quia tempus non eſt modus tollẽdæ,vel inducendę obligationis:vt l.obligationum ferè.§.placet. j.de act.& oblig.& j.de lega.j.l.nemo poteſt. Gl. iſtam rationem non reprobat,nec̃ approbat,ſed dat tertium:quia lex voluit cõſtituere ſeruitutes cũ quadã perpetuitate,propter vtilitatem prædiorũ.Iſta ratio non eſt bona: quia ſecundũ hoc non impediret̃ conſtitui ſeruitus ex tempore: quia tunc eſſet perpetua ex parte poſt,ſicut illa quę purè conſtituitur.Dicendum eſt ergo q ratio
4 præcedens eſt vera bene intellecta;nam in ſeruitutis conſtitutione ille,qui eam conſtituit,ſemper remanet obligatus parti:vt j.e. l.pe.& not.in l.corruptionẽ.C.de vſufruct.Sed quia tempus nõ eſt modus tollendæ,vel inducendę obligationis: ideo hęc ſeruitus,in qua ſemper eſt obligatio perſonalis, non põt conſtitui ex
4 tpe,vel ad tempus.Sed tũc vltrà†quęramus,quę eſt ratio iſtorũ. Iuriſconſultus in l. obligationum ferè. §.placet. videtur ponere duas rõnes:vnã q certi ſunt modi conſtituti ad tollendas obliga

a ¶Videre iſtam natũralitatem. Vide de ratione, quare ſeruitus neque ad tempus, neque ex tempore conſtitui poteſt & ſubtiliter.&iſtis adđ bar. in l. nemo poteſt. in ij.parte.de legat.j. & per Imol. aliquid in l.eum qui ita. §. qui ita.in fi.ij.col.de verbo.obli.

tiones,inter quos non eſt tempus. Aliã ra-
a tionem videtur ponere: quia ſicut naturaliter ædificiũ cedit ſolo,nec facere põt quis q ſuperficies nõ cedat ſolo : ita naturaliter obligationes ſunt ꝑpetuę. Modò habemus
a videre iſtam naturalitatẽ.[a] Rñ.obligationes ſunt infixę oſsibus nr̃is, adeò q à nobis ſeparari nõ poſſunt,ſicut character quidã:vt glo.iij.j.pro ſoc.Qualiter aũt character imprimetur in anima,cùm ſit quid merè ſpirituale,nõ bene cadit in intellectu, niſi ꝑ exẽ
pla characteris corporalis.Ponamus ergo in charactere corꝑali infigendo in corpus,ſi aliquis vellet cũ ferro ignito imprimere characterem in corpus alicuius animalis, vel hominis,& dicere q illa impreſsio incipiet in die futura nõ poſſet:imò ſtatim incipit cũ imprimitur,de neceſsitate naturæ. Item ſi qs vellet dicere,im primo tibi hoc,vt nõ duret niſi hinc ad paſcha:non poſſet, qa de neceſsitate durat ꝑpetuo.Et eodẽ mõ ſi qs vellet imprimere hãc actionẽ q reſolueret̃ in cõditionis cauſalis euentũ:nõ poſſet.Ita obligationes q̃ imprimunt̃ in perſonã nr̃am,licet ſint inuiſibiles nõ poſſunt imprimi ex tẽpore,nec̃ ad tempus, nec ſub conditione extinctiua,nec̃ ad certam cõditionẽ.eodem mõ nec ſeruitus prædialis.Primò per eandem rationẽ:quia ei ineſt obligatio pſonalis.Secũdò:quia per eam imprimitur q̃dam qualitas p̃dio dominanti,& etiã p̃dio ſeruienti:vt dixi ſ.l.proxi.& ſ.l.j.Dices tu, eadem ratione non poterit conſtitui ſub conditione: ex qua inciꝑiat.cuius contrarium dixi ſ.Rñ.q ſub conditione non cõſtituitur:imò conditionẽ differt. Inſtit.de verb.obli.§.ſub conditione. Vnde character ille non imprimit̃ bene:ergo põt differri,donec imprimatur.Sed qui conſtituit ex die vl ad diẽ,ſtatim imprimit: & cedit dies:vt l.cedere diem.j.de ver.ſig.Ex prędictis† apparet q̃ eſt ratio q dominium põt transferri ad tempus:ita q dominiũ recedat ex tempore:vt l.ſi.C.de legi.licet ſecus in obligatione:vt l.nemo põt.j.de leg.j.& in d.§.placet.quia dominium non eſt affixum oſsibus nr̃is:& ideo põt ſeparari à nobis & trãsferri in aliũ ſimpliciter:vt l.traditionibus.C.de pac.l.iij.j.pro ſoc. Quæro ergo†& reuoco in dubiũ quid in vſufructu, vtrũ poſsit conſtitui
6 ex tempore,vl ad tempus,& ſimilia.Gl.j.huius legis tenet q ſic. Idem in l.iiij.ſ.de vſufru.Contrariũ tenet gl.in l.obligationũ ferè.§.placet.j.de actio.& oblig. Et reſpondet ad l.iiij.de vſufruct. Quod enim ibi dicit̃,intellige ope exceptionis: non ipſo iure:ꝑ qua facit q etiam in vſufructu ſemper conſtituens remanet obligatus parti.l.iij.§.dare.ſ.de vſufruct.& not.C.de vſufru.l. corruptionem.Sed obligatio perſonalis nõ põt conſtitui ex tempore vel ad tempus,&c.ergo nec̃ vſusfructus. Quid dicemus:teneo q vſusfructus poſsit ipſo iure conſtitui, & ad tempus,& ex tempore:& ſic differt à ſeruitutibus realibus.Tex.eſt in l.cũ vſu
7 fruct.j.de vſufr.leg.Videamus†quę eſt ratio.Quidam dicunt q ratio eſt,quia ſeruitutes prædiorũ debent eſſe perpetuæ,nõ vſus fructus:vt hic in fi.glo.magnæ nihil ad propoſitum. Alij dicunt vſumfructum recipere diuiſionem realem : ergo diuiſionem in tempore eadem ratiõe.Secus ī ſeruitutibus realibus: truffę ſunt. Ratio eſt illa quam ſ.tetigi:qa vſusfructus eſt pars dominij:ideo non inhęret oſsibus noſtris,& põt à nobis ſeparari ex tempore: ſicut dominiũ:vt d.l.iiij.& v.de vſufruc.Et ſi dicas ſaltem iſta eſt obligatio perſonalis,quæ oſsibus noſtris inhæret.Reſpon.quòd illa obligatio perſonalis nõ extinguit̃ tempore:ita quòd tempus ſit immediatè cauſa extinguendi illam obligationem. Tempore enim perit ius vſusfructus : quo perempto obligatio extinguit̃: ſicut ſemper extinguit̃ obligatio perempta re, quæ in obligationem deducit̃ abſq culpa debitoris:vnde rei peremptione extinguit̃ obligatio,non tempore. Item dices tu:Vſusfructus eſt ſeruitus,& licet non inhæreat oſsibus vſusfructuarij:tamen ipſi prædio imprimit quandã qualitatem,ſeu quendam charecterem: ſicut dixi ſ.de ſerui.prædio.Reſpon.nõ eſt verum. Nam ſeruitus eſt quædam qualitas ipſius fundi:propter hanc enim ſeruitutem fundus dominans eſt melior, & iſte eſt deterior. Vſusfructus nõ eſt qualitas prædij;quia talis eſt fundus,in quo alteri debetur vſusfructus ; ſicut ſi nemini debęretur;ſed per vſumfructum diminuitur ius dominij,nõ fundi;& ſic nec in perſona nec in fundo imprimitur qualitas, quæ poſsit dici character,qui inſit oſsibus.Sed dices tu:ſi hęc ſunt vera;ergo ſequit̃ quòd nunq̃ ſeruí-

↠P. PAV. P.
a ¶L. pecoris. Vide q̃ ibi addidi.
b ¶Rñdeo vt dixi. addde Bal. poſt Cyn. in rubr. C. de vſufru. & quid ſi ſum obligat⁹ dare eccleſię in ſignū ſubiectionis vel fide litatis decem annua. Dic q̃ dicatur quaſi ſeruitus, ſecūdū Bal. in l.ij. in ix. col. C. de ſer. & hic adde Bart. in l. pen. in iiij. col. C. condic. inſer vbi quę rit an ſit ſeruitus, ſi conceſſi tibi facultatem coquēdi panem in furno meo. & qd ſi conceſſi q̃ poſſis trāſire per pontē ſine gabella, & quid de ture colligendi peda giū. Adde an ius colligendi pedagium & faciendi pontem, ſit ſeruitus, Bald. conſil. lxv. j. lib.
↠P. PAV. P.
c ¶Si cui. Pro limitatiōe huius l. vide Roma. ſingu. lxix. Et q̃s poſsit eligere in quo loco via conſtituat, an hæres vel legatarius, vtrū omnino Areti. in l.ij. §. ex ꝭs. in v. co. & ſeq. de verb. obli. per Barto. in l. ſi via. j. de ſerui. ruſti. p̃ di. & alios ibi, & in apoſtilla. Alexan. aliquid & de materia iſta, vide omnino Cepol. in tract. ſeruit. ſub rubr. qualiter q̃s debeat vti ſeruitute, eſt in cap. xxiij. & vi de Ia. in l. quo min⁹. in vij. quæſt. de ſlu. vbi ponit an habeat variare aquæductū.
d ¶Ciuiliter intelligi. Idem in verbis teſtamenti. l. cum antiquitas. & ibi Bald. C. de vſufru. facit iſta lex ad id, qđ dixit Bald. in rubri. C. ſi cer. pet. in fine. q̃ ſi dico, cedo tibi actionem ex vendito ſpeciale, q̃ interpretatur, id eſt, iudiciale: quia ſpāliſ non reperit. De interpretatione in contractibus, vide in l. ſi tibi pecuniā. & quod tibi dixi. ſi cert. pet.
e ¶Tertiò nota. Adde bonum text. in l. ij. §. tractari. ff. ad Tertul. And. Barb.
f ¶Non poſsit mutare. Nota q̃ licet ille, cui debetur ſeruitus, illam mutare nō poſſit: tamen dominus prædij ſeruientis hoc facere poteſt, ſi fieri poteſt ſine incommodo prædij dñantis: & ſic iſto caſu licet alius p̃ ſeruitute poſſit nouum opus nunciare, maximè vrbana, vt plenè nota. Barto. poſt gloſſ. in l. j. §. fin. de oper. noui nuncia. vel agi poſſit confeſſoria. fallit in caſu iſto, vt not. Lud. in l. j. §. fi. in fin. tus extinguetur ipſo iure. quod eſt cōtra ti, j. quēadmo. ſerui. amit. Reſpon. vt dixi, cha racter, vel ſignum non poteſt imprimi, vt duret ad tempus: ſed bene eſt poſsibile q̃ ipſa natura illud ſignum conſumat in tempore: non autem tempus ipſum per ſe, vel voluntas imprimentis. Ita eodē modo lex ipſa per ſuos modos conſumit ſeruitutem in tempore, & alias obligationes. Sunt em̃ a modi tollendarum obligationum: vt inſtit. quib. mod. tolli. oblig. Item dices tu; ſecundùm hoc pacto contrahentium nunquàm poſſet remitti ſeruitus. quod eſt contra l. ad certam. j. eo, & l. ſeruitutes. §. ſeruitus. j. eod. Reſpon. ſicut per aliquod, quod tu faceres in illo inſtanti, quo ſignum imprimis non poſſes facere ſignum extingui ex tempore; ſed ex poſtfacto poſſes adhibere medicamenta, per quas ſignum extingueretur: ita per id, quod adijcitur in ipſa ſeruitute, vel in obligatione eius nō poteſt fieri quod extinguatur ex tempore: ſed ex poſtfacto bñ pōt remitti. Ita loquuntur cōtraria. Sumus expediti de prima lect. ſecundo modo legi tur iſtud principium in gloſ. vt dicatur ſic: Seruitus non pōt conſtitui ſub conditione vel in diem: & ſi apponatur reſcitur: & remanet conſtitutio pura. hoc dicit ſecundū ſecundam lect. Iſtam lectu. reprobat gloſſ. quia nihil eſt tam cōueniens, quàm pacta ſeruari. Adde aliam rationem: quia licet cō ditio appoſita impoſsibilis remoueatur de vltimis voluntatibus, non tamen remouet de diſpoſitione inter viuos: vt l. nō ſolùm. de actio. & oblig. & l. impoſsibilis. de verb. oblig. Quidam Moder. vt Nico. de Mata. legūt iſtam legem, alio modo ſic. Quidam ſunt actus legitimi, qui non recipiunt diē, neq̃ conditionem: vt l. actus legitimi. j. de reg. iur. Similiter & filiatio: vt l. ſi tibi. aliàs incipit, quæſitum. & aliàs incipit, ſi filius. ſ. de adop. & in illis appoſitio diei, vel condi tionis vitiat actum. Item in ſeruitutibus ap poſitio diei, vel conditionis, vitiat ſeruitutē ipſo iure. Sed tamen ope exceptionis, hoc eſt, replicationis de æquitate ſuccurret vē dicanti ſeruitutem. Iſta lect. non placet: qa tex. loquitur quod ſuccurritur contra vendicantem, non ipſi vendicanti. Teneas ergo lecturam gloſſæ.

Modum. Seruitutes, & earū vſus, poſſunt modificari in ipſa conſtitutione, licet non extingui. h. d. Quæro quid vult dicere, non ad temporis cauſam. Reſpon. quaſi dicat non facit ſeruitutē tempore finiri, & tempore incipere: ſed tota eſt vna ſeruitus ſic modificata. Sicut em̃ in impreſsione ſigni, vel characteris corporalis, in ipſa impreſsione non poteſt fieri q̃ extinguatur tempore: ſed ipſe character poteſt modificari vt ſit maius: ita vel minus in conſtitutione ſeruitutis non poteſt opponi aliquid extinctiuum ipſius: ſed aliquid modificatiuum.

Vlaiter. Seruitus prædialis pōt conſtitui eiſdem modis, quibus perſonalis. h. d.

Vt pomum. Non pōt imponi ſeruitus prædio, quæ non reſpicit vtilitatem alterius prędij. hoc dicit. Quæro rationem. Gloſſ. ponit vnam & reprobat. Finaliter dicit: ratio eſt, quia ſeruitus prædialis requirit prædium cui ſeruiatur. quod hic non eſt: vt l. j. j. commu. prędi. Cùm ergo non reſpicit vtilitatē prædij, ſed delectationē perſonæ, ſeruitus prædialis dici nō poteſt. Sed quæritur an hoc ſit ſeruitus perſonalis. Quidam, vt Hug. antiquus gl. dicit q̃ eſt perſonalis. Gloſ. dicit q̃ nō. eſt perſonalis: ſed eſt quoddā pactū. Cy. C. de vſufru. ſuper rub tenet opi. Hug. Ego ſemper teneo opin. glo. vt plenè examinaui in l. Mela. §. fi. de ali. & cib. leg. vbi videtur caſus. facit quod not. a in l. pecoris. ⁹ j. de ſerui. ruſti. prædi. facit l. pe. j. de ſer. leg. Dices tu; quare cùm conſtituatur vſus, & vſusfructus, qui eſt ſeruitus perſonalis, nō poteſt conſtitui hęc ſeruitus, vt ſpatiari, & cœnare liceat. Reſpon, vt dixi⁹ heri. l. in ſeruitutes. ſ. eod. ſeruitus vſus, b & vſusfructus de iure dominij plenè diminuit, quod cōponitur ex proprietate, & vſufructu. Vnde quicquid habet diminuere de fructibus, & cōcedere alij, poteſt dici ſeruitus perſonalis: ſed ire, & ſpatiari, & cœnare in loco, nō diminuit de fructibus vt alteri acquiratur: & ſic non eſt ſeruitus perſonalis, nec prædialis: quia non fit ad vtilitatē alterius prędij: ſed eſt quędā obligatio perſonalis, vt patiaris me ſic facere. Iſta verò, vt mihi pomū decerpere liceat, poſſet forſan concedi q̃ eſſet ſeruitus perſonalis, cū habeā vſum, vel vſumfructum arborū. Vtilitas huius inueſtigationis eſt: quia ſi eſt ſeruitus, potero agere contra quēcunque poſsidentē. ſi eſt obligatio perſonalis tantùm, non poſſem agere niſi contra eum qui promiſit: vt j. de conſti. pecu. l. fi. & de cōtrahen. empt. l. fi. §. fi.

Si prædium. Pro parte ſeruitus retinetur, licet ab initio pro parte non conſtituatur. h. d. & iſtū §. examinabo ſtatim in l. pro parte. in fi. j. eo.

1 ☞ *Seruitus eſt tota in toto, & tota in qualibet parte totius.*
2 *Quælibet res eſt diuiſibilis, & in infinitas partes.*
3 *Verba debent ciuiliter intelligi.*
4 *Variatio non permittitur electione facta.*
5 *Dominus prædij ſeruientis poteſt petere quòd uia mutetur ſine incommodo prædij dominantis.*

c **Cui.** ‘Verba contractus debent ciuiliter intelligi, d & qui ſemel locum eligit, variare non poteſt. hoc dicit. Vel ſic: Ius ſeruitutis reſpicit fundū, & quālibet partem eius. idem in eius vſu ab initio: ſed cum per certum locum cœperit vti, non poterit poſtea variare. hoc dicit. Not. primò † q̃ ius ſeruitutis reſpicit quālibet partem fundi: & ſic eſt tota in toto, & tota in qualibet parte totius: vt l. via conſtituj. tit. ij. ſicut dicunt Philoſophi, & Theologi de anima ho2 minis. Secundò nota † q̃ res quælibet eſt diuiſibilis, & in infinitas partes: & ibi infinitæ &c. & etiam Philoſophi hoc dicūt. Ter3 tiò † nota⁴ q̃ verba debent intelligi ciuiliter. facit j. ad exhiben. l. e pen. Vltimò nota † q̃ poſtquàm quis elegerit, non licet variare. 4 concor. ſunt in glo. Oppo. j. de ſerui. ruſti. prædi. l. ſi via. Solu. vt ibi. Oppo. j. tit. j. l. ſi ſeruitus. glo. non ſoluit ibi ſoluam. Opp. ſ. de vſu & hab. l. diuus. §. licet. Sol. aliud in ſeruitute vſus, quæ reſpicit commoditatem perſonæ. Si igitur commoditas perſonę variatur: ideo vſus poteſt variari. Oppo. j. de relig. l. ij. §. pen. Soluit 5 glo. optimè, † quam tene menti: licet ille, cui debetur ſeruitus, nō f poſsit mutare⁵ viam: tamen dominus prædij ſeruientis poteſt pe tere quòd mutetur ſine incōmodo prædij dominantis: vt in contrario.

Si iter. Licet in prædio ſeruiente ædificare vt cōmodè quis poſsit vti ſeruitute. hoc dicit.

Pro parte. Seruitus nō poteſt acquiri pro parte: & actus non perfectus vitiatur, ſi deuenitur ad eum caſum, à quo non potuit inchoari. hoc dicit. Oppo. ſuprà eodem l. vt pomum. §. j. vbi alienatio partis non extinguit ſeruitutem. Sol. ibi actus erat perfectus, & conſummatus: quia ſeruitus erat iam conſtituta. Hic verò non erat actus perfectus: quia ſeruitus erat promiſſa tantùm, non conſtituta. Ita ſentit gloſſ. hic, & Dyn. in c. actus legitimi. extra de regulis iuris, libr. vj. & l. ſi ſub vna. §. primo. infrà de verborum obligationibus. Sed tunc oppo. ſi dicis viam conſtitutam: ergo via pro parte extinguitur redimendo partem prędij ſeruientis, vel dominātis: cū res propria nemini ſeruiat, vt l. j. quēadmo. ſer. amit. Quod eſt cōtra hāc l. in fi. Gl. dicit, fateor q̃ via pōt amitti, ſeu adimi tacitè. Hoc nō puto verū: quia ſeruitus nullo modo poteſt diuidi, cùm ſit indiuidua: vt l. j. §. ſi vius fruc.

ad leg.

a ad leg. Falci. Dicit ergo q̃ tota ſeruitus retinetur⁸ ratione partis. Et ſi dicatur, res, quę eſt, propria, non poteſt ſeruire. Reſpon. res quæ eſt propria pro ſolido, non poteſt ſeruire. Sed res, in qua qs habet partem pro indiuiſo, tota poteſt ſeruire: & pro toto retinetur ſeruitus, licet conſtitui non poſsit: vt d. §. ſi prædium. & ſic illud, quod ibi dicit, pro parte retinetur ſeruitus. hoc eſt, occaſione partis, quę eſt alterius, retinetur ſeruitus tota. Aliud enim eſt dicere, pro parte retinetur ſeruitus, quod ſignificat totam ſeruitutem durare: aliud eſt dicere, p̃ parte ſeruitutis; & hoc nec hic, nec ibi reperitur.

Non dubito. Fundo ciuitatis poteſt acquiri ſeruitus. hoc dicit.

Si tam anguſti. In ſeruitutibus realibus ſi nō valet quod ago vt ago, valet vt vadere poteſt. h. d. materiam iſtam. Cy. ponit in l. nō codicillū. C. de teſt. ego poſui plenè in l. j. §. ſi quis ita. j. de verb. obli.

1 ☞ *Seruitutes non cenſentur per ſe, ſed accedunt rei corporali.*
2 *Incorporalis eſt: ergo non præſcribitur. ualet conſequentia.*
3 *Pro ſeruitute etiam non habente cauſam continuam, quæ quaſi poſsidetur, dantur iudicia poſſeſſoria.*
4 *Seruitus quæ non habet cauſam continuam, licet non acquiratur tempore, tamen ſufficit, ſi allego titulum quem probo ex uſufcapione longi temporis.*
5 *Ad præſcriptionem ſeruitutis ſufficit bona fides.*
Ratio quare in præſcriptione rerum corporalium requiritur titulus & bona fides, & in præſcriptione incorporalium ſufficit bona fides.
6 *In præſcribenda ſeruitute requiritur ſcientia domini fundi contra quem præſcribitur.*
Ratio quare in præſcriptione rerum non requiritur ſcientia domini, contra quem præſcribitur: ſicut in præſcriptione ſeruitutis.

b **Seruitutes.** [b] Incorporalia quę non habent cauſam continuā nō vſucapiūc tur[c] h. d. Vel ſic: Incorporalia non habentia cauſam continuā nō poſſum præſcribi. h. d. et ſubtilis eſt. Not a q̃ ſeruitutes ſunt incorporales. Nota † quòd ſeruitutes nō cenſentur per ſe, ſed accedunt rei corporali. & ſic eſt quædam qualid tas, vt dixi ſ. eo. l. j. Not. q̃ nihil impedit[d] corporalia accedere rei corporali. Nota etiam q̃ incorporalia non præſcribunt. & hoc 2 in prima parte. Pro huius declaratione quæro † vnde veniat iſta conſequentia, incorporalis eſt: ergo non præſcribitur. Reſpō. incorporalia nō poſſidentᵉ: vt l. ſeruus. §. incorporales. j. de acquirē. re. do. Sed ſine poſſeſsione nō procedit præſcriptio: vt l. ſine poſſeſsione. j. de vſufca. ergo bene ſequitur quòd incorporalia non præſcribuntur. Sed cōtra: imò incorporalia poſsidentur: vt l. regulariter. ſ. de peti. hęr. j. cōmu. prędi. l. ij. Rñ. non poſsidentᵉ proprię, ſed quaſi poſsidentᵉ. Opp. & videᵉ q̃ ſeruitus præſcribatur: vt l. ſi aliena. §. j. de vſufca. Sol. ſeruitus non præſcribiᵉ, ſed præſcribiᵉ res cum omnibus qualitatibus ſuis: & ſic ſeruitus quā habebat. Venio ad ſecundā partem ibi: vel ideo, &c. dicit hic q̃ ſeruitus non habet cauſam continuā. Contra: quia ſecundū hoc nō darentur iudicia poſſeſſoria. quod eſt cōtra totum tit. de iti. actu3 que priua. Rñ. & dico † q̃ quaſi poſsidentur, propter quod dantur poſſeſſoria iudicia: vt in contrariis, nō autem cōtinuè: vt hic, ſecundū gl. & bene. Oppo. C. eo. l. ij. Huius timore glo. diſtinguit hic plenè, vt habes in ea. & eodem modo diſtinguit in l. j. in fi. de aqua plu. arcē. vbi eo examinaui plenè. Dic vt ibi. & doct. in d. l. ij. C. eo. Dicitur hic in fi. & idē in prædiis vrbanis. Quæro de q bus prędiis vrbanis intelligitur. Rñ. debes ſcire q̃ ędificia, ſeu p̃dia vrbana, non loco, ſed genere diſtinguūtur: vt j. de verbo. ſig. l. vrbana familia: vt l. vrbana prædia. & l. fundi. Modò quædam ſunt ædificia habitandi gratia, & illa dicuntur vrbana: & de his loquitur hic. Quædam ſunt quę non ſunt habitandi gratia, de q bus loquitur l. eo. iure. ſ. ſtabula. j. in quib. cau. pig. taci. contra. & illa dicuntur ruſtica: & de his nō loquitur iſte finis. Dicitur hic, vſucapiuntur. Contra, imò præſcribuntur ſpatio decem vel vi ginti ann. vel tempore cuius nō extat memoria: quare malè. So. olim nomen vſuſcapionis erat commune ad vſucapionem, & præſcriptionem: vt patet in diffinitione j. de vſufca. l. iij. & l. eum 2§ qui ædes. Sed per Iuſtinianum eſt attributa vſuſcapio rebus mobilibus: præſcriptio rebus immobilibus: vt C. de vſufca. tranſ. l. j. 4 Vltimò gloſſ. † hic in fi. dicit vnum,[e] q̃ licet ſeruitus non habeat e cauſam continuam, & ſi non poſsit acquiri tempore: tamē ſi ego f allego titulum[f], quem ego probo ex vſuſcapione lōgi temporis ſufficit. Idē not. gloſſ. in l. j. in fi. de aqua plu. arcen. Doct. dicunt cōtrarium. & hoc tenebat d. Ray. de Forli. & Cyn. refert in l. ſi certis annis. C. de pac. Non obſtat l. cum de in rē verſo. j. de vſur. quia ibi loquitur in faciente: hoc eſt in ſoluente per annos decem, contra quem tacitè præſumitur: quæſtio verò noſtra loquiſ in patiente, non autem in aliquid faciente. Ego ſuſtineo gloſſ. quia in patiente idem iuris eſt, in his quæ non ſunt magni præiudicij, hoc eſt, in his in quibus non vertitur amiſsio dominij: vt C. de peti. hęr. l. ſi filius. c de acquiren. hære. l. qui in aliena. §. j. & j. de pecul. l. quā Tuberonis. §. ſunt quidā. Hoc probatur in l. penul. cum ſua gloſſ. C. communi diui. dixi in l. cum de in rem verſo. j. de vſur. Quæro quot ſunt neceſſaria ad p̃ 5 ſcriptionem ſeruitutis. do. Azo. hic dixit, et d bene, q̃ bona fides: vt j. quēadmo. ſer. amit. l. vlti. & de iti. actū. priua. l. j. §. Iulianus. Sed titulus neceſſarius non eſt, dicit gloſſ. Sed quæ eſt ratio q̃ in præſcriptione rerū corporalium duo ſunt neceſſaria, ſcilicet titulus & bona fides, vt C. de præſcript. lon ☞ gi tempo. l. diutina. ſed in præſcriptione rerum incorporalium vnum ſufficit, ſcilicet bona fides. Reſpon. quia in præſcriptione e rerum corporalium ius acquiritur in re: & prior dominus deſinit eſſe dominus: & iō plura requiruntur: ſed in præſcriptione rerum incorporalium dominus non tantùm amittit: ideo non debent tot eſſe neceſſaria. 6 Sed quæro † nunquid in præſcribēda ſeruitute requiritur ſcientia domini fundi, contra quem præſcribitur. Azo tenet q̃ ſic. Pro eo videtur tex. C. eo. l. ij. vbi gl. tangit. Hug. ibidem contra per l. ſicut. in fi. C. de præſcriptio. xxx. anno. & C. de præſcrip. lōgi tempo. l. fi. Et ad l. ſicut. quam do. Hugo. pro ſe inducit, ſubaudiebat maximè. Opin. Azo. videtur verior. Rationem diuerſitatis aſſignat inter præſcriptionem rerum, & ſeruitutis: quia in præſcriptione rei quis poſsidet ipſam rem: & ideo de ſcientia non curatur: ſed quia in præſcriptione ſeruitutis do minus poſsidet fundum: ideo eius ſcientia requiritur. Dicit Odof. verior ratio differē tiæ eſt: quia per ſcientiam, & patientiam ad uerſarij inducitur quaſi poſſeſsio præſcribentis: vt l. pen. infrà eod. Si ergo dominus ignoraret, non procederet præſcriptio, qua ſi poſſeſsione deficiente. & ideo ſis cautus ſemper facere articulum, q̃ ille aduerſarius vſus eſt ſciente & patiente aduerſario.

Seruitus. Seruitus ad ſepulchrū eſt priuati iuris: & de ea pōt f diſponi vt de ſeruitute priuati. h. d. Oppo. ſeruitus prædialis non pōt conſtitui: niſi in ter dominos prædiorū: vt l. j. commu. præd. Sol. dicit glo. licet ſepulchrū in nullius bonis ſit, tamen ius ſepeliendi eſt priuatum. Et ideo ille, q̃ habet iſtud ius poteſt de ſeruitute diſponere. Iſtud placet mihi ſatis, ſed de vno dubito: iſta ſeruitus accedit ipſi prædio: vt ſ. proxi. non iure prædij. Cū ergo ſepulchrū ſit nullius: ergo ſeruitus quæ eſt qualitas eius, eſt nullius. Reſpond. & dico quòd eſt poſsibile quòd vnius ſit res, & alterius ſit qualitas, vt hic. ſicut vides in ſuperficie ſaltem vtiliter.

Publico. Locus medius implens cō modum ex vno loco peruenire ad alium, impedit ſeruitutem con-

a ¶Seruitus retinetur. adde Bar. in l. ſtipulationes non diuiduntur. in iij. & iiij. opp. de verbo. obli.
↠P. PAV. P.
b ¶Seruitutes. Quid in præſcribenda iuriſdictione, vide Alexand. conſil. xvj. in v. vol. in vij. colū. vide in materia Felin. latè in c. de quarta. in vlt. colū. de præſcriptio.
c ¶Non vſucapiunt. Et an in conſtitutione ſeruitutis videatur conſtituta obligatio pſonę, vide quod no. Bal. in l. iij. in princi. C. eod.
d ¶Nihil impedit. qua liter autem quis præſcribat vſumfructū illū acquirendo, vide l. fi. in fin. C. de præſcript. longi tempo. & Bal. in l. corruptionem ad fi. j. de vſufr.
☞ Pro intellectu l. cum de in rem verſo. ff. de vſur.
↠P. PAV. P.
e ¶Dicit vnum. vide Fel. in d. c. de quarta. de præſcript. vbi dicit iſtam eſſe cōmunem ſententiam, refert tamē contrarias opiniones in hoc eſſe & poſtea diſtinguendo pulchrū concordat. vide etiam quæ ſcripſi in l. ſi certis annis. C. de pact. vide etiam Com. conſil. clviij. ad fine. vbi vult ex poſſeſsiōe lō li tēpo. præſumi titu. ſi allegetur, & probetur q̃ vtens vſus eſt vigore illius tituli, vide ibi & pondera, & fuit ſententia Bar. in l. cum de in rem verſo. in vlt. col. ver ſi. quęro ruſticus. ff. de vſur. & vult etiā Fel. in d. c. de quarta. vide oīno Cep. ſi cautelis ſuis, ī xiiij. char. in cautela incip. in p̃ſcribenda ſeruitute. Ale. in d. l. ſi certis annis. ad fi. quam tñ limita vt per Felin. in c. cauſam. in iiij. col. extra de præſcript. vide aliqua quæ habes ad Bart. in d. l. ſi certis annis.
f ¶Allego titulum. Licet ſolo tempore nō præſcribatur ſeruitus diſcōtinua: tamen eſt cautela q̃ allegetur titulus, qui præſumitur poſtea ex longitudine temporis: qđ not. & adde quæ no. in l. cū de in rē verſo. & in l. j. in fi. de aqua plu. arcen. quod habetur in §. quēadmo. inſti. de actio. Nota tamen, quia dicit Bald. not. in l. itē lapilli. in iij. q. ā. de re. diui. q̃ præſcriptio iſtarum ſeruitutū videtur poſſe infringi tempore neceſsitatis: arg. l. fi. C. eo. Adde Abb. conſil. vj. ij. lib.

stitui. hoc dicit.

De ſeruitutibus urbanorum prædiorum. Rubrica.

LEX I.

QVoties. *Non poteſt impo ni ſeruitus de eo qđ fundi vtilitatem non reſpicit. hoc dicit. Oppo. de l. ei fundo. j. eo. ſo. ibi non intereſt, ſed intereſſe poterat. h. d.

Seruitutem. Qui debet ſeruitutẽ cogitur pati, nõ age re. hoc dicit. Iſtam materiam vtrum ille, qui debet ſeruitutem, teneatur aliquid age re tangam in l. ſicuti. §. primo & ſecundo. ſi ſerui. vendi.

EI qui. Creditori & emphyteo tæ competit vtilis actio pro ſeruitute. hoc dicit. Oppo. ſ. ſi vſusfruct. pet. l. vti frui. §. vtrum. Sol. dicit gloſſ. aliud in fructuario quàm in creditore. Ratio: quia ſeruitus ſeruitutis eſſe non poteſt. Vel dicit glo. ratio: quia credi tor poteſt vendicare rem ſeu fundũ, vt hic. ergo & ſeruitutem, quæ eſt eius acceſsio. Fructuarius autem non poteſt vendicare niſi ius ſuum, ſcilicet vſumfructum, ſeu ius eſſe ſibi vtendi fruendi: vt l. vti frui. ſi vſus fruct. peta. cui iuri non accedit ſeruitus, vt l. j. de vſufruct. legat.

VIæ itineris. Seruitutes aũt indiuiduæ: & tranſeunt in hęredes inſolidũ acti uè & paſsiuè. hoc dicit. Qualiter ſeruitutes dicantur indiuiduæ, dixi plenè in l. ſtipulationes non diuiduntur. j. de ver. obliga. qualiter tranſeant in hæredes inſoli dum, dixi plenè in l. ij. §. ex his. j. de verbo. obligatio.

☞ *Si legatur res hæredis, an dominium tranſeat recta uia in legatarium. remiſſiuè.*

b PApinianus. [b] Seruitus confuſa aditione debet p legatarium reſtaurari. hoc dicit. Oppo. q non confundatur: quia fundus recta via tranſit in le gatarium, vt l. à Titio. j. de fur. Sol. gloſſ. duobus modis. Primò, quia fundus fuit legatus ſub conditione, & iſta bona. vel quia
c fuit legatus fundus hęredis, & purè. Nota iſtam[c] ſecundam ſol.
1 quę tenet† q ſi teſtator legat rem hęredis, non tranſit dominium in legatarium recta via. Contrarium notatur in l. ij. C. cõmu. de leg. Habetis plures alias gl. concor. dixi plenè in l. ſi hęredis ſer uus. aliàs, ſi legati ſerui. j. de leg. j. Opp. gl. de l. cũ filius. §. dñs. j. de leg. §. Sol. aliud in vſufructu, & aliud in cæteris ſeruitutibus.

IFundo Poteſt imponi ſeruitus de eo, quod nõ in
2 tereſt tunc: ſed ſperatur intereſſe in futurũ. h. d. Opp. de l. quoties. §. eo. ſol. vt ibi.

1 ☞ *Patientia in incorporalibus habetur pro traditione.*
2 *Res incorporales non poſſunt præſcribi aduerſario ignorante.*
3 *Articulandum eſt in probando præſcriptionem ſeruitutis, quod ea uſus eſt ſciente & patiente aduerſario.*

QVoties Qui debet ſeruitutem, debet pati aduerſa
1 rium vti. quod pro traditione habetur. hoc dicit. Nota q † patientia habetur pro traditione. Et ex hoc apparet quod quis non poteſt eſſe in poſſeſsione alicuius iuris incorporalis, niſi aduerſario ſciente & patiente: quoniam ipſa patientia aduerſarij eſt quaſi poſſeſsio. Et ex hoc apparet
2 quòd † licet res corporales poſsint præſcribi aduerſario ignoran te: vt l. fina. in fin. C. de præſcrip. longi. tempo. tamen res incorpo
3 rales non, vt l. ij. C. eod. † Vnde ſemper ſis memor facere articulũ q ille eſt vſus eo iure aduerſario ſciente & patiente. Quærit gl. quæ ſunt iſta interdicta poſſeſſoria. dic vt in gloſſa.

d SI intercedat [d] Dicit idem quod l. ſeruitutes. §. publico. ſ. eod. &c.

SI vſusfructus Actio pro ſeruitute debet in tentari contra dominum pro prietatis, non contra vſufructuarium. hoc dicit.

LEX II.

LVminum. Hic ponit differentiam inter ſeruitutem luminũ, & ne luminibus offi ciatur. Quæro differentiã inter has ſeruitutes. Gl. dicit q ſeruitus ne luminibus officiatur, habet in ſe plus: qa non poteſt altius eleuare: ſed ſeruitus luminũ habet ſe in minus, vt lumen quocunq; modo ad nos veniat. Quidam alij dicunt to tum ecõuerſo: vt plus ſit promittere ſeruitutẽ luminũ. Nam qui hoc promittit, non ſolùm poteſt altius eleuare: ſed opus eſt q il lud, quod eſt factum, deſtruat, vt nobis lumen ſit, ſed in ſeruitu tibus ne luminibus officiatur, ſufficit q altius non eleuet. & hoc vult dicere hæc glo. communiter tamen ſeruatur opi. glo. &c.

LEX III.

TNuitum. Qui non conſentit; videtur contradi cere. h. d. Nota q qui non conſentit, diſſentit. De hoc in l. filius. §. inuitus. de procur. Quæ ro, quid eſt hoc dictũ: non ad factum, ſed ad ius, &c. gl. exponit. Tu dic aliter q hæc verba, inuitis nobis, nõ referũ tur ad factum, hoc eſt q requiratur cõtradictio facti: ſed ad ius ſeruitutis, hoc eſt vrbanorum prædiorum. ſufficit quòd ius ſer uitutis ſit contrarium illi operi quod fit: ipſum enim ius contra dicere videtur. hoc dicit.

1 ☞ *Bona fides præſcribentis, licet non requiratur in præſcriptione libertatis ſeruitutũ ruſticorum prædiorum: tamen requiritur in ſeruitutibus urbanis.*
2 *Regula, poſſeſſor malæ fidei, quòd non habet locum in præſcriptione xxv. annorum.*
3 *Ratio differentiæ quare difficilius præſcribuntur ſeruitutes urbanæ quàm ruſticæ.*

f HAec autem. [f] Libertas ſeruitutis vrbanæ non præſcribitur, ſi dominus prædij dominantis ſolummodo non vtatur: ſed requiritur fa ctum præſcribentis, ſcilicet quòd domus altius eleue
g tur: vel foramina obturentur. hoc dicit. Nota iſtam diſtinctionẽ[g]
1 quam dixi in ſummario. ex qua † colligitur quòd licet in præ ſcriptione libertatis ſeruitutum ruſticorum prædiorum non re quiratur bona fides præſcribentis: vt l. ſequitur. §. ſi quis viam. j. de vſucap. tamen in ſeruitutibus vrbanorum prædiorum requi ritur. Ita dicit glo. in l. ſi. j. quemad. ſeruit. amit. & docto. C. eod. l. ij. Ratio, quia in hac præſcriptione requiritur factum præſcribẽ tis: ideo debet bona fide fieri. in illa nullũ factum præſcribentis requiritur: ſed ſufficit ſola negligentia non vtentis. Et ex hoc
2 ego dico † quòd Decretalis, quæ dicit quòd poſſeſſor malæ fi dei nullo tempore præſcribit, non habet locum in præſcriptio ne xxx. anno. quæ currit contra actionem: illa enim præſcriptio currit ex negligentia non petentis abſque aliquo facto præſcri bentis. Decretalis enim illa loquitur, quando factum præſcri bentis requiritur. dicit enim, poſſeſſor bonæ fidei. Nota quòd
3 dicit poſſeſſor: & ſic factum præſcribentis requiritur. † Quærit glo. quę eſt ratio differentiæ inter ſeruitutes ruſticas, & vrbanas. Glo. ponit, & vide. Dicit enim gloſ. q in vſu ſeruitutis vrbanæ, ſumptus requiritur, & præcedit. quod in ruſtica ſecus. & ideo dif ficilius contra primã præſcribit. Hæc glo. eſt additio noua, quæ incipit ratio diuerſitatis, &c. Iſta ratio gl. non videt vera: qa etiã in vſu ſeruitutis ruſticę requiritur quandoq; ſumptus: vt l. ij. iter. ij. tit. j. & ſpecialiter in ſeruitute aqueductus. Vnde alij dicũt, vt Odof. q in ſeruitutibus vrbanis eſt hoc plus: qa habemus poſ ſeſsionem

ſeſsionem continuã animo, & corpore: & ideo difficilius perdi tur. arg. ſ. eo d. l. ſeruitutes. in princ. ſecus in ſeruitutibus ruſticis. Nec hoc placet: quia nulla ſeruitus quaſi poſsidetur animo. ſi enim hoc eſſet verum, omnis quaſi poſſeſsio ſeruitutis haberet cauſam continuam. Cuius contrarium vidiſtis. in l. ſeruitutes. ſ. fit. j. & videbitis in l. foramẽ. j. eod. Vnde Marti. Sili. dicebat hoc ideo: quia ſeruitutes vrbanæ ſunt nobiliores, & intereſt magis reipublicæ quod ſeruentur: ideo difficilius præſcribuntur. Certè ratio non eſt multùm vrgens: ſed meliorem adhuc non video. Quærit glo. quid ſi ſunt plura foramina, & quædam obturauit, & quædam non. Dic vt in gloſſ. quam vide & nota.

QVod autem Licet arbor altius extollatur, non præſcribitur libertas contra ſeruitu tem altius non tollendi. hoc dicit. Oppo. de l. ædificia. j. e. Sol. hic loquitur quando ſeruitus erat altius non tollendi, quo caſu ponendo arborem nil fit contra illam ſeruitutem: ibi fuit re ſtituta ſeruitus, ne proſpectui officiatur: quo caſu fit cõtra talem ſeruitutem.

PArietem Vnus ex ſocijs non poteſt communẽ parietem deſtruere cauſa reſpiciẽdi. hoc dicit. Hanc materiam habes infrà de dam. infec. l. in parietis. & l. nam ſi non ſit idoneus.

a QVm eo [a] Poteſt quis obſcurare domũ vicini, ſi ſerui
d tus conſtituta nõ fuerit. hoc dicit. Gl. oppo ni. duobus modis. dic vt in ea.

1 ☞ *Hæres an debeat legatario domus præſtare acceſſum per aliàs ædes.*
2 *Clauſula, cum acceſsibus & egreſsibus ſuis uſque in uiam publicam, quid operetur.*

BInas Primò ponit quatuor q. Secũdò reſpondet ad primam. Tertiò reſponſionem extendit ad ex traneam quæſtionem. Quartò ratiocinatur circa præ ſentem materiam, ex quo colligitur ſol. quartę queſtio nis Quintò reſponſionem factam ad primam limitat, & decla rat. Secunda ibi. Marcellus reſpondit. Tertia ibi. dicendũ. Quar ta ibi: non autem. Quinta ibi, ſed ita. & breuiter hoc intendit. Hæ res non poteſt in domo, quæ ſibi remanet, ædificare, ita q vſus ædium legatarum totaliter perimatur: ſecus ſi aliqualiter incom modetur. hoc dicit. Iuriſconſultus, vt videtis, format quatuor q. & reſpõdet tantũ ad duas ll. ad primam & ad quartam. Reaſſu mamus per ordinem. Prima quæſtio eſt, ſi hæres altius ædifican do obſcurat lumina ædium legatarum: vtrum legatarius poſsit cum illo agere. Et Iuriſconſultus reſpondet q poteſt obſcurare, non tamen in totum. Si enim in totum obſcuraret, poſſet cum il lo agi. Sed quæro qua actione. Videtur q actione ex teſtamen to, non confeſsoria, vel negatoria. Non enim ſeruitus eſt conſti tuta ipſo iure: licet hęres teneatur ad conſtituendum. Text. eſt in l. ſeruum filij. §. fi. j. de lega. j. Ratio: quia hæc ſeruitus non fuit le gata expreſsè: tunc enim ipſo iure cõpeteret: ſicuti ipſo iure trãſit dominium rei legatæ, vt l. ſi partem. §. j. j. quemadmo. ſerui amit. ſed videtur legata tacitè: & rei tacitè legatæ non tranſit dominiũ ipſo iure in legatarium: vt l. emptor. §. ancilla. ſ. de rei vend. ita nõ tranſit ius ſeruitutis ipſo iure. Ita etiam ſentit Iaco. de Are. in d. l. ſeruum filij. in fi. Secunda q. eſt. quid ſi ædes proprias altius tol leret hęres, vtrum poſsit. Iuriſconſultus nõ reſpondet. Ad iſtam gloſſ. reſponde q hoc poteſt indiſtinctè. Probatur ſuprà. l. proxi.
1 & C. eod. altius. facit ſ. titu. j. l. fin. Tertia q. fuit, † an per alias ędes debeat hęres præſtare acceſſum. Ad iſtam non reſpondet Iuriſ conſultus. Gloſ. reſpondet q non tenetur dare. Probat per l. via. §. fin. j. titu. j. de contrahen. emptio. l. in vendendo. aliàs, ſcilicet in l. iij. §. ſi loci. j. de adimen. lega. gloſſ. dubitat. Hic puto q hæc de terminatio non ſit vera. Primò per rationem huius legis hæres non poteſt obſcurare lumina in totum: vt in fi. l. ergo eadem ra tione nõ poteſt prohibere acceſſum: quia per hoc nullus fructus eſt ædium, vt hic dicitur in text. propterea habeo leges quæ ex preſsè dicunt quòd legatarius debet præſtare aditum hæredi, ſi ſibi expedit: vt l. ſi fundum ſub conditione. §. qui fundum j. de le ga. j. & j. ſi ſer. vend. l. teſtatrix. in prin. facit j. eod. l. fi. Non obſtat j. tit. j. l. via. in fi. & l. in vendendo. quia ibi res erant translatæ ad alium per contractum inter viuos, ſcilicet diuidendo vel vendẽ do: hic in vltimis voluntatibus, vbi latior ſit interpretatio. Sis er
2 go cautus † quando fiunt venditiones vel diuiſiones: vt fiat ſpe
b cialis mentio de iſtis itineribus. & ſic apponitur hodie in inſtru
c mentis[b] cum acceſsibus & egreſsibus [c] ſuis, vſque ad viam pu

a ☞ POMATES. ¶ Cũ eo ad iſtũ tex. vltra Pau. de ca. hic vide Cep. tracta. ſer. vr. p̃di. ĩ ti. de ſol. Anch. cõ. xxxix. vbi limitat decẽ modis iſtũ tex. & vide Ale. conſi. cccxvj. inci. opportunè conſideratis. in iij. col.

b ¶ In inſtrumẽtis. Quare dicat ĩ inſtrumẽtis, cũ acceſsibus & egreſsib⁹ ſuis. Bñ facit qđ no. bar. poſt gl. ĩ l. rei appellatiõe. de ver. ſig. & dicit bal. l. ex cõuẽtiõe. in fi. per illũ tex. C. đ pac. q ſi deẽ fund⁹ in dotẽ, nõ tenetur dare mulier fundũ liberũ à ſeruitutib⁹. Dic vt ibi. & adde iſtis l. iij. C. de ſer. & quod ibi Bal. ĩ prin. ſed tex. & ibi bal. in l. qm̃. C. de cõpẽ. vult q vẽditor teneat dare fundũ li berũ à ſeruitutib⁹, & à creditorib⁹. & qđ ibi dixi. ſed q̃ro, ſi vẽ do p̃dia cũ oĩb⁹ iuri b⁹, an intelligat vẽdi tũ ius colligẽdi paſſa giũ & merũ ĩperũ, qđ ibi habeo. vide bal. in l. à procuratore. C. mã. & qđ ibi dixi adde pulchrè Roma. conſi. cclxxj.

↦ P. PAV. P.

¶ Cum acceſsib⁹ & egreſsib⁹. vidi aret. in trac. ſeruitutũ vrb. in cõ. xxxviij. ĩ rub. de ſerui. in ij. col.

s☞ POMATES.

¶ Non tollẽdi. Circa hoc vid barb. cõ. xx xj. in xj. & ſeq. j. vol.

s☞ POMATES.

¶ No. gl. vide Ale. cõ. cxx. j. col. ij. volu.

¶ Quod dictio, ad. no taqđ ſignificet ad, vt iuxta. adđ tex. & ibi bar. ĩ l. decernimus. ĩ fi. C. de aquędu. li. xj. & bar. ĩ l. meminiſſe. de of. pcõ. ĩ prĩ. & de dictiõe iuxta, videq dicit & no. ĩ l. j. et ibi bal. C. de epiſ. & cle. & de dictiõe ad, vidẽ bal. & q̃ ibi dixi in l. obſeruare de of. pcu. tex. et ibi gl. et bar. ĩ l. militis codicillis. in prĩ. de teſ. mil. limita ui ſin. ĩ l. cętera. §. ſena ⁹poſt Imo. de le. j. ad de. de iſtis dictiõib⁹ infra, ſtra, iuxta, vſq; añ, vbi, tãq̃, quaſi, fe rè, & aliꝭ dictiõib⁹, Old. cõ. xlviij. & ad hãc l. vide Bal. conſi. ccxv. j. li. Et q dictio ad ſignificet, pp̃ quitatẽ, adde ale. in cõſi. cliij. ĩ fi. ij. co. ĩ v. vo.

¶ Vltimò nota. Et ad hoc vidẽ bal. no. ĩ l nõ ignoret. C. đ fru. et li. ex pẽ. ver. mõ q̃ro. ad de l. debitores. & qđ ibi Bal. C. de pig.

s☞ POMATES.

¶ Vltimò no. vidẽ ro. ſin. cccxcj. & ſeq. bar ba cõ. v. ĩ xvj. col. in ij. vo. Abb. ĩ c. nouit. ĩ fi. de iud. Are. c. ij. iij. col. de accuſ.

↦ P. PAV. P.

Vltiò no. circa iſtã in terp̃tatiõẽ vide. ro. ſin. xlij. inci. alio ſero & ẽt no. ĩ ſin. ſeq. vbi cõcludit q ĩ dubio p̃ ſumat talis interpel latio p̃ceſsiſſe. đ quo ad bar. ĩ l. ſciẽdũ đ v. ob. & ibi vide ẽt no uiſſimos in lec. & de iſta monitiõe & de

eius effectu ꝓpter expẽsas: vide Fel. in c.ĩ. propè fi. extra de ac. & ſ c. nouit. fi. de iu. vbi etiã aliquid de dicto Ro. prælegati. & de ea vide Ias. in l. certi cõ dictio. in prin. in ij. col. ff. ſi cer. pet. vide Dec. in d. c. nouit. ad fi.

a ✠ P. P A V. P. ¶ Et reſtituũ. Intellige qñ ſ e. ſolo. vide Pau. de ca. ſ l. iij. ff. de ſer. vide rex. Sal. Ful. & bal. ĩ l. paul⁹. ff. dom⁹. de ſer. quẽ bar. alle. ſ l. iter ſti pulantẽ. ff. ſacrã. ꝑ cõ cordia ad iſtũ tex. ad ꝓbãdũ ſuã doctrinã, quã ibi dat, & hic ſequitur. Itẽ adde q̃ ſicut durat ſeruit⁹, ita pactũ ꝓſonale: vt eſt rex. ſ l. fi. ff. de pig. & ad id qđ dictũ eſt ff. qñ eſt ſ eodẽ ſolo, vi de q̃ dicit Bal. in l. ſi plures col. iij. verſi. vide dubitationẽ. C. de cõd ſicer. de pedagio põtis deſtructi et refecti. In cõtrariũ vi de oino Alb. de Roſa. ſ l. ſi vſusfruct⁹ ciuitatis. ff. qb. mo. vſusfru. amit. ſ alio ſoloibi contiguo regedificatum eſt.

b ¶ Facit ad q̃ſtionẽ. de hac q̃ſtio. vide latè Bar. ſ l. iter ſtipulatẽ. ff. ſacrã. de ỽ. ob. Bar. & gl. ſ l. dãni. ff. ſi is q vicinas. de dã. infe. ad vt ꝓ bal. conſ. cccIviij. j. libr.

c ¶ Illeſum remanet. no. et adde l. hgres. de cõ. & demõ videt tñ limitãdũ, niſi vnũ ius neceſſario depẽderet ab altero. l. quæro. ff. Lucius. de teſta. tute.

d ¶ Si ſeruitus. De intellectu l, vide bar. in pulchra q. ſ l. ſi ſtipulat⁹ fuerim. ff. j. de ỽ. ob. Et ad hãc legẽ de ĩdefinita ſeruitute, vi de Bal. ſ l. nõ modus. C. de ſer. & ibi vide duas not. q. ꝓ ipſum. Alig ponunt per bar. ſ l. dãni. ff. ſi is q vicinas. de dã. infe. & ad iſtã j. cũ ſeq. vide no. dicit Bart. in l. ſi. C. q̃ res pig. obl. poſ. glo. & Bal. in l. emptorẽ. in iij. col. C. loca. facit ad not. q. Dy. & bar. in l. ſi mihi & tibi. ff. de ſe. j. & ad q̃ſtio. de qua per Io. An. in regula, qui ſentit. in mercuri. & ad quæſtionem Bal. in auẽ. excipit. C. de ho. q̃ li. vbi q. hãc l. dicit q ſi pr̃ dicit dono filio fruct⁹ aduentitiorũ, ſtelligit ſing. an. & ad hãc l. ſi ſeruit⁹. vide oino Sali. ſ d. l. nõ modus. maximè ſi fi. C. d ſer.

✠ P. P A V. P.

e ¶ Futuro. Intellige tamen quod non ſit ſeruitus ipſa conſtituta ſtatim ſed oritur obligatio perſonalis ad eam conſtituendam, cum erit ædificatum, vt eſt gloſſ. ordinaria in e. ad diſſoluendum. in gl. iij. in fine. de deſpon. impube. Bart. hic in fin. Aret. conſil. lxx. & hic in apoſtillis.

e ¶ Futuro. Qualiter intelligatur ſ. futuro. cum ſi. Vide gloſ. not. in c. ad diſſoluendũ. de deſpõ. impu. ibi, volo vt cum hybero loquaris. hoc dicit.

Parietem. Parietẽ cõem licet incruſtare, & pingere: non tamẽ ex hoc tempore demolitionis plus eſtim abitur. hoc dicit. Et gl. ponit hic diſtinctionem qualiter cautio de damno infecto habeat locum in pariete communi. quod plenè examino in l. inter quos. j. de dam. infect. Dic vt ibi.

In area. Aiãs imperatores. q̃s poteſt in ſuo liberè ædificare, ſi ſeruitus non impediat, & lege ſeruetur. hoc dicit.

Inter ſeruitutes. Po nit differentiam inter ſeruitutes, ne proſpectui officiatur, & ne luminibus officiatur. Et gloſſ. legit duobus modis. vno modo ne officiatur proſpectui ſimpliciter. & iſta mihi plus placet. hoc dicit.

1 ☞ *In ſeruitutibus realibus poteſt nunciari nouum opus.*

Si ſeruitus. Oppo. q̃ pro ſeruitutibus non poſſit nunciari nouum opus, ſiue ſit ſeruitus perſonalis: vt l. j. de noui ope. nun. ſiue ſit ſeruitus realis, vt l. qui viam. eod. titu. Gloſ. ſe inuoluit ſic vbique: circa ſeruitutem perſonalem gl. bene dicit. ¶ Circa ſeruitutem realem dic q̃ poteſt indiſtinctè nunciari; vt hic. Non obſtat l. qui viam. quia ibi loquitur in reficiente ſecundùm formam antiquam; hic in faciente de nouo, vt ibi dixi.

Vmen. Quero quę eſt differentia inter lumẽ, & proſpectum, veritas eſt q̃ habent ſe vt excedentia & exceſſa. Si enim debeatur proſpectus abſq̃ determinatione certi loci: tunc habet ſe in pluſquàm lumen vt ſuprà l. proxi. ſi proſpectus debetur reſpectu loci tunc poſſet haberi proſpectus licet lumen non habeatur vel econuerſo; vt patet ad ſenſum.

Sarborem. Arbor q̃ impedit videri cœlum contra ſeruitutem luminis habetur ſecus ſi impediat venire ſolem niſi multùm impediebat: depreſſio autem ædificij, vel arboris, regulariter non eſt contra ſeruitutem luminum. h. d.

Hæc lex. Pactio obſcura interpretatur contra proferentem. h. dicit. Concor. ſuprà de pact. l. veteribus. Oppo. gloſſ. j. de contrahen. emp. l. in vendendo. & de euict. l. qui libertatis. dic vt in gloſſa.

Ifiſtulæ. Damnum quod dat ex fiſtulis venit in actiõe in factũ: & in cautiõe dã. infe. h. d. Et legit iſta lex duobus modis. Priò q̃ fiſtulæ eſſent applicatæ ædibus meis iure ſeruitutis: & hoc proſequitur prima gl. magna. Secundò quòd nulla ſeruitus debeatur: & hoc proſequitur gloſſ. vlti. Ad primam lecturam opponi. gloſſ. & videtur quòd pro eodem non competat actio l. Aquil. & cautio damni infecti, vt l. fluminum. ſ. præterea, de damno infecto. gloſſ. dicit, fateor contrarium: & hæc l. diuerſis caſibus loquitur. ſ. q̃ habet locum cautio dam. infec. quod nõ habet locum actio in factum. poteſt dicere q̃ cautio dam. infec. licet extraordinaria concurrat cum actione in factum ſubſidiaria legis Aquil. vt hic, licet non concurrat cum actione l. Aquil. ordinaria. Facit quod not. in l. quẽadmodum. ſ. magiſtratus. j. ad legẽ Aquil. & C. ad legem Aquil. l. de pecoribus. Opp. vitium naturale nõ præſtatur ab eo cui ſeruitus debetur: vt l. ſi mihi. ſ. ſeruitus. j. tit. j. Sol. vt in gloſ. & prædicta ſecundùm primam lectu. ſecundùm aliam fiſtulę nõ erant hic iure ſeruitutis: vt dicit glo. vltima hic.

1 ☞ *Aquæriolum non licet facere in communi pariete.*

2 *In pariete cõmuni non licet appropinquare illud, quod pariete ſublato per ſe non ſtaret.*

Eiſtulam. Iſta eſt no. lex & quotidiana: & breuiter hoc intendit: In pariete cõmuni non licet aliquid facere, vel ei aliquid adhærere, per quod paries corrumpatur, & quod ſubducto pariete ſtare non poſſet. h. d. tota lex. & eſt magis notabilis, quam nos habemus in pariete communi. † Nota iſtam legẽ, q̃ in parietibus cõmunibus non licet vni ſocioꝝ habere fiſtulas, per quas vadat aqua; & ſic non licet aquariolum facere, & ſimilia. † Secundò nota q̃ parieti communi non poſſum appropinquare illud, quod pariete ſublato per ſe non ſtaret, vel quod parietis refectionem impediret.

Seruitutes. In ſeruitutibus tigni, vel ſtillicidij immittendi, immiſsione facta dicitur quis habere continuam poſſeſsionem. h. d.

Si domo. Licet alicui facere id, ſine quo ſeruitute vti nõ poteſt. hoc dicit.

1 ☞ *Si eccleſia eſt deſtructa, & poſtea reficitur, an durent indulgentiæ remiſſiuè.*

Si ſublatum. Quantum ad iura ſeruitutum realium, ædificium deſtructum & reſtitutũ, idem videtur: ſecus quo ad perſonales ſeruitutes. h. d. Facit † ad quæſtionem vtrum eccleſia deſtructa & poſtea refecta, durent priuilegia indulgẽtiarũ. Sed quæ eſt ratio in ſeruitutibus realibus, & perſonalibus? Dic vt in glo.

Si antea. Dominus domus dominantis non poteſt facere id, per quod conditio ſeruientis fiat deterior, ſed melior. h. d.

Qui in area. Dominus domus, ſeu prædij debentis recipere ſtillicidium, poteſt ibi ædificare: dummodo ſtillicidium ſeu ſeruitutem non impediat. h. d.

Si domus. Quando vni competunt plura iura, vno ſublato, aliud illæſum remanet. hoc dicit. Vel ſic; Quando vni competunt plura iura, ſi vnum remittit, aliud remittere non dicitur. hoc dicit. Nota iſtum caſum. ſecus econuerſo ſi remitteretur ſeruitus ſtillicidij recipiendi. dicit glo.

1 ☞ *Indefinita æquipollet uniuerſali ex interpretatione, non ex ſignificatione propria*

2 *Indefinita in ſtatutis æquipollet uniuerſali; quia non eſt ratio quare magis intelligatur de uno particulari quàm de alio.*

Vi ædificium. Seruitus ne luminibus officiatur, porrigitur ad lumina præſentia, vel ad futura, ſi eſt actum: & in dubio indefinita locutio æquipollet vniuerſali. hoc dicit. Nota q̃ indefinita æquipollet vniuerſali. de quo per Dyn. extra de regu. iur. ſuper rubr. lib. vj. & per alios doct. in l. ſi pluribus. j. de leg. ij. † Nota quòd indefinita æquipollet vniuerſali ex interpretatione, non ex ſignificatione propria; vt hic, ibi; humanius, &c. Qui text. dicit, ex humanitate: hoc eſt, non ex propria ſignificatione. licet tamẽ indefinita æquipollet vniuerſali ex interpretatione; tamen in † ſtatutis, vniuerſali æquipollet, per illam rationem: quia non eſt ratio quare magis intelligatur de vno particulari, quàm de alio: vt l. j. de liber. præte. De quo dixi in l. omnes populi. ſuprà de iuſti. & iure.

d ¶ **Iſeruitus.** d

1 ☞ *Eccleſiæ nondum conſtructæ, an poſit legari. remiſſiuè.*

Futuro. e Aedificio futuro poteſt ſeruitus imponi & acquiri. h. d. Facit ad quæſtionem vtrũ † quis poſsit in ſtituere hæredẽ eccleſiam conſtruendã? Videtur q̃ nõ: vt c. abbate ſanè. extra de re iudi. lib. vj. vbi dicitur q̃ monaſterio nondum conſtructo non poteſt donari. In contrarium videtur text. hic, &

& l. ſeruos. j. de ali. & cibo. leg. & ibi etiam dixi.

Hoc quod dictum. Seruitus tigni immittẽdi põt deberi ei, qui nõ habet ædificiũ. h. d. Hoc quod dicit, non poteſt intelligi iure ſeruitutis: ſed ex iure cuiuſdã pacti, ſeu conuentionis vt l. vt pomum. in prin. ſ. tit. j.

Si ex tribus. Seruitus quæ tibi debetur à domo vicina, non impedit dominũ alterius domus ædificare ſupra parietem communem. h. d.

In re communi. In re communi nõ poteſt quis aliqd facere vel prohibere iure ſeruitutis: ſed ei per cõmuni diuidundo iudicium ſuccurritur.

1 ☞ *Ratio quare ſeruitus per unum ex ſocijs acquiritur tempore, & non pacto.*

2 *Immiſſum in re cõmuni, etiam à ſocio, poſſum propria authoritate tollere, & deſtruere: ſicut immiſſum in re propria.*

Sed ſi inter. Pro eo, quod ſit ex ædibus ꝓprijs in cõe, vel ecõuerſo, põt agi negatoria. h. d. No. ex eo quod dicit rem perdere, innuit q̃ ſeruitus põt acquiri tẽpore: & ſic amittit & acquirit ꝑ parte. Opp. de l. pro parte. ff. tit. j. Dicit gl. fateor q̃ poteſt acquiri tpe per vnũ: nõ aũt per pactũ: vt in cõtrario. tene menti. Iſta fol. eſt bona: probatur in ſimili. C. de ſer. fugi. l. j. & ibi per doct. in iij. opp. Facit quod no. j. de diuer. & temp. præſcri. l. longe. Sed contra iſtã opp. quemad. ſer. amit. l. nam ſatis. Sol. ibi loquit de ſeruitute amittenda: hic de acquirenda. Sed tunc quæro, † quæ eſt ratio quare per vnũ põt acquiri tpe, & non pacto. Et dicunt quidã q̃ tempore nõ acquirit perſona, ſed lege. glo. dicit q̃ hæc ratio nõ videt bona: quia etiã tẽpore nõ quæritur ſine facto prę ſcribentis, vel vtentis ſeu poſsidentis: vt l. ſi ædes. ſ. libertas. j. eo. Vn de gl. dicit aliã rationẽ eſſe, quia, ſ. hoc eſt propter publicam vtilitatẽ: vt j. de vſuſcap. l. j. vel potes ſuſtinere primã rõnẽ, ſ. quãdo tpe quærit lex eſt cauſa immediata acquiſitionis: licet cum facto hominis: ſed q̃n per pactũ, tunc totũ econuerſo: quia homo eſt cauſa immediata cũ authoritate legis: vt declarauit in l. legitima. ſ. de pac. Aliꝝ timore cõtrariorũ legunt alio modo: vt illud quod dicitur, rem perdere, intelligitur, i. deſtruere ꝓpria authoritate: vt l. quẽadmodũ. ſ. j. j. ad legem Aquil. † No. iſtã lect. q̃ ſi cut illud, quod immittit in re mea propria à me poſſeſſa, poſſum tollere & deſtruere propria authoritate: ita illud quod immittit in re communi, licet à ſocio: & hic in ſecundo caſu legis. vide iſtam glo. & no. Oppo. de l. ſed & loci. ſ. ſi communem. j. finium reg. Sol. dic vt ibi.

Si in area. Inuito ſocio non poteſt quis ædificare in re cõmuni licet ſibi permittatur à domino prędij ſeruientis. hoc dicit.

1 ☞ *Quæ ſunt ſeruitutes perpetuæ, quæ continuæ, & quæ diſcontinuæ.*

Oramen. Seruitus quæ non habet cauſam cõtinuam, non poteſt acquiri tempore: & cauſam continuam non habet omnis ſeruitus, ad cuius vſum factum hominis requiritur: & damnum, quod ex ſeruitute non iure debita contingit, venit in actione damni infecti. h. d. Diuide. Primò ponit dictũ. Secundò illud limitat. Tertiò illud probat per rationem. Quartò ponit tres illationes. Secũda ibi: hoc ita. Tertia ibi: neq; enim. Quarta ibi: & ideo. Ad euidentiam dicas, quid eſt conclaue. dic vt l. quod cõclaue. j. de dã. infe. & quid ſit triclinium, dic vt l. ſi vt certo. ſ. ſi de meis. j. cõmo. No. ex hac l. † quod ſeruitutum quædam habẽt cauſam perpetuam: vt ſeruitus tigni immittendi: quia tignum ſemper ſtat ibi. Idem in ſeruitute aquæductus: quia aqua ſemper fluit. Probatur ſ. eo. l. ſeruitutes. in prin. Quædam eſt ſeruitus quę habet cauſam quaſi continuam: vt ſeruitus ſtillicidij immittẽdi, & fiſtulã recipiẽdi, quæ recipiat aquã ex tecto: licet eã nõ ſemper fluant, tamẽ aptæ ſunt ſemper fluere. Quædam eſt ſeruitus quæ habet cauſam diſcõtinuã: vt illa, ad cuius vſum requiritur factũ hominis: vt hic. Opp. q̃ in omni ſeruitute requiritur quaſi factũ hominis: non enim poteſt poni ſtillicidium ſine hominis facto: neq; fiſtula quæ recipiat aquam ex tecto. Sol. intellige q̃ requiritur factum hominis ad vſum ſeruitutis, non ad ipſum primum actum conſtituendi. Opp. dicitur hic q̃ omnes ſeruitutes debẽt habere cauſam perpetuam. Contra: quia ſeruitus itineris non habet cauſam perpetuam. Vt l. ſeruitutes. ſ. tit. j. & tamen ſeruitus eſt. Sol. dicas hic, omnes ſeruitutes debent habere cauſam perpetuam, ſ. vt poſsint quæri tẽpore. & hæc eſt lectu. clara: & ponitur in prin. glo. & in glo. antiqua non erat. Aliꝝ legunt iſtum text. alio modo, ſ. illud qđ dicit, oẽs ſeruitutes debere habere cãs ꝑpetuas, non eſt ratio præcedẽtis: ſed eſt quoddã dictum per ſe, ex quo ſequitur ſequens illatio de lacu et ſtagno: & tũc ꝓ declaratiõe cõtrariꝝ debes ſcire q̃ ad hoc vt ſit ſeruitus, requirit vt habeat cauſam cõtinuam, hoc eſt, q̃ res, quæ debet ſeruitutẽ continuã, ſit, nec extinguatur tẽpore: & ideo ſeruitus itineris quãtum ad hoc dicit habere cauſam continuã: hoc eſt, quæ debeat rei, & à re quæ cõtinuò eſt: licet non habeat vſum cõtinuũ, meritò eſt ſeruitus: ſed quãdo res nõ eſt cõtinua, vt lacus & ſtagnũ, qui q̃nq; exſiccantur: tunc nõ poteſt ei ſeruitus imponi: neq; tpe neq; pacto. Ita loquit hic: & iſta lect. videt probari per tex. in l. j. §. hoc interdictũ. de ciſterna. j. de fonte. quod verũ puto: quia ſeruitus nõ põt imponi directò: ſed dicitur ſeruitus vtiliter. Ita dicit Rofre. in libellis ſuis ſuper interdicto de fonte. Et hoc videtur ſentire iſta glo. quæ dicit q̃ licet ſeruitus deſignat ſtagno deſiccato, tamẽ eo reaſſumẽte aquã, de æquitate conualeſcit. Oppo. de ſer. ruſti. præd. l. via. §. j. Sol. ſtagno nõ poteſt imponi ſeruitus aquæductus: ſed ſeruitus nauigij recipiendi ſic. Rationẽ aſsignat gl. quia per nauigiũ nõ minuit aqua: ſed per aquæductũ ſic. Certè lex contraria loquit in lacu, qui habet aquã perpetuam. Et hoc modo bene dicit gloſ. ſi verò haberet aquam temporalem, non poſſet conſtitui ſeruitus nauigij directò, ſed vtiliter: quia licet verba deficiant: tamen mens cõcordat, per d. l. j. de fon. ſecundùm Odof. ibi

Iquis ędes. s Si ad aliquod prædiũ ſeruiens incipiat pertinere inſolidum, ſeruitus extinguit: ſecus ſi pro parte. h. d. De parte vidiſtis in l. pro parte. ff. titulo primo.

Pi teſtamento. s Domus deſtructa poteſt uſq; ad ſtatum priſtinum reſtaurari non obſtãte ſeruitute, ne luminibus officiatur. h. d.

1 ☞ *Mala fides non nocet niſi aduerſus eum, aduerſus quem eſt.*

Iędes meę. f Poteſt aduerſus vnum præſcribi libertas, aduerſus alium non ex eadem ædificatione. h. d. No. q̃ libertas poteſt præſcribi ſine titulo. † No. q̃ mala fides non nocet, niſi aduerſus eum, aduerſus quem eſt malafides: vt l. qui bona. in fin. de acquiren. rerum domi. & l. Fulcinius. §. quod ſi aduerſus. j. quibus ex cauſis in poſſeſsio. eatur,

Nota quod ſi plura ſunt prædia dominantia, plures dicentur ſeruitutes.

1 ☞ *Libertatem præſcribere, eſt occidere ſeruitutem.*

Seruitus q̃ ſit aliquid reſpectu dominij dominantis.

2 *Dominium per uſuſcaptionem non occiditur, ſed per præſcriptionem ſic.*

Libertas. Niſi prædia vrbana poſsideãtur continuè, eorum libertas non præſcribitur. g hoc dicit. Iſtum §. intelligo in præſcriptione libertatis à ſeruitute vrbanorum prædiorum, in qua requiritur factum & bonafides præſcribentis: vt l. hæc autem iura. ſupra eodem. meritò ſi non poſsidet domum, non habet bonam neque malam fidem: nec aliquid facit: ideo non præſcribitur. ita loquitur hic. Sed in præſcribendo libertatem prædij ruſtici, putarem ſecus: quia tunc perditur ſeruitus ex ſola negligentia non vtentis: vt l. ſequitur. §. ſi viam. de vſuſcapio. Videbitis in lege penulti. quemadmodum ſerui. admit. Quæro, † quid eſt præſcribere libertatem. Dicit gloſſa nihil aliud quàm occidere ſeruitutem: ſicut præſcribere dominium, eſt occidere dominium alterius. Vide gloſſa cum ſeruitus ſit quædam priuatio, & ſic eſt nihil quomodo poteſt occidi, vt l. quod attinet. j. de regulis iuris? Reſpondeo: ſeruitus reſpectu dñi dominantis eſt aliquid ſcilicet ius ipſius dñij: vt dixi ſ. eod. l.

a ¶ Contra iſtã oppo. Vide per Cy. in l. j. in iij. opp. C. de ſer.

b ¶ Alio modo. Vide quę dixi poſt Bar. in l. j. ff. de arbo. cæden.

c ¶ Nota iſtam lect. vide Bart. in l. j. §. nunciatio. de oper. nouinun. in j. colũ. vbi reſtringit id, quod ipſe hic dicit.

d ¶ Cauſam perpetuã. Vide Bart. in l. ij. de ſer. & in l. j. ad fin. de aqua plu. arc. Inn. in c. de quarta. de præſcrip. Bald. in d. l. ij. in iij. colũ. Sali. in l. j. in iiij. opp. eo. tit. & ibi Cy. in v. q.

✠ P. P A V. P.

e ¶ Si quis ædes. Vide circa hanc l. Cep. cautela cv.

☞ Vide circa hanc legem Cepo. cautela cv. Ant. Alex.

f ¶ Si ædes meæ. De huius l. intellectu, vide de Barto. in l. j. C. de ſerui & aqua. in penul. col.

g ¶ Libertas non præſcribit. De præſcriptione libertatis, vide Bartol. in l. j. C. de ſerui. & ibi doct.

a ¶ Occidit. Illud ius. Nota q̃ dñium vtile acquisitū ex prescriptione occidit directū. Adde gl. in l. iij. §. si ex plurib⁹. in fi. posideo et ibi Ang. de acqui. pos. & adde Bald. in l. procurator. cum concord. de procura.

b ☞ Et qui duas. vide do. Iaso. in l. quãuis. §. cũ inter. in ij. not. de cõdi. ide. Anto. Ale. ✠ P. PAV. P.

c ¶ Alteri tradidit. Vide Iaso. in l. q̃uis. §. cũ inter. in ij. nota. ff. de condi. indeb.

d ¶ Seruitutes. Et dum ibe text. facit hic mẽtionẽm de seruitute calcis coquendæ, & arenæ fodiendæ: de eius practica, & intellectu differente ab alijs, vide Bart. in l. si prius. in iij. oppo. j. partis, de ope. no. nũ.

e ¶ Videtur concedi. Nota q̃ concesso antecedenti videtur cõcessum accessorium. De quo vide plenè per Bal. in l. quãuis. C. de fideic.

f ¶ Pecoris. Vide Bal. in l. j. §. libertatibus. cum ver. seq. in fi. de cadu. tollen. ✠ P. PAV. P.

f ¶ Pecoris. Quòd autem non possit constitui aliqua seruitus personalis excepto vsufructu, vsu & habitatione, vide Cõ. consi. clviij. in iij. dubio. & ibi etiã quòd non potest acquiri præscriptio talis seruitutis, vide etiam an dicatur seruitus, quando non est prædium dominans, sed permittitur persone, vide Bart. in l. Mela. §. fi. ff. de alimen. & ciba. leg. præst. vbi & addidi. Alexã.

j. probatur in l. arbor. in fi. j. communi diuidun. & ideo qui occidit illud ius ª, præscribit libertatem: & quod hic loquitur, non dicitur q̃ occidit seruitus prout respicit prædium seruiens, quod est mera priuatio: sed prout respicit ius prædij dominãtis. In ec. verò † quod dicit de præscriptione q̃ occidit dominiũ alterius non est verum in vsucapione triennij: nam dominium nõ est nisi vnũ. vt l. si vt certo. §. si duobus vehicu-
1 lum. j. commoda. Vnde dominiũ per vsucapionẽ non occiditur, sed de vno ad alium transfertur: vt l. vsucapio de vsucap. sed in præscriptione longi temporis. per quã non quæritur directũ dñium, secundũ glo. nostras, sed vtile occidit. istud dictum procedit: nã illud vtile occidit, hoc est, extinguit effectũ illius directi dominij, vt C. de præscrip. xxx. anno. per totum.

☞ *Perpetua quæ dicantur, & quæ non.*

1 EVm debere. Nihil in hoc seculo potest esse perpetuũ, nisi per surrogationem. h. d. Oppo. š. eo. l. si seruitus. in prin. Sol. fateor q̃ intelligitur tãtum de præsenti columna, sicut ibi de præsenti lumine, tñ lumen põt esse perpetuum absq̃ aliqua surrogatione: columna verò surrogatione non põt esse perpetua. Ratio: quia lumẽ est videre cœlũ, vt š. eo. l. lumẽ. quod fit per ærem quod est simplex elemẽ tũ: neq̃ recipit corruptionem, seu extinctionem, sed de columnæ compositæ ex rebus elementatis. & omnia elementata corrumpũt. ita loquit hic. Oppo. j. loca. l. Martius Sol. vt in glo. Oppo. š. de ser. l. quoties. §. fi. Solu. ibi speciale est in seruitute oneris ferẽdi, q̃ seruiens debeat ædificare. quod videbitis in l. et si fortè. §. j. et ij. si seruitus vẽdi. Oppo. š. eo. l. si arborem. in fi. Sol. hic nõ est oratio ambigua: ibi sic. † Oppo. q̃ imò multa possunt esse perpetua: vt Instit. de perpe. & tẽpo. act. & š. eo. l. foramen. ver. omnes. Respon. quædã sunt opera naturalia cõposita ex simplici elemento, vt prædia ex terra, & fons ex aqua perpetua, et ista possunt esse perpetua. j. de fon. l. j. & de flu. l. j. & de riuis. l. j. & d. l. foramen. §. oẽs. š. eo. quædam sunt artificialia. & ista aut componuntur ex rebus elementatis: & non possunt esse perpetua, vt hic. aut non cõponuntur ex his, vt actiones & obligationes, quæ sunt simplices imaginationes: & istæ possunt esse perpetuæ ad nutum principis. Ita loquitur titu. de perpe. & tempo. act. Vltimò not. glo. quæ facit differentiã inter ætetnum, & sempiternum.

b ET qui duas. b Rei suæ nemo põt quis seruitutẽ, imponere, nisi in actu quo alteri tradidit ᶜ. h. d. cũ l. seq. Opp. & videt q̃ in traditione nõ possit istud pactũ apponi: qm̃ in ipso instanti, quo tradit, adhuc est tradentis. Gl. mãdet q̃ ꝓpter multã ꝓximitatem quã habet cũ tpe, quo erit alterius, valet istud pactũ. & propter hoc puto q̃ hæc l. debet intelligi quando fuit facta traditio ex magno interuallo: vel videtur ipsum pactum in traditione ipsa repetitum: vt l. item quia. in fi. š. de pac. & ibi dixi.

BInas. Si ædes leganť, vel tendunť: videť actum vt contignationes vti stãt, ita stent. h. d. Opp. š. de rei vẽdi. l. pompo. scribit si ex æquis. vbi res mobilis non põt esse cõmunis ꝓ diuiso. Sol. gl. inuoluit se. veritas est qd̃ tignũ donec cohæret domui, nõ censeť res mobilis. sed immobilis: & ideo põt esse cõmunis pro indiuiso, s. cuiusq̃ ꝓ regione sua: sed si fuerit exẽptũ à domo esset cõmunis pro diuiso, vt l. arbor. in fin. j. cõmuni diui. Itẽ no. ex l. idem. q̃ quicquid dicatur de itinere, q̃ nõ videť concedi: tñ ista seruitus, tigna vti stant, ita stent: videtur cõcedi, vt hic in venditione & legato dixi in l. j. de ser. lega.

SIædes. Ædificia quæ inuicẽ nõ videntur nõ ꝓnt inuicẽ seruire. h. d. Puto q̃ hæc lex debeat intelligi q̃n distãtia loci vel modus impediat cõmoditatẽ vnius prædij venire ad aliud alijs secus, vt l. seruitutes. §. publico. & l. fi. š. tit. j. & ideo si aqua duceretur per circuitum vnius mõtis nõ video quare mons medius impediat seruitutem aqueductus: sicut vides exemplum in aquæductu Perusino, qui transit per duos montes.

EOs qui. In pariete communi non potest quis fenestras facere, nisi sibi fuerit concessum. h. d. quod nota.

OLympico. Si res legat ad vitã in dubio nõ videtur imposita ei seruitus, licet dueret facultas eundi. h. d. Opp. q̃ legata domo videantur relicti horti domui cõiuncti: vt l. prædijs. §. pen. j. de le. iij. Sol. intellige hic q̃ testator expresserat q̃ hortus non veniret, vel separatim emerat. Opp. & videtur q̃ seruitus videatur impositа: vt j. si ser. vendi. l. testatrix. Sol. ideo hic non videtur seruitus imposita, sed facultas eundi: quia prędia non erant relicta perpetuò: aliàs haberet locum quod dixi š. eo. l. binas.

Lucius. Potest quis aperire ianuam versus viã, quatenus se extendit stillicidij vigor. h. d.

De seruitutibus rusticorum prædiorum. Rubrica.

1 ☞ *Quando agitur confessoria contra tertium possessorem, fundi seruientis, patiente uenit officio iudicis.*

LEX I.

d ERuitutes. d Iurisc̃onsultus nominat hic seruitutes rusticorũ prædiorũ, inter quas gl. dicit q̃ sunt quædã seruitutes nominatæ: quædã innominatæ. Primò ponit nominatas. Secundò innominatas. Secunda ibi: in prædijs. & hoc facit vsq̃ ad l. itẽ. §. qui habet. j. eo. in ver. traditio. Opp. q̃ quis cogatur ad tradendũ & patiendũ iure actionis, nõ officio iudicis: vt l. quoties. š. titu. ij. quod apparet: quia tradendo nõ liberatur quis, sed adhuc remanet obligatus parti: vt not. in l. corruptionẽ. de vsufru. & š. tit. j. l. inter seruitutes. in fin. Sol. duobus modis potest intelligi: vno modo q̃n agitur cõtra ipsum, qui seruitutẽ vendidit vel promisit: & tũc fateor q̃ ad hoc agit iure actionis: & officiũ iudicis erit super hoc q̃ faciat eum cauere de obseruãdo: ad hoc vt l. harũ. & l. egi. si ser. ven. Secũdò modo potest intelligi † q̃n agitur cõfessoria cõtra tertiũ possessorẽ prædij seruiẽtis: tunc quia ille nunquã fuit obligatus, patiẽtia non venit iure obligationis: sed sicut in rei vendicatione per officiũ iudicis quis cogitur restituere: vt l. qui restituere. & l. officium. š. de rei vendi. ita hic per officium iudicis quis cogitur pati: quia illud haberetur pro restitutione: vt l. quoties. š. tit. ij. h. d.

LEX II.

RVsticorum. Circa istam l. dic vt l. Lucio. de aqua quoti. & æsti. & ibi vide.

1 ☞ *Concesso haustu aquæ, iter tacite sequitur: & non est seruitus, sed accessio.*

LEX III.

ITem.

1 QVi habet. Cui conceditur aliquid, videtur cõcedi id, sine quo illud esse nõ põt: & si nõ valet expressum, nõ valet tacitũ. h. d. No. summariũ. † Quæro circa hũc §. q̃n cõceditur haustus, & sequiť iter tacitè, vtrũ iter sit seruitus. Gl. no. dicit q̃ nõ: sed est q̃dã accessio. Vide gl. Ex hoc appet sol. cõtrarij signati in seq. gl. quę opponit de l. si fideiussor. de le. j. & l. j. §. j. qb. mo. pig. vel hyp. sol. & de her. instit. l. qui filio. & no. sol. gl. nã ibi vitiato expresso, nõ vitiať tacitũ: qd̃ est æquè principale cũ expresso: hic verò vitiať tacitũ, qd̃ est accessio expressioni. Glo. quærit quid si per decem annos fuit aliã viam, siue per alia loca. Dic vt in glo.

f PEcoris. f Seruitus pecorum pascendi, & ad aquã appellandi, est prædialis, & potest finiri eum persona, si hoc est actum. h. d. Quæro quare hęc seruitus non transeat ad hæredem. dic vt in glo. Sed quæro

a ¶ Qui sella. Vide Bar. in suo cõsi. inci. statuto castri plebis. vbi ita consuluit & allegauit istam l. qui sella. §. qui actum. & in consi. clix. Andr. Barba.

a ✠ POMATES. ¶ Qui sella. Vide Bar. consi. cxxx.

b ¶ Quodã bãcho. An q̃ sup bãchũ tenet, dicať tenere ĩ platea. Sed qd si tenet in palatio? vide Cy. in l. j. C. de iter. & ici. cõsi. Bar. de quo ꝓ statuto castri plebis.

c ¶ In rusticis, impẽdit. Qd̃ locꝰ medi⁹ impediat seruitutẽ ꝓponi, adde l. nõ solũ ĩ prin. & ibi Bar. de op. no. nũ. & in l. ĩ tradẽdis. §. j. j. cõ. præ. & in l. si prius. §. fina. de aqua plu. arcen. ✠ POMATES.

d ¶ Per fundũ. Extẽde vt ꝓ Bar. l. ij. §. ex his in fi. de ver. ob. & limita vt ꝓ Bal. c. cum oẽs. in xj. co. de cõsti.

e ¶ Secundò not. Adde Bal. in l. j. in ij. col. C. si seruus exte.

f ¶ De rustico. Et ista q. posset ẽt decidi per id qd̃ no. in l. dãni. §. si is q. de dã. infe. vbi quæriť an, missa & cõcessa trahanť ad futura. Et ista gl. bñ faceit ad q. d̃ qua ꝓ bal. in l. diuortio. §. fi fundum, aliàs est lex. soma. vbi dixit q̃ à toto vniuersali põt excipi aliqd̃ priculare qd̃ veniebat de natura agẽtis & cõtrahẽtis. Et sic scdm eũ facit q̃ꝫ posset dare feudũ emphyteoticũ, reseruato sibi vsufructu arborũ. facit qd̃ not. in l. dãni. & in l. obligationũ ferè. §. placet. de act. & obl. & hoc dicebat Bald. ꝓ tex. l. si fundus. ibi nisi cõtraria volũtate. Sed qd econtra si agať q̃ arbores sint emphyteoticæ: vide Bal. in l. j. ad fin. C. de iur. emphy. & ad hęc no. ꝓ gl. & doc. in l. si fundũ sub cõditiõe. §. q fundũ. de le. j. & oĩno Bal. in l. j. in fin. C. de iur. ẽphy. Pe. in d. l. si qs legauerit. de le. j. in q. hic formata ꝓ gl. dicit idẽ qd̃ bar. hic ꝓ istũ text. & ibi ẽt dicit q̃ appellatio ne sylvæ venit. solũ: & appellatiõe vitis venit solũ donec vitis ibi est: qa aliàs nõ dicitť vitis, sed eradicata vite nõ debetur solũ. scdm eũ ibi, & l. si fundũ. §. q fundũ. eo. titu. & ad hoc no. Ioã. And. in Spec. de lo. §. j. post ꝓrin. f addition. inci. vbi. adde Alex an. consilio xx. lib. iiij.

¶ Contra prædicta. Pet. de Bellaperti. in d. l. si qs legauerit. dicit q̃ appellatiõe vineæ venit solũ, si tẽpore, in quo cõfertur dispositio, est ibi vinea. d. l. si quis legauerit. & ibi Paul. de Ca. licet de Pe. mentionem non faciat. Bar. ibi etiam respondet sed non clare.

h ¶ Diuus Pius. Ad hanc legem, vide Iac. de Raue. Ang. & Imo. in l. iij. §. ne via de acqui. pos. & Bar. in l. j. de acqui. rerum domi.

h ✠ P. PAV. P. ¶ Diuus Pius. Circa istam regulam huius tex. an liceat intrare fundum alterius, maximè domino inuito, vide multos casus, in quibus licitum est, per glo. & Feli. ibi post Abb. in c. omnes. j. dist. pen. col.

De seruitutibus rusticorum prædiorum. 222

quæro vtrum in istis casibus, in quibus ad hæredem nõ transit, dicatur seruitus realis. Breuiter, si non habet ibi prædium dominans: tunc non est seruitus realis, sed personalis obligatio: vt š. tit. ij. l. vt pomum. Si autem iste, cui promisit, habet prædium dominans: tunc est reale, siue quoddã ius quod extinguitur cum persona ope exceptionis, nõ ipso iure: vt l. iiij. š. tit. ij. Dixi in l. Mela. §. fi. de alimen. & cib. leg.

ERgo Neratius. Seruitus realis non potest imponi, nisi quatenus exigit vtilitas prædij dominantis. hoc dicit. cum lege, sequenti.

1 ☞ *Qui tenet coria super bancho in platea, dicitur illa tenere in platea.*

a QVi sella. 1 Istam legem allegaui semel ad q. † in castro plebis erat statutum q̃ quicunq̃ in die fori habuerit coria in platea, soluat tantũ pro gabella: modò quidam tenebat coria super quodam banco hoc: b dicebat ille se nõ debere soluere gabellã: quia tenebat ea in platea. Dicebam oppositum, scilicet quòd debeat soluere gabellam, per hanc legem.

c In rusticis. Medium prædium impedit seruitutem rustícam. h. d. Ista l. Intelligo quando mediũ prædium impedit commoditatem ex vno fundo peruenire ad aliũ. Quid enim si non impediret: puta, inter prædium meum & tuũ est illud medium: tamen per viam publicam possum venire ad tuum ad hauriendum aquam, ad pascẽdum animalia, & similia. Certè credo q̃ seruitus possit imponi: vt š. titulo ij. l. vltima & j. eodem l. fi. &c.

2 ☞ *Contra factum proprium licet non ualidum de iure quando quis uenire possit.*

2 *Illud, quod à principio non ualet, tractu temporis confirmatur alio intereueniente.*

2 *Facta retro an trahantur ad præsens.*

4 *Argumentum de toto ad partem ualet in indiuiduis.*

5 *Iudicio maioris partis quando stetur. remissiue.*

d PEr fundum. d In his q̃ sunt cõia pluribus vt singulis, regrit cõsensus omniũ qui possunt separatim adhiberi. h. d. Vel sic. Quandocunq̃ reducitur consensus plurium vt singulorũ, põt separatim adhiberi. Item licet vnius concessio nõ transferat ius reale in concedentem: tamen obligat personaliter. h. d. Oppo. & videtur q̃ sufficiat consensus maioris partis: vt l. quod maior. j. ad muni. & l. planè. š. quod cuiusq̃ vniuer. Solu. hic in his quæ sunt communia pluribus vt singulis: ibi pluribus vt vniuersis.

Oppo. C. de decur. l. ij. vbi requiritur consensus pluriũ simul. Sol. eodem modo ibi quando plures consentiunt vt vniuersi: hic vt singuli. Contra dicta oppo. š. de pac. l. & suum hæredem. aliàs incipit, & seruum. §. j. vbi in his, quę communia sunt pluribus vt singulis, sufficit consensus partis maioris: & requiritur q̃ consensus adhibeatur in vnum. Sol. speciale est ibi vt ibi dixi. Ratio: qa ibi consensus maioris partis præiudicat alijs, sicut in consensu vniuersitatis. Vltimò gl. colligit ex l. ista multa notabilia. Primò q̃ † quis contra factum suum venire non potest, licet de iure non sit validum contra C. de agri. & censi. l. quẽadmodum. Glo. remittit ad no. in l. post mortem. š. de adop. tu dicas quantum ad præsentem l. q̃ hæc concessio non est valida quo ad ius reale, quia non est seruitus constituta: sed quo ad ius personale valida est: quia ille, qui concessit obligatus est: & ideo non potest venire contra. & ideo Inn. in simili extra, de do. c. inter dilectos. circa prin. dicit q̃ officiũ iudicis erit, super isto casu pronunciare istis, qui hoc promiserunt, non competere ius prohibendi. Secundò no. glosſ. q̃ † illud, quod ab initio non valet, tractu temporis confirmatur. In contrarium alleg. j. de reg. iur. l. quod in initio. & Insti. de inuti. stip. §. j. Sol. q̃ solus tractus temporis nõ confirmatur, sed alio intereueniente sic. Idem not. Dyn. in c. non firmatur. extra de reg. iur. lib. vj. † Tertiò no. gl. q̃ retro facta trahuntur ad præsens. In contrarium alleg. C. ad Mace. l. fin. & de dona. inter vir. & vxo. l. donatiões. Sol. illud quod fit hodie trahitur retro, vt fit in ratihabitione solummodo per fictionem, quæ habet locum vbi æquitas suaderet. æquum est autem quod meo nomine est gestum, si ratũ habeo, trahatur retro: qm̃ ab initio est factũ mea cõtemplatione: quæ æquitas hic cessat. licet enim vnus ex socijs cõcesserit seruitutẽ suo nomine & ego cõcedo hodie: nõ est equitas quare fingatur q̃ ego retro concesserim. † Quartò no. glo. q̃ hic non est idem iuris de toto ad partẽ. arg. contra de admi. tu. l. si duo. de vsu. l. qui scit. in prin. gl. nõ sol. Dic breuiter in indiui-

a ¶ Qui sella. Vide Bar. in suo cõsi. inci. statuto castri plebis. vbi ita consuluit & allegauit istam l. qui sella. §. qui actum. & in consi. clix. Andr. Barba.

a ✠ POMATES. ¶ Qui sella. Vide Bar. consi. cxxx.

b ¶ Quodã bãcho. An q̃ sup bãchũ tenet, dicať tenere ĩ platea. Sed qd si tenet in palatio? vide Cy. in l. j. C. de iter. & ici. cõsi. Bar. de quo ꝓ statuto castri plebis.

c ¶ In rusticis, impẽdit. Qd̃ locꝰ medi⁹ impediat seruitutẽ ꝓponi, adde l. nõ solũ ĩ prin. & ibi Bar. de op. no. nũ. & in l. ĩ tradẽdis. §. j. j. cõ. præ. & in l. si prius. §. fina. de aqua plu. arcen. ✠ POMATES.

d ¶ Per fundũ. Extẽde vt ꝓ Bar. l. ij. §. ex his in fi. de ver. ob. & limita vt ꝓ Bal. c. cum oẽs. in xj. co. de cõsti.

e ¶ Secundò not. Adde Bal. in l. j. in ij. col. C. si seruus exte.

f ¶ De rustico. Et ista q. posset ẽt decidi per id qd̃ no. in l. dãni. §. si is q. de dã. infe. vbi quæriť an, missa & cõcessa trahanť ad futura. Et ista gl. bñ faceit ad q. d̃ qua ꝓ bal. in l. diuortio. §. fi fundum, aliàs est lex. soma. vbi dixit q̃ à toto vniuersali põt excipi aliqd̃ priculare qd̃ veniebat de natura agẽtis & cõtrahẽtis. Et sic scdm eũ facit q̃ꝫ posset dare feudũ emphyteoticũ, reseruato sibi vsufructu arborũ. facit qd̃ not. in l. dãni. & in l. obligationũ ferè. §. placet. de act. & obl. & hoc dicebat Bald. ꝓ tex. l. si fundus. ibi nisi cõtraria volũtate. Sed qd econtra si agať q̃ arbores sint emphyteoticæ: vide Bal. in l. j. ad fin. C. de iur. emphy. & ad hęc no. ꝓ gl. & doc. in l. si fundũ sub cõditiõe. §. q fundũ. de le. j. & oĩno Bal. in l. j. in fin. C. de iur. ẽphy. Pe. in d. l. si qs legauerit. de le. j. in q. hic formata ꝓ gl. dicit idẽ qd̃ bar. hic ꝓ istũ text. & ibi ẽt dicit q̃ appellatio ne sylvæ venit. solũ: & appellatiõe vitis venit solũ donec vitis ibi est: qa aliàs nõ dicitť vitis, sed eradicata vite nõ debetur solũ. scdm eũ ibi, & l. si fundũ. §. q fundũ. eo. titu. & ad hoc no. Ioã. And. in Spec. de lo. §. j. post ꝓrin. f addition. inci. vbi. adde Alex an. consilio xx. lib. iiij.

¶ Contra prædicta. Pet. de Bellaperti. in d. l. si qs legauerit. dicit q̃ appellatiõe vineæ venit solũ, si tẽpore, in quo cõfertur dispositio, est ibi vinea. d. l. si quis legauerit. & ibi Paul. de Ca. licet de Pe. mentionem non faciat. Bar. ibi etiam respondet sed non clare.

h ¶ Diuus Pius. Ad hanc legem, vide Iac. de Raue. Ang. & Imo. in l. iij. §. ne via de acqui. pos. & Bar. in l. j. de acqui. rerum domi.

h ✠ P. PAV. P. ¶ Diuus Pius. Circa istam regulam huius tex. an liceat intrare fundum alterius, maximè domino inuito, vide multos casus, in quibus licitum est, per glo. & Feli. ibi post Abb. in c. omnes. j. dist. pen. col.

duis non procedit arg. de toto ad partẽ: qm̃ in parte diuidi non potest: vt l. pro parte. š. tit. ij. ita loquitur hic. In his verò quæ sunt diuidua, bene procedit: vt qd̃ iuris est de toto quo ad totũ, idem de parte quo ad partẽ. vt l. quæ de tota. de rei ven. & d. l. qui scit. in prin. non autem procederet hic ar. quid iuris est de toto quo ad totum, idem de parte quo ad totũ, vt est tex. in l. an pars. j. pro derelicto. † Vltimò glo. tua dicit q̃ non stat ur iudicio maioris partis. hoc examinaui š. in contrarijs.

5 ☞ *Qui promisit dare quartam partem fructuum uineæ dat etiam quartam partem arborum in ea existẽtium.*

f CErto generi. Appellat vineæ ĩ dubio refertur ad solũ, nõ ad superficiem. h. d. Quæro qũo hic dicitur agi cõtrariũ. s. q̃ appellatio vineę referať ad vites, seu ad suppliciť tantũ: dicit gl. duobus modis. Dic vt in gl. † Vlti. gl. iducit in ar. ad q. de rustico, f qui ꝓmisit dare dño quartam partẽ fructuũ vineæ an debeat dare de fructibus arborũ quas ibi plãtauit. Gl. arguit p & cõtra & nõ determinat. Certè puto in dubio debere intelligi fructuũ vineæ: hoc est illius terræ vineatæ: hoc est vt debeant fru-
g ctus arborũ, per istã l. Contra prædicta g facit l. si quis legauerit. j. de leg. j. Rñ. ibi testator excipit vineas, non facta certa demonstratione certi loci: vnde cum nõ reperiant vineæ non valet exceptio: hic verò est certũ de quo solo senserit appellatiõe vinearũ.

Si totus. Seruitus respicit totum fundamẽtũ antequã certus vsus certo loco limitet: q̃ limitatio fiet per iudicẽ secũdũ legẽ: nisi actũ sit. h. d. vsq̃ ad fi. legis.

PEr quem locum.

SI vni cõceditur seruitus, vna, nõ potest alij concedi alia, per quàm seruitus primi impediatur. h. d.

QVintus Mutius.

1 ☞ *Aues captæ in fundo à prohibito ingredi fundum efficiuntur capientis.*

h DIuus Pius. h Quærit gl. qd si post ꝓhibitionem ingressus cœperit aues. Gl. tenet q̃ efficiuntur capientis: idẽ tenet in l. iij. de acqui. re. do. Contra, tenet Insti. de re. diui. §. fere. Dy. & omnes tenẽt istã gl. Solus enim ingressus est prohibitus non g capere. Alia autem glo. est clara.

IMperatores. Aqua ex flumie publico ad rigãdos agros scdm mẽsurã diui dit: nisi alicui aliter sit cõcessum. h. d. Vides q̃ aqua ex flumine publico, nõ põt duci cũ

☞ POMATES.

a ¶Vna eſt via. Vide quid per iſtum text. dicit Ro. cõſ. cxcviij.

b ¶Si fundus, Adde l. a ij. & quod ibi Bald. C. de ſer. in prine.

☞ POMATES.

c ¶Nota q. Vide per Iaſo. l. ſeruũ filij. ſ. fl. ij. col. de leg. j.

d ¶Quæcũq. Nõ videtur actum. Not. q. facta diuiſione nõ videtur actũ q. qs habeat aditum per partem alterius. Adde qđ not. Bart. in l. qđ conclaue. prope fi. de dam. infect. & in l. j. de ſer. lega.

↦ P. PAV. P.

d ¶Videt actum. vide Iaſo. in l. ſeruũ filij. ſ. fi. in vlt. not. de leg. j.

e ¶Si via. De hoc vide per Ludo. in l. ij. ſ. ex his. de verb. ob.

f ¶Iudex non imminet. Et ita hoc Bart. in l. ij. ſ. ex his. in ij. col. de ver. ob. reprehendit iſtam glo.

↦ P. PAV. P.

g ¶Iure proprietatis. Vide circa hoc an in dubio intelligatur iure proprietatis vel ſeruitutis. Decium conſi. xlj.

ſiuria alterius: quod facit ad q. de molendinis De quo dic vt dixi in l. quominus. de flumi.

NA eſt via. Sí per plures fundos itur ad vnum: ſeruitus vna eſt, & per vſum in parte retinetur ſeruitus tota hoc dicit. Oppo. & videtur quòd ſint plures ſeruitutes, vt l. ſi edes. ſ. eo. Solu. ibi erant plura prædia dominãtia ideo ibi plures debẽtur ſeruitutes: hic plura prędia ſeruientia, & vnum dominãs. De hoc dicetur in l. nam ſatis. j. qui. mo. ſerui. amit. Bart.

1 ☞ *Si habens iuriſdictionem in caſtro longo tẽpore, & pro ceſſit per uiam accuſationis, non perdit ius acquirẽdi.*

SI vnus. Seruitus non poteſt acquiri ꝑ parte, ſed per plures poteſt acquiri, & per vnũ peruenirí ad plures. hoc dicit. Lex vna eſt via, quę prędedit. facit † ad quæſtio. Aliqs habet iuriſdictionẽ in vno caſtro longo tempore, ipſe proceſsit ſuper accuſationibus, & nunqꝫ ꝓceſsit per inquiſitionem: nunquid perdidit ius acquirendi: & hæc lex vna eſt argu. q. non perdat: vna enim eſt lex, qua maleficium punitur: licet diuerſis modís ad hoc peruenìatur. & ideo ſi vtor vno, retineo totum. Vel dicas, vna eſt iuriſdictio quæ diuerſis modis retineť.

IMihi. Quí habet duo iura, remittendo vnum, non videtur remittere aliud. hoc dicit.

Seruitus. Pro læſione ex ſeruitute naturaliter contingen te non tenetur dominus. hoc dicit.

Si fundo. Licet fundum medium redimã, non extinguitur ſeruitus quæ à tertio fundo debetur. h.d.

Imihi. Licet totus fundus debeat ſeruitutem: tamẽ debet quís vtí per eam partem, quæ minus lædit. hoc dicit.

VIa conſtitui

Si lacus. Per lacum perpetuum poteſt conſtitui ſeruitus naui gandi. h.d. De hoc dic vt in l. foramẽ. ſ. tit. j.

b **Si fundus.** [b] Si fundus publicetur, non extinguitur ſeruitus. h.d.

1 ☞ *Facta diuiſione nõ debetur aditus per partem alterius: ſicut primò ante diuiſionem ibatur: niſi ſpecialiter ſit conuentum.*

QUæcunque. Ius ſeruitutis totum eſt in toto, & totum eſtí n qualibet parte totius: niſi vſus eius aliquid impediat. h.d. Nota quod dixí in ſummario.

1 †Nota q. [c] facta diuiſione non videtur actum, [d] vt quís habeat
c aditum per partem alterius, ſicut primò ante diuiſionem ibatur
d niſi ſpecialiter ſit conuentum. quod not. & tene menti. Idem in venditione, vel alia conceſsione inter viuos: vt l. in vendendo. de contrahen. emp. ſecus in conceſsione in vltimis volũtatibus. dixí in l. binas. ſ. titu. j.

EX meo. Non poteſt quís concedere aquam ex ſuo aquæductu, quã habet ex fundo alieno. h.d.

1 ☞ *Quando una res non poteſt accedere duobus, accedit pretioſiori.*
2 *In iure reali non inſpicitur uſus patriſſamilias.*
3 *Diuiſio aquæ fit ſecundùm quantitatem partis agri, non ſecundùm qualitatem.*
4 *Seruitus aquæductus eſt indiuidua: uſus eius diuiduus.*

SI partem. Diuiſio aquæ fit ad menſuram prædíj dominantís, nõ inſpecta partium bonitate, vel neceſsitate. h.d. Oppo. dicitur hic non debere inſpící neceſsitatem agrí. Contra ſ. eo. l. ergo. §. j. Solu. intelligo ego hanc legem ſic, quòd quílibet parti tota illa aqua, qꝫ eam contingebat ex diuiſione, erat vtilis, tamen vna pars indiguiſſet plus aqua. Sed ſi tu poneres quòd vna pars eſſet, cui aqua non eſſet vtilis neqꝫ neceſſaría, non video quomodo ei deberi poſsit, per d. l. ergo. §. j. ſed quãdo vtricꝫ parti eſt vtilis, líc et vní magis quã alíj, in diuiſione nõ inſpicitur illa neceſsitas. Ratio: quia illud ius eſt totũ in toto, & totũ in qualibet parte: vt ſ. eo. l. vía. §. fin. & ideo diuiſio debet fieri per menſuram. ita loquiť hic. Intro gl. & op. q. debet inſpící bonitas rei: vt j. de acq.
1 re. do. l. quicquid. Sol. qñ vna res nõ põt accedere duobus, accedet pretioſiorí: vt ibi ſed hic poteſt accedere duobus: ideo pretioſitas nõ inſpicíť. Opp. q. debeat inſpíci vſus patriſfa. vt l. ex vſu. j. de víno, tri. & oleo leg. & de fun. inſtru. l. Seiæ. §. tyranne. Rñd.
2 iſtud † eſt ius reale cõpetens ꝑdío magis quã perſonę: vt l. ſi mihí. in fi. ſ. eo. l. quí aliena. in fi. de neg. geſt. & ideo vſus patriſfa. non inſpicíť. præterea vſus ſi fiat pro parte, reſpicit totũ: vt l. vna eſt vía. ſ. eo. ideo vſus partis nõ inſpicíť. Vltimò oppo. q. aqua non poſsit diuidí, vt l. pro parte. in fi. ſ. de ſeruí. Sol. nõ diuidíť ius, ſed aquæ cõmoditas. Ita dicit gloſſ. & bene quod qualiter procedat examinaui in l. ſtipulationes nõ diuidũtur. in primís quatuor cõ
3 trarijs. j. de verb. obli. Vides ergo † q. diuiſio aquæ fit ſecundùm quantitatem partis agri, non ſecundùm qualitatem. Pro ratione
4 cogitabitis. Vltimò no. † ex hac l. q. licet ſeruitus aquæductus ſit indiuidua: vſus tamen eſt diuiduus.

e **IVia.** [e] Hæres poteſt eligere per quam partem fundi viam
s conſtituat ſine captione legatarij.

SIcommuni. Si à ſocijs fundi dominãtis emíť cõiter fundus ſeruiẽs, ſeruitus extinguitur: ſecus ſi fundis dominãtibus nõ põt eſſe communis. h.d. Opp. ad primã partẽ. j. eod. l. vnus ex ſocíjs. ij. rñ. Sol. qñ duo ſocíj redímũt in cõmuni fundũ ſeruiẽtem, ſeruitus extinguitur: vt hic. Secus ſi non fieret redemptio: ſed cũ eſſet vnius eorũ, alteri cõicaret: vt l. cõtraría. tamẽ redẽptio & cõ municatio tollit contrariũ. Et hoc proſequiť gl. per plures caſus: tamẽ in quibuſdã, vt arbitror, nõ bene dicit: & ideo videamus eã per ordinẽ: in eo caſu quo dicit redemimus fundũ ſeruiẽtem: & poſtea meum cõmunicaui tibi. hoc non placet mihí: nã ꝑ redẽptionẽ, primò factã deſeruiẽte ſeruitus nõ extinguiť, quía alius remanet proprius per communicationem poſtea factam, ſeruitus non extinguitur. quía communicatio non cauſa extinguendæ ſeruítutis, vt l. vnus ex ſocíjs. ij. reſpon. infrà eodem in omnibus alíjs gloſſ. bene dicit. ¶Rationem differentiæ inter communicationem, & redẽptionem in communi, videbitis in l. vnius. alleg. per gloſſ.

1 ☞ *Iudex cogit plures diſcordantes inter ſe ad eorum incommodum ad concordiam.*

TInere. Niſi plures dñi de loco itineris conſentiant, ſeruitus effectualiter non acquiriť. h.d. Quæro, vtrum iſti diſcordantes cogantur concordare. Glo. dícit fortè q. ſic: vel fortè dirímatur. Alíj dí
1 cunt † q. quando plures diſcordant ad incommodum ipſorum
f ipſorum diſcordantium, tunc iudex non imminet [f] ad cogendũ eum, vt híc, cum ſimilibus. Secus ſi ad incommodum tertij: vt l. iuſmodi. §. fina. j. de leg. j. & ibí dixí: & per Cy. in l. vlti. in prín. C. communia deleg.

SI qui duo. Seruitus aquę immittendæ intelligitur de ea quæ in fundo colligitur. h.d.

QVi duo. Quod ſeruituti accedit, iure ſeruitutis accedit. h.d. Oppon. ſ. de vſufru. ea. rer. quæ vſu conſu. l. j. & j. de leg. j. l. ſi fundum. ſub condítione. §. qui fundum. vbí videtur locus exceptus iure
g prietatis. [g] Sol. ibí dícit Dy. híc decẽ pedes fuerunt excepti propter ſeruitutem aquę: ideo iure ſeruituris vídẽtur excepti. ibí ſecus. Et hoc innuit gl. tua príma quæ exponit, aquam. i. ſeruitutẽ aquæ. Nec intellígas q. iſtí decem pedes debeantur iure ſeruitutis ad aquam: quía ſic eſſet ſeruitus ſeruitutis, quod eſſe non poteſt. ſed illi decem pedes ſeruiunt ipſi prædío dominanti, cuí debetur ſeruitus aquæ.

TRia prædia. Redemptione partium, etiam pro diuiſo, ſeruitus nõ extinguitur, niſi omnes redímantur.

EVndus. In conceſsione partís facta ſocio poteſt cõcedens fundum proprium ſeruientem face re. hoc dícit.

CVm eſſent. Tempore diuiſiõís poteſt agi vt fundus quí obuenit vní, ſeruiat fundo, quí obueniaet lteri. h.d.

Per

PEr plurium. Quí habet ſeruitutẽ aqueductus, nõ poteſt cõcedere hauſtũ aquæ ex riuo ſuo: niſi hoc pepigerit cum dño fundi ſeruiẽtis, h.d. Duæ ratiões formant in fi. tex. ꝑ gl. quas formo vt in gl. ad iſtas duas rõnes ꝑdiũ
1 nõ põt ſeruire ſibi, & ſeruitus ſeruitutis, &c. Op. j. de aqua quoc ti. & æſti. l. j. §. illud. Rñ. hæc lex procedit antequã aqua ingrediť tur fundum meũ. Sed poſtquã, qa ingrediť fundũ meũ, poſſum cõcedere cui volo. Vlti. gl. inducit vtrum poſſum facere procuratorem ad ſubſtituendũ alium. Dic vt in l. j. in prin. ſ. de procu.

VNus ex ſocijs. Vnus ex ſocijs nõ põt fundum cõmunem ſeruũ facere nec ei líbertatẽ acquírere à ſocio vel extraneo. h.d. Primò ponit vnũ dicíũ. Secundò vnã illationem. Tertiò reſpodet cuídã argumento cõtrario. Secunda ibí & ideo. Tertia ibí: quamuís. Dictũ eſt clarũ: & prima pars eſt clara: quía vnus ex ſocijs non põt ſeruitutẽ imponere: per conſequens nec remittere: vt l. tría prædia. ſ. eo. Secunda pars eſt difficilis, ad quã opp. & videť q. ſicut quãdo plures ſimul emunt, eandem perſonã repræſentant, & ideo ſicut ſi vnus emiſſet, ſeruitus cõfunderetur: ita qñ plures inuicẽ cõicant. Gloſ. ſoluit pluribus modis. Vltima ſol. eſt q. cõicantes nõ repreſentant perſonã vnius, ſed plurium: iſta eſt bona ratio. Quæro, quæ eſt ratio q. nõ pñt inuicẽ remittere. Rñd. ratio ponit in text. quía pro parte nõ poteſt acquiri líbertas neqꝫ cõcedi: hoc eſt, occaſione partis, quã partẽ pro indiuiſo, habet, non põt ſeruitus imponi, neqꝫ remitti: ſed in ꝓpoſito hoc fieret, ſi duo ſocíj ſuicẽ poſſent remittere: ergo &c. Aſsignat glo. aliã rationẽ: qa in diuiſione totus fundus poſſet vní obueni
a re. iſta ratio cõcludit modicũ. Venio ad tertiã [a] particulã: & pro iſtius declaratione quæro, cũ hic dicíť q. ſeruitus nõ pot remitti ꝑ parte vtrũ retineať in totũ, vt dicatur deberi tota ſeruitus, an
1 pars ſeruitutis. Gl. determinat q. pars ſeruitutis. Idem dixit in l. pro parte. in ſi. j. de ſer. Sed certè hæc opi. nõ eſt vera: qa ſeruitus nõ recípit diuiſionẽ: vt d. l. pro parte. in fi. Præterea tex. h. d. in l. ſi cõmuni. in fi. ſ. e. f. q. fundus cõis ſeruit proprio. No. q. dicit fundus cõis ſeruit: non ergo ſeruit pars ſocij tantũ: ſed totus fundus cõis. Prætera. h. d. tex. hic expreſsè, q. cuicꝫ ſociorũ ſoli debeť ſer uitus tota. Præterea ſi eſſet verũ q. cuílibet deberetur pro parte: ergo pro parte poſſet remittere. non eñ remitteret niſi ius ſuũ tãtum, cui renunciare eſt licitũ: vt l. ſi qs in cõſcribendo. C. de pac.

His præmiſsis oppo. q. ſi cuicꝫ ſeruitus deberetur inſolidum: ergo quílibet põt remittere inſolidũ: vt l. ſi rem. §. ſi duo. j. de nouatio. quod no. in l. ſi vnus. in prín. ſ. de pac. Sol. tex. hic vult ſoluere iſtud contrariũ. Quod enim dicíť q. cuílibet debetur, intelige non perſonæ príncipaliter, ſed debetur fundo, & per fundũ perſonæ cuílibet ergo particulæ fundi debetur inſolidum, vt l. via. in fi. ſ. e. ſed in qualibet particula quis habet ſocium: ergo in nulla particula vnus ſolus poterit acquírere, vel ami tere, & hoc vult dicere iſte tex.

SI fons. Qui non vtitur iuſto impedimẽto cõgruo tpe ſeruitutẽ amittit: ſed ei reſtituitur ex clausula generali h. d. cũ l. ſeq. Oppo. & videť q. impeditis agere nõ currat præſcriptio ipſo iure, & ſic nõ ſit opus reſtitutione: vt l. j. in fin. de anna. exce. Glo. dícit aliud in præſcriptione rerum corporaliũ. Iſta ſol. non videtur perfecta: quía etiam illa lex poteſt intelligi in præſcriptione rerum incorporaliũ, hoc eſt in præſciptione contra actionem: & ideo dicunt alíj, vt Petru. híc loquitur quando quís eſt impeditus agere impedimento facti, tunc currit præſcriptio, licet reſtituatur, vt l. j. ſ. ex quib. cau. ma. ibí loquitur quando eſt impeditus impedimento iuris. Ita refert Cy. in l. j. de bon. mater. in iiij. oppo. De hoc tangit glo. in l. ſenatus. ſ. de offi. prę ſi.

VM fundo. [S]tipulatio pœnalis ad perſonam relata, non facit præſumi ſeruitutem impoſitam. h.d. No. q. in dubio conceſsio ſeruitutis intelligitur realis: nec ex ſtipulatione pœnali ad perſonam relata aliud præſumitur. dicam in l. proxi.

1 ☞ *Seruitus quando dicatur realis, & quando perſonalis.*
b **VCius.** [b] Ex interminata cõceſsione reſpectu fundí dominantis, præſumitur conceſsio perſonalis. h. d. quam l. not. cum l. ſeq. Oppo. ſ. l. proxi. vbí in dubio conceſsio præſumitur realis. Sol. iſta vídetur indeterminata locutio reſpectu fundi dominantis, facit, 1
præſumi cõceſsionem perſonalẽ: aliàs in dubio eſſet realis. cõtra

j. de leg. j. l. apud Iulianum, aliàs l. ídem Iu- a
lianus. §. ſi quis alicui. vbi in dubio præſumitur perſonalis. Solu. † Aut verba conceſ
c ſionis 'referuntur ad factum': vt concedo tibi ire agere licere. Aut referuntur ad ius: b
vt concedo tibi ius eũdi. Primo caſu in dubio præſumitur perſonalis: vt l. contraría. Secũdo, caſu ſtandum eſt diſtinctioni huius legis. Aut conceditur ius reſpectu fundí determinati: & præſumitur realis: vt ſ. l. c
proxi. Aut indeterminati: & præſumiť perſonalis, vt híc: niſi ratio perſonarũ aliud inducat. l. pater. j. de ſer. leg. & ibí examinaui tam in iſtis ſeruitutibus, quàm etiam in beneficijs, & priuilegijs. d

ILumine. A flumine quod tranſitur ponte, vel vado, poteſt incípere ſeruitus víæ: ſecus ſi in pontibus vel nauículis tranſeatur: ſed tale flumen ſeruitutem itineris aliàs cæptam, non interrumpit. hoc dicit.

1 ☞ *Strata cùm intrat in platea, deſinit eſſe ſtrata.*

IDem iuris eſt. Et certè eſt idem iuris: & valeat conceſsio conſiderato eo quod nunc fit, non quod fieri ſolet communiter. & hoc ſequitur. Et certè eſt idem
1 iuris ſecundùm prædicta. Tene primã lect. poſitam in gloſ. quæ eſt vera. No. modum finiendi viam. Et facit † ad quæſtionem q. ſtrata cùm intrat in platea, deſinit eſſe ſtrata. de quo dixí in l. fina. de locis & itin. pub. Et habui hanc quæſtionem in ciuitate Tuderti.

¶Venio ad tertiam. Adde Bar. in l. ſtipulationes nõ diuidun tur. in ij. opp. de ver. oblig.

☞ POMATES.

b ¶Lucius. Iſtũ tex. dicit ſingulare Ro. ſin. ix. ij. col. & Aret. ſin. Ix. Et ad ſtellectũ huius legis vide Iaſ. ęq. iiij. col. iſti. de act.

c ¶Verba cõceſsionis. Adde Bar. in l. ſi ſub vna. de verb. obli. & l. ſtipulario iſta. §. ſi quis ita. & quod ibi Imo. eo. tit.

d ¶Quæ dicantur. Sed an molendinum, furnus, vel nauis dicantur ruſtica vel vrbana, vide Bal. in l. certi in iij. col. C. loca. Et quandoque ædes appellantur ruſticæ, ſed impropriè l. cæterа. ſ. ſed & ſi quis. ſecundùm ¡Bart. ibi de lega. j.

Communia prædiorum tam urbanorum quam ruſticorum. *Rubrica.*

LEX I.

EDificia. [d] Hic ponitur quæ dicantur ædificia ruſtica, & quæ vrbana. No. q. ſeruitus non poteſt deberi niſi a prædío.

LEX II.

DE qua. Ius hauriendi vel ducẽdi aquam ex flumine per caſtellum, non eſt ſeruitus propriè: ſed in hoc iure quís tanquã in ſeruitute defendeť. h.d. Hæc lex poteſt intelligi de aqua tollenda ex flumine publico, & ideo non eſt propriè ſeruitus: qa non debetur à prædio alteri. Et per iſtud ego dicebã, q. ſi in via publica eſt aliqua clauſula, vel locus per quẽ duco aquam ad prędíũ meũ, & aliqs me in illo iure impediat: poſſum agere vtili actione. arg. huius legis. Pro hoc j. de aqua. quoti. & æſti. l. j. §. ait prætor. quo ex caſtello. Secundò poteſt intelligi in aqua ex flumine priuato: & tunc non eſt propriè ſeruitus: quía forte non erat perennis: ſed dicet ſeruitus vtiliter: vt ſ. tit. j. l. foramen. & glo. hic no. & hanc legem, adde ad dictum Rofre. quod ibi recitaui.

CAueri. Poſt monumentum conſtructum non poteſt limitari menſura vel numero ſepeliendorum. hoc dicit.

PRoprium. In contractibus eſt locus iuri non decreſcendi. hoc dícit. Oppo. de l. ſi mihi & Titio. j. de verb. oblig. Sol. in contractibus non eſt locus iuri accreſcendi, vt ibí: ſed iuri non decreſcendi ſic, vt híc. Cuílibet enim attribuitur ſeruitus inſolidũ. Dixí plenè in l. re coniuncti. j. de leg. iij.

SI quis duas. In tradendo poteſt quis facere vt prædium, quod traditur, ſeruat ei, quod retinetur; vel econuerſo. h.d.

DUas autem. Diuerſas res ſimul tradendo diuerſis, non poteſt quis inuicem ſeruas facere. hoc dicit.

☞ *Fundus diuiditur deſtinatione patriſſamilias.*
Domus pariete interiecto medio diuiditur.

a ¶ §.j. Vide ibi glo. cõmuniter approbatã. Et qualiter accipiatur hoc casu paries, melius dixi post Io. de Imo.
↦P. PAV. P.

b ¶ Si in vẽditione. De intellectu huius l. vi a de Alex. cõs. xxviij. in ij. col. & seq. volu. primo.

b ¶ Si in venditione. De huius intellectu vide Ange. & Imol. post Bart. in l. si quis legauerit. de legat. j. Et pro intellectu huius l. vide nota. Bart. in l. quicquid. j. eod. circa intellectum l. in tradendis. iuncta glo. hic in verbo, facere potest.
↦POMATES.

b ¶ Si in venditione. Limita vt per Alex. consi. xxviij. visis & accuratè. in ij. coll. versic. & sic patet. j. volu. Vide Feli. c. inter monasterium. iij. ij. col. de re iudic.

c ¶ Tu dic. Adde Barto. in l. qui sella. §. in rusticis. & quod ibi dixi de serui. rusti. prædio.
↦POMATES.

d ¶ Ibi dixi. Istam solu. sequitur. Alexan. consi. xxviij. visis in ij. col. versic. non obstat. j. volu.

e ¶ Venditor. Ista est not. lex, & eam allegaui tibi in l. fi. post Barto. de oper. noui nuncia.
↦POMATES.

f ¶ Si cõstat. Vide Iaf. l. Barbarius. col. j. de offi. præto.

g ¶ Not. q; per. Vide l. j. §. de dis qui sunt sui vel alie. iur. & Ioan. And. in addi. Spec. in rub. de execut. sentẽ. in fi.
↦POMATES.

h ¶ Vel statutum. Vide Roma. cõsi. cix. in j. dubio. Imo. consil. lxxxvij. & cxxiij. vlti. colũ. Limita per Fel. in c. cùm omnes. j. col. de cõsti. vbi latè in hac materia Iaf. l. j. in prin. ff. de leg. j.

i ¶ De episco. & cler. Adde Barto. in l. Antiochensium. de priui. cre.
↦P. PAV. P.

k ¶ Receptum. Circa istam materiã an in actibus inter viuos in quibus requiritur consensus duorum. interueniat solũ consensus vnius, et alter non consentiat, quia fortè erret, an sufficiat postea consentire illũ, qui non consenserat absq; alio cõsensu de nouo eius, qui semel consensit: vide Ant. de But. latè quòd non, sed requiritur nouus consensus, consil. lxiij. per totum. vbi in quodã matrimonio vno

Si quis partem. Tradendo partem pro diuiso põt vnam partem alteri seruam facere. h. d. Nota † q; fundus diuiditur destinatione patris familias: domus verò diuiditur pariete interiecto in medio. Pro hoc j. de lega. j. l. quod in rerum. §. j. [a] & l. si domus. in princ. eod. titu. & ibi dixi. & l. ita stipulatus. circa prin. j. de verbo. oblig.

Item si duo. Plures tradendo simul vel separatim, id efficere possunt q; vnus solus insolidum sit dominus: secus si pro parte dñs fuerit. h. d.

Si in venditione. [b] Si aliquis dixerit rem venditam esse seruam simpliciter, potest quam vult seruitutẽ imponere: secus si respectu certæ personæ. Item secus si hoc dixerit dubitans de seruitute iam constituta. h. d.

In tradendis. Quivult excipere, debet eam certam excipere. h. d. Quærit gl. qd in dubio, quod istorum erit? Respondit glo. mirabiliter q; vltima pars est vera, q; omnis seruitus potest imponi, quæ tamen sit congrua prædio dominanti: vtṡ. l. proxi. Sed huic glo. obstat j. eo. l. quicquid. Sed ibi dicam.

1 ☞ *Prædium medium quando impediat constitutionem seruitutis.*

Interpositis. Domus vel prædiũ mediũ non impedit seruitutẽ constitui, si postea per mediũ acquiratur: & si per mediũ desinit, seruitus non extinguitur, sed interpellatur. h. d. Quærit glo. † vtrũ prędiũ mediũ impediat constitutionẽ seruitutis. Et videtur glo. distinguere inter prædia rustica, & vrbana. Tu dic ' q; in vtroq; idẽ: aut id quod est medium impedit cõmoditatẽ, vel vtilitatem peruenire ad prædium dominans: & non potest seruitus constitui. Aut nõ impedit: & potest cõstitui: vt l. seruitutes. §. publico, & l. fi. ṡ. titu. ij. aliàs, de seruitu.

Sicum duas. Si duobus eodem modo & eodem tempore diuersarũ rerũ fiat traditio: non valet seruitus alteri imposita: secus si separatim traditur. h. d.

Sei, cuius. Vendita hæreditate seruitutes confusæ aditione debent restitui. h. d.

Quicquid. Venditor rei vẽditę debet nominatim seruitutẽ imponere: nec valet exceptio generalis. h. d. Opp. ṡ. eo. l. in tradendis. in prin. & quod ibi not. Sol. ibi dixi, [d] ædes seruire: quod est verbũ infinitum aptum cõprehendere omnia tẽpora: vt l. quinta. §. stipulatio. j. de verb. obl. hic verò dixit, seruitus vtiq; est. Retulit ergo se ad seruitutem præsentem: meritò de nouo imponi non potest: vt l. si ita. de auro & arg. lega. Prædicta vera, nisi in seruitute tigni immittendi, vel oneris ferendi, in qua licet non sit propriè seruitus, donec vtræq; ædes sint eiusdem domini. tamen cùm altera alienatur, videtur agi vt seruitutes sint secundum quod tigna iacent: vt l. binas. ṡ. de serui. vrba. prædio.

Refectionis. Concessa seruitute, videntur concessa omnia, sine quibus quis seruitute vti non potest: & sicut quis non potest facere cõtra seruitutem, item nec contra ea, quæ ei tacitè accedunt. hoc dicit. Oppon. j. de riuis. l. finali. Solu. vt ibi melius quàm hic.

1 ☞ *In uenditione domus potest apponi pactum, ne emptor ibi exercere possit talem artem: & tenet, & non est seruitus.*

e Venditor. [e] Potest quis se & suos hæredes obligare, ne in certa parte maris piscari liceat: non tamen erit seruitus realis. h. d. quẽ casum no.

1 † Nota q; si vendo tibi domum hoc acto, q; non possis ibi exercere talem artem, q; valet ista conuentio vt obligeris tu & tui successores: non autem q; sit aliqua seruitus, q; nõ sit prædium dominans. Vnde si tu promittis aliquid te facturũ, vel non facturum, in publico per quod vsus aliorum non impeditur, sed, tuus tantum: istud pactum valet, per hanc legem.

1 ☞ *Consuetudine uel statuto quis cogi potest ad uendendum.*

f Si constat. [f] Id quod nostrũ est, absq; facto nostro à nobis auferri non potest: nisi in contrarium sit

g consuetudo. h. d. Nota q; per [g] consuetudinem † vel statutum [h]

i potest quis cogi ad vendendum res suas. Quod est verum per

h statutum generale: non autem si fieret specialiter contra aliquos vt l. fi. j. ad legem Iuliam de annona. & C. de Iudæis. l. nemo. & ṡ. de rei vendic. l. item si verberatum. §. j. per doc. in l. ij. C. de epis. [i] audien.

Ter nihil. Not. finem huius legis ibi: quod facere circa prædia etiam necessarium est. quod si habes seruitutem eundi ad domũ per clastrum meum, q; ego possum de nocte claudere ianuã. Intelligitur enim quod posses ire de die.

Vi per certum. Per eundem locum põt seruitus pluribus cõstitui. h. d.

Potest etiam. Seruitus rustica & vrbana potest ex testamento constitui. hoc dicit.

Iprecario. De eo quod quis precariò habet in loco tuo, non est locus interdicto de precario: nec seruitus videtur imposita. De eo vero qđ precariò habet in suo loco seruiente, habet locum inter dictũ de precario: si donata fuerit seruitus, videtur remissa. h. d. Glo. prima diuidit legem istam multum clarè. Quero in prima parte, quo iure succurretur domino, vt materia tollatur. Dicit glo. q; potest tollere sua autoritate: vt l. quemadmodum. §. primo. ad legem Aquiliam. Puto etiam quòd possit agi actione præscriptis verbis vt tollatur: vt l. permisisti. infrà de præscriptis verbis.

1 ☞ *Prima concessio trahitur ad ultimam. non ultima retro ad primam.*

2 *Factum uno tempore ut fingatur factum alio, requiritur q; extrema sint habilia, ut eo tempore quo fingitur fieri possit.*

3 *Actus defunctorum non possunt esse in pendenti, sicut actus uiuentium.*

4 *Determinata in actibus uiuentium, non trahuntur ad actus defunctorum.*

5 *Actus uiuentium quomodo possunt esse in pendenti: & numero 7. & ibi quid de actibus morientium.*

6 *Argumentum de contractibus ad ultimas uoluntates, q; ualeat, ubi est eadem ratio.*

k Receptum. [k] Si plures dñi separatim [l] seruitutẽ cõstituunt nouissima cõstitutione seruitus cõfirmatur, nisi mutatio cõtigerit in persona cõstituentis, vel acquirentis, vel alterius ex socijs. h. d. quam l. no. quia est gl. l. per fundũ. ṡ. tit. j. Diuide in tres partes. Primò loquitur qñ plures dñi cõcesserunt separatim seruitutem inter viuos. Secundò qñ quidã inter viuos, quidã in vltima voluntate. Tertiò qñ omnes in vltima volũtate. Secũda ibi: idemq;. Tertia ibi: nam si omnes. Item prima subdiuidit: qa p̃mittit vnũ dictũ. Secũdò circa illud mouet vnã dubitationẽ. qñ aliquid accidit, primo cõcedenti. Tertiò qñ aliquid accidit, ei cui cõcedi tur. Quartò qñ aliquid accidit cuidã ex socijs, qui nõ concesserant, nec ei erat concessum. Quintò cõcludit circa præmissa. Secunda ibi: & ideo. tertia ibi: idem iuris. Quarta ibi: ergo. Quinta ibi: tantùm enim. † Not. ex l. ista q; prima concessio trahitur ad vltimam,

2 vltimam, non vltima retro ad primam. † Secundò no. q; quando factum vno tempore fingitur factum alio, requirũtur extrema habilia: vt eo tempore quo fingitur, posit fieri. Dixi in l. de nicq. & l. sciendum. ṡ. ex quib. cau. ma. & l. si is qui pro empto. de

3 vsucapio. † Tertiò no. q; actus defunctorum non possunt esse in pendenti, sicut actus viuẽtium: vt hic in fin. Not. si aliquid est receptum, vel factum in contractibus inter viuos, non sequitur: ergo idem in vltimis volũtatibus. Sed melius elicitur ex isto

4 text. vt dicas. † ea quæ sunt recepta & determinata in actibus viuentium, non trahantur ad actus defunctorũ. Et hoc est quod Iurisconsultus dicit hic in fine. Oppo. ad primum: & videtur quòd vltimi actus trahantur retro ad primum: vt l. vltima. C. ad Maced. & l. ratum. j. de solu. Solu. illud verum in, ratihabitione, quæ ad hoc tendit vt negotium iure factum faciat suum: vt l. si pupilli. §. item quæritur. infrà de negotijs gestis, sed hic non est ratihabitio: sed est vnus actus per se, nec ad hoc tendunt contrahẽtes vt retro videatur factus: & vide quod dixi in l. per fundum. de ser. rusti. præ. Venio ad secũdũ dictũ: & op. si primus cõcedẽs est defunctus: supest hęres eius: sed hæres &, defunctus vident eadẽ persona, vt in aut. de iureiu. à moriẽte præsti. §. j. ergo videtur q; nil noui contigerit in persona primi cõcedentis, cum sit eadem persona. Solu. quòd hæres sit in eadem persona cũ defuncto, est ex fictione: sed q; hæreres videatur hodie concedere, esset similiter ex fictione: vt quod fit vno tempore, trahatur ad aliud: sed duæ fictiones non debent concurrere circa idem: vt l. j. de do. promis. & no. in l. cùm post. §. gener. de iure do. ergo &c.

Tertio oppo. ad ver. ergo, vbi nulla mutatio contingit in persona concedentis, vel eius cui conceditur, sed in persona sociorum: ergo videtur q; ex vltima concessione actus confirmetur, cùm nulla mutatio interuenerit: vt in prin. l. Sol. ista fictio habet duo extrema. Primum est à quo. secundum est ad quod. & oportet q; vtraq; sint habilia: vt dixi l. sciendum. ṡ. ex quib. cau. ma. & plenius in l. si is qui pro empto. de vsucap. sed quando contingit mutatio in persona concedentis, vel eius, cui conceditur: est defectus extremi ad quod: quia primo tempore quo incipit, omnes erant habiles ad trãsferendum dominium. Sed quando deficit in persona vnius ex socijs, & est reuocatus alius socius similiter, reperitur idem defectus in extremò à quo: quia iste vnus socius in principio non erat habilis ad concedendam seruitutem,

5 quia non erat dominus. † Item oppon. & videtur q; actus vi-

a uentium non possunt esse in pendenti: [a] vt l. vsusfructus. j. de stipu. ser. Solu. possumus dicere q; actus viuentiũ non possunt esse in pendenti, de iure communi: sed in istis seruitutibus est hoc receptum de iure singulari: & ideo quia hoc specialiter receptum est, non trahitur ad vltimas volũtates. Hoc voluit hic dicere Iurisconsultus in fine. Vel aliter dicendum est q; actus viuentium non possunt esse in pendenti quo ad valorem obligationis personalis. statim enim quis est specialiter obligatus: vt d. l. per fundum. ṡ. tit. j. & ita loquitur d. l. vsusfructus. & ista statim obligatio personalis est contracta quæ transit ad hæredem: & ita sentit hic gl. iij. & bene: sed quo ad acquisitionem iuris realis possunt esse in pendenti, vt hic, & d. l. per fundum. & ita sentit hic glo. in solutione contrarij. de leg. ij. in fi. j. de dona. cau. mor. & est glos. super ver. defunctorũ. in fi. Qualiter autem contractus inter viuos possunt esse in pendenti, est subtilis materia. Dixi in dicta l. vsusfructus. & l. si seruus communis meus. §. fin. de stipu. seruo.

Oppo. & videtur q; vltimæ voluntates possunt esse in pendẽti pluſquam contractus inter viuos: nam ante aditam hæreditatem non valeret: vt l. iij. j. de ser. leg. Sol. dicit glo. f. antequam dies legati cedat, possunt vltimæ volũtates esse in pendenti pluſquã actus viuentium: sed postquam dies legati cesit, non possunt esse in pendenti. Ita loquitur hic: & est satis bona solu. Tamen in veritate Iurisconsultus noluit hoc dicere hic, quod actus viuentium possunt esse plus in pendenti quam vltimæ voluntates: sed voluit dicere q; licet de iure singulari hoc sit receptum, hic in cõtractibus: hoc non reperitur in vltimis voluntatibus: ergo ad eas non est extendendum: vt l. ius singulare. & l. quod vero contra

6 rõnẽ. ṡ. de legi. Et si arguis: licitũ † est arguere de cõtractibus ad vltimas volũtates: est verũ, vbi est eadẽ rõ: sed hic nõ est eadẽ rõ. Nã vt videtis in concessione inter viuos ad hoc q; vltima concessio valeat, requiritur q; primus concedens sit in eodem statu: aliàs non valet. Sed in vltimis voluntatibus, si hæreditas aditur diuersis temporibus, non reperitur primus concedens in eodem statu: ergo &c. Nam

b ille, qui concessit, fuit testator, [b] cuius persona representat hæreditas donec iacet: sed ea adita nõ representat amplius personam

a defuncti, sed hæredis: vt l. mortuo. j. de fidei com. & l. nouatio. j. de nouatio. & l. hæres quoque. j. de acquir. hæredi. & l. si ex re. j. de stipu. seruo. & ideo si aditio fit eodem tempore, non reperitur aliqua mutatio. sed si postea adeatur hæreditas alterius socij, non reperitur persona primi in eodem statu: ergo prima concessio non potest trahi ad vltimam. Et pro summãda ista l. & declarãda habes summare breuiter. Aut oẽs cõcedũt

c itervinos, aut oẽs cõcedũt in vltima volũtate. aut qdã inter viuos qdã in vltima volũtate. Primo casu aut nulla cõtingit mutatio, in persona concedentis, vel eorũ quibus con-

d ceditur, aut contingit, vt in prin. l. Secundo casu aut simul eorum additur hæreditas, aut non. vt in fine l. Tertio casu aut primò conceditur inter viuos, postea in vltima voluntate: & valet, vt hic in versicu. idemque dicendum. Aut primò conceditur in vltima voluntate: postea inter viuos: & iste casus in tex. non tangitur, sed in gl. super verbo dicendum, tunc aut postea conceditur inter viuos priusquam adeatur hæreditas legantis: & valet concessio: quia adhuc in pẽdenti esse poterat vsque ad additionem hæreditatis. Aut concedi tur inter viuos post additionem hæreditatis: & nõ valet: quia iam concessio erat nulla: cùm post aditam hæreditatem in pendenti esse non poterat. Et quod dixi, cõcessionem esse nullam: semper intelligo quo ad ius reale: personalis autem obligatio durat, ita quòd nec concedẽs, vel eius hæres potest impedire: vt l. per fun-

7 dum. ṡ. titu. j. & ita sentit hic glo. ij. † Vltimò si vis scire qualiter actus nostri possunt esse in pendenti: aut queris de contracti bus: & dic vt dixi in l. vsusfructus. de stipu. seruo. & ṡ. tetigi. Aut queris in vltima voluntate: & tunc ante additionem hæreditatis: dic plenè in l. j. de regu. Cato. Post aditam hæreditatem non possunt esse in pendenti: vt hic. Quod intellige de legatis puris. Si verò queris de iudicijs: dic vt in l. non quemadmodum. ṡ. de iudicijs. Si verò quæris de statu nostro: dic vt Institu. quibus modis ius pa. po. solu. §. si ab hostibus. & per docto. in l. vltima. C. de senten. pas.

Si seruitus uendicetur. *Rubrica.*

1 ☞ *Confessoria & negatoria competunt pro iuribus incorporalibus, & domino tantum.*

2 *Libellus, in quo dico seruitutem deberi mihi, procedit: quia intelligitur mediante fundo.*

3 *Si datur filiofamilias curator ad adeundam & administrandam talem hæreditatem, tenet datio: quia intelligitur, id est, ad utilitatem filij.*

4 *Confessoria & negatoria quare sic dicantur.*

LEX II.

De seruitutibus. Confessoria & negatoria competit domino, & non alij. h. d. Nota q; istæ actiones sunt in

1 rem. † Nota q; istæ actiones, quæ competunt pro istis iuribus incorporalibus, vocantur confessoria, & negatoria. Tertiò nota quòd istæ

2 actiones competunt domino tantùm. † Nota ex isto text. formam libelli quòd in confessoria dicit quis seruitutem deberi sibi. Contra hoc oppo. de l. qui in aliena. in fine. ṡ. de negotijs gestis. vbi seruitus debetur fundo. Respond. & dico quòd debetur

c fundo' principaliter, & mediante fundo debetur domino. Et

d ideo iste libellus, [d] in quo dico seruitutem deberi mihi, debet intelligi mediante fundo cuius sum dominus: & ita probatur ṡ. tit. ij. l. si vnus ex socijs. §. quamuis. Et hoc dicebam iam in quæstio.

3 de facto † filiofami. non datur tutor, neque curator personæ, sed hæreditati cùm sit in patria potestate: vt lege, cùm non solùm. §.

e necessitatem. & §. sequen. C. de bon. quæ liber. Sed pone ' q; iudex dixit, tali filiofami. do curatorem ad adeundam, & admi-

a ¶Quare dicitur confessoria. Per Bal. latè in l. si pri⁹. v. opp. ij. partis principalis. de ope. no. nun.

b ¶Interesse agentis. No. q⁹ interesse ꝓ fructu cõputatur. Et intellige q⁹ hoc interes 4 se venit officio iudicis mercenario, secũdũ Bal. in l. si qd. C. de ser. & quod dicat a interesse, vide Bal. in l. j. circa princi. C. de sen. g̃ pro eo quod interest. Et ad id qđ s. nota. ponderat Bald. hic istum text. in d. l. si quid not. Lud. in l. si prius. de oper. no. nun. in addi. nouis.

☞ POMATES.

c ¶Competit. Vide Iasonẽ post alios l. inde biti. §. sed si numerationem. de condi. indebi. l. gl. in ỽ. quies.

d ¶§. sciendũ. Et ad intellectũ huj⁹. §. vide Instit. de acti. §. æque. in prĩ. iiij. char. in ỽ. extra glo. quæro. & limita istum text. in d. l. vti frui. hic allegata eleganter & singu. vt no. Bart. in l. si. s. de ali. iu. mutã. per illum tex. fi. ibi.

e ¶Et fuit prohibit⁹. Adde Barto. in d. l. si prius. de ope. no. nũcia. in vij. oppo. j. partis. & Spec. de causa posses. §. i cõfessoria. aliàs nunc dicendũ. ver. sed pone.

☞ POMATES

f ¶Quod speciale. vide Ro. consi. c. vij. in tertio dub.

g ¶Nota formam libelli. Vide Bar. plenè de hoc in l. si prius. in v. oppo. ij. partis de ope. no. nun. & vide in d. §. æquè. Instit. de actio.

h ¶Caueat in futurũ. Adde etiã Bar. in l. si prius. in iij. oppositi. ij. b partis. & etiã in iiij. oppo. de ope. no. nũ. & in l. stipulationes non diuidũtur. in iiij. q. in fin. vbi dicit ꝓ etiam habet locum hæc cautio in vsufr.

nistrandam talem hæreditatem. Opponebatur ꝙ non valebat: quia non debet dari filiofami. Respõdebã ꝙ illa verba sic intelliguntur; do curatorem filio, i. ad filij vtilitatem: sicut hic seruitus cõpetit prædio ad domini vtilitatẽ: & ideo dño dicit cõpetere. †Quærit glo. primò quod sit officium iudicis in confessoria, & negatoria. Dic vt in glo. & videbitis statim in l. harum. j. eod. Secũdò quæro quare dicitur confessoria a & negatoria. Dicebat Pla. ꝙ cõfessoria ponitur verbis affirmatiuis: negatoria semper verbis negatiuis. Quod glo. reprehendit, vt in seruitute altius non tollendi: vbi ponitur confessoria verbis negatiuis: et negatoria verbis affirmatiuis. Breuiter Placen. habuit bonum & rectum intellectum. Pro cuius declaratione debetis scire, ꝙ oratio dicit affirmatiua vel negatiua respectu suppositi. n̄ o appositi. Modò ad propositũ semper cõfessoria ꝓponit verbis affirmatiuis, respectu suppositi: & dico ꝙ mihi ius est, qđ altius nõ tollas sicuti cùm dico, mihi ius adeundi, agendi, & similia. negatoria semper verbis negatiuis: vt dico ꝙ tibi ius non est eundi, agendi & similia. & hoc verum effectualiter loquendo. Quandoq; tamen proponitur vna verbis affirmatiuis: alia verbis negatiuis. Exemplum: si ago cõtra te negatoria, sic ꝙ mihi ius est altius tollendi: vt j. eo. loci corpus. §. competit. & tamen hoc est dicere, tibi ius nõ est vt altius non tollam; & eodem modo si agerem confessoria, & dicerem, tibi ius non est altius tollendi: hoc est, mihi ius est ꝙ altius non tollas.

Recte Neratius. Fructuarius habet facultatem eũdi per fundum domini, per quem ibat dominus non iure seruitutis. h. d.

Pomponius. Fructuario competit iudicium possessorium pro seruitute, sicut domino. h. d.

Loci corpus. Ibi: confessoria. In confessoria & negatoria habetur ratio interesse agẽtis. b hoc dicit.

Si fundus. Hæ actiones competũt cuilibet, & cõtra, quemlibet ex dominis insolidũ. Sed si deuenitur ad interesse, habetur respectus ad interesse agentis. h. d. Nota ꝙ in diuiduis quilibet ex dominis potest agere, & cõuenire insolidum. Nota ꝙ sententia lata pro vno vel contra vnũ, alteri prodest & nocet. Opp. seruitus per vnum constitui nõ potest, vt s. tit. j. l. fi. & de serui. l. pro parte. Sol. hic nõ agitur de seruitute cõstituenda: sed agitur vt declaretur seruitutem cõpetere vel non competere.

Si quis mihi. Confessoria competit contra eum, qui refectionem impedit: sicuti cõtra eum, qui seruitutem denegat. hoc dicit.

c **Competit.** Non põt quis excipere de iure tertij, quod non est exclusiuum iuris agentis. h. d. Opp. C. de rei vendi. l. fi. Sol. ibi ius tertij erat exclusiuum iuris agẽtis: hic non quod no. gl. & doc. in l. cũ seruum quispiam. C. de seruis fugitiuis. tetigi in l. indebiti. §. sed & si nummi. de cõdit. indebit. plenius in l. ij. de excep. rei iudi. Vltimò no. ꝙ hic negatoria ponitur verbis affirmatiuis: licet resoluatur in negatiuis, vt dixi in l. ij. in prin. s. eodem.

Si cui. Media domus depressa non impedit seruitutem deberi à domino vlteriori: sed media eleuata seruitus interpellatur quo ad eleuata steterit. h. d. cum l. seq.

d **ET si forte.**

Sciendum. d Istæ actiones competunt etiam quasi possessio dicitur, si domus detinetur depressa: secus si fuerit eleuata. h. d. No. quod dixi in summario. facit. s. si vsusfrueta. l. vti frui. in fi. Secundò not. quòd si Mæuius habet domum depressam, ego altam, dicor in possessione seruitutis. contra. s. de serui. vrba. prædio. l. qui luminibus. & quod ibi not. & l. j. C. de seruit. Sol. intellige istam gloss. secundùm illas gloss. scilicet quòd quis habeat domum depressam, & fuit prohibitus e altius tollere. Secũdò op. dicit hic, si aliqs ędificat, efficit quasi possessor. Cõtrà nõ efficit ædificãs possessor, nisi qñ nũciat nouũ opus solo verbo: vt l. de pupillo. §. meminisse. de noui op. nũ. Sol. si queris de qua possiuris loquit iste §. qa statim ædificãdo quis dicitur quasi possessor iuris. Sed si quæris de possessore soli, vbi fit ædificium: tunc loquitur l. contraria, vt distinguamus: aut fit renunciatio solo verbo, aut iactu lapilli, vel simili.

1 ☞ *Debens seruitutem quando teneatur reficere.*

Etiam de seruitute. Hic Iurisconsultus vsque ad l. sicuti. §. Aristo. loquitur de seruitute oneris ferendi, & tigni immittendi: & breuiter hoc intẽdit pro seruitute oneris ferendi competit hæc actio, etiam vt reficiatur paries, qui debet sustinere onus. quę actio est in rem & cõpetit cuilibet ex dominis insolidum: sicut in alijs seruitutibus.

1 hoc dicit †Nota quòd speciale f est in seruitute oneris ferendi, quòd ille qui debet seruitutem, teneatur reficere. Contra hoc oppo. de aqua plu. arcen. l. ij. §. apud Alphenum. solu. quandoq; hoc est actum in seruitute, quòd ille, qui debet seruitutem reficiat: & tunc tenetur reficere: vt d. §. apud Alphenum. secundùm vnam lectu. secundùm hoc nullo modo est vera sententia Galli hic, qui dicebat hoc non posse fieri. Quandoque non est actum: tunc aut ille, qui debet seruitutem, consueuit reficere à tempore, cuius non extat memoria: & idem, quia cogetur: vt no. in d. §. apud Alphenum. Aut talis consuetudo non apparet: & tunc aut loquimur in seruitute oneris ferendi: & tunc debet reficere ille, qui eam debet. Tex. est hic. l. eum debere. s. de ser. vrba. prædio. Aut loquimur in alijs seruitutibus: & tunc aut ex refectione potest consequi aliquam vtilitatem dominus prædij seruientis, vt puta ex purgatione riui potest sequi vtilitas: quia inde trahitur pinguedo terræ ibi collecta: & tunc est in potestate domini prædij seruientis purgare, vel pati quòd alius purget: vt l. ij. §. primo. de aqua plu. arcen. & sic alternatiuè agi debet contra eum: vt ibi. Si verò nulla vtilitas sequitur, sed solùm expensa: tunc indistinctè debet pati, vt hic, & l. quoties. §. seruitutum. s. de serui.

Veniunt. In hac actione veniunt fructus. Item paries potest effici melior, non deterior. h. d.

1 ☞ *Libellus in confessoria quomodo formetur.*
2 *In actione confessoria & negatoria iuratur in litem.*
3 *Sententia lata ab obseruatione iudicij quòd sit interlocutoria.*
4 *Iuratur in litem etiam quando agitur officio iudicis.*

Iarum. In hac actione per officium iudicis fit restitutio rei, & præstatur cautio: & contra non restituentem iuratur in litem. hoc dicit.

1 †Ex hac l. no. formam libelli g in confessoria. Debeo enim primò narrare me dominũ esse: vt s. eo. l. ij. in ij. respõso. & petere declarari mihi seruitutem competere: vt l. proxi. §. sed si quæratur, & in hac seruitute oneris ferendi debeo petere aduersarium cogi, vt parietem idoneum restituat: vel vitium parietis emendet. In alijs verò seruitutibus non agitur, vt aduersarius faciat, vt dixi s. proxi. Item debeo petere vt caueat in futu-
h rum, h se hæredesq; suos non impedire quò minus seruitute vtar, vt hic. Et istud est commune in omnibus seruitutibus. In seruitute verò oneris ferẽdi, hoc plus additur qđ debet cauere de pa-
2 riete reficiendo. †No. etiam ex hac l. quòd in istis actionibus iuratur litem: ex quo habes modum exequendi, vt dixi l. si cum exceptione. §. hæc autem actio. s. quod met. causa. Vltimò tu habes hic duas glo. Vna dicit ꝙ ille, qui cauit absoluetur ab ob-
3 seruatione iudicij sententia interlocutoria. Ex qua no. †ꝙ sententia absolutoria ab obseruatione iudicij, est interlocutoria: quod plenè examinaui j. de accusat. l. Titia. Aliam gloss. habes hic, quę dicit

dicit ꝙ propter cautionem non præstitam non iuratur in litem:
4 quia præstatur officio iudicis. † Not. ꝙ quando agitur a officio
a iudicis, non debet iurari b in litem, secundũ istam gl. sed hoc vi
b detur mihi contra text. qui vult ꝙ siue res non præstetur, siue cautio: in litem iuretur. Præterea videtur contra generalitatem. l. qui restituere. in fi. s. de rei vendi. Præterea, in rei vendicatione restitutio rei fit per iudicis officium c: eodem modo in petitione
c hæreditatis: vt l. licet. de peti. hære. tamen contra non restituentem iuratur in litem: eodem modo contra nõ cauentem, vt hic.

Sicuti. Quando paries seruiens reficitur fultura, ne domus dominans corruat, ad dominum eius pertinet. hoc dicit. & est not. casus.

Competit. Iurisconsultus hic aliqualiter mutat materiam: & breuiter hoc intendit, Actio cofessoria competit pro seruitute tigni immittendi, in qua dominus non cogitur reficere parietem: & in hoc difert à seruitute oneris ferendi. h. d. Quæro differentiam inter istam seruitutem tigni immittendi, et oneris ferendi. Respondeo: significatio vocabulorum ostendit, vt probatur in l. eum debere. s. de serui. vrba. prædio. Quod declaro: hæc verba, promitto ferre vel sustinere onera domus tuæ, hoc important vt dominus ædium seruientium, seu ipsæ ædes aliquid facient: habet enim se in ista oratione, domus seruiens per modum agentis: quia ipsa agit hunc actum sustinendi onera. Sed in his verbis, qđ liceat tibi immittere tigna, nil importatur quod debeat facere domus seruiens: sed conceditur facultas faciendi domino ædium dominantium.

1 ☞ *Sententia in hac actione formatur sicut in cæteris realibus.*
2 *Si ius reale iudicio pendente perditur, iudex dat sententiam, ut illud ius de nouo constituatur. sicut si personali ageretur.*
3 *In quasi possessione seruitutis quando quis dicatur esse.*
4 *Dominum quando incidenter uenit in iudicium, sufficit probare quẽ esse possessorem.*
5 *Ex sententia in reali, an transferatur ius in eum, qui obtinuit, & ius non habebat.*
6 *Præscriptio contra seruitutes post litem contestatam non currit.*

Sed si quæratur. Si tigna sunt immissa, dicitur quis esse in quasi poss. seruitutis: sinautẽ dicitur esse aduersarius in quasi poss. libertatis. hoc dicit. Sicut tres partes habet: ita not. tria. Primò quis dicatur petitor, & quis possessor, vt dixi in summario. & illud quod hic dicit, si tigna sunt immissa: idem intelligas si foramina sunt aperta: vt l. hæc au
1 tem iura. s. de seruit. vrb. prædi. † Fx secundo dicto not. ex hac actione: sicuti in cæteris realibus forma sententiæ est quod declarat rem ad emptorem pertinere: vt l. licet. s. de peti. hęredi. & l. Pompo. §. sed & is. s. de procur. & l. ex diuerso. §. j. s. de rei ven.
2 dixi s. l. proxi. Tertiò singula. not. ex ver. planè. †. ꝙ quando ius reale perditur lite pendente: tunc in reali iudex dabit sententiã, vt illud ius de nouo constituatur, sicut si personali ageretur. quod est singulare hic; & l. vti frui. §. pe. s. fi vsusfru. pe. Sic debet
3 intelligi l. si post acceptum. de rei ven. † Ad primam partem oppo. & videtur ꝙ eo ipso quod quis habet tigna immissa, non fit in quasi poss. seruitutis, nisi sit vsus triginta diebus: vt j. de itine. actuq; priua. l. j. Solu. dic breuiter: quædam sunt seruitutes, per quas in alienum nihil fit, & nihil immittitur, vt in seruitute altius non tollendi: & in ista non dicitur quis esse in quasi poss. nisi aduersarium volentem ædificare prohibeat: vt no. l. qui luminibus. s. de serui. vrba. prædio. dixi s. eod. l. si fortè. §. j. not. C de ser. l. j. Quædam sunt seruitutes, per quas in alienum aliquid fit, seu immittitur: & tunc aut illud quod fit, potest intelligi fieri ꝑ modum cuiusdam facultatis communiter concessæ, vt ire per fundum alienum: vt l. diuus. s. de ser. rust. prædio. Certè tunc nõ dicitur quis esse in quasi poss. nisi fuerit triginta diebus: vt d. l. j. circa prin. de itine. actuq; pri. Aut non potest intelligi fieri iure facultatis: & tunc eoipso quòd in alieno aliquid facit, vt puta, tigna immittit: vel aquam ducit, & similia: dicit esse in quasi poss. seruitutis. vt hic. & l. j. §. quod autem. j. de aqua quotid. & æstiua. Secundò oppo. & videtur ꝙ in hac actione nil releuat sustinere partes petentis vel possessoris. Semper enim ille dicit seruitutem competere sibi, debet hoc probare. est enim fundata intentio negantis de iure communi: quia omne solum est liberum vsq; ad cœlum, nisi probetur seruitus: vt l. altius. C. de ser. & l. fin. s. de serui. Glo. fatetur contrarium: & ponit tria vel quatuor, ad quæ
d prodest hoc, s. sustinere partes possessoris. glo. alibi, d scilicet in l. j. §. ij. s. de itine. actuq; priua. in gl. super verbo, quid prodest. ponit quædam alia: & ibi a hoc examinaui perfectè. Istud autem: qđ gl. dicit, ꝙ ille, qui asserit sibi libertatem cõ petere, habet suam intentionem fundatam de iure communi, vide tur contra l. circa. j. de proba. qđ plenè examinaui in l. si prius. de ope. no. nunt. in ij. oppo. tertiæ partis. & in sequen. † No. ex hac glo. in fi. quod quã
4 do dominium venit incidenter in iudicio sufficit probare quem esse possessorẽ, hoc tangunt doc. C. quæ sit longa consue. l. consuetudinis in. q. illa qualiter probabitur cõ suetudo. Facit j. famil. erc. l. j. de solu. l. Titia dixi plenè in l. quidam in suo. j. de cõditio. insti. vbi gl. tangit. Vide etiam quæ tango in d. l. si prius. in ij. oppo. iij. partis. Contra c
e hoc oppo. e in l. Aquil. & in actione serui corrupti dominium venit incidenter in iudicio: & tñ possessori non competit, vt j. ad d l. Aquil. l. item Mela. §. pen. j. de seruo corrup. l. j. Rñ. ibi constabat possessorem non esse dominum: & ibi hoc ponitur pro constanti: aliàs dic ꝙ eo ipso quod esset in possessione, quantum ad hoc præsumeretur dominus, nisi probaretur contrarium, per ista iura. Oppo. ad secundam partem. s. de serui. l. Pomponius. aliàs incipit, si tam angusti. Respond. quando agitur personali, agitur vt constituatur seruitus. Sed quãdo agitur reali. agitur vt declaretur, vt hic: nisi ius perderetur lite pendẽte, vt in versi. plane. †No. ex isto verbo, vbi dicitur ꝙ in rea
5 li sententia non transferatur ius in eum, ꝙ non habebat si obtinuit. Vide rext. ibi: per sententiam, &c. & ibi: siue perperam, &c. Tamen contrarium communiter determinauit authoritate rei iudi. vt l. Pompo. §. si iussu. & ibi no. j. de acquiren. pos. & l. statu liber. à cæteris. §. fi. de statuli. & hic. respõ. fateor ꝙ per sententiam non debet constitui, hoc est, in sententia non debet hoc præcipi vt constituatur seruitus, sed debet declarari. Hæc autem declaratio habet tãtam authoritatem. vt incipiat competere seruitus, quæ non competebat, non quod iudex
6 hoc principaliter agat. † Venio ad tertiam partem, & opp. & videtur ꝙ post lit. contesta. non currat præscriptio contra seruitutes, vt l. more. C. de rei. ven. Sol. dicit gl. intelligas hic quòd lis fuit contesta. contra alium non præscribentem: vt s. de dolo. l. fi. Alij. dicunt quòd sicut vsucapio non interrumpitur per cõtestationem: vt l. si post acceptum. s. de rei vendica. ita nec præscriptio libertatis contra seruitutem. Certè solu. gl. placet plus mihi. Primò per text. qui æquiparat præscriptionem libertatis contra seruitutem præscriptioni dominij ædiũ quæ ædes sunt immobiles. Præterea sol. gl. probatur per tex. in l. vti frui. §. penulti. s. si vsusfru. peta.

1 ☞ *Dominus partis inferioris qualiter possit facere ignem, & immittere fumum in partem superiorem.*
Dominus partis superioris qualiter possit aquam deijcere.
2 *Interdicto uti possidetis utili an possit agi pro possessione seruitutis turbata.*

Aristo. Dominus partis inferioris, nõ põt in superiores iure seruitutis fumum immittere: & dominus partis superioris non põt in inferiores immittere aquã, nisi aliud actũ sit: & pro his cõpe

→P. PAV. P.

¶Nota quod quando agitur. vide Alexand. in l. si prius. in xv. colum. ff. de ope. no. nuncia.

b ¶Non debet iurari. Quando quid expeditur officio iudicis non iuratur in litem Et hoc tenet Bart. in l. si prius. ver. secundo quæro, pone qđ reus. de ope. no. nun. licet hic teneat contrarium fortè meli⁹. vide Insti. de act. §. præterea. Bald. vide tur hanc gl. sequi. in largentarius. §. cum autem. s. de eden.

¶Iudicis officium. vi de Imo. in l. si prius. in pen. colũ. de oper. no. nuncia.

c ¶Glo. alibi. Et dum gl. hic not. ꝙ licet qs agat, ex quo tñ quis est in quasi poss. seruitutis, dicitur tenere partes possessoris: & releuabitur in hoc: quia sustinebit partes rei, quo ad hoc vt aduersarius tanquam actor pri⁹ iuret de calumnia. Item secundò, quia ipse maiores habebit dilationes. Et hanc gloss. sequitur hic Bar. in l. si prius. in v. oppon. j. partis. in vltim. versicu. secundùm Imol. in l. si prius. Hoc non est verum de iure: & si esset verum de se, sequeretur ꝙ agens interdicto vti pos. contra turbantem non diceret se possessorem: & quo ad præ dicta, scilicet quo ad dictum iuramẽtum, & quo ad dictas dilationes sustineret partes rei: quod non videtur verum, ex quo est ipse qui aliũ prouocat ad iudicium per l. in tribus. cum ibi not de iudi. Item quod dicit gl. de maiori dilatione, videtur contra l. fin. s. de fer. vbi in ciuili non dantur plures dilationes reo, quam actori. Sed solue quod gl. cautè dicit maiores, & non plures quasi reo tanquam fauorabiliori possit dari maior dilatio bene facit. l. petendæ. C. de tempo. in integr. restitu. vbi ad petitionem rei datur dilatio quę excedit tempus instatiæ, quod non sit ex parte actoris: in hoc trãsit Io. ã Imo.

c ¶Contra hoc oppo. Nota. etiam Barto. in l. si prius. de operis noui. nunciatio. in ij. opo. iij. partis, in terminis istis firmat Bartol. in l. cùm res. ad fin. de proba.

a ¶Si quis diuturno. Vide Bart.in l. ij. C. de ser.& in l.j. de iti. actu q pri.& Bal. in l.ij.in ij.col.C. de ser. & in l.fi.C.ne de sta. defun. & ibi dicit q ad prescribendū iurisdictiones: qa habent instar dominij requiritur titulus. l. fin. de præscript.

PO MATES.

b ¶Tempus.vide Fel. c.de quarta. xix.col. de prescrip. & c.si diligenti.v.col. & seq. eo.tit.

c ¶Hoc dicit.Et ad istā l.vide Bart. in l.ij.in prin.in vij. col. in ij. q.princi. C. de pign. I

d ¶Is cuius.vide Bal. in auc.ei q. in vj. col. C.de bo.au.iud.pos. in ver. quæro qualiter fiat missio in seruitutibus. & in vij. col. in ver. quæro de intellectu l. is cuius in xij.& xiij.col.

e ¶De iure isto. vide Bar.in d.l.si pri°. maximè in x. oppo.

tunt hæ actiones,etiam interdicta possessoria.Opp.q licet ignē facere in proprio:nec tenetur quis si fumus ascendit ad altū, nisi hoc faciat animo iniuriandi:vt l.pen.de iniur.Glo.fatetur contrariū: & dicit q hic nō licet fumum immittere:hoc est q dominus ædium superiorum cogatur recipere: sed muniat se sicut potest, ne fumus transeat. Dominus autem ædium inferiorum faciat fumū quantum vult:sed ecōuerso non pōt dñs superioris aquā proijcere:quoniā aqua directè proijcit:fumus verò ascendit naturaliter.Ista solu.non videt bona.Tex.enim hic equiparat immittere fumū,vel aquam. Idem in d.l.pen.j.de iniu. Et ideo putarem sic dicendū.†Quandoq dñs partis inferioris facit ignē solitum ad regimen familiæ: & tunc pōt licitè facere: nec tenetur si fumus ascendat,nisi faciat animo iniuriandi, vt d.l.pen.Et eodē modo si dñs partis superioris infunderet aquā,prout moris est,per solariū suū non teneť si aliquid descenderet,nisi faceret animo iniuriādi. Sed si dñs partis inferioris vellet facere tabernam vel hostiariam,vbi continuè fieret ignis,& fumus magnus:hoc facere non liceret,vt hic. Eodē modo si dñs partis superioris aquam vltra solitum infunderet,non liceret,ita loquitur.Oppo.de l.fumus.§.fi.ff.de dam.infec.Solu.vt in gl. Venio ad si. vbi dicitur

2 agi interdicto vti possidetis. † Opp.& videtur q interdictū vti possidetis habeat locū pro rebus corporalibus: vt j. vti possidetis.l.j.Glo.dicit,hic loquit de interdicto vti possidetis vtili, vt si tu ageres & concluderes p quasi possessione seruitutis turbata. Sed si velles agere p turbata possessione fundi dominātis: tunc ageres vti possidetis directo. Turbatur enim possessio fundi qñ turbatur in possessione seu vsufructu. Probat in l.pen.aliās vlti. de aqua plu.arcen. Tamē Iaco.de Are. videt dicere alibi quantum ad præsentē materiā q hic nō posset agi vtili interdictō, vti possidetis,quasi possessione seruitutis turbata. Tunc enim illud est verum,qñ seruitus habet causam continuā. Ita loquunt omnes leges allegatæ in glo.sed illa seruitus fumū immittēdi habet causam discontinuā. Ita dicit ipse in l.j.§.hoc interdicto. in fi.& ibi dixi de itin.actuq priua.& in l.j.in prin.vti possidetis. Vnde tene quòd hic agatur directa pro possessione rei turbata.

Apud Pomponium. Non valet pactum vt alicui liceat facere quod de iure communi facere poterat: secus si de iure communi facere non poterat.h.d.

SI eo loco. Natura confessoriæ est, vt per eam destruatur quicquid est factum contra debitam seruitutem.Sed si ędificium ius seruitutis extinxit,de dolo agitur.h.d.

Qui latiore. Per vsum partis retinetur seruitus tota. hoc dicit.

a **SI quis diuturno.** In prescriptione seruitutum realium,non requiritur titulus.h.d.Not.quod dixi in summa. Circa quod vide Dy.in c.possessor.de reg.iur.lib.vj.& quæ dixi in

b l.iij.§.j.de itine.actuq priua. Quæro, quantū tēpus requiritur ad præscribendum istam seruitutem. Dic vt in gl.hic, & l. seruitutes.de seruitu. Quæro, quomodo quis potest ducere aquam,si non habet titulum:nonne semper ducit vi vel clam.Dic vt dixi in d.l.ij.§.ij.de itine.actuq priua.

Agi autem. Confessoria competit contra quemlibet, qui vsum seruitutis impedit.hoc dicit.

AN vnus. Vnus ex socijs potest alium ædificātem impedire iure communionis,nō iure seruitutis.hoc dicit.

Agi. In negatoria cogitur victus cauere, quòd in futurum seruitute non vtatur.h.d.

EIstulas. Non pōt quis habere in canale suo, per quod aqua proijciatur in alieno. Not. q non licet habere aquarioſum in pariete proprio, si per ipsum aqua immissa inundaret parietem vicini. Bart.

s **I cum meus.** Qui tigna immittit vltra quā statutum sit actione negatoria tollere cogatur.h.d.

ALtius. Si administrator minoris faciat contra debitam seruitutem,tenetur tutelæ:& etiam com petit confessoria.h.d.

s **Ià te.** Ex titulo ex quasi possess. seruitutis consequitur quis actionem & exceptionem.h.dc. c

s **I quando.** Si ædificiū vicini super meū inclinatur, per negatoriā actionē tollere cogat.h.d.

Cum in domo. In loco qui debet seruitutem nihil faciendi,non possunt syluæ vel herbæ excrescentes poni.h.d.

Secundum. Non licet parieti alterius aliquid imponere,propter quod paries deterior fiat.h.d.

d **TS cuius.** a Lex ista legitur duobus modis. Vno modo quando agebatur actione personali.& istam lecturam tangit secunda glos. hic posita. Alio modo quando agebatur reali:& istam tangit glmaior hic posita. Ista secunda est vera, secundum quā breuiter. hoc intendit. Qui agit confessoria pro seruitute & interesse, reo contumace mittitur in possessionem omnium bonorum: à qua non recedit,nisi fuerit integrè satisfactum.hoc dicit. Diuide. Primo ponit quod sit officium iudicis, contra reum contumacem in confessoria.Secundò respōdet. Tertiò quod sit officium iudicis,postea reo reuertente ad purgandam contumaciam.Secunda ibi:respondi.Tertia ibi:& non ante. Oppo.dicitur hic in fi.quòd non antè recedit quam seruitus constituatur. Contra: seruitus nō debet constitui,sed declarari:vt l.sicuti.§.sed si quæratur.s.eo.Huius timore glo.hic dicit quòd hic agebatur personali ad seruitutem constituendam,non reali. Contra hoc oppo. quòd non debet fieri missio in omnibus bonis, sed pro mensura debiti declarati:vt in auc.ei qui.C.de bon. authen.iudic. poss. Solu.dicit glo.fateor hodie: olim secus. Et secundùm hoc tota lex loquitur quando agitur personali: & hoc innuit ista litera, constituisset.In contrarium quòd ista lectura non sit bona, sed quòd hic agebatur reali pro seruitute constituta, probat text.in princip.qui dicit,is,cuius familia vicinum prohibebat:& sic innuit seruitutem iam cōstitutam:& in fi.ibi:prohibitus esset. Præterea de iure isto e quando agebatur ad certam speciem,non fiebat missio in omnibus bonis,sed in specie petita:vt l.Fulcinius. §.Celsus.quib.ex cau.in pos. ea. Vnde hic debuisset fieri missio in iure petito, non in omnibus bonis. Et ideo intelligas legem istam quòd hic agebatur reali confessoria pro seruitute iam constituta. Ad istam lecturam oppo. quòd aliter interponatur primum decretum contra contumacem in cōfessoria:scilicet quòd cogatur cauere de non molestando actorem, donec ipse egerit negatoria,& obtinuerit: vt l.si prius. de operis noui nunciatio. vbi maximè in secunda opposi.tertiæ partis:& in se istam materiam latissimè examinaui. Hic dicas breuiter. Quandoque aliquis agit cōfessoria,& est in possessione seruitutis. quod potest: vt s.eo.l.& si forte.§.sciendū.tunc nō interponitur primū decretum.nec fit alia immissio:sed solū cogitur quis cauere de nō molestando:vt dicta l.si prius.secundū lectu. Dy. Quandoq non est in possessione seruitutis:& tunc aut ad constituendam quasi possess.seruitutis requiritur q aliquid fiat in prædio seruiente,vt puta quòd tigna immittantur,quòd fiat riuus,& similia:et tunc interponitur primum decretum: & per illud mittitur in possessione rei seruientis:vt l.à quo fundus.de dā.infe. Et si petebat interesse,fiebat missio in omnibus bonis olim: sicuti qñ agebatur personali.hic est casus hic. Quandoque ad statuendam quasi possessionem seruitutis nō requiritur quòd aliquid fiat in loco seruiente: & tunc per interpositionē primi decreti non dabitur alia possessio:sed solùm cogetur aduersarius cauere secundùm formā l.si prius.de no.oper.nuncia.secundùm lectu. glosſ. Hoc simpliciter est verum, nisi peteretur interesse: tunc enim fieret missio in omnibus bonis,vt hic,secūdū ista tempora: hodie pro mensura

mensura debiti declarati.Contra hanc lectu.facit text.ibi in fin. quamuis actori ius aquæ ducendæ constituisset.sed expone patiendo de facto duci aquam. Venio ad secundam partem:& videtur q reus veniens statim ad defendendum.recuperet possessionem a: vt in authen.ei qui de bo.auth.iu.pos.Hic verò dicitur quòd antè debet satisfacere,quàm possessionem recuperet.Sol. ista lex debet intelligi quando ille, qui agebat confessoria, erat in quasi possessione seruitutis:sed si non esset, & fuisset positus in possess.ex primo decreto,reus veniens intra annum recuperaret possessionem,sicut in reali.l.si quis emptionis. §. sed si quis. C.de prescrip.xxx.an. Ita tenet Inno.in c.j.de eo qui mit.in pos. caus.rei seruā.Et prædicta quo ad seruitutem: quo ad interesse verò quod petitur,dico q hæc dum dicit tex.quòd non volebat recedere antequam satisfaciat:debet intelligi, vel idoneè ad defendendum compareat:vt in d.§.sed & si quis plenè dicit: vt d. l.si prius.de ope.no.nun.

1 ☞Quando agitur personali contra latitantem,fit missio in possess. in omnibus bonis.
2 Qui patitur missionem ex primo decreto,non recuperat possessionem de refectis expensis:imò oportet quòd det illud quod actor petit.
3 Hæc lex loquitur in actione reali.
Lex intelligitur iuxta titulum,sub quo situata est.
4 Contra latitantem in confessoria fit missio ex primo decreto in omnibus bonis.
5 Primum decretum quomodo interponitur in actione confessoria.
6 Reus contra quem est interpositum primum decretum in actione confessoria qualiter auditur.
7 Primum decretum in actione negatoria qualiter interponatur.
8 Secundum decretum quod interponitur etiam in istis iuribus incorporalibus.
9 Primum decretum interponitur etiam pro usufruc.& alijs seruitutibus personalibus.
10 Interposito primi decreti an habeat locum in actionibus præiudicialibus:& de eius forma,ac forma secundi decreti.
11 Primum decretum quomodo interponatur quando agitur pro iure incorporali, ut quis caueat,uel aliquid promittat.
12 Qualiter consulatur agenti ad liberationem.qui coactus fuerat ad faciendum instrumentum.

TS cuius. Ego habeo istam legem pro difficili: & multa scripta habeo, Et reperio hic in glo.duplicē lect.& secundùm vnam lec.est casus vno modo quòd hic loquatur in actione personali intenta pro seruitute constituenda de nouo.Ita intelligit hic glo.Alibi videtur gl.intelligere legem nostram in actione reali confessoria,vt videtur intelligere.ff.de no.oper.nun.l. si prius. Primò expediam primam lec.hic positam:& tanquam non veram: postea expediam verā secundū nostros docto. Diuiditur enim in tres partes.Primò Iurisconsultus ponit thema & quæstionem. Secundò respondet quæstioni.Tertiò ponit responsionem cuiusdam nouæ quæstionis dependentis ex præmissis. Secūda ibi respondere oportet.Tertia ibi:& non ante.Et quia diuisio est cōmunis ad vtranq lec.hic positam,h.d.Si conuentus actione personali pro seruitute constituenda latitat patitur missionem in omnibus bonis:nec missus recedet:nisi sibi quasi poss. tradatur, & damnum sarciatur.h.d.secundùm lec.glosſ.hic positam, licet non veram.Tamen pro iuuenibus & prouectis volo casum expedire. Dñe iurisconsulte.&c.† Nota q qñ agitur personali cōtra latitantem fit missio in omnibus bonis. † Item no.q ille, qui patitur missionem ex primo decreto,non recuperat poſ.refectis expensis:imò oportet q det illud quod actor petit,q est contra authē.ei qui.C.de bo.authē.iudi.poſ.Venio ad oppo.dicitur hic q familia prohibebat:& tamen cōtra dominū fit missio in omnibus bonis:igitur & insolidū.Cōtra opp.de l.non solū. & l.is qui in aliena.& l.seq.j.de noxa.vbi non fit missio:nisi in eo qui delinquit.Huius timore est facta prima glo.dicit quòd familia faciebat hoc voluntate dñi:ibi ignorante.Oppo. & videtur q si quis agit ad rem,fiat missio solum in illa re: vt l.si quis emptionis. §. pe. de præscrip.xxx.an.Hic dicitur q in omnibus bonis. Glosſ. quæ est hic,intelligit quod hic pro personali seruitute constituēda:ibi loquitur in reali vbi non mittitur in poſ. illius quasi iuris personalis.Et aduerte istud:quia ista est subtilis materia, & oēs scribentes in primo,& secundo decreto iuris incorporalis defecerunt.Canonistæ scripserunt,sed modicē:& vide istam gl.quę incipit,omnia olim.ibi,licet.ibi,personali.est additio: & quidam habent,& quidam non.Opp.& videtur q vbi agitur personali, non debeat fieri missio in poſſ.omnium bonorū,sed pro mensura debiti declarati:vt in auth.de exib.& intro.re.§.si vero.Sol.noua iura corrigunt istam l.antiquā,& q istud sit verū q loquatur in actione personali pro seruitute cōstituēda,probat hic tex.in fi.& non ante.Oppo. s.eo.l.sicuti.§.sed si quęrat.vbi p seruitute constituēda nō agitur.Solu.actio realis nō datur pro seruitute constituenda,vt ibi. Personalis verò sic, vt hic. Vide istā gl.quę incipit:s.de nono.ibi,itē cōstitutio. Istud est aliud contrarium & difficile:& antequam veniamus ad istam oppo.extra glo.opp.tu dicis q fit missio in omnibus bonis:quādo agitur personali:sed hoc de iure antiquo non videtur procedere:quia quando agebatur ad speciem quæ reperiri poterat in bonis debitoris:tunc mittebatur solùm in specie petita:vt l.Fulcinius.l. Celsus.§.item videamus.j.ex quib.cau.in possess. eatur. Sed hic p seruitute agebatur,quā erat reperturus in bonis debitoris sui.Et aduerte:quia duæ sunt responsiones: vna est q id, qđ hic dicitur habet locum contra latitantē tantū:& tūc fit missio in omnibus bonis.In contrario contra absentem non latitan tē.Et ista est vna sol.Alia est,q si ageretur pro seruitute solū cōstituenda:tūc haberet locū contrariū.Sed hic agit ad duo, scilicet ad seruitutem cōstituendā,& ad quantitatē:qa ad interesse. Item opp.vlterius:& hoc secundū gl.dicis mihi q non antè recedit de possessiōe,quā seruitutē cōstituat, & resarciat dānum. Ergo contumacia mea in totū me afficit.Sed non videtur equū q grauer in seruitute cōstituēda, sed solū vt caueā:vt l.si prius.j. de ope.no nū.So.ista cōstitutio fiet ad tēpus,nō perpetuò,vt durāte lite ille habeat seruitutem,donec tu probes in negatoria, & vincas.Et vide istā gl.ibi:item hæc cōstitutio.& lege vsq ibi:Itē cauebit,& nō est id q sequit noua oppositio.Sed aduerte:nōne ista gl.est cōtra l.seruitutes.s. de serui.quæ dicit q seruitutes nō possunt ad tēpus cōstitui.Hic dicit cōtrariū. Gl.bene intelligit q nō cōstituat ius seruitutis donec aget negatoria.Et q hoc voluerit intelligere gl.patet per ea quæ hic sequunt in gl.ibi, & sic no.Videte dñi,nos nō habemus glo.all.s. Extra insisto:& videt q nō possit procedere qñ cōtra aliquē facta est missio in personali,qui quādocunq veniēs ante secūdū decretū recuperat possess.vt in auth.ei qui.C.de bo.auth.iudi.poſ.Sed secūdū ista l. & gl.nō audit nisi in proprietate:& q plus est,saltē intra annū deberet audiri de possessiōe,vt in reali:vt l.si quis emptio.§.pe. C. de præscri.xxx.an.Hic secūdū tex.& gl.dicit cōtrariū q nō audiat de possessione intra annū:nisi de proprietate: & nescio qua liter dicā.†Credo q ista lec.gl.nō sit vera:quia qñ esset facta missio ex personali:audiret de possessione:& q hic non loquat in personali,probo: quia nos sumus in tit.vbi agit de reali, & l. intelligit in dubio in materia,cuius est titulus,vt in j.cōstitutione C.§.quibus.& j.de in diem addic. l.imperatores.Præterea q loquat in reali,satis innuit hic tex.in prin.vbi prohibet familia:ergo iam erat cōstituta seruitus,si nō esset tūc etiā familia nō prohibēte,nō posset occupare:vt l.si ex stipulatione.j.de acqui.poſſ. Credo ergo q debet intelligi lex nostra in reali. & secūdū hanc lec.tā q verā,pone casum,& diuide vt s. & dicit in summa secū dū istā lec.si cōuētus cōfessoria latitat,patitur missionē in oībus bonis:& si hoc post litē cōtest.cōtingat,missus nō recedit, nisi si

4 bi quasi possessio seruitutis cōstituat,& dāna sarciat.h.d.† Not. secundū istā lec.secūdū quā loquit in cōfessoria q cōtra latitan tē ex primo decreto fit missio in omnibus bonis.Itē no.q nō auditur volēs excipere,nisi restituat quasi possessionē seruitutis:et istud alio modo venit dicendū.Extra gl.opp.q qñ agit reali,debeat fieri missio in quasi poſſ.iuris petiti:vt l.si quis emptiōis. §. sed & si quis.C.de prescrip.xxx.an.& no.hoc in gl.Respō.istud est verū,nisi agitur cōtra latitātē:tūc in omnibus bonis:vt l.Fulcinius.§.Celsus.& §.itē videamus. ex quib.cau. in possess.ea. Et hac actione vti,si vellet tutorē viā eligere actor posset: quia est in sui fauorem:vt l.quod fauore.de legib.Et videtur q iste non sit modus procedendi:& videtur q modus interponendi primū decretum in quasi possess.seruitutis sit cautio fienda de nō impediēdo illū vti vel frui seruitute,donec ille egerit pro libertate negatoria:vt l.si prius.j.de ope.no.nun.Or guarda qa ista lex cōcordat cum illa:& qualiter posset fieri missio in possessionē seruitutis? Certè nullo modo,nisi per patientiam:vt l.quoties.in fine.s.de serui.Et sic non est aliud cauere,nisi patientiam præstare:& sic concordat secundū lec.gl.ibi positam.Sed secūdū lect. Dy.quæ est vera,solue,& dic q l.si prius.loquitur q ille,qui est possessor,potest iure vendicare:vt s.eodem.l.& si forte.§.scien-

a ¶Recuperet poss.ad de Bart.in l. si prius. in fi.& oppo.de no. oper.nuncia.

a ☞ Legendum est, iudicio meo, vt aliqs sit sensus: quia erat intra terras mensuratas pro eorum loco. Alex. Losæus.

dum. Si igitur ille, qui petit, est in possessione: tunc non potest fieri primum decretum cum immissione possessionis, cū iam possessionē habeat. Oportet ergo ꝙ fiat per cautionem de non impediendo: vt l. si prius. & hoc secundū lec. Dy. Sed contra hæc opp. fortissimè, & tene mē
7 ti: quia antequā dem vobis intelligere, eritis stanchi; & videtur ꝙ debebat fieri missio non iuris, sed rei seruientis: vt l. à quo fundus. de dam. infec. Glo. in l. si prius. videtur hoc tāgere: & ibi no. quod illa lex, à quo fundus. loquatur in possessione rei, apparet ex hac l. ibi posita, vbi dicitur possessio. & sic loquitur de possessione propriè, non de quasi possessione. Glo. quæ est in dicta l. si prius. dicit ꝙ omnia ista remedia possunt habere locū, & quod missio in ius, & missio in possessionem omnīū bonorum, & cautio secundū l. si prius. vel missio in possessionem rei: et sic quodlibet istorū quatuor potest habere locum. Dy. dicit ꝙ nō potest procedere: & dicit, intellige l. si prius. ꝙ si ille, qui agebat confessoria, erat in quasi possessione seruitutis, non pōt fieri missio: sed fit per cautionē. Sed l. à quo fundus. loquitur in eo, qui non erat in possessione. Apparet ergo ꝙ ibi erat ædificatū aliquid in possessione istius: vt l. si fortè. §. sciendum. ff. e. Sed dixi vobis quod l. si prius. loquitur generaliter. & quod dicit Dy. non est verum: quia vos habuistis suprà de seruitu. vrba. prædl. qui luminibus. & l. j. C. de ser. & aqua. vbi non est in possessione, nisi sit prohibitus ille qui vult ædificare: ideo l. si prius. loquitur generaliter. Sed aduerte: quādoqꝫ in cōstituendo in quasi possessionē seruitutis, requiritur aliquod factum hominis, vt in riuo aquæ ducendæ: & tunc fit missio in possessionem illius loci seruientis: vt l. à quo fundus. Sed quādoqꝫ nō requiritur factū hominis, nec patientia,
5 vt in seruitute altius non tollendi: & sic loquitur l. si prius. † Et vt liqueat tibi ista materia: dic, quandoqꝫ fit missio ex primo decreto in quasi possessione seruitutis: & tunc aut agitur personali, aut reali. Si personali, aut latitat: & fit missio in possessionem iuris debiti: sicut quando certa res petitur: vt argumē. d. l. Fulcinius. §. Celsus. Et quod not. per doc. in l. consentaneum. C. qūo & qñ iudex. Si verò agitur reali. Et istud est subtile. Et ideo aduerte, & dic: aut agitur contra latitātem: & tunc procedit missio in omnibus bonis: & hoc secundùm aliā lectu. & l. Fulcinius. §. item videamus. j. ex quib. cau. in posse. eatur. Et possunt habere locum alia remedia: quæ habent locum cōtra latitantem: et tunc ille, qui aget confessoria, si erat in quasi possessione seruitutis: tūc primum decretum erit per interpositionem cautionis: vt d. l. si prius. Aut non erat in quasi possessione seruitutis; & tūc aut ad constituendum eum in quasi possessione iuris petiti, requirebatur vt fieret aliquod opus in loco seruiente: & tunc fit missio in ipsam rem: vt d. l. à quo fundus. Aut non requiritur aliquod opus fieri in loco: & tūc mittitur in quasi possess. iuris petiti: arg. l. si quis emptionis. §. pen. C. de præscri. xxx. an. & hoc secundū vnam lec. & sic potest intelligi d. l. si prius. & pro hoc anno erat quædam quæstio. Quidam fratres ædificabāt vnam ecclesiam in quodam loco: alius ordo opposuit se, & dicit ꝙ illi nō poterāt
a ædificare: quia erat infra[a] paruas mensuras pro eorum loco. Isti ☞ volebant ædificare: citati nō comparebāt: & quæritur qualiter fieret missio. Ex prædictis distinctè apparet, ꝙ si erat opportunum vt destrueret, & sic factum hominis: & tūc mittitur in possessionē ipsius rei. Aut non est opus destruere, quia non est ædificium: & tunc fit missio in ius possessionis petitæ. Et Inno. hoc voluit ponere extra de eo qui mit. in pos. causa rei seruan. c. j. & breuiter nil dicit. Si dicas ꝙ hic agitur reali. Cōtra: quia reus, cōtra quē facta est missio, intra annum auditur de possessione: vt l. si quis emp. §. pe. C. de præscript. xxx. an. Hic dicitur ꝙ nunqꝫ, secundū ea quæ dixi. Dñi, ego intelligo istam l. ꝙ hic erat facta quasi litis cōtest. et sic recordamini de casu l. ij. C. vbi in rem act. vbi quandoqꝫ quis nomine alterius cōuenitur: & nominat eum in iudicio, si nō cōparet, ꝙ tunc videtur quasi lis cōtestata: tunc apparet ꝙ intra annum audiret de proprietate. & quod dicitur hic, non auditur, intelligo post annum. Et ista sunt expressè in
6 l. si prius. j. de noui ope. nuncia. † Et cū quæritur, qualiter, & qñ audiatur reus, contra quem est interpositum primum decretum aut agitur personali: & tunc auditur perpetuò: vt in auc. ei qui. C. de bo. autho. iudi. pos. & quod no. plenè in l. consentaneū. C. quomodo & quādo iudex. Aut actum fuit reale; & tūc aut fuit quasi lis cōtest. & tūc nō audiet intra annum, nec perpetuò, nisi
8 de proprietate: vt l. ij. C. vbi in rem actio. Aut ante li. cōtesta. vel quasi: & tunc intra annum de possessione, post annū de proprietate: vt l. si qs emp. §. pe. C. de p̄scrip. xxx. ann. & qd no. per Dy. in l. si prius. de no. ope. nūcia. & quod no. per Inn. in c. j. extra de
7 eo q mit. in pos. causa rei ser. † Quero, quid in negatoria. Et dic breuiter ꝙ aut ille, qui agit negatoria, est in quasi poss. libertatis: & interpositio primi decreti fit secundū formā l. si prius. qa per cautionem. Aut non est in quasi posses. & tunc ponetur in possessionem ipsius rei: & fiet cautio ne impediatur: vt d. l. si prius. †
8 Quæro, quid in secundo decreto: & vos & illi de Dige. nouo habuistis gl. in l. si finita. §. Iulia. de dam. infec. quòd in casibus non fit missio ex secūdo decreto. Et est ratio: quia tu habes ius reale qui es pos. & secundū hoc confessoria & negatoria non indigent secundo decreto. Quia domini, illa gl. non est vera: & Dy. ibi reprehendit eam: & do tibi l. quæ in primo & secundo decreto loquitur: & est illa lex etiam circa formam secundi decreti: vt iudex statuat vt agas intra certū tēpus: ꝙ si non agas, vel agas, & nō probes: postea non audieris perpetuò: vt est casus volēdo gu
9 stare in l. à quo fundus. j. de dā. infec. † Quæro, quid si agatur cōfessoria vel negatoria pro vsufructu, & aliis seruitutibus personalibus? Breuiter respōdeo in tribus verbis: vos vidistis suprà si vsusfr. pe. l. vti frui. in fi. vbi illi, qui est in possessione, competit confessoria: & ideo quasi distinguntur: vt s. & modico mutato. Dic ergo aut ille, qui agit confessoria, est in possessione vsusfructus. vel negatoria: & est in posses. libertatis: & tūc erit missio ex primo decreto per cautionem. l. si prius. Aut nō est in possessio.
10 rei. & dic vt l. ij. s. de vsufru. † Quæro, quid si vendico te in meū vasallum, vel te esse in meam potestatem: & sic quæro quid in præiudicialibus. Specu. voluit tractare in tracta. de primo & secundo decreto: & nil dicit. Dic tu, quandoque agitur personali pro libertate, vt si petitur libertas fideicommissaria: & tunc aut ille, contra quem agitur, latitat: tunc prætor causa cognita det libertatē: & priuabit illum, qui debet manumittere. iure patronatus: vt l. si cum vero. §. subuentum. & l. si eū. §. quis seruū. j. de fideicom. li. Si verò non latitat: & idem: quia ipso existente contumace ipse prætor manumittet: non tamen priuabit dominum iure patronatus: vt l. neq; infantes. j. de fideicom. li. Et istis duobus casibus, cùm primum decretum producat plenum effectum, nō est opus secundo decreto: vt dictis iuribus. Quandoque agitur reali: & tunc aut ille, qui conuenitur est contumax ab initio, aut præstita cautione ante litem contesta. In primo casu, quando ab ipso initio, & tunc natura primi decreti est vt fiat de possessore petitor, vt l. si prius. de ope. noui nunci. & dixi s. Forma secundi decreti est, vt intra certū tempus statuatur vt agat: postea per petuò non audietur: vt l. diffamari. C. de inge. ma. Qñqꝫ est contumax post cautionem: & tunc primum decretum est, ꝙ si intra annum nō veniat, perdat causam omnino, ac si per diffinitiuam sniam esset condemnatus: vt l. j. circa finem. C. de asser. tol. Qñqꝫ est contumax post li. cōtest. & tenetur si ex actis proferatur diffinitiua ꝙ si non: tunc idem est qd in contumace post cautionē
11 præstitā: vt l. diui. de iibe. causa. † Quid si ago pro iure incorporali, vt caueas, vel aliquid promittas, qualiter interponetur primum decretū? Dicas ꝙ qñqꝫ agitur iure alicuius obligationis: quia descendit ex cōtractu: vel quasi: & tunc dic secundùm formam l. in omnibus. ff. de iudi. & tūc in pos. omnium bonorum. j. vt leg. no. ca. per totū. & l. in pos. in prin. ex quib. cau. in pos. ea. Qñqꝫ nō petitur iure alicuius cōtractus: & tūc nunqꝫ fit missio nisi in possessionem eius rei. respectu cuius petitur cautio: vt l.
12 prætor. in prin. & §. j. de dam. infec. † Quæro, qd in liberatione: coegi te vt faceres instrumentum: vis agere ad liberationē: qualiter fiat missio? Respon. tunc missio fieri non potest: sed te non comparente iudex cognoscet de causa, & illud rescindet: vt no. in auc. si omnes. C. vt le ab hære. absti. Hoc dixi vobis s. de minori. l. in causæ. §. causa. Et hoc etiam videtur dicere glo. & Canoni. extra de offi. iud. c fi. nec interponitur aliud secundum decret. & pro hoc facit id quod dixi s. per d. l. cùm verò. §. subuentum. Quæro, quid si peto ab aliquo qualiter fiet missio. Et dic vt extra de eo qui mit. in pos. causa rei seruan. c. j. eo. tit. lib. vj. Vltimò esset quærēdum: quia hic dicit causa cognita: qualiter fiet? Et glo. dicit hic quòd summatim.

1 ☞ *Culpa alterius ex socijs quando præiudicat alijs.*

Si de

SI de communi. Sententia lata contra vnū ex socijs, non præiudicat cæteris si eius culpa acciderit: secus si dolo. h. d. Quæro rationem huius l. Respondeo, in primo casu si culpa vnius præiudicaret alijs socijs, non haberent alij socij regressum contra eum. Nā nō tenet adhibere aliā diligentiā in rebus communibus, quàm in propriis: vt l. hæredes. §. non tantum. famil. ercis. Sed quando intercesit dolus: socij habēt regressum cō
1 tra eum, vt hic. Ex hoc dico † qd si culpa esset talis, per quam teneretur socijs: quod tunc socijs culpa præiudicaret: quia est eadem ratio, sicut in dolo: qd si per actionem quæ daretur contra socium colludentem socijs, non esset consultum: tunc socijs nō præiudicaret: argu. l. vltimæ de eo per quem factum erit. Ita intelligit hic glo. Oppo. ad primum dictum de l. loci corpus. §. cōpetit. ff. tit. j. Sol. tres sunt casus. Quandoqꝫ vnus ex socijs perdit rationabiliter: & loquunt cōtraria quādoqꝫ perdit culpa, qñqꝫ dolo. & de istis duobus casibus loquitur ista lex Opp. quòd nō
a debeat dari actio de dolo, sed cōmuni diuidūdo. Dic vt in glo.[a]

LEstatrix. Qui delegat rem, videtur velle vt ei cōcedatur seruitus pro aliam rem pro priam, prout ipse vtebatur. h. d. No. ꝙ non est seruitus constituta ipso iure. Ratio: quia legata est tacitè, non expressè, quod declara vt dixi in l. binas. ff. de ser. vrb. prædi. Oppo. de l. Olympico. de ser. vrb. præd. So. glo. hic dicit vt ibi dixi.

1 ☞ *Pactum factum à regentibus municipium, prodest singulis de uniuersitate.*

Plures. Prædium vniuersitatis potest seruire prædijs singulorum: & ius seruitutis transit cum prædio dominā te, quocunq; titulo concedatur: nisi specialiter sit exceptum. h. d. Et iste casus est multum cōmunis. Primò quæro, vnde hoc colligitur ꝙ istud prædiū emptū in cōmuni seruitute seruiat omnibus alijs? Respondeo, eò quòd in pactis fuit dictum ꝙ ius pascedi haberet: non enim potest intelligi de alio iure quā de iure
1 seruitutis. Et secundū hoc † habes ꝙ pactum factum à municipibus, hoc est, ab illis, qui regunt municipium, prodest singulis de vniuersitate. Ita intelligit gl. hic super verbo, municipibus. Et ex hoc dico ꝙ si ipsi municipes emissent simpliciter pascua, hoc nō adiecto, quòd ius pascendi haberent: quòd tunc illud prædium esset proprium vniuersitatis: nec seruiret cæteris. Opp. prædiū proprium nemini seruit: vt j. ti. j. l. j. Sol. hoc prędium erat vniuersitatis, ꝙ seruit prędijs singulorum. Ista est bona sol. Alij dicunt ꝙ hic non emerunt prædium, sed ius pascendi in prædio huic repugnat tex. qui dicit, saltem communem.

s ISqua aqua. Potest agi vt aqua inueniatur, & inuēta ducatur. h. d.

Quemadmodum seruitus amittatur. *Rubrica.*

LEX. II.

VIiter. Propter vsum partis quo ad commoditatem tota seruitus retinetur. h. d.

SEruitus.

Et per socium. Seruitus retinetur per quēcunque retinentem nomine fundi. h. d.

NAm satis.

Si ego. Si vna est via, indiuisibilis est: & ideo vel tota amittitur, vel tota retinetur. Sed si de vna fiant duæ, potest vna amitti, & alia retineri: & econtra. h. d. vsque ad finem. Lego tibi per partes: & primò ponit duas q. Secundò prosequitur primam. Tertiò secundam. Secunda ibi: Celsus respondit. Tertia ibi: sed si is fundus. & ista subdiuiditur. Primò loquitur quando seruitus debebatur per fundum, per certū & limitatum locū. Secundò quando debebatur indeterminatè per quālibet partem fundi. Seccunda ibi: cæterum. Item prima subdiuiditur: quia primò loquitur qñ seruitus amittatur tempore. Secundò qualiter amittatur pacto. Tertiò qualiter amittatur redemptione partis seruientis. Quartò declarat vnum dubium: quando admittitur pacto. Secunda ibi: possunt. Tertia ibi: Certe si is. Quarta ibi: nec video. Item prima sub
a diuiditur in duas. Primò loquitur quando fundus diuiditur per longitudinem. Secundò quando per latitudinem. Secunda ibi: si verò. Istā materiā summauit glo. tua.
b

b SIic. [b] Seruitus, quæ nō habet quotidianū vsum vtēdi, amittitur tempore [c] cōstituto duplicato. h. d. Not. illud ꝙ not. in l. sed & si lege. in princ. de peti. hære. qñ ista copula &, apponitur. oppo. gl. de aqua pluarcen. l. si prius. Solu. vt in glo. Quærit glo. vtrū ad amittendam seruitutem requiratur
c negligentia domini prædij dominantis. Dic vt in glos.

s IStillicidii. Qui permittit ædificari in loco seruiente, ius seruitutis amittit.

☞ Is qui per partem. Per vsum partis loci seruientis ad partem loci dominantis tota seruitus retinetur. h. d. cum l. seq.

d SI communem. [d] In diuiduis retinet quis per socium, quod per se nō potest. h. d.

Si is qui. Qui vtitur alio tempore, quàm quo sibi debetur seruitus, seruitutem non vtendo amittit. hoc dicit.

s IIs cui. Qui vtit seruitute plus debito, seruitutem retinet. hoc dicit.

Hæres. Resoluto iure concedentis, resoluitur ius seruitutis concessæ ab eo. h. d.

1 ☞ *Seruitus quòd retinetur per malæ fidei possessorem.*
2 *Malæ fidei possessor ꝙ non acquirat seruitutem.*
3 *Si equus per se currit ad brauiū sessore deiecto, an habeat brauium remissiue.*

d

e SVi fundum. [e] Seruitus retinetur per quencūq; vtentem, & etiam per aquam naturalem curf rentem. [f] hoc dicit. † Nota ex hac l. qd per
1 malæ fidei possess. retinetur seruitus. Et eodē modo dico ꝙ si ciuitas, vel castrum, ꝙ habet merum imperium, occupetur à tyranno qui vtitur iurisdictione: illa iurisdictio d
2 retinetur. † Sed an per malæ fidei possess. possit seruitus acquiri tex. videtur ꝙ non in l. j. C. de seruit. secundū vnā lec. gl. Et per hoc
g videtur [g] ꝙ si aliquod castrum non habēs imperium occupetur ab aliquo tyranno qui vtatur imperio: per hoc non præscribit
3 † Vltimò finis huius l. facit ad quæstionem quando famulus cecidit de equo currente e ad brauium: & equus per se currit ad brauium. De quo dixi in l. j. §. quæsitum. de aqua quotidia. & q̄sti. vbi est iste tex.
f

SI quis ex fundo. [h] Medio loco nō seruiens, seruitutem interpellat, non extinguit: & ideo ante finitū tēpus præscriptionis potest instaurari. h. d.
h

s ILocus. [h] Si fundo flumine occupato alluuione seruitus ex tinguat, seruitus restituit. h. d.

s ICum seruitus. Redemptione vnius ex fundis seruientibus non extinguitur seruitus debita per alium. h. d.

a ☞ Dic vt in glo. vide Bar. & alios in l. ij. §. ex his. in fi. de verb. oblig.

☞ POMATES. ☞ Si sic. ad istū text. vide Bal. in l. quicūque. C. de apo. publ. lib. x. & Bal. l. ædē. C. loc. & l. certi ij. q. eo. tit. vide Alex. l. di uortio. ff. q in anno. quem legit cū §. ob donationes. in vlti. col. fol. mat.

b ☞ Amittitur tempore De præscript. seruit. vid Inn. in c. de quarta. de præscrip.

☞ Pro concordia. Aduerte quòd spatio x. vel xx. annorum tollitur actio personalis cōpetens pro seruitute reali vel personali imponenda nōdū orta. Bar. in l. corruptionē. C. de vsufru. d. Alex. alleg. in suis apost. in d. l. corruptionē. Bar. sibi cōtrarii in hac l. si stillicidij. §. is qui partē. Sol. nō reperitur, qd Bart. in hoc §. aliqd dicat præter sumariū sed adhuc ibi loquitur de seruitute imposita & orta. patet dum dicit, per vsum partis loci, &c. Præterea aliud est in nihilo habere seu vti actione: quo casu loquitur prima opini. aliud vti pro parte: quo casu impeditur præscriptio in totum.

c ☞ Si communem. vide Bar. post gl. in l. j. C. si in communi eadem q causa. & Inno. in c. bonæ. in fi. j. col. de postu. p̄la. & Bal. in l. ij. in vij. col. in iiij. q. C. de ser. & in l. j. in penulti. columna. eodem. titul. & tex. & gl. in l. ij. §. fi. de re eorum.

d ↦ P. PAV. P. ☞ Si cōmunē. Circa istam legē vide late Com. per Feli. in c. j. in iij. col. & seq. extra. de præscrip. Adde Iaf. in l. si municipali. co. iij. ver. nota tu diligenter. C. de collat.

e ☞ POMATES. ☞ Qui fundum. vide Ro. consi. ciij.

f ☞ Currētem. Et ad intellectū huius text. vide Bar. in l. cū seruus. in fi. de verbor. oblig. & vide quod no. Bar. in l. j. §. si tibi fundū. de iti. actuq; pri. per Bar. in l. seqtur. §. si viam. ad fin. de vsusca.

g ☞ Et per hoc videt. Adde Bal. in l. decernimus. de sacrosan. eccles.

h ☞ Si locus. Allega. Bald. in l. per agrum C. de ser. & in l. penultim. in v. colum. de condi. in ser.

a ¶Aquã. Et aliter põt iste tex. intelligi, vt p Bar i l. si mihi & Titio. de yb. obl.
b ¶Si partẽ. Vide Bar. in l. corruptionẽ. in fi. C. de vsufru. vbi contrariũ videtur tenere per Ang. in l. j. v. col. de an. ex cep.
b ☞POMATES. ¶Si partem. Limita vt per Aret. l. seruũ filij. §. fi. de leg. j.
c ↠P. PAV. P. ¶Si quadrupes. Inquantum glo. hic suppleт, & probeт, qualiter, pcedat, vidē omnino Bar. & ḡ ibi habes i l. j. s̄. de dolo.
↠P. PAV. P.
d ¶Vel insultu. Vide a Barba. consi. xj. col. j. volu. iiij.
e ¶Si quadrupes. Facit ad q. in hac q. concludit secundũ Imol. in l. semel mora. sol. mat. q. põ apparet q vnusj primò vulnera uit, postea ex interuallo vulnerauit primũ: reiectis argumentationibus ad vtrãq; partẽ, si quẽrit de pœna publica, & criminali vterq; veniet punien dus. Si verò ḡrit de pœna conuentionali videt q neuter agere possit: & vterq; veniet contra cõuentionem, per ea q̄ habentur in l. cũ pponas. C. de trãsac. c. peruenit. de iuretur. d. l. cũ pater. §. illi. Nec obstat d. lex semel mora. cum simili. qa ibi loquit de mora in negligendo: nosverò de mora et delicto in faciẽdo. Itẽ in contrarijs nõ q̄ rit de pœna conuentionali: sed in casu nostro sic. Facit qđ habetur in lege, quæro. §. interlocutorẽ. infrà loc. Nõ obstat l. si qs ad se fundũ. C. ad legẽ Iuliã de vi. vbi secunda violentia consumit primam: quia ibi loquit quo ad remediũ iuris tollendi nos verò loquimur de pœna cõuentionali, ad quam non poteſt agere ille qui venit contra conuentionem dicta lege qui fidem. & dicta lege cũ proponas. Et hoc verum, nisi esset apposita clausula, ratõ manẽte pacto, & quod toties pœna committatur, quoties fuerit contra factũ. Nã videt tũc q vterq; possit agere tũ hinc inde fieret compensatio. Dixit etiã Bal. in d. l. semel mora. q. secundus contrauenies si soluit pœnã, poterit agere contra primũ, quasi solutio pœnæ facta per eũ habeat loco complemẽti. Et ita concludit do. Ioã. Sed videt posse dici q in pœna cõuentionali secundus possit petere pœnam, per l. si cũ maior. §. si liber tus. de ho. liber. ibi: agnoscendũ &c. Itẽ per d. l. cũ proponas. cũ simi. alle. Et cum non possit dici offendens, qui fuit provocatus. Cũm ergo iste secũdus, p prẽallegata non incidit in pœnam: clarum est q̄ illam petere poteſt, per l. cum pater. §. illi. Et sic tenerem cũ opi. Barto. & prælleg. per dominũ Ioan. faciunt pro ista parte, non contra. Et pro ista parte facit l. j. §. sed si is. de operis noui nũciatio. quam ad propositum arguẽdo alleg. Io. de Imo. in dicta l. semel mora. Si aũt non apparet qs primò & quis secundo: bene erit verum q̄ neuter teneatur. l. scientiam. §. cùm instrumẽta. infrà ad legem Aquil. & hoc tenet Barto. & vide oĩno quæ no. doc in l. j. C. vnde vi. aliquid in l. si ex plagis. j. ad leg. Aquil. Bald. ponit in l. j. C. vnde vi. & melius i l. vt vim. ad fi. de iusti. & iur. Dixi in l. ex hoc iure. e. tit. & per Imo. in c. signi ficasti. in penult. chartæ, el ij. de homi. Vide in tex. & glo. in c. j. de torneamen. per Bal. in l. j. C. de cõdi. indeb. Et ad Barto. hic adde Barto. in l. si seruum. §. sequit de ver. obli. Bal. in l. si. §. pe. de eo per quẽ factum erit. Bartol. in l. cũ pater. §. libertus. de le. ij. Io. An. in rub. de treu. & pa. i addi. Spec. & qđ not. Bar. in l. si ex plagis. §. j. ad l. Aquil. p Bal. in l. si creditoribus. C. de ser. pign. da. ma. &c. Vid Bal. et Imo. in l. cũ mulier. in xiij. col. fol. mat. Bald. & Imo. in l. semel mora. Adde Roma. cõs. clxxxiij. & cclvij.
☞POMATES.
f ¶Ad legem Aquiliã. Ad istam rubri. vide Cepo. consi. lxxij.
↠P. PAV. P.
f ¶Ad legẽ Aquiliã. Adde q̄ in libello p posito sup. hac actione requirit expressio damni, vide in q. vij. inci. per Italiam cõmuniter sunt statuta col. pe. Itẽ licet tenea tur dñs p seruo adde tũ q̄ dñs non teneт pro famulo suo, qui sit liber homo, vide omnino laso. in l. j. in ij. not. ff. ne quis eum qui, & si talis homo p suo bona fide posſideret de quo vide eundem in l. j. in j. no ta. ff. si ex nox. causa aga. Et q̄ ex facto vel delicto famuli nõ teneaт dñs, vide Ias. in l. j. in iij. col. ad fi. & seq. C. de ser. fugi. quomodo autem famulus delinquens præsumatur de consensu & voluntate dñi delinquere, ita q̄ dñs teneatur, vide latẽ Fel. in c. petrus. extra. de homici. remissiuè in c. constitutio. el. j. extra de testi. vbi est text. q̄ in delicto successiuo & permanente præsumitur voluntas dñi interuenisse. & ibi not. Abb. in c. cũ causam. in vlti. char. eo. tit. vbi declarat hoc p̄cedere q̄tũ ad hoc vt dominus possit extraordinariè puniri. Quomodo autem ex delicto officialium suorum vel familiarum & consanguineorũ qs teneatur, ponit etiã Eli. in dicto c. Pet. vide etiam ad Bart. in l. prima §. familiæ ff. de public. Item vide in materia cur. latẽ in consilio xlj. per totũ quod si filiꝰ de linquat patre scientẽ & non resistente præsumitur de volũtate patris feciſſe. & nonnulla alia. Et ad dicta s̄. de delicto succedsiuo vel momentaneo, vide Alex. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. in vij. col. de opere noui nunci. & vide latè in c. j. col. v. de of fic. deleg.

a ¶Legis Aquiliæ. ad de quæ dixi post gl. super rubri. j. de iuris & facti ignor. post Bart. & libellũ in hac actione vide per Baldũ in l. j. & i l. contra negantem. in j. col. ad l. Aquil.
☞POMATES.
a ¶Legis Aquiliæ. vi de Alexandrum cõsilio xcvj. in ij. col. j. volu.
↠P. PAV. P.
b ¶Restrictiua tetigi. vide concor. per Iasonem in l. iusiurandum quod ex conuentione. §. procurator. in vltima columna ff. de iureiu. l. si pluribus in v. no. ff. de leg. j. vbi idẽ dicit in dictione. v. & per eundẽ in l. iij. §. salt⁹. ff. de acqui. posſeſ. vbi limitat de dictione id est, vide Aret. in l. qui liberis in princi. in iij. no. ff. de vulga. & pupil. & ꝺ dictione scilicet: & similibus. eundẽ in l. si. C. de fur. de dicto ne videlicet, an stet restrictiuè & declaratiuè, vide omino Dec. consi. xlvij. co. vlti. vbi dicit quod non stet restrictiuè, qñ vna dispositio sequitur ad aliam. licet in referentibus sit. dictio videlicet vt per eum.

c ¶Sed & si. §. Si magister. Fecit iure. Et quam potestatẽ habet pater in filiũ coercendi, & dominus super familiam, latè per do. Anto. in c. cũ cõtingat. de for. cõp. Et de potestate mariti in vxorem, vide xxxix. q. ij. placuit. Adde not. in c. cum voluntate. de sentẽ. excõ. & in d. l. j. D. de emen. propin.
↠P. PAV. P.
d ¶Si plures. Istud q̄ in delictis omnes teneatur, limita vt per Rom. cõsi. xlj. Item ad illud quod dictũ est s̄. in apposi. super rubr. quòd filius præsumitur delinquere de consensu partis, adde idem esse quãdo delinquit pro re pertinente ad patrẽ: vide Alex. consi. ccxxij. vide etiam in reper. in verbo, familia. & in verbo, familiaris Item quõ consanguinei vel familiares præsumantur facere, de scientia familiaris sui vel consanguinei, vide Barba. consi. xiij. volu. tertio in vltimo dubio.
d ¶Si plures. Sed vtrũ actio legis Aqui. directa competat emphyteote, vel feudatario, dic q̄ sic: q̄ est verum, vt tenet Bar. per ibi not. in l. credere. §. j. arborum furtim cæsa. Et de materia huius. plenè legitur & notatur p glos. & doct. in c. significasti. el. ij. de homi. vide Barto. in l. semper. in §. ij. quod vi aut clã. & inquantum gl. hic in ver. de simplo autem dicit q̄ cum ista glo. vide tur concordare glo. in l. si per alium. §. in eum s̄. ne quis eum. Dic q̄ Bar. ibi tenet contrarium. Sed an videatur tenere per illa contra istam gl. hic cogita: quia ibi fortè loquit in alio casu propter iuramẽtum in litẽ, de quo ibi.
e ¶Si dominus seruũ. Nota q̄ actio le. Aquil. datur domino. l. item Mela. §. legis. cum ibi. suprà eodẽ. tamẽ actio in factũ datur alteri quã domino.
¶Inde Neratius. vide Bar. i l. j. de vulg. & pup. & in l. iij. de de condi. fur.
↠P. PAV. P.
f ¶Neratius. vide Cõ. consi. ix. incip. si vnꝰ ex socijs ad causam. vt ibi per eũ in fine.
g ¶Venio ad §. Et ad i tellectum huius l. in ver. idem Iulia. el. j. vide omnino Ioã. de Imola in l. in testamento. la. ij. de cõdi. & demon.
¶Proinde. Et occisum. Adde quæ dixt post Bar. in l. Gallꝰ. §. & quid si tantum. de lib & posth.
h ¶Notandum. vide Bar. in l. eum qui. de iureiuran.

LEX. I.

Egis Aquiliæ.

Nota q̄ †quãdo alternatiua ponitur inter genus & speciem, ponitur pro id est: & sic ponitur restrictiuè. dixi de hoc in l. vbi pactum. C. de transac. Ex hoc no. † secũdò q̄ dictio id est, & videlicet. & similes, non solùm est declaratiua, sed etiam restrictiua. tetigi ᵇ in l. quæsitum. §. pe. de fun. instru.

1 ☞Fur nocturnus licitè occiditur. Diurnus si telo se defendit.
2 Defensio dicitur probata per occidentem eo ipso quòd probat quòd cum telo contra ipsum uenit.

Ed & si quẽcũque.

†No. q̄ furem nocturnum licet occidere & etiam diurnũ, si se telo defendat: q̄ dic plenè vt l. furẽ. j. de fica. Secũdò not. 2 †q̄ eo ipso q̄ probo q̄ aliquis veniebat cõtra me cũ cultello & ego occidi eũ: statim est probata mea defensio. Hic est casus hic Tangitur hoc per gl. in l. ij. C. vnde vi. vide bitis etiam. j. eo. l. si ex plagis. §. tabernarius.

Si magister.

Quæro quãdo magister vult probare qđ fecit iure ᶜ permittente, quid habet ponere & probare. primò q̄ sit magister: & q̄ ille erat discipulus suus in arte illa, tempore illo. Sed an habeat necesse probare, q̄ tẽpore quo ille percussit discipulus ille peccauerat, & deliquerat. Et videtur q̄ sic per text. hic parum bene facienti &c. & p hoc vide tur expressum C. de emẽ. propin. l. j. Dico q̄ hoc non est necesse: sed debet probare q̄ illo tẽpore docebat, & monebat eum: hoc est q̄ dicit text. in disciplina, hoc est q̄ tempore quo erat in disciplina: quia tunc statim præsumit q̄ fecerit animo monendi, & docendi. Quod eñ hic dicit, parũ bene faciẽti, facti accidentiam denotat. Nec obstat l. j. de emẽ. propin. quia licet hoc sit verũ q̄ ex causa delicti possit percuti: põt etiã esse causa disciplinæ, vt quia ita in bonis moribus instruat: hoc est expressum extra de homi. c. præsbyterum. Præterea ex qualitate personarũ: quia magister & discipulus ex qualitate percutionum præsumetur qđ non animo iniuriãdi, vt C. ad l. Cornel. de fica. l. j. & l. eũ q. eo. ti. quibus ꝺ patis de beat absolui vel deferri sacramentum purgationis: ita hic fuit obseruatum.

Vaactione.

§. si quis in colluctatione. an sit licitum duellũ: de hoc habemus in x. colla. de pace tenen. c. j.

Item Mela.

☞Quando plures occidunt: & non apparet ex cuius ictu perijt, quòd omnes teneantur.
2 Locus & tempus in accusatione delicti quando apponitur: an locus vulneris, an ubi vulneratus est poni debeat.

Si plures.

ᵈ Ex pluribus qui homicidio interfuerunt, ille tenetur Aquilia, cuius ictu quis perijt. Sed si nõ appareret, omnes tenerentur: & vno soluente, alter non liberatur à pœna: sed si ex interuallo plures percusserunt: vltimus solùm de occiso tenetur. hoc dicit. Quando q̄ que percusserunt eodem tempore, diuersis tamen ictibus. & hoc primo. Quando q̄ que percusserunt diuersis temporibus, & hoc secũdo. Quandoq; plures vna percussione. & hoc tertio. Secũda ibi: si alius. Tertia ibi: si plures. †No. quod quando plures occiderunt, nec apparet cuius ictu perierit omnes tenentur. quod est verum indubitãter in actione legis Aqui. quæ est actio ciuilis. & quis tenetur de leuissima culpa: sed in actione criminali legis Corne. de sicar. si non apparet cuius ictu periſt, nullus teneт. Hoc tenet hic glos. in simili quæstione, cũ quærit, quid si vnus &c. quod intelligunt doct. nostri, nisi omnes fuerint cum proposito occidendi: quia omnes tenentur. Hoc no. per Cy. ad legem Iul. de vi. l. quoniam multa facinora. dixi in l. si in rixa. ad l. Cornel. de sicar. † Ego dico in materia. l. libello rum. de accusa. cùm debeat inseri locus, & tempus delicti in accusatione: an debeat poni tempus & locus vulneris: an tempus & locus vbi vulneratus est. Si ponimus eũ mortuum post paucos dies, & quod debet poni locus vulneris. hic est casus hic. Et sic facit de equo in bello vulnerato, & in ci uitate mortuo: de quo in l. j. §. ex incendio. de incen. rui. nau.

s Idominus seruum.

Hoc quod dicit q̄ teneatur bonæfideiposſessori, intelligo eo casu quo publiciana cõpetit contra dominum: aliàs hoc nõ video.

Alt lex.

Nota annum, de quo dixi in l. libellorum. de accusationibus.

1 ☞Abbas an possit adire hæreditatem mortuo monacho.
2 Locus & tempus in actionibus descendentibus ex delicto quando ponatur.

Nde Neratiꝰ.

ᶠ Quæro †vtrum mortuo monacho possit adiri abbas hæreditatem. Et videtur hic casus quod non, sed alij æquiparant monachum filio: & tunc esset recurrendũ ad not. in l. cùm non solum. de bo. quæ libe.
g Venio ad ᵍ §. fi. huius l. & certum est † q̄ 2 in accusatione debet poni locus & tempus & qualitas delicti. Sed vtrum in actiõibus ciuilibus descendentibus ex delicto: dico, si quidem est actio ciuilis famosa, debet poni locus & tempus: sicut in criminali: vt l. prætor edixit. in prin. de iuiur. & s̄. de dolo. l. j. & extra de procur. c. tuæ. Sed quid si sit actio ciuilis non famosa: tunc non est necesse q̄ apponatur. Hic est casus in hac l. hoc apertius intelligendo. Dicit enim æstimationem cuius vulneris faciemus: vel ad quod tempus recurremus. Si enim esse necesse ponere tempus: tunc ille fuisset confessus percussisse tempore expresso. Ergo ratio huius l. non procederet. sed vt procedat, dicamus q̄ non fuit necesse dicere tempore expresso. De hoc dixi in d. l. prætor edixit. de iniur.

Roinde.

Nota differentiam inter mortuum & occisum.h

h 1 ☞Negans maleficium punitur in duplum: non qui negat qualitatem eius.
2 In confessum nullæ partes iudicis sunt, nisi in condemnando.
3 Statutum quod instrumenta habeant executionem paratam. intelligitur de instrumento liquido.

Notandum.

i Ex hac l. dico † quod illud quod dicitur, quod negans punitur in duplum: est ve-

1 ☞Ius accrescendi quòd non habet locum in seruitutibus: sed ius decrescendi sic.

Quam.

Si per eundẽ rium aqua ad plura prædia ducitur plures seruitutes sunt: & põt vna admitti, altera remanente: & qđ vnus perdit, alteri non accrescit. h. d. Primæ parti cõcordat. s̄. eo. l. nõ satis. §. j. † In secunda parte nota q̄ non est locus in seruitutibus iuri accrescẽdi, sed iuri nõ decrescendi: vt l. proprijũ. s̄. cõmu. p̄d.

1 Abeo. Qui perdit principale, perdit accessorium. h. d.

s Iquis.

Tempus.

Tempus negligentiæ autoris iungitur cum negligentia successoris. h. d.

Si cum ius.

Non præscribitur liber tas in vrbanis seruituti bus, nisi factum domini prædij seruientis interuenerit.

☞Seruitute constituta inter viuos: non constituitur ius in re: nisi secuta quasi traditione.
Ius reale seruitutis ex concessione facta in ultima uoluntate acquiritur etiam ignoranti.
3 Cedens cessione facta non habet ius repudiandi.
4 Legatum ad incommodum alterius repudiari non potest. Confessio cedentis non præiudicat cessionario.

Ipartem.

ᵇ Actio personalis pro seruitute tollitur tẽpore, quo amittitur seruitus cõstituta. Itẽ sola promissione inter viuos seruitus nõ cõstituit, sed legato: sic aditione secuta. nec potest repudiari, si ad aliũ transitũ fecerit. h. d. † Not. q̄ constituta seruitute inter viuos non constituitur ius in re, nisi secuta quasi traditione. Nota † q̄ cõcessione facta in vltima voluntate acquiritur ius reale seruitutis, etiã ignoranti. † Nota q̄ cessione facta in aliũ, cedẽs non habet ius repudiandi. † Nota q̄ nõ põt quis repudiare legatũ ad incommodũ alterius. De quo dic in l. si fundum sub condi tione. §. si Titius. j. de leg. j. Et sic facit q̄ cõfessio cedentis nõ præiudicat cessionario. De quo per Dy. in l. seruum filij. §. j. de leg. j. & ad Treb. l. facta. §. si hæres. Facit quod no. in l. si cum emptore. in prin. de pactis.

Vsu retinetur.

Per quencunq; nomine fundi vtentem seruitus retinetur. hoc dicit.

☞Actio personalis præscribitur spatio triginta annorũ etiam ab sq; bona fide.

Seruitute.

In præscribẽda seruitute requiritur q̄ bona fide quis vtatur iure seruitutis. h. d. Opp. s̄. l. proxi. Sol. quantũ ad retinendã seruitutẽ non requirit q̄ quis suo iure vtatur, vt s̄. l. pxi. Sed quãtũ ad eã præscribendã vel quærendã inter dũ sic, vt hic. Oppo. de l. si quis diuturno. s̄. tit. j. Respõdeo, in præscribenda seruitute non requirit titulus, vt ibi: sed bene requirit bona fides. vt hic, & s̄. cõmunia præ. l. si precario. §. cęterũ. Et probatur ad similitudinẽ præscriptionis rerum corporaliũ. Sed quo-

Planè si ante litem.

Facit q̄ qui tenetur dare capones, debet eos dare viuos. Ad quod l. qui hominem. §. fi. j. de solu.

f Ad legem Aquiliam. Rubric.

1 ☞Alternatiua posita inter genus & speciem ponitur pro id est.
2 Dictio id est, uidelicet, & similes, nedum declarant, sed etiã restringuntur.

a ↦ POMATES. ¶Vltimò no. Adde concor. per Alex. l. itē quia. in v. colū. ē. de pac. Vide Barba. consi. xv. in vij. col. & seq. j. volu.

a ↦ P. PAV. P. ¶Vltimò no. Alex. ibi in cōtrariū facit q̄ nō. Bar. in l. j. in fi. de leg. ij. vbi oīno vide q̄ ibi addidi: qa communis sniā est in contrariū eius qđ dicit Bar. hic inquātū loquitur de interesse, vt possit etiā peti excutio ante quam sit liquidum quātū sit, dummodo liquideē antequam fiat executio. super quo etiā vide Iaso. q attestatur istā esse cōmunē sniam licet ipse taceat contrariū in l. j. §. j. in ij. chart. ff. eden. & quod debeat intelligi prædictum statutum de in strumento liquido, vide Alexā. in consi. cxix. Ro. consil. ccxj. Alexā. consi. xxv. in iij. col. in ij. vol. Paul. de ca. cōsil. cclxxvij. & eundē consi. xxxj. et vide oīno circa veritatem istius dicti Benedi. de Bartis in suo tracta. super statuto quod instrumēta habeant executionem paratam in ij. q. primæ partis principalis. vbi pulchrè loquitur, & concordat contrariantes, quòd vt etiā scripsi ad bar. in l. j. in fin. ff. de lega. ij. Item intelligi debet de instrumento, cuius conditio sit purificata anteq̄ agas. Alexan. consil. cix. in j. colū. in j. volu. Item de instrumēto cuius dies venerit. Alexā. consil. xcj. in j. volu. in j. colū. Quid autē si statutum loqueretur de instrumento puro seu de debito puro, an locū habeat in debito conditionali, purificata tamen prius conditione: vide latè Iaso. in l. seruum. §. si Titi⁹. in ij. not. de vulga. & pupilla. Item q̄ quādo fit liquidatio p actorem reus possit etiā probare & opponere cōtra ipsam liquidationem, licet staret statutum quòd nihil probari posset ad impediēdum executionē: vide Caccialup. in lege admonendi. ff. de iureiuran. colū. ix. vide quod dicit Bald. in lege secunda colum. vlti. C. de exe cu. rei iud. versic. modo quæro. Et quid dicat Sali. in l. generali ter. colū. iij. in princi. C. de non nume. pec. post Bald. ibi: & Alexan. consi. cxxxvj. volumi. v. col. secunda vbi allegat Bald. in d. l. ij. Et quædam alia, vide Bono. in re pet. l. si is qui pro emtore. xv. char. col. iij. & seq. de vsucapio ni.

1 2 3 c

rum, quando ipse negat maleficiū, qđ per eum dicit perpetratum: secus si negat aliquā qualitatē suā, quæ pōt ꝓbabiliter ignorari, vt cōfiteor me occidisse: non tn̄ recordor quātæ æstimationis sit. †Secūdò not. q̄ nullæ sunt partes iudicis in confessum, nisi in cōdēnando. Quod est verū in ciuilibus: in criminalibus secus. Vltimò no. †pro statutis Italiæ [b] q̄ dicunt instra habent paratā executionē, qđ est verū, si instrm̄ est liquidū: sed si nō est liquidū, secus: vt promisisti emendare damnū: tn̄ nō apparet quantum sit. Certè ego adibo iudicē vt declaret damnum, non vt condemnet. Ita debet intelligi l. j. C. de sen. quæ sine cer. quantitate.

Quis quando excusetur à vitio naturali.
Verbum, ruperit, pro corruperit.
Simplex pro composito ponitur.
Vulnus est quando fit scissura.

Si seruus seruum.

Tertio aūt capite. Hic ponit verba tertij capitis. & eorū expositionē. †Ex hoc soluit brocardū, vtrū quis à vitio naturali excuset. & excusat, nisi culpa sit admissa: vt hic. Concor. l. fluminū. §. adjicit. j. de dam. infec. †No. q̄ verbū ruperit, accipit ꝓ corruperit: & sic simplex pro composito. Et hoc probatur ex authoritate veterū. Si enim dixisset, fregerit, nil addere tur pro eo qđ dixit ruperit: nisi adderetur corruperit. †Not. quid est dictū, vulnus facere. [c] videtur enim dicere q̄ fiat scissura.

Si furnum. Nota ex isto §. an liceat habere ignem iuxta parietem communem.

Proculus. Nota si familiaris meus immittit ignē in domum quam conduxi, an teneat[d]?

Q Vemadmodum.

Si protectū. Non possum mea authoritate tollere quod supra meum pēdet. sed quod in meo est hoc dicit.

Hæc verba. Nota q̄ dicta in vna parte statuti intelligū tur repetita in alia parte. Dixi plenè in l. prætor. §. ij. vi bo. rapt.

Quando plura delicta tendunt ad eundem finem, pro uno tantum puniuntur.
Insultans, & uulnerans, punitur tantum de uulnere.

Illud.

Si idem. Quando plura delicta diuersis tēporibus sunt facta, de quolibet venit imponenda pœna: sed q̄n̄ fiunt eodē tēpore de vno puniunt. h. d. † Nota q̄ q̄n̄ plura delicta tendunt ad eundē finē, pro vno tantū puniunt, si fit eodē impetu, sicut si diuersis

b ¶Pro statutis Italiæ. Instrumentum guarentigiæ debet habere executionem paratam, si est liquidum, vide Bald. in l. ij. & in l. in excutione. C. de executio. rei iudi. & Barto. in l. fina. §. j. quod vi aut clam. Imo. latè in l. fin. j. qui. appel. non licet. Barto. in l. j. de senten. quæ sine cer. quanti. & in l. j. in fi. de leg. iij. & vide Barto. per illum tex. in l. eleganter. in princip. de condi. indeb. & Barto. expressè in l. j. suprà de eden. & in l. ij. C. de senten. quæ sine cer. quāti. & quod notat Barto. in l. j. in fi. iudi. fol. & in l. j. in fi. de lega. ij. & ideo dicit Bald. in l.

2 Et per hoc apparet †q̄ si insulto te, & vulnero: non punior nisi de vulnere: quia insultus fit ad finem vulnerandi: vt not. in l. qui de crimine. C. de accusa. Dixi j. de prima. delic. l. nunquam plura.

Si seruum. Not. hic text. ad probationē estimationis rei: quia æstimatur secūdū q̄ communiter vēderetur, nō ex affectionibus singulorum. Et hoc probat tex. in l. pretia. ad legem fal.

Si nuncius communis dat damnum ex præcepto superioris, superior tempore syndicatus punitur.
Grauia delicta, & leuia quæ dicantur. remissuē.

Liber homo. Materiam huius l. de iusto & mandato expediui plenè in l. nō solū. §. ii mandato. j. de iniu. Dixi in l. furti. §. ope. de fur. †Nota q̄ quando nuncij cōmunes dāt damnū ex præcepto superioris pōt tēpore syndicatus conueniri superior. Oppo. glo. quia si habuit ius imperandi ergo non est facta iniuria: vt s. eod. l. sed & si quencunq̄. §. j. Solu. dic q̄ habebat ius præcipiendi in alio, non in isto. Sed opponi. & videtur q̄ ille faciens ei parere non debebat. [f] Vnde videtur obstare. l. seruus. & j. de actio. & obli. † Et q̄ dicantur leuia, & quæ grauia gl. tangit hic melius in l. auxiliū. s. de minori.

Quintus Mutius. [g] Etiā facit l. ne quid. de incen. ru. nau. dic vt ibi.

Quando testes possunt examinari ad æternam rei memoriam.

IN lege aquilia.

Si deletum. [h] Dñi, ista lex est singularissima, et tres habet lec. Prima q̄n̄ conditione pendente agit l. aquil. Secūda est, q̄n̄ conditione existente. Tertia est q̄n̄ non agitur l. Aquil. Et secūdū primā lect. sic pone casum. Titius erat sub conditione debitor: pendente conditione quidā deleuit instrumentū, ita q̄ ꝑ eū non pōt ꝓbari: quę ritur an possit agere cōtra delentē, & quo possit veniri ad l. Aquil. Dicit Iurisconsultus, q̄ sic probādo plenè chirographū delētū. Item plenè illum esse debitorem. Tertiò q̄ delentē conueniat: quia testes fortè sunt de facili mortiuri q̄a senes: & his probatis debitor vinceretur. Instat querēs qūo conditione pēdente damni restitutio detur, cū non venit cōditio? Dicit q̄ ferē sniā, sed fit exactio conditione eueniente. & hæc lect. cōtinet ipsam veritatē. Veniamus ad contraria respicientia istā lectu. & opp. lex alibi videtur velle q̄ oīno sine probatione debiti competat Aquil. s. ex solo dāno, vt l. si de possessioē. C. de ꝓba. So. aut logmur in ter

ctam quæstio. Bal. etiam in l. seruos. C. ad legem Iuliam de vi vbi dicit quòd nuncius punitur. & ibi etiam tex. not. ad notab. per gloss. & Bartol. hic. Adde an filius occidens aliquem, quia pater humeris annuit dicatur assasinus, Bal. consi. xxiij.

g ¶Quintus Mutius. Et Bar. in l. hoc amplius. §. de his. de dam. infec.

h ¶Si deletum. Vide de intellectu huius l. Bald. in authen. si quis. in ij. & iij. col. C. de test.

tio

a ¶Item oppo. Adde tex. in l. iij. §. duæ causæ. j. ad Carbo. And. Barba.

b ¶Non examinentur. Quando quis potest examinari facere testes ante lit. cō testa. vt q̄n̄ res est in periculo: an tunc requiratur partis citatio: dic q̄ nō, secū dū Inn. in c. significe. de test. & vide no. Bar. in l. iij. §. prætor. de dā. infect. & q̄n̄ sunt tustæ causæ, vide Bar. in l. mortis causa de do. causa mor. glo. in c. significauit. de testi. & in l. publicati. C. de testi. et q̄ possunt tales testes recipi absente parte, tenet glo. in l. laudabile. C. de aduo. diuerso. iudic. & dicit ibi Bal. q̄ quādo testes recipiuntur pte absēte: tūc ipti re seruatę sunt oēs exceptiones contra testes.

c ¶Testes examinent Et dicit Bal. in l. fin. C. de vsur. pu. quòd quādo reus vult petere testes examinari ad perpetuam rei memoriam, prius debet facere citare actorem vt declaret an tunc velit agere: quia si vellet agere: non erit recurrendū ad hanc viam extraordinariā. Et q̄n̄ testes dicātur senes vt possint recipi lit. nō contest. dicit q̄ est ar bitrio iudicis: sed apud quem iudicē debet fieri hæc examinatio ad æternā rei memoriā, vide Bar. in l. cū hi. §. trāsactionis. ē. de tranſact. & in l. si societatem. §. arbitrorum. in princi. v. col. j. pro so. & no. glo. q̄ illi sententiæ quæ ferē pro testibus examinatis debeat plena fides adhiberi: est interlocutoria mera. Ita dicit Bal. in authentic. si quis. in viij. co. C. de testi. & Bar. hic. Quid in alia prouincia. in qua sententiat probatū esse vel nō, vide Bald. in l. ante. C. quo. app. Quærit etiā Bal. in hac materia in d. authē. sed & si qs. ī pe. et fi. co. An si qs habet vnū testem tantū possit recipi. et dicit q̄ sic Itē quærit an post publicatas attestatiões tales pñt noui testes produci. & dicit qđ nō itē q̄ eo casu, quo reus faceret testes examinari ad perpetuam rei memoriā, q̄ tūc oī casu licet actori idē facere: arg. b l. petendę. C. de tēpo. in integr. resti. quia dī, puocatur. Itē dicit q̄ vbi p. l. vel sta tutū nō requritur lit. cōtest. tunc indistinctē q̄libet pōt petere testes examinari ad perpetuā rei memoriā. Et vtrū hęc materia ꝓcedat in causa criminali, qđ? possint testes examinari ad ꝑpetuā rei memoriā: traditur in c. q̄n̄. vt lit. nō cōt. vi de Bal. in d. auē sed & si quis. in ij. et iij. co. Bt vide. Inn. in d. c. significauit. & ibi

1 2 d e f

huius lec. Venio ad aliam lec. secundā quę collīgitur in glo. pen. magna ibi: quidam tamen dicunt nihilòminus, &c. & explicatur d alio modo, scilicet quòd agebam conditione existente: & non voluī facere examinari testes. Ista lec. non potest stare: quia si extitisset conditio, etiam posset fieri executio, non autem differretur: vt hic, & l. locum. §. condemnatio. j. de tabu. exhi. dicas ergo q̄ reprobas istam lect. Venio ad tertiam quæ est no. quæ collīgitur in fi. glos. magnæ ibi, quidam tamen dicunt quidam erat debitor sub conditione pendente: quidam deleuit instrumētum: possum hoc in iudicio deducere, & facere examinari testes. si verisimile est testes non esse viuos tempore probationis fiendę, conditione existente. & si fertur alia sententia super debito principali conditionis futuræ. Sed hic sunt duæ proprietates: quia hic supponit exactionem omnino differre à prima: quia ibi dicitur q̄ fecit ferri sententiam. Oppo. ad hanc lec. quia ille, qui probat debitum, non meretur proferre sententiam. Sol. interesse habeo non in hac causa, sed in pronunciatione fienda, nisi cō demnatio extiterit. & hoc primo. Oppo. cōtra hanc Solu. Nam dicitur hic quòd etiam condemnatio non differtur, sed exactio fit facta condemnatione. Solu. dicit glo. differtur exactio condemnationis fiendę. Sed ad hoc respondetur q̄ non est de necessitate. Item oppo. ad hanc lec. quomodo non fuit actum, nisi vt solùm testes examinarentur: imò fuit actum leg. Aquilia. ergo &c. Sol. glo. In leg. Aquil. in tractatu leg. Aquil. & sic defensa est ista prima lect. & quod dicit in eo intendebat, aliàs debebat, scilicet in iudicio futuro. Quæro, quid faciat iudex ad quem itur, vt ante lit. conte. testes examinē tur. [c] Dicit glos. quòd debet eos examinare ad æternam rei memoriam, & interlocutoriam ferre, scilicet quòd primò ferat interlocutoriam pronunciando testes valetudinarios: & ideo ad eorum examinationem posse procedi. & hoc sentit glo. tua no. & singularis. Sed quia non possui casus summarios secundum prædictas lect. scilicet primam & tertiam omissa media, quæ nihil valet, redeo ad primam. secundùm quam breuiter hoc intendit. Si de præsenti est aliquid factum culpa, & damnū speratur de futuro: statim fit condēnatio: sed differt exactio. h. d. aliàs sic. Si culpa damnū est datū de præsenti, & estimatio interesse venit de futuro: statim pōt agi & cōdēnatio fieri, si de morte testiū dubitet: sed exactio differret. h. d. Oppo. & solutiões earū vide s. Omissa me dia lec. secūdū tertiā hoc breuiter intendit. Testes ex pte actoris possunt recipi lite nō cōte. q̄n̄ statim nō pōt agere, & suspicat de morte testiū. h. d. no. multū aliàs sic. Qui habet testes iure conditionali pōt petere illos examinari et publicari, ad æternā rei memoriā, si dubitet de morte testiū, vel absentia diuturna: in quo sufficit summaria ꝓbatio. h. d. No. q̄ ista causa, [d] an testes debeāt recipi lite non contest. examinatur summariè.

bes.

a ¶De morte. Sed vtrum ille, qui est in articulo mortis possit tanquam testis examinari, vide Bal. considerantem q̃ sic, in titu. de pace Constan. in versi. vafalli. circa fin. el j. & ponit q̃ interrogatoria debeant abbreuiari vt non interrogetur, nisi de substantialibus, & de his, de quibus lex expresse iubet interrogari testes. Prima an sit odiosus. nã odioso nõ creditur quantuncunq; in infirmitate acceperit corpus Christi: argu. l. si quis in grauj. j. ad sil lania. & eius dictum de falso poterit reprobari: quia non omnis moriens est Io annes Erangelista. l. verba. C. de testa. ad de nota. in l. hac consultiss. §. at cũ humana. C. qui testa. face. pos. & l. quoniam in dignum. C. de testa. & l. iubemus. & no. Bal. in d. l. hac cõsul. q̃ possit testis in articulo mortis examinari, videt velle do. Anto. in c. fi. de iureiuran. in vj. collũ. vbi vult q̃ solus notari⁹ possit examinare. et est originale dictum Barto. in l. admonendi. in xj. col. Sed vtrũ oblatio possit fieri existenti in arti. mortis, vide Bal. nota. in l. dos data. C. de donatio. ante nuptias.

b ¶Per modum actionis. Vide Innoc. in c. significauit. de testi. & quod no. Bal. in l. cum testi. in vlti. col. de probat. & Bar. in authen. si quis. de testib. & ibi late Bald.

c ¶§. qui cũ aliter. Vide Bar. in l. si ex plagis. §. tabernari⁹. j. e.

d ¶Ita vulneratus. De hac l. vide quod no. & legitur in c. signifi casti. el ij. de homici.

e ¶Dicitur interfect⁹. Et in statutis secundùm Bal. in l. j. C. de nundinis.

☞ POMATES.

f ¶Item no. Vide Fel. in pœ. Decre. vj. col.

↠ P. PAV. P.

g ¶Cum quis est vulneratus. Vide de hoc Alexan. consi. xv. & consi. ccclxxxj. in antepenul. col. & cõsil. ccccxxxv. & vide Roman. consilio xlj.

h ¶Ad mei defensionem. Modus probandi quod hoc feci ad mei defensionem dic vt per Bar. in l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. cod. per docto. Bal. & Sali. in l. j. C. vnde vi. & in l. ij. C. de sica. & Barto. in l. sed si quicunq; ff. e. vide Bar. in l. multis. C. de liberali causa.

i ¶Legis Aquiliæ. p Barto. in l. si Stichus certo die. de verborum obligationibus.

k ¶Prætor ait. Nota tex. adde Barto. in l. cum proponas. C. de nautico fœnore.

↠ P. PAV. P.

l ¶Florẽtinos & Vbaldinos. Vide Felin. in c. postulasti. colum. iij. de foro competẽ.

m ¶Ergo est publicus. & quę dicatur via publica, vel priuata, vide in l. ij. §. viarum. j. ne quid in loco publi. Et istum tex. hic bene nota.

Secundò no. q̃ † si dubitaẽ de morte[a] vel absentia diuturna testium, q̃ hoc nõ debet probari, nec exigitur semiplena probatio, sed sufficit suspicio. Materiam istam dixi plenè in auẽ. sed & si quis. C. de test. Breuiter circa hanc tertiam lect. dicas tria verba: quandoq; petit examinari testes ad æternã rei memoriam, actor ad fundandam suam intentionem: quandoq; reis ad fundandam suam defensionem: quandoq; petitur examinatio ab aliquo, qui illud potest deducere in iudicium per modum actionis:[b] & per modum defensionis. Primò casu, aut actor potest agere incontinenti: tunc non potest petere testes examinari ad perpetuam rei memoriam, nisi dubitetur de morte testiũ, vel absentia diuturna: & tunc patet examinari, sed publicatio differtur post lit. conte. vt extra vt li. non conte. c. quoniam frequẽter. Quandoq; nõ potest statim agere: quia est obligatio conditionalis: tunc si dubitetur de morte testium, vel absentia diuturna potest peti examinari. Secundo casu, quando ex parte rei: tunc possum petere q̃ examinentur & publicentur ad æternã rei memoriam, etiam si non dubitetur: quia non est in potestate rei quando agat: vt l. fi. C. de vsu. pub. & ibi no. secundùm vnam lect. & C. de testi. auẽ. sed & si quis. & ibi plenè dixi etiam dico in actore, quando ipse nõ posset agere nec litem contestari, nisi dicta testium essent sibi nota: quia tunc etiam põt petere testes examinari, & publicari ante litis conte. Exemplum: dictũ est mihi q̃ sum hęres institutus à Sẽpronio. Certè ego non possum adire hæreditatem, nisi sim certus de viribus testamenti. Item non possum esse certus, nisi post depositionẽ testium: vñ antè non põt agi petitione hæreditatis: meritò dico q̃ potest peti examinari & publicari, sicut ex parte rei: vt C. de testa. l. publicati. & l. ij. & quod ibi no. de bo. pos. secundùm tab. Tertiò, quando potest in iudicio deduci per modum actionis & exceptiõis, vel defensionis: tunc si vult potest agere, & non agere: vt ff. si vsusfru. pe. l. vti fruí. in fi. & l. & si fortè. si ser. ven. tunc potest petere examinationẽ, sicut reus: vt c. significauit. extra de testa. facit eod. titu. c. Albericus. licet ibi Innocen. malè intelligat.

Scientiam. Quæro: aliquis est cõdemnatus de vulneribus: deinde sequitur mors. De hoc dixi in l. senatus censuit. de accusa.

Qui cũ aliter. [c]No. ex hoc §. facias articulũ ad probãdum defensionem. Nam non sufficit dicere q̃ ipse est aggressus: vñ tu percussisti. Sed dicas q̃ aliter te tenere nõ potuisti: nec ab eo euadere, nisi eũ vi repelleres.

Si vulnerato. Quęro an hęc lex obtineat in criminali actione: vt si prius est cõdẽnatus de vulnere, deinde ille moriatur, an possit condemnari de occiso. Dixi in l. senatus. j. de accusa.

1 ☞ *Aliud est, occidere proprijs manibus: & aliud præbere causam morti.*
2 *Interfectus dicitur quis eo tempore, quo est vulneratus.*
3 *Factum intra ccclxv. dies, dicitur factum intra annum.*
4 *Verba legis debent intelligi secundùm propriam significationem.*
5 *Annus communis est trecentorum sexaginta quinque dierum.*
6 *Plures possunt teneri de occisione eiusdem hominis, diuersis temporibus.*
7 *Contra vulnerantem, an statim quòd certũ sit vulneratũ mori, possit de occiso procedi.*

d **Ita vulneratus.** [d]No. tex. q̃ † aliud est, manibus ppriis occidere: aliud præbere
1 causam morti. nã primo casu punitur: secundo non. † Item no. q̃
2 quis dicitur interfectus eo tẽpore, quo est vulneratus mortiferè.
e Sed an tũc possit firmari pcessus de occiso, dixi in l. dãni. §. Sabini. j. de dam. infec. † Itẽ no. id qd dicit intra annũ, an incipiemus
3 annũ à die natiuitatis: an à calẽdis Ianuarij. Dico q̃ accipitur q̃ est factũ intra ccclxv. dies. De quo dixi in l. libellorũ. j. de accu. dñs Iac. Insti. de actio. in prin. dicit q̃ maleficia nõ debent remanere impunita. † Itẽ no. f q̃ verba l. debent intelligi secundũ propriã significationẽ, non secundũ cõmunẽ vsum loquendi. Quid
4 f in statutis, dixi in l. oẽs populi. de iusti. & iure. † Itẽ no. q̃ annus
5 cõmunis est trecẽtorũ sexaginta quinq; dierũ. † Itẽ no. q̃ plures
6 possunt teneri de occisiõe eiusdẽ hominis diuersis tẽporibus. & videtur cõtra ea quæ no. in l. j. C. qui accu. nõ pos. tamẽ illud intelligitur de occidente perfectè: consueuit hęc lex induci ad qõ.
7 † vtrum statim cùm quis est vulneratus, g ita quòd certum est
g eum mori: an possit statim procedi cõtra vulnerantem. De quo plenè in dicta l. damni. §. Sabini. de damno infecto.

1 ☞ *Percutiẽs percutientem incontinenti quando uideatur facere ad defensionem.*

Ex plagis.

1 **Tabernarius.** No. glo. data opera. Est ne verũ † q̃ si per cutiã percutientẽ me incõtinẽti, qd ego
h videor facere ad mei defensionẽ. [h]Glo. videtur dicere q̃ sic. Cõtra videtur in l. j. C. e. Veritas est qñ ego percutio te antequã me percutias dũ es in actu percutiẽdi: tũc in dubio videor facere ad defensam: vt §. eo. l. sed & si quæcunq; in prin. Et hoc mõ põt intelligi hęc glo. Qñq; quis est prius percussus: & tũc nõ licet te p. cutere etiã incõtinẽti: hoc em esset vindicta: ga iam habita offensa euadere põt, nisi fortè percuteret eum euadens offensas, quas volebat facere aduersarius denuò. Si verò non apparet an percussio præcesserit, dic vt nota. per docto. in dicta l. j. C. vnde vi. Et hoc casu potest intelligi quando in dubio præsumatur culpa in eo, qui non prouocauit. facit suprà, titulo. j. l. j. §. cùm arietes.

i **Legis Aquiliæ.** [i]Dic per Cy. de hac materia in l. non moriturum. C. de contrahenda & com. stip. Vide quæ dixi in l. si Stichus certo die. de ver. ob.

De his, qui deiecerunt uel effuderunt. *Rubrica.*

1 ☞ *Ciuitates debent tenere itinera secura, aliás tenentur emendare.*
2 *Si derobatus ibat per uiam non rectam, quòd ciuitas non tenetur ad emendam damni.*
3 *Locus non dicitur publicus, licet per eum publicè eatur.*
4 *Practica articulandi quando maleficium fit in platea, uel strata publica: quia debet referre ad tempus maleficij.*
5 *Dictum in una lege, non uidetur repetitum in alia separata.*

LEX I

1 **Prætor ait.** Sume argumen. † quòd ciui
k tates debeant tenere itinera secura, aliâs tenentur emendare damnum derobatis. De quo plenè in l. ne quid. de incen. ruí. nau. Nota tex. [k]ibi: vtrum publicus accu. Ad † quęsti.
2 Florentinorum: nam pactum est inter Florentinos, & Vbaldí
l nos, [l]quòd ibi Vbaldini debeant tenere stratam securam, sub certa pœna. modo quidam ibat per alpes, non autem per iter rectũ, & fuit derobatus: quęritur quid iuris? Breuiter determinatũ fuit quòd non tenentur, per istum tex. ex quo nõ ibat per viam, qua
3 ire debebat communiter. † Nota quòd non sequitur, publicè
m itur per talem locum ergo est publicus. [m] † Nota, quòd quan
4 do facis articulum quòd sit in platea, vel strata publica, debes te referre ad tempus maleficij. non enim sufficit, te probare quòd
5 aliâs fuerit locus publicus. † Nota illud quod dicitur quod est dictum in vna lege, nõ videtur repetitum in alia separata ab illa. Dixi plenè in l. prætor ait. vi bono. raptorum.

Hæc in

¶Habitare. Citatur ad hospicium. vide Bar. in l. j. §. j. de libe. ag. et Bal in l. ea quę in fi. C quõ & quãdo su. vbi qs dicatur habitare, vide Bar. ĩ l. si mulieri. ff. q. mo. vsufr. amitt. Et qd fi qs tẽpore pestis erat
1 turi in domo sua & dicit se donasse domos suas quas in habitat, an intelligatur de illa. Bal. no. in
a l. j. ff. de stat. ho. dicit q̃ nõ. & hic adde Iabut. & Sali. ĩ l. cũ filius. j. fi cer. peta.

↠ P. PAV. P.

b ¶Habitare. vide oño Aret. in c. repellãtur. in vl. col. de ac., vbi etiã ponit an verificentur in eo, qui non est cõtinue permansurus.

c ¶Excusatus seruus, In quibus excusetur seruus, si voluit domino obedire, vide no. ff. ad l Aqui. l. liber homo. Et ibi vide qd in filio. & in l. gracch⁹. C. de adult.

↠ P. PAV. P.

d ¶Si extraneus. vide aliqd p cõ. conf. cxlvj. in j. col. ver. ij. inci. Simõ. vide Bar. et quæ. ibi habes in l. ex facto. in ij. opp. in prin. ff. de vul. & pupil. vide & limita vt p Pau. de cast. in l. in fubsti. ff. de vult. & quæ habes ad eũ p regula ista in l. præci primus. §. fane. C. de appel. vide q̃ dicit Areti. in l. existimo col. pen. de ver. obli.

e ¶Intelligitur secũdũ tẽpus. Limitat Bar. in l. si quis posthumos. §. si filiũ. de lib. & posthu. & p bar. latius in l. ex facto. in princ. in ij. col. de vulg & pup.

f ¶Si detracta. Et istũ tex. vide oño declaratũ per Inn. in c. j. de lib. ob. et oño Imo. in l. j. in §. j. de publi.; & q̃ ibi dixi. et
c Io. An. in addi. Spec. in rub. de acc. in iiij. parte per Bal. in repe. Perusina. l. edita. in xx. & xxviij. col.

☞ POMATES.

f ¶Si detracta. De intellectu huius text. vide. Alexã. l. edita. iij. col. C. de eden.

g ¶Quod multũ not. Nota pro iudice malefic iorum & aduertas: quia ista talis additio, vel detractio debet fieri ante nomen receptum inter reos. de quo vide Bald. in l. edita. in repe. perusina, in vers. fexto principaliter quæritur, sicut in ciuili dicimus post lit. contesta. fieri non posse: ar. l. absentẽ. j. de pœ. & vide Bar. in l. senatus. in versi. extra glos. quæro. de

Hæc in factum actio. Hic vide tur casus q̃ iniuria non videtur illata in corpus, sive stibus est illata. quod plenè exami no in l. illicitatio. §. quod illicitè. j. de publi.

1 ☞ *Citatio facta de aliquo ad hospitium terræ, quãdo quis citari debet personaliter uel ad domum, non tenet.*
2 *Habitare quis dicitur in loco, ubi uxorem retinet.*

Habitare. 1 † No. ad q. debet quis citari personaliter vel ad domum suæ habitationis: si citatur ad hospicium[a] terræ, non valet citatio, per hunc text. & de hoc in l. iiij. §. abesse. j. de dam. infect. † Not. qualiter quis dicatur habitare[b] quod'facit ad multa. Ad quod l. ciues. C. de inco. qui tex. declarat melius quam alibi: quia habitare dicitur quis in eo loco in quo quando non est, dicitur peregrinari. Ad quod l. j. §. j. de lib. agno. ibi enim quis stat. vbi larem constituit. hoc est, vbi retinet vxorem suam.

Iverò. 2 Nota glossellam super verbo, pœnalis. quando statutum simpliciter loquitur, quòd impo natur aliqua pœna pro maleficio: qd' medietas pœnę applicetur actori. quod plenè dixi in l. agraria. de termi. moto.

De noxalibus actionibus. *Rubri.*

LEX. I.

Noxales. Iurisconsultus declarat in hac l. prima qd sit noxa.

LEX. II.

Si seruus.

Is qui. Prim ò ponit vnũ di ctũ in quo refert dictũ Celsi. Sed ò illud limitat. Tertiò ponit dictũ Iuliani cõtra dicẽtis Celso, & illud declarat. Secũda ibi & sane. Tertia ibi: Celsus tamen. Quarta ibi: sed placet. Pro declaratione huius §. reuoco in dubium an quando seruus reliquit sciente domino excusetur, ita quod in eum non cedat delictum. Dic aut domino sciente tãtũ & non iubente: & non excusatur seruus, vt hic, & in versic. & sane. aut domino iubẽte: & tunc aut cũ iussu dominus cogebat eum, ita quòd eum occidissetur si non feciss et: tunc est excusatus[c] seruus propter iustum timorem. Aut tantum iubebat, sed non inferebat metum mortis: & tunc aut in leuibus: & excusatur seruus: quia tenebatur domino obedire: vt hic. Aut in atrocioribus: & seruus nõ excusatur vt hic Et ita videtur intelligere gl. j. si fa. fur. fec. dicit. l. pe. in gl. q̃ semper fere.

In delictis. Nota istud principium ad quæst. quam habui de facto in parrochia nostra. quod si parochiales non receperunt malefactorem puniantur. Modo quidam commisit in parochia ista delictum: non fuit captus: modo procurator probauit delictum contra malefactorem: & examinauit, seu condemnauit eum: postea inquirit cõtra parochiales, & fundat se ex condemnatione, & probatione facta de malefactore: & non potest. Prætetea illud statutum debet intelligi ibi, ceperunt, hoc est, si poterunt, vt hic. Et sic ego formaui exceptiones nostras:

quod illud delictum fuit factum nemine ibi existente: & per consequens capi non valente. Item quod fuit commissum in confinibus parochiæ: adeo quòd cùm potuisset ita citò capi, quin ipse fuisset ingressus territorium alterius parochiæ, vt hic qd' no. & sic fuimus absoluti per istam legem.

d **Si extraneus.** [d]Qualitas adiũcta verbo intelligit' secundũ tempus[e] verbi cui adijcitur. hoc dicit. secundùm Dy. & Iac. Bu. quod no. concordat quod no. doc. j. de testa. mil. l. Titius determinauit q. talem per hunc tex. tutor sciuerat hereditatem delatam pupillo: deinde decessit pupillus: quęrebatur nũquid transmitteretur. Et videbatur q̃ sic: quia sciuit p tutorem: vt l. cum antiquioribus. C. de iure delibe. Contrarium determinauit cõiuncta l. illa, vbi dicitur, si sciens mortuus fuerit. & hic videtur scientiam requiri tempore illo &c. Vide qd' dixi in d. l. qui duos. de re. du.

1 ☞ *Qualitas adiecta in inquisitione quòd parte citata debet trahatur copia additionis, uel detractionis, inquisitionis: ita debet mitti cameræ sicut inquisitio.*
2 *Quando accusatur quis de percussione cum sanguine, & probatur de simplici percussione, sequitur absolutio.*

f **Si detracta.** [f]Absolutoria lata in actiõe, parit exceptionẽ rei iudicatę, si iterũ eadẽ actiõe cũ additiõe alterius qualitatis agat'. Itẽ qualitas, p quã cõdẽnatio augetur, vel minuit, põt pẽdẽte iudicio addi vel detrahi de libello. h
g d. Qd' multũ no. [g]quia vides q̃ põt † detrahi lite pẽdẽte, q̃ fiat ci
1 tata parte inquisita hoc modo: ex officio suo, & parte præsente qualitatem, quam in inquisitione obiecit, ipse detrahit, vel addit in accusatione, vt sis cautus tu ciuis Perusinus vbi dantur copię accusationum, vel inquisitionum massario communis, q̃ ita mittas copiam detractionis vel additionis, sicut inquisitionis vel accusationis. Ita feci Tuberti dum ibi eram in officio. Facit ad q. si aliquis est absolutus de percussione cum cicatrice. an possit accusari de percussione simpliciter. Item facit † quòd quando ac-
2 cusauit de percussione cum sanguine, & probatur percussio sine sanguine, quòd debeat sequi absolutio. Quod dixi plenè in l. denunciasse. ver. quid tamen. de adul. Et vide plenè materiã huius §. in l. senatus. de accus. Item facit ad materiam detractionis, vel additionis, circa libellum, de quo in l. ædita. C. de eden.

Si ex duobus. Nota quòd aliud est scire: aliud iubere. Item nota vnam glos. quæ est hic, quæ ponit vnam distinctionem, quam nota.

In re communi. Hæc lex facit quòd si sunt duo domini, possunt ambo agere in diuersis libellis, pro damno dato in re communi.

Quoties. [h]No. q̃ seruus alienus non potest defendi in causa noxali. Ratio apparet: quia p
h noxa dari non posset. Et per hoc apparet, quia cũ statuto huius ciuitatis dicatur q̃ pro alapa soluat quis cẽtum, & debeat tenere aliam alapam: q̃ non sit relaxandus fideiussoribus, nec per alium possit defendi. Ad hoc facit l. seruum quoq. §. publicè. ff. de procu. & l. penul. §. ad crimen. de pub. iud.

Prætor. Hic videtur tex. q̃ quis tenetur respõdere positio-ni criminosę, seu petitioni quę delictũ cõtinet. De hoc dixi in l. q iuraſſe. §. j. de iureiu. & j. de his qui. vt ind. l. pen.

Quod si reus. Iste tex. allegatur per glos. in authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex. quod si iudex pręcepit contestari litem, & non contestatur: quod ex hac potest procedi ad missionem in possessionem ex primo decreto, contra eum tanquam contra contumacem: vt l. non videtur. infrà de regu. iur.

Si tutor. Nota quòd tutor cogitur iurare de veritate in causa pupilli, & adulti, quando veritas sibi potest esse nota, sicut pupillo, & adulto, vt hic: procurator autem non potest iurare pro domino. Quod intellige nisi habeat speciale mãdatũ. Dixi plenè in l. qui bona. §. si alieno. de dam. infe.

☞ POMATES.

a ¶Non ſolùm. Limita vt per Mathe. notabi. xvij. incipi. nota quandocunque.

b ¶Exiſtè dicit. Vtrũ hoc ſit verum, dixi poſt Bart. in l. ſi finita §. Iulia. de damno infec. in v. columna.

c ¶In iudicio. an pater teneatur de peculio ex delicto filij, per Bald. in l. reos. in ix. colum. C. de accuſat.

d ¶Dicit glo. Vide tamen Bal. in l. ſi. C. de vſu. rei iudi. in §. j. in ij. col. in ver. quid de quaſi fideiuſſore. q allegat glo. ſing. hic. Vide Bartol. in l. pe. C. qui bon. cede. poſſ. ☞ P. PAV. P.

e ¶L. ſi finita. vide ibi Alexan. in xxxv. columna, & ſequenti. ☞ P. PAV. P.

f ¶Finium regundorum. Iſtud iudicium non ſolùm competit quando duo contendũt ſe poſſidere, ſed etiam ſi vnus poſſidet alterũ, vide Feli. in c. ex literis. in j. colũ. extra de probat. licet ſit j. cõmuni diuidundo. l. j. in communi diui. & j. titu. proximo. l. j. per Bar. vide Bald. in l. iij. C. de eo. In contrarium. Item circa iſtam materiam finium regundorũ. & quod in eis probandis ſufficiunt ſentores probatiões, vide per Deci. in cõſilio xlj. in v. dubio.

g ¶Iudici. formã ſententiæ in hoc iudicio vide per Bald. in l. ſi quis. C. eo. & ibi dicit per illum tex. q a ille, qui nõ poſſidet, licet ſit dominus nõ poteſt intẽtare illud iudicium. Vide per eundem de materia in l. fina. eodẽ titulo. ☞ P. PAV. P.

h ¶Familiæ erciſcundæ. Pro intelligentia eorum quæ hic dicũ b turvide Iaſ. in §. quædam. in j. char. verſi. extra glo. ad complemẽtũ. Inſti. de actio. & ibi etiam quomodo poſſidens poſſit hanc actionem intentare vel actionẽ cõmuni diui. Item quomodo hæc exceptio ſit in ſpecie opponendo, vide Alex. in cõſilio ccxiij. in fi. in j. volu. & an agens cõmuni diuidundo auditur oppoſita tali exceptione, quando ſuper rei vendicatione nondũ lis erat inchoata, vide Soci. in l. fundum. in penul. columna. ff. de excep. tione. in vj. notabi.

1 poteſt eſſe ſine conſenſu patris.

2 Filio familias conuento in iudicio criminali, quòd executio, fieri poſſit durante patria poteſtate.

Et in quibus bonis.

I ſeruus.

Is qui. Iſte §. facit contra gl. l. Pomponius. §. ſi is qui precario. j. de acqui. poſ. vbi dicitur q is qui dedit precariò, non poteſt conueniri rei vendicatione: hic dicitur quod conueniatur noxali. Patet enim q rei vendicatio datur contra poſſeſſorem: ſed is, qui conceſsit precario, poſsidet. ergo &c. Sed noxalis datur contra eum qui habet facultatem reſtituendi: ſed ille qui cõceſsit precario. habet facultatem reſtituendi. ergo &c.

De illo.

Declara iſtam l. vt dixi in l. ſi actor. §. de procu. & quod dixi in l. iij. in fi. §. de alie. iudi. mutan. cauſa fact.

☞ *Qui dolo deſijt poſsidere, an conueniatur utili, uel directa.*

Adiudicatum per errorem præſcribitur etiam à malæfidei poſſeſſore.

Lectio.

Eſt opi. inter gloſſatores noſtros, & Vltramon. † vtrum ille, qui dolo deſijt poſsidere, conueniatur vtili, vel directa. Et glo. dicit q directa vtiliter. Vltramõtani q vtili, vt hic videtur casus. Dixi in l. quãquã. §. Iulianus. j. de aqua plu. arcen. Nota in l. † & generaliter, q per errorem adiudicatum præſcribitur etiam à malæfidei poſſeſſore, propter authoritatem rei iudicatæ. De hoc in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. de dam. infec. Eſt etiam gloſſ. in c. paſtoralis. extra de offi. ordi. Sed ego dico q eſt ſpeciale in cauſa noxali, vt eſt casus in l. qui fundum. §. qui bona. j. pro emptio. Ratio eſt iſta: nam in cauſa noxali, vel ſimilibus, ſi ſeruus mihi detur pro noxa à non domino: tamẽ ſi dominus preſens eſſet, dare deberet. vnde non ſum factus malæfidei, licet ſic iã alienũ: quod ſecus eſt in alia cauſa.

On ſolùm.

[a] In ver. ſed iſtum tex. nam qñcunq; quis eſt præſens, & non vult reſpondere, neq; defendere: tunc fit miſsio in poſſeſſionem contra eum tanquam contumacem: vt l. quoties. §. prætor. ſ. eo. & ibi dixi. Et hoc eſt verum, ſi tacet: ſed ſi expreſsè dicit, [b] nolo defendere hanc rẽ: tũc in actionibus realibus, vel in his, in quibus quis cõuenitur ratione poſſeſsionis, ſtatim fit tranſlatio ad actorẽ, quæ habet vim ſecundi decreti: vt hic, & l. inter quos. §. j. de dam. j. de interro. actio. l. non alienum. & tangit Iaco. de Are. in d. l. inter quos.

In noxalibus.

Decretum interpoſitum contra vnũ, non præiudicat abſentibus habentibus ius in re. hoc dicit.

Vod ait.

Iulianus.

Iſte §. facit etiam ad ea quæ dixi ſ. eo. l. in delictis. §. ſi extraneis. quod qualitas iuncta verbo, &c.

☞ *Filius familiàs in iudicio criminali ratione ſui delicti*

1

2

Voties.

Circa filium familias tria ſunt videnda. Primò † ſi ipſe ratione ſui delicti poſſet eſſe in iudicio [c] abſq; conſenſu patris. Et quicquid glo. dicat in l. cùm non ſolùm. de bonis quę lib. tex. eſt hic q ſic. & l. inter liberas. §. filius. de adulter. & l. poſt legatum. §. ſi filius. de his quibus vt indi. Nec obſtat. §. neceſsitate. vt ibi dixi. Nam ibi loquitur in his, in quibus patri quæritur vſusfructus ideo requiritur patris cõſenſus, ſecundum no. ibi per Accurſiũ. Iura enim filio fami. per iura Codicis ſunt aucta, non diminuta.

2 Secundò quæro, † filius fami. poteſt conueniri, an executio põt fieri durãte patria poteſtate? Glo. in l. iij. §. ſed vtrum. & l. q ſi minor. §. ſi ſeruus. de mino. videtur dicere q differat executio. Hic videtur tex. in cõtrarium. Ad idem l. ſi filio. ſolu. matri. in l. ſi duobitetur. §. filius. de fideiuſ. Tertiò eſt videndum, ſi poteſt fieri executio, in quo fiet. Reſpon. in caſtrenſi, vel quaſi peculio. non eſt dubium: quia in his habetur loco patris fami. Item in profectitio non eſt dubium: quia ſicut pater tenetur de peculio ex quolibet contractu: ita in ſententia, in qua quaſi contrahitur: vt l. iij. §. idẽ ſcribit. j. de pecu. De peculio verò aduentitio dicit gloſ. [d] hic notabiliter q poteſt fieri executio patre volente: aliàs ſecus. Iſtum paſſum examinaui multum latè in l. ſi finita. [e] §. ſi de vectigalibus de damno infecto.

I quis ſeruum.

Dominus onera alia non poteſt recuſare: licet res poſsit ab eo auferri. hoc dicit.

I plurium.

Qui alienum.

No. q qui non poſsidet, & aſſerit ſe poſsidere, cogitur defendere; & quamquam ſuo nomine conueniatur, cogitur ſatiſdare, &c.

Finium regundorum. [f] *Rubrica.*

Ed & loci.

Sed & ſi quis.

Iudici. [g] Nota quod vbi cunq; quis non paret iudici, poteſt deferri iuramentum in litem. Adde l. qui reſtituere. de rei vendi. & dixi plenè in l. in actionibus. infrà, de in litem iurando.

Si dicantur.

No. q iudex maleficiorum poteſt cognoſcere ciuiliter. De quo dixi in l. defuncto. de publi. iudi. & l. interdum. §. qui furem. de fur. Oppo. ciuilis & criminalis non poſſunt ſimul proponi: vt l. interdum. de public. iudi. cum ſimi. Solu. glo. q eſt verum, quando de iſtis ſimul cognoſceretur. Sed iſtud non videtur verum: nam latrunculator de iure ciuili non poteſt cognoſcere: vt l. ſolemus. §. latrunculator. ſ. de iudic. & ſic iudex criminalis non cognoſcit de ciuili. qđ eſt verum principaliter: ſed incidenter ſic: vt dicta l. interdum. de quo plenè dixi in l. penul. de calum. quod no.

Hoc iudicium.

No. tex. qualiter dicantur vicinia: & qualiter dicantur vicini. De quo plenè dixi in l. ſi tertius. j. de aqua plu. arcen. Quod no. propter ſtatuta, quæ habent, q ſi fuerit delictum commiſſum in tali loco, quod vicini teneantur. Qui dicantur vicini, dic vt ibi.

1 ☞ *Venditor non poteſt eſſe teſtis in cauſa rei uenditæ pro tempore.*

Os terminos.

In tex. ibi: demonſtrauit, ſcidit. & hoc debet liquidè probari per alios teſtes quã per venditorem. & ſic non ob. C. de teſti. l. omnibus. & ſic de alia demonſtratione loquitur hic, quàm glo. intelligat.

1 vide quod notant doc. in d. l. omnibus. Dicunt † autem quidam, vt tangit gloſſ. q venditor poteſt eſſe teſtis in cauſa rei venditæ. Sed veritas eſt q hæc lex hoc non dicit: nam hic non dicitur q ſtetur teſtimonio domini venditoris: ſed dicitur q fines debent poni ſecundùm quod dominus demonſtrauit, tempore quo vẽdidit. Per quem autem probatur q ipſe ſic vendidit, nõ dicit hic. De hoc in l. teſtium. C. de teſtibus.

Familiæ erciſcundæ. [h] *Rubrica.*

1 ☞ *Hæc actio fuit introducta ex lege, duodecim tabularũ: & oritur ex quaſi cõtractu Qui negatur cohæres, non agit hac actione: nec communi diuidundo.*

2 *In iudicio communi diuidundo opponitur exceptio dominij.*

a ¶Hæc actio. Ad intellectũ huius l. vide bal. in ix. et x. col. C. q ac. et ad intellectũ huius l. qñ quis negatur cohæres, quare & quo nõ poſsit agere fami. erci. vid bal. no. in l. nõ ep'is. C. de proba. in verſ. ſed Nico. et ibi ẽt. ponit an ſi neuẽ hrdũ poſsideat, veniãt tales res non poſſeſſæ in hoc iudicio alleg. tex. cũ gl. no. in l. ſed & ſi vſufca. eo. titu.

b ¶Planè. & hãc gl. dũ allegat l. ſi ſpõſalib⁹ multũ põderat Ange. j. p empt. in l. j. q ille, q emit rẽ à dño non poſsidente, caueat ne petat ſe declarari dñm, & rem ſibi reſtitui: ſed petat declarari vẽditorẽ fuiſſe dominũ, & rẽ ſibi agẽti reſtitui: q̃a ex eo q ipſe nũquã poſſedit non habuit dñiũ, ſecũdũ eũ & vide Bar. in l. qui ſtipendia. C. de procura.

c ¶Itẽ no. per Bart. & doc. in l. in puincialib. §. ſi ego. de op. no. nũ. & in d. l. qui qua draginta. & ibi doc. ☞ P. PAV. P.

d ¶Nota. vide Roma. in conſi. cvij. ☞ P PAV. P.

e ¶Sed an circa exceptionẽ indignitatis de qua loquitur iſta gl. vide Alexã. cõſi. ccxliij. vide Bar. cõ. lxxx. Bal. in c. generales. in iij. colũ. ſi de feu. fuerit cõtrouerſ. Itẽ deciſionem iſtius glo. qđ exceptio indignitatis nõ apponitur niſi in fiſco & & limita ſolũ proce dere in hæreditate, in qua poteſt eſſe lucrũ & dãnum. & requiritur agnitio fiſci. ſecus in re particulari, in qua non poſſit eſſe niſi lucrũ. qa acquiritur ipſo iure, vide Bar. in l. ſi. ff. de cõdict. ſine cauſa & ibi mod. Itẽ non procedit, vbi cõfeſſatio fieret ipſo iure vide Barb. cõſi. lij. vo. iiij. in ij. dubio.

f ¶Aſsignatio in cataſtro. Si ſtatutũ dicit q quis debeat inſinuare teſtm. vel debeat ponere res in cataſtro, & nõ facit an ipſo iure perdat dominiũ: facit qđ no. Bart. in l. eius qui de latorẽ. in prin. de iure fiſ. & in l. vniuerſa. C. de pre. imp. offe. & in l. ſi ita quis. §. ea. de verb. obli. & in l. cõmiſſa. de pub. facit q qs poſsit ob ijcere de iure tertij. Et ad huius text. & glo. intellectum vide Bar. in l. ſi. in fi. j. de condi. ſine cau. Et vide de iſto text. cũ

LEX. I.

Aecactio.

[a] Nota optimã gl. hic poſitam. Nota q hęc actio † fuit introducta ex l. duodecim tabularum: ſed vt gl. dicit oritẽ ex quaſi cõtractu diuiſionis. ſed vt gl. dicit, ille q negatur cohæres, nõ poteſt agere: vt hic. & idẽ in cõi diuidundo: q intelligo ſi hæc exceptio apponatur, vt l. ij. cõi diui. & l. ſi mancipium. §. j. j. de euict. & ibi not. Itẽ no. q licet qs poſsideat, debet probare ſe cohæredẽ eẽ. Nota iſtã l. quia vides q in famil. erciſ. iudicio opponitur exceptio, q non eſt hæres: & hoc qñ vnus totã hæreditatẽ poſſidet. † Item in cõi diuidundo iudicio opponitur exceptio dominij, q nõ eſt dñs: & ideo deuenitur ad rei vẽdicationẽ. licet in ciuitate iſta illa exceptio non admittatur. Ratio eſt: quia hic ſunt iudices ſuper iſtis iudicijs fami. er. & cõmuni diuidũdo. vnde illi hic nõ admittunt: quoniam tunc iret ad iudicem poteſtatis, vel capitanei: cũ ipſi non poſsint de hoc cognoſcere.

LEX. III.

Planè.

[b] Tex. ibi: procuratorio nomine. No. q qñ quis intentat actiones directas ſibi ceſſas oportet q intentet nomine cedẽtis actiones. Item nota [c] q videtur conſtitutus procurator in rem ſuam propter hæc verba. Ad quod facit l. qui quadringenta. in prin. ad Trebel.

Hæres.

Victoria eius, qui putatur eſſe hæres inſolidum prodeſt ei, ad quẽ apparet hæreditatem ex poſtfacto pertinere. h. d.

Alienationes.

In iudicijs alienationes volũtarię, phititæ ſunt: ſecus in nece ſſarijs: & hoc ſtatim poſt cõtrouerſiã motã. h. d. No. [d] q in iudicijs vniuerſalibus, phibẽt res alienari mota cõtrouerſia, vt in hac gl. & l. diuus. de petit. hære. & ibi dixi.

His conſequenter.

Cõtra agẽtẽ fami. er. nõ põt obijci q hæreditas ptineat ad fiſcũ: q̃a ipſe eſt indignus per cohæredem. h. d.

Sed an.

[e] No. iſtũ tex. cũ gl. q̃ diſtinguit an ipſo iure, vel p ſnĩam, q̃ facit ad q. ſtatutũ eſt hic, q debeat fieri inſinuatio teſtamẽti. Itẽ q fiat aſsignatio in cataſtro[f]: mõ qdã nõ iſinuauit, vel nõ aſsignauit in cataſtro: obijcit exceptio q nõ fuit inſinuatũ teſtamẽ, vel q iſta poſſeſsio non fuit aſsignata in cataſtro, nũqd poſsit? Rñ p iſtã l. q ſi qdẽ ſtatutũ priuat eũ ipſo iure tũc põt obijcere: q̃a dicit q nõ habet ius petẽdi, & bñ. Si aũt nõ priuat ipſo iure, ſed p ſnĩam: tũc, quum nõ ſit amiſſum dominium, ſibi obijcere non poteſt hoc. quod no. multum.

Sed & cũ monumentũ.

Intelligo iſtum §. q quando vnus ex cohęredibus tradidit partem ſuam cohæredi, vt faceret monumentum: nam ex hoc pacto oritur actio præſcriptis verbis.

Celſus.

Hic videtur caſus q ille qui [g] miſſus eſt in poſſeſsionem ex primo decreto non teneatur diſcedere de poſſeſsione, niſi ſibi ſoluatur. ibi: niſi ei inſolidum, &c. In contrarium videtur. C. de bo. autho. iudi. poſ. authẽ. ei qui. Dixi in l. ſi pecuniæ. in fi. vt in poſſeſ. lega. Dixi plenè in l. ſi finita. §. j. j. de dam. infec.

I filia.

[h] Qui onera matrimonij ſuſtinet, debet dotem percipere. hoc dicit. Gloſſa quærit quæ eſt ratio q petitio hæreditatis pluries intẽtatæ: fami. erciſcũ. nõ niſi ſemel. Et rñdet ſolenniter. Dic vt in ea.

☞ *Fratres quòd non tenentur expenſis ſuis facere finire ſtudium fratri, mortuo patre, quem pater incœpit facere ſtudere.*

Idẽ ſcribit.

[i] Ex hoc §. dicit † Dy. q ſi pater incœpit facere ſtudere filium, & mortuus eſt: q fratres debeant facere eum ſtudere vlterius ſuis expenſis. De quo per eum in l. iij. §. fi. j. de mu. & ho. & l. Lucius. j. ad muni. Ego determinaui contrarium in l. j. §. ſed an id quod dignitatis. aliàs, nec caſtrenſe. j. de colla. bon. Ratio: quia pater non erat obligatus perſicere: argu. huius tex. qui dicit, quia & hoc patris, &c. Quod tene menti &c.

I vnus.

Aliàs ĩcipit hęc lex: Item Labeo. In glo. ibi: Saluo quod j. dicam. Iſtam glo. allegant doc. in l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. nunquid iudex poſſit reſeruare ſibi taxationem expenſarum.

Aeredes.

No. ſingulariſsimã legem à capite vſq; ad finem. Et plus iuris habet iſta lex, quàm totus iſte titulus.

De pluribus.

[k] No. q quando eidem contra eundẽ competunt plures actiones ex diuerſis cauſis, ſimul poſſunt proponi: vt l. non eſt nouum. de actio. empti. & ibi no.

Non tantùm.

[l] Nota q in rebus communibus incidenter dicitur culpa leuis, non adhibere eam diligentiam, quam adhibet in ſuis: vt l. ſocius ſocio. j. pro ſocio. & inſti. pro ſocio. in fi. Et intellige vt dixi in l. quod Neruа. j. alleganda. in xj. col. In alijs verò contractibus & cauſis leuibus dicitur illa nõ facere, quæ diligens paterfamilias feciſſet. Et ex his habes modum formandi articulos ad probandũ culpã leuem. Dic vt ſ. ad l. Aquil. l. ſi putator. declarauí plenè in l. quod Neruа. j. depoſiti.

In hoc iudicio.

[m] Sententia non poteſt pro parte valere. [n] hoc dicit. Oppo. de l. ij. §. dubitandum. ſ. eo. Solu. hic debet condemnare & abſoluere litigantes, non eos, qui non litigauerunt. Quærit gloſſ. quid ſi aliquis non fuit in iudicio: an in eius perſona debet fieri condemnatio? Glo. dicit q ſic, per tex. qui dicit in omnibus. Gloſ. poteſt dicere verum, ſi fuerit citatus. Pro quo facit l. ij. C. finium regun. Opponi. de l. ſi filia. §. familiæ. ſ. eo. vbi aliquæ res poſſunt remanere indiuiduæ. Solu. poteſt iudex omittere in diuiſione partem rerum, non partem perſonarum. Cætera dic vt in gloſſa.

gloſ. no. allegata per Bald. & Imo. in l. ex facto. §. Iuli. aliàs Iulius Lõgin⁹. de vul. & pupil. Et hãc glo. q nullus poteſt referre quæſtionem q res ſit confiſcata, niſi fiſcus, ſequitur Bal. in l. j. C. in quib. cau. in integ. reſti. nõ eſt neceſ. in fi. Et ad iſta vide quod no. Bal. in l. ij. in xv. colũ. ibi: iux ta hoc quæritur. C. de ſeruit. Adde Bald. conſi. ccvij. lib. iij. & ibi an cùm dominium tranſferatur in fiſcum, quanto tempore præſcribatur.

¶Sed & cum monumentum. Sed Bal. aliter videtur intellige re in rubri. C. res inter alios acta. circa princ. videlicet quòd quaſi cõtractus oriatur inter hęredem, & defunctum. & adde Bal. in l. j. C. vbi fideicom. peti oporteat. & ibi etiam quid in legatario.

¶Si filia. Nota multum iſtam l. ſ. j. quia eſt caſus notabi.

¶Idem ſcribit. Vide Alex. conſi. cxlij. volu. ti. colum. ij. volumi.

¶§. de pluribus. Adde c. ex parte decani. de reſcri & l. cũ duo. §. ſi plures. j. pro ſoc.

¶Non tantùm. Limita notabiliter vt per Bar. in l. qđ Neruа. in xj. colũ. j. depoſi. ☞ POMATES.

¶In hoc iudicio. Vide Felin. c. cùm inter. iij. colũ. & ſequẽ. de re iudica. Cardi. con ſilio xxix. iij. colum.

¶Pro parte valere. Et de materia & intellectu huius l. vide latè Bartol. in l. j. C. ſi aduerſus rem iudicatam. & in l. ſi conſtãte. §. fi. ſolu. matri. Et vide Bar. in l. de vno quóq; in princ. de re iudica. & in l. ſtipulationum alię. §. finali. de verborum oblig.

a ¶Si pignori res. hãc l. optimè legit Martinus Sillimanus.

b ¶Videtur ceſſa. An ceſſat actione hypothecaria videatur per ſonalis, vide in l. ſi hæres pecuniam ad Trebel. & per Bald. in l. fideiuſſor obligari, de fideiuſ. ff. & in l. ſi inſoluti. de actio. & obliga. & hic ad de Bal. in l. ij. de hered. vel actio. vendi.

Vſufructuarius eſt quaſi procurator: item colonus eſt quaſi procurator domini.

9 *Cohæres pro eo quod ſoluit quod cohæredi debebatur, & pro eo quod ſoluit plus, agit contra debitorem pignoratitia contraria.*

a SI pignori res. Lex iſta difficilis eſt in tex. & glo. tamen habet materiam paruam, & in ea Iuriſconſultus ponit x. dicta. & ideo qa multa ſunt, non recipiet congruam ſummationem. Ponamus ergo caſum per particulas. Quæritur à Iuriſconſulto, vtrum res data pignori defuncto veniat in iudicium fami. ercis. Reſpon. Iuriſconſultus q venit adiudicanda, non diuidẽda. & hoc primo. Sequitur ver. ſed is cui adiudicabitur, &c. Sed quæritur, ad quid erit condemnandus ille hæres, cui pignus adiudicabitur, alij cohæredi, qui parti ſuæ cedit? Reſpondetur q condemnabitur pro parte. hoc dicit. non aperit pro parte debiti, vel pro parte æſtimationis rei vel qualiter. Sequitur ergo nec cauere quæritur vtrũ hæres, qui cedit parti ſuę debeat cauere heredi ſoluenti, cui fit adiudicatio, ipſum indemnẽ futurum aduerſus debitorem, qui, pignus obligauit. & reſpondetur q non. hoc dicit. Sequitur verſi. quia pro eo. Quæro quæ eſt ratio q nõ debet ei caueri. Reſpondetur, iſte, cui pignus eſt ad iudicatum, aſsimilatur poſſeſſori conuento hypothecaria, qui noluit rem reſtituere: ſed ſoluit litis æſtimationẽ ſubaudi, cui non debet caueri: vt l. ex diuerſo. §. petitor. ſ. de rei ven. & de condi. fur. l. ſi ſeruus. §. cauere. ita nec hic debet caueri. hoc dicit. Sequitur in tex. pro eo dedit, &c. ſequitur, vt is, qui obtulerit, &c. Quæritur à Iuriſconſulto, probetis mihi q iſte ſit ſimilis ei, qui ſoluit litis æſtimationem. Reſpon. q hoc probatur per effectum; vt ſicut is, qui obtulit litis eſtimationem, aduerſus dominum vendicantem eſt tuendus exceptione, niſi reſtituatur ſibi quod ſoluit: ita iſte tuendus ſit. hoc dicit. Sequitur, contra quoq; iſte ver. legitur pluribus modis: pono caſum magis clarũ, ſecundùm Pe. aliter quàm glo. Dictum eſt ſuprà q repellit vendicantem exceptione, niſi reddat quod ſoluit. In hoc eſt ſimilitudo inter eum, qui obtulit litis æſtimationem, & eum, cui res eſt adiudicata. Quæritur, vtrum aliqua ſit diſsimilitudo? Reſpondet Iuriſconſultus, contra quoq; hoc eſt, ſicut diximus in ſimilitudine, ita pono diſsimilitudinem. Nam iſte, cui pignus eſt adiudicatum, non cogitur reddere pignus pro ea parte quæ ſibi adiudicata eſt, niſi debitor totum recolligat, & ſoluat totum, quod iſtæ hæres debet habere, & quod reddit cohæredi: etiam ſi vltra
3 b debitum dedit. hoc dicit. Sequitur ver. non ideo dictum eſt ſ. q debitor tenetur reddere cohæredi, cui res adiudicata eſt, etiam ſi ſoluit vltra debitum. Quæro, quid erit ſi cohæres emit à cohærede ſponte ſoluente. Reſpondetur, tunc nõ eſſe idem. Non em conſequi poterit vltra verum debitum, quod pro debitore ſoluerit. hoc dicit. Sequitur, adiudicatio enim. Quæro quæ eſt ratio diuerſitatis inter adiudicationem, & emptionem? Reſpondetur q adiudicatio eſt neceſſaria: emptio eſt voluntaria. hoc dicit. Sequitur ver. niſi obijciatur. iſta exceptio refertur ad illud quod dictum eſt ſ. eo. in ver. contra quoq. vbi dicitur q totum debet cõ ſequi, quod ſoluit, etiam ſi vltra debitum. Nam contra illud inſtatur. quid enim ſi animosè licitatus eſt, & dedit cohæredi multò plus quàm debebat? Certè nõ videtur hoc nocere debere debitori. Ad hoc reſpondetur, q ſi obijciatur cohæredi ſoluenti, iudex debebit hoc examinare: poteſt enim eſſe q animosè licitatus eſt: & tunc ei nõ reſtituatur: & poteſt eſſe q vtiliter fecit. forte ſi cohæres ſuus erat talis perſona, q ſi apud eum pignus remaſiſſet, perdidiſſet: & tunc ſi aliquid plus dedit, vt pignus apud eũ remaneret. vtiliter fecit, ac ſi debitor ipſe feciſſet per procuratorem ſuum: & ideo tunc ſibi debebit reſtitui. hoc dicit. Sequitur ver. & eius. vidi q ille, cui res eſt adiudicata, habet retentionẽ rei pro eo quod ſoluit cohæredi. Quæro, an habeat petitionem? Reſpondet Iuriſconſultus, pro prædictis omnibus non ſolùm habet retentionem, ſed etiam habet petitionem contra debitorem pro omnibus impenſis factis in re, neceſſariò vel vtiliter. hoc dicit. Per illud quod dicit, ſecundùm, & propter dictionem, etiam innuit etiam pro eo quod ſoluit actionem. Habes modo omnes decem caſus huius l. Or examinemus omnes decem caſus per

1 ordinem. Circa primam partem † quæro: dicitur hic, ſi res pignori data eſt: quæritur quid ſi eſt hypothecata, ita q non tradita de functo: an veniat iudicio fami. ercis. Reſpon. q ſic: argu. l. & non tantùm. in prin. ſ. de peti. hære. nihil enim indiuiſum debet relinquere iudex: cùm iſtud iudicium amplius quàm ſemel interponi non poſsit: vt ſ. eo. l. ſi filia. §. familiæ. Venio ad ſecundam partem: & quærò † pro qua parte condemnabitur hæres, cui pignus
2 eſt adiudicandum? Glo. dicit pro parte debiti non pro parte eſtimationis rei, vt j. titu. proxi. l. communi diui. §. inter eos. Tu verò latius dicas. Nam vt videbitis in verſi. quia pro eo. iſte aſsimilatur rei, qui ſoluit litis æſtimationem. & ideo diſtingue: aut iſte cohæres, cui adiudicatur, cogitur ſoluere litis æſtimationem inuito iudice, fortè quia iudex volebat dare alteri, & ipſe recuſabat: & fiet æſtimatio in parte ſecundùm æſtimationem rei: vt l. ſi inter. §. fin. j. de pigno. Nam quaſi quilibet extraneus condemnatur. Si verò hoc non fiat ex eius contumacia: tunc aut pignus valet plus quam debitum: & fiet æſtimatio pro parte debiti: vt d. §. inter eos. & j. de pigno. l. ſi fundus. §. ſi duo. Aut pignus valet minus, & dubiũ eſt fortè ne debitor ſit ſoluendo: & tunc æſtimabitur quantum iſtud ius valet: quia fortè eſt minus debito, vt l. j. §. ſi hæres. j. ad Trebel. & pro parte illius fiet condemnatio: argu. illis legis. Sequitur tertia pars: dicitur hic q non debet cauere cohæredi, de indemnitate. Quæro, quis eſt ille, qui non debet cauere? Tex. non aperit. Gloſ. legit duobus modis. Primò q hic loquitur de cohærede qui ceſsit parti ſuæ. vt non caueat cohæredi ſoluenti. & ſecundùm iſtam poſui caſum, quæ eſt vera. Alij ponunt in cohærede, qui ſoluit, cui res eſt adiudicata, vt non debeat caueri cohæredi, ne conueniatur pignoratitia. Iſtud nõ placet glo. & bene: quia imò cauerè debet: vt ſ. eo. l. ſi filia. §. hoc amplius. Sequitur quarta pars, ſcilicet verſi. quia pro eo. & quinta iſtæ duæ ſunt claræ. Venio ad ſextam partem, ſcilicet ad verſic. contra quoq. & iſte ver. legitur in glo. duobus modis, aliter quã poſuerim caſum. Primò vt hic dicatur, q ſicut ſuprà dictum eſt, q ille, qui obtulit pecuniam, non habet actionem contra hæredem, vt caueat: ita hic, ſi ceciderit à poſſeſsione, habet hypothecam pro vendicando toto fundo: quia per iudicationem videtur ſibi ceſſa hypotheca: & ſi non videretur conceſſa, cogeretur hæres ei cedere. Ita dicit glo. Vide eam & apoſtolla: quia eſt difficilis aliquantulum offerenti, id eſt, cohæredi, qui quantitatem dedit pro adiudicatione. Sequitur in glo. ſed ad quid, hæc lex nõ aperit, &c. Ibi eſt ſimile, ſcilicet caſui prædicto de eo, ſoluit litis æſtimationem. Iſta lec. eſt vera in ſe: tamen non congruit literæ: quia etiam adiudicatio non eſſet facta, nec pro parte alterius ſoluiſſet haberet hypothecam. Quæro de perſonali. Dicit glo. † &
b aduerte: non eſt dubiũ q ceſſa perſonali videtur ceſſa[b] hypotheca. Sed de hoc dubito an ceſſa hypotheca videatur ceſſa perſona lis. Glo. videatur dicere q ſic: argu. l. ſi. C. de anna. excepti. vbi ſi fit interruptio ſuper hypotheca fit ſuper principali. Videte domini, quandoq; poteſt cedi hypothecaria ſine perſonali, vt dixi in l. j. §. cùm prædium. de pigno. Quandoq; cedi non poteſt: & tunc in dubio qui cedit hypothecam, videtur cedere perſonalẽ. quia qui vult vnum, videtur velle omne id, ſine quo ad illud peruenire non poteſt: vt l. illud. de acqui. hære. & l. cui iuriſdictio. de iur. om. iudi. Alio modo legitur in glo. vt hic non loquatur de actione hypothecaria, ſed de perſonali, hoc eſt, q cohæres, qui ſoluit, poſsit repetere quod ſibi debetur, & q debebat cohæredi: & etiã plus, ſi plus ſibi ſoluit. Iſta lec. eſt vera in ſe, ſed nõ eſt neceſſaria: quia hoc de actione danda ponitur in fi. l. Pono ergo hic caſum, vt poſui legendo legem: q hic loquatur de retentione. habet em
4 retentionem propter id, quod plus ſoluit. Et eſt aduertẽdum † q ſi debitum eſt ex diuerſis cauſis, admittatur ſolutio partis: vt l. vlti. j. qui. mo. pig. vel hypo. ſolui. Tamen vbi ab initio cauſa fuit vna: quia vnum debitum defuncti, quæ poſtea fuit diuiſa inter cohæredes, per l. xij. tabu. poſtea iterum fuit vnita per adiudicationem, non admittatur ſolutio particularis, vt hic. quod not. Et hoc quia iſta vnio fuit facta ex neceſsitate: ſecus ſi ex voluntate vt in ſequenti reſponſo. Tenendo tamen in hoc verſi. lect. glo. q hic loquatur de actione, quæro qua actione aget cohæres qui ſoluit. Glo. hic ſol. ego examinabo in fi. huius legis. Sequitur ſeptima, ſ. ver. nõ idẽ. Iſte ver. legitur in gl. quinq; modis. Primò vt loquat alio mõ quã in præcedẽti, qñ credit emit à ſocio debitoris, nõ à cohærede & cũ creditore ſuo. qd licet in ſe ſit verũ: nõ tñ eſt verò ſimile

verò ſimile quòd Iuriſconſultus ita tranſgrediatur. Vnde alij dicunt q loquatur eodem caſu quo ſuprà, quãdo cohæres emit à cohærede. Et iſta ſubdiuiditur in quatuor lec. Primo ſic: dictum eſt ſuprà q vbi eſt adiudicata habet actionẽ pro toto, ſecus vbi ſponte emit. Iſtud reprehendit glo. per l. emptor. ſ. de rei vẽ. Certè iſta non videtur bona reprehenſio. Nam illa dicit, quòd emptor habet retentionem pro eo qd ſoluit, nõ q habeat petitionẽ. vñ iſta poteſt ſuſtineri. Secundo modo legitur: dictũ eſt ſ. quòd ille: cui res adiudicata eſt repetit totũ, etiã ſi plus ſoluit quã debetur cohæredibus, ſecundũ glo. vel retinet pro toto, ſecundùm lec. quã dedi. Sed qñ ſpõte emit, tũc nõ põt petere, nec retinere, niſi pro eo ſolo quod cohæredi, à quo emit, debeatur, non pro illo pluri. & iſtam lec. tenet gl. iſtam etiam tenui ponendo caſum. Tertio modo legitur, vt iſtud, non idem, &c. diſputãdo dicatur vt in glo. quæ clara eſt. Iſta lect. eſſet vera in ſe, ſi feciſſet hoc exprimendo quod volebat prouidere creditori, & eius negotium gerere: quod in dubio non præſumitur: magis enim gerit ſuum negotium quam debitoris: vt l. ſi prior §. j. j. qui potiores in pigno
5 † habeantur. Quarto modo legitur in glo. ibi poteſt etiam iſtud dici ſecundùm Azo. q hic non loquatur in cohæredevendente ius pignoris: ſed in cohærede vẽdẽte rẽ iure creditoris: quo caſu extinguit debitũ. Tñ cohæres emẽs teneret reſtituere, ſicut fideiuſſor emẽs vt gl. dicit: quæ lectura etiã vera eſt in ſe: nõ tñ congruit literę: qa alio caſu loqueret quã ſuprà. pro declaratiõe ergo
6 † huius partis, & eorum quæ dicta ſunt, diſtingue: Aut ille qui habet rem obligatam emit partem rei, aut emit ius pignoris pro parte quam habebat alius. Primo caſu aut emit ab extraneo non à concreditore ſuo: & tunc pro eo quod dedit vendenti cõtra debitorem. nullam habet actionem, niſi ſecundùm modum qui ponitur in l. communi diuidundo. in fi. j. tit. j. Aut emit à cohærede ſuo vendente iure creditoris: & habet locum quod hic dicitur ſecundùm vltimam lecturam. Secũdo caſu, quãdo emit ius pignoris: aut vult experiri contra debitorem, ſeu retinere, pro eo tantũ quod debebat ille à quo emit: & poteſt: vt l. emptor ſ. de rei vendi. & C. de pig. l. in ſumma. maximè tenendo opinionem quam ſuprà dixi, q ceſſa hypothecaria videtur ceſſa perſonalis. & hæc gl. ita procedit ſecundùm primam lec. iſtius ſecundæ lectu. Aut vult repetere ſeu retinere, pro eo quod vltra dedit quã
7 deberet: & tunc aut iſtam emptionem fecit pro ſe, vel ſimpliciter quod idem eſt: vt l. ſi prior. §. j. j. de pigno. & non poteſt retinere, nec agere pro illo pluri, ſecundùm ſecundam lec. iſtius ſecundæ. Aut hoc fecit gerendo debitoris negotium: & tunc poteſt, ſi vtiliter fecit, vt hic ſecundũ tertiam lec. Venio ad ver. † ad iudicatio. Ex quo not. q magis fauemus ei qui contraxit ex neceſsitate, quam qui contraxit ex voluntate. Simile in l. qui erat. j. eo. & l. cum poſtulaſſem. de dam. infect. & ſ. qui ſatiſ. cog. l. ſi ſi
8 deiuſ. §. ſi neceſſaria. Sed iuxta hoc † quæro vtrum q dictum eſt de adiudicatione, habeat locum in eo qui prouocauit ad diuiſionem. Videtur qd non: vt l. & ideo. in princ. j. de condi. fur. & l. ſi pupillorum. de rebus eo. Contrarium tenent doc. nam eo ipſo q quis agit: agit ex quadam neceſsitate, ſ. cauſatiua: vt cõſequatur ſuum: vt l. ſi. j. de ſepar. Nõ obſtat l. & ideo quia ibi requiritur ne ceſsitas præciſa: quia iam non dãnificatur, cũ dominiũ rei habere deſierit. Hic verò ſufficit neceſsitas cauſatiua, ne dãnificetur. Et eodem modo fortè in l. ſi pupillorum. ſufficeret cauſatiua ſi pupillo expediret recedere à communione. & doc. tangunt in l.
9 † iubemus. §. j. C. de ſacroſan. eccle. Sequitur nona pars, † ſ. ver. ni ſi obijciatur. Ex quo no. q creditor in pignore eſt quaſi procurator debitoris. Simile dicimus in vſufructuario, qui eſt quaſi procurator: ſ. vſufruc. quemadmodum caueat. l. j. in fi. & l. ij. de operono. nun. Simile in colono, qui omnia diligẽter debet proſpicere, ne ius rei fiat deterius: vt j. loca. l. videamus. §. itẽ proſpicere. Venio ad vltimã partẽ, ſ. ad verſi. & eius. dicitur hic q propter impenſas habet actionem. Quæro quam? Certè contrariã pignoratitiã: vt l. tutor. §. contrariam. de pigno. acti. Secundò dicitur hic † vt colligitur ex dictione ſed, & ex dictione etiam, qd habeat actionẽ pro eo q ſoluit qd debebatur cohæredi, & pro eo quod ſoluit plus. Quęro quã actionẽ habet. Gl. ſup ver. cõtra quoq; in fi. dicit q pignoratitia contraria non competit: quia nihil eſt expenſum in re conſeruanda, vel reficienda: ſed habet locum actio neg. geſt. vel antiqua ex mutuo. Fortè iſtud, quod dicit de actio. neg. geſt. non videtur verum. Non enim geſsit negotium debi-

a ¶Si pater. De huius l. intellectu, vide latè Bartol. in l. qui Romæ. §. duo fratres. in fine. quæſtio. de verborum obligationibus.

b ↠P. PAV. P. ¶Pomponius. Idem eſſet in augmento dotis. vide Iaſo. in rubri. ff. ſolu. matr. ad fin. Limita vt per Pau. de Caſt. conſi. cv. in ij. colũ. Et extende etiam ſi matrimonium non ſequeretur. Vide Iaſ. in l. ſi extraneus. in vlti. nota. ff. de condictio. ob cauſam.

↠POMATES. ¶Pomponius. Vide Alexã. l. ij. §. ſed ſi. in prin. ſolu. matri. in j. notab. & l. ſi cùm dotem. in princ. ij. nota. ſoluto matri. aliqua per glo. & doctos. l. ſi donatione. C. de col.

c ¶Ex cauſa dotis. Id quod dicitur hic in dote, etiam trahitur ad legitimam filio aſsignatam per patrem in vita ſecundũ Bal. no. in l. cũ oportet. §. non autem. C. de bon. quæ liber. Et an iſta l. extendatur ad paraphernalia. vi de Lu. tenẽtem quòd non in l. placet. de acquiren. hæredi. Et ad hanc l vide Bald. & Imo. in l. ij. §. j. ſolu. matri. An filia poſsit habere condictionẽ ob cauſam ad dotẽ, non ſecutis nuptijs: ſi pater ita voluit, quando dotem dedit: tex. videtur q ſic, in l. ſi extraneus ad fi. j. de condictio. ob cauſam. quæ Ro. dicit per ſe ſingulariter ad hoc põderari.

↠P. PAV. P. ¶Cùm putarẽ. Pro limitatione huius legis vide Alex. conſi. cccxxxvj. in j. & iij. colum. vide omnino Barba. conſi. xcj. Itẽ an talis diuiſio præiudicet ſubſtituto vi de Pau. de Caſt. conſilio cxxx. ad fin. & in conſi ſequẽ. Et de materia vide Iaſ. & alios in l. ſi me & Titium. in vlti. colũ. ff. ſi certum peta. Item de intellectu huius l. vide Iaſ. in l. ſi Titi⁹. colum. penul. de verborum obligationi. vbi refert intellectũ Angel. & Areti. Et quędam alia vide in materia huius l. per Bartol. & alios in l. cùm ſolus. ff. de vſufcap. & ibi latè Pau. de Caſt. & per eundem in l. ſi per errorem. ff. eodem titulo vide Alexan. conſil. clx viij. volu. v. vbi ponit de diuiſione ſponte facta cum eo qui putabatur cohæres, & non erat: vt in hoc tex. ad finem. Et quòd diuiſio nõ præindicet etiam ſi ſit facta per errorem iuris, vide Bal. in conſilio ccclxxxvj. volumi. j. vide deciſionem Pau. de Caſtro, in l. fina. §. idem quæſijt. ff. de condict. indebiti. quam ſequitur Iaſo. ibi de eo qui diuiſit hæreditatem fratris, quæ tota ad eum ſpectabat.

d ↠POMATES. ¶Cùm putarem. Limita hanc legem. vt per Angel. §. quidam. iiij. colum. Inſtitu. de action.

e ¶Non repetitur. Hoc ſpeciale authoritate rei iudicatæ. & idem in tranſactione, ſecundùm Bal. in l. j. in princip C. plus vale. quod agitur. Et ad hanc legem vide gloſ. & Barto. & melius Bal. in l. ſi ſoror. C. de colla. & Bal. & Imo. in l. iuſtè. de acquirẽ. poſſeſ. per Barto. in l. ſi Titius. de verborum obligationibus.

f ¶Qui familię. Vide Bal. in l. ex hac ſcriptura. in fi. & quod ibi dixi poſt Bar. j. de dona. & latè declarat Bal. in l. j. in xix. colum. C. de confeſ.

a VNdus. Fundus, in quo eſt locus religioſus, venit in diuiſione, loco religioſo excepto. hoc dicit. d

a QVæ pater. Ea quæ non ſunt diuiſa in vita, veniunt diuidenda poſt mortem. h. d.

a SI pater. Quod vni ex coheredibus obuenit ex diuiſione, ſi eſt obligatus pro omnibus, eſt tuendus. h. d.

s SEruos. Aeſtimatio quę fit tempore diuiſionis, non facit emptionem. hoc dicit.

b POmponius. [b] Inter patrẽ & filium ex cauſa dotis conſiſtit donatio. hoc dicit. Iſte intellectus, qui tangitur hic per glo. tangitur plenius in l. ij. C. de inoffi. dona.

d QVm putarem. [d] Hæc exceptio, tibi non competit ius agendi: non põt opponi poſt ſententiam: nec reddit iudiciũ retro nullum: & ſolutum authoritate ſentẽtiæ non repetitur [e] vt indebitum. hoc dicit.

f QVi familiæ. [f] Verba enũciatiua propter aliud emiſſa vim irreuocabilis confeſsionis non habent. hoc dicit iſta lex. quod nota.

☞POMATES.

a ¶Quædam mulier. Vide Alex. consi.xcvj.ad fi.iij. volumi. Roma.consi.xxviij.

b ¶Hoc dixit.Et vide Bar.in l.j.§.libelli.de appellati. & adde c. Rayn.de testa.& l.j. C.si aduer.rem iudi.

c ¶Non puto. Et ita etiam tenet do.Ioan. contra glos. istam in l.si marito.§.pen.sol. matri. vbi voluit q̃ etiã si esset pro parte institutus,vel etiam exhæredatus,nõ erit maritus conueniendus insolidum,si tantùm pro parte est institutus. nã dicit ipse ego habeo q̃ cohere des non tenentur soluere,nisi prius præsti ta cautione de cõseruãdo eos indemnes à muliere.solu.matr. l.ij.§.j.& ij.l. pater. ad fi.d̃ do.prælega. ergo hoc necessariò sequitur licet glossa hic aliter videat sentire secũdùm ipsum, & in effectu vult idẽ quod Barto.hic.

d ¶Qui erat.Hic est l. singu. quæ fuit vnũ consilium Vlpia. & ipsum no.alle.bar.in l.alio i fi.q. de ali.le.

↠P. PAV. P.

e ¶Arbiter.an arbiter possit cognoscere de exceptione compensationis, vide Alex. cõsi.cix.vo.ij. col.ij.

e ¶Arbiter. Facit an arbiter possit cognoscere de exceptione compensationis . de quo per Bal.in l.j.C. de arbit. & in l neq. C. de compen. & in l. cum Papi. aliquid habent in l.nemo. in ver. quæro nunquid exceptio.C.de sentẽ.

☞POMATES.

e ¶Arbiter.vide Ale. consi.cxix.in j. colũ. & sequen.verficulo, non obstat.ij. volu.

f ¶Arbitro. Add̃ Bal. in l.j. in vltima colũ. C.communi diuid.

EX parte. Qui obtinuit in causa communi, repetit expensas pro rata.hoc dicit. Intellige, si in causa propria non erat aliãs tantùm expensurus:quia tũc repetit:aliãs non.

1 ☞ *Agens nomine alterius si obtinet, repetit expensas: aliãs non.*

2 *Agens communem causam repetit à socio, quatenus plus expendit.*

3 *Cautela quòd qui agit causam communem, promittat aduocato salaria communi nomine.*

Respondi si idcirco. [a]No. quòd qui agit nomine alterius, repetit expensas, si obtinet:secus si succumbit : vt C.manda. l.etiam si contra. & iudi.sol.l. iam tamen.§. in hac. † Secundò nota.q̃ qui agit causam communem,repetit à socijs,quatenus plus expendit : ideo quia cõmunẽ causam agitauit. Aduerte causam: quia in dubio præsumitur plus expendisse q̃ rata socij : nisi per aduersam partẽ aliter probetur. Exemplũ habes in glos.Sis ergo † cautus illi,qui agit communẽ causam, vt promittat salaria aduocato communi nomine,quod nota.

1 Intestato. Quo ad collationem testatus videtur decedere, qui in codicillis de omnibus bonis disponit.hoc dicit. Nota ergo quòd quando testator omnia bona diuidit per prælegata, illa prælegata assumunt vim portionis hæreditatis:& per consequẽs ita veniunt in restitutione fideicommissi:sicut portio hæreditatis : vt l. quid ergo. de lega.j.scripsi in l. Marcellus.§.j.ad Trebellia.

Filius. Debita contracta per vnum ex fratribus communem hæreditatem possidentibus, nõ veniunt de communi soluenda.hoc dicit.iste notabilis §.

Duos. Perempto principali facto testatoris,perimitur accessorium. hoc dicit.

☞ *Causa nullitatis quod ueniat in causa appellationis.*

Vadam mulier. [a]Cãnullitatis pertinet ad iudicem appellationis,qui potest sententiam p̃ parte confirmare,& pro parte nullam pronunciare.hoc dicit.[b] Nota † quòd in causa appellationis venit causa nullitatis.ad q̃d̃ l. Carmelia Pia. de iure patronatus. & l.j. C. quando prouoca.non est necesse.

Inter cohæredes.

Si familiæ erciscundæ. Intellige hunc §.quando vẽditio fuit facta ex causa necessitatis:vt C.eodem.l.prima.

Si quis stipulatus. Stipulatio facti diuidui, contra tùm committitur.hoc dicit.§.iste:quod diligenter nota.

Vsufructu. Nota casum quòd soluendo pro hærede, si non soluat,ab eo reperitur.hoc dicit.

I maritus. Actio de dote datur contra hęredes soceri recipientis dotem: & licet maritus non sit hęres,ei subuenitur,vt apud eum sit dos, qui sustinet onera matrimonij.hoc dicit. Quæro,isto casu,quo factum est diuortium post mortem,vtrum detur actio de dote contra filium,licet non sit hæres.Glos. dicit quòd sic.& [c]ita intelligit hic.quod non puto verum.Licet enim filio vel marito detur dos:tamen aliĳ hæredes mariti tenentur,& sunt conueniendi:ideo præstatur eis cautio quòd eos defendet:vt ŝ.eod.l.si filia.§.hoc amplius.Sed hic dicitur quòd licet filius nõ sit hęres, potest petere quòd dos sit apud eum:quia matrimonij onera sustinet:vt hic,& j.de iure doti.l.si is.Et potest hoc petere, si onera matrimonij sustinet tempore mortis patris,licet tempore petitionis non sustineat.hic est casus hic.qua actione agit, dic vt in l. si constante.§.primo.soluto matrimonio.

IN iudicio. In successorem singularem ex necessitate transit instantia iudicij.hoc dicit. Nota glos.super verbo,recepta,&c.

Si familiæ. Plures hæredes vnius hæreditatis debent vnum procuratorem constituere: non separatim agere.hoc dicit.lex ista.

1 ☞ *Iudex ex officio cogit eos qui succedunt, defunctum sepelire.*

2 *Res defuncti pro eo sepeliendo iussu iudicis ante aditam hæreditatem uenditur.*

3 *Vendens ex necessitate non cauet de dupla.*

4 *Executor uendens rem,non promittit de euictione: sed iudex decernit actionem.*

5 *Cautio,quæ non debet interponi,interposita committitur.*

6 *Facta ante aditam hæreditatem non ueniunt in hoc iudicio.*

d Vi erat. [d]Nota istam legem singularem,qui vendidit ex necessitate, non tenetur de dupla promittere:& cautio,quæ non debet interponi,interposita committetur. Item quod quis facit ante aditam hæreditatem, in directum ercisciundæ iudicium non venit. Item pro sepeliendo defuncto , ante aditam hæreditatem iussu iudicis res hæreditariæ possunt vendi. hoc dicit. Quam legem nota quia fuit quoddam consilium Vlpiani.†Nota quòd ad officium iudicis pertinet cogere eos,qui succedunt,sepelire defunctum. Nota † quòd pro sepeliendo defuncto , res potest vendi ante aditam hæreditatem iussu iudicis.† Item nota quòd qui vẽdit ex necessitate,non tenetur cauere de dupla.Item†quòd quãdo executor vendit aliquam rem,non debet ipse de euictione p̃mittere:sed iudex ipse debet actionem decernere sibi.† Item nota quòd cautio,quæ non debet interponi,interposita committitur.Et dic plenè in l.si patronus.j.de do.per Cy.Vltimò nota†q̃ quæ fiunt ante aditam hæreditatem,nõ veniunt in hoc iudicio.

Væ pater. Expensæ , quas pater fecit pro filio in studio,non debent filio imputari tempore diuisionis,nisi animo repetendi patrem fecisse constet.hoc dicit.Quid de libris.Scitis quod glo.tangit & Cy.C.eo. l.si filiusfamilias.Ego plenè dixi in l.prima.§. sed nec castrense. de collatione bonorum.Bartol.

Vndus. Si fratres sustinent cõmuniter onera matrimonij , fructus dotis veniunt in communi : secus post diuisionem. hoc dicit. Vel breuius: Fructus dotis debent esse fratrum existentium in communione:secus si facta fuerit diuisio.hoc dicit.

Si ego. Si iudicium diuisorium non facit præiudicium petitorio,admittitur ipsorum concursus.hoc dicit.Opponi.de l.fundi & l.fundum.j.de exceptio.Solu.hic vterq; confitebatur alium cohæredem:vnde sententia lata in vno, non parit præiudicium in alio: meritò admittitur concursus : ibi secus. Et ideo quædam glossella , quæ est hic , super verbo, confiteor, quæ dicit:tu verò confiteris me hæredem. optimè dicit : volens euadere illud contrarium.

Meius. Quod fuit defuncti,vel eius occasione obuenit,in hoc iudicio venit.hoc dicit.ista lex.

e Arbiter. [e]Valet sententia si portiones inuicem compensantur:seu adæquantur:& in aliquo superfluo alter tantummodo condemnatur.hoc dicit.Et est tex.iuncta glos. in l.hoc iudicio.suprà eodem.

Cùm familiæ. Res est æstimanda prout valet tota,nõ prout valet diuisa.hoc dicit.

EX hæreditate. Si vnus ex hęredibus vendidit partem suam certę rei,non venit illa res in iudicio fami.ercis.hoc dicit.

f Arbitro. [f]Si diuisio fiat iudicio pendente,iudicis officium euanescit.hoc dicit.

Communi diuidundo. *Rubrica.*

LEX I.

Ommuni. Quæro quando fuit inductum cõmuni diuidundo iudicium. Dic vt in glos.

Lex ij.

a ¶Est notandum. Adde l.cùm proponas.& ibi Bartolus.& Baldus. C.pro soc. & l.vt sit. infrà. pro soc. & dicit ibi hoc verum si animo contrahendæ societatis emeret:aliàs secus. exemplum si incontinenti post emptionem diuisum fuerunt.Nam tunc præsumitur non animo societatis contrahendæ.l. sed Iulianus.§.proinde.j.ad Mace.ita egregiè declarat Raph.in l.reos.in prin.j. de duo. re. & idẽ dicit in duobus simul mutuò accipientibus per hanc l. Et q̃ ista dicat impropria societas, sũt glo.Instit.de ob.quæ ex quasi cõtractu.§. item si inter.

b ¶Inter prædones.Vide Bald.in l.non epistolis.C.de proba.Et an ista iudicia diuisoria dicantur possessoria,vide Bal. ĩ l. post sententiam.in iij. col. C.de senten.

c ¶Præsumitur iustè. Nota q̃ possidẽs præsumitur iustè possidere. Adde Bald. & Ang.in l. super lõgi. in v.colũ.C.de præscrip.long.tẽp. & gl. in c.j.§. si duo. de pace tenen. quæ idẽ dicit q̃ præsumitur sine rapina possidere.

d ¶Si debitor.Nõ prẽiudicet. Quod nota Bar.in l.fraudari.j.de public.

↠P. PAP. P.

e ¶Si ædes. Vide per Ange.in l.quidã iberus.ŝ.de ser.vrb.prædio.Quomodo in patriete cõmuni possit aliquid fieri,vide per Cepol.in trac. de ser. vrb.prædio.c.iij.in j. col.

e ¶Si ædes.Vide quæ not.Bar.in l.si stipulatus fuero per te nõ fieri.de verb.oblig.

↠P. PAV. P.

f ¶Si conueniat. Vide Ias. in §. quædam.in xj.colũ. instit. de act. vbi ponit multa in materia.Et vide Floren.hic,qui dicit q̃ si fuit pactũ factum in perpetuum, intelligitur donec viuat. Et vide quæ habes in Bertach.in verbo,diuisio. vbi multa addidi.

f ¶Si conueniat. Non valet.No. q̃ quis nõ cogitur stare in communione.l.iij. C. cõmunia vtriusque iudic. fallit in casu fin. l.fi.C.de alie.iudi. & no.in l.pen.& fin. C. eod. Habui de facto an valeat pactum q̃ toto tempore vitę hõ siceat diuidere. Istud hic clarè in text. non deciditur:& respõdi q̃ sic,per l.j.iuncta l. nulla.j.pro soc.Adde quia contrariũ tenet Ro.cõsil.ccxxv.ipse Alex.cõs.xviij.li.iij.

☞POMATES.

g ¶Vt fundus.Limita istam l. vt per Alex. s.vinum.si cer.pet.& per Felĳ.c.cùm inter.vij.col.de re iud.vbi ponit plusquã viginti limitationes.& c.licet Heli.de fimo.vide quæ scripsi ad Bar.l.quid ergo.§.pœna grauior.ij.col.ã.de his qui not.infa.

g ↠P.PAV.P. ¶Vt fundus.Et ideo si vnũ petitur, & reus aliud confiteatur,nõ potest sequi sententia cõdẽnatoria in eo quod nõ est petitũ. Vide etiã Com.consi.lxxj.ante fi.& similiter si vnum peratur, & aliud probetur : vide Com.consi.lxxvij.post prin.Et de prima cõfessione vide Com.consi.lxxvij. ante fi.& illud etiam procedit in his,in quibus proceditur summariè, simpliciter & de plano,quia debet nihilominus adesse petitio,& cũ eo formare sententiam,vide Com.cõsil.lxxxv.sed vbi causa est cognoscẽda de æquitate sola veritate inspecta,possit sequi condemnatio super eo quod non est petitum, & sit probatum,vide Alex.in l.si stipulatus.§.Chrysogonus.in vij.colum. ff. de verbo.obliga.faciunt quæ scripsi in Bertac.in versi.clausula in verbo, sine figura iudicij ibiviđ.

LEX II.

Nihil. Not. legem,q̃ si emimus rem simul, q̃ in ea re dicimur esse socij. quod est notandum[a] : & tene menti.

a Sed & si res. Not. q̃ per secundum decretum dominus efficitur qui mittitur in possessionem, si prior possessor erat. Vidistis in l.ij.ŝ. si ex noxa. cau.aga.

Si quis putans.

Siue autem. Fructus venũt in hoc iudicio, siue immediatè percipiantur à socio,siue locentur colono nomine communi.Si verò locentur nomine proprio:damnum ad locantem spectabit : lucrum verò erit commune.h.d.

Si fundus. Ius reale in parte pro indiuiso vni ex socijs non remanet in parte,quæ ipsi socio ex diuisione obuenit : sed totum fundum etiam post diuisionem respicit.h.d.

Communi. Fundus vectigalis venit in hoc iudicio non videdus , sed adiudicandus.h.d.

b Inter prędones. [b]Inter eos,qui non habent ius stam possessionem , non cõpetit hoc iudicium. Item si petitor tantum iniustè possidere dicatur , ab hoc iudicio remouetur.h.d.no.gl.Hoc fortè est verum,quando constat q̃ dominium non habet:aliàs cũ hoc iudicio dominium venit incidenter,id,quod possidet,præsumitur iustè possidere:vt l.j. ŝ.fami.ercis.& quod not. in l.quidã in suo. de condi.insti.& ibi dixi.& per glos.in l.sicuti.§.sicut.ŝ.si ser.ven.

Si debitor. Debitor certæ partis p̃ indiuiso, si in diuisione tota res sibi fuerit adiudicata , totum dare debebit:& habere quod pro adiudicatione dedit. sed si tota alteri fuerit adiudicata , liberabitur soluendo : & pretium, quod pro adiudicatione dedit,recipit.h.d. Opp.q̃ diuisio ista non præiudicet[d] huic , qui habet istud ius:vt ŝ.eod.l.si quis putans.§. si fundus communis. & §.seq. Sol.ibi ille tertius qui non interfuit diuisioni habebat ius reale,s.hypothecæ: hic verò debebatur actione personali.tene menti.

Item quamuis. Delictũ defuncti si purgatur per actionẽ descendentẽ ex delicto,nõ nocet hęredibus:secus si purgatur per actionem descendentem ex contractu,vel quasi.h.d.

Ædes. [e]Vide Dy.in c.in re communi.extra de reg.iur.lib. vj.& in l.si ædibus.de dam.infec.

IN hoc iudicium, Quod quis fecit in fundo, quem scit cõmunem cũ aliquo , quẽ cognoscit,venit in hoc iudicio:sed quod quis facit in fundo,quẽ scit propriũ,qui verè communis est,non venit in hoc iudicio:sed possessori retentio dabitur,quæ etiam ad singularem successorem transibit:sed q̃ quis facit in fundo,quem putat communẽ cũ eo cũ quo non est,venit in hoc iudicio.h.d.

f Si conueniat. [f]Pactum ne perpetuò diuidatur,non valet.hoc dicit.

Si inter socios. Ius excipiẽdi trã sit contra singularem successorem.h.d.Oppo.C.loc.l. emptorem.Sol.vt ibi per Cy.iij.oppo.

g VT fundus, [g]Sententia debet esse conformis libello:aliàs iudex non intromittit se de his quæ ex natura actionis non veniunt.h.d.

h Arbor. [h]Quod vna elemẽtatione cõtinetur,si solo cohæret,dicitur commune, p̃ parte diuisa quæ diuiditur solũ: sed à solo separatum dicetur pro indiuiso esse commune.h.d.

i De vestibulo. [i]Illud q̃ est cõe q̃ nõpõt diuidi,nec licitari sine p̃prio,in hoc iudicio nõ venit.h.d

Si per eundem. Pro iure incorporali diuidendo,vel pro eo quod fit circa illud,hoc iudicium locum non habet.h.d.

Iudex. Iura incorporalia nõ veniũt in iudicio cõi diuidẽdo,nisi sit accessoria rei incorporalis p̃ indiuiso cõis.h.d. Quæro,quõ hoc fit q̃ ista seruitus diuidat. Dic plenè in l.stipulatiões nõ diuidũt.maximè in secũda opp.j.de verb.obli.Quæro nunqd̃ iurisdictio cõis pluribus in vno castro,veniat in iudicio cõi diuidundo? Rñ. Aut iurisdictio cohęret psonę:et nõ veniret in hoc iudicio,sicut cætera iura incorpalia: vt ŝ.ea.l.si p̃ eũdẽ. Aut iurisdictio cohæret castro,seu territorio:& tũc sicut castrũ & territoriũ põt diuidi,eodẽ mõ iurisdictio,vt hic.

l Si is cum quo. [l]Quod in re communi culpa vnius fit à magistratu,venit in hoc iudicio communi diuidundo.h.d.Facit ad q.de duobus socijs habentibus turrim communem:de qua in l.Atheius.cum l.seq.de aqua plu.arc.

m s Abinus. [m]Hic res erat intergra: ibi , sed si in re. ta hic singularem text . quòd propter contumaciam in locum mulctæ iudex potest domum destruere. Caue tamen hodie per l. fina. C. de modo mulctarum . Dyn. tamen & Bald.in l.cætera.§.sed & si quis.de leg.j.videntur tenere contrarium.

m ¶Sabinus.Per Bart.in l.Labeo.de aqua plu.arcen.& in l.qui bona.§.fi quis. de damno.infect.

m ↠P. PAV. P. ¶Sabinus.Circa istam materiam quòd socius possit vti re communi,vide in Bert.in verbo socius.in ij.colum.vbi habes additum.

¶P, P A V. P. ¶In hac actione. Circa materiam huius actionis vide Mod. in §. præterea quæstam. col. xiiij. & seq. de act.
¶Quæ requirũt. Et q̃ dicãtur iſtæ exceptiões, vide in l. ſi is à quo. vt i poſ. leg.
¶Interdum. Per Cy. & p Sal. in l. j. in x. oppoſitione C. de edendo.
¶Celſus. §. Iulianus. Vide Bar. in l. qui reſtituere. in fine, de rei ven. & Bal. in l. peregrè. §. fin. in fi. de acquiren. poſſeſ.
¶Secundo no. Addę Bar. multũ ſingulariter. in l. ij. j. de do. præleg. & in l. ſi Titius. de verb. oblig. Et cũ iſto tex. cõcordat d. l. vbi pactũ. & ibi vidę Bal. in iij. col. de intellectu huius text⁹.
¶Theſaurus. Adde glo. in l. iij. §. fciẽdum ſ. eo. in vér. ſummatim. & q̃ no. Bart. in l. j. in prin. quemad. teſt. ape. Et an iſtud ſit verũ, q̃ vbi vnũ iudicium eſt præparatoriũ alterius in illo ſufficiat ſũmaria probatio, vide Bald. in l. quod tempore. in penul. colum. C. de reſtit. milit. Facit q̃ not. Bald. in l. ij. in fi. colũ. C. quando ſiſc. vel priua.
¶P. P A V. P.
¶Theſaurus. Vide multas deciſiones p iſtã l. quas ponit Fel. in c. quæ in eccleſiarum. col. xv. verſicu. quarta declaratio extra de cõſtitu. & in c. veniens. el ij. col. iiij. in fi. de teſtib.
¶P. P A V. P.
¶De interrogatoriis actiõibus. Circa materiã interrogatorium quomodo ſunt pronunciata pro cõfeſsis an & quando per pœnitentiã quis admittatur ad reſpõdendum, vide Pau. de Caſt. conſi. cxliij. in princip. Item q̃ ſtatutum loquẽs de poſitionibus nõ habeat locum in interrogatoriis, vide Paul. de Ca. conſil. xxx. poſt princ. nunquid interrogans videatur cõfiteri ſicut ponens, vi de Fel. in c. quoniam contra falſam. in iij. col. ad fi. extra, de p̃bat.
¶Dari libellus. In executione ſentẽtiæ an debeat dari libellus, vide ad hanc gl. quod no. Bald. in l. ij. C. quando fiſc. vel pri. in vlti. col.
¶Eſt neceſſarius libellus. Adde Bald in l. j. in fi. C. de eden.
¶Toties. An poſtea. vide per Specul. de interrogat. act. §. j. verſic. ſed nunquid prius. vbi omnino vide Ioan. An. & Bartol. in l. qui petito rio. de rei vendi. & Anto. de But. in c. pe. de iur. cal.
¶Interrogare. qualiter fit interrogatio, vide omnino Bart. in l. controuerſia. ff. de tranſac. An ad petitionem partis poſsit pars interrogari poſt litẽ cõteſt. vidę aliquid remiſsiuè per Bal. in l. data opera. in xix. colum. C. qui accu. non poſ.
¶Tertia glo. Adde Bar. in rubr. j. de confeſ.
¶Differunt ab illis. Aliam differentiam ponit Bal. in l. j. in xxj. col. C. de confeſ. per Bal. hic pèr Spe. depoſitio. §. iij.
¶P. P A V. P. ¶Puto quod non ſit differentia. Vide Abb. c. pen. col. vj, extra de iura cal. qui idem tenet. vide quæ dicit curt. in tract. poſſit. in iij. breuiũ. & ibi etiam quod tenetur reſpondere iuramento calumniæ & Abba. vbi ſ. & ibi etiam. Anto. de But.
¶Differentia eſt. Differẽtia inter ſcire, & credere, Adde Bart. in l. admonendi.
¶P. O M A T E S. ¶Et credere. vide Fel. c. j. col. j. & duab⁹ ſeq. de ſum tri.

¶P. P A V. P. ¶In hac actione. Circa materiam huius actionis vide Mod. in §. præterea quæſtam. col. xiiij. & ſeq. de act.
¶Quæ requirũt. Et q̃ dicãtur iſtæ exceptiões, vide in l. ſi is à quo. vt i poſ. leg.
¶Interdum. Per Cy. & p Sal. in l. j. in x. oppoſitione C. de edendo.
¶Celſus. §. Iulianus. Vide Bar. in l. qui reſtituere. in fine, de rei ven. & Bal. in l. peregrè. §. fin. in fi. de acquiren. poſſeſ.

hic opus erat facto, altero ſciente nõ prohibente ibi, ſinautem hic conſentit ſocius. ibi quod ſi quid hic ignorauit ſocius.

Ad exhibendum. *Rubrica.*

LEX III.

¶IN hac actione. Ibidem. Exceptiones q̃ requnt[b] altiorem indaginem in cauſis ſummarijs non admittuntur, ſed in cauſis principalibus reſeruantur. h. d.

Interdum. Pro inſtrumentis non poteſt agi ad exibendũ pro alio intereſſe quã dominij: ſecus in alijs rebus. h. d. Dic vt ſ. ea. l. §. ſciendum. & quę ſit ratio, tangitur per Cyn.[c] C. eod. l. inſtrumenta. Not. q̃ res poteſt vendicari ab eo, qui ciuiliter tantum poſsidet: vt no. gloſ. de rei vẽdi. ſup rub. & in l. ij. C. vbi in rẽ actio.

Celſus ſcribit. **Iulianus.**[d] Not. ergo q̃ reſtitutio quàm facit vſufructuarius colonus, priuat dominũ poſſeſsione.

Iulianus. No. q̃ per conteſtationem factam in actione ad exhibendum, non interrumpitur præſcriptio vel vſucapio, nec ipſo facto, nec effectualiter. Secundò notat[e] quòd quis poteſt pati, vt conueniatur ab alio, quàm ab eo, qui habet ius in re: vt plenè dixi in l. vbi pactum. de tranſac. Tetigi in l. cùm putarem. fami. ercis.

Theſaurus. [f] No. q̃ in iſtis ſummarijs cognitionibus iuramentum ad cognitionem ſufficit: & puto quòd loquatur hæc lex in iuramento ad probationem, non ad totius cauſæ deciſionem.

De interrogatoriis actionibus.[g] *Rubr.*

Gl. cõtinuat iſtã rubricã: & dic vt in ea.

Quæro an debeat dari libellus[h] quãdo petitur fieri interrogatio. Glo. dicit q̃ non, ſed ſit per officium iudicis: & ſic non fit per libellum. Iſta prima ratio non eſt vera generaliter, vt dicit gl. Nam in integrum reſtitutio petitur per officium iudicis, & tamẽ requiritur libellus: vt l. in cauſæ. §. cauſa cognita. ſ. de mino. Sed iſtud debet intelligi quãdo officium iudicis mercenarium implorat, q̃ deſeruit actioni intentandæ. Nã quã doq̃ imploratur officium iudicis nobile, &

ex eo debet ſequi condẽnatio: tunc eſt neceſſarius libellus: vt extra de of. iu. c. ij. Itẽ vbicũq̃ implorat iudicis officiũ, nec ex eo q̃ petitur, debet aliqua condemnatio ſequi, non eſt neceſſarius libellus. [i] De quo per gl. & per Gul. in l. nec quicquã. §. vbi decretum. ſ. de offi. proconſ. & ibi dicimus.

1 *Interrogationes fieri debent ante lit. conteſta. per iudicem.*
2 *Interrogatio pro qua parte quis ſit hæres, vt ualeat quot requirãtur.*
3 *Hic titulus à titulo de confeſsi. differt: quia hic ad litis ordinationem: titulus de confeſ. ad litis deciſionem.*
4 *Hæ interrogationes poterunt fieri, etiam poſt litem conteſtatam.*
5 *Interrogationes ad litis ordinationem, quibus caſibus ſint faciendæ.*
6 *Iſtæ interrogationes ab interrogationibus, quæ fiunt ſub iuramento de calũnia, in quo differant.*
7 *Scire & credere quomodo differant.*
8 *Hæ interrogationes fiunt officio iudicis, etiam poſt litem conteſtatam.*
9 *Interrogari quando poſsit extra litem conteſtatam. remiſsiuè*
10 *Stipulatio ſine cauſa an ualeat. remiſsiuè.*

LEX I.

Toties. Interrogatio eſt facienda ſecundũ q̃ neceſsitas proponendæ actionis exigit. Item ſit officio iudicis, non iure actionis. h. d. Primò ponit vnũ dictum. Secundò illud limitat. Tertiò ponit quo iure fiat interrogatio. Quartò quis ſit interrogationis effectus. Secunda ibi: eſt autem. Tertia ibi: interrogatorijs. Quarta ibi: ſed tantummodo.

1 Pro declaranda prima gl. †Quæro quando debeat fieri interro
k gatio, vtrum ante datum libellum, an poſtea.[k] Tex. videtur dicere poſtea dum dicit, actio inſtituitur. Veritas eſt quòd exponatur ideſt inſtituenda dicitur: vt eo ipſo quòd quis narrat iudici, ego vellem conuenire talem tanquam hæredem ad tale quid: iu
l dex eũ debet interrogare[l] an ſit hęres, & pro qua parte ſit hæres,
2 ſi natura narrationis exigit. †Venio ad ſecundam gl. & q̃ro quot requirantur ad hoc vt iſta interrogatio, pro qua parte ſit hæres, locum habeat. Glo. dicit q̃ tria: quæ dic vt in glo. quæ clara eſt.
m Pro declaranda tertia gloſſ.[m] quæro † in quo differt hic titulus à
3 titulo de confeſsis. Glo. dicit hic enim ante lit. conteſt. ibi poſtea. Idem not. in l. non ſolum. in princ. ſ. de procu. & C. de confeſ. l. j. Doctores dicunt, & melius, quod hic titulus loquitur de interrogationibus, quæ pertinent ad litis ordinationem: titulus de confeſsis loquitur de his, quæ pertinent ad litis deciſionem. Et hoc fortè voluit ſentire glo. quia ea quæ pertinent ad litis ordinationem, regulariter fiunt lite non conteſtata: ea quæ pertinent ad litis deciſionem, fiunt poſtea. †Quæro, quid ſi aliquis fuerit obſtitus ante litem conteſta. facere iſtas interrogationes, an poterit poſtea facere? Gloſſ. non tangit hic, ſed in l. qui petitorio. in princip. ſ. de rei ven. tenet quod ſic. quod not. †Tertiò quæro in
5 quot caſibus ſunt faciendæ interrogationes ad litis ordinationẽ, per hunc tit. Gloſſ. enumerat hic vndecim caſus. Finaliter ponit regulam generalem, vbicunque æquitas moueat iudicem, vt j.
6 eodem l. vbicunque. †Quæro, in quo differunt iſtæ interrogationibus, quæ fiunt ſub virtute iuramenti de calumnia. Dicunt quidam quod ibi quis tenetur reſpondere de credulitate, vt l. ij. §. quod obſeruari. de iura calum. hic de veritate. Gloſſ. hoc non tenet: imò dicit quod vbicunque fit reſponſio de credulita
n te. Videte, iſtæ interrogationes differũt ab illis: [n] quia ille qui interrogat, in iſtis nihil ponit. hoc eſt, nihil de veritate aſſerit, ſed petit ſe certificari ab aduerſario: ſed ex illo titu de iura calumn. ille qui interrogat, ponit & aſſerit eſſe verum illud de quo adꝫ
o uerſarium interrogat. Et hæc differentia ex parte interrogantis: ex parte verò reſpondentis, puto quod non ſit differentia: [o] quia in vtroque habet reſpondere de credulitate: nec puto quod haꝫ beat neceſſe reſpondere de veritate: tantùm. † Nam ſi hoc eſſet verè non poſſet fieri interrogatio de æquitate. quod eſſet con
7 tra l. de ætate. in prin. j. eo. † Ad cuius intelligentiam eſt ſciendũ
p q̃ differentia eſt[p] inter ſcire, & credere[q] nam ſcire eſt certitudinariè ex eo quod ipſe vidit, & ſuo ſenſu percepit: hoc modo videtur veritas. Hanc autem ſcientiam non poteſt quis habere de ſua ætate: ſed ætatem noſtram quilibet noſtrum ſcit per fidem patrum, & relationem antiquorum: ergo apparet q̃ in l. de ætate. nõ debet reſpondere de veritate. Credere verò eſt firmiter inhærere alicui rei, non ex eo quod ipſe vidit, ſed ex alijs relationibus: & ideo text. de iura. calumn. l. ij. §. quod obſeruari. dicit de eo quod

¶Valeat ſtipulatio. et dum gloſ. hic vult q̃ confeſsio ſine cauſa in iudicio valeat, addę l. ſicut. quàm ibi ad hoc põderat Bal. C. de repud. hære. Ex quo infert q̃ inſtrumentum guarẽtigiæ ſine cauſa tenet.
¶P O M A T E S.
¶Stipulatio. Limita iſtam glo. de qua hic non habere locum in arbitro, vel arbitratore vtq̃ Alex. conſi. xix. incip. in his quæ narrat. ij. col. & cõſil. ſeq. iiij. vol. & conſi. xiij. Ex his quæ in themate. in iij. colũ. ver. nec illud. j. volu.
¶ſ. quod ait. De huius intellectu vide Bart. & quod ibi dixi in l. iiij. §. hoc autẽ. de dam. infect. in vj. & vij. oppo.
¶Non requirũt. Dixi in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi. de oper. no. nun. Bar. in l. ſi vt ponis. la ij. in duob⁹ locis, quomodo & quando iudex. refert Imo. ſ. l. cùm mulier. in princ. iiij. col. ſolu. mat. vbi allegat Cy. in l. j. de confeſ. in ij. q. & allegat Bar. hic.
¶P. P A V. P.
¶Qui interrogatur. Iſtud eſt verũ quando interrogatur tenetur reſpõdere perverbum præciſum & aſſertiũ. ſecus ſi per verbum credit, ſecundũ Rom. ſing. dccxxvij. incip. parti. aliàs eſt dxv. vide Felin. in c. quoſdã. i prin. extra, de præſumpt. An interrogato de creduli tate detur tempus ad deliberandum, vide Spec. in tit. de poſi. §. vj. col. ij. ver. quid ſi interrogatus.
¶P O M A T E S.
¶Qui interrogatus. Vide Alex. l. ſi cui. §. j. de lega. j.
¶Si defenſor. §. q in terrogatus in dubio. Quod hic dicitur q̃ reſpõſio in dubio intelligitur ſecundum interrogationem, limita nõ procedere in reſcripto, vt p Imol. in l. iudex. in viij. col. de re iud. & per illud quod dicitur hic, dicit Bald. in l. ſed & ſi poſſeſſor. §. item ſi iurauero. ff. de iureiur. quod dictum teſtis refertur ad articulũ.
¶Illud quæritur. Ex iſto §. habes per Bal. & Pau. de Ca. in l. ſi is apud quem. de acquiren. hæred. vbi limitat Pau. per Bald. in l. ij. C. de ſuc. edic.
¶P. P A V. P.
¶Illud quærit. Qualiter iſtud intelligatur, vide omnino Paul. de Caſtr. conſi. ccxxvij. col. v.
¶P O M A T E S.
¶Habes. Vide Alex.

quod credit, & poſtea ſubijcit de eo quod ſcit: vt ponat ibi de ſcientia impropriè, ſi quam habet contra credulitatem. Idem in l. ij. §. idẽ Labeo. j. de aqua plu. ar. & ibi glo.
8 †Venioad quartã gl. & quæro quo iure ſit interrogatio. Rñdeo, olim iure actionis: hodie officio iudicis. Quæro quid ſi poſt lit. cõte. Certè idẽ quod per officium iudicis. Quæro, quid in iudice delegato. Reſpondeo, idem, vt habes in gl. in fi. †Venio ad vl
9 timam gl. dicitur hic, in iure: quæro quid ſi extra iudicium. Dic vt l. j. C. de confeſ. & l. generaliter. de non nume. pecu. & j. proxi.
10 †Quæro an valeat ſtipulatio[a] ſine cauſa.
a Glo. remittit ad not. in l. ij. §. circa. j. de doli excep. & ibi dixi per Cy. in d. l. generaliter. de non nu. pecu.

Voluit prætor. **Quod ait.**[b] Interrogationes dicũtur fieri in iure, vbicunq̃ fiunt coram iudice: licet pro tribunali non ſedeat. h. d. Hoc eſt verum in his, & ſimilibus, quę cauſę cognitionem non requirunt[c]. Circa quod dic per Cy. C. de confeſ. l. j. in iiij. aliàs. iij. q.

Vi interrogatur.[a] Interrogato dandum eſt tempus ad deliberandum. h. d.

Si ſine. Nota q̃ præſumit q̃ interceſſerit interrogatio. De reſpõſione procuratoris, an teneatur reſpondere: dic vt in l. non ſolum. in prin. ſ. de procu. & j. de confeſ. l. certum. §. ſed an. per Dy. in l. j. de confeſ. in xij. quæſt.

Si defenſor.

Qui interrogatus. [d] Qui dicit ſe hæredem, intelligitur in dubio[e] inſolidum: niſi ex præcedẽdi allegatiõe aliter limitet. h. d.

Agens ut hæres, quando cogatur exprimere ex teſtamento uel ab inteſtato.
1 *Iudex ſummatim cognoſcit an petitio ſit impertinens.*
2 *Hæres per mediam perſonam alterius non cogitur hoc dicere: niſi deliberatio partis impediatur.*

Illud quæritur. [g] An quis ſit hęres ex teſtamento, vel ab inteſtato, nõ cogitur reſpondere, niſi natura intentãdæ actionis hoc exigat. h. d. Ex iſto §. habes[h] vtrũ ille, qui agit vt hę
1 res, †debeat exprimere in libello, vtrum ſit hæres ex teſtamento, vel ab inteſtato: quod ſi per hoc deliberatio aduerſarij non impe
2 ditur, nõ cogitur. alias ſecus. †Item q̃ ſummatim cognoſcit iudex, an petitio ſit pertinens, vel impertinens. quod nota. †Itẽ not.
3 q̃ ſi aliquis ſit hæres per mediam perſonã alterius, non cogitur hoc dicere: niſi impediretur per hoc deliberatio aduerſarij. Facit ad hoc de vulga. & pupil. l. pe. C. de hæred. inſtit. l. ij.

Non alienum. Facit ad id quod dixi vobis in l. non ſolùm. ſ. de noxa.

De ætate.

Si quis. Statur confeſsioni alicuius, licet non verè contra ſe. h. d.

Si cum eſſet. Pœna mentiẽtis eſt vt ſi primò tenebat pro parte, poſtea teneatur inſolidũ, niſi iuſtè errauit. h. d. Nota quid eſt mendacium. Aduerte cum iſtis interrogationibus reſpõdetur per credit, & non credit, quomodo poſſum conuinci de mendacio? licet enim poteſt res aliter ſe habere: tamen tu nõ probas me aliter credidiſſe. Iuriſconſultus hic videtur velle q̃ veroſimiliter debeat hoc k ſcire. & ſi dixerit contra, præſumatur cõtra eum vt conuinciatur de mendacio. q̃ not. Nota quem puniri de mendacio.

Qui tacuit. Tacens, quo ad ſui commodum habet pro negante, & inſolidũ cõuenitur. h. d. Op 1
k po. j. l. proxi. k ille enim, qui negat, nullo modo tenetur. Huius timore iſte §. legitur per glo. j. l. proxi. tribus modis. Primo modo ſic m quia hic erat hæres pro parte: & ſic habetur pro negante, vt inſolidum conueniatur: vt ſ. proxi. §. & ſic bene cõtinuatur. §. iſte adp̃
l cedentẽ. Vel dic q̃ hic, licet nõ erat hæres, poterat tamẽ eſſe. Vel põt alio modo intelligi vt videbis. j. l. pxi. Doc. moder. legũt §. n iſtũ aliter, q̃ ille qui tacet, tenet inſolidũ, vt habeat pro cõfeſſo: vt hic, in prin. §. & q̃ ſequit, quaſi negauerit ſimilitudinariè ponit. q. d. ſicut ſ. ille, q̃ negat, condẽnat, & tenet inſolidũ p̃pter ſuũ mendaciũ: ita hic habet
m cõtumax[m] & pro cõfeſſo, vt teneat inſolidũ o
p̃pter taciturnitatẽ. Itavidet notari p Cy. in l. ij. §. q̃ obſeruari. de iur. calũ. Et ſic patet ex
n prędictis q̃ tacens habet pro cõfeſſo vel p negãte, prout ſuũ incõmodum reſpicit. Sed q̃ro, dr hic, qui nõ rñdet, contumax eſt: ſed quid requiritur? Rñdeo, q̃ ſit præſens, & iuſſus reſpõdere recuſat abſq; rationabili cauſa, vt extra, de confeſ. c. ij. libr. vj. facit quod no. in l. certũ. j. de confeſ. & per Cy. in l. ij. §. quod ſi actor. alias ſi nautem de iura. calũ.

Quod autem. [o] Non videt rñdere qui ad interrogata nõ rũdet. Facit q̃ qñ accuſatio eſſet ſimplex, & alius rñdet modificatè, q̃ nõ videat ad interrogata reſpõdiſſe: & eũ iudex q
audire nõ debet: vt hic, & l. j. §. ſi quis ſimpliciter. j. de verb. obl. & dixi etiã in fi. illius l. in diſtinctione, quã ibi poſui. Modò ponę examinatus ſuper inquiſitione facta cõtra te, q̃ tu occidiſti Titiũ tali tẽpore, tali r
loco proditoriè. Tu reſpondes: dicis te occidiſſe, ſed non illo tempore, nõ illo loco, vel non proditoriè. Certè tu omnino non vides ris ad interrogata reſpõdiſſe: quia de alia re rñdes. ergo iudex poterit te cogere vt certũ rñdeas: ar. huius legis, coniunctæ cũ alia.

Nihil intereſt. [p] Obſcurè reſpondere, & nihil reſpondere, paria ſunt. h. d. Not. q̃ ſi aliquis[q] q
reſpondet q̃ credit, ſi apparet maleficiũ: certè iſte obſcurè reſpondet incertũ enim dimittit interrogatorẽ: ideo iudex poteſt non admittere, & cogere eũ vt reſpondeat: vt l. certũ. in prin. de cõfeſ. Sed quid ſi dicat, nõ credit, niſi appareat? Certè iſta reſponſio eſt certa: quod ſi appareret, reduceretur ad credulitatem. Bar.

Ex cauſa. Ex cauſa iuſti erroris põt quis ſuam confeſsionem reuocare. h. d. No. q̃ de nouo emergẽtia nouo egent auxilio. Item no. q̃ parcitur ei qui

l. ſi is ad quẽ. in prin. de acqui. hære.
¶Qui tacuit. Limita iſtũ tex. & intelli ge not. vt per Inn. in c. cum in cunctis. in glo. decurſo tẽpore. de ele. ſi præceſsit tẽ pus ad deliberandũ. & refert Bal. in l. ij. §. quod ſi actor. de iura. calum.
¶Oppo. j. l. proxi. Vide no. per Bart. in l. eius qui delatorem. de iure fil. & in l. q̃diu. la ij. de acquirẽ. hære. & quod no. in l. ſi quis inſtituatur. de hære. inſti.
¶Vel dic. Vide Bal. pulchrè dicentem in l. ſicut. C. de repu hæ redi.
¶Habetur contumax. Et quare in interrogatorijs contumax habetur pro negante, & in poſitionibus pro confitẽte, vide Bal. in l. j. in xx ij. col. de confeſ.
¶Tacens habetur. Quid in contumace vide in l. abſentẽ de pœ. & vide bar. hic, & in l. ij. §. quod ſi actor. de iur. cal. adde Ro. conſi. ccccl v.
¶Quod autem ait. Non reſpondens inquiſitioni, poteſt cogi ad omnia capitula certè reſpondere: alias fortè pro confeſſo poteſt ipſum habere: iuxta not. per Barto in l. certum. in prin. de confeſ. & in l. pen. j. de quæſt. & hic adde Lud. in d. §. ſi quis ſimpliciter. q tranſit cum Bar. hic.
¶Nihil intereſt. Iſtũ tex. limita & intellige vt per Inn. in c. cũ in cũctis in gl. decurſo. de elec. ſi præceſsit tempus ad deliberandum.
¶Nota q̃ ſi aliquis. Sequitur ſimpliciter Ludo. in l. j. §. ſi quis ſimpliciter. de verb. obl. per Bal. ī l. cũ ad p̃ſens. ſi cer. pet. & c.
¶Non credit, niſi appareat. Dubito de differentia inter iſtas duas reſponſiones. Iſtud vltimum facit contra not. in l. interoẽs. §. recte de fur. & in l. Marcellus. §. j. j. re. amo. Item iſtud dictum intelligas niſi ſtatutum diceret, deberi ſimpliciter reſponderi, vt no. Bar. in l. j. in prin. j. de vulga. & pup. & in l. j. §. ſi quis ſimpliciter. de verb. obl. Item iſtud vltimum, ſimiliter intellige quando illa verba, niſi appareat, reſtringũtur ad actа in præteritum facta i cauſa illa: quia aut hoc apparet eſſe verum ex actis præteritis: & poſitio eſt confeſſata: aut non apparet, & non intelli-

gitur negata: aliter non intelligitur sufficienter esse responsum: quia ponens nō releuatur ab onere probandi, & oporteret eum facere noua acta producendo testes vel instrumenta: sicut si nullas fecisset positiones. quod non est dicendū, cū positiones fuerint introductæ, vt quis releuetur ab onere probandi. Cle. sæpe. circa medium, de ver. signi. & in l. ij. §. q obseruari. de iur. cal. & ita fuit obtentum. Et ad ista vide Bar. in d. §. q obseruari. in fi. & vide q̄ dixi post Imolā in l. j. §. si quis simpliciter. de ver. ob. Et certè contra Bar. quod nō procedat illa responsio, a non credit nisi appareat, facit vltra ea q̄ dixi §. quia ista responsio videtur conditionalis per dictionem nisi, vt plene g Bar. in l. j. ſ. de condi. & demon. illud autē q̄ pendet ab euentu cōditionis, dicitur esse incertum. l. vbi autem non apparet. in princ. de verbo. obl. responsio autem positionum debet esse certa. l. certum. de cōfes. Et in specie gl. in c. præsentiū. de test. 1 in vj. in verbo, sigilla 2 tim vbi dicit q̄ responsio alternatiua positionibus data nō procedit: quia incerta. et similiter dicta responsio habet vim alternatiuæ: quia nō apparet, & non credit: aut apparet, & credit. contra Bart. bene facit q̄ not. Spe. de teste. §. qualiter. ver. qd ergo cūver. seq. & q̄ notat Bal. in l. ij. §. q̄ obseruari. de iutra. ca. 1 lum. in versi. secūdo quæritur. vbi voluit q̄ vbi responsio non est talis quæ releuet ab onere probandi: nō est sufficiens. Ad illud enim inductæ fuerunt positiones. c. j. & ibi gl. de confes. in vj. no. in d. §. q̄ obseruari. & in Cle. sæpe de verb. sig. Et ita obtinui in curia mercatorū Bononiæ. & fuit iudicatum per do. Pet. de Magnanis b maximè stante statuto, q̄ si quis in facto 2 ꝓprio negauerit positionem, & probet contrariū, puniatur. Nam si dicta responsio admitteretur, nūq̄ locus esset pœnæ. Non obstat dictum Bart. hic: quia pōt intelligi q̄n ex actis ꝓductis apparet: vel q̄n respōdēs hoc facit apparere: vt not. Spe. in locis prælle gatis, vel in facto alieno, quando habet probabilē ignorātiā. Et ad istas responsiones vide Spec. de in- c strumē. edit. §. nūc dicemus. versī. quid si q̄s in libello. & Bal. hic. Adde Bal. consi. ccxxxix lib. iij. Et q̄ requirantur ad hoc vt positio dicatur cōfessata, ang. cō. cxxx v. Bal. cōsi. clxxxij. Et q̄n cōfessio erronea possit reuocari, Ro. cō. cccclxxv.

a ¶Qui interrogatus. Istum tex. allegauit Bar. ad vnum, q̄ no. in l. iij. §. idē scribit. de pecu. & q̄ talis responsio præmissa interrogatione non credit, &c. non

scriptura est deceptus. quod facit ad q. de eo qui interfecit eum, qui non erat bannitus: erat tamen in libro bannitorum. de quo in l. pe. j. de adulte.

Qui interrogatus. ᵃQui interrogat tenetur quasi celebrasset cōtractum, super quo interrogatus esset. h. d. Opp. imò videt q̄ confessus habeatur pro condēnato, vt l. j. C. de confessis. Gl. fatetur contrarium, q̄ ista confessio inducit probationem, & facit eum haberi pro condemnato. Sed ista confessio probationem tantum inducit: vt ſ. e. l. j. in fin. Idem in his quæ pertinent ad litis decisionem, & sunt decisiua partis. Ratio apparet in promptu: quia licet sit verum, tamen id de quo est confessus, non sufficit ad condemnationem.

☞ *Error iuris est lata culpa.*
Error probatur probando rem aliter se habere.
Cautela pro eo, qui vult reuocare confessionem.

Qui iusto. Erronea cōfessio post litem contestatā potest reuocari ex causa iusti erroris: secus si fuerit in dolo vel lata culpa ante litem contestatē, potest reuocari indistinctè, nisi captio actoris emergat. h. d. Primò loquitur quando quis vult reuocare post litem contestatā. Secūdò quando ante litē cōtest. Secūda ibi: Celsus. Primò quero exēplū de iusto error & de errore qui cadit in culpam. Et nota. †q̄ iuris error est lata culpa. Simile in l. liberorum. §. notatur. de his qui no. infa. Opp. de ver. Celsus ad §. qui iusto. Sol. §. qui iusto. loquitur post litē conte. versī. Celsus. ante. Item §. qui iusto. loquitur in errore facti: ver. Celsus. potest intelligi in errore facti & iuris, vt colligitur ex dictis Dy. extra de reg. iu. c. ignorantia. lib. vj. ibi: vlterius, &c. Item ver. Celsus. potest intelligi quādo scienter falsum cōfessus est in his, q̄ spectāt ad litis præparationem. Ita intellīgit glo. C. de iur. & fac. ignorā. l. error. & hoc tāgit gl. Quæro qualiter ᵇprobabitur error. † Gloss. b
hic notabiliter dicit, probando rem aliter se habere, præsumitur error. Pro hoc C. 2
de iur. & fac. igno. l. si post diuisionem. Istā materiam examinaui plenè in l. non fatetur j. de confes. Item no. fi. ex quo pluries feci fieri cautelam talem: quando aliquis dixit quòd vult reuocare confessionem, & aliquis notarius est rogatus de hoc, q̄ faciat q̄ notificet illi, & ille vadat coram iudice, & dicat q̄ cùm peruenerit ad eius notitiam, rē se habere aliter, prout inuenit in tali instrumento quod aliter dicit.

Ifilius. ˢFilius ex mēdacio punit, nō ex taciturnitate. h. d.

Confessionibus. ᶜCōfessionibus est standum, quibus ius vel natura non repugnat. h. d.

Iseruus.

Quanquam. Not. §. q̄ sicut quādo fit translatio de vno tēpore ad aliud, requirunt extrema habilia: vt l. scīēdū. §. ex quib. cau. ma. Ita q̄n de c
persona ad personam. q̄ no. De quo plenissimè in l. si quis pro emptore. de vsucap.

Vi ex parte. Si ille, qui aliū vt principalē defendit, non est soluēdo: in alium actio restituit. h. d. Vel sic: Sententia lata contra vnum ex sua confessione, non liberat verum dominum. h. d.

Si filius. ᵈQuando non tenet iudiciū, cōtumax in non respondendo, non pōt haberi pro cōfesso. h. d. Vel breuius. In ter quos nō valet ᵉiudiciū. nec cōfessio. h. d. e

ı ☞ *In omni actu facto per procuratorem, non est necesse quòd dicatur quod facit procuratorio nomine domini.*
2 *Quando ex varietate personarum variatur causa impeditur constitutio duorum reorum.*

Vi seruum. ᶠSi ex variatiōe personæ conuenti non variat causa vnius cōfessio & solutio liberat verum debitorem: secus si ex variatione personæ d
contingit variatio causæ: nisi viri debitoris nomine factum fuerit. h. d. Quam l. not. & e
& ponit duo dicta quæ videntur contraria & soluit cum magna subtilitate. Et not. distinctionem pulcherrimam, quæ est in tex. g
isto, vt apparet ex summario. Nota. etiamˢ ex fin. huius l. quòd non est necesse †quod 1
in omni actu facto per procuratorē, dicat f
quòd ipse faciat procuratorio nomine domini. nā hic in fi. licet haberet mandatū, nō dicebat se facere nomine alterius: & habet locū actio mandati. Facit l. post dotem. sol. matri. secundùm lect. Dy. & ibi dixi vobis.
2 Vltimò no. ex lec. huius glo. †q̄ quando ex varietate personarum variatur causa: impedit cōstitutio duorū reorū debēdi. Sed op. g
nonne duo rei debendi, &c. vt in glo. Idem habetis in l. si id quod. j. de duo. reis. prout loquitur in promissione dotis & vsu.

h **Vbicunque.** ʰQuæro q̄n debeat moue re egtas iudicē. Dico q̄ quatenus actiōis causa ꝓponit: vt hic. i

Repetitio.

1 ☞ *Causa est, ad cuius esse sequitur aliud.*
2 *Causa proxima intrinseca, existente uera, ualidat relictum in testamento.*
3 *Interrogatoriæ actiones de quibus hic, fiunt officio iudicis.*
4 *Libellus non requiritur in istis interrogationibus.*
5 *Libellus in officio iudicis quando requiritur.*
6 *Clausula generalis subiecta post casus speciales illos casus comprehendit, & quando non comprehendat. nu. 8.*
7 *Iudex in quacunque parte iudicij, etiam post conclusum in causa interrogat partem: ex positiōes facit ex officio.*
9 *Iudex quando supplere possit etiam super facto.*
10 *Imperator facit æquitatem non scriptam: iudex inferior scriptam.*
11 *Interrogatio & positio quomodo differant.*
12 *Positio quid sit.*

h ¶Vbicunque. Vide ad materiam suprà in l. j.

i ¶Vbicunque. Vt hic. Et ad gloss. hic vide Bar. in l. actor. in prin. C. de proba. & vide vndecim casus notabiles per glo. ē. eo. l. j. & quod dixi post gloss. & Bart. in auē. qui semel. C. de probationib.

Quibus

ı ı *Quibus positionibus sit respondendum.*
ı 4 *Positiones quo iure inducēt esse sunt.*
ı 5 *Positionibus officio iudicis respondendum est.*
ı 6 *Positio dicta est quòd super ea lis ponatur.*
ı 7 *Positiones fiunt ut ponens ab onere probationis releuetur.*
ı 8 *Positiones fiunt post lit. contesta. & etiam ante lit. contesta. & in emergentibus ante.*
ı 9 *Positiones usque ad quod tempus fieri possunt.*
2 0 *Responsio positionibus debet fieri coram iudice pro tribunali sedente.*
2 1 *Positiones possunt fieri ab actore, reo, & eorum procuratoribus.*
2 2 *Positiones qualiter fiant, & qualiter eis respondeatur.*

Vbicunque. In Christi nomine, eiusq̄ matris virginis gloriosæ. &c. Repetiturus l. vbicunq̄. in eius litera hunc ordinem seruabo. Nā primò continuabo rubricam ad superiora. Secundò omittendo casum summarium: quia lex ista propter eius breuitatem seipsam summat, ponā casum in terminis. Tertiò legam literam, ipsam exponendo notabilia colligam. Quintò opponā. Sextò quæram. Septimò audiam. & ero de præsenti actu expeditus. Redeo ergo ad primum, videlicet ad rubricæ continuationem, & continua ipsam, vt no. §. in gl. Contra quam quam oppono q̄ non sit bona. & sic causa debet præcedere suum causatū: †quia secundùm Philosophum, causa est, ad cuius esse sequitur allud. Probatur per l. iij. §. ex pluribus. & q̄ ibi not. j. de acqui. pos. & de excep. rei iudi. l. si mater. §. eandē. & l. cū de hoc. & l. an eandem. §. actiones. Facit quod vulgariter dicimus, Remota causa remouetur ab eo causatus. l. generaliter. de epis. & cler. & l. in omni. ff. de adop. & de dona. l. ij. §. fi. & l. seq. cū si. Sed ita est q̄ actio personalis hæreditaria, per quam certum petitur principaliter, est causa istius interrogatoriæ actionis, & interrogationis per hoc edictum fiendæ: vt patet in l. j. ergo tractatus talis tanq̄ causa debuit præcedere materiam, tanq̄ effectum ab ea causatum. Respondeo, & dico q̄ expositio tua est vera, q̄ causa debet præcedere causatum quo ad producendum rem in esse: arg. §. de orig. iur. l. j. & q̄ ibi dixi. & ita est etiam hic: quia quo ad proponendā rem in esse, id est, materiam huius tituli, oportet q̄ talis actio præcedat, & q̄ competat actori: sed quia ad ordinem iudiciarij ista debet præcedere: & ita loquitur glos. & patet in legibus prædictis. Sed contra præmissa opp. quia causatum potest in esse produci sine causa: vt l. demonstratio. & l. cū tale. §. falsam. j. de cōdi. & demon. Institu. de leg. §. longe. & C. de fal. cau. adie. l. ij. Solu.
2 †præmissa loquūtur in causa proxima intrinseca q̄ essentiali. tu vero arguis de causa extrinseca & remota accidentali: vt patet in d. §. falsam. vbi remanet dispositio testatoris valida ex causa proxima intrinseca, & vera quo ad ipsum causatum in esse producendum, quæ habet validare scripta in vltima voluntate: vt l. si mihi & tibi. §. fi. de leg. j. & habet causas, & conditiones ipsius regere, & regulare: vt l. in cōditionibus. in prin. & l. pater. §. conditionum verba. ff. de condi. & demon. Præterea in cōtrarijs est speciale in vltima voluntate, prout dicunt Moderni. C. de fal. cau. l. j. Igitur in contrariū est ius commune. l. ius singulare. ff. de leg. ad mu. l. j. Et ad confirmationem responsionis præmissæ, induco specialiter l. in testamento. j. de condi. & demon. Et de hac materia generaliter tractatur in d. l. ij. §. fi. & l. iij. de dona. & Dy. extra de reg. iur. c. decet. lib. vj. & Iaco. de Aret. §. de postu. l. j. §. sexum. Per. & Iac. de Are. C. de epi. & cle. l. generaliter. plenè tractaui de cōdictione ob causam. l. si pecuniam. quam omitto causa breuitatis. Secundò opp. contra glo. de l. nostra. vbicunq̄. per quàm interrogationes ex hoc ti. ponunt actiones prædictas, etiā quo ad iudiciarij ordinem præcedere, atq̄ sequi. Sol. glo. secundùm communem lect. considerat ordinem iudicij regulārē, qui habet locum suum in casibus specialibus notatis §. eo. l. j. in quibus interrogationes possunt fieri à iudice proprio motu, & ad partis instantiam, & ab ipsa parte. j. eodem titu. l. si sine. & l. de ætate. §. interrogatus. Hic verò loquitur de ordine regulari iudiciali, in quo fiunt interrogationes solum per officium iudicis principale, proprio motu, non ad partis instantiam: vt infrà dicam. Accedat §. de origi. iur. l. ij. §. penulti. & C. de pe. bon. sub. l.
3 j. libr. x. in gloss. rubricæ. † Quærit gloss. de duobus, primò quæ sunt istæ interrogatoriæ actiones, de quibus intitulatur in rubrica: & per l. j. in fin. eodem. Sol. in hac rubrica ponitur quòd istæ interrogatoriæ actiones, olim proponebantur in iudicio iure actionis: hodie verò non, sed per officium iudicis. Contra quam responsionem instatur, quòd imò fiant per actionem in factum, quia fiunt per edictum prætoris: vt j. l. ij. & l. voluit. in princ. ergo actionem in factum: vt l. idem ait etiam si nondū. aliàs incipit, & ita. §. j. cum glo. ſ. nau. cau. sta. & Insti. de interdi. §. fi. Sol. duobus modis. Primò secundū gl. quod hic legislator reprobat expressè actionem, & officio iudicis est contentus: vt patet in l. j. in fi. ſ. e. Simile. ſ. de peti. hære. l. hæreditas. §. si defuncto. & j. de aur. & argen. lega. l. Quintus. §. Pōponius prout gl. intellīgit d. l. j. §. fi. Secundo modo secundùm Pe. q̄ & hic habet locum actio interrogatoria in factum: sed non hodie ita frequenter sicut olim, prout
4 Petr. intellīgit d. l. j. sed prima placet: prout ibi dixi. †Secundò quærit glo. an sit necesse hic libellum offerri. Et determinat q̄d non: cū istud officio iudicis explicetur: sed libellus consueuit offerri, cum iure actionis petitur, vt in auē. offeratur de lit. conte. Subijcit gl. generalius, q̄ vbicunque iudicis officio aliquid explicatur: ibi non est necessarius libellus, cū quasi misericorditer petatur: arg. j. de no. ope. nun. l. de pupillo. §. meminisse. maximè hic, vbi neq̄ condemnatio neq̄ absolutio sequi potest responsionem: sed proceditur solum in principali negotio. Ratio, domini, pro glo. hæc esse potest: talis interrogatio & responsio fit ad litis ordinationem, non ad decisionem, vt dixi in l. j. in princ. subijcit gl. Item quia hoc fit in itinere: vt j. eo. ti. l. voluit. §. j. Ad hoc etiā inducitur l. de submersis. C. de nau. lib. xj. Domini, aduertatis: qa Mar. Sil. damnat glo. dicens q̄ illud officium, quod misericorditer imploratur, est officium principale, quo tutores petuntur: vt j. de tu. l. mutuo. §. tutoris datio. & de tuto. & curato. da. ab his. l. j. §. fi. cū l. seq. & l. ius dandi. & libellus dandus est ad publicatiōes & restitutiones testiū, ad æternā rei memoriam: vt ſ. ad. l. Aquil. in lege Aquilia. si deletū. & in auē. de testi. §. pe. col. vij. C. de testi. auē. sed & si quis ab aliquo. Sed istæ interrogatiōes nō fiunt officio principali, sed officio mercenario, deseruiente actiōi propositæ, vel proponendæ: vt ſ. l. j. in prin. & fi. & l. edictū. & l. voluit in prin. & l. de ætate. §. si cū esset & §. qui tacuit. Sed ego defendā gl. & expono misericorditer idest humiliter. Subdit Mart. Sil. q̄ multiplex est officiū iudicis. quod tractat plenissime Gul. ſ. de iur. om. iu. l. j. vbi plenissimè hoc anno tractaui: & Ia. de But. tāgit j. de ædi. edil. l. ædiles. §. itē sciēdū. q̄ omitto causa breuitatis. Sed
5 cōtra gl. † istā insto. de l. j. in princi. & q̄ ibi no. ſ. de edē. vbi no. q̄ in officio iudicis, debet offerri libellus. Ad q̄ respōdeo, q̄ quodā est officium deseruiens actioni propositæ, vel proponendæ: & in isto nō est necesse libellū offerre: vt hic, & l. qui petitorio. in prin. ſ. de rei ven. Quoddā est officium iudicis deseruiens executioni sententiæ: & istud idem: vt l. minor xxv. an. cui fideicōmissum. ſ. de mino. & j. ne vis fiat ei. l. si quis missus. in prin. & q̄ not. ſ. de inoff. test. l. qui de inofficioso. in prin. Et de hoc dixi ſ. de peti. hære. l. itē veniunt. §. cū prædiximus. Quoddā est officiū iudicis deseruiens actioni, supplendo circa actionem post lit. conte. & idem vt j. de ædi. edic. l. ædiles. §. itē sciendū. & l. itē si seruī. § j. quoddā est officium iudicis principale, q̄ ponit loco deficientis actionis: vt est illud quo petitur restitutio minoris, vel cautio dāni infecti: tunc aut tale officium requirit plenā causæ cognitionē & debet libellus offerri & lis contestari: vt ſ. de mino. l. j. & iij. & l. quæ bona. j. de dam. infe. & extra de offi. dele. c. j. vbi de hoc. & de tali potest intelligi glo. contraria. Et prædicta vera, quando tale officium requirit plenam causæ cognitionem ex parte supplicantis. si autē nō requiritur plena causæ cognitio respectu supplicantis, sed supplicati, tunc non esset necesse libellū offerre: vt patet ex coniunctione j. scriptarum legū, videlicet j. de cōfir. tut. l. vtilitatem. §. fi. ar. ſ. de fer. l. j. §. fi. & l. ij. & j. de suspec. tuto. l. iij. §. præterea. Aut tale officium non requirit plenam causæ cognitionem ex parte alterius, sed summariam: & tunc non est necesse libellum offerre, vt patet ſ. de offic. procon. & lega. l. nec quicq̄. §. de plano. & §. circa aduocatos. Quoddam est officium iudicis, quod succedit loco deficientis exceptionis: vt l. planè. & in l. fi. ſ. de pet. hære. & in isto dicit Gul. ſ. de offi. procon. l. nec quiquā. §. vbi non est necessariū libellum offerri. argu. ſ. de excu. tut. l. scire oportet. §. sufficit. Glo. notat cōtrariū in d. §. vbi decretum. & j. de re. iu. in l. omnia quæcunque. Sed certè glo. debet intelligi de voluntate, non ex necessitate. quare Fran. Accur. tenet contrariū. & cū Gul. concor. d. Iac. in d. §. vbi decretū. & verius, vt ibi per eum De hoc per Bu. ſ. de iudi. l. si debitori. & per Rof. in tit. si quis fuerit missus in pos. &c. & in tit. de offi. iudi. Expedita glos. rubricæ descendo ad nigrum. & domini, præmitto quod hæc lex cōprc-

hendit omnes caſus huius tit.& eſt regula talis.iudex debet face re interrogationes vbicunq; eſt æquum:quod eſt in caſibus ſ.cõ numeratis in hoc tit.& no.ſ.l.j.Secunda lec. q; ponit aliũ caſum à caſibus.ſ.enumeratis.& dictũ eſt ſ.in caſibus prædictis fiunt interrogationes,addit hic q; etiam in alijs caſibus,vbicunq; æquitas iudicẽ mouerit,&c.Iſta lec.fi.eſt cõmunior,& eam ſequitur Ray.& ponit caſum ſecundũ primũ exemplum glo.hoc addito q; Bononienſis locauit lectũ famulo ſeruienti pluribus ſcholari bus in eodem hoſpitio aliquo ſociorũ recipiente provno eorum & famulus receſsit cũ lecto. Bononienſis vult nũc petere lectũ ab eo ſcholari,qui miſit famulum:& ignorat quis ille ſit. Certè iudex ex officio ſuo facit interrogationem,per l.iſtam.& ar.ſ.tit. j.l.iij.§.ſi quis nox.Et ideo poſui caſum in Bononienſi, qui loca uit lectum famulo non ſcholari,qui tunc iuſtã cauſam ignoran tiæ habebat:& ſic æquitas debet mouere iudicẽ ad iſtam interro gationem faciendã.Sí autẽ locaſſet ſcholari,non haberet iuſtam cauſam ignorantiæ:vt j.de re iu.l.qui cum alio.& ſic æquitas nõ moueret iudicẽ ad iſtã interrogationem faciendam: & ſic ceſſa ret æquitas.Expedito ſecundo,videlicet caſu in terminis, venio ad tertium:& lego literam exponendo vbicunque,exponũt quí dã in quolibet loco:quod nõ placet,per l. ij.ſ.de iuſt.& iu.l.pe.& quod no.ſ.eo.l.voluit.§.quod ait.quare alij exponunt vbicũque i.quacunque iudicij parte,etiam poſt lit.conteſt.& poſt conclu ſionem in cauſa.Patet extra de fi.inſtru.c. cum Ioannes. & hoc placet mihi.Ratio:quia hæc lex ſuper rationabili æquitate fun datur:vt patet in litera quam iudex ante oculos ſemper debet ha bere:& ſic in quacunque parte iudicij:vt j.de eo quod cert.loc.l. quod ſi Epheſi. §. in ſumma à qua recedens errauit perniciosè: vt l.ſi ſeruum.§.ſequitur.in fi.j.de ver.obl.Sequitur in tex.iudicẽ ordinarium,vel delegatum,per ea quæ no.ſ.eo.l.j.in gl.ſed quæ ro.aliàs,qũo.& ſubaudi ius dicentem per l.j.ſ.de iuriſd.om.iud. & quod ibi no.ibi:æquitas.ſ.rationabilis:vt ſtatim dicam.Sequiẽ mouerit in mente,& animo.arg.ſ.de iudi.l.interdum.in prin. & de arbit.l.dicere.in princip.& j.de ſupel.lega.l.Labeo.verſic.ſed ſi.Sequitur æque,i.ex dicta æquitate eum mouente,& rationabi li authoritate fulcita,eo caſu loquente.in auſ.de nup.§.ſi verò ſo lum vſufr.colla.iiij.& de iud.§.omnis.colum.vj. Conſiderando circunſtantias traditas j.de pœn.l. aut facta. in princip. & ſ. de his qui not.infa.l.quid ergo.§.pœna grauior.cũ ſua materia. Se quitur in tex.oportet.expone,i. debere vt ſic neceſsitatẽ exclu dat.Simile j.de iureiur.l.j.in prin.Et ratio eſt:quia iſtud expedi tur mero iudicis officio,non inſtante parte:vt ſtatim dicam. Ad hoc ar.ſ.de offi.præſi.l.cõgruit.& quod no.in d.§.pœna grauior in gl.& per doc.modernos.Nam quod proprio motu alicuius re linquitur,illud ab omni neceſsitate excluditur:argu.ſ.de ord. iu di.l.ij.§.pen.& j.de varijs & extraor.cog.l.j. §. proinde.& C. de pe.bo.ſubla.l.j.lib.x.& de iudi.l.non quicquid.in prin.cum ſi.Se quitur,interrogationem,ſubaudi ad litem ordinandam & deci dendam:licet pars ex ſe poſſet facere interrogationem iſtam: vt ſ.eo.l.j.Ratio:quia iſtud nõ eſt beneficium iniquũ, ſed æquum & rationabile:igitur ampliandũ,vt l.fi.ſ.de conſtit.prin. & quia ad eius officiũ ſpectat lites perimere:vt l.quidam.j.ſi cer.pet. & de aqua plu.arc.l.ij.in prin.cum ſimi.in fin,l.& compellere pote rit interrogatũ iuris remedijs reſpondere:vt j.deven.inſp.l.j.§.ex hoc reſcripto.Inſti.de ſatiſda.tu.§.pe.aliàs in cõtumaciam pœna debita coercebitur:vt ſ.eo.l.de ætate.§.qui tacuit.& §.nihil. Re
6 deo ad quartum;& ex prima lec.colligas not.†quòd ſi in caſibus ſpecialibus præmiſsis ſubijcitur regula,& clauſula generalis,q; ipſi comprehendantur:vt l.ſi ſeruus.§.in quit.in fi.ſ.ad leg. Aql. Ex ſecunda nota etiã q; clauſula generalis ſpecialia non cõpre hendit:vt ſ.ex quib.cau.ma.l.ſed & ſi per prætorem.§. deinde. j. de verb.obl.l.doli clauſula & l.ſtipulationes. commodiſsimum. & de pœnis.l.ſanctio legum.& de regu.iu.l.in tot.cum ſi.Tertiò
7 nota principaliter†q; iudex in quacunque parte iudicij,etiã poſt concluſionem in cauſa ex officio ſuo nobili, & principali merè in perſona eius reſidente poteſt facere interrogationes, & poſi tiones:vt d.c.cũ Ioannes.& in Cle.ſæpe de verb.ſign.Redeo ad quintũ:licet gl.cõiter.& docto.non faciant aliqua cõtraria ad l. iſtã:tamen ego formabo plura cõtraria pulcherrima, ac neceſſa
8 ria:ſicut feci ſuper rubrica.Et primò opp.de primis†notabilibus ſ.collectis quorũ vnum alteri contradicit:vt patet. Vnde obſtat C.de no.Codice cõpo.§.quibus.ibi:reſecatis,& de veteri iure enu clean.l.tanta.in prin.& in §.inquit.ſ.ad le.Aquil.alle. in prin. gl. Sol.in §.inquit lex.clauſula generalis apponitur doctrinę gratia vt ſic cõprehẽdat etiã ſpecialia:vt l.doli clauſula.& alias ſuperio ribus legibus quæ alleg.in ſecundo notabili ibi clauſula generalis ponitur ad cautelam:& ideo ſpecialia nõ comprehendit. Ra tio:quia doctrina debet eſſe valde generalis,& oĩa cõprehẽdere, vbicunq; poſita,vt nihil ſcientiæ habeatur incognitum:vt ſ.in j. conſti.Digeſtorũ & cũ per eam tradatur perfectè principiũ,me dium,atq; finis:vt ea.conſti.§.quibus.aliàs doctrina & ſcientia eſſet incerta.quod eſſe non debet:vt d.§.quibus.ibi:cæteras,&c. At vbi fit aliquid ad cautelã,debet referri ſolum ad neceſſaria, de quibus aliàs prouiſum nõ eſt:alias talis prouiſio eſt ſuperflua arg.ſ.de procur.l.nõ cogendũ.§.fi.& j.vt le.no.ca.l.hæc ſtipula tio.§.diuus.cum ſi.Sed huic ſolutioni oppon.de l.teſtamenta.C. de teſta.& l.ſi pupilli.§.j.ſ.de neg.geſt & l.qui mutuam.§.j.j.mã da.& de regu.iur.l.non ſolent.& l.quæ dubitationis. Sol. abun dans cautela non nocet,nec vitiat diſpoſitionem:vt ibi not.tamẽ eius effectus porrigitur vltra cẽ; natura patiatur ipſius:vt hic. Ra tio patet:quia ſpecies derogat generi, & de illa eximitur: vt d.l. ſanctio.& l.in toto.Ad prædicta facit j.de aur.& arg.leg.l. pedi culis.§.Labeo. Itẽ obſtat prædictis q; clauſula generalis, etiã ad ſpecificata non porrigitur,& cũ eorũ effectu concurrit:vt l.titia. §.qui Marco.j.de annu.leg.Sol.vt ibi dixi,quæ materia non eſt principalis huius legis:& ideo ipſam omitto cauſa breuitatis:ſed de ea bene notaui in glo.j.de fun.inſtr.l.quæſitũ. §.pe. & de reb. dub.l.j.& plenius per Dy.extra de reg.iur.c.in generali.lib.vj.& plenè poſt Dy.& Pe.qui aliquid tangit C.de leg.l.cũ quæſtio.§. fi.& l.ſi ſeruus.§.inquit lex.ad leg.Aqui.no.j.de verb.obli.l.doli clauſula.vbi ſolutiones traditæ ſunt.Oppo.de l.ſed & ſi per prę torem.§.denicq;.ſ.ex qui.cau.ma.vbi datur doctrina:& tñ clauſu la generalis non extenditur ad ſpecialiter expreſſa.Sed rñdeas q; ibi legiſlator hoc expreſsè prohibet.aliàs ſecus:vt ſ. demonſtro. Opp.contra l.quia videtur q; iudex non poſsit ex officio ſuo in terrogationes facere,niſi ad poſtulantiam partis & inſtantiam:vt j.de dam.infect.l.iij.§.hoc autem iudicium.Sol. hic in mero offi cio reſidente in perſona ſolius iudicis:ibi in reſidente in poſtula tione partis,& inſtantia:vt ſ.de poſtul.l.j.§. poſtulare. Præterea ibi quo ad pœnam iudicis cõtumaci irrogandam:vt ibi patet in litera:hic quo ad ordinem iudiciarium explicandũ,& veritatem ipſam indagandam per ipſum,quod principaliter ad officiũ eius ſpectat:vt l.ij.C.de eden.& de iura.cal.l.j.& in auſ.de hær.& fal.
9 §.ſi verò abſunt.col.j.Denuò inſto contra l.iſtam:quia†per eam iudex ſupplet defectum partis de facto,quod nõ poteſt: ſed ſo lùm de iure:vt C.vt q̃ deſunt aduo.l.j.Sol.Mar.dictam opp.con cedebat de plano:ar.l.ij.in fi.ſ. de ferijs.& ſ.de peti.hære.l. fin. & l.ſi irruptione.§.fi.fini.regum.quod eſt falſum:vt in l. contraria. & de offi.præſi.l.illicitas.§.veritas.Et ad l.noſtram reſpondit vt no.ibidem,& d.§. veritas ſcilicet quod in eis erat notum iudici tanquam iudici,non tanquam priuato.Quæ reſponſio eſt bona ad d.l.ij.in fi.& l.ſi irruptione.in fi.& ad l.fi.de peti.hære.Et ideo reſponde vt ibi not.videlicet quod ibi conuentus implorat offi cium iudicis per modum exceptionis.quod potuit: vt eod. titu. l.planè.Sed ad contrarium poteſt reſponderi quod iudex hoc fa cit hic ex æquitate rationabili munita:vt dixi in expoſitione lite ræ,& ſic legitimè.& facit.C.de adul.l. Gracchus.& j.de concu. l.in concubinatu .& in §.omnis autem iudex.in auſ.de iudi.col. vj.ibi:ſi quid.Vel dic quod iudex non poteſt ſupplere de facto aſſerendo,vt in contrarijs:ſed ponendo & interrogando, vt hic: & opponendo,vt l.Offidius.de leg.iij.vbi de hac materia ſic di ſtinxit,quia aut iudex vult ſupplere de iure:& poteſt aſſerendo, vt d.l.j.C.vt quæ deſunt aduo.etiam opponendo:vt l. proxi. de his quæ in teſta.delen.& d.l.Offidius. Aut vult ſupplere de fa cto:& tũc aut eſt ſibi notum tanq; iudici:& põt,vt d.l.ij.ſ. de fer. & l.ſi irruptione.§.fi.ſ.fini.regum. Aut eſt ſibi notum tanq; pri uato:& tunc aut vult ſupplere de facto aſſerendo:& non poteſt, vt d.l.illicitas.§.veritas.de offi.præſi.Aut ponendo,interrogãdo, & opponendo:& poteſt ſecundùm formam huius l.vt hic, & d. l.Offidius.Alij verò ſic diſtinguunt.Aut quæris de Imperatore aut papa,qui non ſubeſt legi,ſed præeſt:& ille poteſt ſupplere de facto:vt ff.de legi.l.princeps.& de conſtit.prin.l.j.in prin.Quod non placet mihi: imò tenendum eſt quod lex dicit in ſimili materia, C. de precib. impera. offeren. l. quoties, & l. reſcripta.

Niſi

Niſi Imperator vel papa hoc faceret legem condendo:quia tũc poſſet.de ori.iur.l.ij.§.nouiſsimè.& Inſtit.de iure nat.§.ſed quod principi.vel diffinitiuam ſententiam proferendo ſecundùm for mam l.fi.C.de leg. Aut quæris de iudice inferiori, qui ſubeſt le gi:& tunc aut factum eſt ſibi notum tanquã iudici per probatio nes corã ſe factas in iudicio:& poteſt de illo ſupplere:vt ſæpius ſupra dixi:arg.C.de tranſac.l.age.& de App.l. ampliorem. in fi. l.Aut factum nõ eſt ſibi notum tanquã iudici:& tunc aut factũ verè eſt notorium:& poteſt de illo ſupplere, & ſecundũ illud iu dicare:arg.l.ea quidẽ.C.de accu.& ſ.qui ſatiſ cog.l.ſi verò.§.j.& no.C.de app.l.ciues. Aut factum non eſt notorium:& tunc aut tale factum reſpicit aptitudinem , vel ineptitudinem iudicij : & poteſt de illo ſupplere:vt in l.exigendi.in fi.C.de procu. Idem ſi reſpiciat iudicis honeſtatem.l.quod prohibet.ſ.de poſtu.Idem ſi reſpiciat publicam vtilitatem:vt l.filiusfa.§.veterani.ff.de procu. Aut tale factum non reſpicit prædicta vel ſimilia:& tunc refert quia aut iudex vult ſupplere de illo facto aſſerendo:& tunc non poteſt:quia iudicare debet ſecundùm leges, à quibus habet offi cium iudicandi:vt d.§.omnis. & de defen.ciui.§.iuſiurãdum. & de ſent.& interlo.om.iudi.l.nemo.& de iudi.l. rem non nouam. in prin.non vt priuata,ſed tanquã publica perſona. Et leges di cunt q; ſecundùm allegata & probata debet procedere , & iudi care:vt d.§.veritas.ergo &c.Nec obſtat §.& æquus.in auſ. iuſiu randũ q; præſta.ab his.quia ſolue vt ibi.Præterea cùm de illo fa cto ſibi non conſtat,nec appareat ſibi tanquã iudici,ſed priuato: illud non videtur eſſe quo ad officium competens ſibi tanquam iudici,ſed priuato:illud nõ videtur eſſe quo ad officium compe
13 tens ſibi tanquã iudici:vt l.j.C.de cõrahen.empt.arg.j. de teſta. tute.in l.duo ſunt Titij.Et ideo tanquam iudex debet allegare:ſi vult ſupplere de illo facto ponendo,& opponendo, & quærendo poteſt : vt d.l.Offidius.Item ad memoriam partis reducẽdo. Verbi gratia:dicit reo conuento,recollas de pacto de non peten do facto:arg.l.illicitas.in prin.de offi.præſid. Non tamen poteſt defectum ipſius opponendo ſupplere:vt no.in d.l.fi.de pet.her. & de hoc dixit dominus meus.ſ.de offi.aſſeſ.l.j. qui ponit diſtin ctionem præmiſſam : ſed ibi videas ſcripta ſua,quæ hic breuita tis gratia omitto.Et per Inno.extra de ſupplen. negli. prælato.c. j.in glo.& per Archi.extra,de excep.c.j.in fi.lib.vj.& per Guli. & Spec.de diſpu.& alleg.§.fin.Denuò oppo. q; interrogationes fiant ſolùm ante litem cõteſtatam,& actione propoſita, vel pro ponenda:vt no.ſ.eo.l.j.in prin.& in fine. Sol.duplex eſt interro gatio,vna regularis,& ſingularis:& de illa loquuntur leges con trariæ,niſi in caſibus ſpecialibus ibi enumeratis in gloſ. Alia eſt interrogatio irregularis:& illa poteſt fieri in quacũq; iudicij par te in forma huius legis.Denuò oppo.vndecim modis.& de vn
10 decim caſibus in gl.notatis eodem modo reſpondeas. †Denuò opponi.q; non iudici inferiori,ſed ſolùm Imperatori licet facere æquitatem:vt l.j.C.de leg.Sol.ibi loquitur de æquitate iuris non ſcripti,quæ ſoli principi reſeruatur:hic in æquitate ſcripta,cuius deliberatio cuicunq; iudici per hanc legem,& alias, quas in tex. allegaui in litera , declarando præſentem actum conceditur. & ſic ipſe princeps facere videtur:vt l.j.in fi.C. de legi.& l.ij.C. de vete.iure enuclean. Quæ tota hic poſſet recitari:ſed quia princi paliter non pertinet ad legem iſtam , ideo eam gratia breuitatis omitto. Vltimò opp.quia dicit lex interrogationem fieri per iudi cem , vbicunq; &c.& de hoc non eſt dubium. ergo non debuit fieri lex iſta : quoniam lex debet fieri de dubio,& de difficili: vt l.quod Labeo.j.ad Carbo.& in auſ.de fide inſtru.§. quia igitur. Sol.duobus modis:vno modo q; non eſt dubium prudentibus, & peritis:alijs verò ſic:ideo facta fuit hic lex iſta. Alio modo q; dubiũ erat ante legem iſtam:poſtea nõ.& ideo hæc lex fuit pro mulgata per quam hoc dubium fuit deciſum.Simile in l.non du bium.C.de legi.hoc dicũt doc.& dominus meus. Venio ad ſex tum,& tractabo materiam poſitionum, quæ theorica, & in vſu
11 & practica congruit legi noſtræ. Et ideo primò quæro,†in quo differunt interrogatio,& poſitio. Et certè dicunt quidã q; diffe runt in modo,& nõ in ſubſtãtia. Alij dicunt q; differũt tanq; ge nus & ſpecies.Nã interrogatio ſe habet ad poſitionem,vt genus ad ſpeciem ſequitur enim poſitio:ergo procedit interrogatio:ſed nõ econtra:qui interrogat nõ aſſerit:ſed qui ponit,ſic:arg.j. de le
12 ga.iij.l.ſi quis.§.j.& quod no.j.ſi cer.pet.l.ij.§.j.†Sed quæro,quid ſit poſitio.Et certè,domini,dicunt quidam q; poſitio eſt dictum loco interrogationis poſitum, volentes ſic dicere q; olim ſic in terrogabantur,ſed hodie non,ſed ponitur arg.ſ.eo.l.j.§.fi.Quòd Pet.reprehendit dicens quòd ipſi non bene intelligunt verba.d. l.dum dicit,minus frequentantur:quia debet intelligi q; non ita frequenter fiunt hodie,ſicut olim:ſed tamen,fiunt:vt no. ſ.eo.l.j. in glo.ſcilicet circa,&c.Sed certè dominus meus dicit quòd nõ bene ſenſit:ſed malè intelligit d.l.ibi:minus frequentantur. quo niam litera ſe refert ad actiones antiquas:quo iure olim dictę in terrogationes fiebant:& illæ hodie ceſſant:quia hodie interroga tiones non fiunt aliquo modo iure actionis, ſed per officium iu dicis,vt ibi patet in litera:non autem negat interrogationẽ prohi bitam.ſed per officium iudicis fieri poteſt etiam hodie, vt dicit Pet.& probat.l.j.in prin.Quare Ia.de Aret. ſic diffinit. Poſitio eſt credulitas & aſſertio habens interrogationem annexam:quæ diffinitio non placet domino meo,vt patet in poſitionibus quæ fiunt ante litem conteſtatam & de veritate:vt ſ.eodem.l.j.ſecun dùm Mar.Sed certè dominus meus ſequitur Iaco. de Areti. ra tione conſuetudinis per ea quæ no.Azo in d.l.j.in prin.glo.j. cir ca fi.& dicitur j.in fi.lec.Quare idem Iaco.aliter diffinit ſic: Poſi tio eſt iudicis ſuppletio conferens ad cauſam vel adminiculans. Dominus meus ſic diffinit clarius : videlicet q; poſitio eſt quid poſitum ad cauſam pertinens probationis loco ſuccedens,habẽs interrogationem annexam.Et bene dicit q; poſitio eſt quid poſi tum,vt patet ex conſuetudine iudiciorum,& etymologia voca buli,quæ facit probabile:arg.vt l.decernimus.C.de epiſc.& cler. & de defen.ciui.l.defenſores.& j.ſi certũ peta.l.ij.§.appellata. & l.j.j.de acqui.poſſ.facit quod dicam in quæſtio illa,vnde dicatur
13 poſitio.Et bene dicit, †ad cauſam pertinens : quia poſitionibus impertinentibus ad cauſam non eſt reſpondendum , ſiue fuerit impertinens ſimpliciter. Verbi gratia:peto à te centum ex cau ſa mutui,& pono q; rex Parthorum viuit.arg. C.de proba.l. ad probationem.& ſ.eo.l.ſi defenſor.§.fin.& de peti.hære.l. ſi quis libertatem.in fi.Quædam ſunt impertinentes per ſe, ſed cũ alio adiuncto pertinent. Verbi gratia:volo probare te excommuni catum:& volo probare quòd tu percuiſiſti Titium. Itẽ volo pro bare q; tunc Titius erat clericus. Huic poſitioni eſt reſpondendũ quia eſt adminiculans ad probationes:argu.C.de probatio.l. in ſtrumenta. Quædam ſunt impertinentes & neceſſariæ, quæ be ne pertinent ex præſumptionibus iuris. Verbi gratia:ago rei ven dicatione ad fundũ.& pono q; eram dominus dicti fundi.Certè iſti poſitioni ſimpliciter debet reſponderi:quia ſi fui dominus,ex iuris præſumptione dicor hodie dominus: vt l. ſiue poſsidetis. j. de proba. Item quædam ſunt poſitiones repugnantes neceſſariò quædam contingenter. Dicunt tamen docto.& aduocati. quòd quicquid ex poſitionibus ſequitur,vel eis conſonat, concedendum eſt,quicquid repugnat,negandum. Verbi gratia:dico & po no q; ſum hæres Titij:poſtea tamen pono q; Titius viuit: iſta eſt repugnans neceſſario:vt l.j.j.de hære.vel acti.ven.& l.qui ſuper ſtitis.j.de acqui.hære.& non eſt reſpondendũ:quia contrarius & iſte non auditur:vt l.j.C.de fur.& l.ſi ſeruus extero.l.j.& j.quan do appellandum ſit.l.ij.§.ſed ſi alius.Quædam repugnant con tingenter.Verbi gratia:dico q; geſsiſti negotia mea.poſtea pono q; geſsiſti cum mandato:iſta repugnantia eſt contingenter:vt In ſti.de ob.quæ ex quaſi cõtractu.in prin.& ſ.de neg.geſt.l.j. & ij. j.manda.l.ſi verò nõ remunerandi.§.j.Et repugnantibus ſiue ne ceſſariò ſiue cõtingenter non eſt rñdendũ ratione cõtrarietatis vitandæ:vt patet exemplũ de iureiurã.c.cũ in poſitionibus.li.vj. Item poſitioni ſuperfluæ nõ eſt reſpondendũ:vt C.de no. Codi. compo.§.quibus ibi:reſecatis ſuperfluis,&c.& ſ.de procu.l. non cogendũ.§.fi.& j.vt leg.no.caue.l.hæc ſtipulatio.§.diuus. Itẽ po ſitioni obſcuræ non eſt reſpondendũ,niſi declaretur:arg.ſ. eo dẽ. l. de ætate.§.nihil.& j.de iure fiſci.l.ita fidei.& de eo q; certo loco l.centũ in princi.& C.de impu.l.precibus. Itẽ poſitioni duplici. ſeu implicitæ nõ debet reſponderi,niſi diſtinguatur:ar.j.ad l.Cor. de fal.l.filius emancipatis.in prin.& de iniur.l.prætor. §. q; autẽ. & de cõdi.indebiti.l.ſufficit.Et hoc ſiue fuit implicita p; ſeipſam, ſiue per aliquod accidens intrinſecũ,q; ei,cui fit,poſitio implicet ita q; ſine periculo reſponderi non poſſet,vt patet exemplũ.ſ.eo. l.& qa.§.fi.Item dicũt quidã q; non debet rñderi poſitioni nega tiuæ:quia illa nõ eſt probabilis vt l.actor.C.de proba. Igitur nec poſitiõibus ipſius eſt reſpondendũ,per ea q̃ not.de iura. cal.l.ij. §.q; obſeruari.Sed hoc eſt falſum ; qa licet talis negatiua nõ poſ-

sit probari per testes vel instrumenta: vt l. actor tamen pōt probari per confessionem partium: vt l. in contractibus. §. illo. C. de non nume. pecu. & in aut. de his qui in ingre. ad appellandū. §. fi. & de dona. l. quidam. Igitur est impossibilis: vt patet extra de cō fessis. c. statuimus. libr. vj. Item non est respondendum positioni iuri vel naturæ contrariæ: vt s. eod. l. confessionibus. & l. si is. argu. j. de regu. iur. l. possibilium. Item non est respondendū positioni, per quam respondens posset incurrere periculum, per ea quæ no. in l. qui iurasse. §. si pater. j. de iniur. & de excep. rei iudi. l. si à te. in prin. Quod dominus meus putat verum, quando positioni debet responderi cum iuramento de veritate, de quo loquitur d. §. si pater. arg. eod. tit. l. non erit. §. dato. Sed cū positionibus respondeatur de consuetudine per iuramentum calumniæ, ꝙ est de credulitate, vt d. §. ꝙ obseruari. & ibi no. secus erit: ga possibile est ꝙ heri credebam: hodie possum credere contrariū in eodem negotio: & sic contrarium respondere: nec sum periurus: ar. j. de dam. infec. l. qui bona. §. si quis stipulaturus. Quod videtur etiam sentire glossa magna in d. §. quod obseruari. in vlti. q. Item dicunt quidam quòd eidem positioni non est bis respondendū: arg. j. de quæstionibus. l. repeti. & C. de iura cal. aut. in isto. Gl. tenet cōtrarium in d. §. ꝙ obseruari. quia quod primò negauit, nūc fortè credit apertis testibus vel amicis consultis Petr. tenet primum in authen. in isto. vbi noua allegatur causa: argumen. s. eo. l. de ætate. §. ex causa. Item dicunt quidam quòd positioni de alieno facto non est respondendum: argu. j. re. amo. l. Marcellus. Mar. & Petr. tenent contrarium, si factum alienum faceret ad causam. Nec obstat l. Marcellus. quia loquitur in facto quod est de veritate: hic de facto, quod est de credulitate: quod placet domino meo: argumen. C. de reb. credi. l. generaliter. §. his de præsentibus. Item dicunt aduocati & docto. quòd positioni iuris nō est respondendum: quia est certum & determinatum: vt l. iij. de iuris & fac. igno. tangitur in gl. in l. non fatetur. j. de confessis. Quibus opponit dominus meus de l. ornamentorum. j. de auro & argen. legat. ad id quod ipse respondet quòd ibi hæres positioni iuris spontè respondit: sed inuitus respondere non tenebatur. Sed an positioni alternatiuæ sit respondendum, vel sit admittenda: hic non tracto. quia dominus meus remittit ad ea quæ Innocen. dicit extra de rescrip. c. ex parte. Itē ꝙ subijcitur in dicta diffinitione, probationis loco succedens, patet s. eo. l. j. in fi. & quod no. in d. §. quod obseruari. & quod subijcit, habens interrogationem annexam: scilicet de iure per sacramentum de veritate, sed de cō suetudine per sacramentū de credulitate: vt no. in d. §. quod obseruari. Licet quidam aliter dicant, vt no. s. eo. l. j. in prin. gl. circa
14 fi. †Denuò quæro quo iure sunt introductæ positiones. Et certè dicunt quidam, vt Io. And. extra de confessis. c. j. libro. vj. ꝙ sunt introductæ iure scripto antiquo, per l. offidius. vbi ponit etiā j. de leg. iij. Alij dicunt inductas esse iure nouissimo: vt in aut. de his qui ingredi. ad appel. in fin. quæ est in d. aut. in isto. Pet. & Iac. de Ra. tenent quòd positiones non sunt inductæ de iure aliter scripto & ciuili. & hæc practica & theorica sic ostēditur: libellus aufertur, lis cōtestatur, reus citatur: vt in authen. offeratur. C. de lit. contesta. & iuratur de calumnia. Nam actor iurat ꝙ habet iustā causam agendi: & statim cū sciet causam iniustam, illam dimittet: & reus iurat quòd habet iustam causam defendendi, & ꝙ statim cùm sciet causam iniustam, confitebitur veritatem, per d. §. finale. de his qui in ingr. ad appellan. Item iurat aduocatus: vt l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudic. Cum igitur actor & reus statim sciunt causam iniustam, debent eam relinquere: aliàs sunt periuri. Sed ad quid fiunt positiones, cū non sunt inductæ iure scripto, sed consuetudinario: quod etiam sentit glo. & Gul. in d. §. quod obseruari. quod dominus meus confitetur esse verū in positionibus quæ fiunt post litem contesta. & hoc per sacramentum generale de calumnia præstitum, vt in aut. hoc sacramentū. eo. tit. Sed quæ fiunt per hunc tit. ante litem contesta. per sacramentum calumniæ præstitum, bene sunt inductæ iure scripto antiquo: vt patet s. eo. l. j. in casibus specialibus ibi no. Et respondet ad l. Auffidius & bene, ꝙ ibi loquitur opponendo, nō statuē
15 do: vt ibi patet in litera. & ita sentit glos. Deinde quæro† quo iure fiant positiones. Ad quod respondeo ꝙ licet eorum inuentio fuerit iure consuetudinario, vt ibi dixi: tamen fiunt per officium iudicis, vt s. eo. l. j. in fi. Facit quod no. s. in rubric. quod ibi latius
16 dixi. †Deinde quæro vnde dicatur positio? Respondeo, ꝙ dicit ex eo quod super ea lis ponatur: ar. s. de iusti. & iure. l. j. §. huius. & sic ita denominatur tanquam insit litis fundamentum: adeo quòd in confessatis vel negatis lis vlterius protenditur vel non protenditur: vt l. j. C. de confes. & j. eodem l. fin. & s. ad l. Aquil. l. proinde. §. fin. & ibi not. facit quod s. dixi exponendo diffinitio-
17 nem. †Deinde quæro ad quid fuerunt positiones inductæ. Breuiter respondeo, ad hoc vt ponens per responsiones aduersarij ab oneribus probationis releuetur: arg. s. ad legem Aquil. l. inde Neratius. §. fi. & l. proinde. vt patet. C. eo. l. j. quod etiam sentit gl.
18 in d. §. ꝙ obseruari. in glo. fi. †Deinde quæro quo tempore fiant positiones? Breuiter dico quòd illo, quo probationes, etiam positiones, quæ fiunt super termino probatorio in causa, debent fieri post lit. conte. & post iuramentum generale de calumnia præstitum: quia lite contestata præstantur, cùm loco probationis succedant, illo tempore debent fieri. C. de test. aut. si quis ab aliquo. in cor. eo. §. pen. ergo & ipsæ positiones: arg. s. si quis cau. l. si eum §. qui iniuriarum. In emergentibus & incidentibus ante litem cō test. debent fieri positiones: arg. s. eo. l. j. cùm in eis specialiter de calumnia iuretur: arg. C. de iur. calū. l. ij. §. quod obseruari. quod
19 tenuit dominus meus in aut. hoc iusiurandum. eo. tit. † Deinde quæro vsq; ad quod tempus fieri possunt? Respondeo & dico ꝙ quędā sunt positiones regulares, quas pars facit parti, seu iudex ad instantiam partis: & illæ fieri debent ante conclusionem causæ: vt C. de iudi. l. iudices. & aut. iubemus in corpore vnde sumitur. Quædam sunt regulares quas iudex facit proprio motu: & illæ possunt fieri etiam post conclusionem in causa: vt hac l. &
20 extra de fide instru. c. cùm Ioannes. †Deinde quæro vbi debent fieri responsiones? Respondeo & dico ꝙ ante iudicem. Et si quidem fient causa plenè cognita ad litis decisionem: & tunc loco maiori & consueto: vt s. de iusti. & iur. l. pe. C. de dila. l. à ꝙ cedente. Si aūt ad litis ordinationem cū causæ cognitione summaria: tunc coram iudice sedente domi vel in itinere: vt s. eo. l. vo
21 luit. & ibi not. Deinde quæro, †à quibus possunt fieri positiones? Respondeo à principalibus partibus: scilicet actore & reo, cùm vterq; iuret de calumnia: vt l. ij. in princi. C. de iura. calū. Et reus in eis aliquid asserat: sicut si in se onus probationis sumeret. j. de proba. l. circa. Item à procuratore cū mandato. ꝙ dic vt s. de procu. l. non solum in prin. Nec obstat s. eo. l. si sine. §. fi. quia hic procurator non est alius, cū personam domini repræsentet, vt j. de dā. infec. l. qui bona. §. si alieno. s. de procu. l. minor. §. quoniam & eod. titul. l. sed & hæ. §. defendere. Item non obstat l. si defensor. in prin. s. eo. ibi sine mandato erat defensor, vt ibi no. Nō obstat huic solutioni suprà eodem. l. qui seruum j. respon. quia ibi dominus habuit ratum, vt not. in d. l. si defensor. Ratio est: quia si procuratores cum mandato de calumnia iurant etiam hodie: vt dicit dominus meus in authentica principales. C. de iura. calum. & l. prætor. in princip. j. de dam. infect. Et hac ratione probatiões possunt fieri à principalibus personis, scilicet reo, & actore, &
22 eorum procuratoribus cum mandato. †Quæro deinde qualiter fiant positiones, & qualiter eis respondetur. Ad hoc respondet Iacob. de Aret. quod si iuratum est generaliter de calumnia, & eius prætextu fiat positio: tunc debent fieri secundùm credulitatem. Eodem modo responsiones fieri debent secundū credulitatem: argumen. suprà dictorum extra de confes. statuimus. lib. vj. Si verò est iuratum de veritate dicenda, cuius contemplatione & obtentu fiat positio, respondendum est ita esse vel non esse: argumen. j. de rebus dub. l. is qui ducenta. §. vtrum. & de iureiu. l. duobus. §. fin. & l. nam postea. §. j. & extra de elec. c. dudū. Alij dicunt quod actor semper deponit per veritatem, sed reus de credulitate tantum: argumen. j. de regulis iuris l. qui in alterius. Verum est tamen quod vbi in vim iuramenti de calumnia fit positio, debet fieri secundum credulitatem, cum dicatur asserta credulitas: vt suprà. dixi in diffinitione positionis secundùm Iacob. de Aret. Alij dicunt quod post litem contestatam tantum de veritate: antè verò de scientia. Azo dicit suprà eodem. l. j. in prin. in glos. scilicet circa, quod ante litem cō testa. & post de credulitate tantum. Et ita dicit de consuetudine hoc debere seruari. & illud idem tenendum: argumen. eius quod not. suprà eodem. l. qui interrogatur. in princ. & idem sentit glos. in d. §. quod obseruari. Et hic sit finis causa breuitatis. Vnde in ista materia possent fieri quæstiones infinitæ: vt tractat Spec. in titu. de positionibus. & Archi. & Ioan. Mona. de confessis

fessis. c. j. & c. præsentium. de testi. lib. vj. & de iureiurā. c. cùm in positionibus. & vide quod not. C. de iura. cal. l. ij. §. ꝙ obseruari.

Additio.

a ℙ Procuratore. Ad intellectum huius l. adde Bald. in aut. generaliter. in vj. colum. C. de epis. & cler. & Ange. in l. sicut. C. de repud. hære, &c. & Bart. in l. is potest. de acqui. hære. vbi intelligit prout facit hic glo. & Bart. scilicet ꝙ non poterat esse heres. aliàs secus, & ita etiam Ang. in d. l. sicut & not. ꝙ respōsio facta vni in iudicio, non nocet sibi contra alium in alio iudicio: quod est verū nisi indicia hec ita se habeant ꝙ acta in vno faciant fidem in alio: & ideo si quis dixerit se hæredē petendo hæreditatem, non potest postea negare se esse hæredem contra creditores. l. fi. & ibi hoc Bald. in iij. col. de peti. hære. ❧ P. PAV. P.

ℙ Rocuratore. Confessio præiudicat quo ad personā interrogantis, nō quo ad alios. h. d. Vel sic: Rnsio facta in iudicio non præiudicat rndenti, nisi respectu interrogantis. h. d. quā legē not. opp. ꝙ sic rndendo videtur gerere pro hærede: vnde omnibus tenetur: vt l. pro hærede. de acqui. hære. Glo. dicit multa circa hoc. hæc est veritas, ꝙ hic loquitur in eo qui non poterat esse
b hæres[b]. vel qui iam repudiauerat, vel erat emancipatus qui secundùm ista tempora habebat petere bonorum possessionem. Vnde cōfessio ista præiudicat respectu interrogātis. nō alterius.

De quibus rebus. ad eundem iudicem eatur. *Rubr.*

LEX I.

c ℙ Si inter plures. In causis connexis plures, licet diuersi fori, coguntur apud eundē iudicem litigare. h. d. quā legem not.[d] & istam legē practicaut. & de hac materia dixi C. de senten. aut. & cōsequenter. Not. textum in l. ij. ibi: postulante eo, &c. & ibi ꝙ cæteri. facit in simili. l. j.
d in fi. de colleg. illici. & ꝙ ibi not. & hic si haberem tempus, cogitarem multa bona.

De seruo corrupto. *Rubrica.*

LEX I.

ℙ Alit prætor. Qui bona fide. Not. ꝙ illa dictio, alienum, non verificatur in persona eius qui est bonę fidei possessor: sed requiritur ꝙ habeat verum dominium, vt hic patet referēdo istum §. ad verba edicti.

1 ☞ *Recepisse bannitum uel malefactorem dicitur, qui ipsum absconditnon qui dat potum uel comestionem.*

2 *Stans in domo si mandat homicidium committi in platea, an puniatur ex delicto uel ex mandato.*

3 *Contra mandantem fieri delictum non agitur ex mandato, sed delicto propter mandatum.*

1 ℙ Quod autem. †No. ꝙ recipere dicitur quis aliquē, quando aliquem abscondit: sed dando sibi potū vel comestionem, non. Quod facit pro statutis quę dicunt, si quis receperit malefactorem vel bannitum, punitur in tantùm. Quando dicitur recepisse habes hic. Vide quæ dixi in l. non solum. §. proculus. j. de iniur. de quo feci vnam magnam repetitionem. Et not. glo. quæ incipit, facit j. de furt. &c. intelligo
e solutionem[e] glo. hoc modo: quoniam in cōtrario obligor ex delicto propter mandatum meum. Vnde causa proxima est delictū propter mandatum. Et ideo distingue an aliàs erat facturus vel non. Hic verò non delictum, sed persuasio est causa proxima meæ obligationis: & ideo non distingue. quam solutionē multū
2 not. Nam si stans †hic mandato tibi vt faciat delictum in platea: habes solutionē ex solutione ista. Nam si obligo ex delicto, puniror pœna dupli: quia factum est in platea. Sed si est ex mandato: tunc secus. Et sic valet ad infinita similia. quod not. multum. Opp. de l. sæpe. in fi. de ver. sig. Gl. soluit notabiliter. dic vt in ea.
3 Opp. de l. sæpe. in fi. de ver. sig. Gl. soluit notabiliter. dic vt in ea. †Nota ꝙ contra eum qui mandat fieri delictum, non agitur ex mandato, sed ex delicto propter mandatum: sed hac actione serui corrupti agitur ex solo consilio. Facit de furtis. l. si quis vxori. §. nec; verbo. Vide gloss. ibi: facturus.

1 ☞ *Verbum, de nocte, positum in statuto puniente, si quis fecerit sic & sic: refertur ad utrunque.*

f ℙ Oli verbum. No. istud principiū, ꝙ istud verbum, dolo malo, post duo verba
1 positum, refertur ad vtrunq;. Quod valet †ad statutum, quod dicit, si quis sic fecerit & sic: & postea subnectitur, de nocte: ꝙ istud verbū de nocte, refertur ad vtrunq;: quod multū no.

Hæc actio. No de verbo futuri tēporis indicatiui quod habet denotare, de quo dixi in l. j. quod multum not.

a ℙ Recipienti fugitiuum parcitur, si eum reddit intra viginti dies.

2 *Domus alterius, etiam eo inuito de licentia iudicis potest perquiri pro fugitiuo inquirendo, non autē pro furto.*

f *De hoc uide Ang. Are. in tract. maleficiorum, in uerbo & uestem celestem. co. pe. uer. & bene not. & ibi in addi.*

3 *Nuncus in re propria quis esse potest.*

LEX I.

1 ℙ S qui fugitiuum. No. †ꝙ si, qui recipit fugitiuum, parcitur, si eum reddat intra vi g
ginti dies. quod est speciale in isto furto. secus in aliȷs: vt l. qui ea mente. j. de fur. † No.
2 quod licet ingredi domum alterius pro inuestigando & inquirendo fugitiuo, de licē

a ℙ Nota. ꝙ damnū, ꝙ patitur dominus propter delictū serui, dicitur esse interesse intrinsecū. ꝙ patet ex hoc ver. his consequēter, iuncto cum præcedē. ti. sed quomodo hic: nam hic damnum est extra rem: vt l. si sterilis. §. cum per vendito rem. j. de act. empt. vbi videtur extrinsecum Sol. intrinsecum seu intra rem interesse dicitur illud, ꝙ sequitur rem, penes quencunq; vadit: licet sit extra substātiā ipsius rei. Hoc ꝓbaē hic. & doc. tāgūt i l. j. C. de sen. q̄ ꝙ eo. e

De seruis fugitiuis. *Rubrica.*

b ℙ Nhoc iudicio. §. Nota tex. in prin. quod valet ad statutum si sit congregatio alicuius gentis, quod puniatur caporalis ꝙ caporalis dicitur ille qui mandat tex. est hic.

1 ☞ *Persuadens alicui, semel ut faciat malum, an teneatur de cæteris. remittit ad Theologos.*

b ℙ Eratius. Si seruo. No. ibi: cōsuetudine, &c. quia videc tis ꝙ si quis facit sæpe malum, quod in eo ex continuatis actibus sit quidam habitus, secundum philosophos: adeo ꝙ si vult abstinere, non potest: & ideo resistendum est
1 principijs. Quod facit † ad quæstionē theologorum, an ille qui persuasit alicui, vt semel vnum malum faciat, teneat de cæteris.

1 ☞ *Lex noua loquens in uno casu, extenditur ad alium, in quo militet eadem ratio.*

a *Statutum quòd filiusfamilias posit testari, poterit & codicillari.* d

ℙ T tantū. §. de filio. Glos. quærit hic quomodo æstimatur: & ponit opi. veram: & no.
per Dy. in l. eum qui s. si filius. j. de fur. &
1 per Cy. in l. si quis seruo. C. eo. † Not. ꝙ l. si quis seruo. C. eo. quæ est lex noua, extenditur ad filium. Ita no. in l. quod verò s. de legi. quod no. multum in materia interpretationis statutorum. Nā si lex dicit ꝙ quis potest facere testamētum: certè & codicillos:
2 vt l. ij. de leg. j. Modo fit statutum † ꝙ filiusfa. posit facere testamentū: certè & codicillos. Nā hæc est extēlio l. ad ꝙ l. j. §. j. j. ad le. fal. dixi in l. omnes populi de iusti. & iure.

His consequenter. Nota. ꝙ patitur dominus propter delictū serui, di
citur esse interesse intrinsecū. ꝙ patet ex hoc ver. his consequēter, iuncto cum præcedē. ti. sed quomodo hic: nam hic damnum est extra rem: vt l. si sterilis. §. cum per vendito rem. j. de act. empt. vbi videtur extrinsecum Sol. intrinsecum seu intra rem interesse dicitur illud, ꝙ sequitur rem, penes quencunq; vadit: licet sit extra substātiā ipsius rei. Hoc ꝓbaē hic. & doc. tāgūt i l. j. C. de sen. q̄ ꝙ eo. e

ℙ Inter plures. Ad materiam & declarationem huius l. vide multa per do. Franc. consil. xxix. in ante pen. col. vsq; ad fi. & Mathe. no. cij. Item an titulus iste locum habeat in criminalibus quo ad remissionem personarum, vi de Bal. in c. j. in ij. co. de controuer. Feud. apud par. termin.

ℙ Quā legem no. Et huius tituli intellectum ponit Inn. in c. cum M. Ferra. de consti. & an habeat locū in criminalibus quo ad remissionem personarū, vide Bal. in c. j. de contro. feu. inter pares termi. & in l. nulli. & ibi per docto. vbi etiā bald. in add. de iudic. & Inno. in c. pastoralis. & in c. fin. & ibi per Bernar. de rescrip. vj. de Bal. in aut. habita in xiiij. colū. in versi. quinto quæritur. & in l. cū Papinianus. in j. col. C. de senten. sed an mandans & mandatarius in criminibus sint conueniendi coram eodem iudice: Bald. quod non. in l. non ideo minus. ad fin. C. de accusa. Et quid si in materia huius tituli vnus erat clericus alius non, vide Bal. in l. fin. in vj. q. C. de edic diui Adria. tollen.

ℙ Solutionem. Vide latè Barto. in l. nō solum. §. si mandato. j. de iniurijs. in versi. quæro vtrum persuadentes. & ibi posui in fine illius. §.

ℙ Doli verbum. Si statutum punit facientē & sic: postea subdit, de nocte refertur ad vtrunq; dictum. Facit quod no. Bald. in l. j. C. de leg. hęr. & Barto. in l. iiij. §. eritque hæc differentia. j. vi bo. rap.

ℙ Not. tex. Et not. istum tex. Bal. in l. j. in v. col. de ser. fugi. qui dicantur principales & caporales in facto.

a ¶Esse nuncius. Quis possit esse nuncius in causa propria, dixi post Bart. in l. iustè.j.de acquir.pos.

b ☞P. P AV. P. ¶De aleatoribus. De materia ludi pilæ vide Ang. consi.cccl.inci. Quidam puer. & cautelã de eo q perdidit in ludo vt recuperet, vide per Cepol. cautela lxviij. vide in materia quæ habes in Berta. in verbo, ludus, in prin. et in repertorio in verbo, ludus vbi multa scripsi.

☞POMATES.

c ¶Ait prætor. Aduerte q iste tex. non habet locum in iuramẽto scdm Bal. 1 procu. feu. & do. c.j. de do. & contu. Iaf. l. nõ solum. §. sciendum. iij. col. de oper. no. nun.

d ¶Sis cautus. Not. tu quando examinas testes, vt dicas loco & tempore in accusatione contẽtis &c. cõtrarium notat bal. & Ful. 1 l. si defensor §. q interrogat⁹. ff. de iter. act. & Bal. 11. sed & si possessori. ite si iurauero. j. de iureiu.

e ¶Quod autem. istũ text. pro meliori de corpore iuris allegat Bal. in l. ff. C. si contra ius. in ij. co. quod statutũ dicens banni tũ impune offendi posse, intelligitur in ære & in persona. dicit tamen q mulier bãnita nõ poterit adulterari. Et ad hoc dicitur adde l. si ferus⁹. & q ibi Barto. C. de his qui ad eccle. confu. & Barto. in l. j. §. j. ad Trebel. & quod ibi doct. in' contrariũ q no. Bal. in l. non solum. §. q. de iureiur. vide ibi.

☞P. P AV. P.

f ¶Si mensor Falsum. Circa materiã agri mẽsorũ, vide Feli. in c. quia iudicãte. extra de præscript.

☞P. P AV. P.

g ¶Dicitur locatio. Et quæ requirantur vt sit locatio quando pro opera alicuius datur pecunia. vidi Iaso. 1 l. si pecunia 1 prin. in ij. colũ. ff. de condict. ob caus. Iatius in l. naturalis. §. & cũ do. in j. col. ff. de præscrip. verb.

☞POMATES.

h ¶Præberi. Vide Fel. c. dilecte. ij. colũ. de appel.

i ¶Dici locatio. Adquocato nõ competit actio locati contra clientulum, sed actio in factum, vt hic tenet gl. & Bal. 11. j. C. de suffra. licet Cy. ibi contra.

k ¶Ideo autem. Ad istum. §. vide no. Instit. de act. §. si minus & c. cum dilectus. de emptio. & ven & c. examinata.

☞POMATES.

l ¶Ideo autem. Vide Barb. cõsi. lxij. ij. col. j. vo. Ant. de pratis in consil. Barba. ad fin. xiij. co. j. vo.

m ☞P. P AP. P. ¶De religiosis. An & quando corpus semel sepultum posit ad aliũ locum transferri, & cuius authoritas requiratur, vide Are. in l. apud Iulianum. § constat. in vlti. col. de lega. j. Item q per solam illationem corporis mortui in alicuius locum nõ fiat locus religiosus, sed requiritur authoritas episcopi de iure canonico: & an laico possit possidere ius funerandi: & quædã alia vide per Dec. in c. quantum. colũ. pe. de iudic.

¶Locum. Vide ad intellectum huius tituli quòd omnes leges quæ volunt q per illationem humani cadaueris fiat locus religiosus, & definat esse in commercio nostro, vt hic, & Instit. de rer. diuis. post prin. sunt correctæ de iure Canonico, q in hac materia prægualer: ga locus non potest fieri religiosus sine authoritate pontificis. c. ad hæc de relig. do. no. gl. xiij. q. ij. c. in ecclesiastico. not. Inno. in c. abolendæ. de sepul. Item dicit Ioan. Fa. insti. de re. diui. q nullus locus dicitur religiosus. nisi p authoritatem põtificis fuerit consecratus. in auc. vt nullus fabricet oratorij domos, &c. in rubro & nigro. Vide Bar. in l. ij. C. de fur. Sed ex quo fundatur cum voluntate, authoritate, ac vtilitate episcopi efficitur locus statim sacer. & religiosus. q consecra. di. j. vnicuique. & in capellis, quæ fiunt in domibus, est necessaria authoritas episcopi: in ecclesia cathedrali est necessaria authoritas papæ. dicit tamen. Ioan. Fab. insti. de rer. diui. §. religiosum. quod licet absque dicta forma nõ dicatur religiosus ea ratione qua cæmeteria per eos benedicta tamen dicit quod est bene religiosus quantum ad hoc vt non possit vendi vel pignorari cum iuraciuilia quantum ad hoc non reperiantur correcta. l. ij. C. quæres pig. ob. pos. & ibi &c. dicit q cæmeteria non sunt in patrimonio vel dominio aliquorum, licet possint esse vel prærogatiuam habebãt inferendi suos. Adde Imol. in l. quid ergo. §. fina. de lega. j. & quæ not. Bal. in rub. de rerum diui. in prin. Adde Fede. consilio. cxxx. & Ro. consil. cccclxxvij.

tia iudicis, eo inuito: secus esset pro inuestiganda alia re subtracta. Ita tenet gl. hic, quã vide. Et ita tenet Cy. C. eo. l. requirẽdi. Ad q l. omnis. C. de aquæ du. in fi. lib. xj. †Item not. q quis põt esse nuncius[a] in re propria quod apparet hic: quia literæ dantur ipsimet domino, qui vadit pro inquirendo seruum suũ. Pro hoc. j. de furt. l. eum qui. §. si epistola. & ibi tangit Iac. de Are. tene mẽti.

De aleatoribus & aleæ lusu. Rubr.

☞*Lex indeterminatè loquens circa locum & tempus, debet intelligi de omni loco, & tempore.*

LEX I.

Ait prætor.[c] Not. istam legem. nam in vno casu requiritur certum tempus & certus locus: in alio casu non. Nam verberari vbique potest: furari non potest nisi tempore quo luditur. Vnde si fur se vult excusare. debet probare quòd retinebat ludum: & q furatus fuerat tempore quo ludebatur, adeo quod si simpliciter probaret se furatum fuisse quãdo ludum retinet, non sufficeret, nisi apponatur quòd illo tempore, quo fuit furatus, ludebatur. †No. ergo quod quando lex indeterminatè loquitur circa locum & tẽpus debet intelligi de omni loco & tempore. Et per hoc sis cautus[d] quando tu examinas testes super inquisitione vel accusatione, qui dicunt se vidisse maleficium: q semper addas, loco & tempore in accusatione cõtento: alias sic si indeterminatè loquerentur circa locum & tempus: non probarent maleficium. facit l. j. & §. j. de incen rui. nau.

☞*Statum quod bannito non reddatur ius, intelligitur, de delicto in eum commisso non procedatur nec per accusationem, nec per inquisitionem.*

Quod autem. Not. quod per istũ text.[e] determinat Iacob. de Aret. vnam quæstionem. Nam si statuto cauetur †q bannito ius nõ reddatur intelligitur hoc est q de delicto in eũ commisso non procedatur nec per accusationem, nec per inquisitionem. q not.

Si mensor falsum[f] modũ dixerit. Rubr.

LEX I.

Auersus. Not. q in istis, qui exhibẽt operas suas, quæ cõsistũt in artificio vel in aliqua arte liberali vel scientia, nõ dicitur locatio[g] vel conductio: sed magis dicitur præberi[h] opera, beneficij causa. Vnde inter aduocatum & clientulũ, medicum & infirmum, doctores & scholares, non potest dici locatio[i]. Facit ad ea quę dixi in l. j. de varijs & extraor. cog. & hoc propter nobile exercitium.

☞*Proponens actionem ineptam succumbit: & tunc in sententia causa proponenda est.*

Ager semel mensuratus, iteratò mensuratur, si aliqua pars tium dicit se deceptam.

Ideo autem.[k] No. †q qui proponit actionem ineptã succumbit: & hoc casu inseratur causa in sententia. Et ex hoc §. colligel[l] q† licet ager semel sit mensuratus si aliqua partium dicit se deceptam, & sic se plus dedisse vel minus recepisse: debet iterum mensurari.

LEX II.

Vel per literas. Not. q mensurator potest pronunciare vel per nuncium[m] vel per literam. Itẽ no. q non potest alij committere vt mensuret.

☞*Contra iudicem, qui per imperitiam iudicauit si non appellauit in casu in quo appellare poterat, an agam tempore syndicatus.*

LEX III.

Duobus. Competit. Not. q cõpetit hæc actio illi, qui mensurat: tamẽ si haberem tempus, ego vellem aliter examinare. Facit ad q. †si iudex per imperitiam malè iudicauit, possum appellare, non appellaui: an habeam actionem contra iudicem. Gl. dicit q nõ. in l. j. §. q quisq; iuris. In cõtrariũ facit iste tex. dicit ibi dixi. & hãc q̃stionẽ disputaui. bar.

Imensor. Not. hanc l. quæ facit ad quæstionem, quam hoc anno tibi dixi in l. non quicquid. §. j. in princi. ff. de iud. nam lex punit iudicem, qui malè iudicauit. Quid si iudex noluit iudicare: de quo vide, vt ibi dixi.

☞*Arbitrator malè iudicans facit ante litem suam.*

Vel cuiusuis. Nota ad q. tu scis †q̃d iudex vel arbiter, qui malè iudicauit, facit litem suam: quid de arbitratore? Casus est hic quòd idem sit. & idem sit de proxenera, vt l. j. de proxenetis.

m De religiosis & sumptibus funerũ, ubi sumus dicere liceat. Rubrica.

LEX II.

n Locum.[n] No. q verbũ alienũ intelligitur ratione dominij: aliter habuistis in l. j. §. de seruo corru. Itẽ in simili quod cuius &c. requirunt verba illa quòd alicuius sit ratione dominij: vt l. j. §. fi. cum l. seq. §. nautæ caupo. stabu.

Prætor ait. Facit iste text. ad quæstionẽ: statutũ est hic q priores non debent ire ad sepeliẽdũ corpus alicuius. modo quidã mortuus est in lõgin quis partibus: & ossa portantur in ciuitatẽ: nunquid poterũt priores adesse? Et videtur q sic: quia ossa non sunt cadauer, vt hoc. §.

☞*Sepeliens defunctum quando videatur gerere se pro hærede.*

Cautela ut statuatur tempus ad adeundum.

Notorium

1 *Notorium quid sit, & quid manifestum, & in quo differunt.*
2 *Ordo iudicialis licet in notorio non requiratur: tamen tutius est quòd obseruetur.*
3 *Citatio quando requiratur in notorio.*
4 *Libellus in notorio non requiritur: nec fit litis contestatio.*
5 *Reus contra notorium quando possit suas excusationes facere, & defensiones proponere.*
6 *Conseruatores, qui non possunt se intromittere nisi de exequẽdo, possunt audire defensiones probabiles.*
7 *Notorium quibus casibus probari debeat.*
8 *Sententia super notorio an sit ferenda & in scriptis.*
9 *Appellari an possit à sententia lata super notorio.*
10 *Iudex principalis an exequatur sententiam latam super notorio appellatione non obstante. quòd non: & quòd iudex appellationis possit inhibere.*
11 *Quod dicitur de notorio, an habeat locum in contractibus, sicut in criminibus.*
12 *Exceptio dilatoria & spoliationis non admittitur in causa notorij.*

1 Scriptus. Not. q sepeliendo defuncti non videtur gerere pro hærede, sed vt cauetius sit tibi, facias fieri instrumentum protestationis coram duobus testibus: vt l. at si quis. §. plerũq; j. eo. Item vidi semel fieri: quia quidã fecit istam protestationem, & gessit postea hæreditatẽ tanq̃ bona hæreditaria: & ex brigatis debitis postea adiuit. Sed cautela debet esse vt statuatur sibi tempus ad adeundum: quo elapso nõ poterit adire. arg. in l. si quis institutus. j. de hære. instit. No. hic de materia notorij: vnde vt hæc materia, quæ est Legistis ignota, & penes Canonistas plenius liqueat. Primò quæritur quid sit notoriũ. Secundò in quo differt à manifesto. Tertiò an in notorio sit opus citatione. Quartò an libellus detur ante contestationem. Quintò an probatione indigeat. Sextò an sententia: & an in scriptis. Septimò an & quando possit appellari. Octauò an de executione. †Circa primũ dic q notorium est illud, quod est ita euidens q latere non potest, nec tergiuersatione celari, & cuius est testis populus: vt dicitur in c. tua nos. de coha. cle. & c. vestra. & hoc dicit c. sacerdotale. lxj. distinc. & iij. q. v. c. quod suspecti. Manifestũ dicitur, quod vulgò dicitur, & corã pluribus testibus. ff. de testa. l. hęredes palã. Quid ergo si quis occidat hominẽ coram pluribus testibus, iudicabis notoriũ vel manifestum? Quidã dicũt q si occidit corã decem, quod est notoriũ. & de hoc no. in c. de manifesta. ij. q. j. Alij remittunt arbitrio iudicis. Et de hoc Specu. in tit. de noto. cri. §. iam de notorio. Sed quid arbitrabitur iudex? Dicas q verũ notoriũ est, quãdo factum est tale de sui natura q omnes sciũt, vel scire eos verisimile sit, sic q non possit allegare ignorantiã quin sit supina: sicut si quis gerat se pro episcopo in aliqua ciuitate: vel si qs in veritate toto populo aspiciente occidit hominem, vel suspendit, vel alium actum exercuit in præsentia populi: vt d. l. j. de his qui in eccle. manu. & extra de de transla. epis. c. quanto. & de cle. excom. c. illud. & caue: quia si proponas notoriũ in aliqua prouincia, oportet q factum sit tale, quod de sui natura omnes de prouincia sciant vel scire possint: si in villa, q illi de municipio vel castro. ff. de iur. & fac. igno. l. regula. §. sed facti. Quid ergo si in villula, vbi sunt pauci habitantes aliquid in cõspectu omniũ factum sit, qui forte non sunt sex vel octo? dicitur q sit notoriũ. ff. de verb. signi. l. Neratius. extra de cler. nõ resi. c. j. & facit ff. de his qui not. infa. l. ij. §. fi. sed hoc non credo: quia debet esse notũ plurimis & multitudini. extra de coha. cler. & mulie. c. fi. & vicinia debet scire. extra de purg. cano. c. pe. ver. fi. j. vi bo. rap. l. prætor. §. j. de verb. sig. l. palã. ff. de instit. l. sed & si pupillus. §. proscribere. Sed quot requiruntur? videtur q vigínti. ff. vi bono. rapt. l. prætor. §. j. Vel dic decem quia tot populum faciunt Glos. in c. j. de elec. & dixi in d. l. prætor. & ita patet differentia inter manifestum & notorium. Euidens quandoq; prædicatur de vno: quando q de alio: extra de elec. c. si fortè. & c. abbate. de re iudi. lib. vj. Quandoq; tamen manifestum ponitur pro notorio. C. de app. l. ciues. ff. ad Turpil. l. ab accusatione. §. nunciatores. de dote prælegat. l. ij. extra de verb. sig. c. constitutionem. de offi. deleg. c. j. lib. vj. de iniust. rup. test. l. si quis. §. hi autem. versi. nisi fortè. Vnde vbi manifestũ scribitur aliqua materia, quæ nõ requirat iudicialem indaginem nec probationem, propter quòd exponitur manifestum, id est, notorium: alioquin in propria significatione reiecta verba secundum subiectam materiam intelligantur. ff. loca. l. si vnò. Et ita saluatur gl. iuris ciuilis, quæ quandoq; dicit q manifesta probatione non indigent: vt not. in d. l. ij. de do. prælega. Et nõ exigo quòd illi de populo simul sciuerint; quia sufficit quòd per diuersas vices, dum tamen toties & tot q magna pars populi scire possit: per d. §. hi autem omnes. Item dicitur q etiam notorium est, vbicunq; constat iudici vt iudici, vt si in figura iudicij aliquid factum vel dictũ sit, cuius populus vel maior pars populi hoc nõ sciat. Et sic intellige C. q & aduer. quos. l. j. ff. de app. l. creditor. §. iussus. & de senten excom. in vj. c. venerabilibus. §. secus. de app. c. Romana. §. sinautem. lib. vj. de offic. delega. c. de causis. Quidam autem exigunt q sint tot cum iudice, q possit dici notorium. Et ita videtur tenere Spec. in d. §. iam. ver. pen. de Samsone. pro quo C. de custo. reo. l. ij. aut conuocatis publicè testibus. quod non est verum: quia secundùm hoc nihil faceret figura iudicis: quæ multum facit, per prædicta. Ad quod C. de dona. l. in donationibus. in princ. cum ibi not. Item est notorium q per acta & processus apparet. C. de litis contesta. auf. offeratur. extra, de rescrip. cùm contingat. ij. q. j. deus omnipotens. §. quãdo autem. C. de lega. §. j. lib. x. Vel quando resultat ex iuris præsumptione. in auf. de restitu. & ea quæ. §. vnum. ff. ad Turpil. l. j. & de his qui sunt sui. vel alie. iur. l. filium. Item est notorium q communis & antiqua credulitas siue traditio habet in cõcusso, sicut q Carolus fuit rex Siciliæ: passio Christi, & similia. C. de sum. triui. l. j. & ibi, quantum diuum Petrum. & ff. de re. diui. l. fina. de cada. pu. l. j. §. de adop. l. fi. ff. de leg. l. fi. in auf. vt non luxu. contra naturam. §. pen. ff. de fun. instru. l. quæsitum. circa princi. Et not. Host. in d. c. quanto. de transla. Spe. de no. cri. §. iam. versi. item si notorium facti. Inno. tamen dicit q illud est probandum. extra de ver. sig. in vj. c. veniens. Primum tamen ego sequor per leges, quas allegaui. Item potest dici notorium illud quod indubitanter rumor vulgaris asserit: videtur expressum extra de electio. c. Cumana. §. fi. ibi indubitanter. Sed hoc potest esse verum in berengis factis, quæ latere non possunt. secus in alijs. de sent. excõ. c. si iudex laicus. libr. vj. Et sic intellige extra de purga. cano. c. cùm dilectis. Et quod ibi no. per Io. And. post Host. Item notorium est illud, quod oculis iudicis patet de se. ff. de min. l. minor xxv. ann. extra, de cor. viti. c. j. & d. c. si fortè. de verb. sig. c. constitutionem. lib. vj. Et not. q securũ est & cautum q antecẽ procedatur vt in notorio, pronuncietur esse notoriũ, vt not. Io. Andr. extra de sen. & re iudic. c. pastoralis in cle. Sed pars etiã cautè faciet, si appellat ex illa pronũciatione: & admittetur. extra, de appel. c. Romana. §. sententias. lib. vj. Et not. †q in notoriis non est ordo iudiciarius obseruãdus: vt c. ad nostrã. el ij. extra de iureiu. ff. de lib. exhi. l. iij. §. Iulianus. versi. is verò. Securius tamẽ est iudicem in dubio iudiciarij ordinem obseruare: ne fortè reputetur notoriũ quod non est, & processus annihiletur: nisi esset ita notorium euidenter, q esset ridiculum ordinem iudiciarij obseruari. extra, de app. c. cõsuluit. Et not. Host. in c. cũ sit. eo. ti. de purg. can. c. pe. & simile consilium extra, de iudic. Cle. dispendiosam. in fi. †An autem opus sit citatione. Glos. dicit q sic, in c. ad nostrã. Item Inno. c. extra, de app. in c. cùm sit Romana. & idem in Spe. in ti. de no. cri. §. j. ver. & not. & versi. dicit quoq. Quibus obstat dictum c. cùm sit. de coniug. & c. bonæ. & c. venerabilem. & videtur expressum in d. c. quanto. de transla. episco. xj. q. j. c. statuimus. & c. quoniam. de fil. presby. Dicas q in notorio iudicivt iudici, q illa die non est opus citatione: vt si quis iniuriauit in præsentia iudicis pro tribunali sedentis. Ex quo tunc habet partis præsentiã: & non oportet amplius euocare. Et sic potest intelligi l. creditor. §. iussus. ff. de app. extra de pœnis. c. j. lib. vj. Sed die ela psa, & maximè parte absente, videtur necesse q citetur. extra de verb. sign. c. cùm olim. el ij. de pœ. licet. Et patet q per confessionem emissam in iudicio sit res notoria, vt c. Cumana. §. alleg. Et tamen pars vocatur in sententia. ff. quæ senten. sine app. re. l. j. §. item cum ex edicto. In notorio verò facti transeuntis vel interpellantis, dicunt omnes partem citandam: sed in contrarium faciunt supradictæ oppositiones. Et tamẽ securius est partẽ vocari, vt not. Hostiẽ. in d. c. cùm sit. Ego credo q sit necesse partem citari: quia in c. pastoralis. extra de senten. & re iudi. in Clemen. papa nõ denegat notorium: & tamen sententiam infirmat propter defectum citationis. Si tamen iudex timet scandalum vel periculum, potest sine citatione procedere: vt c. venerabilem. & c. bonæ. & maximè ad sententiã excõmunicationis, quæ fertur in absentem. extra de simo. c. accusatum. d. c. cùm sit. & not. in d. c. de manifesta. & facit bene extra de senten. exc. c. constitu. lib. vj. in fi. tamẽ non opus esset monitione. Nec obst. c. sacro. extra,

↔ P. PAV. P.
a ¶Vel à debitoribus. Et ideo non debẽt sepulchra per aliũ aperiri, nec alius in eo sepeliendus. Vide Bolog. in additione ad cõsi. Io. de Ana. ad fi.
b ¶Non orit. Ad l. clemens. j. de hæ. insti. p Bal. in l. mandatum. in v. col. C. man.
↔ P. PAV. P.
c ¶Illud Implere. Vide Dec. consil. xcj.

de sen. excõ. quia solue vt ibi, & not. Host. in c. cùm sit. Nam in duobus casibus nõ requiritur monitio trina. Primò vbi ex prima monitione apparet de cõtumacia partis: & vbi iam facto notorio proceditur ad excõicationẽ ex vna monitione secũdùm Host. in c. si sacerdos. de offi. ord. & citabitur per edictũ: sicut in alijs causis & cũ interuallis si sit possibile: vt ibi. Nec obstat extra de senten. & re iudi. c. cùm olim. quia ibi vel pars fuit citata, vel papa ꝓcessit de plenitudine ptãtis, vt no. per glos. & Host. quia ibi reus habebat bonas defensiões, & nihilò minus fuit condẽnatus absens. quod potuit fieri, cùm in vero notorio proceditur per viã inquisitiõis: vt l. ea quidẽ. C. de accu. etiã si sit absens, põt cõdẽnari: vt c. qm̃. extra vt lit. nõ conte. Spec. dicit ꝙ audietur. & si fuit condẽnatus tanꝯ de notorio, cũ tn̄ non esset notoriũ, reuocabit: extra, de sen. & re iudi. c. cum Bertoldus. Tu dicas ꝙ si vult dicere sententiã nullã ex eo quod nõ est notoriũ, & non fuit ordo iudiciarius obseruatus, vel iniquitatẽ euidentẽ contineret, ꝙ audietur: vt c. pastoralis. §. alleg. Aliàs autẽ non audietur, si condẽnatus esset absens debita solẽnitate seruata. Et sic intellige quod idẽ Spe. no. eo. tit. §. j. Sed an debeat vocari ad singulos actus iudiciales. Inno. videt tenere ꝙ
5 non, in d. c. tua nos. in parua. Sed quid si pars cõpareat: † an debeat dari libellus? Dic ꝙ non: nec necessaria est contestatio: vt d. c. ad nostrã. & c. de manifesta. & c. solus. & not. in c. tua nos. de li-
6 bel. obla. c. j. & in auẽ. de exhib. reis. sancimus. † Quid si reus velit excusationes vel defensiones ꝓponere? Dicit Inno. & Host. in c. tua nos. & Spe. in d. §. j. versũ. ꝙ si iudicis. ꝙ iudex audire debet: & si non audierit, nõ valet processus. Si tn̄ audierit, & probationes nõ admittat: tn̄ bene valebit. & sufficit ꝙ iudex coram superiore possit ostendere crimen notoriũ: sed pro reo nũquid saltem superior debet probationes alias admittere: quare non ergo principalis iudex? Videtur verius distinguendum: quia aut factum & facti qualitas sunt notoria: verbi gratia, notorium est ꝙ Titius interfecit hominẽ: & ipse cùm armis assaliuit, occiso non percutiente nec se defendente: tunc ego credo ꝙ reus nõ audieẽ nec ad proponendũ nec ad probandũ quod ad sui defensionem fecerit. Et est expressum in vsibus feu. de pace iura. fir. §. si quis hominẽ. Si verò facti qualitas nõ sit notoria: verbi gratia, quis in iure confessus est ꝙ occidit hominẽ: vel fortè occidit pluribus præsentibus qui viderunt mortuũ, non tn̄ primũ insultũ viderũt nunc vult probare ꝙ occisus primò inuasit. Iniquus esset iudex, si contra eũ non admitteret. Et hoc probat per d. §. si quis hominem. imò põt dici ꝙ obiectus talis extra ius facit desinere rem esse notoriã. & hoc bene probatur. ff. de tab. exhi. l. j. §. sed si neget. extra de sen. excõ. in vj. c. venerabilibus. §. idem & §. seq. lib. vj. & Inst. de eo cui libe. cau. bo. addi. §. hæc cõstitutio. ibi: quàm
7 ergo. † Et ideo conseruatores, qui nõ possunt se intromittere nisi de exequendo possunt audire defensiones probabiles, si extra
8 iudiciũ proponantur. extra, de offi. deleg. c. j. lib. vj. & ibi no. † Itẽ quæritur nunquid debeat probari notoriũ. Docto. dicunt vbi §. ꝙ non: quibus obstant iura, quæ superius allegaui. Vnde videtur melius indistinctè tenendum ꝙ non sit necessarium testes recipere in casu veri notorij, in eo quod notorium est: quod condemnatio valeat, & processus, dato ꝙ nihil probatũ sit. patet per iura §. allega. & quod sufficit ꝙ superior reperiat notoriũ, & sibi dicatur ꝙ sit notorium. Sed si dubitaretur, non esset notorium. & procederet superior per informationẽ ad hoc, vel rei euidẽtiã, sicut primò, per iura §. allegata. & maximè per §. si quis hominẽ. Quid ergo si crimen denunciatum est iudici, sicut notoriũ? Dic ꝙ si sit talis iudex, & populus, qui videre possunt, sicut episcopum sedentem in solio publicè: tunc statim procedet sine informatione. Sinautem hoc non contingit: tunc informationem recipiet, & per eam procedet. & sic intellige l. ea quidem. C. de accu. ibi: defensione reo oblata. Et in illa informatione debet vocari pars, secundùm Inn. & Hosti. in d. c. tua. sed secundùm Arch. non est necesse, vt no. in d. c. j. lib. vj. de offi. deleg. Ego credo ꝙ sit tutum eã vocari, per c. bonæ. §. licet. de elec. Et vide quod ibi no. Inno. & ꝙ plures testes recipiãtur in informatione ne sit tergiuersationi locus. Et dic ꝙ testes nõ habent necesse semper de-

ponere de visu: vt no. Io. And. post Host. extra de purga. cano. c. cum dilectus. Quid si sunt pauci? Archi. dicit non esse notoriũ: vt d. c. j. quod potest esse verum quando cõmunis credulitas & indubitata hoc innuit, vt §. probaui. † Sed an sit necessaria sentẽ-
9 tia? non videtur. extra de diuor. c. significasti. & tenet Archi. extra, de sen. & re iud. c. Romana. §. fi. in gl. sciendum. quod est verum, vbi intenditur ad præsentiã salutarẽ. secus alias. extra de di-
10 uor. c. porro. de purg. cano. c. penul. iij. q. v. quod suspecti. † Sed an debet dari in scriptis? non videtur, cùm nec libellus detur, vt §. dixi. C. de senten. ex breui. reci. auẽ. nisi breuiores. in auẽ. de mãda. prin. §. si tibi quoq;. Tutum tamen est scribere. extra, de verb. signi. c. sæpe. §. sententiam. in Clemen. Sed an potest appellari? non videtur. extra, de appel. c. consuluit. & c. proposuit. & c. peruenit. C. quorum app. non reci. l. abstinendum. ibi: dummodo euidenter atq; conuicti. Dic ꝙ non potest appellari: si tn̄ appellet de facto, & corã iudice appellationis proponatur nõ esse admittendam appellationem, quia factum super notorio, & iudici appellationis de hoc constat: non admittetur, aliàs sic: vt extra, de appel. c. Romana. §. sinautem. Et debet iudex appellationis procedere per informationẽ, sicut primus: & si reperiet notoriũ, con-
11 firmabit processum & sententiã: sinautẽ secus, tũc omnia annul-
labit: vt not. Inn. & Host. in c. tua. vt §. dixi. † Nunquid ergo iudex principalis exequatur non obstãte appellatione? Dic ꝙ nõ: imò iudex appellationis potest ei inhibere, ex quo inceꝑerit cognoscere an appellatio sit admittẽda vel nõ, vt d. c. apparet. Ante inhibitionem posset exequi: vt no. doc. in d. c. tua. quod ego non credo, casu quo non posset retractari executio. ff. de app. recipi. l. sciendum. nisi in casu. ff. de appel. & rela. l. constituciones. &
12 videt notari. ff. nihil no. app. pendẽ. l. j §. si quis. † Sed an isti modi procedendi obtineant in cõtractibus, & in alijs cꝫ in criminibus? Inn. videtur dicere ꝙ non, in c. tua. in fi. magnæ gl. de coh. cleri. & multi. Sed videt verius ꝙ saltẽ super hoc obtineat ꝙ notorium probari non debet. & ibi no. Hosti. Sed bene verũ est ꝙ illa quæ suprà dicta sunt, nõ obtinent in casibus, in quibus in cõtractibus procederetur per viã inquisitionis: de quibus not. per
13 Inn. de iureiu. c. ad nostram. † Item exceptiones dilatoriæ nõ admittuntur in causa notorij, nec exceptio spoliationis: vt in Spe. de pe. & pos. §. quoniam. vbi verius. Item quidam dicunt quòd probatio fieri debet intra octo dies. Dic per Inno. de sentẽ. excõ. in vj. c. solet. in Spe. cod. titu. §. j. ver. item si notorium facti. Ista sufficiant de notorio.

Additio.

¶Sfa. Omnia quæ fiunt in loco meo à me possesso, possum mea authoritate tollere: vt l. quẽadmodũ. §. j. ad leg. Aquil. fallit hic fauore religionis. Bar.

a ¶El à debitoribus. [a]Not. ꝙ filij etiam si non sint hæredes patris, habẽt iura sepulchrorũ. Secundò not. ꝙ ex literis in sculptis in lapide quis nonhabet ius. De quo habes in l. monumentorum. C. eo. facit ad q. nunquid antiquis literis sit credendũ. tãgit Spe. in tit. de proba.

¶AT si quis.

b ¶Si cui funeris. No. ꝙ ex mandato testatoris non oritur [b] mandati actio. quod apparet: quia hic datur de dolo, quæ cum alia non concurrit.

Potest tamen. Not. ex hoc ver. quòd executor, qui officium executoris suscepit vel acc ptauit aliquo modo, cogitur illud implere, vt hic. De hoc not. in l. nulli. de episc. & cler.

Plerique. No. quòd per protestationem declaratur animus protestantis. Secũdò no. quod protestatio non operatur vltra illud, ad quod verba protestationis se extendunt: vt no. per Inno. extra de consti. c. cum M. Ferrariensis. & per Io. And. in c. causam. extra de re iud. dixi plenè de operis noui nun. l. non solum. §. fi.

¶Vod si nulla. Istã legẽ allegat Dyn. in l. si constante. §. vir. sol. matr. quod si mulier nihil habeat in dotem, debet ali à viro. Bar.

Ecclesia

1 ¶Ecclesia non potest fieri in re, quæ subiacet restitutioni.

¶Sl locus. Not. licet communis opi. sit ꝙ res quæ subiacet restitutioni possit interim alienari. licet de hoc fuerint opi. in glo. contrariæ: in l. fi. §. sinautẽ auaritiæ. C. cõmunia de lega. tamen hoc fallit
1 in libertate, vt ibi patet. † Item fallit, si quis vellet facere locum religioso: & ideo in re, quę subiacet restitutioni, non posset cõstrui ecclesia.

a ¶Minime. [a]Not. ꝙ exbannitus, qui potest impunè offendi & occidi secundùm formam statuti, poterit etiam occidi à filio & à patre: licet Dy. aliter dicat. j. de adul. l. si adulterium. cum incestu. §. liberto.

b ¶Vm in diuersis. [b]Nota ꝙ debet inspici vbi est pars principalior. Item no. ꝙ principalior pars hominis est caput. Vnde testis interrogatus si cognouit an talis est: talis dixit ꝙ sic,
c quia vidit caput[c] eius, vel faciem eius.

De mortuo inferendo, & sepulchro uiolato. Rubrica.

LEX. I.

d ¶Onga. [d]Dicit glo. ꝙ nec longissima posset præscribi: quia incorporalia nõ præscribuntur: vnde istud est verum in seruitutibus realibus: secus in iuribus personalibus vt plenè dixi in l. iusto. §. nõ mutat. j. de vsuc. doct. in l. fi. de præscrip. long. temp. Et ideo puto ꝙ hoc non præscribat: quia non habebat titulum & bonam fidem. Vltimò not. ꝙ ea res quæ sui priuilegio nõ præscribitur, non præscribitur spatio xxx. an. vel. xl. ann. ab eo qui titulo caret.

De rei uendicatione. Rubrica.

Circa istam gl. rubricæ quędã sunt quæ sunt satis clara: tamen sunt examinanda aliqua. Primò an hæc actio detur cõtra ciuiliter possidentẽ. Glo. ꝙ sic. & nil allegat. Idem no. C. vbi in rẽ act. l. ij. & j. de acqui. pos. l. Pomponius. §. si is qui precario. Tex. habe
tis in l. cuiuscunq; j. de vsufr. & videbitis in l. iij. in fi. j. ad exhib. Secundò dicit gl. ꝙ sciendũ est ꝙ ista actio quandoq; datur directa directò, & quandoq; directa vtiliter, vt in gl. Sed in eo quod dicit ꝙ datur directa vtiliter ei qui est dñs, contra eum, qui dolo desijt possidere. Doct. reprehendunt glo. Nam dicunt ipsũ ꝙ rei vendicatio habet duo principia formalia: vnũ ex parte actoris ꝙ sit dñs: vt j. e. l. in rem. aliud ex parte rei quod possideat: vt l. j. de ali. iud. mu. cau. fac. & l. officiũ. j. eo. Vnde contra eũ qui nõ possidet, sed dolo desijt possidere, non potest dari directa, sed vtilis. l. nec vllam: aliàs, etiã. §. quod si quis. §. de peti. hære. & l. electi. §. item si ex pluribus. j. de noxa. Ita dicunt doc. nostri. C. eo. in rub. Pro gl. nostra facit: quia in actiõibus istis realibus ius merimur ex persona actoris, nõ rei: vt l. j. §. j. si pars hęre. pet. Vnde semper debet dici directa, si aliquis est directò dñs. Teneas tamen quam vis: quia ista verba sunt magistraliter dicta, non autẽ sunt verba Iurisconsulti quod not. ad quæstionẽ. Si lis est contestata super directa, & post litem contestatã desijt reus possidere: vtrũ sequatur condẽnatio ex eadẽ instantia. Et si tenemus glos. non est dubium ꝙ non obstat, quia variatur solùm actionis qualitas: quia primò dabatur directa directò: nunc de directa directò datur directa vtiliter: sed secũdũ alios tũc secus: quia primò directa erat, modò vtilis, vt per Dyn. in l. ꝫꝯ. §. Iulianus. & ibi dixi j. de aqua plu. arcen. & Iac. But. & in §. omnium. Insti. de act. & per Cy. in l. j. C. de ali. iud. mu. cau. fac.

LEX I.

¶POst actiones. Hæc actio ad petitionem rerũ singularium datur, & competit pro omnibus rebus corporalibus. h. d.

¶Per hanc. Líberæ personæ, quę sunt in potestate nostra, non petuntur hac actione, sed alijs remedijs hic expressis: nisi vẽdicentur adiecta causa de iure ciuili. h. d. Quæro: quid est hoc dictũ, præiudicijs? Quidam dicunt, id est, exceptione. quod gl. nõ placet. Dic ergo in præiudicialibus actionibus, de quo loquitur. §. præiudiciales. Instit. de act. Item quæro, quare dicuntur
a præiudiciales. Dicit gl. ꝙ ideo præiudicat, quia interim nõ debet cognosci de alia. Certè secundùm hoc petitio hæreditatis eodẽ modo esset præiudicialis: vt l. si quis liberta tem. §. de pet. hær. ideo dicit Pe. ꝙ ideo præiudiciales dicũtur, quia ibi vertitur magnũ præiudiciũ, scilicet status hominis. Itẽ quæritur vtrum illud, quod dicitur hic in filio ꝙ potest vẽdicari adiecta causa de iure Romano, habeat locum in alijs personis. Glo. ꝙ sic. Vnde Abbas vendicat monachum adiecta causa de iure canon. sic vẽdicamus res sacra: vt l. in rẽ. §. sacra loca. j. eo. Idem in vasallis, ꝙ sunt ex consuetudine, ꝙ possunt vendicari de iure cõsuetudinario. Idem dico ꝙ cũ quælibet villa habeat suos massarios subditos, vt sustineant munera, ꝙ possint vẽdicari adiecta causa de iure statutorũ: sicut ciuitas vẽdicat suũ ciuẽ adiecta causa de iure ciuili: vt l. de iure. j. ad munic. idẽ dico in quolibet syndico. Item quæro quãdo cõpetant ista quatuor remedia: vide gl. & no. quæ hic ponit satis clarè. Sed contra id quod dicit gl. ꝙ datur officium iudicis. Opp. de l. in causæ. in prin. §. de mino. Sol. illud verum, qñ est auxiliũ extraordinarium in subsidiũ introductum: secus si introductum ad coadiuuandũ ius ciuile. De quo dixi in l. in prouinciali. j. de ope. no. nun. Itẽ
a quæro, quæ est ratio ꝙ interdictũ non habet locũ qñ à nemine filius possidetur. Rñ. Pet. ꝙ tunc habet locũ interdictũ, quando est cõtentio inter duos de re tertij: sed hoc
b nõ est, nisi faceret pro alio, vt pro hærede: vt l. pe. j. de libe. exhi. Itẽ ex hac gl. & legibus allegatis in ea no. ꝙ si ciuitas ista vellet petere vnã villam vel vnũ castrum, contra quẽ debet dari libellus? Certè contra eos, ꝙ detinent: vt si homines illius castri detinẽt, cõtra eos datur: si alius, contra illũ tantùm.
c Item aduerte, qñ aliquis est carceratus, & petit relaxari: nõ proponit interdictũ: quia nõ est contentio inter duos de re tertij, sed de se: ideo proponet officiũ iudicis, vt hic.

Per hanc actionem. Hac actione vendicatur vniuersitas rerũ in totũ vel in partẽ: nõ obstante ꝙ aliqua res particularis non sit vẽdicantis. h. d. cũ l. seq. Opp. ꝙ hæc actio nõ det ad vẽdicationẽ vniuersitatis, vt §. ea. l. in prin. Sol. nõ dat ad vẽdicationẽ iuris, vt est hęreditas, peculiũ, & filia. sed ad vẽdicationẽ corporũ, sicut est grex, vt hic.

LEX. II.

¶SEd si par. Dicitur, si par &c. contra l. Põponius scribit, si ex æquis. j. eo. Solu. vt in glo. & bene. Opp. dicitur ꝙ hic in restitutione non veniunt aliena capita: contra l. Marcellus. j. eo. Sol. ibi erant aliena: tamẽ pro eis cõperebat Publiciana. Et not. modũ pronunciandi & exequendi, quando petitur vniuersitas rerũ, ꝙ licet iudex pronunciet gregem esse meũ: tamen restitutio fiet mihi detractis capitibus alienis. Per istam legem ego dico ꝙ Imperator est verè dominus totius mundi: nec dico secũdum quod glo. dicũt, scilicet quo ad protec d tionem: vt not. §. in constitutione Digesto rum. in prin. imò verè. Et si dicatur quomodo, ꝙa sunt alij dñi particulares rerũ suarũ?

¶Minimè. Et aduerte ꝙ licet iste text. ex arrupto allegetur ꝙ filius põt patrem venien: ẽ cõtra patriam occidere: glos. tamen hoc intelligit, si hoc filius faciat defendẽdo. alias secus. quæ videt destruere istũ text. nisi referas glos. ad illã partẽ literæ tã tũ ibi, dũ dicit, & liberos interficiẽdos venerit. nõ autẽ ad superiorẽ partem. & vide Bal. in l. si adulteriũ. hic allega. & ex isto text. dicunt quidã ꝙ impunè possit occidi pater veniens contra fidẽ Christi: imò pretio afficeretur. Vide quod dixi post Bart. in l. si quis à liberis. §. parens. de liber. agn. & qđ not. mod. in l. ꝙuis. cũ l. seq. so. mat. & hic adde glo. xxiij. q. iij. c. fortitudo. Adde qđ abbas. cõsil. ciiij. tenet ꝙ filius rebellis nõ sit in potestate patris, ex quo põt ipsum occidere: & sic an filius possit testari.

↔ POMATES.
a ¶Minimè. Vide Fel. c. literas. iiij. co. ad fi. de præsump. Cepol. cõsil. v. in iij. & v. co. & lxxix. in ij. col.
↔ P. PAV. P.
b ¶Cùm in diuersis. Circa hoc an vbi est caput, censeat esse totũ corpus, vide Bal. in c. j. §. ad hæc. in ij. collũ. de pace iur. fir. Feli. in c. nõ liceat. in prin. de præscrip.
c ¶Quia vidit caput. De teste dicẽte ꝙ cognouit aliquẽ esse talẽ, quia vidit caput eius, adde latius Bar. in l. stigmata. C. de fab. lib. xj. Et ad istũ tex. vide no. Bald. in c. j. §. ad hæc. de pace iur. fir. Et ibi an vendicato capite castri intelligat venditũ totum. xiij. q. ij. c. in eccle siastico. Quæ autẽ dicatur facies. pro statuto duplicãte pœnã pro vulnere illato in facie, dicit Ang. in l. si quis in metallũ. C. de pœn. quod cõprehendit descẽsiue vsq; ad barbã inclusiuè et ascensiue vsq; ad capillos, & tota frons etiã ex trãsuerso cùm maxillis dicitur in facie. Allegat tex. cum gl. in l. item mela. §. j. ad l. Aquil. facit d. l. si quis. & ibi etiã dicit Ang. per istũ tex. ꝙ non valet statutũ ꝙ quis debeat bullari in fronte: quia facies hominis non debet maculari.
¶Longa. Ad intellectum huius tit. vide quæ dixi §. tit. prox. in apostil. magna vbi vnum not.

Rñ.q̃ mundus eſt vniuerſitas quædã: ideo non repugnat q̃ ego ſim dominus totius vniuerſitatis,& non rei particularis, vt hic.

LEX III.

MArcellus. Armamenta. Inſtrumentum non venit in venditione rei inſtructæ: ſed eſt ſpecialiter vendicandum.h.d.Quod not. quia non procedit libellus:peto domum cùm ſingulis maſſaritijs: ſed debent ſpecialiter exprimi,vt hic.

Pomponius ſcribit. Si duorum res confundantur,efficitur res communis: & quilibet vendicabit pro rata:& qui dolo cõfundit, tenebitur, ac ſi dolo deſijſſet poſsidere.h.d.

IDem Pomponius. In rebus quæ cõmiſtione non confunduntur,remanet dominium eorum, quorum erat primò:niſi eorũ voluntate ſit facta commiſtio.h.d.

Idem ſcribit. In rebus,quæ commiſtione mutant ſpeciem,priores deſinunt eſſe domini:& res ſpecificantis efficiuntur.h.d.

Si plumbum. In rebus diuerſi generis,quæ cõmiſtione non mutant ſpeciem,ſi poſſunt ſeparari,quilibet vendicabit ſuum:aliàs communicabit,& pro parte vendicabitur.h.d.

Idem ſcribit. Fœtus cedit ei,cuius eſt mater,nõ ei,cuius eſt pater.h.d.

De arbore. Arbor quæ radices egit,cedit ſolo:aliàs ſecus.hoc dicit.

Cum & rem. Falſa demonſtratio circa rem petitam, non vitiat iudicium.h.d. Dixi plenè in l.ſi quis in fundi vocabulo.j.de leg.j.

Si plures. Incertitudo rei impedit condẽnationem fieri. h.d.Oppo.de l.ſi in emptione.j. de contrahen. empt.Solu.ibi certitudo recipit determinationẽ ex poſitione legis,quia lex interpretatur cõtra proferentẽ. Item opp.de l.j.in fi. j.de his qui deie.vel effu.Sol. licet ibi ſit incertũ qs deiecerit: tamen ibi eſt certum iudicium:quia intẽtatur cõtra dominũ. Item opp.q̃ ſemper ſit certũ:quia actor ſemper declarauit intentionẽ ſuam:vt l.ſi quis intentione.ſ.de iud.Solu.gl.not,ſecundùm quã no.q̃ ius in declarando intentionẽ ambiguã nõ egrediẽ perſonã proferentis,nec trãſit ad hæredẽ.Dixi plenè in l.inter ſtipulatẽ. §.j.j.de verb.obl.Sed poſſumus aliter ponere q̃ probatiões ſunt ambiguæ.de quo dixi in d.l.ſi quis intentione ambigua.

SI in rem. Qui petit rem debet eam declarare in libello,ſecundũ ipſius naturã,& qualitatẽ.h.d.quod no.quia tota die practicatur. Simile habetis in l.in actiõe.j.de furt.facit ſ.de dolo.§.j. Itẽ opp. de l.ſi de fenſor.l.qui interrogatus.j.de interroga.actio. Sol. licet ibi dicatur q̃ quis debeat dicere an petat rem totã vel partem: tñ ſi dicit ſimpliciter,rem totã petijſſe videt.Contrariũ videt no.in l.Põponius.§.ſed & is.ſ.de procura.in vlti.gl.Sol.legẽ illã intelige ſecundũ iſtã.Not.ex hac l.q̃ ad certificandũ hominẽ, ſufficit dicere nomẽ propriũ;niſi ſint plures eiuſdẽ noïs:& tũc de neceſsitate recurrit ab alias demõſtratiões.& ideo ſit cautus aduocatus rei,q̃ faciat poſitionẽ q̃ ſint plures eiuſdẽ noïs:aliàs in dubio intelligit de ſuo clientulo q̃ illud nomẽ habebat;& idẽ in villis & caſtris.& p hoc j.de iure fiſc.l.ita fidei.Itẽ op. de §. curare. Inſti.de acti.& l.vbi aũt.§.illud.j.de ver.obl.Solu.hic loquit qñ agit ad ſpeciẽ certã fictione reali vel perſonali:ſecus ſi erat debitor in genere,vt in cõtrario.Quæro quid ſi iſtę demõſtrationes nõ ſunt in libello appoſitæ?Rñdeo,ſi per partẽ opponit,nõ procedit vltra;quia deliberari nõ põt vtrũ velit cedere vel contendere;ſed ſi nõ opp.& in proceſſu nõ apparet ex ꝓbationibus & alijs cautionibus nõ ſequet condemnatio.Sed ſi poſſet apparere ex actibus & probationibus;tũc ſequeret condẽnatio. Itẽ no.q̃ ſufficit quem nominari à nomine matris.quod not.&c.Bar.

s IIs qui ſe. Solutio æſtimationis facta à nõ poſſeſſore,non liberat poſſeſſorẽ. h.d. De quo dic vt l.nec vllam,aliàs l.etiam.§.pen.de peti.hære.

POmponius. Si res pro indiuiſo poſsidat à ſocio & ab alio,aliũ tãtùm cõuenit: ſi pro diuiſo,vtrũq̃ pro rata conuenit.No.q̃ res mobilis nõ põt poſsideri pro diuiſo.ad quod l.arbor.j.cõmu.diui.quod nor. & bene.

OFficium. Hæc actio datur contra eũ qui poſsidet vel eſt in poſſeſsione cauſa cuſtodiæ vel aliter poſsidet.h.d.Oppo.ille qui poſsidet titulo,nõ teneẽ ad reſtitutionẽ,vt l.regulariter.de peti. hæ. Sol.aliud in petitione hæreditatis:aliud in rei vendicatiõe. Item opp.q̃ iſta litera innuit q̃ poſtquàm actor probauit, reus poteſt ſuas exceptiões proponere:& ſic innuit q̃ reus poſt didicita teſtificata poſsit teſtes producere:cõtra in auẽ.de teſtẽ. §. quia verò.Sol.vt in glo.Tu dic,& melius,q̃ illa auẽ.loquit q̃ poſt didicita teſtificata non poſſunt teſtes produci, ſcilicet ſuper eiſdem articulis: ſed hic producebantur noui articuli ſeparati totaliter ab his,ſuper quibus teſtes erant examinati.Item opponi in corpore de depoſito.§.j.Solu.vt in gl. Quæro vtrum conuẽtus pro re immobili,poſsit nominare dominum in iudicio.Et glo.q̃ ſic, vt in l ij.C.vbi in rem actio.

SI res mobilis. Bonæ fidei poſſeſſor debet rẽ reſtituere vbi eſt, vel vbi petitur ſumptibus petitoris:malæ fidei poſſeſſor vbi inuenitur,vel vbi petitur ſumptibus ſuis.h. d. cùm duabus ll.ſeq.& prima lex loquitur quando eligit bonæ fidei poſſeſſor. ſecunda quando eligit petitor.tertia loquitur in malæ fidei poſſeſſore.

NOn ſolum. Oppo.hæc lex non procedit in bone fidei poſſeſſore,cui negligẽtia non poteſt obijci:vt l.ſi quid poſſeſſor. §. ſicut. de peti.hæred.nec in malæ fidei poſſeſſore: quia ſibi non cauetur.Solu.vt in glo.& optimè. Petr. dicit quòd hæc lex poteſt intelligi in bonæ fidei poſſeſſore.Nec obſtat l.ſi quid poſſeſſor.§.ſicut.quia quædam eſt culpa in negligendo: & de illa non tenetur,vt ibi.quædam eſt in faciendo: & de illa tenetur quod apparet in l.Aquilian. ſed certè licet in l.Aquilia. dicat verum: tamen hoc venit officio iudicis quod huic actioni deſeruit.Item oppo.quòd hæc actio ſit ſuperflua, cùm reo eſſet per officium iudicis conſultum. Dicit glo.imò eſt vtilis propter expẽſas quæ poſſunt peti iure actionis,quæ antè poterãt peti per officium iudicis mercenarium.Not.iſtam glo.per quam dicunt docto.q̃ ſi ſtatuto cauetur quòd victus victori condemnetur in expenſis: quòd ſi condemnatio in expenſis fuerit omiſſa tempore ſententiæ:tunc poſsit victor petere condictione ex illo ſtatuto,vt operetur illud quòd prius officio iudicis veniebat:nunc iure actiõis veniat.Pro quo optimè l.iij.§.ſi rem.j.de leg.iij.& quæ ibi dixi.

ITem ſi verberatum. Si quis rem. Si rem de neceſsitate diſtraxit, tenetur ſolùm ad pretiũ quod recipit.h.d.Not.q̃ princeps poteſt auferre ius meum,& dare alteri.dixi in l.Antiochenſium.j.de priui.credi.

Si ſeruus. Poſſeſſor, qui non eſt totaliter malæ fidei,non tenetur de interitu.ſi res eſſet eodem modo peritura penes actorem. Item re perempta neceſſaria eſt ſententia propter acceſsiones & ſtipulationes de euictione. hoc dicit cum l.ſequent. Ad quod opp.quòd indiſtinctè periculum pertineat ad malæ fidei poſſeſſorem:vt l.illud.ſuprà.de petit.hæreditat.Huius timore ſunt duæ gl.prima quæ eſt noua ſuper verbo,demortuum.& vltima glo.antiqua ſuper verbo, moram. In prima legitur iſte §. tribus modis. & multum not.Nam aut poſſeſſor fuit ab initio malæ fidei;& durauit:& tenetur de periculo: vt dicta l.illud.niſi habuerit iſtam cauſam litigandi, vt quia non credebat rem eſſe petentis vel propter impenſas. quam legem not. multum quòd malæ fidei poſſeſſor tenetur de interitu ſcilicet reſpectu eius, cuius reſpectu eſt malæ fidei poſſeſſor: alij non:vt l.Fulcinius.§.quod ſi aduerſus.infrà ex quibus cauſis in poſſeſ. ea. Item nota quòd quando retinet propter impenſas, non tenetur indiſtinctè de interitu. Item legitur ſecundo modo in eo qui fuit ab initio bonæ fidei, & durauit: iſte non tenetur indiſtinctè de interitu,niſi poſſet imputari culpa: quare non credit rem eſſe petentis:tunc enim tenetur de interitu ſecundùm diſtinctionem huius §. Nota quòd illud quod dicitur, Bonæ fidei poſſeſſor, qui habet iuſtam cauſam litigandi, non tenetur de interitu:debet intelligi de tali cauſa, quæ non cadit in culpam.

pam.ſed glo.magna hic indiſtinctè dicit non teneri de interitu: ſed iſta glo. poteſt ſatis ſuſtineri,cùm poſt litem conteſtatam bonæ fidei poſſeſſor teneatur de culpa:vt j.l.proxi.§.j.aliàs ij. Tertiò modo legitur in eo qui ab initio fuit bonæ fidei, poſtea cœpit eſſe malæ fidei:tũc enim propter bonam fidem quam habuit ab initio,non tenetur indiſtinctè de periculo: ſed adhibetur diſtinctio,aut erat eodẽ modo peritura penes dominum, aut non: & iſta tenetur in gl.magna circa mediũ. Opp.q̃ poſt lit.conteſt. ſemper dicatur malæ fidei:vt l.ſed & ſi lege.§.ſinautem. de peti. hære.Sol.verum eſt quantum ad fructus, non quantũ ad interitum.Dixi rationem in l.illud.de peti.hære. Item opp. q̃ ad moroſum ſemper pertinet periculum interitus:vt l.quod te.j.ſi cert. pet.Solu.aut loquimur in reali:& habet locũ diſtinctio huius §. ſecundùm lect.præcedentem. Aut loquimur in perſonali:& tũc an debeat adhiberi iſta diſtinctio,an res ſit eodem modo peritura penes petitorem vel non,dixi in d.l.quod te.j.ſi cer.pet.

VTique. Oppo.ad iſtam legem fructus & partus veniunt per officium iudicis mercenarij: ergo re perempta non durat officiũ: vt l. ij. C. depo.l. centum Capuæ.j.de eo quod cer.loc. Sol.hic res perijt poſt litem conte.& ſic officium iudicis erat iam corroboratum, vt perempta re principali non corrumpantur acceſsiones.quod not. Item opp. hic innuitur q̃ ſtipulatio de euictione non committitur,niſi lata ſententia,contra l.emptorem.in prin.j.de actio. emp.Solu.vt ibi not. & l.at qui natura.§.cum me.ſ.de neg. geſt. Item quæro quid ſi actor nollet ferri ſententiam:an fertur ad petitionem rei?Glo.dubitat.Dico indiſtinctè quòd ſic:vt l.properandum.§.& ſi quidem.C. de iudi. Item quæro qualiter formabitur hoc caſu ſententia. Reſpõdeo,propter ceſsiones & partus eſt clarum propter ſtipulationem de euictione propter acceſsiones.glo.ponit plures modos.

Culpa. Non eſt in culpa,ſi quis vtatur re ad eumvſum,ad quem eſt deſtinata.h.d.

Iulianus ſcribit.

SI hominem. Iſta lex legitur duobus modis.ſecundùm primam lectu. breuiter hoc intendit. Poſſeſſor tenetur de facto eius cui vendidit,ſicut de ſuo.h.d.Opp.q̃ imò teneatur ad rem: vt l.ſi ſeruum.§.j.j.de ver.obl.Sol.fateor q̃ res venit in petitione:& pretium tantùm veniet in executione. Quod intellige de pretio verò.Sed ſecundùm aliã lect. breuiter hoc intẽdit:Re perempta in ſubſidiũ tenetur ad pretiũ poſſeſſor actione negotiorũ geſtorum,licet non habuerit titulum lucratiuũ,ſi ei contra perimẽtem poterit eſſe cõſultũ.h.d.Oppo.qui habuit titulũ oneroſum, non tenetur actione neg.geſt. Sol.hoc ideo:quia ceditur actio l. aquil.per quam recuperabit æſtimationem ab occidente.

Item Iulianus. Re perempta poſt moram tenetur poſſeſſor ad fructus & ad cæteras acceſsiones.h.d.

SI poſt. Si pẽdente lite ius actoris perimitur abſq̃ facto ſuo,ex facto rei peruenitur ad cõdemnationem ac ſi peremptum nõ eſſet,& cautiones inuicem non præſtabuntur.h.d. Et propter hanc legẽ debes eſſe cautus q̃ ita formentur articuli,q̃ concludant cõpletam vſucapionem ante litem conteſtatam.Dixi in l.Celſus.j.de vſuſca.& debet dicere articulus,poſſedit à decẽ annis citra &c. & per dictum tempus.Item oppo.de l.ſi pupilli.§.fi.de neg.geſt. ſed hic actor non habet actionem re vſucapta:ergo &c.Solu.dicebat Bul.non habet directum,ſed vtilem.Alij dicunt q̃ hic eſt caſus ſpecialis.Gloſ.tenet primam,ſecundùm quod eſt caſus illius quæſtionis, quod ſi pendente iudicio mutatur actio directa in vtilem,q̃ ſequitur condemnatio ex eadem inſtantia. De qua dixi in rub.ſ.eo.tit.plenè in l.ꝯ.j.de aqua plu.arcen. quicquid tamen ſit,reperimus actorem non habere dominium: & tamen vendicat: & ſic non eſt ſolutum contrarium.Solu.vt apparet in ſummario,in quo dixi:vbicunq̃ ius perimitur abſq̃ facto actoris culpa rei: perinde peruenitur ad ſententiam ac ſi ius peremptum eſſet. Ex quo habes quòd exceptio ſuperueniens poſt litem conteſtatam culpa rei,non poteſt opponi. Hunc articulum plenè examinaui in l.prima.j.de exceptio. Item opp. quòd poſt lit.conteſta.non poſsit impleri præſcriptio;vt l.fina.de præſcrip. xxx.an.Sol.hic loquitur de vſuſcapione triennij quæ eſt fauorabilis,& nõ interrumpitur per lit.conteſt.ipſo iure, ſed in effectu: quod not.

PRæterea reſtituere. Quicquid ſeruus petitus lucratus eſt, vel ex eo natum eſt,venit in reſtitutione.h.d. Vides q̃ res petita pend nte lite poteſt effici poſſeſſoris.Hic eſt quædam gloſ.magna quæ non valet vnum obolum:quia refert ſe ad legem iſtam:quia non loquitur in poſſeſſore per vſuſcapionem facto domino: & ſic non continuatur ad præcedentia: meritò ipſi acquiritur ex re & ex opera:& poteſt iubere adire.

s IÀ bonæ fidei. Re perdita vel perempta poſt litem conteſtatã,non tenetur poſſeſſor ſi ei culpa vel dolus imputari non poſsit. h.d. quod nota.

IN rem actio. Oppo.j.titu.j.l.j.& j.titu. ij. per totum.Sol.hic loquitur de rei vendicatione directa: ibi de Publiciana vel vtili in rẽ. Item oppo.C.eod.l.doce.Solu.ibi in muliere,quæ non habebat dominium: licet Mar.dixerit contrarium,vt plenè no. C.de iure dot. l.in rebus. Item quæritur qui ſunt modi, quibus acquiritur dominium de iure gentium. Text. ponit multos modos.j.de acquiren.re.do.in l.j.Modi autem,quibus acquiruntur de iure ciuili,ſunt quaſi hi,ſcilicet per vſucapionem, vt l. traditionibus.C.de pac. Item hæreditatis aditione:vt l.cùm hæredes. j.de acqui.poſ.teſtamento:vt in legatis.C. communia de leg. l.j. & ij.cum ſimilibus ingreſſu monaſterij: vt in auẽ.ingreſsi.C.de ſac.ſanc.eccle.Item monachatione,& ſimilibus. Item arrogatione:vt Inſtit.de acquiſitis per arrogationem. Item in multis alijs per legis diſpoſitionem: vt l.ſi quis in tantam.& l. meminerint. C.vnde vi.& l.ſi.C.de ſac.ſanc.eccle.

Loca. Quæ in nullius bonis ſunt,vendicari non poſſunt.h. d.Opp.de l.ſancimus.C.de ſac.ſanc.eccle.Glo. ponit hic multas ſol.tene illam,ſcilicet q̃ non poteſt vendicari vendicatione directa: ſed adiecta cauſa de iure Canonico ſic: vt l.j.§. per hanc.ſ.eod.

Sed & id. Pars cedit toti:q̃ liquidũ cedit arido,ſi ei vnitur.h.d. Oppo.q̃ ille,qui mala fide ædificat in alieno,videtur donare: vt inſtitu.de rer.diuiſio.§.ex diuerſo. ergo &c.Solu.hic non ædificauit in alieno,ſed de alieno in ſuo.Itẽ opp.de l.iij.§.fi.ſ.eo.Sol.ibi loquitur quando infectum adiungitur infecto,vt maſſa maſſæ.Vnde non poteſt dici q̃ vnũ ſit pars alterius,ſeu q̃ vnum accedat alteri.Hic verò factum facto:vnde cedit ei,qui tenet locum totius.Et ex hoc glo.iubdit vnã diſtinctionem,quam vide.& not.gl.quæ tamen hic dicit vnum, ſcilicet factum adiungitur facto,ita q̃ neutrum eſt acceſsio alterius, q̃ minus cedit maiori:ſi neutrũ eſt maius,cedit pretioſiori. Contrarium not.in proxi.§.gl.ſuper verbo,trahit.ſed hæc verior. Itẽ oppo.q̃ pictura non cedat tabulis: vt l.qua ratione.§.literæ.j.de acqui.re.do.vbi tex.eſt de directo contra.Sol.dicunt quidam q̃ hæc corrigitur per illam tanquã poſteriorem: & iſtã tenet Azo in ſumma,& d.Iac.But. Tu dic vt in contrario dixi. Vltimò dicit glo.q̃ hodie ſemper ſcriptura trahit ad ſe chartã,quia pretioſior:ſicut pictura trahit ad ſe tabulam. Iſtud non placet:vt Inſti. de re.diui.§.ſi in aliena.Vnde ratio pretioſitatis nihil ad factum. Vnde ratio eſt,quã ponit hic Iuriſcõſultus,ſcilicet, quia ſine eo, cui cedit,eſſe non poteſt:vnde liquidum cedit arido. Doct.autẽ dicunt q̃ differentia inter literam & picturam eſt:quia occupat magis pictura chartam,quam facit ſcriptura.

In omnibus. Qui vendicat totum,repellitur exceptione:niſi reſtituatur pretium partis adiũctę. hoc dicit.

Item. Ea quæ vni corpori vniuntur cõpoſitione durante, vendicari non poſſunt:nec ea diſſoluta ſi per ferrumi nationem fuerunt vnita.ſecus ſi per applumbaturã:ſed actione in factũ primo dño conſuletur. Sed in vnione, quæ ex ſeparatis corporibus conſiſtit, quilibet ſuæ partis dominus remanet.h.d.

Tignum. Tignum alienum ædibus iniunctum nõ poteſt vendicari nec peti quòd ſeparetur: ſed actione de tigno iniuncto erit agendum. hoc dicit. Continua ſic: Dixi de corporibus,quæ cõſiſtunt vno ſpiritu,& vna elementatione. Itẽ de corporibus ſeparatis:nunc verò de his quæ conſiſtunt ex

¶ Pro cõcordia. Aduerte q̃ Bart. allegat per do. Iaſ. in §. oĩm. Inſtit de act. no. in l. j. C. de exe. rei iud. voluit q̃ libellus non procedit, in quo ſolũ petit cogi & cõpelli ad dandũ, non apponendo verbũ, condẽnari. nã ſi apponeret illud verbũ cõdẽnari, licet prepoſterẽ, nõ vitiaret. cõtrariũ tñ aſſignatur per eundẽ do. Iaſ. & dicit q̃ cõtrariũ ſentit idẽ Bart. poſt antiquos in hac l. ex diuerſo. c. j. Tu dic q̃ nõ mereẽ allegari cõtrari⁹. & ſi bñ conſidereẽ Bar. idem dixit in hoc §. j. qđ dixit in d. l. j. quia in hoc §. j. voluit q̃ apponi debeat verbum condẽnari, dum dicit Bar. ĩ illis verbis, peto rem declarari ad me pertinere. Nã illa declaratio nihil aliud eſt q̃ cõdemnatio, vt ſentit tex. in d. §. j. in illa implicatura. etiã ſi, &c. Et ſic faltem per æquipolens condẽnat. Nã eo ipſo q̃ declarat rem ad me pertinere, videtur te cõdẽnare ad rem mihi reſtituẽdã. Vel etiã põt intelligi Bar. prout etiam põt intelligi text. ibi. ſ. q̃ facta illa declaratiõe non tñ negaĩ quin etiã condẽnauerit, & ſic petitũ fuerit condẽnari. & hoc apertius ſentit poſt, dum ſubĩcit nõ tñ ppter hoc dico, &c. ar. l. j. in prin. eo. ti. vel melius plenius ſoluendo in d. l. j. Bar. ponit regulã in oĩ iudicio, & ſic in vniuerſo ex hac l. ex diuerſo. §. j. ponit fallẽ. in illo caſu in rei vendicatione. Et rõ fallẽtiæ eſt, ppter naturã ipſius actionis: quia eo ipſo q̃ iudex declarat rẽ meã eſſe: p conſequẽs declarat tuã nõ eſſe. Nam eo tpe penes duõs eſſe nõ põt. l. ſi vt certo. §. ſi duobus vehiculũ. ff. cõmo. Ita Bart. in l. Põponius. §. ſed & is. ff. de procu. qđ tacitè in hoc iudicio videtur peti te mihi cõdemnari, ex quadam conſequẽtia neceſſaria.

diuerſis elementationibus & corporibus conunctis. Sed quæro an actio de tigno iniuncto detur indiſtinctè ad duplũ. Glo. q̃ non, niſi contra malæ fidei poſſeſſorem. l. de eo. de dona. inter vi. & vxo. vide eam. Item quæro, quot actiones dentur contra malæ fidei poſſeſſorem. dicit glo. q̃ quinq̃. quam vide, & no. Itẽ quęritur vtrũ ille, qui non iniunxit, ſed tenet iniunctũ, teneatur. Glo. q̃ ſic. Itẽ quæritur quid de fabro, qui iniunxit, an teneatur. Gl. q̃ non ſi bona fide facit. Quod no. ad q. qñ quis accuſat laboratores conductos ab alio in poſſeſsiõe aliena, q̃ non teneantur.

Item ſi quis ex alienis.

Cæmenta cum domo vnita dominus cæmentorũ vẽdicare nõ poteſt: ſecus ea diſſoluta, & tempore præſcriptionis completo. hoc dicit.

IS qui deſtinauit. Conſultius eſt agere poſſeſſorio, quam petitorio. hoc dicit.

IS qui ſe. Gloſſ. hic ſummat iſtã l. cùm ſequentẽ & ideo gl. ſit pro ſummario. ideo vide eã & ſigna. Quęro quid ſi dedi libellum in rei vẽdicatione cõtra poſſeſſorem: & ipſe rñdet, & lis conteſtata eſt: tamen in nulla parte iudicij fuit interrogatus an poſſideret, nec eum poſſidere appareat: & de dominio meo plenè probaui, an debeat condemnari? Reſpon. q̃ non: quia non dicitur quis ſe offerre defenſioni licet, litiget: niſi interrogatus reſpondeat ſe poſſidere: & hoc ſiue in iudicio ſiue extra: dũ tamen probetur in iudicium ipſum dixiſſe ſe poſſidere: vt l. ſinautem. in prin. j. eod. & ideo tunc non condẽnaretur niſi ſe poſſidere dixerit. Sed qualiter tũc pronũciabit? Rñdeo, rẽ ad actorẽ pertinere: & ille abſolueẽ qa nõ poſſidet: vt eſt caſus in l. ſi à te. j. de excep. rei iud. ſecũdùm vnã lectu. ibi.

SInautem.

Poſſidere. Non ſufficit quẽ tẽpore litis conteſtatæ poſſidere, ſi ante ſententiam abſq̃ culpa poſſidere deſierit. Item ſufficit ſi poſſidet tempore ſentẽtię, licet antè non poſſederit. h. d. Oppo. de l. j. §. inde. j. depo. Sol. ibi de perſonali: hic de reali, quæ datur propter poſſeſsionẽ, &c. Item oppo. de l. j. §. ſi rem. j. depo. Solu. ibi primò dolũ commiſerat. Item quod hic dicitur, intellige ſecundùm l. item ſi verberatũ. in fi. ſ. eod.

Si homo petitus. Caſus ſupponiẽs excuſat poſſeſſorẽ à præcedenti culpa. Opp. de l. vtiq̃. ſ. eo. Sol. intelligas hic hominẽ petitũ ante conteſt. vel fortè extra iudiciũ. Secus ſi lis eſſet conteſtata, & ſic officium iudicis eſſet corroboratum, vt l. contraria. Barto.

Sed & is qui Qui dolo deſijt poſſidere, vt poſſeſſor conuenitur. h. d. No. q̃ argumentatur de petitione hereditatis ad rei vendicationẽ tñ differunt in multis, vt in gl. quã vide, & no. Vltimò vides q̃ hic in petitione hereditatis ille, qui dolo deſijt ppſsidere, teneẽ directa. quod apparet: quia ex verbis ſenatuſconſulti: ſed in rei vendicatione teneẽ vtili: quia eſt ex mente, vt hic, & dixi plenè. ſ. eo. tit. in rubr.

Si per filium, Si perſona, per quã quis poſſidet abſit: vel datur dilatio, vel præſtatur cautio de reſtituenda. h. d.

In re petita. Vidiſtis in l. in rẽ. vſq̃ ad l. is q̃ ſe obtulit. q̃ locutus eſt luriſconſultus, cui datur rei vẽdicatio. ab illa vſq̃ huc vidiſtis cõtra quẽ detur. Hic incipit tractare quod ſit officiũ iudicis, quę emergunt in rei vendicatione. & primò loquiẽ de ſumptibus vſq̃ ad l. fructus. & breuiter hoc intendit: Bonę fidei poſſeſſor ſumptus per doli exceptionẽ recuperat. Item expenſas factas in ædificando de nouo recuperat, niſi actor ſibi deductionem concedat. h. d. Quærit gloſſ. vtrum iſte §. loquatur in bonę fidei poſſeſſore. Et dic q̃ loquitur in bonę fidei poſſeſſore ab initio, & poſtea fuit in mala fide: vel in eo, qui erat bonę fidei, tamen erat pauper petitor: vel hic interuenit error: ſic apparet q̃ non erat malę fidei.

Sed ſi puerum. Expẽſæ ad rei vtilitatẽ factę, quę deductionẽ non patiũtur, recuperãtur à poſſeſſore in tribus caſibus hic expreſsis: alias ſecus. h. d. vſq̃ ad l. fructus. materiã de expenſis tractat glo. in l. fundo. j. eod.

FRuctus. Poſſeſſor teneẽ ad fructus pceptos, & qui percipi potuerũt: & ideo cùm deſinũt poſſe pcipi abſq̃ ſui culpa, ab inde deſinũt deberi: & cùm pcipi incipiẽt abinde incipiẽt deberi. h. d. cùm l. ſeq. & princ. ſequẽ. Primò ponit vnũ dictũ in genere. Secũdò vnã illationẽ qñ fructus deſierũt poſſe pcipi culpa poſſeſſoris. Tertiò aliã qñ caſu. Quartò ponit aliam qñ deſierũt facto petitoris poſſe peti. Secũda ibi: & ideo. Tertia ibi: & hac actione. Quarta ibi: in princ. l. ex diuerſo. Opp. de l. ſi fundũ. C. eo. Sol. hęc lex debet intelligi in poſſeſſore malę fidei, qui caret titulo: licet Pet. aliter dicat in d. l. ſi fundum. Secundò opp. q̃ habeaẽ rõ. fructuũ perceptorũ etiã inhoneſtè: vt l. ancillarũ. ſ. de peti. hære. Sol. ibi loquiẽ de perceptis fructibus, qui veniunt in reſtitutione, ſiue honeſtè, ſiue inhoneſtè ſint percepti: hic loquitur de percipiendis, qui nõ conſiderãtur, niſi prout honeſtè poterũt percipi. Itẽ opponi. dicit hic q̃ ſi vſusfructus eſt alienus, ratio fructuũ non habeẽ. Contra: quia poſſeſſor nõ põt opponere de iure tertij. l. loci corpus. §. competit. ſi ſerui. vendi. Sol. dicunt quidã q̃ debet intelligi qñ agiẽ contra ipſum fructuariũ vel habentẽ cauſam ab eo, qui excepit de iure ſuo: ſecus ſi habet cauſam ab alio, vel ſi ageret contra extraneos, vt in cõtrario. Et iſtã tenebat Azo. Alij dicũt q̃ aut loquimur de pceptis: & loquiẽ opin. Azon. Aut de percipiendis: & procedit indiſtinctè hęc lex. & iſta fuit opi. Iacob. Butr. quã teneo & declaro. Quãdoq̃ quęritur de perceptis, & ius percipiẽtis non excludit ius agẽtis: quia nihilò minus fructus percepti efficiunt dñi: vt l. ſi fur. de vſufru. ſed qñ loquiẽ de percipiendis: tũc ius tertij eſſet excluſiuũ iuris agentis: quia nõ honeſtè fructus eſſent petentis, ſcilicet vſusfructus alterius, vt hic in prin. & in l. ſi nauis. in fin. j. eo. ad quod l. j. §. quod aũt. de ſuperfi. & quod tangiẽ per glo. in l. indebiti. §. ſi nummi. j. de condi. inde. & quod ibi dixi.

EX diuerſo. Aliàs, Et ex diuerſo.

Si petitor. Oppo. & videẽ q̃ vſusfructus pertineat ad heredẽ: quia debet cauere prius vti frui legatarius arbitrio boni viri: vt l. vxori. de vſufruc. le. quod fateor: quia ꝓprietarius ante habitã cautionẽ nõ deceſſit à proprietate: & tex. hic hoc requirit. Vltimò tangit gl. materiam fructuũ, quàm vide & no. quam materiã examinat do. Cy. in l. certum. C. eo. tit. vide, & aliàs dixi ſuper hac lege.

VBi autem. Si actor declaratur dominus, etiam per errorem debet reus cõdemnari in fructibus. hoc dicit. Not. ex hac lege libellum in rei vendicatione, ſcilicet quia peto declarari rem ad me pertinere, & declarari me dominum, & in fructibus reum condemnari. Vidiſtis in l. Pomponius. §. ſed & is. ſ. de procuratorib. & l. nec vllam. ſuprà de petitio. hæreditа. non tamen propter hoc dico q̃ non procedãt libellus ſi quis peteret reum condemnari ad rem: argument. l. primæ in principio. ſ. eodem. ibi enim dicitur quòd illa actio, per quam res petitur. & ita formabant antiqui. & ita format Rofred. & Pet. notat in l. j. ſuprà de edendo. Vidiſtis qualiter petatur res: eſt videndum qualiter petantur fructus. Dico quod ſi petuntur condictione furtiua vel rei vendicatione vel condictione ſine cauſa, vt habuiſtis ſ. in glo. magna: tunc non poſſunt peti in eodem libello; cùm rei vendicatio ſit prejudicialis: vt l. fundi. &

di. & l. fundum. j. de excep. Aut officio iudicis: & tunc ſic, vt hic. Etiam hic eſt aduertendum q̃ ſi petantur ante iudicium, debet exprimi quantitas: aliàs per officium iudicis: vt l. ædiles. §. item ſciendum. j. de ædil. edic. Item nota q̃ ſententia lata errore ſuper principali, facit plenum præiudicium acceſſoris, vt hic, & not. in l. qui Romæ. §. duo fratres. j. de verb. oblig.

Petitor. Ei qui ſoluit litis æſtimationem cùm poſsit reſtituere rem, de euictione cauere non tenetur. h. d. Sed quæritur, licet cauere non teneatur, an de euictione teneatur. Dico ſic, vt l. ij. aliàs iij. j. pro empto. Idem Dy. in c. pro poſſeſſore. extra de reg. iur. lib. vj. Glo. videtur dicere contrarium in l. ſi. j. ex quib. cau. in poſ. ea. quod tenebat do. Iac. But. dixi plenè in d. l. ij. j. pro emptore.

QVi petitorio. Ante litem cõteſtatam debet interrogari reus vtrum poſsideat, vel dolo deſierit poſsidere. h. d. Quæro quando debent fieri iſtæ interrogationes? Dicunt quidam q̃ poſt litem conteſtatam. Alij dicunt q̃ ante, per l. qui ſeruum. j. de interrog. act. Sed vtrum debeant fieri ante porrectionem libelli vel poſt? Azo in ſumma de peti. hæred. videtur tenere q̃ poſt litem conteſtatam. Gloſſ. tangit in l. j. j. de interrog. actio. & ibi dicam. Dicit tamen gloſſ. q̃ ſi ante litem conteſtatam fuit omiſſa iſta interrogatio, quod poterit interrogari poſtea. Vltimò not. q̃ vbi quis interrogatur de re quæ delictum ſuum continet tenetur reſpondere, vt hic. Dixi plenè in l. qui iuraſſe. §. j. & l. alias. j. de iureiur. Sed qualiter probabitur hoc, quòd dolo deſierit poſsidere? Reſpondeo, eo ipſo quòd poſt datum libellum non poſsidet, vel dixi me velle dare, ſecũdùm Dy. in c. pro poſſeſſore. extra de reg. iur. lib. vj.

QUi in rem. Si res perijt culpa poſſeſſoris, huius nomine condemnatur. h. d. Not. in l. Fulcinus. §. quid ſit latitare &c. j. ex quib. cau. in poſ. ea. Bar.

IVlianus. Poſſeſſor, qui ab initio fuit bonę fidei, ex poſtfacto malæ fidei, quod ædificauit poteſt tollere, non expenſas doli exceptione retinere.

IN fundo. Primò ponit dictum in genere. Secundò ponit vnum caſum in quo æquitas ſuggerit deductionem expenſarum. Tertiò ponit vnum caſum, in quo ſuggerit expenſas deduci. Quartò ponit vnum caſum in quo ſuggerit expenſas nõ deduci. Secunda ibi finge primò. Tertia ibi: finge ſecundò. Quarta ibi: finge tertiò. Breuiter hoc intendit: Poſſeſſor expenſas recuperat à domino, ſi dominus erat eas facturus vel rem diſtracturus, non aliàs, ſi ex hoc re ſua eſſet cariturus. h. d. Oppo. dicitur hic, confueuiſti. & ſic videtur loqui de expenſis factis cauſa fructuum: ſed in illis poſſeſſor habet deductionem: vt l. fundus. j. famil. ercif. Sol. ſi habes conſueuiſti: dicas quòd diſtinctio ſequens non refertur ad iſtum caſum. Aliàs eſt in tex. conſueuiſti: & tũc poteſt adaptari ad ſequens iſta diſtinctio. quod non placet, per l. ſi fundum. j. eo. Dicas ergo quòd ſequens diſtinctio non refertur, niſi ad ſpecificata. Item opp. dicitur hic quòd poſſeſſor tenetur reſtituere expenſas, ſi ſunt pares ſeu pauciores melioratione: ſecus ſi maiores. & ſic admittitur ad petendum id, cuius contrarium non eſſet poſtulaturus. Gloſ. nõ ſoluit. Dic quando cõtrariorum eadem eſt ratio: tunc procedit contrarium. Secus vbi eſt diſpar ratio, vt hic, & l. ſecundùm naturam. j. de regul. iur. & per Dy. in c. qui ſentit onus. extra de reg. iur. lib. vj. Diuerſitas rationis apparet: quia ad hoc vt deductio expenſarum fiat, requiritur q̃ expenſa ſit facta, & fundus ſit factus locupletior: quia ratio habet locum quando expenſę excedunt melioratione: ſecus ſi econuerſo. Item oppo. dicitur hic quòd malitijs non eſt parcendum. Et appellat malitiam hic, quando alteri nocet, & ſibi non prodeſt. Contra l. ſi. j. quæ in frau. credi. & l. cùm in fundo. de iure dot. Solu. in qualibet illarum legum prodeſt ei. nam in l. cùm fundo. prodeſt ei: quia alteri parat commodum. & ſic habebit illum obligatum obligatione naturali ad antidora: vt l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. de peti. hære. Item in l. ſi. de his quæ in frau. credi. etiam ſibi proderat: quia proſequebatur vindictam de iniuria ſibi illata. Vltimò gl. tractat materiam de expenſis. Pro iſta materia declaranda dicit glo. q̃ prima diuiſio expenſarũ eſt: quia alia neceſſaria, alia vtilis. quod dic vt per exempla in l. j. de impen. & in l. impenſæ. j. de verb. ſign. & l. vtiles. de peti. hære. Alia diuiſio eſt impenſarum: quia quædam fiunt cauſa fructuum: quædam ad perpetuam vtilitatem. Item eſt alia diuiſio: quia impenſarum quædam ſunt in faciendo: quædam in reficiendo: vt l. iij. de itine. act. priua. Item glo. diſtinguit in bonæ fidei & malæ fidei poſſeſſore. & materiam impenſarum gloſ. ponit hic & Cy. in l. domum. C. eo. ego pleniſsimè dixi in hac lege.

Additio.

REdemptores. Qui in alieno ędificat ex cauſa conductionis facit ędificiũ domini ſoli. h. d. Opp. q̃ ex cauſa locationis non ſolet transferri dominium: vt l. non ſolet. j. loca. Sol. glo. ſpeciale hic. Tu dic q̃ non tranſit ex cauſa locationis, ſed quia ædificium ſolo cedit.

IVlianus. Aliàs lex iſta incipit, mulierem. Creditor, qui habet ius pignoris quo excludiẽ, ius vendendi non habet. h. d.

SIquis. Exiſtente conditione pacti addictionis in diem, emptor ipſo iure deſijt eſſe dominus: & ideo non poterit vendicare. h. d. Quæro quæ eſt differentia inter primum caſum & ſecũdum. Gloſ. dicit q̃ primus loquitur de re mobili: ſecus de re immobili. Tu potes dicere q̃ primum pactum non fuit pactum addictionis in diem: nec enim vſi fuerunt verbis directis, ſcilicet res ſit inempta: ſed verbis obliquis videlicet, ab emptione recedatur. ſecundum verò pactum fuit addictionis in diem directò: vt l. j. C. de pac. inter empt. & vend. & not. in l. j. j. de dona. Sed tu dices q̃ ſecundùm hoc in primo caſu dominium non tranſit: ergo poteſt vti actione in rem emptor. Solu. dico q̃ non poteſt contra ipſum venditorem vel habentem cauſam ab eo.

Si ſeruus. Qui emit ab illo, qui habet poteſtatem à domino, habet actionem in rem. h. d. Bart.

I in rem. Si hæres non poſsidet, abſoluitur lite non conteſtata cùm defuncto. aliàs non: ſed ex culpa defuncti conuenitur. h. d.

QVæ religioſis. Lapides ſepulchrorũ ſunt religioſi & ideo ſunt exẽpti: & non poterunt vendicari: & ideo actione in factum poterunt vendicari, ſicut ſi religioſi non eſſent. h. d. Not. iſtud principium quod ſæpe allegatur.

SI homo. Bonæ fidei poſſeſſor ante litem conteſtatam tenetur de dolo: malæ fidei de culpa: bonę fidei poſt litem contaſtatam de culpa tenetur. hoc dicit. Opponitur de princ. ad fi. cuius timore exponitur principium poſt cõuentionem ſcilicet ſimplicem. Item oppo. quia ſecundùm hoc bonæ fidei poſſeſſor non poteſt committere dolum: vt l. ſi quid poſſeſſor. §. pen. de peti. hær. Glo. dicit q̃ hic loquitur de eo qui habuit bonam fidem ab initio, ſed poſtea incipit eſſe male fidei. Vnde do. Iac. Butr. dicebat quòd non poteſt committere dolum reſpectu dominij: quia reputat ſe dominum, ſed reſpectu rei. Nam & dominus poteſt interficere ſeruum: vt l. ij. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. Item poteſt committere dolum reſpectu rei, licet ſe dominum nõ putet: vt l. etiã. §. licet. j. ſolu. matri. & ideo licet hic poſt controuerſiam motam petitorem non putet dominum: tamen in odiũ eius poteſt vulnerare rem: dicendo, tu nunquam poteris obtinere: occido eum. Item oppo. quòd de hac culpa vel dolo non debeat caueri, ſed fiat condemnatio: vt l. non ſolùm. ſ. eodem. Sol. ibi de dolo pręterito: hic de dolo futuro, ſcilicet commiſſo poſt lit. conteſta. Vel melius q̃ ibi quando de dolo & culpa conſtabat: hic non. & hoc ſentit quædam alia glo. j. eo.

IVs rei. In ſoluente litis æſtimationem tranſit dominium rei præſentis vel poſtea ad præſentiam venientis. hoc dicit. Oppo. de l. ſed & ſi res. §. j. j. titu. j. vbi videtur quòd competat Publiciana. Sol. hic loquitur quando recipiens erat dominus: ibi non. Opponi. & videtur quòd iſta quæ ponitur in litera non ſit bona ratio: vt l. ſi pro fundo. C. de tranſactionib. Solu. intelligas hic tranſegiſſe impropriè. hoc eſt, à lite receſsiſſe: proprius tamen exponitur in l. litis. j. pro empto. Vel potes dicere quòd etiam ex cauſa tranſactionis trãſiret dominiũ apud eum, apud quem res maneret, ſi

esset actum.& dixi in l.j.j.pro emp. Item oppo. de l. certi condi-ctio.in fi.j.si cert.pet.Sol.intellige præsens, id est apud possessorem. Vel dic vt plenè dixi in contrario.Item opp. de l. eum qui. j.de furt.Solu.intelligas hic in eo,apud quem interuenit possessio sine delicto:ibi secus.Item oppo.de l.ex diuerso.§.j.ẽ.eo. Solue vt in glossa.

Vmptus in prædium. Bonæ fidei possessor doli exceptione expensas recuperat,nisi computentur cũ fructibus.h.d. Not.hic casum in quo bone fidei possessor fructus ante lit.contesta.non lucrat, licet consumat:quia compensat cum fructibus.

Olum. Hæc lex est breuis,& ponit duo,ex quibus consistit domus,scilicet ex solo & superficie.

Meum est. Oppo.de l.mortuo.in princ.j.de leg.ij.Solu. vt ibi dixi,& in l.si seruus. §. boue . infra de condi.fur.

Iager. Ex solo titulo absq; traditione non quæritur dominiũ,nec ius vendicandi.hoc dicit. Nisi quòd ex titulo singulari solo non transfertur dominiũ absq; possessione.Secus si ex titulo vniuersali.fallit in l. fi.C.de sacr.san.eccle.& in pacto.l.cõmissoriæ,& similibus. De quo plenè notatur hic,& in l.j.j.de dona. sed hodie in quolibet instrumento dicitur q cõstituit se suo nomine possidere: & hoc modo possessionem habet,vt l.quædam.j.eo.& l.quod meo.j.de acqui.poss.Item oppo.in instrumentis quòd quis transfert in emptorem omne ius,omnemqúe actionem,quã habet in dicta re,ex qua cessione posset habere rei vendicationem,licet non haberet dominium:vt l.si culpa.j.eo.Bar.

Si in rem actum sit. Si iudicium reale transfertur in hæredem post lit.cont.venit dolus defuncti & hæredis:sed antè nõ venit dolus defuncti,nisi quatenus est locupletior factus.h.d.

s **Ifundi.** In his quæ fundo continẽtur, vno elemento seperatio non contingit.hoc dicit.in l.fundo.ẽ.eo.

Nter officium. Sententia lata cõtra cliẽtulum in reali, non facit præiudicium aduocato, ad quem res in veritate spectat.h.d.Opp.de l.fi.in prin.ẽ.de inoffic.test.Glo.fatet cõtrarium,& dicit q debet intelligi qñ aduocatus ignorabat ad se pertinere.secus:si sciebat vt in contrario.doct.dicũt aliter. Nã solus consensus potest approbare testamentum:sed solus cõsensus non sufficit ad amissionem dominij:vt l.si quis vi.§. differentia.j.de acqui.pos.ita dicebat do.Iaco.but.

s **Ipossessor.** Hæredes possessoris conueniuntur hac actione ante litem contesta. secundùm quod possident:non pro portione hæreditaria.h.d.

Vendicatio. Vniuersitas corporis & iuris non vendicatur.hoc dicit.

s **Ia quo.** Si duo vendicant eandem rem ab eodem, primo vincenti traditur præstita cautione. hoc dicit.Quæro quid si restituisset cautione non exacta.Dicit gl.q à secundo liberatur.quod quidam doc.reprobant:nam non exigendo videtur esse in dolo:& ideo tanquàm dolo possidere desinens tenetur,vt dicam.j.l.proxi.Bar.

AQ uo seruus. Alias, **Is a quo.** Si super eadem re est duplex iudicium scilicet petitorium & noxale:si prius in petitorio vincitur,res traditur præstita cautione:si prius in noxali,traditur simpliciter. hoc dicit.Quæro vtrum iste,qui agit noxali,debeat cauere de defendo possessorem.Gloss.quòd sic.Iac.de Aret.contra.Pro hoc facit quòd ille, qui dat pro noxa, debet facere perfectè accipientis:vt l. si hominem.infrà eodem.Præterea si possessor non exegisset cautionem, tenetur ac si dolo desijsset possidere, vt dixi suprà de pet. hæredit.l. penultima.facit quod dixi ẽ. proxima lege.

SI habitator. Qui habitat in domo aliena domini voluntate,quod ei edificat, domini non facit: & ideo poterit vendicare. hoc dicit.

SI quis nauem. Quod additur rei causa rectionis,ipsi cedit: sed quod de nouo efficitur, ad dominum iure pertinet. hoc dicit.

s **I nauis.** Accessiones ciuiles in hac actione veniunt,sicut naturales.h.d.

Generaliter. Fructus percipiendi intelliguntur,qui à petitore percipi poterunt.h.d. Dixi in l. fructus.j.eodem.

s **I culpa.** Ei,qui culpa desijt possidere, sunt concedendæ actiones: & competunt vtiles sine cessione contra extraneum & etiam contra dominum qui soluit litis æstimationem:& esset multum solennis repetitio. & materiam istam examino in lege prima.infrà pro empto.& l.iij. eodem titulo,& lege,in depositi.infrà de re iudica. & Dyn. in cap. pro possessore.extra,de regulis iuris.lib.vj.quem Iacob. But. hic recitat de verbo ad verbum,& in multis reprehendit eum.Oppo. de l.in depositi.j.de re iudica.Solut.ibi in contractu bonæ fidei, vbi exigitur exuberantior bona fides:aliter dicitur in l.is qui dolo.infrà eodem.& ibi videmus. Item quæro quòd auxilium est istud quod dat prætor.Quidam,vt Azo,dicunt quòd vtile. Nã ius actoris emisse videtur dando litis æstimationem:vt l.eius rei. suprà eodem.& l.fi.C.de hæredi.vel actio.vendita . & istam tenet glossa & omnes doctores. Nota quòd qui habet vtilem in rem,licet non sit dominus , non enim est dominus antequàm possessionem apprehendat,vt l.eius rei. suprà eodem. & tamen habet vtilem in rem,vt hic: quod tene menti,vt scias formare libellum : quia debes dicere,peto declarari rem pertinere ad cedentem iure dominij,vel quasi,& restitui mihi per rei vendicationem facta mihi cessione ab eo.Et ita semel distinxi vnum libellum,qui dicebat quòd res pertinebat ad cessionarij iure dominij vel quasi:quod est absurdum,vt hic.Not.quòd vtilẽ, quã habeo à te,intento contra te.secus in directa.Ratio:quia directa intentatur procuratorio nomine:vt l.plane.fami.ercisc.& sic intentarem tuo nomine contra te,quod fieri non potest:vt l.j.& ij. j.de no.ope.nun.Bar.

Vm in rem. Habetur commoditas eorũ, quæ sunt in vsu , non in fructu. quod not.& tene menti.

EMptor. Possessori debet restitui pretium à domino , quod in ipsius vtilitatem versum est, cum vsuris habita compensatione fructuum. hoc dicit. Oppo.creditor potest transferre dominiũ: vt l.non est nouum.de acquirendo rerum dominio,& de distra. pign.per totum.Sol.intellige hic in creditore,qui non habet ius vendendi:vel dic quòd vendebat alius.Item oppo.de l. inciuilem.C.de furt.Solu.hic in pretio,quod est conuersum in vtilitatem eius,vt hic:alias secus:vt de quadri.præscri.l.fi. Vltimò nota fructus compensari cum pretio.

Ancillam. Verba enunciatiua post modum causę prolata dispositionem inducunt iure exceptionis.hoc dicit secundùm gloss. Quæro , vtrum ista verba inducant dispositionem iure actionis.Videtur secũdùm Azo. quòd non.Pro quo videtur text.in l.fina.in princip. infra de doli except. Contrarium tenet gloss.vt l.si socer.§.Lucius. infra solut. matri. Pro quo videtur casus extra de succes.ab intest.c. fina.& ibi hoc tenet Inno.facit l.j.j.de colla.dot.Dixi in l.ex hac scriptura.infrà de dona.Not. ex hac lege quòd licet dominium rei legatæ transeat recta via in legatarium:tamen hoc intelligit de re legata expresè.Secus in re legata præsumptiuè ex tacita voluntate testatoris,vt hic probatur & in l,seruum filij.§.fin.de lega.j. & ibi tenet Iaco.de Are.

NOn ideo minus Res,quæ subiacet restitutioni , potest à domino interim vendicari.h.d.quod not.

ATutore Pecunia in repta inuenta,si est thesaurus, reddetur emptori:si pecunia. reddetur vẽditori.h.d.

Qui

QVi restituere. Notabilis lexest. Not.ex prima parte quod in reali sententia cogitur quis restituere manu militari. Ad hoc op. C.de offi.ciuilium iudi.l.j.Sol.intellige manu militari, id est,per executores berruarios: & sic non conuocetur Magister militum,nisi ex magna causa,vt ibi. Oppo.hic dicitur q est iussus restituere,postea fit condemnatio de fructibus, contra l. terminato.C.de fruc.& lit.expen. Sol. intellige condemnatio,i. executio. Vel dic q fuit noua condemnatio post primam sententiam.Ex quonot. q illud quod dicitur ẽ.eo.l.fructus.q habetur ratio fructuum vsq; ad sententiam:debet intelligi q officium iudicis condemnantis reum se non extendat vltra:sed officium iudicis exequẽtis vsq; ad diem executionis.Vel dic q non est mirandum si feruntur duæ sententiæ:quia actio est arbitraria : vt l. in actionibus.j.de in lit.iuran. & l.si cum exceptione.§. in hac.ẽ. quod met.causa. Item oppo.quod fiat taxatio : vt l.videamus.§. pe.j.de in litem iur.& l.arbitrio.ẽ.de dolo. Sol.non fit à lege, sed à iudice,vt l.contraria. Quæro circa istam partem, quot remedia habet quis tempore executionis in hac actione. Dic vt in gl. quæ ponit multum clarè. Venio ad tertiã particulam de eo,qui desijt possidere sine dolo:quid si desijt possidere lata culpa? Dic vt in l.in actione.j.de in litem iuran. Item quæro quidest hoc dictum q sententia est generalis. Dic vt in glo.ego intelligo l.istã ad literam prout iacet , vt vbicunq; restituere iussus iudici non paret,possit iurari in litem:& erit actio arbitraria : vt dixi in l.in actionibus.j.de in litem iuran.

IS qui dolo. Ei,qui dolo desijt possidere, non cauetur,nec actio ceditur,nec Publiciana datur. Item potest petitor omisso iuramento in litem petere veram æstimationem.h.d. Oppo. de l. in depositi.j.de re iudic.Gloss.ponit hic tres sol. vide eam:& tertiam solutionem hic ponitam teneo in dicta l.in depositi.

SIà Titio. Publiciana competit contra dominũ quando possessor & petitor habuerũt causam ab eodẽ,vel possessor à petitore.h.d.Ad quod l.apud celsum.§.si à Titio.j.de excep. doli.& l. si à Titio.j.de excep.rei venditæ & traditæ. In quibus habes q publiciana competit contra verum dominum.Secundò not.q ius superueniens authori meo,prodest mihi plenè:non tamen quo ad hoc,vt dominium mihi plenè quæratur. Istud examinaui multum plenè in l.cum vir.j.de vsucap.Barto.

IN speciali. Conuentus rei vendicatione non cogitur respõdere an sit dominus in totum vel in partem.

SVperficiario. Superficiario competit vtilis in rẽ. h.d.quod not.& tene menti.

q **Væ de tota** Quod iuris est de toto quo ad totum : idem de parte quo ad partem. hoc dicit.

Incertæ partis. Admittitur vendicatio partis incertæ, si ex parte actoris est iusta causa ignorantiæ.h.d.

QVædam mulier. Si venditor vel donator rem conducit ab eo, cui datur , ipsa conductio transfert possessionem atq; dominium.h.d. Not.q per illum, qui cõstituit se alterius nomine possidere,acquiritur possessio,& q per eum transfertur dominium.Dixi in l.quod meo.in prin.& l.interdum.de acquir. pos.quod intellige quando ille, qui constituit,possidebat : aliàs secus:vt d.l.quod meo. Item not.q quando venditio vel donatio fit in ipso fundo,præsumitur tradita possessio,vt hic.quod in donatione procedit sine dubio. in venditione protedit ita demum, si est solutum pretium,vt l.quod vendendi.j.de contrahẽ. emp. Item not.hic vnam gl.q si emis rem,& postea in eius possessione reperiaris,præsumeris possidere ex causa emptionis.De quo per doct.in l.ij.C.de acqui.pos.

SI eius fundi: Fructus efficiuntur bonæ fidei possessoris eo ipso q à solo sunt seperati.h.d.De quo in l.si vsufructu.qui.mod. vsusf. amit. Not. q oliua dicitur fructus industrialis , vt est tex.hic:quia si esset naturalis , non efficeretur bonæ fidei possessoris:sed hic fit eius:ergo &c.

SI hominem. Fructus debentur vsque ad tempus , quo desierint posse percipi. hoc dicit.

IN rem. Qui negat se possidere,non potest conueniri hac actione : sed si conuincatur de mendacio,transfertur possessio in actorem.hoc dicit Opp. q illud est impossibile q de mendacio conuincatur : quia possessio amittitur solo animo : vt l.iij.§.in amittenda.j.de acquir.pos.ergo cùm dixit se non possidere, declarauit animum suum,s.q non possidet. Sol.dico q hoc dicebat,nõ tamen q hic haberet animum perdendi possessionem:ideo non perdit.Item quæro quo iure fiat ista translatio possessionis? Dicit gloss. q officio iudicis vel conditione ex lege ista. quod not. Sed quæ est vera? Dico q illa , quæ dicit q officio iudicis , per tex.qui dicit per iudicem. Si enim fieret per actionem : tunc iudex non esset immediata causa,sed actio : & iudex deseruiret actioni. Item quæro,vtrum super ista translatione debeat dari libellus.si dicis q fiat condictione ex lege , dicas q sic : quia qua quisq; actione,&c.vt l.j.ẽ.de eden. Si dicas q officio iudicis:tũc potest esse dubium : tamen quædam gl.multum not.in corpore, de triente & semiss.§.illud.in glo.magna,dicit q respondendo dictæ interrogationi videtur facta per supradictam actionem litis contestatio:sed,vt dixi,hoc expeditur officio iudicis : nec est necesse q de nouo detur libellus,nec lis contestetur.Sicut enim contra non venientem mittitur actor in possessionem : ita cõtra conuentum mendacem fit executio per officium iudicis trãsferendo possessionem sine aliquo alio libello.Vide gloss.ibi,fortè idem.vt nihilò minus possessio transferatur:& hoc propter mẽdacium puniendum : vt not.in auc.item possessor.C.qui pot. in pign.hab. Ex quo not.mirabile:q licet istud officium iudicis sit adipiscendæ possessionis : tamen ei non obstat exceptio dominij propter mendacium. quod not. & tene menti : quia vtile est multum.

Excudebat Lugduni Dionysius Harsæus,ex
castigatione D.Alexandri Losæi.
Auiliani I. V. Doctoris.

Index quaternionum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
A a B b C c D d E e F f G g. Omnes sunt quaterniones,præter Gg. quinternionem.

En el año de mill. y qui.tos y sinq.ta y nuebe a
26. de abril. se tuuo nueba como se auian a
sentado las pazes con francia. y castilla
las quales auian durado seys años en los q.les
abian succedido grandes muertes de ambas
las partes. y fue el concierto. que nro rrey
philipe cazo con hija del rey de francia mucha
cha de catorze años plega a nro. s.or les
darbida y conserua en gracia para q.e sean
perpetuas pazes que tanto deseado
tiene el cristianizmo Amen

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA